P 1617

6
39MD
24

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

12. c

6. E. 33.

6.3.31

6
E
31

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IN EPISTOLAM

BEATI IACOBI APOSTOLI COMMENTARII.

Auctore Fr. BALTHAZARO PAES, Doctore, Luſitano, Ordinis ſanctiſſimæ Trinitatis Redemptionis Captiuorum.

Huic editioni acceſſit nouus locorum S. ſcripturæ Index: Auctorum ac S. Scripturæ citationes ad marginem indicatæ, & in operis contextu alio charactere diſtincta.

BIBL. SOC. IESV. COLL. ROM.

ANTVERPIÆ

Apud Gulielmum à Tongris.

Sub Signo Gryphi.

cIↄ. Iↄc. xvii.

Digitized by Google

Digitized by Google

REVERENDO IN CHRISTO PATRI,

P. MICHAELI OPHOVIO

S. Th. M.

Nec non quondam ordinis Diui Dominici per Belgium Prouinciali, ac nunc conuentus Antuerpienſis Priori digniſſimo.

ADITVM mihi aliquem ad amicitiam tuam quæritanti, Vir Reuerende, viam ſtrauit ſcitum illud ſapientiſſimi viri elogiũ: *Frater qui adiuuatur à fratre, quaſi ciuitas munita* & inexpugnabilis: quo, quidquid vnus facere aut non vult, aut non poteſt, ſupplere alter, & in partem operis oneriſque venire admonetur. Hoc mihi dictum potiſſimùm quin credam quid obſtat? Nam, cùm, quæ in fratrem meum & beneficia contuliſti, & beneuolentiæ teſtimonia declaraſti, numero plurima ſint, tum magnitudine ſingularia; adeò vt niſi vel paria tibi ipſe viciſſim referat, vel gratitudinis titulo eadem colat, ſuo defuturus officio, ac turpe ingrati nomen minimè euitaturus videatur; Verùm ipſe propter Religioſæ vi-

Digitized by Google

tæ inſtitutum, quod tuo ſub præſidio auſpicijsq; eſt aggreſſus, quidquid in mundo terrenum, amplum, eximium, ſplendidum, potens haberi ſperaríue poteſt, vt cæleſtia ac permanentia bona ſibi compararet, generoſè libẽns repudiarit, vnde factum vt habeat nihil, poſſideat nihil, nihil denique dare poſſit, quo tibi paria referat; equidem hoc in me onus eius nomine ſuſcepi, tantiſq; tuis in ipſum beneuolentiæ teſtimonijs aliquatenus, qualicumque oblato munuſculo, tum reſpondere conatus. Prodit igitur è Typographia noſtra iam primum in Belgio excuſus, doctiſſimus iuxtà ac copioſiſſimus Balthaſaris Paes in Catholicam breuemque D. Iacobi Apoſtoli epiſtolam Commentarius: de quo aliorum eſto iudicium ac ſententia; nam prætioſa & cupita merces alienæ commendationis hedera ac parergò minimè opus habet, ſe ipſa commendare nata, omniumq; animos & oculos inuitos etiam in ſe rapere. Hunc ego ſub nominis tui titulo ac tutela in lucem prodire cupio. nec omnino ſanè præter rem & indecorè: cui enim de bonis præter fidem neceſſarijs operibus totâ loquentem epiſtolâ Apoſtolum offeram potius, quàm qui eadem toties cùm Antuerpiæ, tum alibi, pro concione in cathedra, magno omnium ordinum applauſu ac fauore, publicè commendaſti: qui primùm fidei propugnandæ, & aduerſus caninam allatrantium aduerſario-

rum

orum virulentiam vindicandæ interritum & infractum te antagoniſtam exhibuiſti ; deinde & fidelium fide auita imbutorum animos, ad opera, ſine quibus mortuam eam eſſe paſſim clamat Apoſtolus, ſtrenuè ſedulóque exercenda es cohortatus : vt nimirum orationi aſſidui incumberent, eleemoſynis peccata redimerent, DEO per ieiunia frequentiùs corpora immolarent, feruentes amoris Diuini actus elicerent, nec minore in proximum amore ferrentur, iniurias acceptas animo memoriaque exuerent, cupiditatibus valedicerent, ſacramenta Confeſſionis ac ven. Euchariſtiæ accederent crebriùs, aliaque quæ & pietas Chriſtiana exigit, & in quæ impigri concionatoris impetus & feruor nunquam non ferri ſolet. Taceo eadem Te & alia domi inter fratres, & totâ paſſim prouinciâ, cui vniuerſæ cum honore & zelo, omnium ſuffragijs delectus præfuiſti, docuiſſe ; vt nimirum præter nudum Religioſi nomen, quod (vti fides) primum eſt, in digna Religioſo exercitia ſedulo gnauiterque incumberent, bonus Chriſti odor eſſent, Eumque tum domi, tum foris, per vitæ purioris exemplum, & viuæ prædicationis fumigationem ac ſuffitum proximo afflarent. Hæc igitur, vir Reuerende, fuit quæ ad hoc me impulit, cauſa: tuum eſt porro non doni magnitudinem, ſed animum

dantis reſpicere, & noſtros conatus etiamnum pubeſcentes, ſed ad altiora aſpirantes, qua potes, promouere ac tueri. Vale. Antuerpiæ pridie aſſumptionis Deiparæ matris Anno M. DC. XVII.

Reu: Paternitatis tuæ
ſtudioſus
Guilielmus à Tonghris.

Digitized by Google

REVERENDISSIMO
COLENDISSIMOQVE
PATRI NOSTRO
FRATRI
LVDOVICO PETIT
DECRETORVM DOCTORI, ET
totius noſtri Ordinis ſanctiſſimæ Trinitatis Redemptionis Captiuorum digniſſimo Miniſtro Generali.

QVANQVAM *permulti viri* (Religioſiſſime, & ampliſſime Pater)*in hoc noſtro Luſitaniæ Regno mihi occurrerint præſtantiſſimi, queis has meorum laborum tenues primitias poſſem dicare, tu tamen inter omnes, non vt alienus, ſed vt noſter, licet alio ſub ſole, velut nouus ſplendor affulſiſti, cui multis ex titulis has noſtri ſtudij lucubrationes, tanquam noſtro communi iubari, maiore tuo lumine colluſtrandas meritiſſimo conſecrarem. Quamobrem hoc in opere te ſolum Mecænatem intueor, te Patronum aſpicio, te amplector Paſtorem, quem in hac D.* Iacobi *Epiſtola non vulgariter video adumbratum. Quis enim ſic meditatus loquitur, quis tam beneuolus audit, quis duplicitatem animi ſic effugiens, conſtans in vijs ſuis, factor verbi, perfectam libertatem perſpiciens, nullius perſonæ acceptor, operibus fidem aſtruens, neminem verbo offendens, ex bona conuerſatione in manſuetudine ſapientiæ operationem oſtendens? Aderat nunc oportuna occaſio in tuarum laudum commendationem euagatiùs ſpatiandi ex his noſtri Apoſtoli verbis deprompta, niſi me ad carceres reuocaret incredibilis tui modeſti animi indoles omnibus ſat nota : non faciam proinde ſermonem de tuo ſenili ſenſu, teneris adhuc annis à tuis ſatis cognitam, nec de tuo in rebus arduis peracri iudicio, nec de ſingulari tua in literario ludo eruditione ; mitto inſignem tui doctoratus in iure canonico lauream magna cum laude comparatam, non eloquor de tuis patrijs virtutibus, tum à proauis, tum præcipuè à Patruo tuo Franciſco noſtri ſacri Ordinis*

dinis

Digitized by Google

dinis quondam Generali digniſſimo veluti hæreditario iure tibi conceſſus; prætereo ſupremum totius Ordinis verticem, ad quem iam matura ætate communi generalis capituli conſenſu, acclamante Regina Chriſtianiſſima, ſuoque regio applaudente ſenatu iure optimo Magnus Petit fuiſti ſublimatus, quam digniſſimam electionem Beatiſſimus Pater Paulus Papa 5. ratam habuit, confirmatamque, & obſeruatam eſſe voluit apud omnes noſtri Ordinis prouincias. Multa denique alia miſſa facio, quæ qui te norunt potius ſilentio, quàm verbis poſſunt aſſequi; hoc vnum eloquar hilarem, ſcilicet, tui ſinceri pectoris conditionem in tuorum filiorum preces exaudiendas procliuem, meum itidem in tui ſemper obſequium deditiſſimum animum, quod tibi modo teſtatum volo, & in poſterum ſemper ratum denoueo. Suſcipe proinde (Pater ampliſſime) ab humillimo filio libellum verè tuum, vt tuo nomine, qui omnibus carus es, nemini poſſit eſſe inuiſus, vt te Mecænate, te Patrono, te Paſtore per totius orbis plagas liberè euagari, & euulgari poſſit, dum alios noſtros labores, nonnullos poſt menſes, Diuino fauente numine, in lucem emittere paramus. Interea Deum oro, vt quod agis, diu agas, maioraque & præclara multa addas; & de ſacro-ſanctiſſimæ Triadis commiſſo tibi grege, de ſacris ſtudijs, de viris eruditis, & virtute præditis ſemper optimè merearis; tandemque Pater digniſſime, & ampliſſime feliciter ad ampliſſimos euehari honores. Ex noſtro Vlyſipponenſi Conuentu ſanctiſſimæ Trinitatis nonis Martij. Anno Domini. M.DC.XIII.

Reuerendiſſimæ Paternitatis veſtræ humillimus filius,
Doctor Fr. Balthaſar Paes.

Prologus ad Lectorem.

CVM plures, ac potiores ætatis annos in Cōnimbricēſi Academia inſumpſerim, tum docendo, tum concionando, huiuſque in ſtudij exactum laborem multa ex Sanctorum patrum, ſacræque Scripturæ interpretum theſauris, quibus iugiter incumbebam, quoſque ferè omnes euolueram in communem omnium vtilitatem hauſerim, noſtro ex ſilentio grauem quidem offenſam omnibus inferri proſpiciens; quæ potiſſima loca ex Sacris Doctoribus ſedulò decerpſeram, in lucem edere decreui, vt, quo animo, quo iure, quóue titulo ſunt collecta, ſint etiam euulgata. Non vt noſtras igitur, ſed vt proprias perlege, candide lector, has annotationes in D. Iacobum, cuius Epiſtola aptiſſima ſane noſtræ tempeſtatis, & hæreticorum erroribus, & iniquorum hominum corruptis moribus eſt concio. Interim alias in vtriuſque teſtamenti cantica expedimus. Has vero ideo Sacrorum Autorum verbis totas ferè texuimus, vt ſic facilius quæ noſtra minus decora, & perpolita appoſuimus, æqui, bonique conſulas. Vale.

**

Digitized by Google

APPROBATIO.

LEgimus accurate hos in Epiſtolam Catholicam beati Iacobi Apoſtoli Commentarios, autore fratre Balthaſaro Paes ordinis ſanctiſſimæ Trinitatis Redemptionis Captiuorum, ſacræ Theologiæ Conimbricenſi doctore in nullo fidei Catholicæ aduerſantur, aut bonis moribus contradicunt, quin potius ſingulari ſtudio, & ſumma eruditione ſunt pleni, ſanctorum Patrum ſententijs referti, & digni, qui typis excuſi in commune commodum diuulgentur. Datum in Conuentu ſancti Dominici Oliſiponenſis die 13. Decemb. anno. 1612.

FRater Philippus Ribeiro Prouincialis, & Vicarius Generalis Ordinis ſanctiſſimæ Trinitatis redemptionis captiuorum in Luſitaniæ Prouincia chariſſimo nobis fratri Balthaſaro Paes ſacræ Theologiæ digniſsimo Magiſtro facimus facultatem ad Commentarios in Epiſtolam Catholicam Beati Iacobi Apoſtoli typis excudendos: ſunt enim, & concionatoribus, & ſacrarum literarum ac Theologiæ ſtudioſis ob multifariam, præſtantemque doctrinam admodum vtiles, Dat. Oliſipone in noſtra domo ſanctiſſimæ Trinitatis. 22. Auguſti anno. 1612.

Frater Philippus Ribeiro Prouincialis, & Vicarius Gener.

APPROBATIO CENSORIS.

FRatris Balthaſaris Paes, S. Theologiæ Doctoris ex ord. S. Trinitatis Redemptionis captiuorum, Expoſitiones in Canonicam Epiſtolam S. Iacobi vidi, eaſque ob variam eruditionem dignas cenſui, quæ alibi impreſſæ, Belgicis etiam typis recudantur, ac diuulgentur. Datum Antuerp. In Seminario die 19. Auguſti 1617.

Laur. Beyerlinck Archipresbyter, & Canonic. Eccleſ. Cathedralis Antuerpienſis, Librorumque cenſor.

Digitized by Google

QVÆSTIONES PROOEMIALES.

Quæ ſit huius epiſtolæ materia, quæ vtilitas, ac neceſſitas, & quo loco in Biblÿs ponatur.

QVÆSTIO PRIMA.

D. Aug.

TEmporibus Apoſtolorum exorta eſt Simonis hæreſis teſte *D. Auguſt. lib. de fide & operib. cap.* 14. aſſerētis iuſtificari hominem per fidem ſine operibus; quæ præſertim Samariæ non longe ab vrbe Hieroſolymitana infelici germine (vt Iuſtinus teſtatur) coaleſcens, indies magis graſſabatur, aduerſus quam noſter Apoſtolus, ſicut Petrus, Ioannes, & Iudas fecerunt, inſurrexit, ſummaque prudentia multa in eam profert, dum multus eſt in operum commendatione, ſine quibus fidem eſſe prorſus inanem affirmat, contra impiam Simonis doctrinam, de qua *D. Ire. lib.1. cap.*20. cui velut fluuio carnis libertate fluenti Iacobus fortiſſimum huius epiſtolæ aggerem oppoſuit, in quos enim campos non exundaſſet male accepta viuendi libertas, ſi ſceleſtis quibuſcumque abſque labore, perinde ac viliſſima merces ſic eſſet proſtituenda potius, quam præſtanda fælicitas Patriæ; & ingredientibus hoſtibus Eccleſiam Dei, murum, & ante murale obiecit, ſic enim appellauit *D. Hier. lib.*8. *comment. in Iſac. ca.*26. fidem & bona opera cū ait. *Murus bonorum operum, & ante murale rectæ fidei, vt duplici ſepta ſit monimento, non enim ſufficit murum habere fidei, niſi ipſa fides bonis operibus confirmetur. Hic murus, & ante murale, ſiue circummurale de viuis lapidibus extruitur.* Similia habet. *Proſper de vita cōtemplat. lib.1. cap.19.*

D Hier.

1. Eſdr. cap.4.

Iacobus vt ſe hæreſi oppoſuit.

Sicut igitur Olim dum Iudæi ex captiuitate Babylonica reuerſi, in templi reædificatione à vicinis Samaritanis impediebātur, vna quidem manu laborabant, altera vero contra hoſtes gladio decertabāt; ſic etiam noſter Apoſtolus contra hæreſim à Samaria itidem prouenientem, nō ſolum curat vt fideles exhortentur, & confirmentur in ſana doctrina, verum contradicentes arguit, & impia dogmata introducentes ab oppugnatione Domus Dei gladio ſpiritus fortiter repellit, hoſtium impetum frangit, & retundit, leonum ora obturat & fortis factus in bello, ſtrenue operandum & bona opera exhibenda docet; dūque

Heb.11.

Digitized by Google

que id facit, & hæreſim illius tēporis, & eandem noſtra ætate ab Orco excitatam,& adauctam expugnat;etenim teſte *D. Hiero. epiſt. ad Ctheſiphontem* hæreſes ad originem reuocaſſe, confutaſſe, hæreticorum ſententias prodidiſſe,ſuperaſſe eſt, quod accurate geſsit Iacobus.in hac epiſtola.

D.Hier.

Epiſtola huius vtilitas.

Vnde conſtat quam vtilis, ac neceſſaria ſit hæc epiſtola, quæ vaſtatori igni hac tēpeſtate graſſanti occurrit, verum eſt enim illud Ioannis oraculum, quo dixit. *Et quintus Angelus tuba cecinit, & vidi ſtellam de cælo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis abyſsi, & aſcendit fumus putei,ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt ſol & aer,de fumo abyſsi exierunt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas ſicut habent ſcorpiones:* hæc enim in hæreticis Luthero, & alijs incentoribus in orbem effuſis ſortiri effectum, pro dolor aperte cernimus; quis enim nouorum hominum in hæreſibus recentibus excogitandis, veteribus reuocandis,ac renouandis, vtriſque diſſeminandis,fucandis,propugnandis,fulciendis ſolertiam, audaciam, atque rabiem non miratur? quod præcipue cernere licet in reuocatione ſopitæ,ac antiquæ hæreſis de ſufficientia ſolius fidei abſque operibus ad ſalutem, cui Iacobi doctrina denuò opponenda, eorumque oculis propalāda,quod etſi alij fecerint, id tamen ne nos faceremus nihil retrahit, præclare etenim *D.Auguſt.* poſt plurimorum de Beatiſſima Trinitate libros, ſuos quoque euulgaturus dixit *lib.1.cap.3.* vtile eſt plures libros à pluribus fieri, diuerſo ſtylo,non diuerſa fide,etiam de quæſtionibus eiſdem, vt ad plurimos res ipſa perueniat,ad alios ſic,ad alios verò ſic. Cùm enim ingeniorū varietas ſit infinita, fit ratione ea, vt pro cuiuſq; captu res, quæ traduntur, & facilius in animos influāt, & firmius inhæreant memoriæ ad vſum expeditius depromantur;quod melius, aptiuſque fiet, ſi quæcunque ſancti Patres dixerunt, & Iacobi doctrinæ fuerint cohærentia proferamus: ipſi namque ſicut dixit *Auguſt.lib.1.contra Iulian.*quod inuenerunt, hoc tenuerūt, quod didicerunt,hoc docuerunt,quod àPatribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt, vnde apud *Baſil.lib. de Spiritu ſanct.cap.19.Dionyſ.Alex.*citatur non ex mente ſua loquens, ſed vt Baſil.ait, forma,regulaque à ſenioribus, qui ante nos vixerunt accepta,& *Theodoret.lib.1. hiſt. Eccleſ.ca.5.Ioann. Chryſoſt.*producturus an non hunc, inquit,putas Apoſtolicam fidei ſeruaſſe regulā? Cum ergo Apoſtolica hæc doctrina perneceſſaria ſit contra Nouatores, eandem Sanctorum Patrum teſtimonijs adornatam tradimus, vt eorum cohærētia cum veritate à Iacobo tradita clarius eluceat,& hæreticorum impudētia execranda propaletur.

Apoc.9.

D.Aug.

Neque vero præſens epiſtola ad vitandos tantum Nouatorum errores prodeſt,ſed etiam ad Catholico-

tholico-

Digitized by Google

tholicorum mores componendo, fideles in Sacramentorum doctrina inſtruendos, in pauperum ſubuentione, in vitando inuidiæ zelo, in aſſerenda proximi dilectione perutilis vtique eſt. Vnde *Thomas Malleolus in Valle liliorum cap.* 33. *dixit:* Vide ſanctum Iacobum fratrem Domini epiſtolam Canonicam ſcribẽtem, formam Chriſtianæ vitæ, & Religionis perfectionem continentem. *Rabanus Maurus de vniuerſo lib. 5. ca. 3.* Iacobus frater Domini vnam ſcripſit epiſtolam ad ædificationem Eccleſiæ pertinentem, cuius ſententia immenſam ſcientiæ claritatem legentibus videtur infundere. *Et Otto Friſingenſis lib. 3. cap. 16.* Iacobus frater Domini, ciuitatem Dei non ſolum factis informauit, ſed vnã de ſeptem epiſtolis, quæ Canonicæ dicuntur, valde vtilem, & ſale ſapientiæ conditam ſcripſit epiſtolam; quæ proinde in omnium oculis debet verſari, quando omnibus maxime intereſt.

Epiſtola hæc cur primo poſita inter reliquas Catholicas.

In ſacris vero Biblijs prima aliarum ſeptem Canonicarum epiſtolarum ponitur: *& ab Euſebio lib. 2. hiſt. cap. 22. & Nicephoro. 2. hiſt. c.* 38. appellatur etiam prima. Licet autem in hoc dignitatis rationem plerique negent, id tamen non minimam huius epiſtolæ dignitatem eſſe exiſtimo. Ratio vero cur primo loco ponatur, temporis quo ſcripta fuit, eſſe videtur, ſcilicet, ante alias ſeptem epiſtolas, Sicut enim nulla alia de cauſa Matthæus, alijque Euangeliſtæ, quam propter ordinem temporis in ſcribẽdo, eo modo diſpoſiti ſunt, quem cernimus, non vero quia Matthæus Hebraicè ſcripſerit, ſic & hæc epiſtola ante alias, imo & ante Petri epiſtolas ponitur, quia ante alias ſcripta fuit. Nam 1. Petri creditur, ſcripta anno Domini 44. & ſecunda anno 63. hæc vero epiſtola ſcripta eſt paulò poſt diſperſionem Chriſtianorum in eorum ſolatium, & leuamen. contigit autem ea diſperſio, & perſecutio Eccleſiæ, paulò poſt mortem Chriſti, eiuſque in cælos aſcenſionem. Poſt Petrum ſcripſit Iudas Thadæus, vnde videtur imitari ſecundam Petri, quod vero Ioannes vltimus ſcripſerit, aperte conſtat, & oſtendit Baron. tom. 1. annaliũ. Ex quibus fit conſequẽs, vt prius noſter Iacobus ſcripſerit, primaque proinde hæc epiſtola inter Catholicas, ac Canonicas collocetur.

Quæ huius epiſtolæ inſcriptio.
QVAESTIO. 2.

Epiſtolæ Iacobi, Ioannis, & Petri cur dicantur Catholicæ.

Illud pro titulo huius epiſtolæ aduertendnm eſt: omnes aliorum Apoſtolorum epiſtolas, poſt epiſtolas Pauli in canonem relatas, Græcum in biblijs titulum Catholicarum gerere; quem Latina Sextiana retinuerunt, licet non affinxerint niſi primæ, quæ eſt Iacobi, & vltimæ, quæ eſt Iudæ; Regia etiam priori: Complutenſi a ſolã Iacobi cum titulo cano-

 nicæ

Digitized by Google

nicæ nominant, noſtris emendatis Vatablus fauet, atque Brixianus, Hieron. in prologo harum epiſtolarum Canonicas eas vocat, qui tamen *lib. de viris illuſtribus canon*.47. Catholicas eas perpetuo vocat. *Caſsiodor. de diuin. lect. cap*.8. nō has proprie, ac ſolas ſeptem, ſed ſimul quæ Pauli ſunt nomine cōmuni Canonicarum epiſtolarum inſignit, ſicut & alij alios ſacros libros: recentiores tamen interpretes dicunt hoc nomen peculiare his epiſtolis, rationemque reddentes aiunt, vel quod ad Canonicam ſcripturam pertineant: vel quoniam Autores canone cōprehenduntur ſanctorum, vtpote quia Apoſtoli fuerint, vel quia cōtinent canones, ac regulas credēdarum, & agendarum rerum; licet vero iſtis de cauſis (ſicut notauit Carthuſ.) Pauli etiam epiſtolę canonicæ dici poſſint: hāc appellationem vendicarunt iam hæ ſeptem poſtremæ epiſtolæ, vt ſicut vnus ſuas Autor Paulus, ita nomē vnum iſtas deſignaret.

Neque vero nobis placent *Iodocus in Damaſcenum, Clictoueus, & Feuardētius in hanc epiſt.* cum aiunt imperitia ſcriptorum factum eſſe, vt commutatis aliquibus mediarum ſyllabarum literis, pro Catholicis epiſtolis, canonicæ dictæ ſint: etenim *Concil. Roman. ſub Gelaſio, Concil. Carthaginenſe*,3. *cap*.47. *Hieron.* dicto prologo, & alij ſancti Patres, Autores, & codices eodem titulo apertè vtuntur; quis vero audeat dicere Concilia, & patres deceptos, & corrupta per imperitiam voce vſos? Vnde in *Concil. Antiocheno ſub Iulio Papa I.* canonicæ epiſtolæ eandem ſignificationē præ ſe ferunt cum Catholicis (quales *Dionyſ. Alexan.* dicitur ſcripſiſſe) id eſt, generalibus, quæ etiam dicūtur encyclicæ, id eſt, circulares, & Eccleſiaſticæ.

His itaque ſic præmiſſis Occumenius, hic, & antea *Leontius de ſectis act.2. tom.4. Bibliot. Patr. Iſidor.6. Etymolog. cap.*2. ideo Catholicorum nomen huic, & alijs dictis epiſtolis affixū putant, quod non ad vnā ſcribantur gentem velut Paulinæ, ſed generaliter ad omnes. Oecumenio adhęrēt plures Græci, quorum ille nectit ex ſententijs commentarium. Leontius vero profitetur ſe loqui ex ore Theodori Abbatis, & doctiſſimi Philoſophi: idem etiam fundamentum affert, & probat *Martines in epiſt. Iudæ part.2. de titulo.*

Cæterum hæc ratio in promptu habet abiectionē in 1. *epiſ. Pauli ad Corinth.* vbi Paulus non ijs dumtaxat, ſed & omnibus, qui inuocāt nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in omni loco ipſorum, & noſtro ſcribere dicit: & in 2. & 3. Ioannis epiſt. quas ille ad priuatas miſit perſonas. Et licet recentiores hanc obiectionem nitātur diluere; vtrum cōmunis reſponſio omnino ſatisfaciat aliorum iudicio mitto. Dicendumque exiſtimo Catholicam hanc, & alias epiſtolas appellari, quoniam paſſim ab omnibus, & vbique receptæ ſunt,

tæ ſunt, ſeu diuinæ, ſacræque ſcripturæ, tum etiam quia ipſomet numero ſeptenario, qui maxime refert vniuerſitatem, denotant vniuerſalem doctrinam, quam continent, & vniuerſales perſonas, nempe, Apoſtolos, à quibus editæ ſunt, cum non habeant vnum autorem, à quo vno peculiari nomine denominentur.

Quanta ſit autoritas huius epiſtolæ.

QVÆSTIO 3.

Hæreticorum ſcommata contra D. Iacobi epiſtolã.

QVoniam hæretici hanc epiſtolam reijciunt, notant, ac mordent, vt videre eſt apud *Lutherum præfatione in nouum teſtamentum*, vbi dicit hanc epiſtolam non habere Euagelicum genium, *& in captiuitate Babyl. ca. de extrema vnctione*, non eſſe dignam Apoſtolico ſpiritu. *Et in cap. 22. Geneſ.* vbi aſſerit delirare Iacobum. Et apud Vitum Theodorum in ſummarijs bibliorũ, vbi dicit, in aliquot locis reprehenſibilem. *Et apud Ioannem Bugenhagium Pomeranum ad cap. 4. epiſt. ad Rom.* vbi impium argumentum, & ridiculam collectionem huius epiſtolæ ridet, *& ad c. 3. Ionæ*, vbi dicit in epiſtola Iacobi quædam eſſe, quæ videntur Ebionitis ſimilia. Et apud VVolfgangum Muſculum in locis communibus, cap. de iuſtificatione, vbi aſſerit eam veritati fidei præiudicare. Nõ parum gratum fore exiſtimo, ſi eam ab hæreticorum calumnijs vendicantes, maximam inſimul epiſtolæ auctoritatẽ cõprobauerimus. *Etenim Concil. Laupicenſe cap. 58.* eam recipit, & vocat Catholicam epiſtolam. *Concil. Carthagin. 3 cap. 47. Mileuitan. ca. 7. Arauſicanum 2. c. 25. Cabilonenſ. 2. ca. 33. Pariſienſ. cap. 13. Tolet. 8. cap* & citant & probant hanc epiſt. probant inſuper, & afferunt Summi Pontifices *Clemens Rom. lib. 2. Conſtitut. ca. 8. Alexand. 1. epiſt. 2. Innocentius 1. epiſt. ad Exuperiũ c. 7. Vrbanus 1. epiſt. ad omnes Epiſc. Sixtus 3. de malis Doctoribus, & operibus fidei. Leo Magnus ſer. 11. de Quadrageſ. Gregorius Magnus multis in Locis. Zacharias epiſt. ad Bonifacium. Nicolaus 1. epiſt. 9. Ioannes 8. epiſt. 38. Innoc. 3. ad Pſal. 2. pœnitent.* Citant, & venerantur antiquiores Patres *Dionyſ. Areopag. ca. 1. de cœleſti hierarc. Clemens Alexand. qui teſte Caſsiod. lib. 1. diui. lect. ca. 8.* eam attico ſermone declarauit, *Hyppolitus de conſummatione mundi. Orig. paſsim Athanaſius multoties præcipueque epiſt. 39. & epiſt. de Nicana ſynod. & ad Epiſcop. Africa Cyrill. Hieroſoly. Catech. 4. Cyril. Alex. lib. 4. in Ioan. & 14. Theſauri, Tertull. de orat. ca. 8. & lib. cont. Iudæ. cap. 2. Cypr. ad Nouitian. Hilarius 4. de Trinitat. Ephram ſæpiſsime, Baſil. in aſcaticis, Nazian. carmine de canonicis ſcriptura libris. Caſsia. lib. 12. inſtit. c. 6. Arnob. in Pſal. 32. Proſper de vocat. gentium lib. 1. cap. 23. Greg. Turronenſ. de gloria Martyr. lib. 1. ca. 41.* vt poſteriores Patres relinquam, & quos in expoſitione cõtext. adducemus.

Ex quibus conſtat quanti facienda ſit noſtri Apoſtoli epiſtola, probata

probata tot Concilijs, confirmata à Summis Pontificibus, adductaq́; à Patribus omnibus, vnde pro defenſione eius poſſemus dicere cum *Athanaſ. dicta epiſt. de Nicena ſynod.* vbi noſtrum refert Apoſtolũ quomodo nõ odio digni ſunt, qui nunc tandem contradicunt, homines nimirum tales, quales D. Iacobus duplices corde, & inſtabiles in omnibus vijs appellat, neque enim alij, aliterue appellari poſſunt, qui Iacobi epiſtolam non recipiunt, nec venerantur. Ideoque merito *Iſidorus Peluſ. lib. 1. epiſt. 93.* ſe Iacobi auditorem ratione huius epiſtolæ gloriatur. D. Athan.

Facit etiam pro commendãda præſenti epiſtola, id quod quiſque facile in ea re cognoſcet, ſi aduertat in ipſo, ſcilicet, ingreſſu Apoſtolicum characterem, cum eandem præ ſe ferat inſcriptionẽ, quæ ponitur in epiſtola data à Hieroſolymit. Concil. cui idem Iacobus interfuit, & pars eius magna fuit ad Eccleſiam Antiochenam, etenim ſalus ibi poſtulatur. ſicut Iacobus initio ſuæ epiſtolæ. Et ſicut loci, ac tẽporis ratio poſtulabat, alijque fecere Apoſtoli Simonis hæreſi ſe opponit.

Ad quos miſſa fuerit hæc epiſtola.

QVÆSTIO 4.

Ex principio huius epiſtolæ conſtat, Iacobum eam Iudæis conuerſis, & cauſa fidei diſperſis ſcripſiſſe, quod non minima eſt laus Iacobi, ſicut etiam & Petri, quod peculiaris Iudæorum Apoſtolus haberetur, plus enim initio naſcentis Eccleſiæ fiebant Iudæi, quos ex omnibus mundi populis in peculiarem ſibi Deus elegerat, ſui cultum docuerat, filij ſui aduentum promiſerat, vnde & ex eis natus eſt ſecundum carnem, & illam mũdi portionem, ac terram, quam aduentui ſuo conſecrarat eis dedit in poſſeſſionem hæreditariam; & quia ad ipſos præcipue miſſus eſt Filius Dei in carne, vnde à Paulo dicitur *circũciſionis Miniſter, propter veritatem Dei ad confirmandas promiſſiones Patrum*, cuius miniſterij functio erat, Euangelium docere, comprobatio, miracula edere; finis vero, perditos lucrifacere; propterea cũ ſocios legationis, quæ ipſi obeunda erat aſſumpſit duodecim, iubet illos ad Iſraelitas: tantum legationem deferre, dicens: *in viam gentiũ ne abieritis, & ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, ſed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Iſrael* · quæ fuit ratio cur Ioannes Euangeliſta initio ſui Euangelij Iudæos ſuos (i. Chriſti Domini) appellauerit, ſic enim interpretatur *D. Chryſoſt. hom 8. in cap. 1. Ioan. & Cyrill.* ibid. Ea verba Ioannis: *& ſui eum non receperũt,* quaſi diceret Ioannes (inquit *Cyrillus*) non eſt mirum ſi mundus Filium Dei non nouerit, quoniam ipſe populus Iudæorum, quem ſibi Deus peculiarem delegerat, Filium

Rom. 9. Rom. 15. Matt. 10. Ioan. 1.

lium Dei præſentem, & ad ſalutem præſertim ipſorum venientem non recepit; ſuos itaque cõmiſit Chriſtus diſcedens, Iacobo, eiſdem vt peculiaris Paſtor ſcribit, & legatione pro Chriſto fungens, Chriſti Domini fide, & doctrina inſtruit, & quos verbo non poterat, ſcripto docet.

Epiſtola hæc cur Græcè ſcripta.

Nec mirum ſi cum Iudæis ſcribat, Græcè tamẽ, id faciat, enimuero lingua Græca omnium erat cõmuniſſima, vt etiã teſtatur Tullius in oratione pro Archia. Vnde & Paulus Romanis, & Petrus diſperſis Græcè ſcripſerunt idque iure optimo factum eſſe à Iacobo cenſendum eſt, cum hæc epiſtola & Catholica ſit, & omnibus proinde eius doctrina debeat innoteſcere, & canonica itidem, vtpote quæ continet formam Chriſtianæ vitæ, ac Religionis. Canon enim Græcè. Latinè eſt forma, aut regula, quæ ideo in vulgatiſſima, ac notiſſima lingua fas erat proponi.

Quis fuerit Autor.

QVÆSTIO 5.

QVoniam ſicut aduertit *D. Ambroſius in cap. 1. Luc.* diuina ſcriptura docet non ſolum mores in ijs, qui prædicabiles ſunt, ſed etiã parentes oportere laudari, vt veluti tranſmiſſa immaculatæ puritatis hæreditas in ijs, quos volumus laudare præcellat; quod *Diuus Paulus* minime reprehendit, vt perperam voluit *Beza 1. ad Timoth. 1.* loquitur enim de ijs tãtummodo genealogijs, quas quotidie texebant, & inanis gloriæ cupidi iactabant Iudæi, ſiue Gentiles, dũ de ſuorum Deorũ proſapijs inaniter gloriabantur, vt ibi annotauit *Chryſoſt.* alioqui non rectè Spiritu ſancto dictante, tot in Geneſi, Exodo, & Paralip. genealogiæ deſcriberentur, imo neque Matthæus, & Lucas Chriſti Domini auos, atauoſque texerent. Vnde *Sidonius lib. 7. epiſt. ad Perpetuum*, natalibus, inquit, ſeruanda reuerentia, quia & hoc non omittendum Euangeliſta monſtrauit, nam Lucas laudationem Ioannis aggreſſus præſtantiſſimum computauit, quod ſacerdotali de ſtirpe veniebat. Et *D. Hieron. epiſt. 8. diſciplina eſt ab auis, & atauis, & omni retro nobilitate ornare quem laudant, eſt enim gloria parentum, natus præclarus, & magnificus theſaurus, ſicut dixit Plato in Epitaph.*

Genealogias quas Paulus reprehendat. 1. Tim. 1. Tit. 3.

D. Hier.

Illud ergo à nobis exponendũ erit, quinam fuerint parentes noſtri Autoris, qua de re non minima eſt controuerſia, & vtraque pars (in duas enim diuiditur) grauiſſimos habet aſſertores. Etenim *Epiphan. tom. 2. lib. 1.* ait *Iacobus filius Ioſeph natura erat, frater autem Domini vocabatur propter conuerſationem, erat enim hic filius Ioſeph, ex vxore Ioſeph, nõ ex Maria*, enimverò vt idem *Epiphan. teſtatur tom. 2. lib. 3. hæreſ.* 78. Ioſeph habuit primam vxorem ſuã ex tribu Iuda, & peperit hæc ipſi liberos numero ſex, quatuor maſculos, & duas fæmellas quemadmodum

Iacobi parentes qui.

***

modum Euangelium ſecundum Matthæum, & ſecundum Marcũ declarauerunt, quibus verbis videtur exiſtimare Epiphanius, eos qui à prædictis Euangeliſtis fratres, aut ſorores Domini appellãtur, eſſe ex Ioſeph, & prima illa vxore progenitos. Idem cenſent *Hyppolit,s ſte Nicephoro lib.2.ca.3.Orig. in cap.13. Matth.Euſeb. lib 2.hiſto.cap. 1. Nyſſen. oratione 2. de Reſurrectione Chriſti, D.Chyſoſt.hom.de Annuntiatione Virg. Theophyl. in Matth.cap 27. Euthym.in cap.2.Matth. Ambroſ.in epiſt.ad Galat.cap.1. Hilar. in c.1.Matth.* Simeon Metaphraſt. in vita Iacobi.

Ioſeph Mariæ ſponſum virginem fuiſſe. *D.Hier.*

Contraria tamen ſententia, eaque probabilior aſſerit Ioſephum nullam ante D.Virginẽ habuiſſe vxorem, quod probat *D. Hieron.cõtra Heluid. prope fin.* vbi ait D. Ioſephum fuiſſe Virginem, *vt ex virginali*, inquit, *coniugio, virgo filius naſceretur, Mariaque Ioſeph cuſtos potius fuit, quam maritus.* Similia habet *D.Aug. ſer.14. de natiuitate Dom. & Theod. in c. 1.epiſt.ad Galat. Bernard. Rupert. Beda, Gerſon*, quibus accedunt omnes ferme recẽtiores doctiſſimi. Ideoque *Petrus Damian. epiſt. 11. cap.4.* ait Eccleſiæ fidem in eo eſſe, vt non modo Deipara, verum etiam putatiuus pater, atque nutritius virgo habeatur; ſatis enim rationi conſonum videtur, vt qui diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, Ioanni virgini, Matrem Virginẽ commendauit, eandem mundum ingreſſurus, Ioſepho etiam virgini ſeruandam, & ſeruiendam cõmiſerit.

D.Auguſt.

Ioan.19.

Iacobus cur frater Domini dictus.

Nec officit quod Iacobus frater Domini appelletur, namque ab Euãgeliſtis Alphæi filius dicitur, ſolent enim Euangeliſtæ, filios nomine patris inſignire, Iacobum autem dicunt: *Alphæi* dicitur ergo frater Domini ratione Matris, quæ ſoror putatur ſanctiſſimæ Virginis, non Germana ex Anna genita, ſed conſobrina ex ſorore, vel fratre Patris, aut matris genita, ſicut mos eſt ſcripturæ, ſimili conſanguinitate coniũctos, fratres appellare, qua de re videndus *Hieron. contra Heluid. cap.8.* Potuit inſuper noſter Iacobus dici frater Domini, ratione ſimilitudinis; ſolẽt enim multoties fratres ſimillimi eſſe; de Iacobo autem ſic ſcribit *Ignatius epiſt.2.ad Ioannem ſeniorem: Iacobum referunt Chriſto Ieſu ſimillimum facie, & vita, & modo conuerſationis, ac ſi eiuſdem vteri frater eſſet gemellus, quem dicunt, ſi videro ſecundum omnia corporis eius lineamenta, video Chriſtum Ieſum.*

Matth.10. *Luc.6.*

D.Hier.

D.Ignat.

Iacobi Pater quis.

Fuit itaque Pater noſtri Apoſtoli prędictus Thadæus, mater vero Maria illa, de qua Marcus ait. *Erãt mulieres à longe aſpicientes, inter quas erant Maria Magdalene, & Maria Iacobi Minoris, & Ioſeph mater*, quod idem aſſerit Matthęus: Vnde pater non poſſe ſtare, id quod Hyppolitus ſupra citatus aſſerit, ſcilicet, matrem Iacobi fuiſſe Salome: cõſtat enim Salomen fuiſſe matrem filiorum Zebedæi; deinde quomodo ea, quę fuerat vxor Ioſephi, ſuperſtes eſſe poterat tempore paſſionis. Illud inſuper aduertunt,

Mar.15.

Matth.27.

quod

quod Maria mater Iacobi interdum dicitur Cleophæ, ſiue à patre, ſiue à gentilitate familiæ, ſiue alia ex cauſa, vt *D. Hieron. cõtra Heluid.* ait qui ſubdit. *Si autem inde tibi alia, atque alia videtur, quod alias dicatur Maria Iacobi Minoris mater, & hic Maria Cleophæ: diſce ſcripturæ conſuetudinẽ eundem hominem, diuerſis nominibus nũcupari*, *Theophylactus vero in cap. 27. Matth.* ait prædictam Mariam propterea Cleophæ fuiſſe nuncupatam, quod fuerit filia Cleophæ, eademque vxor Alphæi, non quidem illius, qui Pater fuit Matthæi Apoſtoli.

D. Hier. *Marc. 2.*

Qualis fuerit noſter Autor.

QVÆSTIO 6.

Iacobus fuit vere Apoſtolus. *Matth. 10.* *Act. 8.*

NOn defuerunt qui negauerunt noſtrum Autorem fuiſſe Apoſtolum, inter quos eſt Caiet. hic: ſed apertiſſime conſtat eum fuiſſe Apoſtolũ; etenim Matthæus ſic ait: *duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc, primus Simon qui dicitur Petrus, Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, & deinde Iacobus Alphæi:* & Paulus ad Galat. 5. *alium Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini.* Denique in actis Apoſtolorũ dicitur ob perſecutionem Eccleſiæ, omnes fuiſſe diſperſos, præter Apoſtolos, ſed Iacobus remãſit Hieroſolymis, indeque potius diſperſos per literas conſolatur, ergo fuit vere Apoſtolus, & vt talis manſit in ciuitate. Neque vero audiendi ſunt, qui dicunt tertium adhuc fuiſſe alium Iacobũ, eundemque eſſe Autorem huius epiſt. contra quos videndus eſt *Euſebius lib. 2. hiſt. cap. 1. & D. Hieron. citato libro contra Heluidium*, vbi ait, nulli dubium eſt duos fuiſſe Apoſtolos Iacobi vocabulo nuncupatos, quorum alter hic eſt. Videndus item *Baron. to. 1. anno Dom* 44. & certe hunc noſtrum Iacobum vocat Apoſtolum *Anacletus epiſt. 1. Alexander 1. epi. 2. Vrbanus 1. epiſt. ad omnes Epiſcopos. Innocent. 1. ad Decentium cap. 8. Hieremias Conſtantinop. reſponſ. 1. ca. 1. Hilar. 4. de Trinitat. Ambroſ. manſione 18. & in Thalmud Babylonico* diſcipulus Ieſu dicitur.

Euſeb. *Baron.*

Iacobi vita ſanctitas & pœnitentia. *D. Hier.* *D. Antonin.*

Hic igitur Apoſtolus ſi verum eſt quod ſcripſit Ægeſippus teſte *D. Hieron. de ſcript. Eccleſ & D. Antoninus titul. 31. ca. 8. & Epiphan. hæreſi 29.* in matris vtero ſanctificatus eſt, & forte à iuſtificatione illi collata, & per totam vitam conſeruata dictus eſt iuſtus, & *D. Cyrill. Alex. lib. 2. in Ioan.* eum appellat ſpiritu ſanctorum plenum: nec mirum proinde quod iuſtus vſque adeo vir perpetuus de iuſtitia, & operibus concionator exiſtat. De eo vero ſic habet *D. Chryſoſt. homil. 5. in cap. 5.* Matth. *tam fuit Iacobus mirabilis, vt genua eius obduruiſſe callo dicantur, tamque in eo fuiſſe carnis incuriam, vt adhuc viuentis omnia fere membra morerẽtur, atque aſsiduitate orationis iugique ad pauimentum proſtratione corporis frontem quoque eius callo ſimiliter obductam, vt nihil fere à Camel genibus diſcreparet,* quibus habet ſimilia *Epiphanius lib. 3. tom. 2.* vbi inter alia. *Laneum*, in-

D. Cyril *D. Chryſ.*

quit, *veſtimentum numquam induit: hūc nomine non amplius appellabant, ſed iuſtus erat ipſi nomen, animatis non participabat, calceamenta non induit, & multa de viro dicere poſſem, & de virtuoſa ipſius conuerſatione. Ferrum in eius caput non aſcendit, non ſe in balneo lauit, imam tunicam non mutauit, expers coniugij, & fidus cuſtos perpetuæ virginitatis.* Putatque idem Epiphan. Iacobum fuiſſe illum, qui relicta ſindone nudus paſſionis tēpore aufugit, hoc idcirco opinatus, quod eum lineā ſindonem ſemper induere ſolitum Ægeſippus, Clemens, & Euſeb. affirment, tradit præterea nudis pedibus incedere ſolitum & D. Hieron. *in cap. 1. epiſt. ad Galat.* ad finem de eo ſic ait: *vir tanta ſanctitatis, & rumoris in populo, vt fimbriam veſtimenti eius certatim cuperent attingere.* Videndus denique de Autore noſtro *Euſeb. lib. 2. hiſtor. cap. 23. Chryſoſt. hom. 2. in Matth. Antiochus Monachus 2. tom. Bibliot. Patrum homil. 72. &* D. Hieron. *in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſt.* vbi plura ex Ægeſippo referens, addit quod Saluator mundi ſtatim poſt ſuam reſurrectionem iuit ad Iacobum, & apparuit ei; iurauerat enim Iacobus ſe non comeſturum panē ab illa hora qua biberat calicem Domini, donec videret eum reſurgentem à mortuis, & paulò poſt. Afferte ait Dominus mēſam, & panem, tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo iuſto, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia ſurrexit Filius hominis à dormientibus. Ægeſippum inſuper apud *Euſebium lib. 2. hiſt. cap. 2.* audiamus. In templum ſolus intrare ſolitus eſt, atque ibi genibus humi poſitis, pro populi peccatis veniā poſtulare, qui propter ſingularē iuſtitiæ præſtantiam iuſti, & obliæ (quod Latinè populi præſidium dici poteſt, & iuſtitia) nomen ſicut Prophetæ de eo memorāt inuenit.

D. Hier.

Euſeb.

Iacobus miſſā celebrauit.

Fuit autem Iacobus primus qui Miſſam poſt Chriſti Domini Aſcenſionem celebrauit, cum adhuc omnes Apoſtoli Hieroſolymis cōgregati eſſent. Licet enim D. Petrus omnium Apoſtolorum caput, Vicarius Chriſti, & Summus Eccleſiæ Pontifex eſſet, ceſſit tamen Iacobo in huiuſmodi celebratione, eo quod Epiſcopus illius eſſet ciuitatis; & de manu eiuſdem, vt piè creditur, acceperunt tūc temporis primo ſanctiſſimam Euchariſtiam omnes Apoſtoli, inſimulque beatiſſima Virgo Mater. Fundamētum præbuit *Eckius tom. 3. de Sanctis*, vbi ſic ait: Hunc honorem reliqui Apoſtoli detulerunt ſancto Iacobo, vt permiſerint primitias (hoc eſt primam Miſſam) illum ſuas celebrare Hieroſolymis, quod inde fecit Petrus in Antiochia, & Marcus in Alexandria. Vnde noſter Iacobus propriam miſſam compoſuit quam poſteris reliquit, & cuius meminit 6. ſynodus generalis, can. 32. vbi ſic habet. *Iacobus frater Domini ſecundum carnem, cui primum credita eſt Hieroſolymitana Eccleſia, & Baſilius Cæſarienſis Epiſcopus, quorū claritas*

Synod. 6.

Digitized by Google

ritas per orbem effulſit, in ſcripturis deſunt nobis Miſſæ celebrationem.

Iacobus quãdo, & quomodo ordinatus Epiſcopus.

Ordinatus eſt autem Epiſcopus eodem anno, quo Redemptor noſter Dominus Ieſus Chriſtus cõſummato redemptionis humanæ myſterio, cælos aſcendit. Si quis (inquit *D. Chryſoſt. hom. 78. in Ioan.*) *à me percõtaretur, quomodo Iacobus ſedem Hieroſolymitanam accepit; reſponderem ego hunc totius orbis Magiſtrum præpoſuiſſe Petrum.* Porro ipſum ordinationis myſterium, quod conſecrationem vſitatiori vocabulo dicere conſueuimus, ab eodẽ Petro, Ioanne, ac Iacobo fratribus eſſe conſummatum epiſtola, quæ dicitur Anacleti docet, & habetur to. 1. Concil. teſtaturque inde traditam fuiſſe à Petro formam, vt non minus quam à tribus Epiſcopis electus Antiſtes conſecraretur. Contigit autem hæc Iacobi ordinatio die 27. menſ. Decembr.

Iacobus mãſit Hieroſolymis, & quare.

Conſtitutus itaque Hieroſolymitanus Epiſcopus, non legitur in externas profectus eſſe Prouincias; ſed ne Iudæi, quorum cauſa munus illud ſuſceperat omnino derelicti haberentur, loco conſtitit, nec ſicut cæteri ad gentes in diuerſas orbis partes abire permiſſus eſt, idque iure optimo; quandoquidem fratris Domini nomen ſortitus eſt; iam vero ſecundum illam legem Deuteronomij,

Deut. 25.

quando fratres habitauerint ſimul, & vnus ex eis abſque liberis fuerit mortuus, vxor defuncti, non nubet alteri, ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui. Deſponſauerat ſibi Dominus Ieſus ſynagogam, cuius caput Hieroſolymis erat; & ob hanc ſponſam, quam vnicè diligebat, & ad quam quærendam, & amplectendam, cõfeſſus eſt ſe ad terras veniſſe iuxta promiſſiones Patrum, & ſpeciale fœdus initum cum genere Abrahæ, reliquit Patrem in cælis, inſuper & matrem in terris, quæ ideo in ipſius Natiuitate eum *reclinaſſe in præſepio*, & non potius in brachijs amplexata dicitur, imo & eleuatus in Cruce, ſe à Patre derelictum conqueritur, & Matrem velut alienam, & extraneam alloquitur, aliumque ſubſtituit filium, vt ſic propter ſponſam ſynagogam, & Patrem, & Matrem ſe dereliquiſſe teſtaretur, illique ſoli adhæſiſſe, vt vere per totam adhæſit vitã, vnde nec diſcipulos ſynagogæ terminos egredi permiſit, vt vidimus q. 4.

Matth. 15. Rom. 15. Gen. 17. Chriſtus Iudæorum Doctor.

Luc. 2.

Ioan. 19.

Matth. 10.

Satis ſuperque ſeminauerat verbum in ſynagoga Chriſtus Dominus, docuerat quotidie in templo; cõfirmauerat ſignis & prodigijs, quæ ſi alibi facta fuiſſent, facile conuerterentur ij, qui ea cernerent, & quo citius, & vberius iactũ ſemen ſurgeret, *ſicut aqua effuſus* eſt Dominus, *& diſperſa ſunt omnia* ipſius *oſſa*, vbi D. Auguſt. *Purgata*, inquit, *ſunt mentes, rigati ſunt fructus, vt multiplicati pullularent*, & Bernardus ſerm. de quadrupl. debito, illius ſanguinis, non guttas, ſed vndas à quinque partibus corporis emittebat in terras; nec ſic tamen Iudæi conuertebantur, nec filij ex ea ſponſa prodibant, nec proles

Luc. 10.

Pſal. 21. D. Aug. D. Bern.

aderat tali patri, nec natos tali ſponſo impia progenuerat ſynagoga, imo ſpinas pro floribus, ace tũ pro viuo propinauerat. Emortuo Ergo Chriſto Domino ſynagogæ ſponſo, & veluti abſque liberis diſcedente, fratri Domini incumbebat, ſemen defuncti fratris ſuſcitare, & Hieroſolymitanę Eccleſiæ diſponſari, caputque & Pontifex conſtitui, vt filij ac fideles naſcerentur, fouerentur, & alerentur in fide, moribus, ac Religione inſtituerẽtur; quod

D. Bern.

eleganter ſane attigit *D. Bernardus, 2. de conſiderat.* cum ait: *Iacobus qui videbatur columna Eccleſiæ, vna contentus eſt Hieroſolyma, Petro vniuerſitatem cedens; pulchre vero ibi poſitus eſt ſuſcitare ſemen defuncti fratris, vbi occiſus eſt ille, nam dictus eſt frater Domini.* Hæc igitur fuit ratio, cur cum cæteri Apoſtoli per totum orbẽ ad fines vſque illius vagarentur, & veluti nubes volarent, quo rorẽ doctrinæ omnibus vſquequaque gentibus infunderent, ſolus Iacobus Hieroſolymis manſit, ſoli huic ciuitati veluti defuncti fratris Chriſti Domini ſponſæ adhæſit, vt ſemẽ illius iactum iamdiu ſuſcitaret. filioſq; progigneret Chriſto, fideles, ſ. qua de re videndus *Euſebius lib. 2. hiſtor. cap. 2.*

Iacobus cur minor ſit dictus.

Neque vero derogat præcellẽti Iacobi ſanctitati, quod ipſe Minor Iacobus dictus fuerit, id namque factum eſt cauſa differentiæ à Iacobo Zebedæi, qui maior eſt appellatus: vel ob ætatem, vel ob ſtaturam; non quaſi noſter Iacobus minor in ſanctitate, ac dignitate dicatur, imo *Andreas Caſareenſis in Apocap. cap. 36.* *And. Caſ.* Magnum Iacobum vocare auſus eſt, quod idem habet *D. Maximus lib. 3.* de virtuti- *D. Max.* bus, & vitijs c. 92. vbi ait. Magnus Iacobus qui dicitur frater Domini, *& Richard. de ſancto Victor. in annotationibus ad Pſal.* 8. *Richard.* appellat Iacobũ vnum ex magnis ducibus Chriſti. Oſtendit inſuper eum nõ fuiſſe minorem, inſigne illud, & ornamentum, quod in capite geſtabat, lamina, ſcilicet, ſiue bractea aurea cuius meminit *Epiphan. hæreſ.* *D. Epiphan.* *29. & Hieron. de ſcriptoribus Eccleſiaſtic.* cęterique ferme omnes Eccleſiaſtici ſcriptores. rationem affert Epiphan. loco citato, inſigniũ, ſcilicet, regalis ſacerdotij, quod Chriſtus Dominus tranſtulit ad Eccleſiam, cuius ſacerdotij primus, nõ minor extitit miniſter actualis. Qui igitur fieri potuit, vt qui tanta excelluit ſãctitate, à qua & nomen iuſti ſortitus eſt, & conſanguineus, ſimiliſque & facie, & vita Chriſto, & magnæ ciuitatis, Deoque cariſſimæ gentis Paſtor fuit, minor, ob inferiorem vitam, ac gloriam dicatur? Facit etiam quod Aegeſippus, Epiphanius, & alij aſſerunt Iacobo, ſcilicet, tantummodo conceſſum, vt ingrederetur Sancta Sanctorum, quod ſummo, ac magno Sacerdoti, idque ſemel tantummodo in anno licebat, neque enim credendum eſt inferiori, ac de media plebe, & vulgari opinione, homini fuiſſe conceſſum.

Tanta

Digitized by Google

Iacobi Sanctitas. Tanta itaque, tamque conſpicua ſanctitate eum effulſiſſe tradunt, vt quamuis Iudæorum magiſtratus in cæteros ſæuirent Apoſtolos, ipſi tamen nullum negotium faceſſerent, ſed honore potius proſequerentur, quod non Ægeſippus tantummodo Apoſtolorum temporibus proximus, ſed Ioſephus Iudæus lib. 10. antiquit. teſtatur dum ait tanta eum apud vniuerſum populum æſtimatione claruiſſe, vt propter illa tam ipſi necem exiſtimauerint Hieroſolymam exciſſam, & Iudaicum populum acerbiſſima clade afflictatum fuiſſe.

Quanta vero eius inter reliquos Apoſtolos fuerit auctoritas inde facile licet colligere, quod *D. Bernard. dixit 2. de conſiderat.* ipſum, ſcilicet, Petro Apoſtolo ceſſiſſe vniuerſitatem: *Porro cedente Domini fratre*, ait Bernard. *quis ſe alter ingerat Petri prærogatiuæ?* quaſi nullus inter Chriſti Domini diſcipulos Iacobo poſſet coæquari, aut Petro. *D.Bern.* facit etiam id, quod notauit Simeon Metaphraſ. in vita noſtri Apoſt. cum ponderat id quod Paulus dixit: *alium Apoſtolorum vidi neminem niſi Iacobum fratrem Domini*, vt pote inquit, quod res eſſet magna, & digna quæ mandaretur memoriæ videre Iacobum. *Gal. 5.* Vnde etiam Iudas Apoſtolus initio ſuæ epiſt. vbi ſcriptores gloriæ, & honoris titulos ſolent quaſi in veſtibulo domus præponere, vt mox dicemus, ſe Ieſu Chriſti ſeruum, fratrē autem Iacobi appellat, quaſi nihil poſt ſeruum Dei ſequatur, niſi fraternitas Iacobi, quæ vero dignitas ſit ſeruitutis Dei cum noſtro Iacobo iam dicemus. Inſuper & *Tertull. lib. contra Gnoſticos* ſub finē Iacobum cum Petro, Paulo, & dilecto Ioanne confert, dicens: neminē magis noſſe medullas ſcripturarum, quam Paulum, Ioannem Theologum, & Iacobū. *Tertul.* Quibus habet ſimilia *Hieron. to. 2. epiſt. ad Paulin.* dicens: *Iacobus, Petrus, Ioan. Iudas Apoſtoli ſeptem epiſtolas ediderunt tam myſticas, quam ſuccinctas, & breues pariter, & longas, breues in verbis, longas in ſentētijs, vt rarus ſit, qui in earū lectione non cæcutiat.* *D.Hier.* Tandemque eius auctoritas inde probatur quod *Euſeb. lib. 7. hiſtor. c. 15.* dicit vſque ad ſua tempora Hiereſolymis cum veneratione ſeruatam fuiſſe ligneam cathedram ex qua Beatus Iacobus conciones habere ſolitus erat; ipſeque Iacobus creditur conuertiſſe primo ad fidem Philetum, & Hermogenem, qui poſtea à fide exciderunt. *Euſeb.* Si quis vero adhuc quæreret cur cum tātus inter Apoſtolos fuerit noſter Iacobus ei tamen Chriſtus Dominus matrem Virginem non commendauerit: reſpondet *Chryſologus ſer. 49. Matris*, inquit, *nō potuit habere curam, qui inter primordia, & in illo Iudaico tunc furore Hieroſolymitanam ſingulariter rexit Eccleſiam.* *D.Chryſol.*

Iacobi martyrium. *D.Epiph.* Iacobi mortem ſic refert Epiphan. loco citato: moritur Iacobus frater Domini in Hieroſolym. vbi vixit poſt Saluatoris aſſumptionem annis plus minus

24. anno

24. anno ſuæ ætatis 69. à fullone ligneo percuſſus in caput deie-ctus à pinnaculo templi, & delatus, at nihil læſus; inclinauit autẽ genua, & orauit pro ipſis, qui eum deiecerant, ac dixit ignoſce ipſis Domine, non enim ſciunt quid faciunt.

Iacobi. Sepulchrum. Euſeb. Quod vero ad eius ſepulchrum ſpectat videndus *Euſeb. lib. 2. hiſt. cap. 2.* vbi ita ait. Vitam beato & felici martyrij cruciatu affectus, afflictuſque amiſit, in quo loco prope templum, vbi columella eius nomine inſcripta adhuc manet, corpus tumulo mandatum eſt: & D. Hieron. de ſcriptoribus eccleſiaſticis, eius ſepultura, inquit, titulum vſque ad obſidionem Titi, & vltimam Adriani notiſſimum habuit; quidam è noſtris in monte Oliueti eum putarunt conditum, ſed falſa eorum opinio eſt. *D. Hier.*

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT PRIMVM

TEXTVS.

Iacobus Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruus.

Num. 1.

EXPOSITIO LITERALIS.

Seruus dupliciter accipitur.

EST vocabulum, ſeruus, tam apud Græcos, quàm apud Latinos æquiuocú ad mancipium & miniſtrum, quo autem modo hoc loco ſumatur, conſtare nequit. Poteſt proinde duplex eſſe ſenſus, vt dicat ſe ſeruum emptitium Chriſti, iuxta illud: *empti eſtis pretio, nolite fieri ſicut ſerui hominum:* ſecundus ſenſus erit, quod tanquam fidelis Chriſti miniſter, eius doctrinæ & mandatis exequendis inſeruiat, non ſuum negotium agat, quod ipſe præmittit, vt doctrina, quam apponit, libentiori animo ab auditoribus, & diſcipulis ſuſcipiatur, animoque altius fixa remaneat. *1. Cor. 7.*

Apellat autem ſe Dei, ac Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruum, quæ verba dupliciter poſſunt intelligi, tranſitiuè ſcilicet, & intranſitiuè, poſſunt enim referri ad eandem perſonam, vt ſit ſenſus, *Iacobus ſeruus Ieſu Chriſti*, qui eſt Deus & Dominus noſter: ſic enim de eo dixit Ioannes Euangeliſta: hic eſt verus Deus, non contentus quod eum dixerit Deum, niſi verum Deum addidiſſet, ſicut notauit Auguſtinus 1. *de Trinit. cap. 6.* eundemque profeſſus eſt Filium Dei viui Petrus. Sic expoſitus præſens locus eſt non ſolum contra Arrium, Deitatem Chriſti negantem, ſed contra Ebionitas, Cerinthianos, Carpocritianos, & alios hæreſiarchas, qui eo tempore iam ſurrexerant, vt colligitur ex *Irenæo lib. 3. & ex Tertulliano, libro præſcriptionum*, qui cum Iudæis Chriſtum hominem tantum, & duntaxat filium Ioſeph, non autem Deum ac Dominum dicebant: & prædictus huius loci ſenſus ab antiquis receptus eſt contra dictos hæreticos, vt aduertit *Feuardent. hic.* *Ioan. 1. 5.* *D. Aug.* *Matt. 16.* *D. Iren. Tertull.*

Oecumenius vero, *Lyran. D. Thom. Hugo, Titelman. & Carthuſian.* diſiunctim hæc verba explicant, quaſi in illis duarum diuinarum perſonarum ſeruum ſe Iacobus profiteatur: quæ expoſitio diuinã Chriſti maieſtatem comprobat, quandoquidem ex æquo Dei Patris, & Filij ſe ſeruum gloriatur Apoſtolus, & vtrumque Deum, ac Dominum profitetur, & æqualem Patri in honore filium oſtendit: & in hoc ſenſu explicatus locus refellit errorem Noet. Sabellij, & Priſcilliani, qui Patrem cum Filio in vnam confundunt perſonam, at vero Iacobus dum ſe vtriuſque ſeruum dicit, duas perſonas apertè oſtendit. *Lyr. D. Th. Titel. Carthuſ.*

Digitized by Google

Spiritum ſanctum verò addit D.Thom. in his duabus intelligi tanquam vtriuſque vinculum, nexum, & amorem ab vtroque ſpiratum. Initium autem ſuæ epiſtolæ (quæ potius libri nomen quàm epiſtolæ meretur, vt hic notauit *Caiet.*) *Caiet.* dedit Iacobus in nomine Ieſu Chriſti, vt ſicut hoc nomē à tota Beatiſſima Trinitate in principio libri vitæ æternaliter fuit ſcriptum, ſicut dixit *Bernar.ſerm.49. in Cant.* ita ab *Coloſſ.3.* eodem auſpicaretur hoc opus, opere inſuper nos docens, id quod Paulus ſcripto, dum dixit: *Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, gratias agentes Deo & Patri per ipſum.*

§. I.
Humilitas Iacobi & Sanctorum oſtenditur.

INitio huius epiſtolæ ſolent inquirere præcipui interpretes rationem, qua ductus, noſter Apoſtolus prætermiſit honoris, *Galat.2.* dignitatiſque titulos, cum ſuppeterēt *Galat.1.* plurimi, vtpote qui Apoſtolus, Eccleſiæ columna, frater Domini, iuſtus, Hieroſolymitanus Epiſcopus ab omnibus acclamabatur, ſeque ſolum Ieſu Chriſti ſeruum cognominauerit: dicuntque id humilitatis cauſa feciſſe, ac vt Scribarum, & Pha- *Luc.14.* riſæorum faſtum deprimeret, quandoquidem Iudæis ſcribebat, qui ſplendidos honoris titulos, ſicut & primos accubitus admodum ambiebant; nihil verò pulchrius præ foribus ſuæ epiſtolæ, potuit *Tertull.* D.Iacobus nobis proponere tanta modeſtia, & humilitate, etenim, teſte Tertull. modeſtia claram & ſtabilem comparat auctoritatem, & iterum ſi ineſt in oratione mixta modeſtiæ grauitas, nihil admirabilius fieri poteſt: arrogantes, ſuperbos, inſolentes, nemo libenter audit, nemo *D.Hier.* æquo animo illis obtemperat, & *D. Hier. epiſt.ad Celanc.tom.1.* Nihil eſt, quod nos ita & hominibus caros & Deo faciat gratos, quam ſi vitæ merito magni, humilitate infimi ſimus: quod appoſitè etiam *D.Bern.* notauit D Bernard. in publicano, qui ocu- *Luc.18.* los ad cœlum leuare non audebat; *Regnum*

A *cœlorum*, inquit ſerm. de quatuor mod. orand. *vim patitur, vim faciebat Publicanus ille, qui dum non auderet oculos ad cœlum leuare, ipſum cœlum ad ſe potuit inclinare*: & 2. de conſiderat. *Nulla ſplendidior gemma in omni præcipue ornatu Sūmi Pontificis, quo enim celſior cæteris, eo humilitate apparet illuſtrior, & ſeipſo.*

Ea verò commendabilis eſt humilitas, quæ ſicut dixit Chryſoſtom. hom. 33. in B Geneſ. quando occaſiones habet, vt extollatur, & ſeipſam humiliat; & ſupprimit. quid enim laudis, ſi vilis homuncio humilis ſit? Vnde *Auguſt.ſerm. 213. de tempore in ſummo honore, ſumma tibi ſit humilitas, honoris enim laus eſt humilitatis virtus:* ſuperbire verò & faſtuoſum eſſe, opus eſt eius, qui puſillo animo eſt, vt notauit Theophilact. Ioan. 13. ideoque Dauid dū Michol ipſi exprobrauit, veluti indecorè C ante arcam Dei ſaltanti: regia humilitate reſpondit: *ero humilis in oculis meis, & Reg.2.c.6. cum ancillis de quibus locuta es, glorioſior apparebo.* quod expoſuit Brixian. non ob id ab ancillis, & vxoribus ſeruorū meorum contemnar, ſicut à te vilipenſus ſum, ſed magis ab illis laudabor: quis enim non mirabitur, nec laudabit honoratam humilitatem, cum honoris & dignitatis laus ſit humilitas? etenim ſicut dixit *Bern.* *D.Bern.* D *homil.4.ſuper miſſus eſt. Non eſt magnum eſſe humilem in abiectione, rara eſt virtus humilitas honorata.* Vnde & Deus eam humilitatem ſic exaltauit, vt ſolus Dauid inter tot Reges in genealogia Chriſti re- *Matth.1.* gio nomine decoretur, cum Matthæus ait, *Ieſſe genuit Dauid Regem, Dauid autem Rex, &c.* quod in nullo alio Rege dixit, quaſi is ſolūmmodo regiam dignitatem, ſceptrum ac coronam inter alios mereatur E retinere, qui inter regia inſignia talem, ac tantam coram Domino nouit exhibere humilitatem, & abiectionem. Vnde Chryſolog.ſerm. 23. ad ea verba quæ Chriſtus *Luc.12.* Dominus dixit: *nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum: acquiſiuit*, inquit, *humilitas, ſuperbia, quod amiſit.*

Hinc eſt quod cum Deus voluit Moy- *Num.27.* ſen de ſucceſſore eligendo ad introductionem promiſſæ terræ, cuius ingreſſum ipſi pro-

Digitized by Google

Humilitas Sanctorum gloria.

prohibuerat, admonere, dixit: *Tolle Ioſue filium Nun. &c. Dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ*, ſeu de decore tuo, vt vertit Vatabl. hoc eſt, transferes in eum gloriam tuam, ornando, & commendando eum verbis, oſtendeſq; eum diuinitus conſtitutum, vt ſibi ſuccedat, eique in omnibus obtemperetur; in Hebræo verò, pro eo quod nos legimus, *partem gloriæ tuæ*, habetur, *dabis ei partem humilitatis tuæ*; vt ſignificetur totam gloriam, honorem, & verum ornamentum Sanctorum eſſe humilitatem, & in iuſtis pro vno, & eodem reputari gloriam, & humilitatem, hac vna re ſuperbi, ſi laudes & titulos gloriarum contemnant, ſicut loquitur *D. Bernard. ſerm. 16. in Cant.* qui etiam 2. *de conſiderat.* ſic alloquitur Eugenium Papam. *Quid ni erubeſcas minimus inueniri in magnis, qui te recordaris magnum in minimis extitiſſe? hac te conſideratio facit honoris contemptorem, in honore etiam ipſo, atque id magnum.*

D. Bern.

Similia habet *Euſebius Emiſſenus homil. de ſancto Maximo*, vbi ait: *Qui iam dudum in Abbate Pontificem geſſerat, poſtmodum Abbatem in Pontifice cuſtodiuit, fugax voluptatis, appetitor laboris, honoris impatiens; pauper in pecunia, diues in conſcientia, humilis ad merita, ſuperbus ad vitia.*

Hanc etiam Sanctorum humilitatem in honoribus oſtendit optimus locus in lib. Num. vbi cum ſeptuaginta viros à Moyſe delectos Sancto ſuo ſpiritu Deus replere vellet, ad Moyſen ex illis duo de ſeptuaginta tantum conuenerunt, & hos egregio illo dono ſpiritus Deus repleuit, *remanſerant autem*, ait ſacer textus, *in caſtris duo viri, quorum vnus vocabatur Eldad & alter Medad, ſuper quos requieuit ſpiritus, nam & ipſi deſcripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum. Cumq; prophetarent in caſtris, cucurrit puer, & annunciauit Moyſi, dicens: Eldad, & Medad prophetant in caſtris. ſtatim Ioſue filius Nun miniſter Moyſi, & electus ex pluribus ait. Domine mi Moyſes prohibe eos. At ille quid, inquit, æmularis pro me? quis det vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus ſpiritum ſuum?* Ecce tibi oſtendimus locum,

Num. 11.

A qui totus humilitatem in ſummis honoribus redolet, paucis accipe, quæ multa poſtulant. Primò namque ſeſe offerunt Eldad, & Medad, qui ex quadam animi modeſtia non venere vocati, quod honorem horruerint, quod ſe tanto impares oneri, & honori exiſtimauerint, quod ſeſe alios digniores omnino putauerint, non quod Moyſis imperium, auctoritatem, iudicium, promiſſumve ſpernarentur, etenim
B *D. Hiero. manſione 13. ait. Non imperij negligentes, ſed humilitate ſubmiſſi dum ſe honore arbitrantur indignos*, & Cyril. Hieroſol. Catech. 16. idē videtur ſentire. Deinde etiam notanda occurrit Moyſis humilitas, qui nihil prorſus dolet, ſi exiſtentibus alijs Prophetis, definerct ipſe alijs antecellere, & præſtare, cum bonum ſi in vno tantum ſit, cum admirabilē, & præ omnibus magnum ac excellentem faciat,
C ſi verò in pluribus eſſe incipiat, vileſcere incipit, & quaſi è vulgo vnus tantum aliquis videri, namque rara, precioſiora. Hāc igitur honoris & præſtantiæ imminutionem nihil faciens humillimus Moyſes ait: *quid æmularis pro me? quis det vt omnis populus prophetet?* quē poſtea imitatus Paulus ait: *Quid enim? dum omni modo, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annunciatur: & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.*
D Si verò cauſam, cur Ioſue voluerit prohibere Eldad & Medad à prophetia, velimus indagare, reperiemus apud Abulenſem ibi eam primò aſſignari, quod ſ. prædicerent illi Moyſis mortem, futuráque Ioſue dignitatem, & principatum, quod Hieroſolym. Thargum etiam tradere videtur, ſic enim habet apud Eliam ex Genebrardi verſione fol. 560. remanſeruntque duo viri in caſtris, quorum v-
E nus vocabatur Eldad, alter autem Medad, & inſederat ſuper eos Spiritus Sanctus. Eldad ſic vaticinabatur. En Moyſes Propheta, Scriba Iſraelitarum congregatus eſt de medio mundi, & Ioſue filius Nun, eius diſcipulus, poſt eum adminiſtrabit res exercitus. Miram igitur Ioſue modeſtiam, qui de ſua ipſius gloria; & amplificatione ſic dolet, quis nōn miretur; vel quis ſatis vnquam mirabitur? quanti enim eiuſmodi ſpem, vel oraculum æſtimaſ-

D. Hier.

D. Cyrill.

Moſis humilitas.

Philip. 1.

Ioſue humilitas.

Digitized by Google

A maſſet, imò & redemiſſet alius? quod ille audire renuit, & ſilentio prohibet. Viden' igitur qui ſuperbire in dignitate potuit, qui nec illius prænunciationem audire præ humilitate potuit, nec marceſcere, obſcurarive Moyſis gloriam paſſus eſt, etiam cum ipſe inde efloreſcere propriam cerneret? Digniſſimus hac in re, qui Moyſis gloriæ ſubſtitueretur.

Meritò ergo D. Iacobus lectorum animos conciliaturus, imò dignitatem
B maximam oſtenſurus, dignitatum titulos ſubticuit, dignus proinde, qui ab omnibus & humiliter legatur, & in humilitate imitetur. Vbi cum Guarrico ſerm. 1. de purificat. ſic libet dicere. Vtinam fratres mei nos illam haberemus humilitatem in peccatis noſtris, quam veri ſancti habuerunt in virtutibus ſuis. Dignitates omittit Apoſtolus, virtutes tacet, ſe ſolum ſeruum gloriatur Chriſti, cum plerique ſo-
C la vitia oſtentent, peccata in aream edant, iniuſtitias in forum adducant, ſanguinem ponant in baltheis, ſeruique diaboli velint videri, & agnoſci.

Hac inſuper humilitate Iudæorum ſuperbiam retundit, & elationem reprehendit, quorum tumentes animi Chriſti Domini ſubmiſſionem abhorrentes, ipſum proinde reiecerunt, quia non maieſtate
D exhibuit, ſed formam ſerui accipiens, humilem paupertatem ſectatus eſt, ait ſiquidem *Tertull. 3. contra Marcion.* Iudæi negant veniſſe Chriſtum ſuum, quia non in ſublimitate venerit, & Chryſoſt. hom. 2. in Act. Apoſt. Meſſiam quærebant, qui ditaret, non, qui ſanare poſſet, imò quia mitis, & humilis, ad erigendos deiectos homines venit, Iudæi in ipſum veluti humi iacentem, imo humilem lapidem offende-
E runt, ſicut loquitur *Aug. 34. in Ioan.* attamen lapis hic offenſionis ab eis reprobatus, *factus eſt in caput anguli*, & ſuper ipſos cadens, eoſdem contriuit & comminuit, vt non niſi dilacerati, ac diſciſſi, in toto terrarum orbe valeant conſiſtere. Propter hoc inquit *Bernard. epiſt. 322. viui quidam apices nobis ſunt in vniuerſas regiones, & dum ſuſtas tanti facinoris pœnas habent, teſtes ſunt noſtræ redemptionis, vnde Eccleſia ait, diſperge illos in virtute tua, & pone eos protector meus Domine.* Ita factum eſt, diſperſi ſunt, depoſiti ſunt, depoſuit enim ſuperbos Iudæos humilis Dominus, & omnipotens Deus, confundit verò eorum elationem ambitioſam, & fugiendam, humilis diſcipulus, dum ſe ſolum ſeruum Chriſti appellat, humili cognomine contentus, cætera quæ honorem poſſent redolere, omittens.

Tertull.

Iudæi humilem Chriſtũ recipere nolētes diſperſi.

Pſal. 117.

D. Bern.

Pſal. 52.

§. II.

Oſtenditur ſumma dignitas ſeruorum Dei.

NIſi fortaſſis ea potius placeat ratio, quam aſſignat *Dydimus Alexan.* præceptor D. Hier. in breuiſſimis huius epiſtolæ commentariis *tom. 6. Bibliot. Patrũ*, vbi ait, ob id ſanctum Iacobum ſerui titulum ſuæ epiſtolæ præfixiſſe, quoniam ſicut homines mortalem gloriam appetentes in ſuis conſcriptionibus, dignitates, quas habere putant, præponunt: ita ſancti viri in epiſtolis potiſsimùm ſe ſeruos eſſe Domini noſtri Ieſu Chriſti proferunt, æſtimantes hanc appellationem ſupra regna totius mundi conſiſtere, quod videtur voluiſſe Dauid in illa iactatione, ô *Domine ego ſeruus tuus, ego ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ*, vbi illa reduplicatiua, *ſeruus tuus, ſeruus tuus*, iactantiam quandam denotat, qua probat, quanti faceret huius ſeruitutis dignitatem, in qua humiliter ſuperbire, & in Domino ſeruos Dei gloriari licet, *vnde Phil. li. de Cherubin*, ſeruire Deo maxima eſt gloriatio, non modo libertate maior, ſed & diuitiis, & principatu, & omnibus rebus, quas mortales mirantur, præcioſior, vnde nullam aliam ſeruitutem veluti ignominioſam patitur, quia ipſa vera libertas eſt animæ, quod deducit ſubtiliter. *Idem Philo. lib. de confuſione ling.* ex ſacris literis, in quibus dictum eſt, *dimitte populum meum*, vt mihi ſeruiat, quaſi dedeceret Dei ſeruos, ſub alterius Regis poteſtate degere, quandoquidem eis vera libertas contigerat, & inamiſſibilis dignitas.

Pſal. 115.

Exod. 7.

Te-

Digitized by Google

Eccle.2. *Seruus quis Dei poteſt eſſe & filius.*

A Teſtatus eſt hoc Salomon, cum ait: *fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in iuſtitia*, vbi poſſet quis dubitare, cur filius ad ſeruitutem vocaretur, ſi enim ſeruus; quomodo filius? imò ideo filius, quia ſeruus, namque in domo Dei idem penè ſunt, & filius & ſeruus, vnde Chryſol. ſer. 7. ad illa verba, *Pater noſter, qui es in cœlis*, ait, nemo, cum ſe filium clamat, manere ſe miretur in habitu ſeruitutis, & ſerm. 14. hæc

Mat.6.

B ſeruitus non obligat, ſed abſoluit: nõ onerat, ſed honorat, abſtergit ſeruitutis maculam, non incurrit, impleta eſt Chriſti ſententia, qua dixit: *qui vult eſſe Dominus, ſit ſeruus*, beata eſt hæc ſeruitus quæ dominationem generat ſempiternam:

Mat.20.

D. Ambr. *Gen.37.* *Serui Dei aliorum ſerui eſſe no poſsũt.*

Annotauit hoc ipſum *D. Ambroſ. epiſt.* 6. in Ioſepho vendito à fratribus, & pro pecunia ſeruituti perpetuæ addicto, de quo tamen pulchrè inquit Ambroſ. *dixit Pſalmiſta in ſeruum venundatus eſt Ioſeph, non ſeruus factus, quomodo ſeruus factus, qui totam terram acquiſiuit non fecit igitur eum ſeruum venditio.* vbi latè probat Ambroſ. Ioſephum, quia ſeruus Dei erat, nullam aliam ſeruitutem potuiſſe incurrere, quantuncunque hoc niterentur inuidi fratres, dum eum vendunt.

Pſal.104.

D. Ambr. *Seruitus Dei quàm honorabilis.*

Accinit etiam illud, quod idem *Ambroſius* pro noſtro inſtituto affert *epiſt.* 4. D dum expendit querimoniam Labani in fuga Iacobi, cum dixit: *cur ignorante me fugere voluiſti nec indicare mihi? ſi annunciaſſes*, inquit, *mihi, emiſiſſem te*, affert igitur rationem ob quam Iacob clam, nec petita licentia, è Labani domo cuſſit. Se ſubijcere, inquit, non debuit, vt ab eo tanquam ſeruus dimitteretur, etenim ſi à Socero abeundi facultatem poſtulaſſet, eidẽ E in hoc ſubiectionem, & ſeruitutem profiteretur, cum tamen hæc à Dei ſeruis procul exules, vtpote, qui filij liberi, Domini ac Reges ſint, quæ ſi probemus minimè extra chorum vagabimur

Gen.31.

D. Aug.

Notatu dignum cenſuit *Auguſtinus tomo 3. lib. 5. de Geneſi ad lit. c.11.* Deum in ſacra Scriptura tunc ſe Dominum cognominaſſe, cum hominem in paradiſo conſtituit, eumque rebus omnibus præfecit. *Nullo modo*, inquit, *vacare arbitror, ſed non ali-* A *quid magnum, & magnum aliquid admonere, quod ab ipſo huius diuini libri exordio, vſque ad hunc locum nunquam poſitum eſt. Dominus Deus, nunc vero, vt ad id ventum eſt, vt hominem in paradiſo conſtitueret, ita Scriptura locuta eſt, ſumpſit Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo*: id autem magnum, quod hac in re latere dixit Auguſt. eſſe exiſtimo, quod quando Deus hominem conſti- B tuit in paradiſo, ad eum cuncta animãtia, & volatilia adduxit, vt videret quid vocaret ea, qua in re illum omnium viuentium principem conſtituit, & paradiſo præfecit. Tunc ſe igitur Dominum appellari vult, quando iam poſſit referri ad eum ſeruum, quem ad dominationem, & præfecturam totius orbis euexerat, is vtique Dominus declarandus, & pro tali tũc habendus, quando ſerui ipſius poſſunt C Domini appellari, quæ fortaſſis eſt cauſa cur in ſeruis ſuis Deus glorietur, quia ſcilicet, eos nobiles, liberos, filios, & dominos videt, vnde *Chryſoſt. hom. 10. in epiſt. ad Rom.* ait, *non aliter gloriatur, quã ſolent, qui ſummis ſunt honoribus affecti, in omnes illud euulgans hoc in Abraham fecit, vbique dicens, Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob: atqui famulos magis oportebat gloriari, verum illud ip-* D *ſum Dominum facere videmus, quia ſcilicet, tantam gloriam, & honorem cernit in ſeruis, quos dominos prius conſtituit.*

Geneſ.2.

Facit inſuper pro præſenti argumento id quod Chriſtus Dominus poſt venerandam illam pariter, & admirandam lotionem pedum, dixit diſcipulis. *Vos vocatis me magiſter, & Domine, & bene dicitis, ſum etenim.* Optimè quidem tunc temporis conſtare poterat, ipſum eſſe Magiſtrum, E quando exemplum, ac doctrinam præbuerat non vulgarem, non ita notum erat in eo ſeruili opere, & obſequio eſſe Dominum, ſiquidem diſcipulis velut ſeruus lauerat pedes, ac ſi illi Domini eſſent: ſed ſi rem attentiùs conſideremus, & altiùs velimus tremendum opus rimari, tunc ſe Chriſtus Dominus apertiſſimè oſtendit Dominum, quando diſcipulos ſuos ſedentes, vt Dominos lauit, & lauando Dominos conſtituit, eſt enim ipſe *Rex*

Ioan.13.

Apoc.19. *Regum*, *& Dominus dominantium*, ideo A tunc Dominus benedicitur, quando vt Dominos ſeruos pertractat. quæ fuit ratio cur D. Thomas præfatione in epiſtolas Canonicas expoſuerit ea verba Pſalmi. Pſal.71. *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei*, per diſtributionem accommodam, vt ſit ſenſus, quotquot ſeruient ei, erunt reges, quia ei ſeruire regnare eſt, ſecundum Gregorium in Gloſſa ibi ad Rom.1.*Paulus ſeruus IeſuChriſti.* B

Agnouit pretium & honorem huius ſeruitutis Eſau, dum eam pro benedictione poſtulauit, ſicut aduertit D.Ambr. Gen.27. *D. Ambroſius lib.de parad.c.14.* vbi referens id, quod contigit Eſau, quando rediens è venatione, vt benedictionem paternam acciperet, eam à Iacobo ſibi præreptam agnouit, inſtitit tamen deprecando, *nunquid non reſeruaſti*, ait, *& mihi benedictionem?* cui *Iſaac reſpondit. Dominum tuum illum* C *conſtitui*, quaſi filio per hoc ſatisfaciens, & benedictionem, quam poſtulauerat, cõcedens. Ait ergo Ambroſius: D.Ambr. *Seruitus Dei, donum eſt, inter benedictiones numeratur huius ſeruitutis obſequium, nam & Iſaac in loco benedictionis eam dedit Eſau filio ſuo, vt ſeruiret fratri ſuo. Denique benedictionem ille poſcebat, etſi vnam ſibi cognouiſſet eſſe præreptam, tamen aliam poſtulabat, numquid vna benedictio* D *tibi eſt Pater mi? per hanc igitur ſeruitutem, qui gratiam benedictionis amiſerat, credit ſe ipſo futurum eſſe meliorem, ſi typum Chriſti veneraretur in fratre.* Vnde conſtat tanti æſtimandam eſſe Chriſti ſeruitutem, vel etiam in typo ac ænigmate, vt inde & amiſſæ benedictionis dolor temperaretur, & cumulati honoris gradus, is qui denuo acquirebatur exiſtimaretur. D.Hier. Quamobrem *D. Hieronym. ſuper Pſalm.* E 133. ait, putamus parum eſſe, quod dicitur, ego ſeruus Domini, ſumma virtus hoc eſt mereri, quomodo quaſi dignitatem vendicat, qui dicit, ego ſeruus Imperatoris ſum, & nemo audet accedere ad ſeruum Imperatoris, ſic infinita dignitas ſe dicere ſeruum Dei.

Non ergo dixerim humilitatis cauſa ſolum cæteros titulos Iacobum ſubticuiſſe, imo eiſdem prætermiſſis, eũ, qui alios A longè excellet, honoris ergo ſibi merito appoſuiſſe, imo & ea humilitas eundem ſatis exaltauit, quod proprium humilitatis eſt, ſicut notauit *Ambroſius ſerm.20. in Pſ.* Phil.2. 118. vbi notans illud, *humiliauit ſemetipſum, propter quod & Deus exaltauit illum*, D.Ambr. &c. Laborauit Apoſtolus demonſtrare quanta ſit humilitatis gratia, quantus eius profectus, accipe ergo argutis auribus, ſi putas quod Chriſto profuit humilitas ſua, cui ergo non proderit? ſi illum exaltauit, quem non augebit? Si itaque Iacobus humilitatis gratia ſe ſeruum Chriſti appellauit, eundem Iacobum ſatis nobilitauit, & euexit talis humilitas ſicut ipſa conſueuit.

TEXTVS.

Duodecim Tribubus, quæ ſunt in diſperſione, ſalutem. Num.1.

EXPOSITIO LITERALIS.

IVdæorum gens, quæ à duodecim Iacobi filijs, veluti è fontibus, ſicut arena maris & ſtellæ cæli, innumerabilis emanauit, varias diſperſiones perpeſſa eſt in ſupplicium ingratitudinis, qua Deum reliquit, & poſt idola gentium, Iudæorũ captiuitates. velut adultera abijt. Etenim regnãte Ozia, Salmanaſar Aſsyriæ Rex decẽ tribus tranſtulit in duriſſimam captiuitatem, quando 4.Reg.17. & Tobias etiam abductus eſt, eaſque collocauit in Hala, & Habar fluuijs Hoſan Tob.1. in ciuitatibus Medorum, & de hac captiuitate loquitur Angelus Raphael apud Tobiam; & iſtius captiuitatis reditus nunquam in Scriptura narratur. Tob.12.

Secunda captiuitas facta fuit à Nabuchodonoſore Rege Babylonis regnante Ioachim ſuper duas Tribus, quando omne

ne pretioſum ablatum eſt, & Hieruſalem nihil relictum, exceptis pauperibus populi, protulit enim inde omnes theſauros domus Domini, & theſauros domus Regiæ, & concidit vniuerſa vaſa aurea, tranſtulit vniuerſos Principes, & omnes fortes exercitus, decem millia in captiuitatem, & omnem artificem, & cætera quæ ſacer textus refert, 4.*Reg.c.24.*

4.*Reg.*25. Tandem diſperſæ ſunt omnino cum perfido Rege Sedecia, funditusque euerſa ciuitas, & templum flammis abſumptum, & hæ tres diſperſiones factæ ſunt ante Christi aduentum. Miſera itaque Iudæa inter Aſſyrios, & Ægyptios conſtituta, ab vtriſque conculcabatur, & diſſipabatur, vt ſatius ducerent Iudæi cum feris potius, quàm cum efferatis hominibus degere *in melotis, & pellibus caprinis, in ſpeluncis & cauernis terræ*, qua de re videndus *liber* 1.*Machab.c.*2.*& lib.*2.*c.* 5.& hæc fuit ratio, cur in omnem nationem, quæ ſub cœlo eſt, palantes, effugiumque quærentes diſpergerentur.

*Hebr.*11.

Non exiſtimo autem Iacobum ſic diſperſis Iudæis hanc epiſtolam conſcripſiſſe, ſed potius ijs, qui in prima Eccleſiæ perſecutione diſperſi ſunt poſt necem S. Stephani, quæ eſt ſententia Bedæ, ac plurimorum recentiorum, de qua dicitur.

*Act.*8. *Facta eſt in illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Hieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudææ, & Samariæ.* Mitto aliam diſperſionem per Romanos factam, quando 10t hominum millia de terra ſancta expulerunt, & per totum orbem diſſiparunt, de qua prophetauerat Dauid *Pſalm.* 58. *Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos, &c. diſperge illos in virtute tua:* nam hanc diſperſionem ob necem Christi Domini illatam videtur Propheta prædicere; fuiſſe vero tunc temporis maximam Chriſtianorum multitudinem, inde licet colligere, quia præter quingentos adhuc agente in terris Christo, octoque millia duabus Petri concionibus aggregata. Lucas quaſi de innumerabili multitudine dixit cap.5.& 6. magis auctam credentium in Deum multitudinem virorum, ac mulierum creuiſſe, atque multiplicatum eſſe numerum diſci-

*Pſ.*58.

1.*Cor.*15.

*Act.*2.

A pulorum in Hieruſalem valdè, & multam etiam turbam ſacerdotum obediſſe fidei; & licet numerum definire ſit difficile. *Baronius tomo* 1. *anno Chriſti* 35. conijcit quindecim millia fuiſſe eiecta. Loquens verò *Athanaſius de hac diſperſione homil. de ſemente. Habes*, inquit, *in Actu Apoſtolorum poſt lapidatum Stephanum diſcipulos diſperſos, & quaſi ſeminatos, non quod imbecillitate diſiecti ſed fidei gratia ita diſi* D.*Athan.*

B *niſi eſſent, ſed enim ita diſperſi, vt ſeminatoris frumenta effecti, ad panem ſupercæleſtem, vniuerſumq; orbem peragrantes viuifica doctrinæ virtutes, efficaciaſq; diſſeminarint.* Vnde Gregor. Nyſſenus ſerm. de ſancto Stephano. *Niſi*, inquit, *ab Stephani cæde populus Iudæorum in diſcipulos ſæuiſſet, forſitan ſolummodo Hieroſolymis Euangelij gratia incluſa eſſet; nunc vero omnes vtique gentes ſermo præcurrens ad fidem adducit.* D.*Greg.Nyſſ.*

C

His igitur Chriſtianis ob Chriſti fidem diſperſis ſcripſit Iacobus, ſicut notauit *D. Thom. Beda, Titelman. Carthuſian.* Innuit *Oecumen.* aſſerit Baronius aperte habet Lcuardentius, probatque Gagneus. Vnde miror Lorinum Actor.8. verſu 1. dixiſſe communiorem eſſe ſententiam, quod Iacobus reſpexerit aliam diſperſionē, ſeu Aſſyriaca illa fuerit, ſeu Babylonica, ſeu D.*Th.* *Bed.* *Titel.* *Carthuſian.* *Occum.* *Baron.*

D per varios Aſſyriorum & Ægyptiorū principes facta. Conſtat enim in primis Chriſtianos eſſe homines, quibus hanc epiſtolam ſcribebat, vnde totus in ea concionator eſt de operibus exequendis, mutus verò de operibus Chriſti, de notitia ac doctrina fidei: hortatur deinde ad patientiam, & taciturnitatem, ratione ſcilicet, præſentis tribulationis: & cum eo tempore prædicta contigiſſet diſperſio, quænam

E alia potuit ſub intelligi nomine diſperſionis ſimpliciter prolato, niſi ea quæ tunc in ore omnium circumferebatur, & quam tunc ij, qui ad fidem fuerant conuerſi, patiebantur. His ergo Iacobus præſentem ſcripſit epiſtolam.

Ea vera ratio quam prædictus Autor pro ſe affert, quod ſcilicet Iacobus ſcripſerit duodecim Tribubus, cum tamen illæ omnes non eſſent ex Babylonica captiuitate reuerſæ, ſed duæ ſolum, nempe Tribus

bus Iuda, & Benjamin, proindeque fieri non poſſe, vt ſcripſerit Apoſtolus diſperſis Tribubus poſt necem Stephani; hæc inquam obiectio facilem habet ſolutionē; non eam quidem, quam plerique aſſignāt, ſcilicet, quando duæ tribus ſoluta captiuitate Babylonica in patriam reuerſæ ſunt, ſimul cum illis multos ex alijs Tribubus redijſſe: quæ eſt ſententia *Theophylact. in cap.10. Matth. & Theodoret. in Oſeæ c. 3. ad finem.*

Theophyl. Theod.

Hæc tamen ſolutio nobis non placet, namque conſtat ex D. Hiero. in ca. 2. Malach. ibi. *abominatio facta eſt in Iſrael*, & ex 1. *lib. Eſdræ c. 2. ex Ioſepho lib. 11. antiquitat. c.* 1. & 4. eos, qui redierunt ex prædicta captiuitate; fuiſſe tantummodo ex duabus Tribubus, alias verò decem manſiſſe trans Euphratem, qua in re nullum omnino dubium videtur eſſe.

D. Hier.

Dicendum proinde cenſeo cum *Ioſepho lib. 8. antiquitatum c.* 13. quo tempore regnum Iſrael diuiſum eſt ſub Roboam, ad ipſum Hieroſolymis degentem ex tota Iſraelitarum multitudine confluxiſſe Sacerdotes, Leuitas, & quotquot è reliqua plebe probi erant, ac vero Dei cultu tenebantur, cuius rei cauſa erat in primis Hieroſolymitanum templū, vbi eis licebat adorare, & offerre, quod eo libentiori animo faciebant, quo plus offendebantur Ieroboami tyrannide, & idololatria, dum homines cogebat vitulos aureos adorare, & colere, quo factum eſt, vt Roboami regnū, integro triēnio talibus acceſſionibus creſceret: quæ omnia deſumpſit Ioſephus *ex 2. Paralip. c.* 11. vbi dicitur: *Sed & de cunctis Tribubus Iſrael, quicunque dederant cor ſuum, vt quærerent Dominum, venerunt in Hieruſalem, & roborauerunt Iuda regnum.* Initio etiam regni Ezechiæ non pauci ex Iſrael videntur ad duas Tribus acceſſiſſe, vt patet ex 2. *Paralip. c.* 2.

Omnes ergo, qui ad duas Tribus acceſſerunt, ſicut cum eis abducti ſunt, ita pariter & reducti ex Babylone, & nomine Iuda intelliguntur, deſumpto nomine à maiori parte, indeque factum eſt, vt tempore aduentus Chriſti ex omnibus Tribubus Hieroſolymis degerent homines, qui ibidem cōuerſi, grauiter poſtea fuerunt afflicti, A & à proprijs ſedibus eiecti ab infidelib. Iudæis: Vnde & dicitur. *Erant in Hieruſalē habitantes Iudæi, viri Religioſi ex omni natione, quæ ſub cælo eſt.* quod de fixis habitatoribus plerique intelligunt, inſuper, & qui ad ſacrificia aſcendebant, poterant etiam Religionis ſtudio ibidem commorari.

Act. 2.

Licet verò ſic diſperſis & eiectis ex omnibus Tribubus ſcripſerit noſter Apoſtolus; communis tamen eſt doctrina, & omnibus B in vniuerſum neceſſaria, quod aliàs de Paulo notauit *Tertull. lib. 5. contra Marcion.* cum ait. *Nihil de titulis intereſt, cum ad omnes Paulus ſcripſerit, dū ad quoſdam:* quibus habet ſimilia *Auguſt. lib. 1. contra Creſconium Donatiſtam c. 9.*

Tertull.

Inſuperque ſi Iacobus diſperſis, & peregrinis ſcribit; omnes qui ſecundū Deum viuunt, peregrini in terra appellātur, quod eleganter docet Auguſt. *ſerm. 32. de verbis* C *Domini*, & teſtatur Dauid, cum ait: *quoniam aduena & peregrinus ego ſum, ſicut omnes Patres mei:* proinde nobis omnib. conuenit præſens doctrina, & velut nobis inculcata ſuſcipienda eſt.

D. Aug.

Peregrini ſunt omnes homines.

Cum vero Iacobus diſperſis, afflictis, ac miſeris ſcribat, neque opes aut diuitias, libertatémve imprecatur, quam ipſi magnopere viderentur appetere, ſed ſola bona ſpiritualia, ſalutem ſcil. in præſenti gratiæ, D & in futuro gloriæ ait *D. Thom.* & alij. Neque enim hac in re audiendus eſt *Caiet.* inter Catholicos, *nec Eraſmus, Lutherus, Oſianderq́ in annotationibus, ad hanc epiſtolam*, nec *in Centurijs Magdebur. Centur. 1. lib. 2. col.* 54. & 583. dum putant hanc ſalutationem eſſe purè humanam, quia nihil Dei, vel Ieſu Chriſti, nihil gratiam aut pacem ſonat, ſed prophano more ſalutat. Namque Act. 15. Apoſtoli Antiochenos, & E Syrios ſalutantes, eiſdem verbis vtuntur, & Iudæi ad fratres ſuos in Ægypto 2. Machab. 2. & Angelus ad beatam Virginem Luc. 1. *Aue*; Chriſtus etiam mulieribus Matth. vlt. *auete*, & *Cyprian. in principio epiſt.* ponit ſalutem. Deinde quid eſt Ieſus, niſi ſalus? quam precatur ſibi Dauid dicēs, Pſalm. 3. *Dic animæ meæ: ſalus tua ego ſum.*

D. Aug.

Pſal. 38.

D. Th.

A In-

Digitized by Google

§ I.

A Iudæis ſit prima perſecutio in Eccleſia, eorumque innata crudelitas, & contra Chriſtianos ſæuiens oſtenditur.

Eccleſia prima perſecutio à Iudæis facta. *Tertul.* *D.Hier.*

ITaque prima Eccleſiæ perſecutio à Iudæis facta eſt, vt in præſentiarum videmus, quapropter *Tertull.in Scorpiaco*: ſynagogas Iudæorum fontes appellat perſecutionum noſtrarum, & *Hieron.* ad illa verba Hiere. Thren. 4. *Filia populi mei crudelis quaſi ſtruthio in deſerto*; & ad illud Iob. 3. *induratur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui*, ait, Indurata eſt crudelis ſynagoga Iudæorum contra Apoſtolos, & prædicatores noui teſtamenti, qui de ipſa gente nati fuerant, quaſi non eſſent filij ſui, odio eos habens, & externos deputans, crudeliterque illos vbique in deſerto gentium perſequebatur, propter Euangelium Chriſti. Cum enim Iudæi natura eſſent crudeles, quæ fuit cauſa, cur toties eis eſum ſanguinis in lege Dominus prohibuerit, ſicut notauit *Theodoret. q.2. in Deuteron.* cum ait, cur tam frequens interdicit Iudæis eſum ſanguinis? exiſtimo legis ſcopum eſſe, nempe vt cruentum eorum ſanaret animum: quæ etiam fuit ratio cur illis multa dura permiſerit, duris corde, ſicut notauit *Abulenſ. q.23. in cap. 20. Ioſue*, inter aliaque illud erat, vt conſanguinei alicuius viri occiſi caſu, & ſine odio, poſſent interimere occiſorem antequam ingrederetur aliquam ciuitatem refugij. Vbi *Lyran.* ait, licet interfector à caſu eſſet innocens, & puniretur ſine ſua culpa, in hoc quod erat profugus à ciuitate ſua, & confugiebat ad aliam non tamen hoc erat ſine cauſa, quia ex more ipſius gentis inter amicos defuncti poterant ſeditiones, & homicidia oriri, maxime quia Iudæi crudeles erant, & proni ad effuſionem ſanguinis, ideo ad hoc malum euitandum maneat homicida exul ad tempus. Cum ergo Iudæi natura ſua eſſent crudeles, & in cauſis fidei ſimulatus legis zelus, & pudorem ipſis abſtulerit

Theod. *Abul. Num. 35.*

A & licentiam innatæ ſæuitiæ præbuerit, non mirum, ſi tam crudeliter debacchantes Chriſtianos vbiquaque perſequebantur: & vt multa crudelitatis Iudaicæ exempla omittam, vnum referam vnde cætera facile ſit conijcere, refert ſiquidem noſter *Guagui.lib.7.hiſtor.Francorum*, quod cum Galliarum Rex Philippus longus viueret, per ſubornatos à Iudæis leproſos, omnes vbique putei veneno infecti ſunt, idemque

B religioſus & accuratus Autor plura crudelitatis inaudita refert facinora, quæ longum eſſet recenſere.

Ideo *D.Hieron. epiſtola 65.* dixit, ſi *expedit odiſſe homines, & gentem aliquam deteſtari, miro odio aduerſor circumciſos, vſque hodie enim perſequuntur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in ſynagogis Satanæ. Et Orig.lib.6.contra Celſum* ait, Iudæos architectos, ac diſſeminatores fuiſſe calum-

C niarum gentilium contra Chriſtianos, vt verbi gratia, quando viuente Petro vrbis incendium aſſictum eſt Chriſtianis, eoque nomine ferarum tergis contecti, canum laniatui obiecti ſunt, vel crucibus affixi, vel flammati, ac in vſum nocturni luminis vſti, teſte *Tacito. 15.* Et *Euſebius Emiſſen. homil.de ſancto Steph.* ad illa verba, *vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus* &c. ſic habet. *Nemo Chriſtianorum vſquam oc-*

D *ciſus eſt, qui eorum vel manibus, vel affectu non ſit occiſus, vnde & omnium rei eſſe dicuntur.* Et ad illa verba *à ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zachariæ ait. His verbis Saluator dicere videtur, quod hæc impia generatio tantam pœnam pro ſuo ſcelere patiatur, quantam pateretur, ſi omnium ſanguinem fudiſſet, quia ab Abel fuſus eſt vſque ad Zachariam.* Hæc igitur impia, & crudelis gens contra naſcentem gratiæ le-

E gem, & Euangelij doctrinam, ſtatim ſæuire cœpit, & Chriſtianos in totum orbem diſpergere, quorum tum temporis vnum erat cor, & vna anima, quamuis corporaliter diſperſi eſſent, pro indeque vnica ad eos mittitur epiſtola.

D.Hier. *Orig.* *Euſeb. Matt. 23.*

Digitized by Google

§ II.

Creſcit & dilatatur Eccleſia Dei perſecutionibus.

D. Leo. Tertul. D. Bern.

NOn minuitur tamen Eccleſia perſecutionibus, ſed augetur ſicut dixit *Leo Papa ſerm. 1. de Petro, & Paulo*, ſemen ſiquidem eſt ſanguis Chriſtianorum, plures efficimur quoties metimur à tyrannis; ſicut dixit *Tertull. in Apolog. cap. vlt. & Bernard. ſerm. 1. in Cant.* puto quidem quod non parua inſuper, & in hoc ipſo apparebit prærogatiua, ſi quis diligenti cura aduerteret, quantum vbique per orbem vinea Domini Sabaoth dilatauerit terminos ſuos, à die illa, qua Hieroſolymis à filiis matris ſuæ expugnata eſt, & exturbata vnà cum prima illa ſua plantatione multitudinem dico credentium nec enim ita inde euulſa in perſecutione fuit, vt non alibi plantaretur, atque aliis locaretur agricolis, ſed migrauit, creuit, dilatata eſt, tanquã cui benedixit Deus, pulſa de ciuitate, ab vniuerſitate exciperis; vnde *Iuſtinus martyr dialogo cum Triphone* ait: vineæ putatione ad vbertatem prouocantur, ita eccleſia perſecutionibus creſcit, quibus habet ſimilia *ſerm. de Iuuencio & Maximo martyribus & Hylarius 7. de Trinit.* Eccleſiæ proprium eſt, vt tunc, vincat, cum læditur, tunc obtineat, cum deſeritur, & *Leo Papa ſerm. 6. de Epiph.* cruenta impietate, ait, in Dei populum ſæuiebant, quaſi ad maximam gloriam ſuam pertinere ducerent, ſi de terris nomen Chriſtianum auferrent, neſcientes Eccleſiam Dei per furorem ſuæ crudelitatis augeri, quando in ſuppliciis, & mortibus beatorum martyrum, qui putabantur minui numero, multiplicabantur exemplo, cumque Dæmon ſæuiendo, nihil videret proficere contra Eccleſiam, terrores præſcriptionum in auaritiæ mutat incendium, & quos Chriſtianos damnis non fregit, cupiditate corrumpit, malignitas enim longo vſu propriæ inbuta nequitiæ, non depoſuit odium, ſed vertit ingenium, quo ſibi mentes fidelium blandius vrat, inflammat concupiſcentiis, quos non poteſt vexare tormentis, dixerat hoc *D. Hieron. in vita Malachiæ*: perſecutionibus creuit Eccleſia, martyriis coronata eſt, poſtquam ad Chriſtianos Principes venit, potentia quidem, & diuitiis maior, ſed virtutibus minor facta eſt, videndus denique *Chriſoſt. in cap. 6. Act. Apoſtol.* vbi ait poſt tentationes creuit eccleſia, non ante: plura hac de re habet *Aug. ſer. 48. de ſanctis. & lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 6. Chryſoſt. homil. 4. de verbis Iſai. vidi Dominum, tom. 1. & ſerm. de S. Pentecoſt. tom. 3.*

D. Hylar. D. Leo. D. Epiph. D. Hier. D. Chryſ. D. Aug. C. Chryſ.

Iudæi quare per totum orbem diſperſi Nazian.

Illud vero notandum eſt diſperſionis Eccleſiæ Chriſtianæ pœnas luere Iudæos in totum terrarum orbem diſperſos, & diſſipatos, quod breuiter, & eleganter dixit *Nazian.* orat. 12. vna vtique illis calamitatis columna, totus terrarum orbis eſt, quod expoſuit *Elias Cretenſis* dicens, quemadmodum columnæ ex ære, vel lapide excitatæ, aut vituperationes, aut ærumnas aliquorum continentes, prætereuntibus illas ſpectandas exhibent, ſic totus terrarum orbis per quem Iudæi diſperſi ſunt, inſtar columnæ, eorum miſeram conditionem prædicat, notauit hoc *Origen hom. 9. in Geneſ.* cum ponderat id, quod dictum eſt Abrahæ, *multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenam quæ eſt in littore maris*, ego puto, ait Origen. quod vtrumque exemplum poſſit vtrique populo aptari (Iudaico, ſcilicet, & Chriſtiano) aptabitur vero ſi dicamus Chriſtianos ſtellis comparari, quia à Sole mutuatam lucem accipiunt, & cum cælis, quibus affixæ ſunt, regulatiſſimo motu cientur, Iudæos vero arenæ aſſimilari, quæ ab vndis, imo & à leui aura agitatur, quod contigit Iudæis per totum orbem diſperſis, qua de re videndus eſt *Auguſt. in pſalm.* 58. qualiter vero à Romanis in eos ſit animaduerſum refert *Ioſephus li. 7. de bello Iudai cap. 17. & 18.*

Orig. Gen. 22. D. Auguſt.

§ III.

§. III.

Sola ſpiritualia vera bona, proindeq́ ea tantummodo imprecanda, & inquirenda & de ſalutationibus Sanctorum.

Bona temporalia no merentur nomẽ boni.

SOLAM ſpiritualem ſalutem diſperſis fratribus precatur, cæteraque bona omittit, quæ, ſicut dixit Chriſtianus Philoſophus Heron. apud *Nazianz. orat.* 23. bonorum nomen obtinere non poſſunt, quod dominos ſuos haudquaquam meliores, imo etiam perſæpe deteriores efficerent, nec conſtanter cum his, à quibus poſſidentur, manerent, vnde *Bernard. ferm.* 30. *in Cant.* loquens de promiſſionibus veteris, ac noui teſtamenti ait, graue legis iugum, teſtibus ipſis Apoſtolis, qui hoc & ſibi, & patribus importabile clamant, graue iugum, & vile præmium, nam terra eſt in promiſſione, meritòque propterea de nobis conqueritur *D. Chryſoſt. hom.* 8. *in ep. ad Heb.* omne ſtudium in ijs, quæ ad vitam hanc pertinent, euacuatur, de ſpiritualibus autem nulla ratio eſt: & *Cyprian. epiſt.* 2. *ad Donatum.* O hominum quanta diuerſitas, bona appellant, ex quibus nullus illis, niſi ad res malas vſus eſt, & *Bernard. ferm. de primordiis*, &c. Non tam bona, quã minora mala, plus moleſtiæ continent, quam iucunditatis, vt inductione probat *Baſil. in pſal.* 33. ideoque *Gregorius* 2. *Moral. cap.* 16. ait, propterea terrena nobis pro voto non proueniunt, Chriſtus quippe dixit *petite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis*, hæc (ſcilicet temporalia) in adiectionis parte, tanquam adiectitia dicit datum iri, nos autem ordinem peruertimus, & petimus terram, & bona terrena, quaſi cœleſtia additionis loco nobis dentur, idcirco neque iſta, neque illa habemus: euigilemus aliquando, & efficiamur futurorum deſideratores, ſic etiam iſta ſequentur &c. quibus verbis illorum videtur carpere cæcam cupiditatem, qui inania bona ſequuntur, quæ potius nos debent ſequi, dum ad patriam pergimus, vn-

D. Bern.

D. Chryſ.

D. Cypr.

D. Bern.

Bona æterna quærenda.
D. Baſil.
Matt. 6.

Auguſt.

A de *Clem. Alex orat. ad gentes*, ait, ne ergo porcis efficiamur ſimiles, ſed vt germani filij lucis intueamur lucem, & ſurſum aſpiciamus, ne nos eſſe adulterinos deprehendat Dominus, quemadmodum ſol aquilas. *Et Auguſt. in Pſal.* 36. aurum non poteſt tibi eſſe argentum, vinum non poteſt tibi eſſe panis, lux non poteſt eſſe potus, Deus tuus totum tibi erit. *D. Clem. Ale.* *D. Auguſt.*

B Ex quibus patet, cur Apoſtolus cæterorum omnium, quæ afflictis maxime conducere videbantur, oblitus, ſola ſpiritualia precatur fidelibus, ſolam exoptat ſalutem, inſimul docens quid præ oculis debeamus habere, & præ omnibus curare, ſalutem ſcilicet, quam expoſuit *D. Thom.* intelligendam eſſe de gratia in præſenti, & de gloriâ in futuro, quod etiam videtur dixiſſe Dauid, etenim vbi nos habemus: *proſperum iter faciet nobis Deus ſalutarium C noſtrorum*, regia Biblia habent: *In onus imponet Deus nobis ſalutem noſtram*, vt, ſcilicet, nihil aliud curemus, quã id, quod ſemper portandum nobis Deus commiſit, ſalutem, ſcilicet, noſtram, quam velut onus tradidit, ne aut caderet, aut amitteretur: poteſtque huic oneri recte adaptari id quod *Bernar. dixit ferm.* 15. *in pſalm. Qui habitat*, onerificum animal eſt homo tempore ſuæ mortalitatis, fert quippe hoc D onus, leue quidem amantibus Deum, eiuſque viſionem exoptantibus. Et vt magis nobis inculcatam eſſe cerneremus curam huius ſalutis, quam nobis impoſuit ferendam, illi etiam propoſitam vt acquirendam teſtatur idem Dauid, ſic enim expoſuit Theodoret. Illud Pſalm *Saluabit ſibi dextera eius*, ſæpius, inquit, diximus manum, actionem dicere, dexteram vero bonam actionem: dixit autem hominum E ſalutem eius potentiæ eſſe opus, immenſa autem benignitate vtens, ſuum quæſtum hominum vitam ducere, propterea non dixit ſaluabit ſibi dextera eius, ſed ſaluabit ſibi, & Baſil. eodem loco pſalm. mortalium vitam ſuum dicit eſſe emolumentum, propterea non dixit ſaluabit eos, ſed ſibi quibus habet ſimilia *D. Hieronymus ibi.* *D. Th.* *Pſal.* 67. *D. Bern.* *Pſal.* 97. *D. Hier.*

Hanc igitur ſalutem noſtram, quam Deus vt proprium quæſtum curat, &c. vehemen-

Digitized by Google

emolumentum ſibi acquirit, quam iugiter curandam, & præ oculis habendam nobis impoſuit neque enim putare debemus, hoc onus ſupra dorſum, & poſt oculos nobis eſſe impoſitum, ſed in manibus, tanquam precioſum aliquid portandum, hanc, inquam, ſolam Apoſtolus ſuis exoptat, & ante omnia commendat. Sunt autem Sanctorum virorum ſalutationes, ac bonæ precationes efficaces iis, qui digni

Matt. 10. ſunt, ſicut ait *Chryſoſt. hom. 10. in 1. ad Timoth. cap. 4.* vnde Chriſtus Dominus præcepit diſcipulis, vt domos, quas intraſſent, ſalutarent, & *Philo lib. de charit.* ait precationes Moyſis (ſcilicet *Deuteron.* 33. de iis enim loquitur) ratas fore credendum eſt, quandoquidem illæ ab amico Dei profuſæ ſunt. Hoc igitur agnoſcens Iacobus ſpiritualia bona imprecatur, dum ait, fidelibus, qui ſunt in diſperſione, ſalutem.

§. IV.

Paternus veruſq; amor circa abſentes filios, & amicos maxime probatur, & quod Prælatus omnibus debeat eſſe communis.

IVRE ſuo vtitur Iacobus, ait *Dydimus Alexand.* hoc loco, dum circumciſionis Apoſtolus, his qui ex circumciſione ſunt, quantumuis diſperſis, & abſentibus ſcribit, eoſque conſolatur ſimul, & hortatur, qua in re & paternum amorem oſtendit, & paſtoris officio fungitur. Paternum amorem dixi, quia is maximè in abſentia comprobatur, eſt enim abſentia, ſicut

D. Bern. dixi *Bernard. ſermon. 51. in Cant.* nouerca amoris, vnde ipſe ait, cum prope eſt quod amatur viget amor, languet cum abeſt: is vero amor, quem abſentia neque minuit, nec extinguit paternus vtique comprobatur: quod dixit *Ambroſ. ſermon.* 28.

D. Ambro. quamuis vobis, inquit, abfuerim corpore, tamen à vobis amore non defui, & quanquam eſſem de veſtra deuotione ſecurus, trepidabam tamen, quia hoc ipſum, quod in nobis noueram, non videbam, hic enim affectus paternæ pietatis eſt, vt de abſentibus liberis non tam certa ſpe gaudeam, quam ſolicita cogitatione, & ſimul ac eos videre deſierit, amare plus nouerit, ac per hoc intelligimus quod amor inter præſentes gratus ſit, inter abſentes moleſtus, videmus etiam *Bernard. epi.* 201. quæ eſt ad Balduinum Abbatem cum ait: *Sicut mater vnicum amat filium, ita te diligebam hærentem lateri meo, placentem cordi meo, diligam & abſentem, ne ſolatium meum ex te, & non te videar dilexiſſe, eras pernеceſſarius mihi, atq; hinc, vel maxime claret, quam ſyncere te diligam: hodie nempe te caruiſſem ſi quæſiſſem, de te, quæ mea ſunt.* D. Bern.

Hoc ipſum quod proſequimur oſtendit *Nazianz.* eleganti ſimilitudine *orat.* 18. *Deſiderabamus, inquit, vos filij, pariq; , vt mihi perſuadeo, deſiderij affectu à vobis expetebamur, atque hactenus inter nos disiuncti, ac diuulſi, vt deſiderium noſtrum vtrinque cognoſcere; atque ita locorum diſtantia, & interuallo, quemadmodum pictores tabulas expectare poſſemus.* Tota vero ſimilitudinis vis in eo videtur conſiſtere, quod ſicut oculi, quod iuſto propius ad motum eſt, non vident, ſed opus habent moderata quadam interuallari diſtantia, quæ ſunt verba *Baſilij homil. 5. in martyrem Iulitam*, ita paternus affectus non inter præſentes, ſed abſentes potius debet comprobari, quod iam Euripides dixit. in Hecuba, cum Græcorum Imperatorem ſic alloquitur. D. Nazian. D. Baſil.

Pictoris inſtar non nihil tu diſſitus
Quanam malorum me premat moles vide.

Oſtendit igitur patris amorem erga abſentes filios noſter Iacobus, dum eiſdem diſperſis, & abſentibus ſcribit, afflictos conſolatur, nutantes confirmat, & de ipſorum ſalute tam ſolicitum ſe oſtendit, in quam ſententiam optime dixit *Greg. l. 30. moral. cap.* 8. charitas, quæ diuiſa vnire conſueuit, vnum cor Paulj per multa diuidi compellit. D. Greg.

Paſtoris inſuper officio fungitur dum non ſolum doceret præſentes, ſed & abſentes ſua doctrina inſtruit, ſicut Cyprianus tempore, quo quærebatur ad mortem, abſentes oues per epiſtolas ſuas gu- *Paſtorum officium ubinale.*

bernabat

bernabat, ad paſtores ſiquidem pertinet, A imprimis ſubditorum mores componere, & de rebus fidei inſtruere, vtpote rationem pro animabus ipſorum redditurí, vnde & præſentes verbo, & exemplo debet inſtruere, abſentibus vero non deeſſe, ſaltem per epiſtolas, & hunc Apoſtolicum morē imitati ſunt Summi Pontifices Clemens, Anacletus, Gregorius Magnus, Leo, Innocentius, & alij, quorum tot extant decretales, & doctrinales epiſtolæ, hos etiam B ſecuti ſunt Eccleſiæ proceres, & primates Ignatius, Dionyſius, Cyprianus, Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, Nazianzenus, Baſilius, & præ omnibus Iſidorus Peluſio, D. Chryſoſt. diſcipulus qui teſte *Nicephoro lib. 14. cap. 53.* vnam meriadem. i. decem epiſtolarum Chiliades conſcripſit, quibus ſacros omnes vtriuſque teſtamenti Codices expoſuit; adeoque priſcis illis temporibus ſcribendi epiſtolas C vſus percrebuerat, vt Clemens Petri ſucceſſor, ad noſtrum Apoſtolum Iacobum iam vita functum, quaſi ad viuentem ſcripſerit, vt ſub nomine fratris Domini alios Epiſcopos, ac præſules de rebus neceſſarijs admoneret, vnde aliqui exiſtimarunt epiſtolas ſub nomine Clementis ad Iacobum non eſſe ſcriptas ad Iacobum, ſed falluntur, quia plerique tam ſacri, quam profani Auctores ad demortuos ſcripſe- D runt, moremq; ſic ſcribendi mutuati ſunt à Platone, qui dialogos inſtituit, in quibus introducūtur viri vita functi, de rebus neceſſarijs colloquentes.

Niceph.

Eſt ergo docendi, ac ſcribendi operi iugiter incumbendum, hoc enim eſt opus, quod Epiſcopus dicitur deſiderare, & cuius ceſſationem redarguit Chriſtus Dominus, dum tacitè reprehendit Scribas, & Phariſæos, dicens: *Super cathedram Moyſi E ſederunt Scribæ, & Phariſæi*, neque enim tam videtur reprobare quod ſedeant, cum hoc proprium ſit magiſtrorum, ſed quod otiētur, & ab operatione ceſſent, hoc enim verbum, plerumque ceſſationem, & quietem ab operando ſignificat, vt videre eſt apud *Pierium Valerianum lib. 43.* quo ſenſu dixit Horatius, ſedet qui timuit ne ſuccederit, id eſt, ceſſat, & quieſcit, qui non ſperat aliquid aſſequendum, & cum Dominus ſe vniuerſalem Paſtorem dixit, inde veluti neceſſariò infert doctrinam vniuerſo orbi præbendam. *Euntes ergo docete omnes gentes.* Quæ verba ponderans *D. Ber. lib. 2. de conſid. ait: Qui iuſſi ſunt ire in orbem vniuerſum, non orbem circuierunt præſentia corporis, ſed mentis propēdentia.* Et Ieremiæ 3. *conuertimini quia ego vir veſter, & introducam vos in Syon, & dabo vobis paſtores iuxta cor meum, & paſcent vos ſcientia & doctrina.* Vnde *Chryſoſt. in 1. ad Timoth.* notauit id, quod Apoſtolus dixit Epheſi 4. *alios autem paſtores, & Doctores. Vt quid, inquit, Apoſtolus dixit, oportet Epiſcopum eſſe Doctorem, niſi vt doceat, neq; ſatis eſſe, quod doceat exempla vitæ, imo oportet eum laborare in verbo, & doctrina.*

1. Tim. 3.

Math. 23.

Greg.

Math. 28.

D. Bern.

Quantumuis autem abſentibus vitæ monitis accurrit, docens facto verum paſtorem nulli deeſſe debere, imo omnes, & præſentes, & abſentes ſummo ſtudio curare. De Probo Ioſia Rege dicitur: *In omni ore quaſi mel indulcabitur eius memoria, & vt muſica in conuiuio.* Deſiderium huius Regis abſumpti, inde deducit Eccleſiaſticus, quod memoria retinerent illum ad inſtar mellis, ac muſicæ in regni adminiſtratione ſe habuiſſe, mellis ſiquidem dulcedine ille tantummodo fruitur, qui illud in ore verſatum deguſtat, quod niſi per propinquam attrectationem fieri nequit, at vero muſicæ concentu, & modulantiū vocum varietate potiuntur, & qui proximi cantoribus adſunt, & illi etiam, qui remoti ac diſtantes audiunt ille ergo Paſtor dulcem ſui memoriam ad poſteros relinquit, qui & propinquis, vt mel dulcorem impertitur, & abſentes etiam vt muſica recreat, ac reficit, nullique omnino deeſt.

Ecli. 49.

Rogauit Moyſes. Deum vt præficeret populo illi hominem tali adminiſtratione dignum, cumque his verbis deprecatur. *Prouideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc.* Plerique vertunt, vt in notationibus maginalibus bibliorum videre eſt, *prouideat Dominus Deus ſpiritum*, & Hebraicus codex habet, *prouideat Dominus Deus ſpiritum omni carni.* Quaſi velit paſtorem

Num. 27.

Digitized by Google

ſtorem, ac gubernatorem eſſe ſpiritum, & animam populi, in eo, ſcilicet, quod ſicut animus in toto corpore, & in qualibet eius parte, totus adeſt, nullibique deeſt, ſic & animarum Rector, omnes ſingulariter debet curare, nullumque quantumuis diſtantem deſerere, diuinamque curam prout potuerit imitari, quam expertus *Auguſt.* in. ita dixit 3. *Confeſſ. cap.* 11. *Sic curas vnumquemque noſtrum, tanquam ſolum cures & ſic omnes tanquam ſingulos*, & in *lib. Solilo. cap.* 14. *in toto tempore totum me ſimul conſideras ſemper, ac ſi nihil aliud conſiderare habeas, ſic ſuper cuſtodiam meam ſtas, ſicut ſi hominum oblitus ſis, & mihi ſoli intendere velis: quocunque ſero, tu me Domine non deſeris, niſi prior ego te deſeram.* — D. Auguſt.

Notauit ad præſens inſtitutum *Abulen.* id, quod ſcriptura narrat, factum, ſcilicet, fuiſſe famem in diebus Dauid tribus annis iugiter, cuius famis cauſam ipſe apponit ibi quæſt. 2. ex mente Rabbi Salomo. & Rabbi Dauid Kimhi, quoniam Dauid dabat omnia munera ſua, vni ſolummodo Sacerdoti Hiræ Ioratithæ, qui vocabatur Sacerdos Dauid, & quando Rex aliquis dat omnia munera ſua vni ſacerdoti, inducit famem ſuper terram, debet ſiquidem Rex, non vni, ſed omnibus prodeſſe, non vnum, ſed omnes curare, quia omnibus addictus eſt. — Abul. 2. Reg. 21. 2. Reg. 20.

Hæc expoſitio licet noſtro argumento videatur inſeruire, nullatenus placere poteſt, cùm ſacro contextui contradicat, vnde ré præſenti tam conficit ille alius locus, quando Tribus Iuda Dauidem reduxit Hieruſalem, qua de re conqueſtæ ſunt vndecim Tribus apud eundem Regem, & dixerunt: *quare te furati ſunt fratres noſtri viri Iuda? reſpondit autem omnis vir Iuda, quia propior eſt mihi Rex.* Super quæ verba ſic optime *Abul. q.* 34. In hoc non reſpondebat conuenienter Tribus Iuda, quia licet eis propior eſſet rex (erat ſiquidem ex eadem Tribu) non tamen ad eos ſolos pertinebat; ideoque potius debebant concludere, propior eſt mihi rex, ideo ego debui eſſe principalis in tranſductione eius, non tamen quod eſſem ſolus, & q. 36. Dauid conſiderabatur dupliciter. ſ. in quantum rex, vel in quantum perſona priuata; ſi vt perſona priuata, magis pertinebat ad Iudam, quam ad omnes Tribus, eo quod erat de cognatione eius; ſi in quantum rex magis pertinebat ad Tribus Iſrael, quam ad Iudam, quia in quantum rex erat princeps illius populi totius, & viri Iuda computabantur, vt vna pars, at vero rex non vnam tantum partem, ſed omnes æqualiter reſpicere debet, qui omnibus, non vni, debitor eſt. — 2. Reg. 19.

Expreſſit Iob quomodo ſuos gubernauerit, & ſe in adminiſtratione regni habuerit, dum dixit, *in circuitu meo pueri mei:* Quia ſicut centrum terminat omnes lineas, quæ etiam ad ipſum tendunt à circumferentia æquali vtrinque diſtantia, ita totus pater debet omnibus filijs, & Dominus omnibus ſeruis, totiſque ſingulis inſtruendis, & gubernandis adeſſe, vnde & addit, diademate iudicio meo, gubernandi enim methodus debet omnes amplecti, omnibus æqualiter adeſſe, & æquanimiter prodeſſe. — Cap. 29.

Hinc eſt quod in ſacro ſermone, quantumuis, eſſe in medio, dum de priuatis perſonis dicitur, nihil aliud ſignificet, quã eſſe intra, vt patet 4. Reg. *in medio populi mei ego habito*, id eſt, intra vrbem, ſicut cæteri ciues: attamen quando de Principe ac Rege ſermo eſt, preſſe, & ſtricte accipitur pro eo, qui in medio ſuorum eſt, ſicut centrum in medio circuli, ex quo in quancumque partem circumferentiæ, rectus ſit proſpectus, nullibi maior vni parti proximitas, quam alteri repertetur, ſic erat arca in medio populi, ſic Chuſi ad Abſalon. *Tu eris in medio eorum*, Sic Salomo. *Seruus tuus in medio eſt populi*, ſic Moyſes: *non aſcendam tecum*, propriè ex Hebræo: *non aſcendam in medio tui*, & Exod. 34. Profitetur eſſe in medio populi. — *In medio eſſe in ſcripturis quid ſignificet.* 4. Reg. 4. 2. Reg. 17. Leuit. 66. 3. Reg. 6. Exod. 33.

Hæc eſt ratio cur dum Petrus videns Dominum gloria perfuſum, redundante ſcilicet animæ beatitudine ad corpus vſque illuſtrandum, voluit ea pulchritudine ſolus potiri, & vniuerſalem Dominum, ſecum tenere, vnde & dixit: *Domine bonum eſt nos hic eſſe.* Euangeliſta Marcus cap. 9. notanter dixit, *non enim ſciebat quid diceret*, quod eleganter expoſuit *D. Berna. de vita* — Matth. 17. D. Bern.

Digitized by Google

de vita ſolitaria, ad fratres, de monte Dei. A *Neſciens quid diceret*, ait, *quia viſa Dei maieſtate, commune bonum intra priuatum ſuum viſus eſt concluſiſſe, & quo omnes aqualiter frui debebant, ipſe ſolus frui curabat.*

In quam ſententiam facit locus ille quãdo diuina ſponſa ad peculiarem lectum, propriumque domicilium, vocauit cæleſtem ſponſum, dicens: (*Cant. 1.*) *Lectulus noſter floridus, tigna domorum noſtrarum cedrina &c.* B cui inuitanti reſpondit ſponſus, *Ego flos campi, & lilium conuallium.* Illà monſtrante lectum, ille vocat ad campum, ait (*D. Bern.*) *Bernard ſerm. 47. in Cant.* Voluit ipſa ſeorſum in cubiculo frui ſponſo, ipſe verò tacitus eam reprehendit, dum ſe florem cãpi, & lilium conuallium dixit, quod non vni, ſed omnibus patet, odorem efflat, pulchritudinem oſtendit, vt inde intelligant communes viri, ſingularitatem cauere, C diſcantq; omnibus patere, præeſſe, ac prodeſſe, nulli peculiariter addici.

Cum ergo Apoſtolus ijs, qui erant Hieroſolymis verbo, ac doctrina non deeſſet, abſentibus etiam, ac diſperſis, ſcripto ſaltem, vt verus Paſtor, ac Magiſter voluit adeſſe. Qua etiam in re indefeſſam curam diſcipulorum oſtendit, quibus, & præſens & abſens ſubuenit, quod etiam voluit Moyſes ſignificare, dum dixit: *Dominus* D *det eis ſpiritum ſuum* quia ſpiritus ſemper vigilat, & nunquam dormit. Qua ratione, vel in ſomnio fames, & abundantia futura populi, Pharaoni in vaccis oſtenditur, (*Geneſ. 41.*) quia rex nunquam debet demittere curam ſui populi, indeque eſt, vt in ſcriptura nomine ſpiritus, cura intelligatur, ſicut videre eſt in concordantiis Benedicti, verbo ſpiritus, & cura: quo pacto venit intelligendus locus ille Numerorũ 11. *Auferam* E *de ſpiritu tuo, tradamq; eis, vt ſuſtentent tecum onus populi*, vbi ſpiritus ex mente Benedicti, idem eſt atque cura, quo pacto intelligitur, iam in hoc ſenſu Moyſes, cum ait, Prouideat Dominus Deus ſpiritum. Cum igitur Apoſtolus ijs, qui Hieroſolymis erant verbo, ac doctrina deeſſet, abſentibus, ac diſperſis ſcripto ſaltem voluit adeſſe, vtriuſque diligens vt Pater, curans vt Paſtor.

TEXTVS.

Omne gaudium exiſtimate fratres, cum in tentationes varias incideritis.

EXPLICATVR LITERA CONTEXTVS.

MAGNA Chriſtianæ philoſophiæ vis, quæ naturas rerum videtur immutaſſe, & labores, ac ærumnas in gaudium vertiſſe, & quo grauiora ingruunt mala, eo iubet copioſiori affici gaudio, Oecumenius enim, & Vatablus legunt, pro ſummo gaudio exiſtimate, D. Thomas, & alij, perfectum gaudium, in ſcriptura enim omne, perfectum ſignificat, *Omnem eſcam abominata eſt anima eorum*, id eſt, perfectum, & abſolutum cibum, qualis erat manna 1. ad Timot. *Omnem patientiam*, id eſt, perfectam, & *Si habuero omnem fidem*, id eſt, perfectam, & abſolutam fidem, quibus addimus in ſcriptura, gaudium ſumi pro confidentia, vt patet Ezechielis 24. *Cum abſtulero gaudium dignitatis eorum*, vbi Hieron. confidentiam, & gaudium dignitatis.

Vox, omnis, quomodo in ſcripturis ſumatur.

Oecum. *Vatab.* *D. Th.* *Pſ. 106.* *1. Tim. 1.* *1. Cor. 13.*

Tentationum vero nomine, omne calamitatum genus, quod pro fide, ac pietate à perfidis, & improbis hominibus inferri poteſt intelligit, quo ſenſu Ægypti plagæ, vocantur tentationes, Deuteronom. 29. & cæcitas oculorum Tobiæ cap. 2. perſecutio Dauid. *Quoniam in te eripiar à tentatione*, laboreſque, vigilias, perigrinationes, & perſecutiones ſuas appellat Chriſtus tentationes. *Vos, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis.* Quam etiam phraſim ſecutus Tullius in Tuſculanis, dixit, Animi valentes, morbo tentari non poſſunt, corpora poſſunt.

Tentatio quid ſignificet.

Pſ. 17. *Luc. 22.*

Varias autem dixit tentationes, eo quod nonnullæ à Deo, aliæ à nobis, & ab alijs in nos procedunt, vt dixit Oecumenius, vel varias, id eſt, magnas, ac multiplices, vt ait Carthuſianus.

Hic vero locus, quo nos Apoſtolus gaudere iubet in tentationibus, non pu-
Math.6. gnat cum eo, quo Chriſtus Dominus nos docuit orare, ne nos inducat in tentatio-
D. Auguſt. nem, namque ſicut dixit Aug. l. 2. de ſerm.
B Domini cap. 14. *Aliud eſt induci in tentationem, aliud tentari, nam ſine tentatione, probatus eſſe nullus poteſt, ſiue ſibi ipſi, ſiue alij, non ergo hic oratur, vt non tentemur, ſed, vt non feramur in tentationem, tanquam ſi quiſpiam cui neceſſe ſit igne examinari, non oret, vt igne non probetur, ſed ne exuratur. Ioſeph tentatus eſt adulterij illecebra, tentata Suſanna ſimiliter, & Iob. & alij, ſed inducti in tentationem non ſunt,*
C & Epiſtola 121. *cum dicimus, ne nos inferas in tentationem, admonemur hoc petere, ne deſerti Dei adiutorio, alicui tentationi, vel conſentiamus decepti, vel cedamus afflicti*, Et hæc eſt communior huius loci expoſitio: conſulit ergo diſcipulus lætari in tentationibus, præcipit Magiſter precari, ne eiſdem iuſti cedamus. Hoc ipſum
1. Pet. 5 dixit Petrus: *Communicantes Chriſti paſſionibus gaudete.* Quod Cyprianus legit.
D Per omnia gaudete, & fecerunt Apoſtoli: *gaudentes, quoniam digni habiti ſunt pro*
Act. 5. *Chriſto contumeliam pati.* Vnde Agatha ad carcerem quaſi ad epulas inuitata ibat. Marcus, & Marcellianus fratres confixi ad ſtipitem negabant ſe tam iucundè vnquã epulatos, quam libenter Chriſti cauſa tormenta ferrent: & Tiburtius in prunis, velut in roſis incedere ſe proteſtabatur.

E Appellat autem Iacobus diſcipulos, qui-
Vox, frater in primitiua Eccleſia fidelibus communis. bus ſcribit. Fratres, quod nomen diſcipulis, ac fidelibus commune fuit in primordijs Eccleſiæ, vt oſtendit *Baronius anno Domini 43.* & hac nomenclatura ſæpe vſus eſt Chriſtus Dominus *Matt. 23. Luc.*
Baron. 22. *& Ioan. 20.* & Apoſtoli frequentius, vt
Iuſtin. videre eſt in omnibus epiſtolis Apoſtolo-
Clem. Alex. rum, & in antiquis Patribus *Iuſtino in Apologia 2. Clem. Alexand. 2. Strom. Tertul.*
Tertul. *c. 38. apologet.* vbi ex eo quod infamaren-
A tur è gentibus ob hoc nomen ſic ait, *Sed & quod fratres nos vocamus, non alias opinor infamant, quam quod apud ipſos omnes, ſanguinis nomen de affectione ſimulatum eſt. Fratres autem etiam veſtri ſumus iure naturæ, matris vnius, & ſi vos parum homines, quia mali fratres, at quanto dignius fratres & dicuntur, & habentur, qui vnum patrem Deum cognouerunt, qui vnum ſpiritum, biberunt ſanctitatis, ſed eo fortaſſe*
B *minus legitimi exiſtimamur, quia ex ſubſtantia familiari fratres ſumus, quæ penes nos fere dirimit fraternitatem, omnia indiſcreta ſunt apud nos, præter vxores.* Quibus habet ſimilia Athenagoras Philoſophus Chriſtianus oratione pro Chriſtianis, & Minutius felix in Octauio. Aliam etiam rationem affert Tert. huius nominis, incredibilem, ſcilicet, amorem inter Chriſtianos, vſque ad Gentilium, inquit, ſtupo-
C rem, qui non poterant quin exclamarent, Vide vt inuicem ſe diligant; & vt pro al-
tero mori ſint parati? Videndus *Chryſoſt.* D. Chryſ.
hom. 21. ad Rom. Fratres eſtis, eoſdem partus dolores ſoluiſtis. & Ambroſ. ſerm. 9. ma-
ior eſt fraternitas Chriſti, quam ſanguinis, D. Amb.
hæc interdum ſibi inimica eſt, illa ſine intermiſſione pacifica, illa inter ſe communia cum æmulatione diuidit, hæc propria cum gratulatione communicat, illa in cõ-
D ſortio deſpicit interdum germanum, hæc
aſſumit frequenter alienum, & *Cyprian. lib.* D. Cypr.
de orat. Dominica. Concordes, atque vnanimes eſſe in domo ſua Deus præcipit, & quales nos fecit ſecunda natiuitate, tales vult renatos perſeuerare, vt qui filij Dei eſſe cœpimus, in Dei pãce maneamus, & quibus ſpiritus vnus eſt, vnus ſit animus.

Vel etiam, vt notauit Dydimus, fratres Dydim.
E appellat, quia ad perfectionem & virilem patientiam inuitat, & ideo non filios, ſed fratres appellat, quia filij teneriores ſunt, & vix tantæ perfectionis capaces, vnde
Chriſtus Dominus dixit, *Filioli, adhuc mo-* Ioan. 13.
dicum vobiſcum ſum. Super quæ verba *Ru-* Rup.
pertus lib. 11. comment. in Ioann. ita ait. Vno, eodemque nomine, dum dixit, Filioli, maternam ſui amoris gratiam, & infirmam tum temporis Apoſtolorum deſignat infantiam, nam ex quo fortes facti ſunt,

Spiritu

Digitized by Google

Spiritu ſancto armati, filij ſunt: nunc autem quia timidi ſunt, & patrem ſequi non valent, filioli ſunt: & D. Thomas ſuper hæc verba, *Filiolos appellat, quia adhuc erant filij paruuli, non firmati, non perfecti virtute ex alto:* & Ioannis 21. dixit Chriſtus Dominus diſcipulis, *Pueri nunquid pulmentarium habetis.* Quòd explicans Chryſolog. ſer. 78. ait, *Quia eos fidei virtute repererat deſtitutos, & à virili robore enuenerat per deiectos, arguit tales pueros nuncupando ibi erat Petrus, qui negauerat, Thomas, qui dubitauerat, Ioannes, qui fugerat, non ergo ut fortiſſimos milites, ſed pueros compellat, vt timidos, & quos idoneos necdum deprehendit ad prælium; vt teneros inuitat ad menſam.* At vero Iacobus, quia diſcipulos fortes cernebat in preſſuris & ad perfectam patientiam inuitabat, non filiolos, aut filios, ſed fratres vocat, vt fortiores, & laboribus induratos.

D.Th.

D.Chryſol.

§. I.

Omne, ac ſummum gaudium Sanctorum in laboribus, & ærumnis oſtenditur.

AGgredimur igitur Sanctorum ſcientiam, quæ, ſicut dixit *Bern. ferm. ad illa verba, Iuſtum deduxit Dominus*, eſt temporaliter cruciari, & delectari, ille enim mœret, & deflet ſi ſibi malè ſit in ſæculo, cui non bene poteſt eſſe poſt ſæculum, cuius viuendi fructus omnis hic capitur ille pœnam de aduerſis mundi ſentit, cui & lætitia, & gloria omnis in mundo eſt, ait *Cyprianus lib. contra Demetrianum*; at verò hi quos ſecundum tentationum varietatem expectat, & pœnarum magnitudo, læti, ac feſtiui, & quærunt tentationes, & ab eiſdem inueniuntur. Vnde Dauid dixit, *lætati ſumus pro diebus, quibus nos humiliaſti, annis, quibus vidimus mala.* 39. de qua lætitia dixit Bern. 87. in Cant. Hoc genus lætitiæ, cœli neſcierunt, niſi per Eccleſiæ filios, & *Gregor. Nyſſ.* ad ea verba Chriſti *Beati qui perſecutionem patiuntur* ait *Fructuum qui ſperantur, flos afflictio eſt, iam verò anima ſancta viſis floribus, qui æternitatis fructum inamiſſibilem promit-*

D.Bern.

D Cypr.

Pſal. 39.
D. Bern.
L. Greg. Nyſ.
Matth. 5.

A *tunt, gaudio perfuſa annuntiat. Flores apparuerunt in terra noſtra, tempus putationis aduenit. Cantic. 2. Dum enim capite amputantur, & membra proſcinduntur, flores martyrum apparent, & voces gaudij in Eccleſia reſonant.*

Meritò proinde Dauid. *Tribulationem & dolorem inueni*, quaſi bonus athleta, quæſiuit certamina vt coronam inueniret, ait *Ambroſius de obitu Theodoſii*, ſed etiam Pſal. 114

B gratulatur Dauid ſe inuentum ab eiſdem tentationibus, dum ait. *Tribulatio, anguſtia inuenerunt me, Quærunt*, inquit, Ambroſ. ſerm. 18. in pſalm. 118. *tribulationes, & neceſſitates iuſtum, & interdum inueniunt, interdum non inueniunt eum: inuenitur cui corona debetur, non inuenitur. qui idoneus certamini non probatur.* In quam ſententiam facit locus ille dum *Iſrael adorauit Deum conuerſus ad lectuli caput:* Septuaginta habent, *Adorauit Iſrael ſummitatem virgæ eius.* Quæ

D. Amb.

Pſal. 118.

Gen. 47.

C igitur conuenientia inter caput lectuli, vbi ceruical ad ſuſtentationem capitis ponitur, & virgam, quæ plerumque labores & ſupplicia in ſcriptura ſignificantur? Expoſuit hoc *D. Hilarius Canone 21. in Matth.* Nunquam dulcius ſancti requieſcunt, quàm dum laboribus fatigantur. Vnde Hier. in regula Monachorum. *Chriſtia-*

D.Hilar.

C.Hier.

D *nis vexilla crucis ſunt delitiæ, trophæa noſtra vitæ, non pompis, ſed miſeriis reputantur, in noſtra claſſe viri fortes opprobria ſciunt portare, non munera, ideoque plus* vobis datum eſt, non ſolum, vt credatis, *ſed etiam vt pro Chriſto patiamini.*

Videndus hac de re eſt Ber. ſer. 21. in Cantic. cum explicat ea verba ſponſæ, *Trahe me poſt te*: quaſi ſancta anima nihil

D. Bern.

E magis optet, quàm Dominum Ieſum per crucem, ac labores ſequi, & comitari; peruentura quandoque ad montes gaudiorum per viam ætumnarum, ac perſecutionum, Addit vero Bern *Quam pauci poſt te ô Domine Ieſu ire volunt, cum tamen ad te peruenire nemo ſit, qui nolit, hoc ſcientibus cunctis, quia delectationes in dextera tua vſque in finem: propterea volunt omnes te frui, at non ita imitari, conregnare cupiunt, ſed non compati.* Videndus item

Cant. 2.

Pſ. t 5.

D.Chryſol. Luc. 10. *Chryſol. ſerm.* 84. cum explicat eam legationem, quam pro ſingulari beneficio, filius Dei commiſit Apoſtolis, dicens: *Sicut miſit me Pater, ſic & ego mitto vos: Mitto*, inquit, *ad tolerantiam famis, ad onera vinculorum, ad ſqualorem, ad perferenda omnia genera pœnarum, mitto non autoritate adhuc iubentis, ſed toto diligentis affectu.* Vbi non vulgare beneficium diuina bonitas cenſet conferre Apoſtolis, ſi ipſos perferendis laboribus committat.

Requiem in hac vita non poſſumus quærere.

Hinc eſt, quod ſicut in prima hominis conditione Deus ipſum omnis laboris, & defatigationis expertem vitam habere voluit, ſic in reparatione, eiuſdem laborioſam vitam, miſerijs, & ærumnis plenam habere voluit, & pro beneficio conceſſit in remedium damni illati, & fælicitatis amiſſæ. Mirabitur iure optimo quis, dum inciderit in eum locum Geneſ. qui ita habet, *Septuaginta quinque annorem erat Abraham cum egrederetur de Harã mortuo patre.* Difficultatem ſubminiſtrat ille alius locus, vbi ſic ait facer textus, *Vixit Thare ſeptuaginta annis; & genuit Abraham*, & in fine capitis additur, *Facti ſunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus eſt in Haran.* Qui ergo fieri potuit vt Abram ſeptuaginta tantum fuerit annorum, quando egreſſus eſt de Haran, mortuo patre, ſi poſt natiuitatem eius, quæ fuit anno ſeptuageſimo Haran, vſque ad mortem ipſius Haran patris Abram centum, & triginta anni adhuc elapſi ſunt? Difficultatem conſpiciens *D. Hieron. in quæſt. Hebraic.* ad hunc locum, indiſſolubilem hanc quæſtionem appellat; ſoluit tamen dicendo, Ex illo tempore dies vitæ, & tempus ætatis Abrahæ reputari, ex quo peregrinari cœpit, & apud exteros perſecutiones, ac labores perpeti: ac ſi ad hoc ſolum nobis à Deo vita conceſſa credatur, vt laboribus, & miſerijs ferendis, felicem illam, ac beatam vitam acquiramus. Vnde Euſeb. Emyſſ. hom. de ſanctis martyrib. Ephipodio &c. *Cauete*, ait, *ne bonam vitam ſi quando afflictionibus ſubditam videritis, miſeram iudicetis, cauete ne in arena mundi, in qua ad ſubeundos agones, miſſi ſumus, aliquam fælicitatem expectandam putetis: beatitudo parari hic poteſt, non poteſt acquiri, non hic quæras, quod nullus ſanctorum obtinuit, non hic quæras, quod nec Chriſtus inuenit.*

Gen. 12. Gen. 11. D. Hier. Euſeb.

Requiem quærebat Dauid cum fugiens à facie Saulis profectus eſt in Maſpha ad regem Moab, cuius tutelæ, ac fidei parentes ſuos committens ait, *Maneat oro pater meus, & mat r mea vobiſcum, donec ſciam quid faciat mihi Deus.* Id igitur mirum, quod ſtatim additur, dixit Gad propheta ad Dauid. *Noli manere in præſidio, proficiſcere, & vade in terram Iuda.* Si ergo Dauid in præſidio, & ſub vmbra Regis Moab ſecurus erat, cur diuinitus mittitur ad terram Iuda, vbi à Saule ad necem quærebatur? Scio aliam huius rei rationem: inſeruit nobis ea, quæ eſt apud Carthuſianum, & Hugonem Victorinum. Iubetur, inquiunt, abire vt perſecutionem ſuſtineat, & vt in terra ſua, & à ſuis, à quibus acerbiora proueniunt mala, laboribus exerceatur, & per eos victor euadat, & de perſecutore Saule triumphum erigat: is enim tantummodo vincit, qui crucem fert ſecum, ſuccumbit vero, & bello premitur, qui crucem non tollit; ac tolerat, ſicut dixit *Cyrillus in collectan. c. 16.* præſignatumque aſſerit in Moyſe extendente manus in crucis figuram, vt populus Iſrael deuinceret Amalecitas.

1. Reg. 22. Carthuſ. D. Cyril. Matt. 20.

Celebris mihi videtur locus apud *Nazianz.* orat. 40. cum quærit, quæ nam fuerit ratio cur Pater familias, qui ad vineam ſuam excolendam operarios conduxerat, non maius præmium, auctamuè pecuniam dedit illis, qui à primo manè ad veſperam vſque laborarunt, quam iis, quos veſpere vocauit, quique breui temporis ſpatio ſunt operati, reſpondetque: hoc ipſum amplius laborare, amplioris mercedis loco habendum eſt, his certe, qui animo ſunt non omnino illiberali, & ſordido, vbi vides ipſum laborem præmij loco æſtimandum, & tanquam mercedem reputandum: quod videtur dixiſſe, ſi non amplius dixit orat. 24. pro Chriſto pati animi magnitudine preditis viris, ad ſequẽtia certamina velut arrha exiſtit, & 1. orat. de pace, nequaquã detrimentũ ducimus pati, ſed potius nõ pati idq; eo magis, quod periculorum quæ pro Chriſto patiuntur guſtum, cepimus.

Nazia.

Notan-

A Notandus etiam & locus, dum Chriſtus Dominus ait diſcipulis, *amen. dico vobis, nemo eſt, qui reliquerit domum, aut fratres propter me, qui non accipiet centiens tantū nunc in hoc tempore domos, & fratres, & agros cum perſecutionibus*, vbi Chriſtus Dominus præmij loco cum cæteris multiplicatis bonis perſecutiones enumerat, iuxta Brixiani expoſitionem, qui ait: ipſæ perſecutiones, pars muneris eſt, vnde iam placet ea expoſitio quā *Hilar. Can. 31.* quēaſ

Mart. 10.

D.Hilar.

B fert ad ea verb *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à calix iſte* vbi ait Hilar. *qui vt à ſe tanſeat rogat; non vt ipſe prætereatur orat, ſed vt in alterum, id quod à ſe tranſit, excedat, tranſeat calix à me, id eſt, quomodo à me bibitur, ita ab iis bibatur, ſine ſpei diffidentia, ſine ſenſu doloris, ſine metu mortis, ideo autem ſi poſſibile eſt, quia & carni & ſanguini horum grauis terror eſt, & difficile eſt*

Matth. 26.

C *eorum acerbitate corpora humana non vinci: facile autem erit ſi quis aduertat, & beneficia eſſe diuinitus conceſſa, & monitū eſſe Iacob, dū ait: omne gaudiū exiſtimate, &c*

Vnde iam non mirum ſi aliter exponamus illud Actorum 26. quam communiter ſolet exponi, quando coram Agryppa dixit Paulus. *Opto apud Deum omnes. qui audiunt me hodie fieri. tales, qualis & ego exceptis vinculis his*, quaſi omnia bona

D auditoribus exoptaret. vincula tamen tanquam peculiare bonum. in quo nullum admittit eorum ſitibundus conſortium, ſibi ſoli reſeruat; videndus tamen *Chryſoſt. hom. 33. in 1. ad Cor.* vbi reddit rationem cur Paulus exceperit vincula ab aliis, quibus cætera bona exoptabat, vt qui, inquit, nondum iſtam gloriam noſtram deguſtarint, vbi philoſophari diſcent, etiam catenæ, & vinculorum decus admirabuntur.

D.Chryſ.

E Facit etiam pro hac re expoſitio Originis & Nili circa illam veſtium dilacerationem, quando auditis tentationibus, quæ inuictum Iobi animum oſtentarunt, ſcidit, veſtimenta ſua, dicunt etenim id feciſſe Syrorum more; qui, cum conferendæ eſſent cum hoſte manus, veſtes ſcindebant & nudo pectore ſe ſe in medios hoſtes audacter coniiciebant, quod reſpicit vulgatum illud *Gregorij hom. 31. in Euang.* nudi ergo cum nudis luctari debemus; nudatus igitur, ipſos labores aggreditur prouocat, ac laceſſit, vel ſe illis obiicit, ac offert nullo operimento, ſed ipſo corpore ærūnas omnes ſuſcepturus, videndus *Theod. lib. 3. hiſt. Eccleſ. 11.* dum refert de quodam adoleſcente, qui in tormentis ſemper tacuit, inde vero eductus cœpit clamare, tanquam ſi tunc torqueretur, videndus etiam *Baſil. lib. de Spiritu ſancto cap. 8. & Auguſt. lib. 2. de Ciuit: cap. 23. & lib. 4. de doctrina Chriſt. c. 20.* ad ea verba Pauli ad Rom. 8 *in his omnibus ſuperamus*, vbi Græcè habetur *ſuperuincimus*, quod energiam habet, quām Chryſoſt. ibi ſic expoſuit, ſuperuincimus, quia non ſolum vincimus ſed cum omni facilitate ſuperamus, ita vt ſimus admirationi melius *Baſilius hom. in pſalmo. 114. vincit*, inquit ille, *is qui neceſſitate quapiā illatis non cedit nec frangitur at ſuperuincit, qui ſua ſponte accerſit dolores permoleſtos, & acres, quo ſua edat ſpecimen patientiæ*, quod & ſignificatum vult *Orig. lib. 2. in Iob.* dum veſtibus ſe exuit, quaſi nouos accerſiret dolores, & ſaniem vulneris teſtâ radebat, vt vires gratiæ ſuperiores eſſe omni tentatione ſignificaret.

Iob in miſeriis ſuis quare veſtimenta ſciderit Iob 1.

D.Greg.

Theod.

D.Baſil.

D.Auguſt.

D.Baſil.

Videndus etiam pro hac re *Clemens Alexand. 4. Stromat. cap. 7.* vbi oſtendit virum perfectum impleri gaudio, dum patitur & *D.Thom.* in illud Abac. *ego autem in Domino gaudebo*, quod ipſe intelligit de gaudio tribulationum, quo iuſti perfunduntur, & exultant dum tribulantur. Videndus etiam *Tertull: lib. ad Martyres* dum ait, *nihil inter eſt vbi ſitis in ſeculo, qui extra ſæculum eſtis, nihil crus ſentit in neruo, cum animus in cœlo eſt.*

D. Clement

D.Th. Cap. 3.

Tertull.

In hoc ſenſu melius intelligentur ea verba lib. Num. 29 vbi ſic habetur, *decima dies menſis ſeptimi* (qui eſt September) *erit vobis ſancta, atque venerabilis, & affligetis animas veſtras.* Vbi pro eo quod nos legimus, *Erit vobis dies venerabilis, legit Orig. ibi hom 52. Erit vobis dies propitiationis*, quaſi *Deus* nihilo magis nobis propitietur, quam cum nos in afflictionibus conſtitutos videt, vnde idem Orig. addit:

Orig.

O mira feſtiuitas dies feſtus animæ afflictio appellatur, quia videlicet feſtiuitas cum ipſa afflictione coniungitur, enim-vero gaudium, cum tentatione coincidit, & ideo is, qui in tentationes varias incidit iubetur omne gaudium inde habere.

Gen.25. *Gen.32.* *Eſau quomodo Iacob ſeruierit.*

Non bene innoteſcit quo pacto impletum ſit illud, quod Deus dixit de Iacob, & Eſau, *maior ſeruiet minori*, ſiquidem non legimus Eſau aliquando ſerui obſequium fratri minori Iacob præbuiſſe, quin potius Dominum ſuum Eſau confeſſus eſt Iacob, ſed quando, & quomodo illi ſeruierit, expoſuit Auguſt. tomo. 2. ſerm. 78. de tempore *Seruiet*, inquit, *perſequendo, quomodo lima, vel malleus auro, quomodo molæ ſeruiunt tritico, quomodo panibus coquendis fornalia.* Famulatum enim, & obſequium exhibuit, dum eundem perſecutus, exuli, & peregrinari coegit. Et ad hunc ſenſum poſſumus intelligere id quod dicitur de Iacob, *honeſtauit illum in laboribus*, vbi Græcus codex habet; *locupletauit in ærumnis*, vel per ærumnas, quod non ſolum de diuitiis materialibus intelligendum cenſeo, ſed de ſpiritualibus; vnde conſtat ille modus loquendi apud *Guerric ſerm. 2. de Sancto Benedicto*, dum ait: Poterit inuidus ille tentator ſæuire, ſed hoc erit ſeruire, poterit vrere, tundere, diſſecare ſed hoc erit coronas fabricare, idem habet Euſeb. Emyſſen. hom. de ſancto Stephano, cum ponderat orationem Stephani pro lapidantibus, *Nec mirum*, ait, *ſi eis neſcit iraſci, per quos ſibi videt aulam regni cæleſtis aperiri, per quos æternis ſæculis ſe intelligit conſecrari; tantum abeſt vt in tormentis triſtetur, quod pro torquentibus deprecatur.*

D. Auguſt. (B) *Sap. 10.* (C) *Guer.* *Euſeb.* (D)

Afflictiones Sanctis non nocent. *Gen.43.*

Bene hoc agnouit Ioſeph, dum fratres, qui ipſum vendiderant, honorifico excepit conuiuio, nullumque malum, pro malis reddidit, cuius rei rationem affert. *Phil. lib. de Ioſeph.* Adeo, inquit, pœnam ab eis abſtinuit, vt tanquam bene meritis daret munera reddito pretio, quaſi eo vellet ſoluere beneficium perſecutionis, eiectionis in ciſternam, venditionis in Ægyptum: (E) Facit etiam & ille locus Hierem. quem Matth. myſtice de cæde innocentum intelligit, *vox in Ramah, audita eſt, ploratus,*

Hierem. 31. *Matt. c. 2.*

A *& vlulatus Rachel plorans filios ſuos* quẽ locũ *D. Hil. can. in Mat.* ſic explicat vt, Rachel typum Eccleſiæ gerat, hæc igitur eccleſia, in occiſione filiorum noluit conſolari, quia non ſunt, rationem autem cur renuat conſolari, pulchre explicat *Euſeb. Emyſſen ſermone de innocentibus*: noluit conſolari, inquit, quia non ſunt. Sancta namque Mater Eccleſia, quamuis multum de filiorum ſuorum nece lugeat, conſolationem non recipit, quia non ſunt in tali euentu dandæ vel ſuſcipiendæ conſolationes, vbi enim lætitia vincit lachrymas, gaudium mærorem, gloria paſſionem, ibi conſolatio neceſſaria non eſt, magis enim lætandum eſt de illa vita, quam de iſta ſit dolendum. Superfluas itaque cenſet Euſebius conſolationes, vbi ſupe abundat conſolatio, lætitiæque rationes appetunt; quod idem dixit hom. de ſancta Bandina loquens de (C) Martyribus Lugdunenſis Ciuitatis, aſſerenſque hunc intellectum ad eadem verba Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari, dicens, ita hæc beata parens, & triumphalium illuſtris patria, bellatorum tantorum diues pignorum meritis, etſi ad momentum oculis inſpicientium orbari viſa eſt, nequaquam tamen indiget conſolari, nec plorat filios ſuos, quia in videndis luctibus dum perderet, acquiſiuit. (D) *Hilarius* verò loco citato, noluit conſolari quia non ſunt, ſic explicat, quia non erant mortui, qui reputabantur mortui, noluit conſolari, in æternitatis enim profectum per martyrij gloriam efferebantur, conſolatio autem rei amiſſæ & non auctæ præſtanda eſt. Videndus etiam hac de re *Chriſoſt hom. 3. de variis in Matt.* locis cum ait: *Duo diuerſa in eo conſpicio, quod flet, & quod conſolari contemnit; ſi* (E) *enim fleuit, cur conſolari contempſit? aut ſi noluit conſolari, cur fleuit? & reſpondet, conditio à matre defletur, ſed ſpe gloriæ conſolatio humana contemnitur. plangit affectus ſed fides exultat.*

D. Hilar. *Euſeb.* (B) *D. Chryſ.*

Sed quoniam Hieremiæ locus adhuc progrediendi locum apperit conſiderandũ vtique venit cur Rachel introducatur in necem infantum innocentum plorans filios ſuos, cum potius filij, Liæ innocentes eſſent nuncupandi; vtpote quia in-

Rachel plorans filios quid ſignificet

Bethleem

Digitized by Google

A Bethleem ſuêre occiſi, quę non in Tribu Beniamin filij Rachelis, ſed in Tribu Iudæ filij Liæ ſita erat, ac proinde eidem Liæ tanquam matri luctus infantum competebat, & licet multi hac de re, multa dicant: dicendum vtique videtur quod ex felicitate alterius ſororis infelicitatem ſuam, miſerè deplorat Rachel, quaſi lamentetur, planctumque edat ex eo, quod filij ſui non fuerint occiſi, ſicut ſorori contigerat, perpendens quantum gaudium eſſet, vel in B cæde filiorum tentari.

1.Cor.6. Vnde iam licet aduertere id, quod Paulus dixit, *Exhibeamus noſmetipſos, vt Dei miniſtros in multa patientia, quaſi morientes, & ecce viuimus, vt caſtigati, & non mortificati, quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes*, vbi D.Anſelmus ita ait: D. Anſ. *Notandum, quia in his, quæ ſunt aduerſa dictum eſt, quaſi, vt, ſicut, tanquam, quaſi triſtes, vt ſeductores &c. In his vero quæ ſunt proſpera* C *non ſic eſt dictum, ait enim quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes, triſtitia noſtra habet, quaſi, quando ſpes, qua gaudemus certa eſt, triſtitia vero noſtra habet quaſi, quia in ſomnijs tranſit, qui ſomnium indicat addit, quaſi, quaſi ſedebam, quaſi loquebar &c. noſtrum quaſi triſtitia eſt, gaudium non eſt quaſi*; Vult itaque Anſelmus propterea Paulum dixiſſe quaſi triſtes, vt caſtigati &c. quia ea omnia Paulo veluti in ſomnijs, in figurante, non realiter contigiſſe videbantur, quæ triſtia, & acerba erant, D præ gaudio; at gaudium & lætitiam in veritate, & non apparenter illi contigiſſe, & in hoc ſenſu exponit *Theophyl.* illud *ad Hebr.12. Omnis autem diſciplina in præſenti quidem videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris*. Vbi nomine diſciplinæ labores intelligit, ait ergo Theophyl. pulchre ait, videtur Theophyl. Heb.12. non eſſe, non enim vere eſt mœroris, quomodo enim fuerit mœroris, cum E ſit lætitiæ mater, ſed noſtri qui ægrè ferimus, videtur, dictum eſt, & *Chryſoſt. hom.4 ad pop.* D.Chryſ. calamitatum nomina, philoſophantibus ſunt nomina rebus carentia.

Hoc ipſum gaudium in tentationibus prędixit vates Euangelicus, Iſayas, dum de Rege Meſſia ita vaticinatur reſpectu ſuorum ſubditorum. Iſai.65. *Cum omni tribulatione eorum non eſt tribulatus*; Hebraic. verò habetur, *non fuit tribulatio ſub eis.* quod Vatablus ſic exponit, cum maxime videbantur affligi, tunc non vere affligebantur leuante Deo afflictiones eorum, imò conuertente in gaudium, dum poſt prædictas perſecutiones ait, gaudete, & exultate.

Hoc etiam oſtendit *Ambroſ. ſermone* 45. in latrone beato, qui prius, inquit, gloriari D.Ambroſ. cœpit in malis ſentiendis, quam puniri, nõ Matth.5. enim patitur ſupplicium, dum paradiſum promeretur. Petro dicitur à Chriſto. *Non* Ioan. 13. *poteſt me modo ſequi, ſequeris poſtea*, & huic dicitur, *mecum eris in paradiſo*, tanquam Luc.24. diſcipulus ille differtur, & hic tanquam ſocius inuitatur, quid ergo potuit mœſtus pati, qui paſſionis ſocium Deum habet, & dolorem leuantem, & in gaudium tormẽta ipſa tranſmutantem? gloriam etiam in paſſione Latronis infert Ambroſius, quia vtrumque in ea paradiſus reſonare videtur, & ex vtraque parte, veluti gloria clauditur, ipſe poſtulat memoriam in Regno Chriſti, hic promittit eodem die cæleſtem fruitionem, mala ergo, quæ vndique comitantur bona, cur non lætus excipiet, qui in eis gloriatur, & iam veluti beatur?

In quam ſententiam videndus *Tertull.* Tertul. *lib. de fug. perſecutionis*, Vbi interpretatur id, quod Chriſtus Dominus dixit diſcipulis; *Cum vos perſecuti fuerint in Ciuitate* Matt.20. *illa, fugite in aliam*, vbi Tertul. non cenſet Chriſtum Dominum voluiſſe, vt fugerent diſcipuli perſecutiones, ſed potius ad eas tolerandas confugerent, & poſt tormenta perpeſſa in vna ciuitate, ad aliam denuo perſequendi confugerent, non quaſi, inquit, tacite in aliquam ciuitatem fugiendum erat, ſed quaſi vbique annuntiaturis, & ex hoc vbique perſecutionem ſubituris. Videndus etiam Philo lib. Quod deterior &c. vbi oſtendit Rebbeccam ſignificare patientiam, quæ promiſſa eſt in matrimonium Iſaac, cuius nomen ſignificat gaudium, ſiue riſum, qui enim per patientiam tolerat, gaudium, & lætitiam velut coniugem, & ſocium habet.

Ideò itaque ſancti, & labores irritent, & Sancti in afflictionibus gaudent laceſſunt, & inuentos ſe à laboribus gloriantur, ideo tentationes præmij loco excipiunt, quod proſequitur *Chryſoſt. hom.5. de fide Ann. in tom.1.* D.Chryſ. nullâque conſolatio-

 nem

nem admittũt, imo quaſi mala, nó mala ſuſtinere videtur, quia iuxta Apoſtoli doctrinã, omne perfectum gaudiũ exiſtimãt, cum in varias incidunt tentationes. Pro qua re videndus eſt *Greg. hom. 35. in Euan.* cum

D Greg. ponderat id, quod dixit Chriſtus Dominus Luc. c. 21. *Capillus de capite veſtro non peribit*, Caro inciſa dolet, capillus inciſus non dolet, cur timetis ne pereat, quod inciſum dolet, quando & illud in vobis perire non poteſt, quod inciſum non dolet?

Auget autem rationem gaudij in tentationibus, quæ pro fide ac Chriſto adueniunt, ſi velimus hac in re Chriſto Domino pro nobis ſummo gaudio patienti rependere, quod notauit *Chryſoſt. ſerm. 35. de*

D. Chryſ. *patientia Iob: Si pro me ſeruus cum gloriam exiſtimaſſet, non tam in gloria eſſe, quam cum pro me crucifigeretur putabat, quid me pati non deceat? audi enim dicentem ipſum Glorificame Pater. Quid ais? Ad crucem*

Ioan. 17. *raperis, cum prædonibus, & ſacrilegis, vt execratorum hominum mortem luas, ſputis pollutum iri, & alapis, pulſatum iri, & hac gloriam appellas? multo magis ego iſtam gloriam putare debeo.* Notauit etiam hoc

D. Auguſt. *Auguſt. tract. 65. in Ioan.* vbi de Chriſto Domino moriente cum lætitia ait. *Quam mirandi generis mors eſt, cui parum fuit non eſſe in pœnis, niſi eſſet inſuper in delicijs.* Et hæc fuit cauſa ſicut notauit

D. Leo *Leo Papa ſerm. 10. de paſſione cap. 3.* cur prohibuerit fletum ſuper ipſum. Quia non decebat luctus triumphum, lætitiam, & gaudium, quod in paſſionibus ad imitationem ipſius, & ex conſilio Iacobi debemus exiſtimare.

Appellat autem Iacobus omne perfe-

Gaudia huius vitæ ſunt vana. ctũ gaudiũ, quia fruſtra aliud in vita quæritur, falſumq; ſi forte inuentum fuerit experietur, nam ſi gemitus inenarrabiles ſunt, & vt loquitur Tertul. de Trinit. vel apud

Tertul. eum Nouatus ineloquaces quibus *poſtulat*

Rom. 8. *Spiritus pro nobis:* merito lætitia, cuius idem ſpiritus auctor eſt, erit inenarrabilis, & gaudium perfectum, ac verum. Vnde Salomon profano gaudio dixit. *Quid fruſtra*

Eccleſ. 2. *deciperis?* Quod Græci, ac vetus tranſlatio reddit. *Quid hæc facis?* & Olympiod. ſic exponit. Quid me allicis, vt huiuſmodi

A

rebus gaudeam? circunuagare à me longius & abſiſte, deciperis enim, dum me fallaci gaudio decipere poſſe exiſtimas, etenim ſicut dixit *Tertull. lib. de ſpectaculis cap. 29.* *Tertul.*

Quæ maior voluptas quam faſtium ipſius voluptatis. Et *Cyprianus lib. de pudicitia.* *D. Cypr.*

Voluptatem vicisse, voluptas eſt.

Vnde *Auguſt. ſermone 4. de verb. Apoſt.* illud, quod nos legimus, *narrrauerunt mihi iniqui fabulationes*, legit: *narrauerunt* *D. Auguſt. Pſal. 118.*

B

mihi delectationes ſuas, felix anima, quæ huiuſmodi delectationibus delectatur in tua ſuauitate: Doce me Domine, vt ſuauis ſit veritas; dulcis contaminetur iniquitas, Similiaque habet *ſerm. 37. & verbis Domini, Sæculi lætitia, ait, eſt impunita nequitia, luxurientur homines, turpitudine fœdentur, nihil patiantur mali, & videte ſæculi gaudium, longe aliter eſt omne gaudium.*

C

Eſto tamen magna ſint, & honeſta, ait. *Bernard. ſerm. de conuerſione ad clericos*, quę *D. Bern.*

mundus interim amatoribus ſuis erogare videtur, ſed infida eſſe quis neſciat, certa nimirum eorum breuitas, & ipſius quoque breuitatis finis incertus: quod notauit. *Hugo victorinus in Pſal. cap. 15. & Caiet.*

cum ponderat Chriſtum Dominum, cum *Hugo.*

ingrederetur ciuitatem Hieruſalem, fleuiſſe Luc. 19. cæteris acclamantibus, Inter tot honores, inquit, ſedens ſuper aſinam flet,

D

non extollitur, non magnifacit honores, qui doloribus, clauis, cruce morteque clauduntur, & tam cito intereunt: quod etiam videre eſt in primo homine, quem *Deus poſuit in paradiſo voluptatis* Geneſ. 2. Heb. in horto Edem, terra autem Edem interpretatur D. Hieron. terram inſtabilem, & & fluctuantem, ſicuti ſolent gaudia, & vo- *D. Hier.*

luptates vitæ inſtabiles eſſe. Vnde *Philo. lib. de victimis notauit*, cur in legis obla-

E

tionibus prohibitum fuerit mel. Illud quo- *Mel cum veti-*

que, ait legiſlator, iubet oblationem om- *tum apponi*

nem fieri ſine fermento, & melle, neutrum *ſacrificijs ve-*

vt imponatur altari dignum exiſtimans: *teris legis.*

Mel fortaſſis ideo, quod hæc figura doceat profanam ducendam quamcumque voluptatem, dulcem hauſtu, ſed cruciatus afferentem difficiles, à quibus animam concuſſam labefactari neceſſe eſt. Quomodo ergo in his erit omne gaudium, ſi nec gaudium

dium reperiri poteſt? Quod dixit Plut. in Mænone, ſiue de veritate, nec gaudere impijs, ſeu gaudium impiorum gaudium eſt.

Melius proinde, ac certius gaudium ac lætitiam in tentationibus debemus exiſtimare, cum per eas ingrediamur gaudium Domini, omne vtique, ac perfectum, cuius vel ſola memoria dulces reddit tentationes, omneque gaudium & delectationem

Pſal.76. B affert, ſicut teſtatur Dauid. ***Memor fui Dei, & delectatus ſum:*** Quid faciet in præſentia, qui in ſola memoria delectatur, ait

D.Bern. Bern. de verbis Apoſt. ***Non eſt regnum Dei*** &c. Ideoque ***Card. Baronius ais in martyrologij praloquijs c.*** 10. Fauum mellis à ſanctis martyribus in perſecutorum rabie coagmentandum, fauus ille mellis ex ore leonis depromptus, typicè præmonſtrauit.

C Vnde iam licet deducere, cur luctator Iacob oblatum ſibi à Laban gaudium reiecerit, quando ſcilicet, inſcio ſocero, cum vxoribus ad patriam remeabat: ipſum inſequutus Laban, ad eumque perueniens,

Gen.31. ait. ***Cur ignorante me fugere voluiſti; nec indicare mihi, vt proſequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & cytharis?*** ſuper quæ verba Philo lib. 2. legis allegoriarum ita ait. Nunc ais quidem te liberam eam mittere, re autem ipſa fateris quod

D detinueris eam, (ſcilicet animam) in carcere, nam ſi eam cũ inſtrumentis muſicis, tympanis, cytharis, alijſque ſingulorum ſenſuum voluptatibus proſequutus fuiſſes non vere deduxiſſes, ſupponens ea omnia quæ voluptatem aliquam ſenſibilem ingerunt, Iacobo, qui typum animæ gerit potius captiuam detinere miſeram animã, quam delectationibus fallacibus ſic alliciunt. Ideoque *Ambroſ. epiſt.* 4. in perſona

D.Amb. E Iacob ſic reſpondet Labano talia proponenti, ***Quomodo nunc me dimiſiſſes, an cum lætitia quæ plena eſt mæſtitudinis? cũ tympanis & organis immoderate modulantibus cum cymbalis animam ferientibus? ſonis diſſonis his me delectari poſſe credidiſti? his reuocaris? hæc ſunt quæ ego fugi: fugi, ne me talia ſequerentur, non enim talibus deductoribus ad*** Eccleſiam ***Dei peruenitur, ad quam tendebat Iacob, fugiens vmbram in-***

A ***anium rerum, plauſibilibus præponens ſeria,*** &c. quæ proſequitur idem *Philo, lib. de migratione Abrahæ.*

Adeoque verus cum tentationibus luctator Iacob verum gaudium in eiſdem exiſtimauit, vt nec mortuus requiem voluerit habere, ſed etiam in eo ſtatu agitationes perpeti, & experiri: id quod aduertit D. Ambroſ. oratione de fide Reſurrectionis, ponderans, quod Iacob dixit filio

B Ioſeph iam moribundus, ***facies mihi miſericordiam & veritatem, vt non ſepelias me in Ægypto, ſed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac.*** Ait ergo *D.Amb.* *Geneſ.43.* Ambroſ. Sanctus Patriarcha Iſrael profugus patria, fratre, parentibus, ſtuprum filiæ, generi necem fleuit, famem pertulit, ſepulturam defunctus amiſit, transferri enim oſſa ſua, ne vel mortuus requieſceret, obſecrauit: quaſi tot labores præ gaudij ma-

C gnitudine ei pauci viderentur, eoſdem & mortuus voluit dum peregrinatur perpeti, vnde & noſter etiam Iacob omne, ac perfectum gaudium in tentationibus collocauit. De falſis vero gaudijs impiorum videndus *Auguſt. 8. confeſſ. c. 22. & 14. de ciuit. & Pſal.86.* prope finem, *& ſer.37. de de verbis Domini. Chryſoſt. homil. 5. in 2. ad Cor. Seneca epiſt. 8. & epiſtola 60. & Plato in Philebo,* vbi docet malos nulla vera læ- *D.Auguſt.*

D titia affici, ſed ſimiles eſſe febri laborantibus, & qui interdum delectari videntur, cum tamen febricitent.

§. III.

Oſtenditur gaudium in tentationibus, ex ſocietate Dei in illis.

E

ERIT fortaſſis ratio, & cauſa iſtius gaudij quam attingit ***Bernard. in pſal Qui habitat. ſermone*** 16. quod, ſcilicet ſic tentati ſocium Deum habeant in tribulationibus, quod per Dauid promiſit Deus dum dixit: *Cum ipſo ſum in tribulatione.* ſuper quæ verba ita ait Bernard. ***Vnde ſcimus quod nobiſcum ſit in tribulatione? ex eo, vtique, quod in ipſa tribulatione nos ſumus. Quis enim ſuſtineret? quis ſubſiſteret? quis per-***

Deus eſt nobiſcum in afflictionibus. *Pſal.90.* *D.Bern.* *Pſal.33.*

ſiſteret ſine eo? Omne gaudium exiſtimate, quoniam iuxta eſt Dominus iis, qui tribulato ſunt corde: ideoque Salomon dixit de Iacobo, Profugum iræ fratris iuſtum deduxit per vias rectas, honeſtauit illum in laboribus Et de Ioſeph. venditum non dereliquit, imò deſcendit cum illo in foueam. Quod expendens *Ambroſ. lib. de Ioſeph. c.* 5. ait. Nihil mirum ſi viſitet Deus in carcere poſitos, qui ſe ipſum in ſuis incluſum eſſe memorauit. Hoc ipſum dixit Dauid apertiſſime. *Redemiſti tibi ex Ægypto gentem, & Deum eius,* vbi Vatablus ſic ait. Deum, id eſt, te ipſum, quod videaris affligi, cum hi affliguntur. Ideoque viſus eſt in camino ignis ardentis Nabuchodonoſori Regi dum dixit. *Ecce video quatuor viros ſolutos ambulantes in medio ignis. & nihil corruptionis in eis eſt, & ſpecies quarti ſimilis filio Dei:* Vbi multi veteres Authores, ſicut indicat Hier. Chriſtum fuiſſe exiſtimarunt, qui venerat ſoluere ligamenta, & ardorem ignis mitigare.

Sap. 10.
D. Amb.
2. Reg 7.
Dan 3.

Probat hoc ipſum *Hieron. lib. 2. in cap. 6. Ierem.* ad ea verba, *Filia populi mei accingere cilicio, quia repente veniet vaſtator ſuper nos:* Licet enim, ait Hieron. *Septuaginta interpretes legerint, vaſtator veniet ſuper vos, multò tamen miſericordius Deus dixit ſuper nos, vt quidquid ſuper ſuum venturum eſt populum, ſuper ſe quoque venire teſtetur* Sic Hieron. qui etiam *in cap. 8. Ierem.* ad ea verba, *Super contritione populi mei contritus ſum, & contriſtatus ſum ſtupor obtenuit me.* Reſpondet Deus quod in afflictione Hieruſalem, ipſe iudicatur afflictus.

D. Hier.

Videnduſque eſt in hanc ſententiam *Philo lib. de Ioſeph.* vbi reſpondet. Cur oblitus fuerit pincerna Pharaonis Ioſephi, in carcere remanentis, aſſeritque non decere Ioſephum liberari à pincerna, ſed potius à Deo, quem comitem habebat in vinculis. Per manum enim potentis Iacob, id eſt. Dei ſoluta ſunt vincula brachiorum eius. Meritò proinde gaudium prædicat in tribulationibus Iacobus, quæ certum ſocium Deum habent, & liberantem, & ſubleuantem. Vnde de perſequutione Chriſtianorum dixit *Nazianz. oratione 2. de Pace.* Hoc ex omnibus, quæ patimur clariſſimum, & A magnificentiſſimum eſt, quod cum Deo periclitamur

Naziam.

§. IIII.

Oſtenditur benignitas Prælatorum erga ſubditos.

OStendimus literalem rationem cur Iacobus diſcipulos nominauerit fratres. B Illud nunc in memoriam adducimus quia ſcilicet benignitate, & modeſtia in ſibi ſubditos, & inferiores vſus fuerit; Fratris enim nomen, totum patheticum, & affectuoſum eſt. Quapropter & in Cantic. Sponſus, ac ſponſa ſæpe eodem vtuntur. & Heſiod. *Sed nec germano quiſquam eſt æquandus amori.* & Latinus Poeta Æneid. 7. per hyperbolem dixit. *Tu potes vnanimes armare in prælia fratres.* Vnde ſicut refert *Gellius lib. 13. noct. attic. c. 10.* Publius Nigid. C arguto ſubtilique veriloquio, fratris vocabulum interpretatur. Frater, inquit, eſt dictus, quaſi fere alter. Ea igitur fuit etiam ratio cur Iacobus diſcipulos, ſubditos, exules, afflictos, & meritis ſuis longè inferiores appellat fratres, vt diſcant maiores non ſuperbire, ſubditoſque fratres, & non ſeruos exiſtimare. quod dixit Ieſus Syrach. *Rectorem te poſuerunt, noli extolli, eſto quaſi vnus ex eis;* D quod præcipue in verbis præſtandum eſſe docet præſens locus.

Frater vnde dicatur.
Eccleſ. 33.

Notandus venit hic, locus ille in lib. Num. vbi Dominus ad Aaronem Pontificem maximum ſic ait: *Fratres tuos de tribu Leui & ſceptrum patris tui ſume tecum, præſtoque ſint, & miniſtrent tibi.* Cur ergo diuinum Oraculum eos, quos miniſtros Aaroni aſſignat, fratres itidem nominat? alias iam huius nominis cauſas attulimus E præter quam quod ſcriptura, eiuſdem tribus viros, fratres ſoleat nuncupare modo vnus nobis adſit Oleaſter. Superbiunt, inquit, non nunquam ſuperiores miniſtri, alioſque inferiores deſpiciunt, quaſi ſuo marte, & labore Sacerdotij dignitatem acquiſiſſent, quare voluit Dominus hic Sacerdotes, quaſi fratres Leuitas habere, Sacerdotem pro inde admonuit fraternitatis, & conſanguinitatis Leuitarum ad eum: vt ſi aliquando præla-

Num. 19.

tura

tura cum ſuper Leuitas extolleret, fraternitas memorata æquaret. Proſequitur hoc argumentum D.Gregor. 21. moral.c.11.vbi ait, *Omnes homines natura æquales genuit ſed pro variis meritis, aliis alios diſpenſatio iuſta præponit:ne autem præpoſiti ſuperbiant premendus eſt tumor elationis: ſi enim apud ſemetipſum mens deſcenderit de veritate culminis,inueniet planitiem naturalis æquitatis,&c.*

D.Greg.

Facit etiam pro hac re id,quod apte notauit *Lorinus initio* 2.*epiſt.* Petri ad ea verba,quæ Chriſtus Dominus dixit Petro,*Simon Ioannis.*Data opera, inquit ille Simonem,non Petrum nominauit poſt reſurrectionem, cum oues ei committere voluit, vt paſtor Eccleſiæ conſtituendus intelligeret ſtatum, & conditionem ſuam, ac vilitatem naturalem.

Ioan. 21.

*Et Ambroſ.lib.*2.*offic.c.*7.idem notauit in Moyſe.*Quam miti ſermone*,inquit,*appellabat populum,confectabatur in laboribus*,&c. Merito æſtimatus eſt ſupra homines, vt & vultui eius non poſſent intendere, & ſepulturam eius non repertam crederent, quia ſic ſibi totius plebis mentes deuinxerat, vt plus eum pro manſuetudine diligerent, quam pro factis admirarentur. Quod idem proſequitur inDauidis benignitate,hinc eſt quod *D.Greg.*5.*moral.c.* 8. exiſtimat Nabuchodonoſorem ex homine in belluam diuinitus conuerſum, quia in ſibi ſubiectos ferina mente, & animo fuerat, vnde & acerba, ac aſpera verba in eoſdem proferre credendum eſt; cum tamen *Bern ſerm.*29. *in Can.* hoc dicat, Neque ſub ſpecie quaſi corripiendi verbo acuto, & vrenti transfigere audeas vllatenus animam, pro qua Chriſtus affigi cruci dignatus eſt,&*ſerm.* 5. *in vig.Natiuit.*ait,Neque hominibus ſine lenitate pluſquam Deo ſine fide placere poſſibile eſt.*Et Nazianz.orat.*17.multa benignitate, ac humanitate perfici ſcio, vt quæ ad debitam gratiam referendam pudore ipſo compellar.

D. Amb.

D Greg. Nabuchodonoſor quare in belluam conuerſus.

D.Bern.

D.Naz.

Eſt optimus pro hac re ille locus lib. num.c.10.vbi Moyſes Hobab filio Raguel Madianitæ cognato ſuo dixit:*Proficiſcimur ad locum, quem Dominus daturus eſt nobis veni nobiſcum, vt benefaciamus tibi, quia* A *Dominus bona promiſit Iſraeli: cui ille reſpondit,Non vadam tecum, ſed reuertar in terram meam,in qua natus ſum.Et ille, Noli,inquit,nos relinquere: tu enim noſti in quibus locis per deſertum caſtra ponere debeamus.* Super quæ verba ſic ait *Rupertus lib.*1. *in num. c.* 28. plerunque perſuadere elatis vtilia melius poſſumus, ſi profectum eorũ nobis potius, quam illis profuturum dicamus: ſi eorum meliorationem, nobis B magis, quam ſibi impendi poſtulamus: facile enim ad bonum elatio flectitur,ſi eius inflectio prodeſſe,& aliis credatur. Neque enim Moyſem ignorantia itineris anguſtabat, quem, & ad prophetiæ ſcientiam cognitio diuinitatis expenderat, quem columna exterius præibat, quem de cunctis interius per conuerſationẽ Deo ſedulam, locutio familiaris inſtruebat. Sed videlicet prouidus vir,elato auditori colloquens ſo- C latium petiit,vt daret: ducem requirebat in via, vt dux ei fieret ad vitam. Egit itaque, vt ſuperbus auditor voci ad meliora ſuadenti,eo magis fieret deuotus,quo putaretur neceſſarius, & vnde ſe exhortatorem ſuum præcedere crederet, inde ſe ſub verbis exhortationis inclinaret: vſque adeo enim proſunt lenia verba, vt lapideum animum emolliant, durum cor flectant,& ad viam veritatis reducant.

Rup.

D Quis prophanam mulierem Samaritanam reducendam exiſtimaret, cum eam audiret dicentem: *Quomodo tu, Iudæus cum ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana?* Quibus verbis,omnem aditum, & occaſionem viſa eſt intercludere diuinæ doctrinæ:inſtitit tamen mitiſſimus Dominus,blandóque ſermone iterum aggreditur: cui illa repercuſſa ait: *Domine,* E *neque in quo haurias habes*,&c. quid igitur tam citò Dominum vocat, quem immediate,vt Iudæum execrabatur? Reſpondet Caietan.ibi prius dixerat tu, modo dicit, Domine, incipit enim adorare Ieſum audita placida reſponſione eius, qua ferreum, & obduratum cor emollierat. Videndus item pro hac re eſt *Hermanus Cruſerius, ante vitam Philopœminis apud* Plut. vbi refert Auguſtum Cæſarem Cinnam Pompei nepotem,ex conſilio vxoris Liuiæ,humaniſſimis verbis fuiſſe allocutum,vt ſic tan-

Caiet.

D dem

Digitized by Google

dem quod ſeueritate non poterat, lenitate perficeret. A

Videndus pro hac re *Macrob. 1. Saturn. cap. 11.* dicens. Vnde putas arrogantiſſimum illud manaſſe prouerbium, quo iactatur, totidem nobis hoſtes eſſe, quot ſeruos: Non habemus illos hoſtes, ſed facimus, cũ in illos ſuperbiſſimi, contumelioſiſſimi, & crudeliſſimi ſimus, & non quantum licet, ſed quantum libet exercere volumus in ſeruos. Plura hac de re habet *Seneca epiſt.* B *47. & 3. de beneficijs cap. 22. & 28. Gentianus in com ad Clem. Alex. 3. Pædag. cap. 11.* quibus addendus eſt, imo, & præponendus *Auguſt. 19. de ciuit. Dei cap. 15. Cypriã. ad Demetrianum Chryſolog. ſerm. 123. Plutar. lib. de cohibenda ira.*

TEXTVS. C

Num. 3. **Scientes quod probatio fidei veſtræ, patientiam operatur.**

EXPOSITIO LITERALIS.

Iam reddit rationem cur in laboribus lætandum eſſet, & tentationes quaſi omne gaudium æſtimandæ, quia ſcilicet aliquas ſecum afferunt vtilitates plurimi ducendas. In primis enim probant & examinant fidem; electos ſiquidem Dominus tanquam aurum in fornace probare ſolet, non quo ei innoteſcant, ſed vt electi ſe ipſos cognoſcãt, & imbecillitatẽ, E ac inconſtantiam propriam penitius contemplentur: quo pacto Chriſtus Dominus Petri fidẽ probauit in mari in lotione pedũ, in paſſione, & dum ter petijt ab illo, ſi plus alijs eum diligeret. Deinde, vt per talem probationem, electorum fides alijs ad exemplum proſit. Sic enim affirmat Paulus perſequutiones, vincula, carceres, & afflictiones, id eſt, tentationes ſuas multum profuiſſe Euangelij promulgationi, quoniã fratres conſtantiam eius cernentes, audebant *ſine timore loqui verbum Dei.* Vtrumque docuit *Nazianz. orat. 19.* Quid mirum ſi ſancti quæque viri malis premantur, ſiue *Phil. 1.* ad limi quantumuis exigui purgationem, *D. Nazianz.* ſiue ad veritatis explorationem, & philoſophiæ documentum, ſiue denique ad imbecilliorum eruditionem, qui in illis fortiter aduerſa perferre condiſcunt, rebuſque calamitoſis minime frangi, debilitarique. Ea tandem vtilitas quam textus aſſignat eſt, quod, ſcilicet, huiuſmodi probatio patientiam exerceat, acuat, atque producat. Vnde Vatablus legit, exploratio fidei patientiam parit; ſed poſita ſententia Iacobi, quod probatio patientiam operetur, contrarius illi videtur alius locus Pauli, vbi dicitur, *Patientia operatur probationem.* Si enim patientia operatur probationem, *Rom. 5.* quomodo probatio operatur patientiam, ſicut hic ait Iacobus? Daretur ſiquidem circulatio in cauſis. Nulla tamen implicatio, aut contrarietas eſt in his locis, vt aduertunt omnes Interpretes.

Et pro explicatione aduertendum eſt ex *D. Tho. ſuper epiſt. ad Rom.* loco citato. *D. Thom.* probationem dupliciter poſſe accipi. Primo modo ſecundum quod eſt in probato, & ſic probatio eſt ipſa tribulatio, per quã homo probatur. Altero modo ſumitur pro D probatum eſſe, & examinatum. Primo igitur modo accipitur à Iacobo, quando dixit, Probatio fidei veſtræ patientiam operatur, ſic enim probatio in homine parit, ac producit patientiam. Secundo vero modo ſumitur à Paulo, quando dixit, *Patientia operatur probationem,* ex eo enim quod quis patienter tribulationem ſuſtinet, probatus redditur, eiuſque virtus ſpectata magis nitet. Et forte nihil aliud voluit Iacobus, quando dixit, *Patientia autem opus perfectum habet,* id eſt, oſtendit perfectionem virtutis. In quam ſententiam dixit *Cyprian. de Idol. vanit.* Dolor veritatis teſtis. *Et lib. de Immortalitate, in principio.* *D. Cypr.* Fides tentationibus non vincitur, ſed probatur. Idemque habet *epiſt. 9.* vnde Epictetus Philoſophus in Arriano c. 6. Quidnam quæſo eſſet Hercules, niſi taurus, leoque extitiſſet, & hydra, & ceruus, & vrſus, &c.

Aliam

Digitized by Google

Beda.

Aliam rationem conciliandi hæc loca affert Beda, vt ſcilicet, intelligantur quod probatio fidei patientiam operatur, quia ea ratione facit fideles per patientiam exerceri, vt per hanc fides eorum quam ſit perfecta probetur. Sed cum hoc ſit in genere cauſæ finalis, ideo non placet, quia verbum illud, operatur, efficientiam denotat.

D. Chryſol.

Non eſt omittendus hoc loco *Chryſolog. ſerm.* 110. vbi ad ea verba Pauli, *Scientes quod tribulatio patientiam operatur*, &c ſic ait: *Ecce quibus ætatibus, iuſtus perfectū roboratur in virum, in tribulatione, patientia, probatione, & ſpe. Tribulatio fratres velut primam iuſti viri concutit, & conturbat infantiā, ſed cum inuenerit iſta patientem, ad maiora adoleſcentem iam bona indolis tunc erudit. Tribulatio patiētiam operatur, patientia eſt, fratres, quæ Chriſti iuuenem aptum probat eſſe virtutibus.*

§. I.

Tentationibus, & laboribus examinatur animi virtus.

Iuſti tentationibus probantur. Iſa. 54.

PRÆSENS locus docet gaudendū nobis eſſe, cum à Deo probamur, & tentamur, vt nos dignos ſe inueniat, quod dixit idem Deus apud Iſai. cap. 54. *Ecce ego creaui fabrum ſufflantem in igne prunas*; vbi per fabrum intelliguntur tyranni, & perſecutores, qui ſanctis viris tribulationes infligunt, vt probentur apud Deum, ſicut notauit *Nazianzen. orat. de laudibus Athanaſii*, & *Tertullian. lib. de fuga* in perſecutionibus dicens: *Cum exurimur perſecutionis ardore, tunc probamur de fidei tenore, hæc erunt ignea iacula diaboli, per quæ viſio fidei, & conflatio adminiſtratur*; etenim ſicut dixit *Athanaſius* quæſt. 7. vbi nullus eſt aduerſarius, non manifeſtantur dextri regis milites. Et *Cypr. lib. de laude Mart.* quoniam nos terrenis tentationibus probat Dominus, & his ſæculi malis ſcrutator Chriſtus expendit, gratulandum nobis eſt, atque lætandum, quod non illis nos perennibus reſeruat exitijs; ſed gaudet

Nazianz. Tertull.

D. Athan. D. Cypr.

A ab omni contagione purgatos. Qua de re plura habet idem *Cypr. epiſtola* 56. Etenim quod ignis eſt auro, hoc & animis tribulatio, ſordem abſtergens, faciens mundos &c. Quæ proſequitur *Chryſoſt. ho. 66. ad popul.* In quam ſententiam dixit *Tertull. li. de fuga perſeq.* in quantum iuſtitiæ iniquitas æmula eſt, in tantum materia eſt ad teſtimonia eius, cuius eſt æmula: Dum enim iniquus iuſtum perſequitur, probatā

D. Chryſ. Tertull.

B reddit iuſtitiam eius, quem iniuſte perſequitur, ideoque *Eucherius in lib. 2. Regnum cap.* 10. ait: Sic electorum deſideria, dum premuntur aduerſitate proficiunt, ſicut ignis flatu premitur, vt creſcat, & vnde quaſi extingui cernitur, inde roboratur: In eo namque oſtendimus quanta ad Deum cupiditate flagramus, ſi non ſolum ad eum per tranquilla, & mollia, ſed etiam per aſpera, & dura tranſimus

Philo. Exod. 15.

C *Philo libro de migrat.* Abrah. notauit illud, quod dicitur *venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas, eo quod eſſent amaræ, ibi conſtituit ei præcepta, & ibi tentauit eū.* Eſt certiſſimum, inquit, experimentum animæ in labore, atque amaritudine, alioqui non facile quò vergat diſcernitur. Nam multi nimis cito defeſſi ſunt, non ferentes laborem grauem aduerſatium, manus præ languore dimittentes ſicut athletæ, qui deſ-

D perant de victoria, alij autem progreſſi ſunt, &c. Clarius idem *Philo. lib. de ſacrificio Abel, & Cain.* Labor, inquit, inter præcipua bona. Hunc enim, ſi verū dicendum eſt, omnis felicitatis, omniſque virtutis principium hominibus Deus declarauit, ſine quo nihil honeſtum. Nam ſicut ſine luce videre non poſſumus, quia nec colores, nec oculi ad videndum ſufficiunt, eodem modo animæ oculus nullam virtutis

E actionem poteſt attrectare, niſi à labore, ſeu luce adiutus. Vbi vides, quod ſicut colores videri, aut diſcerni nequeunt abſque luce, ita nec virtutes percipi, taleſque probari abſque labore. Vnde *Greg. 11. moral. c. 17.* de reprobis intelligit illud: *Confitebitur tibi cum benefeceris ei* In hoc, inquit, mens iuſta ab iniuſta diſcernitur, quod omnipotentis Dei laudem inter aduerſa confitetur, quod non cum rebus frangitur, non cum caſu gloriæ exterioris cadit, ſed in hoc magis,

D. Greg. Pſal. 48.

D. Nazianz. qualis cum rebus fuerit demonſtrat, quæ & ſine rebus robuſtior ſtat. Et *Nazianz. orat.*24. ex ipſis periculis robur ſancti viri collegerunt: Philoſophicus enim animus, ex eo quod paſſus ſit, generoſior redditur. Auguſt. *Auguſt. vero Pſalm.*36. & *in Pſal,*118. vires fidei tentatione diſcutiuntur, eademque inexercitata langueſcit, Deus perſequutionibus tyrannorum, & fraudibus hæreticorum illam examinat, exploratque vtrum ſolida, conſtanſque permaneat, nec ab illa deficiamus, etiamſi de hac vita, propter eam exeundum fuerit: quibus habet ſimilia *Irene. lib.*4.*c.*14. Quibus addendus eſt Orig. *Orig. hom.*23.*in Num.* cum ait, Aurifex vas frequenter admouet igni, ſubdit malleis, raſoriis perſtringit, vt purgatum fiat, & valeat ad ſpeciem quam proſpicit peruenire. Additque, idem penitus accidere, vt quis fidelis in vas electionis euadat. Similia habet D. Ambr. *Ambroſius tract. de 42 manſionibus, & Hieron. in epiſt. ad Fabiolam.*

Vnde *Seneca libr.* 1. *de prouidentia* ait, Bonum virum Deus in deliciis non habet, experitur, indurat, ſibi illum præparat. Demetriuſque teſte *Stobæo ſerm.* 18. dicere conſueuerat nihil ſibi videri infelicius eo, cui nihil vnquã euenit aduerſi, quòd oporteat talem hominem, aut ſibi ignotum eſſe, vt qui nunquam ſui periculum fecerit, aut Dijs inuiſum, quem prætereriũt velut ignauum ad fortunæ conflictum. Ex quibus omnibus liquet tentationem eſſe probationem, qua vir ſanctus examinatur, virtutes nitent, fideſque purior redditur. Solius autem fidei meminit hoc loco Iacobus, quia eſt ſubſtantia, & fundamentum cæterarum virtutũ, ſicut probauit *Ambr. Pſal.* 1.

§. II.

Tentationibus patientia acquiritur.

SEcunda tentationum, afflictionumque vtilitas eſt patientia, quæ inde tanquam habitus repetitis actibus acquiritur, quod D. Nazianz. eleganti ſimilitudine expoſuit *Nazianz.* loco proxime citato, Ex eo enim quod animus paſſus ſit, inquit, vt candens ferrum

A frigidæ aquæ aſperſione, ita periculis obdureſcit. Impenetrabiles enim thoraces ferrei, qui ictibus hoſtium, ferreiſque globulis debent obſiſtere, aqua frigida aſperſa in ipſa fabricatione obdurantur. Cui addendus eſt *Ambr. lib.* 1. *de pœnitentia c.* 13. vbi de Diabolo ſanctum Iob perſequente, ita ait, *Sic & ſanctum Iob magis armauit, poſtquam vulnerauit, qui diaboli morſum pertulit, ſed venena non ſenſit.* D. Ambr.

B Iam vero patientia armatura eſt, ſicut probat Cyprian. lib. de lapſis. Hanc igitur *armaturam fortium*, qua hoſtium incurſus debent excipi, non illis infligi: vnde *mille clypei pendent ex* Dauidica turri Eccleſiæ, non vero gladij, haſtæ, aut alia inſtrumenta offenſionis; Chriſtiana ſiquidem fortitudo in perferendis, nõ in infligendis malis conſiſtit, in patiendo, non vero offendendo penſatur. Nam ſicut dixit Iſai. Iuſti mutarunt fortitudinem, quod expoſuit *Gregorius* 7. *moral. c.* 8. *Alia*, inquit, *iuſtorum, alia reproborum fortitudo, iuſtorum in tolerandis malis, reproborum in inferendis.* Patientiæ igitur clypeus quo labores debent excipi, eiſdem fabricatur, & induratur quaſi calens ferrum aquæ frigidæ aſperſione. Vnde Ambroſius de interpell. Dauid. Non ſcindatur ferro anima tua, ſed vt anima Ioſeph, ita anima tua ferrum pertranſeat. D. Cypr. Cant. 4. C Cap. 4. D. Greg. Pſal. 104. D. Amb.

D Sic enim legit illud quod vulgata habet. *Ferrum pertranſiit animam eius*, quaſi anima Ioſeph, laboribus indurata ipſum ferrum penetrauerit, non vero ferrum ipſam animam. Ita enim contingit animis tentationibus diu probatis, qui velut globos à ſe expellunt, & reiiciunt tentationes, eiſdem minime cedentes. quod dixit *Tertull. lib. de patientia cap.* 8. Plus, ait, improbum cædis ſuſtinendo; omnis iniuria, ſeu lingua, ſeu manu incuſſa cum patientiã offenderit (id eſt inuenerit) eodem ictu diſpungetur, quo telum aliquod in petra duritiæ conſtantiſſimæ libratum, & obtuſum. Concidit enim ibidem irrita opera, & nonnunquam repercuſſum in eum, qui emiſit reciproco impetu ſæuit. Nempe idcirco quis te lædit, vt doleas, quia fructus lædentis in dolore læſi eſt: ergo cum fructum eius euerteris, ipſe doleat, neceſſe eſt amiſſione fructus ſui. Vnde *Ambroſius lib.* 7. *in Luc.* E D. Amb.

Digitized by Google

Luc.cap. 10. Notauit quã ratione voluerit A Chriſtus Dominus, vt iniurias acceptas offenſoribus rependeremus, quando dixit? *Matth.* 5. *Qui te percuſſit in maxilla, prebe illi & alteram. Hoc pugno*, inquit, *repercuſſit Dominus verberantem, grauiora contumacibus manſuetudo vulnera refert; fit enim vt iudicio ſuo ipſe ſe damnet, & quodam ſtimulo ſui compungatur affectus, qui re latam ſibi ſedulitatem pro iniuria, quam fecit, aduertit.*

B Hæc eſt ratio quare poſtquam per patientiam fortes ſenſerat Paulus Romanos, *Rom.* 2. dixit eis, *Date locum iræ*, non quidem reſiſtendo, aut fugiendo, ſed percutienti in dexteram maxillam, vertendo, & offerendo aliam, ſicut expoſuit *Baſilius in reg. breuiorib.* 244. *Orig. Ambroſ.* ibi. *D. Baſil.* Voluit enim Apoſtolus, vt qui Chriſtianum offenderet, ipſum per patientiam probatum inueniret, quandoquidem vulneribus minimè cedebat, imò obduratus, & C immobilis ſtabat.

Iob. 7. *Hebr.* 12. *Ibid.* 11. Cum ergo *militia ſit vita hominis ſuper terram*, & currendum nobis ſit *per patientiam ad propoſitum certamen*, ſicque reportandæ promiſſiones, neceſſaria vtique eſt patientiæ armatura, quando ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt, talique clypeo ignea nequiſſimi tela accipienda: Officina autem vbi conſtruitur hæc armatura, eſt fidei probatio per afflictiones, D quod teſtatur noſter Apoſtolus, dum ait, *Probatio fidei veſtræ patientiam operatur.* Illud tamen notandum velim, non eſſe vſque adeo tribuendam patientiam laboribus, vt negemus eſſe etiam præclariſſimum Dei donum, quod dixit Dauid: *Tu es patientia mea Domine.* *Pſal.* 70. Et idem fatetur cum ait, *Ab ipſo patientia mea.* *Pſal.* 60. Quod etiam probat *Auguſt. ſermon. de ſancto Vincentio.* *D. Auguſt.* E Videat qui velit viginti & ſex vtilitates patientiæ, apud *Tertullian. lib. de eadem.* & *Cyprian. lib. de bono patientiæ*, quæ maximè conducunt ad toleranda omnia aduerſa, mente imperterrita.

TEXTVS.

Patientia autem opus perfectum habeat; vt ſitis perfecti, & integri, in nullo deficientes. Num. 4.

EXPOSITIO LITERALIS.

OMNES Græci Interpretes, Beda, & emendati codices Latini legunt hũc locum per modum imperandi, *patientia opus perfectum habeat.* Quod notanter poſitum eſſe dicit Oecumenius. *Oecum.* Animaduerte, inquit, quod non dixerit per indicatiuum, Opus perfectum habet, ſed habeat: Non enim prædicat eam, quæ præfuit virtutem, ſed quæ accedit, & quomodo fieri oporteat, ſtatuit. Quaſi velit his verbis Apoſtolus; Aduertite vt patientia habeat perfectionem ſuam, hoc enim eſt proprium huius virtutis, idemque ſenſus eſt ſi legatur in præſenti.

Vel etiam erit ſenſus. Nolo tolerantiam veſtram eſſe momentaneam, & infructuoſam, ſed perfici, & conſummari per multiplices tentationes, & afflictionum ſuſtinentiam vſque ad nouiſſimum certamen, & vltimatam pugnam. *Patientia in ordum perſeuerantiam ſignificat* Namque aliquando patientia perſeuerantiam ſignificat, vt quando dixit Chriſtus Dominus. *In patiẽtia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* *Luc.* 21. Idem eſt, atque in perſeuerantia veſtra: eandem namque ſententiam referens apud Matth. dixit: *Math.* 20. *Qui perſeuerauerit vſque in finẽ, hic ſaluus erit:* Vt ſitis perfecti in fide, ſcilicet, & integri in omni virtute, in nullo deficientes ab exequutione, ſcilicet, operum bonorum, nec tentationibus ſuccumbentes, vel ſitis perfecti in interiori diſpoſitione, & integri in omni affectione, non deficientes in virtutum operibus. Etſi enim in hoc miſeria-

rum luto hæreamus ; & admodũ imperfecti ſimus, continuiſque certaminibus expoſiti, diuina tamen gratia perfecti, & integri erimus ; & eiſdem certaminibus probabimur, vt perfectiores, imo perfectiſſimi redditi, Deo in patria ſiſtamur.

§. I.

Quam perfectos reddat patientia ſanctos in laboribus.

B

VT abſconditam doctrinam ſub labore, & patiẽtia aperiamus. Namque D. *Auguſt.* illud Pſalmi : *Qui fingis laborem in præcepto*, legit, *Qui abſcondis doctrinam ſub labore*. Aduertendũ eſt autem hunc locum primo oſtendere patientiam perfectos, & elaboratos reddere ſanctos, quod dixit Dauid, *Satiabor cum apparuerit gloria tua*, vbi alij legunt ; *Satiabor cum afflictus fuero ad ſimilitudinem tuam*. Eos enim, *quos præſciuit, & prædeſtinauit Deus conformes fieri imagini filij ſui*, ad ipſius etiam imaginem, & patientiæ exemplar torqueri, & affligi permittit : Qui ſicut ouis non coram tondente ſe, ſed coram occidente obmutuit, ſicut proſequitur *Bern. hom. 1. In miſſus eſt*, de quo etiam *Tertull. lib. de Patientia dixit*: Hinc vel maxime ô Phariſæi dominum cognoſcere debuiſtis, patientiam huiuſmodi nemo hominum perpetraret. Vnde cum ei dicerent inſultantes Iudæi, quod ſi deſcenderet de Cruce, illi etiam crederent, noluit quia patientia docebat, potentia differebat. Id enim tanquam perfectiſſimum voluit docere, & inculcare potius quam ipſam Dei potentiam. Prodit enim Deus iniuriarum acerbitate, ſicut dixit *Ambroſ. lib. 2. in Luc. c. 3.*

D. Auguſt. Pſal. 38. — Pſal. 16. — Rom. 8. — D. Bern. Tertul. — Matth. 27.

Acute equidem in hanc ſententiam notauit *Chryſol. ſerm.* 101. id quod Chriſtus Dominus, dixit : *Dico autem vobis amicis meis, ne terreamini ab his*, &c. ad Dei amicitias, inquit, ſublimatur, qui propter Deum humanas deſpicit mortes, neſcit timores ; ſi amicos morum facit imitatio, morum ſimilitudo coniungit, conuenienter eos amicos vocat Chriſtus, quos imitatione ſua mundi iacula, & ipſam mortis

Luc. 12. D. Chryſol.

A formidinem conſpicit, & prævidet calcaturos, vobis proinde hoc dico non omnibus, ſed amicis.

Hinc eſt quod poſtquam Abraham vidit quo animo, qua patientia & taciturnitate filius Iſaac ſe ſacrificio aptauit, & gladio ſubiecit, e cœlo prohibitus ne eundem occideret, *accepit*, inquit Paulus, *eum inde in parabolam*. Vatablus explicat, Accepit eum in ſimilitudinẽ, vt eſſet ſimilitudo Chriſti, nihil enim in terris ſic potuit ſimilitudinem illius hominis Chriſti, in quem deſiderant Angeli proſpicere, ob oculos proponere, quam adoleſcens ille, qui tantam exhibuit patientiam, ſic igitur deinde eum colebat pater, quaſi in eo veluti in typo, & figura, hominem Deum coleret.

Iſaac figura Chriſti. — *Hebr. 11.*

Hoc ipſum mihi videtur adumbratum in eo, quod contigit Iacob cum Eſau fratre, cuius iram ex conſilio Rebeccæ, quæ ſapientia dicitur, declinauerat, profectus Meſopotamiam Syriæ, vnde cum iterum rediret memor benedictionis ablatæ, & primogenituræ præreptæ, quę animum Eſau contra ipſum admodum concitauerant, quemque ipſe ſedare curauit. Currens tamen Eſau obuiã fratri ſuo, amplexatus eſt eum, ſtringenſque collum eius, & oſculans fleuit. Longe aliter euenit, quam quiſquam poſſet exiſtimare, offenſus amplectitur offenſorem, ſpoliatus primogenitura, & benedictione oſculatus eum, qui hæc præripuit, ſuper collum eius flet. Audiamus quid dixerit Iacob. *Accipe munuſculum, ſic enim vidi vultum tuum, quaſi viderim vultum Dei*, ac ſi diceret, Non mihi videris homo, quando tanta lenitate, & patientia ea, quæ aduerſum te commiſi, ſuperas, & omittis, & non ſolum offenſas dimittis, ſed me quoque offenſorem amplexaris, & maculas iniuriarum, tuis etiam lachrymis diluis, vultus iſte tuus, ſimilitudinem Dei refert, nihil enim ſic reddit imaginem Dei in terris, quam ea patientia, quæ in te relucet. Proinde accipe munus, & ſacrificium quod Deo in ipſius imagine offero.

Geneſ. 33.

Videndus *Nazianz. orat. 1. contra Iulianum*, vbi narrat de Antiſthene Philoſopho qui cum à petulanti quodam, & audaci homine toto ore contuſus, atque comminutus fuiſſet ; in fronte dumtaxat, quaſi in

D. Nazianz.

ſtatua

Digitized by Google

ſtatua percuſſoris nomen inſcripſit: meta-phora ſumpta, ſcilicet, a pictoribus,qui in picturis ſuis ſubſcribunt, faciebat Apelles, verbi gratia, quod etiam refert Diogen. Laert.in vita Cratetis, quem Nicodramus percuſſit in facie;Philoſophus autem in ſua fronte ſcripſit;faciebat Nicodramus.

D.Chryſoſt. In quam ſententiam facit id, quod *Chryſoſt.dixit ſerm.35.de Patient.Iob tom.5.*cum loquitur de eo bonis ſpoliato, vlcere percuſſo, patienter tamen ferente. *Fingite,* inquit,*vobis illam auream effigiem gemmatam,non tam ſplendido Rex ſolio ſedet;quam tunc inſignis ille, clarusque in ſtercore ſedebat, niſi corpus vulneribus perterebraſſet, interiores radij non emicuiſſent, niſi in ſtercore conſtitiſſet,diuitias eius nō noueramus.* Poſſet vero quis imagini aureæ patientiæ ſubſcribere, faciebat perſequutio, perfecit patientiam. Vel etiam poſſemus ex doctrina eiuſdem Chryſoſtomi prædictorum Philoſophorum mentem explicare, qui *hom.1.in Pſal.*50. ait. Habent imagines ſuperſcriptiones præfixas, in quibus ſcriptum eſt,quod prælium vicerint, ideoque nomina offenſorum in facie poſuerunt, vt oſtenderent ſe de illis per patientiam triumphaſſe.

Opus etiam perfectum habet patientia, quod Deus in laboribus incepit, per patientiamque conſtruxit, & perficit in cœlo.

Thren.2. In quem ſenſum poſſumus adducere locum illum Hierem. *Cogitauit Dominus diſſipare murum filiæ Sion,tetendit funiculum ſuum.* Extenditur quidem funiculus ad extruendos,& erigēdos parietes,ſed in opere patientiæ ædificatur,dum terrena habitatio deijcitur, bonaque temporalia amittuntur; & lapides qui inſeruiunt huic ædificio probati quidem ſunt, tunſionibuſque preſſuris expoliti, dumque percutiuntur ſimul

Pſal.24. perficiuntur, & eriguntur, quod fatetur

D.Hier. Dauid,cum dixit, *Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt,* vbi D.Hieron.ex Hebr. *Tribulationes cor meum ſurſum ferre fecerunt*, creuerat vtique opus illud donec perfectum redderetur in cœleſti Ciuitate.

D. Baſil. Vnde *D. Baſil. in Pſalm.* 33. illa cæleſtis Hieruſalem non eſt bellatorum ſpolium, ſed longanimiter,& manſuete omnia tolerantium ſperata hæreditas. Quibus habet

A ſum.hia *Chryſoſt.hom. de patienta Iob.*Vnde ad illam per patientiam currimus, ſicut dixit Paulus, vel etiam volamus,ſicut notauit *Gregor. 6 moral.c.7.*ad ea verba : *Homo ad laborem naſcitur, & auis ad volatum, Quia,*inquit *inde mens ad ſumma euolat, vnde caro infirmius atteritur*(id eſt patientius) *laborat. Annon quaſi auis Paulus ad volatum natus fuerat, qui tot aduerſa ſuſtinens dicebat : Noſtra autem conuerſatio in cœlis* B *eſt? Velut auis ergo ima tranſcenderat,quem adhuc corpore in terra demorantem iamiam in ſublimibus ſpei plena ſubleuabat penna.* D.Chryſ. D.Greg. Iob 5. Phil. 3.

Eſt optimus pro hac re ille locus vbi Paulus innumeros pene labores perpeſſos enumerat, cum ait : *Ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum,ter naufragiũ feci,* &c. poſtea vero ſubdit, *Venio nunc ad reuelationem,* & præclara in ſe à Deo collata beneficia pergit recenſere. Videturque ordinem prorſus inuertiſſe, cum præ omnibus, C ſicut notauit *Chryſoſt.* Dei beneficia ob oculos proponere debuiſſet. Sed ad rem præſentem præclare *Orig.homil.9. in Num.* Enumerat, inquit, ſe ſuper cæteros in tribulationibus fuiſſe, quo oſtendat in his gloriam Domini conſequi potuiſſe; quaſi recte probaſſet ex laboribus exantlatis gloriam adeptam. Nec minus facit id, quod notauit *Chryſolo.ſerm.123.*dixiſſe, ſcilicet D Abrahamum diuiti epuloni Lazarum receptiſſe in vita mala, poſtmodum vero conſolari,id ſufficiat, inquit, ille,ad gloriam, ſi non fecit bona, ſed recepit mala. Quaſi recte inferatur, bona cœleſtia affutura illi, qui mala in præſenti patienter ſuſtinuit. Opus ergo perfectum habet patientia, cum ad gloriam vſque perficiēda aſcendat dum premitur, extollitur dum violatur. 2.Cor.11. D.Chryſ. Orig. D. Chryſol.

Niſi forte patientia opus perfectum ha- E beat, dum naturalem perfectionem longe ſuperat. Hæc etenim in agendo perfectionem conſtituit;at vero patientia in patiendo, & tolerando opus perfectum habet, ſicut etiã ex defectibus perficitur.Ea enim quæ amittimus (ſi patienter toleremus eorum amiſſionem)nobis ad profectum proſunt, quod notauit *Chryſoſt.hom.35.de patientia Iob :* loquens de iis,quæ amittimus. Licet tibi, ſi talia pateris, tanto affici præmio, quanto ſi ea vltrò erogares: cuius rei *Patientia perfectionem naturalem ſuperat.* D. Chryſ.

rationem

Digitized by Google

rationem reddit idem *Chryſoſt. hom. 68. ad pop.* Quoniam quidem bene mereri dando, eſt animæ fructus, & voluntatis, pati verò eſt infeſtatio, & violentia, quæ perfectum opus habet ſi toleretur. Perfectionem verò, quæ in patiendo reperitur, proſequitur *Gregor. lib. 5. moral. cap. 13.* vbi ponderat ea verba Eliphas ad Iob. *Vbi eſt timor tuus, fortitudo tua, & patientia tua, & perfectio viarum tuarum?* Quibus verbis ordinate enumerat virtutes, perfectionemque apponit patientiæ. Ait ergò Gregor. quia perfectio de patientia naſcitur, itaum poſt patientiam, viarum perfectio ſubinfertur. Ille enim vere perfectus eſt, qui impatiens non eſt.

D. Greg. Iob. c. 4.

Fallor niſi perfectio patientiæ ſatis comprobetur, ex eo quod cum diabolus cæteras omnes virtutes aggredi audeat, hanc admiratus fugit, & iuxta hanc poſitus obmuteſcit, quod notauit *Tertull. lib. de pat. cap. 16.* quod etiam proſequitur *D. Chryſoſt. ſerm. 35. de patient. Iob. Cum eſſet Iob,* inquit, *in poſſeſſione bonorum, diabolus ſuſpicionis aliquid habebat. Non gratis,* inquit, *Iob te colit, poſtquam autem pecunias abſtulit, eumque omnibus nudum reliquit, tunc oſtenſum eſt deinde impudẽs os eius, nihilque quod præterea dicere habuit, &c. tunc victus ceſſit. Quid eſt diabole quòd ita fugis,* &c. merito proinde tanquam perfectiſſimæ virtuti tribuitur corona, ac palma cœleſtis, ideoque viginti quatuor illi ſeniores ad Regni gloriam, & coronam euecti dum procidentes dicunt agno, *feciſti nos Deo noſtro regnum* (i. Reges vt habet Græca lectio) & *Sacerdotes, & regnabimus ſuper terram*, explicant ſcholia græcanica, per tolerantiam afflictionum, Regni victoriæ corona inſigniti ſumus, hoc enim perfectum opus reddit patientia. Vnde Paulus volens ſe perfectum Apoſtolum probare dixit: *Signa Apoſtolatus mei facta ſunt ſuper vos in omni patientia, in ſignis, prodigijs, & virtutibus*, vbi patientiam ſignis, & prodigiis vides antepoſuiſſe: qui enim bonum certamen vſque ad finem fidem ſeruando certat, ſe perfectum probat.

Iob. 1. — Apoc. 5. — 1. Cor. 12.

Meritò interrogabit quis, cur cum Dominus omnia oblata bona duplicata reddiderit Iobo, filios non item reſtituit, niſi

Iob 48.

A quo numero fuerant ablati: rationem reddit *Tertul. lib. de patientia.* Suſtinuit, inquit, tam voluntariam orbitatem, ne ſine aliqua patientia viueret. Quantumcunque enim certamen patientiæ vicerat, quo tandem in fine melius triumpharet, voluit diu, per totamque vitam, filiorum mortes pati. *Tertull.*

Licet autem D. Thomas per opus perfectum intelligat opus priuilegiatum B ſcilicet, opus martyrij, in quo perfectiſſima charitas relucet, non indiget quidem patientia hoc opere, ad perfectionem, cum ipſa martyres faciat, ſine ſanguine, ſicut dixit *Chryſoſt. hom. 33. in 1. ad Corinth.* *D. Chryſ.* Relucetque etiam in patientia charitas, quatenus omnia ſuffert, ſemperque credit, & ſpem inſtaciam conſeruat, & non ſolum ea, quæ patitur tolerat, ſed & tolerare amat, & perſequentem diligit: quod *D. Greg.* C notauit *Gregor. homil. 7. in Ezech.* Patientia inquit, vera eſt, quæ & ipſum amat, quem portat: Nam tolerare, & odiſſe non eſt virtus manſuetudinis, ſed velamen furoris. *Tertull.* Quibus habet ſimilia *Tertull. cap. 15. de patient.* ideoque patientiæ in nullo deficienti ſola reſtat, ac debetur corona gloriæ, illa enim vera terra promiſſionis, non in gladio poſſidetur, ſicut dixit *Ambroſ. Pſal. 43.* *D. Amb.* neque brachio capitur, ſed patientia poſſi- D detur, & acquiritur. Niſi tandem illud ſit opus perfectum, quod vult Apoſtolus vt habeat patientia, ſi omne gaudium quis exiſtimans, & cum Apoſtolis gaudens patiatur. *D. Bern.* Nam ſicut notauit *Bern. ſerm. 3. de Circunciſione.* Si moleſte cæperis ſuſtinere, etiamſi exterius impleas, non eſt hæc virtus patientiæ, ſed velamen malitiæ,

§ II.

E

Perfectio patientiæ, in perſeuerantia patiendi probatur.

POteſt etiam eſſe ſenſus huius loci, vt non ſemel, ac iterum ſolum aduerſus tentationes obluctemur, ſed vſque ad finem decertantes perſeueremus, ſicut dixit Paulus, *In diſciplina perſeuerate*, hoc eſt in flagellis, & laboribus, vnde patientia Græce dicitur, *Hebr. 12.*

Digitized by Google

dicitur, ſuſtinentia. Poteſtque hæc expoſitio confirmari ex *D Hieron. ad Rom c.2.* (D. Hier.) vbi per patientiam, perſeuerantiam intelligit, dicitque: Tunc erit perfectum opus, ſi vſque in finem perſeuerauerit. Ea enim perfecta, & conſummata eſt patientia, quæ ad vltimam vſque perſequutionem immobilis perſeuerat, quod docuit *Orig. lib.2. in Iob*: quãdo in perſona eiuſdem Iob ait, Quamdiu tu percutis, ego ſuſtineo: quaſi perfectæ patientiæ menſura ſit permanentia in tolerando. *Et Bernard. epiſt. 129. Perſeuerantia,* inquit, *meretur viris gloriam, coronam virtutibus: prorſus abſque perſeuerantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor conſequitur. Tolle perſeuerantiam, neque obſequium mercedem habet, nec beneficium gratia, nec laudem fortitudo*: Quibus habet ſimilia *D. Gregor. 2 moral. cap. vlt. & eodem lib. c 4.* ait, per Moyſem caudã hoſtiæ in altari offerri præcipimur, vt videlicet, (Exod. 29. & Leuit. 3.) omne bonum, quod incipimus, etiam perſeuerante fine compleamus. Et in Scriptura finis, & victoria idem ſunt, vt patet ex titulis pſalm. in finem. i. pro victoriam conſequuto. *Thren. 3. Beryt. finis meus*, Arias vertit, *durationem*, Pagninus *fortitudinem* 70. *victoriam*. Ideo *Auguſt. ſerm. 68.* de diuerſis. (D. Auguſt.) In cruce per totam iſtam vitam debet pendere Chriſtianus: non enim eſt in hac vita tempus euellendi clauos. Quid enim proderit vno, vel altero certamine ſuperato, tandem perſequutori manus dare? Ea ſiquidẽ eſt patientia, quæ perfectum opus habet.

In hanc etiam ſententiam videndus eſt *Philo lib. Quod omnis probus ſit liber.* vbi ait: Spectaui aliquando certantes, alterum obtundentem pugnis, totis viribus contendentem ad victoriam, tandem laſſum, & incoronatum diſcedere: alterum tanquam ſaxeum, ferreumue nihil plagis cedere, ſolaque patientia ſuperare aduerſarium, & ad extremum adipiſci victoriam, huic ſimilem bonum virum cenſeo, qui valide confirmatus certo animi propoſito efficit, vt aduerſarius prius delaſſetur inferendo iniurias, quam ipſe quicquam agat præter animi ſui ſententiam. Cumque per

A illatas iniurias, earumque tolerantiam ſanctitas veluti elaboretur, ea, quæ vſque ad finem confirmata non fuerit, perfecta nequit eſſe.

Pro qua re videndus eſt ille locus *Plinij lib. 35. cap. 10.* vbi de Parrhaſio pictore ait. Confeſſione artificum in lineis extremis palmam adeptus eſt, hæc in pictura ſumma ſublimitas, corpora enim pingere, & media rerum, eſt quidem magni operis, ſed B in quo multi gloriam extulerint, extrema corporum facere, & deſinentis picturæ modum includere, rarum in ſucceſſu artis inuenitur: ambire enim debet ſe extremitas ipſa, & ſic deſinere, vt promittat alia poſſe, oſtendatque etiam quæ occultat. Vbi totam perfectionem in concluſione, & deductione ad perfectum finem collocat, quam in perſeuerantia virtutum conſtituimus, & in deductione vſque ad finem vitæ, C & terminum figuræ huius mundi quæ cito præterit. Namque ſicut dixit *Bernard. epiſt. 78.* cœpiſſe nihil proderit, niſi perſe- (D. Bern.) uerare contigerit, quod videtur ſignificatum in veſte ſacerdotali in cuius fimbria, & fine iuſſa ſunt appendi malogranata, quæ ſola inter cætera poma coronam à natura videntur meruiſſe: vt ſignificatum intelligeremus, eam ſolam virtutem, quæ ad finem vſque peruenit, & ad vltimum D perſeuerat, eſſe coronandam in gloria, & pro regia habendam. Cui doctrinæ conſonat id, quod *Bernard.* dixit *epiſt. 109.* (Idem.) Studere perſeuerantiæ, quæ ſola virtutum coronatur: qua de re multa etiam habet idem *Bernard. epiſt. 119.* vbi perſeuerantiam appellat ſororem patientiæ. Videndus eſt hac de re. *Euſeb. Emyſſ. hom. 5. ad Monachos, Orig. hom. 5. in Geneſ. Cypr. epiſt. 7. Hieron. tom. 9. in cap. 8. 2. ad Corinth.* (Euſeb. Orig. Cypr. Hier.) E Ea itaque perfecta patientia eſt, quæ immobilis ad omnes conflictus perſeuerat, & triumphatrix euadit.

TEXTVS.

Num. 5. Si quis autem veſtrûm indiget ſapientiâ, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat.

EXPOSITIO LITERALIS.

HÆc eſt ſecunda huius capitis exhortatio de vera, ſalubri, & Chriſtiana ſapientia à Deo ſummis precibus exquirenda. Sunt autem, qui hanc ſapientiam reſtringunt ad doctrinam de patiẽtia. Ideoque *D.Thom* ait. Si quis veſtrûm indiget ſapientia. i. ſapida ſcientia ad condiendam amaritudinem tribulationum, vel ad deguſtandum prædictæ patientiæ fructum, oſtenditque perfectæ patiẽtiæ radicem eſſe D ſapientiam, quia patiens multa gubernatur
2. Cor. 11. ſapientia, vnde Paulus ait: *Libenter ſuffertis inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientes*, id eſt, ex eo quia vos reputatis ſapientes, debetis patienter tolerare inſipientium iniurias. Et Salomon Prouerb. 19. *Doctrina viri per patientiam dignoſcitur*, vbi vox hebræa,
Eccleſ. 34. & Iob 28. Schechel, intellectum ſignificat, *Qui non eſt tentatus quid ſcit? Sapientia enim non inuenitur in terra ſuauiter viuentium.*

Alij vero intelligunt prudentiam ſuper-
Rom. 8. naturalem, quæ ſpiritus vitæ vocatur à
Pſal. 18. Paulo, de qua dictum eſt, *Teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis.*
Oecum. Vnde & *Oecumenius* ait, probationem, ac tolerantiam in afflictionibus, non eſſe opus quorumuis hominum; ſed eorum, qui ſecundum Deum ſunt ſapientes, propterea ad ſapientiæ poſtulationem impellit eos, &
Beda. Beda. Si quis veſtrûm non poteſt intelli-

A gere vtilitatem tentationum, quæ fidelibus probandi cauſa eueniunt, poſtulet à Deo tribui ſenſum, quo dignoſcere valeat quãta pietate pater caſtiget filios, quos æterna hæreditate dignos efficere curat.

Et ne quis diffideret ſe petentem ſapientiam poſſe conſequi, ad alliciendos animos preceſque ſedulò pro ſapientia fundendas, ſummam Dei liberalitatem proponit, qua omnibus affluenter tribuit, vbi Græcam
B vocem alij candido animo, ſed melius vberrime, largiſſime. At vero *Auguſt. Hieron.* & cæteri Patres Latini legunt cum D. Auguſt. D. Hier.
vulgata, affluenter, quod ſignificat effuſam liberalitatem Dei, iuxta illud Pauli, *Diues in omnes qui inuocant illum*, & alibi, *Potens eſt omnia facere ſuperabundanter, quam petimus, aut intelligimus.* Rom. 10. Epheſ. 3. Eſt autem diuinæ liberalitatis conditio, quod nulli deficiat, & omnibus præſto ſit, ſine perſonarum
C acceptione, ſicut notauit hic *D. Thom.* Secunda vero conditio eſt, quod Deus ſua beneficia non improperet, ſiue non exprobret, vt vertit *Vatablus*. Quæ omnia lucidiora fient ex appoſita doctrina.

§. I.

Oſtenditur connexio patientiæ cum ſapientia.

HIc locus in primis iuxta ea, quæ notata ſunt circa literam oſtendit veram patientiam ſimul cum ſapientia reperiri, quod dixit Sapiens. *Multa prudentia, vir tolerans eſt, intolerans validus ſtultitia.* Prou. 14.
Quem locum notauit *Chryſoſt. hom. 33. in 1. ad Cor.* vbi ait: *Patientia vniuerſa philo-* D. Chryſoſt.
E *ſophiæ radix; charitas omnia ſuffert, duce, ſcilicet, ſapientia.* Et Prouerb. 19. dixit Salomon, *Doctrina viri per patientiam noſcitur*, quorum verborum ſenſus eſt, quem habet *Gregor. homil. 35. in Euang.* à quo mutuatus eſt Beda in commentario, ex patientia hominis cognoſcitur, quod doctus D. Greg.
ſit, ac prudens. Vnde *Cyprian. lib. de patientia*, poſt *Tertul.* loquens de Philoſophis: D. Cypr.
Tam falſa, inquit, illis patientia, quàm ſapientia fuit. Conuenit autem prædicta ex-

poſitio cum Hebræo, vbi habetur. Intelligentia hominis differre facit iram eius, & vt quidam ſapiens dixit, teſte Oecumenio, Ita perdet ſapientes. Facit etiam ille locus Sap. 10. cum de ſapientia ſic ait: *Hæc in filij miſericordia, fortem cuſtodiuit*: id eſt, patientem ne viſcera eius nimis commouerentur, quominus alacri animo filium immolaret, vt bene explicat ibi Brixianus. Quibus habet ſimilia *Auguſt. lib. de Patient.* quam dicit comitem ſapientiæ.

D. Auguſt.

Orig.

Rebecca cur monilia ſolũ à ſeruo Abrahæ acceperit.

In quam ſententiam notauit *Orig. hom. 10. in Geneſ.* Rebeccam, quæ interpretatur patientia, non habuiſſe ornamenta vſque dum ea recepit à ſeruo Abrahæ, qui venit quærere vxorem filio Domini ſui. Ait ergo Origenes: Putamus, quia pater Rebeccæ vir diues, non habebat brachialia, & inaures, quas imponeret filiæ ſuæ? Tanta eius, aut negligentia erat, aut auaritia, vt filiæ ornamenta non daret? Sed Rebecca non vult de auro Batuelis ornari, non ſunt ei condigna ornamenta hominis barbari, & imperiti: de domo Abrahæ requirit monilia, quia patientia de domo ſapientis ornatur, non potuerunt ergo aures Rebeccæ recipere decorem ſuum, niſi veniret puer Abrahæ, & ipſe eas ornaret: ſed hæc prius accipere non potuit, nec mereri, niſi veniſſet ad puteos haurire aquam. Vbi vides patientiam ad domus ſapientis vocari, vt in ea commoretur, & coronetur, & in ipſo labore, & exercitio hauriendi aquam patientiam inſignibus ſapientis exornari.

Geneſ. 26.

Huic allegoriæ alteram annectere non erit iniucundum, quam habet *Philo lib. de Plantat. Noe.* vbi notauit id quod dicitur. *Proſpiciens Abimelech Rex Palæſtinorum per feneſtram, vidit eum* (id eſt Iſaac) *iocantem cum Rebecca vxore ſua.* Ait ergo Philo: is Iſaac, qui riſus interpretatur, ac lætitia, quam conuenit ludere cum tolerantia, Rebecca Hebræis nominata; quaſi dicat Gaudium in brachijs patientiæ reperitur, inuicem ſeſe amplectuntur, alternisque ludunt vicibus, quod ipſum Iacobus noſter dixerat, *Omne gaudium exiſtimate, cum in tentationes varias incideritis*: quod inſuper notauit *Clemens Alexand. 1. Pædag. c. 5.* O prudentem, inquit, ludum, ac diſciplinã, riſus à tolerantia adiuuatur. Rex autem

Clem. Alex.

A (ſcilicet qui hunc ludum videt) cui nomẽ erat Abimelech, mihi videtur eſſe quædam ſupramundana ſapientia, quæ conſiderat myſterium, niſi enim ſit ſapiens, non poteſt hunc congreſſum, & complexum lætitiæ, & patientiæ conſiderare. Solus igitur ſapiens hoc videt, & conſiderat. Quod enim aliud negotium ſapientem decet, quam ludere, gaudere, hilareſcere, cum honeſta tolerantia. Et hæc eſt ratio, quare in ſolis ſa-
B pientibus tolerantia reperiatur, quia & illi ſoli hunc ludum ſpectant.

Vnde non mirum ſi ſapiens patientia, prudens conſilium præbeat, & difficillimis occurrat negotijs: quod notauit *Ambroſ. lib. 2. de Iacob, & vita beata cap. 4.* quando, ſcilicet, Eſau in corde ſuo dicebat. *Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob:* Rebecca vero hoc ſciens, vocat filium, cõſiliumquè de fuga præbet. Veniat, inquit
C Ambroſ. Rebecca, hoc eſt, inducatur patientia, bona cuſtos innocentiæ, ſuadeat vt iræ locum demus, offenſioni ſubrepat obliuio, mater pia abeſſe ſibi dilectiſſimum filium tolerat, plus ei collatura, quam læſit, vtrique tamen conſulens, vt alterum immunem à periculo, alterum integrum præſtaret à crimine. Quis ſic potuit conſulere niſi prudens tolerantia? Quis vtrique vtile conſilium apponere, niſi ſapiens patientia?

D. Amb.

Geneſ. 27.

D Vnde iam patet quare dicatur non poſſe comparari ſapientiam vitro, quod non ſolum referendum exiſtimo ad pretium in quo tunc temporis vitrum, vel gemmæ (ſi ita intelligas locum) habebantur; ſed ad id, quod per vitrum poteſt ſignificari; quaſi ſit ſenſus. Nullam proportionem ad ſapientiam habet is, qui ſi vel in leuem incidat tentationem, velut vitreus frangitur
E & cõminuitur, talis nec ſapientiæ comparabitur, neque eam comparabit. Nam ſicut dixit: *Seneca epiſt. 60.* Vir ſapiens ad omnem incurſum muictus, non ſi paupertas, non ſi luctus, non ſi ignominia, non ſi dolor impetum faciat, pedem referet. Vſque adeo patiens eſt vir ſapiens, & perfecta patientia cum ſapientia reperitur, quam tamen à Deo poſtulandam, docet Apoſtolus, Hęc enim ſapientia, quę in patientia deliteſcit, non cuique obuia eſt, neque opus quo-

Iob 28.

Oecum. rumuis hominum ait *Oecumen.* ſed eorum qui ſecundum Deum ſapientes ſunt, & à Deo id conſequuntur. *Vnde Chryſoſt. lib. 2. de adorando Deo* ait: *Quemadmodum ciuitas, quæ muris cincta non eſt, facilè venit in poteſtatem hoſtium, propterea quod abſit id, quo fuerat hoſtis incurſus arcendus, ſic & animam non munitam precibus Diabolus facilè in ſuam redigit ditionem, nec multo negotio omni ſcelerum genere implet.* Poſtulanda proinde ſummus precibus à Deo eſt huiuſmodi ſapientia. D. Chryſ.

§ II.

Sapientia rerum cœleſtium à Deo poſtulanda eſt.

Diximus ſecundum aliquorum ſententiam hunc locum ſignificare à Deo poſtulandam eſſe ſapientiam, quæ requiritur ad cognitionem eorum, quæ conducunt ad ſalutem, quæ expoſitio eſt *D. Cyrilli Alex. 1. dialog. de Trinit. & Auguſt. lib. de ſancta virginit. cap. 42.* & multorum ex recentioribus quam ſapientiam videtur definiuiſſe *Aug. lib. 1. contra Academic. cap. 3.* dum ait: *Sapientia mihi videtur eſſe rerũ humanarum, diuinarumque, quæ ad beatam vitam pertinent* Et ante *Auguſt. Lactan lib. 3. cap. vlt.* Qui vult ſapiens eſſe, & beatus, audiat Dei vocem, diſcat iuſtitiam, ſe contrarium ſuæ natiuitatis norit, humana contemnat, diuina ſuſcipiat, vt ſuum bonum, ad quod natus eſt, poſſit adipiſci. Hac igitur ſapientia indigemus ad ea omnia, quæ ad ſalutem pertinent: quã ratione dixit *D. Ambroſ. ſerm. 14. in pſalm.* 118. Tu imitator eſto Dei; quomodo imitator? vt omnia per verbum facias, nihil ſine verbo, ſicut per Verbum diuinũ condita ſunt omnia, quod eſt ſapientia patris, ita & tu ſapientia comitatus ad quamcumque actionem eliciendã progredere quod enim inde conſequitur, illud eſt, vt quæcunque iuxta normam ſapientiæ feceris, quantumuis exigua videantur, reuera magna erunt. Namque ſicut dixit Philo: Sapientis nullum opus eſt exiguum lib. de Abraham. D.Cyril. D.Auguſt.

Ad poſtulandam vero hanc ſapientiam dicit neceſſariam indigentiam id eſt, cognitionem iſtius indigentiæ, ſi quis indiget ſapientia: quiſquis enim ſe reputat ſapientem, ad hanc ſapientiam ineptus eſt. Quod notauit *D. Gregor. 13. moral. cap. 14.* ad illa verba Iob. cap. 17. quando amicos alloquebatur. *Igitur vos omnes conuertimini, & venite, & non inueniam in vobis vllum ſapientem.* Quid eſt, inquit, Gregor. quod eos ad ſapientiam vocat, & tamen optat ne illos ſapientes inueniat, niſi quod ad veram ſapientiam venire non poſſunt, qui falſæ ſuæ ſapientiæ fiducia decipiuntur? de quibus ſcriptum eſt. *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes.* & quibus rurſum dicitur Roman. 12 *Nolite prudentes eſſe apud vosmetipſos.* vnde idem prædicator egregius hos, quos carnaliter ſapientes inuenerat, vt ſapientiam veram perciperent, prius fieri ſtultos quærebat, indigus igitur poſtulet. Hæc enim ſcientia eſt. quam cognouit *Bern. epiſt. 107.* dum ait; *Scientiam non lectio, ſed vnctio, non litera, ſed ſpiritus, non eruditio, ſed exercitatio in mandatis Domini*, &c. Eſt enim hæc ſapientia contraria in omnibus mundanæ ſcientiæ, de qua dicitur, *Sapientes ſunt, vt faciant mala, bene autem facere neſciunt:* de quibus ſapientibus D. Thom. præfatione in epiſtolas Canonicas ait, quod ſicut Vrias portant literas mortis ſuæ Literas, inquit, mortis ſuæ portant viri literati, qui ſciunt, & docent & non faciunt. Iſtæ ſunt literæ ſine ſigillo id eſt, ſcientia ſine vita, & ideo nõ creditur eis. *Vnde Aug. lib. medit. c. 5. Abs te ſapere, eſt deſipere, te vero noſſe, eſt perfectè ſcire.* D.Greg. Iob. 17. Iſai. 4. Rom. 12. D.Bern. Rom. 1. Sap. 2. Hierem. 4. 1. Cor. 1. D.Th. D.Aug.

Vera ergo ſapientia eſt qua & Deum, & eius præcepta, ac verba cognoſcimus eundemque veneramur, ac diuinas perſonas colimus, ac cognoſcimus. Deus vero fidem noſtram variis tentationibus explorare ſolet, vt ſic probati, & patientia integri ab eodem coronemur. hæc, inquam, donum Dei eſt; ab eodemque poſtulanda, ſicut teſtatur Eccleſiaſt. cap. 1. *Omnis ſapientia à Domino Deo eſt.* à quo Salomon eam conſequutus eſt, *Ipſe dat ſapientiam ſapientibus, & Philoſophus;* ac Iſaias, & Paulus eam inter dona Spiritus ſancti enumerant. Ideoque *Auguſt. lib. de natura & gratia* *Sapientia vera in quo ſita ſit.* 3. Reg. 2. Dan. 2. 1. Cor. 12. Iſai. 7. D.Aug.

tia c.16. ait: Non ſolum adimpletionem præceptorum Dei pendere ex gratia libero cooperante arbitrio, verum eadem noſſe, & intelligere. Cur enim, inquit, oratur, vt accipiatur, ſi ab homine eſt, vt habeatur. Cui ſubſcribit *Ambroſ. lib. de 42. Manſionibus filiorum Iſrael. manſ. 27. &* *Cyrill Alexand. lib. de Adoratione in ſpiritu, & veritate.* Si enim ad cognoſcendas omnes veritates naturales collectiue ſumptas ſine admixtione erroris, neceſſaria eſt aliqua gratia, vt oſtendunt Theologi 1. 2. qu. 109. quanto magis ad cognoſcenda præcepta Dei.

D.Ambr.
D.Cyril.

Quod autem verba Dei ſcripta non cognoſcamus ſine Dei adiutorio, oſtendit Bernar. lib de vita ſolitari dicens: Quo ſpiritu ſcripturæ factæ ſunt, eo ſpiritu legi deſiderant, ipſo etiam intelligendæ ſunt, nunquam ingredieris in ſenſum Pauli, donec vſu bonæ intentionis in lectione eius & ſtudio aſſiduæ meditationis ſpiritum eius imbiberis. Quibus habet ſimilia *Athan. lib. de Incarnat. verb. Cyrill. Alexandrin. 1. contra Iulian. Cyrill. Hieroſol. catecheſi. 13. Caſſian. collat. 14. c. 14. Beda in cap 23. Prouerb.* audienduſque *Ephrem lib. de armatura ſpirituali. c.* 8. Cum te, ait, ad legendum, ſiue etiam ad alium legentem audiendum paras, primum ora Dominum. Domine Ieſu Chriſte aperi aures, atque oculos cordis mei, vt audiam, & intelligam, & faciam voluntatem tuam. Pietati itaque in primis ſtudendũ, & precibus incumbendum eſt iis etiam, qui ſerio literis operam nauare vtilem, & ſalutaré cupiunt.

Scriptura ſine Dei gratia non intelliguntur.
D.Bern.
D.Athan.
D.Cyril.
D. Cyril.
Caſſ. Beda.

Cognitio etiam Dei ab eodem poſtulanda, & excipienda eſt. *Nemo enim nouit Patrem, niſi Filius, neque Filium niſi Pater, & cui voluerit Filius reuelare.* Matth. 11. & Petro poſt confeſſionem dictum eſt. *Caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui eſt in Cœlis.* Et *Irena. lib. 4. ca. 14.* Deum ſcire nemo poteſt, niſi Deo docente, & *Gregor. 5. moral. cap.* 26. Deus nobis multum proficientibus parum de ſe aliquid ſenſibus noſtris aperit, ſi tamen dici in illo parum, vel aliquid poteſt. Facit & illud Auguſt. toties repetitum. Trinitas beatiſſima ſibi ſola nota eſt. Et Philo lib. de præmijs & pœnis ſolem hunc viſibilem, num alia re, quam ſole ipſo adiuti cernimus? Lucis aſpectum nonne luci debemus? Ad eundem ſane modum etiam Deus per ſeipſum illuſtrat ſui notitiam, cooperante nemine, quod ea res excedat vires omnium. Proinde *Auguſt. ſoliloqui. cap. 5. Semper cæcus fuiſſem, niſi me tu illuminaſſes. Et 4. Confeſſ. cap. 16. Seu tu Domine, quia & celeritas intelligendi, & diſcernendi acumen, donum tuum eſt.* Cum igitur ex noſtris tantam inopiam patiamur, & ad tam multa indigeamus ſapientia, neceſſarium nobis eſt eam a Deo ſummis precibus poſtulare. Nam qui remedium non quærunt ſuæ egeſtati, digni ſunt qui in ea tabeſcant, ſicut dixit *Auguſt. lib. de Nat. & Gra. c. 17.*

Luc. 10.
Matth. 11.
Matth. 16.
D. Iren.
D. Greg.
D. Auguſt.
Philo.
D. Auguſt.

§. III.

Proponitur affluentia diuinæ liberalitatis.

COGNOSCENS diuinam liberalitatem Iacob dixit fratri ſuo: *Suſcipe benedictionem, quam donauit mihi Deus, tribuens omnia*, Vbi pro cognomine diuinitatis ponitur, quod omnia tribuat, idque dixit *Philo. lib. de ſomnijs.* Secundum naturam conuenit Deo dare, imo ipſa natura Dei eſt dare, quod proſequitur *D. Thom. 1. contra gent. cap. 39.* vbi ait liberalitatem eſſe virtutem maxime propriam Dei, quia ſolus ſe communicat, ſicut fons bonitatis. *Et Auguſt. tract. 19. in Ioan.* Deus tibi totum eſt. Si eſuris, panis tuus eſt, ſi ſitis, aqua tibi eſt, ſi in tenebris es, lumen, ſi nudus, immortalitate tibi veſtis eſt, & *Bern. ſerm. 3. de Circunciſ.* Totus mihi datus, & totus in meos vſus expenſus, & *ſerm. 57. in Cant.* Non eſt, qui ſimilis ſit tibi, munerator copioſiſſime, remunerator æquiſſime, gratis reſpicis humiles, miſericorditer ſaluas peccatores. Quibus habet ſimilia *Hieron. ad Triphonem. Et Chryſ. hom. 9. in epiſt. ad Roman. & Ambroſ. in Pſal. 1.*

Gen. 33.
Philo.
D. Thom.
D. Auguſt.
D. Bern.
D. Hier.
D. Chryſ.
D. Ambr.

Expendit autem *Chryſoſt. hom. 14. in Gen.* Summam Dei liberalitatem, qui prior nobis ſemper eſt in donis, nulla ex parte noſtri expectata ratione, quis pro dignitate, ait, admirabitur communis omnium noſtri

A patris liberalitatem: Cum nullum adhuc bonitatis ſpecimen præ ſe ferret Adam, tanta à Deo beneficia accepit? Neq; enim dimidiatam illi dedit rerum fruitionem, neque à pluribus abſtinere iuſſit & cæteris frui: ſed participem omnium, quæ ſunt in paradiſo eſſe voluit; ab vno ſolo ligno abſtinere præcepit, monſtrans re ipſa, nullius alterius gratia hoc ipſum ſe facere, quam vt tantorum beneficiorum Authorem cognoſcere poſſet. Sicut autem in re-B conditis diuinæ prædeſtinationis myſterijs Paulus penitus cæcutiens ad diuinas ſapientiæ Dei diuitias recurrit, ſic & nos in diuinæ affluentiæ pelago omnes capiente, debemus recurrere ad diuitias diuinæ liberalitatis, non enim aliunde videtur emanare hæc in omnes affluentia, niſi ex ſummis diuitiis bonitatis diuinæ.

Rom. 11.

Murmurauerat ingratus populus contra Moyſem & Aaron, qui allium potius, & cepe, quam cœlum flagrare malebat, ſicut eleganter loquitur *Tertull. lib. contra Pſychicos cap.* 5. Volens vero diuina liberalitas ipſorum ora, cibo aliunde allato replere, & obturare cæleſti, dixerunt Moyſes & Aaron ad omnes filios Iſrael, *Mane videbitis gloriam Domini:* hebraice habetur, *diuitias Domini:* quis enim alius pro gloria duceret, peſſimæ genti, & populo nequiſſimo cibum, & optimum & affluenter miniſtrare, niſi is, qui diues eſt in bonitate, & qui nec diminutionem in bonis patitur, nec retentionem?

Tertull.

Exod. 16.

Dixit Dominus ad Abraham. *Tibi, & ſemini tuo poſt te dabo omnem terram Chanaam in poſſeſſionem ſempiternam, & ero eorum Deus.* Vbi *D. Chryſ. homil.* 39. merito inquirit, quid hæc vltima verba ſignificent. Quid eſt, inquit, & ero eorum Deus? & reſpondet. Multam me eorum curam habere ostendam, & meum ſubſidiũ illis præſtabo; quod & diuinam bonitatem oſtendit, & Dei liberalitatẽ in homines aperte probat.

Gen. 16.

D. Chryſ.

Luc. 4.

Homo erat in ſynagoga habens Dæmonium immundum, & exclamauit voce magna dicens: Sine, quid nobis, & tibi Ieſu Nazarene? veniſti perdere nos? & increpauit illum Ieſus dicens, Obmuteſce, & exi ab eo: Exijt ab illo, nihilque illum nocuit. Difficultas hoc loco eſt: quidnam ſignificet verbum illud, perdere. Multi, multa dicunt. Id nobis videtur congruentius, perditionem ſuam hoc loco vocare dæmonem, ſi non amplius permittatur nocere mortalibus (nec enim aliud diſcriminis eſt inter pœnam eorum dæmonum, qui in abyſſo agunt, & eorum, qui in hoc aere, omnes ſiquidem diuina carent viſione, & dolore torquentur, & in hoc ſenſu perditi iam ſunt) vſque adeo tamen oderunt homines, & ſalutis eorum torquentur inuidia, vt perditionem ſuam putent, & prædicent, ſi eis nocere prohibeantur. Licet autem Dominus Ieſus veniſſet perdere dæmones, & eorum in homines præſertim prædeſtinatos, imperium abolere, non tamen ſtatim, ſed paulatim id effecturus erat, & completurus in die iudicij. Nec primaria ratio veniendi in mundum fuerat dæmonis perditio, vt falſo dæmon conquerebatur, ſed hominum ſalus, & redemptio.

Diaboli in homines odium.

C His ergo poſitis audiamus elegantem huius loci expoſitionem apud *Tertull. lib.* 4. *contra Marcio. c.* 7. *increpuit*, inquit, *illum Ieſus, plene vt inuidioſum, & in ipſa confeſſione petulantem, & male adulantem, quaſi hæc eſſet ſumma gloria Chriſti, ſi ad perditionem dæmonum veniſſet, & non potius ad hominum ſalutem, qui nec diſcipulos de ſubactione ſpirituum, ſed de candida ſalutis* D *gloriari volebat:* Sic ille. Quæ verba oſtendunt Dei naturam, & bonitatem ad bona potius largienda promptiſſimam, non ad pœnam aliquam infligendam; qui enim dat omnibus affluenter, non niſi prouocatus punit, & affligit. Quod oſtendit aperte id, quod Chriſtus Dominus dixit: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra, euntes ergo docete omnes gentes, &c. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui* E *vero non crediderit, condemnabitur*, vbi vides, & poteſtatem acceptam, in hominum ſalutem impendi; & ex ſe ſalutem promittere, condemnationem vero, non niſi prouocatum incredulitate, minari.

Tertull.

Mat. vlt.

Quod inſuper in hac affluentia diuinæ liberalitatis adnotare libet, eſt, quod Dei beneficia, quia magna, illam ſtatim teſtantur, & diuinam largitatem oſtendunt. Pro qua re eſt ille locus cum dicitur, *nunciatum eſt regi, quod benedixiſſet Dominus Obededom,*

2. Reg. 2.

Digitized by Google

dem, & omnia eius, propter arcam Dei, etenim illo modico tempore, quo fuit arca in domo Obededom, credendum eſt prolem eius, Deum multiplicaſſe, fructus inſuper agrorum & iumentorum, & omnem ſubſtantiam eius; deditque illi hilaritatem & ſalutem, ita vt in omnibus rebus ipſius apparuerit augmentum. Inquirit ergo iam *Abul. ibi q.* 13. quomodo ſciebatur, quod iſta benedictio eſſet propter arcam, & reſpondet. Quod cognoſcebatur ex duobus: Primo ex magnitudine ſua, nam licet alias homines augeantur in bonis, ſicut communiter accidit, illa augmenta ſunt parua, vel non veniunt accumulata, in Obededó autem venerunt magna bona, qualia non ſolent accidere communiter, deinde quia aliqua ei acciderunt bono, quæ in nullis hominibus, vel in raris viſa ſunt, ex quo apparebat non venire illud ex communi fortuna, ſed ex ſpeciali Dei munere. Vnde iam colligimus ea bona, quæ à Deo proueniunt, & in magnitudine, & in qualitate, diuinam teſtari affluentiam, & liberalitatem.

Abul.

D. Fulg.

Ponderauit autem *Fulgentius in Prologo librorum ad Ftlom.* hanc Dei in donando affluentiam. *Ecce,* inquit, *qualis eſt Dominus noſter, vt donando debeat, & quanto magis donat, tanto magis eum debitorem eſſe non pigeat.* Pro qua re facit ille locus quando poſtquã Deus ſitientem populum percuſſione virgæ ad petram ſatiauit aqua, venit Amalech, & pugnabat contra filios Iſrael, dixitque Moyſes ad Ioſue; *Pugna contra Amalech eras, ego ſtabo in vertice collis habens virgam Dei in manu mea.* Vbi paraphraſis Cald. per explicationem addit: virgam, qua facta ſunt miracula, quaſi vellet Moyſes ſumendo virgam in manu, ipſa propoſitione acceptorum beneficiorum, quæ per virgam diuinitus facta fuerant, Deum obligare ad fugandos, debellandoſque hoſtes Iſrael: qua itidem arte vſus eſt Iacob, dum timens fratrem Eſau, & volens ab eo diuinitus eripi, hoc ab eo poſtulat proponendo, & numerando, quæ à Deo acceperat beneficia. *In baculo,* inquit, *meo tranſiui Iordanem, nunc cum duabus turmis regredior, erue me de manu fratris mei Eſau.* Conſtituit Iacob Deum debitorem ſibi in

Exod. 17.

Gen. 32.

A ea occaſione ſubueniendi, ex beneficiis, quæ iam à Deo fatetur accepiſſe donando enim debitor conſtituitur qui donat omnia affluenter.

Oſtendit hanc Dei bonitatem id, quod optime notauit *Abulen.* in eo quod Dauid in expeditione, quam fecit contra inobedientem filium Abſalom, dum ſtaret iuxta portam, populuſque per turmas ſuas aggrederetur centeni, & milleni, præcepit Ioab, B & Abiſai, & Acthai, dicens, *Seruate mihi puerum Abſalon,* vbi in Hebræo eſt. *Manſueſcite, vel leniter ite ſuper Abſalonem.* Vbi Hebræi exponunt noluiſſe Dauidem, vt milites contra Abſalonem cum magno impetu irent: ſed cur quæſo lenitatem præcepit, cum eum vt communem hoſtem aggredi vult, & in eum exercitum inſtruit, & expedit? vel cur parcem dum præcepit ante congreſſum? quæſtioni ſatis facit *Abul. q.* 7. C Dauid, inquit, erat certus de victoria ſuorum. Sed dicet aliquis vnde Dauid erat certus? reſpondendum, quod Dauid orauit Dominum, vt infatuaret conſilium Achitophel, & ſic factum eſt; dicitur enim in ſacro textu, quod nutu Dei diſſipatum fuerat conſilium Achitophel, quod erat vtile, & ideo ſic confidebat Dauid, quod iam in omnibus, quæ erant contra Abſalonem Deus exaudiet eum; primum namque beD neficium pignus cæterorum ſequentium erat.

Abul.

2. *Reg.* 18.

2. *Reg.* 15.

Hinc iam eſt quod ſibi vim videtur inferre Deus opt. max. quando ſeſe in omnes ſumme liberaliter non diffundit. Quod notauit *Guar. ſerm.* 3. *de Annunt.* his verbis. Omnium humanarum infirmitatum, vel iniuriarum, quas pro nobis pertulit diuina dignatio, ſicut tempore primam, ſic etiam humilitate fere maximam exiſtimo, quod E in vtero nouem menſiũ tempore Maieſtas illa incircunſcripta paſſa eſt contineri, quando ita penitus à ſemetipſo defeciſſe viſus eſt? Tanto tempore nihil illa ſapientia loquitur? nihil illa virtus manifeſtum operitur? nullo ſigno maieſtas, quæ clauſa latet proditur? Non ſic in cruce, &c. Vim enim ſibi videbatur inferre, dum ſe non affluenter communicabat, nec pretioſum imo infiniti valoris ſanguinem largiſſime effundebat pariter cum vita.

Confir-

Digitized by Google

Confirmatur inſuper hæc diuina libera-
litas ex eo quod notauit *Plut. Et Euſeb.
Ceſ. lib. 2. de Præparat.* imagines, ſcilicet,
quæ ab Ægyptijs decernebãtur dijs, ligneas
fuiſſe, non lapideas: quia lapis durus, &
infructuoſus eſt, nec etiam fuiſſe aureas,
aut argenteas, quia ſunt colores terræ ſte-
rilis, & infœcundæ. Et de Cyro qui adhuc
viuens, vt habet Arrianus à Perſis, & Me-
dis, Deus habitus eſt, refert Xenophon, in-
ſtante morte, iuſſiſſe ne in aureo argenteo-
uè loculo conderetur, ſed terræ mandare-
tur, vt etiam mortuus ſimul cum terra
fructificaret, ne id quod Deo naturale erat,
nempe dare, & prodeſſe in morte amitteret.
Cumque hi vel in media caligine cognoſ-
cerent Dei affluentem liberalitatem, quid
mirum ſi Iacobus dicat Deum dare omnia
affluenter?

Deus plura dat nobis quam petamus.
D. Chryſ.
D. Hier.
Epeſ. 3.

Quod ſi intelligas idem eſſe dare af-
fluenter, atque dare pluſquam ab eo poſtu-
letur, videatur *Chryſoſt. hom. 27. in Geneſ. &*
D. *Hieron.* in epiſt. ad Rufinum tom. 1. vbi
docet Deum plus tribuere, quam rogetur,
quo ſenſu dixit Apoſt. ad Eph. cap. 3. *Qui
potens eſt omnia facere ſuperabundanter,
quam poſſimus, aut intelligimus.* Facit etiam
Caſſianus collat. 13. cap. 16. dum ponderat
regulum, de quo Ioan. cap. 4. qui dum faci-
lius credit ægrotantem filium ſuum poſſe
curari, quam mortuum ſuſcitari præſen-
tiam Domini feſtinum imploraſſe, dicen-
do, *Domine deſcende priuſquam moriatur
filius meus*, cuius infidelitatem licet Do-
minus arguerit, tamen non ſecundum in-
firmitatem fidei eius gratiam ſuæ diuini-
tatis exercuit, nec præſentia corporali,
quemadmodum ille læthales febrium
morbos, ſed verbo ſuæ poteſtatis excluſit,
quam ſuperabundantiam gratiæ etiam in
illius paralytici curatione Dominum legi-
mus effudiſſe, cui ei langoris ſui tantum,
quo corpus fuerat reſolutum remedia poſ-
ſent, animæ prius ingerit ſanitatem, deinde
corporis. Videndus etiam *Bernar.* qui hoc
in Patre filij perditiſſimi ſic probauit *ſer.
contra vitium ingratitudinis.* Prodigus certe
filius ad filiorum numerum aſpirare time-
bat beatum ſe reputans ſi forte vel in mer-
cenariorum numerum reciperetur, minime
tamen ſufficere potuit paternæ pietati, niſi

Ioan. 4.
D. Bern.
Luc. 15.

A tam copioſam miſericordiam ei exhiberet,
cui poſſet & ipſe, qui nunquam à patre
diſceſſerat filius, inuidere: quod etiam no-
tauit *Chryſoſt. homil. 20. ex varijs in Matt.*
cum ponderat Dominum abſoluiſſe ſeruum
multo debito obſtrictum, qui ſolam dila-
tionem ad ſolutionem poſtulabat. Ille, ait
Chryſoſt. dilationem petijt, hic omnino
remiſit, pluſque impetrauit ille, quam pe-
tierat. Quapropter, & Paulus ait: *qui poteſt
B omnia præſtare ſuperabundanter* quæcum-
que petimus, aut cogitamus. Nam ne cogi-
tare quidem potes tantum, quantum ille
paratus eſt tibi largiri. Ne te igitur pudeat,
neuè erubeſcas, imò erubeſce quidem pro-
pter peccata, ſed caue ne deſperes, quin
potius accede, vt dominum tibi propitium
reddas, occaſionemque illi des per remiſ-
ſionem peccatorum clementiam ſuam erga
te declarandi. Qui ſi timueris accedere,
C impediuiſti ipſius bonitatem largiſſimæ-
que eius benignitati quantum in te fuit
obſtitiſti.

Math. 18.
D. Chryſ.
Epheſ. 3.

Si vero cauſam iſtius affluentiæ requiras
nullam aliã, eo modo quo in Deo aſſignari
poteſt; inuenies, niſi diuinam bonitatem
ſeu ipſius diuitias, namque liberalitas iuxta
Baſil. reg. breu. reſp. 214. eſt quando quis
etiam non requiſitus, abſque præcedentibus
meritis, ſua ſponte, & voluntate etiam in-
D gratis benefacit, ex parteque hoc aſſequu-
tus *Senec. lib. 4. de Benef. c. 3.* dixit: Nulla
Deo dandi beneficij cauſa eſt. Similia ha-
bet *c. 4. & lib. 5.* vbi docet Deum cum ſit
natura beneficus præſtare nobis non ſolum
ea, quæ pertinent ad neceſſitatem, ſed quæ
ad voluptatem, quod dixerat elegantius
D. Paulus 1. ad Tim. 4. *qui præſtat nobis
abunde omnia ad fruendum*, quod poteſt
explicari ex *Auguſt. lib. 1. de doctrin. Chriſt.
E c. 4.* quod Deus nobis tribuat temporalia,
& ſpiritualia; temporalia quidem ad vten-
dum; ſpiritualia vero & æterna ad fruen-
dum. Videndus etiam *Plut. lib. de diſcrimine
adulat. amici.* Officium, inquit, quod ab
amico proficiſcitur, nihil oſtentationis aut
plauſibilitatis habet, hoc pacto etiam ar-
bitror Deos plerumque bene mereri de
mortalibus, vt nõ cenſeantur bene mereri,
& ob id ipſum bene facere arbitror Deum,
quod ſuapte natura gaudeat benefacere.

Liberalitas quid ſit
D. Auguſt.

§. 14.

Digitized by Google

§. IV.

Imitatur Dei naturam beneficus homo.

PRædictam Dei in donando affluentiam imitatur beneficus homo. Nihil enim tam diuinum habet homo, quam benefi- B
Nazian. centiam, ſicut docet *Nazianz. orat.17. Licet*, inquit, *tibi nullo labore Deum fieri, noli diuinitatis conſequendæ occaſionem abijcere. Et orat.16. Fac calamitoſo ſis Deus, Dei mi-*
Clem. Alex. *ſericordiam imitando.* Et *Clem. Alexand. 2. Stromat.* reuera imago Dei eſt benefaciens
D.Chryſ. homo. Quod proſequitur *Chryſoſt. hom. 7. de eleemoſynis*: & probat *Theodoret. quæſt. 20. in Gen.* dum quærit, qua in re conſiſtat
Imago Dei in homine in quo conſiſtat. ratio imaginis Dei in homine, ad quam dicitur creatus. Quemadmodum, ait, Deus longanimis eſt, ita homo longanimis habet ſe ad imaginem Dei, eamque imitatur per beneficentiam, & liberalitatem. Qua C
Philo. de re multa habet *Philo. lib. de creat. Principis. Et lib. de Iudice lib. 1. legis allegor.* do-
D. Leo. cuitque *D. Leo ſerm. 6. de Collectis* vbi ait, In aliorum indigentia materia vobis data eſt diuinæ bonitatis imitandæ, vt per vos etiam in alios diuina beneficia tranſirent. Idemque habet *ſerm 10. de Quadrag.* & D
D.Hilar. *Hilar. in c. 10. Matt.* ad ea verba: Sicut gratis accepimus: quod etiam agnouit Tullius, dum oratione pro Quinto Ligario ait: Homines ad Deos nulla re propius accedunt, quam dando, nihil habet fortuna melius, quam vt poſſis, nec natura melius, quam vt velis ſeruare quamplurimos.

Is igitur homo qui alijs beneficus non fuerit, nec in eos contulerit beneficia, nec homo fere cenſendus eſt, fruſtraque in E
mundo eſſe exiſtimandum de illo eſt. Ad cuius rei confirmationem facit elegans locus *Ruperti lib. 1. in Gen. c. 8.* vbi quærit cur cum quatuor mundi ſint elementa, ignis, aer, aqua, & terra, hæc duo tantum, ſcilicet terram, & aquam, ſcriptor ſacræ hiſtoriæ ſuis nominibus expreſſerit, & aerem non proprio, ſed tenebrarũ nomine ſignificauerit, ignis vero nullatenus meminerit.

A Videtur ergo ſentire propterea aerem alieno nomine fuiſſe nuncupatum, quia vna tantum lux ex eo prodijt, at vero aquam & terram ſimpliciter nominatas, quia pluribus rebus producendis materiam ſubminiſtrarunt; ignem vero nuſquam nominatum, quia nihil ex eo productum memorat ſacer textus. Ait ergo Rupertus: Conſtat quia de tenebris iſtis, quæ erant ſuper faciem abyſſi, lux effulſit teſtante Paulo,
B cum dicit, quia Deus, *qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, illuxit in cordibus noſtris.* 2. Cor. 4.
Non, ait, in tenebris, ſed de tenebris Deus lucem ſplendeſcere dixit. Porro de terra, & aquis productæ ſunt omnium ſpecies rerum, quas nouimus. Solus ignis licet gignentibus terræ, & aquis cooperetur, nihil tamen ex ipſo gignitur, & proinde de hoc elemento non iniuria ſiletur, quaſi fruſtra in mundo eſſe cenſeatur. Si id ergo
C elementum, quod cæteris rebus non profuit quaſi non ſit, à Deo prætermittitur ſilentio, nec illius aliqua fit mentio, quanto maiori ratione ille homo inutilis cenſebitur, & quaſi non ſit reputabitur, qui oblitus Dei ſimilitudinem, quam benefaciendo gerit, nulli ſubuenit, nemini prodeſt, adiumentoue eſt?

Sed eo deuentum eſt, vt iam homines non Deum velint imitari ſed eos, qui ſimul
D cum Abimelech ad Iſaac venerunt, vt contraherent cum illo amicitiã, ad quam conciliandam hoc ſolum proponunt: *Nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet.* Vbi quidam ex recentioribus dixit. Gen. 26.
Latronum miſericordia, cum non quantum valent nocent. Pro beneficio enim ducunt, nullum malũ intuliſſe: quæ etiam eſt miſericordia, & beneficentia noſtri temporis; ſatis namque beneficus cenſetur
E homo, qui nullum malum infert, nullumue bonum aufert.

Cæterum ſicut dixit *D. Leo ſerm. 1. de Ieiunio ſept. menſ.* parum eſt non auferre D.Leo.
aliena, niſi largiaris, & propria, & *Chryſoſt. homil. 16. in epiſt. ad Epheſ.* Mihi nihil D. Chryſ.
facere, hoc ipſum eſt malum facere. Ideoque in ſacra ſcriptura ſancti vocantur benefici, vt patet ex Pſal. 4. *Scitote quia mirificauit Dominus ſanctum ſuum.* vbi vox Pſal. 4.
Hebræa ſignificat beneficum, & miſericordem,

cordem. Et pſalm. 144. *Sancti tui benedicant tibi*, vbi Hieron. tranſtulit, *miſericordes*. D. Hier. Soli enim ij, qui diuinam liberalitatem imitantur, ſanctorum numero adſcribi poſſunt, & merentur. Videndus eſt pro hac re *Chryſoſt. homil. 21. in 1. ad Corinth. & Baſil. hom. 6. in diteſcentes*. Et *Strabo lib. 10.* benedictum & hoc, homines Deos imitari, quãdo beneſecerint & *Virg. Ecloga* 1. Cæſarem Deũ ſuũ appellat propter beneficium.

§. V.

Diuina liberalitas nulli omnino deeſt.

NOn eſt omittenda ea conditio diuinæ liberalitatis: quod, ſcilicet, omnibus abſque perſonarum acceptione ſua bona largiatur, id quod oſtendit Chriſtus Dominus in parabola illius hominis peregre proficiſcentis, qui vocauit ſeruos ſuos, (Matth. 25.) eiſdemque tradidit bona ſua, affluenter quidem omnibus donans, quando nec inutilem, & infructuoſum ſeruum prætermiſit: quod etiam ponderauit *Hugo Victorinus lib. de opere trium dierum cap. 9.* (Hug.) dum quærit cur Deus plura venenata, & inutilia homini condiderit, cum tamen in eius vtilitatem vniuerſam hanc rerum machinam extruxiſſe videatur: reſpondetque: Deus etiam illa creare voluit, quæ humanis vſibus neceſſaria non eſſe præuidet: ſi enim ſola neceſſaria tribueret, bonitas quidem eſſet, ſed diues non eſſet. Quod etiam eleganter proſequitur *Philo lib. 1. legis allegor.* (Philo.) benignus, inquit, cum ſit Deus, largitur bona omnibus, etiam non perfectis, inuitans eos, vt æmulatores virtutis, atque participes fiant, oſtentanſque immenſas diuitias ſuas, quod ſufficiant etiam his, quæ non magnam vtilitatem inde capiunt, quoties enim pluit in mare, fontes producit in locis deſertiſſimis, tenuem, & aſperam, ſterilemque terram rigat, inundans fluminibus; quid aliud exhibet quam nimietatẽ diuitiarũ benignitatis ſuæ? quod etiam dixit Paulus Act. 14. (Act. 14.) *Deus*, inquit, *dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas, & quidem non ſine teſtimonio ſemetipſum reli-*

A *quit benefaciens de cœlo, dans pluuias, &c.*

Præſcierat quidem Iudam peccaturum, & loculos habiturum, pecuniam tamen ei committit, cumq; ad Apoſtolatum vocat, ne ei defuiſſe in aliquo pro excuſatione afferret. Notauit hoc *Ambroſ. 1. Officiorum c. 16.* (D. Amb.) dicens: Inter duodecim Apoſtolus eſt electus, & loculos pecuniarum, quas pauperibus erogaret commiſſos habuit, ne videretur inhonorus, aut quaſi egenus Dominum prodidiſſe, & ideo, vt iuſtificaretur in

B eo Dominus; hæc ei contulit. Etenim ſicut bene aduertit *Senec. 2. de beneficiis cap. 32.* (Seneca.) non eſt magni animi beneficium dare, & perdere, hoc eſt, magni animi, & perdere, (Clem. Alex.) & dare. Videndus pro hac re *Clemens Alexand. 1. pædag. cap. 9.*

Hoc etiam probant Theologi, dum dicunt, Deum ſemper ſe ita gerere cum hominibus, vt neminem ita relinquat, quin (Deus hominẽ in hac vita nunquam ita derelinquit quin poſſit conuerti.)

C iuxta ſuæ prouidentiæ diſpoſitionem, cor eius tangat, ita vt poſſit homo cooperari, & ſe diſponere, vel ad remiſſionem peccati, vel ſaltem ad aliquam maiorem gratiam, qua paulatim perueniat ad vltimam diſpoſitionem; & Concilia definiunt, ſemper in hac vita dari locum pœnitentiæ agendæ, vt patet ex *Concil. Lateran. cap. firmiter. de ſumma Trinitate*. Et ſumitur ex (Orig.) *Conc. Trid. ſeſſ. 14. & ſeſſ. 6. cap. 14. & Orig.*

D *lib. 7. in epiſt. ad Roman.* ait, Deum etiam (D. Auguſt.) Pharaoni non defuiſſe. Et *Aug. epiſt. 49 queſt. 2.* ait: Voluntas Dei nunquam in hac vita defuit iuſtitiæ, pietatique mortalium. Quod etiam habet *lib. de Pœnitentiæ medicina cap. 5.* & habetur nomine eiuſdem *Auguſt. lib. de Prædeſtinat. & Gratia c. 15.* (D. Chryſ.) *Chryſ. hom. 4. de Lazaro. Greg. 17. Moral. c. 4.* (D. Gregor.)

Oſtendit tandem Deum omnibus velle bona affluenter tribuere, id quod pulchre

E notauit *Chryſol. ſerm. 64.* (D. Chryſol.) in eo quod Chriſtus Dominus Lazarum ſuſcitaturus (Ioan. 6.) lachrymatus eſt. Habet, hoc, inquit, natura corporis humani, vt producat lachrymas vis gaudij, vis mœroris. Hinc eſt, quod Chriſtus non dolore mortis, ſed illius lætitiæ recordatione lachrymauit, qui voce ſua, voce vna, omnes eſt mortuos perpetuam ſuſcitaturus ad veniam, fremuit ſpiritu, & tota ſe viſcerum commotione conturbat, quia adhuc ſolum Lazarum, &

non

non omnes mortuos ſuſcitabat. Videt igi-tur ſi aliquis aegra, & qualiter in nobis aſ-ſiduat, qui lachrymatur quando vnum, & non omnes (quod tamen facere) ad vitam reuocat.

Nec mirum quod det omnibus affluen-ter, quando menſura bonorum, quæ nobis communicat, eſt bonitas ipſius, ſicut dixit *Philo lib. de ſacrificio Abelis & Cain.* Merito

Pſal. 102. proinde Dauid dixit Pſal. 102. *qui coronat te in miſerationibus*, quia nullus ſi aduertat, ſe liberum aliqua ex parte, aut ratione in-ueniet à diuina liberalitate, quæ omnes circunquaque, & affluenter aſtringit, am-plectitur, & perfundit.

§ VI.

Vera liberalitas beneficia non com-memorat, nec exprobrat.

SEcundam diuinæ liberalitatis proprie-tatem in eo poſitam docet Iacobus, quod collata beneficia Deus non impropere-ret, ne ipſum aut quod det pœnitere videa-tur, aut lucrum quærere, aut accipientem pudore afficiat. Hinc eſt quod Deus dixerit.

Iſa. 55. *Sicut exaltantur cæli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ, à vijs veſtris.* Quibus verbis videtur ſignificare, quod ſicut cælum, ſeu corpora cæleſtia in hæc inferiora influunt abſque eo quod à terra aliquid accipiant, è contra vero terra, niſi vel ſemina, vel plu-uias deſuper accipiat, nihil omnino pro-fert, ſic etiam, & Deus omnia nobis dona elargitur, ductus propria bonitate, & libe-ralitate, quin à nobis aliquid accipiat, aut velit cum nullo indigeat, vnde nec im-properat, nec pudefacit eum, cui bona e-largitur.

Hoc docuit Booz quando meſſoribus

Ruth c. 2. dixit, *de veſtris quoque manipulis proijcite de induſtria, & remanere permittite, vt*

Ruth 5. *abſque rubore colligat, & colligentem nemo corripiat.* vbi viduæ Ruth, & neceſſitati, & honori conſuluit; quod perfecta liberalitas ad inſtar diuinæ, debet maxime præ oculis habere. Verus quippe beneficus, non im-properat dona, quia dona ſunt, ſicut dixit

D. Bern. *Bern. ſerm. 16. in Cant.* vbi etiam fatetur, Deum ideo non improperare dum affluen-ter dat, quia non vendit, & ſine pœnitentia ſunt dona eius, & *Ambr. lib. Offic. cap. 30.* *D. Amb.*
Perfecta, inquit, liberalitas eſt, vbi ſilentio quis tegit opus ſuum, & neceſſitatibus ſin-gulorum occulte ſubuenit, quem laudat os pauperis, & non labia ſua. Affectus tuus nomen imponit operi tuo, quomodo à te proficiſcitur, ſic æſtimatur, beneficium enim quod honori viduæ, aut virgini peri-clitanti occurrit, non debet eius famæ, pu-dorive obeſſe.

Et hæc videtur fuiſſe ratio, cur in ſacra *Honor in* ſcriptura beneficia, & eleemoſynæ hono-*ſcripturis* ris nomine intelligantur, ſicut notauit D. *quid ſignificet* *Hieronym. in cap. 15.* Matth ad illa verba: *D. Hier.* *Deus dixit: honora patrem tuum, & matrem* Honor, inquit, in ſcripturis non tantum in ſalutationibus, quantum in eleemoſynis ſentitur. *Honora*, inquit, Apoſtolus, *viduas* *1. ad Tim. 5.* *quæ vere viduæ ſunt*, hic honor donum *Ibid.* intelligitur. Et alio in loco *Presbiteri du-* *Num. 22.* *plici honore* honorandi, *maxime qui labo-rant in verbo* Dei: Hinc eſt quod Balac di- *Eccle. 18.* cebat, *paratus ſum honorare te*, in beneficiis enim, & honor cernitur dantis, & honori proſpicitur recipientis. Stultus vero acriter improperabit, exigua dans, multa impro-perans. Ideoque Abraham noluit oblata *Gen. 14.* accipere ne dicas, inquit, *ego ditaui Abra-ham.*

Præſenſque probat inſtitutum id, quod *1. Reg. 17.* notauit *Chryſoſt. hom. 1. in pſal. 50. tom. 1.* quando Saul induit veſtimentis ſuis Da-uid, & impoſuit galeam, veſtiuitque eum lorica: quod cum feciſſet Rex, progredi iuxta more non valebat, quia, inquit *Chry-* *D. Chryſoſt.* *ſoſt.* non permittebat hoc fieri Deus, ſed vt nudus vinceret, & non arma Saulis virtu-tem victoriæ partirentur, ne diceret Rex, quoniam arma vicere mea, proijcit arma, & induit fiduciam. Vbi Saulis ſtultitiã oſten-dit *Chryſoſt.* cum ſibi victoriæ triumphum arrogaret, ſi de ſtrenuitate adoleſcentis de-rogaret, quia cum propria armatura induiſ-ſet. Odioſum ſane, & ſtultum hominum genus, beneficia exprobrantiũ contra præ-ſcriptam à Iacobo regulam, quam *Seneca poſuit lib. 2. de benef. c. 10.* his verbis. Bene-ficij lex inter duos eſt, alter ſtatim obli-uiſci debet dati, alter accepti; nonnunquam

Digitized by Google

TEXTVS.

Num. 5.

Si quis autem veſtrûm indiget ſapientiâ, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat.

EXPOSITIO LITERALIS.

HÆc eſt ſecunda huius capitis exhortatio de vera, ſalubri, & Chriſtiana ſapientia à Deo ſummis precibus exquirenda. Sunt autem, qui hanc ſapientiam reſtringunt ad doctrinam de patiẽtia. Ideoque *D. Thom* ait. Si quis veſtrûm indiget ſapientia, i. ſapida ſcientia ad condiendam amaritudinem tribulationum, vel ad deguſtandum prædictæ patientiæ fructum, oſtenditque perfectæ patiẽtiæ radicem eſſe ſapientiam, quia patiens multa gubernatur ſapientia, vnde Paulus ait: *Libenter ſuffertis inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientes*, id eſt, ex eo quia vos reputatis ſapientes, debetis patienter tolerare inſipientium iniurias. Et Salomon Prouerb. 19. *Doctrina viri per patientiam dignoſcitur*, vbi vox hebræa, Schechel, intellectum ſignificat, *Qui non eſt tentatus quid ſcit? Sapientia* enim *non inuenitur in terra ſuauiter viuentium.*

2. Cor. 11.
Eccleſ. 34. & Iob 28.

Alij vero intelligunt prudentiam ſupernaturalem, quæ ſpiritus vitæ vocatur à Paulo, de qua dictum eſt, *Teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis.* Vnde & *Oecumenius* ait, probationem, ac tolerantiam in afflictionibus, non eſſe opus quorumuis hominum; ſed eorum, qui ſecundum Deum ſunt ſapientes, propterea ad ſapientiæ poſtulationem impellit eos, & Beda. Si quis veſtrûm non poteſt intelli-

Rom. 8.
Pſal. 18.
Oecum.
Beda.

A gere vtilitatem tentationum, quæ fidelibus probandi cauſa eueniunt, poſtulet à Deo tribui ſenſum, quo dignoſcere valeat quãta pietate pater caſtiget filios, quos æterna hæreditate dignos efficere curat.

Et ne quis diffideret ſe petentem ſapientiam poſſe conſequi: ad alliciendos animos preceſque ſedulò pro ſapientia fundendas, ſummam Dei liberalitatem proponit, qua omnibus affluenter tribuit, vbi Græcam B vocem alij candido animo, ſed melius vberrime, largiſſime. At vero *Auguſt. Hieron.* & cæteri Patres Latini legunt cum vulgata, affluenter, quod ſignificat effuſam liberalitatem Dei, iuxta illud Pauli, *Diues in omnes qui inuocant illum*, & alibi, *Potens eſt omnia facere ſuperabundanter, quam petimus, aut intelligimus.* Eſt autem diuinæ liberalitatis conditio, quod nulli deficiat, & omnibus præſto ſit, ſine perſonarum C acceptione, ſicut notauit hic *D. Thom.* Secunda vero conditio eſt, quod Deus ſua beneficia non improperet, ſiue non exprobret, vt vertit *Vatablus.* Quæ omnia luculẽtiora fient ex appoſita doctrina.

D. Auguſt.
D. Hier.
Rom. 10.
Epheſ. 3.

§. I.

D *Oſtenditur connexio patientiæ cum ſapientia.*

HIc locus in primis iuxta ea, quæ notata ſunt circa literam oſtendit veram patientiam ſimul cum ſapientia reperiri, quod dixit Sapiens. *Multæ prudentiæ, vir tolerans eſt, intolerans validus ſtultitiæ.* Quem locum notauit *Chryſoſt. hom.* 33. *In 1. ad Cor.* vbi ait: *Patientia vniuerſæ philo-* E *ſophiæ radix; charitas omnia ſuffert, duce, ſcilicet, ſapientia.* Et Prouerb. 19. dixit Salomon, *Doctrina viri per patientiam noſcitur*, quorum verborum ſenſus eſt, quem habet *Gregor. homil.* 35. *in Euang.* à quo mutuatus eſt Beda in commentario, ex patientia hominis cognoſcitur, quod doctus ſit, ac prudens. Vnde *Cyprian. lib. de patientia*, poſt *Tertul.* loquens de Philoſophis: Tam falſa, inquit, illis patientia, quam ſapientia fuit. Conuenit autem prædicta ex-

Prou. 14.
D. Chryſoſt.
D. Greg.
D. Cypr.

ſtra

poſitio cum Hebræo, vbi habetur. Intelligentia hominis differre facit iram eius, & vt quidam ſapiens dixit, teſte Oecumenio, Ira perdet ſapientes. Facit etiam ille locus Sap. 10. cum de ſapientia ſic ait: *Hæc in filij miſericordia, fortem cuſtodiuit*, id eſt,

D. Auguſt.

patientem ne viſcera eius nimis commouerentur, quominus alacri animo filium

Orig.

immolaret, vt bene explicat ibi Brixianus. Quibus habet ſimilia *Auguſt. lib. de Patient.* quam dicit comitem ſapientiæ.

Rebecca cur monilia ſolũ à ſeruo Abrahę acceperit.

In quam ſententiam notauit *Orig. hom. 10. in Geneſ.* Rebeccam, quæ interpretatur patientia, non habuiſſe ornamenta vſque dum ea recepit à ſeruo Abrahæ, qui venit quærere vxorem filio Domini ſui. Ait ergo Origenes: Putamus, quia pater Rebeccæ vir diues, non habebat brachialia, & inaures, quas imponeret filiæ ſuæ? Tanta eius, aut negligentia erat, aut auaritia, vt filiæ ornamenta non daret? Sed Rebecca non vult de auro Batuelis ornari, non ſunt ei condigna ornamenta hominis barbari, & imperiti: de domo Abrahæ requirit monilia, quia patientia de domo ſapientis ornatur, non potuerunt ergo aures Rebeccæ recipere decorem ſuum, niſi veniret puer Abrahæ, & ipſe eas ornaret: ſed hæc prius accipere non potuit, nec mereri, niſi veniſſet ad puteos haurire aquam. Vbi vides patientiam ad domus ſapientis vocari, vt in ea commoretur, & coronetur, & in ipſa labore, & exercitio hauriendi aquam patientiam inſignibus ſapientis exornari.

Geneſ. 26.

Huic allegoriæ alteram annectere non erit iniucundum, quam habet *Philo lib. de Plantat. Noe.* vbi notauit id quod dicitur. *Proſpiciens Abimelech Rex Palæſtinorum per feneſtram, vidit eum* (id eſt Iſaac) *iocantem cum Rebecca uxore ſua.* Ait ergo Philo: Iſaac, qui riſus, interpretatur, ac lætitia, quam conuenit ludere cum tolerantia, Rebecca Hebræis nominata; quaſi dicat Gaudium in brachijs patientiæ reperitur, inuicem ſeſe amplectuntur, alternisque

Clem. Alex.

ludunt vicibus, quod ipſum Iacobus noſter dixerat, *Omne gaudium exiſtimate, cum in tentationes varias incideritis*: quod inſuper notauit *Clemens Alexand. 1. Pædag. c. 5.* O prudentem, inquit, ludum, ac diſciplinã, riſus à tolerantia adiuuatur. Rex autem

A (ſcilicet qui hunc ludum videt) cui nomẽ erat Abimelech, mihi videtur eſſe quædam ſupramundana ſapientia, quæ conſiderat myſterium, niſi enim ſit ſapiens, non poteſt hunc congreſſum, & complexum lætitiæ, & patientiæ conſiderare. Solus igitur ſapiens hoc videt, & conſiderat. Quod enim aliud negotium ſapientem decet, quam ludere, gaudere, hilareſcere, cum honeſta tolerantia. Et hæc eſt ratio, quare in ſolis ſa-
B pientibus tolerantia reperiatur, quia & illi ſoli hunc ludum ſpectant.

Vnde non mirum ſi ſapiens patientia, prudens conſilium præbeat, & difficillimis *D. Amb.* occurrat negotijs: quod notauit *Ambroſ. lib. 2. de Iacob, & vita beata cap. 4.* quando, ſcilicet, Eſau in corde ſuo dicebat. *Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob:* *Geneſ. 27.* Rebecca vero hoc ſciens, vocat filium, cõſiliumquè de fuga præbet. Veniat, inquit
C Ambroſ. Rebecca, hoc eſt, inducatur patientia, bona cuſtos innocentiæ, ſuadeat vt iræ locum demus, offenſioni ſubrepat obliuio, mater pia abeſſe ſibi dilectiſſimum filium tolerat, plus ei collatura, quam læſit, vtrique tamen conſulens, vt alterum immunem à periculo, alterum integrum præſtaret à crimine. Quis ſic potuit conſulere niſi prudens tolerantia? Quis vtrique vtile conſilium apponere, niſi ſapiens patientia?

D Vnde iam patet quare dicatur non poſſe comparari ſapientiam vitro, quod non *Iob 28.* ſolum referendum exiſtimo ad pretium in quo tunc temporis vitrum, vel gemmæ (ſi ita intelligas locum) habebantur, ſed ad id, quod per vitrum poteſt ſignificari; quaſi ſit ſenſus. Nullam proportionem ad ſapientiam habet is, qui ſi vel in leuem incidat tentationem, velut vitreus frangitur
E & comminuitur, talis nec ſapientiæ comparabitur, neque eam comparabit. Nam ſicut dixit: *Seneca epiſt. 60.* Vir ſapiens ad omnem incurſum inuictus, non ſi paupertas, non ſi luctus, non ſi ignominia, non ſi dolor impetum faciat, pedem reiicret. Vſque adeo patiens eſt vir ſapiens, & perfecta patientia cum ſapientia reperitur, quam tamen à Deo poſtulandam, docet Apoſtolus. Hęc enim ſapientia, quę in patientia delitеſcit, non cuique obuia eſt, neque opus quo-

Oecum. rumuis hominum ait *Oecumen.* ſed eorum qui ſecundum Deum ſapientes ſunt, & à
D. Chryſ. Deo id conſequuntur: *Vnde Chryſoſt. lib. 2. de adorando Deo* ait: *Quemadmodum ciuitas, quæ muris cincta non eſt, facilè venit in poteſtatem hoſtium, propterea quod abſit id, quo fuerat hoſtis incurſus arcendus, ſic & animam non munitam precibus Diabolus facilè in ſuam redigit ditionem, nec multo negotio omni ſcelerum genere implet.* Poſtulanda proinde ſummus precibus à Deo eſt B huiuſmodi ſapientia.

§ II.

Sapientia rerum cœleſtium à Deo poſtulanda eſt.

DIximus ſecundum aliquorum ſententiam hunc locum ſignificare à C Deo poſtulandam eſſe ſapientiam, quæ requiritur ad cognitionem eorum, quæ conducunt ad ſalutem, quæ expoſitio eſt
D.Cyril. *D. Cyrilli Alex. 1. dialog. de Trinit. & Auguſt.*
D.Auguſt. *lib. de ſancta virginit. cap. 42.* & multorum ex recentioribus quam ſapientiam videtur definiuiſſe *Aug. lib. 1. contra Academic. cap. 3 dum* ait: *Sapientia mihi videtur eſſe rerũ humanarum, diuinarumque, quę ad beatam vitam pertinent* Et ante *Auguſt. Lactan* D *lib. 3. cap. vlt.* Qui vult ſapiens eſſe, & beatus, audiat Dei vocem, diſcat iuſtitiam, ſe contrarium ſuæ natiuitatis norit, humana contemnat, diuina ſuſcipiat, vt ſuum bonum, ad quod natus eſt, poſſit adipiſci. Hac igitur ſapientia indigemus ad ea omnia, quæ ad ſalutem pertinent: qua ratione dixit *D. Ambroſ. ſerm. 14. in pſalm. 118.* Tu imitator eſto Dei; quomodo imitator? vt omnia per verbum facias, nihil ſine verbo, E ſicut per Verbum diuinũ condita ſunt omnia, quod eſt ſapientia patris, ita & tu ſapientia comitatus ad quamcumque actionem eliciendã progredere quod enim inde conſequitur, illud eſt, vt quæcunque iuxta normam ſapientiæ feceris, quantumuis exigua videantur, reuera magna erunt. Namque ſicut dixit Philo: Sapientis nullum opus eſt exiguum lib. de Abraham.

Ad poſtulandam vero hanc ſapientiam A dicit neceſſariam indigentiam id eſt, cognitionem iſtius indigentiæ, ſi quis indiget ſapientia: quiſquis enim ſe reputat ſapientem, ad hanc ſapientiam ineptus eſt. Quod notauit *D. Gregor. 13. moral. cap. 14.* ad D.Greg. illa verba Iob. cap. 17. quando amicos al- Iob.17. loquebatur. *Igitur vos omnes conuertimini, & venite, & non inueniam in vobis vllum ſapientem.* Quid eſt, inquit, Gregor. quod eos ad ſapientiam vocat, & tamen optat ne illos ſapientes inueniat, niſi quod ad veram ſapientiam venire non poſſunt, qui falſæ ſuæ ſapientiæ fiducia decipiuntur? de quibus ſcriptum eſt. *Ve qui ſapientes eſtis* Iſai.4. *in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes.* & quibus rurſum dicitur Rom. 12 *Nolite prudentes eſſe apud vosmet-* Rom.12. *ipſos.* vnde idem prædicator egregius hos, quos carnaliter ſapientes inuenerat, vt ſapientiam veram perciperent, prius fieri ſtultos quærebat, indigus igitur poſtulet. Hæc enim ſcientia eſt. quam cognouit *Bern. epiſt. 107.* dum ait; *Scientiam non le-* D.Bern. *ctio, ſed vnctio, non litera, ſed ſpiritus, non eruditio, ſed exercitatio in mandatis Domini,* &c. Eſt enim hæc ſapientia contraria Rom. 1. in omnibus mundanæ ſcientiæ, de qua dicitur, *Sapientes ſunt, vt faciant mala, bene* Sap.2. *autem facere neſciunt:* de quibus ſapienti- Hierem.4. bus D. Thom. præfatione in epiſtolas Ca- 1.Cor.1. nonicas ait, quod ſicut Vrias portant lite- D.Th. teras mortis ſuæ Literas, inquit, mortis ſuæ portant viri literati, qui ſciunt, & docent & non faciunt. Iſtæ ſunt literæ ſine ſigillo id eſt, ſcientia ſine vita, & ideo nõ creditur D.Aug. eis. *Vnde Aug. lib. medit. c. 5. Abs te ſapere, eſt deſipere, te vero noſſe, eſt perfecte ſcire.*

Vera ergo ſapientia eſt qua & Deum, Sapientia vera in quo ſita ſit. & eius præcepta, ac verba cognoſcimus eundemque veneramur, ac diuinas perſonas colimus, ac cognoſcimus. Deus vero fidem noſtram variis tentationibus explorare ſolet, vt ſic probati, & patientia integri ab eodem coronemur. hæc, inquam, donum Dei eſt; ab eodemque poſtulanda, 3.Reg.2. ſicut teſtatur Eccleſiaſt. cap. 1. *Omnis ſa-* Dan.2. *pientia à Domino Deo eſt.* à quo Salomon 1.Cor.12. eam conſequutus eſt, *Ipſe dat ſapientiam* Iſai.7. *ſapientibus, & Philoſophus,* ac Iſaias, & Pau- D.Aug. lus eam inter dona Spiritus ſancti enumerant. Ideoque *Auguſt. lib. de natura & gratia*

Digitized by Google

tia c.16. ait: Non ſolum adimpletionem præceptorum Dei pendere ex gratia libero cooperante arbitrio, verum eadem noſſe, & intelligere. Cur enim, inquit, oratur, vt accipiatur, ſi ab homine eſt, vt habeatur. Cui ſubſcribit *Ambroſ. lib. de 42. Manſionibus filiorum Iſrael. manſ. 27. & Cyrill Alexand. lib. de Adoratione in ſpiritu, & veritate.* Si enim ad cognoſcendas omnes veritates naturales collectiue ſumptas ſine admixtione erroris, neceſſaria eſt aliqua gratia, vt oſtendunt Theologi 1. 2, qu. 109. quanto magis ad cognoſcenda præcepta Dei.

D.Ambr.

D.Cyril.

Scripturæ ſine Dei gratia non intelliguntur.

D.Bern.

Quod autem verba Dei ſcripta non cognoſcamus ſine Dei adiutorio, oſtendit Bernar. lib de vita ſolitari dicens: Quo ſpiritu ſcripturæ factæ ſunt, eo ſpiritu legi deſiderant, ipſo etiam intelligendæ ſunt, nunquam ingredieris in ſenſum Pauli, donec vſu bonæ intentionis in lectione eius & ſtudio aſſiduæ meditationis ſpiritum eius imbiberis. Quibus habet ſimilia *Athan. lib. de Incarnat. verb. Cyrill. Alexandrin. 1. contra Iulian. Cyrill. Hieroſol. catecheſi. 13. Caſſian. collat. 14. c. 14. Beda in cap 23. Prouerb.* audienduſque *Ephrem lib. de armatura ſpirituali. c. 8.* Cum te, ait, ad legendum, ſiue etiam ad alium legentem audiendum paras, primum ora Dominum. Domine Ieſu Chriſte aperi aures, atque oculos cordis mei, vt audiam, & intelligam, & faciam voluntatem tuam. Pietati itaque in primis ſtudendũ, & precibus incumbendum eſt iis etiam, qui ſerio literis operam nauare vtilem, & ſalutaré cupiunt.

D.Athan.
D.Cyril.
D. Cyril.
Caſſ. Beda.

Cognitio etiam Dei ab eodem poſtulanda, & excipienda eſt. *Nemo enim nouit Patrem, niſi Filius, neque Filium niſi Pater, & cui voluerit Filius reuelare.* Matth. 11. & Petro poſt confeſſionem dictum eſt. *Caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui eſt in Cœlis.* Et *Irenæ. lib. 4. ca. 14.* Deum ſcire nemo poteſt, niſi Deo docente, & *Gregor. 5. moral. cap. 26.* Deus nobis multum proficientibus parum de ſe aliquid ſenſibus noſtris aperit, ſi tamen dici in illo parum, vel aliquid poteſt. Facit & illud Auguſt. toties repetitum. Trinitas beatiſſima ſibi ſola nota eſt. Et Philo lib. de præmijs & pœnis ſolem hunc viſibilem, num

Luc. 10.

Matth. 11.

Matth. 16.

D. Iren.

D.Greg.

D.Auguſt.

Philo.

A alia re, quam ſole ipſo adiuti cernimus? Lucis aſpectum nonne luci debemus? Ad eundem ſane modum etiam Deus per ſeipſum illuſtrat ſui notitiam, cooperante nemine, quod ea res excedat vires omnium. Proinde *Auguſt. ſoliloqui. cap. 5. Semper cæcus fuiſſem, niſi me tu illuminaſſes. Et 4. Confeſſ. cap. 16. Seu tu Domine, quia & celeritas intelligendi, & diſcernendi acumen, donum tuum eſt.* Cum igitur ex noſtris tan-

B tam inopiam patiamur, & ad tam multa indigeamus ſapientia, neceſſarium nobis eſt eam à Deo ſummis precibus poſtulare. Nam qui remedium non quærunt ſuæ egeſtati, digni ſunt qui in ea tabeſcant, ſicut dixit *Auguſt. lib. de Nat. & Gra. c. 17.*

D.Auguſt.

§. III.

C

Proponitur affluentia diuinæ liberalitatis.

COGNOSCENS diuinam liberalitatem Iacob dixit fratri ſuo: *Suſcipe benedictionem, quam donauit mihi Deus, tribuens omnia*, Vbi pro cognomine diuinitatis ponitur, quod omnia tribuat, idque dixit *Philo. lib. de ſomnijs.* Secundum naturam conueniſt Deo dare, imo ipſa natura

Gen. 33.

Philo.

D Dei eſt dare, quod proſequitur *D.Thom. 1. contra gent. cap. 39.* vbi ait liberalitatem eſſe virtutem maxime propriam Dei, quia ſolus ſe communicat, ſicut fons bonitatis. *Et Auguſt. tract. 19. in ioan.* Deus tibi totum eſt. Si eſuris, panis tuus eſt, ſi ſitis, aqua tibi eſt, ſi in tenebris es, lumen, ſi nudus, immortalitate tibi veſtis eſt, & *Bern. ſerm. 3. de Circunciſ.* Totus mihi datus, & totus in meos vſus expenſus, & *ſerm. 57. in Cant.*

D.Thom.

D.Auguſt.

D.Bern.

E Non eſt, qui ſimilis ſit tibi, munerator copioſiſſime, remunerator æquiſſime, gratis reſpicis humiles, miſericorditer ſaluas peccatores. Quibus habet ſimilia *Hieron. ad Triphonem. Et Chryſ. hom. 9. in epiſt. ad Roman. & Ambroſ. in Pſal. 1.*

D.Hier.
D. Chryſ.
D.Amb.

Expendit autem *Chryſoſt. hom. 14. in Gen.* Summam Dei liberalitatem, qui prior nobis ſemper eſt in donis, nulla ex parte noſtri expectata ratione, quis pro dignitate, ait, admirabitur communis omnium noſtri

patris liberalitatem: Cum nullum adhuc bonitatis ſpecimen præ ſe ferret Adam, tanta à Deo beneficia accepit? Neq; enim dimidiatam illi dedit rerum fruitionem, neque à pluribus abſtinere iuſſit & cæteris frui: ſed participem omnium, quæ ſunt in paradiſo eſſe voluit; ab vno ſolo ligno abſtinere præcepit, monſtrans re ipſa, nullius alterius gratia hoc ipſum ſe facere, quàm vt tantorum beneficiorum Authorem cognoſcere poſſet. Sicut autem in reconditis diuinæ prædeſtinationis myſteriis Paulus penitus cæcutiens ad diuinas ſapientiæ Dei diuitias recurrit, ſic & nos in diuinæ affluentiæ pelago omnes capiente, debemus recurrere ad diuitias diuinæ liberalitatis, non enim aliunde videtur emanare hæc in omnes affluentia, niſi ex ſummis diuitiis bonitatis diuinæ. *Rom. 11.*

Murmurauerat ingratus populus contra Moyſem & Aaron, qui allium potius, & cepe, quam cœlum flagrare malebat, ſicut eleganter loquitur *Tertull. lib. contra Pſychicos cap. 5.* Volens vero diuina liberalitas ipſorum ora, cibo aliunde allato replere, & obturare cæleſti, dixerunt Moyſes & Aaron ad omnes filios Iſrael, *Mane videbitis gloriam Domini:* hebraice habetur, *diuitias Domini:* quis enim alius pro gloria duceret, peſſimæ genti, & populo nequiſſimo cibum, & optimum & affluenter miniſtrare, niſi is, qui diues eſt in bonitate, & qui nec diminutionem in bonis patitur, nec retentionem? *Tertull.* *Exod. 16.*

Dixit Dominus ad Abraham. *Tibi, & ſemini tuo poſt te dabo omnem terram Chanaam in poſſeſſionem ſempiternam, & ero eorum Deus.* Vbi D. Chryſ. homil. 39. merito inquirit, quid hæc vltima verba ſignificent. Quid eſt, inquit, & erò eorum Deus? & reſpondet. Multam me eorum curam habere oſtendam, & meum ſubſidiũ illis præſtabo; quod & diuinam bonitatem oſtendit, & Dei liberalitatẽ in homines aperte probat. *Gen. 16.* *D. Chryſ.*

Homo erat in ſynagoga habens Dæmonium immundum, & exclamauit voce magna dicens: Sine, quid nobis, & tibi Ieſu Nazarene? veniſti perdere nos; & increpauit illum Ieſus dicens, Obmuteſce, & exi ab eo: Exijt ab illo, nihilque illum nocuit. Difficultas hoc loco eſt: quidnam ſignificet verbum illud, per- *Luc. 4.* *Diaboli in homines odium.*

A dere. Multi, multa dicunt. Id nobis videtur congruentius, perditionem ſuam hoc loco vocare dæmonem, ſi non amplius permittatur nocere mortalibus (nec enim aliud diſcriminis eſt inter pœnam eorum dæmonum, qui in abyſſo agunt, & eorum, qui in hoc aere, omnes ſiquidem diuina carent viſione, & dolore torquentur, & in hoc ſenſu perditi iam ſunt) vſque adeo tamen oderunt homines, & ſalutis eorum tor-
B quentur inuidia, vt perditionem ſuam putent, & prædicent, ſi eis nocere prohibeantur. Licet autem Dominus Ieſus veniſſet perdere dæmones, & eorum in homines præſertim prædeſtinatos, imperium abolere, non tamen ſtatim, ſed paulatim id effecturus erat, & completurus in die iudicij. Nec primaria ratio veniendi in mundum fuerat dæmonis perditio, vt falſo dæmon conquerebatur, ſed hominum ſalus, & re-
C demptio.

His ergo poſitis audiamus elegantem huius loci expoſitionem apud *Tertull. lib. 4. contra Marcio. c. 7. increpuit,* inquit, *illum Ieſus, plene vt inuidioſum, & in ipſa confeſſione petulantem, & male adulantem, quaſi hæc eſſet ſumma gloria Chriſti, ſi ad perditionem dæmonum veniſſet, & non potius ad hominum ſalutem, qui nec diſcipulos de ſubactione ſpirituum, ſed de candida ſalutis*
D *gloriari volebat.* Sic ille. Quæ verba oſtendunt Dei naturam, & bonitatem ad bona potius largienda promptiſſimam, non ad pœnam aliquam infligendam; qui enim dat omnibus affluenter, non niſi prouocatus punit, & affligit. Quod oſtendit aperte id, quod Chriſtus Dominus dixit: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra, euntes ergo docete omnes gentes, &c. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui*
E *vero non crediderit, condemnabitur,* vbi vides, & poteſtatem acceptam, in hominum ſalutem impendi, & ex ſe ſalutem promittere, condemnationem vero, non niſi prouocatum incredulitate, minari. *Tertull.* *Mat. vlt.*

Quod inſuper in hac affluentia diuinæ liberalitatis adnotare libet, eſt, quod Dei beneficia, quia magna, illam ſtatim teſtantur, & diuinam largitatem oſtendunt. Pro qua re eſt ille locus cum dicitur, *nunciatum eſt regi, quod benedixiſſet Dominus Obededom,* *2. Reg. 2.*

Digitized by Google

dem , & omnia eius,propter arcam Dei, etenim illo modico tempore, quo fuit arca in domo Obededom , credendum eſt prolem eius, Deum multiplicaſſe , fructus inſuper agrorum & iumentorum, & omnem ſubſtantiam eius;dediſſeque illi hilaritatem & ſalutem, ita vt in omnibus rebus ipſius apparuerit augmentum. Inquirit ergo iam
Abul. *Abul.ibi q.* 13. quomodo ſciebatur , quod iſta benedictio eſſet propter arcam, & reſpondet. Quod cognoſcebatur ex duobus: Primo ex magnitudine ſua, nam licet alias homines augeantur in bonis , ſicut communiter accidit,illa augmenta ſunt parua , vel non veniunt accumulata , in Obededó autem venerunt magna bona , qualia non ſolent accidere communiter , deinde quia aliqua ei acciderunt bono , quæ in nullis hominibus, vel in raris viſa ſunt , ex quo apparebat non venire illud ex communi fortuna , ſed ex ſpeciali Dei munere. Vnde iam colligimus ea bona , quæ à Deo proueniunt, & in magnitudine, & in qualitate diuinam teſtari affluentiam , & liberalitatem.

D. Fulg. Ponderauit autem *Fulgentius in Prologo librorum ad Filom.* hanc Dei in donando affluentiam. *Ecce*,inquit , *qualis eſt Dominus noſter, vt donando debeat , & quanto magis donat , tanto magis eum debitorem eſſe non pigeat.* Pro qua re facit ille locus quando poſtquā Deus ſitientem populum percuſſione virgæ ad petram ſatiauit aqua, venit Amalech , & pugnabat contra filios
Exod.17. Iſrael, dixitque Moyſes ad Ioſue ; *Pugna contra Amalech cras , ego ſtabo in vertice collis habens virgam Dei in manu mea.* Vbi paraphraſis Cald.per explicationem addit: virgam,qua facta ſunt miracula, quaſi vellet Moyſes ſumendo virgam in manu, ipſa propoſitione acceptorum beneficiorum , quæ per virgam diuinitus facta fuerant , Deum obligare ad fugandos, debellandoſque hoſtes Iſrael:qua itidem arte vſus eſt
Gen.32. Iacob, dum timens fratrem Eſau, & volens ab eo diuinitus eripi, hoc ab eo poſtulat proponendo , & numerando , quæ à Deo acceperat beneficia. *In baculo* , inquit; *meo tranſiui Iordanem, nunc cum duabus turmis regredior, erue me de manu fratris mei Eſau* Conſtituit Iacob Deum debitorem ſibi in

A ea occaſione ſubueniendi , ex beneficiis, quæ iam à Deo fatetur accepiſſe donando enim debitor conſtituitur qui donat omnia affluenter.

Oſtendit hanc Dei bonitatem id , quod optime notauit *Abulen.* in eo quod Dauid in expeditione , quam fecit contra inobe- Abul.
dientem filium Abſalom, dum ſtaret iuxta portam, populuſque per turmas ſuas aggrederetur centeni, & milleni, præcepit Ioab,
B & Abiſai, & Aethai, dicens , *Seruate mihi puerum Abſalon,* vbi in Hebræo eſt. *Man-* 2.Reg.18.
ſueſcite, vel leniter ite ſuper Abſalonem. Vbi Hebræi exponunt noluiſſe Dauidem , vt milites contra Abſalonem cum magno impetu irent:ſed cur quæſo lenitatem præcepit,cum eum vt communem hoſtem aggredi vult,& in eum exercitum inſtruit, & expedit?vel cur parcem dum præcepit ante congreſſum?quæſtioni ſatis facit *Abul.q.7.*
C Dauid,inquit, erat certus de victoria ſuorum.Sed dicet aliquis vnde Dauid erat certus ? reſpondendum , quod Dauid orauit Dominum , vt infatuaret conſilium Achi- 2.Reg.19.
tophel, & ſic factum eſt : dicitur enim in ſacro textu,quod nutu Dei diſſipatum fuerat conſilium Achitophel, quod erat vtile, & ideo ſic confidebat Dauid, quod iam in omnibus , quæ erant contra Abſalonem Deus exaudiet eum ; primum namque be-
D neficium pignus cæterorum ſequentium erat.

Hinc iam eſt quod ſibi vim videtur inferre Deus opt.max. quando ſeſe in omnes ſumme liberaliter non diffundit.Quod notauit *Guar. ſerm.3. de Annunt.* his verbis. Omnium humanarum infirmitatum , vel iniuriarum, quas pro nobis pertulit diuina dignatio, ſicut tempore primam , ſic etiam humilitate fere maximam exiſtimo , quod
E in vtero nouem menſiũ tempore Maieſtas illa incircunſcripta paſſa eſt contineri, quando ita penitus à ſemetipſo defeciſſe viſus eſt ? Tanto tempore nihil illa ſapientia loquitur ? nihil illa virtus manifeſtum operatur? nullo ſigno maieſtas,quæ clauſa latet proditur ? Non ſic in cruce, &c. Vim enim ſibi videbatur inferre , dum ſe non affluenter communicabat , nec pretioſum imo infiniti valoris ſanguinem largiſſime effundebat pariter cum vita.

4

Confir-

Confirmatur inſuper hæc diuina liberalitas ex eo quod notauit *Plut. Et Euſeb. Cæſ. lib. 2. de Præparat.* imagines, ſcilicet, quæ ab Ægyptijs decernebãtur dijs, ligneas fuiſſe, non lapideas: quia lapis durus, & infructuoſus eſt, nec etiam fuiſſe aureas, aut argenteas, quia ſunt colores terræ ſterilis, & infecundæ. Et de Cyro qui adhuc viuens, vt habet Arrianus à Perſis, & Medis, Deus habitus eſt, refert Xenophon, inſtante morte, iuſſiſſe ne in aureo argenteoue loculo conderetur, ſed terræ mandaretur, vt etiam mortuus ſimul cum terra fructificaret, ne id quod Deo naturale erat, nempe dare, & prodeſſe in morte amitteret. Cumque hi vel in media caligine cognoſcerent Dei affluentem liberalitatem, quid mirum ſi Iacobus dicat Deum dare omnia affluenter?

Deus plura dat nobis quam petamus.
D. Chryſ.
D. Hier.
Epeſ. 3.

Quod ſi intelligas idem eſſe dare affluenter, atque dare pluſquam ab eo poſtuletur, videatur *Chryſoſt. hom. 27. in Geneſ.* & D. *Hieron.* in epiſt. ad Rufinum tom. 1. vbi docet Deum plus tribuere, quam rogetur, quo ſenſu dixit Apoſt. ad. Eph. cap. 3. *Qui potens eſt omnia facere ſuperabundanter, quam poſſimus, aut intelligimus.* Facit etiam *Caſſianus collat. 13. cap. 16.* dum ponderat regulum, de quo Ioan. cap. 4. qui dum facilius credit ægrotantem filium ſuum poſſe curari, quam mortuum ſuſcitari præſentiam Domini feſtinum imploraſſe, dicendo, *Domine deſcende priuſquam moriatur filius meus*, cuius infidelitatem licet Dominus arguerit, tamen non ſecundum infirmitatem fidei eius gratiam ſuæ diuinitatis exercuit, nec præſentia corporali, quemadmodum ille lethales febrium morbos, ſed verbo ſuæ poteſtatis excluſit, quam ſuperabundantiam gratiæ etiam in illius paralytici curatione Dominum legimus effudiſſe, cui ei langoris ſui tantum, quo corpus fuerat reſolutum remedia poſſent, animæ prius ingerit ſanitatem, deinde corporis. Videndus etiam *Bernar.* qui hoc in Patre filij perditiſſimi ſic probauit *ſer. contra vitium ingratitudinis.* Prodigus certe filius ad filiorum numerum aſpirare timebat beatum ſe reputans ſi forte vel in mercenariorum numerum reciperetur, minime tamen ſufficere potuit paternæ pietati, niſi

Ioan. 4.
D. Bern.
Luc. 15.

A tam copioſam miſericordiam ei exhiberet, cui poſſet & ipſe, qui nunquam à patre diſceſſerat filius, inuidere: quod etiam notauit *Chryſoſt. homil. 20. ex varijs in Matt.* cum ponderat Dominum abſoluiſſe ſeruum multo debito obſtrictum, qui ſolam dilationem ad ſolutionem poſtulabat. Ille, ait Chryſoſt. dilationem petijt, hic omnino remiſit, pluſque impetrauit ille, quam petierat. Quapropter, & Paulus ait: *qui poteſt*

Math. 18.
D. Chryſ.
Epheſ. 3.

B *omnia præſtare ſuperabundanter* quæcumque petimus, aut cogitamus. Nam ne cogitare quidem potes tantum, quantum ille paratus eſt tibi largiri. Ne te igitur pudeat, neuè erubeſcas, imò erubeſce quidem propter peccata, ſed caue ne deſperes, quin potius accede, vt dominum tibi propitium reddas, occaſionemque illi des per remiſſionem peccatorum clementiam ſuam erga te declarandi. Qui ſi timueris accedere,

C impediuiſti ipſius bonitatem largiſſimæque eius benignitati quantum in te fuit obſtitiſti.

Si vero cauſam iſtius affluentiæ requiras nullam aliã, eo modo quo in Deo aſſignari poteſt; inuenies, niſi diuinam bonitatem ſeu ipſius diuitias, namque liberalitas iuxta *Baſil. reg. breui. reſp. 214.* eſt quando quis etiam non requiſitus, abſque precedentibus meritis, ſua ſponte, & voluntate etiam in-

Liberalitas quid ſit

D gratis benefacit, ex parteque hoc aſſequutus *Senec. lib. 4. de Benef. c. 3.* dixit: Nulla Deo dandi beneficij cauſa eſt. Similia habet *c. 4. & lib. 5.* vbi docet Deum cum ſit natura beneficus præſtare nobis non ſolum ea, quæ pertinent ad neceſſitatem, ſed quæ ad voluptatem, quod dixerat elegantius D. Paulus 1. ad Tim. 4. *qui præſtat nobis abunde omnia ad fruendum*, quod poteſt

E explicari ex *Auguſt. lib. 1. de doctrin. Chriſt. c. 4.* quod Deus nobis tribuat temporalia, & ſpiritualia; temporalia quidem ad vtendum; ſpiritualia vero & æterna ad fruendum. Videndus etiam *Plut. lib. de diſcrimine adulat. amici.* Officium, inquit, quod ab amico proficiſcitur, nihil oſtentationis aut plauſibilitatis habet, hoc pacto etiam arbitror Deos plerumque bene mereri de mortalibus, vt nõ cenſeantur bene mereri, & ob id ipſum bene facere arbitror Deum, quod ſuapte natura gaudeat benefacere.

D. Auguſt.

§. III.

§. IV.

Imitatur Dei naturam beneficus homo.

PRædictam Dei in donando affluentiam imitatur beneficus homo. Nihil enim tam diuinum habet homo, quam beneficentiam, ſicut docet *Nazianz. orat.17. Licet*, inquit, *tibi nullo labore Deum fieri, noli diuinitatis conſequendæ occaſionem abijcere. Et orat.16. Fac calamitoſo ſis Deus, Dei miſericordiam imitando.* Et *Clem. Alexand. 2. Stromat.* reuera imago Dei eſt benefaciens homo. Quod proſequitur *Chryſoſt. hom. 7. de eleemoſynis*: & probat *Theodoret. quæſt. 20. in Gen.* dum quærit, qua in re conſiſtat ratio imaginis Dei in homine, ad quam dicitur creatus. Quemadmodum, ait, Deus longanimis eſt, ita homo longanimis habet ſe ad imaginem Dei, eamque imitatur per beneficentiam, & liberalitatem. Qua de re multa habet *Philo. lib. de creat. Principis. Et lib. de Iudice lib. 1. legis allegor.* docuitque *D. Leo ſerm. 6. de Collectis ubi* ait. In aliorum indigentia materia vobis data eſt diuinæ bonitatis imitandæ, vt per vos etiam in alios diuina beneficia tranſirent. Idemque habet *ſerm. 10. de Quadrag.* & *Hilar. in c. 10. Matt.* ad ea verba. Sicut gratis accepimus: quod etiam agnouit Tullius, dum oratione pro Quinto Ligario ait. Homines ad Deos nulla re propius accedunt, quam dando, nihil habet fortuna melius, quam vt poſſis, nec natura melius, quam vt velis ſeruare quamplurimos.

Nazian.

Clem. Alex.

D. Chryſ.

Imago Dei in homine in quo conſiſtat.

Philo.

D. Leo.

D. Hilar.

Is igitur homo qui alijs beneficus non fuerit, nec in eos contulerit beneficia, nec homo fere cenſendus eſt, fruſtraque in mundo eſſe exiſtimandum de illo eſt. Ad cuius rei confirmationem facit elegans locus *Ruperti lib. 1. in Gen. c. 8.* vbi quærit cur cum quatuor mundi ſint elementa, ignis, aer, aqua, & terra, hæc duo tantum, ſcilicet terram, & aquam, ſcriptor ſacræ hiſtoriæ ſuis nominibus expreſſerit, & aerem non proprio, ſed tenebrarũ nomine ſignificauerit, ignis vero nullatenus meminerit.

A Videtur ergo ſentire propterea aerem alieno nomine fuiſſe nuncupatum, quia vna tantum lux ex eo prodijt, at vero aquam & terram ſimpliciter nominatas, quia pluribus rebus producendis materiam ſubminiſtrarunt; ignem vero nuſquam nominatum, quia nihil ex eo productum memorat ſacer textus. Ait ergo Rupertus: Conſtat quia de tenebris iſtis, quæ erant ſuper faciem abyſſi, lux effulſit teſtante Paulo,
B cum dicit, quia Deus, *qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere illuxit in cordibus noſtris.* Non, ait, in tenebris, ſed de tenebris Deus lucem ſplendeſcere dixit. Porro de terra, & aquis productæ ſunt omnium ſpecies rerum, quas nouimus. Solus ignis licet gignentibus terræ, & aquis cooperetur, nihil tamen ex ipſo gignitur, & proinde de hoc elemento non iniuria ſiletur, quaſi fruſtra in mundo eſſe cenſeatur. Si id ergo
C elementum, quod cæteris rebus non profuit quaſi non ſit, à Deo præteritur ſilentio, nec illius aliqua fit mentio, quanto maiori ratione ille homo inutilis cenſebitur, & quaſi non ſit reputabitur, qui oblitus Dei ſimilitudinem, quam benefaciendo gerit, nulli ſubuenit, nemini prodeſt, adiumentoue eſt?

2. Cor. 4.

Sed eo deuentum eſt, vt iam homines non Deum velint imitari ſed eos, qui ſimul
D cum Abimelech ad Iſaac venerunt, vt contraherent cum illo amicitiã, ad quam conciliandam hoc ſolum proponunt: *Nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet.* Vbi quidam ex recentioribus dixit. Latronum miſericordia, cum non quantum valent nocent. Pro beneficio enim ducunt, nullum malũ intuliſſe: quæ etiam eſt miſericordia, & beneficentia noſtri temporis; ſatis namque beneficus cenſetur
E homo, qui nullum malum infert, nullumue bonum aufert.

Gen. 26.

Cæterum ſicut dixit *D. Leo ſerm. 1. de Ieiunio ſept. menſ.* parum eſt non auferre aliena, niſi largiaris, & propria, & *Chryſoſt. homil. 16. in epiſt. ad Epheſ.* Mihi nihil facere, hoc ipſum eſt malum facere. Ideoque in ſacra ſcriptura ſancti vocantur benefici, vt patet ex Pſal. 4. *Scitote quia mirificauit Dominus ſanctum ſuum.* vbi vox Hebræa ſignificat beneficum, & miſeri-

D. Leo.

D. Chryſ.

Pſal. 4.

non omnes mortuos ſuſcitabat. Videt igi- A
tur in alieni neceſſitate, & qualiter in nobis af-
fluat, qui lachrymatur quando vnum, &
non omnes (quod tamen faceret) ad vitam
reuocat.

Nec mirum quod det omnibus affluen-
ter, quando menſura bonorum, quæ nobis
communicat, eſt bonitas ipſius, ſicut dixit
Philo lib. de ſacrificio Abelis & Cain. Merito
Pſal. 102. proinde Dauid dixit Pſal. 102. *qui coronat*
te in miſerationibus, quia nullus ſi aduertat, B
ſe liberum aliqua ex parte, aut ratione in-
ueniet à diuina liberalitate, quæ omnes
circunquaque, & affluenter aſtringit, am-
plectitur, & perfundit.

§ VI.

Vera liberalitas beneficia non commemorat, nec exprobrat. C

Secundam diuinæ liberalitatis proprie-
tatem in eo poſitam docet Iacobus,
quod collata beneficia Deus non impropere-
ret, ne ipſum aut quod det pœnitere videa-
tur, aut lucrum quærere, aut accipientem
pudore afficiat. Hinc eſt quod Deus dixerit.
Iſa. 55. *Sicut exaltantur cæli à terra, ſic exaltatæ*
ſunt viæ meæ, à vijs veſtris. Quibus verbis
videtur ſignificare, quod ſicut cælum, ſeu D
corpora cæleſtia in hæc inferiora influunt
abſque eo quod à terra aliquid accipiant, è
contra vero terra, niſi vel ſemina, vel plu-
uias deſuper accipiat, nihil omnino pro-
fert, ſic etiam, & Deus omnia nobis dona
elargitur, ductus propria bonitate, & libe-
ralitate, quin à nobis aliquid accipiat, aut
velit eum nullo indigeat, vnde nec im-
properat, nec pudefacit eum, cui bona e-
largitur. E

Hoc docuit Booz quando meſſoribus
Ruth c. 2. dixit, *de veſtris quoque manipulis proijcite*
de induſtria, & remanere permittite, vt
Ruth 5. *abſque rubore colligat, & colligentem nemo*
corripiat. vbi viduæ Ruth, & neceſſitati, &
honori conſuluit; quod perfecta liberalitas
ad inſtar diuinæ, debet maxime præ oculis
habere. Verus quippe beneficus, non im-
properat dona, quia dona ſunt, ſicut dixit
D. Bern. *Bern. ſerm. 16. in Cant.* vbi etiam fatetur,

A Deum ideo non improperare dum affluen-
ter dat, quia non vendit, & ſine pœnitentia
ſunt dona eius, & *Ambr. lib. Offic. cap.* 30. D. Amb.
Perfecta, inquit, liberalitas eſt, vbi ſilentio
quis tegit opus ſuum, & neceſſitatibus ſin-
gulorum occulte ſubuenit, quem laudat os
pauperis, & non labia ſua. Affectus tuus
nomen imponit operi tuo, quomodo à te
proficiſcitur, ſic æſtimatur, beneficium
enim quod honori viduæ, aut virgini peri-
B clitanti occurrit, non debet eius famæ, pu-
dorive obeſſe.

Et hæc videtur fuiſſe ratio, cur in ſacra *Honor in*
ſcriptura beneficia, & eleemoſynæ hono- *ſcripturis*
ris nomine intelligantur, ſicut notauit *D.* *quid ſignificet*
Hieronym. in cap. 15. Matth. ad illa verba: *D. Hier.*
Deus dixit: honora patrem tuum, & matrem
Honor, inquit, in ſcripturis non tantum in
ſalutationibus, quantum in eleemoſynis
ſentitur. *Honora*, inquit, Apoſtolus, *viduas* *1. ad Tim. 5.*
C *quæ vere viduæ ſunt*, hic honor donum *Ibid.*
intelligitur. Et alio in loco *Presbiteri du-* *Num. 22.*
plici honore honorandi, *maxime qui labo-*
rant in verbo Dei: Hinc eſt quod Balac di- *Eccle. 18.*
cebat, *paratus ſum honorare te*, in beneficiis
enim, & honor cernitur dantis, & honori
proſpicitur recipientis. Stultus vero acriter
improperabit, exigua dans, multa impro-
perans. Ideoque Abraham noluit oblata *Gen. 14.*
accipere ne dicas, inquit, *ego ditaui Abra-*
D *ham.*

Præſenſque probat inſtitutum id, quod *1. Reg. 17.*
notauit *Chryſoſt. hom.* 1. *in pſal.* 50. *tom.* 1.
quando Saul induit veſtimentis ſuis Da-
uid, & impoſuit galeam, veſtiuitque cum
lorica: quod cum feciſſet Rex, progredi
iuxta morē non valebat, quia, inquit *Chry-* *D. Chryſoſt.*
ſoſt. non permittebat hoc fieri Deus, ſed vt
nudus vinceret, & non arma Saulis virtu-
tem victoriæ partirentur, ne diceret Rex,
E quoniam arma vicere mea, proiicit arma, &
induit fiduciam. Vbi Saulis ſtultitiā oſten-
dit *Chryſoſt.* cum ſibi victoriæ triumphum
arrogaret, ſi de ſtrenuitate adoleſcentis de-
rogaret, quia cum propria armatura induiſ-
ſet. Odioſum ſane, & ſtultum hominum
genus, beneficia exprobrantiū contra præ-
ſcriptam à Iacobo regulam, quam *Seneca*
poſuit lib. 2. de benef. c. 10. his verbis. Bene-
ficij lex inter duos eſt, alter ſtatim obli-
uiſci debet dati, alter accepti; nonnunquam

Digitized by Google

lacerat animum, & premit ſrequens meritorum commemoratio. Et c.9. dixerat: beneficia in acta non mitto. Eſt autem in acta mittere, ſcripta ſeruare in perpetuam memoriam, quomodo apud Iuuenal.

Fient iſta palam, cupient & in acta referri.

Ideoque Martial.

Crede mihi, quamuis ingentia Poſthume dones
Authoris pereunt garrulitate ſui.

Quibus habet ſimilia *Plut. li. de Profect. virtut.* ſent. Quapropter, & verus liberalis Booz, cuius nuno meminimus, dixit *de veſtris manipulis proiicite de induſtria*: vbi ſi vocem Hebrẹã conſulamus ſicut ibi aduertit Rab. Salom. ambiguam inueniemus, quia etiam ſignificat obliuiſci, vnde poſſimus obliuiſcẽdo legere obliuiſcimini, quaſi diceret, ita hoc, pauperi viduæ ſpicas colligenti relinquite, vt ſimul ibi relinquatis memoriã huius beneficij, ne forte aliquando eius commemoratio ſubrepat, quæ ſimul exprobratio erit. Vnde & Comic. in Andr. dixit de quodam, qui vetuſtatem amicitiæ inculcabat, *iſthæc commemoratio exprobratio eſt.* Cum ergo in diuina liberalitate, quæ nobis imitanda proponitur, nullus prorſus defectus poſſit reperiri, merito Iacobus dicit beneficia ſua non improperat

Ruth 2.

Cæterum huic conditioni diuinæ liberalitatis, quod, ſcilicet, non improperet, videntur obſtare pleraque loca ſacræ ſcripturæ, in quibus Deus improperat Iſraelitis. *Haccine reddis Domino popule ſtulte?* Cum Dauidi ſuperiora dona exprobrat. Salomoni itidem cum ad idola defecit. Eſa. 1. *Filios enutriui, & exaltaui.* Et apud Oſeam cap. 2. enumerat beneficia collata in Iudæos, & abuſum illorum. Et Hierem 16. exprobrat beneficia eidẽ populo collata. Et Chriſtus Dominus tribus ciuitatibus, quas, & verbis, & ſignis vocauerat, *exprobrare cœpit.*

Deut. 32.
2. Reg. 12.
3. Reg. 11.
Math. 11.

Huic difficultati omnes reſpondent ex parte ſuæ bonitatis Deum non exprobrare, ſed id facere propter abuſionem, ingratitudinem, & demerita illorum, qui diuina beneficia receperunt, quod ita intelligendũ eſt, vt per talem exprobrationem velit Deus oſtendere, ſe iuſte diuina beneficia ab impijs auferre, imo & ſupplicia inferre. Niſi forte ea ſit ratio quare Deus collata beneficia objiciat, vt, ſcilicet, ingrati reſipiſcant, & maioribus beneficijs digni per cognitionem ingratitudinis, & eiuſdem pœnitentiam reddantur.

Ingrati beneficÿs ſunt indigni.

Oſtendit, igitur in primis exprobratio ingratos indignos, qui beneficijs acceptis potiantur: quod ſignificaſſe mihi videtur moriens Iacob, dum filio Ioſeph dixit: *Inueni gratiam in conſpectu tuo, pone manum tuam ſub fæmore meo, & facies mihi miſericordiam, & veritatem, vt non ſepelias me in Ægypto, ſed dormiam cum Patribus meis & auferas me de terra hac, condaſque in ſepulchro maiorum meorum.*

Gen. 47.

Si autem velimus inquirere quare Patriarcha tantus, ciuis Cœli, cui viuenti totus mundus exilium fuit, & adhuc in terra degenti cœli poſtes reſerati ſunt, tantopere de corpore ſuo curauit, & locum vbi puluis in puluerem reuerteretur. Audiamus quid *Rupertus* dixerit lib. 9. *in Gen. cap. 21.* Sic enim reſpondet, Quia terra repromiſſionis terra erat Domini Dei dicentis: *Terram in qua dormis dabo tibi, & ſemini tuo*, donum autem Dei, qualecumque ſit, ſiue magnum, ſiue paruum, cœleſte, ſiue terrenum, pro honore vel charitate dantis pretioſum eſt, & debet eſſe in oculis ſapientis; ideo Iacob tantam curam geſſit illius terræ ſaltem poſt mortem acquirendæ. Si ergo moriturus continuo promiſſiones terræ, quas acceperat, tanta cum gratiarum actione veneratus eſt, vt ſaltem mortuo corpore illam tenere cuperet, quanto magis viui poſſeſſores curare debuerunt, ſic in ea viuere, vt non iratus Deus donum ſuum, ingratis rurſus auferret? *Ita Rupert.* ex cuius diſcurſu illud colligimus, Dei dona in oculis habẽda, quo ſic eiſdem grati in poſſeſſione eorum ſecuri maneamus, à qua merito ingrati expelluntur.

Iacob cur de loco ſepulturæ ita ſollicitus.
Ruper.
Gen. 28.

Quod idem *Rupert. notauit lib. 2. in Geneſ. c. 39.* in primo parente, qui tot beneficia diuina accepta, per ingratitudinem tam cito amiſit. Animaduertendum eſt, inquit, quam pertinaciter primus homo terrenus à Creatoris laude mutus perſtitit, quam obſtinatis labijs ab omni gratiarum genere abſtinuit, & ingratum Domino Deo ſilentium dedit, formante Deo, & inſpirante

ſpira-

Digitized by Google

ſpiraculum vitæ, non ſuſpirauit eodem ſpiraculo vitæ acceptæ, in plaſtæ ſuæ faciem vt adoraret, & eum glorificaret. Qui ergo gratiam Dei non agnouit, non mirum quod ad hoc, vt peccaret, & omnia bona amitteret, deuenisſet. Aduertit autem *D. Chryſoſt. hom.* 18. *in Geneſ.* Propterea Euam nimium ſanctiſſimum Abel peperiſſe Dei dono, quia pro primo gratias egerat dicendo: *Accepi hominem per deum.* Nec omittendus *Cyrillus in cap. 4. Ioan.* vbi ponderat Chriſtum Dominum ſecundo in Cana Galilææ veniſſe, quia libenter cum gratis hominibus conuerſatur, maiora beneficia paratus largiri, ſi memores ſunt perceptorum. Videndus item *Aug. lib. 1. de doctrina Chriſt. cap.* 1.

D. Chryſoſt. Gr. ſtis plura beneficia meretur.
Geneſ. 4.
D. Cyril. Ioan. 2.
D. Auguſt.

Hinc eſt quod gratus ille, & fidelis ſeruus, qui quinque talenta acceperat, & quinque alia lucratus fuerat, ad Dominum accedens, non primum lucri talentorum memoriam fecit, ſed primum memorat, quæ accepit, poſtea quæ inuenit, ſicut notauit *Chryſoſt. hom.* 15. *de var. in Matt. loc.* Ideoque dum per gratitudinem meminit eorum, quæ acceperat, eorum pariter cum ijs, quæ fuerat lucratus poſſeſſor conſtituitur, e contra vero ingratis, & exprobrat, & aufert Deus ea bona, quæ contulerat. Negat enim beneficium, qui beneficium non honorat, ſicut dixit *Tertull. de Pœnit. c.* 4. *&* *c.* 3. ait, Quantulum diſpendij, ſi grato benefeceris. Quod proſequitur etiam *Bern. ſerm. contra vitium ingratitudinis*, dicens dum amiſſum reputat dator, quod ingratus accepit, cauet ſibi de cætero, ne tanto plura amitteret, quanto plura conferret ingrato. Quod idem *Bernard.* dixit *ſerm. 2. de Cœna Domini* Nunquam non perit, quod datur ingrato.

Mat. 25.
D. Chryſ.
Tertull.
D. Bern.

Non vult igitur ſua beneficia perire apud ingratos, proinde eiſdem exprobrat, vt innoteſcat eoſdem diuina bona non mereri, imo diuinam iuſtitiam prouocare: quod vtrumque dixit *D. Iren. lib. 4. contra hæreſes cap.* 24. Quemadmodum, inquit, Deus ſemper idem, ſic & homo in Deum inuentus, ſemper proficiet, exceptorium enim diuinæ bonitatis, & organum clarificationis eius, homo gratus ei, qui ſe fecit, & iterum: Exceptorium iuſti iudicij Dei homo ingratus,

D. Iren.

A Quod vitium ita vitandum docuit Chriſtus Dominus, vt etiam ante beneficia accepta docuerit gratias Deo agendas. Ideo enim antequam turbas fame pœne enectas ſaturaret, gratias egit, ſicut & antequam Lazarũ è ſepulchro rediuiuũ educeret; quod etiam feciſſe videtur Dauid Pſalm 17. Nam vbi nos legimus, *laudans inuocabo Dominum* D. Hieronymus tranſtulit, *laudatum inuocabo Dominũ*, quaſi prius gratias Deo B ageret, quam diuina beneficia poſtularet, imo ipſa gratiarum actione Deum ſibi ad beneficia conferenda conciliaret.

Matth. 15.
Ioan. 6.
Pſal. 17.

Quod ſi Deus nos ante beneficia gratos videre vult, memores profecto optabit acceptorum beneficiorum, quo facilius ei gratias pro illis referamus. Hinc eſt, quod poſt victoriam de Amalech conceſſam, Moyſi dixit: *Scribe hoc in monumentum in libro, & trade auribus Ioſue.* Vbi C beneficia, & opera a nobis commemorari inter præſentes ſolum non patitur, ſed ſcriptis ad poſteros etiam, quo eorum perpetua memoria cuſtodiatur, iubet. Hinc eſt quod de eadem hiſtoria ſemel, & iterum dicitur, memento: *ſcribantur* denique *hæc in generatione altera. & populus, qui creabitur laudabit nomen tuum.*

Exod. 17.
Deut. 25.
Iudith 4.
Pſal. 101.

Hinc etiam eſt quod quando ad ingreſſum promiſſæ terræ Deus aperuit Iordanem D filijs Iſrael, iuſſit Ioſue vt per electos duodecim viros extraherentur duodecim lapides è medio Iordanis alueo, ponerenturque in loco caſtrorum, vbi figenda erant ea nocte tentoria. Si quæras, in qua caſtrorum parte fuerint lapides collocati, Occurrit *Tertull. lib 4. aduerſus Marcio. c.* 13. dicens: Deprehendo duodecim lapides ab Ieſu de Iordane electos, & in arcam teſtamenti conditos. Ne quis vero mendũ E in Tertulliano hoc loco ſuſpicaretur, propriam eius opinionem fuiſſe aſſerit Pamelius, quod oſtendit num. 161. Cæterum nullatenus admittenda, quia tanti lapides non manibus, ſed humeris robuſtorũ hominum allati, quomodo arca non magna, rebus iam alijs, mannæ videlicet vrceo, Deuteronomij libro, & fortaſſe alijs rebus, de quibus cum Paulo Hebr. 9. ſolet diſputari, completa caperentur? cur deinde in arcam conderentur, cum neque ab æſtu,

Ioſ. 4.
Lapides ex Iordanis alueo accepti vbi poſiti ſint
Tertull.

 neque

mandat offerre munus ex lege, quia ſatis eam obtulerat, gloriam Deo reddens, ideo audit, *Fides tua te ſaluum fecit*, quia intellexerat veram ſe Deo omnipotenti oblationem, gratiarum ſcilicet actionem, apud verum templum, & verum Pontificem eius Chriſtum facere debere, ſic ille. Ex quibus verbis illud colligere poſſumus, nullum ſacrificium adeo gratum omnipotenti Deo, quam gratiarum actionem, qua, & diuinæ bonitati ſatisfacimus, & B eam dênuo nobis promeremus.

Tamque neceſſaria eſt gratitudinis virtus, vt ad omnia eam Paulus voluerit coniungere, dum ait: *Gratias agentes ſemper pro omnibus*. Vbi *D. Hieron.* ait. dupliciter intuendum, vt in tempore, & pro omnibus, quæ nobis accidunt Deo gratias referamus, vt non tantum pro iis, quæ bona putamus, ſed etiam quæ nos coarctant, & contra noſtram veniunt voluntatem, in C Dei præconium mens læta prorumpat: ſi igitur pro aduerſis gratias Deo debemus agere, quanto magis pro bonis liberaliter, & affluenter acceptis?

Ephes. 5.

D. Hier.

Illud igitur conſtituendum eſt, Deum ideo aliquando improperare, vt ingratos oſtēdat indignos, qui iam deinceps diuina affluentia fruantur. Qua in re adhuc diuina bonitas clementiſſime ſe gerit erga ingratos, dum & ſubtrahit affluentiam ſuæ libe- D ralitatis, quæ eis materiam diſtrictioris iudicij eſſe poterat, & improperat, vt in melius corrigantur. Dixit illud *Bernard. ſerm. contra vitium ingratitudinis*. Forte clemētia eſſe videtur ingratis negare, quod poſtulant, ne contingat nobis, vt tanto grauius de ingratitudine iudicemur quanto magis accumulatis beneficiis ingrati probabimur extitiſſe. *Et Diuus Ambroſ. ſ. 42.* Si taciti, & immemores fueri- E mus diuinorum beneficiorum, tanquam indigni eorum adminiſtratione fraudabimur, vt Deum quem beneficiis non cognouimus malis ingruentibus requiramus, & aduerſis ſtimulemur ad rogandum, qui pro proſperis gratias non egimus ad fruendum. Quibus habet ſimilia ſerm. 43.

D. Bern.

D. Ambr.

Quod vero exprobratio ingratos corrigat probat id, quod notauit *D. Gregor.* Papa, obliuionem, ſcilicet, diuinorum be-

D. Greg. 4. Mor. c. 17.

A neficiorum, eſſe morbum de quo intelligendum eſt illud. *Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis ſedent.* At vero ſicut dixit *Clemens Alexand. 1. Pæd. c. 5.* Medicamentorum potioni, aut applicationi ſimilis eſt exprobratio, quæ reſoluit, &c. Ambo probrum obiiciunt amicus, & inimicus, ſed inimicus quidem irridens, amicus autem beneuolens; amicabiliter enim exprobrauit Deus Dauidi, qui mox B pœnituit, reſipuit, & ad noua beneficia promerenda ſe aptauit; hoc etiam proſequitur *Chryſ. hom. 3. de Dauide & Saule tom. 1.* Quoties, inquit, nulla data occaſione, iactat quis, ac prædicat ſua in alium beneficia, nihilo potior eſt exprobrante. Cæterum quoties id facit, vt correpto perſuadeat, & malam de ipſo opinionem habentem flectat in diuerſum, is & curator eſt, & beneficus. Quod ſane fecit Dauid C haud quaquam à Saule gloriam captans, ſed iram in illo radicatam auellere ſtudens. Atque hoc nomine Saul collaudauit cum quod, & bene meritus eſſet, vbi Chryſoſt. alludit ad id, quod Dauid poſtquam in ſpelunca pepercit Sauli, dixit ei: *Ecce hodie viderunt oculi tui quod tradiderit te Dominus in manu mea*, vel quando dixit, *Tradidit te Dominus hodie in manu mea, & nolui extendere manum meam in Chriſtum* D *Domini*. Quando, ſcilicet, ingreſſus tentorium Saulis a nece abſtinuit, tulit tamen haſtam, & ſcyphum. Sic itaque intelligenda eſt diuina exprobratio erga ingratos, quæ ſingulare beneficium eſt, cum in eorum emendationem vergat, capacioreſque reddat ad diuinam affluentiam promerendam, & de hac exprobratione non eſt intelligendus præſens locus, ſed de illa, qua ſuperbe gloriatus quis exprobrat, quæ E bona in alterum contulit. Vnde *Bernar. ſerm. 16. in Cant.* Erubeſce anima mea, quoniam etſi illum non repetere, & non improperare decet, nos tamen omnino dedecet ingratos, immemoreſque extitiſſe.

Luc. 1.

D. Chryſ.

1. Reg. 24.

Cap. 26.

D. Bern.

TEXTVS

Digitized by Google

TEXTVS.

Et dabitur ei.

§ I.

Cur Deus peti velit, & de magna orationis efficacia, & potentia.

HAc constanti promiſſione nos inuitat Apoſtolus, ad perpetuum orationis ſtudium, ſiquidem perpetuo indigemus in hac vita ſapientia illa, de qua ſermo eſt. Is enim, qui promiſit: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo*, & alibi, *Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis*, ſapientiam poſtulatus, pro ſumma affluentia dabit. Et qui ad conuitia ſurdum ſe præbuit, ac mutum: & inter mortis dolores orationi, poſtulationiq; latronis incunctanter reſpondit, & dum memoria poſcitur, regnum concedit Luc. 23. ſicut ibi aduertit *Ambr.* dicens: vberior eſt gratia, quam precatio, ſemper enim plus Dominus tribuit, quam rogatur, is procul dubio dabit ſapientiam ei, qui in fide poſtulauerit.

Ioan. 16. *Marc.* 11. *Luc.* 23. *D. Ambr.*

Sed ſtatim hoc loco ea ſe offert quæſtio quam affert *D. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Domini cap 6.* Quid opus eſt, inquit, oratione ſiquidem Deus quid nobis opus ſit, iam nouit? Reſpondetque opus eſſe oratione, quia ipſa orationis intentio cor noſtrum ſerenat, & purgat, capaciuſque efficit ad excipienda diuina munera, quæ ſpiritualiter nobis infunduntur, non enim ambitione precum nos exaudit Deus, qui ſemper paratus eſt dare ſuã lucem nobis vitalem, ſed nos non ſemper parati ſumus accipere, cum inclinamur in alia. Et *Chryſoſt. hom. 19. in Matth. Orandum*, inquit, *non vt Deum doceas, ſed vt inflectas, vt familiaris efficiaris, vt humilieris orando, &c.* Hæc tamen ſimplex Iacobi promiſſio, nos omnes

D. Chryſ.

A ad orationem prouocat, propoſita infallibilitate conſequutionis, ſi pro indigentia poſtulemus. Quam promiſſionem in ſacris literis repetitam *D. Bernard. ſerm. 16. in Pſalm. Qui habitat*, ad illa verba, *Clamauit ad me & ego exaudiam eum*, dulcem legem appellat, quæ meritum exauditionis in clamore poſtulationis conſtituit, & *Clemens Alexand. 1. Pædag. c. 9.* afferens illud Iſa. c. 58. *Vocabunt me, & dicam, ecce* *Iſai.* 58.
B *adſum*. Celerius, inquit, exaudiſti quam ego expectaui Domine. *Et Chryſoſt.* ad illa verba Chriſti. Matth. 7. *Omnis qui petit accipit*, *Matth.* 7. ſiue iuſtus ſit, inquit, ſiue peccator, tantum petere non dubitet, cum conſtet neminem excludi, niſi qui petere recuſauerit. *Nazian. oratione in ſanctum baptiſmum.* *D. Nazian.* O miram beneficentiæ celeritatem, ò facilem contrahendi rationem, cum ab eo beneficium petitur, beneficio id ducit: prompta, muni-
C fica, atque prolixa natura eſt, iucundius dat, quam alij accipiant. *Et Orig. in epiſt. ad amicum ægrotum, tom. 9.* *Orig.* Peti ſe vult Deus, qui quod eſt nouum inter nos, ſolus petentem ſe amat, cui etiam ſolus quod mirabile eſt, iraſcitur niſi petatur.

Hinc eſt quod ea omnia, quæ difficiliora poſſent videri, poſtulatus Deus facile conceſſit, quo nos ad petendum inuitaret. A natura inditum eſt, vt ignis comburat, ſur-
D ſumque vſque ad proprium centrum feratur: Trium tamen puerorum petitio flammam ignis excuſſit, & Heliæ oratio ignem de cœlo deſcendere fecit, naturalemque Leonum ſæuitiam Danielis preces cicurarunt. *Dan.* 3. *4. Reg.* 1. *Dan.* 6. Quod ſi tempus edax eſt rerum, contra omnia ſublunaria præualens, orationi cedit. Nihil aliud enim eſt tempus, quam menſura motus, quo ſcilicet, omnes actiones noſtras metimur ſi tardæ, vel veloces
E ſint: Vnde dicimus conſumere tantum, vel tantum temporis, ſi quis vero primi mobilis motum cohiberet, hic proculdubio contra tempus præualeret. Poſtulauit Ioſue ne Sol, ac Luna mouerentur, & ſteterunt *Cap.* 10. Sol, & Luna donec vlciſceretur ſe gens de inimicis ſuis: & ita ceſſit tempus orationi.

Sed adhuc video quid maius conceſſum orationi; dum ad Petri preces, ſuper aquas eundem Petrũ videmus gradientem: quod intel-

Matt.14. intelligemus iuxta id, quod veteres Ægyptij expoſuêre, qui vt oſtenderent aliquid impoſſibile factu, pedes in aquæ ſuperficie inambulantes pro hieroglyphico faciebāt. Nemo ſiquidem eſt, qui neſciat nulla id humana ope, ingenióue fieri poſſe: Nihil enim magis irritum cedit, quam ſi quis plantas ſuper aquæ ſuperficiē firmare ſibi perſuaſerit, ad quod reſpexit *Cic. cum 3. offic.* fluxas labiles, & inconſtantes, Epicuri rationes eſſe diſſereret, quippe quæ minus in ſolido conſiſtant, quod aquæ hærent, vt aiunt: Id igitur quod impoſſibile, imo & pro impoſſibilitatis ſymbolo veteres circunferebant, id oratione poſſibile oſtendit Dominus,

Mat.14. quando ad petitionem Petri iuſſit, ac fecit eum venire ſuper aquam. Sed quid mirum quod impoſſibile redigat ad actum oratio, quando & ipſum omnipotentē Deum detinet, ac ligat? Ideoq; Moyſi orāti dixit: *Dimitte*

Exod.32. *te me, vt iraſcatur furor meus* Omnia igitur ſubiecta videmus orationi, cum ſe illi ipſemet Deus veluti ſubiiciat, omnia in oratione poſuit, qui omnia conceſſurū ſe expoſuit.

Poſtquam Salomon magnificum templum illud extruxit, deprecatus eſt Deum,

3.Reg.8. vt ſi populus Iſrael inimicos fugiſſet, & Deum in domo illa deprecaretur, Deus populum exaudiret. *Si clauſum*, inquit, *fuerit cælum, fames ſi oborta fuerit, ſi peccauerint tibi*, pleraque alia mala recenſendo orat D Deum, vt his omnibus ſubueniat, dummodo pro his malis orauerit populus in domo illa: Et ſtatim dixit Dominus ad Salomo-

Cap.9. nem. *Exaudiui orationem tuam, ſanctificaui domum hanc, quam ædificaſti, vt ponerem nomen meum ibi, id* eſt, ſicut expoſuit Vatab. *vocando ædem iſtam, ædem meam ſiue de nomine meo.* Iam vero ipſe Deus dixit: *Domus mea domus orationis vocabitur.* Mirum quod nolit eam vocari domum victoriæ, domum E abundantiæ, domum propitiationis, domum curationis; quæ omnia in ea domo promiſit inuenturos, qui oraturi accederent. Vocetur, inquit, domus orationis domus mea, vt intelligant homines, ſe omnia in oratione inuenturos, nihilque oranti vnquam defuturum. Dumque appellatur domus orationis virtualiter, & implicite appellatur domus, ſeu promptuarium omnium bonorum.

A Vnde poſſumus intelligere eam expoſitionem D. Thomæ, ad illa verba: *Dimitte me, aurora eſt.* vbi ſequutus, vt videtur, *Originem lib.3.* de principiis, & quantum ex eo poſſumus colligere *Hieron. in c. 6. ad Epheſ.* ait: Non puto, quod eodem modo luctaretur cum eo, quo communiter luctantes, ſed potius quod Angelus, ſiue Deus in ſpecie hominis ibi apparens, precibus, & attractiuis manibus & amplexibus tenebatur à Iacob: *Gen.32.* *D.Thom.* *Orig.* *D.Hier.*

B quæ expoſitio confirmari poteſt ex *Bernar. epiſt.120.* dum ait. Pugnabimus pro matre noſtra armis, quibus licet, non ſcutis, & gladiis, ſed precibus, fletibuſque ad Dominum. Subdit igitur D. Thom. explicans prædicta verba. *Dimitte me, iam enim aſcendit aurora.* Nota quod loquitur ad modum Domini, ſeu viri maturi, & honeſti, qui erubeſcit videri luctari, vel aliqua ſibi non condigna agere. Ex mente igitur D. *D.bern.* *D.Th.*

C Thomæ hæc lucta precibus agebatur ex parte Iacob. Et licet communis expoſitio eius loci ſit, vere corpoream fuiſſe luctam, ſemper neceſſario fatendum eſt, interueniſſe ibi orationem, ſaltem in petenda benedictione, quam cum lachrymis poſtulaſſe ait Oſeas c.12. Ait igitur ille Angelus, qui Dei perſonam agebat, dimitte me, noluit enim videri ſibi non condigna agere, quaſi erubuerit Deus, ſi quis videret Iacob deprecantem, & eum illico non exaudientem. *Oſee.12.*

Abſit autem erubeſcendi verbo inuidia. Eo enim vſus eſt *Ambroſ.* in ſimili, eleganti itidem expoſitione. Occurrens enim obiectioni Arrianorum, qua probare conabantur diſſimilitudinem, & inæqualitatem Patris, & Filij, ex reſponſione eiuſdem filij data ad id, quod mater filiorum Zebedæi poſtulabat de filijs; quando, ſcilicet, dixit, *Non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo*, ſic ait *Ambr. lib.5. de fide cap. 3.* Dominus cœli, atque terrarum verecundabatur (vt ſecundum aſſumptionem carnis, & virtutes animæ loquar) verecundabatur, inquam, & vt ipſius verbo vtar, confundebatur matri pro filijs poſtulanti etiam ſuæ ſedis conſortium denegare: quàm patiens, & clemens Dominus. Quàm alta ſapientia, & bona charitas! Volens enim oſtendere, quod non perfunctoriam rem aliquam diſcipuli poſtularent, *D. Amb.* *Mat.20.*

Digitized by Google

larent, ſed eam quam impetrare non poſſent, prærogatiuam eis paternæ honorificentiæ reſeruauit, non metuens, ne quid iuri proprio derogaret, qui *non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*, noluit videri, quod peterent, denegaſſe ſanctus, & bonus Dominus, qui mallet aliquid diſſimulare de iure, quam de charitate deponere. Ex qua expoſitione illud colligimus. Erubuiſſe Chriſtum Dominum negare id, quod ab eo poſtulabat mater filiorum Zebedæi, & maluiſſe ſuum honorem periclitari apud hæreticos, quam liberalitatem erga exorantem. Nam ſicut dixit *Ber. ſerm. 2. de ſancto Andrea.* Non poteſt iure negare petentibus, qui etiam non petentes prouocat, & hortatur vt petant, dum ait, *ſi vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris, quanto magis Pater veſter cœleſtis dabit?* Similiaque habet *D. Aug. ſerm. 36. de verbis Domini.* — *Philip. 2.* — *D. Bern.* — *Matth. 7.* — *D. August.*

Oratio noſtra cur interdum non exaudiatur.

Quod ſi aliquando indigentes, à Deo aliquid poſtulamus, & non accipimus contra id, quod Iacobus hoc loco docet, inde fortaſſis proueniet, quod indigos ac neceſſitate oppreſſos fratres petentes etiam non audimus, quod dixit *Baſil. hom. 8. in diuites.* Supplicantium ad Deum vox fruſtra clamat, & in aëra euaneſcit, ac diſſipatur. Nam & nos rogantes minime audimus, ob hoc campi ſteriles, quoniam & charitas friguit. Similia prorſus habet *Cypr. an. lib. de opere & eleemoſyna.* vbi inter alia affert illud. Qui obturat aures ne audiat imbecillum *& ipſe inuocabit Deum, & non erit qui exaudiat eum*, neque enim promereri miſericordiam Domini poterit, qui ad precem pauperis non fuerit humanus. *Chryſ. hom. 79. ad pop.* Cum deſeceris orans, & non acceperis, cogita quoties pauperem audiſti te petentem, & non exaudiſti, & tu quidem hoc ex crudelitate facis, Deus autem ex benignitate. — *D. Baſil.* — *Prou. 21.* — *D. Chryſ.*

A

TEXTVS.

Poſtulet autem in fide nihil hæſitans. Num. 6.

B

EXPOSITIO LITERALIS.

Non minima eſt hoc loco difficultas, quid nam intelligendum ſit nomine fidei, longè enim aliter hoc loco accipitur, atque cap. 2. cum dicitur: *Fides ſine operibus mortua eſt.* Nam pleriq; Scholaſtici Theologi intelligunt fiduciam, quæ nihil aliud eſt, quam modus quidam, & robur ſpei, vt ait *D. Thom. 2. 2. q. 129. art. 6.* Quod enim fides diſtinguatur à fiducia, plane colligi videtur ex illo, *in quo habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia per fidem eius:* vbi cauſam fiduciæ, dicit Paulus eſſe fidem. Et ideo ipſe effectus aliquando nomine cauſæ appellatur, ſcilicet, fiducia nomine fidei. Quo pacto intelligunt illud. *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* vbi videtur Chriſtus Dominus nomine fidei intellexiſſe fiduciam, ad illam enim habendam paulò antè fuerat diſcipulos exhortatus dicens: *habete fiduciam.* In qua etiam ſignificatione intelligunt illud: *Si habueritis fidem.* Pro qua ſententia videndus eſt *Vega lib. 9. in Trid. c. 28. & Lyndan. de quadripart. Inſtit. 1. p. lib. 2. c. 5. & Ianſen. in Concord. c. 32. & 35.* & recentiores Theologi ad initium 2. 2. *D. Thomæ*: quibus addendus eſt locus præſens ſimilis, *1. Ioan. 5. Hæc eſt fiducia, quam habemus ad eum, quia quodcũque petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos.* Facit & pro hac ſententia vſus Latinorum, qui fidem pro fiducia vſurpare ſolent, vt patet ex *Cicer. pro Quinto Ligario*, dicente: Animaduertite, qua fide defendam eius cauſam, qui perdo meam. *Et Terent. in Heant.* At mihi fides — C — *D. Thom.* — *Epheſ. 3.* — D — *Matth. 14.* — *Luc. 17.* — E

Digitized by Google

fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum.

Alij vero exiſtimant hoc loco fidem ſignificare veram fidem Catholicam, quæ requiritur ad efficaciam orationis, nam vt dixit Paulus: *Quomodo inuocabunt eum in quem non crediderunt?* Rom. 9. Vnde hoc, quod ait Iacobus: *in fide nihil haſitans.* Primo intelligi poteſt de hæſitatione repugnante veritati fidei diuinæ, quæ pertinet ad intellectum: non quia neceſſarium ſit vnicuique credere ſuam orationem habituram effectum abſolute, ſed ſolum ſub ea conditione, ſi habuerit omnes proprietates neceſſarias, ſub quibus promiſſio orationis facta eſt, ita vt non hæſitet de illa promiſſione; *Quidquid orantes petitis, credite, quia accipietis*: quæ in prædicto ſenſu intelligenda eſt.

Vel ſecundò ſi velimus Iacobum loqui de non hæſitatione in ipſo affectu orandi, ideo dicit, vt *poſtulans in fide, nihil haſitet*, non quia fides illa ſit fiducia, ſed quia eſt radix fiduciæ, & quia ex perfecta conſideratione fidei, diuinæque bonitatis, quam fides docet prouenit, vt fidelis oret cum firmo affectu, & ſine hæſitatione, ſicut Petrus dixit. 1. Pet. 5. *Cui reſiſtite fortes in fide*, non quia reſiſtere tentationi formaliter fiat per fidem, fit enim per voluntatem gratia adiutam, ſed quia fides eſt, quæ voluntatem mouet, & dirigit, & ita Paulus monet habere fiduciam in fide; & ob eandem cauſam, quando Chriſtus reprehendit Petrum quod eſſet modicæ fidei, & ſimiliter alios Apoſtolos de vera fide loquitur, neque eos reprehendit, quia dubitarent de veritate fidei, aut reuelationis, ſed quia haberent languidam fidem, & non recte vterentur illa, ad conſiderandum ea quæ poſſent affectum, & fiduciam erigere. Fieri enim poteſt, vt quis non habeat defectum in aſſenſu fidei, neque in certitudine, qua credit Deum eſſe fidelem in ſuis promiſſis, & tamen deficiat in applicanda practice hac veritate, & cognitione voluntati, vt ſecundum illam cum magna fiducia oret, ſi detur hæſitatio, vel tepeditas in voluntate.

Itaque ſecundum hanc ſententiam, fides hoc loco accipitur pro vera fide includente conditionem, quam includit promiſſio, & inſuper ipſam promiſſionem, ita vt credat Deum fidelem in promiſſis, etſi oratio habuerit omnes proprietates, & conditiones neceſſarias, eam futuram infallibilem, & ita talis fides, neque habeat hæſitationem in intellectu, neque admittat in voluntate; imo potius magnam fiduciam hoc eſt magnum ſpei robur, in voluntate excitet, & hæc videtur germana huius loci expoſitio, quæ deſumi poteſt ex *Cyril. Hieroſoly. Catecheſ.* 5. D. Cyril. & videtur eſſe de mente *Hieron. in dialogo contra Luciferianos* D. Hier. *Orig. & Chryſoſt. in cap. 8. Matt.* D. Chryſ. conſentaneaque eſt *D. Tho 2. 2. q. 129. art. 2.* Et pro ea videri poteſt *Tolet. Luc. 5. & Maldonat. Luc. 18.* quam bene poſuit *Suar. lib. 1. de Oratione c. 24.* Orandum igitur eſt in fide, id eſt, cum fide, ita vt nulla hæſitatio, ſeu dubitatio de diuina largitate admittatur, quo animus firmiter adhæreat Deo poſtulanti, & ab eo nullo dubio occurrente diuellatur.

§ I.

Fides ad orandum neceſſaria oſtenditur.

OStendit hic locus fidem maxime eſſe neceſſariam, vt Deum deprecemur, quod etiã docuit Chriſtus Dominus cum dixit: *Si habueritis fidem, & non haſitaueritis, omnia quacunque petieritis in oratione credentes accipietis.* Matth. 21. Vnde *Theophylact.* Theoph. Luc. 8. notauit, quod poſtquam Chriſtus Dominus fidem docuit, dixit. *Filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra?* merito, inquit, ſermoni de Oratione, ſermonem de fide contexuit, quoniam omnis orationis fundamentum, & baſis eſt fides quod proſequitur *Auguſt. ſer. 36. de verbis Domini* D. Auguſt. & *Ambroſ. ſerm. 3. in pſalm. 118.* D. Ambr. & *Chryſol. ſerm. 90.* Luc. 1. loquens de Zacharia, cui non credenti diuino oraculo abſtulit Deus vocem, ſic ait. Qui non credidit, tacuit, Propheta quia credidit gloriatur. *Credidi, propter quod loquutus ſum.* Pſal. 115. Fratres, dat verbum fides, negat infidelitas verbum, quaſi velit, non poſſe quempiam aperire os, niſi ex imperio, & dictamine fidei, quod teſtatur Dauid in allato teſtimonio.

D.Chryſoſt. Facit ad præſens inſtitutum id, quod A
1.Reg.1. docet *Chryſoſt. hom. 2. de fide Annæ.* cum
ponderat eiuſdem fidem, quæ, poſtquam
orauit Dominum pro filio obtinendo, ad-
dit ſacer textus, *Abiit mulier in viam ſuam
& comedit, vultúſque illius non ſunt am-
plius in diuerſa mutati* : quæ verba conti-
nent hebraiſmum, quem rectè expoſuit
Vatablus taliſque eſt. Neque vultus fuerunt
ei amplius, quod nos Luſitanè etiam dici-
mus habere, ſeu deponere vultum mœ- B
ſtú, ac triſtem. Vnde & alij vertunt, Neque
fuit amplius mœſta. Vides, ait Chryſoſ.
mulieris fidem, priuſquam acciperet, quod
poſtulauerat perinde confiſa eſt, quaſi iam
accepiſſet. In cauſa erat, quod oraret multo
ſtudio, citra omnem hæſitationem, aut di-
iudicationem: hanc ob rem abijt animo
pacato.

Pro hac autem fide neceſſaria ad oratio-
Ioan. 4. nem, & quæ debet expellere quodlibet ob- C
latum dubium, eſt optimus ille locus, cum
Chriſtus Dominus prophanæ mulieri di-
xit. *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui di-
cit tibi: Da mihi aquam, tu forſitan petiſſes
ab eo, & daret ibi.* Vbi notandum eſt, par-
ticulam dubitationis, non poni ex parte
eius, qui cōceſſurus eſſet, ſed ex parte eius,
qui rogaturus, tanta enim fide vult Deus, vt
ab eo beneficia petamus, quod ſi dubitatio
aliqua intercedat, tota ſit antecedēs oratio- D
nem, ſi forſan, ſcilicet, quis petat, vbi primū
vero petierit, fideliter credat, indubitanter-
que ſciat conſequuturum, quod poſtulat.

Vel tandem illud credere debemus, quod
D.Bern. docuit *Bern lib. de Anima c. 6.* Quoniam
aut dabit nobis, quod petimus, aut quod
nouerit nobis eſſe vtilius, quod etiam dixit
D.Auguſt. *Aug. tract. 6. ſuper 1. Ioan.* Deus ſi voluntati
non dat, ſaluti dat, quod proſequitur idem E
D.Proſp. *Aug. Pſal. 26. & epiſt. 150. Proſper. lib. ſent.
ſent. 212.*

§ II.

Maxima confidentia debet fidelis anima Deum orare.

VTcumque intelligatur hoc loco fides,
ſatis tamen docet vitandam eſſe hæſi-
tationem, & Deum orandum ſumma con-
fidentia, ac roborata ſpe aſſequendi id,

A quod à Deo poſtulatur. Quod notauit Ca-
iet. ad ea verba orationis dominicæ, *Pater* Mat. 6.
noster qui es in cœlis. Magna, inquit, dignitas
cuiuſlibet orantis, habere Patrem in cœlo:
recurrere enim iuberis ad Deum, non vt
ſeruus ad Dominū, ſed vt filius ad Patrem
filiali affectu, filiali fiducia, imo ſecuritate.
Et paulò inferius expendit cur à Deo quo-
tidianum poſtulemus panem; vt quolibet,
inquit, die ſoliciti ſimus ad recurrendum Cant. 5.
B ad Patrem cœleſtem.

Oritur autem hæc fiducia ex Dei boni-
tate, & eiuſdem promiſſionibus; nam ſicut
dixit Sponſa: Labia diuini ſponſi lilia qui-
dem ſunt; quia ipſius verba, quibus con-
ceſſionem promiſit orantibus, lilia quidem
producunt, in nobiſque ſpem, & confiden-
tiam excitant. Sunt enim lilia ſymbolum
ſpei & confidentiæ, ſicut late probat *Pie-
rius lib. 55. titulo de Lilio.* Vnde Poëta cum
C ſpem de Marcello conceptam ſignificare
vellet dixit — *Si qua fata aſpera rumpas
Tu Marcellus eris, manibus date lilia* Æneid. 6.
plenis.

Notanda proindeque eſt Sanctorum con-
fidentia in petendo, cum non deprecan-
do, ſed veluti imperando videantur
Deum orare, ſic dixit Dauid: *Deus iudi-
cium tuum Regi da.* & alibi. *Firmentur* Pſal. 71.
verba tua: ſic docuit Chriſtus Dominus. 3. Reg. 8.
D *Panem quotidianum da nobis, adueniat re-* Math. 6.
gnum tuum. vbi Orig. ait: Ingentis fiduciæ Orig.
eſt, imperare cum ores, quod etiam docuit Theod.
Theod. ad ea verba: *Spera in Domino, &* Pſal. 36.
dabit tibi petitiones cordis tui. Et Bern. ad D. Bern.
præſens inſtitutum expoſuit illud, quod
dixit Eſau patri ſuo, *Num vnam tantum*
benedictionem habes pater? in declamation. Gen. 27.
ſuper. *Ecce nos,* &c. ante finem. Infelix, in- Matth. 19.
E quit *Ber.* tu Eſau, qui hoc dixiſti. quanto
enim melius erat, dicere cum Propheta,
Vnam petij à Domino, hanc requiram. In-
dignus enim benedictione cæleſti conuin- Pſal. 23.
citur, qui dubio quærit affectu, & in fide
hæſitans poſtulat. quod oſtendit mulier il-
la, quæ ſanguinis fluxum patiebatur, præ
magna tamen confidéntia dicebat. *Si teti-* Matth. 9.
*gero tantum fimbriam veſtimenti eius, ſal-
ua ero.* Ideoque iuxta confidentiam, quam
præhabuerat, ſanitatem ad contactum ha-
buit, dixitque ei Chriſtus, *Confide filia,* vbi
non

Digitized by Google

A non contentus, quod in re confidentiæ correſponderit, verbo etiam eandem confirmauit. Filiumque ratione iſtius fiduciæ appellauit, eam namque talis fides filiam Chriſti effecit, ſicut notauit *Chryſ. hom. 32. in Matth.*

D. Chryſ.

Matt. 9.

Hoc inſuper argumentum probat id, quod Chriſtus Dominus archiſynagogi filiam ſuſcitaturus fecit: tibicines, & turbam tumultuantem prius eiiciens: Cuius rei rationem reddit *Chryſoſt.* loco citato, B dicens: Conſidera flentes, atque plorantes, quaſi tam magna videre miracula indignos omnes eiectos fuiſſe. Indignitas autẽ iſtorum in eo mihi videtur extitiſſe, quod veluti diffidentes de reditu ad vitam, eam iam emortuam lamentarentur: rationeque iſtius diffidentiæ indigni prorſus erant, qui reditum ad vitam puellæ cernerent, noluitque eam ſuſcitare in præſentia eorum, qui C deſperati ſolam mortem lugebant, nihil de vita cogitantes. Nam ſicut dixit D. *Tho. 2. 2. q. 82. art. 15.* Oratio efficaciam merendi habet à charitate, at vero efficaciam impetrandi à fiducia. Vnde *Caſſian. Collat. 9. c. 32.* dicit: Signum futuræ impetrationis eſſe, quando Spiritus ſanctus monet ad petendum cum magna fiducia, & quaſi ſecuritate impetrandi. Et *Clem. Alex. 7. Stromat.* plus, ait, paratum eſſe debere hominem ad D orandum, etiamſi non impetret, quam ad impetrandum, non tamen petendo, vt tota fiducia in oratione collocetur. *Ex Bern. de diligendo Deo* præſentem Iacobi ſententiam optime connectens cum ſuperiori, ait: Quid enim niſi cum omni fiducia poſtules à Deo, qui dat omnibus affluenter, dubium ſiquidem non eſt quod adſit libenter in neceſſariis, qui pleriſque, & in ſuperfluis non deeſt.

D. Thom.

Clem. Alex.

E Plura hac de re habet *Chryſoſt. hom. 35. in Ioan.* cum exemplo paralytici nos ad fiduciam & patientiam cohortatur, dicens: *Pudeat nos, & incredibilem ſocordiam noſtram deploremus, triginta & octo annos ille expectauerat continuos, nec eius impletum eſt deſiderium, nec id culpa aut negligentia eius factum eſt, nec propterea deſperauit, nos autem ſi vel decem dies orationibus inuigilantes non exaudimur, iam tepeſcimus*, &c. Quibus habet ſimilia *orat. 3.*

D. Chryſ.

Ioan. 5.

A *contra Iudæos: & lib. 3. de prouidentia.* Videndus item eſt *Philo. lib. quod deter inſidi. ſoleat.* vbi ait: Vero homini, quid magis poteſt eſſe proprium, quam ſpes bonorum accipiendorum à ſolo Deo? quod genus, ſi vera fateri volumus, proprie hominum eſt, tanquam hi, qui non ſperant in Deum extra naturã rationalem cenſeantur. Quibus habet ſimilia *lib. de Abrahamo* dicens: Principium parandorum bonorum ſpes eſt, &c: B quæ proſequitur in hanc ſententiam.

Debet itaque ſumma fiducia, & ſpe fidelis anima Deum orare, & pro tentationibus quas patitur, & pro bonis, quæ exoptat, vt ſpe certiſſima triſtitiam depellat, & Deo in poſtulando adhæreat. Nam ſi quæcumque ſpes etiam falſa, ſicut dixit *Greg. 8. Moral. cap. 8.* ſolet mœſtum animum refouere, ſpes quæ Deo ipſiuſque promiſſionibus innititur, omnia mala propulſabit: Hæc enim eſt C accommodum in malis pharmacum, ſicut dixit *Nazianz. orat 2. Apologet.*

D. Greg.

D. Nazianz.

Illud tamen ad calcem huius ſententiæ duximus aduertendum, nos longe aliter hic loqui de fide, & fiducia, ac hæretici loquuntur. Dicunt ſiquidem fidem accipi pro fiducia de diuina miſericordia, quæ ſola abſque pœnitentia iuſtificat, & proinde nulla bona opera eſſe neceſſaria ad beatitudinem conſequendam. Quo pacto ex- D plicant ea omnia teſtimonia ſacræ ſcripturæ, quæ aſſerunt nos per fidem iuſtificari, vt Abac. 2. *Iuſtus ex fide viuit. Fide purificans corda eorum.* Et alia ſimilia. Contra quos *Concil. Trid. ſeſſ. 6. Can. 12.* ait: *Si quis dixerit, fiduciam iuſtificantem eſſe fiduciam diuinæ miſericordiæ peccata remittentis propter Chriſtum, vel eam fiduciam ſolam eſſe, qua iuſtificamur, anathema ſit.* Quæ creditur ratio cur *Sot. lib. 2. de Nat. & Grat. c. 6.* E nullatenus admittendũ cenſeat, quod fides pro fiducia alicubi ſumatur, præſertim hoc loco Iacobi, in odium, ſcilicet, Lutheranorum. Prædicta namque explicatio Catholica eſt, & non excludit ea omnia quæ ad iuſtificationẽ requiruntur, fiducia, ſcilicet, diuinæ gratiæ conſequẽdæ, & bona opera, in quibus maxime comendandis tam multus eſt noſter Apoſtolus, vt videbimus.

Fidem hæretici male accipiunt pro fiducia.

Rom. 3.

Act. 15.

Eſt inſuper vlterius cauendum, ne fiducia in præſumptionem tranſeat, & ex parte intel-

intellectus, ne quis putet fiduciam impe-
trandi ponendam in proprijs meritis, quia
in hoc magnum eſt periculum ſuperbiæ, &
Luc.18. deceptionis, ſicut patet in parabola de
Phariſæo, & Publicano: ad examen tamen
propriæ conſcientiæ poſſunt examinari o-
pera noſtra, dum ad orationem accedimus,
ne forte ex parte noſtri ponatur impedi-
1. Ioan. mentũ. Vnde Ioannes dixit. *Si cor noſtrum
non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad
Deum.* Vel etiam poſſunt in mente repræ-
ſentari propria merita, ad expellendam ni-
miam puſillanimitatem, & diffidentiam, re-
cognoſcendo tamen ea tanquam Dei be-
neficia, & concipiendo ſpem in Deo, quia
ſi illa contulit, maiora dabit, ſicque intelli-
Eſai.38. gendum eſt illud Ezechiæ, *Obſecro Domine
memento quomodo ambulauerim coram te
Pſal. 118. in corde perfecto.* & illud: *In toto corde meo
exquiſiui te, ne repellas me à mandatis tuis,*
& pleraque alia ſimilia loca.

TEXTVS.

Num.6. Qui enim hæſitat, ſimilis
eſt fluctui maris, qui à
vento mouetur, & cir-
cumfertur.

EXPOSITIO LITERALIS.

PRO *haſitare* alij legunt,
diſceptare, ſicut etiam
Matth. 21. *Si habueritis fi-
dem, & non haſitaueritis.*
Ex græco, *Non diſceptaue-
ritis*, vt ſolent, qui dubi-
tant apud ſe in vtramque partem diſputare.
Vnde & Caietan. hic legit. Non dijudicat,
propriumque eſt diffidentis, & deſperantis.
Oecum. Vnde Oecumen. hoc loco ita explicat. Is
qui hæſitat dubius circa ſuas petitiones,
vbi pauliſper ſuſtinuit ſtatim recedit, &
ideo ſimilis eſt fluctui maris, de quo dici-
Pſ.105. tur, *Aſcendunt vſque ad Cælos, & deſcendunt
vſque ad Abyſſos.* Videtur itaque ſenſus hu-

A ius loci eſſe, vt explicet hæſitationem præ-
dictam præſenti ſimilitudine, qui enim fi-
duciam non habet, neque in deſiderando,
neque in petendo habet ſtabilitatem. Vnde
Anſelmus in epiſt. ad Philipp. cap. 2. ibi, ſine D.Anſel.
hæſitationibus, vt non hæſitetis in corde
veſtro, verum faciatis, an non, ſed firma
definitione perficite, ne ſitis animo flu-
ctuantes, & in hoc ſenſu explicauit *Cle-* D.Clem.Rom.
mens Rom. lib. 7. c. 12. hunc locum, facitque
B pro eo illud Pauli, vbi de Abraham dixit, Rom. 4.
Contra ſpem in ſpem credidit, quod expo-
nens addit. *In repromiſſione Dei non haſita-
uit diffidentia, ſed confortatus eſt in fide.* &
illud Azariæ. *Non eſt confuſio confidentibus* Dan.3.
in te. Stabilitatem igitur in deprecando
Deo, prædicat Iacobus hoc loco, quam ſe-
quenti doctrina enucleabimus.

C

§ I.

Inſtar maris fluctuantis impiorum conſcientia nullã quietem habet.

PEr ſimilitudinem, quam Iacobus hoc
loco affert intelligunt *Beda, Carthuſ.* Beda Carth.
D.Thom. Gloſſa. & alij effectum peccati in D.Thom.
conſcientia eius, qui orat, latitantis, eodem
namque mordente, peccatorem facit hæſi-
D tare de perceptione præmiorum cœle-
ſtium, proindeque ad libitum hoſtis inui-
ſibilis, quaſi ad flatum raptatur, vnde de Iſai. 57.
impio ad literam dicitur, *Cor impij quaſi
mare feruens, quod quieſcere non poteſt.* &
apud Iob. *Leuis eſt ſuper faciem aquæ* quod Iob.24.
Nicætas ſic explicat. Quemadmodum ea,
quæ leuia ſunt cum aquæ inſederint exti-
mæ, facile aquarum impetum hac, illacque
iactantur, ſic quiuis impius tentationibus
E rapitur. Eſt enim certa tempeſtas in animo
peccato ſubdito.

Quod notauit *Clem. Alexand. 2. Strom.* D. Clem.
ad ea verba *Egreſſus eſt autem Cain à fa-* Alexand.
cie Dei, & habitauit in terra Naid contra Geneſ.4.
Edem. Interpretatur autem Naid, inquit, id
eſt, fluctus. Poſtquam enim Adam in pec-
catum incidit, inde etiam fluctibus concu-
ti, & agitari cœpit, modo ad ſcopulos ti-
moris alliſus, modo pudoris fluctibus ob-
rutus. Sicut enim dixit *Tertull. Apolog. ad
gent.*

Digitized by Google

D. Amb.

A gent. Omne malum aut timore, aut pudore natura perfudit. Quod clarius dixit *Amb. in Pſalm.* 35. loquens de tempeſtate tactato ac vago Cain, cum adhuc percuſſor deeſſet, ipſa ſeſe triuſti cura cruciabat, acceperat ſignum ne eum aliquis occideret, non vt vitæ ſuauitate frueretur, ſed ne mors auferre ærumnam, vt percuſſorem ſuum quotidie timendo pateretur, ipſe ſuus carnifex erat, ipſe percuſſor, & paulò poſt ſubdit. Delictum meum coram me eſt ſemper, offunditur vobis vltrix veſtri imago peccati, nec quietum reum eſſe permittit. Idemque habet *Nazianzen. orat.* 28.

D. Nazian.

Quæ fuit ratio cur Philo de congreſſu, quærendæ eruditionis gratia, licet impie deceptus, auſus fuerit aſſerere, nullum eſſe alium inferorum locum, quam impiam animam, ſuis perturbationibus agitatam. quem ſequutus eſt *Origenes lib. 2. Periar.* ſicut refert, & impugnat D. *Hieronym. in epiſtola ad Auitam*, per hyperbolem tamen hanc agitationem animæ fluctuantis ſic deſcribit, Deus inquit, iniuſtam, impiamq; animam fugatam a ſe ipſo longe diſſipat in locum concupiſcentiarum, ac facinorum, qui locus impiorum vocatur aptius, quam ille fabuloſus apud inferos.

Orig.
D. Hier.

Oratio fiat cum attentione.
2. Reg. 7.

Hanc ergo hæſitationem, & inquietudinem in oratione vitandam, vnde tempeſtates excitantur docuit Dauid quando dixit, *Inuenit ſeruus tuus cor ſuum, vt oraret te oratione hac.* i. collegi ſenſus, eoſque veluti ligatos habui, ne hæſitando diſceptarent, & diſputarent. Quæ verba explicans Aug. pſal. 85. ait Inuenire ſe dixit cor ſuum, quaſi ſoleret ab eo fugere, & ille ſequi quaſi fugitiuum. Et Pythagoras homines adoraturos ſedere iubebat, ſignificans animi quietem, & tranquillitatem. *Cypr. de orat. Dominic.* quando ſtamus ad orationem, claudatur contra aduerſarium pectus, & ſoli Deo pateat. Obrepit enim frequenter, & penetrat ſubtiliter fallens diabolus, preces noſtras à Deo auocat, vt aliud habeamus in corde, & aliud in voce. quæ autem ſegnities eſt alienari, & rapi ineptis cogitationibus. quaſi ſit aliud quod debeas cogitare, quam quod cum Deo loquaris? Vis eſſe Deum memorem tui cum rogas, cum te ipſe non audias?

D. Aug.
D. Cypr.

Oratio vt proſit à peccato ſimus liberi.

Et quia peccatum in conſcientia, huius tempeſtatis origo eſt, proinde priuſquam ad Deum aliquid petituri accedamus, debemus peccata per pœnitentiam expellere, vt iam reconciliati cum Deo, eidem grati loqui poſſimus. Namque, vt dixit *Clemens Alex. 7. Stromat.* Precatio cum Deo conuerſatio, & collocutio eſt; proindeque inter familiares, & amicos debet fieri, & ſupponere deletam offenſam. Vnde *Auguſt. lib. de Perfecta iuſt.* ad Iulianum Comitem ait: Sicut eſt quoddam genus ſerpentum, quod quando accedit ad fontem ad bibendum, prius deponit venenum, & illud euomit, ſic qui ad fontem miſericordiæ aliquid petiturus accedit, prius peccati virus deponat, neceſſe eſt. Et *D. Laurentius Iuſtinianus in ligno vitæ c.* 4. Sicut nullū medicamentum proficit, donec ferrum latet in vulnere, ita nihil prodeſt illius oratio, cuius voluntas verſatur in ſcelere. Videmus enim dum adhuc ſumus in peccatis, plenas ſanguine manus extollere in ſancta, & habentes arma nequitiæ, & offenſionis Regem offenſum deprecari. Similiaque habet *Bern. ſerm. de quatuor modis orandi*, dicens: In cunctis actionibus noſtris, multa opus eſt animi vigilantia, ſed præcipue in oratione, licet enim ſemper videamur, ſed nunc etiam præſentamus nos quaſi facie ad faciem cum Deo loquẽtes, ſic igitur oret, qui orat, tanquam præſentatus ei, qui ſedet ſuper excelſum thronum in Angelis. Qua de re plura habet *Chryſ. hom. 9. ad pop.*

Clem Alex.
D. Auguſt.
D. Bern.
D. Chryſ.

§ II.

Quomodo Deus peccatores audiat.

NOn tamen ea ratione intelligendum eſt id, quod diximus, quaſi Deus orationes eorum, qui in peccato ſunt non audiat. Peccatores namque Deus multoties audit, non ſolum cum veniam peccatorum poſtulant, quam Deus ſemper paratus eſt concedere, ſed etiam cum alia petunt, quæ non ad corpus, ſed ad animam pertinent. Quod probatur ex *Luc.* 11. *&* 18. *& ex Matth.* 18. & oſtendit *Baſilius lib. de Conſtitutionibus Monaſt. c. 2. & Aug. lib. 2. contra epiſt. Parm. cap.* 8. Namque illud, quod

D. Baſil.
D. Auguſt.

cæcus

Digitized by Google

Ioan. 9. *Orig.* *D. Auguſt.* *Beda.*

cæcus diuinitus illuminatus dixit, *Scimus quia peccatores Deus non audit*, verbum adhuc cæci fuit, qui necdum ſatis illuſtratus à Chriſto fuerit, ſicut docet *Orig. hom. 5. in Iſai. Auguſt. tract. 44. in Ioann. & lib. 56. homil. hom. 43. & lib. 2. contra epiſt. Parmen. cap. 8. lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſt. c. 20. & lib. 1. Retract. cap. 3. Beda*, & alij pleriqne Interpretes ad dictũ Ioan. locum. Si enim, ſicut dixit *Aug. tract. 44. in Ioan. cit.* Deus peccatores non audiret, fruſtra ille Publicanus oculos in terram dimittens, & pectus ſuum percutiens diceret, *Deus propitius eſto mihi peccatori.* quantos denique iuſtos triumphantes in cœlo non haberet, niſi eoſdem peccatores audiret? ſed ea ratione, quia iuſtorum preces, & audit, & declaratur eaſdem audire; quemadmodum enim ſi quis bene canentem aliquem audiat, etſi quoad vocis modulationem, & ſuauem concentum non tam faciat ſi decorum vultum habeat, gratior quidem erit ſi pulcher ſit aſpectu ſimul, & concinne moduletur. Sic etiam, etſi Deus audiat pro ſua bonitate peccatores orantes, ſi tamen gratiæ iam decorem habeant, ſimulque preces effundant, libentius exaudiet, & facies, & vox Deo grata exiſtit, facies propter puritatem, vox propter confeſſionem, etenim confeſſio, & pulchritudo in conſpectu eius. Vnde & dicit illi, qui eiuſmodi eſt. *Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Delectatur igitur Deus ea voce orationis quæ à pulchra, & decora animã procedit, ſicut alias dixit Poëta Æneid. 5.

Luc. 18. *Pſal. 96.* *Cant. 2.*

Gratior eſt pulchro veniës de corpore virtus: gratior itidem, & oratio quæ à pulchra, & ſedata anima trãquillitate gratiæ procedit.

§. III.

Ad noſtram vtilitatem non ſtatim exaudit Deus petitiones noſtras; propterea inſtandũ orationi.

Perſeuerantia in oratione opus eſt.

Illud deinde docet Iacobus in præſenti, nõ eſſe ſtatim recedendum ab oratione, ſed potius perſeuerandum ſine hæſitatione,

A aut dubietate. Quæ fuit ratio cur Chriſtus Dominus tot modis docuerit orationi inſiſtendum. *Petite, & accipietis, quærite, pulſate.* quod notauit *Euſeb. homil. 3. ad monachos*, rationemque affert dicens: Non vult Deus noſter bona ſua nimia inueniendi facilitate vileſcere, pretioſa, & concupiſcibilis merces cupidum amatorem, & auidum negotiatorem requirit. Ergo ille tantorum munerum repromiſſor, non vult in opere *Luc. 11.* *Euſeb.*

B ſuo tepidum, faſtidioſum recuſat, cunctum reſpuit. *Et Anſelm. lib. de menſuratione crucis.* Sæpe Domine differs, quod petitur, vt excites magis appetitum, non differs quod nolis dare, ſed vt aucto deſiderio abundantius poſſis dare. *& lib. meditat.* Abſcondis theſaurum tuum, vt incites cupidum, recondis margaritam, vt augeas quærentis amorem, differs dare, vt doceas petere, diſſimulas audire petentem, vt facias perſeuerantem. Et *Aug. ſerm. 5 de verbis Dom.* *D. Anſelm.* *D. Auguſt.*

C Cum aliquando Deus tardius dat, commendat dona, non negat, diu deſiderata dulcius obtinentur, cito autem data vileſcunt. Pete, quære, inſta, petendo, & quærendo creſcis, vt capias, ſeruat tibi Deus, quod non vult cito dare, vt & tu diſcas magna magne deſiderare, inde oportet ſemper orare, & nõ deficere. Et in *Pſal. 83.* hoc idem eleganti explicat ſimilitudine.

D Oratio, inquit, ſanctorum dilatione tanti beneficij quaſi repellitur, vt tanquam ignis, flatu repercuſſus inflammetur ardentius. Quemadmodum enim ignis repercuſſus, in maiores flammas aſcendit, ita ea anima, cui Deus ſtatim non concedit ea, quæ poſtulat, ardentius deſiderat, deuotiuſque petitioni inſiſtit. Et idem *Aug. ſerm. 3. de verbis Apoſtoli* ait: Deus & cum differt adeſt, & differendo adeſt, ne præpoperam cum

E implet voluntatem, perfectam non impleat ſanitatem. *Et in pſal. 83.* Deſiderium differtur, vt creſcat, & creſcit, vt capiat, deſiderando enim extendit Deus animum, & extendendo facit capaciorem, quod dixit etiam *D. Thom. 1. p. q. 12. art. 6.* Pluraque habet hac de re idem *Auguſt. in pſalm. 85.* & optime *in pſalm. 21.* ad ea verba, *Deus meus clamabo per diem, & non exaudies.* Et *ſerm. 5. de verbis Domini.* Cum aliquando, inquit, Deus tardius dat, commendat dona, non *D. Thom.*

Google

non negat, diu deſiderata dulcius obtinentur, A cito autem data vileſcunt. Pete, quære, inſta. Petendo, & quærendo creſcis vt capias, ſeruat tibi Deus quod non vult cito dare, vt & tu diſcas magna magnè deſiderare, ideo *oportet ſemper orare, & non deficere.* Similia habet *epiſt. 121. ad Probum. cap. 8.*

Luc. 18.

In hanc ſententiã interpretatur D. Greg. illud, quod dixit Sponſa. *In lectulo meo per noctem quæſiui, quem diligit anima mea, quæſiui illum, & non inueni.* B Abſcondit ſe ſponſus; ait *Gregor. 4. moral. cap. 4.* vt non inuentus ardentius quæratur, & differtur quærens ſponſa ne inueniat, vt tarditate ſua capacior reddita, multiplicius quandoque inueniat, quod quærebat. Vnde beatus Iob de iuſtis dicit cap. 3. *Quaſi effodientes theſaurum.* Omnes namque ait Greg. cap. 5. qui theſaurum quærunt, cum altius effodiunt, ad laborem inſtantius inardeſcunt, C quaſi velit, vt eodem modo ſeſe habeant, qui orantes Deum alloquuntur, vt, ſcilicet, quo plus temporis in oratione conſumpſerint, eo feruentiori deſiderio inardeſcant. Propterea *Chryſ. hom. 30. in Geneſ.* ait. Negat Deus, quæ ab illo petimus quandoque, non vt neget, ſed vt ardentius petamus, quod facere ſolent patres filijs ſuis, quos chariſſimos habent.

Cant. 3. D. Greg. D. Auguſt. D. Chryſoſt.

Omnes igitur hi ſancti Patres docent D dilationem exauditionis, in maius commodum cedere deprecantis: quando maius meritum acquirens, capaciorque redditus ampliori cenſebitur dignus beneficio, duraturo quidem diuturniori tempore, quia diuturnis precibus fuit à Deo conſequutum. Vnde *D. Baſil. lib. de conſtit. Monaſt. cap. 2.* vbi multa de oratione inter alia ſic ait: Quid profuit Salomoni tam cito impetrata ſapientia, quam cito erat amiſſurus? E In quam ſententiam facit id, quod *Gregor. dixit 15. moral. cap. 12.* Arbuſta, quæ tardius creſcunt, annoſa perdurant, & quæ in temporis breuitate proficiunt, celerius areſcunt, & quaſi cum feſtinant eſſe, tendunt ad non eſſe.

D. Baſil. D. Greg.

§. IV.

Delectatur Deus petitionibus noſtris.

NOn eſt etiam recedendum ſtatim ab oratione, licet non exaudiamur, quia fortè Deus delectatur, dum nos orantes, & clamantes audit, quaſi muſicæ concentum audiat. Ideoque fortaſſis clamantem gentilem non exaudiuit, quantumuis intenſa clamantis voce tædio afficerētur diſcipuli, dicentes: *Dimitte eam, quia clamat poſt nos;* quia, ſcilicet, volebat audire, & vocis inflexionem, & materiam illius concentus, dum dicebat: *Miſerere mei fili Dauid.* Crediderim certè de diuina bonitate, ea voce maximè delectari, quæ in memoriam adducebat virum ſecundum cor Dei, & miſericordiam, quæ eſt ſuper omnia eius opera, & illius repetitionem voluiſſe audire, quò magis delectaretur: proptereaque eius petitioni ſtatim non annuiſſe. Si enim præparationem cordis audit auris Dei, cur non delectaretur ea voce ex ſauciata, & afflictâ anima procedente?

Matt. 15.

Hinc non mirpr Stephanum vidiſſe *Cœlos apertos, & Ieſum ſtantem;* Eruperat enim ab eius ore illuſtris ea cantilena, quam moriens candidus, & rubicundus Cygnus, extenſis in cruce alis, compoſuit, *Ne ſtatuas illis hoc peccatum* prolata quidem ad ſonum lapidum pulſantium caput ipſius, qui poſtulabat; & ſicut audiſſimi auditores muſicæ, ſtatim atque pulſationem inſtrumenti muſici audiunt, feneſtras aperiunt, & auditum apparent, ſic Chriſtus Dominus reſerata Cœlorum feneſtra, quaſi promptus auditor, ſimulque adiutor apparet.

Act. 7.

Quæ fortè fuit ratio cur intempeſta nocte, quando voces ſuauius, clarius, & diſtinctius percipiuntur, ſurrexerit Dauid ad deprecandum, vel potius laudandum Deum: quaſi enim laudes reputat ſuas quæ ſunt petitiones noſtræ, vt oſtendit locus ille Iſai. vbi pro eo quod nos habemus, *Non petam, & non tentabo Dominum.* plerique legunt, *Non petam, & non laudabo Do-*

Pſal. 118. Cap. 7.

4. Reg. 3.

minum. Hoc ipſum oſtendit id quod contigit quando exercitus trium Regum ſiti laborabat extrema: vocatus enim Eliſæus vt Deum deprecaretur, & aquam ſitienti populo peteret, ipſe vero dixit: *Adducite mihi pſaltem*, quaſi vellet comitari vocem deprecationis muſico illo concentu, & cum pſalte canente ſimul canendo Deum deprecari. Quod etiam cognouit ſancta mater Eccleſia, quæ non ſolum diuinas laudes decantat, ſed etiam petitiones canendo proponit. Et in Apocal. c. 5. dicitur, *Ceciderunt coram agno, habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum, & cantabant canticum nouum*. Vbi vides orationes ſimul cum inſtrumentis muſicis coniungi. Vnde ad ea verba pſalmi 16. *Intende ad deprecationem meam, auribus percipe orationem meã*. Thomas, teſte Lorino, refert aliam lectionem, quæ noſtro inſeruit inſtituto, *Intende ad cantica mea*. Aquila vero habet. Ad laudationem meam, quaſi diuinas laudes decantet, qui Deo preces affert. & muſicam diuinis auribus excitet, qui diuinum implorat auxilium. Quid mirum igitur ſi diuina bonitas auditione noſtrarum precum delectata nos diutius poſtulantes velit audire, & ideo non ſtatim exaudiat? Merito proinde debemus inſtare, & quamcumque hæſitationem obuiam longe proiicere, ne ea admiſſa fluctibus iactari incipiamus, & ab oratione deſiſtamus.

D. Thom.

A buitur, quod male deſideratur, atque inde repentina vltio ſequitur, quia hoc quoque obtinuit, quod Deo iraſcente concupiuit. Vnde pſalm. 77. *Ad huc eſca eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos & occidit plurimos eorum*. Solent namque tardius apparere diuina iudicia cum præpediuntur, ne impleri debeant mala vota. Nam quando citius malum votum impleri permittitur, plerumque tanto celerius

B punitur. Et D. *Chryſ. 79. ad Pop.* frequenter, ait, damnoſa petis, & periculoſa, ſed Deus magis tuæ curam gerens ſalutis, non tuam intuetur petitionem. Nam ſi patres carnales non omnino, quæ petunt filij, præbent, non quod petentes aſpernentur, ſed quoniã eorum curam gerunt, maiorẽ multo magis Deus, qui plus, & diligit, & plus omnibus nouit quod nobis expedit, affert. Similiaque habet *homil. 30. in Geneſ. Siue*

D. Chryſ.

C *conſequamur, inquit, ſiue non, quod petimus, perſeueremus tamen in gratiarum actione. Nam cum Deus aliquid nobis negat, non minus eſt, quam ſi conceſſiſſet &c.* Quæ proſequitur in hanc ſententiam, pro qua videndus eſt *Auguſt. in pſal.* 85. dicens: Quid ſi male vis, non erit tibi non dando miſericors? quod etiam proſequitur in *pſalm. 21. tract. 6. ſuper 1. Canonic. Ioan. & pſalm. 26. ad illa verba, Vnam petij à Domino. & epiſt.*

D. Auguſt.

D *150. lib. 5. contra Iulian. cap. 3. Proſper. lib. ſentent. ſent.* 212. Merito proinde perſeuerandum eſt in oratione, & minime hæſitandum.

D. Proſper.

§ V.

Beneficium Dei eſt aliquando ab eo poſtulantem non exaudiri.

INſuper, & occurrit alia ratio, ob quam licet initio non obtineamus, debemus tamen inſtanter petere, imo & Deo gratias pro eo, quod non obtineamus, agere. Aliquando enim, ſicut dixit *Bernard. ſerm. contra vitium ingratitudinis*, miſericordiæ eſt ſubtrahere miſericordiam, quemadmodum iræ, & indignationis miſericordiam exhibere. Et *Gregor. 15 moral. c. 12.* Maioris iracundiæ eſt cum hoc tri-

D. Bern.

D. Greg.

TEXTVS.

E Non ergo exiſtimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino. Num. 7.

EXPOSITIO LITERALIS.

CONCLVDIT Apoſtolus, quod ſicut fiducia perſeuerans, à Deo impetrat, quæ poſtulat, ſic inconſtantia, & hæſitantia, ſeu diffidẽtia nihil prorſus obtinet; quod etiam dixit

D.Auguſt. dixit *Aug. ſerm. 36. de verb. Dom.* Si fides deficit, oratio perit.

D.Thom. Carthuſ.Lyr. *D.Thom. Carthuſ.Lyran.* & plerique alij intelligunt illa verba, quod accipiat aliquid à Deo, de ſolis bonis ſpiritualibus, attamen particula Græca Ti, emphaſim habet, & ſignificat ne minima quidem accipiet à Deo hic, vel in futuro, vt addit interlinealis.

Spei neceſſitas. Sic itaque iactatum tempeſtate, obrutum fluctibus, & ad littus eiectum nobis proponit hæſitantem animum, quem ſupra dixerat ſimilem fluctibus maris. Nec mirum ſi ita cõtingat cum amiſerit gubernaculum, ſpem ſcilicet, quam *Plato lib. 1. de Rep.* dixit: maxime verſatiles mortalium mentes gubernare: & anchoram, cui comparat ſpem D. Paulus ad Hebr. 6. Anchora autem non poteſt nauem retinere, niſi in ſolido iaciatur, & ſic ſpes niſi in Deo figatur, non poteſt fixum animum reddere.

Et hæc diffidentia pene iam emortuam fidem arguit: eſt ſiquidem ſpes ſanguis fidei: ſicut enim ſine ſanguine vita corporalis non poteſt conſeruari, ſic ſine ſpe fides diu nequit conſiſtere. Philo. Similiaque habet *Philo lib. quod deterior pot. inſid.* dicens: qui virtutem ſectatur, delicijs huic conuenientibus fruitur: aut enim acquirit bonum, aut acquiret poſtea, & habere quidem affert gaudium, rem potiſſimam, expectatio vero habendi ſpem, quæ eſt alimentum animatum virtutem amantium. Quaſi velit ſtatim emori animam, quæ habendi, & conſequendi fiduciam amiſerit, & proinde optatis nunquam poſſe potiri.

Occum. Vnde Occumen. hoc loco concludit relegendam eſſe hæſitationem, & nullatenus vacillandum, ſed confidenter ad Deum accedendum, qui præ miſericordia, & bonitate obliuiſcitur iniuriarum, & noſtri Matth. 17. ſolummodo miſeretur. Vnde Chriſtus Dominus rogantibus Apoſtolis quare non potuiſſent furioſum eijcere dæmoniũ, reſpondit. *Propter incredulitatem veſtram*, non Pſal. 26. ſic vero Dauid, qui dixit: *Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo*, vbi iuxta hebraicum, & græcum codicem, ſicut obſeruauit Legionenſis in hunc pſalmum, apparet Dauidem hic bellũ, atque hoſtium caſtra demonſtrare, & in eis ipſis hoſtium A ſuorum armis ſpem columitatis ſuæ poſuiſſe, quo demonſtret fiduciam, quam in Deo habet.

§. I.

Nihili Deus facit bona temporalia.

PRopterea D.Thom. & cæteri expoſitores, quorum meminimus, dicunt, hunc D.Thom. B locum intelligendum eſſe de bonis gratiæ, quæ Deus hæſitanti poſtulationi non concedit, quia ea ſolummodo ſunt alicuius momenti, & ideo veluti margaritas porcis non exponit, nec diffidentibus largitur. Qua ratione neque verbo dignum cenſuit Luc. 23. Herodem, & petentibus ſignum de cœlo Matth. 12. duriter reſpondit. Temporalia vero bona Bona temporalia etiam improbis conceſſit. nihili faciens profuſe concedit etiam malis, & tribuit non ſolum petentibus, ſed & C peccantibus. quod notauit *D.Thom. 1.2.q. 140.art.10.* cum affert illa verba Ezech. 29. D.Thom. Ezech. 29. vbi dicitur: *Rex Babylonis ſeruire fecit exercitum ſuum ſeruitute magnâ aduerſus Tyrum, & merces non eſt reddita ei.* Poſtea vero ſubdit. *Erit merces exercitui illius, & dedi illi terram Ægypti, pro eo quod laborauerit mihi*; cum tamen Rex Babylonis non impugnauerit Tyrum, quaſi volens Deo ſeruire, ſed potius, vt ſibi dominium vſurparet. D

Exod. 1. De obſtetricibus etiam Ægypti dicitur. *Quia obſtetrices timuerunt Deum* (in cælandis, ſcilicet, infantibus Hebræorum) *ædificauit illis domos*: cum tamen ea in re non fuerit recta earum voluntas, eo quod mendacium confinxerunt: quibus in locis videmus, & Regi Babylonis nequiter pugnanti aduerſus Tyrum, & obſtetricibus vitioſè mentientibus tribui à Deo, & Ægy- E pti regnum, & amplam familiam.

Et licet hoc intelligendum ſit ex mente D.Thomæ hic, quod, ſcilicet, huiuſmodi retributiones dicantur diuinitus factæ ſecundum comparationem ad diuinam motionem, non autem ſecundum reſpectum ad malitiam voluntatis Regis, obſtetricumuè: aperte tamen oſtendit, ſicut Theologi Scholaſtici eo loco ſolent aduertere, 1.2.q.140. quã parui Deus pendeat temporalia bona,

 ſiquidem

Digitized by Google

A ſiquidem per actus etiam peccati labe vitiatos, licet ea aliquatenus conſequi, quod dixit *Greg.* 13. *Moral. c.*14. in hæc verba: Si principaliter temporalia magna eſſent, nequaquam hæc conditor aduerſarius ſuis tribueret: vnde & iuſtus indignum ſibi eſſe perpendit, vt illa bona appetat, quæ abundare conſpicit, & malis, ſed ad percipienda cœleſtia mentem ſuam dirigit, quæ ſibi cum reprobis communia eſſe non poſſunt.

D.Greg.

B *Et Philo lib.de vita Moyſis* ait: Animæ pauperis indicium eſſe mirari materiales diuitias, de quibus dicitur. *Quoniam ante te orbis terrarum tanquam momentum ſtateræ, & tanquam gutta roris anteiucani, qui deſcendit in terram.* Cui conſonat *D. Leo ſerm.* 1. *de reſurrect.* dum ſic ait. Temporalia iſta, pro tranſactis habenda ſunt, quoniam ex maiori ſui parte iam non ſunt: ſiquidem præterita iam fluxerunt, futurum nondum aduenit, quod autem præſens eſt, vnius puncti momentum eſt.

Philo. *Sap.*11. *D.Leo.*

C Et *Plotinus Platonicus Enn.*1. *lib.*6.*de Pulchro c.*8.*&* 9. Si quis ad hæc (ſcilicet temporalia bona) irruat, quaſi vera capeſſens, quæ tamen velut fumoſæ imagines apparent in aqua, idem proculdubio patietur, quod (vt fabula tradit) ille perpeſſus eſt, qui vmbram captare contendens, in aquam ſeſe immerſit, atque diſperijt.

Temporalibus non eſt apponendum cor.

D Moribundus Iacob pedes ſuos collegit ſuper lectulum, & obiit, quaſi pedes ipſos, quibus ſuper terram incedebat, ab eadem vellet eleuare, ne quid terrenum ſecum in affectu videretur deferre: quod notaſſe videtur D. *Ambroſ.lib.*2.*de Iacob.& vita beata cap.*9.cum ait: In lecto tanquam in ſepulchro corpus relinquens, aſſurrexit in ſe, & longe ab alijs, atque intra ſemetipſum ſeſe colligens, præſentibus ſe rebus ſubduxerat.

*Gen.*49. *D.Amb.*

E Videtur hoc etiam attigiſſe Dauid, dum dixit, *Stantes erant pedes noſtri.* quaſi vltima pedum parte terram attingere profiteretur, & ſuſpenſis pedibus, è cœlo pendente animo, in terra verſaretur. Quam mentem etiam habuit *Clemens Alexandr.* dum è contra non abducens pedes, ſed iiſdem terendo, & conculcando terram ipſam, dixit, orat.ad gent. *Ego calcare terram didici, non adorare,* & 7. *Strom.*de viro probo, & ſapiente dixit: Propterea omnia mundi bona, quæ ſunt in promptu, & ad manum non diligit, ne humi remaneat.

Pſalm. 121. *D.Clem. Alex.*

Facit pro hoc argumento id quod notauit *Rupert.lib.*6.*in Geneſ. c.* 9. vbi de Iacob poſt luctam cum Angelo ita ait: Claudicat, is qui vicit, quia tetigit, qui victus eſt neruũ femoris eius, & emarcuit. Quomodo claudicat? videlicet vno pede terræ innitens, alterum à terra ſuſpendens, id eſt actiuam vitam pro cura ſubditorum non omnino relinquens, & contemplatiuæ pro eius dulcedine totis viribus inhærens. Iſte claudus ſalit, vel aſcendit ſicut ceruus terramque vix tangere dignatur: nam conuerſatio eius in cœlis eſt: Verum tamen ex parte; vno enim tantum pede nunc interim illuc ſuſpenſus eſt, donec veniat, quod perfectum eſt.

Rupert. *Philip.* 3.

Immunda duxit Deus habenda reptilia, & quæ multos habent pedes, ſiue per humum trahuntur. Cuius rei rationem reddit *Philo* dicens: Non eſt abominanda ea anima, quæ vna parte corporis ſui repit, ſed quæ omnibus, aut plurimis hærens veſtigiis corporis, nec valens ad diuinos Cœli curſus caput attollere: at qui ſicut multi pedes, ita pedibus carentes reptiles beſtiolæ damnantur. Illæ propter cauſam iam dictam, hæ quia totæ humi iacent, & ne minimum quidem attolluntur.

Leuit. 11. *Lib.de migrat. Abrah.*

Vnde poſſumus quidem inferre ineptos eſſe cœleſtibus bonis, quæ vera tantum bona ſunt, eos, qui terrenis adhærent illorum quidem immemores; de quibus merito Dauid dixit: *Tranſiui, & ecce non erat: quæſiui eum, & non eſt inuentus locus eius.* quod explicauit *Bilius ad* 6.*oratio. Apolog. Nazianz.* Qui non eſt particeps illius, qui ſemper eſt, neque eſſe merito dicitur. Et ideo Dauid diuitem non inuenit, imo inuenit non eſſe, qui diuitiis fretus exiſtimauit poſſe eſſe. Vnde *Greg.*22.*Moral.c.*2.ait, Quaſi in aquis defluentibus fundamentum ponere, eſt, in rebus labentibus ſpei fiduciam velle ſolidare: ſtante enim Deo, tranſeunt omnia, quid ergo eſt ab ſtante fugere, niſi tranſeuntibus rebus inhærere?

Pſal. 36. *D. Greg.*

Hoc ipſum expreſſit ſponſa, teſtataque eſt ſe non velle vmbram inanium, & temporalium rerum, quæ nunquam in eodem ſtatu permanent, & quando viciniores

ſunt

Digitized by Google

ſunt occaſui, maiores videntur, altiſque ca- A
dunt de montibus vmbræ. Sic enim dixit
Cantic. 2. *Sub vmbra illius, quem deſidera-*
Cant. 2. *ueram ſedi.* Quæ verba ſancte, ac pulchre
exponens *Ber. ait ſerm. de Natiuit. B. Ma-*
D. Bern. *riæ.* Non, ait, ſub vmbra illius, quam deſide-
raueram, ſed quem deſideraueram ſedi,
neque enim ipſius expetierat vmbram, ſed
ipſum profecto meridiem, lumen plenum
de lumine pleno.

Cum ergo tam minimæ ſint entitatis ea B
omnia, quæ in terra habentur, merito Ia-
cobus dixit: hæſitantem hominem non eſ-
ſe conſequuturum à Deo aliquid, vel quid.
Namque temporalia nullam omnino quid-
ditatem habent, & pro nihilo ea Deus du-
cit, & à nobis æſtimari vult. Qua in re au-
diendus *Ber. epiſt. 103. Si ſapis, ſi habes cor, ſi*
tecum eſt lumen oculorum tuorum, deſine
ea ſequi, quæ & aſſequi miſerum eſt, beatus
qui poſt illa non abiit, quæ poſſeſſa onerant, C
amata inquinant, amiſſa cruciant. An non
ea ſatius cum honore ſpernis quam cum do-
lore perdis? An non ea prudentius Chriſti ce-
dis amori quam morti? &c.

TEXTVS.

Num. 8. Vir duplex animo incon- D
ſtans eſt in omnibus
viis ſuis.

EXPOSITIO LITERALIS.

SVBINFERT Iacobus aliud
malum, quod hæſitatio, &
diffidentia ſecum affert fa- E
cile, ſcilicet, ab incepto de-
ſiſtere. Is enim cuius ani-
mus bifariam diuiſus eſt,
nunc Deum credens omnipotentem, &
miſericordem, mox ambigens, & diffidens,
inæqualis, & infirmus in omnibus, quæ
tentauerit, reperitur, & proinde nihil mi-
rum, ſi à Deo talis non exaudiatur.

Intelligitur autem hic locus ex illo Ec-
Ecclef. 2. cleſiaſt. 2. *Væ duplici animo.* Vbi Septua-
A ginta habent, *Cordibus timidis.* Vnde Inter-
linealis hic ait. Duplex animo facile ad-
uerſis terretur, & proſperis irritatur, vt è
veritate diuertat, & Syrica lectio habet.
Vni dubius mente ſua.

Vel ſecundo poteſt intelligi hæc dupli-
citas cum Beda, & Lyrano de eo, qui vult Beda
gaudere modo cum ſæculo, & modo gau- Lyr.
dere cum Deo, qui de bonis, quæ agit non
Deum, ſed fauorem quærit humanum: de
B quibus dicitur. *Væ ingredientibus terram* Eccle
duabus viis.

Per viam intelligitur opus, aut ratio vi-
uendi vniuſcuiuſque hominis, ſiue bona
ſit, ſiue mala. vt Gen. 2. *Omnis quippe caro* Gene
corruperat viam ſuam. & pſalm. 5. *Ne quan-* Pſalm
do iraſcatur Dominus, & pereatis de via
iuſta. Cum vero in plurali ponitur ſicut
hoc loco, licet etiam rationem viuendi
ſignificet, tamen proprie pro operibus ac- Iob.
C cipitur, vt Iob. 40. *Ipſe eſt principium via-* Pſalm
rum Dei: & pſal. 24. *Vniuerſæ viæ Domini,* Pſalm
miſericordia, & veritas: & pſal. 90. *Angelis*
ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in om-
nibus viis tuis. Vnde & ambulare ſignifi-
cat operari, ideoque dicitur, ambulare cum
Deo, coram Deo, poſt Deum, in viis, præ-
ceptis, ac lege Dei.

Eſt igitur ſenſus huius loci, qui hæ-
ſitat, & diffidit, ideoque duplicitatem in
D animo habet nihil omnino conſequetur à
Deo, quia fiduciam non habet, confiden-
terque Deo non adhæret: Sunt enim hu-
iuſcemodi homines inconſtantes in ope-
ribus ſuis, faciliqụe negotio ab incepto
diuertunt, & aliò auocantur.

Affertur autem hic locus ab *Athanaſ.*
epiſt. quod Nicæ. Syn. vbi ſic ait. Hæretici D. Ath.
Euſebiani mutato animo tanquam ad vo-
mitum regreſſi ſunt, & quomodo non odio
E digni ſunt, qui nunc tandem contradicunt
decretis Concilij Nicæni de Conſubſtan-
tialitate filij cum Patre, eoſque quos pro-
diderunt duces ſuæ hæreſis habere volue-
runt: homines nimirum tales quales D. Ia-
cobus duplices corde, & inſtabiles in om-
nibus viis appellat. Nunquam vnam ean-
demque ſententiam, ſed alias aliam fouen-
tes, dictaque ſua, nunc laude, nunc vitupe-
rio proſequuntur: vt quod iam probarunt, à
veſtigio damnent.

§ L.

Soli Deo adhærent iuſti, & in eo ſtabiles inueniuntur.

CVm duplicitas cordis hominum im-
piorum in eo ſit, quod & Deum orent,
& fiduciam etiam in rebus humanis po-
nant, illud à nobis oſtendendum eſt hoc
loco. Quomodo iuſti totam fiduciam in
Deo ponant, illique ſimpliciter adhæreant.
Pſal. 26. Ideoque Dauid dixit: *Vnam petij à Domi-
no, hanc requiram, vt inhabitem*, &c. vbi
Legionenſis ita habet. Libido, atque cupi-
ditas plura appetit, neque ſatiatur vnquam;
at recte conſtituta ratio vnum bonū, quod
& ipſum ſit ſummum bonum deſiderat, &
D. Hier. *D. Hier. in c. 1. Malach.* ibi, ſi offeratis
claudum nonne malum eſt? ait, clauda eſt
rogantis oratio, qui duplici mente accedit
ad precandū, & audit cum populo Iudæo-
3. Reg. 18. rum, *vſquequo claudicatis* vtroque pede?

Optauerat Eſau paternam benedictio-
nem, quam tamen illi præripuit Iacob,
Gen. 27. quod poſtquam agnouit Eſau, adhuc inſti-
tit deprecando patrem, vt aliam ipſi con-
cederet benedictionem; dicebatque. *Num
vnam tantum benedictionem habes pater?
Mihi quoque obſecro vt benedicas.* Super
D. Bern. quæ verba ita ait *D. Bern.* in declamat. ad
Ecce nos reliq. omnia. Infelix tu Eſau, qui
dixiſti, Num vnam tantū benedictionem
habes pater? quanto melius erat dicere
Pſal. 26. cum Propheta, *Vnam petij à Domino, hanc
requiram.* Indignus enim benedictione
cœleſti conuincitur, qui dubio quærit af-
fectu, duplici petit intentione, aliud ſibi
refugium parans, ſi forte etiam non obti-
nere contingat.

D. Greg. Hoc ipſum notauit *Greg.* in altero fratre
Iacob, qui cum Meſopotamiam profectus
Geneſ. 29. eſſet, dixit: *Si fuerit Dominus mecum, &
cuſtodierit me in via per quam ego ambulo,
& dederit mihi panem ad veſcendum, erit
mihi Dominus in Deum.* Vbi vides, & vel-
le Dei conſortium, & velle temporalia bo-
na, duplex, videlicet habens cor, & adhuc
inconſtans in itinere, & in viis ſuis, ſed
poſtea vir factus, & Iſrael. id eſt, videns

A Deum appellatus, ait *Gregor. 4. Moral. c. 30.*
Vno mox pede claudicauit, quia qui vero
amore ſublimia reſpicit, iam in hoc mun-
do duplicibus incedere deſiderijs neſcit.
Vno enim pede nititur, qui ſolo Dei amo-
re roboratur.

Pro cuius explicatione notandum eſt
ex eodem *Greg. 6. Moral. cap. 11.* Deſideria
eſſe tanquam pedes, quibus anima gradi-
tur, qui ergo duplici deſiderio laborat, du-
B plici pede graditur, & qui Deum deſiderat,
inſimulque bona terreſtria, duobus pedi-
bus iter facit, duplexque habet cor, quod
etiam multiplicatur ſecundum amorem, &
deſiderium. Verus proinde Iſraëlita vno
mox pede claudicat, & vno tantummodo
pede nititur, vnamque petit cum Dauid, &
requirit à Domino, dum cum eo vſque ma-
ne luctatur, vnam aſſequitur à Patre bene-
dictionem, ne duplex inueniatur animo, &
C ſibi non conſtet in vijs.

Iis vero, qui res mundi exoptant, & in-
quirunt, merito dixit Iſaias. *Ecce confidis* *Iſai. 36.*
*ſuper baculum arundineum confractū iſtum,
ſuper Ægyptum, cui ſi innixus fuerit homo,
intrabit in manum eius, & perforabit eam.*
Conſuetum enim eſt apud ſacros Autho-
res, Ægypti nomine, res huius ſæculi in-
telligere, quibus qui confidit, & cadit, &
læditur.

D Eſt optimus pro hac re locus ille Geneſ. *Sperandum*
Cum Ioſeph in carcere poſitus, deprecatus *in Deo.*
eſt pincernam Pharaonis, vt innocentiam *Gen. 40.*
ipſius Regi proponeret, quo citius ex illo
carcere educeretur, qui tamen in priſtinam
dignitatem reſtitutus, oblitus omnino eſt
interpretis ſui Ioſeph integro biennio, do-
nec pro ſomnio Regis Pharaonis interpres
quæreretur, quo tempore illi in memoriam *Gen. 41.*
venit Ioſeph, qui ſui recordationem enixè
E poſtulauerat à magiſtro pincernarū. Totam
igitur rem ſic præclare illuſtrauit *Auguſt.* *D. Auguſt.*
ſerm. 82. de tempore dicens, *Cum, ſicut dicit
ſcriptura, Dominus eſſet cum Ioſeph, & gra-
tiam ei apud principem carceris dediſſet,
peruentus tunc eſt, vt ab homine auxilium
poſtularet, dicens magiſtro pincernarum:
Memento mei cum bene tibi fuerit, & ſup-
plica Pharaoni vt educat me de iſto carcere,
& quia nondum ſcriptum erat, bonum eſt
ſperare in Domino, quam ſperare in homine,*
cum

Digitized by Google

eum in omnibus Dei gratiam meruiſſet, ſurreptum eſt illi, vt ab homine auxilium peteret, pro qua re additi ſunt duo anni, quibus adhuc detineretur in carcere; tãquam diceret ei Deus. Ego tibi oſtendam, vt magis à me, quàm ab homine auxilium poſtulares. Sine vlla autem dubitatione credendum eſt, quod pro caſtigatione ſancti Ioſeph non permiſit Deus magiſtrum pincernarum, vt in mente haberet, quod et ſanctus Ioſeph, quando de carcere demiſſus eſt, ſupplicauerat. Hæc Auguſt. cui addendus eſt *Chryſoſt. hom. 6. in epiſt. ad Titum* vbi eundem locum ſic proſequitur. Memento mei apud Regem. Merito, & ipſe hoc paſſus exiſtimatur, quoniam dixit memento, vt diſceret in hominibus non eſſe confidendum, ſed ſpem omnem in Deum dirigendam. Qua de re videndus *Hieron. lib. 5. in cap. 18. Iſai. & Baſil. in pſal. 7.*

D. Chryſ. — *D. Hier.* — *D. Baſil.* — *Philo.*

Vnde Philo lib. de Abrahãm. irridet eos, qui cuilibet rei præter Deum ſe credunt, atque fidunt. Cui præter Deum, inquit, credendum eſt? Principatibuſne, an glorijs, honoribus, opibus, &c. qui credit Deo, illis non credit.

Vitanda proinde eſt duplicitas cordis, & ſoli Deo confidendum, & hac in re vnicum, & ſimplicẽ Deum, ad cuius imaginem conditi ſumus debemus imitari. quod docuit *Ambr. epiſt. 1.* vbi ponderat ea verba: *Au li Iſrael, Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt*: ad ſimilitudinem, inquit, Domini vnus eſto, atq; idẽ non hodie ſobrius, cras ebrioſus, hodie pacificus, craſtina die litigioſus, mutatur enim vnuſquiſque morum varietate, & fit alter, in quo nõ agnoſcitur, quod fuit, & incipit eſſe quod non fuit, ſui degener. graue eſt mutari in peius.

D. Ambr. — *Deut. 6.*

§. II.

Proponitur conſtantia Sanctorum, & inconſtantia, ac varietas iniquorum.

EX varietate, & duplicitate cordis, quam hoc loco reprehẽdit Apoſtolus, poſſumus colligere quantum conducat ad virtu-

A tem firmitas, & conſtantia in eadem. quæ forte fuit ratio, cur apud Græcos Sancti appellarentur Hoſſij, authore *Plut. de orac. defec.* Hoſſij autem idem ſignificat, quod in Domino ſperantes, & confidentes, de quibus dixit Dauid: *Qui confidunt in Domino ſicut mons Sion*, *Pſal. 124.* ſtabiles, ſcilicet, ac firmi, quaſi mons Sion. Et ex ſtabilitate, quam prædicta dictio importat, deductum eſt nomẽ, quod à Latinis dicitur Os, quod ſigni- B ficat ſolidamentum illud. quo corpus ſuſtentatur, & ideo Chriſto nullum os fuit comminutum, quia neque eius firmitas potuit concuti. Latina etiam vox, Sanctum, deriuatur à verbo, Sancio, quod ſignificat ſtabilire, & firmare. Vnde Tull. 1. de Amicit. dixit. Hæc prima lex in amicitia ſanciatur. Et Horat. Satyr. 3. *Eheu! quam temere in noſmet legem ſancimus iniquam.*

Facit etiam, quia ſancire, quod eſt fir- C mum reddere, aliquando ſignificat ſacrare & ſanctificare, adeo vt vbi nos legimus in ſacra ſcriptura ſanctificare, legat ſæpe *Tertull:* ſancire. vt patet ex *lib. 4. contra Marcion. & lib. de Ieiun.* *Tertull.* quibus in locis afferens illud Ioclis. quod in noſtra vulgata habet. *Sanctificate ieiunium*, *Ioel 2.* ipſe legit. *ſancite ieiunium.* Tandemque id, quod in ſacris literis firmum, & ſtabile, & inconcuſſum dicitur, appellatur ſanctum. *Timor* *Pſal. 18.* D *Domini ſanctus permanens in ſæculum ſæculi.* *Pſal. 86.* Et iterum: *Fundamenta eius in montibus ſanctis.*

Vnde *D. Chryſoſt. homil. 2. ad* pop. ait: *D. Chryſ.* Sanctorum virorum conſtantiam à nemine lædi poſſe, ac ſi corpus adamantinum haberent. Quod idem proſequitur *hom. 8. ſuper Ioan.* Similiaque habet Greg. 14. Moral. *D. Greg.* cap. cum ponderat ea verba Iob, *Iob 28.* *Qui fecit ventis pondus*; fecit, inquit, ventis pondus, E quia dum ſuperna ſapientia replet animas, eas maturitate indita graues reddit, non illa grauitate, qua dicitur: *Pſal. 4.* *filij hominum vſquequò graui corde?* Aliud namque eſt grauem eſſe per conſilium, aliud per peccatum, aliud eſt grauem eſſe per conſtantiam, aliud per culpam. Iſta enim grauitas pondus habet oneris, illa virtutis. Pondus ergo accipiunt animæ, vt ab intentione Dei, non iam leui motu diſſiliant, ſed in eum fixa conſtantiæ grauitate conſiſtant.

A ſiſtant. Rectè ergo dicitur: *facit ventis pondus*, quia cum leues motus animi miſericorditer dignatur aſpicere, hunc protinus ad conſtantiæ maturitatem firmat. Et *D. Aug. in Pſal.* 136. ait: Flumina Babylonis ſunt omnia, quæ hic amantur, & tranſeunt. Graues autem viri, & cõſiderati, Babylonis flumina, vel fugiunt penitus, vel ſuper illa ſedent. Noli ſedere in flumine, noli ſedere ſub flumine. Debet enim iuſtus, & perfectus vir ſuper omnia tranſeuntia firmus, & B ſtabilis permanere, nulliſque fluctibus agitari, aut decurſibus deuolui. Et *Bernard.* 4. *de conſid.* tranſitoria iſta, quæ ſtare nullo pacto queunt, fac vt à te tranſeant, non per te. Vnde *Nazianz. orat.* 27. Eorum, ait, qui tentantur alij mihi videntur, velut leuiſſima quædam corpora à mari abripi, diſtrahique ac ne tantillum quidem āduerſarum rerum impetum ſuſtinere, alij petræ inſtar eſſe, quicunque nimirũ philoſophica ratione vtun- C tur, ac ſupra vulgi humilitatem euecti humana omnia immoto, ac firmo animo ferunt, &c.

D. Aug. — *D. Bern.* — *D. Nazian.*

Hanc in virtute conſtantiam, & tenacitatem probat Rupert. explicans ea verba Exodi: Vbi Deus, vt Paſchalis agnus abſque macula, & maſculus eſſet. Macula, inquit ille, peccatum eſt, erit ergo abſque macula, id eſt, ſanctus, innocens, impollutus, ſed parum haberet gloriæ ſola inno- D centia, ſi non adeſſet fortitudo quoque, ad agenda perfectæ iuſtitiæ opera. Erit ergo & maſculus, hoc eſt fortis, quia nihil fœmineum, hoc eſt molle, & fluxum admittit Deus, vnde in Apocalyp. dicitur de muliere magna, *quia peperit filium maſculum* qui recturus erat gentes. Qui ſenſus ex eo adhuc roborari poteſt, quoniam, ſicut notauit *Plin. lib.* 11. *c.* 49. Mares in omni genere for- E tiores, præterquam in pantheris, & vrſis.

Rupert. *Exod. c.* 8. — *Apoc.* 12. — *Plin.*

Hinc etiam eſt quod moribundus Dauid ante omnia ſuperſtiti Salomoni conſtantiã, & fortitudinem commendat, dum ait, *Confortare, & eſto vir*, vbi *Abul. q.* 3. Accipe conſtantiã, & fortitudinẽ, & non ſis ſicut pueri, qui propter impetum paſſionũ habent maximam mobilitatem in opere, & propoſito, ſed eſto vir, vt propoſitũ tuũ de bono conſtans ſit, & non traharis ad diuerſa per paſſiones inſtar vagi, & inconſtantis pueri.

3. *Reg.* 29. *Abul.*

A Quod etiam non latuit *Senecam epiſt.* 65. vbi ita ait: Sapiens inconcuſſus, cum Dijs ex pari viuit: pluraque habet in breui lib. de Prouident. & Lyricus lib. 3. Od. 3. *Iuſtum, & tenacem propoſiti virum, non ciuium ardor praua iubentium, non vultus inſtantis Tyranni, mente quatit ſolida, ſi fractus illabatur orbis, impauidum ferient ruinæ.* Ex quibus omnibus conſtat, quantam habeat connexionem virtus, cum conſtantia, B & firma ſoliditate.

Horat.

E contra vero impius, neque ſibi conſtat, ſed continuo agitatus cum Caino fluctuat, & cum impio Sathã perpetuo circuitu perambulat, qui quietus in culmine ſtare contempſit; id quod notauit *Greg.* 2. *Moral. c.* 3. quia ab illo ſpiritualis potentię volatu corruens, ad gyrũ laboris venit. Hinc eſt enim quod de eius membris per Pſalmiſtam dicitur. *In circuitu impij ambulant.*

Geneſ. 4. *Iob* 1. *D. Greg.* — *Pſal.* 11.

C Aduertit autem 7. *Moral. c.* 3. 4. & 13. propterea, de iniquo dici in circuitu ambulare, quia non recta tendit ad vitam æternam cum ſeſe contineat intra circulum rerum temporalium, vt *Remig. Auguſt.* & alij obſeruant ſemperque in peripheria incedere, neque ad centrum, qui Deus eſt pertingere, vt ait *Caietan.* imo pueros ſeſe gyrantes imitari ſicut dicit *Hugo Card.* neque de virtute in virtutem ire, aut ad priora ſe ex- D tendere, ſed in perpetua reuolutione, & inconſtantia verſari. Quam inſtabilitatem iniquorum dixit Eccleſiaſt. *Impius facit opus inſtabile*, hebraicè, *Facit opus mendacij*, græce, *Facit opera iniuſta*, idem enim videtur eſſe iniuſtum atque inſtabile, & Pſal. 1. vbi dicitur, *Beatus vir qui nõ abijt in conſilio impiorũ*. Heb. habetur *in conſilio inquietorum*. Cum enim iniqui homines velut *nubes ſine aqua* ſalienti in vitam æternam E à ventis tentationum circumferantur, nullatenus conſiſtere poſſunt in via aliqua perfectionis, & recta in Deum tendere, ſed potius agitantur aqua iniquitatis, inſtar illius rotæ, ac molæ, quæ collo impij appenſa eſt, donec tandem in profundum inferni demergantur.

Eccleſ. 33. — *Hebr.* — *Epiſt. Iudæ.*

Quod etiam videtur ſignificare Dauid cum dixit. *Propter dolos poſuiſti eis*, vbi hebraicè habetur, *In lubricitatibus conſtitues pedes eorum*, ſicut enim qui lubrico, &

Matth. 17. *Pſal.* 72.

lutuoſo

lutuoſo graditur itinere, paſſim prolabitur, & vbique in faciem cadit, ſic etiam inuiſti homines, inconſtantes in virtutis itinere repetiuntur, proindeque nunquam ad terminum accedunt, imo antequam peruemant, vbique cadunt.

§. III.

Duplices corde oſtenduntur hypocritæ.

Oecum. D. Thom. Carthuſ.

OEcumen. hoc loco *D. Thom. Carthuſ. & Fenard.* Virum duplicis animi eum intelligunt, qui in bonis operibus non Dei retributionem, ſed hominum fauorem quærit, qui proinde cito ab incepta virtute deſiſtit. quæ eſt doctrina *Greg. 8. Moral. c.* 24. vbi de huiuſmodi hominibus intelligit illud Pſalmi. *Fiant ſicut fœnum ædificiorum, quod priuſquam euellatur, exaruit.* Fœnum quippe ædificij in alto naſcitur, ſed nequaquam pingui radice ſolidatur. Et ideo Baldath: *Spes*, dixit, *hypocritæ peribit.* Quid enim in cunctis operibus ſperat, niſi honoris reuerentiam, gloriam laudis, à melioribus metui, Sanctus ab omnibus vocari? ſed permanere ſpes hypocritæ non valet, quia æternitatem non quærens, fugit quod tenet, nequaquam quippe mentis eius intentio in illa gloria figitur, quæ ſine fide poſſidetur. Proindeque inconſtans eſt in vijs virtutis, qui popularem auram ſolum venatur.

D. Greg. Pſal. 128. Iob 7.

Vocatur autem hypocrita duplex corde, quia exterius ſe alium oſtendit cum longè aliter interius ſe habeat. Eique proinde competit illud Oſeæ 7. *Facti ſunt quaſi arcus doloſus*, qui vnam partem ſagitta petere videtur, cum tamen in aliam de facto ſagittam mittat. Quod vno verbo dixit *Tertul. Apolog. contra Gent.* Mimice veritatem tractas. Sicut enim hyſtriones in theatro perſonâ agunt alienam laruati, & inde exeuntes in propria apparent, ita hypocritæ induunt ſe ornamentis virtutis, cum intrinſecus nequiſſimi ſint.

Oſeæ 7.

Hanc duplicitatem cordis expreſſit *Ber. ſer. 42. in Cant.* comprobatque ex illis ver-

D. Bern.

A bis, *Pondus & pondus, menſura & menſura, vtrumque abominabile eſt apud Deum.* Quid enim ait *Bern.* tu te depreciaris in ſecreto apud te ipſum, veritatis trutina ponderatus; & foris alterius pretij mentiens, maiori te pondere vendis nobis, quam ab ipſa accepiſti. Time Deum, & noli hanc rem peſſimam facere, vt quem humiliat veritas, extollat voluntas. Hoc enim eſt reſiſtere veritati, hoc pugnare contra Deum. *Prou. 20.*

B Et *Greg. 7. Mor. c. 12.* bene contra peruerſam mentē ſub Iudeæ ſpecie per Eſaiam dicitur. *Erit cubile draconum, & paſcua ſtruthionum.* Quid ſtruthionum nomine in hypocritis deſignatur? Struthio quippe volandi ſpeciem habet, ſed vſum volandi non habet, quia & hypocritis cunctis intuentibus, imaginem de ſe ſanctitatis inſinuat, ſed tenere vitam ſanctitatis ignorat: in peruerſa mente ſtruthio paſcitur; quia C & latens malitia callide tegitur, & in mentium oculis ſimulatio bonitatis antefertur. Et *Bernard. ſerm. de Sancto Benedicto* notauit ea verba Pſalm. 1. quod *fructum ſuum dabit in tempore ſuo*, contra hypocritas, obſeruat enim aliquos edere fructum non ſuum, ſed alienum, vt hypocritas, ſimiles Symoni Cyrenæo, qui crucem portabat non ſuam, nempe angariatos, & quæ non amant amore gloriæ, quam deſiderant, facere impulſos commodo, vel vana gloria.

D. Greg. Iſai. 34. D. Bern. Matth. 27.

D Quæ omnia apertè oſtendunt duplicitatem cordis, quæ in hypocritis reperitur, cum alium ſe ſimulet interius, alter reuera ſit exterius. Proferunt exterius fructum virtutis, qui ab interiori non procedit, & ita ferunt fructum non ſuum: ſicut dixit *Bern. ſerm. de Sancto Benedicto*: aſſerens dicta verba Pſalm. 1. *quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.* Arbores, ait, quæ fructum E faciunt, ſed non ſuum, hypocritæ ſunt cum Symone Cyrenæo crucem portantes non ſuam, qui religioſa intentione carentes angariantur, & quæ non amant, amore gloriæ quam deſiderant, facere cōpelluntur. Cumque iſtorum virtus in extima tantum ſuperficie appareat, & nullo nixa roborētur fundamento, facile euaneſcit, & obliteratur, & velut hedera Ionæ vno die naſcitur, & exſcinditur. quod ſignificauit Apoſtolus, cum dixit: *Inconſtans eſt in omnibus vijs ſuis.* *Iona 4.*

 quod

quod inde oritur, quia in primis huiuſmodi hominibus violenta eſt omnis virtutis perfectio cum ſit fructus non proprius, nullum autem violentum durabile. Deinde quia cum aucupentur hominum laudationem, ſi nemo adſit, ceſſat virtus. quod de eleemoſyna dixit *Nazianz.* & de cæteris virtutibus dici poteſt, *orat.* 19. vbi ita ait: Permulti ad ſumptus prompto animo faciendos ſola honoris cupiditate ducuntur, vbi autem largitio arbitris caret, illic quoque largitio langueſcit, & obtunditur.

D. Nazianz.

Neceſſariò itaque inconſtans debet eſſe hypocriſis, quæ a populari aura dependet, & hominum beneplacitum, qui nunquam in eodem ſtatu permanet, comitatur. Totus igitur hic locus clamat vitandam eſſe hypocriſim, quæ mater inconſtantiæ eſt, & nullatenus obſeruandas externas laudes, quod eleganter dixit *Epictet. in Enchir c.* 28. Satis, ait, tibi in omnibus ſit philoſophum (id eſt, probum & iuſtum) te eſſe, ſi autem videri etiam vis, tibi ipſi videare, & ſatis erit. Et *Plutarch. lib. de Profect. virtut. ſentiendis.* Proficientis ergo in virtutis ſtudio eſt, non modo ſi quid amico donauit, ſecum id conſeruare, & reticere, ſic enim ſibi ipſi placens, neque ſeipſum contemnens, ſed gaudens ſeipſo atque contentus, vt ſatis idoneo teſte, ac ſpectatore pulchrorum oſtendit rationem iam intra ſeſe conuerſam radices agere, & quod iubet Democritus ex ſeipſo ſui oblectandi materiam petere condoceſactum eſſe.

Philo. Gen. 22.

Vnde obſeruauit *Philo lib. de Abraham*, id quod Patriarcha famulis eum comitantibus ad ſacrificium dixit: *Expectate hic. Ego autem, & puer illuc vſque properantes poſtquam adorauerimus, reuertemus ad vos.* Data opera, inquit, Philo longè à terr. o. relictis etiam duobus famulis, ne ſe cor. m teſtibus oſtentare videretur. Hoc ipſum docuit *Greg.* 19. *Moral. cap.* 13. allegoricè exponens illud quod de primo parente dictum eſt. *Poſuit eum Deus in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret.* Operatur enim ex ſententia Gregorij, ille qui agit bonum virtutis, quod præcipitur, qui tamen eadem opera cuſtodire, & conſeruare tenetur, ne ſicut Eleazar, qui in prælio feriens Elephantē ſtrauit, ſed ſub ipſo, quem

D. Gregor. Geneſ. 2.

A extinxit, occubuit. Miſerum namque eſt ſub virtutis, & triumphi tegumento ſupplicium acquirere, dum externas venatur laudes, & in inferno torqueri ob fictas, & apparentes virtutes, quas in cœlo videbit hypocrita feliciter coronatas.

Vnde *Hugo Card. in lib. Prouerb. cap* 6. optimè dixit, quod quemadmodum formica, grana ex quibus ali poſtea debet, detruncat, & arrodit, teſte *Plinio lib.* 11. *c.* 30. ne priuſquam ad deſtinatum neceſſitatis tempus perueniant, in fruges exeant, & in nihilum abeant, ita prorſus cauendum, dum ne de bonis operibus, quæ in hac vita congregamus, aut efferamur, aut humanam gloriam expetamus. Eſt enim id quaſi iam grana germinare, & euaneſcere.

Hugo.

Sed illud ad calcem totius huius diſcurſus notandum velim ab Authoribus initio citatis duplicem corde appellari hypocritam, qui vecors, & ſine corde apud Iob dicitur. Sic enim intelligit *D Greg.* 8. *Moral. cap* 25. de hypocrita illud. *Non ei placebit vecordia ſua.* Magna quippe, ait Gregor. vecordia eſt, laborioſa agere, & auræ laudis inhiare, forti opere præceptis cœleſtibus inſeruire, ſed terrenæ retributionis præmium quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro virtute, quam agit, humanos fauores deſiderat, rem magni momenti vili pretio venalem portat: vnde cœli regnum mereri potuit, inde nummum tranſitorij ſermonis quærit: vili ergo pretio opus vendit, qui magna impendit, ſed minima recipit. Vt vecors itaque hypocrita decipitur, & vt duplex corde, inconſtans eſt in omnibus vijs ſuis.

Duplex corde quis. D. Greg. Iob c. 8.

§. IV.

Contra duplices, ſiue multiplices animo.

POteſt etiam hæc animi duplicitas, ſimplicitati opponi. Sic enim D. Thom. etiam exponit: Duplex animo, qui aliud interius, aliud exterius agit: iuxta illud. *Væ duplici corde, & homini ingredienti duabus viis.* Fundamentumque habet in textu Græco vbi habetur, *Dianimus*, & qui duplicem

Eccleſ. 2.

plicem habet animum ſeu cor, ſignificatq;
animum fictum, doloſum, ac ſimulatum,
quod magna imperfectio eſt. Sicut è con-
tra ſimplicitas perfectio dicitur in ſacris
literis, à radice Thaman, quæ ſignificat fi-
nire, vel conſummare, aut conſummari.
Pſal. 85. Vnde Dauid dixit, *Lætetur cor meum, vt ti-*
meat nomen tuum. Siue vt ex hebræo po-
teſt legi. *Vni, ſeu congrega cor meum, vt ti-*
D.Hier. *meat nomen tuum.* Siue cum *D. Hieron* ibi.
Vnicum fac cor meum. Timebat enim ali-
quam duplicitatem, ſiue fallaciam, nobiſ-
que normam præbebat. Et *D.Hieron. in reg.*
Monachorum, titulo de Virtut. humilit. &c.
ait: Nihil ſic placet Deo, ſicut ſimplicitas,
& innocentia. Vnde Spiritus ſanctus in vo-
latilibus non apparuit, niſi in Columba
propter ſimplicitatem.

Et hæc videtur fuiſſe ratio, cur diuinus
ſponſus perfectæ ſponſæ oculos commen-
dans dixerit Cant. 5. *Oculi eius ſicut colum-*
bæ deſuper riuos aquarum, quæ lacte ſunt
lotæ. Cuius laudationis rationem reddens
D. Nyſſ. *Nyſſ. orat. 13. in Cant.* ait: Nihil erroneum,
nihil vanum præter ipſam rerum verita-
tem, velut vmbratili quodam ſimulachro
fraudulenter repræſentent, ſed ipſiſſimam
veritatem intueatur erroneis huius vitæ
ſpectris, & imaginationibus nequaquam
admiſſis.

Non clare innoteſcit, cur tam acriter di-
Exod. 17. uina iuſtitia contra Amalech ſæuierit cum
ſempiternum bellum in illum prædicet,
delctionem nominis illius præcipiat, &
vltimam ſtragem iubeat. Tantæ ne animis
1. *Reg.* 15. cæleſtibus iræ? cur in ipſas fœminas ſæui-
tum? cur in paruulos, & lactentes contra
leges, quas de bellis ipſemet Deus præ-
ſcripſit? quid meruere boues animalia ſine
fraude doloque? alij alias reddunt rationes,
Abul. hanc non difficile colliges ex *Abul.* 1. *Reg.*
15. *q.* 2. 3. 6. 7. & 8. Amalechitas, ſcilicet, pa-
Deut. 20. cem, & amicitiam oſtentaſſe Iſraelitis, cum
ad hoc, qui de tranſitu agerent, certos illi
homines ablegaſſent, poſtea tamen ex ino-
pinato, ex inſidiis, à tergo, poſtpoſita fide
promiſſoque, in agminis extremos, feſſos,
& debiles, viros, fœminas, paruulosque
irruiſſe. Ideo ſic Iſraelem Deus alloquitur.
Deut. 23. *Memento quæ fecerit tibi Amalech in via*
quando egrediebaris ex Ægypto, quomodo
A *occurrerit tibi* (pacificè ſ.) *& extremos ag-*
minis tui (per inſidias, & à tergo vt oppo-
nitur occurſui) *qui laſſi reſidebant cecide-*
rit, quando tu eras fame, & labore confectus
& non timuerit Dominum, In eos igitur
qui doloſe, & ficte egerunt diuinitus iam
ſæuitum audiamus. *Cum ergo Dominus*
Deus tuus dederit tibi requiem, & ſubiece-
rit cunctas per circuitum nationes in terra,
quam tibi pollicitus eſt, delebis nomen eius
B *de ſub cælo. Caue ne obliuiſcaris* Nihil enim
ſimpliciſſimus Deus omnis compoſitionis
penitus expers ſic odit, quam doloſam
animi duplicitatem ſibi omnino op-
poſitam,

Proſequitur hoc argumentum *Lactant.* *Lact.*
Firmin. lib. 3. *cap.* 17. cum ponderat, cur
Deus populo ſuo circuncisionem præce-
périt. Illa, inquit, carnis circunciſio non ca-
ret vtique ratione, quia ſi Deus id vellet,
C ſic à principio formaſſet hominem, vt
præputium non haberet, ſed huius ſecun-
dæ circunciſionis figura erat ſignificans
nudandum eſſe pectus, id eſt, aperto, &
ſimplici corde oportere nos viuere. quo-
niam pars illa corporis, quæ circunciditur,
habet quandam ſimilitudinem cordis, &
ob hanc cauſam Deus nudari eam iuſſit, vt
hoc argumento nos admoneret ne inuo-
lutum pectus haberemus, ſed quamcunque
D ſimulationem abiiceremus. Facit inſuper
pro hac re ea laus, & commendatio ſpon-
ſæ, quãdo ei diuinus ſponſus dixit: *Statura* *Cant.* 7.
tua aſſimilata eſt palmæ, quæ verba de ani-
mi ſimplicitate, & candore ſic expoſuit
Ambroſ. lib. 3. exameron. cap. 7. Palma virens D. *Amb.*
ſemper manet conſeruatione, & diuturnita-
te, non immutatione foliorum, nam quæ pri-
mò germinauerit folia, ea ſine vlla ſubſtitu-
tionis ſucceſſione conſeruat. Imitare ergo eam
ô homo, vt dicatur tibi, ſtatura tua ſimilis
E *facta eſt palmæ, ſerua viriditatem pueritiæ*
tuæ, & illius innocentiæ naturalis, quam
à primordio recepiſti, vt plantatus ſecus de- *Pſal.* 1.
curſus aquarum, fructum tuum in tempore
tuo habeas præparatum, & folium tuum
non defluat. Sic ille. Vbi aperte carpit eos,
qui alienum fructum foris proferunt, ab eo
quem intus in corde habent, & qui modo
habent vnum verborum opperimentum,
deinde aliud ſibi neutiquam in verbis

Digitized by Google

conſtantes. Longè aliter ſimplex Apoſtolorum animus, qui hanc prærogatiuam conſecuti ſunt, vt eorum vmbra ægrotos curaret, quando nullum eorum folium elabi, mutariue potuit; idem perpetuo manens, & apparens. *Act. 5.*

Proſequitur hoc ipſum argumentum idem Ambroſ. in eo, quod Iſaac percepta fragrantia veſtimentorum Iacobi, quem ſcriptura ſimplicem prædicat, dixit: *Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Eſt ſenſus horū verborum ait Ambroſius, vt Iſaac naturalem prædicet odorem, quid enim pleno rore ſuauius? quid vitis odore iucundius? quid fabæ flore gratius? ego, & odorem ipſum terræ ſimplicem, atque ſyncerum pro gratia benedictionis accipiam, quam fraus nulla compoſuit, ſed veritas indulgentiæ cæleſtis infudit. Neque enim aliud ſic laudari meretur, quam quod fuco, & ſimulatione caret, non redolet ſimulata virtus, ſed offendit, & vere ſapientes homines, & ſimplicem omnino Deū, qui ſimplices ſuę benedictionis rore perfundit, & ſupercœleſtia paruulis, & ſimplicibus communicare ſolet. Vnde Salomon dixit *Cum ſimplicibus erit ſermocinatio eius* (ſ. Dei) hebraice habetur. *Cum rectis conſilium, & ſecretum eius.* Vbi vides idem prorſus eſſe ſimplicem hominem, ac rectum hominem, cui Deus conſilia ſua, & ſecreta aperit. *Gen. 27. Geneſ. 15. Prou. 3.*

Duplicitatem etiam animi cenſet quidem prohibitum è Deo *D. Greg. 8. Moral. 32.* in eo quod dicitur, *Non induas veſtem ex lana, linoque contextam.* Ait igitur per lanam quippe ſimplicitas, per linum vero ſubtilitas deſignatur. Et nimirum veſtis, quæ ex lana, linoque conficitur linum interius celat, lanam in ſuperficię demõſtrat. Veſtem ergo ex lana, linoque contextam induit, qui in loquutione, vel actione q. a vetur, intus ſubtilitatem malitia operit, & ſimplicitatem foris innocentiæ oſtendit. Quia enim ſub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet, quaſi ſub lanæ groſſitudine linum latet. *D. Greg. Deut. 22.*

Similem prohibitionem oſtendit *Oleaſt.* in eo, quod noluerit Deus Iſraeliticum populum panem fermentatum comedere, neque arare terram in aſino & boue, aut ſere- *Exod. 12. Oleaſter.*

A re diuerſo ſemine. Voluit, inquit, nos ſimplices eſſe, & ſimpliciter apud proximos conuerſari. In quam ſententiam notauit *Philo lib. de gigantib.* Moyſem laudatas elegantesque artes picturam, atque ſtatuariam è ſua Republica reieciſſe, quod veritatem, ait, mendaciis vitient illudentes per oculos animabus facilibus, & credulis. Cum enim hæ artes conentur obiicere oculis tanquam vera, viua, & ſolida ea, quæ ficta, B inanimaque ſunt; totæ falſitati incumbunt, ac duplicati. Et proinde relegandæ ſunt, & in exilium merito mittendæ, namque ſicut dixit *Ambroſ. 3. offic. cap. vlt.* Inimicus vitari poteſt, amicus non poteſt, ſi inſidiari velit: illum cauemus, cui non committimus conſilia noſtra, hunc cauere non poſſumus cui commiſimus. Quod vero Ambroſ. ad noſtrum inſtitutum faciat, oſtendunt ea verba, quæ præmiſerat, ſcilicet, qui eſt vna- C nimis, ipſe amicus eſt, quod vnitas animorum in amicis ſit. *Philo. D. Ambr.*

Hi igitur ſi falſi ſint, nequeunt vitari, vtpote domeſtici latrunculi, qui omnes domus angulos ſcrutantur & agnoſcunt, latrunculos dixi, quia decipere; ac duplici animo fallere deprædari vtique eſt. Vnde *Cyprian. epiſt. 52.* Illud quod nos legimus *Videte ne quis vos decipiat per inanem philoſophiam*, ſic ipſe legit, *Videte ne quis vos* D *deprædetur*, quod etiam habet *Ambroſ.* ibi Et idē *Cypr. lib. de Patient.* Videndus etiam idem *Ambroſ. lib. 6. Examer. c. 8.* vbi expendens ea verba Chriſti Domini. *Vulpes foueas habent.* fouea, inquit, alta pectus eſt hominis, vbi ſunt noxia, & fraudulenta conſilia. Ex huiuſcemodi igitur foueis egrediuntur falſi latrunculi, de quibus conqueritur Dauid, cum ait: *Sicut nouacula acuta feciſti dolum.* Nequitia, inquit, *Am-* E *broſ. 3. offic. cap. 11.* arguit proditorem, eo quod inſtrumentum huiuſmodi ad hominis adhibetur ornatum, & plerumque vlcerat: Si quis igitur prætendat gratiam, & dolum nectat inſtrumenti huius comparatione cenſetur: quaſi Dauid conqueratur, quod ſimulata amicitia fuerit aggreſſus ab inimico, & iiſdem ſignificationibus amicitiæ, quæ animum ſolent leuare ipſum hoſtiliter vulnerauerit: Suntque impij hac in re ſimiles terræ; de qua ſumpti ſunt, *D. Cypr. Ad Col. 2. D. Ambr. Matth. 8. Pſalm. 51.*

Digitized by Google

ti ſunt, & in quam reuertentur, quæ exterius flores, fructuſque ſuauiſſimos profert, cum in corde inferorum ſedes contineat, dæmoneſque, & damnatos habeat reconditos, ſic & iſti proferunt externus verborum flores, ſermoniſque viridantia folia, cum tamen in corde habeant reconditum venenum.

Vel ſimiles dixerim ijs ægritudinem ſimulantibus, de quibus *Sextus Iulius Stratagemat. lib. 4. cap. 9.* vbi refert quod Caius Pompeius cum ſuſpectos haberet Haucenſes, vel Tucenſes, & vereretur ne præſidium reciperent, petijt ab eis vt ægrotos interim apud ſe refici paterentur, fortiſſimiſque habitu languentium miſſis, ciuitatem occupauit.

Simplicitas Christiani hominis quæ. Cum vero hæc vafrities, & duplicitas tam directè ſimplici virtuti opponatur, inde eſt quod candidiores animi facilius decipiantur, ſicut notauit *D. Ambroſ. 3. offic. c. 10.* in ea fraude, qua Gabaonitæ vſi ſunt ad Ioſue *c. 9.* adeo ſancta erat, inquit, illis temporibus fides, vt fallere aliquos poſſe non crederetur: quis hoc reprehendat in Sanctis, qui cæteros de ſuo affectu æſtimant; & quia ipſis amica eſt veritas, mentiri neminem putant, fallere quid ſit, ignorant, libenter credunt, quod ipſi ſunt, nec poſſunt ſuſpectum habere, quod non ſunt. *Innocens credit* *Prou. 14.* *omni verbo*; non vituperanda facilitas, ſed laudanda bonitas. Oportet enim quemlibet hominem ſimplicem eſſe, maximè vero Chriſtianum columbina ſimplicitate, ſimplicem in malo: aſimum ſine fermento ma- *Rom. 16.* litiæ, & nequitiæ.

Rectè vero à Deo exigitur ſimplicitas, qui & actus puriſſimus dicitur, & opponitur prauitati, inter alia autem Diaboli nomina ſerpens eſt à vafritie, ſiquidem peccare hominis eſt, inſidias tendere Dia- *D. Hier.* boli, ſicut dixit *Hier. 1. contra Ruffinum.* *D. Amb.* Caret merito ſimplicitatis, inquit *Ambroſ. 3. offic. cap. 9.* omne arte elicitum, & fraude compoſitum: ſed & *filio doloſo*, ait Salo- *Prou. 14.* mon, *nihil erit boni.*

Non diſputo quatenus in bello poſſit eſſe locus dolis, ac ſtratagematibus, & inſidijs, hæc vt liceant, abeſſe mendacium neceſſe eſt, tamen oportet etiam hoſti ſer-

A uari fidem. Videndus *D. Thom. 2. 2. q. 40.* *D. Thom.* *& tota qu. 111. & Ambroſ. 1. offic cap. 9 & 3. offic. cap. 10.*

Cæterum cum fallere nequiſſimum ſit, & falli itidem defectuoſum. Notauit *D. Ber-* *D. Bern.* *nard. epiſt. 327.* quodnam remedium Chriſtus Dominus, vtrique rei prouiderit. Sic enim, ait, Nec nouum, nec mirum eſt humanum animum poſſe fallere, vel falli, cauendum & hoc, & illud, quia vtrobi- B que periculum, ad vtrumque cautelam nobis appoſuit magni conſilij Angelus, quando dixit: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes,* *Matth. 10.* *& ſimplices ſicut columbæ*; vt nec prudentia decipi, nec ſimplicitas decipere poſſit. Nobis iuſſit nos eſſe ſerpentes ne deciperemur, alijs præcepit eſſe ſimplices, ne duplicitate noceremus eoſdem fallentes. Attamen humana malitia inuertit ſenſum præcepti Chriſti Domini, qui C dum iuſſit eſſe prudentes, ac ſapientes, ne ab alijs deciperemur, ſic ab hominibus nequam intelligitur, quod ſint ſapientes in decipiendo alios, & in fallacia ſitam volunt eſſe prudentiam, ſicut dixit *Am-* *D. Ambr.* *broſ. in Apolog. Dauid cap. 7.* Nonnulli circumuenire, aut fallere arbitrantur eſſe ſapientiam.

Hanc igitur fallaciam comitatur inconſtantia, & inſtabilitas, quia cum illa à D peccato deriuata ſit, ſicut dixit *Ambroſ. lib. de Paradiſo cap. 13.* ad illud Geneſ. *Et cognouerunt, quod nudi eſſent.* Ante qui- *Gen. 3.* dem, ait, nudi erant propter morum ſimplicitatem, & quod amictum fraudis natura neſciret, nunc autem multis ſimulationum inuolucris mens humana velatur. Merito proinde peccati inſtabilitatem ab eodem participatam habet.

Aliam etiam rationem poſſumus aſſignare ex lib. Eccleſ. cap. 3. vbi dicitur, *Cor in-* *Eccleſ. 3.* E *grediens duabus vijs, non habebit ſucceſſus,* quia, ſcilicet, neceſſe illi eſt quantum in vna proceſſit, in altera retrocedere, & iugi vagatione, huc, illucque curſare: vel tandem quia cum ſeruile ſit vitiũ, ſerui conditionem patitur, vt nulla quiete fruatur, nullã ſedem habeat, etiam cum maximè ſedere videtur, qua ratione ſubnotauit, imo exprobrauit hoc vitium Ciceroni Laberius Eques

Digitized by Google

Romanus; cui ille locum denegauerat, dicens: quia anguſtè ſederet. Demiror, inquit Laberius, quod anguſtè ſedeas, cum ſoleas duabus ſedere ſellis, duoque loca occupare, inſinuans eum duplicem cordé, & obijciens contra ingenuitatem, fallaciam, ſcilicet, exprobrando; Nam, ſicut

D. Auguſt. dixit *Auguſt. Pſalm.* 75. Fraudulenti mores ſunt hominis illiberalis, & abiecti. Et

Nazianz. *Nazianz. orat.* 3. *contra Iulian.* Priuato homini, inquit, aſtute aliquid facere fortaſſe concedemus. Nam qui vim apertè adhibere nequit, hic ſi vafre, & callidè aliquid faciat, veniam aliquam meretur. Imperatori autem vi, & potentia ſuperari admodum turpe ſit, tum vero turpius, & indignius eſt conatus ſuos, & intentiones arte occultare. Vbi vides Nazianz. Imperatori exprobrare vafritiem, & duplicitatem, quæ ingenuum, & regalem animum

D. Bern. dedecet. qua de re videndus *Bernard. ſerm.* 82. *in Cant.*

D. Paulin. Videndus item *D. Paulinus epiſt.* 4. *ad Seuerum*, vbi oſtendit multiplicitati Nabuchodonozori reſpondiſſe multiplicem pœnam. Coma enim triſti Leonem, aduncis vnguibus vulturem, ſenſu, & Pabulo bouem referebat.

Philo. Videndus item *Philo lib. quod prob. ſit liber*, vbi inter alia ſic ait: Omnes vafri, & ambiguæ fidei homines, vulgo nominantur illiberales, & parum ingenui. Idem habet *lib. de Creat. Princip.* cum dicit: Eſt & aliud interdictum iuſtiſſimum, quo cauetur, ne Reipublicæ princeps doloſè verſetur inter ſuos ſubditos: nam fallaces mores ad ſeruile, non liberale ingenium pertinent, dum rebus ſimulatio prætexitur.

2. Reg. 3. Venit Abner ad Dauid in ſimplicitate cordis, & ad contrahendam cum illo amicitiam, eique fecit Rex conuiuium, & oſtendit omnia amoris ſigna: adueniens poſtea Ioab profectum iam Abner reuocauit, vt loqueretur ei in dolo, & occidit illum ſeorſim ad medium portæ. Voluit ſe Rex purgare, & oſtendere ſe nullam omnino anſam præbuiſſe fallaciæ. & ait. *Mundus ego ſum, & Regnum meum apud Deum in ſempiternum à ſanguine Abner*, ſepeliuit eum maximo comitatu, & plu-

D. Ambr. rimis lachrymis. Quod expendens *Ambroſ. in Apolog. Dauid. cap.* 7. ſic ait. Dauid vt ſanguinem innocentem à ſe tolleret, quem fuderat dux eius exercitus Ioab, quando Abner cū eo de ineunda ſocietate tractaret, dux licet aduerſarij agminis inſidijs appetitus occubuit, quem fleuit, & poſt luctum eius ambulans depoſitis inſulis poteſtatis exequiarum iuſta curauit. Quo facto docuit etiam aduerſarijs fidem promiſſam eſſe ſeruandam, idque non ſolum ea tatione feciſſe exiſtimo, ſed inſuper ne prædictam fallaciam à Rege proceſſiſſe quis

Pſal. 5. putaret, ideo ſe omnibus purgare voluit à fœdo, & ſeruili vitio, qui etiam dixit: *Virum ſanguinum & doloſum abominatur*

Pſal. 11. *Dominus*, & iterum: *Diſperdet Dominus vniuerſa labia doloſa.* In quam ſententiam

Plin. notauit *Plinius libr.* 8. *cap.* 15. leonem animalium regem dolis carere, & ſuſpicione, quaſi hæc dedecerent irrationalem etiam principem & maieſtatem regiam. Ideoque *Senec. epiſt.* 121. Magnam rem, inquit, puta vnum hominem agere, præter ſapientem autem nemo vnum agit. Cæteri multiformes ſumus, modo frugi tibi videbimur & graues, modo prodigi, & vani, mutamus deinde perſonam, & contrariam ei ſumimus, quam exuimus, ideoque Horat. quem ibi refert Seneca, ait. *Nunquam eundem: nec ſimilem ſibi*: nec mirum igitur quod inconſtans ſit in omnibus vijs ſuis vir duplex animo, ſi neque etiam ſibi poteſt conſtare. Et quia pares vulpibus ſe fecerunt, partes vulpium erunt, nec aliquid à Deo conſequentur.

A B C D E

TEXTVS

Digitized by Google

TEXTVS.

Glorietur autem frater humilis in exaltatione ſua, diues autem in humilitate ſua, quoniam ſicut flos fœni tranſibit.

EXPOSITIO LITERALIS.

HORTATVR iterum Apoſtolus fratres diſperſos, & afflictos ad patientiam, & longanimitatem, in primiſq; abiectos, & afflictos ærumnis, exilio, & paupertate. Nam vox Græca ταπεινὸς afflictum ſonat, & præcipuè ad paupertatem redactum, ideoque illi opponitur ὁ πλούσιος, id eſt, diues cui omnia neceſſaria ſuppetunt. Vſitatiſſimum autem eſt in diuinis literis, vt humilitas ſumatur pro afflictione. Sic enim Pſal. 9. dixit Dauid: *Reſpice humilitatem meam de inimicis meis*. & Pſal. 24. *Vide humilitatem meam, & laborem meum.* quibus in locis humilitas afflictionem ſignificat, vt ibi vertit Vatab. & Geneb. quo etiam ſenſu dixit Pſal. 118. *Bonum mihi, quia humiliaſti me*, id eſt, vexaſti, & afflixiſti, vel vtiliſſimum mihi fuit, quod in miſeriam redactus ſum, vt ijdem Interpretes notarunt.

Humilitas interdum afflictionem ſignificat.
Pſal. 9.
Pſal. 24.
Pſal. 118.

Licet ergo humilitas afflictionem ſignificet: hoc loco tamen præcipuè videtur ſignificare pauperiem, quam exules è patria eiecti perpeſſi ſunt, vel ob Chriſtianæ fidei confeſſionem patiebantur tunc temporis, ideo enim & coniungit per oppoſitionem diuites. Deinde etiam & proponitur præmium. Exaltatio ſcilicet, cuius nomine omnes interpretes intelligunt beatitudinem, quæ peculiari iure paupertati addicta eſt ex ore Chriſti Domini, qui dixit: *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Ideoque interlinealis hoc loco: Factus pauper, & depreſſus inter malos, hanc humiliationem intelligat apud eum exaltationem.

Matth. 5.

Hortatur deinde diuites, & quouis modo in hoc ſæculo fortunatos, ne inani, & præpoſtera diuitiarum fiducia abſorbeantur, imò vt ſe contineant in officio conſideratione calamitatis imminentis, imo animum erigant ſi contingat ea amittere, quæ eſt expoſitio *Oecum. Caiet. & Feuard.*

At vero *D. Hier. in Trenis* ad fin. *Beda. D. Thom. Carthuſ. Brixian* Gloſ. & alij hoc intelligunt ironicè dictum, & per irriſionem. Vt ſit ſenſus. Quid eſt quod glorientur diuites huius ſæculi, niſi forte glorientur in humilitate, qua omnes æquans cinis, diuites humiliſſimum in locum, cum illo auaro deiicier. Ideoque Apoſtolus reddens rationem, quare diues non debeat ſecunda fortuna niti eam petit ab inconſtantia, quandoquidem ſimilis eſt floribus, quibus nihil ſpecioſius dici poteſt. At huiuſmodi decor fugaciſſimus eſt, ſic etiam præpoſtera & peruerſa eſt fiducia in opibus, quæ tam ſubito marceſcunt, & decidunt.

D. Hier.
Beda.
D. Thom.
Brix.
Gloſ.

Crebra eſt autem in Scriptura hæc comparatio fœni cum homine, vt patet 4. *Reg.* 19. *Eccleſiaſt.* 14. *Iſai.* 37. & 40. *Iob* 40. *Pſal.* 36. 91. & 120. Vnde Pſal. 44. Qui epitalamium ſeu nuptiale carmen habet pro titulo, *pro ijs, qui commutabuntur filijs Chore.* Symachus, Aquila, & Theodotion, & D. Hieron. *pro floribus, ſeu pro lilijs*, vti breuitatem commutationis inculcarent, & ideo *Hieron. epiſt. ad Latam.* Cito flores pereunt, cito violas, & lilium peſtilens aura corrumpit. Inſeruit autem ad explicandam fragilem conditionem rerum humanarum, virium ſcilicet, potentiæ, & diuitiarum, &c. Qua de re videndus *Ambroſ. 3. Examer. cap. 7. Auguſt. tract. 7. in Ioan. & ſerm. 40. de verb. Domini. Gregor. 16. Moral. cap. 5. & 15. Chryſoſt. homil. 28. in Geneſ. Cypr. de Diſciplina & habit. virg. Baſil. hom. 5. Examer. & hom. de non adhærendo reb. huius vitæ, & Ephram tom. 2. Paraneſ. 4. & 18.* Facit illud Mantuani,

Homo fœno ſæpius comparatur.
D. Hier.
D. Amb.
D. Auguſt.
D. Greg.
D. Chryſ.
D. Cypr.
D. Baſil.

Mirabar celerem, &c.
Et dum naſcuntur, conſenuiſſe roſas.

§. I.

§ I.

Nihil tam diues, quam vera paupertas.

DOcet in primis Iacobus perſequutiones non ſolum patienter ſuſtinendas, præcipueque paupertatem, de qua litera intelligitur, ſed gaudenter etiam propter præmium futurum, quod paupertati reſpondet, ſicut notauit *Bern. ſerm. 4. de Aduentu*, expendens ea verba: *Penna columbæ deargentatæ*: Magna, inquit, quædam penna eſt paupertatis, qua tam cito volatur in regnum cœlorum. Nam in alijs virtutibus quæ ſequuntur (ſcilicet apud *Matth. c. 5.*) promiſſio futuro tempore iudicatur, paupertati non tam promittitur, quam datur, vnde & præſenti tempore enunciatum eſt, *quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*: cum in cæteris dicatur, *hæreditabunt*, *conſolabuntur*, & ſimilia.

D. Bern.
Pſalm. 67.
Matt. 5.

Quapropter Caietan. hoc loco optimè exponit. Sic glorietur frater humilis propter paupertatem (humilitas non eſt hic nomen virtutis, ſed conditionis) in ſublimitate promiſſa ſibi in cœleſti regno.

Caiet.

Lætandum igitur ait, in paupertate humili, & in afflictionibus, quæ ipſam ſolent comitari, propoſita exaltatione futura. Qua propoſita dixit *Nazianz. orat. 1. Apolog.* Paupertatem, & inopiam exprobrabunt, at iſtæ ſunt diuitiæ meæ, hæc me non ſolum gloriantem, ſed arrogantem facit. Videntur enim mihi inimici, dum hoc obijciunt, id obijcere, quod veſtigijs illius incedam, qui *propter nos inops factus eſt, cum eſſet diues.* Atque vtinam exuere me poſſem panniculis iſtis, quibus circundari videor, vt nudus effugerem ſpinas ſæculi, quæ retinent, & reuocant pergentes ad Deum. Simili itidem loquendi forma vtitur *orat. 24.* vbi magnas diuitias inopiam appellat. *Et orat. de laudibus Baſilij* præferens eius paupertatem illi, quam habuit Crates Thebanus, & Diogenes Cynicus ait, hic procul ab omni arte, & quæſtu abalienatum animum à rerum omnium poſſeſſione abduxit, & vt nautæ vitandi periculi, & leuandæ nauis gratia one-

Nazian.
2. Cor. 8.

A ra ſubtrahunt, ſic & ipſe ſponte abiectis omnibus, ſecurus hoc vitæ pelagus pertranſiit. Ideoque *D. Aug. 13. Confeſſ. cap. 8.* Omnis mihi copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas eſt. Quibus habet ſimilia *ſer. 205. de Temp.* & *Clemens Alexand. 2. Pædag. c. 3.* Veræ diuitiæ ſunt paupertas cupiditatum. Et *Hieron. tom. 1. epiſt. ad Heliodor. de vita Solitaria.* Affatim diues eſt, qui cum Chriſto pauper eſt, Perfectus ſeruus Chriſti nihil præter Chriſtum habet.

D. Aug.
D. Clem. Alex.
D. Hier.

B Et merito diuitias hi ſancti Patres appellant paupertatem: Sicut enim dixit *Ambroſ. epiſt. 10.* Cum regnum Dei pauperum ſit, quid eſſe locupletius poteſt? Facit in hanc ſententiam id quod notauit *Aug. ſer. 205. de tempore*, ad ea verba Pauli 1. Timoth. 6. *Præcipe diuitibus huius ſæculi, non ſuperbe ſapere.* Præcipe, inquit, diuitibus huius ſæculi, quia ſunt diuites alterius ſæculi pau-C peres. Et vt ſciatur de quibus loquatur diuitibus, addidit, huius ſæculi. Vnde iam exaltatio paupertatis oſtenditur, quam *Bern.* etiam in hoc mundo ſic deducit *epiſt. 23.* Nobilis, inquit, reuera titulus paupertatis, quam ipſe Deus ore commendans prophetico, Thren. 3. *Ego ſum*, ait, *vir videns paupertatem meam*, ſuper omnes regios theſauros, hic vos titulus nobilitat amplius Exaltationem autem futuram me-D retur paupertas, quæ ſolo Deo contenta, nihil terrenum voluit, donec cœleſtes diuitiæ aduenirent, & quanto plus temporalia deſpexit propter Deum, tanto maius ius ad cœleſtia videtur habere.

D. Amb.
D. Aug.
D. Bern.
Thren. 3.

Videndus hac de re *Hier. epiſt. 8. quæ eſt ad Demetriadem. & 11. quæ eſt ad Ageruchiam. & 27. quæ eſt ad Euſtochium. & 50. de vita Hilarionis. Cypr. ſer. de lapſis, Ambroſ. lib. de Viduis. & Aug. lib. 5. de Ciuit. c.* E 19. vbi paupertatem nobiliſſimorum Romanorum, qualis fuit Lucius Valerius cincinnatus, & Fabricius, eleganter laudat Quorum primus in ſuo defunctus eſt conſulatu, vſque adeo pauper, vt nummis à populo collatis eius ſepultura curaretur. Secundus cum quatuor iugera poſſideret & ea ſuis manibus coleret, ab aratro abductus, vt dictator fieret, maior vtique honore quam Conſul victis hoſtibus ingentem gloriam aſſequutus, in eadem paupertate reman-

D. Hier.
D. Cypr.
D. Amb.
D. Aug.
Paupertatis exempla in & Enicis.

remanſit. Tertius ampliſſimis muneribus à Pyrrho Epyrotarum Rege inuitatus, promiſſa itidem quarta parte Regni, à Romana ciuitate, & paupertate diuelli non potuit. Ex horum igitur paupertate argumentatur Aug. ad Chriſtianam, cui magna exaltatio correſpondet, ſicut in præſenti teſtatur Iacobus. Vnde *Ambſ. ſerm.* 10. Nudi, inquit, in ſæculo naſcimur, nudi accedimus ad lauacrum, vt nudi quoque, & expediti ad cœli ianuam properemus. Incongruum autem, & abſurdum eſt, vt quem nudum mater genuit, nudum ſuſcepit Eccleſia diues intrare velit in cœlum. D. Ambr.

Matth. 8. Vnde Chriſtus dixit: ***Si vis perfectus eſſe vade, vende omnia.*** Vſque adeo nuda virtus apta eſt cœlo, vt quamuis iuſtus, quamuis ſanctus, aurum, vel diuitias poſſidens non poſſit eſſe perfectus talem enim voluit adoleſcentem illum Dominus ad Paradiſum redire, qualis Adam fuerat de ſublimitate Paradiſi deiectus. Nudus enim Adam incola Paradiſi fuit.

D. Proſp. Facit etiam ad præſens inſtitutum id, quod notauit *D. Proſper lib. 2. de Vita Contemplat c.* 16. dixiſſe, ſcilicet, Deum Leuitis. ***Nihil poſſidebitis, nec habebitis partem inter fratres veſtros, ego enim pars, & hæreditas tua.*** Deus, ait proſper, cum dicit filiis Leui. ***Non habebitis partem inter fratres veſtros***, Ego Dominus portio eorum, ſatis oſtendit quod ij, qui terrenæ hæreditatis contempſerint portionem, Deum ſpiritualiter mereantur poſſidere, vel ab ipſo poſſideri, & eo ſolo perfrui. Quid vltra quærit, cui omnia ſuus conditor fit? quid poteſt eo eſſe felicius, cui efficitur ſuus Conditor cenſus & hæreditas eius dignatur eſſe ipſa Diuinitas? Vnde, *Philo lib. de Plantat. Noe* ait. Quis poteſt dicere, ipſe mihi ſolus eſt Deus niſi qui nullam iſtarum inferiorum rerum amplectitur. quibus habet ſimilia *Seneca epiſt.* 18. dicens: Nemo alius eſt Deo dignus, quam qui opes contempſit, &c. Num. 18. Philo.

D. Bern. Eo vſque autem hanc humilium pauperum exaltationem euexit *D. Bern.* vt pauperes Reges ſoleat appellare. Sic enim habet *epiſt.* 103. Volo te eſſe amicum pauperum, magis imitatorem, ille gradus proficientium eſt, hic perfectorum. Amicitia pauperum, regum amicos conſtituit, amor paupertatis

A Reges, *quoniam ipſorũ eſt regnum cœlorum.* Matth. 5.
Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Vides quam magnam Luc. 16.
dignitatem ſancta paupertas ſit conſecuta, vt non modo patrocinium ipſa non quærat, ſed & ferat indigentibus, quale eſt abſque interuentu cuiuſpiam Angelorum, vel hominum ſola diuinæ gratiæ confidentia accedere per temetipſum ad vultum gratiæ
B capeſſere ſumma rerum, attingere totius magnificentiæ culmen. Similia habet idem *Bern ſerm. 4. de Aduentu*, vbi pauperes appellat Reges cæli, & proinde veros pauperes nulli cedere humilitati, & afflictioni. Videmus, inquit ille, pauperes aliquos, qui ſi veram haberent paupertatem, non adeo puſillanimes inuenirentur & triſtes, vt pote Reges, & Reges cæli. Sed hi ſunt, qui pauperes eſſe volunt, eo tamen pacto, vt nihil
C eis deſit, & ſic diligunt paupertatem, vt nullam inopiam patiantur. *Et epiſt.* 208. ait idem *Bern.* Suſcipe pauperes ciues Sanctorum, & domeſticos Dei, parum dixi: Ciues, Reges ſunt; ipſorum eſt enim Regnum cælorum, iure & merito paupertatis. Hanc ergo exaltationem menti obiiciendam pauperibus præcipit Apoſtolus, ad hoc vt afflictus pauper gaudeat in ipſa humiliatione, qui enim
D ſe mox contemplatur futurum Regem, facile lætatur de paupertate, qua Regnum acquiritur.

§ II.

Proponitur dignitas, & exaltatio paupertatis.

NIſi forte præcipiat Iacobus lætari fratres humiles, & pauperes in exaltatione ipſius paupertatis, quæ magnanima, & ſupereminens eſt, cum terrena omnia, quibus plerique inhiant deſpiciat, & conculcanda iudicet, quod videtur placuiſſe Diuino Sponſo in ea anima iuſta, quam ſibi Sponſam elegerat cum dixit. ***Quam pulchri greſſus tui in calceamentis filia Principis.*** Cant. 7.
Aduertit autem Ambroſ. ſerm. 17. in Pſalm. D. Ambr.
118. animæ profectũ his verbis ſignificari:

 Enim

Enimuero ſi calceamenti nomine terrena omnia intelligantur, tota Sponſę pulchritudo in eo conſiſtet, quod ea calcando, & pedibus veluti calceamenta ſupponẽdo ſuperior, & eminentior euadit. Quod videtur attigiſſe *Ambroſ. de obitu Valentiniani*. Plerumque enim fœminarum calceamenta eas eminentiores reddunt, & è terra aliquantulum euehunt. Ea igitur anima merito pulchra in calceamentis Diuino Sponſo occurrit, quę terrena omnia conculcãdo ſuperior, B eminentior, cœloque vicinior, & Deo propinquior redditur. Qui vero ſic inferioribus rebus eminet, nonne in tali exaltatione merito gloriari debet? Vnde *Clem. Alex.* 2. *Parag. c.* 3. Vera animi magnitudo eſt, diuitias deſpicere. Et *D. Thom.* 3. *p. q.* 7 *art.* 2. in hoc ipſo, inquit, quod Chriſtus omnes diuitias contempſit, in ſe ſummum gradum magnificentię oſtendit. quinimo & *Tull.* 1. *offic.* dixit. Nihil tam anguſti animi, tamque C parui, quam amare diuitias, nihil honeſtius magnificentiuſque, quam pecuniam contemnere.

Clem. Alex.

D. Thom.

Proinde verus pauper lætari poteſt, & debet in magnificentia, & exaltatione paupertatis, Imo etiam in iis, qui diuitias poſſident, vt ſe earum dominos iudicent, neceſſaria eſt prædicta eminentia, vt ſcilicet eo animo eas poſſideat, quod ſi caſu iis ſpolietur, triſtitia minime afficiatur. quo ſenſu expoſuit Anſelm. ea verba Pauli, *tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes.* D Eſtote, ait Anſelm. tanquam nihil habentes i. mentis deſpecta cuncta, quæ habetis, pro nihilo ducentes, vt tali cogitatione ſitis omnia veſtra poſſidentes, quia tunc mens veſtra per hæc non tenebitur in imis. Vbi videmus neceſſariam eſſe exaltationem paupertatis, vt quis ab infimis rebus eleuatus, tanquam Dominus ſupereminea, alioqui potius erunt *viri*, vel potius ſerui, *diuitiarum*, ſicut dixit Dauid, quæ verba expendens *Ambroſ. lib. de Nabuthe Ieſraelita.* c. 14. ait: Bene viros diuitiarum appellat, vt oſtenderet eos non poſſeſſores diuitiarum, ſed à ſuis diuitiis poſſideri. *Et Cypr. lib. de lapſis.* Poſſidere ſe credunt, qui potius poſſidentur, cenſus ſui ſerui, nec ad pecuniam ſuam domini, ſed magis pecuniæ mancipati. Similiaque habet *epiſt.* 2. *ad Donat.* & E

2. Cor. 6.

D. Anſel.

Pſal. 75.

D Ambr.

D. Cypr.

A *Greg.* 14. *Moral. c.* 18. & *Senec. epiſt.* 130. Diuitias, inquit, habent diuites quemadmodum febrim, cum eos potius febris habeat, imo, & torqueat.

D. Greg.

¶ Lætari inſuper põteſt humilis bonis omnibus ſpoliatus, quia pulchrior redditur ſuperfluis ablatis. Vnde & auferenti poteſt dicere. *Sicut nouacula acuta feciſti dolum* vbi Auguſt. Ecce quid faciunt Sanctis mali, capillos radunt, qui quidem capilli ſuperflua rerum temporalium ſignificant, quibus ablatis pulchrior redditur animæ vultus, & diuinæ pulchritudini vicinior, ac ſimilior. Vnde in hunc ſenſum intelligit *Gregor. lib.* 31. *Moral. cap.* 19. illud Iſai. *Suſtollam te ſuper altitudines terræ.* Altitudines, inquit, terræ ſunt diuitiæ, lucra, rerum abundantia, quæ, quiſquis per ima adhuc deſideria incedit, eo ipſo alta exiſtimat, at ſi ſemel cor in cœleſtibus figitur, mox quam abiecta ſint cernitur, quæ alta videbantur. Cum igitur ſic humilis pauper diuinitus fuerit eleuatus, merito in tali exaltatione lætari debet.

Pſal. 51.

D. Auguſt.

Iſai. 58.

§ III.

Quanti Deo placeat animus non adhærens terrenis.

Docet etiam præſens hic locus quanti Deus faciat eos, qui bonorum ſpoliationem æquanimiter ferunt, & hoc eſt humiliari *ſub potenti manu Dei, vt nos exaltet in die viſitationis*, quo ſenſu *Origen. hom.* 22. *in Num.* interpretatur id, quod dicitur de feſto Tabernaculorum. *Lætabimini coram Domino Deo veſtro.* Lætatur, inquit, ſuper te Deus cum te viderit in hoc mundo in tabernaculis habitantem, cum te viderit non habentem fixum, ac fundatum animum, ac propoſitum ſuper terram, nec vmbram vitæ huius quaſi poſſeſſionem propriam, ſed veluti in tranſitu poſitum ad veram illam patriam feſtinantem, ac dicentem: *Incola ego ſum, ac peregrinus.* Sunt enim æterna ſola bona bonorum, ſicut appellat. *Auguſtin. lib. de Spiritu, & litera cap.* 2.

1. Pet. 5.

Orig.

Leuit. 23.

Pſal. 118.

D. Auguſt.

Congruit etiam id quod *Nazianz.* dixit *orat.*

D. Nazian.

Digitized by Google

orat. 18. Negotiatio omnium præſtantiſſima, qua breuia, & fragilia bona cum ſempiterna gloria comutantur, quibus iure poſſumus dicere, *erit omnipotens contra hoſtes tuos*, vbi Vatablus legit. *Aurum tuum erit omnipotens*, & Caietanus, *Erit Sadai in theſauros tuos*. Proindeque non ægrè tolerandum eſt, ſi quæcunque terrena, & temporalia ſunt, amiſerimus, ſolis cœleſtibus intenti, & lætabundi, qua de re videndus eſt *Tertull. lib. de Patientia*, cum ita habet. Cupiditatem, omnium malorum radicem, ſpiritus Domini per Apoſtolum pronuntiauit; eam non in concupiſcentia alicui tantum, conſtitutam interpretemur: nam & quod noſtrum videtur, alienum eſt, nam nihil noſtrum, quoniam Dei omnia, cuius ipſi quoque ſumus. Itaque ſi damno affecti impatienter ſenſerimus, non de noſtro amiſſum dolentes, affines cupiditatis deprehendemur; alienum quærimus, cum alienum amiſſum ægrè ſuſtinemus. Qui damni impatientia concitatur terrena cœleſtibus anteponendo de proximo in Deum peccat, patientia in detrimentis, exercitatio eſt largiendi, & communicandi, non piget donare eum, qui non timet perdere.

Iob 22.

2. *Tim.* 6.

Qui ergo Deo placere voluerit, & donare pro Deo debet quæ bona habuerit, & ſi iiſdem per vim ſpolietur, lætari debet in humilitate, & ſpoliatione ſua, quod faciet, ſi aduertat non ſua fuiſſe ea, quibus caret. Plura hac de re habes apud *Chryſoſt. homil.* 54. *in Geneſ. & homil.* 57. *ad popul. Auguſt. lib.* 2. *de ſerm. Domini in monte c.* 12. *&* 27. *& tract.* 122. *in Ioann. & comment. in Pſal.* 143.

D. Chryſ.

D. Auguſt.

§. IV.
Non licet diuitibus in diuitijs gloriari.

DIximus ea verba: *Glorietur diues in humilitate ſua*, ſecundum pleroſque eſſe intelligenda per Ironiam, quaſi nihil habeant quo glorientur, niſi in humilitate, qua omnes æquat cinis. Impoſſibile enim eſt, vt hoc quis conſiderans glorietur in diuitijs. Et inde eſt quod Apoſtolus eas non appellet ſuas, cum humilitatem dicat

A ſuam. Quod dixit Dauid: *In imagine pertranſit homo.* Vbi Genebr. Imaginem, inquit, opponit veritati, & rei ſolidæ. Imo videtur eſſe alluſio ad ſcenam, & repræſentationem, qua interdum pauper perſonam, & imaginem induit Regis, ac diuitis, dimiſſa autem larua, pauper ſicut antea remanet, quod proſequitur *Chryſoſt. hom.* 2. *de Lazaro & Diuite*, dicens: *In præſenti vita paupertas, & diuitiæ nihil aliud ſunt,* *Pſal.* 38.
B *quam perſonæ. Quemadmodum inſtante veſpera vbi fuerint ex Theatro egreſſi, habitumque fabulæ depoſuerint, qui priùs Reges, ac Duces eſſe videbantur, poſt apparent hoc quod ſunt: Ita poſtquam mors aduenerit, cum diuitiarum paupertatiſque perſonas depoſuerint, omnes illuc profecti, atque ex operibus iudicati declarant, qui vere ſint diuites, qui vere pauperes.* Sic Chryſ.

Mors Lazaro pauperis perſonam detraxit *Luc.* 16.
C ipſumque verè diuitem, & in ſinum diuitiarum Abrahæ tranſlatum oſtendit. E contra vero epulo diues exuit perſonam diuitis, & oſtendit ſe vſque adeo extremè indigentem, vt vel guttam aquæ clamans poſtularet. Nonne igitur delirium eſſet, ſi qui perſonam Regis in theatro agit, inde gloriaretur, ſciens paulò pòſt illa exutum pauperem, & humilem remanſurum? Sic ludibrio dignus cenſendus eſt, qui in diui-
D tijs gloriatur, & non potius in humilitate ſua. Vnde *Ambroſ. ſerm.* 13. *in Pſal.* 118. *D. Amb.*
ſic ait, Qualis dementia ſit diuitum, qui opibus ſolent ſuperbire, cum de alieno non liceat gloriari. Inflat plerunque homines, & tumido ore ſupinat rerum affluentia ſæcularium, niſi pudeat in re aliena magis, quam propria laudari. Et *Bern. ſerm.* 4. *de Aduentu*. Quid vobis cum terrenis diuitiis, & gloria temporali, quæ nec veræ, nec ve-
E ſtræ ſunt, ſi veſtræ ſunt, tollite eas vobiſcum, ſed *homo cum interierit non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria eius.* *Pſal.* 48.
Veræ ergo diuitiæ non opes, ſed virtutes quas ſecura conſcientia portat. Et *Baſil. hom.* 7. *in diuit. auar.* Poſt mortem ille, *D. Baſil.*
quem nolis, accipiet facultatem tuam, ob tem relictam nihilo plus te ſerui honorabunt, ſed ſepulchrum fortaſſe, funeriſque ſumptus negligent, hæredi tuo placere ſtudentes.

Digitized by Google

Tertull.

Hoc ipſum proſequitur *Tertull.lib.de Patient. c. 7.* Nihil noſtrum, inquit, Det omnia, cuius ipſi quoque nos, itaque ſi damno affecti impatienter ſenſerimus non de noſtro amiſſum dolentes, affines cupiditatis deprehendemur, alienum quærimus, cum alienum amiſſum dolentes ægrè ſuſtinemus. Et *Clemens Alexand. orat. ad gent.* præter futuram vitam, cætera omnia fluxa, & fragilia ſunt, ac velum in calculorum ludo aleæ ad alios mittantur, & transferuntur, neque quidquam eſt ita poſſidentis proprium, quod non vel temporis tractu finem capiat, vel huius ad alios traducatur. Conſonat his quæ diximus *D.Auguſt.Pſal. 83.* cum ponderat ea verba Pauli: *Præcipe diuitibus huius mundi non ſuperbe ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum.* Quid enim tam incertum, quam res volubilis? Nec immerito ipſa pecunia rotunda ſignatur, quia non ſtat.

Clem. Alex.

D.Aug. 1.Tim.14.

Qui igitur fieri poteſt, vt ſuperbe glorietur, qui naturam diuitiarum conſiderauerit, & earum inconſtantiam? Imo eam præuidens vtiliter gloriabitur in humilitate, & obſequio exhibendo pauperibus, fructuoſè largiendo ipſas diuitias: quo ſenſu dixit *Senec. epiſt. 4.* Nullum bonum iuuat habentem, niſi ad cuius amiſſionem præparatus eſt animus, quia amiſſio præuiſa non torquet, & ſic paratus libere, & fructuoſè poteſt ſeminare, vt in exaltatione colligat.

§ V.

Sicut flos fœni, tranſit terrena proſperitas

QVia diximus vſitatiſſimam eſſe in ſcripturis comparationem fœni cum potentia, diuitijs, & cæteris ſæculi bonis, ideo eam in præſenti cum ſanctis Patribus proſequemur. Primo igitur aſpectu ſeſe offert cæcus ille, cui Dominus manus impoſuit, cumque interrogauit, ſi aliquid videret. Ipſe vero reſpondit. *Video homines vt arbores ambulantes.* vbi *Chryſol.ſer.176.* ait? Quare ſicut arbores, & non vt columnæ: neque ſtantes, ſed ambulantes? quia

Marc.8.
D.Chryſol.

A poſt curam Chriſti viderat, quod homines velut arbores tranſirent in hoc ſæculo, non manerent: temporalem plantationem germinis humani eſſe in hac vita mox videt, quem curauerit Chriſtus. Huius igitur arboris flores mane exoriuntur, veſpere decidunt, & areſcunt.

Gloria mundi quam fallax.

Quis vidit præciſos ramos floribus opertos, quibus in ingreſſu Hieroſolymæ ciuitatis, qui putaret eos tam breui in ſpinas B conuertendos, in verbera, in clauos. quod eleganter proſequitur *Bernard. ſerm. 2. de Ramis palmarum*, his verbis: Celebramus hodie proceſſionem, & paulò poſt paſſionem. Quid ſibi vult mirabilis iſta coniunctio, aut quid cogitauerunt Patres noſtri paſſionem addentes proceſſioni? Nam proceſſio quidem merito repræſentatur hodie, quæ facta eſt hodie; paſſio vero cur addita eſt, quam ſexta feria conſtat eſſe ſequutam? C Opportunè vtique proceſſioni paſſio coniuncta eſt, vt diſcamus in nulla lætitia huius ſæculi habere fiduciam, ſcientes, quoniam extrema gaudij luctus occupat, propterea non ſimus ſtulti, vt occidat nos proſperitas noſtra. Similia habet ſerm. præceden. Optimè etiam breuitatem floris expreſſit ſponſus, cum dicit: *Flores apparuerunt in terra noſtra.* Eſt enim ſenſus. Cum iam apparuerint, egreſſique ſint flores, nihil D amplius immorandum Eſt enim tempus putationis, quo, ſcilicet, amputentur antequam marceſcant, ſic enim expoſuit hunc locum *Greg. Niſſen.* qui etiam videndus eſt lib. de hominis opificio ad ea verba. *Faciamus hominem.* Vndarum, inquit, inſtar res noſtræ nos fugiunt.

D.Bern.

Cant.2.

Greg. Geneſ.1.

Non eſt omittendus hoc loco *Ambroſ. lib. de Iſaac, & anima cap.4.* cum expendit ea verba Salomonis. *Extruxi mihi piſcinas* E *aquarum, vt irrigarem ſyluam lignorum germinantium.* Quibus verbis ex mente D. Ambroſij rerum humanarum conditio acutè exprimitur. Nam ſicut piſcinæ non niſi aſſiduo labore, multoque ſudore implentur, & eadem qua implentur die ad hortos irrigandos exhauriuntur, ita profecto mortalium, ſpes & deſideria non niſi multis exantlatis laboribus quandoque implentur, ſed vix dum impleta ſunt protinus exhauriuntur, & omnino intereunt.

D.Amb.

Eccleſ.2.

Con-

Digitized by Google

Concludit proinde Ambroſius dicens, non A immerito ergo piſcinas habet Eccleſiaſtes, qui vidit nullam abundantiam eſſe ſub ſole, ſed ſi quis abundare velit, in Chriſto abundet, cum quo etiam qui egenus eſt, ſatis diues eſt.

D. Hier.

Videndus etiam *Hieron. Iſai.* 40. vbi inter alia ſic ait: Reuera ſi quis fragilitatem carnis aſpiciat, ipſumque quod loquimur, dictamus, & ſcribimus de vitæ noſtræ parte præteruolat. quibus habet ſimilia *Gregor.* 11. *Moral. c.* 16. Videndus etiam *Auguſt. in* B *pſalm.* 53. *& Chryſoſt. hom.* 24. *in Matth.* Multaque habet de breuitate florum *Clem. Alexand.* 2. *Pædag. cap.* 8. vbi docet, ideo roſam cito marceſcere, quod odoris plurimum fluxum emittat, ſymbolumque & ſignum eſſe marcidarum voluptatum, quæ breui decorem, & odorem perdunt. Idem proſequitur *Chryſoſt. ad* ea verba *Pſal.* 128. *Fiant ſicut fœnum tectorum*, talis, inquit, C eſt iucunditas rerum, quæ ad hanc vitam pertinent, ſimul enim & cernitur, & interit. Videndus item *Plut. de ſerm. Num. vindic.*

D. Gregor.
D. Auguſt.
D. Chryſ.
D. Clem. Alex.

Hæc igitur ſimilitudo oſtendit breuitatem ſæcularium rerum, quibus nullus omnino gloriari debet. Vnde *Clem. Alexandrin.* 4. *Strom.* ex Antiphane Comico dixit, quod Plutus diuitiæ appellarentur. Is enim dicebatur Deus diuitiarum. Iam vero fabulæ cum in aduentu claudum eſſe fin- D gunt, in receſſu vero alatum, quia diuitiæ claudis veluti pedibus, & lento gradu accedunt, at vero aquilinis euolant alis, & quam ocyſſime præterlabuntur. quod dixit *Seneca epiſt.* 92. Incrementa lente exeunt, feſtinantur in damnum.

Philo.

Proſequitur hoc argumentum *Philo lib. Quod Deus ſit immutabilis*, dicens: An putas rem vllam mortalem veram eſſe, & non tanquam in ſuggeſtu quodam ab inani, E & incerta opinione ſuſtineri. Non aliter quam ſomniorum ludum, quod ſi non libet ſingulorum fortunas perquirere, vide regionum integrarum, & gentium mutationes. Floruit quondam Græcia, ſed Macedones potentiam ei abſtulerunt, ſicque regnorum felicitates quę ad modum florum defecerunt percurrit. Quapropter *Chryſoſt. hom.* 60. *in Matth.* dixit. Diuites potius

D. Chryſ.

diuitiarum tranſmiſſores, non dominos eſſe appellandos. Quibus habet ſimilia *homil.* 45. *& Auguſt.* 4. *Confeſſ.* 10. Omnia oriuntur, & occidunt, & oriendo quaſi eſſe incipiunt, & quo magis celeriter creſcunt, vt ſint, eo magis feſtinant, vt non ſint. Quod etiam attigit *Senec. epiſt.* 92. Longam moram, ait, dedit malis properantibus, qui diem dixit, horam, momentumque temporis euertendis imperijs ſufficere: Eſſet aliquod imbecillitatis noſtræ ſolatium, rerumque noſtrarum, ſi tanta celeritate repararentur cuncta, quanta finiuntur. Quidquid longa ſeries multis laboribus, multa Dei indulgentia ſtruxit, id vnus dies ſpargit, ac diſſipat nihil priuatum, nihil publicè ſtabile eſt, tam hominum, quam vrbium fata voluuntur. Similia habet *epiſt.* 89.

D. Auguſt.

Vnde *Baſil. homil.* 15. *in Pſal.* 61. explicans ea verba, *Verumtamen vani filij hominum, mendaces in ſtateris.* Sic ait: Cur vani? quia mendaces. Quid igitur eſt quod dicit? quod vnicuique noſtrum in occulto ſtatera quædam à conditore noſtro conſtructa eſt, in qua rerum naturas diſcernere ac diiudicare poteſt. Pondera diligenter, quid tibi conducibilius. Malè ponderas, praua bonis præferens, vana veris potiora ducens, temporalia æternis præponens; prætereuntem voluptatem pro indeſinente lætitia eligens.

D. Baſil.
Pſal. 61.

Facit etiam pro breuitate huius fœni tranſeuntis id, quod notauit *Ambroſ. lib.* 4. *in Luc.* ad ea verba. *Oſtendit illi omnia regna mundi, in momento temporis.* Bene, inquit, in momento temporis, & ſæcularia, & terrena demonſtrantur. Non enim tam conſpectus celeritas indicatur, quam caducæ fragilitas poteſtatis exprimitur. In momento enim cuncta illa prætereunt, & ſæpè honor ſæculi abijt antequam venerit. Quid enim ſæculi poteſt eſſe diuturnum, cum ipſa diuturna non ſint ſæcula? Cur ea, quæ ad vſum tibi diuturna eſſe non poſſunt, ad ſupplicium diuturna depoſcas?

D. Amb.
Luc. 4.

Illud tandem in hac ſimilitudine fœni ad res temporales aduertendum cenſeo, quod dixit Dauid: *Cum exorti fuerint peccatores, ſicut fœnum, & apparuerunt omnes, qui operantur iniquitatem, vt intereant in*

Pſalm. 91.

ſæculum ſæculi. Vbi videtur innuere con- A
uenientiam, & vicinitatem, quam fœnum
habet ad ignem, diſconuenientiam itidem,
quæ reperitur inter breuitatem, qua fœ-
num floret, & tranſit, & æternitatem pœ-
D. Auguſt. narum. quod dixit *Auguſt. in Pſalm.* 53.
Tu, inquit, noli eſſe vir imprudens, & ſtul-
tus, vt hæc attendendo intereas in ſæcu-
lum ſæculi. Illi florent in felicitate ſæculi,
pereunt virtute Dei: Non enim quomodo
florent, ſic pereunt, florent enim ad tem- B
pus, pereunt in æternum, florent falſis bo-
nis, pereunt veris tormentis.

Et *D. Greg.* 31. *Moral. c.* 18. Arentia corda
D. Greg. ſunt hominum, qui in huius ſæculi ſpe pe-
ritura plantata, æternitatis fiduciam non
habent: virent autem quæ illi hæreditati
inhærent, quiſquis itaque intrinſecus arere
formidat, arentia extrinſecus huius mundi
deſideria fugiat, & æternam patriam appe-
tens in æterna cordis plantatione vireſcat. C
Plura hac de re habet idem Gregor. hom.
14. in Ezech. Meminiſſe igitur debemus
quam breui tranſeat huius ſæculi fœnum,
ne cum eo florere potius eligamus, ſed æ-
terna inquirentes, quæcumque in mundo
ſunt, pedibus conculcemus.

TEXTVS. D

Num. 11. Exortus eſt enim ſol cum
ardore, & flos eius de-
cidit, & decor eius de-
periit, ita & diues in iti-
neribus ſuis marceſcet. E

EXPOSITIO LITERALIS.

EXPLICAT, ac proſe-
quitur ſimilitudinem flo-
ris. Sicut enim Solis ardo-
re flores euaneſcunt, &
emoriuntur, adeo vt floſ-
culum, qui natus ad ſolis
exortum gratiſſimo colore, atque ſuauiſſi-
mo odore blandiebatur ſenſibus homi- A
num, ſol occidens videat morientem. Co-
loris itaque, & odoris gratia ad Auſtri fla-
tum, ad Solis æſtum, languet, ſeneſcit, inte-
rit, & cadit. Ad eundem modum diuitum
felicitas, ſi reflauerit fortuna, purpura ni-
greſcit, gemmæ hebetantur &c. quam ean- D. Ambr.
dem ſimilitudinem proſequitur *Ambroſ. lib*
1. *Examer c.* 7. Hodie videas adoleſcentem
validum, pubeſcentis ætatis virtute floren-
tem gratia, ſpecie, ſuaui colore, craſtina die B
tibi facie, & ore mutatus occurret: pleroſ-
que enim aut labor frangit, aut inopia ma-
cerat, &c. Sic & Iſaias dixit, *Exſiccatum eſt* Cap. 40.
fœnum, & cecidit flos, &c. Et Dauid *Quo-* Pſalm. 36.
niam tanquam fœnum velociter areſcent, &
quemadmodum olera herbarum cito de-
cident.

Dubium tamen eſt hoc loco, quidnam
intelligatur per exortum ſolis cum ardore. Chriſti ad-
Communiſque expoſitio habet, intelligi C uentus.
Chriſtum Dominum, aduentumque eius
ad puniendum vanum, & ſuperbum diui-
tem. Neque mirum quod in ſcriptura ad-
uentus Domini etiam intelligatur de pe-
culiari iudicio, & ſupplicio. Sic enim intel-
ligendus eſt Iſaias cap. 2. *Dies Domini ex-* Iſai. 2.
ercituum ſuper omnem ſuperbum, & excel-
ſum. Sic intelligitur illud Amos: *Væ deſi-* Amos 5.
derantibus diem Domini, quia, ſcilicet,
D per contemptum dicebat populus, vtinam Sophon. 1.
veniret dies Domini. Sic Sophonias *Iuxta* D. Hier.
eſt dies Domini, vbi D. Hieron. ait: Diem
Domini intelligamus captiuitatis, & vltio-
nis in populum peccatorem.

Sicut igitur tempus diuinę vltionis apel-
latur dies Domini. Ita hoc loco poteſt in-
telligi per exortum Solis. Tunc enim dies
perfectus incipit, dies, inquam, Domini, cu-
ius ſententiæ rigor arefacit fœnum, quo-
E niam iniquorum proſperitatem diſſipat, &
condemnat, ſicut perdit ſolis ardor deco-
rem vultus fœni, id eſt, pulchritudinem, ac
virorem ſuperficiei fœni. Vnde Iob, *Vidi* Iob 4.
iniquos Domino flante periiſſe, in actibus, ſci- Pſalm. 52.
licet, ſuis vitioſis, iuxta illud, *Corrupti ſunt,*
& abominabiles facti ſunt in iniquitatibus
ſuis. Iam enim ſuperius monuimus per vias,
& itinera intelligi cuiuſque opera.

§. I.

Digitized by Google

§. I.

Breuitas bonorum temporalium.

NOn mirarer quidem ſi ad exortum ſolis quæcumque vana, & caduca ſunt, occultarentur, & nitorem, quem in noſtræ ignorantiæ tenebris habent, amitterét. Nam etiam gloriam Moyſis in *quam filij Iſrael intendere non poterant* (Exod. 34.) Paulus non gloriam, ad *comparationem* Euangelicæ gloriæ dixit (2. Cor. 3.), ſicut notauit *Hier. in c. 1. Eccleſ.* (D. Hier.) Mirum tamen eſt, quod ad exortum ſolis, flores diuitiarum, honoris, ac dignitatis humanæ marceſcant, & decidant. Pharao mane florens, veſpere factus eſt eſca piſcium. Balthazar, vino, & dapibus ſeſe ingurgitans, mox totus horrore trepidans noctu ab hoſtibus occiditur (Dan. 5.). Nabuchodonozor nunc exultat in aula, illico cum lupis vlulat (Dan. 4.). Aman felici aura nauigans, & Iſraëlitarum diuitijs iamiam florens, continuo de felicitate cadens infelici arbore pependit. Herodes velut Deus colitur, & in momento à vermibus abſumitur (Act. 12.). Quod argumentum proſequitur *Chryſoſt. in epiſt. ad Eutrop. tom. 5.* (D. Chryſ.) vbi nunc, ait, eſt refulgens conſulatus ambitio? vbi reſplendentes ad inuicem ſyderum toto orbe lampades? vbi diuerſorum munerum pompa? vbi coronæ, & varius totius orbis ornatus? vbi tubæ, & theatralis illa populi adulantis acclamatio? Repentini ſpiritus flatu, tanquam folia cuncta decuſſa ſunt, & arbor nuda derelicta eſt. Et non ſolum nuda, ſed & ab ipſis conuulſa radicibus, vbi variæ adulantium facies? vbi conuiuæ? vbi paropſides? vbi denique omnis illa potentia? & clientum greges ad gratiam cuncta loquentium? Nox erant omnia illa, & ſomnium, & die exorto nuſquam comparuerunt. Et *homil. in Pſal. 9. tom. 1.* appellat ſæculum caducum, & fœneum.

Facit etiam pro hac re id quod dixit *Orig. lib. 2. in Iob.* (Orig.) loquens de vili ſtatu illius, quando in ſterquilinio ſedebat. Idcirco inquit, tanquam putredo, & ſtercus effectus digne ſedeo ſuper ſtercus, omnes homines inſtruens, quia omnis terrena gloria in putredinem, & ſtercus, atque vermes

A conuertitur. Ideoque Iob etiam dixit. *Vidi ſtultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim.* (Iob 5.) Vbi notanda venit particula (ſtatim) quaſi voluerit quam primum maledicere pulchritudini, antequam omnino deſineret eſſe: timuit enim ſi ſtatim non malediceret, ſtatim non inueniret cui malediceret. *Gregor.* vero *lib. 6. moral. c. 4.* (D. Greg.) Super eadem verba ita habet. Bene ergo maledixit pulchritudini eius ſtatim, quia B qui honoratur in via, in peruentione damnabitur, & quaſi per amœna prata ad carcerem peruenit, qui per præſentis vitæ proſpera ad interitum tendit.

Vnde iam libet cum *Tertull. lib. de corona milit.* (Tertull.) hoc loco dicere. Quid tibi cum flore morituro, habes florem ex virga Ieſſe, ſuper quē tota diuini Spiritus gratia requieuit, florem incorruptum, immarceſſibilem, ſempiternum. Et cum *Ambroſ. lib. de Iſaac & anima cap. 4.* (D. Ambr.) *Exultabimus Domine, &* C *lætabimur in te,* (Cant. 1.) non in diuitiis, auri argentique theſauris, non in poſſeſſionum fructibus, non in poteſtatibus, non in conuiuiis, ſed in ſolo Deo Proſequitur hoc argumentum *D. Auguſt. tract. 2. in 1. epiſt. Ioan.* (D. Auguſt.) vbi ſic ait: Rerum temporalium fluuius trahit, ſed tanquam circa fluuium arbor nata eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Tene lignum, tene Chriſtum &c. & ſerm. 105. de Temp. Audiant diuites, ſi ta- D men ſunt, audiant Apoſtolum. *Præcipe diuitibus huius mundi non ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo,* (1. ad Tim.) inquit, Fur tibi tollit aurum, quis tollit Deum? Quid habet diues, ſi Deum non habet. quid non habet pauper, ſi Deum habet, &c. Similiaque habet in *Pſalm. 83. & Greg. 22. Moral. c. 2.* (D. Greg.)

Oſtenditur inſuper breuitas diuitiarum in eo, quod Deus peculiari ratione animaduertit in eos, qui diuitiis abondant, & floribus poteſtatis elati ſuperbiunt, quo E titulo veluti inſignitur. *Qui aufert Spiritum principum,* (Pſal. 75.) vbi Auguſtinus (D. Auguſt.) ita expoſuit. Audaciam, ſcilicet, ſuperborum. Et ſicut non ſolum ardor ſolis, ſed vehemens etiam ventus flores exſiccat, & abſumit. ſic Dei ſpiritus, ac flatus diuitias conterit Id enim ſonat illud, *In ſpiritu vehementi conteret naues Tharſis.* (Pſal. 47.) Nam vt ibi habet Hieron. Nauigio Tharſis comparantur qui in huius ſæculi

Digitized by Google

ſæculi fluctibus circunſeruntur omni ven- A
D.Nyſſ. to luxuriæ, & vanitatis. Cui accinit *Nican. orat.14 in Cant.* Nauis Tharſis, inquit, innatuis vitioſitas. Cuius rei ratio ea eſſe videtur, quia licet Tharſis quoduis pelagus
D.Hier. altum ſignificet, teſte *Hier epiſt. ad Marcellam.* Et in *cap.1. Ionæ.* Quod etiam habet *Rabbi Salomon*, quem refert *Genebrar. pſal. 47.* Vnde *Symmachus Aquila, & Theodotion* illum locum Iſai. cap. 23. *Vlulate naues* B
Tharſis. vertunt, *vlulate naues maris*, & paraphraſtis Chaldæa eodem in loco Iamah, poſuit, quod mare ſignificat. Nihilominus tamen certam orbis partem ſignificat, de qua videndus *Ioſephus 8. antiqu. cap. 7.* & recentiores qui multa hac de re congerunt. Vt *Pineda de rebus Salomonis lib.4.c.14. & c.16. & Bernar.1.tom.* Vnde quotannis infinita propemodum auri, & argenti copia Hieroſolymam alportabatur, vt patet ex 3. C
Reg.1. & 2. Paralipom.9. Vnde iam conſtat, cur Dominus in naues Tharſis veluti ſæuiens introducatur, quia aurum, & argen-
D.Hier. Iſa.2. tum afferebant. Vnde Hier. ad ea verba Iſai. *Super omnes naues Tharſis*, ita habet. Arguuntur itaque hi, qui volentes iuxta
1.Tim.6. Apoſtolum diuites fieri, *incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli*, & dicitur eis quod vlulare debeant ſcientes omnes negotiationes huius mundi eſſe perituras, & contemplationem gaudij, atque lætitiæ in D
luctum, lachrymaſque vertendam, & ſtatim ſubdit. Omnes negociatores ſegetibus
Cap.1. comparantur, quæ cito areſcunt. Quod etiam probat locus ille Sophoniæ. *Diſperierunt omnes inuoluti argento*, vbi Septuaginta, teſte Hieronymo habent, *qui erecti erant in ſuperbiam, & pauperes deſpiciebant*
D. Hier. *ira veniente vaſtati Hieron.* ait: Conſidera quod non dixerit: Peribunt qui erecti ſunt E
argento, ſed iam nunc antequam eis veniat ſupplicij dies, in eo ipſo quod ſuperbiant, & ſemper de theſauris ſuis cogitent, & ſeruiant eis, perierint, atque corruerint: quod qui intellexerit, puto eum non ſatis cupere diuitias, in quibus non peribunt, ſed perierunt, qui erecti ſunt. Ex quibus poſſumus
D.Auguſt. breuitatem horum florum fœni, qui vel vermibus corrodentibus decidunt, vermem enim diuitiarum ſuperbiam appellauit *Aug. ſerm. 5. de verb. Domini.* Omne

A pomum, inquit, omne granum, omne lignum habet vermem ſuum, & alius eſt vermis mali, alius pyri, alius fabæ, vermis diuitiarum ſuperbia, vel etiam ſole exurente decidunt, & areſcunt.

Venit tandem hoc loco illud aduertendum, quod proſequitur *Abulen. 2. Reg. c. 13. q. 20* Deum, ſcilicet, repleuiſſe omnia huius Abul.
ſæculi bona magnis amaritudinibus, ne
B mortales eorum apparenti felicitate deciperentur, quinimo facile cognoſcerent nullam ſtabilem felicitatem in eis poſſe reperiri, proindeque bonū ſingulare, & immutabile inquirerent, in quo tantummodo animus noſter ſatiatus conquieſcit, ſic enim dixit *D. Aug. lib. 22. de Ciuit Dei.* Ideo D.Aug.
huius vitæ dulcedo amaritudinibus, & ærumnis reſperſa eſt, vt alia vita quæratur, quæ nulla amaritudine perturbetur. Hæc igitur fuit ratio cur mirabiliter Deus eos
C quos præcipuos in aliqua re audiuimus, miſeros itidem reddidit, ne felices omnimode putarentur, ex eo quod aliqua ratione omnes alios præcelluiſſent. Nullus inter mortales maius robur, maioreſque vires ſortitus legitur, quam Samſon, qui mille Iudic. 15.
viros contra ſe pugnantes aſini mandibulā Et.16.
occidit, portas vrbis cum vectibus ſimul eruens ſuper humeros detulit, tandemque ſibi illata morte expleuit vitam: nam prius
D à fœmina deceptus, manibus hoſtium traditus, miſerabiliter deturbatus ad molam aſinariam turpiter molere coactus eſt; amaram denique vitam dura morte compleuit. Nullus curſu agilior quam Aſael qui in cur- 2.Reg.2.
ſu, ſyluarum capreas ſuperabat, ipſa tamen velocitas ei mortem peperit. Nullus fortaſ- 3.Reg.3.
ſis pulchrior Abſalone, ipſa tamen Cæſa- Et.11.
ries, quæ ei pulchritudinis non minimum erat ornamentum laqueum præbuit, quo
E facilius transfigeretur ſuſpenſus. Nullus Salomone aut ſapientior, aut ditior, vide tamen quem exitum & ſapientia, & diuitiæ habuere. Nullus Alexandro maior, ipſe tamen in expleto regnandi deſiderio veneno extinctus, minutuſq; periit. Concludit proinde *Abul.* ſic narrat ſcriptura horum excellentias, vt poſtea eorum concludat excidia, vt ſic in nullo eorum bonorum, quę à nobis potiſſima iudicantur felicitatem eſſe liqueat, aut ſtabilitatem reperienda exiſtimemus.

Vnde

Digitized by Google

Luc.12. Vnde iure optimo ſtultus appellatur ille
qui diuitias ſibi in multos promittebat
Orig. dies, noctéque, & in tenebris perimitur, ſi-
cut optime adnotauit *Orig. hom. 27. in Nu.*
Sicut noctu, & in tenebris primogenita Æ-
gypti fuere occiſa, quandoquidē mundum,
& tenebras eius diligens, non conſpiciebat
orientem ſolem, qui huius mundi flores
exſiccat, & eorum decorem marceſcere
fallaces facit, ſicut & diuites in omnibus
itineribus ſuis. Et hæc fuit ratio cur Chri-
ſtus diuitias appellauerit, quia cum ma-
ne exoriantur, veſpere decidunt, & areſ-
Matth.13. cunt, & *Mendaces filios hominum in ſtateris*
Pſal.61. aliter iudicantes Dauid dixit, vt ibi, Aſte-
rius interpretatur, videndus denique pro
hoc argumento *Aug. ſerm. 141. de tempore.*

TEXTVS.

Num. 12. Beatus vir, qui ſuffert ten-
tationem: quoniam cùm
probatus fuerit, accipiet
coronam vitæ, quam re-
promiſit Deus diligénti-
bus ſe.

EXPOSITIO LITERALIS.

HVCVSQVE oſtendit Apoſtolus, quo pacto diuitiarum flores exeant, quam citò euaneſcant & exurantur: modo iam oſtendit, quo pacto iuſtus floreat ſicut palma, quæ aduerſus ipſum pondus inſurgit, ſurſumque innititur, quæque tenuis è terra prodiens, & quaſi radix de terra ſitienti, quanto vicinior cœlo, tanto groſſior, & craſſior adoleſcit: Sic enim
D.Thom. hoc loco interpretatur *D. Thomas* illud, *Suffert tentationem*, id eſt, ſurſum fert, pro eis, quæ ſurſum ſunt.

Tertull. Occurritque hoc loco notanda ea lectio, quam ſequitur *Tertull. lib. de Reſurrectione*

A *carnis.* Nam pro eo quod nos legimus
Iuſtus vt palma florebit: ipſe habet; *Iuſtus* *Pſal.91.*
vt phœnix florebit Namque teſte *Plinio lib.* *Iuſtus eſt ſimilis phœnici.*
10.cap.2. Phœnix ſeneſcens, caſiæ, thuriſque
ſurculis conſtruit nidum, replet odoribus,
flammiſque abſumitur, & emoritur, ab ip-
ſiſque cineribus, vbi combuſta vitam fini-
uit, rediuiua prodit, & vnde occubuit, re-
ſurgit. Huius igitur inſtar, Iuſtus floret, is
enim ardor, quo flores diuitiarum deci-
B dunt, & eorum decor perit, eſt initium
vitæ, ac beatitudinis iuſtorum, imo in hac
vita finis. Sicut enim beatitudo patriæ eſt
finis noſter vltimus, ſic & beatitudo,
quam Iacobus hoc loco aſſignat, eſt finis
tentationum, & laborum, ſicut notauit
Iſychius lib. 7. in Leuit. cap. 7. Beatitudo igi- *Iſych.*
tur de qua hic eſt ſermo, intelligitur de
beatitudine viæ, & in ſpe.

Vel potius idem eſt, Beatus vir, atque
C felix vir, Tentatio vero ita ſumenda eſt, vt
afflictiones quaſcunque comprehendat, de
quibus initio huius capitis egimus. Et An-
gelus dixit Tobiæ, *qui acceptus eras Deo* *Cap.12.*
neceſſe fuit, vt tentatio probaret te. Et Sa- *Sap.c.3.*
piens, *Deus tentauit eos, & inuenit eos di-* *Cap.23.*
gnos ſe. Sic enim probatur iuſtus, tan-
quam aurum in fornace, ac per ignem ſi-
cut Iob.

Quod dixerim propter aliam probatio-
D nem, qua Deus etiam iuſtos probat, & de
qua Dauid dixit: *Domine probaſti me, &* *Pſal. 136.*
cognouiſti me, ſcilicet, cum illum ad Reg-
num, & felicitatem euexit: qua quidem
promotione Dauidem probauit. Namque
vt ibi *Theodoret.* ait: Sicut in rebus triſtibus *Theod.*
probamur, eodem quoque pacto in ſecun-
dis rebus exercemur.

Sed probatio per labores, & ærumnas
multo verior, & ſolidior. Tunc enim ſe
E Paulus verum Dei miniſtrum oſtendit in
multa patientia, in tribulationibus, & ne- *2.Cor.6.*
ceſſitatibus. 2 Corinth.6. Et hæc probatio *Prou.17.*
Sanctorum vſitata eſt in Scriptura. Prou.17. *Eccleſ.2.*
Eccleſiaſt.2. Zach.13. & paſſim alibi. Acci- *Zach.13.*
piet igitur ſic probatus coronam vitæ, quam *Apoc.2.*
fideli, & probato promiſit Dominus, *2.Tim.vlt.*
Apoc 2. Et quam repoſitam ſibi glorIabatur, *Paulus 2.Tim.vlt.*

Repromiſſio autem in præſenti idem eſt,
ac promiſſio, & ideo plerique vertunt,
L quam

Digitized by Google

D.Thom. quam promiſit Deus, *D.Thom.* vero, verbum, Repromiſit, ſic explicat, vt ſignificet iterum, & iterum promiſit, in veteri, promiſit, ſed repromiſit in nouo teſtamento, promiſit per Prophetas, repromiſit per Apoſtolos, imo ipſe Filius Dei proprio ore palam, ac ſæpè eam promiſit in Euangelio.

Iſai.61. Corona autem vitæ dicitur præmium eſſentiale gloriæ dandum à Chriſto Domino, qui dixit per Prophetam, *Spiritus Domini ſuper me*, &c. vt darem eis coronam pro cinere, quod confeſſus eſt Dauid, dum ait: *Qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus*, vbi Aug. Coronat in nobis Deus miſericordias ſuas, de qua corona loquitur Paulus 1.Cor.9.2. *ad Tim.*2. & Petrus *epiſt.*1.*c.*5.& *Ioan. Apoc.*2. Pſalm. 102. D.Aug. 1.Cor.9. 2.Tim.2. 1.Pet.5.

Apoc. 2. Porro per hoc, quod ait, *quam repromiſit Deus diligentibus ſe*, innuitur nullam actionem, paſſionemve eſſe meritoriam æternæ vitæ ſine charitate, iuxta illud Pauli: *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Vel etiam poteſt innuere hic locus, Deum ijs, quos plus diligit, grauiores, ac plures immittere tribulationes, quo eos dignos ſe inueniat, vel ad ſe tandem adducat, reducens eos à via iniquitatis. 1.Cor.13.

§. I.

Expenditur beatitudo, quæ in tentationibus, & laboribus reperitur.

Beatum prædicat hoc loco Apoſtolus Deum, qui per varias afflictiones in hac vita probatur. Quia ſi beatitudo Sanctorum prædeſt natorum in patria conſiſtit, in eo quod ſimiles Chriſto Domino ſint, & corpore glorioſo, & anima beata, *quos enim præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui:* Beatitudo vitæ conſiſtit etiam in eo quod ſimiles eidem ſimus in laboribus perferendis, & aduerſis patiendis: qua ratione dum Paulus recenſet labores, quos patiebatur, ait: *In omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur, perſequutionem patimur, ſed non derelin-* Rom.8. 2.Cor.4.

A *quimur, deijcimur, ſed non perimus, ſemper mortificationem Ieſu in corpore noſtro circumferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris.* Vita Ieſu, ſcilicet, patientis appareat, & reluceat in nobis etiam patientibus, ferentes crucem, quam tollendam iuſſit, iugiter eam in corpore portantes. Calicem namque, quo in ſcriptura toties mors, & labores ſignificantur, verus Ioſeph Beniaminitis, id eſt, filijs dextræ, quos ad B dexteram vocabit in iudicio, prius immittit, deinde vero eos vocat ad conuiuium, & tanquam pignus hæreditatis, calicem laboris prius tradit. Vnde *Nazianz. orat.* 1. *cont. Iulian.* de fidelibus afflictis loquens appellauit perſequutiones thronos gloriæ, & beatitudinis, de qua Iacobus in præſenti. Quorum, inquit, abiici, & conſternari, & quorum throni, quorum nuditas, & quorum corruptibilitas, indumentum. Quod C etiam confirmat *Bern ſerm. ad milites Templi c.* 1. *Si beati qui in Domino moriuntur.* Sed age huius beatitudinis conditiones perluſtremus, quarum prima erit ſecuritas in ſupplicijs, ac laboribus, dum nihil verentur, nulli omnino cedunt. Ideoque *Bernard. loco citato.* O vita ſecura, vbi abſque formidine mors expectatur, imo & exoptatur cum dulcedine, & excipitur cum deuotione. Multis proſequitur hoc argumentum D *Chryſoſt. hom.* 18. *ad popul.* Matth.16. Matth.25. Gen.43. Eccl.45. Nazianz. D.Bern. D.Chryſ.

Habet etiam & ſuo modo impaſſibilitatis donum, hæc beatitudo laborum, ſicut late oſtendit *Cypr. epiſt.* 9. vbi inter alia ait: Congreſſi eſtis in acie, donec acies ſuccumberet victa, nec ceſſiſtis ſupplicijs, ſed vobis potius ſupplicia ceſſerunt, finem dolorum, quem tormenta non dabant, coronæ dederunt: laniena grauior ad hoc diu perſeuerauit, non vt ſtantem fidem deijceret, E ſed vt homines Dei, ad Dominum velocius mitteret. Quibus etiam habet ſimilia *lib.* 9. *de laude martyrij.* Ex multis vero hoc deſumimus. Quantæ, inquit, ſit gloriæ ponderate: huius vitæ cupiditatibus, atque ab omni animum natura, mundique commercio ſegregatum contra aduerſantis diſcrimen opponere, nec ſæuitiam torquentis horrere, animari hominem dolore, quo credatur extingui, & id ſibi in argumentum virtutis aſſumere, quod cruciatui putat prodeſſe, D.Cypr.

Digitized by Google

prodeſſe, qui punit, ſtat immobilis pœnis ſuis fortior, &c. Cui addendus *Nazianz.* loco citat. vbi de Martyribus ſic ait. Cum igni & ferro, & belluis, & tyrannis, & præſentibus malis, & denunciatis alacri animo, velut in alienis corporibus, imo quaſi corporum expertes dimicarunt.

Nazianz.

Facit etiam in hanc ſententiam id quod notauit *Orig. hom. 16. in Geneſ.* Vendidiſſe, ſcilicet, Ægyptios poſſeſſiones ſuas, præ magnitudine famis. vbi ipſe legit: *Obtinuit enim eos fames*: Vituperatio, inquit, mihi videtur in hoc Ægyptiorum contineri, non enim facilè de Hebræis ſcriptum inuenies, quia obtinuit eos fames, licet enim ſcriptum ſit, quia inualuit fames ſuper terram, non tamen ſcriptum eſt, quia obtinuit Iacob fames, aut filios eius, ſicut de Ægyptijs dicitur, obtinuit eos fames. Quamuis enim veniat etiam ad iuſtos fames, non tamen obtinet eos. Propter quod & gloriantur in ea, ſicut Paulus inuenitur libenter gloriari huiuſcemodi paſſionibus, cum dicit: *In fame, & ſiti, & frigore, & nuditate.* Denique de Abrahæ temporibus ſcriptum eſt: *Quia fames facta eſt ſuper terram, deſcendit Abraham in Ægyptum habitare ibi, quoniam inualuerat fames ſuper terram*, non dicitur quia inualuerat fames ſuper eum.

Orig. Geneſ. 47. — 2. Cor. 11. — Geneſ. 12.

Neque etiam gaudium deeſt huic beatitudini, imo illud initio capitis prædicauit Apoſtolus, dicens: *Omne gaudium exiſtimare*, vbi cum eo ſuperabundantem lætitiam tribulationum oſtendimus. Probatque Paul. Rom. 8. *Gloriamur in tribulationibus*, vbi Chryſoſt. ait. Alijs quidem in rebus certamina laborioſa eſſe ſolent, pariuntque tum dolorem, tum afflictionem, corollæ autem ac præmia voluptatem afferunt. At hic non ad eandem rationem ſe res habet, quin potius luctæ, atque certamina iucunditatis, haud paulò pluſquam vel ipſa præmia. Similiaque habet *homil. 9. in eandem epiſt. & D. Greg. 4. Moral. cap. 1.* dum explicat ea verba Pſalmi 138. *Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.*

Rom. 8. — D. Chryſ. — D. Gregor. — Pſal. 138.

Et ſicut beatitudo ſolis electis, & prædeſtinatis competit, & conceditur. Ita & hæc ſufferentia laborum. Qua ratione D. Greg. 12. *Moral. c. 5.* ait: Reproborum vita tanto ſine flagello dimittitur, quanto

D. Greg.

A ad nulla præmia ſeruatur. & *6. Moral. c. 7.* Quaſi per amœna prata ad carcerem peruenit, qui per præſentis vitæ proſpera ad interitum tendit. Confirmat etiam, & hanc beatitudinem quam proſequimur nomenclatura Sanctorum Dei, qua Martyres appellantur, veluti quæ proprio titulo decorantur. Sic enim Eccleſia dixit: *Sancti mei qui in carne poſiti certamen habuiſtis: Sancti tui Domine mirabile conſequuti ſunt iter.*

B Et Dauid de iiſdem dixit: *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius.* Cumque ante mortem prohibuerit quemquam laudari eos, qui perſequutionem patiuntur aperiens os ſuum, Beatos dixit, & magnam dilectionem ipſorum commendauit, eoſque tandem ſic alloquitur. *Meus es tu, cum tranſieris per aquam, tecum ero, & flumina non operient te, cum ambulaueris in igne non comhureris, quia ego Dominus Deus*

Eccl. 11. — Math. 5. — Eſai. 43.

C *tuus.* Vbi laborantibus, & patientibus ſe totum addicit, & eoſdem ſibi veluti peculiares vendicat, & appropriat.

In hoc tamen differt hæc beatitudo Sanctorum patientium in via, ab ea, qua in patria Sancti comprehenſores dicuntur Beati. Namque illic beatificum obiectum eſt ipſe Deus, quem intuentur, ac diligunt beati: beatitudo vero, de qua loquimur, Deum habet ſpectatorem. Quod no-

D tauit *Tertull. lib. de Patient. c. 14.* dum de beato Iob ſic ait: Quale in illo viro pheretrum Deus de diabolo extruxit, quale vexillum de inimico gloriæ ſuæ extulit, ridebat Deus, diſſecabatur malus. Itaque operarius ille victoriæ Deus. Clariuſque hoc habet lib. ad Martyres cap. 3. Stat, inquit, conflictus, & victoriæ ſuorum Agonothetes Deus viuus, Xyſtarches Spiritus Sanctus, Epiſtaſtes Chriſtus Ieſus. Coro-

Tertul.

E na æternitatis brauium, Angelicæ in cœlis ſubſtantiæ politia, gloria in ſæcula ſæculorum. Vnde & *Senec. lib. de Prouidentia.* Dignum duxit ſolo Deo ſpectaculum, quo probandus laboribus perfectus vir obijcitur. Non video, inquit, quid habeat in terris Iuppiter pulchrius, ſi conuertere animum velit, quam vt ſpectet Catonem iam partibus non ſemel fractis ſtantem, nihilominus inter publicas ruinas erectum. Ecce ſpectaculum dignũ ad quod reſpiciet

Cap. 2.

L 2 inten-

intentus operi ſuo Deus, ecce par Deo dignum. Vir ſortis cum mala fortuna compoſitus. Sic ille. Sic & nos cum Iacobo poſſumus dicere, *Beatus vir qui ſuffert tentationem*; quia & Deum habet ſpectatorem, & tam multas beatitudinis conditiones in ſe experitur, dum ad ſupernam beatitudinis coronam per tentationes probatur.

§ II.

Probantur fideles, ſicut aurum in fornace, ad auream gloriæ coronam.

PRoximè ad beatitudinem accedit ea conſideratio, quia ſicut homo à Deo conditus agnoſcitur ad ſupernam beatitudinem, ſic ad tentationum probationem, & prædictam vitæ beatitudinem à Deo ordinatus videtur; imo & affirmauit Iob, dum dixit, *Homo naſcitur ad laborē*. Quod etiam deducit *Ambroſ. ſerm.* 10 *in Pſal.* 118. ex illis verbis Dei, *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*. Cætera, inquit, dixit & facta ſunt, vt homo fiat ſpecialis quidam Dei accedit hortatus. vt tanquam laborantis Dei in huius munere creaturæ ſignificetur operatio, Deus quidem expers laboris eſt, ſed tamen ſcripturæ verba quid aliud niſi ſtudioſam tui ob gratiam operationem eius oſtendunt? Si Deus in te laborauit, qui laborare non nouit, cur ipſe fugitans ſis laboris? Quibus verbis videtur nobis inculcare neceſſitatem laborandi, & patiendi. Si enim Deus in noſtri ſtructura velutí laborauit, & nos in noſtra ſalute nunquam debemus ceſſare, aut quieſcere.

Cap. 5. *D. Ambr.* *Geneſ. 1.*

Quod etiam videtur dixiſſe Dauid, cum ait, *Quoniam propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.* Quæ verba ſic exponit *Chryſoſt. ſerm.* 15. *in epiſt. ad Rom.* quoniam, inquit, homines ſumus, atque ideo non datur innumeras ſubire mortes, oſtendit (Dauid ſcilicet) præmia noſtra ob id nihilo magis imminui. Nam tametſi noſtræ naturæ, velut hæreditario iure datum ſit ſumel tantum mo- A ri, præſtitit tamen hoc Deus, vt voluntate ſi placuerit quotidie mortem pati liceat ſuſtinendo, ſcilicet, quæcumque nobis illata fuerint mala. etiam vſque ad mortem. Ideo enim & Chryſoſt. legit. *quoniam propter te morti tradimur tota die.* Neque enim vno, vel altero die fit hæc probatio, quæ ſola morte finitur. Qua etiam ratione beatitudinem imitatur, dum iugis, & veluti ſine interruptione ad propoſitam vſque B metam decurrit. Quod notauit *Amb. in pſalm.* 38. vbi pro eo quod nos legimus *Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos.* Alius, inquit, habet, *Ecce palæſtras poſuiſti dies meos.* quod ſi palæſtras accipimus dies, ex nomine intelligimus plenos certaminis, & laboris. Quoniam Palæſtræ, luctatores in agone dicuntur, qui luctantur ad coronam. Ergo quia nobis lucta non ſolum aduerſus carnem, ſed aduerſus ſpiritualia, dies noſtri, C hoc eſt vitæ iſtius, in labore ſunt, & dolore: quod etiam notauit D. *Gregor* 8. *Moral. c.* 3. ad ea verba. *Militia eſt vita hominis ſuper terram* dicens. Hoc in loco tranſlatione veteri nequaquam malitia hominis nuncupatur, ſed tentatio.

Pſal. 43.

D. Chryſ.

D. Amb. *Pſal. 38.*

D. Greg. *Iob 3.*

Notandum vero eſt quod hæc eadem vita hominis non tentationem habere dicitur, ſed ipſa tota tentatio eſſe perhibetur. Vnde merito *D. Hieron. epiſt. ad Heliodo-* D *rum.* Erras, inquit, frater, erras ſi putas vnquam Chriſtianum perſequutionem non pati, tunc maximè oppugnaris, ſi te oppugnari neſcis. Aduerſarius noſter *ſedet in inſidiis cum diuitibus in occultis.* Eſt itaque iugis hæc beatitudo tentationis, habens pro termino initium beatitudinis patriæ: quod notauit *Chryſoſt. ſupra.* Illic, inquit, erit corona vitæ, ſicut ait Iacobus, Hic erit via, qua itur ad vitam. quod idem proſe- E quitur *Bern. ſerm.* 1. *in Ramis palmarum.* Diſce, inquit, in paſſione qua ſit eundum, hæc eſt enim via vitæ, tribulatio præſens, via gloriæ, vita ciuitatis habitaculi, via regni, ſecundum quod latro clamat de cruce, *Memento mei Domine, dum veneris in Regnum tuum.* Euntem eum vidit (ſcilicet per crucem & paſſionem) quo cum perueniſſet ſui memorem eſſe rogauit. Peruenit ergo & ipſe. Sed ſi vis noſſe quam compendioſa via? eadem die meruit cum Domino

D. Hier.

Pſal. 9.

D. Chryſ.

D. Bern.

Luc. 23.

Digitized by Google

mino eſſe in Paradiſo: Ideoque ei dicitur, *Hodie mecum eris.* Tam cito enim peruenit per crucem, ac tormenta, quæ ſunt via compendioſa, & initium beatitudinis patriæ. Proindeque merito, *Beatus vir, qui ſuffert tentationem*, diſponitur enim, expenditur, & probatur ad veram, & formalem beatitudinem patriæ. Ideoque *Cyprian.* iuxta hanc Iacobi ſententiam, ſic ait: *lib. de laude Martyrij.* Quoniam nos terrenis tentationibus probat Dominus, & his ſæculi malis ſcrutator Chriſtus expendit, gratulandum nobis eſt, atque lætandum quod non illis nos perennibus reſeruat exitijs, ſed gaudeat ab omni contagione purgatos. Quibus habet ſimilia *Chryſoſt. ſerm. 10. in epiſt. ad Rom.* Cum ſecuritate ac libertate, inquit, futuris bonis potiemur tanquam in ſchola aliqua vitæ præſentis per morbum, per afflictionem, per tentationes, per paupertatem, per cætera item quæ mala eſſe videntur eruditi, vt apti efficiamur ad futurorum bonorum perceptionem, vbi vides quæcumque laboris ſunt in hac vita conſideranda eſſe veluti ſcholam, & præparationem ad aliam. Pro qua re illud eſt aduertendum, quod notauit *Maldonatus ad c. 2. Matthæi.* Inquirens cauſam, cur Angelus dixerit Ioſeph. *Accipe puerum, & fuge in Ægyptum.* Videtur, inquit ille, Ægyptus eſſe ſchola filiorum Dei, quia adoleſcere non poſſunt, niſi vexentur.

D. Cypr. D.Chryſ. Matth. 2.

Etiam pro noſtro inſtituto facit ille locus Iſaiæ. *Ecce ego creaui fabrum ſufflantem in igne prunas.* vbi nomine fabri intelligitur perſequutor, qui dum plus ſæuit in ſanctos magiſque perſequutionum ignem accendit, eos magis probatos, ac purgatos reddit tanquam aurum in fornace. Ideoque *Tertull. lib. de fuga in perſequutione cap. 3.* ait: Cum exurimur perſequutionis ardore, tunc probamur de fidei tenore. Hæc erunt ignea iacula diaboli, per quæ vſtio fidei, & conflatio adminiſtratur. Ideoque Dauid de ſuis laboribus dixit: *Qui exaltas me de portis mortis.* vbi D. Chryſoſ. Non dixit, liberas, ſed, exaltas, non enim in eorum malis tantum ſoluẽdis ſubſiſtit Dei beneficium, ſed facit eos etiam admirabiles, inſignes, & clariores. Et *Nazianz. orat. de laudibus Athanaſij.* Per-

Iſai. 54. Tertull. Pſal. 9. D.Chryſ. Nazianz.

A ſæpe, inquit, in impiorum manus ac poteſtatem iuſti veniunt, non vt illis honor habeatur, ſed vt horum virtus exploretur. Similiaque habet *Auguſt. 4. de Ciuit. Dei, cap. 3. Tertull. in Apologet.* plura de hac re habet.

D. Auguſt. Tertull.

Tandemque *Seneca libr. de Prouident. cap. 6.* Magnus es vir? ſed vnde ſcio ſi tibi fortuna non dat facultatem exhibendæ virtutis? Deſcendiſti ad Olympia? ſi nemo B præter te, coronam habes, victoriam non habes, non gratulor tanquam viro forti, ſed tanquam conſulatum præturamue adepto. Honore auctus es? Idem dicere, & bono viro poſſum, ſi illi nullam occaſionem difficilior caſus dedit, in qua vna vim ſui animi oſtenderet. Miſerum te iudico, quod non fuiſti miſer, tranſiſti ſine aduerſario vitam. Nemo ſciet quid poterit, nec tu quidem ipſe, calamitas virtutis C occaſio, &c. Similiaque habet cap. ſequenti. Ideo ergo Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam probatur, & expenditur ad coronam gloriæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.

§. III.

Tentationes vitæ pignora ſunt æternæ coronæ.

D Illud etiam hoc loco aduertendum eſt Iacobum, quo firmiores redderet fideles ad tolerandos labores, ipſis præmium propoſuiſſe, vt ſi labor terreret, merces etiam inuitaret, ſicut late proſequitur *Bern. 2. de Conſiderat. circa medium.* byſſina etenim, alba, & munda ſtola gloriæ priuſquam induatur multos præcedentes habet labores, byſſus enim hoc habet, quod cum fragilis, E & vilis herba ſit, arte tamen, & multo labore contuſa, & concocta in candidiſſimum byſſum conuertitur. Sic etiam & nullus Sanctorum ſine prævio certamine coronatus eſt, aut ſine preſſuris candidam ſtolam induit. Pro qua re notauit *Gregor. 8. Moral cap. 5.* Id quod dixit Paulus. *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Quomodo, ait, remunerationis linteo ſudores

D. Bern. Apoc. 6. D. Greg. Rom. 8.

Digitized by Google

dores tanti laboris tergat, denunciat Paulus. Cuius clariorem rationem reddit cap. 3. eiuſdem lib. ponderans ea verba Iob cap. 7. *Sicut mercenarij dies eius.* Electus quiſque, inquit, vitam ſuam quaſi mercenarij dies penſans, tanto fidentius ſpe tendit ad præmium, quanto nunc robuſtius perdurat ad laboris incrementum. Qui ſit decurſus præſentis temporis penſat, dies cum operibus numerat, ne à labore tranſeant vacua vitæ momenta, formidat, aduerſis gaudet, paſſione reficitur, mœrore refouetur: quia ſubſequentis vitæ præmijs tanto ſe remunerari largius conſpicit, quanto pro amore illius quotidianis ſe mortibus verius impendit. Et *Cyprian. lib. 3. contra Demetrian.* inter alia. Nullus dolor eſt de incurſatione malorum præſentium, quibus fiducia eſt futurorum bonorum. (Iob 7.)

Quibus omnibus rectè penſatis ſicut hoc loco dicit Iacobus. *Beatus vir, qui ſuffert tentationem*, poſſumus & nos dicere, Infelix vir, qui hic habet conſolationem, & felicitatem. Sic enim Chriſtus Dominus poſtquam dixit, *Beati, qui perſequutionem patiuntur, Beati qui lugent*, ſubdit. *Væ vobis diuitibus, quia habetis conſolationem veſtram, Væ vobis quia ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis*; vni riſui duplex reſpondet luctus. Vnde *Auguſt. lib. Soliloquior. cap. 21.* Qui hic conſolantur, Domine Ieſu, indigni tua conſolatione habentur, ſed qui hic cruciantur, à te conſolantur. Nemo poteſt in vtroque ſæculo conſolari, nec poteſt hic quiſque, & in futuro gaudere. *Et Ambroſ.* ad ea verba. *Conſummata omni tentatione. Tolle*, inquit, *martyrum certamina, tuliſti coronas, tolle cruciatus, tuliſti beatitudines*, &c. (Matth. 5. Luc. 6. D. Aug. Luc. 4. D. Amb.)

Sed illud mirum hac in re, quod notauit *Auguſt. lib. 83. qu. 82.* Iuſtos ſcilicet, lætos, & beatos in tentationibus, etiam ſeparata ſpe futuræ beatitudinis, ſic enim ait: Iuſtis etiam ſequeſtrata ſpe futuræ vitæ iucundius, & lætius præ amore veritatis torquentur, quam luxurioſi præ cupiditate ebrietatis epulentur. Vſque adeo beatus eſt qui ſuffert tentationem. (D. Aug.)

Quod tandem oſtendit Iob, dicens: *Si iuſtus fuero, non leuabo caput ſaturatus afflictione, & miſeria.* Vbi Ambroſ. *lib. 2. de bono mortis cap. 3.* legit. *Non potero reclinare caput.* Quo in loco videtur eſſe alluſio ad id, quod Chriſtus Dominus dixit: *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.* Quod contingit plerumque adoptiuis filijs ad beatitudinem electis, qui præ labore nullibi quieſcunt, nec vnquam caput reclinant, ſicut noſtrum omnium exemplar Filius Dei naturalis, ſi quando caput inclinauit, id fuit in Cruce, dum *inclinato capite emiſit Spiritum.* Beatus igitur, qui præ tentationibus quantumuis laſſus, caput nunquam reclinat, ſic enim aptius erit tale caput ad *coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.* (Iob 10. D. Amb. Matth. 8. Ioan. 19.)

§ III.

Quomodo gloria ſit corona vitæ?

Diximus beatitudinem ſupernaturalem patriæ appellari in ſcriptura coronam, hoc vero loco appellatur corona vitæ. Quia ſicut notauit *Bernar. ſerm. 17. in Pſalm. Qui habitat.* ibi vere viuitur, vbi viuida vita eſt, & vitalis, ibi dies boni, vbi interminabilis longitudo dierum, quod quidē in ſola Patria contingit, proindeque iure dicitur corona vitæ, imo potius vitarum; vt plurali numero perfectionem huius vitæ exprimat ſacra Scriptura. Nam vbi nos habemus. *Credo videre bona Domini in terra viuentium.* in Hebræo eſt. *In terra vitarum*, quia multipliciter in beatitudine vita poſſidetur. Et *D. Thom.* hic dicit, Accipiet coronam vitę, id eſt, vitam perpetuam, quæ non finitur, ſicut nec corona habet finem, & dicit, vitæ, ad differentiam coronæ mortis, qua coronantur mali, quorum ſupplicium in circuitu ambulat, nunquāque ad finem peruenturum eſt. Et de quo dicit Iſaias. *Coronans coronaui te in tribulatione.* (D. Bern. Pſal. 26. D. Thom. Iſai. 22.)

Dicitur autem hæc corona repromiſſa, vt cenſeatur debita, quod notauit *Auguſt. in Pſalm. 83.* Deus donator eſt indulgentiæ, debitor coronæ: vnde debitor eſt? Debitorem ipſe ſe fecit, non accipiendo, ſed promittendo; non enim dicitur, redde quod promiſiſti. (D. Auguſt.)

Huc tamen doctrinæ, quæ dicit gloriam eſſe

Digitized by Google

Meritum bonorum operum eſt vita æterna. Rom. 6.

eſſe præmium, ac coronam laborum, & meritorum, contradicunt Hæretici, qui ex eo loco Pauli ad Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna*, deducunt beatitudinem gratis donari, & ex gratia, ac proinde non veluti coronam, & ex meritis. Cæterum vt breuiter rem concludamus, ne in alienam meſſem

Trid.

falcem mittere videamur. *Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 16.* definit eſſentialem gloriam, ſeu vitam æternam cadere ſub merito etiam de condigno. Quam veritatem omnes Catholici amplectuntur. Patetque ex ſacra ſcriptura. Namque ad Galat. 6. dicitur. *Qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.* & Rom. 2. dicitur, patientiæ boni operis, reſpondere vitam æternã. Eſtq; denarius diurnus, qui redditur operariis, vt merces Matt. 20. ex doctrina omnium Sanctorũ Patrum.

Galat. 6. Rom. 2. Matth. 20.

Locus vero Pauli, qui affertur, poteſt intelligi. Primò quod vocet gratiam ipſam vitam æternam in ſemine, ſcilicet, quia eſt ſemen vitæ æternæ, & fons aquæ ſalientis in eam. Sed quia hæc expoſitio, licet contineat veram doctrinam, repugnare videtur contextui, & Patrum expoſitioni, poteſt ſecundo dici, quod vita æterna appellatur gratia, quia fundatur in gratia, & eſt gratia pro gratia. Etenim Paulus præmiſerat *ſtipendium peccati mors*, quam poteſt homo ſuo arbitrio mereri, imo vix aliud de ſe poteſt. Ne quis vero putaret, hominem eodem modo poſſe vitam æternam promereri, conuertit ſermonem, & aſſeruit vitam æternam eſſe donum gratiæ, non quaſi non ſit etiam ſtipendium meritorum, ſed quia eſt donum ſupra naturam, & merita eius fundari debent in gratia. Ita *Aug. lib. de Gratia, & lib. arb. c. 8. q. 15. 16. 20. & 22. & in Enchiri. c. 17. & epiſt. 105. & pſal. 102.* ibi. *Qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus.* Coronat, inquit, Deus in nobis miſericordias ſuas. Et plerique Patres, quos recentiores afferunt ad locum Pauli cit.

D. Auguſt.

Neque vero ſemper hæc gloria datur ex merito actuali, & condigno homini, cui confertur, licet omnibus detur ex merito Chriſti. Namque interdum contingit dari abſque merito recipientis, tum in paruulis, qui nullum habent meritum, tum in adultis, qui in eo inſtanti, quo iuſtificantur, nullum prorſus habent actum liberum, quia

A contingit non actu attendere, vel etiam non ſentire. Vt ſi quis dormiens, vel ægrotus extra ſenſum baptizetur, vel abſoluatur ex præcedenti diſpoſitione, qui in iuſtificationis inſtanti nihil omnino meretur. Et ſi ſtatim decedat, conſequetur gratiam ſine actuali merito.

Vtque tandem rem pro noſtro inſtituto abſoluamus. Corona vitæ, ſeu prima gloria, de qua nobis eſt ſermo, & in qua eſt

B cardo difficultatis, inter ſcholaſticos Theologos, datur homini, qui iuſtificatur per virtualem diſpoſitionem; per eandem diſpoſitionem ex merito de condigno. quæ eſt ſententia *D. Thomæ 1. 2. qu. 112. art. 3. ad* 3. Et ſumitur ex *D. Thom. 1. p. q. 62. & 63.* Quibus in locis conſulendi ſunt recentiores Scholaſtici; In illo enim actu concurrunt in eo inſtanti omnes conditiones neceſſariæ ad meritum de con-

D. Thom.

C digno: Namque eſt ſupernaturalis, & hominis iuſti. Licet enim ea diſpoſitio quoad ſubſtantiã ſuam non ſit à gratia habituali, informatur tamen per illam eo ipſo, quod in eodem inſtanti coaſſiſtit illi Deus, habet deinde talis actus promiſſionem, & nihil inſuper deſideratur iuxta Concilij doctrinam. De augmento verò gloriæ nulla omnino eſt dubitatio, quod poſſit mereri de condigno.

D

TEXTVS.

E

Nemo cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt: Ipſe autem neminé tentat.

EXPOSITIO LITERALIS.

TENTATIONIS ethymon hebraicum eſt à Niſah, quod eſt, ſignũ ſiue indicium; Naſa enim, quod eſt tentare, tunc plane fit, quando ſigno, aut indicio alique

Tontatio quid ſit.

aliquo volumus quippiam agnoſcere. Eſt autem tentatio, vt quidam definiunt experimenti ſumptio de eo quod tentatur, an ſciat, an poſſit, an velit quod tentatione ab eo exquiritur.

Tertull.

Alij dicunt. Eſt exploratio ad eliciendam ignotæ rei notitiam, quo ſenſu *Tertull. de Orat. c. 9.* dixit: Abſit vt Dominus tentare videatur, quaſi aut ignoret fidem cuiuſque aut deiicere ſit conſentiens. Illud vero quod hic habet noſter textus, quod à Deo tentatur. Græce habetur, quod à Deo tentor; & aliquis Codex latinus antiquus ita habet. *Et Hieron lib. 2. contra Iouinian.* ita legit, eundemque ſenſum habet, atque noſtra vulgata.

D. Hier.

Poſtquam igitur Iacobus loquutus eſt de tentationibus, quæ probationis cauſa a Deo veniunt electis, quales ſunt morbi, deprædationes, iniuriæ, & cæteræ ærumnæ, ac miſeriæ, nunc agit de tentationibus quas intus, infectione naturæ mouente, toleramus, quæque nos ad peccatum incitant. Et ſenſus eſt, ſi quem aut ſpoliatio proprietatum, aut mundi illecebræ, aut afflictionum moles dimouent à rectæ mentis ſtatu, non eſt quod imputet Deo, ſed ſibi. Nam vt ille nullis malis ſollicitari poteſt, ſic enim græca vox paſſiue accipi poteſt, vt ſit ſenſus, non eſt tentabilis, ſiue non poteſt tentari; ita neminem prorſus ad mala ſollicitat & pertrahit.

Scio quidem non deeſſe, qui dicant genitiuum illum *Intentator malorum*, ad malos homines referendum, nam probos, & iuſtos ſolet ipſe tentare, ſic enim tentauit Deus Abraham, Dauidem, Iobum, Thobiam, & alios; impios vero non tentat indeque intentator malorum dicitur: Quam expoſitionem videtur probare *Clemens Romanus lib. 2. Conſtitut. Apoſtolic. c.* 8 dicens. Vbi igitur conuitium propter mendacium ſit, beatus erit ait enim ſcriptura. Vir reprobus non tentatur a Deo. Quaſi velit Deum reproborum hominum nequaquam eſſe tentatorem.

Clem. Rom.

Licet vero Genitiuus pluralis ad maſculinum etiam poſſit referri, maxime quando præcedit ad quod referatur in maſculino, hic nihil omnino præceſſit, imo ait Apoſtolus: *Nemo cùm tentatur*: quæ verba

A oſtendunt hanc doctrinam vniuerſalem eſſe, pertinereque ad omnes, in vniuerſum homines, ſiue probi, ſiue reprobi ſint qui pro comperto habere debent nunquam ad mala, & peccata à Deo induci. Inſuperque vulgare in ſacris literis eſt, vt ille genitiuus neutraliter pro malis rebus, non pro malis viris accipiatur. vt patet ex 1. Cor 10. *Non ſimus concupiſcentes malorum*, & Rom 2. *malorum inuentores*, & Sap. 15. B *malorum inuentores digni ſunt morte*, patet denique ex ſubſequentibus Iacobum loqui de malis culpæ, quæ à Deo non prouenniunt ſed à nobis, quæque propriè appellantur mala ſicut dixit *Baſil. hom. quod Deus non eſt author malorum.* Malum, inquit, propriè peccatum, hac verè dignum appellatione. Locus verò ex Clemente allatus. Vir reprobus non tentatur a Deo, poteſt exponi de tentatione impellente ad peccatum, vel non C tentari reprobum, quia non indiget tentatore ſecundum illam celebrem ſententiam *Ioannis Clymaci*, qui ait. quoſdam homines eſſe adeo excæcatos, & datos in reprobum ſenſum, vt non egeant aliquo tentatore, cum ipſi ſibi ſint Sathanæ. Et eò tendit vniuerſa hæc doctrina, vt amputet excuſationem ijs, qui vt liberius peccent, Deo imputant peccata ſua.

1. Cor. 10.
Rom. 2.
Sap. 15.

Clymach.

Cum vero tentare aliquem, propriè loquendo, D nihil aliud ſit quam periculum facere virtutis, alteriuſve rei, quæ in alio latet, hæc aliquando tentatio fit, aut propter eum, qui tentat, vt ſcilicet, notitiā inde habeat illius rei, quā ignorabat in eo qui tentatur, & hoc modo Deus neminem tentat.

Quod ſi Deuteron. 13. dicitur. *Tentat vos Deus, vt ſciat ſi diligitis eum*, ſenſus eſt, vt ſcire faciat, quod diligitis eum: ſicut illud Gen. 22. *Nunc cognoui quod times Deū*, E exponit Diodorus. Omnibus notum feciſti. Et *Auguſt. q. 57 in Geneſ. ac Greg. 28. Moral. cap. 7. Noſſe te feci.*

Deut. 13.

Geneſ. 22.

D. Auguſt.
D. Greg.

Tentatio fit dupliciter.

Hæc inſuper tentatio ad acquirendam notitiam dupliciter fieri ſolet. Vno modo, vt is, qui tentatur in aliquod malum inducatur, qua ratione Dæmon homines tentat, non vt ipſe experientiam ſumat, parum ſiquidem hoc ipſe curat, ſed vt in peccatum impellat. Et hoc modo dicit Iacobus Deum neminem tentare.

Alio

Digitized by Google

A Alio vero modo fit tentatio in ordine ad Deum qui tentatur, vt ſcilicet, ad bonum aliquod promoueatur, quo pacto Deus tentat, vt vel homo ſuam imbecillitatem agnoſcat, & diuinam virtutem inquirat, & imploret, vel vt ipſius virtus exerceatur, aut vt alij etiam ipſius exemplo inſtruantur, de quibus dixit Iacobus. *Beatus vir qui ſuffert tentationem.* Sicque Deus tentauit Iob, Abraham, & Tobiam vt exerceret, aliiſque B notam faceret ipſorum virtutem, tantoque exemplo proficerent. Et de hac tentatione dicebat Dauid. *Proba me Domine, & tenta me, vre renes meos, & cor meum*, & de ſanctis viris ait Paulus: *Lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt*, & quæ ſequuntur. *Pſal.25. Hebr.11.*

Et hæc eſt communis doctrina, quam ſępiſſime docet *Aug.* vt videre eſt *lib.2. Euan. de conſ.c.*30. vbi ait: ſub alia ſignificatione intelligitur tentatio, de qua dictū eſt. Deus neminem tentat, & ſub alia de qua dictum C eſt. *Tentat vos Deus veſter.* Similiaq; habet *lib.de verb.Domini, ſerm.* 11. & 72. & *q.*57. *in Geneſ. & epiſt.*146. & 16. *de ciuit.cap* 32. & ſic intelligit hunc locum *Anſel. 1. ad Teſſal c.* 3. Ipſe, inquit, neminem tentat, ſecundum eam tentationem, quæ deceptionis, vel ſeductionis eſt, ſecundum vero eam quæ probationis eſt, tentauit Deus Abraham Idemque habet *Beda* hoc loco, qua de re videndus *Ambroſ.lib.1. de Abraham c.*8. *& Aug.tract.*43. *in Ioan. & lib. 2. de ſerm.* D *Domini in monte, c* 14. *& ſeq. Gregor.* 28. *moral.c.*5. *Cyrill. Alex. lib. de Adorat. in ſpiritu & verit. & Pagninus lib. 1. c. vlt.* vbi pleraque loca ex ſcriptura affert. Videndus item *Rabbi Moyſes lib.* 3. *aquinoc. c.* 18. & 24. *D.Aug. Deut.13. A.Anſ. Beda. D.Ambr. D.Aug. D.Gregor. D.Cyril.*

Ex hoc loco poſſumus colligere id quot docet *D.Irenæus lib.3.c.12.& lib.4.cap.77.* Eam, ſcilicet hæreſim, quæ Deū maiorum peccatorumque Auctorem conſtituit, ortam fuiſſe iam temporibus Apoſtolorum, E Simone Mago authore, quem omnium hæreticorum parentem vocat idem Irenæus, cui ſe oppoſuit B. Iacobus, eandemque præſenti ſæculo ab inferis reuocarunt Melancthon, & Bucerus, quos ſequuti ſunt Oecolampadius, Petrus Vermilius, Caluinus, Beza, & quotquot Hugoniſticorum infauſto nomine comprehenduntur. Cæterum de fide eſt, Deum non eſſe authorem peccati, quod oſtendit Scriptura, cum ait, Deum odiſſe peccatum, & Eccleſiaſt. 15. *Non dicas, ille me implanauit, non enim neceſſarij ſunt ei homines impij, nemini mandauit impie agere, & nemini dedit ſpatium peccandi*, Græce vero habetur, *licentiam peccandi* id eſt, nulli data eſt vitæ licentia vt peccet, ſed vt cum alio conuertatur. Et hoc definit *Concil. Trid. ſeſſ. 6. c.* 19. quod late probant Theologi Scholaſtici hoc tempore ad 1. *p.D Thomæ q.* 14. *& q.* 19. Quam de re late egit *Suar. lib. 3. de Auxiliis.* Probatque *Nazianz. orat. 3. cont. Iulian.* ante medium dum de Iuliano ita ait: Quibus rationibus non ille ad malum excitatus eſt. Deus enim nullo modo cauſa mali eſt; quippe natura bonus, vitiumque eius eſt, qui e egit, haud tamen ab impetu ſuo repreſſus eſt. Et *Ambroſ. lib. 2. Examer. cap.* 8. Eradicari malitiam Deus vult ab animis ſingulorū, quomodo eam ipſe generaret cum clamet Propheta: Deſinite a malicijs veſtris, deſine *à malo & fac bonum.* Quomodo ergo ei initium à Domino damus? Sed hæc opinio feralis eorum qui perturbandam Eccleſiam putauerunt & *Aug. 5. de Ciu. Dei c.* 9. malæ voluntates ab illo non ſunt, quia contra naturam ſunt quæ ab illo eſt, & *in manuali c.* 2. qui Deum bonum, & ſanctum negat, authorem malorū eum com miniſcens, Deum omnino eſſe negat. *D. Iren. Deum non eſſe peccati authorem. Eccleſ. 15. Trid. D.Nazian. D.Amb. Pſalm.36. D.Aug.*

§ I.

Quam proprium hominum ſit excuſatio in peccatis.

EX eo hæretici Deum peccatorum auctorem conſtituerunt, vt ſic propria peccata poſſent excuſare, quod à primis parentibus veluti hæreditario iure accepimus, quod notauit *D.Greg.* 22 *Moral.c.*9. in Adamo qui cum argueretur à Deo quod de ligno vetito comedisſet, illico reſpondit, *Mulier quam dediſti mihi ſociam, ipſa mihi dedit de ligno, & comedi.* Ad hoc requiſiti fuerant vt peccatum, quod tranſgrediendo commiſerant confitendo delerent, ſed alij bene ſibimet vtrique defenſionis ſolatia. *D. Greg. Geneſ.3.*

ſolatia, quam confeſſionis elegerunt: cumq; excuſare peccatū voluit vir per mulierem, mulier per ſerpentem, auxerunt culpam, quam tueri conati ſunt, oblique Adam Dominum tangens, quod ipſe peccati eorum auctor extiterit, qui mulierem fecit. Et Eua culpam ad Dominum referens, qui ſerpentem in paradiſo poſuiſſet. Sic ergo reatum ſuum dum defendere moliuntur, addiderunt vt culpa eorum atrocior diſcuſſa fieret, quam fuerat perpetrata. Vnde nunc quoque humani generis rami ex hac radice amaritudinē trahunt: vt cum de vitio ſuo quiſque arguitur, ſub defenſionum verba, quaſi ſub quædam ſe arborum folia abſcondat & velut ad quædam excuſationis ſuæ opaca ſecreta faciem conditoris fugiat, cum qua occultatione non ſe Domino, ſed Dominum abſcondit ſibi. quod etiam dixit idem *Gregor. eodem lib. c. 13 & lib. 4. Moral. c. 19. & Auguſt. 14. de Ciuit. Dei. c. 14. & Ambroſ. lib de Paradiſo c. 13.* & de iis, qui Deum accuſant, ſuum excuſantes peccatum putat *Auguſtinus* intelligendum eſſe illud Pſalm. 58. *Non miſerearis omnium, qui operantur iniquitatem*, indigni enim ſunt quibus tu miſerearis, illi, qui cum implorare debeant Dei auxiliantis opem, eius innocentiam accuſant.

D. Greg.
D. Auguſt.
D. Amb.
Pſal. 58.

His vero obiiciendum eſſe hunc locum Iacobi *Deus intentator malorum eſt*. Docet *Aug. lib. de Gratia & lib. arb. c. 2. & ſerm. 5. de Annunciatione*, de Adamo ſe excuſante, imo & Deum accuſante ſic ait: Qui ſi humiliter ſe accuſaſſet & in auctorem ſuum culpam non retorſiſſet, à Paradiſo non exulaſſet, quod etiam proſequitur *Abulenſ.* ſuper ea verba Genel. 3. *Mulier quam dediſti mihi*. hóc dixit Adam ad excuſationem ſuam. O prauum cor, excuſando ſe accuſat Deum. quod ſi ſe accuſaſſet, omnes nos ab accuſatione, & iudicio liberaſſet Videndus hac de re *Bern. lib de Præcepto & diſpenſat. Baſil. in Pſalm. 37.* ad ea verba *Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meū*. Et *Chryſoſt. hom. 7. ad Pop. & hom. 17. ſuper 1. ad Cor.* vbi docet non eſſe Deum accuſandum, quod homines fecerit corporeos, non eſt enim cauſa malorum corpus, neque enim iniuſtum Abelem fecit corpus, neque Angelos ſanctos non habere corpus, &

D. Auguſt.
Geneſ. 3.
Abul.
D. Bern.
Pſal. 37.
D. Chryſ.

A ideo grauius peccauit Adam, quàm Eua, namque Eua culpam retulit in ſerpentem, Adam vero in Deum, dum dixit: mulier quam dediſti mihi. *Geneſ. 3.*

Quantum autē diſplicebat Deo huiuſmodi excuſatio notauit, oſtenditque *Rupertus lib. 1. in lib. Reg. c. 20.* vbi loquens de Saule, ſe excuſante de violatione præcepti quod illi impoſitum erat, vt nulli omnino rei de Amalec parceret, quando ei dixit Samuel, B *quare non audiſti vocem Domini; ſed verſus ad prædam es, & feciſti malum in oculis Domini? & ait Saul ad Samuelem. Imo audiui vocem Domini, tulit autem populus de præda oues, & boues primitias eorum quæ cæſa ſunt, vt immolet Domino Deo ſuo. Adduxi Agag, & Amalech interfeci.* Ait ergo Rupertus. Hoc nequiſſimum eſt cum poſt voluntatem peccati quod primum eſt, & poſt effectum operis, quod ſecundum eſt, C atque poſt vſum peruerſum, quod tertium eſt, additur defenſio peccati quod quartum eſt, & hic nullus veniæ locus eſt. Nam, & per prophetam Deus dicit *ſuper tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non conuertam eum*, igitur tantis exacerbatus iniurijs ſpiritus Domini receſſit à Saul, & exagitabat eum ſpiritus nequam à Domino, grandis pœna regis, grandis confuſio populi. Similia habet *Orig. hom. 8. in Leuit.* vbi D ponderat præceptum illud Leuitici. *Quicumque maculatus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis, habebit veſtimenta diſſuta*, dicit ita, caput nudum, os veſte contectum, contaminatum, ac ſordidum ſe clamabit. Per quæ, inquit Orig. deſignat lex eum, qui in anima leproſus eſt, id eſt, qui peccatis confixus eſt non oportere adſuere ſibi tegumenta, & turpitudines operire peccati. Sicut enim is, cuius veſtimen- E ta diſſuta ſunt, nudam atque intectam gerit turpitudinem corporis, ita oportet eum, qui peccatis aliquibus obſeptus eſt, mala ſua, & flagitia nullis verborum aſſimentis, nullis excuſationum velaminibus operire vti ne fiat ſepulchrum dealbatum. Verumtamen leproſus iſte os tantummodo iubetur obtegere. Quid eſt hoc quod omnes corporis partes nudas habere præcipitur, os ſolum operire iubetur? Nonne palam eſt quod ei, qui in lepra peccati eſt, clauditur ſermo,

Ruper.
1. Reg. 15.
Amos 1.
Orig.
Leuit. 13.

claudītur

Digitized by Google

clauditur ei os? quaſi velit peccatorem ad A
excuſandos deiectus, & peccati inquinamenta opertum clauſumque habiturum os, ipſumque tantummodo aperire ad confeſſionem peccati, vt iuſtificetur. quod nota-
D.Chryſ. uit *Chryſoſt. hom. 20. in Geneſ.* vbi affert illum locum Iſai. ſecundum verſionem Se-
Iſai. 43. ptuaginta, *Dic tu iniquitates tuas primus, vt iuſtificeris.* Audi, inquit, Prophetam dicentem. Dic tu prior iniquitates tuas, vt iuſtifi-
B cet. s. Non ſimpliciter ait, Dic tu iniquitates tuas, ſed adiecit, prior, hoc eſt ne expectes Deum te arguentem, ne præſtoleris authorem, ipſe præueni, & rape ſermonis principium, vt accuſatoris linguam obmuteſcere facias. Scholaſtica quæ habet & explicat eundem librum *homil. 3. de Pœnitentia*, vbi eleganter ponderat peccatum confuſionem importare, & pœnitentiam confidentiam. Sciens igitur Satanas peccatũ quidem con-
C fuſionem habere, mutauit ordinẽ, deditque confuſionem quidem pœnitentiæ, confidentiam vero peccato, impudens quis peccatum exequitur nuſquam ipſi pudor egreditur inde, cum peccatum conſummauerit, atque vt pœniteat, pudore tenetur. Miſer & infelix rem cum facis non erubeſcis, erubeſcis cum pœnitere, & confiteri debes peccata? Diaboli hæc eſt aſtutia quod te in
D peccato erubeſcere vetat, & peccatum dicere impedit pudore, nouit enim ſi homo erubuerit peccatum, fugiet illud, inuerecundus autem vel difficile pœnitere poteſt,
Tertull. merito autem *Tertull. lib. de Pœnitent.* tantum confeſſio releuat delictorum, quantum diſſimulatio aggrauat. Confeſſio enim ſatiſfactionis, conſilium eſt, diſſimulatio contumaciæ. Enimvero qui diſſimulat, & excuſat libertatẽ peccandi nititur aſſequi, & ſe indies iniquitatis volutabro ingurgitat.
E De qua re videndus *Plutarch. lib. de Profect. virtut. ſentiend.* vbi ait: Scitum eſt Diogenis illud dictum ad quendam adoleſcentem, qui viſus in caupona, intro in eam fugiebat. Quanto, dicebat Diog. magis intro fugies, tanto magis in caupona eris. Ita quis vitioſus quanto magis inficiatur ſuum vitium; tanto magis ipſum penetrat, ac ſeſe includit in morbũ. Quomodo nimirũ pauperes quanto magis ſeſe diuites eſſe ſimulant, ob ipſam arrogantiam ſunt pauperiores.

A Sed hoc originarium, & hæreditarium malum vſque adeo inoleuit, vt vel etiam in ſchola Chriſti Domini repertum fuerit; quod notauit *Chryſolog. ſerm. 78.* in eo, D Chryſol.
quod de Petro dicitur. *Vt audiuit quia Dominus eſt, tunica ſe præcinxit, erat enim* Ioan. 21.
nudus. Mirum, inquit, fratres, & verè mirum quia, qui in naui nudatus eſt in mare ſe demerſit indutus, reatus ſemper refugit ad velamen, denique ſicut Adam ita & nunc
B Petrus poſt culpam ſuam geſtit tegere nuditatem, qui fuerat ſancta nuditate veſtitus. Negauerat Petrus magiſtrum cum iuramento, cui promiſerat etiam permanſurum vſque ad mortem, audiuit Dominum interrogantem, is qui nudus in naui erat, induitur, & ſe in mare immiſit, vt veſte culpam operiret. Infert autem rectè *Bern. de gradibus* D.Bern.
humilitatis in hunc modum: qui procaciter etiam aperta defendit, quando occultas, &
C malas ſuas cogitationes cordi ſuo aduenientes humiliter reuelabit? Reuelanda itaque ſunt Deo quæcumque mala committimus, nullamque quærendam excuſationem in peccatis, multoque minus eam, qua culpa in Deum refundatur authorem, cum ipſe intentator malorum ſit, & nemo niſi impudenter poſſit dicere, quod à Deo ad malum tentatur.

D

TEXTVS.

Vnuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. Num. 14.

E

EXPOSITIO LITERALIS.

POSTQVAM Apoſtolus negauit Deum peccatorum Authorem, aut cauſam eſſe, quem ſtatim dicet fontem eſſe, vnde omne datum optimũ procedit, oſtendit iam principium, & originem peccatorum, ſicut optimè hunc locum explicat *D. Hieronym. contra Iouin.* Sicut in D. Hier.

 bonis,

Rom. 9.

bonis, inquit operibus perfector eſt Deus, non enim volentis, neque currentis, ſed Dei miſerantis, & adiuuantis eſt, vt peruenire ad calcem valeamus, ſic in malis, atque peccatis ſemina noſtra ſunt incentiua, perfectio autem Diaboli. Appetitus enim ſenſitiuus iuſtitia originali deſtitutus, qui à Theologis dicitur fomes peccati, & hic appellatur concupiſcentia, tendit in bonum ſenſibile contra rectam rationem, & voluntatem abſtrahit a bono, & allicit ad malum, quæ duæ voces oſtendunt duo, quæ in peccato inueniuntur, nempe auerſionem ab incommutabili bono, quod ſignificat vox illa (abſtractus) & conuerſionem ad bonum commutabile, quod eſt voluptate ineſcari ad ruinam, & relicto Creatore ferri in creaturam, & hoc ſignificat vox (illectus.)

In omni peccato ſunt duo

A

B

Concupiſcentia quare in homine ſit relicta.

C

Eſtque autem hæc concupiſcentia veluti pellex quædam rationem ſtimulans ad ea, quæ carnis ſunt, & ſenſum oblectant, quam idcirco Deus in baptizatis reliquit, tum vt memores ſimus antiqui peccati, tum vt pugnemus cum illa ad victoriam, & maius meritum, eamque appellat Paulus, *legem carnis, & membrorum repugnantem legi mentis, captiuantem hominem*, & de hac etiam dicit idem Paulus. *Concupiſcit aduerſus ſpiritum.*

Rom. 7.
Galat. 5.

D

Vnde patet præcipuam peccatorum cauſam, & originem intra nos eſſe, ac degere, quam naturæ corruptionem cognoſcens *Auguſt. lib. Soliloqu. c. 25.* Quod cecidi, ait, fuit ex me, quod ſurrexi, ex te. quoniam ſi quid boni eſt parui, vel magni, donum tuum eſt, & noſtrum non niſi malum eſt. Et ex hoc etiam loco colligunt Theologi cum *D. Thoma 1.2. q. 80.* Non omnium peccatorum cauſam eſſe Diabolum, quod etiam probat *Auguſt. lib. de Eccleſiaſt. dogmatib. c. 82.* Et *Nazianz. lib. Sentent. ſentent. 82.*

D. Aug.

D. Thom.

D. Aug.
D. Nazian.

E

Illud tamen ſemper præ oculis habendum in hac materia, quod notauit *Ber. lib. de Gratia, & lib. arbit.* Hanc, ſcilicet, concupiſcentiã quantumuis abſtrahat, & alliciat, non tamen cogere voluntatem, aut violentiam noſtræ inferre libertati, ſemper namque manet verum, quod dixit Dominus ad Cain. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Et quod Eccleſiaſt. dixit: *Deus reliquit hominem in manu conſilij ſui, adiecit illi mandata, & præcepta, bonum, & malum, vitam, & mortem ad quodcumque voluerit, apponat manum ſuam.* Ideoque *Aug. lib. 50. homil. hom. 40.* Noli conſentire concupiſcentiæ tuæ, non eſt vnde concipiat niſi de te.

Gen. 4. c. 15.

D. Aug.

Docet tandem hic locus ipſam concupiſcentiam non eſſe peccatũ, ſed ad peccatum inclinare, & allicere, quod dixit *Trid. ſeſſ. 5.* in hæc verba. *Hanc concupiſcentiam: quam aliquando Apoſtolus peccatũ appellat, ſancta Synodus declarat Eccleſiam Catholicam nunquã intellexiſſe peccatum appellari, quod vere & proprie in renatis peccatum ſit, ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat.* Et *D. Aug. lib. de Nuptiis, & concupiſ. c. 23.* Sicut vocatur frigus pigrum, quod pigros faciat, ſic & concupiſcentia peccatum quod in peccatum inducat. Neque vero excludit noſter textus, quod Diabolus aliquando per concupiſcentiam tentet, cum id plerumque fiat.

Concupiſcentia non eſt peccatum
Trid.
Rom. 6. 7 & 8

Non erit autem abs re hoc loco referre, quibus modis vincantur huiuſmodi tentationes. Fit enim id primo non ſolum non peccando, ſed etiam proficiendo aliquo modo in ordine ad ſalutem, qui eſt proprius victoriæ modus, vt notauit *D. Thom. in 2. d. 28. q. 1. art. 2. ad 6. ex Auguſt. 21. de ciuit. c. 16.* dicente: Tunc vitia victa deputandi ſunt, cum Dei amore vincuntur. Secundo contingit ſuperari tentationem non conſentiendo peccato, ad quod inclinat, aliud tamen licet fortaſſe minus committendo, vt cum aliquis vincit tentationem furti ex ſolo affectu honoris, vel ſimili, & hæc non eſt victoria, niſi ſecundum quid. Tertio contingit, ſuperari tentationem nihil omnino peccando, neque etiam in ordine ad ſalutem proficiendo, ſiue quia homo negatiue ſe habet ſuſpendendo actum, vt quidam Scholaſtici volunt, ſiue (quod magis morale eſt) eliciendo actum ordinis naturalis propter aliquam honeſtatem moralem. Prior tamen vincendi modus nobilior omnino eſt, & ad illum neceſſaria gratia eſt. Tertius deinde ſequitur modus, qui tunc gratiam poſtulat, cum grauis tentatio vincenda eſt, quæ modo in ſcholis communior ſententia eſt,

Tentationes quomodo ſuperantur

D. Thom.
D. Aug.

vt

vt nunc ſupponimus, & latius probatur in materia de gratia.

§ I.

Oſtenditur tentatio & pugna concupiſcentiæ aduerſus ſpiritum.

Vita hominis quot periculis obnoxia ſit.

EX hoc loco deducit *Cyrillus Alex.* valde lubricam, & periculoſam eſſe vitam humanam, quando nobis incedendum ſit inter voluptates, & appetitus, qui nos ad varia peccatorum genera alliciunt, lubricam dixit. *Ambr. de bono mortis c. 3.* Memento quod lutum me feciſti Nota, ſi ergo lutum eſt corpus, oblinit nos vtique, non diluit, & coinquinat animam inquinamento intemperantiæ. vbi illud aduertendum cenſeo, quod lutum & lubricum eſt, & inquinando accommodatiſſimũ; quia lubricum, toties prolabimur, quia lutum, toties inficimur. Eſtque tandem maledictum hoc lutum ſeu terra qua conſtamus, quæ ideo ſpinas, & tribulos ex ſeſe profert, ſicut dixit *Ber. de vita ſolitaria ad fratres de monte Dei.* verbis. Hæc Maledictio eſt Adæ, vt in terra laboris noſtri, & in agro cordis, vel corporis noſtri noxia, vel inutilia gratuito paſſim vbique proueniant, vtilia vero, vel neceſſaria, & ſalutaria cum labore. Similia habet *Ambroſ. Pſal. 43.*

D. Amb.

D. Bern.

D. Amb.
C. Nazianz.

Eſt etiam periculoſa vita, quia ſicut dixit *Nazian. orat. 1.* Cum eo hoſte dimicandum habemus, qui nos interne oppugnat, ac nobiſmetipſis (quo nihil miſerius eſt) tanquam armis in perniciem noſtram vtens, peccati morte nos afficit. Quod etiam expreſſit *Chryſ. ſer. 171. ibi. Ab intus exeunt de corde.* Matt. 7. Tolerabilis eſt hoſtis cum muros arietat extrinſecus, cum foris poſitus cedit aliquando conflictui; cui vero eſt intus inimicus, cuius aduerſarius in ipſis penetrabilibus iam deſæuit, iſte ſe intelligit & ſentit oppreſſum &c. quæ vide. Ideo optime ait *Philo lib. Quod deterior inſidiari ſoleat.* Virtutis amatores baiulant ſarcinas maximas, affectum erga corpus, & voluptatem corporis, præterea certamen aduerſus externa bona, delectationeſque, quæ inde proueniunt. Et bene quidem dixit, Nos circumferre certamen iuge quidem, & & cruentum de quo Paulus. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.* Hoc enim internum bellum armis deſideriorum fit, vt eius atrocitatem, & periculum conſideremus. Quis enim non pertimeſceret hoſtem, cuius vel ſaltem deſideria poſſunt occidere? Quis non tandem ſuccumberet humanis armorum ictibus, cum hoſtem ſecum circumferret?

Matth. 7.

Galat. 5.

Qua in re illud notandum occurrit nihil in rerum natura tam efficax, ac potens poſſe reperiri, ut voluntate, & deſiderio poſſit alium occidere. Solus Deus *omnia quæcumque voluit, fecit.* Appetitus item, & caro dum concupiſcit aduerſus ſpiritum immortalem quidem, peccati vulnere occidit. Ideoque ex præcordiis conqueritur Paulus. *Infelix homo, Quis me liberabit de corpore mortis huius,* id eſt, quis me liberabit à vi, & potentia huius appetitus inordinati, qui vere eſt hoſtis. Corpus etenim in Sacra ſcriptura ſignificat veritatẽ rei. Quo ſenſu ad *Colloſſ. 2.* Veritas legis gratiæ opponitur vmbræ, & figuræ veteris legis. *Nemo vos diiudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei feſti, quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti.* vbi D. Thom. Legalia inquit, vmbræ ſunt, veritas autem rei pertinet ad Chriſtum. Et iuxta hanc phraſim explicat *Auguſt. epiſt. 57.* illud ad Coloſ. 2. *in quo* (ſcilicet Chriſto) *habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter,* id eſt, non in vmbra, vel figura, ſed re ipſa, & in veritate. Secundum iſtum ergo modum loquendi, cenſet Paulus quoſcumque alios hoſtes fictos, ſeu figuratos, & quamlibet pugnam apparentem, ſolam vero eam, qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritum eſſe veram, & realem pugnam. Ideoque *Fulgentius epiſt. 4.* ait. In vincendis propriis cupiditatibus magnam eſſe certaminis difficultatem, quia non extrinſecus ex altero, ſed intrinſecus ex ſeipſo certanti homini concupiſcentiæ carnalis generetur aduerſitas. Ideoq; merito *Tert. l. de Monogã.* opponitur *c. 15.* Rideo, inquit, cũ infirmitas carnis quæ ſumma fortitudo dicenda eſt. Vnde & *Nazian. orat. de pauperum amore* appellat corpus inſidum.

Pſal. 113.

Rom. 7.

Colloſſ. 2.

D. Tho.

D. Auguſt.
Coloſſ. 2.

D. Fulg.

Nazianz.

inſidum, quia, ſcilicet nullam fidem ſeruat animæ, ſed iugiter illi aduerſatur, & orat. 16. ait. Corpus vt inimicum odi, atque aduerſor, vt vinculum fugio, hoſtis eſt blandus, inſidioſus amicus, ſemper namque eſt in inſidiis, vt aggrediatur, incendat, & eripiat animam. Vnde *Bern. ſerm. 6. de aduentu*, ait. Nobilem hoſpitem habes, ô caro, nobilem valde, & tota ſalus tua pendet de eius ſalute; quis quæſo ruſticus, ſi fortè nobilis apud eum voluerit hoſpitari, non libenter in angulo domus, vel in ipſis cineribus occubabit cedens hoſpiti? Vt quid ergo pro temporali qualibet delectatione contriſtas, & lædis hoſpitem iſtum, quando nec ſentire vllo modo poteras niſi per ipſum? Si tibi tantum confert exul, quantum præſtabit reconciliatus. Sed proh dolor! inſurgit concupiſcentia aduerſus ſpiritum, & noſtri corporis armis in noſtram perniciem Diabolus vtitur, quod deplorat idem *Bern. lib. de Anima c. 15.* Diabolus, inquit, plus confidit in adiutorio carnis, quoniam magis nocet domeſticus hoſtis, illa vero ad ſubuerſionem meam cum illo fœdus iniit, vtpote de peccato nata, & in peccato nutrita, vitijs corrupta ab ipſa origine, ſed multo amplius vitiata praua conſuetudine. Hinc eſt quod tam acriter concupiſcit aduerſus ſpiritum, hinc eſt quod Diabolus baculo noſtro nos cædit, & manus noſtras proprio cingulo ligat, & caro quæ data eſt nobis in adiutorium, fit nobis in ruinam, & ſcandalum: grauis lucta, & graue periculum eſt aduerſus domeſticum hoſtem pugnare, maximè cum nos aduenæ ſimus, & ille ciuis. Ille ſuam habitat regionem, nos exules ſumus, & peregrini.

D. Bern.

Pugna carnis contra ſpiritum quàm ſit periculoſa.

Et quod difficiliorem periculoſioremque reddit hanc pugnam, eſt, quod non aperto Marte cum hoſte decertamus, imo ſemper nobis eſt in inſidijs, & ſub amici habitu latenter oppugnat, quod merito deplorat Dauid, poſtquam ſe deuictum, & expugnatum ſenſit, dicens. *Humiliaſti nos in loco afflictionis*, vbi D. Ambroſ. Pulchrè autem, inquit, Aquilæ interpretatio quemadmodum intelligere debeamus locum afflictionis expreſſit dicendo: Quoniam humiliaſti nos in loco Syrenum. Syrenes vero quaſdam fuiſſe puellas Gentilis tradit hiſtoria, quæ vocis

D. Ambroſ.

A ſuauitate, canendi illecebris, audiendique ſtudio illectos nauigantes ad littus admouere nauigia prouocabant, eoſque cum gratiam vocis ſequerētur ſcopuloſo in loco naufragium facere ſolitos vetuſtas poſteris tradidit. Ita ergo ſæculi voluptas nos quadam carnali adulatione delectat, vt decipiat. Humilitas autem, inquit *Ambroſ.* operis eſt per quod caro iſta peccati corpus effecta eſt,

B & locus afflictionis. Hæc Ambroſ. Ex cuius explicatione conſtat conqueri Dauidem ſe abſtractum, & illectum, humiliatumque ac victum Syrenarum, & voluptatum vocibus, permittente Deo, quæ ipſum delectando deceperunt. Namque ſicut dixit *Nazianz. orat. 4. contra Iulianum*, facilè impoſturam facit quidquid delectat. Quod probat illud Gen. 3. *Vidit mulier quod eſſet bonum ad veſcendum*, &c. vbi Oleaſter ait. Cum fœmina

Nazian.

C cœpit affici ſcientiæ deſiderio ſtatim pomum oculis apparuit deſiderabile, & quod mirabilius eſt guſtui ſuaue. nunquam guſtauerat, aut ſenſerat, vnde ergo nouerat fructum bonum ad veſcendum? niſi ex corrupto affectu ſcientiæ boni & mali.

Quo vero habitu nos aggrediantur hi hoſtes, oſtendit *Philo lib. 2. legis allegoriar.* Voluptas, inquit, non quale eſt ſubiectum tale id agnoſcit cogitatione, ſed addit arte mendacium, rem inutilem transfert in or-

D dinem vtilium. Et ſic cætera percurrit Philo. tandemque concludit. Ergo omni voluptati decipere eſt proprium. Aduertit autem *Seneca epiſt. 57.* Omnia vitia in aperto leuiora eſſe, facile enim vitantur, quæ vero in occulto grauiora, & difficiliora.

Neque vero hoc artificio ſeu fraude vtitur ſolum concupiſcentia, vt rationem ſuperet, ſed vt ſuperātam libenti animo, &

E ſua ſponte ligatam contineat. quod eleganter aduertit *B. Ephram de lingua malo. aliiſq; vitiis. Probe*, inquit. *nouit callidus, & verſutus hoſtis, quibus ac qualibus nos vinculis obſtringat, & ſi nos inuitos in ſuos caſſes conieceri, fore vt celeriter confractis illis mens noſtra iterum in libertatem ſe vendicet. quapropter iucunda, ac grata vnicuique vincula iniicit, in quibus libentius conquieſcat, poteſt enim mens noſtra*, Deo duce, *ex inimici ſe laqueis eximere, nunc vero iiſdem obſtricti gaudemus, ipſaque captiuitate ſuperbimus.*

D. Ephram.

Sic

Sic ille. Sed prudens ac probus vir cum ſciat concupiſcentiam mortiferum animæ noſtræ hoſtem, ſe illi minime credit, quantumuis ſimulato, & ſub amici habitu latitanti.

Hoc contigit Dauidi, qui poſtquam ceſſit voluptati, & appetitui potiundæ vxoris alienæ, ita deinceps cautus, & peruigil manſit, vt nec etiam vero, & neceſſario deſiderio fores voluerit aperire, vt illi ſatisfaceret.
2.Reg. 23. Exoptauit ſitibundus Dauid aquam de ciſterna Bethleem, vbi ſtatio Philiſtinorum erat, illico tres Adoleſcentes irruperunt caſtra Philiſtinorum, & Regi aquam deſideratam, quàm citiſſime attulerunt; at ille noluit bibere, ſed *libauit eam Domino*. Quod
D.Chryſ. expendens *Chryſoſt. hom. 1. in Pſal.* 50. ait: Allata ergo aqua intellexit Rex quid fecerit, quia in pugna validiſſima ſitim ſuam non valuit continere, ideoque vicit deſiderium ſuum, quod ſciuit cum alieno periculo adimpletum: allatam accipiens aquam, bibere noluit, ſed ſemetipſum reprehendit, & Domino eam libauit, non enim aqua erat, ſed ſanguis. Vides iam quomodo caſtigatus de priori concupiſcentia poſtmodum cautior eſt factus? & qui corpus adamauerat, & ruerat, aquam deſideratam, & neceſſariam, & ſitiens bibere noluit, victor ſui factus? Victum iam ſe erubuerat Dauid abſtractus, & illectus à concupiſcentia ſua, noluit proinde ſe credere deſiderio, noluit ſiti ſatisfacere. Timuit enim latẽtes inſidias, horruit appetitum, etiam habitu, & ſpecie veræ neceſſitatis, ne incurreret in deceptionem, & ne deceptus tandem occumberet, & cupiditatem, quam ſibi non potuit
D.Ambr. auferre, potuit mitigare, ſicut dixit *Ambroſ. lib. 1. de Iacob de vita beata cap.* 1. Concupiuit, vt homo ſed concupiſcentiæ non ſatisfecit vt ſanctus, & perfectus victor. Aliud eſt enim concupiſcere, aliud poſt concupiſcentias ſuas ire. Non concupiſcere perfecti eſt, poſt concupiſcentias ſuas non ire pugnantis, luctantis ac vincentis eſt, ſicut
D.Auguſt. proſequitur *Auguſt. ſerm. 5. de verbis Apoſtoli*, vbi admonet poſt concupiſcentias noſtras ne eamus.

Orig. Gen. 21. Conuenit maxime præſenti argumento id, quod *Origen. homil. 7. in Geneſ.* notauit circa illud quod dicitur *Cum vidiſſet Sara*
A *filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Iſaac filio ſuo, dixit ad Abraham. Eiice ancillam hanc, & filium eius*. Illud autem pro explicatione Origenis aduertendum eſt, dixiſſe
Galat. 4. Paulum de his duobus filiis Abrahæ. *Is qui de ancilla, ſecundùm carnem natus eſt; qui vero ex libera per repromiſſionem, quæ ſunt per allegoriam dicta*. quaſi Iſaac non ſit ſecundum carnem natus, imo vero ſecundum ſpiritum: Dicit vero Apoſtolus hæc alle-
B gorica eſſe, vt nos, quid faciendum ſit, nouerimus, docetque Iſmaelem figuram, & ſymbolum eſſe carnis, ſeu carnalis concupiſcentiæ: Iſaac vero ſignificare rationem & ſpiritum. *Quid vero his addit exponens Apoſtolus*, inquit Origen. *videamus. Sed ſicut tunc is, qui ſecundum carnem natus eſt, perſequebatur eum, qui ſecundum ſpiritum, ita & nunc. Tamen ſecundum ea, quæ ſcripta ſunt non video, quid mouerit Saram, vt*
C *filium ancillæ iuberet expelli. Ludebat cum filio ſuo Iſaac, quid læſerat, aut quid nocuerat ſi ludebat? quaſi non hoc in illa ætate etiam gratum eſſe debuerit, quod luſerit filius ancillæ cum filio liberæ. tum deinde miror Apoſtolum, qui ludum hunc perſequutionem pronuntiauit, dicens: Sed ſicut tunc is, qui ſecundum carnem, perſequebatur eum, qui ſecundum ſpiritum, ita & nunc. Cum vtique nulla perſequutio Iſmaelis aduerſum*
D *Iſaac nota referatur, niſi hic ſolus ludus infantiæ, ſed videamus quid in hoc ludo intellexerit Paulus, & quid indignata ſit Sara. Superius enim iam exponentes ſpiritualiter, loco virtutis expoſuimus Saram. Si ergo caro cuius perſonam gerit Iſmael, qui ſecundum carnem, ſpiritui blandiatur, qui eſt Iſaac, & illecebroſis cum eo deceptionibus agat, ſi delectationibus alliciat, voluptatibus molliat, huiuſmodi ludus carnis cum ſpiritu Saram*
E *maxime, quæ eſt virtus, offendit, & huiuſcemodi blandimenta acerbiſſimam perſequutionem iudicat Paulus. Et tu ergo, o auditor ſi tibi libidinis alludat illecebra, ſi virtutis es filius, tamquam perſequutionem maximam fuge, intelligere debes, quia ſub ſpecie ludi blandam perſequutionem pateris*. Huc uſque Origenes. Cuius locum ſicut tranſcripſimus vtinam memoriæ inſertum haberemus, quo cautiores circa incertum, imo fallacem hoſtem redderemur, qui nullam prætermittit occaſionem

Digitized by Google

A caſionem decipiendi, nullum reueretur locum, nullum præterit tempus.

D. Chryſol.

Hęc optime notauit *Chryſolog ſerm.* 88. in Zacharia patre Ioannis Baptiſtæ, qui in ipſo tempore placationis offendit, qui dum credit dubitat dicente Angelo. *Quia non credidiſti verbis meis*: (Luc. 1.) dum poſtulata promeretur, incurrit; munera ipſa dum ſuſcipit, condemnatur, qui vocem, dum vocem percipit, tunc amiſit: namque cum inferret incenſum, Deumque verum crederet, & po- B pulo Deum placaret, tunc deliquit dubitando, & dum pro lapſu cæterorum orat, ipſe prohibitur, vt iam conſtet nullibi poſſe eſſe ſecuram, fragilem, labilemque naturam quæ ſemper ſecum portat hoſtem, concupiſcentiam ſcilicet, a qua vnuſquiſque tentatur abſtractus & illectus.

D. Greg.

Quis ergo iam dicat ſe à Deo tentari, cum tentationum fomitem perpetuo aſportet, quod proſequitur *Greg. lib. 5. Moral. cap.* C 28. Tinea, inquit, de veſte naſcitur, & eandem veſtem de qua oritur oriendo corrumpit. Quaſi quædam vero veſtis animæ caro eſt, ſed hæc nimirum veſtis habet tineam ſuam, quia ab ipſa carnalis tentatio oritur, à qua laceratur velut à tinea, totuſque homo conſumitur, cum de ſe oritur vnde conteratur.

D. Leo.

Vnde *Leo ſerm. 11. de quadrag.* ait. Quis non infirmatur in carne, quis non ſordeſcit in puluere, quis poſtremo eſt tantæ puritatis, vt ijs non polluatur, ſine D quibus vita non ducitur? Beata mens, quæ peregrinationis ſuæ tempora, caſta ſobrietate tranſcurrit, & in ijs per quæ neceſſe eſt eam ambulare non manet, vt hoſpita magis, quam domina terrenorũ. Quod idem proſequitur *ſerm. 4. de Ieiunio Pentecoſt.*

D. Bern.

Quapropter *Bern. de vita ſolitaria.* aſſignat nobis modum, quem obſeruare debemus, vt tutiores ab huiuſmodi hoſtibus, & ſecuriores ab ijs domeſticis latrunculis poſ- E ſimus per hanc viam ad patriam vſque tranſire. Nec ſic, inquit, habendum eſt corpus tanquam propter illud viuamus, ſed tanquam ſine quo viuere non poſſimus. Sic nobis cum eo eſt conuiuendum, vel conueniendum quaſi non diu nobis ſit cum eo commorandum, ſicque vt ſi aliter euenerit non vrgeamur ad exeundum. Quod etiam dixit *Senec. epiſt.* 14. Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus viuere debeamus, ſed tanquam non poſſimus ſine corpore. Facit etiam in hanc ſententiam *Auguſt. ſerm. 5. de Aſcenſione.* *Ordinemus*, inquit, *& cuſtodiamus in nobis ſtatum vtriuſque ſubſtantiæ, ne animam nobiliorem vtique hominis portionem Tartaro pars deuoluat inferior, ſed ſecum potius cœlo ſanctificatum corpus acquirat.* (D. Auguſt.) Sic Auguſt. Semper proinde vigilandum, ſemper nobis armis eſt incumbendum, ne inimico ſuccumbamus, ſemper denique illud præ oculis habendum, quod hic dixit Iacobus. *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus*, & quod dixit Dauid: (Pſal. 4.) *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ*, per quod Auguſt. & alij pœnitentiam intelligunt, Remigius vero ait, peragi hoc ſacrificium de medio tollendo taurũ ſuperbiæ, hœdum laſciuiæ, &c. Chaldæus vero habet *domate concupiſcentias veſtras, & reputabitur vobis ſicut ſacrificium iuſtitiæ.*

§ II.

Ex fragilitate humana certior colligitur diuina miſericordia, & remiſſius ſupplicium.

ILlud etiam oſtendit hic locus pronitatem hanc noſtram ad malum, & difficultatem ad bonum in primis nos admonere, vt à Deo iugiter auxilium, & vires contra domeſticum hoſtem poſtulemus; ſicut enim ipſum perpetuo in hac vita animæ alligauit, ſic & poſtulatus debet auxilium præbere ad victoriam de eo reportandam. Quo ſenſu mihi videtur dixiſſe *Tertull. lib. de Reſurrect. carn. c. 6.* (Tertull.) loquens de efformatione primi parentis de limo terræ. Limus ille non tantum Dei opus erat, ſed & pignus. Fuiſſe enim videtur pignus, quo Deus ſe obligauit ad ferendã opem, ſi luteus homo caderet, itidemque ſubueniendum ne pluries caderet, alioqui non de tam fragili materia hominem condidiſſet, niſi ſe eo ipſo obligaſſet, & occurrere, & ſuccurrere. Quis enim non ſordeſcit in puluere, quis non cadit in labili via? Aut quomodo non conſtringetur luteum, & fragile vas, quod

ſolus

ſolus plaſmator in integrum poteſt reſtituere, & aptare in vas gloriæ per gratiæ infuſionem? Et ideo Theologi Scholaſtici docent potius Deum humanam naturam lapſam reparaſſe, quam Angelicam, quia ex fragilitate cecidit. Qua de re videndus *D. Bern.* *Bern. ſerm.1. de Aduentu. Et Gregor.4.Moral.c.9.* *D.Greg.* Quo enim humana natura imbecillior eſt, & fragilior, quam Angelica, eo magis diuinam prouocat miſericordiam, & Deus illius miſerendo benignitatem ſuam B manifeſtat.

Hæc etiam imbecillitas mitiorem reddit diuinam iuſtitiam, eiuſque aciem hebetat. *Hebr. 4.* Cum enim habeamus *Pontificem, qui poſſit compati infirmitati noſtræ*, ſecundum eandem nos puniet, & iudicabit. Ideoque Dauid *Pſal. 7.* dicebat: *Iudica me ſecundum iuſtitiam meam.* vbi Baſilius ita ait: *D. Baſil. Pſal. 142.* Quærendum eſt quomodo cum alibi dixerit: *Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo,* iam dicat, *Iudica me* C *ſecundum iuſtitiam meam?* Illic quidem dicit, Ne inquiras vitam meam ad normam beneficiorum meorum, hic vero non vult ad collationem Dei iudicari, ſed ſecundum ſe ipſum, quaſi velit Dauid iudicari à Deo ſecundum eam iuſtitiam, quæ ſociam, inimicam tamen habet concupiſcentiam, & ſecundum propriam fragilitatem, quæ in eo maximè apparet, quod fragilis homo tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. D Cui ſententiæ plurimum fauere videtur id, quod Paulus ait: *1.Cor.4.* *Mihi pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die, qui autem iudicat me, Dominus eſt*, quaſi dicat, ſi ab hominibus iudicarer, ipſorum pertimeſcere poſſem crudelitatem, quando nullo habito reſpectu fragilis naturæ abſque miſericordia punirent, ſicut quemlibet defectum obſeruant, iudicant, ſubmurmurant, & calumniantur. At vero qui me iudicat E Dominus eſt, proindeque non tam timere, quàm ſperare debeo. Sic ferè explicat *D. Ambr.* *Ambr.* hæc verba Pauli. Ait enim in Pſal. 38. Pulcherrimè eum iudicem elegit, qui nulla fraude fallatur, vt eum nec occulta prætereant, nec infirmæ conditionis lapſus offendant, qui fragilitati norit ignoſcere. Ideoque *D. Cypr.* *Cyprian. epiſt.* 53. admonet admittendos ad Eccleſiæ gremium fratres, qui ex infirmitate carnis ab illa defecerant, ad imitationem A ſcilicet diuinæ iuſtitiæ, quæ fragiliori facilius nouit ignoſcere.

TEXTVS.

Deinde concupiſcẽtia cum conceperit, parit peccatum: Peccatum vero, cum conſummatũ fuerit, generat mortem. Num. 15.

EXPOSITIO LITERALIS.

ELEGANTI metaphora, ſimulque gradatione rem declarat Apoſtolus, & proceſſum peccati ſecundum ſe: ac docet poſt tentationem concupiſcentiæ, quæ ſine peccato eſſe poteſt, eſt tamen cauſa, & origo peccati, continuo ſequi peccatum, ſi quis non caueat. Nam ex concupiſcentia oritur delectatio in parte inferiori, quæ nonnullum peccatum eſt, non D tamen mortiferum, donec adſit conſenſus mentis deliberatus, ideo enim ſubiungit. Peccatum vero ſi conſummatum fuerit, accedente nimirum pleno conſenſu, generat mortem. Ita hunc locum explicat *Auguſt. lib.5.cont.Iulian.c.3. & Irenæ.4. cont. hæreſ. c.9. Ambroſ.lib.1. de Iacob, & vit.beat. c.3.* *D. Auguſt.* *D. Iren.* *D. Amb.* quam expoſitionem ſequuntur Scholaſtici cum *D.Thom.1.2.q.74.* *D. Thom.*

Tres igitur motus concupiſcentiæ diſtinguit Apoſtolus, quos Theologi agnoſcunt, E *Concupiſcẽtiæ motus tres.* & appellant ſuggeſtionem, delectationem, & conſenſum poſt *Gregor. homil. 16. in Euang. & Bedam hoc loco.* *D. Greg.* *Beda.*

Primus igitur motus inuoluntarius eſt, quo quis à concupiſcentia tentatur, & ad peccatum incitatur ſine vllo conſenſu: & hunc motum non dicit eſſe peccatum, vt reuera non eſt. Neque enim admittenda eſt doctrina *Caietani 1.2. q.74. art.4.* dum ait in appetitu ſenſitiuo per ſe etiam indepen-

Digitized by Google

denter à voluntate eſſe libertatem, licet A imperfectam, quæ ſufficiat ad peccatum veniale, non vero ad mortale.

Secundum motum vult Apoſtolus eſſe imperfecte voluntarium, cum addit. *Concupiſcentia vero cum conceperit, parit peccatum.* Eſſe autem hunc motum imperfectè voluntarium, proindeque peccatum, ſed veniale, patet, quia nominatur peccatum: diſtinguitur tamen à peccato conſummato, & mortem generante. Ex quo intelligimus B hunc ſecundum motum non eſſe peccatum conſummatum, nec generare mortem, ac per hoc non eſſe peccatum mortale.

Tertium tandem motum adiungit perfectè voluntarium, quem declarat Apoſtolus eſſe peccatum mortale, dum ait: *peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem.* Neque enim per conſummatum peccatum, intelligi debet ſolum peccatum operis, & exterius patratũ, vt aliqui voluerunt, ſed quodcumque peccatum cui plenus C acceſſerit voluntatis aſſenſus, vt ait *Auguſt.* D. Aug. *5. contra Iulian. Beda* hic & alij. Neque Beda. enim licet dubitare, quod deſiderium adulterij, ſi voluntariũ ſit, generet mortem, cum Dominus dicat. *Qui viderit mulierem ad* Matth. 5. *concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo.*

Hæc ſine dubio videtur vera huius loci expoſitio, quam præter Bedam Carthuſ. & Carthuſ. alios recentiores probauit *Bellarmin. lib. 1.* D Bellarm. *de amiſſione gratiæ c. 9. & lib. 5. c. 7.* vbi D. Cyrill. hunc ſenſum deducit ex *Cyrillo Alexand. lib. 4. in Ioann. cap. 51.* dum explicat hunc locum. Probat idem *Bellarm. lib. 1. de Purgator. c. 11.* & talem tentandi proceſſum, imo & metaphoram proſequitur *D. Aug. lib. 2.* D. Auguſt. *de Geneſ. contra Manichæos,* dicens: Etiam nunc in vnoquoque noſtrum nihil aliud agitur, quum ad peccatum quiſque dilabitur, quam tunc actum eſt in illis tribus; ſerpen- E te, muliere, & viro. Nam primo fit ſuggeſtio, ſiue per cogitationem, ſiue per ſenſus corporis, quæ ſuggeſtio cum facta fuerit, ſi cupiditas noſtra non moueatur ad peccandum, excludetur ſerpentis aſtutia: ſi autem mota fuerit quaſi mulieri, iam perſuaſum erit, ſed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrænat, atque compeſcit, quod cum fit, non labimur in peccatum, ſed cum aliquanta luctatione coronamur: Si autem ratio cōſentiat, & quod libido commouerit faciendum eſſe decernat, ab omni vita beata tanquam de Paradiſo expellitur homo: iam enim peccatum imputatur, etiamſi non ſubſequatur factum, quoniam rea tenetur in conſenſione conſcientia. Similia habet idem *Auguſt. Pſal. 48.*

Eſt itaque concupiſcentia veluti Eua, cui aliquid obiicitur tanquam bonum, & per illud allicitur, & abſtrahitur quod dixit *Aug. lib. 1. de lib. arbit. c. 16.* Peccata omnia D. Auguſt. hoc vno genere continentur cum quiſque auertitur à diuinis, ſcilicet abſtractus, & ad multa humana atque incerta conuertitur, id eſt, illectus. Si autem concupiſcentia inſtar Euæ diabolo aſſentitur, & complacet in obiecto; concepit vtique ex tali complacentia, & quoad ſe pertinet parit illud, quia ipſa actu conſummaret. (Qua ratione merito ab *Origene hom. 13. in Ioſue* anima Orig. dicitur peccati mater) ſed quia non poteſt ſola, niſi ſuperior pars, quæ eſt veluti Adā accedat, id eſt, niſi ratio conſenſum præſtet per huiuſmodi conſenſum conſummatur peccatum, quod ſic conſummatum generat mortem, & ex peccato veniali efficitur mortiferum.

Sicut autem in conceptione eſt delectatio, in partu quidem eſt dolor, ſic etiam poſt huiuſmodi partum ſtatim reclamat conſcientia, *Tribulatio enim, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum,* quod proſequitur *Chryſoſt. Concione* D. Chryſ. *4. de Lazaro.* Peccatum, inquit, ſimul atque commiſſum eſt, reperitque finem, tum demum extincta voluptate amarus pœnitentiæ ſtimulus ſuccedit: è contra accidere, ſolet mulieribus, nam illis ante partum labor eſt ingens, poſt partum vero relaxatio doloris ſimul cum infante egrediente, verum hic non item, ſed dum parturimus, concipimuſque, turpes affectus delectamur: Cæterum vbi enixi fuerimus malum illum puerum, peccatum, tunc conſpecta fœditate partus diſcruciamur grauius quàm mulieres parturientes.

Quoniam vero nullus homo poteſt eſſe ſine conceptu, ſicut dixit *Auguſt. ſerm. 20.* D. Aug. *de verb. Domini.* Etenim alij concipiunt de Chriſto,

Chriſto, alij de diabolo, qui concipiunt
Pſal. 7. *dolorem, & pariunt iniquitatem*; *& væ ſic*
Matth. 24. *prægnantibus, & nutrientibus*: curandum
nobis vtique eſt, vt à Deo concipiamus
aſſentiendo diuinæ gratiæ motionibus,
cooperando diuino adiutorio, vt tandem
cum eo concipiamus, & pariamus ſpiritum
ſalutis ac vitæ: Vitalis enim eſt gratiæ conceptio,
& partus, cum conceptus concupiſcentiæ
generet mortem.

§ I.

Omni cura, & diligentia occurrendum eſt motibus concupiſcentiæ.

EX hoc loco deducunt Sancti Patres quanta cura, & diligentia debeamus concupiſcentiæ motibus obuiare, & naſcentes, ac pullulantes fœtus, imo ſpinas huius terræ poſt peccatum maledictæ in ipſo natiuitatis initio ſuffocare, & comprimere ne poſtea nobis ſint in interitum.
D. Nazianz. Vnde *Nazianz. orat.* 49. prauas cogitationes vocat primogenita Ægypti, & ſemen Babylonis, quod oportet alliDi ad petram vt eum locum interpretatur Nicetas, &
D. Amb. proſequitur *Ambroſ. 2. de Pœnitent. c.* 11. Vnde *Chromatius Epiſcop. Rom. in c.* 5. *Mat. tom. 7. Biblioth. Sanct.* Idcirco, inquit per
Pſal. 136. Dauid Spiritus Sanctus de hoc ipſo ita loquitur, *Beatus, qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad petram*, hunc beatum, & vere Euangelicum virum oſtendens, qui deſideria, & concupiſcentias carnis per infirmitatem humanā naſcentes ſtatim antequam creſcant in ipſo natiuitatis exordio per fi-
1. Cor. 10. dem Chriſti, qui petra dictus eſt, enecaue-
D. Hier. rit. *Et Hier. epiſt. ad Euſtoch.* Beatus, inquit, qui cum cœperit cogitare, ſtatim allidet paruulos ſuos ad petram, dum paruulus eſt hoſtis, interfice, vt illius nequitia elidatur in ſemine. Similiaque habet Ephræm Parænef. 40.

Concupiſcentijs ſtatim reſiſtendum. Et hæc eſt cura, & ſolicitudo quam ſponſus monet adhibendam erga vineam ſuam, dum ait: *Capite nobis vulpes paruulas*
Cant. 2. *quæ demoliuntur vineas, nam vinea noſtra*
A *floruit.* Iubet ergo capi dum paruulæ ſunt: dum enim cogitatio mala in initiis eſt (ſicut ibi ait *Origen.*) facile poteſt abijci à *Orig.*
corde. Nam ſi diu permaneat, adducit animam ad conſenſum. Vt morbus corporis, ſic & animæ, ſi ſtatim occurras, facile medicinam feceris. ſin ſero, fruſtra ſis, virgam vellat, vel puer, quercum adultam, nec Milo *Euſeb.*
Cottoniates. Ideoque *Euſeb. Emiſſen. hom. 3. ad Monachos* Euenit, vt qui primo tem-
B pore emendare noluerit, incipiet in ſequēti nec velle, nec poſſe. Et *Senec. epiſt.* 60. Omnes virtutes ſuas Sapiens vndique expandat veluti milites, vt vbicunque infeſti aliquid oritur, illic parata præſidia ſint.

Egreſſuris filijs Iſrael de terra Ægypti, *Exod. 12.*
& poſtea quot annis in memoriam huius egreſſionis, & libertatis iuſſit Deus vt azyma cum lactucis agreſtibus ederent quod innuere videtur ſemper præ oculis futu-
C rum eſſe animæ in libertatem ſpiritus vendicatæ, vt omnino abſtineat à fermentato, tumido ſcilicet & elato appetitu, qui ſurſum contra rationem inſurgit, cumque compreſſum & conſtrictum habeat, In hoc enim azymi à fermentatis differunt; quod hi elati ac tumidi, illi panes depreſſi ſint, ac ſubmiſſi: Conſtringitur autem appetitus, dum præ amaritudine agreſtium lactucarum dulcis concupiſcentia reſpuitur: hoc
D fere notauit *Philo lib. de Congreſſu quær. erudit. grat.* Præceptum eſt inquit vt azy- *Philo.*
ma edantur cum lactucis agreſtibus, non vt ſint vice obſonij, ſed quando cohibere concupiſcentias ne ferueſcant, & turgeant quidam putant amarum: & ſubdit. Lege quoque cautum eſt nequid fermenti, aut mellis inferatur in altarium, eſt enim difficile voluptates corporis, vel inanes tumores animæ conſecrare tanquam puras, cum ſua-
E pte natura impuræ ac profanæ ſint.

Debemus deinde attente inuigilare cum armatum, & paratum hoſtem habeamus:
Ideo enim Chriſtus Dominus diabolum *Marc. 3.*
appellat *fortem*, ſicut notauit *Hieron.* quia *Matth. 12.*
ſcilicet, non debemus eſſe ſecuri. Idemque *D. Hier.*
habet *Chryſoſt. in imperf. hom.* 30. dicens. Fortem dixit, non vt nos terreat, ſed vt magis nos faciat eſſe ſolicitos. Pro qua
re eſt optima ea allegoria, quam proſequi- *Rupert.*
tur *Ruper. lib. 2. in libros Reg. cap.* 24. quan- *2. Reg. c. 4.*

A do, ſcilicet, dormiente oſtiaria domus Isboſeth ingreſſi ſunt feruente die latenter Rechab, & Baana frater eius, percuſſeruntque, & occiderunt Isboſeth. Oſtiaria, inquit Rupert. triticum purgat, cum mentis cuſtodia diſcernendo virtutes à vitiis ſeparat, quæ ſi obdormierit in mortem proprij Domini inſidiatores admittit: Nequaquam vero Isboſeth hac morte ſuccumberet, ſi non ad ingreſſum domus B mulierem, id eſt, ad mentis aditum mollem cuſtodiā deputaſſet: fortis namque virilisque ſexus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ ſomnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat: Namque ſicut notauit *Bernard.* in illud *Iob in ſex tribulationibus*, &c. peccatum in foribus eſt, niſi ipſe aperias, non intrabit, appetitus in corde prurit, ſed ſub te eſt, niſi ſponte ceſſeris nihil nocebit. Et *Tertull. lib. exhortat. ad caſtitat.* C Diaboli opus vnum eſt tentare quod in te eſt, an velis, at vbi voluiſti, ſequitur, vt te ſubigat, non operatus in te voluntatem, ſed nactus in te poſſeſſionem voluntatis. Similiaque habet *Chryſ. hom. 22. ad Pop.* dicens: Cani ſimilis eſt voluptas, ſi pellas fugit, ſi nutrias permanet. Propterea dixit Apoſtolus, *reſiſtite diabolo*.

D.Bern. Iob 5. Tertull. D.Chryſ. Iacob 4.

Parua vtique ſcintilla peccati cum in nobis inueniat fomitem, & paratum, & ſolutum, ne in magnum D proueniat incendium, initio ſtatim debet extingui, halitus enim inimici (ſicut Iob dixit) *prunas ardere facit*. Quæ verba ſic explicat *Gregor. 33. Moral. cap. vlt.* Ardet, inquit, deſiderijs animus, cum diaboli ſuggeſtionibus inſtigatur: Ardent homines, cum quodlibet temporale appetunt: quia nimirum vrunt deſideria; toties Leuiathan halitus prunas accendit, quoties eius occulta ſuggeſtio E humanas mentes ad delectationes illicitas pertrahit, qui ergo oris eius non vult flamma affici, iuxta Doctoris veri ſententiam non lignum, fœnum, ſtipulam, ſed aurum, argentum, & pretioſum lapidem curet inuenire, quia tanto ignis ſuaſionis illius amplius incendit, quanto ſe ei conſentiendum molliorem quiſque præbuerit: Sed quia nulla ratione conceditur, vt mens in hac corruptibili carne poſita nequaquam ſuaſionis illius ardore tangatur, reſtat vt ad

Cap. 41. D.Greg. 1.Cor. 3.

orationis opem ſe ſine ceſſatione conuertat; flammam quippe ſuggeſtionum illius extinguit citius vnda lachrymarum.

Videndus denique pro huiuſmodi cogitationibus repellendis idem *Gregor. lib. 1. in libros Reg. c. 15. Origen. hom. 11. in Ioſue Baſil. de Virginit. Bern. ſerm. 3. de Natiuit. Ambroſ in cap. 4. epiſt. 2. ad Cor. Philo lib. 2. leg. allegor.* vbi tractat fugam Iacobi è domo Labani: Si pulchritudine, inquit, conſpecta captus periclitaris, ne offendas ad eam, fuge clam ab illius imaginatione, nam continuæ reminiſcentiæ veras formas imprimendo lædunt mentem, & inuitam concitant, in his enim clancularia fuga ſaluti eſſe ſolet, cunctatio vero ſuperat rationem, libertatem ferocem ſeruituti manſuetæ præferens. Facit etiam, & ſimilitudo qua vtitur *Bernard. de interiori domo c. 39.* Sicut vipera, inquit, à filijs ſuis in vtero poſitis lacerata perimitur, ita nos cogitationes noſtræ intra nos nutritæ occidunt. Annectenda etiam eſt ea ſimilitudo, qua vtitur *Chryſoſt. homil. 3. de verbis Iſai. Vidi Dominum.* vbi ita habet. quemadmodum cerua confixa iaculo in vitali corporis parte, etiamſi venatorum effugiat manus, nihil inde fert lucri, ſic & anima accepto concupiſcentiæ iaculo ſi cum eo permittatur abire, ipſa per ſe corrumpitur ac perit.

D. Gregor. Orig. D. Baſil. D. Bern. D. Ambroſ. Philo.

Ex quibus conſtat quantum nobis conducat ipſas appetitus ſuggeſtiones comprimere, nec ſermonem contrahere, ſimultatemve carnis amicitiam admittere. Tales enim motus ſubrepunt, vt ait *Auguſt. ſerm. 6. de verbis Apoſtoli.* Et vſurpant ſibi oculum, aurem, linguam, &c. Qua in re debemus audire, imo conſentire cum *Senec. epiſt. 22.* dicente. Turpe eſt ſinere animum, id eſt, appetitum, luctare cum officio. Eſt enim regina ratio, & mens, quæ proculcare debet appetitum, non cum eodem luctari. Et *epiſt. 117.* non obtinebis vt deſinant ſi incipere permiſeris. imbecillis eſt primo omnis affectus. deinde ipſe ſe concitat, & vires dum procedit, parat, excluditur facilius, quam expellitur. Pro qua re etiam facit id quod commendauit *Chryſoſt. in cap. 1. Marc.* dicens: Non eſt audiendus malignus etiamſi præuaricationem

D. Aug.

non

non præcipiat, Chriſtus Dominus Dæmones (A) loqui vetuit, qui cum Dei filium prædicabant, non enim eſt credendum armato hoſti ſicut veteres clamabant Romanorum leges. Præcingendum itaque eſt cor, & pectus, & mámillæ zona aurea, vt omnia quæ intra nos ſunt Deo benedicant, & præſit homo volatilibus cœli, id eſt, ſicut optimè per allegoriam expoſuit *Baſil. hom.* 10. *Examer.* (*D. Baſil.*) vt imperitet ratio aerivagis, & plenis vanitatis cogitationibus.

Quo melius autem fiat, cuſtodiendi ſunt (B) ſenſus, ne per illos ad nos malum ingrediatur. Pro qua re facit quod notauit *Plutar. in quæſt. Roman. qu.* 37. vbi quærit, Cur muri ſacri fuerint apud Romanos, porta vero profana? Cuius rei non alia eſt ratio, quàm quia ea, quæ muro cinguntur tuta ſunt, ea autem quæ portam habent, qua mala introducantur, profana, ſic & ea anima, quæ omnem aditum profanæ concu- (C) piſcentiæ intercludit, tuta profectò eſt, & ſanctitatem facilè conſeruabit. Similia habet idem *Plut. in lib. de Curioſitate*, vbi ait, Oportet ſenſum nequaquam foris diuagari, veluti famulum, abſque cuſtodia. & Iuſtinus in epiſt. ad Zenam & Serenam. qui benè viuere vult, is neque videat multa, neque audiat, neque ſtudeat audire, neque ſi audiat, aut videat, audire ſe, aut cernere exiſtimet: forma enim tranquillitatis animi, hinc ſumit exordiũ quæ fuit ratio. Cur *Nazianz.* (D) (*D.Nazianz.*) *orat.* 6. ianuas ſenſibus noſtris apponi mandauerit quæ tempeſtinè aperiantur.

Nec minus etiam conducit ad cauenda pericula concupiſcentiæ, id quod docet *Hieron. tom.* 1. *epiſt. ad Celantiam* (*D.Hier.*), dicens. Satis prodeſſe ad cautionem diximus etiam minima pro maximis cauere, tanto enim facilius abſtinemus à quocumque delicto, quanto illud magis metuimus, nec cito ad maiora progreditur, qui etiam parua non (E) formidat. Accinit & illud *Plutarch. lib. de Profect. virtut. ſentiend.* Signum, inquit, non exiguum eſt, quod rectè proficiens nullum iam peccatum exiguum putat, ſed omnia ſtudioſè vitat, atque obſeruat, quod quidem ſi obſeruauerimus, nec concupiſcentia concipiet, nec pariet peccatum, quod mortem generat.

§ II.

Peccatum generat mortem.

ADuertit hoc loco Beda (*Beda.*) peccatum conſummatum generare mortem, quod (*Peccatum mors dicitur & eſt.*) dicit reſpicere è contrario id, quod ſupra dictum eſt de eo, qui ſuffert tentationem, quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam (B) vitæ: Sicut enim, qui tentatus ſuperat, præmia vitæ meretur, ſic qui tentationi ſuccumbit, merito ruinam mortis incurrit. Eſt autem prima mors peccatum, quam conſequitur ſecunda mors ſempiterna, ſcilicet, priuatio viſionis, ac fruitionis diuinæ.

Rationem autem primæ, & ſecundę mortis declarat *Auguſtin. lib.* 3. *de Ciuit. Dei* (*D.Auguſt.*) (C) *cap.* 11. dicens: Mors animæ fit, cum eam deſerit Deus, ſicut corporis, cum id deſerit anima: Totius hominis mors eſt, cum anima à Deo deſerta deſerit corpus, ita enim neque ex Deo viuit anima, neque corpus ex anima, & ſubdit in damnatione nouiſſima, quamuis homo ſentire non deſinat, tamen quia ſenſus ipſe, nec voluptate ſuauis, nec quiete ſalubris, ſed dolore pœnalis eſt, non immerito mors eſt potius appellata quam vita. Ideo autem ſe- (D) cunda, quia poſt primam illam eſt qua fit cohærentium diremptio naturarum, ſiue Dei & animæ, ſiue animæ & corporis, & 6. *de Ciuit. Dei, capit. vltim.* Si anima, inquit, in pœnis viuit æternis, mors illa potius dicenda eſt, quam vita, nulla quippe maior, & peior eſt mors, quam vbi non moritur mors. Quod vero damnatio æterna dicatur in Scriptura mors, patet, ex epiſt. ad Roman. *qui talia agunt, di-* (*Cap.* 1.) (E) *gni ſunt morte.* Et iterum, *Stipendium pec-* (*Cap.* 8.) *cati mors.* Et in Apocal. Infernus, & ſtagnum ignis dicuntur mors. Et Ezechiel. (*Ezech.* 18.) *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur*, quo ſenſu *Auguſt. lib.* 50. *homil. hom.* 42. ex præſenti loco Iacobi ſic infert. Vel mortem time, ſi peccatum non times.

Quod vero peccatum dicatur mors, probatione non indiget, ſatis ſit id quod Suſanna dixit ſenibus impudicis: *Si hoc ege-*

Dan.13. *ro*, ſcilicet, quod vultis, *mors mihi eſt.* A Vide *Gregor. lib. 4. Moral.* Vera mors eſt, qua anima ſeparatur à Deo. Quibus habet ſimilia *Nazianz. orat.19. Et Auguſt.ſerm.5. de verbis Dei.* Sicut anima eſt vita corpo- *D.Nazian.* ris, ſic animæ eſt vita Deus, ſicut expirat *D. Auguſt.* corpus cum animam emittit, ita expirat anima cum Deum amittit: Deus amiſſus mors animæ, anima emiſſa mors corporis, mors corporis neſcia, mors animæ voluntaria. *Et Lact.lib.3.de falſa Relig.c.12.* Sicur B corpus ab hoſtibus ſuis victum morte mul- *Lact.* ctatur, ita ſuperatus à vitijs animus moriatur neceſſe eſt. Ideoque *Orig. hom. 15. in* *Orig.* *Gen* ſuper illa verba dicta Iacob. *Filius tuus* *Geneſ. 45.* *viuit*: ait. Si peccaſſet cum vxore Domini ſui, non puto quod hoc à Patriarchis Deo fuiſſet nunciatum, *Viuit filius tuus.* Anima enim quæ peccat, ipſa morietur. Et in hoc ſenſu intelligitur ille locus Geneſ. quando C Rebecca dixit Iacobo: *Conſurgens fuge ad* *Geneſ.27.* *Laban fratrem meum, cur vtroque orbabor filio in vno die?* A *D.Ambr. lib.2.de Iacob. & vit. beat.* Non quaſi metuiſſet Rebecca, *D.Amb.* vt ad pugnam venientes mutuis conciderent vulneribus, ſed quod ſi alter alterum occideret, vterque incurreret mortem eodem die: Occiſus quidem corporalem mortem, fratricida vero mortem ſpiritualem. Mater pia, inquit Ambroſius, abeſſe ſibi dilectiſſimum filium tolerat, plus ei collatura quam læſit, vtrique tamen conſulens, D vt alterum immunem à periculo, alterum integrum præſtaret à crimine.

Neque officit quod imprudentis fratricidæ Caini mors nunquam expreſsè legatur in Scriptura, ſicut notauit *Philo lib. de* *Philo.* *Migratione Abrahæ*, imo extat hoc oraculum. Appoſuit Dominus Caino ſignum, ne quis eum inuentum interimeret. Cur ita? *Geneſ.4.* Opinor, inquit Philo, quia impietas malum E eſt infinitum, quod ſemel accenſum nunquam extingui poteſt. In quam competit illud Poeticum;

Immortale malum, nulla delebile morte.

in eo igitur ſenſu hæc mors non moritur; quia nunquam finem habet. Imo vero adeo vera eſt mors peccatum, vt reſpectu illius, mors corporis non vera mors, ſed vmbra mortis dicatur à Propheta. *Humiliaſti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis*: quæ verba ſic ex- *Pſal. 43.* plicat *Greg.4 moral.c.17.* quos conſtat non ſpiritu, ſed ſola carne mori; nequaquam ſe vera morte, ſed vmbra mortis dicunt operiri; vmbra enim mortis, mors carnis accipitur, quia ſicut vera mors eſt, qua anima ſeparatur à Deo, ita vmbra mortis eſt, qua caro ſeparatur ab anima. Cauenda proinde ſumma cura, & diligentia eſt commotio concupiſcentiæ, & ſuffocandus eius motus, ac conceptus, ne mortem nobis generet, cum pleno conſenſu fuerit conſummatus.

TEXTVS.

Nolite itaq; errare fratres mei dilectiſſimi. *Num. 16.*

EXPOSITIO LITERALIS.

POSTQVAM D. Iacobus oſtendit vndenam originem, & principium ducant peccata in nobis, concludit nullius mali, & peccati Deum eſſe authorem, imo impiiſſimum errorem eſſe hoc leuiter ſuſpicari. Vnde ſibi quiſque debet imputare, & adſcribere propria ſcelera, & eadem cum Dauide, Manaſſe, Niniuitis, Petro, Magdalena, & Latrone deplorare, & de iiſdem pœnitere. Enimvero inde falſam de Deo concipit opinionem, qui Deum peccati facit cauſam, quia ſeipſum minimè peccatorem agnoſcit, qui enim ſeipſum attentè conſideraret, & propriam nequitiam fateretur, & Dei bonitatem prædicaret: quo ſenſu dixit *Cyp.lib.cont.Demetrianũ*, vt cognoſce- *D.Cypr.* re Deum poſſis, te ante cognoſce: Fieri enim *Cognitio ſui* non poteſt, vt qui propriam malignitatem *quantum bo-* agnouerit, aliunde quærat excuſationem, *num ſit.* cum totam delinquendi cauſam in ſe reperiat. Hæc fuit cauſa, cur Paulus ſe primum, & maiorem omnium peccatorum dixerit, *1.Tim.1.* non quod maior omnium extiterit, ſed

quia

Digitized by Google

quia talem ſuam nequitiam intellexit, & tam ſe delinquentem, vndequaque conſpexit, vt nullum prorſus ſceleratiorem exiſtimauerit. Quod notauit *Bern. ad fratres de monte Dei.* (D. Bern.) Neque enim hoc dicebat ſcilicet, *Venit Deus peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum*) mentiendi præcipitatione, ſed æſtimandi afflictione, qui enim perfecte examinando ſemetipſum intelligit, ſuo peccato nullius peccatum par eſſe exiſtimat. Qua ratione eleganter idem *Bern. de gradib. humilitat.* deceptum dicit Phariſæum, dum dixit: *Non ſum ſicut cæteri homines*, (Luc. 18.) Phariſeus, inquit, ſe ſolum decipit, quem ſolum excipit. Similem vtique deceptionem cauendam monet Iacobus dum ait: Nolite errare, vtique in cognitione veſtri, quæ eſt cauſa, cur Deum ignoretis, & eidem veſtram nequitiam per nequiſſimum errorem tribuatis, vel etiam, Nolite errare in cognitione bonitatis diuinæ, quæ eſt cauſa cur eidem culpæ notam inuratis: Si enim ſolum Deum bonum cognoſceretis, veſtræ malitiæ defectus fateremini. Qua ratione dixit *Bern. lib. de Anima cap.* 1. quanto in cognitione Dei proficio, tanto ad cognitionem mei accedo. Ex eo enim quod quis Deum ſolum bonorum cauſam, & principium cognoſcit conſequens inde eſt, vt ſe ſolum peccatorem, & nequam confitetur.

Et non ſolum conſiſtit hic error in eo quod falſo, & per ſummam impietatem Deum faciamus authorem impietatis, ſed inſuper quod quod decepti nullum peccatorum remedium nobis ſuperſit, qui enim fieri poteſt, vt veniam poſtulemus, & ploremus ante Deum, quem inductorem exiſtimamus, & medelam inquiramus ab eodem, quem vulneris inflictorem aſſerimus. Eſt igitur cognoſcenda in nobis cauſa ſceleris, & à Deo omnino releganda, quo ab eodem facilius poſſimus impetrare remedium, ſicut dicit *Cypr. lib. de lapſis.* (D. Cypr.) Si cladis, ait, cauſa cognoſcitur, medela vulneris inuenitur.

(*Caro licet infirma ſit, non ideo à peccato excuſamur.*) Quod ſi quis adhuc ex eo ſibi perſuadeat aliquo modo peccatum in Deum relabi, quod infirmam carnem, imo peccati carnem nobis tribuerit. Licet hoc ita factum ſit in ſupplicium peccati prioris pa- A rentis, inſuper audiat *Tertullian. lib. ad Martyres, c.* 3. ſcimus ex dominico præcepto quod caro infirma ſit, *ſpiritus promtus*, (Matth. 26.) non ergo nobis blandiamur, quia Dominus conſenſit carnem infirmam eſſe: Propterea enim prædixit ſpiritum promptum eſſe, vt oſtenderet quid cui debeat eſſe ſubiectum, ſcilicet, vt caro ſeruiat ſpiritui, infirmior fortiori, vt ab eo etiam fortitudinem aſſumat, colloquatur ſpiritus cum carne de B communi ſalute, vt infirmitatem carnis, ſpiritus promptitudo iuuare poſſit, Deo auxiliante.

§. I.

Peccatum error, & inſipientia eſt.

SVnt qui velint hoc loco ex eo Iacobum hæc verba addidiſſe, C poſtquam in nobis peccati principium, & originem poſitam eſſe oſtendit, ne peccato aſſenſum per errorem, & deceptionem præberemus. Sic enim multoties peccatum error in Scriptura appellatur. vnde Dauid: *Erraui ſicut ouis qui perit*, (Pſal. 118.) & iterum: *A mandatis tuis non erraui, errauerunt ab vtero. Errauimus à via veritatis. Verumtamen ambulauit in* (Pſalm. 57.) *erroribus Iſrael.* (Sap. 8.) Similiaque paſſim habet ſacer textus, D quem loquendi modum ſequi- (4. Reg. 17.) tur *Ambroſ. lib. de Noe & arca c* 30. dicens: (D. Ambr.) Omnes mores peſſimi erroribus, i. peccatis. delectantur alienis Et in Pſalm. 35. dum loquitur de peccato Cain, & de ſigno quod illi Deus impoſuit, ait, ſemper nobis error noſter tanquam malus exactor occurrit. Iuxta quam ſententiam dixit *Auguſt. 11. de Geneſ. ad litteram. c. 23. de Lucifero.* (D. Auguſt.) Continuo impius, conſequenter, & mente cæcus. E Hinc eſt vt peccatum inſipientia appelletur. Pſal. 37. *Non eſt ſanitas in carne mea à facie inſipientiæ meæ.* (Pſalm. 37.) vbi Origenes (Orig.) relatus à Genebrard. rectè peccata inſipientiam vocat, nemo enim ſapiens ea admittit. Et *Chryſoſt. hom. 28. in epiſt. ad Rom.* ait: (D. Chryſ.) Pſallamus itaque operum cantionem, vt peccatum Dæmone peius eijciamus, Dæmon ſiquidem non ſemper regno cœleſti priuat, ſed ſubinde fit, vt profit ſobrio, ac vigilanti peccatum vero omnino proſternit.

Volun-

Voluntarius quippe Dæmon eſt peccatum, ſpontaneaque inſania. Similaque habet idem *Chryſoſt. homil. 40. in Ioan.* & *Cic. orat. in Piſon.* ſua quemque fraus, ſuum ſcelus, ſua audacia de ſanitate, & mente deturbat. Et inde eſt quod plerique Theologi exiſtiment non poſſe dari peccatum, quin præcedat error in intellectu.

Peccatum inducit errorem & tenebras.

Quo verò tempore in quis in errore eſt, obſcurum, & tenebroſum habet intellectum. quod notauit *Ambr. 2. Apolog. Dauid.* cum ait: Non mediocre, inquit, quod Nathan denunciauit Dauid: Interior, ſcilicet, Propheta, Nathan ſciebat quod Dauid neſciebat, vſque adeo caligat animus obumbratus vitiorum nube. Tunc vero cognoſcit peccator ignorantiam, & errores in propriæ iniquitatis, cum pro eadem pœnas luit, ſicut notauit *Gregor. 15. Moral.* c. 41. dum interpretatur ea verba Iob. *Deus ſeruabit filii illius dolorem patris, & cum reddiderit tunc ſciet* Neſcit, inquit, impius mala, quæ fecit, niſi cum pro iiſdem malis puniri iam cœperit. Vnde, & per Prophetam dicitur: *Vexatio dabit intellectum*, & per Balaam de ſemetipſo dicitur. *Dixit homo cuius obturatus eſt oculus qui videt, & ſic aperientur oculi eius*, conſilium quippe contra Iſraelem præbuit, ſed poſt in pœna vidit quid prius ex culpa commiſerit ſcelesti autem quia nec peccare debeant, præuidentes vide licet, oculi ante eaſum latent iniquus vero poſt caſum oculos aperit, quoniam poſt culpam iam in pœna ſua conſpicit, quia malum debuit vitare quod fecit: Concludit tandem: Omnis peccator prudens erit in pœna, qui ſtultus fuit in culpa: quia ibi iam dolore cõſtrictus ad rationem oculos aperit, quos hic voluptati deditus clauſit: & pœna torquente exigitur vt ſapiat, qui hic excæcante ſe ſuperbia deſipiebat. Cui tamen ſua ſapientia iam tunc minime proderit, quia hoc vbi operari iuxta ſapientiam debuit, tempus amiſit.

D. Greg. Iob. 12.

Iſai. 28.

Num. 24.

Et licet hic error in eo potiſſimum conſiſtat, quod peccator incommutabile bonum pro vili, abiecto, & falſo relinquat, qua ratione dum à Dei amicitia diſcedit, veluti à ſemetipſo, & à propria mente egreditur quod dixit optime *Philo* multis A in locis, ſed præcipue *lib. 2. legis allegor.* cum ponderat ea verba Geneſ. 3. *Fugit Adã à facie Domini.* hic introducitur, inquit, dogma, quod omnis malus exul eſt, quod intelligendum eſt, & à conſpectu, & amicitia Dei, ſimulque à ſemetipſo, quod notauit *Chryſol. ſerm.* 2. in eo quod de impio, & ſcelerato homine dicitur: *in ſe reuerſus ait. Quanti mercenarij in domo Patris mei abundant panibus.* Inde, inquit Chryſol. redit qui à ſe ante receſſerat, a ſe migrat, & B ab homine totus tranſit in beſtiam, & ſer. 5. Cum in ſe eſſet, non erat ſecum, quod etiam notauit *D. Greg.* 8. *Moral. c.* 10. cum expendit id quod Chriſtus Dominus dixit Dæmoniaco quem ſanauerat, *Vade in domum tuam.* Solet, inquit, domus inhabitatio cordis intelligi. Vnde ſanato dicit. *Vade in domum tuam*, quia nimirum dignum eſt, vt peccator poſt veniam ad mentem ſuam redeat, ad contemplandum quippe Creatorem C homo conditus fuerat, vt eius ſemper ſpeciem quæreret, atque in ſoliditate illius amoris habitaret, ſed extra ſe per inobedientiam miſſus mentis ſuæ locum perdidit, quia tenebroſis itineribus ſparſus, & inhabitatione veri luminis elongauit.

Geneſ. 3.

Luc. 15.

D. Chryſ.

D. Greg. Matth. 9.

In hoc autem potiſſimum Peccatoris error cernitur, quod ſibi admodum, & plus quam dici poteſt, nocet, ſibique mortem D quaſi demens propriis manibus infert. Vnde *Ambroſ.* in illud Pſalm. *Dixit iniuſtus vt delinquat in ſemetipſo* quod Ambroſ. legit. *Vt delinquat ſibi.* Quidquid, inquit, iniuſtus loquitur, iniquitas eſt: quæ in ſuum refertur Authorem, ſicut viperæ partus, quæ primo ſuam ſcindit parentem, ſibi generat vulnera, ſeipſam confodit. Serpens aliis infudit venenum, iniuſtus ſibi: In eum enim refunditur quidquid effuderit. Iniuſtus, igitur, & aliis inutilis, & ſibi noxius, ideoque E Salomon, ſi malus euaſeris, ſolus hauries mala.

D. Amb. Pſalm 35.

Peccatum eſt ſimilis vipera

Comparat autem Ambroſ. peccatum viperæ partui, quæ matrem naſcendo occidit quod etiam Iacobus dixit: *Peccatum cum conſummatum fuerit, generat mortem.* hoc enim ſibi impius delinquendo aſciſcit, & lucratur, Cum autem animæ mors ſit peccatum quod eſt pluſquam notiſſimum cum à nobis auferat gratiã, & Deum. quod

Num.

Digitized by Google

D. Greg. Orig. D.Nazian. D.Chryſ.

num.15.vidimus in §.2 & cap.4. latius o- A ſtendemus. Interim videatur *Greg.4 Moral. cap.17.& Origen.hom.15.in Geneſ.Nazian. orat.* 19. Meritò *Chryſoſt.* miratur quod vmbram, & ſimilitudinem mortis præ inſipientia ſic vitemus, ſic timeamus, cum tamen veram mortem velimus, & amplectamur. Sic enim habet *homil.5. ad Pop.Calamitatum nomina philoſophantibus ſunt tantùm nomina, vera autem calamitas Deum offendere, & eorum quæ ipſi non placent ali-* B *quid facere: & poſt multa ſubdit. Fratres mei ne pueri efficiamini ſenſibus, ſed malitia infantes ſitis: Etenim puerilem timemus pauorem, mortem timentes: Pueri enim parui laruas quidem timent, ignem verò non timent, ſed ſi ad lucernam lumen habentem portari contingat, inconſideratè manum immittunt lucernæ, & flammæ, & contemnendam quidem perſonam horreſcunt, at verè timendum ignem non timent. Sic quidem &* C *nos timemus mortem, quæ eſt larua contemptu digna, peccatum verò non timemus, quod eſt verè timendũ, & hæc non ex rerum natura, ſed ex ignorantia nobis accidere conſueuerunt. Igitur mortem lugere omittens, luge peccata, vt ipſe diſſoluas, propter hoc enim triſtitia facta eſt, non vt in morte, nec in vlla alia re tali doleamus, ſed vt ipſa ad delenda vtamur peccata.* Sic Chryſ. Quid igitur maioris poteſt eſſe inſaniæ, quam D nobis mortem inferre? quis maior error, quàm à via veritatis volentes errare? Quæ maior cæcitas, quam verum lumen deſerentes, tenebras quærere? à qua nos reuocat Iacobi ſententia. *Nolite fratres mei errare.*

TEXTVS.

Num. 17. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendés à Patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.

EXPOSITIO LITERALIS.

POSTQVAM Iacobus oſtendit Deum nullatenus eſſe peccati authorem, quo magis idipſum inculcaret, B pleniuſque probatum relinqueret, oſtendit Deum fontem, & principium omnium bonorum, tenebraſque peccati longè à Patre luminum abigendas, cum in eo neque obſcuratio, neque illuminandi varietas, aliuſve defectus vnquam poſſit reperiri. Ait ergo, *Omne datum*, ac donum à Deo in nos deſcendere. quæ verba aliqui ſic intelligunt, vt repetitio prorſus ſit Emphatica. Ita *Feuard.* Alij da- C tum ad naturam, donum ad gratiam referunt. Alij per donationem bonam, ſeu boni, vt Græce habetur, legitque *Oecumen. & Vatabl.* intelligunt quamcumque ſupernaturalem gratiam gratis datam, per donum verò perfectum, gratuitam ex Dei beneficentia iuſtificationem, adoptionem, & vitæ æternæ donum. Ita *Carthuſ. & Salmeron.* Vel tandem per optimũ datum intelliguntur dona gratiæ, quibus de virtute in virtu- D tem proficimus, & per donum perfectum gloria, qua habita nihil remanet promerendum, & acquirendum. Ita *D.Thom.*

Aduertendum verò eſt, quod longe aliter hoc loco ſumitur particula, de ſurſum, atque Ioan.3. cum Baptiſta dixit: *Qui de ſurſum venit, ſuper omnes eſt*, de ſurſum enim ibi accipitur pro de paterna ſubſtantia, vt ſignificaret Ioannes eum hominem eſſe Deum, ſicut contra Arrianos colligit Cyrill. ibi & alij Patres. D.Cyril.

E Hæc dona igitur dicuntur deſcendere, quia ſicut omnia dona quæ expectant ad terram fœcundandam, & plantis, ac fructibus, cæteriſque omnibus ornandam, vt Solis calor, imbres, nix, ros, cæleſteſque influxus è cælo in terram deſcendunt, iuxta illud. *Quomodo deſcendit imber, & nix de* Iſai.55. *cælo, & illuc vltra non reuertitur, ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinarè eam facit, & dat ſemen ſerenti, &*

caſionem decipiendi, nullum reueretur locum, nullum præterit tempus. A

D. Chryſol. Hæc optime notauit *Chryſolog ſerm.* 88. in Zacharia patre Ioannis Baptiſtæ, qui in ipſo tempore placationis offendit, qui dum credit dubitat dicente Angelo. *Quia non credidiſti verbis meis* (Luc. 1.): dum poſtulata promeretur, incurrit; munera ipſa dum ſuſcipit, condemnatur, qui vocem, dum vocem percipit, tunc amiſit: namque cum inferret incenſum, Deumque verum crederet, & populo Deum placaret, tunc deliquit dubitando, B & dum pro lapſu cæterorum orat, ipſe prolabitur, vt iam conſtet nullibi poſſe eſſe ſecuram, fragilem, labilemque naturam quæ ſemper ſecum portat hoſtem, concupiſcentiam ſcilicet, a qua vnuſquiſque tentatur abſtractus & illectus.

D. Greg. Quis ergo iam dicat ſe à Deo tentari, cum tentationum fomitem perpetuo aſportet, quod proſequitur *Greg. lib. 5. Moral. cap.* 28. C Tinea, inquit, de veſte naſcitur, & eandem veſtem de qua oritur oriendo corrumpit. Quaſi quædam vero veſtis animæ caro eſt, ſed hæc nimirum veſtis habet tineam ſuam, quia ab ipſa carnalis tentatio oritur, à qua laceratur velut à tinea, totuſque homo conſumitur, cum de ſe oritur vnde conteratur. Vnde *Leo ſerm.* 11. *de quadrag.* ait. (D. Leo.) Quis non infirmatur in carne, quis non ſordeſcit in puluere, quis poſtremo eſt tantæ puritatis, vt iis non polluatur, ſine D quibus vita non ducitur? Beata mens, quæ peregrinationis ſuæ tempora, caſta ſobrietate tranſcurrit, & in iis per quæ neceſſe eſt eam ambulare non manet, vt hoſpita magis, quam domina terrenorũ. Quod idem proſequitur *ſerm. 4. de Ieiunio Pentecoſt.*

D. Bern. Quapropter *Bern. de vita ſolitaria.* aſſignat nobis modum, quem obſeruare debemus, vt tutiores ab huiuſmodi hoſtibus, & ſecuriores ab iis domeſticis latrunculis poſ- E ſimus per hanc viam ad patriam vſque tranſire. Nec ſic, inquit, habendum eſt corpus tanquam propter illud viuamus, ſed tanquam ſine quo viuere non poſſimus. Sic nobis cum eo eſt conuiuendum, vel conueniendum quaſi non diu nobis ſit cum eo commorandum, ſicque vt ſi aliter euenerit non vrgeamur ad exeundum. Quod etiam dixit *Senec. epiſt.* 14. Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus viuere debeamus, ſed tanquam non poſſimus ſine corpore. Facit etiam in hanc ſententiam *Auguſt. ſerm. 5. de Aſcenſione.* (D. Auguſt.) *Ordinemus*, inquit, *& cuſtodiamus in nobis ſtatum vtriuſque ſubſtantiæ, ne animam nobiliorem vtique hominis portionem Tartaro pars deuoluat inferior, ſed ſecum potius cælo ſanctificatum corpus acquirat.* Sic Auguſt. Semper proinde vigilandum, ſemper nobis armis eſt incumbendum, ne inimico ſuccumbamus, ſemper denique illud præ oculis habendum, quod hic dixit Iacobus. *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus*, & quod dixit Dauid: (Pſal. 4.) *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ*, per quod Auguſt. & alij pœnitentiam intelligunt, Remigius vero ait, peragi hoc ſacrificium de medio tollendo taurũ ſuperbiæ, hœdum laſciuiæ, &c. Chaldæus vero habet *domate concupiſcentias veſtras, & reputabitur vobis ſicut ſacrificium iuſtitiæ.*

§ II.

Ex fragilitate humana certior colligitur diuina miſericordia, & remiſſius ſupplicium.

ILlud etiam oſtendit hic locus pronitatem hanc noſtram ad malum, & difficultatem ad bonum in primis nos admonere, vt à Deo iugiter auxilium, & vires contra domeſticum hoſtem poſtulemus; ſicut enim ipſum perpetuo in hac vita animæ alligauit, ſic & poſtulatus debet auxilium præbere ad victoriam de eo reportandam. Quo ſenſu mihi videtur dixiſſe *Tertull. lib. de Reſurrect. carn. c. 6.* (Tertull.) loquens de efformatione primi parentis de limo terræ. Limus ille non tantum Dei opus erat, ſed & pignus. Fuiſſe enim videtur pignus, quo Deus ſe obligauit ad ferendã opem, ſi luteus homo caderet, itidemque ſubueniendum ne plures caderet, alioqui non de tam fragili materia hominem condidiſſet, niſi ſe eo ipſo obligaſſet, & occurrere, & ſuccurrere. Quis enim non ſordeſcit in puluere, quis non cadit in labili via? Aut quomodo non confringetur luteum, & fragile vas, quod ſolus

Digitized by Google

ſolus plaſmator in integrum poteſt reſtituere, & aptare in vas gloriæ per gratiæ infuſionem? Et ideo Theologi Scholaſtici docent potius Deum humanam naturam lapſam reparaſſe, quam Angelicam, quia ex fragilitate cecidit. Qua de re videndus Bern. ſerm. 1. de Aduentu. Et Gregor. 4. Moral. c. 9. Quo enim humana natura imbecillior eſt, & fragilior, quam Angelica, eo magis diuinam prouocat miſericordiam, & Deus illius miſerendo benignitatem ſuam manifeſtat.

D. Bern.
D. Greg.

Hæc etiam imbecillitas mitiorem reddit diuinam iuſtitiam, eiuſque aciem hebetat. Cum enim habeamus *Pontificem, qui poſſit compati infirmitati noſtræ*, ſecundum eandem nos puniet, & iudicabit. Ideoque Dauid dicebat: *Iudica me ſecundum iuſtitiam meam*. vbi Baſilius ita ait: Quærendum eſt quomodo cum alibi dixerit: *Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo*, iam dicat, *Iudica me ſecundum iuſtitiam meam?* Illic quidem dicit, Ne inquiras vitam meam ad normam beneficiorum meorum, hic vero non vult ad collationem Dei iudicari, ſed ſecundum ſe ipſum, quaſi velit Dauid iudicari à Deo ſecundum eam iuſtitiam, quæ ſociam, inimicam tamen habet concupiſcentiam, & ſecundum propriam fragilitatem, quæ in eo maximè apparet, quod fragilis homo tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. Cui ſententiæ plurimum fauere videtur id, quod Paulus ait: *Mihi pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die, qui autem iudicat me, Dominus eſt*, quaſi dicat, ſi ab hominibus iudicarer, ipſorum pertimeſcere poſſem crudelitatem, quando nullo habito reſpectu fragilis naturæ abſque miſericordia punirent, ſicut quemlibet defectum obſeruant, iudicant, ſubmurmurant, & calumniantur. At vero qui me iudicat Dominus eſt, proindeque non tam timere, quàm ſperare debeo. Sic ferè explicat *Ambr.* hæc verba Pauli. Ait enim in Pſal. 38. Pulcherrimè eum iudicem elegit, qui nulla fraude fallatur, vt eum nec occulta prætereant, nec infirmæ conditionis lapſus offendant, qui fragilitati norit ignoſcere. Ideoque *Cyprian. epiſt.* 53. admonet admittendos ad Eccleſiæ gremium fratres, qui ex infirmitate carnis ab illa defecerant, ad imitationem

Hebr. 4.
Pſal. 7.
D. Baſil.
Pſal. 142.
1. Cor. 4.
D. Ambr.
D. Cypr.

A ſcilicet diuinæ iuſtitiæ, quæ fragiliori facilius nouit ignoſcere.

TEXTVS.

Deinde concupiſcētia cum conceperit, parit peccatum: Peccatum vero, cum conſummatū fuerit, generat mortem. Num. 15.

B

EXPOSITIO LITERALIS.

C ELEGANTI metaphora, ſimulque gradatione rem declarat Apoſtolus, & proceſſum peccati ſecundum ſe, ac docet poſt tentationem concupiſcentiæ, quæ ſine peccato eſſe poteſt, ėſt tamen cauſa, & origo peccati, continuo ſequi peccatum, ſi quis non caueat. Nam ex concupiſcentia oritur delectatio in parte inferiori, quæ nonnullum peccatum eſt, non D tamen mortiferum, donec adſit conſenſus mentis deliberatus, ideo enim ſubiungit. Peccatum vero ſi conſummatum fuerit, accedente nimirum pleno conſenſu, generat mortem. Ita hunc locum explicat *Auguſt. lib. 5. cont. Iulian. c. 3. & Irenæ. 4. cont. hæreſ. c. 9. Ambroſ. lib. 1. de Iacob, & vit. beat. c. 3.* quam expoſitionem ſequuntur Scholaſtici cum *D. Thom. 1. 2. q. 74.*

D. Auguſt.
D. Iren.
D. Amb.
D. Thom.

E Tres igitur motus concupiſcentiæ diſtinguit Apoſtolus, quos Theologi agnoſcunt, & appellant ſuggeſtionem, delectationem, & conſenſum poſt *Gregor. homil. 16. in Euang. & Bedam hoc loco.*

Concupiſcētia motus tres.
D. Greg.
Beda.

Primus igitur motus inuoluntarius eſt, quo quis à concupiſcentia tentatur, & ad peccatum incitatur ſine vllo conſenſu: & hunc motum non dicit eſſe peccatum, vt reuera non eſt. Neque enim admittenda eſt doctrina *Caietani 1. 2. q. 74. art. 4.* dum ait in appetitu ſenſitiuo per ſe etiam indepen-

Digitized by Google

denter à voluntate eſſe libertatem, licet imperfectam, quæ ſufficiat ad peccatum veniale, non vero ad mortale.

Secundum motum vult Apoſtolus eſſe imperfectè voluntarium, cum addit. *Concupiſcentia verò cum conceperit, parit peccatum.* Eſſe autem hunc motum imperfectè voluntarium, proindeque peccatum, ſed veniale, patet, quia nominatur peccatum: diſtinguitur tamen à peccato conſummato, & mortem generante. Ex quo intelligimus hunc ſecundum motum non eſſe peccatum conſummatum, nec generare mortem, ac per hoc non eſſe peccatum mortale.

Tertium tandem motum adiungit perfectè voluntarium, quem declarat Apoſtolus eſſe peccatum mortale, dum ait: *peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem.* Neque enim per conſummatum peccatum, intelligi debet ſolum peccatum operis, & exterius patratū, vt aliqui voluerunt, ſed quodcumque peccatum cui plenus acceſſerit voluntatis aſſenſus, vt ait *Auguſt.* D.Aug. *5. contra Iulian. Beda* hic & alij. Neque Beda. enim licet dubitare, quod deſiderium adulterij, ſi voluntariū ſit, generet mortem, cum Dominus dicat. Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo*

Hæc ſine dubio videtur vera huius loci expoſitio, quam præter Bedam Carthuſ. & Carthuſ. alios recentiores probauit *Bellarmin. lib. 1.* Bellarm. *de amiſſione gratiæ c. 9. & lib. 5. c. 7.* vbi D.Cyrill. hunc ſenſum deducit ex *Cyrillo Alexand. lib. 4. in Ioan. cap. 51.* dum explicat hunc locum. Probat idem *Bellarm. lib. 1. de Purgator. c. 11.* & talem tentandi proceſſum, imo & metaphoram proſequitur. *D. Aug. lib. 2.* D.Auguſt. *de Geneſ. contra Manichæos*, dicens: Etiam nunc in vnoquoque noſtrum nihil aliud agitur, quum ad peccatum quiſque dilabitur, quam tunc actum eſt in illis tribus; ſerpente, muliere, & viro. Nam primo fit ſuggeſtio, ſiue per cogitationem, ſiue per ſenſus corporis, quæ ſuggeſtio cum facta fuerit, ſi cupiditas noſtra non moueatur ad peccandum, excludetur ſerpentis aſtutia: ſi autem mota fuerit quaſi mulieri iam perſuaſum erit, ſed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrænat, atque compeſcit, quod cum fit, non labimur in

A peccatum, ſed cum aliquanta luctatione coronamur: Si autem ratio cōſentiat, & quod libido commouerit faciendum eſſe decernat, ab omni vita beata tanquam de Paradiſo expellitur homo: iam enim peccatum imputatur, etiamſi non ſubſequatur factum, quoniam rea tenetur in conſenſione conſcientia. Similia habet idem *Auguſt. Pſal. 48.*

Eſt itaque concupiſcentia veluti Eua, cui B aliquid obijcitur tanquam bonum, & per illud allicitur, & abſtrahitur quod dixit *Aug. lib. 1. de lib. arbit. c. 16.* Peccata omnia D.Auguſt. hoc vno genere continentur cum quiſque auertitur à diuinis, ſcilicet abſtractus, & ad multa humana atque incerta conuertitur, id eſt, illectus. Si autem concupiſcentia inſtar Euæ diabolo aſſentitur, & complacet in obiecto; concepit vtique ex tali complacentia, & quoad ſe pertinet parit illud, C quia ipſa actu conſummaret. (Qua ratione merito ab *Origene hom. 13. in Ioſue* anima Orig. dicitur peccati mater) ſed quia non poteſt ſola, niſi ſuperior pars, quæ eſt veluti Adā accedat, id eſt, niſi ratio conſenſum præſtet per huiuſmodi conſenſum conſummatur peccatum, quod ſic conſummatum generat mortem, & ex peccato veniali efficitur mortiferum.

Sicut autem in conceptione eſt delectatio, in partu quidem eſt dolor, ſic etiam D poſt huiuſmodi partum ſtatim reclamat conſcientia, *Tribulatio enim, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum*, quod proſequitur *Chryſoſt. Concione* D.Chryſ. *4. de Lazaro.* Peccatum, inquit, ſimul atque comiſſum eſt, reperitque finem, tum demum extincta voluptate amarus pœnitentiæ ſtimulus ſuccedit: è contra accidere, ſolet mulieribus, nam illis ante partum labor eſt ingens, poſt partum vero relaxatio do- E loris ſimul cum infante egrediente, verum hic non item, ſed dum parturimus, concipimuſque, turpes affectus delectamur: Cæterum vbi enixi fuerimus malum illum puerum, peccatum, tunc conſpecta fœditate partus diſcruciamur grauius quàm mulieres parturientes.

Quoniam vero nullus homo poteſt eſſe ſine conceptu, ſicut dixit *Auguſt. ſerm. 20.* D.Aug. *de verb. Domini.* Etenim alij concipiunt de Chriſto,

Pſal. 7. *Matth. 24.*

Chriſto, alij de diabolo, qui concipiunt *dolorem, & pariunt iniquitatem; & væ ſic pregnantibus, & nutrientibus*: curandum nobis vtique eſt, vt à Deo concipiamus aſſentiendo diuinæ gratiæ motionibus, cooperando diuino adiutorio, vt tandem cum eo concipiamus, & pariamus ſpiritum ſalutis ac vitæ: Vitalis enim eſt gratiæ conceptio, & partus, cum conceptus concupiſcentiæ generet mortem.

§ I.

Omni cura, & diligentia occurrendum eſt motibus concupiſcentiæ.

EX hoc loco deducunt Sancti Patres quanta cura, & diligentia debeamus concupiſcentiæ motibus obuiare, & naſcentes, ac pullulantes fætus, imo ſpinas huius terræ poſt peccatum maledictæ in ipſo natiuitatis initio ſuffocare, & comprimere ne poſtea nobis ſint in interitum.

D. Nazianz.

Vnde *Nazianz. orat. 49.* prauas cogitationes vocat primogenita Ægypti, & ſemen Babylonis, quod oportet allidi ad petram vt eum locum interpretatur Nicetas, &

D. Amb.

proſequitur *Ambroſ. 2. de Pœnitent. c. 11.* Vnde *Chromatius Epiſcop. Rom. in c. 5. Mat. tom. 7. Bibliot h. Sanct.* Idcirco, inquit per

Pſal. 136.

Dauid Spiritus Sanctus de hoc ipſo ita loquitur, *Beatus, qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad petram*, hunc beatum, & vere Euangelicum virum oſtendens, qui deſideria, & concupiſcentias carnis per infirmitatem humanâ naſcentes ſtatim antequam creſcant in ipſo natiuitatis exordio per fidem Chriſti, qui petra dictus eſt, enecauerit.

1. Cor. 10. *D. Hier.*

Et Hier. epiſt. ad Euſtoch. Beatus, inquit, qui cum cœperit cogitare, ſtatim allidet paruulos ſuos ad petram, dum paruulus eſt hoſtis, interfice, vt illius nequitia elidatur in ſemine. Similiaque habet Ephræm Paræneſ. 40.

Concupiſcentijs ſtatim reſiſtendum. *Cant. 2.*

Et hæc eſt cura, & ſolicitudo quam ſponſus monet adhibendam erga vineam ſuam, dum ait: *Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas, nam vinea noſtra*

A *floruit*. Iubet ergo capi dum paruulæ ſunt: dum enim cogitatio mala in initiis eſt (ſicut ibi ait *Origen.*) facile poteſt abijci à corde. Nam ſi diu permaneat, adducit animam ad conſenſum.

Orig.

Vt morbus corporis, ſic & animæ, ſi ſtatim occurras, facile medicinam feceris. ſin ſero, fruſtra ſis, virgam vellat, vel puer, quercum adultam, nec Milo Crotoniates.

Euſeb.

Ideoque *Euſeb. Emiſſen. hom. 3. ad Monachos* Euenit, vt qui primo tem-

B pore emendare noluerit, incipiet in ſequenti nec velle, nec poſſe. Et *Senec. epiſt. 60.* Omnes virtutes ſuas Sapiens vndique expandat veluti milites, vt vbicumque infeſti aliquid oritur, illic parata præſidia ſint.

Exod. 12.

Egreſſuris filiis Iſrael de terra Ægypti, & poſtea quot annis in memoriam huius egreſſionis, & libertatis iuſſit Deus vt azyma cum lactucis agreſtibus ederent quod innuere videtur ſemper præ oculis futu-

C rum eſſe animæ in libertatem ſpiritus vendicatæ, vt omnino abſtineat à fermentato, tumido ſcilicet & elato appetitu, qui ſurſum contra rationem inſurgit, cumque compreſſum & conſtrictum habeat, In hoc enim azymi à fermentatis differunt; quod hi elati ac tumidi, illi panes depreſſi ſint, ac ſubmiſſi: Conſtringitur autem appetitus, dum præ amaritudine agreſtium lactucarum dulcis concupiſcentia reſpuitur: hoc

Philo.

D fere notauit *Philo lib. de Congreſſu quær. erudit. grat.* Præceptum eſt inquit vt azyma edantur cum lactucis agreſtibus, non vt ſint vice obſonij, ſed quando cohibere concupiſcentias ne feruеſcant, & turgeant quidam putant amarum: & ſubdit. Lege quoque cautum eſt nequid fermenti, aut mellis inferatur in altarium, eſt enim difficile voluptates corporis, vel inanes tumores animæ conſecrare tanquam puras, cum ſua-

E pte natura impuræ ac profanæ ſint.

Debemus deinde attente inuigilare cum armatum, & paratum hoſtem habeamus:

Marc. 3. *Matth. 12.* *D. Hier.*

Ideo enim Chriſtus Dominus diabolum appellat *fortem*, ſicut notauit *Hieron.* quia ſcilicet, non debemus eſſe ſecuri. Idemque habet *Chryſoſt. in imperf. hom. 30.* dicens. Fortem dixit, non vt nos terreat, ſed vt magis nos faciat eſſe ſolicitos.

Rupert. *2. Reg. c. 4.*

Pro qua re eſt optima ea allegoria, quam proſequitur *Ruper. lib. 2. in libros Reg. cap. 24.* quan-

 do,

do, ſcilicet, dormiente oſtiaria domus Isboſeth ingreſſi ſunt feruente die latenter Rechab, & Baana frater eius, percuſſeruntque, & occiderunt Isboſeth. Oſtiaria, inquit Rupert. triticum purgat, cum mentis cuſtodia diſcernendo virtutes à vitiis ſeparat, quæ ſi obdormierit in mortem proprij Domini inſidiatores admittit: Nequaquam vero Isboſeth hac morte ſuccumberet, ſi non ad ingreſſum domus mulierem, id eſt, ad mentis aditum mollem cuſtodiã deputaſſet: fortis namque virilisque ſexus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ ſomnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat: Namque ſicut notauit *Bernard.* in illud *Iob in ſex tribulationibus*, &c. peccatum in foribus eſt, niſi ipſe aperias, non intrabit, appetitus in corde prurit, ſed ſub te eſt, niſi ſponte ceſſeris nihil nocebit. Et *Tertull. lib. exhortat. ad caſtitat.* Diaboli opus vnum eſt tentare quod in te eſt, an velis, at vbi voluiſti, ſequitur, vt te ſubigat, non operatus in te voluntatem, ſed nactus in te poſſeſſionem voluntatis. Similiaque habet *Chryſ. hom. 22. ad Pop.* dicens: Cani ſimilis eſt voluptas, ſi pellas fugit, ſi nutrias permanet. Propterea dixit Apoſtolus, *reſiſtite diabolo.*

D.Bern.
Iob 5.
Tertull.
D.Chryſ.
Iacob 4.

Parua vtique ſcintilla peccati cum in nobis inueniat fomitem, & paratum, & ſolutum, ne in magnum proueniat incendium, initio ſtatim debet extingui, halitus enim inimici (ſicut Iob dixit) *prunas ardere facit*. Quæ verba ſic explicat *Gregor. 33. Moral. cap. vlt.* Ardet, inquit, deſideriis animus, cum diaboli ſuggeſtionibus inſtigatur: Ardent homines, cum quodlibet temporale appetunt: quia nimirum vrunt deſideria, toties Leuiathan halitus prunas accendit, quoties eius occulta ſuggeſtio humanas mentes ad delectationes illicitas pertrahit, qui ergo oris eius non vult flamma affici, iuxta Doctoris veri ſententiam non lignum, fœnum, ſtipulam, ſed aurum, argentum, & pretioſum lapidem curet inuenire, quia tanto ignis ſuaſionis illius amplius incendit, quanto ſe ei conſentiendum molliorem quiſque præbuerit: Sed quia nulla ratione conceditur, vt mens in hac corruptibili carne poſita nequaquam ſuaſionis illius ardore tangatur, reſtat vt ad

Cap. 41.
D.Greg.
1.Cor.3.

A orationis opem ſe ſine ceſſatione conuertat; flammam quippe ſuggeſtionum illius extinguit citius vnda lachrymarum.

Videndus denique pro huiuſmodi cogitationibus repellendis idem *Gregor. lib. 1. in libros Reg c. 15. Origen. hom. 11. in Ioſue Baſil. de Virginit. Bern. ſerm. 3. de Natiuit. Ambroſ in cap. 4. epiſt. 2. ad Cor. Philo lib. 2. leg. allegor.* vbi tractat fugam Iacobi è do- B mo Labani: Si pulchritudine, inquit, conſpecta captus periclitaris, ne offendas ad eam, fuge clam ab illius imaginatione, nam continuæ reminiſcentiæ veras formas imprimendo lædunt mentem, & inuitam concitant, in his enim clanculatia fuga ſaluti eſſe ſolet, cunctatio vero ſuperat rationem, libertatem ferocem ſeruituti manſuetæ præferens. Facit etiam, & ſimilitudo qua vtitur *Bernard. de interiori domo c 39.* C Sicut vipera, inquit, à filijs ſuis in ventre poſitis lacerata perimitur, ita nos cogitationes noſtræ intra nos nutritæ occidunt. Annectenda etiam eſt ea ſimilitudo, qua vtitur *Chryſoſt. homil. 3. de verbis Iſai. Vidi Dominum.* vbi ita habet. quemadmodum cerua confixa iaculo in vitali corporis parte, etiamſi venatorum effugiat manus, nihil inde fert lucri, ſic & anima accepto concupiſcentiæ iaculo ſi cum eo permittatur abire, ipſa per ſe corrumpitur ac D perit.

D. Gregor.
Orig.
D.Baſil.
D. Bern.
D.Ambroſ.
Philo.

Ex quibus conſtat quantum nobis conducat ipſas appetitus ſuggeſtiones comprimere, nec ſermonem contrahere, ſimultatemve carnis amicitiam admittere. Tales enim motus ſubrepunt, vt ait *Auguſt. ſerm. 6. de verbis Apoſtoli.* Et vſurpant ſibi oculum, aurem, linguam, &c. Qui in re debemus audire, imo conſentire cum *Senec.* E *epiſt. 22.* dicente. Turpe eſt ſinere animum, id eſt, appetitum, luctare cum officio. Eſt enim regina ratio, & mens, quæ proculcare debet appetitum, non cum eodem luctari. Et *epiſt. 117.* non obtinebis vt deſinant ſi incipere permiſeris. imbecillis eſt primo omnis affectus. deinde ipſe ſe concitat, & vires dum procedit, parat, excluditur facilius, quam expellitur. Pro qua re etiam facit id quod commendauit *Chryſoſt. in cap. 1. Marc.* dicens: Non eſt audiendus malignus etiamſi præuaricationem

D.Aug.

non

Digitized by Google

non præcipiat, Chriſtus Dominus Dæmones loqui vetuit, qui cum Dei filium prædicabant, non enim eſt credendum armato hoſti ſicut veteres clamabant Romanorum leges. Præcingendum itaque eſt cor, & pectus, & mãmillæ zona aurea, vt omnia quæ intra nos ſunt Deo benedicant, & præſit homo volatilibus cœli, id eſt, ſicut optimè per allegoriam expoſuit *Baſil. hom.* 10. *Examer.* vt imperitet ratio aerivagis, & plenis vanitatis cogitationibus. A

D. Baſil.

Quo melius autem fiat, cuſtodiendi ſunt ſenſus, ne per illos ad nos malum ingrediatur. Pro qua re facit quod notauit *Plutar. in quaſt. Roman. qu.* 37. vbi quærit, Cur muri ſacri fuerint apud Romanos, porta vero profana? Cuius rei non alia eſt ratio, quàm quia ea, quæ muro cinguntur tuta ſunt, ea autem quæ portam habent, qua mala introducantur, profana, ſic & ea anima, quæ omnem aditum profanæ concupiſcentiæ intercludit, tuta profectò eſt, & ſanctitatem facilè conſeruabit. Similia habet idem *Plut. in lib. de Curioſitate*, vbi ait, Oportet ſenſum nequaquam foris diuagari, veluti famulum, abſque cuſtodia. & Iuſtinus in epiſt. ad Zenam & Serenam, qui benè viuere vult, is neque videat multa, neque audiat, neque ſtudeat audire, neque ſi audiat, aut videat, audire ſe, aut cernere exiſtimet: forma enim tranquillitatis animi, hinc ſumit exordiũ quæ fuit ratio. Cur *Nazianz. orat.* 6. ianuas ſenſibus noſtris apponi mandauerit quæ tempeſtiuè aperiantur. B C D

D. Nazianz.

Nec minus etiam conducit ad cauenda pericula concupiſcentiæ, id quod docet *Hieron. tom.* 1. *epiſt. ad Celantiam*, dicens. Satis prodeſſe ad cautionem dicimus etiam minima pro maximis cauere, tanto enim facilius abſtinemus à quocumque delicto, quanto illud magis metuimus, nec cito ad maiora progreditur, qui etiam parua non formidat. Accinit & illud *Plutarch. lib. de Profect. virtut. ſentiend.* Signum, inquit, non exiguum eſt, quod rectè proficiens nullum iam peccatum exiguum putat, ſed omnia ſtudioſè vitat, atque obſeruat, quod quidem ſi obſeruauerimus, nec concupiſcentia concipiet, nec pariet peccatum, quod mortem generat. E

D. Hier.

§ II.

Peccatum generat mortem.

ADuertit hoc loco Beda peccatum conſummatum generare mortem, quod dicit reſpicere è contrario id, quod ſupra dictum eſt de eo, qui ſuffert tentationem, quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ: Sicut enim, qui tentatus ſuperat, præmia vitæ meretur, ſic qui tentationi ſuccumbit, merito ruinam mortis incurrit. Eſt autem prima mors peccatum, quam conſequitur ſecunda mors ſempiterna, ſcilicet, priuatio viſionis, ac fruitionis diuinæ.

Beda. *Peccatum mors dicitur & eſt.*

Rationem autem primæ, & ſecundę mortis declarat *Auguſtin. lib.* 3. *de Ciuit. Dei cap.* 11. dicens: Mors animæ fit, cum eam deſerit Deus, ſicut corporis, cum id deſerit anima: Totius hominis mors eſt, cum anima à Deo deſerta deſerit corpus, ita enim neque ex Deo viuit anima, neque corpus ex anima, & ſubdit in damnatione nouiſſima, quamuis homo ſentire non deſinat, tamen quia ſenſus ipſe, nec voluptate ſuauis, nec quiete ſalubris, ſed dolore pœnalis eſt, non immerito mors eſt potius appellata quam vita. Ideo autem ſecunda, quia poſt primam illam eſt qua fit cohærentium diremptio naturarum, ſiue Dei & animæ, ſiue animæ & corporis, & 6. *de Ciuit. Dei, capit. vltim.* Si anima, inquit, in pœnis viuit æternis, mors illa potius dicenda eſt, quam vita, nulla quippe maior, & peior eſt mors, quam vbi non moritur mors. Quod vero damnatio æterna dicatur in Scriptura mors, patet, ex epiſt. ad Roman. *qui talia agunt, digni ſunt morte.* Et iterum, *Stipendium peccati mors.* Et in Apocal. Infernus, & ſtagnum ignis dicuntur mors. Et Ezechiel. *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur*, quo ſenſu *Auguſt. lib.* 50. *homil. hom.* 42. ex præſenti loco Iacobi ſic infert. Vel mortem time, ſi peccatum non times.

D. Auguſt. *Cap.* 1. *Cap.* 6. *Ezech.* 18.

Quod vero peccatum dicatur mors, probatione non indiget, ſatis ſit id quod Suſanna dixit ſenibus impudicis: *Si hoc egero,*

Dan. 13. A *ro*, ſcilicet, quod vultis, *mors mihi eſt.* Vide *Gregor. lib. 4. Moral.* Vera mors eſt, qua anima ſeparatur à Deo. Quibus habet ſimilia *Nazianz. orat. 19. Et Auguſt. ſerm. 5. de verbis Dei.* D. Nazian. D. Auguſt. Sicut anima eſt vita corporis, ſic animæ eſt vita Deus, ſicut expirat corpus cum animam emittit, ita expirat anima cum Deum amittit: Deus amiſſus mors animæ, anima emiſſa mors corporis, mors corporis neſcia, mors animæ voluntaria. B *Et Lact. lib. 3. de falſa Relig. c. 12.* Lact. Sicut corpus ab hoſtibus ſuis victum morte mulctatur, ita ſuperatus à vitijs animus moriatur neceſſe eſt. Ideoque *Orig. hom. 15. in Gen* Orig. Geneſ. 45. ſuper illa verba dicta Iacob. *Filius tuus viuit*: ait. Si peccaſſet cum vxore Domini ſui, non puto quod hoc à Patriarchis Deo fuiſſet nunciatum, *Viuit filius tuus.* Anima enim quæ peccat, ipſa morietur. Et in hoc ſenſu intelligitur ille locus Geneſ. quando C Rebecca dixit Iacobo: *Conſurgens fuge ad Laban fratrem meum, cur vtroque orbabor filio in vno die?* Geneſ. 27. A *D. Ambr. lib. 2. de Iacob. & vit. beat.* D. Amb. Non quaſi metuiſſet Rebecca, vt ad pugnam venientes mutuis conciderent vulneribus, ſed quod ſi alter alterum occideret, vterque incurreret mortem eodem die: Occiſus quidem corporalem mortem, fratricida vero mortem ſpiritualem. Mater pia, inquit Ambroſius, abeſſe ſibi dilectiſſimum filium tolerat, plus ei collaD tura quam læſit, vtrique tamen conſulens, vt alterum immunem à periculo, alterum integrum præſtaret à crimine.

Neque officit quod imprudentis fratricidæ Caini mors nunquam expreſsè legatur in Scriptura, ſicut notauit *Philo lib. de Migratione Abrahæ*, Philo. imo extat hoc oraculum. Appoſuit Dominus Caino ſignum, ne quis eum inuentum interimeret. Cur ita? Geneſ. 4. E Opinor, inquit Philo, quia impietas malum eſt infinitum, quod ſemel accenſum nunquam extingui poteſt. In quam competit illud Poëticum;

Immortale malum, nulla delebile morte.

in eo igitur ſenſu hæc mors non moritur; quia nunquam finem habet. Imo vero adeo vera eſt mors peccatum, vt reſpectu illius, mors corporis non vera mors, ſed vmbra mortis dicatur à Propheta. *Humiliaſti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis*: Pſal. 43. quæ verba ſic explicat *Greg. 4. moral. c. 17.* quos conſtat non ſpiritu, ſed ſola carne mori; nequaquam ſe vera morte, ſed vmbra mortis dicunt operiri; vmbra enim mortis, mors carnis accipitur, quia ſicut vera mors eſt, qua anima ſeparatur à Deo, ita vmbra mortis eſt, qua caro ſeparatur ab anima. Cauenda proinde ſumma cura, & diligentia eſt commotio concupiſcentiæ, & ſuffocandus eius moB tus, ac conceptus, ne mortem nobis generet, cum pleno conſenſu fuerit conſummatus

TEXTVS.

C **Nolite itaq; errare fratres mei dilectiſſimi.** Num. 16.

EXPOSITIO LITERALIS.

POSTQVAM D. Iacobus oſtendit vndenam originem, & principium ducant peccata in nobis, conD cludit nullius mali, & peccati Deum eſſe authorem, imo impiiſſimum errorem eſſe hoc leuiter ſuſpicari. Vnde ſibi quiſque debet imputare, & adſcribere propria ſcelera, & eadem cum Dauide, Manaſſe, Niniuitis, Petro, Magdalena, & Latrone deplorare, & de ijſdem pœnitere. Enimvero inde falſam de Deo concipit opinionem, qui Deum peccati facit cauſam, quia ſeipſum minimè peccaE torem agnoſcit, qui enim ſeipſum attentè conſideraret, & propriam nequitiam fateretur, & Dei bonitatem prædicaret: quo ſenſu dixit *Cyp. lib. cont. Demetrianũ*, D. Cypr. vt cognoſcere Deum poſſis, te ante cognoſce: *Cognitio ſui quantum bonum ſit.* Fieri enim non poteſt, vt qui propriam malignitatem agnouerit, aliunde quærat excuſationem, cum totam delinquendi cauſam in ſe reperiat. Hæc fuit cauſa, cur Paulus ſe primum, & maiorem omnium peccatorum dixerit, 1. Tim. 1. non quod maior omnium extiterit, ſed quia

Digitized by Google

quia talem ſuam nequitiam intellexit, & tam ſe delinquentem, vndequaque conſpexit, vt nullum prorſus ſceleratiorem exiſtimauerit. Quod notauit *Bern. ad fratres de monte Dei.* Neque enim hoc dicebat ſcilicet, *Venit Deus peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum*) mentiendi præcipitatione, ſed æſtimandi afflictione, qui enim perfecte examinando ſemetipſum intelligit, ſuo peccato nullius peccatum par eſſe exiſtimat. Qua ratione eleganter idem *Bern. de gradib. humilitat.* deceptum dicit Phariſæum, dum dixit: *Non ſum ſicut cæteri homines.* Phariſeus, inquit, ſe ſolum decipit, quem ſolum excipit. Similem vtique deceptionem cauendam monet Iacobus dum ait: Nolite errare, vtique in cognitione veſtri, quæ eſt cauſa, cur Deum ignoretis, & eidem veſtram nequitiam per nequiſſimum errorem tribuatis, vel etiam, Nolite errare in cognitione bonitatis diuinæ, quæ eſt cauſa cur eidem culpæ notam inuratis: Si enim ſolum Deum bonum cognoſceretis, veſtræ malitiæ defectus fateremini. Qua ratione dixit *Bern. lib. de Anima cap.* 1. quanto in cognitione Dei proficio, tanto ad cognitionem mei accedo. Ex eo enim quod quis Deum ſolum bonorum cauſam, & principium cognoſcit conſequens inde eſt, vt ſe ſolum peccatorem, & nequam confiteatur.

[*D. Bern.*] [*Luc.* 18.] [A] [B]

Et non ſolum conſiſtit hic error in eo quod falſo, & per ſummam impietatem Deum faciamus authorem impietatis, ſed inſuper quod quod decepti nullum peccatorum remedium nobis ſuperſit, qui enim fieri poteſt, vt veniam poſtulemus, & ploremus ante Deum, quem inductorem exiſtimamus, & medelam inquiramus ab eodem, quem vulneris inflictorem aſſerimus. Eſt igitur cognoſcenda in nobis cauſa ſceleris, & à Deo omnino relegenda, quo ab eodem facilius poſſimus impetrare remedium, ſicut dicit *Cypr. lib. de lapſis.* Si cladis, ait, cauſa cognoſcitur, medela vulneris inuenitur.

[*D. Cypr.*]

Caro licet infirma ſit, non ideo à peccato excuſamur.

Quod ſi quis adhuc ex eo ſibi perſuadeat aliquo modo peccatum in Deum relabi, quod infirmam carnem, imo peccati carnem nobis tribuerit. Licet hoc ita factum ſit in ſupplicium peccati prioris parentis, inſuper audiat *Tertullian. lib. ad Martyres, c.* 3. ſcimus ex dominico præcepto quod caro infirma ſit, *ſpiritus promptus*, non ergo nobis blandiamur, quia Dominus conſenſit carnem infirmam eſſe: Propterea enim prædixit ſpiritum promptum eſſe, vt oſtenderet quid cui debeat eſſe ſubiectum, ſcilicet, vt caro ſeruiat ſpiritui, infirmior fortiori, vt ab eo etiam fortitudinem aſſumat, colloquatur ſpiritus cum carne de communi ſalute, vt infirmitatem carnis, ſpiritus promptitudo iuuare poſſit, Deo auxiliante.

[*Matth.* 26.]

§. I.

Peccatum error, & inſipientia eſt.

SVnt qui velint hoc loco ex eo Iacobum hæc verba addidiſſe, poſtquam in nobis peccati principium, & originem poſitam eſſe oſtendit, ne peccato aſſenſum per errorem, & deceptionem præberemus. Sic enim multoties peccatum error in Scriptura appellatur. vnde Dauid: *Erraui ſicut ouis quæ periit*, & iterum: *A mandatis tuis non erraui, errauerunt ab vtero. Errauimus à via veritatis. Verumtamen ambulauit in erroribus Iſrael.* Similiaque paſſim habet ſacer textus, quem loquendi modum ſequitur *Ambroſ. lib. de Noe & arca c.* 30. dicens: Omnes mores peſſimi erroribus, i. peccatis delectantur alienis Et in Pſalm. 35. dum loquitur de peccato Cain, & de ſigno quod illi Deus impoſuit, ait, ſemper nobis error noſter tanquam malus exactor occurrit. Iuxta quam ſententiam dixit *Auguſt. 11. de Geneſ. ad litteram. c.* 23. *de Lucifero.* Continuo impius, conſequenter, & mente cæcus. Hinc eſt vt peccatum inſipientia appelletur. Pſal. 37. *Non eſt ſanitas in carne mea à facie inſipientiæ meæ.* vbi Origines relatus à Genebrard. recte peccata inſipientiam vocat, nemo enim ſapiens ea admittit. Et *Chryſoſt. hom. 28. in epiſt. ad Rom.* ait: Pſallamus itaque operum cantionem, vt peccatum Dæmone peius eijciamus, Dæmon ſiquidem non ſemper regno cœleſti priuat, ſed ſubinde fit, vt proſit ſobrio, ac vigilanti peccatum vero omnino proſternit. Volun-

[C] [*Pſal.* 118.] [*Pſalm.* 57.] [*Sap.* 8.] [D] [4. *Reg.* 17.] [*D. Ambr.*] [*D. Auguſt.*] [E] [*Pſalm.* 37.] [*Orig.*] [*D.Chryſ.*]

Digitized by Google

D. Greg. Orig. D.Nazian. D.Chryſ.

num.15.vidimus in §.2.& cap.4. latius oſtendemus. Interim videatur *Greg.4 Moral. cap.17.& Origen.hom.15.in Geneſ.Nazian. orat. 19.* Meritò *Chryſoſt.* miratur quod vmbram, & ſimilitudinem mortis præ inſipientia ſic vitemus, ſic timeamus, cum tamen veram mortem velimus, & amplectamur. Sic enim habet *homil.5. ad Pop.Calamitatum nomina philoſophantibus ſunt tantùm nomina, vera autem calamitas Deum offendere, & eorum quæ ipſi non placent aliquid facere: & poſt multa ſubdit. Fratres mei ne pueri efficiamini ſenſibus, ſed malitia infantes ſitis: Etenim puerilem timemus pauorem, mortem timentes: Pueri enim parui laruas quidem timent, ignem verò non timent, ſed ſi ad lucernam lumen habentem portari contingat, inconſideratè manum immittunt lucernæ, & flammæ, & contemnendam quidem perſonam horreſcunt, at verè timendum ignem non timent. Sic quidem & nos timemus mortem, quæ eſt larua contemptu digna, peccatum verò non timemus, quod eſt verè timendũ, & hæc non ex rerum natura, ſed ex ignorantia nobis accidere conſueuerunt. Igitur mortem lugere omittens, luge peccata, vt ipſe diſſoluas, propter hoc enim triſtitia facta eſt, non vt in morte, nec in vlla alia re tali doleamus, ſed vt ipſa ad delenda vtamur peccata.* Sic Chryſ. Quid igitur maioris poteſt eſſe inſaniæ, quam nobis mortem inferre? quis maior error, quàm à via veritatis volentes errare? Quæ maior cæcitas, quam verum lumen deſerentes, tenebras quærere: à qua nos reuocat Iacobi ſententia. *Nolite fratres mei errare.*

TEXTVS.

Num. 17. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendés à Patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.

EXPOSITIO LITERALIS.

POSTQVAM Iacobus oſtendit Deum nullatenus eſſe peccati authorem, quo magis idipſum inculcaret, pleniuſque probatum relinqueret, oſtendit Deum fontem, & principium omnium bonorum, tenebraſque peccati longè à Patre luminum abigendas, cum in eo neque obſcuratio, neque illuminandi varietas, aliuſve defectus vnquam poſſit reperiri. Ait ergo, *Omne datum*, ac donum à Deo in nos deſcendere. quæ verba aliqui ſic intelligunt, vt repetitio prorſus ſit Emphatica. Ita *Feuard.* Alij datum ad naturam, donum ad gratiam referunt. Alij per donationem bonam, ſeu boni, vt Græce habetur, legitque *Oecumen.& Vatabl.* intelligunt quamcumque ſupernaturalẽm gratiam gratis datam, per donum verò perfectum, gratuitam ex Dei beneficentia iuſtificationem, adoptionem, & vitæ æternæ donum. Ita *Carthuſ. & Salmeron.* Vel tandem per optimũ datum intelliguntur dona gratiæ, quibus de virtute in virtutem proficimus, & per donum perfectum gloria, qua habita nihil remanet promerendum, & acquirendum. Ita *D.Thom.*

Aduertendum verò eſt, quod longe aliter hoc loco ſumitur particula, de ſurſum, atque Ioan.3. cum Baptiſta dixit: *Qui de ſurſum venit, ſuper omnes eſt*, de ſurſum enim ibi accipitur pro de paterna ſubſtantia, vt ſignificaret Ioannes eum hominem eſſe Deum, ſicut contra Arrianos colligit Cyrill. ibi & alij Patres. D.Cyril.

Hæc dona igitur dicuntur deſcendere, quia ſicut omnia dona quæ expectant ad terram fœcundandam, & plantis, ac fructibus, cæteriſque omnibus ornandam, vt Solis calor, imbres, nix, ros, cæleſteſque influxus è cælo in terram deſcendunt, iuxta illud. *Quomodo deſcendit imber, & nix de cælo, & illuc vltra non reuertitur, ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinarè eam facit, & dat ſemen ſerenti, &* Iſai.55.

panem comedenti, &c. Ita etiam omne donum, quod in hominem terrenum confertur, vt fœcundetur, & benè agat, fructuſque boni operis ferat de cœlo dicitur deſcendere. Pro qua re *Cyrill. Alexan. lib. 2. in Ioan. c. 65.* ita ait: Quid ſupra creaturas præter ineffabilem Dei naturam, cui deſurſum, ac deſuper accommodari propriè poſſit? cætera enim omnia ſeruitutis iugo premuntur, ſolus autem Deus naturaliter regnat, quare ipſe ſolus verè ſuper omnia eſt: tandemq; concludit. Optimè dictum, *de ſurſum eſt deſcendens à Patre luminum.* Vnde etiam eſt, quod ſicut naturalia dona, quæ ex his mundi rebus mendicamus, & in nobis fiunt, naturaliter aſcendere dicuntur. Qua ratione Chriſtus Dominus dixit: *Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra:* Ita ſupernaturalia de quibus hic eſt ſermo, deſcendere dicuntur.

D. Cyrill. Alex. — Luc. vlt.

Appellat autem Iacobus Deum luminum Patrem, id eſt, authorem, vt exponit Vatabl. & alij. Hebræorum enim more alicuius rei author dicitur pater eiuſdem. Vnde Geneſ. 3. *Iabel* vocatur *pater habitantium in tentorijs* atque Paſtorum, & eius frater *Iubal pater canentium cythara, & organo.* Et Chriſtus appellatur *Pater futuri ſaculi, Iſai. 9.* hoc eſt author, vt exponit *Lorin. in 2. epiſt. Ioan.* Videndus *Philo lib. de decalogo*, cum ponderat, omnes creaturas velut germanas ratione vnius Patris, & Autoris omnium. Imo, & apud Latinum Poëtam Ennius Epici carminis author Pater vocatur. Ait enim Horatius lib. 1. epiſt.

Ennius ipſe pater, nunquam niſi potus ad arma
Proſiliit, dicenda. Vnde *Auguſt. lib. 22. contra Fauſtum cap. 9.* appellat Deum lucem lucificam, quia ſcilicet cæteræ luces ſunt participatæ à prima luce, quæ lucem impertitur alijs.

Gen. 3. — Iſai. 9. — Philo. — D. Auguſt.

Sed dubium maximum eſt, quidnam intelligunt per illam vocem (Luminum) ſunt enim plerique qui volunt intelligendam eſſe ſecundam, & tertiam perſonam Sanctiſſimæ Trinitatis: quarum principium productiuum eſt Pater. Etenim filius lumen appellatur de lumine, quia producitur per cognitionem, & per verbum fit omnis manifeſtatio, *quod autem manifeſtatur lumen eſt.* Indeque factum eſt, vt de Chriſto tanquam de lumine dixerit Zacharias Pater Baptiſtæ: *Illuminare his, qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedent:* & Simeon, *Lumen ad reuelationem gentium.* Ideoque dum exortum eſt hoc lumen in terris, ſtatim additur, *claritas Dei circumfulſit:* & de ſe ipſo dixit idem Filius in car. *Ego ſum lux mundi:* & de eodem dixit Ioannes: *Erat lux vera.* Spiritus Sanctus etiam Patri, & Filio coæternum, & conſubſtantiale lumen frequenter ſeipſum cuiuſdam lucis manifeſtauit ſpectaculo, ipſumque inuocando dicit Eccleſia: *Veni lumen cordium.*

Filius Dei vocatur lumen. — Epheſ. 5. — Luc. 1. — Luc 2. — Ioan. 8. — Ioan. 1. — Matth. 17. — Act. 2. & 7.

Et iuxta hunc ſenſum, qui nouioribus placet, & probatus fuit *Cyrillo Hieroſol. Catech. 7.* Pater æternus appoſitè dicitur Pater, id eſt, fons, & principium luminum ſupernaturalium, nimirum, Filij quem generat, & Spiritus Sancti, quem cum filio ſpirat. Et ex hoc loco exiſtimat veriſimile Lcuard. ſumpſiſſe occaſionem veteres Theologos, *Dionyſium. Tertullian. Iuſtin. Nazianzen & Hilar.* quando de Beatiſſima Trinitate diſſerunt, ipſam exponendi gratia comparare cum lumine, in quo ſpectatur ſplendor, calor, & ipſum lumen, quæ tria diſtincta, & coæua ſunt, tamen vnum quoddam videntur. Inſuperque vt lumen, ſeu ignis, ſine vllo ſui detrimento alterum & tertium gignit ſic & Pater, ſine vlla Deitatis ſuæ diſtractione, aut iactura Filium gignit, & Spiritum Sanctum producit, quod multis demptis imperfectionibus intelligendum eſt, quas ſe mouere, ad nos modo non pertinet.

D. Cyrill.

Alij vero per Patrem luminum intelligunt ipſum Deum, qui Pater, author, ac Creator eſt Angelorum, qui lumina quædam ſunt participata, & vocantur ab Apoſtolo Angeli lucis. Vnde *Nazianzen orat. 2. in paſcha* ſecundi ſplendores procreati ſunt primi ſplendoris adminiſtri primario Dei fulgore collucentes. Ille ob ſplendorem Lucifer, &c. quam expoſitionem probauit *Dydimus Alexand.* loc. loco.

D. Nazianz.

Poreſt etiam dici Pater luminum, quæ contulit homini, cui & rationis naturalis lumen conceſſit, & lumen ſupernaturale gratiæ, lumen gloriæ, tandemque alios aliorum lumina conſtituit iuxta illud *Vos eſtis ad Phil. 2.*

Matth. 5.

Digitized by Google

eſtis lux mundi. Et id Pauli: *Inter quos luceetis, ſicut luminaria in mundo verbum vitæ continentes* Vnde *Hieron. apud Pacnin. lib. 4. cap. 34.* Pater eſt luminum, qui dixit Apoſtolis. *Vos eſtis lux mundi.*

D. Hier.

D. Aug.

Aduertit autem *Auguſt. lib. 2. contra epiſt. Parmenian. c. 19. & 20. & epiſt. ad Honorat cap. 3.* Aliud eſt lumen illuminatum, aliud illuminans, Deus eſt lumen illuminans, cætera illuminata, merito proinde Deus dicitur, Pater luminum. Hallucinati vero plerique gentilium, ignem pro Deo coluerunt quem è cœlo lapſum iactabant, id de Chaldæis exiſtimant, qui quod Scriptura dicit Abraham cum alijs eductum de *vr Chaldeorum*, exponunt de igne, in quem coniectus fuerat Abraham, quod noluerit ignem adorare. Cuius traditionis meminit *Lyran.* ibi. *Hieron. lib. de Tradition. hebraic. in Gen. & Rabbi Moyſes in ſuo directorio lib. 3. c. 30.* de alijs vero gentilibus meminit *Ammianus lib. 23. & Strabo lib. 15.*

Ignis à gentilibus pro Deo habitus.

Geneſ. 11.

Dicit deinde Apoſtolus. *Apud quem non eſt transſmutatio.* Quibus verbis oſtendit magnam differentiam, quæ datur inter ſolem, qui veluti fons eſt luminis naturalis, & Patrem luminum, Deum ſcilicet. Ille enim ob interpoſitam lunam, vel nubem, vel terram varias lucis mutationes, & varietates generat. Vox vero Græca, quæ alludit ad Solem, & pro qua noſter vulgatus habet (*viciſſitudinis obumbratio*) ſonat conuerſionem, & ideo Oecumen. legit, nec conuerſionis obumbratio. Dupliciter vero ſol tenebras, & vmbras inducit: Primo ſuo motu diurno, & hæc eſt tranſmutatio localis, deinde quadam viciſſitudine, ac ſui ipſius conuerſione à tropico in tropicum, quomodo generat diuerſas vmbras, & quanto magis ad nos accedit, ac recedit maiores vel minores ſunt vmbræ, Deus vero nullas patitur mutationes ac varietates.

Deus eſt omnino immutabilis.

Scio quidem aliquos obumbrationis, ſiue vmbræ nomen ita accipere, quaſi dicat Apoſtolus, in Deo non ſolum nullam eſſe mutationem, ſed nec vllam quidem mutationis, vel adumbratam ſpeciem, hoc eſt, nullam mutationis apparentiam, quæ expoſitio placere non poteſt. Nam ſi mutationes quoque apparentes à Deo eſſent remouendæ, non diceret ſcriptura pœnituiſſe Deum

A quod hominem feciſſet, neque verbum factum eſſe carnem, mortuum, & à mortuis ſuſcitatum: quæ licet non ſint mutationes, tamen maximæ videntur eſſe. Neque vero neceſſarium eſt, vt Deus ſit immutabilis, quod à Deo remoueatur omnis apparentia mutationis. Eſt igitur ſenſus huius loci, etſi pater luminum corporalium, hoc eſt Sol, mutabilis in ſe eſt, & mutatione ſua, qua circuit terram, modoque ad noſtrum
B hemiſphæriũ accedit, modo recedit, & ſic eſt nobis cauſa diei, & noctis, tamen Deus pater luminum ſpiritualium, neque in ſe eſt mutabilis, neque aliqua voluntatis ſuæ mutabilitate eſt cauſa viciſſitudinis, quæ reperitur in lumine gratiæ, & in vmbra peccati, quaſi veluti acceſſu ad nos lumen gratiæ conferat, & receſſu tenebras peccati inducat; quia concupiſcentia, & malitia noſtra ab eodem auertimur, & tenebras peccati incurrimus, ſicut continge-
C ret ſi fixo permanente ſole globus terræ eam faciem, quæ modo ab eo illuſtratur, in ſolis vmbram inuerteret, vt in tenebris remaneret, quod mihi videtur dixiſſe interlinealis gloſſa, cum hoc loco ſic habet. In cuius natura nulla mutabilitas, ſed identitas, & non ſolum in natura, ſed etiam in diſtributione donorum, quia ſola dona lucis, & non tenebras errorum immittit. Vnde *Auguſt. lib. de Speculo, cap.* 30. ſic ait.
D Apud eum non eſt tranſmutatio, & ideo apud eum curſus temporis diei, noctiſque alternatione nequaquam variatur. Quibus habet ſimilia *Gregor. lib. 12. Moral. c. 16.* Quia in Deo, inquit, mutabilitas non venit, nullà eius lumen vmbra viciſſitudinis intercidit. Et *D. Thom.* hic. Apud quem non eſt tranſmutatio in natura ſua, qui omnino immortalis eſt, nec viciſſitudinis obumbratio in effectu, quia ab ipſo ſemper procedit lux, nunquam tenebræ. Dum vero
E *D. Thom.* appellat Deum immortalem, idem eſt, atque appellare immutabilem: ideoque *Auguſt. 3. de Trinit.* cap. 1. illud Pauli. *Qui ſolus habet immortalitatẽ*, intelligit de immutabilitate. Sic enim ait, immortalitatem aliquo modo habet creatura, nullam autem habere mutabilitatem, ſolius eſt Creatoris. Et *Bernard. ſerm. 81. in Cant.* Omnis mutatio quædam mortis imitatio eſt. Et *D. Gregor. 12.*

Geneſ. 6. Ioan. 1.

D. Aug.

D. Greg.

1. Tim. 6.

D. Aug.

D. Bern.

D. Greg.

D. Gregor. *gor. 12. Moral. cap. 17.* Sic exponit pręſentem locum, quid mutabilitas niſi mors quædam eſt? quæ dum rem quamlibet in aliud immutat, quaſi occidit quod fuerat, vt incipiat eſſe quod non erat, apud quem non eſt transmutatio nec viciſſitudinis obumbratio, ipſa enim mutabilitas vmbra eſt, quæ quaſi obſcuraret lucem, ſi hanc per aliquas viciſſitudines permutaret, ſed quia in Deo mutabilitas non venit, nulla eius lumen vmbra viciſſitudinis intercidit.

Illud deinde aduertendum eſt, hæc verba, apud quem. ex Græco duplicem ſignificationem habere, ſcilicet, in quo, & à quo. Priorique ſignificatione inſinuatur in Deo ipſo nullam eſſe mutationem, quod maximè intelligitur de contrarijs effectibus. Poſteriori vero modo indicatur non prouenire à Deo eam mutationem, quam diximus ab illuminatione gratiæ in vmbram, & obſcuritatem peccati: C quaſi dixerit Apoſtolus, neque in Deo eſt mutatio, neque ab eo prouenit variatio luminis, & tenebrarum. Vſitatiſſimuſque eſt hic modus loquendi in ſcriptura. Namque illud Iob 12. apud ipſum eſt ſapientia, & fortitudo, ſignificat hæc quidem eſſe in ipſo

Pſalm. 39. Deo, & Dauid dum dixit: *Apud Dominum*

Pſal. 129. *greſſus hominis dirigentur.* Et *copioſa apud eum redemptio*, ſignificat ab eo. Sicut &

Eccleſ. 11. Eccleſiaſt. dum ait: *Scientia legis apud* D *Deum*, ſignificat in Deo eſſe talem ſcientiam. Et cum ait: *Via bonorum apud ipſum*, ſignificat ab ipſo.

Si vero quæras quænam ſignificatio videatur magis intenta ab Apoſtolo hoc loco, etſi vtraque admittenda ſit, vt nulla admittatur in Deo mutatio: poſterior tamen plus ad mentem Apoſtoli videtur facere, quia hæc excludit à Deo viciſſitudinem luminis, gratiæ, & vmbræ peccati, qua E de re præſens ſermo erat.

Ex hoc loco deducunt Sancti Patres, & Theologi Scholaſtici immutabilitatem Dei. quod generale attributum omnia in vniuerſum mutationum genera remouet à Deo, quod nec etiam impius Magus Ba-

Num. 23. laam ignorauit cum dixit: *Non eſt Deus*

Pſal. 101. *quaſi homo, vt mentiatur, neque vt filius*

Mala. 3. *hominis vt mutetur.* Et Dauid fatetur. *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.*

A Et de ſe ipſo ait Deus: *Ego Deus, & non mutor.* quod definitum eſt in *Concilio Lateranenſi in cap. Firmiter.* & oſtendit *Aug. 1.*

D. Aug. *de Trinit. c. 1. & lib. 11. de Ciuit. Dei, cap. 21. & lib. de Virginit. c. 41.* vbi pro eo quod nos legimus: *Nec viciſſitudinis obumbratio*, ipſe legit. *Nec momentanea obumbratio, & lib. 1. Confeſſ. c. 4.* vbi ait: Amas, nec æſtuas, zelas, ſecurus es, pœnitet te, & non doles, iraſceris, & tranquillus es, opera mutas, & B non mutas conſilium. Similia habet *lib. Meditat. c. 49. & in Manua. c. 1. & de Trinit. lib. 5. c. 15. & 16.*

D. Hier. *Hieronym. lib. 1. contra Iouinian.* vbi legit: *Nec conuerſionis vmbraculum.* & *lib. 2. contra Pelagian. cap. 3.* vbi ait: Deus lux appellatur, & tenebræ in eo non ſunt vllæ, quia omnium aliorum lumina aliqua ſorde maculantur, Apoſtoli lux ſunt mundi, ſed tenebræ in eis ſunt aliquæ, luna non ſplendet, & ſtellæ non

Iob 25. C ſunt mundæ in conſpectu eius. Vide *Ori-*

Orig. *gen. hom. 9. in Ezechiel. Dionyſ. Areopag. de Cœleſti Hierarch. cap. 3. & de diuin. nomin.*

Iuſtin. *cap. 5. Iuſtin. Mart. queſt. 36. & 51. ad Orto-*

Iren. *doxos Irene. lib. 2. cap. 28. & 47.* vt cæteros Patres omittamus in re notiſſima, pro qua videndus *D. Thom.* cum ſuis.

§ I.

D

Quia omnia bona à Deo deſcendunt, à nobis gratiarum actiones pro ipſis ad Deum debent aſcendere.

D. Auguſt. EX hoc loco ad noſtram inſtitutionem deducit *Auguſt. lib. de ſancta virginit.* E *c. 41.* Omnia bona, quæ in nobis reperiuntur eſſe Deo referenda, quo maiorem induamus humilitatem, inde enim quis ſe magis inutilem ſeruum, & humiliorem hominem confitebitur, quo plus cognouerit nihil boni in ſe, ſed omnia à Deo emendicata habere, quo ſenſu diuina beneficia lumina quędam ſunt, quæ diuinam bonitatem clarius oſtendunt, noſtram indigentiam ma-

D. Amb. nifeſtant, duritiam liquefaciunt, ingratitudinemque exurunt. Vnde *Ambroſ.* dixit, noſtri

ſtri cognitionem eſſe veluti pondus ne ſuperbiamus,ac leuiter efferamur,dum ſuperna bona in nobis affluunt. Et ideo laudat
Luc.5. Petrum cum dixit: *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* Sic igitur habet 3.*de Virginib.Vir ſapiens,& grauis,in quo eſſet Eccleſia firmamentum, & magiſterium diſciplina,nihil vtilius ſibi eſſe proſpexit, quam ne ſecundantis operis extolleretur euentu:& ideo,exi,* inquit, *à me quia homo peccator ſum, non ergo rogat vt deſeratur, ſed ne infl
etur. Ergo & tu ſi munera diuina ſuperfluere in te,& redundare cognoueris, tuam metire virtutem, gratiā Deo redde,contemplationemque corporis velut nauis ſuburram ſuſcipe, ne te in tantis mundi fluctibus iactantia alicuius aura circumferas.* Hęc Ambroſ. Enimvero cum à Patre luminum in nos deſcendant bona, in nos etiam debemus per cognitionem deſcendere, non per ſuperbiam eleuari.

Moyſis manus cur lepra infecta. Exod.4.6. Et hæc etiam fuit ratio cur Deus manum illam,qua Moyſes tantâ operaturus erat miranda,& tot mirabilia editurus,prius infecit lepra, vt quando poſtea Moyſes ad manus ſuæ extenſionem creaturas obtemperantes cerneret,meminerit,id non prouenire ex aliqua virtute manui inhærente, ſed à Patre luminum deſcendente,& huius luminis illuſtratione ſeipſum perluſtraret, & totum ſe cognoſceret, & humiliter Deo ſubmitteret,manus illico eleuando ad cælum, vnde gratia miraculorum ſuper manus deſcenderat. Ita fere
Theod. *Theod.qu.10.in Exod.* vbi ita habet. Dextera prius leproſa ſignis diuinis inſeruiuit,& elementa mutauit,quæ res Moyſem etiam admonuit non ſuperbire debere, ſed agnoſcere naturam, cum recordatione dexteræ lepra prius infectæ. Quo ergo nos Deo ſubijciamus in bonis,meminiſſe oportet omnia à Deo bona prouenire.

D.Anſel. *Anſelmus vere in epiſt.ad Hebr. c.9.* hoc
Gratitudinis commēdatio. ideò putat à Deo dictū m quia omnia noſtra bona Deo noſtro debemus reddere,& referre. Sic enim ait. Virtutes in fontem ſuum penitus refundere debemus, nihil ex eis nobis adſcribendo, ſed tibi à quo omne donum perfectum pro eis grates referendo, quaſi velit per humilitatem ſimul, & gratitudinem diuina beneficia ad Deum veluti aſcendendo refundi, & remeare, ad eum

A veluti modum quo artificioſis meatibus, & & aquæ ductibus aqua, quæ ex alto loco præceps fertur, alia via ad eandem euehitur, & aſcendit altitudinem à qua deſcenderat; ſic itidem & diuina beneficia, quæ à patre luminum deſcendunt ad eundem per humilitatem, & gratitudinem euehuntur.

Neque vero mirum erit, ſi dicamus quod humilitas aſcenſionem operetur,quæ
B ad ima ſemper deſcendit, etenim aqua ſemper veluti repens, & adhærens,aſcendit,attamen non per ſe erigitur, nec ipſa ſine adminiculo ſurſum fertur, alteri innixa fluit, & quę ex natura ſua deſcendit,beneficio artis, & alterius iuuamine aſcendit, qua ratione *Fulgen. epiſt. 6. ad Theodorum, de Conuerſione cap. 9.* dixit: Creſcat in te D Fulg. humilitas animi, quæ vera eſt, & integra ſublimitas Chriſtiani, & tanto magis in te
C cognoſces Dei gratiam creſcere, quanto magis tibi humilitatem cordis videris abundare. Et clarius *lib.de Prædeſtinat.Sanctor.* Eſt hoc proprium humilitatis, vt per eam fiat animus ſublimis, ſicut homo elatione humilis. Ideo *Bernard. ſerm. 13. in* D.Bern. *Cant.* per alluſionem ad ea verba Eccleſiaſt. 1. *Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant,* ita ait: Si copiæ aquarum ſecretis, ſubterraneiſque re- Eccl.1.
D curſibus inceſſanter æquora appetunt, vt inde rurſus ad vſus noſtros iugi,& infatigabili erumpant obſequio, cur non etiam ſpirituales riui, vt arua mentium rigare non deſinant, proprio fonte ſine fraude, & ſine intermiſſione redduntur? Ad locum vnde exeunt reuertantur flumina gratiarum vt iterum fluant, remittatur ad ſuum principium cæleſte profluuium, quo vberius terræ refundatur, qualiter inquis?
E qualiter dicit Apoſtolus, *in omnibus gratias agentes.* Similiaque dixit *epiſt.* 181. 1.ad Theſſ.5. Æquabo, inquit, beneficia votis, quæ factis non poſſum. Deſiderijs diues ſum, & certe verus beneficus amplius non requirit; danti itaque quicquam gratius ab accipiente rependi non poteſt, quam ſi gratum habuerit, quod gratis accepit.

Hoc ipſum notauit *Phile lib.de victimas offerentibus.* De altari, inquit, exteriori Philo. mandatum extat, ignis in altari ardebit per- Leuit.3.

 petuus.

petuus. Merito vt equidem arbitror, nam A quia perennes Dei gratiæ nec deficiunt, nec permiũtur, ſed interdiu, noctuque fruendas ſe præbent, nobis hominibus gratiarum actionem hæc ſacra flamma figurat, ſemper inſtaurandam ne quando extinguatur. Sed cur ignis gratiarum perpetuam actionem ſignificat? Credo equidem quia ſurſum ſemper fertur, & quaſi euolare in ſupremam regionem videtur. Qua de cauſa, & igni alas tribuit Scriptura ſacra Cant. 8. Itidem & B gratiarum actio ſurſum fertur, & veluti actum lumen ad Patrem luminum aſcendit, a quo recognita, & perfecta dona deſcendebant.

D. Amb. Geneſ. 8.

Neque vero fuit neceſſe Iacobo expreſſe gratiarum actionem inculcare, quam ex hoc loco colligit Anſelmus, imo ſatis fuit diuina beneficia ſimpliciter nobis proponere, illa enim per ſe commendantur, & gratum animum expoſcunt; quod optimè notauit C *Ambroſ. lib. de Noe & Arca cap. 22.* cum ponderat egreſſum Noë ex arca, poſtquam ſe incolumem, & ſaluum à communi, & vniuerſali ſtrage vidit, altare erexiſſe, & ſacrificando Deo egiſſe gratias pro tanto beneficio, quin Deus illi talem oblationem præcepiſſet. Iuſtus, inquit Ambroſ. intellexit eam veram gratiarum actionem eſſe, quæ non iuberetur, ſed deferretur, qui autem debitum gratiæ, vt à ſe exigatur ex- D pectat, ingratus eſt. Ideo etiam ſatis exiſtimauit Iacobus diuina beneficia nobis proponere, & eorundem principium, & originem Deum oſtendere, vt inde nobis eorum recognitionem, & gratitudinem præceptam eſſe intelligeremus.

1. Cor. 12.

Qua in re illud obſeruandum velim, gratiarum actionem, non ſolum recognitionem diuinorum beneficiorum eſſe, ſed in- E ſuper eorumdem teſtem. Cum enim neque poſſimus dicere, Domine Ieſu, aliumve actum ſupernaturalem elicere niſi diuinitus adiuti, neque etiam poterimus Deo ob ſupernaturalia bona gratias rependere, niſi etiam eiuſdem beneficio: quod (vt ſanctos Patres omittam, qui multi pro hac re ſunt) notauit *Philo lib. quod Deus ſit immutab.* cum ait: Cui gratia debetur, niſi Deo? aut quomodo ei referetur, niſi per hæc ipſa quæ accepimus? & ita dum gratias referimus, denuo gratiam accipimus: eſtque gratitudo teſtis vbi veritas luminum deſuper datorum relucet. Ideoque lumen plerumque è cœlo miſſum eſt ſuper gratiarum actiones, ſicut patet in ſacrificio Abelis. Vbi enim nos habemus, *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.* Theodotion vertit. *Inflammauit Dominus ſuper Abel*, & vt placet *Hieron. in tradit. hebr. in Geneſ.* inflammauit etiam ſuper ſacrificium *a* Abraham, ſuper *b* Aaronis, *c* Gedeonis, *d* Dauidis, *e* Salomonis, & *f* Heliæ.

Geneſ. 4.
D. Hier.
a Gen. 15.
b Leuit. 9.
c Iud. 6.
d 1. Par. 21.
e 2. Par. 7.
f 3. Reg. 18.

§. II.

Deus author omnium bonorum.

OStendit deinde omne datum, & beneficium à Deo in nos prouenire, & deſcendere, ſi enim vel etiam mala pœnæ, & labores à Deo etiam ſunt, quanto magis & bona erunt? Vnde *Aug. epiſt. 87.* ait. Quid ergo non miſericorditer præſtatur hominibus à Deo, à quo etiam tribulatio beneficium eſt? Nam res proſpera donum eſt conſolantis, res autem aduerſa donum eſt admonentis Dei. In quo ſenſu facilè intelligitur id, quod Chriſtus Dominus Pilato dixit. *Non haberes in me poteſtatem vllam, niſi tibi deſuper datum eſſet:* vbi fatetur poteſtatem ſibi pœnas infligendi veluti datũ optimum deſurſum in eum deſcendiſſe, ideo ait, *niſi tibi deſuper datum eſſet:* & ſimili loquendi modo dixit Paulus. *Vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolum vt in eum credatis, ſed etiam vt pro ipſo patiamini.*

D. Aug.
Ioan. 19.
Philip. 1.

Dicuntur vero dona Dei perfecta, quia in nullo nobis deeſt, imo iuxta noſtram indigentiam occurrit, & ad menſuram quidquid deficiat perficit. Vnde Iob. c. 10. *Vitam & miſericordiam tribuiſti mihi*, vel vt in hebræo eſt, *feciſti, & concinnaſti vitam, & miſericordiam mecum.* i. ad menſuram mei, id quod neceſſarium erat conceſſiſti, quod expreſſerunt magis ſeptuaginta Interpretes dicentes, vitam, & miſericordiam diſpoſuiſti apud me. i. debito loco, & ordine, & tempore beneficia tuæ miſericordiæ contuliſti. Nec eſt fas, inquit *Philo lib. de Sacrif. Abel. & Cain.* vt ille quidquam imperfectum largiatur. Itaque integra abſolutaque ſunt

Deus nobis nunquam deeſt.
Iob 10.

Digitized by Google

D.Bern. ſunt dona ingeniti omnia.& *Ber. ſer.* 17. *in Cant.* oſtendens quomodo Deus ſeſe nobis benefaciendo accōmodet, ait Ducit nos & reducit de claritate in claritatem, tanquam Domini ſpiritus, quandoque rapiens ad ſe in lumine ſuo, quandoque contemperans, & illuminans tenebras noſtras, vt ſiue ſupra nos, ſiue apud nos ſemper in luce, ſemper vt filij lucis ambulemus.

Loco etiam dat, qui etiam ad nos per beneficia de ſurſum deſcendit, nec mirum quia nos non poteramus aſcendere, neque vero mirum eſt ſi deſcendant beneficia, cum & ipſe etiam ad nos deſcenderit ſicut D.Aug. notauit *Aug. ferm* 127. *de tempore* dicens Ex eo quod homo non poterat aſcendere dignatus ad hominem deſcendere.

Tempore etiam dat, quo perfectiora ſint Dei dona, & optima eius data. quod D.Ambr. Pſal. 1. notauit *Ambroſ. in Pſalm.* 1. vbi de Chriſto intelligit illud Pſalm. *Quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.* Si lignum, ait, eſt ſapientiæ, cur in tempore dabit, & non ſemper fructum dare, ſed quia ſapientia eſt, debet ſapienter dare, diſpenſare prudenter. Nouit ſapientia, quibus, quando dare debeat, quæ nec folium amittit ligni ſui: Iam vero ea dona, quæ opportuno tempore obueniunt, & optima, & perfecta ſunt.

Fieri denique non poteſt quin dona Dei & optima, & perfecta ſint cum ipſe donando ſe perfectiſſimum, & optimum oſtendat. Aduertit hoc *Tertull.* 2. *contra Mar*-Tertull. Geneſ. 1. *cion. c.* 4. in eo quod Gen. 1. dicitur Deum benedixiſſe ea, quæ iam creauerat, ſic & benedicebat, ait *Tertull.* qui benefaciebat, vt tibi totus commendaretur bonus, & dicere, & facere. Pro qua re videndus eſt D.Chryſ. *Chryſoſt. hom.* 30. *quod nemo leditur, niſi à ſeipſo.* vbi oſtendit beneficia diuina eſſe literas, quæ deleri nunquam poſſunt, & in quibus relucet diuina bonitas.

Meminerimus tandem, *Omne datum optimum à Patre luminum* deſcendere, vt ignem inferni nobis proponamus ſi vel in tanto beneficiorum lumine ſuper vos vbique deſcendere, cæcutientes prolabamur, vel in tanta luce perfecta dona non Prouer. 24. agnouerimus *In die ſepties cadit iuſtus,* *& ſepties reſurgit*, ſi tamen cadat in die, D.Bern. vt aduertit *Bern. ferm.* 17. *in Cant.* vt ſe

A cadere videat, & cecidiſſe ſciat, & reſurgere cupiat, & requirat manum adiuuantis, miſere enim cadit, qui in die, & inter tot lumina cadens, nec caſum videt, nec per humilitatem ſaltem reſurgere nititur: habet enim humilitas, Deo adiuuante, ſuos, per quos aſcendat, gradus, iuxta illud, quod dixit Dauid: *Aſcenſiones in corde ſuo* Pſal. 83. *diſpoſuit*, vbi habetur Hebr. *Semitas altas in corde ſuo.* Vnde *D. Auguſt.* 14. *de ci-* D.Aug. B *uitate cap.* 14. Eſt aliquid humilitatis miro modo quod ſurſum faciat cor. & in *Pſal.* 37. Si fueris humilis, erigeris. Ideoque *Chryſoſt. hom.* 66. *in Matth.* ait: Attende, D.Chryſ. & videbis nihil eſſe humilitate altius, quia depreſſam animam eleuat; quod vt fiat quam citiſſime aduertendum eſt id, quod notauit idem *Chryſoſt. hom* 1. *in Act. Apoſt.* vbi quærit, Cur Spiritus ſanctus, qui donum eſt, & principium omnium donorum cum Patre, & Filio, diffuſus fuerit C in Apoſtolos in igne præmiſſoque turbine: & reſpondet, id fuiſſe ad commonefaciendum, ſcilicet, iudicium: Cum enim donum accipimus, iam inſtat iudicij, atque examinationis tempus. Beneficus enim Dominus qui dat omnibus affluenter, etiam iuſtiſſimus eſt exactor, vt rationē ponat cum ſeruis ſuis, & expoſcat de luminibus nobis collatis, qui ideo pater luminum dicitur. quod ipſum notauit *Clem. Alexan. orat. ad* D.Clem. Alexan. D *Gent.* vbi ait: Si obedieris, lucem, ſi non obedieris, ignem.

TEXTVS.

Volūtariè enim genuit nos Num. 18. verbo veritatis, vt ſimus E initium aliquod creaturæ eius.

EXPOSITIO LITERALIS.

HIERON. *lib.* 1. *cont. Iouinia. & Caiet.* hic legunt, *volens, Oecum. & Vatabl. deſtinata voluntate.* Alij vero *gratuita beneuolentia.* Græcè βέλησις, id eſt, *voluntate*, quæ omnia oſtendunt Deum nos

nos penitus liberè nullo coactum noſtrorum operum merito, aut vlla neceſſitate obſtrictum, ſed ſuæ beneficio voluntatis nos genuiſſe, ſeu progenuiſſe vt alij legunt.

Et poteſt in primis referri ad beneficium creationis, quo nos cum nihil prorſus eſſemus ſponte condidit, rationis; gratiæ, & gloriæ capaces, idque per verbum ſuum. i. conſubſtantialem filium, quem natura, intellectus actu vnicum genuit: Nam, *per ipſum omnia facta ſunt, ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia*: Creatio namque multoties generationis nomine venit intelligenda. Vnde Gen. 2. *hæ ſunt generationes*. i. Creationes, *cæli, & terræ in die quando creata ſunt*. & Deut. 32. *Deum qui genuit dereliquiſti*. Ideoque Deus, Pater in ſcriptura ratione creationis nominatur, quod notauit *Hierony. ad Epheſ. 3.* Sicut ſolus bonus dicitur, ita & ſolus Pater, quia creator eſt omnium. quæ eſt ratio quare Adam ratione creationis filius Dei appelletur. & Paulus dixit. *Vnus Deus, & Pater omnium*, Vbi *Hierony.* qui author eſt omnium. & Salomon. *Flagellat omnem filium quem recipit*: quam expoſitionem tenet *Oecum.* primo loco ponit *Feuard probat Athan. ſerm. 4. cont. Arrian. & Ber.* eam ex parte probare videtur ſerm. 16. in Cant. vbi exponens præſentem locum ait. Deum cogita factorem tuum, cogita patrem.

Ioan. 1.
Rom. 11.
Geneſ. 2.
Deut. 32.
Luc. 3. ad Epheſ. 4.
D. Hier.
Sap. 11.
Oecum.
D. Athan.
D. Bern.

Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio.

Secundo poſſunt hæc verba referri ad regenerationem ſpiritualem, quæ fit in baptiſmo, in quo accedente verbo per Chriſtum præſcripto ad aquæ elementum fit Sacramentum, quo renaſcimur, & renouamur in filios adoptionis, quam regenerationis neceſſitatem aſſeruit Chriſtus cum dixit. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non poteſt videre regnum Dei*, Paulus dixit. *Chriſtum Eccleſiã ſuam mundare lauacro aquæ in verbo vitæ*: iterumque dixit, *nos ſaluos fieri per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus Sancti*. Ita Beda, & alij, de qua generatione videndus *Cyrill. lib 9. in Ioan. cap. 58. Aug. ſerm. 51. de verb. Domini. Et lib 2. de Conſenſu Euang. c. 3. & cont. Secundinum. c. 5. & in Pſalm. 49.* In hac ergo generatione, à qua vicem dicitur ſubire matris, verba autem ſacramentalia Patris. Ideoque *Dioniſ. de cæleſt. Hie-*

Ioan. 3.
Epheſ. 5. ad Tit. 3.
Beda.
D. Cyrill.
D. Auguſt.
D. Dioniſ.

A *rarch.* vocat Baptiſterium matrem adoptionis.

Tertio, referuntur hæc verba ad regenerationem ſpiritualem, quæ fit verbo veritatis, ſeu verbo veraci, quod eſt Euangelium, ratione cuius *dedit poteſtatem filios Dei fieri*. Vel verbo veritatis, id eſt, Ieſu Chriſti doctrina, qua Deo, vitæq; cæleſti progignimur, quam expoſitionem probat *D. Thom. Carthuſ. Lyran.* Interlineal. gloſ. & recentiores hoc loco. Genuit igitur, nos, ait, *D. Tho.* B cum prædicta gloſſa, in filios gratiæ, qui prius eramus filij iræ verbo Euãgelij Chriſti, qui *veritas eſt*, verbo, inquam, tanquam ſemine ſpirituali, quia *ſemen eſt verbum Dei*. Ideoque Paulus. *In Chriſto Ieſu per Euangelium, ego vos genui, & Chryſoſt. homil. in Pſal. 9.* Vos germen Eccleſiæ, qui eſtis vno verbi ſemine concepti, agnoſcite qui cantatis, &c. Eandem expoſitionẽ probat *Fulgent. reſponſione ad 3. obiectionem* C *Arrian.* vbi ex hoc loco, & alijs recte contendit, homines iuſtificatos appellari nouas creaturas, & nouos homines, inſuperque probat verba creandi, & generandi frequenter ſignificare illam ſanctificationem, & renouationem, qua per Chriſti verba, & doctrinam renouamur. Quam etiam expoſitionem probat *Bernar. ſerm. 2. ad Fratres.* Eamque tandem confirmat *Auguſt. lib cont.* D *Adimantum cap. 5.* vbi ait: Natura dicitur quiſpiam filius eius, à quo genitus, doctrina illius, à quo edoctus. Sic Paulus: Diſcipulos filios vocat: *filioli mei, quos iterum parturio*.

Ioan. 1.
Th. Carthuſ.
Lyr.
Ioan. 14.
Luc. 8.
1. Cor. 4.
D. Chryſ.
D. Fulg.
D. Bern.
Ad Gal. 4.

Licet autem accommodata ſit verbis Apoſtoli ſuperior expoſitio, cum negandum non ſit, Baptiſmum eſſe veram, & primam generationem ſpiritualem, tamen hæc vltima accommodatior videtur, cum ſequentia E verba indicent perfectionem ſpiritualem, quam Chriſti doctrina attulit. Deinde quia veritas proprius refertur ad veram doctrinam, & prædicationem, fauetque verſio Vatabli, quæ habet. Progenuit nos ſermone veritatis, & licet hæc vox, ſermo, rem non conficiat, ex parte tamen oſtendit. Ideoque *Bern.* loco citato ait: Gratias ei, qui regenerauit nos etiam hac vice in ſpem vitæ, voluntariè enim nunc propriè genuit vos, verbo vtique veritatis: nam quod prius vos genuit

genuit ſacramento equidem pietatis, etſi voluntarium generanti, genitis tamen voluntarium eſſe non potuit, in quibus adhuc nullus voluntatis vſus, nullum rationis exercitium fuit; nunc demum voluntaria generatio, qua ſcilicet voluntarie accipimus verbum Dei in corde, eidemque Deo fauente libere aſſentimur, & obedimus.

Vt ſimus initium aliquod creaturæ eius. Syriacè habetur, *Vt ſimus primitiæ rerum ab eo conditarum.* quod etiam habet Vatabl. Græcè vero: *vt principatum obtineamus inter creaturas eius:* Etenim per hanc genituram ratione adoptionis principatum habemus, & ſumus primitiæ creaturarum, ſicut notauit *Auguſt. in Pſal.* 59. *D.Aug.*

Vel etiam poſſunt referri hæc verba ad Apoſtolos, qui conſtituti ſunt Principes, ſeu principatum gratię obtinentes, vt per illos cæteri homines ad Chriſti fidem peruenirent: plerumque enim, nomine creaturæ Dei in Scriptura, præſertimque in nouo Teſtamento ſignificatur homo, non qualis eſſet natura ſua, ſi ita crearetur, nec qualis per peccatum redditus eſt, ſed qualis renouatus per Chriſti gratiam, hic igitur gratia renouatus dicitur noua creatura, nouuſque homo. Imo ſi proprie loquendum eſt, ipſa reparatio, & renouatio dicitur noua, aut creatura Dei, indeque more hebræorum creatura ponitur pro re creata, id eſt, pro homine reparato per gratiam. Vnde Paulus. *Si qua ergo in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt, facta ſunt omnia noua:* & alibi: *In Chriſto enim Ieſu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatura:* & iterum: *Induite nouum hominē, qui ſecundum Deum creatus eſt:* Denique: *expoliantes vos veterem hominem, induentes nouum, qui renouatur in agnitionem Dei.*

2.Cor.5. *Galat.6.* *Epheſ.2.* *Coloſſ.3.*

Licet enim gratia ſecundum communem Theologorum ſententiam non creetur, vt patet ex *D.Thom.1.2.q.112.art.1.* & clarius. *qu.110.art.2. ad 3.* Ipſe tamen D.Thom. dicit hominem ſecundum gratiam creari. Ratio ipſius eſt. quia ex nullis meritis ſuis gratiam recipit, & ita appellatur creatio moralis, ſicut & creatio Phyſica nullum præſupponit ſubiectum. Hoc ipſum probat *Baſil. hom. quod Deus non eſt author malorum,* vbi creaturæ, & creationis nomen pro re- *D.Thom.* *D.Baſil.*

A nouatione vſurpari oſtendit. In hoc igitur ſenſu videtur interpretandus præſens locus; quaſi dixerit. Ideo nos genuit ſpiritualiter, & ad ſe vocauit doctrina ſua Chriſtus filius Dei, vt à nobis procederet initium Sanctitatis, & reparationis humanæ, & à nobis, qui caput ſumus (ſic enim *D.Tho* interpretatur initium) deriuat doctrina, & prædicatio in cęteros fideles, qui Deo debent renaſci & qui primitias huius renouationis habemus, B reformationis ſimus initium.

Ex qua expoſitione iam elicitur totius ſententiæ verus, & germanus ſenſus, & cohęrentia cum ſuperioribus. Eſt enim ſenſus. Tantum abeſt, vt Deus ſit author, ſeu intentator peccati, quod potius eſt fons, & principium illuminationis ſpiritualis, ab hoc enim fonte dimanant omnia bona, non naturalia ſolum, ſed ſupernaturalia, ab hoc lumine omnes ſupernæ illuſtrationes, abſ-C que vllo defectu, ſeu diminutione, idque non neceſſariò, & naturaliter, ſed libere, & ex electione voluntatis ſuę, qua ratione nos vocauit, & regenerauit, & primitias ſpiritus conceſſit, vt ex nobis creatura, & renouatio ſpiritualis initium ſumeret, cuius nos Principes eſſe voluit.

§ I.

D *Si Deus nos genuit, ipſum vt Patrem debemus revereri, & vt filij eius piè, & iuſtè viuere.*

SEd quia tres illas generationes, quæ in duas coincidunt, quibus Deus nos liberè genuit, propoſuimus, qualiter inter ſe cohęreant, videamus. Prima igitur generatio fuit E creationis. Secūda regenerationis. In prima, inquit *Bern. de dilig. Deo,* me mihi dedit, in ſecunda, ſe, & vbi ſe dedit, me mihi reddidit, datus ergo, & redditus me pro me debeo, & bis debeo. Quibus habet ſimilia *Euſeb. Emiſ. ho.6 in Paſcha,* vbi ait: Magnum quidem mihi eſt de Deo, quod eſſe me ſentio opere ſuum, ſed multo plus quod tranſiiſſe ipſum video in pretium meum, quandoquidem tam pretioſo munere ipſa redemptio agitur, vt homo Deum valere videatur.

Generationes tres quibus Deus nos generat. *D.Bern.* *Euſeb.*

Illud autem aduertendum eſt. Primam ge- A
nerationem pignus fuiſſe ſecundæ, ſicut
Tertull. eam vocauit *Tertull. lib. de Reſur. carn. c. 6.*
vbi agens de primi hominis creatione ait:
Recogita totum illi Deum occupatum, ac
dedicatum, manu, ſenſu, opere, conſilio, ſa-
pientia, prouidentia, & ipſa imprimis affe-
ctione, quæ lineamenta ducebat, quodcum-
que enim limus exprimebatur, Chriſtus co-
gitabatur homo futurus, quod & limus, &
caro. Limus ille iam tunc imaginem induens
Chriſti futuri in carne, non tantũ Dei opus B
erat, ſed & pignus. Inſuper etiam videmus,
quod dum veluti pater, ex præcordijs ani-
mam in faciem plaſmati hominis inſpirat,
iam tunc quodammodo pollicebatur, ſe
vitam, & animam expoſiturum pro ſecun-
da creatione ac generatione filiorum, quo
eorum ſemen longæuum videret. Et ideo
fortaſſe hominem de luto produxit, fragi-
lemque naturam conceſſit, vt inde videretur C
quodámodo obligari ad ipſum reparandum,
& reficiendum ſi cecidiſſet. In hoc etiam
D. Ambroſ. ſenſu interpretatur *Ambroſ.* illud, quod dici-
Geneſ. 2. tur Geneſ. 2. *Requieuit Deus ab omni opere
quod patrarat.* Sic enim ait: *c. vlt. lib. 6. Ex-
amer.* Gratias ago Domino Deo noſtro, qui
huiuſmodi opus fecit, in quo requieſceret.
Fecit cœlum, & non lego quod requieuerit,
fecit ſolem, lunam, & ſtellas, nec ibi lego
quod requieuerit, ſed lego quod fecerit ho-
minem, & tunc requieuit, habens cui pec- D
cata dimitteret, aut forte tunc iam Domini-
cæ paſſionis præceſſit myſterium, quo re-
uelatum eſt, quia requieſceret Chriſtus in
homine, qui requiem ſibi prædeſtinabat in
corpore pro hominis redemptione.

Ea igitur requies quam in prima genera-
tione Deus habuit, ſecundæ generationis
fuit præludium, qua ipſe dum in ſepulchro
requieuit, redemptos propria morte gene-
rauit; vtramque generationem veluti con- E
nexam voluit, quo magis ſibi dupliciter ge-
nitos filios amore deuinctos haberet, & in
noſtris iniquitatibus diſſoluendis, ac ab-
ſtergendis confidentiam gigneret: dum ſci-
licet meminerimus duplici titulo Patrem
habere Deum. Et ideo *D. Bern. ſerm. 16. in*
D. Bern. *Cant.* dum præſentem locum Iacobi pertra-
ctat, ait: Deum cogita factorem tuum, cogita
benefactorem, cogita Patrem, cogita Do-
minum, ad omnia reus explange, per ſingu-
la, ad primum, & vltimum reſpondeat timor
tuus, ad duo media pudor: Pater ſanè non
metuitur; cum pater ſit, Patris enim eſt mi-
ſereri ſemper, & parcere, & ſi percutit, vir-
ga non baculo percutit, & cùm percuſſerit,
ſanat; paterna vox eſt. *Percutiam, & ego ſa-* Deut. 32.
nabo: at vero cogitantem quod Patrem of-
fenderim eſt certè quod pudeat, & ſi non
quod terreat: Voluntariè genuit me verbo
veritatis, non ſtimulo carnalis cupiditatis
excuſſit, quemadmodum genitor carnis
meæ; deinde, etiam non pepercit vnigenito
pro ſic genito: ita ipſe quidem Patrem ſe
exhibuit mihi, ſed non ego me illi viciſſim
filium, quanam fronte attollo iam oculos
ad vultum patris tam boni, tam malus fi-
lius? Pudet indigna geſſiſſe genere meo,
Confundor, confundor audire id, ſi Pater,
vbi eſt honor meus? & *Auguſt. ſerm. 5. de* Malach. 1.
verb. Domini. Fratres adeo mali, bonum D. Aug.
patrem habemus, ne ſemper mali rema-
neamus.

Si quis vero inquirat, cur Deus, & crea- *Deus volens*
tionem, & redemptionem voluerit in *vocari pater*
Scriptura ſancta generationem appellari, au- *ſuum in nos*
diat *D. Chryſoſt. hom. 10. in epiſt. ad Roman.* *amorem*
ſic dicentem. Non ita gaudet vocari Domi- *oſtendit.*
nus, vt Pater, neque ſic amat habere ſer- D. Chryſ.
uum, vt filium, magis enim hoc, quam illud
quærit. Propterea quippe fecit quicquid vn-
quam fecit, & vnigenito etiam filio non
pepercit, quatenus ius adoptiuorum adipiſ-
ceremur, ipſumque non ſolũ vt Dominum,
ſed vt Patrem quoque diligeremus. Affectus
vero iſte, quo valde cupit à nobis amari,
aliunde non eſt, quam ex eo quod ipſe prior
nos vehementer diligit.

Vt ergo oſtenderet quantum homines
diligeret, quantique eoſdem faceret, gene-
rationẽ appellari voluit ipſam creationem,
& redemptionem, quo ſe nobis Patrem in-
culcaret, cuius amor indefectibilis eſt. quæ
fuit ratio cur Moyſes dixit Deo. *Nunquid* Num. 11.
*ego concepi omnem hanc multitudinem, vel
genui eam, vt dicas mihi. Porta eos in ſinu
tuo.* Vbi fatetur talem amoris oſtenſionem,
& tantam curam ac diligentiam in ſolis pa-
rentibus reperiri, qui tam affectuosè filios
diligunt. Et quãdo Dauid filium fratricidam
iure perſequutus eſt, dixit Scriptura. *Ceſſa-* 2. Reg. 13.
uit

uit Rex perſequi Abſalon, eo quod conſolatus eſſet ſuper Ammon interitu, vbi Brixianus legit. *Deſiderium inerat Dauid, vt egrederetur ad Abſalon.* Paternus enim amor vindictam ſumens de Dauide perſequente filium, ipſum cogebat, vt veluti è ſe egrediens parentis cor inobedientem filium quæreret, & reduceret. *Geneſ. 33.* Probat tandem id, quod dicimus difficilis locus Gen. 33. vbi de Iacob dicitur. *Emit partē agri à filijs Hemor patris Sichem centum agnis*, cum tamen nullum alium filiū conſtet habuiſſe Regem Hemor præter infelicē Sichem, vnde difficultas tollitur, ſi nomine filiorū Hemor, eius ſubditi intelligantur. Quo ſenſu etiam Macrobius ait, Dominos à Romanis Patresfamilias vocatos, vt ſeruos quaſi filios tractarēt. Et quia Hemor ſubditos ſumma beneuolentia gubernabat, vt eandem nobis oſtenderet, Scriptura ipſum dixit Patrem eorum. Sic & Iacobus; vt in notitiam diuinæ erga nos dilectionis deueniamus, dixit nos ab eodem progenitos.

Epheſ. 5. Et hanc dilectionem Patris Dei nobis imitandā proponit Paulus, cum dixit: *Eſtote imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi.* vbi *D.Chryſ.* *Chryſoſt. hom.* 17. Non ſimpliciter, inquit, dixit vt Deum imitemur, ſed vult, vt in quibus nobis bene fit, paterna inuicem viſcera alius in alium habeamus. *2.Cor. 5.* Et ideo Paulus: *Charitas Dei vrget nos.* Videtur enim nobis vim inferre, vt fratres inuicem diligamus, quandoquidem filij ſumus vnius, ac Summi parentis, qui nos voluntarie, & ſumme dilexit, poſtquam vt ſeruos produxerat verus Dominus. *Tertull.* Hinc eſt quod *Tert. lib. de Reſurr. carn.* de homine quaſi filio Dei loquitur, vt filium Dei hominem ferè deſcribit, dicens: Diligit carnem, vt ſibi proximam manuum ſuarum operam, ingenij ſui curam, afflatus ſui vaginam, molitionis ſuæ reginam, liberalitatis ſuæ hæredem, Chriſti ſui ſororem, etſi infirmam, ſed virtus in infirmitate perficitur, etſi imbecillam, ſed medicum non deſiderant niſi malè habentes.

Huius autem generationis originem, & principium oſtendit ortum habere à voluntate nos iamdiu diligente, ideoque dixit, & voluntariè genuit nos. Vnde merito *D.Chryſ.* *Chryſoſt. homil. 17. in cap. 5. ad Epheſ.* ait:

A Amator eſto dilectionis, per ipſam ſaluatus es, per ipſam Filius Dei factus es. Et idem *Chryſoſt. Pſal.* 118. Quid autem, inquit, diligendum diligitur, ſi ipſa dilectio non diligitur? *Et Nazianz. in Tragœdia; Chriſtus patiens.* *D.Nazianz.* alloquitur Chriſtum dicendo: Beneuolentia Patris te occidit, quę alijs eſt ſalus. Rationes vero ob quas ipſa dilectio diligenda eſt, affert *Fulgen. epiſt.* 5. *D. Fulg.*

B Illud tamen hac in re notandum cenſeo, quod cum Deus nos in eſſe ſpirituali produxerit libere, & ex ſola dilectione, loquitur de eadem generatione, & de bonis per eandem collatis quaſi naturaliter, & ſine libertate ea contulerit ad eum modum, quo ipſe naturaliter, & neceſſario generat filium, ſeu producit Verbum: & in vniuerſum generatio opus naturæ eſt, & nullatenus ad voluntatem pertinet, vt ſignificet noſtri dilectionem quantumuis liberam C Deo veluti innatam, & eundem in hominibus ſic genitis complacere. Neque vero hoc mihi tam mirum videtur, quando hominum amor eundem Deum factum hominem, hominis filium fecit. Genuit igitur nos voluntarie, qui hominis genitus per ſummum voluntatis affectum appellatur, & licet huiuſmodi nomenclatura alijs rationibus innitatur, quæ ad rem noſtram non faciunt, illa modo placeat, quæ aſſe- D rit Deum hominem, ideo ſe filium hominis appellaſſe, quo denotaret triumphum de aſſerto in libertatem homine, quo pacto ſe duces Romani Prouinciarum ſubiugatarum nominibus cohoneſtabant, & Apoſtolus ex Saulo Paulum ob Sergium Paulum Proconſulem redactum in prouinciam Chriſti appellari voluit. *Act. 13.* Sicut placet *Auguſtino 8. confeſſ. cap.* 4. & alijs. *D.Auguſt.* Vnde E *Pet. Chryſolog. ſerm.* 70. *D. Chryſol.* Homo, inquit, redi ad Deum ſic amatus à Deo, & ad illius gloriam da totum te; qui ſe totum propter te ad ſuam deduxit iniuriam, & voca patrem fidens, quem tanto amore tuum probas, ſentis, intelligis eſſe genitorem. Se igitur appellat patrem, dum nos voluntarie in ſpiritualem vitam generat, & ſe filium hominis vocat, dum humanum genus regeneratum, & à Dæmone vendicatum videt. Vnde iam concludit *D. Anſelm. lib. de Menſuratione Crucis* §. 4. ſic *D. Anſelm.*

Digitized by Google

totum cor noſtrum tuo debemus amori, A
vt quicquid de eo alteri damus tibi ſubtrahamus.

§. II.

Quales debeant eſſe viri Eccleſiaſtici, Sacerdotes, ac Religioſi.

Beda. Carthuſ. VErum venerabilis **Beda** hoc loco, B quem ſequitur *Carthuſian.* ad illa verba. Vt *ſimus initium aliquod creaturæ eius.* Quidam, inquit, ita tranſtulit. *Volens genuit nos, vt ſimus primitiæ creaturarum eius,* id eſt, vt cæteris, quas cernimus, creaturis ſimus meliores. Primitias namque frugum, vel animantium domino conſecrare lex præcepit, tanquam præcipuas & meliores.

Exod. 22. 23. 25. 35. Primitias autem auri, & argenti ad opus tabernaculi iuſſit conferri, id eſt, optima quæque in metallis. & de antiquo Dei po- C pulo dixit Hierem. *Sanctus Iſrael Domino*

Ierem. 2. D. Hier. primitiæ frugum eius. vbi *Hieronym.* oſtendit populum de gentibus electum, & congregatum eſſe, & Vatabl. vertit ſacroſanctus erat Iſrael Domino, & frugum eius primitiæ: quod magis explicans ait: tanquam res Deo dicata, quæ pollui non debet. Cui ſenſui poſſumus adaptare illam expoſitionem *Caietani* in qua ipſe ſingularis eſt. Ea namque verba: *Voluntariè genuit nos ver-* D *bo veritatis.* ſic ipſe explicat. Verbo veritatis datiui caſus eſt, explicans ad quid genitl ſimus. Secundum eſſe gratiæ non ſumus progeniti ad fabellas, ſed ad ſermonem veritatis, vt ſimus quædam primitiæ, & quemadmodum primitię offerebantur Deo, ſic nos offeramur tanquam primitiæ omnium creaturarum.

Vnde colligimus omnes viros Apoſtolicos, & Eccleſiaſticos primitias Deo debere eſſe, totoſque Deo dicatos, & à terre- E nis abdicatos, quod mihi probat ſingularis locus Exodi, vbi de hominibus Deo con-

Cap. 30. ſecrandis dicitur. *Facieſque vnctionis oleum compoſitum opere vnguentarij, Aaron, & filios eius vnges, ſanctificabiſque eos, vt Sacerdotio fungantur mihi,* & poſt hæc ſubdir. *Caro hominis non vngetur ex eo.* quomodo iſta cohæreant, non tam facile apparet. Præcipit enim vt vngatur Aaron, & filij eius, illicoque prohibet, ne hominis caro ex eo vngatur. Eaque videtur adæquata reſponſio, ſi intelligamus eos, quos ad tabernaculi cultum, & ſui obſequium Deus elegerat, non iam deinceps debere eſſe homines, hominumque more degere, ſed totos veluti cæleſtes humanam conditionem excedere, & ſuperare. quod notauit *Ambroſ.* D. Amb.
epiſt. 6. ad Irenæ. dum ponderat, cum ſegregaſſe Sacerdotes à populo. *Iuſſit*, inquit, *Deus Sacerdotes aſcendere ad montem populo deorſum ſtante, & Moyſem in nube* Exod. 24.
recepit, ſobriam à turbis dignitatem, ſeriam vitam, ſingulare pondus dignitas ſibi vendicat Sacerdotalis. Quomodo poteſt obſeruari à populo, qui nihil habet ſecretum à populo, diſpar à multitudine? quid enim in te miretur, ſi ſua in te recognoſcet, ſi nihil in te reſpiciat, quod vltra ſe inueniat, ſi quæ in ſe erubeſcit, in te quem reuerendum arbitratur offendat? Supergrediamur igitur plebeias opiniones, & ſtrata quædam gregalis conuerſationis. Ita Ambroſius.

Cui accedit *Dionyſius de Eccleſiaſt. Hierarch. ca.* 1. dicens. Vt enim qui Sacerdotium dixit, ſacrorum ſimul omnium vno vocabulo ſignificauit ordinem, ita & qui Sacerdotem, & Pontificem dixit, anguſtiorem, prorſuſque diuinum inſinuat virum, totius ſanctæ conſcientiæ peritiſſimum, in quo liquidò ac perſpicuè ſacratus omnis ordo ſuus, & perſpectus ſit, & poſſit agnoſci. Et cap. 3. loquens de lotione manuum Sacerdotis in ſacrificio ait: Ablutio illa non fit ad delendas corporis ſordes, quæ iam lotæ fuerunt, atque ideo abluuntur non manus, ſed ſolæ extremitates digitorum ad deſignandum leuiſſima eſſe tollenda, qua de re videndus *Clemens Rom.* 8. *conſtitut.* *cap.* 5. & *Cyrill. Cath.* 5. *myſt.* *D. Thom.* 3. *p.* D. Clem.
q. 83. *art.* 3. D. Cyrill.

Hoc ipſum oſtendit id quod quærit D. Thom.
Theodoret. quæſt. 23. in Num. Cur, ſcilicet, Theod.
cùm Maria & Aaron conuiciati fuerint Num. 12.
Moyſi, illa ſola pœnas luit, manente Aarone abſque lepra, reddenſque rationem ait. Quoniam leproſus ſecundum legem immundus eſſe videbatur, Aaron autem radix erat Sacerdotum, & origo, propterea ei Deus parem pœnam non inflixit, ſed per

per ſororem terruit. Ex qua Theodoreti ratione ea facilè colligitur, nihil, ſcilicet, immundum pati Deum in viris ſibi dicatis. Videnduſque hac de re idem *Theodoret. qu. 1. & qu. 3. in Leuit.* cum quærit quare victimam, quæ pro Sacerdote offertur, prorſus lex cremari præceperit? Reſpondetque, vt integritatem Sacerdotis demonſtraret, qui non aliquatenus, ſed totum planè ſe dedicauerit Deo vniuerſorum.

D.Cypr. Videnduſque etiam *Cyprian. de ſingularitate Clericorum*, cùm ait: Talis conuenit cura ſinceritatis ſacratis, qualia ſunt ſacra ipſa, quibus exhibent officia ſeruitutis, ne circa Dominum offendant ipſi quod tractant, aut circa populum incipiant impedire, quod prædicant.

Num. 35. Eſt optimus pro hac re locus in lib. *Num. cap.* 35. vbi diuinum oraculum dixit Moyſi: *Præcipe filijs Iſrael, vt dent Leuitis de poſſeſſionibus ſuis vrbes ad habitandum, & ſuburbana eorum.* Et inde eſt quod Sacerdotes in medijs Tribubus Iſrael habitabant, quare ſolas ciuitates eis conceſſerit, dixit *Oleaſt.* ibid. Sit ergo bone Sacerdos Deus tuus, ager tuus, vinea, & prædium tuum, quem ſumma diligentia colas, quando nihil terrenum eſt, vnde tam copioſos fructus colligere poſſis ſicut ab eo. Hæc certè ratio oſtendit, cur ſolas vrbes ad habitandum, non prædia, non vineas, aut oliueta conceſſerit. Sed adhuc inquirendum nobis reſtat, cur non in aliqua Tribu ciuitates Sacerdotibus aſſignauerit, ſed illos per omnes Tribus diſperſerit? cui quæſtioni reſpondet *Procop.* Diſpergit, inquit, Leuitas per omnes Tribus, vt ſanctitatis eorum excellentia ſanctos vbique vrbium incolas reddat. Talis namque debet eſſe Sacerdotum ſanctitas, vt ciues ſuos, & cohabitatores ſanctiores reddat, & puriores.

D.Athan. Facit etiam pro hac re *Athanaſ. lib. de Paſſione.* vbi infert virum Deo, ſicut primitias, dicatum, ſi quid ex ſe profanis vſibus accommodet, id Deo vſurpari. Illud, inquit, ſciendum, nec oportet ignorare, quod quæcumque promiſimus Deo, iam noſtra non ſunt, ſed in ære Dei ſunt adeo, vt ſi quid inde ſubtraxerimus, haudquaquam id facimus, veluti quæ noſtra ſunt vſurpantes, ſed vt quæ Dei ſunt ſacrilegio

A deprædantes. Nouum latrocinij genus nobis oſtendit Athanaſius, dum nec de noſtris, nobis aliquid licet vſurpare, id tamen poteſt explicari ſecundum phraſim *Nazianzeni orat.* 24. vbi Ananiam Saphiramque nouos appellat fures, dum abſconderunt pecuniam, quam de venditione agri acceperunt. Noua, inquit, haud dubie eſt propriarum rerum ſubreptio. Et *D. Bernard. de vita ſolitar. ad fratres de Monte Dei.* D. Nazianz. Actor. 5. D.Bern.

B Nolite negligere, nolite tardare, grandis vobis reſtat via, non ſolum vouiſtis omnem ſanctitatem, ſed omnis ſanctitatis perfectionē, & omnis conſummationis finem, non eſt veſtrum ſolum attendere quid præcipiat Deus, ſed quid velit, aliorum eſt Deo ſeruire, veſtrum adhærere.

Ad confirmandum præſens inſtitutum, facit id quod *Philo* notauit *lib. de Victimis,* cum ita habet: Nec myſterio caret, quod iubemur pedes victimarum abluere. Pedum Philo. Leuit. 1.
C lotio ſignificat non humi poſthac incedendum, ſed per æthera. Amans enim Deum anima, reuera in cœlum à terris emicat, ſumptiſque alis petit ſublimia, &c. Anima igitur quæ veluti primitiæ Deo offertur, à terra debet eleuari. Ideo enim, & oblationes in lege eleuabantur, ne iam aliquod cum terrenis habeant commercium, ſed tota ſurſum ferantur. Quod dixit *Theod. quæſt.* 1. *in Leuit.* dum meminit Abraha- Theod.
D mum in ſacrificio quod obtulit Geneſ. 15. Aues integras obtuliſſe cum tamen vaccam, capram, & arietem per medium diuiſiſſet, inſuper etiam legem, auium diuiſionem aliquam non præcepiſſe, ſed integras offerendas. Quemadmodum, inquit, Patriarcha volatilia non diuiſit, ita nec legiſlator ea iubet diuidi. Nam qui volant, Deum ex toto corde diligentes, non partiuntur animum, collocantes illum tum in terre- Geneſ. 15.
E nis, tum in cœleſtibus, ſed totum ſeorſum ferunt.

Ex quibus omnibus cōſtat, qua perfectione pollere debeat gens; quæ veluti primitiæ Deo dicata eſt, & qua ſanctitate cęteros debeant præcellere ij, quos ſibi Deus peculiari iure tanquam primitias vendicauit: Conſtat etiam quanto ſupplicio eoſdem debeat afficere, quando eos veluti vulgus viderit degentes, & carnaliter conuerſantes

Digitized by Google

quod notauit *Procopius* in Oza, qui admiſit vt arcam Domini non Sacerdotes, ſed bruta animalia deferrent: dicit Ozam ea re deceptum, quod Palæſtini hoc modo eam deducentes, nihil aduerſi paſſi fuerint, quæ etiam fuit ſententia *Theod.q.*20. Cæterum, inquit, conſiderandum erat illos, neque legem Domini nouiſſe, neque Sacerdotes Domini habuiſſe, vt ſit ſenſus: Non ſic irritat diuinam iuſtitiam, ſi ſæcularis, & ex vulgo aliquis Deum nõ tam reuereatur, aut diuina præcepta ſic ad amuſſim cuſtodiat, quam prouocat, ſi homo Dei, ſi vir Eccleſiaſticus aut Religioſus perfectiſſime non obſeruat, & quæ Deus iubet, & quæ vult. Cæteri vt Palæſtini Arcam Dei, ipſiuſque legem, vtcumque poſſunt deferre, at Sacerdotes humeris, manibus, animo, & religioſo inceſſu debent aſportare.

2. Reg. 6. Theod.

Et hæc eſt illa querimonia qua apud Ezechiel. 43. Deus conqueſtus eſt, ſimul & comminatus ſupplicium dicens: *Qui fabricati ſunt limen ſuum, iuxta limen meum, & poſtes ſuos iuxta poſtes meos, & polluerunt nomen ſanctum meum, propter quod conſumpſi eos in ira mea*: quem locum ſic exponit Hieron. *Vt ſciamus hoc dici de Eccleſia, iungitur, Et non polluent vltra domus Iſrael nomen ſanctum meum: quod propriè ad eos pertinet qui ſancta conuerſationis in Eccleſia commorantur. Audiant indignationem Domini commoueri, quando in conſecratis Deo locis indignus habitator eſt. Fabricati ſunt*, inquit, *limen ſuum iuxta limen meum, vt nihil intereſſet inter ſacrum, & profanum, & poſtes ſuos iuxta poſtes meos, vt vnus laicorum, & Sacerdotum eſſet introitus. Exiſtimo autem quod non polluat nomen Dei niſi ille, qui viſus eſt nomini eius credere, & ex illius cenſeri vocabulo.* Sic Hieronym. Oſtendit autem hic locus longè aliter debere ingredi Eccleſiam Sacerdotem, ac ſecularem, ſeu profanum, maximamque differentiam inter vtroſque eſſe conſiderandam, quæ niſi interueniat neceſſario, & infallibiliter adueniet indignatio Dei, quæ à ſolis iis, qui nomine Dei ſunt inſigniti, cultuique eius dicati prouocata cenſetur. Quod ſingulariter mihi videtur ſignificatum eſſe in eo loco Leuit. vbi ſic dicitur: *Homo qui maledixerit Deo ſuo, portabit*

Ezech. 43. D. Hier. Leuit. 24.

A *peccatum ſuum, & qui blaſphemauerit nomen Domini, morte morietur.* Vbi ſupplicia, quæ criminι correſpondent, oſtendunt quid interueniat inter vtrumque delictum, namque in eo, qui maledixerit Deo ſuo, apponitur pœna peccati venialis, in eo vero, qui blaſphemauerit nomen Domini, mors infligenda proponitur. Videamus igitur in quo differant hæc duo crimina. Maledicit Deum, ait Zichius relatus à Gloſſa, qui

B neſcienter blaſphemat, & peccatum recipit, id eſt pœnam peccati. Nomen vero nominat, qui in ſcientia blaſphemat, hoc autem facit, qui eius ſcientiam per ſpiritum acquiſiuit, non meretur ergo tam graue ſupplicium profanus vir, qui Dei notitiam non habet, ac Dei familiaris, & ſeruus, qui eum ex nomine nouit, qui eius verba profert, qui ſe Deo mancipauit, eiuſque appellationem habet, dum ſeruus Dei dicitur. Is e-

C nim iure morietur, ſi nomen Dei viuentis, & videntis irreuerenter proferat, & ideo hoc loco *Aquila* vertit. *Vir qui blaſphemauerit Deum ſuum*, eſt enim Deus veluti peculiaris eorum, qui illi miniſtrant, quique ſe Deo deuouêre. Is ergo ſi Deum offendat, grauiſſime punietur.

Hoc poteſt confirmari ex eo, quod notauit *Theodoret.q.*1. *in Leuit.* Similem, ſcilicet, hoſtiam iuſſiſſe Deum offerri pro vno Theod.

D peccato Sacerdotis; vitulum, ſcilicet, immaculatum, ac pro peccatis totius populi, vt ſe tam indicaret offenſum vnico Sacerdotis peccato, ac multis, & omnimodis vniuerſi populi delictis.

Eſt etiam pro hac re optimus locus apud Hierem. vbi dicitur: *Erant filij Iſrael, & filij Iuda iugiter facientes mala in oculis meis ab adoleſcentia ſua.* Vbi Septuaginta habent. *Erant ſoli peccantes in oculis Do-* Ierem. 32.

E *mini.* Quæ verſio difficilem reddit hunc locum, dum ſoli filij Iſrael dicuntur peccare, cum cæteræ gentes multipliciter Deum offendant. Vnde Hieron. ibi. Num & aliæ gentes eo tempore, quo Iſrael, Iudaque peccabant, malum non fecerunt? Et ſoluit difficultatem in hunc modum. Qui habet notitiam Dei, & recedit ab eo, ſolus peccat in oculis Dei, qui vero increduli permanſerint, quaſi illo non vidente, & negligente delinquunt. Vnde & Dauid ſanctus, qui D. Hier.

corruc-

Pſalm. 50. A corruerat in peccatum loquitur, *Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci.* Adeo igitur abominatur Deus peccata eorum, qui ſingularem Dei notitiam habent, & qui Deo approximant tanquam primitiæ, & ob id ab alijs ſegregati, dicuntur, vt ipſi ſoli peccare cenſeantur, quaſi ab alijs illatas offenſas non curet, nec videat, neque cenſeat puniendas. Tales nos voluit eſſe ſicut decet ſanctos, tam grauiter puniri voluit ſi delinquamus; audiamus ipſum, & confundamur B
Soph. c. 1. audientes. *Diſperdam nomina adituorum cum Sacerdotibus.* Vbi Septuaginta legunt, *Diſperdam nomina Sacerdotum cum ſacerdotibus.* Explicat vero
D. Hier. *D. Hier.* ibi quid ſit diſperdere nomina ſacerdotum, qui fruſtra, inquit, ſibi applaudunt in Epiſcopali nomine, & in presbyterij dignitate, & non in opere. Vnde ſignanter non ait, & opera ſacerdotum cum ſacerdotibus, ſed nomina,
C qui tantummodo falſa nomina præferunt dignitatum, & malis operibus ſua nomina deſtruunt. Et idem Hier. Soph. 3. Non dignitas, inquit, & nomina dignitatum, ſed opus dignitatis, & Principes, & Iudices, & Prophetas, & Sacerdotes ſaluare conſueuit.
1. Tim. 3. Et 1. Timoth. 3. ad ea verba. *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Videte inquit, quid dixerit *bonum opus*, & non dignitatem. Si autem deſpecto opere
D ſolam aſpexerit dignitatem, cito corruit turris in Siloa, & eccleſiæ Cedri fulmine feriuntur, & erecta ceruix frangitur, & Cygnus extento collo tam ſublimem ſe tendens, inter immundas volucres computatur. Quod etiam dixit *D. Greg. hom.* 17.
D. Greg. Luc. 10. cum ponderat ea verba Chriſti Domini: *Meſſis quidem multa, operarij autem pauci.* Ad meſſem, inquit, multam operarij pauci facti ſunt, quod ſine graui mœrore loqui
E non poſſumus. Ecce mundus ſacerdotibus plenus eſt, ſed tamen rarus inuenitur operator, quia officium quidem ſacerdotale ſuſcipimus, ſed opus officij non implemus.

Qui vero cum ſint primitiæ Dei ſeſe dedunt ſæculi negotijs, & voluptatibus videant, & caueant ne de eis poſſit dici, quod per ſummam humilitatem de ſe dixit *D.
D. Bern. Bernard. epiſt.* 249. tempus eſt vt non obliuiſcar mei, clamat ad vos mea monſtruoſa vita, mea ærumnoſa conſcientia, ego enim quædam Chymęra mei ſæculi, nec clericum gero, nec laicum, nam monachi iamdudum exui conuerſationem, non habitum. Vt ergo viri Eccleſiaſtici veras ſui muneris partes gerant, ſui nominis perfectioni reſpondeant, ſibi ſubditos recte inſtruant, dominoque ſuo, vt integri ſerui placeant, præ oculis ſemper habeant, eſſe primitias Dęo dicatas, omniumque creaturarum perfectiſſimos.

§ III.

Qualem honorem, & reuerentiam exigat ſumma dignitas Sacerdotalis.

OEcumen. hoc loco ſic exponit illud, *vt eſſemus primitiæ*, hoc eſt, inquit, *Occum.*
primi, & honoratiſſimi, quaſi Deus voluerit primitias ſuæ Eccleſiæ, Eccleſiaſticos, ſcilicet, viros, quales ſunt Sacerdotes, & Religioſi primis honoribus affici, & omni reuerentia coli. Quod etiam in veteris legis Sacerdotibus obſeruauit Hieron. ad Fabiolam. quatenus illis Deus præcepit. *Sacerdos ſuper cuius caput fuſum eſt vnctionis oleum,* *Num. 20.*
& cuius manus in ſacerdotio conſecratæ ſunt, caput ſuum non diſcooperiet. quod etiam Moyſes ex ore Domini dixerat Aaroni, & filijs eius, *Capita veſtra nolite nudare.* Eam *Num. 10.*
enim voluit eſſe Sacerdotum authoritatem, vt capita nullatenus diſcooperirent, quod proprium videtur Regum ac Principum. Et Deut. 17. Supremum cauſarum tribunal a- *Deut 17.*
pud Sacerdotes conſtituit, quorum iudicio ſtandum eſſe iuſſit, dicens: *Sequeris ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram, qui autem ſuperbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, ex decreto iudicis morte morietur homo ille.* Qua in re illos pares, vel ſuperiores Regibus cõſtituit, quatenus vltimum, & ſupremum iudicium, & tribunal, vnde non liceret appellare, apud Sacerdotes conſtituit.

Cautum equidem in lege veteri erat, ne *Num. 36.*
viri, aut fœminæ vnius tribus alteri tribui *Lex de mu-*
nuberent, quod præceptum (vt hoc obiter *lieribus cum*
aduertamus) intelligendum maximè eſt, *viris eiuſdem*
quando

Digitized by Google

tricius non nubendis quomodo ſit intelligenda Exod.6.

quando ex connubio viri cum fœmina diuerſæ tribus hæreditatum confuſio ſequeretur, ſicut rectè annotauit *Rua.in quodlibetis controuerſia 3 poſitiua.* Cæterum viris de Tribu Leui licuit vxores accipere de Tribu regia Iuda. Sic Aaron qui erat de Tribu Leui, duxit vxorem Eliſabet ſororem Nahaſon ex Tribu Iuda. Sic Zoiada Sacerdos de Tribu Leui, duxit filiam. Regis Zoram, qui erat de Tribu Iuda. Vidĕduſque eſt *D. Auguſt. lib. 23. contra Fauſt.* per multa capita. *Et lib.2. de conſenſu Euang.cap.2.& 3.* huius igitur rei rationem affert *Lyran.* dicens: Diſpenſatum fuit vt Tribus Sacerdotalis, & regia, poſſent commiſceri tum propter nobilitatem vtriuſque, tum vt Reges per Sacerdotes familiaritatem cum eis habentes, in vero Dei cultu tenerentur; adde ne reges ſupra Sacerdotes ſibi viderentur eſſe. Tantum enim honoris deferri voluit Deus Sacerdotibus, qui tunc ſolum adumbrabant eos, qui cum principe, & rege regum ad menſam ſedent, de menſa enim altaris locum intelligunt *D. Ambroſ.& D. Auguſt.*

4.Reg.11. — *Lyran.* — *Prouerb.13. D.Amb.*

Non eſt etiam omittendum hoc loco quod cum in alijs tribubus viri numerentur à viginti annis, & ſupra, & pueri ſicut & fœminę in ſacra Scriptura ferè ſemper omittantur, vt quid ignobilius. Leuitæ, quos Deus è medio Iſrael pro omni primogenito accepit numerari iuſſit à filio menſis & ſupra. Vbi eleganter ſanè Oleaſter ait. Agnoſce Sacerdos quanti te fecerit Deus tuus, vt te potius infantem, quam ſecularem iuuenem, aut virum velit habere miniſtrum.

Num.1.

Facit & illud quod *Philo lib. de præmijs Sacerdot.* adnotauit dum quærit rationem, cur Deus Sacerdotum tribui non adſcripſit certam promiſſæ terræ Regionem ad ipſorum ſuſtentationem, & poſtquam dixit, vt circa ſolum Dei cultum occuparentur, &c. infert. Ex his liquet Sacerdotes æquiparari honore, ac maieſtate Regibus, ſiquidem illis tanquam Principibus conferri tributa imperat: hanc tamen ponit differentiam, quod gentes coactæ, & gementes vix tandem conferunt execrantes quæſtores ceu peſtem publicam, nunc has nunc illas excuſationes fingendo, ne ad præſtitutum tempus tributa repræſentent: at hæc gens Sacerdotibus debitam pecuniam libens, gaudenſque depromit quaſi non daret ſed acciperet. Qua in re voluit oſtendere, quanto maior ſit Sacerdotum excellentia regali Illi enim libentiſſime ſoluuntur tributa, huic vero per tyrannidem, & extorſionem. Et *Hieronym. in tradition. hebraic.ad lib.Paralipom.* ait in libris Regum filij Dauid Sacerdotes, in Paralipom. Primi ad manum Regis ſcribuntur, ad vnum enim ſenſum vtrumque conuenit, quia hic dicit eos primos, & illic Sacerdotes, quaſi velit D Hier. Primos ſeu honoratiſſimos, ac Sacerdotes idem ferè debere eſſe, quod etiam oſtendit & proſequitur *Abul.2.Reg.8.q.vlt.*

Philo. — *D.Hier. 2.Reg. 8. 1.Par.18.* — *Abul.*

In quam ſententiam notauit *Chryſoſt. homil.5. in verbis Iſai. Vidi Dominum tom.1.* cum pertractat audaciam Oziç, qui ingreſſus eſt templũ Domini, vt adoleret incenſum, quod Sacerdotum munus erat. Aduerſus omnem, inquit, ſupremum principatum legem tranſgreſſus eſt, ſiquidem ſacerdotium Principatus eſt ipſo etiam Regno venerabilius, ac maius. Ne mihi narres purpuram neque diadema, neque veſtes aureas, vmbræ ſunt iſthæc omnia, Sacerdoti thronus in cœlis collocatus eſt, & de cœleſtibus negotijs pronunciandi habet authoritatem. *Quæcumque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcumque ſolueris, erunt ſoluta.* Quid cum hoc honore conferri poſſit? à terra iudicandi principalem authoritatem ſumit cœlum? nam Iudex ſedet in terra & Dominus ſequitur ſeruum. Itaque medius ſtat ſacerdos inter Deum, & naturam humanam, illinc venientia beneficia ad nos deferens, & noſtras petitiones illuc perferens, eoque Deus ipſum regale caput ſacerdotibus ſubiecit, nos erudiens quod hic princeps eſt illo maior. Siquidem id quod minus eſt, benedictionem accipit ab eo, quod præſtantius eſt.

D.Chryſ. 2.Para.26. — *Matth.18.*

Hinc eſt quod in veteri lege tantã voluit eſſe Pontificum authoritatem, vt neque in ſuorum morte aliquam mœſtitiæ, luctuſvè oſtenſionem præbere permiſerit. Quod notauit *Philo lib.2. de Monarch.* vbi ait, vt reſiſtat mœſtitiæ, & fortis malit videri, quam miſerabilis: Poſtulat enim in eo viro lex præſtantiorem homine indolem, quippe qui Deo ſit familiaris præ cæteris, ſitus in quodam diuinæ, humanæque naturæ (ſi

Philo.

verum

Digitized by Google

verum fateri licet) confinio, vt hoc me-
diatore Deus propicietur hominibus, & e-
iuſdem miniſterio porrigat eis, largiatur-
que ſuam gratiam. Noluit itaque Deus ſu-
periorem omnibus terrenis hominem de
terrenis naturæ incommodis triſtari, ſed
immobilem, & integrum, & quaſi nullo car-
nis affectu tangatur perſiſtere, vt regalem &
ſupremum animum omnes in eo agnoſce-
rent, qui enim in confinio diuinæ, huma-
næque naturæ collocatus eſt, capite vtique
ſupereminet alto, pedibuſque quæcunque
terrena, & humana ſunt, debet conculcare
ſubtuſque habere.

Mirum vtique in confirmationem hu-
ius argumenti id, quod notauit *Cyprian.*
D.Cypr. *epiſt. 2. ad Cornelium Papam:* Apoſtolum
Act. 23. Paulum Ananiæ, qui cum contra legem,
& rationem percuti iuſſit, dixiſſe. *Percu-*
tiet te Deus, paries dealbate, & cum ei
dictum eſſet. *Sic inſimulas in Sacerdotem*
Dei maledicendo? Sic enim Cyprian. legit.
quamuis Domino iam crucifixo, ait Cy-
prian. Sacrilegi, & impij, & cruenti illi eſſe
cœpiſſent, nec iam quicquam de Sacerdo-
tali honore, & authoritate retinerent, ta-
men ipſum quamuis inane nomen, & vm-
bram quandam Sacerdotis cogitans expa-
uit. *Neſciebam*, inquit, *fratres quod Pon-*
tifex eſſet. Et ſi inane nomen, & vmbram
expauit Paulus, videamus, quia reuerentia,
& honore debeant veri Sacerdotes coli,
& quanti ſint faciendi: Enimvero olim
Exod. 19. in lege veteri dixerat Deus. *Si pactum*
meum cuſtodieritis eritis mihi in Regnum
Sacerdotale, at quoniam non ſeruauerunt
pactum, ideo nobis illa conditionalis pro-
miſſio fuit impleta, ampliori tamen, & il-
luſtriori modo quod videtur inſinuaſſe Pe-
trus. 1. ca. 2. cum promiſsione in Exod.
1. Petr. 2. factam longe aliter proponit, & explicat.
Nam ibi dicitur regnum Sacerdotale, at ve-
ro Petrus ait. *Vos autem genus electum, re-*
gale Sacerdotium, gens ſancta &c. quæ ver-
ba meo iudicio excellentiam noſtri ſacer-
dotij exprimunt, & quantum regalem dig-
nitatem ſuperet, manifeſtant. Etenim olim
ſacerdotium veluti adiectum erat regali ho-
nori, ideoque regio veluti ſubſtantiuo addi-
tur Sacerdotium. Vnde & dicitur: *Eritis*
mihi in regnum Sacerdotale. At vero in

A lege gratiæ, quia Sacerdotes maiores ſunt
Regibus, & pluris faciendi, ideo Petrus a-
uerſis verbis, & translata loquendi forma
ait: *Regale Sacerdotium*, quaſi ipſa etiam re-
gia maieſtas minor, & inferior ſit Sacerdo-
tio, cui veluti quid annexum, & minoris
momenti adiectiuum apponitur, ideoque
dicitur regale Sacerdotium: quam loquendi
formam obſeruavit. *Clem. Alexand. 7. Stro-* D.Cleri. Ale.
B *mat.* cum ait: Homo qui eſt vere regalis Sa-
cerdos. vbi etiam regia excellentia additur
Sacerdotio, quaſi accidens ſubiecto à quo
ſuſtentatur, & cui innititur, cum minoris ſit
entitatis.

Ingreſſurus Chriſtus Dominus Hieruſa-
lem regio triumpho aſinam aſcendit, cæ- Matth. 21.
duntur rami, ſtrata apparet via diſcipulorum
pallijs, communi applauſu, infantiumque
acclamatione, ſubſequentium, & præceden-
C tium vocibus excipitur, adimpletur promiſ-
ſio per Zachariam facta. *Ecce* itaque *Rex* Zach. 9.
tuus, ipſe tamen pauper, & humilis, in regio
triumpho parum curauit diuitias, cultum, &
ornatum; ſed dum Sacerdotis officium per-
agere conſtituit, præter conſuetudinem
illius, qui *nec vbi caput reclinaret* habe- Luc. 9.
bat, quærit *cænaculum magnum ſtratum*, Luc. 22.
præparari iubet, prætioſo vnguento de-
libutus exorditur ſacerdotale opus, &
D ſi pleriſque creditur in Smaragdo conſe-
crat. Voluit facto oſtendere quantum
excedat ſacerdotium, regiam dignitatem,
quam in paupertate oſtendit, & qui
pauper naſcitur, & moritur, magno
apparatu conſecrat, idque in domo ex-
ornata, & præparata peragit? Conuenit
vtique Sacerdotio omnis cultus, decet
Sacerdotalem dignitatem omne decus, &
ornamentum, quia omnem ſuperat digni-
E tatem.

Et quia ſuorum dignitatem ita euexit, &
ſupra omnes collocauit, inde eſt quod Sa-
cerdotibus, Deoque dicatis viris illatam
offenſam veluti in ſe commiſſam cenſet,
quam mentem habuit Paulus dum dixit. 1. Corinth. 4.
Blaſphemamur, & obſecramus: Etenim
blaſphemia, vt à Theologis definitur, eſt
falſa loquutio aduerſus Deum prolata.
Quomodo ergo Apoſtolus dicit ſe blaſ-
phemari, nunquid in Deum tranſierat, aut ſe
Deum voluit haberi? Minimè quidem. Sed

Q nouerat

Digitized by Google

nouerat ita Deum velle ab omnibus Sacerdotem coli, timerique veluti Deum, & illatas Sacerdoti iniurias, quaſi ipſi Deo illatas cenſeri, ideo dicit, blaſphemari, vt iam non hominem, ſed Deum in homine Sacerdote, & Religioſo offenſum exiſtimaremus. Vnde *Concilium Aquiſgranenſe ſub Ludouico Pio Impera. c. 3. tom. 3.* licet Sacerdotes in multis ſint negligentes, non tamen vituperandi, nec deſpiciendi, ſed propter illum cuius miniſterium gerunt audiendi, & congruo honore venerandi. Poſt Apoſtolos enim ad ipſos hæc ſententia dirigitur. *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quapropter attendendum eſt quod Sacerdotum Chriſti ſpretio ad iniuriam Chriſti pertinet, cuius vicem, & miniſterium gerunt. Sunt itaq; Sacerdotes primitiæ Dei, quos ipſe primos, & honoratiſſimos in Eccleſia voluit eſſe ſicut interpretatur *Oecumenius* prædicta verba Iacobi.

A, B, C

Luc. 10.

Oecum.

TEXTVS.

Num. 19. Scitis autem fratres mei dilectiſſimi: Sit autẽ omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira enim viri iuſtitiam Dei non operatur.

D

EXPOSITIO LITERALIS.

E

PLERIQVE Græci codices hoc loco habent; & ita legit *Oecumen.* Itaque fratres mei chariſſimi, aut, *Quapropter fratres mei chariſſimi, ſit omnis homo velox, &c.* quod reprobat *Feuard.* & ſuſpectum dicit: Poteſt tamen facilè ad bonum

A ſenſum reduci, quaſi dicat. Etſi hoc ſciatis, vtpote in lege inſtructi, hortor tamen pro meo munere, vt faciatis. Amplectenda tamen eſt vulgaris lectio, quam *Bed. Aug.* & alij veteres ſequuntur, tuncque ſenſus huius loci eſt. Notum eſt vobis omne quod ſcribimus, notum itidem vniuerſa, quæ ſcribimus eſſe veriſſima, & ſanctiſſima, verumtamen non ſufficit vobis hoc ſcire, niſi ſitis veloces ad audiendum verbum Dei, &c. niſi B fortè ea particula *Scitis*, idem ſit atque ſciatis, vel ſcire debetis oportere quod omnis homo ſit velox ad audiendum. & ſic intelligit eum locũ *Lyran.* Monet igitur audiendum verbum veritatis omni cura, & diligentia à Doctoribus eiuſdem veritatis, inquit Interlinealis, tardum vero debere eſſe ad loquendum, nam hoc pertinet ad Doctoris officium, ad quod ſe ingerere eſt præſumptuoſum, & ita *Gloſſa* in præſentia, ait: Ne C ante tempus præſumat docere, tardum inſuper debere eſſe ad iram, rationemque ſubnectens, ait: *Ira enim viri, iuſtitiam Dei non operatur:* Eſt autem ira viri ea, quæ præuenit rationem. quo etiam modo actus præuenientes rationem à Theologis dicuntur actus hominis, id eſt, quoad ſubſtantiam, & entitatem, vel quoad modum operandi.

Lyran.

Hæc igitur ira opus verè iuſtum, & Deo D acceptum non operatur, iracundo quippe bonum, & iuſtum videtur quicquid ab ira ſuggeritur, quod dixit *Auguſt. ad Dioſcor.* Nulli iraſcenti ira ſua videtur iniuſta. Vel ira viri, id eſt, ira fortis, & deliberata, & adulta, ſicut ait D. Thom. Ideoque non dicit ira pueri, quæ citò tranſit, & facilè abigitur.

D. Auguſt.

Iuſtitiam Dei non operatur, minus videtur ſignificare quam dicit: Significat enim quod contra Dei iuſtitiam operatur: nomine E vero iuſtitiæ intelligit omnes virtutes. Qui vero iuſtitiam virtutem ſingularem hoc loco intelligit, ſciat Iacobum potius de virtute iuſtitia, quam de alia loqui virtute, quia ira induit magis formam iuſtitiæ, quam alterius virtutis, cum tamen ipſam iuſtitiam diſſipet: ſicut dixit *Gregor. 5. Moral. c. 31.* Ira, inquit, iuſtitiam diſſipat, per iram iuſtitia relinquitur, ſicut ſcriptum eſt: *Ira viri iuſtitiam Dei non operatur*, quia dum

D. Greg.

dum perturbata mens iudicium ſuæ rationis
exaſperat, omne quod furor ſuggerit re-
ctum putat.

D.Thom. Nec omittenda expoſitio *D. Thom.3.p.*
qu. 15. vbi intelligit hunc locum de ira,
quæ rationem præoccupat, & ipſam trahit
ad operandum, & tunc propriè ira dicitur
operari. Nam operatio tribuitur primario
agenti, & ſecundum hoc intelligitur quod
ira viri iuſtitiam Dei non operatur: Quandò
verò ira ſequitur rationem, vt inſtrumen-
tum, operatio quæ eſt iuſtitiæ, non tribuitur
iræ, ſed rationi.

Vel tandem poteſt eſſe ſenſus, *Ira vi-*
ri, &c. homo ira percitus, & inflammatus
nullum iuſtitiæ diuinæ locum relinquit,
quandoquidem in eo nulla reſidet humani-
tas; nulla commiſeratio, nulla æquitas, nul-
la charitas. Ita exponit hunc locum *Caſ-*
Caſſian. *ſian.lib.8.Collat.cap.*1. Vnde *Ephram tract.*
D.Ephraim. *de virtutib. & vitijs cap. de Iracundia,* ait:
Homo iracundus audiat Apoſtolú Iacobum
dicentem. *Ira viri iuſtitiam Dei non opera-*
tur, verè miſer, & infelix omnibus inimicus
apud Deum certe, & homines deſpectus eſt.
Tertull. Vnde *Tertull.lib.de orat. c.*10 Quomodo
placabit Patrem iratus in fratrem? Qua de re
videndus *Laur. Iuſtinian. lib de Caſto Con-*
*nubio verbi & animæ c.*11. *& Bed.lib.*2. *cap.*
28. *in Prouerb.Salomonis.*

§ I.

Proponitur vtilitas audiendi verbum Dei.

TRia monet hoc loco Iacobus: Prom-
ptitudinem, ſcilicet, ad audiendum
verbum Dei, maturitatem in loquutione, &
tarditatem in ira. Et quod attinet ad pri-
mum, meritò incipit Apoſtolus ab auditu,
hoc enim primo nobis Deus commenda-
uit, ſicut aduertit Ambr.1.offic.c.2. vbi pon-
D.Amb. derat ea verba Deut. *Audi Iſrael, Deus, Deus*
Deut.6. *tuus Deus vnus eſt.* Prima vox, inquit Dei
dicit tibi audi, ſi audias, cuſtodies vias tuas,
& ſi lapſus es, cito corrige, non dicit loque-
re, ſed audi, Ideo Eua lapſa eſt quia loquuta
eſt viro, quod non audierat à Domino Deo
ſuo. Hoc ipſum à nobis velle Deum oſten-

A dit. Cæremonia illa Leuitici vbi in conſe- Leuit. 8.
cratione Sacerdotis extremú auriculæ ſan-
guine tangebatur illius victimæ, quæ offe-
rebatur: iſque ſanguis, ſicut notauit *Theodo-*
*ret: qu.*8. *in Leuit.* typon erat ſanguinis ſa- Theod.
lutaris. Eſt autem prima via ſalutis audire
Dei verba, tumque facilius efficacia, & vir-
tus ſalutaris ſanguinis in nobis apparet, cum
aures verbis ſalutis aperimus: & ideo for-
taſſis hoc ſacrificium, quod noſtra vulgata
B appellat Conſecrationis, vocarunt Septua-
ginta, *explicationis,* alij, verò *conſummatio-*
nis, quaſi ea cæremonia voluerit Deus no-
bis eſſe inculcatum, primum totius con-
ſummationis, & perfectionis gradum, &
exordium conſiſtere in audiendo Dei ver-
bo, quod videtur agnouiſſe Dauid quando
dixit Domino. *Aures autem perfeciſti mihi.* Pſal. 39.
id eſt, me promptum ac paratum ad audien-
dum reddidiſti. vbi Chaldaicè habetur.
C *Aures ad auſcultanda præcepta tua formaſti*
mihi. & *D.Hieronym.* ex hebræo tranſtulit,
ſicut & Rabbini. *Aures perfodiſti,* ſeu ape- D.Hier.
ruiſti mihi, id eſt, me ſeruum tuum perpe-
tuum feciſti, aures perforando, quod erat
apud Iſraëliticum populum ſignum ſerui,
vt patet ex lib. Exod. & denotat etiam ſer- Exod. 21.
uum Dei velocem debere eſſe ad audienda
Domini ſui præcepta, & ad hoc perforatas,
ſeu apertas habere aures. Quod etiam mihi
D probat Salomon dum petijt à Deo *cor do-* 3.Reg.3.
cile, vbi hebraicè habetur, *cor audiens,* græcè
vero, *cor ſapiens.* Non enim fiet particeps
ſapientiæ Dei, neque ab eo edocebitur, niſi
cor audiens, quod velox fuerit ad audien-
dam diuinam ſapientiam, & dixerit: *loquere* 1.Reg.3.
Domine, quia audit ſeruus tuus. Iud. 8.

Mirum equidem quod cum omnes viri
Iſrael Gedeoni dixerint: *Dominare noſtri*
tu, & filius tuus, & filius filij tui. ipſe reſ-
E ponderit. *Non dominabor veſtri,* &c. dixitque
ad eos: *Vnam petitionem poſtulo à vobis.*
Date mihi inaures ex præda veſtra. Qui in
re voluiſſe videtur ſuorum aures profanis
inauribus minimè ornari, ſeu onerari, ſed
promptas, & paratas Dei verbis eſſe, & ſo-
las eas *inaures* habere, quas ſponſi ſodales
ſponſæ promiſerunt ſe facturos. Super quæ Cant.1.
verba ſic ait, *Bern. ſerm.*41. *in Cant. Fides ex* D. Bern.
auditu, audi filia, & vide: videre deſideras, Pſal. 44.
ſed audi prius, gradus ad viſum eſt auditus, Rom.10.

proinde audi, & inclina aurem tuam orna-
mentis, quæ tibi fecimus. Vnde *Origen.*
Orig. *homil. 8. in Exod.* Tu ergo ſi verbum Dei,
quod in Eccleſia prædicatur, tota fide, to-
ta deuotione ſuſcipias, fiet tibi ipſum ver-
bum quodcumque deſideras, ſi tribularis,
conſolatur te Deus dicens. *Cor contritum*
Pſal. 50. *& humiliatum Deus* non ſpernit; ſi lætaris
Pſal. 32. pro ſpe futura cumulat tibi gaudia, dicens:
Pſal. 36 *Lætamini in Domino & exultate iuſti*; ſi
Pſal. 112. iracundus es, mitigat te dicens: *Deſine ab*
ira, & derelinque furorem. Si in doloribus,
ſanat te dicens. *Dominus eleuat de terra in-*
opem. Sic ergo Manna verbi Dei reddit in
ore tuo ſaporem quemcumque volueris,
dummodo per aures ingrediatur. Ideo er-
go Gedeon paratas ſuorum aures voluit,
dum inaures poſtulauit, quo per eas om-
nia hæc bona poſſent aditum in animam
reperire.

In quam ſententiam tropologice intelle-
Amos 3. ctus venit ille locus Amos cum ait: *Quo-*
modo ſi eruat paſtor de ore Leonis duo crura,
aut extremum auriculæ, ſic eruentur filij Iſ-
rael. Supponamus Leonem illum rugien-
tem, qui circuit quærens quem deuoret, ali-
quam tandem ouem boni paſtoris deuoraſ-
ſe, ita tamen, vt adhuc remanſerit extremum
auriculæ extra leonis os, adhuc, inquit,
Deus, hæc ouis omnino non perijt, poſ-
ſum enim ego diuinus paſtor ad aurem vo-
care, imo per eam totam ouem extrahere,
dum enim ſupereſt auris ad auditum, adhuc
ad vitam poteſt reuocari, imo & per me re-
D. Bern. uocabitur, quia de re videndus *Bern. ſerm.*
28. in Cant. vbi inter cætera ſic de Centuri-
one, ad vocem Chriſti clamantis, conuerſo
ita habet. Si attenderet quod apparebat quid
niſi deforme, & nigrum oculis ſpectantium
occurrebat, & ſolus erat riſui, qui ſolus po-
tuit eſſe terrori, ſolus honori debuerat?
Mat. 27. Vnde igitur aduertit pulchritudinem? *vi-*
dens, quod ſic clamans expiraſſet. Ergo ad
vocem credidit, ex voce cognouit, erat e-
nim fortaſſe ex ouibus eius de quibus ait:
Ioan. 10. *Vocem meam audiunt*, oculum ſpecies feſel-
lit, auri veritas ſeſe infundit, auri Dei filius,
auri formoſus innotuit: Oportebat enim, vt
vnde irrepſit morbus, remedium intraret,
& per eadem ſequeretur veſtigia vita mor-
tem, tenebras lux, venenum ſerpentis anti-
A doctum veritatis, auris prima mortis ianua,
prima aperiretur, & vitæ. Non difficile pro-
inde erit extrahere totam ouem, cuius ex-
tremum auriculæ extra os Leonis re-
manſit.

Ideo vbi diuinum verbum aperto ore
cæpit in terris inſonare, ac docere, ſtatim
diabolus aures hominum curauit obſtrue-
re, quod optime notauit *Chryſol. ſerm.* 52. D. Chryſ.
in eo homine qui Chriſto dixit. *Magiſter* Marc. 9.
B *attuli filium meum habentem ſpiritum ſur-*
dum & mutum, non dixit, ait *Chryſol.* At-
tuli filium meum ſurdum, mutum, ſed ha-
bentem ſpiritum ſurdum, & mutum. Nun-
quid nequitia ſpiritalis humanis diſtingui-
tur membris, & ſenſibus anguſtatur huma-
nis? paruum eſſet ſi hoc pater ſolus ſua ſup-
plicatione dixiſſet; ſed Dominus ait ſurde
& mute ſpiritus ego præcipio tibi: exi ab eo:.
Reſpondens vero propoſitæ quæſtioni ait:
C Hoc loco quid Diabolus homini fecerit
declaratur, antiquus refuga vbi Deum ter-
ris reperit aduenisse, obſtruxit aures homi-
num, & obſeratis humani ſenſus foribus
ſpeluncæ ſuæ latebram pectus fecit, & para-
uit humanum: æſtimans quod illuc auditus
verbi, virtus diuini nominis, & patres de-
ſperarent curare poſſe eum qui audire non
poterat; quandiu enim aures diuinæ prædi-
cationi patent, & cœleſti admonitioni au-
D ditus præſto eſt, via ſaluti diuino fauente
auxilio poteſt facile aperiri.

Hoc etiam confirmare poſſumus ex *Aug.* D. Auguſt.
tract. 42. in Ioan. vbi ſermonem Dei ſimi-
lem dicit eſſe hamo, ſicque capere fidelem,
ſicut is piſcem capit, tunc capit, inquit, quã-
do capitur, & ſi ſermo meus caperetur; ca-
peret. Poſſumus etiam in eodem ſenſu in-
telligere illud Oſeæ. *Et ero quaſi leana E-* Oſeæ 5.
phraim, vbi paraphraſis Chaldæa habet.
E *Verbum meum quaſi leana erit domui E-*
phraim. Suſtulit igitur quis leænæ filios è
cubili, vbi eos reliquerat, dum ad venatio-
nem abijt, poſtquam ablatos inuenit fero-
ciſſima reddita, de ea enim tunc temporis
dixit Virgilius 3. Georg.

Tempore non alio Catulorum oblita Leæna
Sæuior errauit campis.

Etenim poſtquam ablatos Catulos inue-
nit rugiens inſequitur eum, qui extraxerat,
qui dum crudelem rugitum audit, deponit
Leun-

Digitized by Google

Geneſ.3. Leunculos,ſeque fugæ commendat in tutiorem recondens locum.Sic vox Dei audita qui veluti leæna filios lamentatur ablatos,facit vt deprædator relinquat prædam vt in cubile Leonis Iuda reducatur. Sic primum hominem reduxit, non ad priſtinam innocentiam, ſed ad primam gratiam dum in Paradiſo clamando ait: *Adam vbi es?* Qua de re videndus *Ambr. lib. de Paradiſo cap.* 14. *& Bernard.* loco citato. *D. Ambr. D.Bern.*

B Vnde iam poſſumus intelligere cur Chriſtus Dominus Lazarum ſuſcitaturus, prius lachrymatus eſt. *Ioan. 11.* Nunquid lachrymis indigebat,vt exaudiretur à Patre, aut lachrymis poſtulabat vitam, qui vita erat? Nihil horum puto fuiſſe in cauſam, ſed quod iam iam viderit quatriduanum mortuum è ſepulchro rediuiuum ad ipſius vocem velociter aſſurgere, viuentes vero homines veluti Deo mortuos,Dei verbum nolle audire, imo & eo audito in peccati ſepulchro adhuc ſopitos iacere. C Qua de re videndus eſt *Origen.homil.13. in Exod.* vbi ita ait: Illæ mulieres, quæ inaures ſuas obtulerunt, vt fieret vitulus,inſipientes erant,quę à *veritate quidem auerterunt auditum,ad fabulas* autem impietatemque conuerterunt, videndus item *Bern. ſer. 1. in Septuageſima.* *Orig. Exod. 32. 2. Thim. 4. D. Bernard.* Nonnullos, inquit, ſic interdum audientes inuenies, ac ſi nihil omnino ad eos pertineant,quæ dicuntur non intrare cor ſuum, D non diſcutere mores ſuos,non cogitare, ne forte quod audiunt dictum ſit propter eos, magis autem ſi ſermo Dei,qui ſuo,non eius qui loquitur arbitrio fertur, quocumque voluerit,ſi inquam,manifeſte, aduerſus vitia illa proceſſerit, quibus ſe ſentiunt obligatos,diſſimulant,& auertunt oculos cordis.In his ego ſalutis ſigna non video,magis autem vereor ne forte non audiant verbum Dei,quia non ſunt ex Deo.

E *Philo.* Facit etiam, & id quod habet *Philo lib. Quis ſit hæres rerum diuinarum*, Multi,inquit,aures in auditorium,non mentem afferunt, ipſi foris interim vagantur, & multa de multis apud ſeipſos agitant, dum hæc cogitationi obſtrepunt, fieri non poteſt vt exaudiatur qui loquitur,Nam eius vox nõ ad homines fertur, ſed ad inanimatas ſtatuas, quæ aures habent & non audiunt. Merito proinde Apoſtolus ante

A alia commendat vt veloces ſimus ad audiendum verbum Dei, percipiendumque per aures remedium malorum noſtrorum.

Et quia ſic ad ſalutem conducit auditio verbi Dei,caſtaſque aures voluit nos habere,quod notauit *Ephræm* in eo quod Chriſtus Dominus os diabolo tradiderit oſculandum. *D.Ephraim.* Vnus enim Iudas diabolus erat,aures tamen ſeruauerit,dum dæmones ipſum laudantes noluit audire; imo à ſe abegit, quod etiam fecere Apoſtoli ab eo edocti. *Act. 16.* Inquit igitur *Ephræm tract. de lingua malo aliiſque vitijs.* Vnde mors principium habuit?nonne per aures Euæ, dum eam ſerpens alloquitur, aditum ſibi patefecit? Poteſt enim improbus Dæmon per os loquẽtis tacentem occidere,& quem proprio lædere nequit ore,per auditum interficit.Dæmones ipſos clamoribus veritatem confitentes Saluator noſter obmuteſcere iuſſit. *Luc. 4.* Cur Apoſtoli Dæmonem à quo laudabantur audire renuerunt?Nonne ideo ne mundæ ac caſtæ eorum aures impuris illorum vocibus contaminarentur? *Act. 26.* Seipſum ſponte morti obtulit Saluator, &ſermonibus mendacij aurem nequaquam præbuit; os ſuum aperiens acetum cum felle guſtauit,qui ſceleſti verba auribus excipere recuſauit: os proditori oſculandum exhibuit, & deceptori reſponſum dare noluit. Sic & tuum os maledicis oſculandum præbe, aures vero minime:Nam ſi tuum illis os prębueris, oſculum illos condemnabit, ſin aures illis accommodaueris,iam te verborum guſtus occidet. Nonne totum corpus militis ferreo thorace munitur? accidit autem & illud ob laxiorem conſtitutionem lædi; nam ſi per tenuem aliquam rimulam telo aditus patefiat, ſtrenuo militi mortem affert. Quanto magis per apertas aurium fores morti ingreſſus dabitur. Magna ſiquidem eſt auris feneſtra, quippe per quam mors in mundum ingreſſa cunctas devorauit gentes, ac nationes, & inſatiabilis adhuc remanet.

In quam ſententiam notauit *Clemens Alexandrinus primo ſtromatum* debere nos non ſolum linguam, ſed & aures etiam caſtas habere. *D. Clem.* Namque ſicut notauit Plut. lib. de Auditione.Solam

Digitized by Google

hanc viam auditus ſibi virtus reliquit. Vitijs enim inquit, multæ partes corporis, multaque loca aditum, ſpatiumque ad animam penetrandam præbent, vnica virtuti anſa aures ſunt. Et *Senec. epiſt.* 124. Claudendæ ſunt aures malis vocibus etiam primis, nam cum initium fecerunt admiſſæque ſunt, plus audent.

Obſeruandæ proinde ſunt aures, ne diaboli ſuaſionibus pateat aditus, idque maiori cura, quia ſemper aures patent, obturandæ tamen diabolico Incantatori; prudenti vero aperiendæ, ſic enim prædicatorem verbi ſui appellauit Deus apud Iſaiam cum ait. (*Eſai.* 3.) *Auferet prudentem eloquij myſtici*, vbi Theodotion vertit. *Prudentem incantatorem*, (*D. Hier.*) *Hieronym.* vero exponens hunc locum ita ait. Incantator mihi videtur eſſe eruditus, & exercitatus tam in lege, & Prophetis quam in Euangelio, & Apoſtolis, qui poſſit ſingulas animi perturbationes ſua ſanare doctrina, & ad ſtatum mentis reducere, dum & ſcortator recipiet caſtitatem, & ganeo frugalitatem. De iſtiuſmodi incantatoribus contra ſerpentes, & aſpides, id eſt, contra peccatores Dauid loquebatur. (*Pſalm.* 57.) *Furor illis ſecundus ſimilitudinem ſerpentis*, &c.

Meritò autem portæ animæ, quæ ſunt aures, reſerandæ ſunt prædicatoribus, quia & ipſi in Scriptura portæ noſtræ ſalutis dicuntur. (*D. Greg.*) Sic enim intelligit *Gregor. hom.* 15. *in Ezech.* vbi ait: Poteſt portæ nomine vnuſquiſque prædicator intelligi, quia quiſquis nobis ianuam Regni cœleſtis ore ſuo aperit, porta eſt. In quam ſententiam videndus eſt (*D. Bern.*) *Bern. ſerm.* 28. *in Cant.* cum quærit. Quare potius Petrus auriculam ſerui, quàm aliam partem amputauerit, vt viam inquit, faceret veritati. Videndus etiam (*D. Greg.*) *Gregor. Nicæn. orat. de Sancto Stephano* ad ea verba. (*Acto.* 7.) *Continuerunt aures ſuas.* Neque enim dignæ erant, ait, profanorum, & impurorum aures, quæ diuinæ apparitionis exciperent narrationes. (*Hierem.* 6.) Videndus etiam Hierem. c. 6. ad ea verba: *Quem alloquar aut conteſtabor? Ecce incircunciſa aures eorum, & non poſſunt audire.* Vbi Theodoret. vocat aures incircuncifas, quæ ſine diſcrimine excipiunt omnia, cum tamen noſter Apoſtolus velocitatem ſolum in audiendo verbo Dei

A prædicet, vt velociter etiam ſe ad eum conuertat, nam ſicut dixit Horatius epiſt. 1.

Nemo adeo ferus eſt, vt non miteſcere poſſit,
Si modo culturæ patientem accommodat aurem.

§ II.

B

Auditores verbi Dei debent exequi ea quæ audiunt.

OEcumenius hoc loco aduertit non eſſe hæc verba Iacobi intelligenda tantum de nuda auditione, ſed potius docere ſtrenuitatem in opere, & referenda ad eum, qui poſtquam audiuit procedit ad ea præſtanda, quæ audiuit. (*Oecum.*) Nouit enim, inquit *Oecumen.* eum qui ſubdit auditum cum ſtudio ad ea, quæ dicuntur, & præbiturum ſeipſum paratum ad eorũ operationem. C Et hi ſunt veri auditores verbi Dei. Neque enim omnes qui audiunt, ſunt auditores verbi Dei, ſicut dixit *Theophylact. in Matth.* 11. (*Theophyl. Luc.* 11.) Ideoque Chriſtus clamabat, *Qui habet aures audiendi audiat*, ſuper qua verba (*D. Greg.*) *Greg. homil.* 15. *in Euangel.* ait. *Omnes qui illic aderant, aures corporis habebant, ſed qui cunctis aures habentibus dicit. Si quis habet aures audiendi audiat, aures proculdubio cordis requirit.* D Curate ergo vt acceptus ſermo in cordis aure remaneat. Curate ne ſemen extra viam cadat, &c. Similiaque habet (*D. Aug.*) *Aug. ſerm.* 18. *de verbis Domini.* Surdos quam multos, inquit, ante oculos ſuos Dominus intuebatur, cum diceret. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Quis enim ante illum ſine corporis auribus ſtabat? Quas ergo alias aures niſi interioris hominis requirebat? E Ad hoc ergo ſermo Dei prædicatur, ad hoc exhortationes Eccleſiæ morales, ad emendandas carnales concupiſcentias.

Quantum autem valeat vera auditio verbi Diuini, de qua hic eſt ſermo, & proinde quanta cura, & diligentia veloces ad illud audiendum debeamus accurrere, oſtendit (*D. Bern.*) *D. Bernar. ſerm. de Multiplici vtilitate verbi Dei audiendi*, cum ita ferè ait: (1. *Cor.* 15.) *Sicut Deus in cœlo clarè viſus erit omnia omnibus ad glorificationem iuxta illud. Vt ſit Deus omnia*

Digitized by Google

nia in omnibus, ita verbum Dei in hac vita A
Pſal. 53. *auditum iam eſt omnia in omnibus ad iuſti-*
ficationem, audiat illud peccator, & ſtatim
Abac. 3. *conturbabitur. Audiui, & conturbatus eſt*
Ioan. 6. *venter meus, & licet mortuus ſit in pecca-*
to, ſi audierit viuet. Verba quæ ego loquor,
ſpiritus, & vita ſunt. Si cor induratum fue-
rit, verbum Dei liquefaciet illud. Emittet
Pſal. 145. *verbum ſuum, & liquefaciet ea*, &c.

Tandem conducit ad hanc diligentiam,
& promptitudinem audiendi, & obſer-
uandi verbum Dei, quia melius & vtilius B
eſt eum modo audire vocantem, conſu-
lentem, & ad multum exprobrantem, quam
in iudicio audire reprobantem. quod dixit
D. Bern. *Bernard. ſerm. de Verbis Abacuc. Super cu-*
Abac. 2. *ſtodiam meam*, &c. vbi affert ea verba:
Pſal. 94. *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdu-*
rare corda veſtra. Vtilius, inquit, & multo
ſalubrius eſt hodie audire eum conſulen-
tem, admonentem, docentem, & vt mul- C
tum redarguentem, increpantem, &c. quam
in die illa tam amare audire illum iudican-
tem, & condemnantem, &c. Meritò proinde
Iacobus monet, vt omnis homo ſit velox,
& promptus ad audiendum verbum Dei.

Monet tandem hic locus diligentiam, &
celeritatem in doctrina, ac rebus ſalutis,
ſicut notauit idem *Oecumen.* in quibus nul-
latenus eſt immorandum. Sicut enim dixit
D. Nazianz. *Nazianz. orat. in ſanctum Baptiſma.* Pari
in vitio ſunt promptitudo ad vitium, & D
Mich. 7. procraſtinatio ad virtutem. Ideoq; Mich. 7.
dicitur: *Præcoces ficus deſiderat anima mea,*
ſeu vt habent Septuaginta, & legit Theo-
dor. *Primitiua deſiderauit*: Sunt enim ij
fructus, qui velocius cæteris, citiuſque
matureſcunt. Eorum namque virtutibus
Deus maximè delectatur, quæ citius ac ve-
locius Deo proueniunt, & ad diuini ſolis
illuſtrationem, internamque vocem, ſtatim
Philo. conuertuntur. Vnde rectè notauit *Philo* E
Geneſ. 4. *lib. de Sacrificio Abelis & Cain.* illud Ge-
neſ. 4. *Factum eſt poſt aliquot dies obtulit de*
fructu terræ munera Domino. Duplex, in-
quit, ſeipſum amantis crimen. Vnum quod
poſt aliquot dies, non continuo gratias egit,
alterum, quod de fructu obtulit, non de
primo fructu, vbi videmus tarditatem, &
negligentiam, veluti duplex crimen obiur-
giri. Et *lib. de Abraham aduertit idem*

A *Philo*, velocem eum fuiſſe ad audiendum,
& exequendum Dei mandatum circa egreſ-
ſionem de terra; & cognatione ſua, dicit-
que. Iter accelerauit in regionem exteram:
rem factam ſe habere putans, ſi mandatum
exequeretur celeriter. quæ totidem verbis
habet *Origenes homil. 4. in Geneſ.* hanc Orig.
proinde diligentiam nobis commendatam
eſſe voluit Apoſtolus, cum ait: *Sit autem*
omnis homo velox ad audiendum.

B

§ III.

Proponitur excellentia obediendi verbo Dei.

NEque vero erit inepta expoſitio ſi di-
camus per hæc verba: *Sit autem omnis*
homo velox ad audiendum, inculcatam eſſe
C promptitudinem, & obedientiam, ad ob-
ſequendum verbo vitæ, quo nos genitos
eſſe dixerat. Eſt enim frequentiſſimum in
ſacris literis per auditum ſignificari obedi-
entiam. Videatur *Auguſt. Hieronym. Caſ-* D. Auguſt.
ſiador. Lyran. & alij ad *Pſalm. 39.* ibid. *Au-* D. Hier.
res autem perfeciſti mihi. Videantur & ex- Pſal. 36.
poſitores in *Leuit. 8.* Dum aures intingun- Leuit. 8.
tur ſanguine. Videndus etiam *Pierius Va-*
lerian. lib. 3. & lib. 33. Quod oſtendit
Theodoret. qu. 45. in Exod. cum quærit, cur Theod.
D Deus perforari iuſſerit aurem Hebræi ſerui Deut. 15.
libertatem recuſantis? Et reſpondet. Indi-
cat ſignum illud auditus organo appoſitum,
ſeruum omnem obedientiam præſtare de-
bere. Et *Auguſt. ſerm. 64. de Verb. Domin.* ad D. Aug.
id quod Chriſtus dixit: *Venit hora quando* Ioan. 5.
mortui audient vocem Filij Dei. Quid eſt,
inquit, qui audierint? qui obedierint, & ob-
temperauerint ipſi viuent.

Commendat igitur iuxta hanc expoſitio-
E nem, promptitudinem ad obediendum ver-
bo Dei, quam etiam commendauit Bernard.
in eo quod Paulus ſtatim ac vocem de Cœ-
lo audiuit, dixit: *Domine, quid me vis face-*
re? O breue verbum! inquit *Bernar. ſerm. de* D. Bern.
Conuerſione Pauli. Sed efficax, ſed dignum Act. 9.
omni acceptione: quam pauci inueniuntur
in hac perfectæ obedientiæ forma, qui ſuam
ita abiecerint voluntatem, vt neque cor
ipſum proprium habeant, vt non quod ipſi,
ſed

ſed quid Dominus velit omni hora requi-
rant dicentes ſine intermiſſione. Domine,
quid me vis facere? & illud Samuelis. *Lo-*
1. Reg. 3. *quere Domine, quia audit ſeruus tuus.* Eheu!
plures habemus Euangelici illius cæci, quã
Matth. 10. noui Apoſtoli imitatores. *Quid vis* (ait
Dominus ad cæcum illum) *vt faciam tibi?*
quanta eſt miſeratio tua Domine, quanta
dignatio tua! Siccine Dominus quærit, vt
ſerui faciat voluntatem? Vere cæcus ille
quia non conſiderauit, non expauit, non
exclamauit, abſit hoc Domine, tu magis
D. Greg. dic, quid me vis facere? Hoc idem proſe-
quitur *Gregor. 33. Moral. cap. 24.* Intueri
libet vbi eſt ſæuus perſequutor, vbi lupus
rapax? Ecce in Ouem jam verſus eſt, qui per-
contatur Paſtori ſemitam, quam ſequatur.

Sancta illa quatuor animalia, quæ oſtenſa
Cap. 1. fuere Ezechieli. Statim ac impetus ſpiritus
adueniebat citato curſu ferebantur. Cuius
velocitatis rationem ſi inquiras, ea aptiſſi-
ma occurrit. Quod quatuor illi vultus, qua-
tuor mundi partes reſpiciebãt, vnde ad nul-
lam poterant mitti, ad quam prius conuer-
ſum vultum non haberent, quaſi iam in via
eſſent, vt quocumque mitterentur, abirent;
& quia parati erant, celerius conficerẽt iter.
Viden' igitur ſi accommodatus obedientiæ
ſymbolum vſquequaque poſſit reperiri? de-
bemus ſiquidem, ſi veri obedientes eſſe ve-
limus eam animi præparationem habere, vt
quocumque mittamur, iam illò conuerſam
inueniat faciem aduenien præceptum. Sic
enim veloces erimus, non ſolum ad audi-
endum, ſed ad exequendum diuinum man-
datum.

D. Auguſt. Vnde *Auguſt. Serm. 68. de tempore*, lau-
dans Abrahami obedientiam ait: In re tam
ardua nulla illi dubitatio fuit, ſed ſententi-
am Domini, tanquam qui optaret, accepit.
Tertul. Et *Tertullian. lib. de Pœnitent.* ait. Audaci-
am exiſtimo de bono Diuini præcepti diſ-
putare. Et *Bernard. epiſt. ad Adamum Mo-*
D. Bern. *nachum*. Non eſt dubium, inquit, quin ma-
iorem gratiam mereatur, qui ſe paratum ex-
hibet ad mandatum, quam qui obedire ſa-
tagit poſt mandatum. Quibus habet ſimilia
D. Hier. *D. Hieronymus tom. 4. in regul. Monachor.*
cap. 10. vbi loquens de Patribus, qui in ere-
mo degebant, ita ait. Subditi antea cona-
bantur iuſſa implere, quam forent emiſſa,
A & quibuſdam quodammodo indicijs nite-
bantur prophetare de voluntate mandantis.
Ideoque verus obediens Simon (ſic enim
hoc nomen interpretatur) ſtatim ac audiuit
Magiſtrum adeſſe, ſe miſit in mare, quò ve- Ioan. 21.
locius ad ipſum properaret: Cæteri nauigio
veniunt, ipſe ſolus ante omnes, vel medijs
fluctibus vult accedere.

Inſignis prorſus obſequij, & obedientiæ
diſciplina fuit illa, quam adoleſcentes in af-
B ferenda Dauidi exoptata ciſternæ aqua ex- 2. Reg. 23.
hibuerunt: ſtatim namque atque ipſum Re-
gem ſitientem audierunt, per medios hoſti-
um cuneos irruentes afferunt aquam. Max-
imum obedientiæ opus fuiſſe, ait *Ambroſ.* D. Amb.
in Apologia Dauid, cap. 7. in qua permiſit
Rex ſuos milites exerceri, vt etiam per pe-
ricula voluntarij milites obtemperarent,
noluit tamen bibere, & profudit illam Do-
mino. Dignum enim, inquit Ambroſius,
C tanto munere fuit, vt quæ erat viuidę virtu-
tis inſigne, fieret pietatis ſacrificium. Enim
vero opus tantæ obedientiæ non regi de-
buit, vel etiam ſitienti inſeruire, ſed Deo,
cui ſoli ea debetur offerri. Ideoque *Caſſian.*
lib. 4. Inſtitution. cap. 12. ait de Monachis,
cum ſonitu pulſantis oſtium, ad orationem
ſcilicet, ſeu opus aliquod inuitantis, certa-
tim è cubilibus ſuis vnuſquiſque prorum-
pit, ita vt is, qui opus ſcriptoris exercet,
D quam repertus fuerit inchoaſſe literam fi-
nire non audeat, ſed in eodem puncto quo
ad aures eius ſonitus pulſantis aduenerit,
ſumma velocitate proſiliens, ne tantum
quidem moræ interponat, quantum cœpti
apicis conſumit effigiem.

Optimum autem conſilium erit, quo ve-
lociores ſimus ad obediendum illud quod
Hieron. in epiſt. ad Ruſticum de forma bene D. Hier.
viuendi ponit. Præpoſitum, inquit, timeas,
E vt Dominum diligas vt parentem, credas
tibi ſalutare, quicquid ille præceperit. Nec
de maiorum ſententia iudices, cuius offici-
um eſt obedire & implere, quæ iuſſa ſunt,
dicente Moyſe: Audi Iſrael, & tace. Adver-
tit autem *Bernard. ſerm. de Quadruplici* D. Bern.
bono. Euam dubitando de Præcepto Domi-
ni, aperuiſſe viam, vt Diabolus eam decipe-
ret. Nihil enim magis tentator exoptat, quã
ſi quem diſceptantem, & dubium inueniat
circa diuina iuſſa. Quod Deus, inquit,

Bernar

Digitized by Google

Bernar. pro certo poſuerat dicens: *In quacunque die comederitis, morte moriemini*, A
iſta ſub dubio ſupponit: *ne forte moriamur.*
Geneſ. 2. Audi igitur ingenium, malitiamque ſerpentis, *nequaquam*, inquit, *moriemini*. Deus affirmat, mulier dubitat, Sathan negat. Sic & ego timeo, ne ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & ſenſus veſtri corrumpantur. Ideoque *Gregor. lib. 2. in lib. Reg. c. 4.*
D. Greg. Vera obedientia nec Præpoſitorum intentionem diſcutit, nec præcepta diſcernit, quia B
qui omne vitæ ſuæ iudicium Maiori ſubdidit, in hoc ſolo gaudet, ſi quod ſibi præcipitur, operatur. Neſcit enim iudicare quiſquis perfecte didicerit obedire, quia hoc tantum putat, ſi Præceptori obediat. Puer Samuel nec vocatus, nec repulſus offenditur, quia vocantis aut repellentis animum videre noluit, qui in hoc ſolo gaudere nouerat, quod obediuit. Præceptum namque in hoc ſolum penſari debet, quod maioris præceptum eſt, & qui obedientiæ bonum C
exequitur, non iniunctum opus debet conſiderare, ſed fructum.

Veloces tandem ſimus in audiendis, & exequendis diuinis præceptis, quò in terris ſimiles ſimus ſpiritibus angelicis potentibus virtute ad audiendam, & exequendam
D. Bonau. vocem Domini, qua ratione *D. Bonauent. tom. 2. de Eccleſiaſt. Hierarch.* comparat obedientes principatibus cœleſtibus, qui, vt inquit *Dionyſ.* ab eo relatus, ad principalem D
principatum Deiformiter ſunt motiui. Qui ego, inquit Bonauen. ſuis maioribus humiliter obtemperant, in ſe principatuum ordinem repræſentant, & de miniſtris Dei di-
Ezech. 1. citur. *Ibant ad ſimilitudinem fulguris coruſcantis*, quod miram celeritatem in obedientia ſignificat: licet enim fulgura celeriter accendantur, ſemper tamen aliqua temporis mora interponitur, qua ignis poſſit materiã ſuperare: coruſcare autem poſſunt vno, & eodem temporis puncto per vniuerſam ae- E
ris regionem; ſic itidem & animalia myſterijs plena curſum ſuum ad ſpiritus iuſſionẽ incitabant, vt arſiſſe, vel potius effulſiſſe tanquam fulgura viderentur. Hanc ergo diligentiam & promptitudinem obedientiæ, nobis hoc loco commendat Iacobus; dum ait: *Sit autem omnis homo velox, &c.*

§ IIII.

Quantum conducat tarditas ad loquendum, & præmeditatio ſermonis.

POſtquam audiendi celeritatem docuit Apoſtolus, tarditatem iam præcipit in his, quæ periculoſam habent adminiſtrationem, vt ſunt loqui, & iraſci. *Tardus*, inquit, *ad loquendum, & tardus ad iram.* Nam & inconſulta loquutio, & incircumſpecta ira, non nouit vnquam in debitum deſinere, ſicut hic aduertit *Oecumen.* Ideoque
Auguſt. in Pſal. 139. ex hoc loco ſic deducit, qualis debeat eſſe ſeruus Dei. Vt magis, Oecum. D. Aug.
inquit, oportet audire, quam dicere, ſicut ſcriptum eſt. *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum*, & ſi fieri poteſt hoc cupiat non habere neceſſitatem loquendi. Vnde & Ioannes non tam gaudebat, quia loquebatur, ſed gaudebat, quia audiebat. Ait enim: *Amicus ſponſi ſtat, & audit eum, & gaudio gaudet* Ioan. 3.
propter vocem Sponſi. Gaudium tibi ſit in auditione Dei, & neceſſitas tibi ſit in loquutione tua. *Et Nazian. orat. 2. Apologet.*, reddens rationem huius dicti Auguſtini D. Nazian.
ita ait: Semper minus periculoſum eſſe audire quam loqui exiſtimetis, ac proinde libentius de Deo quidpiam diſcatis, quam doceatis.

In quam ſententiam notauit *Amb. Pſalm.* D.Amb.
38. Illud Salomonis: *Labia ſapientis alligata ſunt intellectu.* Quando ergo, inquit, vi- Prouer. 5.
des illud, dentibus proteruis ſapientem tacere die, ligauit iſte intellectu labia ſua, ſeruat theſaurum cordis ſui, vt argentum eloquij ſui examinatum, & purgatum quando oportet, proferat, ne quiſpiam prius fur in cor eius, aut perturbator irrumpat, & ad eos captiuum trahat quibus flagitia ſua vendat. Sic ſimiliter *Bernard. lib. de Ordine vit.* D. Bern.
dixit, alliga, moneo, ſermonem tuum ne luxuriet, ſit reſtrictior, & ripis ipſius coerceatur, citò lutum colligit amnis exundans; quibus verbis videtur oſtendere *Bernard.*
in *multiloquio non deeſſe* ſtultitiam, & pec- Prouer. 10.
catum

catum ſicut dixit Salomon. quod optime explicat appoſita ſimilitudo inundantis fluuij.

Nec minus præſens inſtitutum conficit, id quod dixit Eccleſiaſticus. *Verbis tuis facito ſtateram.* quem locum ſic interpretatur *D.Ambroſ. 1. de offic. cap.3.* dicens: Lingua tua menti ſubdita ſit, ad menſuram ſermones proferat libra examinatos iuſtitiæ, vt ſit grauitas in ſenſu, in ſermone pondus, atque in verbis modus. Hoc ſe feciſſe gloriatur Dauid iuxta expoſitionem D. Hilarij cum dixit. *Lingua mea calamus ſcribæ.* Intelligentis lingua, inquit *Hilar. in Pſal.* 51. ex meditatione ſapientiæ ſit, & eidem rurſus tanquam calamus ſcribentis, nihil incompoſitum, nihil incertum agat, ſed his quæ aut cogitata, aut electa fuerint, obtemperans celeriter ex ratione conſilij obſecundet. Vnde Gellius lib. 10. cap. 25. refert ex Capitollino taciturnitatem eſſe conſiliorum theſaurum. Et apud Perſas teſte *Curtio lib.* 4. ad finem: Vetus diſciplina ſilentium vitæ ſanxit periculo.

Eccle 28. · D.Amb. · Pſal. 44. · D. Hilar.

His habet ſimilia *Gregor. homil. 11. in Ezechiel.* quaſi, inquit, quoddam nutrimentum verbi eſt cenſura ſilentij, & per exceſcentem gratiam ſermonem accipit, qui prius ordinate per humilitatem tacet. Vbi quaſi emortua, inania, & famelica ea appellat verba, quæ à ſilentio non procedunt. Videndusque eſt idem *Gregor. 7. Moral. cap. vltim & 3. part. Cura Paſtoralis.* cum ponderat id quod dixit Dauid: *Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circunſtantiæ labijs meis.* Qui ergo, inquit, ori ſuo poni non obſtaculum, ſed oſtium petijt, apette docuit, quod & per diſciplinam retineri lingua debeat, & ex neceſſitate laxari quanuis os diſcretum, & congruo tempore vox aperiat, & congruo taciturnitas claudat: ſimilemque expoſitionem affert *Hugo Victorin. lib. de Clauſtro animæ.* Oſtium dixit, non murum, ſi enim murus poneretur loquendi licentia omnino negari videretur, ſed oſtium ponitur, quod & tempore, & loco clauditur, & aperitur. Eſt tempus, & locus tacendi, & loquendi.

D.Greg. · Pſal. 140. · Hugo.

Neque huic oſtio deeſt clauis, quam dixit eſſe rationem *D. Chryſoſt. in Pſalm.* 50. Os noſtrum, inquit, perpetuo cuſtodiamus,

D.Chryſ.

A rationem ei tanquam clauem adhibentes, alioqui oſtium ſemper patens incurſibus inimicorum facile ab eiſdem diripietur, & tota domus ſolo æquabitur: quod etiam confirmat illud *Ambroſ. 1. Offic. cap.* 3. vbi notauit quod dixerat Eccleſiaſtic. *Aurum, & argentum tuum alliga,* argentum, inquit ille, tuum, eloquium tuum eſt, quaſi velit ex ea ratione claudendum eſſe velut aurum, & argentum ne furibus pateat, ſed claue B rationis aperiendum os pro tempore, & ratione.

D. Amb. · Cap. 18.

Semper mihi placuit id quod aduertit *Plut. in inſtitut. Laconic.* Cephiſophontem profeſſum de quauis re per integrum diem ſe dicere poſſe, vrbe ſua Lacones eieciſſe dicentes boni Oratoris (addimus, & probi etiam viri) eſſe orationem rebus æqualem habere, neceſſarium enim erat huiuſmodi oratori velocem nimis in docen- C do, facilemque ad loquendum eſſe, qui in re parui momenti tantam inueniret dicendi materiam: at vero dicendi modus rei ſubiectæ debet adæquari, alioqui extra menſuram vel veritatis, vel dignitatis fœde egredietur. Sicut notauit *Clem. Alexan. 1. Stromat.* Scriptura, inquit ille, ait, ne ſis prolixus in ſermone, dictio enim eſt tanquam veſtis in corpore, res autem ſunt carnes, & nerui: debet igitur ſermo adap- D tari materiæ de qua habetur: qui in re apertiſſime falluntur homines, qui quod multa loquantur eloquentes ſe reputari exiſtimant, cum vel tacendi imperitiam teſtentur, vel ſtultitiam in multiloquio indicent. Primum dixit *Philo. lib. Quod deter. potior. &c.* his verbis. Qui narrant, quę non decet non eloquentiam oſtentant, ſed ſilendi impotentiam. Contra quos Prouerb. 3. dixit Sapiens: *Fili ne defluas*; quæ E verba ſic exponit *D. Ambroſ. ſerm. 4. in Pſalm.* 118. Quicumque inquit, eſt facilis in verbis velut plenus rimarum hac, atque illac effluens interiora euacuat ſua, & exterioribus paſſionibus inundatur tegere ſe neſciens, nec tenere verbum, quod acceperit. Secundum probat illud Eccleſiaſtic. *Sagitta infixa femori canis*; ſicut etenim canis non acquieſcit donec reſiliendo infixam excutiat ſagittam, ſic ſtultus, & imprudens non poterit conſiſtere, donec

D.Clem. · Prouerb.3. · D.Amb. · Eccleſ.9.

quidquid

quidquid conceperit, ore effutiat, & euomat: quæ fuit ratio, cur *Cicero 3. de Orat.* appellauerit ſtultitiam loquacẽ, quia nequit ſtultitia tacere dum debet, imo & eadem ſunt ſigna ſtultitiæ, & loquacitatis; quod

Plin. notauit *Plin. libr. 11. cap. 52.* vbi ait: auricularum magnitudinem ſtultitiæ, & loquacitatis notam eſſe.

Loquacitatem igitur innocentiæ, virtutiſque naufragium, atque incentiuum prolapſionis, & culpæ ſicut eam appellat

D. Amb. *Ambroſ. in Pſalm.* 36. reprehendit Iacobus, dum nos tardos eſſe ad loquendum iubet, inſimul docens hoc neceſſarium eſſe, vt ſecurius, & melius loquamur, quod oſtendit ea excuſatio, quam Moyſes propoſuit Deo, dum Moyſem ad legationem mitteret. Sic enim ait:

Exod. 4. *Obſecro Domine non ſum eloquens ab heri, & nudius tertius, & ex quo loquutus es ad ſeruum tuum impeditioris, & tardioris linguæ ſum.* Qui locus videtur contrarius illi alteri vbi Stephanus de Moyſe dicit.

Actor. 7. *Erat potens in verbis, & operibus ſuis*, id eſt; erat eloquens

Orig. iuxta *Origenis* expoſitionem, *homil. 3. in*

Carthuſ. *Exodi.* quam affert *Carthuſian.* At vero cum ſe ineloquentem appellauit, Dei comparatione loquutus eſt.

Hugo. *Hugo Victorin.* aliam probabilem expoſitionem aſſignat, qua docet nihil obeſſe huic, quam Stephanus videtur affirmare eloquentiæ, ineloquentiam quam de ſe Moyſes profitebatur in Exodo. Nam dicit tametſi ex aliorum ſententia propterea ſe non eloquentem dixiſſe, quia diu moratus fuerat in terra Madian, videlicet per quadraginta annos, ac proinde oblitus erat linguæ Æpyptiacæ, vt ei Aaron frater, qui ex Ægypto non diſceſſerat dandus interpres fuerit. Vtraque iſtarum expoſitionum probabilis eſt. Verum huic poſtremæ obſtare videtur ipſe textus, dicit etenim Moyſes *ab heri, & nudius tertius, & ex quo loquutus es ad ſeruum tuum.*

Gaiet. Attamen *Caietan.* illud poni vult pro præcedente tempore, & longo. Ex quo ſequitur horum verborum ſenſum eſſe: Ita iam impeditus ſum ad loquendum expedite coram Ægyptijs ipſorum lingua, quod neque colloquio tuo, qui linguas infantium facis eſſe deſertas amotum fuerit id impedimentum. Ad præſens vero

A inſtitutum maxime facit id, quod Græcus Auctor in Catena ait: ſcilicet, Moyſem fuiſſe tardum ad loquendum, quia ita ſe aſſuefecerat, vt tutius, cautiuſque loqueretur: quod confirmat doctrina *Nazianzeni orat. in quadrageſ.* ieiunij tempus: *D. Nazianz.*

vbi reddens rationem, cur diu à ſermone, & loquutione abſtinuerit, ait: *Vt res ſimilitudine illuſtrior fiat, is, qui ex longo interuallo ſagittam mittens ſcopum tamen*

B *attigerit, ille vtique propius collimans à ſcopo haud quaquam aberrabit, is qui ampliſſima maria naui tranſmiſerit, idem quoque vicina littora legere minime dubitabit, qui maioribus rebus ſuperior extitit minores quoque conficiet, atque hac mihi cauſa fuit, cur ſermonis vim omnino conſtringerem, ſic enim fore ſperaui, vt non iam ex ore meo immodicus ſermo exundet. Lingua multa quæ tecta eſſe oportebat in ho-*

C *minum aures euomuntur. Hæc ſæpe ex animo perturbato, grauique ira percito conuitiorum omnis generis, velut ſpumam quandam extra diffundit, omni eam loquendi difficultate ad certum tempus orbaui, ſic fiet, vt mediocritatem poſtea minime aſpernetur ſermone domito, atque repreſſo ira quoque fluctus non quidem facile, ſed tamen domatur.* Hæc Nazianz. Cui addendus eſt *Ambroſ. ſerm. 22. in Pſalm.* 118. Cum lin- *D. Amb.*

D guæ applicat id quod dicitur de auribus. Sepi aurem tuam ſpinis. Vtinam, inquit, *Eccle. 28.*

& linguam obſepias ne loquaris, quæ ſæculi ſunt, audias quæ ſæculi: quæ verba eadem videntur eſſe cum verbis Iacobi. *Velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.* Cuius tarditatis rationem reddit in *Pſalm.* 38. Non omne, inquit, ocioſum verbum, & criminoſum eſt, attamen omne quod non fructuoſum, periculoſum

E eſt, & eradicabile.

Videndus etiam *Plut. lib. de educand. lib.* quod tacitum, inquit, fuit facile datur eloqui, quod dictum eſt indictum fieri nullo modo poteſt. *Et lib. de auditione.* ſic ait. Epaminondam laudans Spintarus aiebat Non facile ſe cum alio rem habuiſſe, qui & plura noſſet, & pauciora diceret, ac naturam, aiunt propterea vnicuique noſtrum duas dediſſe aures, vnam linguam, quod pauciora loqui debeamus, quam audire: quæ

omnia manifeſte oſtendunt quam rectè Iacobus dixerit tardum debere eſſe hominem ad loquendum. Quod ſi plura adhuc velit loqui, ſecum quidem loquatur, ſicut notauit *Seneca epiſt. 16.* dicens Nihil proderit æque quam minimum cum alijs loqui, & plurimum ſecum.

§. V.

Vitioſa aliquando oſtenditur taciturnitas.

Licet totus hic locus oſtendat non eſſe totum ſpiritum proferendum, quod de ſtulto dixit Salomon, ſed in poſterum reſeruandum, & vſque ad tempus tacendum, quod in Sponſa laudatum eſſe aſſerit *Ambr.* quando ei à Diuino Sponſo dicitur. *Oculi tui ſicut columba extra taciturnitatẽ tuam*; quæ poſtrema verba deſumpſit ex cap. 4. Cant. iuxta verſionem Septuaginta interpretum, Ideo vero hoc dictum eſſe putat quod & ſpiritualiter videat, & nouerit tempus tacendi eſſe, & tempus loquendi, vt in tempore ſermonem ſuum proferat. Quia vero ante hæc verba, extra taciturnitatem tuam, dixerat Sponſus ſicut cortex mali punici gena tua, videamus quomodo *Philo* Epiſcopus hæc verba exponat. Comparatur, inquit, Sancta anima malo punico, quia ſouet in ſinu ſuo cogitationum, & deſideriorum optimorum grana pulcherrima, quæ ſe opportuno tempore promunt, & aperiunt. Tempore igitur accomodato præmiditata verba debet prudens Chriſtianus loqui, quod ſi non faciat, vitio illi vertendum erit, maxime ſi in publico loco conſtitutus ſit, qui ſi taceat, merito cum Propheta poteſt dicere. *Væ mihi quia tacui*, quæ verba ſic explicat *D. Greg. 7. Moral. cap. 17.* dicens: Plerumque nimis taciti dum quorundam mala reſpiciunt, & tamen in ſilentio linguam premunt, quaſi conſpectis vulneribus vſum medicaminis ſubtrahunt, & mortis auctores fiunt quòd virus, quod poterant eijcere loquendo, noluerunt. Vnde & immoderatum ſilentium ſi vitium non eſſet. Propheta non diceret. *Væ mihi quia tacui.* Et *Hilarius, lib. contra Conſtantium Auguſtum* ait: Tempus eſt loquendi, quia iam præterijt tempus tacendi, clament paſtores quia iam mercenarij fugerunt, vlterius tacere diffidentiæ ſignum eſt, non modeſtiæ ratio, quia non minus periculi eſt ſemper tacuiſſe, quam nunquam, neque immatura loquor, qui diu tacui, nec ſine modeſtia tacui, qui aliquando iam loquor, & ne quidem ex cauſa mea loqui exiſtimarer, tantum adhibui ad ſilentium tempus. Similiaque habet *Nazian. orat. ad 150. Epiſcopos.* de aliquibus, inquit, Eccleſiæ Prælatis alij pietatem fugiunt, vt tamen pietatem libera oratione promulgare non audeant, ſiue certo conſilio, & diſpenſatione, ſiue metu, atque ignauia eò confugientes, vt qui animo quidem, & mente ſani ſint, vt affirmant, cæterum plebis ſanitati minime conſulunt perinde, ac ſi ipſis non aliorum, ſed ſui dumtaxat cura, & præfectura commiſſa ſit. Qua de re videndus eſt *Bernardus 1. de Conſiderat. & Gregor. 3. par. Paſtoral.* admonitione 15.

Aliquando etiam debemus loqui, ne quis modeſtiam in conſcientiam ducat, ſicut dixit Saluſt. in bello Iugurthino. Ne quis ex noſtro ſilentio deducat eſſe culpæ obnoxios. Qua etiam ratione Salomon dixit. *Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur*, quod confirmat *Baſil. epiſt. 73.* vbi ſic habet. Quoniam multos iam ſilentium noſtrum eò rapuiſſe video, vt ex illo intentas calumnias confirmarent, nos quoque non leuitatis, ac patientiæ gratia, ſed quod ad exprimendam veritatem os aperire neutiquam auſim, eoque ſilere me arbitrantur, ob eam vobis cauſam ſcribere conatus ſum. Et *Climachus gradu 4.* dixit, Non minus periculoſum ſemper tacuiſſe, quam nunquam, alioqui Eſaias: Væ ſibi non dixiſſet quia tacuit.

Aliquando denique licet modeſte loqui, vt exitum aliquem dolori aperiamus, ne interclusus recrudeſcat, vt maiori tandem impetu extra feratur, quod dixit *Philo li. de Ioſeph.* de ipſius fratribus cum poſt enarratum ſomnium odio habentibus. Tegentes, inquit, odium, & diſpenſantes in tempus aliud vnde magis augebatur indies (ſcilicet odium) nam affectus qui premuntur, ne per verba

Marginal notes: Prou. 19. — D. Amb. — Cant. 4. — Philo. — Eſai. 6. D. Greg. — Eſai. 6. — D. Hilar. — D. Nazian. — D. Greg. — Prou. 26.

verba expirent grauiores redduntur, & lib. A
de ſomnijs dixit, affectibus, ſeu animæ vulneribus oratio remedium eſt ſaluberrimum, proindeque aliquando licet loqui, neque id prohibet Iacobus, ſed immaturè loqui, dum ait: *tardus autem ad loquendum.*

§. VI.

Accommodata ætas requiritur ad docendum, & prædicandum. B

Beda. HIc locus ſecundum mentem *Bedæ* admonet autem, quanto citius fieri poteſt accommodam eſſe docenti, ſero autem os aperiendum ad doctrinam, & in hoc ſenſu aperte eſt contra eos, qui ante tempus docendi, ac prædicandi prouinciam aſſumunt, cum tamen ad docendum diu prius edoceri ſit neceſſe, quia prædicandi ſcientia quo- C
dammodo Angelica eſt ſicut dixit *Clemens Alexand.* 1. *Strom.* ac proinde non cuique conuenit. Vnde *Cyprian. lib. de Ieiunio & Tentation.* ait: Hac ætate (ſcilicet 30. anno Chriſti) tempus doctrinæ inſinuatum eſt rationabile, & ante has metas perperàm inuadi magiſterium data eſt forma, quia non competit annis impubibus ſedere in Cathedra, & in primogenitis boum aratio prohibita eſt. Et *Clem. Alexand.* 2. *Pedag. cap.* 7. D
probatam ætatem in oratore requirit. Probata, inquit, ætate bona eſt oratio.

D. Clem.

D Cypr.

Et *Nazianz. orat.* 39. *quæ eſt in ſancta lumina.* Notauit, cur Chriſtus ante prædicationem, & miracula ad trigeſimum annum voluerit à Ioanne baptizari. Et reſpondet. *Quæ res nobis documento eſſe debet, adhibendam prius eſſe purgationem, nec antè ſuſcipiendam eſſe concionandi prouinciam, quam ad ſpiritualis, & corporeæ ætatis* E
perfectionem ventum fuerit: hoc ad eos ſpectat, qui iuuenili ætate confidunt, atque ad inſtruendum doctrina plebem, aut Eccleſiæ præfecturam amplectendam tempus omne idoneum eſſe arbitrantur. Ieſus trigeſimum annum agens, & tu ante lanuginem ſenes doces, aut docere poſſe credis, nec ab ætate, nec à moribus fortaſſe auctoritatem habens? Ac deinde hic Daniel profertur, ac non nulli alij iuuenili ætate Iudicum munere functi, atque in ore, & lingua exempla ſunt. Quiſquis enim iniuſtè aliquid admittit, facti ſui defenſiones in promptu habet, at pro Eccleſia lege nequaquam cenſendum eſt quod raro accidit, quandoquidem nec hirundo vna ver, nec geometram linea vna, nec, denique nautam vna nauigatio facit. Hæc Nazian. Similia habet *orat. in ſanctum baptiſma.* quæ etiam doctrina confirmatur ex *D. Greg. Papa lib.* 11. *moral. cap.* 4. vbi ita habet: Infirma ætas etiam cum rectè ſapit ad prædicandum non debet incautè proſilire, ideoque ſubditur, *In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore Prouidentia:* Illa enim dicta in ſapientiæ radice ſolidata D.Greg.
ſunt quæ per viuendi vſum etiam actuum experimento conualeſcunt.

Deut. 15.
D.Clem.
D. Nazian.

Plura hac de re habet *homil.* 1. *in Ezech. ibi. Et factum eſt in triceſimo anno,* & in Iob. 13.
hoc ſenſu etiam *D.Thom.* 3. *p. q.* 36. *art.* 4. reſpondet ſecundo argumento quod ſibi propoſuerat, cur, ſcilicet, Chriſtus cum à principio ſuę conceptionis habuerit ſapientiæ, & ſcientiæ theſaurum, non citius prædicare cœperit. dicitque quod licet ſapien- D. Th.
tia abſcondita ſit inutilis, non tamen ad ſapientem pertinet, vt quolibet tempore manifeſtet ſeipſum, ſed tempore congruo. Dicit enim Eccleſiaſt. 20. *Eſt tacens non habens ſenſum loquela, & eſt tacens ſciens tempus apti temporis.* Sic ergo ſapientia Chriſto data non fuit inutilis, quia ſeipſum tempore congruo manifeſtauit, & hoc ipſum quod tempore congruo abſcondebatur, eſt ſapi- Eccl. 20.
entiæ indicium.

Merito igitur Iacobus docet Chriſtianum hominem tardum eſſe ad loquendum, maxime in publicis Eccleſiæ conuentibus, & nō niſi probatum, legitiméque miſſum docendi munus debere vſurpare, ne temere, & illotis manibus in ſuggeſtum prodeat, dicturuſque circunſpectus ſit, & prudens ne lingua mentem præcurrat, priuſque tandem ſit humilis diſcipulus, prudenſque auditor, quam Magiſter, aut Doctor.

§ VII.

Agitur contra vitium iræ.

ADmonet tertio Apoſtolus, vt tardi, ac pigri ſimus ad iram; qua in re, & prudentem Doctorem, & optimum medicum ſe præbet, dum mortifero, naturali tamen morbo remedium adhibet. quod etiam notauit *Ambroſ.* in exhortat. ad Virgines, dum expendit illud Pſalm. *Iraſcimini, & nolite peccare.* Non quo, inquit, imperaret iracundiam, ſed quo id quod naturæ eſſet auferre nõ poſſet, & quaſi bonus medicus remedium daret, vt ipſa iracundia non noceret, & *epiſt.* 82. Explicans eadem verba pſ. Indulget, inquit, naturę, quam homo preuenire non poteſt, mitigare poteſt. Quod etiam docuit *Hiero. tom. 4. in regula Monachorum*, cum ait: Grandis offenſa nolle placare offenſum, quanquã affectus, & perturbationes, quandiu in tabernaculo huius corporis habitamus, & fragili carne circundamur moderari, & regere poſſumus, amputare non poſſumus. Ideo Pſalmiſta dicit: *Iraſcimini, & nolite peccare.* quia iraſci hominis eſt, & finem iræ ponere Chriſtiani, alioqui mortifera omnino redderetur.

D. Amb. Pſalm. 4. — B

D. Hier. — C

Agreſtis venator, & ferarum inſectator Eſau, qui totus iracundiam redolebat, ſeruitio Iacobi fratris manſuetiſſimi mancipatur, eiuſque ſeruus conſtituitur. *Dominum*, inquit Iſaac, *tuum illum conſtitui:* quo, ſcilicet, effrænata ira pro libito non excandeſceret, & velox non prorumperet. Recte, inquit *Ambroſ. lib. 2. de Iacob. & vit. beat. cap.* 3. cum ſubdidit, vt regentis imperio ſuum melioraret affectum. Domina eſt pietas crudelitatis, manſuetudo duris moribus præſtat, & cætera, quæ proſequitur in hanc ſententiam. Cohibenda proinde eſt ira, & tarditate domanda ne præceps feratur, rationemque præcipitem agat: ideoque Paulus dixit: *Pax Dei exultet in cordibus veſtris.* Græcum autem verbum pro quo vulgatus tranſtulit, exultet, ſignificat vincere, vel palmam ferre, ideoque Biblia regia habent. *Pax Dei ſuperet in cordibus veſtris.* Et Pag. *Pax Dei palmam ferat*, quaſi dixerit Paulus. Quando cum aduerſario contendis, & ira

D — Geneſ. 27.

D. Amb.

E

Coloſſ. 3.

A exacerbante furere incipis, non vincat, neque excrudeſcat iracundia, ſed brauium, & palmam ferat pax & rationes, quę ad pacem conducunt; quam etiam expoſitionem ſequitur *Theod.* dicit enim. Si quis ab aliquo moleſtiam acceperit, habeat in corde pacem Agonothetæ afficio fungentem, & regentem. *Theod.*

Debet itaque vir prudens tardus eſſe ad iram, cohibendo illam rationis fræno, ne per furorem excurrat. Vnde *Beda* hoc loco ita ait: Non velocitatem irę vetat, vt tarditatem approbet, ſed admonet, vt hora perturbationis, ac litium, ne nobis ira ſubrepat caueamus, aut ſi ſubrepſerit intra oris ſepta eius cohibeamus impetum, & exacta hora ad integrũ à noſtro corde expurgemus. Quomodo etiam *D.Thom. ad Epheſ.* 5. lect. 8. exponit illud: *Sol nõ occidat ſuper iracundiam veſtram*, id eſt, non obtenebretur dictamen rationis. Et *Ambroſ.* 1. *Off. ca.* 21. Iracundia, inquit, caueatur, aut ſi præcaueri nõ poteſt, cohibeatur, ſi preuideri poteſt, ratione opprimatur, aut ſi prius occupatus fuerit animus ab indignatione, quã conſilio proſpici, ac prouideri potuerit, ne occuparetur. Meditare quomodo motum animi tui vincas, iracundiam temperes. Ergo ſi præuenerit iracundia, & aſcenderit in te, nõ relinquas locum tuum, locus tuus patiẽtia eſt, locus tuus ſapientia eſt, locus tuus ratio eſt, locus tuus ſedatio indignationis eſt. Non mediocre eſt mitigare iracundiam, non inferius quam omnino non commoueri: hoc noſtrum eſt, illud naturæ. Et *Bern. ferm.* 29. *in Cant.* Commotio tua ibi moriatur vbi oritur, nec permittatur exire, quę mortem portat ne perimat, vt poſſis dicere cũ Propheta. *Turbatus ſum, & non ſum loquutus.* Et *Baſil. homil. de Ira.* Da tempus, inquit, ad optimam eligẽdi partem opportunum, nam è duobus alterum procul dubio conſequeris, aut inimicum tuæ manſuetudinis exemplo mitiorem reddes, vel certe ſi deſpexeris, acrius illum vindicabis. Quid enim aduerſario durius eſſe poteſt, quam te animum gerere cõtumelijs omnibus altiorem? Noli tuam peſſundare mentem; ſine illum fruſtra te allatrare, in ſe ipſo diſrumpi, ardebit magis, & animo æſtuabit.

Beda. *D.Thom.* *Epheſ.* 4. *D. Ambr.* *D.Bern.* *Pſalm.* 76. *D.Baſil.*

Præſentemque Iacobi locum iubet opponi

poni ijs, qui ſæpe ac celeriter ob res etiam A
nullius momẽti iraſcuntur, atque indignantur. *Ephram de virtut. & vit. titulo de Iracundia.* Pro qua re etiam vidẽdus eſt *Chriſ.*
D.Chryſ. *hom. 3. de Dauide, & Saule.* Et *Greg. lib. 5.*
D. Greg. *moral. cap.* 30. vbi ita habet. Quoties turbulentos motus animi reſtringimus, ad ſimilitudinem redire Conditoris nitimur. Videndus item *Plutar. lib. de Cohibenda* iracundia. vbi docet, in ea ad ſilentium, veluti in portum recipiendam animam, quam ira aggreditur. B
Similiaque habet *li. de ſera numinis vindicta.* Et *Senec. lib. 3. de Ira. c.* 11. Maximum, inquit, remedium iræ dilatio eſt, vt primus eius feruor relangueſcat, & caligo, quæ premit mentem aut reſideat, aut minus denſa fit, quod fecit ſicut docebat Diogenes, teſte eodem *Seneca, cap. 37. eiuſdem lib.* qui cum diſputaret de Ira, adoleſcens quidam ei in faciem conſpuit, cui ille reſpondit: Non quidem iraſcor, ſed dubito an iraſci oporteat. C
Philo. Videndus etiam. *Philo li. 2. legis Allegoriar.*
Exod. 28. cum explicat illud: Impone ſuper rationale doctrinam, & veritatem in remedium furentis iræ. Et *Epict. in Enchyr. c. 12. & 21.*

Debemus etiam locum iræ dare, quia velocitas in iracundia maxime circa conuitia illata eorundem confeſſio eſt, tarditas vero innocẽtiæ cõteſtatio eſt quod notauit *Amb.*
D. Amb. *lib. 2. de Interpellatione c. 2* cum ponderat ea verba Iob cap. 19. *Ecce video in opprobrijs, &* D
Iob. 19. *non loquar, nec reſpondebo conuitijs veſtris.* Imitemur, ait Amb. hunc virum, qui ſilentio ſuo redarguebat conuitiantes, oſtendebat enim virtutem animi ſui, quem contumeliæ non mouerent, & conſcientiæ innocentiam manifeſtabat, qui obiecta crimina non recognoſceret, ſed quaſi aliena videret. At ſi nobis aliquid obijciatur, dum nos purgare volumus, acerbamus, dum vlciſci cupimus, confitemur. Quod ipſum etiam probat *Nazian. orat. 3. contra Iulianum.* Ex eo quod E
D. Nazianz. ait Paulus. *Maledicimur, & benedicimus.*
1. Cor. 4. quod, ſcilicet, non tam obiectum crimen, quam veritas ipſa nos lædat, proindeque nõ excandeſcimus ob iniurias illatas.

Hoc oſtendit *Seneca* accommodato exemplo eorum, qui ægritudine maxima laborãt, qui ſi vel leuiter tangantur, ſtatim iraſcuntur & exclamant, vt vlcera, inquit ille *lib. 3. de Ira cap. 7.* ad leuem tactum, deinde etiam ad ſuſpicionem tactus cõdoleſcunt, ita affectus animus minimis offenditur adeo, vt quoſdam ſalutatio, epiſtola, oratio, & interrogatio ad litem euocent nunquam ſine querela ægre tanguntur. & *lib. 1. de Ira. cap. 32.* imbecilla ſe lædi putant ſi tangantur. Si ergo velociter excandeſcas, & velox ſis ad querelas, ægrum te profecto fateris, & laborantem obiecto fateris, & laborantem obiecto morbo indicas, alioqui tardus eſſes ad iram. In quam ſententiam notauit *Auguſt. ſerm. 118.*
de tempore. Chriſtum Dominum ad obiecta D. Auguſt.
crimina in paſſione nihil reſpondiſſe. Ambiat, inquit, defendi, qui metuit ſuperari, ſeſtinet loqui, qui timet vinci, nolo ſic defendi iuſtitiam, ſicut ſolet iniquitas excuſari.
Suſanna inter inimicos tacuit, & vicit. Dan. 13.

Niſi forte ea ſit ratio ob quam nos Iacobus tardos ad iram eſſe velit, vt nihil omnino exequamur niſi poſtquam expergefacti ab ira reſipuerimus: eſt enim quædam mentis inſania proindeque in ea retardandi ſumus ad imitationem Dei cuius ira tam tarda eſt, vt in ſacra ſcriptura idẽ ſit Deum iraſci,
atque differre. Vnde Pſ. 83. *Diſtuliſti Chriſtũ* Pſal. 83.
tuum. Hierony. tranſtulit, *Iratus es aduerſus*
Chriſtum tuum. & Pſ. 77. *audiuit Dominus* Pſal. 77.
& diſtulit. i. excanduit, & iratus eſt. ſtatim namque additur, *& ignis accenſus eſt in Iacob, & ira aſcendit in Iſrael.*

Pro noſtraque eruditione facit id quod notauit *Hierony. epiſt. 83.* ponderans ea ver-
ba Pauli. 1. Timot. 3. *Non vinolentum, non* D. Hier.
percuſſorem, ſed modeſtum, Vnum inquit, ap- 1. Timo. 3.
poſuit bonum duobus malis, vt temulẽtia, & Ira modeſtia refrænentur, ſicut enim ebrius ligari, ſeu teneri debet, donec in mentem reducatur, quidquid enim tunc temporis fecerit, rationi diſſonum erit, ſic & ira
peritus, quam appellauit ebrietatem *Orige.* Orig.
hom. 7. in. Leuit. & inſaniam *Baſil. hom de* D. Baſil.
Ira. debet proinde retineri, & retardari ab exequutione iracundia affectus, donec rationis compos factus, mentique redditus ſecundum normam rationis poſſit operari, alioqui niſi tardus fuerit ad iram, & velox in ea cohibenda, tardus erit in illa, quia non tam citò ceſſabit. Quod
notauit *Tertullianus* in eo quod dicit Tertull.
Paulus. *Sol non occidat ſuper iracundi-* Epheſ. 4.
am veſtram, alioqui non iam paſſio,

ſed

ſed diuturnus morbus erit. Quibus habet A
D.Auguſt. ſimilia *Aug. in Pſalm.* 25.
Rem hanc explicauit *Chryſoſt. hom.* 3. *in*
D.Chryſ. *Ioan.* dicens: Vehemens affectus ira eſt, niſi
mox ſedetur hic morbus, multas generat
calamitates, domos, & familias totas euer-
tit, veteres diſſoluit conſuetudines. Occur-
rendum igitur erit, ne præceps in exequu-
tionem feratur. Pro qua re celebre eſt illud
apud Platonem, cum baculum contra ſer-
uum ſuſtuliſſet, longo ſic conſtitit tempore, B
iram vt ipſe aiebat puniens, & coercẽs, no-
lenſque iuxta iræ impetum operari. Quod
etiam notauit *Ambroſ. de obitu Theodoſij* in
D. Amb. eodem Imperatore cum dicit: Beneficium
ſe putabat auguſtæ memoriæ Theodoſius,
& tunc proprior erat veniæ, cum fuiſſet cõ-
motio maior iracundiæ, Prerogatiua ignoſ-
cendi erat, indignatum fuiſſe, & optabatur
in eo quod in alijs timebatur, vt iraſceretur.
Eccleſ. 7. Similiaque habet in *Exhortat. ad Virgines.* C
vbi ponderat illud Sapientis. *Noli feſtinare*
in ſpiritu tuo iraſci, quia ira in ſinu ſtulto-
rum requieſcit, hoc eſt, Et ſi cauſa ſit, quæ
moueat indignationem, non ſit feſtina vin-
dicta, ne immoderatior calor indignationis
exæſtuet, non poteſt auferri, quod naturalis
eſt motus, ſed moram inſerit, vt medicina
conſilij temperet iracundiam. Eſt enim ira
grauis paſſio, ſicut dixit idem *Ambr. in Pſa,*
36. Volentemque mitius iudicare in furo- D
rem rapit, vt perimat quem putauerit coer-
cendum, ſæpe tranſuerberat innocentem, a-
micos, & fratres plurimi peremerunt.

Quapropter laudandum eſt illud Roma-
num decretum Tyberio Auguſto, & Germa-
nico ſecundo Coſſ. quo ſtatutum eſt ne ſen-
tentia mortis damnatus intra decimum di-
em occideretur, ſicut notauit *Baronius tom.*
Baron. 1. *Annal.* Et ne adhuc aliqua ſuſpicio ira-
cundiæ remaneret, ſpatium dilatauit Theo- E
doſius Imperator Catholicus, qui, ſicut re-
fert Euſeb. Cæſarienſ. Sanciuit ne ſententia
mortis exequutioni mandaretur, vſque ad
diem trigeſimum.

Facit etiam id quod notauit *Plut. lib. Pro-*
blemat. vbi reddit rationem, cur Conſules
Romani ante ſe lictores preferrent, qui faſ-
cem virgarum, ſimul cum ſecuri aſportarẽt,
vt indicarent, ſcilicet, ſi tandem ad plecten-
dum aliquem deueniendum eſſet, ſaltem in

A ſoluendis virgis, & præparandis ad ſup-
plicium tempus aliquod conſumeretur, ad
ſedandam iracundiam. Vnde Salomon dixit:
Fatuus ſtatim indicat iram ſuam, vel vt alij Prouer. 12.
legunt, teſte *Hierony.* Pronunciat iram ſuam, D.Hier.
per exequutionem ſcilicet, quæ in imprudẽ-
tibus celerrima eſt. & hæc eſt ratio ſicut
notauit *Auguſt.* Cur Matth. 7. Ira leui feſtu- D.Auguſt.
cæ comparetur. Vnde *Chryſoſt. hom.* 2. *de* Matth. 7.
Dauide & Saule. notat qualiter Dauid ira- D. Chriſt.
B cundiam vicerit aduerſus Saulem, quem in
ſpelunca facile potuit occidere. Egreſſus eſt,
inquit, Dauid de ſpelunca tanta cum gloria, 1. Reg. 24.
cum quanta tres pueri egreſſi ſunt è camino
ardenti; Nam quemadmodum illos non
exuſſit ignis, ita hic non conflagrauit iræ
incendio, & illis quidem foris nihil ignis
in quo verſabantur nocuit, hic vero cum
intus haberet carbones accenſos, cum fo-
ris videret diabolum caminum incenden-
C tem, idque varijs modis, ab Inimici con-
ſpectu, ab exhortatione militum, à ſol-
tudine eorum, qui Sauli poſſent auxiliari,
à præteritorum memoria, à futurorum pe-
riculorum metu, tamen non exarſit Dauid,
ſed exiuit purus, & intuitus inimici faciem,
hinc maxime ſumpſit animum fortem, ac
philoſophicum, & quemadmodum Daniel Dan. 14.
aſcendit è lacu ſuperatis Leonibus, ita hic
ſæuioribus animi motibus ſuperatis: ad i-
D mitationem proinde Dauidis, & iuxta do-
ctrinam Apoſtoli, tardi debemus eſſe ad iræ
commotionem, vel ad iræ exequutionem.

§ VIII.

Quantum conducat manſuetudo ad virtutem.

E HÆc inſuper, & ſequentia verba mitem,
ac ſedatum animum proclamant, &
manſuetudinem prædicant, quæ tam decet
Sanctos viros, vt ſanctificationem perfe-
ctam abſque tarditate ad iram negauerit
Ber. Sic enim habet *ſerm. 5. in vigilia Na-* D.Bern.
tiuitatis. Sanctificamini magis de virtute
in virtutem proficiendo in quibus tamen
ſanctificabimur: Legi de quodam dicente
ſcriptura. *In fide & lenitate ipſius ſanctum* Eccle. 45.
fecit illum. Sane vt perfecta ſit ſanctifica-
tio.

Digitized by Google

tio, eſſe manſuetudinem, & ſocialis vitæ gratiam à SanctoSanctorum diſcamus oportet, ſicut ait: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Et hæc eſt ratio, cur Deus in lege veteri prohibuit edere carnes à beſtijs captas, ſicut notauit *Theodoret. quæſt.* 52. *in Exod.* Vt, ſcilicet, doceret homines manſuetiorem agere vitam, quæ nihil ferinum, crudele, & iracundum habeat, humanus enim animus nequit Deo placere, aut ei appropinquare, ſed cum Caino exulare à B diuino conſpectu.

Matth. 11. Theod. Exod. 22. Leuit. 5.

Videamus nunc quam tardi fuerint ad iram qui Deo maxime placuerunt. De Iobo diximus, qui ad opprobria ridebat, & de Dauide, de Moyſe vero audiamus *Ambro.* 2. *offic. cap.* 7. quantas Moyſes à populo illatas abſorbebat contumelias, & cum Dominus in inſolentes vindicare vellet, ſe tamen pro populo offerebat frequenter, vt indignationi diuinæ plebem ſubduceret: quam C miti ſermone poſt iniurias appellabat populum, conſolabatur in laboribus, deliniebat oraculis, fouebat operibus? Meritò æſtimatus eſt ſupra homines, vt vultui eius non poſſent intendere, ſepulturam eius non repertam crederent, quia ſic ſibi totius plebis mentes deuinxerat, vt plus eum pro manſuetudine diligerent, quam pro factis admirarentur. Ij enim qui tardi ſunt ad iram, non ſolum Deo, quem imitantur, admodum D placent, ſed & hominibus ſupra modum grati habentur, etſi non fuerint minime grati. Hoc dixit *Bernard. ſerm.* 5. *in vigilia Natiuitatis.* Hominibus ſine lenitate non plus, quam Deo placere ſine fide poſſibile eſt. Illud autem dixit *Chriſoſt hom.* 2. *de Dauide, & Saule.* Vbi poſtquam oſtendit ad conſpectum hoſtis Saulis in ſpelunca nō exarſiſſe, oſtendit inſuper ideo à ſuis fuiſſe magis dilectum, ex reuerentia, inquit, quam hoſti præſtitit, re ipſa perſpectum habentes, E quam beneuolum animum gereret erga ſuos. Cæterum qui mitis eſt erga eos, à quibus moleſtia affectus eſt, multò magis erit erga beneuolos, idcirco poſtea Dauidi non iam vt homini, ſed vt Angelo parebant. Et de eodem Dauid proſequitur *Amb.* loco citato. Dauid fortis in prælio, manſuetus in imperio, patiens in conuitio, ferre magis promptus, quam referre iniurias, ideo tam A carus erat omnibus, vt iuuenis ad regnum etiam peteretur inuitus, reſiſtens cogeretur, ſenex ne prælio intereſſet à ſuis rogaretur, quod mallent omnes pro ipſo periclitari, quam ipſum pro omnibus. Quæ omnia ideo attulimus, vt perſpiciamus quanti facienda ſit tarditas ad iram, illius præoccupatio, ac repreſſio, quæ & Deo gratos, ac ſimiles, & hominibus amabiles reddit.

D. Amb. D. Bern. D. Chryſ. 1. Reg. 24. D. Amb.

§ IX.

Ira paſſio iudicium ac iuſtitiam tollit.

REddit iam Apoſtolus rationē, quare furenti iræ debeamus obuiare, & illius ſuggeſtiones, ac motus reprimere, *ira enim,* inquit, *viri iuſtitiam Dei non operatur,* id C eſt, ira præter, aut contra rationis iudicium, iuſtitiam verā impedit, atque perturbat. Sic intelligit hunc locum *D. Greg.* 5. *moral. cap.* 30. Per iram, inquit, iuſtitia Dei relinquitur, quia dum perturbata mens ſibi rationis iudicium exaſperat, omne quod furor ſuggerit rectum putat. Quod etiam *D. Tho.* notauit hic, dum reſpondet ad eam difficultatem, quam ſibi propoſuerat, quare ſcilicet magis dicat Apoſtolus iuſtitiam Dei, quam aliam virtutem? Et reſpondet, quia ira induit D magis formam iuſtitiæ, quam alterius virtutis. Vnde *D. Auguſt. epiſt.* 148. ait: Nulli iraſcenti ira ſua videtur iniuſta, ita enim inueteraſcens ira fit odium, dum quaſi iuſti doloris admixta dulcedo eam intra ſe detinet, donec totum aceſcat. Similiaque habet *epiſt.* 87. quod licet intueri in Rege Ægypti, qui accenſus ira contra Iſraelitas, furorem appellat ſapientiam: *Populus Iſrael,* inquit, *multus, & fortior nobis eſt, venite, ſapienter* E *opprimamus eum.* Ira itidem quam Iehu contra Achab habebat, cogit eum vt furorem zelum Dei appellet. Ideoque *Caſſian. lib.* 8. *Collationum cap.* 1. Iræ mortiferum virus de receſſibus animæ noſtræ funditus eruendum perſuadet, eo quod nec maturitatem conſilij poſſideat, nec vitæ participes, nec iuſtitiæ tenaces, ſed nec ſpiritalis quidem, ac veri luminis capaces poterimus exiſtere, nec iuſtitiæ moderamina valebimus

D. Greg. D. Thom. D. Aug. Exod. 1. 4. Reg. 10. Caſſian.

mus obtinere, quia ira viri iuſtitiam Dei nō operatur.

Eſt autem iuſtitia Dei omni modo iuſta, quia omni prorſus caret paſſione, quod dixit Sapiens cap. 12. *Tu dominator virtutis cum tranquillitate iudicas* Et notauit *Clem. Alexand. 1. Pædag.* (D. Clem.) Propterea, inquit, vel ſolus eſt Iudex, quod ſolus ſit in quem peccatum non cadit, & liber eſt ab omnibus humani animi perturbationibus. Quomodo igitur faciet iuſtitiam Dei ira viri, cum nec etiam pueri, quia facilis ad iram eſt, iuſtitia proſit? (Ierem. 1.) quod dixit Hierem. *Ecce neſcio loqui, quia puer ego ſum*, vbi Vatabl. ita vertit. *Timeo ne potius puniam, quam inſtituam quia puer, & iuuenis pene ſum.* (D. Bern.) Vnde *Bern. epiſt. 257.* notans ea verba Pſalmi. (Pſal. 95.) *Honor Regis iudicium diligit*, addit, ſed abſit, vt ad præiudicium manſuetudinis, namque ſi iratum fuerit iudicium, potius inimici odium, quam Dei iuſtitiam operabitur, & hoſtilem vindictam, quam regiam integritatē, quæ ſolam emendationem intendit. Cum vero ira ſicut & odium malum intendat, ſicut ait *D. Thom. 1. 2. q. 46. art. 6.* (D. Thom.) Nullum commercium cum iuſtitia poteſt habere, quæ bonum tandummodo intendit, imo magis alijs, quam ſibi prodeſt vtilitates ſuas negligit, communia emolumenta præponens.

Ira quomodo Deo Tribuatur.

Quod ſi aliquando ira Deo tribuitur audiamus hac de re Hieremiam. (Hierem. 7.) *Nunquid me ad iracundiam prouocant, dicit Dominus? Nonne ſemetipſos in confuſionem vultus ſui?* hoc eſt. Non iraſcor ego proprie nec perturbor, ſed ipſi ſe dignos efficiunt ira mea propter ſcelera ſua, quibus theſaurizant iram, & euadunt vaſa iræ. (Rom. 2. & 9.) Et ſic intelligendus eſt Lactantius lib. de ira. & *D. Tho. 1. 2. q. 47. art. 1.* cum dicunt dari in Deo iram. ſ. ſine commotione & triſtitia, namque idē (D. Thom.) *D. Thom. 1. p. q. 20. art. 1.* ait: Iram proprie dictam includere imperfectionem, ſupponit enim triſtitiam in irato, neque fieri ſolet ſine aliqua ſanguinis commotione, ſicut ait *Ariſtot. 2. Rhetor. c. 2. n. 4.* (D. Greg.) Vnde *Greg. 32. Moral. cap. 7.* Furorem illum, quem Deus in die iudicij habiturus deſcribitur, ſic explicat. Furor Domini dicitur non perturbatio diuinæ ſubſtantiæ, ſed ſuper Peccatores male ſibi conſcios exami-

A natio iuſta vindictæ: quamuis enim eum tranquillum in iudicio videant, tamen quia feriendos ſe ab illo non dubitant, eum ſuis motibus perturbatum putant. Similia habet *Auguſt. lib. 1. contra aduerſarium legis & prophet. c. 20.* (D. Auguſt.) Is ergo operabitur iuſtitiam Dei, qui ipſius tranquillum, & ſerenum animū in iudicando fuerit imitatus, talis namque ſicut ait ibidem Gregor. diſtrictum iudicium, inconcuſſus exerit, quia parmanens B manſuetus, iniuſtos punit. Is autem qui ira ducitur, iuſtitiam Dei non operatur, proindeque neque iuſtitiam: ſola enim, quæ ſecundum Deum, & rationem eſt, nomen iuſtitiæ mereri debet. Namque ſicut notauit *Auguſt. Concione 26. in Pſalm. 118.* (D. Aug.) Iuſtitia non ſolet dici bona iuſtitia, vel mala, ſicut aliquando dicitur bonum, malumuē iudicium, vt cum Chriſtus Dominus dixit. *Rectum iudicium iudicate*, (Ioan. 7.) ſed eo ipſo iam bona eſt C quia iuſtitia eſt. ſic autem non dicitur bona iuſtitia, vel mala iuſtitia, ſicut non dicitur bonus iuſtus, vel malus iuſtus, quia continuo bonus quiſque ſit iuſtus. Hæc Auguſt. Ex quibus conſtat eum qui iræ locum in animo aperit iuſtitiam Dei non operari, imo neque iuſtitiam.

Vel tandem ideo Iacobus dicit, *Ira viri iuſtitiam Dei non operatur*, quia ira nunquam relinquit locum, vt quis iuſtitiam be- D neuolam, miſericordiæque admixtam exequatur, quæ ſolet eſſe Dei iuſtitia, ſicut videtur notaſſe Dauid Pſalm. 114. cum ait: (Pſal. 114.) *Miſericors Dominus, & iuſtus, & Deus noſter miſeretur.* Aduertit autem *Ambroſ. de obitu Theodiſij*, (D. Amb.) bis meſericordiam Dauidem poſuiſſe, ſemel vero iuſtitiam. In medio, inquit, iuſtitia eſt gemino ſepto incluſa miſericordiæ, quaſi nullum alium exitum Dei iuſtitia habeat, niſi per miſericordiam, quo E tandem ad nos beneuola perueniat. Vnde *Clem. Alexand. 6. Stromat.* (D. Clem.) Bona eſt Dei iuſtitia, & iuſta eius bonitas. In ordine Planetarum illud obſeruare ſolent Aſtrologi Martem, qui terribilem habet, ſeu maleuolam influentiam, collaterales habere Iouem, & Venerem, qui placidiſſimi ſunt, quo Martis influxus temperetur: Ita & miſericordia vndique iuſtitiam Dei comitatur, quo miſericors iuſtitia ſit, ſicut & cum iratus eſt miſericordiæ recordatur. Cum ergo

ira

Digitized by Google

ira viri ſolam vindictam meditetur, clare A
patet non poſſe Dei iuſtitiam imitari.

§ X.

Quando laudabilis ſit ira.

NEque vero hic locus eſt contra rectam,
ac iuſtam iram, eamuè prohibet, cum
laudabilis ſit. Vnde Chriſtus ira ſeu zelo ac-
cēſus, flagris expulit de templo eos, qui do- B
Ioan. 2. mum Patris ſui *faciebant domum negotiatio-*
Matth. 20. *nis, & ſpeluncam latronum.* Eadem ira fuit
Exod. 2. & 32 in Moyſe quando è Pharaonis aula eiectus
Num. 16. eſt, quando incultores vituli effractis ſacra-
rum legum tabulis excanduit, quādo in Da-
tan, Core, & Abironem, diuinam vltionem
accerſiuit. Eadem accenſi Phinees, Samuel,
Sanſon, Iephte, Gedeon, Dauid, Helias, Ioſi-
as, Mathatias, Iudas Machabæus, de impro-
bis & ſceleratis hominibus populi ſui pœ- C
nas ſumſerunt. Vnde & *Iuſtinus Martyr q.*
Iuſtin. *80. ad Ortodox.* Ex facto Elizæi, qui pueros
illuſores feris diſcerpendos tradidit, probat
4. Reg. 2. ſeueritatem aduerſus inemendabiles eſſe
vtiliorem, quam patientiam. *Hilarius* etiam
D. Hilar. in Pſal. 59. Oſtendit Patres piè & miſericor-
diter iraſci, contra peccata filiorum, & præ-
ſentis vindictæ ſeueritatem adhibere ad ſa-
1. Corinth. 5. lutem Spiritus, ſicut Paulus Corinthium in-
ceſtuoſum tradidit *Satanæ ad interitum* D
carnis, vt ſpiritus ſaluus eſſet. Et *Bernar. 2.*
D. Bern. *de Conſideratione*, pro præſenti doctrina ad
Eugenium Papam, ſic ait. Nonne ſi exis in
agrum mundi, & vides infructuoſa pudebit
otioſam iacere ſecurim? Age ergo puta tem-
pus putationis adeſſe, ſi tamen meditationis
præiuit, accingere gladio tuo, glorifica ma-
num, & brachium dextrum in faciendo vin-
dictam in nationibus, increpationes in po- E
pulis: ſi hæc facis, honorificas miniſterium
tuum, & miniſterium te, non mediocris iſte
principatus exturbare malas beſtias à termi-
nis tuis, quò greges tui ſecuri in paſcua
educantur, domabis lupos, ſed ouibus non
dominaberis.

Videndus pro hac re *D. Aug. ſerm. 16. de*
D. Auguſt. *ver. Domin.* & de *Sermone Domini in monte*
c. 19. & D. Greg. in præfat. ad lib. Iob. c. 2. cum
D. Greg. ponderat id quod Chriſtus Dominus dixit:
Si habuerit fidem tanquam granum ſinapis.
Granum, inquit, ſinapis non contritum leue Matth. 17.
eſt, ſi vero conteratur, inardeſcit, ſic vir ſan-
ctus in feruorem virtutis vertitur, quidquid
in illo ante deſpicabile, infirmumque vide-
batur, & *Chryſoſt. hom. 11. in Mat.* Iuſta ira, D. Chryſ.
inquit, mater diſciplinæ. Itaque non ſolum
peccant, qui cum cauſa iraſcuntur, ſed è con-
tra niſi irati fuerint, peccant, &c. quæ proſe-
quitur in hanc ſentent. Similiaq; habet *ho-*
mil. 16. & homil. 3. in Ioan. & homil. 6. de
laud. Pauli. vbi ait: quaſi enim gladio aciem,
ita menti noſtræ iræ acumen impoſuit De-
us, vel natura, vt vtamur quando oportet;
namque ſi ira non eſſet, neque doctrina
proficit, neque iudicia ſtant, neque crimina
compeſcuntur, & Baſil. hom. de Ira. Pars a-
nimi iraſcibilis nobis ad multa virtutis ope-
ra neceſſaria, quando veluti miles quidam
apud Ducem arma ſumens paratus eſt eius
iuſſu auxilium præbere, ſic ſi iracundia ra-
tioni adiutrix contra peccatum fuerit, ner-
uus eſt animæ quidem indignatio, fortitu-
dinem, conſtantiamque ac robur ad res be-
ne, & ordine agendas præbens. Nec enim ſi
contra iniquitatem deſit indignatio, & ira
ſatis eam odio quo decet perſequi poteris.
Quamobrem ſic exiſtimo æque circa dili-
gendam virtutem ſtudium habere, atque ad-
uerſus vitium odium retinere oportere:
quoniam veluti canis paſtori, ſic ira rationi
obediens, mitis quidem, ac manſueta iuuan-
tibus eam, & à ratione reuocabilis erit, nam
canis ad vocem, & ad aſpectum alienum
toruus, & agreſtis, notos vero &c.
Ira ſimiliter optima eſt, opitulaturque ani-
mæ prudenti. & *Oratione contra iraſcentes.*
Appellat iram bonarum actionum mini- D. Gregor.
ſtram. *Gregorius vero 5. Moral. cap. 31.* In-
ſtrumentum & ancillam virtutis. & *Tullius.*
4. Tuſcul. Cotem fortitudinis. Vnde *Plato*
in Philebo, & *4. de Rep.* ait: Fortem, & au-
dacem non poſſe eſſe eum, qui nō iraſcitur.
Et *Ariſtot. 4. Ethic. cap. 5.* Qui non iraſ-
cuntur pro quibus oportet, & vbi oportet, 1. Reg. 5.
fatui ſunt: Neque enim ſentire, neque dolere
videntur. Videndus denique *Iſidor. Peluſiot.*
lib. 2. epiſt. 239. & lib. 3. epiſt. 338. vbi aduer-
tit negligentiam iraſcendi in filios, quam
Heli habuit, acerba morte ſoluiſſe. Viden-
dus denique *Seneca epiſt. 58. & lib. 2.*
de ira.

TEXTVS.

Propter quod abijcientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras.

EXPOSITIO LITERALIS.

QVIA radix vnde in nobis
ira naſcitur immunditia
eſt, & prauum deſiderium,
hoc loco ſubiungit
hæc omnia remouenda eſſe,
vt ſic facilius relegetur
ira, & melius inſeratur animabus noſtris
verbum Euangelij. Prius enim, diuina gratia
mediante, immunda omnia, & noxia euellenda
ſunt, & extirpanda, quemadmodum
agricolæ faciunt agrum expurgantes,
in quem ſemen iacturi ſunt, & poſtea Chriſti
doctrina inſerenda, vt facilius creſcat, &
vberius fructificet. Etenim impuritates luxuriæ
coinquinare ſolent terram noſtram,
Mat. 15. ſicut Chriſtus Dominus dixit Matth. 15.
*De corde exeunt mala cogitationes, homicidia, adulteria, fornicationes, hæ ſunt, quæ
coinquinant hominem.* & ideo Paul. *Mun-*
1. Cor. 1. *demus nos, inquit, ab omni inquinamento
carnis, & ſpiritus, perficientes ſanctificationem
in timore Dei.* Hic igitur primò ponit
inquinamenta per immunditiam intellecta,
ita enim fere omnes interpretes exponunt:
Deinde inquinamenta ſpiritus monet reij-
Malitia quid. cienda per abundantiam malitiæ. Malitia e-
D. Aug. tenim ſecundum *Aug. lib.* 50. *homil. hom.*
20. eſt nocendi amor, qui delectatur malo
D. Amb. alieno. *Amb. vero in Pſalm.* 118. ait. Mali-
tia nihil aliud eſt, quam mentis deprauatio,
Pſal. 118. & explicans illud, *declinate à me maligni,*

A ait: Vbi malignitas eſt, ibi cuſtodia cœleſtium
mandatorum eſſe non poteſt: deponenda
proinde malitia, quæ, ſicut dixit: *A-*
than. de Paſſione, magis lædit eos à quibus *D. Athan.*
habetur, quam in quos intenditur, vt qui
natura ſumus agreſtes, & infructuoſi, domeſtico
ſurculo quaſi cicuremur, & renouemur,
fiatque in nobis noua inſitio, qua veluti
cum corde noſtro verbum auditum
B coaleſcat. Vnde *Greg. hom.* 9 *in Euang.* *D. Greg.*
Carnis locus proprius terra eſt, ideo ea quæ
de cœlo ſunt, illi debent inſeri.

Neque vero nobis vnquam poteſt placere
eorum opinio, qui hunc locum intelligunt
de verbo à natura nobis inſito: & ideo Paulus
appellat *verbum ſalutis*, & *virtutem Dei* *Epheſ.* 1.
ad ſalutem omni credenti. Et Iacobus ideo *Rom.* 1.
appellat verbum inſitum ad differentiam
verbi congeniti, ſicut optime notauit hoc
C loco *Caiet.* id eſt, de foris importatum.

Requirit autem hoc verbum tanquam
diſpoſitionem manſuetudinem; vnde Dauid:
Docebit mites vias ſuas, & Syracides. *Pſal.* 24.
Eſto manſuetus ad audiendum verbum Dei, *Eccleſ.* 5.
vt intelligas. Et *Dioniſ. Areop. in epiſt. ad* *Dyoniſ.*
Demophilum. dicit Moyſem propter multam
manſuetudinē Dei apparitione dignum
habitum, & *Hilar.* relatus à *D. Thom.* 2. 2. *D. Hilar.*
q. 57. *art.* 4. Per manſuetudinem mentis *D. Thom.*
D noſtræ habitat Chriſtus in nobis.

Eſt autem manſuetudo neceſſaria ad ſuſ- *Manſuetudo*
cipiendum verbum, ſicut ait *D. Thom. ſup.* *neceſſaria.*
q. 157. *art.* 4. primò, faciendo hominem
compotem ſui per diminutionem iræ. Secundò,
quia ad manſuetudinem pertinet,
quòd homo non contradicat verbis veritatis,
quod plerumque aliqui faciunt ex commotione
iræ. Et ideo *Auguſt.* 2. *de Doctrin.* *D. Aug.*
Chriſtian. ait: quòd miteſcere eſt non con-
E tradicere diuinæ Scripturæ, & doctrinæ, ideoq;
immanitas Pharaonis, Herodis & Pilati
effecit, vt verbum Dei à ſe repellerēt. In
manſuetudine ergo inſitum nobis verbum
poteſt animas noſtras ſaluare, ſi operi mandetur
operante diuina gratia, ſicut dixit:
Auguſt. lib. 4. *de Doctrina Chriſtian. c.* 16. *D. Aug.*
adiumenta, inquit, doctrinæ tunc proſunt
animæ adhibita per hominem, cum Deus
operatur vt proſint.

Sed adhuc ego manſuetudinem hoc in
loco intelligo, non vt opponitur iræ, aut
imma-

Digitized by Google

immanitati, ſed vt dicit quietem, attentio- A nem & reuerentiam ad audiendum & conſeruandum Dei verbum, & doctrinam regni cæleſtis, vt inſtar boni ſeminis radices agere poſſit, & fructum facere in cordibus noſtris, quod vtique neceſſarium eſt. Vnde

Ioan. 5.

Chriſtus Ioan. 5. ait: *Neque vocem eius vnquam audiſtis, & verbum eius non habetis in vobis manens, quia quem miſit Pater, huic vos non credidiſtis.* Vbi verbum Dei non habere in ſe manens, nihil eſt aliud, B quam ſacram doctrinam non recipere, ita vt ad quærendum Chriſtum Filium Dei, & res alias ſpirituales incitarentur, ſicut recte

D. Cyrill.

ibi explicat *Cyrill. Alexan.* ſed inſtabiles eſſe, nec locum dare ſacræ doctrinæ, vt in cordibus noſtris radices agat, vnde Paulus.

1. *Theſ.* 3.

Cum accepiſſetis à nobis verbum Dei, accepiſtis illud non vt verbum hominum, ſed (ſicut eſt vere) *verbum Dei.* vbi *D. Tho.* ex-

D. Thom.

plicat, firmiter in corde tenuiſtis, eſt etenim C verbum Dei ſicut imber, & nix de cœlo, quæ inebriat terram, & infundit eam,

Iſai. 55.

& *germinare facit*, teſte Iſai. cap. 55. Proinde in manſuetudine, quiete, auiditate, ac ſolicitudine ſuſcipiendum eſt, ſicut illi de

Act. 17.

quibus Act. 17. *Susceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie ſcrutantes Scripturas.* Et hanc mihi expoſitionem probat noſter Autor, cum ſtatim addit immediate. *Eſtote factores verbi, & non auditores tantum.* licet enim diuinum verbum efficax, & D operatorium ſit, debemus nos cooperari diuinæ, ac interiori doctrinæ gratiæ, quo ſenſu factores verbi audientes erimus, ad hoc autem requiritur quies, manſuetudo, & permanentia, ac conceptio interna verbi, & hoc exiſtimo eſſe ſuſcipere in manſuetudine inſitum verbum Dei. Vnde & Salomon

Prouer. 5.

dixit in Prouerbijs cap. 5. *Fili mi attende ad ſapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, vt cuſtodias cogitationes.* E vbi Brixianus ait ſenſus eſt. Opus eſt vt ſummam cuſtodiam adhibeas animo, & linguæ, cum aurem accommodare volueris ſapientiæ meæ.

Verbum Dei incarnatum.

Sunt tamen qui hunc locum intelligunt de Verbo perſonali, quod inſitum eſt naturæ humanæ per incarnationem. Ita intelligit hunc locum *D. Anſel in enarratione de*

D. Anſelm.

tranſfiguratione. Et hanc expoſitionem ponunt ſecundo loco, quaſi eam omnino approbantes *Beda, & D. Thom.* Vnde Syriaca

Beda.
D. Th.

verſio in Biblijs regijs habet, *Excipite Verbum illud, naturæ noſtræ inſitum*, ideoque fortaſſis Gloſſa ait, Excipite cum magno honore. Et *Conſilium Viennenſe* interpretatur Chriſtum eſſe inſitum Verbum, nec diſſentit communis Theologorum loquutio, dum per inſitionis vnionem explicant hypoſtaticam, quæ illam ſuperat, & in pluribus defectibilem oſtendit. Sic vero intellectus locus de Incarnatione verbi, id quod ſequitur (*quod poteſt ſaluare animas veſtras*) intelligendum eſt, non diſpoſitiue, ſicut de verbo audito, ſed effectiue, & dicitur quod poteſt ſaluare, & non quod de facto ſaluare, ne excludere videatur humani arbitrij libertatem.

Illud tamen aduerto Apoſtolum fuiſſe loquutum ſecundum communem loquendi modum, quo verbum diuinum dicitur humanæ naturæ inſitum, & vnitum: Si enim eſſet loquendum Scholaſticorum more, potius natura humana diuino Verbo inſerta diceretur; nam ſicut id cui inſeritur, & innititur ramus, ſuppoſitum eſt, ſic id cui innititur humanitas, ſuppoſitum eſt, & ſicut arbor præexiſtit, & præſupponitur inſitioni, ita etiam Verbum præexiſtit incarnationi. Sicut inſuper arbor per ramum inſertum producit fructus meliores, quam quos ramus per ſe poſſet producere: ſic perſona verbi per humanitatem producit opera maioris valoris, quam ſola humanitas in proprio ſuppoſito produceret. Vnde *Ber. ſer.* 3. *in Vigil. Natiu.* Addidit, inquit, honorare

D. Bernard.

limum noſtrum, & ei vim rationalem immiſit, voluit quoque infirmiora noſtra abundantiori gloria ſublimare, & contraxit ſe maieſtas, vt quod melius habebat, videlicet, ſemetipſum limo noſtro coniungeret, & in perſona vna, ſibi inuicem vnirentur Deus & limus, nihil Deo ſublimius, nihil vilius limo, tantaque dignitate limus aſcendit ad Deum, vt quicquid in eo limus fecit, Deus feciſſe credatur, quicquid limus protulit, Deus in illo protuliſſe dicatur. Similiaque habet *Amb. ſerm.* 10. *in Pſal.* 118. *& Leo ſer.* 5. *de Natiuit. cap.* 3.

D. Amb.
D. Leo.

Habet etiam hæc expoſitio fundamentum in Scriptura, nam Apoc. 5. dicitur. Chri-

ſtus *radix Dauid*, & cap. 22. *Ego ſum radix, & genus Dauid.* Sicut igitur ex radice, ſiue trunco, & ſurculo inſerto fit vnum per inſitionem, ſic ex Verbo diuino tanquam ex radice, ac trunco, & ex natura humana, ſumpta ex ſtirpe Dauid, tanquam ramo inſito factus eſt vnus Chriſtus. Hæc expoſitio, vt patet, probabilis eſt. Prior tamen communior, & menti Apoſtoli congruentior.

§. I.

Per pœnitentiam abijciuntur peccata.

IS qui Paulò antea iracundiam cohibendam docuit, docet iam vt contra noſmet- C
Luc. 18. ipſos iraſcamur, quo melius abijciamus omnem immunditiam, iratus enim Publi-
D. Aug. canus contra ſe dum percutiebat pectus ſuum, & à ſe pœnas exigebat, ſicut dixit *Aug.*
Pſalm. 4. *ſerm.* 36. euomuit congeriem peccatorum.
Ira bona quæ ſit. *& ſerm.* 35. ponderans ea verba Pſ. *Iraſcimini, & nolite peccare.* Volo vos, inquit, iraſci, ſed vt non peccetis, vt autem nō peccetis, cui debetis iraſci niſi vobis, quid eſt enim homo pœnitēs, niſi homo iratus ſibi? D
D. Th. & D. *Thomas lect.* 8. *in cap.* 4. *ad Epheſ.* Hæc eſt, inquit, bona ira, de qua dicitur imperatiue. Iraſcimini, ſcilicet, contra peccata veſtra, & nolite peccare, ſcilicet, de cætero contra quæ iterum oporteat iraſci.
D. Bern. Et *Bern. ſerm.* 44. *in Cant.* Si peccato, inquit, iraſcetis, non ſolum minime peccas, ſed & quod peccaueras exterminas. Sic igitur abijciuntur peccata: Vnde Ezechiel.
Ezech. 18. *Proijcite à vobis omnes* præuaricationes ve- E
ſtras: quas ſi pœnitendo proiecerimus, Deus eadem omnino delebit, & ad vitam gratiæ reducet, quod notauit *Tertull. lib.*
Tertul. *de Pœnitent. cap.* 4. vbi affert illud Eze-
Ezech. 18. chiel. *Numquid voluntatis meæ eſt mori impij, dicit Dominus, & non vt conuertatur à vitijs, & viuat?* quem locum ipſe ita legit. *Viuo ego dicit Dominus, nolo mortem peccatoris.* Cum Dominus dicat, inquit Tertull. Pœnitentiam malo, quam mortem, A ergo pœnitentia vita eſt, cum præponitur morti. O beatos nos quorum cauſa Deus iurat, ò miſeros ſi nec iuranti Domino credimus.

Quia vero difficile poterat videri tam multa iterum mala opera reijcere, quomodo id poſſet fieri docuit *Bern. ſerm. de Cant. Ezechiæ* ad illa verba. *Recogitabo tibi omnes* D. Bern.
annos meos in amaritudine animæ meæ. O- Eſai. 38.
portebat, inquit, ſi fieri poſſet, reuiuere me,
B vt ita loquar, denuo quod male vixi, ſed quia hoc non poſſum, ſaltem recogitabo tibi omnes annos meos, faciam recogitādo, quod reoperando non poſſum. Plura hac de re habet *Aug. in Pſal.* 84. *& in Pſal.* 50. D. Aug.
& Hieron. epiſt. ad Ruſticum. & nos infra D. Hier.
ad cap. 3.

§. II.

Quam immundum peccatum ſit luxuria.

NOmine autem immunditiæ, & malitiæ intelligunt aliqui hoc in loco carnis, pecuniæ, honoris, & vindictæ cupiditates. Licet vero plerique diſtinguant inter peccata carnis, & ſpiritus, poteſt omnibus dictis
D cupiditatibus malitia, & immūditia accommodari, ſiquidem prædictæ cupiditates nos admodum inficiunt, & noſtrā malitiam oſtēdunt, quod in primis patet in vitio luxuriæ. Vnde Paulus de caſtitate loquens dixit. *Non vocauit nos Deus in immunditiam, ſed*
in ſanctificationem, & illud Eccleſiaſt. *Ma-* 1. Theſſ. 4.
cula in gloria, de luxuria intelligitur. Vnde Eccleſ. 33.
Tertul. lib. de Pudicitia, eam appellat rem Tertul.
immundi ſpiritus: ideoque perditum filium
E ſimilem porcis reddidit. In quam ſentent. Luc. 15.
venit locus ille *Lactant. Firmian lib. de falſ.* Lactan.
Relig. cap. 20. vbi obſeruat Romanum populum, cum diuinis honoribus vellet afficere eam mulierem, quæ Rom. imperij authorem & parētem ſuo lacte educauerat, animal potius eiuſdem nominis cum muliere colendū exiſtimaſſe, quam vulgatæ pudicitiæ mulierem, quaſi minus impurum eſſet animal, quā inhoneſta mulier. Romuli, inquit, nutrix Lupa honoribus eſt affecta diuinis & ferrem

ſi id

ſi id animal fuiſſet cuius figuram gerit. Au- A thor eſt Liuius Laurentiæ eſſe ſimulachrum, & quidem non mentis, ſed mentis ac morum. Fuit enim Fauſtuli vxor, & propter vulgati corporis vilitatem Lupa inter Paſtores. i. meretrix nuncupata eſt. Vnde etiam lupanar dicitur: refert etiam ibidem Lactant. Athenienſes cum vellent honorare meretricem nomine Leænam quod Tyrannum occidiſſet, & ſic ab eodem patriam liberaſſet, ne ſub nomine, ac figura mere- B tricis coleretur, eius animalis effigiem poſuiſſe in templo deinceps colendam, cuius nomen illa gerebat, vſque adeo immundam animam reddit luxuriæ vitium.

Et vt aliena mittamus, probat hoc locus

Pſal. 37.

ille Pſalm. *Tota die contriſtatus ingrediebar.* vbi Hebr. habetur. *tota die denigratus*, ſeu atratus ingrediebar, adulterio ſcilicet, cum ea quæ fuit Vriæ, dum tamen ipſius erat

D. Chryſ.

Vnde D. *Chryſoſt. homil.* 77. ad populum C non tantum ait, cum ornabat purpura quantum huius peccati macula fœtebat, quod commiſerat cum vxore Vriæ, quæ propter eandem immunditiam proprio nomine non

Matth. 1.

nominatur ab Euangeliſta Matthe. Sicut etiam & infans, quem ex adulterio concepit, ac peperit ſine nomine obijt. Vnde Paulus

2. *Reg.* 12.

Eph. 5.

dixit: *fornicatio, & omnis immunditia nec nominetur in vobis*, & *Chryſoſt. hom.* 24. *in Gen.* aduertit dixiſſe ſcripturam. *Corrupta*

Gene. 5.

eſt terra coram Deo, non vero corrupti ſunt D homines, quia carnis, inquit, peccatum fecit vt homines ſuo nomine vocari non ſint digni.

In hanc ſenten. facit etiam id, quod no-

Abul.

tauit *Abul. quaeſt.* 1. *in cap.* 33. *Deut.* Cur, ſcilicet, Moyſes cæteras alias Tribus benedicens, omiſerit Simeonis Tribum, idque ea de cauſa factum eſſe dicit, quia Princeps de Tribu Simeonis luxuriatus fuerat cum ſcorto Madianitide: Ait namque Scriptura. *Erat* E

Num. 25.

nomen viri Iſraelitæ, qui occiſus eſt cum Madianitide Zambri filius Salu, dux de cognatione & Tribu Simeonis.

Quod ſi præ immunditia nec ore capiendum eſt hoc vitium, neque etiam aliquid illius tanquam immundum tangendum eſt,

D. Amb.

quod eleganter notauit *Ambr. lib. de Ioſeph.* cum aduertit ipſum dimiſiſſe pallium in manibus impuræ dominæ, quæ ipſum ad

A adulterium incitabat. Contagium, inquit, iudicauit ſi diutius moraretur, ne per manus adulteræ libidinis incentiua tranſirent, ſicut enim ſi pallium in cænoſo luto incideret, is qui munditiam veſtis curaret, illud non reaſſumeret, ſic & Ioſeph immundum luxuriæ pallium cum periculo etiam propriæ vitæ reliquit.

Quod ſi tactum immundi vitij obſeruatum inuenimus, non minus prohibitum re- B periemus viſum, quaſi oculi offenderentur immundo obiecto luxuriæ: quæ fuit ratio,

Geneſ. 19.

cur Deus prohibuerit vxori Loth, ne oculos in impuros Sodomæ incolas conuerteret, quia vero reſpexit poſt tergum, verſa eſt in ſtatuam ſalis. Naturam ſuam, inquit *Ambroſ. lib.* 2. *de Virginib.* quia impudicos licet caſtis oculis aſpexit, amiſit, & hæc fuit cauſa cur immunda peccatrix retro acceſſit

Luc. 7.

ad Chriſtum, & attulit *alabaſtrum vnguenti* C *pretioſi*, metuens ne oculos, aut nares Chriſti offenderet, quem tamen non offendit quatriduanus frater iam fœtens.

Notandus etiam eſt pro præſenti inſtitu-

D. Clem.

2. Mach. c. 7.

to locus *Clmentis Alexan.* 7. *Stromat.* vbi reddens rationem, cur Iudæi non ederent porcinam carnem, ait, quod ſit animal procliue ad coitum. Et addit. Ea ratione, neque hircum lex ſacrificat, præterquam propter ſolam malorum emandationem.

Cap. 16.

In quibus verbis ſatis obſcuris mihi vide- D tur eſſe alluſio ad illum locum Leuit. vbi hircus mittebatur in ſolitudinem, quaſi ea immiſſio fuerit ſacrificium Deo oblatum. Etenim ſi vitium carnis ſignificabatur in hirco, nullum prorſus ſacrificium Deo ſic poterit placere, quam ſi hoc immundum vitium à nobis relegetur, & mittatur in exilium nunquam amplius rediturum, quod eſt cum Iacobo abijcere immunditiam.

E Facit etiam id quod notauit *Origen. hom.*

Orig.

13. *in Num.* quod poſtquam obtinuerunt filij Iſrael ciuitates Amorrhæorum, aſcenderunt etiam viam, quæ ducit in Baſan, vbi erat Og rex Baſan, ſed ad hunc neque legatos mittere dignantur, neque petere ab eo, vt per terram eius tranſeant, ſed continuo confligunt cum eo, & ſuperant tam ipſum quam populum ſuum. Videamus ergo, inquit, quæ eſt Baſan?

Baſan interpretatur turpitudo. Merito ergo A nec legati mittuntur ad iſtam gentem, nec tranſitus per terram eius poſcitur, nullus enim tranſitus nobis debet eſſe, nullus acceſſus ad turpitudinem, ſed ab initio ſtatim expugnanda, & omnimodis cauenda eſt. Aduerſus Og ergo ita præcipitur bellum gerendum, vt non relinquatis ex eo, inquit lex, viuentem. Nullum ergo à filijs Iſrael oportet relinqui in regno turpitudinis, & dedecoris viuentem. Fiet autem hoc quod B monet Origen. ſi faciamus quod docet Iacobus. Abijcientes omnem immunditiam luxuriæ, quo tandem puri coram Deo appareamus.

Oſtendit hoc optimus ille locus, cum fugiens Dauid à facie Saulis, venit ad Achimelech, petijtque ab eo, ſi quid haberet ad manum, vel quinque panes, aut quidquid inueniſſet. 1.Reg. 21. Cui Sacerdos reſpondit, *non habeo laicos panes ad manum, ſed tantum panem ſanctum: ſi mundi ſunt pueri maxime à mulieribus.* C Illud ergo iam difficile apparet cur de puritate puerorum Sacerdos interroget, cum eis etiam puris nullatenus liceret veſci talibus panibus. Aliò rem *D. Hieron.* deflectit. Noſtram conficit *Procopius*, cum ait: Oſtendit, inquit, ſanctitatem, & caſtimoniam eodem nos cum Pontificibus honore dignos efficere: aptoſque proinde reddere pueros, vt participes fiant panum, quos ſoli Sacerdotes ſumere poterant: nec mirum D ſi caſtitas laicos homines Sacerdotibus ſimiles reddit, cum Angelis cœleſtibus eos pares quodammodo efficiat, ſicut proſequitur. D. Hier. *D. Hieron. ad Euſtoch. epiſt. 22. cap. 9.* vbi oſtendit Filium Dei in terris nouam familiam ad ſui obſequium elegiſſe pro Angelis, à quibus in cœlo adoratur, nempe virgines, & caſtos. Qui igitur ad hanc puritatem vult accedere, debet abijcere omnem immunditiam luxuriæ, & incontinentiæ, vt purus & ſanctus, ſanctiſſimo Domino E ſiſti poſſit.

§ III.

Quam immunda ſit cupiditas pecuniæ, & rerum ſublunarium.

IMmundos etiam nos reddit pecuniæ cupiditas, & deſiderium lucrandi, & acquirendi, quod oſtendit locus ille Eſaiæ. *Stultus fatua loquetur*, vbi Vatab. *Sordidus ſordide loquitur.* Eſai. 32. Exponens autem quis iſte ſordidus ſit, dicit eſſe auarum. Cui conſonat illud Oſeæ. *Ephraim factus eſt indicio, quoniam cœpit abire poſt ſordes.* Oſea. cap. 5. vbi Chaldæus rem exponens ait. Poſt mammona iniquitatis, quæ ſunt diuitiæ, vt patet ex Euangelio. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.* Luc. 16. Ideoque *D. Ambroſ. epiſt.* 82. D. Amb. ponderans ea verba Petri. *Argentum & aurum non habeo*, Act. 3. ait, gloriatur in paupertate, quaſi refugiat contaminationem, argentum non habeo, ſed nec requiro.

Et in hanc ſentent. facit id quod *Philo* Philo. notauit *lib. de migrat. Abrahæ.* explicans præceptum illud Leuit. vbi immunda cenſentur omnia reptilia, & quæ multos habēt Leuit. 11. pedes propter adhæſionem, ſcilicet, quam habent cum rebus terreſtribus. Videndus item lib. de Charitate. Contemplari, inquit, libet iſtos ſordidos, & ne obolares quidem minutias ſpernentes, vſurarios in magnis diuitijs inopes. Videndus etiam *Chryſt. hom. 40. in Matth.* D. Chryſ. vbi huiuſcemodi viros ſic comparat cum operarijs luti, ac cœni. Nullum, inquit, eſt inter auri ſollicitos collectores, & cœni, atque laterum operarios diſcrimen: nam vt tunc Pharao atrociſſimus ille Tyrannus flagellis ad colligendas paleas compellebat habræos, ſic etiam nunc Diabolus ad officium laterum flagellis cupiditatum multos incendit, Quid enim aliud eſt aurum, quam cœnum? & argentum quid aliud, quam palea? Sicut ergo palea ignem, ſic pecuniæ cupiditas auaritiæ flammam incendit, & quaſi cœnum inquinat poſſidentes; à qua vt nos leberaret venit, verus Moyſes Chriſtus Dominus in Æpyptum huius ſæculi.

Notauit etiam in hanc ſentent. *Orig. hom. 14. in Num.* Num. 22. Deum non poſuiſſe verba ſua in corde Balaam, quia præ cupiditate immundum erat. Si dignus, inquit, fuiſſet Balaam, verbum ſuum, Deus non in ore eius, ſed in corde poſuiſſet; nunc autem quoniam in corde eius deſiderium mercedis erat, & cupiditas pecuniæ, verbū Dei nō in corde, ſed in ore eius ponitur. Agebatur enim mira & magna diſpēſatione, vt quoniam Prophetarum verba, quæ intra aulam continebantur

tur

tur Iſraeliticam ad gentes peruenire non A
poterant, per Balaam, cui fides ab vniuerſis
gentibus habebatur, innoteſcerent etiam
nationibus ſecreta de Chriſto myſteria, &
theſaurum magnum proferret ad gentes,
non tam corde & ſenſu, quam ore, & ſer-
mone portatum. Et quia corde immundus
Num. 22. erat Balam ab immundo animali edocetur,
D. Aug. ſicut notauit *Aug.* Etenim Deus Balam
primo vocatum detinere voluit, dum ei di-
xit. *Noli ire cum eis*, neque maledicas po- B
pulo, quia benedictus eſt. Attamen dum
cum iterum legati adeunt, dicuntque regis
nomine: paratus ſum honorare te, & quic-
quid volueris dabo tibi, oblitus præteritæ
Rup. prohibitionis iterum Deum de profectio-
ne conſuluit. Vbi Rupertus. Explorat im-
probus Dei ſecreta, ſi forte permitteret Dei
patientia, quod vt faceret perſuadebat ar-
dens cupiditas, Cui Deus. *Si vocare te ve-
nerint, ſurge, & vade cum eis.* Mirum pro- C
fecto quod cum Deus abire permittat Ba-
laam, mortem ei in via ſtricto gladio mine-
D. Aug. tur. Rationem reddit *Auguſt. ibi q. 48.* di-
cens: Videns Dominus cupiditatem deui-
ctam muneribus, permiſit ire, vt in iumento
quo vehebatur, eius auaritiam coerceret,
hoc etiam confundens dementiam, quod
prohibitionem Domini per Angelum fa-
ctam aſina tranſgredi non auderet, quam il-
le cæcus cupiditate tranſgredi conaretur: D
vbi vides auri cupidum hominem ab aſina,
veluti edoceri, & coerceri, imo & confun-
di dum illa præcepto ſiſtitur, ille poſt præ-
ceptum præceps in promiſſa fertur.

Num. 32. Tribus Ruben, & Gad, ac dimidia Tribus
Manaſſes, cum vidiſſent Iazer, & Galaad ap-
tas animalibus alendis terras, venerunt ad
Moyſem & cæteros Principes, atque dixe-
runt. *Terra quam percuſſit Dominus in con-
ſpectu filiorum Iſrael, regionis vberrimæ eſt* E
*ad paſtum animalium: & nos ſerui tui habe-
mus iumenta plurima, precamur; ſi inueni-
mus gratiam coram te, vt des nobis famulis
tuis eam in poſſeſſionem, nec facias nos tran-
ſire Iordanem.* Vbi eleganter notauit Olea-
ſter, eos nihil ſibi, totum vero pecoribus
exoptare, & poſtulare, ex eo quia pecudes
ſuas plus quam ſe diligebant, vſque adeo
enim immundæ redduntur animæ quæ pe-
cudibus, pecuniæ, & fortunæ bonis con-
gregandis ſtudent, vt ea omnia ſibi, ſaluti
& promiſſæ patriæ miſerabiliter antepo-
nant, & ſolis terrenis bonis intenti terram
pro cœlo videantur commutare, ac velut
bruta terrenum ſolum, & paſtum curare, ſi-
cut ibi proſequitur *Orig. homil. 26.* *Orig.*

Longe aliter ea anima de iuſtis homini-
bus dicit. *Recti diligunt te*, quod Alanus *Cant. 1.*
exponit: Qui non incuruantur, ſed diri-
guntur, qui enim incuruantur, quia luto in-
uoluuntur, immundi apparent. Ideoque
Bern. ſerm. de Primord. &c. ait: Erubeſce, *D. Bern.*
quod in recto corpore, curua ſit anima. An
non confunderis caput ſurſum habere, qui
ſurſum cor non habes? memor nobilitatis
tuæ pudeat te tantæ deiectionis. Et *ſerm. 1.
ad Fratres* ait. Sunt qui ſimiles brutis ani-
mantibus deriſui ſeſe faciunt eſſe immundis
ſpiritibus, qui profecto clamitant illuden-
tes. *Incuruare tranſeamus.* quæ verba pon- *Eſai. 51.*
derans *Greg. hom. 30. in Euang.* quaſi dicta *D. Greg.*
à malignis ſpiritibus ijs animabus, quæ ter-
rena cupiunt, ait: Pudeat terrena concupiſ-
cere, & dorſum mentium, aſcendentibus
aduerſarijs præbere, terram ſemper intuetur,
qui curuus eſt, & quo præmio ſit redemp-
tus non meminit, qui ima quærit. Et *D.* *D. Amb.*
Ambroſ. lib. Exam. cap. 3. Caue, inquit, ô
homo pecudum more curuari, caue ne in
alium te non tam corpore, quam cupiditate
deflectas.

Cernitur etiam cupiditatis immundicia,
in eo quod vir cupidus, & auarus diuitijs,
ſe veluti ſeruus addicat. quod oſtēdit com-
munis expoſitio Patrum ad eum locum
Pſal. *Nihil inuenerunt viri diuitiarum in* *Pſal. 85.*
manibus ſuis. Vnde *Ambr. epiſt. 7.* Pecu- *D. Amb.*
nia, inquit, plerumque ſibi dominos emit.
Pluraque habet hac de re *Senec. epiſt. 117.*
& probat *Baſil. hom. 2. in varia loca Scrip-* *D. Baſil.*
turæ in Iuda proditore, qui verum Deum
vendidit, inquit, propter Deum falſum pe-
cuniam, ſcilicet, quam adorabat. Vnde
Clem. Alexan. orat. ad Gent. ait: Ego calca- *D. Clem.*
re terram didici, non adorare, Quia vero
cupidi diuitiarum ſe ſeruos conſtituerunt,
ideo diuitiæ eoſdem veluti ſeruos ſeruire
faciunt, & violenter opprimunt. Vnde apud
Oſeam dicitur, *Diues effectus ſum, inueni* *Oſea, 12.*
idolum mihi. Vbi aliqui ex Hebr. legunt.
Inueni vim mihi, inueni, ſcilicet, qui mihi

veluti Dominus vim inferat, meque violen- A
ter opprimat. quod dixit *Nazian. orat. 24. in principio*. Vbi ait. Aurum eſt occultus tyrannus, per quem multa ſurſum, deorſumque veluti in talorum ludo iactantur: quæ verba *Helias Cretenſis*, ſic explicat. Tyrannum vocat, quod auri cupidis vim afferre, eoſque veluti tyrannide opprimere poſſit. Inuiſibilem vero propterea quod tacens, minimeque conſpectum auaros ſubijciat, ab eiſque, quæ decreuerit, per vim adducat. B

D. Chryſ. Eandemque ſeruitutem expoſuit *Chryſoſt. hom. 30. quod nemo læditur niſi à ſeipſo*, dicens. In tantum amor pecuniæ omnem animam fatigat, vt neque amicitiarum neque propinquitatis, interdum etiam nec coniugis, aut filiorum amori det locum, quibus affectibus inter homines nihil præfertur, amor tamen pecuniæ omnia hæc humi deijcit, ſæuit vt barbarus, feruet crudeliter vt C
tyrannus, debacchatur impudenter vt meretrix, nuſquam miſeretur, nuſquam pudet.

Ioan. 2. Et hæc videtur ratio, cur Chriſtus Dominus lucro ſeruientes aſſumptis flagellis è templo eiecerit, puniens eos veluti ſeruos flagellis, non fuſtibus: cædebantur namque olim ſerui flagellis vt patet ex l. *in ſeruorum ff. de Pœn.* vbi dicitur. Ex quibus cauſis liber fuſtibus cæditur, ex his ſeruus flagellis cædi debet. Vnde iam poſſumus intelligere

Sap. 10. cur Salomon loquens de diuitijs à Deo datis Iacobo dixerit, *honeſtauit illum in laboribus*, quod idem eſt, atque locupletauit & D
ditauit. Vnde Græcus codex habet, *locupletauit in ærumnis*, vel per ærumnas. Vt ſcilicet intelligeremus ſolas eas diuitias quæ à Deo proueniunt, mundas honeſtaſque eſſe, cæteras vero ſordidas, & inhoneſtis fere artibus, ac ſimulationibus comparatas. Quapropter de eis recte intelliguntur verba Iacobi, cum ait: *Abijcientes omnem immunditiam*. Vbi non omittendus Phocion cui E
teſte Plut. in vita ipſius miſit dono ex Aſia centum talenta. His Athenis deportatis quæſiuit ex miniſtris eius Phocion qua de cauſa in multis Athenienſibus tantum munus ſibi ſoli Alexander largiretur? vbi reſponderunt illi. Quod te exiſtimet vnum virum bonum & honeſtum. Ergo ſinat me, inquit Phocion, talis vt habear & ſim. Quo dicto ſatis confirmauit pecunias ſordidum, vilem & abiectum reddere hominem dum ipſarum cupiditatem in eo teſtantur.

§ IIII.

Vilis & immunda vindictæ cupiditas.

Vilem & immundam conſtat eſſe vindictæ cupiditatem, quod etiam poſſumus deducere ex Dauide, qui cum inimicum Saulum in ſpelunca confodere poſſet, id tamen omiſit facere, quod videns Saul ait: *Quis cum inuenerit inimicum ſuum dimittet eum in via bona? & nunc ſcio quod certiſſime regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſrael*, vbi vides ex eo iudicaſſe Regium eum animum quod à vindicta abſtinuerit. Vnde cum mirarentur Iſraelitæ quod idem Dauid de Semei vindictam non ſumeret, cum iam in regali ſolio eſſet conſtitutus, eiſdem reſpondit. *Cur efficimini mihi in Satan. An ignoro hodie me factum Regem?* quaſi dedeceret: maieſtatem Regis cum ſubditorum cura vindictæ memoriam retinere. Hinc etiam eſt quod Salomon victus Rex nihil mali intulit Adoniæ fratri 3. Reg. 1. imo illi pepercit dum regnum viuente Patre affectauit, poſtquam vero Abiſach in vxorem petijt, illum iuſſit occidi, rationem reddit *Abul. ibi q. 45.* dicens. Vt iuſtificaret actus ſuos maxime in principio regni, nam ſi propter primum delictum occidiſſet Adoniam videretur hoc feciſſe ſolum ex vindicta, quæ quidem immundum redderet regnandi initium, & deturparet regiam cathedram, dum vilem animum in vindicando oſtenderet. In quam ſent. notauit *Oleaſt.* ea verba Deut. *Non videbis aſinum fratris tui, vel bouem eius cadentes in via, & abſcondes te ab eis*. Puſilli, inquit, animi eſt tunc odij, aut iniuriæ meminiſſe, cum proximus tuus auxilio indiguerit: ſuperioribus armis cum eo dimicas, ſi aduerſus eum indigentem præliaris.

Poſſumus hoc ipſum ex philoſophia oſtendere, ſi meminerimus Philoſophos nobilitatem viſus præ alijs ſenſibus ex eo deducere, quod contraria in viſu nullam omnino

1. Reg. 24.

2. Reg. 19.

3. Reg. 1.

Abul.

Deut. 22.

Google

nino afficiant impreſſionem, neque ad con- A
trariorum viſionẽ oculi tam facile lædantur.
Longe tamen aliter res ſe habet in alijs ſen-
ſibus, etenim ſi aliquis guſtauit rem ama-
ram, licet ſtatim aſſumat aliquid dulce, ad-
huc nihilominus amaritudo ineſt, & ſen-
titur, idem tamen oculus qui album colo-
rem videt, poterit & nigrum mox videre
quin lædatur, ideoque & nobilior ſenſus.
Nobilis itidem, & ſuperior animus nullam
a contrarijs patitur impreſſionem offenſæ, B
ad hoc vt de illis poſtea vindictam ſumat.
D.Amb. Hoc ipſum perpendens *Amb.lib.2.de Iacob.*
& vit. beat. ait: Minabatur Eſau quod fra-
trem ſuum occideret, & dolebat ſibi bene-
dictionem eſſe præreptam, cuius vtique ſe
dignum manſuetudine debebat probare,
non ſcelere. Quibus verbis oſtendit *Amb.*
Geneſ. 27. Eſau ſe indignum reddidiſſe primogenitu-
ræ dignitate, dum vindictam de fratre cu-
rauit, cum nobile vindictæ genus ſit ignoſ- C
cere, ſicut dixit *Bern. de interiori domo cap.*
D. Bern. 43. Quibus habet ſimilia. *Chryſoſt.homil.3.*
D. Chryſ. *in epiſt. ad Rom.* circa finem. Forti, inquit,
ac generoſo animo feramus, hic enim de-
D Nazianz. mun eſt ſolidus honor. Et *Naz. orat. 19.de*
Patre ſuo. Multi, inquit, quibus offenſus e-
rat in ipſo iræ articulo percuſſi ſunt, reſi-
puerunt, ad eum acceſſerunt, ad genua pro-
ciderunt, veniam impetrarunt, pulchre victi
diſceſſerunt. D

Videnduſque hac de re eſt *Auguſt. ſerm.*
D.Aug. *4. de Sanctis. & Ambr. ſerm. 7. in Pſal.* 118.
D.Amb. vbi oſtendit iuſtum longe debere eſſe ab
vltionis atrocitate. Sed dices, inquit, quo-
modo dixit ipſe Dauid. *Lætabitur iuſtus*
Pſal. 57. *cum viderit vindictam*? mihi videtur quia
lætetur quod ipſe euaſerit, non quia impij
puniantur: Tantam itaque malitiam cenſet
Ambroſ. in vindicta reperiri, vt neque de ea
quæ à Deo fit, liceat lætari. Vnde *Tertull.* E
Tertull. *lib. de Patient.cap.* 10. vocat vindictam in-
dicem malitiæ, propterea que eidem tan-
quam remedium adhibetur manſuetudo.
D. Nazianz. Vnde *Nazianz. orat.* 24. Si conſilio, in-
quit, meo parcas operam dabis, ne quid
mali inferas, ſed lædendi poteſtatem ſatis
magnum lucrum ducas, ac te cultum Chri-
ſto offerre exiſtimes, qui noluit vindicari
cum poſſet, ſed pati ſicut notauit *Tertull. in*
Tertull. *lib. de Pudicit.cap.* 21. cum ponderat Chri-

A ſtum Dominum neminem damnaſſe. Quia
non decebat, inquit, cum ſæuire, qui pati
venerat. Quibus habet ſimilia *Chryſoſt.* D. Chryſoſt.
hom. 2. de Iuda proditore.

Eſt optimus locus pro hac re apud *Ter-* Tertull.
tull lib. 4. contra Marc. cap. 16. cum pon-
derat Chriſtum Dominum iuſſiſſe, vt ala- Luc. 6.
pam in facie vna infligenti alteram maxil-
lam percutiendam offeramus. *Nouam*, in- Exod. 21.
quit, *plane patientiam docet Chriſtus, etiam*
B *vicem iniuriæ cohibens permiſſam à creato-*
re oculum exigentem pro oculo, & dentem
pro dente, contra ipſe alteram amplius ma-
xillam offerri iubens, & ſuper tunicam pal-
lio quoque cedens, ſic per Zachariam præce- Zach. 7.
pit, ne vnuſquiſque malitiæ fratris ſui me- Deut. 32.
minerit, ſed nec proximi; & rurſus malitiam
proximi ſui vnuſquiſque ne recogitet. Mul-
to Magis patientiam induxit iniuria, qui in-
dixit obliuionem. Sed & cum dixit. Mihi
C *vindictam, & ego vindicabo, proinde patien-* Exod. 21.
tiam docet vindictæ expectatricem. Facilius
vim comprimi ſcit repræſentatione talionis;
quam repromiſſione talionis; vtrumque au-
tem conſtituendum fuit pro natura, & fide
hominum. Sic ille. Exiſtimo autem propter-
ea vindictam à Deo promiſſam, vt à no-
bis licentiam eam aſſumendi ablatam intel-
ligeremus, & vt interpoſitum tempus iraſ-
centi animo mederetur, ſi diuinus amor nõ
D abſtuliſſet vindicandi cupiditatem. Vnde
Lactant. Firmian. lib. 6. cap. 18. Cauere Lactan.
quiſque debet diligenter ne quando inimi-
cum ſua culpa faciat, & ſi quis extiterit tam
proteruus, qui bono, & iuſto faciat iniuri-
am clementer ac moderate ferat, & vltio-
nem non ſibi aſſumat, ſed iudicio Dei ſer-
uet, malitque hac de cauſa contemni, dum-
modo ſemper boni fungatur officio, mali
nunquam: Beatus *vir qui facit hoc, & eſt* Iſai. 56.
E *cuſtodiens manus ſuas, ne faciat omne ma-*
lum. Contra eos autem qui interiecto tem-
pore vindictæ penitus obliuiſcuntur. Vi-
dendus *Chryſoſt. hom. 52. ad populum*, vbi D Chryſ.
oſtendit in huiuſmodi hominibus id effice-
re tempus, quod facere Dei lex non per-
ſuaſit.

Tum temporis vero maiorem laudem
quis meretur, ſi à vindicta abſtineat, cum
vlciſci poſſit, ſi velit, & vel totum libenter
propter Deum dimittit, vel diuinæ iuſtitiæ

Digitized by Google

D Amb. Luc. 22.

reſeruans à vindicando cohibet ſe Oſtendit hoc *D. Ambroſ. lib. 10. in cap. 22. Luc.* cum ponderat ea verba Chriſti Domini. *Qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat ſibi gladium.* O Domine, inquit Ambroſ. cur emere me iubes gladium, qui ferire me prohibes? cur haberi præcipis, quem vetas promi? niſi forte, vt ſit parata defenſio, non vltio neceſſaria, & videar potuiſſe vindicari, ſed noluiſſe? non iniquus Dominus, qui cum ſe poſſet vlciſci maluit immolari, qua in re præclarum nobis reliquit exemplum abſtinendi à vindicta cum facile eam poſſimus ſumere, quod videtur voluiſſe Chriſtus Dominus oſtendere cum ſola voce proſtrauit cohortem: ſtatim vero ſe comprehendendum obtulit, ſicut eo in loco adnotarunt grauiores interpretes.

Ioan. 18.

Vnde iam licebit intueri, cur hæc propria Dei virtus dicatur, abſtinendi ſcilicet, ab vltione, quam poſtulauit Dauid, dum dicit: *Deduc me Domine in iuſtitia tua, propter inimicos meos*, prout eum *D. Auguſt. & Chryſoſt.* interpretantur, vt ſit ſenſus. Compellor equidem propriam vitam tueri inter medios hoſtes, non tamen ſinas me id facere, ita vt videar dum me defendo animo vindictæ alios offendere, imo precor, vt te duce tuam hac in re iuſtitiam imiter, quæ non vindicandi, ſed corrigendi plerumque ſolet animo ſupplicia inferre, & omnipotentiam tuam parcendo maxime, & miſerando manifeſtas. Vnde *Chryſolog. ſer. 139.* In te commiſſorum remiſſor eſto peccatorum, ne perdas in te diuinæ infulas poteſtatis. Nulla enim alia in re videtur homo ad diuinam poteſtatē propius accedere, quam ſi vindictæ oblitus offenſam inoffenſo dimittat animo, etenim ſi quis bona pro bonis tribuat, & amicum diligat à quo diligitur, hoc & naturale eſt, & in publicanis reperitur, ſi vero offenſus parcat, & iniurias dimittat, infulas profecto diuinæ poteſtatis videtur obtinere, & viſcera Patris miſericordiarum induere, quanto vero magis quis à puriſſimo Deo recedit, tanto magis immunditiem accedit. Vnde & merito quis ſe à vindicta debet purgare, ſicut feciſſe videtur Rex Salomon, quando iuſtiſſime occidi fecit Ioab, reddens enim rationem cur id fecerit, ait: *Occidit duos viros meliores ſe,*

Pſal. 5.

D. Aug. D.Chryſ.

Chryſol.

A *Abner, & Amaſam, & reuertetur ſanguis illorum in caput Ioab.* Cur ergo non refert, id quod ſacer textus aſſignat. *Venit nuntius ad Salomonem, quod Ioab declinaſſet poſt Adoniam?* cur ſi eos quos occiderat enumerat, mortem Abſalonis omittit, quam contra Dauidis præceptum intulit, & ſolas duas mortes proponit? Reſpondet *Abul. ibi q. 40.* quia volebat, inquit, oſtendere Salomon ſe procedere ex ſolo zelo iuſtitiæ, ſi tamen B occidiſſe Abſalon dixiſſet Ioab, videretur procedere ex zelo vindictæ, cum Abſalon eſſet frater Salomonis, ideo tacuit; videretur enim contaminatus immunda vindictæ cupiditate. Quod idem argumentum proſequitur idem *Abul. q. 45. ad cap. 1. lib. 3. Regum.*

3. Reg. 2.

Abul.

Nec mirum ſi vilem, & immundam exiſtimarunt vindictam ij, qui ſuperno lumine ſunt illuſtrati, cum cæci Gentiles ſic de ea C ſint olim philoſophati. Etenim cum improbus, & petulans homo contumelia, & maledictis totam diem inſectaretur Periclem in foro ſeria ipſum tractantem, tulit patienter veſperique comiter domum regreſſus eſt. Aſſectante iſto, & omnibus contumelijs eum impetente, ingreſſus ædes, cum iam nox eſſet, iuſſit vni ex ſeruis, vt loco vindictæ hominem maledicum accenſo lumine comitaretur, ac reduceret ad domum, D è domo vtique, & animo principis. Abijcienda proinde eſt immunda, & malitioſa vindicta, vt in manſuetudine ſuſcipiamus inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas noſtras.

§ V.

E *Auditores verbi Dei modeſti, ac manſueti in eo audiendo debent eſſe.*

ABiectis ergo immundis, & malitioſis cupiditatibus inter quas non minorem locum habet cupiditas dominandi, quam tamen omiſimus ad initium cap. 3. vbi eius immunditiam cum cæteris defectibus latius proſequemur.

Præparanda eſt infructuoſa & ſterilis no-

ſtra

Digitized by Google

ſtra hæc terrena inhabitatio, quæ vſque ad
inſitionem diuini Verbi inculta, & ſpinoſa
Tertull. erat. Vnde *Tertull. lib. de Pudicit. cap. 6.*
Luſerit ante Chriſtum caro; imo perierit an-
tequam à Domino ſuo requiſita ſit; nendum
enim erat digna dono ſalutis, nondum apta
officio ſanctitatis, adhuc in Adam deputaba-
tur cum ſuo vitio, facile quod ſpecioſum vi-
derat concupiſcent, & ad inferiora reſpiciens,
& de ficulneis folijs pruriginem retinens in-
harebat vſque adeo in ea libidinis virus; at
vbi ſermo Dei deſcendit in carne . . . . . .
quidem reſignatam, & ſermo caro factus eſt,
ne nuptijs quidem reſignandam: Exinde ca-
ro quæcumque in Chriſto reliquas ſordes pri-
ſtinas ſoluit. Alia iam res eſt, noua emergit,
iam non ex ſeminis limo, non ex concupiſcen-
tiæ fumo, ſed ex aqua pura, & mundo ſpiritu.
Hæc Tertull. Indomitam proinde carnem
compeſcere debemus, mitemque ac man-
ſuetam reddere, vt in manſuetudine ſuſci-
piamus inſitum verbum, ſuſcepturi deinde
& poſſeſſuri promiſſam manſuetis terram.
Dyon. Primum docuit *Dionyſ. de Diuin. nomin. cap.*
1. in fine. Expiatas, inquit, aures ſanctis di-
uinorum nominum expoſitionibus applice-
mus, ſancta ſanctis, ex traditione diuina,
inſinuantes, eaque arriſu & illuſione ru-
dium adhuc, atque infidelium vendican-
tes.

Secundum iam oſtendimus explicatione
Eccle. 5. literæ, & dixit Eccleſiaſt. *Eſto manſuetus ad*
audiendum verbum Dei vt intelligas, quod
Luc. 10. fecit Maria ſedens *ſecus pedes Domini*, tanta
cum manſuetudine, vt nec ſororis querimo-
niam audiſſe *dicatur*. Vnde *Chryſoſt. hom. 46.*
D. Chryſ. *in Gen.* nihil tantopere dicenti neceſſarium
eſt, vt auditorum beneuolentia, vt doctrina
cœleſti perfundantur. quod præclare oſten-
dit vellus Gedeonis cœleſti rore perfuſum.
Etenim per vellus poteſt apte manſuetudo
Pſal. 89. accipi, namque *Pſalm.* 89. vbi ſecundum
verſionem Septuaginta legitur, *Quoniam*
ſuperuenit manſuetudo, in Hebræo legi po-
teſt, gez. quod *Deu.* 18 *n.* 4. & *Iob* 32. *n.* 20.
Vellus eſt, ab animalium, ſcilicet, manſue-
tiſſimo refectum nempe oue vel agno, quæ
manſuetudinis ſymbola eſſe ſolent: in vel-
lus proinde cæleſtis deſcendit pluuia, quia
in humilium, & manſuetorum animos di-
uina influit gratia, conſolatio, & doctrina,

A quem enim reſpicit cœleſtis Dominus niſi Iſai. 66.
pauperculum, & contritum ſpiritu, & tre-
mentem ſermones ſuos? Vbi Vatablus ha-
bet, *Qui eſt humilis & fracto ſpiritu. Et*
Ambroſ. Legit manſuetum, ſic enim habet D. Amb.
oratione de obitu Theodoſij. Dilexi virum
miſericordem, humilem imperio, corde
puro, & pectore manſueto, qualem Domi-
nus amare conſueuit, dicens: *Supra . . . .*
requieſcam, niſi ſuper . . . . . & manſue- Iſai. 66.
B *tum*?

Tertium docuit *Ambroſ. in Pſalm.* 43. ad
ea verba. *Non in gladio ſuo poſſederunt ter-* Pſal. 43.
ram. Quæ eſt igitur, inquit, terra quæ non
brachio capiatur, non gladio poſſideatur,
niſi terra Promiſſionis de qua ipſe Prophe-
ta dicit: *Credo videre bona Domini in terra*
viuentium? ideoque non gladio acquiritur, Pſal. 26.
ſed manſuetudine poſſidetur, nemo ergo
impacificus, nemo arrogans, aut ſuperbus,
C ſed manſuetus, & humilis corde, qui nihil
ſibi arroget, ſed totum ad gratiam referat:
quibus habet ſimilia *Hieron. tom. 4. in reg.*
Monach. In hac ergo manſuetudine ſuſci- D. Hier.
pienda eſt inſitio Verbi, & prædicationis
diuinæ, cum enim manſuetudo ſimillima
ſit Diuinæ naturæ, ſicut notauit *Greg. 5.* D. Greg.
Moral. cap. 30. Citius adhærebit inſertus
ſurculus, germinabit, fructumque afferet.
Vnde *Bern. epiſt. 79. in principio.* Bonum,
D ait, valde rarum oſtendiſti, dum minoris te D. Bern.
non ſolum non contempſeris monita, ſed
gratias inſuper retuleris monitori, pruden-
ter vtique non à quo, ſed quod moneberis
attendens, tenentes, tuę humilitatis inſigne,
ampliori iam fiducia monemus, quibus ha-
bet ſimilia *ſer. de Sancto Benedicto.*

Attamen ſicut inſitio non fit ſine inſe-
ctione, & vulnere, quo truncus ipſe & ſe-
catur, & aperitur, ita etiam hæc ſpiritualis
E inſitio, qua verbum Dei noſtris animis in-
ſeritur, non fit ſine vulnere & læſione. Vn-
de Paulus dixit. *Viuus eſt ſermo Dei, & pe-* Heb. 4.
netrabilior omni gladio ancipiti, quod mo-
do cum pleriſque intelligo de doctrina Dei,
cum tamen ſciam aliter poſſe, & forte me-
lius intelligi. Probat inſuper Eccleſiaſt. dum Eccleſ. 12.
ait: *Verba ſapientum quaſi ſtimuli, & quaſi*
claui in altum defixi. Quæ verba *Gregori.*
Nicen. ſic vertit. *Verbum Dei inſtar claui* Nicen.
igniti. Vnde *Clem. Alexand. 1. Stromat. c. 8.* D. Clem.

T 3 Eſt

Eſt, inquit, reprehenſio veluti quædam A Chirurgia affectionum animæ, à veritate autem abceſſus ſunt affectiones, quas ſectione diuidente oportet coarguere, medicamentorum autem potioni aut applicationi eſt ſimilis exprobratio, quæ reſoluit. Et *cap.* 10. oſtendit quo pacto ſurculus iſte inſeratur. Increpare etiam, inquit, dicitur admonitio, admonitionis autem ethymologia eſt mentis [illegible] quaſi velit *Clem. Alexa.* (D.Clem) oſtendere eum, qui alterum [illegible] & re- B prehendit. (quod idem dicendum eſt de eo qui docet) veluti intellectum & mentem alteri inſerere & immittere.

Vnde mirum non erit ſi dolorem quis ſentiat dum increpatur, & dum mentem recuſat veluti amens conquerendo vociferetur. (*Correptio fraterna eſt facienda. D. Amb.*) Ideo *Amb. ſerm.* 6 ait. Malui peccatum veſtrum incuſando acriter increpare, quam leuiter diſſimulando nutrire: quiſquis enim fratrem non arguit peccantem, quodammodo hortatur, vt peccet. Et hæc videtur fuiſſe illa deploratio Hierem. C cum ait: *Propheta tui viderunt tibi falſa, & ſtulta, nec aperiebant iniquitatem tuam.* (*Thren. cap.2.*) Eſt enim aperienda iniquitas, non blandimentis fouenda. Ideoque *Cyprian. lib. de lapſis.* (*D. Cypr.*) qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem ſubminiſtrat, nec comprimit delicta ille, ſed nutrit. At qui conſilijs fortioribus redarguit, ſimul atque inſtruit fratrem promouet ad ſalutem, ſic o- D portet Dei ſacerdotem non obſequijs decipientibus fallere, ſed remedijs ſalutaribus prouidere, aperiendum vulnus, vociferetur, & clamet licet, & conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias aget cum ſenſerit ſanitatem. *Et Auguſt. lib. 4. de doctrin. Chriſtian. cap.* 24. (*D. Aug.*) de ſeipſo ita loquitur. Cum apud Cæſaream Mauritaniæ populo diſſuaderem pugnam ciuilem, vel potius pluſquam ciuilem, egi quidem granditer quantum valui, vt tam crudele atque inue- E teratum malum de cordibus pellerem dicendo, non tamen egiſſe me aliquid putaui, cum eos audirem acclamantes, ſed cum flentes viderem; acclamationibus quippe ſe delectari, flecti autem lachrymis indicabant. Quibus habet ſimilia *Hieron. lib.* 2. *in Eſai.* (D.Hier.) cum ait: Ille eſt Doctor Eccleſiaſticus, qui lachrymas, non riſum mouet, qui corripit peccatores, qui nullum beatum, nullum dicit eſſe felicem. (*Concionatoris eſt non dicere quæ delectent, ſed quæ auditores corrigat.*) Et *epiſt. ad Nepotianum. de Vita Clericor.* Docente, inquit, te in Eccleſia non clamor populi, ſed gemitus ſuſcitetur, lachrymæ Auditorum laudes tuæ ſint. Videndus item cum explicat prædicta verba Eccleſiaſtes. *Verba ſapientum ſicut ſtimuli*, (*Cap.* 12.) vbi ait: Si cuius ſermo non pungit, ſed oblectationem facit audientibus, iſte non eſt ſermo Sapientis, debet dolores & vulnera infligere, ſimilia- [illegible] habet ad ea verba Eſai. *Caupones tui miſcent vino aquam.* (*Eſai.* 1.) Pro quo Symachus vertit, *Vinum tuum mixtum eſt aquâ.* Ait ergo Hieron. Omnis Doctor, qui auſteritatem Scripturarum, per quam poteſt audientes corripere, vertit ad gratiam, & ita loquitur vt non corrigat, ſed delectet audientes, vinum ſanctarum Scripturarum violat, cum è contrario Dominus noſter aquas in vinum verteret, & tale vinum quod miraretur Archytriclinus. (*Ioan.* 2.)

Quoniam vero ſumus in re maxime neceſſaria corruptis moribus ſanandis, ſerpentibuſque vitijs amputandis, & prô dolor, ij quibus inſitio verbi Dei incumbit proprij muneris obliti delectationem potius aucupantur, cum debeant reſecare, & aperire iniquitates, metumque incutere ac lacrymas elicere; rem latius à Magiſtris ac Doctoribus ſanctis quam conſueuimus proſequemur, vt ab ijſdem diſcant, qui Eccleſiam Dei docêt. Notandus proinde eſt *Nazian. orat. de ſuis Serm.* (*Nazian.*) ad Iulian. vbi ait: Nihil molle ac remiſſum; nihil numeroſa concinnitate multitudini iucundum eloquar (malâ quippe gratiam amatoribus meis rependerem hoc orationis genere vtês) verum admodum robuſta, & acri ac vehementi dicendi ratione vtar, quâ & ipſi fortaſſe meliores efficiemini. Et *Ber. ep.* 7. (*D. Bernar.*) Vereor diſplicere quibuſdâ quod dicturus ſum, cæterum mihi magis verêdum puto, ne tacêdo veritatem, nô veraciter cantem illum verſiculum. *Iuſtitiã tuam non abſcondi in corde meo.* (*Pſal.* 39.) Quibus habet ſimilia in *Apol. & ſer.* 59. *ſuper Cant.* vbi ait: Illius Doctoris libenter audio você, qui nô ſibi plauſum, ſed mihi planctum mouet. Et *Cypr. lib.* 1. *epiſt. ad Donat.* (*D. Cypr.*) Accipe non deſerta, ſed fortia, neque ad audientiæ popularis illecebram culto ſermone fucata.

Refe-

Referens autem *Augu. lib. 4. de Doctrin.*
*Chriſt.c.*14.hunc locum Cypr. ita habet. A-
Cap. 5. uertat Deus ab Eccleſia ſua quod deSynago-
ga Hier. dixit: *Pauor,& horrenda facta ſunt*
ſuper terram,Propheta prophetabant iniqua,
& Sacerdotes plauſum dederũt manibus ſuis,
& plebs mea dilexit ſic , & quid facietis in
D. Aug. *futurum?*Ad quæ verba ſic addit *Aug.*O elo-
quentia tanto terribilior, quanto purior, &
quanto ſolidior,tanto vehemẽtior,&c.quæ
D.Chryſ. proſequitur.& *Chryſ.hom.*38 *ad popul.*Hoc,
inquit,Eccleſ.Dei ſubuertit,quoniam neque
vos ſermonem quæritis audire compuncti-
uum,ſed qui delectare ſono valeat , & ver-
borum compoſitione tãquam Cytharœdos,
& Cythariſtas audientes, & nos ſegniter,&
ærumnoſe veſtras ſequimur cõcupiſcentias,
cum ſit opus eas excidere , & idem fit ac ſi-
quis pater frigido,& plus debito molli filio
licet ægrotanti placentam offerat, & aquam
frigidã,& quæcunq; dumtaxat delectare ſo-
lent,vtilium vero nullam gerat curam poſt-
modũ à medicis incuſatus ſe purgat,dicens:
quid faciam?nõ ſuſtineo flentẽ puerum cer-
nere,miſer,& infelix,& proditor. Nec enim
huiuſmodi Patrem dixerim,& quanto meli-
us eſt breui contriſtatum ſemper incolumẽ
reddere.Hæc & nos patimur verborũ fucos
conquirentes,& compoſitiones,& elegantẽ
iuncturam,vt delectemus,nõ proſimus.Cõ-
ſideramus quomodo videamur admirabiles,
nõ quomodo mores cõponamus. Similiaq;
habet *hom.*5.*de Sacerd.* qui inter alia. Aures
ſuas,inquit,vulgus aſſueſcere nõ vt ad vti-
litatem , ſed ad voluptatem potius audiant,
quod faciunt, qui vel de tragœdis, vel de
Cytharœdis iudicaturi ſedent.

Concionator debet liberè vitia reprehendere.
Illud tamen hoc in loco eſt aduertendum
ſingulare Dei beneficium eſſe virũ Apoſto-
lici poſtpoſito omni metu cum oportet ea,
quæ neceſſaria ſunt libere loqui:ideoq;Eccl.
dicit quaſi aliquid magnum promittens , *In*
Eccleſ. 15. *medio Eccleſiæ aperuit os eiusti.* palam & li-
bere loquetur. quod idẽ promiſit Ezech.di-
cens: *In die illa pullulabit cornu Domini Iſr.*
Cap. 29. *& tibi dabo apertum os.*i.liberã facultate lo-
quẽdi ea quę neceſſaria ſunt.Vnde cõtra eos
qui ſolam laudẽ ac voluptatem quærunt,in-
Ruper. telligit maledictionem illam Ruben,*Nõ cre-*
Geneſ. 49. *ſcas,quia aſcendiſti cubile patris tui.Rup.l.9.*
*in Gen.c.*26.vbi ita habet.Ruben ſimilis eſt

A quicunq; thorumDei patris,id eſt,plebis e-
ius regnum adultero introitu aſcendit,ſcili-
cet,nõ audientium ſalutem,ſiue profectum,
ſed gloriæ ſuæ quærendę voluptatẽ,quem-
admodum iſte aſcendendo patris ſui cubile,
non exinde generare ſobolem , ſed proprij
corporis quæſiuit explere libidinem.

Videndus pro hac re eſt *D.Chryſoſt.hom.* *D.Chryſ.*
4. ad verba Iſai. *Vidi Domin. in fine to.* t.
B vt loquitur de Azaria audacter loquente ad
Oziam 1: *Paril.* 26. & dicentem , *Egredere* *1.Par.*26.
de ſanctuario, non eſt tui officij Ozia, vt ado-
leas incenſum Domino , ſed ſacerdotum , ait
ergo Chryſoſt. Vide libertatem, vide men-
tem ſeruire neſciam. Aduertit autem acute
Chryſoſt. non appellaſſe eumRegem , ſed
Oziam, dum dixit. *Non eſt tui officij Ozia.*
Proindeque ait Chryſoſt. Vidiſti regem,nec
vidiſti diadema? Ne mihi dixeris eſſe reg-
C num, vbi eſt legũm tranſlatio, & *homil.* 5.
ait: Non appellauit eum Regem,neque titu-
lo principatus appellauit , propterea quod
ipſe præueniens ſeſe dignitate deiecerat, vbi
aperte oſtendit virum Euangelicum peccata
poſtpoſito metu in quocumque etiam præ-
cipuo viro debere arguere, libereque re-
prehendere , qua in re proprio munere
fungitur , dum ille qui delinquit obliuiſ-
citur officij , Sacerdotis enim eſt , ſicut
ibi addit Chryſoſtomus , tantum arguere
D liberamque præſtare admonitionem , non
mouere arma , non clypeos vſurpare, non
vibrare lanceam.

Illudque ſemper præ oculis habendum
eſt quod dixit: *Philo in lib. Quis ſit hæres* *Philo.*
rer. diuin. Admirandæ,inquit, virtutes ſunt
vel fiducia , vel ſermonis libertas aduerſus
præſtantiores, quando res eam poſtulat.
qua de re videndus *Chryſoſto. homil.* 4. *de*
E *verb. Eſai. Vidi Dominum.* vbi ait. Sacerdo-
tis tantum eſt arguere , liberamque præſta-
re admonitionem , non mouere arma, non
clypeos vſurpare, &c. Neque vero nos re-
tardare debet audientium querimonia, poſ-
ſumus enim eiſdem cum *Hieron ad Nepetia.* *D. Hier.*
de Vita Cleric. dicere. Neminem ſpecialiter
meus ſermo pulſauit, generalis de vitijs
diſputatio eſt , qui mihi iraſci voluerit ipſe
de ſe , quod talis ſit,confitebitur , vel cum
eodem in epiſtol. ad Ruſticum , de for-
ma bene viuendi , vbi ait. Dum mihi iraſ-
cuntur

Concionator auditorum iram contẽnat

Digitized by Google

cuntur, ſuam indicant conſcientiam, multoque peius de ſe, quam de me iudicant, ego enim neminem nominabo, prudentis viri eſt, ac prudentium fœminarum diſſimulare, ac emendare, quod in ſe intelligant, & indignari ſibi magis, quam mihi, nec in monitorem maledicta congerere. Vnde *Bern. in Apol.* Vitia carpens ſcio me offendere vitioſos, quod eleganti bus ſimilitudinibus expoſuit *Clem. Alex.* 1. *Pedag. cap.* 9. vbi ait: Quemadmodum ſpeculum non eſt malum deformi quòd ipſum oſtendat qualis ſit. Et quemadmodum medicus non eſt ægrotanti malus quod ei febrem annunciet, non enim medicus eſt cauſa febris, ſed ipſe febrem arguet. Ita nec is qui reprehendit ei male vult, qui laborat animo, neque ei delicta adiungit, ſed ea quæ adſunt peccata oſtendit, ad hoc vt auertat ab huiuſmodi ſtudijs. Ex quibus patet diuini verbi concionatorem contemnere debere audientium querimonias, dummodo recte officio ſuo fungatur, ſicut & auditorum officium eſt ſuſcipere in manſuetudine inſitum verbum, quod ipſorum animas ſaluare poteſt.

D. Bernard.

A

B

C

§ VII.

Suſcipiendum in manſuetudine Dei verbum Caro factum, & ad noſtram ſalutem natum.

Qvia vero probabilis eſt ea expoſitio, qua per inſitionem Verbi intelligitur Incarnatio, ſuſcipiendum vtique monet Apoſtolus inſitum Verbum, & in terris natum in manſuetudine, quod iam dixerat Dauid illis verbis: *Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus*, vbi in Hebræo habetur. *Oſculamini filium, ne forte iraſcatur, & pereatis à via.* Et eandem manſuetudinem prædicabant Angeli in nocte Natiuitatis, quando recens natum nobis annunciarunt Verbum, vt eum in manſuetudine agreſtes viri quærerent, quam etiam docuit *Chryſol. ſerm.* 6. ad illa verba Pſal. *Scitote quia Dominus ipſe eſt Deus.* Dominus, inquit, Deus eſt, qui fuit in carne noſtra puſillus, qui fuit in cunabulis noſtris

Pſalm. 2.

D. Chryſol.
Pſalm. 99.

capax, dulcis in gremio, mitis in habitu, in noſtro contubernio blandus, & ideo introite in conſpectu eius in exultatione, quia totum pauorem Diuinitatis, totum metum Iudicis in habitum noſtrum dedit, prouidenti locauit aſpectu, vt ingreſſus non pœnas Iudicis metuat, ſed parentis præſumat amplexum.

Cum ergo ſic ad nos venerit Diuinum Verbum, vt agnus manſuetus, merito in manſuetudine vult ſuſcipi, quod etiam videtur notaſſe Paulus, cum dixit: *Apparuit humanitas, & benignitas Saluatoris noſtri Dei.* Apparuit, inquit *Bernard. ſerm. de dilig. Deo.* Humanitas & benignitas, nam potentia quidem occultata eſt, quando in infirmitate venit. Et *ſerm.* 1. *de natiuitate Domini.* Potentia in rerum creatione apparebat, ſapientia in rerum gubernatione, ſed benignitas miſericordiæ nunc maxime apparuit in humanitate. Vnde *Clem. Alexan.* 1. *Pedag. cap.* 9. Si non ſuſcipitis benignitatem, cognoſcetis poteſtatem. *Et Bern. ſer.* 45. *in Cant.* Quam pulcher es, inquit, Angelis tuis Domino Ieſu, in forma Dei in die æternitatis, in ſplendoribus Sanctorum, quam mihi decorus in ipſa tui huius depoſitione decoris, etenim vbi te exinaniſti, vbi naturalibus radijs lumen indeficiens exuiſti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulſit, ibi amplius gratia radiauit; quam clara mihi oriris ſtella ex Iacob, quam lucidus flos de radice Ieſſe. *Et homil.* 3. *Super miſſus eſt.* Magnificetur à nobis paruulis, magnus Dominus, quos vt faceret magnos, factus eſt paruulus, ſtudeamus effici ſicut paruulus iſte, diſcamus ab ipſo quia *mitis eſt, & humilis corde*, ne magnus, videlicet, Deus ſine cauſa factus ſit homo paruulus, diſcamus huius humilitatem, imitemur manſuetudinem. *Et Guarricus ſerm.* 2. *de Annunc.* quid ſic hominem excitare poteſt ad amorem Dei, quam præueniens hominem amor Dei, tam vehemens ad hominem, vt homo propter hominem velit fieri? Quibus habet ſimilia *Auguſt. in Manual. cap.* 26. Nam ſicut recte dixit *Euſeb. Emiſſ. homil.* 6. *de Paſcha.* Maximum circa hominem Diuini amoris inſigne eſt, quod inter ipſa mundi principia imaginem ac ſimilitudinem Dei ſui ſeruus accepit: ſed pene

D

E

Tit. 3.

D. Bern.

D. Clem.

D. Bern.

Matth. 11.

D. Aug.
Euſeb.

Digitized by Google

A pene amplius eſt quod nunc formam ſerui Deus Autor aſſumpſit, grandi dignatione primò homini ſpiraculum vitæ de ſuo pius formator infudit, ſed nunc pene maiori charitate pro eodem homine non iam ſua dedit, ſed ſe ipſum impendit, ac tradidit. Magnum quidem mihi eſt de Deo quod eſſe me ſentio opus ſuum, ſed multò plus eſt, quod tranſiſſe ipſum video in pretium meum, quandoquidem tam copioſo munere ipſa redemptio agitur, B vt homo Deum valere videatur; inter hæc multum quidem eſt, quod abſtulit diaboli nequitia, ſed multo plus eſt quod Dei reddidit miſericordia.

Quod ſi pietas poſtulet recenter natum infantem ſuſcipiendum, educandum & amplectendum expoſitum, quanto maiori cum ratione ſuſcipiendum eſt naturæ noſtræ inſitum verbum pro nobis, imo & nobis de cœlo expoſitum, vt eum eleganter appellat Tertul. *Tertull. lib. 4 contra Marcionem cap. 21.* C *De cœlo, inquit, expoſitus ſemel grandis, ſemel totus, ſtatim Chriſtus, ſpiritus, & virtus, & Deus,* &c. Quem ergo hominem, hominibus cœlum expoſuit, & propoſuit Deo ſacrificium iuſtitiæ etiam rigoroſæ, in manſuetudine ſuſcipiamus, ſuſcipiendum poſtea in credulitate, & incredulitate à Iudæis occidendum, & flagellandum.

Suſcipiamus, inquam, in manſuetudine, & puritate inſitum naturæ noſtræ verbum, D & præueniamus in confeſſione faciem eius, D. Amb. vel cum Sole quem *D. Ambroſ. ſerm. 16.* citius aduenisſe ait, quando natum eſt Verbum in carne, nox, inquit, nocturnis horis cum Chriſtus naſcitur aliquantulum aduentu maturiore decerpſit, & ex eo factum puto, vt nox decreſceret, dum Sol feſtiuus ob dominicę natiuitatis obſequium, ante mundo lucem protulit, quam nox ſui temporis curſum conſummaret, E quin potius ipſam noctem fuiſſe nõ dico, nec aliquid obſcuritatis habuiſſe, in qua Paſtores peruigilant, exultãt Angeli, aſtra deſeruiunt, ſuſcipiamus proinde in manſuetudine hoc Verbum, ad quod forte prius vocati ſunt Paſtores, qui manſuetum pecus cuſtodiebant, oues ſcilicet, quod videtur notaſſe D. Hier. *Hieron. epiſt. ad Euſtoch. de obitu Paulæ*, dicens: Dumque ſeruant oues inuenerunt agnum, fuit quidẽ hucuſque leo, iam venit Agnus Dominator A terræ, qui tollit peccata mundi, proindeque potens eſt ſaluare animas veſtras, qui que ex agno paſtor factus perditam ouem, manſuetam tamen requiret, & ſuper humeros reducet.

Neque vereamur accedere in manſuetudine, quia non ad puniendum, ſed ad ſaluandum inſitum nobis eſt, ideoque *Ber. ſerm. 1. in die Natiuitatis.* D. Bern. Gene. 3. Ne forte, inquit, dicas. Etiam nunc vocem tuam audiui, & abſcondi B me. Ecce infans eſt & ſine voce, nã vagientis vox magis miſeranda eſt, quam timenda, aut ſi cui forte terribilis, ſed nõ tibi, paruulus factus eſt, tenera membra Virgo Mater pannis alligat, & adhuc tremore trepidas, & non potius amore deficis? etenim ſi Ionathas poſtquam audiuit Dauidem dicentem 1. Reg. 17. & 18. Sauli ipſum eſſe Filium hominis Bethlehemitæ ſic ad eum affectus eſt, vt eum dilexerit quaſi animam ſuam, & expoliauerit ſe C tunica ſua vſq; ad gladium, & arcum ſuum, quanto magis nos arma iniquitatis deponere debemus, & in manſuetudine, ac intimo pectoris affectu ſuſcipere Verbum, poſtquã audiuimus factum eſſe carnem in Bethleem, & eſſe Filium hominis Bethlehemitam. Merito proinde *Chryſol. ſer. 141.* D. Chryſol. Tu homo ſi nõ mox cum Angelis, agnoſce vel tardiſſime cum iumentis, ne dum moraris, ipſis iumentis quibus ante cõparatus fueras poſt- D poneris. Ecce iumẽta adulantur caudis, blandiuntur auribus, linguis lambunt, & motu quo poſſunt authorem ſuum fatentur contra naturam in tuam veniſſe naturam. Plura hac de re habet *Bern. ſerm. 2. in Cant. & Guarric. ſerm. 1. de Annunciat.* D. Bern. quæ omnia cum Iacobo proclamant. Suſcipiendum, venerandum diligendum & miſerandum animabus noſtris inſitum noſtræ naturæ Verbum, quod venit ad noſtram omnium ſalu- E tem. Quodque antiqui Patres tamdiu exoptarunt, vnde Dauid Pſalm. 15. dicebat, Pſal. 15. *Satiabor cum apparuerit gloria tua. Aug.* ibi & D. Aug. *Greg. 18. Moral. cap. 29. dum manifeſtabitur gloria tua.* D. Greg. Theodotion, *cum apparuerit dextera tua*, quæ omnia de Filio Dei in carne apte intelliguntur.

V TEX-

Digitized by Google

TEXTVS.

Num. 22. Eſtote factores verbi, & non auditores tantum fallentes voſmetipſos.

EXPOSITIO LITERALIS.

NE verò quis falleretur exiſtimando ſolam verbi ac fidei auditionem ſufficere ex eo quod dixiſſet. *Sit omnis homo velox ad audiendum*. Oſtendit iam Apoſtolus neceſſariam eſſe exequutionem doctrinæ Euangelicæ, quod etiam dixit
Rom. 2. Paulus. *Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur*. Et
Luc. 12. Chriſtus Dominus. *Seruus ſciens voluntatem Domini ſui, & non faciens vapulabit*
Matth. 7. *multis*. Et alibi. *Omnis qui audit verba mea, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificat domum ſuam ſupra petram*. Et
Cap. 1. in Apocalyp. *Beatus qui audit, & ſeruat*
D. Auguſt. *verba prophetiæ huius*. Vnde *Auguſt. ſerm. de Blaſph. in Spirit. Sanct.* Scopus Chriſtianæ religionis eſt, vt quæ ex doctrina veritatis didicimus opere impleamus. Vnde patet id quod addit Iacobus *fallentes vos metipſos*, quod Gloſſa expoſuit, ſi per ſolum auditum ſaluandos vos putatis, qui ſeipſos dum hoc exiſtimant decipiunt, quod optime probat *Baſil. homil. Examer*. Ex ſimili-
D. Baſil. Ioan. 15. tudine vitis, quam Chriſtus Dominus propoſuit. Similitudinis, inquit, Domini te non immemorem eſſe certe ſcio, qua ſeſe vitem, & patrem agricolam eſſe dixit, noſque ſingulos per fidem inſertos palmites appellauit, atque ad copioſe ferendos fructus inuitat, ne ob inutilitatem condemnati igni tradamur, quam eandem doctrinam ex hoc
D. Damaſc. loco deducit *Damaſcen. lib. 2. Parallel. c. 18.* quæ eſt contra Simonianos Gnoſticos, Eunomianos, Lutheranos, & Caluinianos ſolius fidei prædicatores, imo fidei proditores, ac perditores, quorum dicta factis deficientibus erubeſcunt, ſicut dixit *Tertullian. lib. de Patient.* in principio. Qua de re poſtea à nobis, Deo dante, late agendum eſt. Tertul.

§ I.

Verbum Dei auditum opere adimplendum eſt.

HIc locus admonet, vt verbum Dei auditum opere compleamus: quo videtur reſpexiſſe Paulus, cum mandatorum obſeruationem, plenitudinem fidei vocauit. *Accedamus*, inquit, *cum vero corde in plenitudine fidei*. Super quæ verba *D. Thomas lect. 2.* ſic habet. Fides plena fit duobus modis, & quantum ad materiam fidei, vt nempe credantur omnia, quæ proponuntur, ad credendum, & quod ſit fides formata, quod fit per charitatem operantem. In quam ſentent. etiam *Origen. & Hilar.* interpretantur parabolam de talentis, dicuntque talenta eſſe verbum Dei auditum, & eloquia caſta quorum prouentum & lucrum per bona opera Deus requirit. Vnde *Beda* Luc. 19. Qui pecuniam à Doctore percipit, emitque credendo, neceſſe eſt eam, cum vſuris ſoluat operando, vt quod auditu didicit exequatur & actu. Vnde *Chryſoſt. homil. 12. in Geneſ.* Quanto quis ſæpius audierit, tanto maiorem vltionem attrahet non faciens quæ dicuntur. Quod etiam confirmat. *Origen. homil. 13. in Exod.* Et *hom. 8. in Ioſue.* & *Fulgent. libr. 6. de Incarnat. & Grat. cap. 6.* Legalis auditus, inquit, non ſolum neminem de poteſtate tenebrarum eripuit, quin etiam peccatoribus cumulum præuaricationis adiecit: quod dixit *Ambroſ. ſerm. 83.* cum ait. Prædicatio Sacerdotis in plebe, ſaluandis eſt correctio, conteſtatio iudicandis, conteſtamur enim illis ante iudicium quid illos maneat in ipſo iudicio, vt tunc omni excuſatione ſubmota, & rei ſint de peccatis, & obnoxij contemptu. Vnde & ego interdum parcens vobis tacere vellem, ſed malo vos contumaciæ cauſas reddere, quam me negligentiæ ſuſtinere iudicium.

[Marginal notes: Hebr. 10. — D. Th. — Matth. 25. — Beda. — D. Chryſ. — Orig. — D. Fulg. — D. Amb.]

Hanc

Digitized by Google

Orig.

Hanc eandem doctrinam probat *Origen. hom. 27. in Num.* cum ponderat id, quod dicitur. *Exierunt in manu Moyſis, & Aaron.* ad exeundum, inquit, de Ægypto non ſufficit vna manus Moyſis, quæritur & manus Aaron. Moyſes indicat ſcientiam legis Aaron ſacrificandi Deo, & immolandi peritiam. Opus eſt ergo vt exeuntes de Ægypto non ſolum ſcientiam legis & fidei, ſed operum, quibus Deo placetur, fructus habeamus, ideo enim & manus commemoratur Moyſis, & Aaron, vt opera per manus intelligas, cum animæ vitia purgantur, mãus Aaron operatur in nobis, & manus Moyſis nobiſcum eſt, cum ad hæc ipſa intelligenda illuminamur ex lege, & ideo vtraque manus neceſſaria eſt de Ægypto exeuntibus, vt inueniatur in eis non ſolum fidei, & ſcientiæ, ſed & actuum operumque perfectio, & tamen hæ non ſunt duæ manus, ſed vna in manu Moyſi & Aaron, & non in manibus; vnum enim opus vtriuſque manus eſt, atque vna perfectionis expletio. Merito proinde Apoſtolus monet, vt non auditores tantum, ſed factores ſimus verbi. Quod facilius fiet ſi vt *Plutar.* meminit lib. *de audiendo* cum ab auditorio ſoli apud nos fuerimus, quæcumque audiuimus correxerimus; ſi enim oportet ex tonſtrina ſurgentem accedere ad ſpeculum, caput attrectare, comam ſpectare, vt tonſa ſit, & diſcrimen tonſuræ, multo magis ex auditorio ſcholaque digreſſus ad ſeipſum debet extemplò reſpicere contemplarique animum ſuum, an qua ægritudine vel leuitate depoſita leuior euaſerit, & erectior.

TEXTVS.

Quia ſi quis auditor eſt verbi, & non factor comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. *Num. 23.*

Conſiderauit enim ſe, & abijt, & ſtatim oblitus eſt, qualis fuerit. *Num. 24.*

EXPOSITIO LITERALIS.

Apposita ſimilitudine oſtendit Apoſtolus quam vanum & inutile ſit verbum Dei audire, nec tamen iuxta illud morum correctioni ſtudere, cum ad hoc nobis proponatur, ideoq; auditores verbi, qui meliores minime redduntur, ſimiles omnino exiſtunt homini contemplanti natiuum vultum in ſpeculo terſiſſimo, qui nihil curat maculas, quas in facie viderat abſtergere, proindeque tam deformis abſcedit, atque acceſſerat. imo ob debilem impreſſionem in oculis factam, ſtatim obliuiſcitur qualem ſe conſpexerat. Sicut igitur nihil prodeſt huic homini, ſe maculaſque vultus ſui vidiſſe, quandoquidem eas non abſtergit, ſic non prodeſt homini audire verbum Scripturæ, vel prædicationis niſi illud quod audit aure, aut videt oculo, impleat opere.

Dubium tamen eſt hoc loco, quidnam per natiuum vultum intelligatur? Græci enim exiſtimant eſſe, quod ſcilicet, homo ad Dei gloriam ſit conditus, & ad imaginem Dei factus, quod contemplari debet in literarum ſpeculo; qui vero auditor tantummodo eſt, nec illi etiam curæ eſt ad prototypi effigiem ſe componere. Alij vero per vultum natiuum intelligunt naturã corruptam, egentem ex parte Dei gratiæ influxu,

ex parte vero noſtri continua cura, & emundatione: quia etſi culpæ remittantur, cupiditates tamen noſtræ malæ non ideo tolluntur, ſed repullulant. Qui ergo audit, ac videt, & de remedio adhibendo non eſt ſolicitus, hic tantum in ſpeculo non in reipſa ſe conſiderat.

Cæterum exiſtimo Apoſtolum loqui non de vultu natiuo præciſe ſumpto, ſed maculis deturpato, puluere, & ſqualore obſito, quem is, qui breuiter ſe videt ad ſpeculum non curauit abſtergere quamtumcumque ei tunc in mentem venerit. Ita fere *D. Thom.* (D.Thom.) *Titelman. Lyran & alij* communiter. & *Ber. ſerm. 1. de Septem Panibus.* (D. Bern.)

Neque vero abs re Apoſtolus ſimilitudinem ſpeculi non in muliere, cui familiaris admodum eſt ſpeculi intuitio, & conſultatio, ſed in viro poſuit, qui obiter ſpeculum intuetur, & non curioſe ſeſe ad illud componit, & examinat. Vnde *Hieron. Sophon.* 1. (D. Hier.) Qui in fœmineo languore mollitus comam nutrit, vellit pilos, cutem polit, & ad ſpeculum comitur, quæ propriè paſſio & inſania fœminarum eſt; ideo ergo vt explicaret Iacobus incuriam eius, qui infructuoſe verbum Dei audit, comparat viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo.

§ I.

Verbum Dei ſpeculum eſt iuxta quod debemus componere, & ornare animas noſtras.

EX hoc loco conſtat verbum Dei ſcriptum, aut auditum eſſe, ſpeculum nobis propoſitum in quo natiuum vultum debemus conſiderare, quod, ſcilicet, ſimus ad æternam beatitudinem conditi, quo virtutibus exornemur, moribuſque componamur. Iuſſit olim Deus, vt fieret labrum, ſicut conchi ex ære & ſpeculis mulierum, quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi, in quod Sacerdotes intuentes vultus detergerent, & aqua in labro contenta lauarent: vt ſic puriores, ac mundiores Deo ſiſterentur: dicit autem eſſe ſpecula mulierum, vt meminerint Sacerdotes non ad inſtar viri, ſed mulieris examinandos & componendos, conſulto, diuque defectus ſcrutando, quo meli-

(Exod. 38. — *Specula per Moyſem facta quid ſignificent.*)

A us perficerentur. Specula mulierum, inquit *Gregor. homil. 17. in Euang.* (D. Greg.) ſunt præcepta Dei in quibus ſe ſanctæ animæ ſemper aſpiciunt, & ſi quæ in eis ſunt fœditatis maculæ deprehendunt, & quaſi retinentes vultus velut ex reddita imagine componunt, quia dum præceptis Dominicis ſolertes intendunt, in eis procul dubio, vel quid in ſe cœleſti viro placeat, vel quid diſpliceat agnoſcunt. Moyſes ergo labrum de ſpeculis mu-

B lierum fecit, quia lex Domini lauacrum compunctionis, peccatorum noſtrorum maculis exhibet, dum ea per quæ ſanctæ animæ ſuperno ſponſo placuerunt intuenda præbet, quibus ſi diligenter intendimus, internæ noſtræ imaginis maculas videmus, videntes autem maculas in pœnitentiæ dolore compungimur, compuncti vero, quaſi in labro lauamur. Et *Auguſt. Concione 4. in Pſalm. 128.* circa præſentem Iacobi locum

C ſic ait: Mandata Dei ſiue cum leguntur, ſiue cum memoriæ recoluntur tanquam ſpeculum intuenda ſunt, ſecundum Apoſtolum dicentem. *Si quis auditor eſt verbi, & non factor*, &c. Similiaque habet *ſerm. 112. de Tempore. & ſerm 38. ad Fratres in Eremo. & Orig. hom. 6. in Leuit.* (D. Auguſt.)

Quo magis vero præſens doctrina eluceat, notandus eſt locus apud *Senecam. lib. 1. Natural quæſt cap. 17.* (Orig.) vbi ita ait: Inuenta ſunt ſpecula, vt homo ipſe ſe noſceret; multa ex hoc conſequuta. Primò ſui noti-

D tia, deinde & ad quædam conſilium, formoſus, vt vitaret infamiam, deformis, vt ſciret redimendum eſſe virtutibus, quidquid corpori deeſſet, iuuenis vt flore ætatis ad moneretur illud tempus eſſe diſcendi, & fortia audiendi. Senex vt indecora canis deponeret, & de morte aliquid cogitaret. Ad hoc rerum natura facultatem nobis dedit, noſmetipſos videndi fons, cuique perlucidus, apud leue ſaxum imaginem reddit.

(*Specula ad quid ſint inuenta.*)

E *Nuper me in littore vidi.*
Cum placidum ventis ſtaret mare.

Vnde Bias dicebat. In ſpeculo te ipſum contemplare, & ſi formoſus apparebis, age quæ deceant formam, ſin deformis, quod in facie minus eſt, id morum compenſato pulchritudine.

Iuxta hanc igitur Philoſophorum doctrinam debemus accedere ad propoſitum nobis

Digitized by Google

bis ſpeculum, vt maculas diluamus, virtutibuſque exornemur. Artifex miſericordia Dei, inquit *D. Leo ſerm. 11. de Quadrageſ. cap.* 4. Splendiſſimum in mandatis tuis condidit ſpeculum in quo homo faciem ſuæ mentis inſpiceret, & quam conformis imagini Dei, & quam diſſimilis eſſet, agnoſceret. Et *Bern. ſerm.* 1. *de Septem Panibus.* Euangelium ſpeculũ veritatis nemini blanditur, nullum ſeducit, talem in eo ſe quiſque reperiet, qualis fuerit, vt nec ibi timore trepidet, vbi non eſt timor, nec lætetur cum male fecerit. Et afferens præſentem locum, vbi qui ſe conſiderauit in ſpeculo ſtatim oblitus eſt, ait. Non autem fratres non ſic obſecro, non ſic, ſed conſideremus noſmetipſos, & in ea quam audiuimus ſacri Euangelij lectione, vt proficiamus ex ea, & corrigamus ſecundum eam, ſi qua in nobis deprehenderimus corrigenda, propter hoc enim optat Propheta dirigi vias ſuas ad cuſtodiendas iuſtificationes Domini, *tunc* inquiens, *non confundar cum perſpexero in omnibus mandatis tuis.* Quod ipſum nouerat *Nazian.* quando *orat. de Quadrageſi. leium* dixit. Ego diuinis oraculis euoluendis mentis puritatem collegi, quod ipſum videtur oſtendere ille locus Pſal. *Apprehendite diſciplinam.* quod Septuaginta ſic verterunt. *Oſculamini puritatem*, quaſi tota animæ puritas, & pulchritudo ex diſciplina, & mandatis Domini colligatur. Vnde *Auguſt. ſerm.* 16. *de Verbis Domini.* dicit eos qui prædicatorem aliquem laudant nec tamen ad illius Prædicationem corriguntur, contra ſe teſtes eſſe, & *D. Chryſoſt. hom.* 6. *ad Populum.* non ſatis putat ſi quis audiendo verbum Dei componat mores ſuos veluti ad ſpeculum, ſed inſuper vt domum reportet admonitionem filijs, vxori, & neceſſarijs omnibus vide *Greg.* 2. *Moral. cap.* 1.

D. Leo. D. Bern. Pſal. 118. D. Nazian. Pſalm. 2. D. Aug. D. Chryſ. D. Greg.

A B C D E

§ II.

Contra viros curioſe ſe ornantes.

Quoniam diximus Apoſtolum poſuiſſe ſimilitudinem eius qui ſe ad ſpeculum verbi Dei non exornat in viro conſiderante vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo, potius quam in muliere, quia viri obiter tantum ſolent ſpecula intueri, muliebre autem eſt curioſe ſe ad ſpeculum componere, non exiſtimaui prætereundam miſeram noſtræ tempeſtatis conditionem, vbi viri muliebriter ſpeculis vtuntur, impenſius componuntur, & curioſius exornãtur, quibus poſſumus dicere cum *Ber ſer.* 2. *de verbis Iſaiæ vidi Dom.* Erubeſcant cultu indigno viris, interdicto mulieribus, ſemetipſos potius dehoneſtantes, quam ornantes componere. & *Clem. Alex. lib.* 3. *Pædag. c.* 3. eo vſque proceſſit luxus, vt non ſolum fœminæ hoc inani ſtudio laborent ſe ornandi, ſed etiam viri. Et Diogenes Cinicus apud Laertium videns adoleſcentulum muliebri cultu, ſeu effæminato indutum dixit: Non te pudet deterius, quam naturam ipſam de te ipſo ſtatuere. Illa enim te virum fecit, tu te ipſum in mulierem refingis. Et apud Stobæum idem Diogenes ad adoleſcentem etiam ſe ornantem dixit: Si ad viros fruſtra, ſi autem ad mulieres nequiter. Pro qua etiam re notauit *Beroaldus lib.* 2. *de Transformatione* ex Seneca, Capillos affectari ſolere ab ijs, qui magis ſolliciti ſunt de capitis ſui decore, quam de ſalute, qui inter ſpeculum, & pectinem ſunt occupati, qui concinniores malunt eſſe, quam honeſtiores, qui Rempubli. ſuam turbari minus curarent, quam comam.

D. Bernard. D. Clem.

Eſt optimus locus etiam apud *Liuium lib.* 2. *de bello Punico* vbi de Scipione Africano ita dixit. Adornabat eum promiſſa cæſaries, habituſque corporis, non cultus munditijs, ſed virilis vere ac militaris: quibus habet ſimilia *Silius Italicus libr.* 8. *de bello punico.* & *Elianus lib.* 8. *variæ hiſtoriæ.* vbi de Alexandro notauit ſine cura formæ capillos habuiſſe diſiectos, atque confuſos. Pluraque hac de re habet Seneca *epiſt.* 115. *&* 116. vbi inter alia ait: Non eſt ornamentum virile concinnitas. Si ergo eo tempore maximum vitium erat viris affectata compoſitio, & concinnitas maiori cum ratione, poſtquam lux vera de cœlo deſcendit ad depellendas omnes tenebras ignorantiæ & vitioſitatis, niſi forte ea ſit ratio, cur homines hoc tempore toti ſint in concinnãdis capillis, in exornãda facie, in compo-

tandis componendiſque veſtibus, quia cum incompoſiti omnino ſint mores, tota compoſitio ad externum cultum tranſlata eſt: illudque ex eo quod in more poſitum eſt colligo quod ſi hoc tempore eloqueretur Apoſtolus non de hominibus diceret obiter ſe intueri ad ſpecula, parumque in eis viſos defectus curare.

TEXTVS.

Num. 25. Qui autem perſpexerit in lege perfectæ libertatis, & permanſerit in ea nõ auditor obliuioſus factus, ſed factor operis hic beatus in facto ſuo erit.

EXPOSITIO LITERARIS.

DAMNAVERAT ſuperius incuriam, & negligentiam Auditorum circa compoſitionem defectuum, quos in prædicatione verbi Dei veluti in ſpeculo agnoſcebant, modo iam à contrario oſtendit quem ordinem obſeruare debeant, vt proficiant, & corrigantur, debet enim in primis auditor perſpicere, ſeu vt Græca vox ſonat introſpicere, vultu demiſſo, & oculis intentis, penetrareque, & non in ſuperficie ſpeculi remanere, & ſic vultum componere, & maculas delere ad præſentiam legis Euangelicæ, quam perfectæ libertatis vocat. Græcus vero codex Syriacus. Et Complutenſis habet, legem perfectam libertatis, id eſt, quæ eſt libertatis, ob rationes, quas mox ſubiungemus.

Hanc vero attentam perſpectionem contraponit ſuperiori conſiderationi vultus natiuitatis in ſpeculo, ſicut etiam ex oppo-

A ſito illius quod dixerat. *Abyt, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit*, ponit, & permanſerit in ea, ſeu vt Græci habent. Permanſerit ſic; obſeruando, ſcilicet, & poliendo vultum iuxta illud Ioannis *qui ſeruat verbum Dei, vere in hoc charitas Dei perfecta eſt, in hoc* 1. Ioan. 2. *ſcimus quoniam in ipſo ſumus, qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare*, id eſt, debet ſicut ipſe docuit facere, ipſumque imitando ſequi. eſt enim
B Hebraiſmus in ſacris literis frequentiſſimus, vt patet ex Pſalm. *Beatus vir, qui non abyt in conſilio impiorum*. vbi Pagninus vertit, qui non ambulauit cum impijs, nec eo- Pſalm. 1.
rum impietatem ſequutus eſt. Deinde etiam quia ſuperius dixerat. *Oblitus eſt qualis fuerit*, dicit, oportere auditorem non eſſe obliuioſum ſed factorem operis, ne ſcilicet poſtea cum Dauide conqueratur. *Aruit cor meum quia oblitus ſum comedere panem*
C *meum*, ſcilicet, non faciendo quod audio. Pſalm. 107.
Eſt enim animæ cibus facere voluntatem Dei, ſicut dixit Chriſtus Dominus. Audire vero eſt tantum videre cibum, non manducare. Ioan. 4.

Dupliciter vero poteſt homo diuinorum obliuiſci verborum. Primo ea è ſua memoria penitus amittendo; ſecundò ea non adimplendo quamuis eorum recordetur. Nam & inuariabilis Deus obliuiſci dicitur
D eorum quos iuſto iudicio perire permittit, eo quod per modum obliuiſcentis circa illos ſe habeat. Vnde dicitur. *Quare in perpetuum obliuiſceris noſtri?* Qui ergo factor verbi extiterit, hic beatus in ſuo facto erit, Thren. vlt. id eſt, per opera ſua beatitudinem conſequetur. Vnde Chriſtus Dominus dixit: *Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea.* Vel beatus in facto ſuo erit, merito ſcilicet, & Ioan. 13. ſpe, non in verbo tantum erit beatus ait D.
E Thom. ſed in facto, *in cuſtodiendis enim illis retributio multa*, non dicit, in audiendis. D. Thom. Pſal. 118.

§ I
Lex Euangelica libertatis, lex eſt.

POſtulat hic locus vt de libertate legis Euangelicæ dicamus, de qua ſine dubio loquitur Apoſtolus, quidquid contradicant Hæretici,

Bellar.

Hæretici, contra quos pro hac re videndus eſt *Bellarminus tom. 1. lib. 1. de verbo Dei c. 18.* Noſtra igitur lex gratiæ libertatis lex dicitur ratione gratiæ, & charitatis, vt ex Scriptura colligit *Auguſt. libr. de Natura & Grat. & c. 57.*

D. Aug.
Galat. 5.

Si ſpiritu ducimini, nō eſtis ſub lege, vtique lege, quæ timorem incutit, nō tribuit charitatem, quæ *charitas diffuſa eſt in cordibus noſtris*, non per legis literam,

Rom. 5.

ſed, *per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Hæc eſt lex libertatis, non ſeruitutis, quia charitatis vtique non timoris, de qua Iacobus Apoſtolus ait: *Qui autem perſpexerit in lege perfecta libertatis.* Similiaque habet *lib. de Continentia. cap. 3. & tract. 41. in Ioan.* vbi ait: Noli libertate abuti ad liberè peccandum, erit enim voluntas tua libera ſi fuerit pia, eris liber ſi fueris ſeruus, liber peccati, ſeruus iuſtitiæ. Similiaque habet *lib. 1. de ſermone Domini in Monte.*

Seruitus in ſcripturis triplex.

Et vt melius cognoſcamus perfectam libertatem legis Euangelicæ, aduertēdum eſt, multifariam in Scripturis nomen ſeruitutis accipi, & quod attinet ad præſens inſtitutum, tripliciter ſeruitus accipitur: Prima enim ſeruitus eſt legis, de qua Paulus in epiſtola ad Galat. Secunda eſt peccati, de qua Paulus in epiſtola ad Rom. Tertia eſt ſeruitus corruptionis, de qua in eadem epiſtola, vbi etiam ait: *Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Et quia tunc temporis dabitur hæc libertas, ad quam modo ſolum ius habemus, nihil de ea in præſenti.

Cap. 4.
Cap. 6.
Cap. 8.

Lex vetus ſeruilis.
D. Chryſ.

De prima igitur ſeruitute ſic ait Paulus. *Duo ſunt teſtamenta, vnum in monte Synai in ſeruitutem generans.* Vnde, *Chryſoſt. hom. 14. in epiſt. ad Roman. ait.* Quomodo literæ ſeruitutis erant, ſcilicet legis antiquæ, adducito in medium vniuerſam populi Iudaici inſtitutionem, ac viuendi formam, & tunc iſtud quoque clarum erit, etenim & ſupplicia peccantibus è veſtigio infligebantur, & merces rectè facientibus congrua ſtatim ſubſequebatur, non aliter quā quemadmodum ſolet famulis dari dimenſum diurnum, & plurimus vndique timor ob oculos inualeſcebat, licet illi quidem vocati ſint filij, vocati tamen ſunt non aliter quam veluti ſerui, nos autem vt liberi facti adoptionem accepimus, & cœlum expectamus &c.

A

quæ in hanc ſentent. proſequitur. Videndus hac de re *D. Auguſt. lib. de Spiritu & lit. cap. 13. & ſeq. lib. de Grat. Chriſt. cap. 8. lib. de nat. & grat. cap. 57.* & *lib. 3. contra duas epi. Pelagianorum c. 4.* & *lib. 4. c. 5.* & multò elegantius ſane *q. 92. in Exod.* vbi luculenter hac de re diſſerit. Videndus item *D. Hieron. lib. 1. Dialogorum contra Pelag. Chryſoſt. lib. de Virginitate cap. 49.* & *in epiſt. ad Epheſ. cap. 1. ibi. Qui benedixit nos omni benedictione. D. Greg. hom. 32 in Euang. & Hugo de ſanct. Vict. lib. ſentent. ſententia 63. Paul. Burg. 1 p. ſcrutiny diſt. 8. cap. 6.* vbi ex autoritate Rabbinorum probat Deum filijs veteris teſtamenti tanquam pueris rudibus temporalia bona promiſiſſe, & mala corporis fuiſſe comminatum.

D. Aug.
D. Hier.
Eph. 1.
D. Greg.

B

Theod.

Oſtendit autem *Theoderet. q. 34. in Deuter.* Deum ſe habuiſſe cum Hebræis, veluti cum ſeruis, dum quærit qua de cauſa Iudæos ſubiecit maledictionibus, & benedictionibus, cum Chriſtus Dominus, dum perfectam ſcientiam traderet perfectis, pollicitus eſt regnum cœlorum implentibus, traſgreſſoribus autem gehennam comminatus eſt. At vero Iudæis, inquit, humi repenti præditis animo, & terrena ſapiente, terrenas maledictiones, & benedictiones indulſit, quibus habet ſimilia q. 36. cum quærit, cur in lege plures ſint maledictiones quam benedictiones. Improbi ſerui, inquit, non tam mouentur promiſſionibus libertatis, quam plagarum comminationibus: Vnde & velut ſeruos viles, & abiectos eos dicitur vindidiſſe Deus ſine pretio. Super quæ verba ait. *Ambroſ.* Si ementis & vendentis affectum cōſideres, vnuſquiſque ſibi viliorem vendidit, potiorem emit, vendidit populum Iudæorum non inclementia Dei, ſed ſua culpa emptus eſt populus Chriſtianus, ille peccatis venditus, hic emptus ſanguine.

C

D

Pſal. 43.
D. Amb.

E

Probat inſuper hanc ſeruitutem, quia ſicut ſeruus epiſtolam Domini ſui clauſam, & ſignatam defert ad filium, aut amicum, ita & Iudæi ſacras Scripturas aſportabant, veluti clauſas epiſtolas nobis tanquam filijs tradendas, & tanquam amicis à Deo aperiendas, quibus ipſe dixit: *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos, quia omnia quæ audiui à*

Ioan. 15.

Digitized by Google

ui à Patre meo nota feci vobis. Vbi notanda A venit particula illa, *omnia*, quam rectè ibi exponunt *Chryſoſt. Theophylact. & Euthym.*

Cant. 7. Facit tandem id quod Rupert. notauit ad illa verba: *Quam pulchri greſſus tui in calceamentis filia Principis*, vbi oſtendit calceaméta eſſe inſigne libertatis ſeu ingenuitatis, quod inſuper poſſumus confirmare, Luc. 15. quia indulgens Pater filio prodigo reuertenti à via ſua peſſima, ei in gratiam iam recepto imperat dari *calceamenta in pedibus*. E B Cap. 20. contrario vero Iſaias in ſignum captiuitatis populi, ambulauit nudus & diſcalceatus. Cum ergo Synagoga eſſet veluti ſerua, eius Princeps dum à Deo eligendus vocatur, diſcalceari iubetur, *ſolue calceamenta de pedibus tuis*: Exod. 3. quantumcumque enim Princeps illius Reipub. eſſet, ad ſeruilem adhuc ſtatum pertinebat. E contrario vero ad Eccleſiæ Principem Petrum ait Angelus. *Præcingere & calcea te caligas tuas*; Act. 12. C quia princeps erat Eccleſiæ Primitiuorum in libertatem aſſertorum.

Mitto cæremoniales leges onerosas, namque moralia nobis quoque imponuntur, vt ſæpe monet *Auguſt.* docens ratione D. Aug. iſtorum nō diſtingui duplex teſtamentum. Qua de re videndus eſt *lib. de Spiritu, & litera. cap. 14. & 10. cont. Fauſt. cap. 2. & tract. 3. in Ioan. & in Pſalm. 73.* Videndus etiam *Leo de ieiunio Decimi menſis ſerm. 6.* D *& ſerm. 14 de Paſſione*, vbi ait. Quæ vtrique teſtamento erant congrua nulla eſſe commutatione variata. Mitto igitur Circunciſionem, Sacrificia, Purificationes, Neomenias Tabernaculorum, præcepta, cæremoniaſque & vmbras quibus Hebræorum populus adeo grauatus erat, vt Petrus eam legem appellet, *Iugum graue*, Act. 15. cum tamen Christus ſuę legis, *iugum ſuaue* dicat. Matth. 11. Quod ingenioſe explicauit Paulus dum dixit. E *Quicumq; baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Galat. 3. i. ipſius legem profeſſi eſtis. Vſus eſt autem verbo induendi vt ſignificaret, quod ſicut indumentum nulli eſt oneri, neque veſtibus quis prægrauatur ita vt eas pro onere ducat, imo pro honore, ita ſuaue iugum legis Chriſti onerosum minime eſt, imo ſuaue & decorum.

Quam graue autem eſſet iugum legis antiquæ ex eo conſtat, quia ſicut obſeruat A *Abul. in cap. 1. Ruth. quæſt. 24.* Abul. Vniuerſa legis præcepta erant ſexcenta & tredecim. Affirmatiua ſcilicet ducenta & quadraginta octo, negatiua trecenta ſexaginta quinque, quod idem notauit. *Guillhelm. Pariſiens. lib. de fide & lege. cap. 1. & Galatin. lib. 11. cap. 4. Paul. Burgens. 1. p. Scrutinij diſtinct. 8. cap. 9. Rabbi Moyſes Ægyptius lib. 3. Perplexor. cap. 56.* dicit Iudæos obligatos ad obſeruanda ducenta quadraginta & octo B præcepta affirmatiua, ſecundum numerum membrorum corporis humani, & trecenta ſexaginta quinque negatiua ſecundum numerum dierum anni. Ideoque merito *Aug. ſerm 9. de Verb. Dom.* D. Aug. veterem legem vocat ſarcinam innumerabilem obſeruationum, neceſſaria tamen ſarcina, vt durus & peruicax populus in officio contineretur, ne veluti ſerui vacantes ocio ad vitia, & idololatriam abriperentur.

C Cæterum cum hæc ita ſint, in eo maxime cernitur ſeruitus legis veteris, quod vires non ſuppeditabat ad ſui impletionem, ſicut notauit Auguſt. epiſt. 44. Vnde & in ſcriptura lex ea dicitur ignea, Deut. 33. quia habebat virtutem ignis, illuminandi ſcilicet, & manifeſtandi peccata, vnde dicitur: *præceptum Domini lucidum: lucerna pedibus*, Pſal. 118. *& mandatum lucerna eſt.* Prouer. 6. At non habebat virtutem, Ignis comburendi & conſumendi .i. D delendi ac tollendi peccata. Vnde *Gregor. hom. 7. in Ezechiel.* D. Greg. legem veterem ſimilem fuiſſe dixit illi igni, Exod. 3. qui in rubo viſus eſt, qui licet in rubo luceret, ipſumque colluſtraret, non tamen comburebat, aut conſumebat Similiter lex Moyſis illuminabat Iudæos, qui erant tanquam rubus ſpinis obſitus. i. peccatis, eadem demonſtrando, ſed minime comberendo, aut conſumendo, quia vim ad id minime habebat; lex vero E gratiæ vna cum præceptis gratiam præbet, qua homines ad uti facile, libere, ac libenter implent ipſa præcepta. Et propterea Chriſtiani dicuntur non eſſe ſub lege, & Iuſtis inſuper dicitur non eſſe lex poſita, nō quod eam ſeruare non debeant, ſed quia lex eos non premit aut grauat cum eam libentiſſime ſeruent, vbi enim *venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.* Galat. 4.

Digitized by Google

ciperemus. Quoniam vero ſumus filij Dei, *miſit Deus ſpiritum filij ſui qui ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro quod ſumus filij Dei*. Sed ne aliquis ſcrupulus in hac materia remaneat. Si aliquis quærat, vtrum in ſtatu legis veteris daretur iuſtis gratia ad implendam legem, & peccatoribus remiſſio peccatorum ſicut in lege gratiæ datur. Dicimus hæc omnia tunc temporis non dari vigore legis, ſed fidei Chriſti futuri: ſtatus enim legis quantum ex ſe erat non dabat virtutem vt impleretur. In quo maxime differt à lege perfectæ libertatis, quæ hoc nomen etiam ideo ſortitur, & nos dicimur liberi, quia non timore facimus quod iuſtum eſt, ſed amore, vt proſequitur [D. Aug.] *Auguſt. tract. 41. in Ioan. & libr. de Catechizandis rudibus. cap. 21. &* [D. Th.] *D. Thom. lect. 3. in cap. 4. ad Galat.* Videndus eſt hac de re *D. Auguſt. lib. 1. ad Simplicianum. cap. 5.* [D. Aug.] *& lib. 15. contra Fauſt. cap. 8. lib. 37. cap. 6. & lib. 2. contra aduerſarium legis cap. 3.* [D. Proſper.] *Proſper lib. ſent. ſententia. 321. &* [D. Bern.] *D. Bern. ſerm. 22. in Cant.* illudque tandem hoc in loco aduertendum eſt, quod notauit [Euthym.] *Euthym. in cap. 1.* Ioan. ibi gratia & veritas per Ieſum. Nos omnino penſare debere, vt quanto maiori gratia digni habiti ſumus à Chriſto, tanto & ad maiorem nos obligari virtutem, ne tanto beneficio indigni conuerſantes dignum tanta ignauia ſupplicium ſuſtineamus

§ II.

Oſtenditur miſera ſeruitus peccati.

SEcunda ſeruitus eſt Peccati iuxta illud. [Ioan. 8.] *Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.* [Rom. 8.] Quod etiam dixit Paulus. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* vbi [D. Chryſ.] *Chryſoſt.* eleganter aduertit non dixiſſe Paulum non exerceat tyrannidem in veſtro mortali corpore, ſed non regnet, ad inſinuandum nos non neceſſitate, ſed voluntate peccare, Regnum enim eſt ſubdentium ſe voluntarie, quod etiam proſequitur [D. Greg.] *Grego. 14. Moral. cap. 9.* vbi explicat eadem verba Pauli. licet ergo peccati actus, ſtatim tranſeat, manet tamen peccator ſeruus peccati, quia illi

[A] obediuit, & ab illo ſuperatus eſt, quod ſignificauit Paulus dum dixit. *Neſcitis quoniam cui exhibuiſtis vos ſeruos ad obediendum, ſerui eſtis eius cui obediſtis, ſiue peccati ad mortem, ſiue obeditionis ad iuſtitiam.* [Rom. 6.] Vbi Paulus oſtendit ſeruitutem conſiſtere in obedientia, quæ peccato quaſi domino exhibetur, quod inſuper probat Petrus cum ait. *A quo quis ſuperatus eſt, huius & ſeruus eſt.* [2. Pet. 2.] vbi Petrus videtur alludere ad ius gentium quo [B] licebat bello captos ſeruituti addicere. Quia vero verſamur inter ſpiritum & carnem ſi vicerit ſpiritus, ſpirituales ſumus, ſi vero caro, ſeruituti carnis addicimur, & peccati ſerui efficimur. Et in eodem ſenſu [D. Aug.] *Auguſt. in tract. 41. Ioan.* appellat ſeruum charitatis illum, qui ſeruit charitati. Manet inſuper tranſacto peccati actu macula eiuſdem peccati veluti ſtigma ſerui, taleſque dicimur quandiu eadem non deletur.

[C] Huius igitur ſtatus miſeriam ſic exponit *Ambroſ. lib. de Nabuthe. cap. 6.* [D. Greg.] Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, ſemper in laqueis, ſemper in vinculis eſt, nunquam liber à compedibus, quia ſemper in criminibus, quam miſera ſeruitus ſeruire peccatis: naturæ ipſius neſcit munia, nec ſomni ipſius nouit vices, aut cibi fungitur ſuauitate cuius nullum eſt immune ſeruitium, dulcis enim ſomnus ſerui, & ſi modicum vel mul- [D] tum edat, & *Auguſt. tract. 41. in Ioan.* [D. Aug.] O miſerabilis ſeruitus. plerumque homines cùm dominos malos patiuntur, venales ſe petunt non quærentes dominum non habere, ſed ſaltem mutare, ſeruus peccati quid faciat, quem interpellet, apud quem ſe venalem petat? Deinde ſeruus hominis aliquando ſui domini duris imperijs fatigatus, fugiendo requieſcit, ſeruus peccati quo fugit? ſecum ſe trahit quocumque fugerit, non [E] fugit ſeipſam mala conſcientia, non eſt quò eat, ſequitur ſe, imo non recedit à ſe; peccatum enim quod fecit intus eſt. Similia totidem verbis habet [Euſeb.] *Euſeb. Emiſſ. hom. 3. in Paſcha.* vbi intolerabile dicit iugum, fœdam dominationem, & erubeſcendam ſubiectionem peccati, melioremque eſſe vernaculorum rationem, quos originis videtur inclinaſſe conditio.

Vnde *Chryſ. hom. 19. in priorem ad Cor.* [D. Chryſ.] loquens de Ioſeph vendito: ſeruus inquit,

 erat

Digitized by Google

erat quà in ſeruitute omnium liberrimus e- A
rat, contrà libera illa maiorem in modum
erat ſeruilis, cùm ſeruo ſuo blandiretur, ac
ſupplex fieret. Audiant ſerui & liberi. Vter
ſeruiuit, qui rogatus eſt, an quæ rogauit? quæ
ſupplex fuit, an qui contempſit? Quid tibi
profuerit quæſo quod nemini hominum
ſeruias, ſi teipſum affectibus ſubijcias, ſiqui-
dem homines ſæpenumero parcere didice-
runt, illi autem domini nunquam de perdi-
D. Amb. tione tua ſatiantur. & *Ambroſ. lib. de Ioſeph* B
Geneſ. 39. Rectè, inquit, vxor Domini (ait ſacer textus)
ſollicitauerat, non ipſa Domina, quę non po-
tuit extorquere quod voluit impetrare, nam
quomodo domina, quæ dominandi non
D. Bernar. habet affectum. Et *Bern. 1. de Conſideratio-
ne.* An non ſeruus cui dominatur iniquitas?
quid intereſt volens ſeruias, an inuitus?
Nam etſi coacta ſeruitus miſerabilior, ſed
D. Amb. affectata miſerior. Videndus hac de re *D.*
D. Aug. *Ambr. lib. 2. de Iacob. & Vit. beat. cap. 30.* C
D. Ephraim. *Auguſt. ſerm. 13. de Verbis Apoſtoli. & libr.*
D. Ire. *5. cont. Iulian. cap. 13. Ephræm tom. 1. ſerm.*
Philo. *exhortat. ad pietat. Irene. lib. 3. Philo lib.*
quod ſolu. prob. ſit lib. in principio.

Et vt miſeram hanc ſeruitutem proſequa-
mur illud præ oculis habendum eſt. Intelli-
Prou. 5. cem. ſ. hominem proprijs peccatorum acti-
bus conſtringi, & alligari, ſicut Salomon
Iſai. 5. dixit. *Funibus peccatorum ſuorum conſtrin-
gitur impius.* Cui accinit Iſaias dicens: *Væ* D
D. Hier. *qui trahitis iniquitatem in funiculis vanita-
tis.* vbi *D. Hieron.* ita habet. Quod autem
iuxta Hebraicum, & omnes alios Interpre-
tes appellantur funiculi vanitatis, hoc ſigni-
ficat, quod facientibus peccatum facile texi-
tur, & tam inane, & futile, vt aranearum fi-
la texuntur, ſed cum inde volumus exire
ſolidiſſimis vinculis nectimur. Videndus
Oſea. 4. etiam idem *Hieron* in illud Oſeæ. *Ligauit
eum ſpiritus in alis ſuis.* cum ſic exponit, E
Immundus ſpiritus ita ligauit Iſraelem alis
ſuis, & eum libere volitare non patitur, nec
ſinit cœleſtia contemplari aut amare, quod
D. Aug. dixit *Auguſt. 8. Confeſſ. cap. 5.* Ligatus e-
D. Greg. ram nõ ferro, ſed ferrea voluntate, & *Greg.
4. Mor. cap. 25.* Quot vicibus, inquit, pra-
uæ frequentationis peccator aſtringitur,
quaſi tot vinculis ligatur, & ſic multiplicatur
captiuitas, ac ſeruitus peccati, duriorque ac
miſerabilior fit multiplicatis vitijs.

Hoc in ſenſu allegorico oſtendit ille lo-
cus Hieremiæ, cum de captiuis in Chaldæa *Thren. 1.*
Iudæis dicitur. *Migrauit Iuda propter affli-
ctionem, & multitudinem ſeruitutis.* Qui-
bus verbis non, vt plerique exiſtimant, ſi-
gnificatur cauſa exilij Iudæ, ſed acerbitas *D. Hier.*
talis exilij, ſicut inſinuat *D. Hieron.* Ample-
ctitur Figuram, & expoſuit hunc locum
Præceptor meus colendiſſimus Gabriel à
Coſta, vt ſit ſenſus. Propter multitudinem
ſeruitutis, qua ſeruiebant apud Chaldæam
miſeri Hebræi, & propter eorundem affli-
ctionem duriſſimum factum eſt exilium, in
quo, ſcilicet, nulla dabatur requies, vt di-
citur cap. 5. Fauetque textus Hebr. huic
expoſitioni, vt patet apud Pagni. & Vatabl.
Si ergo acerbitas huius ſeruitutis in eo cer-
nebatur, quod Domini multiplicarentur, &
laſſis nulla daretur requies, ſed ærumnoſe,
& acerbe tractarentur, inde iam licet colli-
gere, quam acerba ſit ſeruitus peccati, vbi
miſer peccator tot vinculis religatus detine-
tur, & ad nutum ſeruire veluti cogitur, neq;
oculos ad Cœlum attollere permittitur.

Ligatus ergo peccator, miſerque ſeruus
moueri non poteſt ſine malo, ſicut dixit
Dauid: Quod aliqui de illo malo, qui ma- *Pſal. 9.*
lorum Princeps eſt, intelligunt. ſic enim
Diabolus plerumque vocatur malus. Vnde
pro eo quod apud Luc. dicitur: *Venit Dia-
bolus, & tollit verbum.* apud Matth. habe- *Luc. 8.*
tur, *Venit malus.* Sic etiam & illud: quod
amplius eſt, à malo eſt. de Diabolo cum *Matth. 15.*
Theophylact. à recentioribus intelligitur. *Matth. 5.*
Denique id quod dicimus. *Libera nos à ma-* *Theophyl.*
lo, de Diabolo exponitur à *Tertull. Chryſoſt.* *Matth. 6.*
Euthym. & Theophylact. Non mouetur igi-
tur miſer ſeruus peccati ſine malo domino,
quem voluntate elegerit.

Sed quia hic locus Pſalm. rem non con-
ficit, videamus quid Dominus Caino dixe-
rit. *Si male egeris, ſtatim in foribus pecca-* *Geneſ. 4.*
tum tuum aderit; vt, ſcilicet, cuſtodiat o-
ſtium, ne veluti è carcere egrediaris. quod
ſi tandem contingat egredi, vide quo comi-
te gradiaris. Namq; in eo loco Theodotion
ſic legit. Tali Ianitore comitaberis, ne tan-
quam liber quacumque velis liceat abire,
ſed veluti remex, qui alicui triremi ſuppli-
cio mancipatus eſt, ſi quando egredi con-
tingit, milite cuſtode aſſociatus vagatur.

Comitatus

Comitatus igitur ianitore malo ſtatim re-
uerſurus egreditur peccator.
Et ne aliquid extremæ miſeriæ huic ſer-
uituti deeſſet tot tyrannis dominis peccator
addicitur, quot peccata commiſit. quod no-
D. Hier. tauit *Hieron. ad 1. cap. Thren.* vbi ait: Tot
ſeruit ſcepteris dedita anima, quot vitijs. qua
D. Chryſoſt. de re plura habet *Chryſoſt. hom. 11. ad Rom.*
idque etiam hac in re infeliciſſimum, quod
plerumque ſicut notauit *Chryſol. ſerm. de*
D. Chryſol. *Prodigo. 1.* dato non accepto pretio miſeræ
nos vendimus ſeruituti, ſi enim inſania eſt
voluntarie, ac libere miſeræ tradi ſeruituti,
Philo. ſicut notauit *Philo libr. 1. de Vita Moyſis*,
quanto maior inſania erit ſi ipſa peccata,
quæ nobis dominantur diuitias auferant, &
honorem ſpolient, valetudinem extenuent,
vires hebetent, vitam denique concludant
quod alibi probandum relinquimus. Videa-
D. Bern. tur interim *Bern. ſerm. de Conuerſione ad*
Cleric. Libidinis, ait, illecebroſa vorago
quantis laboribus, & diſpendijs interdum
famæ, & honoris, & vitæ periculo compa-
ratur, &c. quæ proſequitur.
Ab hac igitur peccati ſeruitute nos libe-
rauit Chriſtus Dominus, qui illam non ha-
Pſal. 87. buit, ſed ſolus, *inter mortuos factus eſt liber*,
in quo Princeps mundi huius non habet
quicquam. Et de hac libertate intelligitur
Ioan. 8. ille locus. *Veritas liberabit vos.* ex mente
D. Auguſt. *Auguſt. ſerm. 48. de verb. Dom. & tract 41.*
D. Chryſ. *in Ioan. Chryſ. hom. 53. in Ioan. & Euthym.*
Euthym. ad cit. loc. hanc etiam prædicauit Paulus,
Rom. 7. quando dixit. *Cum ſerui eſſetis peccati, li-*
beri fuiſtis iuſtitiæ, & deinde. *Nunc autem*
liberati à peccato, &c. Et ob hanc præci-
pue liberationem appellatur lex Euangelica
hoc loco lex libertatis. Aduertit autem
D. Aug. *Auguſt. tract. 41. in Ioan.* hanc a peccato
libertatem in hoc ſeculo perfectam omnino
non eſſe, licet enim omnia mortalia pecca-
ta Deo fauente, poſſimus effugere, venia-
lia tamen vitare nequimus, niſi id ſpeciali-
ter Deus concedat. Ex parte, inquit Auguſt.
Libertas eſt, & ex parte ſeruitus, nondum
tota, nondum pura, nondum plena libertas,
quia nondum plena æternitas, ideoque pen-
ſata hac doctrina Auguſt. mihi maxime pla-
cet lectio græca hoc loco, quæ habet. In
legem perfectam libertatis. pro eo quod nos
legimus, in legem perfectæ libertatis, vbi
A perfectio refertur ad legē, nō ad libertatem
quandoquidem neque perfecta libertas in
hac vita datur, quamuis vera ſit libertas vir-
tutis, qua ſerui conſtituimur iuſtitiæ, ideo-
que Auguſt. vbi ſup. Eris liber, ſi fueris ſer-
uus, liber peccati, ſeruus iuſtitiæ. Noli li-
bertate abuti ad libere peccandum, ſed vtere
ad non peccandum: erit enim voluntas tua
libera ſi fuerit pia. Prima libertas eſt carere
B criminibus.
Vnde *Philo lib. de Nobilitat.* loquens de Gen. 27.
parentibus Iacob. qui ipſius dominio, &
poteſtati fratrem Eſau ſubdiderunt ſic ait.
Eum hoc affecerunt beneficio, vt fratri eum
ſubijcerent, exiſtimantes id ei fore vtile, ſi
homo nequam in ſua poteſtate non relin-
queretur, *& lib. Quod omnis prob. ſit lib.*
loquens de prædictis duobus fratribus, ait.
Communis amborum pater miſeratus eo-
C rum, eum qui à virtute deſciuerat, precatur
ei vt fratri ſeruiat, ſeruitutem quæ videtur
maximum malum exiſtimans rem inſipien-
ti vtiliſſimam, ne ſi relinqueretur in ſua po-
teſtate, prolaberetur in omnem licentiam,
ſed per potioris curam emendatis moribus
in melius proficeret, quaſi ingenuitatem, ac
libertatem eſſet amiſſurus Eſau, niſi maio-
ris imperio in officio contineretur. Similia-
que habet *Plutar. lib. de Auditione.* vbi in-
ter alia ſic ait. Soli hi viuunt, vt volunt, qui
D quid velle debeant didicerunt, ineruditæ
autem, & rationis expertes animæ incita-
tiones. atque actiones exilem quandam ig-
nobilemque voluntatis libertatem multa
cum pœnitentia coniunctam habent.

§ III.

E *Oſtenditur perfectio nouæ legis.*

QVia vero Græci hoc in loco appellant
nouam legem perfectam, neceſſario
duximus explicandam eius perfectionem,
maxime cum vetus lex fuerit imperfecta,
quod dixit Paulus. *Nihil ad perfectum ad-* Hebr. 7.
duxit lex, id eſt, nullum hominem, ſicut be-
ne attigit *Theophylact.* Et patet ex eo quod Theophyl.
de ſolo homine dictum eſt. *Omne quod dat* Ioan. 6.
mihi pater ad me venit. Hoc autem ideo
dicit Paulus, quia omnia legis ſacrificia

 non

Digitized by Google

non potuerunt perficere hominem, id eſt, A ſanctificare, & ad vitam vltimam perducere, quæ eſt vltima, & maxima hominis perfectio, quod tamen poteſt, & efficit lex gratiæ, qua forte ratione ab Apoſtolo de iis, qui in ea degunt dicitur. *In quos fines ſeculorum deuenerunt.* (1.Cor.10.) Cumque iuxta Philoſophorum doctrinam finis, & bonum conuertantur, videtur Paulus dixiſſe, bonum, & perfectionem omnium temporum ad legem gratiæ, & ad Chriſtianos deueniſſe: B quod videtur confirmari ex illo quod dixit Abacuc. (Cap. 3.) *Domine, opus tuum in medio annorum, viuifica illud.* vbi Arias Montanus legit. Inter annos, vt ſit ſenſus. Perfice opus tuum in potiſſima temporum portione, ſic enim particula (Inter) accipitur in ſacris literis, (1.Reg.4.) vt patet ex illo, *afferamus ad nos arcam Domini, & veniet in medium noſtri,* ſeu inter nos, quod aliqui ita exponũt quaſi dictum ſit, Veniet in optimum totius noſtræ congregationis locum. Ideoque *Guarric. Abbas ſerm. 1. de Annunciat.* de lege C gratiæ ſic dicit. Felicitas temporum, in quibus tanta plenitudo gratiæ, & omnium bonorum, ecce enim venit plenitudo temporis.

Ideoque vt hanc plenitudinem, & abundantiam gratiæ denotaret Chriſtus Dominus claues regni Cœlorum tradidit ſeruo, Sacramentorumque miniſtri eandem gratiam miniſtrant, cum tamen tempore ſterilitatis claues horrei non ſoleat Dominus cuique committere. D Quam eandem abundantiam gratiæ oſtendit modus ille loquendi. (Ioan. 3.) *Non dat Deus ſpiritum ad menſuram.* (Tertull.) Vnde *Tertull. lib. 5. contra Marcion. cap. 3.* ait. Deſtrui lex habuit, ex quo vox Ioannis clamauit in eremo. *Parate vias Domini,* vt fierent riui, & colles, & montes repleti. (Iſai. 52.) Et cap. 5. legit eum locum Iſai. 52. *quam maturi pedes euangelizantium pacem*, pro eo quod nos legimus, *quam ſpecioſi.* E Fuit enim lex vetus, ſemen, at lex gratiæ maturos protulit fructus, & veros, ſicut proſequitur idem *Tertull. lib. 4. contra Marcionem.*

Vel etiam dicitur lex gratiæ perfecta, quia veluti adultis, & viris iam fractis tradita eſt, & in omnes nationes adoleuit, cùm illa alia veluti fuerit lex puerorum paruula, & vbera non habens, vmbra & figura futurorum. Vnde Theodoret. quæſt. 18. ad (Theod. Num. 11.) illud. *Nunquid ego concepi multitudinem hanc, vt dicas mihi porta eos?* Ex his, inquit, patefecit illorum imperfectionem, & ſtoliditatem, dum eos comparauit infanti, qui nihil aliud poſſit, aut velit, quam lac ſugere. *Et quæſt. 2. in Deuter.* Reſpondet tacitæ cuidam obiectioni, quæ poterat proponi: cur, ſcilicet, in Scriptura non fiat expreſſa mentio trium Diuinarum Perſonarum. Iudæis, inquit, adhuc infirmis hæc exacta Theologia exhiberi non poterat, quoniam inde dicendi plures Deos occaſionem cœpiſſent. Idcirco nomen Diuinum in veteri teſtamento ſingulari numero pronunciatur.

Et *D. Leo ſerm. 18. de Paſſione cap. 2.* ita (D.Leo.) rem explicat. Et de perfectione legis gratiæ ſic loquitur. Præceſſerunt figuræ, vt ſequeretur effectus, & in aduentu rerum nunciatarum finita ſunt officia nunciorum, indulgentius nobiſcum egit doctrina cœleſtis, quos in hæc mundi tempora diſtulit, ad intelligentiæ facultatem, vt multo pluribus quam prioribus, & vatibus vteremur & teſtibus. Quod probat etiam Ambroſ. ex eo loco Pſalm. *Annunciaui iuſtitiam tuam in Eccleſia magna.* (Pſal. 38.) Quid eſt, inquit, quod addidit, Magna? Niſi quia fuit ante non magna? quæ eſt magna niſi de totius orbis terrarum partibus congregata? Alibi tamen legimus, *Confitebor tibi in Eccleſia magna, in populo graui laudabo te.* (Pſal. 34.) Ibi ergo, Eccleſia magna, vbi populus grauis, hoc eſt, non inquietus, & mobilis, qui ſedit manducare, & bibere, & ſurrexit ludere grauis populus, qui fidem Deo ſuo ſeruat, & qui non aliqua leuitate mutetur, neq; nutet & fluctuet. Quibus verbis eleganter exponit Ambroſ. Mores & conditionem puerorum, quibus veluti imperfectis vacua, & egena elementa tradita ſunt cum nobis perfecta lex contigerit.

§ IIII.

Quæ libertas debeat in Chriſtiano reperiri?

POterit etiam Euangelica lex dici libertatis, quia libero homine digna eſt, ſicut

Digitized by Google

A cut etiam teſte *Seneca epiſt.* 58. Liberales dicuntur artes, quia libero homine dignæ ſunt. Quæ libertas legis ad hunc ſenſum redacta ſeruitutem à Chriſtiano homine exulare iubet, ne veluti ſeruus hominibus placere ſtudeat, quod monuit Paulus dicens: *Nolite fieri ſerui hominum*, vbi *Theophylact.* vel vniuerſos inſtituit, vel Chriſtianum hominem, vt nihil ad humanam gratiam faciter, neque illorum iuſſa, qui praua iniunxerint exequatur, & *Chryſoſt. hom.* 19. B ſuper hæc verba Pauli. *Nolite fieri ſerui hominum.* Hoc eſt, nolite eis parere, cùm turpia præcipiunt. Deinde neque nobis ipſis ſerui fieri velimus: oſtenditque fratres Ioſephi non veluti liberos homines circa ipſum ſe habuiſſe. Nonne, inquit, magis ſerui fuerunt quam ſerui ipſi, cum Patri, mercatoribuſque mentirentur, talis minime liber eſt. Chriſtiana Religio in ſeruitute libertatem elargitur, nemo te quicquam lædere C poterit cum ſeruiles mores non habueris, quibus ſi obnoxius fueris nulla eſt tibi libertatis vtilitas etiam ſi millies liber eſſes.

1. Cor. 7.
Theoph.
D. Chryſ.

Qua de re plura habet *Philo lib. quod omn. prob. ſit lib.* ex quibus aliqua decerpendo ſic ait: Bonus vir prudenter agit omnia, ſolus ergo liber eſt. Quidni? Cum nec cogi poſſit, nec vetari. Ergo nemo bonus ſeruus eſt. Nonne decet illud Zenonium ſuccinere, facilius eſſe vtrem inflatum D mergere, quam quemuis virum probum inuitum ad aliquid agendum cogere, nam inuictus animus rationis rectè placitis confirmatus cedit nemini.

Philo.

Hanc etiam libertatem in ſeruo Dei requirit *D. Hieronym.* alia etiam via. *in regul. Monach. cap. de Virtut. humilitat.* dicens. Caue ne rumuſculos hominum aucuperis, ne offenſam Dei populorum laude commutes, per bonam & malam famam, à E dextris, & à ſiniſtris Chriſti miles graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur, non diuitijs tumet, non contrahitur paupertate, & læta contemnit, & triſtia: nam iuſti, & fortis viri eſt, nec aduerſis frangi, nec proſperis ſubleuari. Talem ergo virum, talemque animum liberum, & ingenuum decet libertatis lex. Hanc autem libertatem præcipue in Apoſtolicis viris, & nouæ legis annuntiatoribus præ-

D. Hier.
Prædicator liberè debet vitia reprehendere.

A dixit Ezech. cap. 29. cum ait. *In die illa pullulabit cornu domus Iſrael, & tibi dabo apertum os in medio eorum.* Quæ verba libertatem in docendo, ac loquendo denotant, poſſuntque explicari ex illo loco Eccleſiaſt. 15. vbi dicitur, *In medio Eccleſiæ aperuit os eius.* Quem Eccleſia affert pro Doctoribus Sanctis liberè annuntiantibus legem libertatis. Significatque, libere coram omnibus loquetur. Inſuper & explicatur ex illo *Iſaiæ.* 58. vbi dicitur. *Clama, ne ceſ-* B *ſes, quaſi tuba exalta vocem tuam.* vbi Septuaginta habent. *Clama in fortitudine*. i. conſtanter, nec parcas hominum licentiæ in peccando, quod eſt officium prædicantium. qua de re videndus *Auguſt. ſerm.* 106. & *ſerm.* 66. *Gregor. lib.* 1. *paſtor. p.* 2. *cap.* 4. *Bern. lib.* 4. *de conſider.* & *Philo lib. Quis ſit hæres* &c. vbi ſic habet. Sunt admirandæ virtutes fiducia ſermonis, libertas aduer- C ſus præſtantiores, quando res eam poſtulat, vt illa comica ſententia vera potius ſit, quam ludicra, ſi ſeruus ſemper conſueſcat ſilentio fiet nequam, neque didiſcens loqui libere &c. quæ proſequitur in hanc ſententiam.

Ezech. 29.
Eccleſ. 15.
D. Aug.
D. Gregor.
D. Bern.
Philo.

Ceſſit quondam Moyſes accuſationi de homicidio Ægyptij, fugienſque abſceſſit in terram Madian, cumque eum Deus ad liberationem populi vocaſſet, iuſſit ſoluere calceamenta, quod explicans *D. Ambr. lib.* 7. D *in cap.* 10. Luc. ſic ait: Mortale atque terrenum calceamentum iubet ſoluere, cum mitteretur ad populum liberandum, huius enim miniſter muneris timere nihil debet, nec à ſuſcepto officio mortis periculo retardari, ipſe enim cum defenſionem fratrum, hoc eſt Iudæorum voluntarius recepiſſet calumniæ terrore reuocatus eſt ab incepto, & fugit ex Ægypto, & ideo cum Dominus affectum eius probaſſet conditio- E nem autem vidiſſet infirmam, animi eius, mentiſque veſtigium mortalibus vinculis cenſuit exuendum. Quod ſi Deus neque in ſeculi Repub. animum affectibus hærentem paſſus eſt, quomodo patietur in lege perfectæ libertatis aliquam huiuſcemodi adhæſionem, vt quis ab officio diuellatur metu, vel ſpe, aut alio huiuſcemodi affectu? imo ſicut dixit: *Greg. lib.* 17. *Moral. cap.* 4. vnde quiſque eripi à morte poterat, inde

Exod. 2.
D. Amb.
D. Gregor.

grauius ad mortem tendet, quia nequaquam à præſentibus mentis oculus ſeparatur. Et qui cum vxore Loth ſola terrena reſpicit ad ſupernam ciuitatem, quę libera omnino eſt, nequit aſcendere.

Debet proinde oculos ad authorem libertatis conuertere, & liberè per omnia incedere, quod videtur dixiſſe Salomon, quando ait. *Oculi ſapientis in capite eius*, vbi *Eccleſ. 2.* Hieronym. Hugo Cardin. Olympiod. & Salon per caput, intelligunt Chriſtum Dominum, qui totius Eccleſiæ caput eſt, & legis libertatis conditor. Qui ergo oculos in Chriſtum ſolummodo defixos habuerit ſapiens hic, ac liber omnino erit à ſeruitute mundi. E contra vero qui ſeruus eſt peccati, ſola cogitare, ſola amare nititur, quæ ſibi ad commodum temporale ſuffragentur. Sicut ait *Gregor. 7. Moral. cap. 5.* Vnde per *D. Gregor.* Salomonem dicitur. *Oculi ſtultorum in finibus terræ*, *Eron. 17.* *quia hoc ſolum tota cordis intentione conſpiciunt, per quod ad finem terreni deſiderij perducantur, nequaquam vero ſuæ conſiderationis obtutum in terra peccator figeret, ſi ad ſancta ſui Redemptoris itinera mentis oculos leuaret. Vnde per Salomonem rurſus dicitur, Oculi ſapientis in capite eius, quia videlicet ſapiens quiſque illum tota intentione conſiderat, cuius ſe membrum eſſe per fidem penſat.* Hæc Gregor. qui ſimilem doctrinam habet 20. *Moral. cap. 3. & hom.* *D. Bern.* *2. in Euang. & Bern. lib. de Ordine vitæ.*

§ V.

Laudatur permanentia in virtute cum Deo.

Conſulit deinde Apoſtolus permanentiam quam videtur explicaſſe additamentum quod Græci aſſignant, & *permanſerit ſic*, quod oſtendit perfectam eſſe futuram permanentiam illius, qui in lege perfecta perſpexerit, ſcilicet, per fidem, & per charitatem. Eſt ſiquidem duplex modus manendi in Deo. Alter per fidem mortuam, quo pacto fideles peccatores in Deo manent, ſicut palmites infrugiferi, tamen vitibus vniuntur: qua ſimilitudine vſus eſt

A Chriſtus Dominus. Alter modus manendi *Ioan. 15.* cum Chriſto eſt per dilectionem, vt palmites fœcundi ſuis vitibus adhærent, à quibus omnem virtutem accipiunt, & de hac perfecta permanentia loquitur Iacobus ex ſententia D. Thomæ, Carthuſiani, & aliorum. Idque oſtendit ex operatione, qua non auditor obliuioſus, ſed in ſpe beatus erit: qui enim vnitur Deo per fidem, & dilectionem, debet ſicut videt in legis ſpeculo operari, & B ad nutum obedire, quæ eſt perfecta permanentia cum Deo. Sicut vero ex immanentia Patris cum Filio, & Spiritu ſancto ratione vnius eſſentiæ, & voluntatis vna, & eadem oritur operatio externa. Vnde deductum eſt commune Theologorum axioma confirmatum à *Concilio Toletano 6. cap. 1. & Concilio Toletano 2. in Confeſſione fidei.* Sic ex permanentia cum Deo deducitur operatio, & excluditur obliuio iuſſionis Diuinæ. C Quod probat ille locus vbi Dauid ait. *Deus* *Pſal. 15.* *meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Paraphraſis vero Chaldæa habet. *Bonum meum non niſi à te.* & D. Hieronym. *Bene mihi nō eſt ſine te.* vbi rectam operationem in Deum præſentem videtur refundere, prout aliqui explicant dicta verba. Ideoque *Chryſoſt. tom. 3. ſerm. 2. de feria 5.* Paſſio- *D.Chryſ.* nis ſic explicat illud, *Petrus ſequebatur à longe.* Si prope ſequeretur ſemper Domi- *Matth. 26.* D num fateretur. Videndus hac de re *Rupert. lib. 3. in Geneſ. cap. 14.*

Ideoque Sponſa tenens diuinum ſponſum *Cant. 3.* dimittere nolebat, & Iob dicebat. *In nidulo* *Iob 29.* *meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies.* Vbi *D. Gregor. lib. 19. Moral. cap. 16.* *D. Gregor.* ait: Palma tarde proficit, ſed diu in viriditate ſubſiſtit. *Et Bern. ſerm. 1. in die Paſch.* *D. Bern.* *Neminem audiamus, non carnem, non ſanguinem, non ſpiritum quemlibet deſcenſum* E *ſuadentem de cruce, perſiſtamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorum manibus, non noſtra leuitate.* Sic ille. Qui videtur alludere ad deſcenſum de cruce, quem *Matth. 27.* Iudæi Chriſto ſuadebant, vt ſic inceptum opus noſtræ redemptionis imperfectum relinqueret. Dicebant ergo: *Si Rex Iſrael eſt,* *Ioan. 19.* *deſcendat de cruce, & credimus ei.* Imo vero ait Bernard. Quia Rex Iſrael eſt, titulum regni non deſerat, virgam imperij non deponat. Si Pilatus quod ſcripſit, ſcripſit,

Chriſtus

Digitized by Google

Chriſtus non perficiet, quod incœpit? Ipſe enim cœpit, & ſaluauit nos. Ad imitationem proinde eius quodlibet inchoatum virtutis opus conſummare debemus, Chriſtoque Domino immobiliter adhærere, & affigi, ita vt neque mors, neque vita, nec aliud quidpiam nos ab eo poſſit ſeparare. Vnde *Hieronym. in regula Monachorum cap. de Pœnitentia ait.* Non quæruntur in Chriſtianis initia, ſed finis. Paulus male cœpit, ſed bene finiuit: Iudæ laudantur initia, ſed finis proditione fœdatur.

Rom. 8.
D. Hier.

TEXTVS.

Num. 26.

Si quis autem putat ſe Religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt Religio.

EXPOSITIO LITERALIS.

POSTQVAM Iacobus oſtendit non ſufficere ad ſalutem verba Dei audire, ſed oportere inſuper operibus adimplere, nunc oſtendit neque hoc ſufficere, imo nec fieri, niſi peccata loquutionis vitentur. Et ſicut poſuit ſimilitudinem de eo, qui ſe inutiliter intuetur ad ſpeculum, ita nunc de falſa ſeu inutili ac vera Religione agit, vt rem conficiat.

Dubitant tamen hoc loco Interpretes, quidnam nomine Religioſi ac Religionis intelligat Iacobus, vtrum ſcilicet, intelligat omnes fideles, qui Chriſtianam religionem amplectuntur, an vero loquatur de aliquo ſtrictiori vitæ ſtatu, qui ad paucos ſpectet. Et licet plerique exiſtiment de ſolis fidelibus loqui. Cui ſententiæ fauet Syriaca lectio quæ habet. Si quis exiſtimat ſe ſeruire Deo, & ita ad omnes in vniuerſum Chriſtianos videtur pertinere. Sicque expoſuit

A hunc locum *Cyrillus Alexan. lib. 3. in Ioan. cap. 26.* vbi referens hunc locum pro Religioſo ponit fidelem, ſic enim habet. Si quis in vobis fidelis videtur, qui non refrænat, &c. Sic etiam interpretatur *Abbas Iſaias orat. 21. de Pentecoſt. tom. 2. Biblioth.* vt alios multos omittamus. *D. Cyril.*

Cæterum vox Græca θρησκεία vt hoc loco ait *Oecum* plus quiddam habere videtur quam fides, & Brixianus dixit ſignificare B quandam occultam agnitionem, & ſtabilimentum eorum, quæ per fidem contemplantur, quod mihi explicat Græcus codex, dum habet. *Si quis in vobis*, ſeu inter vos. Vnde exiſtimo ſane loqui Apoſtolum de quibuſdam qui arctiori vinculo, conſiliorum Chriſti perfectionem tunc temporis ſequebantur, quod hominum genus vulgo dicimus deuotum, vt hic notauit quidam ex recentioribus, poſſuntque hæc verba intelligi de iis, qui relictis omnibus ſequebantur C Chriſtum, & ſeipſos caſtrarant propter regnum Cœlorum. *Oecum.*

Licet autem hoc probabiliter poſſit dici, illa ſuperior expoſitio eſt communior, & aptior communi doctrinæ, quam tradit Apoſtolus in hac epiſtola. Et ideo plerumque religio ſumitur pro Chriſtiana profeſſione. quo ſenſu *Lactant. lib. 4. Diuinar. Inſtitution. cap. 28.* ait: Hac conditione gi-D gnimur, vt generanti Deo iuſta & debita obſequia præbeamus, hunc ſolum nouerimus, hunc ſequamur, hoc vinculo pietatis obſtricti Deo, & religati ſumus, vnde ipſa Religio nomen accepit. & addit. Diximus nomen Religionis à vinculo pietatis eſſe deductum, quod homines ſibi Deus religauerit, & pietate conſtrinxerit, quia nos ſeruire ei vt domino, obſequi vt parenti neceſſe eſt. Idem fere habet *Hieron. in cap. 7. Amos.* Et *Amb. lib. de Virginib. Aug. lib. 1.* E *Retractat. cap. 13. & lib. de Vera Religione cap. 55. Iſidor. lib. 28. Æthymolog.* *Lactan.* *D. Hier.* *D. Amb.* *D. Aug.* *Iſidor.*

Si quis igitur non refrænet linguam ſuam per fidem, ſcilicet, quam habet, & per opera fidei, ait Gloſſa, ſed ſeducens cor ſuum, id eſt, ſeorſum ducens, quod eſt fons omnium loquutionum ab iis, quæ ſibi conueniunt, vel ſeducens cor per falſam opinionum, non intelligens ſe puniendum pro peccato linguæ. Significat autem hoc verbum ſeducere

Digitized by Google

cere non tantum decipere, ſed blande adulando, & alliciendo, & facilem rem reddendo ſuadere. Sic enim Apoſtolus de Pſeudoapoſtolis dicit. *Per dulces ſermones, & benedictiones ſeducunt corda innocentium.* vbi Rom. 16.
Anſelmus. Inſidioſa & blanda adulatione D. Anſ.
eorum peccata alleuant, & tanquam ſanctis benedicunt.

Seducit igitur cor ſuum qui ſibimet linguæ volubilitatem rem facilem perſuadet. Et propriè ſeductio communis eſt hominibus, & ſæpe in ſacris literis inculcata. *Ecce,*
Ierem. 49. inquit *Propheta, paruulum dedi te in gentibus, & contemptibilem inter homines, arrogantia tua decepit te.* Et Eſai. *Sapientia tua,*
Cap. 46. *& ſcientia tua ipſa ſeduxit te.* Denique Paulus. *Siquis exiſtimat ſe aliquid eſſe, ipſe ſe*
Galat. 6. *ſeducit.* Huius igitur qui ſic ſe decipit vana eſt religio, id eſt, fruſtra ſe Chriſtianum eſſe fatetur, ſeu inutilis eſt religio quam præ ſe fert, cum totam virtutum ſtructuram deijciat iniuſta loquela.

§ I.

Virtutem comitatur ſilentium, ac moderata loquela.

Oſtendit hic locus connexionem ſilentij cum virtute, & dependentiam,
D. Greg. quam habet Chriſtiana, & religioſa vita à moderata loquutione. Vnde *Greg. 7. Moral. cap. 7.* exponens præſentem Iacobi locum, ita ait. *Aqua more ſe habet humana mens, ſicut enim detenta aqua ſurſum eleuatur; ſic humana mens circunclusa ad ſuperiora colligitur, & relaxata deperit, quia ſe per infima inutiliter ſpargit: quod enim ſupernacuis verbis à ſilentij ſui cenſura diſſipatur, quaſi tot riuis extra ſe ducitur, vnde & redire interius ad ſui cognitionem*
Prou. 25. *non ſufficit, quia per multiloquium exterius expanſa vim intimæ conſiderationis amittit, vnde ſcriptum eſt: Sicut vrbs patens abſque murorum ambitu, ita vir qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritũ ſuum. Quia enim murum ſilentij nõ habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis, & cum ſe per verba extra ſemetipſam eijcit, apertã ſe aduerſario exhibet, quam tanto ille ſine labore ſuperat, quãto & hæc eadẽ, quæ vincitur contra ſemetipſam per multiloquium pugnat.* Sic Gregor. Quod etiam oſtendit Iſaias, cum dixit. *Erit cultus iuſtitiæ ſilentium.* Vbi cultus idem eſt, ac ornamentum, & decus, quaſi nullum aliud Iſai. cap. 35.
ſanctitas habeat, quam ſilentium: ſic enim hunc locum expoſuit *Concilium Tolet. 5. quæſt. 4.* in loco benedictionis. Ideoque Matth. 1.
Ioſeph cum eſſet iuſtus, noluit ſponſam traducere, ſed tacuit donec cælitus admonetur; commendauitque huiuſcemodi decorem iuſtitiæ ſponſus in anima iuſta, cum dixit. *Labia tua ſicut vitta coccinea.* vbi illud notandum cenſeo, quod cum labia Cant. 2.
ſponſæ duo fuerint, vni tantummodo vittæ comparantur, non enim tunc cenſuit laudandum os ſponſæ cum aperiebatur ad loquelam, duoque viſebantur labia ſeiuncta, ſed quando inſtar vnius præ taciturnitate coniuncta, & vnita erant, quod quidem ſilentium virtutem animi loquitur, & religionem mundam commendat. Vnde *D. Hieron. epiſt. ad Marcellam de Aſella* virgine ita ait. Habebat ſilentium loquens, quaſi D. Hier.
dum nihil loqueretur plus de propria ſanctitate diceret, quam poſſet loquendo explicare.

Neque vero intelligendum eſt hoc loco illud ſilentium laudari ſolũ quod per omnimodam refrænationẽ linguæ fit, ſed moderatam loquutionem, & ſanam ac rationabilẽ ſermonis formam iuxta veritatem, & rationem, quę & religionẽ, & conditionẽ cuiuſq; facile oſtẽdit, quod videtur probare Dauid, cũ dixit. *Exultauit lingua mea.* vbi Hie- Pſal. 15.
ron. ex Hebr. vertit. *Exultauit gloria mea.* Idemque habet Paraphraſis Chaldea. Et rationem reddit Brixianus: Quod, inquit, in Hebr. eſt gloria, Græcus reddidit, lingua. Nam ſermo eſt quo præcipue dignitas hominis conſtat. Vnde illud colligitur, dignitatẽ, gloriam, & virtutem cuiuſuis hominis facile colligi, & probari ex ſermone ipſius.

In quam ſententiam confirmandam facit illa ſeparatio facta à Moyſe, dum Iordane Deut. 27.
tranſmiſſo conſtituit ſuper montem Garizin ad benedicendum obſeruatores diuinorum præceptorum Simeon, Leui, Iudam, Iſacar, Ioſeph, & Benjamin, è regione vero in monte Hebal poſuit viros ex alijs ſex Tribubus;

bubus. Notarunt autem Oleaſt. & Brixian. A cum *Theodoret. quæſt. 34. in Deut.* Benedicendi facultatem conceſſiſſe Moyſem Tribubus ex liberis oriundis, ad maledicendum vero ſemiſeruos conſtituiſſe, quibus annumeratus eſt Ruben, vt qui in ſcelus maculati paterni thori prolapſus fuerat. Etenim nobiles & ſancti viri quando ſecundum rationem loquuntur, bene loquuntur, ignobiles vero, & iniqui maledici ſunt ſimul & loquaces. Ideoque *Nazianz. orat.* B *de ſilent. Quadrageſ. ieiun.* ait. Prouidendum eſt ne quem vllum ſonum edamus, qui à Dei laude diſcrepet. Equidem ipſe puris ſacrificijs, quibus magnum illum Regem mortalibus concilio puram linguam ſeruabo, neque enim committam vt ab aliena lingua fœda atque obſcœna mente viuificum illud ſacrificium puriſſimo Deo mittam. quæ verba ſatis oſtendunt decere ſanctam, & religioſam animam certa, ac C pura verba. Illudque notandum quod *Hieron. epiſt. ad Celantiam* ait de vitioſa loquela. Tanta huius mali libido mentes hominum inuaſit, vt etiam qui procul ab alijs vitijs receſſerunt, in iſtud tamen quaſi in extremum Diaboli laqueum incidant, tu vero hoc malum ita effuge, vt non modo non detrahas, ſed ne alij detrahenti aliquando credas. Facit etiam quod notauit *Philo lib. de Victimis* vbi ponderat oblatio-& victimam pro peccato in templo omnino conſumi tum in ſacrificio, tum quia Sa- D cerdotes illa veſcebantur in templo, ita vt nec eorum, inquit Philo, domeſticæ fœminæ, nec ipſi qui offerunt partes capiant, videlicet, ne exprobrentur peccata priſtina iactata in vulgum ſuſurris inimicorum, & linguis petulantium gaudentium aliena ignominia. Vbi vides eos, qui religione conſtringuntur ſilentio teneri, maxime circa aliena peccata, alioqui ſi vel detegant, vel exprobrent, vel immoderate loquan- E tur, vana vtique erit eorum religio.

Theod.

D. Nazianz.

D. Hier.

Philo.

§. II.

Qui non conſiderant propria peccata, facile de alienis loquuntur.

ILlud etiam hoc loco notandum cenſeo iuxta eorum expoſitionem qui idem volunt eſſe ſeducere, atque cor ſeorſum ducere, & ſeparare: illos non refrænare linguam ſuam, procliuioreſque eſſe ad loquendum de alijs, qui ſeducunt proprium cor, & ſeparant ab ijs quæ in ſe poſſent agnoſcere corrigere, & deplorare. Auertit Iudas oculos à ſe dum cognouit Thamar concepiſſe, iudiciumque ferens dixit. *Producite illam vt comburatur:* at poſtquam viſis annulo, armilla, & baculo reduxit cor, proprium ſcelus in memoriam adducens, illico refrænans linguam ſuam dixit *Iuſtior me eſt*, iuſtioremque appellat vt notauit *D. Hieronym.* non quod iuſta fuerit, ſed quod comparatione Iudæ minus male fecerit non vaga turpitudine vt ille libidini conſentiens, ſed quærendo filios, vt mittamus Iudam totius mali cauſam fuiſſe dum illam marito iniuſte priuauit. Facit etiam pro eodem inſtituto ira Dauidis ad propoſitionem parabolæ à Nathan, cum dixit, *Filius mortis eſt vir, qui fecit hoc, omne reddet in quadruplum.* poſtquam vero Propheta reducens cor Dauid ei dixit. *Tu es ille vir*, mox ſe peccatorem, & ſolum reum confeſſus eſt. Quem locum expendens *Chryſoſt. tom. 1. homil. 1. in Pſalm.* 50. ſic eleganter rem proſequitur, Lex Exod. 22. præcipit furantem, qua duplici reſtitutione vinciri, iſte autem, & legem eſt prætergreſſus, iubet quippe ipſum interimi, ſic enim aliena peccata ſolemus reddere grauiora, vt acerbiſſima aſſignemus ſupplicia, cum propria nitamur extenuare. Videndus *Abulenſis 2. Reg. cap. 12. q. 2.* Vnde *Bernard. ſerm. 4. de Aduentu* dicit. Quidam tam vehementer contra aliorum delicta zelantur, vt videri poſſent eſurire, & ſitire iuſtitiam, ſi eſſet apud eos de ſuis quoque peccatis idem iudicium, nam contra alios tam im-

Geneſ. 38.

D. Hier.

2. Reg. 12.

D. Chryſoſt.

Exod. 22.

Abul.

D. Bern.

Digitized by Google

pudenter, quam inaniter æſtuant, ſe ipſos A tam inſipienter, quam inutiliter palpant. Similiaque habet, *libr. de Interiori dom. cap.* 42. & 43. dicens: Tandiu quiſque ſua peccata ignorat, quandiu curioſe aliena conſiderat, qui ſemetipſum aſpicit non quærit quid in alijs frequenter reprehendat, ſed in ſemetipſo quid lugeat. Pro

D. Greg. qua etiam re videndus *Gregor. libr.* 5. *Moral. cap.* 30. vbi ait. Quaſi aquâ ignis extinguitur cum ſurgente furore animi ſua B cuique ad mentem culpa reuocatur, quia erubeſcit ſibi peccata non parcere, qui Deo, vel proximo ſemper recolit parcenda peccaſſe. Plura hac de re habet *Chry-*

D.Chryſ. *ſoſt. homil.* 43. *in Matth.* Vbi ita ait inter multa. Sedeat mens atque cogitatio tua iudex in animum, atque conſcientiam tuam adducas omnia delicta tua in medium, ſcrutare quæ animo commiſiſti, & pone dignas ſingulorum pœnas, dicas tecum C aſſidue quare hoc, aut hoc auſus es? quod ſi ab his conſcientia tua refugit, aliena vero curioſe rimatur dic ad ipſam. Non

D. Aug. ego iudex in alios, &c. Videndus *Au-*

D. Bern. *guſt. ſerm.* 94. *de Tempore cap.* 4. & *Bern.*

D. Hier. *ſerm.* 40. *in Cantica.* Et *Hieron. in cap.*

Eccleſ. 6. 23. *Matth.* & *in cap.* 6. *Lucæ.* vbi exponit ea verba Eccleſiaſt. *Noli eſſe iuſtus multum*, de ijs qui rigidi ac truces aduerſus aliena peccata ſunt. Non eſt igitur ſeducendum cor à proprijs defectibus, & D nequitijs, ſic enim facile reformabimus linguam noſtram, ne contra alios exeratur, ſi proprias infirmitates per reductionem cordis, ad internam conſiderationem perſpexerimus.

TEXTVS.

Religio munda, immaculata apud Deum, & Patrem eſt viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo. Num. 27.

EXPOSITIO LITERALIS.

DIXERAT ſuperius beatum fore factorem operis, & vanam religionem eius, qui linguam non coerceret, nunc oſtendit quænam opera maxime Deo placeant, quæque puram & ſinceram religionem teſtentur, ſcilicet, miſericordia erga proximos, & innocentia in conſcientia: neceſſario enim debet & Deo placere immaculata vita, & Patrem obligare cura erga egentes, & afflictos filios. Charitas vero erga proximos primus ſanctitatis fructus eſt, vnde eleemoſyna vocatur *fructus iuſtitiæ*, & quo ſolum iuſtitiæ pinguius fuerit, maiores fructus iuſtitiæ proferet. 2. Cor. 9.

Agit ergo hoc loco de ea religione, quæ Deo non hominibus accepta eſt, vt pote quia nequeat falli, ſincera, & pura apud Deum, qui omnium Pater eſt, vel coram Deo, Filio & Patre æterno, qui cum Spiritu ſancto vnus eſt omnium Deus.

E Omnes vero egeni per pupillos, & viduas debent intelligi, & hoc loco hi numerantur, quia plerunque miſerabiliores ſunt: viduitatis, namque ærumnæ innumeræ propemodum ſunt, vnde *Nyſſen. opere de Virginitate, cap.* 3. ait: Quæ ſunt viduitatis propria incommoda? quorufquiſque eſt qui omnia accurate enumeret? De improuiſo viduitas, ærumna, ſolitudo, caligo, & tenebræ, luctus, lamentabiles ploratus, &c. quæ proſequitur. Nyſſ.

Pupil-

Pupillorum etiam genus miſerrimum eſt, A
vt qui interdum neque quærendi, neque ap-
petendi artem nouerint, ideoque Deus di-
Pſal. 67. citur *Pater orphanorũ, & Iudex viduarum*,
Eccleſ. 4. & alibi. *In iudicando eſto Pupillis miſericors, vt Pater, & pro viro matri illorum.*

Eſt autem viſitare, conſulere, ac proſpicere neceſſitatibus eorum, & in vno viſitationis opere omnia opera miſericordię impendenda proximis, miſeris intellige, quod Deus maximis commendat in Scriptura. B
Exod. 22. Vnde dicit *Viduæ, & pupillo non nocebitis, ſi læſeritis eos, vociferabunt ad me.* Similiaque habentur *Deut. 10. & 14. & 16. Iſai. 1. Hiere. 5.*
Pſal. 145. *Denique Pſal. 145. Pupillum, & viduam ſuſcipiet.* Et Eccleſiaſtic. 7. *Non deſis plorantibus*
Eccleſ. 7. *in conſolatione & non te pigeat viſitare infirmum*, ex ijs enim in dilectione firmaberis. *Beatus* proinde *qui intelligit ſuper*
Pſalm. 40. *egenum, & pauperem*, quia ex hac parte in hoc conſiſtit religio munda, & immaculata.

Alterum vero Religionis officium eſt. ***Immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo***, id eſt, purum & immunem ab amore temporalium, & concupiſcentia carnis, oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ totum mundum occupant. Vnde Paulus dicebat. *Nolite confor-*
Rom. 12. *mari huic ſeculo, ſed renouamini in nouitate ſenſus veſtri*: & iterum *qui vtuntur hoc*
1. Cor. 7. *mundo tanquam non vtantur.* Et de ſeipſo D
ait: *Mihi mũdus crucifixus eſt, & ego mũdo.*
Galat. 6. Et Apoſtolus Ioan. *Chariſſimi nolite dilige-*
1. Ioan. 2. *re mundum.* Intelligetur autẽ quomodo Iacobus loquatur de mundo (ſic enim aliqui legunt pro eo, quod nos habemus ſæculo, nam ſæculum mundum ſignificat, de quo plura in lib. *Ioſeph ſiue de arcano ſerm. c. 12. titulo* Seculum) ſi aduertamus cum *Auguſt.*
D. Aug. *tractat. 5. ſuper 1. Ioan. & epiſt. 120. ad Honoratum.* quod cum nomen, Mundi, æquiuocum ſatis ſit in Scriptura ſacra, accipitur E
tamen plerumque pro obiecto appetitus inordinati.

D. Thom. Aduertit autem *D. Thomas* hoc loco propterea Iacobum monuiſſe, vt ſe quiſque immaculatum cuſtodiret à ſæculo, & mundo, quia mundus omnino maculatus eſt, & Gloſſa ait: Qui mundum diligit, immaculatum ſe non cuſtodit. Vnde idem D. Tho. affert verſus qui dici ſolent.

Mundus non mundus, quia mundus polluit.
Ergo
Qui manet in mũdo, quomodo mũdus erit?
Quibus addere poſſumus alios ex libro Manual. cap. 30.
Quiſquis amas mundum tibi proſpice, quò ſit eundum
Hac via qua vadis, via peſſima, plenaque cladis.

Videndusque eſt *D. Auguſt. initio Com. in Pſalm. 121.* vbi docet amorem mundi immundum prorſus eſſe. D. Aug.

§ I.

Opera miſericordiæ commendant maxime Chriſtianã Religionem.

C NIhil ſic teſtatur mundam, & immaculatam Religionem, quam Charitas erga egentes proximos impenſa, & cura in eorum neceſſitatibus ſubleuandis, ideoque ſcriptura beneficos viros ac miſericordes ſanctos appellat, vt patet ex *Pſ. 4. ver. 4. Pſ. 111. ver. 6. & 9. Prouerb. 10. verſ. 2. &* paſſim alibi. & vbi nos habemus miſericordia, vel eleemoſyna in hebræo, aut in græco eſt iuſtitia, vt patet *Gen. 32. verſ. 10. Pſal. 23. verſ. 5. Pſal. 102. verſ. 6. & 18. Daniel. 4. verſ. 25* Nec omittenda eſt hac in re tranſmutatio literarum cum ſimilitudine & ſono Hhſed ſignificat miſericordem, Tſedehh ſignificat iuſtum. ideoque *Prouer. 21.* vbi nos habemus, Prouer. 21.
facere miſericordiam, Septuaginta habent, *facere iuſta: hebraice habetur, facere iuſtitiam*, videndusque eſt hac de re *Hieronym.* D. Hier.
Pſalm, 144.

Ideoque *Ambr. 1. offic. cap. 11.* ait. Nihil D. Amb.
tam commẽdat Chriſtianam animam, quam miſericordia, quiſquam magis beatus, quam qui intelligit ſuper pauperum neceſſitatem. Vnde Chriſtus Dominus in die iudicij ob ſolam miſericordiam promittit ſe daturum gloriam electis. *Eſuriui enim & dediſtis* Matth. 25.
mihi manducare: è contra vero reprobos ob defectum charitatis in tenebras eijcit, quod expendens *D. Leo Papa ſerm. de Collectis*, ait. Quaſi nec alias virtutes dextri, D. Leo.
nec alias offenſiones habeant ſiniſtri, ſed illo magno ſummoque iudicio tanti æſti-

 mabitur

mabitur vel largitatis benignitas, vel tena-
citatis impietas, vt pro plenitudine omnium
virtutum, & pro ſumma omnium commiſ-
ſorum, & per vnum bonum iſti introducan-
tur in regnum, & per vnum malum illi mit-
tantur in ignem æternum, nemo ergo dile-
ctiſſimi de vllis ſibi bonæ vitæ meritis blã-
diatur, ſi illi defuerint opera charitatis. Hæc
virtus omnes facit vtiles eſſe virtutes: ſimi-
liaque habet, *Aug. in Pſ. 111.*

Facit etiam in hanc ſentent. Locus ille
1. *Ioan.* 3. Ioan. cum ait. *Filioli mei non diligamus
verbo neque lingua, ſed opere & veritate, in
hoc cognoſcimus quia ex veritate ſumus, &
in conſpectu eius ſuadebimus corda noſtra:*
quibus verbis ex ſententia Vatabli vult A-
poſt. eſſe conſcientias ſedandas, & placan-
das animas in die iudicij quando omnia
commota, & perturbata fuerint, ex memo-
ria, ſcilicet, operum charitatis erga proxi-
mos, qui enim tunc temporis recordatus
fuerit pupillos, & viduas in neceſſitatibus
eorum viſitaſſe, cor & animum ſedatum, &
tranquillum habebit: quod etiam videtur
Pſal. 111. dixiſſe Dauid in eo verſ. commemorato. *In
memoria æterna erit iuſtus, ab auditione ma-
la non timebit.* vbi in hebr. pro eo quod
vulgatus trãſtulit, iuſtus, habetur, *beneficus*,
ſeu eleëmoſynarius, hic igitur non timebit
D. Hier. ab auditione mala, quod *D. Hieronym.* in-
telligit de ſententia lata contra reprobos,
Matth. 25. quando dicet ſupremus Iudex. *Diſcedite
maledicti in ignem æternum.*

Hanc autem benefaciendi proximo obli-
gationem, & neceſſitatibus eorum occurren-
di rationem, quaſi iuratam fidem colligit.
D. Bern. *D. Bernd.* ex quod dixit Dauid. *Qui iurat
Pſal. 14. *Proximo ſuo, & non decipit.* Sic enim habet
ſerm. in Pſalm. *Quis aſcendet*, &c. Non ſi-
mus inutiles proximo, ne in vano ei iuraſſe
probemur, nec de vtilitate proximi ſimpli-
citer voluit commonere, de iuramento nos
conuenit, vt agnoſcamus debitum vt pro-
miſſam fidem irritam facere vereamur. Om-
nes proximis iurati ſumus, cum quibus in
Eccleſiæ viuimus vnitate. Noli ergo putare
gratuitum bonum quod exhibes Proximo,
vt liceat etiam diſſimulare ſi velis, debitor,
es ſacramẽti cautione, & propria profeſſio-
ne teneris. Quibus verbis oſtendit Bern.
Religionis Chriſtianæ, de qua noſter Apo-

A ſtol. loquitur, Profeſſionem, veluti votum,
& iuramentum includere, Opera misericor-
diæ erga proximos, & ad eorundem exhi-
bitionem omnes fideles iuramento, & reli-
gione conſtringi. Vnde Paulus dicebat.
Quis infirmatur, & ego non infirmor? quem 2. *Cor.* 11.
ſequutus eſt *Cypr. libr. de Lapſis.* dicens: *D. Cypr.*
Doleo vobiſcum fratres, cum ſingulis co-
pulo pectus meum, & mœroris, & funeris
luctuoſa pondera participo, & cum ploran-
B tibus ploro, cum deflentibus defleo, cum
iacentibus iacere me credo, in proſtratis
fratribus, & me proſtrauit affectus. Hinc e-
nim incipit prima affectio erga miſeros. Si-
cut enim notauit *Greg. lib. 20. Moral. cap.* *D. Greg.*
26. ad ea verba Iob. *Compatiebatur anima* *Iob.* 30.
mea pauperi. Ille perfecte tribuit, qui prius
in ſe dolentis paſſionem transfert, quia quiſ-
quis perfecte indigenti compatitur, minus
æſtimat omne quod dat, exteriora enim lar-
C giens rem extra ſemetipſum præbuit, qui
autem fletum, & compaſſionem proximo
tribuit, ei aliquid etiam de ſemetipſo dedit;
rem quamlibet plerumque dat, etiam qui
non compatitur, nunquam autem, qui vere
compatitur, quod proximo neceſſarium
conſpicit negat. Videndus etiam pro hac re
Greg. 3. Moral. cap. 10.

Sic igitur affectus Chriſtianus erga fratres
egentes debet ſedulo eis occurrere, & hac
D in re mirum ſtudium commiſerationis bea-
ti Iob imitari, qui de ſe ita ait. *Si oculos vi-* *Iob* 31.
duæ expectare feci, quaſi non eorum tantum
deſiderio, & voluntate ſed oculis, & expe-
ctationi ſatisfacere curaret, imitatus Deum
qui *deſiderium pauperum* exaudit, vnde Va- *Pſal.* 10.
tabl. in eo loco Iob legit. *Si viduas lactaui
vna ſpe*, ſtatim enim ſubueniebat, ne aliquid
temporis ſperando conſumeret.

Illud deinde hac in re aduertendum, pu-
E pillos, & viduas æquiparari Sacerdotibus,
de quibus optime dixit *Philo lib. de Premijs* *Philo.*
Sacerdotum, victus lautior argumentum eui-
dens eſſe poteſt pietatis publicæ. Si ergo
pietas, & Religio in tribuendo abundanter
Sacerdotibus omnia neceſſaria cernitur, *re-
ligio etiam mũda & immaculata eſt viſitare
pupillos*, & viduas in neceſſitatibus eorum.
Vnde ſicut actus religionis circa cultũ Dei
verſatur, ipſumque Deum attingit, ſic & mi-
ſericordia erga egenos. quod fatetur Chri-
ſtus

Matth. 25. ſtus Dominus, cum dixit: *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Vnde D. Chryſoſt. *Chryſoſt. homil.* 36. ad pop. ait. Magna res eſt, ô homo, vir miſericors, hæc maior eſt gratia, quam mortuos ſuſcitare, multo namque maius eſt, quam in nomine Ieſu mortuos ſuſcitare, eſurientem paſcere Chriſtum. Nam hic quidem tu de Chriſto bene mereris. Illic autem ipſe de te Inſignis ipſe Deo debes, in eleëmoſyna vero Deum habes debitorem.

Is autem Dominus qui in ſubueniendis viduis, & pupillis ſic ſe obligatum fatetur, in ipſorum offenſione maxime ſe læſum oſtendit, indeque D. Amb. *Ambroſ.* 2. *offic. cap.* 29. colligit *ex* 2. *lib. Machab. cap.* 3. Heliodorum de cœlo tactum fuiſſe, quod auſus fuerit diripere ærarium in quo bona viduarum continebantur. Aſſequutus eſt hanc Dei conditionem, *Plato dialog.* 12. *de legib.* vbi docet miſerorum cauſas proprias Dei eſſe. Proindeque neminem pupillum aut viduam lædere debere, ne lædens Deum hoſtem inueniat. Videndus hac de re Tertull. *Tertull. lib. ad Vxorem cap.* 8. *& Heſiodus in libr. cui titulus eſt. Opera & dies.*

§ II.

Qui neceſſitatibus indigentium ſubuenit ſibi maxime prodeſt.

QVoniam Iacobus in præſenti monet viſitare pupillos, & viduas, & eorum neceſſitatibus occurrere, quò altius hęc doctrina animis noſtris inſeratur illud præ oculis habendum eſt, eum ſcilicet, qui aliorum miſerijs, & neceſſitatibus occurrit, ſibi inprimis benefacere, quod videntur oſtendere duo loca quaſi inter ſe repugnantia, Pſalm. 67. etenim Dauid Pſalm. 67. ait. *Aſcendiſti in altum, cœpiſti captiuitatem, accepiſti dona in* Epheſ. 4. *hominibus*, at vero Paul. ad Epheſ. 4. referens hunc locum ait. *Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Videtur enim repugnantia in eo quod acceperit dona qui dedit dona. Rem tamen videtur conciliare D. August. *D. Aug. in Pſ.* 67. quod idem Dominus, qui in membris ſuis accipit dona ab hominibus (quod enim vni

A ex minimis tribuitur, ipſe accipit) idem dona tribuit ei à quo accipit; ipſumque accipere Dei in paupere comitatur diuina retributio, qua de re videndus *Chryſoſt. hom.* 21. D. Chryſ. *in priorem ad Cor. & Baſil. hom.* 6. *in diteſcentes.* D. Baſil. vbi ita habet. Benefactorum gratiæ in dantes reuertuntur, dediſti eſurienti, tibi cõſuluiſti, quod enim dediſti cum auctario reuertetur, vbi multa hac de re proſequitur.

B Eſt etiam pro hac re ille locus ad Hebr. 13. Hebr. 13. *Beneficentiæ, & communionis, nolite obliuiſci,* vbi beneficentia idem eſt, ac communio: *Theophyl.* vero legit pro communione communicationem, & ſic fere exponit. Theophyl. Sacrificium beneficentiæ merito appellauit communicationem. Eſt enim quædam remuneratio, hic enim dat pecunias, ille vero reddit benedictionem, inuicemque bona communicantur, vt qui eleëmoſynam tribuit, accipiat ſtatim retributionem.

C Facit id quod Salomon de muliere forti ac ſapienti dixit. *Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem* Prou. 31. Quibus in verbis illud difficile apparet quod eadem quæ ad tribuendam eleëmoſinam manum aperit, ſtatim veluti ad recipiendum palmas extendit. Enimuero elargitione eleëmyſynæ in apertione manus conſideratur, non in extenſione palmæ, D quandoquidem ad tribuendum aliquid alteri manum aperiamus neceſſe eſt, non ſic vero vt palmas extendamus, qui habitus eſt poſtulantis. Tunc enim palmas extendimus, cum aliquid ab aliquo poſtulamus. Ea igitur videtur de cauſa Salomon dixiſſe mulierem bene affectam erga egenos aperuiſſe manum vt daret, ſimulque eandem extendiſſe, vt inculcaret ipſammet manum, quæ pauperi porrigitur, poſſe inſimul extendi, vt E ab eo eleëmoſynæ mercedem, & retributionem accipiat. Vnde *Clem. Alex.* 1. *Pedag.* D. Clem. eleëmoſynam confert cum pilę ludo in qua eadem pila, quæ eiecta fuerat per reflexionem redit ad eum, qui ipſam eiecerat. *&* 2. *ſtromat.* ait. Recte dediſti, recte accepiſti. Pro qua re videndus eſt *Ambr. de obitu Theodoſij,* D. Amb. vbi ait. Bonum eſt miſericors homo, qui dum alijs ſubuenit, ſibi conſulit, & in alieno remedio vulnera ſua curat. *& ſer.* 8. Beneficium, inquit, largientis præbenti magis permanet, quam ſuſcipienti, nam miſericor-

Digitized by Google

ſericordia quidē ad indigentē peruenit, gratia autem multiplicata mercedis permanet tribuenti. Eſurienti dediſti panem, ille quidem paſtus eſt, ſed ad te redit quod dediſti cum fructibus & vſuris. Quod ſi difficile putas; conſidera frumentum quod ſeminatur in terra, ſi non ad ſeminantis potius, quam ad ſuſcipientis lucra cedit, ſimiliaque habet *Ser: 39.* videnduſque *Chriſoſt. hom. 53. ad Pop.* cum ait: propterea Dominus te

D. Chyſ.

iuſſit bona alteri dare, vt ea ipſe retineas, nā donec ipſe ſolus ea detines, nec ipſe quidem habes, cum alteri vero dederis, tunc & ipſe cepiſti.

Probat etiam præſens inſtitutum Vxor Tobiæ, dum irridēs ſimul cum propinquis. (ij enim eo in loco nomine Parētum intelliguntur) dixit. *Vbi eſt ſpes tua pro qua eleemoſynas faciebas*; quibus in verbis non

Iob. 1.

interrogat de ſpe futuri præmij, & æternæ beatitudinis, quæ ſolū in nouiſſimo die reuelatur. Stulteque ideo de eadem vxor interrogaret, cum adhuc irrita minime appareret, ſed loquitur de ea ſpe præſentis retributionis, pro qua Tobias eleemoſynas faciebat credens, ſcilicet, ſtatim ac dum eas faceret conſequuturū præmium earundem, ſicut reuera conſequebatur, neſciente tamē vxore, quæ de temporali lucro, & reditu ſpem Tobiæ intelligebat, cum tamen longe melius eſſet ſpirituale, quo ipſe abundabat. In qua retributione ſicut notauit. *D. Leo ſerm. 10. de Quadrageſ. c. 5.* illa interuenit

D. Leo.

manus, quæ panem frangēdo augēt, & erogando multiplicat, neque enim poterit non erogare manus Chriſti dū in paupere eleemoſynam accipit, quando manus tornatilis eſt plena hyacinthis.

D. Hier.
Matth. 10.

Facit etiā id quod notauit Hieronym. ſuper ea verba Chriſti Domini. *In quancūque ciuitatem intraueritis, interrogate, quis in ea dignus ſit, & ibi manete.* Aduertit igitur Hironym. Præmittendum examen de eo qui dignus ſit, vt beneficium accipiat recipiendi peregrinum ac pauperem diſcipulū, non tribuens beneficium ei qui apud ſe manſurus eſt, inquit, ſed accipiens: hoc enim dicitur. Quis in ea dignus ſit, vt magis ſe nouerit accipere gratiam, quam dare. Videndus etiam hac de re Hilar. Can. 10. in Matth. cū

Matt. 10.

pōderat id quod dixit Chriſtus Dom. *Quicumque dederit calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem ſuam.* vbi ait. Non inania in eos etiā leuia, quæ ſub frigidæ aquæ nomine deſignat, officia eſſe decernit.

Mirum alicui videbitur quod d: eleemoſynaria illa vidua Tabita dicitur. *Hæc erat plena eleemoſynis*, quas faciebat, ſolent enim eleemoſynæ crumenas euacuare, & horrea exhaurire, ſed re bene inſpecta, *qui miſeretur pauperi, Domino fœneratur*. Et eleemoſynæ implent, non exhauriunt, imo potius ea deſtruuntur horrea, vnde nihil ad pauperū ſuſtentationem extrahitur, quod notauit *Ambroſ. ſerm. 8.* ad eā verba diuitis auari. *Quid faciam, quia non habeo quo congregē fructus meos? Deſtruam horrea mea.* Cui ego inquit Ambroſ. reſpondeo, & recte quidem facis, nam veræ deſtruere debes horrea iniquitatis, & ea quæ male ædificaueras, manibus tuis ipſis ſubuertere, deſtruere promptuaria, ex quibus nullus miſericordiam cōſequutus eſt. Sed ais, quid iniuſtum eſt, ſi cum aliena non inuadam, propria diligentius ſeruo; Tot te ſcies inuadere bona, quot poſſis præſtare quod velis. Et *Aug. ſerm. 5. de verb. Dom.* Nihil, inquit, diues habet de diuitijs ſuis, niſi quod ab illo poſtulat pauper. Cum ergo ea vidua tot bona pauperibus elargita fuerit, quid mirum ſi plena dicitur operibus, & eleemoſynis, quas faciebat.

Act. 9. *Prou. 19.* *D. Amb.* *Luc. 12.* *D. Aug.*

Hoc ipſum quod proſequimur intellexit Dauid cum dixit. *Opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos:* vbi eleganter *Theodoret.* ita ait: Pulchra additio huius clauſulæ, ſuper nos. nam iuſtitiæ lucrum noſtrum eſt, & Deus quod virtutis ſtudioſis fauet, & his ſuffragatur horum ſane fructum ſerētes metunt. Ideoque *Chriſoſt. homil. 36 ad Pop.* Eſt autem eleemoſyna cum prompte præſtatur, cum largitate, cum non dare, ſed accipere te putaueris. cum tanquam beneficium accipiens, & queſtum faciens, non autem iacturā &c. Curare proinde debemus propriam vtilitatem in eleemoſynis faciendis, quibus & nobis benefacimus, & religionē mundam, & immaculatam coram Deo oſtendimus.

Pſal. 89. *Theod.* *D. Chryſ.*

§ III.

§ III.

Contra eos, qui viduarum, ac pupillorum, & pauperum ſubſtanſtantiam auferunt, nec eos exaudiunt petentes.

SI vero Religionẽ teſtatur cura pauperum, egenorum ſubleuatio, viduarum pupillorumuè viſitatio. Videamus verumnam noſtra tẽpeſtate immaculata vigeat religio, quando nec clamantes pauperes exaudiuntur, quãdo ad nos venientes miſeros repellimus probris plenos, muneribus vacuos, quando poſſumus optime cum Zacharia
Zach. 11. appellare, *Quercus Baſan*, quos eo loco interpretatur Chaldæus Satrapas prouinciarum, qui ſimiles ſunt quercubus, dum nullum homini fructum ferunt, ſed ſolis porcis glandes & ſiliquas, ſoloſque canes, equos,
Cap. 1. accipitres alunt. Et cum Abacuc deplorare homines, quaſi piſces maris factos, de qui-
D. Baſil. bus dixit *Baſil. hom. 7. Examer.* quod maior pars piſcium ligurriunt alter alterum, atque deuorant. Vnde *Ambroſ. lib. de Nabu-
D. Amb. the. cap. 1.* ait de Achab & Nabuthe, hiſtoria tempore vetus eſt, vſu quotidiana, quis enim opulentiſſimorum nõ exturbare contendit agellulo ſuo pauperem, quouſque extenditis diuites inſanas cupiditates? Nunquid ſoli habitabitis ſuper terram? cur eijcitis conſortes naturæ? *& ſerm. 59.* Ecce religioſa vidua tota ſupellectili deſpoliatam domum ſuam dolet, & tu eadem ſupellectili domum tuam ornatam eſſe lætaris? non compungeris, cum vides in hoſpitio tuo lacrymas alienas? Qua de re videndus *Aug.
D. Aug. ſerm. 25. de verb. Dom. & Gregor. 21. Mo-
D. Gregor. ral. cap. 14.* vbi ait: Sunt nonnulli qui mox, vt ab egenis fratribus fuerint neceſſaria poſtulati, pòſt dona largituri, prius in eos contumelioſa verba iaculantur, nec magni eſt operis, quod poſtulata tribuunt, quia ipſo donationis ſuæ munere vix eundem exceſſum ſermonis tegunt, quibus bene per
Eccleſ. 18. Eccleſiaſt. dicitur. *Fili mi in bonis non des*

A *querelam, & in omni dato non des triſtitiam verbi mali.* Quibus verbis docet Greg. eos qui in pauperes probra iaculantur, non iam eleemoſynam tribuere, ſed illatam verbis iniuriam oblato munere compenſare. Contra quos etiam facit illud quod notauit *Hie- D. Hier. ronym. epiſt. ad Euſtoch. de Cuſtod. virginit.* per alluſionem ad id quod dixit Petrus: *Ar- Act. 3. gentum, & aurum non eſt mihi, quod autem habeo, hoc tibi do.* At nunc, inquit, multi licet
B ſermone taceant, opere loquuntur fidem, & miſericordiam non habeo, quod autem habeo argentum & aurum, hoc tibi non do. Quæ omnia in noſtra ætate (prô dolor) paſſim & vbique reperiuntur, ideoque maculatam religionem Chriſtianam, & immundam pietatem oſtendunt, dum enim vigebat charitatis ardor, & Chriſtianæ religionis perfectio, viduarum in primis diligentiſſima cura habebatur, vt patet ex 1. *Timoth.* 5. &
C ex conſtitutionibus Apoſtolorum à *Clem. D. Clem.* collectis *lib. 3. & lib. 2. cap. 30.* vbi vult viduas & orphanos exiſtimari in figuram altaris, quemadmodum Virgines honorari in figuram thuribuli & incensi. Qua de re videndus *Ambroſ. lib. de vidui. Auguſt. lib. D. Amb. de bono viduitat. & epiſt. 121. & Ignatius D. Aug. in epiſt. ad Tarſenſes.* vbi appellat viduas al- D. Ignat. tare Dei: quod intelligitur, quia ſicut in altari offeruntur ſacrificia, ita & in ijs, quæ
D viduis tribuuntur maxime placatur Deus: & de Cura pauperum ſuo tempore dixit: *Hieronym.* loquens de Pamachio in epiſt. ad eundem obſcure ſatis nec minus eleganter. Munerarius pauperum, & egentium candidatus: quaſi velit quod ſicut tunc temporis is qui munus aliquod Reipub. affectabat donarijs & muneribus omnes deuincire nitebatur, quopro eo ſuffragium ferrent, ita & Pammachius pauperibus morem ge-
E rens, eiſdemque benefaciendo ſupplex obſequebatur: Sicut inſuper candidatus ille dicebatur, qui munus aliquod ambiebat, ſic & Pammachius egentium candidatus erat, dum velut alter Abraham ab eis poſtulabat, vt ipſius hoſpitium, & eleemoſynam dignarentur accipere, & quæ modo pauperes oſtentant ſubmiſſionis ſigna, ea tunc exhibebat ille pauperum beneficiarius. Ideoque *Chryſoſt. homil. 41. in Geneſim* ad ea verba D. Chryſ. quæ Abraham dixit Angelo: *Domine, ſi inueni*

Digitized by Google

grauius ad mortem tendet, quia nequaquam à præſentibus mentis oculus ſeparatur. Et qui cum vxore Loth ſola terrena reſpicit ad ſupernam ciuitatem, quę libera omnino eſt, nequit aſcendere.

Debet proinde oculos ad authorem libertatis conuertere, & liberè per omnia incedere, quod videtur dixiſſe Salomon, quando ait. *Oculi ſapientis in capite eius*, vbi Hieronym. Hugo Cardin. Olympiod. & Salon per caput, intelligunt Christum Dominum, qui totius Eccleſiæ caput eſt, & legis libertatis conditor. Qui ergo oculos in Christum ſolummodo defixos habuerit ſapiens hic, ac liber omnino erit à ſeruitute mundi. E contra vero qui ſeruus eſt peccati, ſola cogitare, ſola amare nititur, quæ ſibi ad commodum temporale ſuffragentur. Sicut ait *Gregor. 7. Moral. cap. 5.* Vnde per Salomonem dicitur. *Oculi ſtultorum in finibus terræ, quia hoc ſolum tota cordis intentione conſpiciunt, per quod ad finem terreni deſiderij perducantur, nequaquam vero ſuæ conſiderationis obtutum in terra peccator figeret, ſi ad ſancta ſui Redemptoris itinera mentis oculos leuaret. Vnde per Salomonem rurſus dicitur, Oculi ſapientis in capite eius, quia videlicet ſapiens quiſque illum tota intentione conſiderat, cuius ſe membrum eſſe per fidem penſat.* Hæc Gregor. qui ſimilem doctrinam habet 20. *Moral. cap. 3. & hom. 2. in Euang. & Bern. lib. de Ordine vitæ.*

Eccleſ. 2. — D. Gregor. Prou. 17. — D. Bern.

§ V.

Laudatur permanentia in virtute cum Deo.

Conſulit deinde Apoſtolus permanentiam quam videtur explicaſſe additamentum quod Græci aſſignant, & *permanſerit ſic*, quod oſtendit perfectam eſſe futuram permanentiam illius, qui in lege perfecta perſpexerit, ſcilicet, per fidem, & per charitatem. Eſt ſiquidem duplex modus manendi in Deo. Alter per fidem mortuam, quo pacto fideles peccatores in Deo manent, ſicut palmites infrugiferi, tamen vitibus vniuntur: qua ſimilitudine vſus eſt

A Chriſtus Dominus. Alter modus manendi cum Chriſto eſt per dilectionem, vt palmites fœcundi ſuis vitibus adhærent, à quibus omnem virtutem accipiunt, & de hac perfecta permanentia loquitur Iacobus ex ſententia D. Thomæ, Carthuſiani, & aliorum. Idque oſtendit ex operatione, qua non auditor obliuioſus, ſed in ſpe beatus erit: qui enim vnitur Deo per fidem, & dilectionem, debet ſicut videt in legis ſpeculo operari, & B ad nutum obedire, quæ eſt perfecta permanentia cum Deo. Sicut vero ex immanentia Patris cum Filio, & Spiritu ſancto ratione vnius eſſentiæ, & voluntatis vna, & eadem oritur operatio externa. Vnde deductum eſt commune Theologorum axioma confirmatum à *Concilio Toletano 6. cap. 1. & Concilio Toletano 2. in Confeſſione fidei.* Sic ex permanentia cum Deo deducitur operatio, & excluditur obliuio iuſſionis Diuinæ. C Quod probat ille locus vbi Dauid ait. *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Paraphraſis vero Chaldæa habet. *Bonum meum non niſi à te.* & D. Hieronym. *Bene mihi nō eſt ſine te.* vbi rectam operationem in Deum præſentem videtur refundere, prout aliqui explicant dicta verba. Ideoque *Chryſoſt. tom. 3. ſerm. 2. de feria 5.* Paſſionis ſic explicat illud, *Petrus ſequebatur à longe.* Si prope ſequeretur ſemper Domi- D num fateretur. Videndus hac de re *Rupert. lib. 3. in Geneſ. cap. 14.*

Ioan. 15. — Pſal. 15. — D. Chryſ. — Matth. 26.

Ideoque Sponſa tenens diuinum ſponſum dimittere nolebat, & Iob dicebat. *In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies.* Vbi *D. Gregor. lib. 19. Moral. cap. 16.* ait: Palma tarde proficit, ſed diu in viriditate ſubſiſtit. *Et Bern. ſerm. 1. in die Paſch. Neminem audiamus, non carnem, non ſanguinem, non ſpiritum quemlibet deſcenſum* E *ſuadentem de cruce, perſiſtamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorum manibus, non noſtra leuitate.* Sic ille. Qui videtur alludere ad deſcenſum de cruce, quem Iudæi Chriſto ſuadebant, vt ſic inceptum opus noſtræ redemptionis imperfectum relinqueret. Dicebant ergo: *Si Rex Iſrael eſt, deſcendat de cruce, & credimus ei.* Imo vero ait Bernard. Quia Rex Iſrael eſt, titulum regni non deſerat, virgam imperij non deponat. Si Pilatus quod ſcripſit, ſcripſit, Chriſtus

Cant. 3. — Iob 29. — D. Gregor. — D. Bern. — Matth. 27. — Ioan. 19.

Digitized by Google

Chriſtus non perficiet, quod incæpit? Ipſe enim cœpit,& ſaluauit nos. Ad imitationem proinde eius quodlibet inchoatum virtutis opus conſummare debemus, Chriſtoque Domino immobiliter adhærere, & affigi, ita vt neque mors, neque vita, nec aliud
Rom. 8. quidpiam nos ab eo poſſit ſeparare. Vnde
D. Hier. *Hieronym. in regula Monachorum cap. de Pœnitentia ait.* Non quæruntur in Chriſtianis initia, ſed finis. Paulus male cœpit, ſed bene finiuit: Iudæ laudantur initia, ſed finis proditione fœdatur.

TEXTVS.

Num. 26. Si quis autem putat ſe Religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt Religio.

EXPOSITIO LITERALIS.

POSTQVAM Iacobus oſtendit non ſufficere ad ſalutem verba Dei audire, ſed oportere inſuper operibus adimplere, nunc oſtendit neque hoc ſufficere, imo nec fieri, niſi peccata loquutionis vitentur. Et ſicut poſuit ſimilitudinem de eo, qui ſe inutiliter intuetur ad ſpeculum, ita nunc de falſa ſeu inutili ac vera Religione agit, vt rem conficiat.

Dubitant tamen hoc loco Interpretes, E quidnam nomine Religioſi ac Religionis intelligat Iacobus, vtrum ſcilicet, intelligat omnes fideles, qui Chriſtianam religionem amplectuntur, an vero loquatur de aliquo ſtrictiori vitæ ſtatu, qui ad paucos ſpectet. Et licet plerique exiſtiment de ſolis fidelibus loqui. Cui ſententiæ fauet Syriaca lectio quæ habet. Si quis exiſtimat ſe ſeruire Deo, & ita ad omnes in vniuerſum Chriſtianos videtur pertinere. Sicque expoſuit

A hunc locum *Cyrillus Alexan. lib. 3. in Ioan. cap. 26.* vbi referens hunc locum pro Religioſo ponit fidelem, ſic enim habet. Si quis in vobis fidelis videtur, qui non refrænat, &c. Sic etiam interpretatur *Abbas Iſaias orat. 21. de Pentecoſt. tom. 2. Biblioth.* vt alios multos omittamus. D. Cyril.

Cæterum vox Græca θρησκεία vt hoc loco ait *Oecum* plus quiddam habere videtur Oecum. quam fides, & Brixianus dixit ſignificare B quandam occultam agnitionem, & ſtabilimentum eorum, quæ per fidem contemplantur, quod mihi explicat Græcus codex, dum habet. *Si quis in vobis*, ſeu inter vos. Vnde exiſtimo ſane loqui Apoſtolum de quibuſdam qui arctiori vinculo, conſiliorum Chriſti perfectionem tunc temporis ſequebantur, quod hominum genus vulgo dicimus deuotum, vt hic notauit quidam ex recentioribus, poſſuntque hæc verba intel- C ligi de ijs, qui relictis omnibus ſequebantur Chriſtum, & ſeipſos caſtrarant propter regnum Cœlorum.

Licet autem hoc probabiliter poſſit dici, illa ſuperior expoſitio eſt communior, & aptior communi doctrinæ, quam tradit Apoſtolus in hac epiſtola. Et ideo plerumque religio ſumitur pro Chriſtiana profeſſione. quo ſenſu *Lactant. lib. 4. Diuinar.* Lactan. *Inſtitution. cap.* 28. ait: Hac conditione gi- D gnimur, vt generanti Deo iuſta & debita obſequia præbeamus, hunc ſolum nouerimus, hunc ſequamur, hoc vinculo pietatis obſtricti Deo, & religati ſumus, vnde ipſa Religio nomen accepit. & addit. Diximus nomen Religionis à vinculo pietatis eſſe deductum, quod homines ſibi Deus religauerit, & pietate conſtrinxerit, quia nos ſeruire ei vt domino, obſequi vt parenti neceſſe eſt. Idem fere habet *Hieron. in cap. 7.* D. Hier. *Amos.* Et *Amb. lib. de Virginib. Aug. lib. 1.* D. Amb. *Retractat. cap. 13. & lib. de Vera Religione* D. Aug. *cap. 55. Iſidor. lib. 28. Æthymolog.* Iſidor.

Si quis igitur non refrænet linguam ſuam per fidem, ſcilicet, quam habet, & per opera fidei, ait Gloſſa, ſed ſeducens cor ſuum, id eſt, ſeorſum ducens, quod eſt fons omnium loquutionum ab ijs, quæ ſibi conueniunt, vel ſeducens cor per falſam opinionum, non intelligens ſe puniendum pro peccato linguæ. Significat autem hoc verbum ſeducere

Digitized by Google

cere non tantum decipere, ſed blande adulando, & alliciendo, & facilem rem reddendo ſuadere. Sic enim Apoſtolus de Pſeudoapoſtolis dicit. *Per dulces ſermones, & benedictiones ſeducunt corda Innocentium*. vbi *Anſelmus*. Inſidioſa & blanda adulatione eorum peccata alleuant, & tanquam ſanctis benedicunt. Rom. 16. D. Anſ.

Seducit igitur cor ſuum qui ſibimet linguæ volubilitatem rem facilem perſuadet. Et propriè ſeductio communis eſt hominibus, & ſæpe in ſacris literis inculcata. *Ecce*, inquit *Propheta, paruulum dedi te in gentibus, & contemptibilem inter homines, arrogantia tua decepit te*. Et Eſa. *Sapientia tua, & ſcientia tua ipſa ſeduxit te*. Denique Paulus. *Siquis exiſtimat ſe aliquid eſſe, ipſe ſe ſeducit*. Huius igitur qui ſic ſe decipit vana eſt religio, id eſt, fruſtra ſe Chriſtianum eſſe fatetur, ſeu inutilis eſt religio quam præ ſe fert, cum totam virtutum ſtructuram deijciat injuſta loquela. Ierem. 49. Cap. 46. Galat. 6.

§ I.

Virtutem comitatur ſilentium, ac moderata loquela.

Oſtendit hic locus connexionem ſilentij cum virtute, & dependentiam, quam habet Chriſtiana, & religioſa vita à moderata loquutione. Vnde *Greg*. 7. *Moral. cap.* 7. exponens præſentem Iocobi locum, ita ait. *Aqua more ſe habet humana mens, ſicut enim detenta aqua ſurſum eleuatur; ſic humana mens circunclusa ad ſuperiora colligitur, & relaxata deperit, quia ſe per infima inutiliter ſpargit: quod enim ſuperuacuis verbis à ſilentij ſui cenſura diſſipatur, quaſi tot riuis extra ſe ducitur, vnde & redire interius ad ſui cognitionem non ſufficit, quia per multiloquium exterius expanſa vim intimæ conſiderationis amittit, vnde ſcriptum eſt: Sicut vrbs patens abſque murorum ambitu, ita vir qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritũ ſuum. Quia enim murum ſilentij nõ habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis, & cum ſe per verba extra ſemetipſam eijcit, apertã ſe aduerſario exhi-* D. Greg. Prou. 25.

A *bet, quam tanto ille ſine labore ſuperat, quãto & hac eadẽ, qua vincitur contra ſemetipſam per multiloquium pugnat*. Sic Gregor. Quod etiam oſtendit Iſaias, cum dixit. *Erit cultus iuſtitiæ ſilentium*. Vbi cultus idem eſt, ac ornamentum, & decus, quaſi nullum aliud ſanctitas habeat, quam ſilentium: ſic enim hunc locum expoſuit *Concilium Tolet*. 5. *quæſt*. 4. in loco benedictionis. Ideoque Ioſeph cum eſſet iuſtus, noluit ſponſam traducere, ſed tacuit donec cælitus admoneretur; commendauitque huiuſcemodi decorem iuſtitiæ ſponſus in anima iuſta, cum dixit. *Labia tua ſicut vitta coccinea*. vbi illud notandum cenſeo, quod cum labia ſponſæ duo fuerint, vni tantummodo vittæ comparantur, non enim tunc cenſuit laudandum os ſponſæ cum aperiebatur ad loquelam, duoque viſebantur labia ſeiuncta, ſed quando inſtar vnius præ taciturnitate coniuncta, & vnita erant, quod quidem ſilentium virtutem animi loquitur, & religionem mundam commendat. Vnde *D. Hieron. epiſt. ad Marcellam de Aſella* virgine ita ait. Habebat ſilentium loquens, quaſi dum nihil loqueretur plus de propria ſanctitate diceret, quam poſſet loquendo explicare. Iſai. cap. 35. Matth. 1. B Cant. 2. C D. Hier.

Neque vero intelligendum eſt hoc loco illud ſilentium laudari ſolũ quod per omnimodam refrænationẽ linguæ fit, ſed moderatam loquutionem, & ſanam ac rationabilẽ ſermonis formam iuxta veritatem, & rationem, quę & religionẽ, & conditionẽ cuiuſq; facile oſtẽdit, quod videtur probare Dauid, cũ dixit. *Exultauit lingua mea*. vbi Hieron. ex Hebr. vertit. *Exultauit gloria mea*. Idemque habet Paraphraſis Chaldea. Et rationem reddit Brixianus: Quod, inquit, in Hebr. eſt gloria, Græcus reddidit, lingua. Nam ſermo eſt quo præcipue dignitas hominis conſtat. Vnde illud colligitur, dignitatẽ, gloriam, & virtutem cuiuſuis hominis facile colligi, & probari ex ſermone ipſius. D Pſal. 15. E

In quam ſententiam confirmandam facit illa ſeparatio facta à Moyſe, dum Iordane tranſmiſſo conſtituit ſuper montem Garizin ad benedicendum obſeruatores diuinorum præceptorum Simeon, Leui, Iudam, Iſacar, Ioſeph, & Benjamin, è regione vero in monte Hebal poſuit viros ex alijs ſex Tribubus; Deut. 27.

bubus. Notarunt autem Oleaſt. & Brixian. A cum *Theodoret. quæſt. 34. in Deut.* Benedicendi facultatem conceſſiſſe Moyſem Tribubus ex liberis oriundis, ad maledicendum vero ſemiſeruos conſtituiſſe, quibus annumeratus eſt Ruben, vt qui in ſcelus maculati paterni thori prolapſus fuerat. Etenim nobiles & ſancti viri quando ſecundum rationem loquuntur, bene loquuntur, ignobiles vero, & iniqui maledici ſunt ſimul & loquaces. Ideoque *Nazianz. orat.* B *de ſilent. Quadrageſ. ieiun.* ait. Prouidendum eſt ne quem vllum ſonum edamus, qui à Dei laude diſcrepet. Equidem ipſe puris ſacrificijs, quibus magnum illum Regem mortalibus concilio puram linguam ſeruabo, neque enim committam vt ab aliena lingua fœda atque obſcœna mente viuificum illud ſacrificium puriſſimo Deo mittam. quæ verba ſatis oſtendunt decere ſanctam, & religioſam animam certa, ac C pura verba. Illudque notandum quod *Hieron. epiſt. ad Celantiam* ait de vitioſa loquela. Tanta huius mali libido mentes hominum inuaſit, vt etiam qui procul ab alijs vitijs receſſerunt, in iſtud tamen quaſi in extremum Diaboli laqueum incidant, tu vero hoc malum ita effuge, vt non modo non detrahas, ſed ne alij detrahenti aliquando credas. Facit etiam quod notauit *Philo lib. de Victimis.* vbi ponderat oblatio- & victimam pro peccato in templo omnino conſumi tum in ſacrificio, tum quia Sa- D cerdotes illa veſcebantur in templo, ita vt nec eorum, inquit Philo, domeſticæ fœminæ, nec ipſi qui offerunt partes capiant, videlicet, ne exprobrentur peccata priſtina iactata in vulgum ſuſurris inimicorum, & linguis petulantium gaudentium aliena ignominia. Vbi vides eos, qui religione conſtringuntur ſilentio teneri, maxime circa aliena peccata, alioqui ſi vel detegant, vel exprobrent, vel immoderate loquantur, vana vtique erit eorum religio. E

Theod. | D. Nazianz. | D. Hier. | Philo.

§. II.

Qui non conſiderant propria peccata, facile de alienis loquuntur.

ILlud etiam hoc loco notandum cenſeo iuxta eorum expoſitionem qui idem volunt eſſe ſeducere, atque cor ſeorſum ducere, & ſeparare: illos non refrænare linguam ſuam, procliuioreſque eſſe ad loquendum de alijs, qui ſeducunt proprium cor, & ſeparant ab ijs quæ in ſe poſſent agnoſcere corrigere, & deplorare. Auertit Iudas oculos à ſe dum cognouit Thamar concepiſſe, iudiciumque ferens dixit. *Producite illam vt comburatur:* at poſtquam viſis annulo, armilla, & baculo reduxit cor, proprium ſcelus in memoriam adducens, illico refrænans linguam ſuam dixit *Iuſtior me eſt*, iuſtioremque appellat vt notauit *D. Hieronym.* non quod iuſta fuerit, ſed quod comparatione Iudæ minus male fecerit non vaga turpitudine vt ille libidini conſentiens, ſed quærendo filios, vt mittamus Iudam totius mali cauſam fuiſſe dum illam marito iniuſte priuauit. Facit etiam pro eodem inſtituto ira Dauidis ad propoſitionem parabolæ à Nathan, cum dixit; *Filius mortis eſt vir, qui fecit hoc, omne reddet in quadruplum.* poſtquam vero Propheta reducens cor Dauid ei dixit. *Tu es ille vir*, mox ſe peccatorem, & ſolum reum confeſſus eſt. Quem locum expendens *Chryſoſt. tom. 1. homil. 2. in Pſalm.* 50. ſic eleganter rem proſequitur, Lex Exod. 22. præcipit furantem, qua duplici reſtitutione vinciri, iſte autem, & legem eſt prætergreſſus, iubet quippe ipſum interimi, ſic enim aliena peccata ſolemus reddere grauiora, vt acerbiſſima aſſignemus ſupplicia, cum propria nitamur extenuare. Videndus *Abulenſis 2. Reg. cap. 12. q. 2.* Vnde *Bernard. ſerm. 4. de Aduentu* dicit. Quidam tam vehementer contra aliorum delicta zelantur, vt videri poſſent eſurire, & ſitire iuſtitiam, ſi eſſet apud eos de ſuis quoque peccatis idem iudicium, nam contra alios tam im-

Geneſ. 38. | D. Hier. | 2. Reg. 12. | D. Chryſoſt. | Exod. 22. | Abul. | D. Bern.

pudenter, quam inaniter æſtuant, ſe ipſos A tam inſipienter, quam inutiliter palpant. Similiaque habet, *libr. de Interiori dom. cap.* 42. *&* 43. dicens: Tandiu quiſque ſua peccata ignorat, quandiu curioſe aliena conſiderat, qui ſemetipſum aſpicit non quærit quid in alijs frequenter reprehendat, ſed in ſemetipſo quid lugeat. Pro

D. Greg. qua etiam re videndus *Gregor. libr.* 5. *Moral. cap.* 30. vbi ait. Quaſi aquâ ignis extinguitur cum ſurgente furore animi ſua B cuique ad mentem culpa reuocatur, quia erubeſcit ſibi peccata non parcere, qui Deo, vel proximo ſemper recolit parcenda peccaſſe. Plura hac de re habet *Chry-*

D. Chryſ. *ſoſt. homil.* 43. *in Matth.* Vbi ita ait inter multa. Sedeat mens atque cogitatio tua iudex in animum, atque conſcientiam tuam adducas omnia delicta tua in medium, ſcrutare quæ animo commiſiſti, & pone dignas ſingulorum pœnas, dicas tecum C aſſidue quare hoc, aut hoc auſus es? quod ſi ab his conſcientia tua refugit, aliena vero curioſe rimatur dic ad ipſam. Non ego iudex in alios, &c. Videndus *Au-*

D. Aug. *guſt. ſerm.* 94. *de Tempore cap.* 4. *& Bern.*
D. Bern. *ſerm.* 40. *in Cantica. Et Hieron. in cap.*
D. Hier. 23. *Matth. & in cap.* 6. *Lucæ.* vbi expo-
Eccleſ. 6. nit ea verba Eccleſiaſt. *Noli eſſe iuſtus multum*, de ijs qui rigidi ac truces aduerſus aliena peccata ſunt. Non eſt igitur ſeducendum cor à proprijs defectibus, & D nequitijs, ſic enim facile reformabimus linguam noſtram, ne contra alios exeratur, ſi proprias infirmitates per reductionem cordis, ad internam conſiderationem perſpexerimus.

TEXTVS.

Religio munda, immaculata apud Deum, & Patrem eſt viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.

Num. 27.

EXPOSITIO LITERALIS.

DIXERAT ſuperius beatum fore factorem operis, & vanam religionem eius, qui linguam non coercet, nunc oſtendit quænam opera maxime Deo placeant, quæque puram & ſinceram religionem teſtentur, ſcilicet, miſericordia erga proximos, & innocentia in conſcientia: neceſſario enim debet & Deo placere immaculata vita, & Patrem obligare cura erga egentes, & afflictos filios. Charitas vero erga proximos primus ſanctitatis fructus eſt, vnde eleemoſyna vocatur *fructus iuſtitiæ*, & quo ſolum iuſtitiæ pinguius fuerit, maiores fructus iuſtitiæ proferet. 2. Cor. 9.

Agit ergo hoc loco de ea religione, quæ Deo non hominibus accepta eſt, vt pote quia nequeat falli, ſincera, & pura apud Deum, qui omnium Pater eſt, vel coram Deo, Filio & Patre æterno, qui cum Spiritu ſancto vnus eſt omnium Deus.

Omnes vero egeni per pupillos, & vi-
E duas debent intelligi, & hoc loco hi numerantur, quia plerunque miſerabiliores ſunt: viduitatis namque ærumnæ innumeræ propemodum ſunt, vnde *Nyſſen. opere de Vir-* Nyſſ.
ginitate, cap. 3. ait: Quæ ſunt viduitatis propria incommoda? quotuſquiſque eſt qui omnia accurate enumeret? De improuiſo viduitas, ærumna, ſolitudo, caligo, & tenebræ, luctus, lamentabiles ploratus, &c. quæ proſequitur.

Pupil-

A Pupillorum etiam genus miſerrimum eſt,
vt qui interdum neque quærendi, neque appetendi artem nouerint, ideoque Deus dicitur
Pſal. 67. *Pater orphanorũ, & Iudex viduarum,*
Eccleſ. 4. & alibi. *In iudicando eſto Pupillis miſericors,*
vt Pater, & pro viro matri illorum.

Eſt autem viſitare, conſulere, ac proſpicere neceſſitatibus eorum, & in vno viſitationis opere omnia opera miſericordię impendenda proximis, miſeris intellige, quod
B Deus maximis commendat in Scriptura.
Exod. 22. Vnde dicit *Viduæ, & pupillo non nocebitis, ſi læſeritis eos, vociferabunt ad me.* Similiaque habentur *Deut.* 10. & 14. & 16. *Iſai.* 1. *Hiere.*
Pſal. 145. 5. *Denique Pſal.* 145. *Pupillum, & viduam*
Eccleſ. 7. *ſuſcipiet.* Et Eccleſiaſtic. 7. *Non deſis plorantibus in conſolatione & non te pigeat viſitare infirmum*, ex iis enim in dilectione firmaberis. *Beatus* proinde *qui intelligit ſuper*
Pſalm. 40. *egenum, & pauperem*, quia ex hac parte in
C hoc conſiſtit religio munda, & immaculata.

Alterum vero Religionis officium eſt. *Immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo*, id eſt, purum & immunem ab amore temporalium, & concupiſcentia carnis, oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ totum mundum occupant. Vnde Paulus dicebat. *Nolite confor-*
Rom. 12. *mari huic ſeculo, ſed renouamini in nouitate ſenſus veſtri:* & iterum *qui vtuntur hoc*
1. Cor. 7. *mundo tanquam non vtantur.* Et de ſeipſo
D ait: *Mihi mũdus crucifixus eſt, & ego mũdo.*
Galat. 6. Et Apoſtolus Ioan. *Chariſſimi nolite dilige-*
1. Ioan. 2. *re mundum.* Intelligetur autẽ quomodo Iacobus loquatur de mundo (ſic enim aliqui legunt pro eo, quod nos habemus ſæculo, nam ſæculum mundum ſignificat, de quo plura in lib. *Ioſeph ſiue de arcano ſerm. c.* 12.
D. Aug. *titulo* Seculum) ſi aduertamus cum *Auguſt. tractat.* 5. *ſuper* 1. *Ioan. & epiſt.* 120. *ad Ho-*
E *noratum.* quod cum nomen, Mundi, æquiuocum ſatis ſit in Scriptura ſacra, accipitur tamen plerumque pro obiecto appetitus inordinati.

D. Thom. Aduertit autem *D. Thomas* hoc loco propterea Iacobum monuiſſe, vt ſe quiſque immaculatum cuſtodiret à ſæculo, & mundo, quia mundus omnino maculatus eſt, & Gloſſa ait: Qui mundum diligit, immaculatum ſe non cuſtodit. Vnde idem D. Tho. affert verſus qui dici ſolent.

A *Mundus non mundus, quia mundus polluit.*
Ergo
Qui manet in mũdo, quomodo mũdus erit?
Quibus addere poſſumus alios ex libro Manual. cap. 30.
Quiſquis amas mundum tibi proſpice, quò ſit eundum
Hac via qua vadis, via peſſima, plenaque cladis.

D. Aug. Videnduſque eſt *D. Auguſt. initio Com.*
B *in Pſalm.* 121. vbi docet amorem mundi immundum prorſus eſſe.

§ I.

Opera miſericordiæ commendant maxime Chriſtianã Religionem.

NIhil ſic teſtatur mundam, & immacu-
C latam Religionem, quam Charitas erga egentes proximos impenſa, & cura in eorum neceſſitatibus ſubleuandis, ideoque ſcriptura beneficos viros ac miſericordes ſanctos appellat, vt patet ex *Pſ.* 4. *ver.* 4. *Pſ.* 111. *ver.* 6. & 9. *Prouerb.* 10. *verſ.* 2. & paſſim alibi. & vbi nos habemus miſericordia, vel eleëmoſyna in hebræo, aut in græco eſt iuſtitia, vt patet *Gen.* 32. *verſ.* 10. *Pſal.* 23. *verſ.* 5. *Pſal.* 102. *verſ.* 6. & 18. *Daniel.* 4. *verſ.* 25 Nec
D omittenda eſt hac in re tranſmutatio literarum cum ſimilitudine & ſono Hhſed ſignificat miſericordem, Tſedehh ſignificat iuſtum. ideoque *Prouer.* 21. vbi nos habemus, Prouer. 21.
facere miſericordiam, Septuaginta habent, *facere iuſta: hebraice habetur, facere iuſtitiam*, videnduſque eſt hac de re *Hieronym.* D. Hier.
Pſalm, 144.

Ideoque *Ambr.* 1. *offic. cap.* 11. ait. Nihil D. Amb.
tam commẽdat Chriſtianam animam, quam
E miſericordia, quiſquam magis beatus, quam qui intelligit ſuper pauperum neceſſitatem. Vnde Chriſtus Dominus in die iudicij ob ſolam miſericordiam promittit ſe daturum Matth. 25.
gloriam electis. *Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare:* è contra vero reprobos ob defectum charitatis in tenebras eijcit, quod expendens *D. Leo Papa ſerm. de Col-* D. Leo.
lectis, ait. Quaſi nec alias virtutes dextri, nec alias offenſiones habeant ſiniſtri, ſed illo magno ſummoque iudicio tanti æſti-

Digitized by Google

mabitur vel largitatis benignitas, vel tenacitatis impietas, vt pro plenitudine omnium virtutum, & pro ſumma omnium commiſſorum, & per vnum bonum iſti introducantur in regnum, & per vnum malum illi mittantur in ignem æternum, nemo ergo dilectiſſimi de vllis ſibi bonæ vitæ meritis blãdiatur, ſi illi defuerint opera charitatis. Hæc virtus omnes facit vtiles eſſe virtutes: ſimiliaque habet, *Aug. in Pſ.* 111.

Facit etiam in hanc ſentent. Locus ille Ioan. cum ait. *Filioli mei non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate, in hoc cognoſcimus quia ex veritate ſumus, & in conſpectu eius ſuadebimus corda noſtra:* quibus verbis ex ſententia Vatabli vult Apoſt. eſſe conſcientias ſedandas, & placandas animas in die iudicij quando omnia commota, & perturbata fuerint, ex memoria, ſcilicet, operum charitatis erga proximos, qui enim tunc temporis recordatus fuerit pupillos, & viduas in neceſſitatibus eorum viſitaſſe, cor & animum ſedatum, & tranquillum habebit: quod etiam videtur dixiſſe Dauid in eo verſ. commemorato. *In memoria æterna erit iuſtus, ab auditione mala non timebit.* vbi in hebr. pro eo quod vulgatus trãſtulit, iuſtus, habetur, *beneficus*, ſeu eleemoſynarius, hic igitur non timebit ab auditione mala, quod *D. Hieronym.* intelligit de ſententia lata contra reprobos, quando dicet ſupremus Iudex. *Diſcedite maledicti in ignem æternum.*

1. Ioan. 3.

Pſal. 111.

D. Hier.

Matth. 25.

Hanc autem benefaciendi proximo obligationem, & neceſſitatibus eorum occurrendi rationem, quaſi iuratam fidem colligit. *D. Bernd.* ex quod dixit Dauid. *Qui iurat Proximo ſuo, & non decipit.* Sic enim habet ſerm. in Pſalm. *Quis aſcendet*, &c. Non ſimus inutiles proximo, ne in vano ei iuraſſe probemur, nec de vtilitate proximi ſimpliciter voluit commonere, de iuramento nos conuenit, vt agnoſcamus debitum vt promiſſam fidem irritam facere vereamur. Omnes proximis iurati ſumus, cum quibus in Eccleſiæ viuimus vnitate. Noli ergo putare gratuitum bonum quod exhibes Proximo, vt liceat etiam diſſimulare ſi velis, debitor, es ſacramẽti cautione, & propria profeſſione teneris. Quibus verbis oſtendit Bern. Religionis Chriſtianæ, de qua noſter Apo-

D. Bern.

Pſal. 14.

A ſtol. loquitur, Profeſſionem, veluti votum, & iuramentum includere, Opera miſericordiæ erga proximos, & ad eorundem exhibitionem omnes fideles iuramento, & religione conſtringi. Vnde Paulus dicebat. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* quem ſequutus eſt *Cypr. libr. de Lapſis.* dicens: Doleo vobiſcum fratres, cum ſingulis copulo pectus meum, & mœroris, & funeris luctuoſa pondera participo, & cum plorantibus ploro, cum deflentibus defleo, cum B iacentibus iacere me credo, in proſtratis fratribus, & me proſtrauit affectus. Hinc enim incipit prima affectio erga miſeros. Sicut enim. notauit *Greg. lib. 20. Moral. cap.* 26. ad ea verba Iob. *Compatiebatur anima mea pauperi.* Ille perfecte tribuit, qui prius in ſe dolentis paſſionem transfert, quia quiſquis perfecte indigenti compatitur, minus æſtimat omne quod dat, exteriora enim lar- C giens rem extra ſemetipſum præbuit, qui autem fletum, & compaſſionem proximo tribuit, ei aliquid etiam de ſemetipſo dedit; rem quamlibet plerumque dat, etiam qui non compatitur, nunquam autem, qui vere compatitur, quod proximo neceſſarium conſpicit negat. Videndus etiam pro hac re *Greg.* 3. *Moral. cap.* 10.

2. Cor. 11.

D. Cypr.

D. Greg.

Iob. 30.

Sic igitur affectus Chriſtianus erga fratres egentes debet ſedulo eis occurrere, & hac D in re mirum ſtudium commiſerationis beati Iob imitari, qui de ſe ita ait. *Si oculos viduæ expectare feci*, quaſi non eorum tantum deſiderio, & voluntate ſed oculis, & expectationi ſatiſfacere curaret, imitatus Deum qui *deſiderium pauperum* exaudit, vnde Vatabl. in eo loco Iob legit. *Si viduas lactaui vna ſpe*, ſtatim enim ſubueniebat, ne aliquid temporis ſperando conſumeret.

Iob 31.

Pſal. 10.

Illud deinde hac in re aduertendum, pu- E pillos, & viduas æquiparari Sacerdotibus, de quibus optime dixit *Philo lib. de Præmijs Sacerdotum*, victus lautior argumentum euidens eſſe poteſt pietatis publicæ. Si ergo pietas, & Religio in tribuendo abundanter Sacerdotibus omnia neceſſaria cernitur, *religio etiam mũda & immaculata eſt viſitare pupillos*, & viduas in neceſſitatibus eorum. Vnde ſicut actus religionis circa cultũ Dei verſatur, ipſumque Deum attingit, ſic & miſericordia erga egenos. quod fatetur Chri-

Philo.

ſtus

Matth. 25. D. Chryſoſt.

ſtus Dominus, cum dixit: *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Vnde *Chryſoſt. homil.* 36. ad pop. ait. Magna res eſt, ô homo, vir miſericors, hæc maior eſt gratia, quam mortuos ſuſcitare, multo namque maius eſt, quàm in nomine Ieſu mortuos ſuſcitare, eſurientem paſcere Chriſtum. Nam hic quidem tu de Chriſto bene mereris. Illic autem ipſe de te. Inſignis ipſe Deo debes, in eleëmoſyna vero Deum habes debitorem.

D. Amb.

Is autem Dominus qui in ſubueniendis viduis, & pupillis ſic ſe obligatum fatetur, in ipſorum offenſione maxime ſe læſum oſtendit, indeque *Ambroſ. 2. offic. cap. 29.* colligit ex 2. *lib. Machab. cap.* 3. Heliodorum de cœlo tactum fuiſſe, quod auſus fuerit diripere ærarium in quo bona viduarum continebantur. Aſſequutus eſt hanc Dei conditionem, *Plato dialog. 12. de legib.* vbi docet miſerorum cauſas proprias Dei eſſe. Proindeque neminem pupillum aut viduam lædere debere, ne lædens Deum hoſtem inueniat. Videndus hac de re *Tertull. lib. ad Vxorem cap. 8. & Heſiodus in libr. cui titulus eſt. Opera & dies.*

Tertull.

§ II.

Qui neceſſitatibus indigentium ſubuenit ſibi maxime prodeſt.

QVoniam Iacobus in præſenti monet viſitare pupillos, & viduas, & eorum neceſſitatibus occurrere, quò altius hæc doctrina animis noſtris inſeratur illud præ oculis habendum eſt, eum ſcilicet, qui aliorum miſerijs, & neceſſitatibus occurrit, ſibi inprimis benefacere, quod videntur oſtendere duo loca quaſi inter ſe repugnantia, etenim Dauid Pſalm. 67. ait. *Aſcendiſti in altum, cæpiſti captiuitatem, accepiſti dona in hominibus*, at vero Paul. ad Epheſ. 4. referens hunc locum ait. *Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Videtur enim repugnantia in eo quod acceperit dona qui dedit dona. Rem tamen videtur conciliare D. Aug. in Pſ. 67. quod idem Dominus, qui in membris ſuis accipit dona ab hominibus (quod enim vni

Pſalm. 67. Epheſ. 4. D. Auguſ.

A ex minimis tribuitur, ipſe accipit) idem dona tribuit ei à quo accipit; ipſumque accipere Dei in paupere comitatur diuina retributio, qua de re videndus *Chryſoſt. hom. 21. in priorem ad Cor. & Baſil. hom. 6. in diteſcentes.* vbi ita habet. Benefactorum gratiæ in dantes reuertuntur, dediſti eſurienti, tibi cōſuluiſti, quod enim dediſti cum auctario reuertetur, vbi multa hac de re proſequitur.

D. Chryſ. D. Baſil.

B Eſt etiam pro hac re ille locus ad Hebr. 13. *Beneficentiæ, & communionis, nolite obliuiſci*, vbi beneficentia idem eſt, ac communio? *Theophyl.* vero legit pro communione communicationem, & ſic fere exponit. Sacrificium beneficentiæ merito appellauit communicationem. Eſt enim quædam remuneratio, hic enim dat pecunias, ille vero reddit benedictionem, inuicemque bona communicantur, vt qui eleëmoſynam tribuit, accipiat ſtatim retributionem.

Hebr. 13. Theophyl.

C Facit id quod Salomon de muliere forti ac ſapienti dixit. *Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem* Quibus in verbis illud difficile apparet quod eadem quæ ad tribuendam eleëmoſinam manum aperit, ſtatim veluti ad recipiendum palmas extendit. Enimuero elargitione eleëmyſynæ in apertione manus conſideratur, non in extenſione palmæ,

Prou. 31.

D quandoquidem ad tribuendum aliquid alteri manum aperiamus neceſſe eſt, non ſic vero vt palmas extendamus, qui habitus eſt poſtulantis. Tunc enim palmas extendimus, cum aliquid ab aliquo poſtulamus. Ea igitur videtur de cauſa Salomon dixiſſe mulierem bene affectam erga egenos aperuiſſe manum vt daret, ſimulque eandem extendiſſe, vt inculcaret ipſammet manum, quæ pauperi porrigitur, poſſe inſimul extendi, vt

E ab eo eleëmoſynæ mercedem, & retributionem accipiat. Vnde *Clem. Alex. 1. Pedag.* eleëmoſynam confert cum pilę ludo in qua eadem pila, quæ eiecta fuerat per reflexionem redit ad eum, qui ipſam eiecerat. & 2. *ſtromat.* ait. Recte dediſti, recte accepiſti. Pro qua re videndus eſt *Ambr. de obitu Theodoſij*, vbi ait. Bonum eſt miſericors homo, qui dum alijs ſubuenit, ſibi conſulit, & in alieno remedio vulnera ſua curat. & *ſer.* 8. Beneficium, inquit, largientis præbenti magis permanet, quam ſuſcipienti, nam miſericor-

D. Clem. D. Amb.

Digitized by Google

§ III.

Contra eos, qui viduarum, ac pupillorum, & pauperum ſubſtanſtantiam auferunt, nec eos exaudiunt petentes.

SI vero Religionē teſtatur cura pauperum, egenorum ſubleuatio, viduarum pupillorumuè viſitatio. Videamus vtrumnam noſtra tēpeſtate immaculata vigeat religio, quando nec clamantes pauperes exaudiuntur, quãdo ad nos venientes miſeros repellimus probris plenos, muneribus vacuos, quando poſſumus optime cum Zacharia appellare, *Quercus Baſan*, quos eo loco interpretatur Chaldæus Satrapas prouinciarum, qui ſimiles ſunt quercubus, dum nullum homini fructum ferunt, ſed ſolis porcis glandes & ſiliquas, ſoloſque canes, equos, accipitres alunt. Et cum Abacuc deplorare homines, quaſi piſces maris factos, de quibus dixit *Baſil. hom. 7. Examer.* quod maior pars piſcium ligurriunt alter alterum, atque deuorant. Vnde *Ambroſ. lib. de Nabuthe. cap. 1.* ait de Achab & Nabuthe, hiſtoria tempore vetus eſt, vſu quotidiana, quis enim opulentiſſimorum nō exturbare contendit agellulo ſuo pauperem, quouſque extenditis diuites inſanas cupiditates? Nunquid ſoli habitabitis ſuper terram? cur eijcitis conſortes naturæ? *& ſerm. 59.* Ecce religioſa vidua tota ſupellectili deſpoliatam domum ſuam dolet, & tu eadem ſupellectili domum tuam ornatam eſſe lætaris? non compungeris, cum vides in hoſpitio tuo lacrymas alienas? Qua de re videndus *Aug. ſerm. 25. de verb. Dom. & Gregor. 21. Moral. cap. 14.* vbi ait: Sunt nonnulli qui mox, vt ab egenis fratribus fuerint neceſſaria poſtulati, pòſt dona largituri, prius in eos contumelioſa verba iaculantur, nec magni eſt operis, quod poſtulata tribuunt, quia ipſo donationis ſuæ munere vix eundem exceſſum ſermonis tegunt, quibus bene per Eccleſiaſt. dicitur. *Fili mi in bonis non des* A *querelam, & in omni dato non des triſtitiam verbi mali.* Quibus verbis docet Greg. eos qui in pauperes probra iaculantur, non iam eleēmoſynam tribuere, ſed illatam verbis iniuriam oblato munere compenſare. Contra quos etiam facit illud quod notauit *Hieronym. epiſt. ad Euſtoch. de Cuſtod. virginit.* per alluſionem ad id quod dixit Petrus: *Argentum, & aurum non eſt mihi, quod autem habeo, hoc tibi do.* At nunc, inquit, multi licet B ſermone taceant, opere loquuntur fidem, & miſericordiam non habeo, quod autem habeo argentum & aurum, hoc tibi non do. Quæ omnia in noſtra ætate (prô dolor) paſſim & vbique reperiuntur, ideoque maculatam religionem Chriſtianam, & immundam pietatem oſtendunt, dum enim vigebat charitatis ardor, & Chriſtianæ religionis perfectio, viduarum in primis diligentiſſima cura habebatur, vt patet ex 1. *Timoth. 5.* & C ex conſtitutionibus Apoſtolorum à *Clem.* collectis *lib. 3. & lib. 2. cap. 30.* vbi vult viduas & orphanos exiſtimari in figuram altaris, quemadmodum Virgines honorari in figuram thuribuli & incenſi. Qua de re videndus *Ambroſ. lib. de viduis. Auguſt lib. de bono viduitat. & epiſt. 121. & Ignatius in epiſt. ad Tarſenſes.* vbi appellat viduas altare Dei: quod intelligitur, quia ſicut in altari offeruntur ſacrificia, ita & in ijs, quæ D viduis tribuuntur maxime placatur Deus: & de Cura pauperum ſuo tempore dixit: *Hieronym.* loquens de Pamachio in epiſt. ad eundem obſcure ſatis nec minus eleganter. Munerarius pauperum, & egentium candidatus: quaſi velit quod ſicut tunc temporis is qui munus aliquod Reipub. affectabat donarijs & muneribus omnes deuincire nitebatur, quopro eo ſuffragium ferrent, ita & Pammachius pauperibus morem ge- E rens, eiſdemque benefaciendo ſupplex obſequebatur: Sicut inſuper candidatus ille dicebatur, qui munus aliquod ambiebat, ſic & Pammachius egentium candidatus erat, dum velut alter Abraham ab eis poſtulabat, vt ipſius hoſpitium, & eleēmoſynam dignarentur accipere, & quæ modo pauperes oſtentant ſubmiſſionis ſigna, ea tunc exhibebat ille pauperum beneficiarius. Ideoque *Chryſoſt. homil. 41. in Geneſim* ad ea verba quæ Abraham dixit Angelo: *Domine, ſi inueni*

Zach. 11. *Cap. 1.* *D. Baſil.* *D. Amb.* *D. Aug.* *D. Gregor.* *Eccleſ. 18.* *D. Hier.* *Act. 3.* *D. Clem.* *D. Amb.* *D. Aug.* *D. Ignat.* *D. Chryſ.*

Digitized by Google

Geneſ. 18. *inueni gratiam coram te, ne prætereas ſeruum tuum.* ſic ait: Dicere Domine, eſt captantium beneuolentiam, dicere autem ſi inueni gratiam in oculis tuis, hoc eſt admirabile, beneficium, inquit, das, non accipis, &c. Immaculata tunc erat Religio, proinde pauperes excipiebantur, ardens erat charitas, proinde ad egenos deueniebat: modo quia friget, eorum obliuiſcimur neceſſitatum, clamoreſque nos audimus. Audiamus tamen *Chryſoſt. homil. 1. in priorem ad Corint.* Quomodo dices: Pſal. 50. *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam*, cum tu non ſecundum magnam miſericordiam miſereatis, fortaſſe autem neque ſecundum paruam?

§ IIII.

Quantam curam Deus gerat viduarum ac pupillorum.

Diximus viduarum ac pupillorum nomine omnes miſeros, & egentes intelligi, ideoque hoc in loco iſtorum tantum meminiſſe Apoſtolum. Illud neceſſario duximus aduertendum, propterea horum feciſſe etiam mentionem, quia maxima eſt Deo cura de ipſis. Cant. 1. quod forte ſignificat illud: *Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis.* Vbi per turturem viduam intelligere videtur. Id namque vulgare eſt, deductumque ex eo quod hæc auis amiſſo coniuge ad ſecundas nuptias minime redeat, ſicut notauit D. Baſil. *Baſil. hom. 8. Examer. & Ambroſ. 5. Examer. cap. 19. & Hieron. 1. contra Iouinianum.* D. Amb. D. Nazian. Vnde *Nazian. in præceptis ad Virginis*, ſic de ea cecinit, prudentemque auem vocat. Turtur viduata marito extincto gemit aſſidue, luctumque requirit. O vere ſapiens volucris. Pulchræ igitur videntur genæ viduarum diuino ſponſo, vel vt earum lacrymas, quibus ipſe delectatur, abſtergat, vel vt earum verecundiam, quam per genas intelligit Honorius, cuſtodiat & foueat. Pſal 67. Vnde dicitur, *pater orphanorum, & iudex viduarum.* Eccleſ. 4. In quibus verbis illud notandum cenſeo eum, qui pater eſt orphanorum, eſſe etiam maritum viduarũ, ſicut dicitur in ſcriptura, ſed forte ideo dicitur Iudex viduarum, quòd viduæ non tam marito, quam iudice egeant, quia viduæ cauſa non ingreditur apud iudicem ſine cauſa, & earum ſententia ſicut pupillorum venalis ſit. Sicut loquitur Auguſt. & hæc fortaſſis eſt ratio, cur Apoſt. ſubiunxerit poſt viſitationem viduarum, & pupillorum; & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo, quòd periculoſum eſt pupillorum curam gerere, ſine aliqua lucri emungendi macula, & viduas viſitare, abſque læſione famæ: pluresque locos Scripturæ quibus benigna Dei cura de orphanis & viduis declaratur, vide apud *Cyprian. lib. 3.* D. Cypr. Tertull. Videndusque eſt hac de re *Tertullian. lib. 1. ad Vxorem. cap. 8.* vbi ita ait. De viduitatum honoribus apud Dominum vno dicto eius per prophetam expeditum. Iſai. 1. *Iuſte facite viduæ, & pupillo, & venite, diſputemus, dicit Dominus.* Duo iſta nomina in quantum deſpectui humano, in tantum diuinæ miſericordiæ expoſita ſuſcepit tueri pater omnium. Vide quam ex æquo habetur, qui viduæ bene facit, quanti eſt vidua ipſa, cuius adſertor Dominus diſputabit? Non tantum virginibus datum opinor, licet in illis integritas ſolida, & tota ſanctitas de proximo viſura ſit faciem Dei, tamen vidua habet aliquid operoſius, quia facile eſt nõ appetere quod neſcias, & auerſari quod deſideraueris nunquam: Poterit virgo felicior haberi, at vidua laborioſior. Tandemque aduertit id, quod Dominus dicit de ijs, qui viduis & pupillis bene faciunt. Venite & diſputemus, quod cũ Dominus ſit pater omnium, & præcipue pupillorum, iudexque viduarum licentiam tribuit, vt poſſint de paterno iure, vel cum ipſo Domino diſputare, quiſnam verior eorundem ſit Pater, an Deus, an is qui pupillos iudicat, & defendit viduam?

Eſt etiam pro hac ſententia ſingularis locus in Prouerb. cum dicitur. Prou. 23. *Agrum pupillorum ne introeas, propinquus enim illorum fortis eſt. Et ipſe contra te iudicabit cauſam illorum.* Vbi pro propinquo in Hebr. eſt vox. Goel, quæ ſignificat Redemptorem & vindicem: ſicut hoc loco multi vertunt. Et Hiere. 50. noſter interpres de Deo dixit: *Redemptor eorum*, frequenter tamen hæc dictio pro propinquo accipitur, ideo quia vt Leuit. 25. præcipitur in lege, cum quis paupertate preſſus

Digitized by Google

Lenit 25. preſſus apud Iſraelitas venderet poſſeſſio- A
nem ſuam, ille qui propinquior erat, poterat
venditum redimere. Vnde factum eſt, vt
propinquior ille qui habebat ius redẽptio-
nis diceretur, Goel, hoc eſt Redemptor.
Pro quo latinus interpres reddidit propin-
quum hoc loco. Et *Lenit.* 25. & *Ruth. cap.*
3. & 4. Itaque quia hic de agris eſt ſermo,
quibus pupillus ſæpe ab impijs ſpoliatur,
cõtra quos à Deo defenditur recte Interpres,
vocat Deum pupillorum propinquum ta- B
lem, ſcilicet, qui eorum agros, & poſſeſſio-
nes tueatur, atque redimat è manibus ven-
dicantium illos iniuſte, & ita non dicitur
Dominus pupillorum propinquus, quia
Pſal. 33. prope illis adeſt iuxta illud Pſ. *Prope eſt Do-
minus his qui tribulato ſunt corde.* Sed quo-
modo conſanguineus, aut frater dicitur ali-
cuius propinquus, & ita voluit Sapiens ab
iniuria pupillorum homines deterrere, dum C
Deum ipſorum propinquum dicit, & Dei
erga ipſos curam oſtendere.

Philo. Hoc inſuper oſtendit *Philo lib. de Magi-
ſtratu.* cum vt peculiarem curam Dei erga
Hebræorum gentem oſtenderet, ſic ait: V-
niuerſa Iudæorum gens locum obtinet pu-
pilli ſi cum cæteris comparetur, attamen
Moyſes dixit Deum, cui gens iſta ſe totam
dicauit eius orbitatẽ, & ſolitudinem com-
miſereri, quandoquidem ea ſola ex vniuerſo
hominum genere Deo pro parente tributa
eſt.

Ex quibus conſtat quanta cum ratione
Apoſtolus dixerit, *Religio munda & imma-
culata viſitare pupillos & viduas.* Ideoque
ſemper in Eccleſia vterque Magiſtratus ciui-
lis, & Eccleſiaſticus magnam curam geſſit
orphânorum, & viduarum, vt teſtantur Or-
phanotrophia in vtroq; Iure, atq; exemptio
à cenſu capitationis ijs conceſſa cum viduis
à Valentiniano & Valente *l. 4. de Cenſibus.
Cod. Theodoſ.* Extat etiam in actis Baſilij,
Ambroſij, Chryſoſtomi, aliorumque Epiſ-
cõporum qui pauperum patres nominan-
tur, & ſunt, peculiari ſtudio conſuluiſſe vi-
duis, & harum contra ipſoſmet Imp. alioſ-
ue Principes patrocinium fortiter ſuſcepiſ-
ſe, Clericorumque Regularium ordo, qui
Somaſchini vocantur, & orphanorum ex
inſtituto curam profitetur. Et hæc de 1. cap.

Digitized by Google

Domini gloriæ cœleſtis, qui eadem remunerat eos, qui eam promerentur non ſecundum perſonarum acceptionem, ſed ſecundum meritorum gradus, & proportionem, imo eandem beatitudinem impertitur eis, qui pro eius amore aliquid pauperibus erogarunt. Particula enim, Gloriæ, refertur ad Chriſtum. ſicut etiam refert Paulus, eodem vſus hebraiſmo. *Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ*, id eſt, Deus glorioſus. Sic & Chriſtus hoc in loco dicitur gloriæ, id eſt, glorioſus.

Epheſ. 1.

Oecumen. vero hoc loco in eo ponit cohærentiam cum ſuperioribus verbis, in quibus Apoſt. dixerat Religionē mundā, & immaculatam præter opera miſericordiæ in hoc conſiſtere, quod ſe quis immaculatum ab hoc ſeculo cuſtodiret, ideoque modo docere Apoſtolum nullatenus admittendā perſonarum acceptionem, nam qui cum reſpectu inquit Oecumen. aliquid facit, multa macula, multoque probo ſeipſum replet, proximum dedecore afficiens, ac ſeipſum etiam ante illum. Vrbana equidem, & arguta expoſitio verum non accommodata contextui, ſicut nec illa quam affert *D. Thomas* Nolite credere, inquit, quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus glorietur in perſonarum acceptione, ipſe enim contrarium fecit, qui non eſt perſonarum acceptator; ſed ille planior ſenſus quem poſuimus.

D.Th. Act. 10.

Eſt autem perſonarum acceptor, qui propter diuitias, externum faſtum, ac gloriam, aliaſuè huiuſmodi qualitates diuites reueretur, & pauperes deſpicit, qui maximam offenſam inurit communi fidei ac religioni. Nam vt dixit *Chryſoſt. homil. 7. in epiſt. ad Romā.* Magiſtratui iniuriā facit, qui eum ſingulorū hominū Magiſtratum facit, & non omnium fuiſſetque obruendus fluctibus Ionas, qui Deum nō omnium gentium, ſed Iudæorū tantū eſſe voluit. Et *Plutar. lib. de Pietat. erga fratres* ait: Fuiſſe quendam Græcū Ageſilaum à populo mulctatum, quod muneribus publicos Magiſtratus recēter creatos ſibi peculiares redderet. Præſenſque Iacobi locus ſimilis eſt illi Petri, cum ait: *Animas veſtras caſtificantes in fraternitatis amore ſimplici ex corde inuicem diligite attentius.* Quæ verba Syriacè ſic habentur. *Cum ſanctificaueritis animas veſtras per o-*

Acceptor perſonarum quis

D. Chriſ.

1. Pet. 1.

A *bedientiam veritatis, & fueritis pleni charitate abſque acceptione facierum*, id eſt, perſonarum, vt ex puro & integro corde vos inuicem diligatis, cum enim fides, & lex Chriſti, charitatis lex ſit, omnes ex æquo debet comprehendere, & ſic nec diuitem propter diuitias diligere, nec pauperem ob inopiam deſpicere.

§ I.

B

Contra acceptores Perſonarum.

HIc locus aduerſatur acceptioni Perſonarum, ſeu vt verti poteſt ex Græco, acceptioni vultus, aut faciei, vt paſſim etiam conſtat ex Hebr. & iuxta modum loquendi ſacræ Scripturæ dicitur, quando in aliqua diſtributione non reſpicitur cauſa, ſed perſona, id eſt, conditio perſonæ nihil ad C prædictam diſtributionem faciens, ob idque is qui minus dignus eſt præfertur digniori, vt quādo aliquis Prælatus beneficia, officia, vel ſacros ordines omiſſis dignioribus confert indignis, quia amici, conſanguinei, diuiteſue ſunt. Vel cum iudex ſententiam pro amico, nobiliuè fert, non pro eo qui ius habet, qua de re videndi Theologi in 4. *diſtinct.* 15. apud *D. Thom.* 2. 2. *quaſt.* D 63. Ideoque *D. Hieronym. in c.* 1. *Malachiæ* ait Iacobum hoc loco plenius hoc peccatum arguere inter omnia peccata Leui, ſiue eorum qui ex Leui ſunt Sacerdotum Dei non accipiant faciem in lege, vt non cauſas, ſed perſonas conſiderent, iuſtūque, & pauperem deſpicientes iniquos diuites ſuſcipiant, vel honorent, ad quos in Pſalm. dicitur *Vſquequo iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum ſumitis?* Namque vt rectè obſeruauit *Ambr. Epiſt.* 82. in Eccleſia diues E & pauper, ſeruus & liber, Græcus, & Scytha, honoratus, & plebeius omnes in Chriſto vnum ſumus, nemo præſumat, quia diues eſt, plus ſibi deferendū, ille eſt diues in Eccleſia, qui pauperi, non ſibi diues eſt: ſanguine pretioſo redempti eſtis, vtique nō ſolis pecunioſis dictum eſt. & in c. 3. epiſt. ad Galat. Nulla apud Deo diſcretio Perſonarū eſt, niſi morum & vitæ, vt omnes vnius fidei meritis diſtinguantur, nō perſonis. Vnde

D. Hier.

Pſal. 81.

D. Amb.

de

D.Chryſ. D.Cyril. Beda. Theophyl. Euthym.

de rectè *Chriſoſt. hom. 9 in Ioan. & Cyrill.* A *lib.1.c.13. Beda, Theophylact & Euthym.* ad ea verba Ioan in c. 1. *Quotquot autem receperunt eū, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Adnotarunt ſignificare nullam gentis, nullam perſonarū ratione Chriſtum Dominū habuiſſe, ſed omnes qui ſe recepiſſēt, ſiue Iudæi, ſiue Græci, ſiue Barbari ſiue liberi, ſiue ſerui eſſēt, filios Dei effeciſſe, quia *nō eſt perſonarū acceptor Deus, ſed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi*, B dicit enim ſcriptura: *Omnis qui credit in eum, nō confūdetur, nō enim eſt diſtinctio Iudæi & Græci, nam idem Dominus omniū, diues in omnes qui inuocant illum*, nō eſt Iudæus, neque Græcus, non eſt ſeruus, neq; liber, nō eſt maſculus, neque fœmina.

Acto.10. Rom.9. Rom.10.

Et ideo merito Dauid gloriatur nihili omnino feciſſe malignos homines cū plurimi æſtimaret timentes Dominū, ſic enim de ſe loquitur. *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus, timentes autem Dominū glorificat*, C quod Hieronym. ſic tranſtulit, *Deſpicitur in conſpectu eius improbus, timentes autem Dominum glorificat.* Et hæc eſt ratio, cur de capite totius Eccleſiæ dicatur. *Non ſecundū viſionē oculorum iudicabit.* Pro quo Septuag. habent. *Non ſecundum gloriam iudicabit.* Docens nos ferre iudicium de meritis, non de perſonis, de virtute, nō de dignitate, quod expoſuit poſtea *Baſil. hom. 11.* ex varijs, vbi ſic ait, D Adſunt tibi ob oculos fratrū differentiæ, hic pauper, ille diues, hic hoſpes, alius domeſticus, ſi iudicaueris, ne inæqualia videas, diuitē ſublimem, pauperē humilem, noli in diſtribuendis honoribus reſpectus habere inæquales, eſt enim diues ſæpe mēdax, pauper vero iuſtus; non igitur tantum faciem ſpectabis, ſed occulta penituſque conſidera; eum honora qui pretioſa poſsidet, ſimiliaque habet *Hier. ep. ad Saluinā de ſeruāda viduitat.* Vnuſquiſque nō hominum, ſed rerum pondere iudi- E candus eſt, nec diuiti obſūt opes ſi eis bene vtatur, nec pauperē egeſtas commēdabiliorem facit ſi inter ſordes, & inopiam peccata nō caueat. Idēq; docet *Aug. Confeſſ. c.4. & Ber. 2. de Cōſiderat.* ſic alloquitur Papā Eugenium. Nō ſit in te acceptio perſonarū, non parui te reū peccati exiſtimes, ſi facies peccatorum, & non potius cauſas iudicas meritorū. Vnde & *D. Leo ſerm. 10. de Quadrageſ.* ait, quos viles facit carnalis ſapientia, neſcimus quam pretioſos ſpiritalis ſit factura gratia, & *Chriſoſt. in perfecte hom. 22.* ſi diuitem honoras propter perſonam ipſius, honoras eum, ſi autem pauperem honoras propter perſonam Chriſti honoras, *& concione 2. de Lazaro poſt medium.* Non moribus demus, ſed homini, nec illius ob virtutem nos eius miſereat, ſed ob calamitatē.

Pſal.24. Iſai.11. D.Baſil. D.Hier. D.Aug. D.Bern. D.Leo. D.Chriſ.

Neque vero hoc in loco omittendus eſt ille in cap.4. Canticorum, vbi Eccleſia Dei dicitur, *Fons hortorum, & puteus aquarū viuentium*, vbi *Ambroſ. lib. de Iſaac, & anima* c. 4. Exuberat, ait, vt haurire eam cominus, & rigare eius affluētia poſſit hortum fructibus abundantem, ſic enim omnibus patet abſque exceptione alicuius; illud namque eſt aduertendū, quòd ſicut in horto ad omnes æque areolas riuulus deriuatur ſic, & fides, & omnia gratiæ bona, omnes fideles ex æquo amplectūtur, nullo penitus excepto, quod etiam dixit Iſai. c. 58, cū de populo Dei ita loquitur. *Erit quaſi hortus irriguus, & ſicut fons, cuius non deficiunt aquæ*, ſed omnibus haurientibus patens, ac præſto adeſt, quod inſuper videtur dixiſſe Balam. num.24. cum ait: *Quam pulchra tabernacula tua, vt valles nemoroſæ, vt horti iuxta fluuios irrigui.* Quæ quidem loca aperte oſtendunt, quantam offenſam in Deum committat ille, qui in Dei Eccleſia vllam excipit perſonam, aut præ cæteris aliquam ſuſcipit, cum ex æquo omnes velit amplectendos fideles.

Cant.4. D.Amb. Num.24.

Et præterquam quod grauiſſimum peccatum ſit acceptio perſonarū, & Deo maxime diſpliceat, eſt inſuper damnanda imprudētia in huiuſcemodi exiſtimatione, dum de hominibus iudicamus, non ſecundū ea, quæ propria hominum, & fidelium ſunt, ſed ſecundum ea, quæ fortuna attulit, caſuſque tulit. Vnde *Gregor. hom. 28. in Euang.* ait: Superbia noſtra neſcit pēſare homines propter homines, ſola quæ circumſtant hominibus penſat, naturam non aſpicit, honorē Dei in hominibus nō agnoſcit. Et paulò poſt. Cum penſamus quæ circa ipſos ſūt, negligimus penſare ipſos eo profecto quod interiora minime prouidemus. Quibus verbis argute docet Gregor. Acceptionem

Digitized by Google

tionem perſonarum oriri ex defectu noſtræ
cognitionis, qui dum nō poſſumus cognoſ-
cere quid in homine ſit, iudiciū ferimus ſe-
cūdum ea, quæ cum homine videmus. Qua
in re, & in noſmetipſos & in proximos iniu-
rij ſumus, dū præ defectu cognitionis de alijs
multoties decepti iniuſte iudicamus, Nāq; ſi-
cut dixit *Senec. epiſt.* 37. quemadmodū ſtultus
eſt, qui equū empturus non ipſū inſpicit, ſed
ſtratū eius ac frænos, ſic & ſtultiſſimus eſt,
qui hominem, aut ex cōditione, quæ veſtis
modo nobis circundata eſt, æſtimat. Seruus
eſt; ſed fortaſſe liber animo. Seruus eſt? hoc
illi nocebit, alijs nō nocebit? Melius tamen
D. Baſil. *Baſilius*. Quid quæſo ab externis probas ho-
mines, præcordia vero mentēq; minime cu-
ras? ſi illuſtres in vita videris, cōſidera æs eſ-
ſe apparēs, intus cœnoſa omnia, cōtra, vero
quidam intus aurū habēt, exteriori teſta cir-
cundatū. Hoc eſt theſaurum in vaſis fictili-
bus abſcōditū. Igitur reſpice æqualia ac pla-
na, ſuum cuique tribuens honorem, quod
idem docuit Apoſt. cum ait: *Nolite in perſo-
narum acceptione habere fidem Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti*.

§ II.

Acceptio perſonarum pacem, & unitatem ſcindit.

PRæterquam quod perſonarum acceptio
non recte cohæreat cū fide Chriſti qui
omnes ex æquo docuit amandos, eſt plerū-
q; diſcordiæ & perturbationis initium, pri-
múque proinde murmur & veluti diſſidium
quod in Eccleſia Chriſti contigit quando
cor vnū erat & quando primitias ſpiritus ac-
ceperant, inde ortum habuit, quod viduæ
græcorum deſpicerentur & præferrentur
hebrææ, vt conſtat ex textu Syriaco, in
miniſterio quotidiano vel elemoſynarum
diſtributione ſicut *Chriſoſt. & Oecumen.*
D.Chryſ- id explicant, offenditur namq; communis
œcum. charitas ſingulari aliqua acceptione, quod
C.Baſil. notauit *Baſil. in inſtitut. Monach. ſerm.* 1.
vbi agens de religioſis conuenientibus ſic ait.
Porro in eiuſmodi hoc communi cōtuber-
nio neutiquā patitur Charitatis lex aliquas
cōuenire ſeorſum, aut amicitias, aut ſodali-
A tates, ſiquidē nullo modo fieri poteſt, quin
affectiones iſtæ, quæ in hanc magis quam
in illam propendunt partem plurimū incō-
modent communi omnium concordiæ.
Quamobrem æqualiter ſe diligere inter ſe
omnes debent, idemque aduerſus vniverſū
fratrum cœtum charitatis tenendus eſt mo-
dus, quod ſi quis inuentus fuerit, qui maio-
ri quadam animi propenſione monachum
B fratrē, vel propinquum, vel alium quemuis
quauis de cauſa videatur diligere, hunc ca-
ſtigare oportebit, vt iniurium publicæ cha-
ritati; ſiquidem in eo quod quis aliquē vnū
plus diligit, facile indicat reliquos ſe in a-
more interiores habere. Vnde illud poſſu-
mus colligere cū Iacobo non eſſe accipien-
dam fidem Chriſti, quæ charitate firmatur
cū iniurijs, & offenſionibus charitatis. quod
proſequitur idē *Baſil. Reg. 19. ex fuſius* diſ-
putatis. *&* *reg.* 34. 35. *&* 39. *&* 131. Hoc aſ-
C ſertū nobis videmus in c. 4. lib Iudicum,
vbi pugnatura Debora cum Rege Chananæ-
orum ex duabus tātum Tribubus Neptalim,
& Zabulon decē millia peditum elegit, qui
primo congreſſu victores euaſerunt pro vi-
ctoria Debora canticū edidit, quo non ſolos
victores commendauit, ſed & alias Tribus
quæ ad bellū minime fuerē egreſſæ, pluribus
exornat encomijs, cuius rei rationē ſi quæ-
ras, eleganter ſane reddit *Caiet.* dicens. Con-
D ſentaneum fuit, vt Debora iudex in puplica Caiet.
laude illarum Tribuum, quæ affuerant pro 2.Reg.8.
bono pacis inſeruerit, ſolet enim in ſimili-
bus euentibus quælibet exceptio, acceptiue
communem pacem turbare.

Merito proinde ſcriptura commendat gu-
bernandi methodum à Dauide obſeruatam
dum ait: *Faciebat Dauid iudicium, & iuſti-
tiam omni populo ſuo*, ſtatimque addens qua
E ratione iuſtitia fieret, & conſeruaretur abſq;
offenſione ait. *Porro Ioſaphat filius Achilud
erat à commentarijs.* vbi in Heb. habetur *e-
rat recordator*. Pagnin. vero *Tygurina*, & in
re ſimile Procopius ex. 2. Reg. 20. *reuocans
in memoriam:* dicit vero Rabbi Salomon,
quem ſequitur Petrus Comeſtor. Gloſſa, &
Dionyſius 2. Reg. 8 quod officium eius erat
repetere, ſeu recordari caſus varios, qui ve-
nerant ad Dauid, vt per ordinem expedirē-
tur. Primus primò, & ſecundus ſecundo, &
ſic de alijs abſque delectu, & acceptione:

qua in re optime iudicandi, & gubernandi methodus ſita eſſe videtur: ne poſtremus primò exauditus: & primus tandem expeditus totius regni pacem perturbarent, & acceptionem perſonarum in communi Rege, contra communem æquitatem teſtarentur.

Pro qua re facit quod cum Deus vellet benefacere Abrahæ, prius eum ſeparauit à Loth. Geneſ. 13. vt ibi bene notauit Oleaſter, & locuturus familiariter cum Moyſe Exod. 24. *Operuit nubes montem, & habitauit gloria Domini ſuper Sinai, tegens illum nube*, noluit enim Dominus populum videre quam familiaris illi ſeruus eſſet Moyſes, ne id ægrè ferret, & acceptorem perſonarum putarêt, vt fere ibi notauit idem Oleaſt. ſolent enim maiorum fauores inuidiam fouere, & alere, vnde Iſaias 50. vbi ſe à Deo peculiariter dilectum teſtatur, dicens. *Dominus meus auxiliator meus*, ſtatim ſubiungit, *Ecce omnes quaſi veſtimentum conterentur, tinea comedit eos*. Tritum vero eſt apud Sanctos Patres, per tineam intelligi inuidiam, quæ ex ſingulari fauore erga aliquem nata eſt ſtatim oriri.

Pro eodem argumento facit etiam ea diuiſio in terra promiſſionis iuxta cuiuſque Tribus proportionem, quæ vt ſeruaretur, dixit Dominus ad Moyſem. *Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem:* quod poſſet Moyſes facere iuxta hoc ſibi impoſitum præceptum; adhuc tamen vlterius Deus addidit, vt ea diuiſio fieret per ſortes, ſicut patet ex ſcriptura. In quibus cum incertus, & varius ſit euentus poſſet ampliori tribui breuior, & ſtrictior locus contingere. Huic tamen difficultati occurrit *Lyran. & Abul. cap.* 18. *Ioſue quæſt.* 5. qui dicunt Deum peculiari prouidentia iuſſiſſe, mittere tales, & illarum eductionem ita ordinaſſe, vt maior portio maiori tribui veniret, breuior vero minori (licet hac re ſint qui putent æquam terræ portionem, cuique tribui obtigiſſe, vt videre eſt apud *Maſium ad cap.* 18. *Ioſue num.* 4) Ideo tamen voluiſſe, vt huiuſcemodi portiones per ſortes, cuique tribui obuenirent, vt omnis diſſenſio amputaretur, poſſet enim quis prætexere querimoniam in diuiſionibus, dicendo eas factas fuiſſe ex aliquo humano reſpectu, vſque adeo periculoſa eſt

Num. 26. *Ioſue* 13. & 18. *Lyra* 1. *Abul.*

ſingularis acceptio in publica adminiſtratione, quod probauit ſingularis amor Iacobi erga dilectum Ioſeph.

Vnde *D. Greg. lib.* 2. *in lib.* 1. *Reg. cap.* 3. ſic explicat eam querimoniam quam Deus de Heli Sacerdote fecit, dicens: *Honoraſti filios tuos magis, quam me vt comederetis primitias omnis ſacrificij Iſrael populi mei.* Filios, inquit Gregor. & propinquos magis quam Dominum honorat, qui ad ſacros ordines perſonas eligit, non ex conuerſationis honeſtate, ſed amore propinquitatis, nec curant quales ſint, qui ad ſpirituale miniſterium veniunt, ſed tantum vt temporali dignitate præferant quos carnali affectione complectuntur: Ideoque merito Aaron Summus Pontifex laudatur, qui dixit Patri ſuo, & matri ſuæ. *Neſcio vos. Et fratribus ſuis, ignoro illos.* Quem locum ad noſtram eruditionem ſic illuſtrauit Paraphraſis. En Keli, qui ait Patris ſui, & matris ſuæ non eſt miſertus, quando rei fuerunt iudicij, faciem fratrum ſuorum, & filiorum non accepit. O vtinam hunc Pontificem noſtri temporis Pontifices imitarentur, & non facies ſuorum acciperent pacem & vnitatem Eccleſiæ turbantes, fidem Chriſti offendentes, communemque æquitatem perdentes. Laudandus item *Paulus Iure conſultus lib.* 5. *ſent. de titul. fiſc. aduocat.* dum prohibuit indigenam in propria patria officium fiſcale adminiſtrare, ne aut gratioſus, aut calumnioſus apud ſuos eſſe videretur.

D. Greg. *1. Reg. 2.* *Deut.* 33.

§ III.

Contra eos qui plus quàm par ſit diuites reuerentur.

Facit & pro noſtra eruditione hoc in loco ea expoſitio moralis vtique quam *D. Thom.* ponit; ſic enim explicat verba iſta, *Nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri.* quaſi velit, Nolite fidem Domini noſtri in talibus rebus ponere (ſcilicet in potentijs, diuitijs, gratia, &c.) vt ea quaſi Deos colatis, fides enim terrena omnia contemnenda docet, non adoranda, ſicut dixit Clem. Alex. orat. ad gent. Iam vero cæci homines diuites reuerentur, & potentes

D. Thom.

Digitized by Google

potentes adorant, quo ſenſu poteſt intelli- A
gi illud Oſeæ quando in perſona diuitis ac
Cap. 12. potentis dicitur. *Diues effectus ſum. inueni*
idolum mihi. Scio quidem communem ex-
poſitionem eſſe quam Hieronym. ibi affert.
quod ſcilicet ſibi ipſi diues inuenerit idolũ,
quando & ipſe diuitias veluti idolum colit.
Sed fortaſſis nõ erit inepta expoſitio ſi quis
dicat iiſdem verbis voluiſſe diuitem ſigni-
ficare ſe idolum reperiſſe, quod ſibi appo-
neret vt in eo ab inſipientibus adoraretur
qui in diuite diuitiarum idolum ſolent co- B
lere. Namque ſicut dixit Salomon. *Pecu-*
Eccl. 10. *nia obediunt omnia*. Vbi in Heb. eſt. *Pe-*
cunia reſpondent omnia, nullus enim dedi-
gnatur reſponſum pecuniæ veluti Dominæ
tribuere, cum nemo pauperi reſpondeat,
quod magis exponunt Septuaginta, dum ſic
verterunt. *Pecuniæ humiliantur omnia:* ſi-
cut enim tranſeunti Regi omnes ciues ac
clientes magna ſubmiſſione reuerentiam C
exhibent, ſic pecuniæ omnes humiliter ce-
Gen. 24. dunt: quod ſingulariter oſtendit Laban, qui
vt vidit armillas & inaures in manibus ſo-
roris ſuæ, reſciuitque à quo accepiſſet, à
ſeruo ſcilicet Abrahæ, cuius ipſe conſo-
brinus erat nõ dedignatus eſt talem ſeruum
appellare Domini benedictum, imo veluti
dominum alloqui, dicens. *Ingredere bene-*
dicte Domini. Cur foris ſtas? præparaui do-
mum, & locum camelis. Non mirum quod
ſic humiliatus inuitauerit eum, à quo vide- D
rat acceptas armillas & inaures. Eſt enim,
ſicut dixit: *Hilar. Cant. 33. in Matth.* in
D. Hilar. pecunia honor ſæculi, cui poſſumus etiam
addere, imò pecunia honor ſæculi eſt.

Notauit autem *Seneca epiſt.* 117. ex quo
in honore pecunia cœpit eſſe, verum rerum
honorem cecidiſſe mercatoreſque, & vena-
les inuicem factos homines, non iam quæ-
runt ait quale ſit quid, ſed quanti. Neque
enim iam de qualitate hominis, aut morum, E
ſed de quantitate diuitiarum inquirimus, &
quos diuites inuenimus præ omnibus, ve-
luti Deos colimus, contra quos aduertit
optime *Philo lib. 1. de Monarchia*. fuiſſe da-
Exod. 20. tum à Deo illud præceptum. *Non facietis*
vobis Deos argenteos, & aureos. Videtur
mihi, inquit ille, ſubeſſe præceptum auaros
valde arguens, vndecumque argentum, &
aurum ſibi quærentes, & acquiſitum tan-
A quam numen recondentes in penetralibus,
totam ſuam felicitatem acceptam illi refe-
rendo, quin & illos, qui cum non poſſint
proprias diuitias colere, quod his careant,
alienas mirantur non minus auari quam illi
priores, quos adoraturi mane ad ædes illo-
rum tanquam ad ſanctiſſima templa curſi-
tant, bona petituri ab his quaſi numinibus,
quibus quidem poſſemus in memoriam re- D. Bern.
uocare id quod dixit: *Berna. ſerm. 4. de Ad-*
uentu. Aurum, & argentum nonne terra eſt
B rubra, & alba quam ſolus hominum error
facit, aut magis reputat pretioſam? Et quod
dixit *Auguſt. libr. 5. de ciuit. cap. 6.* Re- D. Auguſt.
mota iactantia, quid ſunt omnes homines
niſi homines?

Eſt autem hac in re maxima hominum
dementia, dum alios colunt, ob ea quę pro-
pria ipſorum non ſunt, & ipſorum inſuper
ſtultitia, qui in veneratione volunt eſſe ob
C illa quæ non ipſorum, ſed aliena ſunt. Si
enim veſtra ſunt, inquit *Bernar. vbi ſupra*. Pſal. 48.
Tollite ea vobiſcum, ſed *homo cum interie-*
rit, non ſumet omnia. Et *D. Ambroſ. ſerm. 13.* D. Amb.
in Pſalm. 118. Inflat plerumque homines,
& tumido ore ſupinat faſtigium nobilitatis,
& rerum affluentia ſæcularium, niſi pudeat
in te aliena magis, quam propria laudari. Et
D. Ignatius epiſt. 3. ad Magneſianos. hæc D. Ignat.
eadem de re loquens. Nolite errare in alie-
na gloria. quod proſequitur *Philo libr. de* Philo.
D *Abraham*, dicens: Diuitiæ generiſque no-
bilitas, maiorum & fortunæ iſta laus ſunt,
non ipſorum qui habent. Non eſt igitur
cur diuites, & nobiles quaſi Deos colamus,
& veluti idola reuereamur, cum Apoſtolus
id prohibeat hoc in loco ex ſententia D.
Thomæ, manifeſtaque ratio idem doceat.

§ IIII.

Non eſt acceptor perſonarum, qui ſanctiores alijs præponit.

LIcet autẽ hic locus prohibeat acceptio-
nem perſonarum, non tamen eò tendit,
vt qui virtute alios antecellunt, non de-
beant præferri alijs, qui non tam pollent
ſancti-

Digitized by Google

vtramque haberet poteſtatem iuſtitiæ, cum A tamen ſolum habuerit poteſtatem dimittendi innocentem, & cruci affigendi iniquum, alioqui, & bona ſimul ac mala eſſet iuſtitia illa, imo potius, & ſolummodo mala. Ideoque *Ambroſ.* inuehitur in eum, dicens: Vſurpas ô homo poteſtatem quam non habes, tua Pilate voce conſtringeris, tua damnaris ſententia, per poteſtatem igitur, non per æquitatem crucifigendum Dominum tradidiſti, per poteſtatem B abſoluiſti latronem, authorem vitæ interfeciſti, mala poteſtas licere quod noceat, poteſtas iſta tenebrarum eſt: Namque poteſtas iuſtitiæ non eſt in damnationem, & abſolutionem ſimul, vt ſcilicet, & damnare quemquam ſimul poſſit, & abſoluere: ſed diuiſa, vt pro meritis, vel dimittere poſſit, vel punire. Quod vero iniuſte contra hoc fecerit Nabuchodonozor, exprobrauit filio eius Balthaſaro Daniel Dei C monitu, dicens: *Quos volebat, interficiebat, & quos volebat, exaltabat, & quos volebat, humiliabat.* Quia vero filius Patris veſtigia ſequutus pro velle, & exaltabat, & humiliabat, interficiebat, & dimittebat, quin diuiſim, vel abſolueret, vel puniret ſecundum iuſtitiæ normam, diuiſum itidem eſt regnum ab eodem, & datum Medis, & Perſis.

D. Amb.

Dan. 5.

D. Auguſt.

Videndus etiam pro hac re eſt *D. Augu. tom.4. q.88. in Exod.* cum explicat ea verba Exod. 25. *Pauperis non miſereberis in iudicio*, vbi ſic ait: Niſi addidiſſet, in iudicio, magna eſſet quæſtio. Sed intelligendum eſſet, etiamſi ſcriptum non eſſet. Sed cum additum eſt, nulla quæſtio eſt hoc eſſe præceptum. Ne forte cum iudicamus, videamus iuſtitiam eſſe pro diuite contra pauperem, & nobis recte facere videamur, ſi contra iuſtitiam pauperi faueamus cauſa miſericordiæ, bona eſt ergo miſericordia, ſed non debet eſſe contra iudicium, iudicium ſane illud appellat Scriptura, quod iuſtum eſt.

Hæc etiam fuit ratio, cur Areopagitæ, ſicut refert Lucianus in Hermotimo. Noctu & in tenebris iudicare ſolebant, ne ad dicentes reſpicerent, ſed ad ea quæ dicerentur, & olim ſicut refert *Pierius Valer. lib.35.* Ea ſtatua, quæ Principem referret, proponebatur auerſis oculis, vt iuſtitiam, & à donis alienam eſſe debere, & nulla mulceri facundia oportere ſignificaret. Nam vt *Caſſiodorus ait libr. 11. cap. 32.* Gratanter exſoluit, quod deberi iuſte cognoſcit, & tunc quæ oportet fiducialiter ſuggeruntur, vbi non eſt, venalis auditus. Ideoque à recentioribus hoc loco commendatur *Ariſtot. lib. 1. Rhetor.* quod illam partem Oratoriæ, quæ ad commouendos affectus expoſita eſt, condemnauerit, ne quando in delinquentis fauorem commoueret iniuſte iudicem. Videndus denique *Tertull. lib. 2. de Oratore*, vbi ſerio dolet, quod multò plura homines iudicant odio, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut lætitia, aut ſpe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quam D veritatis præſcripto, &c. Et cum Philoſophi ita abhorruerint perſonarum acceptionem, conſtat, quanto longius ſit releganda à fidelibus, quando fides Domini noſtri Ieſu Chriſti ita diſſonat à Perſonarum acceptione.

Tertull.

Digitized by Google

TEXTVS.

Num. 2. Etenim ſi introierit in conuentum veſtrum vir annulum aureum habens, in veſte candida: Introierit autem & pauper in ſordido habitu.

Num. 3. Et intendatis in eum qui indutus eſt veſte præclara, & dixeritis ei: Tu ſede hic bene: Pauperi autem dicatis: Tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabello pedum meorum.

Num. 4. Nonne iudicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis iudices cogitationum iniquarum?

EXPOSITIO LITERALIS.

PROPOSITIONEM generalem de non accipiendis perſonis probat hypotheſi, ſeu exemplo aſſignato in textu, quo iniquitatem in acceptione perſonarum facilius probet. Sed quo melius intelligatur hic locus primò agemus

Conuentus fideliū quomodo olim haberi ſoliti.

De Conuentibus fidelium.

D. Clem. QVi olim fiebant eo modo quem *D. Clem. aſſignat lib. 2. Conſtit. cap. 59.* dicens: Conuenitur in Eccleſiam ſingulis

A diebus, mane, & veſpere ad canendos Pſalmos, & precationes in templo faciendas, potiſſimum autem die Sabbati, & die Dominico, qui eſt dies Reſurrectionis. Meminit autem ſimul diei Sabbati & Dominici, nam in illis Eccleſiæ naſcentis incunabulis lex Moyſi ſimul cum Euangelio obſeruabatur, & ideo Sabbatum cum die Dominico: poſtea ſepulta cum honore Synagoga, ſolus dies Dominicus celebrandus remanſit.

B Conueniebat ergo vniuerſa Eccleſia in vnum, vt patet ex 1. *Corint.* 11. *& cap.* 4. *&* *Act.* 2. Vnde Paulus. *Non deſerentes collectionem noſtram, ſicut conſuetudinis eſt.* Hebr. 10. Quod non ita intelligendum eſt, ſicut voluit Sa in Annotation. ad cap. 2. Actu quod, ſcilicet, ita tunc habitarent eodem loco, ſicut moris nunc eſt Religioſorum, id namque in tanta fidelium multitudine, & diuerſitate, difficile creditu eſt, ſicut ibi notauit

C Lorinus, ſed ſicut diximus ex Clemente. Idque primitus fiebat in templo Hieroſolymitano, quo diſcipuli conueniebant, vt orarent, & prædicarent quandiu à Iudæis id permiſſum eſt. Quando verò ab hoc ſunt eiecti, & prohibiti, honeſtis fidelium domibus conueniebant. Actorum enim 10. Petrus in ædibus Cornelij concionem habuit ad multos qui conuenerant, & in domo Mariæ Ioannis Marci matris congrega-

D ta Eccleſia ſine intermiſſione orationem faciebat pro liberatione Petri ex Herodis carcere. Act. 12. Et in Cœnaculo magno, in quo Chriſtus ſacroſanctum Euchariſtiæ ſacramentum inſtituit, Apoſtoli perſeuerabant poſt aſcenſionem cum mulieribus, & Maria matre Ieſu, vbi à Chriſtianis poſtmodum ædificata fuit præclara Eccleſia, quam vocarunt Eccleſiam ſanctam montis Syon. Teſte *Metaphraſte, Iuuenal. Damaſc. & Niceph.* Euſeb.

E *& Philo* Iudæus apud *Euſeb. libr. 2. hiſtor. cap.* 17. refert Chriſtianos tunc habuiſſe domos Deo dicatas, in quas ad peragenda ſacra conueniebant. *Et Clem. lib. 2. conſtitut. cap.* 50. Formam templorum ſic deſcribit. D. Clem. Primùm quidem ſunt domus oblongæ ad Orientem verſus, naui ſimiles, ex vtraque parte paſto pluria (id eſt ſacraria, armariola, vel tabernacula, in quibus Euchariſtia pro infirmis, vaſa ſacra, libri, veſteſque ſacerdotales ſeruarentur) habentes, &c.

Qua

Qua de re videndus Feuard. hoc loco. Meminit horum conuentuum *Baſil. homil. in aliquot ſcripturæ locos*, vbi ſic ait. Hac de cauſa fit iſte conuentus, ac Patres noſtri has fidelium congregationes in templis ſtatuerunt, vt quæ ſingulis diebus diſcere non valemus ob eorum penuriam, qui hæc doceant, & admoneant ſingulis annis illa in communi ſolennitate, ac celebritate conuenientes accipiamus, deinde ea tanquam viaticum ad reliquum tempus cuſtodiamus. Deducti ſunt autem prædicti fidelium conuentus à conſuetudine Synagogæ, ſicut patet ex *D. Ambroſ. in 1. ad Corin. cap. 4.* vbi oſtendit in his conuentibus ſeniores ſediſſe in cathedris, ſequentes in ſubſellijs, nouiſſimos in pauimento ſuper mattas. Plura de his conuentibus, vide apud *Baronium anno Chriſti 57. cap. 159.*

D. Baſil. — D. Amb. — D. Baron.

De annulis ſeu fibulis aureis.

OLim teſte *Pierio lib. 41.* annulum veteres non ornatus, ſed ſignandi cauſa circunferebant. Poſtea vſi ſunt aureis annulis viri ac mulieres, ad modeſtum ornatum ac iucundum. Nam Iudas Patriarcha annulum, & armillam quam ferebat dedit Thamar. Et Iudith caſtra Aſſyriorum aditura ſumpſit annulos, & armillas ſuas. Deinde vſi ſunt homines annulis ad indicium nobilitatis, & rerum pro Repub. præclare geſtarum. Vnde *Alexan. ab Alex. libr. 2. cap. 19.* teſtatur Romanos legatis ſuis ad exteros profecturis annulum aureum, vel inſigne munus dediſſe. Videndus *Macrob. 7. Saturnal. cap. 13.*

Gene. 38. — Iudith. 10.

Verum non eſt hoc loco ſermo de huiuſmodi annulis, ſicut aliqui teſte Baronio t. tom. decepti exiſtimarunt, putantes à Iacobo hoc loco nobiliſſimum deſcriptum hominem, qui annulum aureum, vt egregium nobilitatis inſigne geſtaret in digito, ſicut hic putat Oecumen. & candidiſſimo indumento eſſet decoratus, nam quod ad annullum ſpectat non ornabatur illo manus, ſed veſtis. Et ita annulus in veſte candida idem erat quod aurea fibula, qua veſtis præſtringeretur: pro annulo enim fibulam accipi ſatis probat locus ille Exodi. cum dicitur: *Stringatur rationale annulis ſuis.* Quod expreſſius declarat *Ioſephus libr. 13. antiquit. cap. 9.* cum ait. Tum Antiochus adoleſcens miſſis literis, & legatis ad Ionatam, ſocium & amicum eum nominat, & Pontificatum ei confirmat. At hæc aurea vaſa & pocula, veſtemq; purpuream, & ius vtendi miſit ei, nec non fibulam auream. Sed clarius hoc habetur 1. Machab. 10. *Alexander Rex addidit adhuc glorificare Ionatam, & miſit ei fibulam auream, ſicut conſuetudo eſt dari cognatis Regum.* Erat itaque apud gentem Hebræam nobilitatis inſigne annulus, ſeu fibula aurea. Et ita intelligendus eſt hic locus, non vero de annulo manus, ſed veſtis, & ideo noſter Autor videtur annulum cum veſte coniungere.

Exod. 28. — Ioſeph. — 1. Mac. 10.

De veſte candida.

VEſtis candida olim inſigne erat nobilium, vt conſtat apud Salomonem. *Beata terra, cuius Rex nobilis eſt.* Vbi in Heb. eſt. *Bencherin.* id eſt, filius candidorum. Vnde & Chriſtus Dominus, quando ludibrij cauſa indutus eſt veſte alba, id quidē factum eſt, vt irridendo quaſi nobilem tractarent per ludibrium, & cum glorioſus in maieſtate apparuit. *Veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix.* Vnde *Tertullian. lib. de Reſurrect.* carnis, ſic recenſet manumiſſionis inſignia. Famulum tuum libertate mutaueris, & veſtis albæ nitore. Sicut enim olim latus clauus veſtimenti genus erat, quo viri patricij, ac Senatores vtebantur. Vnde Horat. lib. 1. ſerm. *Et latum dimiſit pectore clauum.* Sic etiam & apud Hebræos veſtis candida inſigne erat nobilitatis. Qua de re latius *Baronius anno Chriſti Dom. 34.* & multa apud recentiores. Thren. in cap. 4. ad ea verba, *Lacte candidiores.* Et de veſtibus Salomonis ad locum Matth. 6. ibi *Quia nec Salomon in omni gloria ſua veſtitus eſt, ſicut vnum ex iſtis.*

Eccleſ. 10. — Matth. 17. — Tertull.

De Sedibus.

HIc locus Iacobi ſupponit Hebræorum morem apud quos Reges, Magiſtratus, virique nobiles in ſublimiori loco ſedebant: idque non ſolum in adminiſtratione Reipubl. ſed etiam in publicis Conuentibus, aut diſputationibus. Id enim oſtendit quod in parabola de inuitatis dixit

Digitized by Google

Luc.14. Chriſtus Dom. *intēdens quomodo primos accubitus eligerent. Amice, aſcende ſuperius,*
(aſcendebatur ſiquidem ad illos) inferiores
vero ſedes ignobilioribus donabātur, ideoque
Iſai.47. que dicebat Iſaias. *Deſcendens ſede in pul-*
2.Reg.28. *uere virgo filia Babylon, ſede in puluere*
3.Reg.16. *virgo filia Babylon, ſede in terra.* Et alibi.
Suſcitans de puluere egenum, vt ſedeat cum
Principibus. Iterumque. *Exaltaui te de pul-*
uere Locus igitur ignobiliorum infimus erat,
nobiliorum vero ſuperior & ſublimior:
D.Amb. quod explicare videtur Ambroſ. in illud.
1.Cor.14. *Sicut reuelatum fuerit ſedenti &c.* Hæc traditio,
inquit, Synagogæ eſt quam nos vult
ſectari, quia Chriſtianis quidem ſcribit, ſed
ex gentibus factis non ex Iudæis, vt ſeden-
Eccleſ.10. tes diſputent, ſeniores dignitate in Cathedris,
ſequentes in ſubſellijs, nouiſſimi in pauimento
ſuper mattas. Quo ſine dubio reſpicit,
Eſt malū quod vidi ſub ſole poſitum, ſtultum in dignitate ſublimi, & diuites ſede-
D.Th. *re deorſum.* Et ideo D. Thom. in illis verbis,
Sede ſub ſcabello pedum meorum, Vilem locū
intelligit id eſt, iuxta, ſeu infra pedes meos,
ſicut illud, Sede hic bene, ſignificat commode
ſeu honorifice. Eſt igitur totus hic
locus contra eos qui diuites ex ſolo externo
apparatu penſantes reuerentur, & honore
afficiunt, pauperes vero quantumuis virtute
præditos cōtemnunt: qua in re iniquiſſime
iudicant, peruerſeque de Chriſtiana fide
iudicare videntur.

§ I.

Contra eos qui homines ex ornatu exteriori æſtimant.

CVm iuſtitia diſtributiua iubeat pium
pauperem præferri impio diuiti, maxime
læditur ab ijs, qui præponendum docēt
diuitem ob ſolas ſplendidas veſtes auro,
D.Amb. gēmmiſque ornatas, cum tamen tota hominis
dignitas ex interiori ornamento penſāda
ſit, ſicut notauit *Ambr. lib. de inſtit. Virg. ca.* 3. vbi quærit cur Deus, cū cætera omnia
laudauerit quæ fecit in principio, ſolū hominem
prætermiſerit: cuius rei rationē reddit
in hunc modum: quia alia in ſpecie ſunt,

A. homo in occulto, nihil in beſtijs plus reperies,
quam quod videtur, in homine nihil
eſt interius, quam quod videtur, qui cum &
animo conſtet, & corpore, hoc vtique in conſeruit,
quod videtur, illud autem regit, quod
non videtur. Merito alia in exordio laudātur,
iſtius laudatio reſeruatur, quid enim tā
altum, & tam profundum, quam mens hominis?
B ideo homo non laudatur quia non
in forenſi pelle, ſed in interiore homine.
Nemo ergo ſe deſpiciat quaſi vilem, nec cōtuitu D.Chryſ.
corporis ſeſe æſtimet. Similiaque habet
Chyſoſt. homil. 23. ad Popul. Externæ, inquit,
dignitates ex ſignis intrinſecus circūpoſitis
manifeſtæ ſunt, noſtras autem ab anima
notas eſſe decet, fidelem enim non ex
ſolo munere videri oportet, verum & ex
vitæ nouitate.

C Hinc eſt quod *Philo libr. de inſomnijs*, e- Philo.
leganter dixerit animæ pauperis indicium
eſſe mirari materiales diuitias, itidemq; proprium
hoc eſſe imperiti populi, & ſuapte
natura mobilis, quique ſolum præſentibus
intentus eſt, exuitque tum præteritorū memoriam,
tum etiam in futurum ſpem adimit.
Mirandum vero eſt quam commune
hoc vitium ſit, quantumque homines ducantur
ab externo tantummodo apparatu:
D qua in re maxime placet id quod dixit *Chryſoſt. in 1. ad Theſſal. homil.* 10. Incantatio, inquit,
quædam eſt, & præſtigium, quod aurū
& argentum tantopere à nobis honorātur. D.Chryſ.

Si autem velimus rationem indagare cur
ſplendidas veſtes miremur, & externū cultum
veneremur, ea quidem videtur eſſe
quod terreſtria tantum curantes, cœleſtia
E ne minimum quidem perpendimus. Iure vero
approbat *Clem. Alexan. lib. 2. Pedag. c.* 10. D.Clem.
Cæum Sophiſtam qui virtutis, & improbitatis
aptas deſcripſit imagines. Hanc
enim, improbitatis, ſcilicet, fecit cādida veſte.
1. ſplendida indutam, virtutem vero ſola
verecundia ornatam: quæ quidē deſcriptio
oſtendit virtutē non externo apparatu,
apparentiué ornatu indigere, cum ex ſe honorē
perpetuo habeat comitem, ſicut dixit
Hieron. in epiſt ad Euſtoch. Nihil vero D.Hier.
nobis clarius poteſt oſtendere quanta cæcitate,
& ignorantia noſtra hac tēpeſtate
homines laborent, quam quod veneremur
externas corporis veſtes, cum præclaras a-

nimi

Digitized by Google

A nimi dotes nihili faciamus; cum fieri opti-
me poſſit, vt malus homo plura bona habe-
at, ſicut proſequitur *Auguſt. ſerm. 12. de ver-*
D. Aug. *bis Dom.* cum ita ait. Omnia quæ circa ia-
cent oculis tuis elegantia, & pulchra ſi tibi
poſſent reſpondere, nonne & tibi clamarét,
ſicut tu nos bona vis habere, ſic & nos
volumus habere bonú dominum; tacita vo-
ce interpellant cótra te Dominú tuum; Ecce
tãta bona dediſti huic, & ipſe malus eſt. Il-
B ludq; mirum hac in re eſt quod bona vidé-
tur inſurgere contra malum Dominum &
iniquum poſſeſſoré, nos vero ipſú colimus
propter bona, quæ iniuſte, & inique poſſi-
det, & de iniuſto Domino conqueruntur.

Neque in hoc tantummodo apparet in-
ordinatum vitium, ſed inde aliud emergit
non minus vtique dolendum, quod cú ho-
mines videant ſe in pretio haberi, & hono-
re affici propter externam veſtium elegan-
C tiam totã curam & diligentiam impédunt in
exornando corpore, nullã penitus in animo
cõponendo, & quia nolunt iam virtutibus
ſe claros reddere veſtibus nobilibus indu-
tos ſe curant oſtétare. Vnde poſſumus cum
D. Clem. Apelle dicere, ſicut notauit *Clem. Alex. 2.*
Pedag. ca. 10. id quod dixit cuidam ex ſuis
diſcipulis, qui Helenã multo auro ornatam
depinxerat: O adoleſcés cum nó poſſes pin-
gere pulchrã, pinxiſti diuité, etenim homi-
D nes cú veræ pulchritudinis ac virtutis orna-
menta non aſſumant, veſtes candidas, aure-
um annulú habétes induunt, quarú conſpe-
ctu, & apparatu apud homines multi fiunt.

Meminerimus tamen huiuſcemodi deco-
rem, & ornatú emi potius quàm haberi, ſi-
cut notauit *Ambroſ. lib. de Virginib.* contra
D. Amb. immoderatum veſtium luxum; cum veſtes
regendi corporis non ornandi gratia reper-
D. Athan. tæ fuerint, ſicut notauit *Athanaſ. in Exhor-*
E *tat. ad Monachos lib.* 1. poſtquam tamen
homines viderunt ex veſtibus potius quàm
ex moribus æſtimari, totos ſe ad veſtium
elegantiam comparandam dederunt. Niſi
forte ea ſit ratio quod defectus occultare,
vitia tegere, peccata operire, turpiaque cæ-
lare veſtibus intendunt, proindeque ſi ve-
ſtes ac animus ſub haſta ponantur, & orna-
méta ſplendida, ac ipſe homo venundentur,
quilibet parum etiam doctus potius veſtes
ſibi quã animum eligeret, cú tamé longe ali-
A ter ſe res debuerit habere, ſicut proſe- D. Clem.
quitur *Clem. Alex. lib. 2. Pedag. c.* 10. Vt
mihi, inquit, videtur oportet id quod tegi-
tur ex tegumento oſtendere ſe eſſe eo me-
lius, vt templo imaginem, & corpore ani-
mam, & veſte corpus; nunc autem contrà
omnino. Si corpus quidem venundetur,
nunquam mille dragmas Atticas inuenerit,
vnam autem veſtem mille talentis emen-
tes ſe eſſe veſtibus inutiliores, & viliores
B arguunt.

Quapropter *Ephram de vita ſpiritua-*
li ita ait. Noli ſplendido ornatu veſtium
gloriari memor quomodo ouinis pellibus
indutus fuerit Helias, & ſacco Iſaias, quali
item Ioannes Baptiſta vſus ſit. Quare non
veſtium ſplendore ſtudeas eſſe conſpicuus
ſed per bona factaque opera luceat lux tua:
qua de re plura habet *Seneca lib.* 10. *epiſt.*
77. gladium bonum, inquit, dices non cui
C deauratus eſt baltheus, nec vagina gemmis
diſtinguitur, ſed cui ad ſecandum ſubti-
lis acies. Regula non quam formoſa, ſed
quam recta ſit quæritur. Ergo in homine ni-
hil ad rem pertinet quantum aret, quantum
fœneret, à quam multis ſalutetur, quam pre-
tioſo incumbat lecto, ſed quam bonus ſit.
Nemo iſtorum quos diuitiæ honoreſque in
altiori faſtigio ponunt magnus eſt. Quare
ergo magnus videtur? cú baſi illum ſua me-
D titis. Paruus pamilio, licet in monte conſti-
terit, Coloſſus magnitudinem ſuam ſerua-
bit, etiamſi ſteterit in puteo. Hoc labora-
mus errore, quod neminem æſtimamus, eo
quod eſt, ſed adijcimus illi, & ea quibus or-
natus eſt, imo ex illis ipſum æſtimamus, &
metimur,

Si autem velimus ad retro ſæcula recur-
rere, & qualiter tunc temporis homines ve-
ſtimentorum cultú curarint indagare. illud
E ſtatim occurrit quod notauit *D. Thomas ad* D. Th.
cap. Geneſ. 36. In ea veſte polymita, ſeu va-
ria vt habent Septuaginta, quam fecit Iacob
dilecto filio Ioſeph, quæ tantúmodo fru-
ſtorú, filorum vel liciorum varietate di-
ſtincta erat, ſplendidiſſima tamen pro eo té-
pore, ait ergo *D. Thomas* in hoc ipſo, quan- D. Thom.
quam iſti Sancti Patres eſſent diuites appa-
ret, quod communiter induebant filios
ſuos ſatis ruſticané, alias non refer-
retur hic tunica prædilecto ſpecialiter

data Ioſeph. Vnde & ſcriptura pelliceas A
tunicas quas Deus primis parentibus dedit,
cum ex pellibus eſſent confectæ, eas tamen
honoris veſtes appellat. Pro eo enim
quod nos habemus. *Fecit eis tunicas pelli-*
Gen. 3. *ceas.* Paraphraſis Chald. ſic habet. *Fecit*
Dominus Deus Adæ, & vxori eius veſtimen-
ta honoris ſuper cutem carnis ſuæ, & induit
eos. Quodlibet enim veſtimentum olim
honoratum erat, modo vero homines ex
veſtibus honorantur. Et ideo paſſim deci- B
piuntur, quia honor ex incerto exhibetur.
Tertull. Quod notauit argute *Tertull. lib. de Cultu*
mulierum. cum ait. Iam certe improbitas
honeſtiſſimus quibuſque vſque ad errorem
dignoſcendi coæquauit. Qua de re etiam
D. Greg. videndus *Greg. homil. 28. in Euangel.* cum
conqueritur quod iam in hominibus non
homines, ſed diuitias veneramur, & con-
tra veſtimentorum ſuperfluitates videndus
D. Hier. eſt *Hieronym. in vita Pauli Eremitæ. Et in* C
epiſt. ad Euſtoch. ad Heliodor. ad Marcell. ad
Nepotian. ad Ruſtic. & dialog. 1. cont. Pe-
D. Bern. *lag. Bern. 3. de Conſiderat. Chryſoſt. homil.*
D. Chryſ. *21. in Gen. homil. 50. in Matth. 60. & 68.*
in Ioan homil. 7. ad Coloſſ. homil. 7. ad
D. Amb *Philippenſ. & homil. 39. ad Pop. Ambroſ.*
D. Baſil. *libr. de Virginib. Baſil. in Comment. ſuper*
D. Nazian. *cap. 3. Eſaiæ. & homil. in Pſalm. 45. Na-*
zianz. aduerſus mulieres ſeſe ambitioſius or-
nantes. Cyprian. de habitu Virginum. Et D
D. Cypr. *libr. de bono Pudicitiæ.* vbi celebrem illam
affert ſententiam. Mirum, inquit, nego-
gotium: mulieres ad omnia delicatæ, ad
vitiorum ſarcinas, auri, ſcilicet, gemmarum,
ac veſtium, fortiores ſunt viris. Quæ ver-
ba nos etiam ad viros poſſumus conuerte-
re, qui collo erecto; conſtrictis cruribus,
totoque ligato corpore patiuntur incedere,
cum nec minimum aliquid violentum ad-
mittant in ſatisfactionem ſcelerum ſuorum. E
Videndus denique Innocent. de vilit. con-
dit. human. qui omnes docent nullatenus
curandam eſſe veſtium multitudinem, &
curioſitatem, ne contra Iacobi doctrinam
diuites ſolum ex veſtibus colamus, ac ve-
neremur, pauperes vero in vilibus veſtibus
contemnentes confundamus.

§ II.

Quanti faciendi ſint pauperes.

DOcet etiam hic locus nullatenus reij-
ciendos pauperes, aut contemnendos,
cùm Chriſtus Dominus ipſum pauperis co-
gnomen ſibi vendicauerit. Namque Pro-
pheta dixit: *Ecce Rex tuus venit tibi iuſtus,*
& Saluator, & ipſe pauper, & cum Ange- Zach. 9.
lus paſtores ad inuiſendum eundem natum
inuitat, ſigna paupertatis præmittit, dicens:
Inuenietis infantem pannis inuolutum: adeo Luc. 2.
pauperem vitam duxit, vt neque *vbi caput* Matth. 8.
reclinaret habuerit, ſecumque ſolam detu-
lerit ad crucem paupertatem. Notauit hoc
D. *Bern. epiſt.* 23. dicens: Nobilis reuera ti-
tulus paupertatis, quam ipſe Deus ore com- D. Bern.
mendans prophetico ait: *Ego ſum vir vi-*
dens paupertatem meam. Super omnes re- Thren. 3.
gios theſauros hic vos titulus nobilitat am-
plius, &c. & loquens de pauperibus Dauid,
ait. *Honorabile nomen eorum coram illo:*
Hebr. & Chaldaic. habetur. *Pretioſus ſan-* Pſal. 71.
guis eorum coram illo: quaſi nihil magis cu-
ræ ſit Deo, quam vita & ſalus pauperum:
ideoque eos nobis maxime commendat,
cum ipſos Dominos regni cœlorum dicit,
vt eos, ſcilicet, veneremur quaſi Dominos.
Vnde *Bern. epiſt.* 103. ait. Volo te eſſe a-
micum pauperum magis autem imitatorem, D. Bern.
ille gradus proficientium eſt, hic perfecto-
rum. Amicitia pauperum regnum amicos
cónſtituit, amor paupertatis Reges, *quoniam* Matth. 5.
ipſorum eſt regnum cœlorum. Aſſertque
idem *Bernard.* in confirmationem id, quod
Chriſtus Domin. dixit. *Facit vobis amicos* Luc. 16.
de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis,
recipiant vos in æterna tabernacula. Vides,
inquit Bernard. quia magna dignitas ſancta
paupertas ſit, vt non modo ipſa patroci-
nium ſibi non quærat, ſed & ferat indigen-
tibus, quale eſt hoc abſque interuentu cu-
iuſpiam Angelorum, vel hominum ſola di-
uinæ gratiæ confidẽtia accedere per temet-
ipſum ad vultum gratiæ, capeſſere ſummam
rerum, attingere totius magnificentiæ cul-
men.

Hinc eſt quod in lege veteri pauperes
iam vt Dominos voluit tractandos, quibus
ſine

Digitized by Google

ſine vllo labore fructus terræ conceſſit ab alijs ſeminatos, veluti à ſeruis, ſic enim interpretatur *Augu.* illud præceptum Exod. cap. 23. vbi ita habetur. *Sex annis ſeminabis terram tuam, & congregabis fruges eius, anno autem ſeptimo dimittes eam, & requieſcere facies vt comedant pauperes populi tui, & quicquid reliquum fuerit, edant beſtiæ agri.* Quorum verborum ſenſum ſic elicit *Auguſt. q. 89. in Exod.* vt ſex annis ſeminarent, & colligerent filij Iſrael fructus agrorum, ſeptimo vero anno ſeminarent, attamen non colligerent, ſed dimitterent, quidquid fuerat ſeminatum, vt pauperes colligerent, & inde alerentur, tantam enim curam geſſit Deus pauperum, vt eos in labores aliorum voluerit ingredi, & tanquam Dominos abſque ſudore, labore, & cura alimoniam quaſi à clientum, & ſeruorum agris colligere.

D. Auguſt. Exod. 23.

A

B

Eſt in hanc ſententiam notandus locus ille apud *Chryſolog. ſerm.* 14 ad illa verba Pſalm. *Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem.* vbi differentiam ponit inter id quod eſt videre oculis, & intelligere, mente. Subiecta, inq, oculis expoſita in publico nõ eſt intelligere, ſed videre, vis eſt intelligentiæ ſi rimetur viſcera, ſi deprehendat occulta, ſi tecta nudet. Oremus fratres, vt ipſe nobis intelligere intelligenda concedat, qui ſe intelligi in paupere ſic demonſtrat, quod ipſe qui cœlum tegit, ſit nudus in paupere, quod in eſuriente eſuriat ſatietas rerum; quod ſitiat in ſitiente fons fontium, beatus proinde ille cenſendus eſt, qui hoc intelligit, vt ſuper pauperes intelligat, eorum neceſſitatibus occurrendo, eoſque à neceſſitatibus eruendo. Quod argumentum proſequitur *Ambroſ. ſerm. 3. in Pſalm.* 118. vbi inter alia ait. Nihil grauius, quam vt fratres noſtros pauperes ſuperbo oculo deſpiciamus, conformes nobis intolerabili repellamus faſtidio noſtra indignos gratia iudicantes, quia ſunt inopes, cum paupertas facilius ſit Deo, quam theſaurus acceptior. & epiſt. 10. adeo colendos exiſti-

D. Chryſol. Pſal. 40.

C

D

D. Amb.

E

mat pauperes, vt eos paupertatis nomine ſentiat indignos. Sic enim habet. Cum regnum Dei pauperum ſit, quid eſſe locupletius poteſt? Sımılıaque habet ſerm. 10.

Hinc eſt quod apud Deum pauperes propria ſortiuntur nomina, non ſic vero diuites, vt videre eſt in cap. Luc. 16. hiſtoria diuitis epulonis, vbi optime *Caietan.* Apud mũdanos, ait, diuitum nomina ſciuntur, cum de eis verba fiunt, pauperum vero nomina, nec ſciuntur, nec ſi ſciuntur, digna exiſtimantur propria appellatione, ſed ſi de aliquo eorum ſermo accidit, dicitur quidam pauper. Totum oppoſitum eſt ſecundum ordinem ſpiritus, & propterea diues appellatur homo quidam, pauper autem appellatur nominatim Lazarus, quod oſtendit quanti fiat apud Deum paupertas, quam ex nomine nouit, quam in manibus deſcripſit, cum ait. *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare, &c.*

Luc. 16.
Caiet.

Matth. 25.

Hoc idem argumentum proſequitur *Philo lib. de Plantatione Noe. Nazianzen. orat. 20. & 28. Chryſoſt. homil. 48. in Matth.* Vnde iam nobis poteſt conſtare quanta cum ratione Iacobus hoc loco doceat non eſſe contemnendos pauperes, diuitibuſque poſtponendos, quos Chriſtus Dominus tanti fecit, nobiſque ſuſcipiendos ac venerandos reliquit, dicens. *Pauperes ſemper habebitis vobiſcum.* Quæ promiſſio ſimilis videtur alteri qua de ſe dixit. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque in conſummationem ſæculi.* Qui igitur & ſe, & pauperes veluti magnum beneficium reliquit in mundo, quomodo pauperes patietur abijci? & qui pauperes iudicat, hoc eſt, vindicat; aut abſoluit, eorumque iudex, & defenſor eſt, quomodo ipſorum offenſas inultas relinquet? quique eos nobis reliquit honorandos, quomodo non eorum repulſam vindicabit?

Philo.
D. Nazian.
D. Chryſoſt.

Matth. 26.

Matth. vlt.

TEX-

Digitized by Google

TEXTVS.

Nonne iudicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis iudices cogitationum iniquarum?

EXPOSITIO LITERALIS.

ACCEPTORES igitur Perſonarum, & eos
qui diuites pauperibus
præponunt, damnat hoc
loco, ac ſi dicat. Nõ pudet
vos tam peruerſi, corrup- C
tique iudicij? Iudicatis ſiquidem iuxta iniquas cogitationes, quia non reſpicitis exiſtentem, & realem perſonæ bonitatem,
ſed apparentem. Vnde Gloſſa mundus
pauperem abijcit, diuitem colit, fides
Christi æqua docet. Qui igitur ſic iudicant,
corrumpunt iudicandi vim, ſicut ait *Oecum.*
& Brixian. nullam inquiſitionem facientes
vter ſit honorandus, pauperne probus, an
diues improbus. Corrumpunt etiam iudi- D
candi vim, eligentes malas cogitationes, rationique diſſonas, & omittentes eas, quæ
pauperes ſpiritu dictant eſſe amplectendos.

Pſal. 25. Licet ergo iudicare plerumque accipiatur
in bonam partem, pro eo quod eſt ſententiam pro aliquo ferre, vt patet ex Pſal. *Iudi-*
Oſeæ 2. *ca me Domine, quoniam in innocentia mea*
ingreſſus ſum. Et apud Oſeam. *Sponſabo te*
mihi in iuſtitia, & iudicio, id eſt, ſententiam
pro te feram, repellendo diabolum iniuſtũ E
poſſeſſorẽ, qui te inſidijs & malignitate ſeparat: hoc tamen loco in malam partem ſumitur, qui enim fert iudicium contra pauperes, inique profecto iudicat, cum pro eis iu-
Pſal. 72. dicabit Deus, & in eorum fauorem, quod
dixit Dauid: *Iudicabit pauperes populi, &*
humiliabit calumniatorem. iniquæ vero cogitationes hoc loco dicuntur, quæ ſunt cõ-
Iob. 35. tra rationem, ſicut æqua cogitatio dicitur,
quæ eſt iuxta dictamen rationis. *Nunquid*
A *æqua tibi videtur tua cogitatio?* vbi Vatabl.
An hoc iuſtum eſſe putas, quod iudicaſti?

Complutenſis vero lectio hoc loco habet. *Nonne dijudicati eſtis in vobiſmetipſis?* Quaſi velit Apoſtolus qui immerito, &
contra rationem præponitis diuites iniquos
pauperibus probis, nonne iudicati eſtis ab
interna conſcientia, & ab eadem damnati
tanquam impij Iudices, qui poſtpoſitis rectis cogitationibus iniquas elegiſtis; Quem
B ſenſum amplectuntur aliqui ex recentioribus, qui ſic exponunt. Nonne vos coarguit
& ſurdo verbere flagellat propria conſciẽtia, quod plus moueant vos externæ veſtimentorum pompæ quã virtutes? Vnde *Baſil. homil.* 21. quæ eſt in aliquot ſcripturæ lo- D. Baſil.
cos. Si iudicaueris ne inæqualia videas diuitem ſublimem, pauperem humilem, &c.
quæ proſequitur in hanc ſent.

§ I.

Contra eos qui iudicant ſecundum viſionem oculorum, & externam apparentiam.

FAcit hic locus contra eos qui ſecundum
externam faciem de rebus iudicant, qui
fere ſemper decipiuntur imitantes Phariſæ-
D um contra Dominum, & Mariam inique iu-
dicantem, & primam etiam mulierem, quæ Luc. 7.
vidit pomum quod eſſet pulchrum, & ad Geneſ. 3.
veſcendum ſuaue, poterat quidem iudicare
oculis eſſe pulchrum, non tamen de illius
ſuauitate potuit recte iudicare, ideoque de
ea ſecundum viſionem oculorum iudicante ſic ait *Ambroſ. lib. de Paradiſo cap.* 13. In-
firma author iudicij, quæ de eo quod non- D. Amb.
dum guſtauerit, iudicabat, & ideo nõ facile,
E niſi ſiquid diligentius pertractauerimus,
quod interiori probauerimus affectu, videtur, & opus aliquod eſſe ſumendum.

Imitantur inſuper iſtiuſmodi homines Ioſue 9.
Ioſue, & Principes Iſrael, qui ſecundum veſtes, & calceamenta Gabaonitarum eoſdem
iudicantes, nec os Domini interrogantes,
ab eiſdem decepti ſunt. Vnde Chriſtus Do-
minus dixit: *Nolite iudicare ſecundum fa-* Ioan. 7.
ciem. Super quæ verba ſic ait *Chriſoſt. ho-*
mil. 48. in Ioan. Hoc non illius ſæculi ho- D. Chryſ.
minibus

Digitized by Google

A minibus tantum dictum eſt, ſed & nobis, nullus ſit nobis reſpectus. An pauper quis ſit, an diues, rẽ ipſam inueſtigemus: Eleganter autem ibi *Auguſt. tract.30 in Ioan. Tom. 9.* ait. Hoc quod Dominus notauit hoc loco euadere in hoc ſæculo magni laboris eſt, non perſonaliter iudicare admonuit quidem Dominus Iudæos, admonuit & nos. Et Dauid contra ſic iudicantes ait: *Vſquequo iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum ſumitis.* Vbi Agellius ita habet: B Dignitatem, potentiam, opes etiam ſi cum ſcelere coniuncta ſint magni penditis, iuſtitiam, innocentiamque, ſi his ornamentis careat, contemnitis. Facit etiam id quod notauit *Hieronym. lib.2. in Iſai.* vbi ait Cauendum eſt, ne iuſtitiam iuſti pro inopia deſpiciamus, quod & in epiſtola Iacobi præcipitur, ne honorantes impios diuites, & deſpicientes ſanctos Pauperes, fiamus iudices iniquitatis.

D.Aug. — Pſal.81. — D.Hier.

Nec minus rem conficit *Epictet. in Enchirid. c.59.* qui contra iniquos iudices ſic ibi argumentatur. Hi ſermones non congruunt. Ego ſũ ditior te, ego igitur melior ſum. Ego ſapientior te, igitur melior te. Hi autem magis congruunt. Ego te ditior ſum, mea igitur poſſeſsio, quam tua melior eſt. Ego te ſapiẽtior, mea igitur oratio quam tua melior. Tu vero neque poſſeſsio es, neque oratio. Conqueritur etiam *Ambroſ. de* hoc iniquo iudicio *2. offic. cap. 1.* vbi inter alia ita habet. D Hoc malum iam dudum humanis influxit mentibus, vt pecunia honori ſit, & animi hominum diuitiarum admiratione capiantur, quod ex debilitate iudicij prouenit, cũ ſecundum faciem iudicent, non ſecundum rem.

D.Amb.

Adeo autem hoc iniquum iudicium auerſatus eſt Moyſes, ſicut *Origen. & Philo* notarunt *libr. de Gygantib.* vt laudatas elegantesque artes, picturam, ſcilicet, atque ſtatuariam è ſua Repub. reiecerit, E quod veritatẽ, inquit, mendacijs vitient illudentes per oculos animabus facilibus & credulis: Oſtendunt namque nobis armatum militem, leonem aduncis, & acutis vnguibus hominem diſrumpentem, cum tamẽ neq; miles, neque leo adſit, ſed inanimes imagines, quæ iudicantem ſecundum viſum fallere poſſunt. Cui defectui volens occurrere Chriſtus Dom. dixit, vt eſſemus ad inſtar ſerpentium, ne ſcilicet facilè deciperemur. Quæ verba ſic expoſuit *Ber. epiſt.327. Nec nouum,* inquit nec *mirum eſt humanum animum poſſe fallere, vel falli, cauendum eſt hoc, & illud, quia vtrobique periculum, ad vtrumque cautelam nobis appoſuit magni conſilij Angelus quando dixit. Eſtote prudẽtes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ, vt nec prudentia decipi, nec ſimplicitas decipere poſſit.* Hæc Bern. Alij igitur ſimus columbæ ne eis noceamus, nobis vero ſimus ſerpentes, vt prudentia iniquas diſcernamus cogitationes, ne ab eiſdem penitus obruamur. Veræ namque cogitationes, & rationi conformes ſunt, quæ præcipuum locum debent obtinere, imo & in nobis ipſæ debent ferre ſententiam. Ideoque Brixian. & Caietan hoc loco legunt. *Et nõ diiudicati eſtis in vobimetipſis.* Quibus verbis videntur C innuere præcipuũ in nobis iudicem debere eſſe rationem, noſque ipſos iuxta dictamen rationis ſententiam pronunciare.

Deut.16. — D Bern. — Matt.10.

TEXTVS.

Audite fratres mei dilectiſſimi: Nonne Deus elegit Pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & cohæredes Regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe.

Num.4.

EXPOSITIO LITERALIS.

Adhuc eſt in probatione ſuperioris ſententiæ, Pauperes, ſcilicet, non eſſe deſpectui habendos, cum Deus eoſdem honoret, extollat & in Apoſtolos, Euangeliſtas, amicos & fratres elegerit, eoſdemque ampliſſima, & conſtantiſſima,

 fide

A fide ditauerit, eiſdem cœlorum myſteria reuelauerit, abſcondens *ea à ſapientibus & prudentibus*, & denique eos in cõſortes gloriæ, atq; Regni ſui cohæredes adoptauerit: (Matt. 11.) ſic enim *terribilis Dominus in conſilys ſuper filios hominum, ex primis nouiſſimos, & ex nouiſſimis primos facit*, quia vix illius ac cogitationes nõ ſunt vt noſtræ, ideoque Paulus ait. *Videte vocationem veſtram fratres, quoniam non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, vt confundat ſapientes*, (Pſ. 65. Matt. 10. Eſai. 55. 1. Cor. 1.) quod proſequitur *Auguſt 22 de Ciuit c. 5. & ſerm. 59 de verb. Dom. & tract. 7. in Ioann.* (D. Aug.) vbi aduertit, quod licet Chriſtus Dom. laudauerit Natanaelem, ipſum tamen in numerum Apoſtolorum non aſciuit. (Ioan. 1.) Intelligere, inquit, debemus ipſum Natanaelem eruditum & peritum legis fuiſſe. Et quia eruditus & peritus legis erat, nõ eſt electus ad Apoſtolatum. Volebat autem Dominus eligere idiotas vnde confunderet mundum. Et *Cyrillus Alexand. ait.* (D. Cyril.) Studioſiſſimum ſcripturarum virum diligentiſſimumque cognouerat Chriſtus Dominus. Sic etiam & olim in Patriarchas & duces Paſtores elegit, vt conſtat *Gen. 41. Exod. 3* in Reges & Imperatores, Agazones & ruſticanos cooptauit, vt conſtat *1. Reg. 9. & 10. & 3. Reg. 19.*

(D. Aug.) Quid autem ſit eligere diuites in fide, expoſuit *Aug. lib. 1. de Prædeſti. Sanct. c. 17.* vbi ait Idem eſſe eligere diuites in fide, quod facere diuites & hæredes: quæ expoſitio maxime placet ijs Theologis, qui ex hoc loco colligere volunt electionem ad gloriam fuiſſe ex meritis præuiſis.

Hanc tamen Auguſtini expoſitionem pro ſe etiam adducunt ij, qui volunt electionem prædeſtinatorum anteceſſiſſe præuiſionem meritorum, dicuntque hæc verba Iacobi ex mente Auguſtini ita eſſe intelligenda. *Elegit pauperes diuites in fide*, hoc eſt, elegit pauperes, ſcilicet, antequam quicquam boni vel mali egiſſent, vt eos faceret diuites ex ſua electione, & pietate.

Dicit deinde eos elegiſſe, vt cohæredes faceret Regni. Loquitur autem Apoſtol. de Beatitudine, quæ nomine hæreditatis intelligitur, & filiatione adoptiua ad nos pertinet: & cohæreditas intelligi debet reſpectu Chriſti Domini, qui cum ſit Filius Dei, naturalis eſt hæres Dei, & nos cũ ipſo cohæredes, qui etiam filij ſumus non natura, ſed adoptionis gratia, Chriſtumque Dom fratrem habemus, & confratres eius ſumus, tales enim nos vocare dignatus eſt, dicens: *Vade ad fratres meos, & dic eis. Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum*, & non eſt confuſus multos habere fratres, & cohæredes. (Ioan. 20. Hebr. 2.)

B Vocamur ergo cohæredes Chriſti pro nobis mortui, quatenus hoc ipſe meruit, vt quam habebat naturalem gloriam, nos acquireremus, vt hæreditariam. i. morte eius comparatam, qui etiam per eandem mortem nos comparauit *in hæreditatem*, & poſſeſſionem. (Pſal. 2.) Vnde patet connexio verborum Apoſtoli. Elegit pauperes diuites fieri, in fide, ſcilicet, & gratia, cui vt fructus ſemini reſpondet gloria, quæ eſt hæreditas.

C Illud ſcio in hac hæreditate difficile. Cùr poſſit dici hæreditas à nobis poſſeſſa, cum pater nullatenus deceſſerit; Quod ſoluit D. *Thom in c. 8. ad Rom. lect. 3.* (D. Th.) dicendo non debere Patri conuenire illam conditionem, vt decedat, quoniam hoc conuenit ijs tantũ bonis, quæ à pluribus ſimul haberi non poſſunt. Vel ſecundò ſoluitur difficultas dicendo quod acceſſerit mors ipſius Dei, non quidem ſecundum propriam naturam, quia ipſe non moritur, ſed ſecundum communicationem idiomatum, (D) vt quia Chriſtus idẽ eſt homo, atque Deus, dicatur Deus mortuus quia homo, & *Vbi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatori*. (Heb. 9.) Verum, vt ſic qui Deo frueretur tanquam hæreditate non rectè intelligeretur Deo frui, vt mortuus denominatur Deus, & hæc denominatio ſupponit pro filio Dei. Vnde in hæreditatis nomine illud ſolum ſpectandũ eſt, quod (E) perfectionem importat, nempe omnia bona Patris noſtri Dei poſſidere ſecluſa imperfectione, vt mors ſcilicet Patris interueniat, ſicut optime notauit *Caietan.* Dicitur tandem regnum repromiſſum, ait D. Tho. quia Deus promiſit per Prophetas, & repromiſit per Apoſtolos, inſuperque dicit repromiſſũ regnũ diligentibus ſe, quia dilectiò ſola diuidit inter filios Regni & perditionis.

§ I.

§ I.

Proponuntur rationes, cur Deus pauperes elegerit, vt eis bona gratiæ communicaret.

PRIMA.

Vt oſtenderet omnipotentiam ſuam.

POſtulat hic locus, vt aliquas congruentias aſſignemus, ſiquidem rationes nequimus proponere, cur Deus pauperes, & *ſtulta mundi* ad fundandam Eccleſiam ſuam elegerit. (1. Cor. 1.) Primaque ſeſe offert petita ex eo quod notauit *D. Thomas 1. p. quæſt.* 45. *&* *1. cont. gent. cap.* 44. (D. Th.) eo, ſcilicet eſſe maiorem virtutem alicuius agentis, quo de minori potentia materiæ formam aliquam extraxerit, cumque ad docendas gentes, prædicandum Euangelium, & oſtendendas diuitias bonitatis Dei nullum ineptius appareat medium quàm ipſi pauperes, & abiecti homines, ideo ad oſtenſionem infinitæ virtutis tales ad hoc munus aſſumpſit, & elegit Deus, quod notauit *Theod. q.* 11. *in Exod.* (Theod.) vbi quærit, cur cum Dom. Moyſis miniſterio ſit vſus, eum exilis vocis, & tardioris linguæ fecerit, & reſpondet, quoniam iſtud potentiam diuinam magis illuſtrabat, quemadmodum enim piſcatores, publicanos, & cerdones veritatis prædicatores, & doct. pietatis creauit, ſic per vocem infirmam, & linguam tardam confudit ſapientes Ægypti. Eſt etiam in hanc ſentent. locus apud *Aug. tom.* 10. *ſerm.* 1. *de Cruce & Latron.* (D. Aug.) vbi quærit, Cur Chriſtus Dom. ſecum detulerit in cœlum latronem cum eo ob propria ſcelera crucifixum, quod videbatur dedecere immaculatam illam ciuitatem, vbi nihil *immundum, & coinquinatum intrat?* (Apoc. 21.) Hoc fecit, inquit Auguſt. ſacratiſſimam ingrediens patriam, non conculcans paradiſum iſtius pietatis opere, ſed honorans, neque confundens latronis introitu, ſed illuſtrans; honor namque paradiſi eſt talem Dominum

A habere, qui etiam latronem dignum facere poſſet paradiſi deliciarum. Similiaque habet *tractat.* 7. *in Ioan.* & nos poſtea plura dicemus. Vt igitur Deus diuitias bonitatis ſuæ oſtenderet, pauperes elegit. Quod etiam notauit *Philo libr. de Victimis*, cum ponderat, cur Deus ſuſceperit defendendos pupillos, & viduas. Quibus habet ſimilia lib. de creatione principis, & *Plato in Manon.* Videnduſque omnino *Tertull. lib. ad vxorem.* (Tertull.) B

SECVNDA.

Vt pauperes ſe cognoſcendo diuinam bonitatem recognoſcerent.

SEcunda congruentia eligendi pauperes ea eſſe videtur, quia cum eos elegerit, vt C diuites in fide, & Principes ſuæ Eccleſ. conſtitueret, noluit, vt aliquid ſibi in tali electione attribuerêt, ſed totum in diuinam bonitatem refunderent, ſi ſcilicet, meminiſſent vnde fuerint aſſumpti. quod argumentum proſequitur. *Auguſt.* 22. *de Ciuit. Dei cap.* 5. *& ſer.* 59. *de Verb. Dom.* (D. Aug.) vbi ait. Noluit eligere ſenatores, ſed piſcatores, ſciebat enim ſi eligeret ſenatorem, diceret ſenator: dignitas mea electa eſt, ſi Philoſo-D phum? diceret: eloquentia mea electa eſt. dicit autem Chriſtus: Veni tu pauper, ſequere me: Tu nihil habes, nihil noſti, ſequere me. In quam ſentent. notauit *Theodoret. q.* 16. *in Exod.* (Theod. Exod. 4.) Vocaſſe Deum Moyſem de rubo vt eum populi Iſraelitici liberatorem conſtitueret, inſimul & legatum ad Pharaonem in cuius conſpectu admiranda prodigia erat patraturus ad manus, virgæque protenſionem, dixiſſeque illi: *Mitte* E *manum tuam in ſinum tuum, quam cum miſiſſet in ſinum, protulit leproſam inſtar niuis.* Ait ergo Theodoret. legiſlatoris manum infecit lepra, & quæ admiranda illa perpetrarat, cum prius fuiſſet leproſa ſignis diuinis inſeruiuit, & elementa mutauit. Quæ res Moyſem etiam admonuit non ſuperbire debere, ſed agnoſcere naturâ cum recordatione dexteræ prius infectæ vt. ſ. totum poſtea diuinitus ſibi conceſſum agnoſceret, neque alicui elationi tribueret locum.

 In

Digitized by Google

Eccl. 2. In quam ſentent. videtur dixiſſe Salomõ. *Oculi ſapientis in Capite eius:* quæ verba ſic intelligit Caietan. vt ſignificent, quod ſapiẽtis oculi videant proprium caput reflexe tãquam in ſpeculo, eo quod primum noſcat ſeipſũ, quod magis adhuc innoteſcet ſi aduertamus nomine capitis, in ſacra Scriptura rei principium, primaque primordia multoties intelligi, patet ex eo loco

Pſal. 39. *Pſ. in capite libri ſcriptum eſt de me.* initio ſtatim libri, vt explicat ibi Titelman. & alij, ſic & illud

Cap. 6. Amos. *Quapropter nunc migrabunt in capite tranſmigrantium.* Quod ibi expoſuit

D. Hier. *Hierony.* in hunc modum Qui primi ſunt

Gen. 2. diuitijs, primi captiuitatis iugum ſuſtinebũt.

Exod. 27. ſic & fons Paradiſi diuidebatur in quatuor

36. & capita. i. in quatuor fluuiorum initia. Sic &

2. Reg. 7. columnarum capita dicuntur, ſummitates earum. Oculi igitur ſapientis iuxta hunc ſenſum in capite eius ſunt, quia initia propria contemplatur & vnde inceperit & creuerit, intuetur, quo diuina beneficia ſuperaddita melius recognoſcat, & quod in ſe agnoſcit bonum Deo attribuat.

Ne autem id faceret recens creatus Epiſcopus ex iudaiſmo pertimeſcẽs Paulus prohibet eligi *Neophitum. Ne elatus*, inquit, *in*

1. Tim. 3. *ſuperbiam incidat & in iudicium diaboli.* Quod iudicium inquit *D. Hierony. li. in Iſai.*

D. Hier. nullum eſt aliud niſi ſuperbia, & ita ſenſus verborum eſt. Non eligatur recens, ſeu paruulus in fide, ne idem illi cõtingat quod diabolo, qui oblitus ſe ex nihilo parum ante fuiſſe productum nobilem, ſapientem, & gratia ornatum, cum id totum Deo deberet

Iſai. 14. referre, eidem voluit coæquari, ſimilemque altiſſimo ad aquilonẽ ſedere: ſolent enim inſipientes cũ ſubito euehuntur oculos non in capite habere, id eſt, in principio, ſed potius in pedibus, vt cæteros deſpiciendo cõculcent, & quo aſcendere poſſint conſpiciant. Vnde *Bern. ad Eugen. 2. de Conſiderat.*

D. Bern. ſic ait. Quam opportune cum eo qui es etiam quod ãte eras cõſideras, & adhuc quod eras, & nõ minus hoc es quam quod factus es poſt, forte, & magis denique illud natus es, mutatus hoc, non in hoc mutatus, nõ reiectum illud, ſed iſtud adiectũ, quod quidẽ factus non natus es. Quid tibi horũ videtur ad te principalius pertinere quod factus, an quod natus? Nõne quod natus? Salubris copula, vt cogitans te ſummum Põtificem, attendas pariter viliſſimum cinerem non fuiſſe, ſed eſſe.

Et hæc fortaſſis fuit ratio, cur ſemel atque iterum Chriſtus Dom. dum de ſuprema ſuæ Eccleſiæ dignitate cum Petro loquitur, Matt. 17.
parentis ipſius Petri meminit, quo magis cõmendaret Petro. Vnde à Chriſto Dom. ad Ioan. 15.
dignitatem tantam fuerit promotus, ne poſtea ſui obliuiſceretur, & in iudicium diaboli incideret. Videnſque Dauid, quam vtilis huiuſcemodi recordatio eſſet ad cauendam ſuperbiam, & humilitatem ſeruandam, 1. Pa. 17.
dicebat. *Quis ego ſum Domine Deus, & quæ domus mea, vt praſtares mihi talia? ſed & hoc parum viſum eſt. &c.*

Quæ verba ponderans *D. Chryſoſt. hom de ijſdem* tom 1. ſic ait. Nõ erubuit quod erat; D. Chryſ.
vt eſſet quod non erat, inde cunctæ potentiæ aſcendunt, id eſt, totum poſſe, &c. quæ proſequitur in hanc ſentent.

Sic ſimiliter recordatus Iacob prioris paupertatis, poſteriores diuitias tali memoria ſeruandas rectè putauit, dum dixit. *In baculo meo tranſiui Iordanem iſtum, & nunc* Geneſ. 32.
cum duabus turmis egredior, erue me de manu fratris mei Eſau, quia valde eũ timeo. Sic itidem & Amos initio ſuæ prophetiæ vilẽ, & abiectum paſtorem ſe fatetur, dum ait: *Verba Amos qui fuit in paſtoralibus Thecue.* vt ſimili recordatione ſe gratum Deo profiteretur, & Prophetiæ donum per humilitatem cuſtodiret, ideoque Laudicenſis Epiſcopus acriter à Deo reprehenditur, quia propriæ vilitatis oblitus de diuitijs ſpiritualibus gloriabatur. *Dicis quia diues ſum, &* Amos c. 1.
locupletatus, & nullius egeo, & neſcis quia Apoc. 3.
tu es miſer, & miſerabilis.

Ipſe igitur Deus qui talem recognitionẽ propriæ vilitatis in ſuis exigit, ideo pauperes elegit diuites in fide fieri, vt, ſcilicet, diuitias à Deo acceptas cognoſcerẽt, promdeq; ſuper paupertatẽ cognitã clariores redderẽtur, & ne poſtea ſpectaculũ mundo facti à ſe oculos auertẽtes excordati ſuperbirent, & ſuperbientes præ inani gloria auolarent. Qua de re *Bernard. ſerm. 31.* ex paruulis eleganter exponit illud Pauli: *Spectaculũ facti ſumus mũdo & Angelis, & homi-* D. Bern.
nibus, dicens: Si ita oculi omnium in nos, noſtri quo abierunt? Aut quare ſoli ipſi receſſe-

ceſſerunt à nobis? A dextris ſiquidem, & A à ſiniſtris tanto ſtudio circũſpecti, ſoli diſſimulamus inſpicere vitam noſtram, ſoli noſmetipſos negligimus intueri, Multi namque ſi ſeipſos intuerentur, & quales à Deo fuerint electi meminiſſent, non tã ſibi placerent, quam Deo; nec ſui obliti Deo omnino diſplicerent.

TERTIA. B

Quia paupertas propinquior, & vicinior cœlo eſt.

CVm nihil in terra melius, nihilq; cœlo vicinius paupertate potuerit reperiri, proinde Deus pauperes elegit ad diuitias gratiæ eis communicandas, cohæredeſque regni cœlorum ipſos faciendos: quam paupertatis excellentiam notauit *Greg. epiſt.* 5. (D.Greg.) C Nihil, inquit, in hoc mundo appetens, nihil pertimeſcens, videbar mihi in quodam vertice ſtare, ita vt in me pene impletum crederem, quod pollicenti Domino ex Iſaia (Cap.58.) didiciſſem. *Suſtollam te ſuper altitudines terræ.* Super enim altitudinẽ terræ ſuſtollitur, qui & ipſe quæ alta, & glorioſa præſentis videntur ſæculi per mentis deſpectum calcat. Illud autem mihi oſtendit modus loquendi Gregorij. quod ſicut is, qui aliquid D pedibus calcat, ita illi ſuperponitur, vt ſuperior inde euadat, ſic is qui diuitias, & optima quæque terræ calcat eiſdẽ pro calceamentis vtitur quibus ſuperior & eminẽtior redditur, ſicut dixit *Ambr. de obitu Valētiniani*, (D Amb. Cant.7.) & per cõſequẽs vicinior cœlo apparet, eiq; poteſt merito cõpetere illud. *Quã pulcri greſſus tui in calceamentis filia Principis.* Vnde *Gregor. Nyſſen. lib. de Beatitudinib. c.* 1. (D.Greg. Nyſſ.) ſi ad ſuprema nos accedere oportet ab ijs quæ deorſum trahunt inopes ſimus, vt E in ſupernis verſemur, & *D. Hieron. in epiſt. ad Exuperium.* (D.Hier.) Proijce ſarcinam ſæculi, nec quæras diuitias, nudus & leuis ad cœlũ euola, ne alas virtutũ tuarum auri deprimant pondera. Et *Bern. ſerm.* 4. *de Aduentu* (D.Bern.) notauit quam celeriter pauper euolet ad cœlum quãque proximus eidẽ ſit, vel etiam dum in terra commoratur. ad Illud namque Pſalm. *Penna columbæ deargentatæ.* (Pſa.67.) ſic habet. Magna quædam penna eſt paupertatis, qua tam cito volatur in regnum cœlorum, nam in alijs virtutibus quæ ſequuntur, promiſſio futuro tempore iudicatur, paupertati non tam promittitur quàm datur.

Hinc eſt quod notauit *Ambroſ. lib.* 2. *de Iacob. & vit. beat. c.* 9. (D.Amb.) Patriarcham Iacobum moribundum pedes ſuos ad lectum collegiſſe & ſic animã efflaſſe, quaſi ſe præſentibus rebus ſubducens. Probat inſuper præſens inſtitutum id quod *Philo* notauit *lib. de Plantatione Noe.* (Philo.) dicens, quis poteſt dicere. Ipſe mihi ſolus eſt Deus, niſi qui nullam iſtarum inferiorum rerũ amplectitur? proinde Pauperes elegit ſibi Deus quibus ſe cõmunicaret, & diuitias gratiæ elargiretur oſtendens inſuper in hac electione magnum pretium paupertatis quod dixit *Bern. ſerm.* 1. *de Vigilia Natiuit.* (D.Bern.) Paupertas, inquit, nõ inueniebatur in cœlis, porro in terris abundabat hæc ſpecies, & neſciebat homo pretium eius, hanc itaque Dei filius concupiſcens deſcendit vt eam eligat ſibi, & nobis quoque ſua æſtimatione faciat pretioſam.

QVARTA.

Quia Deus paupertati debitor eſt.

IIs igitur qui ſe omnibus præſentis ſæculi rebus abdicarunt, debita quidẽ eſt Dei participatio, & electio, quod notauit *Ambroſ. ſerm.* 51. *de Iuda proditore*, (D.Amb. Matth.27.) cum affert rationem, cur Chriſtus Dominus voluerit pretio venditionis ſuæ emi agrum in pauperum ſepulturã, quaſi etiam ipſis pauperũ corporibus Deus debitor cenſeretur. Illius, inquit, figuli qui hominem blaſmauit ager Chriſti ſãguine emptus eſt peregrinis, qui erãt ſine domò, ſine patria, & toto orbe exules iactabantur, requies Chriſti ſanguine proderetur, vt quibus non eſt in mundo poſſeſſio, ijs in Chriſto ſit ſepultura, iſtos autem peregrinos quos eſſe dicimus, niſi deuotiſſimos Chriſtianos qui renunciantes ſæculo, & nihil poſſidentes in mundo in Chriſti ſanguine requieſcunt? Chriſtianus enim qui mundum non poſſidet,

Digitized by Google

A dum non poſſidet, hic totum poſſidet Sal-
uatorem, qui ſe à carnalibus vitijs tanquam
peregrinum, & alienum cuſtodierit, is
Chriſti requiem mereatur. Hinc eſt quod
Tertull. *Tertull. lib. 4. contra Marcion. cap. 14.* lo-
quens de prædicatione Chriſti, aduertit à
paupertate ſuam exorſum fuiſſe doctrinam.
Matth. 5. Qui à conſolatione pauperum, inquit, &
eſurientium, & flentium exorſus eſt, ſtatim
ſe illum repręſentare geſtiuit, quem demon-
B Iſai. 61. ſtrauerat per Iſaiam c. 61. *Spiritus Domini
ſuper me, propter quod vnxit me, ad euange-
lizandum pauperibus*, quibus ſ. maxime de-
bitor eſt Deus, cum omnia propter ipſum
reliquerint in mundo, quod negotiationem
appellauit *Nazianz.* vt mox dicemus. Vnde
D. Nazian. etiam *Nazianz. in tract. de Beatitud.* Felix
qui Chriſtum fortunis omnibus emit, ſimi-
liaque habet *orat.* 28. *& orat.* 18. vbi ait.
C Hæc negotiatio præſtantiſſima quà breuia
& fragilia bona cũ ſempiterna gloria com-
mutantur. Videnduſq; hac de re eſt *Proſper*
D. Proſ. *lib. 2. di vita Contempl. c. 16. Bern. ſer. 24.*
D. Bern. *in Cant. Hier. epiſt. ad Heliodorum. Gregor.*
D. Hier. *4. Moral. cap. 30. Auguſt. ſerm. vlt. de Di-*
D. Greg. *uerſis*, cum ait. Quid eſt glorioſius homini
D. Aug. quam ſua vendere & Chriſtum emere?
Merito proinde ij, qui mundi bona cõtem-
nentes, præ omnibus diuitijs Deum ſibi
elegerunt, ab eodem eliguntur diuites fieri
D in fide.

QVINTA.

Quia paupertas ſola ea quæ Dei ſunt curat.

PRopterea etiam videtur Deus pauperes
elegiſſe ad fundandam Eccleſiam, ad
E annunciandum Euangelium, & vt eis com-
municaret diuitias fidei, quia ſicut hoc lo-
Oecum. co optime aduertit *Oecumen.* cum non di-
ſtrahantur circa res mundi, vbi, acceſſerint
ad fidem magis ſtrenui redduntur, ac operi
magis inſiſtentes: Liberum vero animum
ad exequendum viri Euangelici munus pro-
D. Chryſ. bat optime *Chryſoſt.* eſſe neceſſarium *lib. 2.
aduerſ. vituper. vit. Monaſt.* in hunc mo-
dum. Vnde enim, vel ex qua cauſa ei nocce-
re poteſt aliquis? pecunias ille non habet,

A vt damnum metuat, patriam non habet, vt
exilium ſibi aliquis intentet, gloriam non
metuit, vt dedecus timeat, vnum reliquum
eſt mors, ſed eam qui intulerit, non modo
non lædet, aut aliquo afficiet mœrore, ve-
rum ſumma illi conferet emolumenta, &
ita liber, & expeditus eſt animus, vt Deo
in omnibus obſequatur, & vt nunquam à
charitate Dei cum Paulo poſſit ſeparari. Rom. 8.

Hanc etiam aptitudinem ad Dei obſe-
B quium in pauperibus ſignificatam intelligo
in eo quod Moyſes agens de profectione
populi Iſraelitici ex Ægypto ad Pharaonem,
dixit. *Cuncti greges pergent nobiſcum, non* Exod. 10.
remanebit ex eis vngula, ne ſcilicet aliquid
de rebus ſæculi apprehẽdere illa poſſet, aut
inde detineri, ad quod vel minima vngula
ſufficit. Namque ſicut notauit *Ephr. de lingua* D. Ephraim.
malo aliſq; vitijs. Cõtingit vt auis in laqueũ
C incidẽs minima capiatur vnguicula, alarum
vires franguntur, ac debilitantur ob vnguem
vilem, & cũ totum corpus ſit extra laqueũ,
totum tamen retinetur. Cui cõſonat id quod
dixit *Bern.* ſuper illud. *Beatus homo qui in-* D. Bern.
uenit ſapientiam. non æſtimemus pretium,
ſed impedimentum conſideremus. Anima
igitur quę nihil omnino reliquit in Ægypto,
Dei Eccleſiæ aptiſſima eſt, Deoque poteſt
dignum offerre ſacrificium libera ab erga-
ſtulis, quæ ipſam poſſent irretire, & in ſo-
D litudine Dei quietem impedire. Vnde *Greg.* D. Greg.
18. *Moral. cap.* 25. quid quietius quam
nihil huius ſæculi appetere, aut habere? & D. Bern.
Bernar. ſuper: Ecce nos reliquimus omnia.
Hæc fugiendarum, inquit, cauſa diuitiarum
præcipua eſt, quod aut vix, aut nunquam
ſine amore valeant poſſideri, limoſa ſiqui-
dem & glutinoſa nimis nõ modo exterior,
verum etiam interior ſubſtantia noſtra vi-
detur, & facile cor humanum omnibus quæ
E frequentat adhæret. Quo ergo diuino ope-
ri eſſent inſiſtentes, Dei miniſtros à rebus
mundanis abſtractiores elegit.

Oſtẽdit autem quam ineptus ſit rebus cę-
leſtibus tractandis & aſſequendis locus op-
timus in lib. Num. vbi duæ Tribus Ruben Num. 32.
ſcilicet & Gad, ac dimidia Tribus Manaſſes
Moyſem precantur vt eis facultatem tribuat
in ea regione ante ingreſſum promiſſę terrę
remanendi. Quid ergo homines poſt tot la-
bores perpeſſos, tot vitæ annos tranſactos,

ab

Digitized by Google

ab ingreſſu fælicißimæ terræ à Deo electæ, A
& promiſſæ potuit in limine ipſius retardare? audiamus. *Habemus*, inquiunt, *iumenta*
& pecora multa, nos ſerui tui, ne nos facias
tranſire Iordanem, ecce citra Iordanem terra regionis vberrima eſt, ad paſtum animalium, &c. Vides eos nihil potius ſibi, multum pecoribus deferentes, niſi forte nomine
brutorum veniunt intelligendi, vſque adeo
enim ſimilium hominum animus conſueuit
bruteſcere, vt ſolo paſtui intentus cæleſtia, B
nec curet, nec appetat inſtar illius diuitis,
qui animam ad cibum, & potum inuitabat
Luc. 12. *anima mea, comede, & bibe* quaſi ſpiritus
poſſit bonis ſenſibilibus, & corporeis veſci,
D. Greg. & alij. Ideo D. Greg. 23. *Moral. c.* 10. De his
hominibus, ait, qui iumenta multa poſſident
Iordanem tráſire refugiunt, quia quos multa mundi impedimenta occupant, habitationem cœleſtis patriæ non requirunt. Nec
Sanctorum ſortem expectant dicente Paulo
1. Cor. 5. *Animalis homo nõ percipit quæ Dei ſunt*. Hoc
itaque ſolet contingere ijs, qui congregandis
fortunæ bonis, iiſque ſeruandis omnimode
ſunt intenti, vt illis regio, & bona cæleſtia
in poſterum poſſidenda minime veniant in
mẽtem, ſed infima hæc bona diligentes illis
perpetuo curent adhærere. Vnde Philo lib.
de Opificio Mũdi, aduertit Deum poſt creata omnia hominem tandem produxiſſe paratis omnibus quæ illi, ad vitam neceſſaria
erant. Mox, inquit, vt natus eſt homo, paratum inuenit quidquid ad vitam opus erat,
vt futura diſceret. Noluit enim, Deus quem
ad ſui contemplationem condiderat, in neceſſarijs conquirendis diuagari, & à Dei
obſequio diuelli.

Exod. 25. Hoc ipſum adumbratum videtur Exod.
25. in Cherubinis quos Deus in Propitiatorio iuſſit apponi vt expanſis alis operirẽt
Oraculum, qui reſpiciebant ſe mutuo verſis
vultibus in propitiatorium, mirum vtique
quod non Seraphinos nobiliores ſiquidem
ſpiritus, iuſſerit Dominus apponi, ſed Cherubinos plenos vtique ſcientiæ ſicut decet
Euãgelicos viros: ſed illud mirabilius quod
Salomon fecit in domo Sancti Sanctorum,
2. Paral. 3. duos alios Cherubinos, qui extẽſas habebant alas, facieſque eorum erant verſæ ad
exteriorem domum, Illi etenim Cherubini
quos Deus elegit ad docendam fidem Euangelij & Dei notitiam evulgandam verſos
vultus habebant in Propitiatorium, ſolumque Chriſtum & ipſius honorem & cultum
reſpiciebant, Pauperes ſiquidem erant, & vt
tales à Deo electi vt diuites eſſent in fide,
nihilque terreſtre inquirebant vel admittebant. At vero labentibus annis, decurſuque
temporis alij Cherubini in domo Sancti
Sanctorum viſi ſunt, qui facies cõuerſas habent in exteriorem domum, id ſiquidem
tantummodo intuentur quod eis vtile quæſtuoſumue per fores Eccleſiæ ingredi poteſt, vel ſi exterius euocentur à Regibus &
principibus & proprium tantum modo
commodum curant.

Qui vero Pauperes, elegit quia ſuæ Eccleſiæ aptos miniſtros inuenit, tanquam reprobos ab Eccleſia ſua reijcit auaros, ac diuites & contra eos zelo & flagellis armatur.
Vnde D. *Aug. lib.* 1. *Retract. c.* 13. retractat D. Aug.
C & corrigit quod aliquando dixerat, ſcilicet,
Chriſtum Dominum nihil feciſſe vi, ſed omnia ſuadendo, & monendo. Cũ enim hoc
diceret, fatetur nondum ſibi occurriſſe eum
locum Euangelij, quãdo Chriſtus Dominus
fecit flagellum de funiculis, & eiecit à templo omnes ementes, & vẽdentes; quæ vniuerſalis loquutio videtur etiam ipſos Sacer- Ioan. 2.
dotes & Pontifices tangere, quorum auaritia
ea ſacrilega venditio fiebat in templo, ſicut
D docet *Cyrill. lib.* 2. *in Ioan. c.* 27. Extatque in D. Cypri.
hanc ſententiam epiſtola Pij primi Summi
Pontificis aſſerentis Sacerdotes vendentes
fuiſſe eiectos, & ſimilia habet Iulius primus, epiſt. contra orientales Epiſcopos pro
D. Athanaſ. Vnde probabile valde eſt hanc
negotiationẽ fuiſſe Sacerdotum, quam mihi
maxime probat zelus, & ira Chriſti Domini, qui enim pauperes elegit ad Eccleſiam
ſuam, Sacerdotes auaros ferre non poſſet.
E Vnde ab eorum reprehenſione exorſus eſt
ſuam prædicationẽ, & ferme moriens illud
ipſum vitium reprehẽdit, alius eſt enim ingreſſus in tẽplo, cuius meminit Ioannes, ab
eo quem refert Matth. In vtroq; autẽ Chri- Ioan. 2.
ſtus Dominus armatus eſt contra auaritiam, Matth. 21.
& in primo ingreſſu impudentes eos oſtendit, in ſecundo autem latrones dixit, qua de
re videndus eſt *Bernar.* 1. *de Conſiderat.* vbi
multa de hac re habet. *Et ſerm* 7. *de donis* D. Bern.
Spiritus S. & ſerm. 10. *ſuper Cant.*

SEXTA.

Digitized by Google

SEXTA.

Paupertas capacior ad accipiendas diuitias gratiæ.

EA inſuper videtur congruentia in hac pauperum electione, quia, ſcilicet, cum eoſdem vellet Deus diuites reddere opulentiſſimis fidei diuitijs, non inuenit capaciores animos ad eaſdem accipiendas quam pauperum, qui omnia mundi bona contempſerunt ad ſupernaturalia tantummodo anhelantes, quod videtur dixiſſe *Chryſoſt. homil. 2. ad Pop.* in omnibus, inquit, philoſophemur, & nihil nobis inopia lædere poterit, quin chariores reddet, & omnibus diuitibus copioſiores, quid enim, dic mihi, Helia pauperius, ſed propterea omnes diuites vincebat, quoniam pauper hic erat, ipſam vero paupertatem ex mentis opulentia elegit, quoniam enim omnem pecuniarum copiam animi ſui magnitudine eſſe putauit inferiorem, nec philoſophia ſua dignam, ideo tantam pauperiem amplexatus eſt, maximas tamen diuitias diſcipulo reliquit, ſicut recte ponderat *Ambr. epiſt.* 10. quæ pro hac re videnda eſt. D.Chryſ. D.Amb.

Hoc etiam notauit Anſelm. explicans ea verba Pauli: *Nihil habentes, & omnia poſſidentes*, vbi ſic ait. Eſtote tanquam nihil habentes, id eſt, mentis deſpectu cuncta quæ habetis pro nihilo ducentes, & tali cogitatione ſitis omnia veſtra poſſidentes, quia tunc mens veſtra per hæc non tenebitur in imis. Videndusque pro hac re erit *Bernar. ſerm. de Natiuit. beatæ Mariæ*. Cum admodum ſubtiliter exponit ea verba Sponſæ. *Sub vmbra illius quem deſideraueram ſedi.* Non ait, inquit Bern. ſum vmbra eius quam deſideraueram, ſed ſub vmbra illius quem deſideraueram ſedi, neque enim ipſius experierat vmbram, ſed ipſum profecto meridiem, lumen plenum de lumine pleno. Quibus verbis illud docet Bernar. eam animam, quæ in ſe thalamum præparauerat diuino Sponſo, nihil de vmbris inanium rerum habuiſſe, imo quo magis omnia terrena conculcabat, aptior & capacior diuino Sponſo fruendi reddebatur, quod etiam dixit *Senec. epiſt.* 8. Nemo alius eſt Deo dignus, niſi qui opes contempſit, & ideo olim Flamini Diali non modo tangere hederam criminoſum erat, verum etiam nominare, quia cum per hederam, tenacitatem, & terreſtrem adhæſionem veteres indicauerint, vt videre eſt apud *Pier. Valer. lib.* 51. Nolebant virum Deo dicatum re, vel cogitatione meſcatum deprehendi, quo melius Deo ſiſteretur, & ipſius communicationem participaret, & hæc fuit ratio, cur Sancti P.P. Chriſtianam paupertatem diuitem appellent, vt videre eſt apud *Nazianz. orat.* 20. vbi de ſancto Baſilio ait: Diuitiæ illi erant nihil habere. Et apud *Leonem ſer. 4. de Quadrageſ.* cum ait: Chriſtiana paupertas diues eſt, quia plus eſt quod habet, quam quod non habet, nec pauet in iſto mundo indigentia laborare, cui donatum in omnium rerum Domino omnia poſſidere, pauperes proinde elegit diuites fieri in fide, quia hi ſolum fidei diuitias capiebant, quia amplum, & liberum animum habent omnia deſpicientem. D. Anſel. D. Bern. Cant. 2. D. Nazian. D. Leo.

§ II.

Virtutes ſunt veræ diuitiæ.

ILlud deinde cum Dionyſ. hoc loco libet annotare, dixiſſe, ſcilicet, Iacobum, Deum elegiſſe pauperes, vt eoſdem diuites in fide redderet, quo intelligeremus ſolas virtutes, quarum fundamentum eſt fides, eſſe veras diuitias, vnde Paulus dicebat Timotheo. *Præcipe diuitibus huius ſeculi non ſublime ſapere, ſed bene agere, & diuites fieri in bonis operibus*, quod argumentum proſequitur *Bern. ſerm. 4. de aduentu*, dicens: Quid vobis cum terrenis diuitijs, & gloria temporali, quæ nec veræ, nec veſtræ ſunt. Veræ ergo diuitiæ non opes, ſed virtutes, quas ſecum conſcientia portat, vt in perpetuum diues fiat. Et *Grego. homil.* 15. *in Euang.* Solæ diuitiæ ſunt quæ nos diuites virtutibus faciunt. Similia habet *Amb. lib. 3. epiſt. 10. ad Simplicianum*. Vere, inquit, diues qui in conſpectu Dei poteſt diues videri, in cuius conſpectu terra exigua, mundus ipſe anguſtus eſt, ſed ſolum illum Deus diuitem nouit, qui ſit diues æternitati, qui non 1. Tim. 6. D. Bern. D.Greg. D.Amb.

non opum, ſed virtutũ fructus recondat. Idem ſere habet *Auguſt.lib.2.de lib.arbit ca. 19.& Clem.Alex.6 Stromat.* Veræ, inquit, diuitiæ eſt abundantia in ijs quæ ſunt ex virtute actionibus, paupertas autem eſt inopia in moderatis actionibus. Et *Chryſoſt. homil.47 ad Pop.* veſtes, & aurum, & argentum hæc quidem ſunt vermium penſa, virtutem autem indutus talem habet veſtem, quam non tantum tinea, verum & mors ipſa lædere nequit, & merito, nõ enim hæ animæ virtutes ex terra originem trahunt, ſed ſunt fructus ſpiritus &c. Videndus etiam *lib.2.cont.Vituper.vit.Monaſt.& homil. 81. in Matth. & homil. 13. in Geneſ. & Euthym.in cap. 12.Lucæ.* Merito ergo Iacobus eos quos Deus elegerat, vt eis communicaret dona gratiæ, & virtutes, diuites futuros dicit, cum virtutes ſint veræ diuitiæ.

D.Aug. *D.Clem.* *D.Chryſ.* *Euthym.*

§ III.

De hæreditate Regni cæleſtis, & de eius promiſsione.

Hæreditatis terrena & cæleſtis diſtinctio.

DIcimur deinde cohæredes regni promiſsi, & hæreditatis gloriæ, quã nullus totaliter, ſinguli pro meritis, atq; prout inter filios alius alio eidem Patri eſt carior, gratiorque, accipiet, ſupereſt tamen & redundat locupletiſſima, differunt namque maxime hæreditates hominum ac Dei, ſicut notauit *Aug. ſer. 13. de verbis Apoſtoli ſer. 119.de Tempore, & in Pſal. 136.& 149.* vbi ait. Relinquit homo filijs ſuis hæreditatem non poſſidet cum filijs, & tamen magnum ſe facit, & gratias ſibi agi deſiderat, quia voluit dare quod non poſſit auferre, moriens enim tolleret ſecũ, puto, quia ſi poſſet nihil hic filijs ſuis dimiſiſſet. Hæredes Dei ſic ſunt, vt ipſe Deus ſit hæreditas noſtra, hæc hæreditas non minuitur copia poſſeſſorũ, non fit anguſtior numeroſitate cohæredũ, ſed tanta eſt multis, quãta, paucis, tanta ſingulis, quanta omnibus, nõ talis te fecit hæredem, cui mortuo ſuccedas, ſed cum quo in æternum viuas. *Et Ambroſ. in Pſal. 118.* Omnes poſſidẽt, nec minuitur hæredi quicquid ab hæredibus vindicatur, manet emolumentum integrum, & eo magis ſin-

D.Aug. *D.Amb.*

A gulis creſcit, quo pluribus fuerit acquiſitũ. Alia conditio eſt hæreditatis humanæ, ſi diuiſa fuerit, emolumẽta minuentur, & hæredis eſt damnum adſcriptio hæredis, indiuiſum regnum Christi eſt, indiuiſa hæreditas, quomodo fieri poterat, vt diuiſa eſſet hæreditas, cum hæreditatis fructus ſit indiuiſus; ſolida ad ſingulos Chriſti dona B perueniunt, omnes habent, & nemo fraudatur.

Et ideo inter hæredes nulla omnino diſſentio, æmulatio, aut inuidia reperietur. Nãq; ſicut notauit *Ber.Epiſt.*103. Quæ nã inuidiæ cauſa poteſt eſſe vbi ſortium magnitudini, conſortium multitudo nihil detrahit? Ideoque ſinguli beati de propria viſione, & hæreditate, & de aliorum bonis itidẽ gaudebunt, vt dicit *Aug. tract.67 in Ioan &* C *Gregor 4. Moral.c.42.* Charitas enim Patriæ omnia bona fecit communia, qua in re dicuntur à Theologis omnes beati æquales: ſed illud omnino notandum, hoc gaudium quod ex natura rei comitatur beatitudinem eſſentialẽ veluti paſsio, daturque iuxta mẽſuram beatitudinis non eſſe in omnibus æquale intenſiue, proindeque beatiorem magis gaudere de ſua beatitudine, quam minus beatum de ſua gaudeat, quia gaudebit ex D qualitate intenſiori, inſuper & beatiorẽ, & qui clarius videt Deum, perfectiuſque hanc hæreditatẽm acquiſiuit, intentius gaudere de beatitudine, & hæreditate alterius, quam ille alter de ſua beatitudine gaudet, propter idem fundamentum, quia ſcilicet, gaudet ex qualitate intenſiori, quæ prærogatiua in ſolis cohæredibus Chriſti poteſt E reperiri, vt ſcilicet, vnus pius gaudeat, ac lætetur de bono, & de gloria alterius, quam ille alter de propria gloria lætetur.

D.Aug. *D.Greg.* *Beatitudo nõ eſt æqualis in omnibus.*

De qualitate autem huius hæreditatis audiendus eſt *Ber. ſer.de triplici genere bonorum.* Quæ eſt, inquit, copia, vbi nihil quod nolis ſit, totũ ſit quod velis; *& ſerm. de nimia fallacia perſentis ſeculi.* In remuneratione torrens eſt voluptatis, & fluminis impetus, flumen plane eſt, ſed quod affluat, non quod fluat, flumen vocatur, non quod tranſeat, vel pertrãſeat, ſed quod abũdet. *Et ſerm.de verb.Apoſt. Nõ eſt regnũ Dei, &c.notat* id quod Dauid dixerat, *Memor*

D.Ber.

Pſal. 70.

ſui Dei, & delectatus ſum, quid faciet, inquit, in præſentia qui in ſola memoria delectatur, & *ſerm. in feſto S. Martini*. Non ſine cauſa, inquit, cœlum dicitur, quia plane eximium quid cælatur in eo, cælatur inquam, ſed non negatur, videre enim nobis datur in terra ipſam cœli exteriorẽ pulchritudinẽ, nõ adire, videmus patriã, ſed à longe ſalutamus, adoramus illas delicias, non guſtamus. Vidẽdus etiã *Chryſ. homil. 14 in epiſt. ad Rom.* vbi poſtquã multa dixit de cœleſti beatitudine ait. Ne quis mihi gehennam hic obijciat, nam omni gehenna grauius eſt ab hac gloria excidere, innumeris ſupplicijs peius eſt ab hac ſorte alienari.

D. Chryſoſt.

Gloria cœleſtis magnitudo. *D. Aug.* *D. Bern.*

Magnitudo vero huius hæreditatis tanta eſt, vt vel vnius diei, fruitio comparari cum paſſione omnium tormentorũ poſſit, quod etiam dixit *Auguſt. ſerm. 2. de omnibus Sanctis, & Ber. ſer. 1. de iiſdem.* Videndus item idem *Aug. 3. de liber. arbitr. ad fin.* Tanta iucunditas lucis æternæ, inquit, vt etiã ſi non liceat amplius in ea manere, quam vnius diei mora, propter hoc ſolum innumerabiles anni huius vitæ pleni delicijs, & circumfluentia temporalium bonorum recte meritoque contemnerentur.

D. Anſel. *D. Leo.* *Beda.*

Hanc ergo hæreditatem repromiſit Deus diligentibus ſe: neceſſe ſiquidem fuit promitti, ac repromitti præmium, quo Deũ diligeremus, cum tamen eundem gratis amare debeamus. Nãque ſicut recte dixit *Anſelm. lib. de Menſurat. Crucis* §. 6. Si aliquid gratis amare volumus, vbi melius quã in te amorem noſtrum locabimus? & *D. Leo ſer. 5. de Ieiunio ſeptimi menſis.* Rationalis animus, qui ſine dilectione eſſe non poteſt, aut Dei amator eſt, aut mũdi in dilectione Dei nulla nimia, in dilectione mundi cũcta, ſed noxia, & *Clem. Alex. 4. Stromat.* Si quis, ait, ſeipſũ diligit, diligit Dominũ, & confitetur Dominum, vt ſuam ſeruet animam. *Et Bed. in 1. Ioan. c. 2.* Quiſquis Deũ non amat, profecto oſtendit quia quã ſit amabilis nõ nouit, quã ſit ſuauis dominus, & dulcis guſtare, ac videre non didicit.

Ad meritum eſt neceſſaria promiſſio Dei.

Quoniam vero, & hæc ratio bonitatis diuinæ non ſufficiebat ad hoc, vt homines Deum diligerent, voluit ipſe eoſdem prius diligere, vt ſic ſaltem redamaretur ab eis quod dixit *Guarric. ſerm. 2. de Annunciat.*

D. Aug. *D. Chryſol.* *D. Bern.* *2. Cor. 5.*

A Quid ſic, inquit, hominem excitare poteſt ad amorem Dei, quam præueniens hominẽ amor Dei? Melius *Auguſt. lib. de Cathechiz. rudib. c. 4.* ſi amare pigebat, ſaltem redamare non pigeat. Nulla eſt enim maior ad amorem inuitatio, quam præuenire amando, & nimis durus eſt animus, qui dilectionẽ ſi nolebat impendere, nolit & rependere. Vnde *Chryſol. ſer. 70.* ſic clamat. O homo redi ad Deum, ſic amatus à Deo, & ad illius gloriã B da totum te, qui ſe totum propter te ad ſuã deduxit iniuriam, &c. Videndus item *Bern. de diligendo Deo*, vbi ſic habet. Multum meruit à nobis, qui & immeritis dedit ſeipſum nobis, quid enim melius ſe ipſo poterat dare, vel ipſe? ergo ſi Dei meritum quæritur, illud eſt præcipuum, quia ipſe prior dilexit nos, dignus plane qui redametur, præſertim ſi aduertatur quis, quos, quãtũq; amauerit, &c. quæ proſequitur; Similia habet *ſer. 9. in Pſal. Qui habitat*, vbi ait: Non C aliter pro amicis Chriſtus mortuus eſt, niſi pro acquirendis, aut potius pro iam amicis, etſi nondũ quidẽ amantibus, ſed tamen iam amatis. Ideoq; Paulus dixit: *charitas Chriſti vrget nos*, videtur enim ipſa Dei dilectio præueniens nos admodum vrgere, vt eandem illi ſoluamus redamando.

Quia vero vidit nec præueniendo hominem dilectione poſſe ab eodem amorem extorquere, addidit beneficia, & promiſſiones regni, & hæreditatis diligentibus. D Hæc eſt enim lex Adam, Domine Deus, vt beneficijs eliciatur amor, nutriatur & augeatur, quod etiam in paterno amore, qui naturalis admodum eſt. Notauit *Theod. 77. in Geneſ.* in eo quod Iſaac ruſticanum & impiũ Eſau diligebat ob munera ab eodem Patri illata. Auxit, inquit, amoris occaſionem quod officioſus erat Patri, venatio enim illius ei erat cibus. Hac igitur de cauſa addidit Deus promiſſiones iis qui ipſum diligerẽt, E quo facilius ab eis dilectionem eliceret, vbi illud neceſſario venit notãdum, quod dixit Anſelm. loco ſuperius cit. vbi Deũ ſic alloquitur. Si aliquid amare volumus pro muneribus quanto plura dabis, & quanto plus promittis, tãto magis gratis amari mereris.

Ex hoc vero loco colligũt Theologi promiſſionem Dei interuenire in operibus iuſtorum, neceſſariam vtique aliquo modo

ad exa-

Digitized by Google

ad exactam rationem metiri. Cum enim A Deus ſit ſupremus Dominus à nemine poteſt obligari niſi ipſe velit, & promittat: quo ſenſu dixit Deo *Aug. 1. Confeſſ. cap. 4.* (D. Aug.) Reddis debita nulli debens, vtique ſine promiſſione & voluntate ſua. Similiaque habet *ſerm. 16. de verb. Apoſt.* & eſt ſententia *Concil. Senonenſ. cap. 16. in Decret fidei.* vbi dicit iuſtitiam noſtrorum meritorum non fundari in abſoluta condignitate, ſed magis in gratuita, & liberali repromiſſione, B quod etiam ſignificat *Concil. Moguntinum cap. 8. & Trid. ſeſſ. 6. cap. 16.* quatenus dicit iuſtos debere ſperare vitam æternam, tanquam hæreditatem filiorum, & tanquam mercedem ex Dei promiſſione bonis operibus, & meritis reddendam: ideoque Paulus dixit. (Rom. 4.) *Ei qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum.* Videndus *Auguſt. tract. 3. in Ioan. & in Pſalm. 83. Cyprian. de Opere & Eleemoſyna in fin. Chryſoſt. homil. 3. in Matth.* C *Fulgent. libr. 1. ad Monimum in Præfat. Bern. de Gratia, & lib. arbitrio.* (D. Aug. D. Cypr. D. Chryſ. D. Fulg. D. Bern.)

TEXTVS.

(Num. 6.) **Vos autem exhonoraſtis pauperem, nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt vos ad iudicia?** D

(Num. 7.) **Nonne blaſphemant bonum nomen quod inuocatum eſt ſuper vos?** E

EXPOSITIO LITERALIS.

COLLIGIT Apoſt. grauitatem peccati quod committunt ij, qui pauperes contemnunt poſtquam oſtendit quanti eos Deus fecerit, deinde duplici interrogatione vrget, reprehendit, & conuincit deprauatos diuitum mores, vt inde concludat nullam omnino ſubeſſe cauſam, ob quam pauperibus præferri debeant, ſimulque oſtendit quos diuites reprehendat, crudeles ſcilicet, & tyrannos, qui nec Deum timent, nec homines reuerentur, qui diuitias ſuas Chriſto præponunt, pauperesque rebus ſpoliant, & ſine culpa accuſant tanquam maleficos, & ſalutiferum nomen Ieſu blaſphemant, eoſque qui illud inuocant perſequuntur, quod Apoſtolorum temporibus plures gẽtiliũ, & maxime Iudæorum Proceres feciſſe cõſtat ex *Act. c. 4. 5. & 7. ex ep. ad Heb. c. 10. & 11. ex epiſt. ad Theſſal. c. 2.*

Id ergo quod nos habemus. *Exhonoraſtis pauperem.* Complut. & Oecum. legunt. *Contemptui habuiſtis pauperem.* quod Beda exiſtimat intelligendum de illo cui dictum eſt: *Tu ſta illic,* cum tamen habenti annulum aureum dictum ſit: *Tu ſede hic bene.* quæ fuit expoſitio *Auguſt. epiſt. 29.* (D. Aug.) & habet Interlineal. Id autem quod dicitur, per potentiam opprimunt vos, bene expoſuit Vatabl. dum tranſtulit. Tyrannidem exercent in vos; & Interlineal. Auferendo bona, & verberando, & ipſi trahunt vos ad iudicia. i. ſine culpa faciunt vos condemnare in iudicijs. Blaſphemant autem bonum nomen, ſcilicet Chriſti Ieſu ſalutiferum, quod inuocatum eſt ſuper vos ad protectionem veſtram.

Eſt autem in his verbis hebraiſmus qui ſignificat appellari & nuncupari nomine alicuius. Vnde Iacob de filijs ſuis dixit. (Geneſ. 28.) *Vocetur nomen meum ſuper vos,* id eſt, vocentur, & nominentur filij mei. Et apud Iſai. mulieres dixerunt. (Cap. 4. & 7.) *Inuocetur nomen tuum ſuper nos,* id eſt, dicamur vxores tuæ, & apud Ieremiam: (Cap. 15.) *inuocatum eſt nomen tuum ſuper me,* id eſt, tuus Propheta, & ſeruus appellor.

Poteſt igitur referri hic loquendi modus ad appellationem nominis, ſecundum quam fideles dicebãtur Chriſtiani, à Chriſto Dom. ſicut Platonici à Platone, ait *Lyran.* (Lyr.) *Tertull. vero in Apologet cap. 3. & Lactant. lib. 4. c. 7.* (Tertull.) docent hoc nomen dici ab vnctione quibus ſuffragatur *Aug. 20. de Ciu. Dei, cap. 10.* (D. Aug.) dicens. Omnes Chriſtiani dicimur propter myſticum chriſma quo vngimur. Adhuc tamen hoc nomen reſpicit Chriſtum vnctum oleo diuinitatis, vbi non eſt omittendus

D. Amb. *Ambroſ. ſerm.* 12. *in Pſalm.* 118. dum ait. A
Chriſtianum dum dico, perfectum dico, in
Chriſto enim plenitudo dignitatis eſt, cuius
nomen vſurpas, qui vocabulum geris, in-
terpretationem vocabuli perfectionemque
cur refugis?

Potuit etiam nomen Chriſti ſuper fideles
inuocari, quia ab ipſis tanquam omnipo-
tentis Dei omnipotens Filius, ac conſub-
ſtantialis ſuppliciter inuocatur iuxta illud
Cap. 11. Iſai. *Ipſum gentes deprecabuntur, in ipſum* B
1. Cor. 11. *gentes ſperabunt.* Et Pauli. *Sanctificatis in*
Chriſto Ieſu vocatis Sanctis cum omnibus
qui inuocant nomen Domini noſtri IeſuChri-
ſti. Qui eſt etiam modus loquendi Dauid.
Pſal 98. *Samuel inter eos qui inuocant nomen eius.* &
Cap. 4. lib. Geneſ *Iſte cœpit inuocare nomen Domini.*

Nomen igitur Chriſti inuocatum erat
ſuper fideles ad ipſorum protectionem, ſi-
cut modo etiam eſt. Vnde quotidie cum
Hier. 14. Hierem. ſolemus dicere. *Tu autem in no-* C
bis es Domine, & nomen ſanctum tuum in-
uocatum eſt ſuper nos. Mulctabant igitur
Iudæi, & diuites Gentiles eos qui Chriſto
ſeruiebant iudiciali ſententia, vel etiam
nullo expectato iudicio Chriſtianorum bo-
na diripiebant, vt præter alios meminit ex
epiſtola quadam Melitonis Epiſcopi Sar-
denſis in Aſia. *Euſeb. lib 4. Hiſt. cap.* 25. &
nomen Chriſtianum, teſte *Iuſtino Apolog* 1.
& 2. ſufficiebat, vt reos conſtitueret: quod D
etiam proſequitur *Tertull. in apologet. cap.* 2.
Tertull. vbi inter alia ſic habet. Solum id expecta-
tur, quod odio neceſſarium eſt, confeſſio
nominis, non examinatio criminis, ſufficie-
bat enim, vt quis ſe confiteretur Chriſtia-
num ad hoc vt acerbiſſimo ſupplicio affi-
ceretur.

§ I.

Qualiter diuites & potentes ſæculi erga pauperes ſe habeant. E

MIrum equidem iudico, & notatu dig-
num cenſeo, quam male audiant in
ſacra Scriptura diuites & potentes. Diui-
D. Greg. tiæ namque ſicut notauit *Gregor.* nec bonæ
ex ſe nec malæ ſunt. Non eſt, inquit, ille
17. *Moral. cap.* 17. cenſus in crimine, ſed
affectus: quod expoſuit apta ſimilitudine
D. Clem. *Clemen. Alexand.* 3. *Pædag. cap.* 6. cum ait:

A Diuitiæ ſunt ſerpenti ſimiles, quem ſi quis
neſcit inoffenſe eminus accipere beſtiam
ſine periculo ſumma cauda apprehendens,
ea manu circumplicabitur ac mordebit. Pul-
cre calent ſerpentum inſtar repentes diui-
tiæ dum perite, vel imperite apprehendun-
tur inhærere, & mordere: ſed ſi quis ſe præ-
bens magnificum recte, & ſcienter eis vta-
tur cum verbi carmine beſtiam detraxerit
ipſe manſerit illæſus.

B Cur ergo hoc ita ſit, fere ſemper in Scri-
ptura diuites iniqui, & per tyrannidem pau-
peres opprimẽtes nobis proponuntur, ideo
Amos dixit: *Væ qui opulenti eſtis in Sion,* vbi
Septuaginta habent. *Væ ſpernentibus in Sion,* Cap. 6.
ſtatim namque vt aliquis eſt diues, cæteros
aſpernatur, & pauperes inhonorat. Et Para-
phraſ. Chald. eo in loco ita habet. *Væ qui*
eſtis de gentibus, diuites enim ſic viuunt,
quaſi de gentibus quæ ignorant Deum eſ-
C ſent, & apud Iob, ea verba. *Abundant ta-* Cap. 12.
bernacula prædonum, intelligit *D. Thom.* de D. Th.
Diuitibus, qui in res alienas irruunt, iterum-
que apud eumdem. Nec cognouit tyran- Cap. 34.
num. Rabbini dicunt ſignificari diuitem,
quod etiam dixit Micheas, cum de primori- Cap. 7.
bus & diuitibus Reipub. ſic ait. *Qui opti-*
mus in eis eſt quaſi paliurus eſt: quod ſic e-
leganter exponit *Hieron.* Paliurus pungens D. Hier.
& retinens, pungens appropinquantem ſi-
D bi, & adunco dente comprehendens: quod
ideo mihi videtur dixiſſe Hieron. Quia di-
uites præterquam quod verbis iniurioſis
pungant, inſuper adunco dente aliena diri-
piunt, & apprehendunt.

Pro quo inſtituto eſt optimus locus apud
Iob. Cum Baldad de tyrannide ſuperuẽturæ Iob 18.
mortis ſic ait: *Calcet ſuper eum quaſi rex in-*
teritus, vbi Sept. habent. *Teneat eum neceſ-*
ſitas cauſa regali. Aquila vero ſic interpre-
E tatur. Incidat ei anyparxia, id eſt, fortunarũ
ſpoliatio à rege illi contingat. Quaſi nihil
aliud habuerit ad ſignificãdam tyrannidem,
& crudelitatẽ aduenientis mortis, quæ nul-
li omnino parcit, ſubitoque rebus omnibus
ſpoliat, quam ſi eam conferret cum tyranni-
de præpotentis viri aut Regis. Vnde Nicætas
dixit. Recte ſignificatur in homine Rege,
nam illo nihil crudelius: Qua de re viden-
dus *Gregor.* 15. *Moral. cap.* 12. D. Greg.

Idipſum etiam oſtendit Amos quando per
vnci-

Digitized by Google

A vncinum pomorum ei fuit oſtenſa, Nabuchodonoſoris tyrannis, ſicut ibi exponit *D. Hieron.* D.Hier, Quidam Propheta nobis expoſuit modum, quo ſe habeant diuites erga pauperes, cum dixit. Amos 2. *Super tribus ſceleribus Iſrael, & ſuper quartum non conuertam eum, pro eo quod vendiderit pro argento iuſtum, & pauperem pro calceamentis.* Hoc ipſum oſtendit Caiet. cum expendit diuitias appellari mammonã iniquitatis Luc. 16. eo quod raræ ſint quæ ſecum iniquitatem non afferant. B Quia vero locus Amos obſcurus eſt, pro eius expoſitione illud prænotandum quod cum Deus omnia hominum peccata niſi pœnitentiam egerint ſeuere puniat. Eſt tamen quoddam peccati genus quod hanc punitionem trahit, vocat, & accelerat, illud ſcilicet, quod cõtra pauperes & imbecilles inferiores à potentioribus committitur, quale eſt hoc de quo in præſenti agit Amos. Deinde proponendæ ſunt expoſitiones aliquot quia C plures circunferuntur, & quid nobis probabilius videatur ad præſens inſtitutum eliciendum. Etenim difficultas conſiſtit in ijs bis. *Pro eo quod vendiderit iuſtum & pauperem pro calceamẽtis.* Quidam enim Authores nimium acres in diſputãdo cõtra Iudęos dicunt, iuſtum de quo hic eſt ſermo eſſe Chriſtum Dom. quem Iudæi pro vili pretio vendiderunt: primuſq; Author huius ſentẽtiæ fuit *Rabbi Samuel in epiſt. ad Rabbi Iſac. c. 6. in bibliothet. Patrum. tom.* 5. D cui mordicus adhæret *Petrus Galatin. 4. de Arcanis Catholicæ verit. c. 24. & Adrian. Finus lib. 6. cui titulus eſt. flagellum Iudaeorum c. 42.* Ex eo tamen diſplicet hæc ſententia quia *Hieronym.* D.Hier. qui allegorijs gaudet, nigil ſimile dicit nec Theodoret. nec Ruffin. inſuper quia hæc Propheria non pertinet ad duas tribus quæ Chriſtum crucifixerunt, ſed ad decem quæ multò ante eius aduentum E captiuæ ductæ ſunt: licet enim ex alijs tribubus plerique acceſſerint, adhuc tamen duarum tribuum gens cæteros excedebat, & quia numerati ſunt ſemper Iudas dicti in Prophetis quatenus ſęcernitur ab Iſrael.

Lyr. *Lyranus* deinde ſequutus Rabbi Salomonem exiſtimat vẽditum iuſtum pro calceamẽtis quaſi coactus fuerit pauper ad diruendam clauſuram. i. ſepem vel maceriem, quæ erat inter vtriuſque poſſeſſiones, vt vna fi- A eret poſſeſſio, integraq; maneret diuiti: quæ expoſitio iam oſtendebat qualiter diuites opprimant pauperes, quod ait Iacobus in præſenti, & quãti Deus faciat talem oppreſſionem: illi tamen obſtat noſtra tranſlatio quæ etiam eſt Septuag. *Hieron.* D. Hier. & omnium Recentiorum Enimuero vox originalis paſſim in Scriptura calceamentum ſignificat, & numerus dualis calceorum qui in hebræo habetur eandem refragatur expoſitionem, B nec poteſt ex ſacra Scriptura probari vocem hanc aliquando maceriem ſignificare aut ſepem.

Theod. *Theodoret.* ergo videtur ſentire pauperes à potentioribus ſpoliatos vſque ad calceos. Eius ſiquidem ſunt hæc verba. Nec calceos quidem pauperum lucrifacere recuſarunt, qui extremum hominibus vſum præbent. quo argumento probat Amos peiores eſſe Iſraelitas Tyrijs & Gaſijs. Nam ſi illi Iſrae- C litam iuſte ſiuẽ iniuſte vendebant Idumæis, Iſraelitæ proprios fratres diripiebant, & nudabant, quod extremum nequitiæ eſt: & ideo perſiſtit Propheta in oſtendenda crudelitate diuitum in pauperes qui conterunt ſuper puluerem terrę capita pauperum, & viam humilium declinant. Quæ verba oſtendunt potentiores magna ignominia affeciſſe pauperes qui ab eis indignis modis peſſundabantur, nam pauperum capita con- D ſpiciebantur puluere conſperſa, eo quod iactati à ſuperioribus diuitibus, eorumuè famulis ſæpe terram ferire cogebantur, & raptos pulueres capillis auferre, & ſordes contrahere, puluerem autem oppreſſionis, & ſorditatis ſignum eſſe conſtat apud profanos Authores, vt videre eſt apud *Homer. Iliad.* 11. & Dauid. Pſal. 43. *Quoniam humiliata eſt in puluere anima noſtra, conglutinatus eſt in terra venter noſter*, ideoque additur E viam humilium declinant, id eſt, communè ius libertatemque vendunt, ita vt in omni re inferior ſit ſemper cauſa pauperum. Vnde Chaldæus habet, & iuri obſcuriorum aduerſantur: qua etiam ſignificatione ſumitur via apud Iob. Cap. 24. *Subuerterunt pauperum viam.* qui totus locus Prophetæ oſtendit, quomodo diuites opprimant & inhonorent pauperes.

Geneſ. 6. Hoc inſuper etiam oſtendit locus ille Geneſ. vbi proponens ſacer textus cauſam

Digitized by Google

diluuij ſic ait: *Videntes filij Dei filias hominum*. vbi Paraphraſ. Chald. habet, *filij potentum*. quod etiam habet Symmachus te- A D. Hier. ſte *Hieronym.* in tradition. hebr. & tunc ſenſus erit. Per potentiam & tyrannidē procerum filij acceperunt mulieres, quas volebant, quibus pro libito abutebantur. In quā D. Amb. ſentent. notauit *Ambr lib. de Nabuthe c.4.* 3. Reg. 21. id quod de Achab refert Scriptura, mœſtū, ſcilicet, quia non potuit auferre vineam Naboth, non manducaſſe panem ſuum. Quoniam, inquit Ambroſ. quærebat alienum, nō manducauit panem ſuum, etenim diuites magis alienum panem, quam ſuum manducant, qui raptu viuunt, & rapinis ſumptum exercent ſuum. Hæc Ambroſ.

Nec mirum quod diuites alienum pauperum panem quærāt, & comedant, cum pauperibus veluti pane veſcantur, ipſorumque famam, nomenque corrodant; quod dixit Dauid, cum ait: C Pſal. 52. *Qui deuorant plebem meam, vt cibum panis vbi D Hilar.* D. Hilar. Comedunt operarij iniquitatis populum Dei, vt cibum panis, qui Sanctorum iniurijs viuunt, quos vexatio Prophetarum, & vaſtatio Eccleſiæ, & omnis iniquitatis delectat operatio, comedunt quoque qui eum obtrectationis morſu dilacerant &c. quæ proſequitur in hanc ſentent.

Iudicum. 18. Hoc etiam oſtendit locus lib. Iud. vbi de quinque viris ex Tribu Danita dicitur, D *Euntes igitur, venerunt Lais, videruntq́ populum habitantem in ea abſque timore ſecurum, & quietum, nullo ei penitus reſiſtente, magnarumq́ opum &c.* Vbi vides populum ſecurum, & quietum, quia nullus ibi erat qui reſiſteret, vimque inferret præ magnitudine opum, ſoli enim qui ijs abundant, alijs reſiſtunt, & pauperibus ſe opponunt. D. Nazian. Vnde *Nazianz. de ſuis ſermonibus ad Iulianum.* ſic ait. Ne diuitias noſtras cum a- E liorum lacrymis miſceamus, à quibus tanquam rubigine, & tinea conſumantur, aut vt Scripturæ verbo vtar euomentur. Vbi Nicætas dicit eſſe alluſionē ad cap. 20. Iob, Iob. 20. vbi dicitur. *Diuitiæ quæ iniuſtè colliguntur tandem euomentur.* Sicut enim ille, ait Nicætas, qui noxium aliquē cibum pariter cū utili miſcuit, vtrumque ſolet euomere, ſic qui diuitias cum lacrymis pauperum coniunctas comparat.

Et *D. Saluianus Maſſilienſ. Epiſc.* Sumpta occaſione ex præſenti Iacobi loco ſuæ tempeſtatis mala in nobilibus ſic deplorat *lib 3. & 4. de Iudicio & Prouident. Dei.* Grāde hoc, inquit, teſtimonium Apoſtoli eſt, niſi forte immunes ſe ab eo nobiles putent, quia ſunt ſoli diuites nominati, ſi autem ijdum ſunt nobiles, qui & diuites, aut ſi ſunt diuites præter nobiles, ſunt tamen & ipſi quaſi nobiles, quis autem eſt vel B nobilium, vel diuitum horrens crimina; quis eſt aut innocentiam ſeruans, aut à cūctis ſceleribus manus abſtinens; aut vllus immunis eſt, vel ab homicidio, vel à ſtupro quis aut humano ſanguine non cruentus, aut cœnoſa impuritate non ſordidus; Quotuſquiſque iuxta diuitē pauper, aut intactus; aut tutus eſt, vt pauci illuſtrentur, mundus euertitur, vnius honor orbis excidium eſt, &c.

Vnde iam poſſumus ad præſens argumētum Cap. 12. explicare locum illum apud Oſeam, cuius ſupra meminimus: *Diues effectus ſum, inueni idolum mihi*, ſeu inueni vim mihi, ſtatim enim atque aliquis diues effectus eſt illico inuenit vim, & tyrannidē quam pauperibus poſſit inferre, cui conſonat & ille locus Pſalm. *Ecce loquentur in ore ſuo, &* Pſal. 58. *gladius in labijs eorum, quoniam quis audiuit. vbi* Chaldaice ita habetur. *Labijs ſuis dicunt (ſcilicet diuites) prævalebimus, quoniam quis ille qui audiat & puniat.* Ideoque *Plato lib. 5. de Repub. & dialog. de iuſt.* Impoſſibile iudicat valde diuitem, valde probum eſſe & virtutem ità à diuitijs diſcrepare, quaſi vtraque in lance ſtateræ ſint poſita, ſemperque in contrariam partem declinent. Vnde eos ſic alloquitur *Ambroſ. ſupra. c. 3.* Iniuriam veſtrā putatis, ſiquid pauper habeat, D. Amb. quod dignū poſſeſſione diuitijs æſtimetur, damnū veſtrum creditis quicquid alienū eſt, vniuerſis creatus eſt mundus, quē pauci diuites vobis defendere conamini. Qua de re vidēdus eſt *Chriſoſt. homil. 13. in 1. ad Corin. & hom. 14 in epiſt. ad. Rom.* vbi contra eos D. Chryſ. qui mendicos inhonorant ſic ait. Si quando acceſſerit qui obolū petat, confeſtim conuiciamur, obiurgamus, impoſtoreq́; vocamus. Non horres ô homo, quod pro pane qui petitur impoſtorē vocas? Nā etſi impoſturam is tibi faceret, nihilominus tamen vel ob

Digitized by Google

ob idipſum illius miſereri debeas, eo quod A fame premente impoſtoris coactus ſit ſubire perſonam,ſi petierit argentum , aut aurũ, rationem habebunt quæ ſuſpicatis, ſi verò pro neceſſario te acceſſerit , quid quæſo intempeſtiue Philoſopharis? *& hom. 36. in Matth.* ait Dare miſericorditer nõ vis, quid igitur criminaris, quid tribulas calamitoſã, atque miſeram animam; refugit ille ad manus tuas,ſeu in tranquillum portum , cur tu omnium fluctuum vim in illum concitas, & B maioris hyemis illi reddis procellas.

Illudque hoc loco deplorandum, diuites ſcilicet,qui occaſionem habent ſubueniendi pauperibus,eoſdem perſequi,opprimere, & inhonorare,quod videtur notaſſe *D. Ferrandus Carthagin. Eccleſ. Diac.* ad quem ſcripſit *D. Fulgentius*. Cuius meminit *Tritemius,& Iſidor in Pareneſ. ad Reginum in 5. Reg.* cum dicit. Eleemoſynarum ſacrificium quis ita poſſet offerre , ſicut dux optimus, C cui magnitudo poteſtatis abundãtes præbet occaſiones miſericordiæ tribuendæ;Potentiorum eſt facilitas eleemoſynarũ, &c. *Bernard. epiſt.* 103. hoc veſtram ornat , nobilitat dignitatem,ſi quem miniſterium prohibet eſſe pauperem , adminiſtratio probet pauperum amatorem. *D.Bern.*

§ II.

Quomodo ſe habeant ſancti in diuitijs, & poteſtatibus erga pauperes.

NOn eſt autem hæc Iacobi doctrina ſine exceptione intelligenda quaſi omnes vbique diuites pauperes opprimant , & inhonorent : ſunt enim qui eorũ curam gerunt,& ne in aliquo defraudent maxime curãt,quod de ſe dixit Iob. *Si leuaui ſuper pupillum manũ meam etiam cũ viderem me in porta ſuperiorem.* [illegible]r quæ verba *Greg. 21. Moral. c.* 15. ſic ſcribit. Sancti viri quia cum perſonis minoribus, & contentionum negotia ſubeũda dũ grauare, vel in minimis timent, ipſi contra iuſtitiam grauari nequaquam refugiunt,& *eodem lib. c.* 10. in cõfuſionem potentũ ac ſuperborũ ait. Sancti viri *Cap.30.* *D.Greg.*

cum præſunt,non in ſe poteſtatem ordinis, ſed æqualitatem conditionis attendũt , nec præeſſe gaudent hominibus , ſed prodeſſe ſciunt, quod antiqui Patres noſtri non tam reges hominum , quam paſtores pecudum fuiſſe memorantur Et cum Noe Dominus filijſque eius diceret. *Creſcite & multiplicamini. ſubdit & terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ* , non enim ait ſuper homines, qui futuri ſunt, ſed ſit ſuper cuncta animalia terræ : homo quippe animalibus , non autem cæteris hominibus natura prælatus eſt , & idcirco dicitur vt ab animalibus & non ab homine timeatur,quia contra naturam ſuperbire eſt, & ab æquali velle timeri. Vide , vt timebat Dauid pauperum, & inferiorum panem comedere,qui nec oblatam aquam à militibus voluit haurire,& quomodo non largiretur neceſſaria,qui in neceſſitate poſitus, ſitique enectus aquam in qua milites afferenda laborauerunt , deguſtare noluit. Pro qua re videndus *Ambroſ. in Apolog. Dauid* c.4. vbi hoc factum Dauidis expendens ſic ait. Proſpexit ne cui Regum bibendi vſus alienis periculis quæreretur , & pie vulnus conſciẽtiæ oſtendit,quod aqua tot virorũ quæſita ſanguine ſuauitatem bibendi habere nõ poſſet,quæ propoſitæ mortis horrore conſtaret. Ad inſtar proinde horum ſe debent D habere Chriſtiani fideles, quibus Deus bona ſuppeditauit,ideoque forte pauper Lazarus in ſinu diuitis Abrahæ oſtenſus eſt , vt nobis inculcatum crederemus ſinum ac domum diuitum proprium debere eſſe locum & habitaculum pauperum, ideo itidem , & Iacobus in præſenti oſtendit qualiter iniqui diuites ſe habeant erga pauperes,vt iuſti diuites intelligant longe aliter ipſorum neceſſitatem,vitam,& honorem curandum E eſſe. *Geneſ.9.* *1.Reg.23.* *D.Amb.* *Luc.16.*

§ III.

Chriſtiani vita debet nomini correſpondere.

ILlud etiam monet hic locus quod ſi impij,hæretici,& pagani abſq; occaſione nomen bonum Ieſu Chriſti *quod inuocatũ eſt ſuper nos* , & à quo dicimur Chriſtiani blaſ- *Hier.14.*

Digitized by Google

blaſphemant, cauere debemus ſummáque A
diligentia curare, ne anſam præbeamus cor-
ruptis moribus, & impia viuendi ratione
blaſphemandi nomen Domini, & illudendi
nomen Chriſtiani, quod à Chriſto deduci-
tur in eo qui nihil omnino de doctrina &
imitatione Chriſti habet. Vnde *Auguſt. lib.*
D.Aug. *de Vit. Chriſtian tom.* 1. Tu Chriſtianũ illũ
putas cuius nunquam pane vllo ſaturatur
eſuriens, cuius potu nullius ſitis extinguitur.
&c. Abſit vt, huiuſmodi Chriſtianus dicatur, B
Chriſtianus eſt qui Chriſtum in omnibus
imitatur, ſicut ſcriptum eſt. *Qui dicit ſe in*
1. Ioan. 2. *Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit &*
D.Chryſ. *ipſe ambulare & Chyſoſ. orat. 5. cont. Iudæos.*
Chriſtianus es, ideo hoc nomen accepiſti vt
Chriſtum imiteris, eiuſque legibus operum
exhibitione pareas, ſimiliaque habet *hom.* 4.
in Matt. Oportebat, inquit, vnius cuiuſque
fidem non locis, ſed moribus indicare. Nã
ſæcularium decore dignitatum ab extrinſe- C
cis poſitis cernuntur inſignibus, fidelis non
modo à communione myſterij, verũ etiam
de nouitate vitæ debet agnoſci, fidelẽ enim
ſolem eſſe conuenit, & luminare mundi,
pluraq; habet *hom. 13. in 1. ad Corin.* & *Aug.*
enarration. 2. in Pſalm. 25. ad ea verba. *In*
Eccleſijs benedicam te Dominum, vbi ait:
Pſal. 25. Hoc eſt benedicere Deum in Eccleſijs, fra-
tres: ſic viuere vt per mores cuiuſque bene-
dicatur Deus. Sed prô dolor nũc ob Chri-
ſtianorum ſcelera nomen Domini, tota die D
blaſphematur, ideoque merito *Bern. ſerm.*
D.Bern. *de Conuerſ. Pauli* ait. Nunc perſequuntur
Chriſtum qui ab eo vtique Chriſtiani di-
Pſal. 37. cuntur. *Amici tui, & proximi tui aduerſum*
te appropinquauerunt & ſteterunt. Conu-
raſſe videtur contra te vniuerſitas populi
Chriſtiani à minimo vſque ad maximum, à
planta pedis vſque ad verticem non eſt ſa-
nitas vlla. Similia habet *ſerm. ad Paſtor. in*
Synod. merito, inquit, clamat Eccleſia Sãcta E
Iſai. 38. hodie. *Ecce in pace amaritudo mea amariſſi-*
ma. Multis modis perſequutus eſt Eccleſiam
diabolus, ſed nunquam grauius, quam ho-
die, quia nunquam fuit maior perditio
Chriſtianorum. Eccleſiam incipientem
perſequutus eſt per tyrannos, proficien-
tem per hæreticos, iam lætam, & flo-
rentem proſequitur per motus illicitos
fuit ergo amaritudo Eccleſiæ amara qui-
dem in perſequutione tyrannorum, a-
marior in verſutia Hæreticorum, ſed amariſ-
ſima hodie per prauitatem deſideriorum.

Hi igitur qui Eccleſiam ad extremum a-
maritudinis deducunt, indigni profecto ſũt
qui Chriſtiano nomine cenſeantur, quando
quidem à Deo dictum eſt D. Hieronymo
non eſſe Chriſtianum, ſed potius Ciceronia-
num quòd frequenter lectioni Ciceronis in-
cumberet, vt teſtatur idem *Hierony. epiſt. ad* D.Hier.
Euſtoc. de Cuſtod. Virginit. Et qui ſuper ſe
Chriſti nomen inuocant ad protectionem
deberent inuocare & ad imitationem. Vnde
& Chriſtus Dom. illis, qui de Abraham Pa-
tre gloriabantur dixit. *Si filij Abrahæ eſtis,* Ioan. 8.
opera Abrahæ facite, & Ber. 2. de Conſiderat. D.Bern.
ſi filius es Prophetarum, vendica tibi nobi-
le genus ſimillimis moribus.

Timeo proinde ne qui inaniter nomen
Chriſti ſuper ſe inuocant, Chriſti præcepta
non exequentes, neq; Chriſtum imitantes,
potius inuocent ad acerrimum ſupplicium,
ſicut notanit *Cyrill. Hieroſolymit.* apud *Au-* D.Cyril.
guſt. tom. 2. epiſt. 206. vbi ait tantum dif- D.Aug.
ferre inter Chriſtianorum pœnas, & Paga-
norum in inferno, vt Paganorũ cruciamen-
ta reſpectu eorum, quæ falſi Chriſtiani &
peccatores ſuſtinent, ſint quaſi nulla, quan-
quam ineffabilia ſint, nec à viuentibus co-
gitabilia, qua de re videndus *Auguſt. epiſt.*
105. *ad Sixtum Presbyterum. Et Concione 2.*
in Pſal. 30. Orig. hom. 3. in Hierem. & hom. Orig.
5. in Ezechiel.

Sic ergo debemus viuere ſuper quos bo-
num nomen Chriſti inuocatum eſt, *vt qui*
ex aduerſo ſunt nihil habeant malum dicere ad Tit. 2.
de nobis, ſed ſimus *ſine querela ſimplices filij* Philip. 2.
Dei in medio nationis prauæ & peruerſæ, pa-
trem Chriſtum qui nos genuit verbo veri-
tatis, vita & operibus referentes.

TEX-

Digitized by Google

TEXTVS.

Num. 8. Si tamen legem perficitis regalem ſecundum ſcripturas, diliges proximum tuum ſicut teipſum, bene facitis.

Num. 9. Si autem perſonam accipitis, peccatum operamini redarguti à lege quaſi legis tranſgreſſores.

EXPOSITIO LITERALIS.

NE vero ex tradita Apoſtoli doctrina quis vellet inferre diuites omnino odiendos tâquam inimicos Chriſtianorum, aut contemnendos excuſationemuè vellet D prætexere in eis præferendis ex lege Dei quæ proximum, imò inimicum iubet diligere, ſubiungit hæc verba, quaſi dicat. Si diuites honore præuenitis, eo quod Dei imaginem referant, vel propterea quod legi diuinæ de proximi dilectione ſtudetis obedire, vehementer id probo, & laudo, cum videam eoſdem vos perſequi & odiſſe. Ille autem veraciter caritatem habet, ſicut ait. *D. Gregor. homil. 27. in Euang.* Qui amicum diligit in Deo, & inimicum diligit E propter Deum. ſin vero (quod magis crediderim) eos reueremini ob veſtium ſplendorem, bonorumque affluentiam grauiter in ipſam quam obtenditis legem delinquitis, quæ iubet proximum diligere, pauper vero proximus vtique eſt — D.Greg.

Legem igitur regalem appellat hoc loco legem diuinam in veteri ac recenti Teſtamento multoties latam, ratamque habi-

A tam. *Deut. 5. Leuit. 19. Exod. 20. Matth. 12. & 19. Luc. 10.* quæ ideo regalis appellatur, vel quia eſt præceptum charitatis, quæ inter & ſupra cunctas alias virtutes, velut regina incedit, eiſque formam, & vitam impertit, vel ab effectu, quia Reges facit, vt ait *D. Thom.* Vnde dicitur. *Feciſti nos Deo noſtro regnum & Sacerdotes.* Et. *Vos eſtis regale Sacerdotium.* Vel ab Authore, quia Rex Regum eam proprio ore promulgauit Matth. 20. Vel quod ſine diuerticulis inſtar B viæ regiæ omnibus pateat plana, recta, æquabilis. Ita Carthuſ. & alij. — D. Thom. Apoc. 5. 1. Pet. 2.

Gloſſa vero, regiam putat ab excellentia quam inter cæteras leges ſortitur. Ex quibus iam patet reijciendum eſſe Caietanum hoc loco dum propterea regalem exiſtimat dictam, quia reges terræ reſpicit, qui præfectos, vel nuncios, vel ſibi gratos honorandos iubent, quaſi dixerit Apoſtol. Si pro- C pterea diuites honoratis, vel quia ſunt præfecti à Rege, vel quia ſunt nuncij Regis, vel quia ſic ſtatuit Rex, vt patet de Mardochæo, bene facitis hanc regalem legem obſeruantes, quæ expoſitio prætérquam quod ſequentibus verbis improbetur, quæ legem hanc traditam in Scriptura oſtendunt, conuincitur præterea ex textu Syriaco, qui habet: *Legem Dei.* — Eſther 6.

Si igitur hanc legem perficitis. i. perfecte impletis prout in in ſcripturis Sanctis docetur, ac continetur, maximeq; vbi dicitur. *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*; vbi nomine proximi intelligitur omnis homo. ex *Aug. epiſt. 52. ad Macedon. & 1. de doct. Chriſt. c. 30.* inſuperq; Angelos comprehendit, vt etiam habet *D. Thom Matth. 22. & 2. 2. q. 26. art. 10.* Excluduntur tamen ij homines, & Angeli, qui æternis flammis ſunt mancipati ex *D. Thom. ſup. art. 11. Sicut teipſum.* i. ſpiritaliter deſiderando ei dona E gratiæ, ac virtutum in via, donaque gloriæ in patria. imo & cooperando ei ad iſta pro poſſe. Cætera quoque miſericordiæ opera tam corporalia, quam ſpiritualia ei impertiendo pro viribus, tempore opportuno, exigente rationabili cauſa. Bene facitis. i. non ita dico diuites non eſſe præferendos, quaſi ſint odiendi, aut contemnendi, ſed eorum dilectio ordinatè eſt exhibenda, ſaluo ordine charitatis & æquitatis. — Deut. 6. Leuit. 19. D. Auguſt. D. Thom.

Si autem perſonas accipitis iuxta ſenſum præhabitum, peccatum operamini faciendo contra præceptum Dei redarguti à lege, quia eadem lex redarguit eos, inſuperque ea, quæ dicit: *Nulla erit diſtantia perſonarum, ita paruum audietis, ſicut & magnum.* & iterum: *Non conſideres perſonam pauperis, nec honores vultum potentis.*

Deut. 1.

Leuit. 19.

Eſt autem hæc redargutio intelligenda ex doctrina Chriſti, qui dixit. *Nolite putare, quia ego accuſaturus ſum vos apud Patrem, eſt qui accuſat vos Moyſes,* & iterum. *Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum. ſermo quem loquutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die.* Cum enim lex Dei ſit norma, & regula iuxta quam debemus operari, ea iudicabit de noſtris defectibus, intimulque de ijs teſtimonium feret; Ideo enim toties à Dauide teſtimonia appellatur.

Ioann. 5.

Ioann. 12.

Particula autem (Quaſi) veritatem hoc loco indicat, non ſimilitudinem tantum, quemadmodum, & Ioannes dixit: *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti.* Iſta quippe acceptio perſonarum in lege Moſaica, atque Euangelica prohibetur. Et ita, qui in ea delinquit, reuera tranſgreſſor eſt, & non quaſi tranſgreſſor, per ſimilitudinem ſolum.

Ioann. 1.

§ I.

Regia virtus charitas dum amicos & inimicos diligit.

LEgem regalẽ perficere hoc loco idem eſt, atque eam obſeruare, videtur enim perfectio legis eſſe ipſius obſeruatio, imperfecta enim, & veluti inanis eſt, ante obſeruationem: qua forte ratione dixit *Aug. lib. quæſt. Veter. & nou. Teſtament. qu. 102.* lex inter ipſa primordia ſenſum ſuum plane oſtendit, etenim dum incipit obſeruari, veluti ſenſum, & vitam incipit habere, & in hoc ſenſu etiam intelligo, id quod dixit *Philo. lib. de Ioſeph.* Leges medicis ſimiles ſunt in ciuitate, quia ſicut bonitas, & ſcientia medici ex eo maxime pẽdet, vt credatur, eique ægroti obediant, quo remedia effectũ ſortiantur: Sic etiã leges inde maxime probantur, & perficiũtur, ſi exequutioni

D. Auguſt.

A mandentur, ipſiſque obtemperetur; ſicut inſuper medici præſcriptum ordinẽ contemnimus, de cuius peritia nullam fere concipimus opinionem, ſic & illius legis iuſſa reijcimus, cuius perfectionem nullam proſſus exiſtimamus. Vnde *Tertull. in Apologet.* Suſpecta eſt lex quæ probari non vult, aut quæ probata ſi fuerit non dominatur.

Tertul.

Regalis igitur appellatur à Iacobo lex diligendi proximum ab ipſa charitate, quæ B forma & regina cæterarum virtutum eſt, inſuperque mater dicitur earundem à *D. Laurentio Iuſtiniano l. de Ligno vitæ c. 3.* Et ideo tanquam mater ſtudioſa ſolicitudine ad cuncta virtutum facta dilatatur, proindeq; dicitur *plenitudo legis.* Et licet à duobus præceptis incipiat, ad innumera ſe extendit, ſicut ait *D. Greg. 10. Moral. ca. 4* qua in re ſe maxime reginam indicat Vnde *Bern.* de ea dixit, *ſerm 83. in Cant.* Vbi venerit, cæte- C ros in ſe omnes traducit, & captiuat affectus.

Rom. 13.

D. Greg.

D. Bern.

Deinde ab effectu, quia Reges facit, dum filios Dei conſtituit eos, qui charitatem habent. Vnde Ioannes dixit: *Omnis qui diligit, ex Deo natus eſt.* Qua de re videndus *Cyprian. lib. de Patient.* vbi oſtendit qua ratione charitas nos filios Dei conſtituat.

1. Ioann. 4.

D. Cypr.

Eſt etiam regalis hæc virtus, quia magna- D nima dum amicos, & inimicos capere poteſt, ac diligere. Vnde *Cyprian. lib. de zelo, & liuore* illud Pauli *Charitas patiens eſt,* legit ipſe, *Charitas magnanima eſt,* id eſt, omnes capit. Regiũ certe animum oſtendit Dauid, dum ex charitate pepercit Sauli, quod agnoſcẽs ipſe Saul dixit. *Nunc ſcio quod certiſſime regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſrael:* quã etiam latitudinẽ cordis erga proximum oſtendit, dũ ægre ferens E Abiſai, quod Dauid parceret Semei, reſpondit. *Quid mihi & vobis filij Saruiæ, cur efficiemini mihi hodie in Sathan? ergo* ne hodie interficietur vir in Iſrael, an ignoro me hodie factum regem? quaſi dedeceret regem quemquam odiſſe, & non potius omnes paterno amore complecti. *D. Bernar.* vero ſuper hæc verba ſic ait *ſer. 34. in Cãt.* O vere hominem ſecundũ cor Dei, qui ſe vlciſcenti potius, quam exprobranti ſuccenſendum paruit.

1. Cor. 13.

1. Reg. 24.

2. Reg. 16.

D. Bern.

Et hæc

Digitized by Google

Et hæc forte erit ratio, cur in genealogia A *Matth. 1.* Chriſti cum plerique qui fuêre Reges nominentur, nullus tamen Rex appelletur, ſed proprio vocetur nomine, ſolus tamen Dauid dicitur Rex. *Genuit Dauid Regem. Dauid autem Rex.* qui enim amicos, & inimicos regio amplectebatur amore, & omnes indiſcriminatim, vt ſibi proximos diligebat, is merito Rex & fuit, & dicitur.

Regium etiam animum videre eſt in Ioſepho Prorege, qui fratres côuiuio excepit, B *Geneſ. 42.* ſingulisque proferri iuſſit ſtolas binas immemor iniuriæ, ſoliuſque charitatis memor. *Rupert.* quod perpendens *Rupertus lib. 9. in* *Gen. 38.* *Geneſ. cap.* 13. ſic ait. Inimicis ſuis qui inter edendum vendiderant eum (ſedentes enim vt comederent, viderunt viatores Iſmaelitas de Galaad) inimicis, inquam ſuis, qui manducando eſurientem vendiderant, cibum dedit & potum, & eis à quibus tunica talari polymita nudatus eſt, ecce binas C ſingulis dedit ſtolas. Regius equidem animus à regia virtute charitatis, *Gen. 45.* quæ coronas regni in patria etiam imponit. Etenim inimicorum amor animum ſolet magnum regiumque reddere, vnde *Dydim.* *D. Chryſ.* *Euthym.* *Pſal. 4.* *Dydim. Chryſoſt. & Euthym.* obſeruant in Pſ. 4. Dilatationem cordis poſtulari, & magnanimitatis donum, ac latitudinem charitatis, qua etiam inimici ab eo diligerentur, quod notarunt ibi *Haymo & Remigius.* Quantumcunque enim D charitas in ſubeunda morte pro Deo probari videatur, quia *maiorem nemo hac dile-* *Ioan. 12.* *ctionem* habet. Notauit tamen acute, & do- *D. Euſib.* cte ſane *Euſeb. Emiſſen. hom. de S. Stephano,* quod Stephanus in martyrio actum dilectionis inimicorum exhibet quaſi aliquid maius, dum pro impijs, ait, Deo plenus exorat, etiam de alieno peccato iuſtitiam ſuam cumulat, intelligemus, inquit, quantum bonum ſit dilectionis quæ commendare E adhuc poteſt paſſionem.

Niſi fortaſſis ea tandem ſit ratio cur charitas dicatur regalis, quod nunquam veluti ſerua laborem ſentit, ſed vt domina volu- *D. Aug.* ptatem habet, quod proſequitur *Aug. tract. 65. in Ioan.* cum ait: Quam mirandi generis mors eſt, cui nô ſatis fuit nô eſſe in pœnis, niſi eſſet inſuper in delicijs. *& tract. 9.* in 1. *Ioan.* Charitas, inquit, nô eſt amarus exactor, vbi charitas eſt, & qui exigit dulcis, & à A quo exigitur, quod ſignificatum videtur in Samſone, quando ad Philiſtæam dilectam profectus Leonem interemit, poſteaq; dum in patriam remearet in ore demortui leonis fauum mellis inuenit, quia amor quæcumque difficillima, ſunt dulcia & ſuauia ſolet reddere.

§ II.

B *Charitas inimicorũ proprium ſymbolum fidei Chriſtianæ.*

APpellatur etiam hæc lex de diligendo proximo quantumuis infenſo, & inimico quales oſtendit diuites in pauperes Chriſtianos, regalis ab authore & renoua- *Ioã. 13. & 15* tore Chriſto, qui eam ſuam, & nouam legem ea ratione dixit. Vnde *Tertull. libr. de Pat.* *Tertull.* dixit. Dilectio eſt ſummum fidei Sacramen- C tum. & *lib. ad Scapulam c.* 1. dilectionẽ dixit propriam bonitatem Chriſtianorum, & *c. 2. apologet.* Chriſtianus nullius eſt hoſtis. Vnde *Cyprian. tract. de Simplicit. Prælator.* *D. Cypr.* Hoc vnitatis Sacramentum, hoc vinculum concordiæ inſeparabiliter cohærẽtis oſtenditur, quando in Euangelio tunica Domini noſtri Ieſu Chriſti non diuiditur omnino, nec ſcinditur, ſed integra veſtis accipitur, ſacramento quippe veſtis declarauit frater- D nam Eccleſiæ vnitatem, quis ergo ſic eſt ſceleratus, vt credat ſcindi poſſe vnitatem Eccleſiæ, indumentum Chriſti? Similiaque habet *Aug. tract. 65. in Ioan.* vbi ait: Charitas *D. Aug.* ſymbolum peculiare, & proprium fidelium eſt. Sicut vero omnes ſcientiæ propria habent principia, ſic & dilectio inimicorum eſt proprium principium Chriſtianæ diſciplinæ, ſicut notauit Brixian. ad ea verba Chriſti Dom. *Diligite inimicos veſtros,* vbi notãdum *Matth. 15.* E venit id quod aduertit *Nazian. orat. 1. cõtra* *D. Nazian.* *Iulia. in fine.* Nihil. ſ. præclarius, ac præſtantius, quã quod alijs ſcelerũ fines (ſ. mortes) iuxta legem vendicantibus nos principia (ſ. deſideria occidendi) quoque ipſa punimus.

Cum ergo Chriſtus Dom. ſit *lux mundi,* *Ioan. 8.* voluit eum illuſtrare in ordine, & modo charitatis, ſicut autem noctu, vel dum nebuloſus adeſt dies, ea quæ à nobis remotiora ſunt nequaquam perſpicimus, ſed ea tantum quæ nobis proximiora, & præ manibus ad-

ſūt, ſic ante aduentū veræ lucis non videbāt A
homines, vt diligerēt, niſi ſibi cōiunctos, vel
conſāguinitate, amicitia, aut peculiari aliqua
ratione, & iuxta hunc ſenſū intelligunt ali-
qui non de Eccleſia, ſed de ſynagoga illud.
Cant. 8. *Soror noſtra paruula eſt, & vbera non habet*,
quia nondum maternam charitatē erga om-
1. Cor. 13. nes exhibebat, ſed ſolos fratres & filios A-
brahæ diligebat, quod etiam dixit Paul. *Cū
Rom. 8. eſſem paruulus, ſapiebam vt paruulus; loque-
bar vt paruulus, æmulatorq; paternarum* B
traditionum ſolos Iudæos diligebat, Chri-
ſtianos perſequebatur. Poſtquam vero fa-
ctus eſt vir, euacuans, quæ erant paruuli de-
bitorem ſe confitebatur omnibus homini-
bus, eumq; ſolicitudo omnium Eccleſiarū
premebat, quia tūc iam illuminata erat cha-
D. Amb. ritas, ſicut elegāter dixit *Ambroſ. lib. de Iſa-
Matth. 5. ac & anima cap. vlt.*
Vnde cum Chriſtus Dom. loquutus eſt
de amplitudine charitatis, eandem ad ini- C
micos vſque dilatauit: addidit enim: *Eſtote
perfecti, ſicut & Pater veſter.* Quæ verba
ponderans *Cyprian. lib. de patient.* dixit quæ
D. Cypr. gloria eſt ſimilem Deo fieri. Et *Ambroſ.
D. Amb. ſerm.* 10. Si te, inquit, non læſit frater, obſe-
quium meretur, vt diligas, quod ſi forſitan
læſit magis obſequium meretur vt vincas.
Hæc enim noſtræ Chriſtianitatis ſumma
Matt. 27. eſt, in eaque ſimiles Deo parenti efficimur.
Vnde Dei filius in cruce pendens, pro D
ſe orans, quaſi extraneus dicit. *Deus Deus
meus, vt quid dereliquiſti me*; At vero cum
pro occiſoribus orauit, Patrem inuocat. *Pa-
ter ignoſce illis.* Orare enim pro inimicis
eoſdemque diligere actus proprius eſt Filij
Dei, qui ipſū adeo pulchrū in ipſa ſui depo-
D. Aug. ſitione decoris reddidit, vt dixerit *Aug.
ſerm. 50. de verb. Dom.* in hoc maxime in-
notuiſſe cæcitatem Iudæorum, dum ipſum
pulcherrimum pro inimicis orantem non E
agnouerunt. Ille, inquit, qui vos quaſi fæ-
dos tolerauit, qui pro vobis formoſus ora-
uit: *Pater ignoſce*, &c. Eſt denique optimus
pro hac re locus apud Lucam c. 6. vbi villi-
Luc. 6. cus iniquitatis diffamatus apud Dominum
ſuum, *quaſi diſſipaſſet bona illius* iuſſus ra-
tionem reddere, cōuocatis debitoribus de-
bitum ab vnoquoque ita remiſſe exigebat,
vt ex centum cadis olei, quinquaginta tantū
acciperet, mox *laudauit Dominus villicum*
A *iniquitatis quod prudenter feciſſet*, idq; mi-
rum cum ipſe parum diligenter ſe habuerit,
eum dimidium remiſerit, quæſtionē ſoluit
Bern. epiſtola 257. Iuſte, inquit, laudatus eſt D. Bern.
qui Domino ſuo rerū maluit, quam perſo-
narum iacturam fecere, & quia dignus eſt,
qui ſic operatur mercede ſua, vno tali ope-
re quos ille retinuit ſeruos, iſte fecit ami-
cos.

§ III.

Regalis, & communis via charitatis,

Dicitur etiam lex charitatis regalis, quia
ſine diuerticulis inſtar regiæ viæ om-
nibus plana, & aperta patet, omnibuſque
C communis eſt, vnde Paulus dixit. *Ambula-* Epheſ. 5.
te in dilectione, & Aug. de hac via intelligit D. Aug.
ea verba Pſ. *Latum mandatum tuum nimis*, Pſal. 118.
quod etiam habet *epiſt. 121. ad Probam. &
in Pſ.* 103. & ante eum *Ambr. ſer. 12. in Pſ.* D. Amb.
118. vbi ait. Quam latum eſt mandatum
charitatis, omnes vtique effectu incluſit,
qui non excluſit inimicos. Iudæi & Genti-
les vix ſuos diligunt, Chriſtiano etiam ini-
micos non licet non amare, & *Tertulli. in* Tertull.
D *Apologet.* ſi inimicos iubemur diligere, quē
debemus odiſſe, Item ſi lege vicem referre
prohibemur, ne de facto pares ſimus, quem
poſſumus cædere; ſimiliaque habet *Chry-* D. Chryſ.
ſoſt. hom. 44. in Act. Apoſt. & multa *Bern. in
Pſ. Quis aſcendet.*
Illudq; in hac regali lege mirū quod om-
nes velut ſe ipſum iuxta eam quiſquis de-
bet diligere miſerans plerumque non deli- 1. Reg. 16.
berans, ſicut de Samuele pro impio Saule D. Ber.
E anxio dixit *Ber. epiſt.* 12. qui etiam de Daui- 2. Reg. 29.
de addidit. Fūdebat lachrymas Dauid filio
Parricidæ & ſi non profuturas, pias tamen.
Reſpicit enim charitas rationem proximi,
non odij cauſam contemplatur, ideoque Matt. 26.
Chriſtus Dom. proditorem amicum appel-
lat, quia ipſū adhuc diligebat, & ex dilecti-
one denominabat amicum ſicut, dixit *Gre-* D. Greg.
gor. 3. Moral. c. 14. Dignū eſt vt à nobis non
ex ſua nequitia, ſed ex noſtra beneuolentia
amici nominentur.

Normam

Normam vero ac regulam iſtius dilectio-
D.Nazian. nis addit Apoſt. ex ſacro textu(*ſicut te ip-
ſum)* quod expendens *Naz. orat. 1. contra
Iulian.ait* de fidelibus, apud quos lex &
norma amicitiæ quiſq; ipſe eſt, atque ea-
dem proximis velle, quæ ſibi ipſi: *& orat.*
16. Nec magis gaudendum nobis eſt quod
commoda valetudine vtimur, quam lugen-
dum quod fratres miſera & afflicta. Voluit
namque ſupremus legislator in ſuæ Eccle-
ſiæ ædificio, cuius murum igneum eſſe vo-
Zacha. 2. luit, iuxta illud Zachariæ. *Ego ero ei murus
ignis*, viuos lapides inuicem connecti dile-
ctionis glutine, ardentiuè calce. Is enim pa-
ries in lapide angulari adunatus diutius per-
manſurus cohærentiam & viuam vnionem
lapidum viuorum exigit. Sic enim appella-
1.Petri 2. uit Petrus fideles 1.Can.c.2. Iam vero lapi-
des vt in parietem conſurgant inuicẽ coap-
tantur etiam per ſciſſuras, & quo melius co-
Coloſſ. 3. hæreant franguntur, inuicemque onus por-
tant. Quod etiam dixit Paulus, *Charitatem
habete, quod eſt vinculum perfectionis. Au-
thor vero operis imperfecti in Matth. hom.*
7. ſicut in corporali, inquit, ædificio lapis
ad lapidem cœmento mediante conſtrin-
gitur, ſic in ædificio Eccleſiæ Chriſtianus
ad Chriſtianum charitate mediante conne-
ctitur.

Mich. 1. Quod ſi deficiente charitate hæc cohæ-
rentia, & vnio diſſoluatur, facile corruet æ-
dificium, parieſque diſſoluetur. Vnde velu-
ti ſupplicium minabatur ad Deus regno Iſ-
rael, cum dixit. *Ponam Samariam ſicut a-
ceruum lapidum in agro cũ plantatur vinea*
quo, ſcilicet, citiſſimè regnum illud dilabe-
retur in nihilum prorſus redactum, ſicut e-
nim ſoluti nec conglutinati lapides, quan-
tumuis in aceruum cumulentur, & erigan-
tur, facile tamen corruunt, cum alter alteri
minime adhæreat, ſic Reſpublica ac Regnũ
vbi ciues ab inuicẽ non diliguntur, nec cha-
D.Chryſ. ritate conglutinantur facile diſſoluitur, &
finitur. Vnde *Chyſoſt. hom. 5. ad. Pop.* ſi ſint
vnanimes duo vel decem non vnus iam v-
nus eſt, ſed decuplus eorum quiſque fit, &
in decem vnum inuenies, & in vno decem,
ſiue inimicum habeat, vnũ offendens tan-
quã decẽ offenderit, indignit vnus, ſed non
eſt in egeſtate horum quiſque viginti manus
habet, & oculos viginti, & totidem pedes,

A non enim ſuis tantum oculis intuetur, verũ
& alienis non ſuis tantum, verũ & illorum
manibus operatur, non enim ipſe tantũmo-
do pro ſe, verum & illi pro eo curam gerit.
vidiſti charitatis excellentiam qualiter virũ
inexpugnabilẽ reddit, & multiplicat, &c.

Neque vero hoc tantummodo eſt in or-
dine ad mutuam defenſionẽ, & cõſeruatio-
nem, ſed etiam ad obſiſtendũ diabolo, illi-
que bellum inferendũ quod notauit *D.Gre-*
B *gor. hom. 8. in Ezech.* vbi ponderat ea verba *D Greg.*
Cant. 6. cũ de ſponſa dicitur, *Terribilis, vt* *Cant. 6.*
caſtrorum acies ordinata. Quid eſt, in-
quit, quod ab hoſtibus, vt caſtrorum acies
ſit timenda; non magno vacat intellectu cõ-
paratio, & idcirco eſt ſubtiliter intuenda,
ſcimus enim quia caſtrorum acies tunc ho-
ſtibus terribilis oſtenditur, quando ita fue-
rit conſtipata, atq; denſata, vt in nullo loco
interrupta cenſeatur. Et nos ergo cum con-
C tra malignos ſpiritus ſpiritalis certaminis a-
ciem ponimus ſũmopere neceſſe eſt, vt per
caritatem ſemper vniti atque conſtricti, nũ-
quam interrupti per diſcordiam inueniamur
quia ſi quælibet opera in nobis bona fue-
rint, ſi charitas deſit per malũ diſcordiæ, lo-
cus aperitur in acie vnde ad feriendos nos
hoſtis valeat intrare. Videndus *Ber. de modo* *D.Bern.*
bene viuendi c.41. vbi ait. Nihil æque mole-
ſtũ Dæmoni vt concordia; ſi enim de ieiu-
D nio agatur, ipſe nunquam comedit, ſi de vi-
gilijs, nõ dormit, ſi de paupertate, nihil ha-
bet, ſi de continentia, hæc eſt ei naturalis:
concordiam ægerrimo fert teneri in terra,
quam ipſe non potuit ſeruare in cœlo ſimi-
liaque habet *ſerm. 2. de Septuageſ.*

Mirũ tamẽ videbitur, quod is qui pacis,
& dilectionis eſt author inimicitiarũ itidẽ
fuerit, dũ dixit: *inimicitias ponã inter te &* *Geneſ. 3.*
mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius,
E idq; non tantũ quoad propẽſionem, aut oc-
cultas inimicitias, ſed actuales, apertas, &
in nocendi conatũ erumpentes; quod expo-
nens Oleaſt. ait. Vides Deum diſcordiæ eſſe
authorẽ, vt diſcas non eſſe minoris virtutis
malos amicos, ſeu illorum amicitiam diſſol-
uere, quam bonam fouere. Ideoq; Chriſtus
Dom. dixit: *Nõ veni pacem mittere, ſed gla-*
diũ, & Dauid: *Diſperge illos in virtute tua.* *Matth. 10.*
Namq; ſicut dixit *Cyprian. de ſingularitate* *D.Cypr.*
Clericor. indubitãter meliora ſũt odia, quæ

dum ſeparant neminé, maculant. & *Auguſtin. initio Conc. 2. ſuper Pſ. 36.* Duo mali vix ſe patiuntur, & quando ſe videntur diligere conſcientiam ſibi debent, nõ amicitiam tunc ſecum concordant, quando in perniciem iuſti conſpirant, non quia ſe amant, ſed quia eum qui amandus erat ſimul oderunt. *Et Ber. ſer 24 in Cant.* ineunt familiaritatẽ ad maledicendum, concordes ad diſcordiam, conciliant inter ſe inimiciſſimas amicitias, & ſicut ait *Philo lib. de Confuſione linguarum.* Nihil inter eos conuenit, niſi quod pariter diſcrepant, idem & in febribus vſu venit. Nã & quotidiani, & tertiani, & quartani, vt medicorum filij vocant circuitus, ſtatas horas habẽt nocturnas, diurnaſque, & eundem ſemper ſeruant ordinem, vt felicitatem perdant vnitæ & ordinatæ.

A — B — *Philo.*

Vnde de huiuſmodi viris dixit Hierem. *Vt æs & ferrum vniuerſi corrupti ſunt.* Quẽ locum ſic optime interpretatur Brixianus, Æs ſiue chalibs coniungitur ferro, vt ex eo fiant arma, ſic alter alteri adhærent ad facienda mala. Hieron. vero ſic ibi exponit. Ex mutua malorum vnione nihil niſi pernicioſũ hominibus erumpere poteſt. Pro qua re videndus eſt *Greg. 34 Moral. c. 2.* cũ ponderat ea verba *Iob cap. 41.* vbi ait, *Membra carnium eius cohærentia ſibi.* quæ verba dicit de dæmone, cuius carnes aſſerit eſſe reprobos omnes, inter quos maior eſt vnio quam inter fratres, nam fratres inter ſe ſeparantur, membra vero carnis realiter vniuntur. Videndus item *Hieron.* vbi explicat illud eiuſdem Iob. *Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia compactum ſquamis,* &c. Corpus, inquit, diaboli omnes conſortes eius intelligendi ſunt, quos tanta conſentione, atque conſpiratione Deus dicit illi coniunctos, vt indiſſociabili connexione ſint eidem copulati. Quod etiam oſtenditur in ſeditione Chore. Num. 16. vbi cum Moyſes ad tabernaculi oſtium ſe reciperet, vt Deũ pro omnibus precaretur ait. *Fortiſſime Deus num vno peccante, contra omnes ira tua deſæuiet?* vbi aduertit Oleaſt. Quomodo vno peccante ſi tam multi peccarunt. Etenim Chore, Dathan, & Abiron ſurrexerunt contra Moyſem aliique filiorum Iſrael ducenti quinquaginta. Diſſoluendaque videtur difficultas, ſi dicamus iniquos homines ad pa-

Cap. 6. — C — *D. Greg. Iob 41.* — D — *D. Hier Iob 41.* — E — *Num. 16.*

trandum ſcelus ita de more inter ſe conuẽniſſe, ac ſi vnus tantũmodo homo eſſet.

Vtinam ergo charitatis legis, & mutuæ per dilectionem vnionis author, inimicitias ponat inter huiuſcemodi amicitias, liberãq; viam iuſtis aperiat, quæ prædonibus vnitis ſcatet è quorum manibus haudquaquam quis poteſt euadere. Vnde notauit *Gregor. 34. Moral. c. 3.* Paulũ non potuiſſe euadere, niſi quando vnio malorum diſsipata eſt, diuiſis, ſcilicet, Phariſæis & Saducæis, Soluta eſt inquit Greg multitude in duas partes, & Paulo via ereptionis aperitur, quia quem turba tumultuantium vnita conſtrinxerat, diuiſa laxabat. Ideo etiam & Chriſtus Dom. vt euaderet vnionem conſpirantium contra ipſũ, volentiumq; eum lapidare, abſcõdit ſe, & alibi per miraculũ horum medium tranſiuit, ſicut notauit *Orig. homil. 19. in Luc.* Infatuet igitur Deus corũ conſilium, & confundat linguã, ſicut eam confuſionẽ linguarũ interpretatur *Philo lib. de Confuſione linguarũ:* ac ſi diceret, inquit, muta ſurdaq; faciamus vitia ſingula, vt nec loquendo nec aſſentiendo damnũ inferant.

D. Greg. — *Act. 23.* — *Ioan. 8.* — *Gen. 11.*

§ IIII.

Debet fidelis diligere proximum ſicut ſeipſum, & agitur contra proprium inordinatum amorem.

CVm ex diuina charitatis lege teneatur quiſq; proximum diligere, ſicut ſeipſũ, id eſt, ad id, & propter id, atque eodem fine & animo, quo ſeipſum diligit, ſeu ſimiliter ac ſe diligit. ſicut notauit *D. Thom. 2. 2. q. 44. art. 7.* Non eſt intelligendũ, ait, ſicut ſeipſũ, quantum ad hoc quod aliquis proximum ſibi æqualiter diligat, ſed ſimiliter ſibi, vnde *Caietan. Matth. 22.* Non dicit diliges proximũ quantũ teipſum, ſed ſicut teipſum, quod etiam explicat *D. Thom. 2. 2. q. 26. art. 4. & 5.* Hæc vero dilectio à duobus præceptis deriuatur, ſicut notauit *Greg. 10. Moral. c. 14* ſcilicet, quod ab alio tibi odis fieri, vide ne tu alteri facias. Et ipſa veritas Matt. 7. *quæ vultis vt faciãt vobis homines & vos facite illis* quibus duobus per vnũ malitia cõpeſcitur, per aliud benignitas prorogatur,

D. Th. — *Caiet.* — *D. Th.* — *D. Greg.* — *Matth. 7.*

Google

gatur: vt malum quod pati non vult, quiſque non faciens ceſſet à nocendi opere, & rurſum bonum quod ſibi fieri appetit impendens erga vtilitatem proximi exerceat, ſed hæc duo dum ſolicita intentione cogitantur, cor ad innumera virtutum miniſteria tenditur. Similiaque habet *hom. 38. in Euang.*

Nemo tamen iſtius legis iam memor extat, ſed quiſque ſeipſum tantum ſuaque diligit, niſi forte exiſtimet ſeipſo deceptus, nihil ſibi proximius quã ſeipſum, & proinde legem de diligendo proximo obſeruare, dum ſe tantum diligit, *omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti*, & ſalutis proximorum. Vnde poſſent de proximis interrogati cum impio Caino reſpondere. *Neſcio, nunquid cuſtos fratris mei ſum ego?* quid enim de proximis poſſunt reſpõdere, qui ipſorum dolores, & ærumnas nõ curant, indigentiæ non ſubueniunt? imo cum ſtulto Nabal dicunt: *Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi tonſoribus meis, & dabo viris quos neſcio vnde ſunt?* Et cum filiabus Labam tãdiu in domo Patris manẽt, quandiu aliquid emolumẽti in ea habẽt, poſtea vero interrogati, an velint Patri adhærere dicunt, *nunquid habemus reſidui quicquam in facultatibus, & hæreditate domus Patris mei? Omnes* denique *diligunt ſola munera.* Vbi *D. Hier. li. 1. in Iſai.* Non dixit, accipiunt; hoc enim ſæpe neceſſitate fit, ſed qui non putant amicos, niſi à quibus dona perceperint, nec os conſiderant amicorum, ſed manus: de quibus optime *Bernard. epiſt.* 185. Das ingratis, das immeritis, ſiquidem tua, non te diligunt, imo certe nec te, nec tua, ſed quę ſua ſunt, quærunt.

Philip. 2 — Geneſ. 3. — 1. Reg. 25. — Geneſ. 31. — Iſai. 1. — D. Hier. — D. Bern.

Quam exitioſus autem ſit huiuſcemodi amor, dixit *Clem. Alexand. 6. Stromat.* in hunc modum: Nimius amor ſui eſt ſemper quibuſlibet cauſa omnium malorum. *Et Chryſoſt. hom. 20. in Epiſt. ad Epheſ.* Execrandum hoc verbum meum, & ſceleratum à diabolo eſt inuentum, quod optime expreſſit *D. Saluianus lib. ad Eccleſiam.* Nunquid eſt vllus hominum, qui non omnia, quæ ecit vel ſalutis ſuæ, vel certe vtilitatis gratia faciat? Nemo opinor. Omnes enim ad effectum, atque appeti-

D. Clem. — D. Chryſ. — D. Saluian.

A tum vtilitatis ſuæ naturæ ipſius magiſterio atque impulſione ducuntur. Non ſolum autem omnium malorum cauſa eſt amor proprius, ſed præcipua abolẽdæ charitatis in proximos. Cum enim, meum & tuum, frigidum ſit verbum ſicut optime dixit *Chryſoſt. orat. de ſancto Ph. logonio tom. 3.* Meum, inquit, & tuum. frigidum illud verbum, & quidquid eſt malorum in vitam noſtram inuehens, innumeraque gignens B bella, ardori charitatis opponitur, eundemque extinguit. Deinde cum ex ſententia *Gregorij homil. 5. in Euan.* Quicquid in hoc mundo nobis concupiſcimus, hoc proximis inuidemus, qui fieri poteſt, vt proximi amori locus ſuperſit, cum omnia nobis optemus, & ſola noſtra quæramus? Contra quos nihil durius proferre poſſumus quaam id quod *D. Maximus centuria 5 cap.* 14. ait ſcil. diligere proximum ſupra C ſeipſum maxime proprium eſſe legi gratiæ. Vide igitur qualiter redarguendi ſint à lege, qui nihil niſi ſe diligunt, quanto magis ſupra ſe.

D. Greg. — D. Max.

Adeoque hoc vitium inoleuit, omniumque irrepſit animis, vt inde liceat cuique inferre decrepitam mundi ætatem, & morientem iam mundum, ſicut enim initio naſcentis orbis dumque adhuc infans eſſet ad inſtar infantis primus homo oblatione po-D mi vetiti deceptus eſt, ſpoliatuſque originalis iuſtitiæ bonis, deinde adoleſcens mũdus ardore libidinis æſtuans aquarũ inundationem poſtulauit, poſtea in virili ætate viribus, armiſque colluctatus, dominãdique cupiditate correptus nobis proponitur libris Iudic. Reg. ac Machabæ. quaſi ſingula vitia ſingulas ætates comitentur, & cuilibet ſtatui reſpondeant proportionata vitia, modo dum mundus ſenio confectus, oculiſq; caligans ſe ſolummodo videt, ad ſeque om-E nia attrahit, & refert moribundus, veluti ſenex morti proximus veſtes, & operimenta colligit, ſic itidem in ſe collectus mũdus, ſe tantum diligit, imo ſe minime diligit quin potius odit, qui enim male amat, procul dubio odit, ſicut dixit *Auguſt. tract. 50. in Ioann.* qui etiam *lib. quinquaginta homil. hom. 37.* ſic ait: Primum diſce amare Deũ, deinde teipſum, poſt hæc dilige proximum ſicut te ipſum.

Geneſ. 6.

Putant

Putant homines nonnulli legitimo ordine A ſe amare, quando res alienas rapiunt, quando ſe inebriant, quando per diuerſas calumnias iniuſta lucra conquirunt, iſti tales audiant Scripturam dicentem. *Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Pſal. 10.

Deinde maximum in ſe exercet odium dum ſibi quiſque adimit poteſtatem Deum adeundi, truncoſque reddit pedes ad currendam viam, perueniendumq; ad promiſſum brauium. Namque ſicut dixit *Auguſt.* B *in Pſalm.* 33. Pedes tui charitas tua eſt, duos habeto pedes, noli eſſe claudus. Qui ſunt duo pedes? duo præcepta dilectionis Dei, & proximi. Iſtis pedibus curre ad Deum. Iſtos proinde pedes ſibi miſero aufert, qui ſeipſum ſolum modo diligit, & omnia alia propter ſeipſum. Pro qua doctrina facit etiam id quod dixit *Auguſt. in Pſalm.* 140. Amor iſte tartareus eſt, viſcum habet quo deijciat in profundum, non pennas quibus C leuet in cœlum. D. Aug.

§ V.

Quomodo lex redarguat tranſgreſſores.

DOcet etiam Apoſtolus hoc loco diuinæ legis opus eſſe nos coarguere, & D damnare de peccato acceptionis perſonarũ, cum ipſa præcipiat quemlibet proximum, quaſi noſmetipſos diligere. Quod etiam dixit *Amb. lib. de fuga ſæculi cap.* 7. Lex factum damnat. *& Chryſoſt. hom.* 11. *in epiſt. ad Rom.* Ipſa quidem lex redarguit prætergreſſionem, gratia autem ſoluit. Vnde notauit *Alcuinus, & D. Hier.* ſæpe à Dauide in Pſalm. 118. pręcepta Dei teſtimonia appellari, vt homines intelligant, inquit Hiero. ſe E coram teſtibus deliquiſſe, lex enim Dei teſtimonium perhibet contra præuaricatores quo ſenſu dixit Chriſtus Dom. Moyſem accuſaturum Iudæos, quia ſcilicet, ex ipſius libris ſint conuincendi in iudicio de incredulitate Meſſiæ, & de præuaricatione præceptorum. D. Amb. D. Chryſ. D. Hier. Ioan. 5.

Facit etiam & ille locus Deut. quando *Deus apparuit de monte Pharan, & in dextera eius ignea lex.* vbi Caietani interpres ſic exiſtimat vertendum: *à dextris eius ignis & lex,* nõ quaſi Deus in ſua dextera habuerit legem, & ignem, ſed apparatus iudicis deſcribitur eo in loco, cuius alius miniſter legem deferebat, alius vero ignem, vt intelligerent delinquentes diuinam animaduerſionem per ignem ſignificatam, proindeque legis obſeruationem curarent. Deut. 33.

Poſſumus etiam & huius redargutionis à lege aliam rationem aſſignare, quia ſi leges dicuntur medici à Philone, ſupra relato, ſi viri conſiliarij à Dauide, namque vbi nos habemus. *Teſtimonia tua meditatio mea eſt, & conſilium meum iuſtificationes tuæ.* Felix tranſtulit. *mandata tua ſolatia mea, & iuſtificationes tuæ viri conſilij mei.* Cum vero & medici, & conſiliarij in vtilitatem eius qui eos vocat dirigantur, vnde Salomõ dixit: *Si ſeruaueris mandata, ſeruabunt te,* qua quidem in re cordati Phariſæi, ſi ſic etiam in obſeruando eſſent, mandata decalogi complicantes, & ligantes in fronte quaſi cuſtodiam, & munimẽtum ſui habebant, vt *Hier.* annotauit, Phylacterium enim ex proprietate ſua cuſtoditorium eſt, conuenitque in legem quæ nos cuſtodit, ſi non in capite ſolum, ſed etiam in corde ſit: Inde ergo eſt quod redarguat eos qui legem nõ ſeruant. In quam ſententiam videndus eſt *Hier. tom.* 1. *ep. ad Celan.* cum ita ait: Quid tam ſuperbum, ingratum, &c. quã illius præcepta deſpicere, qui ideo aliquid imperat, vt cauſas habeat remunerandi, neque enim obſequij noſtri Deus indiget, ſed nos illius indigemus imperio mandata eius *deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum: in cuſtodiendis illis retributio multa.* Idcirco illa immenſa bonitas Dei offenditur, quia eam per tanti etiam præmij detrimenta contemnimus. Similiaque habet *D. Gregor.* 8. *Moral. cap.* 9. vbi oſtẽdit legis obſeruantiam in noſtram, non legiſlatoris vtilitatem cedere, ideoque exiſtimat dictum à Iob, *quid faciam tibi?* Oſtenditur, inquit, quia hæc ipſa bona, quæ agere præcipimur non præceptori, ſed nobis proſunt. Vnde Salomon ait, *Donum bonum tribuam vobis.* vbi proprie ex Hebr. *doctrinam aut legem tribuam vobis*, quia ſingulare donum Dei eſt, quod cuſtodientibus maxime prodeſt, ideoque Dauid maximam voluptatem iuſti, & delectationem

Pſ. 118. Prou. 7. D. Hier. D. Hier. Pſal. 18. D. Greg. Iob 7. Prou. 4.

Pſa. tionem in lege Domini aſſerit, pro eo enim quod nos habemus, *in lege Domini voluntas eius*, Hebraica veritas, *voluptatem & delectationem ſonat*, quam iuſtus habet, dum obſeruat legem Dei, quæ tota nobis proficua eſt, & vtilis. Ideoque merito nos redarguit dum contra eam delinquimus, qua in re nobis maximè nocemus.

TEXTVS.

Num.10. Quicumque autem totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.

Num.11. Qui enim dixit, non mœchaberis, dixit, & non occides, quod ſi non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor legis.

EXPOSITIO LITERALIS.

NE alicui, leue peccatū videretur acceptio perſonatum, & defectus in charitate circa proximū, neuo aliquis diceret, quod etſi honoratiorem locum diuitibus præſtaret, ob id tamen legem non tranſgredi ex eo, quia pauperi non detraxit, aut quid incommodi intulit reſpondet Apoſt. potius eſſe tranſgreſſorem totius legis, & contemptorem Authoris eiuſdem eſſe reputandum.

Prima igitur difficultas huius loci poſſet verſari in explicando quid intelligat Iacobus hoc loco per legem; Legis namque nomen in ſacris literis non eſt anguſtum, vt tantum ſumatur pro ea ratione quæ iubet facienda, & contraria prohibet ſed ſumitur

A etiam pro ea parte quæ mores vtcunq; inſtruit, vitamque informat, qua ratione lex complectitur alios etiam libros præter Pentateucum, quos Chriſtus legem appellant, *nonne ſcriptum eſt in lege veſtra: Ego dixi, Dij eſtis. &* iterum. *Vt compleatur ſermo, qui in lege eorum ſcriptus eſt: Odio habuerunt* Ioan.10. *me gratis.* quæ loca ex Dauide ſumpta ſunt, Ioan.15. & Paulus proferens teſtimonium ex Geneſ.

B ait: *Qui ſub lege vultis eſſe, legem non legiſtis? Scriptum eſt enim quoniā Abraham duos* Galat.4. *filios habuit*, & quod Iſaias ſcripſit ait in lege ſcriptum eſſe, *quoniam in alijs linguis &* 1.Cor.14. *labijs alijs loquar populo huic*. Vnde Greg. Nicæ. præfat. in Cant. Magnus Apoſtolus, Eſai.28. inquit, legem dicens ſpirituale legis nomen conprehendit etiam hiſtoritas narrationes, adeo vt vniuerſa à Deo inſpirata ſcriptura ſit lex ijs, qui ipſam legunt non ſolum per

C præcepta, ſed etiam per hiſtoriam erudiens, & ad cognitionem myſteriorum, & ſinceram vitæ inſtitutionem hoc tamen loco ſtrictius ſumitur lex prout ſolum conprehendit Decalogi præcepta.

Secunda huius loci difficultas oritur ex multis varijſque eius interpretationibus, iamque ſuo tempore *Auguſt. de eo ſic ait epiſt.29 ad Hierony.* Quæro, & per Deū ob- D.Hier. ſecro, vt exponas mihi quod multis exiſtimo profuturū, quomodo accipiendū quod

D in epiſtola Iacobi ſcriptum eſt. *Quicumq; totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, &c.* ſingulas proinde referemus expoſitiones, vt cuique liceat quam maluerit probare.

Prima eſt *Aug. cit. epiſt.29.* quem ſequitur Beda, probat Oecumen. & alij. vt ſit D.Aug. Beda Oecum. ſenſus: qui delinquit contra charitatem in qua comprehēduntur omnia præcepta, reus

E vtique ſit omnium.

Hæc expoſitio in eo poteſt fundari, quia antea loquutus fuerat Iacobus de regali lege charitatis, & pro ea facit id quod dixit *Gregor. hom.27. in Euang.* Præcepta Domi- D.Greg. ni multa ſunt, & vnum. Multa per diuerſitatem operis, vnum in radice charitatis, dixeratque omnia vnum præceptum ſunt, quia quidquid præcipitur in ſola charitate ſolidatur. Idemque *Aug. ſerm.61. de Tempore* circa præſentem locum ſic ait, *qui offenderit in vno* Quid eſt hoc vnum niſi quod ſupra Ioan.13.

 dixirnus,

Rom.13. Gal.5.

diximus, *Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis*; Quid eſt hoc, vnum, niſi quod Apoſtolus dicit. *Omnis lex in vno ſermone completur. Diliges proximum tuum ſicut teipſum*; Vnde ſequitur, vt qui vnum aliquod præceptum violat, conſequenter violet charitatem, quemadmodum pulchre docet *Author operis imperfecti in Matth. homil.* 35. Sicut, inquit, miles ſi toto corpore fuerit armis veſtitus, & vnam partẽ habuerit nudã, nihil ei prodeſt B quod toto reliquo corpore fuerit ferro veſtitus, ſi per illam partem ſagitta eum percuſſerit, ſed ſic cadit, quemadmodum ſi totus fuiſſet nudus, & ſic Chriſtianus ſi iuſtitiam fecerit, & in vno peccauerit, ſimiliter peccator ſtatuitur, ac ſi ſemper peccaſſet. Similem etiã doctrinã habet *Greg. lib. 19. Moral c. 16.* quam ex hoc loco Iacobi confirmat, & ex illo Eccleſiaſtici. 9. *Qui in vno peccauerit, multa bona perdet.* In quam ſen- C tent. etiam facit *Hieron.* relatus hic à D. *Thõ.* qui ait: Vbi eſt charitas, quid eſt quod poſſit abeſſe, vbi non eſt, quid eſt quod poſſit prodeſſe; Hanc denique ſententiam ſequitur *Innocentius III. ſerm. 1. in Dominic. 2. poſt Paſcha.* Reus itaque fit omnium præceptorum qui peccat contra charitatem, à qua pẽdent omnia Dei præcepta.

D. Greg.

D. Hier.

D. Hier.

Secunda expoſitio eſt *D. Hieronymi lib. 6. in Iſai.* vbi aſſerit fieri omnium præcepto- D rum reum, qui vnum aliquod præceptum infringit, quod ſic proſequitur. Dauid dicebat. *Benedic anima mea Domino, & omnia interiora mea nomen ſanctum eius.* Quomodo enim cythara non emittit vocalem ſonũ, atque compoſitum, ſi ſaltem vna chorda rupta fuerit, ſic ſpiritualis venter Prophetæ, ſi vna in eo virtutum chorda defuerit, non poterit melos dulce reſonare. Philoſophorum quoque ſententia eſt hærere ſibi virtu- E tes, & Apoſtoli Iacobi, cui vna defuerit, huic omnes virtutes deeſſe. Quæ ſententia poteſt confirmari ex ratione legis ex Hebr. Nam nomen legis Thorah, quidam deducunt à radice Thur, quod eſt explorare, aut circumquaque luſtrare, & obſidere, quia lex vniuerſa eſt diligenter exploranda, & circunque cuſtodienda & obſeruanda, ne quis in vno offendat. Cum enim præcepta omnia legis connexa ſunt, in vno offendens

Pſal. 10.

A fit & omnium reus, Vnde *Baſil. Oper. infructuoſ.* non communic. Iniquus, inquit, eſt omnis qui legem ex parte ſeruat, vel qui vnum tantum neglexerit mandatum, vnum, inquam, quamuis minimum ſi deſideratur in lege, tota excidiſti lege: fauentque huic expoſitioni aliqui recentiores hoc loco, qui dicunt, factus eſt omnium reus, quia nihil ei prodeſt reliqua ſeruaſſe, ſi vnum nõ ſeruat. 8.

D. Baſil.

B Tertia expoſitio eſt Thomæ, Carrenſis, & Carthuſiani, qui dicunt quod offendens in vno ſit omnium reus non abſolute, & ſimpliciter, ſed quodãmodo, quatenus, ſcilicet, omnium bonorum operum præcedẽtium meritis priuatur iuxta illud Ezech. *Si auerterit ſe iuſtus, & fecerit iniquitatem, omnes iuſtitiæ, quas fecerat, non recordabuntur*, & iterum. *Qui in vno peccauerit, multa bona perdet.*

Ezec. 18.

Eccl. 9.

C Quarta expoſitio quam velut propriam ponit Caietan. & dicit eſſe literalem intentamque ab Apoſtolo eſt D. *Hier. dialog. 1. cont. Pelag.* Eam habet Gloſ. & ſequitur *D. Thom. 1. 2. q. 73. art. 1.* quod, ſcilicet, dicatur reus omnium eo quod in Deum peccet qui totius legis author eſt, quique contemnitur Ille vero qui eum contemnit in vno quantum eſt ex ſe in omnibus videtur cõtempſiſſe, ſicut qui diſſentit vni articulo fidei, D omnibus diſſentire videtur, fidemque amittit, & quod omnia præcepta tunc non infregerit, vel fuit, quia defuit occaſio, vel ex alio humano reſpectu.

D. Hier.

D. Tho.

Vltima expoſitio eſt Lyrani & Titelmani, & facit ad hũc ſenſũ. Qui in vno peccauerit, factus eſt omnium reus, incurrẽdo pœnam damni, quæ eſt carentia diuinæ viſionis, & incurritur per quamlibet tranſgreſſionem legis Diuinæ, quæ in omnibus E peccatis æqualis eſt, pœna, ſcilicet, damni. Quanquam pœnam ſenſus incurrat grauiorem, qui plures tranſgreſſiones committit. Quod vero de pœna damni intelligatur hic locus litera ſequenti oſtenditur, quæ ait. *Qui enim dicit, non mœchaberis, dixit, & non occides, &c.* in qua expoſitione illud notandum velim, quod etiam cæteris expoſitionibus conuenit, optimeque aduertit *Bellarmin. lib. 1. de amiſ. grat. c. 12.* longe aliter accipere Apoſtolũ hoc loco offenſionẽ, atque

Digitized by Google

que ca.3.cũ ait. *In multis offendimus omnes*, A hic enim de offẽſione criminali;ibi vero de veniali loquitur, ideoq; hic addit. *Factus eſt omnium reus.* Ibi vero ſubiungit, *Qui autẽ non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir:* quo quidem additamento declarauit ſe de ea offenſione loqui, quæ perfectioni, non neceſſariæ integritati opponitur.

Illud etiam cum *Auguſt. & Hieronym.* aduertendum eſt hoc loco, neminem, ſcilicet, ex eo poſſe recte colligere omnia peccata æqualia, vel paria eſſe, quod fuit Stoicorum B paradoxon: vt apparet ex *Cicer. in 3. Paradox.* Poſtcaque fuit hæreſis Iouiniani proſcripta, & damnata ab eodem *Aug. lib. de hæreſib cap. 82. & epiſt. 29. & à D. Hier. lib. 2. contra eundẽ paulò poſt medium.*

Vnde miror quod *Caſtro lib. 12. verbo Peccatum, hæreſi* 8. neget notam fuiſſe Hieronymo hanc hæreſim, cum etiam Auguſt. dicta epiſt. laudet Hieronym. quod eũ erro- C rem Iouiniani docte confutauerit. Etenim Chriſtus Dom. diſerte confirmat quædam

Matt. 5.

peccata alijs eſſe grauiora, cum ait, *Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio, qui dixerit: Raca, reus erit conſilio, qui autem, fatue, reus erit gehenna ignis.* quod in ſuper probatur ex *Matth. 12. Ioan. 19. & Deut. 25. Ezechiel 9. 1. Ioan. 5. ex* Patribus videndus *Nazianz. in Carmine ad Virgin. Orig. hom. 5. in Leuit. & Hieron. in c. 9. Ezech. & in epiſt. ad Celantiam.* Qua de re videndi recentiores Theo- D logi cum *D. Tho. 12. q. 73. art. 2.*

D. Nazian.
Orig.
D. Hier.
D. Hier.

§ I.

Quæ mala per peccatum incurramus.

Hic locus ad noſtram eruditionẽ miſeram peccatoris conditionem ob ocu- E los proponit, qui quolibet mortali peccato reus gehennæ redditur, bonaq; ſupernaturalia gratiæ amittit, excepta fide & ſpe, dũmodo cõtra has virtutes nõ delinquat. Præcedentia inſuper merita mortificat, ita vt nihil ei tũc poſſint prodeſſe, quo ſenſu poſſumus intelligere illud Oſeæ. *Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtũ inundauerunt.* vbi enumerans peccata illius po-

Cap. 4.

puli eleganti ſimilitudine oſtendit eorundẽ effectũ, quod, ſcilicet, ſicut aquæ cum ſeſe alueo non capiunt per ripas, & loca vicina expanduntur, & quicquid ſeminatum, natũque fuerat operiunt, & demoliuntur, ſic quodlibet enumeratum peccatum quidquid ſeminatum, & natum fuerat deſtruit. Eſt enim peccatum veluti illa *abominatio deſolationis ſtans in loco ſancto*, ideoque Dauid *iniquitatem odio habens* eandem abominabatur. Stans igitur abominatio peccati in loco ſancto, anima, ſcilicet, quæ ante peccatũ admiſſum locus ſactus erat, *templum Dei eſtis vos*. Et *Clem. Alex. 7. Stromat.* Animam iuſtam altare Dei dixit: Sic enim habet. Aram autem vere ſanctam iuſtam animam. Omnia igitur bona animæ ſanctæ hæc abominatio deſolationis demolitur & perdit. Vnde *Bernar. 5. de Conſiderat. cap.* 10. Peccato redacti in nihilum iterato creati ſumus, & *ſerm. de Triplici cohærentia vinculorum: Ego ad nihilum redactus ſum & neſciui*, vere ad nihilum. i. ad peccatum.

Matth. 24.
Pſal. 18.
2. Cor. 6.
D. Clem.
D. Bern.
Pſal. 77.

Qua in re ſimiles videntur peccatores Nazaræis antiquis, qui votum ad tempus emittentes, ſi viſo mortuo ante vltimũ diem ſui voti polluerentur, ad primum denuo recurrebant, *dies priores*, inquit textus, *irriti fiant, quoniam polluta eſt ſanctificatio eius*, ac ſi non perſeueraſſe in obſeruantia legis idem foret ac nõ inchoaſſe. vt bene ibi exponit Rabanus qui affert illud Ezech. vbi dicitur. *Cum conuerſus fuerit iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, omnes iuſtitiæ eius obliuioni tradentur.* Et *D. Hieron. lib 6. in c. 15. Iſai.* explicans illa verba ad *Torrentem Salicum ducent eos*, ait, Peccatores ducuntur ad vallem Salicum, vt nullus in eis fructus remaneat, hanc enim ſeminis harum arborum eſſe naturam dicunt, vt qui illud in poculo hauſerit liberis careat, fructu, ſcilicet, bonorum operũ Multaque hac de re habet *Hier. lib. 7. & lib 17. in Iſai. & lib. 1. in Thren. & Auguſt. tract. 1. in Ioann.* vbi ait nihil fieri homines cum peccant, quod etiam proſequitur *D. Thom.* in illud Pauli. *Si charitatem non habuero nihil ſum.*

Num. 6.
Ezech. 33.
D. Hier.
Iſai. 15.
D. Aug.
1. Cor. 13.

Hinc eſt quod *D. Amb.* per admirationem, & exaggerationem interpretatur illud quod dixit Deus Adamo. *Vbi es*; Sic enim habet *li. de Parad. c. 14.* Nũ locũ quærit,

D. Amb.
Geneſ. 3.

 qui

qui nouit arcana, non in quo loco quæro, A
ſed in quo ſtatu, quo te perduxerunt pecca-
ta tua? Vndè *Chryſ. ſer. 2. de Prodigo* expli- D.Chryſ.
cans illud quod Lucas ait. *In ſe reuerſus, ait.*
In ſe redit qui à ſe ante receſſerat, *& ſerm* 5. Luc. 15.
Cum in ſe non eſſet non erat ſecum. Vide-
tur enim extra ſe ferri, mentemque & intel-
lectum egredi, qui pro vili & commutabili
bono tot ſimul bona amittit, & tot malorũ
fit reus. Pro qua ſententia eſt etiam viden-
dus *Gregor. 8. Moral. c. 10.* cum ponderat B D. Greg.
id quod Chriſtus Dom. dixit cuidam quem
curauerat, *Vade in domum tuam.* Quia ni- Marc. 5.
mirum dignum eſt, vt peccator poſt veniam
ad mentem ſuam redeat, extra ſe per inobe-
dientiam miſſus mentis ſuę locum perdidit.
Cum ergo per quodlibet peccatum tot bo-
na amittantur, quæ non poſſet amittere, qui
rectæ mentis compos eſſet, cumque reatus
æternæ pœnæ incurratur, ſummopere cu-
randum eſt; vt omnia ſeruemus quęcumque C
nobis Deus mãdauit, *Debitores* enim ſumus Galat. 5.
vniuerſæ legis faciendæ. Cum is qui in vno
offendit ſtatim omnium reus fiat.

§ II.

Vitanda tranſgreſſio legis ratione ingratitudinis.

NOn eſt tamen omittenda hoc loco ea D
expoſitio quam affert *Auguſt. libr. de* D. Aug.
vera & falſa pœniten. cap. 14. quod is qui
offendit in vnum præceptum, fiat omnium
reus, propter ingratitudinem, quam expoſi-
tionem affert *Magiſter in 4. diſtinct. 16.* Si- Matth. 18.
cut enim parabola de ſeruo debitore docet,
omne debitum alias etiam dimiſſum, &
condonatum repetitum fuiſſe à ſeruo ne-
quam, qui beneficij accepti oblitus, & Do-
mino ingratus noluerat parcere, & miſereri E
conſeruo ſuo roganti, dignus namque cen-
ſetur ingratus ſeruus, vt diuinis beneficijs
ſpolietur, & maiori ſupplicio afficiatur. Su-
mit enim nouum peccatũ incrementum ex
ingratitudine prioris remiſſionis, quamuis
remiſſorum non redeat reatum, vt ſanior
habet doctrina. Proindeque Ioan. 5. monet Ioan. 5.
ſanatum Paralyticum. *Ecce ſanus factus es,*
iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid
contingat. Eccleſiaſtic. ait: *In duobus con-* Eccl. 27.
triſtatum eſt cor meum, & in tertio iracun-
dia mihi aduenit. Vir bellator deficiens per
inopiam, & vir ſenſatus contemptus, & qui
tranſgreditur à iuſtitia ad peccatum Deus
parauit eum ad Romphæam. & iterum.
Qui baptizatur à mortuo, & iterum, Tan-
git eum. ſ. rediens ad peccatum, at ibi ex- Eccl. 34.
ponit interlinealis, *quid proficit lauatio il-*
lius (quaſi dicat nihil, vt ibi Lyran. nam
immundus efficitur ſicut ante.) *Sic homo* Ibid.
qui ieiunat in peccatis ſuis. Et iterum eadem
faciēs, quid proficit humiliando ſe? quem lo-
cum ad hoc propoſitum exponit *Rabbanus*
ibi. & *Gregor. in Pſalm. 4. pœnit. & lib. 1.* D. Greg.
epiſt. 39.

Et pro hac re eſt *Auguſt.* videndus. *libr.*
de fide & operib. cap. 25. ferm. 84. de Temp. D. Aug.
ſerm. 12. de Verb. Dom. & ſerm. 112. Con-
cione. 2. ſuper Pſalm. 80. Ioannes Collator. Ioan. coll.
Collat. 5. c. 25. Chryſoſt. hom. 44. in Matth. D. Chryſoſt.
cum ponderat reditum Spiritus maligni ad Matth. 12.
eam animam quam reliquerat diuina gratia Luc. 11.
afferentis ſecum *ſeptem Spiritus nequiores ſe.*

Debet igitur Peccator introductus in
promiſſam gratiæ terram ſecum expendere
vnde exierit, & ad quę bona admiſſus ſit, ne
ea tandem amittens maiorum ſuppliciorum
fiat reus. Namque ſicut dixit *Aug. ſer. 67. de*
Tēp. ſi ſemper Dei beneficia quæ nullis præ-
cedētibus meritis nobis collata ſunt cogita-
mus, peccata noſtra nobis aut nõ dominãtur:
aut ſi forte ſubrepſerint cito per pœnitētiam
corriguntur: ad quam recordationem facit
locus ille Ioſue qui tulit lapidem prægran-
dem (is autem erat ex illis qui fuerunt, de- Ioſue 24.
ſumpti ab alueo Iordanis ſiccato) *poſuitque*
illud ſubter quercum quæ erat in Sanctuario
Domini. Quod ſi quis ſtatim obijciat, fieri
non poſſe vt in ſanctuario Domini eſſet
quercus, cum Deus dixerit in Deut. *non* Cap. 16.
plantabis lucum & omnem arborem frondo-
ſam iuxta altare Domini Dei tui. Omiſſis a-
lijs, ſolutionibus in præſenti argumento ſuf-
ficiet ea quam affert Lyran ſequutus de
more Rabbi Salomonem. Obſeruat igitur
vocem hebræam, Allat, æquiuocam eſſe &
ſignificare tum quercum tum limen, quan-
do ergo dicitur: *poſuit lapidem ſubter quer-*
cum, Lyran. intelligit, ſubter limen, & ita
exiſtimat legendum: Iuxta hunc igitur ſen-
ſum

Digitized by Google

A ſum ideo Ioſue poſuit lapidem allatum ex Iordane qui ad promiſſam terram præbuit ingreſſum, vt filij Iſrael ingredientes Sanctuarium recordarentur diuini beneficij, per talemque recordationem à Deo in ea terra ſibi conceſſa conſeruarentur. Sic etiam & reconciliatus peccator meminiſſe debet vnde exierit, ne tandem è gratia excidat, & per ingratitudinem fiat denuo omnium reus.

B

§ III.

Summa cura cuſtodienda eſt qualibet virtus, propter mutuam earum connexionem.

2.Cor. 4. Luc. 10. *THeſaurum ergo in vaſis fictilibus portantes* vigilare debemus, ne quando in latrones incidamus, à quibus ſpoliati omnibus bonis, plagis inſuper afficiamur. C Sed omnem curam ſubinferentes 2.Pet. 1. *miniſtremus in fide noſtram virtutem, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia abſtinentiam, in abſtinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis.* Cum enim omnes virtutes inter ſe connexæ, & concatenatæ ſint, vt oſtendit D.Amb. *Ambroſ. lib. 5. in Luc. cap. de Beatitudine,* D.Hier. *Hieron. in cap. 5. Iſai. & in cap. 56. & lib. 1.* D *contra Pelaſg.* D.Aug. *Auguſt. lib. 6. de Trinit. cap. 4. & epiſt. 29.* D. Bern. *Bern. 1. de Conſiderat. cap. 6.* Scholaſtici Theologi cum Magiſtro *in 3. diſtinct. 36.* Et Recentiores cum *D.Thom. 1. 2. q. 65.* quod etiam ſequuti ſunt Philoſophi, vt patet ex *Plut. orat. 1. de fortuna Alexandri,* cum ait. Stoicum decretum eſt quidquid agit ſapiens omnibus cum virtutibus agere, & vnamquamque virtutem primas obire partes, reliquas autem ſocias omnes E ſibi perficiendæ rei aſciſcere, quod etiam dixit *Seneca epiſt. 68.* cum aliquis tormenta fortiter patitur, omnibus virtutibus vtitur, fortaſſe cum vna in promptu ſit, & maxime appareat patientia. Cæterum illic eſt fortitudo, cuius patientia, & perpeſſio, & tolerantia rami ſunt, illic eſt prudentia, ſine qua nullum initur conſilium, illic eſt conſtantia, illic eſt eſt indiuiduus ille comitatus virtutum, &c.

A Vnde recte colligit *D. Ambroſ.* loco citato, qui vnam habet virtutem cęteras omnes habere, ſicut & qui vnam offendit & amittit, cæteras conſequenter lædit, & amittit. D. Amb. Neque enim vnaquæque virtus vere eſt virtus ait *Greg. 1. Mar. cap. 19.* ſi mixta alijs virtutibus non eſt, &c. quæ late in hanc ſententiam proſequitur. D.Greg.

Cauendum proinde & vigilandum nobis eſt, quò virtutum chorum in nobis cuſtodiamus, imo & à nobis. Pro qua re videndus eſt *Auguſt. lib. 8. de Geneſ. c. 10.* cum quærit, cur ſcriptura dixerit. D. Aug. *Poſuit eum.* ſ. Adam, *Deus in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret,* Geneſ. 2. cum nullus alius extiterit, à quo tunc temporis poſſet paradiſus cuſtodiri, & reſpondet: paradiſum cuſtodire poſſet non aduerſus improbos aut inimicos, qui nulli erant, ſed eundem paradiſum ipſe ſibi cuſtodiret, ne aliquid admitteret, quare inde mereretur expelli.

TEXTVS.

Sic loquimini, & ſic facite ſicut per legem libertatis incipientes iudicari. Num. 12.

EXPOSITIO LITERALIS.

HVCVSQVE inſtruxit fideles ad exhibitionem honoris debiti, modo inſtruit ad opera miſericordiæ exhibenda, de quibus late agit. Senſum igitur præſentium verborum optime attigiſſe videtur *D. Thom.* hic quaſi dicat Apoſtolus. D.Th. Ne ergo ſitis tranſgreſſores legis, ſic loquimini, ſcilicet, verba charitatis, & ſic facite, ſcilicet, opera pietatis. Non enim ſufficit pietas & charitas in verbis, niſi etiam ſit in factis, idque melius facietis, ſi attendatis eſſe ſtatim fere iudicandi, (id enim ſignificat incipientes iudicari,) per legem Euangelicam quæ libertatis eſt ob rationes iam

 dictas,

dictas, & quia caret reſpectu perſonarum, ſicut optime notauit hoc loco *Oecumen.* Iudicandi igitur eſtis per legem Euangelicam, ſecundum quam dicet ſupremus Iudex. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare,* reprobis autem dicet. *Ite maledicti, eſuriui & non dediſtis mihi manducare.* Matth.25.

§ I.

Debent verba fidelis erga proximum maximam charitatem redolere.

HIc locus in primis admonet verba noſtra ad proximos indigentes ſecundũ charitatis leges eſſe proferenda, quod dixit Author Eccleſiaſtici. *Congregationi pauperũ affabilem te facito*, vbi recte gloſſa, decet Chriſtianum æqualibus & inferioribus affabilem eſſe & mitem, ſenioribus humilem & iterum, *nonne ardorem refrigerabit ros; ſic & verbis melius quam datum, nonne ecce verbum ſuper datum bonum*: ipſumque optima ſimilitudine expreſſit Salomon cum dixit. *Sicut vitta coccinea labia tua*, vbi videtur fieri alluſio ad eam vittam, ſiue funiculum, (ſic enim plerique ibi legunt) quo phlebotomus ante venæ ſciſſionem brachium aſtringit. quo, ita venas præparat ac diſponit vt etiam antequã phlebotomon accedat, venaque ſcindatur ipſe ſanguis ſponte erumpere, vltroque egredi videatur. Sic & ea verba quæ charitate ſunt plena, proindeque coccinea, ita aſtringunt audientem, aut animum vndequaque ligant, vt vel etiam ipſum ſanguinem, per quẽ vita ſignificatur, & in quo conſiſtit præfundere cogatur qui ea audit. Laudat igitur Salomon in anima, quæ Chriſti ſponſa eſt, labia charitate plena, diuinoque igne rubentia, quæ proximum audientem ligant, & vſque ad ſanguinis offuſionem obligant. Nihil enim ſic primo internum animum oſtẽdit, quam lenia verba, vt qui in neceſſitate conſtitutus remedium petiturus ad alium accedit, primo veluti veſtibulo iam libentiſſimo animo ſuſcipiatur. Vnde *D. Ambr. lib. 2. de Abraham c. 1.* Mens in ſermonibus

Eccle.4. Eccl.18. Cant.4. D.Amb.

A noſtris habitat, & gubernat verba noſtra & vis eius ac diſciplina in ſermone elucet & bonus pater familias à primo illo veſtibulo domus æſtimatur. Ita etiam de ſermonibus noſtris, mens noſtra perpenditur, adeoque iudicat egens ac pauper frater ſe libenter ſuſcipiendum, qui in primo limine verbis, ſcilicet, charitate feruidis ſuſcipitur & iam iam ditatur.

B In hoc ſenſu Chriſtus Dom. dixit. *Bonus homo de theſauro ſuo profert bonum.* Nam Cor, theſauro ſimile eſt, in illoque aurea & argentea verba concipiuntur & conſtantur, indeque ad leuandas egentium miſerias pro feruntur: videndus pro hac re *Chryſoſt. hom. 38. in Matth.* cum ita habet. Si quis lapide percuſſus cæteris omnibus relictis ad genua tua, ſanguinolentus confugiat, alione tu vulnere caput eius percuteres, & vulneri adderes vulnus; Nequaquam profecto; ſed potius priori vulneri medelam adhibere contenderes. Cur igitur oppoſitũ in pauperes facis; An ignoras quãtum prodeſſe iucunda, & quantum obeſſe dura poſſit oratio? ſimiliaque habet *hom. 21. in epiſt. ad Rom.* vbi inter alia ſic habet. Quomodo ad Deum dicis. Miſerere mei; quomodo peccatorum veniam petis, qui ei conuitiaris qui tibi nihil peccauit, pœnamque pro fame tantaque neceſſitate exigis; Non erigis iacentẽ ecquid deijcis; Non ſuccurris paupertati, quid conteris; Similiaque habet *hom. 22. in eand. epiſt.* multaq; habet *hom. 36. in Matt. & hom. 51.* vbi probat nos verbis poſſe efficere opera miſericordiæ. Videndus hac de re *Greg. 21. Moral. c. 14.* vbi acriter agit in eos qui contumelioſe reſpondent egentibus. Luc 6. D.Chryſ. C D D.Greg.

§ II.

E

Verba noſtra debent comitari opera miſericordiæ in egenos.

QVoniam vero ſimulata eſt ea dilectio quæ in ſola voce ac verbis poſita eſt, vnde Ioann. dixit. *Filioli non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate*: addit Iacobus, ſic facite, quaſi dicat. Iuxta normam 1.Ioan.3.

Digitized by Google

mam charitatis proximo loquimini, & iuxta eandem facite, ne quod luxuriat in flore ſermonis, tenuetur & hebetetur in fructu ſicut dixit *Ambr. ſer* 12. *in Pſ.* 118. Et ſicut ait *Greg.* 21. *Moral. c.* 14 dilectio noſtra ſemper exhibenda eſt & veneratione ſermonis & miniſterio largitatis, in cuius rei ſignificationem videtur omnium rerum Creator dixiſſe vt fierent ea quæ fecit: Ipſe dixit & facta ſunt, & poſtquam ea condidit eadem benedixit, fecit, inquam, & loquutus eſt. Cuius rei rationem poſſumus petere à *Tertull.* 2. *contra Marcionem c.* 4. cum ita habet. Sic benedicebat quæ benefaciebat, vt tibi totus Deus commendaretur bonus & dicere, & facere. Voluit itaque pientiſſimus Dominus in ipſo Creationis limine & verbis declarari bonus, & operibus oſtendi, vt eum etiam imitaremur & beneloquendo & benefaciendo fratribus.

D.Amb. *D.Greg.* — A — B — *Tertul.*

In quam ſententiam facit id quod notauit *Philo lib. de Decalogo* dixiſſe ſcilicet, Scripturam quando Deus dedit legem populo. *Vniuerſus Populus videbat vocem apertiſſime*, magna enim vox auditur, Diuina viſu percipitur. Quare; quia quæcumque Deus dicit non verba ſunt, ſed opera quorum iudicium non tam eſt penes aures, quam penes oculos. Ex qua notatione Philonis illud colligimus Deum verbis opera adiungere ſolere, verbaque operibus induere, ideoque cum proprium ſit verborum auribus percipi, verba Dei eoquod núquam ab operibus ſeiungantur ratione operum dicuntur videri, potius quam audiri. Voluit enim Deus nos iuſtruere vt quantú poſſemus verbis opera coniungere niteremur. Quibus ſimilia habet *Philo lib. de migratione Abrahæ.*

C — *Exod.* 20. — D

Facit etiam ad preſens inſtitutum ordo, quem ſponſa ſequuta eſt in commendando Sponſo. Statim enim atque laudauit Sponſi labia, continuo manus eiuſdem commendauit, ſic enim habet. *Labia eius lilia diſtillantia myrrham primam, manus eius tornatiles aureæ.* Verba namque Diuini Sponſi perpetuis operibus coniunguntur, ideoque idem eſt loqui in Deo ac operari. Ad imitationem ergo Dei admonet Iacobus vt iuxta charitatis legem loquamur & faciamus, voxq; ac manus noſtræ electi Iacob reperiantur eſſe, quo in Iudicio extremo diuinam benedictionem promereamur accipere. *Venite benedicti Patris mei.*

Cant. 5. — E — A — *Matth.*

Hoc ipſum docuit *Hierony. in reg. Monach. c* de charitate. vbi per occaſioné explicat illud Pauli *hoſpitalité ſectantes*, quod ipſe legit, & ita habet vox græca. *Hoſpitalitatem perſequentes*, vt non leui vſitatoque ſermone & (ita loquar) ſummis labijs hoſpites inuitemus, ſed toto mentis ardore & pectoris charitate teneamus, quaſi aufetentes ſecum de lucro noſtro atque cópendio.

D.Hier. *Rom.* 12. — B

Illud tandem hoc argumentum concludet, quod dixit Dauid de ore ac verbis ſancti viri. *Os iuſti meditabitur ſapientiam.* vbi hebr. habetur. *Os Iuſti fructificabit*, vel propagabit, Verba enim iuſti inania, & ſterilia non ſunt, ſed ſimul cum fructu bonorum operum egrediuntur: vt pote qui ſecundum legem charitatis, & loquuntur & faciunt.

Pſal. 36.

§ III.

Quantum conducat ad bene operandum recordatio extremi Iudicij.

QVo faciliori autem ratione verbis opera adiungamus, faciamuſq; ea quæ loquimur vrgens proponit motiuum extremi Iudicij in quo ſecundum legem debemus iudicari: reuera enim nihil tá efficax ad retinendos homines in officio quam vltimi iudicij attenta conſideratio. Vnde Dauid. *Dixi Iniquis: nolite iniq; agere, & delinquétibus: nolite exaltare cornu, quoniam Deus Iudex eſt.* Notauitq; *Origen. hom.* 5. *in Pſ.* 36. ea verba Dauidis ſuperius allegata *Os iuſti meditabitur ſapiétiam & lingua eius loquetur iudicium.* Duplici modo, inquit, lingua iuſti intelligitur loqui iudicium, ſiue pro eo quod omnia recto iudicio, & cum deliberatione, & conſilio loquitur, vel quod ſéper de futuro iudicio loquitur iuſtus, vt cómouens ſemper vel ſemetipſū, vel qui ſe audiant & *Baſil. hom. in martyrem Iulitā & in Pſ.* 32. quando peccandi tibi libido inceſſerit, veniat quæſo in mentem horrendi iudicij Chriſti recordatio, vbi excelſo ſublimique ſolio, illi iudex præ-

D — *Pſal.* 74. — *Orig.* *Pſal.* 36. — E — *D.Baſil.*

Digitized by Google

præſidet, omnis vero creatura aſtabit tre- A
mebunda, aderunt terrifici dæmones, &c.
D Chryſ. Et *Chryſoſt. ſerm. aduerſus impios hæreticos.*
Quando loqui incipio de conſummatione
ſæculi, & de ſecundo Chriſti aduentu, hor-
rore corripior & obſtupeſco, nam etſi cun-
cta opera Domini admirabilia ſunt, & ma-
gna atque tremenda; at conſummationis, &
ſecundi ipſius Aduentus myſterium, om-
nem ſermonem ac mentem cogitationemq;
excedit; *& ſerm. in illud Iſai. Si volueritis.* B
&c. ad finem tomi 1. Quis poteſt cogitare
peccatum, qui ſupplicium cogitando vere-
tur? *& hom.* 38. *in cap.* 5. *Ioan.* Hoc iudi-
cium ſemper præ oculis habeamus, ita ſem-
per virtuti vacare poterimus, nam ſicut qui
diei illius obliuiſcitur tanquam fræno abie-
Pſalm. 10. cto in præcipitium defertur. *Inquinatæ ſunt
viæ illius in omni tempore*, & cauſam affert.
Auferuntur iudicia tua à facie eius. ita
quem continuus hic percellit timor, mode-
ſte viuendi viam ingreditur.

D. Hier. Videndusque eſt *D. Hier. epiſt. ad Flo-
rent. Auguſt. libr.* 6. *Confeſſ. cap.* 16. *lib.
Soliloquior. cap.* 14. *& ſerm.* 35. *de verbis
D. Nazian. Apoſtol.* Nec omittendus *Nazian. orat.* 15.
dum ait. Formidabile illud tribunal erit,
magiſque etiam iuſtum quam formidabile,
imo vt rectius dicam, idcirco formidabilius,
quia iuſtum. Quid reſponſi dabimus, cum
præter beneficiorum multitudinem, quibus
acceptis ingrati permanſimus, plagas etiam
inſuper nobis probro vertet, ac medicinæ D
genera, quibus ſanati non ſumus recenſebit,
D. Greg. & *Gregor.* 14. *Moral. cap.* 30. Cum in illo
tremendo examine Iudex ſederit, videri po-
teſt, placari non poteſt, quia facta prauorum,
quæ diu ſuſtinuit tacitus, ſimul omnia red-
D. Bern. det iratus, & *D. Bernard. epiſt.* 1. *ad Rober-
tum.* expendens id quod Dauid dixit. *Cum
accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo*, ait. E
Pſalm. 74. Quid faciet de iniuſtis iudicijs, qui ipſas
quoque iuſtitias iudicabit? Illo vero loco
nomine iuſtitiæ debemus intelligere ea quæ
perfectiſſima nobis in vita eſſe videntur, ſi-
D. Gregor. cut notauit *Gregor.* 5. *Moral. cap.* 8. dum
dixit, Sæpe ipſa iuſtitia noſtra ad examen
diuinæ iuſtitiæ deducta, iniuſtitia eſt, & ſor-
det in diſtrictione Iudicis, quod in æſtima-
1. Cor. 4. tione fulget operantis. Vnde Paulus. *Nihil
mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus*

ſum: qui cauſam mox inſinuans ait. *Qui
autem iudicat me Dominus eſt.* Similia etiam
habet 9. *Mor. cap.* 10. *& cap.* 14. *& Aug.* D. Auguſt.
2. *Confeſſ. &* 6. *Confeſſ. cap.* 6. *& cap.* 13. D. Bern.
Bernar. ſerm. 54 *in Cant* vbi affert illud
Sophoniæ. *Scrutabor Hieruſalem in lucer-
nis*, intelligit vero per Hieruſalem viros iu- Cap. 1.
ſtos, & perfectos, quorum opera Deus ſi-
gillatim inquiret, quid tutum, inquit *Bern.*
in Babylone, ſi Hieruſalem manet ſcruti-
nium? Hæc igitur qui pauet, cauet, nam qui
negligit, incidit, ſicut dixit idem *Bern. ſerm.* D. Bern.
de Conuerſ. ad Cleric. cap. 5.

Modum autem cauendi appoſuit *Auguſt.* D. Aug.
lib. 50. *homil. hom. vlt.* dicens. Si timet
homo quod oportet nos præſentari ante
tribunal Chriſti; aſcendat ipſe aduerſus ſe
tribunal mentis ſuæ, conſtituat ſe ante
ſeipſum, loquaturque & operetur qua-
ſi per legem libertatis incipiens iudicari, vt
docet Iacobus. Sic enim fiet, vt poſtea non
C diiudicetur. Aduertit autem idem *Auguſt.
ſerm.* 120. *de Temp.* Magnam iam peccati
pœnam eſſe, memoriam futuri iudicij per-
didiſſe.

TEXTVS.

Iudicium enim ſine miſeri- Num. 13.
cordia illi, qui non facit
miſericordiam: ſupere-
xaltat autem miſericor-
dia iudicium.

E EXPOSITIO LITERALIS.

REDDIT rationem Apo-
ſtolus, quare erga proxi-
mum debeamus loqui, &
operari quaſi mox iudican-
di à Deo iuxta charitatis
legem. In extremo nam-
que iudicio quando magis neceſſaria erit
miſericordia, illi tantum concedetur, qui
miſe-

miſericorditer ſe in fratres habuerit. E contra vero qui nullam miſericordiam præſtiterit, nullam à Deo iudice liberatricem miſericordiam conſequetur. Tunc enim primas partes obtinebit, ſuperiorque euadet miſericordia.

Iudicium igitur in Scriptura ſignificat ſententiam 4.*Reg.* 25. *Apprehenſum Regem duxerunt ad Regem Babylonis in Reblatah, qui loquutus eſt cum eo iudicium.* Hierem.1. *Loquar iudicia vera cum eis ſuper omnem malitiam eorum.* Dubium igitur eſt quid ſignificet hoc loco iudicium ſine miſericordia. Diuus Thomas intelligit iudicium damnationis, id eſt, iudicium abſque miſericordia liberante, & abſoluente, ſicut loquitur Caiet. hic. Ille qui non fecerit miſericordiam, ſicut contigit ſeruo illi, qui non eſt miſertus conſerui ſui. Et ita hoc iudicio ſumpto etiam pro damnatione, & ſupplicio per ſententiam Dei illato, carebit miſericordia ſaluatrice, non tamen omnino carebit miſericordia, quia reprobi adhuc circa condignum puniuntur, ſicut proſequitur *Aug.21.de Ciuit.Dei cap.24.* vbi extendens Dei miſericordiã ad damnatos, & quaſi retractans id quod dixerat.2.*de Ciuit.ca.24.* & 27.*lib.3 de Symbol.ad Cathecum.ca.*8. ait, quibus placet iſtam ſententiam ex Pſalm. *Nunquid obliuiſcetur miſereri Deus, aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas,* vſque ad illa impiorum tormenta protendere, ſaltem ſic intelligant, vt manente in eis ira Dei, quæ in æterno eſt pronunciata ſupplicio, non contineat Deus in hac ira ſua miſerationes ſuas, & faciet eos non tãta quanta digni ſunt pœnarum atrocitate cruciari, non vt eas pœnas, vel nunquam ſubeant, vel aliquando finiant, ſed vt eas mitiores quam merita ſunt eorum, leuioreſque patiantur, ſic enim & ira Dei manebit, & in ipſa ira ſua miſerationes ſuas non continebit. Quibus ſimilia habet *Hieron. in cap. vlt. Iſai.* vbi ait iuſtitiã Dei apud inferos eſſe clementiæ admixtam quod deducit Genebrar ex illo loco Pſalmi. *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* vbi ſic ait. Ad vniuerſa eius opera miſericordia eius pertingit, erga omnia miſericordiam ſuam exercet, vt & ſupplicium gehennæ moderatius ſit, ac mitius quã ſcelerum noſtrorum atrocitas mereatur, vt pote quia Deus

4.Reg.25. Hierem.1. Matth.18. D.Aug. Pſ.66 D.Hier. Pſalm.144

A vindex iuſtam pœnam miſericordia & lenitate temperare ſolet. Et *D.Thom.1.p.qu.21.art.4.ad 1.* In damnatione, inquit, reproborum apparet miſericordia, non quidẽ totaliter relaxans, ſed aliqualiter alleuiãs dum punit circa condignum.

Superexaltat autem miſericordia iudiciũ. Syriac. habetur. *Exaltati eſtis per miſericordias ſuper iudicium, quoniam miſericordia* B *hominem ſuperexaltat, & extollis in iudicio, ne condemnetur.* Græcè vero habetur. *Gloriatur ſeu exultat miſericordia aduerſus iudicium; tanquam victrix,* vt ait Cai. Quoniam, ſcilicet, iudicium ſuperat, & de iudicio triumphat, ſiquidem miſericordes, vt ait *Oecum.* miſericordiam conſequẽtur, cõfertq; miſericordiã cum oleo quo Athletæ corpora vngebant. Dat enim, inquit, oleũ elabi, ne ab aduerſarijs teneantur, & ita in vniuerſali iudicio miſericordia noſtra erga egenos da- C bit effugere impetus, ac pericula, quę à Dæmonibus accuſatoribus noſtris imminebũt. Vnde *Aug.lib.50.homil.hom.39.* Ante fores gehennæ ſtat miſericordia, & neminem permittit in carcerem mitti, ſimiliaque habet *eod.lib.hom.19.*

Plerique vero per Enallagen dici putant, miſericordiam pro miſericorde, rem videlicet pro perſona, vt ſit ſenſus. Qui miſericors fuerit, ſecuro & confidenti animo D erit in iudicio, nec eſt quod damnationem pro peccatis ſuis metuat, quæ ſententia ita intelligenda eſt, vt non foueat eorum errorem, qui putant grauiſſimos peccatores etiam in delictis ſuis perſeuerantes, & morientes tandem fore ſaluandos, ſi benefici, & miſericordes fuerint in pauperes, quod *Auguſti.* aperte refutat, & conuincit falſitatis *lib.vigeſimoprimo de Ciuit. cap.27.* & *in Enchirid. ad Laurent. cap. 7.* & *Lactant.* E *libro nono Diuin. Inſti. cap. 13. Idemque Auguſt. Pſalm.* 143. hunc locum interpretatur ſic. Quid eſt, ſuperexaltat miſericordia iudicium? ſuperponitur miſericordia iudicio, in quo inuentum fuerit opus miſericordiæ.

Vel tandem poſſumus illud, Superexaltat, explicare metaphora ſumpta à trutina, ſeu bilance, quaſi in iuſtiſſima Dei libra, in vna lance iudicium collocetur, in altera vero miſericordia, cæterùm miſericordia iudicio

D.Th. Oecum. D.Auguſt.

præponderet, ideoque lancem in qua iudicium eſt, eleuet, aſſurgereque faciat, quia ſcilicet, maioris ponderis eſt, quam iudicium, pluſque placet Deo, ſicut aliqui dixerunt teſte Carthuſ. hoc loco.

Niſi forte placeat, ſuperexcedere miſericordiam iudicium, quantum ad effectus. Sicut hunc locum exponit *Genebrar. Pſal.* 144. quæ eſt etiam expoſitio *D. Aug. q.* 105. *in Exod.* cum ponderat propitiatorium deſuper legem fuiſſe poſitum, ſimiliaque habet *q.* 129. *in eundem lib.* Cum loquitur de ornatu ſummi Sacerdotis.

§ I.

Quantum conducat in iudicio miſericordia erga egentes.

HIc locus, ex communi Patrum ſententia, vrget eos, qui immiſericorditer ſe erga fratres habent, cum Dominus pactum veluti conſtituerit nobiſcum, & ſpoponderit ſe eodem modo erga nos habiturum, quo nos vſi fuerimus in fratres, ſicut proſequitur *Aug. lib.* 2. *de ſerm. Domi.* 18. *& hom.* 24. in qua orationem Dominicā exponit. Et *Cyprıa.* ad ea verba, *Sicut & nos dimittimus.* *D. Leo ſerm.* 6. *de Collectis.* Cum pōderat illa verba, *Dimittite, & dimittetur vobis*, vbi ait: Quid hac iuſtitia benignius, quid hac retributione clementius, vbi ſententia iudicaturi in poteſtate ponitur iudicandi? *& ſerm.* 12. *de Quadrageſ.* Iuſta, inquit, & benigna cōditio, vt homo ſententiā Dei ex ſuo libret arbitrio, & eo ſibi iudicio obſtringat Dominum, quo iudicauerit ipſe conſeruum. (D. Aug. / D. Cypr. / D. Leo.)

Pro qua ſententia notauit *Chryſoſt. hom.* 20. *ex varijs in Matt.* in ſeruo illo nequam qui tenēs ſuffocabat conſeruum, *& procidens conſeruus rogabat eum dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Notat igitur crudelitatem ſuffocantis, cui à Domino omne debitum fuerat dimiſſum, & ſupplicium denuo illatum ob immanitatem in conſeruum. Per verba, inquit, quibus ille remiſſionem impetrauerat, per ipſa hic quoque ſeruari poſtulat, at ille præ nimia crudelitate ne his quidem verbis flectebatur, nec ei in mentem veniebat, quod his verbis ipſe ſeruatus eſſet. Accuſatus autem, Dominus ait: Serue ſceleſte, *omne debitum remiſi tibi:* quid hoc Domino benignius cogitare poteſt? Cum ei deberet decem millia talentorum, ne verbo quidem illum contriſtauit, neque ſceleſtum vocauit, ſed vænundari tantum iuſſit, idque in hoc, vt abſolueret eum à debitis, poſtquam autem erga conſeruum malus apparuit, tunc demum iraſcitur, & exaſperatur. Vnde *Chryſol. ſerm.* 71. ait, Homo tu tibi miſericordiæ factus es ipſe menſura, quantū quæris miſericordiæ fac tantum; Similiaque habet ſer. 70. Et Author Eccleſiaſtici. *Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Homo in hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur.* (D. Chryſ. Matth. 18. / D. Chryſol. / Cap. 28.)

Vnde iam conſtat quare Dauid beatum dixerit eum virum, *qui intelligit ſuper egenum & pauperem*, quaſi dicat, Beatus qui non tantum videt pauperem, ſed in eo intelligit Chriſtum indigentem, & bona, quæ Deus miſericordibus promittit. Ideoque *Ambroſ.* 1. *offic. c.* 11. Neque quiſquam magis beatus, quam qui intelligit ſuper pauperis neceſſitatem; in die iudicij habebit ſalutem à Domino, quem habebit ſuæ debitorem miſericordiæ. Expendens vero *Chryſol ſer.* 14. ſequentia verba pſalmi. *In die mala liberabit eum Dominus, ait.* In die mala illi Deus liberator aſſiſtet, qui à malis pauperem liberarit. In anguſtijs illum Deus clamantem audiet, qui pauperem cum clamaret, audiuit, non videbit diem malum, qui dies bonos habere pauperem fecit. Sine cauſa accuſant peccata, quem pauper excuſat. Excuſari non poteſt, quem fames pauperis accuſarit. *Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, conſeruet*, ne rapiatur ad pœnam, *viuificet*, vt reſurgat à mortuis, & recipiat vitam. *Vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius.* Dominus verſat ſtratum noſtrum, quando nobis aduerſa vertit in proſpera, concluditque. Beatus, qui fœnerando pauperi, ipſum ſibi iudicem præſtitit debitorem. (Pſal. 40. / D. Amb.)

Et quoniam incidimus in expoſitionem iſtius Pſ. adhuc adnotanda ſunt verba illa. *Dominus conſeruet eum, & beatum faciat eum*

tum in terra, quæ quidẽ ſic exponit *Palatius in cap.5. Matt.* Nullus, inquit, in cælo ſimul & in terra beatus, at legem hanc ſola violat miſericordia. In hanc ſentent. facit id quodnotauit *D. Leo ſerm. 5. de Collectis*, dum expendit Chriſtum Dominum dicturũ reprobis in iudicio. *Ite maledicti in ignem æternum: Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare*, Electis vero. *Venite benedicti; Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare.* Quaſi, inquit ille, nec alias virtutes dextri, nec alias offenſiones habeant ſiniſtri, ſed illo magno ſummoque iudicio tanti æſtimabitur, vel largitatis benignitas, vel tenacitatis impietas, vt pro plenitudine omnium virtutum, & pro ſumma omnium commiſſorum, & per vnum bonum iſti introducantur in regnum, & per vnum malũ illi mittantur in ignem ęternum. Nemo igitur dilectiſſimi de vllis ſibi bonæ vitæ meritis blandiatur, ſi illi defuerint opera charitatis. Hæc virtus omnes facit vtiles eſſe virtutes, quæ ipſam quoque fidem ex qua *iuſtus viuit*, ſui admixtione viuificat: Similia habet *ſerm. 11. de Quadrageſ.* vbi ait. Apud ſummum Patrem, qui non fuerit in charitate fratrum, non habebitur in numero filiorum. Videndus item *Aug. 21. de Ciuit. Dei c.27.* Et *Euthym. in cap. 25.* Matth. vbi ponderat Chriſtum Dominũm in iudicio ſola opera miſericordiæ retuliſſe, quia voluit confirmare, quod hæc maxime requirat, & præ omnibus expetat, videndus item *Chryſol.* loco citato, vbi ait quod Abel paſſus ſit, quod ſeruauit mundum Noe, quod Abraham fidem ſuſcepit, quod Moyſes legem tulit, quod Petrus Crucem reſupinus aſcendit, Deus tacet, & hoc clamat ſolum quod comedit pauper. In cœlo prima eſt eſurientis annona, prima ſtipendia pauperis tractantur in cœlo, Beatus cuius nomen toties Deo legitur, quoties ratio pauperis recitatur in Cœlo. Et *Chryſoſt. hom. 33. ad Pop.* Eleemoſyna aſtat tribunali, non tantum patrocinans, verum & ipſi iudici perſuadens, vt reo patrocinium præſtet, & pro eo ſententiam ferat. Similiaque habet *hom. 5. & 7. de Pœnitent. & hom. 6. in 2. ad Timot. D. Auguſt. lib. 50. homil. hom. 19. & hom. 39.*

Math. 25. — *Galat. 3.* — *D. Aug.* *Euthym.* — *D. Chryſol.* — *D. Chryſ.* — *D. Aug.*

Quantum autem in die iudicij Dominus deferre debeat pauperibus, ex eo facile perſpicitur. quod cum Iudex debeat omni prorſus carnis, & ſanguinis reſpectu carere quo melius ius cuique poſſit tribuere, & iuſtitiam recte adminiſtrare, tamen Chriſtus Dom. dũ ſederit in ſede maieſtatis vltimam ſententiam laturus pauperes fratres ſuos minimos appellabit, id eſt, ſummè dilectos, & in delicijs habitos, ſic enim dicit per Matt. *Amen dico vobis quandiu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* Vnde Ephræm in eos qui in Chriſto obdormierunt ſic infert. Si vnus aliquis frater Regis plurimum ſæpe patrocinando, ac precando poteſt apud proprium fratrem Regem, quanto magis vbi fratrum interpellat, flectitque multitudo? Bonum in illa hora tibi ſubueniat auxilium, ſi pauperibus mendicis hic compaſſus fueris. Boni pro te apud Chriſtum tunc erunt Aduocati, qui hic egeni ante te nutriti, & miſericordiam conſequuti, protecti, ac conuocati boni tibi hi fratres iſthic reddẽtur, ſicut ſunt fratres Chriſti, & in die mala bona tibi reddent, quæ à te hic acceperunt. Vnde *Ambroſ. ſer. 39.* optime probat, quod in reddendis alijs rebus proficimus ijs, quibus conferimus, in eleemoſyna vero nobis vtiles admodum ſumus. Recte proinde *Chryſol. ſerm. 42.* aduertit Chriſtum venientem ad iudicium prius de eleemoſyna verba facere, quam iudicet de reatu, cum ſederit, inquit, thronum gloriæ ſuæ dicet: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare*, non dixit: Occidiſtis, ait *Chryſol.* furtum feciſtis, ſed eſuriui ego, & non dediſtis mihi manducare, de crimine non præſtabit cauſas cui de miſericordia cauſa conſtabit. quare? quia *date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis*, non iudicabitur de culpa, cui de largitate laus defertur à iudice, vindictam non exigit humanitatis debitum qui fatetur, *eſuriui, & dediſtis mihi manducare*, manducat Deus in cœlo panem, quem perceperit pauper in terra. Da ergo panem, ſi Deum debitorem, non iudicem vis habere. Miſecordiam neſcit diuinus ignis exurere. Similiaque habet *ſer. 41.*

A — B — C — D — E

Cap. 25. — *D. Ephræm.* — *D. Amb.* — *D. Chryſol.* — *Luc. 11.* — *Coloſſ. 3.*

Quoniam autem miſericordia ſuperexaltat iudicium, & veluti victrix in illud exultat, merito Paulus ait. *Induite ſicut electi Dei*

cti Dei ſancti viſcera miſericordiæ, hoc enim A videtur nuptiale indumentum, quo qui caruerit foras eijcietur. Debet autem hæc veſtis non exterius, & ſupra corpus indui, ſed
D. Chryſ. interius & inſtar viſcerum. Vnde Pauli verba ſic explicat *Chriſoſt. hom. 4. in ep. ad Rom.* beneuolum, inquit, & miſericors eſt omne ſanctorum genus, propterea Paulus dicit: *Induite, ſicut electi viſcera miſerationis*, vides exacti verbi vſum, non enim ſimpliciter dicit, Miſeremini, ſed induite miſe- B ricordiam, vt quemadmodum indumentum perpetuô nobiſcum eſt, ita ſit miſericordia, neque ſimpliciter dixit: Induite miſericordiam, ſed viſcera miſerationum, vt naturalē pietatem ſequamur, vbi oſtendit, quod ſicut dedecet virum nobilem, & honeſtum veſtibus exui, nudumque videri, ſic maximus debet ſubeſſe pudor, ſi miſericordiæ veſtis aliquando deeſſe comperiatur viro iuſto. C quod, ne aliquādo cōtingat debet hæc veſtis fieri non accidentalis, ſed ſubſtantialis ac naturalis, vt per viſcera miſericordiæ ad imitationem Dei miſeris ſuccurrere poſſit.

Patebit autem hoc clarius, ſi videamus quod etſi in ſcriptura iuſtitia, & zelus nomine veſtium veniant intelligenda, tamen illarum veſtium nomina ſortiuntur, quæ nos non ſemper comitantur, ſed plerumq; diu deponimus, etenim iuſtitiæ cingulum D
Cap. 11. appellatur ab Iſaia. *Erit iuſtitia cingulum lumborum eius.* Zelus item, pallium dicitur
Cap. 59. ab eodem Propheta. *Opertus quaſi pallio zeli.* Quis vero non videat nos multoties, & pallium, & cingulum deponere, etiam dum vel cætera veſtimenta nondeponimus? At vero miſericordia iugiter nos comitari debet, vt internum cordis ac viſcerum veſtimentum. Ideoque *Aug. de Ciuitate Dei, c.*
D. Aug. 5. In corde poſuit miſericordiam, dū dixit: E Miſericordia eſt alienæ miſeriæ in noſtro corde compaſſio, qua de re videndus eſt *D.*
D. Tho. *Tho. 2. 2. q. 3. art. 2. in corpore:* Et *Grego. 20.*
D. Greg. *Moral. cap. 26. Chryſoſt. hom. 37. ad Pop. in*
D. Chryſ. *initio.*

Cum ergo noſtra miſericordia ſuperexaltet iudicium Dei in nos, diuinamque miſericordiam nobis conciliet, ei debemus incumbere ante iudicij tempus, ſicut proſe-
D. Chryſoſt. quitur *Chryſoſt. homil. 5. de Pœnit.* vbi ita ait. Ante iudicij tēpus mitigabilis eſt iudex,
A quare dicit Dauid: *Praeoccupemus faciē eius*, Pſalm. 94.
illic magnum iudicem ars Rhetoris nulla decipiet, & nullius potentia mitigabitur, dignitati non condeſcendet, hic vero iudicem exorabimus, & placabimus non pecunia, magis autem (ſi verum dicere oportet) clemens ipſe piuſque pecunia ſuadetur, non ipſe manu ſed per inopes accipiens. Da inopi pecuniā & iudicem mitigaueris. Quibus habet ſimilia *Cyprian. lib. de Lapſis circa finem.*
B Iucunde inter, inquit, & largiter fiet operatio, id eſt, eleemoſyna, cenſus omnis in medelā vulneris erogetur opibus, & facultatibus noſtris, qui de nobis iudicaturus eſt, fœneretur. Similia habet etiam *Hilar. in Pſ. 51.* D. Cypr.
& Euſe. Emiſſenus hom 1. de initio. Quadrageſ. dum ex Scriptura probat, Orationibus, & eleemoſynis purgari peccata: per vtramq; ergo rem, inquit, ſed maxime per eleemoſy- D. Hilar. D. Euſeb.
C nam miſericordia Dei requirenda eſt. Oportet itaque, vt tibi res vtraque conſentiat, illa rogat, hæc impetrat, illa quodammodo Iudicis audientiam deprecatur, hæc gratiam promeretur, illa oſtium pulſat, hæc aperit, illa ſupplicat, ſed ſupplicantem iſta commendat.

Cumque tam neceſſaria ad ſalutem ſit charitas in egenos, prouidit miſericordia omnipotentis Dei materiam noſtræ miſeri-
D cordiæ, ne cui deeſſet, adauxit pretiū vilibus rebus, vt omnibus ſuppeteret, vnde dixit: *Quicumque potum dederit, calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem ſuam*, quæ Matth. 10.
verba expendens. *D. Leo ſer. 6. de Quadrag.* D. Leo.
ait. Tāta ſeruis ſuis Deo præparāte cōpendia, vt etiam præbitio aquæ, cuius vſus gratuitus, atque cōmunis eſt, præmio non careret, quibus ſimilia habet *Greg. Nyſſe. lib. de Beatitud. & Chryſoſt. homil. 22. in Gen. Theodoret. ſerm. 7. de Prouident. & D. Hieron.* commentatus eadem verba Chriſti Dom. notat D. Nyſſ. D. Chryſ. Theod. D. Hier.
E illud quod dicitur *aquæ frigidæ*. Frigidæ, inquit, aquæ, non calidæ, ne in calida paupertatis, ex penuria lignorum, occaſio quæreretur, quin imo, & ijs, qui nihil omnino habeant, vnde eleemoſynam faciant, remedium aſſignat idem *Hier. in Pſalm. 111.* Qui non habet, inquit, vnde faciet eleemoſynam, liber eſt quantumcunque dare voluerit, tantum dedit, quia voto dedit. *Quibus*
habet ſimilia *D. Leo ſerm. 5. de Ieiu.* vbi inter D. Leo.
alia ita

aliа ita ait. Æquatur plerumq; merito, quod diſtat impendio, quia poteſt eſſe par animus, vbi impar eſt cenſus: Nouit Dominus omnium vires, &c.

D.Chryſ.

Ijs autem qui abundant, proponenda eſt *Chryſoſt. doctrina in hom. 21. ſupra ad Cor.* vbi ita habet. Non dare, ſed large dare, id demum eſt eleemoſyna: quænam quæſo tibi vtilitas, cum ex diuitijs tantum exhibeas, quantum ſi quis ex pelago Cyathum daret? Quomodo autem dices: *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam,* cum tu non ſecundum magnam miſericordiam miſerearis: fortaſſe autem neq; ſecundum paruam, non poteſt autem parua eleemoſyna, ac leuis miſericordia ſuperexaltare iudicium multorum, ac grauium peccatorum, quæ *ſicut onus graue grauata ſunt ſuper nos.* Videndus eſt etiampro hac re idẽ *Chryſoſt. homil. 34 in Geneſ.*

Pſal. 50.

§ II.

In vna eleemoſyna cæteræ virtutes continentur.

NOn eſt autem mirandum, ſi miſericordia ſuperexaltet iudiciũ, vniuerſa iuſtitia in ſola niteat & reluceat miſericordia. Vnde & accipitur iuſtitia pro ipſa eleemoſyna, *Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.* & alibi: *Iuſtitia liberabit à morte.* Noſque iam ſuperius plura de hac re diximus. Ratio vero huius rei ea eſſe videtur, quod vir miſericors & eleemoſynarius videatur reddere omnibus, quod ſuum eſt, imprimis enim ſibi tribuit, quod natura poſtulat compaſſionem, ſcilicet, & miſericordiam, & ſe indigentem, & pauperem, ac fragilem confitetur. Vnde *Aug. ſerm. 41. de Verb. Dom.* ait. Agnoſcit ſe pauperem, qui agnoſcit iuxta ſe pauperem, quomodo enim non pauperes, qui petis panem noſtrum quotidianum? eſt quæ nobis cõpaſſio, & commiſeratio naturalis.

Pſal. 111.
Prou. 11.
D. Aug.

Vnde qui miſereri renuit, claudit viſcera ſua, reprimitq; naturalem impetum, & affectũ: nam viſcera in quibus numeratur cor, iecurque ſedes ſunt affectuum, & ad alienam miſeriam, veluti naturaliter teneriora reddũtur, & patefiunt, imo & molleſiunt. Vnde

A Hierem. *Defecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata ſunt viſcera mea, effuſum eſt in terra iecur meum ſuper contritione filiæ populi mei.* & de muliere illa, cuius filius medius iam iam diuidebatur, dicitur: *Commota ſunt viſcera eius:* Vnde etiam is qui in viſceribus miſericordiæ *nos viſitauit ex alto,* ſeu propter viſcera, vt legit *Ambroſ.* vel *Proſper. 1. de vocatione gent. cap. 7.* Latus

Thren 2
3. Reg. 13.
Luc. 1.
D. Proſp.
Ioan. 19.

B ipſum voluit aperiri, apertumque cõſeruari, vt per foramina corporis paterẽt viſcera miſericordiæ, in quibus nos viſitauit, ſicut dixit *Ber. ſer. 61. in Cant.*

D. Bern.

Qui ergo alienæ miſeriæ ſubuenit, quod ſuum eſt, proprium facit dum nõ continet nec claudit viſcera miſericordiæ, qua de re videndus *Oecumen. in epi. ad Coloſſ ca. 3.* cum ponderat ea verba. *Induite viſcera miſericor-*

Oecum.

C *diæ.* Docetque Paulũ voluiſſe, vt erga fratres indigentes affectum paternum exhiberemus, & ſic erga illos commoueremur, ſicut parentes erga filios, quos ex ſuis viſceribus genuerunt.

Tribuit etiam homo id, quod debet Deo, dum ad ipſius imaginem conditus eſt, ipſius bonitatem, dum alijs largitur imitãdo. Vnde *Ambr. 1. offic. c. 11.* Bona miſericordia, quæ & ipſa perfectos facit, quia imitatur perfectum

D. Amb.

D Patrem. Et *Leo ſer. 10. de Quadrag. ca. 5.* vbi Deus curam miſericordiæ inuenit, ibi imaginem ſuæ pietatis agnoſcit, quod etiam proſequitur *ſerm. 6. de Ieiunio.* In quorundam, inquit, indigentia materia vobis data eſt diuinæ bonitatis imitandæ. Idem proſequitur *Nazianz. orat 16. & Clement. Alex. 2. Stromat.*

D. Leo.
D. Nazian.
D. Clem.

E Tribuit etiam vir miſericors pauperi victum ſuo quaſi iure debitum. Vnde D. *Leo.* loco proxime, cit. multis; quæ vobis ſuppetunt, deſunt vt per vos etiam in alios beneficia diuina trãſirent, *& ſer. 5. de Ieiun.* ait. Pauperes ſub diuerſis moleſtijs iuſtitia Dei laborare permiſit, vt & miſeros pro patientia, & miſericordes pro beneuolentia coronaret, & *Auguſt. ſerm. 5. de Verbis Domini.* Eſt bonum quod faciat bonum, & bonum vnde facias bonum, bonũ quod facit bonũ, Deus eſt, aurum, argentum bonum eſt, non quod te faciat bonum, ſed vnde facias bonum. Habes nõ vnde ſis bonus, ſed vnde facias bonum. Pluraque habet ſimilia *Chryſoſt.*

Digitized by Google

D.Chryſ. *hom. 34. in Geneſ.* vbi oſtendit Deum dediſſe bona diuitibus, vt pauperibus benefaciant, & ita dum eleemoſynam tribuũt, id quod debent, exequũtur: eãdemque eleemoſyna ſuum tribuit Chriſto in pauperibus indigenti & poſtulanti, quod proſequitur D.Leo. *Leo ſerm. 1. de Collect.* vbi ait. Ne negligatis in egentibus Chriſtum, qui tantum nobis pauperes commendauit, vt ſe in ipſis veſtiri, Matt.25. ac ſuſcipi teſtetur, & paſci. Plura habet D.Chryſ. *ſerm. 2. 3. 4. & 5. & Chryſoſt. hom. 34 in Geneſ.* Eſto, inquit, fidelis eorum, quæ tibi à Domino conceſſa ſunt bonorum diſpenſator, vt adiutus illius penuria, tibi ſupernam cõcilies gratiam, audies enim: Matth.25. *Serue bone, & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis*, &c. Et *hom. 7. in epiſt. ad Roman.* Oſtendit quantum debeamus Chriſto in pauperibus egenti, & poſtulanti.

A B

§ III.

Oſtenditur miſericordia in dimittendis offenſis.

Conciliatur inſuper diuina Miſericordia in dimittendis offenſis ad imitationem diuinæ miſericordiæ. Vnde D.Aug. *Augu. ſerm. 15. de Verb. Do. ait*, Duo ſunt opera miſericordiæ, quæ nos liberant, quæ breuiter poſuit Dominus in Euangelio. Luc.6. *Dimitte, & dimittemini, date & dabitur vobis.* Dimittite ad ignoſcendum, pertinet, date ad præſtandum beneficium. Quod etiam proſequitur *lib. 2. de Peccat. merit. & remiſſ. c. 3.* Magnum tamen opus miſericordiæ appellat *lib. 2. contra epiſt. Parmen. c. 10.* Dimittere proximo peccata & offenſiones. Vnde *ſerm 185. de Temp.* in hoc ſenſu interpretatur præſentem Iacobi locum, ſic enim habet. Forte peccauit in te al quis, dimitte illi veniam à te petenti, ne dum fratri negas miſericordiam, claudas patri indulgentiam, dicente Apoſtolo Iudicium ſine miſericordia fieri illi, qui non fecerit miſericordiam. Videnduſque eſt pro hac re *lib. 50 homil. hom. 36. in fin.* & D.Chryſ. *Chryſoſt. in hom. 62. in Matth.* vbi ponderat ea verba Chriſti. Matt.18. *Sic faciet vobis Pater meus: Si non dimiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris:* non dixit, ait Chryſoſt. Pater veſter, ſed Pater meus, nõ enim digni ſunt iſti quorum Deus Pater vocetur, cum ita nequam ſint, vt homines odio perſequantur.

Quantum autem placeat Deo hæc dimiſſio offenſarum, probauit optime *Bernard. epiſt 257.* vbi inter alia ſic habet. D.Ber. Diſpenſator ille cuius laus eſt in Euangelio elegit potius fraudem facere Domino ſuo, quam Luc.16. proximo non miſereri. Pro centum nunc quidem octuaginta, nunc vero quinquaginta redhibuit. Iuſte laudatus eſt, &c.

Plus aliquid hac de re dixit *Gregor. 22. Moral. cap 8.* vbi inter alia. D.Greg. Qui omnino dimittit, & non dat, etſi non plene operatus eſt, meliorem tamen partem miſericordiæ tenuit, qui autem dat & non dimittit, omnino nullam miſericordiam facit, quia ab omni potente Deo munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia C profertur. Videndus tandem eſt D. Leo *ſer. de Martyribus in fin.* vbi ait: D.Leo. Qua fronte vis, vt tibi Deus dignetur dimittere multum, cum tu non acquieſcis dimittere parum. Et in hunc ſenſum explicat *Chryſoſt. hom. 78 in Ioan.* D.Chryſ. Rom.12. illud ad Roman. *Noli vinci à malo.* Qui non reſiſtit, inquit, potius iuuat eum qui in ipſum peccauit, hic enim minus, ille vero maius, ſibi damnum infert, quod eſt vinci à malo. Cum ergo dimittere offenſiones, ſit D facere miſericordiam, nos qui de innocentia conſtare non poſſumus, vt ſecuri de venia ſimus, illud debemus curare, vt miſericordia in dimittendis offenſis nobis illaris iudicium ſuperexaltet, ſuppliciumque omnino aboleat. Nam ſicut notauit *Hilar. Can. 4. in Matt.* D.Hilar. Matt.5. ſuper ea verba. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* In tantum Deus beneuolentiæ noſtræ in omnes delectatur affectu, vt miſeri- E cordiam ſit ſolis miſericordibus præſtiturus.

§. IIII.

Miſericordia neminem excipit, aut iudicat.

Illud autem debet præ oculis habere is, qui facit miſericordiam, quod abſque delectu

ſectu omnibus parcere, & ſubuenire tenetur,
D. Bernard. nam ſicut dixit *Bern. epiſt.* 12. Vera miſeri-
cordia non iudicat, ſed afficit, non nititur
diſcuſſione, occaſione contenta. Et Salomõ:
qui obſeruat ventum, non ſeminat, & qui cõ-
Eccleſ. 11. *ſiderat nubes nunquam metet*, qui locus ad
literam videtur intelligendus de eleemoſy-
na, quàm ſemini comparat Paulus, cum ait:
2. Cor. 9. *Qui parce ſeminat*. In reliquis ſiquidem
iuſtitiæ operibus videmur quodammodo
percipere fructum, dum ea facimus: at elee-
moſynam facientes quodammodo proijcere
D. Hier. videmur. Senſus igitur eſt ſecundum *D. Hie-*
ronym. qui cui bene faciat conſiderat, ſæpe
præterit eum qui meretur accipere. Ideoque
Tertul. *Tertull. lib 4. contra Marcio.* ad hunc ſenſum
Luc. 6. explicat illud Chriſti Domini. *Omni petenti*
te tribue. Luc 6. Omni, inquit, petenti te
dato, vtique indigenti vel tanto magis in-
digenti etiam & abundanti. Qua de re vi-
Enthym. dendus *Euthym. in c. 5. Matt.* vbi docet nõ
dijudicari dignum ab indigno. Eo enim
quod petit dignus eſt qualiſcumque ſit.
Nam & Deus omnia ad vitæ ſuſtentationẽ
æqualiter contulit omnibus hominibus bo-
nis, ac malis, fidelibus, & infidelibus

Et Ambr. lib. de Nabuthe. cap. 8. Non re-
D. Amb. quiras, inquit, quid vnuſquiſque meretur,
miſericordia enim non de meritis iudicare
conſueuit, ſed neceſſitatibus ſubuenire, iu-
uare pauperem, non examinare iuſtitiam,
ſcriptum eſt enim. *Beatus qui intelligit ſuper*
Pſal. 40. *egenum & pauperem.* quis eſt qui intelligit?
qui compatitur ei quem aduertit conſortem
naturæ. Vt enim optime aduertit *Nazi. orat.*
Nazianz. 19. multo ſatius eſt ob eos qui digni ſunt in-
dignis quoque largiri, quàm dum metuimus
ne de indignis bene mereamur, dignos etiã
beneficio fraudemus, quod etiam dixit *De-*
moſth. orat. de Corona vbi ait: Præſtat prop-
ter dignos indignis etiam honorem ha-
bere, quam dignos merito honore ſpo-
liare, propter indignos. Pro qua ſententia
optime exponit *Nazian. orat. funebri in lau-*
dem parentis. quæ 10, locum Iſaiæ, cum ait:
Vinculum & electionem tollens. Hoc eſt,
inquit, vt interpretor tenacitatem, & ex-
plorationem eius, qui accepturus eſt, ſitne
videlicet dignus, necne, ac murmuris ver-
bum cum largitione quod quidem pleriſque
accidit qui tribuunt quidem, verum hoc

A non adjiciunt, vt prompte ac libenter tri-
buant. Quod quidem maius ac perfectius
eſt, quam præbere. Facit etiam *Greg. 3. p. Pa-*
ſtoral. admonit. 21. vbi ita habet. Nonnulli D. Greg.
huius mundi diuites cum fame cruciantur
Chriſti pauperes, effuſis largitatibus nutriũt
hiſtriones, qui vero indigenti etiam pec-
catori panem ſuum, non quia peccator, ſed
quia homo eſt, tribuit, non peccatorem, ſed
iuſtum pauperem nutrit, quia in illo non
B culpam, ſed naturam diligit, pluraque hac de
re habet *Cypr. lib. 5, ad Quirin c. 1.* & *Aug.* D. Cypr.
in Pſal. 102. D. Aug.

Aliam inſuper rationem quare non ſit fa-
ciendus delectus in diſtribuendis eleemoſy-
nis ponit *Chryſoſt. hom. 34. in Geneſ.* vbi ait.
Non eum tantùm attendentes qui accipit
in dandis eleemoſynis ſimus liberales, ſed
æſtimemus potius quis ille ſit, qui in pau-
perem collocata, vt ſibi impenſa imputat,
C & pro datis ſolutionem pollicetur: atque
ita animo illum intuentes, magna prom-
ptitudine dare ſtudeamus, & largam dum
adhuc tempus eſt ſementem faciamus, vt
vbertim metamus. Qui ergo miſericordiam
ſine iudicio, & delectu fecerit, miſericor-
diam ſuperexaltantem iudicium conſeque-
tur, & iudicium ſine miſericordia pro culdu-
bio euitabit.

D

§ V.

Quam graue ſit onus peccati.

QVoniam vero miſericordia ſuperexal-
tat iudicium peccatorum, eleuatque
eam lancem, in qua illorum iudicium, id
eſt, ſupplicium, vt ſæpe in Scriptura hoc
nomen ſignificat, conſiderare debemus põ-
E dus peccati, vt inde quantum eleemoſynæ
& miſericordiæ in alia lance ſuperimponere
debeamus facile ſit conijcere.

Etenim Dauid dixit: *Iniquitates meæ ſi-* Pſal. 37.
cut onus graue grauatæ ſunt ſuper me: &
paulò pòſt. *Miſer factus ſum, & curuatus* D. Chryſ.
ſum vſque in finem. Vnde *Chryſoſt. homil. 32.*
ad Pop. Graue & onerosum eſt peccatum,
& omni plumbo ponderoſius, ſi & Achab 3. Reg. 21.
poſtquam hoc ſenſit deorſum inclinatus
ambulat. Quibus verbis alludit *Chryſoſt.* ad
id quod

A id quod dixit Scriptura 3. Reg. 21. *Achab demiſſo capite inceſſiſſe.* Hoc etiam proſequitur *Ambr. ad Virginem lapſam c.3.* vbi ait: Nonne tuam faciem conſcientiæ commiſſum tanquam plumbum inclinat, & premit?

D. Amb.

Videndus eſt etiã *Chryſoſt. hom. de Iona Propheta ad finem to. 1.* vbi ponderat tempeſtatem, qua iactabatur nauis Ionæ de qua dicitur. B *Nauis periclitabatur conteri, & timuerunt nautæ, & clamauerunt viri ad Deum ſuum, & miſerunt vaſa, quæ erant in naui in mare, vt alleuiaretur ab eis, & Ionas deſcendit ad interiora nauis.* Nautæ inquit *Chryſoſtom.* nondum agnita cauſa naufragij nauem aliquantulum rerum iactatione ſubleuari arbitrabantur, & nihilominus nauigium turbabant, apud ſe enim periculi ſarcinam retinebant, & magis magiſque Prophetæ corpore grauabantur. C non corporis magnitudine ſed peccati, nihil enim graue æque & oneroſum inuenies, quam peccatum, ideoque Zacharias plumbo peccatum figurauit.

D. Chryſ. — Cap. 1. — Cap. 5.

Denique quantum ponderis habeat inde licet conicctare, quod neque cœlum veluti ſuſtinere potuerit Angelorum peccatum, & quia grauia quam ociſſime deſcendunt, Sathan *veluti fulgur* corruiſſe dicitur. Vt igitur miſericordia iudicium, ac ſupplicium D peccati eleuet, eiuſque lancem ſurſum ferat, multum miſericordiæ & eleemoſynæ ſuperimponi debet, & charitati pauperum iugiter inſtandum.

Luc. 10.

§. VI.

Quomodo miſericordia Dei ſuperexcedat eius iuſtitiam, cæteraq́ attributa. E

QVia vero à multis hic locus exponitur de Diuina miſecordia, quæ iudicium, cæteraque attributa excedit, omnibuſque Dei operibus præcellit. Quę fuit expoſitio *D. Aug. lib. 2. de Peccat. mer. & remiſſ. c.3. Anſelmi in epiſt. ad Hebr. cap. 9. Cyrill. Alex. in Ioan. lib. 5. ca. 3. Carthuſ.* & aliorem hoc in loco. Proinde ineptum non erit, imo iucundum fore ſpero eam in laudem Diuinæ miſericordiæ proſequi.

D. Aug. — D. Anſ. — D. Cyril. — Carthuſ.

Eam igitur deducit *Rupert. lib. 4. in Exod. c. 23.* vbi agit de veſtibus Summi Pontificis, in eo quod Rationale iudicij appenſum, & concatenatum fuerit ſuper humerali in quo ipſe diuinam miſericordiam adumbratam eſſe aſſerit, cum per Rationale, iudicium Dei intelligatur, vnde & dicebatur Rationale iudicij. Notandum igitur, inquit, quod inſuper humerali non ſolum catenulę, ſed & vncini ſunt, qui Rationali iudicij conſtringant, quia videlicet in miſericordia Redemptoris, noſtræ ſpei anchoræ ſunt, vt ſemper Miſericordia ſuperexaltet iudicium.

Ruper.

Aduertit inſuper *Anſelmus loco cit.* ſuper arcam Teſtamenti fuiſſe Propitiatoriũ, ideo, quia ſuperexaltat miſericordia iudiciũ, vnde & Dauid ait. *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Et *Auguſt. lib. medit cap. 2.* exponens hæc verba ita ait. Tu factor omnium Deus, licet in cunctis operibus tuis ſis mirabilis, mirabilior tamen crederis eſſe in operibus pietatis, vnde de temetipſo per quendam ſeruum tuum dixiſti: *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Et *Chryſol. ſerm. 42. Magna,* ait, *ſunt opera Domini, ſed magnitudinem præcellit miſericordiæ magnitudo, nam cum dixiſſet Propheta, Magna opera Domini,* adiecit alibi, *Miſericordia eius ſuper omnia opera eius. Miſericordia fratres implet cœlum, replet terram. Domine, inquit, in cælo miſericordia tua, & idem ipſe miſericordia Domini plena eſt terra. & reuera fratres periſſet totum quod Deus fecerat, niſi miſericordia ſubueniſſet. Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam,* quare magnam, quia *miſericordia tua, inquit, magna eſt ſuper me, & eruiſti animam meam ex inferno inferiori. Etſi Deus reddit per miſericordiam, quod per iudicium deperierat, homo tibi quid ſtare, quid conſtare ſine miſericordia putabas.* Sic ille: cuius hac in re ſententiam inde poſſumus comprobare, quod cum iuſtitia, ſapientiaq́ue Dei vnica prædicetur, ſola tamen miſericordia multiplex de eo dicitur, item D. Petrus & Paulus non miſericordiam Dei annuntiant ſolummodo, ſed Deum *Patrem miſericordiarum* aſſerunt. Et ſi Dauid dixit:

Pſal. 144. — D. Aug. — D. Chryſol. — Pſal. 110. — Pſal. 134. — Pſal. 5. — Pſal. 32. — Pſal. 50. — Pſal. 85 — Petrus. 1. Can. c. 1. — 2. Cor. 1.

Iuſtitia

Pſal. 35. *Iuſtitia tua ſicut montes Dei*, idem addit, A *Magna eſt ſuper cœlos miſericordia tua*; quibus verbis id procul dubio nobis videtur inculcare, ſcilicet, talem ac tantum exceſſum reperiri in miſericordia Dei reſpectu iuſtitiæ, ac cæterorum attributorum (vt noſtro more loquamur, fatemur enim & identitatem realem, & æqualitatem) quali cæleſtes orbes ſupra montium cacumina efferuntur. Quantumcunque enim magnus cenſeatur furor Domini, attamen diſtillat. 2. Par. 12. Iſai. 66. D. Chryſ. *Fluuium tamen pacis*, id eſt, B *miſericordia declinat ſuper nos Deus, & torrentem inundantem*. Ideo & *Chryſoſt. in Pſalm.* 50. annotauit Dauidem Dei miſericordiam inuocaſſe. Cum miſericordia, inquit, inuocatur, tollitur, examini locus, vbi flagitatur, interrogatio ceſſat, vbi poſtulatur, iudicium non ſæuit, vbi petitur, pœnæ locus non eſt, vbi miſericordia, quæſtio nulla, vbi miſericordia, condonatio reſponſio eſt, C qui autem flagitat miſericordiam, non audet nomen proprium ſuum exprimere, ſolum dicit, Pſ. 50. *Miſerere mei Deus*, quando Dauid expoſuit manſuetudinem, & propter eam petijt exaudiri, nomen expreſſit ſuum: Pſ. 131. *Memēto Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius*, at vbi de miſericordia ſermo eſt, nihil amplius memoratur, quia ea ſola ſufficit, & nullum requirit meritū, aut opus, cū etiā ſuper omnia opera Domini ſit ipſa miſericordia. Quibus habet ſimilia D. Amb. *Ambroſ. de obitu Theodoſij* D cum ponderat ea verba Pſalm. Pſalm. 114 *Miſericors Dominus, & iuſtus, & Deus noſter miſeretur*, bis, inquit, miſericordiam poſuit, ſemel vero iuſtitiam, in medio iuſtitia eſt gemino ſepto incluſa miſericordiæ. Vtrinque enim videtur teneri, & ſuperari iuſtitia à miſericordia ne tandem niſi permittente miſericordia, & in ordine ad ipſam egredietur.

In hoc autem ſingulariter relucet ſuperexaltatio miſericordiæ ad iudicium & iuſti- E tiam Dei, quia quando noſtra demerita ipſā irritare, & prouocare videntur, ſola miſericordia occurrit, quod videtur dixiſſe Dauid Pſal. 118 illis verbis: *Tempus faciendi Domine diſſipauerunt legem tuam*, ſi enim facere in ſcriptura idem eſt, atque miſereri iuxta illud Dan. 9. Danielis. *Placare Domine attende, & fac*, id eſt miſerere. ſenſus aliqualiter poteſt eſſe. Tunc adeſt tempus miſerēdi, & ſubueniendi, quā-A do homines iuſtitiam tuam prouocant, diſſipando legem tuam, ſic enim conſueuit diuina tua miſericordia. quam expoſitionem ex parte videtur amplecti *Theodoret.* Theod. dum tempus faciendi expoſuit, per tempus conſurgendi in auxilium.

Hoc argumentum proſequitur *Rupert. lib.* Rupe. *3. in Gen. cap.* 14. Geneſ. 3. in eo quod offenſus Deus quæſiuit Adam offenſorem, cumque ad ſe vocauit. *Adam vbi es?* Non reus, inquit, & Præuaricator Adam, Deus prior inuocauit, B ſed Deus iudex præuaricatorem prior vocauit, cum hoc illi magis expediret, vt præoccuparet faciem eius in confeſſione, & dignam ſatageret ſatisfactionem offerre, &c. *Et Bern. ſerm. ad Fratres de Monte Dei*, D. Bern. hoc ipſum perpendens ſic Deum alloquitur. Gratias ipſi gratiæ, & ſi dici poteſt plus quam gratuitæ miſerationi, quæ beneficijs obruit non ſolum immeritos, ſed etiam nimiū malè meritos, & ingratos.

C Facit etiam ad præſens inſtitutum locus Ioann. 8. ille Ioann. quando ad Chriſtum adduxerunt mulierem comprehenſam in adulterio, ipſo vero digito ſcribebat in terra. quod expendens *Chryſolog ſerm.* 115. D. Chryſol. ita ait: cum apud Dominum accuſaretur adultera, auertit faciem ſuam Dominus, & declinauit in terram, ne crimen cerneret, quod puniret, & maluit fratres, in puluere ſcribere veniam, quam dare in carne ſententiā. Recte proinde D *Iſai. c. 55. Derelinquat impius viam ſuam, & iniquus cogitationes ſuas, & reuertatur ad Dominum, & ad Deum noſtrum, quoniam multus eſt ad ignoſcendum*, ſuper quæ verba ita ait: D. Fulg. *Fulgent. in epiſt.* 7. In hoc multo nihil deeſt, in quo omnipotens miſericordia, & miſericors omnipotentia eſt. Videndus hac de re D. Auguſt. *Aug. quæ. 33. in exod.* cum ponderat Deum iuſſiſſe Pharaoni, vt feſtinaret congregare pecora ſua, & quæcunque illi eſ- E ſent in campo, ne grandine interirent, quod inquit, *Auguſt.* non tam indignanter, quam miſericorditer admonet in ipſa indignatione & ſupplicio, quo clarius manifeſtetur diuina miſericordia, qua Deus iraſcens temperat pœnam.

Vnde licet inferre quam bene Ieſu Syrach de miſericordia Dei ita dixerit: Eccli. 35 *Specioſa miſericordia Dei in die tribulationis*. Enimuero licet ſemper miſericordia Dei pulchra

 ſit, tamen

Digitized by Google

ſit tamē in die tribulationis pulchrior,& luci A
D.Greg. dior apparet, tribulatio verò ſignificat ſup-
Iob.36. plicium, iudiciumvè. Vnde *Gregor.* illud Iob.
Eripiet de anguſtia pauperem & reuelabit in tribulatione aurem eius, intelligit de ſupplicio. Sic enim ait 26. *Moral.c.*23. Aurem in tribulatione reuelare, eſt auditum cordis ver-
Hugo. berum plagis aperire. Denique *Hugo Cardin.* tribulationem intelligit iudicium. Vnde iam ſenſus huius loci poteſt eſſe. Pulchrior & ſpecioſior apparet diuina miſericordia cū B
adeſt dies, & tempus vltionis, & iudicij, in eoque cernitur eius pulchritudo, quod parcat & miſereatur ijs, quibus tribulatio, iudicium, & iuſtitia debebatur. quod ſi tandem noſtris prouocatus exceſſibus in delinquētes animaduertit, in ipſa punitione relucet diuina
D.Bern. miſericordia. Quod notauit *Ber.ſer.de Verbis Abacuc. Cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis*, & ipſa, inquit, indignatio non aliunde, quàm de miſericordia eſt. Et ideo in ipſa C
indignatione, & ſupplicio miſericordia clare
Num.16. eniteſcit & apparet. Poſt terræ apertionem, & deuorationē Dathan & Abiron, & poſt cōbuſtionem quinquaginta virorum murmurauit omnis multitudo Iſrael contra Moyſem & Aaron, cumque oriretur ſeditio, & tumultus creſceret, Moyſes & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis, dixit autem Moyſes ad Aaron. *Tolle thuribulum, & hauſto igne de altari, mitte incenſum deſuper pergens citò ad populum, vt roges pro eo, iam enim egreſſa eſt ira à Domino, & plaga deſeuit, ita factum eſt; & ceſſauit plaga.* Illud igitur difficultatem hoc in loco ingerit, quod hæc indignatio, & ſupplicium die ſequenti factum, cū Moyſes in tabernaculo erat vnde
Abul. ergo illud nouit? *Abul.ibi q.*29 Reſpōdet, in hoc apparet Dei clementia, qui quanquam puniret populū, tamē reuelauit Moyſi, vt ipſe oraret pro eis, & Deus ſua ab indignatione flecteretur, & iratus miſericordiæ recordaretur, ignemque diuinæ iræ miſericordiæ profluuio temperaret.

2.Re.24. *Accenſus eſt furor Domini contra Iſrael, & ſermo Domini ad Gad, quid dixit Dauidi, Trium tibi datur optio aut ſeptem annis veniet fames, aut tribus menſibus fugies aduerſarios, aut tribus diebus erit peſtilentia in terra tua.* Voluit Dauid potius incidere in manus Dei, reſpiciens ad multas Dei miſericordias: *Immiſit igitur Dominus peſtem in Iſrael à mane vſque ad tempus conſtitutū.* ſ. vſque ad veſperam, *quando offerri ſolebat ſacrificium veſpertinum.* vbi eleganter Vatablus hoc commendat miſericordiam Dei, qui pro diebus tribus, vnum tantum diem immiſerit peſtem, & in media ira miſericordiæ recordatus eſt. Additur enim in ſacro textu: *Miſertus eſt Dominus ſuper afflictionem, & ait Angelo percutienti populum, ſufficit.* quo in loco notauit *Abul.q.*37. Abul.
in Hebræo haberi *Conſolatus eſt Dominus*, & referri ad ipſum Deum, ita vt ipſe conſolatus ſit in ſe in ceſſatione illius afflictionis, & ſupplicij, quandiu enim ipſa inferebatur populo, videbatur Dominus ſummam pati mæſtitiā & afflictionem cum afflicto, populo donec illius tandem miſereretur.

Hoc ipſum notauit præclare D. *Ambro.* in D.Amb.
nequiſſimo Rege Ieroboam, qui dum contra Prophetam loquentem in ſermone Dei manum extendit de altari dicens: *Apprehendite eū, exaruit manus eius, quam extēderat*, cūq; ad virum Dei dixerit, *Deprecare faciem Domini* Dei *tui, vt reſtituatur manus mea mihi, & ille orauerit* Dominum, *reuerſa eſt manus Regis ad eum, & facta ſicut prius fuerat.* Miratur ergo, imo prædicat, & extollit *Ambr. l.2. de Virginibus*, tam maturum miſericordiæ aduentum in ipſa Dei indignatione, qua D citiſſime temperat ſupplicium, vel iuſtiſſime inflictum. 3.Re.13.

Hæc igitur eſt ratio cur nolit videri Deus dum punit, quia exercet alienum opus eius Geneſ.19.
ab eo, vnde & vxorem Loth in ſtatuam ſalis conuertit, quia ſcilicet, retro aſpiciens ipſum Deum comburentem, & deuaſtantem neſarias ciuitates voluit videre, quomodo Deus non vult videri, quia miſericors & miſerator eſt. Hoc item apparet ex eo quod dixit Da-
E uid, Deum *ſemitam iræ ſuæ feciſſe*, quaſi viæ Pſal.77.
& ſemitæ iræ, & punitionis ita ſint vepribus, & ſpinis obſitæ, vt ſi quando iudicium venire neceſſe ſit, opus habeat viam veluti aperire, & aſpera, ac inculta in vias planas redigere, quod ſingulari loquendi modo ex- Pſal.24.
preſſit Dauid cum dixit: *Vniuerſæ viæ Domini miſericordia.* Ita ad ſingulos inquit *Ber. ſerm.*12. *in Pſal. Qui habitat*, ita ad omnes communiter venit, quaſi viæ per quas Deus ſolet incedere ſint miſericordiæ, qualis ea

fuit

fuit quando vt mulierem Samaritanam ſanaret, venit ad fontem. Iacob fatigatus ex itinere, *Ioann.4.* quod celeriter conficiebat, quia neſcit tarda molimina is, qui ambulat vias miſericordiæ, quæ in aperto ſunt, cum iræ neceſſe ſit nouas vias aperire.

Hoc ipſum expreſſit Hieremias dum loquens de ſupplicio illato Hieruſalem ſic ait: *Thren.2* *Tetendit arcum ſuũ quaſi inimicus, firmauit dexteram ſuam quaſi hoſtis*, illud igitur notandum venit, quod cum in Scriptura tritum ſit Deum iratum ſagittario comparari, vnde dicitur: *Sagittas meas complebo in eis*, *Deut.32.* & alibi: *Poſuit me quaſi ſignum*, *Thren.3.* in quod ſcil. dirigat ſagittas iræ ſuæ. Hoc tamen loco dicitur firmaſſe manum ad colimandam ſagittam, eaque videtur fuiſſe ratio, quod ſcilicet, rariſſime ſagittas immittat in homines, & non tam aſſuefactus directione ſagittarum ſit, ſicut plerumque contingit ijs qui raro incumbunt ſagittandi officio, qui niſi manũ ſatis firmauerint ab ſcopo facile aberrabunt, proindeque Deus neceſſe habet quaſi inſuetus firmare dextram, ne incaſſum ſagitta abeat, quia alienum à ſe opus exercet, nec poteſt certum infligere vulnus, qui ſolum miſericordiæ intendit, & à qua nullus omnino fugere poteſt, quin attingatur imo compleatur beneficijs, quod optime notauit *Ambroſ. lib 2. de Pœnitent. c.5.* *D.Amb.* vbi ait, Arbitror quod etiam iudex potuiſſet tanta Dei miſeratione non excludi à venia, & *Chryſ. hom.2 in Pſalm.* 50. *D.Chryſ.* Noli dicere quomodo? (ſcilicet miſericordia Dei pertingat ad nequiſſimos homines) admirare, & glorifica, vbi miſericordia Dei imploratur, quæſtio nõ expetitur. Quid eſt peccatum ad Domini miſericordiam? Tela araneæ, quæ vento flante nuſquam comparet.

Facit etiam id quod *Tertull.* notauit *libr. de Pudicitia*, *Tertull.* cum affert rationem, cur Ionas iubente Domino, vt Niniuitis prædicaret, *ſurrexit vt fugeret in Tharſis*. *Iona 1.* Ionas, inquit, Tertull. miſericordiam Dei præuidens etiam in extraneos profuſam deſtructuram præconium videbatur. quaſi diceret cognouiſſe Ionam Dei miſericordiam non defuturam Niniuitis ſi reſipiſcerent, proindeque ne eius prædictio & prophetia falſa, & inanis videretur, noluiſſe enunciare. Quæ quidem videtur genuina ratio illius fugæ in Tharſis, vt patet ex *Theodoret. Rupert.* & alijs. Probaturque ex contextu eiuſdem Prophetę, dum poſtquam vidit Deum pepercitſe Ciuitati, contra quam ſententiam tulerat, dixit: *Obſecro Domine, nunquid non hoc eſt verbum, cum adhuc eſſem in terra mea, propter hoc præoccupaui, vt fugerem in Tharſis: ſcio enim quia tu Deus clemens, & miſericors, patiens, & multæ miſerationis, & ignoſcens ſuper malitia.* *Ion.4.* Et deniq; cuius miſericordia ſuperexaltat iudicium.

Contendebat & inſtabat Abraham ad Deum ne perderet nequiſſimas ciuitates, *Gen.18.* perdens ſimul iuſtos cum impijs, propoſuitque quod ſi quinquaginta iuſti fuerint, ſi quadraginta, ſi triginta, ſi viginti, eoque res deuenit, vt dixerit Abraham quod ſi inuenti fuerint ibi decem, & dixit Dominus: *Non delebo propter decem*, Aduertit autem optime ibi Caiet. ſtatim addidiſſe Scripturam, *abijtq; Dominus poſtquam ceſſauit loqui ad Abraham*. Receſſit, inquit Caieta. non expectans vlteriores preces, quaſi ſi expectaſſet, miſericordia amoueret ſupplicium, & ſuperexaltaret iudicium. Vnde merito *D.Greg.* *D.Greg.* diuinam miſericordiam nobis proponit in hunc modum *hom. 13. in Euãg.* Penſate fratres, quia concluſit Pietas Dei duritiam noſtram, non eſt iam quid homo excuſationis inueniet, Deus deſpicitur, & expectat, contemni ſe videt, & reuocat iniuriã de contemptu ſuo ſuſcipit, & tamen quandoq; reuertentibus etiam præmia promittit, ideoque poſtquam Iacobus dixit miſericordiam ſuperexaltare iudiciũ recte addidit iudicium diſtrictum, ſubiturum eum, qui hanc ineffabilem miſericordiam non fuerit imitatus. Videndus item eſt idem *Greg. homil. 1. in Ezechielem & Philo. lib. de vita Moyſis* *Philo.* cum ponderat cur ſenſim Deus punierit Pharaonem, non ſimul inflixerit ſupplicium, cũ longe aliter ſe habeat in beneficijs conferendis, vnde dicit: *Dilata os tuum, & implebo illud Pſalm.* 8. Hoc etiam cernere poſſumus in eo, quod Deus nunquã puniat ob peccata adhuc committenda, cũ beneficio tribuat ob bona præuiſa & faciẽda. Ideo Dauid Pſalm. 31. *Dixi confitebor aduerſum me in iuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* vbi Auguſt. *D.Aug.* O magna pietas, vt ad ſolam promiſſionem peccata

 dimiſe-

Digitized by Google

luptatibus indulgerent, finxerunt, ac do-
cuerunt ad obtinendam iuſtitiam, & ſalu-
tem, ſolam fidem ſufficere. Deumque ni-
hil amplius à nobis exigere, quam vt cre-
damus, id quod probare nitebantur ex
quibuſdam locis Pauli perperam intellectis,
ſicut notaſſe videtur *Petrus. 2. epiſt. cap. 3.*
præcipuuſque locus erat Rom. 5. *Iuſtificati
ex fide.* Quoniam ergo vt ait: *D. Auguſt.*
hæc opinio fuerat exorta, aliæ Apoſtolicæ
Epiſtolæ Petri, Ioannis, Iacobi contra eam
maxime diriguntur intentionem, vt vehe-
menter aſtruant fidem ſine operibus nihil
prodeſſe. Hoc etiam habet *Auguſt. in Pſalm.
31.* fuit etiam in eadem hæreſi Valentinus
teſte *Irenæo lib. 1. cap. 1. & Epiphanio libro 1.*
D. Iren. D. Epiph. *contra hæreſes, cap. 32.* poſtea docuit Euno-
mius, & diſcipulus eius Ætius, de quibus
Auguſt. lib. de hæreſibus cap. 54. noſtroque
ſæculo eandem docuerunt Lutherus, &
Caluinus, & alij licet alia ratione, ac anti-
qui hæretici.

Hebr. 11. Licet ergo *ſine fide impoſſibile ſit placere
Deo*, ſitque fides fundamentum ædificij
ſpiritualis, vt eleganter oſtendit *D. Augu-*
D. Aug. *ſtinus præfat. in Pſalm. 31* Niſi tamen ſuper-
ædificatio operis accedat, nihil valet,
imo ſeruus *qui cognouit voluntatem Domi-*
Luc. 12. *ni ſui, & non fecit ſecundum voluntatem
eius, vapulabit multis*, cum Dominus red-
dat vnicuique ſecundum opera eius, & Iob
Iob. 34. dixit: *Abſit à Deo impietas, & ab omni-
potente iniquitas. Opus enim hominis red-
det ei, & iuxta vias ſingulorum reſtituet.*
Et Dauid: *Semel loquutus eſt Deus, duo
Pſ. 61 hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi
Domine miſericordia, quia tu reddes vni-
cuiq; ſecundum opera ſua*, quo in loco ver-
bum, ſemel, ſignificat immutabiliter. Sicut
cum idem Dauid dixit: *Semel iuraui in*
Pſ. 88. *Sancto meo ſi Dauid mentiar.* Et Iob: *Se-*
Iob. 33. *mel loquitur Deus, & ſecundo idipſum re-
petit*, id eſt, firmiſſimum, & immutabile
voluntatis ſuæ decretũ dicit: Sic igitur fir-
miſſime dixit & promiſit redditurum ſecun-
dum opera vniuſcuiuſque. Et apud Matth.
Matth. 16. *Filius hominis venturus eſt in gloria Patris
ſui cum Angelis ſuis, & tunc reddet vnicui-
que ſecundum opera eius.* Quod idem ha-
betur *Apocalip. 22. Rom. 8. 1. Cor. 3. 2. Cor. 4.
& 5.* Cuius ſententiæ, & veritatis confir-

A matio tradita eſt à Patribus *Concilij Triden.*
Latiſſimeque comprobata *ſeſ. 6. cap. 16. &
8. & 9. Can. item 9. & 12. & 14.*

§ I.

B

Proponitur neceſsitas bonorum operum, quæ præter fidem, ad ſalutem requiruntur.

CVm ergo apertiſſime conſtet neceſ-
ſaria eſſe bona opera ad ſalutem,
præter fidem, Diabolus multis, quibus au-
ferre non potuit fidem, ſuſtulit charita-
tem, & agro cordis, auaritiæ radicibus oc-
cupato, ſpoliauit fructu operum, quos non
priuauit confeſſione labiorum, ſicut elegã-
C ter dixit *D. Leo ſerm. 4. de Collectis.* Qui ta- D. Leo
men aduertit *ſerm. 6. de Epiphania cap. 4.* di-
xiſſe Paulum ad Titum. *Sunt qui confiten-* Tit. 1.
tur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Cor
hominum, ait, de operum oſtenditur qua-
litate, & formas mentium ſpecies detegit
actionum. Vnde *Aug. ad illa verba 1. Ioan.
3. Ipſe eſt Antichriſtus*, ait, quiſquis factis D. Aug.
negat Chriſtum, Antichriſtus eſt. Non au-
dio, quid ſonat, ſed video quid iuuat, ope-
D ra loquuntur, & verba requirimus? Ipſeque
addit. Si confiteamini verbis, & factis ne-
gatis, fides talium morum, prope eſt fides
Dæmoniorum. Plura de hac re habet *tract.
3. & 6. in eadem Epiſt. & 15. de Trinit.* ait:
Fides quidem poteſt ſola eſſe, ſed non pro-
deſſe. Et *Origen. hom. 11. in Matt.* exponens
hiſtoriam de ficulnea ſine fructu areſacta Origen.
aduertit dixiſſe Marcum. *Non eſſe tempus
ficorum.* Quare ergo Dominus areſecit eam? Cap. 11.
E Vnus fructus eſt charitas, huius tempus eſt,
quando non eſt difficile fructum reddere
charitatis, poſtea vero addit, quia Chriſtus
Dom. ſupra humanam naturam conatur nos
erigere, ideo indignatur, quando non fert
homo fructum etiamſi commodum non vi-
deatur tempus ficorum, propterea ait: *Ego
dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes, vos au-* Pſal. 81.
tem ſicut homines moriemini, ſi non ſecun-
dum ſpiritum vixeritis, ſed ſecundum car-
nem, non reddentes fructum omni tempore,

A ſiue tempus ſit ficorum, ſiue non, ſiue occaſio ſe offerat ad bene operandum, ſiue iſta deſit. Videndus *Hier. lib. 1 in lamentationes,* vbi ponderat ea verba. *Torcular calcauit Dominus Virgini filiæ Iuda,* i. animæ virtutibus infœcundæ & bonis operibus vacuæ, nec fidei fructũ gignenti, Dominus torcular calcat quãdo eã pro ſterelitate ſua, & ociositate iniuſta pœnam condignæ vindictæ luere facit.

D.Hier. Thren. 1.

B Optime proinde Ioannes ait: Secundum quod legit *D.Chryſoſt. Qui in Christo credit debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare,* quod ita expoſuit *D Proſper. 2. de vita contẽplatiua c. 21.* Quid eſt ambulare, ſicut ipſe ambulauit, niſi libẽter facere, quę fecit; ſequi quò ipſe pręceſſit? & *Greg. 25. Moral. c. 10.* ſicut ſuper fundamentum fabrica, ſic ſuper fidem opera conſtruuntur. *& lib. 3. in 1. Reg. cap. 3.* notat conſilium illud Sacerdotum. *Si dimiſeritis arcam Dei, nolite dimittere eam vacuam,* quid eſt, inquit, arca vacua, niſi

D.Chryſ. 1. Cant. 2
D.Proſp.

C diuina ſcientia ſine bona operatione. Vacuã namque arcam remittere eſt de cognitione ſpiritualium Sacramentorum fructum boni operis nullum ferre, &c. quæ videnda ſunt in hanc ſententiam.

Quapropter merito *Ambr. ſerm. 10. in Pſ. 118.* notauit dixiſſe Christum Dom. *Omnis qui audit verba hæc, & fecerit ea, ſimilis eſt viro ſapienti.* Non ergo ait, qui audit tantummodo ſimilis erit, ſed qui facit, quæ au-

D.Amb. Matth. 17.

D dierit. Et ſanctus *Ephrem. de Panoplia, ſiue de armatura ſpirituali.* Sunt plerique ait, qui fidem habentes operibus destituti, ſed iſta non eſt fides, (intellige, viua) mortua eſt enim, quia fides ſine operibus, mortua eſt; qui ergo fidem habet, & operatur opera ipſius, ipſe fidẽ habet. Hanc tu poſſide mi frater, & eſto ſanus, atque integer fide, ſeruéſq; propoſito ad mandata Saluatoris noſtri exequenda, vt & tu ab illo vocem illam audire

D.Ephr.

E merearis. *Euge ſerue bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui,* bonum quippe, propter opera, fidelem autem propter fidem, Dominus appellat.

Matth. 5.

Eſt autem hoc in loco aduertendum id, quod optime notauit *Bern. ſerm. 2. de Purificatione,* ſcilicet, Patrem familias otioſitatis coarguiſſe illos, quos adhuc ad ſe per fidei vocationem non aſciuerat. Quid hic ſtatis tota die otioſi? quare non operamini? Cum

D.Bern.

A arguantur otioſitatis ait, ipſi quoque, quos nemo conduxit, qui iam conducti ſunt ſi otioſi inuenti fuerint, quid merentur? Vocauit enim nos Deus vocatione ſua ſancta ad vineam, & Eccleſiam, vt operemur in ea, etſi ante vocationem illi adeò diſplicet defectus operationis, quanto magis diſplicebit ſe in ipſo operationis, & laboris loco, opera non habeamus.

B Et *D.Baſil. lib. de regular. fuſius diſputat. reſponſ. 27.* ponderat Christum Dom. malitiam cum pigritia coniunxiſſe cum dixit: *Serue male, & piger.* quaſi non poſſit non eſſe malus, qui bona non operatur. Hoc ipſum videtur dixiſſe Sophar cap. 11. Iob cum ait: *Vir vanus in ſuperbiam erigitur:* vbi vanus idem eſt, ac vacuus, & inanis, quique nullum prorſus habet bonum opus. Septuag. habent: *Homo fruſtra natat ſermonibus,* videlicet fruſtra conatur traijcere verborum

D.Baſil.
Matth. 25
Iob. 11.
Apoc. 4.

C tantum adminiculo, & argumentationum velis mare illud vitreum, quod eſt ante diuinum tribunal, vt tandem accedat ad ſuperiorem locum Sanctorum, qui ſunt ſupra illud mare cantantes, namque dum loquitur potius fluminibus obruetur, & ſuffocabitur dum clamauerit, proindeque opus eſt, vt manibus remigando, & operando accedere nitatur: fruſtra enim nititur ſermonibus, qui ſolis operibus niti debet.

D Quod Christus Dom. dixit. *Neque qui dixerit. Domine, Domine,* hęres illius erit, quod expendens *Hilar. Can. 6. in Matth.* ait: Quid enim meriti eſt dicere: Domino, Domine, Domine. Nunquid Dominus non erit? & quę officij ſanctitas eſt nominis nuncupatiõ, cum cæleſtis regni iter obedientia potius voluntatis Dei, non nuncupatio repertura ſit? De noſtro igitur eſt beata illa æternitas promerenda, præſtandumque eſt aliquid ex

Matth. 7.
D.Hilar.

E proprio, vt bonum velimus, malum omne vitemus, totoq; effectu præceptis cæleſtibus obtemperemus, ac talibus officijs cogniti Deo ſimus, agamuſque potius quod vult, quam quod poteſt glorіemur. Hæc ille, quibus habet ſimilia *Chryſoſt. homil. 56 in Ioan.* Glorificemus, inquit, Deum non fide tãtum, ſed & vita, aliter non eſſet gloria, ſed blaſphemia.

D.Chryſ.

Hinc iam intelligitur, cur ſanctus Iſaac caligans viſu non ad vocem tantum benedictionem

Digitized by Google

dictionem conceſſit, ſed tetigit inſuper, A tentauit, expertuſque eſt manus, poſtea benedictionem largitus eſt, quia, ſcilicet, non ij benedictionem Domini conſequentur, qui Dominum inuocauerint, ſed qui manus, operaque porulerint, ij benedicti patris reputabuntur, Vnde *Iuſtinus Martyr & Philoſophus orat. cōt. gent.* dixit Chriſtiani officiū magis in agendo poſitum eſſe, quam in dicendo, vel docendo.

Gen. 27.

D. Iuſtin.

Theod.

In quam ſententiam notauit *Theodoret. quæſt. 1. in Leuit.* Quare Deus prohibuerit B offerri mel ad altare, aitque nonnulli dixerunt, inde nos inſtrui, ex proprijs laboribus perſoluēda eſſe ſacrificia, ex cōſilio Salomonis, quo dicitur. *Honora Dominum ex iuſtis laboribus, & prabe primitias illi de fructibus iuſtitia*, at fructus apis à labore noſtro non procedit: quaſi velit ideo tale ſacrificiū Deo diſplicere, quia nihil laboris in cooperando, congerendo, & componendo impēdimus, & ita nec fructus, nec opus noſtrū eſt C ſed totū è labore & induſtria apis, procedit: quæ etiam fuit ratio, cur Dauid noluit offerre Deo holocauſta gratuita, in quorū acquiſitione nullus labor, & operatio ipſius Dauid interceſſerat.

Prou. 3

2. Reg. 24.

Probat inſuper præſens inſtitutum id, quod dixit *Theophyl. ſuper illa verba Pauli. Ipſius enim ſumus creatura conditi in Chriſto Ieſu in operibus bonis*, cum ita habet: vt ne ſi audias nos ex operibus, haud eſſe D iuſtificatos deficias circa opera, ſubijcit poſt fidem iam haud nulla operum eſt commoditas, & neceſſitas. Conditus es enim in Chriſto Ieſu in operibus bonis, ac quemadmodum principio cum non eſſes produxit te vt eſſes, ſic etiam nunc vt bene eſſes, te protulit, conditusque es, vt non otieris, verum vt opereris, circum ambuleſque in bonis operibus, hoc eſt. omnem ætatis tuæ curſum in huſce perficias nō duos, treſue annos in operibus bonis, non vno nimirum opere, ſed omnibus. Et forte hæ ſunt *lucerna* E *ardentes*, quas tenere iubemur in manibus, quamdiu enim lucerna ardens eſt, operatur ignis comburendo, vt intelligamus manus noſtras nullatenus debere ceſſare, ab operatione, donec Dominus adueniat. Et ideo D. *Auguſt. ſerm. 215. de Tempore*, ait vt nomen Chriſtianum non ad iudicium, ſed ad remedium habeamus, conuertamus nos ad opera bona, dum in noſtra ſunt poteſtate remedia.

Theophil.

Luc. 12.

D. Auguſt.

Notatu dignum hoc loco cenſetur mare illud æneum de quo *3. Reg. 7. & 2. Paralipom. 4.* quod erat aqua plenum, rotundum in circuitu, habebatque ſicut teſtatur *Ioſeph 8. antiquitat. cap. 3.* hemiſpherij ſchema, ſeu dimidiæ ſphæræ figuram, ita vt ſi alterum vas illi æquale imponeretur, integra ac perfecta ſphæra remaneret quod quidem, ſicut appoſite exponit *Eucher. libro tertio in lib. Regum 21.* myſtice moraliter ſignificabat fidem, quæ in baptiſmo recipitur, non ſufficere ad complendam perfectionem vitæ ſpiritualis, niſi accedat in adultis obſeruatio mandatorum, operumque executio tanquam media ſphæra imponenda alteri mediæ ſphæræ fidei, quo videtur reſpexiſſe Paulus cum mandatorum obſeruationem plenitudinem fidei vocat: *Accedamus*, inquit, *cum vero corde in plenitudine* Hebr. 10. *fidei.* Super quæ verba *Diuus Thomas lect. 2.* D. Tho. ſic ait: *Accedentem ad Deum oportet credere.* Hebr. 11. Nec ſufficit qualiſcumque fides, ſed requiritur fides plena, quod fit duobus modis, ſcilicet, & quantum ad materiam fidei, vt credantur omnia, quæ proponuntur ad credendum, & quod ſi fides formata quod eſt per charitatem, ſcilicet, operantem, quod ipſum docuit Paulus cum ait: *Quicumq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte* Rom. 6. *ipſius baptiſati ſumus, vt quomodo Chriſtus ſurrexit è mortuis, ita nos in nouitate vitæ ambulemus.* Quem locum explicans *Diuus Auguſtin. lib. de verb. Apoſt. cap. 15.* dicit: D. Aug. Quid eſt in nouitatē vitæ ambulare? breuiter dico, eſt perficere, ne forte non intelligatis, & pigrius ambuletis. Semper tibi diſpliceat quod es, ſi vis peruenire ad id, quod non es, ſemper adde, ſemper ambula, & in Pſalm. 69. explicat id quod Chriſtus Dominus dixit: *Memores eſtote vxoris Loth.* Ait ergo Augu. Luc. 17. Vbi reſpexit, ibi remanſit? facta eſt ſtatua ſalis, vt te condiat, in exemplum enim tibi data eſt, vt tu cor habeas, & non remaneas fatuus in via, attende remanentem, & tranſi, attende reſpicientem retro, & ad anteriora intentus eſto.

Facit etiam pro hac re expoſitio *Chryſoſt. homil. 9. in Ioa.* quem ſequuntur *Theoph.* D. Chryſ. *& Euthy,*

Digitized by Google

A *& Euthy.* ad ea verba Ioann. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*, (Ioann. 1.) intelligunt enim per talem poteſtatem fidem primam, & rationem filiationis reducunt in progreſſum noſtrum poſt habitam fidem, & gratiam. *Dedit*, inquit *Chryſoſt. eis poteſtatem filios Dei fieri*, non ſtatim facit eos filios Dei, ne per ignauiam perdant gratiam, ſed dedit eis poteſtatem, vt diligentiores reddantur. Aliud enim eſt per baptiſmum, aliquem à Deo adoptari, aliud per Euangelicorum præceptorum obſeruantiam filium Dei fieri, nam illud principium eſt, hoc finis; fides enim baptiſmalis iudicium eſt filiationis, quæ per charitatem conſummatur, & perficitur, quod intelligendum eſt, ſecundum perfectionem, & conſummationem; non quaſi per baptiſmalem fidem quis non regeneretur in adoptiuum filium Dei, ſed quia hæc fides ad opera ordinatur.

B

Hoc etiam docuit Paulus dum ait: (Titum 2.) *Dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem ſectatorem bonorum operum.* Græcè habetur. *Zelotes bonorum, vel pulchrorum operum.* Hieronym. vero æmulatorem bonorum operum, quaſi non tantum velit Deus Chriſtianum eſſe operarium, vtcumque ſed ſectatorem, æmulatorem & zelotem, qui zelo & feruore operandi æſtuat, ideoque *Chryſoſtomus* ſuper hæc verba Apoſtoli, ait: Vides vt non ſimpliciter à nobis opera virtutis exigantur? Addidit nempe Paulus, ſectatorem, hoc eſt, magna cum alacritate atque ingenti ſtudio, & animo virtutis opera capeſſentem, qua in re vehementia quædam adſit neceſſe eſt omnino laudabilis, &c. (D. Leo.) *D. Leo ſerm. 4. de Quadrageſ. cap.* 2. dixit: Fides fortitudo eſt charitatis, charitas robur fidei, & tunc verum nomen, ac verus eſt fructus amborum, cum inſollubilis vtriuſque manet connexio, in Chriſto valet fides, quæ per dilectionem operatur: hic eſt enim quidam efficaciſſimus geminarum alarum volatus, quoad promerendum, & videndum Deum puritas mentis attollitur: nam qui ait: (Hebr. 11.) *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*; idem dicit: (1. Cor. 13.) *ſi habuero fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Inſtat fides ſperare quod credit, inſtet charitas propitiari quod diligit, & cui intelligentiæ conceſſione ſubijcimur, eidem pietatis imitatione iungamur, quibus habet ſimilia *Ber. ſer. 5. ſuper Vidi Dominum, &c.* (D. Bernard.) Superbus, inquit, ille Lucifer lucem præferens, non ignem habens alteri tantum innixus alæ, caſum facere potuit non volatum, exultauit lucidus, non incenſus.

C

Videndus *Hieronym. libr. 8 in capite vigeſimoprimo Iſaia, & in cap. 4. Daniel, Clem. Alex. 5. & 6. Stromat. Irena. libro quarto contra hæreſ. cap. 72. Auguſt. de Peccator. merit. & remiſſ. cap. 15. & libr. 83. quæſt. qu. 37. & ſerm. 38. de Tempore Tertullian. libro quarto contra Marcionem. Origen. hom. 8. in Exod. & homil 2. in Cant. Ambroſ. lib. de Helia, & Ieiunio. Cypr. lib. de habitu Virginum, & ſerm. de Eleemoſyna. Ephram de vera Pœnitent. cap. 1. Epiphan. lib. 1. hæreſ. 64. Chryſoſtom. hom. 5. in Mat. & hom. 48. in Ioann. Gregor. lib. 3. in lib. Reg. cap. 3. & 23 Moral capite decimo, Theodor. in cap. 1. Epiſtolæ ad Timoth.* (D. Hier. D. Clem. D. Iren. D. Aug. Tertull. Origen. D. Amb. D. Cypr. D. Ephr. D. Chryſ. D. Greg. Theod.) Ex quibus omnibus ſatis conſtat veritas receptiſſimæ doctrinæ, quam hoc loco tradit Iacobus, quam modo contra hæreticos noſtri temporis proponimus, qui vt Cœlo ſimul & terræ ſe reddant inuiſos, aduerſus ipſos Cæli Principes Eccleſiæ luminaria, orbiſque Magiſtros inſurgunt, imo & contra veritatem, quæ habet iuſtificationem hominis à fide initium ſumere, bonorum autem operum ſtudio conſeruari, & perfici, ſolam vero fidem non poſſe quemquam adultum ſaluare.

D

E

TEXTVS.

Digitized by Google

TEXTVS.

Num. 15. Si autem frater aut ſoror nudi ſint, & indigeant victu quotidiano.

Num. 16. Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini, & ſaturamini, non dederitis autem eis, quæ neceſſaria ſunt corpori, quid proderit?

EXPOSITIO LITERALIS.

OSTENDIT Apoſtolus exemplo appoſito inutilem omnino eſſe fidem ſine operibus. Sicut enim liberalitas, quæ in ſolis verbis conſiſtit non eſt virtus, neque habet meritum, ſicut etiam blandiloquentia, quæ egentibus eſt inutilis, nullum meritum conciliat, ſic fidei profeſſio, quæ ſolis verbis conſtat, torpet velut inanis, & vacuat cum debuerit, per charitatem operari. Hæc de litera, quæ in ſe perſpicua eſt.

§ I.

Fides per opera charitatis perficitur & comprobatur.

OStendit hic locus ad veram integramq; pietatem, non ſufficere recta, blandaque verba, niſi re & opere auxilium præſtetur indigentibus, ſimiliſque eſt illi Ioan.

A *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & Epiſt. 1. c. 3.
viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, &
& clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Et, filioli, Non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & charitate*, nam, vt dixit *Auguſt. tract.* 49. *in* D. *Auguſt.*
Ioan. Nemo amat & deſerit. De eiuſmodique verbis eleganter dixit *Berna. epiſt.* 7.
præclara verba, ſed verba; cum pauperes D. *Bernard.*
non verbis indigeant, ſed opere & charita-
B te, & ſi nudæ, ac ſolæ voces ad Dominum
non ſufficiunt, niſi accedant opera, quid
proficiant lenia verba in Pauperes, ſi non
dederit, qui loquitur eis, neceſſaria? Vnde
Hilar. in Pſalm. 133. ait. Preces nudæ, non D. *Hilar.*
proficiunt, eleuanda opera noſtra ſunt in
ſancta, id eſt, in nudis veſtiendis, in eſurientibus cibandis, hæc nos in hac corporis noſtri infirmitate ſanctificant, & hoc
non ignorat Propheta dicens. *Eleuatio ma-* *Pſ.* 146.
C *nuum mearum ſacrificium veſpertinum*,
nunc enim in conſummatione ſæculi, quod
eſt veſpertinum, non in tauris, & hircis,
ſed in operibus bonis, Deo hoſtia eſt. Et
Chryſoſt. homil. 53. *ad Pop.* Charitas eſt non
in ſolis verbis, nec penitus in ſalutationi- D. *Chryſoſt.*
bus, ſed cura, & in ipſis rebus officium, puta paupertatem ſoluere, ægrotantibus ſubuenire, eruere periculis, in neceſſitatibus
aſſiſtere, &c. quibus habet ſimilia *Author*
D *operis imperfecti in Matth.* vbi ponderat eam *Marc.* 11.
ficum, in qua nihil, niſi folia inuenta ſunt,
præfiguraſſe eos, in quibus ſola verba lenia,
& religioſa reperiuntur.

Quo magis vero horum imperfectio, imò
immanitas eluceſcat, proponit Apoſtolus
indigentes ſub nomine fratrum, ac ſororum;
qua ratione eos, ad quos recurrunt poſſent
mouere ad pietatem, vnde & eis conuenit
quod dixit Amos. *Væ vobis, qui opulenti* *Cap.* 6.
E *eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ
Optimates capita populorum, &c. & nihil
patiebantur ſuper contritione Ioſeph.* quæ
verba expendens *Auguſtin.* 4. *de Doctrin.* D. *Auguſt.*
Chriſtian. cap. 7. ait. Miro decore non
dictum eſt, nihil patiebantur ſuper contritione fratris, ſed poſitus eſt pro fratre Ioſeph, vt quicumque frater proprio
ſignificaretur eius nomine, cuius ex fratribus fama præclara eſt, vel in malis
quæ pendit, vel in bonis, quæ rependit.

Hh quem

Digitized by Google

quem tropum nondum inuenerat humana dicendi ars, ſicut ibi notauit *Auguſt.* neque veteres Rhetores, cum tamen aptiſſimum ſit ad amplicandam immanitatem eorum, quorum nulla eſt commiſeratio miſerorum fratrum: quam inſuper explicat Paraphraſis Chaldæa, dum ita habet. *Væ qui pacati eſtis in Sion, & quieti in ſumma rerũ abundantia.* Enimuero ſi amico qui extreme non indiget, ſtatim tribuẽdum eſt, quod petit iuxta illud Salomonis. *Ne dicas amico tuo: vade, cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare*, quanto magis fratri extreme indigenti ſubueniendum eſt & tribuendum quod illi neceſſe fuerit;

Prou. 3

Vnde Iob gloriabatur pauperibus nihil negaſſe: *ſi negaui*, inquit, *pauperibus quod volebant, & oculos viduæ expectare feci*; ſuper quæ verba ita ait *Greg.* 21. *moral. c.* 11. Petentem ſibi viduam expectare noluit, vt nõ ſolum ex munere, ſed ex celeritate quoque muneris bonorum operum merita augeret. Illa autem verba *oculos viduæ expectare feci:* forte ſignificant tantum abfuiſſe, vt oculos viduæ expectare faceret, vt potius ipſe expectauerit viduam, cui occurreret, & ſubueniret ad imitationem Dei, de quo dicitur. *expectat Dominus, vt miſereatur veſtri.* Quod etiam notauit *Cyril lib.* 2. *in Ioan.* ad ea verba Chriſti Ioan. 5. *Vis ſanus fieri;* magnum, inquit, miſericordiæ Chriſti eſt argumentum, non expectare ſemper laborantium preces, ſed ſua miſericordia præuenire, quod argumentum etiam eleganter proſequitur *Theodoret. in Pſalm.* 22. *ad* ea verba, *Miſericordia tua ſubſequetur me.*

Iob. 31.
D. Greg.
Iſai. 30.
D. Cyril.
Theod.

Notauit inſuper Gregor. in hanc ſentent. 21. Moral. cap. 18. dixiſſe Iob. *Si deſpexi prætereuntem eo quod non habuerit indumentũ*, ignoto enim proximo miſertum ſe iudicat, quem prætereuntem vocat, quia apud piam mentem plus natura valet, quam notitia. Nã vnuſquiſque qui indiget, eo ipſo quo homo eſt, ei iam incognitus non eſt. Vt ergo corũ impietatem arguat Iacobus, qui miſerijs, & neceſſitatibus pauperum nihil cõmouentur, oſtendit eos nec miſertos fuiſſe ratione naturæ, nec ratione fidei Chriſtianæ, quæ nos omnes ſub vno Patre fecit fratres. Cum etiamſi nullus talis reſpectus interueniret, deberemus pauperum inopiam ſubleuare,

Iob. 31.

A eorumque miſerijs occurrere, ſicut eleganter proſequitur *Chryſ. hom.* 80. *in Matth.* Si enim, inquit, inimicus fuiſſem, nõne ad miſericordes etiam flectendos, mitigandoſque ſuffeciſſent paſſiones illæ, inedia, ſcilicet, frigus, vincula, nuditas, ægrotatio; Hæc enim etiam inimicos mouere poſſent. Canem plerumque fameſcere videntes frangimur, & belluarum inedia nonnunquam flectimur, Tu vero Domino fameſcente non B domaris, qua ratione poterint hæc excuſari; Vt ergo oſtendat qualiter teneamur indigentibus ſubuenire, eos ſub nomine fratrum nobis propoſitos aſſerit Iacobus.

D. Chryſ.

§ II.

C *Contra eos qui ſolis verbis pauperibus occurrunt, & fidem comprobant.*

DIuus Gregor. Papa 20. *Moral. c.* 14. tractans præſentem locum Iacobi ait. Dilectio noſtra ſemper exhibẽda eſt, & veneratione ſermonis & miniſterio charitatis Vnde præſentibus verbis ex eius ſententia D eos carpit, qui cũ poſſint opere, verbo tantũ pauperibus occurrunt, cum tamẽ Paulus dicat, nos non debere eſſe diuites verbis, ſed *operibus bonis facile tribuere*, communicare, &c. Sed eo res iam deuenit, vt ſolis iam verbis pauperibus occurratur, & nullo omnino artificio poſſit frater nudus, & egenus obolum extorquere. Vnde *Nazian. orat. de pauperum amore*, Noctes, inquit, dieſque vagantur inopes, & nudi, ac E tecto carentes, morbum oſtentantes, Creatoris fidem, atque opem implorantes, alij aliorum membris pro ijs, quibus carent vtẽtes, cantuum animos hominum ad miſericordiam pertrahentium artifices, panis non nihil poſtulantes; aut perexiguum obſonij, aut pannoſam quandam ac ſordidam veſtẽ, in obſcænitatis ſubſidium, aut vlceribus ſolatium, ac clementiæ apud eos, facilitatiſque laudẽ non habet, non qui ipſis quæ neceſſaria ſunt ſuppeditauit, ſed qui non ſæue, atq;

D. Greg.
1. Tim. 6.
D. Naz.

acerbe

acerbe ablegauit. Multiſque interiectis ſubnectit: dum ſecundo vento nauigas, ei qui naufragium facit manum porrige, ne expectes. vt in te ipſo diſcas quantum malum ſit inhumanitas, quantumque bonum viſcera egentibus aperire; ne expediri velis Deum aduerſus eos, qui alta ceruice incedunt, ac pauperes prætereunt, manum extendentes in alienis calamitatibus. Hæc diſce, egenti paruum aliquid dato, neque enim paruum eſt ei, qui omnibus rebus caret &c. quæ pro hac re videnda ſunt.

Deut. 16.

Et fortaſſis nihil aliud adumbrabat præceptum illud. *Non plantabis lucum, & omnem arborem frondoſam iuxta altare Domini Dei tui.* Niſi Deo diſplicere omnino eos homines, quos Plato inuerſas arbores, & Philo cæleſtes plantas vocauit, dum ſolo foliorum tegmine, verborum ſcilicet prolatione abſque fructu, & operatione operiuntur, quorum folia, verbaque cito decidunt, fructus nunquam reperitur. Vnde *D. Iſidor.* ad prædicta verba ait. Nemus, frondentes arbores infructuoſæ ſola delectatione viſus plantatæ gẽtiles ſunt. Nos autem circa altare Dei, id eſt, Dominicã fidem nihil in verbis infructuoſum cõponimus. E contra vero diuinus Sponſus commendat ficum, quæ *protulit groſſos ſuos.* quia præcoci ficui pro folijs, ac floribus fructus eſt, non dum folijs veſtiuntur, & iam fructibus exornãtur, qua de re videndus *Plinius lib. 4 c. 26.* Eſt enim gratiſſima Deo ea arbor, quæ nõ habet flores, foliave verborum, ſed fructus bonorum operum, quibus fratribus egentibus poſſit mederi.

D. Iſid.

Cant. 2.

Vnde iam intelligetur locus ille Hieremiæ. quem Hieronym. ibi lib. 3. de Chriſto Dom. intelligit dum ait. *Væ mihi mater mea non fæneraui, nec fænerauit mihi quiſquam.* vbi Septuag. habent, *Non profui, nec profuit mihi quiſquam.* quaſi illud deploret Chriſtus Dom. Nullum, ſcilicet, reperire in terra, qui eum in pauperibus eſurientem paſcat, aut ſitientem potet. Vnde *Theod.* ibi ſic habet. *Non debui, nec debuit mihi quiſquam.*

Cap. 15.

Theod.

Qui vero ſic non audit clamantem fratrem, nec ſubuenit egenti Chriſto in paupere, meritò cum diuite auaro non exauditur, imo plura contra eum in vno paupere ora aperiuntur, cum ipſe hianti præ fame ori ni-

A hil ingeſſerit. Pro qua doctrina videndus eſt *Chryſolog. ſerm. 120.* vbi ita habet. Quia obduratis auribus vnius oris nihil erat vox clamantis ad aperiendum cor diuitis, totũ corpus pauperis Lazari vulneribus aperit, vt in admonendo diuite tot eſſent pauperis ora, quot vulnera, vlcera producuntur, hiatus vulnerum dilatatur, vt quem vox eſurientis non mouerat, vel ſuſpiria, vel dolores, & tot ærumnarum congeries commoueret, imo aperta ora clamarẽt ad Deum

D. Chryſ.

B pro tam ſæua immanitate, dum tot ora clamantia in vno fratre non audiuit. Sicut autem dixit *Aug. tract. 9. in 1. Can. Ioan.* vbi charitas eſt, & qui exigit dulcis eſt, & à quo exigitur. quod ipſe explicat ſumpta ſimilitudine à brutis, quæ petẽtes filios, imo percutientes, patienter ferunt, videmus, inquit, vbera vaccarum à grandiuſculis vitulis capite percuti, & prope ipſo impetu leuari

D. Aug.

C matrum corpora, nec eas tamen calce repellere vitulos, ſed ſi deſit filius, qui ſugat mugitu prouocare ad vbera. Propterea ergo pauperes repellimus, nec audimus, aut ſolis verbis eis ſatiſfacimus, quia deeſt ſupernaturalis charitas, quæ eos vacuos minime abire permittit. Vnde *D. Leo ſer. 7. de Collectis* ait. Illa ficus nobis cauẽda eſt de ſuæ infæcũditatis exemplo, quam Dominus nihil habentem quod eſuriens ſumeret perpe-

D. Leo.

D tua ſterilitate damnauit. Qua de re videndus *Greg. hom. 31. in Euang. & Chriſoſt. hom. 21. ad Roman.*

D. Greg.
D. Chryſ.

§ III.

Contra eos, qui pauperes ſpoliant, dum ſubuenire deberent.

E QVod ſi is, qui videns nudum fratrem, egentemque victu, & ſolis verbis, non operibus occurrit, condemnabitur, quanta damnatione plectendi ſunt ij, qui rapiunt aliena, ſicut dixit *Greg. 3. p. Paſtoral. c. 21.* quod etiam proſequitur *Aug. ſerm. 38. de Sanctis.* vbi ita habet. Si in ignem mittitur qui eſurienti non dedit panem ſuum, putas vbi mittendus eſt, qui tulit alienũ; Si in ignem mittitur qui nudum non veſtit, vbi mittendus eſt qui veſtitum ſpoliauit,

D. Greg.
D. Aug.

ſi periturus qui carcerem non viſitauit, quid de illo fiet qui forte in carcerem miſit? Rogo vos fratres chariſſimi hinc attendite, quam ſpem habere poſſunt, qui mala faciunt, quando illi perituri ſunt, qui bona non faciunt.

Denique alio loco Dominus terribiliter nos admonet, dicens: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur*, non dixit, quæ facit fructum malum, ſed quæ non facit fructum bonum. Et *Bern. epiſt.* 104. Attende, inquit, quid mereatur iniquitas, ſi ſola ſufficit inutilitas ad damnationem. Reuera ſecura non erit ſpina, vel tribulus, vbi ſecuris infructuoſæ arbori poni videbitur, nec parcet pungenti, qui minatur ſterili. Quibus habet ſimilia *Chryſoſt. homil.* 21. *ad Rom.* vbi poſt multa, ſic concludit. Si ergo non paſcentes ita condemnabuntur, quam putas pœnam dabunt, qui non ſolum non paſcunt, ſed conuitiantur? maiorem vtique dabunt ſi deprædantur. Conſiderare ergo debemus Deum noſtros profectus, ſuos putare fructus, ſicut eleganter proſequitur *Bernar. ſerm.* 63. *in Cant.* vt eos per manus pauperum Domino offeramus.

Matth. 3.

D. Bern.

D. Chryſ.

D. Bern.

TEXTVS.

Num. 17. Sic & fides, ſi non habeat opera, mortua in ſemetipſa.

EXPOSITIO LITERALIS.

QVONIAM hoc in loco agit Iacobus de fide mortua, de qua ſæpe agit in hoc cap. Id ſemel explicandum eſt, vt deinceps intelligatur. Fides igitur, vt eſt habitus intellectualis à Deo intellectui infuſus, ſumitur vt informis, id eſt, ſine conſortio, & coniunctione charitatis. Sic

Fides informis datur.

A enim poteſt realiter dari fides, vt definitum eſt contra hæreticos in *Trid. ſeſſ. 6. cap.* 15. & *Can.* 28. vel, vt formata & adiuncta charitati. Fides igitur ſine charitate, nec virtus Theologica eſt, nec intellectualis. Primum patet, quia non perficit nos ad vltimum finem, nec facit bonum habentem, nec opus eius perfectum reddit, quod Paulus dixit 1. Corint. 13. *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil* 1. Cor. 13.
B *ſum*. Et quod nõ ſit virtus intellectualis, patet, quia licet perficiat intellectum ad cognoſcendum verum ſupernaturale, quantum pro iſto ſtatu poteſt cognoſci, tamẽ ſine charitate, non habet ſtatum virtutis, quia non habet firmitatem in operando in omni euentu, quæ neceſſaria eſt ad rationem virtutis. Hæc prælibaſſe ſatis ſit, latius namque probantur à Theologis *in* 3. *diſt.* 23. & apud *D. Thom.* 2.2. *q.* 24. *art.* 5. D. Th.
C Hæc duo igitur quæ illi deſunt, habet à charitate, & hæc eſt ratio quare à Theologis dicatur forma fidei, non quia charitas ſit propria forma fidei, ſiue eſſentialis, vt anima dicitur forma hominis, aut accidentalis & extrinſeca, vt albedo corporis, charitas namque & fides, ſunt duæ virtutes ſpecie diſtinctæ, quæ duas diuerſas potentias perficiunt, ſed quia perfectionem iam dictam addit fidei: Ideo metaphoricè dici-
D tur forma ipſius, ſecundum analogiam, videlicet, ad formam proprie dictam, quæ ſuo modo ſubiectum perficit. Vide *Auguſt. lib.* 6. *contra Iulianum cap.* 117. ait. Qui rectè amat, proculdubio rectè credit, & ſperat, qui vero non amat, inaniter credit, etiamſi ſint vera, quæ credit. quibus habet ſimilia 15. *de Trinit. cap.* 18. & *in Præfat. Pſ.* 31. *Irenæ. lib.* 4. *cap.* 25. *Cypr. ſerm. de Zelo & Liuore*, *Ambroſ. lib.* 2. *Offic. cap.* 2. & *in* D. Aug. D. Iren. D. Cypr.
E *Pſalm.* 1. In quam ſententiam notauit *Hugo* ex verba Ioannis in epiſt. 2. *Gauiſus ſum valde venientibus fratribus, & teſtimonium perhibentibus veritati tuæ*, vt ſignificent viritatem fidei cum charitate in opera prodeuntis, quaſi fides ſpectetur ſine charitate operante, & ſecundum habitum duntaxat, non adeo videatur vera, ſed inanis & mortua, ideo enim addit Apoſtolus verbum ambulandi, quod denotat opus viuentis. D. Amb. Hugo. 2. Ioann. 4.

Hinc

Digitized by Google

Fides quomodo mortua. Hinc iam licet colligere fidem dici mortuam ſine charitate, eiuſque operibus, non quomodo homo dicitur mortuus, qui poſt mortem non eſt, ſed quomodo corpus dicitur mortuum, quod poſt mortem eſt, ſed non viuit. Vita namque non eſt de eſſentia fidei, quemadmodum eſt de eſſentia hominis, ſed per metaphoram dicitur fides viua cum operatur, mortua, cum non operatur, ſicut etiam aqua dicitur viua, quæ continuò fluit, vt in fonte & fluuijs, mortua vero dicitur, quæ non mouetur, vt in ſtagnis, & & paludibus, cum tamen vtraque vere & proprie ſit aqua. Spes etiam iuxta hanc doctrinam dicitur viua; ad quam accedunt opera, vt dixit Paulus. *Spe ſalui facti ſumus.* (*Rom. 8.*) Et Petrus. *Regenerauit nos in ſpem viuam.* (*1. Pet. 1.*) quanquam non ſit tam vſitatus loquendi modus.

In hoc igitur ſenſu dicit *Aug. de Spiritu & litera c.* 32. (*D. Aug.*) Charitas, quæ eſt vita fidei ipſam non præcedit, ſed ſequitur fidem. Et *Bern. epiſt.* 42. (*D. Bernard.*) Mortua fides eſt, quæ non operatur ex dilectione, quaſi non habens animam ipſam dilectionem, qua vegetetur, & moueatur ad opera, *& ſerm.* 24. *in Cant.* qui diuidis actum à fide, inique diuidis fidem; peremis tuam, nam fides ſine operibus mortua eſt. Munus mortuum offers Deo. deinde ſubiungit. Credis in Deum? fac Chriſti opera, vt viuat fides tua: fidem tuam dilectio animet, probet actio.

Vel dicitur mortua fides ſine operibus & charitate, quia ſe habet inſtar arboris nō ferentis fructum. & ideo Iudas in ſua Canonic. (*Iud. 1.*) Hæreticos appellat non tantum *arbores autumnales*, ſed etiam *bis mortuas eradicatas*, tum, quia neque fructum charitatis, & boni operis ferunt, in quo aſſimilantur arbori autumnali, quæ licet radicem habeat, videtur tamen mortua, cum nullum iam habeat, neque ferat fructum, tum etiam, quia fidem non habent, quæ eſt radix omnis bonæ actionis, in quo aſſimilantur arbori bis mortuæ, vel eradicatæ. Nam quæ eradicata eſt, caret vita fructus, & vita radicis. Autumnali vero arbori nondum eradicatæ aſſimilare poſſumus fideles peccatores, qui cum radicem habeant, ſcilicet, fidem, carent

A fructu charitatis & operationis. *& Plinius lib.* 16 *cap.* 26. infælices arbores damnataſque Religione appellat, quæ nec fructum ferunt, nec ſemen quidem.

Fides igitur eſt radix charitatis, bonæ operationis & iuſtificationis noſtræ vt dixit *Trid. ſeſſ. 6. cap.* 8. *& Auguſt. epiſt.* 105. (*D. Aug.*) his verbis. Cum aliquis excitatus diuina gratia concipiens fidem ex auditu mouetur in Deum, credens vera eſſe quæ diuinitus B reuelata ſunt, & hac fide intelligens ſe peccatorem eſſe, à diuinæ iuſtitiæ timore concuſſus, ad diuinam miſericordiam ſe conuertendo in ſpem erigitur, Deumque fontem omnis Iuſtitiæ aliquo modo ſaltem imperfectè diligere, & aliquo modo deteſtari peccata incipit, vt ipſe paulatim ad Iuſtitiam diſponatur, & quemadmodum radix in arbore ſenſim ſuccum præbet ramis, eoſque alit, quouſque fructum ferant, ſic fides mo- C uens nos ad opera, quibus paulatim ad iuſtificationem diſponimur, ſuccum nobis, & motum aliquem ſubminiſtrat.

Et quamuis ante aduentum fructus charitatis dicatur fides mortua, quia tali fructu caret: tunc enim comparatur arbori ſolum autumnali, & non omnino eradicatæ, aliquem tamen habet actum vitæ, eumque ſuppeditat ad bene operandum dum paulatim nos diſponit, & deducit ad iuſti- D ficationem; & ſicut arbor in autumno dicitur mortua, quia folijs & fructu caret, quæ præcipua vita arboris dicitur, & tamen intra ſe & ex radice ſua habet motum vitæ, quia continuo alitur, ſuſtentatur & diſponitur ad fructum: ſic fides in peccatore, dum non fert fructum charitatis, dicitur mortua vita charitatis, in ſe tamen adhuc habere dicitur aliquem motum vitæ, quando ad (*D. Tho.*) iuſtitiam paulatim hominem prouehit. Etenim ſi D. *Thom.* 3. *p. q.* 8. art. 3. *ad* 2. dicit. E fidem ſine operibus, & charitate mortuam eſſe, per eam tamen Peccatores eſſe actu membra Chriſti, quia percipiunt à Chriſto aliquem actum vitæ, ſcilicet ipſam fidem. maiori ratione fides, quæ in peccatore ad Iuſtitiam mouet, & excitat ante adventum charitatis, dicetur habere in ſe aliquem vigorem vitæ.

§ I.

Connexio inter fidem & opera charitatis.

NOn eatenus igitur hæc Iacobi doctrina intelligenda eſt, vt negetur fidem, initiũ ſalutis eſſe, & ſubſtantia, ſeu *initium ſubſtantiæ noſtræ*, vt loquitur Paulus, (Hebr. 3.) cumque explicat *Chryſoſt.* (D. Chryſ.) quaſi per eam ſubſiſtamus, nati ſimus, eſſẽtiales facti, fundatiq; ſpirituali eſſẽtia, & regeneratione, vt loquitur *Theophilact.* (Theoph.) Ideoque *Ambr. in Pſ i.* (D. Amb.) virtutes ſine fide folia ſũt. videntur virere, ſed prodeſſe non poſſunt, agitantur vento, quia non habẽt fundamentũ, quanti gentiles habent miſericordiam &c. ſed fructum non habent, quia fidem nõ habent, labuntur cito folia, vbi ventus flauerit. & Paulus eam euehit. de eaque potiſſimum agit cum hebræis, quoniam hi aduerſus iſtam contentioſius pugnabant, & eam opponit operibus legis, vt intelligamus non per talia opera contingere ſalutem, ſed per gratiam, quam fides implorat, quæque niſi credentibus non cõceditur. Qua de re videndus *Aug. lib. de Prædeſtinat. Sanct. c 7. Greg. Nazianz. orat. 28. &* (D. Aug. D. Naz.) *Conc. Trid. ſeſſ. 6 c. 8.*

Sen intendit Iacobus oſtendere, ſolam fidem non ſufficere, neque oris confeſſionem niſi accedant opera, ſicut neque ſufficiunt lenia blandaque verba fratri indigenti, cum adeſt ſubſtantia, qua illi ſubueniri poſſit, quod dixt *Greg. 23. Morel. c. 10.* his verbis. Non ſatis eſt habere fidem, niſi vita ſit fidelis, nonnulli fidem medullitus tenent, ſed viuere fideliter nullatenus curant, quibus diuina Prouidentia ſæpe contingit, vt, propter hoc, quod nequiter viuũt, & illud perdunt, quod ſalubriter credunt, proindeque verſans præſentem locum Iacobi *D. Aug.* (D. Aug.) *lib. de fide & operib c. 14.* ait. quouſque falluntur qui fide mortua ſibi vitam perpetuam pollicentur. & c. 21. Nequaquam mens incauta fallatur, vt ſe exiſtimet Deum cognouiſſe, ſi eum fide mortua, hoc eſt, ſine operibus confiteatur more Dæmonum, & ideo ſe iam non dubitet ad vitam æternam (Ioann. 17.) eſſe venturam, quia dominus dicit, *hæc eſt*

A *autem vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum.* Venire quippe debet etiam illud in mentem, quod ſcriptum eſt. *In hoc cognoſcimus eum ſi mãdata eius ſeruauerimus. Qui dicit, quia cognouit eum, & mandata eius non ſeruat, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt* (Ioann. 2.) Similia habet *lib. de Continentia. c. 14. & lib. 83. quæſt. q. 57. & enarratione in Pſ. 31.*

B Facit etiam expoſitio *D. Anſelmi in c. 1. epiſt. ad Rom.* (D. Anſ.) quæ eſt etiam aliorum. cum ait. Obedire fidei non eſt ſolum aſſentiri, ſed opere complere quæ fides oſtendit facienda. Vnde Chriſtus Dom. Ioan. 5. dixit. *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij hominis, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala in reſurrectionem iudicij.* Vbi notauit *Aug. dicto lib. de fide & operibus* (D. Aug.)
C *c. 23.* non dixiſſe Chriſtum, procedent, ſeu prodibunt qui crediderint, ſed qui fecerũt, quod etiã notauit *Chryſoſt. homil. 38. in Ioan.* (D. Chryſ.) *& Theophil.* (Theoph.) cum de hac re ita habet. Quoniam iã ſuperius dixerat Chriſtus, qui verbũ meum audit, non iudicatur, ne quis forte hoc ſolum ſatis eſſe ad ſalutem arbitraretur, ideo Chriſtus Dominus ſtatim adiunxit, qui bona fecerunt, ibunt in reſurrectionem vitæ, ſic Theoplylact. Vidẽdus hac de re etiam
D *D. Proſper. lib. 3. de vita cõtemplat. c. 12.* (D. Proſp.)

Ordinatur itaque cognitio fidei ad exequenda opera, Vnde licet cõmunior Theologorum ſententia, ſacram Theologiam dicat eſſe ſcientiam ſimpliciter ſpeculatiuam: plerique tamen vt *Albertus magn. in ſum. 1. p. tract. 1. q. 3 memb. 3. Durand. q. 6. Prologi. Richard. q. 4. Greg. q. 5. art. 4 & alij*, quin & *Scotus in Prologo. q. 4.* tenent, eſſe ſcientiam practicam, quod alij etiam Theologi conce-
E dunt per extenſionem. vt videre eſt apud *D. Thom. 2. 2. q. art. 2.* (D. Th.) Etenim ſicut docuit Paulus. *Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum*, (2. Timo. 3.) quod etiam videtur ſentire *Aug. 1. de Doctrin. Chriſt. c. 11. & lib. 2. c. 27.* (D. Aug.) *Greg. hom. 10. in Ezechiel.* (D. Greg.) *quod ſi Ariſt. 1. Ethic. c. 3.* ait finem moralis Philoſophiæ non tam eſſe cognitionem, quam actionem, qui fieri poteſt, vt cognitio fidei non dirigatur ad operationem; & quod fides ſicut volunt Hæretici, ſufficiat ad ſalutem, cum potius in ſacra ſcriptura ſcire idẽ

ſit,

Digitized by Google

Orig. D.Aug. Philo

ſit, ac amare, per charitatem, ſcilicet, operantem, vt videtur notaſſe *Orig. in c. 8. epiſt. ad Rom.* & *Aug. lib. de bono Perſeuerantiæ. c. 26.* Ideoq; *Philo lib. de migratione Abrahæ* ait. Opera ſapientis nihil differunt à diuinis eloquijs, quæcunque enim Deus iubet ac loquitur ſtatim exequuntur, & notitia eloquiorum ad operationem dirigitur.

D Chryſ.

Vnde *Chryſoſt. hom. 8 in 2. ad Timot.* fides, inquit, ſine operibus, figura ſolum abſque virtute eſt. recto ergo, pulchro & venuſto corpori virtute deſtituto, picturæque adſimili fides abſque operibus, recte comparatur. Pro qua ſententia notauit pulchre idem *Philo lib. de Profugis.* Labanum ſcrutatũ fuiſſe totam ſuppellectilem Iacobi quærens idola, eadem tamen minime reperiſſe. quamuis, inquit, Laban ſcrutaretur totam animalem domum Iacob non inuenit, vt Moyſes narrat, ſimulachra, plenus enim erat negotijs, non ſomnijs, & varijs imaginationibus. Nec enim in ea anima ſimulachra falſa, & vana idola potuerũt inueniri, quæ tota poſita erat in negotio, & operatione, cum vera notitia Dei Practica eſſe ſoleat, & dirigere ad operationem.

Philo Geneſ. 31.

Eſt optimus pro hac re ille locus apud Ezech. cap. 1. vbi ita habetur. *ſimilitudo quatuor animalium, & quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni & manus hominis ſub pennis eorum in quatuor partibus*, cum ergo pennæ ad volatum inſeruiant, & manus operationi, vnde & per illas ſolent opera deſignari, id in hac viſione videtur manus ſub pennis protendere. ſ. connexionem inter cognitionem rerum cæleſtium, & operationem iuxta eandem notitiam, quod optime videtur expreſſiſſe *Greg. lib. Moral. c. 18.* vbi ita habet. *Quid per pennas, niſi cognitionem poſſumus ſentire Sanctorum, quæ ad ſũma tranſuolant, & terrena deſerentes, ſeſe in cæleſtibus librant; quid per manus niſi operationes accipimus; quia cum in proximi amore ſe dilatant, bona, quæ præualent, etiam corporaliter adminiſtrant.* Sic ille. vbi vides & manus pennas adiuuare, & eleuare, & in alarum remigio extenſionem manuum fundari, quaſi nec pennarum expanſio, ſine manuum extenſione daretur, nec manus extenderentur, niſi pennis ſurſum eleuatis. Quanquam enim, *ſine fide impoſſibile ſit Deo placere*, tamen fides ſine operibus mortua eſt. Vnde *Chryſoſt. homil. 21. in Geneſ.* Non eſt in glorioſa nominis (ſ. fidelis) appellatione fidendum, nihilque prodeſt vocabulũ virtute vacuum.

D.Greg.

Heb. 11. D.Chryſ.

Hoc ipſum oſtendit *Ambroſ. lib. de Parad. c. 13.* vbi aduertit Adamum, poſtquam peccauit, operuiſſe ſe folijs ficus, exiſtimant ſe poſſe operire magnitudinem peccati appoſitis folijs, cum pro eo tollendo ad fructus deberet recurrere. Adam, inquit, poſtquam peccauit, de folijs ficus fecit ſibi ſuccinctorium, qui de fructibus magis guſtare debuit, iuſtus fructum eligit, folia peccator. Additque. Ergo quicumque præuaricatur mandatum Dei, ſpoliatur atque nudatur, & fit ipſe ſibi turpis, vult ſe operire quibuſdam ficus folijs &c. Cui accinit *Greg. 16. Moral. c. 22.* cum explicat ea verba. *Nudos dimittunt homines indumenta tollentes, quibus non eſt operimentum in frigore.* dicitque eſſe verba hæreticorum, qui bona opera è medio tollunt, quæ ſunt vera indumenta. Sicut veſtimenta, inquit, corpus, ſic bona opera protegunt animam, vnde cuidam dicitur, *Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet*, pluraque hac de re habet idem *Gregor. lib. 19. Moral. Cap. 26.*

D.Amb. Geneſ. 3.

D.Greg. Iob 24.

Apoc. 16.

Hæretici itaq; cum, in quorundam mẽtibus bona opera deſtruunt, nimirum velamina indumentorum tollunt. additque. Cũ vero hæretici peruerſis allegationibus rectæ fidei eis opera ſubtrahũt, quid agunt, niſi vt hi adhuc deſideriorũ carnalium frigora ſentiunt, ſine bonorum actuum veſtimento moriantur. Boni operis tegmen accipimus, quo quiſq; tegitur, vt ante omnipotẽtis Dei oculos prauitatis eius fœditas operiatur. Vnde ſcriptũ eſt, *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt peccata.* Deceptus proinde Adam, ſe folijs voluit operire, nõ fructibus, ideoq; ſe mortuũ tunc tẽporis oſtẽdit, quia fides ſine operibus mortua eſt. quod etiam probat D. *Chryſoſt ſerm. quod Dauidica Cantica diuerſis ſubſeruiant noſtris conſolationibus.* vbi ſic habet. Quemadmodũ cibo vita hæc ſuſtẽtatur, ſic etſi bonis actionibus adnitamur, ſpiritu potiemur,

Pſal. 31.

D.Chriſ. Tom. 1.

quo

quo pacto, & bonis operibus abundabimus, quibus contra, ſi caruerimus, idem à nobis ſpiritus auolabit.

§ II.

Perit cito fides ſi operibus non fouetur.

B AD noſtram doctrinam myſtice, moraliter poteſt eſſe ſenſus huius loci. Fides ſi non habeat merita, mortua eſt in ſemetipſa, id eſt, interit, deſinitque eſſe fides, niſi alatur, & ſuſtentetur bonis operibus. Vnde *Oecumen.* hoc loco. Neque vnguentum in capſula reconderetur quæ luto plena eſſet, neque in homine impuro fides immitteretur. addimus, aut conſeruaretur, à Deo, quod etiam dixit Paulus. *Habentes myſterium fidei in conſcientia bona*, quaſi ibi conſeruetur fides. quem etiam ſenſum videtur innuere gloſſa cum habet, Mortua eſt contra ſemetipſam, quaſi mors fidei, & otium ab operibus contra ipſam fidem ſit, quandoquidem inde deperditur, inueniòque hunc ſenſum probatum à *Card. Toleto ad Rom. cap.* 2. vbi ait. Fides niſi ſequatur opera, perit, & in hoc ſenſu dixit *Aug.* Grati ſimus ex eo quod habemus, vt addatur quod non habemus, & non perdamus quod habemus. & *Chryſoſt.* Eleganti ſimilitudine hoc declarat, in *imperfecto hom.* 51. Oleum, inquit, dicitur opus miſericordiæ, quia ſicut oleum lumen lampadis fouet, ſic opera bona ſubminiſtrant confidentiam fidei, & vigorem accendunt, multiſque interpoſitis ait. Extinguitur lampas hominis quando fides eius deficit, & quemadmodum ſubducto oleo minuitur, lumen lucernæ, ſic malus conſideratione operum ſuorum malorum ſemetipſum confundit. Vnde Paulus. *Habentes fidem, & bonam conſcientiam, quam quidem repellentes naufragauerunt circa fidem.* Videndus etiam *homil.* 13. *in epiſt. ad Epheſ. & homil.* 26. *in Ioan.* inſuperque ſimilia habet *homil.* 13. *eiuſdem operis & imperfecti*, & huc forte ſpectat illud Apoc. 2. ad Angelum Eccleſiæ Epheſiorum. *Prima opera fac, ſin autem mouebo candelabrum de loco ſuo*, id eſt, ſi opera deficiant, tua penitus fides ſicut lucerna conſumpto oleo extinguetur, probata eſt hæc doctrina *Ambroſ. ſerm.* 11. *in Pſalm.* 118. dicens: Fides inexercitata langueſcit & crebris ocioſa tentatur incommodis, remiſſas excubias callidus inſidiator irrumpit, & rumpit. Et *Greg.* 25. *Moral. cap.* 10. Nonnulli fidem medullitus tenent, ſed viuere fideliter nullatenus curant, inſequuntur enim moribus quod credulitate venerantur, quibus diuino iudicio ſæpe contingit, vt per hoc quod nequiter viuunt, & illud perdant quod ſalubriter credunt, & ſæpe cum bene viuere negligunt, etiam perſequente nullo vſque ad perfidiam dilabuntur, ſuper quos bene per Prophetam ſub Hieruſalem ſpecie inimicorũ deſtruentium verba memorantur, à quibus ſcilicet, dicitur. *Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in eâ.* Paulus quippe ait. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus*, inimici ergo deſtruentes vſque ad fundamentum Hieruſalem exinaniunt quando peruerſi ſpiritus à corde fidelium deſtructo prius ædificio boni operis, ſoliditatem quoque exhauriunt religionis, vſque ad fundamentum exinaniſſe eſt euerſo bono viuendi opere etiam robur fidei diſſipaſſe. Videndus hac de re *Hieron. lib.* 4. *in cap.* 3. *Ezechiel.* vbi ponderat Hæreticos propter morum corruptelam fidẽ amiſiſſe, & *Chryſoſt. homil.* 27. *in Ioan.* cum dicit, Omnis qui male agit, non vere credit, & Lyranus ad illa verba Pauli 1. Timoth. 1. *Habens fidem, & bonam conſcientiam, quam quidam repellente: circa fidem naufragauerunt*; quia ſicut nauta, inquit, faciens naufragium perit, & alij cum eo, ſic tales à fide cadentes, inducunt alios ad infidelitatem. Fouenda proinde eſt fides bonis operibus, ne illis deſtituta omnino deficiat, & mortua ſit contra ſe ipſam.

Marginalia: Oecum. — 1. Timoth. 3. — 2. Timoth. 1. — D. Amb. — D. Greg. — Pſal. 136. — 1. Cor. 3. — D. Hier. — D. Chryſ. — A, B, C, D, E

TEX-

TEXTVS.

Num. 18. Sed dicet quis: tu fidem habes, & ego opera habeo. Oſtende mihi fidem tuam ſine operibus, & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam.

EXPOSITIO LITERALIS.

INSTAT adhuc Apoſto. in probatione illius, quod propoſuerat fidem, ſcilicet, ſine operibus non prodeſſe ad ſalutem. Et hoc eſt tertium argumentum deſumptum ex hypotheſi duorum hominum valde diſſimilium, quales fuerunt, Verbi gratia, D. Petrus, & Simon Magus, ſiue D. Paulus, & Elimas Magus: Stephanus, & Nicolaus, Ignatius, ac Ebion, Irenæus, & Valentinus, Auguſtinus, & Lutherus, Hieronymus, & Caluinus, quorum vnus glorietur de ſola fide, proindeque de ſalute ſe certum prædicat. Alter vero accedit, non ſolum habens fidem, ſed inſuper interna, externaque opera virtutum habens. Hic igitur illum alium de ſola fide gloriantem ſic poterit refutare, & conuincere. Tu fidem habes, ſicut aſſeris, at quomodo id mihi verum eſſe perſuadebis, cum fides res ſit ſpiritualis, & inuiſibilis, oportet autem & ſolem ſuo ſplendore, & ignem ardore, fumoque, & arborem ex fructu probari, & cognoſci, qua ergo ratione fidem tuam emortuam, & ſolam mihi manifeſtabis, imo ex eo quod operibus careas videris illa carere. Ego vero tibi fidem meam operibus comprobabo, cum & oleum & lampadem accenſam habeam, proindeque à cœleſti ſponſo accipior, tu quia vacua gloriaris, A lampade excluderis. Ego veluti arbor ſecus decurſus aquarum, fructum profero in tempore, tu vt ficulnea ſterilis, malediceris, ego ſicut oliua fructifera, tu ſicut mirix in deſerto. Proindeque & fructum habeo, & fidem comprobo, quorum tu nullum efficis. Ideoque Luc. 5. dicitur, *quorum fidem vt vidit*, loquens de ijs, qui portabant Paralyticum. Licet vero Chriſtus viderit internam fidem, inſuper etiam vidit opera ex fide emanantia.

B Hæc fidei probatio ex operibus probabilis vtique cenſenda eſt, & moralis, & ex connexione quam bona opera habent cum fide, cuius plantationem ſequuntur flores bonorum operum, quæ nobis proſunt. Oſtenditque hic locus fidem, quæ ſaluti inſeruit, deberi comprobari bonis operibus, alioqui neque viua erit, mortuum autem quomodo poteſt ſaluare, neque conſeruabitur, neque teſtes habet. *Saluian.* C Vnde *Saluianus Maſſilienſis Epiſcopus libr. 4. de Prouidentia tom. 4. biblioth.* tractans hunc locum Iacobi ait. Hoc iudicat actus bonos Chriſtianæ fidei, quaſi teſtes eſſe, quia Chriſtianus niſi opera fecerit bona, fidem ſuam penitus probare non poſſit, ac per hoc quod probare non valeat, quia ſit, ſic omnino habendum eſt, quaſi non ſit. Opera vero meritoria ſupponunt fidem, gratiam, & charitatem, & hæc tanquam radicem oſtendunt, ac truncum. *Pſal. 91.* D *Plantati* namque in *domo Domini in atrijs Dei noſtri florebunt*, licetque plantatio fidei habeat dignitatem, præcellit tamen efflorescentium honor, quia vt initium in plantatione eſt, ita gaudium boni operis in flore eſt, ſicut dixit *Hilar in Pſalm. 133.* *D. Hilar.*

Quoniam vero atrij fecimus mentionem in plantatione fidei, & flore boni operis, *D. Greg.* E non incongrue afferemus, quæ in præſentem ſententiam de atrio habet *D. Gregor. homil. 22. in Ezechiel.* vbi aduertit atrium in quadro poſitum dici, & longitudinem ſignificare longanimitatem ſpei, latitudinem vero charitatis amplitudinem, quę in cordibus fidelium vacua non eſt, nam per fidem quicquid valet operatur. Vnde Paul. *in Chriſto Ieſu, neque circuncisio aliquid valet, neq; præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur.* *Gal. 5.* Si ergo in vita fidelium iuxta quen-

A dam modum per ſingulos perfecta eſt lon-
ganimitas ſpei, perfecta latitudo charitatis,
perfecta certitudo fidei, perfectū ſtudium o-
perationis, atrium templi per quadrum cen-
tum cubitos habet, in menſura autem qua-
dri non aliud latus maius eſt, atque aliud,
concluditque, cum ergo virtus, tempus, &
locus operandi ſuppetit, tanto quis opera-
tur, quanto Deum nouerat, & tantùm ſe
noſſe Deum iudicat, quantum pro Deo
B bona opera operatur. Metiantur ergo fide-
les populi virtutes in quadrum, quia vnuſ-
quiſque, qui in hoc vitæ exercitio verſa-
tur, tantum credit, quantum ſperat, & amat
& tantum operatur, quantum credit, amat,
& ſperat. fides namque ex operibus oſten-
ditur, probatur, ac metitur.

Facit in huius ſententiæ confirmationem
viſio illa Ezechielis vbi de animalibus illis
myſticis dicitur, *manus hominis ſub pennis*
Cap. 1. C *eorum in quatuor partis* De qua viſione iam
diximus ſuperius præcedenti numero. Vt
hinc notum fieret fidem, qua ad ſuprema
per cognitionem volamus, manifeſtari per
extentionem manus, ſcilicet per operatio-
nem, mortuamque & ineptam eſſe ad vo-
latum eam fidem, quæ manus ſubter non
haberet, & iugem operationis comitatum.
D.Aug. Vnde *D. Auguſt. in Pſalm.* 183. ibi, *qui*
ambulat ſuper pennas ventorum; Pennæ
D quibus anima plumeſcit, & attollitur ſur-
ſum, ſunt bona opera & virtutes, in duabus
alis omnes pennæ, quia tota lex in duobus
conſiſtit mandatis. Quiſquis dilexerit De-
um, & Proximum, animam habet penna-
tam, ſi enim anima non habet pennas, po-
teſt clamare cum Dauid: *Quis dabit mihi*
Pſal. 54. *pennas ſicut columbæ?*

Facit etiam in hanc ſententiam id, quod
Orig. notauit *Orig. homil.* 10. *in Geneſ.* famulum
ſcilicet Abrahæ, dum iuſſu domini ſui ſpon-
E ſam Iſaaco elegit Rebeccā, ſtatim protuliſſe
Inaures, & armillas, vt aures manuſque ſi-
mul ornatas haberet. Idque ſpiritualiter in-
telligens ait. Vult enim aurea in auribus ſuſ-
cipere verba, & aureos actus in manibus
habere. Verba enim aurea, ſunt verba fidei,
quæ *ex auditu eſt*, quæ perpetuo comitan-
tur, & ornant, aurei actus, operationes,
ſcilicet virtutum. Eà ergo anima, quæ cum Rom. 10.
diuino Sponſo contrahit, fidem ac opera-
tiones tanquam ornamenta habet, imo o-
perando meruit ea conſequi. Ideoque idem
Orig. habet hæc prius accipere non potuit,
nec mereri niſi veniſſet ad puteos haurire
aquas. ſ. gratiæ ſalientis in vitam æternam.
Eſt etiam optimus locus apud *Hieronym.* D.Hier.
contra Iouinianum, cum ita habet. in legio-
nibus ſunt duces, ſunt tribuni, commiſſa
tamen pugna vacant nomine dignitatum &
ſola fortitudo exquiritur. Qui locus poteſt
optime exponi ex eo quod præſens vita *mi-* Iob 7.
litia ſuper terram dicatur, & perpetua no-
bis ſit colluctatio in qua non ſola fidei no-
menclatura ſufficit, niſi opera accedant fi-
demq; teſtatam oſtendant. Vnde in Apoc.
Angelo Thyatiræ dicitur, *noui opera tua, &*
fidem & caritatem tuam, quantumcunque Apoc. 2.
enim ordine generationis fides initium ſit,
& radix totius noſtræ iuſtificationis, & or-
dine perfectionis charitas virtutum forma
dicatur, prius fidei meminit diuinum ora-
culum, vt nobis ſic melius inculcaret quan-
tum operibus deferendum ſit, & qualiter
fidem, & charitatem teſtentur. Quod ele-
ganter proſequitur *Cypr. tract. de immor-* D. Cypr.
talit. dicens. Gratulari oportet, & tempo-
ris munus amplecti, quod dum noſtram fi-
dem firmiter promimus, & labore tolerato
ad Chriſtum per anguſtam Chriſti viam
pergimus, præmia vitæ eius, & fidei ipſo
iudicante capiamus, &c. vbi notanda
veniunt ea verba, Labore tolerato, fidem
promimus, quaſi nihil ſic promat, oſten-
dat, & teſtetur fidem, quam vel mala ob
fidem perpeſſa vel bona à fide per charita-
tem prouenientia.

TEX-

TEXTVS.

Num. 19. Tu credis quoniam vnus eſt Deus; bene facis. Et dæmones credunt, & contremiſcunt.

EXPOSITIO LITERALIS.

D. Aug. Hoc eſt quartum argumentum contra ſolius ac nudę fidei aſſertores, quod *Auguſt.* expendens *lib. de Fide & Operib. libr.* 15. ait. Quid verius, breuius, & vehementius dici potuit. Eſt autem ſenſus horum verborum, Non putes te aliquid magnum facere credẽdo vnum eſſe Deum, idque nobis probatam oſtendere fidem tuam. Namque actus credendi, qui procedit à fide informi, licet non ſit meritorius, bonus tamen eſt ex genere, proindeque bene facis. Cæterum idcirco non ſufficit nuda D fides, actuſue illius, quia dæmones non ſolum credunt, ſed inſuper timent. Namque *Cap. 4.* Lucas refert dixiſſe dæmones. *Quid nobis, & tibi Ieſu Nazarene? Scio te, quod ſis Filius Dei*; *Ibid.* inſuperque dicitur. *Exibant dæmonia multa clamantia, & dicentia. Quia tu es Filius Dei*, & tamen talis cognitio, & profeſſio nihil omnino eis prodeſt. Sic & tibi non proderit nuda fides.

Fides dæmonũ qualis ſit. E Sed quoniam Apoſtolus hoc loco fidem Dæmonum cum fide hominis peccatoris comparat, illud difficillimum reſtat diſcutiendum, breuiter tamen, ne extra chorum vagari videamur, Vtrum fides, qua Dæmones credunt ſit habitus infuſus. Etenim *D. Thom.* *D. Thom. 2. 2. q. 18. art. 3.* id videtur affirmare. Ait enim. Fides informis poteſt eſſe in Dæmonibus, & damnatis, ſecundum illud Iacobi. *Dæmones credunt, & contremiſcunt.* id quod videtur concedere in ſo- A lutione ad 2. Sed quia ſcio hoc poſſe ſolui ex eo, quod argumentum ſolum pro ſpe directe, non pro fide eſt, hanc ſententiam habet *Magiſter in 3. diſt. 23. §. aliud eſt.* vbi ait, Fides, quam Dæmones, & falſi Chriſtiani habent, qualitas mentis eſt, ſed informis, quia ſine charitate eſt. Et in fine habet. Quia & in malis quædam Dei dona ſunt. Probatque ex *Auguſt. in Pſalm. 77. & tract. 10. ſuper epiſt. Ioan.* Idem tenet B *Alenſ. 3. part. quæſt. 64. memb. 7.* & aliqui ſententiarij, inter quos præcipuus eſt *Durand. in 3. diſtinct. 23. quæſt. 9. art. 2.* qui aſſerit fidem manere in dæmonibus non ſolum quoad actum, ſed etiam quoad habitum, cenſetur probabilis ſententia à quodam ex recentioribus *2. 2. diſput. 1. quæſt. 5. puncto. 2.* quam corroborat authoritate *Auguſt. 15. de Trinit. cap. 18.* & in *Enchirid. cap. 8. & lib. 50. homil. homil. 17. &* C *ſerm. 16. de Verbis Apoſtoli. Et lib. de Fide & Operibus cap. 14.* Multis hoc probat Catherinus hoc in loco, & alij recentiores doctiſſimi.

Nihilominus communis ſententia tenet in dæmonibus & damnatis non eſſe fidem infuſam; quia hoc donum Dei eſt ſuapte natura ordinatum ad beatitudinem comparandam, iuxta illud Petri. *Reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum veſtrarum*, *2. Pet 1.* D & cum damnati exciderint ab omni ſpe beatitudinis aſſequendæ, iure ſunt ſpoliati fide, ne fruſtra in eis remaneret, quæ natura ſua ad talem finem ordinatur à Deo, & conſeruatur. Inſuperque nos *per fidem ambulamus* iuxta Apoſtolum. *2. Cor. 5.* At vero illi ſunt in termino, & actus fidei etiam procedit ex bona voluntate, vt docent Theologi. *D. Aug.* *Auguſt. vero lib. de fide ad Petrum cap. 3.* dicit. quod Angeli mali non poſſunt mala E vnquam carere voluntate. Idemque habet *D. Thom. 1. p. q. 64. art. 2. & Magiſter in 2. dinſt. 7.* *D. Thom.*

Credunt ergo dæmones per fidem ortam ex coniecturis, & ſignis quibus conuincuntur ad ita iudicandum, & ideo eſt fides coacta, & extorta ab ipſa rerum euidentia, cum vera fides libera ſit captiuante nimirum pia voluntate in obſequium. Et ideo ſicut optime notauit *Bellarmin. 1. de Iuſtificat. cap. 15.* ſed ante eum Caietanus hic.

Digitized by Google

dicit hoc loco Iacobus. *Dæmones credũt, & contremiſcunt* i. inuiti, ait Caiet. Nos vero credimus non contremiſcentes, ſed ſpõte ac libenter, & de hac fide intelligendi ſunt Patres, præcipue *Aug. lib. 50. homil. homil. 17.* A
Math. 16. Dæmones dixerunt. Tu es Filius Dei, timore, Petrus amore. Ait inſuper. Diſcernenda eſt vigilanter, & diligenter fides dæmonum à fide Sanctorum. Videndus tamen Palatius hac de re in 3. diſt. 23. diſp. 9.

Neque nouum in Theologia eſt, actus naturales fidei vel ſpei, vel amoris poſſe conuenire cum actibus ſupernaturalibus in materia etiam ſupernaturali, circa quam verſãtur, vt videre eſt apud *D. Tho. 2. 2. quæſt. 5. art. 2. & 3. Capreol. in 3. diſtinct. 24.* latius in *Scot. d. 23. vbi Gabriel. Almain. Paludan. & alij. Caietan. 1. 2. quæſt. 109. art. 4. Sot. de Natur. & Grat. lib. 2. cap. 8.* Et ſic debet intelligi *Molin. in Concord. q. 14. art. 13. diſp. 7. §. Vt ergo* & *Vigerius in inſtitution. ca. 20. §. 20. verſu. 18.* B C
D. Th.

Quibus poſitis ad inſtitutum noſtrum reuertentes. Illud iam præ oculis habendũ eſt, fidem hominum improborum partim conuenire cum fide Dæmonum, partimque ab ea diſſidere. Conuenit in eo quòd vtraque eſt vera, & recta fides, ex parte obiecti, & materiæ circa quam verſatur, denique cõueniunt quod vtraque infructuoſa eſt. Comparat ergo Apoſt. fidem hominum improborum, qui carent caritate, cum fide dæmonum, quod homines peccatores veritatibus ſupernaturalibus fidei aſſenſum præbent, ſine vtilitate & merito, ſicut faciunt dæmones, licet non per fidem eiuſdem naturæ & rationis Sic etiam *D. Auguſt. lib. vnico, de Bapt. cap. 10.* Fidem dæmonum comparat, cum fide Petri, & ita mens Apoſtoli eſt, ſolum colligere fidem, ſine operibus nihil omnino prodeſſe. Vnde *Auguſt. tract. 6. in Ioan.* Magna eſt fides, ſed nihil poteſt ſi non habeat charitatem. Noli de fide gloriari, adhuc dæmonibus comparãdus. Similia habet *ſerm. 16. de Verbis Apoſtoli.* Et *D. Saluianus lib. 4. de Prouid.* expendens præſentem locum ait. Nunquid errauit Apoſtolus, vt hominis Chriſtiani fidem dæmonibus compararet; Non vtique, ſed oſtendere D E
D. Aug.
D. Salu.

illud volens, quia ſine operibus bonis nihil ſibi per fidei ſupercilium deberet. Idcirco autem dicit à dæmonibus Deum credi, ſcilicet, vt ſicut dæmones cum Deum credant, tamẽ in peruerſitate perdurant, ita qui à malo opere non ceſſãt, & in bono opere non proficit.

Illud etiam hic neceſſario aduertendum, quod quando dicitur Dæmones contremiſcere, hic timor non eſt aliquis ex his quaſi ſpeciebus, de quibus Theologi *3. diſtin. 34. cum D. Thom. 2. 2. q. 19.* cum neque ſit donum Spiritus Sancti, ab eoue aliqua ratione procedat, ſed eſt timor, ac terror quidam ex apprehenſione ſupplicij ineuitabilis, maieſtatiſque inferentis tale ſupplicium, quo timore conuicti diuinam maieſtatem reuereãtur, ipſiuſque præceptis quam maxima ſubmiſſione obtemperant. Vnde Gloſſa hoc loco ait. Qui Deum creditum non timent, dæmonibus crudeliores, & proteruiores ſunt. Inde autem infertur in peſſimis hominibus Dei timorem nequaquã reperiri, quoniam ei non obtemperant, & in eius obſequio non detinentur, neque etiam corrigũtur. De timore namque intellexit *D. Aug.* illud Pſalm. *Ad Alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis.* nihil enim nos ſic ligat, & cohærere facit Deo, ſicut ipſius timor. Ait ergo Aug. Ferrea, inquit, vincula ſunt quandiu timent, ament & aurea erunt. *Et Ber. ſerm. de triplici coharentia &c.* Eſt qui clauis configitur, quem timor Domini ligat, quod proſequitur *Clem. Alexan. 2. Stromat.* quos non expugnat ratio, eos manſuefacit metus. & *Theod. ſerm. 7. de Prouidentia.* Timor, inquit, affectuum motus frænare, & animæ propenſionem ad malum coercere conſueuit. Ideoque merito *Tertull. lib. de pœnit. c. 2.* vbi metus nullus, emendatio proinde nulla. Qui ergo cum Deum credant, neque reuerentur, neque ei adhærent, ac obtemperant, peiores vtique Dæmonibus dici poſſunt, qui credũt & contremiſcunt.
D. Th.
Pſ. 149.
D. Bern.
D. Clem.
Theod.
Tertul.

TEX-

TEXTVS.

Num. 20. Vis autem ſcire ô homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt.

Num. 21. Abraham Pater noſter nõne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare?

EXPOSITIO LITERALIS.

INANEM hoc in loco eorum fidem appellat, quæ operibus deſtituta eſt, eoſque conſequenter inanes, qui de ſola fide gloriabantur, ſicut de Virginibus fatuis dixit *Bern. ſer. 1. de S. Victore.*
D. Bernar. quod de vacuis gloriabantur lampadibus, cum viua fide, & bonis operibus deſtituerentur: ſumpta metaphora à vaſis vacuis, quæ eò magis ſonant, & crepitant, quo plus vacua ſunt. Particula vero (quoniam) idem eſt ac (quod.) Multi vero Codices pro mortua, habent otioſa, & ita legit *Concil. Tri-*
D. Aug. *dent. ſeſſ. 6. cap. 8. & Auguſt. ſerm. 53. de Temp.* At *lib. 88. quæſt. q. 76.* vocat vacuã. Sed idem eſt, vt innuit *Concil Trident.* dum & mortuam, & otioſam dixit. Græca tamẽ, Syriac. Complut. & Correctã habent mortua. Offerens, id eſt, offerre paratus. quod Deus tãti fecit, ac ſi realiter obtuliſſet, ideoque Oecumen. Tygurin. & alij cum obtuliſſet filium ſuum.

Vrget ergo argumento, & exemplo Abrahæ, & probat mortuam, & inutilem eſſe eam fidẽ, quæ per charitatem non operatur, qua de re videndus eſt *Aug. ſer. 50. de Verbis*
D. Aug. *Dom* vbi expendit illud Pauli. *Si linguis*
1. Cor. 13. *hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, nihil ſum.* Magna, inquit, Auguſtin. res eſt fides montes

A transferens, illa quidem magna ſunt, ſed ſi hæc ego ſine charitate habeam, non illa, ſed ego nihil ſum. vbi recte deducit fidem, quantumuis donum Dei ſit nihil nobis prodeſſe, ſi opera non accedant. Prouocat autem Apoſtolus eos, qui de Iudæis crediderant, vt quaſi bona ſoboles primi, & maximi ſui parentis actus ſequerentur, imo proponens exemplum, quo omnes fideles comprehenderet, omnes in vniuerſum admonet hac præſenti doctrina, ſicut initio
B aduertimus, licet enim nos ex gentibus nati ſimus, & non ex Abrahæ ſemine iuxta carnem, ſi tamen eius fidem, obedientiam, & pietatem imitamur, eius filij cenſemur. Eſt enim pater non his tantum, qui ſunt ex circuncisione, ſed etiam his, *qui ſequuntur* Rom. 4.
veſtigia fidei, quæ eſt in præputio Patris noſtri Abrahæ, ſicut ait Paulus. *Scriptum eſt enim, quia patrem multarum gentium con-*
C *ſtitui te.* Vnde *Auguſt. in Pſalm. 105:* Si D. Aug.
gratiam Dei firmo corde retinemus, ſumus Iſrael, & ſemen Abrahæ, non enim carnali- Gen. 18.
ter circunciſæ genti tantummodo factus eſt Pater, cui dictum eſt: *Patrem multarum gentium conſtitui te.* qua de re plura habent Anſelmus, Chryſoſt. & cæteri expoſitores D. Anſel.
ſuper ea verba Pauli, *Vt ſit Pater omnium* D. Chryſ.
credentium. Ideoque perpendens Abrahæ
D factum *Origen. hom. 18. in Geneſ.* ait. Pro- Orig.
pter te hæc ſcripta ſunt, quia & tu credidiſti quidem Deo, ſed niſi opera fidei expleueris, niſi omnibus præceptis etiam difficilioribus parueris, non agnoſceris, quia timeas Dominum.

Tota ergo maximaque rei difficultas verſatur in explicanda præſenti loquutione Apoſtoli de iuſtificatione ex operibus. Cui ſtatim ſeſe opponunt aliqua loca Pauli, vt Rom. 4. *Si ex operibus iuſtificatus eſt, habet*
E *gloriam, ſed non apud Deum.* & ad Galat. 2. *Non iuſtificabitur homo ex operibus legis.* Similiaq; habet *ad Galat. 3. ad Tit. 3. ad Philipp. 5. ad Roman. 11.* imo & apud Matth. *Fides tua te ſaluum fecit.* Similia reperiuntur *Luc. 8. & Act. 13.*

Proinde occurrit ſolutio aliquorum recentiorum, qui dicunt Paulum intelligendum eſſe de quadam iuſtitia, & munditia legali, quæ poteſt eſſe in peccatore, quam

Digitized by Google

A tamen interpretationem non patiuntur verba illa allata in primo loco (apud Deum) & præterea Paulus loquitur de operibus, de quibus dixerat, ſecundum patientiam boni operis quærant vitam æternam, & ideo aperte eſt ſermo in ijs locis de vera iuſtitia.

Alij vero ſequuti *Andream à Vega in Opuſculo de iuſtificatione. quæſt. 2. ad 1.* cenſent particulam (Ex) quæ coniungitur cum voce (Operibus) longe aliter ſumi à Paulo, atque B à Iacobo hoc in loco. Apud Paulum enim dicunt ſignificare meritum, & debitum, vt excludat à iuſtificatione quæcumq; opera, quia non iuſtificantur ex merito bonorum operum; apud Iacobum vero eandem particulam ſolum denotare cooperationem ad iuſtificationem, licet non conducant opera, per modum meriti, vt eis tãquam debita correſpondeat iuſtificatio, per opera vero C intelligunt quæcumque opera ex auxilio gratiæ mouentis, quæ ad iuſtificationem diſponunt nõ vero concurrunt per modum meriti, ſed per modum cooperationis.

Hæc tamen expoſitio nobis non placet, quia Patres *Conc. Trid. ſeſſ 6. cap.* 10. vtuntur præſenti loco Iacobi, vt probent ex operibus iuſtificari hominem quoad augmentum gratiæ. Vnde Cant. 32. damnat eos, qui dixerint opera hominis iuſtificati D non mereri augmentum gratiæ, & iuſtitiæ.

Iuſtificare quomodo in ſcript. accipitur.

Pro vera igitur ſolutione, & expoſitione præſentium verborum aduertendum eſt verbum, iuſtificare, triſariam in ſacro ſermone ſumi. Primò, pro eo, quod eſt ex non iuſto fieri iuſtum, quomodo ſumpſit Paulus hoc verbum, cum dixit. *Ex operibus legis nõ iuſtificatur omnis caro coram illo.* & inf. *iuſtificati per gratiam ipſius.* Et iterum: *Credenti in eum, qui iuſtificat impium* & ſæpe E alibi. vt ad *Galat.* 3. *&* *Act.* 13. & vbicumque Paulus agit de prima iuſtificatione hominis, docens eam fieri gratis, & abſque operibus legis, ſed per fidẽ & gratiam Chriſti. In hoc ſenſu vſurpat verbum iuſtificãdi. quãdo autem dicitur iuſtificatio fieri ex fide, id intelligendum eſt nõ quaſi fides ſola ſufficiat ad hanc primam iuſtificationem, vt conſtat lateque probat *Caſtro de Hæreſib. verbo. Fides. hæreſ 2. Sot. 2. de Nat. & Grat. à c. 3. vſq; ad 8. Bellarmin. 1. de Iuſtificat. c. 12.*

Rom. 3.

A Sed ſicut dixit Triden. quia fides eſt humanæ ſalutis initium, & fundamentum, & quia illam comitantur cæteræ diſpoſitiones ad iuſtificationem neceſſariæ.

Secundo modo verbum, iuſtificari, ponitur in ſcriptura pro eo, quod eſt iuſtiorem fieri, & in iuſtitia creſcere, & proficere. quo ſenſu intelligi oportet illud Eccleſiaſtic. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari.* & illud Apocalyp. *Qui iuſtus eſt* *Cap. 18.*
B *iuſtificetur adhuc*, id eſt, iuſtitiam iuſtitiæ accumulet, iuſtitia enim latitudinem habet, *Cap. 2.*
& iuſtus poteſt fieri iuſtior, ac melior.

Tertio tandem modo accipitur hoc verbum, iuſtificari, pro eo, quod eſt habere, vel æſtimare, vel declarare, aut oſtendere aliquem eſſe iuſtum, & ſanctum. Cum enim Iudex aliquem hominem accuſatum de aliquo crimine, cauſa recte cognita, abſoluit, innocentemque pronunciat, dicitur C more loquendi Scripturæ iuſtificare eum. i. declarare eum, ac pronunciare iuſtum, quo ſenſu intelligendus eſt ille locus Prouerb. Cum Deus reprehendens iniquos Iudices, *Cap. 17.*
qui damnant inſontes, & abſoluunt impios, ait. *Qui iuſtificat impium*, id eſt, iuſtum pronunciat, & abſoluit, *& qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum.* Sic Iob. *Vere ſcio quod ita ſit, & quod non iuſtificetur homo compoſitus Deo:* & D Paulo inferius. *Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me.* Et Eccleſiaſt. *Non te iuſtifices ante Deum.* & Legis peritus *volens iuſtificare ſe.* & illud Pauli. *Deus* *Luc. 10.*
qui iuſtificat, quis eſt qui condemnet? *Rom. 8.*

Hac igitur propoſita diſtinctione & explicatione *Auguſt. lib. de Spirit. & lit. cap.* 26. hanc locorum repugnantiam conciliat, *D. Aug.*
dicens: Opera non præcedere iuſtificationem, quaſi ex virtute operum iuſtitia debeatur, E & detur, vt homo ex iniuſto fiat iuſtus: cum talis iuſtitia gratis detur per fidem, & gratiam, non propter opera, aut ex vi eorum, & hoc docere Paulum in omnibus illis locis, ſcilicet, hominem non iuſtificari ex operibus legis, ſed gratis per fidem. Nomine vero Legis, venit intelligenda, non ceremonialis tantum, ſed etiam Moralis, quæ decalogum comprehendit. Huius itaque legis opera non ſunt ſatis, vt homo ex peccatore fiat iuſtus, imo iuſti-

iuſtificatus homo ſic gratis, opera poteſt
ipſe implere per gratiam, quæ antea perfi-
cere non poterat, & ita homines fiunt iuſti,
vt faciant opera legis, non vero virtute ope-
rum iuſtificantur.

At quando Iacobus hic ait Abrahamum
ex operibus iuſtificatum fuiſſe, loquitur
de ſecunda iuſtificatione, qua iuſtitia acce-
pta augetur, & creſcit, quod augmentum fit
per opera ex fide, gratia, & prima iuſtifica-
tione procedentia.

Hæc eſt mens, & vera expoſitio Augu-
ſtini, quam ipſe multis in locis aſſeruit; præ-
cipueque *lib. 2. contra Iulianum. & lib. 83.*
Rom. 4. *quæſt. q. 76.* vbi explicat difficultatem il-
lam ex Paulo, dum contendit Abraham fu-
iſſe iuſtificatum ex fide, & non ex operi-
bus. tandem in fine quæſtionis poſtquam
multa de Pauli, ac Iacobi ſententia dixit,
ait. Non ſunt ſibi contrariæ duorum A-
poſtolorum ſententiæ Pauli & Iacobi, cum
dicit vnus iuſtificari hominem per fidem
ſine operibus, & alius dicit inanem eſſe fi-
dem ſine operibus, quia ille loquitur de o-
peribus, quæ fidem præcedunt. Iſte, ſcili-
cet Iacobus de iis, quæ fidem ſequuntur.
Sic etiam Paulus multis locis oſtendit,
alioqui, vt ipſe Auguſtinus annotauit,
Paulus ſi aduerſaretur Iacobo, ſibi etiam
Rom. 2. eſſet contrarius, quia dicit, *Factores legis*
Galat. 5. *iuſtificabuntur.* & iterum: *Fides, quæ per*
dilectionem operatur.

Eſt ergo ſenſus quod Abraham iuſtifi-
catus eſt, id eſt, creuit maxime in iuſtitia &
gratia per opera ſubſequentia iuſtificatio-
nem, maximè vero per obedientiam nun-
quam ſatis laudandam, qua proprium fi-
lium hæredem diuinarum Promiſſionum,
è matris gremio abducens, ligauit ſuper
ſtruem lignorum iam tam immolādum. To-
tus ergo iuſtitiæ progreſſus non ex fide
tantum, ſed ſimul ex operibus fit. In hoc
ſenſu explicarunt hunc locum Patres *Conc.*
Trid. ſeſſ 6. cap. 10. vt diximus. Et *Andreas*
Vega libr. 10. *ſuper Concil. Trid. Claudius*
Guilliaudus in cap. 4. epiſt. ad Rom. in con-
ciliatione.

Ideoque mihi nullo modo poteſt placere
ea conciliatio Pauli & Iacobi, quam affert
Seraphinus Comiran. in Conciliatione locor.
commun. tom. 3. quam multis tuetur quidam

A ex recentioribus ad 1.2. *D. Thom.* quatenus
aſſerit Iacobum loqui etiam de prima Iuſti-
ficatione, Admiror que virum doctiſſimum, &
in exponēdis locis Sanctorum Patrum ſane
acutiſſimum velle in ſuam ſententiam per-
ducere *Aug. lib.* 83. *quæſt. q.* 76. vbi poſt-
quam ex Paulo oſtendit neminem iuſtificari
ex operibus, ſed gratis, ita ait, quibus ſentē-
tiis manifeſte docet nō eos præterito bono
ad fidei iuſtificationem peruenisse, nec me-
B ritis eorum iſtam gratiam datam, quando
dicit: *Et hæc quidē fuiſtis*: ſed cum dicit. *Qui* 1. Cor. 6.
talia agunt, regnum Dei nō poſſidebunt, ſatis
oſtendit iam ex quo crediderunt bene ope-
rari debere, quod & Iacobus dicit, & multis
omnino locis idem Apoſt. Paulus ſatis aper-
teque prædicat, recte viuendum omnibus,
qui in Chriſto crediderūt, ne ad pœnas per-
ueniant: quod & ipſe Dominus commemo-
rat dicens. *Non omnis, qui dicit mihi. Domi-* Matth. 7.
C *ne, Domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed*
qui facit voluntatem Patris mei, qui in cæ-
lis eſt. Et Luc 6. *Vt quid dicitis mihi Domi-*
ne, Domine, & nō facitis quæ dico vobis? qui- Luc. 6.
bus verbis Auguſt. expreſſe videtur aſſerere
Iacobum loqui de ſecunda iuſtificatione,
eos vero qui crediderunt, intelligit iuſtifi-
catos, ideoque præmiſit; quod ſi cum cre-
diderit mox de hac vita deceſſerit, iuſtifica-
tio fidei manet in illo, & ita per fidem in-
D telligit, ſimul etiam alios actus, quos iuſti-
ficatio conſequitur.

Neque officit id quod hic Author oppo-
nit, ſcilicet Raab meretricem, quam Iacobus
affert, per illud opus recipiēdi exploratores
populi Dei iuſtificatam fuiſſe: Potuit enim
eo tēpore iuſtificata eſſe ex fide, & motio-
ne Spiritus Sancti, vt aliqui viri doctiſſimi
recentiores exiſtimant, præterquam quod
poſſet dici cum Lyr. & Abul q 14. eam tunc
E temporis iam nō fuiſſe meretricem, & con-
ſtat eam confeſſam fuiſſe verum Deum, dum
dixit: *Dominus Deus veſter ipſe eſt Deus in*
cælo ſurſum, & in terra deorſum, pertimui- Iosue cap. 2.
mus & elanguit cor noſtrum, timor vero in-
itium ſalutis eſt, ſicut docet *Trid. ſeſſ. 6. Can.*
8. *& D. Tho. 3. p. q.* 85. Cum ergo habuerit fi-
dē, vt Paul. teſtatur Heb. 11. qua de re viden-
dus Caiet. & Theod. *q. 1. Abulen. q. 48. ſe rari.*
q. 17. & Maſius ibi & cum conceperit timo-
rem, potuit diuina gratia tunc temporis
diſponi,

Digitized by Google

diſponi,& iuſtificari, & ex operibus poſtea creſcere in eadem gratia, ſicut iuſtificatus eſt Abraham.

Poteſt etiam eſſe ſenſus, quod ex operibus iuſtificatus eſt Abraham in tertia acceptione, id eſt declaratus iuſtus à Deo, qui dixit *nunc cognoui, quod timeas Dominum,* quod *Theodor.* expoſuit, omnibus notum feciſti quod timeas Dominum, & ego maxime id comprobaui, per timorem vero pietas, religio, & charitas in Deum ſignificatur, vt notauit *Theodoret. q. 90. in Geneſ.* cum quærit: Quare Iacob iurauerit per timorem patris ſui Iſaac, timorem, inquit, Iſaac vocauit pietatem ipſius *& Bern. ſerm. de donis Spiritus Sancti.* Notauit illud Act. 10. *Religioſus ac timens Deum,* connexa ſcilicet, eſſe timorem, ac religionem, nec manere poſſe alterum ſine altero. Vnde in Deut. vbi nos habemus *Deum tuum adorabis.* Hebr. Habetur, *timebis.* Illud autem hoc loco notandum eſt pro iſta doctrina de operib. tam ſæpe à Iacobo inculcata, Deum nolle fructus fidei, operaue noſtra, quaſi ei aliquid inde commodi accreſcat, nam ſicut dixit Iob cap. 35. *Quid prodeſt Deo ſi iuſtus fueris? ſi peccaueris, quid ei nocebis?* Sed vt cauſas habeat diuina bonitas remunerandi, quod dixit *Auguſt. epiſt. ad Paulin. & Arment.* Benignus exactor eſt, non egenus, qui non creſcat ex redditis, ſed in ſe faciat creſcere redditores, nam, quod ei redditur, reddenti additur.

Gen. 22.
D. Theo.
D. Bern.
Act. 10.
Deut. 6.
D. Auguſt.

§ I.

Quam neceſſaria ſint bona opera ad ſalutem.

INanem hoc loco appellat Apoſtol. eum hominem, qui in vano accepit animam ſuam, ac Dei fidem, cum ſcriptum ſit, quod *non aſcendet in montem Domini, niſi qui non acceperit in vano animam ſuam,* quod *Bern.* ad hunc ſenſum intelligit *epiſt.* 104. vbi ita habet, ô ſi vacuam manum inuenerit ille donorum promptus quidem author, ſed importunus exactor, veniet enim ad inquirendum quod ſuum eſt cum vſura, quid quæſo dignũ te iudicabis, qui factus ad imaginem Creatoris *comparatus es iumentis inſipientibus,* dum nihil ſpirituale aut æternum elaboraueris?

Pſal. 23.
D. Bern.

A

Exprobrauerat Dominus illis, qui confidebant *in baculo arundineo inani, ac vacuo, cui ideo ſi innitatur homo intrabit in manum eius, & perforabit eum,* ſic itidem vacuus operibus ſi innitatur inani baculo fidei, mortis æternæ, & interminabilis ſupplicij lapſum minime euadet; quæ ſuſtentatio, cur fortis illa mulier, & inuentu difficilis iure à Diuino ſpiritu laudetur, quia in primis *miſit manum ſuam ad fortia,* ſubſiſtentia, & completa, quod facer contextus exponens ait, *Et digiti eius apprehenderunt fuſum.* vbi particula (Et) poteſt eſſe rationalis, & cauſatiua, quaſi ſit ſenſus. Miſit manum ſuam ad fortia, quia digiti eius apprehenderunt fuſum, vbi alij legunt firmauit manum ſuam ſuper fuſum. Pro cuius explicatione notandum omnino eſt diſcrimen inter colum, & fuſum, quod illa penſa continet, indeque fila deducuntur, & proinde quicquid in colu eſt, adhuc non eſt operatum, ſed deducitur inde, & in orbem torquetur, at vero quicquid fuſus continet, retortum, operatumque & confectum eſt. Iam ergo liquet, quare commẽdetur ea anima, quæ firmat manũ ſuper, id quod *operata eſt cõſilio manuum ſuarum,* nõ innititur colui, quia pẽſa infecta, & minime operata ſũt, ſed ſuper fuſum, qui iam quicquid habet, totum id operatum eſt, vt inde colligamus fidendum nobis eſſe, & firmandas manus, nõ ſuper inanem, & vacuam arundinem, aut mortuam, ſeu otioſam fidẽ, ſed ſuper plena & perfecta opera, quæ fortia ſunt ad ſuſtinendum iudicium, & conficiendam viam. Vnde *Euſeb. Emiſſen. hom. de Machabæis* ait. Agnoſcamus chariſſimi, veras cœlorum claues, meritorum eſſe virtutes, quantum arbitror omnes in nobis habere poſſumus claues regni cælorum. Paulus humilitatis, ac pietatis clauibus vſque ad tertium regiam penetrauit. Nullus profecto, aut excuſationis, aut veniæ relinquetur locus, quãdo omnis anima in promptu habere cognoſcitur opportunum pro ſui qualitate præſidium.

Hinc intelliges, cur cum homines ſoleant appellare fideles ſeruos eos, qui depoſita, & tradita bona Dominis intacta, & in inte-

B
C
D
E

Pſal. 48.
Iſai. 36.
Prou. 31.
Euſeb.

Digitized by Google

Integrum reddunt, apud Deum ille ſolum di- A
Matth.25 catur fidelis ſeruus, qui operatus, lucratuſ-
que eſt aliquid, quod ſupra bona tradita cũ
Luc.16. eiſdem ſimul Domino offerat, imo potius il-
le, qui de bonis Domini ſui debitoribus re-
miſerat fidelis prædicatur. Cuius rei rationẽ
D.Cypr. optimam reddit *D.Cyprian lib.de opere & E-
leemoſ.* expendens hunc locum Euangelij. O-
peratios, inquit, fructuoſos appellat fideles,
infructuoſis vero, & ſterilibus fidem dero-
gat. Fruſtra itaque quis de fide gloriatur ſi
bonorum fructus non habet, quando à Do-
mino infidelis dicitur & è contra commen-
datur tanquam fidelis ille, qui fructuoſus
D.Naz. eſt. Vnde *Gregor. Nazianz orat. vigeſimo-
octaua,* vt actio ſi à fide deſeratur, laudem
non meretur, ita fides ſine operibus mor-
tua eſt.

Pro qua ſententia eſt optimus locus a-
pud librum Iudic. Quando viri Galaad in C
Iud.12. fugam verterunt Ephratæos, moxque occur-
rerunt ad vada Iordanis per quæ Ephratæi
debebant patriam repetere, & vt cognoſce-
rent, vtrum ij, qui tranſibant eſſent Ephratæi
cogebãt eos proferre vocem hanc, Scibbo-
let, quam illi quia duræ pronuntiationis eſt
vox cum non poſſent diſtincte pronuncia-
re, ſed potius proferre Sibbolet in ipſo va-
do Iordanis occidebãtur, & in tranſitu trãſi-
bant è vita. Illud autem eſt obſeruandum D
quod Scibbolet, ſignificat ſpicã granis ple-
nam, & onuſtam, Sibbolet vero ſpicam gra-
nis exutam, quod ſi adiũgamus id, quod no-
tauit Hier. Iordanem, ſcil. ſignificare fluuium
Iudicij, illud profecto ex hoc loco colligi-
mus, Deum in tranſitu cuiuſq; & in flumine
iudicij quæſiturum opera, fructus, & ſolida
grana, quod ſi vacuas, & inanes inuenerit ſpi-
cas, inanis iſte homo occidetur, & in ignem
mittetur. Et quantumcumque fidem dicat
habere, nihil ei proderit, quia fides ſine ope- E
ribus mortua eſt.

Dicebat Ioannes ijs, quos baptizabat,
Facite fructum dignum pœnitentiæ Matth. 3.
vbi acute Caiet. Oportet vos facere, non di-
cere fructum humani operis dignum pœni-
tentiæ, ſi profeſſus eſſes militiam, oportet te
facere fructum dignum militia. Si aſcitus
es in Senatorem, fac fructum dignũ ſenato-
ria dignitate, ſimiliter qui profitemini pœ-
nitentiam, facite fructum dignum pœnitẽtia,

A eſt autem fructus pœnitentia dignus perſe-
uerare in operibus pœnitentiæ.

§ II.

In vna obedientia plures virtutes continentur.

B ILlud vero in primis adnotãdum occurrit,
quod Iacobus dicit Abrahamum, ex ope-
ribus iuſtificatum, & aſſignans qualia fue-
rint ea opera, vnicum profert ſacrificium,
quod non plura fuere opera, ſed vnum dum-
taxat. Cuius dubij ſolutio in eo videtur con-
ſiſtere, quod obedientia perfecta multiplex
eſt, & inſtar multorum actuum apud Deum
reputatur. Quod videtur notaſſe Salomon
C cum dixit: *Vir obediens loquetur victorias,* Prou. 12.
quælibet enim alia virtus peculiarem ſibi
vendicat triumphum, & victoriam, ſola obe-
dientia aliarum virtutum, glorijs potitur,
ideoque dicitur, *Sicut turris Dauid, collum
tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis,* Cant.4.
*mille clypei pendent ex ea quaſi ſpolia de vi-
ctorijs:* Collum enim ſponſæ, eius ſignificat
obedientiam, ſicut notauit *Orig. lib. duarum
homil. in Cant. & Theodor. ad illa verba. Col-* Orig.
D *lum tuum, ſicut monilia.* Hæc igitur ſponſæ Theod.
obedientia ſpolijs, & triumphis aliarum
virtutum coronatur, ac decoratur. Vnde di-
xit: Collum tuum, ſicut monilia. ſuper quæ
verba *D. Bern. ſerm. 41. in Cant* ait. Solet or- Cant.1.
nari collum monilibus, non ipſis comparari, D.Bern.
ſed hoc illæ faciant, quibus quia de proprio
non ineſt decor, aliunde neceſſe eſt, vnde ſe
ſpecioſas mentiantur. Nam Sponſæ collum
ita in ſeipſo formoſum eſt, vt extrinſecus nõ
requirat ornatum, in tãtum vt ipſorum quo-
E que quæ ad ornatum quæruntur, moniliũ
poſſit adæquare nitorem: Voluit ergo diui-
nus ſponſus obedientiam per collum quod
iugo ſubditur ſignificatam, non minus or-
natam eſſe triumphis aliarum virtutum,
quam ſi ſingulas comparaſſet, ſine ſanguine
enim palmas habet Martyrum, ſine certa-
mine Confeſſorum laudes, ſine ſeparatione
gaudium contemplationis. Ideoque ſicut de
Manna, quod omnium rerum continebat Exod.16.
ſaporem dictum eſt, *Manhu,* quod ſignificat,

A quo parto, & bonis operibus abundabimus, quibus contra, ſi caruerimus, idem à nobis ſpiritus auolabit.

§ II.

Perit cito fides ſi operibus non fouetur.

B AD noſtram doctrinam myſtice, moraliter poteſt eſſe ſenſus huius loci. Fides ſi non habeat merita, mortua eſt in ſemetipſa, id eſt, interit, deſinitque eſſe fides, niſi alatur, & ſuſtentetur bonis operibus. Vnde *Oecumen.* hoc loco. Neque vnguentum in capſula reconderetur quæ luto plena eſſet, neque in homine impuro fides immitteretur. addimus, aut conſeruaretur, à Deo. quod etiam dixit Paulus. *Habentes myſterium fidei in conſcientia bona,* quaſi ibi conſeruetur fides. quem etiam ſenſum videtur innuere gloſſa cum habet, Mortua eſt contra ſemetipſam, quaſi mors fidei, & otium ab operibus contra ipſam fidem ſit, quandoquidem inde deperditur, inuenioque hunc ſenſum probatum à *Card. Toleto ad Rom. cap.* 2. vbi ait. Fides niſi ſequantur opera, perit, & in hoc ſenſu dixit *Aug.* Grati ſimus ex eo quod habemus, vt addatur quod non habemus, & non perdamus quod habemus. & *Chryſoſt.* Eleganti ſimilitudine hoc declarat in *imperfecto hom.* 51. Oleum, inquit, dicitur opus miſericordiæ, quia ſicut oleum lumen lampadis fouet, ſic opera bona ſubminiſtrant confidentiam fidei, & vigorem accendunt, multiſque interpoſitis ait. Extinguitur lampas hominis quando fides eius deficit, & quemadmodum ſubducto oleo minuitur, lumen lucernæ, ſic malus conſideratione operum ſuorum malorum ſemetipſum confundit. Vnde Paulus. *Habentes fidem, & bonam conſcientiam, quam quidem repellentes naufragauerunt circa fidem.* Videndus etiam *homil.* 13. *in epiſt. ad Epheſ. & homil.* 26. *in Ioan.* inſuperque ſimilia habet *homil.* 13. *eiuſdem* *operis & imperfecti*, & huc forte ſpectat illud Apoc. 2. ad Angelum Eccleſiæ Epheſiorum. *Prima opera fac, ſin autem mouebo candelabrum de loco ſuo,* id eſt, ſi opera deficiant, tua penitus fides ſicut lucerna conſumpto oleo extinguetur, probata eſt hæc doctrina *Ambroſ. ſerm.* 11. *in Pſalm.* 118. dicens: Fides inexercitata langueſcit & crebris ocioſa tentatur incommodis, remiſſas excubias callidus inſidiator irrumpit, & rumpit. Et *Greg.* 25. *Moral. cap.* 10. Nonnulli fidem medullitus tenent, ſed viuere fideliter nullatenus curant, inſequuntur enim moribus quod credulitate venerantur, quibus diuino iudicio ſæpe contingit, vt per hoc quod nequiter viuunt, & illud perdant quod ſalubriter credunt, & ſæpe cum bene viuere negligunt, etiam perſequente nullo vſque ad perfidiam dilabuntur, ſuper quos bene per Prophetam ſub Hieruſalem ſpecie inimicorũ deſtruentium C verba memorantur, à quibus ſcilicet, dicitur. *Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in eâ.* Paulus quippe ait. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus,* inimici ergo deſtruentes vſque ad fundamentum Hieruſalem exinaniunt quando peruerſi ſpiritus à corde fidelium deſtructo prius ædificio boni operis, ſoliditatem quoque exhauriunt religionis, vſque ad D fundamentum exinaniſſe eſt euerſo bono viuendi opere etiam robur fidei diſſipaſſe. Videndus hac de re *Hieron. lib.* 4. *in cap.* 3. *Ezechiel.* vbi ponderat Hæreticos propter morum corruptelam fidẽ amiſiſſe, & *Chryſoſt. homil.* 27. *in Ioan.* cum dicit, Omnis qui male agit, non vere credit, & Lyranus ad illa verba Pauli 1. Timoth. 1. *Habens fidem, & bonam conſcientiam, quam quidam repellente: circa fidem naufragauerunt*; quia E ſicut nauta, inquit, faciens naufragium perit, & alij cum eo, ſic tales à fide cadentes, inducunt alios ad infidelitatem. Fouenda proinde eſt fides bonis operibus, ne illis deſtituta omnino deficiat, & mortua ſit contra ſe ipſam.

Oecum. 1. Timoth. 3. 1. Timoth. 1. D. Amb. D. Greg. Pſal. 136. 1. Cor. 3. D. Hier. D. Chryſ.

TEX-

TEXTVS.

Num. 13. Sed dicet quis: tu fidem habes, & ego opera habeo. Oſtende mihi fidem tuam ſine operibus, & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam.

EXPOSITIO LITERALIS.

INSTAT adhuc Apoſto. in probatione illius, quod propoſuerat fidem, ſcilicet, ſine operibus non prodeſſe ad ſalutem. Et hoc eſt tertium argumentum deſumptum ex hypotheſi duorum hominum valde diſſimilium, quales fuerunt, Verbi gratia, D. Petrus, & Simon Magus, ſiue D. Paulus, & Elimas Magus: Stephanus, & Nicolaus, Ignatius, ac Ebion, Irenæus, & Valentinus, Auguſtinus, & Lutherus, Hieronymus, & Caluinus, quorum vnus gloriatur de ſola fide, proindeque de ſalute ſe certum prædicat. Alter vero accedit, non ſolum habens fidem, ſed inſuper interna, externaque opera virtutum habens. Hic igitur illum alium de ſola fide gloriantem ſic poterit refutare, & conuincere. Tu fidem habes, ſicut aſſeris, at quomodo id mihi verum eſſe perſuadebis, cum fides res ſit ſpiritualis, & inuiſibilis, oportet autem & ſolem ſuo ſplendore, & ignem ardore, fumoque, & arborem ex fructu probari, & cognoſci, qua ergo ratione fidem tuam emortuam, & ſolam mihi manifeſtabis, imo ex eo quod operibus careas videris illa carere. Ego vero tibi fidem meam operibus comprobabo, cum & oleum & lampadem accenſam habeam, proindeque à cæleſti ſponſo accipior, tu quia vacua gloriaris, A lampade excluderis. Ego veluti arbor ſecus decurſus aquarum, fructum profero in tempore, tu vt ficulnea ſterilis, malediceris, ego ſicut oliua fructifera, tu ſicut mirix in deſerto. Proindeque & fructum habeo, & fidem comprobo, quorum tu nullum efficis. Ideoque Luc. 5. dicitur, *quorum fidem vt vidit*, loquens de ijs, qui portabant Paralyticum. Licet vero Chriſtus viderit internam fidem, inſuper etiam vidit opera ex fide emanantia.

B Hæc fidei probatio ex operibus probabilis vtique cenſenda eſt, & moralis, & ex connexione quam bona opera habent cum fide, cuius plantationem ſequuntur flores bonorum operum, quæ nobis proſunt. Oſtenditque hic locus fidem, quæ ſaluti inſeruit, deberi comprobari bonis operibus, alioqui neque viua erit, mortuum autem quomodo poteſt ſaluare, neque conſeruabitur, neque teſtes habet. Vnde *Saluianus* (Saluian.) C *Maſſilienſis Epiſcopus libr. 4. de Prouidentia tom. 4. biblioth.* tractans hunc locum Iacobi ait. Hoc iudicat actus bonos Chriſtianæ fidei, quaſi teſtes eſſe, quia Chriſtianus niſi opera fecerit bona, fidem ſuam penitus probare non poſſit, ac per hoc quod probare non valeat, quia ſit, ſic omnino habendum eſt, quaſi non ſit. Opera vero meritoria ſupponunt fidem, gratiam, & charitatem, & hæc tanquam radicem oſten- (Pſal. 91.) D dunt, ac truncum. *Plantati namque in domo Domini in atrijs Dei noſtri florebunt*, licetque plantatio fidei habeat dignitatem, præcellit tamen efflorescentium honor, quia vt initium In plantatione eſt, ita gaudium boni operis in flore eſt, ſicut dixit (D. Hilar.) *Hilar in Pſalm.* 133.

Quoniam vero atrij fecimus mentionem in plantatione fidei, & flore boni operis, (D. Greg.) E non incongrue aſſeremus, quæ in præſentem ſententiam de atrio habet *D. Gregor. homil. 22. in Ezechiel.* vbi aduertit atrium in quadro poſitum dici, & longitudinem ſignificare longanimitatem ſpei, latitudinem vero charitatis amplitudinem, quę in cordibus fidelium vacua non eſt, nam per fidem quicquid valet operatur. Vnde Paul. *in Chriſto Ieſu, neque circuncijſio aliquid valet, neq; preputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur.* (Gal. 5.) Si ergo in vita fidelium iuxta quen-

dam modum per ſingulos perfecta eſt longanimitas ſpei, perfecta latitudo charitatis, perfecta certitudo fidei, perfectũ ſtudium operationis, atrium templi per quadrum centum cubitos habet, in menſura autem quadri non aliud latus maius eſt, atque aliud, concluditque, cum ergo virtus, tempus, & locus operandi ſuppetit, tanto quis operatur, quanto Deum nouerat, & tantùm ſe noſſe Deum iudicat, quantum pro Deo bona opera operatur. (B) Metiantur ergo fideles populi virtutes in quadrum, quia vnuſquiſque, qui in hoc vitæ exercitio verſatur, tantum credit, quantum ſperat, & amat & tantum operatur, quantum credit, amat, & ſperat. fides namque ex operibus oſtenditur, probatur, ac metitur.

Facit in huius ſententiæ confirmationem viſio illa Ezechielis vbi de animalibus illis myſticis dicitur, *manus hominis ſub pennis eorum in quatuor partes* (Cap. 1.) (C) De qua viſione iam diximus ſuperius præcedenti numero. Vt hinc notum fieret fidem, qua ad ſuprema per cognitionem volamus, manifeſtari per extenſionem manus, ſcilicet per operationem, mortuamque & ineptam eſſe ad volatum eam fidem, quæ manus ſubter non haberet, & iugem operationis comitatum. Vnde *D. Auguſt. in Pſalm.* 183. (D. Aug.) ibi, *qui ambulat ſuper pennas ventorum*; Pennæ (D) quibus anima plumeſcit, & attollitur surſum, ſunt bona opera & virtutes, in duabus alis omnes pennæ, quia tota lex in duobus conſiſtit mandatis. Quiſquis dilexerit Deum, & Proximum, animam habet pennatam, ſi enim anima non habet pennas, poteſt clamare cum Dauid: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ?* (Pſal. 54.)

Facit etiam in hanc ſententiam id, quod notauit *Orig. homil.* 10. *in Geneſ.* (Orig.) famulum ſcilicet Abrahæ, dum iuſſu domini ſui ſponſam Iſaaco elegit Rebeccã, (E) ſtatim protuliſſe Inaures, & armillas, vt aures manuſque ſimul ornatas haberet. Idque ſpiritualiter in- (A) telligens ait. Vult enim aurea in auribus ſuſcipere verba, & aureos actus in manibus habere. Verba enim aurea, ſunt verba fidei, quæ *ex auditu eſt*, quæ perpetuo comitantur, & ornant, aurei actus, operationes, ſcilicet virtutum. Eà ergo anima, quæ cum (Rom. 10.) diuino Sponſo contrahit, fidem ac operationes tanquam ornamenta habet, imo operãdo meruit ea conſequi. Ideoque idem *Orig.* habet hæc prius accipere non potuit, (B) nec mereri niſi veniſſet ad puteos haurire aquas. ſ. gratiæ ſalientis in vitam æternam. Eſt etiam optimus locus apud *Hieronym. contra Iouinianum*, (D. Hier.) cum ita habet. in legionibus ſunt duces, ſunt tribuni, commiſſa tamen pugna vacant nomine dignitatum & ſola fortitudo exquiritur. Qui locus poteſt optime exponi ex eo quod præſens vita *militia ſuper terram* (Iob 7.) dicatur, & perpetua nobis ſit colluctatio in qua non ſola fidei (C) nomenclatura ſufficit, niſi opera accedant fidemq; teſtatam oſtendant. Vnde in Apoc. Angelo Thyatiræ dicitur, *noui opera tua, & fidem & caritatem tuam*, (Apoc. 2.) quantumcunque enim ordine generationis fides initium ſit, & radix totius noſtræ iuſtificationis, & ordine perfectionis charitas virtutum forma dicatur, prius fidei meminit diuinum oraculum, vt nobis ſic melius inculcaret quantum operibus deferendum ſit, & qualiter (D) fidem, & charitatem teſtentur. Quod eleganter proſequitur *Cypr. tract. de immortalit.* (D. Cypr.) dicens. Gratulari oportet, & temporis munus amplecti, quod dum noſtram fidem firmiter promimus, & labore tolerato ad Chriſtum per anguſtam Chriſti viam pergimus, præmia vitæ eius, & fidei ipſo iudicante capiamus, &c. vbi notanda veniunt ea verba, Labore tolerato, fidem promimus, quaſi nihil ſic promat, oſtendat, & teſtetur fidem, quam vel mala ob (E) fidem perpeſſa vel bona à fide per charitatem prouenientia.

TEX-

Digitized by Google

TEXTVS.

Num. 19. Tu credis quoniam vnus eſt Deus; bene facis. Et dæmones credunt, & contremiſcunt.

EXPOSITIO LITERALIS.

HOC eſt quartum argumentum contra ſolius ac nudę fidei aſſertores, quod *Auguſt.* expendens *lib. de Fide & Operib. libr.* 15. ait, Quid verius, breuius, & vehementius dici potuit. (D. Aug.) Eſt autem ſenſus horum verborum, Non putes te aliquid magnum facere credēdo vnum eſſe Deum, idque nobis probatam oſtendere fidem tuam. Namque actus credendi, qui procedit à fide informi, licet non ſit meritorius, bonus tamen eſt ex genere, proindeque bene facis. Cæterum idcirco non ſufficit nuda fides, actuſue illius, quia dæmones non ſolum credunt, ſed inſuper timent. Namque Lucas refert dixiſſe dæmones. (Cap. 4.) *Quid nobis, & tibi Ieſu Nazarene? Scio te, quod ſis Filius Dei*; inſuperque dicitur. (Ibid.) *Exibant dæmonia multa clamantia, & dicentia. Quia tu es Filius Dei*, & tamen talis cognitio, & profeſſio nihil omnino eis prodeſt. Sic & tibi non proderit nuda fides.

Fides dæmonũ qualis ſit. Sed quoniam Apoſtolus hoc loco fidem Dæmonum cum fide hominis peccatoris comparat, illud difficillimum reſtat diſcutiendum, breuiter tamen, ne extra chorum vagari videamur, Vtrum fides, qua Dæmones credunt ſit habitus infuſus. Etenim *D. Thom.* 2. 2. *q.* 18. *art.* 3. id videtur affirmare. (D. Thom.) Ait enim. Fides informis poteſt eſſe in Dæmonibus, & damnatis, ſecundum illud Iacobi. *Dæmones credunt, & contremiſcunt.* id quod videtur concedere in ſo-

A lutione ad 2. Sed quia ſcio hoc poſſe ſolui ex eo, quod argumentum ſolum pro ſpe directe, non pro fide eſt, hanc ſententiam habet *Magiſter in* 3. *diſt.* 23. §. *aliud eſt.* vbi ait, Fides, quam Dæmones, & falſi Chriſtiani habent, qualitas mentis eſt, ſed informis, quia ſine charitate eſt. Et in fine habet. Quia & in malis quædam Dei dona ſunt. Probatque ex *Auguſt. in Pſalm.* 77. *& tract.* 10. *ſuper epiſt. Ioan.* Idem tenet
B *Alenſ.* 3. *part. quæſt.* 64. *memb.* 7. & aliqui ſententiarij, inter quos præcipuus eſt *Durand. in* 3. *diſtinct.* 23. *quæſt.* 9. *art.* 2. qui aſſerit fidem manere in dæmonibus non ſolum quoad actum, ſed etiam quoad habitum, cenſetur probabilis ſententia à quodam ex recentioribus 2. 2. *diſput.* 1. *quæſt.* 5. *punčto.* 2. quam corroborat authoritate *Auguſt.* 15. *de Trinit. cap.* 18. & in *Enchirid. cap.* 8. *& lib.* 50. *homil. homil.* 17. *&*
C *ſerm.* 16. *de Verbis Apoſtoli. Et lib. de Fide & Operibus cap.* 14. Multis hoc probat Catherinus hoc in loco, & alij recentiores doctiſſimi.

Nihilominus communis ſententia tenet in dæmonibus & damnatis non eſſe fidem infuſam; quia hoc donum Dei eſt ſuapte natura ordinatum ad beatitudinem comparandam, iuxta illud Petri. *Reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum veſtrarum*, 2. Pet 1.
D & cum damnati exciderint ab omni ſpe beatitudinis aſſequendæ, iure ſunt ſpoliati fide, ne fruſtra in eis remaneret, quæ natura ſua ad talem finem ordinatur à Deo, & conſeruatur. Inſuperque nos *per fidem ambulamus* iuxta Apoſtolum. At vero illi ſunt 2. Cor. 5. in termino, & actus fidei etiam procedit ex bona voluntate, vt docent Theologi. *Auguſt. vero lib. de fide ad Petrum cap.* 3. dicit. quod Angeli mali non poſſunt mala D. Aug.
E vnquam carere voluntate. Idemque habet *D. Thom.* 1. *p. q.* 64. *art.* 2. *& Magiſter in* 2. *diſt.* 7. D. Thom.

Credunt ergo dæmones per fidem ortam ex coniecturis, & ſignis quibus conuincuntur ad ita iudicandum, & ideo eſt fides coacta, & extorta ab ipſa rerum euidentia, cum vera fides libera ſit captiuante nimirum pia voluntate in obſequium. Et ideo ſicut optime notauit *Bellarmin.* 1. *de Iuſtificat. cap.* 15. ſed ante eum Caietanus hic. dicit

Digitized by Google

dicit hoc loco Iacobus. *Dæmones credũt, & contremiſcunt* i. inuiti, ait Caiet. Nos vero credimus non contremiſcentes, ſed ſpõte ac libenter, & de hac fide intelligendi ſunt Patres, præcipue *Aug. lib. 50. homil. homil.* 17. Dæmones dixerunt. Tu es Filius Dei, timore, Petrus amore. Ait inſuper. Diſcernenda eſt vigilanter, & diligenter fides dæmonum à fide Sanctorum. Videndus tamen Palatius hac de re in 3. diſt. 23. diſp. 9. A

Math. 16.

Neque nouum in Theologia eſt, actus naturales fidei vel ſpei, vel amoris poſſe conuenire cum actibus ſupernaturalibus in materia etiam ſupernaturali, circa quam verſãtur, vt videre eſt apud *D. Tho.* 2. 2. *quæſt.* 5. *art.* 2. *&* 3. *Capreol. in* 3. *diſtinct.* 24. latius in *Scot. d.* 23. *vbi Gabriel. Almain. Paludan. & alij. Caietan.* 1. 2. *quæſt.* 109. *art.* 4. *Sot. de Natur. & Grat. lib.* 2. *cap.* 8. Et ſic debet intelligi *Molin. in Concord. q.* 14. *art.* 13. *diſp.* 7. §. *Vt ergo* & *Vigerius in inſtitution. ca.* 20. §. 20. *verſu.* 18. B C

D. Tho.

Quibus poſitis ad inſtitutum noſtrum reuertentes. Illud iam præ oculis habendũ eſt, fidem hominum improborum partim conuenire cum fide Dæmonum, partimque ab ea diſſidere. Conuenit in eo quòd vtraque eſt vera, & recta fides, ex parte obiecti, & materiæ circa quam verſatur, denique cõueniunt quod vtraque infructuoſa eſt. Comparat ergo Apoſt. fidem hominum improborum, qui carent caritate, cum fide dæmonum, quod homines peccatores veritatibus ſupernaturalibus fidei aſſenſum præbent, ſine vtilitate & merito, ſicut faciunt dæmones, licet non per fidem eiuſdem naturæ & rationis Sic etiam *D. Auguſt. lib. vnico, de Bapt. cap.* 10. Fidem dæmonum comparat, cum fide Petri, & ita mens Apoſtoli eſt, ſolum colligere fidem, ſine operibus nihil omnino prodeſſe. Vnde *Auguſt. tract.* 6. *in Ioan.* Magna eſt fides, ſed nihil poteſt ſi non habeat charitatem. Noli de fide gloriari, adhuc dæmonibus comparãdus. Similia habet *ferm.* 16. *de Verbis Apoſtoli.* Et *D. Saluianus lib.* 4. *de Prouid.* expendens præſentem locum ait. Nunquid errauit Apoſtolus, vt hominis Chriſtiani fidem dæmonibus compararet; Non vtique, ſed oſtendere D E

D. Aug.

D. Salu.

illud volens, quia ſine operibus bonis nihil ſibi per fidei ſupercilium deberet. Idcirco autem dicit à dæmonibus Deum credi, ſcilicet, vt ſicut dæmones cum Deum credant, tamẽ in peruerſitate perdurant, ita qui à malo opere non ceſſat, & in bono opere non proficit.

Illud etiam hic neceſſario aduertendum, quod quando dicitur Dæmones contremiſcere, hic timor non eſt aliquis ex his quaſi ſpeciebus, de quibus Theologi 3. *diſtin.* 34. *cum D. Thom.* 2. 2. *q.* 19. cum neque ſit donum Spiritus Sancti, ab eoue aliqua ratione procedat, ſed eſt timor, ac terror quidam ex apprehenſione ſupplicij ineuitabilis, maieſtatiſque inferentis tale ſupplicium, quo timore conuicti diuinam maieſtatem reuerẽtur, ipſiuſque præceptis quam maxima ſubmiſſione obtemperant. Vnde Gloſſa hoc loco ait. Qui Deum creditum non timent, dæmonibus crudeliores, & proteruiores ſunt. Inde autem infertur in peſſimis hominibus Dei timorem nequaquã reperiri, quoniam ei non obtemperant, & in eius obſequio non detinentur, neque etiam corrigũtur. De timore namque intellexit *D. Aug.* illud Pſalm. *Ad Alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis,* nihil enim nos ſic ligat, & cohærere facit Deo, ſicut ipſius timor. Ait ergo Aug. Ferrea, inquit, vincula ſunt quandiu timent, ament & aurea erunt. *Et Ber. ſerm. de triplici coharentia &c.* Eſt qui clauis configitur, quem timor Domini ligat, quod proſequitur *Clem. Alexan.* 2 *Stromat.* quos non expugnat ratio, eos manſuefacit metus. & *Theod. ſerm.* 7. *de Prouidentia.* Timor, inquit, affectuum motus frænare, & animæ propenſionem ad malum coercere conſueuit. Ideoque merito *Tertull. lib. de pœnit. c.* 2. vbi metus nullus, emendatio proinde nulla. Qui ergo cum Deum credant, neque reuerentur, neque ei adhærent, ac obtemperant, peiores vtique Dæmonibus dici poſſunt, qui credũt & contremiſcunt.

D. Th.

Pſ. 149.

D. Bern.

D. Clem.

Theod.

Tertul.

TEX-

TEXTVS.

Num. 20. Vis autem ſcire ô homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt.

Num. 21. Abraham Pater noſter nõne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare?

EXPOSITIO LITERALIS.

INANEM hoc in loco eorum fidem appellat, quæ operibus deſtituta eſt, eoſque conſequenter inanes, qui de ſola fide gloriabantur, ſicut de Virginibus fatuis dixit *Bern. ſer. 1. de S. Victore.* (D. Bernar.) quod de vacuis gloriabantur lampadibus, cum viua fide, & bonis operibus deſtituerentur: ſumpta metaphora à vaſis vacuis, quæ eò magis ſonant, & crepitant, quo plus vacua ſunt. Particula vero (quoniam) idem eſt ac (quod.) Multi vero Codices pro mortua, habent otioſa, & ita legit *Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 8. & Auguſt. ſerm. 53. de Temp.* (D. Aug.) At *lib. 88. quæſt. q. 76.* vocat vacuã. Sed idem eſt, vt innuit *Concil Trident.* dum & mortuam, & otioſam dixit. Græca tamẽ, Syriac. Complut. & Correctã habent mortua. Offerens, id eſt, offerre paratus. quod Deus tãti fecit, ac ſi realiter obtuliſſet, ideoque Oecumen. Tygũrin. & alij cum obtuliſſet filium ſuum.

Vrget ergo argumento, & exemplo Abrahæ, & probat mortuam, & inutilem eſſe eam fidẽ, quæ per charitatem non operatur, qua de re videndus eſt *Aug. ſer. 50. de Verbis Dom* (D. Aug.) vbi expendit illud Pauli. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, nihil ſum.* (1. Cor. 13.) Magna, inquit, Auguſtin. res eſt fides montes

A transferens, illa quidem magna ſunt, ſed ſi hæc ego ſine charitate habeam, non illa, ſed ego nihil ſum. vbi recte deducit fidem, quantumuis donum Dei ſit nihil nobis prodeſſe, ſi opera non accedant. Prouocat autem Apoſtolus eos, qui de Iudæis crediderant, vt quaſi bona ſoboles primi, & maximi ſui parentis actus ſequerentur, imo proponens exemplum, quo omnes fideles comprehenderet, omnes in vniuerſum ad-

B monet hac præſenti doctrina, ſicut initio aduertimus, licet enim nos ex gentibus nati ſimus, & non ex Abrahæ ſemine iuxta carnem, ſi tamen eius fidem, obedientiam, & pietatem imitamur, eius filij cenſemur. Eſt enim pater non his tantum, qui ſunt ex circunciſione, ſed etiam his, *qui ſequuntur veſtigia fidei, quæ eſt in præputio Patris noſtri Abrahæ*, (Rom. 4.) ſicut ait Paulus. *Scriptum eſt enim, quia patrem multarum gentium con-*

C *ſtitui te.* Vnde *Auguſt. in Pſalm. 105:* (D. Aug.) Si gratiam Dei firmo corde retinemus, ſumus Iſrael, & ſemen Abrahæ, non enim carnaliter circunciſæ genti tantummodo factus (Gen. 18.) eſt Pater, cui dictum eſt: *Patrem multarum gentium conſtitui te.* qua de re plura habent Anſelmus, Chryſoſt. & cæteri expoſitores (D. Anſel. D. Chryſ.) ſuper ea verba Pauli, *Vt ſit Pater omnium credentium.* Ideoque perpendens Abrahæ

D factum *Origen. hom. 18. in Geneſ.* (Orig.) ait. Propter te hæc ſcripta ſunt, quia & tu credidiſti quidem Deo, ſed niſi opera fidei expleueris, niſi omnibus præceptis etiam difficilioribus parueris, non agnoſceris, quia timeas Dominum.

Tota ergo maximaque rei difficultas verſatur in explicanda præſenti loquutione Apoſtoli de iuſtificatione ex operibus. Cui ſtatim ſeſe opponunt aliqua loca Pauli, vt Rom. 4. *Si ex operibus iuſtificatus eſt, habet*

E *gloriam, ſed non apud Deum.* & ad Galat. 2. *Non iuſtificabitur homo ex operibus legis.* Similiaq; habet *ad Galat. 3. ad Tit. 3. ad Philipp. 5. ad Roman. 11.* imo & apud Matth. *Fides tua te ſaluum fecit.* Similia reperiuntur *Luc. 8. & Act. 13.*

Proinde occurrit ſolutio aliquorum recentiorum, qui dicunt Paulum intelligendum eſſe de quadam iuſtitia, & munditia legali, quæ poteſt eſſe in peccatore, quam

tamen interpretationem non patiuntur verba illa allata in primo loco (apud Deum) & præterea Paulus loquitur de operibus, de quibus dixerat, ſecundum patientiam boni operis quærant vitam æternam, & ideo aperte eſt ſermo in ijs locis de vera iuſtitia.

Alij vero ſequuti *Andream à Vega in Opuſculo de iuſtificatione. queſt. 2. ad 1.* cenſent particulam (Ex) quæ coniungitur cum voce (Operibus) longe aliter ſumi à Paulo, atque à Iacobo hoc in loco. Apud Paulum enim dicunt ſignificare meritum, & debitum, vt excludat à iuſtificatione quæcumq; opera, quia non iuſtificantur ex merito bonorum operum; apud Iacobum vero eandem particulam ſolum denotare cooperationem ad iuſtificationem, licet non conducant opera, per modum meriti, vt eis tãquam debita correſpondeat iuſtificatio, per opera vero intelligunt quæcumque opera ex auxilio gratiæ mouentis, quæ ad iuſtificationem diſponunt nõ vero concurrunt per modum meriti, ſed per modum cooperationis.

Hæc tamen expoſitio nobis non placet, quia Patres *Conc. Trid. ſeſſ 6. cap.* 10. vtuntur præſenti loco Iacobi, vt probent ex operibus iuſtificari hominem quoad augmentum gratiæ. Vnde Cant. 32. damnat eos, qui dixerint opera hominis iuſtificati non mereri augmentum gratiæ, & iuſtitiæ.

Iuſtificare quomodo in ſcript. accipitur.

Pro vera igitur ſolutione, & expoſitione præſentium verborum aduertendum eſt verbum, iuſtificare, trifariam in ſacro ſermone ſumi. Primò, pro eo, quod eſt ex non iuſto fieri iuſtum, quomodo ſumpſit Paulus hoc verbum, cum dixit. *Ex operibus legis nõ iuſtificatur omnis caro coram illo.* & int. *iuſtificati per gratiam ipſius.* Et iterum: *Credenti in eum, qui iuſtificat impium* & ſæpe alibi. vt ad *Galat.* 3. *&* *Act.* 13. & vbicumque Paulus agit de prima iuſtificatione hominis, docens eam fieri gratis, & abſque operibus legis, ſed per fidẽ & gratiam Chriſti. In hoc ſenſu vſurpat verbum iuſtificãdi. quãdo autem dicitur iuſtificatio fieri ex fide, id intelligendum eſt nõ quaſi fides ſola ſufficiat ad hanc primam iuſtificationem, vt conſtat lateque probat *Caſtro de Hæreſib. verbo. Fides hæreſ 2. Sot. 2. de Nat. & Grat. à c. 3. vſq; ad 8. Bellarmin. 1. de Iuſtificat. c. 12.* Rom. 3.

A Sed ſicut dixit Triden. quia fides eſt humanæ ſalutis initium, & fundamentum, & quia illam comitantur cæteræ diſpoſitiones ad iuſtificationem neceſſariæ.

Secundo modo verbum, iuſtificari, ponitur in ſcriptura pro eo, quod eſt iuſtiorem fieri, & in iuſtitia creſcere, & proficere. quo ſenſu intelligi oportet illud Eccleſiaſtic. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari.* & illud Apocalyp. *Qui iuſtus eſt* Cap. 18.
B *iuſtificetur adhuc*, id eſt, iuſtitiam iuſtitiæ accumulet, iuſtitia enim latitudinem habet, Cap. 2.
& iuſtus poteſt fieri iuſtior, ac melior.

Tertio tandem modo accipitur hoc verbum, iuſtificari, pro eo, quod eſt habere, vel æſtimare, vel declarare, aut oſtendere aliquem eſſe iuſtum, & ſanctum. Cum enim Iudex aliquem hominem accuſatum de aliquo crimine, cauſa recte cognita, abſoluit, innocentemque pronunciat, dicitur
C more loquendi Scripturæ iuſtificare eum. i. declarare eum, ac pronunciare iuſtum, quo ſenſu intelligendus eſt ille locus Prouerb. Cum Deus reprehendens iniquos Iudices, Cap. 17.
qui damnant inſontes, & abſoluunt impios, ait. *Qui iuſtificat impium*, id eſt, iuſtum pronunciat, & abſoluit, *& qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum.* Sic Iob. *Vere ſcio quod ita ſit, & quod non iuſtificetur homo compoſitus Deo:* &
D Paulo inferius. *Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me.* Et Eccleſiaſt. *Non te iuſtifices ante Deum.* & Legis peritus *volens iuſtificare ſe.* & illud Pauli. *Deus* Luc. 10.
qui iuſtificat, quis eſt qui condemnet? Rom. 8.

Hac igitur propoſita diſtinctione & explicatione *Auguſt. lib. de Spirit. & lit. cap.* 26. hanc locorum repugnantiam conciliat, D. Aug.
dicens: Opera non præcedere iuſtificationem, quaſi ex virtute operum iuſtitia de-
E beatur, & detur, vt homo ex iniuſto fiat iuſtus: cum talis iuſtitia gratis detur per fidem, & gratiam, non propter opera, aut ex vi eorum, & hoc docere Paulum in omnibus illis locis, ſcilicet, hominem non iuſtificari ex operibus legis, ſed gratis per fidem. Nomine vero Legis, venit intelligenda, non ceremonialis tantum, ſed etiam Moralis, quæ decalogum comprehendit. Huius itaque legis opera non ſunt ſatis, vt homo ex peccatore fiat iuſtus, imo iuſti-

iuſtificatus homo ſic gratis, opera poteſt ipſe implere per gratiam, quæ antea perficere non poterat, & ita homines fiunt iuſti, vt faciant opera legis, non vero virtute operum iuſtificantur.

At quando Iacobus hic ait Abrahamum ex operibus iuſtificatum fuiſſe, loquitur de ſecunda iuſtificatione, qua iuſtitia accepta augetur, & creſcit, quod augmentum fit per opera ex fide, gratia, & prima iuſtificatione procedentia.

Hæc eſt mens, & vera expoſitio Auguſtini, quam ipſe multis in locis aſſeruit, præcipueque *lib. 2. contra Iulianum. & lib. 83. quæſt. q. 76.* vbi explicat difficultatem illam ex Paulo, dum contendit Abraham fuiſſe iuſtificatum ex fide, & non ex operibus. (Rom. 4.) tandem in fine quæſtionis poſtquam multa de Pauli, ac Iacobi ſententia dixit, ait. Non ſunt ſibi contrariæ duorum Apoſtolorum ſententiæ Pauli & Iacobi, cum dicit vnus iuſtificari hominem per fidem ſine operibus, & alius dicit inanem eſſe fidem ſine operibus, quia ille loquitur de operibus, quæ fidem præcedunt. Iſte, ſcilicet Iacobus de iis, quæ fidem ſequuntur. Sic etiam Paulus multis locis oſtendit, alioqui, vt ipſe Auguſtinus annotauit, Paulus ſi aduerſaretur Iacobo, ſibi etiam eſſet contrarius, quia dicit, *Factores legis iuſtificabuntur* & iterum: *Fides, quæ per dilectionem operatur.* (Rom. 2. Galat. 5.)

Eſt ergo ſenſus quod Abraham iuſtificatus eſt, id eſt, creuit maxime in iuſtitia & gratia per opera ſubſequentia iuſtificationem, maximè vero per obedientiam nunquam ſatis laudandam, qua proprium filium hæredem diuinarum Promiſſionum, è matris gremio abducens, ligauit ſuper ſtruem lignorum iam iam immolãdum. Totus ergo iuſtitiæ progreſſus non ex fide tantum, ſed ſimul ex operibus fit. In hoc ſenſu explicarunt hunc locum Patres *Conc. Trid. ſeſſ 6. cap.* 10. vt diximus. Et *Andreas Vega libr.* 10. *ſuper Concil. Trid. Claudius Guilliaudus in cap. 4. epiſt. ad Rom.* in conciliatione.

Ideoque mihi nullo modo poteſt placere ea conciliatio Pauli & Iacobi, quam affert *Seraphinus Comiran. in Conciliatione locor. commun. tom.*3. quam multis tuetur quidam

A ex recentioribus ad 1.2. *D.Thom.* quatenus aſſerit Iacobum loqui etiam de prima Iuſtificatione, Admiror que virum doctiſſimum, & in exponẽdis locis Sanctorum Patrum ſane acutiſſimum velle in ſuam ſententiam perducere *Aug. lib. 83. quæſt. q. 76.* vbi poſtquam ex Paulo oſtendit neminem iuſtificari ex operibus, ſed gratis, ita ait, quibus ſentẽtiis manifeſte docet nõ eos præterito bono ad fidei iuſtificationem peruenisſe, nec meB ritis eorum iſtam gratiam datam, quando dicit: *Et hæc quidẽ fuiſtis*: ſed cum dicit. *Qui talia agunt, regnum Dei nõ poſſidebunt*, ſatis (1. Cor. 6.) oſtendit iam ex quo crediderunt bene operari debere, quod & Iacobus dicit, & multis omnino locis idem Apoſt. Paulus ſatis aperteque prædicat, recte viuendum omnibus, qui in Chriſto crediderũt, ne ad pœnas perueniant: quod & ipſe Dominus commemorat dicens. *Non omnis, qui dicit mihi. Domi-* (Matth. 7.) C *ne, Domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt.* Et Luc 6. *Vt quid dicitis mihi Domine, Domine, & nõ facitis quæ dico vobis?* quibus verbis (Luc. 6.) Auguſt. expreſſe videtur aſſerere Iacobum loqui de ſecunda iuſtificatione, eos vero qui crediderunt, intelligit iuſtificatos, ideoque præmiſit; quod ſi cum crediderit mox de hac vita deceſſerit, iuſtificatio fidei manet in illo, & ita per fidem inD telligit, ſimul etiam alios actus, quos iuſtificatio conſequitur.

Neque officit id quod hic Author opponit, ſcilicet Raab meretricem, quam Iacobus affert, per illud opus recipiẽdi exploratores populi Dei iuſtificatam fuiſſe: Potuit enim eo tẽpore iuſtificata eſſe ex fide, & motione Spiritus Sancti, vt aliqui viri doctiſſimi recentiores exiſtimant, præterquam quod poſſet dici cum Lyr. & Abul q 14. eam tunc E temporis iam nõ fuiſſe meretricem, & conſtat eam confeſſam fuiſſe verum Deum, dum dixit: *Dominus Deus veſter ipſe eſt Deus in cælo ſurſum, & in terra deorſum, pertimui-* (Ioſue cap. 2.) *mus & elanguit cor noſtrum*, timor vero initium ſalutis eſt, ſicut docet *Trid. ſeſſ. 6. Can.* 8. & *D.Tho. 3. p. q.* 85. Cum ergo habuerit fidẽ, vt Paul. teſtatur Heb. 11. qua de re videndus Caiet. & Theod. *q. 1. Abulen. q. 48. ſe rari. q. 17.* & Maſius ibi & cum conceperit timorem, potuit diuina gratia tunc temporis diſponi,

Digitized by Google

Integrum reddunt, apud Deum ille ſolum di- A
Matth.25 catur fidelis ſeruus, qui operatus, lucratuſ-
que eſt aliquid, quod ſupra bona tradita cũ
Luc.16. eiſdem ſimul Domino offerat, imo potius il-
le, qui de bonis Domini ſui debitoribus re-
miſerat fidelis prædicatur. Cuius rei rationẽ
D.Cypr. optimam reddit *D. Cyprian lib. de opere & E-*
leemoſ. expendens hunc locum Euangelij. O-
peratios, inquit, fructuoſos appellat fideles,
infructuoſis vero, & ſterilibus fidem dero-
gat. Fruſtra itaque quis de fide gloriatur ſi B
bonorum fructus non habet, quando à Do-
mino infidelis dicitur & è contra commen-
datur tanquam fidelis ille, qui fructuoſus
D.Naz. eſt. Vnde *Gregor. Nazianz orat. vigeſima-*
octaua, vt actio ſi à fide deſeratur, laudem
non meretur, ita fides ſine operibus mor-
tua eſt.

Pro qua ſententia eſt optimus locus a-
pud librum Iudic. Quando viri Galaad in C
Iud.12. fugam verterunt Ephratæos, moxque occur-
rerunt ad vada Iordanis per quæ Ephratæi
debebant patriam repetere, & vt cognoſce-
rent, vtrum ij, qui tranſibant eſſent Ephratæi
cogebãt eos proferre vocem hanc, Scibbo-
let, quam illi quia duræ pronuntiationis eſt
vox cum non poſſent diſtincte pronuncia-
re, ſed potius proferre Sibbolet in ipſo va-
do Iordanis occidebãtur, & in tranſitu trãſi-
bant è vita. Illud autem eſt obſeruandum D
quod Scibbolet, ſignificat ſpicã granis ple-
nam, & onuſtam, Sibbolet vero ſpicam gra-
nis exutam, quod ſi adiũgamus id, quod no-
tauit Hier. Iordanem, ſcil. ſignificare fluuium
Iudicij, illud profecto ex hoc loco colligi-
mus, Deum in tranſitu cuiuſq; & in flumine
iudicij quæſiturum opera, fructus, & ſolida
grana, quod ſi vacuas, & inanes inuenerit ſpi-
cas, inanis iſte homo occidetur, & in ignem
mittetur. Et quantumcumque fidem dicat
habere, nihil ei proderit, quia fides ſine ope- E
ribus mortua eſt.

Dicebat Ioannes ijs, quos baptizabat,
Facite fructum dignum pœnitentiæ Matth. 3.
vbi acute Caiet. Oportet vos facere, non di-
cere fructum humani operis dignum pœni-
tentiæ, ſi profeſſus eſſes militiam, oportet te
facere fructum dignum militia. Si aſcitus
es in Senatorem, fac fructum dignũ ſenato-
ria dignitate, ſimiliter qui profitemini pœ-
nitentiam, facite fructum dignum pœnitẽtia,
eſt autem fructus pœnitentia dignus perſe-
uerare in operibus pœnitentiæ.

§ II.

In vna obedientia plures virtutes continentur.

B ILlud vero in primis adnotãdum occurrit,
quod Iacobus dicit Abrahamum, ex ope-
ribus iuſtificatum, & aſſignans qualia fue-
rint ea opera, vnicum profert ſacrificium,
quod non plura fuere opera, ſed vnum dum-
taxat. Cuius dubij ſolutio in eo videtur con-
ſiſtere, quod obedientia perfecta multiplex
eſt, & inſtar multorum actuum apud Deum
reputatur. Quod videtur notaſſe Salomon
C cum dixit: *Vir obediens loquetur victorias*, Prou. 12.
quælibet enim alia virtus peculiarem ſibi
vendicat triumphum, & victoriam, ſola obe-
dientia aliarum virtutum, glorijs potitur,
ideoque dicitur, *Sicut turris Dauid, collum*
tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis, Cant. 4.
mille clypei pendent ex ea quaſi ſpolia de vi-
ctorijs: Collum enim ſponſæ, eius ſignificat
obedientiam, ſicut notauit *Orig. lib. duarum*
homil. in Cant. & Theodor. ad illa verba. Col- Orig.
D *lum tuum, ſicut monilia.* Hæc igitur ſponſæ Theod.
obedientia ſpolijs, & triumphis aliarum
virtutum coronatur, ac decoratur. Vnde di-
xit: Collum tuum, ſicut monilia. ſuper quæ Cant. 1.
verba *D. Bern. ſerm. 41. in Cant* ait. Solet or- D. Bern.
nari collum monilibus, non ipſis comparari,
ſed hoc illæ faciant, quibus quia de proprio
non ineſt decor, aliunde neceſſe eſt, vnde ſe
ſpecioſas mentiantur. Nam Sponſæ collum
ita in ſeipſo formoſum eſt, vt extrinſecus nõ
requirat ornatum, in tãtum vt ipſorum quo-
E que quæ ad ornatum quærruntur, monilium
poſſit adæquare nitorem: Voluit ergo diui-
nus ſponſus obedientiam per collum quod
iugo ſubditur ſignificatam, non minus or-
natam eſſe triumphis aliarum virtutum,
quam ſi ſingulas comparaſſet, ſine ſanguine
enim palmas habet Martyrum, ſine certa-
mine Confeſſorum laudes, ſine ſeparatione
gaudium contemplationis. Ideoque ſicut de
Manna, quod omnium rerum continebat Exod. 26.
ſaporem dictum eſt, *Manhu*, quod ſignificat,

contra hanc fortitudinem,ſicut notauit Philo fortiora quædam facta in eodem genere ex hiſtoria ſua, qualia legi poſſunt apud *Ciceron.1.Tuſc* vt de Ezechtheo Codro, Menecho, Iphygenia, Hermodio, & Ariſto Gitone, Leonida, Epaminonda,item de Lucio Bruto,de Decijs & alijs, reſpondet Philo non ex aliorum more id Abraham feciſſe, quando necad arcendum graue ingruens malum, nec inuitus, coactuſve, non cupidine gloriæ famæque, ſed ſola Dei parendi voluntate id præſtitit, quo nihil honeſtius, præſtantius, fortiuſque dici poteſt. Et ſicut nullus alius ſimili voluntate, & virtute tale aliquid geſſit, ita prorſus is animus ſingularis nulli alteri debuit offerri niſi Deo, qui ſolus dignus eſt tali obſequio. Vnde Dauid exoptans aquam de ciſterna Bethleem tres milites ſingulari fortitudine hoſtium cuneos penetrantes, aquamque aſportantes obtulerunt Regi bibendam, ſed Rex noluit bibere, & obtulit illam Domino cuius rei cauſas alias iam aſſignauimus, facitque ad rem noſtram ea, quam affert *D. Ambroſ. in Apolog. Dauid cap.7.* Dignum, inquit,tanto munere fuit,vt quæ erat viuidæ virtutis inſigne,fieret pietatis ſacrificium, quaſi diceret, opus tantæ tamque admirandę virtutis,& fortitudinis, ſoli Deo debetur offerri, proindeque opus Abrahæ, in quo tam eximia fortitudo renituit Deo oblatum eſt, illique nullum aliud aliqua rationę conferendum.

1.Reg.13.

D.Amb.

Eluxit etiam in oblatione Abrahæ ſingularis actus fidei, ſicut ait Paulus. *Fide obtulit Abraham Iſaac, ad quem dictum eſt. Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen arbitrans, quia & à mortuis ſuſcitare potens eſt Deus.* Vnde optimam cenſeo expoſitionem illorum verborum,quæ Abraham dixit pueris, quos ad calcem montis reliquit, *Expectate hic cum aſino, ego & puer illuc vſque properantes reuertemur ad vos*, allatam ab Orig. D. Auguſt. & Alcuino, certo, ſcilicet, credidiſſe puerum ſecum rediturum, & iugulatum in holocauſtum oblatum à Deo ſuſcitari poſſe, & Deum, qui promiſerat ei ſemen ex Iſaac mentiri non poſſe, qua de re videndus *Auguſt.li.19. de Ciuit.Dei.cap.32.*

Hebr 11.

Gen.22.

§ IIII.

Amorem Dei ſuper omnia oſtendit Abraham in immolatione filij.

CErnitur etiam in hoc opero ſingulari, quod pro operibus reputatur, incredibilis amor Dei. Enimuero cum vnice diligeret filium, hunc tamen amorē charitas Dei ſuperauit. Quantus autem fuerit amor Abrahę in filium facile ex Scriptura deducitur, dixit enim Deus: *Tolle filium tuum, quem diligis Iſaac.* vbi ſeptuag. habent dilectiſſimum, Hebr.vero,*quem dilexiſti*. Secut etiam plerique in eo loco legunt: Cuius varietatis obſeruandā affert rationem *D.Amb. lib. 1. de Abraham.cap.8.* vbi ſic ait. Pungit pietatis aculeis, non ſatis putauit dixiſſe filium, adiungit amantiſſimum, quem dilexiſti, poſſumus amantiſſimum ad præſens accipere, & quem dilexiſti ad id,vt non recenti quodam impulſu amoris,ſed inolito diu,& probato amore ſignificaret dilectum, quod enim ad tempus augetur, ad tempus reſoluitur, quod autem diu, aut ſemper placuit,cito aboleri non poteſt, quibus verbis vult Amb.dilectiſſimum fuiſſe Iſaac, quia iā diu à patre fuerat dilectus, & ita Septuag. & Hebr. Codex ſe inuicem exponunt in commendando amore paterno in filiū. Cuius rei rationem poſſumus addere,quod in ſenectute fuerit genitus,ſolent autem filij ſenectutis eſſe cariſſimi,ſicut notauit Philo. Nam ſero natos impotentius parentes adamant, vel quia diu deſideratos, vel quia nullam poſtea ſperant prolem. Videndus hac de re *Homer. lib.20. Illiad. de Polydoro Priami Regis filio. & Virgil.8. Æneid.*cum de Pallante Euandri Regis filio dixit:

D.Amb.

Dum te,care puer, mea ſera, & ſola voluptas
Complexu teneo, &c.

Hunc igitur amorem pulſauit diuina iuſſio, ſicut notauit *Chryſoſt.hom.cit.* Vide, inquit, quomodo per verba iſta; (ſcilicet, *quem diligis*) maius incendium ſuccendit ad fornacem amoris, quo iuſtus in Iſaac affectus erat, violentus excitat qui abſcondita cordium nouit, volens nobis iuſti huius

D. Chryſ.

Kk 2 detegere

gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Ieſu va- A
gientis impone, nutriatur in monaſterio, ſit
inter virginum choros, iurare non diſcat,
neſciat ſæculum, viuat Angelicè, ſit in carne
ſine carne.

Eſt autem maximè contra eos, qui filios
D.Chryſ. Deo oblatos deplorant, id quod notauit
Chryſoſt. homil. 3. de fide Annæ. Eam ſcilicet,
poſtquam Deo deuouit filium in meliùs cō-
uerſum exiſtimaſſe, & perfectiorem cenſuiſ-
ſe, quaſi per oblationem in alium veluti or-
dinem eſſet tranſlatus. Conſpiciebat, inquit. B
deinceps, infantem illum, non tantùm, vt in-
fantem, verùm etiam, vt rem Deo conſe-
cratam, eoque matri geminus amoris ſtimu-
lus inſitus eſt, altera natura, altera gratia; ac
mea quidem ſententia, etiam reuerebatur
puerum ſuum, ſuorum viſcerum facta eſt
immolatrix Imitata eſt Patriarcham Abrahā,
ſed ille quidem reduxit de monte, hæc verò
reliquit in templo, atque ſeipſam quoque C
dedicauit cum puero, quaſi ſolido quodam
naturæ affectu ſeipſam templo alligans. Ete-
nim, ſi vbi eſt theſaurus hominis, illic eſt
cor, multo magis, vbi puer mulieris, ibi &
mens erat.

Eſt optimus pro hac re locus apud *Chry-
ſoſt. tom. 1. de Immolat. Iſaac.* vbi ponderat
ea verba, quæ Deus dixit Abrahamo, poſt-
quam ipſum vidit paratum ad immolatio-
nem filij. *Nunc cognoui quod timeas Do-
minum.* Nunc, inquit, cognoui, quia amas D
Dominum magis, quàm filium, imo ma-
gis amas filium, quia diligis Dominum,
quia, dum non pepercisti filio propter Deū,
eundem tecum conſtituiſti Domino glorio-
ſum. *Et Bern. ſuper, Ecce nos reliquimus om-*
D.Bern. *nia,* ait. Oblatus Iſaac ſanctificatus eſt, non
mactatus, non Iſaac, ſed aries morietur,
non peribit tibi lætitia, ſed cōtumacia, cuius
vtique cornua vepribus hærent, & ſine pun-
ctionibus anxietatis eſſe non poteſt. E

Ex hoc etiam facto Abrahami infert *Orig.*
Origen. conſolationem parentibus, morte in carorū
pignorum, cum longe aliter Abrahamus, ex
voluntate Domini, filio vitam eripere pa-
ratus fuerit, concluditque. Et quidem à
te non exigitur iſtud animi magnitudinis,
vt ipſe alliges filiū, gladiū pares, &c. propoſi-
to ſaltem, & mente conſtās, eſto fide fixus,
lætus offer filium Deo, eſto Sacerdos ani-
mæ filij tui, Sacerdotem autem immolātem
Deo non decet flere, &c.

Cum ergo in vno oblationis opere, tot
virtutum actus interuenerint, timoris ſcili-
cet Dei, ſiue religionis, obedientiæ, fortitu-
dinis, & amoris Dei ſuper omnia, merito, cū
de ipſo loquitur Iacobus, dicit Abrahamum
operibus iſtis iuſtificatum fuiſſe, id eſt, ma-
ximum gratiæ, & iuſtitię augmentum denuò
accepiſſe, ipſiuſque fidem, & iuſtitiam om-
nibus deinceps notam ex operibus nume-
ratis.

§ V.

Voluntas pro facto à Deo habetur, & renumeratur.

SEd quid tandem ait Iacobus? *Abraham
iuſtificatus eſt ex operibus, offerens filium
ſuum ſuper altare,* ſeu, vt alij legunt, cum
obtuliſſet, numquid de facto obtulit filium?
Nonne prohibitus eſt, & pro filio arietem
oſtenſum immolauit, eamque victimam
Deus pro Iſaac ſibi prouidit? Maxime. ſed
Voluntas apud Deum, pro facto reputa-
tur, propterea, & ipſe ait: *Qui feciſti rem
hanc, & non pepercisti,* cum non fecerit, &
pepercerit filio. Vnde *Chryſoſt. hom. 47. in* D.Chryſ.
Gen. Non euentum conſidera, ſed volun-
tatem, quantum enim, ad voluntatem
cruentauerat dextram Patriarcha, & per
ceruicem pueri immiſerat gladiū, perfectūq;
obtulerat ſacrificium, idcirco, & Dominus
quaſi ſacrificio re ipſa cōſumato, laudat iuſtū,
& dicit: Ne feceris ei quidquam, contentus
ſum voluntate tua & ex hac te corono, &
prædico: Ego enim voluntatem coronare
ſoleo, & propter mentem præmia præſto.
Vnde, ſicut ſola Volūtas Virginis filio patiēti
compaſſa, ſine effuſione ſanguinis, eam mar-
tyrem reddidit, prout docet Bernard. ex-
plicans ea verba Lucæ. *Et tuam ipſius a-* Luc. 2.
nimam doloris gladius pertranſiuit. ita Abra-
ham ex ſola voluntate ſacrificium dicitur
peregiſſe.

Eſt optimus ille locus apud Iſaiam ca. 22.
vbi loquens de Eliachim, qui ſe daturum D.Hier.
Pontificatum pollicetur Deus, vt exponit D.
Hieronym. ait. *Dabo clauem Domus Dauid,*

A vbi nomine domus Dauid ſine dubio, templum Salomonis intelligit. Licet vero à Salomone templum ſit ædificatum, rectè domus Dauid dicitur, quia ipſe primus omnium de templo ædificando cogitauit, ipſumque ædificare ſummopere exoptauit, ædificaſſetq; niſi à Deo fuiſſet prohibitus, quæ eſt expoſitio *Hier. Cyrill Procop. Haimo. S. Tho. Lyran. & Carthuſ.* quos refert *Ribera in cap. 3. Apocal. n. 7.* & oſtendit, quanti apud Deum fiat voluntas, quæ pro B opere reputatur, & cenſetur. Vnde & templum dicitur domus Dauid, quaſi ipſe extructor fuerit operis, cum tamen illud in votis ſolummodo habuerit; videndus pro hac re *Chryſoſt. homil. 3. in 2. ad Timot. cap. 2. & homil. 16. ad Rom. 16. & Lyran. ad cap. 2. Leuitici*, vbi in principio agitur de oblationibus rerum non viuentium, diciturque voluiſſe Deum prouidere deuotioni pauperum, vt qui non haberent animalia, vel aues, poſſent offerre farinam crudam, vel ſpicas: prima autem verba eiuſdem capitis, quæ ſunt: anima, cum obtulerit oblationem ſacrificij, ſimile erit eius oblatio, ſic ait. Animam dixit (ſ. Sacer textus) quia oblatio pauperis apud Deum reputatur, ac ſi obtuliſſet animam ſuam, id eſt, vitam. Tanti facit Deus animum, namq; quo offert pauca, volés plura, & pretioſiora offerre, ſi haberet.

D. Chryſ. Lyran.

Hinc etiam eſt, quod, quando Chriſtus Dominus dixit. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*, non D promiſit hoc præmium ijs tantummodo, qui operibus miſericordiam oſtenderunt, ſed ijs etiam, qui voluntate tales fuerunt, vt exponit *Gregor. Nyſſ. libr. de Beatitudinibus*, dicens. Nemo in ſolis materijs hanc virtutem ſpectet. Sic enim non cuiuſque hominis eſſet eiuſmodi rei ſucceſſus, præterquam eius, qui opes aliquas haberet ad benefaciendum, quin imo mihi æquius, & verius eſſe videtur, hanc virtutem ex ſtu- E dio, atque voluntate æſtimare; nam, qui bonum voluntate duntaxat in animo ſibi propoſuit, ac deſtinauit, ſed inopia prohibitus eſt ab animi deſtinatione, nihil inferior eſt eo, qui per opera voluntatem ſuam oſtendit, quod etiam proſequitur *Ambroſ. libr. 2. de Pænitent. cap. 8.* cum ait. Plura ſoluendi habet ſubſidia, qui Deo,

Matth. 5. D. Nyſſ. D. Greg. D. Amb.

quàm is, qui homini debet, homo pecuniam pro pecunia repoſuit, quæ non ſemper debitori præſto eſt, Deus affectum exigit, qui in ſua poteſtate eſt, nemo pauper eſt, qui Deo debet, niſi qui ſeipſum pauperem fecerit, & ſi non habet, quæ vendat, habet, quæ ſoluat omnino. Lachrymæ, ieiunia debitoris boni, cenſus eſt, & *Hieronym. in Pſalm. 111.* Qui non habet, vnde faciat eleëmoſynam, liber eſt, quantumcumque dare voluerit, tantum dedit, quia voto dedit. D. Hier.

Vnde *Auguſt. in Pſalm 125.* exiſtimat opus viduæ, quod refert Marcus æquiparandum operi Zachæi, de quo Lucas: Ergo, inquit, vidua illa, quæ duo minuta miſit parum ſeminauit? imo tantum, quantum Zachæus. Minores enim facultates ferebat, ſed parem voluntatem habebat: ſi attendas, quæ dederunt diuerſa inuenies, ſi attendas vnde dederunt, paria inuenies. C Videndus idem *Auguſt. ſuper Pſalm. 36. concil. 2.* vbi ait. Voluntas bona, theſaurus pauperum, habet ſemper, vnde det, cui plenum eſt charitatis pectus, videndus iterū *Nazianz. orat. in ſanct. Baptiſm.* cum ponderat, cur Deus pauperibus iuſſerit pelles offerre. D. Aug. Cap. 12. Cap. 19. D. Nazianz. Exod. 23.

Neque vero hoc mirum videri debet, quia ſicut dixit *Gregor. homil. 5. in Euang.* Cor, & non ſubſtantiam Deus penſat, nec perpendit quantum in eius ſacrificio, ſed ex quanto proferatur, Nihil offertur Deo ditius, bona voluntate. Et hæc fortaſſis eſt ratio, cur Iſaias de Seraphinis cap. 1. qui throno Dei aſſiſtebant, dixit, quod *duabus alis volabant*, cum tamen ipſi ſtarent, quia prompti erant ad exequenda mandata Dei, & hæc voluntas pro facto reputabatur. Vnde *Gregor. 16. Moral. cap. 12.* ponderat Chriſtum Dominum dixiſſe apud Lucam. cap. 8. Viro, qui cum eo eſſe volebat. *Redi in domum tuam, & narra, &c.* quia quod in alijs proderat ſequela Chriſti, in hoc proderat votum, & deſiderium comitandi ipſum.

Oſtendit hoc Chriſtus Dominus in Mariæ vnctione, de qua dixit, *Præuenit vngere corpus meum in ſepulturam.* i. finite illam viuo facere, quod mortuo non poterit: Veniet enim ipſa ad monumētum vnguenta, & Marc. 14.

ta, & aromata portans, ſed iam reſurgentem fruſtra me his obſequijs honorabit, ſed, vt videatis, quia ea voluntas fruſtrari non poteſt, volo prius eam acceptam oſtendere, & in effectu præuenire, quandoquidem ipſa me mortuum, dum voluerit vngere, ſurrectum inueniet, vt inde colligatur certo certius, me talis voluntatis rerum eſſe remuneratorem. Vnde *Clemens Alexand. 7. Stromat.* quid autem, non etiam vota, & inſtituta ad Deum perueniunt? Videndus hac de re *Bernard. epiſt. 77. & Leo ſerm: 5. de Ieiunio.* Et *D. Chryſoſt. hom. 21. ad Rom.*

D. Clem. D. Bern D. Leo. D. Chryſ.

Cum ergo Deus tanti faciat voluntatem operi iam iam applicatam, & animum in ipſius obſequium omnino deditum; licet Abraham prohibitus fuerit dilectum filium

A iam ligatum, aræque impoſitum immolare, ratione iſtius deliberationis dicitur hoc loco iuſtificatus, dum obtulit Iſaac, quem de facto non obtulit in ſacrificio.

Niſi fortaſſis dicatur oblatus Iſaac Deo, cum tamen ſuperſtes Patri datus ſit, ob eam rationem, quam aduertit *Origen. homil. 12. in Num.* Obtulit Abraham intrepidus vnigenitum, impoſuit ſuper aram, cultrum eduxit, inhibetur continuò, & B aries ei pro filio datur ad victimam. Vides ergo, quia, quæ Deo offerimus, nobis manent: quibus habet ſimilia *homil. 8. in Geneſ.* Cum lætus acceſſeris ad Deum, iterum tibi reddit, quod obtuleris, & ſic licet Iſaac ſuperſtes manſerit, merito à Iacobo dicitur oblatus ſuper altare.

Orig.

TEXTVS.

Num. 22.

Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt.

EXPOSITIO LITERALIS.

MENS Apoſtoli hoc loco eſt, oſtendere connexionem fidei cum operibus, & operum cum fide, vt inde colligat, & opera Abrahæ fuiſſe meritoria, & ſufficientia ad iuſtificationem, atque etiam teſtificantia fidem. Iuſtificatus eſt igitur Abraham ex operibus, quia fides ea dirigebat, & cooperabatur operibus illius. Ob id enim tam prompte, atque indubitanter filium immolare volebat, quod firma fide crederet per immenſam Dei potentiam, cuius parebat imperio, poſſe eum reuiuiſcere. Namque ſicut dixit *Auguſt. in Pſalm. 31.* Opera, quæ dicuntur ante fidem, quamuis videantur hominibus laudabilia, inania ſunt. Ita mihi videtur eſſe, vt magnæ vires, & curſus celerrimus, præter viam, nemo computet bona opera ſua ante fidem, vbi fides non erat, bonum quod non erat: bonum enim opus, intentio facit, intentionem fides dirigit; non valde attendas, quid homo faciat, ſed, quid cum facit, aſpiciat, quo

D. Aug.

lacertos optimæ gubernationis dirigat. Concluditque. Tene ergo fidem operaturus. Eſt ergo neceſſaria fides, vt dirigat opus in eum finem, ad quem oportet dirigi, do-D cens quid agendum ſit, & moderans in agendo, & fulciens, ac ſuſtentans operantem, ne deficiat, & ab agendo deſiſtat.

Operaque inſuper neceſſaria ſunt, vt perficiant fidem, proindeq; Abraham ex operibus iuſtificatus eſt, quia fides illis cooperabatur, & inſuper fides operibus perfecta, augmentata, & oſtenſa. Fides enim ſuos gradus habet, ſicut teſtatur illud Lucæ. *Domine adauge nobis fidem.* Et Paulus ait, E ſe ſpem habere *creſcentis fidei* Corinthiorũ.

Luc. 17. 2. Cor. 10.

Ex hoc loco deducunt plerique Theologi Scholaſtici neceſſarium eſſe, vt actus virtutum acquiſitarum, de quibus loquutus eſt Iacobus in ſuperioribus, etiam in homine iuſto, qualis Abraham erat, ſit meritorius de condigno, vt aliquo modo ad finem ſupernaturalẽ per fidẽ eleuentur. quod dixit *Trid. ſeſſ. 6. c. 8.* cum fidẽ appellat radicem omnis iuſtificationis, vt etiam ſecundam comprehendat: quibus habet ſimilia *ſeſſ. 14. c. 8.* &

apertè

apertè ſentit Paulus tota epiſtola ad Romanos docens non eſſe iuſtificationem niſi ex fide, & iterum: *Fides quæ per dilectionem operatur.* (Galat. 3.) Et ideo ſacra Scriptura promittit præmium his operibus, dummodo fiant ſub aliqua ratione ad fidem ſpectante. vt *Matt.* 10. *Marc.* 9. (Matt. 10. Marc. 9.) *in nomine meo, in nomine Prophetæ, in nomine diſcipuli.* In quo etiam ſenſu dixit noſter Apoſt. hoc cap. *Si autem frater, aut ſoror nudi ſunt.* Et Petrus: *Obedite Principibus, aut Dominus propter Deum.* (1. Pet. 2.) quod optimè docuit *Leo Papa ſerm.* 71. *de Quadrageſ. cap* 2. (D. Leo.) vbi de operibus miſericordiæ dicit, non eſſe fraudanda ſua laude, ſi propter naturæ communicationem fiant, & ſubiungit, ſed, quia, quod ex fidei fonte non procedit, ad præmia æterna non pertinet, ideo alia eſt conditio operum cœleſtium, alia terreſtrium.

(Num. 21.) Neceſſe ergo eſt, vt fides vel aliquod motiuum ſupernaturale cooperetur huiuſmodi operibus, vt eleuentur, & referantur ad finem ſupernaturalem, ſicut fides cooperata eſt operibus Abrahæ. Recte vero dicit fidem ex operibus conſummatam, fides namque refertur ad opera, tanquam ad finem vt radix ad fructum, & vt fundamentum refertur ad ædificium extruendum.

TEXTVS.

(Verſ. 23) Et impleta eſt Scriptura, dicẽs: Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt.

A EXPOSITIO LITERALIS.

VEteres Codices hoc in loco habent, ſuppleta eſt, ſed eandem prorſus ſignificationẽ habet, & eſt ſenſus, apparuit ex operibus Abrahæ completam, & confirmatum fuiſſe fidem eius, quę quidem cõpletur, cum per dilectionem operatur.

B Apparuit inſuper qualem fidem commendauit Scriptura, quando Deus illi innumeram poſteritatem ex futuro filio repromiſit, (Gen. 15.) imo & poſteritatem fidelium, de qua fide Paulus dixit: *Qui in ſpem contra ſpem credidit.* Et infrà, *non infirmatus eſt fide, nec conſiderauit corpus ſuum emortuum, cum fere centum eſſet annorum, & emortuam vuluam Saræ, in promiſſione etiam Dei, non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus* (Rom. 4.) C *eſt fide, dans gloriam Deo pleniſſime ſciens, quia quæcumque promiſit, potens eſt facere.*

Nec contra firmam Abrahæ fidem eo loco facit id, quod ipſe Domino dixit: *Domine Deus, vnde ſcire poſſum, quod poſſeſſurus ſim eam* (ſcilicet terram; quam mihi promittis) hoc enim non dixit ex aliqua hæſitatione in fide, alioqui illi ad iuſtitiam non foret reputata: ſed voluit tantummodo D modum cognoſcere implendę promiſſionis, & rei, quam crediderat, ſimilitudinem aliquam ſibi oſtendi, ſicut ait *Auguſt.* 10. *de Ciuit. cap.* 24. (D. Aug.) his verbis. Non enim ait. Vnde faciam? quaſi adhuc non crederet, ſed ait, ſecundum quid ſciam, vt ei rei, quam crediderat, aliqua ſimilitudo adhiberetur, qua eius modus cognoſceretur, ſicut non eſt Virginis Mariæ diffidentia quod ait: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non* (Luc. 1.) E *cognoſco?* quod enim futurum eſſet certa erat, modum, quo fieret inquirebat. Ita etiam *Chryſ.* & alij.

Vel petit ſignum, non tanquam incredulus ait *Ruper. lib.* 5. *in Gen cap.* 20, ſed tanquam pius Pater, futuris filijs prouidit, ne forte (Ruper.) peccantibus illis, pœniteret Deum huius ſuæ promiſſionis, & idcirco in promiſſione aliquid ſibi dari, optauit, firmamentum fixæ, ſtabiliſque veritatis, & quaſi interpoſitionem iuramenti.

Nec

Nec moratus Dominus Deus, quod optabat amicus fidelis; cum petere non auderet, ſponte obtulit. A Vel tandem petijt ſignum, ſicut notauit Caietan. vt poſteritas, tarde ſemper credula, hoc ſigno perſuadeatur.

Credidit ergo Abraham Deo, non quærens, ſed promptiſſima fide, vt ait *Ambroſ. lib. 1. de Abraham cap.* 3. vbi etiam addit. D.Amb. Bonum eſt, vt rationem præueniat fides, ne tanquam ab homine, ita à Domino Deo B rationem videamur exigere.

Credidit igitur Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, In originali eſt. reputauit illam, ſcilicet, fidem, ei iuſtitiam. Eſt enim verbum, Reputauit, ſeu, imputauit, in voce actiua cum affixo fœminino, referens fidem Abrahæ, vnde aliqui referunt ad Abraham, vt ſit ſenſus. Credidit Abraham Deo, & ipſe Abraham reputatus eſt ſe feciſſe, dum Deo credidit. C Sunt qui cenſeant, eum locum Geneſ. vnde hic deſumptus eſt. Gen. 15. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam;* olim paſſiue lectum in Hebræo, punctis alijs, vt tenet *Leocaſtrius lib. 1. Apologet. c. vlt.* quod etiam exiſtimat factum in eo verſiculo, Pſal. 15. vbi nos legimus: *Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas, cum iudicaris,* qui Hebraicè legitur actiuè, cum iudicaueris, & in alijs locis, quæ ipſe affert. Et bene quidem potuit Textus Heb. D ſic habere.

Nihilominus dicendum eſt interpretem noſtrum, Septuaginta, & Apoſtolos, ſapienter, & doctè interpretatos fuiſſe Hebraiſmum, quo præteritum actiuum ponitur, Cap. 1. quaſi deponens pro paſſiuo, vt apud Michæam. vbi dicitur, Cap. 6. *quia de mercede meretricis congregata ſunt,* In Hebr. & in Græc. eſt, *Congregauit.* ſic apud Mich. vbi nos legimus: *Indicabo tibi ô homo, quid ſit bonum.* E Futurum illud habet vocem præteriti. Et in Heb. eſt, Annunciauit, pro annunciatum eſt. Sic etiam & hoc in loco, & ideo Chaldæus reddidit non actiue, ſed paſſiue. Sic Paulus Rom. 4. proindeque facit hunc ſenſum. Reputatum eſt ei ad iuſtitiam à Deo, non enim ipſius Abrahæ erat reputare fidem & acceptare ſibi in iuſtitiam, ſed hoc ad Deū pertinebat; & ita legit, & explicat D. Iren. *Irenæus lib. 4. cap. 13.*

Ea igitur fides, qua primò Abraham iuſtificatus eſt, quæque illi deputata eſt ad primam iuſtitiam, ſi actus credendi ad ſolas, & omnes promiſſiones referatur: qua de re videndus *Card. Tolet. in c. 4. epiſt. ad Rom. annotat.* 5. vel ad ſecundam iuſtificationem illi deputata eſt, quia homo iuſtificatus per credendi actum, dummodo aliud non occurrat præceptum, poteſt mereri, & in gratia creſcere, hæc, inquam, fides completa eſt per opera, & oſtenſum eſt eam fidem, de qua Scriptura agit, eſſe perfectam, & viuam fidem, per hoc, quod filium ſuum paratus fuit offerre, & circa hoc multa exercuit aliarum virtutum opera, vt oſtendimus.

Quod vero attinet ad ea verba: *Et amicus Dei appellatus eſt.* illud aduertendum, Abraham non fuiſſe appellatum amicum eo in loco, vbi fides illi imputata eſt ad iuſtitiam, ſed in Iſaia. vbi legimus. Cap. 41. Deum dixiſſe *Semen Abraham amici mei;* & in lib. Iudith. Cap. 8. vbi dicitur. *Abraham per multas tribulationes probatus, amicus Dei effectus eſt.*

§ I.

Perfectio fidei in eo cernitur, quod difficultates omnes naturales ſuperet.

CElebratur igitur Abrahæ, illique maxime ad iuſtitiam reputatus eſt actus credendi, quia, cum tot rationes diffidentiæ occurrerent, ſicut refert Paulus, Rom. 4. Deo dicenti credidit, & adhæſit, dubitandi rationes poſtponens. Vnde Philo *Philo lib. de Abrahamo* ait. In ſacris literis extat huius viri elogium, quo dicitur; Deo credidit, id vt dictum eſt breuiſſimum, ita factum maximum, etenim, ſicut dixit D.Chryſ. *Chryſoſt homil. 54. in Geneſ.* Non attendere ea, quæ videntur, etiamſi omnino ſint aduerſa, ſed ſolam promittentis potentiam, eſt vera fides, & maximus honor noſter; quem offerre poſſumus Deo; vt virtute ſua fidamus, etiamſi præ oculis videamus diuerſa, D Chryſ. quod etiam dixerat idem *Chryſoſt. hom. 39. in Gen. & Chryſol. ſerm.* 58. D.Chryſol. qui fidem quærit, rationem non quærit, & ſer. 62. ſi interrogas, fidem denegas, quam fateris?

Digitized by Google

curioſitati ſatagenti humanæ vires non ſuf- A ficiunt, ſed facta quidem mirare, de cauſis verò non ſis ſolicitus. Enimuero ea, quæ ſuperiora, & diuina ſunt, per ſenſum, & intellectum diſcuſſa, & examinata minime percipiuntur, quod dixit Iſai. *Cap. 7.* *Niſi credideritis, non intelligetis.* Sic enim *Euſeb.* eum locum refert, ac legit *Euſeb. Cæſarienſ. lib. 12. de Præparat. Euangelic. cap. 7. & lib. 7. demonſtration. Euang. cap. 1.* cum noſtra vulgata habeat, *niſi credideritis, non* B *permanebitis*, quaſi, nec intelligentiam, nec permanentiam habeat in fide is, qui humanis rationibus diuina metitur, & rationali diſcurſu cœleſtia, ac ſupernaturalia ponderat.

In quam ſentent. facit, quod, cum Magdalena magiſtrum rediuiuum videret, illius pedes lætus lachrymis voluit abluere, manibuſque contrectando certiorem reddi de veritate corporis reſurgentis. *Ioan. 20.* Dominus autem prohibuit, dicens, *Noli me tan-* C *gere.* *D. Bern.* Super quæ verba *Bern. ſerm. 28. in Cant.* ita ait. Mittitur ad certiorem fidei cognitionem, quæ vtique apprehendit, quod ſenſus neſcit, experientia non inuenit: *Noli me tangere*: hoc eſt, diſſueſce huic ſeducibili ſenſui, innitere verbo, fidei aſſueſce, fides neſcia falli, ſenſus penuriam non ſentit. Sic etiam, & Moyſes iuſſus eſt, ſoluere calceamenta, & cedere D iuri oculorum, ac ſenſuum, dum pergeret videre, quare non combureretur rubus. E contra vero Abraham, qui in ſpem contra ſpem credidit, & filium, in quo acceperat repromiſſiones, immolare intendit, iure laudatur, eiuſque fides, quæ ei ad iuſtitiam reputata eſt, nobis imitanda proponitur, & ab Apoſtolo celebratur.

§ II.

Nulli rei, præter Deum prudenter credendum eſt in vita.

LIcet autem hæc Abrahæ fides illi ad iuſtitiam iure optimo ſit reputata, dum Deo credidit, tamen, vt eleganter ad- A uertit *Philo lib. de Abraham.* Cui, præter Deum, credendum eſt? Principatibuſne, an *Philo.* glorijs, honoribus, opibus, diuitijs, nobilitati, ſanitati, integritati ſenſuum, robori, pulchritudinéue corporis? Atqui Principatus omnis eſt lubricus, innumeris inſidiatoribus obnoxius, quod ſi quando confirmatur, id fit, non ſine multis acceptis, & illatis calamitatibus, nihilo ſtabiliores ſunt honores, & gloriæ, incertiſſima B poſſeſſio; pendens à moribus, rumoribuſque leuium, & improborum hominum, quæ ſi quando perſeuerat, nihil tamen vere bonum in ſe continet, quod etiam eleganter, & luculenter proſequitur *lib. quod Deus ſit immutabilis.* *D. Nazian.* Vnde *Nazian. orat. 16.* ait. Cætera omnia, præter Deum, fluxa, & fragilia ſunt, ac veluti in calculorum ludo, aleæ ad alios iactantur, & transferuntur, nec quidquam eſt ita poſſidentis proprium, quod non vel C tempore finem capiat, vel liuore ad alios traducatur. Facit pro hoc argumento locus apud lib. Num. in cap. 10. vbi dicitur, *Si exieritis ad bellum de terra veſtra, ſi habebitis epulum, & dies feſtos tubis clangetis.* quæ ergo conuenientia inter epulas, & bellum, vt vtrobique tubarum clangor debeat audiri, rem ſoluit *Rabanus*, dum ait id factum, vt in proſperis, & aduerſis eadem D ſemper ſolicitudo pulſet animum noſtrum, & ita nobis in ſumma rerum proſperitate ſciamus formidandum, ſicut timere etiam in bello fortiſſimi, & prudentiſſimi conſueuere, nulli omnino ſeſe credentes, nullibi ſecuri.

Hæc fuit ratio, cur Deus inſultans celeberrimæ Ciuitati Tyri per Ezechielem Prophetam, eam deſcribit aſſumpta metaphora *Cap. 27.* pulcherrimæ nauis. *Cedrum*, inquit, *de Li-* E *bano tulerunt, vt facerent tibi malum, quercus Baſan dolauerunt in remos, byſſus varia de Ægypto texta eſt tibi in velum*, aliaque omnia neceſſaria ad nauigationem latè proſequitur; ſolius anchoræ non meminit, rei vtique neceſſariæ, qua poſſet teneri pulcherrima nauis, ne tandem colliſa ad rupes, & littus naufragium faceret: ſed merito anchoram omiſit, vt inde innoteſceret, eam felicitatem ſic

Digitized by Google

deſcriptam, inſtabilem omnino, fluctuan-
tem, & quam citiſſimé perituram eſſe.

Quæ etiam fuit ratio, cur Deus volens
Daniel. 2. oſtendere Nabuchodonoſori ea, quæ ven-
tura erant ſupremis poteſtatibus terræ, in
ſomno quidem oſtendit, vt omnem mundi
gloriam, fluxam & inſtar ſomnij, atque ima-
ginis eſſe conſtaret. Vnde etiam Ioſepho in
Geneſ. 37. ſimilitudine ſtellarum Solis & Lunæ, quæ
perpetuo motu cum cælis, cientur, vt etiam
intelligeret à Deo datam poteſtatem, quia
in mundo eſt, motibus ſubiacere, quapro-
D. Greg. pter *Gregor. 6. Moral. c. 7.* hac de re dixit.
Grauis labor cum magna fatigatione appre-
hendere, quód is, qui apprehendit, nouerit
diu ſtare non poſſe, & *Auguſt. epiſt.* 45. me-
ritò conqueritur de ijs, qui diligunt ea, quæ
in mundo ſunt, cum ipſe tanta rerum labe
contritus ſit, vt etiam ſpeciem ſeductionis
amiſerit, neminemque iam decipere poſſit,
quandoquidē optime omnes norunt omnia
mundi bona cito tranſire, & è manibus in-
opinatò euadere. Vnde nemo, niſi impru-
dens, eis fidem haberet.

Vnde ego aſſentior ijs, qui quando Abra-
Geneſ. 15. ham dixit. *Domine Deus, vnde ſcire poſſum,*
quod poſſeſſurus ſum terram promiſſam, di-
cunt Abrahamum voluiſſe ſcire modum, quo
ſecurus redderetur de poſſeſſione rei inſta-
bilis, & quantumcumque terra eſſet, fugi-
entis, ac mentientis, ne facile ea ſe videret
ſpoliatum. Vnde & illi ſtatim Deus aſſigna-
uit remedium ad firmandam, ſtabiliendam-
Geneſ. 13. que poſſeſſionem dicens. *Sume tibi vaccam*
triennem &c. docuitque ſacrificium. Nam-
que ſicut optime notauit Seraphinus à Por-
Leu. 25. recta. ibi modus conſeruandi in poſſeſſione,
eſt cultus diuinus, Deique obſequium: vn-
de dixit in lege. *Facite præcepta mea, & iu-*
ditia cuſtodite, & implete ea, vt habitare
poſſitis in terra abſque vllo pauore, & gignat
vobis humus fructus ſuos, quibus veſcamini.
Neceſſarium itaque fuit de cælo allatum re-
medium, quo fugientia mundi bona teneri
poſſent, alioqui ſe illis non crederet Abra-
ham, quantumcumque Deo crediderit. Rem
denique conficit id, quod eleganter notauit
Ambroſ. Herodem ſ. puellæ ſaltanti, eique
& aſtantibus placenti dixiſſe. *Pete à me, &*
dabo tibi, etiamſi dimidium regni mei. Marc.
D. Amb. 6. ait ergo *D. Ambroſ. 3. de Virginibus.* Vide

A quemadmodum ſeculares ipſi de rebus ſuis
iudicent, vt pro ſaltatione etiam regna do-
nentur, quod ſi iterum puella ſaltaſſet, totũ
prorſus regnum tribuiſſet, qui dimidium re-
gni pro prima ſaltatione promiſerat.

Quod, ſi quis hominibus velit credere,
audiat, quid ſacræ literæ doceant. Etenim *Cap. 34.*
illud Iob. *Qui non audit tyrannum, cum*
diſceptaret contra pauperem, ſic legunt Septu-
B aginta. *Vana eis euadent, clamaſſe, & oraſſe*
virum, ibique Nicætas eleganter ſic ait. Qui
hominum implorant auxilium, & qui Prin-
cipibus fidunt, ſtulti ſunt, neque ex ea re lu-
cri quicquam facturi ſunt, proindeque male-
dictus, qui credit homini: quod verò ſibi
etiam quiſq; minime credere debeat, oſten-
dit *Ber. ſer. 85. in Cant.* cum ait de Diabolo.
In veritate non ſtetit, quia non eſt innixus
verbo, in ſua virtute confiſus, & ideo for- *Iſai. 14.*
C taſſis ſedere voluit, quia ſtare non valuit, di-
cebat: *Sedebo in monte teſtamenti.* Cæterum
Deo aliter iudicante, nec ſtetit, nec ſedit,
ſed cecidit: ergò qui ſtat, ſi non vult cadere,
non fidat ſibi, ſed nitatur verbo. Verbum
loquitur. *Sine me nihil poteſtis facere,* ita eſt, *Ioann. 15.*
nec ſurgere ad bonum, nec ſtare in bono
poſſumus, ſine verbo.

Cum ergo omnia in terra deficiant, fal-
lant, facileque corruant, ſoli Deo cum Abra-
hamo credamus, ipſique hæreamus dicentes
D cum Dauid. *Deus meus es tu, quonia bonorum*
meorum non eges: vbi Parap. Chal. ſic habet. *Pſal. 15.*
Bonum meum non niſi a te, quicquid enim
à Deo nobis non prouenit, bonum noſtrũ, *Pſal 72.*
minimè eſt, ideoque idem Dauid ait. *A te* *D. Cypr.*
quid volui ſuper terram, & Cyprian. orat. de
Aſcenſione Chriſti. Anima, inquit, cuius eſt
Deus, quid amplius quærit, ſi ſufficis tu
Deo, ſufficiet tibi Deus. *Et Philo lib. quis ſit* *Philo*
E *hæres diuinarum rerum,* Si cupis, inquit, ô
anima, hæres diuinarum rerum fieri, non
tantum terram, hoc eſt corpus, ſenſus, & ra-
tionem deſere, ſed teipſam fuge, rapta extra
teipſam, ſicut Lymphatici, &c. Vnde merito
Moyſes Num. 24. dixit. *Ne timeatis popu-*
lum terræ huius, quia receſſit præſidium ab eis,
& Dominus vobiſcum eſt, vbi *Aug. q. 23. in* *D. Aug.*
eundem lib. ſic potius legit. *Receſſit tempus ab*
eis, & Dominus nobiſcum eſt, quaſi ea omnia,
in quibus aduerſarij confidebant, præſidium-
que quærebant, non minus euolauerint, quã
tem-

Digitized by Google

A tempus, quod per ſua momenta perpetuo extrahitur. quis ergo tempori credat? quis mundi rebus fidat?

Sed prô dolor, nullus omnino hominum ſe credit Deo, & omnes adhærent rebus terrenis. Vnde *Clemens Alex. orat. ad gent.* ait. O impietatem ſcenam, cælum feciſtis, & Deus factus eſt vobis actus: In deriſum ſiquidem habent homines cæleſtia, altaſque in terra mittunt radices, vt poſſimus dicere cum Iob. *Vidi ſtultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius.* B Super quæ verba *Gregor. 6. Moral.* ita ait. Quaſi firma radice ſtultus in terra figitur, qui totis deſiderijs in terreno amore ſolidatur. Vnde & primus Cain ciuitatem in terra conſtruxiſſe dicitur, vt aperte monſtraretur, quia ipſe in terra fundamentum poſuit, quia a ſoliditate cæleſtis patriæ alienus fuit.

D. Clem. Cap. 5.

Iob. 5.

D. Greg.

Sed quoniam Deo, non credunt dicenti. *Quærite primum regnum Dei,* sed primo quærunt regnare, proſpereque agere in terra, C & dum vident ſe perpetuo in ea degere, non poſſe, proinde neceſſitate compulſi, ſecundario de Deo agunt; ideo Deus irridet eos circa ea, quæ primo quærunt, quod notauit *Chryſoſt. hom. 8. in epiſt. ad Hebr.* his verbis. Omne ſtudium in ijs, quæ ad vitam hanc pertinent, euacuatur, de ſpiritualibus autem nulla ratio eſt, propterea terrena nobis pro voto, non proueniunt, Chriſtus quippe dixit. *Petite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis;* hæc in adiectionis parte, tanquam adiectitia, D dicit datum iri, nos autem ordinem peruertimus, petimus terram, & bona terrena, quaſi cæleſtia, additionis loco nobis dentur, Idcirco, neque iſta, neque illa, habemus. Euigilemus aliquando, & efficiamur futurorum deſideratores, ſic etiam iſta ſequentur. Etenim Abraham credidit Deo, quod reputatum eſt illi ad iuſtitiam, & inſuper conceſſa rerum omnium copia, & af- E fluentia.

Math. 6.

D. Chryſ.

Math. 6.

§ III.

Quia Abraham amicus Dei, propterea probatus ab eo eſt.

AMicus igitur Dei factus eſt Abraham, non ſolum, quia ipſum, vt amicum alloquebatur, & apud eum diuerſatus, nihil eundem potuit cælare, fœduſque cum ipſo inijt, ne tandem amicitia diuideretur, quod ſignificatum eſt in diuiſione vaccæ, primumque Chriſti Seruatoris parentem voluit eſſe, ſed, quia ſe deinceps Deum Abrahami voluit nuncupare, ſicut notauit *Chryſoſt. hom. 52. in Geneſ.* cum ponderat ea verba. *Ego ſum Deus Abraham patris tui.* Conſidera, inquit, miſericordiam Dei. Nam, cum dixiſſet. *Ego ſum Deus Abrahæ patris tui,* oſtendit, quomodo ſibi vendicauerit, & proprium fecerit Patriarcham, ita, vt dignatus ſit, ſe vocare Deum Abrahæ, & Deus orbis, ac conditor vnius hominis, Deum ſe dicens, non concludit, & abbreuiat appellatione Patriarchæ ſuum dominium, ſed magnam in illum ſuam beneuolentiam monſtrat. Ita, inquit, mihi eum proprium feci, vt apud me æſtimetur tanti, quanti alij omnes.

Gen. 18.

Gen. 17.

Gen. 26.

D. Chryſ.

Quibus igitur gradibus ad hanc amicitiam peruenerit, dixit Scriptura. *Per multas tribulationes probatus, amicus Dei effectus eſt.* Etenim preſſuræ, & labores, ac pœnæ nos ad cæleſtia euehunt, & veluti os ad os cum Deo loqui faciunt, quod notauit *Gregor. lib. 6. Moral. c. 7.* cum explicat ea verba Iob, *Homo natus ad laborem, & auis ad volatum*: Inde, inquit, mens ad ſumma euolat, vnde caro in intimis durius laborat. An non, quaſi auis Paulus ad volatum natus fuerat, qui tot aduerſa ſuſtinens dicebat. *Noſtra conuerſatio in cælis eſt,* ideoque Dauid hoc idem fatetur, cum ait. *Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt,* vbi Hieronym. ex Hebr. ſic transfert. *Tribulationes cor meum ſurſum ferre fecerunt,* ſunt enim tribulationes, quæ mentem, & cor noſtrum ad cælum euehunt, & extollunt. quod etiam notauit *Chryſoſt.* ad ea verba Pſal. *Qui exaltas me de portis mortis,* vbi ait. Non dixit, liberas,

Iudith. 8.

D. Greg. Cap. 5.

Philip. 3.

Pſal. 24.

D. Chryſ.

Pſal. 9.

Digitized by Google

ſed exaltas, non enim in eorum malis ſoluendis ſubſiſtit DEI beneficium, ſed fecit eos etiam admirabiles, inſignes, & clariores.

Hinc eſt quod Deus veluti amicum, & familiarem ad ſe pertrahat, qui labores perpetitur, & in perſequutione verſatur & ad ſuam menſam, & conuiuium adhuc in terris degentem ſedere faciat, quod vt probem, ſtatuendum in primis eſt, licitum minime fuiſſe in lege veteri alicui, præter ſacerdotes, veſci

D. Hier.

pane ſancto, ſicut refert *Hier. in c. 1. Malach.* ex Hebræorum enim traditione illi conficiebant panes ſanctos ex frumento, quod ipſi ſererent, meterent, molerent, ac denique coquerent, & qui cum eo erant, comederunt

1. Reg. 21.
Matth. 12.

panes propoſitionis, vt patet aperte ex *Matt. 12. Theod. q. 52. Hieron. apolog. Contra Iouin. Arborem lib. 4. Theoph. c. 25.* Cum ergo liceret Dauidi oppreſſo fame, ſacros panes ſumere, aliam nec contemnendam rationem affert Hieronym. ad noſtrum ſenſum. Sic enim habet in *c. 2. Soph.* Dauid. non erat de Sacerdotibus, nec licebat ei comedere panes Propoſitionis, ſed, quia per ſingula creſcebat opera, & Perſequutio, Saul virtutum illius profectus erat, propterea in fuga illius, dum neſcit, ſubito antiſtes efficitur, & accepit panes propoſitionis, & non violat mandatum. Perſequutio igitur Saul, Dauidem fecit dignum, qui ad menſam Domini, vt Sacerdos, & amicus ſederet, & ſacris panibus veſceretur, cum tamen ſolis Dei familiaribus eſſent conceſſi.

D. Chryſ.
D. Greg.
D. Bern.
D. Cypr.
D. Clem.
D. Naz.
Tertul.
D. Aug.

Hæc eſt ratio, cur Dominus conſueuerit electos ſuos laboribus indurare; quod proſequitur *Chryſoſt. hom. 10. & 15. in epiſt. ad Rom. Greg. 4. Moral. c. 1. & 12. Moral. c. 1. & 12. Moral. c. 15. Ber. ſer.* de illis verbis *Iuſtum deduxit Dominus &c.: Cypr. lib. contra Demetrianum. Clem. Alex. 7. Stromat. Nazian. orat. 29. & orat. de laudibus Athanaſij. Tertul. lib. de* fuga in perſequutione c. 3. Aug. 4. de *Ciuit. c. 3. & ſer. 82. de Temp. & in Pſal.* 55. Vnde Demetrius recte, Stobæo. ſer. 18. dicere ſolebat, nihil ſibi videri infelicius eo, cui nihil vnquam euenit aduerſi, quod oporteat talem hominem Dijs inuiſum, quem preterierunt, velut ignauum. Namque, ſicut dixit *Senec. lib. 1. de Prouidentia.* Bonum virum Deus in delicijs non habet.

Non ſolum ergo per ea bona quæ fecit iu-

A ſtificatus eſt Abraham, & amicus Dei factus eſt, ſed etiam per ea, quæ pertulit mala ſicut Diuina teſtatur hiſtoria. Sic igitur probatus Abraham, amicus Dei dictus eſt, & reuera fuit operibus, quæ oſtendit: Amicos, inquit *Aug. tract. 4. de Virtut. Caritat. tom 9.* coniunctio animorum facit. Vnde quidam ſapiēs huius mundi ait, idem velle, atque nolle, ea demum vera amicitia eſt. Quomodo iſte ſanctus animum coniunxerit Deo, vultis noſſe? Sicut Deus Pater vnico Filio ſuo non

D. Auguſt.

B pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, ita & iſte vnico filio non pepercit, ſed iubente, vt immolaretur ei, qui dederat eum, deuoto corde obtulit, quibus habet ſimilia *ſer. 61. de Temp.*

Nec contemnenda videtur ratio, vt dicatur Abraham amicus Dei ex eo, quòd obtulit filium, & pro aris conſtituit immolandum, quod ſingulare opus diuinam liberalitatem

C in tradendo vnigenito Filio Dei expoſtulauit, & id, quod per ſummam miſericordiam Deus poſteà fecit in amico prius adumbrari voluit. Iure, inquit *Clem. Alex. 1. Pedag. c. 5.* Iſaac non paſſus eſt, qui primas paſſionis partes verbo ceſſit, nec fas erat, vt dixit *Chryſoſt. hom. de Immolatione Iſaac*, vt qui typum Chriſti portabat à Patre tunc temporis mactaretur, quia perfecti ſacrificij hoſtia Chriſto Domino ſeruabatur. Attamen, ſicut notauit *Rupert. lib. 6. in Geneſ. cap. 30.*

D. Clem.
D. Chryſ.
Rup.

D Vt non ex ſola miſericordia ſtaret ſalus hominis, ſed miſericordia, & veritas obuiarent ſibi, quæſiuit miſericors Deus capitulum in homine, per quod poſſet iuſtè debitor ipſe teneri. Quæſiuit inquam, ab homine vnigenitum ſibi filium immolari, vt ſuum ipſe filium iuſta viciſsitudine deberet homini. Igitur, cum dicit idem filius in Euangelio ſuo. *Sic dilexit Deus mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret.* Non eſt dilectio re-

Ioan. 3.

E miſſa, vel miſericordia carens iuſtitia. Nam, & homo ſic timuit Deum, vt offerre illi non dubitauerit Filium ſuum vnigenitum. Quem igitur ſic elegit Deus, & cui debitor factus eſt, merito Dei amicus à Iacobo prædicatur.

Digitized by Google

TEXTVS.

Num. 24.

Videtis, quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non tantum ex fide?

§

Quam neceſſaria ſint opera præter fidem.

EXPOSITIO LITERALIS.

Galat. 5. D. Aug. Epheſ. 6. D. Bern.

EX dictis concludit intentum, ſcilicet, fidem ſolam, non ſufficere ad iuſtitiam, ſed eam, *quæ per dilectionem operatur*. Nam, ſicut dixit *Auguſt. in Pſal. 31.* Quod credit homo, fidei eſt, quod operatur, cha- D ritatis eſt., & ideò fides vocatur ſcutum à Paulo. *Sumentes ſcutum fidei.* quis verò vnquam ſcutum aſſumpſit, quin ſimul gladium arripuerit, imò, ideo illud ſiniſtro brachio inſeritur, vt dextrum ad pugnandum liberum, & expéditum maneat, alioqui, quomodo poterit victoriam reportare fides, vinceréque mundum, & cæteros animi hoſtes, ſi ea mortua, & ſine operibus ſit? ſicut notauit *Bernard. ſerm. 1. in octaua Paſchæ*, cum E dicit. Nec mirum videri debet, ſi fides nequaquam vincit, quæ nec viuit quidem, illa enim viuida, & victorioſa fides eſt, per quam

A Chriſtus habitat in cordibus noſtris, vt ſcilicet cooperatores illius ſimus.

D. Salu. D. Chryſ.

Vnde *D. Saluianus lib. 4. de Prouidentia*, ſic ait. Quæ ergo ratio eſt, vt ipſi nos falſa opinione fallamus, exiſtimantes, ſcilicet, quia Chriſtiani eſſe dicamur, quod opitulari nobis inter mala, quæ agimus, nomen bonum poſſit, cum Spiritus Sanctus, nec fidem quidem dicat hominibus Chriſtianis ſine operibus bonis poſſe prodeſſe. Et *Chryſoſt. hom.* B *34. in imperfecto.* Scitote, quia mercenarij ſumus conducti, mercenarius ſine opere, non poteſt eſſe, opera autem noſtra ſunt opera iuſtitiæ, ſi mercenarij Chriſti ſumus, primum debemus aſpicere, quæ ad gloriam Dei pertinent, proximiq; profectum, & ſicut mercenarius, qua die opus non fecerit erubeſcit intrare domum, & petere ſibi panem, quomodo tu non confunderis intrare in Eccleſiam, & ſtare ante conſpectum Dei, quando ni- C hil boni in conſpectu Dei geſſiſti?

Et hæc fortaſſis videtur ratio, cur ſibi Deus noluerit mel offerri, quia, ſcilicet, ex floribus, non ex fructibus decerpitur, & conficitur, cum tamen Deus velit à nobis bonorum operum fructus, prouentuſq; è terra noſtra, quam verſauit manibus, cui fidei ſemen commiſit, quam diuina gratia irrigauit; quod acutè notauit *Auguſt. ſerm. 47. de Verb. Do.* cum ponderat Chriſtum Dom. quando illi Iudæi attulerunt mulierem comprehenſam in D adulterio, ſe inclinaſſe, & ſcripſiſſe in terra Non Dominus, inquit, in terra ſcribebat, quia fructum requirebat à prima radice fidei, in quo fructu ſanctitas animi conſiſtit. quod quidem intelligendum eſt in adultus, qui poſſunt, & tenentur operari. Nam paruuli abſq; operibus ſaluantur. Adulti verò, ſi non occurrat præceptum aliud, ſolo credendi actu, poſſunt profecto creſcere in gratia, & iuſtificari ſecunda iuſtificatione: Itemque intelligendum eſt, ſi per tempus liceat operari, ſicut hoc in loco aduertit, Bed. & alij, & à Deo ſtatim poſt infuſã gratiã, nõ feratur, ſicut raptus eſt iuſtus ne malitia mutaret intellectũ eius.

D. Aug. Ioan. 8.

TEX-

TEXTVS.

Num. 25.

Similiter, & Raab meretrix nonne ex operibus iuſtificata eſt, ſuſcipiens nuncios, & alia via eijciens?

EXPOSITIO LITTERALIS.

NE ſe cauſarentur opera tanti Patriarchæ Abrahæ imitari non poſſe in abdicatione Patriæ, rerumque omnium, & in immolatione vnici dilectique filij; ſubinfert exẽplum mulieris profanæ, & alienigenæ, quæ nullas conciones de lege Dei, de Teſtamento, aut fœdere illius cum hominibus, deque Meſſia venturo nunquam audierat, quæ tamen per miſericordiæ opera, & officium hoſpitalitatis cum periculo vitæ exhibitum iuſtificari meruit, & Iſraelitico Populo, vt ciuis aſcribi, regaliſque eorum proſapiæ cathalogo annumerari, & inter parentes filij Dei in carne referri, vt tali exẽmplo commoti traditam de operibus doctrinam ſuſciperent, manuſque ad opera charitatis admouerent, quæ iam vtilia ſunt, vt gentilem mulierem illuſtrem redderent, tamque neceſſaria, vt in fidei parente Abrahamo neceſſario requirerentur.

D

Raab qualis meretrix fuerit.

E In limine autem huius ſententiæ illud difficillimum occurrit, fuerit ne Raab ita meretrix, vt infami corporis proſtitutione turpem quæſtum comparauerit. Deinde quo pacto potuerit iuſtificari per opus mendacij, & deceptionis. Etenim, cum viri à Rege miſſi quærerent duos exploratores, quos domi abſconditos habebat, dixit. *Fateor, venerunt ad me, ſed neſciebam vnde eſſent; cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, neſcio quò abierunt, perſequimini citò, & comprehendite eos.* quæ verba, quatuor mendacia videntur continere, pri-

Ioſue 2.

A mum. *Neſciebam vnde eſſent*; cum tamen rectè agnouerit. Secundum, *cum porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt*, qui tamen adhuc domi latebant. Tertium neſcio, *quo abierunt*, cum tamen in ſolario eſſe ſciuerit. Quartum, *perſequimini citò, & comprehendite eos*, cum nondum foris poſſent perſequi, & comprehendere quos illa abſconditos domi habebat.

B Quod ergo attinet ad primum. Non deſunt valida fundamenta, quæ videntur probare Raab, non fuiſſe meretricem, etenim Hebræi poſt Chaldæum, volunt fuiſſe hoſpitam cauponariam, vel tabernariam. Nam nomen Hebræum, Zonah, & meretricem ſignificat, & cauponariam, vel ciborum venditricem, à Zon. i. frumento, ſiue ſpecie frumẽti. Quamobrem *Pagnin.* vertit cauponariam, id eſt, quæ vendit eſcas. *Vatabl.* cauponam, ſeu

C hoſpitam. Lyran. hic, & Matt. 1. *Titelman. Arias Montanus hic, & Iſaac* 23. D. *Auguſt.* 18. *de ciuit. Dei c.* 18. & aliqui ex Rabbinis tenẽt, non fuiſſe meretricem. quod idem aſſerunt aliqui recentiores, qui dicunt, verbum Græcum hoc loco, & ad Hebr. 11. à vendendo ſumptum eſſe, vt ſit ſenſus, mulier venditoria. Et ratio hoc ipſum ſuadet, quia Salamon fuit princeps nobilis de Tribu Iuda, proindeque credibile non eſt, ſibi in vxorem aſſumpſiſſe mulierem antea meretricem. *D. Aug.*

D Cæterum, quia Tridentina Synodus præcipit ſequendam vulgatam verſionem, in qua Raab meretrix appellatur, id quidem ſtatuendum eſt, eam fuiſſe meretricem, præterquam quod per ſe probabilius videatur, nã vox Hebr. apud Septuaginta meretricem ſignificat, & apud Paulum, vt ibi notauit Ribera, & Seruius ac Maſius, apud Ioſue ex

E Sanctis Patribus tenet *D. Clemens epiſt ad Epheſios, Irenæus lib. 4. cap.* 37. Idemq; probat *Hieronym. in epiſt. ad Pammachium, & in cap. 1. Math.* dum ait in eo Euangelio, nullam ſanctarum mulierum aſſumi, ſed eas, quas ſcriptum reprehendit. Idem tenet *Chryſoſt. hom. 5. de Pœnit.* vbi inter alia, ſic habet. Erat in fornice, velut in volutabro confuſa margarita, aurum in luto abiectum, flos ſpinis confoſſus, religioſa anima recluſa in pietatis loco Idem tenet *hom. 3. in Math. & hom. 40. ad popul. Nazianz. orat. 40. quæ eſt in Sanctum baptiſma & orat. 16. quæ eſt de pau-*

D. Clem. *D. Iren.* *D. Hier.* *D. Chryſ.* *D. Naz.*

Digitized by Google

de pauperum amore, vbi ait, Inter peccatores Raab meretrix, non tantum animi inductione meretrix, ac bene de hoſpitibus merendi ſtudium, & laudi fuit, & ſaluti; quod etiam ibi proſequitur Nicætas,

D. Amb.

D. *Amb.lib.8.in Lucam cap.16. & li.2.de Virginibus.* Demum

D. Aug.

Auguſt.lib.6. quæſt. veter. teſtament. q.2.in Ioſue. eam appellat fornicariam. Idem ſequitur

Theod.
Procop.
Euthim.

Theod.q. 2.in Ioſue. & in Pſal.86 & ad Heb.11.Procop.in Ioſue.c.2. Euthym.in c.1.Matth. & Rabbini antiquiores.

A

Quod ſi vera eſt ea opinio deducta ex multis locis ſacræ Scripturæ, & à recentioribus comprobata, priſcis, ſcilicet, illis téporibus non fuiſſe cauponas, ſed eã viatorum rationem fuiſſe, vt vel humeris, vel jumentis ſua ipſi ſecum cibaria deferrent, tectum vero raro, idque vel apud amicos, aut certe bonos & hoſpitales homines gratis ſubirent. Vnde Angeli à Loth inuitati dicebãt,

Geneſ. 19.

minime ſed in platea manebimus: Et Gabaonitarũ legati, cũ totũ peregrinorum è longiſſima regione aduenientium morẽ, & apparatũ ſtudioſiſſimè ſimularent,

Ioſue. c.9.

tulerunt, ait ſacer textus, *ſibi cibaria, ſaccos veteres aſinis imponentes, & vtres vinarios ſciſſos, atq; conſutos, panes quoque, quos portabant ob viaticum duri erant, & in fruſta comminuti.* Si vero cauponarũ vſus tunc fuiſſet, tot panum, vinique ſarcinæ, cur aſſumerentur, cum è publico ciuitatis ærario legati, marſupia poſſent implere, hoc inſuper probatur ex libro Iudicum, cum Leuites ille Ephraimita veniens è Bethleem, occaſo iam Sole, vrbem Gabaan ingreſſus, ſedebat cum ſarcinulis in platea, quoad ſenex quidã veniret, cui ſuper hac re rogãti, dixit.

Iudica.19.

Nullus ſub tectum ſuum nos vult recipere, habentes paleas, & fœnum in aſinorum pabulum, panem, ac vinum in meos, & ancillæ tuæ vſus, & pueri, qui mecum eſt, nulla re indigemus, niſi hoſpitio.

Cum ergo eo tempore ſecundum iſtam ſententiam, non extiterint cauponæ, quæ accepto pretio peregrinis viatoribus neceſſaria tribuerent, eoſque hoſpitio exciperẽt, quando Raab caupona dicitur, in malam partem id accipiendum videtur, vt ſcilicet, ſub tecto exciperet eos, qui velint ad luxuriam, & impuritatem ipſam adibant, quo melius explorationem ſimularent & occulerent, quod etiam confirmat Maſius ex eo, quod cum Scriptura meminerit patris, matris, fratrum, ac ſororum, mariti tamen non meminit, quod ſignũ eſt eam non habuiſſe proprium virum, ſed omnibus fuiſſe communem.

B

Illud autem, quod obijciebatur de Salmone facile dilues, dicendo mirum nullatenus videri poſſe, ſi Princeps eam mulierem duxerit, quæ tam inſigne in ſuam gentem contulerat beneficium, quæ reſipuerat, & iuſtificata erat, forteque à Deo interius admonitus, ſibi eam copulauit, vt deſponſatio Chriſti, & extenſio Eccleſiæ ad gentilẽ populum adumbraretur. Etenim, ſi apud Athenæum lib.13. Abydeni, vt meretrici, cuius beneficio, & iudicio ſeruitutem depulerant, gratiam referrent, tantopere adlaborarunt, quid mirum, ſi erga ſuam Remp. pietas Salmonis, ipſum adegerit, vt hanc mulierem ſibi matrimonio copulauerit? vt, interim omittamus id quod Maſius ait non. ſ. fuiſſe Salmonem abauum Dauidis, ſed alium eiuſdem nominis, qui Raab duxit vxorem.

C

Secũdum breuiter expediemus, ſi ob oculos propoſuerimus, mẽdaciũ nec propter vitã, nec propter totius mundi lucrum eſſe licitũ: qua de re videndus *Aug.to.4duob.lib. contra mendacium* ad Cõſentium. cuius authoritate, & innumeris ex Scriptura deſũptis, permotus Innocentius.3.in c.ſuper eo: de Vſuris: dixit in Scriptura prohiberi mẽdacium etiam pro vita alterius ſeruanda, qua de re plura habent Theologi cum Magiſtro *in 3.diſt.*38.hoc ergo conſtituto, nõ eſt admittenda ea expoſitio *Ruperti lib. 1. in Exod.c.7.* cum aſſerit. Raab mendacio officioſo & vtili vſam fuiſſe, proindeque nõ peccaſſe, imo opus charitatis exercuiſſe dignum præmio, quo à Deo fuit remunerata, ſed dicendum Raab iuſtificatam quidem non ob mendacium illicitum, ſed ob charitatis zelum, & hoſpitalitatis opus; quod iuſte exercuit in hoſpites Iſraelitas, & quo intendit eorum vitam incolumem ſeruare, ſic etiam *D.Greg.*18.*Moral c.27.* dixit obſtetrices Ægypti mentitas quidem fuiſſe, ſed non ob mendacium remunerationem à Deo accepiſſe, ſed pro charitatis, & di-

D.Aug.

D

E

D. Greg.

Mm

Digitized by Google

A & diuini obſequij opere, quod erga Deum, & Dei populum præſtiterunt. Sic & hanc probatam aſſerit *Aug. lib. vno contra mendacium c. 9.* non quia mentita, ſed quia in homines Dei miſericors fuit, & ita non eſt remunerata fallacia, ſed beneuolentia, benignitas mentis, non inequitas mentientis, In vno etenim, eodemque opere, quod alioqui malum eſt, maloque modo agitur, poteſt interdum laude quidpiam dignum
Luc. 16. B aſpici: Teſtis ille, qui furacem, fraudulentúq; villicum iniquitatis laudauit, quia prudenter feciſſet; Quo ſenſu Iudith factum Simeonis contra Sychimitas laudat, qua-
Iudit. c. 9. tenus Zelo caſtitatis in eos irrupit. Videndus idem *Auguſtinus eodem libro capit. 17.*

Meretricem autem vocat Raab ea, quæ ſancta, & iuſta erat ex more Scripturæ, quæ C ſolet nominare res eo nomine, quod ante
Exod. 7. conuerſionem habebant: ſic virgæ cóuerſæ in Dracones adhuc vocantur virgæ, ſic
Matth. 11. cœci .i. qui fuerant cœci, dicuntur videre.
Ioann. 2 ſic de vino dicitur: *cum vidiſſet Architriclinus aquam, vinum factam*; ſic Eua dicitur os Adami. Nuntios autem hoc loco ap-
Ioſue. 2. pellat, duos exploratores, quos Ioſue miſit, vt conſiderarent terram, vrbemque Ierico. quos ipſa cum ad mortem quæreretur, ab-
D ſcódit. Ex operibus verò dicitur Raab iuſtificata, quia in ea ſuſceptione plura laudáda opera interceſſerunt, vt mox videmus.

§ I.

Commendatur hoſpitalitas.

CVm ex dictis conſtet non fuiſſe olim cauponarum vſum, ſed quemque viatorum ſecum portare ſolitum, inde iam ap-
E paret charitas iſtius mulieris, iam fidelis, vt bene aduertit Titelman. ipſaque teſtatur, vt ſupra vidimus, & hac in re minimè meretrix; hoſpitalita enim, character eſt virginalis animæ, ſicut ait *Chryſoſt. hom. 48. in Geneſ.* Ex qua Eliezer dimiſſus, ſicut nota-
D. Chryſ. Gen. 24. uit *Theodor. q. 37 in Geneſ.* ad quærendam filio Domini ſui Sponſam, eam deprehendit, idque à Deo expoſtulauit, & quæ diu in luxuriæ incendio vixerat, ab eo per hoſpitalitatem erepta eſt, veluti alter Loth. ſicut notauit *Ambr. epiſt. 82.*

Pulchre autem dixit Apoſt. hoc loco, vna *D. Amb.* via ſuſcepiſſe Raab nuntios, & alia eieciſſe, vt inde colligamus in ea domo mulieris conuerſæ vias omnes, quæ antea luxuriæ inquinamento deſeruiebant, ad excipiendos, dimittendoſque impudicos; conuerſas eſſe in vias charitatis, & oſtia hoſpitalitatis, ſicut de ſe gloriabatur Iob. cum dixit. *Oſtium meum peregrino patuit*, vbi Septuaginta addunt, *omni viatori patuit*. Sed epitaſim, ex- *Iob. 31.* aggerationemque habet pluralis numerus in Hebr. *Oſtia mea.* quaſi dicat. Vndequaq; patuit ad meam domum aditus: volebam non vnico tantũ oſtio, ſed multis excipere peregrinos, vt facilius declinarent in meam domum ſicut explicant ſcholia Vatabli: eandem ergò promptitudinem animi Raab ſignificat ea duplicita via, quam Iacobus aſſignat.

Et hæc eſt ratio cur ego exiſtimé, nũtios Iſraelitas, non caſu fuiſſe ingreſſos domum iſtius, ſed ab eadem inuitatos, & veluti compulſos. Ea enim mulier, ex qua oriundus erat Meſſias debuit ipſius Patrem Abrahamum imitari, qui occurrit obuiam, & rogauit. vbi *D. Ambr. lib. 1. de Abraham.* fructum hoſpitalitatis ſtudioſiſſime requirebat, nec aſpe- *D. Amb.* xiſſe, contentus, occurrit obuiam, adeſt non quærentibus, rapit prætergredientes, & ait: *Domine, ſi inueni gratiam, &c.* vbi *Gen. 18.* *Chryſ. hom. 41. in Geneſ.* Dicere, Domine, eſt captantium beneuolentiam, dicere autem, ſi inueni gratiam in oculis tuis hoc eſt, admirabile, beneficiũ, inquit, das, non accipis. Verè enim eiuſmodi res, hoſpitalitatis eſt, quę magis accipit, quã dat, qui illã prõpte, & alacriter exercet. & *Chryſol. ſer. 121.* Abrahã *D. Chryſol.* venientibus longe ſemper occurrit, pætereuntes prece reuocat, nolentes magna cum ſupplicatione ſuam compellit ad menſam, & *ſerm. 121. de Lazaro.* Non immeritò fratres, ſua nunc nos in requie ſuſcepit, & in ipſa cœleſti beatitudine fungitur diſpenſatoris officio, quando, dum hic ſemper ſuſcipit peregrinos, & pauperes, ipſum ſub tentorio ſuo videre hoſpitem meruit, quem ſemper habuit largitorem, & reuera, fratres, parum ſe beatum credidit, ſi in ipſa ſuperna gloria ab ipſo hoſpitalitatis pio ceſſaret officio, & ſolus donis frueretur diuinis,

Digitized by Google

nis, qui hic humana bona, crudelem ſe cre- A
didit, cuiquam ſi negaret. Et ideo non præ- *D. Salu.*
tereundum, noctu ad Raab diuertiſſe ex-
ploratores, quod Angelis contigit meridie,
vt de hac muliere verum etiam ſit, quod
de Abraham dixit Ambr. quando alij re-
quieſcebant, iſte hoſpitum explorabat ad-
uentum.

Apparet autem maxima huius mulieris
charitas in eo, quod alienigenas exceperat, *D. Chryſ.*
nam ſicut dixit *Chryſoſto. homil.* 20. *ad* B
Cor. Si virum aliquem magnum, & inſi-
gnem hoſpitio exceperis, id non tam pura
eleemoſyna eſt, ſed partem ſibi ſæpenume-
ro inanis gloria vendicat, & ſpes alicuius
boni conſequendi, quod hoſpitalitatis re-
munerationem, coinquinat, imo auaritia eſt,
hoſpitalem eſſe huiuſmodi viris. Sicut pro- *D. Amb.*
ſequitur *Ambroſ. lib.* 7. *in Luc.* Vnde *Origen.* *Origen.*
libr. 9. *in cap.* 12. *ad Roman.* aduertit dixiſſe
Paulum, *hoſpitalitatem ſectantes*, non illud, C
inquit, ſolum oſtendit, vt venientem ad
nos hoſpitem ſuſcipiamus, ſed, vt requira-
mus, & ſoliciti ſimus, & ſectemur, ac per-
quiramus, vbique hoſpites, ne forte in pla-
teis ſedeant. Videndus hac de *Chryſolog.*
ſerm. 121. vbi de Abrahamo ſic eleganter *D. Chryſol.*
loquitur. Peregrinus ipſe iugiter laborauit
ne peregrinis, peregrinum ſe eſſe ſentiret,
ſub tentorio manens ipſe, ſine tecto adue-
nam manere non paſſus eſt, & hoſpitem ho-
ſpes ſemper ipſe ſuſcepit, ſciens ſe non in- D
cubatorem, ſed diſpenſatorem diuinæ poſi-
tum largitatis ſuſcepto hoſpiti aſtitit, non
aſſedit, & fuit non conuiua hoſpitis, ſed
miniſter. Abraham viſo peregrino, Domi-
num ſe eſſe neſciuit, ipſe allator prandij,
ad coquinam ſatis delicatam addixit vxo-
rem, & qui ſe, ſuaque omnia famulis ſuis
credit committere, vix audet hoſpitem
coniugi, quam probatæ, & in ipſa cœle-
ſti beatitudine fungitur diſpenſatoris offi- E
cio, qui dum ſemper hic ſuſcepit peregri-
nos, & pauperes, ipſum ſub tentorio ſuo
videre hoſpitem meruit, quem ſemper ha-
buit largitorem, & reuera, fratres, parum
ſe beatū credidit, ſi in ipſa superna gloria ab
hoſpitalitatis pio ceſſaret officio, & ſolus
donis frueretur diuinis, qui hic humana
bona, crudelem ſe credidit cuiquam ſi ne-
garet.

Nec mirum, quod hoſpitalitatis fecerit
Raab iuſtiorem, & matrem Meſſiæ ſeruato-
ris, cum hæc virtus Ioannem Euangeliſtam
fecerit filium matris Sacratiſſimæ eiuſdem
Meſſiæ, hoſpitio enim eam excepit, ſicut
colligitur ex *Nazianz. in traged. Chriſtus* *D. Nazia.*
patiens. ex *Nycephor libro ſecundo hiſtor. Ec-* *Niceph.*
cleſiaſti. cap. 3. *& libr.* 1. *capi.* 18. *Baronio an-*
no Chriſti XXXIV. *ca.* 29. quæ virtus ipſum
etiam Deum hominem in terra potuit deti-
nere, ſicut ex *Auguſtin. docet Diuus Thomas*
ſecunda ſecundæ quæſt. 111. *artic.* 1. cum di-
cit, quare Chriſtus *finxerit ſe longius ire*, *Luc. 24.*
quia, cum longius, inquit, receſſurus eſſet
aſcendendo in cœlum, per hoſpitalitatem
quodammodo retinebatur in terra. Denique
hanc virtutem appellat *Tertull. in Apologet.* *Tertull.*
cap. 20. Catholicæ communionis conteſ-
ſerationem, alludens nimirum ad Teſſeram
dari ſolitam, vt hoſpites cognoſcerentur
per illam, ne fraus interueniret. qua de
re videndus Plautus in Pænulo. & in Ci-
ſtel..

Hanc virtutem hoſpitalitatis commen-
dat *Aug. li.* 2. *q. Euang. cap. vlt. ſerm.* 32. *de* *D. Aug.*
Verb. Do. ſer. 70. *de Temp. Hier. c.* 1. *ad Titum.*
& alibi paſſim. *Greg. lib.* 12. *epiſt.* 6. *&* 24. *D. Greg.*
Chryſoſt. homil. 30. *ad Roman. to* 4. *& homil.* *D. Chryſ.*
41. *in Geneſ. to.* 1. *& to.* 5. *homil. de Decim.*
& hoſpital. & Concione 2. *de Lazaro Nazia.*
orat. de Pauperum amore. Clem. Alex. 4. *Stro-* *D. Naz.*
mat. Ephram in Teſtamento, & Paræneſi 42. *D. Clem.*
& de humilitat. cōparanda. Videndus item *D. Ephr.*
Chryſolog. ſer. 39 ad ea verba Luc. 11. *Quis*
veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum *D. Chryſol.*
media nocte? Non potuit, inquit, non impe-
trare quod voluit, qui vt reciperet hoſpi-
tem, hoſpitem reficeret, totam ſibi requiem
denegauit.

§. II

Amor Dei Raab ſuperauit amorem patriæ, qui vehementiſſimus eſt.

Patriæ amor quantus.

SIngularis etiam Dei amor ſuper omnia in hac muliere cernitur, quia, cum Patriæ amor, nobis ita naturaliter ſit inſitus, vt aliqui patriam à Patre dictam putent, ſiquidem eſt primus parens, B & Cretenſes, quaſi matriam à matre dicebant, ſicut aduertit *Plut. lib. num ſeni gerenda Reſpub.* à Patre patriam, inquit, dicimus. Ita Cretenſes à matre, quaſi matriam. Vnde *Tullius 5. Philip.* An, poteſt cognatio propior vlla eſſe, in qua parentes etiam continentur, & *D. Thom. 2. 2. q. 60. art. 3.* Patriæ, & parentibus, maximè debitor eſt homo, poſt Deum. Interrogatuſque Pythagoras, quomodo oporteat ſe gerere C erga patriam ingratam: vt erga matrem, reſpondit. Et *Plato in Clytone.* An ſic es ſapiens, vt te latuerit, & Patri, & matri, & progenitoribus, patriam eſſe anteponendam? atque eſſe venerabilius quiddam, ſanctiuſque, & ſuperiore ſorte, cum apud Deos, tum apud homines mentis compotes, eſſe patriam collocandam, colereque eam oportere magis, eique obedire, ac rigidius ſe gerenti, mitius aſſentiri, quam patri, & ſiquid iubeat, vel diſſuadere illi D quantum liceat, vel facere, & patientiſſimè ſuſtinere quicquid iuſſerit patiendum, vi autem vti, nefas eſt, vel contra matrem, vel contra patrem, maxime vero omnium, contra patriam.

D. Th.

Vnde pro Patria tot præclari viri olim ſe deuouerunt, vt de Codro Athenienſium Rege patet *apud Iuſtinum lib. 2. de Decijs* E *apud Liuium, & Ciceronem 1. Tuſcul.* vt omittamus Brutum, Curtium, Genutium, Æolium, Traſybulum, Themiſtoclem, Carthaginenſes fratres Philæni, & alios. Qui de re videndus *Valer. Maxim. lib. 5. c. 6.* non omittenduſque & Damaratus Lacedęmoniorum Rex, qui, cum apud Xerxem exularet, ſicut refert *Iuſtin. lib. 2.* ſciretque parari à Xerxe bellum aduerſus Lacedæmonios, amicior patriæ poſt fugam,

A quam Regi poſt beneficia, ne inopinato bello opprimerentur omnia, in tabellis ligneis Magiſtratibus ſcribit, eaſdemque cera ſuper inducta delet, ne, aut ſcriptura ſine tegmine, aut recens cera dolum proderet, quod fuit in cauſa, quo minus ſe pararent ad bellum.

Qualis autem amor patriæ fuerit in vno Hieremia oſtendit *Ioſephus lib. 10. Antiquitat. cap. 11.* ait enim. Hieremias, neque B Ducem ſequi voluit, neque alio ad habitandum ire contētus habitare in ruinis Patriæ, & eius miſeras reliquias colere (dum ſcilicet capta eſt à Chaldæis.) Vnde Seneca in Troade. Actu 4. introducit Andromachum conſololantem Hecubam Polyxenæ matrem, quæ Polyxena interimenda erat in ipſa ardente Troya.

Ioſeph.

Nos Hecuba lugenda ſumus
Quas mota claſſis huc, & huc ſparſas feret.
Hanc cara tellus ſedibus patrijs teget.

C Pro hac ſententia notauit *Rupert. lib. 2. in libros Reg. c. 18.* diuinitus factum fuiſſe, vt cum Dauid eſſet in Achis, non permitteretur tamen ad Bellum exire contra Iſraelitas, ne hoſtis patriæ iudicari poſſet, ſi contra ſuos præliaretur.

Rup.

Hic igitur amor Patriæ, qui Iudithem compulit iam dimiſſum ornatum pulchritudinis reaſſumere, extremòque periculo ſe offerre: qua de re præclare *Ambr. lib. de Viduis*, ait veſtem illam iucunditatis, quam D viuente viro veſtire ſolebat, ſe induit, quaſi placitura viro, ſi patriam liberaret. hic amor, ſeu caritas patriæ, qui omnes omniũ caritates complexa eſt, & ſecundum *D. Hieron. Theophilact. & Greg. lib. 6. Moral c. 13.* ſententiam, fuit in cauſa inobedientiæ in Iona, & fugæ à facie Domini in Tharſis, nouerat ſiquidem Ionas diuino afflatus ſpiritu, tunc periturum populum Iſraeliticum, E cum nationes credidiſſent, proindeque inobediens fugit, ne ipſe primus populi ruinam oſtenderet, & prædiceret. Hic amor, quo affectus Chriſtus Dom. ſecundum *Orig. lib. 2. contra Celſum, & Nazian. orat. 1. Apolog* dixit. *Pater, ſi poſſibile eſt, Tranſeat à me calix iſte*: Videns enim Chriſtus Dom. qualia populus paſſurus eſſet in vindictam patrati ſceleris, mortiſque illatæ filio Dei, ductus amore illius gentis, & quæ præ-

Iudit. 10.
D. Amb.
D. Hier.
Theoph.
D. Greg.
Orig.
Nazian.
Luc. 22.

Digitized by Google

præuidens ruinam ciuitatis ſuper illam fleuerat, voluit vitare futuram paſſionem, quandoquidem propter epotum calicem paſſionis videbat vniuerſam eam gentem à Deo deſerendam, & inceſſanter puniendã: Potuit enim Chriſtus Dom. vltra mortis acerbitatem, hoc etiam, quo ſe magis aſſligeret contemplari, nec mirum, cum baiulans ſibi crucem, & inter tot, tamque acerbos cruciatus, velut ſui immemor, ſoliusque patriæ memor prohibuit ſuper ſe flere, iuſſitque flere ruinam futuram patriæ.

Luc. 19.

Hic amor vſque adeo potens, victorque ſemper exiſtens, victus eſt ab amore Dei, omnia longe ſuperante: Nam ſicut notauit *Amb. 1. offic. c. 6.* Non vehementior eſt natura ad diligendum, quàm gratia. Et *Chryſoſt. in imperf. homil. 36.* Vere non habet ſuper terram, quod amet, qui bonum cæleſte in veritate guſtauerit. Vexillum proinde erexit Dei amor in corde iſtius fœminæ, & ideo in feneſtra, per quam dimiſit viros, coccineum amoris ſignum imo vexillum ſuſpendit, catenaſque iniecit mulieri gentili & meretrici, quibus ipſa etiam ligauit nuntios, cum dimiſit, quo ſecurius per feneſtram deſcenderent. Vnde Septuag. correcti, pro eo, quod nos legimus. *In feneſtra, per quam dimiſiſti nos,* habent, *per quam ligaſti nos.* Hebr. vero habetur, per *concatenaſti nos.* Et quia catenæ amoris diuini erant, qui cito aboleri non poteſt, fatentur ſe ſemper iiſdem ligatos, dum ſecundum Complutenſ. dicunt, *per quam dimittis nos.*

Luc. 23. *D. Amb.* *D. Chryſ.* *Ieſue 2.*

Nec mirum quod Raab ſummum capitis diſcrimen, ſuorumque extremum ſupplicium non timuerit, quæ ſolum Deum initio pertimuerat, & cuius animam Dei amor, vt aſſolet, cæteros redegerat, & captiuarat affectus, foras miſerat timorem, & ſicut ſponſa non timuit armatos cuſtodes, nimirum amor timere neminem verus poteſt. Vnde *Ber. ſerm. 84. in Cant.* Non timeo quia amo, pauent qui non amant, ſolet enim diuina charitas in muliebri conditione maiorem vim ſuam oſtendere, vt patet in ſanctis mulieribus quæ cum Beatiſſima Virgine affuerunt cruci Chriſti quando *omnes relicto eo fugerunt.* Vnde *Chryſoſt. homil. 33. in 1. ad Cor.* In meticuloſa anima ſuam vim charitas oſtendit. quod perinde eſt, ac ſi quis blumbeum enſem omnia quæ ferreus ſolet, efficere cogat, ferreum tamen non reddens, ſed plumbeum, & impermutatæ naturæ eſſe ſinens, Quid Moyſes? vnicum Ægyptium territus fugit, & finibus exceſſit, & tamen ille ipſe fugitiuus, & vnius viri minas ſuſtinere non valens, melle charitatis ſemel recte guſtato, nemine cogente, mori pro ſuis feſtinabat, ſi dimittis, dimitte, aut dele me de libro vitæ.

D. Bern. *Math. 26.* *D. Chryſ.* *Exod. 2.* *Exod. 32.*

Sic igitur Raab ſuperni amoris igne incenſa regios ſatellites non pertimeſcit, regem non veretur, mortem nihil facit dummodo religioni veri Dei deferat. In quam ſententiam notauit *D. Ambr. lib. 2. de Iacob. & vit. beat. cap. 5.* Laban dum conſequitur Iacobum fugientem, quæritque Deos ſuos, quos Rachel ex ſententia Theod. ibi per ſummam pietatem abſtulerat, Volens, inquit, Patrem à Dæmonum cura liberare, cum intraſſet tentorium Rachelis illa feſtinans abſcondit idôla, & ſedit deſuper, patrique minime aſſurrexit. Ait ergo Ambr. Nemo credat paternæ legis læſam eſſe reuerentiam, quod ſtante Patre, ſedit Rachel, quoniam ſcriptum eſt, *qui plus diligit patrem aut matrem quam me, non eſt me dignus,* vbi cauſa agebatur religionis, fides debuit habere ſedem iudicij, & quaſi rea ſtare perfidia. Propterea ergo Raab ſatellitibus Regis non defert & patriæ immemor nuntios alienos abſcondit, ſecuroſque dimittit, quia cauſa agebatur religionis, vbi gentium perfidia deluſa debebat ſtare, nec timere homines quæ ſolum Deum diligebat. Vnde ſi Ambroſ. loco cit. de Rachele dixit. Beata Rachel quæ abſcondit cultus erroreſque Gentiliũ. Beata etiam Raab, quæ abſcondit viros colentes verum Deum à gentilibus errantibus quos aberrare fecit, & illudi ne inuenti Iſraelitæ ſerui Dei perirẽt.

D. Amb. Deus etiam præ parentibus amandus. *Gen. 31.* *Math. 10.*

Non comparanda huic Michol Saulis filia, dum maritum Dauid depoſuit per feneſtram, & ſtatuam poſuit ſuper lectum, & ſic Regis ſatellitibus, ipſique Regi illuſit. Illa enim rem cum Patre gerebat, qui facile placatus paterno amore deceptionem, & fallaciam præterijt: hæc autem cum iis, quibus ſi nota foret ſalus nuntiorum, pro-

1. Reg. 19.

tinus humana crudelitate, qua nulla immanior poteſt reperiri, in eam animaduertiſſent veluti in Patriæ, ſuorumque ciuium proditricem. Illa maritum incolumem curauit, hæc ignotos antea viros occuluit, & in occulto dimiſit. A

§ III.

Sanum ſupernæ charitatis conſilium.

QVoniam vero ſicut notauit *Chryſoſt.* in celebri *hom. 33. ſuper, 1. ad Cor.* Amor magnus, doctor eſt, non contenta Raab quod nuncios hoſpitio exceperit, & occultarit ne inuenirentur, ſalubre, & prudens conſilium præbuit, quo minus ad manus perſequentium in via peruenirent, vt ſcilicet, ad montana conſcenderent, ibique per tres dies latitarent, donec ſatellites in ciuitatem reuerterentur. Et licet mulieris conſilium inualidum eſſe ſoleat, ſicut notauit *Ariſtot. 1. Politic.* Attamẽ cum de corde puro, charitateque, & fide illuſtrato procedit, optimum cenſeri debet, & in anima charitate perfuſa donum conſilij adeſt, ipſumque cor corroborat. Vnde & olim cor hieroglyficum conſilij habebatur, ſicut teſtatur *Pierius Valer. lib. 34.* — *D. Chryſ.* B

Prudens ergo & ſalubre huiuſmodi eſſe conſilium, mihi etiam probat id quod ſuperius probaui, ſcilicet, tunc temporis iam eſſe fidelem, & iuſtam Raab. Aduertit autem *Ambroſ. 2. offic.* Multum in conſilijs valere vitæ probitatem, nam quis in cœno fontem requirat? quis de turbida aqua potum petat? quis vtilem iudicet cauſæ alienæ quem videt inutilem vitæ ſuæ? Vnde & ſacræ literæ per mundum cor, intelligunt ſinceras cogitationes, & conſilia, non potuit proinde probatum conſilium exire niſi de probato, mundoque corde examinatoque diuini amoris igne. His igitur omnibus operibus, quæ in receptione, & dimiſſione nuntiorum Raab exercuit, & fidem ac charitatem operantem teſtata eſt, & ijſdem iuſtificata augmento, ſcilicet, gratiæ & charitatis. — *D. Amb.*

§ IIII.

Non in vituperium Raab, ſed in laudem, & in diuinæ potentiæ commendationem etiam dum iuſta erat, dicitur Meretrix.

HOc loco minime prætereundum cenſeo, cur ea mulier quæ iuſta erat, & amplius iuſtificata & ſancta dicitur, meretrix adhuc ab Apoſtolo nominetur, cum proprium ſanctorum ſit, potius proximorum defectus cælare, & operire, quam in memoriam reducere, ſicut notauit *Ambroſ. ſerm. 7. in Pſalm.* 118. in D. Ioſepho, qui cum Beatam Mariam grauidam videret, *cum eſſet iuſtus, noluit eam traducere*, Ita, inquit, non ſolum ab vltionis atrocitate, ſed etiam ab accuſationis ſeueritate iuſti aliena perſona eſt, potiuſque ducit ſuam remiſſionem accuſari, idemque Ambroſius hoc ipſum notauit in Dauide quando præcipiebat militibus egredientibus ad bellum, vt parcerent ſeditioſo, & inobedienti filio, dicens: *Seruate mihi puerum Abſalon.* & poſtea interrogauit. *Viuitne puer ille?* vt atrociſſimum Abſalonis crimen minueret, reuocando in memoriam ipſum eſſe puerum, mentis imporem, & adhuc immaturæ rationis. At vero poſtquam ſuſpenſus interijt, & nulla iam opus erat excuſatione, & diminutione non puerum, ſed filium vocauit ſuum. *Fili mi Abſalon, Abſalon fili mi.* Ait ergo Ambroſ. ad ea verba Pſal. *Greſſus meos dirige.* Cur eum puerum dicit, quem poſtea filium nominauit? Cur non in vtroque, aut puerum dixit, aut filium? Si viueret puer erat, quia parricidio petebat patrem, non enim pietatis nomen accipere debebat, ſed infirmitatis, ideoque vir iuſtus quod religionis fuit tacuit, quod infirmitatis aſpexit, vbi vero eſt mortuus apud pium patrem perſonæ crimen defecit, naturæ nomen remanſit. Sic etiam & Chriſtus Dominus fecit, vbi enim reprehendit diſcipulos dicens. ſic, *Non potuiſtis vna hora vigilare?* ſtatim excuſauit, & culpam dicens, *Spiritus quidem promptus eſt,* *caro*

Defectus aliorum ſilendi, vel extenuandi. — *D. Amb.* — *Math. 1.* — C — *2. Reg. 18.* — *Ibid. c. 19.* — D — *Pſal. 118.* — E — *Math. 26.*

D. Bern. *caro autem infirma, Math.* 26. Videndus
Bernard. ſerm. 40. *in Cant.* cum ait, Excu-
Actor. 3. ſa intentionem ſi opus non potes, quod fe-
ciſſe videtur. Petrus cum ait *Actor.* 3. *Pro-
pter ignorantiam feciſtis, ſicut & Princi-
pes veſtri.*

Philo. Hoc inſuper notauit *Philo lib. de Ioſeph.*
Ipſum, ſcilicet, dixiſſe fratribus, Accedi-
te, ideo, inquit, iubet proprius accedere,
Ruper. ne delictum alienum quis auribus accipe-
Geneſ. 45. ret, inſuperque *Rupert. lib.* 9. *in Gen. c.* 11.
notauit Ioſephum iuſſiſſe, vt omnes egre-
derentur foras, quò ſe fratribus venditori-
bus cognoſcendum præberet. Bene ergo
præceperat, ait Ruper. vt egrederentur
cuncti foras, vt nullus intereſſet alienus co-
gnitioni mutuæ, non enim alienis iam
communicanda erat domeſtici notitia ſce-
leris, neque ſub eorum præſentia, pius fra-
ter voluit edicere rem tantæ confuſionis :
Ita namque ſolet eſſe curæ iuſtis alieni ſce-
D. Chryſ. leris ignominia, quod proſequitur *D. Chry-
ſoſt. tom.* 1. *hom. de Moyſe.* vbi affert ea
verba Pauli ad Galat. 6. *Fratres ſi præoccu-
patus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui
ſpirituales eſtis huiuſmodi inſtruite in ſpiri-
tu lenitatis* : Naturæ, inquit, infirmitatem,
nomine hominis, inſinuat, ſic & nos faci-
mus quando cum peccatore aliquo expo-
ſtulatur, dicamus Homo eſt, & naturæ re-
cordatione, ad miſericordiam ſtomachan-
tes prouocemus. Vos, qui ſpirituales eſtis,
is qui peccat, homo, qui vero bene ope-
rantur, ſpirituales dicuntur. Si ſpiritualis
es, oſtende mihi virtutem tuam non à tua,
Prou. 18. ſed à mea ſalute, hoc enim ſpirituale eſt
non deſpicere ſua membra.

D. Bern. Cum ergo iuſtus ſui accuſator ſit, non
aliorum ſicut notauit *Bern. ſerm. de ſeptem
grad.* quod iniquorum hominum propri-
D. Amb. um eſt, ſicut notauit *Ambr. lib. de Noe &
Arca c.* 30. vbi ait. Omnes mores peſſimi
erroribus delectantur alienis, non ſolum
erroribus, ſed etiam ijs, quæ ipſis videan-
D. Clem. tur mala eſſe, etiamſi non ſint. Et *Clem. A-
lex.* 2. *Pedag. c.* 7. loquendo de iuſto Seth
filio Noe, qui patris nuditatem operuerat
pallio, Gen. 9. ait. Texit modeſtia, quod
nudaret ebrietas. Qui fieri ergo potuit vt
Iacobus dum præclara Raab opera memi-
nit, eandē meretricem etiam tunc appellet?

A Non quidem id factum putemus, vt no-
bis in vitijs excuſatio, & tegmen prætexa-
tur, anſaue & occaſio liberius in peccatis
euagandi, quod notauit *D. Bernard. ſerm.* D. Bern.
1. *de omnibus Sanctis* in Eua dicens : Pro-
pterea, beata eſſes Eua, ſi poſt culpam con-
ſolationem quæreres lachrymarum, & con-
uerſa ad pœnitentiam veniam citius obti-
neres, nunc autem miſerrimam quæſiſti
conſolationem de ſimili caſu viri tui, &
B veneno peſſimo, nequiſſimo, videlicet vi-
tio, totam infeciſti poſteritatem tuam, vt
vſque hodie perditionem alterius alter ſuā
reputet conſolationem. Miſera prorſus Euę
conſolatio, & eorum, qui miſeriam hanc
imitantur, ſed *beati qui lugent quoniam ipſi* Math. 5.
conſolabuntur. Iniqua autem conſolatio eſt
quæ ſumitur ex alienis defectibus, ſicut no-
tauit *Nazianz. orat.* 13. cum ait. Extremæ D. Naz.
C miſeriæ eſt, non proprijs viribus, ſed alio-
rum imbecillitate niti, atque confidere.
Quod etiam proſequitur *Hierony. in cap.* 2. D. Hier.
Michaa. Cauete, ne alienam ruinam ve-
ſtram ædificationem putetis, vnuſquiſque
ſe è ſuis viribus, non ex imbecillitate alte-
rius metiatur.

Ideo igitur in primis noſter Apoſtolus. *Scriptura cur*
Raab nominat meretricem, & in Sacra Scri- *interdum de-*
ptura defectus Sanctorum referuntur, vt, *fectus ſancto-*
D *qui ſtat videat, ne cadat,* ſicut docuit *Au-* *rum referat.*
guſt. 3. *de doctrin. Chriſt. cap.* 23. dicens. 1. Cor. 10.
Si qua vero peccata magnorum virorum D. Aug.
legerit, tametſi aliquam in eis figuram re-
rum futurarum animaduertere, atque inda-
gare potuerit, rei tamen geſtæ proprieta-
tem ad hunc vſum aſſumat, vt ſe nequaquā
recte ſuis factis iactare audeat, ſua iuſtitia
cæteros, tanquā peccatores contēnat, & ad
hoc peccata illorum virorū ſcripta ſunt, vt
Apoſtolica illa ſententia vbique tremenda
E ſit, quæ ait. *Qui ſtat, videat, ne cadat.* Si-
cut enim in nautarum chartis, ſcopuloſa,
vadoſaq; loca aſſignantur, vt nauigātes pe-
ricula cauere poſſint, & certum iter capere,
ſic etiā videtur Scriptura propoſuiſſe San-
ctorum defectus & ruinas, vt cautiores fi-
amus, & quid nobis fugiendū vitandumq;
ſit probe noſcamus. Videnduſq; pro hac re
eſt *Hieron. epiſt. ad Saluinam.* vbi ait. Sic D. Hier.
Dauid amicus Domini, & Salomon amabi-
lis eius victi ſunt quaſi homines, vt & nunc
nobis

Digitized by Google

nobis ad cautionem, & pœnitudines ad ſalutem exempla præbeant. Quis enim in lubrica via non timeat? Similia habet *Nazianzen. orat. 1. de Pace.* vbi affert rationem, cur in memoriam educantur ea, quæ acerba, & nociua ſunt, quo cautiores, inquit, in poſterum hoc exemplo prudentioreſque reddamur, atque vt in morbis fieri ſolet cauſas ex quibus in hanc miſeriam incidimus, fugiamus. Et *Bernard. ſerm. 3. de ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo*, Eos vocat viros miſericordiarum, quorum ruinæ, ſicut cautos fecerunt eos qui nunquam ceciderunt; ſic deſperatos eſſe nolunt eos qui aliquando peccauerũt, ſimiliaque habet *ſer. 11. in Pſalm. Qui habitat.* Et *D. Ambroſ. 1. de Abraham cap. 6.* Non vtique vitia Patriarcharum Scriptura expoſuit, ſed vt tu diſceres quid caueres, inſtruunt Patriarchæ non ſolum docentes, ſed etiam errantes. *Et li. 10. in Luc. 22.* Error Petri doctrina iuſtorum eſt.

D. Nazian. — *D. Bernard.* — *D. Amb.*

Vel etiam Raab peccatricem nominat, vt quis in peccato diu volutatus ad pœnitentiam recurrat, vireſque ſurgendi aſſumat quod dixit *Chryſoſt. tom. 1. hom. 1. in Pſal 50.* Dei miſericordia, inquit, humano generi prouidentiam faciens, & bene geſta Sanctorum, & peccatorum negligentiam in melius commutauit; vt aliorum vulnera alijs prouideant ſanitatẽ, *& homil. 5. de Pœnit.* ait, Sicut ipſi Sancti, quorum defectus proponũtur eiſdem ſuperatis ad multã perfectionẽ profecerũt, ſic & nos ad eorũ imitationẽ; de vitijs enim ſcalã facimus, ſi vitia ipſa calcamus. *Et Ber.* ſupra ait. Forte peccaſti in ſæculo. nũquid amplius Paulo? Quod ſi & in ipſa Religione, nunquid plus Petro? attamen illi in toto corde pœnitentiã agentes non ſolũ ſalutem, ſed & ſanctitatem cõſequuti ſunt, & ſalutis miniſterium, & magiſterium adepti ſunt ſanctitatis. Si Petrus poſt tam grauem lapſum ad tantum redijt eminentiam ſanctitatis, quis de cætero deſperet, ſi tantum egredi voluerit à peccatis? & *Aug. hom. 6. de Paſſione.* Cui aliquando chariſſimi tarda videatur eſſe conuerſio Videndus idem *Aug.* cum explicat ea verba Pſalm. *Docebo iniquos vias tuas*, vt ait: Docebo iniquos de iniquo & impij hoc viſo, ſtatum conuertentur, propoſito tali exem-

D. Chryſ. — *D. Bern.* — *D. Aug.* — *Pſal. 50.*

A plo tuæ clementiæ. Similiaque habet *D. Chryſoſt. hom. 6. in Marc. & Hieron. epiſt. ad Ruſtic.* Hac igitur de cauſa Iacobus cum commendare voluerit opera virtutis, Raab meretricis meminit, vt ad illius imitationẽ & exẽplar, nemo deſperet à peccatis quantumuis grauibus, & diuturnis ad iuſtitiam ſurgere, & indies ex operibus ad inſtar illius iuſtificari.

D. Chryſoſt. D. Hier.

Vocat etiam Raab meretricem, quæ iam B in cœlo regnabat, & ex qua Chriſtus carnem aſſumpſit in laudem ipſius Dei, cuius omnipotẽs miſericordia ſic illuſtres & perfectas reddit perditas, ac peccatrices animas Vnde Dauid Pſal. 86. *Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei, memor ero Raab & Babylonis ſcientium me.* ſuper quæ verba ita ait Caſſiodorus. Quid glorioſius quam vt tanta fœditas prius errantium populorũ in vnam ciuitatis pulchritudinem conuenirent? No- C tauit hoc eleganter *D. Auguſt. tom. 10. ſerm. 1 de Cruce & Latrone*, vbi ait: Nemo Regum aliquando paſſus eſt latronem hominem, aut quenquam alium eiuſdem naturæ conſeruum ſecum aſſumens, ita in ciuitatem introducere, ſed Chriſtus hoc fecit, qui mortis & diaboli victor, & ſacratiſſimam ingrediens Patriam ſecũ latronem introduxit non conculcans Paradisũ iſtius pietatis opere, ſed honorans, neque confũ- D dens latronis introitu, ſed illuſtrans: honor namque Paradiſi eſt talem habere Dominum, qui etiam latronem dignũ facere poſſet Paradiſi deliciarum. Etenim publicanos & meretrices introduceret in regnum cœlorum non confudit ſed extulit, neq; deiecit ſed honorauit paradiſum, talis eſt Dominus regni cœlorum, vt meretrices & publicanos probabiles reddat, vt digni appareant gratia, & gloria, quæ illic eſt. E Quemadmodum enim medicum tunc maxime admiramur, cum viderimus eum difficiles hominum valetudines curantem, mortiſq; pericula medendi arte vincentẽ, ita & Chriſtum admirari iuſtum eſt, quando inſanabilia vulnera in corporibus, & mentibus curat, & quando publicanum, & meretricem ad tantam ſanitatem perduxit, vt cœlo dignos oſtendat, Hoc etiam proſequitur idem *Auguſt. ſerm. 9. de Verbis Apoſtoli* in eo quod Lucæ ait cap. 7. *Ecce*

Deo peccatoris vocans oſtendit primo miſericordiam ſuam. — *Caſſiod.* — *D. Aug.* — *D. Aug.*

mulier

mulier quæ erat in ciuitate peccatrix. Exaggerat facinus mulieris, vt accumulet indulgentiam largitoris. Pluraque hac de-habet Chryſoſtom. homilia de cruce & Latrone.

Secundo oſtẽdit potentiam ſuam.

Hoc etiam proſequitur *Ambroſ. in Pſalm. 39.* vbi ait Trepudiabas draco, quod Apoſtolum ſubtraxeras Chriſto, plus dimiſiſti, quam ſuſtuliſti, qui latronem vides in Paradiſum eſſe tranſlatum, nemo eſt qui poſſit excludi quando receptus eſt latro, miniſter tuus eò peruenit, vnde ipſe deiectus es. Et *Chryſoſtom. homil. 84. in Ioann.* probat Iudæos, non dedecoraſſe, ſed ornaſſe Chriſtum Dominum, dum eum inter duos latrones crucifixerunt, quod enim dedecus patrauerat malitia, innocentia conuertit in gloriam, etenim crucifixus inter duos latrones, alterum è duobus ſaluum fecit, & redditus eſt Paradiſi locus, qui infamiæ deſignatus erat. Enimuero ſi potentia agentis eo maior probatur, quo de minori potentia materiæ perfectiorem extrahit formam, proculdubio maior elucebit potentia diuinæ miſericordiæ, qua de meretrice elicuit ſanctam ipſiuſque proprij Dei in carne auiã; & qua nec cicatricem quidem tot vulnerum reliquit. Qua de re videndus eſt. *Chryſoſto. homil. 3. de Pœnitentia.* vbi ſic ait. Sic Deus delet peccata, vt neque eorum veſtigium remaneat, in corporibus quidem id non eſt ita, ſæpeque vulneratus quiſque in facie vulnus quidem curauit, cicatrix vero remanet vulneris argumentum faciei deformitatem habens, atque ſi abolere contendat, mille medicus modis nequit. Repugnat enim ſibi naturæ infirmitas, & medicinarum imbecillitas, Deus autem cum deleuerit peccata, ſic delet, vt neque cicatrix, neque cicatricis ſuperſit iudicium, non veſtigium quidquam. ſed & cum ſanitate decorem elargitur poſt pœnæ liberationem, & iuſtitiam infert, atque peccantẽ coæqualem facit non peccanti. Similia habet *hom. 18 ad popul. Gregor. lib. 9. epiſt. epiſt. 39. Chryſol. ſer. 3. de Prodigo.*

D.Chryſ. *D. Greg.* *D.Chryſol.*

Tertio oſtendit ſcientiã.

Oſtendit itaque diuina miſericordia ſcientiam & potentiam ſuam in reddendis perfectis ijs animis, qui imperfectiſſimi ante erant: Quo enim ineptiores diuinæ gratiæ ſuſcipiendæ videbantur, eò commen- A dabilis eadem gratia, dum tales ſanctificat, apparet. Hinc eſt quod manum Moyſi, quæ tot patratura erat miracula, prius infecit lepra, vt quanto ineptior ſignis diuinis videretur, ſic reddita, tanto Dei potentia clarior redderetur dum elementa mutaret, & admiranda patraret. In ſignum magnæ potentiæ Philippi, ſicut ait *Plutarc. in Apothemat.* & in lib. de audiendo Obynthum Thraciæ, vrbem deuaſtaſſe, ſoloque æquaſſe quidam aſſerebat, quaſi argumentum eſſet B potentiæ regiæ, vrbem illam delere, rectè tamen reſpondit quidam Philoſophus, qui audierat. At qui non potuit tam bellam ſtruere. Ideoque Auguſtus Cæſar gloriabatur ſe Romam lateritiam accepiſſe, & marmoreã reliquiſſe. Potentia enim relucet in eo quod perfectum euadat id, quod imperfectum antea erat, & Dei potentia, ſi mala amoueantur, pulchraque reddantur C ea, quæ fœda & impura erant, ſicut notauit *Ambr. ſerm. 30.* in muliere Samaritana dicens: Nouo admirationis genere, mulier quæ ad puteum Samariæ meretrix aduenerat à Chriſti fonte caſta regreditur, & quæ aquam petere venerat, pudicitiam reportauit relinquens aquæ vaſculum, ad ciuitatem non fert hydriam, ſed refert gratiam, vacua quidem videtur reuerti onere, ſed plena ſanctitate reuertitur, quæ peccatrix aduene- D rat, reuertitur prædicatrix. Etenim ſi aquam ciuibus non intulit, tamen fontem ſalutis inuexit.

D. Amb.

Quarto oſtẽdit miraculũ

Mirabilis Dei virtus in tali conuerſione relucet. Eſt enim conuerſio manifeſtatio diuinæ omnipotentiæ, & ideo orſus eſt ſui manifeſtationem Filius Dei in carne à conuerſione aquæ: Mirabilis etiam potentia gratiæ in conuerſione peccatoris apparet. *Ioann. 2.* quam Chriſtus videtur voluiſſe oſtendere E Simoni dum dixit: *Vides hanc mulierem?* quaſi diceret, non eſt ea, quam exiſtimas, & me ignorare dicis, imo tu eam ignoras, quia hæc nõ eſt quæ fuerat, quod elegãter dixit: *Luc. 7.* *Chryſolo. ſer. 74.* vbi ad ea verba. *Venit Maria Magdalena, & altera Maria,* cum ita habet non dixit venerunt, ſed venit: ſub vno nomine venerunt duæ miniſterio; non caſu, venit Maria, & altera Maria, venit ipſa, ſed altera, altera, ſed ipſa, vt mulier mutaretur vita, non nomine, virtute, non ſexu.

D.Chryſol. Matth. 28.

Digitized by Google

D. Chryſol. ſexu. Et idem *Chryſolog. ſerm.* 75 *Mar.* & Maria, ſic altera, vt ipſa: Ipſa vt altera, altera ipſa Maria. Vide ergo Simon hanc mulierem conuerſam alteramque omnino moraliter redditam, & inde deduces omnipotentiam hoſpitis, quem nec Prophetam fatens, quique in theſauris ſuæ omnipotentiæ nihil pulchrius ad oſtentationem habet, quam peccatorem conuerſum, & ſanctum redditum, ſicut dixit Dauid. *Ponens in theſauris abyſſos:* & explicat Hugo Cardin. Cum enim Abyſſus in Scriptura peccatum multoties ſignificet, vt patet ex Hieronymo Habac. 3. vbi dedit *abyſſus vocem ſuam.* & alibi ſæpe ait Dauid. Abyſſos ponit Deus in theſauris, quia nihil tanti facit Deus, quam peccatorem conuerſum, in quo ſe diuitem in miſericordia oſtendit, diuitiaſq; bonitatis ſuæ patefacit, ac proinde in theſauris ponit.

Pſal. 32.

Abac. 3.

Quinto oſtēdit ſcientiam ſuam. *Pſal. 138*

Oſtendit, & inſuper ſcientiam, ſicut interpretatur idem Hug. Cardina. illud Pſalmi. *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me*, id eſt, ex peccato meo, ait Hugo Card. dũ ſcilicet illud abſtuliſti, & me in Sanctorum numero mirabiliter collocaſti.

Ad laudem ergo omnipotentis, qui Raab conuerterat, iuſtamque reddiderat, eam peccatricem appellat Iacobus, inſuper, & ad laudem ipſius, quæ ſic operata, & conuerſa eſt. Vnde Scriptura de Enoch qui ex mente Philonis figura fuit viri pœnitentis. ait *Placuit Enoch Deo, & non eſt inuētus, quia tranſtulit eum Dominus.* Non eſt inuētus ait: *Philo. lib. de Abraham*, de tranſlato eo quod prior vita culpabilis euanuerat, vt non inueniretur amplius, ac ſi nec fuiſſet quidem. Traijcitur igitur in eruditionem ex ignorantia, in prudentiam ex imprudentia, in fortitudinem è timiditate. Sicut enim idem Philo dixit, lib. de Profugis. Non peccare Duopropriũ eſt ſapienti vero pœnitere.

Gen. 5.

Philo.

Geneſ. 3.

Sarcaſmus ille & inſultatio qua Deus ad Angelos, & ad ſerpentem mali authorem dixit: *Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis.* i. cernite, quam mihi factus diſſimilis, cum in maximam, denſiſſimamque mentis cæcitatem, & ignorantiæ caliginem vana ſcientiæ cupiditate incurrerit; ſic enim hũc locum *Epiphanius Theod. Heracleotes* & gra-

A uiores interpretes exponunt, ſic à quodam ad noſtram ſententiam exponitur, vt ſit aſſertiua promiſſio, de conſequenda diuina ſimilitudine via pœnitudinis, & contritionis. Erat enim tunc temporis iam Adam pellibus indutus pœnitentis habitu, exilio dãnatus, & laboribus addictus. In eo ergo ſtatu per pœnitentiam ſimilis Deo, & naturæ diuinæ conſors fieri poterat, qui ſciētiæ inordinato appetitu ei diſſimilis factus

B eſt, idque præuidens ait. *Ecce Adam quaſi vnus ex nobis.*

Quæ ergo iuſtificauerat ſe cooperando diuinæ gratiæ, pulchrioremque reddiderat ex operibus fœdam antea animam, in maiorem commendationem dicitur meretrix: ſicut enim poſt partam victoriam, aſſequutumque triumphum milites ac Duces victores, de morſibus & de cicatricibus formoſiores ſibi videntur, ſicut dixit *Tertul. lib. de Orat. cap.* 5. ſic & poſt partam victo- Tertull.

C riam de immundo meretricio, turpiq; proſtibulo pulchrior, & clarior reuixit ea, quæ prius in lupunari mortua abſque fide & operibus tandiu iacuerat. Et ideo fortaſſis Iacobus eam magno Patriarchæ Abrahamo coniunxit.

Merito tandem hoc loco dum de operibus in meritorijs Iacobus loquitur, memor eſt Raab ignorantis Deum, quæ ex operibus aduerſus Ægyptios in Hebræorum gratiam editis Deum cognouit, timuit, dilexit,

D coluit, boniſque operibus proſequuta eſt, membrumq; Eccleſiæ Dei fieri aſſequuta eſt, vt vel hinc colligamus quanta cum ratione ab eadem Eccleſia ſint reijciendi illi, qui bona opera per ſummam impudentiam nullo Dei timore concepto abnegant, contra quod ſtabit Raab meretrix in iudicio, quibus frons meretricis facta eſt, eoſque condemnabit.

E

TEX-

Digitized by Google

TEXTVS.

Num. 26. Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ſic & fides ſine operibus mortua eſt.

EXPOSITIO LITTERALIS.

HAc ſententia totam de fide, & operibus diſputationem propoſitam claudit Iacobus. Et eſt ſenſus. Quemadmodum anima ſe habet ad corpus, ſic charitas operatrix ad fidem, ſed quandiu ſpiritus à corpore abeſt ipſum nihil aliud eſt, quam cadauer putridum ſine motu, aliquoue vitæ munere. Ergo fides deſtituta operibus charitatis, nihil ad vitam proderit, proindeque mortua cenſenda eſt. Vnde *Bernard. ſermon. vigeſimo-quarto in Cant.* (D.Bern.) Fidem tuam dilectio animet, probet actio, &c.

Neque vero hic locus eſt contra Prophetam Habacuc. quem refert Paulus *Rom.* 1. *ad Galat.* 3. *& Hebr.* 10. qui ſic habet in cap. 2. *Iuſtus in fide ſua viuit.* quæ verba, ſunt lapis offenſionis, & petra ſcandali duabus domibus Iſrael, id eſt, domui Iuda, ſcilicet orthodoxis, & domui Iſrael, quæ receſſit à domo Dauid, ſcilicet, hæreticis qui hinc effici putãt, vt probetur iuſtum ex ſola fide viuere. Illud namque aduertendum eſt: Prophetam ibi loqui de prima iuſtificatione, ſicut Paulus poſtea expoſuit locis citatis, vt aduertunt recentiores Expoſitores, & aliqui ex Antiquioribus; Iacobus vero loquitur de ſecunda iuſtificatione, vt patet.

Neque officit dicere, quod Propheta loquatur de iuſto homine non de iuſtificando. Namque iuſtus ibi dicitur, non tam, qui iam eſt, quam qui vult eſſe: ita omnes loquimur. Literatus multa legat, multum co-

A gitet, multum laboret neceſſe eſt, id eſt, qui litteratus eſſe vult. Ita Paulus. *Nemo militans Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus,* 2.Tim.2. id eſt, qui Deo militare, vult, aut qui vere militaturus eſt. & Matthæus. *Ado ans, & petens aliquid ab eo,* id eſt. volens petere. Matt.20. Imo & quibus maxima cura fuit ornatè loqui, ita loquuntur, vt Horat. libr. 1. epiſt. 2. Sponſi Penelopes, qui non erat, ſed eſſe cupiebat. & Virgil. 2. Æneid.

B *Et gener auxilium Priamo Phrygibuſq; ferebat.*

Vbi Seruius, gener dicitur, qui eſt, & qui eſſe vult. Iuſtus igitur, id eſt, qui vult eſſe iuſtus, ex fide viuet, id eſt, iuſtificabitur tanquam fundamento, & radice, quæ tamen fides cæteras diſpoſitiones debet complecti.

C Licet vero de ſecunda iuſtificatione hic locus intelligeretur, adhuc Apoſtolo non contradiceret. Nam licet ſignificaret iuſtum ex fide viuere, non propterea opera excluderentur. Nam præpoſitiones, Per, In, & Ex, licet vnum genus cauſæ ſignificent, cæteras cauſas concomitantes non excludunt, etenim qui dixit: *In baculo meo tranſiui Iordanem*, Gen. 32. non ſignificat ſolo baculo tranſijſſe ſine pedibus, & manibus, ac motrice virtute.

D Et vt rem concludamus Salomon dixit: Prou. 4. *Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quia ex ipſo vita procedit,* ſed viuetne animal ſine capite, ſine hepate, ſine pulmone, ſine ſanguine? Recte tamen dicitur ex ipſo vitam procedere, quatenus vitæ initium eſt, ſic iuſtus ex fide viuet initiatiuè, ſi tamen ſimul opera concurrant. ſicut ad primã iuſtificationem initium quidem eſt fides, ſi tamen addantur actus pœnitentiæ, & cæterarum virtutum.

E

§ I.

Perfecta ſanctitas non in verbis, aut in ſola fide, ſed in operibus virtutum conſiſtit.

EX tota doctrina Iacobi conſtat falſam eſſe eam, quam ij, quorum meminit *Plutarch. in libr. de Superſtitione*

Digitized by Google

Et L. Florus in epitome hiſtor. Roman. A docuerunt, ſcilicet, virtutem in verbis potius, quam in rebus ponendam, de quibus Horat. Virtutem verba putas, vt lucum ligna. *Et Philo lib. de Congreſſ. quærend. erudel. grat.* Tertium, inquit, genus eſt eorum, qui recentem adhuc dictorum tenent memoriam, ſed Sophiſtæ comperiuntur, non Philoſophi, horum laudatur oratio, & vita vituperatur. Quibus dixit ſimilia idē *Philo lib. de Migrat. Abraham.* definiens B legem Dei. Verba, inquit, Dei, opera ſunt ſapientis, quod enim Deus loquitur, hoc ſapiens operatur. Et lib. de Abraham per allegoriam oſtendit quid ſignificauerit Rex Ægypti, dum in ſuam domum vocauit, ac detulit Saram: etiam peſſimus, inquit, quiſque virtutem verbis honorat, & extollit in ſpeciem, ſed monita eius nemo, niſi probus percipit. quamobrem Ægypti Rex, per quē ſignificatur intellectus, amator corporis, C animum agens tanquam in theatro fingit amorem temperantiæ, cum ſit ipſe intemperans, vocans ad ſe virtutem, vt apud vulgus ſibi exiſtimationem præclaram compararet, quod vbi vidit ille ſupremus ſpectator omnium Deus pertæſus fucatam improbitatem arguit in clementibus cruciatibus: Etenim ſicut dixit *Ambroſ. in Pſal. 43.* Virtus non in verbis, & in voce, aut ſimulatione, ſed in re, ac in manibus, & operibus D conſiſtit. Et per alluſionem ad Moyſem, qui pro victoria de Amalech manus eleuabat ad cœlum, Exod. 17. Docuit, inquit, nos Moyſes leuare ad Dominum manus, pij cultus inſtituens diſciplinā, docuit quemadmodum Amalech verſutia vinceretur, ſi mores noſtros, & opera leuaremus ad Chriſtum, ſi vero deijceremus, nullum remedium futurum.

Phila.

Geneſ. 12.

D. Amb

Oſtendit etiam hic locus id, quod ſuperius iam cum Apoſtolo ſatis probauimus. E fidem ſcilicet, poſt baptiſma, vt hic notauit Occumen. ac poſt iuſtificationem, nihil nobis prodeſſe deſtitutam operibus; quod Dominus veluti adumbrando nobis tradidit, cum ſtatim poſt baptiſma à Ioanne ſuſceptum ad deſertum ſeceſſit cum Diabolo certamina ſubiturus. hinc etiam dictum eſt Epiſcopo Laodicenſi, qui ſe propter ſolam fidem dicebat diuitem, ſicut optime ibi exponit Beda & alij. *Neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis*: Diues enim ait. *Ambr.* ibi, recte dicitur qui omnibus virtutibus plenus, vſque ad culmen perfectionis excreuit. Apoc. 3. D. Amb.

Hinc etiam Iſaias veluti definiens fidelem hominem ait, *iſte dicet. Domini ego ſum, & ille vocauit in nomine Iacob, & hic ſcribet in manu ſua Domino & in nomine Iſrael aſſimilabitur*: quaſi dicat hic poſtremus operibus oſtendet ſe verum Iſraelitam eſſe, propterea merito vocabitur Iſraelita, re potius, quam voce credens, ſicut ille alius, qui ſolum Dei nomen appellabat: ſic enim hunc locum exponit Burgens. t. p. d. 1. cap. 2. Cap. 44.

In quam ſentent. facit id, quod notauit. *Rupert. lib. 1. Comment. in Leuit. c. 29.* vbi nomine ignis in altari perpetuo fouendi intelligit fidem, per appoſitionem vero lignorum intelligit opera, quæ quaſi quædam fomenta ignis ſunt, cum in exercitatione caritatis miniſtrantur. Ideoque ſapiens dixit. *Erunt accepta opera mea*, vbi Græcè habetur, *acceptabilis eſt ſectator operum. & Orig. hom. 27. in Num.* notat ea verba Pſalmi. *In manu Moyſi & Aaron.* exierunt, inquit, in manu Moyſi & Aaron. Ad exeundum de Ægypto non ſufficit vna manus Moyſi, quæritur & manus Aaron. quia non ſufficit fides, ſed opera requiruntur. Similia habet *Chryſoſt. hom. 14. in 1. ad Cor.* vbi ponderans ea verba cap. 5. *Veniam ad vos, ſi Deus voluerit & cognoſcam non ſermonem eorum, qui inflati ſunt, ſed virtutem*, ita ait. quanam gratia non quæris ſermonem Paule? non quoniam non indigeam ſermone, ſed quoniam in virtute res noſtræ ſitæ ſunt, quemadmodum igitur in bello non eorum qui plurimum iactant ab ſe geſta, ſed qui plurima geſſerunt. Itidem hoc in loco non loquentium ſed facientium victoria eſt, gloriaris in facundia, verum ſi Rhetorum certamen & tempus eſt, recte inde gloriaris, ſin autem Apoſtolorum veritatem, quid in re ſuperflua inflaris? Non enim, ait ibidem Apoſtolus; *in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute.* Et *Ephram. lib. de vita ſpirituali.* Conſidera, inquit, vtrum habeas opera fidei congruentia. Nam ſi dicendi tantum & audiendi ſtudio

Rup. Sap. 9. Orig. Pſal. 76. D. Chryſ. 1. Cor. 5. 1. Cor. 4. D. Ephr.

Digitized by Google

ſtudioſus es, illud in te iacietur, fides ſine
operibus mortua eſt: profectò mortui ſunt
omnes, *qui Deum ſe noſſe pſitentur, factis*
Ti. 3. *autem negant*, cum ſint, vt ait Apoſt. ad *o-*
mne opus bonum reprobi. Similiaque habet
Dydimus Alexan. Comment. in hunc lo-
cum.

Quantumuis ergo is, qui habet fidem,
videatur viuere & operari, mortuus eſt,
quoad vitam ſpiritualem, ſicut illi, qui am-
bulant in tenebris, ſedere dicuntur in regi- B
Iſai. 9. one vmbræ mortis. Quomodo namque
ſedere dicuntur qui ambulant, aut ambu-
D. Baſil. lare qui ſedent? Reſpondet ibi *D. Baſil.*
quia non ambulare iuxta Dei lucem, & do-
ctrinam, ſedere eſt, neque vllum greſſum
ad cælum per verum virtutis tramitem fa-
cere. Sic etiam, & qui viuit in fide, niſi o-
peretur iuxta illam ex charitate mortuus
Baruc. 4. eſt. Vnde Baruc. *Conuertere Iacob, & ap-*
prehende eam (ſcilicet legem) *ambula per*
viam ad ſplendorem eius, contra lumen
eius.

Merito proinde Iob gloriabatur ſe à te-
neris, & puerilibus annis iuxta ſupernum
fidei lumen ambulaſſe. Sic enim habet
Iob. 29. *Quia lucebat lucerna eius ſuper caput me-*
um, ad lumen eius ambulabam in tenebris.
D. Greg. Vbi *Gregor. 19. Moral. cap. 8.* ſic fere ex-
plicat. Ille hoc præſtat, qui ponit greſſus
boni operis, directus lumine ſupernæ lo- D
quutionis.

Nec parum commendat hanc doctrinam
Iacobi ſæpius inculcatam de operibus, id
quod Chriſtus Dominus reſpondit diſci-
pulis Baptiſtæ quærentibus, an eſſet Meſ-
Math. 11. ſias: *Tu es qui venturus es, an alium expe-*
ctamus? quibus ipſe. *Renunciate Ioanni*
quæ audiſtis & vidiſtis, cæci vident, claudi
ambulant, &c. operibus comprobat quiſ-
nam eſſet, eaque ſuæ Diuinitatis teſtes ad- E
hibet, vt inde colligamus Chriſtianum iti-
dem operibus comprobandum, illudque
velle oſtendit, vt laudent eum in portis o-
pera eius. Nec mirum quod in vita Chriſtus
Dominus ſui probationem ſumeret ex o-
peribus ad noſtram eruditionem, quando
& in morte etiam operabatur ſalutem, vt
vitam & ſalutem noſtram ſpiritualem ſitam
omnino eſſe in operationibus intelligere-
D. Bern. mus. Vnde *D. Bernard. ſerm. feria quarta,*

A *pænoſa hebdomada de* Chriſto Domino di-
xit. In vita paſſiuam habuit actionem, &
in morte paſſionem actiuam ſuſtinuit, dũ
ſalutem operatur in medio terræ. Vbi Ber-
nardus nobis proprietates oſtendit, & ope-
rationem Chriſti, in quibus aliquid ſem-
per patiebatur, vt ipſe ait *ſerm. de Obedien-*
tia, Patientia, & Sapientia. Labor in acti-
onibus, quia dum operabatur, inſimul pa-
tiebatur, & paſſionis nobis mirabilem
conditionem inculcat, dum ſimul patiendo
operabatur, vt nihil omnino eſſet in Chri-
ſto, quod nobis non inculcaret neceſſitatẽ
operum, dum ipſe ad noſtram doctrinam,
& in actione & paſſione operatur, & in vi-
ta, & in morte operatur, alioqui ſi non o-
peremur, fides in nobis mortua erit.

Meminit *Plutarch. in apoth.* morem il-
lum apud Lacedæmonios obſeruatum, qui
proficiſcentibus ad militiam tradebant ſcu-
C tum ſine aliquo ſchemate, ſignóue depicto,
aut inciſo, vt locus eſſet pingendi, & aſſi-
gnandi in eo quæ præclara in bello quiſq;
gereret, quibus inſuper tantummodo poſ-
ſet gloriari, & dum nihil geſſiſſet, nec de-
pictum in ſcuto geſtaſſet, veluti inglorius
tyro habebatur. Ingredientibus itidem no-
bis Chriſti militiam contra animi hoſtes
aſſumimus, *ſcutum fidei*. Sed inglorij, & Epheſ. 6.
veluti mortui reputabimur, dum fides ſine
operibus, & ſcutum ſine ſchemate apud
nos inuentum fuerit, imo non ſolum mor-
tua erit fides, quin imo nobis ad mortem
erit, maiorique peccato reddet obnoxios,
ſicut hic notauit *Oecumen.* Quandoqui-
dem talentum fidei accepimus, lucrum ta-
men bonorum operum non referimus, &
ideo quantumuis fidem habeamus, veluti
infideles ſerui puniemur. Velut auarus eſt
enim Deus hac in re lucrumque quærit de
talento, ſicut dixit *Auguſt. ſerm. 49. de* D. Aug.
Verbis Domini. Ideo *Bernard. ſerm. 2. de* D. Bern.
reſurrect. Fidei vitam, inquit, opera te-
ſtantur: ſicut enim corporis huius vitam,
in motu ſuo dignoſcimus, ita & fidei
tam ex operibus bonis. Itaque vita
quidem corporis eſt anima, per quam mo-
uetur, & ſentit. Vita vero fidei charitas,
quia per illam operatur. Vnde & refrige-
ſcente charitate fides moritur, ſicut corpus
anima recedente. Tu ergo ſi videris homi-

Digitized by Google

nem in bonis operibus ſtrenuum viuere. in eo fidem eſſe non dubites tenens fidei illius argumenta.

Act. 9. Et merito Bernard. hoc ait. Quia ſi bona opera non tulerunt mortuam eſſe Thabitam viduam, ſed rediuiuam donarunt viduis & pupillis. Neque etiam ſinent mortuam eſſe fidem, ſed illam viuam & perfectam indubitanter teſtabuntur. *D. Hier.* Videndus eſt etiam pro hac re *Hierony. ad Demetriadem* vbi ait, neque tibi ſufficit à malis eſſe otioſam, ſi otioſa fueris à bonis. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, exci-* A *detur, & in ignem mittetur.* Et blandimur nobis ſi malis fructibus non grauemur qui damnandi ſumus, ſi à bonis ſteriles manſerimus. Sic abſcindet Pater omnem palmitem non ferentem fructum in filio, & qui talentum in ſudario abſcondit, quaſi inutilis ſeruus, & nequam damnatur à Domino, B nec minuiſſe ſolum, ſed & non auxiſſe damnabile eſt. Mortem igitur timeamus, nec viui corpore mortuam in animo fidem eſſe patiamur, ſed dum tempus habemus, operemur bonum fideleſq;, & Chriſtianos cum Chriſto operantes nos eſſe oſtendamus.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT TERTIVM.

ARGVMENTVM.

*Q*VATVOR *habet partes hoc tertium caput. In prima docet ſacras præfecturas, primáſque ſedes docendi in Eccleſia nullatenus ambitioſè quærendas. Secunda admonet frænandam eſſe linguam, quod vt fiat, mala & bona linguæ proponuntur. In Tertia curat ablegandas contentiones, æmulationes, & lites. In quarta varios, longéque diuerſos effectus veræ ac cæleſtis, falſæ ac terrenæ ſapientiæ enumerans hanc fugiendam, illam toto animo amplectendam admonet.*

TEXTVS.

Num. 1. Nolite plures magiſtri fieri, fratres mei, ſcientes, quoniam maius iudicium ſumitis.

EXPOSITIO LITERALIS.

QVoniam vt conſtat ex A
prologo Lucæ Euangeliſtæ, quem præmiſit
Euangelio ſuo, ex Actibus Apoſtolorum, &
ex Pauli epiſtolis præ-
Cap. 20. dicantibus Sanctis Apoſtolis multi ad prædicandũ non idonei conabantur Euangelium ſcribere, prædicare,
& abducere diſcipulos poſt ſe, vt Apollo
Act. 18. vir in ſcripturis doctiſſimus, qui de lege gratiæ ſciens tantum baptiſma Ioannis, fiducialiter Chriſtum prædicabat, & tamẽ quia ſapiens erat didicit à Priſcilla, & Aquila, atq; ad prædicandi officium iam perfectus rediijt, Alij vero de quibus Paulus ad
Timoth. *Quidam aberrantes conuerſi ſunt*
in vaniloquium volentes eſſe legislatores nõ *1. Tim. 1.*
intelligentes, neq; quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Similiaque habet in epiſtola ad Titum. Ideo ergo ſimilem
vanitatem, ac leuitatem in docendo, & *Cap. 1.*
B prædicando vitare nititur hoc in loco Iacobus.

Nolite, id eſt, non quærite, non ambite, *Matth. 23.*
iuxta illud Chriſti Dom. *Nolite vocari Rab-* *Cap. 7.*
bi, & illud Eccleſiaſt. *Noli quærere ab homine ducatum, neque à Rege Cathedram.*

Parti-

Digitized by Google

Particula vero (Plures) in plures etiam ſententias deducitur: Etenim gloſſa ſic eam intelligit vt ſit ſenſus. Nolite in pluribus Eccleſijs eſſe Magiſtri, vel plures in vna. Nam vt oſtendit *Theodoret. qu. 2. in Num.* decet eos, qui præſunt, ſubditis eſſe pauciores & ideo *Concil. Tridentin. ſeſſ. 7. c. 4.* ſanciuit, vt deinceps nullus plura beneficia Eccleſiaſtica incomparabilia recipiat, quin imo & Titus Liuius l. 9. de bello Macedonico veterē Romanam legem oſtendit duos ſimul magiſtratus, præſertim curules nequis capere poſſet, nec gerere, nec enim decet plures magiſtratus ab vno geri, cum vnicum ab vno optimum perficiatur opus, vt ait *Ariſtot. li. 2. Politic. c.* 10. & Iuſtinianus Imp. vetat ne quis pluribus militijs det nomen, & cingulum cingulo addat, neue quis duobus magiſtratibus aſſideat & vtriuſque iudicij curā gerat. Hanc etiam expoſitionem hoc in loco videtur amplecti Caietan. dum ait voluntatem prohibet non magiſterij, ſed multitudinis magiſteriorum. In quam ſententiam dixit optime Ephræm aduerſus vitioſe viuētes & honores affectantes. Cūcti volumus eſſe duces, cuncti cum authoritate, cuncti cum imperio, cuncti eſſe magiſtri, cuncti domini, ſi igitur omnes Principes ac duces vbi diuinæ diſpoſitionis ordo, atque differentia? *Nunquid omnes Doctores, nunquid omnes interpretantur* Scripturas? additque. Nolite plures Magiſtri fieri. 1. *Cor.* 12.

Nam ſi in cælis etiam, vbi omnes incorrupti & immortales cum miniſtratorij ſint ſpiritus, noluit Deus vnicum cunctorum eſſe ordinem, ſed vt cernitis poteſtates conſtituit, & dominationes Angeli & Archangeli imperata ſibi non transgrediuntur at nos inuicem collidimur, ac alius alium præcedere ſtudet, alioſque vilipendimus.

Titelmanus explicat particulam (Plures) Nolite paſſim ad magiſteria, & intempeſtiue aſpirare. Carthuſ. Non ingeratis vos importune, vane, & inordinate deſiderio commodi proprij ad magiſterium, vel plures, quia alij doceant, alij faciunt. Ita D. Thomas. Vel plures, id eſt, vt multi ſolent, vel diuerſis ſententiis, quod videtur deſumi ex *Aug. Prologo in li. 1. retractation.*

Vel tandem, nolite plures, id eſt, omnes indiſcriminatim temere, & ſine delectu vſurpare officium docendi in Eccleſia. Ita Feuard. qui nobis placet, cum videatur mentem Apoſtoli attigiſſe, & cohæret hic ſenſus cum ijs, quæ docet. Requirit enim præclarum, ac glorioſum Doctoris Eccleſiaſtici munus, hominem inſigniter eruditum in omnibus quę ſunt Propheticæ, & Apoſtolicæ doctrinæ, deinde ſinceris, & incorruptis moribus præditum, vt exemplis confirmet quod verbis docuerit, proinde nō ita paſſim, & procaciter ambire quis debet hoc munus.

Subnectit deinde rationem Apoſtolus, quare præcipiat vt nolint plures Magiſtri fieri; quia, ſcilicet, maius iudicium ſumunt, id eſt, maius periculū, ſeu maiorem damnationis occaſionem. Oecumen. legit. *Scientes, quod maius iudicium ſumpturi ſumus, vt* referatur ad vltimum *iudicium*, quod *duriſſimum* fiet *ijs, qui præſunt.* Durum equidem, quia male aliquando inſtauerunt, durius quoniam male vixerunt, duriſſimū, quia male rexerunt, vel propter peccata ſubditorum, ac propria vel ratione muneris, & peccati, quod cæteris paribus maius eſt, vel ob ſcādalum & occaſionem alijs in ruinam. *Sap.* 6.

Quæ cogitatio ſanctiſſimos viros remouit ab Eccleſiaſticis præfecturis vt Ambroſium ſicut patet ex eius vita, Auguſtinum vt patet etiam ex vita & *ex epiſtola* 148. Chryſoſtomum, vt videre eſt etiam in *vita & in libris de ſacerdotio.* Synecium *epiſtola* 57. Ephræm apud *Nicephor. li. 9. c. 16.* Ammoniū apud eundem *Nicephor. lib. 11. cap.* 37. Euagrium ibidem, vt alios omittam, & in regula *Monachorum* quæ tribuitur Hieronymo *tom. 9 cap* 15. dicitur, Iuuenem apparuiſſe poſt mortem patruo qui illi Epiſcopatum diſſuaſerat, dixiſſeque, Gratias Pater tibi refero ex diſſuaſione Epiſcopatus, Nam ſcito quia nunc eſſem de numero damnatorum ſi fuiſſem de numero Epiſcoporum.

§. I.

Digitized by Google

§ I.

Contra ambitioſe honores affectantes.

POſtquam Iacobus multam perfectionem docuit, imperfectionem remouet ambiendi quæ perfectos viros maxime aggreditur & inficit. Enimuero cum hoc vitium ſpirituales ſubſtantias prius in Cœlo infecerit, ſpiritualiores itidem viros in terra plus aggreditur. Vnde *Ber. hom. 4 ſuper. miſſus eſt ait.* Video poſt ſpretam ſæculi pompam nonnullos in ſchola humilitatis ſuperbiam magis addiſcere, quodque magis peruerſum eſt pleríque in domo Dei non patiuntur haberi contemptui, qui in ſua nõ niſi contemptibiles eſſe potuerunt, vt ſaltem ibi honorabiles videantur, vbi ab omnibus honores contemnuntur. *& 3. de conſideratione.* ait: An non limina Apoſtolorum Petri & Pauli, prius ambitio quam deuotio terit? nullum tibi venenum, nullum gladium plus formido, quam libidinem dominandi: *& Ambroſ. in c. 4. Luca.* Sæpe quos vitia nulla deflectunt facit ambitio criminoſos.

D. Bern.

D. Amb.

Cauenda proinde eſt ſimilis cupiditas quæ radix etiam multorum malorum eſt, ſicut notauit *Greg. 15. Moral. c. 12.* dicens cum ſcriptum ſit. *Radix omnium malorum cupiditas.* Cui cupiditas dominij dominatur, ſubiectus proculdubio malis omnibus demonſtratur. *& 24. moral. c. vlt.* Numerari, inquit, culpæ nequeunt quæ habendæ poteſtatis amore perpetrantur, qua de re etiam videndus eſt *Leo ſerm. 4. de Natiuitate*, Mala proinde omnia in Eccleſiam Dei ambitio introducit tanquam eorum radix. *Ideoque Cyprian. lib. de zelo & liuore*; ait: hinc adulteratur veritas, vnitas ſcinditur, ad hæreſes atque ſchiſmata proſilitur, dum obtrectatur Sacerdotibus, dum Epiſcopis inuidetur, dum quis aut queritur non ſe potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre præpoſitum. & Orat. de Ieiunio & Tentationib. Ambitio pernicioſa ſacrilegij forma nihil intentatum relinquit in ſinu ſacerdotum dormit, ibi ſub vmbra recubat,

1. Tim. 6.
D. Greg.

D. Leo.

D. Cypr.

Iob. 40.

A in ſecreto calami ſe fraudulenter occultat. *& Ambr. in poſt. Apolog.* Dauid. magnam faciunt tempeſtatem multitudines cupiditatum, & veluti in quodam freto corporis nauigantem animum hinc atque inde perturbant. D. Amb.

Proindeque ſicut aer viſceribus terræ incluſus dum inde exire conatur in ſuperiorem regionem, eandem perturbat ac tremefacit, ſic & ſuperbia dominandique inanis cupiditas dum ſe exerit, & in ſuperiorem locum aſcendere nititur, omnia commouet & è ſuis cardinibus reſilire facit. Vnde & ipſe Tull. 1. Offic. ait. Miſerrima eſt omnino honorum contentio, de qua præclare apud Platonem eſt ſimiliter facere eos qui inter ſe contenderent, vter potius Rempub. adminiſtret, vt ſi nautæ certarent, quis eorum potiſſimum gubernaret. Agitaretur namque huc, atque illuc nauis, facillimoque negotio periret, dum omnes ad gubernaculum aſcendere contendunt, & à nullo nauis gubernatur.

B

C

Nec mirum quod magiſterij ac gubernandi appetitus omnia in Eccleſia, & Repub. euertat, ac perturbet, dum quis ſupremum Dei locum, ſiue iure, ſiue iniuria non ab ipſo Deo ambit. Nam ſicut optime notauit *Bernar. epiſt. 116.* Quomodo ſtabit pax hominum eorum Deo, vel cum D Deo, ſi Deo non poteſt apud homines eſſe tuta ſua gloria? Diſplicet mortalibus angelica illa partitio, qua gloria Deo, pax hominibus nuntiatur, & dum gloriam vſurpant, turbant pacem. O ſtulti filij Adam, qui contemnentes pacem & gloriam appetentes, & pacem perdunt, & gloriam. In quam ſententiam *Chryſoſt. in imperfecto hom. 35. in Math. 20.* quando filij Zebedæi petierunt ſedes, & alij indignati ſunt, ait. Videns E Dominus alienum ſpiritum in cordibus diſcipulorum, quaſi hoſtem in ſuis caſtris vagantem expulit dicens. *Principes gentium dominantur eorum, vos autem non ſic.*

Luc. 2.

Math. 20.

Eſt optimus locus pro oſtẽdẽda ambitionis immanitate erga oues ille, quando homo veniens de caſtris Saul, nuntiauit Dauid Saulem & Ionatham interiiſſe in prælio, & cum duo alij Saulis filij bello confecti fuerint, duos reticet vnius tantum memor Ionathæ, cuius anima conglutinata fuerat 2. Reg. 1.

Digitized by Google

anima Dauid. Cuius rei cauſam ſi inquiras, A
ſic proſequitur *Abulenſ. ibi q.4.* iſte iuuenis deſiderat obſequi Dauid, putabat autem quod deſideraret Dauid regnum, ideo credidit quod non poterat magis placere Dauid in aliquo, quam ſi ei nuntiaret illa per quæ ſignaretur opportunitas Dauid ad reg-
1.Reg.20. nandum, & quia non poterat Dauid regnare viuente Saule, nuntiauit primo mortem Saulis, & quid ſi Ionathas ſuperuiueret mortuo Saule, cum ille eſſet primogenitus, B
quem Saul volebat regnare poſt ſe, & valde ſtrenuus, qui à toto populo diligebatur
1.Reg. 14. pro victoria mirabili quam de Philiſtæis reportauit, poterat impedire Dauid ne regnaret, ideo iuuenis mortem Ionathæ renuntiauit, de alijs filijs nihil curans, qui licet ſuperuiuerent, non poterant Dauid
2. Reg. 2. & 3. impedire ne regnaret, ſicut nec impediuit Isboſeth, qui regnauit poſt mortem Saulis regnante iuuenem Dauid in Tribu Iuda, eumque ſuperante; & quod iſta eſſet mens C
iuuenis inde colligitur, quia veniens ad Dauid, attulit diadema Regis, & armillas, quæ ei regnum præſignabant. Ex quo poſito diſcurſu illud recte ad noſtrum inſtitutum infertur, propterea malum nuntium non timuiſſe, annuntiare Dauid dilectiſſimi amici necem, quæ alioqui illi eſſet acerbiſſima, ſummumque ei afferre poſſet mœrorem, quia putauit Dauid tactum cupidine regnandi, quæ dira cupido eſſe ſolet, amicitiæ que iura non nouit, nec parentum obitum colit, nec amorem quantumuis intenſum reueretur, dummodo modus & via aperiatur potiundæ dignitatis & ſupremi loci. D

Vnde non diſplicet mos ille Romanorum, cuius meminit Plutar. in vita Iul. Cæſaris cum ait: Cautum erat apud Romanos, vt triumphum ambientes toto ambitionis tẽpore extra muros fierent, Timebant enim ambitioſum hominem quaſi communem peſtem & hoſtem, & exul profecto debebat egredi per illam ciuitatis portam ambi- E
2. Reg. 15. tioſus Abſalon, in qua ingredientes per ſummam cupidinem præſtolabatur, interrogans, quidnam negotij haberent, & ſic ſolicitabat corda virorum Iſrael. Quis enim ambitioſum hominem non deteſtetur cum ſit audax? quis non abhorreat cum ſit impudens? quis non faſtidiat, quum ſit inſatiabilis? quis non ſuſpiciat cum ſit vanus? quis non deſpiciat cum ſit vilis? quis ſe illi credat cum ſit verſipellis? Singula ſi probemus non erit iniucundum, maxime quo tempore maxima quæque hoc vitio dilabitur, totoque orbe, nulli loco, conditioni, ætati, aut generi parcens, veluti communis peſtis ſerpit, & vniuerſale exitium debacchatur. *Vnde Baſil. conſtitut.* D.Baſil.
Monaſt. c.10. Ambitio diabolica peſtis eſt; & ſine dubio qui in huius vitij poteſtate eſt, eodem plane cum diabolo morbo laborat.

Ambitionis audacia.

Eſt igitur ambitio audax, cum ſacratiora loca petat, & mediam paſſionem Christi quam ipſe exhorruit ingrediatur petens ſedes dextræ ſiniſtræque manus. Tunc e- Matth. 20.
nim *acceſſit mater filiorum Zebedæi* cum Chriſtus diceba. *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur, flagellabitur, conſpuetur &c.* Cumque fratres ſexaginta occidat, alium vendat, patrem aggreditur. Perpendenſque hoc *D. Chryſoſt.* D. Chryſo.
hom. de Abſalõ, ait. vbi ſolatium Patres & genitores præſidium inuenire debent, inueniunt mortem, cum brutæ pecudes pietatis in parentes iura conſeruent, innocentem perimere nefas eſt, patrem occidere ſcelus ambitio docet id quod natura non nouit, quod pietas ipſa horreſcit, audet perficere quod nouo ſupplicio Deus cogatur vindicare. *Et Ber. ſer. de Conuerſ. ad Cleric.* D.Bern.
cap.31. Propter ambitionem, inquit, paratos eos video vniuerſa pericula ſubire, ſuſcitare ſcandala, ſuſtinere odia; diſſimulare opprobria; negligere maledicta, vt non minus ſit pernicioſa animoſitas talium, quam puſillanimitas mercenariorum.

Facit etiam in hanc ſententiam id quod notauit Plut. in vita Coriolani, vbi ait: Mos erat Magiſtratum petentibus prehenſos dextra ciues benignis orare verbis in forum opertos veſte aſcendere, probo ego quam improbat rationem, ſcilicet, ob plebis ſuſpicionem ne veluti armatum, & audacem hoſtem, ambitioſum hominem, fugerent, & deteſtarentur, omnibuſque conſtaret

Digitized by Google

conſtaret inermen eſſe, vt à timendo ceſſarent.

Iud. c. 1. Eſt etiam pro præſenti inſtituto Iudas Apoſtolus dum ambitioſos homines fluctus fori maris appellat *deſpumantes ſuas confuſiones.* Etenim ſicut fluctus maris quaſcumque immunditias euomunt, & in littus maximo fragore proijciunt, ſic & ambitioſi animi impudenter, & audaciter quicquid in ſe reconditum habent expuunt & veluti ipſum cælum petere, ipſamque terram operire, & conſcendere nituntur. D. Bern. Vnde *Bern. hom. 1. ſuper, Miſſus eſt.* quoties hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo, & tunc vere non ſapio ea quæ Dei ſunt, de ipſo namque dictum eſt. *Et erat ſubditus illis.* Luc. 2. D. Clem. Hanc eandem audaciam ambitionis notauit *Clem. Alex. orat. ad gent.* cum ait: Non facile arcetur cupiditas, quæ metu caret.

Impudentia Ambitionis.

Tertul. EST etiam impudens ambitioſus ſicut notauit *Tertull. lib. de Pœnitent c. 11.* dicens. Illos qui ambitu obeunt capeſſendi magiſtratus, neque pudet, neque piget incommodis animæ & corporis, nec incommodis tantum, verum, & contumelijs omnibus eniti in cauſa votorum ſuorum, quas non ignobilitates veſtium affectant? quæ non atria nocturnis, & crudis ſalutationibus occupant? Ad omnem occurſum maioris cuiuſque perſonæ decreſcentes nullis conuiuijs celebres, nullis comeſſationibus congreges, ſed exules à libertatis, & lætitiæ felicitate. D. Bern. Ideoque *D. Ber. ſer. de Conuerſ. ad Cleric. c. 27.* per admirationem dicit. Vnde tantus Prælationis ardor, vnde ambitionis impudentia tanta? & 1. *de Conſiderat. ad finem.* Plena, inquit, ambitionis Eccleſia non eſt iam quod exhorreas in ſtudijs, & molitionibus, ſi Chriſti diſcipulus es, igneſcat zelus tuus, exſurgat authoritas aduerſus impudentiam hanc, & generalem peſtem, intuere magiſtrum ſic facientem, & audi dicentem. Ioan. 12. *Qui mihi miniſtrat, me ſequatur*, non parat aures vt audiat, ſed flagellum quo feriat, verba nec facit, nec recipit, nec ſedens iudicat, ſed inſequitur puniens, ergo tu fac ſimiliter. Erubeſcant vultum tuum iſtiuſmodi negotiatores ſi fieri poteſt, ſi non timeant. Et tu flagellum tenes, timeant nummularij, nec fidant in nummis, ſed diffidant, abſcondant æs ſuum à te, ſcientes effundere quam accipere paratiorem te eſſe. Notauit autem ingenioſe *Ber.* Ambitionem eo eſſe impotentiorem, quo impudentior eſt: ſic enim habet, *epiſt. 126.* Ambitio quum prorumpit in impudentiam efficaciam perdit, & cum improbus affectus ſe aperit, perit effectus, odibile vtique vitium dum in aperto eſt ab omnibus deteſtatur, à nulloque admittitur dum cognoſcitur.

Inſatiabilitas Ambitionis.

NVnquam etiam ſatiatur aut expletur appetitus dominandi, ſicut dixit Dauid, *Superbo oculo, & inſatiabili corde,* vbi Hieronymus tranſtulit, *altum corde.* Pſal. 100. Metaphora ſumpta à profundis puteis, in quos etiamſi multa conijciantur, nunquam tamen repleri poſſunt, ideoque idem. *Hieron. epiſt. ad Demetriadem tom 9.* ait. D. Hier. Expleri neſcit honorum cupido, celerem habituræ res finem, ſine fine quæruntur. Et Ber. epiſt. 241. Quem ambitioſum, ait, vidimus aliquando contentum adeptis dignitatibus ad alias non anhelare? D. Bern. Sic & curioſi cuiuſquam *non ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu. Et epiſt. 42.* inter multa alia ſic habet. Eccleſ. 1. O infinita ſemper ambitio, & inſatiabilis auaritia, cum primos honorum gradus meruerint in Eccleſia, meruerint autem, vel vitæ merito, vel pecuniæ, ſiue etiam carnis, & ſanguinis quæ regnum Dei non poſſidebunt prærogatiua, non ideo corda quieſcunt duplici ſemper æſtuantia deſiderio, quo vtique magis ac magis, & dilatentur in plura, & ad celſiora ſublimentur, &c. quæ pro hac re videnda ſunt.

Videndus etiam *Seneca lib. de beneficijs* vbi inter alia ita ait. Nemo agit de Tribunatu gratias, ſed queritur quod non

Digitized by Google

ambitioſus adorare ſimulat fraudulenter, A vt incautos occidat eiſque dominetur.

2.Reg.8. Notanda venit hoc loco fraudulenia Abſalonis ambitio quæ ſe cuique de populo ſubmittebat, ſuggerens falſitatem, dum dicebat; *non eſt qui te audiat, conſtitutus à Rege*, cum tamen ſcriptura enarret, conſtitutos à Rege in officijs, & dicat Ioſaphat filius Ahilud erat à commentarijs. i. pro relatione cauſarum, ſi vero verba Abſolonis hunc ſenſum habent, nullus eſt iudex B qui recte iudicet: omnes enim diligunt munera, & retributiones ſequuntur, & ideo litigare coram illis periculoſum erat, hoc etiam aperte falſum erat, quandoquidem ipſe ſacer textus ait, *Regnauit Dauid ſuper*
2.Reg.8. *omnem Iſrael, faciebat quoque iudicium, & iuſtitiam omni populo*, ſe igitur optabat, & proponebat iudicem, quis me conſtituat iudicem ſuper terram, vt veniant ad me omnes qui habent negotium, & iuſte iudi- C cem, vt per tyrannidem regnum occupans, qui impius & iniuſtus erat in patrem erga ſubditos omnem operaretur iniuſtitiam. Vnde Saluſtius in Catil. Ambitio multos mortales falſos fieri coegit. Et Cicero in Rhetor. Prælatio ſimulationem aperit; illis enim difficile eſt in tempeſtatibus temperare, qui per ambitionem ſe eſſe probos ſimulauere. Sunt enim non ex animo, ſed ex fortuna modo humiles, modo elati. D

Quis igitur fidat, ſeque credat eiuſmodi hominibus, aſtutis, fraudulentis, & qui ſe in varias transmutant formas? Quis non è ſua Ciuitate & Repub. hanc peſtem procul exulare exoptet? Vtinam caput huius ſerpentis nobis ſimilitudinem & locum Dei promittentis, quam ociſſime Deus conteret: Ideo Philo loquens cum noſtra anima, ſic ait. Si capta fueris hamo alicuius affectus, ſuſtine vincta eſſe, potius quam cuſtos E carceris. Nam afflicta, gemenſque miſericordiam inuenies, quod ſi ambitioni te ipſam dederis magnum malum, licet ſuaue, cuſtodiam carceris ſuſcipies, cui eris per totam vitam obnoxia, quibus verbis eleganter oſtendit ambitionis vitium, cæteris omnibus oſtium carceris aperire, ac claudere, ipſa ambitione ſemper in carcere manente.

Oſtendit tandem quam infidelis ambitio ſit, circa eos quibus fidem exhibere debuerat. Singularis locus in libro Iudic. quando Iud.c.18.
Sacerdos conſenſit in domus ac Deorum deprædationem, vbi primum illi dictum eſt. *Veni nobiſcum, vt habeamus te Patrem ac Sacerdotem, quid tibi melius eſt, vt ſis Sacerdos in domo vnius viri, an in vna Tribu, & familia Iſrael? quod cum audiſſet acquieuit ſermonibus eorum, & tulit Ephod & idola, & profectus eſt cum eis*, at vero vbi nos habemus, *acquieuit ſermonibus*. Complutenſis habet. *Colibuit animo Sacerdotis*, quæ verba Hebraiſmum continent & ſignificant, Lætatum eſt cor, & cæpit eſſe animo hilari, nullam prorſus habens memoriam acceptorum beneficiorum in ea domo, in qua diu fuerat commoratus, & vbi plura beneficia fatebatur accepta. Sed ſtatim ambitioſus homo neceſſitudinē rumpens, beneficia accepta poſtponens, ad propoſitum tantum honorem cucurrit.

Nihil vero execrabilius in hac fraudulentia ambitionis reperiri poteſt, quam quod plerumque ſub tegmine virtutis, & prætextu iuſtitiæ ſæuitiam, ac crudelitatem exequitur. Notauit hoc *Abul. q. 22. in cap. 9. lib. Iudic.* Cum quærit, cur Abimelech ſeptuaginta fratres in vna petra occiderit, & reſpondet voluiſſe illum videri non hoſtis, ſed iudicis perſonam agere, ſicque per ſatellites, latroneſque ſuos capi iuſſiſſe omnes fratres, deinde quaſi facinoris, aut in Abimelech, aut in patriam alicuius comperti eſſent mortis in illos tuliſſe ſententiam, ſicque demum in vno, eodemque ſupplicij loco ſuper vno aliquo lapide mactatos, ſic ille. Verum etſi crudelis ambitioſuſque homo crudelitatem, & duritiem occultare voluerit, in petra clarius manifeſtauit, ſicut bene notauit *Serar. ibi. q. 7.* cum ait parricida ille, verum ſibi lapideum ineſſe cor demonſtrauit, qui fratres ſuos tam multos, tam recenti luctu mæſtos, tam innocentes patris adhuc pene calente cadauere, vno eodemque in loco, ac veſtigio, tam atrociter, tam otioſe, ac ſingulatim non vno aliquo impetu, ac eruptione quaſi bellica omnes ſimul occiderit. Cui enim parcet ambitioſus, vt honoribus potiatur, quid non recto obteget velamine dominandi cupiditas.

Digitized by Google

§ II.

Is dignitates meretur, qui eas contemnit.

ILlud hoc in loco nullatenus omittendum eſt, manifeſtam ambitionem indignum omnino reddere ambitioſum hominem ad dignitates, quas ambit, ſuſcipiendas. Quod notauit *Abul.* in Abſalone, dum dicebat, 2. *Reg.* 15. *Quis me conſtituat iudicem ſuper terram, vt veniant ad me omnes, qui habent negotium, & iuſte iudicem,* ait ergo *Abul ibi q.* 5. Iſta fallacia non erat nimis latens, quia qui honorem deſiderat, non eſt dignus honore, & qui deſiderat ſtatum excellentem, non poteſt eum conuenienter ſuſtinere, quia honores magni, onera grauiſſima iuncta habent, qui tamen honorem cupiunt, non onera, ſed requiem, & præeſſe deſiderant, propter hoc autem Eccleſia inſtituit, vt quando ſuſciperentur aliqui in Epiſcopos, quilibet reſpondeat bis, nolo, vt tertia vice reſpondeat, volo, quaſi in primis ipſe intentionem ſuam oſtendat, in tertia autem obediens, voluntati alterius ſubiaceat.

Abul.

B

C

Eleganter hoc proſequitur *Bern. epiſt.* 126. *& ſerm.* 18. ex paruulis, vbi ait, Quiſquis dominari non appetit, is profecto fructuoſe præeſt cæteris inſtituendis. *& D. Hieron. epiſt. ad Heliodor.* loquens de eodem, dum Sacerdotium recuſabat, ait, Merebatur negando quod eſſe nolebat, eoque dignior erat, quo ſe clamabat indignum. Videndus item *Cyprian. epiſt.* 52. vbi multa de electione Cornelij Papæ. Inter quæ ſic ait. Non vt quidam vim fecit, vt Epiſcopus fieret, ſed ipſe vim paſſus eſt, vt Epiſcopatum coactus acciperet, *& Chryſoſt. hom.* 35. *in imperfecto* ad ea verba Matth. *Audientes decem indignati ſunt.* Primatum, inquit, honoris concupiſcere vanitas eſt. Primatus enim fugientem ſe deſiderat, deſiderantem ſe odit, *& homil.* 29. *in* 2. *ad Cor. cap.* 13. ait. Si vis gloriam habere, contemne, ſi enim gloriam ſectaueris, gloria excides. Similia habet *homil.* 7. *in epiſt. ad Philem.*

D. Bern.

D

D. Hier.

D. Cypr.

E

D. Chryſoſt.

A

c. 2. ſimilia habet *Greg.* 24. *Moral. c. vlt.* vbi ait. Tunc ſolum poteſtas bene geritur cum non amando, ſed timendo detinetur, quæ vt miniſtrari recte valeat oportet primum, vt hanc non cupiditas, ſed neceſſitas imponat. Videndus item idem *Greg. lib.* 4. *in* 1. *Reg. cap.* 11. cum aduertit Saulem abſconditum fuiſſe domi. Quia, qui digni ſunt, inquit, onus tanti ordinis ſuſcipere, vehementer expaueſcunt. Videndus etiam idem *Greg. lib.* 30. *Moral. c.* 15. in fine, cum ponderat Chriſtum fugiſſe, cum cognouit, quod venturi erant, vt facerent eum Regem. *Ioan.* 6. *lib. de cura paſtor.* 1. *p. c.* 3.

D. Greg.

D. Greg.

B

Ideoque Antiſthenes rogatus quomodo ad Reipub. munera accedendum eſſet, reſpondit, ſicut ad ignem. Neque nimis prope, ne comburaris, neque nimis longe, ne frigeſcas. Et *Epictet. in Enchirid. c.* 20. Memento, inquit, oportere te in conuiuio verſari, in quo ſi fercula ad te perueniunt extenſa manu modeſte carpe, ſi tranſit qui fert, ne eum detine, ſi nondum peruenit, ne procul appetitum extende, ſed expecta dum ad te veniat ſic erga filios, ſic erga vxorem, ſic erga principatus, ſic erga diuitias, eriſque aliquando dignus Deorum conuiua. Si vero quæ appoſita fuerint non capias, ſed contemnas tunc non modo Deorum conuiua, ſed collega eris. Id enim cum facerent Diogenes, & Heraclitus, atque his ſimiles merito, & diuini erant, & vocabantur. *Et Plat.* 1. *de Repub. ad finem*: ſi daretur Reſpub. in qua omnes eſſent ſapientes, maiorem inter eos futuram contentionem detrectantium ciuitatis gubernacula, quam nunc eſt in alijs ciuitatibus eorum, qui talia expetunt. Videnda hac de re oratio 2. Q. Fabij Max. apud Liuium Decad. 3. lib. 2.

C

D

Vnde merito *D. Chryſoſt. hom.* 1. *ad Titum.* Magna me admiratio tenet eorum, qui huiuſmodi onera appetunt, nullaque vrgente neceſſitate, ac de legitima vocatione præcedente huiuſmodi miniſterium ſuſcipiunt, vel etiam procurant, ac negotiantur perinde atque rem aliquam profanam. Sed hac de re videndus *Dionyſ. Areopag. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap.* 5. *par.* 5. *Cyrill. de Adoratione in ſpirit. & verit. lib.* 11. *in principio. Baſil. in cap.* 3. *Eſai.*

E

D. Chryſ.

D. Dionyſ.

D. Cyril.

D. Baſil.

Digitized by Google

D. Chryſ. D. Naz. *Chryſoſt. homil. 5. in 1. ad Timoth. Ambroſ. epiſt. 82. Cyprian. epiſt. 68. Nazianzen. orat. 1. Apologet.* Ex quibus omnibus liquet, quam neceſſaria ſit doctrina, & admonitio Apoſtoli dum hic ait. Nolite plures fieri Magiſtri.

§ III.

Quæ ſcientia requiratur in Magiſtro Eccleſiaſtico & Prælato.

ILlud etiam hoc loco neceſſario plorandum, ac clamandum, quod cum difficile ſit homini ſcire parere. ſicut notauit *Nazianz. orat. 1. Apologet.* Multoque difficilius homini imperare, difficillimumque tandem homines docere & inſtruere. Vnde addit idem *Nazianzen.* Ars quædam artium, & ſcientia ſcientiarum mihi eſſe videtur hominẽ regere, animal omnium maxime varium & multiplex, & Salomon propterea de ſe fatetur. *Dedi cor meum, vt ſcirem prudentiam atque doctrinam, erroreſque ac ſtultitiam*, ſeu vt ex Heb. vertit Caiet. *ad ſciendum, tricas & ſtultitiam*, eſt ſiquidem vtilis ac neceſſaria Magiſtratui & Doctori rerum quoque malarum notitia, vt dedocere, atque corrigere poſſit, & in verſutias quæque parabolarum introire. Facile ſe tamen quiſque ad hoc munus intromittit, & faciliori negotio admittitur, cum difficillimum prorſus ſit.

D. Naz. — Eccleſ. 1.

Vnde Ioan. Euangeliſta in Apocalyp. ſcribens plures epiſtolas ad diuerſas orbis plagas in qualibet earum diſtinctum, ac peculiarem titulum præfigit, cuius rei rationem reddens *Hieronym. in Proœmio Commen. epiſtolæ ad Epheſ.* ait. In vnaquaque earum (ſcilicet gentium) ſpecialia vel vitia reprehendit, vel virtutes probat: & Sanctus Apoſt. Paulus, per ſingulas Eccleſias vulneribus medetur illatis, nec ad inſtar imperiti medici vno Colyrio omnium oculos vult curare. Vnde Debora de Principibus Iſrael ait. *Cor meum Deus diligit*, inquit, *Principes Iſrael*, in Hebr. eſt. *Doctores Iſrael*, vnde Paulus ad Epheſ. 4. Eoſdem

D. Hier. — Iudic. 5.

A vult paſtores, & Doctores, neque enim diſtinguit inter paſtores & Doctores tanquam inter alium & alium ordinem, ſed pro eodem vtroſque vſurpat, vt recte aduertit *Hieronym. ibi & Auguſt. epiſt. 59. q. 4. & poſt Auguſt. Gregor. homil. 21. in Ezechiel. Et Origen. hom. 2. in Leuit. Cyrill. Item lib. 2. in Leuit.* notarunt, quod cum cæteris defectibus & peccatis Deus remedium, & oblationem aſſignauerit, ſi per B ignorantiam, vel malitiam diliquiſſent, in peccato tamen Pontificis nõ addidiſſe Legiſlatorem, ſi per ignorantiam peccauerit, quaſi nulla vllo modo in eis ſupponenda & admittenda eſſet ignorantia.

D. Aug. D. Greg. Orig. Cyril.

Vnde *Bern. epiſt. 249.* Quis dabit mihi homines literatos, & ſãctos in Eccleſijs Dei præeſſe Paſtores, ſi non in omnibus, certe in pluribus, certe in aliquibus? De ijs C vero, qui verbum Dei docent ait, *Gregor. 18. Moral. cap. 14.* qui ad veræ prædicationis verba ſe præparat, neceſſe eſt, vt cauſarum origines à ſacris paginis ſumat, vt omne quod loquitur ad diuinæ authoritatis fundamentum reuocet; & Iſaias prædicatorem verbi Dei appellat prudentem eloquij myſtici vbi teſte *Hieronym. lib. 2. in Iſai.* Theodotion. vertit prudentem incantatorem, rationem vero huius dicti reddens D Hieron. ait: Incantator mihi videtur eſſe eruditus, & exercitatus tam in lege, & Prophetis, quam in Euangelio & Apoſtolis.

D. Bern. D. Greg. D. Hier.

Quanta ergo diligentia, ſtudio, & ſcientia opus eſt ad hoc opus perfectiſſimum, maximeque neceſſarium in Eccleſia de quo *Clem. Alex. 1. Stromat.* ait. Prædicandi ſcientia quodammodo eſt Angelica. Vnde Paulus quia huic officio à Deo erat deputatus, *Vas electionis* dicitur à Deo. E Aduertit autem *Hieron. epiſt. ad Paulin.* Quidnam ſignificet vas electionis, quia, ſcilicet, inquit legis, & Scripturarum ſanctarum erat armarium, *& Greg. lib. 4. in 1. Reg. c. 9.* dixit. Fortiſſima Prædicatoris actio illi bene committitur, qui à ſummis viris magna conſideratione dignus tanto miniſterio iudicatur.

D. Clem. Act. 9. D. Hier.

Cumque hoc ita ſit plures nunc volunt Magiſtri fieri, qui nec diſcipuli eſſe meruerant, cum nunquam didicerint, neque perſuſi

Digitized by Google

A cunctis nom eſt Sancti ſolicitudo Doctoris, qui Neophitum vetat ad ſacros ordines accedere. Sicut autem tunc Neophitus dicebatur, qui in ſanctæ fidei erat conuerſatione plantatus, ſic modo Neophitus habendus eſt qui repente in Religionis habitu plantatus ad ambiendos honores ſacros irrepſerit, quid celerius, quidue præcipitátius quàm vt exoriatur à ſummitate principium, & ante incipiat eſſe Epiſcopus quam Miniſter? Similiaque habet idem *Gregor.* B *epiſt. 50. & Nyſſ. lib. de vita Moyſis.*

1. Tim, 3.

D. Nyſſ.

D. Naz.

Vnde *Nazian. orat.* 20. ait. Nunc periculum eſt ne ordo omnium ſanctiſſimus omnium maxime ſit ridiculus: Non enim virtute magis, quã maleficio & ſcelere ſacerdotiũ paratur, nec digniorũ ſed potentiorũ throni ſunt. Samuel inter Prophetas, ille inquam futura proſpiciens, ſed & Saul vilis ille & reiectitius. Roboam Salomonis filius inter Reges ſed & Ieroboam ſeruus & Apo- C ſtata, cunq; nec medici, nec Pictoris nomẽ quiſquam obtineat niſi prius morborum naturas conſiderarit, aut multos colores miſcuerit, variaſq; formas penicillo expreſſerit: Antiſtes contra facile inuenitur, non elaboratus, ſed recens quantum ad dignitatem ſimul ſatus & editus, quemadmodũ Poetæ Gygantes fabulantur. vbi Nazian. Pulchra alluſione tangit id quod fabulantur Poetæ de Cadmo Agenoris filio quem D apud Thebas Bæotiæ vrbem Draconis à ſe interfecti dentes ſeminaſſe dicunt, vnde ſtatim Gygantes pullularunt à capite vſque ad femur armati, qui eodem die initio prælio ſe ipſos mutuis vulneribus confecerũt. Sic igitur ſubito factos Magiſtros, & Præſules deplorat Nazia. ſimul ſatos & editos. vnde addit. Vno die ſanctos fingimus, eoſque ſapientes, & eruditos eſſe iubemus, qui nihil didicerunt, nec ad ſacerdotium quid- E quam prius tulerunt præter velle. & *orat. 1. Apologet.* poſt multa, hac de re tandem concludit. Pape quam egregia præfectura, quam excelſus animus? protinus Samuelem ab ipſis incunabulis ſanctum in ore habemus, protinus ſapientes ſumus, & Præceptores, & rerum diuinarum cognitione ſublimes, & ſcribarum & Legiſlatorum primi, noſq; ipſos calculo noſtro cœleſtes deſignamus ac vocari ab hominibus expetimus: Reddenſq; rationem Cur Epiſcopus creatus aufugerit, ait. Mihi res accidit ruſtico, an ingenuo viro digna neſcio, ſed accidit tamẽ, aliorum me puduit, qui cum pleriſq; nihilo meliores ſint atq; etiam non vtinã multo peiores, illotis, vt aiunt, manibus in ſanctiſſima myſteria ſeſe ingerunt, ac priuſquã digni ſint qui ad res ſacras accedant, ſacrarium ipſum ambiunt.

Et *Bern. epiſt. ad Henricum epiſc. Cenonenſ.* Curritur paſſim ab omni ætate, & ordine, & à doctis pariter & indoctis ad Eccleſiaſticas curas, tanquam ſine curis iam quiſq; victurus ſit, cum ad curas peruenerit. quibus poſſet applicari illud conſilium, quod Quintus Cicero M. Ciceroni conſulatum petenti ſuggerebat vt prope quotidie ad forum deſcendens hoc meditaretur, Nouus ſum, conſulatum peto, Roma eſt, Debet enim quis ſecum præmeditari quid mereatur, quid ambiat, quibus ſuperior velit eſſe, quæ fere ſententia eſt *Senecæ lib. de Tranquillitate. c.* 4. vbi ait. Inſpicere debemus primo noſmetipſos, deinde quæ aggredimur negotia, deinde eos quorũ cauſa, aut cum quibus agendum eſt, & ante omnia neceſſe eſt ſeipſum æſtimare, quia fere plus nobis videmur poſſe quam poſſumus. Qua de re videndus *Ber. epiſt.* 11. *ad Carthuſienſes. & epiſt.* 42. vbi ait Scholares Pueri & impuberes ob ſanguinis dignitatẽ promouentur ad Eccleſiaſticas dignitates, & hi de ſub ferula transferuntur ad principandum. Presbyteris, lætiores quod virgas euaſerint, quã quod meruerint principatũ.

D. Bern.

Quomodo autem pueri & indocti recte poſſunt fungi officio, quod magnam ſcientiam, longamq; experientiam poſtulat? Vnde *D. Chryſoſt lib. 3. de Sacerdotio.* inuehitur in quorundam opinionem, qui dicunt ſatis eſſe ad Præfecturam, ac Magiſteriũ, ſi quis magnam habeat charitatem vitæq; innocentiã: quod etiam proſequitur *lib. 6. de Sacerd & hom. 14. in 2. ad Cor.* quæ incipit. Imperare ars eſt, & non ſolũ dignitas, comparatur hæc ſcientia vſu rerum & experiẽtia, quare non debet promoueri aliquis ſubito ad tantam dignitatẽ. Vnde *Greg. hom. 2. in Ezechiel.* aduertit dixiſſe Prophetam, & *factum eſt in triceſimo anno*, quando iam matura aderat ætas, ipſi reuelata fuiſſe diuina my-

D. Chryſ.

D. Greg.

na myſteria; inſuperq; notat Chriſtum Dominum, cum duodecim eſſet annorum interrogaſſe, non vero docuiſſe, & affert locum Deut. c. 15. quando dicitur, *non arabis in primogenito bouis*, primo genitum enim, inquit, bouis accipimus in infirma ætate primi noſtri temporis bonam operationē, in qua tamen arandum non eſt quia cum prima ſunt adoleſcentiæ, vel iuuentutis noſtræ tempora, nobis adhuc à prædicatione ceſſandū eſt, vt vomer linguæ noſtræ præſcindere nō audeat terram cordis alieni. Et D. Hier. *Hieron in c. 4. ad Eph.* ait. In Eccleſijs quanuis quis ſanctus ſit, paſtoris ſibi nomē aſſumere nemo debet, niſi poſſit docere quos facit. Similia habet idem *Hier. in c. 1. epiſt. ad Tit. & Baſil.* quem citat. *Anton. Mon. tom. 1. biblioth. Patrum ſer. 4.* Nauticam cōſuetudinē, inquit, laudo, quæ remum antea dederit ei, qui nunc gubernator eſt, caputne eſt, cui vix alicubi manus eſt, aut pes, aut aliud aliquod ex corporis membris imperfectioribus.

Amos. 8. Quod ſi doctrina cibus eſt animarum, vt patet apud Amos. vbi Deus famem doctrinæ minatur, quæ in hoc differt à fame panis, D. Chryſ. & aquæ, ſicut notauit *Chryſ. hom. 54. in Gen.* quod hæc corpus emaciat, illa animam attenuat, & ideo Hier. ibi cum Propheta, quando doctrina non fuerit intelligimus perire pudicitiam, caſtitatem mori, omnes abire virtutes, quia non comederūt verbum Domini. Recte ergo ille apud Iſaiam dixit. Cap. 3. *Nolite me conſtituere ſuper vos, quia in domo mea non eſt panis.* Super quæ D. Hier. verba D. Hier. ita habet quanti panem non habentes, & veſtimentum (cum ipſi eſuriant, & nudi ſint) alijs alimoniam, & veſtes promittunt, & pleni vulneribus medicos ſe eſſe iactant? nec ſeruant illud Moſaicum. Exodi. 4. *Prouide alium quem mittas.* Cui poſſumus adiungere id quod ait *Brixian. in c. 3. epiſt. ad Tim.* Cum Epiſcopatum cogitas, ne referas animum ad hæc tempora, quibus Epiſcopi nihil minus norunt, quam eas partes, quæ illis à Paulo aſſignantur, nec quicquā aliud nunc intelligitur appellatione Epiſcopi, quam fructus, & vectigalia, & immanes honores, &c.

Hinc eſt quod cum filij Heli neſciuerint Dominum, neq; officium Sacerdotum, &

A ideo falſas interpretationes adhibuerint, ſicut notauit. *D. Hier. in quæſt. Hebr. ad 1. Reg.* dixit illi Deus. *Honoraſti filios tuos* D. Greg. *magis quam me, propterea &c.* Super quæ verba Greg. ait filios & propinquos magis quam Dominum honorat, qui ad ſacros ordines perſonas eligit, nō ex conuerſationis honeſtate, ſed amore propinquitatis carnales. Prælati ſpecialis honoris culmina carnalibus propinquis ideo tribuūt, vt Eccleſiaſticis facultatibus B ditentur, nec curant quales ſunt, qui ad ſpirituale miniſteriū veniunt, ſed tantū vt temporali dignitate præferunt, quos carnali affectione amplectuntur, qui reprobos prouehūt ipſum promiſſionis ordinem confundere deſignantur, cū idcirco honoratos filios refert, vt ſacrificij primitias ederent, nō enim prædicat Sacerdos, vt comedat, ſed ideo, vt prædicet mãducare debet. Sed adhuc peius aliquid videC mus, dum illi qui ad frangendum panē pauperibus eliguntur, & ad præbendum cibum verbi Dei conſtituuntur, non ſolum non præbent, ſed etiam & materialem panem, veluti è pauperum ore eripiunt, nec in vltima egeſtate largiuntur.

Hinc è contrario Moyſes omnes penitus humanos affectus exuens, vt exemplum relinqueret omnibus abſolutius, & purius in ſucceſſoris alicuius delectu ſeruandum, ne, caro, & ſanguis ea in re, quæ vtiq; grauiſſi D ma eſt, & ideo grauiſſime puriſſimeq; geri debet præpollerent immemor pene filiorū, oblitus ſocij, & adminiſtri, cuius ingeniū, & prudentiam tandiu fuerat expertus Dominū conuenit, aitq;, *Prouideat Dominus Deus* Num. 28. *ſpirituum omnis carnis hominem &c.* vbi verbum *prouideat*, ſignificat, nō ſimpliciter prouidere, ſed adhibita inſpectione, vt obſeruare liceat, quātā teneri debeat ratio in E conſtituendis præfectis, & maioribus, idq; ſi vſquam maxime profecto neceſſarium in Eccleſiæ gubernatoribus, & magiſtris de quibus nobis in præſentiarum eum Iacobo noſtro eſt ſermo.

Addit deinde, *Deum ſpiritnū omnis carnis*, quibus verbis inuocat Deum cognitorem omnium hominis affectionum, omniū animi propenſionum motuum, & habituū, vt idem ſit quod alibi dicitur *diſcretor cogitationum, & intentionū cordis*, quod proculdu-

Digitized by Google

Act. 1. *Heb. 4.* ſuldubio neceſſarium eſt, quando è multitudine eligendus eſt aliquis, qui ad gubernādi munus aptiſſimus ſit, ſunt enim multi in hominū animis receſſus, multæ in vultu, & moribus perſonæ, ac mendacia, ideoq; Moyſes non quem ipſemet virum bonum, & ad res tantas aptum habilemq; videret, ac iudicaret, ſed quem ipſe cordium ſcrutator Deus peritiſſime idoneum noſſet, ac vellet, hunc, ſiue propinquus eſſet, ſiue alienus, ſiue notus ignotuſue, diues, aut pauper à Deo poſtulat, miro animi æquilibrio in quo nec diuturnū Ioſuæ miniſteriū fidele, nec paternus amor propendebat.

Hominē deinde poſtulat, prouideat hominem, ſeu virum in quo vere virtus ſit, & maſculum pectus, animiq; robur, nam effęminati animi, ac mores inepti omnino ſunt vnde per Iſaiam dicitur, *Dabo pueros principes eorum, & effeminati dominabuntur eis*, vbi Hier. atq; etiam Rup. in cap. 32. Num. *Iſai. 3.* Pueros intelligunt eos, qui licet natu maiores ſint, moribus tamen, & lenitate puerili ſunt, attamen Hebræum, Græcumque nomen iuuenes ſignificat ineptos prorſus gubernandis populis, vnde ille apud Lucanum lib. 8. dicebat

Ætas Nilaici nobis ſuſpecta Tyranni eſt,
Ardua quippe fides robuſtos exigit annos.

Cuius rei rationem reddit Philoſophus 1. politic. c. vlt. quod ea minor ætas ijs fere prudentiæ, virtutumque præſidijs ad gubernandum neceſſarijs careat, contra vero audacia, ſuperbia, laſciuia, cupiditatibus, ac leuitate abundet. Ideoq; ingemiſcens Eccleſiaſtes dixit: *Eccl. 10.* *Væ tibi terra cuius Rex puer eſt*, ſiue vt legit Hier. ad citatū locum Iſaiæ, *iuuenis eſt*. Et Senator ille conſularis Nicomachus rectè in hanc rem dixit. Dij auertant principes pueros: & patres patriæ dici impuberes; quos ad conſulatus dandos dulcia, & circuli, & quæcumque voluptas puerilis inuitet. Quæ, malum, ratio eſt, habere imperatorem Principem, qui famam curare non nouerit: qui quid ſit Reip. neſciat, qui faciat eos conſules, duces, iudices, quorum vitas, merita, ætates, familias, geſta non nouit? videndus hac de re Cic. Philip. 3.

Sic ergo Moyſes Dominum deprecatur pro ſucceſſore, non pro filijs, non pro mi-
A niſtro, dignus vtique qui in hac re, & imitetur, & laudetur. Ideoq; *Philo. lib. charitate* ſic eleganter rem proſequitur, *Philo.* omnibus quidem, & maxime hoc tempore ob oculos proponendam, cum mortalis, inquit, huius vitæ finis inſtaret, oraculo aperto de hoc præmonitus, nullum vel Regem, vel priuatum imitatus eſt, quorum vnicum votum habetur, ac ſtudium, hæredes, liberoſ-
B que relinquere: Sed quamuis pater eſſet duorum filiorum, neutrum ſucceſſorem ſibi optauit, victor affectuum erga cognatos, ac domeſticos. Et poterat, ſi filios ſuſpicabatur parum idoneos, certe fratris filios extollere, iam virtute meritos ſacerdotis, ſed fortaſſe aut nō placebat, eo à diuinis rebus diſtrahit, aut potius cogitabat impoſſibile eſſe eundem hominem rectè curare ſimul regnum & ſacerdotium, quando-
C quidem alterum Religionis, alterum ſubditorum curam profitetur. Aut fortaſſe non putauit rem tam magnam pertinere ad ſuum iudicium, maluitq; iudicandam Deo committere. Erat ei amicus & familiaris pęne à puero Ieſus nomine, non vulgaribus conciliatus artibus, ſed amore integro cæleſtiq; ex quo omnes virtutes proueniunt, is etiā conuictor contubernaliſq; prophetæ fuit, idem adminiſtrationis Reip. particeps,
D & tantum non principis Vicarius multa pro poteſtate ſolitus erat gerere. Attamen quāuis ſciret hunc eſſe diu ſpectatæ probitatis hominem, dictis factiſq, honeſtatē eius expertus, & quæ maxime requirebatur, beneuolentiam erga populum, nec ſic quidē auſus eſt ei principatum committere, ne forte opinione falleretur, non ſatis fidens humano iudicio. Itaq; ne ſibi ipſi quidē credens ſuppellex inuocauit Deum, vt ex optimatibus eligeret vnum aliquem idoneum prin-
E cipem, qui paternā curam ſubditorum gereret hoc vnum euidens argumentum eſt, eximiæ erga ſuam gentem charitatis atque fidei. hæc ille. Quæ omittenda minime exiſtimaui in re maxime neceſſaria, noſtraque tempeſtate penitus abolita.

Hoc etiam notauit *D. Hier. in c. 1. epiſt.* *D. Hier.* ad Titum his verbis. Moyſes amicus Dei cui facie ad faciem Deus loquutus eſt, potuit vtique ſucceſſores principatus, filios ſuos facere, & poſteris propriam relinque-

Digitized by Google

re dignitatem, ſed extraneus de alia Tribu
eligitur Ieſus, vt ſciremus principatum in
populos non ſanguini deferendum, ſed vi-
tæ. At nunc cernimus plurimos hanc rem
beneficium facere, vt non quærant eos,
qui poſſunt Eccleſiæ plus prodeſſe, & in
Eccleſia erigere columnas : ſed quos vel
ipſi amant, vel quorum ſunt obſequijs de-
liniti, vel pro quibus maiorum quiſpiam
rogauit, & vt deteriora taceam, qui vt cle-
rici fierent, muneribus impetrarunt.

Orig. Nec etiam omittendus *Origen. hom. 22.*
in numeros cum ait. Receſſurus Moyſes de
ſæculo orat Deum vt prouideat ducem po-
pulo. Quid agis Moyſes? nunquid filij tibi
non ſunt, Gerſon & Eleazar ? aut ſi aliquid
de ipſis dubitas, non ſunt filij fratris ma-
gni, & egregij viri ? quomodo non oras
Deum pro ipſis, vt eos conſtituat populo
duces ? ſed diſcant Eccleſiarum principes,
ſucceſſores ſibi non eos, qui conſanguini-
tate generis iuncti ſunt, nec qui carnis pro-
pinquitate ſociantur teſtamento ſignare ;
neque hæreditarium tradere Eccleſiæ prin-
cipatum, ſed referre ad iudicium Dei, &
non eligere illum, quem humanus com-
mendat affectus, ſed Dei iudicio totum de
ſucceſſoris electione permittere. ſic Orig. &
prædictus Nicomachus conſularis recte et-
iam in hanc ſententiam dixit ingens gloria
morientis principis eſt magis Remp. ama-
re, quam filios, quod quidem merito D.
D. Amb. *Ambroſ. in Theodoſio* imperatore laudauit.
Etenim ſi quis in ſucceſſore eligendo affe-
ctu, & amore, ſeu opinione ducatur, faci-
le decipietur & irreparabile Reip. detrimé-
tum inferet, dum eidem gubernandæ inep-
tum, inſipientem, & incapacem ingeret vel
puerum, vel ſenem iuuenem.

Ex tam multis igitur dictis fit conſe-
quens, virum ignarum, & inſcium debere
potius ſeruire quam præeſſe, obtemperare
quàm imperare : quod videtur dixiſſe Sa-
lomon in Prouerbijs. illis verbis. *Quo-*
Prou. 26. *modo ſi ſpinæ naſcantur in manu temulenti,*
ſic Parabola in ore ſtultorum. vbi Septuag.
habent, *ſpinæ naſcuntur in manu ebrioſi,*
ſeruitus autem in manu imprudentis, debet
ſiquidem imprudens, & inſcius prudenti-
ori viro manus dare, imo & ſeruituti eius
ſe tradere ; In quam ſentent. poſt Philonem

A notauit *Amb. lib. 2. de Iacob. & vit. beat.* D. Amb.
c. 3. Eſau, inquit, vt benediceretur impe-
trauit, ſed eam benedictionem vt ſeruiret
fratri ſuo, Etenim qui imperare non pote-
rat, & alterum regere, ſeruire debebat vt à
prudentiore regeretur. vt bonus Pater, (ſci-
licet Iſaac) cum duos haberet filios vnum
intemperantem, ſobrium alterum, quo vtri-
que conſuleret, intemperanti præfecit ſo-
brium. & c. 4. notauit, Iacobum pauiſſe
B oues Laban. Sapientia, inquit, regendi of-
ficium non omittit, neſcit vel in alienis va-
care.

Notauit pro hac ſententia Salomon er-
rorem Principis inique partientis honores, Eccl. 10.
præpoſtereque iudicantis de meritis cum
ait. *Eſt malum quod vidi ſub ſole poſitum*
ſtultum in dignitate, & diuitem ſedere de-
orſum. vbi hebr. ſicut vertit Pagnin. habe-
tur, *in excellentijs multis.* & Vatab. *in ſum-*
C *mo faſtigio.* Illud autem notandum velim
conſuetum eſſe apud Salomonem aſſignare
& referre aliud malum quod coniungatur
illi de quo ipſe loquitur, vt patet *ex c. 6. 7.*
8. & 9. vbi ſemper ait, *Eſt & aliud malũ.*
Attamen dum ſtultum in dignitate ſublimi
poſitum deplorat, non dicit eſt & aliud ma-
lum, ſed ſimpliciter ait. *Eſt malum quod*
vidi ſub ſole, fortaſſis quia in cæteris malis
quæ proponit aliud ſimile reperiri poſſit, at
D vero nullum omnino inuenitur quod con-
ferri poſſit cum tanto malo, quantum re-
uera eſt ſtultum poſitum eſſe in dignitate
ſublimi, cum ineptus omnino ſit, & quaſi
non ſit, debeat reputari ad honores. Vnde
Eſter dixit : *Ne tradas. Domine ſceptrum ijs,* Cap. 14.
qui non ſunt. quod poſſumus explicare ex
illo alio loco. vbi de Theoda dicitur. *Ante*
hos dies extitit Theodas dicens ſe eſſe aliquẽ. Act. 5.
quod ideo dictum eſt quia cum eſſet Ma-
E gus, Prophetam ſe venditabat, ac magi-
ſtrum, dicebat ergo ſe eſſe aliquem, cum
nihil eſſet, quando non erat dignus magi-
ſterio & honore. Probatur inſuper ex Pau- Galat. 2.
lo cum ait. *Contuli Euangelium ſeorſum*
cum his, qui videbantur aliquid eſſe. quod
D. Thom. dicit eſſe factum cum maioribus
Eccleſiæ, Petro ſcilicet, Iacobo, & Ioan-
ne, & alijs, iuxta illud Eccleſiaſtic. *cum ſa-* Eccleſ. 9.
pientibus & Prudentibus tracta. Vnde pa-
tet eos qui ſunt, videnturque aliquid reuera
eſſe,

Digitized by Google

A eſſe, ſolos eſſe ſapientes, Inſipientes vero
nihil prorſus eſſe. *Ne tradas* igitur *Domine*
ait Eſter, *ſceptrum ijs qui non ſunt*, cum i-
Matt.5. gnari, inſcij & ſtulti ſunt, & ad nihilum va-
leant *niſi vt mittantur foras & conculcentur*
ab hominibus, non vero ijs præſint vt pote-
ſal vanum & inutile.

Minabatur Deus Iſraelitico Populo ma-
C.14. ximum ſupplicium apud Hierem. Inter alia
vero ait. *Ograni ſteterunt in rupibus, traxe-*
B *runt ventum quaſi Dracones*, quæ verba D.
D.Hier. Hieronym. ibi myſtice interpretatur de ma-
giſtris & Doctoribus: Qua in re magnum
conſiſtit ſupplicium in eo, quod onagri pla-
na relinquentes, vt loquitur Gloſſa, ad ſupe-
riora loca aſcendant, cūq; grauiores plumbo
ſint præ ſtultitia in rupibus ſtante, viſuntur,
vi tamen, & impulſu indigent, vt ad tantam
altitudinem euehantur. Vnde Salomon di-
C *Prou.26.* xit: *Sicut qui mittit lapidem in aceruū Mer-*
curij, ſic qui tribuit honorem inſipienti. La-
pis enim, cum grauis ſit, vt aſcēdat, debet vi
proijci, alioqui potius deſcendet, ſic, vt ſtul-
tus onager in altis rupibus collocetur, debet
vi attolli, totoque conatu aſſumi.

Cæterum meminiſſe debet, & ſtultus
promotus, & ipſum promouens vi, & non
iure, nihil fædius, magiſve deteſtandum
poſſe reperiri, quam honorem tribuere inſi-
D pienti. Hinc eſt, quod, cum nihil magis cu-
ræ eſſet Phariſæis, quàm Chriſtum Domi-
Luc.23. minum opprobrijs afficere, & ignominioſè
Matt.27. tractare, quem fabri filium calumniaban-
tur, & cum Latronibus reputabant, pretioſa
veſte indutum illuſerunt, & ſpreuerunt,
Regiſque titulum ignominioſo Crucis pati-
bulo fixerunt, iudicantes nihil turpius, in-
dignius, & contemptibilius poſſe oſtentari,
quàm vilem, & abiectum hominem re-
E gio apparatu inſignitū. Vnde Claudianus de
quodam, qui immeritò, fortunęque iactu ſu-
premum locum fuerat aſſequutus dixit.

Viue pudor facti.

Interrogauit Deus Cain, *Vbi eſt Abel*
Gen.4. *frater tuus?* cui reſpondit: *Nunquid cuſtos*
Philo. *fratris mei ſum ego?* Aduertit autem *Philo*
lib. Quod deter. potior. inſid. congruenter
dixiſſe, ſe non eſſe cuſtodem fratris ſui,
quandoquidem iniquus, & inſipiens homo,
non poterat præfici cuſtodiæ probi, ac
ſapientis Abel, congruenter docet, ait Phi-
lo, Sanctarum rerum cuſtodiam, non qui-
buſuis hominibus, ſed ſacratis ſacrataſ-
que mentes habentibus Deum commi-
ſiſſe.

Quia vero plures ſine delectu magiſtri,
fiunt, & in locis ſuperioribus collocantur,
proinde tot mala vbique graſſari videmus,
& malos ſine cuſtode, aut timore omnia
deuaſtare, quod oſtendit ille locus Pſalmi
vbi dicitur. *In circuitu impij ambulant*,
vbi *Hieronymus* legit, *in circuitu impij am-* *Pſal.11.*
bulant, cum exaltati fuerint viliſſimi filio- *D.Hier.*
rum hominum. Complutenſ. habet, Cir-
cunquaque oberrant impij, quando eue-
huntur qui inter homines perditiſſimi ſunt,
vbi particula, circunquaque, quam etiam
Brixian. habet, explicat id, quod noſtra le-
ctio habet, In circuitu, ſignificat enim li-
bertatem, & deplorandam iniquorum licen-
tiam viuendi, olim namque quando ſerui
libertate donabantur, in ſignum acceptæ li-
bertatis in circuitu Domini donantis am-
bulabant, iuxta quod Satyricè dixit Perſius
carpens eos, qui è ſeruili conditione in or-
dinem equeſtrem cito tranſibant.

Quibus vna Quiritem.
Vertigo fecit.

Clarius hoc dixit *Seneca epiſt. 8. his ver-*
bis. Philoſophiæ ſeruias oportet, vt tibi
contingat vera libertas, non differatur in
diem, qui ſe illi ſubiecit, & tradidit, ſtatim
circumagitur. Hoc enim ipſum Philoſophię
ſeruire, libertas eſt. Vbi verbum, circuma-
gitur; libertatem philoſophicam denotat.
Eſt proinde ſenſus prædicti loci Pſalm.
Cum fex illa hominum euchitur, & primas
tenet, tunc impij liberi, ac diſſoluti omnia
quantumuis ſacra proculcant, & deſtruunt.
Soli igitur ij, qui ſcientia, virtute, & ſan-
ctitate præſtant Magiſtri debent fieri, &
ſuperiora loca obtinère, virique probi, ac
Religioſi non debent, ſicut plures, ſeu, vt
cæteri ſolent, intempeſtiuè, immaturè,
& importunè dignitates ambire, & vel-
velle, iuxta Iacobi doctrinam, Etenim, ſicut
dixit *Aug. 16. de Ciui. c. 19.* Locus ſuperior, *D. Aug.*
ſine quo regi populus non poteſt, & ſi ita
teneatur, & adminiſtretur, vt decet, tamē, in-
decenter appetitur, quam ſarcinam, ſi nullus
imponenit, percipiendæ, atque intuendæ
vacandum eſt veritati, ſi autem imponitur,

Pp 3 ſu-

Digitized by Google

re dignitatem, ſed extraneus de alia Tribu A eligitur Ieſus, vt ſciremus principatum in populos non ſanguini deferendum, ſed vitæ. At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficium facere, vt non quærant eos, qui poſſunt Eccleſiæ plus prodeſſe, & in Eccleſia erigere columnas: ſed quos vel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequijs deliniti, vel pro quibus maiorum quiſpiam rogauit, & vt deteriora taceam, qui vt clerici fierent, muneribus impetrarunt.

Orig. Nec etiam omittendus *Origen. hom.* 22. in numeros cum ait. Receſſurus Moyſes de ſæculo orat Deum vt prouideat ducem populo. Quid agis Moyſes? nunquid filij tibi non ſunt, Gerſon & Eleazar? aut ſi aliquid de ipſis dubitas, non ſunt filij fratris magni, & egregij viri? quomodo non oras Deum pro ipſis, vt eos conſtituat populo duces? ſed diſcant Eccleſiarum principes, ſucceſſores ſibi non eos, qui conſanguinitate generis iuncti ſunt, nec qui carnis propinquitate ſociantur teſtamento ſignare; neque hæreditarium tradere Eccleſiæ principatum, ſed referre ad iudicium Dei, & non eligere illum, quem humanus commendat affectus, ſed Dei iudicio totum de ſucceſſoris electione permittere. ſic Orig. & prædictus Nicomachus conſularis recte etiam in hanc ſententiam dixit ingens gloria morientis principis eſt magis Remp. amare, quam filios, quod quidem merito D. D. Amb. *Ambroſ. in Theodoſio* imperatore laudauit. Etenim ſi quis in ſucceſſore eligendo affectu, & amore, ſeu opinione ducatur, facile decipietur & irreparabile Reip. detrimẽtum infertet, dum eidem gubernandæ ineptum, inſipientem, & incapacem ingeret vel puerum, vel ſenem iuuenem.

Ex tam multis igitur dictis fit conſequens, virum ignarum, & inſcium debere E potius ſeruire quam præeſſe, obtemperare quàm imperare: quod videtur dixiſſe Salomon in Prouerbijs. illis verbis. *Quomodo ſi ſpina naſcantur in manu temulenti,* Prou. 26. *ſic Parabola in ore ſtultorum.* vbi Septuag. habent, *ſpinæ naſcuntur in manu ebrioſi, ſeruitus autem in manu imprudentis,* debet ſiquidem imprudens, & inſcius prudentiori viro manus dare, imo & ſeruituti eius ſe tradere; In quam ſentent. poſt Philonem notauit *Amb. lib. 2. de Iacob. & vit. beat.* D. Amb. *c.* 3. Eſau, inquit, vt benediceretur impetrauit, ſed eam benedictionem vt ſeruiret fratri ſuo, Etenim qui imperare non poterat, & alterum regere, ſeruire debebat vt à prudentiore regeretur. vt bonus Pater, (ſcilicet Iſaac) cum duos haberet filios vnum intemperantem, ſobrium alterum, quo vtrique conſuleret, intemperanti præfecit ſobrium. & c. 4. notauit, Iacobum pauiſſe B oues Laban. Sapientia, inquit, regendi officium non omittit, neſcit vel in alienis vacare.

Notauit pro hac ſententia Salomon errorem Principis inique partientis honores, Eccl. 10. præpoſtereque iudicantis de meritis cum ait. *Eſt malum quod vidi ſub ſole poſitum ſtultum in dignitate, & diuitem ſedere deorſum.* vbi hebr. ſicut vertit Pagnin. habetur, *in excellentijs multis.* & Vatab. *in ſummo faſtigio.* Illud autem notandum velim C conſuetum eſſe apud Salomonem aſſignare & referre aliud malum quod coniungatur illi de quo ipſe loquitur, vt patet *ex c.* 6. 7. 8. & 9. vbi ſemper ait, *Eſt & aliud malũ.* Attamen dum ſtultum in dignitate ſublimi poſitum deplorat, non dicit eſt & aliud malum, ſed ſimpliciter ait. *Eſt malum quod vidi ſub ſole,* fortaſſis quia in cæteris malis quæ proponit aliud ſimile reperiri poſſit, at D vero nullum omnino inuenitur quod conferri poſſit cum tanto malo, quantum reuera eſt ſtultum poſitum eſſe in dignitate ſublimi, cum ineptus omnino ſit, & quaſi non ſit, debeat reputari ad honores. Vnde Eſter dixit: *Ne tradas. Domine ſceptrum ijs,* Cap. 14. *qui non ſunt.* quod poſſumus explicare ex illo alio loco. vbi de Theoda dicitur. *Ante hos dies extitit Theodas dicens ſe eſſe aliquẽ.* Act. 6. quod ideo dictum eſt quia cum eſſet Magus, Prophetam ſe venditabat, ac magiſtrum, dicebat ergo ſe eſſe aliquem, cum nihil eſſet, quando non erat dignus magiſterio & honore. Probatur inſuper ex Paulo cum ait. *Contuli Euangelium ſeorſum* Galat. 2. *cum his, qui videbantur aliquid eſſe.* quod D. Thom. dicit eſſe factum cum maioribus Eccleſiæ, Petro ſcilicet, Iacobo, & Ioanne, & alijs, iuxta illud Eccleſiaſtic. *cum ſa-* Eccleſ. 9. *pientibus & Prudentibus tracta.* Vnde patet eos qui ſunt, videnturque aliquid reuera

eſſe,

(A) eſſe, ſolos eſſe ſapientes, Inſipientes vero nihil prorſus eſſe. *Ne tradas* igitur *Domine* ait Eſter, *ſceptrum ijs qui non ſunt*, cum ignari, inſcij & ſtulti ſunt, & ad nihilum valeant *niſi vt mittantur foras & conculcentur ab hominibus*, non vero ijs præſint vt potè ſal vanum & inutile. *Matt.5.*

Minabatur Deus Iſraelitico Populo maximum ſupplicium apud Hierem. *C.14.* Inter alia vero ait. *Ogrami ſteterunt in rupibus, traxerunt ventum quaſi Dracones*, (B) quæ verba D. Hieronym. *D.Hier.* ibi myſtice interpretatur de magiſtris & Doctoribus: Qua in re magnum conſiſtit ſupplicium in eo, quod onagri plana relinquentes, vt loquitur Gloſſa, ad ſuperiora loca aſcendant, cúq; grauiores plumbo ſint præ ſtultitia in rupibus ſtante, viſuntur, vi tamen, & impulſu indigent, vt ad tantam altitudinem euehantur. Vnde Salomon dixit: (C) *Sicut qui mittit lapidem in aceruũ Mercurij, ſic qui tribuit honorem inſipienti.* *Prou.26.* Lapis enim, cum grauis ſit, vt aſcẽdat, debet vi proijci, alioqui potius deſcendet, ſic, vt ſtultus onager in altis rupibus collocetur, debet vi attolli, totoque conatu aſſumi.

Cæterum meminiſſe debet, & ſtultus promotus, & ipſum promouens vi, & non iure, nihil fœdius, magiſve deteſtandum poſſe reperiri, quàm honorem tribuere inſipienti. (D) Hinc eſt, quod, cum nihil magis curæ eſſet Phariſæis, quàm Chriſtum Dominum opprobrijs afficere, & ignominioſè tractare, *Luc.23.* *Matt.27.* quem fabri filium calumniabantur, & cum Latronibus reputabant, pretioſa veſte indutum illuſerunt, & ſpreuerunt, Regiſque titulum ignominioſo Crucis patibulo fixerunt, iudicantes nihil turpius, indignius, & contemptibilius poſſe oſtentari, quàm vilem, & abiectum hominem regio apparatu inſignitũ. (E) Vnde Claudianus de quodam, qui immeritò, fortunæque iactu ſupremum locum fuerat aſſequutus dixit.

Viue pudor facti.

Interrogauit Deus Cain, *Vbi eſt Abel frater tuus?* cui reſpondit: *Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego?* *Gen.4.* *Philo.* Aduertit autem *Philo lib. Quod deter. potior. inſid.* congruenter dixiſſe, ſe non eſſe cuſtodem fratris ſui, quandoquidem iniquus, & inſipiens homo, non poterat præfici cuſtodiæ probi, ac ſapientis Abel, congruenter docet, ait Phi- (A) lo, Sanctarum rerum cuſtodiam, non quibuſuis hominibus, ſed ſacratis ſacrataſque mentes habentibus Deum commiſiſſe.

Quia vero plures ſine delectu magiſtri, fiunt, & in locis ſuperioribus collocantur, proinde tot mala vbique graſſari videmus, & malos ſine cuſtode, aut timore omnia deuaſtare, quod oſtendit ille locus Pſalmi vbi dicitur. (B) *In circuitu impij ambulant*, vbi *Hieronymus* legit, *in circuitu impij ambulant*, cum exaltati fuerint viliſſimi filiorum hominum. *Pſal.11.* *D.Hier.* Complutenſ. habet, Circunquaque oberrant impij, quando euehuntur qui inter homines perditiſſimi ſunt, vbi particula, circunquaque, quam etiam Brixian. habet, explicat id, quod noſtra lectio habet, In circuitu, ſignificat enim libertatem, & deplorandam iniquorum licen- (C) tiam viuendi, olim namque quando ſerui libertate donabantur, in ſignum acceptæ libertatis in circuitu Domini donantis ambulabant, iuxta quod Satyricè dixit Perſius carpens eos, qui è ſeruili conditione in ordinem equeſtrem cito tranſibant.

Quibus vna Quiritem.

Vertigo fecit.

Clarius hoc dixit *Seneca epiſt. 8. his verbis.* Philoſophiæ ſeruias oportet, vt tibi (D) contingat vera libertas, non differatur in diem, qui ſe illi ſubiecit, & tradidit, ſtatim circumagitur. Hoc enim ipſum Philoſophię ſeruire, libertas eſt. Vbi verbum, circumagitur; libertatem philoſophicam denotat. Eſt proinde ſenſus prædicti loci Pſalm. Cum fex illa hominum euehitur, & primas tenet, tunc impij liberi, ac diſſoluti omnia quantumuis ſacra proculcant, & deſtruunt. Soli igitur ij, qui ſcientia, virtute, & ſan(E)ctitate præſtant Magiſtri debent fieri, & ſuperiora loca obtinère, virique probi, ac Religioſi non debent, ſicut plures, ſeu, vt cæteri ſolent, intempeſtiuè, immaturè, & importunè dignitates ambire, & velvelle, iuxta Iacobi doctrinam, Etenim, ſicut dixit *Aug. 16. de Ciui. c. 19.* *D. Aug.* Locus ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, & ſi ita teneatur, & adminiſtretur, vt decet, tamẽ, indecenter appetitur, quam ſarcinam, ſi nullus imponenit, percipiendæ, atque intuendæ vacandum eſt veritati, ſi autem imponitur,

Digitized by Google

anima Dauid. Cuius rei cauſam ſi inquiras, A ſic proſequitur *Abulenſ. ibi q.4.* iſte iuuenis deſiderat obſequi Dauid, putabat autem quod deſideraret Dauid regnum, ideo credidit quod non poterat magis placere Dauid in aliquo, quam ſi ei nuntiaret illa per quæ ſignaretur opportunitas Dauid ad reg- 1. Reg. 20. nandum, & quia non poterat Dauid regnare viuente Saule, nuntiauit primo mortem Saulis, & quid ſi Ionathas ſuperuiueret mortuo Saule, cum ille eſſet primogenitus, B quem Saul volebat regnare poſt ſe, & valde ſtrenuus, qui à toto populo diligebatur 1. Reg. 14. pro victoria mirabili quam de Philiſtæis reportauit, poterat impedire Dauid ne regnaret, ideo iuuenis mortem Ionathæ renuntiauit, de alijs filijs nihil curans, qui licet ſuperuiuerent, non poterant Dauid 2. Reg. 2. & 3. impedire ne regnaret, ſicut nec impediuit Isboſeth, qui regnauit poſt mortem Saulis regnante interim Dauid in Tribu Iuda, C eumque ſuperante; & quod iſta eſſet mens iuuenis inde colligitur, quia veniens ad Dauid, attulit diadema Regis, & armillas, quæ ei regnum præſignabant. Ex quo poſito diſcurſu illud recte ad noſtrum inſtitutum infertur, propterea malum nuntium non timuiſſe, annuntiare Dauid dilectiſſimi amici necem, quæ alioqui illi eſſet acerbiſſima, ſummumque ei afferre poſſet mærorem, quia putauit Dauid tactum cupidine regnandi, quæ dira cupido eſſe ſolet, amicitiæque D iura non nouit, nec parentum obitum colit, nec amorem quantumuis intenſum reueretur, dummodo modus & via aperiatur potiundæ dignitatis & ſupremi loci.

Vnde non diſplicet mos ille Romanorum, cuius meminit Plutar. in vita Iul. Cæſaris cum ait: Cautum erat apud Romanos, vt triumphum ambientes toto ambitionis tẽpore extra muros fierent, Timebant enim ambitioſum hominem quaſi communem peſtem & hoſtem, & exul profecto debe- E bat egredi per illam ciuitatis portam ambi- 2. Reg. 15. tioſus Abſalon, in qua ingredientes per ſummam cupidinem præſtolabatur, interrogans, quidnam negotij haberent, & ſic ſolicitabat corda virorum Iſrael. Quis enim ambitioſum hominem non deteſtetur cum ſit audax? quis non abhorreat cum ſit impudens? quis non faſtidiat, A quum ſit inſatiabilis? quis non ſuſpiciat cum ſit vanus? quis non deſpiciat cum ſit vilis? quis ſe illi credat cum ſit verſipellis? Singula ſi probemus non erit iniucundum, maxime quo tempore maxima quæque hoc vitio dilabũtur, totoque orbe, nulli loco, conditioni, ætati, aut generi parcens, veluti communis peſtis ſerpit, & vniuerſale D. Baſil. exitium debacchatur. *Vnde Baſil. conſtitut. Monaſt. c. 10.* Ambitio diabolica peſtis eſt; B & ſine dubio qui in huius vitij poteſtate eſt, eodem plane cum diabolo morbo laborat.

Ambitionis audacia.

Eſt igitur ambitio audax, cum ſacratiora loca petat, & mediam paſſionem Chriſti quam ipſe exhorruit ingrediatur petens Matth. 20. ſedes dexteræ ſiniſtræque manus. Tunc e- C nim *acceſſit mater filiorum Zebedæi* cum Chriſtus dicebat. *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur, flagellabitur, conſpuetur &c.* Cumque fratres ſexaginta occidat, alium vendat, patrem aggreditur. Perpendenſque hoc *D. Chryſoſt.* D. Chryſ. hom. de Abſalõ, ait. vbi ſolatium Patres & genitores præſidium inuenire debent, inueniunt mortem, cum brutæ pecudes pietatis in parentes iura conſeruent, innocentem D perimere nefas eſt, patrem occidere ſcelus ambitio docet id quod natura non nouit, quod pietas ipſa horreſcit, audet perficere quod nouo ſupplicio Deus cogatur vindicare. *Et Ber. ſer. de Conuerſ. ad Cleric.* D. Bern. *cap. 31.* Propter ambitionem, inquit, paratos eos video vniuerſa pericula ſubire, ſuſcitare ſcandala, ſuſtinere odia; diſſimulare opprobria; negligere maledicta, vt non minus ſit pernicioſa animoſitas talium, quam puſillanimitas mercenariorum.

E Facit etiam in hanc ſententiam id quod notauit Plut. in vita Coriolani, vbi ait: Mos erat Magiſtratum petentibus prehenſos dextra ciues benignis orare verbis in forum opertos veſte aſcendere, probo ego quam improbat rationem, ſcilicet, ob plebis ſuſpicionem ne veluti armatum, & audacem hoſtem, ambitioſum hominem, fugerent, & deteſtarentur, omnibuſque

conſtaret

conſtaret inermen eſſe, vt à timendo ceſſarent.

Eſt etiam pro præſenti inſtituto Iudas *Iud.c.1.* Apoſtolus dum ambitioſos homines fluctus fori maris appellat *deſpumantes ſuas confuſiones.* Etenim ſicut fluctus maris quaſcumque immunditias euomunt, & in littus maximo fragore proijciunt, ſic & ambitioſi animi impudenter, & audaciter quicquid in ſe reconditum habent expuunt & veluti ipſum cælum petere, ipſamque terram operire, & conſcendere nituntur. *D. Bern.* Vnde *Bern.hom.1.ſuper, Miſſus eſt.* quoties hominibus præeſſe deſidero, toties Deum mecum præire contendo, & tunc vere non ſapio ea quæ Dei ſunt, de ipſo namque dictum eſt. *Et erat ſubditus illis.* *Luc.2.* Hanc eandem audaciam ambitionis notauit *D. Clem.* *Clem. Alex. orat. ad gent.* cum ait: Non facile arcetur cupiditas, quæ metu caret.

Impudentia Ambitionis.

Tertul. EST etiam impudens ambitioſus ſicut notauit *Tertull. lib. de Pœnitent c. 11.* dicens: Illos qui ambitu obeunt capeſſendi magiſtratus, neque pudet, neque piget incommodis animæ & corporis, nec incommodis tantum, verum, & contumelijs omnibus eruti in cauſa votorum ſuorum, quas non ignobilitates veſtium affectant? quæ non atria nocturnis, & crudis ſalutationibus occupant? Ad omnem occurſum maioris cuiuſque perſonæ decreſcentes nullis conuiuijs celebres, nullis comeſſationibus congreges, ſed exules à libertatis, & lætitiæ felicitate. Ideoque *D. Ber. ſer. de Conuerſ. ad Cleric. c.27.* *D.Bern.* per admirationem dicit. Vnde tantus Prælationis ardor, vnde ambitionis impudentia tanta? *& 1. de Conſiderat. ad finem.* Plena, inquit, ambitionis Eccleſia non eſt iam quod exhorreas in ſtudijs, & molitionibus, ſi Chriſti diſcipulus es, igneſcat zelus tuus, exſurgat authoritas aduerſus impudentiam hanc, & generalem peſtem, intuere magiſtrum ſic facientem, & audi dicentem. *Ioan.12.* *Qui mihi miniſtrat, me ſequatur*, non parat aures vt audiat, ſed flagellum

A quo feriat, verba nec facit, nec recipit, nec ſedens iudicat, ſed inſequitur puniens, ergo tu fac ſimiliter. Erubeſcant vultum tuum iſtiuſmodi negotiatores ſi fieri poteſt, ſi non timeant. Et tu flagellum tenes, timeant nummularij, nec fidant in nummis, ſed diffidant, abſcondant æs ſuum à te, ſcientes effundere quam accipere paratiorem te eſſe. Notauit autem ingenioſe *Ber.* Ambitionem eo eſſe impotentiorem, quo impu- B dentior eſt: ſic enim habet, *epiſt. 126.* Ambitio quum prorumpit in impudentiam efficaciam perdit, & cum improbus affectus ſe aperit, perit effectus, odibile vtique vitium dum in aperto eſt ab omnibus deteſtatur, à nulloque admittitur dum cognoſcitur.

Inſatiabilitas Ambitionis.

C NVnquam etiam ſatiatur aut expletur appetitus dominandi, ſicut dixit Dauid, *Superbo oculo, & inſatiabili corde,* *Pſal.100.* vbi Hieronymus tranſtulit, *altum corde.* Metaphora ſumpta à profundis puteis, in quos etiamſi multa conijciantur, nunquam tamen repleri poſſunt, ideoque idem. *D.Hier.* *Hieron. epiſt. ad Demetriadem tom 9.* ait. Expleri neſcit honorum cupido, celerem ha- D bituræ res finem, ſine fine quæruntur. Et Ber. epiſt.241. Quem ambitioſum, ait, vidimus *D. Bern.* aliquando contentum adeptis dignitatibus ad alias non anhelare? Sic & curioſi cuiuſquam *non ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu. Et epiſt. 42.* inter multa alia ſic habet. *Eccleſ.1.* O infinita ſemper ambitio, & inſatiabilis auaritia, cum primos honorum gradus meruerint in Eccleſia, meruerint E autem, vel vitæ merito, vel pecuniæ, ſiue etiam carnis, & ſanguinis quæ regnum Dei non poſſidebunt prærogatiua, non ideo corda quieſcunt duplici ſemper æſtuantia deſiderio, quo vtique magis ac magis, & dilatentur in plura, & ad celſiora ſublimentur, &c. quæ pro hac re videnda fuit.

Videndus etiam *Seneca lib. de beneficijs* vbi inter alia ita ait. Nemo agit de Tribunatu gratias, ſed queritur quod

ambitioſus adorare ſimulat fraudulenter, A
vt incautos occidat eiſque dominetur.

2.Reg.8. Notanda venit hoc loco fraudulenta Abſalonis ambitio quæ ſe cuique de populo ſubmittebat, ſuggerens falſitatem, dum dicebat; *non eſt qui te audiat, conſtitutus à Rege*, cum tamen ſcriptura enarret, conſtitutos à Rege in officijs, & dicat Ioſaphat filius Ahilud erat à commentatijs. i. pro relatione cauſarum, ſi vero verba Abſolonis hunc ſenſum habent, nullus eſt iudex B
qui recte iudicet: omnes enim diligunt munera, & retributiones ſequuntur, & ideo litigare coram illis periculoſum erat, hoc etiam aperte falſum erat, quandoquidem ipſe ſacer textus ait, *Regnauit Dauid ſuper* 2.Reg.8. *omnem Iſrael, faciebat quoque iudicium, & iuſtitiam omni populo*, ſe igitur optabat, & proponebat iudicem, quis me conſtituat iudicem ſuper terram, vt veniant ad me omnes qui habent negotium, & iuſte iudi- C
cem, vt per tyrannidem regnum occupans, qui impius & iniuſtus erat in patrem erga ſubditos omnem operaretur iniuſtitiam. Vnde Saluſtius in Catil. Ambitio multos mortales falſos fieri coegit. Et Cicero in Rhetor. Prælatio ſimulationem aperit, illis enim difficile eſt in tempeſtatibus temperare, qui per ambitionem ſe eſſe probos ſimulauere. Sunt enim non ex animo, ſed ex fortuna modo humiles, modo elati. D

Quis igitur fidat, ſeque credat eiuſmodi hominibus, aſtutis, fraudulentis, & qui ſe in varias transmutant formas? Quis non è ſua Ciuitate & Repub. hanc peſtem procul exulare exoptet? Vtinam caput huius ſerpentis nobis ſimilitudinem & locum Dei promittentis, quam ociſſime Deus conterat. Ideo Philo loquens cum noſtra anima, ſic ait. Si capta fueris hamo alicuius affectus, ſuſtine vincta eſſe, potius quam cuſtos E
carceris. Nam afflicta, gemenſque miſericordiam inuenies, quod ſi ambitioni te ipſam dederis magnum malum, licet ſuaue, cuſtodiam carceris ſuſcipies, cui eris per totam vitam obnoxia, quibus verbis eleganter oſtendit ambitionis vitium, cæteris omnibus oſtium carceris aperire, ac claudere, ipſa ambitione ſemper in carcere manente.

Oſtendit tandem quam infidelis ambitio ſit, circa eos quibus fidem exhibere debuerat. Singularis locus in libro Iudic. quando Iud.c.18. Sacerdos conſenſit in domus ac Deorum deprædationem, vbi primum illi dictum eſt. *Veni nobiſcum, vt habeamus te Patrem ac Sacerdotem, quid tibi melius eſt, vt ſis Sacerdos in domo vnius viri, an in vna Tribu, & familia Iſrael? quod cum audiſſet acquieuit ſermonibus eorum, & tulit Ephod & idola, & profectus eſt cum eis*, at vero vbi nos habemus, *acquieuit ſermonibus*. Complutenſis habet. *Colibuit animo Sacerdotis*, quæ verba Hebraiſmum continent & ſignificant, Lætatum eſt cor, & cæpit eſſe animo hilari, nullam prorſus habens memoriam acceptorum beneficiorum in ea domo, in qua diu fuerat commoratus, & vbi plura beneficia fatebatur accepta. Sed ſtatim ambitioſus homo neceſſitudinē rumpens, beneficia accepta poſtponens, ad propoſitum tantum honorem cucurrit.

Nihil vero execrabilius in hac fraudulentia ambitionis reperiri poteſt, quam quod plerumque ſub tegmine virtutis, & prætextu iuſtitiæ ſæuitiam, ac crudelitatem exequitur. Notauit hoc *Abul. q. 22. in cap. 9. lib. Iudic.* Cum quærit, cur Abimelech ſeptuaginta fratres in vna petra occiderit, & reſpondet voluiſſe illum videri non hoſtis, ſed iudicis perſonam agere, ſicque per ſatellites, latroneſque ſuos capi iuſſiſſe omnes fratres, deinde quaſi facinoris, aut in Abimelech, aut in patriam alicuius comperti eſſent mortis in illos tuliſſe ſententiam, ſicque demum in vno, eodemque ſupplicij loco ſuper vno aliquo lapide mactatos, ſic ille. Verum etſi crudelis ambitioſuſque homo crudelitatem, & duritiem occultare voluerit, in petra clarius manifeſtauit, ſicut bene notauit *Serar. ibi. q. 7.* cum ait parricida ille, verum ſibi lapideum ineſſe cor demonſtrauit, qui fratres ſuos tam multos, tam recenti luctu mæſtos, tam innocentes patris adhuc pene calente cadauere, vno eodemque in loco, ac veſtigio, tam atrociter, tam otioſe, ac ſingulatim non vno aliquo impetu, ac eruptione quaſi bellica omnes ſimul occiderit. Cui enim parcet ambitioſus, vt honoribus potiatur, quid non recto obteget velamine dominandi cupiditas.

Digitized by Google

§ II.

Is dignitates meretur, qui eas contemnit.

ILlud hoc in loco nullatenus omittendum eſt, manifeſtam ambitionem indignum omnino reddere ambitioſum hominem ad dignitates, quas ambit, ſuſcipiendas. B Quod notauit *Abul.* in Abſalone, dum dicebat, 2. *Reg.* 15. *Quis me conſtituat iudicem ſuper terram, vt veniant ad me omnes, qui habent negotium, & iuſte iudicem*, ait ergo *Abul ibi q.* 5. Iſta fallacia non erat nimis latens, quia qui honorem deſiderat, non eſt dignus honore, & qui deſiderat ſtatum excellentem, non poteſt eum conuenienter ſuſtinere, quia honores magni, C onera grauiſſima iuncta habent, qui tamen honorem cupiunt, non onera, ſed requiem, & præeſſe deſiderant, propter hoc autem Eccleſia inſtituit, vt quando ſuſciperentur aliqui in Epiſcopos, quilibet reſpondeat bis, nolo, vt tertia vice reſpondeat, volo, quaſi in primis ipſe intentionem ſuam oſtendat, in tertia autem obediens, voluntati alterius ſubiaceat.

Abul.

D. Bern.

Eleganter hoc proſequitur *Bern. epiſt.* 126. *& ſerm.* 18. ex paruulis, vbi ait, D Quiſquis dominari non appetit, is profecto fructuoſe præeſt cæteris inſtituendis. *& D. Hieron. epiſt. ad Heliodor.* loquens de eodem, dum Sacerdotium recuſabat, ait, Merebatur negando quod eſſe nolebat, eoque dignior erat, quo ſe clamabat indignum. Videndus item *Cyprian. epiſt.* 52. vbi multa de electione Cornelij Papæ. Inter quæ ſic ait. Non vt quidam vim fecit, vt Epiſcopus E fieret, ſed ipſe vim paſſus eſt, vt Epiſcopatum coactus acciperet, *& Chryſoſt. hom.* 35. *in imperfecto* ad ea verba Matth. *Audientes decem indignati ſunt.* Primatum, inquit, honoris concupiſcere vanitas eſt. Primatus enim fugientem ſe deſiderat, deſiderantem ſe odit, *& homil.* 29. *in* 2. *ad Cor. cap.* 13. ait. Si vis gloriam habere, contemne, ſi enim gloriam ſectaueris, gloria excides. Similia habet *homil.* 7. *in epiſt. ad Philem.*

D. Hier.

D. Cypr.

D. Chryſoſt.

A c. 2. ſimilia habet *Greg.* 24. *Moral. c. vlt.* vbi ait. Tunc ſolum poteſtas bene geritur cum non amando, ſed timendo detinetur, quæ vt miniſtrari recte valeat oportet primum, vt hanc non cupiditas, ſed neceſſitas imponat. Videndus item idem *Greg. lib.* 4. *in* 1. *Reg. cap.* 11. cum aduertit Saulem abſconditum fuiſſe domi. Quia, qui digni ſunt, inquit; onus tanti ordinis ſuſcipere, vehementer expaueſcunt. Videndus etiam idem *Greg. lib.* 30. *Moral. c.* B 15. in fine, cum ponderat Chriſtum fugiſſe, cum cognouit, quod venturi erant, vt facerent eum Regem. *Ioan.* 6. *lib. de cura paſtor.* 1. *p. c.* 3.

D. Greg.

D. Greg.

Ideoque Antiſthenes rogatus quomodo ad Reipub. munera accedendum eſſet, reſpondit, ſicut ad ignem. Neque nimis prope, ne comburaris, neque nimis longe, ne frigeſcas. Et *Epictet. in Enchirid. c.* 20. C Memento, inquit, oportere te in conuiuio verſari, in quo ſi fercula ad te perueniunt extenſa manu modeſte carpe, ſi tranſit qui fert, ne cũ detine, ſi nondũ peruenit, ne procul appetitũ extẽde, ſed expecta dũ ad te veniat ſic erga filios, ſic erga vxorẽ, ſic erga principatus, ſic erga diuitias, eriſque aliquãdo dignus Deorum cõuiua. Si vero quæ appoſita fuerint nõ capias, ſed contemnas tunc non modo Deorum conuiua, ſed collega eris. Id enim cum facerent Diogenes, & Hera- D clitus, atque his ſimiles merito, & diuini erant, & vocabantur. *Et Plat.* 1. *de Repub. ad finem*: ſi daretur Reſpub. in qua omnes eſſent ſapientes, maiorem inter eos futuram contentionem detrectantium ciuitatis gubernacula, quam nunc eſt in alijs ciuitatibus eorum, qui talia expetunt. Videnda hac de re oratio 2. Q. Fabij Max. apud Liuium Decad. 3. lib. 2.

Vnde merito *D. Chryſoſt. hom.* 1. *ad Ti-* E *tum.* Magna me admiratio tenet eorum, qui huiuſmodi onera appetunt, nullaque vrgente neceſſitate, ac de legitima vocatione præcedente huiuſmodi miniſterium ſuſcipiunt, vel etiam procurant, ac negotiantur perinde atque rem aliquam profanam. Sed hac de re videndus *Dionyſ. Areopag. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap.* 5. *par.* 5. *Cyrill. de Adoratione in ſpirit. & verit. lib.* 11. *in principio. Baſil. in cap.* 3. *Eſai.*

D. Chryſ.

D. Dionyſ.

D. Cyril.

D. Baſil.

D. Chryſ.
D. Naz.

Chryſoſt. homil. 5. in 1. ad Timoth. Ambroſ. epiſt. 82. Cyprian. epiſt. 68. Nazianzen. orat. 1. Apologet. Ex quibus omnibus liquet, quam neceſſaria ſit doctrina, & admontio Apoſtoli dum hic ait. Nolite plures fieri Magiſtri.

§ III.

Quæ ſcientia requiratur in Magiſtro Eccleſiaſtico & Prælato.

D. Naz.

ILlud etiam hoc loco neceſſario plorandum, ac clamandum, quod cum difficile ſit homini ſcire parere. ſicut notauit *Nazianz. orat. 1. Apologet.* Multoque difficilius homini imperare, difficillimumque tandem homines docere & inſtruere. Vnde addit idem *Nazianzen.* Ars quædam artium, & ſcientia ſcientiarum mihi eſſe videtur hominē regere, animal omnium maxime varium & multiplex, & Salomon propterea de ſe fatetur. *Dedi cor meum, vt ſcirem prudentiam atque doctrinam, erroreſque ac ſtultitiam*, ſeu vt ex Heb. vertit Caiet. *ad ſciendum, tricas & ſtultitiam*, eſt ſiquidem vtilis ac neceſſaria Magiſtratui & Doctori rerum quoque malarum notitia, vt dedocere, atque corrigere poſſit, & in verſutias quęque parabolarum introire. Facile ſe tamen quiſque ad hoc munus intromittit, & faciliori negotio admittitur, cum difficillimum prorſus ſit.

Eccleſ. 1.

Vnde Ioan. Euangeliſta in Apocalyp. ſcribens plures epiſtolas ad diuerſas orbis plagas in qualibet earum diſtinctum, ac peculiarem titulum præfigit, cuius rei rationem reddens *Hieronym. in Proœmio Commen. epiſtolæ ad Epheſ.* ait. In vnaquaque earum (ſcilicet gentium) ſpecialia vel vitia reprehendit, vel virtutes probat: & Sanctus Apoſt. Paulus, per ſingulas Eccleſias vulneribus medetur illatis, nec ad inſtar imperiti medici vno Colyrio omnium oculos vult curare. Vnde Debora de Principibus Iſrael ait. *Cor meum Deus diligit*, inquit, *Principes Iſrael*, in Hebr. eſt. *Doctores Iſrael*, vnde Paulus ad Epheſ. 4. Eoſdem

D. Hier.

Iudic. 5.

A vult paſtores; & Doctores, neque enim diſtinguit inter paſtores & Doctores tanquam inter alium & alium ordinem, ſed pro eodem vtroſque vſurpat, vt recte aduertit *Hieronym. ibi & Auguſt. epiſt. 59. q. 4. & poſt Auguſt. Gregor. homil. 21. in Ezechiel. Et Origen. hom. 2. in Leuit. Cyrill. Item lib. 2. in Leuit.* notarunt, quod cum cæteris defectibus & peccatis Deus remedium, & oblationem aſſignauerit, ſi per B ignorantiam, vel malitiam diliquiſſent, in peccato tamen Pontificis nō addidiſſe Legiſlatorem, ſi per ignorantiam peccauerit, quaſi nulla vllo modo in eis ſupponenda & admittenda eſſet ignorantia.

D. Aug.
D. Greg.
Orig.
Cyril.

Vnde *Bern. epiſt. 249.* Quis dabit mihi homines literatos, & ſāctos in Eccleſijs Dei præeſſe Paſtores, ſi non in omnibus, certe in pluribus, certe in aliquibus? De ijs C vero, qui verbum Dei docent ait, *Gregor. 18. Moral. cap. 14.* qui ad veræ prædicationis verba ſe præparat, neceſſe eſt, vt cauſarum origines à ſacris paginis ſumat, vt omne quod loquitur ad diuinæ authoritatis fundamentum reuocet; & Iſaias prædicatorem verbi Dei appellat prudentem eloquij myſtici: vbi teſte *Hieronym. lib. 2. in Iſai.* Theodotion. vertit prudentem incantatorem, rationem vero huius dicti reddens D Hieron. ait: Incantator mihi videtur eſſe eruditus, & exercitatus tam in lege, & Prophetis, quam in Euangelio & Apoſtolis.

D. Bern.

D. Greg.

D. Hier.

Quanta ergo diligentia, ſtudio, & ſcientia opus eſt ad hoc opus perfectiſſimum, maximeque neceſſarium in Eccleſia de quo *Clem. Alex. 1. Stromat.* ait. Prædicandi ſcientia quodammodo eſt Angelica. Vnde Paulus quia huic officio à Deo erat deputatus, *Vas electionis* dicitur à Deo. Ad- E uertit autem *Hieron. epiſt. ad Paulin.* Quidnam ſignificet vas electionis, quia, ſcilicet, inquit legis, & Scripturarum ſanctarum erat armarium, & *Greg. lib. 4. in 1. Reg. c. 9.* dixit. Fortiſſima Prædicatoris actio illi bene committitur, qui à ſummis viris magna conſideratione dignus tanto miniſterio iudicatur.

D. Clem.

Act. 9.

D. Hier.

Cumque hoc ita ſit plures nunc volunt Magiſtri fieri, qui nec diſcipuli eſſe meruerant, cum nunquam didicerint, neque perſuſi

Digitized by Google

A cunctis nota eſt Sancti ſolicitudo Doctoris,
1. Tim. 3. qui Neophitum vetat ad ſacros ordines accedere.
Sicut autem tunc Neophitus dicebatur,
qui in ſanctæ fidei erat conuerſatione
plantatus, ſic modo Neophitus habendus
eſt qui repente in Religionis habitu
plantatus ad ambiendos honores ſacros
irrepſerit, quid celerius, quidue præcipitãtius
quàm vt exoriatur à ſummitate principium,
& ante incipiat eſſe Epiſcopus quam
B Miniſter? Similiaquè habet idem *Gregor.*
D. Nyſſ. *epiſt.* 50. *& Nyſſ lib. de vita Moyſis.*

D. Naz. Vnde *Nazian. orat.* 20. ait. Nunc periculum
eſt ne ordo omnium ſanctiſſimus omnium
maxime ſit ridiculus: Non enim virtute
magis, quã maleficio & ſcelere ſacerdotiũ
paratur, nec digniorũ ſed potentiorũ
throni ſunt. Samuel inter Prophetas, ille
inquam futura proſpiciens, ſed & Saul vilis
ille & reiectitius. Roboam Salomonis filius
C inter Reges ſed & Ieroboam ſeruus & Apoſtata,
cunq; nec medici, nec Pictoris nomẽ
quiſquam obtineat niſi prius morborum
naturas conſiderarit, aut multos colores
miſcuerit, variaſq; formas penicillo expreſſerit:
Antiſtes contra facile inuenitur, non
elaboratus, ſed recens quantum ad dignitatem
ſimul ſatus & editus, quemadmodũ
Poetæ Gygantes fabulantur. vbi Nazian.
Pulchra alluſione tangit id quod fabulantur
D Poetæ de Cadmo Agenoris filio quem
apud Thebas Bæotiæ vrbem Draconis à ſe
interfecti dentes ſeminaſſe dicunt, vnde
ſtatim Gygantes pullularunt à capite vſque
ad femur armati, qui eodem die initio prælio
ſe ipſos mutuis vulneribus confecerũt.
Sic igitur ſubito factos Magiſtros, & Præſules
deplorat Nazia. ſimul ſatos & editos.
vnde addit. Vno die ſanctos fingimus, eoſque
ſapientes, & eruditos eſſe iubemus, qui
E nihil didicerunt, nec ad ſacerdotium quidquam
prius tulerunt præter velle. & *orat.*
1. Apologet. poſt multa, hac de re tandem
concludit. Pape quam egregia præfectura,
quam axcelſus animus? protinus Samuelem
ab ipſis incunabulis ſanctum in ore habemus,
protinus ſapientes ſumus, & Præceptores,
& rerum diuinarum cognitione ſublimes,
& ſcribarum & Legiſlatorum primi,
noſq; ipſos calculo noſtro cœleſtes deſignamus
ac vocari ab hominibus expetimus:

Reddenſq; rationem Cur Epiſcopus creatus
aufugerit, ait. Mihi res accidit ruſtico, an ingenuo
viro digna neſcio, ſed accidit tamẽ,
aliorum me puduit, qui cum pleriſq; nihilo
meliores ſint atq; etiam non vtinã multo
peiores, illotis, vt aiunt, manibus in ſanctiſſima
myſteria ſeſe ingerunt, ac priuſquã
digni ſint qui ad res ſacras accedant, ſacrarium
ipſum ambiunt.

Et *Bern. epiſt. ad Henricum epiſc. Ceno-* *D. Bern.*
nenſ. Curritur paſſim ab omni ætate, & ordine,
& à doctis pariter & indoctis ad Eccleſiaſticas
curas, tanquam ſine curis iam
quiſq; victurus ſit, cum ad curas peruenerit.
quibus poſſet applicari illud conſilium,
quod Quintus Cicero M. Ciceroni conſulatum
petenti ſuggerebat vt prope quotidie
ad forum deſcendens hoc meditaretur, Nouus
ſum, conſulatum peto, Roma eſt, Debet
enim quis ſecum præmeditari quid mereatur,
quid ambiat, quibus ſuperior velit
eſſe, quæ fere ſententia eſt *Seneca lib. de*
Tranquillitate. c. 4. vbi ait. Inſpicere debemus
primo noſmetipſos, deinde quæ aggrẽdimur
negotia, deinde eos quorũ cauſa,
aut cum quibus agendum eſt, & ante omnia
neceſſe eſt ſeipſum æſtimare, quia fere
plus nobis videmur poſſe quam poſſumus.
Qua de re videndus *Ber. epiſt.* 11. *ad*
Carthuſienſes. & epiſt. 42. vbi ait Scholares
Pueri & impuberes ob ſanguinis dignitatẽ
promouentur ad Eccleſiaſticas dignitates,
& hi de ſub ferula transferuntur ad principandum.
Presbyteris, lætiores quod virgas
euaſerint, quã quod meruerint principatũ.

Quomodo autem pueri & indocti recte
poſſunt fungi officio, quod magnam ſcientiam,
longamq; experientiam poſtulat? Vnde
D. Chryſ. *D. Chryſoſt lib.* 3. *de Sacerdotio.* inuehitur
in quorundam opinionem, qui dicunt
ſatis eſſe ad Præfecturam, ac Magiſteriũ, ſi
quis magnam habeat charitatem vitæq; innocentia:
quod etiam proſequitur *lib 6. de*
Sacerd & hom. 14. *in* 2. *ad Cor* quæ incipit.
Imperare ars eſt, & non ſolũ dignitas, comparatur
hæc ſcientia vſu rerum & experiẽtia,
quare non debet promoueri aliquis ſubito
ad tantam dignitatẽ. Vnde *Greg. hom.* *D. Greg.*
2. *in Ezechiel.* aduertit dixiſſe Prophetam,
& *factum eſt in triceſimo anno*, quando iam
matura aderat ætas, ipſi reuelata fuiſſe diui-

Digitized by Google

na myſteria; inſuperq; notat Chriſtum Dominum, cum duodecim eſſet annorum interrogaſſe, non vero docuiſſe, & affert locum Deut. c. 15. quando dicitur, *non arabis in primogenito bouis*, primo genitum enim, inquit, bouis accipimus in infirma ætate primi noſtri temporis bonam operationē, in qua tamen arandum non eſt, quia cum prima ſunt adoleſcentiæ, vel iuuentutis noſtræ tempora, nobis adhuc à prædicatione ceſſandū eſt, vt vomer linguæ noſtræ præſcindere nō audeat terram cordis alieni. Et

D. Hier.

Hieron in c. 4. ad Eph. ait. In Eccleſijs quanuis quis ſanctus ſit, paſtoris ſibi nomē aſſumere nemo debet, niſi poſſit docere quos facit. Similia habet idem *Hier. in c. 1. epiſt. ad Tit. & Baſil.* quem citat. *Anton. Mon. tom. 1. biblioth. Patrum ſer. 4.* Nauticam cōſuetudinē, inquit, laudo, quæ remum antea dederit ei, qui nunc gubernator eſt, caputne eſt, cui vix alicubi manus eſt, aut pes, aut aliud aliquod ex corporis membris imperfectioribus.

Amos. 8.

D. Chryſ.

Quod ſi doctrina cibus eſt animarum, vt patet apud Amos. vbi Deus famem doctrinæ minatur, quæ in hoc differt à fame panis, & aquæ, ſicut notauit *Chryſ. hom. 54. in Gen.* quod hæc corpus emaciat, illa animam attenuat, & ideo Hier. ibi cum Propheta, quando doctrina non fuerit intelligimus perire pudicitiam, caſtitatem mori, omnes abire virtutes, quia non comederūt verbum Domini. Recte ergo ille apud Iſaiam dixit. *Nolite me conſtituere ſuper vos, quia in domo mea non eſt panis.* Super quæ

Cap. 3.

D. Hier.

verba *D. Hier.* ita habet quanti panem non habentes, & veſtimentum (cum ipſi eſuriant, & nudi ſint) alijs alimoniam, & veſtes promittunt, & pleni vulneribus medicos ſe eſſe iactant? nec ſeruant illud Moſaicum.

Exodi, 4.

Prouide alium quem mittas. Cui poſſumus adiungere id quod ait *Brixian. in c. 3. epiſt. ad Tim.* Cum Epiſcopatum cogitas, ne teferas animum ad hæc tempora, quibus Epiſcopi nihil minus norunt, quam eas partes, quæ illis à Paulo aſſignantur, nec quicquā aliud nunc intelligitur appellatione Epiſcopi, quam fructus, & vectigalia, & immanes honores, &c.

Hinc eſt quod cum filij Heli neſciuerint Dominum, neq; officium Sacerdotum, & ideo falſas interpretationes adhibuerint, ſicut notauit. *D. Hier. in quæſt. Hebr. ad 1. Reg.* dixit illi Deus. *Honoraſti filios tuos magis quam me, propterea &c.* Super quæ

D. Greg.

verba Greg. ait filios & propinquos magis quam Dominum honorat, qui ad ſacros ordines perſonas eligit, nō ex conuerſationis honeſtate, ſed amore propinquitatis carnales. Prælati ſpecialis honoris culmina carnalibus propinquis ideo tribuūt, vt Eccleſiaſticis facultatibus ditentur, nec curant quales ſunt, qui ad ſpirituale miniſteriū veniunt, ſed tantū vt temporali dignitate præferunt, quos carnali affectione amplectuntur, qui reprobos prouehūt ipſum promiſſionis ordinem confundere deſignantur, cū idcirco honoratos filios refert, vt ſacrificij primitias ederent, nō enim prædicat Sacerdos, vt comedat, ſed ideo, vt prædicet mā ducare debet. Sed adhuc peius aliquid videmus, dum illi qui ad frangendum panē pauperibus eliguntur, & ad præbendum cibum verbi Dei conſtituuntur, non ſolum non præbent, ſed etiam & materialem panem, veluti è pauperum ore eripiunt, nec in vltima egeſtate largiuntur.

Hinc è contrario Moyſes omnes penitus humanos affectus exuens, vt exemplum relinqueret omnibus abſolutius, & purius in ſucceſſoris alicuius delectu ſeruandum, ne, caro, & ſanguis ea in re, quæ vtiq; grauiſſima eſt, & ideo grauiſſime puriſſimeq; geri debet præpolleſcent immemor pene filiorū, oblitus ſocij, & adminiſtri, cuius ingeniū, & prudentiam tandiu fuerat expertus Dominū conuenit, aitq;, *Prouideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis hominem &c.* vbi

Num. 28.

verbum *prouideat*, ſignificat, nō ſimpliciter prouidere, ſed adhibita inſpectione, vt obſeruare liceat, quænā teneri debeat ratio in conſtituendis præfectis, & maioribus, idq; ſi vſquam maxime profecto neceſſarium in Eccleſiæ gubernatoribus, & magiſtris de quibus nobis in præſentiarum cum Iacobo noſtro eſt ſermo.

Addit deinde, *Deum ſpirituū omnis carnis*, quibus verbis inuocat Deum cognitorem omnium hominis affectionum, omniū animi propenſionum motuum, & habituū, vt idem ſit quod alibi dicitur *diſcretor cogitationum, & intentionū cordis*, quod proculdu-

Act. 1. culdubio neceſſarium eſt, quando è multi-
Heb. 4. tudine eligendus eſt aliquis, qui ad guber-
nãdi munus aptiſſimus ſit, ſunt enim multi
in hominũ animis receſſus, multæ in vul-
tu, & moribus perſonæ, ac mendacia, id-
eoq; Moyſes non quem ipſemet virum bo-
num, & ad res tantas aptum habilemq; vi-
deret, ac iudicaret, ſed quem ipſe cordium
ſcrutatorDeus peritiſſime idoneum noſſet,
ac vellet, hunc, ſiue propinquus eſſet, ſiue
alienus, ſiue notus ignotuſue, diues, aut
pauper à Deo poſtulat, miro animi æquili-
brio in quo nec diuturnũ Ioſuæ miniſteriũ
fidele, nec paternus amor propendebat.

Hominẽ deinde poſtulat, prouideat ho-
minem, ſeu virum in quo vere virtus ſit, &
maſculum pectus, animiq; robur, nam effę-
minati animi, ac mores inepti omnino ſunt
vnde per Iſaiam dicitur, *Dabo pueros prin-
cipes eorum, & effœminati dominabuntur eis,*
vbi Hier. atq; etiam Rup. in cap. 32. Num.
Iſai. 3. Pueros intelligunt eos, qui licet natu maio-
res ſint, moribus tamen, & lenitate puerili
ſunt, attamen Hebræum, Græcumque no-
men iuuenes ſignificat ineptos prorſus gu-
bernandis populis, vnde ille apud Luca-
num lib. 8. dicebat.

Ætas Nilaici nobis ſuſpecta Tyranni eſt,
Ardua quippe fides robuſtos exigit annos.

Cuius rei rationem reddit Philoſophus
1. politic. c. vlt. quod ea minor ætas ijs fere
prudentiæ, virtutumque præſidijs ad gu-
bernandum neceſſarijs careat, contra vero
audacia, ſuperbia, laſciuia, cupiditatibus,
ac leuitate abundet. Ideoq; ingemiſcens Ec-
Eccl. 10. cleſiaſtes dixit: *Væ tibi terra cuius Rex puer
eſt,* ſiue vt legit Hier. ad citatũ locum Iſaiæ,
iuuenis eſt. Et Senator ille conſularis Nico-
machus recte in hanc rem dixit: Dij auer-
tant principes pueros: & patres patriæ dici
impuberes; quos ad conſulatus dandos
dulcia, & circuli, & quæcumque voluptas
puerilis inuitet. Quæ, malum, ratio eſt, ha-
bere imperatorem Principem, qui famam
curare non nouerit: qui quid ſit Reſp. ne-
ſciat, qui faciat eos conſules, duces, iudi-
ces, quorum vitas, merita, ætates, famili-
as, geſta non nouit? videndus hac de re
Cic. Philip. 3.

Sic ergo Moyſes Dominum deprecatur
pro ſucceſſore, non pro filijs, non pro mi-
A niſtro, dignus vtique qui in hac re, & imite-
tur, & laudetur. Ideoq; *Philo. lib. charita-
te* ſic eleganter rem proſequitur, omnibus *Philo.*
quidem, & maxime hoc tempore ob ocu-
los proponendam, cum mortalis, inquit,
huius vitæ finis inſtaret, oraculo aperto de
hoc præmonitus, nullum vel Regem, vel
priuatum imitatus eſt, quorum vnicum vo-
tum habetur, ac ſtudium, hæredes, liberoſ-
B que relinquere: Sed quamuis pater eſſet du-
orum filiorum, neutrum ſucceſſorem ſibi
optauit, victor affectuum erga cognatos, ac
domeſticos. Et poterat, ſi filios ſuſpicaba-
tur parum idoneos, certe fratris filios ex-
tollere, iam virtute meritos ſacerdotis, ſed
fortaſſe aut nõ placebat, eo à diuinis rebus
diſtrahi, aut potius cogitabat impoſſibile
eſſe eundem hominem recte curare ſi-
mul regnum & ſacerdotium, quando-
C quidem alterum Religionis, alterum ſub-
ditorum curam profitetur. Aut fortaſſe
non putauit rem tam magnam pertinere ad
ſuum iudicium, maluitq; iudicandam Deo
committere. Erat ei amicus & familiaris pę-
ne à puero Ieſus nomine, non vulgaribus
conciliatus artibus, ſed amore integro cæ-
leſtiq; ex quo omnes virtutes proueniunt,
is etiã conuictor contubernaliſq; prophetæ
fuit, idem adminiſtrationis Reip. particeps,
D & tantum non principis Vicarius multa pro
poteſtate ſolitus erat gerere. Attamen quã-
uis ſciret hunc eſſe diu ſpectatæ probitatis
hominem, dictis factiſq, honeſtatẽ eius ex-
pertus, & quæ maxime requirebatur, bene-
uolentiam erga populum, nec ſic quidẽ au-
ſus eſt ei principatum committere, ne forte
opinione falleretur, non ſatis fidens huma-
no iudicio. Itaq; ne ſibi ipſi quidẽ credens
ſuppellex inuocauit Deum, vt ex optimati-
bus eligeret vnum aliquem idoneum prin-
E cipem, qui paternã curam ſubditorum ge-
reret hoc vnum euidens argumentum eſt,
eximiæ erga ſuam gentem charitatis atque
fidei. hæc ille. Quæ omittenda minime e-
xiſtimaui in re maxime neceſſaria, noſtra-
que tempeſtate penitus abolita.

Hoc etiam notauit *D. Hier. in c. 1. epiſt.* *D. Hier.*
ad Titum his verbis. Moyſes amicus Dei
cui facie ad faciem Deus loquutus eſt, po-
tuit vtique ſucceſſores principatus, filios
ſuos facere, & poſteris propriam relinque-

Digitized by Google

A re dignitatem, ſed extraneus de alia Tribu eligitur Ieſus, vt ſciremus principatum in populos non ſanguini deferendum, ſed vitæ. At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficium facere, vt non quærant eos, qui poſſunt Eccleſiæ plus prodeſſe, & in Eccleſia erigere columnas: ſed quos vel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequijs deliniti, vel pro quibus maiorum quiſpiam rogauit, & vt deteriora taceam, qui vt clerici fierent, muneribus impetrarunt.

Orig. Nec etiam omittendus *Origen. hom.* 22. in numeros cum ait. Receſſurus Moyſes de ſæculo orat Deum vt prouideat ducem populo. Quid agis Moyſes? nunquid filij tibi non ſunt, Gerſon & Eleazar? aut ſi aliquid de ipſis dubitas, non ſunt filij fratris magni, & egregij viri? quomodo non oras Deum pro ipſis, vt eos conſtituat populo duces? ſed diſcant Eccleſiarum principes, ſucceſſores ſibi non eos, qui conſanguinitate generis iuncti ſunt, nec qui carnis propinquitate ſociantur teſtamento ſignare; neque hæreditarium tradere Eccleſiæ principatum, ſed referre ad iudicium Dei, & non eligere illum, quem humanus commendat affectus, ſed Dei iudicio totum de ſucceſſoris electione permittere. ſic Orig. & prædictus Nicomachus conſularis recte etiam in hanc ſententiam dixit ingens gloria morientis principis eſt magis Remp. amare, quam filios, quod quidem merito D. *Ambroſ. in Theodoſio* imperatore laudauit. D. Amb. Etenim ſi quis in ſucceſſore eligendo affectu, & amore, ſeu opinione ducatur, facile decipietur & irreparabile Reip. detrimẽtum inferet, dum eidem gubernandæ ineptum, inſipientem, & incapacem ingeret vel puerum, vel ſenem iuuenem.

Ex tam multis igitur dictis fit conſequens, virum ignarum, & inſcium debere potius ſeruire quam præeſſe, obtemperare quàm imperare: quod videtur dixiſſe Salomon in Prouerbijs. illis verbis. *Quomodo ſi ſpina naſcantur in manu temulenti,* Prou. 26. *ſic Parabola in ore ſtultorum.* vbi Septuag. habent, *ſpinæ naſcuntur in manu ebrioſi, ſeruitus autem in manu imprudentis,* debet ſiquidem imprudens, & inſcius prudentiori viro manus dare, imo & ſeruituti eius ſe tradere; In quam ſentent. poſt Philonem notauit *Amb. lib. 2. de Iacob. & vit. beat. c. 3.* D. Amb. Eſau, inquit, vt benediceretur impetrauit, ſed eam benedictionem vt ſeruiret fratri ſuo, Etenim qui imperare non poterat, & alterum regere, ſeruire debebat vt à prudentiore regeretur. vt bonus Pater, (ſcilicet Iſaac) cum duos haberet filios vnum intemperantem, ſobrium alterum, quo vtrique conſuleret, intemperanti præfecit ſobrium. & c. 4. notauit, Iacobum pauiſſe B oues Laban. Sapientia, inquit, regendi officium non omittit, neſcit vel in alienis vacare.

Notauit pro hac ſententia Salomon errorem Principis inique patientis honores, Eccl. 10. præpoſtereque iudicantis de meritis cum ait. *Eſt malum quod vidi ſub ſole poſitum ſtultum in dignitate, & diuitem ſedere deorſum.* vbi hebr. ſicut vertit Pagnin. habetur, *in excellentijs multis.* & Vatab. *in ſumme faſtigio.* C Illud autem notandum velim conſuetum eſſe apud Salomonem aſſignare & referre aliud malum quod coniungatur illi de quo ipſe loquitur, vt patet *ex c. 6. 7. 8. & 9.* vbi ſemper ait, *Eſt & aliud malũ.* Attamen dum ſtultum in dignitate ſublimi poſitum deplorat, non dicit eſt & aliud malum, ſed ſimpliciter ait. *Eſt malum quod vidi ſub ſole,* fortaſſis quia in cæteris malis quæ proponit aliud ſimile reperiri poſſit, at D vero nullum omnino inuenitur quod conferri poſſit cum tanto malo, quantum reuera eſt ſtultum poſitum eſſe in dignitate ſublimi, cum ineptus omnino ſit, & quaſi non ſit, debeat reputari ad honores. Vnde Eſter dixit: *Ne tradas Domine ſceptrum ijs,* Cap. 14. *qui non ſunt.* quod poſſumus explicare ex illo alio loco. vbi de Theoda dicitur. *Ante hos dies extitit Theodas dicens ſe eſſe aliquẽ.* Act. 6. quod ideo dictum eſt quia cum eſſet Magus, E Prophetam ſe venditabat, ac magiſtrum, dicebat ergo ſe eſſe aliquem, cum nihil eſſet, quando non erat dignus magiſterio & honore. Probatur inſuper ex Paulo cum ait. Galat. 2. *Contuli Euangelium ſeorſum cum his, qui videbantur aliquid eſſe.* quod D.Thom. dicit eſſe factum cum maioribus Eccleſiæ, Petro ſcilicet, Iacobo, & Ioanne, & alijs, iuxta illud Eccleſiaſtic. Eccleſ. 9. *cum ſapientibus & Prudentibus tracta.* Vnde patet eos qui ſunt, videnturque aliquid reuera eſſe,

eſſe, ſolos eſſe ſapientes, Inſipientes vero A
nihil prorſus eſſe. *Ne tradas* igitur *Domine*
ait Eſter, *ſceptrum ijs qui non ſunt*, cum i-
Matt. 5. gnari, inſcij & ſtulti ſunt, & ad nihilum va-
leant *niſi vt mittantur foras & conculcentur*
ab hominibus, non vero ijs præſint vt pote-
ſal vanum & inutile.

Minabatur Deus Iſraelitico Populo ma-
C. 14. ximum ſupplicium apud Hierem. Inter alia
vero ait. *Ograni ſteterunt in rupibus, traxe-*
runt ventum quaſi Dracones, quæ verba D. B
D. Hier. Hieronym. ibi myſtice interpretatur de ma-
giſtris & Doctoribus: Qua in re magnum
conſiſtit ſupplicium in eo, quod onagri pla-
na relinquentes, vt loquitur Gloſſa, ad ſupe-
riora loca aſcendant, cúq; grauiores plumbo
ſint præ ſtultitia in rupibus ſtante, viſuntur,
vi tamen, & impulſu indigent, vt ad tantam
altitudinem euehantur. Vnde Salomon di-
xit: *Sicut qui mittit lapidem in aceruũ Mer-* C
Prou. 26. *curij, ſic qui tribuit honorem inſipienti.* La-
pis enim, cum grauis ſit, vt aſcẽdat, debet vi
proijci, alioqui potius deſcendet, ſic, vt ſtul-
tus onager in altis rupibus collocetur, debet
vi attolli, totoque conatu aſſumi.

Cæterum meminiſſe debet, & ſtultus
promotus, & ipſum promouens vi, & non
iure, nihil fœdius; magiſve deteſtandum
poſſe reperiri, quam honorem tribuere inſi-
pienti. Hinc eſt, quod, cum nihil magis cu- D
ræ eſſet Phariſæis, quàm Chriſtum Domi-
Luc. 23. Matt. 27. minum opprobrijs afficere, & ignominiosè
tractare, quem fabri filium calumniaban-
tur, & cum Latronibus reputabant, pretioſa
veſte indutum illuſerunt, & ſpreuerunt,
Regiſque titulum ignominioſo Crucis pati-
bulo fixerunt, iudicantes nihil turpius, in-
dignius, & contemptibilius poſſe oſtentari,
quàm vilem, & abiectum hominem re-
gio apparatu inſignitũ. Vnde Claudianus de E
quodam, qui immeritò, fortunęque iactu ſu-
premum locum fuerat aſſequutus dixit.

Viue pudor facti.

Interrogauit Deus Cain, *Vbi eſt Abel*
Gen. 4. Philo. *frater tuus?* cui reſpondit: *Nunquid cuſtos*
fratris mei ſum ego? Aduertit autem *Philo*
lib. Quod deter. potior. inſid. congruenter
dixiſſe, ſe non eſſe cuſtodem fratris ſui,
quandoquidem iniquus, & inſipiens homo,
non poterat præfici cuſtodiæ probi, ac
ſapientis Abel, congruenter docet, ait Phi-

A lo, Sanctarum rerum cuſtodiam, non qui-
buſuis hominibus, ſed ſacratis ſacrataſ-
que mentes habentibus Deum commi-
ſiſſe.

Quia vero plures ſine delectu magiſtri,
fiunt, & in locis ſuperioribus collocantur,
proinde tot mala vbique graſſari videmus,
& malos ſine cuſtode, aut timore omnia
deuaſtare, quod oſtendit ille locus Pſalmi
B vbi dicitur. *In circuitu impij ambulant*,
vbi *Hieronymus* legit, *in circuitu impij am-* Pſal. 11.
bulant, cum exaltati fuerint viliſſimi filio- D. Hier.
rum hominum. Complutenſ. habet, Cir-
cunquaque oberrant impij, quando eue-
huntur qui inter homines perditiſſimi ſunt,
vbi particula, circunquaque, quam etiam
Brixian. habet, explicat id, quod noſtra le-
ctio habet, In circuitu, ſignificat enim li-
bertatem, & deplorandam iniquorum licen-
C tiam viuendi, olim namque quando ſerui
libertate donabantur, in ſignum acceptæ li-
bertatis in circuitu Domini donantis am-
bulabant, iuxta quod Satyricè dixit Perſius
carpens eos, qui è ſeruili conditione in or-
dinem equeſtrem cito tranſibant.

Quibus vna Quiritem.
Vertigo facit.

Clarius hoc dixit *Seneca epiſt. 8. his ver-*
bis. Philoſophiæ ſeruias oportet, vt tibi
D contingat vera libertas, non differatur in
diem, qui ſe illi ſubiecit, & tradidit, ſtatim
circumagitur. Hoc enim ipſum Philoſophię
ſeruire, libertas eſt. Vbi verbum, circuma-
gitur; libertatem philoſophicam denotat.
Eſt proinde ſenſus prædicti loci Pſalm.
Cum fex illa hominum euehitur, & primas
tenet, tunc impij liberi, ac diſſoluti omnia
quantumuis ſacra proculcant, & deſtruunt.
Soli igitur ij, qui ſcientia, virtute, & ſan-
E ctitate præſtant Magiſtri debent fieri, &
ſuperiora loca obtinere, virique probi, ac
Religioſi non debent, ſicut plures, ſeu, vt
cæteri ſolent, intempeſtiuè, immaturè,
& importunè dignitates ambire, & vel-
velle, iuxta Iacobi doctrinam, Etenim, ſicut
dixit *Aug. 16. de Ciui. c. 19.* Locus ſuperior, D. Aug.
ſine quo regi populus non poteſt, & ſi ita
teneatur, & adminiſtretur, vt decet, tamẽ, in-
decenter appetitur, quam ſarcinam, ſi nullus
imponenit, percipiendæ, atque intuendæ
vacandum eſt veritati, ſi autem imponitur,

ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem: Qui re optimè dixiſſe videtur *Cicero 1. offic.* in hæc verba, ſuum quiſq; noſcat ingenium, & acrem ſe, & honorum, & vitiorum Iudicem præbeat, ne ſcenici, pluſquam nos, videantur habere prudentiæ. Hi enim non optimas, ſed accommodatiſſimas fabulas ſibi eligunt, pluraque hac de re habet *Plutar. & Seneca lib. 1. de Tranquillit. animi cap. 4.*

§ IIII.

Contra eos, qui propriam vtilitatem, tantum ex dignitatibus quærunt.

SEcundum mentem Carthuſiani, prohibet Iacobus appetitum Magiſterij intuitu propriæ vtilitatis, quod vitium vtinam noſtra tempeſtate tam licenter minimè graſſaretur, quando omnes quærunt quæ ſua ſunt in Magiſterio, in Præſulatu, imo vbique: ideo enim plerique laborant, curantque ſcire bonum, & malum, vt ſicut Dij euehantur, & adorentur: Quapropter talis ſcientia ſecundum quod coniectare poſſumus à ſerpente perſuaſa eſt.

Alij ad locum miniſterij aſpirant, vt ibi dominentur, ponantq; ſedem ad Aquilonem, vbi omnes ſtare debent, quibus Paulus ait *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Vbi *Diuus Thomas lect. 1.* aduertit non dixiſſe: bonum deſiderium habet, ſed bonum opus, ſcilicet vtilitatem plebis, cui præſul debet inſeruire, & ſuperintendere. Epiſcopus, vt enim Diuus Thomas aduertit idem eſt ac ſuperintendens. Vnde Paulus ingenuè de ſe fatetur. *Cum eſſem liber ex omnibus, omnium ſeruum me feci.* Proindeque *Bernardus ad Eugenium Pontificem Magnum.* Ita ait *1. de Conſiderat.* An ideo non ſeruus, quia non vni ſeruis ſed omnibus. Nulla turpior ſeruitus grauiorque, quam Iudæorum ſeruitus, quam quocunque ierint poſt ſe trahunt, & vbique dominos offendunt ſuos. Tu quoque dic quæſo, vbi vnquam ſis liber, vbi tutus, vbi tuus? Vbique ſtrepitus, vbique tumultus, vbique iugum ſeruitutis te premit, ſimiliaque habet ſecundo de Conſiderat. proindeque Moyſi res intoleranda viſa eſt, tantæ ſeruire multitudini. Et Hierem. poſtquam Deus illum conſtituit, vt euelleret, &c. *Væ ingemuit mater mea quare genuiſti me?* Et Paulus. *Rogamus autem vos fratres, vt noueritis eos qui laborant inter vos Præſidentes vobis.*

Quapropter Bernardus epiſtola 42. dixit: Meditantibus quidem honores blandiuntur, ſed onera penſantibus, tædio ſunt, atque formidini, non autem omnes capiunt hoc verbum, multi enim non tanta fiducia, & alacritate currerent ad honores, ſi eſſe ſcirent, & onera grauari profecto metuerent, nec cum tanto labore, & periculo, quarumlibet affectarent inſulas dignitatum, nunc vero quia ſola attenditur gloria, & non pœna, purum eſſe Clericum erubeſcitur in Eccleſia, ſeque viles æſtimant, & inglorios qui quocumque eminentiori in loco non fuerint ſublimati.

Et Gregor. *lib. 4 in 1. Reg. c. 10.* expendit Saulem ad regnum Iſraeliticum quæſitum, abſconſum fuiſſe domi. Abſcondunt quippe, ait, ſe ne inueniantur quia ſubire dignitatem refugiunt, cuius oneris ſe eſſe impares arbitrantur; habet quippe ſpiritualis prælatio exteriorem gloriã dignitatis, habet & interioris magnitudinem oneris. Nam rector & honoratur à ſubditis, & portat eos, à quibus honoratur, cũ honoris ergo principio cauſa naſcitur oneris, quia vnde honor à Rectore excipitur, inde illud ſuſcipit quo grauetur, grauius ergo onus de honore naſcitur. Quæ forte fuit ratio cur nomina filiorm Iſrael inciſa & appenſa Rationali in pectore, imo & in humeris in duobus lapidibus à Pontifice portarẽtur, quod argumentũ eleganter proſequitur *Gregor. 17. Moral. cap. 12.* vbi oſtendit hominem in ſublimi eleuatum tantos ſuper ſe ſuſtinere, quantos ſuppoſitos regit.

Hinc eſt quod cum is qui præeſt alios debeat ſuſtinere, & portare, maximas vires in eo ſupponat Scriptura ad ſuſtinendam, & tolerandam ſibi commiſſorum curam, & onus. Vnde Ioſeph ad Regis pincernam, proprio muneri reſtituendum dicit: *Poſt dies tres reſtituet te rex in gradum tuum,* id eſt,

Marginalia: 1. Tim. 3; D. Thom.; 2. Cor. 9.; D. Bern.; Num. 11.; Hierem. 15; 1. Theſſ. 5.; D. Greg. 1. Reg. 10.; D. Greg.; Gen. 40.

id eſt, in ablatam priſtinam dignitatem, vbi A Lyppomanus ex Hebr. tranſtulit, *Reſtituet te ſuper baſim tuam*, vt intelligeret dignitatem, nihil aliud eſſe quam baſim quandam marmoream, quæ ſuper poſitum domus ſuperioris pondus ſuſtinet, ac portat, vnde etiam primores, & principes populi eadem pene alluſione, & metaphora, anguli populi dicuntur à Saule, *Applicate*, inquit,
1.Reg.14. *vniuerſos angulos populi*. Et de Ruben, qui recto originis ordine futurus erat maior in B imperio, inter cæteros fratres taliſque dicitur à patre, niſi ſicut aqua effunderetur *D. Hier. in q. Hebr.* ibi legit, maior ad portandũ, vbi Græca lectio, & Romana editio habent, Durus ad ferendum, qui enim maior eſt in imperio, maior itidem eſt ad portandum, maius vtique pondus officij duruſque debet eſſe ad ferendum, & prædictum onus, & innumeros ferè labores, qui prædictum imperium comitari ſolent. C

Gen.47. Facit inſuper pro hac re id quod Scriptura de Ioſeph refert, ſcilicet, extremos fratrum ſuorum ad Pharaonem intromiſiſſe, vbi per extremos, plerique intelligunt, abiectiores, ac debiliores, quę nobis modo expoſitio inſeruit; ſi quæras, cur id factum ſit à Ioſeph. Reſpondet Olcaſt. Timuit, inquit, ne ſi Rex ſtrenuos ac nobiliores videret, gerendis Reipub. negotijs applicaret, quæ ſtrenuos exigunt viros, robuſtos requirunt D humeros, cum maxima ſecum ferunt onera, qua in re fraternum amorem teſtatur Ioſeph erga eos, quos ab huiuſmodi laboribus ſubducebat.

Laborem igitur quærit, qui magiſterium
Theod. appetit, non commodum, & vtilitatem, quod oſtendit *Theodoretus quæſt. 17. in Ioſue.* vbi quærit. Quare Ioſue cum cæteris terram diſtribuerit ſibi nullam portionem aſſumſit, ſed vrbem nomine Thamnaſachar accepit, à populo, & reſpondet: E Docens eos qui in aliquo magiſtratu ſunt cõſtituti, non ſuis commodis, ſed vtilitati ſubditorum inſeruire debere. Qua de re
D.Aug. Orig. Cant.1. videndus eſt etiam *Auguſt. 19 de Ciuitate Dei cap. 14. & Orige. lib. duarum homil. in Cant hom. 1.* vbi ponderat ea verba Cantic. *Poſuerunt me cuſtodem in vineis, vineam meam non cuſtodiui.* quæ verba putat eſſe animæ gubernantis, & electæ ad regimen aliorum, quæ propter aliorum curam, commodum, propriam vineam non cuſtodit, nec peculiare commodum curat.

Eſt optimus locus apud D. Hieronym. cum explicat ea verba Cantic. *Qui paſcitur inter lilia*, cum tamen Hebr. ita legendum eſſet, *qui paſcit inter lilia*. Ipſe tamen exiſtimat legendum eſſe. *Qui paſcitur inter lilia*, vt ſic magis oſtenderet diuinus Sponſus vtilitatem noſtram ita curæ eſſe diuino paſtori, vt dum oues inter lilia paſcit, ipſe ſimul cum eis paſci videatur. Vnde triumphum & titulum regis tunc ſolum viſus eſt accepiſſe, quando pro ſuis mortem obibat, vt eis vitam largiretur, quod oſtendit Zacharias cum dixit: *Rex tuus venit tibi*, non ſibi. Cant.2.

Hoc idem proſequitur *Bern. in Declamationibus ſuper, Ecce nos reliquimus.* vbi aduertit dixiſſe Chriſtum Dominũ Petro: *Paſce oues meas.* Paſce, inquit, nec mulge, nec tonde additum eſt, ſperet ergo diſcipuli locum, gradum miniſtri, qui Dominicum paſcere gregem ſatagit quam tondere. *Auguſt.* vero *tractat. 123. in Ioann.* ſuper eadem verba ſic ait. Quid eſt aliud, Diligis me, Paſce oues meas, quam ſi diceretur. Si me diligis, non te paſcere cogita, ſed oues meas, & ſicut meas paſce, non ſicut tuas, gloriam meam in eis quære non tuam, dominium meum non tuum, Lucra mea non tua, ne ſis in eorum ſocietate qui pertinent ad tẽpora periculoſa ſe ipſos amantes, & addit: Cauendum eſt eis qui paſcunt oues Chriſti: ne ſua quærant, ſed quæ Ieſu Chriſti. & in vſus cupiditatum ſuarum cõferant pro quibus ſanguis fuſus eſt Chriſti. & *Bernard. 2. de Conſiderat.* Paſcendas vtique oues, non premendas ſuſcepiſti *& lib. 3.* Tu præſis, vt prouideas, vt conſulas, vt procures, vt ſerues, præſis vt proſis, vt des illis eſcam in tẽpore. *& ſer. 77. in Cant.* Quem dabis mihi de numero Præpoſitorum qui non plus inuigilet ſubditorum marſupijs euacuandis, quam vitijs extirpandis? *& epiſt. 2.* quicquid præter neceſſarium victum ac ſimplicem veſtitum de altari retines tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt. D.Bern. Ioann.21. D.Aug.

Hoc loco notandus venit ille apud Ioan. Euangeliſtam vbi Chriſtus Dominus oues ſuas commendaturus Petro, prius cum de Ioann.21.

amore

amore examinat, *Petre amas me*? Commendaturus vero agnos ſemel, & iterum hoc interrogat. Cur igitur commendaturus oues ſemel de amore interrogat, bis vero agnos cōmiſſurus Petro? dignus ſane qui hoc loco legatur *Chryſolog. ſerm. 6.* vbi ait ideo repetit vt tenuia redditus primordia non cogeret poteſtate, ſed pietate portaret. Etenim cū ex agnis nec lana deſumatur, nec lac elicatur, nihilque vtilitatis paſtori proferant, ideo eos accuratius cōmendatos vult eſſe, quia Eccleſiæ paſtores non ſua commoda curare debent, ſed ſubditorum vtilitati, & imbecillitati conſulere, idque proprium commodum ducere.

D. Chryſol.

A

Notauit hoc *Caiet. in 1. lib. reg. cap. 12.* in eo quod diuinum oraculum dato Rege Saule, populo Iſraelitico ait, ſi timueritis Dominum, & ſeruieritis ei, & audieritis vocē eius & non exacerbaueritis os Domini eritis, & vos, & rex qui imperat vobis, ſequentes Dominum Deum veſtrum: ſi autem non audieritis vocem Domini, ſed exercerbaueritis ſermones eius, erit manus Domini ſuper vos, & ſuper Patres veſtros, cur ego primo loco dum aſſignatur beneficium diuinæ ſequelæ, regis meminit, in ſupplicijs vero eū omittit, ſed ſolos Patres recenſet? Quia Patrum nomine, inquit Caietanus, reges appellat, qui quaſi Patres ſuorum proſperitatem & vtilitatem proſpicere debent: idque tum temporis aſſerit facer textus dum datum à Deo regem aſſerit hoc enim peculiare eſſe debet illius regis, qui à Deo datus eſt.

B

C

D

Conducit egregie pro præſenti argumento id quod idem Caietanus notauit in Pharaone cui cum Deus multas comminatus fuerit plagas dicens: *in hac vice mittam omnes plagas meas ſuper cor tuum, & iterum extendens manum, percutiam te & populum tuum peſte*, Nullam tamen plagam ei in propria perſona immiſit, niſi quando eum demum ſubmerſit in mari rubro, quid ergo dicendum, an puram fuiſſe comminatoriam ſententiam, non aſſertiuam? Pharao, inquit Caietanus, licet impius Rex fuerit erga Deum adhuc tamen in corde ſuos geſtabat ſubditos, vnde quas illis plagas Dominus inferebat omnes in cor Pharaonis immittebat, nec minus dolebat de illatis malis ſuis ciuibus quam ſi in ſe ipſo eadem pateretur.

Exod. 9.

E

Oſtendit etiam imo & conficit id quod proſequimur locus ille apud Lucam, cum aſſerit Pilatum miſiſſe Chriſtum ſeruatorem Regi Herodi vinctum quidem, alapis cæſum, ſputum, fœdatum, & iniurijs pro ſaluto noſtra affectum. Eleganter ſane *Tertull.* 4. *Contra Marcionem* referens hoc ait. Herodi velut munus à Pilato miſſus eſt. Oſeæ vocibus fidem reddidit, de Chriſto enim prophetauerat, & *vinctum eum ducent Xenium regi*, Vbi noſtra vulgata habet *delatus eſt munus regi vltori*. Scio quidem locum non intelligi de Chriſto, ſed de idolis; ideoque recte Pamelius ibi ait. Tertullianum magis attendere verba quam ſenſum. Videtur enim Tertullianus totus in eo eſſe vt oſtendat dignum profecto fuiſſe munus quod regi offerri poſſet, & quod Rex præ oculis haberet Regem Meſſiam pro ſuis vinctum, afflictum, cæſum, & mortiiam deſtinatum, hoc enim videtur proprium eſſe regis munus & officium, & ſi quid pro munere Regi poſſe offerri hoc ſolum modo eſſet, neque enim alius in terra videri poteſt tali dono ac munere dignus, niſi Rex vt eum alium imitari ſtudeat.

Luc. 23.

Tertull.

Oſ. 10.

Egrediebatur domo Pelopidas teſte Plutar. in eius vita, ad bellum pro patria conficiendum, cumque vxor in proſequendo ad lachrymas effuſa eum vt ſe ſeruaret, periculiſq; ſubduceret inſtanter admoneret, id melior, inquit, ille priuatis ſemper ſuggerendum, imperatoribus vt ſeruent alios, & pro illorum ſalute, & columitate propriam vbiq; vitā exponant, nihilique ducant.

Quæ forte fuit ratio cur Deus moribundum Moyſem aſcendere iuſſerit montem Abarim, & contemplari inde terram quam daturus erat filijs Iſrael, & illa conſpecta mortem obire: omittimus hoc in loco varias expoſitiones, videtur enim id à Deo factum, quia egregius ille dux, qui ad verbum Domini portauerat ſuos in ſinu ſuo quemadmodum mater portare ſolet, quiq; tulerat eos velut nutritius ſedulus paruulos alumnos, vt bene proſequitur *Ruper. li. 3. in Exod. cap. 3* Imminentis mortis acerbitatem temperare recte poterat vberrimæ illius regionis proſpectu, ver⁹ enim paſtor ac Præſul ſuo-

Num. 27.

Num. 11.

Rup.

Digitized by Google

ſuorum vtilitatem etiam vitæ propriæ præfert. Lętus proinde moreretur, Moyſes ſi dū ob oculos mortem videt, viderit in ſimul & terram optimam à ſuis poſtmodum poſſidendam.

Videns igitur ſi paſtoris officio fungitur, qui oues nō paſcit, ſed de eis ſumit ipſe paſtum & emolumentum. Vnde *Gregor. hom.* (D. Greg.) *14. in Euang.* recte infert paſtor qui non dat pro ouibus ſubſtantiam ſuam, quando pro his daturus eſt animam ſuam, qui vero animam ſuam, pro ouibus non ponit (B) mercenarius eſt non verus paſtor.

Videndus denique *Plato in Phædro in Apologia Socratis & Ariſtot.* in ſua Politica cum docet, Ne ex magiſtratibus lucra proueniant ijs, qui eos gerunt, quod etiam oſtēdit Seneca in *Medea actu* 5. vbi introducit nuncium referentem Choro Regnū Creontis periiſſe donis acceptis ab ijs penes quos gubernatio eſt.

(C) Aduerſus autem eos, qui more ſacerdotū (Mich. 3.) Bel ſub nomine Dei comedunt omnia, quæ ad templum afferuntur, inſuperque comedunt carnem ouium, & pelles earum deſuper excoriant, & oſſa earum confringunt, & concidunt ſicut in Lebete, & quaſi carnem in medio ollæ, poſſumus dicere: *Væ qui ædificatis Sion in ſanguinibus*, id eſt, magnas domos ædificatis, magnam ſeruorum cateruam trahitis, & alitis ſanguine pauperum. (Eccleſ. 34.) Nam Syracides dixit *Panis egentium vita* (D) *pauperum eſt, qui defraudat illum homo ſanguinis eſt, qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum ſuum*, qui quidem obliuiſcuntur totum commodum debere eſſe ouium ac ouilis, id eſt, Eccleſiæ, (D. Bern.) non paſtorum. Vnde *Bernardus ad* quoſdam Epiſcopos *epiſt.* 229. ait. Ad hoc vos Deus in ſublimitate poſuit, vt tanto maiori Eccleſiæ ſuæ vtilitate viuatis, quanto in ea eminentiori authoritate præeſtis. (E)

Pro qua re facit ea admonitio ſoceri (Exod.) Moyſis ad ipſum cum dixit. *Prouide de omni plebe viros ſapientes, timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam.* Qua de re videndus eſt *Ambroſ. 2.* (D. Amb.) *offic. cap. 4.* & pro ea facit Alexander apud Plutar. in eius vita, cum de gubernatoribus ſuæ vtilitati ſtudentibus ita habet. Odi hortulanum qui ab radice olera abſcindit, quod (A) expoſuit *Cicero lib. 2. epiſt. ad Attic. epiſt. 2.* dicens. Ego odi Principem qui pennas ita incidit vt nequeant renaſci, quod argumentum proſequitur *Philo lib. de Magiſtratu.* *& D. Hieronymus ad Furiam* de ſeruanda virginitate. vbi ait detrimentum pecoris (D. Hier.) paſtoris ignominia eſt.

Qui ergo ſuam tantum vtilitatem quærunt, nolint (quia etiam Deus noluit) fieri Magiſtri aut ad dignitatem aſſumi. Ideoque Æmilianus Scipio, teſte *Valer. Maxim. lib. 6. cap. 4.* Cum Seruius Sulpitius Galba, & Aurelius Coſſ. in Senatu contenderent, vter aduerſus Viriatum in Hiſpaniam mitteretur, Senatoribus, diſſidentibus, & ſpectantibus quoniam Scipionis ſententia propenderet: Neutrum, inquit, mitti placet, alter nihil hābet, alteri nihil ſatis eſt. Ideoq. *Ariſto. 3. Poly. c. 8.* ſcribit ſecundum rationem opulentos nobileſque ſibi arrogare honores & c. 7. meminit Carthaginienſes non niſi opulentiſſimis, honores maxime Iudiciarios offerre ſolitos. Ineptus itaque magiſterio & dignitati qui proprio commodo inſeruit. Rarum hoc quidem, nec ſic plures fient magiſtri & ſuprema loca obtinentes, ſed ideo pretioſius & optabilius quod dixit *Ber. epiſt.* 248. quæ eſt ad Eugenium. Si rebus raritas pretium facit, nihil (D. Ber.) in Eccleſia pretioſius, nihil optabilius, bono vtilique Paſtore. Proinde ſicubi reperiatur iniijcendæ ſunt manus, & totis viribus ſatagendum, ne qua vi, ne qua arte malitiæ, fructuoſa promotio valeat præpediri. Illa impedienda, illique obſtandum quo plures in ſuam vtilitatem volunt fieri magiſtri contra præſentem Iacobi doctrinam.

§ V.

Non debet Magiſter Eccleſiaſticus aliud docere & aliud facere.

Reprehendit etiam hoc loco Iacobus eos, qui aliud docent & aliud faciunt, & ita plures ſunt magiſtri ſecundum D. Thomæ expoſitionem, cum tamen vnus magiſter & facere & docere debeat ſicut

Digitized by Google

§ II.

Is dignitates meretur, qui eas contemnit.

ILlud hoc in loco nullatenus omittendum eſt, manifeſtam ambitionem indignum omnino reddere ambitioſum hominem ad dignitates, quas ambit, ſuſcipiendas. B Quod notauit *Abul.* in Abſalone, dum dicebat, 2. *Reg.* 15. *Quis me conſtituat iudicem ſuper terram, vt veniant ad me omnes, qui habent negotium, & iuſte iudicem*, ait ergo *Abul ibi q.* 5. Iſta fallacia non erat nimis latens, quia qui honorem deſiderat, non eſt dignus honore, & qui deſiderat ſtatum excellentem, non poteſt eum conuenienter ſuſtinere, quia honores magni C onera grauiſſima iuncta habent, qui tamen honorem cupiunt, non onera, ſed requiem, & præeſſe deſiderant, propter hoc autem Eccleſia inſtituit, vt quando ſuſciperentur aliqui in Epiſcopos, quilibet reſpondeat bis, nolo, vt tertia vice reſpondeat, volo, quaſi in primis ipſe intentionem ſuam oſtendat, in tertia autem obediens, voluntati alterius ſubiaceat.

Abul.

Eleganter hoc proſequitur *Bern. epiſt.* 126. *& ferm.* 18. ex paruulis, vbi ait, Quiſquis dominari non appetit, is profecto fructuoſe præeſt cæteris inſtituendis. *& D. Hieron. epiſt. ad Heliodor.* loquens de eodem, dum Sacerdotium recuſabat, ait, Merebatur negando quod eſſe nolebat, eoque dignior erat, quo ſe clamabat indignum. Videndus item *Cyprian epiſt.* 52. vbi multa de electione Cornelij Papæ. Inter quæ ſic ait. Non vt quidem vim fecit, vt Epiſcopus E fieret, ſed ipſe vim paſſus eſt, vt Epiſcopatum coactus acciperet, *& Chryſoſt. hom.* 35. *in imperfecto* ad ea verba Matth. *Audientes decem indignati ſunt*. Primatum, inquit, honoris concupiſcere vanitas eſt. Primatus enim fugientem ſe deſiderat, deſiderantem ſe odit, *& homil.* 29. *in* 2. *ad Cor. cap.* 13. ait. Si vis gloriam habere, contemne, ſi enim gloriam ſectaueris, gloria excides. Similia habet *homil.* 7. *in epiſt. ad Philem.*

D. Bern. D. Hier. D. Cypr. D. Chryſoſt.

A *c.* 2. ſimilia habet *Greg.* 24. *Moral. c. vlt.* vbi ait. Tunc ſolum poteſtas bene geritur cum non amando, ſed timendo detinetur, quæ vt miniſtrari recte valeat oportet primum, vt hanc non cupiditas, ſed neceſſitas imponat. Videndus item idem *Greg. lib.* 4. *in* 1. *Reg. cap.* 11. cum aduertit Saulem abſconditum fuiſſe domi. Quia, qui digni ſunt, inquit, onus tanti ordinis ſuſcipere, vehementer expaueſcunt. Videndus etiam idem *Greg. lib.* 30. *Moral. c.* 15. in fine, cum ponderat Chriſtum fugiſſe, cum cognouit, quod venturi erant, vt facerent eum Regem. *Ioan.* 6. *lib. de cura paſtor.* 1. *p. c.* 3. D. Greg. D. Greg.

Ideoque Antiſthenes rogatus quomodo ad Reipub. munera accedendum eſſet, reſpondit, ſicut ad ignem. Neque nimis prope, ne comburaris, neque nimis longe, ne frigeſcas. Et *Epictet. in Enchirid. c.* 20. Memento, inquit, oportere te in conuiuio verſari, in quo ſi fercula ad te peruenjunt extenſa manu modeſte carpe, ſi tráſit qui fert, ne cũ detine, ſi nondũ peruenit, ne procul appetitũ extẽde, ſed expecta dũ ad te veniat ſic erga filios, ſic erga vxorẽ, ſic erga principatus, ſic erga diuitiás, eriſque aliquádo dignus Deorum cõuiua. Si vero quæ appoſita fuerint nõ capias, ſed contemnas tunc non modo Deorum conuiua, ſed collega eris. Id enim cum facerent Diogenes, & Heraclitus, atque his ſimiles merito, & diuini erant, & vocabantur. *Et Plat.* 1. *de Repub. ad finem*: ſi daretur Reſpub. in qua omnes eſſent ſapientes, maiorem inter eos futuram contentionem detrectantium ciuitatis gubernacula, quam nunc eſt in alijs ciuitatibus eorum, qui talia expetunt. Videnda hac de re oratio 2. Q. Fabij Max. apud Liuium Decad. 3. lib. 2.

Vnde merito *D. Chryſoſt. hom.* 1. *ad Titum*. Magna me admiratio tenet eorum, qui huiuſmodi onera appetunt, nullaque vrgente neceſſitate, ac de legitima vocatione præcedente huiuſmodi miniſterium ſuſcipiunt, vel etiam procurant, ac negotiantur perinde atque rem aliquam profanam. Sed hac de re videndus *Dionyſ. Areopag. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap.* 5. *par.* 5. *Cyrill. de Adoratione in ſpirit. & verit. lib.* 11. *in principio. Baſil. in cap.* 3. *Eſai*. D. Chryſ. D. Dionyſ. D. Cyril. D. Baſil.

Digitized by Google

D. Chryſ. D. Naz. *Chryſoſt. homil. 5. in 1. ad Timoth. Ambroſ. epiſt. 82. Cyprian. epiſt. 68. Nazianzen. orat. 1. Apologet.* Ex quibus omnibus liquet, quam neceſſaria ſit doctrina, & admonitio Apoſtoli dum hic ait: Nolite plures fieri Magiſtri.

§ III.

Quæ ſcientia requiratur in Magiſtro Eccleſiaſtico & Prælato.

ILlud etiam hoc loco neceſſario plorandum, ac clamandum, quod cum difficile ſit homini ſcire parere, ſicut notauit *Nazianz. orat. 1. Apologet.* Multoque difficilius homini imperare, difficillimumque tandem homines docere & inſtruere. Vnde addit idem *Nazianzen.* Ars quædam artium, & ſcientia ſcientiarum mihi eſſe videtur hominẽ regere, animal omnium maxime varium & multiplex, & Salomon propterea de ſe fatetur. *Dedi cor meum, vt ſcirem prudentiam atque doctrinam, erroreſque ac ſtultitiam*, ſeu vt ex Heb. vertit Caiet. *ad ſciendum, tricas & ſtultitiam*, eſt ſiquidem vtilis ac neceſſaria Magiſtratui & Doctori rerum quoque malarum notitia, vt dedocere, atque corrigere poſſit, & in verſutias quoque parabolarum introire. Facile ſe tamen quiſque ad hoc munus intromittit, & faciliori negotio admittitur, cum difficillimum prorſus ſit.

D. Naz. — Eccleſ. 1.

Vnde Ioan. Euangeliſta in Apocalyp. ſcribens plures epiſtolas ad diuerſas orbis plagas in qualibet earum diſtinctum, ac peculiarem titulum præfigit, cuius rei rationem reddens *Hieronym. in Proœmio Commen. epiſtolæ ad Epheſ.* ait. In vnaquaque earum (ſcilicet gentium) ſpecialia vel vitia reprehendit, vel virtutes probat: & Sanctus Apoſt. Paulus, per ſingulas Eccleſias vulneribus medetur illatis, nec ad inſtar imperiti medici vno Colyno omnium oculos vult curare. Vnde Debora de Principibus Iſrael ait. *Cor meum Deus diligit*, inquit, *Principes Iſrael*, in Hebr. eſt. *Doctores Iſrael*, vnde Paulus ad Epheſ. 4. Eoſdem

D. Hier. — Iudic. 5.

A vult paſtores, & Doctores, neque enim diſtinguit inter paſtores & Doctores tanquam inter alium & alium ordinem, ſed pro eodem vtroſque vſurpat, vt recte aduertit *Hieronym. ibi & Auguſt. epiſt. 59. q. 4. & poſt Auguſt. Gregor. homil. 21. in Ezechiel. Et Origen. hom. 2. in Leuit. Cyrill. Item lib. 2. in Leuit.* notarunt, quod cum cæteris defectibus & peccatis Deus remedium, & oblationem aſſignauerit, ſi per

D. Aug. D. Greg. Orig. Cyril.

B ignorantiam, vel malitiam deliquiſſent, in peccato tamen Pontificis nõ addidiſſe Legiſlatorem, ſi per ignorantiam peccauerit, quaſi nulla vllo modo in eis ſupponenda & admittenda eſſet ignorantia.

Vnde *Bern. epiſt. 249.* Quis dabit mihi homines literatos, & ſãctos in Eccleſijs Dei præeſſe Paſtores, ſi non in omnibus, certe in pluribus, certe in aliquibus? De ijs

D. Bern.

C vero, qui verbum Dei docent ait, *Gregor. 18. Moral. cap. 14.* qui ad veræ prædicationis verba ſe præparat, neceſſe eſt, vt cauſarum origines à ſacris paginis ſumat, vt omne quod loquitur ad diuinæ authoritatis fundamentum reuocet; & Iſaias prædicatorem verbi Dei appellat prudentem eloquij myſtici vbi teſte *Hieronym. lib. 2. in Iſai.* Theodotion. vertit prudentem incantatorem, rationem vero huius dicti reddens

D. Greg. — D. Hier.

D Hieron. ait: Incantator mihi videtur eſſe eruditus, & exercitatus tam in lege, & Prophetis, quam in Euangelio & Apoſtolis.

Quanta ergo diligentia, ſtudio, & ſcientia opus eſt ad hoc opus perfectiſſimum, maximeque neceſſarium in Eccleſia de quo *Clem. Alex. 1. Stromat.* ait. Prædicandi ſcientia quodammodo eſt Angelica. Vnde Paulus quia huic officio à Deo erat deputatus, *Vas electionis* dicitur à Deo. Ad-

D. Clem. — Act. 9.

E uertit autem *Hieron. epiſt. ad Paulin.* Quidnam ſignificet vas electionis, quia, ſcilicet, inquit legis, & Scripturarum ſanctarum erat armarium, & *Greg. lib. 4. in 1. Reg. c. 9.* dixit. Fortiſſima Prædicatoris actio illi bene committitur, qui à ſummis viris magna conſideratione dignus tanto miniſterio iudicatur.

D. Hier.

Cumque hoc ita ſit plures nunc volunt Magiſtri fieri, qui nec diſcipuli eſſe meruerant, cum nunquam didicerint, neque

perſuaſi

Digitized by Google

cunctis non eſt Sancti ſolicitudo Doctoris, A
1. Tim. 3. qui Neophitum vetat ad ſacros ordines accedere. Sicut autem tunc Neophitus diccbatur, qui in ſanctæ fidei erat conuerſatione plantatus, ſic modo Neophitus habendus eſt qui repente in Religionis habitu plantatus ad ambiendos honores ſacros irrepſerit, quid celerius, quidue præcipitátius quàm vt exoriatur à ſummitate principium, & ante incipiat eſſe Epiſcopus quam Miniſter? Similiaque habet idem *Gregor.* B
D. Nyſſ. *epiſt. 50. & Nyſſ. lib. de vita Moyſis.*

D. Naz. Vnde *Nazian. orat. 20.* ait. Nunc periculum eſt ne ordo omnium ſanctiſſimus omnium maxime ſit ridiculus: Non enim virtute magis, quã maleficio & ſcelere ſacerdotiũ paratur, nec digniorũ ſed potentiorũ throni ſunt. Samuel inter Prophetas, ille inquam futura proſpiciens, ſed & Saul vilis ille & reiectitius. Roboam Salomonis filius inter Reges ſed & Ieroboam ſeruus & Apo- C
ſtata, cunq; nec medici, nec Pictoris nomẽ quiſquam obtineat niſi prius morborum naturas conſiderarit, aut multos colores miſcuerit, variaſq; formas penicillo expreſſerit: Antiſtes contra facile inuenitur, non elaboratus, ſed recens quantum ad dignitatem ſimul ſatus & editus, quemadmodũ Poetæ Gygantes fabulantur. vbi Nazian. Pulchra alluſione tangit id quod fabulantur Poetæ de Cadmo Agenoris filio quem D
apud Thebas Bæotiæ vrbem Draconis à ſe interfecti dentes ſeminaſſe dicunt, vnde ſtatim Gygantes pullularunt à capite vſque ad femur armati, qui eodem die initio prælio ſe ipſos mutuis vulneribus confecetũt. Sic igitur ſubito factos Magiſtros, & Præſules deplorat Nazia. ſimul ſatos & editos. vnde addit. Vno die ſanctos fingimus, eoſque ſapientes, & eruditos eſſe iubemus, qui nihil didicerunt, nec ad ſacerdotium quid- E
quam prius tulerunt præter velle. & *orat. 1. Apologet.* poſt multa, hac de re tandem concludit. Pape quam egregia præfectura, quam axcelſus animus? protinus Samuelem ab ipſis incunabulis ſanctum in ore habemus, protinus ſapientes ſumus, & Præceptores, & rerum diuinarum cognitione ſublimes, & Scribarum & Legiſlatorum primi, noſq; ipſos calculo noſtro cœleſtes deſignamus ac vocari ab hominibus expetimus:

Reddenſq; rationem Cur Epiſcopus creatus aufugerit, ait. Mihi res accidit ruſtico, an ingenuo viro digna neſcio, ſed accidit tamẽ, aliorum me puduit, qui cum pleriſq; nihilo meliores ſint atq; etiam non vtinã multo peiores, illotis, vt aiunt, manibus in ſanctiſſima myſteria ſeſe ingerunt, ac priuſquã digni ſint qui ad res ſacras accedant, ſacrarium ipſum ambiunt.

Et Bern. epiſt. ad Henricum epiſc. Cenomenſ. Curritur paſſim ab omni ætate, & or- D. Bern.
dine, & à doctis pariter & indoctis ad Eccleſiaſticas curas, tanquam ſine curis iam quiſq; victurus ſit, cum ad curas peruenerit. quibus poſſet applicari illud conſilium, quod Quintus Cicero M. Ciceroni conſulatum petenti ſuggerebat vt prope quotidie ad forum deſcendens hoc meditaretur, Nouus ſum, conſulatum peto, Roma eſt, Debet enim quis ſecum præmeditari quid mereatur, quid ambiat, quibus ſuperior velit eſſe, quæ fere ſententia eſt *Seneca lib. de Tranquillitate. c. 4.* vbi ait. Inſpicere debemus primo noſmetipſos, deinde quæ aggredimur negotia, deinde eos quorũ cauſa, aut cum quibus agendum eſt, & ante omnia neceſſe eſt ſeipſum æſtimare, quia fere plus nobis videmur poſſe quam poſſumus. Qua de re videndus *Ber. epiſt. 11. ad Carthuſienſes. & epiſt. 42.* vbi ait Scholares Pueri & impuberes ob ſanguinis dignitatẽ promouentur ad Eccleſiaſticas dignitates, & hi de ſub ferula transferuntur ad principandum. Presbyteris, lætiores quod virgas euaſerint, quã quod meruerint principatũ.

Quomodo autem pueri & indocti recte poſſunt fungi officio, quod magnam ſcientiam, longamq; experientiam poſtulat? Vnde *D. Chryſoſt lib. 3. de Sacerdotio.* inuehi- D. Chryſ.
tur in quorundam opinionem, qui dicunt ſatis eſſe ad Præfecturam, ac Magiſteriũ, ſi quis magnam habeat charitatem vitæq; innocentiã: quod etiam proſequitur *lib. 6. de Sacerd & hom. 14. in 2. ad Cor.* quæ incipit. Imperare ars eſt, & non ſolũ dignitas, comparatur hæc ſcientia vſu rerum & experiẽtia, quare non debet promoueri aliquis ſubito ad tantam dignitatẽ. Vnde *Greg. hom.* D. Greg.
2. in Ezechiel. aduertit dixiſſe Prophetam, *& factum eſt in triceſimo anno*, quando iam matura aderat ætas, ipſi reuelata fuiſſe diui-

 na my-

na myſteria, inſuperq; notat Chriſtum Dominum, cum duodecim eſſet annorum interrogaſſe, non vero docuiſſe, & affert locum Deut. c. 15. quando dicitur, *non arabis in primogenito bouis*, primo genitum enim, inquit, bouis accipimus in infirma ætate primi noſtri temporis bonam operationē, in qua tamen arandum non eſt quia cum prima ſunt adoleſcentiæ, vel iuuentutis noſtræ tempora, nobis adhuc à prædicatione ceſſandū eſt, vt vomer linguæ noſtræ præſcindere nō audeat terram cordis alieni. Et
D. Hier. *Hieron in c. 4. ad Eph.* ait. In Eccleſijs quanuis quis ſanctus ſit, paſtoris ſibi nomē aſſumere nemo debet, niſi poſſit docere quos facit. Similia habet idem *Hier. in c. 1. epiſt. ad Tit. & Baſil.* quem citat. *Anton. Mon. tom. 1. biblioth. Patrum ſer. 4.* Nauticam cōſuetudinē, inquit, laudo, quæ remum antea dederit ei, qui nunc gubernator eſt, caputne eſt, cui vix alicubi manus eſt, aut pes, aut aliud aliquod ex corporis membris imperfectioribus.

Amos. 8. Quod ſi doctrina cibus eſt animarum, vt patet apud Amos. vbi Deus famem doctrinæ minatur, quæ in hoc differt à fame panis, & aquæ, ſicut notauit *Chryſ. hom. 54. in Gen.* (D. Chryſ.) quod hæc corpus emaciat, illa animam attenuat, & ideo Hier. ibi cum Propheta, quando doctrina non fuerit intelligimus perire pudicitiam, caſtitatem mori, omnes abire virtutes, quia non comedetūt verbum Domini. Recte ergo ille apud Iſaiam dixit. *Nolite me conſtituere ſuper vos,*
Cap. 3. *quia in domo mea non eſt panis.* Super quæ
D. Hier. verba *D. Hier.* ita habet quanti panem non habentes, & veſtimentum (cum ipſi eſuriant, & nudi ſint) alijs alimoniam, & veſtes promittunt, & pleni vulneribus medicos ſe eſſe iactant? nec ſeruant illud Moſaicum.
Exodi. 4. *Prouide alium quem mittas.* Cui poſſumus adiungere id quod ait *Brixian. in c. 3. epiſt. ad Tim.* Cum Epiſcopatum cogitas, ne referas animum ad hæc tempora, quibus Epiſcopi nihil minus norunt, quam eas partes, quæ illis à Paulo aſſignantur, nec quicquā aliud nunc intelligitur appellatione Epiſcopi, quam fructus, & vectigalia, & immanes honores, &c.

Hinc eſt quod cum filij Heli neſciuerint Dominum, neq; officium Sacerdotum, & A ideo falſas interpretationes adhibuerint, ſicut notauit. *D. Hier. in quæſt. Hebr. ad 1. Reg.* dixit illi Deus. *Honoraſti filios tuos* D. Greg. *magis quam me, propterea &c.* Super quæ verba Greg. ait filios & propinquos magis quam Dominum honorat, qui ad ſacros ordines perſonas eligit, nō ex conuerſationis honeſtate, ſed amore propinquitatis carnales. Prælati ſpecialis honoris culmina carnalibus propinquis ideo tribuūt, vt Ec- B cleſiaſticis facultatibus ditentur, nec curant quales ſunt, qui ad ſpirituale miniſteriū veniunt, ſed tantū vt temporali dignitate præferunt, quos carnali affectione amplectuntur, qui reprobos prouehūt ipſum promiſſionis ordinem confundere deſignantur, cū idcirco honoratos filios refert, vt ſacrificij primitias ederent, nō enim prædicat Sacerdos, vt comedat, ſed ideo, vt prædicet mādūcare debet. Sed adhuc peius aliquid vide- C mus, dum illi qui ad frangendum panē pauperibus eliguntur, & ad præbendum cibum verbi Dei conſtituuntur, non ſolum non præbent, ſed etiam & materialem panem, veluti è pauperum ore eripiunt, nec in vltima egeſtate largiuntur.

Hinc è contrario Moyſes omnes penitus humanos affectus exuens, vt exemplum relinqueret omnibus abſolutius, & purius in ſucceſſoris alicuius delectu ſeruandum, ne, D caro, & ſanguis ea in re, quæ vtiq; grauiſſima eſt, & ideo grauiſſime puriſſimeq; geri debet præpollerent immemor pene filiorū, oblitus ſocij, & adminiſtri, cuius ingeniū, & prudentiam tandiu fuerat expertus Dominū conuenit, aitq;, *Prouideat Dominus Deus* Num. 28. *ſpirituum omniū carnis hominem &c.* vbi verbum *prouideat*, ſignificat, nō ſimpliciter prouidere, ſed adhibita inſpectione, vt obſeruare liceat, quæ nā teneri debeat ratio in E conſtituend s præfectis, & maioribus, idq; ſi vſquam maxime profecto neceſſarium in Eccleſiæ gubernatoribus, & magiſtris de quibus nobis in præſentiarum cum Iacobo noſtro eſt ſermo.

Addit deinde, *Deum ſpirituū omnis carnis*, quibus verbis inuocat Deum cognitorem omnium hominis affectionum, omniū animi propenſionum motuum, & habituū, vt idem ſit quod alibi dicitur *diſcretor cogitationum, & intentionū cordis*, quod proculdu-

Digitized by Google

Act. 1. Heb. 4. culdubio neceſſarium eſt, quando è multitudine eligendus eſt aliquis, qui ad gubernãdi munus aptiſſimus ſit, ſunt enim multi in hominũ animis receſſus, multæ in vultu, & moribus perſonæ, ac mendacia, ideoq; Moyſes non quem ipſemet virum bonum, & ad res tantas aptum habilemq; videret, ac iudicaret, ſed quem ipſe cordium ſcrutator Deus peritiſſime idoneum noſſet, ac vellet, hunc, ſiue propinquus eſſet, ſiue alienus, ſiue notus ignotuſue, diues, aut pauper à Deo poſtulat, miro animi æquilibrio in quo nec diuturnũ Ioſuæ miniſteriũ fidele, nec paternus amor propendebat.

Hominẽ deinde poſtulat, prouideat hominem, ſeu virum in quo vere virtus ſit,& maſculum pectus,animiq; robur, nam effeminati animi,ac mores inepti omnino ſunt vnde per Iſaiam dicitur, *Dabo pueros principes eorum, & effeminati dominabuntur eis,* vbi Hier. atq; etiam Rup. in cap.32. Num. Iſai. 3. Pueros intelligunt eos,qui licet natu maiores ſint, moribus tamen, & lenitate puerili ſunt, attamen Hebræum, Græcumque nomen iuuenes ſignificat ineptos prorſus gubernandis populis, vnde ille apud Lucanum lib. 8. dicebat.

Ætas Nilaici nobis ſuſpecta Tyranni eſt,
Ardua quippe fides robuſtos exigit annos.

Cuius rei rationem reddit Philoſophus 1. politic.c.vlt. quod ea minor ætas ijs fere prudentiæ, virtutumque præſidijs ad gubernandum neceſſarijs careat, contra vero audacia, ſuperbia, laſciuia, cupiditatibus, ac leuitate abundet. Ideoq; ingemiſcens Eccl. 10. Eccleſiaſtes dixit: *Væ tibi terra cuius Rex puer eſt,* ſiue vt legit Hier. ad citatũ locum Iſaiæ, *iuuenis eſt*. Et Senator ille conſularis Nicomachus recte in hanc rem dixit. Dij aueſtant principes pueros: & patres patriæ dici impuberes; quos ad conſulatus dandos dulcia, & circuli, & quæcumque voluptas puerilis inuitet. Quæ, malum, ratio eſt, habere imperatorem Principem, qui famam curare non nouerit: qui quid ſit Reip. neſciat, qui faciat eos conſules, duces, iudices, quorum vitas, merita, ætates, familias, geſta non nouit? videndus hac de re Cic. Philip. 3.

Sic ergo Moyſes Dominum deprecatur pro ſucceſſore, non pro filijs, non pro miniſtro, dignus vtique qui in hac re, & imitetur, & laudetur. Ideoq; *Philo. lib. charitate* ſic elegantet rem proſequitur, omnibus quidem, & maxime hoc tempore ob oculos proponendam, cum mortalis, inquit, huius vitæ finis inſtaret, oraculo aperto de hoc præmonitus, nullum vel Regem, vel priuatum imitatus eſt, quorum vnicum votum habetur, ac ſtudium, hæredes, liberoſque relinquere: Sed quãuis pater eſſet duorum filiorum, neutrum ſucceſſorem ſibi optauit, victor affectuum erga cognatos, ac domeſticos. Et poterat, ſi filios ſuſpicabatur parum idoneos, certe fratris filios extollere, iam virtute meritos ſacerdotis, ſed fortaſſe aut nõ placebat, eo à diuinis rebus diſtrahit, aut potius cogitabat impoſſibile eſſe eundem hominem recte curare ſimul regnum & ſacerdotium, quandoquidem alterum Religionis, alterum ſubditorum curam profitetur. Aut fortaſſe non putauit rem tam magnam pertinere ad ſuum iudicium, maluitq; iudicandam Deo committere. Erat ei amicus & familiaris pene à puero Ieſus nomine, non vulgaribus conciliatus artibus, ſed amore integro cæleſtiq; ex quo omnes virtutes proueniunt, is etiã conuictor contubernaliſq; prophetæ fuit, idem adminiſtrationis Reip. particeps, & tantum non principis Vicarius multa pro poteſtate ſolitus erat gerere. Attamen quãuis ſciret hunc eſſe diu ſpectatæ probitatis hominem, dictis factiſq, honeſtatẽ eius expertus, & quæ maxime requirebatur, beneuolentiam erga populum, nec ſic quidẽ auſus eſt ei principatum committere, ne forte opinione falleretur, non ſatis fidens humano iudicio. Itaq; ne ſibi ipſi quidẽ credens ſuppellex inuocauit Deum, vt ex optimatibus eligeret vnum aliquem idoneum principem, qui paternã curam ſubditorum gereret hoc vnum euidens argumentum eſt, eximiæ erga ſuam gentem charitatis atque fidei. hæc ille. Quæ omittenda minime exiſtimaui in re maxime neceſſaria, noſtraque tempeſtate penitus abolita.

Hoc etiam notauit *D. Hier. in c. 1. epiſt.* ad Titum his verbis. Moyſes amicus Dei cui facie ad faciem Deus loquutus eſt, potuit vtique ſucceſſores principatus, filios ſuos facere, & poſteris propriam relinquere di-

re dignitatem, ſed extraneus de alia Tribu A eligitur Ieſus, vt ſciremus principatum in populos non ſanguini deferendum, ſed vitæ. At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficium facere, vt non quærant eos, qui poſſunt Eccleſiæ plus prodeſſe, & in Eccleſia erigere columnas: ſed quos vel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequijs deliniti, vel pro quibus maiorum quiſpiam rogauit, & vt deteriora taceam, qui vt clerici fierent, muneribus impetrarunt.

Orig.

B Nec etiam omittendus *Origen. hom. 22.* in numeros cum ait. Receſſurus Moyſes de ſæculo orat Deum vt prouideat ducem populo. Quid agis Moyſes? nunquid filij tibi non ſunt, Gerſon & Eleazar? aut ſi aliquid de ipſis dubitas, non ſunt filij fratris magni, & egregij viri? quomodo non oras Deum pro ipſis, vt eos conſtituat populo duces? ſed diſcant Eccleſiarum principes, ſucceſſores ſibi non eos, qui conſanguinitate generis iuncti ſunt, nec qui carnis propinquitate ſociantur teſtamento ſignare; C neque hæreditarium tradere Eccleſiæ principatum, ſed referre ad iudicium Dei, & non eligere illum, quem humanus commendat affectus, ſed Dei iudicio totum de ſucceſſoris electione permittere. ſic Orig. & prædictus Nicomachus conſularis recte etiam in hanc ſententiam dixit ingens gloria morientis principis eſt magis Remp. amare, quam filios, quod quidem merito D. *Ambroſ. in Theodoſio* imperatore laudauit. D Etenim ſi quis in ſucceſſore eligendo affectu, & amore, ſeu opinione ducatur, facile decipietur & irreparabile Reip. detrimentum inferet, dum eidem gubernandæ ineptum, inſipientem, & incapacem ingeret vel puerum, vel ſenem iuuenem.

D. Amb.

Ex tam multis igitur dictis fit conſequens, virum ignarum, & inſcium debere E potius ſeruire quam præeſſe, obtemperare quàm imperare: quod videtur dixiſſe Salomon in Prouerbijs illis verbis. *Quomodo ſi ſpina naſcantur in manu temulenti, ſic Parabola in ore ſtultorum.* vbi Septuag. habent, *ſpinæ naſcuntur in manu ebrioſi, ſeruitus autem in manu imprudentis*, debet ſiquidem imprudens, & inſcius prudentiori viro manus dare, imo & ſeruituti eius ſe tradere; In quam ſentent. poſt Philonem

Prou. 26.

notauit *Amb. lib. 2. de Iacob. & vit. beat. c. 3.* Eſau, inquit, vt benediceretur impetrauit, ſed eam benedictionem vt ſeruiret fratri ſuo, Etenim qui imperare non poterat, & alterum regere, ſeruire debebat vt à prudentiore regeretur. vt bonus Pater, (ſcilicet Iſaac) cum duos haberet filios vnum intemperantem, ſobrium alterum, quo vtrique conſuleret, intemperanti præfecit ſobrium. & c. 4. notauit, Iacobum pauiſſe oues Laban. Sapientia, inquit, regendi officium non omittit, neſcit vel in alienis vacare.

D. Amb.

Notauit pro hac ſententia Salomon errorem Principis inique partientis honores, præpoſtereque iudicantis de meritis cum ait. *Eſt malum quod vidi ſub ſole poſitum ſtultum in dignitate, & diuitem ſedere deorſum*. vbi hebr. ſicut vertit Pagnin. habetur, *in excellentijs multis*. & Vatab. *in ſumme faſtigio.* Illud autem notandum velim conſuetum eſſe apud Salomonem aſſignare & referre aliud malum quod coniungatur illi de quo ipſe loquitur, vt patet *ex c. 6. 7. 8. & 9.* vbi ſemper ait, *Eſt & aliud malū.* Attamen dum ſtultum in dignitate ſublimi poſitum deplorat, non dicit eſt & aliud malum, ſed ſimpliciter ait. *Eſt malum quod vidi ſub ſole*, fortaſſis quia in cæteris malis quæ proponit aliud ſimile reperiri poſſit, at vero nullum omnino inuenitur quod conferri poſſit cum tanto malo, quantum reuera eſt ſtultum poſitum eſſe in dignitate ſublimi, cum ineptus omnino ſit, & quaſi non ſit, debeat reputari ad honores. Vnde Eſter dixit: *Ne tradas Domine ſceptrum ijs, qui non ſunt.* quod poſſumus explicare ex illo alio loco. vbi de Theoda dicitur. *Ante hos dies extitit Theodas dicens ſe eſſe aliquē.* quod ideo dictum eſt quia cum eſſet Magus, Prophetam ſe venditabat, ac magiſtrum, dicebat ergo ſe eſſe aliquem, cum nihil eſſet, quando non erat dignus magiſterio & honore. Probatur inſuper ex Paulo cum ait. *Contuli Euangelium ſeorſum cum his, qui videbantur aliquid eſſe.* quod D.Thom. dicit eſſe factum cum maioribus Eccleſiæ, Petro ſcilicet, Iacobo, & Ioanne, & alijs, iuxta illud Eccleſiaſtic. *cum ſapientibus & Prudentibus tracta.* Vnde patet eos qui ſunt, videnturque aliquid reuera

Eccl. 10.

Cap. 14.

Act. 6.

Galat. 2.

Eccleſ. 9.

eſſe,

eſſe, ſolos eſſe ſapientes, Inſipientes vero nihil prorſus eſſe. *Ne tradas* igitur *Domine* ait Eſter, *ſceptrum ijs qui non ſunt*, cum ignari, inſcij & ſtulti ſunt, & ad nihilum valeant *niſi vt mittantur foras & conculcentur ab hominibus*, non vero ijs præſint vt pote ſal vanum & inutile. Matt. 5.

Minabatur Deus Iſraelitico Populo maximum ſupplicium apud Hierem. Inter alia vero ait. *O grani ſteterunt in rupibus, traxerunt ventum quaſi Dracones*, quæ verba D. Hieronym. ibi myſtice interpretatur de magiſtris & Doctoribus: Qua in re magnum conſiſtit ſupplicium in eo, quod onagri plana relinquentes, vt loquitur Gloſſa, ad ſuperiora loca aſcendant, cùq; grauiores plumbo ſint præ ſtultitia in rupibus ſtante, viſuntur, vi tamen, & impulſu indigent, vt ad tantam altitudinem euehantur. Vnde Salomon dixit: *Sicut qui mittit lapidem in aceruũ Mercurij, ſic qui tribuit honorem inſipienti.* Lapis enim, cum grauis ſit, vt aſcẽdat, debet vi proijci, alioqui potius deſcendet, ſic, vt ſtultus onager in altis rupibus collocetur, debet vi attolli, totoque conatu aſſumi.

C. 14. D. Hier. Prou. 26.

Cæterum meminiſſe debet, & ſtultus promotus, & ipſum promouens vi, & non iure, nihil fœdius, magiſve deteſtandum poſſe reperiri, quam honorem tribuere inſipienti. Hinc eſt, quod, cum nihil magis curæ eſſet Phariſæis, quàm Chriſtum Dominum opprobrijs afficere, & ignominiosè tractare, quem fabri filium calumniabantur, & cum Latronibus reputabant, pretioſa veſte indutum illuſerunt, & ſpreuerunt, Regiſque titulum ignominioſo Crucis patibulo fixerunt, iudicantes nihil turpius, indignius, & contemptibilius poſſe oſtentari, quàm vilem, & abiectũm hominem regio apparatu inſignitũ. Vnde Claudianus de quodam, qui immeritò, fortunæque ictu ſupremum locum fuerat aſſequutus dixit.

Luc. 23. Matt. 27.

Viue pudor facti.

Interrogauit Deus Cain, *Vbi eſt Abel frater tuus?* cui reſpondit: *Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego?* Aduertit autem *Philo lib. Quod deter. potior. inſid.* congruenter dixiſſe, ſe non eſſe cuſtodem fratris ſui, quandoquidem iniquus, & inſipiens homo, non poterat præfici cuſtodiæ probi, ac ſapientis Abel, congruenter docet, ait Philo, Sanctarum rerum cuſtodiam, non quibuſuis hominibus, ſed ſacratis ſacrataſque mentes habentibus Deum commiſiſſe.

Gen. 4. Philo.

Quia vero plures ſine delectu magiſtri, fiunt, & in locis ſuperioribus collocantur, proinde tot mala vbique graſſari videmus, & malos ſine cuſtode, aut timore omnia deuaſtare, quod oſtendit ille locus Pſalmi vbi dicitur. *In circuitu impij ambulant*, vbi *Hieronymus* legit, *in circuitu impij ambulant*, cum exaltati fuerint viliſſimi filiorum hominum. Complutenſ. habet, Circunquaque oberrant impij, quando euehuntur qui inter homines perditiſſimi ſunt, vbi particula, circunquaque, quam etiam Brixian. habet, explicat id, quod noſtra lectio habet, In circuitu, ſignificat enim libertatem, & deplorandam iniquorum licentiam viuendi, olim namque quando ſerui libertate donabantur, in ſignum acceptæ libertatis in circuitu Domini donantis ambulabant, iuxta quod Satyricè dixit Perſius carpens eos, qui è ſeruili conditione in ordinem equeſtrem cito tranſibant.

Pſal. 11. D. Hier.

Quibus vna Quiritem.
Vertigo fecit.

Clarius hoc dixit *Seneca epiſt. 8. his verbis.* Philoſophiæ ſeruias oportet, vt tibi contingat vera libertas, non differatur in diem, qui ſe illi ſubiecit, & tradidit, ſtatim circumagitur. Hoc enim ipſum Philoſophię ſeruire, libertas eſt. Vbi verbum, circumagitur; libertatem philoſophicam denotat. Eſt proinde ſenſus prædicti loci Pſalm. Cum fex illa hominum euehitur, & primas tenet, tunc impij liberi, ac diſſoluti omnia quantumuis ſacra proculcant, & deſtruunt. Soli igitur ij, qui ſcientia, virtute, & ſanctitate præſtant Magiſtri debent fieri, & ſuperiora loca obtinère, virique probi, ac Religioſi non debent, ſicut plures, ſeu, vt cæteri ſolent, intempeſtiuè, immaturè, & importunè dignitates ambire, & yelvelle, iuxta Iacobi doctrinam, Etenim, ſicut dixit *Aug. 16. de Ciui. c. 19.* Locus ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, & ſi ita teneatur, & adminiſtretur, vt decet, tamẽ, indecenter appetitur, quam ſarcinam, ſi nullus imponerit, percipiendæ, atque intuendæ vacandum eſt veritati, ſi autem imponitur,

D. Aug.

ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem: Qua re optimè dixiſſe videtur *Cicero 1. offic.* in hæc verba, ſuum quiſq; noſcat ingenium, & acrem ſe, & honorum, & vitiorum iudicem præbeat, ne ſcenici, pluſquam nos, videantur habere prudentiæ. Hi enim non optimas, ſed accommodatiſſimas fabulas ſibi eligunt, pluraque hac de re habet *Plutar. & Seneca lib. 2. de Tranquillit. animi cap. 4.*

§ IIII.

Contra eos, qui propriam vtilitatem, tantum ex dignitatibus quærunt.

SEcundum mentem Carthuſiani, prohibet Iacobus appetitum Magiſterij intuitu propriæ vtilitatis, quod vitium vtinam noſtra tempeſtate tam licenter minimè graſſaretur, quando omnes quærunt quæ ſua ſunt in Magiſterio, in Præſulatu, imo vbique: ideo enim plerique laborant, curantque ſcire bonum, & malum, vt ſicut Dij euehantur, & adorentur: Quapropter talis ſcientia ſecundum quod coniectare poſſumus à ſerpente perſuaſa eſt.

Alij ad locum miniſterij aſpirant, vt ibi dominentur, ponantq; ſedem ad Aquilonem, vbi omnes ſtare debent, quibus Paulus ait: *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Vbi *Diuus Thomas lect. 1.* aduertit non dixiſſe: bonum deſiderium habet, ſed bonum opus, ſcilicet vtilitatem plebis, cui præſul debet inſeruire, & ſuperintendere. Epiſcopus, vt enim Diuus Thomas aduertit idem eſt ac ſuperintendens. Vnde Paulus ingenuè de ſe fatetur. *Cum eſſem liber ex omnibus, omnium ſeruum me feci.* Proindeque *Bernardus ad Eugenium Pontificem Magnum.* Ita ait *1. de Conſiderat.* An ideo non ſeruus, quia non vni ſeruis ſed omnibus. Nulla turpior ſeruitus grauiorque, quam Iudæorum ſeruitus, quam quocunque ierint poſt ſe trahunt, & vbique dominos offendunt ſuos. Tu quoque dic quæſo, vbi vnquam ſis liber, vbi tutus, vbi tuus? Vbique ſtrepitus, vbique tumultus, vbique iugum ſeruitutis te premit, ſimiliaque habet ſecundo de Conſiderat. proindeque Moyſi res intolerandа viſa eſt, tantæ ſeruire multitudini. Et Hierem. poſtquam Deus illum conſtituit, vt euelleret, &c. *Ve ingemuit mater mea quare genuiſti me?* Et Paulus. *Rogamus autem vos fratres, vt noueritis eos qui laborant inter vos Præſidentes vobis.*

1. Tim. 3
D. Thom.
2. Cor. 9.
D. Bene.
Num. 11.
Hierem. 15
1. Teſſ. 5.

Quapropter Bernardus epiſtola 42. dixit: Meditantibus quidem honores blandiuntur, ſed onera penſantibus, tædio ſunt, atque formidini, non autem omnes capiunt hoc verbum, multi enim non tanta fiducia, & alacritate currerent ad honores, ſi eſſe ſcirent, & onera grauari profecto metuerent, nec cum tanto labore, & periculo, quarumlibet affectarent inſulas dignitatum, nunc vero quia ſola attenditur gloria, & non pœna, purum eſſe Clericum erubeſcitur in Eccleſia, ſeque viles æſtimant, & inglorios qui quocumque eminentiori in loco non fuerint ſublimati.

Et Gregor. *lib. 4 in 1. Reg. ca. 10.* expendit Saulem ad regnum Iſraeliticum quæſitum, abſconſum fuiſſe domi. Abſcondunt quippe, ait, ſe ne inueniantur quia ſubire dignitatem refugiunt, cuius oneris ſe eſſe impares arbitrantur; habet quippe ſpiritualis prælatio exteriorem gloriā dignatis, habet & interioris magnitudinem oneris. Nam rector & honoratur à ſubditis, & portat eos, à quibus honoratur, cū honoris ergo principio cauſa naſcitur oneris, quia vnde honor à Rectore excipitur, inde illud ſuſcipit quo grauetur, grauius ergo onus de honore naſcitur. Quæ forte fuit ratio cur nomina filiorum Iſrael inciſa & appenſa Rationali in pectore, imo & in humeris in duobus lapidibus à Pontifice portarētur, quod argumentū eleganter proſequitur *Gregor. 17. Moral. cap. 12.* vbi oſtendit hominem in ſublimi eleuatum tantos ſuper ſe ſuſtinere, quantos ſuppoſitos regit.

D. Greg.
1. Reg. 10.
D. Greg.

Hinc eſt quod cum is qui præeſt. alios debeat ſuſtinere, & portare, maximas vires in eo ſupponat Scriptura ad ſuſtinendam, & tolerandam ſibi commiſſorum curam, & onus. Vnde Ioſeph ad Regis pincernam, proprio muneri reſtituendum dicit: *Poſt dies tres reſtituet te rex in gradum tuum,* id eſt, *Gen. 40.*

Digitized by Google

id eſt, in ablatam priſtinam dignitatem, vbi A
Lyppomanus ex Hebr. tranſtulit, *Reſtituet te ſuper baſim tuam*, vt intelligeret dignitatem, nihil aliud eſſe quam baſim quandam marmoream, quæ ſuper poſitum domus ſuperioris pondus ſuſtinet, ac portat, vnde etiam primores, & principes populi eadem pene alluſione, & metaphora, anguli populi dicuntur à Saule, *Applicate*, inquit,
1.Reg.14. *vniuerſos angulos populi*. Et de Ruben, qui recto originis ordine futurus erat maior in B
imperio, inter cæteros fratres taliſque dicitur à patre, niſi ſicut aqua effunderetur *D. Hier. in q. Hebr.* ibi legit, maior ad portandũ, vbi Græca lectio, & Romana editio habent, Durus ad ferendum, qui enim maior eſt in imperio, maior itidem eſt ad portandum, maius vtique pondus officij duruſque debet eſſe ad ferendum, & prædictum onus, & innumeros ferè labores, qui prædictum imperium comitari ſolent. C

Facit inſuper pro hac re id quod Scriptu-
Gen.47. ra de Ioſeph refert, ſcilicet, extremos fratrum ſuorum ad Pharaonem intromiſiſſe, vbi per extremos, plerique intelligunt, abiectiores, ac debiliores, quę nobis modo expoſitio inſeruit; ſi quæras, cur id factum ſit à Ioſeph. Reſpondet Oleaſt. Timuit, inquit, ne ſi Rex ſtrenuos ac nobiliores videret, gerendis Reipub. negotijs applicaret, quæ ſtrenuos exigunt viros, robuſtos requirunt D
humeros, cum maxima ſecum ferant onera, qua in re fraternum amorem teſtatur Ioſeph erga eos, quos ab huiuſmodi laboribus ſubducebat.

Laborem igitur quærit, qui magiſterium
Theod. appetit, non commodum, & vtilitatem, quod oſtendit *Theodoretus quæſt. 17. in Ioſue*. vbi quærit. Quare Ioſue cum cæteris terram diſtribuerit ſibi nullam portionem aſſumſit, ſed, vrbem nomine Thamnatachar accepit, à populo, & reſpondet: E
Docens eos qui in aliquo magiſtratu ſunt cõſtituti, non ſuis commodis, ſed vtilitati ſubditorum inſeruire debere. Qua de re
D.Aug. videndus eſt etiam *Auguſt. 19 de Ciuitate*
Orig. *Dei cap. 14. & Orige. lib. duarum homil. in*
Cant.1. *Cant hom. 1.* vbi ponderat ea verba Cantic. *Poſuerunt me cuſtodem in vineis, vineam meam non cuſtodiui*. quæ verba putat eſſe animæ gubernantis, & electæ ad regimen aliorum, quæ propter aliorum curam, commodum, propriam vineam non cuſtodit, nec peculiare commodum curat.

Eſt optimus locus apud D. Hieronym. cum explicat ea verba Cantic. *Qui paſci-* Cant.2.
tur inter lilia, cum tamen Hebr. ita legendum eſſet, *qui paſcit inter lilia*. Ipſe tamen exiſtimat legendum eſſe. *Qui paſcitur inter lilia*, vt ſic magis oſtenderet diuinus Sponſus vtilitatem noſtram ita curæ eſſe diuino paſtori, vt dum oues inter lilia paſcit, ipſe ſimul cum eis paſci videatur. Vnde triumphum & titulum regis tunc ſolum viſus eſt accepiſſe, quando pro ſuis mortem obibat, vt eis vitam largiretur, quod oſtendit Zacharias cum dixit: *Rex tuus venit tibi*, non ſibi.

Hoc idem proſequitur *Bern. in Declamationibus ſuper, Ecce nos reliquimus*. vbi ad- D.Bern.
uertit dixiſſe Chriſtum Dominũ Petro: *Paſce oues meas*. Paſce, inquit, nec mulge, nec Ioann.21.
tonde additum eſt, ſperet ergo diſcipuli locum, gradum miniſtri, qui Dominicum paſcere gregem ſatagit quam tondere. *Auguſt.* D.Aug.
vero *tractat. 123. in Ioann.* ſuper eadem verba ſic ait. Quid eſt aliud, Diligis me, Paſce oues meas, quam ſi diceretur. Si me diligis, non te paſcere cogita, ſed oues meas, & ſicut meas paſce, non ſicut tuas, gloriam meam in eis quære non tuam, dominium meum non tuum, Lucra mea non tua, ne ſis in eorum ſocietate qui pertinent ad tẽpora periculoſa ſe ipſos amantes, & addit: Cauendum eſt eis qui paſcunt oues Chriſti: ne ſua quærant, ſed quæ Ieſu Chriſti. & in vſus cupiditatum ſuarum cõferant pro quibus ſanguis fuſus eſt Chriſti. & *Bernard. 2. de Conſiderat*. Paſcendas vtique oues, non premendas ſuſcepiſti & *lib. 3.* Tu præſis, vt prouideas, vt conſulas, vt procures, vt ſerues, præſis vt proſis, vt des illis eſcam in tẽpore. & *ſer. 77. in Cant.* Quem dabis mihi de numero Præpoſitorum qui non plus inuigilet ſubditorum marſupijs euacuandis, quam vitijs extirpandis? & *epiſt. 2.* quicquid præter neceſſarium victum ac ſimplicem veſtitum de altari retines tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt.

Hoc loco notandus venit ille apud Ioan. Euangeliſtam vbi Chriſtus Dominus oues Ioann.21.
ſuas commendaturus Petro, prius cum de amore

Digitized by Google

ſuorum vtilitatem etiam vitæ propriæ præ-
fert. Lętus proinde moreretur Moyſes ſi dū
ob oculos mortem videt, viderit in ſimul
& terram optimam à ſuis poſtmodum poſ-
ſidendam.

Videns igitur ſi paſtoris officio fungitur,
qui oues nō paſcit, ſed de eis ſumit ipſe pa-
D.Greg. ſtum & emolumentum. Vnde *Gregor. hom.
14. in Euang.* recte infert paſtor qui non dat
pro ouibus ſubſtantiam ſuam, quando pro
his daturus eſt animam ſuam, qui vero ani-
mam ſuam, pro ouibus non ponit merce- B
narius eſt non verus paſtor.

Videndus denique *Plato in Phædro in A-
pologia Socratis & Ariſtot.* in ſua Politica
cum docet. Ne ex magiſtratibus lucra pro-
ueniant ijs, qui eos gerunt, quod etiam oſtē-
dit Seneca in *Medea actu* 5. vbi introducit
nuncium referentem Choro Regnū Creon-
tis perijſſe donis acceptis ab ijs penes quos
gubernatio eſt.

Aduerſus autem eos, qui more ſacerdotū C
Mich. 3. Bel ſub nomine Dei comedunt omnia, quæ
ad templum afferuntur, inſuperque come-
dunt carnem ouium, & pelles earum deſu-
per excoriant, & oſſa earum confringunt, &
concidunt ſicut in Lebete, & quaſi carnem
in medio ollæ, poſſumus dicere: *Væ qui æ-
dificatis Sion in ſanguinibus*, id eſt, magnas
domos ædificatis, magnam ſeruorum ca-
teruam trahitis, & alitis ſanguine pauperum.
Eccleſ. 34. Nam Syracides dixit *Panis egentium vita* D
*pauperum eſt, qui defraudat illum homo
ſanguinis eſt, qui aufert in ſudore panem,
quaſi qui occidit proximum ſuum*, qui qui-
dem obliuiſcuntur totum commodum de-
bere eſſe ouium ac ouilis, id eſt, Eccleſiæ,
D. Bern. non paſtorum. Vnde *Bernardus ad* quoſ-
dam Epiſcopos *epiſt. 229.* ait. Ad hoc vos
Deus in ſublimitate poſuit, vt tanto maiori
Eccleſiæ ſuæ vtilitate viuatis, quanto in ea
eminentiori authoritate præeſtis. E

Pro qua re facit ea admonitio ſoceri
Moyſis ad ipſum cum dixit. *Prouide de om-
Exod. ni plebe viros ſapientes, timentes Deum, in
quibus ſit veritas, & qui oderint auari-
tiam.* Qua de re videndus eſt *Ambroſ. 2.
D. Amb. offic. cap. 4.* & pro ea facit Alexander apud
Plutar. in eius vita, cum de gubernatoribus
ſuæ vtilitati ſtudentibus ita habet. Odi hor-
tulanum qui ab radice olera abſcindit, quod

A expoſuit *Cicero lib. 2. epiſt. ad Attic. epiſt. 2.*
dicens. Ego odi Principem qui pennas ita
incidit vt nequeant renaſci, quod argumen-
tum proſequitur *Philo lib. de Magiſtratu.*
& D. Hieronymus ad Furiam de ſeruanda
virginitate. vbi ait detrimentum pecoris D Hier.
paſtoris ignominia eſt.

Qui ergo ſuam tantum vtilitatem quæ-
runt, nolint (quia etiam Deus noluit) fieri
Magiſtri aut ad dignitatem aſſumi. Ideo-
que Æmilianus Scipio, teſte *Valer. Maxim.
lib. 6. cap. 4.* Cum Seruius Sulpitius Galba,
& Aurelius Coſſ. in Senatu contenderent,
vter aduerſus Viriatum in Hiſpaniam mit-
teretur, Senatoribus, diſſidentibus, & ſpe-
ctantibus quoniam Scipionis ſententia pro-
penderet: Neutrum, inquit, mitti placet, al-
ter nihil hābet, alteri nihil ſatis eſt. Ideoq.
Ariſto. 3. Poly. c. 8. ſcribit ſecundum ratio-
nem opulentos nobileſque ſibi arrogare
honores & c. 7. meminit Carthaginienſes
non niſi opulentiſſimis, honores maxime
Iudiciarios offerre ſolitos. Ineptus itaque
magiſterio & dignitati qui proprio com-
modo inſeruit. Rarum hoc quidem, nec ſic
plures fiene magiſtri & ſuprema loca obti-
nentes, ſed ideo pretioſius & optabilius
quod dixit *Ber. epiſt. 248.* quæ eſt ad Euge-
nium. Si rebus raritas pretium facit, nihil D. Ber.
in Eccleſia pretioſius, nihil optabilius, bo-
no vtilique Paſtore. Proinde ſicubi reperia-
tur injiciendæ ſunt manus, & totis niſibus
ſatagendum, ne qua vi, ne qua arte malitiæ,
fructuoſa promotio valeat præpediri. Illa
impedienda, illique obſtandum quo plures
in ſuam vtilitatem volunt fieri magiſtri
contra præſentem Iacobi doctrinam.

§ V.

Non debet Magiſter Eccleſiaſti-cus aliud docere & aliud facere.

Reprehendit etiam hoc loco Iacobus
eos, qui aliud docent & aliud faciunt,
& ita plures ſunt magiſtri ſecundum D.
Thomæ expoſitionem, cum tamen vnus
magiſter & facere & docere debeat ſicut
Qq notauit

Digitized by Google

D. Hier. Exod. 28. notauit *D. Hierony. ad Fabiolam* de Veſte ſacerdotali in fine vbi explicans quare in veſte ſacerdotali & tintinnabula, & mala Punica appenſa fuerint, ita habet. Tanta debet eſſe ſcientia, & eruditio Pontificis Dei vt & greſſus eius, & motus, vniuerſa vocalia ſint, vt quicquid agit, quicquid loquitur doctrina ſit populorum abſque tintinnabulis enim,& diuerſis coloribus floribuſque virtutum, nec ſancte ingredi poteſt,nec nomen Antiſtitis poſſideri, Videnduſque eſt pro hoc eodem argumento *epiſt. ad Nepotianum de Vita Clericorum, & in Commentar.ſuper.1.cap.Marci.* Vnde D.Chryſol. *Chryſolog. ſer. 167.* loquens de Baptiſta ait. Ioannes doctor dicto, factoque magiſter verus, quod verbo aſſerit, demõſtrat exemplo, magiſterium ſtat de ſcientia; ſed magiſterij authoritas conſtat ex vita, docenda faciens obedientem perficit auditorem, docere factis ſola eſt norma doctrinæ, doctrina in dictis ſcientia eſt, in factis virtus. Sciētia ergo illa vera eſt, quæ fuerit mixta virtuti, illa diuina eſt, non humana, Euangelio probante; cum dicit, *quæ cœpit Ieſus facere & docere*. Act. 1, præceptor cum docenda facit, & auditu inſtruit, & format exemplo.

Orig. Facit etiam *Origen. hom. 13. in Exod.* vbi ſic ait. Rationale ſuper humerali contra pectus Pontificis annexum formam habet ſenſus rationabilis, humeralis vero ornatus indicium eſt actuum bonorum; Actus ergo cum ratione, & ratio cum actibus ſociatur vt ſit conſonantia in vtroque, *qui enim fecerit & docuerit magnus vocabitur in regno Cælorum.* Sit ergo in nobis ſermo de actibus pendens, vt ſermonem actus exornent, iſte eſt ornatus eorum qui in tantum profecerunt vt præeſſe populis mereantur, Similiaque habet *Orig. hom. 9. in* Matt. 5. D.Cypr. *lib. Iudic tract. 12. in Matt. Cypr. lib. de Lapſis.* vbi ait in Euangelio Dominus, in verbis Doctor & cõſummator in factis, docēs quid fieret, & faciens quodcumque docuiſſet.

Enimuero ſicut dicitur apud Daniel. Dan.12. *Qui ad iuſtitiam erudiunt multos quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates* ex earum, ſcilicet, numero quæ antecedebat eos quos ducebat, & ita illuminabat, deducendo an-

A tecedens opere & doctrina quod proſequitur *Greg. hom. 21. in Ezechiel. & hom.12. in Euang.& lib.6. Moral.c.5.& 16.* vbi ait: D. Greg. Ille bene loquendi facundiam accipit, qui ſinum cordis ad perfecte viuendi ſtudia extendit, nec conſcientiam loquentem præpedit, cum vita linguam antecedat. & *lib. 1. Regiſtri. epiſt. 25.* pondetat ea verba Exod. Exod.28. vbi dicitur. *Audiatur ſonitus quando ingreditur, vel egreditur ſanctuarium in conſpe-* B *ctu Domini, & non moriatur,* Sacerdos nāque ingrediens, vel egrediens moritur ſi de eo ſonitus non audiatur, quia iram contra ſe occulti Iudicis exigit, ſi ſine ſonitu prędicationis incedit.

Apte autem tintinnabula in veſtimentis eius deſcribuntur inſerta, Veſtimenta enim ſacerdotis quid aliud quam recta opera debemus accipere, Propheta atteſtāte, qui ait. *Sacerdotes tui induantur iuſtitiam.* Veſti- Pſal.131. C mentis itaque illius tintinnabula inhærent, vt vitæ viam cum linguæ ſonitu ipſa quoque opera ſacerdotis clament. Affertque locum ex Iſaia dicente. *Super montem excelſum aſcende tu qui Euangelizas Sion,* vt vi- Iſai. 40. delicet, qui cœleſti prædicatione vtitur ima iam terrenorum operum deſerens, in rerum culmine ſtare videatur. Et Chryſ. hoc argumentum proſequitur multis in lo- D.Chryſoſt. cis, maxime vero *hom.72. ad Pop,* vbi ex- D pendens ea verba Chriſti Domini. *Qui fe-* Matt. 5. *cerit & docuerit magnus vocabitur in regno Cælorum.* ait. Conſidera quomodo prius actionem poſuerit, & mox doctrinam: præcedente enim actione, licet doctrina non conſequatur, poſſunt opera bona voce clarius docere in nos reſpicientes: hoc ita ſemper conſideremus vt prius factis, deinde verbis doceamus, & *Aug. lib. 4.de Doctrin.Chriſtian.c.27.* In initio, habet D.Aug. E autem, inquit, vt obedienter audiatur quātacumque dignitate dictionis maius pōdus vita docentis, quod ipſe eleganter probat ſuper. Pſal. 7. Ex ijs verbis. *Exurge Domi-* Pſal. 7. *ne in præcepto quod mandaſti, & Synagoga Populorum circumdabit te.* Tu prior, inquit Aug. imple quod præcepiſti, & Synagoga populorum circumdabit te. faciente enim eo, qui præcipit ad opera, illico exeunt omnes qui audiunt.

Facit pro præſenti inſtituto Ber.ſer.62. *in Cant.*

Digitized by Google

Cant. 2. *Cant.* vbi interpretatur illa verba. *Vox tua dulcis & facies tua decora*; de iis qui faciunt & docent. Cum puritate, inquit mentis prædicatio Veritatis oſtenditur dicens. *Vox tua dulcis & facies tua decora.* Quid enim internæ decor faciei niſi puritas, hæc abſque prædicationis voce Deo placuit, illa abſque iſta in nemine; additque: multi puritate neglecta ante loqui, quam videri conati ſunt, & aut grauiter errauerunt neſcientes de quibus loquerentur, neque de quibus affirmarent, aut turpiter viluerunt dum qui alios docent, ſeipſos non docuiſſent. Videndus idem *Ber. ſer. 4. in vigilia natiuitatis*, & Plut. in vita Phocionis, cũ enim ferociter inſoleſceret & oraret Leoſthenes ad populum, dixit ei Phocion, oratio tua adoleſcens cupreſſorum ſimilis eſt, hæ enim grandes ſunt, & excelſæ, ſed non ferunt fructum. Videndus idem Plut. in apopht. cum refert dixiſſe Philippum cuidam eloquenti oratori; optima quidem de bello oratio, attamen orator nunquam vel raro tubarum clangorem in caſtris audiuit.

Ex quibus conſtat eum qui nõ facit, quæ docet, nullatenus in Eccleſia, poſſe eſſe magiſtrum, imo os taciturnitate ſignatum debere eſſe illi qui praua opera habet. In quam ſententiam probandam facit *Orig. hom. 8. in Leuit.* vbi verſat præceptum illud Leuitici, de leproſis. *Habebit veſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte contectum*, quid hoc eſt ait Orig. quod omnes corporis partes nudas habere præcipitur, & os ſolum operire iubetur? Nonne palam eſt quod ei qui in lepra peccati eſt clauditur ſermo, clauditur ei os vt fiducia ſermonis, & docendi authoritas excludatur? Clauſum ergo habeat os peccator, quia qui ſeipſum non docuit, docere aliũ non poteſt, qui male agendo, loquendi perdidit libertatem. Et Greg. dicta epiſt. 24. Qui loci inquit ſui neceſſitate exigitur ſumma dicere, hac eadem neceſſitate cõpellitur, ſumma mõſtrare. Illa nãque vox libentius auditorũ cor penetrat, quã dicentis vita cõmendat, quia quod loquẽdo præcipit, oſtendendo adiuuat, vt fiat. (Orig.)

Non debent ergo fieri plures magiſtri, id eſt, diuiſi vt vnus doceat verbo, alius facto. Nam ſicut notauit *Ambro. in pſal. 118.* Vita bona ſine doctrina gratiam habet, doctrina (D. Amb.)

A ſine vita integritatem non habet. & *Chryſoſt. hom. 42.* in imperfecto. In iudicio quidẽ ſi bene vixeris, & bene docueris omniũ Iudex, ſi autem bene docueris, & male vixeris tui ſolius condemnator es: nam bene viuendo, & bene docẽdo populum inſtruis quomodo debeat viuere, bene autem docẽdo & male viuendo, Deũ inſtruis quomodo te debeat cõdemnare. Qui locus refertur in *decreto diſt. 40. c. multi.* vbi videndum eſt *cap. viliſſimus 1. q. 1. & c. ſi fuerit, & c. incidet. q. 7. & c. in grauibus.* (D. Chryſ.) B

Facit etiam id quod notauit *Aug. quæſt. 8. ex veteri Teſtamento.* cum ponderat Moyſem ſæpe alias cum Deo loquutum ſolum illuſtri & ſplendida facie apparuiſſe quando legẽ accepit: ac ſi nunquã magis ſanctitate indiguerit, quàm cũ prædicator legis factus eſt. Videndus etiam *Abul. q. 3. in c. 49. Gen.* C vbi ponderat cur Iacob regnũ Iudæ tribuerit, & nõ Ioſeph, dicitque ideo fuiſſe prælatũ quia in tranſitu maris rubri ſtupentibus, & metuentibus cæteris dux de tribu Iuda primus patefacto tramite ingreſſus eſt, vnde recte infert gubernandi poteſtatem illi eſſe deferendã. Videndus etiam Boſſius lib. 1. de ſignis Eccleſiæ cũ ponderat, cur Petro ceciderint catenæ de manibus eius, idque recte factum eſſe aſſerit, D namque manus, quæ nexus peccatorum, & ligamenta iniquitatum debebant ſoluere catenis minime debebant eſſe obnoxiæ. (D. Aug. Exod. 34. — Abul. — Act. 12.)

Videndus etiam eſt *Cyrillus Alex. ſuper* Iſaiam. Cum explicat ea verba *Poſuit os meũ quaſi gladium acutũ, & poſuit me ſicut ſagittam electam.* Per gladiũ inquit Cyril. qui eſt in ore verba doctrinæ, per ſagittã electã exẽpla vitæ intelligere videtur, quæ duo in perfecto magiſtro cõiuncta debent reperiri. Si autem cõferamus vtrũque inter ſe, E inueniemus ſagittam, id eſt, exemplũ magis penetrare, & ad longius ſpatiũ pertingere quã gladium, quod proſequitur *Cypr. lib. de duplici martyrio.* efficacius, inquit, eſt vitę, quã linguæ teſtimonium, habent & opera ſuam linguã, habent ſuã facundiã tacẽte lingua. Et *Amb. epiſt 6 lib. 1.* Plus tibi & viua vox, & conuictus quã oratio proderit, primũ quia homines amplius oculis, quã auribus credũt deinde quia lõgũ iter eſt per præcepta, breue & efficax per exempla. Videndus idem (D. Cyril. Iſai. 49. — D. Cypr. — D. Amb.)

Digitized by Google

D. Amb. *Amb.lib. 7. in Luc. Tertull lib. de Patien-* A
D.Naz. *tia. c.1.Nazian orat. in plagam grandinis.*
D.Baſil. *Baſil.lib. regul. fuſ. diſput. interrogat. 47.*
Philo. *Philo lib. quod det.pot inſid.*
Debet ergo verus & integer Magiſter iuxta
id quod dixit Paulus ad Timot. *exemplum*
Tim. 4. *eſſe fidelium*, ſeu vt Græcus textus habet,
typus, ſeu exemplar in verbo, in conuerſa-
Tit. 2. tione &c. Vnde & ad Titum dicebat. *In*
omnibus te ipſum prabe exemplum bono-
rum operum in integritate, in grauitate, B
&c. Idemque docuit Petrus cum ait: *For-*
ma facti gregis ex animo. Græce vero habe-
1. Pet. 5. tur, formæ vel typi & exemplaria vbi iam
multiplex ſeu plures, oſtenditur Magiſter
& forma docendi, & forma bene viuendi,
non vero plures quos reprehendit Iacobus
D.Greg. qui aliud docent, & aliud faciunt. Quos
quidem ſimiles eleganter dixit Greg. illi
fæminæ quæ filium quem vigilans lacta-
bat, dormiens oppreſſit. Sic enim habet C
3.Reg.3. 21.*Moral.c.*8. Neque nobis eſt mente tran-
ſcundum quod Salomonem mulier filium,
quem vigilans lactare conſueuerat, dor-
miens interemit, quia nimirum magiſtri vi-
gilantes quidem ſcientia, ſed vita dormien-
tes, auditores ſuos quos per vigilias prædi-
cationis nutriunt dum quod dicunt facere
negligunt, per ſomnium torporis occidunt
& negligendo opprimunt quos alere ver-
borum lacte videbantur. Vnde plerumque D
dum ipſi reprehenſibiliter viuunt, & habere
diſcipulos vitæ laudabilis nequeunt, alie-
nos ſibi attrahere conantur. Nam vt recte
dixit Ouid. 6. Faſtorum.

Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur.
Cum iudex alios quod monet ipſe facit.

Et Martialis. lib. 1. epigram. 4.

Cur maculas alios, maculoſior omnibus Albi:
Et carpi dignus carpere non metuis.

Faciat proinde & doceat qui vult eſſe ma-
giſter, ne diſcipulis omnino inutilis, ad ſa- E
lutem deriſui potius, & contemptui ſit, &
inde damnationem accipiat vnde ſalutem
poſſet conſequi. Videndus hac de re *Sto-*
baus ſer. 3. & Diogenes lib. 6. de vitis
Philoſophorum.

§ VI.

Cauenda prælationis ambitio, cum prælati rationem debeant reddere de peccatis, & defectibus ſubditorum.

B NOtanda etiam venit ea ratio, ob quam
Iacobus dicit ne velint plures fieri
magiſtri ea vero eſt, quod ſibi duriſſimum
acquirant iudicium, grauiſſimum pericu-
lum, & acerbiſſimum ſupplicium dum de
ſe, & de ſibi commiſſis ouibus rationem
reddituri ſunt ſupremo Iudici. Ideoque
Grego. 24.Moral.c.vlt. penſet qui ad ſatis- D. Greg.
faciendum diſtricto Iudici de ſua tantum
anima vix ſufficit, quia quot regendis ſub-
C ditis præeſt reddendæ apud eum rationis
tempore, vt ita dicam tot ſolus animas ha-
bet: quæ nimirum cogitatio ſi aſſidue
mentem excoquit, omnem ſuperbiæ tumo-
rem, premit.

Miror equidem formam illam loquendi 2. Cor. 3.
Pauli cum ait diſcipulis. *Epiſtola noſtra*
eſtis vos, quę illud indicere videtur defectus
ſcilicet, vitia, & errores diſcipulorum, ac
ſubditorum imputandos Domino, ac ma-
D giſtro eorumdem ſicut defectus qui in epi-
ſtola reperiuntur, ſolent attribui illi qui
eandem ſcripſit. Et ita ſerui Dominorum,
ſubditi Prælatorum, filij parentum, ac diſ-
cipuli præceptorum ſunt epiſtolæ, quic-
quid in illis vitij & erroris conſpicitur,
iſtis vitio meritò vertitur, proinde illorum
manus vel apprehendant ne aberrent, vel
characterum efformationem corrigant ne
reprehenſibiles iudicentur.

Hinc eſt quod Abraham alligauerit Iſaac Geneſ. 22.
E dum eum ad præceptum Domini volebat
immolare, cuius rei rationem dedit *Aug.* D. Aug.
ſer. 73. de tempore. Ne minus aliquid, ait
Aug. putaret exhibere ſi impatientia dolo-
ris victima calcitraret. Verebatur enim ſi-
bi imputari ſi vel adactus vltimo dolore fi-
lius incompoſitus cerneretur.

Hinc etiam eſt quod licet Eua prior pec-
cauerit, ideoque ſecundum aliquos dicatur
ſeducta, prior tamen interrogatur Adã, quia
caput

Digitized by Google

Exod. 32. caput mulieris vir. Hinc etiã eſt quod peccãte populo Aaroni dixerit Moyſes *quid tibi fecit populus hic, vt induceres ſuper eũ peccatum maximum?* qua de re videndus *Aug. q.* 146. vbi ait. Ideo hoc peccatum totius populi fuiſſe imputatum Aaroni, quod illi conſenſerit cum potius reprimere deberet: etenim ſicut dixit *D. Leo epiſt.* 3. *decretali.* Inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ ſunt, quam ad deſides, negligenteſque rectores qui multam ſibi nutriũt peſtilentiam dum neceſſariam diſſimulant adhibere medicinam. D. Leo.

Hinc etiam eſt quod in ſacra Scriptura nomine veſtium ſignificantur ij qui ſub poteſtate alicuius ſunt. Vnde nomine veſtis poderis fideles ſignificantur. Apoc. Ideo Ahias Sylonites pallij noui ſciſſione, regni diuiſionem ſignificauit. 3. Reg. 11. Et Iſaias dixit. *His omnibus velut veſtimento veſtieris, & circumdabis eos quaſi ſponſa.* Iſai. 49. Quis ergo non curet veſtem compoſitam, ac mundam habere, cui non vitio vertendum, ſi ſqualidam, ſordidam, & incompoſitam veſtem ferat? Sic itidem culpandus ſuperior in inferiorum defectus, magiſter in diſcipulis ignaris, Pater in filijs incompoſitis, quod argumentum proſequitur *Greg. lib.* 2. *in lib.* 1. *Reg.* 2. D. Greg. vbi ita ait. Magnus nobis timor incutitur quia Heli filiorum culpa damnatur, cuius peccata propria nulla referuntur, Nam bonis ſubditis ad ſalutem bene viuere ſufficit, Prælatis vero propriæ vitæ non ſufficit. Quidam bene viuendo præeminent, qui authoritatem quam Prælatio exigit nullam habent: Nam & ſi ad agenda bona excitare ſubditos ſatagunt, tamen contrarie delinquentibus per zelum rectitudinis erubeſcũt: qui nimirum & ſi ad redarguendos eos aliquando exeunt, nocent potius loquendo quam proſunt: quia eorum obſtinationem non digna ſeueritate confundunt.

Oſtenditque magis id quod dicimus ſi aduertamus Heli è cathedra cadentem obijſſe, quod ſcilicet, ex eadem filios non bene edocuerit, qua de re videndus *Chryſoſt. lib.* 3. *contra vituper. vit. monaſt. & Amb. in Apolog. Dauid. c.* 6. *& D. Hierony. in c.* 6. *epiſtolæ ad Epheſ.* D. Chryſ. D. Amb. D. Hier. vbi ponderat ea verba Pauli. cum præcipit vt eligatur Epiſcopus vnius vxoris vir, filios habens ſubditos, & Ad Tit. 1.

A reddens ſtatim rationem huius Electionis ait. *Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe,* quaſi, inquit Hierony. vitia filiorum parentibus imputentur, coniunctionem cauſalem interſerens ait. Oportet ergo Epiſcopum ſine crimine eſſe. Non eſt ergo ſine crimine Epiſcopus cuius filius non fuerit ſubditus, & in accuſatione luxuriæ.

Facit in hanc ſententiam id quod notauit B *Ambroſ. lib. de Noe & arca. c.* 30. quod quando Cham Parentem ebrium ac nudatum irriſit nondum habebat filium, & tamen iam tunc nominatur Pater Chanaan. Gen. 9. Non poterat, inquit Amb. fieri vt bonum generaret filium, qui, & naturæ, & eruditionis degener extitiſſet. 2. Reg. 6.

Facit etiam quod Micol, cum Dauidem ante arcam ſaltantem increpauit, & irriſit, non nominatur Dauidis vxor, ſed potius filia C Saulis vt per hoc ſignificaretur, ſuperbiam illam à Patre ſuo traxiſſe ſicut ibi optime aduertit Rabbanus.

Certum igitur cum ſit Subditorum, Diſcipulorum, ac filiorum defectus Dominis, magiſtris ac Parentibus imputandos, merito Dauid dicebat: *ab alienis parce ſeruo tuo.* vbi Euthymius ait nouerat Reges & Dominos obnoxios eſſe ſubditorum, & ſeruorum peccatis.

D Quod etiam oſtendit Diogenes teſte *Plut. lib. de docenda virtute.* qui videns Puerum licentius comedentem, & inhoneſte cubantem Pædagogo inflixit alapam, quaſi ab eo ſumens pœnam de diſcipuli vitio. Qui ergo pro noſtris exceſſibus vix rationem reddere poſſumus, & noſtris criminibus pænas luere, volumus iuxta Apoſtoli doctrinam magiſtri fieri, ſcientes quod maius iudicium ſumimus?

E Illud etiam nos ab hoc onere ſuſcipiendo deterrere debet, quod maiorum vitia omnibus in proſpectu ſunt, proindeque obnoxia & murmurationi, & offenſioni quod proſequitur *Chryſoſtom lib.* 3. *de ſacerdotio* D. Chryſ. vbi ait. Non poſſunt ſuperiorum vitia diſſimulari, ſed vel parua & exigua ſtatim manifeſta fiunt quemadmodum in lucidis coporibus, & ſplendidis facile aduertimus & notamus quodlibet vitium, etiam leue vt patet in lapidibus pretioſis, ita & in ijs

Digitized by Google

quos Deus poſuit in edito loco imitandos à cæteris, quod idem proſequitur hom. 1. *in epiſ. ad Tit. & Aug. epiſt.* 137. & 148. *Nazian. orat. in laudem Baſilij* vbi rem eleganti ſimilitudine ſic explicat, qui vel vitæ probitate ſolum, vel ſolum doctrina præſtant, atque ab altera deſeruntur hi mihi nihil à luſcis differre videntur qui in magna claritate in maiori ſunt deformitate, ſiue alios inſpiciant ſiue ab alijs inſpiciantur. Similia habet *orat. in mulieres ambitioſe ſe ornantes & Ber. 2. de Conſiderat. ait.* Credo erubeſcens in ſummo poſitum apice videri hominem nudum, feſtinauit inducere inſignibus ſuis abſque his nempe eo deformiter quo illuſtrior. Nunquid poteſt abſcondi ciuitatis ſupra montem poſitæ deſolatio, aut latere fumus extinctæ lucernæ ſuper candelabrum. Simia in tecto Rex fatuus in ſolio ſedens. *Et Plut. lib. de Doctrina Principum* ait: Sunt Principes tam ſacri, quam profani inſtar lucentium gemmarum, atque adeo ſi quis in illis næuus apparet detractioni patet, & calumniæ, & *Seneca lib. 1. de Clementia cap. 6.* Hæc magnitudinis ſeruitus eſt, non poſſe fieri minorem, noſtros motus pauci ſentiunt, &c. Hæc eſt ratio cur Damaſ. lib. 3. Paralell. cap. 57. ex præſenti Iacobi doctrina colligit mediocrem ſtatum longe tranquilliorem & ſecuriorem eſſe, qualibet maiori ſorte quod etiam proſequitur Bern. epiſ. 237.

D. Aug. *D. Naz.* *D. Baſil.* *D. Bern.* *Matt. 5.*

Priuato etenim homini facile miſericordia impertitur, cum nec ſic officiat cum deficit, nec in ruinam aliorum cadat, at vero *fortioribus fortior inſtat cruciatio*, quod ſignificatum eſt in illis Principibus qui contra ſolem ex iuſſu Domini ſuſpenſi ſunt quando idololatriam exercuit populus cum filiabus Moab. Licet enim ibi Oleaſter velit iuſſiſſe Deum vt ſumeret ſibi Moyſes ad conſilium Principes, vt eorum conſilio culpabiles ſuſpenderentur. Quam ſententiam deducit, & probat ex verſione Pagnini, qui ibi vertit. *Accipe Principes Populi*, ſcilicet, *tecum, & ſuſpendere fac eos*, qui, ſcilicet, malum perpetrarunt, probatque idem ex contextu ſequenti, quando Moyſes vocauit Iudices vt vnuſquiſque occideret proximum ſuum. Quod etiam ſequitur Abul. & Rabbi Salomon.

Sap. 6. *Num. 25.*

Id tamen nullatenus probandum eſt vt patet ex Gloſſa, Lyra, & fere omnibus, quod etiam probat *Auguſt. quæſt. 52. ſuper Num. tom. 4.* ex Septuaginta, & Aquila qui vertunt. Confige, vel potius ſurſum confige & Symachus, ſuſpende optimeque perpendit verbum græcum ſignificare exemplum, vt ſit ſenſus. Oſtenta eos Dominos contra Solem. 1. palam. in conſpectu lucis huius, ad edendum exemplum: proptereaque *Orig. hom. 20. in Num.* ait, Populus peccat, & Principes oſtentantur contra ſolem, vt arguantur à luce, vides quæ ſit conditio Principum Populi, non ſolum pro ſuis proprijs arguuntur delictis, ſed & pro Populi peccatis coguntur reddere rationem, ne ipſorum ſit culpa, quod populus deliquit, nè forte non docuerint, ne forte non monuerint, neque ſoliciti fuerint arguere eos. Hæc enim omnia facere Principibus imminet & Doctoribus. hæc ſi cogitarent homines, nunquam cuperent, neque ambirent ad Populi Principatum, ſufficit enim mihi pro meis proprijs argui delictis, quid mihi neceſſe eſt etiam pro Populi peccatis oſtentari, & oſtentari contra Solem ante quem nihil poteſt abſcondi, nihil obſcurari? Sic Orig. quem imitatus eſt *D. Thom. lect. 3. in cap. 13. epiſt. ad Hebr.* vbi ait. Graue periculum eſt hominem de factis alterius rationem reddere, qui de ſuis non ſufficit, & acerbum ac magnum iudicium ſibi vindicare dum vult fieri magiſter.

D. Aug. *Orig.* *D. Tho.*

§. VII.

§ VII.

Debent omnes Magiſtri Eccleſiaſtici vnam & eandem doctrinam proponere.

DOcet etiam hic locus ne in multas ac varias ſententias Eccleſiæ magiſtri abeant ex inuidia & contentione. Eſt enim vna Columba, & perfecta ſponſa Chriſti, vbi perfecta explicat quid ſit vna, quia in monade ſeu vnitate tota numeri perfectio clauditur, ſicut dixit *Dionyſ. Areopag.* proindeque nequit diuidi & diſpertiri: neque enim vnica foret, niſi ſic vnita foret: vnde per vnam ſponſam intelligunt omnes ferme Patres Eccleſiam Catholicam, in qua vna fides, vnaque doctrina debet reperiri. In quam ſententiam facit ille locus Pauli, cum ait. *Aſcendi Hieroſolymam ſecundum reuelationem, & contuli cum illis Euangelium quod prædico in gentibus.* Vbi D. Thomas ait. Contuli ad inſinuandam vnitatem doctrinæ meæ cum doctrina Apoſtolorum, quam etiam commendauit Corinthijs cum dixit. *Idipſum dicatis omnes.* Et Chriſtus Dominus orauit Patrem vt fideles vnum eſſent ſicut ipſe cum Patre, imitatione ſcilicet, charitate, & aſſenſu, non æqualitate & vnitate ſubſtantiæ, ſicut exponit *Aug. tract. 14. & 39. in Ioan.* Namque hæretici inde inferebant non aliam in Patre & Filio vnitatem quam voluntatum, vt refert *Hilarius* 8. *de Trinit. & Ambr.* 4. *de fide c.* 3. Et ſicut in Trinitate Spiritus ſanctus vocatur nexus & vinculum quo aliæ duæ perſonæ vniuntur: Ita Spiritus ſanctus author erit concordiæ & vnitatis fidelium in Eccleſia quantumcumque Hæretici eam diſcindere, ac diſſecare conentur. Proinde Paulus hanc ſciſſionem prohibuit. dum alij dicebant. *Ego ſum Pauli, alij ego Cephæ, alij ego Apollo, alij ego ſum Chriſti. Obſecro ergo vos Fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata.* quod ſignificauit Chriſtus Dominus, quando noluit veſtem ſcindi

Dionyſ. — *Galat.* 2. — *D. Tho.* — 1.*Cor.*1. — *Ioan.*17. — *D.Aug.* — *D. Hilar.* — 1.*Cor.* 1. — *Luc.*23.

A inter milites, quo tempore velum templi ſcindebatur, ſicut notauit *Athanaſ. de Paſſione.* *D. Athan.*

Id ergo ſecundum mentem Auguſtini, prohibet hoc loco Iacobus, ne, ſcilicet, Magiſtri Eccleſiaſtici diuerſa, & aduerſa interſe ſentiant, quod proprium eſt Hæreticorum, de quibus poſſumus dicere cum *Irenæo lib.* 1. *c.*8 quod ipſe de Gnoſticis dixit, cum ſint duo vel tres, de eiſdem non *D. Iren.*
B eadem dicunt, ſed & nominibus, & rebus contraria reſpondent. *Et Tertull. lib. de Præſcrip.* Mentior, ſi non etiam à regulis ſuis variant inter ſe, dum vnuſquiſque modulatur pro arbitrio ſuo. Sicut hodie fieri videmus apud Hæreticos. Hanc ergo pluralitatem ſectarum, ac Magiſtrorum prohibet præſens locus. Vnde Aug. ad citata verba Pauli ait. Cum omnes idipſum dicunt, & verum dicunt ab vnius veri magiſtri *Tertul.*
C magiſterio non recedunt.

TEXTVS.

In multis offendimus omnes. *Verſ.* 2.

D EXPOSITIO LITERALIS.

DIxerat eos qui magiſteriũ ambirent magnum ſibi iudicium ſumere, & acerbiorem in ſe diuinam iram vocare, id modo cõfirmat, adducitque ſimul ſecundã rationem, qua eos à tali appetitu reuocet.
E Enimuero ſi in multis offendimus omnes, quis non timeat ſupremum locum, vbi quicumque lapſus periculoſior eſt, maioreſque pœnas luet, cum & ſit occaſio errandi, & manifeſtior intuētibus, cumque in multis, cuiuſcumque ſint ordinis omnes offendãt, quis non caueat appetere locũ. Vnde omnis caſus cauendus docetur, maxime ſi imperfectus & indoctus ſit, & cum cuilibet ſingulari, & priuato homini ſuppetant occaſiones cadendi, multo plures, & faciliores occurrent

Digitized by Google

occurrent in ſupremo loco, qui & caſui A eſt proximior, & vnde caſus periculoſior.

Retundit itaque hic locus, ſicut notauit Caiet. ſuperbiam eorum qui putant ſe poſſe ſine offenſione, & querela Præceptoris munere fungi. Quis vero, ait *Aug. ſer.* 122. *de Diuerſis cap.* 1. non contremiſcat, cum Apoſtolus dicit, omnes, expendit autem idem *Auguſt epiſt.* 29. *tom.* 2. *ad Hieron* Non dixiſſe Iacobum offenditis, ſed offendimus quod prius ponderauerat idem *Hieron.* 2. B *aduerſus Iouinian.*

D. Aug.

D. Hier.

§ I.

Nemo ſine crimine viuit.

DOcet imprimis hic locus omnem hominem, quantumuis iuſtificatum, venialiter peccare, niſi ſpecialiſſimo Dei auxi- C lio teneatur, quod etiam docet Ioannes. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Et Prou. 24. *Septies in die cadit iuſtus.* Eccleſiaſt. 7. *Non eſt homo qui non peccet*: ideoque dicitur. *Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.* Et Pſalm. 31. *Pro hac.* (.ſ. remiſſione peccatorum) *orabit ad te omnis ſanctus.* Quod docuit Chriſtus Dominus in ſua oratione, ibi, *Dimitte nobis* D *debita noſtra.* Ex quibus & alijs locis hanc veritatem docuit *Conc. Mileuit. Can.* 6. 7. & 8. vbi declarat Sanctos non ex humilitate ſed ex veritate confiteri, ſe eſſe peccatores & peccare. Nec audiendi ſunt ij, qui dubitant an illi Canones ſint legitimi illius Cōcilij, quia *Innocentius Primus, epiſt.* 25. ad illud Concilium ipſum confirmans non meminit eorum, nec illius doctrinæ, ſed duorum dogmatum, contrahi. ſ. peccatum E originale ex Adamo, & ſine adiutorio gratiæ non poſſe vitari peccata, & in *epiſt.* 1. *Caleſtini ad Epiſcopos Galliæ* cum referantur Canones iſtius Concilij vſque ad quintum, hi etiam non aſſignantur. Namque nunquam tale dubium auditum eſt cum communi conſenſu huiuſmodi articuli ſint recepti & habeantur in Concilio *Africano.* c. 81. 82. & 83. & eorum materia ſemper ab

1. Can. c. 1.

Pſal. 142.

Math. 6.

D. Aug.

Auguſtino ponitur inter definitas de fide contra Pelagium, vt videre eſt in *epiſt.* 95. & tanquam principium contra Pelagium ponit, *lib. de bono Perſeuer.* c. 2. In quantacumque iuſtitia ſine quibuſcumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem viuere.

Maior dubitatio eſſe poſſet, an prædicti Canones infallibilem authoritatem habeant, an tantum Concilij Prouincialis, quia non inuenitur confirmatio illius Concilij, attamen traditio & conſenſus Eccleſiæ videtur in hoc gradu recepiſſe illa decreta: facit etiam, quia Concilium Africanum, vbi leg. ſummi Pontificis interfuere, ea confirmauit. Satiſque eſt nobis *Conc. Trident.* vbi hoc expreſſe definitur *ſeſſ.* 6. *c.* 11. & *Can.* 23. Idem etiam docuerunt omnes Sancti Patres. *Auguſt. latiſſime lib. de nat. & grat. vbique præſertim. c.* 36. & à 60. *vſque ad* 69. & *lib.* 2. *de Peccat. meritis & remiſ. c.* 6. & 7. & 13. vbi refert hunc locum Iacobi. & *c.* 36. & *ſeq.* & *lib. de Perfectione Iuſtitiæ.* & *epiſt.* 29. *ad Hieronym.* & *epiſt.* 105. & *lib. de bono Perſeuer. cap.* 8. vbi adducit Ambroſium *lib. de fuga ſeculi. c.* 1. & *lib. de Eccleſiaſtic. dogmatib. cap.* 15. & 36. *Item lib. de Gratia Chriſti. c.* 40 vbi adducit Cyprianum, qui videri poteſt *de opere & Eleemoſyna*, in principio, vbi dicit. Sine vulnere conſcientiæ eſſe non poſſumus, quod late proſequitur. & *lib. de Orat. Dominica. ibi. Dimitte nobis.* & *lib.* 2. *ad Quirinum c.* 54. Hierony. *epiſt. ad Cteſiphontem.* vbi ait. Pudeat eos qui aiunt, poſſe hominem eſſe abſque peccato. Idem habet *lib.* 1. & 2. *contra Iouinian.* & *in Comment. in Matt. c.* 5. & *in Epiſt. ad Saluinam*, vbi ex Horatio ait.

D. Aug.

D. Amb.

D. Hier.

Optimus ille eſt qui minimis vrgetur. & ſæpe dialogis contra Pelag. *Greg.* 18. *Moral. c.* 4. & *lib.* 1. *in lib. Reg. cap.* 13. & *homil.* 17. *in Euang. Fulgent. de fide ad Petrum,* & *lib.* 1. *ad Monimum.* vbi ait. Nunc diuinorum munerum non eſt perfecta perfectio. quod Paulus aperte aſſerit, *Quotquot autem perfecti ſumus, hoc ſentiamus non quod iam perfectus ſim.* Ex quibus verbis colligit Fulgent. vniuerſam perfectionem huius vitæ imperfectam eſſe, fuit enim Paulus

D. Greg.

D. Fulg.

Ad Philip. 3.

Digitized by Google

A Paulus perfectus, quia implebat legem Dei, imperfectus, quia ſecundum carnem concupiſcebat contrà legem Dei, quam imperfectionem omnes quantumcumque perfecti experiuntur. Sic enim Aug. explicat eundem locum Pauli *lib de Gratia, & libero arbit. c. 1. & 2. & Pſal.* 98. Idem docuit *Ber. epiſt.* 147. *& lib de pracepto, & diſpenſat. & in vita Malachia*, vbi de lucernis in candelabris poſitis ait Quem mihi oſtendas, vel de illorum numero qui videntur dati in lucem gentium, non magis de ſublimi fumantem, quam flammantem. *Naz. orat.* 15. *circa finē.* Optimè *Chryſ. hom. 20. in Matt.* vbi numerat leuia peccata quæ à perfectis viris vitari non poſſunt, Et ad hūc ſenſum exponit Theodoret. Malachiæ de Christo Dom. *Ipſe qua ignis conflans, & quaſi herba fullonum, ſedebit conflans, & emundans argentum.* Hoc ergo intelligit Theodoret. de Purificatione Sanctorum, in quibus ſicut & inpuriſſimo auro reperiuntur fęcęs mundandæ.

D. Aug.
D. Bern.
D. Naz.
D. Chryſol.
Malach. 3.

Ratio huius rei deſumenda eſt ex fragilitate hominis lapſi ad operandum bonum, quæ corruptio naturæ, nunquam perfectę ſanatur per habitualem gratiam, cum ſemper maneat pugna inter carnem, & ſpiritum, vt autem caro non præueniat, vel ignorantia, aut inconſideratio, aut alia paſſio, neceſſaria eſt extraordinaria Dei motio, ac prouidentia, quæ habituali gratiæ non debetur, vnde non obſtante gratia habituali manet in homine illa fragilitas prędicta, à qua prouenīūt venialia peccata, quę tamen amicitiam cum Deo non diſſoluunt. Qui enim amicum, vel incautè, vel in re leuiſſima lædit, non cenſetur cauſam dediſſe diſſoluendæ amicitiæ, cum ſic peccans nihil diuino amori anteponat, vel adæquet. Nam ſicut notauit *Aug. li. de Spiritu & litera, cap. vlt. Et lib. de Perfectione Iuſtitia* ad medium. *Bernard. ſerm. 50. in Cant. Ioannes Collat. Collat. 22. cap. 23. D. Thom. in opuſculo, de Perfectione amoris.* Duplex eſt dilectio Dei. Altera qua nihil ei anteponimus, nec adæquamus. Altera qua perpetuò Deus cogitatur & amatur, & nihil aliud niſi cum eo, vel propter eum amatur: hac poſteriori dilectione amatur Deus à Beatis in Patria, in qua dilectione nec leuis quidem offenſa poteſt eſſe, ſoliq; beatiſſimæ Virgini Matri ex priuilegio conceſſa eſt. Priori vero amare ſolent etiam perfectiſſimi homines Deum, cum qua tamen dilectione poſſunt eſſe venialia, & leuia peccata, ratione quorum nec iuſtitia amittitur, nec qui ſic delinquit, iuſti nomenclaturam amittit. Si enim ij qui in maiora, & mortalia cadunt, propter reſurgendi ſolicitudinem, potius iuſti & Sancti nomen retinēt ac merentur, quam propter frequentes lapſus nomen peccatoris, *vt Hieronym. ad Ruſticum*

Peccata venialia nō tollunt amicitiā Dei.
D. Aug.
D. Bern.
D. Thom.
Dilectio Dei duplex.

B ſubtiliter docet, refertutque in *c. Septies. de Pœnitentia diſtinct.* 3. maiori cum ratione is, qui nec amicitiam cum Deo diſſoluit, nec iuſtitiam amiſit, licet in multis offendat, & multoties cadat, iuſtus dicetur.

D. Hier.

Notandum etiam eſt hoc loco verbum illud, *offendimus*, de præſenti dicere actualia peccata venialia. Vnde non eſt cur ſententiam Iacobi & Ioannis, Lutherus & alij hæretici ad concupiſcentiam coarctent. Ideo-
C que *Hieron. 2. contra Pelag.* confutat Pelagianorum effugium, dum dicunt peccatum, & offenſam hoc loco, & ſimilibus dici illud, quod ex natura, & conditione noſtra habemus, nec indiget remiſſione, quod etiam refellit *Ioannes Maxentius lib. fidei cap. 30. authoritate* 10.

Ioiniani rero, reijcitur.

Notandum ſecundo hinc conuinci errorē Iouiniani, quē poſtea ſequutus eſt Pelagius, aſſerentis filios Dei in hac vita ad eam perfectionem poſſe peruenire, cum qua nec leuiter peccent. Inſuper etiam conuin-
D cuntur, dum non diſtinguunt inter peccatū mortale & veniale, imò dicunt omnia eſſe æqualia, ſicut breuiter notat *Aug. li. de hareſib. c.* 82. latiuſq; tractat. *D. Hier. lib. 2. contra Iouinian.*

D. Aug.
D. Hier.

Neque contra prædictam reſolutionem obſtat locus ille Lucæ, cum de parentibus Baptiſtæ ait, *Incedentes in omnibus man-*
E *datis, & iuſtificationibus ſine querela*, quo loco ſicut refert *Auguſt. epiſt.* 95. abutebantur hęretici quatenus contendebant hominem poſſe carere omni peccato.

Luc. 1.

Nam in primis poſſumus dicere cum Auguſtino ibidem, nomine querelæ, non venire quodcumque peccatū, ſed graue quod alias dicimus mortale, ſine quo certum eſt iuſtos viuere poſſe, ſicut Paulus dixit. Oportere Epiſcopum eſſe ſine crimine, id eſt,

1. Tim.

 grau

graui peccato, quia vero non explicat quæ
ſit iuſta querela: & omne peccatum etiam
leue reprehenſibile eſt. Secundo videtur di-
cendum inceſſiſſe ſine querela, quia nemo
hominum apud quos verſati ſunt quic-
quam habuit, quod iure in eis reprehendere
poſſet. De iuſtitia enim coram Deo iam di-
Philipp. 2. xerat eos fuiſſe iuſtos ante Deum. Hoc
ergo verbo vſus eſt Paulus in eodem ſenſu,
vt ſitis ſine querela, & ſimplices filij Dei, ſi-
ne reprehenſione in medio nationis praua &
Philip. 3. *peruerſa* Et iterum. *Secundum iuſtitiam quæ*
ex lege eſt conuerſatus ſine querela, nempe
hominum. Idem eſt ſine querela, ac ſine re-
prehenſione, nam Græce idem ſignificat, ac
ſi dictum eſſet, erant incedentes in mandatis
& iuſtificationibus irreprehenſi, ſcilicet, vt
eorum vita nequeat reprehendi ab vllo ho-
Tit. 3. minum. Et iterum. *Verbum ſanum irrepre-*
henſibile, vt is qui ex aduerſo ſtat vereatur
nihil habens malum dicere de nobis, vbi
Paulus non imperat, vt opus nullum pecca-
tum habeat, nec etiam leue, ſed ab ijs ab-
ſtineat, quæ iure ab hominibus reprehendi
ſolent, qualia ſunt grauia ſine quibus iuſti
viuunt.

Tertio cauenda eſt hoc loco interpreta-
tio de humilitate Iacobi, quaſi ita loquutus
fuerit per humilitatem: Eſt enim accipien-
dus locus ſecundum rei veritatem, vt de-
finitum eſt in *Concilio Mileuitano Can. 6.*
quod Heſſelius Carthaginenſe nominauit,
idque non reſpectu aliorum peccatorum,
ſed in propria quoque perſona. Ideoque op-
Beda. timè hoc loco Beda ait: non dixit, Offendi-
tis, ſed offendimus cum ſummus Chriſti
loqueretur Apoſtolus, & præmiſit in mul-
tis, ſubiunxit, omnes, vt tanto cautius ſe
imperfecti quique in agendo, vel loquendo
circumſpicerent, quanto certius cognoſ-
cerent, quia nec perfecti quidem boni, &
qui Spiritus Sancti gratia duce incedunt,
huius vitæ viam abſque offenſione peccati
alicuius tranſire nullatenus poſſint, iuxta
quod alibi ſcriptum eſt. *Cæli non ſunt mun-*
Iob. 15. *di in conſpectu eius.*

A

§ II.

Iuſti cum cadunt ſtatim ſurgunt.

CÆterùm notanda eſt conditio iuſto-
rum, qui in multis offendunt, quod li-
cet offendant præcipites omnino non agũ-
tur, & licet cadant, continuo reſurgũt: ſicut D. Hier.
notauit *Hieronym. ad Ruffi* Et *Chryſ homil.* D. Chryſ.
de Iona Propheta to. 1. Petrus tertio denega-
B uit, & cum iuramento ad viliſſimæ puellæ
verba formidauit, ſed ipſa nocte, qua ceci-
dit, ipſa quoque ſurrexit, ipſa nocte, qua
meruit plagam, meruit & medelam, ipſa,
qua vulnus ſenſit, ſenſit & remedium ſanita-
tis. Idque ex eo, quia in die cadunt, & à
gratia Dei non excidunt. Quod notauit Ber. Prouerb. 24.
ſer. 17. in Cant. dicẽs: *Septies cadit iuſtus, &* D. Ber.
ſepties reſurgit, ſi tamen cadat in die, vt ſe
cadere videat, & cecidiſſe ſciat, & reſurge-
C rẽ cupiat, & requirat manũ adiuuantis proin
deq; ſtatim reſurgit, & plerumque perfectior
reſurgit. Et in hanc ſententiam interpretatur
Aug. li. de Correp. & grat. cap. 9. illud Pauli.
Diligentibus Deum omnia cooperantur in Rom. 8.
bonum, vt intelligatur etiam de peccatis, quia
ex eis occaſionẽ ſumit homo maioris cau-
telæ & humiliores, feruẽtiores & doctiores
reſurgunt. Sic etiam explicat *Ber ſer. de nimia*
fallacia præſentis vitæ, vbi inter alia ait. An
D vero ei peccata ipſa nõ cooperantur in bo-
num, qui ex eis humilior, feruẽtior, ſollici-
tior, timoratior, & cautior inuenitur?

Vnde *Origen. homil. 1. in Cant.* de quibus Origen.
homilijs *D. Hier.* eas ex Græco tranſtulit in D. Hier.
Præfatione ad Damaſum, ait. In cæteris li-
bris omnes vicit, in Canticis ipſe ſe vicit)
interpretatur illud Cant. *Nigra ſum, ſed for-*
moſa, de nigredine ſponſę propter defectus, Cant. 1.
& de pulchritudine propter ſurrectionem
E ab ijſdem. Deinde ait: Si tu non egeris pœ-
nitentiam, caue, ne anima tua nigra dicatur,
& turpis, & duplici fœditate turperis, nigra
propter peccata præterita, turpis propter
hoc quia in ijſdem vitijs perſeueras. Quod
dixit Paulus: *Non ergo regnet peccatum in* Rom. 6.
veſtro mortali corpore, vbi loco peccati,
nouo quodam & inuſitato, ſed eleganti vo-
cabulo vtitur *Tertul. li. de Reſurrect. carnis.* Tertul.
ſcilicet, delinquentia, non dicit ergo Pau-
lus, non ſit, quia (ſicut notauit *Gregor. 14.* D. Greg.
Moral.

Digitized by Google

Moral.c.9. Nemo abſque peccato eſſe poteſt, ſed cauendum eſt, ne regnet, ſedemq; figat, & diu dominetur. Nam iniquitas, niſi pœnitentiæ motibus proijciatur, indiſſolubiliter nobis adhæret. Quod proſequitur Hieremias cum cauſam captiuitatis populi referens, ait: *Migrauit Iuda propter afflictionẽ, & multitudinẽ ſeruitutis*: quod licet ad alias ſeruitutes ſecundum literalem ſenſum referatur, myſtice hũc habet ſenſum, ductus eſt in captiuitatem populus Iſrael propter multitudinẽ ſeruitutis peccati, quia venditus propria volũtate vni peccato, ſtatim alteri, multiſque ſuperuenientibus addicebatur, ideoque miſere in ſeruitutem redactus eſt, qui voluntate propria tot multiplicauerat ſeruitutes.

Thren.1

Proſequitur hoc argumentum *Philo lib. de Profugis.* vbi notauit Caini impudentis fratricidæ mortem nullatenus ſcriptam reperiri, imo appoſitum ſignum, ne quis eum inuentum interimeret. Cur ita? ait Philo. Opinor, quia impietas malũm eſt infinitum, quod ſemel accenſum nunquam extingui poteſt. In quam ſententiam competit illud Poeticum.

Philo.

Immortale malum nulla delebile morte.

Apud Deum tamen exanime mortuumque. Videndus pro hac de re D.*Gregor.2.Moral.cap.16.* & totidem verbis *D.Auguſt tracta.* 60. ſuper Ioann. vbi ait. Non eſt dubium ſic hominis animum eſſe, quemadmodum & corporis membrum deſperatius ægrotare, quando doloris amiſerit ſenſum.

D.Aug.
D.Greg.

§. III.

Non contemnenda, ſed potius cauenda venialia peccata.

CVm ergo hæc ita ſint, merito ea multa, in quibus offendimus debemus cauere, ne tandem ad maiora deueniamus, non quaſi multa venialia ſimul ſumpta poſſint efficere aliquod magnum peccatum mortale, quod velle videtur *Auguſtinus*. Sic enim habet, *tractat.1.ſuper 1.Canonic. Ioan.* Leuia noli contemnere; ſi contemnis, quãdo appendis, expaueſce quando numeras, leuia multa faciunt vnum grande, multæ namque guttæ implent flumen. Quod etiam velle videtur *lib. de Peccatorũ meritis, & remiſſ. cap. 3. & concione 3. ſuper Pſalm.118. & tracta. 12. in Ioann.* Minuta peccata ſi negligantur occidunt, minutæ ſunt guttæ quæ flumina implent. Sed mentem Auguſtini interpretatur *Diuus Thomas 1.2.q.88.ar 3.* Multa, ſcilicet, venialia, ſi cõtemnantur, paulatim diſponere hominem ad lapſum mortalis peccati. Quod etiam aduertit *Greg. lib 10.Moral, cap.14.* Si curare paruã contemnimus inſenſibiliter maiori contemnimus. Similia habet eodem *lib.ca.9.* De leuibus vitijs non contemnendis, imo vitandis, plura habet *Diuus Baſilius lib.de inſtit: Monach.cap.* 18. & apud *Chryſoſtom.tom.5.ſer.de leuium peccatorum periculis*, qui hac de re videndus eſt. Videndus item *homil. 87. in Matth. & hom. 12.in epiſt. ad Roman. & homil. 14. ad Epheſ. & oratione de anima to. 5. & Theodor. quæſt.21.in Leuit.* Quod leue eſt, dum prætermittitur, paratiores efficit ad potiora. Et *Hieronymus ad Celantiam.* Nos etſi multum inter peccata diſtare credimus, quia, & legimus, tamen ſatis prodeſſe ad cautionem dicimus etiam minima pro maximis cauere. Tanto enim facilius abſtinemus à quocumque delicto. quanto illud magis metuitur. Nec cito ad maiora progreditur, qui etiam pauca formidat. Quod etiam dixit Eccleſiaſtic. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet.* Quem ſenſum exponit *Auguſtinus epiſt. 19. ad Hieronym.* vbi docet quibus remedijs expientur frequentiſſima venialia, ſine quibus nemo viuit. Quibus habet ſimilia in *Enchyrid. cap. 17.* Videndúſque *Euſebius Emyſſen homil. 3. ad Monachos.* Et *Plutarch. lib. de Profectibus virtutum ſentiendis*, vbi ait: Signum non exiguum eſt, quod recte proficiens, nullũ iam peccatum exiguũ putat, ſed omnia ſtudioſè vitat, atque obſeruat.

D.Aug.
D.Thom.
D.Baſil.
D.Chryſ.
D.Hier.
Cap.19
D.Aug.
Euſeb.

Debemus proinde multa hæc, in quæ incidimus, cauere, & vitare, ne in maiora prolabamur, & occaſiones fugere, ne offendamus, & ne minuta quæque maiora reddantur per multiplicem commiſſionẽ, maximè vero qui in publico loco ſunt, & magiſterio ac Prælatura funguntur, quorum

Digitized by Google

vitia diſſimulari, nequeũt, ſed ſtatim manifeſta, & veluti maiora fiunt; qua de re videndus *Bernard. ſerm. 31. ex paruulis*, cum in hanc ſententiam interpretatur illud Pauli: *Spectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus*; ita plane, & malis, & bonis, concluditque illis digniſſimis verbis: quod ſi oculi hominum in nos ſunt, noſtri quo abiere, aut quare ſoli ipſi receſſerunt à nobis? Quod argumentum etiã proſequitur *Chryſ. lib. 3. de Sacerdotio*. Pro quo etiam facit *Plut. lib. Politic. ad Traianum*, vbi ait. Quiſque ſibi vitam, & mores optime excolere debet, quo prorſus omni nota, vituperationeq; careat, quando præſertim eorum, qui præſunt, non modo ſingula verba, nec res tãtum publicitus geſta animaduerti notatione ſolent, ſed victus quoque, ioci ſimul, & ſeria quoque domus ipſa, familia, vxor, cubile, curioſius inquiruntur. Vnde Iuuenal.

D.Bern. 1.Cor.4.

D. Chryſ.

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe.
Crimen habet, quanto qui peccat maior habetur.

D.Leo.

Merito proinde *D.Leo ſerm. 11. de Quadrageſ.* Quis tantæ puritatis, vt ijs non polluatur, ſine quibus vita non ducitur? Beata mens, quæ peregrinationis ſuæ tempore caſta ſobrietate tranſcurrit, & in ijs per quæ neceſſe eſt eam ambulare non remanet, vt hoſpita magis, quam Domina terrenorum.

§. IIII.

Iuſti proprios defectus humiliter confitentur.

INculcat etiam D. Iacobus, & fatetur hãc infirmitatem cadendi in multa, tum quia iuſtus accuſator eſt ſui, quod ſecundum felicitatis gradum poſt innocentiam dixit *Cyprianus epiſt. 3. ad Cornel. & Hieronym. contra Vigilantium*. Prudentis hominis eſt ſcire menſuram ſuam, nam qui peccare ſe neſcit, corrigi non vult. Sicut ex Epicuro refert *Seneca epiſt. 28.* Tu exiſtimas aliquid de remedio cogitare, qui

D. Cypr. D. Hier.

A mala ſua virtutum loco numerant? Ideo quantum potes teipſum coargue. Proinde *Bernardus epiſt. 2. ad Fulconem*, ait Charitas inde magis docet, quod cum ſis dolendus, non doles, & inde magis miſeretur, quod cum miſer ſis, miſerabilis non es: tum etiam quia agnitio, & confeſſio noſtrorum defectuum nos compellit quærere ipſorum remedium, & obligat Deum, vt illis ſubueniat. nam vt dixit B *Cyprianus libr. de Lapſis*. Si cladis cauſa cognoſcitur, medela vulneris inuenitur. *Et Seneca Epiſt. 51.* Ideo difficulter ad ſanitatem peruenimus, quia nos ægrotare neſcimus. Ideoque *Gregor. 3. Moral. capite decimoſeptimo*. Dum quiſque conſiderat quam citius caro ad puluerem redeat, feſtine ſuperat hoc, quod ſe de carne intus turpiter impugnat. Et *Cyprian. epiſt. 2. ad* C *Donat*. Ex cognitione noſtræ fragilitatis ait nos conſurgere in deſiderium futuræ reformationis eiuſdem fragilitatis in Patria,

D.Bern.

D.Cypr.

D.Greg.

Ideoque Paulus dixit Chriſtum reformaturum *corpus vtilitatis noſtræ*, vt ſignificet ſolos humiles qui ſe fragiles, & debiles agnoſcunt huius lilij miro, & ſempiterno candore illuſtrandos. Sicut notauit *Bernard. ſerm. 47. in Cantic.* Et *Chryſoſtomus homil. 27. in Matth.* ponde- D rat, quod Lucas refert, Seniores, ſcilicet, Iudæorum pro Centurione rogantes dixiſſe Chriſto: *Dignus eſt, vt hoc illi præſtes, &c.* Ipſe vero de ſe dixit Chriſto Domino: *Domine non ſum dignus.* Vides, inquit Chryſoſtomus, prudentiam hominis, vides excellentiam animi, vides ſingularem quoque Iudæorum dementiam? Dicunt enim dignum eſſe cui E gratiam tribuat, nam cum magis ad humilitatem facilitatemque Ieſu confugere deberent, dignitatem Centurionis præferunt, nec ipſi tamen ſcientes vnde obtendenda, dignum eſſe dicentes, nec quare dignus eſſet proſpicientes; ſed non ſic Centurio, ſed valde ſe indignum aſſerebat, non ſalutari beneficio ſolum, verum etiam vt domum Ieſum reciperet: Etenim ipſa confeſſio indignitatis ipſum reddidit dignum diuinis beneficijs, & medicamento cœleſti.

Philipp. 3.

D.Bern. D.Chryſ.

Luc. 7.

Digitized by Google

A Ideo etiam ille qui confeſſus eſt peccata ſua, & indignitatem, vt oculos in cœlum leuaret, dum ſibi diſplicet, Deo placet; & dum ſe accuſat, à Deo defenditur: Phariſæus vero, qui iuſtitias ſuas prædicabat, & offenſiones cælabat, & in ſtatione Medici curandus ſana membra oſtendebat, damnatus eſt, quia tacuit vnde proficeret, non tacuit vnde deficeret, tacuit confeſſionem, clamauit merita ſua: At vero, vt curaretur debebat tacere, non ſum ſicut cæteri homi- B nes: & fateri cum Iacobo: *In multis offendimus omnes*. Deus tegat vulnera ait. *Aug. Conc. 2. in Pſal.* 31. Noli tu, nam ſi tu tegere volueris, erubeſcens medicus non curabit, medicus tegat & curet, emplaſtro enim tegit, ſub tegmine medici ſanatur vulnus, ſub tegmine vulnerati cælatur vulnus.

D. Greg. D. Bern. Similia habet *Greg. in expoſitione 2. Pſalm. Pænitential.* & *Ber. ſer. 5. in dedicatione Eccleſiæ.* vbi ait. Excludit miſeriæ diſſimu- C latio miſerationem. Ideoque D. Leo. *D. Leo. ſer. 5. de Ieiunio ſeptimi menſis.* ait. nihil eſt efficacius ad exorandum Deum, quam vt homo ipſe ſe iudicet, & nunquam deſinat à venia poſtulanda, qui ſe ſcit nunquam eſſe ſine culpa.

Hac igitur de cauſa Iacobus communem omnium ſuamq; itidem fragilitatem oſtēdit, vt eam cognoſcentes pro ea remedium inquiramus, & poſtulemus à Deo, cui dum D nos indignos & miſeros oſtendimus digni reddimur, & miſericordiam conſequuti.

Nec contra præfatam doctrinam dixit *Pſal. 7.* Dauid: *Iudica me Domine ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum innocentiam meam ſuper me.* Nam ſicut ibi aduertit Baſilius ea quæ dicta ſunt humilitatem magis, quam ſuperbiam redolent. Etenim ſecundum iuſtitiam, & innocentiam idem eſt ac dicere, ad menſuram humanæ fragilitatis iuſtitiam meam iudica, quoniam nos homines in multa delabimur incommoda ob inconſiderationem, & inexperientiam, & fragilem conditionem, quæ iniuſtitias noſtras coram diuina iuſtitia excuſant, & minuunt.

§ V.

Humana fragilitas defectus noſtros excuſat.

HOc etiam præ oculis debemus habere, quod, ſcilicet, in multis omnes delinquamus, vt proximi in nos offenſas, & cōditionis noſtræ defectus prætereamus, & dimittamus. Si enim Deo fuit ratio (non integra & ſola ſicut aduertit D. Thom. 1. *D. Th.* *part. quaſt. 64. art. 2.*) redimendi homines naturæ humanæ fragilitas, vt aduertunt Theologi cum eodem *D. Th. 3. p. quaſt. 1.* & proſequitur *Gregor. lib. 4. Moral. c. 9.* *D. Greg.* vbi ait. Miſertus Creator vt redimeret illam ad ſe debuit reducere, quam in perpetratione culpæ ex infirmitate aliquid conſtat habuiſſe Ideoque Chriſtus Dom. volens *Ioan. 8.* abſoluere mulierem deprehenſam in adulterio, digito ſcribebat in terra, quaſi aſſignans cauſam abſolutionis à crimine, fragilitatem, ſcilicet, terrenam, & figmentum noſtrum, quoniam puluis ſumus, qui ad quamlibet auram mouetur: Vnde *Leo ſer.* *D. Leo* *11. de Quadrag.* Quis non infirmatur in carne, quis non ſordeſcit in puluere? Debet ergo humana fragilitas ad commiſerationem, & veniam nos deducere, vt qui in multis offendimus, in multis etiam miſericordes ſimus. Vnde per Salomonem dixit *Eccleſ. 7.* Diuinus Spiritus. *Noli eſſe iuſtus multum*, quaſi dicat, Noli nimiam iuſtitiam à proximo exigere, & quaslibet iniuſtitias damnare, aut citiſſime iudicare, cum nullus ſine peccato ſit, *nec ſi vnius quidem dies fuerit* *Iob. 14.* *vita eius*, vt habent Septuaginta. Sic enim interpretantur hunc locum aliqui, vt agat contra rigidum ac trucem aduerſus aliena E peccata, facileque alios iudicantem, atque damnantem, nam qui normam tenet iuſtitiæ, debet imbecillitates infirmorum ſuſtinere, & errantes in ſpiritu lenitatis inſtruere. Vnde *Greg. 5. Moral. c. 30.* Cum alienos, ait, exceſſus aſpicimus, noſtra quibus *Rom. 10.* in alijs exceſſimus delicta cogitemus, con- *D. Greg.* ſiderata quippe infirmitas propria, mala nobis excuſat aliena, patienter namque illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit,

 quod

quod fortaſſe adhuc habeat, in quo debeat ipſe tolerari & quaſi aqua ignis extinguitur, cum ſurgente furore animi, ſua quæque ad mentem culpa reuocatur, quia erubeſcit ſibi peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo ſæpè ſe recolit parcenda peccaſſe. A

Cum ergo in multis Deum omnes offendamus, debemus multas offenſas dimittere, & ſecundum propriam infirmitatem, aliorum imbecillitates iudicare, & ſuſtinere. Videndus hac de re *Arrianus Philoſophus Stoicus lib.1.in Epict.cap.18.& c.28.* vbi docet non iraſcendum Peccatoribus, ſed potius condolendum. B

§ VI.

Prælati, ac Magiſtri reprehenſio, manſuetudine debet condiri. C

ILlud tandem non prætereundum eſt hoc loco, Iacobum ſe etiam offenſorem in multis, cum cæteris fateri, vt increpationem de nolendo Magiſterio mitiorem redderet, ſicut aduertit Feuard. Etenim reprehenſio cum ſit veluti Chirurgia affectionum animi (ſicut dixit *Clem. Alex. 1. Pædag. cap. 8.*) aliquando lenibus verbis, & fomentis debet adhiberi in ſpiritu lenitatis, vnde miſericors, & miſerator, & iuſtus Dominus, monuit cum vino miſcendum eſſe oleum ad vulnera; vt ſit iuſtè conſolans miſericordia, & piè ſæuiens diſciplina, & ex lenitate ac ſeueritate temperamentum fiat, vt neque multa aſperitate exacerbentur ſubditi, neque nimia benignitate ſoluantur. ſicut dixit *Gregor. 20. Moral. cap. 8*, Vnde in ſcriptura ipſa reprehenſio aliquando vnctionis nomine venit intelligenda, ſicut notauit *Hieronym. Ezechiel. 43.* Nam vbi noſtra vulgata, & Hebr. codex habet. *Vidi viſionem ſecundum ſpeciem, quando veni, vt diſperderem ciuitatem.* Septuaginta habent. *Quando ingreſſus ſum vt vngerem ciuitatem.* Ait ergo Hieronym. Plurimam obſcuritatem habet, quomodo Ezechiel ingreſſus ſit vngere D E

D. Clem. Luc. 10. D. Greg. Ezech. 43. D. Hier.

gere ciuitatem; niſi forte illud dicamus, quod correptio Prophetæ, ſit vnctio ciuitatis: Propterea que Paulus reprehenſionem ſic docebat. *Increpa in omni patientia.* Quæ verba ponderans *Proſper. 2. de vita Contemplat. cap. 5.* ait. Propterea addidit. In omni patientia, quia leniter caſtigatus, exhibet reuerentiam caſtiganti, aſperitate autem nimia & increpatione offenſus, neque increpationem recipit, neque ſalutem. Et *Auguſt. epiſt. 63.* agens de modo quo ſubditi reprehendendi ſunt, ita ait. Non aſperè, quantum exiſtimo, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur, magis docendo quàm iubendo magis monendo quam minando, & ſi quid minatur cum dolore fiat. Videndus *Chryſoſt. homilia 1. in Pſalm. 50.* cum de Nathan introeunte ad Dauid ait, intrauit portans gladium, vt ſecaret vulnus, ſed infirmanti non oſtendit, ne abhorreret medicinam. Abſcondit de intus ferrum, non ſub veſtimento, ſed ſub velamine rationis, non dixit, O inique, ô adultere, ſed ſermo mihi ad te ô Rex. Et *Plutarch. lib. de Diſcrimine Adulatoris, & amici* ad finem. Medicos, inquit, amicos oportet imitari in corripiendo, neque enim illi cum ſecant partem affectam in cruciatu, & moleſtia deſtituunt, ſed placide rigant ac leniunt, & qui admonent ciuiliter amicum non aufugiunt poſteaquam amara, mordaciaque admouerint, ſed alijs colloquijs, & comitate verborum deliniunt, & molliunt, quemadmodum, & fabri lapidarij vulnus, ac cicatricem, quam ictus celtis inflixerunt in ſtatuis iterum fulciendo læuigant, ac nitidam reddunt, namque qui reprehenſione vulneratus, & ira perturbatus, ac tumens dimittitur, hunc poſtea difficilè reuoces, ac concilieris. Et *Chryſoſt. tom. 1. hom. de habenda cura ſalutis proximi.* Admonitio, inquit, miſericordia carens, tortura quædam eſt. Quod etiam proſequitur *hom. 6 & 7. in Act. Apoſtol.* vbi ait. Percutiens obdurata pectora, non tam facilè ea ſentire facit, quam ſi prius mollia reddat, mollit autem manſuetudo, Et *Clem. Alex. 1. Pædag. cap. 9.* oſtendit, beneficum ſimul, ac punitorem, iuſtum eſſe pædagogum.

2. Tim. 4. D. Proſper. D. Aug. D. Chryſ.

Vnde

Digitized by Google

D. Bern. Vnde *Ber. ſer.* 25. *in Cant.* ſic alloqui- A
tur Prælatos. Diſcite ſubditorum matres
vos eſſe, non dominos, ſtudete magis a-
mari, quam metui. Et ſi interdum ſeueri-
tate opus eſt, paterna ſit, non tyrannica,
matres fouendo, patres vos corripiendo
D. Hilar. exhibeatis, quod etiam notauit *D. Hilar.*
Iſai c. 11. *ad ea verba Iſaiæ*, de Meſſia ſeruatore. *E-
gredietur virga de radice Ieſſe, & flos de
radice eius aſcendet.* Floris ſuauitate, vir-
gæ aſperitatem temperauit diuinum oracu- B
lum, vt vna, & eadem virgula florida, &
vulnus præbeat, & vulneris remedium.
Ideoque proſperum regnum Meſſiæ polli-
cebatur Dauid, quia veritatem, & man-
ſuetudinem debet habere; vbi per man-
ſuetudinem D. Thom. & Anſelm. mode-
rationem in ſumendis ſupplicijs, & incre-
pandis defectibus intelligunt, & hæc man-
Pſal. 17. ſuetudo pernecesſaria eſt Magiſtris & Præ-
latis. Nam Pſalm. 17. vbi nos habemus.
Diſciplina tua ipſa me docebit, Hieronym.
ex Hebr. legit. *Manſuetudo tua*: hæc enim
virtus maxime conducit Magiſtris, vt di-
ſcipuli etiam in manſuetudine ſuſpiciant
verbum; & hanc virtutem tentarunt Iu-
Ioan. 8. dæi à Chriſto Domino eripere, dum adul-
teram deprehenſam in crimine ad eum ad-
duxerunt, ſicut notauit *Auguſt. ſerm.* 47.
D. Aug. *de Tempore. Seneca vero lib.* 1. *de Ira cap.*
13. Non eſt prudentis errantem odiſſe, ali-
oquin ipſe ſibi odio eſt. Hæc igitur
fuit ratio, cur Iacobus in ipſa dura, &
aperta reprehenſione lenia verba commi-
ſceat, dicendo ſe etiam in multis offen-
dere, ne auditores reprehenſione offende-
rentur, & nihil proficerent dum ipſam æ-
gre ferrent.

TEXTVS.

Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir, potens etiam fræno circunducere totum corpus. Verſ. 3.

EXPOSITIO LITERALIS.

HÆc eſt ſæcunda pars hu-
ius capitis in qua latiſſi-
me diſſerit Apoſtolus de
commodis, & incommo-
dis linguæ, & probat hoc
in loco id quod dixerat,
C ſcilicet, nos in multis offendere, quia nul-
lus fere eſt qui vitio linguæ non labatur, vt
inde etiam probet, ſicut aduertit Gloſſa, nõ
appetendas Prælationes, quia qui cupit
præeſſe alijs, debet ipſis eſſe perfectior,
iam vero difficillimum eſt linguam coerce-
re, vnde Eccleſiaſticus dixit. *Multi ceciderunt* Eccl. 28.
*runt per gladium, ſed non tanti, quanti per
linguam*, & iterum. *Quis eſt qui non de-
liquerit in lingua ſua?* Verbum autem, of- Cap. 19.
D ſendit, eſt præſentis temporis, ſicut & ſu-
periori verſiculo, & ſenſus eſt. *In multis
omnes offendimus*, vt patet in loquutione,
in qua tot vitia reperiuntur, quale eſt ver-
bum doli, detractionis, maledictionis, ſu-
perbiæ, iactantiæ, excuſationis in peccatis,
æmulationis, diſſenſionis, hæreſis, menda-
cij, luxuriæ, & periurij, vt otioſa, & ſuper-
flua verba omittamus.

Quis ergo eſt qui non errauerit per lin-
E guam ſuam? quod ſi quis ſuæ linguæ lubri-
citatem ſuperauerit, nonne hic idoneus
eſt, qui totum corpus circum[illegible]? ait Oe-
cumen. i. poterit hic totum corpus ſuũ re-
gere, nã qui deuicit illud quod facillimum
eſt ad lapſum, nequaquam ſuperari poterit
ab eo quod longe tardius eſt, maxime quia
hic perfectus oſtenditur, ſeu vt Syriaca ha-
bet, hic ſane beatus eſt in opere ſuo, quod
etiã habet Pag. & Vatab. Nomine vero cor-
poris hoc in loco omnia vitia intelligenda
ſunt,

Digitized by Google

ſunt, & corpus peccati, quod prius frænandum poſtea deſtruendum eſt, ſunt autem eius membra ſingula vitia, qua de re videndus *Hier. in c. 6. epiſt. ad Rom.* ad illa verba, Deſtruetur corpus peccati, & D. Thom. ibi lect. 2. *Chryſ. hom. 10. in eandem epiſt.* Ideoque hoc loco Caietan. ait. Potens eſt circumducere totum corpus actionum ſuarum tanquam fræno. A D. Hier. D. Chryſ.

Vel etiam & forte melius nomine corporis intelliguntur animi perturbationes quæ vulgo paſſiones dicuntur. Quam expoſitionem mihi probat modus loquendi Iacobi, dum ait, Potens fræno circunducere corpus ſuum, etenim in ſacra Scriptura nomine equorum, quibus fræna competunt, intelliguntur prædictæ paſſiones, quod probat *Hier. in c. 6. Zacharia, & Orig. hom. 15. in Ioſue*, cum ait. Sed etſi paſſiones corporis, id eſt, libidinem, laſciuiam, vel ſuperbiam, ac leuitatem, quibus infelix anima, velut equitans vectatur, & fertur ad præcipitia, equos nunc dici, & currus intelligamus, & ipſos eſſe, qui ex præcepto Dei ſubneruari iubentur, non erit rationi noſtræ contraria intelligentia. B D. Hier. Orig. C

Illud autem quod dicit Iacobus, *hic perfectus eſt*. Non ita accipiendum eſt, quaſi in euitatione prolationis verbi illiciti, doloſi, & nequam tota hominis perfectio ſpiritualis conſiſtat, alioqui ſufficeret nunquam loqui, ſed quia non exceſſiſſe in verbo ſignum magnæ cuſtodiæ cordis eſt, & indicat magnam perfectionem internam, quod fere dixit *Hugo de Sanct. Victor. in cap. 13. epiſt. ad Rom.* Non ideo, inquit, perfectus, quia in lingua non offendit, ſed in cumulo perfectionis ſuperponitur in lingua non offendere, ſicut dicimus, quod ſenex eſt, qui centeſimum agit annum, hanc tamen ſenectutem non contulit centeſimus annus, ſed ex præcedentibus accreuit, & centeſimo completa eſt. D Hugo. E

§ I.

Quantæ perfectionis ſit linguam cuſtodire.

Illud hic locus aperte oſtendit, moderationem, ſcilicet, in loquela, & parcitatem in verbis ſignum appertiſſimum eſſe perfectionis internæ, nihil enim ſic hominem oſtendit, ac ſermo, quod notauit *Chryſ. tom. 1. hom. de Iacob & Eſau*, cum aduertit, quod quantumuis attactu manus deceptus fuiſſet Iſaac, quando exiſtimauit eas eſſe Eſau, cum tamen non eſſent, ſed potius Iacob, ſtatim vero ac loquutus eſt dixit. *Vox quidem, vox Iacob eſt.* Ait ergo Chryſoſt. Fallit habitus patrem, ſed vox indicat veritatem, refert vox quod habitus refellebat, nudat lingua quod tegmina ſimulabant, ita enim alienum eſt, quod ſimulatur, & proprium quod per vocem ſentitur: hoc ipſum oſtendit ille locus apud Iob, vbi dicitur. *Docuit iniquitas os tuum*, aſſignaturque ori pro magiſtro cor. Ideoq; *Clem. Alex. 3. Stromat.* qualis ſermo, talis eſt vita. Et *Hugo de Sanct. Vict. lib. 2. de Anima.* Mores hominis lingua pandit, qualis ſermo oſtenditur, talis animus probatur: ſimiliaque habet *Baſil. lib. de vera Virginitate.* Fluentum, inquit, ſermonis quod miniſterio linguæ ad exteriora deducitur, fontis ex quo manat index, ac teſtis eſt, quod etiam proſequitur *epiſt. 41.* Cui accinit *Clem. Alex. 2. Pædag. cap. 5.* vbi ait. Cum verba omnia emanent à cogitatione, non eſt arbor bona quæ fructus malos facit, nec è contra, & *Climacus grad. 26.* Sicut is qui fert aromata, etiamſi nolit, ex odore proditur, ita & qui ſpiritum Dei habet ex verbis ſuis agnoſcitur. D. Chryſ. Gen. 27. Iob. 15. D. Clem. D. Baſil. D. Clem.

Hic quoque illud aptandum eſt. Sermo eſt fructus cogitationis, quod etiam proſequitur *Ambroſ. lib. 2. de Abraham c. 1.* & explicat *Philo lib. de Migratione Abrahæ*, eleganti ſimilitudine petita ab horologijs, in quibus protenſa manus oſtendit quæ iam hora inſonuerit, & quæ immineat: proindeque Philo appellat ſermonem indicem rationis ac mentis, additque. Cene D. Amb. Philo.

ymbræ

Digitized by Google

A vmbræ, imaginique ſermo eſt ſimilis, ſicut enim propoſita imagine in cognitionem exemplaris ac propotypi deuenimus, Ita audito ſermone mentem ac vitam loquentis colligimus, quod etiam dixit *Plut. lib. de educandis liberis. & Seneca in Prouerbijs*. Imago inquit, animi ſermo eſt, qualis vita, talis oratio. Cum ergo ex lingua colligatur animus, qui non delinquit in lingua ſua, perfectum & compoſitum teſtatur animum, & qui effrænem equum

B domat, beatum ſe in facto ſuo oſtendit. Qua de re videmus *Baſil. Interrogat. 28 & Ephram. de vita religioſa.*

D. Baſil.
D. Ephram.
Ep. Iud.

Vnde iam nobis poteſt conſtare, qua de cauſa viri Sancti,nec etiam laceſſiti,& prouocati, durum aliquid proferunt, ne auditores forte offendantur, docuit nos hoc ille Angelus, de quo Iudas in ſua epiſtola ita ait. *Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpo-*

C *re, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemia, ſed dixit, imperet tibi Deus, hi autem quacunque ignorant blaſphemant &c.* vbi videmus D. Michaelem tametſi contumelioſe à diabolo laceſſitum, & cum eo contendentem non fuiſſe auſum maledicere, ſed temperaſſe ſermonem, & cum modeſtia citra maledictum aliquod in iudicium Dei totum negotium remiſiſſe, dum dixit, *imperet tibi Deus.* hoc eſt, increpet Deus, & impediat petulantem, & effre-

D nem audaciam tuæ loquelæ, noluitque quidquam durius, & acerbius in Dei creaturam proferre. Eſt enim eo in loco aduertendum, vbi noſtra vulgata habet, *imperet tibi Deus.* D. Hieronym. in epiſtola ad Ruffinum Hugon. Etertianum. Et Andream Aret. ibi legere *increpet*, quod & vox Græca ἐπιτιμήσει, etiam ſonat, qui locus nos docet, ſi quando verbis aliorum duris offenſi fuerimus totum reſponſum diuinæ iuſtitiæ committere, & Deum ma-

D. Hier.

E xime precari vt petulantem erga nos linguam coerceat.

Quod ſi neceſſum fuerit pro Dei Eccleſia, pro communi bono, pro fratrum defenſione durius aliqua contra profanos, & maledicos, ac peſtilentes profari, curandum maxime eſt, vt aperte conſtat, vnde acritas verborum proueniat, ne quis ſola verba conſpiciens exiſtimet, venenum potius ore propinari, quam medicinam, vnde *Epiphanius præfatione ad lib. de hæreſib.* ita ait. Amplius rogati ſitis pro indulgenda venia, ſi alicubi reperietis nos aliquos impetere, aut cauillis inceſſere, quum alias hunc morem non habeamus. Itaque ſi alicubi propter zelum aduerſus hæreſes, & ad auertendos lectores exacerbati dixerimus aliquos deceptores, aut circumlatores, aut miſeros homines, ignoſcite. Ipſa enim neceſſitas aduerſus huius certaminis doctrinas, inſtans talem nobis ſudorem efficit, & vt lectores auertantur, & vt oſtendamus penitus interdicta à noſtra doctrina illorum opera, myſteriaque & doctrinas, quo etiam per orationis, à contradictionis noſtræ vehementiam, libertatem noſtram oſtendamus, & quo etiam aliquos ex ipſis per grauiores putatos ſermones effugiamus. Vbi vides nullam prorſus in verbis debere dari acrimoniam, niſi in ordine ad communem vtilitatem, & Eccleſiæ, ac Sanctorum defenſionem.

D. Epiph.

§ II.

Quam difficile ſit linguæ vitia ſuperare.

OStendit inſuper hic locus raros admodum, inueniuque difficiles qui vitio linguæ non laborent, quod proſequitur *Ephrem. de linguæ malo aliiſque vitijs*, vbi oſtendit ſororem Moyſis Mariam, quanuis eſſet alioqui Vates ac Propheta, propter maledicentiæ verbum lepra damnatam fuiſſe, & de Moyſe ita loquitur. Magnum & horrendum mare viam Moyſi præcludere non potuit, ſed verbum vnicũ iniquè ab eo prolatum (ad aquas ſcilicet contradictionis) velut murus aliquis ipſi obſtitit. *& Ber ſer. de triplici cuſtodia.* Si dixeris rarus eſt, qui ſermones ſuos in iudicio diſponere videatur, vel ex hoc diſces quam ſit rara perfectio, cum nec perfectum inueneris omnibus eſſe commune. Similiq; habet *Orig. in epiſt. ad Rom.* vbi loquens de vitio linguæ ait, quod crimen neſcio ſi

D. Ephram. Num. 12.
D. Bern.

Digitized by Google

vel iuſtos quoſque& electos relinquat im- A munes, ſed puto quod alius plus,alius minus, nemo tamen ſit ab hoc ad perfectum purus, niſi ille *qui peccatum non fecit, nec*
1. Pet. 2. *inuentus eſt dolus in ore eius.*

D. Aug. Hoc ipſum oſtendit *Auguſt.* in Dauide
Pſal. 31. quando inprimis vitioſe tacuit, ideoque dixit. *Quoniam tacui Inueterauerunt oſſa mea.* vbi Aug. ait. Peccauit tacendo peccata, & iactando merita ſua, & iterum ipſe
Pſal. 38. Dauid ait. *Dixi cuſtodiam vias meas vt* B *non delinquam in lingua mea.* vbi idem Aug. ſic ait. Credas quod legendo, diſſerendo, prædicando, monendo, obiurgando, hortando, homo agens inter homines Dauid aliqua pœnitenda dixerat, & lapſa erant ex ore eius quæ vellet reuocare, nec poſſet, Ciceronemque proinde reprehendit idem Aug. qui in gloriam cuiuſdam ſapientis Romani ſcripſit. Nullum ab eo emiſſum verbum, quod reuocare vellet, ſed C errabat, inquit Auguſt. quia hoc proprium eſt eorũ, qui ab Spiritu acti loquuntur, Ceteri enim omnes multoties offendunt in lingua ſua, &c.

D. Naz. *Nazian. Orat de Silentio Ieiunij quadrageſimal.* ſic ait. Terra mihi lectus fuit, aſperrima veſtis, peruigilias & lachrymarum imbres adhibui, labori humeros ſubieci. Nunc vero & morbo affectus, & ſenectute fractus, ac debilitatus, in aliam calami- D tatem incidi, indomitam linguam præcipitique celeritate volubilem habens, quæ me inuidi hoſtis mei manibus ſemper tradidit, innumeriſque incommodis affecit.

Niceph. Et *Nicephor. lib. 8. hiſtor. cap. 11* refert quendam virum doctum ad Pambonem Abbatem ſanctiſſimum quidem, ſed literarum imperitũ acceſſiſſe eidemq; perſuaſiſſe vt ad vitæ pietatem, literarum ſtudia E
Pſal. 36. coniungeret, aſſentienti Patri prælegit illud pſalmi. *Dixi cuſtodiã vias meas vt non delinquam in lingua mea.* Sat eſt, inquit Abbas, audiam reliqua cum iſtud opere impleuero. Multo poſt tempore reuerſus doctor interrogauit cur alteram lectionem nõ quæſiuiſſet, reſpondit, necdum ſe priorem opere feciſſe, oſtendens quam difficilè ſit cohibere linguam ne delinquat.

Et hæc eſt ratio cur vnam ex omnibus membris linguam communi vlcere, ac plaga exceptam reliquerit hoſtis Iob. quod, ſcilicet, ex verbis victoriam ſibi de illo polliceretur, & ipſe Iob de ſeipſo dixit. *Si iuſtificare me voluero os meum condemnabit me,* Vbi Septuag. habent; *quod ſi etiam* Iob. 9.
fuero iuſtus, os meum impia loquetur. & iterum. *Leuiter loquutus ſum, manum meam ponam ſuper os meum, vnum loquutus* Iob. 29.
ſum, quod vtinam dixiſſem & alterum, quibus vltra non addam, Vbi Iob fatetur ſe parum conſiderate loquutum. & D. Thomas exiſtimat intelligendum de eo quod D. Th.
voluerit cum Deo diſputare, & ſuas iuſtitias viſus ſit diuinis iudicijs prætuliſſe. Albertus intelligit de eo quod dixit ſe à Deo affligi non æquo iudicio. Deinde quando queritur grauiorem eſſe calamitatem ſuis meritis ſi appendantur in ſtatera. Philippus de eo quod dixit. *Elegit ſuſpendium anima* Iob. 7.
mea, & illud alterum. *Si flagellat occidat* Iob. 9.
ſimel, & non de pœnis innocentium rideat. Caietan. primum intelligit dictum de eo quod ſibi victoriam in diuino iudicio pollicebatur, cum dixit, *Scio, quod iuſtus inueniar.* & alterum cum poſtulauit oſtendi Iob. 13.
ſibi quantas haberet iniquitates & peccata. *Greg. 32. Moral. c. 2.* ex hoc loco colligit nec Sanctos viros omnino coram Deo D. Greg.
excuſari poſſe de verbis ocioſis: Vtcunque tamen ſe res habeat ex hoc loco Iob colligitur ipſum verbo deliquiſſe. Nam ſicut notauit Caietan. Manus ſuper os poſita, geſtus videtur eſſe agnoſcentis peccatum oris, & verborum, ſicut manu pectori admota agnoſcebat Publicanus peccata ſua. Vnde *Aug. ſerm. 8. de Verbis Domini.* D. Aug.
Tundere pectus, quid eſt niſi arguere, quod latet in pectore euidenti pulſu occultum caſtigare peccatum?

Præſtantes itaque viri in loquela offendunt, nam ſicut dixit *Hieron. ad Celant.* D. Hier.
Pauci admodum ſunt, qui huic vitio renunciant, raroque inuenies qui ita vitam ſuam irreprehenſibilem exhibere velint, vt non libenter reprehendant alienam. Tantaque huius mali libido mentes hominum inuaſit, vt etiam qui procul ab alijs vitijs receſſerunt, in iſtud tamen quaſi in extremum diaboli laqueum incidant, ideoque merito Sponſus in perfecta anima perfectionem

onem loquelæ commendat, cum ait: *La-* A
Cant. 4. *bia tua ſicut vitta coccinea*, qui color cha-
ritatem refert, in eoque ſimilitudo conſi-
ſtere videtur, quam aliter alibi explicaui-
mus, quod ſicut vitta conſtringit, conti-
netque crines ne incompoſiti defluant, ſic
& labia animæ iuſtæ continere debent in-
compoſitam quamlibet cogitationem, ne
foras erumpat per ſermonem, quod vtique
melius fiet, ſi coccinea fuerit vitta, ſi ſcili-
cet amor Dei & proximi verba contineat,
linguamque coerceat, & ad hunc fere ſen- B
ſum expoſuit hæc verba *Bernard. tractat.*
D. Bern. *de Paſſione Domini, cap.* 31. vbi ita ait, ſi-
cut vitta coccinea ſunt labia, quæ ſemper
verbis ardentis charitatis abundant: qui-
bus verbis motus, & cogitationes carna-
les reſtringuntur, per coccineum quippe
colorem charitas, per vittam qua crines
reſtringuntur, reſtrictio cogitationum car-
nalium, quæ per crines figurantur, accipi- C
D. Hier. tur. Videndus pro hoc argumento *D. Hier.*
in c. 3. Sophoniæ.

Eccl. 25. Sed quis eſt homo *qui non lapſus eſt in*
lingua ſua? hoc enim opus difficillimum,
quodque ſupernam poſtulat gratiam quia
Prou. 26. *Domini eſt gubernare linguam.* Vnde Bea-
D. Ephr. tus *Ephram. de Paſſionib. animi*, Sic nos
pro hac re Deum orare docet. Digitus gra-
tiæ tuæ Domine ſemper moueat linguam
meam, tanquam neruo cytharæ ad gloriam
tuam, concede mihi Saluator petitionem D
cordis mei, fiatque lingua mea velut cy-
thara, vt hinc teſtamentum exprimere
queam ex multis rebus, quamuis pauca
crimina.

TEXTVS.

Si autem equis fræna in ore mittimus ad conſentiendum nobis omne corpus illorum circunferimus. Verſ. 3.

EXPOSITIO LITERALIS.

OStendit his verbis Apoſt. quo pacto cohibenda ſit lingua ſimilitudine petita ab Equo, cui ſi frænum ori non iniiciatur in præceps fertur, at vero appoſito fræno quantumuis fortis ac ferox obſequentiſſimus redditur, in orbemque facile flectitur, & in medio curſu retardatur, & quantumuis is qui aſſidet calcaribus frequenter admotis. i. ilia cruentet & ſcindat, habenis colla verberet, tundatque virga, ſibiliſque, & cæteris id genus incitamentis compellat in arenam modo leuiter tantum adductis habenis, reſtrictoque ore, aduerſus hæc omnia incitamenta conſiſtit immotus, quanto magis (hoc enim ſupplendum eſt in ſententia Iacobi. ſicut notauit Beda & Recentiores) decet vt nobis ipſis frænum continentiæ in ore mittamus ad conſentiendum Creatori, quatenus per linguæ cuſtodiam, operum, quoque
rectitudinem obtinere queamus Aduertit
E autem *D. Greg. 7. Moral. cap.* 7. rationem D. Greg.
quare Apoſtolus ponat ſimilitudinem fræ-
ni cum ait, Lingua ſub magni moderami-
nis liberatione frænanda eſt, non inſolubi-
liter liganda, ne aut laxata in vitium deflu-
at, aut reſtricta etiam ab vtilitate torpeſcat,
quod argumentum proſequitur Chry. ad ea D. Chryſ.
verba Pſalmi. *Pone Domine cuſtodiam ori* Pſal. 140.
meo. Græci autem Codices vbi nos habe-
mus. Si autem, habent, *Ecce*, quæ particula

incitamentum denotat, vbi autem habetur, ad conſentiendum nobis, plerique clarius habent, *ad obediendum*, cæteraque clara in contextu ſunt & ex oppoſita doctrina melius innoteſcent.

§ I.

De Refrænatione linguæ.

VT hæc doctrina Apoſtoli melius percipiatur illud ſupponendum eſt quod dixit *Chryſoſt. hom. 52. in Matt.* Regius quidem equus eſt lingua noſtra, ſi ergo ei frænum immiſeris, doctrina tua gradarium feceris, aſcendet in eo Rex & quieſcet in eo. Etenim ſi effrænis relinquatur, facile præceps fertur quia in lubrico eſt. Ideoque

D. Aug. Aug. *ſer. 28. de Verbis Apoſtoli*, maior conſuetudo maiorem flagitat intentionem, lingua facilitatem habet motus, in vdo poſita eſt, facile labitur in lubrico, quanto illa citius & facilius mouetur, tanto tu aduerſus illam fixus eſto, domabis ſi vigilabis, vigilabis ſi timebis, timebis ſi Chriſtianum te eſſe cogitaueris. *& Nazianz.*

D. Naz. *orat. 2. Apologet.* Lingua niſi ratione gubernetur in lapſum facile homines impel-

D. Bern. lit, multaque habet *Ber. de Triplici cuſtodia*, vbi inter alia, Leuis quidem res eſt ſermo, quia leuiter volat ſed grauiter vulnerat, leuiter tranſit, ſed grauiter vrit, leuiter penetrat animum, ſed non leuiter exit, tenerum membrum lingua, attamen vix teneri poteſt. Similiaque habet *ſer. 2. de Petro, & Paulo*, Vilis, & volatilis, inquit, res eſt verbum hominis, & ſicut folium quod vento rapitur effluit, & non eſt qui

D. Greg. conſideret, quod etiam proſequitur *Greg. 3. Moral. c. 10.* Cum ergo in tam lubrico lingua ſit, neceſſario iuſta Iacobi doctrina illi frænum debemus inijcere.

Eſt autem frænatio linguæ ſicut dixit

D. Hier. *Hierony. epiſt. ad Celant.* cum linguæ quæ ex ſui initio ſemper prona eſt ad mendacia, aut ſilentium imponitur ne in diſplicentiam Dei prorumpere audeat aut ad bonum exerceatur vt diuinas laudes perſoluat. Vi-

D. Amb. dendusque hac de re *Ambr. 1. offic. cap. 3. & 4. &* latius in *Pſ. 38.* ad ea verba, *Poſui*

A *ori meo cuſtodiam*. Quod etiam habet Caſſiador. ad eundem Pſalmi dixi: Cuſtodiam vias meas.

Hanc autem refrænationem ſignificatam eſſe voluit *Chryſoſtom. hom. ad Baptizandos.* in eo quod Deus veluti muro duplici voluit linguam circundari, nam dentium tegmine, & labiorum cuſtodia continetur, ne verba improuida garrulitate proferantur. Refræna igitur linguam, & ſi non patitur reticere dentium morſu quieſcat, & tanquam carnifici tradatur dentibus. Videndus idem *Chryſoſt. in Pſalm. 140.* vbi ianitorem ori apponendum dicit memoriam mortis, ſic enim ait: hunc adhibe ianitorem, & cuſtodem in tentantem minas conſcientiæ, & hanc portam nunquam intempeſtiue aperies. D. Chryſ.

B

Propterea vero maiorem diligentiam, & diligentiorem cuſtodiam in refrænanda lingua docet Ber. ſupra. quod ſit iuxta ſcri-

C pturam *mors & vita in manibus linguæ*, Prou. 18. alioqui ſi ſola ineſſet vita nec circunciſio quidem ei, ſed ſi ſola mors etiam abſciſſio deberetur, nunc vero ponenda nobis ori noſtro cuſtodia, & Oſtium circunſtantiæ labijs, vigilemus ſuper verba noſtra, ne in eis vel offendere Deum vel proximum contingat, felix quem in omni confabulatione duplex timor ille ſolicitat, & duorum conſideratio ſtimulat auditorum, primum Diuinæ maieſtatis, in cuius manum

D incidere prorſus horrendum, dehinc fraternæ infirmitatis, cui nihilominus perfacile eſt offendiculum dare reſtringatur proinde, ait *Ambroſ. lib. 1. offic. c. 3.* lingua D. Amb. habenæ vinculis, & frænos habeat ſuos quibus reuocari poſſit.

Quale autem debeat eſſe frænum linguæ dixit *Greg. 5. Moral. c. 11.* boni, inquit, D. Greg. viri fræno conſilij retinent præcipitatio-

E nem verbi. & *Chryſ. in Pſ. 140.* Os noſtrum, D. Chryſ. inquit, perpetuo cuſtodiamus rationem tanquam clauem ei adhibentes, quod etiam proſequitur *Hilar. in Pſ. 51.* ad ea verba. D. Hilar. *Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua.* vbi ait. linguæ humanæ officium eſt vt naturali impulſa ratione vocem in verba diſtinguat, & quanuis quidem hic eius ad id efficiendum rationabilis motus ſit, tamẽ ipſa ſubdita potius eſſe rationi intelligitur;

Digitized by Google

tur; quod vero caret ſenſu Intelligentiæ, caret, & rationis inſtinctu, quicquid autem caret rationis inſtinctu, caret & meditatione conſilij, quomodo rectè à Propheta dictum intelligitur. Linguam iniuſtitiam cogitare, quod alius Propheta demonſtrat dicens: *in ore ſtultorum cor eorum*, quia

Eccli. 21.

nihil ex rationis conſilio tractantes, & cordis meditatione pendentes, temerario tantum motu linguæ inconſultæ res fortuitas & inconditas eloquuntur; atque ideo in ore ſtultorum cor eorum eſt, quia non quod cogitauerint loquentur, ſed quod loquuti fuerint cogitabunt, & hoc quidem de lingua ſtulti.

At vero de lingua ſapientis ita legimus *Lingua intelligentis meditabitur ſapiẽtiam*, & rurſum. *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*, quia intelligentis lingua ex meditatione ſapientiæ ſit, & eadem rurſum tanquam Calamus ſcribentis nihil incompoſitum, nihil incertum agat, & quia hæc lingua, quæ iniuſtitiam non naturæ ſuæ vſa docetur eſſe officijs, ſubditur. *ſicut Nouacula acuta feciſti dolum*. Ex qua doctrina Hilarij illud aperte colligitur linguam ſubditam debere eſſe rationi, & proinde id ſolum quod à ratione dictatum fuerit proferendum; quod etiam habet *Hieronymus epiſt. ad Celant.* Diu, inquit, ante conſidera quid loquendum ſit, & adhuc tacens prouide ne quid dixiſſe pœniteat. Verba tua ponderet cogitatio, & linguæ officium animi libra diſpenſet. Vnde Scriptura dicit Eccleſ. 18. *Verbis tuis facito ſtateram.* ſi enim hoc facimus in auro multo, magis faciendum eſt in verbis, vt nihil deſit, nihil redundet.

Pſ. 26.

D. Hier.

Aliud inſuper frænum aſſignauit Guillelmus Neoburgens. ad illa verba ſæpe citata. *Labia tua ſicut Vitta coccinea.* Vult enim ibi ſignificari ſtringenda eſſe labia verecundo ſilentio, ac religioſa modeſtia quod maxime Virginibus neceſſarium eſt ſicut proſequitur *Baſilius libr. de vera Virginitate, & Nazianz. oration in Quadrageſ* ieiunij. ſilentium, hoc frenum ſe adinueniſſe gloriatur, cum ait: Omni facultate loquendi ad certum tempus linguam orbaui, ſic fiet vt mediocritatem poſteà minime aſpernetur. O quantum vtilitatis fructum aſ-

Cant. 4.

D. Baſil.
D. Nazi.

A fert pulſato intus atque incitato pectore linguam loqui geſtiẽtem cohibere duce extincto (ſcilicet ſermone) perturbatio omnium grauiſſima (ſcilicet Iracundia) confeſtim cedet. atque hac ratione à permoleſta animi iactatione, ac tempeſtate inſpirabis, quæ quidem omnia Chriſti primum ductu, auſpicijſque, poſt autem mentis noſtræ clauo indigent, quod niſi tu linguæ frænum inieceris, idem tibi accidet quod

B ei, qui anguſtum ſtagni cuiuſdam os manu clauſum atque obſtruſtum rurſus aperit: ſtatim enim confertim aqua omnis effluit, &c. quæ videnda ſunt pro hac re.

Videnduſque eſt *Ambroſius præfat. in Pſalm.* vbi ait. Citius malum quod intus latet extinguitur, ſi à prauo eloquio foris lingua frenetur. Similiaque habet *ſerm. 2. in Pſalm. 118. Et ſerm. 22.* ad noſtrum inſtitutum explicat verba illa Eccleſiaſtici:

D. Amb.

C *Sepi aurem tuam ſpinis.* Vtinam, inquit & linguam obſepias ne loquaris, quæ ſæculi ſunt, audias quæ ſæculi ſunt, ſed quod peius eſt circũdata eſt lingua tua ſpinis quæ compungunt & vulnerant &c. Similia habet *Baſil. ſerm. 2. de Inſtit. Monach. & Gregor. 10. Moral. cap. 9.* facit etiam id quod ait Curtius libro quarto ad finem. Vetus, inquit, diſciplina Regum ſilentium vitæ periculo ſanxerat nec magnam rem ſu-

D. Baſil.
D. Greg.

D ſtinere credunt poſſe Perſæ ab eo cui tacere graue ſit.

Quandoque etiam conducit ad frænandam linguam aures refrænare, & cohibere ab illicitis rebus audiendis, quæ nos prouocant propter vicinitatem. Namque ſicut dixit: *Clem. Alex. 1. Stromat.* Non linguam ſolum ſed aures caſtas habere conuenit, quibus habet ſimilia *Bern. lib. de ordine vitæ.* Vnde inter alia ait: Non ſolum nihil

D. Clem.

D. Bern.

E ipſi indecorum loqui, ſed nec aurem quidem huiuſmodi debemus præbere dictis. Et Ephrem. lib de linguæ malo, aliiſque vitiis ponderat Chriſtum Dominum, ne vera quidem à dæmonibus audire voluiſſe, & tamen os apèriens, acetum cum felle guſtaſſe, & eum qui ſceleſti verba excipere recuſauit, os proditori oſculandum exhibuiſſe. Sic, inquit ille, & tu os tuum maledicis oſculandum præbe, aures vero minimè. Nam ſi tuũ illis os præbueris, oſculum

Luc. 4.

Digitized by Google

illos condemnabit, ſi autem aures accommodaueris, iam te verborũ guſtus occidet. A Magna quidem eſt auris feneſtra, quippe per quam mors in mundum ingreſſa. Seris igitur ac vectibus obſtruendæ tibi ſunt aurium fores, ne maledicentia & obtrectatio ſubintrare poſſit. Et *Hier. ad Nepotianum de* D. Hier. *vit. Cleric.* Caue ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, &c. quæ proſequitur. Similiaque habet ad Celant.

D. Amb. Pſal. 100 D. Bern. Videnduſque hac de re *Ambroſ. offic. 1. c. 18. & Ber. 2. de Conſiderat.* Ideoque Dauid: B *qui loquitur iniqua, non dixerit in conſpectu oculorum meorum*, vbi verbum, *non dixerit*, ſignificat non proſperatur, feliciter procedit, Alij vero exponunt, non ſtabilietur, non firmabitur, non diutius apud me commorabitur quibus verbis gloriatur rex ſe minime pati malé de alijs obloquentem ſed ſtatim eum à ſe repellere.

Videndus denique hac de re *Plut. de audiendis Poetis.* Ne igitur audiendo prouocemur ad loquelam prauam, frænandæ ſunt C aures, ſic enim faciliori negotio comprimetur & ipſa lingua, quæ auribus vicina eſt.

Contra eos autem qui non refrænant linguam, dixit Dauid: *Sepulchrum patens eſt guttur eorum. Orig. vero lib. 3. in cap. 3.* Pſal. 5. Orig. *epiſt ad Roman.* ait; Clauſa ſepulchra dicuntur ij, quos aliquantulum pudor prohibet D proferre ad publicum crimina; Patens vero ij qui impuritates, in propatulo habent, quibus vſus ſcelerum quod eſt in malis vltimum, verecundiam ſuſtulit, vt proferant verbum mortuum, verbum diaboli, non de corde, ſed de ſepulchro.

TEXTVS.

Ecce naues cũ magnæ ſint & à vẽtis validis minentur, circũferũtur autem modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit. Verſ. 4.

EXPOSITIO LITERALIS.

PRoponit hoc loco ſecundum argumẽtum, vt probet cohibendam linguam, ſumptum, à re nautica, & duplicem patitur ſenſum. Primus eſt, quod in ampliſſimis nauibus eſt remo ſeu gubernaculum, hoc in humano corpore eſt lingua, ſed naues quantumuis magnæ in procelloſis tempeſtatibus gubernantur, & diriguntur ad optatum portum tantillo gubernaculo. Ergo etiam & optime dirigetur ad æternitatis portum vir fidelis, ſi lingua teneatur veluti clauus in in naui.

Vel etiam poteſt habere hunc ſenſum: Sicut in magnis nauibus, tantula ligni pars ſufficit ad eas gubernandas, & dirigendas, proindeque tenenda eſt à peritiſſimo Nauarcho, ſic & lingua licet minima pars, non eſt contemnenda, ſed tenenda, ſi nobis recte conſultũ velimus eſſe. Vnde Eccleſiaſticus dixit: *Verbis tuis facito ſtateram. c. 28* quod *Ambroſius 1. offic. cap. 3.* ori tuo fac iu- D. Amb. E gum, & ſtateram, per iugum autem intelligit ſubiectionem.

Illud igitur hoc loco notandum, huiuſmodi comparationes familiares eſſe Spiritui Sancto, & frequenter in Scriptura occurrere, vt patet ex Iſai. 23. *Vlulate naues maris*, D. Hier. vbi Hieronym. Arguuntur quos malarum cogitationum turba circundat. Vt enim nauibus, ſic mentibus portantur mercedes bonorum & malorum operum. Et Prouerb. 31.

Digitized by Google

uerb.31 Eccleſia dicitur. *nauis inſtitoris de* A *longe portans panem ſuum.* Et Dauid mundum confert cum mari, *vbi reptilia, quorum non eſt numerus.* Vnde *Auguſtinus præfat. in 2. enarrat Pſalm.* 25. Nauigamus per quoddam ſtagnum, & ventus, & procellæ non deſunt, tentationibus huius ſæculi probe completur noſtrum nauigium, ſi non dormiret in te Ieſus, tempeſtates iſtas non patereris.

*Pſalm.*103 *D.Aug.* *Matth.*8.

TEXTVS.

Ita lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat.

*Verſ.*5.

EXPOSITIO LITERALIS.

ACcommodat hoc loco duas ſimilitudines propoſitas ad inſtitutam doctrinā de linguę refrænatione, vt ſit ſenſus Coercenda eſt lingua fræno, velut equus, niſi quis velit potius linguā eſſe frænū, quo totum corpus debet cohiberi, & ſicut gubernaculum recte moueri debet, quia etſi puſillū ſit membrū, magna tamen operatur. D

Cap. 19.

Græcus igitur Codex hoc loco habet *μεγαλαυχεῖ*, id eſt, ſe iactat, conſentit Syriac. qui habet, *ſe extollit.* Et Vatabl. explicat. *Magnifice ſe iactat*, alij vero *magna iactat.* Vetus interpres. *Magna exultat*, quod ſignificat immoderate iactare ſecundum latinæ linguæ proceres. Nam *Tullius 4. de Repub* habet. Omni crudelitate exultare, quod Nonius interpretatur ſæuire. Et apud eundem *Ciceron. in Senectut.* Fabius ait Annibalem iuueniliter exultantem, patientia ſua emolijſſe. Eademque phraſis videtur, atque ea, qua vtitur *Cyprian.* cum ait. Non tam loquimur, quam viuimus, fortia, eſtque ſenſus, licet lingua inter reliquas partes minima videatur magna tamen iactat, gloriatur magnifice, ſe venditat, proijcit ampullas, & effutit ſeſquipedalia verba. Et hoc ipſum alijs mo-

D.Cypr.

dis ſignificat Scriptura, vt cum in Abdia dicitur *magnificare os*, & 1. Reg. 2. dilatare os. Et apud Danielem 7. *loqui ingentia*, & in Prouerbiis cap. 10 *dilatare labia*, quod ex oppoſito intelligemus, per illud quod de ſponſa dicitur Cantic.4. *Labia tua, ſicut vitta coccinea.* quod expoſuit *Theoderet. in Pſalm.*11. dicens: Magna loqui, & non metiri ſermones cum re ſed parua, vt magna exaltare. Puſillum membrum, lingua, ſed iactabundum, tota regna, totoſque populos inter ſe commiſcens, proindeque minime negligenda eius moderatio. *Theod.* B

§. I.

Quomodo lingua res adaugeat, & exaltet.

C PRimus igitur defectus linguæ in eo ponitur, quod magna exaltet, poteſtque hoc imprimis cadere ſupra falſam iactantiam, dum verbis fiunt magna, quæ reuera parua ſunt. Enimuero in aliquorum ore contingit id, quod olim in ſubterraneo illo ædificio, quod ea arte fabricatum erat, vt qui vnam vocem emitteret, eidem ſeptem reſponderent, Heptiphonon, appellabatur, id eſt, ſeptiuocum: ſic ſimiliter in ore aliquorum audiuntur aucta, multiplicataque ea, quę nullius fere momenti ſunt.

Sumpſit autem hoc vitium initium ab ea, quæ principium omnibus malis dedit, Eua, ſcilicet, quæ ſtatim referendo diuinum præceptum, illud adauxit, & multiplicauit dicendo: *Præcepit nobis Deus, ne comederemus, neque tangeremus*; cum tamen commeſtionem, non tactum Deus prohibuerit; de quibus videtur dixiſſe Hierem. *Extenderunt linguam ſuam, quaſi arcum mendacij,* quaſi velit Propheta extendiſſe, & ampliaſſe verba, quo ſagittæ huius arcus, quæ ſunt mendacia, ſicut exponit Brixian longius attingant. In quam ſententiam exponunt aliqui illud Deut. *Dentes beſtiarum mittam in eos*; vt intelligatur de loquacibus, ac detractoribus, qui ſi cut detrahunt de bonis, ſic augent ea, quæ iniqua ſunt, & dictum fuerit per alluſionem ad illos dentes interfectæ beſtiæ à Cadmo, qui ab eodē terræ mandati

*Geneſ.*3. *Hierem.* E *Deut.*32

in ter-

Digitized by Google

quod fortaſſe adhuc habeat, in quo debeat ipſe tolerari & quaſi aqua ignis extinguitur, cum ſurgente furore animi, ſua quæque ad mentem culpa reuocatur, quia erubeſcit ſibi peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo ſæpè ſe recolit parcenda peccaſſe.

Cum ergo in multis Deum omnes offendamus, debemus multas offenſas dimittere, & ſecundum propriam infirmitatem, aliorum imbecillitates iudicare, & ſuſtinere. Videndus hac de re *Arrianus Philoſophus Stoicus lib. 1. in Epict. cap. 18. & c. 28.* vbi docet non iraſcendum Peccatoribus, ſed potius condolendum.

§ VI.

Prælati, ac Magiſtri reprehenſio, manſuetudine debet condiri.

ILlud tandem non prætereundum eſt hoc loco, Iacobum ſe etiam offenſorem in multis, cum cæteris fateri, vt increpationem de nolendo Magiſterio mitiorem redderet, ſicut aduertit Feuard. Etenim reprehenſio cum ſit veluti Chirurgia affectionum animi (ſicut dixit *Clem. Alex. 1. Pædag. cap.* 8.) aliquando lenibus verbis, & fomentis debet adhiberi in ſpiritu lenitatis, vnde miſericors, & miſerator, & iuſtus Dominus, monuit cum vino miſcendum eſſe oleum ad vulnera; vt ſit iuſtè conſolans miſericordia, & piè ſæuiens diſciplina, & ex lenitate ac ſeueritate temperamentum fiat, vt neque multa aſperitate exacerbentur ſubditi, neque nimia benignitate ſoluantur. ſicut dixit *Gregor. 20. Moral. cap.* 8, Vnde in ſcriptura ipſa reprehenſio aliquando vnctionis nomine venit intelligenda, ſicut notauit *Hieronym. Ezechiel.* 43. Nam vbi noſtra vulgata, & Hebr. codex habet. *Vidi viſionem ſecundum ſpeciem, quando veni, vt diſperderem ciuitatem.* Septuaginta habent. *Quando ingreſſus ſum vt vngerem ciuitatem.* Ait ergo Hieronym. Plurimam obſcuritatem habet, quomodo Ezechiel ingreſſus ſit vngere ciuitatem; niſi forte illud dicamus, quod correptio Prophetæ, ſit vnctio ciuitatis: Proptereaque Paulus reprehenſionem ſic docebat. *Increpa in omni patientia.* Quæ verba ponderans *Proſper. 2. de vita Contemplat. cap.* 5. ait. Propterea addidit. In omni patientia, quia leniter caſtigatus, exhibet reuerentiam caſtiganti, aſperitate autem nimia & increpatione offenſus, neque increpationem recipit, neque ſalutem. Et *Auguſt. epiſt.* 63. agens de modo quo ſubditi reprehendendi ſunt, ita ait. Non aſperè, quantum exiſtimo, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur, magis docendo quàm iubendo magis monendo quam minando, & ſi quid minatur cum dolore fiat. Videndus *Chryſoſt. homilia 1. in Pſalm.* 50. cum de Nathan introeunte ad Dauid ait, intrauit portans gladium, vt ſecaret vulnus, ſed infirmanti non oſtendit, ne abhorreret medicinam. Abſcondit de intus ferrum, non ſub veſtimento, ſed ſub velamine rationis, non dixit, O inique, ô adultere, ſed ſermo mihi ad te ô Rex. Et *Plutarch. lib. de Diſcrimine Adulatoris, & amici* ad finem. Medicos, inquit, amicos oportet imitari in corripiendo, neque enim illi cum ſecant partem affectam in cruciatu, & moleſtia deſtituunt, ſed placide rigant ac leniunt, & qui admonent ciuiliter amicum non aufugiunt poſteaquam amara, mordaciaque admouerint, ſed alijs colloquijs, & comitate verborum deliniunt, & molliunt, quemadmodum, & fabri lapidarij vulnus, ac cicatricem, quam ictus celtis inflixerunt in ſtatuis iterum fulciendo læuigant, ac nitidam reddunt, namque qui reprehenſione vulneratus, & ira perturbatus, ac tumens dimittitur, hunc poſtea difficilè reuoces, ac concilieris. Et *Chryſoſt. tom. 1. hom. de habenda cura ſalutis proximi.* Admonitio, inquit, miſericordia carens, tortura quædam eſt. Quod etiam proſequitur *hom. 6 & 7. in Act. Apoſtol.* vbi ait. Percutiens obdurata pectora, non tam facilè ea ſentire facit, quam ſi prius mollia reddat, mollit autem manſuetudo, *Et Clem. Alex. 1. Pædag. cap. 9.* oſtendit, beneficum ſimul, ac punitorem, iuſtum eſſe pædagogum.

[Margin: A B C D E; D. Clem.; Luc. 10.; D. Greg.; Ezech. 43.; D. Hier.; 2. Tim. 4.; D. Proſper.; D. Aug.; D. Chryſ.]

Vnde

D. Bern. Vnde *Ber. ſer.* 25. *in Cant.* ſic alloqui- A
tur Prælatos. Diſcite ſubditorum matres
vos eſſe, non dominos, ſtudete magis a-
mari; quam metui. Et ſi interdum ſeueri-
tate opus eſt, paterna ſit, non tyrannica,
matres fouendo, patres vos corripiendo
D. Hilar. exhibeatis, quod etiam notauit *D. Hilar.*
Iſai c.11. *ad ea verba Iſaiæ*, de Meſſia ſeruatore. *E-
gredietur virga de radice Ieſſe, & flos de
radice eius aſcendet.* Floris ſuauitate, vir-
gæ aſperitatem temperauit diuinum oracu- B
lum, vt vna, & eadem virgula florida, &
vulnus præbeat, & vulneris remedium.
Ideoque proſperum regnum Meſſiæ polli-
cebatur Dauid, quia veritatem, & man-
ſuetudinem debet habere; vbi per man-
ſuetudinem D Thom. & Anſelm. modo-
rationem in ſumendis ſupplicijs, & incre-
pandis defectibus intelligunt, & hæc man-
Pſal. 17. ſuetudo pernéceſſaria eſt Magiſtris & Præ-
latis. Nam Pſalm. 17. vbi nos habemus.
Diſciplina tua ipſa me docebit, Hieronym.
ex Hebr. legit. *Manſuetudo tua*: hæc enim
virtus maxime conducit Magiſtris, vt di-
ſcipuli etiam in manſuetudine ſuſpiciant
verbum; & hanc virtutem tentarunt Iu-
Ioan. 8. dæi à Chriſto Domino eripere, dum adul-
teram deprehenſam in crimine ad eum ad-
duxerunt, ſicut notauit *Auguſt. ſerm.* 47.
D. Aug. *de Tempore. Seneca vero lib.* 1. *de Ira cap.*
13. Non eſt prudentis errantem odiſſe, ali-
oquin ipſe ſibi odio eſt. Hæc igitur
fuit ratio, cur Iacobus in ipſa dura, &
aperta reprehenſione lenia verba commi-
ſceat, dicendo ſe etiam in multis offen-
dere, ne auditores reprehenſione offende-
rentur, & nihil proficerent dum ipſam æ-
gre ferrent.

TEXTVS.

Si quis in verbo non of- fendit, hic perfectus eſt vir, potens etiam fræno circunducere totum corpus. Verſ. 3.

EXPOSITIO LITERALIS.

HÆc eſt ſæcunda pars hu-
ius capitis in qua latiſſi-
me diſſerit Apoſtolus de
commodis, & incommo-
dis linguæ, & probat hoc
in loco id quod dixerat,
C ſcilicet, nos in multis offendere, quia nul-
lus fere eſt qui vitio linguæ non labatur, vt
inde etiam probet, ſicut aduertit Gloſſa, nō
appetendas Prælationes, quia qui cupit
præeſſe alijs, debet ipſis eſſe perfectior,
iam vero difficillimum eſt linguam coerce-
re, vnde Eccleſiaſticus dixit. *Multi ceside-* Eccl. 28.
*runt per gladium, ſed non tanti, quanti per
linguam*, & iterum. *Quis eſt qui non de-* Cap. 19.
liquerit in lingua ſua? Verbum autem, of-
D fendit, eſt præſentis temporis, ſicut & ſu-
periori verſiculo, & ſenſus eſt. *In multis
omnes offendimus*, vt patet in loquutione,
in qua tot vitia reperiuntur, quale eſt ver-
bum doli, detractionis, maledictionis, ſu-
perbiæ, iactantiæ, excuſationis in peccatis,
æmulationis, diſſenſionis, hæreſis, menda-
cij, luxuriæ, & periurij, vt otioſa, & ſuper-
flua verba omittamus.

Quis ergo eſt qui non errauerit per lin-
E guam ſuam? quod ſi quis ſuæ linguæ lubri-
citatem ſuperauerit, nonne hic idoneus
eſt, qui totum corpus circum[illegible]? ait Oe-
cumen. i. poterit hic totum corpus ſuũ re-
gere, nã qui deuicit illud quod facillimum
eſt ad lapſum, nequaquam ſuperari poterit
ab eo quod longe tardius eſt, maxime quia
hic perfectus oſtenditur, ſeu vt Syriaca ha-
bet, hic ſane beatus eſt in opere ſuo, quod
etiã habet Pag. & Vatab. Nomine vero cor-
poris hoc in loco omnia vitia intelligenda
ſunt,

Digitized by Google

ſunt, & corpus peccati, quod prius frænandum poſtea deſtruendum eſt, ſunt autem A
eius membra ſingula vitia, qua de re videndus *Hier. in c. 6. epiſt. ad Rom.* ad illa verba, Deſtruetur corpus peccati, & D. Thom. ibi lect. 2. *Chryſ. hom.* 10. *in eandem epiſt.* Ideoque hoc loco Caietan. ait. Potens eſt circumducere totum corpus actionum ſuarum tanquam fræno.

D. Hier.

D. Chryſ.

Vel etiam & forte melius nomine corporis intelliguntur animi perturbationes B
quæ vulgo paſſiones dicuntur. Quam expoſitionem mihi probat modus loquendi Iacobi, dum ait, Potens fræno circunducere corpus ſuum, etenim in ſacra Scriptura nomine equorum, quibus fræna competunt, intelliguntur prædictæ paſſiones, quod probat *Hier. in c. 6. Zachariæ, & Orig. hom.* 15. *in Ioſue*, cum ait. Sed etſi paſſiones corporis, id eſt, libidinem, laſciuiam, vel ſuperbiam, ac leuitatem, quibus in- C
felix anima, velut equitans vectatur, & fertur ad præcipitia, equos nunc dici, & currus intelligamus, & ipſos eſſe, qui ex præcepto Dei ſubneruari iubentur, non erit rationi noſtræ contraria intelligentia.

D. Hier. Orig.

Illud autem quod dicit Iacobus, *hic perfectus eſt.* Non ita accipiendum eſt, quaſi in euitatione prolationis verbi illiciti, doloſi, & nequam tota hominis perfectio ſpiritu- D
alis conſiſtat, alioqui ſufficeret nunquam loqui, ſed quia non exceſſiſſe in verbo ſignum magnæ cuſtodiæ cordis eſt, & indicat magnam perfectionem internam, quod fere dixit *Hugo de Sanct. Victor. in cap.* 13. *epiſt. ad Rom.* Non ideo, inquit, perfectus, quia in lingua non offendit, ſed in cumulo perfectionis ſuperponitur in lingua non offendere, ſicut dicimus, quod ſenex eſt, qui centeſimum agit annum, hanc tamen E
ſenectutem non contulit centeſimus annus, ſed ex præcedentibus accreuit, & centeſimo completa eſt.

Hugo.

§ I.

Quantæ perfectionis ſit linguam cuſtodire.

ILlud hic locus aperte oſtendit, moderationem, ſcilicet, in loquela, & parcitatem in verbis ſignum apertiſſimum eſſe perfectionis internæ, nihil enim ſic hominem oſtendit, ac ſermo, quod notauit *Chryſ. tom.* 1. *hom. de Iacob & Eſau*, cum aduertit, quod quantumuis attactu manus deceptus fuiſſet Iſaac, quando exiſtimauit eas eſſe Eſau, cum tamen non eſſent, ſed potius Iacob, ſtatim vero ac loquutus eſt dixit. *Vox quidem, vox Iacob eſt.* Ait ergo Chryſoſt. Fallit habitus patrem, ſed vox indicat veritatem, refert vox quod habitus refellebat, nudat lingua quod tegmina ſimulabant, ita enim alienum eſt, quod ſimulatur, & proprium quod per vocem ſentitur: hoc ipſum oſtendit ille locus apud Iob, vbi dicitur. *Docuit iniquitas os tuum*, aſſignaturque ori pro magiſtro cor. Ideoq; *Clem. Alex.* 3. *Stromat.* qualis ſermo, talis eſt vita. Et *Hugo de Sanct. Vict. lib.* 2. *de Anima.* Mores hominis lingua pandit, qualis ſermo oſtenditur, talis animus probatur: ſimiliaque habet *Baſil. lib. de vera Virginitate.* Fluentum, inquit, ſermonis quod miniſterio linguæ ad exteriora deducitor, foris ex quo manat index, ac teſtis eſt, quod etiam proſequitur *epiſt.* 41. Cui accinit *Clem. Alex.* 2. *Pedag. cap.* 5. vbi ait. Cum verba omnia emanent à cogitatione, non eſt arbor bona quæ fructus malos facit, nec è contra, & *Climacus grad.* 26. Sicut is qui fert aromata, etiamſi nolit, ex odore proditur, ita & qui ſpiritum Dei habet ex verbis ſuis agnoſcitur.

D. Chryſ.

Gen. 27.

Iob. 15.

D. Clem.

D. Baſil.

D. Clem.

Hic quoque illud aptandum eſt. Sermo eſt fructus cogitationis, quod etiam proſequitur *Ambroſ. lib.* 2. *de Abraham c.* 1. & explicat *Philo lib. de Migratione Abrahæ*, eleganti ſimilitudine petita ab horologijs, in quibus protenſa manus oſtendit quæ iam hora inſonuerit, & quæ immineat: proindeque Philo appellat ſermonem indicem rationis ac mentis, additque. Certe

D. Amb. Philo.

ymbræ

Digitized by Google

vmbræ, imaginique ſermo eſt ſimilis, ſicut A enim propoſita imagine in cognitionem exemplaris ac propotypi deuenimus, Ita audito ſermone mentem ac vitam loquentis colligimus, quod etiam dixit *Plut. lib. de educandis liberis. & Seneca in Prouerbijs*. Imago inquit, animi ſermo eſt, qualis vita, talis oratio. Cum ergo ex lingua colligatur animus, qui non delinquit in lingua ſua, perfectum & compoſitum teſtatur animum, & qui effrænem equum B domat, beatum ſe in facto ſuo oſtendit. Qua de re videmus *Baſil. Interrogat.* 28 & *Ephræm. de vita religioſa.*

D. Baſil. D. Ephræm. Ep. Iud.

Vnde iam nobis poteſt conſtare, qua de cauſa viri Sancti, nec etiam laceſſiti, & prouocati, durum aliquid proferunt, ne auditores forte offendantur, docuit nos hoc ille Angelus, de quo Iudas in ſua epiſtola ita ait. *Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit, imperet tibi Deus, hi autem* C *quæcunque ignorant blaſphemant &c.* vbi videmus D. Michaelem tametſi contumelioſe à diabolo laceſſitum, & cum eo contendentem non fuiſſe auſum maledicere, ſed temperaſſe ſermonem, & cum modeſtia citra maledictum aliquod in iudicium Dei totum negotium remiſiſſe, dum dixit, *imperet tibi Deus.* hoc eſt, increpet Deus, & impediat petulantem, & effrenem audaciam D tuæ loquelæ, noluitque quidquam durius, & acerbius in Dei creaturam proferre. Eſt enim eo in loco aduertendum, vbi noſtra vulgata habet, *imperet tibi Deus.* D. Hieronym. in epiſtola ad Ruffinum Hugon. Etertianum. Et Andream Aret. ibi legere *increpet*, quod & vox Græca ἐπιτιμήσαι, etiam ſonat, qui locus nos docet, ſi quando verbis aliorum duris offenſi fuerimus totum reſponſum diuinæ iuſtitiæ committere, & Deum ma- E xime precari vt petulantem erga nos linguam coerceat.

D. Hier.

Quod ſi neceſſum fuerit pro Dei Eccleſia, pro communi bono, pro fratrum defenſione durius aliqua contra profanos, & maledicos, ac peſtilentes profari, curandum maxime eſt, vt aperte conſtat, vnde acritas verborum proueniat, ne quis ſola verba conſpiciens exiſtimet, venenum potius ore propinari, quam medicinam, vnde *Epiphanius præfatione ad lib. de hæreſib.* ita ait. Amplius rogati ſitis pro indulgenda venia, ſi alicubi reperietis nos aliquos impetere, aut cauillis inceſſere, quum alias hunc morem non habeamus. Itaque ſi alicubi propter zelum aduerſus hæreſes, & ad auertendos lectores exacerbati dixerimus aliquos deceptores, aut circumlatores, aut miſeros homines, ignoſcite. Ipſa enim neceſſitas aduerſus huius certaminis doctrinas, inſtans talem nobis ſudorem efficit, & vt lectores auertantur, & vt oſtendamus penitus interdicta à noſtra doctrina illorum opera, myſteriaque & doctrinas, quo etiam per orationis, à contradictionis noſtræ vehementiam, libertatem noſtram oſtendamus, & quo etiam aliquos ex ipſis per grauiores putatos ſermones effugiamus. Vbi vides nullam prorſus in verbis debere dari acrimoniam, niſi in ordine ad communem vtilitatem, & Eccleſię, ac Sanctorum defenſionem.

D. Epiph.

§ II.

Quam difficile ſit linguæ vitia ſuperare.

OStendit inſuper hic locus raros admodum, inuentuque difficiles qui vitio linguæ non laborent, quod proſequitur *Ephræm. de lingua malo alijſque vitijs*, vbi oſtendit ſororem Moyſis Mariam, quanuis eſſet alioqui Vates ac Propheta, propter maledicentiæ verbum lepra damnatam fuiſſe, & de Moyſe ita loquitur. Magnum & horrendum mare viam Moyſi præcludere non potuit, ſed verbum vnicũ iniquè ab eo prolatum (ad aquas ſcilicet contradictionis) velut murus aliquis ipſi obſtitit. *& Ber ſer. de triplici cuſtodia.* Si dixeris rarus eſt, qui ſermones ſuos in iudicio diſponere videatur, vel ex hoc diſces quam ſit rara perfectio, cum nec perfectum inueneris omnibus eſſe commune. Similiq; habet *Orig. in epiſt. ad Rom.* vbi loquens de vitio linguæ ait, quod crimen neſcio ſi

D. Ephræm. Num. 12.

D. Bern.

vel iuſtos quoſque & electos relinquat im- A
munes, ſed puto quod alius plus, alius mi-
nus, nemo tamen ſit ab hoc ad perfectum
purus, niſi ille *qui peccatum non fecit, nec*
1. Pet. 2. *inuentus eſt dolus in ore eius.*
D. Aug. Hoc ipſum oſtendit *Auguſt.* in Dauide
Pſal. 31. quando inprimis vitioſe tacuit, ideoque
dixit. *Quoniam tacui Inueterauerunt oſſa*
mea. vbi Aug. ait. Peccauit tacendo pecca-
ta, & iactando merita ſua, & iterum ipſe
Pſal. 38. Dauid ait. *Dixi cuſtodiam vias meas vt* B
non delinquam in lingua mea. vbi idem
Aug. ſic ait. Credas quod legendo, diſſe-
rendo, prædicando, monendo, obiurgan-
do, hortando, homo agens inter homines
Dauid aliqua pœnitenda dixerat, & lapſa
erant ex ore eius quæ vellet reuocare, nec
poſſet, Ciceronemque proinde reprehen-
dit idem Aug. qui in gloriam cuiuſdam ſa-
pientis Romani ſcripſit. ¿Nullum ab eo e-
miſſum verbum, quod reuocare vellet, ſed C
errabat, inquit Auguſt. quia hoc proprium
eſt eorũ, qui ab Spiritu acti loquuntur, Cę-
teri enim omnes multoties offendunt in
lingua ſua, &c.
D. Naz. *Nazian. Orat de Silentio Ieiunij quadra-*
geſimal. ſic ait. Terra mihi lectus fuit, aſper-
rima veſtis, peruigilias & lachrymarum
imbres adhibui, labori humeros ſubieci.
Nunc vero & morbo affectus, & ſenectu-
te fractus, ac debilitatus, in aliam calami- D
tatem incidi, indomitam linguam præci-
pitique celeritate volubilem habens, quæ
me inuidi hoſtis mei manibus ſemper tra-
didit, innumeriſque incommodis affe-
cit.
Niceph. Et *Nicephor. lib. 8. hiſtor. cap.* 11 refert
quendam virum doctum ad Pambonem
Abbatem ſanctiſſimum quidem, ſed lite-
rarum imperitũ acceſſiſſe eidemq; perſua-
ſiſſe vt ad vitæ pietatem, literarum ſtudia E
Pſal. 36. coniungeret, aſſentienti Patri prælegit illud
pſalmi. *Dixi cuſtodiã vias meas vt non de-*
linquam in lingua mea. Sat eſt, inquit Ab-
bas, audiam reliqua cum iſtud opere im-
pleuero. Multo poſt tempore reuerſus do-
ctor interrogauit cur alteram lectionem nõ
quæſiuiſſet, reſpondit, necdum ſe priorem
opere feciſſe, oſtendens quam difficilè ſit
cohibere linguam ne delinquat.
Et hæc eſt ratio cur vnam ex omnibus
membris linguam communi vlcere, ac pla-
ga exceptam reliquerit hoſtis Iob. quod,
ſcilicet, ex verbis victoriam ſibi de illo
polliceretur, & ipſe Iob de ſeipſo dixit. *Si*
iuſtificare me voluero os meum condemna- Iob. 9.
bit me, Vbi Septuag. habent; *quod ſi etiam*
fuero iuſtus, os meum impia loquetur. &
iterum. *Leuiter loquutus ſum, manum me-* Iob. 29.
am ponam ſuper os meum, vnum loquutus
ſum, quod vtinam dixiſſem & alterum,
quibus vltra non addam, Vbi Iob fatetur
ſe parum conſiderate loquutum. & D.Tho- D. Th.
mas exiſtimat intelligendum de eo quod
voluerit cum Deo diſputare, & ſuas iuſti-
tias viſus ſit diuinis iudicijs prætuliſſe. Al-
bertus intelligit de eo quod dixit ſe à Deo
affligi non æquo iudicio. Deinde quando
queritur grauiorem eſſe calamitatem ſuis
meritis ſi appendantur in ſtatera. Philippus
de eo quod dixit. *Elegit ſuſpendium anima* Iob. 7.
mea, & illud alterum. *Si flagellat occidat* Iob. 9.
ſimel, & non de pœnis innocentum rideat.
Caietan. primum intelligit dictum de eo
quod ſibi victoriam in diuino iudicio pol-
licebatur, cum dixit, *Scio, quod iuſtus in-* Iob. 13.
ueniar. & alterum cum poſtulauit oſtendi
ſibi quantas haberet iniquitates & peccata.
Greg. 32. Moral. c. 2. ex hoc loco colli- D. Greg.
git nec Sanctos viros omnino coram Deo
excuſari poſſe de verbis ociosis: Vtcun-
que tamen ſe res habeat ex hoc loco Iob
colligitur ipſum verbo deliquiſſe. Nam ſi-
cut notauit Caietan. Manus ſuper os poſi-
ta, geſtus videtur eſſe agnoſcentis pecca-
tum oris, & verborum, ſicut manu pecto-
ri admota agnoſcebat Publicanus peccata
ſua. Vnde *Aug. ſerm. 8. de Verbis Domini.* D. Aug.
Tundere pectus, quid eſt niſi arguere, quod
latet in pectore euidente pulſu occultum
caſtigare peccatum?
Præſtantes itaque viri in loquela offen-
dunt, nam ſicut dixit *Hieron. ad Celant.* D. Hier.
Pauci admodum ſunt, qui huic vitio re-
nunciant, raroque inuenies qui ita vitam
ſuam irreprehenſibilem exhibere velint, vt
non libenter reprehendant alienam. Tan-
taque huius mali libido mentes hominum
inuaſit, vt etiam qui procul ab alijs vitijs
receſſerunt, in iſtud tamen quaſi in extre-
mum diaboli laqueum incidant, ideoque
merito Sponſus in perfecta anima perfecti-
onem

Digitized by Google

onem loquelæ commendat, cum ait: *Labia tua ſicut vitta coccinea*, qui color charitatem refert, in eoque ſimilitudo conſiſtere videtur, quam aliter alibi explicauimus, quod ſicut vitta conſtringit, continetque crines ne incompoſiti defluant, ſic & labia animæ iuſtæ continere debent incompoſitam quamlibet cogitationem, ne foras erumpat per ſermonem, quod vtique melius fiet, ſi coccinea fuerit vitta, ſi ſcilicet amor Dei & proximi verba contineat, linguamque coerceat, & ad hunc fere ſenſum expoſuit hæc verba *Bernard. tractat. de Paſſione Domini, cap.* 31. vbi ita ait, ſicut vitta coccinea ſunt labia, quæ ſemper verbis ardentis charitatis abundant: quibus verbis motus, & cogitationes carnales reſtringuntur, per coccineum quippe colorem charitas, per vittam qua crines reſtringuntur, reſtrictio cogitationum carnalium, quæ per crines figurantur, accipitur. Videndus pro hoc argumento *D. Hier. in c. 3. Sophoniæ.*

Cant. 4. A B *D. Bern.* C *D. Hier.*

Sed quis eſt homo *qui non lapſus eſt in lingua ſua*? hoc enim opus difficillimum, quodque ſupernam poſtulat gratiam quia *Domini eſt gubernare linguam.* Vnde Beatus *Ephræm. de Paſſionib. animi*, Sic nos pro hac re Deum orare docet. Digitus gratiæ tuæ Domine ſemper moueat linguam meam, tanquam neruo cytharæ ad gloriam tuam, concede mihi Saluator petitionem cordis mei, fiatque lingua mea velut cythara, vt hinc teſtamentum exprimere queam ex multis rebus, quamuis pauca crimina.

Eccl. 25. *Prou. 16.* *D. Ephr.* D

TEXTVS.

Si autem equis fræna in ore mittimus ad conſentiendum nobis omne corpus illorum circunferimus. *Verſ. 3.*

EXPOSITIO LITERALIS.

OStendit his verbis Apoſt. quo pacto cohibenda ſit lingua ſimilitudine petita ab Equo, cui ſi frænum ori non inijciatur in præceps fertur, at vero appoſito fræno quantumuis fortis ac ferox obſequentiſſimus redditur, in orbemque facile flectitur, & in medio curſu retardatur, & quantumuis is qui aſſidet calcaribus frequenter admotis. i. ilia cruentet & ſcindat, habenis colla verberet, tundatque virga, ſibiliſque, & cæteris id genus incitamentis compellat in arenam modo leuiter tantum adductis habenis, reſtrictoque ore, aduerſus hæc omnia incitamenta conſiſtit immotus, quanto magis (hoc enim ſupplendum eſt in ſententia Iacobi. ſicut notauit Beda & Recentiores) decet vt nobis ipſis frænum continentiæ in ore mittamus ad conſentiendum Creatori, quatenus per linguæ cuſtodiam, operum, quoque rectitudinem obtinere queamus Aduertit autem *D. Greg. 7. Moral. cap. 7.* rationem quare Apoſtolus ponat ſimilitudinem fræni cum ait, Lingua ſub magni moderaminis liberatione frænanda eſt, non inſolubiliter liganda, ne aut laxata in vitium defluat, aut reſtricta etiam ab vtilitate torpeſcat, quod argumentum proſequitur Chry. ad ea verba Pſalmi. *Pone Domine cuſtodiam ori meo.* Græci autem Codices vbi nos habemus. Si autem, habent, *Ecce*, quæ particula

E *D. Greg.* *D. Chryſ. Pſal. 140.*

Digitized by Google

incitamentum denotat, vbi autem habetur, ad conſentiendum nobis, plerique clarius habent, *ad obediendum*, cæteraque clara in contextu ſunt & ex oppoſita doctrina melius innoteſcent.

§ I.

De Refrænatione linguæ.

VT hæc doctrina Apoſtoli melius percipiatur illud ſupponendum eſt quod dixit *Chryſoſt. hom.* 52. *in Matt.* Regius quidem equus eſt lingua noſtra, ſi ergo ei frænum immiſeris, doctrina tua gradarium feceris, aſcendet in eo Rex & quieſcet in eo. Etenim ſi effrænis relinquatur, facile præceps fertur quia in lubrico eſt. Ideoque (D. Aug.) Aug. *ſer.* 28. *de Verbis Apoſtoli*, maior conſuetudo maiorem flagitat intentionem, lingua facilitatem habet motus, in vdo poſita eſt, facile labitur in lubrico, quanto illa citius & facilius mouetur, tanto tu aduerſus illam fixus eſto, domabis ſi vigilabis, vigilabis ſi timebis, timebis ſi Chriſtianum te eſſe cogitaueris. *& Nazianz.* (D. Naz.) *orat.* 2. *Apologet.* Lingua niſi ratione gubernetur in lapſum facile homines impellit, multaque habet (D. Bern.) *Ber. de Triplici cuſtodia*, vbi inter alia, Leuis quidem res eſt ſermo, quia leuiter volat ſed grauiter vulnerat, leuiter tranſit, ſed grauiter vrit, leuiter penetrat animum, ſed non leuiter exit, tenerum membrum lingua, attamen vix teneri poteſt. Similiaque habet *ſer.* 2. *de Petro, & Paulo*, Vilis, & volatilis, inquit, res eſt verbum hominis, & ſicut folium quod vento rapitur effluit, & non eſt qui conſideret, quod etiam proſequitur (D. Greg.) *Greg.* 3. *Moral. c.* 10. Cum ergo in tam lubrico lingua ſit, neceſſario iuſta Iacobi doctrina illi frænum debemus iniicere.

Eſt autem frænatio linguæ ſicut dixit (D. Hier.) *Hierony. epiſt. ad Celant.* cum linguæ quæ ex ſui initio ſemper prona eſt ad mendacia, aut ſilentium imponitur ne in diſplicentiam Dei prorumpere audeat aut ad bonum exercetur vt diuinas laudes perſoluat, Videnduſque hac de re (D. Amb.) *Ambr.* 1. *offic. cap.* 3. *&* 4. *&* latius in *Pſ.* 38. ad ea verba. *Poſui* A *ori meo cuſtodiam.* Quod etiam habet Caſſiador. ad eundem Pſ. ibi dixi: Cuſtodiam vias meas.

Hanc autem refrænationem ſignificatam eſſe voluit (D. Chryſ.) *Chryſoſtom. hom. ad Baptizandos.* in eo quod Deus veluti muro duplici voluit linguam circundari, nam dentium tegmine, & labiorum cuſtodia continetur, ne verba improuida garrulitate proferantur. Refræna igitur linguam, & ſi B non patitur reticere dentium morſu quieſcat, & tanquam carnifici tradatur dentibus. Videndus idem *Chryſoſt. in Pſalm.* 140. vbi ianitorem ori apponendum dicit memoriam mortis, ſic enim ait: hunc adhibe ianitorem, & cuſtodem in tentantem minas conſcientiæ, & hanc portam nunquam intempeſtiue aperies.

Propterea vero maiorem diligentiam, & diligentiorem cuſtodiam in refrænanda lingua docet Ber. ſupra. quod ſit iuxta ſcri- C pturam *mors & vita. in manibus linguæ*, (Prou. 18.) alioqui ſi ſola ineſſet vita nec circunciſio quidem ei, ſed ſi ſola mors etiam abſciſſio deberetur. nunc vero ponenda nobis ori noſtro cuſtodia, & Oſtium circunſtantiæ labijs, vigilemus ſuper verba noſtra, ne in eis vel offendere Deum vel proximum contingat, felix quem in omni confabulatione duplex timor ille ſolicitat, & duorum conſideratio ſtimulat auditorum, primum Diuinæ maieſtatis, in cuius manum D incidere prorſus horrendum, dehinc fraternæ infirmitatis, cui nihilominus perfacile eſt offendiculum dare reſtringatur proinde, ait (D. Amb.) *Ambroſ. lib.* 1. *offic. c.* 3. lingua habenæ vinculis, & frænos habeat ſuos quibus reuocari poſſit.

Quale autem debeat eſſe frænum linguę dixit (D. Greg.) *Greg.* 5. *Moral. c.* 11. boni, inquit, viri fræno conſilij retinent præcipitatio- E nem verbi. & (D. Chryſ.) *Chryſ. in Pſ.* 140. Os noſtrum, inquit, perpetuo cuſtodiamus rationem tanquam clauem ei adhibentes, quod etiam proſequitur (D. Hilar.) *Hilar. in Pſ.* 51. ad ea verba. *Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua.* vbi ait. linguæ humanæ officium eſt vt naturali impulſa ratione vocem in verba diſtinguat, & quanuis quidem hic eius ad id efficiendum rationabilis motus ſit, tamē ipſa ſubdita potius eſſe rationi intelligitur;

Digitized by Google

turjqued vero caret ſenſu intelligentiæ, caret, & rationis inſtinctu, quicquid autem caret rationis inſtinctu, caret & meditatione conſilij, quomodo rectè à Propheta dictum intelligitur. Linguam iniuſtitiam cogitare, quod alius Propheta demonſtrat dicens: *in ore ſtultorum cor eorum*, quia nihil ex rationis conſilio tractantes, & cordis meditatione pendentes, temerario tantum motu linguæ inconſultæ res fortuitas & inconditas eloquuntur, atque ideo in ore ſtultorum cor eorum eſt, quia non quod cogitauerint loquentur, ſed quod loquuti fuerint cogitabunt, & hoc quidem de lingua ſtulti.

Eccli. 21.

At vero de lingua ſapientis ita legimus: *Lingua intelligentis meditabitur ſapiētiam*, & rurſum. *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*, quia intelligentis lingua ex meditatione ſapientiæ ſit, & eadem rurſum tanquam Calamus ſcribentis nihil incompoſitum, nihil incertum agat, & quia hæc lingua, quæ iniuſtitiam non naturæ ſuæ vſa docetur eſſe officijs, ſubditur. *ſicut Nouacula acuta feciſti dolum*. Ex qua doctrina Hilarij illud aperte colligitur linguam ſubditam debere eſſe rationi, & proinde id ſolum quod à ratione dictatum fuerit proferendum, quod etiam habet *Hieronymus epiſt. ad Celant*. Diu, inquit, ante conſidera quid loquendum ſit, & adhuc tacens prouide ne quid dixiſſe pœniteat. Verba tua ponderet cogitatio, & linguæ officium animi libra diſpenſet. Vnde Scriptura dicit Eccleſ. 28. *Verbis tuis facito ſtateram*. ſi enim hoc facimus in auro multo, magis faciendum eſt in verbis, vt nihil deſit, nihil redundet.

Pſ. 26.

D. Hiero.

Aliud inſuper frænum aſſignauit Guillelmus Neoburgens. ad illa verba ſæpe citata. *Labia tua ſicut Vitta coccinea*. Vult enim ibi ſignificari ſtringenda eſſe labia verecundo ſilentio, ac religioſa modeſtia quod maxime Virginibus neceſſarium eſt ſicut proſequitur *Baſilius libr. de vera Virginitate, & Nazianz. oration in Quadrageſ* ieiunij. ſilentium, hoc frenum ſe adinueniſſe gloriatur, cum ait: Omni facultate loquendi ad certum tempus linguam orbaui, ſic fiet vt mediocritatem poſteà minime aſpernetur. O quantum vtilitatis fructum aſ-

Cant. 4.

D. Baſil.
D. Nazi.

A fert pulſato intus atque incitato pectore linguam loqui geſtiētem cohibere duce extincto (ſcilicet ſermone) perturbatio omnium grauiſſima (ſcilicet Iracundia) confeſtim cedet. atque hac ratione à permoleſta animi iactatione, ac tempeſtate inſpirabis, quæ quidem omnia Chriſti primum ductu, auſpicijſque, poſt autem mentis noſtræ clauo indigent, quod niſi tu linguæ frænum inieceris, idem tibi accidet quod

B ei, qui anguſtum ſtagni cuiuſdam os manu clauſum atque obſtruſtum rurſus aperit: ſtatim enim confertim aqua omnis effluit, &c. quæ videnda ſunt pro hac re.

Videnduſque eſt *Ambroſius præfat. in Pſalm*. vbi ait. Citius malum quod intus latet extinguitur, ſi à prauo eloquio foris lingua frenetur. Similiaque habet *ſerm. 2. in Pſalm. 118. Et ſerm. 22*. ad noſtrum inſtitutum explicat verba illa Eccleſiaſtici:

C *Sepi aurem tuam ſpinis*. Vtinam, inquit & linguam obſepias ne loquaris, quæ ſæculi ſunt, audias quæ ſæculi ſunt, ſed quod peius eſt circūdata eſt lingua tua ſpinis quæ compungunt & vulnerant &c. Similia habet *Baſil. ſerm. 2. de Inſtit. Monach. & Gregor. 10. Moral. cap. 9*. facit etiam id quod ait Curtius libro quarto ad finem. Ve-

D tus, inquit, diſciplina Regum ſilentium vitæ periculo ſanxerat nec magnam rem ſuſtinere credunt poſſe. Perſæ ab eo cui tacere graue ſit.

D. Amb.

D. Baſil.
D. Greg.

Quandoque etiam conducit ad frænandam linguam aures refrænare, & cohibere ab illicitis rebus audiendis, quæ nos prouocant propter vicinitatem. Namque ſicut dixit: *Clem. Alex. 1. Stromat*. Non linguam ſolum ſed aures caſtas habere conuenit, quibus habet ſimilia *Bern. lib. de ordine vitæ*. Vnde inter alia ait: Non ſolum nihil

E ipſi indecorum loqui, ſed nec aurem quidem huiuſmodi debemus præbere dictis. Et Ephrem. lib de linguæ malo, aliiſque vitiis ponderat Chriſtum Dominum, ne vera quidem à dæmonibus audire voluiſſe, & tamen os apcriens, acetum cum felle guſtaſſe, & cum qui ſceleſti verba excipere recuſauit, os proditori oſculandum exhibuiſſe. Sic, inquit ille, & tu os tuum maledicis oſculandum præbe, aures vero minimè. Nam ſi tuū illis os præbueris, oſculum

D. Clem.

D. Bern.

Luc. 4.

S ſ 3 illos

Digitized by Google

Pſalm.103 D.Aug. uerb.31 Eccleſia dicitur. *nauis inſtitoris de longe portans panem ſuum.* Et Dauid mundum confert cum mari, *vbi reptilia, quorum non eſt numerus.* Vnde *Auguſtinus præfat. in 2. enarrat Pſalm.* 25. Nauigamus per quoddam ſtagnum, & ventus, & procellæ non deſunt, tentationibus huius ſæculi probe completur noſtrum nauigium, (Matth.8.) ſi non dormiret in te Ieſus, tempeſtates iſtas non patereris.

A dis ſignificat Scriptura, vt cum in Abdia dicitur *magnificare os*, & 1. Reg. 2. dilatare os. Et apud Danielem 7. *loqui ingentia*, & in Prouerbiis cap. 20 *dilatare labia*, quod ex oppoſito intelligemus, per illud quod de ſponſa dicitur Cantic.4. *Labia tua, ſicut vitta coccinea.* quod expoſuit *Theodoret. in Pſalm.*11. dicens: Magna loqui, & non metiri ſermones cum re ſed parua, vt magna exaltare. Puſillum membrum, lingua, ſed iactabundum, tota regna, totoſque populos inter ſe commiſcens, proindeque minime negligenda eius moderatio. Theod.

B

TEXTVS.

Verſ.5. Ita lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat.

EXPOSITIO LITERALIS.

ACcommodat hoc loco duas ſimilitudines propoſitas ad inſtitutam doctrinã de linguę refrænatione, vt ſit ſenſus Coercenda eſt lingua fræno, velut equus, (Cap.19.) niſi quis velit potius linguã eſſe frænũ, quo totum corpus debet cohiberi, & ſicut gubernaculum recte moueri debet, quia etſi puſillũ ſit membrũ, magna tamen operatur.

Græcus igitur Codex hoc loco habet μεγαλαυχεῖ, id eſt, ſe iactat, conſentit Syriac. qui habet, *ſe extollit*. Et Vatabl. explicat. *Magnifice ſe iactat*, alij vero *magna iactat*. Vetus interpres. *Magna exultat*, quod ſignificat immoderate iactare ſecundum latinæ linguæ proceres. Nam *Tullius 4. de Repub* habet. Omni crudelitate exultare, quod Nonius interpretatur ſæuire. Et apud eundem *Ciceron. in Senectut.* Fabius ait Annibalem iuueniliter exultantem, patientia ſua emollijſſe. Eademque phraſis videtur, atque ea, qua vtitur *Cyprian.* (D.Cypr.) cum ait. Non tam loquimur, quam viuimus, fortia, eſtque ſenſus, licet lingua inter reliquas partes minima videatur magna tamen iactat, gloriatur magnifice, ſe venditat, proijcit ampullas, & effutit ſeſquipedalia verba. Et hoc ipſum aliis mo-

§. I.

Quomodo lingua res adaugeat, & exaltet.

C PRimus igitur defectus linguæ in eo ponitur, quod magna exaltet, poteſtque hoc imprimis cadere ſupra falſam iactantiam, dum verbis fiunt magna, quæ reuera parua ſunt. Enimuero in aliquorum ore contingit id, quod olim in ſubterraneo illo ædificio, quod ea arte fabricatum erat, vt qui vnam vocem emitteret, eidem ſeptem reſponderent, Heptiphonon, appellabatur, id eſt, ſeptiuocum: ſic ſimiliter in ore aliquorum audiuntur aucta, multiplicataque ea, D quę nullius fere momenti ſunt.

Sumpſit autem hoc vitium initium ab ea, quæ principium omnibus malis dedit, Eua, ſcilicet, quæ ſtatim referendo diuinum præceptum, illud adauxit, & multiplicauit dicendo: *Præcepit nobis Deus, ne comederemus, neque tangeremus*; (Geneſ.3.) cum tamen commeſtionem, non tactum Deus prohibuerit; de quibus videtur dixiſſe Hierem. *Extenderunt linguam ſuam, quaſi arcum mendacij*, (Hierem.) E quaſi velit Propheta extendiſſe, & ampliaſſe verba, quo ſagittæ huius arcus, quæ ſunt mendacia, ſicut exponit Brixian longius attingant. In quam ſentent. exponunt aliqui illud Deut. *Dentes beſtiarum mittam in eos*; (Deut.32) vt intelligatur de loquacibus, ac detractoribus, qui ſi cut detrahunt de bonis, ſic augent ea, quæ iniqua ſunt, & dictum fuerit per alluſionem ad illos dentes interfectæ beſtiæ à Cadmo, qui ab eodẽ terræ mandati

in ter-

Digitized by Google

in armatos Gigantes ſtatim pullularūt, ſic & quælibet res parua, & contemnenda, ſtatim vt os & dentes iſtorum attingit, magna apparet, & id quod nullam diſſidij cauſam videbatur continere, ab ipſorum ore iā certaminis fomentum præbet, & in cauſa eſt, vt mutuis ictibus, ac vulneribus ſe dilanient, & diſcerpant.

Rup. Eſt optimus pro hac re locus apud *Rup. lib. 1. in Num. c. 34.* vbi loquens de Maria & Aarone obloquentes de vxore Moyſis Æthyopiſſā vel propter eam de Moyſe Num. 12. ait, cum Moyſes vxorem duxerit filiam Ietro ſacerdotis Madian, terra autem Madian vicina ſit terræ Æthyopum, recte intelligitur, quod pro eo, quod diceret, vxorē Madianitidem, dixerunt, vxorē Æthyopiſſā, ſicut ſe habet amaritudo rixātium, vt ſemper è vicino rapiat quod valeat ad augendū contemptum; & lingua ſoleat minima augere, & parua exaltare.

Magna denique talis lingua iactat, quæ minima ſunt, multoque plura, quā audierit, defert, qui videntur eos imitari, de quibus *Diodorus Siculus lib. 2. cap. vlt.* refert. Qui in quādam inſula Oceani verſus meridiem oriuntur, diuiſam habentes linguam, & in inferiore parte ſciſſam, vt à radice duplex eſſe videatur, & cum in lingua cæteros homines excedant, in magnificandis rebus etiam ſuperant, & cum diuerſis diuerſa loquuntur, vna parte linguę cum vno, alia vero cum altero; contra quos videndus eſt *Baſil. lib. de Virginit.* cum ait: Cumque neceſſario loquendū erit, multo pauciora, quā audiet, referat, namque & natura loquendi, audiendique modum ad proportionis regulam metiens duas aures; linguam vnā nobis effinxit, quaſi & duplum diſciplinæ cauſa audire debeamus, & ad ea, quæ rogamur ſeſquialtera proportione contractum referre ſermonem. Vnde *Plutar. in inſtitut. Laconic.* refert Cephiſophontem profeſſum de quauis re per integrum diem ſe dicere poſſe, vrbe eieciſſe Lacedæmones dicentes: Boni Oratoris ſe orationem rebus æqualem habere. Nam ſicut eleganter dixit *Clem. Alex. 1. Stromat.* Dictio eſt tanquam veſtis in corpore; Iam vero veſtis adaptari debet corpori, ne aut excedat, aut non capiat illud: ſic itidem & verba non debent excedere res,

D.Baſil.

D.Clem.

A de quibus proferuntur, ſed illis commenſurari, ſicut veſtis proportionē habet ad corpus, quod tegit, & cuius dicitur veſtis. Quin imo & ſtrictius ſumpſit, coarctauitque hanc menſuram Plut. in vita Phocionis, dum de eo dicit quod pauca verba loquebatur. Animaduertit, inquit, idem orationi conuenire quod nummis, qui eo ſunt præſtantiores, quo in minori materia plus valoris, ac pretij amplectantur, ſic optimū videtur orationis genus id quo paucis multa ſunt grauiter, B ſapiēter, acuteq; ſignificata. Ex quibus liquet qualis quantuſque defectus ſit is, quem nobis proponit Apoſtolus de paruula lingua, quæ magna per adiectionem exaltat.

§. II.

C *De exaltatione, & ſuperbia linguæ.*

SEcundus defectus eſt magna exaltare, id eſt, immoderate ſe iactare, quod proprium eſt ſuperborum, qui verba vſque ad cœlum exaltanr, & in cælum ponunt os ſuum, vt fecerunt ij, qui turrim quæ cælum contingeret, ædificare conabantur, & nolunt eſſe ſicut cæteri homines. Sed quid ex omnibus magnifice ſe iactantibus contigerit, audiamus: de ijs enim dixit *Author. lib.* D *de mirabilibus Sacrę Scripturę lib. 1. c. 9.* Rectiſſimo iuſti arbitri iudicio, qui alto ſuperbiæ tum ore membra contempſerant, in fragiliſſimo ſubſtantię mēbro, pœnam vtiq; ſermonis ſentiunt, & hoc non ſolū in ipſis tantum Patribus, ſed in filijs, vt qui æternam ſibi poſteritatis famam quærerent, manſuram in illis poſteritatibus ipſius prę- E ſumptionis per vniuerſa venturi ſæculi tempora, animaduerſionem inuenirent.

Pſ. 72.

Luc. 18.

Et ab hoc vitio nos pia exhortatione compeſcuit mater Beati Samuelis dum dixit: *Nolite multiplicare loqui ſublimia gloriantes*, ſic enim hunc locum intelligit *Bed. in c. 4. Iacobi, Et Euthym. ac Lyr.* ibi ſublimia dicunt eſſe verba ſuperba, & aliorū contemptibilia. Et *Amb. ſerm. 3. in Pſalm. 118.* de Phariſæo, qui magna iactabat ſuper alios, dicens: *Non ſum ſicut cæteri*, ſic ait: Quantum

1. Reg. 2.

Beda.

Euthym.

Lyr.

D. Amb.

Quantum laborauit, vt bis in Sabbato ieiunaret, quantum laborauit, vt decimam daret, non mentiebatur Phariſæus, ſed omnis qui ſe exaltat, & ſi vera dicat offendit: Denique probabilior Phariſæus ingreſſus *Luc. 18.* eſt templum quam Publicanus, & tamen condemnatus exiuit. Et *Gregor. 19. Moral. cap 12.* expendens id, quod idem Publica- *D.Greg.* nus dixit, *Gratias tibi Domine, quia non ſum ſicut cæteri*, ſic habet Gratias rectè egit, ſed peruerſe ſe ſuper Publicanum extulit, ciuitatem cordis ſui extollendo prodidit; quam abſtinendo, & largiendo ſeruauit. Ideoque *Auguſtinus Pſalm. 85.* aduertit dixiſſe Regium Vatem, *Quoniam* *D. Aug.* *magnus es tu*, video, inquit, quod dixit, ſolus Deus magnus, taceat homo falſo magnus, ideo fallaciter magnus, quia dedignatur eſſe paruus: Immerito ergo lingua magna exaltat, vbi omnia parua, & minima ſunt, meritoque hæc ſuperba iactantia hoc loco ab Apoſtolo reprehenditur. Vnde *Bernardus lib. de Ordine vitæ*, monet *D.Bern.* alligandum ſermonem, ne luxuriet, alioqui cito lutum velut amnis exundans colliget. Qua de re videndus *Ioannes Caſſian. lib. 2. inſtit. Monaſt. c. 10. & 15.*

Non eſt autem parui faciendum hoc vitium linguæ, dum per ſuperbiam magnifice exaltat, & laudat ea, quæ laudanda non ſunt; virtutique maxime officit; dum nomina virtutum vitijs plerumque attribuit quod videtur notaſſe *Plutarch. lib. de Diſcrimine adulatoris, & amici*, vbi docet plures Reſpub. euerſas fuiſſe propter nomina virtutum in vitia commutata, additque; qui laudando penetrant ad ipſos mores, & his corrumpendis adulantur, perinde faciunt, ac famuli, qui non de aceruo, ſed de ſemine furantur, nam dum virtutis vocabula vitijs tribuunt, inficiunt affectum, actionum ſeminarium, & habitum animæ, vnde ceu à fonte omnia vitæ officia proficiſcuntur, eoque magis hoc metuendum eſt, quo res minus felix plerumque eſt, quam opinio, ſicut dixit *Philo lib. de Profugis*, & falſa præualet opinio, dum lingua falſo, & ſuperbè magna exaltat. Ideoquè pulchrè Sertorius apud Plutarch. in ipſius vita, cum alterum in prælio amiſiſſet oculum, dixit ſe gloriari, quod alij non ſemper virtutis ſuæ teſtimonium deferrent, ſed torques, & haſtas, atque coronas domi relinquerét, ſibi vero bellicæ laudis inſignia perpetuo adeſſe, eoſdemque habere fortunæ, & virtutis ſuæ aſſertores, & inſpectores, & laudatores, neque indigere, vt ab alijs exaltaretur.

Licet vero parua res ſit lingua, magnum illi reſtat ſupplicium ob tot vitia, quæ habet, vt patet in diuite auaro, qui ſolius linguæ remedium exigebat, quod etiam agnouit *Plutarc. lib. de vtilit. capiend. ex hoſtib.* vbi ita ait: Orationi leuiſſimæ rei, vt eſt apud Diuinum Platonem, & apud Deum, & apud homines grauiſſima pæna eſt propoſita.

TEXTVS.

Ecce quantus ignis quam magnam ſyluam incendit? Et lingua ignis eſt, vniuerſitas iniquitatis. *Verſ. 6.*

EXPOSITIO LITERALIS.

POſtquam Apoſtolus oſtédit coercendam eſſe linguam pergit iam enarrare quænam mala ab ea oriátur. Quemadmodú enim ſcintilla ignis, quæ initio ſine labore poteſt extingui, ſi neglecta fuerit vires concipit, vincinaque in ſuum robur commutat, nullaque vi poteſt opprimi, ſic & linguæ hominum nihil obſtat ſua paruitas quominus longe lateque noceat, ſitque inter homines omnium malorum fœcundiſſimum ſeminarium, Græce igitur hoc in loco habetur. *Quantulus ignis quantam ſyluam incendit*, & ita noſtra vulgata habet. Quantus, pro quantulus. Vnde Vatabl. habet. *Ecce exiguus ignis quantam materiam incendit*, vertit autem materiam, quia vox Græca, & ſyluam, & materiam ſignificat.

Te Gloſſa

Digitized by Google

Gloſſa autem aduertit, linguam incontinentem magnam materiam operum, id eſt, meritorum perire facere, vel etiam id dicetur, quia magna quælibet conſumit: Arrius enim ſiue Lutherus ſcintillæ fuêre, qui tamen magnam Eccleſiæ partem deuaſtarunt, & quas plantauerant Apoſtoli arbores incenderunt. De quibus, & ſimilibus illud Eccleſiaſtici dicitur, *Apertio oris illius, inflammatio eſt*. Eccl 20.

Dicitur autem lingua ignis ſicut hic notauit D. Thomas propter ſui mobilitatem ſiue velocitatem, vnde in ſacra Scriptura, Iſai. 5. ignis propter ſimilitudinem dicitur lingua, ſicut deuorat ſtipulam lingua ignis. Et alibi deuorandi ac lambendi munus linguæ tribuitur, *cecidit ignis Domini, & vorauit holocauſtum, & ligna, & lapides, puluerem quoque & aquam quæ erat in aquaductu lambens*. 3. Reg. 18. Vnde qui comburuntur, dicuntur cibus ignis in Scriptura ſacra, *Deus tuus ignis conſumens*. Deut. 4. Hebr. *Ignis deuorator*, aut comedens.

Vel dicitur ignis ſecundum Carthuſianum, propter actiuitatem. Dicitur *vniuerſitas iniquitatis*: Vox autem Græca ſignificat congeriem, & cumulum multarum rerum, ſeu mundum, & ita legit Oecum. Aut promptuarium; ſicut explicat Vatabl. Etenim ſicut mundus iſte corporeus ex innumerabilibus rebus conſtat, ſicut etiam ſuo modo mundus muliebris ex multis eſt compoſitus, ſicut teſtatur *Vlpianus in l. Argento ff. de auro & argent. legat. & Beroaldus in Comm. lib. 4. Transformationis*, ſimilique metaphora dicimus. Iliadem malorum, vel Oceanum malorum, ſic & lingua dicitur vniuerſitas, ſeu mundus, ac promptuarium iniquitatis, quia ſicut notauit Beda vniuerſa facinora per eam, aut concinnantur, vt latrocinia, ſtupra, aut patrantur, vt periuria, falſa teſtimonia; aut defenduntur cum quilibet impurus excuſando ſcelus, quod admiſit, ſimulat, oſtentando bonum, quod non fecit.

Vel dicitur vniuerſitas iniquitatis, ſicut ait *D. Thom.* Quia per linguam peccat homo contra Deum blaſphemando, & periurando, contra proximum detrahendo, conuiciando, contra ſeipſum iactando, & ſic euacuat omnia bona. D. Tho.

A Alij vero legunt, mundus iniquitatis, vt Oecumen. & intelligunt ornatum iniquitatis; vt ſit ſenſus, quod lingua ſoleat ornare peccata, & iniquitates. Vnde Syriac. habetur, *Mundus peccati eſt*. Vel tandem poteſt explicari locus cum Nazian. in quadrag. ieiun. ſilent. Quod omnibus noceat, & proinde dicatur Vniuerſitas iniquitatis.

B

§ I.

Quare lingua dicatur ignis?

ILlud ergo notandum eſt hoc loco, linguam dici ab Apoſtolo ignem, ſicut iam à Dauide dicta fuerat; *Sagitta potentis acuta cum carbonibus deſolatorijs*. Pſal. 119. Quæ verba C non pœnam, ac ſupplicium doloſæ linguæ inferendum ſignificare puto; ſed comparationem, & ſimilitudinem, licet oppoſitum velit *Genebrar.* & alij; nam vt omittam Rabbinos ſic exponentes prædicta verba, eiſdem ſimilitudinibus vſus eſt ipſe Dauid dum dixit. *Intenderunt arcum rem amaram.* Pſal. 63. vbi Symmachus. *Impleuerunt arcum ſuum ſermonem amarum, & Aquila. Verbum amarum*, & Theodotion. *ſermonem* D *amarum*, & ea verba eiuſdem Pſalm. *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum*, intelligit *Theodoret.* & recte de linguæ offenſionibus, ideoque additur, *Infirmata ſunt contra eos lingua eorum*. Theod. Salomon etiam vſus eſt ſimilitudine arcus, & ignis, nam in Prouerbijs dixit. *Iaculum & gladius, & ſagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum ſuum*, Prou 25. & iterum: *Sicut noxius eſt, qui mittit ſagittas, & lanceas, & mortem, ita vir, qui fraudulenter nocet amico ſuo*: Cap. 26. E Deinde vero, alteram ſimilitudinem ſubijcit, *cum defecerit lingua, extinguetur ignis, & ſuſurrone ſubtracto iurgia conquieſcunt, & ſicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, ſic homo iracundus ſuſcitat rixas.*

Locum igitur Pſalmi. de lingua expoſuit *Vatal. Brixian.* & alij. Aſſimilatur igitur à Dauide lingua carbonibus deſolatorijs, ſeu vindicibus & cruciantibus, vt legit *Nicetas ad orat. 2. Nazianzen. de feſto Paſcha*,

Digitized by Google

tha,ſeu deſolantibus, conſumentibus, & perdentibus,vt vult *Chryſoſt.* quia quamlibet materiam appoſitam in cineres redigit.

Neque ſatis eſt huic peſtifero igni,quod magnam ſyluam incendat, & abſumat, ſed adhuc ſub cineribus concrematæ materiæ viuus delteſcit, quod ſignificat verbum Hebræum,*Retbamim*,id eſt, Iuniperorum. Vnde plerique vertunt, *cum carbonibus Iuniperorum*, de quibus carbonibus dicunt Theophraſtus, & Plinius, teſte Genebrardo; nobis ſufficit authoritas *Hieronymi lib.de Manſionibus ad Fabiolam. Manſione* 15. vbi ſic ſcribit. Ferunt lignum hoc, ſcilicet, Iuniperum, ignem multo tempore conſeruare, ita vt ſi prunæ eius cinere fuerint opertæ,vſque ad annum perueniãt. Similis ergo carbonibus iuniperorum eſt ignis vitioſæ,ac maledicæ linguæ, quæ ſub cineribus fratris jam demortui viuit. Merito etiam hunc ignem nefariæ linguę aſſimilat carbonibus,qui non inueniant materiam aptam combuſtioni,fuligine tamen,ac nigredine atratum reddunt,vt videre eſt in pariete alicuius domus, quem cum ignis non poſſit abſumere, ſicut ligna, denigratum,furuoque colore infectum reddit. Sic & ignis linguæ ſi quem non tandem abſumit, tamen vt ignis carbonis inficit.

D. Hier.

Iuniperi lignum.

Veritus quidem eſt Dauid mittere manum in Chriſtum Domin., ſeu Regem Saulem, dum illum in ſpelunca præ manibus habuit,præſcidit tamen oram chlamydis libenter: ita vt ſi quis deinde reſpiceret veſtem Saulis, illam diminutam reperiret, & imperfectam; ſic multoties contingit viris non vulgaris perfectionis, qui ſi non occidunt,oram,ac fimbriam ſaltem veſtis abſcindunt,detrahendo,ſcilicet, de fama, ac honore alicuius,quem non omnino exuũt, ſed minuunt, quibus illud memorandum cenſeo, & inculcãdum neceſſario eſt, quod qui præſcindit partem veſtis, ſi poſtea eandem reſarcire, & in integrum, ac priorem ſtatum vellet reducere, vel non inueniet eiuſdem coloris,ac qualitatis pannum, vel ſi inuenerit fragmentum appenſum, ac denuo conſutum eſſe facile a videntibus deprehendetur; ſic ſimiliter qui detrahit,ac præſcindit oram veſtis honoris, & nominis,quantumcumque poſtea nitatur damnum illatum compenſare, vel ſermonem non retractabit circa eandem materiam, in qua nocumentum intulerat, vel tandem audientes æſtimabunt id factum eſſe iuſſu Confeſſoris, aut conſcientiæ ſtimulis, & ſic ignis linguæ quem non combuſſit,ac conſumpſit, ſaltem infecit.

1.Reg. 24.

Detractor difficile reſtituit famam.

Cum igitur ſit ignis lingua, initio illi occurrendum eſt, antequam vires ſumat, quod dixit *Author ſermonum ad fratres in Eremo ſer.3.* cum ait.O lingua, tu periculum immittis, tu luctum producis, diſcordiam ſpargis, proditionis venenum ſeminas, & ad infernum, qui tibi credunt, perducis, reſtinguenda eſt hæc parua fauilla, ne in magnam vertatur flammam,ne creſcat in ſyluam, gutta ne creſcat in fontem,&c. & ſicut ciuitatum proceribus incumbit cura reſtinguendi ignis, ſi accendatur, ita perfecti viri debent huic igni occurrere, quod videtur dixiſſe ſponſus, dum labia ſponſæ laudauit,ijs verbis ſæpe à nobis relatis ſecundum varios quos patiuntur ſenſus, *Labia tua ſicut vitta coccinea.* vbi Septuag. Theodoret. & alij legunt. *Sicut funiculus coccineus labia tua*; vt ſit alluſio ad funiculum coccineum, quem Raab ligauit in feneſtra, per quam dimiſit exploratores miſſos à Ioſue. Etenim cum ingreſſi Iſraelitæ Ierico,omnia deuaſtaſſent ſoloque æquaſſent nemini parcẽtes,ſtatim, ac perueniebant ad domum Raab viſo ſigno ac funiculo, ſiſtebant ad oſtium, & quantumuis cætera omnia euerterent ad præſentiam ſigni appenſi placabantur, conſulentes potius domui Raab. Hoc igitur laudat diuinus Sponſus in perfecta anima, cuius verba, veluti coccineus funiculus, charitate imbuta quemlibet iratum animum mitigant, & accenſum ignem linguæ extinguunt, placabilemque omnino reddunt,ſicut ibi exponit Theodoret.

Cant. 4.

Cap. 2.

Quod ſi lenibus verbis, ſurgenti incendio non poſſis occurrere,acrioribus debes curare, nam ſicut dixit *Hieron. ad Furiam de ſeruanda virginitate*: Maledicam linguam indictum emendat ſilentium, quibus habet ſimilia *epiſt. ad Nepotian.de vit. Cleric. & epiſt. ad Celant.* vbi ait. Non modo

D. Hier.

non audies, ſed ne alij detrahenti aliquan-
do credas, ne obtrectatoribus authoritatem
de conſenſu tribuas, ne eorum vitium nu-
Eccleſ. 28. trias annuendo. Vnde Scriptura ait: *Sepi
aurem tuam ſpinis.*

Quod ſi hæc in nobis eſſet diligentia,
ne paſſim obtrectatoribus crederemus, iam
omnes detrahere timerent, ne non tã alios
quam ſeipſos viles detrahendo facerent:
Sed hoc ideo malum celebre eſt, quia penè
ab omnibus libenter auditur, & ſicut di-
xit *Ambroſ. 1. offic. c.* 18. quem delectat
D. Amb. audire, alterum, loqui prouocat, & Ephræm
de linguæ malo audiendo, & non repræ-
hendendo maledicta eius, qui loquitur cõ-
probare videtur tanquam vera. Pluraque
D. Amb. habet. *Bernard. 2. de Conſiderat. ſerm. de
triplici cuſtodia*

Nec inefficax eſt remedium contra hunc
ignem, ſi fratri furenti, & obloquenti, tacen-
do te opponas, ſicut notauit *Origen. in
Pſal. 138. Pſalm.* 38. ad ea verba, *Obmutui, & humi-
liatus ſum, & ſilui à bonis.* Silui, inquit,
non vtcumque, ſed à bonis, quia etiam tũc
cum frater amarulento eſt animo contra
me, etiam bona verba ſileo, ne vel illi ignẽ
ſuæ perditionis inflammem. *Auguſt. &
Cyrilli Latinus interpres lib. 12. in Ioan.
c. 12.* vbi legimus, *obmutui*, legunt, *Obſur-
dui*, namque hoc efficacius erit reme-
dium.

D. Naz. Videndus hac de re *Nazian. orat. de
ſuis ſermonib. ad Iulian.* vbi ait, aliquos
per iniurioſa verba ab ipſo voluiſſe elicere
ignem ſermonis, ipſum tamen tacuiſſe. Ne-
gant, inquit, vt Peryten ſic me conuitijs tũ-
dere deſituros, quam ex parua ſcintilla in-
gentem ſermonum flammam excitarint. Su-
per quæ verba Nicetas ita habet. Appoſitiſſi-
ma ſimilitudine vſus eſt Gregorius: ſicut
enim Perites ignem internè habet ac pre-
mit, percuſſus autem & vi attritus eum
exerit, ſic ipſe ſermones apud ſe in mente
habebat. Occurrendum eſt ergo huic igni,
qui totam comburit ſyluam, niſi initio cõ-
primatur, & tacendum, ne per loquelam
D. Amb. ignis eliciatur, videndus hac de re *Ambroſ.
in Pſalm. 38. & in exhortatione ad Virg. &
de interpellatione Iob. lib. 2.*

Quod ſi non ſufficiat hoc remedium, ad
extinguendum linguæ ignem, ſupereſt

A ignis de cœlo, qui ideo in linguis ignis ap-
paruit, vt iuſtificaret eas, & decoqueret, in
quibus aliquid de hoc nequam igne repe-
riebatur, quod proſequitur *D. Hier. Pſalm.
119 tom. 8.* in hæc verba. Quia tumet lin- D. Hier.
gua mea, & pus habet, & venenum habet.
Primum ſagittis tuis vulnera, vt pus poſſit
exire, deinde carbones tuos, & ignem po-
ne, vt quicquid malum fuerit excoquat, &
deſertum faciat.

Apoſtoli antequam acciperent Spiritum
B Sanctum, habebant in lingua ſua aliquos tu-
mores humanos, propterea Spiritus San- Act. 2.
ctus deſcendit in ſpecie ignis in linguas eo-
rum, vt quicquid puris habebant, Spiritus
Sanctus decoqueret. Et Iſai. *Væ mihi quia Iſai. 6.
immunda labia habeo*, propterea mittitur
vnus de Seraphim, & tollit carbonem ignis
de altari, & tangit labia ipſius, & linguam,
& purgat eam. Et quid dicit? *Ecce hoc te-
C tigi labia tua, & mundaui linguam tuam.*
Et ſtatim quid dicit? *Quem mittam ad
populum iſtum, & quis ibit?* O myſteria
Scripturarum: quamdiu habebat linguam
doloſam, & labia immunda non ei dicitur,
Quem mittam? mundantur labia, & ſtatim
mittitur ad loquendum. Ergo qui labia im-
munda habet, non poteſt prophetare, non
poteſt mitti in obſequium Dei. Vtinam
præſtetur nobis, vt quodcumque malum
eſt, tollat de lingua noſtra, vt vbi ſpinæ
D ſunt, vbi vepres ſunt, vbi vrticæ ſunt, mit-
tatur ignis Domini, & vniuerſa exu-
rat.

Et hoc videntur attigiſſe antiqui Ethni-
ci dum Mercurio linguam ſacrificabant per
ignem, quaſi nõ poſſit Dei obſequio deſer-
uire, ea lingua quæ omnino purgata diuino
igne, & decocta non fuerit. At vero quæ
igne cœleſti mundata fuerit, magni debet
fieri, & in capite geſtari in ſignum honoris,
E ac æſtimationis. Ideo enim igneæ linguæ
ſuper capita Apoſtolorum apparuere, ſicut
optime notauit *Cyrill. Hieroſolym. Catech.* D. Cyril.
17. vt nouæ coronæ ſpirituales per linguas
igneas. Eæ namque linguæ, quæ diuino
igne purgatæ fuerint, nobis cæleſtes coro-
nas comparant, dum omnibus proſunt do-
centes, nemini nocent delinquentes.

§. II.

§ II.

Proponitur multiplex malum linguæ.

DIcitur etiam lingua, vniuerſitas, ſeu congeries, ac cumulus iniquitatis propter multitudinem iniquitatum, quæ per linguam perpetrantur, vt oſtendunt omnes literæ Alphabeti in quibus vitia linguæ explicantur. Verbi gratia A. adulatio. B. blaſphemiæ. C. calumnia. D. detractio. E. excuſatio in peccatis. F. famæ oblatio, fraudes, & falſum teſtimonium. G gloriatio vana. H. hypocriſis, & hæreſis. I. iuratio, inepția. L. lamentatio, ludibrium. M. mendacium, & mordacitas. N. nugæ. O. otioſa verba. P. periuria. Q. querela. R. rixæ. S. ſuſurratio, & ſecretorum reuelatio. T. taciturnitas vitioſa. V. vituperatio. Z. zelus amarus. Vbi vides plura eſſe vitia quam literas, cum duplicata, & triplicata in vna litera videamus.

D. Baſil. Hoc ipſum oſtendit *D. Baſil. in Pſal.* 33. ad ea verba: *Prohibe linguam tuam à malo*, dicens Peccatum, quod per linguam admittitur, omnium fere propenſiſſimum, ſed & idem multiforme. Iratus es? mox lingua occurrit. Concupiſcentia teneris? habet & hic linguam ante omnia quaſi Lænam & conciliatricem quæ cooperaretur peccato, quæ per ſimulationem proximis imponat. Eſt tibi lingua quoque vice ſcuti ad iniquitatem, cum non ex corde loquitur, ſed ea promit quæ ad fraudem & imposturam faciunt. Denique quid opus eſt commemorare, quæ per linguam peccantur? Vita noſtra referta eſt linguæ delictis, turpiloquio, vrbanitate, ſtultiloquio, & quæ non conueniunt, Detractione, otioſo ſermone, periurio, falſis teſtimonijs; hæc mala omnia; & adhuc illis plura ſunt linguæ opera. *& Ber. ſer. de Triplici Cuſtodia.*

D. Bern. Quis numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat ſordes? quam multiplex in labijs incircumciſis immunditia copuletur? quam ſit grauis pernicies oris incircumſpecti? &c. quæ late proſequitur.

A Idem argumentum proſequitur *Nazian. orat. in Quadrageſ. ieiun. ſilent.*] vbi ita ait. Lingua libidinoſi hominis fœda multa eructat, vt ridiculi ipſi procacem riſum hominibus moueant, tum ſubſultantes ipſi, tum alios ad eundem modum afficientes, diuinæque imagini dedecus afferentes. Hac multa quæ tecta atque occulta eſſe oportebat, in hominum aures euomuntur. Hæc ſæpe ex animo perturbato grauique ira percito, conuitiorum omnis generis velut ſpu- D. Naz.
B mam quandam extra diffundit, ſæpe rurſus inſidioſo animo, ſuauitatem beneuolentiãque præfert, eaque labijs gerit, à quibus animus abhorret, ac ſub ſermonis illecebris, ſub fraude & mendacio cædes occultat. Quis autem quot mala ex ea oriantur oratione conſequi poſſit? Domum cum domo, ſi ita voluerit, vrbem cum vrbe,
C Principem cum populo, populum rurſus cum Principe ſtatim, ac ſine vllo negotio committit; non aliter atque igniculus ſtipulæ admotus, in magnum incendium cito excreſcens, conuictores, filios, parentes, fratres, amicos, vxores, maritos, omnes denique perfacile in mutuam perniciem armat. Sceleratum hominem, bonum aſſerit, bonum contra calculo ſuo perdit. quis parem linguæ vim habet? quæ vtinam im-
D probis, ac flagitioſis hominibus confeſtim interiret.

Et quia ſicut dixit idem *Nazian.* quot mala ex lingua oriantur oratione conſequi non poſſunt; qui plura velit videat *Baſil.* D. Baſil.
lib. de Inſtitut. Monach. & in regulis breuioribus in Reſponſ. ad interrog. 24. 25. 26. 27. & inde videat *Ephræm, in oppoſitione virtutum, ac Vitiorum, & de lingua malo.* D. Ephr. *Nazian. in carmine ſcripto ſuper ſilentio obſeruato Ieiunij tempore, & in citata orat.* D. Naz.
E *& orat. coram centum & quinquaginta Epiſcopis. Chryſoſt. hom. 43. in Matth. tom. 2.* D. Chryſ. *& tom. 5. hom. 2. 5. 32. ad pop. Auguſt. lib. de Conflictu vitiorum tom. 9. cap. 8. & de mendacio c. 16 tom. 4.* D. Aug. *Hieron. ad Ruſticum Monachum, & alibi ſæpe Ber. ſerm. 24. & 65. in Cant.* D. Hier.

§ III.

Lingua contra vniuerſa omnia audet.

DIcitur etiam lingua, vniuerſitas iniquitatis, quia contra vniuerſa quæque agit; In primis enim contra ipſum Deum, B blaſphemando. Vnde Dauid: *poſuerunt in cælum os ſuum Pſal.* 72., quod *Auguſt. Baſil. & Euthym.* explicant de blaſphemis, & in Deum iniurioſis hominibus. Ideoque, Naz. *Nazianz. de humana natura.* In bonam partem hoc accipe, Sancta Trinitas, nec tu ſtultorum linguas prorſus effugiſti: vt videre eſt in Hæreticis, qualis fuit Arrius, & Sabellius, contra ipſum etiam Chriſtum Dominum, cuius pœnalitates intrinſecæ, & ſi C Reſurrectione fuerint terminatæ, tamen ſicut optime notauit. *Caiet. 3. par. q. 52. art.* 4. extrinſecæ non fuerunt terminatæ, nam vſque ad conſummationem ſæculi infamiæ pœnam, & linguæ iniurias dignatur ſufferre, dum purus homo à quibuſdam dicitur, confuſionem naturarum ab alijs patitur, & alia fere innumera, cum tamen ipſi debeatur, vt in Philip. 2. *nomine eius omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.*

Aduertit autem Caiet. quod ſicut cæteras D pœnas ſuſcepit ſponte ſua propter noſtram ſalutem, ita & hanc mira diſpenſatione ſuſtinet, non ſolum vt ſuauiter diſponatur regimen ac ſalus hominum, ſed vt ſuauiſſimo exemplo abſtrahamur à tam communi appetitu futuræ noſtræ memoriæ ſeu immortalitatis famæ. Adde vt ad exemplũ Chriſti Dom. nobis illatas iniurias æquo animo toleremus.

Ponunt etiam homines in cælum os ſuũ, quod eleganter notauit D. Hier. *Hieron. c. 5. Amos.* E vbi reddens rationem, quare homines Planetis cælorum lucidiſſimis, nomina turpiſſimorum hominum Iouis, & Martis, imo & inhoneſtæ Veneris impoſuerint, ita ait. Cælum infamare conantur; & mercedem ſtupri inter ſydera collocare. quaſi ex eo quod pulchrum, & lucidum vident cælum, illud reproborum hominum vitijs A deturpare voluerint.

Nec mirum quod cælum petierint, cum etiam Sanctos in Cælo glorioſos aggrediãtur, ſicut videtur dixiſſe Dauid. *Poſuerunt in cælum os ſuum.* vbi Chaldaice habetur, Pſal. 72. *Poſuerunt in cælum os ſuum*: & pro eo quod nos habemus. *Lingua eorum tranſiuit in terra*, habet, *lingua eorum vſſit Sanctos terræ.* Pſal. 72. & iterum ait. *Iniquitatem in excelſo loquuti ſunt.* vbi Theodoret. ait. Non B ſatis fuit ipſis contra homines iniuſte agere, verum cælum ipſum verbis auſi ſunt petere. Et huc ſine dubio reſpicit illud eiuſdem Pſal. 111. Prophetæ, *In memoria æterna erit iuſtus, ab auditione mala non timebit*: Non dixit, liberabitur, quia & ſacra, & profana ſolet iniuſta lingua inficere, ſed dixit, non timebit, quia in trãquillitate eſt, & *Nazian.* D. Naz. *orat. de ſilent. quadrageſ. ieiun.* protinus vt mens tela linguæ emiſerit, ſtatim prouolant omnia quæ feriunt cælites, terreſtres C poſteros: non minus eos qui ab huiuſmodi ſagittis ſibi cauent, eaſque ſedulo obſeruant, quam qui nihil mali ſuſpicantur, non minus bonos quam malos, non minus amicos, quam hoſtes, non minus exteros longeque diſſitos, quam propinquos, denique nihil eſt quod à linguæ ſagittis tutum atque immune ſit, quod videtur dixiſſe Dauid, Pſal. 72. cum ait, *Deuorant plebem meam vt cibum panis*, ſicut enim communis cibus, panis D eſt, ita & ipſorum communis cibus eſt detractio, & veluti panis, ſicut aduertit D. Aug. *Aug. in Pſal.* 52. qui ad quaſcumque eſcas adhibetur, nullique hominum parcit, malis, ſcilicet, quia gaudet plures habere ſocios iniquitatis, ſicut notauit D. Naz. *Nazianz. orat.* 1. cum ait. Mihi vero ad improbos oratio eſt, & malignos, qui ex eo quod alios calumnijs inceſſant, vitijs opem ferre moliuntur, quod etiam dixit *Plut. lib. de Progreſſu in virtute.* In confeſſo, inquit, eſt, ita E natura comparatum eſſe, vt iſti quos nulla tangit admiratio virtutis, ſedulò curent, quo ab alijs celebrata lacerent, atque inſectentur. Bonis vero & iuſtis viris detrahunt, quos ſibi ſimiles eſſe per contumeliam nituntur, ne ab illis reprehendantur, ſicut notauit *Greg. 13. Moral. c. 1* dicens. Eſſe hoc peruerſorum proprium ſolet, quod ſuas malitias per conuitium bonis inge-

Digitized by Google

ingerant, priuſquam de ijs ipſi veraciter accuſentur, & dum metuunt increpari, de ijs quæ faciunt, aduerſantes ſuis prauitatibus iuſtos hæc facere teſtantur. Et *Hieronym. ad Euſtochium.* Sanctos carpere ſolita eſt lingua maledica in ſolatium delinquendi. Recte quidem de huiuſmodi hominibus dixit Iſaias cap. 59. *Cor impij quaſi mare feruens*, dum enim mare, velut feruet, & ebullit vndis vndique agitatum, ſeipſum purgat, ad terram, & littora euomiens, & proijciens quæcumque ſordida & immunda ferebat, quod impij facere conſueuerunt maledico ore, & virulenta lingua, vnde *D. Hier. epiſt. ad Demitriad.* qui ſuo merito placere non poſſunt; placere volunt in comparatione peiorum. Et in *proœmio epiſtolæ ad Epheſios*, ait idem *Hieron.* Obſecro vos Paula & Euſtochium, ne maledicis, & inuidis mea opuſcula tradatis, neque detis ſanctum canibus, & margaritas mittatis ante porcos: qui cum bona imitari non queant, quod ſolum facere poſſunt, inuident, & in eo ſe doctos, eruditoſque arbitrantur, ſi de illis detrahant: quibus obſecro reſpondeatis, vt figant ipſi ſtilum, experiantur ſemetipſos, & ex labore proprio diſcant ignoſcere laborantibus. Denique *lingua tranſiuit in terra Pſal. 72.* quia ſicut expoſuit Auguſt. nihil relinquunt intactum.

D. Hier.

D. Hier.

Contra calũniatores ac detractores.

Cæterùm huiuſmodi calumniatoribus ſubtiliter dixit *Hieron. ad Sabinian.* Eſto, ego flagitioſus ſum; vt vulgo mentitas ſaltem mecum age pœnitentiam, criminoſus ſum vt ſimulas, imitare lachrimas criminoſi, num mea peccata virtutes tuæ ſunt? an malorum tuorum putas ſolatium, ſi multos tibi ſimiles habeas? *&* *Nazian. orat. 2. de Pace.* nos quidẽ reprehenſionem meremur, ſi quid mali admiſerimus, at vos interea impij eſſe non deſinetis, etiamſi in peccatum recidamus, imo eo etiam maior eſt impietas veſtra, quo ijs qui læduntur acerbiores eſtis, debetur enim fratribus labentibus doctrina, & compaſſio. Vnde *Arrianus lib. 1. in epictet. c. 28.* docet non eſſe detrahendum, neque iraſcendum peccatoribus, quia, ſcilicet, cogitare debemus huiuſmodi homines quodam errore falli, & quodammodo hallucinari in bonis ac malis rebus diiudicandis: Et quia hoc

D. Hier.

D. Naz.

A quod malum reuera eſt, & à nobis malum iudicatur, illis videtur bonum prout ſic ſunt affecti, & animati, & quapropter non cõuenit illis iraſci, ſed potius condolere & miſereri, laborandumque potius vt modeſte & patienter doceamus eos quemadmodum, & in quo decipiantur, vt ſic docti euidenter intelligant errorem ſuum, & ab eo abſtineant quouſque autem id non demonſtrauerimus patienter agendum & mi- B ſericordia vtendum, quemadmodum & cæcorum ac claudorum, & aliorum huiuſmodi debilium miſeremur. Dum vero ipſorum defectus notamus ipſiſque iniuſte detrahimus, nec vitia emendamus, ſed aliena propria facimus dum aliena corrigere non curamus.

Mirum autem eſt, quod cum lingua igni comparetur, ignis fornacis ardentis peper- C cerit ſeruis Dei ipſum laudantibus, cùm tamen linguæ ignis nulli omnino parcat, quod notauit *Chryſoſt. ad finem tom. 1. hom. de trib. pueris*, cùm ait. In fornace ſtans Azarias aperiens os ſuum in medio ignis dixit, *Benedictus eſt Domine Deus Patrum noſtrorum*, & aperit os ſuum, non audeat autem ignis, inuocantis Dominum fauces irrumpere, nec nubilo ductu vaporans eloquentis ora conturbat, & tamen D detrahentis os aggreditur, mordet, & inficit viros laudantes Deum, ipſiuſque obſequio dicatos, vniuerſitas vtique iniquitatis, quæ proinde vniuerſos inficit, vt miraculum cenſeri debeat, ſi quis immunis euadat, quod videtur, ſignificaſſe Dauid, cum dixit. *Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ à contradictione linguarum*, vbi per abſcõditum faciei Domini, intelligenda eſt illa diuinæ præſentiæ occultatio, quæ humanos oculos & animum fugit, vt conſpici E nequeat, *quẽ nullus hominum vidit*, inquit Apoſtolus, *Sed non videre poteſt*, in quo abſconditio faciei ſuæ, quem liberare vult, ab hominũ conſpectu ſubducit, & curat ne videatur, ſicut cum faciẽ ſuam abſcondit, à nemine videri poteſt, ita vt ipſe Dauid quãuis ante oculos pene Saul Regis in eadem ſpelunca verſaretur, non tamen viderit, cumque tot Regij ſatellites diligentiſſime ſcrutarentur nuſquam illum aut videre, aut reperire licuerit. Is enim *qui ponit tenebras* latibulum

D. Chryſ.

Dan. 3.

Pſal. 30.

1. Tim. 6.

1. Reg. 24.

Pſal. 17. *latibulum ſuum*, quibuſdam quaſi tenebris, & caligine quem voluerit inuoluit. Sic de
Hier. 36. Hieremia legimus, cum eum & ſimul Baruc illius ſcribam Rex Ioachim irritatus comprehendi mandaſſet, abſconditos fuiſſe à Domino. Sic item de Domino noſtro le-
Ioann. 8. gimus per medium lapidare illum volentium tranſiiſſe, & abſconditum exiiſſe de templo. Sic igitur per miraculum quis poterit euadere vniuerſitatem iniquitatis, quæ vniuerſos attingit.

D. Bern. Ideoque *Bern. in principio epiſtolæ ad fratres de monte Dei*, illis hoc imprecatur.
Pſal. 30. Abſcondat vos Deus *in abſcondito faciei ſuæ à contradictione linguarum*. Ideo &
D. Hier. *D. Hierony.* vt nouum miraculum de Paula ait ad Euſtochium filiam ipſius Paulæ. Ita ſe geſſit vt nunquam de illa etiam maledicorum quicquam auderet fama confingere. Quæ igitur vniuerſos inflammat, ac inficit, iure vniuerſitas iniquitatis dicitur, qua
D. Bern. etiam de re videndus *Ber. ſer. de Triplici cuſtodia* dum hanc vniuerſitatem nocendi in lingua probat ex eo, quod inficiat loquentem, audientem, & ipſum etiam, de quo loquitur. gladius, inquit Bern. biceps, imo triceps, eſt lingua detractoris, ferociſſima plane, quæ tres inficiat flatu vno.

Detractores nulli magis quam ſibi nocent. Nec mirum quidem quod vniuerſis inique noceat, cum nec ſibi etiam parcat, ſicut notauit *Ambroſ. in Pſalm.* 35 vbi ſic incipit
D. Amb. Pſal. 35. Dauid; *Dixit iniuſtus vt delinquat ſibi*: Ita enim legit Ambroſ. qui ait. Quicquid ergo loquitur iniuſtus, iniquitas eſt, quæ in ſuum
Prou. 36. refertur authorem, nam *ſicut ſpina naſcuntur in manu ebrioſi, ita in iniuſti ſermone naſcuntur quæ compungant loquentem*. Cuius grauior eſt pœna quam propria, cum pro omni ſermone det pœnas. Serpens alijs infundit venenum, iniuſtus ſibi, in eum enim refunditur quicquid effuderit, quod etiam habet *ſerm. 7. in Pſal. 118. & 1. offic. c. 4.* Laqueus, inquit, eſt ſermo noſter. Loquimur plerumque quod excipiet inimicus, & quaſi gladio noſtro nos vulneret, ſicque ille locus pſalmi, *Sagittæ paruulo-*
Pſal. 63. *rum factæ ſunt plagæ eorum*, & *infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorum*. vbi Chaldæus habet, & offenderunt ſeipſos lingua ſua. Theodoret. vero explicat. Iſtorum linguæ nihil offendunt eos qui configuntur, imo

A in caput eorum, quippercutere conantur omne malum recidit. Namque ſicut dixit Hieron. epiſt. ad Marcum. Non qui patitur ſed qui facit contumeliam, miſer eſt. Vnde & Dauid dixit: *Cum mihi moleſti eſſent induebar cilicio*, vbi Brixian. habet. Ego Pſal. 34.
autem cum moleſtiam parerentur, &c.

In quem ſenſum etiam *D. Hieron.* explicat de Iudæis id quod dixit Dauid, *Conuer-* D. Hier.
B *ſi ſunt in arcum prauū*. Arcus prauus, inquit Pſal. 77.
Hieron. eſt qui dum contra Inimicos ſagittas putatur iacere, ſauciat tenentem, & cætera quæ pro hac re videnda ſunt. Dixit Prou. 26.
hoc etiam Salomon in Prouerbijs, prout exponit Brixian. Nam illud, *ſicut Auis ad alia tranſuolat, & paſſer quolibet vadens, ſic maledictum fruſtra prolatum in quempiam non ſuperueniet*. Sic ergo habet Brixianus ad hæc verba. Sicut auis auolat & reuolat
C in nidum, ita maledictio redit in maledicētem, & nō venit ſuper eū, qui maledicitur, & in hūc ſenſum intelligit Bonauent. illud Sap. 1.
Sapiētiæ, *à detractiōne parcite linguæ*, quod ſeipſum primo lædat detractor. Expoſuit D. Athan.
autem rem hanc *D. Athanaſ. de Paſſione*. aptiſſima ſimilitudine. Quemadmodum, inquit, ſiquis ſerpentem apprehendat manu, dum conatur in alterum proiicere prorſus ipſe mordetur, aut ſiquis ignem manu te-
D nens dum vult hoſtem lædere non intelligat quod ipſe prorſus exuritur; ſic malitia magis lædit eos, à quibus habetur, quam in quos intenditur: ideo cum Scribæ, & Phariſæi diſcipulos Domini vellent maledico ore carpere, quod non obſeruarent traditiones ſeniorum in lotionibus repetitis pro ſingulis cibis ad ipſos Dominus increpationem conuertit dicens: *Quare & vos tranſgredimini, &c.*

Videndus eſt etiam hac de re *Euſeb.* Matt. 15.
Emiſſen. homil. ad plebem. vbi ita elegan- Euſeb.
E ter habet. Quod malum eſt ita paſſio vt detrahas fortaſſe aut meliori, aut certe peccatum, quod alter incurrit operando, tuum facias obloquendo. Pernicioſum itaque eſt, vt quiſquis ille effenſas alterius, velut ipſe immunis à culpa obtrectando condemnet, quas forte ille neſcio, quis apud Deum contrito corde, & fracto pectore iam redemit. Aduerte in quantum illius autor lædatur, cuius contagio, & auditor inficitur. Qui aliena

Digitized by Google

aliena inquirimus mala quanta in nobis latent, ſi poſſumus, numeremus.

Cumque tam certum ſit, detrahentem ſibi maximè nocere ſpiritualiter, dum de alijs male loquitur, alio etiam modo ſibi graue nocumentum infert, ſicut notauit *D. Hieron. ad Ruſtic. de forma bene viuendi* [D. Hier.] dicens: Accuſamus ſæpe quod facimus, & contra noſmetipſos diſerti, in noſtra vitia inuehimur. Sic enim voluit Diuina iuſtitia B in promptu eſſe ſupplicium contra eos, qui temere, & inique de alijs iudicant, ac loquuntur. [D. Bern.] Vnde *Bern. epiſt.* 233. ait, Si frater Ioannes in nos dixit vel ſcripſit non decuit, vel quomodo non decuit, non tam nos læſit, quam ſeipſum, magis namque ita ſcribendo ſuam prodidit leuitatem, quã noſtrum deprehendit errorem. quod etiam habet *Chryſ. hom. 52. in Matt.* [D. Chryſ.]

Et cum conſtet iam de nocumento ſibi C illato per detractionem vniuerſalem, quorumcũq; hominum neceſſariũ eſt, vt conſtet etiam qualiter ſibi noceat is, qui linguam exerit contra viros Deo dicatos, de quibus intelligendus eſt ille locus. *Qui tãgit vos, tangit pupillam oculi mei.* [Zach. 2.] vbi in Hebr. Græc. Chald. Complut. & Reg. exẽplari habetur, *Tangit pupillam oculi ſui* Et [D. Cyril.] Cyrill. expoſuit, qui vos proſequitur, ſeipsũ perſequitur, Et Vatabl. ſibi ipſi nocet, & D affligitur vehemẽtiùs. Hoc etiam notauit eleganter *Ruper. lib. 2. in lib. Reg. c. 28.* [Rup. 1. Pet. 13.] Loquẽs de morte Ozæ ad extenſionem manus, vt ſuſtineret arcam, quando calcitrabãt boues. Myſtice ait Rupert. Per hanc ſimilitudinem vehementius commonemur, ne quando nos ocioſi, & vacui, cum ſimus humiles Arcæ Dei portitores ſi quando exceſſerint, velut boues calcitrantes temere iudicemus. Igitur ad reprimendam audaciam iratus eſt E Dominus contra Ozam indignatione ſuper [Heb. 11.] temeritate, & percuſſit eum, quia videlicet, qui Sanctorum infirma reſpiciunt, & non potius, quia conualuerunt de infirmitate, fortes ſunt in bello, ibi contra ſemetipſos Diuinum prouocant iudicium. Sibi itaque potius quam alijs nocent, qui in ſeipſis linguæ flammam accendunt, cui vero parcent, qui ſibi non parcunt? & quid mirum, ſi vniuerſos inficiat, quæ eſt vniuerſitas iniquitatis? nihilque in mundo patitur eſſe A mundum? & ideo iure dicitur, Mundus iniquitatis.

§ IIII.

Lingua dicitur mundus iniquitatis, quia concinnat, & exornat peccata.

B ESt denique lingua, mundus iniquitatis, ſeu ornamentum eius ſicut hoc in loco notauit Brixian. Etenim ſicut mundus muliebris ad ornatum & cultum mulieris inſeruit, ita lingua exornat iniquitatem, per callidam Rhetorum eloquentiam, ſicut hic aduertit Oecumen. quod fit, dum vel perſuaſione quadam & ornatu verborum, id quod iniquum eſt efficit, vt æquum videa- C tur, vel dum vitia extenuat, & verborum viridantibus folijs operit, ſicut notauit *Ambroſius lib. de Paradiſo ca. 13.* [D. Amb. Gen. 3.] ſuper ea verba. *Conſuerunt folia ficus.* Iacit, inquit, ſupra ſe folia, qui vel culpam velare deſiderat, aut diabolum delicti memorat authorem, aut carnis prætẽdit illecebras, aut alium quempiam perſuaſorem prodit erroris.

In quam ſententiam *D. Auguſtinus* intelligit illud Pſalmi: *Non miſerearis omniũ* [D. Aug. Pſ. 58.] D *qui operantur iniquitatem.* Eſt, inquit, quędam iniquitas, quam qui operatur, non poteſt fieri, vt miſereatur ei Deus. Quæres fortaſſe, quænam illa ſit? Ipſa defenſio peccatorum, quando quis defendit peccata ſua, hoc defendit, quod Deus odit, ſi quod bonum fecerit, ſibi vult imputari, ſi quid mali, Deo. Nemo eſt qui audeat dicere: Bonum eſt adulterium, bonum eſt homicidiũ, bona fraus, &c. ſed quomodo ea defendunt? Si Deus noluiſſet non id feciſſem, quid vis fa- E ciam fato meo? Conuerte illos ante ſe, qui ſe ponunt poſt ſe.

Alij vero nomine virtutis, zeli, aut amicitiæ dolos prætendunt. quales fuere ij, qui [2. Reg. 4.] Miphiboſeph filium Ionathæ occiderunt: Ingreſſi enim ſunt domum aſſumentes ſpicas tritici, quod expoſuit *D. Hieronymus in traditionib. Hebraic. ad lib. Reg.* [D. Hier.] Spicas tritici, ait, quaſi cauſa primitiarum tulerunt, vt honorem Regi deferre viderentur, & eorum dolus nequaquam deprehenderetur,

qualis etiam fuit Ioab, qui occidit Amaſam, verbis pacificis eum ſalutando dum dixit: *Salue mi frater*. Vidēdus de huiuſmodi doloſis verbis *Amb. 3, offic. ca. 11.* Vtinam vero à mundo exulare faceret Deus mundum iniquitatis.

2. Reg. 20. D. Amb.

Non mihi videtur contemnenda expoſitio, quam affert Oecumen. Mundus iniquitatis, veluti ad vilem & popularem turbam deuolutus, & reſpiciens à nobilitate, degenerat, & in vilitatem tranſit, ita vt is, qui male loquitur, quantumuis nobilis ſit, nobilitatem amittat; quod videtur innuiſſe Chriſtus Dominus, qui poſtquam interrogant Diſcipulos, quomodo homines de ipſo loquerentur addidit. *Vos autem quem me eſſe dicitis?* quaſi voluerit, vos non debetis loqui, ſicut cæteri loquūtur, vt pote quia edocti in ſchola mea, & in hoc ſeſe vere dixerūt *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu?* Licet enim male loquerentur, bene cohærebant verba cum animis, cum iniquitate, & ignobilitate eorum.

Matt. 16. Ioann. 8.

TEXTVS.

Verſ. 6.

Lingua conſtituitur in mēbris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ, inflammata à gehenna.

EXPOSITIO LITERALIS.

PRoſequitur Apoſtolus enarrando linguæ mala, & his verbis tria aſſignat. Primū eſt, quod totū corpus multorum vitiorum ſordibus contaminat. Secundum, quod ad innumera ſcelera vitæ noſtræ curriculum inflammat. Tertium, quod accedatur ab ipſo diabolo gehennæ Principe, & ab Angelis eius Inferni ciuibus. Et quia ſuperius appellauit eam, mundum iniquitatis, dicit totum corpus immundum reddere, eaque, quæ vniuerſitas iniuſtitiæ dicta eſt, vniuerſum corpus inficit. Et quia ignis dicta eſt, modo dicit rotam, ac curriculum vitæ noſtræ inflammare.

Dicitur ergo lingua conſtitui in membris noſtris, quaſi dicat vnū eſt ex membris noſtris, maculareque totum corpus, non tantum, quia eius iniquitas in cætera membra redundat, ſed quia totam congeriem, & corpus bonorū operū perdit, ſicut dixit Beda ad ea ſuperiora verba. *Ecce quantus Ignis &c.* Incontinentia, inquit, linguæ ſuis nutrita leuitatibus magnam operum bonorū materiam, multos vitæ ſpiritualis fructus, vbi attaminauerit, perdit. Et hoc eſt expoſitio *D. Thomæ* hoc loco & Iacobi Alogenhagen in annot. ad hanc Epiſt. qui ait totum corpus maculat, hoc eſt omnem vitæ noſtræ rationem, ſeu totam actionem & vitam hominis.

D. Thom.

Nec nouum in Scriptura, quod per corpus intelligantur opera. Sic enim accipitur apud Lucam, *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit*, vbi ſicut nomine oculi Intentio ſignificatur ſecundum *Aug. Greg. & Bedam.* ita nomine corporis opera ſignificantur, ſicut etiam corpus, peccati dicitur congeries peccatorum, vt docet *Hiero. Rom. 6.* Inflammat etiam lingua rotam natiuitatis, vbi vox græca ſignificat inceſſabilem vitæ curſum, quo à natiuitate vſque ad mortem, veluti currente rotâ inceſſanter agimur, & comparatur rotæ, eo quod ſemper à natiuitate vſque ad mortem in ſe reuoluatur; Ideoq; Occū. ait. Tēpus vitæ noſtræ appellauit Pſalmographus coronā, dicens: *Benedices coronæ anni*, rota vero & corona in eo conueniunt, quod vtraque circularis eſt, rota vero dicitur vita tāquam in ſeipſam reuoluta.

Luc. 11. D. Hier. Pſ. 64

Syriacus codex habet *Series genealogiarum noſtrarum, quæ currunt in modum rotarum, & ipſa quoque accenditur igne.* quod poteſt imprimis intelligi de genealogijs in quibus quidam gloriantur, & ob id alios præ ſe ipſis contemnunt, ac deſpiciunt.

Vel etiam poteſt intelligi de genealogiis, quas alij inficiunt, detrahunt, & veluti in cineres linguarum igne conantur redigere.

Inflam-

Digitized by Google

Inflammat itaque lingua rotam natiuitatis. A
i. contaminat vitam noſtram, vt ait Occu-
men. vel inflammat totum curſum vitæ no-
ſtræ litigando, detrahendo, blaſphemando,
cæteriſque linguæ vitiis.

Et certe prodigio ſimile eſt, quod cum
alia hominum vitia vel ætate deficiant, vel
temporis ſucceſſu corrigantur, vel ſaltẽ non
occupent totum hominẽ, vitia tamen linguę
per omnes vitæ partes ſpargantur, ac graſ-
ſentur, & per totam fere vitam augeantur. B

Inflammat ergo, hoc eſt incendit, & ex-
citat nos in gehennam, idque inflammata à
gehenna, hoc eſt incitante Dæmone, &
Angelis eius, propter quos gehẽna facta eſt.

Gehennæ vocabulo ad deſignandum lo-
cum, in quo pœnæ pẽduntur æternæ prius,
& primus legitur vſus Saluator noſter in ſa-
cris literis, quanquam prius in vſu fuiſſe ve-
riſimile ſit, eſt autem nomen Hebraicũ Ge-
hennom frequens in veteri inſtrumento, vt C
patet *Ioſue* 15. & ſignificat vallem Ieroſoly-
mis vicinam ad plagam orientalem, cedrinis
aquis irriguam. Huius igitur loci nomen
tranſlatum eſt ad deſignandum Infernum,
tum ob diram immanitatem, qua cultores
Moloch adolere illic ſoliti fuerant igne li-
beros ſuos in holocauſta, vt conſtat ex Ier.
7. tum ob fætidam loci ſpurcitiem. Ne quis
enim amplius filios per ignem Dæmonijs
offerret; Deus magna multitudine occiſorũ D
locũ contaminauit, vt conſtet ex lo. cit. Iere.
c. 7. & ca. 32. quod etiam fecit Ioſias replen-
do eundem locũ cadaueribus, excremẽtis, &
ſordibus, vt patet ex 4. *Reg*. 23. hinc itaque
ad deſignandum crudelem, horrendũ, fœ-
tidum, ac deteſtabilem perpetuo cruciandis
reprobis deſtinatum locum alterius loci no-
men tranſlatũ eſt, quia vero continens acci-
pitur pro contento, ideo hoc loco appella-
tur diabolus, gehenna, ſicut notauit Gloſſa,
& Beda, quia ſicut gehenna ſemper ardet, ſic E
diabolus ſiue in aëre volitans, ſiue in terra,
aut ſub terra, ſemper ſuarum ſecum defert
pœnam flammarum, inſtar febricitantis, qui
etſi in lectis eburneis iaceat, febrim patitur,
& ardorem ſuſtinet.

§. I.

Lingua inficit, ac perdit quæcumq; inuenit bona opera.

MAculat ergo, ac contaminat lingua to-
tum corpus, quia quæcumque opera
virtutum inuenit, inficit, ac deturpat, & in
cineres omnino redigit, quæcumque, anima
ſuperædificauerat, quod notauit *Ephram* de
linguæ malo in Maria ſorore Moyſis, quæ *D. Ephram.*
cum Propheti ſſa eſſet, ob linguæ vitium to-
tum corpus eius maculatum eſt, perfuſum-
que lepra. Ita vt Moyſes eam pene mor- *Num. 12.*
tuam reputauerit. Ait ergo Ephræm. Ex ijs,
quæ manifeſta ſunt, latentia atque occulta
intelligi debent. Nam aperte corpus illius le-
pra occupauit, quia clam lepra peccati animã
ſuam infecerat, ex manifeſto eius malo pec-
catum innotuit, quod latebat, ex teterrima
ipſius lepra docemur, quam graue & dete-
ſtabile vitium ſit obtrectatio, corpus quod
lepra infectum cernebatur, velut ſpeculum
quoddam fuit animæ ex illa carnis corrup- *Loquacitatis*
tione patefactũ eſt, quomodo hominis ma- *incommoda.*
ledici, ac detractoris corrumpatur animus.
Similia habet *Amb in Pſ.* 36. vbi loquacitatẽ
appellat innocentiæ, virtutiſq; naufragium, *D. Amb.*
namque ſicut nauis, dum dehiſcit, rimaſq; a-
git, magna aquarũ copia delecta demergitur,
ita per apertionem oris, linguæque ſciſſuras
in profundum inferni facile demergitur a-
nima, quæ veluti ſecundis ventis ad gloriæ
portum nauigabat. Ideoque Salomon dixit:
Fili ne deſfluas Quæ verba commentatus
Ambr. ſer. 4. in Pſ. 118. ſic ait. Quicunque eſt *D. Amb.*
facilis verbis, velut plenus rimarũ, hac atque
illac effluẽs, interiora euacuat ſua, & exterio
ribus paſſionibus inũdatur regere ſe neſciẽs,
nec tenere verbũ: Et ſuper *Pſ.* 38. ad ea verba
Poſui ori meo cuſtodiã: ſic habet. Vectem ſibi
adhibuit ad os, quo theſaurũ cordis, ac vir-
tutũ ſeruaret, qui aperto ore, fatiſcẽteq; rimis
facile deperditur. *Et Chryſ.* ſuper eũdem Pſ. *D. Chryſoſt.*
ait. Quoniam Phariſæus ori ſuo fores non
appoſuit, paucis verbis; quæ intus erant,
perdidit, quemadmodum qui theſaurum po-
ſuiſſet in domo, in qua nullæ fores fuiſſent

Digitized by Google

A Gloſſa autem aduertit, linguam incontinentem magnam materiam operum, id eſt, meritorum perire facere, vel etiam id dicetur, quia magna quælibet conſumit: Atrius enim ſiue Lutheros ſcintillæ fuêre, qui tamen magnam Eccleſiæ partem deuaſtarunt, & quas plantauerant Apoſtoli arbores incenderunt. De quibus, & ſimilibus illud
Eccl 20. Eccleſiaſtici dicitur, *Apertio oris illius, inflammatio eſt.*

B Dicitur autem lingua ignis ſicut hic notauit D. Thomas propter ſui mobilitatem
Iſai. 5. ſiue velocitatem, vnde in ſacra Scriptura, ignis propter ſimilitudinem dicitur lingua, ſicut deuorat ſtipulam lingua ignis. Et alibi deuorandi ac lambendi munus linguæ tri-
3. Reg. 18. buitur, *cecidit ignis Domini, & vorauit holocauſtum, & ligna, & lapides, puluerem quoque & aquam quæ erat in aquaductu lambens.* Vnde qui comburuntur, dicuntur
Deut. 4. cibus ignis in Scriptura ſacra, *Deus tuus ignis conſumens.* Hebr. *Ignis deuorator,* aut comedens.

Vel dicitur ignis ſecundum Carthuſianum, propter actiuitatem. Dicitur *vniuerſitas iniquitatis*: Vox autem Græca ſignificat congeriem, & cumulum multarum rerum, ſeu mundum, & ita legit Occum. Aut promptuarium; ſicut explicat Vatabl. Etenim ſicut mundus iſte corporeus ex innumerabilibus rebus conſtat, ſicut etiam ſuo modo mundus muliebris ex multis eſt compoſitus, ſicut teſtatur *Vlpianus in l. Argento ff. de auro & argent. legat. & Beroaldus in Comm. lib. 4. Transformationis,* ſimilique metaphora dicimus. Iliadem malorum, vel Oceanum malorum, ſic & lingua dicitur vniuerſitas, ſeu mundus, ac promptuarium iniquitatis, quia ſicut notauit Beda vniuerſa facinora per eam, aut concinnantur, vt latrocinia, ſtupra, aut patrantur, vt periuria, falſa teſtimonia; aut defenduntur cum quilibet impurus excuſando ſcelus, quod admiſit, ſimulat, oſtentando bonum, quod non fecit.

Vel dicitur vniuerſitas iniquitatis, ſicut ait *D. Thom.* Quia per linguam peccat ho-
D. Tho. mo contra Deum blaſphemando, & periurando, contra proximum detrahendo, conuiciando, contra ſeipſum iactando, & ſic euacuat omnia bona.

Alij vero legunt, mundus iniquitatis, vt Occumen. & intelligunt ornatum iniquitatis; vt ſit ſenſus, quod lingua ſoleat ornare peccata, & iniquitates. Vnde Syriac. habetur, *Mundus peccati eſt.* Vel tandem poteſt explicari locus cum Nazian. in quadrag. ieiun. ſilent. Quod omnibus noceat, & proinde dicatur Vniuerſitas iniquitatis.

§ I.

Quare lingua dicatur ignis?

ILlud ergo notandum eſt hoc loco, linguam dici ab Apoſtolo ignem, ſicut iam à Dauide dicta fuerat; *Sagitta potentis acuta* Pſal. 119.
cum carbonibus deſolatorijs. Quæ verba
C non pœnam, ac ſupplicium dolosæ linguæ inferendum ſignificare puto; ſed comparationem, & ſimilitudinem, licet oppoſitum velit *Genebrar.* & alij; nam vt omittam Rabbinos ſic exponentes prædicta verba, eiſdem ſimilitudinibus vſus eſt ipſe Dauid dum dixit. *Intenderunt arcum rem ama-* Pſal. 63.
ram. vbi Symmachus. *Impleuerunt arcum ſuum ſermonem amarum, & Aquila. Verbum amarum,* & Theodotion. *ſermonem*
D *amarum,* & ea verba eiuſdem Pſalm. *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum,* intelligit *Theodoret.* & recte de linguæ offen-
ſionibus, ideoque additur, *Infirmatæ ſunt* Theod.
contra eos linguæ eorum. Salomon etiam vſus eſt ſimilitudine arcus, & ignis, nam
in Prouerbijs dixit. *Iaculum & gladius, &* Prou 25.
ſagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum ſuum, & iterum: *Sicut noxius eſt,*
qui mittit ſagittas, & lanceas, & mortem, Cap. 26.
ita vir, qui fraudulenter nocet amico ſuo:
E Deinde vero, alteram ſimilitudinem ſubijcit, *cum defecerit lingua, extinguetur ignis, & ſuſurrone ſubtracto iurgia conquieſcunt, & ſicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, ſic homo iracundus ſuſcitat rixas.*

Locum igitur Pſalmi. de lingua expoſuit *Vatal. Brixian.* & alij. Aſſimilatur igitur à Dauide lingua carbonibus deſolatorijs, ſeu vindicibus & cruciantibus, vt legit *Nicetas ad orat. 2. Nazianzen. de feſto Paſcha,*

thi, ſeu deſolantibus, conſumentibus, & perdentibus, vt vult *Chryſoſt.* quia quamlibet materiam appoſitam in cineres redigit.

Neque ſatis eſt huic peſtifero igni, quod magnam ſyluam incendat, & abſumat, ſed adhuc ſub cineribus concrematæ materiæ viuus delitescit, quod ſignificat verbum Hebræum, *Rethamim*, id eſt, Iuniperorum. Vnde plerique vertunt; *cum carbonibus Iuniperorum*, de quibus carbonibus dicunt Theophraſtus, & Plinius, teſte Genebrardo; nobis ſufficit authoritas *Hieronymi lib. de Manſionibus ad Fabiolam. Manſione* 15. vbi ſic ſcribit. Ferunt lignum hoc, ſcilicet, Iuniperum, ignem multo tempore conſeruare, ita vt ſi prunæ eius cinere fuerint opertæ, vſque ad annum perueniát. Similis ergo carbonibus iuniperorum eſt ignis vitioſæ, ac maledicæ linguæ, quæ ſub cineribus fratris iam demortui viuit. Merito etiam hunc ignem nefariæ linguę aſſimilat carbonibus, qui non inuenient materiam aptam combuſtioni, fuligine tamen, ac nigredine atratum reddunt, vt videre eſt in pariete alicuius domus, quem cum ignis non poſſit abſumere, ſicut ligna, denigratum, furuoque colore infectum reddit. Sic & ignis linguæ ſi quem non tandem abſumit, tamen vt ignis carbonis inficit.

D. Hier.

Iuniperi lignum.

Veritus quidem eſt Dauid mittere manum in Chriſtum Domini, ſeu Regem Saulem, dum illum in ſpelunca præ manibus habuit, præſcidit tamen oram chlamydis libenter: ita vt ſi quis deinde reſpiceret veſtem Saulis, illam diminutam reperiret, & imperfectam; ſic multoties contingit viris non vulgaris perfectionis, qui ſi non occidunt, oram, ac fimbriam ſaltem veſtis abſcindunt, detrahendo, ſcilicet, de fama, ac honore alicuius, quem non omnino exuūt, ſed minuunt, quibus illud memorandum cenſeo, & inculcādum neceſſario eſt, quod qui præſcindit partem veſtis, ſi poſtea eandem reſarcire, & in integrum, ac priorem ſtatum vellet reducere, vel non inueniet eiuſdem coloris, ac qualitatis pannum, vel ſi inuenerit fragmentum appenſum, ac denuo conſutum eſſe facile à videntibus deprehendetur; ſic ſimiliter qui detrahit, ac præſcindit oram veſtis honoris, & nomi-

1. Reg. 24.

Detractor difficile reſtituit famam.

A nis, quantumcumque poſtea nitatur damnum illatum compenſare, vel ſermonem non retractabit circa eandem materiam, in qua nocumentum intulerat, vel tandem audientes æſtimabunt id. factum eſſe iuſſu Confeſſoris, aut conſcientiæ ſtimulis, & ſic ignis linguæ quem non combuſſit, ac conſumpſit, ſaltem infecit.

B Cum igitur ſit ignis lingua, initio illi occurrendum eſt, antequam vires ſumat, quod dixit *Author ſermonum ad fratres in Eremo ſer.* 3. cum ait. O lingua, tu periculum immittis, tu luctum producis, diſcordiam ſpargis, proditionis venenum ſeminas, & ad infernum, qui tibi credunt, perducis, reſtinguenda eſt hæc parua fauilla, ne in magnam vertatur flammam, ne creſcat in ſyluam, gutta ne creſcat in fontem, &c. & ſicut ciuitatum proceribus incumbit cura reſtinguendi ignis, C ſi accendatur, ita perfecti viri debent huic igni occurrere, quod videtur dixiſſe Sponſus, dum labia ſponſæ laudauit, ijs verbis ſæpè à nobis relatis ſecundum varios quos patiuntur ſenſus, *Labia tua ſicut vitta coccinea.* vbi Septuag. Theodoret. & alij legunt. *Sicut funiculus coccineus labia tua*; vt ſit alluſio ad funiculum coccineum, quem Raab ligauit in feneſtra, per quam dimiſit exploratores miſſos à Ioſue. Etenim cum ingreſſi Iſraelitæ Ierico, omnia deuaſtaſſent D ſoloque æquaſſent nemini parcẽtes, ſtatim, ac perueniebant ad domum Raab viſo ſigno ac funiculo, ſiſtebant ad oſtium, & quantumuis cætera omnia euerterent ad præſentiam ſigni appenſi placabantur, conſulentes potius domui Raab. Hoc igitur laudat diuinus Sponſus in perfecta anima, cuius verba, veluti coccineus funiculus, charitate imbuta quemlibet iratum E animum mitigant, & accenſum ignem linguæ extinguunt, placabilemque omnino reddunt, ſicut ibi exponit Theodoret.

Cant. 4.

Cap. 2.

Quod ſi lenibus verbis, ſurgenti incendio non poſſis occurrere, acrioribus debes curare, nam ſicut dixit *Hieron. ad Furiam de ſeruanda virginitate*: Maledicam linguam indictum emendat ſilentium, quibus habet ſimilia *epiſt. ad Nepotian. de vit. Cleric.* & *epiſt. ad Celant.* vbi ait. Non modo

D. Hier.

Digitized by Google

non audies, ſed ne alij detrahenti aliquando credas, ne obtrectatoribus authoritatem de conſenſu tribuas, ne eorum vitium nutrias annuendo. Vnde Scriptura ait: *Sepi aurem tuam ſpinis.* [*Eccleſ. 28.*]

Quod ſi hæc in nobis eſſet diligentia, ne paſſim obtrectatoribus crederemus, iam omnes detrahere timerent, ne non tã alios quam ſeipſos viles detrahendo facerent: Sed hoc ideo malum celebre eſt, quia penè ab omnibus libenter auditur, & ſicut dixit *Ambroſ. 1. offic. c. 18.* quem delectat audire, alterum loqui prouocat, & Ephræm [*D. Amb.*] de linguæ malo audiendo, & non reprehendendo maledicta eius, qui loquitur cõprobare videtur tanquam vera. Pluraque habet. [*D. Amb.*] *Bernard. 2. de Conſiderat. ſerm. de triplici cuſtodia.*

Nec inefficax eſt remedium contra hunc ignem, ſi fratri furenti, & obloquenti, tacendo te opponas, ſicut notauit *Origen. in Pſalm. 38.* [*Pſal. 138.*] ad ea verba, *Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* Silui, inquit, non vtcumque, ſed à bonis, quia etiam tũc cum frater amarulento eſt animo contra me, etiam bona verba ſileo, ne vel illi ignẽ ſuæ perditionis inflammem. *Auguſt. & Cyrilli Latinus interpres lib. 12. in Ioan. c. 12.* vbi legimus, *obmutui*, legunt, *Obſurdui*, namque hoc efficacius erit remedium.

Videndus hac de re *Nazian. orat. de ſuis ſermonib. ad Iulian.* [*D. Naz.*] vbi ait, aliquos per iniurioſa verba ab ipſo voluiſſe elicere ignem ſermonis, ipſum tamen tacuiſſe. Negant, inquit, vt Peryten ſic me conuitijs tũdere deſituros, quam ex parua ſcintilla ingentem ſermonum flammam excitarint. Super quæ verba Nicetas ita habet. Apoſitiſſima ſimilitudine vſus eſt Gregorius: ſicut enim Perites ignem internè habet ac premit, percuſſus autem & vi attritus eum exerit, ſic ipſe ſermones apud ſe in mente habebat. Occurrendum eſt ergo huic igni, qui totam comburit ſyluam, niſi initio cõprimatur, & tacendum, ne per loquelam ignis eliciatur, videndus hac de re [*D. Amb.*] *Ambroſ. in Pſalm. 38. & in exhortatione ad Virg. & de interpellatione Iob. lib. 2.*

Quod ſi non ſufficiat hoc remedium, ad extinguendum linguæ ignem, ſupereſt

A ignis de cœlo, qui ideo in linguis ignis apparuit, vt iuſtificaret eas, & decoqueret, in quibus aliquid de hoc nequam igne reperiebatur, quod proſequitur *D. Hier. Pſalm. 119 tom. 8.* in hæc verba. Quia tumet lingua mea, & pus habet, & venenum habet. [*D. Hier.*] Primum ſagittis tuis vulnera, vt pus poſſit exire, deinde carbones tuos, & ignem pone, vt quicquid malum fuerit excoquat, & deſertum faciat.

B Apoſtoli antequam acciperent Spiritum Sanctum, habebant in lingua ſua aliquos tumores humanos, propterea Spiritus Sanctus deſcendit in ſpecie ignis in linguas eorum, [*Act. 2.*] vt quicquid puris habebant, Spiritus Sanctus decoqueret. Et Iſai. [*Iſai. 6.*] *Væ mihi quia immunda labia habeo*, propterea mittitur vnus de Seraphim, & tollit carbonem ignis de altari, & tangit labia ipſius, & linguam, & purgat eam. Et quid dicit? *Ecce hoc tetigi labia tua, & mundaui linguam tuam.* C Et ſtatim quid dicit? *Quem mittam ad populum iſtum, & quis ibit?* O myſteria Scripturarum: quamdiu habebat linguam doloſam, & labia immunda non ei dicitur, Quem mittam? mundantur labia, & ſtatim mittitur ad loquendum. Ergo qui labia immunda habet, non poteſt prophetare, non poteſt mitti in obſequium Dei. Vtinam præſtetur nobis, vt quodcumque malum eſt, tollat de lingua noſtra, vt vbi ſpinæ D ſunt, vbi vepres ſunt, vbi vrticæ ſunt, mittatur ignis Domini, & vniuerſa exurat.

Et hoc videntur attigiſſe antiqui Ethnici dum Mercurio linguam ſacrificabant per ignem, quaſi nõ poſſit Dei obſequio deſeruire, ea lingua quæ omnino purgata diuino igne, & decocta non fuerit. At vero quæ igne cœleſti mundata fuerit, magni debet fieri, & in capite geſtari in ſignum honoris, E ac æſtimationis. Ideo enim igneæ linguæ ſuper capita Apoſtolorum apparuere, ſicut optime notauit *Cyrill. Hieroſolym. Catech. 17.* [*D. Cyril.*] vt nouæ coronæ ſpirituales per linguas igneas. Eæ namque linguæ, quæ diuino igne purgatæ fuerint, nobis cæleſtes coronas comparant, dum omnibus proſunt docentes, nemini nocent delinquentes.

§. II.

Digitized by Google

§ II.

Proponitur multiplex malum linguæ.

DIcitur etiam lingua , vniuerſitas , ſeu congeries, ac cumulus iniquitatis propter multitudinem iniquitatum , quæ per linguam perpetrantur, vt oſtendunt omnes literæ Alphabeti in quibus vitia linguæ explicantur. Verbi gratia A. adulatio. B. blaſphemiæ. C. calumnia. D. detractio. E. excuſatio in peccatis. F. famæ oblatio , fraudes , & falſum teſtimonium. G gloriatio vana. H. hypocriſis, & hæreſis. I. iuratio, ineptia. L. lamentatio , ludibrium. M. mendacium, & mordacitas. N. nugæ. O. otioſa verba. P. periuria. Q. querela. R. rixæ. S. ſuſurratio , & ſecretorum reuelatio. T. taciturnitas vitioſa. V. vituperatio. Z. zelus amarus. Vbi vides plura eſſe vitia quam literas, cum duplicata, & triplicata in vna litera videamus.

D. Baſil. Hoc ipſum oſtendit *D. Baſil. in Pſal.* 33. ad ea verba: *Prohibe linguam tuam à malo* , dicens Peccatum , quod per linguam admittitur , omnium fere propenſiſſimum , ſed & idem multiforme. Iratus es ? mox lingua occurrit. Concupiſcentia teneris ? habet & hic linguam ante omnia quaſi Lænam & conciliatricem quæ cooperarctur peccato , quæ per ſimulationem proximis imponat. Eſt tibi lingua quoque vice ſcuti ad iniquitatem, cum non ex corde loquitur, ſed ea promit quæ ad fraudem & impoſturam faciunt. Denique quid opus eſt commemorare , quæ per linguam peccantur ? Vita noſtra referta eſt linguæ delictis, turpiloquio, vrbanitate, ſtultiloquio, & quæ non conueniunt, Detractione, otioſo ſermone, periurio, falſis teſtimonijs ; hæc mala omnia ; & adhuc illis plura ſunt linguæ opera. *& Ber. ſer. de Triplici Cuſtodia.* D. Bern.

Quis numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat ſordes ? quam multiplex in labijs incircumciſis immunditia copuletur ? quam ſit grauis pernicies oris incircumſpecti ? &c. quæ late proſequitur.

A Idem argumentum proſequitur *Nazian. orat. in Quadrageſ. ieiun. ſilent.*] vbi ita ait Lingua libidinoſi hominis fœda multa eructat, vt ridiculi ipſi procacem riſum hominibus moueant, tum ſubſultantes ipſi, tum alios ad eundem modum afficientes, diuinæque imagini dedecus afferentes. Hac multa quæ tecta atque occulta eſſe oportebat , in hominum aures eiomuntur. Hæc ſæpe ex animo perturbato grauique iræ perB cito, conuitiorum omnis generis velut ſpumam quandam extra diffundit, ſæpe rurſus inſidioſo animo, ſuauitatem beneuolentiæque præfert , eaque labijs gerit, à quibus animus abhorret , ac ſub ſermonis illecebris, ſub fraude & mendacio cædes occultat. Quis autem quot mala ex ea oriantur oratione conſequi poſſit ? Domum cum domo , ſi ita voluerit , vrbem cum vrbe, C Principem cum populo , populum rurſus cum Principe ſtatim, ac ſine vllo negotio committit ; non aliter atque igniculus ſtipulæ admotus, in magnum incendium cito excreſcens, conuictores , filios , parentes, fratres, amicos , vxores , maritos , omnes denique perfacile in mutuam perniciem armat. Sceleratum hominem , bonum aſſerit, bonum contra calculo ſuo perdit. quis parem linguæ vim habet? quæ vtinam imD probis , ac flagitioſis hominibus confeſtim interiret.

Et quia ſicut dixit idem *Nazian.* quot mala ex lingua oriantur oratione conſequi non poſſunt; qui plura velit videat *Baſil. lib. de Inſtitut. Monach. & in regulis breuioribus in Reſponſ. ad interrog.* 24. 25. 26. 27. & inde videat *Ephram, in oppoſitione virtutum, ac Vitiorum, & de lingua malo. Nazian. in carmine ſcripto ſuper ſilentio obſeruato Ieiunij tempore , & in eſtata orat. &* E *orat. coram centum & quinquaginta Epiſcopis. Chryſoſt. hom. 43. in Matth. tom. 2. & tom. 5. hom. 2. 5. 32. ad pop. Auguſt. lib. de Conflictu vitiorum tom. 9. cap. 8 & de mendacio c. 16 tom. 4. Hieron. ad Ruſticum Monachum, & alibi ſæpe Ber. ſerm. 24. & 63. in Cant.*

D. Baſil. D. Ephr. D. Naz. D. Chryſ. D. Aug. D. Hier.

Digitized by Google

§ III.

Lingua contra vniuerſa omnia audet.

Dicitur etiam lingua, vniuerſitas iniquitatis, quia contra vniuerſa quæque agit; In primis enim contra ipſum Deum, blaſphemando. Vnde Dauid: *poſuerunt in cælum os ſuum Pſal.* 72. quod *Auguſt. Baſil. & Euthym.* explicant de blaſphemis, & in Deum iniurioſis hominibus. Ideoque, *Nazianz. d: humana natura.* In bonam partem hoc accipe, Sancta Trinitas, nec tu ſtultorum linguas prorſus effugiſti: vt videre eſt in Hæreticis, qualis fuit Arrius, & Sabellius, contra ipſum etiam Chriſtum Dominum, cuius pœnalitates intrinſecæ, & ſi Reſurrectione fuerint terminatæ, tamen ſicut optime notauit *Caiet.* 3. *par. q.* 52. *art.* 4. extrinſecæ non fuerunt terminatæ, nam vſque ad conſummationem ſæculi infamiæ pœnam, & linguæ iniurias dignatur ſufferre, dum purus homo à quibuſdam dicitur, confuſionem naturarum ab alijs patitur, & alia fere innumera, cum tamen ipſi debeatur, vt in *nomine eius omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* — Naz. — Philip. 2.

Aduertit autem Caiet. quod ſicut cæteras pœnas ſuſcepit ſponte ſua propter noſtram ſalutem, ita & hanc mira diſpenſatione ſuſtinet, non ſolum vt ſuauiter diſponatur regimen ac ſalus hominum, ſed vt ſuauiſſimo exemplo abſtrahamur à tam communi appetitu futuræ noſtræ memoriæ ſeu immortalitatis famæ. Adde vt ad exemplũ Chriſti Dom. nobis illatas iniurias æquo animo toleremus.

Ponunt etiam homines in cælum os ſuũ, quod eleganter notauit *Hieron.* 1. 5. *Amos.* vbi reddens rationem, quare homines Planetis cælorum luccidiſſimis, nomina turpiſſimorum hominum Iouis, & Martis, imo & inhoneſtæ Veneris impoſuerint, ita ait. Cælum infamare conantur; & mercedem ſtupri inter ſydera collocare. quaſi ex eo quod pulchrum, & lucidum vident cælum, illud reproborum hominum vitijs — D. Hier.

A deturpare voluerint.

Nec mirum quod cælum petierint, cum etiam Sanctos in Cælo glorioſos aggrediatur, ſicut videtur dixiſſe Dauid. *Poſuerunt in cælum os ſuum.* vbi Chaldaice habetur, *Poſuerunt in cælum os ſuum*: & pro eo quod nos habemus. *Lingua eorum tranſiuit in terra*, habet, *lingua eorum miſit Sanctos terræ.* & iterum ait. *Iniquitatem in excelſo loquuti ſunt.* vbi Theodoret. ait. Non — Pſal. 72. — Pſal. 72.

B ſatis fuit ipſis contra homines iniuſte agere, verum cælum ipſum verbis auſi ſunt petere. Et huc ſine dubio reſpicit illud eiuſdem Prophetæ, *In memoria æterna erit iuſtus, ab auditione mala non timebit*: Non dixit, liberabitur, quia & ſacra, & profana ſolet iniuſta lingua inficere, ſed dixit, non timebit, quia in tranquillitate eſt, & *Nazian. orat. de ſilent. quadrageſ. ieiun.* protinus vt mens tela linguæ emiſerit, ſtatim pro- — Pſal. 111. — D. Naz.

C uolant omnia quæ feriunt cælites, terreſtres poſteros: non minus eos qui ab huiuſmodi ſagittis ſibi cauent, eaſque ſedulo obſeruant, quam qui nihil mali ſuſpicantur, non minus bonos quam malos, non minus amicos, quam hoſtes, non minus exteros longeque diſſitos, quam propinquos, denique nihil eſt quod à linguæ ſagittis tutum atque immune ſit, quod videtur dixiſſe Dauid, cum ait, *Deuorant plebem meam vt cibum panis*, ſicut enim communis cibus, panis — Pſal. 72.

D eſt, ita & ipſorum communis cibus eſt detractio, & veluti panis, ſicut aduertit *Aug. in Pſal.* 52. qui ad quaſcumque eſcas adhibetur, nulluque hominum parcit, malis, ſcilicet, quia gaudet plures habere ſocios iniquitatis, ſicut notauit *Nazianz. orat.* 1. cum ait. Mihi vero ad improbos oratio eſt, & malignos, qui ex eo quod alios calumnijs inceſſant, vitijs opem ferre moliuntur, quod etiam dixit *Plut. lib. de Progreſſu in virtute.* In confeſſo, inquit, eſt, ita — D. Aug. — D. Naz.

E natura comparatum eſſe, vt iſti quos nulla tangit admiratio virtutis, ſedulò curent, quo ab alijs celebrata lacerent, atque infeſtentur. Bonis vero & iuſtis viris detrahunt, quos ſibi ſimiles eſſe per contumeliam nituntur, ne ab illis reprehendantur, ſicut notauit *Greg.* 13. *Moral. c.* 1. dicens. Eſſe hoc peruerſorum proprium ſolet, quod ſuas malitias per conuitium bonis inge-

Digitized by Google

ingerant, priuſquam de ijs ipſi veraciter accuſentur, & dum metuunt increpari, de ijs quæ faciunt, aduerſantes ſuis prauitatibus iuſtos hæc facere teſtantur. Et *Hieronym. ad Euſtochium.* Sanctos carpere ſolita eſt lingua maledica in ſolatium delinquendi. Recte quidem de huiuſmodi hominibus dixit Iſaias cap. 59. *Cor impij quaſi mare feruens*, dum enim mare, velut feruet, & ebullit vndis vndique agitatum, ſeipſum purgat, ad terram, & littora euomiens, & projciens quæcumque ſordida & immunda ferebat, quod impij facere conſueuerunt maledico ore, & virulenta lingua, vnde *D. Hier. epiſt. ad Demitriad.* qui ſuo merito placere non poſſunt; placere volunt in comparatione peiorum. Et in *proœmio epiſtolæ ad Epheſios*, ait idem *Hieron.* Obſecro vos Paula & Euſtochium, ne maledicis, & inuidis mea opuſcula tradatis, neque detis ſanctum canibus, & margaritas mittatis ante porcos: qui cum bona imitari non queant, quod ſolum facere poſſunt, inuident, & in eo ſe doctos, eruditoſque arbitrantur, ſi de illis detrahant: quibus obſecro reſpondeatis, vt figant ipſi ſtilum, experiantur ſemetipſos, & ex labore proprio diſcant ignoſcere laborantibus. Denique *lingua tranſiuit in terra Pſal. 72.* quia ſicut expoſuit Auguſt. nihil relinquunt intactum.

D. Hier. — *D. Hier.* — *Contra calũniatores ac detractores.*

Cæterùm huiuſmodi calumniatoribus ſubtiliter dixit *Hieron. ad Sabinian.* Eſto, ego flagitioſus ſum, vt vulgo mentitas ſaltem mecum age pœnitentiam, criminoſus ſum vt ſimulas, imitare lachrimas criminoſi, num mea peccata virtutes tuæ ſunt? an malorum tuorum putas ſolatium, ſi multos tibi ſimiles habeas? & *Nazian. orat. 2. de Pace* nos quidé reprehenſionem meremur, ſi quid mali admiſerimus, at vos interea impij eſſe non deſinetis, etiamſi in peccatum incidamus, imo eo etiam maior eſt impietas veſtra, quo ijs qui læduntur acerbiores eſtis, debetur enim fratribus labentibus doctrina, & compaſſio. Vnde *Arrianus lib. 1. in epictet. c. 28.* docet non eſſe detrahendum, neque iraſcendum peccatoribus, quia, ſcilicet, cogitare debemus huiuſmodi homines quodam errore falli, & quodammodo hallucinari in bonis ac malis rebus diiudicandis: Et quia hoc quod malum reuera eſt, & à nobis malum iudicatur, illis videtur bonum prout ſic ſunt affecti, & animati, & quapropter non cõuenit illis iraſci, ſed potius condolere & miſereri, laborandumque potius vt modeſto & patienter doceamus eos quemadmodum, & in quo decipiantur, vt ſic docti euidenter intelligant errorem ſuum, & ab eo abſtineant quouſque autem id non demonſtrauerimus patienter agendum & miſericordia vtendum, quemadmodum & cæcorum ac claudorum, & aliorum huiuſmodi debilium miſeremur. Dum vero ipſorum defectus notamus ipſiſque iniuſte detrahimus, nec vitia emendamus, ſed aliena propria facimus dum aliena corrigere non curamus.

D. Hier. — *D. Naz.*

Mirum autem eſt, quod cum lingua igni comparetur, ignis fornacis ardentis pepercerit ſeruis Dei ipſum laudantibus; cum tamen linguæ ignis nulli omnino parcat, quod notauit *Chryſoſt. ad finem tom. 1. hom. de trib. pueris*, cum ait. In fornace ſtans Azarias aperiens os ſuum in medio ignis dixit, *Benedictus eſt Domine Deus Patrum noſtrorum*; & aperit os ſuum, non audeat autem ignis, inuocantis Dominum fauces irrumpere, nec nubilo ductu vaporans eloquentiæ ora conturbat, & tamen detrahentis os aggreditur, mordet, & inficit viros laudantes Deum, ipſiuſque obſequio dicatos, vniuerſitas vtique iniquitatis, quæ proinde vniuerſos inficit, vt miraculum cenſeri debeat, ſi quis immunis euadit, quod videtur, ſignificaſſe Dauid, cum dixit. *Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ à contradictione linguarum*, vbi per abſcõditum faciei Domini, intelligenda eſt illa diuinæ præſentiæ occultatio, quæ humanos oculos & animum fugit, vt conſpici nequeat, *quẽ nullus hominum vidit*, inquit Apoſtolus, *Sed nec videre poteſt*, in quo abſconditio faciei ſuæ, quem liberare vult, ab hominũ conſpectu ſubducit, & curat ne videatur, ſicut cum faciẽ ſuam abſcondit, à nemine videri poteſt, ita vt ipſe Dauid quãuis ante oculos pene Saul Regis in eadem ſpelunca verſaretur; non tamen viderit, cumque tot Regij ſatellites diligentiſſime ſcrutarentur nuſquam illum aut videre, aut reperire licuerit. Is enim *qui ponit tenebras* latibulum

D. Chryſ. — *Dan. 3.* — *Pſal. 30.* — *1. Tim. 6.* — *1. Reg. 24.*

Pſal.17. *latibulum ſuum*, quibuſdam quaſi tenebris, & caligine quem voluerit inuoluit. Sic de Hieremia legimus, cum eum & ſimul Baruc
Hier. 36. illius ſcribam Rex Ioachim irritatus comprehendi mandaſſet; abſconditos fuiſſe à Domino. Sic item de Domino noſtro legimus per medium lapidare illum volen-
Ioann. 8. tium tranſijſſe, & abſconditum exijſſe de templo. Sic igitur per miraculum quis poterit euadere vniuerſitatem iniquitatis, quæ vniuerſos attingit.

D.Bern. Ideoque *Bern. in principio epiſtolæ ad fratres de monte Dei*, illis hoc imprecatur. Abſcondat vos Deus *in abſcondito faciei*
Pſal.30. *ſuæ à contradictione, linguarum*. Ideo & *D.Hierony*. vt nouum miraculum de Paula
D. Hier. ait ad Euſtochium filiam ipſius Paulæ. Ita ſe geſſit vt nunquam de illa etiam maledicorum quicquam auderet fama confingere. Quæ igitur vniuerſos inflammat, ac inficit, iure vniuerſitas iniquitatis dicitur, qua
D. Bern. etiam de re videndus *Ber. ſer. de Triplici cuſtodia* dum hanc vniuerſitatem nocendi in lingua probat ex eo, quod inficiat loquentem, audientem, & ipſum etiam de quo loquitur. gladius, inquit Bern. biceps, imo triceps, eſt lingua detractoris, ferociſſima plane, quæ tres inficiat flatu vno.

Nec mirum quidem quod vniuerſis inique noceat, cum nec ſibi etiam parcat, ſicut
Detractores nulli magis quam ſibi nocent. notauit *Ambroſ. in Pſalm.* 35 vbi ſic incipit Dauid; *Dixit iniuſtus vt delinquat ſibi*: Ita enim legit Ambroſ. qui ait, Quicquid ergo
D. Amb. Pſal.35. Prou.36. loquitur iniuſtus, iniquitas eſt, quæ in ſuum refertur authorem, nam *ſicut ſpinæ naſcuntur in manu ebrioſi, ita in iniuſti ſermone naſcuntur quæ compungant loquentem*. Cuius grauior eſt pœna quam propria, cum pro omni ſermone det pœnas. Serpens alijs infundit venenum, iniuſtus ſibi, in eum enim refunditur quicquid effuderit, quod etiam habet *ſerm. 7. in Pſal. 118. & 1. offic. c. 4.* Laqueus, inquit, eſt ſermo noſter. Loquimur plerumque quod excipiet inimicus, & quaſi gladio noſtro nos vulneret, facitque ille locus pſalmi,
Pſal. 63. *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum, & infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorum*. vbi Chaldæus habet, & offenderunt ſeipſos lingua ſua. Theodoret. vero explicat. Iſtorum linguæ nihil offendunt eos qui configuntur, imo

A in caput eorum, qui percutere conantur, omne malum recidit. Namque ſicut dixit Hieron. epiſt. ad Marcum. Non qui patitur ſed qui facit contumeliam, miſer eſt. Vnde & Dauid dixit: *Cum mihi moleſti eſſent* Pſal.34.
induebar cilicio, vbi Brixian. habet. Ego autem cum moleſtiam paterentur, &c.

In quem ſenſum etiam *D. Hieron.* explicat de Iudæis id quod dixit Dauid, *Conuer-* D.Hier.
B *ſi ſunt in arcum prauũ*. Arcus prauus, inquit Pſal.77.
Hieron. eſt qui dum contra Inimicos ſagittas putatur iacere, ſauciat tenentem, & cæ- Prou. 26.
tera quæ pro hac re videnda ſunt. Dixit hoc etiam Salomon in Prouerbijs, prout exponit Brixian. Nam illud, *ſicut Auis ad alia tranſuolat, & paſſer quolibet vadens, ſic maledictum fruſtra prolatum in quempiam non ſuperueniet*. Sic ergo habet Brixianus ad hæc verba. Sicut auis auolat & reuolat
C in nidum, ita maledictio redit in maledicẽtem, & nõ venit ſuper eũ, qui maledicitur, & in hũc ſenſum intelligit Bonauent. illud Sap.1.
Sapiẽtiæ, *à detractione parcite linguæ*, quod ſoipſum primo lædat detractor. Expoſuit D. Athan.
autem rem hanc *D. Athanaſ. de Paſſione*. aptiſſima ſimilitudine. Quemadmodum, inquit, ſiquis ſerpentem apprehendat manu, dum conatur in alterum proijcere prorſus ipſe mordetur, aut ſiquis ignem manu te-
D nens dum vult hoſtem lædere non intelligat quod ipſe prorſus exuritur; ſic malitia magis lædit eos, à quibus habetur, quam in quos intenditur. ideo cum Scribæ, & Phariſæi diſcipulos Domini vellent maledico ore carpere, quod non obſeruarent traditiones ſeniorum in lotionibus repetitis pro ſingulis cibis ad ipſos Dominus increpationem conuertit dicens: *Quare & vos tranſgredimini, &c.*

Videndus eſt etiam hac de re *Euſeb.* Matt. 15.
Emiſſem. homil. ad plebem. vbi ita elegan- Euſeb.
E ter habet. Quod malum eſt ita paſſio vt detrahas fortaſſe aut meliori, aut certe peccatum, quod alter incurrit operando, tuum facias obloquendo. Pernitioſum itaque eſt, vt quiſquis ille offenſas alterius, velut ipſe immunis à culpa obtrectando condemnet, quas forte ille neſcio, quis apud Deum contrito corde, & fracto pectore iam redemit. Aduerte in quantum illius autor lædatur, cuius contagio, & auditor inficitur. Qui

Digitized by Google

aliena inquirimus mala quanta in nobis latent, ſi poſſumus, numeremus.

Cumque tam certum ſit, detrahentem ſibi maximè nocere ſpiritualiter, dum de aliis male loquitur, alio etiam modo ſibi graue nocumentum infert, ſicut notauit *D. Hieron. ad Ruſtic. de forma bene viuendi* [*D.Hier.*] dicens: Accuſamus ſæpe quod facimus, & contra noſmetipſos diſerti, in noſtra vitia inuehimur. Sic enim voluit Diuina iuſtitia in promptu eſſe ſupplicium contra eos, qui temere, & inique de aliis iudicant, ac [*D. Bern.*] loquuntur. Vnde *Bern. epiſt.* 233. ait, Si frater Ioannes in nos dixit vel ſcripſit non decuit, vel quomodo non decuit, non tam nos læſit, quam ſeipſum, magis namque ita ſcribendo ſuam prodidit leuitatem, quã noſtrum deprehendit errorem. quod etiam habet *Chryſ. hom. 52. in Matt.* [*D.Chryſ.*]

Et cum conſtet iam de nocumento ſibi illato per detractionem vniuerſalem, quorumcũq; hominum neceſſariũ eſt, vt conſtet etiam qualiter ſibi noceat is, qui linguam exerit contra viros Deo dicatos, de quibus intelligendus eſt ille locus. *Qui tãgit vos, tangit pupillam oculi mei.* [*Zach. 2.*] vbi in Hebr. Græc. Chald. Complut. & Reg. exẽplari habetur, *Tangit pupillam oculi ſui* [*D.Cyril.*] Et Cyrill. expoſuit, qui vos proſequitur, ſeipſũ perſequitur, Et Vatabl. ſibi ipſi nocet, & affligitur vehemẽtiùs. Hoc etiam notauit eleganter *Ruper. lib. 2. in lib. Reg. c. 28.* [*Rup.*] Loquẽs de morte Ozæ ad extenſionem manus, vt [*1. Pet. 13.*] ſuſtineret arcam, quando calcitrabãt boues. Myſtice ait Rupert. Per hanc ſimilitudinem vehementius commonemur, ne quando nos ocioſi, & vacui, cum ſimus humiles Arcæ Dei portitores ſi quando exceſſerint, velut boues calcitrantes temere iudicemus. Igitur ad reprimendam audaciam iratus eſt Dominus contra Ozam indignatione ſuper [*Heb. 11.*] temeritate, & percuſſit eum, quia videlicet, qui Sanctorum infirma reſpiciunt, & non potius, quia conualuerunt de infirmitate, fortes ſunt in bello, ibi contra ſemetipſos Diuinum prouocant iudicium. Sibi itaque potius quam alijs nocent, qui in ſeipſis linguæ flammam accendunt, cui vero parcent, qui ſibi non parcunt? & quid mirum, ſi vniuerſos inficiat, quæ eſt vniuerſitas iniquitatis? nihilque in mundo patitur eſſe

[A] mundum? & ideo iure dicitur, Mundus iniquitatis.

§ IIII.

Lingua dicitur mundus iniquitatis, quia concinnat, & exornat peccata.

[B] Est denique lingua, mundus iniquitatis, ſeu ornamentum eius ſicut hoc in loco notauit Brixian. Etenim ſicut mundus muliebris ad ornatum & cultum mulieris inſeruit, ita lingua exornat iniquitatem, per callidam Rhetorum eloquentiam, ſicut hic aduertit Oecumen. quod fit, dum vel perſuaſione quadam & ornatu verborum, id quod iniquum eſt efficit, vt æquum videatur, [C] vel dum vitia extenuat, & verborum viridantibus foliis operit, ſicut notauit *Ambroſius lib. de Paradiſo ca. 13.* [*D. Amb.*] ſuper ea verba. [*Gen. 3.*] *Conſuerunt folia ficus.* Iacit, inquit, ſupra ſe folia, qui vel culpam velare deſiderat, aut diabolum delicti memorat authorem, aut carnis prætẽdit illecebras, aut alium quempiam perſuaſorem prodit erroris.

In quam ſententiam *D. Auguſtinus* intelligit [*D. Aug.*] illud Pſalmi: *Non miſerearis omniũ qui operantur iniquitatem.* [*Pſ. 58.*] [D] Eſt, inquit, quędam iniquitas, quam qui operatur, non poteſt fieri, vt miſereatur ei Deus. Quæres fortaſſe, quænam illa ſit? Ipſa defenſio peccatorum, quando quis defendit peccata ſua, hoc defendit, quod Deus odit, ſi quod bonum fecerit, ſibi vult imputari, ſi quid mali, Deo. Nemo eſt qui audeat dicere: Bonum eſt adulterium, bonum eſt homicidiũ, bona fraus, &c. ſed quomodo ea defendunt? Si Deus noluiſſet non id feciſſem, quid vis [E] faciam fato meo? Conuerte illos ante ſe, qui ſe ponunt poſt ſe.

Alij vero nomine virtutis, zeli, aut amicitiæ dolos prætendunt. quales fuere ij, qui [*2. Reg. 4.*] Miphiboſeph filium Ionathæ occiderunt: Ingreſſi enim ſunt domum aſſumentes ſpicas tritici, quod expoſuit *D. Hieronymus in traditionib. Hebraic. ad lib. Reg.* [*D.Hier.*] Spicas tritici, ait, quaſi cauſa primitiarum tulerunt, vt honorem Regi deferre viderentur, & eorum dolus nequaquam deprehenderetur,

Inflammat itaque lingua totam natiuitatis. A
i. contaminat vitam noſtram, vt ait Occu-
men. vel inflammat totum curſum vitæ no-
ſtræ litigando, detrahendo, blaſphemando,
cæteriſque linguæ vitiis.

Et certe prodigio ſimile eſt, quod cum
alia hominum vitia vel ætate deficiant, vel
temporis ſucceſſu corrigantur, vel ſaltē non
occupent totum hominē, vitia tamen linguę
per omnes vitæ partes ſpargantur, ac graſ-
ſentur, & per totam fere vitam augeantur. B

Inflammat ergo, hoc eſt incendit, & ex-
citat nos in gehennam, idque inflammata à
gehenna, hoc eſt incitante Dæmone, &
Angelis eius, propter quos gehēna facta eſt.

Gehennæ vocabulo ad deſignandum lo-
cum, in quo pœnæ pēduntur æternæ prius,
& primus legitur vſus Saluator noſter in ſa-
cris literis, quanquam prius in vſu fuiſſe ve-
riſimile ſit, eſt autem nomen Hebraicū Ge-
hennom frequens in veteri inſtrumento, vt C
patet *Joſue* 15. & ſignificat vallem Ieroſoly-
mis vicinam ad plagam orientalem, cedrinis
aquis irriguam. Huius igitur loci nomen
tranſlatum eſt ad deſignandum Infernum,
tum ob diram immanitatem, qua cultores
Moloch adolere illic ſoliti fuerant igne li-
beros ſuos in holocauſta, vt conſtat ex Ier.
7. tum ob fœtidam loci ſpurcitiem. Ne quis
enim amplius filios per ignem Dæmonijs
offerret; Deus magna mulitudine occiſorū D
locū contaminauit, vt conſtet ex lo. cit. Iere.
c. 7. & ca. 32. quod etiam fecit Ioſias replen-
dō eundem locū cadaueribus, excremētis, &
ſordibus, vt patet ex 4. *Reg.* 23. hinc itaque
ad deſignandum crudelem, horrendū, fœ-
tidum, ac deteſtabilem perpetuo cruciandis
reprobis deſtinatum locum alterius loci no-
men tranſlatū eſt, quia vero continens acci-
pitur pro contento, ideo hoc loco appella-
tur diabolus, gehenna, ſicut notauit Gloſſa,
& Beda, quia ſicut gehenna ſemper ardet, ſic E
diabolus ſiue in aëre volitans, ſiue in terra,
aut ſub terra, ſemper ſuarum ſecum defert
pœnam flammarum, inſtar febricitantis, qui
etſi in lectis eburneis iaceat, febrim patitur,
& ardorem ſuſtinet.

§. I.

Lingua inficit, ac perdit quæcumq; inuenit bona opera.

MAculat ergo, ac contaminat lingua to-
tum corpus, quia quæcumque opera
virtutum inuenit, inficit, ac deturpat, & in B
cineres omnino redigit, quæcumque, anima
ſuperædificauerat, quod notauit *Ephram* de
linguæ malo in Maria ſorore Moyſis, quæ *D. Ephram.*
cum Propheti ſſa eſſet, ob linguæ vitium to-
tum corpus eius maculatum eſt, perfuſum-
que lepra. Ita vt Moyſes eam pene mor- *Num. 12.*
tuam reputauerit. Ait ergo Ephræm. Ex ijs,
quæ manifeſta ſunt, latentia atque occulta
intelligi debent. Nam aperte corpus illius le-
pra occupauit, quia clam lepra peccati animā C
ſuam infecerat, ex manifeſto eius malo pec-
catum innotuit, quod latebat, ex teterrima
ipſius lepra docemur, quam graue & dete-
ſtabile vitium ſit obtrectatio, corpus quod
lepra infectum cernebatur, velut ſpeculum
quoddam fuit animæ ex illa carnis corrup- *Loquacitatis*
tione patefactū eſt, quomodo hominis ma- *incommoda.*
ledici, ac detractoris corrumpatur animus.
Similia habet *Amb. in Pſ.* 36. vbi loquacitatē
appellat innocentiæ, virtutiſq; naufragium; D *D. Amb.*
namque ſicut nauis, dum dehiſcit, rimaſq; a-
git, magna aquarū copia delecta demergitur,
ita per apertionem oris, linguæque ſciſſuras
in profundum inferni facile demergitur a-
nima, quæ veluti ſecundis ventis ad gloriæ
portum nauigabat. Ideoque Salomon dixit:
Fili ne deſtluas Quæ verba commentatus
Ambr. ſer. 4. in Pſ. 118. ſic ait. Quicunque eſt *D. Amb.*
facilis verbis, velut plenus rimarū, hac atque
illac effluēs, interiora euacuat ſua, & exterio
ribus paſſionibus inūdatur regere ſe neſciēs, E
nec tenere verbū: Et ſuper *Pſ.* 38. ad ea verba
Poſui ori meo cuſtodiā. ſic habet. Vectem ſibi
adhibuit ad os, quo theſaurū cordis, ac vir-
tutū ſeruaret, qui aperto ore, fatiſcētēq; rimis
facile deperditur. *Et Chryſ.* ſuper eūdem Pſ. *D. Chryſoſt.*
ait. Quoniam Phariſæus ori ſuo fores non
appoſuit, paucis verbis, quæ intus erant,
perdidit, quemadmodum qui theſaurum po-
ſuiſſet in domo, in qua nullæ fores fuiſſent

ſi ergo velimus vitam, & dies videre bo- A
nos, corpuſque lucidum habere, prohibea-
mus linguam noſtrã à malo, quod argumen-
tum proſequitur *Chryſoſt. tom. 1. in Pſal. 33.*
Et in hoc ſenſu *Clem. Alex. 2. Pædag. cap. 7.*
D. Clem. dixit. Terribilis in interitu ſuo vir linguo-
ſus. Totum namque virtutum corpus infi-
cit, imo interficit.

§. II.

Inconſtantia vitæ noſtræ in rota adumbrata. B

APpellatur hoc loco ab Apoſtolo vita
noſtra rota, ſicut etiam Eccleſiaſt. c. 12.
Eccleſ. 12. ex ſententia multorum, *& confringatur*
rota ſuper ciſternam, quæ per omnes ætа-
D. Naz. tis gradus aſſidue voluitur & decurrit, quem
modum loquendi expoſuit *Nazianz. in ſen-*
tentijs, dicens; Rota eſt incerte fixa breuis C
hæc & multiplex vita: ſurſum mouetur, ac
deorſum trahitur; neque enim ſtabilis eſt,
quantumuis ita videatur, fugiens tenetur,
& manens effugit, ſaltat plerumque, nec ta-
men fugere poteſt, ſtationem ſuam motu
trahit, ac retrahit, quod etiam proſequitur
Berna ſerm. de nimia fallacia præſentis vitæ.
D. Bern. vbi inter alia. Vita noſtra, vt multipliciter
illudat, mutat faciem, modo enim ſe eſſe
breuem cauſatur, modo ſimulat longiorem, D
cum peccare delectat adhuc gemit altius pro
breuitate ſua, ſicut igitur rota nunquam ſtat,
ſed perpetua volubilitate circũagitur, ita in
hac vitæ rota, nulla ſtabilitas, aut ſecuritas
reperiri poteſt, ſicut notauit *D. Amb. Pſ. 43.*
D. Amb. in eo, quod Chriſtus Dom. dũ in nauicula cũ
diſcipulis eſſet, voluit magnã excitari tẽpe-
ſtatẽ, *ita vt nauicula operiretur fluctibus*. In
Matt. 8. naui, inquit Ambr. dormiebat Chriſtus cor-
pore, ſed virtute vigilabat, diſcipulos vero E
remiſſos, & negligentes eſſe non paſſus eſt,
quaſi de Domini præſẽtia & fauore ſecuros;
ſomno corporis ſeſe cõpoſuit, vigilabat ta-
men eius poteſtas, & prouidentia, quę ex-
citauit tẽpeſtatem in mari. Si ergo Chriſtus
Dom. nec ſecum patitur quietos, ac ſecuros
eſſe diſcipulos, quomodo patietur aliquem
in vitæ curriculo, & circulo minime cir-
cumrotari & commoueri?
D. Baſil. Proſequitur idem argumentum *Baſil. in*
Pſal. 1. Talis eſt vita, quæ nec delectabi-
lia, nec rurſus acerba, triſtia diu retinet.
Hodie terram coluiſti? cras alter colet, &
poſt eum alius. Vides agros hos, & domos
ſumptuoſas, quod nomina iam vnum-
quodque horum permutauit? Cur vita
noſtra non dicitur via, quæ modo hunc,
modo illum ſortitur continuo ſtatum? Be-
atus ergo *qui in via peccatorum non ſtetit.*
Quis enim velit ſtare, vbi nihil ſtat, & o-
mnia cum rota verſantur? Ideoque *Aug.* *D. Aug.*
lib. 6. Confeſſ. cap. vlt. Verſa, & reuer-
ſa in tergum, & in latus, & in ventrem
& dura ſunt omnia, & tu ſolus requies.
Et lib. 4. cap. 10. Quoquò verſum ſe ver-
terit anima hominis, ad dolores figit alibi
præterquam in te.

Et hæc eſt ratio, quare in ſacra Scriptura
mors dicatur quies, ac requies, quia tunc
tandem quieſcit rota, & motus eius circu-
laris terminatur. Notauit hoc *D. Chry-* *D. Chryſ.*
ſoſt. tom. 1. hom. de nomine Abraham. vbi *Geneſ. 5.*
exponit ea verba. *Lamec genuit filium,*
vocauitque nomen eius Noe, dicens: Hic nos
quieſcere faciet. Sic enim legit id quod no-
ſtra ait. *Conſolabitur nos ab operibus*, quie-
tem, inquit Chryſ. diluuiũ vocans eo quod
ſub illo futurum diluuium, diluuium autem
mors fuit; mors vero quies vero eſt, &
idcirco hominem, ſub quo diluuium fa-
ctum, quietis authorem vocauit. Mors qui-
es liberans eos à laboribus, &c.

Hinc etiam eſt, vt quia hominis vita, ro-
ta eſt, ipſe etiam nunquam in eodem ſtatu
permaneat, ſed modo lætus. modo mæro-
re affectus, nunc diues, poſtea pauper, ho-
die in honoris vertice, cras in imis infeli- *Iob. 14.*
citatis ruinis. In quam ſententiam aliqui
ex recentioribus explicant cum Lyrano
eum locum Ioan. vbi diſcipuli dixerunt
Chriſto, iterum in Iudæam redire volenti.
Rabbi modo volebant te Iudæi lapidare, & *Ioan. 11.*
iterum vadis illuc, quibus ipſe reſpondit.
Nonne duodecim horæ ſunt diei? vt ſint
verba prouerbialiter dicta ad ſignificandã
mutationem facilem hominum, qui tem-
poris variatione mutantur, ac ſi dictum eſ- *2. Reg. 13.*
ſet: duodecim horæ ſunt diei, ſed multo
plures mutationes in homine, qui non per-
ſiſtit in eadem voluntate, ſed quod modo
intendit, ſtatum dimittit, quod videre eſt
in

in Amnon, qui modo Thamar deperibat,
eam iam odio proſequitur, & velut turpem
ancillam proijcit. In Iſraelitis, qui aquam
exoptarunt, deinde panem, poſtea carnes,
aquam tribuit Deus, panem miſit de cælo,
innumeram coturnicum multitudinem co-
iecit, ſed cum adhuc carnes eſſent in den-
Pſal. 77. tibus eorum, furor Domini concitatus in
Num. 11. populum percuſſit eum plaga magna ni-
mis, vocatuſque eſt ille locus, ſepulchra
concupiſcentiæ, fuit enim neceſſarium, vt
Deus eos homines occideret, ad hoc, vt fi-
nem concupiſcentijs, & mutationibus im-
poneret, alioqui nunquam ceſſarent ab ap-
petitione & variatione.

D. Aug. Ideoque *Aug. lib. Solilequior c. 2.* Nunc
gaudeo, inquit, ſtatim triſtor, nunc vigeo
iam infirmor. Nunc viuo, ſtatim morior,
nunc felix appareo, ſemper miſer, nunc ri-
deo, iam fleo, ſicque omnia mutabilitati
ſubiacent, vt nihil vna hora, in vno ſtatu
permaneat. Proſequitur idem argumentum
D. Chryſ. *Chryſ. hom. 63. ad Populum.* Sicut, inquit,
nunc quidem nox, nunc autem dies, inter-
dum quidem æſtas, interdú autem hyems,
Gen. 12. ſic & in nobis: *Exi de terra tua.* Vides
rem moleſtam imperari, verum & lætam
vides ſubſequentem. *Et veni in terram,
quam monſtrauero tibi, & faciam te in gen-
tem magnam.* Quid ergo? Poſtquam venit
in terram, portum attigit, infeſta deſierunt?
Nequaquam, ſed & rurſum alia prioribus
grauiora ſubſequuta ſunt, fames, & pere-
grinatio, vxoriſque rapina, & poſt hæc alia
bona ſucceſſerunt, quæ proſequitur: ad-
ditque: Sed quoniam in lætitia ſemper eſſe
volumus, propterea nos in triſtitijs ſemper
eſſe putamus, neq; propter hoc tantú, ve-
rum, quoniam lætorum quidem, & bono-
rum ſtatim obliuiſcimur, triſtium autem
ſemper recordamur. Neque enim fieri po-
teſt, vt homo ſit ſemper in ærumnis, qui
Pſal. 43. perpetua mutatione verſatur, rationeque
iſtius inſtabilitatis merito Dauid mirába-
tur, quod Deus hominem computaret. Sic
enim legit Hieronym. illud Pſalm. *Domine
quid eſt homo, quia innotuiſti ei, aut filius
hominis quia computas eum?* Auguſt. vero
ibi. *quia æſtimas eum?* rem, ſcilicet, inſta-
bilem, & cum cæteris quæ ſtatum, & qui-
etem habent minime computandam.

A Vnde Iacobus eius vitam cum rota perpe-
tua volubilitate agitata merito confert.

§ III.

Linguam præ cæteris membris Diabolus inflammat.

B INflammat autem gehennæ princeps lin-
guam noſtram, imò nullum aliud mem-
brum conſtitutum in corpore humano ſic
aggreditur, & accendit, quod notauit *Chry.* *D. Chryſ.*
tom. 5. hom. ad baptizandos, dicens. Vn-
dique nobis inſidias dæmon præparare cô-
ſueuit, ſed facilius lingua, & ore peccante,
nullum enim æque congruum illi organum
in miniſterium eſt interitus atque peccati,
Nam inde nobis mors, inde lapſus, inde
perditio, inde naufragium præparatur. Vi-
C dendusque eſt hac de re *Orig. hom. 3. in* *Orig.*
Exod. cum explicat ea verba cap. 3. *Ego a-* *Exod. 3.*
*periam os tuum, & inſtituam te, quæ opor-
teat te loqui.* Beati, inquit, ſunt quorum
Deus os aperit vt loquantur, Prophetis
Deus os aperit, & implet eloquio ſuo, ve-
reor tamen ne ſint aliqui, quorum os Dia-
bolus aperiat, nam qui loquitur mendaci-
um, qui falſum teſtimonium dicit, Diabo-
lus aperuit os eius. Aduertit autem idem
D *Origenes,* aliter Deum inflammare linguam
noſtram, atque Diabolum, vt videre eſt in
Iſaia, ad cuius linguam purgandam miſſus
eſt vnus de Seraphinis. Ideoque concludit
hom. 4. in cap. 6. Iſai. Tangat, inquit, la-
bia noſtra, vt & nos dicamus. Tetigit, &
inflammauit os meum.

Eſt autem inflammare linguam ſicut no-
tauit hoc in loco Caietan. efficere, vt lin-
gua noſtra mala loquendo mereatur flam-
E mam gehennæ, quia nullum aliud vitium
eſt, in quo tam apertum cernatur demeri-
tum, aut cui tam iuſtum debeatur ſuppli-
cium. In primis enim nulla propoſita vtili-
tate, commodouè lingua in damnum famę,
& honoris aliorum dilatatur, nullam hoc
vitium ſecum affert voluptatem, cum in
cæteris peccatis, vel vtilitas, vel voluptas
alliciat & impellat, ſicut proſequitur *Chry.* *D. Chryſ.*
hom. 3. ad Popul. Tandem inexcuſabile co-
ram Deo videtur hoc peccatum, quo frater

impie incuſatur, & de illo multoties ſine A
culpa detrahitur, & qui fratrum defectus
quantumuis minimos magni facit, & viru-
lento ore inficit, quomodo proprios pote-
rit coram omnium iudice integerrimo, at-
tenuare vel excuſare, aut pro eis miſericor-
diam Diuinam implorare, qui immiſeri-
cors, & crudelis ſemper erga proximos
extitit.

Vt flammam igitur gehennæ vitet con-
tra ſe quiſque inflammet linguam ſuam, & B
qui tam ſolerti ſtudio aliorum defectus ac-
cuſat, ſuos ipſe propria lingua redarguat.
quod dixit Chryſoſtomus loco ſupra cit.
Lingua armetur aduerſus peccata tua, non
ad fratris plagam præparetur. Et *Bern. de*
D.Bern. *interiori domo c.* 42. Væ illi, qui ſuam re-
nuit corrigere vitam, & alienæ non deſinit
detrahere, ſi vis detrahere, tua in te pecca-
ta retorque: *Et c*, 43. tamdiu quiſque ſua
peccata ignorat, quamdiu curioſe aliena C
conſiderat, qui ſemetipſum aſpicit, non
quærit quid in alijs frequenter reprehen-
dat, ſed in ſemetipſo quid lugeat.

Aliam rationem affert *Chryſ.* cur debea-
mus linguam noſtram cuſtodire, ne quando
à gehenna inflammetur, quia ſcilicet, ea
eſt, qua Deum alloquimur, & veniam à
Deo peccatorum noſtrorum poſtulare de-
bemus. Sic igitur habet *hom.* 52. *in Matt.*
Noli pati linguam ſordeſcere, quo enim
pacto pro te deprecabitur, ſi libertatem D
propriam amittat? Orna eam humilitate, at-
que modeſtia dignam fac Deo, qui per eam
rogatur, oraturus magis vertice ipſo capitis
linguam tuam cuſtodias. Veniat nobis in
mentem, quem adire conſtituimus, & pro
quibus, & quid facturi adimus.

Aliam etiam rationem cuſtodiendæ lin-
guæ affert ibi *Chryſ. homil.* 21. *in epiſt. ad
Roman.* quæ ſic habet. Quomodo ſacram
oblationem ſumes, qui linguam humano E
ſanguine cruentaſti? Quomodo pacem
das ore, bellis adeo referto, &c. Cuſtodi-
enda eſt igitur lingua, qua Deum alloqui
& deprecari, imo & in ſacratiſſima Eucha-
riſtia ſumere debemus, ne à gehenna in-
cendatur & à Diabolo prouocetur.

TEXTVS.

Omnis enim natura beſti- *Verſ.* 7.
arum, & volucrum, &
ſerpentium, & cætero-
rum domantur, & do-
mita ſunt à natura hu-
mana.

Linguam autem nullus *Verſ.* 8.
hominum domare po-
teſt, inquietum malum,
plena veneno morti-
fero.

EXPOSITIO LITERALIS.

OStendit adhuc Apoſtolus
linguæ petulantiam, & im-
probitatem maximam, eo
quod naturalibus viribus,
& humana arte ſemper in-
domita permaneat, cum
cætera animantia, quantumuis crudelia ci-
curentur. Illud autem circa literam notan-
dum occurrit, vbi nos legimus, *cæterorum*,
alios legere *cætorum*, Græcos vero & Vat.
marinorum, & vbi nos habemus, *inquie-
tum malum*, habent, *incoercibile*.

Illud deinde aduertendum non loqui A- *Gen.* 3.
poſtolum hoc in loco de ea animalium
manſuetudine ante peccatum, qua ſubde-
bantur homini, qui dominabatur piſcibus
maris, volatilibus cæli, & vniuerſis ani-
mantibus quæ mouentur ſupra terram, ne-
que de ea, quæ diuinitus multoties facta
eſt, vt quando cætum Ionæ pepercit, leo- *Ion.* 2.
nes Danieli, ſerpentes beatæ Teclæ, vipera *Dan.* 6.
Apoſtolo Paulo, ſed loqui de ea, quæ arte, *Act.* 28.
& ſagacitate hominum fit.

Non

Digitized by Google

Animalia omnia manſueſieri poſſe.

Non eſt igitur dubium Leones, Tygres, Elephantes, Rhinocerotes, Vrſos, Pantheras, atque alia immaniſſima animalia, ſolo nomine nos perterrefacientia, arte hominum manſueuiſſe. Etenim *M. Paulus Venetus in lib. de Regionibus Orientalibus* refert, Magnum Cam Imperatorem Tartarorum habuiſſe cicuratos Leones, Leopardos, Tygrides, Lynces, Vrſos, & reliquas id genus feras. *Et Plinius lib. 8. cap. 16. & 17.* oſtendit facile eſſe domare Leones, Tygrideſque manſuefieri, & c. 11. ait: Iuncti primum currum ſubière elephanti Pompeij Magni Africo triumpho. Nouimus etiam Tygrides currum liberi Patris traxiſſe de quo Poeta dixit.

Liber agens Niſæ ſummo de vertice Tygres.

nouimus Elephantes magiſtris obedire, Græcos quoque characteres depinxiſſe, teſte Plin. & Heliano. Rhinocerotes ſcimus tempore Domitiani Romam aduectos, & morigeros ſe præſtitiſſe ſuis Præceptoribus, vt Martialis dixerit.

Sollicitant pauidi cum Rhinocerota Magiſtri.

Et dum ſe tarda colligit ira feræ.

Serpentes etiam, quo nomine reptilia complectitur Iacobus, cicures redditi ſunt. Nam Plinius *lib. 10. cap. 7.* in fin. Cuius meminit Beda hoc in loco, refert immaniſſimam ſerpentium aſpidem in Ægypto domitam à Patre fam. Et quotidie de cauerna ſua ad menſam eius egreſſam, annonam percipere ſolitam. Aues etiam, vt picæ, & gracchuli humanas voces ſonare diſcunt. Nec tantum paruas volucres, ſed etiam grandes; vt Aquilas & Falcones, ſtrutioneſque manſueſcere videmus. Ideoque dixit Baruc. *Vbi ſunt Principes gentium, qui dominantur ſuper beſtias, quæ ſunt ſuper terram, qui in auibus cæli ludunt.* Enimuero ſicut olim gladiatores ludebant ad ſpectaculum populi, necem ſibi inferentes, ita Falcones ludere dicuntur, dum alias volucres nobis ſpectantibus interficiunt.

Baruch. 3.

Quod denique piſces domentur nulli dubium eſſe poteſt. Legimus enim apud *Plin. lib. 9. c. 8.* Delphinum ſolitum fuiſſe voce hominis audita egredi ad littus, & quendam dorſo ſuo ſuſcepiſſe & vectaſſe

A per mare. Plura habet *Aulus Gellius lib. 7. cap. 8.* vbi ex Appione refert, Delphinum inclamatum à puero apud Puteolos acciri, quin etiam ad natantem dorſo puerum admiſiſſe, ita vt pinnæ aculeos velut vagina conderet, ne pueri corpus lacerarent, receptumque equitis modo inſidentem per magnum æquor per ducenta ſtadia deferret, Roma, inquit ille omniſque Italia confluebat, vt piſcem vectorem pueri

B ſpectaret.

Homo itaque ſola ratione inſtructus, vt ait Galenus, & manibus munitus, & ſi ferocitate, ac fortitudine Leones, & alias feras beſtias non ſuperet, inſtrumentis tamen quibuſdam, manibus, ingenio, omnia domat, aut ſaltem domare poteſt, ſolam linguam ſuam ipſe domare nequit, & cum animalia carniuora, vt Leones, lupi,

C aquilæ, &c. in Arca Noe à carnibus abſtinuerint, vt colligitur ex *Auguſt. lib. quæſt. ſuper Gen. q. 3.* homines tamen humana carne crudeliter veſcuntur, linguæque morſibus ſe dilaniant, ac lacerant: id enim in Scriptura ſignificat, Veſci carne humana iuxta illud Iob. *Quare perſequimini me ſicut Deus & carnibus meis ſaturamini:* & illud Michææ. *Qui comederunt carnem populi mei.*

D. Aug.

Iob. 19.

Cap. 3.

Supereſt alia difficultas, quo pacto intel-

D ligendus ſit Apoſtolus, *linguam nullus hominum domare poteſt*, ſi illa indomita nulli prorſus ſalus contingere poteſt. Cui obiectioni in primis poſſumus reſpondere primo cum Gloſſa, quam affert & probat *D. Thomas*, quod linguam poteſt homo domare quoad delicta grauia, ſed non à leuibus ſemper, cum omnes offendant, vel

E ſuperflue, vel otioſe loquendo. Vel ſecundò reſpondetur, quod nullus Doctor poteſt domare linguam diſcipulorum audientium. Vel tertiò tandem, & melius cum *D. Auguſtin. lib. de Nat. & Grat. cap. 15. tom. 7.* qui locus, quia totus aureus in præſenti tranſcribendus eſt. Ait ergo ibi. Non mihi videtur ita intelligendum, quaſi per exprobrationem dictum, tanquam diceretur, ergo ne linguam nullus hominum domare poteſt? tanquam obiurgans, & dicens domare feras poteſtis, linguam non poteſtis? quaſi facilius

D. Thom.

D. Aug.

A ciliùs ſit linguam domare, quam feras. Non puto quod iſte ſit ſenſus hoc loco. Si enim hoc ſentiri vellet de facilitate domandæ linguæ, cætera ſequerentur in beſtiarum comparatione: Nunc vero ſequitur inquietum malum, plena veneno mortifero, vtique nocentiore quam beſtiarum, atque ſerpentum. Nam illud carnem interficit, hoc vero animam. Neque hoc ideo dixit, vt huius in nos mali dominationem, per negligentiam permanere patiamur, ſed vt ad domandam linguam diuinæ gratiæ poſcamus auxilium, non enim ait linguam nullus domare poteſt, ſed nullus hominum, vt cum domatur Dei miſericordia, Dei adiutorio, Dei gratia fieri fateamur Conetur ergo anima domare linguam, & dum conatur poſcat auxilium, & oret linguã, vt dometur lingua, domante illo qui dixit ad eos. *Non enim eſtis qui loquimini,* C *ſed ſpiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis*; & idem *Auguſtinus tom. 10. ſerm. 4. de verb.* Dom. cap. 2. Si linguam nullus hominum domare poteſt, ad Deum confugiendum eſt, qui domet linguam noſtram: ſi eam domare volueris, non potes, quia homo es, linguam nullus hominum domare poteſt. Attende ſimilitudinem ab ipſis beſtijs quas domamus, equus non ſe domat, camelus non ſe domat, elephantus non ſe domat: D aſpis non ſe domat, ſic & homo nõ ſe domat, ſed vt dometur equus, camelus, & elephantus quæritur homo; ergo Deus quæratur vt dometur homo: Dubitare debemus quia manſuetos nos faciet Dominus, ſi nos domandos ei præbeamus? Domuiſti Leonem quem non feciſti, non domat te qui fecit te.

Math. 10.

D. Aug.

Oecum.

Huic expoſitioni etiam videtur fauere *Oecumen.* qui hæc verba. *Linguam nullus hominum domare poteſt*, non aſſertiuè, ſed E per interrogationem putat legenda. Nam vt ipſe ait, ſi aſſertiuè dicerentur, nequaquam in progreſſu rectè videretur vti exhortatione cum ait. Non oportet fratres mei hæc ita fieri.

Iſid.

Suffragatur etiam *Iſidorus Clarius* qui idem ſentit. Cùm ergo ita ſe res habeat merito Dauid poſtulabat à Deo, vt domaret linguam eius, dicens: *Pone Domine cuſtodiam ori meo.* vbi Chryſoſt. Poſtulationem incipit Dauid ab eo quod omnium malorum cauſa eſt, ſi negligatur, quemadmodum bonorum ſi in eo cura, & ſtudium ponatur. quod argumentum proſequitur Author ſermonum ad fratres in Heremo.

Pſal. 38.

§ I.

B *Oſtenditur malum, & venenum mortiferum linguæ.*

APpellatur hoc loco Lingua, malum inquietum, non ſolum quia labile, ſeu lubricum eſt cùm conſiſtat in humido, Ideoq; non tam cito fatigatur, ſicut quodlibet aliud membrum, neque etiam quia cito tranſit de malo ad malum, vt à conuitijs ad ſcurrilia, ab illis ad detractationes, Iuramenta, & falſa teſtimonia, ſed quia plerumque magnarum commotionum, & perturbationum eſt cauſa, In quam ſententiam intelligit. *D. Greg. 5. Moral. c. 11.* illud Prouerb. *Qui dimittit aquam, caput eſt iurgiorum.* Aqua quippe dimittitur, cum linguæ fluxus effrænatur, ſed dimiſſor aquæ caput iurgiorum efficitur, quia per linguæ incontinentiam, diſcordiæ origo propinatur; quibus habet ſimilia *D. Hierony.* in citata verba. *tom 8. & author. ſermon. ad Fratr. in Herem.* vbi ſupra, cum ait. O lingua tu Periculum immittis, diſcordiam ſæpe ſpargis &c.

D. Greg.
Prou. 17.

D. Hier.

Dicitur inſuper plena veneno mortifero, quale eſt peſtilentia. Vnde loquaces, & iriſores in ſcriptura Peſtilentes ſæpè nominantur, vt patet in lib. Prouerb. cum dicitur. *Tecta perſtillantia, mulier litigioſa*, quæ verba ſic habent aliqui Codices. *Tecta peſtilentia*, ideoque Maria ſoror Moyſis quæ per linguam inciderat, & contra fratrem murmurauerat ejicitur extra caſtra veluti peſtilentia infecta. & illud Exodi: *ne forte occidat nos peſtis*. ex hebr. legi poteſt. *Ne forte occidat nos lingua.* & in Pſal. 1. vbi nos habemus *in Cathedra peſtilentiæ* non ſedit. *D. Hieronym.* legit in *Cathedra irriſorum*, Qua de re videndus ibi *Auguſt.* Eugubin. cum aduertit non male inter-

Prou. 19 & 27

Num. 12.

Exod. 5.

Pſal. 1.
D. Hier.
D. Aug.

Digitized by Google

interpretes, eiuſmodi homines appellaſſe A
D. Hier. peſtilentiam, quibus habet ſimilia *Hieron. ſuper Ezech. c.* 18. *& ſuper Iſai. c.* 6. facit etiam ille locus pſalmi. *Ipſe liberauit me de laqueo venantium & à verbo aſpero.* vbi
Pſal. 90. Heb. *& à peſte celeriter necante.* Videndus
Orig. item *Origen. lib.* 3. *in epiſt. ad Rom.* cum
Pſal. 13. ponderat ea verba Pſal. *Venenum aſpidum ſub labijs eorum.* Morſus, inquit, ſerpentis veneno corpus interimit, morſus verbi ve- B
nenati animam necat. Et *Bernard. ſerm. de*
D. Bern. *triplici cuſtodia.* Lingua, inquit, maledica, vipera eſt ferociſſima, quæ lethaliter inficiat tres flatu vno, illum qui loquitur, & de quo loquitur, & quem verbis ſuis ſcandalizat.

Sicut autem venenum id, quod primò petit, eſt cor, quo citius toti corpori dominetur, vitamque eripiat; ſic flagitioſa C
verba nihil prius aggrediuntur, quam cor. Vnde *Origen. in cap.* 19. Iob. ait. Nihil ſic
Orig. hominis attingit animum, vt ſermo durus, ſæpenumero qui corporis cruciamenta tolerauit, non paſſus eſt verba. Et *Ambroſ. lib.* 2. *de Interpellatione Iob.* Nihil ſic penetrat animam, nihil ſic mordet, vt durior ſermo. Ideoque Iob conqueſtus dixit, *Vſquequo affligitis animam meam, & atteritis me ſermonibus?* D

Proſequitur hoc argumentum *Chryſoſt. hom.* 15. *in Matth.* vbi ait. Neſcio quomo-
Iob. 19. D. Chryſ. Matth. 5. do omnibus pene rebus amarius ſolent mordere maledicta, cum certe multi ad laqueum conuolarint, approbria non ferentes. Notauit autem ibi acute ſane *Chryſoſt.* Dixiſſe Chriſtum Dominum, *Beati pauperes, Beati mites, &c.* indefinitè quidem. At vero cum de malo linguæ loquutus eſt, conuertit ſermonem ad diſcipulos, & ait illis. *Beati eſtis cum exprobauerint vobis ho-* E
mines, & dixerint omne malum aduerſum vos, videlicet oſtendens, *ait Chryſoſt.* ipſorum hoc eſſe præcipuum & proprium ſuper omnes prorſus magiſtros, & quod niſi quis armatus fuerit virtutibus, quas Chriſtus præmiſerat, & enumerauerat, tantum malum tolerare non poſſent, ſunt enim aliqui filij hominum, quorum *dentes arma, &*
Pſal. 56. *ſagitta,* ſicut dixit Dauid quæ verba ſic legit, & transfert Genebr. *homines habent verba dentata, & ſagittantia,* ideoque

A Chriſtus thoracibus ferreis, impenetrabilibuſque virtutum eos muniuit, & mortifero veneno occurrit per verba vitæ, & antidotum ſuæ doctrinæ deſumptæ ab arbore vitæ Chriſti.

§ II.

B

Debemus prouidere famæ noſtræ, & occurrere peſtilentiæ linguæ.

CÆterum quia lingua plena veneno mortifero dicitur, ne inficiat, & ineptos omnino reddat viros, qui Reip. Chri- Exod. 5.
C ſtianæ ſunt perutiles, ac neceſſarij, & ipſorum odorem fætere faciat coram populo, ideo Religioſis, & Apoſtolicis etiam viris aliquando licet huic peſtifero veneno occurrere, ſicut notauit *Oecumen. in epiſt.* 3. Oecum.
Ioan. cum Apoſtolus maledico Diotrephe ait. *Propter hoc ſi venero commonebo opera, quæ facit verbis malignis garriens in nos.* Ait ergo Oecumen. Si præceptum eſt, non reddendum eſſe malum pro malo, quomo- Rom. 12.
D do iſte nunc hæc comminatur? Dicimus ergo quod hoc præceptum eſt, ne illi reddamus malum qui in nos ipſos ſolos deliquit, nam ſi peccatum eſt aduerſum nos, & fidei affert impedimentum, referendum eſt tali, ſicut & Paulus Elymæ qui peruer- Act. 13.
tebat vias Domini, dixit. *O plene omni* Beda.
fallacia, &c. Et Beda etiam ibi. Linguas detrahentium, ſicut noſtro vitio non debemus excitare, ne ipſi pereant, ita per ſuam malitiam excitatas debemus æquanimi-
E ter tolerare, vt nobis meritum creſcat, aliquando autem etiam compeſcere, ne dum de nobis mala diſſeminant eorum, qui audire nos ad bona poterant, corda innocentium corrumpant. Proſequitur hoc ar- D. Baſil.
gumentum *Baſil. epiſt.* 79. *ad Euſtatium.*

Et hæc fortaſſis videtur cauſa, cur olim Vngi olim ſolebant prophetæ, & reges.
Reges, Sacerdotes, & Prophetæ vngerentur. De Regibus licet lex taceat, Scriptura tamen tum ex ipſo vſu, tum ex conſenſione omnium interpretum etiam Hebræorum conſtat, pateteque ex 1. *Reg.* 10. &

Digitized by Google

A 16. *ex 3. Reg.* 1. *ex 4. Reg. c.* 11. quod etiam apud profanos vſitatum aſſerit *Plut. in Artaxerxe. Et Apuleius lib.* 11. *Transformationis.* De vnctione vero Sacerdotum videndus eſt liber *Exodi. cap.* 29. & liber *Leuitici cap.* 8. & de Prophetis patet *ex* 3. *Reg. cap.* 19. Vnde etiam vngi erat deſtinari, & quaſi conſecrari ad Prophetæ munus ad rectè, & ritè obeundam diuinam legationem. Hoc igitur ideo factum præter alias rationes puto, vt intelligerent
B huiuſmodi homines curandum ſibi eſſe bonum nomen, ac teſtimonium nomine olei, & vnguenti in ſacris literis ſignificatum,
Cant. 1. vt patet ex lib. Cantic. cum dicitur, *Oleum effuſum nomen tuum,* quod de bona fama
Prou. 10. communiter explicatur, & è contra in Prouerb. dicitur *nomen impiorum putreſcet.* Sumptaque eſt metaphora, à ſuauitate odoris, quam oleum vnguentáue longè diffun-
D. Aug. dunt. Qua de re videndus *Aug.* 3. *de doct.*
D. Baſil. *Chriſtian. c.* 12. Odor bonus bona fama
C eſt, &c. *Et Baſil. orat. in Sanctum Gordium.* proindeque reſiſtendum Detractori-
Pſal. 62. bus, & obſtruendum *os iniq. loquentium,*
D. Th. quod docet *D. Th.* 2. 2. *quæſt.* 73. *art.* 3. vbi quærit. Vtrum aliquis debeat contu-
Contumelia interdum eſt repellenda. melias ſibi illatas ſuſtinere. Reſponderque in corpore art. neceſſariam eſſe patientiam in his quæ contra nos fiunt, & habere animum paratum ad contumelias tolerandas, ſi expediens fuerit: quandoque tamen oportere, vt contumeliam illatam repella-
D mus, maxime propter duo. Primo quidem propter bonum eius, qui contumeliam infert, vt videlicet eius audacia reprimatur, & de cætero talia non attentet. Alio modo propter bonum multorum, quorum profectus impeditur per contumelias nobis illatas. Probat autem Sanctus Doctor hanc
D. Greg. doctrinam ex *Gregor. homil.* 9. *in Ezechiel.*
E dicente. Hi quorum vita in exemplo imitationis eſt poſita, debent ſi poſſunt detrahentium ſibi verba compeſcere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant, & ita in prauis moribus remanentes benè viuere contemnant.

D. Aug. Docuit hoc *Auguſtinus ſerm.* 49. *de Diuerſis,* cum ait. Propter nos conſcientia noſtra ſufficit nobis, propter vos fama noſtra non pollui, ſed pollere debet in vobis. *& lib. de bono viduitatis, cap.* 22. Placendum per omnia omnibus, nempe in bonum, & curanda quæ ſunt bonæ famæ,
ſiqua virtus, & ſiqua laus, vt illa pro no- *1. Cor.* 10.
bis, hæc ſit pro alijs. Vereque dixit tenax *Philip.* 4.
famæ *Cicero* 1. *de offic.* Negligere quid de ſe quiſque ſentiat, non ſolum arrogantis eſſe, ſed etiam omnino diſſoluti, & *Plato lib.* 12. *de Legibus.* circa medium cauet, ne quis vnquam parui faciat, probuſne alijs videatur, an improbus, quod cum debeant facere priuati homines, maiori cura debet obſeruari à viris Apoſtolicis, & in dignitate conſtitutis, qui ne fiant tanquam vas
perditum ob vituperationes commorantium *Pſal.* 30.
in circuitu, & inutiles reddantur ad docendum in Eccleſia; huic mortifero veneno linguæ diligenter admodum ſe debent opponere, ne ſubditi ab eis fugiant, vt potè peſtilentia infectis, ad quos deberent confugere, pro vitæ pane (doctrinæ ſcilicet) accipiendo.

TEXTVS.

In ipſa benedicimus Deum & Patrem, & in ipſa maledicimus homines, qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt. *Verſ.* 9.

EXPOSITIO LITERALIS.

OStendit adhuc Apoſtolus, linguæ malignitatem, & abuſum, quæ cum Dei laudes celebret, ac celebrare debeat hominem etiam, imaginem, ſcilicet, Dei, ipſum virulentis verbis impetit, Vtriumque in hoc conſiſtit, quod linguam

linguam ad maledicendum exeramus, cum tamen ad benedicendum, & laudandum Deum creata ſit: quod notauit *Aug. lib. de Salutar. document. tom. 4.* In ipſa igitur idem eſt atque per ipſam. vt peruium & tritum in ſcriptura eſt. Illud autem quod dicitur, *Benedicimus Deum, & Patrem* explicat D. Thomas vt ſignificet totam Beatiſſimam Trinitatem, quæ Deus eſt per potentiam creationis, Pater per gratiam adoptionis.

D. Aug.

Cum vero hoc in loco dicitur Homo ad ſimilitudinem Dei factus, oſtendit imaginem & ſimilitudinem Dei nihil diuerſum ſignificare. Cum Scriptura de hac re loquens, promiſcuè his vocibus vtatur, aliquando vtrumque vocabulum coniungens, vt locis citatis: aliquando alterum ſolum ponat, vt hic & *Gen. 5. & ideo Gen. 5.* dicitur, *ad ſimilitudinem Dei fecit illum*, & Gen. *9. ad imaginem quippe Dei factus eſt homo. Et Coloſſ. 3. Secundum imaginem eius qui creauit eum.*

Gen. 1. & 5.

Eſt ergo homo imago, vel ſimilitudo Dei, eaque non corporalis, ſed ſpiritualis. Rurſus hæc duplex, altera naturalis, altera ſupernaturalis. Naturalis quatenus animus noſter incorporeus & indiuiduus, immortalis, intellectu, & voluntate præditus, libero arbitrio pollens, capax ſapientiæ, virtutis, diuinæque gratiæ, ac gloriæ, cunctorumque animalium dominus, ac præſes eſt. quæ rationes deſumptæ ſunt à Sanctis Patribus, quamuis illi vnam, aut alteram duntaxat ad rationem imaginis declarandam attulerint, & hæc ratio imaginis cum ſit connaturalis homini, peccato eiuſdem hominis nequiuit adimi, & aboleri, niſi homo eſſe deſineret.

In homine eſt Dei imago.

Supernaturalis vero imago, eſt accidentalis gratiæ, & iuſtificationis, quæ in patria perficietur & conſummabitur, quatenus pro libertate arbitrij poteſt in hac vita amitti, licet poſſit iterum accipi & reſtaurari. De qua ſecunda ratione imaginis dixit Paulus. *Nos vero omnes reuelata facie gloriam Dei ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini ſpiritu.* vbi D. Th. explicat, quod cum omnis cognitio ſit per aſſimilationem cognoſcentis ad cognitum, oportet vt qui vident Deum aliquo modo aſſimilentur Deo. Et iterum idem Paulus dixit. *Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creati eſtis in iuſtitia & ſanctitate veritatis.* i. ſanctitate vera, in qua ſimilis Deo, conditus eſt Adam.

2. Cor. 3. *Epheſ. 4.*

§. I.

Legitimum munus linguæ, Deum laudare.

PRimis verbis noſtri contextus proponit D. Iacobus legitimum vſum linguæ, Deum ſcilicet laudare in operibus ſuis, virtutem prædicare in miraculis, benedicere in donis, ac beneficijs ab eodem acceptis, proximoſque noſtros ad ipſum nobiſcum timendum, amandum, & inuocandum excitare, quod habet *Orig. in epiſt. ad amicum ægrotum, de Viro Perfecto. tom. 9.* hæc ſapientia, inquit, vocatorum, cogitare ſemper in corde, *quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi*: ipſum habere ſemper in ore quoniam Verbum eſt, ipſum eſurire quoniam panis, illum loqui omni tempore quoniam linguas nobis nouas Spiritus eius aduexit.

Orig. *Pſal. 115.*

Proſequitur hanc doctrinam late *Chryſoſt. homil. 14. in epiſt. ad Epheſ. & D. Athanaſius orat. contra idola*, vbi oſtendit eſſe abuſum linguæ ſi ipſam à laude Dei ad maledicentiam exeramus. Adeoque hoc eſt proprium linguæ officium, vt etiam ſiquis plures haberet, non ſufficerent ad illud implendum, ideoque magis incumbit vni linguæ tot rationibus ſatisfacere.

D. Chryſ. *D. Athan.*

Notauit pulchrè in hanc ſententiam D. *Ambroſ. ſerm. 73.* id quod contigit Apoſtolis in die Pentecoſtes, quando alienis linguis *Dei magnalia loquebantur*. In quo facto, inquit Ambr. Ebrij eſſe videbantur & ſobrij. Ebrij enim putabantur, quod in ijs loquela præter naturam, altera perſonabat, Sobrij erãt, quod iuxta conſue-

D. Amb. *Act. 2.*

Digitized by Google

A tudinem mentis Deum laudabant, quòd quidem non elatione aliqua, aut impudentia contigit, vt viri Sancti peregrino ſermone loquerentur, ſed prouidentia diuinitatis factum eſt, vt quia ad magnificandum Deum vna loquela non ſufficit, per plures linguas mentis deuotio ſolueretur.

Vita noſtra Deum etiam debemus Laudare.
D. Aug.

Et quia hoc donum paucis contigit, debitumque impenſe Deum laudandi omnes comprehendit; proinde non ſola B lingua, quia non ſufficit, ſed tota vita laudandum Deum admonet. *Auguſt. enarratione in Pſalm.* 148. dicens. Fratres exhortamur vos, vt laudetis Deum, & hoc eſt, quod omnes vobis dicimus, quando dicimus, Alleluya, laudate Dominum, ſed laudate totis votis, de totis vobis, id eſt, vt non ſolum lingua, & vox veſtra, laudet Deum, ſed & conſcientia veſtra, vita veſtra, facta veſtra, &c. Similiaque C habet *Pſalm.* 146. Cum cantaueris ſyllibis aliquando, vita, ſic canta, vt nunquam ſileas, lingua tua ad horam laudat, vita tua ſemper laudet, &c. quæ proſequitur. Et *Concione 2. in Pſalm.* 34. ad ea verba, *Lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam.* Suggero, inquit, remedium, vnde tota die laudes Deum, ſi vis, quicquid egeris, bene age, & laudaſti Deum. Idem habet in *Pſal.* 56. *& in Pſalm.* 102. ibi. *Benedicite Domi-* D *no miniſtri eius, qui facitis voluntatem eius.* vbi Auguſt. ita habet. Quid prodeſt, quia hymnum canit lingua tua, ſi ſacrilegium exhalat lingua tua? Si ergo vis benedicere Domino: eſto miniſter eius, qui facies voluntatem eius. Videnduſque eſt *Chryſ. tom. 1. ſerm. quod Dauidica Cantica &c.* Os, inquit, canendo mentem erudiat, neque enim tenue illud, & exiguum videri debet, ſiquidem cum linguam ad cantum inſtruimus, pudebit ani- E mam vel contraria ſentientem non ſaltem canentem illam imitari. *Et hom. in Pſalm.* 9. Pſallere, ait, verbo, opere ſubſequi fructus eſt inenarrabilis, qui pſallit Deo, & facit id, quod cantat, pſallit ſpiritu, pſallit & mente, id quod facit, dicat, & quod dicit, faciat, & vos germen Eccleſiæ, qui eſtis vno verbi ſemine concepti, agnoſcite quid cantatis, quod cantatis, & cui cantatis.

D. Chryſ.

A Mirum equidem eſt, quod Angelorum productio in Scriptura expreſſe non habetur, ſed inuolute vt voluit Auguſt. Cuius rei rationes ex Baſil. Et Chryſoſtom. affert. *D. Thom. 1. p. q. 67. art. 4. &* tamen Pſalm. 148. cum inuitantur ad Dei laudem, explicite inuocantur. *Laudate eum omnes Angeli eius.* ſicut Daniel 3. *Benedicite Angeli Domini Domino* quaſi hi nobiliſſimi ſpiritus ſuperuacui cenſeantur B in mundo, & veluti ſilentio inuoluendi, ac minime nominandi, vſque dum Dei laudibus inſeruiunt, & Deum benedicere incipiunt. Ideo *Auguſt. in Pſalm.* 54. Laus Dei ab ore, & corde Chriſtiani recedere non debet, ſiue tribulemur, & anguſtiemur, ſiue lætemur, & exultemus, ille laudandus eſt, qui & in tribulationibus erudit, & in lætitia conſolatur nos, quemadmodum Pſalmus ille præſcribit. *Benedicam* C *Domino in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.*

Pſal. 33.

Quanti vero faciat Deus hanc noſtram laudationem, oſtendit *Chryſoſt. in ſerm. quem habuit Presbyter factus, tom.* 5. Propheta quiſpiam, eos, qui Deum offenderant, parabantque illum ſibi propitium reddere, adhortatur, dicens: Tollite vobiſcum verba. Et quale ſacrificium, dixerit aliquis, ſunt verba? Maximum quidem & ſplen- D didiſſimum. Et quis iſta dicit? Dauid. *Laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude.* Mox huius ſacrificij præſtantiam nobis aperiens ſubiecit, *& placebit Deo ſuper vitulum nouellum, cornua producentem, & vngulas.* vbi Theodoret. Magis gratum ſibi erit laudis ſacrificium, quàm ſacrificium vituli. Et Aug. Ampliùs placebit Deo laus eius, exiens ex ore meo, quàm magna victima adducta ad aram ipſius.

D. Chryſ.
Oſe. 14.
Pſal. 68.

E Ideoque Dauid dixit laudandum Deum primo, laudatum verò inuocandum, & ab eo poſtulanda beneficia. Nam illud Pſal. *Laudans inuocabo Dominum.* Hieronym. legit. *Laudatum inuocabo Dominum,* quaſi tunc propitius concedat poſtulatus, cum prius fuerit à nobis laudatus. Et *Clem. Alex. 7. Stromat.* Iubemur Deum non ſelectis diebus laudare, ſed continenter per totam vitam hoc agentes,

Pſal. 17.
D. Clem.

& mo-

Digitized by Google

D. Aug. & modis omnibus. Et *Auguſt. in Pſa.* 16 Poſtula à Deo, vt aliud non procedat ex ore A tuo, quam id quod pertinet ad gloriam, & laudem ipſius. Proprium itaque laudandi Deum munus debet iugiter reperiri in lingua noſtra, quæ ad hoc facta eſt, in hoc ſecura eſt, in hoc cum merito eſt, ſi ſemper in hymnis, & canticis Dei, & in recolendis diuinis beneficiis occupetur.

§. II. B

Cur Deus tanti faciat laudem linguæ noſtræ.

ILlud autem inquirẽdum reſtat hoc loco, Cur Deo ſic placeat benedictio, & laudatio noſtra, Primoque ſeſe offert ea ratio, quod ſcilicet, ſolus Deus iure & verè laudandus, ac benedicendus ſit, quia ei ſoli C competit quicquid in laudem dicatur. Ea verò ſola vera laus, quæ & vere competit, quod optimè dixit *Philo libr. de Abraham.* Philo. Laudi, inquit, ac vituperio non tam loquentes, ſcribenteſque fidem aſtruunt, quam ipſa rei veritas. Itaque nec laudare, nec vituperare videntur qui in alterutro aliquid mentiuntur de ſuo. At vero cum quidquid de Deo dicitur, multo perfectius in eo reperiatur, quam à nobis poſſit lingua exprimi, D vere ſemper iureque laudatur, indeque eſt, vt ſoli illi, qui Deo fruuntur, ipſiuſq; eſſentiam & attributales perfectiones intuentur, ipſum poſſint laudare, qui etiam laudari tãtum poſſunt, ſicut proſequitur *Bern. ſer.* 5. *in feſto omnium Sanctorum.* Eſt inſuper & alia D. Bern. ratio cur Deo placeat laus noſtra, quia ſcilicet, nihil habemus ſermone præſtantius ſicut dixit *Nazianz. orat.* 2. *in Paſcha*, vbi videndus eſt Nicætas, qui ait. Nos orationem E D. Naz. conferamus, idque pluribus de cauſis. Primum, quoniam nihil ſermone præclarius habemus, tum, quia Chriſtus præter alia nomina, Verbum, quoque appellatur.

§ III.

Periculum in laudando homine.

EX dictis conſtat ſumma prudentia, maximoque examine opus eſſe ad laudandum hominem, vel quia laudem non meretur, ideoque falſo laudatur, vel imprudenter agit, dum indignum laudibus effert. Et hæc eſt ratio, cur omnia opera ſua laudauerit Deus initio productionis eorum, vbi autem ad hominem ventum eſt, ſolus non fuit laudatus, propter quem facta ſunt omnia; Nam ſicut notauit *Ambroſ. de Inſtitutione Virginis cap.* 3. ante probandus, D. Amb. ſic prædicandus, non eſt homo vtcumque laudandus, ſed poſt probationem, & examen meriti ac virtutis, quod proſequitur *Bern. loco citato* cum ait, debeatis illorum D. Bern. laudi virtutem, quorum iam certa victoria eſt, illos deuotis extolle præconiis, quorum ſecure potes adaugere coronas, inde eſt quod ſecure laudantur homines, qui non ſua iam viuunt vita, ſed Dei: Non eſt quod laudare vereamur veriſſime, certiſſimeque laudabiles. Non eſt quod glorificare cunctemur ſic abſorptos in gloria, vt noſtra omnino nequeant laudatione moueri, non enim eſt quo vanitas intret, vbi veritas iam totum occupauit, quod etiam dixit Horat. epiſt. 2.

Qualem commendes etiam, atque etiam aſpice, &c.

Sed illud hoc tempore deplorandum, quod quilibet laudari vult, expetit, exigit, quod grauiſſimum eſt, ſicut dixit *Hieronym.* D. Hier. *epiſt ad Celant* Humilitatis, inquit, ac beneuolentiæ loco ducitur, eoque fit, vt qui adulari neſcit, aut inuidus, aut ſuperbus putetur. Eſt ſane grande & ſubtile artificium laudare alterum in condemnationem ſui & decipiendo, animum ſibi obligare decepti, quodque hoc maximo vitio agi ſolet fictas laudes certo pretio vendere, quæ tanta hæc leuitas animi? quæ tanta vanitas? Rapi vento falſę laudationis, gaudere ad circumuentionem

Digitized by Google

tionem ſuam, & illuſionem pro beneficio A accipere. Tu ergò ſi laudabilis eſſe cupis, laudem hominis ne requiras. Sic Hieronym. qui concludit eos, qui humanas laudes aucupantur, eo ipſo iiſdem indignos reddi.

Is tamen poterit quemquam pro modulo laudare, qui cum opus fuerit reprehenderit, ſicut dixit *Bernard. epiſt.* 78. his verbis. Securus gloriatur qui in Domino gloriatur, id eſt, in veritate, verum ſi malis audacter cum vidimus, oblatrauimus, nunc cum ad bona ventum eſt, ſilere debemus. & non magis teſtimonium perhibere bono? alioqui corroſores fuiſſe conuincimur, non correctores, quia mordere, quàm emendare maluimus, ſi bonis obmuteſcimus, qui in tantum reclamauimus malis. Volo te talium præconiis delectari, qui tam timeant palpare vitia, quam detrectare virtutibus. veri iſti ſunt laudatores, qui ita bona laudare ſoleant, vt iactare in malis non nouerint, &c. quæ proſequitur in hanc ſententiam. Hinc Hector à Patre ſuo Priamo laudatus, dixit: Lætus ſum me laudari à te laudato viro, vt refert *Cicero. lib. 15. epiſt. epiſt. ad Catonem*, & Ageſilaus iucundum ſibi valde eſſe dicebat laudari ab iis, qui non verentur vituperare, ſi quid ſibi diſpliceat, inſuperque conuenienter dicere ſolebat, non minus laudatoris inſpiciẽdos eſſe mores quam eius, qui laudatur.

D. Bern.

§ IIII.

Quantum vitium ſit maledicere hominem ad imaginem Dei conditum.

ET cum noſtra lingua poſſit deficere in commendatione hominis, dum laudari non meretur, multò magis delinquimus, dum hominem maledicimus, qui factus eſt ad imaginem Dei. Vnde poſſumus colligere, quanti eum Deus faciat, quantamque offenſam Dei contrahimus, dum hominem lingua offendimus. Ob oculos igitur proponamus, Deum in fabricatione hominis totum occupatum, quod eleganter proſequitur *Tertull. lib. de reſurrect. carnis.* his verbis. Proſequar propoſitum, ſi tamen tantum poſſim carni vendicare, quantum contulit ille, qui eam fecit, iam hinc gloriantem, quod illa puſillitas, limus in munus Dei quicumque ſit, peruenit, ſatis beatus & ſi ſolum modo contactus. Itaque toties honoratur, quoties manus Dei patitur, dum tangitur, dum decerpitur, dum deducitur, dum effingitur. Recogita B totum illi Deum occupatum, ac dedicatum manu, ſenſu, opere, conſilio, ſapientia, prouidentia & ipſa imprimis affectione, quæ liniamenta ductabat. Limus ille iam tunc imaginem induens Chriſti futuri in carne, non tantum Dei opus erat, ſed & pignus. Hoc etiam proſequitur *Amb. ſer. 10. in Pſal.* 118. Cætera dixit & facta ſunt, vt homo fiat ſpecialis quidam Dei, accedit hortatus, *faciamus hominem ad imaginem & ſimili-* C *tudinem noſtram.* vt tanquam laborantis Dei in huius munere creaturæ ſignificetur operatio, Deus quidem expers laboris eſt, ſed tamen Scripturæ verba, quid aliud, niſi ſtudioſam tui ob gratiam operationem eius oſtendunt? *Baſil. vero hom. 10. de hominis cõditione* expendens eadem verba. *Faciamus hominem*, ait. Per hoc ſane, quod curá condendo homini interſerit ſcriptura, innuit Deum voluiſſe edere quidpiam operis, quod D eximiæ ſuæ artis ſpecimen eſſet numeris omnibus abſolutum, perfectum, ſolertique artificio elaboratum, ac perpolitum, Et vt ait *Philo lib. de Migratione Abrahæ.* Proprie dicere licet, hominum mortalis, & immortalis naturæ eſſe confinium, vtriuſque, quantum neceſſe eſt, participem & *Amb. epiſt.* 38. Cœlum primo eſt conditum, nouiſſimus homo, quaſi quædam cæleſtis in terra creatura, primum cœlum, & nouiſſimum cælum, in quo, quod vltra cœlum eſt, Deus cœli eſt, proceſſit poſtremus mẽte ſublimis. vt omni eſ- E ſet creaturæ, miraculo; quod nouiſſimus factus ſit, ad honorem eius referendũ eſt. Currus elephantorũ, quibus homo vectus, aſſiſtens cum ſit poſtremus, priores regit, ideo nouiſſimus venit, tanquam creaturarum gubernator, rectè nouiſſimus quaſi totius ſumma operis, quaſi cauſa mundi propter quem facta ſunt omnia. Pro qua ſententia videndus eſt Honcala, cum explicat ea verba, *Vidit*

D. Amb.

Geneſ. 1.

Hominis dignitas.

D. Baſil.

Philo.

D. Amb.

Geneſ.1. *dit Deus quacumque fecerat & erant valde bona*, ante quidem, inquit erant ſingula bona, propter hominem autem omnia valde bona.

Homo igitur ad imaginem Dei factus vt eſſet quodammodo finis omnium, non dubium, quin viſus fuerit valde bonus, propter quem ipſum vniuerſum eſt valde bonum. Si enim homo fuit finis omnium, conſequenter & bonum omnium, & ita bonitatem ceteris creaturis veluti impertiuit. Fecit denique hominem velut os & faciem totius vniuerſi. Ideoq; de homine; veluti de facie terræ, ac totius mundi dictum vult Athanaſ. Pſal.103. illud Pſ. *Renouabis faciem terræ*. Neq; vero tantum mundi facies, ſed etiam & Dei ſimilitudo & imago. In cæteris ſiquidem Dei operibus velut in veſtigiis, & remotis ſignis Deus cognoſcitur, in homine vero velut in facie & imagine.

D.Chryſ. Quod ſi dicas, inquit *Chryſoſto. hom. 3. ad Pop.* quod non eſt eiuſdem ſubſtantiæ cũ Deo. quid hoc? Neque enim es ſtatuę, eiuſdẽ eſt cũ Rege ſubſtantiæ, ſed tamen hanc auſi lædere pœnas dederunt, ſic & in hominibus & ſi non eiuſdem cum Deo ſubſtantiæ ſint homines, ſicut neq; reuera ſunt, verũ tamen imago vocati ſunt, & propter appellationẽ, ipſos honorẽ recipere oportebat. Etenim ſi perfectiſſimi ſpiritus, quales ſunt Angeli ad hanc dignitatem non peruenerunt, ſicut di- D.Amb. xit *Amb. ſer. 10. in Pſa. 118.* Angeli ad miniſterium, homo ad imaginem: ratione huius honoris, & excellentiæ, aliqua illi reuerẽtia exhibenda eſt, forteq; diabolus hanc ſimilitudinem Dei reueritus eſt in Adamo, in quo veluti in primo capite, primoq; condito relucebat, ipſum ſiquidem per ſe nõ eſt agreſſus, ſed per inſtrumentũ, ſerpentem ſcilicet, D.Aug. ac mulierem, ſicut notauit *D. Aug. 14. de Ciuitate ca. 11.*

Non eſt tamen eadem reuerentia homini exhibenda, vt imago Dei eſt, quæ tribuitur ipſi Deo. Latria ſcilicet. Nam licet non ſit intrinſece malum adorare hominem, prout ad imaginem Dei eſt, ſeu potius in illo adorare Deum cultu latriæ: Quam ſententiam bene explicat *Caiet. 22. quæſt. 103. art. 3. ad* D.Nyſſ. *3. & Vuald. tom. 3. de Sacramentalibus c. 154.* D.Cyrill. *Greg. Niſſen. lib. de Creatione hominis. cap. 4. Cyrill. Hieroſolymit. Catech. 12.* eſtque ca-

A dem ratio, quæ in cæteris imaginibus, qua de re videndi Recentiores *3. p. Diui Thomæ quæſt. 25. artic. 3.* tamen raro vel nunquam. Expedit vti hac adoratione: Nam cum homo ſit per ſe capax propriæ adorationis, ratione propriæ excellẽtiæ, ſi adoraretur adoratione Diuina, occaſionem erroris, ſcandali, & deceptionis præberet.

Inſuper & illud hoc loco aduertendum, quod licet homo creatus ſit ad imaginem B Dei, tamen ex ſola ratione imaginis, & naturali repræſentatione non referre Deum, vt Deus eſt, ſeu quoad attributa propria Dei, ſed ſolum, quoad communia intellectualis naturæ, & cuiuſdam ſuperioritatis, & cum alias non ſit hæc imago impoſita ad repræſentandum Deum ſecundum ea, quæ illi ſunt propria, non videtur ſufficiens ratio adorationis latriæ, licet ſecluſo ſcandalo, ac periculo non eſſet intrinſece mala talis ado- C ratio. Eſt tamen ſufficientiſſima ratio, vt homo, quem Deus commendat tanquam ſui ſimilitudinem, quem tot donis perfecit, & cæteris creaturis præfecit, ac tandẽ tanti fecit, nos etiam æſtimemus, & ob has rationes veneremur, ipſumque benedicamus, ac Deum in ipſo.

§. V.

D *Quod homo ad imaginem Dei conditus ſit, ipſum debet cohibere in vitiis, & peccatis.*

QVod ſi imago Dei in homine nos debet cohibere, ne ipſi iniuriam aliquã inferamus, imo vt ipſum benedicamus, nos etiam contineat neceſſe eſt, ne Dei imagi- E nem in nobis repertam deturpemus, quod dixit *Ber. lib. de Anima. c. 1.* Oportet, inquit, D.Bern. id quod ad imaginem eſt cum imagine conuenire, & non in vacuum nomen imaginis participare. Repræſentemus ergo in nobis imaginem eius in appetitu pacis, in intuitu veritatis, & in amore charitatis teneamus eũ in memoria, portemus in conſcientia, vbiq; præſentem veneremur: Mens ſiquidẽ noſtra eo ipſo eius imago eſt, quo eius capax eſt. Meminerit itaque Dei ſui, ad cuius imaginẽ facta eſt, cumq; intelligat, diligat, atq; colat,

cum

cum quo poteſt ſemper eſſe beata, & *D. Leo ſerm. 1. de Ieiunio decimi menſis.* Si fideliter, inquit, atque ſapienter creationis noſtræ intelligamus exordium, inueniemus hominem, ideo ad imaginem Dei conditum, vt imitator ſui eſſet authoris & hanc eſſe naturalem noſtri generis dignitatem, ſi in nobis, quaſi in quodam ſpeculo diuinæ benignitatis forma reſplendeat. Videndus etiam eſt *Aug. in Pſal. 4.* vbi ait: Homo factus eſt ad imaginem Dei, quam peccando corrupit, B bonum ergo eius eſt, verum atque æternum ſi renaſcendo ſignetur.

Et ad hoc credo pertinere, quod quidam prudenter intelligunt illud quod Dominus viſo Cæſaris nummo ait: *Reddite Cæſari quod Cæſaris eſt, & Deo quod Dei eſt*, tanquam ſi diceret. (Matt. 22.) Quemadmodum Cæſar à vobis exigit impreſsionem imaginis ſuę, ſic & Deus, vt quemadmodũ illi redditur nũmus, ſic Deo anima lumine vultus eius illuſtrata, atque ſignata. Accinit *Cyprian. de zelo, & liuore*, cum ait. (D. Amb.) Si hominibus lætũ eſt, & glorioſum filios habere conſimiles, & tunc magis generaſſe delectat, ſi ad Patrem lineamentis paribus ſoboles ſucceſſiua reſpondeat, quanto maior in Deo Patre lætitia eſt, cum quis ſic ſpiritaliter naſcitur, vt in actibus eius, & laudibus, diuina generoſitas prædicetur? Et *Amb. li. de dignitate humanæ cõditionis c. 3.* (D. Amb.) Quis maior honor homini potuit eſſe, quam vt ad ſimilitudinẽ ſui factoris conderetur, & eiuſdem virtutũ veſtimentis ornaretur, quibus, & Conditor, de quo legimus, (Pſal. 92.) *Dominus regnauit decorem indutus eſt* .i. omnium virtutum ſplẽdore, & totius bonitatis decore ornatus: vel quod manus homini poteſt eſſe dedecus, aut infelicior miſeria, quã vt hac ſimilitudinis gloria ſui Conditoris amiſſa, ad informem, & irrationabilem brutorum delabatur ſimilitudinem?

Quod conſiderans *Ber. ſerm 35. in Cant.* (D. Bern.) perpendit ea verba pſalmi. (Pſal. 48.) *Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis & ſimilis factus eſt illis*: Ecce, inquit, quomodo de grege facta eſt egregia creatura, puto dicerent iumenta, ſi loqui fas eſſet. (*Affectibus imperandum.*) *Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis.* Similia habet *Baſi. hom. 16. examer.* (D. Baſil.) qui ex eo, quod exiſtimet hominem factum ad imagi-

A nem Dei, quia cunctis animantibus dignitate præcellit, & poteſtate, atq; imperio dominatur (quæ eſt etiam opinio Nyſſeni & Chryſoſt.) ſic ait externarum Princeps factus beſtiarũ, internas ſines impune debacchari, nullo cohibitas imperio? Sane in hoc creatus es princeps, vt imperites iſtis affectibus, vt domineris beſtiis, reptilibus, vt preſsis ſimul & volatilibus, cogitationes ne admittito aëriuagas, & plenas vanitatis. Videndus idem *Baſil. hom. 13. in Pſ. 48. & hom. 17. in Pſalm.* 115. (D. Baſil.) Vnde *Origen. hom. 2. in Pſ.* 38. (Orig.) dicit quemlibet noſtrum poſſe exquirere ex vniuſcuiuſque fide, & operibus, ex conuerſatione, & actibus, ex cogitationibus, & verbis vtrum in imagine cæleſtis ambulet, an in imagine terreni. *In ciuitate tua Domine imaginem ipſorum ad nihilũ rediges.* (Pſal. 72) Conſtat ergo quare peccatorum imaginem Deus ad nihilum redigit, iuſtum autem tuetur, & ſeruat. Tandemque ſubdit. C Omne, quod agitur à nobis per ſingulas horas, vel momenta imaginem aliquam deformat, ſcilicet, terreni, aut cæleſtis.

Et non tantum debemus curare, ne imaginem Dei in nobis factam deformemus, ſed inſuper cauere, ne anſam aliis eam maledicendi, dum de nobis detrahunt, præbeamus, quod notauit *D. Hier. epiſt. ad Celantiam*, (D. Hier.) cum ait. Hanc adhibeamus vitæ D noſtræ diligentiam, ne malæ mentes occaſionem inueniant detrahendi, ne ex nobis ſcintilla procedat, per quam aduerſus nos ſiniſtræ famæ flamma confletur, alioqui fruſtra iraſcimur obtrectatoribus; ſi eis ipſis obtrectandi cauſam, & materiam miniſtramus. Si autem nobis diligenter, atque ſolicite omnia ad honeſtatẽ prouidentibus, illi nihilominus inſaniunt, conſoletur nos E conſcientia noſtra, nobis Saluatoris aptabitur ſermo. *Beati eſtis, cum maledixerint vobis homines mentientes.* (Matt. 5.) Nos modo id agamus, vt mala de nobis nemo loqui abſq; mendacio poſſit. Noſtrum itaque eſt vigilare, & eniti ne Dei imago in nobis iure maledicatur, quinimo poſſe curare, vt ad oſtenſionem lucis vitæ noſtræ glorificent Deum & Patrem. Videndus *Naz. orat. de ſuis ſermonib. ad Iulian.* (Naz.) vbi inter alia ait. Creatori nos totos addicamus, imaginem Dei honore proſequamur, nomen noſtrũ reuereamur,

vitam,

Digitized by Google

vitam in melius commutemus.

Facit etiam, & pro hoc argumento id, quod ait D. *Aug. l. 3. de Ciu. c. 4.* vbi ex Varrone refert vtile eſſe ciuitatibus, vt ſe viri fortes, etiamſi falſum ſit, ex Dijs genitos eſſe credant, vt eo modo animus humanus veluti diuinæ ſtirpis fiduciam gerens, res magnas aggrediendas præſumat audacius, agat vehementius, & ob hoc impleat ipſa ſecuritate felicius. quod in Alexandro Magno notauit Plut. in vita ipſius. Quoties, inquit, Magnus Alexander Diis genitũ ſe putauit, toties in barbaros multo ferocius, & inſolentius pugnauit, refert enim filius patrem, cuius imago eſt, proindeque vt talis ſeſe debet gerere. Quod ſi filius ex eo, quia imago patris ipſum debet referre, & imitari,
1.Cor.15. nos cum imaginem Cæleſtis Patris portemus, cœleſtem & incorruptam vitam debemus gerere, ne Deo diſſimiles reperiamur.

Debemus inſuper & imagini, quam portamus addere ſimilitudinem, quaſi aliquid diſtinctum, & à Deo maxime in nobis requiſitum. Pro qua re videndus *Origen. lib. 3.*
Origen. *Periarch. cap. 6.* vbi ponderat id, quod dixit Deus. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, continuoq; addidit.
Gen. 1. *Ad imaginem Dei fecit eũ*, de ſimilitudine nihil omnino dixit, nihil aliud indicans, quã quòd imaginis dignitatem in prima conditione perceperit, ſimilitudinis vero perfectio in cõſummatione ſeruata ſit, vt ſcilicet, ipſe homo ſtuderet, & Diuina gratia adiuuante procuraret, ſimilitudinem Dei, ex Dei imitatione, eiuſque dilectione comparare, & conſeruare.

Ad quam ſimilitudinem comparandam, poteſtatem iã acceperat in eo, quod ad imaginem Dei conditus fuerit. Pro qua re videndus eſt *Auguſtinus lib. de Geneſ. ad literam ca. 27. & 28.* præſertim, ſi eius retractationẽ videamus *li. 2. cap. 24 & Nazianz.*
D. Aug. D. Naz. D. Nyſſ. *1. Apologet.* Similia etiam dixit *Greg. Niſſen, lib. de hominis opificio*, cum ponderat eadem verba Geneſ. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, & ſtatim nõ fuiſſe appoſita eadem verba, aſſeritque id ideo tacuiſſe Scripturam, vt innueret nos ſimiles Deo per nos ipſos reddere debere, quo merces operis noſtra foret, nec alius noſtræ ſimilitudinis nobis laudem auferret:

A quando enim aliquam imaginẽ optime depictam, aut recte effigiatam cernimus, non ipſam, ſed artificẽ laudamus, & admiramur, vt mea ergo, & non alterius eſſet admiratio reliquit mihi, vt ad eius ſimilitudinem fierem. Fecit itaque nos Deus ad imaginem ſuam vt nos per bona opera, & imaginem conſeruemus, & ſimilitudinem denuo acquiramus.

B

TEXTVS.

Ex ipſo ore procedit benedictio, & maledictio, non oportet fratres mei hæc ita fieri. *Verſ. 10.*

C

Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam. *Verſ. 11*

D

EXPOSITIO LITERALIS.

EX dictis colligit vnicam hominis linguam longe diſſitorum, & contrariorũ effectricem eſſe, quod prodigio ſimile eſt: Nam aduerſatur naturæ legi, quod
E ab eadem cauſa contrarij prodeant effectus, qui à contrariis etiam cauſis debent naturaliter prouenire. Ideoq; monet hoc non ita fieri, ſed linguam cohibendam. Experimentoq; tandẽ oſtendit fieri non debere, imo & non poſſe, vt lingua, quæ ad benedicendum Deum creata eſt, proximo maledicat. Nam ſicut dixit Gloſſa, Beda, & alij, ſi miſces ſimul dulcem, & amaram aquãm, commixtione amaræ, dulcis in amaram conuertitur, non amara in dulcem.

Digitized by Google

A Si verò quæras, quare potius dulcis in amaram, quam amara in dulcem conuertatur, ratio eſt. Quia dulce, medium eſt in ſaporibus, quod probatur, quia ſenſus in medijs delectantur: At vero amarum, eſt extremū. Senſus enim triſtatur in extremo. Facile ergo receditur à medio, difficile vero acceditur, amaritudo ergo maledictionis, facile in ſe conuertit dulcedinem benedictionis, eamque vitiat, & corrumpit. Proinde *Naz. orat. in quadrageſ. ieiunij ſilentium.* (D. Naz.) B Equidem ipſe puris ſacrificijs, quibus magnum illum Regem mortalibus concilio, puram linguam ſeruabo, neque enim committam, vt ab aliena lingua, viuificum illud ſacrificium puriſſimo Deo mittam, ex vno codemque fonte non ſimul & dulcis, & amarulenta aqua ſcaturiet. Purpureæ veſti cænum minime conuenit. Quid enim? nonne Sacerdotis filijs ignis alienus olim exitium attulit, (Leuit. 10.) quod ſacrificio manus ſuas impure admouiſſent. Nonne ſacroſancta Dei arca mortem ei acceſſiuit, qui labantem, & inclinatam contrectaret. (2. Reg. 26.)

Quod vero, per linguam manus intelligantur probat *Chryſoſtomus homil. 79. in Matth.* (D. Chryſ.) Ideoque eam incorruptam ſeruare debemus, & eniti ne maledictione deprauetur? Videndus *D. Hieronymus de Virginitatis excellentia*, vbi ait: Nefas eſt, vt labia illa, quibus Dominum confiteris, rogas, D benedicis, & laudes alicuius polluantur ſorde peccati. Neſcio qua conſcientia, ea lingua quis Dominum rogat, qua aut mentitur, aut maledicit, aut detrahit. *Labia* ſancta exaudit Dominus, & ipſis annuit cito precibus, quas lingua immaculata pronunciat.

TEXTVS.

Núquid poteſt fratres mei, ficus vuas facere, aut vitis ficos? ſic neque ſalſa dulcem poteſt facere aquam. *Verſ. 12.*

EXPOSITIO LITERALIS.

C PRobat denique cohibendam linguam exemplo arborum, quarum ſingulæ ſingulos fructus proferunt, & nunquam alterius fructum ſibi edendum aſſumunt, neque enim vnquam ficus, quæ natura dulcis eſt, amaras oliuarum baccas profert. Sic enim habet Græcus Codex, vbi nos habemus vuas, oleas. Nunquam vitis vuas proferens, ficus edit, nunquam quercus pro glandibus pira, ſed cuique arbori proprius reſpondet fructus. Sic nec ſalſa, &c. D Græce habetur, *ſic nullus fons poteſt ſalſam, & dulcem facere aquam.*

Monſtruoſa ergo, & abominanda res eſt, quod homo eiſdem labiis, eadem lingua, & ore pietatem, & impietatem, veritatem & mendacium, benedictionem, & maledictionem promat. Pugnat enim cum natura, quæ diuerſa omnino non patitur, vt patet in exemplis adductis, pugnat item cum Deo authore, qui linguam in ſui laudem condi- E dit, ſicut probat *Hieronym. Oſea capite nono* (D. Hier.) Proindeque ſumma vigilantia cohibenda eſt, ne tam nefarios ac pugnantes fætus edat.

§. I.

§. I.

Qui maledicus eſt, ſemper fere male loquitur.

HInc colligit Beda, quia ſicut arbor non poteſt naturali fructu amiſſo, alterius arboris fructum ex ſe proferre, ita maledicus licet ad tempus aliquid boni videatur B
loqui, fructumque bonæ loquutionis ferre, illum tamen reuera, & diu nequit pro-
Iob.15. ferre. Vnde illa verba Iob. *Docuit iniquitas os tuum.* Sic interpretatur Vatabl. Non eſt opus vt te doceam in quo pecces, cum ipſe tuus ſermo te doceat iniquum eſſe. Et *Beda*
Beda. hoc in loco non in allegantem allegoriam affert, cum per ficum cuius filiis ſe operuit
Geneſ.3. primus parens, & peccatum ſuum excuſans in Authorem Deum refudit, intelligat eum C
qui excuſationem quærit, in peccatis declinans in verbum malum per oliuam vero intelligat eum, qui miſericordiam operatur, vt ſit ſenſus. Vir nequam, & improbus ſui excuſator, non erit miſericors, quia hic ſicut oliua fructificans ſperat in miſericordia Domini, proindeque peccatum ſuum confitetur & eleemoſynis redimit. Per vitē vero intelligit diuinam charitatem, & calicem inebriantem, ideoque vitis non poteſt ficus D
producere, quia qui dilectione ſe perfecte inebriat, nullum iam de ſuis erroribus, niſi ſeipſum accuſat.

Ex hac doctrina Bedæ poſſumus colligere, quod ſi aliquādo maledicus aliquod bonum loquitur de proximo, id profecto eſt, vt poſtea maiori furore in ipſius vitam, & honorem debacchetur. In quam ſent. videndus omnino *Greg. lib.11. Moral. c 13.* cū ait:
D.Greg. Maledicorum hominum proprium eſſe defendere aliorum res, vt poſtea ſe inimicum E
in redarguendo oſtendat. Vnde bene per Pſalmiſtam dicitur. *Vt deſtruas inimicum & defenſorem*, quia vnde hunc quaſi defendere
Pſalm.8. nititur, inde veritati illius aduerſatur. Et *Ber. in ſententijs*, notauit id quod dixit Da-
D.Bern. uid: *Molliti ſunt ſermones eius, &c. Et ipſi*
Pſalm.54. *ſunt iacula*, non molles ſed molliti, quod ſit in eis non tam vera, & ſolida, quam ſimulata ſuauitas.

A Illud etiam non prætereundum hoc loco, Iacobum in doctrina linguæ vltimo loco arborum ac fructuum ſimilitudines attuliſſe, vt admoneremur non ſolum proprium linguę fructum afferre, ſed etiam ſermonem in hoc debere aſſimilari fructibus, quod ſicut hi non proueniunt, niſi in tempore ſuo, ſic & lingua accommodato tempore debet proferre ſermonem, qua de re in 1. cap. plura diximus.

Grādo ea, quæ decidit de Cœlo præcoces fructus perdidit, ſerotinos illæſos reliquit. Exod.9.
Ait enim ſacer textus. *Linum ergo, & hordeum læſum eſt, eo quod hordeum eſſet virēs. & linum iam folliculos germinaret: triticum autem & far non ſunt læſa, quia ſerotina erant.* Sic & fructus labiorum noſtrorum, citius, quam par eſt, prodeūtes, cælum lędit, ac punit, ij verò, qui maturiori conſilio, & ſuo tempore proueniunt, abſque læſione matureſcunt.

Vnde *Aug. lib. de Mendacio c.16.* ad illa D. Aug.
verba. *Qui loquitur veritatem in corde ſuo,* Pſalm.14.
ſemper in corde veritas loquenda eſt, non autem ſemper in ore corporis, ſi aliquando cauſa cauendi maioris mali exigat. Ideoque *Diuus Thomas tertia parte quæſt.36. articu-*
lo quarto, ait: quòd licet ſapientia abſcondi- D. Th.
ta ſit inutilis, non tamen ad ſapientem pertinet, in quolibet tempore manifeſtet ſeipſum ſed tempore congruo. Dicitur enim. *Eſt ta-* Ecclеſ.10.
cens, ſciens tempus apti temporis, homo ſapiens tacebit vſque ad tempus. Videndus pro
hac re *Greg. hom.11. in Ezech. Chryſoſtom. in* D. Greg.
Pſalm..50. Greg.7. Moral. ca. vltimo. Bern. D. Chryſ.
lib. de Ordine vitæ Ambroſ. ſerm.4. in Pſalm. D. Bern.
118. Nazianz. orat. in Quadrag. ieiun. temp. D. Amb.
Philo lib. quod deter. potior. inſid. ſol. vt alios D. Naz.
omittamus. Philo.

§. I.

Prima conditio Eccleſiaſtici Paſtoris eſt, quod ſit ſapiens.

TRes quidem aſſignat hoc loco conditiones Iacobus neceſſarias in vero magiſtro, ac paſtore eccleſiaſtico, de quibus ſine dubio loquitur. Prima eſt, vt ſit ſapiens, & diſciplinatus, quæ eſt ratio, cur in ſacro ſermone Paſtores & Doctores coniungantur, vt videre eſt apud Paulum, apud Hieremiam. *Conuertimini*, inquit, *quia ego vir veſter, dabo tibi Paſtores iuxta cor meum, & qui paſcant te ſcientia, & doctrina*, & apud Iſaiam. *Non vocabitur vltra is, qui inſipiens eſt, princeps*, & *Varro lib. 4. de lingua latina.* Magiſtratus, inquit, vocantur quaſi magiſtri.

Coloſſ. 4.
Hierem. 3.
Iſai. 32.

Philo.

Notauit hoc etiam *Philo lib. de temulentia*, in duabus tunicis ſummi Sacerdotis, Non temere, inquit, ſummo Sacerdoti duas ſtolas Deus attribuit, ſed volens nos per hæc ſigna docere virtutes vtriuſque ſpeciei. Debet enim vir ſapiens, & intus in anima inuiſibili, & in externis actionibus ornatus eſſe prudentia omni auro pretioſiori: quoties autem ab humanis ſtudijs ſecedens, cum qui eſt, ſolum adorat vni colorem veritatis ſtolam induere, quam nihil mortale attigit, Eſt enim linea, quæ materia non naſcitur à mortalibus. Rurſus quoties tranſit ad curam Reipub. depoſita interiori tunica, alteram pictam, & aſpectu mirandam ſumere. Cum enim magna ſit in vita varietas, opus eſt varia ſapientia clauum tenentis gubernatoris.

D. Naz.

Quod etiam proſequitur *Nazianzen. orat. in D. Athanaſ.* vbi ait: Plebeis hominibus, qui per errorem aliquid admiſerint, ignoſcendum fortaſſe fuerit, quibus plerumque ad ſalutem eſt, quod à curioſitate alienum animum habent. At doctori, quo tandem animo id concedemus, qui aliorum etiam ignorantias emendat? Nam, cum Romanorum leges nemini eorum,

A qui Romanorum imperio ſubditi ſunt, quantumlibet ruſtico, & indocto ignorare liceat, nec lex vlla extet, quæ facinoribus per ignorantiam commiſſis opem ferat, nonne obſurdum eſt ſalutis doctores, & antiſtites ſalutis principia neſcire, etiamſi alioqui ſimpliciores animo ſint, craſſiorique ingenio?

D. Chryſ.

Similia habet D. *Chryſoſtom. homil.* 15. B *in 1. ad Thimoth.* vbi inter alia. Multum, inquit, ad Eccleſiæ ædificationem confert, ſi Præſules doctrinæ gratia polleant, quę niſi adſit plurima Eccleſieſticæ diſciplinæ peribunt. Neque vero eum ſermonem laudauerim, qui faſtu tumidus externæ peritiæ iactantiam ſequitur, ſed qui virtutis, ac ſucci habeat plurimum, qui ſenſibus grauis ſit, & ſapientia plenus.

Sap. 6.
D. Aug.

Facit etiam pro hac re id, quod dixit Salomon. C *Multitudo ſapientium ſanitas eſt orbis terrarum.* Notauit autem *Aug. 4. de Doctrin. Chriſtian. cap.* 5. non dixiſſe multitudinem eloquentium, eſſe ſanitatem orbis terrarum, ſed multitudinem ſapientium non in ſolis verbis, ſed in mente, & in recta vitæ ratione, ſimul cum doctrina conſiſtere. Is eſt enim ſapiens, & diſciplinatus, vt loquitur. hoc in loco Iacobus. Plura hac de re diximus initio huius capitis, num. 1. §. 3. D

§ II.

Manſuetudo, & lenitas ſecunda paſtoris conditio.

QVoniam vero ſapientes debent prudentiam dulcorare, ne acerbi afficiantur, ſicut dixit *Guarricus Abbas ſerm. 3. de Purificatione*, E id quod ſecundò in magiſtro ac Præſule exigit, eſt manſuetudo, ac lenitas: nam Eccleſiæ gubernationi ac præfecturæ benignitatem, ac pacem promiſit Deus, cum dixit. *Ponam viſitationem tuam pacem*, iuxta Hebr. *Præfecturam*, id eſt, perfectos qui pacificè, & leniter gubernent. Ideo de manſuetudine ſæpius verba fecit, ſicut notauit *Chryſoſtom.*

Iſai. 60.
D. Chryſ.

Digitized by Google

Matt. 11. Matth. 10. Marc. 9. D. Amb. *hom. 60. in Ioan.* & ſe imitandum in hac virtute præbuit. *Quia mitis ſum, & humilis corde.* Vnde *Ambroſ. lib. 7. in Luc. cap.* 10. loquens de Apoſtolis miſſis ad prædicandum euangelium ait. Non virgas in manu iubentur tollere Apoſtoli. Sic enim Matthæus ſcribendum putauit, quid eſt virga niſi præferendæ poteſtatis inſigne, & vlciſcendi inſtrumentum doloris? Eos ergo miſit ad ſeminandum, qui non cogerent, ſed docerent, nec vim poteſtatis exercerent.

Et Apocal. cap. 7. de Chriſto Domino ait Ioan. *Agnus qui eſt in medio throni reget eos, & deducet illos ad vita fontes.* Admirabile videtur, quod ille agnus, qui in throno eſt, deducat, & regat cæleſtes oues, cum hoc paſtoris officium ſit, non agni, ſed videtur Ioan. eo in loco voluiſſe ſignificare, qua ratione oues ſuos Chriſtus deducat, manſuetudine ſcilicet, & benignitate agni, quam debent etiam imitari qui Dei ouibus præſunt, quique paſtores ſunt & doctores, ac ductores ouium Chriſti. Ideoque *Baſil. homil. 9. in Pſalm.* 33. (D. Baſil.) Maximam omnium virtutum manſuetudinem appellauit. Et *Chryſoſtom. ſerm. 2. in epiſt. ad Rom.* (D. Chryſ. 1. Cor. 4.) nihil adeo vicinum Deo conformemque facit, quemadmodum iſta virtus. Propterea, & cum Paulus dixit, *Imitatores eſtote Dei*, ad hoc dicit, vt huic ſtudeant virtuti. & *ſerm. 11. ex 25.* varijs ait. Seruus Chriſti magis à morum mititate, quam à nomine, quod ei parentes impoſuerunt, vocandus eſt, neque Deus homines ita diligit propter virginitatem, ieiunium, contemptum diuitiarum, vt propter mites mores.

Et meritò ad magiſterium, & magiſtratum Deus mites, ac manſuetos requirit mores, qui rebellem ſubditum, & indomitum diſcipulum reducant ac corrigant. Rogauit mulier illa Sunamitis Eliſæum pro filio demortuo, quem ſuſceperat precibus eiuſdem Prophetæ, qui ad ſuſcitandum puerum miſit Giezi, cui tradidit baculum, vt poneret ſuper faciem pueri, profectuſque eſt Giezi, poſuit baculum ſuper faciem pueri, & non erat vox neque ſenſus. (4. Reg. 4.) Ingreſſus vero Eliſæus, incuruauit ſe ſuper puerum, totumque ſe illi accommodauit, carnemque calefecit defuncti, & ſic ad vitam illum reuocauit. Quærit ergo *Petrus Damian. lib. de Contemptu ſæculi c.* 28. Cur Eliſeus nequiuerit puerum reſuſcitare, dum baculum illi appoſuit? reſpondetque. Is quem terroris virga ſuſcitare non poterat, per amoris ſpiritum ad vitam redit, dumque ſe paruulo accommodauit, & compoſuit, facilè erexit & ſuſcitauit. Non enim baculus demortuum iam ſubditum tam facile ſæpe ſuſcitat, quam lenis accommodatio, & attemperatio morum, benignaque compoſitio.

Eleganter hoc notauit *Chryſoſtom. hom. 3. de Dauide & Saule.* (D. Chryſ. 1. Reg. 24.) Etenim poſtquam manſuetus Dauid in ſpelũca, pepercit Sauli, egreſſus de ſpelunca clamauit poſt tergum Saul, dicens: *Domine mi Rex, quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malum aduerſum te? Ecce hodie viderunt oculi tui quod tradiderit te Dominus in manu mea in ſpelunca, & cogitaui vt occiderem te, ſed pepercit tibi oculus meus: quin potius vide, & cognoſce oram chlamydis tuæ in manu mea. Cum autem compleſſet Dauid loquens, dixit Saul. Nunquid vox hæc vna eſt, fili mi Dauid?* Oſtendit ergo mollia verba Dauid liquefeciſſe cor Saulis, qui nec proprio, ait, nomine eum cenſuerat dignum, vocans filium Ieſſe, iam adoptat in filium: Manſuetudo Dauidis ex homicida facit patrem, ex lupo ouem, non ſuſtinuit Saul vocem audire Dauid ſine lachrymis. Non perinde miror Moyſem, quod è ſaxo prærupto fontes elicuit aquarum, vt admiror Dauidem quod ex oculis lapideis fontes eduxerit lachrymarum &c. quæ proſequitur.

Cum ergo manſuetudo emolliat durum inimicum, & in amorem conuertat odium, illis profecto perneceſſaria eſt, qui ex officio reducere debent prædurος filios, manſuefacere incompoſitos mores, & cicurare affectatos animos. Idque tandem quod perfecto magiſtro paſtore ac præſule exoptari poteſt, accidere licet in manſueto viro, ſicut eleganter proſequitur idem *Chryſoſtom. ſerm. 11. ex 25. diuerſis.* (D. Chryſ.) Facilè, inquit, ad miſericordiam manſueti trahuntur, neque ferre poſſunt contemni pauperes, ſed aliorum inopiam ſuam opinantur

ſtantur calamitatem, mitis orphanorum A.
pater eſt, viduarum præſes, paupertatis procurator, iniuria affectorum adiutor, &c. Videndus in hanc ſentent. *Theodoret. ſerm. 1. de Prouidentia*, vbi ait. Reges vbi commiſſum ſibi populum rectè iuſteque gubernant poteſtatem clementia temperant.

Theod.

Non omittendus hoc loco D. Ferrandus qui in ſeptima regula ita habet. Pietas ad omnia vtilis, iuſtitia facit ducem terribilem, pietas facit amabilem, gubernatio- B
ni autem Reipub. ſecuritati, ſaluti, concordiæ plus proſpicitur, quando dux optimus amari eligit, non timeri, dux amabilis murus eſt patriæ, qui vero continuato rigore metuendus apparet, omnes ſubditos facit infideles, facilè timet proditionem, facilius patitur, extraneus viuit inter ſuos, tanto poſtremo timet quantum timetur. C

Intolerabilis denique omnino res eſt, ſi potentiæ nocendi voluntas accedat, ſicut optimè notauit *Philo lib. de Pramijs & Pœnis*. Quis ſuſtinere queat, inquit ille, quando poteſtas ei præbet nocendi licentiam, nec voluntas deeſt. Quæ fuit ratio quare *D. Aug. ſer. 6. de Verbis Domin.* Durum, & malum præſidem ac Prælatum tentatorem ſubditorum vocauerit.

Philo.

D. Aug.

Adeoque manſuetus Dominus in Eccleſia ſua abominatur duriores præſules, & D
immites, vt dixerit *Theodoret. ſerm. 7. de Prouid. circa finem*. Quod, ſi Dominos aliquos nimium crudeles, & inſolentes admodum eſſe videns offenderis; dico quod iſtiuſmodi hominibus non Deus imperium commiſerit, ſed ſubditorum nequitia horum imperium, ſibi ipſi contraxit. Videndus pro hac re *Dionyſ. Areopag. epiſt. ad Demophilum*. Et hoc proſequitur *Plut. lib. ad Principem indictum*, vbi docet beneficium peculiare eſſe Dei manſuetidinem in gubernando. Plura hac de re habet *Ber. ſerm. de ſancta Magdalena*. E

Theod.

D. Dionyſ.

§ III.

Aliquis rigor admiſcendus manſuetudini.

NOn tamen ex tradita doctrina velim colligat aliquis, ſummam, ac ſolam in magiſtro, ac præſule requiri benignitatem & manſuetudinem, cum hæc & ſupremis & infimis hominibus maxime noceat, ſicut notauit *Philo lib. de Agricultura*, in hæc verba. Officiunt autem nimis æquanimes principatus, benignitas enim res eſt contemptibilis vtriſque, tum principibus, tum ſubditis noxia, illis dum contempti ſubditis, nec priuatim, nec publice valent quicquam conſtituere, interdum etiam principatu ſe abdicare coguntur, his vero, dum ex continuo magiſtratuũ contemptu negligentiores facti, magnum morbum, arrogantiam ſibi contrahunt.

Vnde in conſecratione Sacerdotum *Leuit. 8.*
Moyſes aſſumpſit vnguentum, & ſanguinem, qui erat in altari, & aſperſit ſuper Aaron, veſtimenta eius, & ſuper filios illius, ac veſtes eorum. vbi Oleaſt. ſic ait. Non debet eſſe in Sacerdote, ſine oleo ſanguis; neq; ſine ſanguine oleum, cum enim conſtitueretur populi Iudex, non ſolum miſereri, ſed punire reos debebat, ideoque *D. Chryſol.*
Chryſolog. ſerm. 145. recte dixit. Æquitas ſine bonitate, ſæuitia eſt, & iuſtitia ſine pietate, crudelitas, ſed vtrumque admiſceri *Rup.*
debet. Et *Rupert. lib. 8. in Gen. cap. 37.* Sicut clementia honor eſt Principi, ſic & honor Regis, qui iudicium diligit; Etenim vbi totũ punitur, Regia ſeueritas crudelitate polluitur, vbi vero totum remittitur, facies maieſtatis ſine metu diſciplinæ contemnitur, quibus habet ſimilia *Ber. epiſt. 25. & ſer.* *D. Bern.*
23. in Cant.

Pro qua doctrina notauit Magnus Gregor. duplicem deſcenſum diuini ſpiritus, *D. Greg.*
alterum in columbæ ſpecie, alterum in igne. Rationem vero reddit *hom. 30. in Ioan. 1. Euang.* quatenus omne cor, quod Spiritus Sancti gratia tangitur, & manſuetudinis lenitate tranquillum, & zelo iuſtitiæ *Act. 2.*
accen-

acceṅſum fiat, ne ſcilicet, vel manſuetudine deſpectus, aut rigore iuſtitiæ terribilis videatur is, quem Spiritus Sanctus elegit, & vnxit ad magiſterium Eccleſiaſticum.

Ideoque olim apud Ægyptios regni Hieroglyphicum erat Apis, vt oſtendit *Pierius lib.* 27. vtpote, quia aculeum habeat, & dulcedinem: quod ipſum in Deo laudauit Dauid cum dixit. *Dulcis, & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via.* vbi Auguſt. Ama, quod dulcis eſt: time, quod rectus eſt, ama, ſcilicet, benignitatem, rigorem tamen pertimeſce iuſtitiæ. Videndus item eſt *Auguſt. lib.* 5. *de Ciuitat. cap.* 24. vbi ait. Felices eos Imperatores dicimus, ſi iuſte imperant, ſi tardius vindicant, facile ignoſcant, ſi eandem vindictam pro neceſſitate regendæ, tuendæque Reip. non pro ſaturandis inimicitiarum odijs exercent: quo in loco docet Auguſt. qualiter adhibendus ſit rigor iuſtitiæ, & aſperitas verborum, aut verberum apponenda, pro neceſſitate, ſcilicet, non pro voluntate, vt medicina morbo, non vt quotidianus cibus.

Pſal. 24.

D. *Aug.*

§ IIII.

Multum conducit, vt doctrina ſuſcipiatur à magiſtro ſi in manſuetudine inculcetur.

ILlud etiam notandum occurrit, manſuetudinem ſapientiæ in magiſtro requiri, quia melius, & facilius ea doctrina ſuſcipitur, quæ à leui & manſueto Præceptore traditur. Vnde *Chryſoſt. hom.* 52. *ad Pop.* eleganter dixit. linguam noſtram quodammodo fieri linguam Chriſti, ſi manſuetudinem Chriſti in loquendo, docendo, & diſputando imitemur. Qua de re plura habet *hom. de manſuetudine, & hom.* 1. *de Incomprehenſibili Dei natura & Dionyſ. Areopag. epiſt.* 8. *ad Demophilum.* Hoc eximium, inquit, in ſe dilectionis Chriſtus argumentum capit, ſi paſcamus gregem ipſius modeſtiſſima gubernatione, & *Ber. ſer. de Sancta Magdalena.*

D. *Chryſ.*

Dionyſ.

D. *Bern.*

O quam leni, & dulciſſimo ſpiritu imbutus eſt ille, qui nouit in ſpiritu lenitatis peccantem inſtruere, ſuſpendere vindictam, & affectuoſis viſceribus inuiſcerare ſibi peccantem. Vnde idem *Ber. ſer.* 8. *in Cant.* eam ſcientiam, quæ lenis non eſſet, ex oſculo Domini dixit non procedere.

Hæc eſt ratio, cur Paulus dixerit Magiſtrum oportere *manſuetum, ac patientem eſſe, cum modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt veritati*: vbi *Oecumen.* ait. Quis perſuadebitur ab eo, qui ferox & inſolens eſt? Patientia niſi adſit, diſcenti cætera incaſſum fiunt. & *Chryſoſt.* etiam ibi: an non vides parentes quomodo filijs ſuis, licet frequenter deſperatis, & morituris, aſſidue tamen omnia quæ poſſunt, illis admouent, & tamen illi non poſſunt lachrymis, nec morbum, nec mortem depellere? Tu vero frequenter poteris animam fratris deploratā aſſiduitate reuocare, & *Aug. contra epiſt. Manichæorum* quam vocant Fundamentum. *c.* 1. & 2. Ad veſtram, inquit, correptionem aditum habeamus non in contentione, & æmulatione, ſed manſuete conſolando, beneuole hortando, leniter diſputando. &c. Videndus hac de re *Ambr. lib.* 5. *Examer. c.* 21. *Clem. Alex.* 7. *ſtromat. Ber. epiſt.* 257. & *Cypr. lib. de Vnitate Eccleſiæ.*

2. *Tim.* 2.

Oecum.

D. *Aug.*

D. *Amb.*
D. *Clem.*
D. *Bern.*
D. *Cypr.*

§ V.

Requiritur in Magiſtro, ac Doctore Eccleſiaſtico optima operatio, & conuerſatio cum doctrina.

TErtio exigit Iacobus in Magiſtro, ac Doctore Eccleſiaſtico conuerſationē, ac operationem cum prædicta ſapientia manſueta. Magis namque retinetur mente quod viſu, quàm quod auditu ad animum peruenit, ſicut dixit *D. Hieronym. in cap.* 19. *Hierem.* ſtatim in principio, & qui idoneus eſt ad docendos fideles, prius debet oſtendere ſe aptum, vt exemplo doceat quod eſt totius doctrinæ fundamen-

D. *Hier.*

Digitized by Google

Galat. 2. *D. Th.*

mentum, idque efficaciſſimum. Vnde Paulus dixit Petro. *Cogis gentes iudaizare.* quod intelligendum eſt, non imperio, ſed conuerſationis exemplo.. vt explicat *D. Th.* qui ait. dicit, cogis, quia ſecundum quod Leo Papa dicit, Validiora ſunt exempla, quàm verba.

Gentium dij impiiſſima vita. *D. Aug.*

Vnde licet iam aduertere inuentum fuiſſe Diaboli, Deorum nomina perditiſſimis hominibus imponere, quo liberiùs vitia vagarentur, & patrocinium vitijs præberent, dum in ipſis Dijs deprauatos mores cernerent velut ſacratos, & Deorum nominibus inſignitos; ſicut notauit *Aug. 2. de Ciuit. cap. 7.* quæ etiam fuit cauſa, cur *Plato lib. 2. de Repub.* inter alia, Poetas nolit in ſua ciuitate, quod quæ de Dijs ſint commenti, peſſimum ſit legentibus exemplum, ſicut Bella, rapinæ, ſeditiones adulteria, furta, & ſimilia. Ex quo loco ſumpta ſunt illa verba, quibus loquentem Menippum Lucianus facit. Ego, inquit, cum puer adhuc eſſem audiremque Homerum, & Heſiodum ſeditiones, ac bella canentes, non ſemideorum modo, ſed ipſorum etiam Deorum adulteria, violentias, rapinas, Patrum expulſiones, fratrum & ſororum nuptias hæc me hercle omnia bona pulchraque putabam, & ſtudioſe erga ea afficiebar. Neque enim Deos vnquam putaui mæchaturos, aut ſeditiones inuicem fuiſſe moturos, niſi de his rebus perinde, ac bonis iudicaſſem.

D. Chryſ. *Pſal. 49.*

Eſt igitur ad virtutem in Doctoribus, ac Præſulibus neceſſarium exemplum ante ipſam doctrinam, quod proſequitur *D. Chryſoſtom. hom. 38 ad Populum.* Dicis quod opus eſt modeſtiam ſequi, & longum ſuper hoc trahis ſermonem, & inoffenſè fluens dicendi copiam oſtentas, ſed te melior ille, qui per opera hoc me docet, non enim diſciplinæ tantum à verbis, quàm à factis animæ ſolent intromitti, quoniam ſi non habueris opera, non tantum loquens, non profuiſti, ſed & potius læſiſti, melius eſt tacere. Quare? quoniam opus mihi reddis impoſſibile. Cogita namque, quod ſi tu tanta differens, non efficis, multo magis ego venia dignus. Propterea Propheta dicit. *Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* A maius enim hoc damnum cum aliquis bene verbis docens, per opera doctrinam impugnat. hoc fuit multorum in Eccleſia malorum cauſa.

Lact. *D. Naz.* *Tertul.* *D. Cypr.* *D. Bern.* *D. Chryſ.*

Similia habet *Lactant Firmian. lib. 4. de Vera Sapientia. c. 23.* Homines, inquit, malunt exempla, quam verba, quia loqui facile eſt, præſtare difficile. Vtinam quod tam multi benefacerent, quam multi loquuntur bene, B ſed qui præcipiunt, nec faciunt, abeſt ab eis fides. & *Nazian. orat. 19.* de patre ſuo ſic loquitur. ferinos hominum mores haud magno negotio mitigauit, tum paſtoralis artis ſermonibus, tum etiam, quod ſe velut ſpiritualem quandam ſtatuam ad optimæ cuiuſque actionis pulchritudinem expolitam, ad imitandum proponeret. Videndus idem *Nazian. orat. 1. Apologet. & orat. 11. & epiſt. 64. Tertull. lib. de Pallio. & lib. de ſpectaculis.* C *Cypr. epiſt. 4. D. Ber. epiſt. 201. & 56. & 39. in Cant. Hieron. epiſt. ad Letam. D. Chryſ. hom 42. & 56. in Geneſ. & hom 9. ad Populum.*

D. Naz. *D. Bern.*

Ex quibus omnibus clare patet, neceſſarium omnino eſſe vt in vero Magiſtro prius ſit vitæ, ac virtutis vox, quam externa prædicatio, & ex bona conuerſatione in operando colligendam eſſe aptitudinem, quæ illi ineſt ad docendum, & ſuperiorem locum occupandum, ſicut Iacobus ait. D Vnde *Nazian. orat. 21.* de iniquis Prælatis ac Magiſtris ait. Sunt quorum non mores dignitati, ſed dignitas moribus fidem aſtruit, ordine præpoſtero, quibus verbis aperte aſſerit mores, ac conuerſationem neceſſariam recto ordine debere fidem aſtruere, & teſtimonium reddere, quo iure ac merito locum obtineamus ſupremum, ne monſtruoſa res videatur, quam *Bern. cauet. 2. de Conſider.* Locus ſummus, & animus infimus, ſedes prima, & vita ima, lingua ma- E gniloqua, & manus ocioſa, ſermo multus, fructus nullus. Vnde *Philo de legatione ad Caium* conqueritur de eodem Caio, qui cum peſſimus homo eſſet, reputari, ac venerari volebat, vt Deus. Inuſitata ſpecie, inquit, ille terror incutiebatur populo miranti, quod honores ſibi vſurparet eorum, quorum virtutes aſpernabatur contentus

Digitized by Google

ſolis inſignijs. Plura qui velit de hoc argumento habet initio huius cap. §. 5.

§ VI.

Probatio in eligendis debet præcedere electionem.

DOcet etiam aperte hic locus prius probandos viros, quam collocandos in dignitatibus, & prius debere oſtendere ex conuerſatione operationem in ſapientia, deinde fieri Magiſtros. Sic enim & Pharao magiſtros pecorum conſtitui voluit viros induſtrios, iam, vt tales cognitos, ac probatos. Sic & Deus in ducem Populi elegit Moyſem quem ex nomine nouerat & expenderat. Sic & Apoſtoli dixerunt. *Conſiderate ergo fratres ex vobis viros boni teſtimonij.* Vbi Codex Syriac. habet *Exquirite*, Græcus vero. *Perſpicite.* Vnde *Bern. 4. de Conſider.* ait hoc tibi perſuade, qui admittendi ſunt, difficile in curia poſſe probari, & ideo ſi fieri poteſt viros probatos oportet deligi, non probandos: quod etiam eleganter proſequitur *Chryſoſt. lib. 4. de Sacerdotio*, cum ait. Neque eos, qui elegerint ſubleuare quicquam poterit ſi dixerint ignoraſſe, ſe eum quem elegêre. Verum, vel ex hoc ipſo crimen grauius efficitur, quod quem ignorauere perduxerint, aut certe quæ illis videtur excuſatio, accuſatio eſt. Nam quomodo id abſurdum nõ ſit eos, qui mancipium aliquod empturi ſunt, id tunc medicis oſtendere, tum emptionis ſponſores poſtulare, tum vicinos interrogare, quinimo, & diuturnum aliquod tempus poſcere intra quod probare illud poſſint: Eos vero qui quempiam ad Epiſcopale munus huiuſmodi cooptaturi ſunt, ſi cui placitum ſit ad aliorum vel inuidiam teſtimonium ſuum accommodare, ita eum temere, atque vt caſus tulerit adlegere, nulla prorſus alia diſcuſſione facta? proinde illum oportet, qui aliquem electurus ſit, rem diligenter admodum expendere.

Gen. 49. — *Exod. 40* — *Act. 6.* — *D. Bern.* — *D. Chryſ.*

Et in hanc ſententi. affert id, quod dixit A Paulus. *Manus cito nemini impoſueris, neque communices peccatis alienis*, quod Theophyl. ſic explicat. Nam committendorum ab ipſo flagitiorum tu cauſa es, ſi cito & temere manus impoſueris, & elegeris quem minime noſti, aut antea non probaſti. Clarius hoc dixit Brixian. ibidem. Cernis, inquit, vt ſi quis minime idoneos eligit quicquid is, qui electus eſt, B peccat, electionis author peccatorum illius eſt particeps. Preſſius *Chryſ.* ibi. Quid ſibi vult, inquit, Cito, id eſt, non ex prima ſtatim probatione, nec ſecunda nec tertia, ſed vbi conſideratio diuturna præceſſerit, exactiſſimaque diſcuſſio.

1. Timo 5. *Theoph.*

Videndus idem *Chryſoſt. 1. in epiſt. ad Tit. & hom. 1. ad Pop. & Theodoret. quæſt. 1. in Leuit.* cum quærit, Quare Deus noluerit ſibi in lege mel offerri, Quia, inquit C apis in putis ſedeat, & vndecunque conficiendi mellis occaſiones coaceruet, illud namque colligit ex putis ſimul & imputis floribus, nullo delectu præcedente inter venenoſos, & ſalutiferos flores, ſed ex omnibus ſimul rorem percipit fauoſque fabricat, cum tamen ea, quæ debent offerri Deo, & in Eccleſiæ altari, ac ſupremo loco apparere, prius debeant probari, diuque ante examinari & perpendi, quod D dixit Iacobus in præſenti; oſtendat nobis ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ.

D. Chryſ. *Theod.*

E

TEX-

Digitized by Google

TEXTVS.

Verſ. 14. Quod ſi zelum habetis amarum, & contentiones ſunt in cordibus veſtris, nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem.

EXPOSITIO LITERALIS.

SVperius dixit Iacobus quænam conditiones, ac diſpoſitiones requirantur in paſtore, ac magiſtro Eccleſiaſtico, modò oſtēdit quibus vitijs carere debeat, amarulenta, ſcilicet, æmulatione, ac inuidia. Vnde prouenit, vt quis contra veritatem Euangelicam mentiatur, quam nemo dignè tractare poteſt, niſi ſincero animo, ac candido omnes charitatis vinculo amplectatur.

D. Hier. Aduertit autem *D. Hierony. ad Galat.* 4. nomen, zeli, æquiuocum eſſe. Eſt enim
Zelus eſt varius. zelus vicinus inuidiæ, de quo agit Eccleſiaſtes. cap. 3. & hoc laborarunt fratres Io-
Gen. 37. ſeph & Maria & Aaron. Alter vero zelus
Num. 12. eſt, dulcis, à quo, ſicut notauit Beda, Simon Petrus merito perfecti cordis nomen accepit zelotes. Quo etiam zelo Helias
2. *Reg.* 19. plenus fuit, cum ait. *Zelo zelatus ſum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filij Iſrael.* Et Zacharias
Cap. 1. etiam de hoc dicit. *Zelo zelatus ſum Hieruſalem zelo magno.* hoc etiam inflammatus fuit Phinees, & Mathathias Et Paulus cum
Num. 25. dixit. *Æmulor vos Dei æmulatione.* Qua
1. *Mach.* 2. de re videndus *Proſper in Pſ.* 118 ibi, *Ta-*
2. *Cor.* 11. *beſcere me fecit zelus meus,* & *Nazian. orat. in laudem Baſilij.*

Hoc tamen in loco Iacobus loquitur de zelo amaro & inuido, qui motus amarus eſt, quando ex alterius bono iudicamus noſtra bona imminui, & contemni. Ideoque Vatabl. hoc in loco legit. *Æmulationem amaram*, de qua Paulus ait. *Omnis amaritudo* (ſeu amarulentia) *& ira & indignatio tollatur à vobis.* Quia vero hic zelus, & inuidia contentioſa eſt, ſicut dixit *Ephrem de vitijs, & virtut.* Beatus, inquit, qui inuidiæ, & æmulationi non eſt obnoxius, dependent enim à ſe inuicem & qui alteram habet, vtramque habet. Propterea Apoſtolus zelo ſtatim addit, Contentiones, quæ proprie reperiuntur inter magiſtros, & inter diſcipulos, cum quidam pro hoc, quidam pro altero, quaſi doctiore contendunt, quod carnale eſt, & hominum prorſus huius mundi, ſicut Iacobus ſtatim ſubinfert, & dixit Paulus. *Cum ſint inter vos zelus, & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Et Auguſt. lib. Euangelic. quæſt. ex Matth. tom.* 4. Boni, inquit, Catholici, quod ad fidei doctrinam pertinet ita quærunt, ſi quid quærendum habent, vt abſit certatio periculoſa, & *lib. contra Creſconium cap.* 2. Sophiſtica, & maligna poſſeſſio eſt, quæ ſibi proponit non ex animo, ſed ex contentione, vel commodo pro omnibus, & contra omnes dicere.

Coloſſ. 4. (margin, beside "Omnis amaritudo")
1. *Cor.* 3. (margin, beside "Cum ſint inter vos zelus")
D. Aug. (margin, beside "Et Auguſt. lib.")

Merito proinde Paulus *Philip.* 2. eandem charitatem habentes vnanimes idipſum ſentientes nihil per contentionem, & inanem gloriam, ſeu vt Ambroſ. legit, per irritationem, ſed in humilitate ſuperiores inuicem arbitrantes. vbi Apoſtolus docet idem in intellectu habendum, & in voluntate diligendum à fidelibus, vitandas deinde docet contentiones, quia vt ipſe dixit, 2. *Timoth.* 2. *Seruum Dei non oportet litigare*, & contentio ſeptimum locum habet in catalogo operum carnis, ad *Galat.* 5. & proprie eſt impugnatio veritatis, cum fiducia clamoris, nam vt exponit *Theophylact.* tunc contendimus, cum ſolemus dicere, danda eſt mihi opera, neuè me alius vincat, & in *fine epiſt. ad Rom. & ad Galat.* docet, hæreſes de iuſtificatione ortas fuiſſe ex contentione, & inani gloria, nam *inter ſuperbos ſemper iurgia* Prouerb. c. 3. Videndus hac de re Epi-

D. Epiph. *D. Fulg.* *phan hæreſ. 75. & D. Fulg. lib. 1. ad Monimum.* A

In Eccleſia Dei cur diuiſiones. Aduertendum eſt autem obiter hoc loco, multo plures contentiones, ad diuiſiones, ſeu factiones fuiſſe ſemper in Eccleſia Dei, quam apud Gentiles, aut Iudæos. Cuius rei rationem reddit *Iſido. Peluſiota lib. 2. epiſt. epiſt. 90* Quoniam Diabolus author, ſatorque errorum, priuſquam quidem veniret Christus, hominum vniuerſitatem maxima ex parte ſibi deuinxerat vitij quodam ſopore, atque temulentia: vbi vero B

Matth. 25 Dei Filius cæleſtis intulit vitæ documenta, & per eas minas, quas in peccatores intendebat pœnam, qua Diabolum manebat, pronunciaſſet, hic iam pietati obluctari magnopere non valens contendit, vt ſub pio Chriſti nomine pleroſque ad impietatem induceret, ac pietatis ſpecie, obtentuque pietatem euerteret, & illos quoque, qui optimæ vitæ laude perſæpe excelluiſſent, & corrupta dogmata obtereret, & C qui pacem colerent in diuiſiones, & contentiones diuiderentur.

Si igitur inuidiam, inquit Apoſtol. & contentiones habetis in cordibus, quamuis non prorumpant in verba, vt ait Gloſſa, nolite gloriari de ſapientia, ſuperbiendo, aut de ea gloriam æternam ſperando. *Ita D. Thom. & Carthuſ.* & mendaces eſſe aduerſus viritatem, & diſciplinam ipſam, quam non habetis ſimulando externis, D ſcilicet, cæremonijs, aut verbis. Proprium namque ſolet eſſe eorum, qui amarum zelum habent, & contra aliquem contendunt, ſe ipſos prius velle iuſtificare, & ſuam partem, ſiue iure, ſiue iniuria defendere.

Vel etiam nolite mendaces eſſe contra veritatem agnitam, eam impugnando, quo facto mendaces profecto eſtis, vel etiam quia veritas ipſa probat non eſſe gloria dignos eos, qui ſapientiæ verba ore promentes zelum amarum, & contentionis infru- E ctuoſæ ſtudium geſtant in corde. Ita Beda. Neque omittendus Caiet. cum id notauit, inuidiam ſcilicet, & contentionem ad vtrumque ducere viros doctos ad gloriandum, ſcilicet, intus, & ad mentiendum foris.

§ I.

Infelicitas inuidiæ dum bonum odit.

PRimum igitur quod hoc loco deteſtatur Apoſtolus in vero Magiſtro, & Paſtore eſt liuor, ac inuidentia. Cum enim omnibus bene velle teneatur, bonaque omnimodo procurare, qui fieri poteſt, vt eo vitio laboret, quod omnium bonis, & vtilitatibus aduerſatur, hoc enim proprium eſt inuidiæ, vt videre paſſim eſt apud Sanctos Patres. Qua in re cætera vitia multum excedit, ſicut notauit *D. Ambr. 2. offic. cap. vlt.* cum ait. Inter improbum, & inuidum hoc intereſt, improbus ſuo delectatur bono, inuidus torquetur alieno, vt prope tolerabilior ſit, qui ſibi vult bene, quam qui male omnibus. quibus ſimilia habet *Chryſoſt. hom. 41. in Matth.* *D. Amb.* *D. Chryſ.*

Eſt optimus pro hac re locus in lib. Geneſ. vbi de inuidis fratribus Ioſeph ſic fatidicus Iacob moriens ait: Inuiderunt illi habentes iacula. vbi *Hieron. in queſt. Hebr.* adnotauit, cum arcu & ſagittis inuidiam introduci, vt ſagittet immaculatum, & pulchrum. Petitaque videtur ſimilitudo à conſuetudine eorum qui ad ſcopum ſagittas collimant. Solent enim album lapidem, candidamue papyrum proponere, & in album ac candidum ſignum iacula dirigere, quantoque candidius, & lucidius fuerit ſignum, tanto libentius ſagittis illud petunt; inuidi ergo fratres Ioſeph habentes iacula inuidiæ pulchrum, & decorum aſpectu Ioſeph perſequuti ſunt, ſicut & inuidi Iudæi dilectum Eccleſiæ ſponſum candidum, & electum ex millibus inuidentiæ iaculis petierunt, & quò pulchriorem viderunt libentiùs tranſfixerunt ſolet enim inuidia, amabile bonum miſerè odiſſe. *Cap. 49.* *D. Hier.*

Plus hac in re dixit *Bern. de interiori domo. cap. 42.* dum de maleuolo inuido ait. Inuidus alienum bonum ſuum facit inuidendo peccatum potiuſque eligit in malis verſari, quàm in alijs bona cernere, ideoq; contra proprium commodum contendit, vt videre

Digitized by Google

1. Reg. 19. vt videre eſt in Saule, qui Dauidis muſica à morbo liberatus haſtam in inuidia agitatus emiſit, maluitq; ab ſpiritu nequam torqueri, quam Dauidem omnibus carum cernere, ſicut notarunt *Baſil. hom.* 11. inter varias quę D. Baſil. D. Chryſ. eſt *de inuidia. & Chryſoſtomus* 37. *in Ioann.*

Pro qua etiam re facit id, quod notauit *Chryſoſt. hom.* 22. *in Io.n.* vbi quærit, cur tã Ioann. 2 bene tulerint Iudæi Chriſtũ eos veluti abiectos ſeruos de templo eijcientem, & flagellis cędentem, cum tamen non poſſent ipſius miracula æquo animo tolerare? Quia, inquit, multo magis aliena gloria offendit inuidos, quam proprium malum. Similia habet idem *Chryſoſt. hom.* 41. *in Matth.* vbi de inuido ait Alienas iacturas, ſuos quæſtus exiſtimat, & aliorum fælicitatem ſuam miſeriam arbitratur.

Quod ſi huic vitio adhuc aliquid addere licet. Peiores Diabolo reddit homines. Tota enim ratio, cur nobis malignus aduerſetur, & inuideat Diabolus, ea eſt, quod bona, quæ amiſit, vt ſunt bona gratiæ, aut, quæ non potuit habere, vt eſt vnio hypoſtatica in humana natura, videat, hæc cauſa liuoris, & origo inuidentiæ, quam ſuperat humanus, amaruſque zelus, dum ea bona, quæ & aſſequi poteſt, & multoties habet, vt proprium damnum deplorat, ac dolet, non quod non habeat, ſed quod alius non careat.

Hæc mihi videtur ratio, cur in Scriptura hoc vitium dicatur peſſimum, eoque laborantes nominentur peſſimi. Primum patet ex Gen. 37. Gen. vbi dicitur Ioſephum accuſaſſe fratres apud patrem de *crimine peſſimo*, vbi ſi verbum Hebræum perſpiciamus, ſignificat obloquutionẽ, ſeu infamiam rumore acceptam & perlatam, ideoq; probabilis, & fortè probabilior eſt eorum ſententia, qui dicunt Ioſephum patri detuliſſe, quomodo, & quid fratres de ſe murmurarent, & patri obloquerentur, & in ſe præ liuore, & inuidentia exaſperarentur, quod crimen merito vocatur peſſimum, vtpote natum ex inuidia (ſicut optime cecinit Sanctus Orienſius in monitis) quæ præ omnibus vitijs eſt deteſtanda, & peſſima, quandoquidem aduerſatur virtuti optimæ charitati. Vnde & inuidi in ſacris literis peſſimi appellantur.

A Cum enim Dauid perſequutus eſt Amalechitas, iiſque omnino ſuperatis, & occiſis, 1. Reg. 30. rediit ad ducentos viros, qui præ laſſitudine non potterant comitari Dauid: eos verbis pacificis ſalutauit, quod ægrè tulerunt inuidi, de quibus ſic ait Sacer textus. *Reſpondenſque omnis vir peſſimus, & iniquus, de ijs, qui erant cum Dauid, dixit: Quia non venerunt nobiſcũ, non dabimus eis quicquam, &c.*

B Facit etiam pro hoc argumento id quod dixit Iacob. *Fera peſſima deuorauit filium* Gen. 37. *meum Ioſeph* Super quæ verba *Rupe. lib.* 8. *in Geneſ. cap.* 25. ita ait. Neque hoc dicens, falſus, aut mentitus eſt, talis namque ſæuitia Rup. cum leone, & vrſo, ſeu; aut beſtiæ vocabulo rectiſſime æquiuocari poteſt. Videndus hac de re *Nazianz. orat.* 27. vbi hoc vitium iniquiſſimum appellat. Peſſimum itaq; ma- Naz. lum, amarus zelus, peſſimi itidem homi-
C nes, inuidi, qui alieni boni inimici ſunt, & cõmuniſpacis proindeque à magiſterio & præſulatu abigendi, cum ad præceptoris, paſtoriſque officium maxima bonitas requiratur.

Vnde Chriſtus Dom. cum ſe viã, veritatẽ, Ioan. 14. lucemque appellauerit, nunquam bonitatẽ his vocibus addidit, nec dixit: Ego ſum via bona, aut bona veritas; quando verò ſe appellauit paſtorem, bonum addidit. *Ego ſum* Ioan. 11.
D *paſtor bonus:* quia ad paſtorale officium, bonitas, veluti fundamentum requiritur, ſicut etiam, & zelus, & amor boni communis.

Etenim ſiquis quærat, cur Deus Moyſem gubernatorem populi ſui elegerit? reſpondet Oleaſt. quia cognouerat Dominus Moyſem, zelum habere ad bonum commune, & ad pacificandum inter fratres, qui zelus tantum aberat, vt eſſet amarus, quin potius dulcis zelus, rectè dici poteſt. Et ideo eum *Moyſes quare à Deo populi gubernator ſit cõſtitutus.*
E præfecit, & *Bern.* 2. *de Conſiderat.* reddens rationem, quare Chriſtus Dominus toti D. Bern. Eccleſię vnum præfecerit Petrum ait: Committens vni, vnitatem commendauit, vbi enim vnitas, ibi perfectio. Cum ergo, neque zelum boni communis, neque curam vnitatis poſſit habere is, qui zelum amarum habet, quem inſeparabiliter comitantur contentiones; nullatenus admittendus eſt ad magiſterium, aut paſtorale munus nequiſſimus, & impiiſſimus inuidus.

Digitized by Google

§. II.

Inuidia acerbiſſimum tormentum eſt inuidi.

SEd non omittendum hoc loco, inuiden-
Ep. Iud. tiam, & liuorem, zelum amarum appel-
lari, amariſſimum enim hoc vitium eſt ijs,
1. Reg. 18 qui eo laborant, quod videtur dixiſſe Iu-
das Apoſtolus. *Væ quia in via Cain abie-
runt.* Et notauit *Chryſoſt. hom. 46. in Geneſ.*
D. Chryſ. loquens de Saule irato ob cantatrices, quæ
decem millia dederunt Dauidi. Huius affe-
ctionis malitia primum corrumpit Cain, à
quo generatur, ſicut enim vermis, qui à li-
gno producitur, lignum primò corrumpit, &
conſumit, ita & inuidia illam primo animã
D. Baſil. corrũpit, à qua nata eſt, quibus habet ſimilia
D. Greg. *Baſil. lo. cit.* Et *Greg. lib 5. Moral. c. 13.* Non
D. Cypr. omittendus *Cyprian. lib. de zelo & liuore,*
vbi eleganter proſequitur. Qualis vero eſt
animæ tinea, quæ cogitationem tabes, pe-
ctoris quanta rubigo zelare (.i. inuidere, in
altero, vel virtutem eius, vel felicitatem odiſ-
ſe in os, vel merita propria, vel beneficia
diuina in malum propriũ, bona aliena con-
uertere, aliorum gloriam, facere ſuam pœnã,
nullius magis, quam tuæ ſalutis inimicus,
hoſtis ſemper in pectore tuo eſt, pernicies
intus incluſa, calamitas ſine remedio, &c.
D. Bern. Proſequitur idem argumentum *Bern. ſerm.*
D. Aug. *de Conuerſione ad Cleric. c. 12. Auguſt. ſerm.*
D. Proſp. *83. de Tẽp. Proſper. li 3. de vitijs, & virtutib.*
D. Chryſol. Hoc etiam oſtendit *Chryſolog. ſerm. 172.*
vbi ita habet. Omnia quidem vitia ad ſuo-
rum ſemper intendunt, & proſiliunt læſio-
nem, ſed ſuos ſemper amplius inuidia con-
ſumit, inuidia ſuorum carnifex ſemper
extitit, extendit ſenſus, torquet animos,
diſcruciat mentes, corda corrumpit, &
quid plura? hunc qui receperit, ſua ſuſtinet
ſine fine ſupplicia, quia in ſe domeſticum
ſemper diligit habere tortorẽ. Quis ibi ma-
lorum finis, vbi alterius bonum, pœna eſt?
vbi cruciatus, aliena fælicitas? malum mul-
tiplex: quot ſunt proſperitates hominum,
tot tormenta ſunt inuidorum.

Notandum vtique hoc loco venit, quod
Luc. 13. loquens Chriſtus Dom. cum inuidis Iudæis,

A & tormenta inferni minitans, ea aſſignat ſo-
lummodum, ſed modum patiendi præſcribit,
dicens: *Ibi erit fletus: & ſtridor dentium:
cum videritis Abraham, Iſaac, & Iacob, &
omnes Prophetas in regno Dei, vos autẽ expel-
li foras. Et venient ab Oriente, & Occidente,
& Aquilone & Auſtro, & accumbent in
regno Dei,* quorſum igitur hæc futura enar-
rat, & non potius æternum flãmarũ ardorẽ,
B & ſummũ ab igne illatum dolorẽ proponit,
aut carentiam diuinæ viſionis, quod extre-
mum malorum eſt? Reſpondet eo in loco
Caiet. ad cumulum demũ pœnę adijcitur ſa-
lus futura omnium nationum mundi. Nihil
enim ſic inuidum torquet, & diſcruciat quã
ſi aliorum fælicitatem videat.

Probet hoc, locus ille Pſalm. vbi dicitur:
Intrauit Iſrael in Ægyptum, auxit Deus po- Pſalm. 104
pulum ſuum vehementer, & conuertit cor
C *eorum, vt odirent eum,* non quidem infun-
dẽdo maleuolentiam, & odium, vt ibi rectè
aduertit Geneb. Neque ad malum incitando,
& commouendo, ſed multiplicando, &
fœcundando eam gentem, vt cum initio deſ-
cenſus vix eſſent ſeptuaginta, poſt elapſos
quadringentos annos, vel etiam iuxta aliorũ
computationem, ducentos dẽcem ſexcenta
armatorum millia explerent, & totidẽ par-
uulos, & mulieres ſecum in terram Chanaan
D ducerent: ornando, benefaciendoque populo
illi, cui Ægyptij inuidebant, vnde Aug. eo in
loco ait. in eo quod populum ſuũ multipli-
cauit hoc beneficio ſuo malos ad inuidentiã
conuertit; vnde eos velut inimicos perſe-
quuntur, quaſi ab ijs plurima patiantur mala,
dum ſolum in eis bona conſiderant.

Hæc eſt ratio, cur dixit *Nazianz. optimè* D. Naz.
orat. 27. ſolus ex omnibus affectibus, ini-
quiſſimus, ſimul, & æquiſſimus, inuidia eſt.
E Iniquiſſimus, quia bonis omnibus aduerſus
eſt, æquiſſimus, quia dominos ſuos exeſt, &
conficit, dum eos, quibus inuidet clariores
reddit, ac videt quod ponderat. *Chryſ. tom. 1.* D. Chryſ.
hom. 1. in Pſalm. 50. vbi oſtendit inuidentiæ
proprium eſſe, inuiſos illuſtriores reddere:
quod etiam proſequitur *homil. 1. in epiſt. ad
Rom.* vbi hoc probat in Abele & Caino,
quorum iſte illum interfecit, ſperans fore vt
illum à dilectione Dei deturbaret, ſed longe
aliter euenit, quia Deus, qui viuum diligebat
Abelem, mortuum requirit vt diligat. Plus
autem

Digitized by Google

aatem eſt quærere aliquem diligendum, quã A inuentum & probatum diligere. Non inuidia, inquit Chryſoſtom. amorem extinxiſti, ſed magis accendiſti, nec magis abſcondiſti opera iuſta cum necaſti, imo magis eadem iuſta eſſe oſtendiſti.

Hoc ipſum videre eſt apud *Plut. in vita Publicolæ* ſtrenuiſſimi Romanorum ducis, qui deuicta, ac triumphata Hetruria domum forſan altiorem præter Romanorum morem ædificauerat. certior vero factus, quod B ea domus populo inuiſa eſſet, cum ex ea, quaſi ex regali domo regio comitatu deſcenderet, inuidiæ populi cedens, noctu eã dirui iuſſit, ſtatim vero vt dies eluxit, domus ſpeciem Romani deſiderare cæperunt, viri magnitudinem admirati. Et cum ob inuidiam dirutam eſſe nouiſſent, excelſiorem illuſtrioremque domum publicis ſtipendiis ei conſtruxerunt, atque ita quę per inuidiã deſtructa eſt, per eandem clarior reddita, & cele- C brior facta eſt, voluit enim iuſtiſſimus Dominus, vt iniquiſſimum inuidiæ vitiũ hac in re æquiſſimum eſſet, dum in maius, & acerbius ſui ſupplicium clariores, & illuſtriores reddit, quos ignobiliores, & obſcuriores facere conatur. Vnde Theologi *4. ſentent. diſt. 45. & in 1. p. q. 64. art. 4.* oſtendunt non paucos Dæmonum in hac aëris regione cruciari, vt inter iuſtos, qui in Cœlo Deo fruuntur, & qui in via ad Cælum viuunt vtriſque in- D uideant, & inuidendo torqueantur. Qua de re multa eleganter habet *Bernar. ſerm. 54. in Cant.* *D.Bern.*

Cumque hoc vitium tam amarum ſit, inde eſt vt bona quæ dulciſſima ſunt, non poſſit amaro ore ac lingua attingere. Ideo inuidi Iudæi nequeunt proferre dulciſſimum Ieſu nomen præ liuore, ſed dicunt, *comminemur eis, ne vltra loquantur in nomine hoc.* Indigni profecto inuidi, quia exprimant ſua- E uiſſimum nomen, quod nemo exprimit eo quo decet animo niſi in Spiritu Sancto, vt ait Paulus. Notauit eleganter in hanc ſententiam Occum. quod cum Petrus in nomine Ieſu Chriſti claudum ſanauit, poſtea comprehenſum ſimul cum Ioanne. *ſtatuentes in medio interrogabant. In qua virtute, aut in quo nomine feciſtis hoc vos?* Vide, ait Occum. quam ſubdole interrogant, malebant enim Apoſtolos fateri ſuum eſſe opus, quam potentiæ

Act.4 *1.Cor.12.* *Act.3*

Chriſti. Et aduerte, quod neque nominare volebant claudi ſanitatem. Neque enim dicunt, quidnam ſit, ſed feciſtis hoc: celebre vtique; & memoria, & commendatione dignum erat miraculum factum, ſed non capit amarulentum os, plenum liuore, & amaro zelo, ea quæ dulcia & optima ſunt, ſed perpetua amaritudine vrget, & in animo, & in ore inuido. Notauit *Ruperius* id quod dicitur *Gen. 37. Oderant eum, nec poterant ei quidquam pacifice loqui.* Quando, inquit Rupert. virus animi lingua diſſimulare non poteſt, quod hi viri inuidi nequeunt à contumelijs abſtinere.

Oſtendit hoc optimus ille locus, quẽ notauit Caiet. poſt *D. Chryſoſt.* & Theophil. cũ Chriſtus Dom. paralyticum ſanum fecit, inſuperque iuſſit tollere grabatum, & abire, cui Iudæi dixerunt: *Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum:* ille vero reſpondit: *Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit, tolle grabatum tuum.* Iterum vero Iudæi: *Quis eſt homo ille qui tibi dixit: tolle grabatũ tuũ & ambula.* Vbi illico notandum venit, cur Iudæi hominem iuxta datam reſponſionem nõ interrogant, cum enim ipſe dixerit, qui me ſanum fecit, dixit mihi, tolle grabatum tuum, deberent potius Iudæi interrogare, quis eſt qui te ſanum fecit, & ſimul iuſſit tollere grabatum, at vero ipſi omittunt ſanitatem collatam, quæ laudem videbatur mœreri, & violationem præcepti de cuſtodiendo Sabbatho, vt putabant proferunt. cuius rei rationem reddit optime Caiet. Non interrogant, inquit, quis eſt ille homo qui te ſanum fecit, ſed tantúmodo quis eſt ille homo qui dixit tibi, tolle grabatum tuum, inuidorum etenim lingua bona nullatenus profari poteſt, neq; ea ipſorum os capit, mala illico profert, proinde ſanitatem omittunt, & ſolam quam putant legis tranſgreſſionem obijciũt. Quod dixit Ouidius 2. Metamorph.

D. Chryſ. *Theophil.* *Ioann.5*

Pectora felle virent, lingua eſt ſuffuſa veneno.

Neque ſolum os, animumuè amarũ habet inuidus, ſed aures etiam, & oculos. Receperat verus pater perditum filium, & quem prius induerat, & operuerat brachiis, veſte poſtea contexit, annulo donauit, ſummaque lætitia, lauto conuiuio, & totius domus triumpho exceperat. Cum vero rediret *Luc.19.*

de

de agro ſenior filius, & appropinquaret domui, *vt audiuit ſymphoniam, & choros, nolebat introire*. Rationem, cur introitum paternæ domus quem alius de longinquo quæſierat, hic recuſaret, reddit *Chryſol. ſer.* 4. (D.Chryſol.) Inuidum fugat ſymphonia pietatis, chorus charitatis excludit, & quem venire ad fratrem, & appropinquare domui vocat ratio naturæ, hunc peruenire zelus non ſinit, liuor non patitur introire. Habet etenim amaras aures ſicut Saul, qui laudes Dauid minimè patiebatur. Qua de re videndus *Chryſoſt. hom. 7. in epiſt. ad Rom. & Plut. lib de Auditione.* (D.Chryſ.)

Amaros inſuper habent oculos, quia ſicut dixit *Bern. ſer. in Pſa. Qui habitat.* (D.Bern.) quid inuidere, niſi malum videre eſt? Noſſe cupis Baſiliſcum, venenum in oculo geri, peſſimum animal oculum venenatum. Noſſe cupis nequam faſcinantem inuidiam cogitato. Probat hoc quod Achis dixit Dauid. 1. *Regum 29. Viuit Dominus, quia rectus es tu, & bonus in conſpectu meo & non inueni in te quidquam mali ex die qua veniſti ad me, ſed Satrapis non places, reuertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos Satraparum Philiſtijm*, veneno, ſcilicet inuidiæ infectos.

Hoc etiam proſequitur *D. Chryſ hom. 52. in Gen.* (D.Chryſ.) cum ponderat Cain inuidiæ cauſam fuiſſe, quod fratris dona plus Deo placuiſſent, & in fratribus Ioſeph vidiſſe, quod à Patre plus diligeretur Et D. Tho. ponderat pulchritudini Ioſeph, ſtatim additam fuiſſe fratrū inuidiam, & perſequutionem. (Gen.49.) Namq; vt dixit Scriptura: *Filius accreſcens Ioſeph*, & decorus aſpectu, illico addidit, *Inuideruntque illi habentes iacula.* Ipſam enim pulchritudinem Ioſephi impetebant ſagittis liuidi fratrum oculi. Vnde Oleaſt. notauit, quod Dominus ad Abraham dixit, poſtquā ab eo diuiſus eſt Lot. *Leua oculos tuos in directū, & inde à loco, in quo nunc es, ad Aquilonem, & Meridiem, ad Orientem, & Occidentem, omnem terram, quam conſpicis tibi dabo.* &c. (Gen.13.) Reddens ergo Oleaſt. rationem, cur prius voluerit Deus, Lot receſſiſſe. Quia, inquit, Dominus inuidiā, aut odium nepotis timuit ipſi Abrahæ. Quod etiā notauit in eo quod Deus nube voluerit obducere Moyſē, dū in monte Sinai, veluti cū amico os ad os

A loquebatur. Noluit, inquit Oleaſt. Deus populum videre, quam familiaris illi ſeruus eſſet Moyſes, ne inuidia torqueretur, & alios inuidia permotos in eum prouocaret.

Notauit in hanc ſentent. *Chryſo. hom. 52 in Gen.* (D.Chryſ. Gen. 26.) id quod contigit Iſaac cum eſſet in Geraris, & proficiens, atque ſuccreſcens locupletaretur, ob hocque inuidentes ei Paleſthini, obſtruxerunt illi puteos, ipſeq; Abimelech dixit: *Recede à nobis, quoniam potentior factus es nobis valde.* B Ait ergo Chry. Cuius gratia abigit iuſtum; num aliqua tibi in re nocuit, num iniuriam intulit? *Abi à nobis, quoniam potentior factus es*; ita agere ſolet inuidentia, non poteſt benigniter videre aliorum felicitatem, ſed ſuam putat infelicitatem. Et *Chryſolog ſerm. 4. de duobus filijs.* (D.Chryſol.) O zeli tumor, duos non capit domus ampla germanos. Et quid mirum fratres? C fecit inuidia, vt mundi tota duobus eſſet anguſta fratribus latitudo. Nam ipſe Cain iunioris erexit in mortem, vt eſſe ſolum zeli liuor taceret, quem primum fecerat lex naturæ.

Vnde iam licet cernere, quanta cum ratione Salomon dixerit. (Eccl.c.4.) *Contemplatus ſum omnes induſtrias patere inuidia proximi* Hebr. habetur. *Omnem rectitudinem operis*, vbicumque enim inuidus aliquid boni conſpicit, ſtatim illud venenato, & amarulento D oculo nititur inficere, ac perdere. Ideoque olim fortunam inuidiæ fingebant colligatam, quod dixit Statius.

Quiſnam impacata conſanguinitate ligauit
Fortunam, inuidiamque Deus?

Et Philo libr. de Ioſeph Inuidiam magnarum felicitatum perpetuam aduerſariam vocauit.

Quod ſi amarus oculus inuidię non poteſt inficere id, quod videt, alteri perdēdum tradit, quod nouum amarulentiæ genus videtur E eſſe, cum ſit antiquum. Dixit Saul ad ſeruos ſuos. *Prouidete mihi aliquem bene pſallentem, & adducite eum ad me.* (1.Reg.16.) *Et reſpondens vnus de pueris ait. Ecce vidi filiū Iſai Bethlehemitidem ſcientem pſallere, & fortiſſimum robore, & virum bellicoſum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum, & Dominus eſt cum eo.* Videri vt recte hucuſq; viderat, perſpicit oculus plura diſtincta, claraq; bona, audiamus nunc Rupertum

Digitized by Google

pertum *lib. 2. in lib. Reg. c.* 1. Puer ille, qui hoc reſpondit Saul, Doech Idumæus fuiſſe perhibetur inimicus Dauid, & omnia quæ de Dauid, in laudem dixiſſe videtur, in odium eius dixiſſe, dicitur, quia volebat inimicitiæ cauſa, & inuidiæ liuore, vt ad Saul veniret, quatenus ibi qualibet occaſione necaretur. Idem dicunt ibi Hebræi, vt patet per Lyranum.

1. *Reg.* 21. Et cum Dauid ad Regem Geth diuertiſſet, ſerui Regis magnis celebrarunt laudibus Dauidem. *Nonne iſte eſt Dauid Rex terræ? Nonne huic cantabant per choros dicentes. Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia?* vbi Lyranus aduertit, Propter inuidos homines hæc dixiſſe, vt Achis rex eum detineret, & occideret, quia inuidus erat Rex. Ideoque & addit ſacer textus. *Timuit Dauid valde à facie Regis Achis* quia inuidus non poteſt bona videre, quin ſtatim perdere conetur quod ſi per ſe nequit id efficere, alteri committit.

§ III.

Proponitur crudelitas inuidiæ.

NIſi fortaſſis ea ſit ratio, cur inuidia dicatur amarus zelus, quod præ ceteris amaritudinem propinet, venenumque inferat iis, quibus inuidet. quo ſenſu merito *Gen.* 37. Iacobus dixit de Ioſepho. *Fera peſſima deuorauit eum*, beſtia comedit illum, imo *D. Chryſ.* feris ſæuior inuidentia, ſicut dixit *Chryſoſt. hom. 37. in Ioan.* Feris ſæuiores inuidi, Dæmonibus pares, fortaſſe iniquiores, quia illi ſuo generi minime inſidiantur. Proſequitur hoc argumentum *D. Hieron.* *D. Hier.* *epiſt. ad Euſtochium*, de obitu Paulæ, vbi *Gen.* 28. reddit rationem, cur Iacob in Meſopotamiã 1. *Reg.* 21. fugerit, & Dauid ad Achis, malens vterque, inquit Hieron. hoſtibus, quam inuidis ſubiacere.

Idque amplius oſtendit inuidiæ amarulentiam, & crudelitatem, quod cum cætera mala finem aliquem tandem, & terminum habeant, inuidia tamen eo caret, quod proſequitur *Cypr. lib. de Zelo & Liuore* di- *D. Cypr.* cens. Mala cætera habent terminum, & quodcumque delinquitur, delicti conſum- A matione finitur, quod ipſe late oſtendit, tandemque concludit, zelus terminum non habet, permanens iugiter malum, & ſine fine peccatum.

Et quia irrationale, crudele, & immane vitium eſt ea, quæ rationi maxime conſona ſunt, deteſtatur, & abhorret. Humanum *Rom.* 12. vtique & rationabile eſt, *gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus*. Vnde & Iob. Si non ingemui, cum viderem homines in B neceſſitate. Hanc vero humanitatem crudelis fera abhorret, inuerſoque ordine, ac peruerſo modo flet cum gaudentibus, dum ad eorum proſperitatẽ lachrymatur, & viſa eorum lætitia triſtatur, gaudet vero cum flentibus, quia ſolus gaudere vult, nullique alteri bonum aliquod exoptat, quod proſequitur *Chryſoſt. homil. 41. in Matth.*

Et cum tam aduerſetur rationi hoc viti- C um, in hoc ſolum rationabile apparet, adhuc tamen irrationabiliter, cætera namque vitia excuſationes occaſioneſque prætendunt, licet frigidas, & iniquas, inuidia vero nullam omnino, niſi intenſam malitiam, & odium totius boni. Qua de re videndus *Baſil. in aliquot Scripturæ loca.* Et Demoſthenes ad Leptinem.

Poſt inſignem victoriam quam Abraham de quatuor regibus reportauit, factus eſt *Gen.* 15. ſermo Domini ad eum dicens. *Noli timere* D *Abraham, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis*, quo in loco D. Hier. ex *D. Hier.* Hebræo legit, *Ego ſcutum ſiue clypeus circa te.* Mirabitur iure optimo quis, dum videt ſcutum Abrahæ poſt victoriam porrigi, & clypeum poſt vulnera, ſi ſcuta deuictorum hoſtium eſſent, & clypei eorum quos ſuperauerat, poterant inſeruire triumpho, at vero in protectionem illud ſcutum conce- E debatur, *Ego protector tuus ſum*, & merito quidem, ſtatim namque additur, *Et merces tua magna nimis*, etenim magna à Dei adiutorio parta victoria expoſita erant oculis, ori, manibus, crudelitati denique inuidiæ, merito proinde illi datur ſcutum, quo ab inuidia protegi, imo & abſcondi poſſit, ne vel videretur, vel deſtrueretur.

Digitized by Google

§ IV.

Non debent admitti in Magiſtro, & Paſtore Eccleſiaſtico contentiones ex inuidia.

SEcundum quod Iacobus in vero Magiſtro, & Paſtore Eccleſiaſtico reſpuit, eſt B quod contentiones habeat, quæ ex inuidia naſcuntur, quæque in ſapiente homine nullatenus reperiri debent, ſicut conuincit argumentum Plinij Iunioris *lib.6.epiſt. 17. ad Reſtitutum*, vbi ita habet. Diſertiór ipſe es? tanto magis ne inuideris, nam qui inuidet, minor eſt. Denique ſiue plus, ſiue minus, ſiue idem præſtas, lauda vel inferiorẽ, vel ſuperiorem, vel parem. Superiorem, quia niſi laudandus ille eſt, non potes ipſe C laudari: inferiorem aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quam maximum videri, quem excedis, vel exæquas. Et ſic in vero ſapiente veroque Magiſtro contẽtiones inuidiæ ablegandæ ſunt, quæ ad paruulos tantũ pertinent. Vnde in Scriptura dicitur apud Romanos, neque inuidiam, neque zelum fuiſſe. (1. Mac. 8.) Aduertit autẽ ibi Lyranus poſtea decreſcentibus eorum animis inuidiam excreuiſſe.

D Indignè tulit puer quidam, quod alij præter Moyſem prophetarent in caſtris, & audito hoc Ioſue miniſter Moyſi, & electus è pluribus ait: *Domine mi Moyſes, prohibe eos.* (Num. 11.) *Cui ille. Quid æmularis pro me? quis tribuat, vt omnis populus prophetet & det eis Dominus ſpiritum ſuum.* vide vt nulla inuidia magiſtrum, & paſtorem illius populi tetigit. Quod etiam proſequitur *Irene. lib. 3. c. 14. in Apoſtolis*, (D. Iren.) vbi oſtendit ſimpliciter, & E nemini inuidentes quæ didicerant ipſi à Domino omnibus tradidiſſe, nec non & Lucam quæ didicerat ab ipſis Apoſtolis.

Ex eo vero reijcienda eſt à Paſtore Eccleſiaſtico inuidia quatenus vnitati aduerſatur, & contentiones ſecũ portare ſolet, debent enim in primis curare vnitatẽ inter ſe (Cant. 4.) & inter ſubditos, ac diſcipulos. Pro qua ſententia facit ille locus Cantic. *Vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum*, id eſt, in vnitate fidei, & conſenſu Doctorum tuorũ,

A vt explicant Honorius, Philo & Angelomus. Oculi enim Eccleſiæ ſponſæ Chriſti Magiſtri & Prælati ſunt, vnde currus ille oſtẽſus (Ezech. 1.) Prophetæ plenus oculis deſcribitur, quia & Eccleſia plena debet eſſe magiſtris, & doctoribus, qui ad inſtar oculorum ita debent eſſe vnanimes, vt quò vnus ſe verterit, & alter per charitatem abeat, & deuoluatur, idemque ſentiant, doceãt, & prædicent. Vnde Paulus dicebat. *Obſecro vos fratres, vt* (1. Cor. 1.) *idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis* (D. Chryſ.) *ſchiſmata.* Et Chryſoſt. hom. 8. in ep. ad Cor. (1. Cor. 2.) explicans ea verba. c. 2. *Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis*, dicit: Si ædificatio eſtis, non oportet diſſipari, ſiquidem non eſſet ædificium, ſi cultura eſtis, ſeparari nõ opus eſt, proinde ab ædificio, & agricultura longe lateq; omnis inuidia, & amarulentia iniqui zeli debet exulare.

Neque ſolum in doctrina tradenda, vnitatem debet ſeruare magiſter, ſed etiam inter ipſos fideles maximè curare, & prætendere; propterea enim Summus Sacerdos (Exod. 28) malogranata in veſte appenſa deferebat, hic fructus, vt ait *Hieronym. in epiſt. ad Fabiolam.* (D. Hier.) ſignificat vnionem fidelium in Eccleſia, quæ omnem turbam credentium ſuo cortice tegit, iuxta illud, *Multitudinis credentium cor erat vnum, & anima vna*, (Act. 4.) ſicque diuiſi ſunt gradus, vt omnes eadem compage teneantur, quam expoſitionem affert etiam *Greg. li. 1. Regiſtri epiſt. 24. & 2. p. Paſtoral. ca. 4.* (D. Greg.)

Hanc igitur vnionem debet conſeruare Pontifex ac Magiſter Eccleſiaſticus, ſecumq; quoad vixerit portare. Pro quo etiam facit idem Hieronym. lib. 1. Prouerb. ad ea verba. *Sapientiam & diſciplinam ſtulti deſpiciunt.* (Prou. 1.) *Audi fili mi diſciplinam Patris*, vbi ſapientẽ ſingulari numero, ſtultos vero in plurali deſcribit, non ſolum quia ſtulti plures ſunt ſapientibus, ſed quia ſapiẽtum cœtus omnis vniformitatem ſeruat, quaſi propriũ ſapientum ſit officium vnitatem ſeruare, & contentiones, ac ſciſſuras non admittere.

In quam ſent. notauit *Augu ſerm. 166 de Tempore*, (D. Aug.) verba illa: *Domine dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem*, cui reſpõdit Chriſtus Dominus. *Homo quis me conſtituit* (Luc. 12.) *diuiſorem inter vos?* Non venit, inquit Aug. diuidere ſed vnire. Videte ergo quam mali

ſunt

ſunt homines qui volunt eſſe diuiſi, cum Chriſtus (Dei ſcilicet, ſapientia) noluerit eſſe diuiſor, imo hac in re docuit, vt quicũq; ipſum vellet imitari, vnitatis amator, & cõſeruator eſſet, quod etiã proſequitur *Chryſ. ſer. 14. in epiſt. ad Epheſ* vbi ait. Cum cuique fidelium competat quamlibet ſciſſuram, & contentionem vitare, cum nobis Deus pacem & vnionem toties commendauerit, multò magis ſpectat ad maiores, ac Proceres Eccleſiæ huic rei incumbere.

D. Chryſ.

Cant. 1.
Theod.

Illudque ad calcem huius annotationis addendum eſt, huiuſmodi contentiones interdum etiam reperiri ex vitio Diſcipulorũ, qui non imitantur virgines ſodales ſponſæ, quæ ad ipſius introductionem dixerunt, ſicut vult Origen. Theodoret. Bernard. & alij. *Exultabimus, & lætabimur in te.* vbi Theodor. Non obtrectant, inquit, nõ æmulantur, non inuident adoleſcentulæ, dum foris manent, nec in thalamo admittuntur, præclareque ſecum agi putant, quod iucundiſſima ipſius voce perfruantur. Et *Ber. ſer. 23.* Exultabimus, & lætabimur in te ô Regina; ô Mater. Nam in nobis necdum meremur. Et æquanimiter ſuſtinemus, dum venies, ſcientes te plenam ad nos reuerſurã vberibus à quibus pariter & dulciter diuinam doctrinam participatam hauriemus.

D. Bern.

§. V.

Ineptus eſt ad beatitudinem homo inuidus.

MOnet autem eos qui amarum zelum habent, ne glorientur. quod ſecũdum Diui Thomæ & Carthuſiani explicationem, ſignificat, ne velint gloriam ſperare cœleſtem, idque merito. Namque ille qui inuidentia laborat, ineptus eſt ad beatitudinem, & incapax futuræ gloriæ, cum paruulum animũ habeat. Etenim ſicut inter alios notauit *Guarricus ſer. 5. de Purificatione*, hac peſte nullus moritur, niſi qui terrena hæc appetit, quæ tota non veniunt pluribus. Vnde ſi quæ deſiderat, illi inuidet qui penitus ea accepit, vel illi qui partem habendo quantitatem ei reſtringit. At vero bonũm cæleſte quod eſt obiectum beatitudinis totum

D. Th.

A omnibus communicatur, licet non totaliter, ſuaq; beatitudine quilibet in Patria contentus eſt, vt alteri minime inuideat. Vnde *Bern. epiſt. 103.* quænam vero inuidiæ cauſa poteſt eſſe vbi ſortium magnitudini conſortium multitudo nihil detrahit.

D. Bern.

Imo ſi rem ſubtilius rimari velimus, inueniemus tantum abeſſe à beatis inuidiam & zelum amarum vt vnus beatus plus gaudeat de beatitudine alterius, quam ille alter B de ſua propria gaudeat, & lætetur beatitudine. rem ſi attendas facilè ex Theologia tibi oſtendo: Etenim perfectiones accidentariæ, quæ ex natura rei beatitudinem conſequũtur, dantur iuxta menſuram etiam beatitudinis. Vnde fit vt magis beatus plus gaudij habeat de ſua beatitudine, quam minus beatus habeat de propria, quin imo & beatior intenſius gaudebit, & lætabitur de beatitudine alterius, quam ille alter de ſua propria, quia gaudium beatioris ſemper eſt maius. C Vnde rectè infertur ſingulos beatos, non ſolũ gaudere de proprio bono, & de bonis aliorum vt docet *Aug. tract. 67. in Ioann. D. Greg. 4. Mor. 42.* ſed etiam vnum beatũ plus gaudere de bono alterius, quã ille gaudeat, qui poſſidet tale bonum.

In beatis non eſt inuidia.

D. Aug.
D. Greg.

Qui ergo fieri poteſt vt gloria afficiatur in cœlo, qui amarum zelum habet in terra, & vt in Deo complaceat, cui præ inuidia nõ placet frater & adhæreat Deo per ſummum amorem in gloria, qui diuiſus eſt à fratre D per inuidiam: Nã ſicut dixit Beatus Dorotheus doctrina 6. Studeat vnuſquiſq; pro virili parte cohærere proximo ſuo, quò enim magis proximo in amore, & beneuolentia cohæſerit, eò amplius, & Deo cohærebit. Et *Bern. ſer. 17. in Cantic.* eam aſſerit fuiſſe rationem quare Deus ad Cain, & ad munera eius non reſpexerit, quia ſcilicet, nõ rectè cum fratre ambulabat, illi inuidebat, & inique diuidebat, quatenus ab eo diuiſus erat, E quia vero contraria contrarijs curari ſolent, *D. Greg. 5. Moral. c. 31.* admonet, vt qui liuoris peſte plene carere deſiderat, illam hæreditatem diligat, qua cohæredum numerus non anguſtatur, quæ omnibus vna eſt, & ſingulis tota, quæ tanto longior eſſe oſtenditur, quanto ad hanc percipientium multitudo dilatatur.

D. Bern.

D. Greg.

Digitized by Google

reuertenti de cæde clypeus offertur, & A poſt inflicta vulnera, ictuumque petitionem, ſcutum tribuitur, quando opus erat triumphali curru, non protegente, aut defendente clypeo? ſed certe voluit Deus indicare probum, iuſtum, feliceemque in ſucceſſibus virum propoſitum multorum inuidiæ eſſe, indigereque diuino protegente clypeo, qui ſolus Deus eſt, quique ſic inuidiam odit, vt inde Apoſtolus dicat ablegandam inuidiam, & amarum zelum.

§ VII.

Contra inimicos veritatis.

SEd prô dolor, nihil iam in vita certi- C us, ac frequentius, quam mendaces impugnatores veritatis, eò namque infelicitas noſtrorum temporum deuenit, vt quodcumque homines amant, id tantum pro
D. Aug. veritate habeant, quod dixit *Aug. lib.* 10. *Confeſſ. c.* 23. Quicumque, inquit, aliud amant, volunt eſſe veritatem, & quicquid aliud eſt vt mendacium, mendaces ipſi perſequuntur, imò nihil magis oderunt,
Ioan. 8. quam veritatem, ideoque ea die, qua Chri- D ſtus dixit ſe veritatem loqui, eadem tulerunt lapides, vt iacerent in eum. Et hoc ſenſu videtur Sponſa reddidiſſe rationem, quare Diuinus Sponſus Chriſtus fuerit occiſus, cum tamen talis eſſet, qualem ipſa dilectum deſcribit, & in eo nihil omnino deſideraretur, quod amorem poſſet exci-
Cant. 5. tare, addit enim, *Labia eius diſtillantia myrrham primam.* Myrrha enim ſymbolum veritatis eſt, & propter virtutem, quam habet præſeruandi à corruptione. Et E propter amaritudinem, quæ duo veritati maxime conueniunt, non mirum igitur, quod tulerint homines lapides, vt iacerent in Chriſtum, quandoquidem ipſe veritas erat, & veritatem loquebatur.

Hæc eſt ratio, cur Iſaac vſus ſimulatione ob imminens vitæ periculum dixerit,
Gen. 20. Rebeccam non vxorem, ſed ſororem ſuam eſſe, licet alioqui ea in re non fuerit mentitus, ſicut etiam neque pater Abraham. Non enim negauit eſſe vxorem, ſed tacuit, & quæ cognata ſibi erat, ſororem more ſuæ gentis vere appellauit. Dixit igi- Gen. 26. tur Regi Abimelecho. *Timui ne morerer.* Mortem namque timere debet quiſquis veritatem palam loquitur, & tot ſunt perſequutores veritatis, vt qui ſecure voluerit viuere, mendacijs, aut ſimulationibus vtatur, neceſſe ſit. Et cum Achab eos, qui ve- 3. Reg. 22. B ritatem dicunt fere mundus perſequitur, libenterque tantum audit Prophetas mendaces, in quibus ſpiritus mendacij reperitur.

Hinc eſt, quod cum Chriſtus Dominus Ioan. 18. dixiſſet Pilato. *Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati.* Pilatus cui veritas diſplicebat veritatis nomine audito, exiuit iterum ad Iudæos. quem exitum eleganter D. Bern. explicat *Bern. ſer. in illud Prouerb. Beatus* Prou. 3. *qui inuenit ſapientiam.* Reuerberata acie protinus reſiliuit, & reſponſum non ſuſtinendo protinus egreſſus eſt, ſic ei diſplicuit veritas. Nec mirum, ſi eandem è medio ſuſtulit, qui tam citò eam aufugit, miſeri profectò homines, qui pulcherrimam veritatem amaræ, & rugoſæ frontis inueniunt, ſicut dixit *Hierony.* 1. *aduerſus Pe-* D. Hier. *lag.* contra quos audiendus eſt Iacobus, dum ait. Nolite mendaces eſſe aduerſus veritatem.

§ VIII.

Impugnatores veritatis eam magis illuſtrant.

MOnet etiam Apoſtolus ne falſi magiſtri velint eſſe mendaces aduerſus veritatem, tum, quia proprium eſt ſapientis veritatem inquirere, ſicut late proſequitur Lact. *Lactant. Firmian. lib.* 1. *Diuin. Inſtit. in præfat.* Vnde Tullius *lib.* 1. *de natura Deorum, in principio* ait. Quid tam temerarium, tanquam dignum ſapientis veritate atque conſtantia, quam aut falſum ſentire, aut quod non ſatis explorare perceptum ſit, & cognitum, ſine vlla dubitatione de-

 ſen-

ſendere? Quomodo enim docebit veritatem, qui contra eam mendax eſt?

A

Theophraſtus Chius, vt ait Ælianus de varia hiſtoria, venit legatus Lacedæmoniã vir alioqui iactator & laſciuus, vt qui ſenectutem diſſimulans, canos infecerat. Archidamus igitur ſurgens in ſenatu. Quid, inquit, veri hic dicet, qui etiam capitos mentitur? Tum etiam hoc admonet Apoſtolus, quia qui mendax eſt contra veritatem, nihil aliud facit, quam eam puriorem, pulchrioremque reddere. Nam ſicut dixit *Tertull. lib. contra Valentinianum.* Nihil veritas erubeſcit, niſi abſcondi, quod etiam dixit *Hieronym. epiſt. ad Ruſticum de viuendi forma.* vbi ait. Veritas angulos non quærit, proindeque cedit in dignitatem veritatis, ſi aperte ei bellum inferatur.

Tertul. *D.Hier.*

In hanc ſententiam eſt optimus locus ille Iob. *Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis?* vbi omnes fere hebraizantes cum Hebræis legunt. *Quam fortes ſunt ſermones recti?* quaſi diceret. fortis eſt veritas, facile concludunt quæ vera ſunt, additurque apud Iob. *Cum è vobis nullus ſit, qui poſſit arguere me.* Quod Chryſoſt. exponit. Neque veſtras ego refutationes formido; nam veritas animum confirmat, cum falſitas imbecillis, timidaque ſit. Quibus habet ſimilia idem *Chryſoſt. hom. 3.* cum ait. Talis eſt conditio falſitatis, vel erroris, vt etiam nullo ſibi aſſiſtente conſeneſcat, ac defluat. Talis autem è diuerſo veritatis ſtatus, vt etiam multis impugnantibus ſuſcitetur, ac creſcat.

Iob. 6. *D.Chryſ.*

Hoc ipſum oſtendit locus ille pſalmi. vbi Dauid ait. *Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus,* verti poteſt ex Hebræo, imo & Pagninus tranſtulit *à facie veritatis,* vbi videmus eſſe aliquam conuenientiam inter arcum & veritatem. Cauſa autem videtur eſſe, quod ſicut arcus quanto magis comprimitur, & contorquetur, tanto longius emittit ſagittas. Sic & veritas dum comprimitur, & oppugnatur, expugnat, & proijcit aduerſarios clarior euadens, ac fortior.

Pſal. 59. *Veritas eſt inſtar arcus.*

In quam ſententiam facit id, quod dicitur in Actis Apoſtolorum. Etenim poſtquam ſubmiſerunt viros contra Stephanũ, qui dicerent ſe audiuiſſe eum dicentem verba blaſphemiæ in Moyſem & Deum, ſubditur. *Et intuentes eum omnes qui ſedebant in Concilio viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli. Hilarius Atelantenſis hom. de ſancto Stephano,* docet id fuiſſe aduerſarijs in pœnam peccati, & teſtimonium criminis, & veluti repercuſſionem luminis ex facie lapidati. Sic enim plerumque euenire ſolet, vt qui mendaciter

Act. 3. *D. Hilar.*

B

veritatem proſequuntur, & impugnant, eandem clariorem videant, illuſtriorem reddant, ſolidiorem experiantur, ac fortiorem fateantur. Fruſtra ergo falſi Magiſtri mendaces ſunt contra veritatem, quã in re & decipiuntur & cognoſcuntur. è contra vero verè ſapientum proprium eſt, ſicut dixit *Greg. 10. Moral.* nihil per oſtentationem fingere, ſenſum verbis aperire, vera

D.Greg.

C

vti ſunt diligere, falſa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quam facere, nullam iniuriæ vltionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare.

TEXTVS.

D

Non eſt enim iſta ſapientia de ſurſum deſcendens à Patre luminum, ſed terrena, animalis & Diabolica.

Verſ. 15.

EXPOSITIO LITERALIS.

E

HÆc eſt vltima pars huius cap. in qua Apoſtolus deſcribit ſapientiam terrenam, eiuſque effectiones, & proprietates, hiudeſque apponit ſapientiæ cæleſtis, vt inde colligamus hanc proſequendam, illam vero vitandam, & fugiendam. In his ergo verbis oſtendit, quam ſit falſa ſapientia, in qua merito non eſt gloriandum

dum. Inprimis enim non eſt à Deo, (vnde & aliqui hoc loco legunt, *è ſupernis deſcendens*) à quo eſt omne bonum, ſicut dixerat cap. 1. Imo *& omnis ſapientia*, ſicut dixit Eccleſiaſticus. *Omnis ſapientia à Domino Deo eſt.* Vnde bene colligitur cum D. Thoma hic. Sapientiam de qua hic loquitur non eſſe ſapientiam ſecundum exiſtentiam, & realitatem, ſed ſecundum apparentiam. Eſt enim terrena, id eſt, terrenæ gloriæ cupida, vel terram ſapiens, prætermittens ea, quæ ad pietatem & ſalutem conducunt. Animalis, quia potius ſpectat quæ ſunt corporis, quæritque voluptuoſa & carnalia, in quibus delectatur ſenſus, animalium more oblita eorum, quæ ad animum, & æternam vitam pertinent. Licet enim nomen animalis ab anima deducatur ſignificat affectum humanum, qui ſpiritui opponitur. Diabolica tandem quia inſtinctu, & ſuggeſtione Dæmonum habetur, ſuggerunt namque ea quæ nos à cæleſtis æternæque vitæ ſtudio reuocant atque diſtrahunt.

Eccleſ. 1.

§. I.

Falſæ ſapientiæ conditiones.

Prima conditio ſapientiæ falſæ.

QVatuor hoc loco tradit notas falſæ ſapientiæ Iacobus. Prima quod Deum authorem, & inſpiratorem non habet, quod diligenter eſt obſeruandum contra Buceri, Caluini, & Bezæ blaſphemias, qui volunt Deum authorem eſſe omnium errorum, & falſarum opinionum illarum quibus Pſeudoprophetę faſcinati alios poſtea excęcant, & dementant, cum tamen impoſſibile ſit Patrem luminum, authorem eſſe tenebrarum, & primam veritatem eſſe principium falſitatis. Cum ergo ſoli Deo conueniat ſapientia, vt poſt Homerum quem citat dixit Ammonius in Proœmio Porphyrij, imo eſt ipſiſſimus Deus. Inde eſt quod ſola ſapientia ab ea participati, & emendicata, ſimus, & dicamur ſapientes, ſicut docet *D. Th.* 2. 2. q. 23 *art. 2. ad 1.*

A II. Secunda falſæ ſapientiæ nota eſt, quod ſit terrena, quod, ſcilicet, temporaria lucra auariſſimè ſectatur. Qua de re conqueritur Dominus, cum per Michæam ait. *Principes in muneribus iudicabant, Sacerdotes in mercede docebant, & Prophetæ in pecunia diuinabant.* Ideo Paulus admonet, ne magiſter Epiſcopuſque Eccleſiaſticus turpis lucri ſit cupidus. vbi *D. Chryſoſtom.* Vult Apoſtolus Epiſcopum præferre B magnum pecuniarum contemptum & *Ariſtotel. 3. de Anima cap. 4. text. 4.* dixit oportere intellectum noſtrum eſſe immixtum, vt dominetur, hoc eſt vt intelligat, quaſi natura duce, intellectus & ſapientia non debeat immiſceri, & adhæreſcere terrenis rebus, proprijſque vtilitatibus, alioqui potius captiuus erit, & inſipiens, quam dominetur, & intelligat.

Mich. 3. 1. Tim. 3. & Tit. 1. D. Chryſ.

Eſt autem proprium falſorum ſapientum ſequi lucrum, ac rapacitatem, vt patet in C Balaam, in Simone mago, & cæteris Hæreticis. Vnde *D. Ignatius epiſt.* 3. de Hæreticis ſui temporis dicit, fuiſſe alienorum appetitores; pecuniarum rapaces, & quaſi vortices. Et Irenæ. *lib. 1. c. 1. & 9 de* Valentinianis ait. Solos illos docent qui grandes mercedes præſtare poſſunt. Similiaque habet *Aug. lib. 1. contra literas Priſcilian. cap. 24. & lib. 3. contra Creſconium, c. 42. & Donatiſtas.*

D. Ignat. D. Iren.

D III. Tertia conditio eſt, quod ſit animalis, quærens, ſcilicet, voluptuoſa, & carnalia in quibus ſenſus delectatur. Animalis enim homo ſpiritui opponitur, vt patet ex Paulo dicente. *Animalis homo non capit, quæ Dei ſunt. Corpus ſeminatur animale, reſurget ſpirituale.* Hæc eſt autem ſapientia, & proprium ingenium Hæreticorum, vt de Gnoſticis ait *Irenæ. lib. 1. c. 1. de Carpocratianis.* E *Clem. Alex. 3. Stromat. de Marcione Tertull. lib. Præſcription. & de Apelle, & Hermogene de Montano Apollonius apud Euſeb. lib. 5. hiſtoric. cap. 18. de Hæreſiarchis ſui temporis. Cyprian. epiſt. 1.* Vnde *Hieronym. in cap. 9. Oſeæ* ait. Difficile eſſe inuenire Hæreticum qui diligat caſtitatem, de Luthero, Bucero, Caluino, & Beza, res eſt notiſſima, cum hic publicatis poematibus adulteria, ſcortationes & pederaſtias ſuas celebrare non erubuerit.

1. Cor. 2. Ibi. 15. D. Clem. Tertul. Euſeb. D. Cypr. D. Hier.

Nota

Digitized by Google

A Nota vero eſt inſipientiæ, quod ſit carnalis, quia vitium carnis opponitur ſapientiæ. Vnde de ijs, qui ſe dederant huic vitio, quaſi de brutis dicitur apud Hierem. *Vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Et in Apocal. Per equos, carnales viri intelliguntur. Vnde *Clem. Alex.* 3. *Stromat.* Plane, ait, fieri non poteſt, vt quis ſimul ſit, & ſcientia præditus, & blandiri corpori non erubeſcat. Et *Gregor.* 31. *Moral. cap.* 31. enumerans filias impudicitiæ, dicit eſſe cæcitatem mentis, inconſiderationem, præcipitationem, &c. B

Hierm. 5. *Apoc.* 9. *D. Clem.* *D. Greg.*

Vel etiam dicitur falſa ſapientia, animalis, quia humanis rationibus diuina metitur, & iuxta humanas leges iudicat ea, quę Dei ſunt. Qua de re dixit *Aug ſer.* 151. In homine carnali, tota regula intelligendi eſt, conſuetudo cernendi. Pluraque hac de re habet *Chryſoſt. hom.* 23. *in Ioan.*

D. Aug. *D. Chryſoſt.*

IV. C Quarta conditio eſt, quod ſit Diabolica, non ex eo tantum, quod cum Dæmonum ingenio, quod eſt mentiri, ac ſeducere conueniat, ſed quod profeſſores ſuos, inſtar Sathanæ, reddat ambitioſos, ſuperbos, impacatos, perduelles, hômicidas, &c. Magiſter enim inſipientiæ, qui Diabolus eſt, mores ſuos ingerit diſcipulis, & quantumuis dicat. *Eritis ſicut Dij*, Diabolo potius ſimiles reddit. Veraque eſt ea ſententia *D. Bernardi de gradib. humilitat.* Sapere malum, ſapere non eſt, ſed deſipere. Indeque D eſt, quod in Scriptura, ſapiens pro iniuſto & inſipiens pro iniuſto ſumatur. Vnde Petrus, *Ne inſipientium errore traducti*, excidatis. Ambroſ. vero legit, Nefariorum, quod etiam recentiores verſiones reddiderunt.

Gen. 3. *D. Bern.* 2. *Can. c.* 3.

Hæreticorum ſcientia eſt diabolica.

Quomodo autem ſcientia hæreticorum ſit Diabolica, & ab eodem doceatur, probat hoc loco Feuardenſ. afferens loca ex Luthero, in quibus fatetur, ſe cum Diabolo E multoties loquutum, de Caroloſtadij, Zuinglij, Caluini, Anabaptiſtarum, aliorumque Sacramentariorum cum Diabolo commercio, communicatiſque conſilijs, Videndus idem Feuard. in *D. Irenaeum lib.* 4. *cap.* 32. Vnde in Apocal. hæreticorum cætus, *ſedes*, & *ſynagoga Sathanæ* appellantur. Et Polycarpus Marcionem appellauit primogenitum Diaboli. Et *Irene. lib.* 1. *cap.* 9. eundem vocauit os Diaboli.

Apoc. 2.

TEXTVS.

Vbi zelus, & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus prauum. *Num.* 16.

EXPOSITIO LITERALIS.

ENumerat fructus falſæ ſapientiæ, quæ illa eſt vbi zelus, & contentio, reperiuntur. Fructus vero, ſunt inconſtantia, & omne opus prauum, vel etiam poſſunt hæc omnia eſſe, fructus falſæ ſapientiæ. Nam Paulus ad Galat. enumerat inter opera carnis, *inimicitias, æmulationes, ſeditiones, ſectas, cædes, & his ſimilia.* Diſcipuli ergo Diaboli inſipientes, zelum amarum ab eodem accipiunt, qui ex zelo, & liuore inter initia ſtatim mundi, & perijt primus, & alios perdidit, ſicut notauit *Cyprian. lib. de zelo & liuore*, quin imo, videns Diuinam eſſentiam, multo ſe præſtantiorem, contra conſcientiam ſuam, cœpit Deo inuidere, & voluit ſe ei parem facere, ſicut dixit *Anſelmus in c.* 12. *Matt. & Chryſolog. ſerm.* 92. Diabolus hominum damnum, ſuum computat lucrum, & quod perierit hominibus, hoc ſe æſtimat acquiſiuiſſe. Videndus hac de re *Amb. lib. de Paradiſo. cap.* 12. *& Baſil. hom.* 21. *in aliquot Scripturæ loc. Auguſt. lib.* 4. *de Baptiſmo. c.* 8. & hunc zelum, ac liuorem Diaboli imitatus eſt Cainus primogenitus Diaboli, ſicut dixit *Baſil. hom. de Inuidia.*

Falſæ ſapientiæ fructus. I. *Cap.* 5. *D. Cypr.* *D. Anſ.* *D. Cryſ.* *D. Amb.* *D. Baſil.* *D. Aug.* *D. Baſil.*

II. Secundus fructus eſt, contentio, tumultus, & Irritatio, nullibi enim quieſcit inſipiens, nec ſibi conſtans eſt. Nam ſicut vera ſapientia gignit ſtatum mentis bene compoſitum, pacatamque, & tranquillam reddit animam, & ſibi & alijs. Vnde congregatio vere ſapientum in hoc refert ſimilitu-

Digitized by Google

ſitudinem diuinę vnitatis, ſicut proſequitur *Nazian. orat. 2. de pace.* qui etiam in prima dixerat: Nihil æque germanos Dei cultores inter ſe conciliat, atque conſentientes de Deo ſententiæ. Sic etiam & contentio animam perturbat, vt ſecum ipſa tumultuetur, & ſine modo in alios efferueſcat, & inſurgat, quod melius intelligemus, ſi attendamus quid ſit contendere. Nam ex *D. Aug 4. de doctrin. Chriſt. cap.* 28. contendere eſt, non curare, quomodo error veritate vincatur, ſed quomodo tua dictio, dictioni præferatur alterius. & *lib. contra Creſconium Donatiſtam.* Maligna profeſſio eſt, quæ ſibi proponit non ex animo, ſed ex contentione, vel quoquo modo contra omnia, vel pro omnibus dicere.

D. Naz.

D. Aug.

Vnde poſſumus colligere, quod ſicut vera ſapientia bonorum omnium eſt mater, & pulchrę inſuper dilectionis, ſic inſipientia, mater, & origo eſt odij, contentionis, & omnis operis praui; & ſicut incomparabilis eſt voluptas ex ſtudio ſapientiæ comparata, nec tædet vnquam eum, qui illi adhæret, imo tædio afficitur circa cætera omnia, vt de ſe ex Hortenſio Ciceronis fatetur *Aug. 3. Confeſſ c. 4.* ipſeque Cicero 2. offic. Philoſophiam appellabat animi oblectationem, requiemque curarum, vnde ei gratias agebat, quod ipſum non modo à ſolicitudine abduceret, ſed etiam contra omnes fortunę impetus armaret, ideoque *Ariſtotèles 2. Polytic. c.* 5. ad Philoſophiam recurrere iubebat eum, qui abſque triſtitia vellet delectari. Sic etiam in inſipientia, tædium, mœſtitia, curæ, agitationes, contentiones, ac æmulationes iugiter reperiuntur. Nulla denique ingenuitas, ſed animus contentioſus, ac ſeruilis, vnde & cum ſeruis comparandus ex mente Platonis in Theat.

Sap. 7.
Eccl. 24.

D. Aug.

III. Tertius fructus eſt, inconſtantia, & fluctuatio, vbi non ſolum animi leuitatem, & mobilitatem videtur Apoſtolus voluiſſe ſignificare, ſed etiam perturbati animi malignitatem, quæ imprimis reperitur, experimentoque probatur in inſipientibus hæreticis; in quibus cæterę inſipientiæ notæ, notiſſimæ ſunt, nam de iis ait Irenæus, cum ſint duo, vel tres, de iiſdem non eadem dicunt, ſed rebus, & nominibus contraria reſpondent. Et *Tertull. lib. Præſcription.* ait: A regulis ſuis variant inter ſe, dum vnuſquiſque pro ſuo arbitrio modulatur.

Hæreticorum inconſtantia.

Probatur inſuper inconſtantia inſipientiæ & malitiæ, ex eo, quod Adamus ſtatim, atque eam à ſerpente promiſſam voluit diſcere, inſtabilis, ſibique minime cohærens, redditus eſt. Vnde Dauid dixit: ***Homo cum in honore eſſet, non intellexit,*** &c. Hebr. habetur, *non pernoctauit.* Vno, eodemque die, quo conditus, eſt commutatus, & à felici ſtatu deiectus, dum falſam, & diabolicam ſcientiam appetijt. Vnde *Philo* hanc inconſtantiam inſipientis Adæ expendens *lib. 2. allegor.* Quærenti Deo, Adam vbi es? acute admodum reſpondet. Nuſquam, nullum enim locum habet mali hominis anima, cui vel inſiſtat, vel inſideat, ideoque malus à Græcis dicitur ἄτοπος, id eſt, ſine loco, quia præ inconſtantia, ſtare loco neſcit, & contra inſipientes dixit Dauid. Pſ. 1. *Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum.* Hebr. habetur, in *conſilio inquietorum*, eoſque ibidem comparat pulueri, qui leui flatu, huc illucque diſpergitur, & continuo agitatur, ſicut notarunt *Ber. ſer. 6. in Cant. & Aug. lib. 1. de ſerm. Domini in monte.*

Pſal. 48.

Philo.

Pſal. 1.

D. Bern.
D. Aug.

Id ipſumque probat illud eiuſdem Prophetæ dum dixit. *Propter dolos poſuiſti eis.* vbi Hebr. habetur, *in lubricitatibus conſtitues pedes eorum.* quo, ſcilicet, pedem nullatenus figere queant, ſed perpetua inconſtantia laborent, idque merito, quia ſe ad vnam ſuperni intuitus anchoram figere neglexerunt, ſicut hoc loco notauit *Beda, & D. Thom* ait. Nec mirum huiuſmodi inſtabilitas in bono, quia non habet firmum humilitatis fundamentum, aſſeritque hanc inconſtantiam in hoc conſiſtere, quòd in ea ſemper detur progreſſus in peccatis, quia talis non ſtat in vno malo, ſed à malo cordis procedit ad malum oris, ab illo ad peccatum operis, quod etiam proſequitur D. *Dionyſ. lib. de Diuinis nominib. c. 4.* quæ omnia à Diabolo præceptore, participant falſi ſapientes. Ille enim nullam prorſus habet conſiſtentiam, imo iugiter circuit, quærens quem deuoret, totamque perambulat terram, ſicut ipſe ad Deum dixit. Su-

Pſal. 72.

Beda.
D. Th.

D. Dionyſ.

& præ ſe ferre, taleſque ſint, oportet, qualis ipſa ſapientia patris, huiuſce ſcholæ præfectus eſt, mites, ſcilicet, & humiles corde, manſueti, ac modeſti, vt temperent, & condiant ſeueriorem cultum, habitumque hilaritate vultus, orationis dulcedine, compoſitione membrorum, quæ omnia videtur dicere vox, modeſta. *Matt. 11.* *2. Cor. 11.*

Suadibilis, vbi vox Græca ſignificat ſuadibilem, vel obedientem, & ita habet Codex Syriac. Alij, vt Oecumen. Feuard. & Vatabl. legunt *tractabilem*, & eſt ſenſus, reddit faciles, docibiles, & ſubditos ſaniori doctrinæ, melioribus conſilijs, ac liquidæ veritati. Sapientis, inquit Beda, eſt, bonorum ſuaſioni aſſenſum præbere, quomodo Petrus redarguenti ſe Paulo annuit. Improborum vero eſt, doctrinam tota intentione, vel docendo, vel viuendo repellere. *Galat. 2.*

Ex quibus infert *D. Th.* Cui ergo ſuaderi non poteſt, ne in aliquo ſe erraſſe cognoſcat, ſapientia caret. Ideoque Paulus admonet. Nolimus *prudentes eſſe apud noſmetipſos*. quod ibi *Theodoret. & Chryſoſt. homil. 22. & de laudibus Pauli, homil. 9.* optime, & vere explicant, ne exiſtimetis veſtra conſilia vobis ſufficere, ita, vt aliorum conſilio non indigeatis. Ille enim eſt prudens apud ſemetipſum, qui aliorum conſilia detrectat, ſua ſemet prudentia in omnibus regere poſſe exiſtimans. Ideo, Salomon in Prouerbijs. *Argues ſapientem, & diliget te, doce iuſtum, & feſtinabit accipere.* *D. Th.* *Rom. 12.* *Theod.* *D. Chryſ.* *Cap 9.*

Bonis conſentiens, hæc verba addidit Interpres. Ideoque in pleriſque antiquis codicibus deſunt, & explicant id, quod ſignificat. *Suadibilis* vt, ſcilicet, bonis hominibus aſſenſum præbeat.

Plena miſericordia, & fructibus. Syriaca habet. *Plena miſerationibus, & fructibus omnibus.* Miſericordia, quantum ad effectum, inquit D. Thomas per compaſſionem. Fructus boni, quantum ad effectum per operationem, Sic etiam explicat Beda & alij. Sapientia ergo hominem compaſſiuum, atque beneficum alijs reddit. Nouit enim, quod homo ex ſe fragilis ſit, & quantum viro miſericordi lucri accedat, ſi alijs bene faciat. *D. Th.*

A Non iudicans malè de proximo, iudicando, vel ſuſpicando ſine fundamento, quod Chriſtus Dom. dixit. *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* Illudque hoc loco eſt aduertendum, imprimis non prohibere Apoſtolum hoc loco eos, qui publicam, non ſolum habent poteſtatem, ſed publicam etiam obligationem de alijs iudicandi, quales ſunt iudices, & magiſtratus. Neque prohibet etiam de apertis iudi- *Matt. 7.*
B care, de quibus Paulus. *Quorundā peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium.* *1. Tim. 5.*

Præterea, neque prohibet iudicare quicquam mali de altero, quando cauſæ ſufficientes ad id ſuppetunt, nam tale iudicium omnino erit conforme prudentiæ, ac proinde rectum, vt docet *D. Th. 2. 2. quæſt. 60. art. 3.*

Neque etiam prohibet iudicare de du-
C bijs, modo non vltrà, quam nos ducunt indicia, iudicemus, quæ vero ratio ſufficiens putari debeat ad iudicandum malè de altero, non poteſt rectius definiri, quàm iudicio prudentis, vt notauit *Sotus lib. 3. de iuſtitia q. 4. art. 3.*

Prohibet ergo iudicare plene, deliberatè, & pro certo ſine cauſa ſufficienti, aliquid mali de altero, quod bonam eius famam notabiliter poſſit lædere, quod mortale peccatum eſt, vt patet ex *Matt. 7. & Ro-* *Matt. 7.*
D *man. 14. Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum?* & iterum Paulus. *Nolite ante tempus iudicare*, quem locum perpendens *Auguſtin. tractat. 90. in Ioann.* affirmat debere nos continere, & cohibere firmas, definitaſque ſententias de proximo, & *D. Thom. dicto art. 3.* quid tam humanum, quam non poſſe aſpicere cor humanum, & ideo non eius latebras perſcrutari, ſed *Rom. 14.* *1. Cor. 4.* *D. Aug.*
E plerumque aliud, quam ibi agitur ſuſpicari? quamquam & his rerum tenebris humanarum, etſi ſuſpiciones vitare non poſſumus, quia homines ſumus, iudicia tamen. i. definitas, firmaſque ſententias continere debemus, neque ante tempus iudicare.

Prohibet etiam male iudicare de alijs, quæ bene, & male interpretari poſſumus, vt docet *Baſil. in regul. breuiorib. 164. Hier. in c. 7. Matt. & Aug lib. 2. de Sermone Domini. & ſer. 202. de Tempore. Anaſtaſ.* *D. Baſil.* *D. Hier.* *D. Aug.* *Anaſt.*

 quæſt.

Digitized by Google

quæſt. 83. Multi ſecundum veteres codices legunt, & iungunt. Iudicans ſine ſimulatione, & fictione, id eſt, in bonam partem, cuncta ſimpliciter (quantum fieri poteſt) referens. Ita Titelman. & alij. Syriaca habet, abſque dijudicatione ac facies, ſiue perſonas non accipit.

Illudque aduertendum hoc loco, non iudicans, idem poſſe ſignificare, atque non condemnans, nam in Scriptura plerumque iudicare, ſignificat condemnare, vt patet apud Paulum, *Si noſmetipſos iudicaremus,*
1. Cor. 11. *non vtique iudicaremur*, id eſt, non damnaremur. Et iterum. *Fornicatores, & adul-*
Hebr. 13. *teros iudicabit Deus*, id eſt, condemnabit. Non iudicans ergo, eſt ſapientia de Cælo, id eſt, non condemnans fratres, eorumque facta.

Tandem, *ſine ſimulatione*: non vult vera ſapientia profeſſores ſuos aliud corde, aliud ore profiteri, ſed omnia candide, ſincereque peragere, ab ea docti, non curant videri hominibus doctiores, aut Sanctiores, quam reipſa ſint: hoc vno contenti, quod
Iob. 36. Deo placeant. Nam ſicut dicitur. *Simulatores, & callidi prouocant iram Dei*. Et *Aug.*
D. Aug. relatus hic à D. Th. Simulata æquitas, non eſt æquitas ſed duplex iniquitas. Poſſunt autem ait. *D. Thom.* Hæ octo conditiones ſapientiæ, reduci ad octo beatitudines,
Sapientia cõuenit octo beatitudinibus. *Matt.* 5. Ipſa quidem ſapientia pudica eſt per munditiam cordis, pacifica per pacificationem, modeſta per paupertatem, ſuadibilis per mititatem, bonis conſentiens per eſuriem iuſtitiæ, plena miſericordiâ per miſericordiæ amorem, non iudicans, ſed compatiens per luctum, ſine ſimulatione per tolerantiam perſequutionum.

§ I.

Vera ſapientia à Deo tantum accipitur.

3. Reg. 3. 2 Paral. 1. Sap. 9.
SApientia ergo à Domino Deo eſt, ideoque ſapiens Salomon tot precibus eam à Deo poſtulauit. Nam iuxta doctrinam noſtri Apoſtoli, ſi quis indiget ſapientia, debet eam poſtulare à Deo. *Quis enim*

A *poſuit in viſceribus hominis ſapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam*, ſeu, vt Hebræi interpretantur, *quis dedit intellectui intelligentiam?* Vnde Salomon. *Dominus* Iob. 38.
dat ſapientiam, & ex ore eius prudentia. Prou. 2.
Meritoque per Prophetam dicitur. *Dereliquiſti fontem ſapientiæ.* Ideoque *Bern. epiſt.* Ezech. 3.
107. Scientiam, non lectio docet, ſed vnctio, non litera, ſed ſpiritus, non eruditio, ſed exercitatio in mandatis Domini. D. Bern.
B *Seminate*, inquit Oſeas, *vobis ad iuſtitiam, metite ſpem vitæ, illuminate vobis lumen ſcientiæ*, vides, quia non recte proditur ad lumen ſcientiæ, niſi iuſtitiæ germen præcedat ad animam, ex quo formetur granum vitæ, & non palea gloriæ, & iam *Plato in Menone* dixit. Solam eſſe ſapientiam, quæ cum virtute à Deo eſſet, qua rempta, non ſapientiam, ſed calliditatem eſſe. Oſe. 10.

C Etenim, cum de ſurſum ſit ſapientia, & non introeat in maleuolam animam, requiritur ad hanc ſupernam ſcientiam diſpoſitio conſcientiæ. Vnde *Origen. lib. 1. in c. 1. Prouerb.* Qui theſauros ſapientiæ inuenire deſiderat, quicquid ſibi terrenum ineſſe deprehenderit, expurget, carnales illecebras abijciat, foſſam in ſe humilitatis faciat. & ad hoc reſpiciens Iob dixit cap. 8. Orig.
D Non inueniri *ſapientiam in terra ſuauiter viuentium*, ſuper quæ verba idem Orig. Hanc ſapientiam non habet quiſquam, niſi carnem ſuam crucifixerit cum vitijs, & concupiſcentijs. Iob. 8.

Et quia homo à primo parente accepit velle ſapientiam, non quidem per labores, & aſſiduas poſtulationes ac vigilias, ſed comedendo, & vacando, ſicut ſerpens per comeſtionem obtulit Adamo ſcientiam. Multi quidem ſcientiam mundi quærunt, pauci vero conſcientiam, ſicut dixit
E *Bern. de Interiori domo c.* 21. Et ſupernam ſcientiam, ſed quantumcunque ſcientiam ſæculi, quis acquirat, dummodo veram ſapientiam non deguſtarit, & quæſierit, nullatenus erit ſapiens. Nam, ſicut dixit *Bern. ſerm. de Verbis Apoſtoli, Non eſt regnum Dei eſca* &c. Eſt ſapiens, cui quæque res ſapiunt, prout ſunt. D. Bern. Rom. 14.

§ II.

Digitized by Google

§. II.

De connexione ſapientiæ cum caſtitate,

DEbet deinde ſapientia eſſe pudica, id eſt, libera ab omni impudicitia, & carnis libidine, *eloquia* enim *Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, purgatum ſeptuplum*, id eſt, ſine fece, ſcoriæue labe, ſed purgatum per ſeptem dona Spiritus ſancti. Et cum hæc ſapientia deſurſum, ſit, inde debet habere pudicitiam, & caſtitatem, quæ patriam ſurſum habet, ſicut dixit *Ambroſ. lib. 1. de Virginibus.* in cælo, inquit, profecto eſt patria caſtitatis, hic aduena, ibi incola eſt. Proindeq; ij, qui ſapientes, & prudẽtes vere ſunt, pudici, ac puri ſunt, vnde id, quod Petrus dixit: Eſtote itaq; prudentes. Caieta. Vatabl. Brixian. Gagneius. *Eſtote modeſti.* Syriac. *Eſtote caſti*, quaſi idẽ ſit ſapientia ſeu prudentia, ac modeſtia, & caſtitas.

Pſalm. 11 — B — *D. Amb.* — C — *1. Pet. 4.*

Ideoque *Nyſſen. lib. de Virginitate cap. 4. 5. & 6.* probat inter laudes pudicitiæ, eam eſſe præcipuam, quod plurimum conducat ad cognitionem diuinarum rerum, cuius rei rationem reddit *Ariſtoteles 7. Ethic. capi. 1.* quia impetus libidinis mentem humanam è ſuo ſtatu, & ſede deturbat. Pro qua re videndus eſt *Auguſti. 4. contra Iulian.* dum hoc ipſum probat ex Cicer. qui in ſuo Hortenſio ex Platone dixit: Luxuriæ motus, ſicut maximus eſt, ita inimiciſſimus Philoſophiæ, & ſapientiæ, proindeque non poteſt ſtare voluptas corporis cum cognitione, & ſapiẽtia, quæ mentibus pudicis ſeſe maxime accommodat, ſicut etiam ea corpora, quæ maxime ſplendida ſunt, facilius radiis ſolaribus perfunduntur, & illuſtrantur.

D. Nyſſ. — D — *D. Aug.*

In hanc ſentẽtiã facit id, quod Sancti Patres communiter aduertunt, Euangeliſtam Ioannem ratione pudicitiæ virginalis plus cæteris è diuinæ ſapientiæ theſauris hauſiſſe. Qua de re videndus *Auguſt. tract. in Ioã. cap. 24. Epiphan. hæreſ. 58. Chryſ. de Virginit. & Hieronym. Iſai. 56.* Facit etiam, quod Varro in lib. Rerum Diuinarum, *Lactant. libr. 1. Diuinar. Inſtit.* & alij dicunt, veteres dixiſſe, fatidicas mulieres Sibyllas, ratione pudicitiæ, & caſtitatis tot rerum futurarum notitiam accepiſſe, vſque adeo ſapientia pudica eſt, vt animas, ac mentes pudicas ſemper quæſierit. Et clarus inter Prophetas Dauid, per impudicitiam, veluti ſtultus, & hebes factus eſt, cum illũ alloquutus eſt Natan. Ideoque non intelligebat, & ſi proprium ei peccatum obijcitur in parabola ouis, ſicut notauit *Chryſoſt. hom. 1. in Pſal. 50. Et Ambr. in Apolog. 2. Dauid*, vbi inquit. Non mediocre, quod Natan denunciauit Dauid, ſcilicet inferior Propheta, grauis enim verecũdia pudorque delicti ab inferiori reprehẽdi; ſciebat Natan, quod Dauid neſciebat, adeo caligabat oculus obumbratus quadam nube vitiorum, impudicitiæ ſcilicet, carnis, & ignorabat, qui alioqui ante impudicitiam ſciebat.

Ioãnes Euãg. cur præ cæteris dilectus. — E — *D. Aug. D. Epiph. D. Chryſ. D. Hier.* — *1. Reg. 12.* — *D. Chryſ. D. Amb.*

Quapropter Author Eccleſiaſtici Salomonem, qui à Deo acceperat ſapientiã, poſtquam luxuriæ adhæſerat, vocat inſipientẽ. *Dediſti*, inquit, *maculam gloriæ tuæ, & in cæteris ſtultitiam tuam* In quam ſententiam notauit *Rup. libr. 1. in Num. 10.* dixiſſe Scripturam: *Vir cuius vxor errauerit, &c. adducet eam ad Sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem ſati farinæ hordeaceæ:* ait ergo Rupert. in oblatione, ideo non ſimilam frumenti, ſed hordeum habuerit, quod eſt iumentorum pabulum, quia fluxum ſequuta eſt iumentorum adultera mulier.

Eccl. 47. — *Num. 5.*

Hinc ſapientes, quorum dicta & facta in Scriptura commemorantur, pudice & honeſte admodum ſemper loquuti ſunt, vt patet Geneſ. 49. quando Iacob libidinem Ruben explicare voluit, dixit: *Aſcendiſti cubile patris tui*, honeſtiſſimiſque verbis vſus eſt. Vnde Rabbini, quorum meminit Lyranus, occaſionem ſumpſerunt dicendi Ruben non maculaſſe thorum paternum, ſed ſtratum tantum ancillæ Balæ, patriſque concubinæ mutaſſe, quod pater ægre tulit. Et Eccleſiaſticus, dũ de libidinosã turpitudine Salomonis loquitur, ita ait: *Inclinaſti femora tua mulieribus.* Et Iob. *Super vxorem meam incuruentur alij.* Sic Paulus, *Siue manducatis, ſiue bibitis ſiue quid aliud facitis, omnia in gloriã Dei facite* quæ verba, *ſiue quid aliud facitis. Orig. hom. 5 in Geneſ.* exponit, Inuerecunda coniugij negotia committitis. In

Scriptura quã caſtè loquatur. — *Gen. 49.* — *Eccle. 47.* — *Iob. 31.* — *1. Cor. 10.* — *Orig.*

tota denique ſacra Scriptura non inuenitur verum, propriumque nomen fornicationis, aut impoſitum alicui mẽbro, quod turpe ſit nominare, ſicut notauit Rabbi Moyſes l. 3. Ductoris cap 9. Nam cum ſapientia cæleſtis pudica ſit, quod caſte intelligat, ſicut dixit *Greg. 3. p. Paſtoral c. 23.* Pudica etiam eſt quod caſte loquatur.

Hæc eſt ratio, quare Rebeca, quæ venerat, vt vxor eſſet Iſaac ſapientis, & contemplantis Deum, quique tempore aduentus Rebeccæ egreſſus fuerat ad meditandum, cito tollens pallium ſuum, opperuit ſe. Super quæ verba *D. Ambroſ. lib. 3. de Virginib.* ait. Non decori timuit, ſed pudori, quia cum ſapiens vir maxime pudicus ſit, vxor ſapientis pudicitiæ ſtudere ſic debuit. Et hæc eſt ratio, quare virgines quæ ſponſæ ſunt verbi ac ſapientiæ Dei velentur, & operiantur. Sapientis ergo comes eſt pudicitia, domi, foris, ſemper, ſicut dixit *Clem. Alexand. 3. Pædag. cap. 5.* Oportet domi, parentum, & famulorũ pudore affici, in viis autem eorum qui fiũt obuiam, in ſolicitudine autem ſui ipſius.

D. Amb.

D. Clem.

Locum illum quia habet: *Dedit Deus Salomoni latitudinem cordis quaſi arenam, quæ eſt in littore maris*, Abulenſ. Caietanus, & Lyran. ad diuitias referunt, vt ei dederit animum liberalem & magnificum, ſenſus tamen literalis eſt de cognitione & ſapientia, ſicut inter alios tranſtulit, & expoſuit Vatab. Sic enim vertit. Dedit illi capaciſſimum animum multa comprehendentem ſua intelligentia, quaſi dicat, ait Vatabl. tam amplam mentem, quam amplum locum occupat arena, quæ eſt iuxta mare; ſed quo vergit comparatio arenoſi littoris cum ſapientia? Sunt qui dicant, quod ſicut ad littus & arenam ſuperbiſſimi æſtuantis maris fructus colliduntur, ita ſane ad ſapientiam affectiones immoderatæ, & furentes appetituum impetus alliſi & fracti ſubſidunt. Optime ſane. Sed adhuc addimus. quod fracti & alliſi ad littus fluctus iterum redeunt ad ſe, & in ſe collecti, & reuoluti, recipiuntur. Quia in re propria ſimilitudo ſapientiæ ad arenam conſiſtit, ni fallor. Etenim, ſicut arena, terminus vndarum ac procellarum eſt, qui eas intumeſcentes frangit, & in ſe collectas reuerti, & complicari facit, ſic ſapientia in eo maxime probatur, quod effrænes appetitiones pudore

3. Reg. 4.

A afficiat, ſurgentes cohibeat, & refrænet, ne ad exitum vſque perueniant, pudicaque ſapientia pudefacit impudicos animi motus, & ſupra ſe reflecti, ac in ſe reuerti cogit, velut arena, quæ eſt in littore maris. Notauit *Tertullian. lib. de corona militis*, aliquod adhuc veſtigium ſapientiæ diuinitus à Deo datæ, & per peccatum amiſſæ in Adamo relictum, in eo, quod poſtquam diuinum præceptum tranſgreſſus eſt, aſſenſumque præ-B buit ſuaſionibus ſerpentis indumentum ſtatim, quo ſe operiret, quæſiuit, & poſt quam de fructu arboris ſcientiæ boni, ac mali, primi parentes guſtarũt, hac in re tantummodo ſcientiam oſtenderunt, quod pudore affecti ſunt. Ait ergo Tertullian. vbi primum de arbore agnitionis guſtauerunt, nihil primum ſenſerunt, quam erubeſcendum; intellectum tegmine notantes, quaſi ſignũ alicuius ſcientiæ, & nota Intellectus, adhuc remanentis C fuerit, ſe folijs obtegere, & præ pudore ſe operire, ſic enim manifeſtatur pudica ſapientia.

Tertull.

Et hæc fortaſſis fuit ratio, cur Doctores, & ſapientes ſuæ Eccleſiæ Chriſtus Dominus dixerit luces, ac ciuitates in mõtibus collocatas, vt ſcilicet, intelligerent, quod, ſicut is, qui in luce verſatur, ad quodlibet inhoneſtum & indecens, ſtatim pudeſit, cũ liquido appareat, & omnibus ſit conſpicuum, ſic D veri ſapientes iugiter debent eſſe pudici, nec aliquid indecens patrare, cum in luce verſentur; imo admodum indignari, ægreque ſecum ferre, ſi quid vitioſum in ſe viderint. Nam, ſicut dixit Salomon: *Multa ſapientia, multa eſt indignatio.* quod D. Hieronym. & Olympiodor. explicant de indignatione ſapientis viri contra ſeipſum, ſiquando à via deflectat, & aliquid reprehenſione dignum committat.

Matth. 5

Eccl. 1.

In quã ſent. facit, quod dixit *Clem. Alex.* E *2. Pædag. ca 10.* Verecundia tanquam lux rationis in animo eſt includenda, ne vel in tenebris, ac in occulto aliquid inhoneſte, aut intemperanter agatur, quod ſi verecundia, ac pudor lux eſt, & ſapientia, ac ſapiens itidem lux, recte conſtat, qua ratione noſter Apoſtolus dixerit, ſapientiam debere eſſe pudicam.

D. Clem.

§. III.

Digitized by Google

§ III.

Vera patientia pacifica admodum eſt.

PAcifica deinde debet eſſe vera ſapientia, vt diuinam ſapientiam productam hac in re imitetur pacificantem per ſanguinem ſuum, *ſiue quæ in terris, ſiue, quæ in* B *cœlis ſunt*, & facientem *vtraque vnum*. Ideoque, ſicut Filius Dei, dicitur ſapientia, ſic & pacifici, dicuntur Dei filij. Vnde *Naz. orat.* 14. tantam beatitudinem pacificis reconditã eſſe, perſpectũ habere, vt in eorum, qui ſalutem conſequuntur, ordine, ſoli Filij Dei vocentur. Et *Chryſ. hom.* 3. *in ep. ad Coloſſ.* Filij Dei, inquit, vocãtur qui pacem efficiunt, nam Filius Dei ad hoc in terram venit, qui vero nouandis rebus ſtudentes C diſſidia faciunt, filij ſunt Diaboli. videndus hac de re idem *Chryſ. hom. de proditione Iudæ to.* 3. *Greg.* 3. *p. Paſtoral. c.* 34. *Hilar. Cantic.* 4. *in Matth.*

Coloſſ. 2. Epheſ. 2. Matt. 5. Naz. D. Chryſ. D. Greg. D. Hilar.

Hinc eſt, quod Angelus, qui in Apocalyp. ad homines mittitur, annunciaturus Euangelium, & inuitaturus ad pœnitentiam, coronatus mittitur Iride, ſic enim habet text. *Et iris in capite eius*. Iam vero Iris, pacis, ac fœderis, reconciliationiſque ſignum eſt, vt patet ex Geneſ. Namque Magiſter Eccleſia- D ſticus pacificam debet habere ſcientiam, qua omnes ad Deum vocet, & ad vnitatem fidelium congreget. Et huius ſapientis vox Eccleſiam ſponſam Chriſti lætificat, ſponſoq; maxime placet. Vnde dicitur. *Vox turturis audita eſt in terra noſtra*. Super quæ verba *Bernard ſer.* 59. *in Cant.* ita habet: Non plane principatum ſonat vox iſta, ſed conſortium, & hac in re conuenit Dei legatis, ac Eccleſiæ Magiſtris corona pacis, quam Angelus geſtabat, quã etiã olim legati E pacem petentes, aut promittentes frontibus oliuæ coronati præferebant, quod dixit Virgil. 7. Æneid.

Apoc. 10. Geneſ. 9. Cant. 2. D. Bern.

Centum Oratores Auguſta ad mœnia Regis
Ire iubet ramis velatos Palladis omnes,
Donaq; ferre viro, pacemq; expoſcere Teucris.

Hinc cernere licet, cur Chriſtus Dom. diſcipulis, quos Doctores mũdi creauerat, dixerit: *Vos eſtis ſal terræ*. Et iterum. *Habete in vobis ſal, & pacem habete inter vos*. quibus vltimis verbis explicauit, quid illis primis, habete in vobis ſal, ſignificare voluerit, etenim, vt legenti patebit Apoſtoli inter ſe contenderant de principatu, ac primatu ſcholæ Chriſti, & quis eorum maior eſſet, proinde monere eos voluit, vt ſalem, id eſt, charitatem, & pacem inter ſe haberẽt. *Vnde Baſil. in Reg. breuio. interrogat.* 266. ſic ait. B Ex verbis Domini, nihil aliud docemur, quam, vt nullam cauſam demus mutuæ diſiunctionis, ſed ad vnitatem ſpiritus, nos ſẽper conſeruemus, & quo magis hoc inculcatum intelligerent, Diſcipulos, ſalem terræ dicit, qui pro amicitia & firma pace ſumitur, tam apud ſacros, quã prophanos authores.

Matth. 5. Marc. 9. D. Baſil.

Etenim in ſcriptura pactum ſalis, dicitur pactũ, & amicitia perpetua. Creditq; Oleaſt. *in c.* 18. *Num. & in* 2. *c. Leuit.* In omni fœdere, paceq; inita, olim ſalẽ adhibitum, quo C pactu incorruptio, & firma ſtabilitas ſignificaretur, qua de re videndus *Alex. ab Alex, lib.* 5 *dierum genial c.* 21. *& Pier. Valerian. li* 31. vbi probat ſalem fuiſſe amicitiæ ſymbolum, ideoq; hoſpitibus ante alios cibos apponi ſolitũ, quo amicitiæ firmitas, & perſeuerantia ſignificaretur, eodemq; teſte, pleriq; ominoſum putant, ſi ſal in menſa profũdi contingat, & Græcum Prouerbiũ erat: *Non oportet tranſgredi ſalem, & menſam*. i. D ius amicitiæ.

Sal in cõtractibus ſolitũ adhiberi. Num. 18 1. Paral. 13. *Sal amicitiæ Symbolum.*

Huius rei rationem, quare ſcilicet, ſapientia; quæ de ſurſum eſt, pacifica ſit, inde deſumere poſſumus quod ea quæ de cœlo ſũt, pacifica prorſus ſunt, cũ omnia, quæ in terris reperiuntur pugnantia, inter ſe ſint, & belligera, vt cernere eſt in Elementis, vbi calida pugnant frigidis & humentia ſiccis. In animantibus, quæ ſe inuicem abſumunt, ac deuorant. Ideoq; *Naz. orat.* 1. *de Pace.* ſoli Deo, & Angelis proprium dixit, Pugnas, E & diſſidia neſcire, & qui pacis bonum amplectũtur, eique contrariã diſcordiam, & ſeditionem infenſẽ oderunt, ad Deum, & diuinas mentes accedere.

D. Naz.

Vnde, vt aduertunt Recentiores cũ Ioannes in Apocal. duodecim millia ſignata ex omnibus tribubus viderit, & enumerauerit, ſolam Ephraim tribũ omittit, quod diſcordiæ fuerit ſeminatrix; qua de re videndus

Apoc. 4.

Theodoret.

Theodo. *Theodoret.in Pſ.77.* vbi Dauid dixit *Tribum Ephraim non elegit.* Quandoquidem, inquit Theodoret. ex hac tribu Ieroboam originem ducens ex Dauidico regno decem tribus abduxit, vſque adèo procul exulat diſcordia à pacifica Hieruſalem, quæ de ſurſum eſt, & in Eccleſia Chriſti, vt neceſſaria commendatur. A

D.Cypr. D.Bern. D.Nazi. Qui etiam de re videndus eſt *Cyprian. epiſt. de Vnitate Eccleſiæ,* & *Bern. in Apolog. ad Guillelmum. Naz. orat. 1. de pace.* vbi inter alia ait. Iudas, & Iſrael principatum vnum conſtituunt, Hieruſalemque & Samaria ad vnam cęleſtem Hieruſalem colliguntur, &c. & anima, quę introducitur in cellam vinariá cum Diuino Sponſo, vt inde ſacratiorem hauriat ſapientiam, Sulamitis, non vero Sunamitis (vt corrupte aliqui legunt) appellatur, quæ vox ſignificat pacificam. B

Sulamitis quid.

D.Bern. Nouit hanc doctrinam *Ber. ſer. 1. in Natali Domini,* vbi hæc verba Iacobi ſic explicat, Sola, quæ ex Deò eſt, ſapiẽtia ſalutaris eſt, & ſapientia, non abũdans in ſuo ſenſu, ſed alieno magis acquieſcens conſilio, vel iudicio, quibus habet ſimilia de multa vtilitate verbi Dei. C

D.Greg. *Et Greg. 3 p. Paſtoral. c. 23.* Pacifica eſt ſapientia de ſurſum, quia per elationẽ ſe minime à proximorum ſocietate diſiungit: E contra vero, illa ſapientia, quæ de ſursũ non eſt, pacem perturbat, & quietem exagitat, plenaq; eſt conflictationibus, & contentionibus, ſicut dixit Salomon; *in multa ſapientia, multa eſt indignatio.* Quod *Hugo Vict. Bonauen.* & *Lyran.* explicãt de humanã ſciẽtia, quæ de deorſum, quæque indignationẽ, impatientiam, & anxietates ſolet excitare. Quem ſenſum etiam recipit *Hugo Card.* diciq; inde oriri ſimultates, odia, conflictus, pugnaſq; verborum, & animi cõtentiones. Et *Grego lo. cit.* Sæpe dum quoſdam maior ſcientia erigit à cæterorum ſocietate diſiungit, & quaſi quo plus ſapiunt, eo à cõcordię virtute deſipiſcunt. Hi itaq; audient, quod per ſemetipſam veritas dicat, *Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos.* Sal quippe, ſine pace, non virtutis eſt donum, ſed damnationis argumentum. Quo enim quiſq; melius ſapit, eo deterius delinquit, ſi modum ſapientiæ non ſeruet; & paci pro viribus non ſtudeat. D E

Eccl. 1.

Marc. 9

§ IIII.

Sapientia debet eſſe modeſta, & humilis.

EST etiam ſapientia modeſta, ac humilis, non ſuperba, & inflata. Namque ea ſcientia, quæ inflat, & de qua loquitur Apoſt. non eſt ſolidata, neq; habet fundamentum, ſicut dixit *Aug ſer. 53. de Verb. Domini.* Neq; ſuis, ac debitis terminis concluditur, de qua eleganter *Bernard. ſerm. 36. in Cantic.* ait. Multa ſcientia ingeſta ſtomacho animæ, ſi charitate decocta non fuerit, conuertitur in prauos, noxioſque humores, atq; inflationes, mentiſque tormina facit. D.Aug. D.Bern. *Scientia ſine bona vita eſt inutilis.*

In quam ſentent. etiam videndus eſt *Rupert. lib. 1. in lib. Reg.* vbi ponderat id, quod contigit viris Bethzamitis, qui, eo quòd vidiſſent arcam Domini, percuſſi ſunt à Deo. Percuſſit enim de populo Septuaginta duos viros, & quinq; millia plebis, ſic nimirũ, inquit Rup. multa millia de viris Bethzamitis, de viris domus Solis, de viris Eccleſiaſticis, multos primates viros percuſſit iudicium Domini, & errare eos fecit, eo quod vidiſſent arcam Domini, eo quod indigne non dilectionis ſtudio, ſed præſumptionis, & curioſitatis vitio auſi fuiſſet in Scripturis ſcrutari ſecreta diuinitatis. Rup. 1. Reg. 7.

Et Ambroſ. ſerm. 70. ait. Puto in ipſis auibus, ideo velocius columbam pene præ omnibus volitarę, quod alacritatem & innocentiam committetur. Deniq; Sanctus Dauid cùm puritate mentis volitare concupiſceret, non alterius animãtis, niſi columbæ optauit alas, intelligebat enim, quod altiora facilius penetrantur ſimplicitate mẽtis, quam leuitate pennarum, & elatione, ac ſuperbia, quæ potius inſipientem reddit. D.Amb. Pſalm. 54.

Vnde *Rupert lib. 1. in Leuit. c. 7.* notat iuſſiſſe legem, vt pennæ reijcerentur in locum, vbi cineres effundi ſolebant. Iuſtam, inquit, ſignificat hominis humilitatem, qui ne de accepto munere, vel reuelationum magnitudine ſe extollat, meminit, quia cinis eſt, & reuertetur in cinerem, quantoq; magis ſui contemplationem fuerit aſſequutus, tanto plus de diuina cognitione conſequetur. Solet

let enim Deus modeſtæ, ac humili animæ, ſapientiam de ſurſum communicare, ſicut & ſuperbis & elatis, ſe occultare conſueuit, quod dixit *Greg.6 Moral.c.*18. Legẽ, inquit, **D.Greg.** daturus Dominus in igne, fumoq; deſcendit, quia & humiles per charitatẽ ſuę oſtenſionis illuminat, & ſuperborum oculos per caliginem erroris obſcurat, quod ita intelligendum eſt, quaſi Deus obſcuret ſe nõ cõmunicando, & in errore permittendo.

Poſſemus autem & ſuperbos, quo modeſte reſipiſcant, monere id quod docuit *Aug.* **D.Aug.** *ſer.*53.*de Verbis Dom* Magis, inquit, cogitare debetis, quid vobis deſit, quam quod vobis adſit. Si enim cogitas, quantum præceſſiſti, time tumorem, ſi quantum tibi deeſt, adhuc humilis eris.

§.V.

Vera Sapientia non obſtinata, ſed ſuadibilis eſt.

Debet etiam vera, ac ſancta ſapientia eſſe ſuadibilis, ſeu obediens. *Qui enim dilexerit audire ſapiens erit.* **Eccleſ.6** **3.Reg.3.** Ideoque Salomon cum ſapientiam à Deo poſtulat, ſibi quoque dari *cor docile*, ſeu, vt vox Heb. ſonat, *audiẽs*, popoſcit. Vnde Plato, ſicut ait *Macrob.lib.*1.*in ſomnium Scipionis*, poſuit docilitatem inter partes prudentiæ. Videnduſque eſt **D.Tho.** *Diuus Thomas* 2.2.*q*.49.*art*.5.*in corpore*.

Ideoque Paulus voluit, Epiſcopum eſſe *docibilem*. Quod **D.Cypr.** *Cyprian. in epiſt.ad Stephanum & Aug.contra Donatiſt c.*6. **2.Tim.2** **D.Aug.** volunt intelligendũ eſſe, & actiuè, & paſſiuè, ſicut hoc in loco Brixian. intelligit, ſuadibilem. Quia oportet, ait Cyprian. non tantum docere, ſed etiam diſcere, quia idem melius docet, qui quotidie proficit, & creſcit, diſcẽdo meliora. Ex quibus verbis colligit Aug. Cyprianum fuiſſe paratum, non ſolũ ad alios docendos, ſed etiam, vt ab aliis inferioribus, & indoctis doceretur.

Videndus etiam hac de re idem *Cyprian.* **D.Cypr.** *de ſingularitate Clericorũ, & epiſt.ad Pompeium.* Videndus item **D.Bern.** *Bern ſerm* 3. *de Reſurrect.* vbi de Chriſto Domino ita loquitur. A Attende, quid fecerit magni conſilij Angelus, quomodo poſtpoſuerit conſilium ſuum conſilio, vel magis voluntati mulieris vnius, & fabri pauperis Ioſeph, inuentus enim in medio Doctorum audiens eos, & interrogans quodammodo increpatus eſt à matre. *Fili quid feciſti nobis ſic? at ille inquit, quid eſt quod me quærebatis? Neſciebatis, quià in his, quæ patris mei ſunt oportebat me eſſe? illi non intellexerunt verbum*, **Luc.1.** B & quid fecit verbum? non excipiebatur in ſe, deſcendit, vt eſſet ſubditus illis. Quis iam non erubeſcat obſtinatus eſſe in conſilio ſuo, quando ſuum ſapientia ipſa deſeruit? Sic mutauit conſilium ſuum, vt quod iam tunc cœperat, ex tunc vſque ad trigeſimum ætatis ſuæ annum prorſus dimiſerit. O Domine voluntas de qua dixiſti, vt non fieret ſi bona non erat quomodo tua erat? & ſi C bona quare derelicta eſt? & reſpondet Bernard. Conſilium Chriſti erat, & bonum erat, mutauit illud conſilium, vt nos mundaret ab ea lepra, quæ proprij conſilij eſt.

Videndus pro hac re *Caſſian. Collatione* 17. vbi ait: ſi principia conſilij non approbantur, prudentia eſt vt vtili addita prouiſione reparentur, ſi claudicat, & ad prima ſtatuta diſpoſitio, adhibeatur & ſecũda correctio, rectius eſt incongrua conſtitutione D ſubmota ad meliorem tranſire ſententiam, quam ſtatutis pertinaciter inhærendo grauioribus peccatis obligari. quod probat ex parabola quæ eſt apud Matth. **Matth. 21** in qua pater duos filios miſit ad operandũ in vinea, quorum alter ire noluit ſtatim, alter autem obẽdiuit, ſed non iuit. Sed nec illi profuit, inquit Caſſian. humilis reſponſio, quia præceptum paternum non impleuit, nec alteri nocuit refragatio paternæ iuſſionis, quia E exequutione compleuit id quod reprehenſibiliter obtrectauerat, & definitione correcta laudabiliter emendauit; quod non faceret ſi obſtinatus omnino permaneret.

Sicut autem proprium eſt illius ſapientię, quæ de ſurſum eſt ſuadibilem ſe præbere, ſic etiam proprium eſt ſapientiæ terreſtris, mundanæque ignorantiæ induratam omnino eſſe, & nullis aut monitis, aut exhortationibus emolliri, & ſuaderi, qua de re vidẽdus *Greg.*13.*Moral.ca.* 14. vbi ponderat ex **D.Greg.** verba Iob. *Igitur vos omnes conuertimini,* **Iob.17.**

Digitized by Google

& venite, & non inueniam in vobis vllū ſapientē. Quid eſt ait Greg. quod eos ad ſapiētiam vocat, & tamen optat; ne illos ſapientes inueniat? niſi quod ad veram ſapientiam venire non poſſunt, qui falſæ ſuæ ſapientiæ fiducia decipiuntur, de quibus ſcriptum eſt.
Iſai. 5. *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes.* Et quibus rurſum dicitur: *Nolite prudentes eſſe apud voſ-*
Rom. 12. *metipſos.* Vnde idem Prædicator egregius hos quos carnaliter ſapientes inuenerat,
1. Cor. 3. vt ſapientiam veram perciperent prius fieri ſtultos quærebat dicens: *Si quis inter vos videtur ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiens.* Quibus verbis vult Paulus, vt qui ad diuinam ſapientiam accedit, ſuadibilis omnino fiat, ſe ignorantem omnino, & veluti ſtultum reputando, quo doctus euadat per infuſionem ſapientiæ deſuper deſcendentis, alioqui indoctus remanebit, & fruſtra laborabit qui eum edore voluerit.

Vnde *D. Iren. lib. 4. aduerſus hæreſ. capite*
D. Iren. 1. Cor. 15. *quadrageſimoprimo,* exiſtimat propterea dixiſſe Paulum ſe abundantius præ omnibus laboraſſe, quia cum ipſe prædicator, & Apoſtolus, & Doctor gentium eſſet conſtitutus, magis laborioſum, & arduum ipſi fuit gentibus, quæ ſcientia, & vana doctrina pollebant veritatem ſuadere, & in eorum animos introducere. Videndus etiam
D. Aug. *Auguſt. ſerm. 13. de verbis Apoſtol,* vbi ait: Impia mens odit etiam ipſum intellectum, & homo aliquando nimium mente peruerſa timet intelligere, ne cogatur, quod intellexit facere, quibus quando voluerint non adueniet vera ſapientia, quæ ſolis ſuadibilibus, & obedientibus cum ſuadibilis, & obediens ſit, communicari ſolet.

§ VI.

Vera ſapientia pietate, & miſericordia plena.

Miſericordia quid. D. Aug. PLena deinde eſt ſapientia cœleſtis miſericordia; definitur autem miſericordia ab *Auguſt. libr. 16. de Ciuitate Dei, cap. 5.* Eſt alienæ miſeriæ in noſtro compaſſio.

A & *D. Thom. ſecunda ſecundæ quæſt. 30. artic. 1. & 2. & 4.* dicitur, miſericordia ex eo, quod aliquis habeat miſerum cor ſuper miſeria alterius, & de ea doleat, quia vero dolor, ac triſtitia eſt de proprio malo in tantum aliquis de miſeria aliena triſtatur, aut dolet, in quantum miſeriam alienam apprehendit vt ſuam. Sapientia ergo cœleſtis plena eſt miſericordia, & hac in re Deum
B imitatur, qui diues eſt in miſericordia, quia quo plus agnoſcit aliorum miſerias, & labores, eò ampliùs circa eas afficitur. Quod dixit Paulus, *Quis infirmatur & ego non* 2. Cor. 11.
infirmor? Addit vero *D. Thom. ibi Lect. 4.* In D. Tho.
corde dolens de eo, ſicut de me, quis ſcandala patitur, malo ſcilicet pœnæ, & quis patitur tribulationes, & ego non vror igne compaſſionis?

Et Hierem. vult caput, aut cerebrum in Cap. 9.
C aquam fundi, & oculos verti in fontes lachrymarum ad præſentiam calamitatū Hieruſalem. Quod argumentum proſequitur *Cyprian. libr. de Lapſis.* vbi ait. Doleo vo- D. Cypr.
biſcum fratres, cum ſingulis copulo pectus meum, cum iacentibus iacere me credo, in proſtatis fratribus & me proſtrauit affectus. Quibus habet ſimilia *Gregor. 3. Moral. cap.* D. Greg.
10. quod etiam notauit Chryſoſtom. hom. Geneſ 9.
25. in Geneſ. in eo, quod Deus à foris clau-
D ſit oſtium arcæ Noe in diluuio, Clauſit Dominus, ait, forinſecus arcam, ita vt ne poſſet videre iuſtus generalem omnium interitum, qui fiebat, vnde maiori dolore conficeretur. Nam ſi expendiſſet ſecum atrociſſimam illam tempeſtatem, mœſtitia correptus, & valde turbatus fuiſſet. Bonorum enim virorum animæ magnam compaſſionem habere ſolent, ſi quando vident puniri homines, etiamſi mali ſint qui pereunt.

E Facit etiam id quod dixit *D. Leo ſerm. 10.* D. Leo.
de Quadrageſ. Pulchrum valde eſt, & diuinæ beneuolentię comparandum fui quemq; in altero meminiſſe, & *ſerm. 11.* Apud ſummum Patrem, qui non fuerit in charitate fratrum, non habebitur in numero filiorum, ſed cum diabolo potius commutabitur, de quo *Bernard. ſerm. 3. de Verbis* D. Bern.
Iſaiæ. cap. 6. Tu quidem habuiſti miſer lucē, ſed ardorem non habuiſti; bonum erat tibi, ſi Ignifer magis eſſes quam Lucifer, nec tam

Digitized by Google

tâm immoderato appetitu lucendi, vt eras A
frigidus ipſe frigidam quoque eligeres re-
gionem: quibus habet ſimilia de gradibus
humilitat: dicens. O Lucifer, non iam luci-
fer, ſed noctifer, aut etiam mortifer. Qui
enim nullum charitatis lumen habuit, in
cæcitatis nocte remanſit.

Debet ergo verus ſapiens, inſtar apis eſſe
portantis ceram & mel, vnde, ſcilicet, lumē
accendat ſcientiæ, & infundat ſaporem gra-
tiæ, ac miſericordiæ, ſicut proſequitur idem B
Bern.ſerm, 8.*in Cant*. Proindeque ij, qui ſi-
miles Filio Dei, ac Diuinæ Sapientiæ eſſe
debent, miſericordes ſunt, qui vero crude-
les, inſipientes omnino ſunt, qui ad oſten-
ſionem alienæ calamitatis, potius lætantur,
quam commoueantur. Ideoque Deus per
Michæam dixit: *Nolite annunciare in Geth.*
Mich.1. *Lachrymis ne ploretis*. Geth vna de quinq;
vrbibus Paleſtinæ erat, vicina Iudeæ con-
finio, vnde fuit Goliath. vt ait, *D.Hieren.*
ait ergo Deus. Nolite hæc mala, quæ vobis C
prædico annunciare in Geth, à Barbaris
ſcilicet habitata, ne ferarum more inſipien-
tes incircuncisi lætentur. taléque eſt illud.
Nolite annunciare in Geth, neque annuncie-
2.Reg.1 *tis in compitis Aſcalenis, ne forte lætentur*
filij Philiſtijm, ne exultent filia incircunci-
ſorum.

In quam ſentent. videndus *Theophyl.* qui
Theophi. aduertit conſeruum illum crudelem, & im-
miſericordem, egreſſum fuiſſe à Domino D
ſuo, quando tenens ſuffocabat conſeruum.
Egreſſus, inquit ſacer textus; ſeruus ille,
Mat.18. inuenit vnum de conſeruis, ait ergo Theo-
phylact. Nullus, qui in Deo manet, com-
paſſionis expers eſt, ſed ille ſeruus egreſſus
erat, & à Deo alienus erat. Ideoque fatuæ
& immiſericordes Virgines à conſortio, &
nuptiis ſponſi excluduntur, quia miſericor-
Mat.25 diæ oleum, ſecum non habuerunt, quod
tamen non defuit ſapientibus, quia vera
ſapientia miſericordia plena eſt, & operibus E
bonis, de quibus à nobis ſatis dictum eſt.

§ VII.

Sapientia non male de alijs iudicat.

SApientia etiam non iudicans eſt, id eſt,
male de proximo iudicans, & ſine fun-
damento. Cum tamen rectum iudicium, ad
B ſapientiam potius pertineat, ſicut notauit
*D.Hieron.Iſai.*1 ad ea verba *Quærite iudi-* *D.Hier.*
cium. vbi Hiero. ait. Oſtendit non eſſe om- *Iſai.1.*
nium, recte iudicare, ſed eorum, qui prudē-
tes ſunt. Denique & Salomon in viſione per
ſomnium hoc à Deo poſtulauit, vt accepta
ſapientia, iuſte populum iudicaret. Non eſt
ergo iudicans ſapientia, temere imprimis, &
ſine fundamento. Inde enim incepit homi-
nis inſipientia, ex eo quod mulier iudicauit
inſipienter de oblato per ſerpentem pomo.
C Dixit enim, *Vidit mulier, quod bonū eſſet li-* *Gen 3.*
gnū ad veſcendum. Super quæ verba ita ait:
*Amb.li.de Paradiſo c.*13. Infirma Author iu- *D.Amb.*
dicij, quæ de eo, quod non guſtauerat, iu-
dicabat. Et ideo non facile, niſi quid diligē-
tius pertractauerimus, quod interiori pro-
bauerimus affectu, videtur ad opus, aliquod,
eſſe ſumendum. Neq; enim iudicat ſapiētia,
niſi præuio examine, & præhabita proba-
tione.

D Hoc imprimis Deus docuit, dixit enim.
Deſcendam, & videbo vtrum clamorem,
qui venit ad me, opere compleuerint, an nō:
quæ verba explicat D.*Greg.li.*19.*Moral.ca.* *Gen.18.*
14. dicens. Ecce malum, quaſi cū difficultate *D.Greg.*
credidit, cum audiret, & tamen ſine tardita-
te percuſſit, cum verum agnoſcendo reperit,
vt nobis daret exemplum, quod maiora cri-
mina, & tarde credenda ſunt. cum audiun-
tur, & citius punienda, cum veraciter ag-
noſcuntur.

E Facit etiam præſenti argumento id, quod
notauit *Chryſolog.ſer.*125. circa parabolā de *D.Chryſol.*
homine diuite, qui vocauit villicū diffama-
tū, eiq; dixit Luc.16. *Quid hoc audio de te?*
cum tamen homo diues Deum ſignificet,
cuius ſapientiam nihil latet, aut fugit, ait
ergo Chryſolog. Cognita, velut audita im-
putat, quia in reum, non vult accelerare
ſententiā, & conuictum penes ſe, velut accu-

ſatum conuenit, quia iudicium geſtit venia ſic præire, ſimulque vt nos doceat iudicium ſuſpendere, ne cito proferatur.

Ioann. 13

D. Naz.

Ideoq; cum Chriſtus Dominus dixiſſet: *Et vos mundi eſtis, ſed non omnes*, ſtatim addit Euangeliſta: *Sciebat enim, quis eſſet eum traditurus*, propterea dixit: *Non eſtis mundi omnes*. Vnde *Nazian. orat. in laudem Athanaſij* Malus celerrime etiam adducitur, vt bonum etiam virum condemnet, contra vir probus, ne malum quidem facile condemnauerit.

D. Cypr.

D. Hier.

Si autem velimus rationem indagare, cur homines male de alijs iudicent, ea profecto reperietur, quod ſcilicet, fratres non diligãt, ſolet enim charitas, & aliena peccata operire, & bene de alijs ſentire, quod appoſite probatur ex eo, quod *D. Irene. lib. 3. cap. 11. legit.* illud Matt. 12. deſumptum ex Iſai. 42. *Ecce puer meus, quem elegi, & in quo bene complacui*, legit, inquã, ille *In quo bene ſenſi*, ſtatim enim atque aliquis per charitatem complacet, in patre, illico de eo bene ſentit, ac iudicat. Similis prorſus eſt ille alius locus apud Matt. in cap. 17. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui.* vbi *D. Cyp. lib. de Baptiſmo, & lib. 1. contra Iudæos* legit, *de quo bene ſentij*. Verbum enim Græcum vtrumque ſignificat, ſicut aduertit *Card. Tolet. in cap. 3. Luc. annotatione 51.* Qui ergo, recte diligit, recte iudicat. Et *D. Hieronym. de vitando ſuſpecto contubernio*, Facilius mala credunt homines. Videndus etiam *Epictet. Enchirid. cap. 60.* dum ait. Lauatur quis cito, ne dicas malè eum lauari, ſed cito, bibit quis multum vini, ne dicas malè, ſed multum, niſi enim eius conſilium ſcias, vnde ſcis, an malè? Sic enim accidet, vt aliorum apprehenſiuas imagines accipiamus, aliis, autem aſſentiamus.

D. Tho.

D. Hier.

1. Reg. 6.

Sicut enim multi dixerunt in ſimplici apprehenſione non reperiri veritatem, aut falſitatem, ſic & nos ſimplici apprehenſioni non debemus tribuere veritatem, ſtatim de eadem iudicando, ſed debet iudicium, præcedere informatio, quæ eſt, velut apprehenſio, ſicut notauit. *D. Th. 1. Poſt. lect. 1.* Namq; ſicut dixit *Hier. epiſt. 5.* Non enim conſcientiæ latebras hominibus ſcire, aut nudare permiſſum eſt, dicente Scriptura: *Homo in facie videt. Deus autem in corde.* Propterea

D. Bern.

A ergo ſapiẽtia non iudicat .i. ſine fundamento, & inſipientum mori. Vnde *Bern. epiſt. 42.* ponderans ea verba Chriſti Ioan. 5. *Pater non iudicat quenquam, ſed omne iudiciũ dedit filio, quia filius hominis eſt*, ait. & ego mihi præſumam, quod nec ipſe Pater ex eo ſibi aſſumit?

D. Amb.

Luc. 6.

Neque etiam male de aliis iudicat: Nam cum & ſe ſapienter agnoſcunt, & aliorum imbecillitates nouerit, in iudicium iniquũ nullatenus adducitur. Tota namq; ratio male
B de alijs iudicandi prouenit, quod prius impij & imprudentes iudices noſtri ſimus, quod notauit *Amb. ſer. 20. in Pſ. 118.* dicens Graue eſt de alio iudicare, ſcriptũ eſt enim. *Nolite de alio iudicare, & non iudicabimini.* Cum enim vnuſquiſq; ſit ſuorum conſcius delictorum; quomodo de alterius iudicare poteſt peccato? Iudicet de alterius errore, qui non habet, quod in ſeipſo condemnet, iudicet ille, qui non agat eadem, quæ in alio
C putauerit punienda, ne cum de alio iudicat in ſe ferat ſententiam.

D. Greg.

Luc. 7.

His habet ſimilia *Greg. hom. in ca. 7. Luc.* vbi agit contra Phariſeum male de Chriſto, & Maria iudicantem; Neceſſe eſt, inquit, ſemper, vt cũ quoſcunq; peccatores aſpicimus, noſmetipſos prius in eorũ calamitatibus defleamus, fortaſſis in ſimilibus, aut lapſi ſumus, aut labi poſſumus, & 3. *Moral. c. 18.* Qui ad alta virtutum ſurgere veraciter appetunt, cum alienas culpas oſtendũt, mox ad cor proprias reducunt, & tanto rectius
D illas diſiudicãt, quãto verius iſtas deplorant.

Cant. 4.

In quam ſententiam facit id, quod ſponſa de diuino ſponſo, ſapientia, ſcilicet Dei ait. *Venter eius eburneus.* Ex Hebr. vero dicitur. *Venter eius candidus, nitidus, ſplẽdidus, ſicut ebur*, vbi indicatur vẽtris .i. pectoris, animi, ſeu mentis mũdicies, & puritas, cogitationũ nitor, ac ſplendor. ſeptuaginta vero habent. *Venter eius, pixis eburnea*, vt nitamur imitari Diuinam Sapientiam quæ mentem ha-
E bet, Vnguentis ſuauiſſimis plenam, vt nihil inde per verba exeat, niſi ſuauiſſimis odoribus conditum, nihil ibi fætidum, aut putridum ſit, nihil contra famam ac bonum nomen proximi verbis eructemus, nullum fœdum, ac turpe iudicium contra proximũ in nobis reperiatur, ſed quicquid à mente noſtra preceſſerit, & quodcunque iudicium effor-

Digitized by Google

effformauerimus, effiet odorem è domo, & ventre eburneo, & audientes videant, & audiant iudicia, & verba noſtra flagrantia vnguentis optimis. Is enim, qui vere ſapiens eſt, de alijs minime iudicat, condemnando, vel quia, propria agnoſcit mala, vel quia, neſcit de alijs, niſi bona iudicare.

Non iudicat etiam ſapientia creata, quia ſola diuina Sapientia poteſt de hominibus iudicare, ipſa enim noſcit *quid ſit in homine*, cum noſcat omnes, qua de re videndus *Tertull. lib. præſcript. c. 3.* *Ioan. 2.* *Tertull.*

At vero hominis iudicium plerumque deficit, & multiſque modis aberrare ſolet. Præcipuus, vero maximeque vſitatus eſt, cum ſecundum præterita, vult iudicare præſentia. In quo maxime decipitur, & de quo myſtice intelligit Lorin. illud Pſal. 6. *Inueteraui inter omnes inimicos meos*, ſolet enim ab inimicis repeti & renouari vetuſtas veteris hominis, etiam ſi renouatus iam ſit, eumque iudicant ſecundum priorem vitam, cum tamen non ſint reprobandi, niſi qui actualiter, iniquè agunt, non vero qui iniquè egerunt, ſicut optime notauit *D. Hierony.* ad illa verba eiuſdem. Pſ. *Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem*, vbi aduertit, non dixiſſe Prophetam. omnes, qui operati eſtis, ſed *qui operamini*, poteſt enim qui operatus eſt, iniquitatem reſipuiſſe, & virtutem modo operari. Vnde idem D. Hieronym. &c. Vnde *D. Hieronym. epiſt. ad Ruſtic. de* Deo ait. Vnumquemque iudicat, ſicut inuenerit, nec præterita conſiderat, ſed præſentia. Si tamen vetera crimina nouella conuerſatione mutentur. Ideoque deceptus eſt Simon, dum Mariam ex præteritis iudicans Chriſtum Dominum calumniabatur, quod eam ad ſe recepiſſet. Non videndo, quæ & qualis tunc eſſet. Erat enim eadem, ſed altera, altera ſed ipſa, ſicut eleganter proſequitur D Petrus *Chryſolog. ſer. 74. & 75.* Verus proinde ſapiens ne in falſum & erroneum iudicium incidat, non iudicans debet eſſe. *D. Hier.* *Luc. 7.* *D. Chryſol.*

A

§ VIII.

Vera Sapientia ſecum non admittit ſimulationes, & falſitates.

Eſt etiam iuſtorum Sapientia ſine ſimulatione, quod proſequitur *D. Greg. lib. 10. Moral. c. 16.* ad ea verba Iob. *Deridetur iuſti ſimplicitas*, vbi ſic ait. Huius mundi ſapientia eſt, cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt, vera oſtendere, quæ vera ſunt, falſa demonſtrare, at contra ſapientia Iuſtorum eſt, nihil per oſtenſionem fingere, ſenſum verbis aperire, vera, vt ſunt diligere, falſa deuitare, bona gratiæ exhibere, mala libentius tolerare, quam facere, nullam iniuriæ vltionem quærere, ſed hæc Iuſtorum ſimplicitas deridetur, quia ab huius mundi ſapientibus puritas vitæ, fatuitas creditur; & hæc eſt ratio, cur ſimplicitas prudentiæ adiungatur. *Eſtote prudentes ſicut Serpentes, & ſimplices ſicut Columbæ*, & è contra inſipientiæ adiungitur fraudulentia. *Non vocabitur vltra is, qui inſipiens eſt, princeps, neque fraudulentus vocabitur maior.* B *D. Greg. Iob. 12.* C *Matt. 10.* *Iſai. 32.* D

Hæc eſt ratio cur Spiritus Sanctus, qui Spiritus Sapientiæ dicitur; ſecundum elegantem, nec omnino improbabilem ſententiam *D. Th. 3. p. q. 39. art. 7.* quicquid Recentiores reclament, dixerit eam columbā, in qua Spiritus Sanctus apparuit, fuiſſe verā columbā. quæ eſt ſententia *Aug. lib. de agone Chriſtiano. c. 22. Anſ. in c. 3. Mat. & Hugonis Cardin. in c. 2* Ioan vt Scholaſticos multos omittamus in 1. ſentent. Nam, ſicut dixit D Thom. Spiritus Sanctus, cum ſit Spiritus Veritatis, non debuit fictione aliqua vti, & apparenti columba homines fallere, qui etiam neque animabus noſtris ſapientiam infundit quæ ſimulata & fallax ſit, hoc enim maxime deteſtatur Deus vt videre eſt, in' eo præcepto Deut. vbi prohibet ne vir muliebrem habitum ſimulet, aut mulier virilem induat. *D. Th.* E

Digitized by Google

Deut. 22. Vnde Rup. *lib 3. in Exod. c. 37.* Aduertit illud, quod habetur in Exod. Exod. 22. *Siquis per induſtriam occiderit proximum ſuum, per inſidias ab altari meo auelles eum vt moriatur.* Ab altari, inquit Rupert. meo auelles eum, vt moriatur. i. etiam ſi ad altare meum confugerit, illuc vſque perſequeris eum, auulſumq; interficies, quia videlicet, ei nihil debet fides altaris, qui per dolum occidendo proximum, omnem fidem perdidit.

Iure ergo nemo, vel Salomonis iudicium, vel Banaiæ manum reprehendit, quia 3. Reg. 2. Ioab profugum in tabernaculum Domini, tenentemque cornu altaris, & dicentem. *Non egrediar, ſed moriar, ibidem ingreſſus interfecit, quia occidit duos viros iuſtos meliores ſe, Abner, & Amaſan principes militiæ, & effudit ſanguinem belli in pace.* i. in oſculo pacis dicendo, *Salue mi frater*, tenens manu mentum eius, more oſculantis, non inquam iure quiſquam hoc reprehẽdit quod hic talis auulſus eſt ab altari & interfectus, dicente Domino de huiuſmodi, *Ab altari meo auelles eum, vt moriatur*: Videndus etiam idem Rupert. ad ea verba Sophoniæ. Soph. 1. *Viſitabo ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrina.* Vſque adeo inimicus eſt Deus ſimulationis, qui ſimplicem tantummodo ſapientiam, & ſine ſimulationẽ infundit. Plura de hoc argumento diximus Cap. 1. *cap. 1. n. 8. §. 4.*

TEXTVS.

Fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem. Verſ. 18.

EXPOSITIO LITERALIS.

TOtam doctrinam traditam claudit Apoſtolus docẽdo contra, contumelioſos, & inuidos, de quibus ſupra multa dixerat, pacis ſtudioſos ingentẽ fructum, ac mercedẽ recepturos eſſe.

A Pro intelligentia ergo iſtius loci notandum eſt id quod dixit hic Beda. Omne quod in hac vita agimus ſemen eſt futuræ retributionis. Quod dixit Paulus ad Galatas. Galat. 6. *Quæcumque ſeminauerit homo, hæc & metet, quicumque enim ſeminat carnem, de carne metet corruptionem, qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.* Rom. 6. Fructus etiam iuſtitiæ interdum vocatur operatio virtuoſa ex iuſtitia procedens, B iuxta illud. *Habetis fructum veſtrum in ſanctificatione*, id eſt, vt magis ac magis ſanctificemini, continuis virtutum operibus. Matth. 3. Et Ioan. Bap. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur.* Duplex itaque fructus, alter in hac vita, ſcilicet, maior ſanctificatio; nouaque gratiæ infuſio, alter in gloria. De vtroque poteſt intelligi hic locus, ſed fere de poſtremo intelligitur.

C Fructus ergo iuſtitiæ ſeminatur, id eſt, exercetur, vel promeretur in pace. Imprimis cum Deo, eum ſibi per pœnitentiam reconciliando, illique omnino adhærendo diuinæ conſortes naturæ facti per gratiam, Rom. 5. in qua quandiu ſumus pacem habemus cum DEO, quod dixit Paulus. *Iuſtificati ex fide pacem habeamus ad Deum.*

Debemus etiam ſeminare in pace cum D proximo, quam Deus maxime requirit, & monet Paulus. Rom. 12. *Si fieri poteſt, quod in nobis eſt cum omnibus pacem habentes.* Aderent hoc loco nouiores Hæretici debere etiam ſeminari fructus iuſtitiæ in pace, & tranquillitate conſcientiæ orta ex fide, qua homo credit ſibi eſſe remiſſa peccata per Chriſtum. Sed audiant Apoſtolum dicentem: Philip. 2. *Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini.*

E Illudque hoc loco notandum ex *Orig. in c. 5. ep. ad Rom.* Orig. Pacem apud ſe iuſtos non habere, paſſionibus aduerſus rationem militantibus, & carne concupiſcente contra ſpiritum, & Dæmone impugnante. Quod dixit *Aug. ſer. 12. de verbis Apoſtoli.* D. Aug. Nihil in te alteri reſiſtit? Vide ne fortè ideo non ſit bellum, quia pax peruerſa eſt, fortè in totum carni conſentiens, & nulla rixa eſt. Qua de re videndus *Naz. orat. 16.* D. Naz.

Eſt

Digitized by Google

Eſt ergo ſenſus, Fructus gratiæ, vel gloriæ promeretur, ac obtinetur per opera facta in pace cum Deo, & cum proximo, ſiuntque talia opera in commodum, & vtilitatem eorum, qui pacem faciunt, id enim ſignificat, *facientibus pacem*, id eſt, pacificis. Neque vero eſt contra hunc locum ille alius diui Pauli. *Fructus ſpiritus eſt pax*, quia ſemen & fructus eiuſdem rationis ſunt, & Deus pacis & dilectionis eam ſemper in nobis voluit reperiri.

Galat. 5.

§ I.

Quam neceſſaria ſit pax fidelibus.

HIc ergo locus oſtendit, quam neceſſaria ſit pax ad hoc, vt Deo placeamus in operibus noſtris, quod Chriſtus Dom. ſignificauit, cum dixit: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens, offeres munus tuum.*

Matt. 5.
Concordia in Eccleſiaſticis debet potiſſimum reperiri

Ex quo imprimis præcepto colligitur, quã intolerabilis culpa ſit inimicitia cũtraire, cũ propterea hoſtia, & oblatio reprobetur, quia etiam reprobata, Deo fiunt acceptabilia, quantaque pax, & dilectio in Sacerdotibus, & fidelibus requiratur, qui immaculatam hoſtiam Patri offerunt, & incruento aſtant ſacrificio. Vnde & olim in altari ſemper conſeruatus eſt ille ignis, qui de cælo deſcendit, vt obſeruat. *Lyr. in c. 4. Num.* ex Rabbi Salom quia illa charitas decet viros Eccleſiaſticos & religioſos, quæ è cælo oritur, & nunquam extinguitur, ſed perpetuò conſeruatur.

Illud inſuper aduertendum, quod notauit *Greg. 3. p. Paſtoral. admonit. 23.* quod cum mala cetera bonis ſequentibus diluantur. Penſemus, inquit, quanta mala ſunt diſcordiæ quæ niſi extincta funditus fuerint, bonum ſequi non permittunt, quia ſcilicet, ſemen omnino corruptum reddunt, vnde fructus poterat exoriri, imo quãtumuis cæteris virtutibus quis polleat,

D. Greg.

A Deo ſine pace, nullatenus placere poterit. Exemplumque affert idem Greg. Vt ſi fortaſſe, inquit, carnem præ cæteris gulæ refrænatione quis edomat, concordare vero eis, quos ſuperat abſtinendo contemnat, quid eum admoneat Pſalmiſta, perpendat, ait enim. *Laudate eum in tympano & choro.* In tympano namque, ſicca, & percuſſa pellis reſonat, in choro autem voces ſociatæ concordant. Quiſquis itaque corpus B affligit, ſed concordiam deſerit, Deum quidem laudat in tympano, ſed tamen eum non laudat in choro. Quaſi inde colligat Greg. noſtra opera quantumuis à cæteris virtutibus procedant, niſi in pace ſeminentur, nullatenus Deo placere poſſe, nec in laudem ipſius cedere.

Hoc etiam proſequitur *Orig. hom. 7.* in Nu. cum ponderat ea verba Pſ. *Beatus populus, qui ſcit iubilationem.* Non dixit, ait C Orig. qui operatur iuſtitiam, vel qui ſcit myſteria, vel qui ſcit cæli, ac terræ, & ſyderum rationem, ſed beatus, qui ſcit iubilationem: In alijs timor Dei beatum facit, ſed vnum tantum hominem beatum facit, *Beatus vir, qui timet Dominum.* alibi, plures fiunt beati, ſicut pauperes, vel manſueti, vel pacifici, vel mundi corde. Hic beatitudo profuſa eſt, & tantæ hic neſcio, quæ cauſa beatitudinis indicatur, vt vniuerſum pariter populum faciat beatum. In tantum D enim placet Deo ſanctum pacis ſemen, vt ſanctos reddat vniuerſos fructus, qui in ea ſeminantur, & non in peculiari quodam ſolo, vt cætera terræ ſemina ſolent, fructificat, ſed in quamcumq; terrã iaciatur hoc ſemen, quod è cælo Angeli attulêre, inde ad cælum iterum fructificando ſurgit, & terrenum hominem eleuat.

Orig.
Pſal. 88.
Pſal. 111.
Matt. 5.

Quod ſi velimus expendere, cur Deus tanti faciat pacem, nulla alia potior occur- E rit, quam quod pax maximam Dei ſimilitudinẽ refert, in quo, cum tres perſonæ ſint, vnica voluntas eſt, vnus amor, omnimoduſque conſenſus reperitur. Etenim, ſi ex vnitate fidei ſimilitudinẽ cum Deo colligit *Naz. or. 2. de pac.* in hęc verba. Quod ad diuinitatẽ attinet, non minus, quam ipſa ſecũ diuinitas, (niſi hoc nimium ſublimiter ac magnifice à me dictum videatur) inter nos conſentimus, concordeſq; ſumus, labiumq; vnum,

Pax cum Deo habet ſimilitudinem.
D. Naz.

Digitized by Google

vnum, & vox vna exiſtimus, contrario tamen modo, atque ij, qui turrim olim exſtruebant, animo atque ore Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum celebremus, idque de nobis prædicetur, quod verè in nobis ſit Deus, eos, à quibus vnitur, vniens; maiori cum ratione ex dilectione, amore, & pace, debet colligi. Qua de re dixit idem *Nazian. orat. 1. de pace* Trinitas quidem Deus vnus eſt, & eſſe creditur, non minus propter concordiam, quam propter ſubſtantiæ identitatem, ac proinde ait. Qui pacis bonum amplexantur, eique contrariam diſſenſionem, ſeditionemque infenſè oderunt, ad Deum, diuinaſque mentes accedunt, ipſumque Deum, & adorandiſſimam Trinitatem in terra referunt, quod etiam proſequitur *Ber. ſer. 5. de aſſumptione.* (*D. Bern.*) Si ergo, inquit, Deus noſter, vnus eſt, dicente Moyſe. (*Deut. 6.*) *Audi Iſrael. Dominus Deus tuus, vnus eſt,* & nos quiſque ſibi vnus, per integritatem virtutis, & vnum cum proximis per vinculum dilectionis eſſe debemus.

Hinc eſt, quod Deus iuſſit arcam Noe interius, exteriuſque bitumine obliniri, vt ſacer textus aſſerit Gen. 9. reddit autem rationem *D. Iſid. in Geneſ.* 14. (*D. Iſid.*) Vt ex compage, inquit, vnitatis ſignificetur tolerantia charitatis, ne concuſſa Eccleſia ab his, qui intus, vel foris ſunt, cedat à fraterna iunctura, eſt enim bitumen feruentiſſimum, & ſignificat dilectionis feruorem ad tuendam ſocietatem omnia tolerantem, &c.

Deinde etiam tanti facit Deus pacem, quia, velut propriam virtutem, & peculiare Dei bonum in ijs, in quibus reperitur, agnoſcit pacem, eamque proinde ijs plus cæteris, communicat. Pro qua re notandus celebris locus apud *Nazian. orat. 3. de pace.* (*D. Naz.*) Vbi aduertit Deum ſibi omnibus modis pacem vendicaſſe, & omnibus titulis propriam feciſſe. Sic enim ait Nazianz. Pax amica, meditatio mea, & Deus meus, quam & Dei, & cuius Deum, & quam Deum eſſe, Scriptura pronunciat. Namque modo dicitur pax eſſe Dei. (*Philip. 4.*) *Pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum.* Modo ipſe Deus, dicitur pacis. (*2. Cor. 13.*) *Deus pacis, & dilectionis.* Deinde etiam pax, dicitur Deus, vel Deus, nominatur pax. (*Epheſ. 2.*) *Ipſe eſt pax noſtra.* Non

A potuit autem amplius pax ipſa commendari, quàm, vt Deo toties coniungeretur, & Deus illi veluti addiceretur.

Hanc & Filius Dei ſecum è cælo detulit, prædicauit hominibus, legauit moriens, reliquit poſt mortem, profeſſuſque eſt dum vel traditorem, amicum appellauit, & quò omnes in viſceribus pietatis vniret, & colligeret latus aperiri voluit, proindeque dum pacem dedit, poſt reſurrectionem B latus inſuper apertum oſtendit. Dixit enim *pax vobis & oſtendit eis latus.* (*Ioan. 20.*) Vnde *Guarric. ſerm. 4. in Ram palm.* Latus perforari ſibi tulit, & ſe mihi totum aperuit, vt *ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, & protegar in abſcondito tabernaculi ſui.* (*Pſal. 26.*) Similiaque habet *Bernar. ſerm. 7. in Pſal. Qui habitat.* (*D. Bern.*) Denique, ſi velimus perſpicere omnia, quæ Filius Dei in carne egit, pacem redolent, ac reſonant, vt iam liceat cum Pſalmiſta dicere. (*Pſal. 45.*) C *Venite & videte opera Domini quæ poſuit prodigia ſuper terram auferens bella vſque ad finem terræ, arcum conteret, & confringet arma, & ſcuta comburet igni.*

Notanduſque venit hic quidam locus apud *D. Paulinum epiſt. 2.* (*D. Paulin.*) qui rem prorſus videtur conficere, nobiſque oſtendere, quanti Chriſtus Dominus pacem faciat, ponderat enim oſculum proditoris Iudæ libenter Chriſtum Dominum ſuſcepiſſe, vt D illo violatam, & repudiatam à Iuda pacem, & amicitiam, veluti ab indigno ſubiecto colligeret, ne pretioſum pacis donum, in pacis inimico periret, Oſculum, inquit Paul. non ideo ſuſcepit, vt pacem proditoris acciperet, ſed vt ſuam ab alienato reciperet.

In cælo vero vbique relucet pax, imo cæleſtis Hieruſalem pace circundata eſt, cum muros de pace conſtructos habeat, E ſicut proſequitur *Aug. ſerm. 168. de Temp.* (*D. Aug.*) Ibi enim confregit Dominus potentias, arcum, ſcutum, gladium, & bellum, quia in pace factus eſt locus eius, & non eſt vmbraculum Domini, niſi vbi pax eſt. Quod proſequitur *D. Hieronym. in Pſalm. 85. tom. 8.* (*D. Hier.*) Cæleſtibus inſuper ciuibus nihil tam proprium eſt, quam pax, & concordia, ſicut docet *Nazianz. orat. 1. de pace.* (*D. Naz.*) Itaque pacem æſtimat Deus, vt propriam virtutem eam agnoſcens, & fructus, qui

Digitized by Google

qui in pace ſeminantur, remunerat. Ideo-
que vbi pacis vocem audit, ſtatim fructus *Pſal. 65.*
quibus delectatur appropinquare cenſet.
Flores, inquit, *apparuerunt in terra noſtra,*
tempus putationis aduenit, vox turturis *Cant. 2.*
audita eſt, ficus protulit groſſos ſuos. Hæc
omnia bona prædicat, & aduentare affir-
mat diuinus Sponſus audita voce turturis,
quæ vox conſortij, vnionis, & pacis
eſt, ſicut ponderat *Bernard. ſermon.* *D. Bern.*
59. in Cantic. Eſt enim ea auis ſocij a-
mantiſſima.

§ II.

Proſequuntur rationes pacis inter fideles, & bellum cum concupiſcentia.

DEbemus etiam pacem habere cum fra-
tribus noſtris, eodem Deo parente na-
tis, eiſdemque doloribus in cruce renatis,
pro qua ipſe patrem exorauit dum dixit.
Rogo vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in
me, & ego in te. Intelligendum autem eſt *Ioan. 17.*
de vnitate charitatis non naturæ, id quod
ait, vt & ipſi in nobis vnum ſint, ſicut ex-
poſuit *Aug. tract. 14. & 39. in Ioan.* *D. Aug.*
Ideoque *Orig. hom. 13. in Leuit.* ex præ- *D. Orig.*
ſenti Iacobi loco deducit non poſſe accep-
ta eſſe Deo opera noſtra, niſi in pace pera-
gantur. De hac oliua, inquit (pace ſcili-
cet) oleum premamus operum noſtrorum,
ex quo lucerna Domino poſſit accendi, vt
non in tenebris ambulemus, qui diligit fra-
trem in charitatis luce perdurat, & cum fi- *Oliua pacis ſymbolum.*
ducia poteſt dicere, *Ego ſicut oliua fructi-*
fera in domo Dei. Eſt enim oliua ſymbo-
lum pacis, & concordiæ. Et *Chryſoſt. hom.* *Pſal. 51.*
8. in 1. ad Cor. Vt in Chriſto vniamur *D. Chryſ.*
multa monere nos debent, quia ipſe eſt
caput, nos corpus, ipſe fundamentum, nos
ædificium, ipſe vitis, nos palmites, ipſe pa-
ſtor, nos oues, &c. quæ proſequitur, &
oſtendunt neceſſitatem pacis & concordiæ
inter nos, & ipſum Deum.
Videndus item *Ber. ſer. 5. de Aſſumpti-* *D. Bern.*
one, vbi oſtendit ſemen meritorum, de quo
loquitur Iacobus, in pace contineri, & in-

A ſuper fructum in beatitudine, ita enim ſibi
correſpondent, & ſemen, & fructus. Vni-
tas, inquit, Sanctorum alia eſt quæ iuſtifi-
cat, alia quæ glorificat, vna meritum, alia
præmium, vnitas quę in hac vita habetur,
eſt decus ſuauitatis, de qua ſcriptum eſt,
Ecce quam bonum, & quam iucundum ha- *Pſ. 132.*
bitare fratres in vnum. Cum enim deſcri-
pſiſſet Propheta pulchritudinem, non ta-
cuit vtilitatem, *quoniam illic mandauit*
B *Dominus benedictionem, & vitam*, hic be-
nedictionem, in futuro vitam æternam.
Similia habet *ſer. 1. de Sancto Michaele*,
vbi ponderat illud Pauli. *Nemo in ſpiritu*
Dei loquens, dicit anathema Ieſu, quia ana-
thema ſeparatio eſt, & omnis qui ab vni- *1. Cor. 12.*
tate diuiditur, non dubites, quin ab eo re-
ceſſerit ſpiritus vitæ, vbi autē ſpiritus vitæ
non eſt, quomodo fructus vitæ adeſſe, &
reperiri poteſt. Nec omittendus Ambroſ.
C dum reddit rationem quare fideles inter ſe
pacem, & vnitatem debeant ſeruare. Sic e-
nim habet *ſer. 10.* Si te non læſit frater ob-
ſequium merentur vt vincas, hæc enim no-
ſtræ Chriſtianitatis ſumma eſt, vt amanti-
bus viciſſitudinem, lædentibus patientiam
rependamus.
Notauit etiam pro præſenti argumento
Aug. ſer. 27. de tempore Deum iuſſiſſe A- *D. Aug.*
D brahamo, vt animalia diuideret in ſacrifi- *Gen. 15.*
cio, aues vero integras reliquiſſe. In turtu-
re, inquit, & columba ſpirituales poſſunt
ſignificari, vt in illis tribus animalibus car-
nales intelligi. Ergo diligenter attende,
quia diuiſit animalia in duas partes, aues
vero non diuiſit, quia in Eccleſia carnales
diuiduntur, quia ſibi inuicem aduerſantur.
Spiritales non diuiduntur, quia eſt illis ani- *Act. 4.*
ma vna, & cor vnum in Deo, fructuſque
iuſtitiæ in vitam æternam prouenientes,
in mutua concordia, & vnitate ſeminant.
E Videndus denique *Euthymius & Theo-* *Euthym.*
phyl. in c. 10. Matt. cum explicant id quod *Theoph.*
Chriſtus Dominus ſuis diſcipulis dixit. *E-* *Matt. 10.*
ſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices
ſicut columbæ, vt ſcilicet pacifici omnino
ſint. Eſt enim ſymbolum pacis columba, *Columba pacis ſymbolum.*
ſicut notauit *Tertull. lib. de Baptiſmo. c. 8.* *Tertull.*
& Cyprian. lib. de vnitate Eccleſiæ, vbi ſic *D. Cypr.*
deſcribit columbinam naturam. Animal il-
lud eſt lætum, non felle amarū, non mor-

ſibus ſæuum, non vnguium laceratione violentum, hoſpitia humana diligit, vnius domns conſortium nouit, cum commeant volatibus inuicem cohærent, communi conuerſatione vitam ſuam degunt, oris oſculo concordiam pacis cognoſcunt, legem vnanimitatis circa omnia implent.

Conſeruatur autem optime pax & concordia, ſi fideles columbæ naturam imitentur, vt immemores iniuriarum ſint, & placide ad eos redeant, à quibus iniuriam acceperunt, quod videtur notaſſe Oſeas quādo dixit. *Ephraim quaſi columba ſeducta non habens cor*, id eſt, ad eos ſæpe reuertitur à quibus læſa eſt, & ſpoliata filijs. Vnde Dauid. *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus.* Debent ergo fideles pacifici, paciſque amatores eſſe columbarum more, ne fructibus iuſtitiæ priuentur.

Oſe. c. 7.

Pſ. 126.

Cum impijs non eſt habenda pax.

Admonendi tamen ſunt pacis amatores, ne dum minis pacem diligunt, & cum omnibus quærunt, conſentiendo peruerſis, ab authoris ſui ſe pace disiungant, ne dum humana foris iurgia metuunt, interni fœderis diſcuſſione feriantur. Nam Dauid dum totum ſe ad fœdera pacis internæ conſtringeret, teſtatur, quod cum malis concordiam non teneret, dicens. *Nonne qui oderunt te Domine, oderam, & ſuper inimcos tuos tabeſcebam?*

Pſal. 138.
Exod. 32.

Hinc Leui aſſumptis gladijs per caſtrorum media tranſiens, quia feriendis noluit peccatoribus parcere, Deo manus dictum eſt conſecraſſe. Hinc per ſemetipſum veritas. *Putatis quia pacem veni mittere in terram? non vtique, ſed gladium* Et Ioſaphat, qui tot de anteacta vita præconijs attollitur de Achab Regis amicitijs pene periturus increpatur, cui à Domino per Prophetam dicitur. *Impio prabes auxilium, & his qui oderūt Dominum amicitia iungeris.*

Matth. 10
3. Par. 19.

A

Proſequitur hoc argumentum *Naz. or. 1. de pace*, cum ait. Nec quiſquam ſuſpicetur, quod pacem omnem amandam, complectendamque eſſe exiſtimem, nam vt optimam quandam diſſentionem, ita perniciosiſſimam quandam concordiam eſſe perſpectum habeo, cum igitur manifeſto ſe prodit impietas, tunc nobis potius faciendum eſt, vt ferro, flammis, & turbulentis temporibus, ac principibus, atque omnibus denique rebus obuiam eamus, quam vt mali fermenti participes afficiamur, nec quicquam perinde metuendum, quam vt ne quid magis, quam Deum timeamus.

D. Naz.

B

Curandum tamen eſt pacis amatoribus, vt quamuis verbis, & zelo nolint conſentire peccantibus, parati tamen ſint animo vt illis per pacem, & dilectionem adhæreant, quod dixit Dauid. *Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus, cum loquebar illis, impugnabant me gratis*, quæ verba ita explicat *Gregor. 3. p. Paſtoral. admonit. 23.* Ecce, inquit, loquens impugnabatur, ſed tamen impugnatus erat pacificus, quia inſanientes ceſſabat reprehendere, nec reprehenſos negligebat amare, & cum temporalis pax in prauorum cordibus ex noſtra increpatione confunditur, inuiolata, neceſſe eſt, vt in noſtro corde ſeruetur.

Pſ. 119.

C

D. Greg.

D

Quo tamen melius ſeruetur hæc pax, quæ cum Deo, & cum fratribus habenda eſt, bellum nobis ipſis inferamus, neceſſe eſt. Nam ſicut dixit *Aug. ſer. 6. de verbis Apoſtoli.* Etſi ſpiritus concupiſcit contra carnem, etſi modo rixa eſt in iſta domo, maritus litigans non perniciem, ſed concordiam quærit, quod etiam proſequitur, *ſer. 13. de verbis Apoſtoli, & in Pſ. 84. & Ber. de interiori cap. 24.*

D. Aug.

D. Bern.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT QVARTVM.

ARGVMENTVM.

INcrepatorium cum ſit totum hoc quartum caput, tot fere partes habet, quot vitia mordet. Verſatur tamen maxime circa noſtros moderandos affectus in appetitione Diuitiarum, & in retentione auaritiæ. Secundo exhortatur nos ad pœnitentiam, & ad vitandas Dei & Proximi offenſas; tandemque proponit vitæ breuitatem; illudque poſſumus hoc in loco cum Fenardo aduertere, quod cum noſtra hac ætate non minus quàm ea qua Iacobus ſcripſit, plerique Chriſtiani laborent ijs vitijs quæ hoc loco Apoſtolus increpat, huic quoque ſæculo valde commoda, imo & neceſſaria eſt huius Cap. doctrina.

TEXTVS.

Verſ. 1. Vnde bella & lites in vobis? nonne ex concupiſcentijs quæ militant in membris veſtris?

EXPOSITIO LITERALIS.

DOcuerat Apoſt. ſuperiori cap. originem & neceſſitatem pacis, modo oſtendit, vnde diſcordiæ, diuiſioneſque oriantur. Non eſt autem hoc loco accipiendum nomen belli, quo pacto id definit *Auguſtin. 4. de Ciuit.* Eſt hoſtilis B diſſentio, qua edicto Principis vi, & armis, vel iniuſtè capta repetuntur, vel ſcelera

D. Aug. *Bellum quid*

A reprimuntur, vt homines iuſte & tranquille ex iuſtitia & pietate poſſint viuere. Et quomodo etiam Plato in Alcibiade dixit, homines mouere bellum cum aut decipiuntur, aut coguntur, aut, ſpoliantur. Qua de re videndus *Auguſt. q. 10. in Ioſue.* Et in iure Pontificio 23. *quæſt. 1. c. culpam, & Iſidor. lib. 17. Ethymolog. c. 1. & apud Theologos D. Th.* 2. 2. q. 40 & eius recentiores expoſitores.

Sed prohibet iniuſta bella, quibus & pij vi magna opprimuntur, leges omnes calcantur, & pacis bonum non quæritur, quin imo ex appetitu inordinato proueniunt, ipſumque excitant, & fouent. Quod vero attinet ad lites, non ſolum intelligitur locus de verboſis litibus, ſed inſuper de ijs, quibus ad tribunalia proceditur, vt cenſus augeantur, patrimonium dilatetur, proximus domo, facultatibuſque cunctis exuatur, ager agro coniungatur, & domus domo copuletur. Quam feralem immanitatem Deus abunde ſatis vlciſcitur. Nam alioqui Deus leges, & iudices in bonum humani generis inſtituit, vt patet *Exod.* 18. *& Deuteron.* 5. *&* 3. *Reg.* 3. *&* Chriſtus Dominus Cæſareas leges confirmauit, potius, quam infirmauit. *Matt.* 17. *&* 22. Et Eliſæus ad agendum in cauſa viduæ hoſpitis ſuæ cum magiſtratu ſe obtulit. 4. *Reg.* 4. Quærenda tamen ſunt prius honeſta remedia, per arbitroſque componendæ lites, & per internuncios hortandum aduerſarium, ne charitatem violet, ne magis ſua quærat, quàm quæ Dei ſunt, cumque proximus non poteſt adduci, vt de inferendis ceſſet iniurijs, vel aliena reſtituat, non impium fuerit, vt ad officium, & reſtitutionem, ſolutionemque magiſtratus vi compellatur.

D Oecumen. hoc loco legit. *Vnde pugnæ, &c. nonne hinc? nempe ex voluntatibus veſtris.* Vatabl. vero, *Vnde bella, & pugnæ? nonne hinc? nimirũ ex voluptatibus veſtris.* Sumitur autem nomen concupiſcentiæ hoc loco, vt notat Dionyſ. generaliter, pro quouis inordinato affectu diuitiarum *Quæ militant.* Vera militia eſt, vita noſtra ſuper terram, & cunctis diebus nunc militamus, ſed videndum, vt in carne ambulantes non ſecundum carnem militemus, nec arma militiæ noſtræ ſint carnalia, aut militans homo Deo, implicet ſe negotijs ſecularibus, ſed militemus bonam militiam, aduertamuſque iuge bellum partium oppoſitarum carne concupiſcente aduerſus ſpiritum, & hoc aduerſus illam: Militant enim concupiſcentiæ, id eſt, naſcuntur ex terrenis, inordinatis, mundaniſque affectionibus, & imperant, ac regnant in noſtro mortali corpore. *Rom.* 6. Cum ad ea, quę mens improba praue ſuggerit manus, vel lingua,

A & cæterorum membrorum conſenſus intemperanter obediat, quæ eſt militia ſecundum carnem, quam vitandam docet Paulus, imo & vincendam eo agone, & certamine, quod deſignat oleum, quo baptizandi olim corpore toto vngebantur.

Qua de re videndus *Proſper in ſententijs ſentent.* 342. quod etiam ſignificat oleum, B quo confirmamur in altero Sacramento, cui nomen inde inditum, vt confirmatio appelletur, in quo militiæ Chriſti aſcribi cenſemur. Lyranus vero, militant, explicat, vincunt. Quod confirmari poteſt ex doctrina *Gregory Papæ* 35. *Moral. cap.* 13. *D. Greg.* vbi ait. Poſt Adam peccatum, victorem extitiſſe hoſtem in homine. Si autem velimus bonam militiam militare, debemus exhibere membra noſtra, arma probitatis C contra iniquitatem. Et ijſdem, quibus vincit armis, eam deuincere. Nam vt ait *Chryſoſt. homil.* 65. *in Matthæ.* Tam miles pro patria decertans, quam ſicarius contra domeſticos armatus muniuntur, neque armatura crimen id ſuſtinebit, ſed illi potius, qui illam in malum conuertunt vſum.

§. I.

Inteſtinum bellum concupiſcentiæ contra ſpiritum.

MIſeram hominis conditionem prædicat hic locus, cum oſtendat cauſam diſcordiarum, ac bellorum ex eo oriri, quod pene vitare non poſſumus, cum quicquid in mundo ſit, concupiſcentia ſit, E ſicut docuit Ioan. quæ ſola morte finitur. 1. *Can. c.* 2. Et hæc videtur maledictio Adæ, vt in terra laboris noſtri, & in agro corporis, vel cordis noxiæ, & inutiles cupiditates vltrò & vbique proueniant. *D. Amb.* Vnde *Ambroſ. lib.* 2. *de Abraham cap.* 4. Paſsiones, punctiones ſunt noſtræ: & *D. Leo ſer.* 4. *de Ieiun. Pentecoſt.* *D. Leo.* Terra carnis noſtræ, niſi aſsiduis fuerit ſubacta culturis, cito de ſegni otio ſpinas tribuloſque producit, & partu degeneri dabit fructum, non horreis inferendum, ſed

D. Bern. ſed ignibus concremandum *Bernard. vero ſer.3. de fragmentis.* Quam domeſticus, inquit, hoſtis, quam pernicioſa lucta, quam inteſtinum bellum, hoſtem hunc crudeliſſimum, nec fugere poſſumus, nec fugare, ſed circumferre illum, neceſſe eſt, quoniam alligatus eſt nobis. Nam, quod pericoloſius eſt, & mirabilius hoſtē noſtrū ipſi cogimur ſuſtentare, perimere eum non licet. Vide ergo, quam ſolicite te cuſtodire, neceſſe ſit ab ea, quæ dormit in ſinu tuo. Quibus ſimilia habet *Hieron. epiſt.1. Chryſoſt. homil. 24. in Act. Apoſtol. Laurentius Iuſtinian. libr.8, de interiori conflictu cap.8. Gregor. 8. Moral. cap.13.* vbi ait. Quaſi latrunculus, eſt appetitus, recto itinere gradientibus ex latere iungitur, vt ex occultis educto gladio gradientium vita trucidetur. Cum enim internus hic latrunculus ſit, nouit quando fores inimicis poſſit aperire.

D. Hier. Laurent. D. Greg.

Illud autem hac in re notandum, quod idem Gregorius addit. Inſuper, inquit, & voluptas, artem, mendacium, rem enim inutilem transfert in ordinem vtilium. Eſt enim verum id, quod etiam dixit *Philo lib. 2. legis allegor.* Voluptatis, ſcilicet, decipere proprium eſſe. Quod proſequitur *Naz. orat.4. contra Iulian.* vbi ait: Facile impoſturam facit quicquid delectat, quod expendit Oleaſter in Eua, quando vidit pomum, quod eſſet pulchrum, & ad veſcendum ſuaue. Cum fœmina, inquit, cæpit affici ſcientiæ deſiderio, ſtatim pomum oculis apparuit deſiderabile, & quod mirabilius eſt, guſtui ſuaue, nūquā guſtauerat, aut ſenſerat, vnde ergo nouerat fructum, bonum ad veſcendum, niſi ex corrupto affectu, armataque cupiditate, quapropter illi cum Daniele poſſemus dicere. Species decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum.

Philo. D. Naz. Gen. 3. Dan. 13.

Quod etiam probat locus ille ſapientiæ, vbi dicunt: *Inconſtantia concupiſcentiæ trāſuertit ſenſum:* quem locum *Fulgentius epi. 2. cap 4.* ita legit. Inſtantia concupiſcentiæ; vt eius importunum, ac repetitum congreſſum ſignificet. Aliqui vero Codices Græci habent. Circunrotatio, proponit enim nobis, modo vnam rem, deinde aliam, eandemque modo pulchram, quæ antea fœda, & indecora erat, vt poſſit illi cōpetere, quod dixit Propert. lib.3. Elegia 6.

Sap. 4. D. Fulg.

A *Staminea rhombi ducitur ille rota.*

Eſt autem rhombus veneficarum propriū inſtrumentum quadrilaterum, cuius latera omnia ſunt æqualia, anguli vero obliqui. De quo videndus Scholiaſtes mirabilis li. 9. epigram.22. Niſi ea in gyrum mutatio ſignificet vertiginem concupiſcentiæ, dū vna ſuccedit alteri, quod proſequitur *Tertull. li. de Pœnitent.* dicens. Oppugnat, obſidet, non ſcandalis, non tentationibus deficit, &c. Tranſuertit denique ſenſum, ſeu elocat quo facilius decipiatur, ſicut Daniel de ſenibus impudicis dixit. *Euerterunt ſenſum ſuum,* quia libidinoſa concupiſcentia peruertere ſolet rationis ſenſum. Additur autem ſine malitia, namque ſicut dixit *Dionyſ. epiſt. ad Demophi.* qui mala minime perſpiciūt, facile deprauantur, ac peruertuntur ſimplicium mentes voluptatibus.

Tertull. B Dan. 13. D. Dionyſ.

C Eandem deceptionem in nobis ab appetitu exortam proſequitur *Baſil. in elegantiſſima hom.6. ex.29. varijs de Diuite.* Quēadmodum, inquit, qui præ inſania mente moti ſunt, res non vident, ſed ex affectione imaginantur, ſic anima tibi pecuniæ amore occupata, omnia aurum, omnia argentum videt. Optas omnia ad auri naturam transmutari, quid enim non propter aurum machinaris, frumentum tibi aurum fit, vinum D in aurum congelatur, lanæ in aurum mutantur.

D. Baſil.

Quod etiam proſequitur *Rup. in Gen. li. 3. cap 9. Vidit mulier quod eſſet pulchrum, & ad veſcendum ſuaue.* Vidit ait Ruper. id eſt, conſiderauit, diligenter intuita eſt, curioſius attendit, & iudex eorum, quæ audierat ipſa eſſe voluit. Audierat quod dixiſſet Deus. *In quacumque die comederis,* &c. Audierat ſerpentem è contrario. *Nequaquam moriemini,* at illi qui de hoc iudicare debuerunt interiores oculi, exteriorum iam erant oculorū E concupiſcentia, præpediti, vt non viderent, neque ſolam mortem corporis, vel quod duplicem illatura eſſet mortem non natura ligni, ſed tranſgreſſio mandati. Itaque ſolis exterioribus oculis naturam ligni conſiderauit, & deprehendit male cauta, quod in fructu ligni eſſet venenum mortis.

Geneſ. 2 Geneſ. 3 Rupert.

Videndus etiam hac de re *Philo lib. legis Allegor.* cū docet, Per ſenſus externos & internos deceptum fuiſſe intellectum primi ho-

hominis, atque etiam cæterorum: quaſi ſenſus externi propoſuerint obiectum, quod fucauerint ſenſus interni, & in hunc ſenſum intelligit ea verba *Gen. Mulier quam dediſti mihi dedit mihi de ligno & comedi*. Per mulierem enim intelligit ſenſus externos proponentes cibũ Adamo, & ad illa verba Euę, *ſerpens decepit me*, per ſerpẽtẽ intelligit ſenſitiuam voluptatem, propterea autem dixit: Decepit me, quia voluptas nõ quale ſubiectũ eſt tale illud agnoſcit, ſed addit ſicut meretrices deformes videre licet fucantes pingenteſque faciem vt tegant ſuam deformitatem. *Geneſ. 3.*

Vnde *Ambroſ. ad Sabinianum* dixit. Nũc intelligo qua cauſa Deus inſufflauerit in faciem hominis, ibi enim ſunt ſenſus omnes, ibi ſedes atque illecebra delectationis in oculis, auribus, naribus, atque ore vt ſenſus noſtros aduerſus delectationes fortiores faceret, atque eos ſanctificaret ne aliquid profanum, aut falſum deferrent in animam. Videndus idem *Philo libr. quod merces meretricis non ſit admitt. in ſacrar. & libr. de Pœnis & Præmijs Cyprian. libr. de Diſciplina & bono Pudicitiæ. Senec. lib. de Beata vita c.* 14. vbi oſtendit miſerrimum eſſe voluptate delectari, cuius aut inopia torquet, aut copia ſtrangulat ſicut feras cum labore venamur, & caprarum quoque illarum, ſæpe ſolicita poſſeſſio eſt, cum ſæpe lanient dominos, quod etiam contingere ſolet iis, qui proprijs cupiditatibus ſe credunt, & incaute committunt. *D. Amb.* *Philo.* *D. Cypr.*

Hæc igitur concupiſcentia nobis innata, de qua iam plura diximus. *cap. 1. nu. 14. §. 1. & n. 15. §. 1.* nullam in nobis quietem permittit, vbi animam ingreſſa eſt, quod partim poſſumus deducere ex flagrantiſſimo deſiderio ſponſi, cum ita dixit. *Neſciui, conturbauit me anima mea propter quadrigas Aminadab.* Quẽ locũ ſic exponit Legionẽſis ſequutus Septuagin a interpretes. *Poſuit me anima mea quaſi quadrigã Principum populi noſtri*, vt ſit ſenſus. Neſciebam quònam terrarum te poſſem inuenire, hoc vnum tamen ſciebam meam animam .i. meum deſiderium tui videndi, nullam quietem paſſum fuiſſe in me, ſed velociorem me reddidiſſe, quam ſoleant eſſe curruſoptimatũ noſtrorũ. Quod ſi diuinus Sponſus hoc fatetur, de ordinatiſſimo amore, quid dicendũ de miſeris concupiſcentiis, quæ militant in membris noſtris? & quæ velociſſimæ ſunt ad inſequendum rem concupitam, nullamq; prætermittunt occaſionem commouendi, & decipiendi? *Cant. 6.*

Hoc optime probat ea metaphora, qua vſus eſt Hiere. ad ſignificandam libidinem, qua Iudaicus populus ad quærẽda idola inflammatus currebat: ſicut ibi optime expli-
B cat D. Hier. ait. ergo. *Onager aſſuetus in ſolitudine, in deſiderio animæ ſuæ, attraxit ventum amoris ſui*, eſtque ſenſus. Concupiſcentia Idolorum, tam citato impetu, ad ea defert hunc populum, vt ipſum aërem, quo citius perueniat, ad ſe eliciat, quod nos dicimus, ipſos ventos haurire. Nam ſicut dixit *Greg. 6. Moral. c. 11.* Deſideria ſunt, quibus tanquam paſſibus, anima accedit, & recedit. Septuag. vero habent; *in deſideriis ſpiritu*
C *ferebatur*, quaſi concupiſcentia vehiculo ex aëre conſtructo animam deferat. & tã celeriter, ac ventus ipſe auolet. Rem magis expoſuit Pagnin. & Brixia. dũ hoc loco habẽt. Attraxit ventum occaſionis ſuæ. Cum enim concupiſcentia, velut hoſtis, ſit in inſidiis, ſtatim atque aggrediendi, decipiẽdiue adeſt occaſio, illico eam apprehendit, ac pertrahit, at quantũcũq; cum vento ferri videatur, ipſum attrahit ventum occaſionis ſuæ. *Hiere. 2.* *D. Greg.*
D Quando ergo nacta eſt occaſionem, armatum exercitum contra rationẽ producit, noſtroſq; ſenſus, quos in noſtrã perniciem armat concupiſcentia, quod dixit *Naz. ora. 1* nos interne oppugnat, ac nobiſmetipſis, quo nihil miſerius eſt, tanquã armis in perniciem noſtrã vtens, peccati morte nos afficit, quod etiam deplorabat Paulus cum dixit. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius.* *D. Naz.* *Rom. 7.*
E Rem hanc proſequitur *Chryſ. in fine Pſ. 4.* dicens. Neque quæcunq; ſunt feræ gentes, tam atrox bellum gerunt, quam improba, ac nefaria cogitatio, quæ verſatur in penetralibus animi, intemperans libido, & amor pecuniæ & potentiæ vehemẽs deſiderium, quod etiam proſequitur *Aug. ſer. 6. Verb. Apoſt.* vbi de concupiſcentiis ait, ſurrepunt, & vſurpãt ſibi oculum, aurem, linguã, &c. *& in Pſ. 49.* ait, quinque imprudentes Virgines periiſſe, quia ſenſus externi, qui ſub nomine mulieris *D. Chryſ.* *D. Aug.*

Digitized by Google

D.Cyp.

D.Amb.

nis ſignificantur, deprædantur ipſam animā, ſicut per inſidias, aperto muro, obeſſæ vrbes capiuntur, & deprædātur. Vnde pulchre *Cyp. de cupiditate* diuitiarum dixit ad *Donat.* Nec intelligit miſer, auro ſe illigatū teneri, & poſſideri magis, quā poſſidere diuitias. quibus multa ſimilia habet *Amb. ſer. 81. de diuite auaro.* Vidēduſq; eſt *Philo l. 2. legis Alleg.* vbi ait. Quando brutus ſenſus primatū obtinet, confuſio vehemens ſequitur, non ſecus quā Dominis oppreſſis à ſuis ſeruis: tūc enim ſi vera fatenda ſunt, intellectus deflagrat, ſenſibus flammam nutrientibus ſenſibilia in ea conijcientibus.

Occurrendum proinde eſt nefariæ concupiſcentiæ, ne ſenſus ac mēbra noſtra vſurpet, & vt domina parere cohat. Sciendumq; & aduertendum concupiſcentias aliquando non aperto Marte nos aggredi, ſed pacis voce vocare, lactareque ſicut Iahel Siſaram vt operiens pellibus animam, clauo tranſuerberet. Nam ſicut dixit *Amb. Comm. in Luc. 14.* quaſi quibuſdam clauis ſuffigitur anima corporeis voluptatibus.

Iud. 4.

D.Amb.

§ II.

Quomodo occurrendum ſit bello concupiſcentiæ, & ab ea arma detrahenda.

Cant. 2.
Pſ. 136.

Geneſ. 25.

OCcurritur autē his hoſtibus externis, imprimis ſi demolitrices vulpeculæ capiantur. Et paruuli allidantur ad petram. Et ſi Iacob teneat plantam naſcentis Eſau. Si, ſcilicet, ratio primis motibus obſiſtat, eoſq; adhuc in incunabulis cōprimat. Qua de re plura iam diximus cap. 1. deinde per ſubtractionem ſuperflui tribuendo ſolum ea, quæ neceſſaria ſunt, carnique minime indulgendo ne materiam igni præbeamus, quod ſignificauit Paulus cum dixit. *Carnis curam ne feceritis in deſideriis.* vbi non prohibet curam corporis, quę dum viuimus neceſſario habenda eſt, ſed ſicut notauit *Orig. lib. 6. in eandem epiſtol. tom. 3.* non negando carnis curam in neceſſariis. Etenim cum ea mortalis ſit, indiget ſuſtentatione in cibo, & potu, veſtitu, ſomno, reliquiſq; ad ipſius conſeruationem neceſſaria. At quia ex correptione peccati prouenit, vt caro multa præter neceſſaria appetat, quę ad voluptatem ſolum & luxum pertinent, idcirco opus eſt reſciſſione, vt amputentur hæc omnia caroque frænetur.

Rom. 13

Orig.

Ideoque *Gregor. 30. Moral. ca. 14.* præfatum locum Pauli explicat. Quod fieri, inquit, in deſiderio prohibetur in neceſſitate conceditur, ſed ſæpe dum incautè neceſſitati concedimus, deſideriis deſeruimus plerumque dum plus iuſto caro reſtringitur, etiam ab exercitatione boni operis eneruatur, vt ad orationem, vel ad prædicationem non ſufficiat, dum incentiua vitiorum in ſe funditus ſuffocare feſtinat, adiutorem quippe habemus intentionis internæ, hunc hominē quē exterius geſtāmus. Vnde neceſſe eſt, vt interior homo noſter æquus quidem arbiter præſideat inter ſe, & eū quē exterius geſtat, quatenus ei homo ſuus exterior, & ſemper ad debitum mineſterium ſeruire faciat, & nunquam ſuperbe libera ceruice contradicat, nec vitia contra virtutē præualeāt, ne rurſum virtus cum vitiorum omnimoda extinctione ſuccumbat, &c. quæ pro hac re videnda ſunt, quibus habet ſimilia cap. 13. & 15. & *Auguſt. 10. Confeſſ. c. 31. D. Leo ſer. 12. de Quadrageſ. Nazian. orat. 16.* vbi ait. Corpus vt conſeruum amo, & vt inimicum odi, atque aduerſor.

D.Greg.

D. Aug.
D. Leo.
D. Naz.

Eſtque elegans locus pro hac re apud *Philonem lib. quod Deus ſit immutab.* vbi explicat eam legationem, quā Moyſes miſit ad Edom Regem Idumeæ: Interpretatur autē Edom Terrenus. *Obſecramus*, inquiunt, *vt nobis tranſire liceat per terram tuam, non ibimus per agros, neque vineas, non bibemus aquam de puteis tuis, ſed gradiemur via publica, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram declinantes, donec tranſeamus terminos tuos.* Philo igitur explicaturus hunc locum per allegoriā præmittit. Fertur de quodā ex veteribus Philoſophis, cum ſpectaſſet pompā ſumptuoſiſſimam, ad familiares ſuos conuerſum dixiſſe: Videte amici quam multis rebus opus non habeo, compēdio de re maxima vereque cœleſti gloriatus eſt, verū apud Moyſem non vnius tantum viri hæc eſt gloriatio, ſed potius gentis populoſiſſimæ celeriter tranſibo, inquit, per terram tuam.

Corpus moderate curandum.
Num. 20.

Digitized by Google

tuam. O promiſſionem & magnificam, & quæ ſolis viris Iſraëlitis debeatur. Solent enim cæteri homines non celeriter tranſire, ſed aberrare in via fruentes, quibus vtendũ erat, facientes curam carnis in deſideriis, arma miniſtrãdo inimicis, à quibus proinde proſternuntur, & expugnantur.

D. Leo.

Ideoque D. *Leo ſerm.* 11. *de Quadrageſ.* ait. Beata mens, quæ peregrinationis ſuæ tempore caſta ſobrietate tranſcurrit, & in iis, per quæ neceſſe eſt eam ambulare, non remanet, vt hoſpita magis, quam domina terrenorũ. Et *Greg.* 21. *Moral. c.* 19. Hoc, inquit, eſſe ſpeciale electorum ſolet, quod ſi ſciunt præſentis vitæ iter capere, vt nouerint ſe iã ad alta perueniſſe, quatenus cuncta quæ præterfluunt ſub ſe eſſe videãt, atq; omne quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcent, & ita terrena ad hoc ſolum inſeruiunt, vt ambulent donec perueniant ad patriam.

D. Greg.

Videndus *Euſeb. Emiſſen. homil. de pœnitentia Niniuit.* vbi ait: Per paſſiones noſtras poſſumus aſcendere poſt Chriſtum, ſi vnuſquiſq; noſtrum ſubdere eas ſibi ſtudeat, & eminentia dominãtis animi ſuper eas ſtare conſueſcat, ſublimabunt nos ſi fuerint infra nos, de noſtris vitiis ſcalam facimus, ſi vitia ipſa calcamus. Quę eadẽ habet *D. Aug. ſer.* 3. *de Aſcenſione Domini.* Et *Hugo Vict. ſuper ca.* 3. Eccleſiaſt. Diligenda caro quantum ad compaſſionem pertinet naturæ, quantum vero ad caſtigationem, & refrænationem culpæ ſpectat odienda. Et *Senec. epi.* 17. dixit. Vis aduerſus hoc corpus liber eſſe? Tanquam migraturus illud inhabita. *Et ep.* 23. Corpuſculum rem neceſſariam magis crede, quam magnam, nihil ſine illo fieri poteſt, itaq; nutriendum eſt, non ad voluptatẽ, ſed ad neceſſitatem.

Euſeb.

D. Aug.
Hug.

Sed quoniam hoc remedium periculoſum admodum eſt, & difficile agnoſcitur, qua de re conqueritur *Nazian. orat. de pauperum amore*, vbi ait ſe modum, & rationem non poſſe inuenire conueniendi cum corpore, quia mortificatio magna tollit eius vires ad honeſtas actiones, ſi vero ei indulgeatur, inſurgit aduerſus animam, proinde aperto Marte cum concupiſcentia carnis pugnandum eſt, flagelliſq; domanda tanquam ancilla, quo remedio vſus eſt Paulus dũ dixit.

D. Naz.

A *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo*; quod etiam factum eſt quando ſerui coniurarunt, vt vrbem Romanam incenderent.

Hoc etiam notauit *Orig. hom.* 13. *in Num.* vbi aduertit, quod poſtquam obtinuerunt filij Iſrael ciuitates Amorrhæorum aſcenderunt viam, quæ ducit in Baſan, ſed ad hunc, inquit, neque legatos mittere dignantur, neque petere ab eo, vt per terram eius liceat

Orig.

B tranſire, ſed continuo confligunt cum eo, & ſuperant tam ipſum, quam populum ſuum. Baſan interpretatur, turpitudo, ait Orig. merito ergo nec legati mittuntur ad iſtam gẽtem, nec tranſitus per terram eius poſcitur, nullus enim tranſitus nobis debet eſſe ad turpitudinẽ, ſed ab initio ſtatim expugnãda & omnimodis cauenda eſt. Aduerſus Og. ergo ita præcipitur bellũ gerendũ, vt non relinquatis ex eo, inquit lex, viuentem, nullũ
C ergo à filiis Iſrael oportet relinqui in regno turpitudinis viuentem.

Videndus etiam *Ambr. lib.* 1. *de Iacob. & vita beata*, vbi ponderat concupitam aquã à militibus allatam Dauidem profudiſſe. Nam cum aliis non defuiſſet aqua, & minus regi irrationabilis ea concupiſcentia fuit. ſed illud laudabile, ait Ambroſ. quod irrationabilem concupiſcentiam, rationabiliter parato fundauit remedio, laudo viros, qui eru-

D. Amb.
2. Reg. 23.
Dauid quomodo ſuam concupiſcẽtiã fregerit.

D buerunt deſiderium ſui regis non impleri, ſed plus laudo eum, qui erubuit in ſuo deſiderio, ſimul quaſi repreſſã victor cupiditate, fudit aquam Domino: magnitudinem animi oſtentarunt adoleſcentes, dum medios hoſtium armatos cuneos penetrarunt, haurienteſque aquam detulerunt, ſed nec minorem probauit fortitudinem, qui contra militantem in corpore ſuo concupiſcentiam pugnauit, eamque dum aquam proiecit in
E terram, ſimul humi proſtratam reliquit.

Ad hoc autem prælium ineundum alia armamenta requiruntur, ac ſolent indui in terreſtri conflictu. Debemus enim non arma Saulis aſſumere, ſed induere Dominum Ieſum Chriſtum, quod ſi non poſſimus induere ipſum propter exceſſum ex parte noſtra, quia ipſe humilis, & paruulus datus eſt nobis, nos vero magni, & elati præ ſuperbia ſumus, debemus abſcindere quicquid ſuperfuerit, quo nos Domino cõformemus,

Rom. 13

vt

Digitized by Google

vt ſi vel per oculos, vel per aures, aut linguam excedamus, abſcindendæ ſint, & proijciendæ. Hæc enim veſtis non debet nobis adaptari, imo nos illi debemus conformari, vt quemadmodum ipſe ambulauit, ita & nos ambulemus, & ſicut ipſe vicit, ita & nos vincamus. Vide igitur vt Chriſtum indutus debellauerit Paulus concupiſcentiã ſuam. *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Quod expoſuit *Ber. ſer. 7. de Quadrag.* Non ſolum, inquit mortuus ſum mũdo, ſed etiam crucifixus ego illi, & ille mihi, omnia, namque, quæ mundus magni facit, vili ego pendo, imo cruci appenſus de ipſo triumphum porto.

Galat. 6. D. Bern.

Sicut enim in remedium morſuum ſerpens ſuſpenſus eſt æneus, ſic in remedium mordentis carnis, eadem debet ſuſpendi, & affigi. Vnde *Baſil. in reſponſione Interrogat.* 8. Cui propter Chriſtum crucifixus totus mundus, & ipſe mundo, quomodo amplius poteſt eſſe ſeruus partium mundi? vbi videtur alludere ad id, quod dixit Ioa. *Quicquid eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis. &c* Videndus hac de re *Orig. hom. 3. & 7. in Geneſ. homil. 1. in Leuit.*

Num. 21. D. Baſil. Ioan. 2.

Videndus item *Grego. 3. Moral. c. 17.* vbi ait, hœdum occiſum fuiſſe à Gedeone, *Iudi. 6.* Angelus, inquit occidi hædum præcipit, id eſt, omnem appetitum carnis noſtræ immolari, carneſque ſupra petram poni, & ius carnium deſuper fundi: Quẽ alium ſignificat petra, niſi eum, de quo per Paulum dicitur: *Petra autem erat Chriſtus?* Carnes ergo ſupra petram ponimus, cum corpus noſtrum in Chriſti imitatione cruciamus, &c. quæ proſequitur in eandem ſententiam.

D. Greg.

Arma etiam ad hoc bellum late deſcribit poſt Paulum ad Epheſ. *Ephrem li. de armatura ſpirituali.* Accipe, inquit, pro thorace fidem, pro galea futurorũ bonorum ſpem, balthei vice accingere charitate in Deum atque in proximum, pro calceamento ſume tibi humilitatẽ, ſcuti loco crucis ſigno teipſum muni, pro arcu extende manus tuas ad orationem, & erunt, vt arcus æreus, brachia tua, pro gladio ſume tibi timorẽ Dei, concidentem omnem concupiſcentiã animalẽ, & ſic affiges cruci quicquid in te inordinatũ fuerit, vt contra rationem minime poſſit inſurgere, aut præter ipſam appetere.

D. Ephr. Epheſ. 6.

A Videndus etiam *Anſe. in 2. ad Cor. c. 6* vbi vocat inimicos crucis Chriſti, qui carnem ſuam non affligunt, & crimina non mortificant, & in hoc ſenſu cruces inteſtina ſunt trophæorum, ſicut dixit *Tertull. in Apologet.* Nam teſte Nonco authore Græco ſpolia capta, & in ſtipitibus ad modũ crucis tranſuerſis fixa, trophæa dicuntur, ſic, ſi corpus crucifixerimus de eodem triumphum agemus, membraque ſic deuicta, & mortificata, & quæ contra animam militauerant, & B trophæa erunt victoriæ, & ad aliam comparandam armatura. Neq; hoc nouum erit cũ pro armis ſoleant habere triumphantes quæ vicerunt, quod Seneca dixit in Hercule furente, nempe,

D. Anſel. Tertull.

Pro telis gerit
Quæ vicit & quæ fudit armatus venit
Leone & hydra.

Eiſdemque armis inſignitus deſcribitur eius pronepos Auentinus à Poeta 7. Æneid.

Clypeoque inſigne paternum
Centum angues, cinctamq; gerit ſerpentibus hydram.

C In cruce igitur confixis cupiditatibus, de iiſdem triumphat anima, eaſque deuicit, & in ſeruitutem redigit, vt iam eius ſolius ſequãtur imperiũ, obediãt obſequio, audiãt vocem, & veluti ancillæ nomine dominæ ſuæ appellentur, quod notauit *Ambr. ſerm. 4. in Pſa. 118.* cum ait. Non fiat anima noſtra caro, hoc eſt, vt dicamur caro, ſicut & illi qui in diluuio perierunt, de quibus dictum, D quia caro ſunt, ſed magis caro noſtra obediens animæ, & hoc appellari mereatur nomine ſicut appellata eſt familia Patriarchæ Iacob & generationis eius Sancta poſteritas. Sic enim ſcriptum eſt. *Hi filij Bala omnes animæ ſeptem.* & alibi. *omnes animæ ſexaginta tres.* Verus enim luctator Iacob. cui caro emarcuerat, totum in domo ſua ad ordinem animæ ita redegerat, vt totum pro anima E computaretur. Solet enim Scriptura animã appellare nomine eorum, quæ ipſa concupiſcit, quaſi anima deſinat eſſe id quod eſt, & in concupiſcentias veluti conuertatur. Vnde illud: *cœpit Noe vir agricola exercere terram,* Lypon. nus vertit. *Noe vir terra.* & apud Oſeam. *Ephraim vitula docta diligere trituram,* appellatur vitula, propter vitulos,

D. Amb. Pſal. 118. Geneſ. 46. Geneſ. 9. Oſe. c. 10.

Digitized by Google

Rup.li.3. in Gen.ca.3. cum ponderat Scripturam poſt commiſſum primorum parentum peccatum addidiſſe Deum ambulantem ad auram poſt meridiem. Dedecebat enim Dei maieſtatem, quod tanquam homo poſt curas, vel poſt labores pranſus dormitat, & ſopori ſuo, vel quieti deputatus habeat horas promeridianas. Sed nec mireris, ait Rup. Nam reuera tunc homini Deus nimiũ dormierat, ſi enim tunc non dormiſſet is, de quo nunc dicitur: *Non dormitabit, neq; dormiet qui cuſtodit Iſrael*; (Pſ.120.) B nequaquã tãtũ malũ accidiſſet, nequaquam tantum damnum rei familiari fur diabolus intuliſſet. Quid ergo inquis? Culpandus ne Deus, quia toto meridie dormiuit, & eo dormiente lupus ouem centeſimam tulit? non vtique, ſed tota culpa illius eſt, quia cuſtodem ſuũ dormire permiſit: Nam vt ille non dormiat in arbitrio hominis eſt, qui ſẽper illũ ne dormitet aut dormiat, inquietare debet. C Vnde & per Prophetam ſpiritus eius dixit: *Qui reminiſcimini Domini ne taceatis, & ne detis ſilentium ei.* (Iſai.6.) quomodo non dandum eſt ſilentium ei? videlicet toto die, & tota nocte non tacendo laudare nomen Domini. Quia ergo ipſe cuſtos noſter eſt, iugiter debemus eum inuocare nequando dormitet, ſed ſemper nos cuſtodiat, protegatque, vt victores tandem contra concupiſcentias militãtes in membris noſtris euadamus. Hæc Rupertus. D

§. III.

Proſequuntur pugnæ, & diſsidia concupiſcentiæ.

VT melius huic bello incumbamus, & ab internis hoſtibus caueamus, quænam bella, & diſſentiones ex inordinatis deſideriis oriantur, breuiter proſequemur. E Excitant enim imprimis magnam in noſtra anima tempeſtatem, ſicut proſequitur *Diuus Ambr. 2. Apolog. Dauid cap.* 3. quam cernere licet in diuitiarum de qua *Chryſoſtom. hom. 17. in 1. ad Timotheum* ait. (D.Amb. D.Chryſ.) Nonne diuitiarum gratia rapimur, inimicitias ſibimus, contentiones teximus, ad mortuos vſque impias quidem extendere manus, ad parentes, ad fratres, quemadmodum furentes venti miſcent maria; A vel arena ipſa è fundo excitata, ita cupidi omnia penitus miſcent, neminem, qui huiuſmodi eſt, amicum nouit, & quid amicum dicimus? Ne ipſum quidem, quod etiam notauit *Augu.* (D.Aug.) ad ea verba *Pſalmi* 53. *non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum*: quæ verba ipſe intelligit de iis, qui temporalibus rebus inhiant. Quomodo, inquit, ponent ante conſpectum ſuum Deum, ante quorum conſpectum non eſt, niſi ſæculum? quomodo ſit nummus ſuper nummum? B Quomodo augeãtur greges, &c. Mirum proinde non erit, ſi inter homines bella, & lites ex concupiſcentiis oriantur, quando nec cum Deo amicitiam, ac fidem ſeruant.

Vnde nullum aliud remedium ad vitãdas lites agnoſcitur vtilius, quam, ſi diuidãtur amici, & conſanguinei ſeparentur, ne tandem inimicitiis, & iurgijs intereant. Nõ poterat C capere terra Abraham, & Lot ratione diuitiarũ, vnde facta eſt rixa inter paſtores gregum Abrahã, & Lot: quia ſc. quilibet eorũ vberiora paſcua, & meliores adaquationes vendicabat, dixitque Abraham, *nè quæſo, ſit iurgium inter me, & inter te, & inter paſtores meos, & paſtores tuos, recede à mẽ obſecro: ſi ad ſiniſtram ieris, ego dexteram tenebo*, vbi Hamerus fructum diuitiarum, inquit, diſcordiam, & auulſionem cariſſimorum & *Chryſ. hom. 32. in Gen.* (D.Chryſ.) Vide, inquit, D quod facultatum multitudo, ſtatim cauſa fuit diſceſſus, diuiſionem operatur, concordiam impedit, & cognationis vinculum dirimit.

Quod etiam proſequitur *Chryſolo. ſerm.* (D.Chryſol.) 1. de duobus filiis. vbi ponderat ſtatim, ac Pater filiis ſubſtantiam dedit, diuiſos, & ſeparatos fuiſſe: facultates, inquit, vnitatem ſcindunt, fraternitatem ſeparant, parentum perdunt, & violant charitatem. E Id ipſumque etiam põderat in eo fratre, qui in agro verſabatur, qui hominem terrenis cupiditatibus implicatum indicabat; proindeque rediens, vt percepit aduentum alterius fratris, qui reſipuerat, & in ſe reuerſus ad Patrem redierat, parentis lætitiã, ac paratum conuiuium indignatus eſt, & nolebat introire. Dixerat autem Euangeliſta, quòd erat in agro. Sic, inquit *Chryſolog. in ſerm.* 3. in ſegete cupiditatis fructum zeli colligitur liuoris, (Luc.15.)

uotis,& qui terram, colebat,fructuſque in-
de ſperabat, fratrem videre nolebat,ne cum
ipſo in domo paterna habitaret.

Et hæc videtur cauſa,cur in ſacra Scriptu-
ra Viri diuitiarum cupidi, dicantur belli-
Pſ.75. coſi; Sic enim illud Pſal. *Nihil inuenerunt*
Viri diuitiarum, plerique legunt. *Viri belli-*
coſi.Qua de re videndus *Amb.lib. de Nabu-*
D.Amb. *the*. vbi ait. Quouſque extenditis diuites,
inſanas cupiditates? nunquid ſoli, habita-
bitis ſuper terram? In commune omni-
bus diuitibus, atque pauperibus terra fun-
data eſt. Cur vobis ius proprium, ſoli diui-
tes, arrogatis?

Quod, ſi in ſacra Scriptura diuites, bel-
licoſi dicuntur, in eadem etiam arma hu-
Geneſ.48. ius prælij aſſignantur. Hinc eſt, quòd Ia-
cob legaturus partem agri Ioſeph dixit:
Do tibi partem vnam extra fratres tuos,
quam tuli de manu Amorrhæi in gladio,&
arcu meo: quæ verba non vulgarem con-
Gen. 33. tinent difficultatem, cum conſtet, Iacob
emiſſe pretio agrum illum; omiſſiſque mul-
tis expoſitionibus, illa præſenti inſtituto
D.Hier. inſeruit, quæ deſumpta eſt à *D. Hieronym.*
in traditionib.Heb. Gladium, & arcum hoc
loco, appellaſſe Iacob, pretium, ſeu pecu-
niam, qua agrum comparauerat. Eſt enim
reuera arcus, qui in diſtans etiam peruenit,
dum vel etiam promiſſa munitiſſimæ vr-
bis aperit fores, & quicquid inuenit deuin-
cit.Eſt etiã gladius,qui arctiſſimos neceſſi-
tudinis,cõſanguinitatis, & religionis nexus
frangit, vimque nobiliſſimis pectoribus in-
fert; arma denique, quibus concupiſcentiæ
militant, vt quicquid intendunt, tandem
perficiant.

Quod vero bella,& lites excitet concu-
piſcentia carnis, quis eſt, qui non videat?
quis enim occidit Sichem,quis cubantes cũ
Madianitis, innocentemuè Vriam interfe-
cit? Quis eruit oculos Sanſoni? quis depra-
uauit Salomonis cor? quis ſenes in pueros
conuertit? quis tot vrbes extinxit, tot regna
profligauit? quis tot mala perpetrauit, ſicut
hoc vitium? quod non tantùm ſæuiſſimum
D.Amb. eſt in eum, qui illo laborat,ſicut dixit *Amb.*
lib.de Abele & Cain; Sed in alios etiam cru-
Tertull. dele, quod eleganter probat *Tertull. lib. de*
pudicitia, ex eo, quod præceptum de non
mœchando inter occiſores, & latrones po-

A ſitum ſit in decalogo. Prius enim dicitur:
Non occides,deinde,*non mœchaberis*, poſtea
additur,*non furaberis*; Inter duos apices fa-
cinorum,inquit Tertul.eminentiſſimos,ſine
dubio,digna conſedit mœchia: quis enim
talibus lateribus incluſam? talibus coſtis
circũſultã?&c.Cũ ergo, & latrones,& occi-
ſores comites habeat luxuria, quid mirum,
ſi ex ea bella, & lites prodeant?

B Excitat etiam bella,dominandi, & præ-
minendi concupiſcentia, ſicut imprimis in
cælo nouimus cum impius Angelus dixit:
Ponam ſedem meam ad Aquilonem,&c.qua Iſai.14.
de re *Bernard.de gradib. humilitat.* ſic ait: D. Bern.
Dum tu ſolus ſedere affectas, fratrum con-
cordiam,totius cæleſtis patriæ pacem,ipſius Matt.28.
quantum in te eſt,quietem æternitatis infe-
ſtas.Hoc ipſũ cernere eſt in collegio Chri-
ſti, vbi, cum orta eſt quæſtio de primatu
C inter diſcipulos, ſedeſque; dum dexteram,
& ſiniſtram petierunt filij Zebedæi, cæteri
indignati ſunt de duobus. Ideoque Dauid:
Non habitabit in medio domus meæ,qui facit Pſ.100.
ſuperbiam. Timuit enim, ne totam domum
ſubuerteret Et ſuperbos, rebelles appellauit Iob.24.
Iob. ſicut expoſuit *Diuus Gregorius 16.Mo-* D.Greg.
ral. cap. 24. Superbia denique ſemper aſ- Pſ.186.
cendit.

Et quid mirum,ſi ſuperbia,bella, & lites
D excitet, cum ſe ſolam velit eſſe dominam?
In quam ſententiam interpretatur Bernard.
ſerm. de fallacia præſentis ſæculi illud Pſ.
106. *Errauerunt in ſolitudine*. Solitudo,in-
quit, hæc ſuperborum eſt, quia ſolos
ſeſe reputant, ſolis appetunt reputari, ne-
minem vellent ſibi ſimilem inueniri. Nec
mirum, quod ſolitudini huic in aquoſum
additur. Elatum enim cor, durum, &
expers eſt pietatis. Quomodo ergo lites
non excitabit, & bella, qui ſolus vult re-
putari, & qui nullam erga fratres pietatem
E habet? vbi licet ſuperborum malignita-
tem oſtendere, qui ſolos volunt eſſe, &
ſibi ſimilem neminem patiuntur. Vnde ſu-
perbus Phariſæus dicebat: *Non ſum ſicut* Luc.18.
cæteri homines. Cum tamen Deus homi-
nem ad imaginem, & ſimilitudinem fece-
rit.Ideo Oleaſt.in Geneſ. Nunquid maior,es
Deo,qui ſui ſimilem,non ſolum patitur,ſed
facit?

Quid ſi lites verborun ſunt pugnæ,nullas
maiores

Digitized by Google

maiores excitabit aliud vitium, quam ſuperbia, quæ tota iniurioſa eſt. Vnde Iſaiæ c. 8. vbi nos legimus. *Væ coronæ ſuperbiæ,* Septuag. habent: *Væ coronæ iniuriæ.* Neſcit enim ſuperbia loqui, niſi iniurias, & opprobria loqui, niſi iniurias, & approbria in fratres. In quam ſententiam facit illud Eccleſiaſt. *Sicut eructant præcordia fœtentium, ſic, & cor ſuperborum.* Fœtore enim ſuperbiæ, ab ore per iniurioſa verba excedente, & egrediente, quemque obuium offendit, longeque ſe mouet.

A

Eccleſ. 11.

B

Quod ſi veneno velimus ſuperbiæ malum comparare, authorem habebimus *Auguſtin. ſerm. 4. de verbis Apoſtoli*, vbi ait: Superbia, venenum eſt: quod, ſerpens initio mundi, euomens, eodem omnes in Adamo offendit, ex quo lites, & bella orta ſunt, primum quidem in nobis. Si enim ſuperbiæ venenum, non epotaſſent primi parentes, neque concupiſcentias in nobis militantes haberemus, neque tot bella, & lites contra fratres quotidie inſurgerent.

D. Aug.

C

§ IIII.

Quantum Deo diſpliceant bella, & lites.

Docet etiam hic locus, vitanda eſſe bella, & lites, quæ maximè Deo diſplicent, ſicut notaſſe videtur Sponſa, cum ait. *Surgam, & circuibo ciuitatem per vicos, & plateas quæram, quem diligit anima mea, quæſiui illum, & non inueni.* vbi Septuag. pro eo, quod nos habemus. per vicos, & plateas, legunt, *in ciuitate, in foro, & in plateis*, quæ verba expendens *Ambroſ. lib. de Iſaac, & anima cap.* 5. ait, Fortaſſe ideo non inuenit adhuc, quia in foro quæſiuit, vbi lites, in plateis, vbi nundinæ rerum venalium.

D

Cant. 3.

D. Amb.

E

Et D. *Hier. lib. 16. in Iſai.* ad hoc ipſum comprobandum, ita ait. Quid prodeſt ieiunijs ora pallere, & ad lites & ad iurgia ieiunare? dicente Scriptura. Qui amat peccata, gaudet in iurgijs: *ſeruum autem Domini, non oportet litigare, ſed eſſe manſuetum*, ſicut dixit Paulus; & Salomon etiam. Honor eſt homini, qui ſeparat ſe à litibus.

D. Hier.

Prou. 17.

2. Tim. 2.

Prou. 20.

Facit pro hoc argumento ille locus Nu. c. 24. vbi Balam recedat à Balac, vt conſuleret Dominum, ex cuius permiſſu poſſet dira Iſraelitico populo imprecari, & maledicta conijcere; ſi autem quis quærat, cur à populi congregatione recederet, ad rem noſtram reſpondet Lyran. Vt libentius, inquit, ei dæmon occurreret, ijs enim, qui congregationes effugiunt, mala tamen mente, & fratrum conſortia deuitent, & vnionem fidelium, fratrumque pacem auerſantur, facilè diabolus ſe comitem adiungit, qui ſolas diuiſiones nouit & zizania ſeminat, bellaque & lites excitat.

Vnde conſtat Deum maximè odiſſe lites, quæ fraternam concordiam ſcindunt, ac diuidunt, Deus vero in medio pacificorum reperitur. Deinde, & lites proueniũt ex concupiſcentijs rerum terreſtrium, à quibus longè abeſt Chriſtus, qui totus eſt eorum, qui nihil de ſæculo exoptant; quod notauit Ambroſius in eo, quod ager figuli emptus ſit pretio, ac pecunia illa qua Chriſtus fuit venditus in ſepulturam peregrinorum, eorum ſcilicet, qui veluti aduenæ, & peregrini ſine domo, ſine ſuppellectili, ac diuitijs degunt. Ager, inquit *Ambroſ. ſerm.* 51. emptus eſt peregrinis, qui erant ſine domo, ſine patria, & toto orbe exules iactabantur, requies, Chriſti ſanguine prouidetur, vt quibus non eſt in mundo poſſeſſio, ijs in Chriſto ſit ſepultura, iſtos autem peregrinos, quos eſſe dicimus? niſi deuotiſſimos Chriſtianos, qui renunciantes ſæculo, & nihil poſſidentes in mundo, in Chriſti ſanguine requieſcunt; Chriſtianus enim, qui mundum non poſſidet, hic totum poſſidet Saluatorem. At vero qui ſæculi voluptatibus, ac diuitijs inhiantes, porcis ſimiles redditi ſunt, ſicut dixit *Clem. Alexan. orat. ad Gent.* Lites, bellaque pro terrenis exercent; & excitant, & terræ, quam concupierant, viui, miſerè traduntur mortui, nihil habituri de cæleſtibus, qui pro terrenis totis viribus decertarunt. Vnde *Greg.* 31. *Mor. c.* 8. Si quis ait, tibi tulerit tunicam, & voluerit tecum contendere iudicio, dimitte illi, & pallium. Si quis, quod tuum eſt, tulerit, ne repetas

Matt. 27.

D. Amb.

D. Clem.

D. Greg.

Digitized by Google

Paulus quoque diſcipulos ſuos cupiens
1. Cor. 6. exteriora deſpicere, vt valeant interiora ſeruare, admonet, dicens. *Iam quidem omnino delictum eſt in vobis, quod iudicia habetis inter vos: quare non magis iniuriam accipitis, quare non magis fraudem patimini?* & tamen hypocrita, aſſumpto ſanctæ conuerſationis habitu, temporalia, quæque defendere, & quaſi per negligentiam amittere patrimonia terrena formidat, mox patientia rumpitur, mox dolor cordibus in vocibus effrænatur, cunctis veraciter indicat, teſte mentis perturbatione, quid amat, ibi quippe eſt grande ſtudium defenſionis, vbi, & grauior vis amoris, nam quantum magis terrena diligit, tanto priuari eis vehementius pertimeſcit. Aduertit autem *D. Gregorius in Pſalm.* 31. quod in hoc mundo, tanto celerius quis trahitur, à diuina ſcilicet gratia, quanto nihil habet, in quo delectetur in ſæculo. Perfectus igitur Chriſtianus res terrenas iurgando, defendere non poteſt, quas præcipitur non poſſidere.

TEXTVS.

Verſ. 2. Concupiſcitis, & non habetis: occiditis, & zelatis, & non poteſtis adipiſci, litigatis, & belligeratis: non habetis propterea, quod non poſtulatis.

EXPOSITIO LITERALIS.

POſita radice, mala, ſcilicet, concupiſcentia, ait hoc loco D. Thomas, determinat ramos eius, quorum primus, eſt rei alienæ deſiderium, *con-*

A *cupiſcitis*. Secundus Perſonæ poſſidentis, odium: *occiditis, & zelatis*. Tertius, vtriuſque effectus; *litigatis, & belligeratis*. Certum namque eſt, quod mali effectus procedunt ex internis affectibus Concupiſcitis igitur carnalia, & mundana, & non habetis, & ſic ſolo inordinato affectu fœdamini, imo ipſe vos diſcruciat, & accendit, vt vel alios occidatis, ſi poteſtis, ſin minus, litem intendatis, & bellum indicatis, vt, qua tandem poteſtis via, dites redB damini; vel vos ipſos ſpiritaliter occiditis. Vnde Scriptura dicit: *Ipſi quoque, contra ſanguinem ſuum inſidiantur, & moliuntur fraudes contra animas ſuas.* Quo ſenſu intelligunt hunc locum Græci. Vnde, & Oecumen. habet. Animaduertendum eſt autem hoc loco, quod cædem, & bellum, dicit non corporalia, hoc enim graue eſſet, C etiam de latronibus cogitare: multo ergo minus de his, qui aliquantulum fideles erant, & ad Dominum accedebant, ſed, vt mihi videtur, occidere dicuntur illi, qui temerarijs his conatibus, ſuam occidunt animam, propter quod etiam bellum ipſis eſt aduerſus pietatem; & quemadmodum in progreſſu adulteros vocat, & adulteras, non quod, omnino tales ſint, ſed, quod diuina, recteque inſtituta præcepta, conD ſtuprent, declinando ad alia illegitima: neque tolleraret quiſpiam ſcortatorem præceptorem, etiamſi magis, quam porci cæno inuolutus eſſet, ita ergo cædes, ac bella dicit, non corporalia, ſed animam concernentia. *Sic ait Oecumen.* cui ex parte, accedit Carthuſ. Vnde Vatabl. legit. Inuidetis, & æmulamini.

Prou. 18.

Vel etiam poterit intelligi per verbum: occiditis, odium, quod nomine homicidij interdum venit intelligendum, vt patet ex E epiſt. Ioannis, cum ait. *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt*, quod ſaltem diſpoſitiue intelligit Carthuſ. ibi. Quoniam odium via eſt ad homicidium. *Et Sixtus Papa* 3. *tract. de malis doctorib. & oper. fid.* ante medium ait. Difficillimum eſſe, vt, quem oderis, ſupereſſe velis. 1. Can. c. 3.

Litigatis, inſuper verbis. qua de re Paulus dixit, *Noli contendere verbis*; *ad nihil enim vtile eſt*; & opere belligeratis contra proximos, pro terrenis: *& non habetis,* 2. Tim. 2.

betis, propterea, quod non poſtulatis Deum humiliter, atque ordinate pro eis habendis. Propter hoc nimirum, inquit Beda, obtinere non valetis, quia Dominum poſtulare non curatis ſalutaria, ſi enim illum pia intentione poſtularetis, & terrena vobis neceſſaria ad vſum temporalem, & ad fruendum ſuperna bona tribueret. Caietan. vero ad hæc vltima verba ita ait. Ratio redditur, quare hæc omnia vana ſint, quia, ſcilicet, non innituntur viribus tantum humanis, & non habetur ratio diuinæ gratiæ.

§ I.

Proponitur bellum auaritiæ.

IAm ergo, auaritia ad Bella procedit, armatoſque profert milites, & in ordinem inordinatè diſponit. Sunt autem ſtrenuiſſimi auaritiæ milites, vtpote qui omnia, quantumuis difficilia, aggrediantur, nullum omnino pertimeſcant, nulliuè cedant, quod oſtendit *Ambroſius 2. offic. cap. 26.* vbi ponderat victorem exercitum, profligatum, ac deuictum fuiſſe ab auaritia, aurique cupiditate. Nam, cum de vrbis incenſæ ſpolijs, ſuſtuliſſet Acham veſtem auream, & ducenta argenti dragmata, & linguam auream, ſtatim ij milites, qui contra Hai profecti fuerant, terga vertentes, ac percuſſi, re infecta, redierunt. Et Ieſus Naue, inquit Ambroſius, qui potuit ſolem ſiſtere, ne procederet, auaritiam hominum non potuit ſiſtere, ne ſerperet. Ad vocem eius Sol ſtetit, auaritia non ſtetit, Sole itaque ſtante,confecit Ieſus triumphum, auaritia autem præcedente, penè amiſit victoriam.

D. Ambr. — *Ioſue 7.*

Hoc ipſum proſequitur in auaritia Dalilæ, quam Sanſon deperibat, ad quam venerunt Principes Philiſtinorum, atque dixerunt: ***Decipe eum, & diſce ab eo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quomodo eum ſuperare valeamus, & vinctum affligere, quod, ſi feceris, dabimus tibi ſinguli, mille, & centum argenteos:*** ſtatimque ipſa rem aggreditur, & à Sanſone ter illuſa, tandem, cum Sanſon rem ſeriò aperuiſſet. *Si raſum,* inquit, *fuerit, caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque ſicut cæteri homines,* conuocanſque ipſa Philiſtæos, aſſumpta pecunia, quam promiſerant, dormire eum fecit ſuper genua ſua, & in ſinu ſuo reclinare caput, vocauitque tonſorem, & raſit ſeptem crines eius, id eſt, ligaturas capillorum, & ideo eum apprehenderunt, ligarunt, & excæcarunt, & molere fecerunt. Ait ergo Ambroſius Quid? fortiſſimum omnium Sanſon, nonne Dalilæ auaritia decepit? Itaque ille, qui rugientem leonem manibus diſcerpſit ſuis, qui vinctus, & alienigenis traditus, ſine vllo adiutore, ſolus, diſſolutis vinculis, mille ex his peremit viros, qui funes intextos neruis, velut mollia ſparti fila, dirupit, is ſuper genua mulieris, inflexa ceruice, truncatus, inuicti crinis ornatum, prærogatiuam ſuæ virtutis amiſit, influxit pecunia in gremium mulieris, & à viro diſceſſit gratia.

Iudic. 16.

A B C

Propter auaritiam Balac putauit Balaam præmijs poſſe tentari, vt malediceret populum Patrum, & viciſſet auaritia, niſi Dominus, à maledicto abſtinere vetuiſſet. Fuit itaque neceſſarium, Deum auaritiæ occurrere, & Balaam auaritiam retundere, ne victrix, contra populum Dei euaderet.Vnde, & Dauid fortes appellauit auaritiæ milites, ac clientes, cum ait: ***Irruerunt in me fortes,*** quæ verba ſic explicat *D. Gregor. 7. Moral. cap. 8.* An non fortes ſunt, qui ad præſentis vitæ concupiſcentiam, tot laboribus currunt, periculis ſe audenter obijciunt, pro lucris contumelias libenter ferunt, ab appetitus ſui libidine nulla victi contrarietate reſiliunt; percuſſionibus dureſcunt, & mala mundi tolerant pro mundo eiuſque (vt ita dixerim) gaudia quærentes, perdunt, nec tamen hæc perdendo fatigantur?

Num. 21. D *Pſal. 58.* *D. Greg.* E

Auaritiæ vero milites, contra quoſlibet, bellum gerunt atrociſſimum, cum, nec Deum timeant, nec parentes reuereantur, nec affines cognoſcant, nec amicis parcant, imo, nec ſibi: quod notauit *Chryſoſtom. hom.*

D. Chryſ.

Digitized by Google

hom. 63. ad populum dicens. Propter pecunias, nullam noſtrorum agimus membrorum rationem, qui namque pecunias diligit, & innumera proximo mala parrabit, & ſibi pariter cum illo. Nam, & facile iraſcetur, & conuitiabitur, vocabit ſtultum, & iurabit, ac peierabit, & nec antiquæ legis ſeruabit menſuras; non enim diliget proximum, qui diligit aurum, cum nos, & inimicos diligere propter regnum iubeamur, qui pecunias amat, non tantum inimicos non diligit, verum, & amicis, tãquam inimicis, vtetur, & quid amicos dico? nam, & frequenter ipſam ignorauere naturam, qui pecuniarum amore ſunt capti; talis conſanguinitatem non nouit, familiaritatis non reminiſcitur, non reueretur ætatem, amicum habet neminem, ſed in omnes ſe gerit inimice: ante alios omnes, in ſemetipſum.

Matt. 5. — *D. Amb.*

Qua etiam de re videndus *Ambroſ. lib. de Nabuthe. cap. 6.* cum ait. Satiato diuiti non eſt, quod ſinat eum dormire, excitat eum cupiditas, &c. Videndus *Guarric. Abbas in ſerm. omnium Sanctorum*, cum ait. Iam nunc vindicat in peccatores diuina iuſtitia, res ipſas, quas amant, conuertens eis in tormenta, & vitia faciens eſſe ſupplicia, pecunia enim, quæ iuſtum amplius iuſtificat, & verius ditat diſpenſata, auarum cruciat ſeruata, prodig um polluit profligata.

Hanc etiam crudelitatem auaritiæ ſignificauit *Leo Papa ſerm. 10. de paſſione*, cum ait. Amore pecuniæ, vilis eſt omnis affectus, & anima lucri cupida, etiam pro exiguo perire non metuit, nullumque eſt in eo corde iuſt t æ veſtigium, in quo auaritia fecit habitaculum. Similiaque habet *Ambroſ. ſerm. 59.* dum ait. Non videt, quæ diuinitatis ſunt, ſed cogitat, quæ cupiditatis ſunt.

D. Leo. — *D. Amb.*

Pro quo argumento facit id, quod notauit *Rupert. lib. 1. in Exod. c. 39.* vbi per plagam tenebrarum in Ægypto, intelligit cupiditatem, Quid tenebroſius, inquit, oculo nequam, cum intuetur aliquam rem proximi, vt rapiat eam? Vnde ſignanter de Ægyptis eſt dictum, quia tribus diebus nemo vidit fratrem ſuum, cupiditate namque præoccupatus animus, non videt fratrem ſuum, eo tantum intentus, vt furetur, quia concupiuit, quæ illius ſunt, vt mæchetur vxorem eius, quia concupiuit eam, quod procul dubio non eſt videre fratrem, vel agnoſcere proximum. Vnde Lucan. 3. Pharſ.

Exod. 10.

Perimit diſcrimine nullo,
Amiſſa leges. at pars viliſſima rerum,
Certamen mouiſtis opes.

Prædones etiam habet ſibi ſubiectos milites auaritia, quo omnia diripiat, ſicut idem notauit *Ambroſ. ſerm. 16. in Pſalm. 118.* dicens. Auaritiæ ipſi rapina eſt ſubdita. Notanda tamen eſt differentia inter cæteros latrones, & huius ducis milites, quã aſſignauit *Cypr. lib. ad Demetrianum*. In latronibus, inquit, eſt, vtcumque aliqua ſcelerum verecũdia, deſertas ſolitudines eligunt, & ſic illic delinquitur vt tamen delinquentium facinus tenebris, & nocte veletur, auaritia palam ſæuit, & ipſa audacia in tota luce, abruptæ cupiditatis arma proſtituit. Nihil enim diuitiarum cupiditas reueretur, aut timet, & cum, ſicut dixit *Tertull. in Apologet.* Omne malum, aut timore, aut pudore natura perfuderit; ſola auaritia, & timorem abſtulit, & pudorem operuit, quo licentius in omnes cuiuſcumque ordinis deſæuiret.

D. Cypr. — *Tertull.*

Vnde ſapienter cautum eſt à quodam ex amicis Alexandri, ſicut refert *Curt. lib. 4.* ne ipſe Alexander publice eas literas legeret, quibus Darius magnam vim pollicebatur auri ei, qui vellet Alexandrum interficere, Ne legas, inquit, nihil enim nefas eſt auaritiæ.

Qua de re videndus eſt *D. Leo ſermon. 6. de Epiphania*, vbi aduertit. Poſtquam Diabolus vidit, ſe perſequutionibus fidem Chriſti non poſſe ablegare, concupiſcentijs id tentaſſe. Terrores, inquit, proſcriptionum, in auaritiæ mutat incendium, & quos damno non fregit, cupiditate corrumpit, inflammat concupiſcentijs, quos non poteſt vexare tormentis, ſerit diſcordias, accendit iras, &c.

D. Leo.

Hoc ipſum etiam ingenium deprædandi in auaritia, notauit *Cyryllus Alex. l. 1. in Iſai.* cum explicat ea verba prophetæ. *Væ his, qui coniungunt domum cum domo,*

D. Cyrill. — *Iſai. 5.*

Digitized by Google

domo, & agrum cum agro copulant, vt vicino aliquid auferant : An ſoli habitabitis in terra ? ait ergo Ineſt omnino his, qui diteſcere volunt, vt ſemper acquiſitis iam, aliquid adhuc velint accumulare, inſidiantur ſemper accolis vicinis, & dominos ſuis prædijs finitimos opprimunt, & cum ſuis copulant, ac coniungunt. Eſt enim inſatiabile quiddam, vir diues, ſi quidem accedat quoque, vt, quod velit, non poſſit recte conficere : Quieſcet enim nunquam, neque deſinet ad proximi bona aſſilire, imbecilliores cogit, & impie rapit ab illis eiulantibus interdum, & contra talem ſæuitiam, ac ferociam vociferantibus. A B

Ecce atrociſſimum bellum à concupiſcentia rerum ortum, vbi notandum venit id, quod dixit Dauid, dum diuitias, ac bona ſæculi appellauit abſcondita, ait enim, *De abſconditis tuis*, &c. vbi Lyran. per abſcondita, bona ſæculi intelligit, quæ nobis Deus abſcondit, & occultauit, vt materiam rixarum, & bellorum ſemoueret. Ideoque *Seneca epiſt. 95.* eleganter ſic dixit. Aurum, & argentum, & propter iſta nunquam pacem gerens, ferrum natura abſcondit in terra, vt materiam, ac inſtrumenta bellorum nobis occultaret, qui in ſumma pace, & fraternitatis amore debemus viuere; Sed nos, inquit ille, propter quæ pugnaremus, extulimus nos, & cauſas periculorum noſtrorum, & inſtrumenta, diſiecto terrarum pondere, eruimus, nec erubeſcimus ſumma apud nos haberi, quæ fuerant ima terrarum, poſſemuſque proinde cum *D. Hier.* dicere *epiſt. ad Lætam.* Si tanti vitrum, quare maioris non ſit pretij margarita ? Si tanti facimus ea, quæ nullius pretij ſunt, vt propterea quotidie inter nos bella, & lites excitentur, cur non pluris facimus, pluraque ſuſtinemus pro ijs, quæ in æternum ſunt duratura, quæ fures non furantur, & quorum gaudium nemo tollet à nobis? Cur non vim facimus regno cœlorum, vt violenti prius in nobis, illud tandem rapiamus ? C *Pſal. 26.* D *D.Hier.* E

§ II.

Quantis laboribus, & diſpendijs minima bona comparemus.

Illud deinde notandum eſt, quantis curis, ac diſpendijs non pecuniæ tantum, ac ſalutis, ſed etiam vitæ temporalis, ac ſpiritualis, temporales, ac terreſtres diuitias homines inquirant, zelantes quidem, occidentes, litigantes, & atrociſſimum bellum gerentes. cum tamen nihil omnino ponderis, ac momenti habeat quicquid ſæculi eſt, poſtquam terræ maledixit Deus, vt ſpinas tantum tribuloſque nobis germinet. Vnde merito inſultauit *Orig. hom. 12. in Hieremiam.* Diuiti, qui multa bona repoſita habere dicebat? Frumentum, inquit ille, & vbertatem terrenorum fructuum eſſe arbitratus eſt bona, neſciens, quia vera bona non naſcuntur in maledicta terra, ſed in cæleſtibus regionibus ; theſaurizauit ſibi in terra, quia in terra eſſe theſauros arbitratus eſt. *Luc. 16.*

Longe aliter Diſcipuli, ac Apoſtoli Domini, & recenter ad fidem conuerſi. Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Quorſum autem hoc ita fieret, expoſuit *D. Hieronym. tom. 1. epiſt. ad Paulinum.* Quando Domini noſtri adhuc calebat cruor, & feruebat recens in credentibus fides, vendebant omnes poſſeſſiones ſuas, & pretia earum ad Apoſtolorum deferebant pedes, vt oſtenderent pecunias eſſe calcandas, nihilique faciendas. *Act. 4.* *D.Hier.*

Facit etiam ad præſens inſtitutum id, quod notauit *Hieron. in c. 25. Matt.* ſcilicet. Illum Patrem fam. qui vocauit ſeruos ſuos, eiſque dedit bona ſua, dum, & poſt multum temporis, venit rationem ponere cum ſeruis ſuis, illis, quibus plura, ac pauciora talenta commiſerat, dixiſſe : quia in pauca fuiſti fidelis ; cuius rei rationem reddit. Notãdum, inquit, quod omnia, quæ in præſenti habemus, licet magna videantur, & *D.Hier.*

riebat aquam, & ſic contendebant pro eo,
vt quis prior ad puteum accederet, vt ple-
rumque fieri ſolet in terris, quæ aquæ pe-
nuria laborant. Pro tertio vero puteo, mi-
nime ſunt rixati, quia latitudines aquarum
habebat, vt conſtat ex nominis impoſitio-
ne, quam ideo talem habuiſſe videtur, quia
quicumque accedebant, hauriebant, ac
deferebant quantum cuique ſatis eſſet.

Ideo concupiſcunt homines, & non ha-
bent, quia omnes nequeunt habere, neque
omnes capiunt res paruæ ſæculi. Ideo iti-
dem litigant, & belligerant, & occidunt
quia quilibet concupiſcit, & omnes hau-
rire nequeunt, & donec deueniamus in af-
fluentiam torrentis voluptatis, quæ omnes
capit, ideoque omnes in eam intrare iube-
mur. Quod notauit Caiet. ad ea verba
Matt. 25. Chriſti, *Intra in gaudium Domini tui*, quan-
do, inquit, tam magnum eſt gaudium cœ-
leſtis patriæ, vt non poſſit concludi in
homine, & ideo intrat homo in gaudium
illud incomprehenſibile, & non intrat gau-
dium illud in hominem, velut comprehen-
ſum ab homine, at quia breuia ſunt quæli-
bet ſæculi bona, à quolibet comprehendū-
tur, vt nihil alteri poſſidendum remaneat,
ideo ſemper de poſſeſſione contendunt
vno enim poſſidente, alterum vacet, ne-
ceſſe eſt.

D. Amb. Notauit hocipſum *Ambr. lib. de Nabu-*
Luc. 16. *the. c.* 8. cum ponderat dixiſſe diuitem aua-
rum, quid faciam, quia non habeo, quo cō-
gregem fructus meos? De inopia, inquit,
queritur abundans fructibus, miſerior iſte
D. Hier. fœcunditatibus ſuis, quam pauper, cui pe-
riculum de egeſtate eſt, & *& Hieronym ad*
Edibiam quæſt. 1 Non poteſt, inquit, vnus
eſſe diues, niſi alter amittat, & dum quiſ-
que proprium tueri conatur, & alter alienū
auferre, litigant, & contendunt. Quod etiam
eleganti ſimilitudine oſtendit, ac proſequi-
tur *Seneca lib.* 3. *de Ira. c.* 35. Iter, inquit
anguſtum, rixas tranſeuntium concitat, dif-
fuſa, & late patens via, ne populos quidem
collidit, iſta, quæ appetitis, quia exigua
ſunt, nec poſſint ad alterum, niſi alte-
ri erepta, transferri eadem, affectantibus,
pugnam, & iurgia excitant, dixeratque ſu-
periori cap. illud notatu digniſſimū, quod
vinculum amoris eſſe debebat, ſeditionis,

A atque odij cauſa eſt, idem velle. Ex eo enim
quia multi idem volunt, & exoptant, nec
tamen ſimul habere poſſunt, naſcuntur cō-
tentiones, dum quilibet conſequi, & habere
nititur.

Vnde, quia ſancti pacifici omnino ſunt,
nihil, quod pacem conturbet, & pro quo
poſſint contendere, eoſue in via detinere,
habere curant. In quam ſententiā venit id, D. Chryſ.
quod notauit *Chryſoſt. hom.* 48 *in Geneſ.* Pri-
mum, ſcilicet, quod ſacra Scriptura dicit, A-
B brahamum de terra poſſediſſe, fuiſſe ſepul-
chrum in morte, Saræ à filijs Heth. In Gen. 23.
morte, inquit, Saræ à filijs Heth. poſſeſſio-
nem ſepulchri, empto loco, accepit. Hoc
primum principium poſſeſſionis fecit. qui
vero, ſolo intuitu mortis terram poſſidebat
parum illi viuendo adhærebat, & merito
amicus Dei factus eſt, qui enim Dei amici-
tia dignus eſt, vel nihil, aut tantūmodo ne-
ceſſaria, de terra poſſidet, & exoptat.

Notauit hoc *D. Hierony. in Pſal.* 76. *Vox* D. Hier.
tonitrui tui in rota. Dicamus, inquit, hoc
de interiori homine. Rota modico quo-
C dam veſtigio ſtat in terra, & non ſolum
ſtat, ſed quaſi percurrit, non ſtat, ſed tangit,
& præterit, denique voluitur, & ad altiora
tranſcendit, ita, & ſanctus vir, quoniam in
corpore eſt, neceſſitatem habet aliquā de
terrenis cogitare, & quando venerit ad 1. Theſſ. 4.
victum, & veſtitum, & cætera huiuſmo-
di, habens victum, & veſtitum, his con-
tentus eſt, & tangens terram ad altiora
feſtinat, in illo eſt ſermo tuus, quem legi-
D mus, & in Propheta Zacharia: *Sancti lapi-* Zach. 9.
des voluuntur ſuper terram. Vide quid dixit
Sancti lapides voluuntur ſuper terram, & ad
altiora feſtinant. Vnde alibi; *vbi ducebat ſpi-* Ezech. 1.
ritus, ſequebantur & rota.
Sed adhuc aliquid perfectius ea ſancta ani-
ma profitebatur, quæ dixit: *Laui pedes* Can. 5.
meos, quomodo inquinabo illos? quaſi timue-
rit pedum inquinationem, etiam dum,
E ad ſponſum per terram accedit, quod
melius percipiemus, ſi coniungamus
id, quod notauit *Philo lib. de victimis.* in Philo.
eo præcepto legis, quo inculcatum erat, vt
pedes victimæ lauarent filij Aaron. Pedum
lotio, inquit Philo, ſignificat, non humi Leuit. 1.
poſthac incedendum, ſed per æthera.
Qua de re videndus *Gregor. in Pſalm.* 31. D. Greg.

cum dicit,tanto celerius animam ad Deum trahi,quanto nihil habet,in quo delectetur in ſæculo, qui vero ſic tranſit per terrena omnia bona, pacifice quidem tranſit, &. ipſius membra pro terrenis non militant, nec pugnant, cum ſola neceſſaria, quibus poſſit tranſire exoptet: qua de re videndus idem Gregor.*lib.31.Moral.c.19.*

§ III.

Sola deſideria, non vero bonorum poſſeſsio datur in mundo.

ILlud etiam oſtendit hic locus,totam vitam homines conſumere in deſiderijs, & concupiſcentijs,raròque,aut nunquam potiri ijs, quæ deſiderant,ideoque nihil fere in mundo reperiri,niſi deſideria,& concupiſcentias rerum. quod videtur dixiſſe Ioannes,cum ait. *Omne,quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*; totam enim vitam conſumit miſer homo in deſiderijs, vt iam de quolibet homine longe aliter, ac de Daniele dixit Deus, poſſimus dicere. *Vir deſideriorũ eſt*,cum nihil habeat, præter deſiderium habendi,& circa vanitatem concupiſcentiæ, & deſiderij totus occupetur. quod videtur dixiſſe Dauid. *Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium*? vbi Chryſoſt. ita habet. Vanum illud dicitur, quod eſt inane,quod nomen quidem fuerit,res nequaquam, ita nomen diuitiarum, res nequaquam nomen potentiæ,& ideo remanet ſolum nomen. Quis eſt ergo adeo excors, qui quærat nomina, quæ rebus deſtituuntur,& totam vitam inſumat pro deſiderijs,cum deſideratum nũquam adueniat,cum nihil ſit.

1. Ioan. 2.
Dan.c.9.
Pſal. 4.
D.Chryſ.

Ideoque modo intelligetur, cur homo dicatur habere dies,menſes, ac vitam totã vacuam,quod dixit Iob. Super quæ verba *Greg.8.Moral.c.7.ait*. In hac vita, quædam laborioſa ſunt,quædam vacua,quædam vero vacua ſimul,& laborioſa.Amore Conditoris,præſentis vitæ tribulationibus exerceri, laborioſum quidem eſt, ſed vacuum

Cap. 7.
D.Greg.

A non eſt:amore autem ſæculi, voluptatibus ſolui vacuum quidem eſt,ſed non laborioſum,amore vero eiuſdem ſæculi aduerſa aliqua pati,& vacuum ſimul eſt, & laborioſum, quia ex aduerſitate mens afficitur, & remunerationis præmio non repletur.

Ex qua Gregorij ſententia recte colligimus eos,qui pro rebus ſæculi zelant, litigant,occidunt, & belligerant,nec tamẽ habent dies,menſes ac totam vitam, laborioſam
B quidem habere,cum tot laboribus eam tranſigant, vacuam itidem, cum nihil fere eorum,quæ concupiſcunt,habeant,imo tolerant,addit Greg. Simul noctes vacuas, & laborioſas,quia eorum vitam, & retributio ſubſequens nulla remunerat,& præſens tribulatio anguſtat.Miſera quidem talium hominum conditio, quam vtrinque claudit labor,& dolor,quia &in vita laborãt,vt ha-
C beant, nec tamen habent, & poſt mortem etiam laborant,& dolent pro iiſdem laboribus,quos viuentes exantlarunt,& merito futura gaudia,non excipiunt eos, qui præſentibus deſiderijs ſe totos dederunt,terręque deuouendos commendarunt.Eos enim aperto ore inhiantes terrenis,terra ipſa etiã deuorat.

Notauit hoc *Origen.hom.6.in Exod.* vbi ponderat ea verba. *Extendiſti manum tuã, & deuorauit eos terra.* An non, inquit, tibi
D videtur terra deuorare illum,qui ſemper de terra cogitat, qui ſemper terrenos habet actus,qui de terra loquitur,terram deſiderat de terra litigat,& omnem ſpem ſuam ponit in terra,qui ad cœlum non reſpicit, qui futura non cogitat,qui iudicium Dei nõ metuit,nec beata eius promiſſa deſiderat, ſed ſemper de præſentibus cogitat, & terrena ſuſpirat? talem cum videris, dicito, Quia *deuorauit eum terra*.Sic ille. Et merito tales
E deuorat terra,qui nihil aliud cogitant,quam deuorare terram,cum pro ea litigent,occidant,& iugiter laborent.

Exod.15.
Orig.

Pro qua ſententia facit illud,quod notauit *Aug.ſer.13.de verbis.Domini*,cum ponderat Petrum ſuper aquam ambulaſſe.Amas Deum,inquit,ambulas ſuper mare, ſub pedibus tuis eſt timor ſæculi,amas ſæculum, abſorbebit te,amato res ſuos vocare nouit, nõ portare,ſed,cum fluctuat cupiditate cor tuum, vt vincas tuam cupiditatem, inuoca Chriſti

D. Aug.
Matt.14.

Digitized by Google

Chriſti diuinitatem. Ideo, & in Geneſ. dici-
Geneſ.1. tur. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*,
quod ſi nomine, ſpiritus, intelligatur amor,
id poteſt myſtice ſignificare, quod Dei
amor ſuper aquas ambulat, non ab eiſdem
Lactant. mergitur. Ideoque *Lactant. lib. 2 de origine
erroris c. 19.* ait. Homo non ſub pedibus
quærat Deum, nec à veſtigijs ſuis eruat,
quod adorat, quia, quicquid homini ſubia-
cet, infra hominem ſit, neceſſe eſt, ſed quæ-
rat in ſublimi, quærat in ſummo. Qui de re
D. Aug. plura habet *Aug. ſer. 13. de verbis Domini*.

Illudque mirum hac in re eſt, quod cæte-
ra peccata initium habent à deſiderio, & af-
fectu, vt quando quis appetit occiſionem
alicuius, aut alienam vxorem; complentur
tamen in effectu, at vero peccatum concu-
piſcētiæ circa res ſeculi, incipit à deſiderio,
& in eodem finitur deſiderio, quandoqui-
dem nunquam expletur. Vnde Paulus dixit.
1. Tim. 6. *Qui volunt diuites fieri, incidunt, in tenta-
tionem, & in laqueum diaboli, & in deſide-
ria multa*, ſemper enim concupiſcunt & in
concupiſcentijs emoriuntur, cum, numquā
habeant, quod cupiunt, quod appetunt, imo
in laqueo Diaboli detinentur ab eodem, ne
tandem voti compotes fiant, & experimen-
to noſcant, quam vanum, & inutile ſit id,
quod tanta anxietate inueſtigarunt, quod, ſi
contingeret, proculdubio, ceſſarent à con-
cupiſcentijs: in ijs enim rebus, quas homi-
nes concupiſcunt, ſolus appetitus, & deſi-
derium delectat, poſſeſſio vero, faſtidium
generat, experimentum cognitionem parit
vilitatis earum rerum, pro quibus zelant, li-
tigant, ac laborant. Quod argumētum pro-
D. Greg. ſequitur *D. Greg. hom 36. in Euang.* quæ ſic
incipit. Hoc diſtare, fratres chariſſimi, inter
delicias cordis, & corporis ſolet, quod cor-
porales deliciæ, cum non habentur, graue in
ſe deſiderium accendunt, cum vero auidè
eduntur, comedentem protinus infaſtidium
& ſatietatē vertunt, at contra ſpirituales de-
liciæ, cum non habentur, in faſtidio ſunt, cū
vero habentur, in deſiderio. Tantoque à co-
medente amplius eſuriuntur, quanto ab eſu-
riente amplius comeduntur: In illis appeti-
tus placet, experientia diſplicet, appetitus
ſaturitatem, ſaturitas faſtidiū generat, quod
idem argumentum proſequitur *14. Moral. c.
6.* delectationem totam huius vitæ in deſi-

A derio ſolum conſiſtere; probat *Ber. ſerm. de* D. Bern.
primordijs, med. & nouiſſ. vbi ſic rem oſtē-
dit. Comedere appetis, quia fames te cru-
ciat, poſtquam fames depulſa fuerit, vide, ſi
non grauius ducis comedere, quam eſurire.
Sic ſe habent vniuerſa ſub ſole, vt nihil ſit
in eis vere iucundum, ſed de vno ſemper
tranſire velit homo ad aliud, ſolaque viciſ-
ſitudine releuetur, quibus habet ſimilia
Greg. 8. Moral. vbi inter alia ait. Ideo ad
B varia obiecta appetitum hominis reſpicere,
vt, ſcilicet, quia, qualitate rerum non poteſt
ſaltem varietate ſatietur.

Hinc eſt quod Oſeas dixerit de iniquis Oſeæ. 4.
hominibus, *comedent, & non ſaturabuntur*,
quātumuis enim ſeſe voluptatibus, & pec-
catis dedant nunquam pleni erunt, ſed ſem-
per eſurient, & cum filio prodigo cupient
impleri de ſiliquis, nam ſicut *D. Hier.* illic D. Hier.
notauit, voluptas inſatiabilis eſt & quanto
C magis capitur, tanto plus vtentibus ſe fa-
mem creat, &c. Sunt enim aliqui cibi exi-
gui nutrimenti, quibus iugiter quis poteſt
veſci, nec vnquam ſaturari, & repleri, his
igitur ſimiles dicit propheta eſſe volupta-
tes. Et Iſai. ad hunc ſenſum dixit: *Quare
appenditis argentum non in panibus, & la-* Iſai. 55.
borem veſtrum, non in ſaturitate? quorum
verborū ſenſum expoſuit Ribera. Cui tanto
pretio & labore emitis voluptates, & bo-
D na ſæculi, quæ tamen nec alere, nec ſatiare
vos poterunt. E contrario vero de iuſtis
ibidem dicitur, *Audite audientes me, & co-
medite bonum, & delectabitur in craſſitudi-
ne anima veſtra.* qui enim malo veſcuntur,
nec laborem fugient, nec ſaturitatem conſe-
quentur.

Ex quo diſcurſu illud iam colligitur, de-
lectationem comeſtionis, ſicut & cuiuſcū-
que alterius rei huius vitæ in ſola eſurie,
E appetitu, & deſiderio conſiſtere, quod ſi
tandem expleatur, tota ſtatim delectatio
ceſſabit. Ideoque Diabolus nihil magis cu-
rat, quam vt is, qui aliquam rem deſiderat,
pro ea zelat, litigat, & occidit, nunquam ea
potiatur, ne ſtatim à nequitia deſiſtat, fa-
ſtidio affectus, ſed perpetuam rabiem cupi-
ditatum patiatur, ſicut dixit *Orig. hom. 6. in
Leuit.*

Digitized by Google

§. IIII.

Ea ſolummodo bona ſunt, quæ à Deo poſtulantur, & accipiuntur.

QVoniam vero, receptiſſima eſt ea expoſitio huius loci, quam aſſignat Lyran. & proſequitur Brixian. ibi. *Non habetis propterea, quod non poſtulatis*, id eſt, non expectatis à Dei beneficentia id, quod habere optatis, ſed exiſtimatis veſtro vos ingenio aſſequi illud poſſe, quare indigni eſtis qui habeatis; Poſtulat hic locus, vt aliquid dicamus contra eos, qui ſpem ſuam in alio ponunt, præter Deum, aliaue bona procurant, quam quæ à Deo poſſunt aſſequi. *Pſal. 30.* De quibus ſane videtur dixiſſe Dauid *Odiſti obſeruantes vanitatem ſupervacue*: quæ *D. Aug.* verba explicat *Auguſt. 6. de Ciuit. Dei c. 8.* contra eos, qui in re aliqua ſpem ſuam collocant, præterquam in Deo, quos quidem, tanquam in ipſum iniurioſos Deus odio habet. Speras, inquit Auguſt. in pecunia? obſeruas vanitatem. Speras in honore, & ſublimitate aliqua? obſeruas vanitatem. Ego autem in Deo ſperaui, quando non obſeruo vanitatem.

Illud autem contra huiuſmodi homines notandum eſt, quod addit propheta: *Odiſti obſeruantes vanitatem ſupervacue*, id eſt, vanitatem vacuitatis, ſiue inanitatis, ſeu vanitates vaniſſimas, ſicut expoſuit ibi Genebrar. Vacua enim ſunt, & vaniſsima quæcũque obſeruamus, & in quibus ſperamus. Hoc autẽ dixit Dauid poſtquã expertus fuerat, nullam omnino confidentiam poſſe haberi, etiam in diuitijs apparatu, & magnificentia regia. Nam præcedenti pſal- *Pſal. 29.* mo fatetur, ſe aliquando confidiſſe abundantiæ ſuæ. ait enim. *Ego dixi, in abundantia mea, non mouebor in æternum.* quæ *D. Aug.* verba ſic explicat *Aug ſerm. 2. de verbis Apoſtoli*. Tanta erat abundantia mea, vt hoc dicere auderem, *Non mouebor in æternum*. Quid deinde? ait Auguſt. *Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus.* Oſtendiſti, inquit, mihi, vnde pete- A rem, cui retribuerem, quod acciperem, ad quem currerem ſitiens, vt implerer & quo impletus eſſem, ad quem cuſtodiam, fortitudinẽ enim meam ad te cuſtodiam. A Deo enim ſunt poſtulanda bona, ab eo conſeruanda, & ad ipſius cultum cuſtodienda. Conſonatque illud Pſal. *Deus* *Pſal. 15.* *meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* vbi Paraphraſ. Chal. *habet bonum* B *meum*, non niſi à te, quibus verbis oſtendit nullum omnino bonum poſſe alicui cõtingere, niſi Deo largiente, & conſeruante, proindeque fruſtra quemlibet zelare, litigare, & occidere, ſi à Deo non poſtulat, & accipit, qui ſolus pauperem facit, & ditat. Vnde Abraham oblata bona recuſauit, di- *Geneſ. 14.* cens. *Non accipiam ex omnibus, quæ tua ſunt ne dicas? Ego ditaui Abraham*, vbi Lyran. C poſt *D. Chryſoſt.* aduertit, non dixiſſe Abra- *D. Chryſ.* hamum, ne tu dites Abrahamum, ſed ne dicas, Ego ditaui Abrahamum, quia, cum ſolus Deus diuitem facere poſſit, poterit homo *D. Fulgen.* falſo hoc ſibi aſſumere. Vnde *Fulgen. epiſt. 6. ad Theodorum. de conuerſione. c. 6.* ita ait. Homo quidem ſic à Deo factus eſt, vt temporalia bona habere poſſit, ſed habere non poteſt, niſi dono Dei miſerantis, acce- D perit. Nam, & oculus ſic factus eſt, vt videre lumen poſſit, ſed videre non poteſt, niſi ſe illi lumẽ infuderit, quod ergo videt oculus, beneficium eſt luminis, & quod bona quis habeat, id conceditur à Deo.

Vnde Philo lib. de ſomnijs. ponderans ea verba, quæ Deus dixit Iacob. Ero cuſtos *Gen. 28.* tuus quocumque perrexeris. vbi ipſe legit; Ecce ego ſum tecum. Quid, inquit, igitur nobis deeſt amplius, cum te poſſideamus veras diuitias. Ideoque Sponſa ſecundum E expoſitionem D. Ambroſij Domino dixit, ſe in nullis omnino ſæculi rebus poſſe exultare, & confidere, niſi in Diuino Sponſo, quẽ pro diuitijs habebat, & à quo ſolo cuncta bona ſperat. Exultabimus, inquit, & lætabimur in te, non in diuitijs, ait Ambr. lib. de Iſaac. & anima. 40. Auri, argentique theſauris, non in poſſeſsionum fructibus, non in poteſtatibus, non in conuiuijs ſed in ſolo Deo exultat, in quo, & à quo ſunt veræ diuitiæ, & ſine quo nihil poſſideri poteſt. Ideoq; aduertit idem Ambroſ. Ioſephũ miſsũ à patre inueniſſe iniquos fratres ſuos

Digitized by Google

Gneſ.37. ſuos in Dothaim, quæ ſignificat defectio-
D.Amb. nem. Vbi enim, inquit, *Ambr. de Ioſeph. c.3.*
niſi in defectione, qui Deum deſerit? Tantú
enim abeſt, vt bona inueniat is, qui recedit
à Deo parête, vt potius ijs, quæ habet, pri-
D.Aug. uetur, donec tãdẽ deficiat. Quód dixit *Aug.*
in Pſal.123. Vt lucrum, inquit, faceres, offen-
diſti Deum, vt augeres pecuniam, fides di-
minuta eſt, & aurum creſcit. Quid perdidi-
ſti? quid acquiſiſti? Quod acquiſiſti, au-
rum, vocatur; quod perdidiſti, fides voca-
tur, lucra tua cogitas, damna tũa non cogi-
tas de arca gaudes, de corde non plangis?
abundat, neſcio quid, in arca tua, ſed vide
quid diminutum ſit in corde tuo.

Iudic.18. Eſt in hanc ſententiam notandus locus
ille, quando milites de tribu Dan ingreſsi
domum Michæ, tulerunt, ſculptile Ephod.
idola, atque conflatile, clamantibuſque Mi-
cha, & ſeruis eius poſt Danitas, dixerunt
ipſi ad Micham. *quid tibi vis? cur clamas.?*
vbi Vatab. quid ſic queritaris? qui reſpon-
dit. Deos, quos mihi feci, tuliſtis, & Sacer-
dotem, & omnia, quę habeo, & dicitis, quid
tibi eſt? quem locum ſic tranſtulit Vatab.
*Deos meos, quos mihi feci, abducitis, & abi-
tis, quid vero mihi vltra eſt?* id eſt, quid
mihi putatis eſſe reliquum? Exiſtimauit
enim Michas, poſt Deos, etiam falſos, nihil
omnino illi ſupereſſe, neque aliquid boni
illi amplius remanere. Quod ſi nihil reli-
quum habebat Michas, ſpoliatus idolis
falſis, quid poterit habere infelix anima
quæ verum Deum, nec habet, nec vera bo-
na ab eo poſtulat?

D.Chryſ. Ridet merito *D. Chryſoſt. hom.* de prodi-
tione Iudæ inſanam Iſraelitarum poſtula-
Exod.32. tionem ad Aaron, dum ei dixerunt. *Fac no-*
D. Chryſ. *bis Deos, qui nos præcedant.* Incredibilis, in-
quit *Chryſoſt.* eſt hæc inſipientia, & ſtupi-
ditas, dum, ſcilicet, relicto Deo, qui eos fe-
cerat, & in manu potenti eduxerat, de ma-
nu Ægypti, aperiendo illis mare rubrum, &
in eodem inſequentes hoſtes ſubmergendo
poſtulant Deum factum, quaſi fieri poſsit
Deus, eumque ducem profitentur, antequã
D.Clem. fiat. Sed ſicut notauit optime. *D. Clemens
Rom. lib.6. conſtitution. Apoſtolic. c.10.* hac
vna re ſapiunt, quod ſe, ſine Deo, nihil poſ-
ſe fatẽtur, & in medio errore veritas elucet,
nullam, ſcilicet, Rempub. populum, do-
A mumuè poſſe conſiſtere, & perdurare, quæ
Deũ non habeat protectorem, ductorem, ac
doctorem; imo ſtatim inueniendam fore in
Dotaim, ſcilicet, in defectione, & perdi-
tione omnium bonorum.

Pro quo argumento facit id, quod Do- *Luc.23.*
minus latroni in cruce pendens dixit. *Ho-
die mecum eris in Paradiſo.* quaſi enim pa-
rum fuiſſet dicere, hodie eris in paradiſo,
B addidit, *mecum eris.* Veritus enim fuiſſe vi-
detur Filius Dei, ne Latro paradiſum recu-
ſaret, ſine ipſius ſocietate, vt pote, qui ſine
Deo poſſet amitti, aut de eo cadere, ſicut
cecidit Lucifer, & amiſit Adamus. Dixit
hoc eleganter *Ambr. in Pſal. 39.* Pulchre *D.Amb.*
inquit, ſubiunxit, *mecum eris in Paradiſo,*
hoc eſt, noli timere, ne, & tu cadas de para-
diſo, ſicut cecidit Adam, ſed audi, quia me-
cum eris, quo præſente, cadere non poſsis.
C Quod, ſi bona quãtumuis excelſa, & subli-
mia ſine Deo nequeunt ſecure poſsideri,
quomodo acquirentur, ſi ab ipſo conceſſa
non fuerint.

Hæc igitur eſt ratio, cur nõ habẽmus ea,
pro quibus tot curas ſumimus, tot labores
impendimus, occidimus, litigamus, ac præ-
liamur, quia, præ omnibus de Deo, non cu-
ramus, & ad Deum non confugimus, quod
docet Iacobus in præſenti, & poſt cum *D.* *D. Chryſ.*
D *Chryſoſt hom. 8. in epiſt. ad Heb.* Omne ſtu-
dium in ijs, quæ ad vitã pertinẽt, euacuatur,
propterea nobis pro voto, non proueniunt.

Longe aliter quidem Iob, qui poſt annũ-
ciata tot mala, & amiſſa omnia bona, dixit.
Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Do- *Iob.1.*
mino placuit, ita factum eſt, Dedit, inquit *D. Aug.*
Auguſt. & abſtulit, manet qui dedit, &
abſtulit quod dedit. Sit ergo nomen eius
benedictum: quibus verbis cenſet Aug.
propterea Iobum Deum laudaſſe, quia quã-
E tũcumque omnia bona reſciuerat ablata, ad-
huc tamẽ ſibi remanere Deum bonorũ om-
nium agnouerat, cuius ſola præſentia ſuffi-
ciens illi erat, vt in laudes prorũperet ipſius
qui bona omnia abſtulerat. Qui ergo vera
bona deſiderat, Deum primo inquirat, & à
Deo eadem poſtulet, & cum Deo lætitur, *Impij cur*
etiam poſt amiſſa omnia. *interdum bo-*

Quod, ſi aliquando iniquis hominibus *na tempora-*
bona videmus à Deo conceſſa, cum *lia dentur à*
nec ipſi à Deo poſtulent, nec ipſi mercãtur *Deo.*
ſibi

Digitized by Google

ſibi à Deo concedi duplicem ſolutionem A
D.Greg. dabimus. Primam deſumimus ex *Greg. 6.*
*Moral.cap.*4. vbi ponderat ea verba Iob. *Vi-*
Iob. c. 5. *di ſtultum firma radice, & maledixi pul-*
chritudini eius, & ſtatim eius maledictionis
cauſam aſſignat, dicens. *Qui honoratur in*
via, in peruentione damnabitur, & quaſi
per amœna prata ad carcerem peruenit, qui
per præſentis vitæ proſpera ad interitum
tendit Clariuſque hoc habet 15. *Moral. c.*
35. vbi ſic ait. Quia videt Deus, ad quam B
damnationis foueam, tendant iniqui, hoc
eis pro nihilo eſſe exiſtimat, quod hic re-
linquenda multiplicant. Permiſit enim di-
uina bonitas, vt qui tot mala poſt mortem
ſubituri ſunt, aliquibus, licet breuibus, licet
fragilibus bonis in vita fruerentur.

Secundam ſolutionem adhibet *D. Aug.*
D.Aug. loco citato dicens: Quod bona tempora-
lia det malis, admonet bonos, vt alia deſi- C
derent, quæ non habent cum malis com-
munia, quæque non zelando, litigando, &
belligerando, ſed poſtulando poſſunt ha-
beri, imò, & lucrari, ſi hæc vilia bona con-
temnant, pro quibus ſic impij, & ſtulti la-
borant, nec habent. Vnde Dauid, qui (ſi-
Pſal.70. cut *ceruus ad fontes aquarum*) ſolum Deum
bonorum fontem deſiderabat, dixit. *Quia*
non cognoui literaturam, introibo in poten-
tias Domini. vbi *D. Aug. conc.*1. legit; *quo-* D
niam non cognoui negotiationem. Audiant,
inquit, negotiatores, & mutent vitam: Hinc
enim auiditate neſcio qua acquirendi, ô ne-
gotiator, quando damnum paſſus fueris,
blaſphemas: quando autem pro pretijs re-
rum quas vendis, non ſolum menti-
ris, verum etiam falſum iuras, & propter te
dicunt Pagani. Ecce quales ſunt Chriſtiani,
D. Chryſ. &c. Et *D. Chryſoſt. ſerm. in Pſalm. Qui ha-*
bitat: ſuper prædicta verba ait. Malum ne- E
gotium pecuniarum, quod animam neſcat,
& captiuat. Videndus hac de re *Hieronym.*
Oſe. c. 12. *lib.*3 *in in cap.*12. Oſeæ. ad ea verba. *Cha-*
naam, in manu eius ſtatera doloſa, calumniã
dilexit, & dixit Ephraim: Veruntamen niues
effectus ſum, id eſt, vt exponit Hieron. non
refert, vnde poſſideam, dummodo poſſi-
D. Hilar. deam Similiaque habet *Hilarius in Pſalm.*
125.

TEXTVS.

Petitis & non accipitis, eo quod male petatis, vt in concupiſcentijs veſtris inſumatis. Verſ. 3.

EXPOSITIO LITERALIS.

QVoniam in promptu erat obiectio, qua quis poſſet dicere multos ſtudioſe, & aſſidue Deum precari, totoque affectu Deum poſtulare, nihil tamen ab eo obtinendo, ideo rationem ſtatim huius rei reddit Apoſtolus. Propterea, ſcilicet, non exaudiri, quia noxia, & in malum finem petunt conſtituendo Deum libidinum, & voluptatum adminiſtratorē, vt pote qui ipſarum materiam ab eo velint accipere, qua in re tantum abeſt, vt à Deo exaudiantur, quin potius ipſum grauiſſime offendunt, & in ipſa oratione plus delinquunt.

Vnde *Cyrill. li.9. in Ioan. c.* 43. explicans
hæc verba Iacobi ait. Quæ ipſe Deus odit, D. Cyril.
quoniam turpia ſunt, quomodo cæteris largietur? quomodo dulcedinis fons amarum aliquid ſcaturire poterit? ideoque quemadmodum Pharisæus Deum orando, deliquit, ſic etiam delinquunt ij, qui taliter Deum orant, ſicut hic notauit *Oecum.* idque propter prædictam rationem, atque etiam, quia ſicut aduertit Interlinealis magis ea, quæ petunt, quam Deum videntur amare. Vnde *Aug in Pſal.* 85. dicit eos, qui ſic orant, Deũ non inuocare ſecundum illud Pſalmi. *Deum non inuocauerunt.* Inuocant, inquit, ſed non Deũ, inuocas quicquid amas, inuocas quicquid in te vocas, inuocas quicquid vis, vt veniat ad te. Porro ſi Deum propter ea inuocas, vt veniat ad te pecunia, vt veniat ad te hæreditas, vt veniat ad te ſæcularis dignitas, illa inuocas, quæ vis, vt veniant ad te, ſed

Digitized by Google

ſubdit,Inuocat Deum,tanquam Deum,illo A
melius nihil eſt,ipſum deſidera,ipſum con-
cupiſce,vide inuocantem Deum, *Vnam pe-*
Pſal.26. *tij à Domino,hanc requiram*.Delinquit etiã
qui ſic petit, quia non obedit Dei præce-
ptis,qui dixit. *Quærite*, ſeu petite, vt legit
Matt.6. Oecum. *primum regnum Dei, & iuſtitiam*
eius. Iam vero *qui declinat aurem ſuam, ne*
audiat legem,oratio eius erit execrabilis, ſi-
Prou.28. cut dixit Solomon.

Tandemque deficit, ſicut notauit Caiet.
quia propriã voluntatem, & appetitum pre-
ponit Dei voluntati,dum poſtulat,vt perfi-
ciatur voluntas propria,cum tamen opor-
teat in ſupplicando præferre voluntatẽ di-
uinam,alioquin male petitur,proindeq; nec
exauditur.Sic enim intelligenda eſt ea pro-
miſſio Chriſti Domini, vt hic aduertunt cũ
Didymo Alex. omnes grauiores interpre-
tes, & in illud.Matth. *Petite,& dabitur vo-* C
Math.11. *bis*. & Luc. *Omnis,qui petit,accipit,&c.* ſi,
Luc.11. ſcilicet,adſint conditiones rectæ petitionis,
quarũ vna eſt, vt recte petatur, deinde male
petitis, quia petitis ſuperflua,non neceſſa-
ria,nociua,non vtilia.

Notandum vero eſt,verbũ illud: *Inſuma-*
D.Thom. *tis*, quod ſic interpretatur *D. Thomas*, vt
conſumatis,ſcilicet,vos ipſos in concupiſ-
centijs veſtris: Vnde, & alia litera eodem
teſte habet vt inſumamini. Lyran. vero ſic D
explicat illud, vt in concupiſcentijs veſtris
inſumatis,vt ſit ſenſus:Concupiſcentias ve-
ſtras impleatis. Inſumo enim eſt verbum
compoſitum ab, in,& ſumo,Et ſic inſumere
eſt intus ſumere, quod eſt concupiſcentiam
malorum adimplere: & eum ſequitur Car-
thuſ. dicens. Vt eas inſumatis, id eſt, intra
vos accipiatis,& conſumatis in concupiſ-
centijs veſtris,ſcilicet,iuxta impetum con-
cupiſcentiarum,non ſecundum rationis iu- E
dicium.

Plenior tamen erit ſenſus,ſi intelligamus
hunc locum; male petitis, vt in concupiſ-
centijs veſtris inſumatis. i. expendatis in
completione cõcupiſcentiarum veſtrarum.
Hanc enim vim habet apud Latinos hoc
verbum, Inſumo. In hoc ſenſu explicatur
D.Aug. hic locus à *D.Auguſt.tract.73.in Ioann.* cui
accedit ex parte D. Thomas. hic,& videtur
eſſe de mente Bedæ.

§ I.

Non ſunt petenda à Deo prius temporalia, ſed potius ſpiritualia.

B CVm certum ſit,orationem eſſe clauem,
qua reſerantur quæcumque difficillima
ſunt,ſicut probat *Chryſoſt. hom. 36.in Act.* *D.Chryſ.*
*Apoſt.*cum ponderat illud de Paulo,& Silla. *Act.16.*
quod media nocte orantes laudabant Deũ, *Oratio clauis*
audiebant illos vincti,repente autem terræ- *cæli.*
motus factus eſt magnus,ita vt mouerentur
fundamenta carceris,apertæ ſunt autem ſta-
tim ianuæ,& omnium vincula ſoluta ſunt,
vbi clauis carceris, ac vinculorum oratio
C extitit: Nec mirum, cum clauis etiam cæ-
lorum ſit. Ideoque Helias clauſit, & ape-
ruit cælum oratione. ſicut ibidem ponde-
rat *Chryſoſt.* Clauemque cæli vocauit ora- *3.Reg.17.*
tionem *D. Auguſt. ſerm.226.de temp.* Qua *& 18.*
in re oratio videtur aſſimilari ſanguini *D.Aug.*
Chriſti in nomenclatura,ſic enim eum cla-
uem cœli appellauit *Hieronym. ep. 129. ad* *D. Hier.*
Dardanum.

Cum itaque oratio clauis ſit cæli, ipſum-
D que aperiat, vt nobis inde omnia bona de-
cidant,quo ſenſu dixit *Chryſoſt.ſer.de Moy-* *Chryſoſt.*
ſe tom. 1. Orationem eſſe colloquutionem
cum Deo, reſponſum vero ipſius eſſe be-
neficia, quæ nobis largitur. Colloqui,
inquit, tecum, & ſi non verbis, tamen
beneficijs dignatur,imo & beneficijs ſolet
diuina bonitas noſtras præuenire, & ante-
uertere preces,ſicut notauit idem *Chryſoſt.* *D. Chryſ.*
ſer.in c.3. Sap. ad ea verba, *Iuſtorum ani-* *Act. 3.*
mæ,&c.tom.1. cum ponderat,cur Petrus, &
E Ioannes,non poſt egreſſum è templo, quò
ierant ad orandum, ſed ante ingreſ-
ſum, claudum ſanauerint, & ambula-
re fecerint. Aſcendunt, inquit, Apoſtoli
Dominum deprecaturi, ſed preces claudi
non poterant aſpernari, neque permittit
claudus orare illos, quos petit, niſi prius
acciperet quod optauit, vt antè ab eis,quod
voluit, impetraret, quam ipſi à Domino,
quod volebant,expeterent, ante operantur,
quam ipſi Dominum deprecentur,ante vir-

tus oſtenditur, quam oratio ad Dominum præmittatur, effectus preces præueniunt, virtutes deſideria antecedunt, nec expectatur, vt vota ad Dominum præmittantur, quia Dominus ipſe ante efficit, quam oretur. Hæc Chryſoſt. quæ oſtendunt, quomodo Deus nos præueniat oraturos.

Cant. 1. Magnam parit difficultatem locus ille initio Cantic. vbi ſponſa alloquuta abſentem ſponſum, & dicens. *Oſculetur me oſculo oris ſui*, ſtatim conuertit ſermonem, tanquam ſi præſentem alloqueretur ſponſum, illicoque dicit. *Quia meliora ſunt vbera tua vino*, cum potius debuiſſet dicere, quia meliora ſunt vbera ſua vino. Acute ſane aduertit *Origen.* (*Origen.*) quæ mutatio hæc fuerit, dicens. Vim fidelis, & feruentis orationis per hanc mutationem indicaſſe Spiritũ ſanctum; nam, cum ſponſa ex imo corde effunderet animam ſuam ad ſponſum abſentem, quem pręſentem, & oſculantem deſiderabat, dicebat: *Oſculetur me oſculo oris ſui*, tamen vix intra ſe verba compleuerat; & ecce ſponſus Deus adeſt, tali modo, vt ab ſponſa videretur, quem præſentem intuita, inceptam orationem, tanquam ad præſentem Dominum conuertit; *quia meliora ſunt vbera tua vino*, docet nos Spiritus Sanctus diuinam prouidentiam, atque aſſiſtentiam noſtris precibus.

Cap. 58. Hoc idem docuit per Iſaiam, cum dixit. *Tunc erumpet quaſi mane lumen tuum*. Pro quo Chryſoſt. legit *ſcindetur*, id eſt, ſubito te illuminabit, ait. Quod plus eſt, *adhuc te loquente, dicam: Ecce adſum*, vel vt eſt in Hebr. *Ecce ego*, quaſi dicat, quid tibi eſt opus? adſum opem laturus. vbi *D. Hier.* (*D. Hier.*) Ecce adſum, non voce, ſed opere, non reſponſione, ſed beneficijs: quod iuxta literam in Euãgelio comprobatur, quando dicente ad Dominum Leproſo: *Si vis, potes me mundare*: (*Matt. 8.*) videtur, ait *D. Hier.* velle oſtendere, quomodo rebus reſponderit vocibus, dixit Leproſus: *Si vis, potes me mundare*, *reſpondit: volo mundare*. Iiſdem duobus verbis, quibus Leproſus fuerat loquutus, velut fidem effectu comprobans, vt notauit *D. Amb. lib* 5. *in Luc. c.* 1. (*D. Amb.*) dicens. Illud mirabile, quod eo ſanauit genere, quo fuerat obſecratus? *Si vis potes me mundare, volo*, inquit *mundare*. Quibus habet ſimilia *Chryſoſ. hom.* 17. ex varijs in Matth. locis. (*D. Chryſ.*)

Extat inſigne huius prouidentiæ teſtimonium in Geneſ. (*Gen. 38.*) quo loco orabat ſeruus Abraham Deum, vt puella virgo, quæ prima occurreret, & aquam petenti ſibi concederet, illa ipſa vxor futura eſſet Iſaac filij Domini ſui, orabat certe in fide. Notanda vero maxime verba Scripturæ. *Nec dum*, inquit, *intra ſe verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, virgo pulcherrima, & incognita viro*, quæ petenti ſibi aquam, non ſolum largiter dedit, ſed etiam omnibus famulis, & camelis hauſit liberaliter.

Cernitur etiam vis orationis in eo, quod Deus plura concedat petenti, quam ab eo poſtulentur. Etenim, cum Daniel ſolam (*Dan. 9.*) Hieroſolymitani templi reparationem poſtulaſſet, plus inuenit diuina liberalitas, quod largiretur, atque ita promiſit Deum in carne venturum, quod nec ſperare poſſet humana fragilitas, nec poſtulare auderet. Solet enim excedere diuina bonitas vota poſtulantium, & merita.

Hoc argumentum proſequitur *Paul. Burgen. in ſcrutinio* 1. *p. d.* 3. *c.* 3. (*Geneſ. 17.*) Similiſque eſt locus Geneſ. vbi, cum Abraham tantum poſtulaſſet; vtinam Iſmael viuat in conſpectu tuo; audiuit diuinum reſponſum dicens. *Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabiſque nomen eius Iſaac.* Qua de re videndus *Chryſoſt. hom.* 29. *in Gen. &* 38. *& hom.* 79. *ad pop. & Amb. ſuper Pſal.* 3 (*D. Chryſ.* *D. Amb.* *Luc. 23.*) cum ponderat ea verba latronis. *Domine memẽto mei*: ille adhuc rogabat, vt ſui meminiſſet Dominus, cum veniſſet in regnum ſuum, & Dominus, cum nondum veniſſet, iam ei regnum cæleſte tribuebat. Similia habet. *Hier. epiſt. ad Ruſin. tom.* 1. (*D. Hier.*)

Cum igitur hæc ſit vis, & efficacia orationis, mirum ſane poſſet videri, quod hic ait Iacobus: *Petitis. & non accipitis*, niſi ſtatim rationem adiungeret dicendo; *eo quod male petatis, vt in concupiſcentijs veſtris inſumatis.* Ex quibus verbis illud imprimis colligimus, Deum propterea non exaudire poſtulationes noſtras, quia terrena poſtulamus ad complendas inordinatas concupiſcentias. Porro, ſi Deus non vult, vt ab eo, quæ ſunt ſæculi, primario po-

ſtulemus,

Digitized by Google

ſtulemus, qui fieri poteſt, vt concedat, ſi A ad noſtras concupiſcentias petierimus? Quod vero nolit, vt poſtulemus primario terrena, probat id, quod dixit. *Quærite primum regnum Dei.* Vnde *Baſil. lib. conſtit. Monaſtic.* Quandocunque ores caue diligenter ne quæ petis, peruerſe petas, & aduerſum te Dominum irrites, non pecuniam, non gloriam humanam, non aliud quidpiam ex numero eorum, quæ cito prętеruolant, ſed pete regnum Dei, & quæ ad vſum corporis pertinent, omnia tibi ſuppeditabit munificentiſſimus, atque auguſtiſſimus Rex noſter, qui indigne fert, quandocumque quis exiguum à ſe aliquid petit, quandocumque quis noſtrum de rebus minime ipſi conuenientibus, rogat. Noli igitur illum tibi oratione tua iratum facere, ſed ea pete tibi, quæ digna ſunt, & Rege, & Deo; hæc autem petens ab eo, ne prius receſſeris, quam quod petis, impetraueris. Sic Baſilius. Cui addendus eſt *Auguſt. in Pſal. 36.* cum ponderat ea verba; *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Diſcerne, inquit, petitiones carnis tuæ à petitionibus cordis tui: Petitiones carnis ſunt, quibus petuntur carnalia, petitiones cordis, quibus poſtulantur ſpiritualia, quæ à Deo facile conſequentur, ſi à carnalibus fuerint ſeparata.

Matt.6. *D. Baſil.* *D. Aug. Pſal. 36.*

Videndus etiam pro hac re eſt *Greg. 15. Mor. c. 23.* vbi aliam rationem adducit, cur Deus nos non exaudiat, cum temporalia ad concupiſcentijs indulgendum poſtulamus. Se magis, inquit, Dominus, quam ea, quæ condidit, vult amari; æterna potius, quam terrena, ſicut ſcriptum eſt. *Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis*: qui enim non ait, Dabuntur, ſed adijcientur, profecto indicat, aliud eſſe, quod principaliter datur, aliud vero, quod ſuperadditur.

D. Greg. *Matth. 6.*

Idem argumentum proſequitur *D. Chryſoſt. hom. 54 in Geneſ.* Ne temporale, inquit, aliquid à Deo petamus, indignum enim valde eſt, à tam liberali, & tanta virtute præſtanti, huiuſmodi petere, quæ in præſenti vita diſſoluuntur, & verſionem experiuntur. Accinit *Nazian. orat. in ſanctum Baptiſma*, cum ait. Iucundius Deus dat, quam alij accipiant, hoc vnum caueamus, ne ſordidi, ac præparci animi notam ſubeamus, parua poſtulantes, ac Dei liberalitate indigna.

D. Naz.

Nec mirum, ſi Deus nolit, vt primario ab ipſo poſtulemus, quæ ad ſæculum pertinent, quando nec ipſorum recordationem voluit habere, dum ipſum deprecaremur, quæ fuit ratio, cur aſcendétibus ad orationem, iuxta ipſius præſcriptum, dixerit. *Nullus inſidiabitur terræ tuæ aſcendente te,* B *& apparente in conſpectu Domini Dei tui ter in anno.* Reddit autem rationem huius ſententiæ *D. Aug. quæſt. 161. in Exod.* dicens. Hoc vult intelligi, vt ſecurus quiſque aſcenderet, nec de terra ſua ſolicitus eſſet, Deo promittente cuſtodiam. Ex qua expoſitione illud colligimus, Deum non ſolum velle, vt ab eo terrena minime poſtulemus quin potius, nec ipſorum memoriam, curam, ac ſolicitudinem habeamus, dum ad C orationem accedimus. Vnde *D. Aug. lib. 2. de ſerm. Domini in Monte c. 17. & 24. & 25.* & deinceps. concludit, nullo modo poſſe à Deo temporalia peti, quia pro quibus non licet eſſe ſolicitum, nó licet etiam orationem offerre; quod tamen ita intelligendum eſt, vt temporalia non poſtulemus, niſi pro neceſſitate, & vt ad res ſpirituales conſeruandas conducunt, ideoque ſuperius dixi, male à Deo poſtulare, qui primario D ab ipſo temporalia bona poſtulabat, quia non ſunt poſtulanda, niſi ſecundum neceſſitatem, & vt pertinent ad ſpiritualia, quæ eſt mens *Auguſtini ſerm. 6. de orat. Dominic. & lib. 50. homil. hom. 11. & Chryſoſt. de orat. Dominic. & Tertull. lib. de orat.* Sicque intelligendus eſt *Baſil. Gregor. & Chryſoſt.* ſupra allati & *Caſſian. collat. 9. c. 24.* E

Exod. 34. *D. Aug.* *D. Aug.*

Digitized by Google

§. II.

Digna Deo debet eſſe noſtra oratio .

CVm ergo temporalia bona non debeāt
à Deo poſtulari ſumma ſolicitudine ,
nec niſi in ordine ad ſpiritualia,qui ea ſola
inquirunt inſuper nequiſſimo propoſito fi-
ne, ſcilicet , vt in concupiſcentijs ea inſu-
mant, quomodo à Deo accipient , quem
dum poſtulant,ſumme offendunt? quomo-
do exaudietur oratio, quæ in peccatum ſic
conuertitur ? ſicut dixit Dauid. Grauiſſi-
Pſal. 108. mum autem malum eſt,contrahere in ora-
tione peccatum,in qua alij remedium con-
D.Amb. ſequuntur,ſicut optime notauit *Ambroſ.lib.*
1.de Cain & Abel c. 9.

Tertul. Quæ fuit ratio,cur *Tertull. in Apologet.*
*aduerſus gent. c.*40. Rideat gentiles,qui,dū
Deorum opem pro ſuis neceſſitatibus im-
plorant,eoſdem maxime offendunt,cum ab
imbribus æſtiua, inquit , hyberna ſuſpen-
dunt, & annus in cura eſt.Vos quotidie pa-
ſti,ſtatimque pranſuri,balneis,& cauponis,
& lupanaribus operati , æquilicia Ioui im-
molatis,cælum apud capitolium quæritis,
nubila de laquearibus expectatis , auerſi ab
ipſo,& ideo & Cælo.Ideoque cap.ſequenti
eoſdem appellat publicorum incommodo-
rum,& malorum ilices , quia dum precarē-
tur,Deum potius irritabāt :Quibus ſimiles
omnino ſunt ij,qui à Deo poſtulant bona
vt in malis inſumant,qua in re,& propriam
fatentur nequitiam,& Deum per impuden-
tiam iniuria afficiunt.

Hoc,vt explicem,notandum eſt id,quod
dixit *Clem. Alex. 7. Stromat.* Nos Deum
D.Clem. noſtrum precibus honoramus. quod intel-
ligendum cenſeo,non ſolū de reuerentia, &
ſubmiſſione,qua toto corpore procumbē-
tes profitemur Dominum , & Creatorem;
ſed inſuper,quia, dum , quæ bona ſunt, ab
ipſo poſtulamus, & quæ petimus , n ipſius
cultum conuertimus. impedimus , & bo-
norum authorem,& finem etiam noſtrū, &
eorum,quæ cōdita ſunt,prædicamus.Ideo-
Bern. que *D. Ber. ſer.* de quatuor modis orandi,
A vbi præſentem Iacobi locum pertractat, ex
eo deducit,quæ ſequuntur.Caueat quis , ne
forte poſtulet , non poſtulanda, aut minus
poſtulet,quàm à Deo ſunt poſtulanda,qua-
ſi velit iniuriam inferri Deo,dum,quęcum-
que iniuſta ſunt, & nequam fini diriguntur
à Deo poſtulantur. Quis enim audeat ea,
quæ dedecent,niſi per ſummam impuden- *Matth. 6.*
tiam,& iniuriam,vel etiam à prudenti Re-
ge petere ? Ideoque & filia Herodiadis ca-
B put Ioannis Baptiſtæ inter pocula , & in
conuiuio ebrietatis poſtulauit , nihil qui-
dem tale auſa à ſobrio Rege quærere. Iniu-
ſtæ enim preces pudore, & iniuria afficiūt
eum,cui proponuntur , ſicut & quæ rationi
conueniunt, vel ipſum etiam Deum viden-
tur honorare.

Vnde Dauid, *Domine ante te deſiderium* *Pſal.* 37.
& gemitus meus à te non eſt abſconditus,
vbi D. Greg. expoſitione in Pſalm. pæni-
C ten. ait. Tale eſt deſiderium meum , vt di-
gnum ſit in conſpectu tuo. quaſi dicat. Ni-
hil omnino deſidero,quod pudeat à te po-
ſtulare , à quo , non niſi digna poſtulanda
ſunt. Pulchre vero addit Aug. Ideo non eſt
abſconditus,ſed exauditus gemitus. Ideo-
que *& Senec. epiſt.* 10. Perfectum, & om-
nibus cupiditatibus ſolutum eum virum
dixit,qui nihil Deum roget , niſi quod ro-
gare poſſit palam,quando,ſcilicet, non niſi,
D quæ poſtulāda ſunt,poſſint peti. Qui enim
male petit , & ignorantiam , ac nequitiam
propriam profitetur , & iniuriam Deo in-
fert. Proptereaque ſic petentes non acci-
piunt.Videdus hac de rē *Chryſolog.ſer.* 132. *D.Chryſ.*
vbi explicat ea verba Chriſti Domini.
Matth. 18. *Si duo ex vobis conuenerint ſu-*
per terram,de omni re quamcumque petie-
rint,fiet illis à Patre meo ; ſalua tamen ea
cautela , & reuerentia, vt à Deo, quæ Deo
digna,poſtulentur. qui enim mala à Deo
E poſtulat , Deum mali iudicat,& ſentit au-
thorem , & qui vilia, & indigna precatur,
præſtantis potentiam degener petitor igno-
rat .

§ III.

Digitized by Google

§. III.

Beneficium Dei eſt, nobis poſtulata aliquando negare.

NEque vero Diuina bonitas nobis, etiã dum negat, deeſt, imo magnum beneficium largitur, dum ea, quæ noxia, iniuſtaque ſunt, minime concedit, quod iam ſupra in c. 1. notauimus n. 6. §. 5. Eſt enim peculiare Dei beneficium ſic poſtulata negare, quod dixit *Auguſt. in Pſalm.* 85. Deus, [D. Aug.] inquit, bonus, ſi det, quod vis, quid ſi male vis? nonne erit magis tibi non dando miſericors? quid enim petebas? forte mortem inimici: triſtis es, quia non es exauditus contra illum: gaude, quia non es exauditus contra te. [Luc. 15.] Hoc etiam cernere eſt in patre diuidente ſubſtantiam duobus filijs. Si enim portionem prodigo non tribueret, neque abiret in regionem longinquam, nec viueret luxurioſe.

Videndus pro hac re *Bern. ſerm: contra vitium ingratitudinis:* vbi oſtendit ex Dei [D. Bern.] miſericordia prouenire, quod aliquando concedat ea, quæ nobis noxia forent. Miſericordiæ, inquit, res eſt, hac in parte ſubtrahere miſericordiam, quemadmodum iræ, & indignationis miſericordiam exhibere: Ideoque *Chryſoſt. hom. 5. in Geneſ.* admo- [D. Chryſ.] net, vt Deo ſemper gratias agamus, ſiue cõſequamur quod petimus, ſiue non: Nam, cum Deus, inquit, aliquid nobis negat non minus eſt, quam ſi conceſſiſſet. Negat enim aliquando, quia neſcimus, quid petamus, idque confirmat exemplo Pauli, qui ter Dominum rogauit, vt ab eo auferretur ſtimulus carnis, nec tamen exauditus eſt: cum tamen Diabolus exauditus fuerit quando [2. Cor. 12.] Iob petijt tentandum, & Dæmones exauditi ſint petentes licentiam, vt porcos ingrederentur, qua de re videndus *Auguſt.* [D. Aug.] *in Pſal. 83. & tract. 6. in 1. epiſt. Ioan.* vbi ait. Apoſtolus magis exauditus eſt ad ſalutem, non ad voluntatem, Diabolus ad voluntatem, ſed ad damnationem, ſi voluntati noſtræ det, ſaluti non dat. Similia habet *in Pſal. 26.* ad ea verba. *Vnam petij à Do-* [A] *mino, hanc requiram. Et epiſt. 150. & tract. 73. in Ioan. & lib. 5. contra Iulian. cap. 3. & ſerm. 3. de verbis Apoſtoli:* vbi ait. Deus & cum differt, adeſt, & differendo adeſt, ne proſperam cum implet voluntatem, perfectam non impleat ſanitatem. Videndus hac de re *Proſper. lib. ſententiar. ſent. 212. &* [D. Proſper.] *D. Thom. 3 p. q. 15. art. 1. & 2.* [D. Tho.] *Chryſoſt. hom. 79. ad pop.* vbi ait. Non noſtri vtilia [D. Chryſ.] ô homo; frequenter damnoſa petis, & [B] periculoſa; ſed Deus magis tuæ curam gerens ſalutis, non tuam intuetur petitionem.

Proindeque non mirum, ſi qui petunt bona, vt concupiſcentijs inſumant non exaudiantur. Si enim filij Iſrael monilia, & inaures non haberent, idolum quidem non adorarent; & ſi perditus filius ſubſtantiam non acciperet, nõ viueret luxurioſe: multique niſi temporalia ſuperabundanter haberent, & ne pecunia abundarent, tot ſcelera [C] non committerent. Ideo enim fortaſſis *Nazian. orat. 24.* [D. Naz.] in principio, pecuniam occultum tyrannum appellauit, [Oſea. 12.] quia multam tyrannidem operatur, multa impie deuaſtat, & occulte aggreditur. Quo ſenſu apud Oſeam dicitur. *Diues effectus ſum, inueni idolum mihi.* vbi alqui ex Hebr. legunt: Inueni vim mihi, vt ſit ſenſus. Mihi iam eſt vis, qua quęque obuia poſſum aggredi, & volita committere, etiam per vim, & tyrannidem. Quibus igitur bona, non niſi ad res [D] malas ſunt, ſi Deus ea, dum poſtulantur, denegat, ſingulare præſtitit beneficium, quando materiam peccatorum ſubtraxit, & occaſionem Deum offendendi abſtulit. [2. Reg. 3.]

Pro qua re facit ille locus Scripturæ, quando Dauid miſit nuncios ad Isboſeth dicens: *Redde vxorem meam Michol, quam deſpondi mihi centum præputijs Philiſthijm, miſitque Isboſeth, & tulit eam à viro ſuo.* [E] *Phaltiel, ſequebaturque eam vir ſuus; plorãs vſque Bathurim.* vbi *Rupert. lib. 2. in lib Reg. c. 12.* ait. Ploraſſe dicitur præ gaudio, eo quod cum Dominus cuſtodiſſet, ne tangeret eam. Quibus addendum eſt, ploraſſe præ gaudio, dum ablatam ſibi vidit occaſionem cadendi, quod ſingulare eſt Dei beneficium, proindeque tale confert, dum nihil confert, & poſtulata negat ijs, qui conceſſa conuerterent in Dei offenſionem.

Quod confirmat *Gregor.* ex eo quod [D. Greg.] Deus

Digitized by Google

Deus filijs Iſrael conceſſit ea, quæ vitioſe appetierant, dum dixerunt flentes: *Quis dabit nobis ad veſcendum carnes? Venitque egrediens à Domino, arreptas trans mare coturnices demiſit in caſtra, volabantque in aere duobus cubitis altitudine ſuper terram. Surgenſque populus toto die illo & nocte, ac die altero congregauit coturnicum multitudinem, adhuc eſca eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos,* ait Dauid. *Pſal. 77.* Huius autem rei cauſam aduertit Paulus cum dixit. 1. Corinth. 10. *Hæc in figura facta ſunt noſtri, vt non ſimus concupiſcentes malorum, ſicut & illi cupierunt.* Quid igitur conceſſit Deus tam cito beneficium, quod conſequuturum erat tam velox, atroxque ſupplicium? hoc explicat *D. Gregorius 15. Moral. cap. 12.* Maioris, inquit, iracundiæ eſt, cum hoc tribuitur, quod male deſideratur, atque inde repentina vltio ſequitur, nam quanto citius malum votum impleri permittitur, tanto celerius punitur. *D. Aug.* Et hæc eſt ratio, cur *D. Auguſt. tract. 73. in Ioan.* vbi eundem locum tractans, ait. Male vſurus eo, quod vult accipere, Deo potius miſerante non accipit. Proindeque ſi hoc ab illo petitur, vnde homo læditur, exauditur, magis metuendum eſt, ne quod poſſet non dare propitius, det iratus. Faſtidiebant, quod habebant, & quod non habebant, impudenter petebant, quaſi non melius peteret, non vt cibus, qui deerat, indecenti deſiderio præſtaretur, ſed, vt ille, qui aderat, ſanato faſtidio ſumeretur. Quando enim nos delectant mala, & non delectant bona, rogare debemus potius Deum vt delectant bona, quam, vt concedantur mala. Vnde iam colligimus ſingulare beneficium eſſe Dei, ſi dum male, aut mala petimus, non accipimus. Sicut ſupplicium eſſet, ſi eadem nobis male petentibus concederet, quandoquidem materia fuiſſent maiorum ſcelerum. Pro qua re videndus eſt *Burgenſis ad prædictum locum Numerorum additione 4.* vbi quærit. Cur Moyſes Dominum non fuerit deprecatus pro deſiderio carnium, & pro illa inordinata concupiſcentia, ſicut fuerat deprecatus pro peccato vituli, *Exodi 32.* & pro murmuratoribus, vt ceſſaret ignis, hic autem non ſe conuertit, vt oraret pro populo, ſed ſolum ad ſubtrahendum ſe regimini principis, dicens. *Non poſſum ſolus ſuſtinere onus populi,* & reſpondet, quod noluit pro hac vice pro populo orare, vt ſ. Deus prouideret populo de his, quæ petebant, ne eorum malitia augeretur; quia ſecundum *Auguſt. 7 confeſ.* concupiſcentia, ſi ei ſatis fiat, maius robur accipit: at vero populus peccauit peccato concupiſcentiæ inordinatæ: habebat enim cibum continuum ſuauiſſimum, & ſaluberrimum, iam vero ſi concupiſcentiæ indulgetur, libereque ſatisfit, materia multorum datur peccatorum, ſingulare proinde eſt beneficium, ſi cum male petimus, non exaudimur pro votis.

§ IIII.

In explendis concupiſcentijs ſuis conſumunt homines bona ſua.

ILlud etiam oſtendit hic locus, quæcumque homines habent, & à Deo etiam male petendo, poſſunt conſequi in explendis concupiſcentijs abſumere non contentis, ſi neceſſitati ſatisfaciant; quæ eſt cauſa, cur ſemper indigeant, multotieſque non tantum à Deo, ſed etiam ab hominibus cogantur poſtulare. Vnde *Ber. ſer. de 4. modis orandi* verſans hunc Iacobi locum; *D. Bern.* *Petitis & non accipitis, eo quod male petatis, vt pete, vt in concupiſcentijs veſtris conſumatis,* ait. Sic agit omnis, qui terrena quærit vltra neceſſitatem, qui mundialem gloriam ſectatur, aut voluptatem. *D. Greg.* Et *Gregor. 22. Moral. c. 11.* ex hoc etiam loco ſubinfert, valde ſuperbire, eſt extra metas inopiæ aliquid deſiderare, vnde & ſuperbe petentibus dicitur. *Petitis & non accipitis, &c.*

Ideoque *Chryſoſt. hom. 37. in Geneſ.* *D. Chryſ.* alia mala, quæ ex hac cupiditate oriuntur, enumerans, ait. Vnde adulteria, ſtupra, rapinæ, auarorum fraudes, cædes, latrocinia, & totius animæ labes, nonne, quia plus concupiſcimus, quam nobis conuenit? ſicut enim Paulus radicem omnium malorũ auaritiã vocauit. *1. Tim. 6.* Sic non quis aberrauerit, ſi fontẽ omnium

Digitized by Google

omnium malorum dicat, immoderantiam, A & quod tranſgredi volumus, ſuum quiſque vſum. Nam ſi vellemus in alimentis & veſtibus, & domicilijs, & alijs corporalibus cunctis vſibus, nihil immodice concupiſcere, ſed neceſſaria tantum quærere, multis damnis liberaretur humanum genus. Verum neſcio qui fiat, quod nunquam inter noſtros maneamus limites? quali venia dignandi ſunt, qui in veſtimentis tantam vanitatem oſtentant, neque neceſſarij vſus B gratia, ſed tãtum ob vanitatem, & inanem gloriam, & vt vulgo forenſi admirationi ſint? quo ſupplicio non ſunt digni, qui modis omnibus dant operam, vt ſericis, & auro intertextis induantur? & poſt ſe pompã trahunt in foro? quot pauperum vẽtres poterant inde paſci? quot corpora in nuditate egentium poterant contegi ex his, quæ è ſolo collo, & humeris pendẽt? & poſt multa quæ pro hac ſententia videnda ſunt; tandem coclud t; veræ diuitiæ ſunt, & inexhauſtæ C facultates, cupere tantum, quantum vſui ſatis; Neque enim ille, qui hoc facit, inopiam timere poterit, neque execrationes ſuſtinet.

Et Senec. epiſt. 4. Magnæ diuitiæ ſunt, lege naturæ compoſita paupertas: Lex autem naturæ ſcis, quos terminos nobis ſtatuerit? non eſurire, non ſitire, non algere, vt famẽ, & ſitim depellas: non neceſſe eſt ſuperbis aſſidere liminibus, Parabile eſt, quod natura deſiderat, & ſuperflue ſudatur, ad manum eſt, quod ſat eſt. Ignaui fuerunt, at è D Gedeonica militia excluſi, qui ad aquas ſeſe totos inclinarunt Iudicum. 7. genibuſque flexis proſtrati audius, ocioſius, largiuſque biberunt, & tamen ſitibundi erant & meridianum (vt ait Ioſephus) tempus erat, quo poſt cibum & iter, ſolet eſſe ſitis moleſtior. Namque modice, ſubito, & quaſi obiter, & perfunctorie neceſſarijs, cibo, & potui operam dare oportet. Vnde Salomõ. prouerb. 23. ait, *cui va? nonne his: qui com-* E *morantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? & Orig. homil. 9. in lib. Iudicum.* ille probabilis, ille electus, qui poſtea quam ad aquas baptiſmi ventum eſt, flecti ad neceſſitates terrenas, & corporeas neſcit qui vitijs non indulget &c. Videndus *Chryſoſt. homil. 54. & 55. ad popul. & Caſſ. col. 5. cap. 8.*

Orig.

D. Chryſ.

Prouenit autem hoc malum ex eo, quod nullus menſuram ſuam agnoſcit, vt illi ſumptus commenſurentur; quos ſolis cupiditatibus adaptant, ideoque Ambroſ. lib. de Naboth. c. 5. ait. Nõ parcũt homines diſpendio, dum indulgent cupiditati, parcerent autem ſi neceſſitati vellent occurrere, & pro poſſe, pro tempore, pro ratione expendere. Notanter quidem dixit Scriptura. Omnes quidem Prouincias, dum fames ſeptennio vrgeret, veniſſe in Ægyptum, vt emerent eſcas, & malum inopiæ temperarent. Neque enim, dum ſterilitas aderat, & fames graſſabatur, homines ſaturabantur, ſed duntaxat eſuriem temperabant, alioqũin imprudenter egiſſent, & nuſquã in communi inopia frumentum pro ſaturitate haberent. Gen. 41.

Pro qua re facit locus ex eodem cap. ybi poſtquam Ioſeph ſomnium interpretatus eſt Pharaoni, ſeptemque abundantiſſimos prædixit annos, itidemque alios ſeptem miſerrimos, præ ſterilitate, ac fame, ſic infert. *Nunc ergo prouideat Rex virum ſapiẽtem, & induſtrium, & præficiat eum terræ Ægypti, qui conſtituat præpoſitos per cunctas Regiones, & quintam partem fructuum per ſeptem annos fertilitatis colligat.* Cur, quæſo, non dimidiam ſaltem partem fructuum cuiuſque anni vbertatis ſeruare commendat, in remedium vniuſcuiuſque anni ſterilis? Rem quidem videtur attigiſſe Martinus del Rio ibi qui dixit; ſufficiebat quinta, quia famis tempore, parciore homines victu contenti eſſe debent; proindeque nec tantum cibi adhibere, quantum, dum fructus abundant, nec concupiſcentiam omnino perficere, ſed famem, ac inopiam temperare; ne illa omnino adſtricti pereant. Ideoque *D. Ambr. lib. de Viduis.* dicit. Neſcit egere optima diſciplina, quia ſcilicet, & loco, & tempori ſeſe accommodat, & nouit quando occurrere debeat, & quando abſtinere. Gen. 41. D. Amb.

Non eſt hoc loco vtcumque omittendum, quod cum Elias iubente Domino impijſſimo ſe regi ſubducens, in torrente Charith lateret abſconditus, eo loco corui mane, & veſpere aſportabant panẽ, & carnes, vbi eleganter Autor *lib. 2. de mirabilibus ſacræ Scrip. c. 16.* apud Auguſt. ait, coruo miniſtra- 3. Reg. 17.

Digitized by Google

miniſtrare Prophetæ præcipitur, vt culpam A quam in diluuio commiſerat, in terra purgare auis illa videretur. Cæterum cum Ieſabelem declinaſſet, eiuſque perſecutionem fugeret, namque deſerti caperet idem Propheta, dum mærore affectus ſubter vnam iuniperum animæ ſuæ petit vt moriatur. Ecce ad caput ipſius ſubcinericius panis, & vas aquæ comedit, & bibit, & rurſum obdormiuit. Cur igitur illi modo non allatæ carnes, aut dapes, ſed ſubcinericius pa- B nis tantum apponitur, diuina id diſpenſatione factum eſſe credo, quando enim corui deferebant panem, & carnes, non inſtabat perſecutio, nec inimici ad mortem quęrebant diuino iuſſu Propheta abſcederat, debuit proinde ad victum neceſſaria habere miniſtrata, at dum mortem videt, dum crudelem Ieſabelem fugit, tenuiſſimo victu contentus, ſubcinericio pane ſumpto dormit, neque carnes, neque alios cibos, aut C quærit, aut poſtulat, debet ſiquidem vir prudens pro loco, & tempore largiori, ſtrictioriuè vti menſa, veſtitu, & comitatu. Sed audiamus *Tertull. lib. contra Phiſycos c. 9.* rem luculenter diſſerentem. Defecerũt corui qui eum liberalius paſcerent, an difficile angelo fuerat aliquem aliunde de conuiuio regis miniſtrum, cum inſtructiſſimo ferculo raptum, ad Heliam transferre, ſicut Danieli in lacu leonum eſurienti prandium metentium exhibitum eſt? ſed conſtitui oporte- D bat exemplum docens in tempore preſſurę, & perſecutionis, & cuiuſcumque circũſtantiæ xerophagijs eſſe viuendum, ſic ille.

Tertull.

Hæc eſt ratio, quare Paulus Apoſtolus, ſicut notauit *D. Chryſoſt. hom. 2. ad pop.* nihil de paupertate diuitibus loquutus eſt, ſed de parcimonia, & humilitate; quia optime ſciebat, inquit, quod modeſte agere, breui faciet ipſos à ſtudio diuitiarum liberari. Quia, ſcilicet, ad nihil aliud diuitias inqui- E rimus, & petimus, niſi, vt in concupiſcentijs conſumamus. Et qui parcimoniæ ſtuderet, multis non indigeret. Domos, inquit ibi Chryſoſt. ædificemus, vt habitemus, nõ, vt ſuperbiamus, quæ enim ſuperbiæ non ſufficiunt, habitationi amplæ ſunt, imo adeo amplæ, vt iam non domos, ſed ſolitudines in Scriptura appellentur. Quo pacto intelligendus ille locus Iob. *Cum Regibus & Conſulibus terra, qui ædificant ſibi ſolitudines.* vbi ſolitudines vocat ampliſſima, & immenſa palatia, quæ implere nulla poſſit familia, & licet multi ibi inhabitent, adhuc præ vaſtitate, ſolitudo, aut eremus, deſertumue eſſe videntur. Qua de re videndus Sueton. in vita Neronis.

D. Chryſ.

Quis ergo poterit domus adimplere iuxta menſuram ſuperbiæ conſtructas? quis concupiſcentijs ſatis facere, quantumuis inſumat? Ideoque Chryſoſt. aduerſus impios Hæreticos, de ijs, qui ſoli appetitui ſubſeruiunt, ait. Quando ſumptuoſa conſpexeris prandia, ac cœnas, & delicias, quando tripudiantes videris, canticaque dæmoniaca recitantes, tunc ingemiſce, ac lachrymare, & Dauidis recordare, dicentis: *Neſcierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant.* Et quia hoc miſerum, inutile, & vanum eſt, merito ad hoc bona petentibus Deus denegat.

D. Hier.

TEXTVS.

Adulteri, & adulteræ neſcitis, quia amicitia huius mundi, inimica eſt Dei? Quicumque ergo voluerit amicus eſſe ſæculi huius, inimicus Dei conſtituitur.

Verſ. 4.

EXPOSITIO LITERALIS.

POſtquam Iacobus loquutus eſt de cura & laboribus, quibus homines in acquirendis huius ſæculi rebus inſudare ſolẽt. & oſtendit nihil aliud præ oculis habere, quam cõcupiſcentijs ſatisfacere, oſtendit iam eos, qui ſic ſe totos mundi delicijs, & proprijs concupiſcentijs tradunt,

A tradunt, eo ipſo inimicos Dei conſtitui, cũ ipſe in amicos elegerit, & aſſumpſerit eos, qui nihil fere de ſæculo, aut cum ſæculo volunt, ſed qui ſola cæleſtia quærunt, ac deſiderant.

Adulteros ergo vocat ſecundum explicationem Occumenij eos, quos ſupra falſos dixerat ſapientes, qui diuinam conſtuprant Scripturam, & peruerſo ordine ipſa vtuntur B ad ſuam voluntatem, vt hinc patrocinium haberent, voluptuoſæ vitæ præferentes vulgarem, profanam, turpemque pulchritudini veræ, honeſtæ ac diuinæ. Phraſiſque (*2. Cor. 2.*) eſt fere Pauli, dum adulterare verbum Dei dixit de illis, qui, vel ſolum auditoribus placere ſtudent, vt Hierony. ibi exponit, dicens: Pſeudo apoſtolos, inquit tangit, de quibus Iſaias. *Caupones miſcent vino aquã.* (*Cap. 1.*) i. miræ doctrinæ adulationis mollia verba, C quibus homines, non tã inebriati ferueant, quam delectati tabeſcant, vel ſecundum *Greg. 22. Moral. c. 12.* (*D. Greg.*) de illis, qui aliter ſentiunt de verbo Dei, quam eſt aut non ſpirituales fructus, ſed adulterinos fœtus quærunt.

D. Chryſoſt. ſer. aduerſus impios Hæreticos, (*D. Chryſ.*) qui habetur poſt opera Ephræm, intelligit hunc locum de ijs, qui fauent hæreticis, ſic enim legit. Siquis videatur horum D amicus eſſe, inimicus Dei conſtituitur. Feuard. intelligit de adulteris vtriuſque ſexus, tam mentis, quam corporis. Vel tandem intelligitur locus de peccatoribus, qui à Deo auertuntur, & ſeſe totos dedunt vitijs, & concupiſcentijs, quæ eſt cõmunis expoſitio, eamque docuit *Aug. lib. 50. hom. hom.* (*D. Aug.*) *38.* Si deſeris, inquit, Deum, qui te fecit, & amas illa, quæ fecit, adultera es; & tales vocantur ab Apoſtolo Iacobo: Adulteri E neſcitis; quia amicitia huius mundi, inimica eſt Deo? Anima enim, deſerto Creatore, amans creaturam, adultera eſt.

Cæterum, vt res clarior fiat, aduertendũ eſt, auerſionem per peccatum à Deo appellari in Scriptura imprimis fornicationem, (*Pſal. 72.*) iuxta illud Pſalmi. *Qui elõgant ſe à te, peribunt; Perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te.* Et iuxta illud Oſeæ. *fornicati ſunt à Deo.* (*Oſe c. 4.*) Appellatur deinde peccatum, Adulterium, quia anima noſtra ſponſa eſt Dei, vt conſtat ex Oſea. (*Cap. 2.*) Deſponſatur vero Deo in iuſtitia, vt ibidem dicitur. i. in iuſtificatione, dum enim Deus animam ſanctificat, eandem in Sponſam aſſumit: Deſponſatur inſuper in iudicio iudicando pro ea contra Diabolum iniquum, & iniuſtum poſſeſſorem. Tandem deſponſatur in fide, quam Deus animæ, vt radicem omnium bonorũ ſupernaturalium tribuit, & quam anima Deo ſeruare debet.

Cum ergo per peccatum à Deo auertitur, & Dæmoni per mortale adhæret, adultera redditur anima ſecundum regulam D. Hieronymi ſuper Ezechiel. c. 16. ibi *Iudicabo te iudicijs adulterarum.* (*D. Hier. Ezech. 16.*) Vbi Deus addit per explicationem. *Dabo te in ſanguinem furoris*, id eſt, crudeli, & truculenta morte puniam te, ſicut ſolent mariti furore, & zelotypia incenſi adulteras vxores occidere. Et in hoc ſenſu paſſim in Scriptura adulterare dicebatur populus Iſrael cum idolis gentium, dum relicto Deo, ad illa ſe conuertebat, vt apud *Oſeam c. 2. Hierem. 13. & 23. Ezechiel. 23.* & in hoc ſenſu Chriſtus Dominus dixit. *Generatio praua, & adultera ſignum quærit.* (*Matt. 12.*) Vbi Hieron. Egregie, dixit adulteram. quia genus ducit à peccatoribus, & quia dimiſerat virum, & iuxta Ezechiel, multis ſe amatoribus copulauerat: Ideoque Beda hoc in loco. Adulteros, inquit, vocat quos derelicto amore ſapientiæ cæleſtis, ad amplexum potius amicitiæ mundialis eſſe deflexos increpat.

Vel etiam adulteros vocat, quod à Deo vero Patre deſciuiſſent, vt degeneres filij per improbam vitam, & cum patrem non agnoſcant, aut ſaltem non reuerant, ſpurij cenſentur, & ex adulterio geniti: & hac fere ratione Paulus vocat adulteros eos, qui extra diſciplinam Patris ſunt ad Hebr. 12. tanquam quos pater non agnoſcat pro filijs ſuis.

Amicitiam vero huius mundi vocat amorem mundanum, & inordinatum, vbi nomine mundi non intelligit aggregatum ex cælo, ac terra, & elementis, ſed ea omnia, quæ inordinatè appetuntur, quod etiam, ſæculum ſonare videtur, quod apponit, dum ait: *qui voluerit amicus eſſe ſæculi.* Vnde Abbas *Iſaias orat. 21. tom. 1. biblioth. Patr.* Mundus, inquit, eſt animi ad peccata diſtractio. Mundus eſt, cum ea quæ natu-

Hhh ræ con-

ræ contraria ſunt, ſequimur: Mundus eſt, A cum carnis voluptates implemus: mundus eſt, cum arbitramur diu in hoc ſæculo permanſuros; mundus eſt, cum maiorem corporis, quam animæ curam gerimus, mundus eſt, cum de iis, quæ caduca ſunt, gloriamur.

Supponit igitur tanquam notiſſimum, amicitiam huius mundi contrariam eſſe Dei amicitiæ, propterea que per interrogationem dicit. *Neſcitis*? & infert eum, qui B vult amicus eſſe ſæculi, conſtitui Dei inimicum. Verbum autem, voluerit, non tantum denotat libertatem, ſed inſuper ſignificat eũ, qui de facto eſt amicus mundi & eum, qui ſecundũ affectum, ac voluntatem curat eſſe amicus, quãuis nõ poſſit eſſe, cõſtitui Dei inimicum, ſicut notauit. D. Tho. Contraria enim ſunt amor mundi, ac Dei, & cum duo ſint, circa quæ homines ſtudent; nempe Deus, & mundus, & circa C vtrumque horum, duo verſentur, amicitia, & odium: Circa vtrumuis horum ſtudioſi eſſe deprehendimur, vel odiſſe. Neque enim cor noſtrum duos ſecum pugnantes amores capit, anguſtum enim, arctumque ſtratum, & pallium duos non capit, nec duobus dominis ſeruire poteſt nec iidem oculi terram ſimul aſpicere, cælumque poſſunt, ſicut dixit *Aug. lib. de Abuſionib. tom. 9.* D

Iſai. 28. Matth. 6. D. Aug.

Proinde recte infert Apoſtolus, amicitiã mũdi inimicam eſſe Dei, & amicum ſæculi inimicũ Dei cõſtitui. Similiſque eſt hic locus illi alteri apud Ioan. in ſua 1. epiſt. cũ dixit: *Nolite diligere mundũ neque ea, quæ in mundo ſunt, ſi quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo*, ſeu vt legit Auguſt. tract. 9. *Non eſt ſpiritus Patris in eo.*

1. Ioan. c. 2.

§ I.

Acriter quandoque reprehendendi ſunt peccatores.

Illud igitur ſeſe hoc loco offert notandum, quanta acrimonia, & iracundia in peccatores inſurgat, & excandeſcat Apoſtolus, qui manſuetudinem prædicauit, & eos, quibus ſcripſit, fratres, hucuſque appellauit: & ſeſe in multis offenſorem humiliter confeſſus eſt: Tamen, quia nunc neceſſe erat contra peccatores acrius agere; ideo zelo Domini incenſus eos acriter increpat, facto docens quid nos facere debeamus. Nam ſicut notauit *Chryſoſt. hom. de nomine Abraham*, ſi ſemper argueremus, impudentiores fierent, ſi ſemper obſecraremus, ignauiores. *D. Chryſ.*

Prudens vero magiſter & Princeps adamare debet & reprehendere, ac punire. quod notauit *Rupert. lib. 4. in Exod. c. 27. in Moyſe.* qui orans pro ſubditis dicebat; *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo.* Deinde vero ait: *Si quis eſt Dei, iungatur mecum.* Ait ergo Rupert. Circa ſubditos ſuos rectoribus ineſſe debet, non ſolum iuſte conſulens miſericordia, ſed & piæ ſæuiens diſciplina, qui tanto populi amore conſtringitur contra culpas eius, cõſidera quanto zelo rectitudinis accendatur, intus arſit ignibus amoris, foris accenſus zelo ſeueritatis. tanta fuit pietas, vt ſe pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret, tanta ſeueritas, vt quia eos diuinitùs feriri timuit, ipſe iudicij gladio ferirct, ſic amauit eos, quibus præfuit, vt pro eis, nec ſibi parceret, & tamen delinquentes E ſic perſequutus eſt, quos amauit, vt eos etiam Domino parcente proſterneret. Vtrobique legatus fortis, vtrobique mediator mirabilis, cauſam populi apud Dominum precibus, cauſam Dei apud populum gladijs alligauit. *Rup. Exod. 32.*

Videndus *D. Aug. ſer. 92. de* diuerſis vbi inter alia Dominus amarè & acerbè arguit Iudæos, ſed amando. *Væ vobis hypocritæ Matt. 7.* Quis vero diceret, quia oderat eos? venit *D. Aug.*

Digitized by Google

eoſ venit ad crucem & ait: *Pater ignoſce.* &c. Sic & noſter Apoſtolus, quos diligit, blande, beneuoleque huc uſque loquutus eſt, eoſdemque dum delinquentes agnoſcit, ſeuerè increpat, duréque reprehendit. Zelus etenim iracundiam acuere ſolet, ſicut dixit *Nazian. orat.* 21. D.Naz.

In quem ſenſum exponit *Gregor. 26. Moral. c.* 5. illud Ezechiel. *Tu ſume tibi ſartaginem ferream.* Quid, inquit, ita magiſtri, atque doctoris mentem, quam zelus Domini figit, & excruciat? Vnde Paulus huius ſartaginis incendebatur frixura, cum diceret. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Quiſquis enim zelo Dei contra peccantes accenditur, forti in perpetuum cuſtodia munitur ne eis neglectæ prædicationis, & regiminis cura damnetur. Hanc ſartaginem poſuerat Paulus, cum dicebat. *Mundus ſum à ſanguine omnium, non enim ſubterfugi, quominus annunciarem vobis omne conſilium Dei.* Nunc ergo Doctores neceſſe eſt, vt appetant zeli ardoribus frigi, ne cogantur poſtea de torpore negligentiæ, igne gehennæ cruciari: ideoque ſimul cum ſartagine, Ezechieli dictum fuit. *Ordinabis aduerſus Hieruſalem obſidionem, & ædificabis munitiones,* quod quidem per reprehenſionem factum eſt. Videndus idem *Greg. hom.* 1. *in Ezech.*

D. Greg. Ezec. c. 4. 2. Cor. 11. Act. 20. Ezec. c. 4.

D. Amb. Agnouit hoc eſſe neceſſarium *Ambroſ. cum ſer.* 6. dixit. Malui peccatum veſtrum incuſando acriter increpare, quam leniter diſſimulando nutrire: Quiſquis enim fratrem non arguit peccantem, quodammodo hortatur, vt peccet. Ideoque ſponſa, quamuis pulchra & decora eſſet, zelo tamen accenſam, & nigram ſe dixit contra malignãtes, non candorem ſerenitatis oſtendens, ſed obſcurum ſeueritatis zelum exhibens, vt exponit *Ber. ſer.* 28. *in Cant.* Qui ante præmiſerat, nigreſcit candoris zelo, lucro pulchritudinis multos candidos fecit vnius denigratio. Nam ſicut dixit *Clem. Alex.* 1. *Pædag. c.* 9. Qui ad gratiam loquuntur, parũ diligunt: Qui autem ad vtilitatem, acerbi ſunt, in futurum ſæculum beneficio afficiunt.

D. Bern. D. Clem.

Inuehitur moribundus Iacob in Ruben, aitque. *Non creſcas.* & ad Simeonem & Le-

A ui. *Maledictus furor eorum, quia pertinax.* Gen. 49. Mirum autem eſt quod addidit Scriptura dicens. *Benedixit ſingulis benedictionibus proprijs.* vbi Caiet. eleganter. Omnia dicit benedicendo: nam & arguere, & punire, & præmonere, aliena non ſunt à benedictionibus paternis. Et *D. Chryſoſt. hom.* 7 *ad pop.* D. Chryſ. Parentes omnium maxime filios amantes, & menſa prohibent, & flagella infligunt, & afficiunt ignominia, & tamen parentes ſunt, nec tamen dehonorant, dum hæc faciunt, B & tunc maxime patres, cum faciunt. Videndus *Aug. lib. quæſt. in Ioſue. & lib. de Verbis Domini ſuper Matth. c.* 17. D. Aug.

Non ſufficit autem quælibet reprehenſio, ſed interdum grauis ac vehemens adhibeatur oportet. Ideo enim, cum Heli filios reprehendiſſet, dixit Samuel, non corripiebat eos; quæ verba ponderans *Chryſoſt. lib.* 3. *aduerſus vituperat. vit. Monaſt.* ait. D. Chryſ. C Certe corripuerat, ſed hanc Deus pro correptione non accipit, ideoque illum, quod vehementia, & inuectione caruiſſet, reprehẽdit. Lenis enim reprehenſio, quando acrior neceſſaria eſt, quaſi nulla reprehenſio eſt.

Vnde iam poſſumus colligere propterea Iacobum acriter reprehendiſſe impios, vt eos in meliorem reduceret frugem, & vt nequitiam euomerent, ac proijcerent. Nam exprobratio criminis, potioni eſt ſimilis, quæ reſoluit, vt ait *Clem. Alex. ſup. c.* 8. D Neque vero, inferat aliquis, ex duris Iacobi verbis, ipſum odio exprobraſſe peccatoribus, quos adulteros appellat: D. Clem. Vt enim ibidem ait Clem. Beneuolentiæ, non odij ſignum eſt reprehendere; ambo probrum obijciunt, & amicus, & inimicus; ſed inimicus quidem irridens, amicus autem bene volens. Non ergo propter odium, Dominus homines maledictis inceſſit; quos, cum propter noſtra ipſorum ſcelera licuiſſet perdere, ipſe pro nobis paſſus eſt; E Pædagogus enim admodum artificioſè, vel per maledictũ ad vituperanda irrepit maledicto, tanquam flagello mentis ſocordiã excitans.

Hoc ergo flagello increpatorio voluit Iacobus è lecto adulterij, peccati, ſcilicet, excitare, quo facto, ſeu dicto, docuit magiſtros, ac prędicatores inuehi, & excandeſcere zelo ſalutis contra præuaricatores, ne poſtea dicant illud *Ber. lib. de anima c.* 11. D. Ber.

Digitized by Google

Aliorum tranſgreſſiones reprehendere ti- A
mui, & ideo mortis author extiti quia vi-
rus, quod clamando expellere potui, non
expuli.

§. II.

Magna inſania peccantis animæ, dum Deum ſponſum peccando offendit.

SEcundo loco ſeſe obijcit dementia ani-
mæ noſtræ, quæ relicto pulcherrimo
ſponſo, cui copulata eſt iuxta illud Oſeæ,
Oſea. c.2. *Sponſabo te mihi in ſempiternum.* Et illud
Pauli. *Deſpondi vos vni viro, virginem ca-*
2. Cor.11. *ſtam exhibere Chriſto* : Fornicata eſt cum C
amatoribus plurimis, admodumque turpi-
bus, proindeque talis reddita eſt, ſicut ea
quæ dilexit, & ſicut ante matrimonium cũ
Deo erat: cuius turpem ſtatum ex parte
D.Hier. narrat *Hieron. epiſt.* 22. ad Euſtoch. vbi ani-
mam ſic alloquitur. Non eſt ſponſus tuus
atrogans, Æthyopiſſam duxit vxorem, ſta-
tim, vt audire volueris ſapientiam veri Sa-
lomonis, vt ad eum veneris, confitebitur
tibi cuncta, quæ nouit, & inducet te Rex in D
cubiculum ſuum, & mirum in modum co-
lore mutato ſermo tibi ille conuenit. *Quæ*
Cant. 3. *eſt iſta, quæ aſcendit dealbata?*
D.Aug. Clarius hoc dicit *Aug. ſer. 6. de Verbis*
Domini, cum ponderat ea verba Pſalm. *Cõ-*
Pſal.44. *cupiuit Rex decorem tuum.* Concupiuit,
inquit, quod fecit, quoniam, vt pulchram
faceret, fœdam amauit. Pro infidelibus &
fœda, ſanguinem fudit fidelem, ac pulchram
reddidit, dona ſua in te amauit, quid enim E
ſponſo tuo contuliſti? quid in dotem? nonne
luxurias, & pannos peccatorum? abiecit
pannos, miſertus eſt, vt ornaret, ornauit, vt
amaret. Quibus habet ſimilia *tract. 9. in* 1.
D. Nyſſ. *Ioan. & Nyſſen orat.* 2. *in* Cant. Namque
D. Bern. ſicut optime dixit *Ber. epiſt.* 12. Iuſtitia
D.Chryſ. quærit meritum, miſericordia vero miſe-
Epheſ. 1. riam, quod notauit *Chryſoſt.* ad ea verba
Pauli, *In diſpoſitione plenitudinis temporis,*
& hom.19. in Ioan. & Aug ſer.9. & 10. de
Verbis Domini.

Hoc exprobrauit Deus per Ezechielem. Ezech.16.
vbi ait: *tranſiui per te, & vidi te, Ecce tem-*
pus tuum, tempus amantium, id eſt, quando
Dæmones, & alij amatores erant, qui ad te
cupiebant declinare protectione mea re-
pulſi ſunt, *& iuraui tibi, & ingreſſus ſum*
pactum tecum, & laui te, ſicut dicit Iſai. *La-* Iſai.c.4.
uauit Dominus ſordes filiarum Sion : & ve-
ſtiuit te diſcoloribus, ideoque *aſtitit Regina* Pſal.44.
B *in veſtitu deaurato, circundata varietate.*
Et quid hac varietate pulchrius? Calceaui
te hyacintho, & coronam decoris in capite
tuo, ſimilam, & mel, & oleum comediſti, &
egreſſum eſt nomen tuum in gentes pro-
pter ſpeciem tuam, qua perfecta eras in de-
core meo, quem poſui ſuper te, id eſt,
meis beneficijs, meaque incredibili largi-
tate ad Reginæ vocabulum perueniſti. Hæc
fere *Hieron lib.4. in Ezechiel.* Commendat D. Hier.
autem diuinam charitatem erga ſponſam,
quod vt pulchram eam faceret, indecorum
ſe exhibuit. Qua de re videndus *Bern. ſer.* D. Bern.
28. *in Cant.* cum exponit illud Nigra ſum,
ſed formoſa : Multos, inquit, candidos
facit vnius denigratio: ſplendor Dei obnu-
biletur in forma ſerui pro vita ſerui : Can-
dor vitæ æternæ nigreſcat in carne pro car-
ne purganda: *Specioſus forma præ filijs ho-* Pſal.44.
minum, pro filijs hominum illuminandis
obſcuretur in paſſione, turpetur in cruce,
palleat in morte, ex toto non ſit ei ſpecies,
neque decor, vt ſibi ſpecioſam, atque deco-
ram acquirat ſponſam.

Neque ſolum hoc commendat dilectio-
nem Dei erga ſponſam, ſed inſuper cura,
quam de illa habuit, quod oſtendit ille lo-
cus Cantic. vbi nos legimus. *Trahe me poſt* Cantic.c.1.
te. Ipſe enim Deus, veluti dux virginitatis
ſponſæ, ipſam manu ducebat, ſed Græci
hoc in loco, vt videre eſt apud Orig. legunt.
Traxerunt te poſt ſe. videntur enim animę,
ipſum Deum, qui illarum amore deperit,
poſt ſe trahere, amatorie quidem, & ſumma
dilectione affectum. Hoc ipſum proſequitur
Ber. ſer. 52. *in Cant.* dicens. Animaduerte D.Bern.
benignitatem ſponſi, qui, vt affectum te-
nerrimum, quem habet erga ſponſam,
explicet, ait. *Adiuro vos filiæ Hieruſalem* Cant.2.
per capreas, ceruoſque camporum, vt non
excitetis, neque euigilare faciatis dilectam,
quo adusque ipſa velit. Læuam poſuerat
ſpon ſus

ſponſus ſub capite, vt in ſinu ſuo eam quieſcere faceret, & dormire, & ipſe beneuolentiſſime ſuper eam vigilaret. Quid putas illic accipiet, quæ hic tanta familiaritate donatur, vt Dei brachijs amplecti ſe ſentiat, Dei ſinu foueri, Dei cura, & ſtudio cuſtodiri, ne dormiens forte à quopiam non volens excitetur? *& ſer.* Cant. 2. 68. explicans ea verba ſponſæ. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* ait. Inſolens verbum,; *Et ego illi*, nec minus inſolens, *Dilectus meus mihi*, niſi quod vtroque inſolentius, vtrumque ſimul, Mihi, inquit, intendit. Itane huic intenta eſt illa Maieſtas. cui gubernatio pariter & adminiſtratio vniuerſitatis incumbit, & cura ſæculorum ad ſola transfertur negotia, imo otia amoris. Ita plane, eademque prorſus habet *ſerm. 69.*

Nouit hanc curam, & ſolicitudinem ſponſi ille, cui curam de ouibus ſuis 1. Pet. 5. commiſit Chriſtus, dum dixit. *Omnem ſolicitudinem veſtram proijcientes in eum: quoniam ipſi eſt cura de vobis*; quæ loquutio eſt cauſalis, & facit hunc ſenſum. Propterea, quod Deus de vobis curam habet, ſolicitudinem veſtram in eum proijcite, nec mirum, quod curam habeat ſuæ ſponſæ Deus, cuius & vir dicitur, vnde qui adhæret Deo, vnus ſpiritus cum eo fit. Sic ergo diuinus Sponſus animam curat, ſic diligit, & ad felicem ſtatum euehit.

Videamus nunc, qualiter ipſa ſe geſſerit, & quomodo inde miſerè ſe deiecerit. *Expoſuiſti*, inquit, *fornicationem tuam omni tranſeunti*; qui diuerſorum peccatorum, ait Hier. Spiritum tranſeuntem ſuo ſuſcepit gremio, iſte effundit fornicatio- Ezech. 16. nem ſuam: *Ædificaſti tibi lupanar*, id eſt, tota frontis libertate deliquiſti. Omnibus meretricibus dantur mercedes; *tu autem dediſti mercedes cunctis amatoribus tuis*. O miſera anima, ô infelix adultera, non te pudet, non te pœnitet, non tibi venit in mentem pulchritudo collata à Deo? modo ablata; ſine Deo, ſine ſponſo ſpecioſo præ filijs hominũ. vbi Symmachus Pſal. 44. legit. *Pulchritudine pulcher præ filijs hominum. Plange, quaſi virgo accincta ſacco, ſuper virum pubertatis tuæ.* vbi D. Hie-

A ron. ait. Vir pubertatis Deus dicitur, qui Ioel. c. 1. deſpondit ſibi virginem ſponſam, quan- D. Hier. diu cum hac ſponſa ſponſus fuerit, non poteſt ieiunare, nec plangere, nec abſentis ſponſi deſiderium lachrymis indicare.

Notauit autem *Bern. lib. de Paſſione c. 3.* Cur anima, à Deo potius ſponſa appelle- D. Bern. tur, quam vxor; quia ſolent, inquit, Matth. 9. ſponſæ, nondum alligatæ coniugali vinculo, amari ardentius, quam poſtea. Poſt- B quam igitur hunc ſponſum amiſit miſera anima, continuo reclamaret, ſi ſe vidiſſet in turpi, vili, & abiecto ſtatu. Quod ponderat *Ambroſius ſuper cap. 15.* D. Amb. Lucæ in perdito filio, qui non potuit magis accommodatum locum inuenire, quam inter porcos: In ſordibus, inquit, & in fœtoribus viuat, neceſſe eſt anima, quæ Deum fugit. quibus habet ſimilia *Ber. ſer. de Conuerſione ad Cleric. c. 13.* D. Bern. Vnde *Chryſoſt. hom. 3. in epiſt. ad Rom.* D. Chryſ. Oportebat, inquit, tunc demum nos dolore affici, non cum ſupplicio afficimur; C ſed, cum delinquimus. Et *hom. 51. in Ioan.* Nihil peccato ſordidius. Pluraque habet *homil. 64. in Geneſ. & homil. 38. in epiſt. ad Roman.*

Oportebat igitur in eo ſtatu peccati miſeram animam, propriam deplorare miſeriam, & infelicem ruinam; quam tamen deplorare cenſetur Deus, ſicut velle videtur *Orig. hom. 12. in c. 28.* Ezech. ad ea verba *Fili hominis leua planctum ſuper re-* Origen. Ezech. 28. D *gem Tiri*. Aſſumit, inquit Orig. Deus planctum ſuper regem Tiri, vt videas, quam bonus Deus, qui etiam eos, qui ſe negauerunt, deflet: & hoc venit ex amoris magnitudine & affectu. Aſſumit itaque Deus plãctum ob eam animam, quæ plangere debebat, & miſerum ſtatum peccati deflere, vt tandem miſeriam ablueret; quo nihil benignius potuit reperiri, nec amplius diuina E charitas erga ſponſam animam commendari. Et quaſi hoc parum fuerit, adulteram ſibi vocat, & ad inuocationem inuitat.

Vulgo dicitur, inquit Dominus per Hie- Ierem. 3. remiam: *Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum; nunquid reuertetur ad eam vltra? Nunquid*

non polluta, & contaminata erit mulier illa? A *Et tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Frons meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere. Ergo ſaltem amodo voca me. Pater meus, dux virginitatis meæ es tu.* Poſt fornicationem, inquit D. Hieronym. ibi. Suſcipit pœnitentem, & hortatur, vt reuertatur ad ſe, erubeſcant qui nolunt ad meliora conuerti, ipſe deſpondit animam veſtram amplexibus ſuis; & docet quomodo B orare debeat, & agere pœnitentiam; quanto autem ille clementior, qui ſalutis, poſt fornicationem, oſtendit viam, tanto miſerior meretrix, quæ non vult poſt vulnera, recipere ſanitatem; ſic Hieronym.

Commendat inſuper infinitam charitatem diuini ſponſi erga adulteram animam, quod cum cæteri ſponſi adulteras ſoleant C occidere, vt ſic adulterij pœnas morte luant: Pro adultera moritur ſponſus, vt eius ſanguine ornet genas ſponſæ, vireſque addat ad properandum, & currendam

D.Bern. viam ſalutis. Vnde *Bernar. epiſt.* 107. O geminum, ipſumque firmiſſimum Dei erga nos amoris argumentum. Chriſtus moritur, meritur amari; ſpiritus afficit, & facit amari; ille facit, cur ametur: iſte, vt ametur: Ille ſuam multam dilectionem in nobis commendat: Iſte dat: In illo cerni- D mus, quod habemus, ab iſto ſumimus vnde amemus: Charitatis igitur ab illo occaſio, ex iſto affectio. Similiaque habet *ſerm.* 19. *&* 20. *in Cant.* & inter alia. Dilexit, & non exiſtentes: ſed adiecit, & reſiſtentes diligere.

In quam ſententiam ponderat eleganter *Orig. homil.* 20. *in Num.* Id quod Chriſtus Dom. dixit. *Et ego, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum*: quodam- E modo, inquit, nobis vim facit, vt pertrahat ad ſalutem, non ſolum inuitat volentes, ſed & cunctantes trahit: Quandam enim amoris vim nobis infert, quod pro adultera anima, quæ mortem merebatur, obierit ipſe mortem: & quod brachijs in cruce extenſis, fugitiuam animam ad ſe vocet, lapſam erigat, attrahat, & amplectatur Vnde *Ambroſ. in*

D.Amb. *Pſal.* 43. In cruce Chriſtus expandens manus ſuas, totum orbem, qui erat periturus, erexit, leuauit iacentes, &c. immemor adulterij, ſolum amorem curat.

Etenim ſicut ait *Bernard. epiſt.* 12. Vera D.Bern. miſericordia non iudicat, ſed afficit: non expectatur ratio, vbi affectio trahit Lugebat Samuel, Saul miſerans, non deliberans. Fundebat lachrymas Dauid pro filio parricida. Sic & diuinus Sponſus, adulteræ amore accenſus, etiam in crucem actus vocat. Quod proſequitur *Chryſol.* D. Chryſ. *ſer.* 108. dicens, Tota die expandi manus meas. Iſai. 65. nonne qui expandit manus, ipſo habitu rogat? diſtendit membra, dilatat viſcera, pectus porrigit, offert ſinum? videte in me corpus veſtrum, ſi quod Dei eſt, timetis: quare quod veſtrum eſt non amatis? ſed forte vos Paſſionis meæ, quam feciſtis, magnitudo confundit? Nolite, Claui iſti non mihi infigunt dolorem ſed veſtram mihi infigunt altius charitatem, vulnera hæc non educunt gemitus meos, ſed magis vos meis viſceribus introducunt: Extenſio corporis mei vos dilatat in gremium, non meam creſcit in pœnam: Venite ergo, redite, &c.

Et hæc eſt ratio, cur Hierony. in Pſal. D. Hier. 108. dixerit. Iudas magis ex hoc offendit Dominum, quod ſe ſuſpendit, quam quod Dominum prodidit. Si enim non deſperaret de miſericordia, & bonitate Dei, ipſum ad ſe vocantis miſericordiam poſſet conſequi. ſicut notauit *Ambroſius lib.* 2. *de* D. Amb. *Pœnitent. c.* 5. vbi ait. Arbitror, quod etiam Iudas potuiſſet tanta Dei miſeratione non excludi à venia; ſi pœnitentiam, non apud Iudæos, ſed apud Chriſtum egiſſet, quantumcunque enim adultera anima ſit, nec deſinit diuinus Sponſus eam ad ſe vocare, nec venientem poterit non recipere.

Quando vero adultera anima vocem Sponſi audit, & ad eum venire ſtatuit, vide qualiter illi occurrat, quod ſignifica- Luc. 15. tum eſt in filio luxurioſe conſumente paterna bona, qui dixit. *Ibo ad patrem meum*, & ſurgens venit ad patrem ſuum: At vero de patre dicitur. *Accurrens, cecidit ſuper collum* eius, ſeu, vt legit Vatabl. *ſe coniecit ad collum eius.* Adoleſcens filius ſurgit, venit: ſenex pater accurrit, & ſe conijcit ad col-

Digitized by Google

ad collum, quaſi plus cruciaret miſericordiam compaſſio miſeri, quam ipſum miſerũ paſſio ſui: Tardius videbatur patri, filio veniam dediſſe, quam illi accepiſſe, vt ait Guarric. ſerm. de prodigo. A

D. Hier. Et *D. Hieron. epiſt. ad Damaſum* notat id, quod dixit Euangeliſta. *Cum adhuc longe eſſet filius, accurrit pater.* Antequam dignis operibus, inquit, & vera pœnitentia ad patrem rediret, ad eius præcurrit aduentũ, & reditum filij anticipat. Et *Amb. lib.* B

D. Amb. *2. de Pœnit. cap.* 3. Tam cito, inquit, veniam meretur, vt venienti, & adhuc longe poſito, occurrat pater, & oſculum tribuat, quod inſigne eſt ſacræ pacis.

D. Bern. Quod ipſum etiam notauit *Bernard. ſerm. 1. de Conuerſione Pauli.* vbi aduertit ſubtiliter, qualiter diuina gratia præuenerit animam Pauli, & antequam conuerſioni annueret, ſuperabundans miſericordia illi fuerit ſuperinfuſa. Magnifice, inquit, in hac vna conuerſione, & miſericordiæ magnitudo, & efficacia gratiæ commendatur. *Subito*, ait C

Act. 9. Luc. *circumfulſit eum lux de cœlo.* O vere inæſtimabilis diuinæ dignatio pietatis: illuſtrat cœleſti fulgore, vel à foris, intus adhuc luminis incapacem. Qui necdum infundi poterat, diuina ſaltem circumfunditur claritate. Sic Bern. Non patitur diuinus Sponſus in reconcilianda ſibi ſponſa aliquas moras, vocat, attrahit, pulſat, & priuſquam anima conſenſum præbeat, ſponſi gratia, & lux adeſt ad ornandam, & gratificandam animam. Quæ igitur erit anima ſenſata, quæ diuinum Sponſum relinquens, fornicetur cum turpibus amatoribus, ſi præ oculis habeat ipſius pulchritudinem, & excellentiam, & peccati turpitudinem, ac fœditatem? D

Quod ſi tandem adulterium commiſit, & fornicata eſt, id minime ſit cum lapide; de quo conqueritur Deus E

D. Hier. per Hierem. *Mœchata eſt cum lapide & ligno*; quod licet ſignificet idololatriam, qua coluit idola lapidea & lignea, myſtice tamen & moraliter expoſuit *Origen. hom. 14. in Hierem.* De ijs, qui duro corde contra Deum peccant, qui cum lapide fornicantur, ideoque in vitijs, ac peccatis obdureſcunt, & lapideſcunt. Ne igitur fornicatores cum lapidibus inueniamur, imo reſipiſcamus ad reconciliationem cum vero, & vnico ſponſo animarum noſtrarum Deo, & ſi hucuſque amare pigebat, ſaltem redamare non pigeat: Nulla enim maior eſt ad amorem inuitatio, quam præuenire amando. ſicut dixit *Auguſtinus libro de Catechizand. Rudib. c.* 4. & nimis durus eſt animus, & cum lapidibus adulter, qui dilectionem, ſi nolebat impendere, nolit rependere ſponſo, qui ſibi elegit ſponſam, fœdamque amauit, vt pulchram redderet, ipſi totam curam, & diligentiam adhibet, ipſius deplorat peccata, & offenſus ad amicitiam vocat, pertrahit, ac præuenit; pro eaque dum mortem merebatur, emoritur.

Quod ſi quilibet adulter nullam videtur habere excuſationem apud Deum, id magis elucet: nam mirum non eſt, ſi quis deprehendatur in furto: furatur enim, vt animam expleat eſurientem, ſed adulter, inquit *Chryſoſt. hom. 3. de verbis Iſaiæ. Vidi Dominum. tom.* 1. ob inopiam ſenſus, exitium animæ ſuæ conciliat. Itaque quemadmodum gubernator in portu faciens naufragium, haud quaquam vllam impetraret veniam, ſic, nec is, cui cum per coniugium conceſſum ſit, quo lapſum effugiat, tamen aliena perfodit, matrimonia. Sic Chriſoſt. Quid igitur dicendum de miſera adultera anima, quæ Deum ſponſum reliquit, niſi quod inexcuſabilis omnino ſit. D. Chryſ.

§. III.

§. III.

Quomodo amor Dei, & mundi inter ſe pugnent, qualiterque Dei præferendus amor ſit?

DEinde oſtendit Apoſtolus, quomodo ſe habeat amor Dei, & mundi, vt, ſcilicet, ſe inuicem excludant, & neceſſario præponendus ſit amor Dei; quod ſponſa dixit. *Ordinauit in me charitatem*. quem locum exponit *Origen. homil. 2. in Cantic.* vt ſit conſtitutus ordo in charitate, & dilectione rerum, vt ſcilicet, diligatur prius Deus, quam cætera omnia. *Theodoret.* cum Septuag. legit. *Ordinate in me charitatem, vt ſpōſo coniungar meo; eumque & patri & matri, & cæteris rebus anteponam.* Et *Aug. ſerm. 7. de verbis Domini.* Ordinate in me charitatem, hoc eſt, facite gradus, & cuique quod debetur, reſtituite: nolite anteriora poſterioribus ſubdere: & lib. de diligendo Deo. Omnia, quæ in hoc mundo ſunt, diligenda, ſunt, vt ſubiecta, vt famulantia, vt arrha ſponſi, vt munera amici, vt beneficia Domini; ſic tamen, vt memineris ſemper quod illi debes; nec iſta propter ſe; ſed iſta propter illum, & per iſta, illum, & ſuper iſta illum diligas. Caue ô anima, ne (quod abſit) meretrix dicaris, ſi munera dātis, pluſquam amantis affectum diligis. Dilige illum propter ſe, diligit te propter ſe, dilige illum, vt fruaris illo, diligit te, vt diligaris ab illo; dilige in donis illius, quæ data ſunt ab illo, illum tibi, & te illi dilige.

Cant. 2.
Orig.
Theod.
D. Aug.

Similia habet idem *Auguſt tract. 2. in 1. Canon. Ioan.* Quemadmodum, inquit, fratres, ſi ſponſus fecerit ſponſæ ſuæ annulum, & illa acceptum annulum plus diligeret, quam ſponſum, qui illi annulum fecit, nonne in ipſo dono, ſponſo adultera anima deprehenderetur, quamuis hoc amaret, quod dedit ſponſus? tamen ſi diceret: Sufficit mihi annulus iſte, iam eius faciem videre volo; profecto iniqua eſſet hæc dilectio: Similis & ea eſt, qua relicto Deo, rebus creatis adhæreſcit. Eadem fere *habet ſerm. 72. de Temp.*

A

Vnde idem *Auguſtinus ſuper Pſal. 55.* aduertit, quod poſtquam Regius Vates deſcripſit felicitatem hominum impiorum in pſalm. 143. ſtatim ſubdit. *Beatus populus, cuius eſt Dominus Deus eius;* tulit omnia de medio quæ Deus dat, & dedit ipſum Deum quia iuſta anima nihil omnino ſupra Deum diligit, & quæ diligit, propter Deum, cuius poſſeſſione, & amore beata eſt. Videndus etiam hac de re *epiſt. 120. ad Honoratum.* Pſal. 143.

B

Et *Richard. de Sanct. Vict. lib. 4. de contemplat. cap. 15.* Amor, inquit, ſingularis conſortem non recipit, ſocium non admittit. quod videtur ſignificaſſe ſponſa, dum ait. *Ordinauit in me charitatem*, quod etiā poteſt verti, *vexillum eius ſuper me, charitas.* Sicut enim cum aliqua vrbs, aut arx in ditionem alicuius ducis, vel Regis venit, vexillum in compitis, aut in vertice erigitur in ſignum, quod ipſe dominetur tali vrbi, aut arci, & nullus alius, cum iam eiectus ſit: ſic & anima ſancta, veraque Dei ſponſa nullum, præter Deum, amatorem admittit, cui ſoli dedita tota eſt. Propterea enim Deus dixit. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. quæ verba ponderans *Theodor. quæſt. 3. in Deut. ait.* Hoc loco docemur, dilectionem non ſcindere in dilectionem Dei & auri, Dei & vxorum, Dei & liberorum; ſed totam dilectionis vim Creatori Deo conſecrare, deinde ſecundum Creatorem, quæ vnicuique ſunt vtilia, impertiri, veluti liberis, fratribus, & amicis, ſiquidem pertinet etiam ad dilectionem Dei hæc præſtare. Et *Baſil. homil. 11. in Pſalm. 44.* ſuper eadem verba. Ex toto corde tuo: hoc eſt, qui dicit ex toto, diuiſionem in alia nullam admittit, qui amicus Dei perfectus eſt, ei totam animam tribuit. Toto corde, inquit *Aug. lib. 1. de doctrin Chriſt.* Nullam vitæ noſtræ partem relinquit, quæ vacare debeat, & quaſi locū dare, vt alia re velis frui.

Cant. 2.
C
Matt. 22.
Theod.
D
D. Baſil.
E
D. Aug.

Et *S. Ephram. ſerm.* quem fecit ad pietatis certamen, amorem noſtrum erga Deum gladio bicipiti comparat: Qui enim, inquit, vero amore vere in Deum fertur, inſtar gladij bicipitis, quemcunque amorem alium huius mundi interrumpit, ac dirimit, omneque vinculum naturæ perfringit, nihilque eo-

D. Eph.

Digitized by Google

que eorum, quæ ſub aſpectum cadunt, animam illam detinere, ac poſſidere poterit; non voluptas aliqua, non gloria, non diuitiæ, non vinculum amoris carnalis, *Matt.* 20. hic eſt gladius, quem *Matt.* 20. venit *mittere in terram*, quo filium aduerſus patrem ſeparet. Sic Ephræm: ex cuius doctrina cõſtat, amorem Dei bellum gerere, armaque exercere aduerſus mundum. Videndus hac D. Bern. de re *Ber. ſerm.* 7. *in Cant. & ſer.* 74. *Et* D.Chryſ. *Chryſoſt. homil.* 48. *ad pop.* vbi multa habet. Proindeque qui terrena diligit aliumque cum diuino admittit amorem, inimicus eo ipſo conſtituitur Dei, qui ſolus vult, ac meretur diligi.

Cernitur autem inimicitia amoris ſæculi ad amorem Dei, quod amor ſæculi inflammat animam ad terrena concupiſcenda, & peritura ſectanda: in ima præcipitat, atque in profunda demergit, ſicut ait *D. Auguſt.* D.Aug. *in Pſalm.* 121. vbi addit Anima amore terreno, quaſi viſcum tenetur in alijs, volare non poteſt. Similiaque habet *ſerm.* 33. *de verbis Domi.* Amor, inquit, rerum terrenarum, viſcum eſt ſpiritualium pennarum. Ecce concupiſti, læſiſti: Limoſa enim & glutinoſa nimis, non modo exterior, verum interior ſubſtantia noſtra, & facile cor humanum omnibus: quæ frequentat, adhæret, D.Bern. ſicut ait *Bernard. in declinationib.* ſuper, *Ecce nos reliquimus.* Proindeque amicitia huius mundi inimica eſt Deo, quia non ſinit animam, quæ rebus terrenis adhæret, ad Deum leuare caput, & ad cæleſtia vel minimum aſſurgere.

Bene autem ex eo, quod amicitia huius mundi, inimica ſit Deo, infert *Bernar. ſer.* D. Bern. 85. *in Cant.* quod ſit etiam inimica amicis ſuis, quibus tantum malum, ac nocumentum affert, & infert, vt à Deo auertat eoſdem. Eſt mundus, inquit Bern. impulſor. quia in maligno poſitus eſt, impellit omnes, ſed ſolos euertit amicos ſuos, id eſt, conſentaneos ſibi Noli eſſe amicus mundi, ne cadas Nam qui vult eſſe huius mundi amicus, inimicus Dei conſtituitur, quo vtique nullus grauior caſus. Sic *Ber. & Aug. lib. de vanitate ſæculi. cap.* 1 Nolite, fratres, mundum diligere, quem tanta cernitis cum velocitate tranſire: nolite in eius amore anchoram cordis iam figere, præſertim,

A cum Apoſtolus Iacobus clamet, quod amicitia huius mundi, inimica ſit Deo: Si enim ipſe mundus nos diligeret, diligendus tamen, non eſſet, quanto magis nunc, dum ipſe nos odio habere probatur, quos tantis malis inſequitur, à nobis omnino ſpernendus, atque fugiendus eſt. quæ omnia oſtendunt, nullam nobis conuenientiam, & amicitiam habendam eſſe cum mundo.

Ex hoc etiam loco colligit *Cyrill. Alexand. lib.* 6. *in Ioan c.* 20. quod, ſicut amicitia D.Cyril. B huius mundi, inimica eſt Deo, ſic inimicitia huius mundi, amica eſt Deo, & qui voluerit inimicus eſſe huius mundi, amicus Dei redditur. Quos enim mundus, vt abortiuos eijcit, eos Chriſtus, vt filios chariſſimos ſuſcipit; quod ipſe probat exemplo illius cæci, cui viſum reſtituit, quem eiectum, ſumma benignitate compellat, & inuentum Ioan. 9. ad conſummatam fidei confeſſionem adducit. Magnum apud Iudæos opprobrium ducebatur, ſi quem de ſynagoga eieciſſent, & quando Phariſæi huiuſmodi hominem eie- C cerant, tunc Chriſtus illum ſuſcepit, & tunc magis meruit cognoſcere Chriſtum.

Quod, ſi eiectos à mundo Deus ſic ſuſcipit in amicos, quanto magis amplexabitur eos, qui mundum omnino abiecerunt? Gen. 14. Statim vt Abraham ſciuit captum Loth, *numerauit expeditos vernaculos, & irruit ſuper victores Reges, & perſequutus eſt eos, reduxitque omnem ſubſtantiam &* D *Loth. Egreſſus eſt autem Rex Sodomorum,* qui antea victus fuerit, cuiuſque bona abſtulerat à victoribus Abrahamus, ſecumque aſportabat, & dixit ad Abraham. *Da mihi animas, cætera tolle tibi* Cui ipſe reſpondit. *Leuo manum meam ad Dominum excelſum poſſeſſorem cæli & terræ, quod à filio ſub tegminis vſque ad corrigiam caligæ non accipiã ex omnibus quæ tua ſunt.* Notauit autem D.Chryſ. E *Chryſoſt. hom.* 36. in Gen. Gen. 15. Quod ſtatim poſt hæc, illi apparuit Deus, & dixit. *Ne timeas Abraham. Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis*, quod ſic expoſuit Chryſoſt. Ne timueris, quod deſpexiſti tanta dona, neque anxius ſis. Ego pro te certo, ego propugnator fio, ego curam gero, ego difficilia, facilia reddo, protego te. Quæ

omnia ſicut & ea, quæ narrat ſacer textus. A
oſtendunt maximam familiaritatem ex eo facto cõtractam inter Abrahamum, & Deũ, qui ex eo, quod terrena abiecit, ſuſceptus eſt ſub Dei patrocinio.

D. Amb. Hoc etiam notauit *D. Ambroſ.* in Moyſe, de quo Paulus. *Moyſes grandis factus, negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, maiores diuitias æſtimans theſauro Ægyptiorum,* Hebr. 11. *improperium Chriſti.* Ait ergo *ſerm.* 3. *in Pſalm.* 118. Vtique Moyſes potuit Regis B
eſſe ſucceſſor, nutritus à Regis filia: Potuit ergo eſſe non ſolum, quaſi Pharao, noluit eſſe Rex, cum poſſet, ſed fugiendo potentiam potentior factus eſt. Factus eſt enim in Regem regi. Rex erat Pharao, ſed Deus non erat. Moyſes factus eſt illi Deus, & tu, ſi vis, tanquam Deus peccatoribus eſſe terrori, Regibus reuerentiæ, contemne quæ ſæculi ſunt, & dominicę Paſſionis opprobrium contende omnibus præferre diuitijs. C

Sic ergo Deus in amicitiam ſuam recipit qui prætioſa quæque abijciunt, & inimici mundi fiunt, vt ſicut dicitur: Amicus eſt alter ego, vt Moyſes amicus Dei, alter fiat Deus, cui veluti omnipotentiam communicat, & lucem, quam inacceſſibilem inhabitat, cum faciem illius reddidit adeo illuſtrem; vt non poſſent intendere filij Iſrael in faciem Moyſi, & illi obediant creaturæ, iuſſuique ipſius obtemperent. Qui enim inimicus eſt mundi, amicus Dei conſtituitur.

TEXTVS.

An putatis quia inaniter ſcriptura dicat ad inuidiam concupiſcit ſpiritus qui habitat in vobis. Verſ. 5.

EXPOSITIO LITERALIS.

NE quis igitur exiſtimaret inane terriculamentum eſſe debilique niti fundamento, id quod dixerat de amicitia mundi quam Deo inimicam aſſeruit, oſtendit modo hoc eſſe verum ex Scriptura. Id autem quomodo fiat magna dubitatio eſt. Poteſt enim imprimis eſſe ſenſus quod ſcriptura dicat. i. loquatur de hac materia, ſuadendo ſeparationem ab Cap. 4. amore mundi. Nam in Deut. dicitur: *non inibis fœdus cum eis*, ſcilicet cum alienis amatoribus mundi. & Paulus etiam dixit. *Noli-* Rom. 12. *te conformari huic ſæculo.*

Vel poteſt conſtrui cum verbis ſequentibus. *An putatis quod ſcriptura inaniter dicat hanc ſententiam?* & tunc difficultas oritur ex modo & ſignificatione in qua ſumi D
poteſt nomen, ſpiritus; ſi enim ſumatur pro humano ſpiritu, eſt ſenſus, putare non debetis quod ſine ratione ſacra Scriptura dicat quod, ſpiritus, i. affectus humanus corruptus concupiſcit res aliorum ad inuidiam, ſed maiorem gratiam. i. augmentum gratiæ tribuit Deus contra huiuſmodi concupiſcentiam.

Poteſt autem referri hic locus ad *cap.* 6.
E *&* 8. *Geneſ.* vbi dicitur caro corrupiſſe viã ſuam, & omnem ſenſum & cogitationem humani cordis, prona eſſe ad malum ab adoleſcentia ſua. & alibi paruulum occidiſſe inuidiam. Nam ſicut hoc loco notauit Lyran. Apoſtoli non ſemper allegant verba Iob. 12. Scripturæ, ſed frequenter ſenſum tantummodo.

Vel ſe-

Vel ſecundo poteſt nomen, ſpiritus, referri ad malignum ſpiritum ſuperbiæ & concupiſcentiæ, qui in nobis habitat per peccati adulterium, dum enim non aſſequitur quod concupiſcit inuidere nos facit alijs & ad omnia ſcelera nos inuitat.

Vel tertio poteſt referri ad Spiritum Sanctum, qui dicitur habitare, pro eo quod habitauerit ſicut hic notauit Caiet. vel qui habitat ratione baptiſmi & fidei. poſſuntque imprimis ſumi hæc verba per interrogationem, vt ſit ſenſus: Spiritus ne concupiſcit ad inuidiam? id eſt, vt inuideatis, vel facit concupiſcere, & inuidere alijs ſuper eorum temporali felicitate? Minime; imo maiorem dat gratiam quam ſint eiuſmodi temporaralia, ex quibus plerumque naſcitur inuidia.

Et in hoc ſenſu videtur hic locus referri ad librum Sap. vbi dicitur. *Benignus eſt ſpiritus ſapientiæ*, ſeu *humanus*, vt legit *Aug. lib. de mendacio, c. 6.* *& ſpiritus bonus*, vt dixit Dauid. Proindeque non poteſt ad malum, & liuorem excitare, imo inducit ad mutuam charitatem. Et hæc videtur germana huius loci expoſitio, quæ placuit præcipuis Interpretibus. Sap. 2. Pſal. 142.

Cæterum non minus arridet ea, quæ iam fere communis eſt de Dei zelo circa animas noſtras, quæ maxime cohæret cum reprehenſione adulterorum, quam præmiſerat Apoſtolus, Facitque hunc ſenſum. Adulteri & amici ſæculi proindeque Dei inimici non putetis vane ſcriptum eſſe, quod diuinus Sponſus concupiſcat ad inuidiam zelotypiæ, ſeu per zelotypiam, vt vos ſæculum non ametis, ſed Chriſtum, fidemque illi datam, inuiolatam ſeruetis, quin imo hoc ſcriptum eſſe intelligite ad ſignificandum, tum amicitiam mundi eſſe inimicam Dei, tum ad ſignandam vindictam diuinam concomitantem huiuſmodi zelum, & ita hæc verba referuntur ad omnia ea loca, in quibus zelus Dei docetur, vt in Exod. quando Deus dicitur zelotes. Eſt autẽ Hebraiſmus pro eo, vt Dominus dicatur zelotypus, id eſt, non patitur, vt ſecum alius Deus colatur. Solus pro Deo amari vult, & coli. & apud Ioelem. *Zelatus eſt Dominus ſuper terram.* apud Zachariam. *Zelatus ſum Hieruſalem, & Sion zelo magno.* apud Ezechielem. *Auferetur meus zelus à te, & quieſcam* Cap. 20. & 14. Ioel. 2. Zac. 1. Ezec. 16.

A *nec iraſcar amplius*, id eſt, non dolebo, nec puniam te etiamſi te mœchari videam.

Appellatur autem in noſtra vulgata hic zelus, inuidia, quia, plerumque in Scriptura confunduntur hæc nomina, vt vidimus cap. 3. & videre eſt in cap. 5. Act. ibi: *repleti ſunt zelo.* Syriac. vero habetur, *inuidia.* Eundem etiam zelum oſtendit Deus, dum dixit. in Deut. *Ipſi me prouocauerunt.* vbi ſi conſulatur textus Hebr. habet. *Dolore, &* B *zelo me affecerunt cum idola adorarent, qui mei erant.* Deut. 32.

Eſt ergo ſenſus: An putatis fruſtra ſcriptum eſſe in diuinis literis, quod Spiritus Sanctus concupiſcit veſtrum amorem, vſque ad inuidiam, & zelotipiam, cum tamen ipſe multo maiori bus donis, ac bonis alliciat & obliget, quam mundus, quem vos adulteri libenter diligitis?

C

§ I.

Quam longe abſit à diuino ſpiritu inuidia.

SEcundum eum ſenſum, qui probabilis quidem eſt, docet hic locus, nequaquam D inuidiam pertinere ad diuinum Spiritum, qui ſola bona nobis inſpirat, inuidia autem aliena bona, propria mala facit, & peccata, ſicut dixit *Bernard. lib. de interiori domo c. 42.* Eſtque proprium vitium Diaboli, ſicut late proſequitur *D. Baſil. hom. de inuidia. & hom. 21. in aliquot Scripturæ loca.* vbi ait. Inuidia proprium eſt Diaboli vitium. Non enim Diabolus ſtatim creatus eſt diabolus, ſed cum Angelicam poteſtatem accepiſſet, in Dæmonis naturam conuerſus eſt poſtquam vidit hominem, paruum qui-E dem animal ſuper omnem creaturam honoratum: tandemque concludit. Qui caput aut membrum aliquod dolent, medico aperiunt morbum, at qui ægrotat inuidia quis dicet? Angunt me proximi bona, veritas hæc eſt. Quid quæſo te affligit proprium malum, an alienum bonum? Certè malum tuum incurabile. Canes nutriendo manſuetos reddimus, inuidum D. Bern. D. Baſil.

Digitized by Google

vero beneficio noſtro deuinciendo, longe peiorem reddimus, quibus habeq́ ſimilia [D. Chryſ.] *Chryſoſt. hom. 52. & 61. in Geneſ. & homil. 41. in Matth.* Dæmones, inquit, noſtris malis lætãtur, ſic inuidus cum aliquid triſte, & doloris afficiens proximo acciderit, tunc aliquantulum requieſcit, atque reſpirat. Alienas enim iacturas ſuos quæſtus exiſtimat & aliorum felicitatem miſeriam ſuam arbitratur. Communis humani generis hoſtis, atque inimici inuidia peſtiferum malum, hominem in Diaboli conditionem, atque in dæmonem immaniſſimum conuertit, inuidia prima hominis cædes apparuit, inuidia fraterna charitas cõtempta eſt, inuidia ſanguine hominis terra primo maculata. [*Geneſ. 4.*] Nam vnde Cain fratricida effectus eſt? [*Geneſ. 17.*] Vnde Eſau fratrem inſectabatur? [*Geneſ. 31.*] Vnde Laban, vnde [*Geneſ. 37.*] Iacob filij? [*Num. 16.*] Vnde Chore, Dathã & Abiron? [*Num. 12.*] Vnde Maria & Aaron inquinati fuerunt? Non poteſt etiam cæca inuidia, & inſipiens eſſe effectus ſpiritus diuini, qui ſpiritus ſapientiæ & intellectus eſt. Iam vero inuidia ſapientiæ inimica eſt, ideoque diuinam ſapientiam, ſcilicet Chriſtum, occidit eãdemque ita auerſabatur, vt neque eam nominare poſſet. Vnde in Scriptura dicitur. [*Act. 4.*] *Comminemur eis ne vltra loquantur in nomine hoc.* In quam ſententiam optime dixit [D. Chryſ.] *Chryſoſt. hom. 36. in Ioan.* quemadmodum inſani aduerſus ſeipſos nonnunquam ſententiam ferunt, ita & inuidioſi. Etenim cõtra ſeipſos ferunt ſententiam, qui comminãtur, ne quis loquatur in eo nomine, quod miſeris ſalutem affert, & nemo poteſt exprimere, eo, quo decet modo niſi in Spiritu Sancto, ſicut dixit Paulus.

[*1. Cor. 12.*] Cumque Spiritus Sanctus fons ſit gratię, per quam in nobis habitat, non poteſt inuidia eſſe ab Spiritu Sancto cum gratiæ aduerſetur, quod ſic proſequitur *Author ſerm. ad fratres in eremo ſerm.* 18 Legimus quod filijs Iſrael Manna cælitus datum eſt, quo reſeruato ſcaturiebat multitudo vermium, ſic ex cœleſti gratia fideli collata occaſionaliter in animo ſuperbi inuidia naſcitur. Legimus etiam vermem ex hedera natum, [*Ionæ 4.*] cuius vmbra Ionas à calore defendebatur, tandem hederam corroſiſſe, & funditus deuaſtaſſe. Per vermem intelligitur inuidia peſſima illa tinea, quæ purpuramenta virtutum demolitur, ærugo, quæ theſaurum ſapientiæ deprædatur, bruchus, qui terrarum virentia comburit, quia quicquid boni operis vireſcit in homine, pene peſtis inuidiæ perdit.

Denique etiam ex eo liquet, non poſſe ad inuidiam concupiſcere Spiritum ſanctum, ſed potius contra inuidiam ſicut ait *D. Tho.* quia cum charitas Dei per eundem ſpiritum diffuſa ſit in cordibus noſtris, inuidia charitati opponitur, quia nõ tantum alijs male vult, ſed ipſum inuidum in quo eſt anxie & ad internecionem torquet, quod ſic docet *Aug. ſer. 83. de Tempore.* [*D. Aug.*] Quiſquis ille eſt, quem in zelo ſuo proſequitur inuidus, ſubterfugere eum forſitan poterit & vitare, inuidus vero fugere non valebit vbicumque fuerit, aduerſarius ſuus ſecum eſt, hoſtis in pectore ſemper incluſus. Nec minus eleganter *Chryſoſt. hom. 31. in 1. ad Cor.* [*D. Chryſ.*] ad præſens inſtitutum. Sæuum, inquit, malum nec vlla venia dignum & ipſa vitiorum omniũ radice tetrum magis. Auarus enim tuum certe cum acceperit, Inuidus tuum cum alius accepit, gaudet. Rem ſtrenue peractam putat quoties proximo eſt acta male, ſucceſſum ab alterius infortunio non fortuna ſua metitur, communis hominum naturæ oberrans hoſtis. Inuidet Sathan, ſed hominibus, ſocio iam nemini. Tu vero homo cum ſis, hominibus inuides, odium aduerſus genus, naturamque communem exerces, quod ne Sathan quidem facit.

Hoc autem probat idem *Chryſoſt. hom. 36. in Ioan.* [*Ioan. 8.*] quia inde argumentatus eſt Chriſtus Dominus contra eos qui illi obijciebãt quod in nomine Beelzebub eijceret dæmonia quia vnus ſpiritus nequam alteri minime aduerſatur. Vnde iam conſtat nequaquam Diuinum Spiritum ad inuidiam ciere animum noſtrum, cum ille gratiæ, & charitatis ſit author, ſecumque afferat virtutum omnium chorum, cui inuidia potius aduerſatur.

§. II.

Digitized by Google

§. II.

Zelus Diuini ſponſi erga animas noſtras.

VT etiam oſtendat Apoſtolus qua pœna afficiendi ſint adulteri peccatores, qui relicto vero ac proprio ſponſo, ad mundana quæque diuertunt, dicit Spiritum Sanctum ad inuidiam concupiſcere, zeloque animarum noſtrarum laborare. Denotat autem nomen, inuidiæ, iram, quæ in parentibus, & in amantibus reperitur, cum videt rem, quã amat, ab alijs poſſideri, ſe vero cõtemni. Sic igitur hoc loco dicit ad inuidiam
C. 20. & 34. concupiſcere ſpiritum, ſicut in Exod. dicitur *Deus zelotes*, vt metum incutiat adulteris, qui Diuinum Sponſum aſpernantur.
Theod. Quod notauit *Theodoret. quæſt. 34. in Exod.* dicens. Deus ſeipſum appellat zelotem, humano more loquens, vt terreat homines, & illos ſapere cogat, ſicut enim vir ignauam habens vxorem, admonere ſolet illam his verbis. Zelotipus ſum, videre non poſſum te, cum alio viro loquentem; ita Dominus volens à cultu Dæmonum illos abalienare, non tantum ſeipſum zelotem appellauit, ſed
Ezech. 16. & ignem conſumentem, quod autem tam ardens ſit amoris zelus, Deus ipſemet demonſtrauit. *Propterea auferetur zelus meus*
Oſe 4. *à te.* & apud Oſeam. *Non viſitabo filias veſtras cum fornicatæ fuerint & ſpõſas veſtras cum fuerint adulteratæ.* cõcluditque Theodoret. Eſt igitur zelus amoris index.

D. Dyon. Et *Dioniſ. Areopag. c. 4. de diuinis nominib.* Deus, inquit, zelotes appellatur propter multum amorem, quem habet. quemadmodum vir, qui vnice ac vehementer diligit vxorem ſuam, eam zelo quodam, ac ſtudio, & ſolicitudine proſequitur, timens, & cauens, ne ab alijs adametur, aut violetur.
D. Hier. *Et Hieron. in fine Comment. ad c. 1. Sophoniæ.* Niſi Deus amaret humanam animam, nunquam zelaretur eam, & in ſimilitudine mariti peccatum vlciſceretur vxoris. Qua de re videndus *Nazian. orat. 2. Apologet.* vbi ait. Amor ad accuſandum acerrimus, copioſiſſimuſque eſt, cum ob mœrorem
A ſuſceptum in zelotipiam exarſerit.

Et *D. Thom. 1. 2. q. 28. art. 4.* zelum, vocat, amoris effectum. & *lect. 1. in c. 11. 1. ad Cor.* ad ea verba. *Æmulor vos*, id eſt, diligo vos feruenter, ſic definit zelum. Eſt amor intenſus, non patiens conſortium in amato. Videndus *hac de re Auguſt. lib. 83. quæſt. q. 51. & lib. contra Adimant. cap. 11. & cap. 13* quibus in locis multa habet. D. Thom. D. Aug.
B Hoc igitur zelo voluit Deus nobis diuinam charitatem inculcare, qua omnes animas amplectitur. Nam ex veteri Paræmia, de qua *Auguſt. lib. contra Adimant. cap. 13.* qui non zelat, non amat. & non patitur Deus conſortium in amato. Ideoque dum videt Abrahamum diligere Iſaac, ipſi ait. *Tolle filium tuum, quem diligis, Iſaac.* Viden, vt referat amorem patris erga filium Gen. 22.
C præ zelo? & poſtquam vidit ſe plus diligi ab Abrahamo, quam Iſaac, ait. *Ne extendas manum tuam ſuper puerum, nunc cognoui quod timeas Dominum.* quaſi tunc quieuerit Dei zelus, dum nouit plus Deum diligi.

Simile quidpiam contigit paruulæ ſorori ſponſæ, de qua diuinus ſponſus anxius æmulator ſecundum Recentiorum ſententiam dixit. *Quid faciemus ſorori noſtræ in die quando alloquenda eſt?* id eſt, qua ratio- Cant. 8.
D ne cuſtodiemus paruulam licet, & infantem in diem deſponſationis, ne forte antea profano amore inficiatur? ſubditque ſtatim. *Si murus eſt ædificemus ſuper eum propugnacula argentea, ſi oſtium, compingamus illud tabulis cedrinis*, id eſt, quantumuis muris ac parietibus cincta, cuſtoditaque ſit, adhuc tamen non quieſco, ideo ſpecioſiſſimis æque ac fortiſſimis propugnaculis mu-
E nienda domus eſt, ex quibus tanquam ex ſpecula obſeruari, abigique poſſint pudicitiæ hoſtes, & profani amatores. Quod ſi etiam oſtium ſit non niſi ex materia fortiſſima, ac duriſſima compingi ac confici debet, vt illis omnis omnino aditus intercludatur, & ſecurus reddatur. Cum ergo tenera ſponſa hæc audiſſet, quo tranquillum redderet zelantem ſponſum, ſic illi reſpondet. *Ego murus, & vbera mea quaſi turris*, Id eſt, non indigeo quidem muro, qui infractam, inuictam tibi ſeruo fidem, ac ſi adamantina

Digitized by Google

mantina ego eſſem, & inexpugnabilis mea A
pulchritudo, quam tibi deuoui, & in corde
meo extruxi turrim, vbi prius expendo &
examino cogitationes & affectus, nulluſque
tibi contrarius & dilectioni tuæ infenſus
ingreſſum inueniet, imo longe lateque ab-
ijcietur, conuerſaque proinde ſponſa ad cę-
teras ſorores, poſtquam ſecurum reddidit.
zelantem ſponſum ait. *Ex quo facta ſum ei*
quaſi pacem habens. i. ſic ſane cum meo ſpō-
ſo pace iucundiſſima fruor, nullas iam inſi- B
dias, calumnias, aut zelotypiam pertimeſco
illius, qui ad inuidiam concupiſcit, & qui
zelo æſtuans dixerat. *Pone me vt ſignaculũ*
ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachiũ
quia fortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut in-
fernus æmulatio. Quibus verbis videtur Di-
uinus Sponſus conqueri de amore qui mu-
nus mortis obeundo interficit, & de zelo,
qui veluti infernus exurit, & calore vrget.
In remedium vero poſtulat, & cordis affe- C
D. Hier. ctum, & teſtificationem operum. Hoc enim
Exod. 29. videtur ſignificare cor, & brachium iuxta
celebrem doctrinam *Hieron. epiſt.* 128. *&*
Ezechiel. 16. *&* *Malach.* 2. vbi ponderat
propterea voluiſſe Deum, vt in ſacrificijs
tribuerętur ſacerdotibus armus, & pectuſ-
culum de victimis, quia Deus, & cordis in-
tentionem, & externa opera amorem pro-
teſtantia maxime requirit à nobis. Vnde
D. Greg. *Gregor.* 21. *Moral. cap.* 9. loquens de ſacrifi-
cio Abelis ait: Ex dantis corde, id quod da- D
tur, accipitur, idcirco non Abel ex muneri-
bus, ſed ex Abel munera oblata placue-
runt.

Ad inuidiam itaque & zelum concupiſcit
diuinus Spiritus, qui noſtri amantiſſimus
totum noſtrum meretur, exigitque amorē.
Miſera vero, & adultera ea erit anima, quæ
aliquid contra Deum, aut cum Deo dile-
xerit, poſtquam eius agnouit zelum, & prę-
dicantem audiuit Iacobum, quod amicitia E
huius mundi inimica eſt Deo.

§. III.

Quidquid in ſcriptura continetur, & nobis vtile, & maxime adnotandum, & aduertendum eſt.

OStendit etiam hic locus in ſacra Scri-
ptura nihil inane, aut abſque maxima
vtilitate dictum eſſe. Quod etiã dixit Pau- Rom. 15.
lus. *Quæcumque ſcripta ſunt ad noſtram*
doctrinam ſcripta ſunt, Et iterum: *Omnis* 2. Tim. 3.
Scriptura vtilis eſt ad docendum, ſeu vt legit
Ambroſ. *Vtilis eſt ad doctrinam*. Quod ve-
ro nihil inane contineat, patet imprimis ex
Authore Deo, *qui loquutus eſt per os San-* Luc. 1.
ctorum qui à ſeculo ſunt Prophetarum eius.
Vnde Dauid dixit. *Spiritus Domini loquu-* 2. Reg. 23.
tus eſt per me, & ſermo per linguam meam.
Et Paulus loquens de doctrina quam præ-
dicabat, & ſcribebat. *Non eſt ſecundũ homi-* Galat. 12.
nem neque ego ab homine accepi, neque didi-
ci, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. & Pe-
trus. *Neque voluntate humana allata eſt ali-*
quando prophetia, ſed Spiritu Sancto inſpira- 2. Pet. 1.
ti loquuti ſunt Sancti Dei homines. vbi Va-
tabl. Brixian. & Caietan. Transferunt, à
Spiritu Sancto impulſi, agitati, & rapti, non
quaſi Prophetæ more arreptitiorum non
intelligerent quæ prophetabant, quæ fuit
hæreſis Montaniſtarum, & Priſcillianiſta-
rum, de quibus, & contra quos videndus
Baſil. proœmio in Iſai. Et *Hieron.* ibi. & D. Baſil.
Naum 1. *&* *Epiphanius hæreſ.* 48. ſed ſicut D. Hier.
ibi aduertit Oecum. & interlinealis, vt Pro- D. Epiph.
phetæ perciperent diuinam locutionem,
idque cenſendum de omnibus ſcriptori-
bus ſacris, qui non pro voluntate ſua, ſed
prout ab Spiritu Sancto mouebantur, ſcri-
pſerunt.

Et hæc eſt ratio, quare non omnia om-
nes dixerint etiam de Chriſto, ſed quædam
dixerint quidam, alia vero alij, quod opti- D. Amb.
me notauit *Ambroſ. lib. de Tobia c.* 20. ad Matt. 27.
medium, dum ponderat ſortes miſſas ſuper
veſtem Chriſti iuxta vaticinium pſalmi 21.
Super veſtem meam miſerunt ſortem. Bene, Pſal. 21.
inquit, de Euangeliſtis dictum eſt, quia mi-
ſerunt

Digitized by Google

ſerunt ſortem, ſors enim veluti diuino pen- A
det examine, & ideo, quia non in poteſtate
propria ſunt loquuti, neque omnes eadem
omnia, ſed plerique dixerunt diuerſa, quæ
alius non dixerat. Sancti Spiritus gratiam
veluti ſortito illis ea tribuiſſe cognoſcimus,
quæ loquerentur ſinguli de operibus Domi-
ni Ieſu. vt deſcribenda pro eius nutu geſta
diuiderent. vbi vides diuerſa ſcripſiſſe E-
uangeliſtas, quia diuerſimode à diuino Spi-
D. Aug. ritu edocebantur. Abſit tamen vt inter ſe a-
D. Chryſ. liqua ratione diſſentiant, ſicut dixit *Aug.* B
lib. 18. de Ciuit. c. 41. Vnde *Chryſoſt. hom.
3. de incomprehenſibili Dei natura* de Pro-
pheta Iſaia ait (idemque diceret de quo-
libet ſacro Authore) Cum Iſaiam dico ſen-
tentiam Spiritus Sancti intelligo. Propheta
enim non niſi ea, quæ diuinitus inſpirantur
ſcribit ac loquitur.

Nihil ergo inane, vacuum ac vanum cõ-
tinet, imo cœleſti animaduerſione Scriptu- C
ram ſacram ab humana profanatione Deus
defendit. Miranti ſiquidem Ptolomæo Re-
gi cur diuinorum librorum nulli, neque
hiſtorici, neque Poetæ veteres meminiſ-
ſent, Demetrius Phaleræus reſpondit, vt ex
Ariſtæo referunt *Ioſephus lib. 12. antiqui-
tat. cap. 2. Euſeb. lib. 8. prepar. Euang. c.
1.* Diuinam hanc Scripturam eſſe à Deo ipſo
datam, propterea ſi qui profanorum homi-
num eam attingere voluerũt, eos à Deo
percuſſos continuo reſilijſſe. Affirmantque D
Theopompum quendam, quod aliquid
diuinorum voluminum Græca oratione
ornare voluerat, ſubito mentis quadam a-
gitatione diuinitus immiſſa vehementer
perturbatum ab incepto opere coactum eſſe
deſiſtere. Theodorum vero Tragediarum
ſcriptorem, quod neſcio quid ex diuina
Scriptura ad fabulam quandam transferre
decreuerat, luminibus captum orbatumque
eſſe, ita repentina calamitate inſignem te- E
meritatem continuo eſſe repreſſam? adeo
curauit primus Scripturæ ſacræ Author
Deus, ne quid inane, vacuum, aut inutile in
ea poſſet reperiri. Vnde *Chryſoſt. homil. 21.
in Gen.* paulò poſt principium, ſic ait. Ego
vos omnes obſecro, ne ſimpliciter ea, quæ
in Scripturis ſacris contenta ſunt, tranſea-
tis. Nihil enim hic ſcriptum eſt, quod non
multas ſenſuum habeat diuitias, quando-

A quidem diuino Spiritu afflati Prophetæ lo-
quuti ſunt. Ideo, vt à ſpiritu ſcripturæ in-
gentem in ſe continent theſaurum. Et ne
mireris quod in hac nominum enumera-
tione multas, latenteſque diuitias ſententia-
rum vobis me oſtenſurum polliceor. Ne-
que enim vel ſyllaba, vel apiculus eſt in
ſacris literis, in cuius profundo non ſit grã-
dis quiſpiã theſaurus. Proinde nobis opus
eſt diuina gratia ducamur, & Spiritu Sancto
illuſtrati eloquia diuina adeamus. Hæc
B Chryſoſt.

Rationem autem, quare ſicut nihil in
Scriptura ſacra deeſt, nihil etiam redundet
inaneque & vanum reperiatur aſſignat *Am-* D. Amb.
br. epiſt. 63. ad Iuſt. Quoniam ſacri ſcripto-
res, inquit non ſecundum artem ſcripſerunt
ſed ſecundum gratiam, quæ ſupra omnem
artem eſt. Scripſerunt enim quæ ſpiritus il-
lis loqui dabat. Sic conſtat nihil in ſcriptu-
C ra inane & inutile reperiri. Quod autem ad
noſtram inſtitutionem conducat, dixit
Clem. Alex. orat. exhortat. ad gent. Sunt D. Clem.
vere, inquit, ſacræ literæ quę ſacros faciunt,
ac deificant, vocatque ſacra volumina, ſa-
pientiæ carceres, & portum ſalutis, nullis
omnino fluctibus agitatum.

Et *Athanaſ. epiſt. ad Marcellin.* de inter- D. Athan.
pretatione pſalmorum, nuncupat virtutis,
& veræ fidei magiſtram. quibus habet ſi-
milia *Hilar. in Pſal 24. Et Greg. lib. 2. in* D. Hilar.
D *Ezech. hom. 16. & 2. Moral. in principio.* D. Greg.
Videndus deñique hac de re *Orig. hom. 27.* Orig.
in Num. Chryſoſt. hom. 2. in Iſai. hom. 5 D. Chryſ.
de fide Annæ. & hom. 13. in Gen. vbi inter
alia. Sicut thymiamata, quanto magis digi-
tis atteruntur, tanto maiorem natura ſua
flagrantiam reddunt. Ita & in Scripturis vſu
venit, quanto quis illis eſt familiarior, tanto
magis videre poteſt latentem in ipſis the-
ſaurum, pluresque percipere fructus. Et
E *hom. 29.* quod ad augendas vires corporis
ſenſibilis ille cibus facit, id animæ lectio
præſtat. Spirituale enim alimentum eſt, &
fortem reddit animam, & conſtantiorem, &
magis philoſophicam, non permittens, vt
à cogitationibus abſurdis capiatur, ſed le-
uem, & alatam faciens in cœlum ipſum, vt
dicitur, transfert, &c. quæ ibi elegantiſſime
proſequitur. Similia habet *hom. 35. in Geneſ.
& hom. 1. ad pop.*

Et Ephræm

Digitized by Google

Et Ephrem de patientia & compunctione poſt principium. In theſauris ſacræ Scripturæ multa ac varia ſalutis adminicula. Et de patientia, & cõſummatione ſæculi. Operam da ſemper, vt lectioni diuinarum Scripturarum adhæreas, quæ te doceant, quomodo effugere oporteat laqueos inimici, & vitam æternam aſſequi. Nam ſacrarum Scripturarum lectio mentem vagabundam contrahit, & colligit, donatque in Deum cognitionem. Gloriantur alij de magnatum, principumque, ac Regum familiaritate, atque colloquio, at tu coram Angelis Dei gloriare colloquens, & cum Spiritu Sancto per ſacras Scripturas conferens. Nam Spiritus Sanctus eſt qui loquitur per eas. Similiaque habet *tract. de morte*. *Et Aug. 2. de doctrin. Chriſt. cap. vlt.* Quicquid homo extra didicerit, ſi noxiũ eſt ibi damnatur, ſi vtile eſt, ibi inuenitur, & cum ibi quiſque inuenerit omnia, quæ vtiliter alibi didicit, multo abundantius ibi inuenit ea, quæ nuſquam omnino alibi. Vnde *D. Chryſoſt. ſer. de Pſeudoprophetis*, & falſis Doctoribus, qui habetur poſt opera Ephræm. Vides quantum ſit lucrum ſcrutari ſcripturas quemadmodum & ſæpe audiſtis? Quid eſt autem id quod vobis dico? Nihil reliquiſſe, neque reticuiſſe vtilium nobis ſacram ſcripturam, ſiue per Prophetam, ſiue per Apoſtolos, ac per ipſum etiam vniuerſorum Dominum, & per Iſaiam quidem Prophetam, dicit ſecundũ Septuag. *Clama in fortitudine*, & nõ parcas, *quaſi tuba exalta vocem tuam*. Et iterum. *Super montem excelſum aſcende tu qui euangelizas Sion.* Et Dauid. *Laboraui clamans, rauca facta ſunt fauces meæ.* tandemque concludit, O quam multas quotidie Scripturas audimus, nec intelligimus, quare & inexcuſabiles in die iudicij erimus, quando iudicium ſedebit, & libri aperientur, quę quidem nunc audientes, irridemus, & non ſuſcipimus. Vnde *Chryſoſt.* imitatus hoc in loco Iacobum, inuehitur contra eos qui parui pendunt ea, quæ ſacra Scriptura docet, vel exiſtimant aliquid inane, & vanũ in ea reperiri, contra quos erunt in iudicio magni illi, atque diuini viri, qui munda mẽte præditi ante datam Moyſi legem vixerũt, & ſine ſcriptura Dei nutui parebant.

Margin: A, B, C, D, E; *D. Aug.*; *D. Chryſ.*; *Iſai. 50.*; *Cap. 40.*; *Pſal. 68.*; *D. Chryſ.*

TEXTVS.

Maiorem autem dat gratiam, propter quod dicit. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. *Verſ. 6.*

EXPOSITIO LITERALIS.

NE quiſquam cauſetur difficultatem negotij, arduumque reſpondeat carnem ſuam odio habere, & inimicum mundi eſſe, ſubdit Apoſt. *Maiorem autẽ dat gratiam*, qua id, quod imbecillitas naturæ virium præſtare nequit, adiuta diuina gratia prompte ſuauiterque exequi valet. Sicut enim ijs, qui in ſua virtute confidunt, & ſuperbe de ſe ſentiunt, reſiſtit. de ſede mentis deponit eos deſerendo, ſic humiliter humanam imbecillitatem fatentibus gratiam vberrimam confert, datque velle, & perficere, vt omnia tandem poſſint in eo qui ipſos confortat. Ideoque Brixian. hoc loco, Maiorem dat gratiam humilibus, id eſt, quanto quis eſt humilior, tanto illi plus impertit gratiæ Deus. Sic ille. *Philip. 2. 13. & 4.*

Alij vero dicunt eſſe ſenſum, maiorẽ dat gratiam, amicis ſcilicet ſuis, quam mundus, vel eius amicitia. Ita Carthuſ. Caiet. & Beda. Maiorem dat gratiam. i. maiora dona grauita cum ſint euiuſmodi temporalia, ex quibus naſcitur inuidia. Secundum vero eorum explicationem qui dicunt, nomine, ſpiritus, intelligi ſpiritum humanum qui inuidet bonis aliorum, maiorem dat gratiam; intelligitur contra huiuſmodi cõcupiſcentiam, dat ſcilicet Deus, cuius ſolius eſt dare gratiam. Neque additur ſuppoſitum, quia intelligitur in actu verbi, cum ſit exceptæ actionis vt dicunt ſtatimque oſtẽditur quis ſit, qui

ſit, qui dat gratiam, ſcilicet, qui loquitur in Scriptura.

Dubium deinde eſt, vbi ſcriptum ſit, *Deus ſuperbis reſiſtit*. Nam locus Prouerb. c.3. ad quem communiter hic refertur habet, ipſe deludet illuſores, & manſuetis dabit gratiam. Ideoque D.Thomas ait. Poteſt dici, quod ſumitur de illo loco Prouerb. *Superbum ſequetur humilitas, & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria*: Poſſemus nos & alium afferre ex Pſal. *Populum humilem ſaluum facies, & oculos ſuperborum humiliabis*.

C. 25.17.

Attamen re vera hic locus refertur ad priorem ſumptum ex lib. Prouerb. Et licet ibi aliter habeatur, aduertendum eſt, nomen, illuſores, vſitatum eſſe in Scripturis, vt videre eſt in libro Prouerb. cap.9. & 13. Iſai.28. & 29. Oſeæ 7.2. Pet.3. Hebræumque nomen, Lets, ſignificare ſuperbũ, quique nullis acquieſcit monitis, vt quaſi peſtis quædam omnes inficiat, vt in Pſalm. 1. *In Cathedra peſtilentiæ non ſedit*. in Hebr. eſt Letſim. Neque etiam eſt dubium inter verbum reſiſtendi, & illudendi, quaſi inter ſe diſſentiant. Namque nihil plus ſuperbo diſplicet, quam illudi, & parui pendi, & ipſorum conatus veluti riſu frangere, ſicut frementes gentes, meditanteſque inania, & aſtantes Reges *aduerſus Chriſtum Dominum*, Dominus de cœlo irriſit, vt in beſtiæ euadens formam Nabuchodonoſor teſtatur, & ſubmerſus Pharao.

Pſal.1.

Daniel.4.

Beda vero ſic explicat hanc Dei reſiſtẽtiam. Deus ſpecialiter ſuperbis reſiſtere dicitur, quia maiori pœna plectuntur: *humilibus autem dat gratiam*, in citato loco Prouerb. vox Hebræa Hanauim, ſignificat manſuetos, & mites, quæ etiam reperitur apud Sophoniã, vbi dicitur. *Quærite Dominum omnes manſueti terræ*. Et apud Pſalmiſtam, vbi ait. *Diriget manſuetos in iudicio, & docebit mites vias ſuas*, & apud Iſaiam. *Arguet in æquitate pro manſuetis terræ*.

Cap.2. Pſal.24.11. Iſai.11.

Illud deinde hoc in loco aduertendum eſt, humilitatem ac humilem tripliciter in in ſacris literis ſumi, primo namque in veteri teſtamento ſæpe ſumitur pro afflictio-

Humilitas & humilis quomodo accipiantur.

A ne, vt Pſal.35. *in humilitate noſtra* quod ſupra cap.1. probauimus cum Apoſtolo dicente in hoc ſenſu, *Glorietur diues in humilitate ſua*. Secundo ſumitur pro vili & abiecta conditione, pro exiguitate, & obſcuritate, vt Philip.3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ*, atque in hac ſola ſignificatione intellexit vocabulum, humilitatis, Cicero. Tertio denique accipitur, B pro virtute contraria ſuperbiæ, & elationi, qua quis ſe vilem agnoſcit, quæ virtus à latinis modeſtia dicitur, aut animi ſubmiſsio, & hoc ſenſu accipitur hoc in loco.

His igitur quaſi capacioribus dat gratiã. *Valles enim abundant frumento*, Et: *ad quẽ reſpicit* Deus, *niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu*? Vatabl. *qui eſt humilis ſpiritu*. Septuag. *niſi ad humilem*? Reſpicere C autem Dei, vt hoc obiter dicamus, eſt beneficia largiri, ſicut proſequitur, explicans hunc locum *D. Chryſ. homil. 34. ad Pop.* Cuius hæc ſunt verba. Reſpiciam dicit, pro ſaciam prouidentia dignum, manum porrigam, ſuſcipiam in omnibus, gratias meas cum largitate præbebo. Quo ſenſu *D. Hier. in quæſt. Hebr. in Geneſ.* vehementer laudat Theodotionis lectionem ad illa verba Geneſ. *Reſpexit Dominus* D *ad Abel, & ad munera eius*, ſic enim legit. *Inflammauit Dominus ſuper Abel, & ſuper munera eius*, alioqui, inquit, Hieronymus non cognouiſſet Cain ſua munera deſpecta Deo eſſe, ſicut colligit etiam *Auguſt. in annotat. in Geneſ. & Chryſoſt. hom. 18. in Geneſ. & Procop. in prædicta verba*.

Pſal.64. Iſai.66. Reſpicere quid. D.Chryſ. D.Hier. Geneſ.4. D.Aug. D.Chryſ.

Itaque reſpicere nihil aliud indicat quam notiſsimum fauorem, quo ſenſu interpretatus eſt *Ambroſius* illud: E *Conuerſus Dominus reſpexit Petrum*, quos reſpicit Ieſus, inquit ille, plorant delictum. Negauit primò Petrus, & non fleuit, quia adhuc non reſpexit Dominus, negauit ſecundò, & non fleuit, quia adhuc non reſpexit Dominus. Negauit tertiò, reſpexit Ieſus, & ille amariſsime fleuit. Reſpice, inquit, ergo Domine Ieſu, vt ſciamus noſtrum deſle-

D.Amb. Luc.22.

Digitized by Google

re peccatum, & lauare delicta.

Pſ. 103. D. Bern.
Reſpicit ergo ad humiles Deus, qui humilibus dat gratiam, & gratiæ fontes in conuallibus emittuntur. Vnde *Bernard, ſerm.* de fallacia præſentiæ vitæ ait. Sicut in ſolitudinibus aquæ deeſſe ſolent, & loca deſerta ſterilia, & arida eſſe conſueuerunt, *ſic Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam, qui emittit fontes in conuallibus.*
Pſal. 17.
Populum denique humilem ſaluum facit. Neque enim ſuperbi ab initio illi placuerunt, ſed
Iudith. 9.
humilium, & manſuetorum ſemper illi placuit deprecatio.

D. Chryſ.
Notauit autem Chryſoſtomus *homil. 3. de verbis* Iſaiæ. Non dixiſſe Apoſtolum, Deus ſuperbos dimittit, & in peccatis deſerit, ſuoque nudat auxilio, ſed aduerſatur, quod noſtra vulgata dicit: reſiſtit, non quod inſtructa acie, inquit, aut pugna Deo ſit opus aduerſus ſuperbum. Quid enim eſſe poſſit ſuperbo infirmius? vt qui orbatus eſt oculis omnium impoſitus eſt iniuriæ, quod ſi etiam validus ac potens eſſet ſuperbus nihil opus eſſet Deo exercitu aduerſus illum, quandoquidem & voluntas illi ſufficiebat ad inuertenda omnia. Cur igitur reſiſtit? quod vehemens odium declaret erga ſuperbum. Sic Chryſoſtomus.

Pro qua ſententia (ſi licet magna componere paruis) facit optime Æſopus, teſte Laertio in eius vita, dum interrogatus, Quid Deus faceret? reſpondit totam ipſius occupationem eſſe in eleuatione humiliũ, & ſuperborum deiectione. Et hic certe eſt quaſi titulus Dei. *Superbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*, ſicut notauit *Diuus Ambr. ſerm. 4.* in Pſal. 118. & *D. Auguſt. lib. 1. de Ciuit. cap. 1.* vbi ait. Rex & conditor ciuitatis huius de qua loqui inſtituimus, in Scriptura populis ſuis ſententiam diuinæ legis aperuit, qua dictum eſt. *Superbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Hoc vero quod Dei eſt proprium, ſuperbæ quoque animæ, ſpiritus inflatus affectat, amatque ſibi in laudibus dici.
D. Amb. D. Aug.

Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos.

Quod dicit, vel quia ſuperbia ſibi attribuit quod eſt Dei, videlicet, reſiſtere ſuperbis,
A vel quod inuiſa eſt ſuperbia, etiam ſuperbis, vt ſuperbiſſima humana gens gaudeat inter laudes ſuas poni, quod ſuperbos debellet.

Et ad ſenſum noſtri contextus intelligit *D. Auguſt. in Pſal.* 128. ea verba Prophetæ. *Dominus iuſtus concidet ceruices peccatorum.* Non dixit, ait Auguſtinus, Dominus iuſtus concidet manus peccatorum, aut D. Aug. Pſal. 128.
B pedes, ſed ceruices: quia peccatores ſuperbos volebat intelligi; ſuperbi autem omnes ceruicati ſunt: fiant ſicut fœnum tectorum, quod priuſquam euellatur, exaruit, quanto melius, humilius naſceretur, & lætius vireſceret, hæc Auguſtinus.

Vox ſuperborum: *Faciamus nobis ciuitatem, & turrim, cuius culmen pertingat ad cœlum*, expoſuit *Auguſt. 16. de Ciuit. cap. 4. & D. Chryſoſt. homil. 30. in Geneſ.* Gen. 11. D. Chryſoſt.
C ſed Deus quaſi ſibi ab altis timeret, ſublimes quaſi diuinitatis ſectatores deiecit qui ſuperbis reſiſtit: indeque eſt, quod Paulus doceat quaſi ſuperbis reſiſtendum. Etenim *D. Gregor. de cura Paſtoral. 3. p. ca.* 3. illud quod ait Paulus. *Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere*, ſic explicat. Notandum eſt valde, quod humilitatis doctor, memoriam diuitum faciẽs. non ait, roga, ſed, præcipe: quia etſi impendenda eſt pietas infirmitati, honor tamen non D. Greg. 1. Tim. 9.
D debetur elationi. Denique videndus pro hac contrarietate Dei in ſuperbiam. Eccleſiaſtic. *cap.* 10. *Et Iob cap.* 12. vbi ait: *Optimates ſupplantat.* ſignificat autem optimates potentes viribus, intractabiles, & inſolentes. Iob 12.

§ I.

Digitized by Google

§. I.

Quomodo Deus odio habeat ſuperbos, eiſque reſiſtat.

EX hoc loco conſtat Deum, ſuperbis reſiſtere, & aduerſari, tamquam inimicis, quę inimicitia, & pugna ſtatim in prima Angelorum conditione viſa eſt in cœlo, in quo ſecum noluit Deus pati cohabitationem ſuperbiæ. Vnde *Bernard. lib. de Anima cap.* 11. Suſpecta eſt Deo ſuperbia, & odioſa; nec fieri poteſt, vt cum eo in gratiam reuertatur, diuerſum vtriuſque hoſpitium, nec in eodem habitant animo, quibus non licuit cohabitare in Cœlo. In Cœlo nata eſt; ſed velut immemor, qua via inde cecidit, illuc poſtea redire non potuit. Hine eſt id quod proſequitur *Rupert. lib. 2. in Numer. cap.* 1. nullum, ſcilicet, in lege fuiſſe relictum ſacrificium pro hoc peccato, Deumque illi minime propitiari, imo & de ſuperbia intelligendum eſſe id, quod Chriſtus Dominus dixit, *Eſt peccatum quod non remittitur, neque in hoc ſeculo, neque in futuro*, ſic igitur habet Rupertus, oportuna hic recapitulatione commemoratio fit de lege ſacrificiorum, de qua in Leuitic. vberius dictum: additurque aliquid, quod diligentiſſime, ſummaque cautela notandum eſt, *Anima*, inquit, *quæ per ſuperbiam aliquid commiſerit, ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus, quoniam aduerſus Dominum rebellis fuit, peribit de populo ſuo*. Hanc iuſtitiæ legem, & Prophetæ ſequuntur, & Euangelium. Prophetæ cum dicit Amos. *Super tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor: ſuper tribus ſceleribus Tyri, & ſuper quatuor non conuertam eum*. Primum namque ſcelus eſt iniquitatem mente concepiſſe. Secundum ſcelus eſt, dolorem opere peperiſſe. Tertium, iniquitatis opus in vſum, vel conſuetudinem traxiſſe. Quartum ſcelus, male acta per ſuperbiæ ſpiritum defendere. Ergo ſuper quatuor, inquit, non conuertam eum, id eſt, cum ſuperbe fuerit reſponſum, iam non eſt remiſsibile peccatum. Confirmat hoc Euangelium, cum dicit Saluator eſſe peccatum quod non remittatur, neque in hoc ſæculo, neque in futuro, quod non eſt aliud, quam ſuperbiæ malum. De hoc & Ioannes in ſua epiſtola dicit: *Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis*, ſed & ad filios ſuos loquitur Heli: *Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt Deus: ſi autem in Dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo?* & Dominus noſter tres tantum mortuos ſuſcitaſſe, & non quartum legitur, eadem, videlicet, ratione, qua in Propheta iam fuerat dictum, *ſuper tribus ſceleribus, & ſuper quartum non conuertam eum*. Hæc Rupertus, quibus habet ſimilia cap. 2.

Hinc etiam eſt id quod de Saule ait Scriptura. *Pœnitet me quod conſtituerim Saul Regem, quia dereliquit me, cumque de nocte ſurrexiſſet Samuel, vt iret ad Saul, iuxta praeceptum Domini, mane nuntiatum eſt Samueli, eo quod veniſſet Saul in Carmelum, & erexiſſet ſibi fornicem triūphalem*, id eſt, arcum triumphalem, in quo reportatam à ſe victoriam de Amalech ſibi, non Deo deſcriberet & adſcriberet: hæc igitur ſuperbia cauſa fuit Deo diſplicendi, & vt à Deo abijceretur, ideoque, & Samuel ait *pro eo quod abieciſti Dominum, abiecit te, ne ſis Rex*. Vnde *Diuus Greg. 34. Moral. cap.* 17. ait Saul in bono quod cœperat nō permanſit, quia faſtu poteſtatis intumuit; hoc enim videtur eſſe id quod Dauid dixit: Superbiam ſemper aſcendere, & ſuperbus apud Senecam de ſeipſo in Thyeſte. actu. 5.

Æqualis aſtris gradior, & cunctis ſuper
Altum ſuperbo vertice attingens polum.

Super eleuantes igitur ſeſe fulgurat, & fulminat *ſolus altiſsimus Deus*, qui proinde dicitur ſuperbis reſiſtere.

Si vero aliquas rationes velimus indagare, eur Deus ſuperbis reſiſtat, ea imprimis ſeſe offert, quod ſuperbus ſolus vult reputari, & venerari, quod ſolius Dei eſt. Pro qua re facit id, quod notauit. *Bern.*

[Margin notes: *D. Bern.* — *Rupub.* — *Matth.* 12. — *Num.* 15. — *Amos.* — *Ioan.* 5. — 1 *Reg.* 2. — *Matth.* 9. *Luc.* 7. *Matt.* 11. — 1. *Reg.* 15. — *D. Greg.* — *Pſ.* 73. — *Pſal.* 82. — Section letters A, B, C, D, E]

ſer. de fallacia præſentis vitæ ad ea verba A
Pſal.106. Pſalm. 106. *Errauerunt in ſolitudine*, hæc, inquit, Bern. ſuperborum eſt, quia ſolos ſeſe reputant, ſolos appetunt reputari, neminem ſibi ſimilẽ reperiri, ſolitarius, ſed erroneus. Similiaque habet de ſuperbo angelo, de quo intelligit illud Iſaiæ. *Ponam*
Iſai.14. *ſedem meam ad Aquilonem*. cæteris aſtantibus, inquit, tu ſolus ſedere affectas?

D.Greg. Hoc etiam proſequitur *Greg. 23. Moral. cap. 4.* expendens eundem Iſaiæ locum, atque, In hac arrogantiæ ſpecie crebrò humanus animus labitur, vt id, quod habet habere ſe ſingulariter glorietur, in qua ſimilitudini diabolicę vicinus ſe appropinquat, qui bonũ ſe habere ſingulariter gaudet, videri ſublimior cæteris quærit; illum imitatur, qui deſpecto bono ſocietatis Angelorum, ſedem ſuam ad aquilonẽ ponens per iniquũ deſiderium, quaſi ad quoddam C culmen conatus eſt ſingulariter erumpere.

Contra quam ſuperbiæ ſingularitatem facit, id quod notauit *Oleaſt. in cap. 1. Geneſ.* Deum ſcilicet, feciſſe hominẽ ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam: Nunquid maiores Deo, qui ſui ſimilem non ſolum patitur, ſed facit? Vnde *Bernard. ſerm. 4. in Vigil. Natiuitat.* Horret Humanus auditus
D.Bern. verbum, ſed vtinam horreat ſimiliter animus cogitatum malignum pariter, & affectum. Facit etiam id quod dixit *Gregorius* D
D.Greg. *23. Moral. cap. 9* Arrogantes numinibus æquales ſe iudicant extitiſſe naſcendo, ſed non æquales remãſiſſe viuendo. Et *Philo libro de charitate*. Quilibet in ſana opinione
Philo. inflatus, nũ tam virum, aut heroem, quam genium quendam ſe exiſtimat. Vt Pindarus inquit, tranſcendens humanæ naturæ terminos; famulis pro iumentis vtitur; ingenuis pro mancipijs; cognatis pro alie- E niſ ciuibus pro exteris, &c. quæ proſequitur deſcribens ſuperbum.

Maius aliquid docuit Paulus, cum non ſolum ſimiles voluit, vt haberemus fratres, ſed eos honore præueniremus ſuperiores nobis inuicem arbitrantes. Quod ſi cogitetis, inquit *Aug. ſerm. 53. de verb. Domini.*
D.Aug. Non eritis apud vos magni, magis enim cogitare debetis quod vobis deſit, quam quod vobis adſit. Si enim cogitas, quantum præceſſiſti, time tumorem, ſi quãtum tibi deeſt, adhuc ingemiſcis, curaris, humilis, eris, tutior ambulabis Philip.2.

Eſt tandem Dei inimicus ſuperbus, quia cum Dei ſola voluntas debeat fieri, ipſe ſuam voluntatem vult fieri, non Dei. quod notauit *Bernard. ſerm. 4. in Vigilia Natiuit.* Vult Deus fieri ſuam voluntatem, & D.Bern. ſuperbus vult fieri ſuam. Iam videtur æqualitas, ſed attende male congruam proportionem. Deus in his tantum, quæ ratio B approbat, vult ſuam fieri voluntatem: ſuperbus vero, & cum ratione, & contra rationem. Cum ergo Deus zelator gloriæ ſuæ ſit ſuperbo, qui ſolus & vnus vult eſſe, vt Deus, de quo dicitur Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt, & qui ſuam voluntatem effici vult, cum tamen ſola voluntas Dei debeat perfici, merito reſiſtit: imo in hoc maxime ſuam omnipotentiam manifeſtat, teſtante Dauid terribili, *& ei, qui aufert ſpiritum Principum*. Chald. *Terribilis, comprimẽs tumorem ſpiritus magnatum*: quod Auguſt. dixit eſſe audaciam ſuperborum, quam ipſe permittit, vt eam poſtea deprimẽdo, oſtendat virtutem, & potentiam ſuam, ſicut iuſſu Domini dixit Moyſes ad Pharaonem. *Idcirco poſui te, vt oſtendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra*. Vnde Exod.9. & de Achab dixit Deus. *Nonne vidiſti humiliatum Achab coram me?* Pſal.75.

Illud vero ſingulare in hac admirabili Dei reſiſtentia contra ſuperbos notandum eſt, quod non admotis machinis, nec militum copijs, armorum vi, & impetu ſuperbos deijcit, ſed viribus, & imparibus rebus, quod notauit apud *Auguſt. author librorum de mirabilibus ſacræ Scripturæ, li. 1. cap. 9.* in ea reſiſtentia, quam Deus fecit Geneſ.11. ſuperbis ædificatoribus ſuperbæ turris, linguas, inquit in diuerſa diuiſit, vt rectiſſimo iuſti arbitri iudicio, qui alto ſuperbiæ tumore membra contemplerant, in fragiliſſimo ſubſtantiæ ſuæ membro, pœnam vtique ſermonis ſentirẽt, quod etiam proſequitur *Auguſt. tract. 2. in Ioan* ad ea verba. Omnia per ipſum facta ſunt docens à D.Auguſt. Deo conditos vermes, muſcas, culices &c. Propter ſuperbiam, inquit, inſtituit Deus iſtam creaturam minimam, & abiectiſſimam, vt ipſa nos torqueret, vt cum ſuperbus

Digitized by Google

bus fuerit homo, & ſe iactauerit aduerſus A
Exod.9. Deum,culicibus ſubdatur. Populum Pharaonis ſuperbum potuit Deus domare de
vrſis,de leonibus, de ſerpentibus; muſcas
3. Reg.21. & ranas illis immiſit, vt rebus viliſſimis
ſuperbia domaretur. Hæc Auguſt. quibus
D.Hier. habet ſimilia *Hieron. in cap. 2. Ioelis Pro-*
Rup. *pheta. & Rupert. lib. 1. in Exod. cap. 34. & cap. 38.* vbi ſic ait. Locuſta victus eſt
fortis Rex, proinde ſatis eleganter cum dixiſſet Deus quodam loco per Prophetam
Ioel. *Reddam vobis annos, quos comedit Lo-* B
cuſta, bruchus, & eruca, continuo addidit:
Fortitudo mea magna, quam miſi in vos.
Fortitudo, inquit, mea magna, bruchus, &
eruca ſubauditur, non ſupernarum virtutum
& fortitudinum cæleſtium, ſed infirmorum atque imbecillium comparatione hominum in infirmitate ſua ſuperbientium,
Ioel.2. qui ceruicem erigunt contra Deum, quam
pulici ſubijciunt. quibus verbis oſtendit
milites, & arma, quibus Deus ſuperbis re- C
ſiſtit.

Et cum ſpiritus ſuperborum ſit, tanquam *turbo impellens parietem.* vbi Vatabl.
Spiritus violentorum tyrannorum. ipſum ſpiritum attenuat, & in nihilum redigit debili appoſita reſiſtentia. Vnde Iob, cuius ſpiritus attenuatus erat, volens ſe purgare ab
ijs ſceleribus, quæ tantum ſupplicium poſ-
Iſai.25. ſent à Deo mereri, ait: *Nunquid mare ego* D
ſum, cuius impetus, & immanitas, non ab
alio, quam à naturæ Authore domari, frænarique poteſt? Per elatum vero mare, ſuperbiam ſignificauit, quaſi diceret. Nunquid ſuperbus, & elatus ego ſum, ſicut mare fluctibus intumeſcens, & ventorum vi
Iob.7. fremens? Illud igitur in hac ſimilitudine
aduertendum, quod maris fremitum, vndarum tumultum, & elationem, viliſſima
& abiectiſſima arena cohibet, & reprimit, ſic & ſuperbis Deus reſiſtit, nulla E
prorſus adhibita vi, ſed apponens muſcas,
& culices diuidens linguas, congerens arenam.

Illud deinde hac in re aduertendum eſt,
ſuperbum eo ipſo, quo erigitur, corruere & decidere, quod mihi videtur ſignificaſſe Paulus, cum contraponit ſuperbiam charitati. Charitas, inquit, *ædificat, ſcientia inflat.* debuit namque inflatio, eſſe
oppoſitum ædificationis, & ſignificare,
quod ſicut charitas ædificat, ſcientia
diruat, ſed acute admodum & eleganter
Apoſtolus hoc ſignificauit, dum dixit. 1.Cor 8.
Charitas ædificat, ſcientia inflat, vt ſit ſenſus, quod ſicut charitas ædificat, & in ſtructura meritorum ſurgit, ſic & ſcientia inflat,
ſuperbireque facit, proindeque deſtruit, &
ruinam cauſat. Idem enim putauit hoc loco Apoſtolus dicere. Scientia inflat, ac
dicere, ſcientia ruinam cauſat, quod
proprium ſuperbiæ & inflationis eſt.
quod videtur dixiſſe Dauid. *Excelſus Dominus, & humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit.* Super quæ verba ſic ait
Auguſt. ſerm. 213. de tempore: excelſus Do- D. Aug.
minus, & humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit. Alta poſuit, inquit Au-
guſt. pro ſuperbis; humilia reſpicit, vt at- Pſal. 137.
tollat: Alta, id eſt, ſuperba, cognoſcit, vt deijciat, imo cognoſcendo deijcit.

Et idem *Auguſt. 14. de ciuit. cap.* D.Aug.
13. elatio, quæ in vitio eſt, eo ipſo
quod deſpicit ſubiectionem, cadit ab
illo, quo non eſt quicquam ſuperius,
& ex hoc erit inferius, & fiet quod
ſcriptum eſt Pſalm. 72. *Deieciſti eos, dum extollerentur*; non enim, ait, cum elati fuiſſent, vt prius extollerentur, &
poſtea deijcerentur; ſed cum extolle-
rentur, tunc deiecti ſunt: Ipſum quip- Pſalm.72.
pe extolli, iam deijci eſt. quibus ſimi-
lia prorſus habet *D. Gregor. 32. Moral.* D. Greg.
cap. 7. & libr. 34. Mor. cap. 18. Soli
ruinæ creſcit quod ædificant, qui ante molem fabricæ, humilitatis fundamenta non
procurant.

§ II.

Superbiæ reſiſtit, quia tenebroſa; Deus vero lux.

RÉſiſtit etiam Deus ſuperbis, quia cum in tenebris ambulent, quia proinde eis cum luce poteſt eſſe conuenientia, ſed neceſſaria oppoſitio inter eum, qui lucem habitat inacceſſibilem, & eum qui in caligine deliteſcit. trabs, inquit *Bernar. ſerm. de gradib. humilit.* in oculo grandis, & groſſa, ſuperbia in mente eſt, quæ quadam corpulentia ſui vana non ſana, tumida non ſolida, oſculum mentis obſcurat, veritatem obumbrat, ita vt ſi tuam occupauerit mentem, iam tu te talem qualis es, vel qualis eſſe potes, non poſſis ſentire. Quod etiam argumentum proſequitur *Chryſoſt. homil. 3. ſuper verb. Iſai. Vidi Dominum.* Ideo *Bern. 2. de Conſiderat. ad Eugenium* ſic ſcribit; à te incipiat tua conſideratio, & in te finiatur; dirumpe velamen foliorum celantium ignominiam, non plagam curantium, dele fucum fugacis honoris huius, & male coloratæ nitorem gloriæ. Salubris copula, vt cogitans te ſummum Pontificem; attendas pariter, viliſſimum cinerem non fuiſſe, ſed eſſe.

D. Bern. *D. Chryſ.* *D. Bern.*

Sicut vero ex eo quod lux ſit Deus, & nullæ tenebræ in eo ſint, aduerſatur caliginoſæ, fumoſæque ſuperbiæ; ſic & quia totus verus, imo & prima veritas in eſſendo totuſque ſubſtantialis eſt, fucatæ tumidæque ſuperbiæ contrariatur. Vnde *D. Tho. lect. 3. in c. 3. prioris ad Corinth.* notat illud. *Inflatus ſenſu carnis ſuæ.* Recte, inquit, ſuperbia inflationi comparatur. Nam id, quod inflatur, non habet ſolidam magnitudinem, ſed apparentem, ita ſuperbi videntur quidem eſſe ſibi magni, cum tamen vera magnitudine careant, quæ non poteſt eſſe abſque ordine diuino, diſrumpet illos inflatos *& Chryſoſt. loc. cit.* quod in corporibus eſt inflatio, hoc in animis eſt ſuperbia. & *Auguſt. homil. 54. de verbis Domini.* Moles ſuperbi non magna, ſed tumida; magnitudo enim ſoliditatem habet, tumor inflationem.

D. Tho. Coloſſ. *Sap. 4.* *D. Aug.*

A Merito proinde vanis, & inflatis ſuperbis reſiſtit Deus, Deique filius in carne, qui *via, & oſtium* dicitur, quod nemo inflatus poteſt introire. Vnde Auguſt. huic tumori præſcribens medicamentum ait. Accipiat humilitatis medicamentum: bibat contra tumorem poculum amarum, ſed ſalubre, bibat poculum humilitatis. *& ſer. ſuper illud. Intrate per arctam portam.* Conatur ingredi, impedit tumor, reſiſtit ſuperbis ingredientibus pompaticè. B Et *Ambroſ. ſerm. 11.* Humilitate, inquit, peruenitur ad regnum, ſimplicitate penetratur ad cœlum, quiſquis cupit diuinitatis tenere faſtigia, humilitatis ima ſectetur.

Ioan. 14. & 10 *Matt. 7.* *D. Amb.*

§. III.

C *Reſiſtit Deus ſuperbiæ, quia initium omnis peccati.*

RÉſiſtit etiam Deus ſuperbiæ, quia eſt initium omnis mali, & peccati, ſicut dixit Eccleſiaſtic. *Initium omnis peccati, ſuperbia.* Id enim quod in alijs peccatis conſequenter inuenitur, primo & per ſe, ac formaliter, ſicut loquuntur Theologi, cõplet veram rationem ſuperbiæ. In cæteris D enim peccatis homo à Deo auertitur, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, vel propter deſiderium cuiuſcumque alterius boni; ſed ſuperbia auerſionem habet à Deo in hoc ipſo, quod non vult Deo, & Diuinæ regulæ ſubijci, & in hoc ſenſu ſuperbia eſt initium omnis peccati, quod nihil aliud eſt, quam veram & primam rationem peccati in ſuperbia inueniri. Ac proinde quamuis ſuperbia non expuliſſet Angelos è Cœlo, & homines à paradiſo, ſemper fuiſſet initium omnis peccati, vt be- E ne dixit *S. Tho. 2. 2. q. 162. art. 7. in corpore.*

Eccleſ. 10.

Et hic eſt modus loquendi vſitatus Scripturæ. Sic enim dixit idem Eccleſiaſtic. *Initium ſapientiæ, timor Domini*, id eſt, prima, & vera, ſapientiæ ratio poſita eſt in pietate, ſiue cultu Dei; hoc enim ſignificat timor Domini eo in loco. Sic idem author dixit. Breuis in volantibus eſt apis, & initium dulcoris eſt, id eſt, cum breuiſſimum animal

D. Tho. *Eccleſ. 1.* *Eccl. 11.*

Digitized by Google

animal inter volantia ſit apis,eius tamẽ fru- A
ctus primam,& veram dulcedinem habet.
Sic ſimiliter, & in eodem ſenſu ſuperbia
initium omnis peccatis eſt.

Eſt etiam initium omnis peccati ſuperbia
quia ſecum defert cætera omnia peccata,
ideoque aliqui doctiſſimi recẽtiores in hoc
Pſal.35. ſenſu intelligunt illud pſalmi, *Non veniat
mihi pes ſupirbia*,quod ſuperbia ſit viæ dux
quam cætera vitia ſequuntur, & cuius ve-
ſtigijs inſiſtunt,quod proſequitur *Ambroſ.* B
D.Amb. *epiſt.* 84. Vnde *Ber. ſer. 2. de Sanct. An-*
D.Bern. *drea* ait. Initium omnis peccati, & cauſa
totius perditionis, ſuperbia, propterea quiſ-
quis es, qui ſalutem tuam operari ſtudeas,
aduerſus hanc ſuper caput tuum, ſignum
crucis habere memento, vt non eleueris in
ſuperbiam, vt non exaltetur cor tuum: *&*
lib. de interiori domo, cap. 41. Superbia, ſicut
origo eſt omnium criminum, ita eſt ruina
omnium virtutum, quia etiam de re agit C
ſerm. 1. *de Aduentu. & ſer.* 54. *in Cant Am-*
broſ. ſer. 7. *in Pſal.* 118. *Chryſoſt. hom.* 1. *de
verbis Iſaia. Greg. lib.* 31. *Mor. c.* 31. vbi
ait. Ipſa vitiorum Regina ſuperbia, cum de-
uictum plane cor cœperit, ſtatim illud ſeptẽ
principalioribus vitijs quaſi quibuſdam
ſuis ducibus deuaſtandum tradit, quos du-
ces vniuerſus vitiorum exercitus ſequitur.
D.Proſper. Et *Proſper. lib. de vita contemplat. cap.* 2.
Nullum peccatum ſine ſuperbia poteſt, vel
D. Aug. potuit, aut poterit eſſe. Et *Aug. in Pſal.* 33. D
Geneſ. ait. Cum cautam faceret dominus Eccleſiã
ait, *Illa obſeruabit caput tuũ, & tu calca neũ
eius*, ſerpens obſeruat calcaneum, quando
veniat tibi pes ſuperbiæ, quando labaris, vt
deijciat. Tu autem caput eius obſerua; quia
initium omnis peccati ſuperbia, *ibi ceciderunt
qui operantur iniquitatem*. Similia ha-
Pſal. 35. D. Aug. bet idem *Aug.* 3. *de doctrina Chriſt. cap.* 23.
D.Damaſc. *Damaſc. lib.* 2. *fidei c.* 29. *Chryſoſt. hom.* 72.
D.Chryſ. *in Ioan.*

Cum ergo initium omnis peccati ſit ſu- E
perbia, merito illi Deus reſiſtit, qui author,
& pater eſt luminũ; à quo omne bonum
procedit. Imo & quia eſt ſummum bonum,
maximo malo, nempe ſuperbiæ, opponitur.
Quantum autem malum ſit ſuperbia, nota-
D.Aug. uit *Auguſt. ſerm.* 4. *de verbis Apoſtoli*, di-
cens: Eſt ſuperbia venenum, quod veneno
tentationum curatur. Videte medicamentũ,
A quod ſibi dicit Apoſtolus, appoſitum. Ne
extollar, inquit, *datus eſt mihi ſtimulus car-* 2.Cor.12.
nis mea angelus Sathana. O venenũ, quod
nõ curatur, niſi veneno; ô antidotum, quod
quaſi de ſerpente conficitur, & propterea
theriacum, id eſt, ſerpentinum nominatur.
Serpens ſuperbiam ſuaſit. *Eritis ſicut Dij*, Geneſ.3.
inde cecidit, inde deiecit, inde cauendus ca-
ſus ſuperbiæ: meritoque remedium à ſer-
pente ſumptum, ſerpentinum dici poteſt.

B Nec minus oſtendit, quantum malum ſit
ſuperbia, id, quod pro remedio ſuperbiæ
conſiderauit Aug. Etenim 14. *de ciuit. cap.*
13. notanter dixit, Audeo dicere, ſuperbis
eſſe vtile cadere in aliquod apertum pecca-
tum, vnde ſibi deſpliceant, qui iam ſibi pla- Matt.26.
cendo ceciderant, ſalubrius enim Petrus ſi-
bi diſplicuit, quando fleuit, quam ſibi pla-
cuit, quando præſumpſit, quod etiam pro- Pſal.82.
bat ex Pſalmiſta, dum ait. *Imple facies eo-*
C *rum ignominia, & quærent nomen tuum
Domine*, quod ſic explicat Auguſt. vt tu eis
placeas quærentibus nomen tuum, qui ſibi
placuerunt, quærendo ſuum.

§. IV.

Reſiſtit Deus ſuperbiæ, quia virtutibus inſidiatur.

D Oſtendit inſuper, & ſuperbiæ malignita-
tem, ratione cuius illi maxime oppo-
nitur, & reſiſtit Deus; quia ſicut dixit *Chry-* D. Chryſ.
ſoſt. homil, 3. in verba Iſai. Cætera quidem
mala, nobis negligenter agentibus ſolent
exuperare, ſuperbia autem ipſis recte factis
veſtris aduerſatur. Nihil enim perinde gi-
gnit ſuperbiam, vt bona conſcientia, niſi
aduigilemus.

Similia habet *Auguſt. epiſt.* 57. Vitia cæ- D.Aug.
E tera in peccatis: Superbia vero, & in recte
factis timenda eſt. & lib. de ſancta Virginit.
Superbia, cum magnum ſit ipſa peccatum,
ita ſine alijs per ſe ipſa eſt, vt etiam ple-
rumque, vt dixi, non in peccatis, ſed in ip-
ſis, recte factis pede celeriore ſuperueniat.
Vbi lætatus homo fuerit in aliquo bono o-
pere, ſe etiã ſuperaſſe ſuperbiã, ex ipſa læti-
tia, caput erigit, & dicit, Ecce ego viuo. &
ſuperbit

Digitized by Google

ſuperbit de ſuperbia victa: Vnde Dominus ait, *Apprehendite diſciplinam, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta.* Vnde nisi, quia ſuperbia in ipſa via iuſta cauenda eſt; ne homo, dum, quod Dei eſt, reputat ſuum, amittat quod Dei eſt, & redeat ad ſuum. Ita Aug.

Pſal. 2.

D. Chryſ. 1. *Tim. 1.*

Et *Chryſoſt. hom. 3. in 1. ad Timoth.* explicat, quod ibi Paulus ait. *Qui prius fui blaſphemus, & perſequutor, & contumelioſus.* Maxime, inquit, laborare opus eſt, vt veram conſequi humilitatem poſſint, qui magnarum ſibi virtutum conſcij ſunt, magnam ſibi vim inferant, neceſſe eſt, vt conſcientiam recte factorum ſeſe ſemper efferentem obtundere queant, intuere diligentius, quanto ſe deijciat ſtudio, quam non ſe palpet, vt humilem poſſideat mentem.

D. Greg. *2. Reg. 6.*

Et *Greg. 27. Moral. c. 27.* loquens de Dauide, ſaltante coram Deo. Egit vilia, vel extrema, vt illa ex humilitate ſolidaret, quæ coram hominibus geſſerat fortia. Tanta igitur vigilantia, cauenda eſt ſuperbia, quæ per viam iuſtorum iniuſtiſſima ipſa graditur, & in virtutibus nequiſſima ipſa inſidias tendit.

D. Greg. Luc. 18.

Notauit hoc *Gregor. 19. Moral. c. 12.* ponderans ea verba ſuperbi Phariſæi, dum dixit. *Gratias tibi ago Domine, quia non ſum ſicut cæteri homines* Gratias, inquit Gregor. recte agit, ſed peruerſe ſe ſuper Publicanum extulit, ciuitatem cordis ſui extollendo perdidit, quam abſtinendo, & largiendo ſeruauit. Vnde magnopere oportet & bona ſemper agere, & ab ipſis nos bonis operibus caute in cogitatione cuſtodire, ne timentem eleuent, bona non ſunt, quæ nō authori militant, ſed elationi. *& c. 13.* Perit omne, quod agitur ſi non ſolicite in humilitate cuſtodirur. Vnde bene de ipſo primo parente dicitur. *Poſuit eum Deus in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum.* Operatur quippe qui agit bonum, quod præcipitur, ſed quod operatus fuerit non cuſtodit, cui hoc ſubrepit quod prohibetur, ſcilicet vana gloria.

Gen. 2.

Oſtendit inſuper quantum malum ſuperbia fuerit, locus ille Geneſ. vbi poſtquam Deus dixit. *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt, eruntque dies illius centum viginti annorum.* quibus verbis mortem minatur hominibus, vt ſit ſenſus. Extraham animam de corpore, nec remanere patiar ipſum ſpiritum vitæ à me infuſum in corpore; quia ſunt toti caro, culpa, & morbus, proinde claudam terminum vitæ huius ſæculi centum viginti annorum ſpatio, ſtatimque additur in textu. *Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis*, quaſi id, quod impulerit Deum ad proferenda prædicta verba, præter luxurioſam, & immundam vitam, fuerit ſuperbia, quę tale merebatur ſupplicium, namque Gigantes, ſicut ait *Cyrill. Alex. lib. 3. in Geneſ.* Illos intelligimus eſſe, qui horribiles viſu, corpore incomparabiles, indomiti, inuicti; homines ob corporum magnitudinem fuerunt, cæteroſque propterea contemnentes. Caiet. vero ibi. Gigantes, ait, qui ſua elatione mundum repleuerunt malitia, ac tandem per Gigantes plerique intelligunt ſuperbos, quorum elatione Deus pertæſus conſtituit mundum delere.

Geneſ. 6.

D. Cyrill.

Aliam rationem huius reſiſtentiæ aſſignat *Amb. epiſt. 84* elatio, inquit, de peruerſo vſu donorum Dei naſcitur: Nam ſi conditor naturarū nulla pulchra, nulla ſublimia naturis rationabilibus contuliſſet, vnde ſe extollerent nō haberēt. Nemo enim de iis, quæ non accepit, ſuperbit, nec inflari quiſquā de eo poteſt, quod à participatione eius alienum eſt. Merito proinde Deus ſuperbis reſiſtit, qui de alienis bonis iniuſte ſuperbiunt, & contra ipſum largitorem efferūtur.

D. Amb.

Sed illud mihi probat malitiam ſuperbiæ quod homines peiores Diabolo conſtituat, ſicut oſtendit *Ambroſ. ſerm. 4. in Pſalm. 118.* vbi ita habet. Quid vitij habet ſuperbia, hinc æſtimare poſſumus, cuius author Diabolus eſt, quem inducit Propheta dicentem: *Ponam ſedem meam ad Aquilonem*, &c. Peiores tamen diſcipulos erudiuit ille; ille enim ſe ſic exaltauit, vt vellet ęquari, & ſimilis eſſe Altiſſimo: Diſcipulus autem eius, vt ſignificatur ab Apoſtolo, indignatus eſt æqualem, ſimilemque æſtimari Deo. Scriptum enim eſt: *Cum reuelatus fuerit homo peccati, qui extollitur ſuper omne, quod dicitur Deus.* ita Ambr.

Iſai. 14.

2. Theſ. 2.

Qui ibidem explicans præſentem Iacobi locum ſuperbiæ malignitatem ſic probat ex Pha-

Luc. 16.

Digitized by Google

ex Phariſæo & Publicano. Probabilior, inquit, Phariſæus ingreſſus eſt templum, quam Publicanus, & tamen condemnatus exiuit. Quantum crimen ſuperbiæ, vt ei etiam adulteria præferantur. Denique Dominus, qui aliis donat, ſuperbis reſiſtit, & tanquam congreditur iis, qui ſe exaltant, ſibique hoc certamen vendicat, & qui aliis compatitur arrogantes increpat.

D. Ambr. Similia habet, idem *Ambr. ſerm.* 7. vbi ait: Quid hoc peccato poteſt eſſe deterius, quod à Dei cœpit iniuria? Ideoque Scriptura dicit: Deus ſuperbis reſiſtit, tanquam ſuæ contumeliæ propulſator, veluti quoddam ſuſcepit aduerſus ſuperbiam ſpeciale certamen, tanquam dicat, Meus iſte aduerſarius eſt, qui me laceſſit, mihi debetur iſta congreſſio. Vnde & Apoſtolus multiplicis culpæ materiam, eſſe ſuperbiam declarauit, dicens de hæretico, 1. *Tim.* 6. quia ei, quæ ſecundum pietatem eſt, doctrinæ ſuperbit; *nihil ſciens, ſed languefcens circa quæſtiones, & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidia, contentiones, ſacrilegia, ſuſpiciones, malæ conflictationes*, &c. Quantorum itaque expreſſit cauſam eſſe delictorum ſuperbiam. Vnde Dauid ait, *Pſal.* 118. *Superbi inique agebant* nimis: non ſolum iniquitatem agentium, ſed etiam nimiam iniquitatem pariter declarauit. Hæc Ambroſius.

Quæ optime oſtendunt magnam ſuperbiæ malitiam, imò & nimium malum, quod dura ceruice diuinam bonitatem indurat, & Dei miſericordiam aduerſariam habet, & quia ſupra omne, quod Deus eſt, nititur aſcendere, iure tali aſcenſui Deus reſiſtit, qui etiam firmauit æthera, ne plus aſcenderent ſurſumque niterentur. Sic enim intelligit Hugo Cardinal. per æthera. Illam elementorum partem, quæ vicinior eſt ſphæræ Lunæ. Ea autem elementa, quæ viciniora ſunt orbi Lunæ, ſunt ignis & aër, quæ propter innatam leuitatem ſurſum feruntur. His ergo elementis limitem poſuit Deus, ne amplius aſcenderent, qui ſuperbis mentibus reſiſtit & opponitur.

D. Hilar. Videndus etiam pro hac re D. *Hilar. in*

A *Pſal.* 18. ad ea verba: *Increpaſti ſuperbos*, vbi ita habet. Plurima ſunt humanorum vitiorum crimina, & diuerſæ atque innumerabiles peccatorum operationes, ſed nulla magis prouocandi in nos iram Dei, quàm ſuperbia, cauſa eſt. *Increpaſti* enim *Pſal.* 118. non auaros, non laſciuos, &c. ſed, *ſuperbos*. Quia plures ſuperbia, qua humana contemnunt, etiam Deo obſequi ſpernunt.

B Facit tandem pro oſtendenda ſuperbiæ malignitate id, quod notauit *Chryſoſt.* D. Chryſ. *hom.* 15. *in Ioann.* cum ait: Fornicatio etſi indigna, venia ſit, poteſt tamen quiſpiam voluptatem in excuſationem adducere, ſuperbia autem ne minimam quidem, propter quam vel vmbram ſaltem veniæ conſequatur. Videndus item *homil.* 5. *in cap.* 1. *Ioannis*, vbi oſtendit nos nullam omnino excuſationem poſſe prætexere in ſuperbiæ vitio.

C Et *Nazianz. oratione* 2. *in Paſcha*, ait, D. Naz. Ideo Deum animæ noſtræ corpus terreſtre dediſſe, & fragile, vt ſi quãdo, inquit, propter mentem efferatur, propter terram deiiciatur. Ideoque *Herodotus lib.* 1. *hiſtor.* vides, inquit, eximia animalia vt fulminet Deus, neq; ſuis opinionibus vti ſinat, Exigua verò facilè fert: Vides etiam vt in ædificia maxima ſemper, & celſiſſimas arbores cœleſtia tela ingruant; Solet enim D Deus eminentia quæuis caſtigare, ideoque magnus exercitus ab exiguo quoque ſternitur, non ſinit enim Deus alium præter ſe altum ſapere, pluraque habet *lib.* 7. parum poſt principium.

§. V.

Deludit Deus ſuperbos, velut E *inſanos, & amentes.*

POſſumus etiam hanc reſiſtentiam Dei reſpectu ſuperborum, de qua Iacobus hoc loco agit, explicare ex eo loco Prouerb. vnde hæc ſententia ſumpta eſt ab Apoſtolo, Ibi enim pro eo quod hic dicitur, reſiſtit; habetur: *Ipſe deludet*: Quod intelligendum eſt, non quaſi Deus verè delu-

A deludat, irrideat, & ſubſannet impios, ſed ſecundum effectum, quia illos proponit irridendos, & ſubſannãdos vniuerſis mortalibus, vel etiam vt ſignificet ſuperborum grauiſſimum ſupplicium. Nam irriſio, & deluſio acerbiſſimum ſupplicium eſt ſuperbis, acrius ipſa morte, vt patet in Saule, qui interfici maluit, quam illudi, vbi videndus eſt Abul.

Videtur autem hæc ſubſannatio optimè quadrare ſuperbiæ, quæ ebrietas eſt,

B & inſania. vnde Iſaias: *Væ coronæ ſuperbiæ ebrijs Ephraim.* Et *Ambr. lib. de Noe & Arca.* Multos, inquit, ebrios fecere diuitiæ, nobilitas, & poteſtas ſuperbos. Et apud Regium Vatem, vbi nos habemus, *ab alienis parce ſeruo tuo. D. Hieron.* ex Hebr. & Paraphr. Chald. habet, *à ſuperbis libera ſeruum tuum*, quaſi enim amentes, & omnino ab intellectu alienati ſunt ſuperbi, & elati: Ideoque *Chryſoſt. hom. 15. in Ioann.*

Iſa. c. 28.
D. Amb.
Pſalm. 18.
D. Hieron.

C Superbia nihil aliud eſt, quam deprauatio animi, & morbus grauiſſimus, non aliunde, quam ex inſania ortum ducens; nihil enim ſuperbo homine inſanius: miſer ſanè, & infelix, qui cum animam tuam grauiſſimo morbo conſumas, & in vltima miſeria cedis, quod tibi auri talenta ſint plurima, quod acceruorũ multitudo: idem is facit, quod quiuis pauper & mendicus, & ſemper famelicus, qui ſi quando lætum ſomnium viderit, de eo lætatur.

D.Chryſ.

D *Et ſerm. 20. in cap. 12. ad Rom.* Nihil, inquit, adeo ſtultum facit, ſicut arrogantia. Vnde Propheta barbarum ita vocabat dicens: Stultus ſtulta loquitur.

Iſa. 32.

Vt autem ab ipſius ſuperbi verbis ſtultitiam ipſius diſcas, audi quid dicat. *Supra aſtra cœli exaltabo ſolium meum, & ſimilis ero Altiſſimo.* His verbis quidnam poterit fieri ſtultius? Vnicuique verò iactantiæ

Iſa. 14.

E incumbit facilè hoc probrum. Et hoc videtur notaſſe Paulus, cum vrgente charitate ſe laudaret, dixit: *In inſipientia dico, audeo & ego: Miniſtri Chriſti ſunt, & ego, Iſraelita ſunt, & ego, (vt minus ſapiens dico) plùs ego.* In quæ verba *D. Chryſoſt. hom. 73. ad Pop.* ait, ipſam laudationem appellaſſe Paulum inſipientiam, propter connexionem, quam habet cum ſuperbia, quæ inſipiens eſt. Sic enim habet: cum propter pſeudoapoſtolorum fraudem, ſua narrare cogeretur adeo fuit ipſi moleſtum, & graue, vt id appellare audaciam, & non tantum audaciam, verum & inſipiẽtiam; nos quoque docens non in caſſum abſque neceſſitate geſta noſtra iactare.

2. Cor. 11.

Et homil. in Pſal. 29. deridet, Phariſæum ſuperbum, qui dixit: *Non ſum ſicut cæteri homines.* Vnde noſti, inquit, quia non es, ſicut cæteri homines? Quaſi totum mundum iam diſcuſſeris, quis, qualis eſt, aut quomodo habet vitam quiſquam, & cum te ipſum neſcias, quomodo ſententiam hominibus omnibus, cum te iactes dediſti, vt diceres quia non ſum ſicut cæteri homines? Si homo es, caſibus plenus es, &c. Nec minus facit pro declaranda ſuperbiæ inſania id, quod dixit *Ambroſ.* Superbiam ſcilicet non habere caput & proinde nec intellectum. Sic enim habet in Pſal. 35. ſuper ea verba Prophetæ: *Non veniat mihi pes ſuperbiæ*; ideò, inquit, errat pes ſuperbiæ quia caput non tenet.

Luc. 18.
Pſal. 35.

Et cum pleraque alia ſint loca quibus ſuperbiæ amentiæ comprobari facile poſſet illud hoc aperte oſtendit quod ſuperbo contigit Nabuchodonoſori cui cum Deus ſtatuam oſtenderit diuerſis constructam materiis, nempe, auro, argento, ære, ac ferro; quia vero Daniel interpretationem ſtatuæ adhibens dixit ei, *Tu es ergo caput aureum.* Ipſe pariter putauit cætera aurea itidem habere non tantum caput, vnde in cap. ſequ. dicitur *Nabuchodonoſor Rex fecit ſtatuam auream altitudine cubitorum ſexaginta.* Quid ergo ſuperbe totam auream effingis tuam ſtatuam ſi ſolum caput habes aureum, non pectus, manus aut pedes? hoc ſolet eſſe ſuperborum ingenium imo & delirium, dum præ amentia ſibi pleraque affirmant, & attribuunt falſa. Vnde Theodoret. ibi ſic ait. Non ſimplex hic ſuperbiæ modus fuit, ſed Deo aperte repugnans, & Deo infeſtus, nam quia Deus in ſomnis maximam illi oſtenderat imaginem è quadruplici materia confectam, per quam ipſi quatuor regnorum ſucceſſiones declarauit, proprium

Dan. 2.
C. 3.

Digitized by Google

prium ſaſtum, quaſi caſtra, Deo opponens ipſe quoque ſtatuam conſtruit, tantam ipſi magnitudinem tribuens, quantum potuit ars humana præbere. Non autem ipſam etiam ex auro, argento, ære, ferro ædificat, ſed ex vna auri materia cõficiendam curat, & quia beatus Daniel ſomnium interpretans ipſum eſſe aureum caput dixit, hoc eſt, Babyloniorum ſiue Aſſyriorum regnum, alias vero imaginis partes, ex alia multiplici materia, quæ caput excepit, ipſe omnem ex auro imaginem molitur. Hæc Theodoret.

Luciferi amentia.

Probans etiam præſens inſtitutum Lucifer, qui cum inter aſtra Dei numeretur, ſupra aſtra voluit eſſe, & proprium exaltare ſolium, ſedereque in lateribus Aquilonis: qua in re duplex apparet amentia, & quod noluit eſſe inter aſtra, ſed ſuper ea, & quod ſedere in ſolio voluit, cum cæteri Dei miniſtri adſtent, & excelſo Dei ſolio, ſoli vtique excelſo, aſſiſtant. Si vero inquiras, cur ſedere voluit ad Aquilonem. Reſpondet Lyran. quia altitudo mundi ſecundum hominum apparentiam eſt in polo arctico, qui eſt nobis ſemper manifeſtus, & ſuper noſtrum hemiſpherium eleuatus.

Et vt veſaniam Superbiæ videamus, meminerimus; quæſo non iam Nabuchodonozoris, & Antiochi, qui ſibi videbatur fluctibus maris imperare, & montium altitudines in ſtatera appendere, ſed producatur dementia Rhemnij Grammatici, qui gloriabatur ſecum natas literas, ſecum deniq; morituras: Appionis, Grammatici Alexandrini, qui tanta fuit arrogantia, vt ei immortalitatem polliceretur, cui opera ſua nuncupaſſet; Domitiani, cuius meminit Euſeb. qui ſe Dominũ, ac Deum appellari iuſſit. Vnde Martialis, edictum Domini, Deique noſtri, quo ſubſellia certiora fiunt. Maximini Iunioris, qui manus, ac pedes Senatoribus præbebat oſculandos: Salmonei, qui tonitrua mentitus eſt, vt Deitatis opinionem ſibi vendicaret, fulmine tamen abſumptus eſt. Vnde Virgil. 6. Æneid.

Vidi, & crudeles dantem Salmonea pœnas.

Seſoſtris Ægypti Regis, qui Principes, &

A Rectores Prouinciarum ad ſe quot annis cum muneribus cogebat venire, atque à quatuor eorum, velut equis curru iunctis ad templum trahi volebat. Dementi vero in mentem non venit, eum qui hominibus pro iumentis, aut equis vteretur, amiſſa ratione beſtiam fieri, præ dementia tamen id non agnouit. Nam ſicut dixit *Philo lib. 2. legis Allegor.* Arrogantia cognata eſt tarditati, & ignorantiæ. Et B *Ariſt. 4. Ethic. cap. 6.* notauit inter eos, qui metas rationis facilius prætergrediuntur eſſe ſuperbos, & inuidos: merito proinde dicitur, quod Deus illudet ebrios, veſanos, vecordes, amenteſque ſuperbos, qui eorum conatibus reſiſtit, vanoſque exitus habere facit.

Philo.

§. VI.

C *Alienum ſupplicium contra ſuperbos, cautiores nos debet reddere.*

QVod ſi Deus ſuperbis reſiſtit, deſæuitque reſtitit ſuperbis Angelis, inde debemus cauere ſimile ſupplicium, ne nobis infligatur. Ideo enim Iacobus teſte *D. Hieron.* ſtatim citando deſcribit, quali- D ter Deus deſæuiat in ſuperbos, vt cautiores reddamur. Quod notauit *Clem. Alex.* in ſupplicio, quo Deus animaduertit in vxorem Loth. Sic enim habet 2. *ſtromat.* Vxorem Loth, quæ voluntariè ſolum erat conuerſa ad mundanum vitium, reliquit inſenſibilem, efficiens eam tanquam petram ſalis, & ſiſtens, ne vlterius progrederetur, non ſtultam, & quæ nihil agit imaginem, ſed quæ condire, & confirmare E poſſet eum, qui poſſet perſpicere ſpiritaliter. è quibus verbis elicit Clemens. illud ſupplicium nos erudire, & docere, & in ſalem ſapientiæ conuerti ad Dei ſapientiam capeſſendam, & Diuinis præceptis obediendum.

D. Hier.

D. Clem.

Gen. 19.

Pro qua re facit id quod notauit *Oleaſt. in cap. 7. Gen.* Creuiſſe, ſcilicet, aquas diluuij, ita vt eleuarent è terra arcam, in qua iuſtus Noe cum ſuis ſeruabatur. Iiſdem,

Digitized by Google

re peccatum, & lauare delicta.

Pſ. 103. Reſpicit ergo ad humiles Deus, qui hu-
D. Bern. milibus dat gratiam, & gratiæ fontes in conuallibus emittuntur. Vnde *Bernard, ſerm.* de fallacia præſentiæ vitæ ait. Sicut in ſolitudinibus aquæ deeſſe ſolent, & loca deſerta ſterilia, & arida eſſe conſueuerunt, *ſic Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam, qui emittit fontes in conuallibus.* Populum denique hu-
Pſal. 17. milem ſaluum facit. Neque enim ſuperbi ab initio illi placuerunt, ſed *humi-*
Iudith. 9. *lium, & manſuetorum ſemper illi placuit deprecatio.*

D. Chryſ. Notauit autem Chryſoſtomus *homil.* 3. *de verbis* Iſaiæ. Non dixiſſe Apoſtolum, Deus ſuperbos dimittit, & in peccatis deſerit, ſuoque nudat auxilio, ſed aduerſatur, quod noſtra vulgata dicit: reſiſtit, non quod inſtructa acie, inquit, aut pugna Deo ſit opus aduerſus ſuperbum. Quid enim eſſe poſſit ſuperbo infirmius? vt qui orbatus eſt oculis omnium impoſitus eſt iniuriæ, quod ſi etiam validus ac potens eſſet ſuperbus nihil opus eſſet Deo exercitu aduerſus illum, quandoquidem & voluntas illi ſufficiebat ad inuertenda omnia. Cur igitur reſiſtit? quod vehemens odium declaret erga ſuperbum. Sic Chryſoſtomus.

Pro qua ſententia (ſi licet magna componere paruis) facit optime Æſopus, teſte Laertio in eius vita, dum interrogatus, Quid Deus faceret? reſpondit totam ipſius occupationem eſſe in eleuatione humiliū, & ſuperborum deiectione. Et hic certe eſt quaſi titulus Dei. *Superbis reſiſtit, humili-*
D. Amb. *bus autem dat gratiam*, ſicut notauit *Diuus*
D. Aug. *Ambr. ſerm.* 4. in Pſal. 118. & *D. Auguſt. lib.* 1. *de Ciuit. cap.* 1. vbi ait. Rex & conditor ciuitatis huius de qua loqui inſtituimus, in Scriptura populis ſuis ſententiam diuinæ legis aperuit, qua dictum eſt. *Superbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Hoc vero quod Dei eſt proprium, ſuperbæ quoque animæ, ſpiritus inflatus affectat, amatque ſibi in laudibus dici.

Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos.

Quod dicit, vel quia ſuperbia ſibi attribuit quod eſt Dei, videlicet, reſiſtere ſuperbis,

A vel quod inuiſa eſt ſuperbia, etiam ſuperbis, vt ſuperbiſſima humana gens gaudeat inter laudes ſuas poni, quod ſuperbos debellet.

Et ad ſenſum noſtri contextus intelligit *D. Auguſt. in Pſal.* 128. ea verba Prophetæ. D. Aug.
Dominus iuſtus concidet ceruices peccatorum. Non dixit, ait Auguſtinus, Dominus Pſal. 128.
iuſtus concidet manus peccatorum, aut
B pedes, ſed ceruices: quia peccatores ſuperbos volebat intelligi; ſuperbi autem omnes ceruicati ſunt: fiant ſicut fœnum tectorum, quod priuſquam euellatur, exaruit, quanto melius, humilius naſceretur, & lætius vireſceret, hæc Auguſtinus.

Vox ſuperborum: *Faciamus nobis ciuitatem, & turrim, cuius culmen pertin-* Gen. 11.
gat ad cœlum, expoſuit *Auguſt.* 16. *de Ciuit. cap.* 4. & *D. Chryſoſt. homil.* 30. *in Ge-*
C *neſ.* ſed Deus quaſi ſibi ab altis timeret, D. Chryſoſt.
ſublimes quaſi diuinitatis ſectatores deiecit qui ſuperbis reſiſtit: indeque eſt, quod Paulus doceat quaſi ſuperbis reſiſtendum. Etenim *D. Gregor. de cura Paſtoral.* 3. *p. ca.* D. Greg.
3. illud quod ait Paulus. *Diuitibus huius* 1. Tim. 9.
ſæculi præcipe non ſublime ſapere, ſic explicat. Notandum eſt valde, quod humilitatis doctor, memoriam diuitum faciēs. non ait, roga, ſed, præcipe: quia etſi impendenda
D eſt pietas infirmitati, honor tamen non debetur elationi. Denique videndus pro hac contrarietate Dei in ſuperbiam. Eccleſiaſtic. *cap.* 10. *Et Iob cap.* 12. vbi ait: *Op-* Iob 12.
timates ſupplantat. ſignificat autem optimates potentes viribus, intractabiles, & inſolentes.

§ I.

Digitized by Google

§. I.

Quomodo Deus odio habeat ſuperbos, eiſque reſiſtat.

Ex hoc loco conſtat Deum, ſuperbis reſiſtere, & aduerſari, tamquam inimicis, quę inimicitia, & pugna ſtatim in prima Angelorum conditione viſa eſt in cœlo, in quo ſecum noluit Deus pati coha-
D.Bern. bitationem ſuperbiæ. Vnde *Bernard. lib. de Anima cap.* 11. Suſpecta eſt Deo ſuperbia, & odioſa; nec fieri poteſt, vt cum eo in gratiam reuertatur, diuerſum vtriuſque hoſpitium, nec in eodem habitant animo, quibus non licuit cohabitare in Cœlo. In Cœlo nata eſt; ſed velut immemor, qua via inde cecidit, illuc poſtea redire non
Rupub. potuit. Hinc eſt id quod proſequitur *Rupert. lib.* 2. *in Numer. cap.* 1. nullum, ſcilicet, in lege fuiſſe relictum ſacrificium pro hoc peccato, Deumque illi minime propitiari, imo & de ſuperbia intelligen-
Matth. 12. dum eſſe id, quod Chriſtus Dominus dixit, *Eſt peccatum quod non remittitur, neque in hoc ſæculo, neque in futuro*, ſic igitur habet Rupertus, oportuna hic recapitulatione commemoratio fit de lege ſa-
Num. 15. crificiorum, de qua in Leuitic. vberius dictum: additurque aliquid, quod diligentiſſime, ſummaque cautela notandum eſt, *Anima*, inquit, *quæ per ſuperbiam aliquid commiſerit, ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus, quoniam aduerſus Dominum rebellis fuit, peribit de populo ſuo.* Hanc iuſtitiæ legem, & Prophetæ ſequuntur, & Euan-
Amos. gelium. Prophetæ cum dicit Amos. *Super tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor: ſuper tribus ſceleribus Tyri, & ſuper quatuor non conuertam eum.* Primum namque ſcelus eſt iniquitatem mente concepiſſe. Secundum ſcelus eſt, dolorem opere peperiſſe. Tertium, iniquitatis opus in vſum, vel conſuetudinem traxiſſe. Quartum ſcelus, male acta per ſuperbiæ ſpiritum defendere. Ergo ſuper quatuor, inquit, non conuertam eum, id eſt, cum ſuper-

A be fuerit reſponſum, iam non eſt remiſsibile peccatum. Confirmat hoc Euangelium, cum dicit Saluator eſſe peccatum quod non remittatur, neque in hoc ſæculo, neque in futuro, quod non eſt aliud, quam ſuperbiæ malum. De hoc &
Ioannes in ſua epiſtola dicit: *Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis*, ſed & ad filios ſuos loquitur He- Ioan. 5. 1 Reg. 2.
B li: *Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt Deus: ſi autem in Dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo?* & Dominus noſter tres tantum mortuos ſuſcitaſſe, & non quartum legitur, eadem, videlicet, ratione, qua in Propheta iam fuerat dictum, Matth. 9.
ſuper tribus ſceleribus, & ſuper quartum Luc. 7.
non conuertam eum. Hæc Rupertus, qui- Matt. 11.
bus habet ſimilia cap. 2.

Hinc etiam eſt id quod de Saule ait
C Scriptura. *Pœnitet me quod conſtituerim* 1. Reg. 15.
Saul Regem, quia dereliquit me, cumque de nocte ſurrexiſſet Samuel, vt iret ad Saul, iuxta præceptum Domini, mane nuntiatum eſt Samueli, eo quod veniſſet Saul in Carmelum, & erexiſſet ſibi fornicem triũphalem, id eſt, arcum triumphalem, in quo reportatam à ſe victoriam de Amalech ſibi, non Deo deſcriberet & adſcriberet: hæc igitur ſuperbia cauſa fuit Deo diſplicen-
D di, & vt à Deo abijceretur, ideoque, & Samuel ait *pro eo quod abiecisti Dominum, abiecit te, ne ſis Rex.* Vnde *Diuus Greg.* 34. *Moral. cap.* 17. ait Saul in bo- D. Greg.
no quod cœperat nõ permanſit, quia faſtu poteſtatis intumuit; hoc enim videtur eſſe id quod Dauid dixit: Super- Pſ. 73.
biam ſemper aſcendere, & ſuperbus apud Senecam de ſeipſo in Thyeſte. actu. 5.

E *Æqualis aſtris gradior, & cunctis ſuper*
Altum ſuperbos vertice attingens polum.

Super eleuantes igitur ſeſe fulgurat, & ful- Pſal. 82.
minat *ſolus altiſsimus Deus*, qui proinde dicitur ſuperbis reſiſtere.

Si vero aliquas rationes velimus indagare, cur Deus ſuperbis reſiſtat, ea imprimis ſeſe offert, quod ſuperbus ſolus vult reputari, & venerari, quod ſolius Dei eſt. Pro qua re facit id, quod notauit. *Bern.*

ſer. de fallacia præſentis vitæ ad ea verba Pſalm. 106. *Errauerunt in ſolitudine*, hæc, inquit, Bern. ſuperborum eſt, quia ſolos ſeſe reputant, ſolos appetunt reputari, neminem ſibi ſimilē reperiri, ſolitarius, ſed erroneus. Similiaque habet de ſuperbo angelo, de quo intelligit illud Iſaiæ. *Ponam ſedem meam ad Aquilonem*. cæteris aſtantibus, inquit, tu ſolus ſedere affectas? *Pſal.106.* *Iſai.14.*

Hoc etiam proſequitur *Greg. 23. Moral. cap. 4*. expendens eundem Iſaiæ locum, atque, In hac arrogantiæ ſpecie crebrò humanus animus labitur, vt id, quod habet habere ſe ſingulariter glorietur, in qua ſimilitudini diabolicę vicinus ſe appropinquat, qui bonū ſe habere ſingulariter gaudet, videri ſublimior cæteris quærit; illum imitatur, qui deſpecto bono ſocietatis Angelorum, ſedem ſuam ad aquilonē ponens per iniquū deſiderium, quaſi ad quoddam culmen conatus eſt ſingulariter erumpere. *D.Greg.*

Contra quam ſuperbiæ ſingularitatem facit, id quod notauit *Oleaſt. in cap. 1. Geneſ.* Deum ſcilicet, feciſſe hominē ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam: Nunquid maiores Deo, qui ſui ſimilem non ſolum patitur, ſed facit? Vnde *Bernard. ſerm. 4. in Vigil. Natiuitat.* Horret Humanus auditus verbum, ſed vtinam horreat ſimiliter animus cogitatum malignum pariter, & affectum. Facit etiam id quod dixit *Gregorius 23. Moral. cap. 9* Arrogantes numinibus æquales ſe iudicant extitiſſe naſcendo, ſed non æquales remāſiſſe viuendo. Et *Philo libro de charitate*. Quilibet in ſana opinione inflatus, nō tam virum, aut heroem, quam genium quendam ſe exiſtimat. Vt Pindarus inquit, tranſcendens humanæ naturæ terminos; famulis pro iumentis vtitur; ingenuis pro mancipijs; cognatis pro alienis; ciuibus pro exteris, & c. quæ proſequitur deſcribens ſuperbum. *D.Bern.* *D.Greg.* *Philo.*

Maius aliquid docuit Paulus, cum non ſolum ſimiles voluit, vt haberemus fratres, ſed eos honore præueniremus ſuperiores nobis inuicem arbitrantes. Quod ſi cogitetis, inquit *Aug. ſerm. 53. de verb. Domini.* Non eritis apud vos magni, magis enim cogitare debetis quod vobis deſit, quam quod vobis adſit. Si enim cogitas, quantum præceſſiſti, time tumorem, ſi quātum *D.Aug.*

A tibi deeſt, adhuc ingemiſcis, curaris, humilis, eris, tutior ambulabis. *Philip.2.*

Eſt tandem Dei inimicus ſuperbus, quia cùm Dei ſola voluntas debeat fieri, ipſe ſuam voluntatem vult fieri, non Dei. quod notauit *Bernard. ſerm. 4. in Vigilia Natiuit.* Vult Deus fieri ſuam voluntatem, & ſuperbus vult fieri ſuam. Iam videtur æqualitas, ſed attende male congruam proportionem. Deus in his tantum, quæ ratio B approbat, vult ſuam fieri voluntatem: ſuperbus vero, & cum ratione, & contra rationem. Cum ergo Deus zelator gloriæ ſuæ ſit ſuperbo, qui ſolus & vnus vult eſſe, vt Deus, de quo dicitur Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt, & qui ſuam voluntatem effici vult, cum tamen ſola voluntas Dei debeat perfici, merito reſiſtit: imo in hoc maxime ſuam omnipotentiam manifeſtat, teſtante Dauid terribili, *& ei, qui* C *aufert ſpiritum Principum*. Chald. *Terribilis, comprimēs tumorem ſpiritus magnatum:* quod Auguſt. dixit eſſe audaciam ſuperborum, quam ipſe permittit, vt eam poſtea deprimēdo, oſtendat virtutem, & potentiam ſuam, ſicut iuſſu Domini dixit Moyſes ad Pharaonem. *Idcirco poſui te, vt oſtendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.* Vnde & de Achab dixit Deus. *Nonne vidiſti hu-* D *miliatum Achab coram me?* *D.Bern.* *Exod.9.* *Pſal.75.*

Illud vero ſingulare in hac admirabili Dei reſiſtentia contra ſuperbos notandum eſt, quod non admotis machinis, nec militum copijs, armorum ve vi, & impetu ſuperbos deijcit, ſed viribus, & imparibus rebus; quod notauit apud *Auguſt. author librorum de mirabilibus ſacræ Scripturæ, li. 1. cap. 9.* in ea reſiſtentia, quam Deus fecit E ſuperbis ædificatoribus ſuperbæ turris, linguas, inquit in diuerſa diuiſit, vt rectiſſimo iuſti arbitri iudicio, qui alto ſuperbiæ tumore membra contempſerant, in fragiliſſimo ſubſtantiæ ſuæ membro, pœnam vtique ſermonis ſentirēt, quod etiam proſequitur *Auguſt. tract. 2. in Ioan* ad ea verba. Omnia per ipſum facta ſunt docens à Deo conditos vermes, muſcas, culices &c. Propter ſuperbiam, inquit, inſtituit Deus iſtam creaturam minimam, & abiectiſsimam, vt ipſa nos torqueret, vt cum ſuperbus *Geneſ.11.* *D.Auguſt.*

Digitized by Google

bus fuerit homo, & ſe iactauerit aduerſus
Exod.9. Deum, culicibus ſubdatur. Populum Pha-
raonis ſuperbum potuit Deus domare de
vrſis, de leonibus, de ſerpentibus; muſcas
3.Reg.21. & ranas illis immiſit, vt rebus viliſſimis
ſuperbia domaretur. Hæc Auguſt. quibus
D.Hier. habet ſimilia *Hieron. in cap. 2. Ioelis Pro-*
Rup. *phetæ. & Rupert. lib. 1. in Exod. cap. 34.*
& cap. 38. vbi ſic ait. Locuſta victus eſt
fortis Rex, proinde ſatis eleganter cum di-
xiſſet Deus quodam loco per Prophetam
Ioel. *Reddam vobis annos, quos comedit Lo-*
custa, bruchus, & eruca, continuo addidit:
Fortitudo mea magna, quam miſi in vos.
Fortitudo, inquit, mea magna, bruchus, &
eruca ſubauditur, non ſupernarum virtutum
& fortitudinum cæleſtium, ſed infirmo-
rum atque imbecillium comparatione ho-
minum in infirmitate ſua ſuperbientium,
Ioel.2. qui ceruicem erigunt contra Deum, quam
pulici ſubijciunt. quibus verbis oſtendit
milites, & arma, quibus Deus ſuperbis re-
ſiſtit.

Et cum ſpiritus ſuperborum ſit, tan-
quam *turbo impellens parietem.* vbi Vatabl.
Spiritus violentorum tyrannorum. ipſum
ſpiritum attenuat, & in nihilum redigit de-
bili appoſita reſiſtentia. Vnde Iob, cuius ſpi-
ritus attenuatus erat, volens ſe purgare ab
ijs ſceleribus, quæ tantum ſupplicium poſ-
Iſai.25. ſent à Deo mereri, ait: *Nunquid mare ego*
ſum, cuius impetus, & immanitas, non ab
alio, quam à naturæ Authore domari, fræ-
narique poteſt? Per elatum vero mare, ſu-
perbiam ſignificauit, quaſi diceret. Nun-
quid ſuperbus, & elatus ego ſum, ſicut ma-
re fluctibus intumeſcens, & ventorum vi
Iob.7. fremens? Illud igitur in hac ſimilitudine
aduertendum, quod maris fremitum, vn-
darum tumultum, & elationem, viliſſima
& abiectiſſima arena cohibet, & repri-
mit, ſic & ſuperbis Deus reſiſtit, nulla
prorſus adhibita vi, ſed apponens muſcas,
& culices diuidens linguas, congerens are-
nam.

Illud deinde hac in re aduertendum eſt,
ſuperbum eo ipſo, quo erigitur, cor-
ruere & decidere, quod mihi videtur ſi-
gnificaſſe Paulus, cum contraponit ſuper-
biam charitati. Charitas, inquit, *ædificat,*
ſcientia inflat. debuit namque inflatio, eſſe

A oppoſitum ædificationis, & ſignificare,
quod ſicut charitas ædificat, ſcientia
diruat, ſed acute admodum & eleganter
Apoſtolus hoc ſignificauit, dum dixit. 1.Cor.8.
Charitas ædificat, ſcientia inflat, vt ſit ſen-
ſus, quod ſicut charitas ædificat, & in ſtru-
ctura meritorum ſurgit, ſic & ſcientia inflat,
ſuperbireque facit, proindeque deſtruit, &
ruinam cauſat. Idem enim putauit hoc lo-
co Apoſtolus dicere. Scientia inflat, ac
dicere, ſcientia ruinam cauſat, quod
B proprium ſuperbiæ & inflationis eſt.
quod videtur dixiſſe Dauid. *Excelſus Do-*
minus, & humilia reſpicit, & alta à
longe cognoſcit. Super quæ verba ſic ait
Auguſt. ſerm. 213. de tempore: excelſus Do- D. Aug.
minus, & humilia reſpicit, & alta à
longe cognoſcit. Alta poſuit, inquit Au-
guſt. pro ſuperbis; humilia reſpicit, vt at- Pſal. 137.
tollat: Alta, id eſt, ſuperba, cognoſ-
cit, vt deijciat, imo cognoſcendo deij-
C cit.

Et idem *Auguſt. 14. de ciuit. cap.* D. Aug.
13. elatio, quæ in vitio eſt, eo ipſo
quod deſpicit ſubiectionem, cadit ab
illo, quo non eſt quicquam ſuperius,
& ex hoc erit inferius, & fiet quod
ſcriptum eſt Pſalm. 72. *Deiecisti eos, dum*
extollerentur; non enim, ait, cum ela-
ti fuiſſent, vt prius extollerentur, &
D poſtea deijcerentur; ſed cum extolle-
rentur, tunc deiecti ſunt: Ipſum quip- Pſalm.72.
pe extolli, iam deijci eſt. quibus ſimi-
lia prorſus habet *D. Gregor. 32. Moral.* D. Greg.
cap. 7. & libr. 34. Mor. cap. 18. Soli
ruinæ creſcit quod ædificant, qui ante mo-
lem fabricæ, humilitatis fundamenta non
procurant.

E

Kkk 3 §. II.

Digitized by Google

§ II.

Superbiæ reſiſtit, quia tenebroſa; Deus vero lux.

REſiſtit etiam Deus ſuperbis, quia cum in tenebris ambulent, quia proinde eis cum luce poteſt eſſe conuenientia, ſed neceſſaria oppoſitio inter eum, qui lucem habitat inacceſſibilem, & eum qui in caligine deliteſcit. trabs, inquit *Bernar. ſerm. de gradib. humilit.* [D. Bern.] in oculo grandis, & groſſa, ſuperbia in mente eſt, quæ quadam corpulentia ſui vana non ſana, tumida non ſolida, oſculum mentis obſcurat, veritatem obumbrat, ita vt ſi tuam occupauerit mentem, iam tu te talem qualis es, vel qualis eſſe potes, non poſſis ſentire. Quod etiam argumentum proſequitur *Chryſoſt. homil. 3. ſuper verb. Iſai. Vidi Dominum.* [D. Chryſ.] *Ideo Bern. 2. de, Conſiderat. ad Eugenium* [D. Bern.] ſic ſcribit; à te incipiat tua conſideratio, & in te finiatur; dirumpe velamen foliorum celantium ignominiam, non plagam curantium, dele fucum fugacis honoris huius, & male coloratæ nitorem gloriæ. Salubris copula, vt cogitans te ſummum Pontificem; attendas pariter, viliſſimum cinerem non fuiſſe, ſed eſſe.

Sicut vero ex eo quod lux ſit Deus, & nullæ tenebræ in eo ſint, aduerſatur caliginoſæ, fumoſæque ſuperbiæ; ſic & quia totus verus, imo & prima veritas in eſſendo totuſque ſubſtantialis eſt, fucatæ tumidæque ſuperbiæ contrariatur. Vnde *D. Tho. lect. 3. in c. 3. prioris ad Corinth.* [D. Tho.] notat illud. *Inflatus ſenſu carnis ſuæ.* [Coloſſ.] Recte, inquit, ſuperbia inflationi comparatur. Nam id, quod inflatur, non habet ſolidam magnitudinem, ſed apparentem, ita ſuperbi videntur quidem eſſe ſibi magni, cum tamen vera magnitudine careant, quæ non poteſt eſſe abſque ordine diuino, diſrumpet illos inflatos [Sap. 4.] & *Chryſoſt. loc. cit.* quod in corporibus eſt inflatio, hoc in animis eſt ſuperbia. & *Auguſt. homil. 54. de verbis Domini.* [D. Aug.] Moles ſuperbi non magna, ſed tumida; magnitudo enim ſoliditatem habet, tumor inflationem.

A Merito proinde vanis, & inflatis ſuperbis reſiſtit Deus, Deique filius in carne, qui *via, & oſtium* dicitur, [Ioan. 14. & 10] quod nemo inflatus poteſt introire. Vnde Auguſt. huic tumori præſcribens medicamentum ait. Accipiat humilitatis medicamentum: bibat contra tumorem poculum amarum, ſed ſalubre, bibat poculum humilitatis. & *ſer. ſuper illud. Intrate per arctam portam.* [Matt. 7.] Conatur ingredi, impedit tumor, reſiſtit ſuperbis ingredientibus pompaticè. [D. Amb.] B Et *Ambroſ. ſerm. 11.* Humilitate, inquit, peruenitur ad regnum, ſimplicitate penetratur ad cœlum, quiſquis cupit diuinitatis tenere faſtigia, humilitatis ima ſectetur.

§. III.

C *Reſiſtit Deus ſuperbiæ, quia initium omnis peccati.*

REſiſtit etiam Deus ſuperbiæ, quia eſt initium omnis mali, & peccati, ſicut dixit Eccleſiaſtic. *Initium omnis peccati, ſuperbia.* [Eccleſ. 10.] Id enim quod in alijs peccatis conſequenter inuenitur, primo & per ſe, ac formaliter, ſicut loquuntur Theologi, cōplet veram rationem ſuperbiæ. In cæteris D enim peccatis homo à Deo auertitur, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, vel propter deſiderium cuiuſcumque alterius boni; ſed ſuperbia auerſionem habet à Deo in hoc ipſo, quod non vult Deo, & Diuinæ regulæ ſubijci, & in hoc ſenſu ſuperbia eſt initium omnis peccati, quod nihil aliud eſt, quam veram & primam rationem peccati in ſuperbia inueniri. Ac proinde quamuis ſuperbia non expuliſſet Angelos è Cœlo, & homines à paradiſo, ſemper fuiſſet initium omnis peccati, vt be- E ne dixit *S. Tho. 2. 2. q. 162. art. 7. in corpore.* [D. Tho.]

Et hic eſt modus loquendi vſitatus Scripturæ. Sic enim dixit idem Eccleſiaſtic. [Eccleſ. 1.] *Initium ſapientiæ, timor Domini,* id eſt, prima, & vera, ſapientiæ ratio poſita eſt in pietate, ſiue cultu Dei; hoc enim ſignificat timor Domini eo in loco. [Eccl. 11.] Sic idem author dixit. Breuis in volantibus eſt apis, & initium dulcoris eſt, id eſt, cum breuiſſimum animal

A animal inter volantia ſit apis, eius tamẽ fru-
ctus primam, & veram dulcedinem habet.
Sic ſimiliter, & in eodem ſenſu ſuperbia
initium omnis peccatis eſt.

Eſt etiam initium omnis peccati ſuperbia
quia ſecum defert cætera omnia peccata;
ideoque aliqui doctiſſimi recẽtiores in hoc
Pſal. 35. ſenſu intelligunt illud pſalmi. *Non veniat
mihi pes ſupirbia*, quod ſuperbia ſit viæ dux
quam cætera vitia ſequuntur, & cuius ve-
B ſtigijs inſiſtunt, quod proſequitur *Ambroſ.*
D. Amb. *epiſt.* 84. Vnde *Ber. ſer.* 2. *de Sanct. An-*
D. Bern. *drea* ait. Initium omnis peccati, & cauſa
totius perditionis, ſuperbia, propterea quiſ-
quis es, qui ſalutem tuam operari ſtudeas;
aduerſus hanc ſuper caput tuum, ſignum
crucis habere memento, vt non eleueris in
ſuperbiam, vt non exalteiur cor tuum: *&
lib. de interiori domo, cap.* 41. Superbia, ſicut
origo eſt omnium criminum, ita eſt ruina
omnium virtutum, quia etiam de re agit
C ſerm. 1. *de Aduentu. & ſer.* 54. *in Cant Am-
broſ. ſer.* 7. *in Pſal.* 118. *Chryſoſt. hom.* 1. *de
verbis Iſaiæ. Greg. lib.* 31. *Mor. c.* 31. vbi
ait. Ipſa vitiorum Regina ſuperbia, cum de-
uictum plane cor cœperit, ſtatim illud ſeptẽ
principalioribus vitijs quaſi quibuſdam
ſuis ducibus deuaſtandum tradit, quos du-
ces vniuerſus vitiorum exercitus ſequitur.
D. Proſper. Et *Proſper. lib. de vita contemplat. cap.* 2.
Nullum peccatum ſine ſuperbia poteſt, vel
D. Aug. potuit, aut poterit eſſe. Et *Aug. in Pſal.* 33.
D Geneſ. ait. Cum cautam faceret dominus Eccleſiã
ait, *Illa obſeruabit caput tuũ, & tu calca neũ
eius*, ſerpens obſeruat calcaneum, quando
veniat tibi pes ſuperbiæ, quando labaris, vt
deijciat. Tu autem caput eius obſerua; quia
initium omnis peccati ſuperbia, *ibi cecide-*
Pſal. 35. *runt qui operantur iniquitatem.* Similia ha-
D. Aug. bet idem *Aug.* 3. *de doctrina Chriſt. cap.* 23.
D. Damaſc. *Damaſc. lib.* 2. *fidei c.* 29. *Chryſoſt. hom.* 72.
D. Chryſ. *in Ioan.*

E Cum ergo initium omnis peccati ſit ſu-
perbia, merito illi Deus reſiſtit, qui author,
& pater eſt luminũ; à quo omne bonum
procedit. Imo & quia eſt ſummum bonum,
maximo malo, nempe ſuperbiæ, opponitur.
Quantum autem malum ſit ſuperbia, nota-
D. Aug. uit *Auguſt. ſerm.* 4. *de verbis Apoſtoli*, di-
cens: Eſt ſuperbia venenum, quod veneno
tentationum curatur. Videte medicamentũ,
A quod ſibi dicit Apoſtolus, appoſitum. Ne
extollar, inquit, *datus eſt mihi ſtimulus car-* 2. Cor. 12.
nis meæ angelus Sathanæ. O venenũ, quod
nõ curatur, niſi veneno; ô antidotum, quod
quaſi de ſerpente conficitur, & propterea
theriacum, id eſt, ſerpentinum nominatur.
Serpens ſuperbiam ſuaſit. *Eritis ſicut Dij,* Geneſ. 3.
inde cecidit, inde deiecit, inde cauendus ca-
ſus ſuperbiæ: meritoque remedium à ſer-
pente ſumptum, ſerpentinum dici poteſt.

B Nec minus oſtendit, quantum malum ſit
ſuperbia, id, quod pro remedio ſuperbiæ
conſiderauit Aug. Etenim 14. *de ciuit. cap.*
13. notanter dixit, Audeo dicere, ſuperbis
eſſe vtile cadere in aliquod apertum pecca-
tum, vnde ſibi deſpliceant, qui iam ſibi pla- Matt. 26.
cendo ceciderant, ſalubrius enim Petrus ſi-
bi diſplicuit, quando fleuit, quam ſibi pla-
cuit, quando præſumpſit, quod etiam pro- Pſal. 82.
bat ex Pſalmiſta, dum ait. *Imple facies eo-*
C *rum ignominia, & quærent nomen tuum
Domine*, quod ſic explicat Auguſt. vt tu eis
placeas quærentibus nomen tuum, qui ſibi
placuerunt, quærendo ſuum.

§. IV.

Reſiſtit Deus ſuperbiæ; quia virtu- tibus inſidiatur.

D Oſtendit inſuper, & ſuperbiæ malignita-
tem, ratione cuius illi maxime oppo-
nitur, & reſiſtit Deus; quia ſicut dixit *Chry-* D. Chryſ.
ſoſt. homil, 3. in verba Iſai. Cætera quidem
mala, nobis negligenter agentibus ſolent
exuperare, ſuperbia autem ipſis recte factis
veſtris aduerſatur. Nihil enim perinde gi-
gnit ſuperbiam, vt bona conſcientia, niſi
aduigilemus.

Similia habet *Auguſt. epiſt.* 57. Vitia cæ- D. Aug.
E tera in peccatis: Superbia vero, & in recte
factis timenda eſt. & lib. de ſancta Virginit.
Superbia, cum magnum ſit ipſa peccatum,
ita ſine alijs per ſe ipſa eſt, vt etiam ple-
rumque, vt dixi, non in peccatis, ſed in ip-
ſis, recte factis pede celeriore ſuperueniat.
Vbi lætatus homo fuerit in aliquo bono o-
pere, ſe etiã ſuperaſſe ſuperbiã, ex ipſa læti-
tia, caput erigit, & dicit, Ecce ego viuo. &
ſuperbit

Digitized by Google

ſuperbit de ſuperbia victa: Vnde Dominus ait, *Apprehendite diſciplinam, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta.* (Pſal. 2.) Vnde niſi, quia ſuperbia in ipſa via iuſta cauenda eſt; ne homo, dum, quod Dei eſt, reputat ſuum, amittat quod Dei eſt, & redeat ad ſuum. Ita Aug.

(D. Chryſ. 1. Tim. 1.) Et *Chryſoſt. hom. 3. in 1. ad Timoth.* explicat, quod ibi Paulus ait. *Qui prius fui blaſphemus, & perſequutor, & contumelioſus.* Maxime, inquit, laborare opus eſt, vt veram conſequi humilitatem poſſint, qui magnarum ſibi virtutum conſcij ſunt, magnam ſibi vim inferant, neceſſe eſt, vt conſcientiam recte factorum ſeſe ſemper efferentem obtundere queant, intuere diligentiùs, quanto ſe deijciat ſtudio, quam non ſe palpet, vt humilem poſſideat mentem.

(D. Greg. 2. Reg. 6.) Et *Greg. 27. Moral. c. 27.* loquens de Dauide, ſaltante coram Deo. Egit vilia, vel extrema, vt illa ex humilitate ſolidaret, quæ coram hominibus geſſerat fortia. Tanta igitur vigilantia, cauenda eſt ſuperbia, quæ per viam iuſtorum iniuſtiſſima ipſa graditur, & in virtutibus nequiſſima ipſa inſidias tendit.

(D. Greg. Luc. 18.) Notauit hoc *Gregor. 19. Moral. c. 12.* ponderans ea verba ſuperbi Phariſæi, dum dixit. *Gratias tibi ago Domine, quia non ſum ſicut cæteri homines* Gratias, inquit Gregor. recte agit, ſed peruerſe ſe ſuper Publicanum extulit, ciuitatem cordis ſui extollendo perdidit, quam abſtinendo, & largiendo ſeruauit. Vnde magnopere oportet & bona ſemper agere, & ab ipſis nos bonis operibus caute in cogitatione cuſtodire, ne timentem eleuent, bona non ſunt, quæ nō authori militant, ſed elationi. *& c. 13.* Perit omne, quod agitur ſi non ſolicite in humilitate cuſtoditur. Vnde bene de ipſo primo parente dicitur. *Poſuit eum Deus in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum.* (Gen. 2.) Operatur quippe qui agit bonum, quod præcipitur, ſed quod operatus fuerit non cuſtodit, cui hoc ſubrepit quod prohibetur, ſcilicet vana gloria.

Oſtendit inſuper quantum malum ſuperbia fuerit, locus ille Geneſ. vbi poſtquam Deus dixit. *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt, eruntque dies illius centum viginti annorum.* (Geneſ. 6.) quibus verbis mortem minatur hominibus, vt ſit ſenſus. Extraham animam de corpore, nec remanere patiar ipſum ſpiritum vitæ à me infuſum in corpore; quia ſunt toti caro, culpa, & morbus, proinde claudam terminum vitæ huius ſæculi centum viginti annorum ſpatio, ſtatimque additur in textu. *Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis*, quaſi id, quod impulerit Deum ad proferenda prædicta verba, præter luxurioſam, & immundam vitam, fuerit ſuperbia, quę tale merebatur ſupplicium, namque Gigantes, ſicut ait *Cyrill. Alex. lib. 3. in Geneſ.* (D. Cyrill.) Illos intelligimus eſſe, qui horribiles viſu, corpore incomparabiles, indomiti, inuictiq; homines ob corporum magnitudinem fuerunt, cæteroſque propterea contemnentes, Caiet. vero ibi. Gigantes, ait, qui ſua elatione mundum repleuerunt malitia, ac tandem per Gigantes plerique intelligunt ſuperbos, quorum elatione Deus pertæſus conſtituit mundum delere.

Aliam rationem huius reſiſtentiæ aſſignat *Amb. epiſt.* 84 elatio, inquit, de peruerſo vſu donorum Dei naſcitur: (D. Amb.) Nam ſi conditor naturarū nulla pulchra, nulla ſublimia naturis rationabilibus contuliſſet, vnde ſe extollerent nō haberēt. Nemo enim de ijs, quæ non accepit, ſuperbit, nec inflari quiſquā de eo poteſt, quod à participatione eius alienum eſt. Merito proinde Deus ſuperbis reſiſtit, qui de alienis bonis iniuſte ſuperbiunt, & contra ipſum largitorem efferuntur.

Sed illud mihi probat malitiam ſuperbiæ quod homines peiores Diabolo conſtituat, ſicut oſtendit *Ambroſ. ſerm. 4. in Pſalm. 118.* vbi ita habet. Quid vitij habet ſuperbia, hinc æſtimare poſſumus, cuius author Diabolus eſt, quem inducit Propheta dicentem: *Ponam ſedem meam ad Aquilonem*, &c. (Iſai. 14.) Peiores tamen diſcipulos erudiuit ille; ille enim ſe ſic exaltauit, vt vellet ęquari, & ſimilis eſſe Altiſſimo: Diſcipulus autem eius, vt ſignificatur ab Apoſtolo, indignatus eſt æqualem, ſimilemque æſtimari Deo. Scriptum enim eſt: *Cum reuelatus fuerit homo peccati, qui extollitur ſuper omne, quod dicitur Deus.* (2. Theſ. 2.) ita Ambr.

Qui ibidem explicans pręſentem Iacobi locum ſuperbiæ malignitatem ſic probat (Luc. 16.)

ex Pha-

ex Phariſæo & Publicano. Probabilior, inquit, Phariſæus ingreſſus eſt templum, quam Publicanus, & tamen condemnatus exiuit. Quantum crimen ſuperbiæ, vt ei etiam adulteria præferantur. Denique Dominus, qui aliis donat, ſuperbis reſiſtit, & tanquam congreditur iis, qui ſe exaltant, ſibique hoc certamen vendicat, & qui aliis compatitur arrogantes increpat.

D. *Ambr.* Similia habet, idem *Ambr. ſerm.* 7. vbi ait: Quid hoc peccato poteſt eſſe deterius, quod à Dei cœpit iniuria? Ideoque Scriptura dicit: Deus ſuperbis reſiſtit, tanquam ſuæ contumeliæ propulſator, veluti quoddam ſuſcepit aduerſus ſuperbiam ſpeciale certamen, tanquam dicat, Meus iſte aduerſarius eſt, qui me laceſſit, mihi debetur iſta congreſſio. Vnde & Apoſtolus multiplicis culpæ materiam, eſſe ſuperbiam declarauit, dicens de hæretico, 1. *Tim.* 6. quia ei, quæ ſecundum pietatem eſt, doctrinæ ſuperbit; *nihil ſciens, ſed langueſcens circa quæſtiones, & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidia, contentiones, ſacrilegia, ſuſpiciones, malæ conflictationes,* &c. Quantorum itaque expreſſit cauſam eſſe delictorum ſuperbiam. Vnde Dauid ait, *Pſal.* 118. *Superbi inique agebant* nimis: non ſolum iniquitatem agentium, ſed etiam nimiam iniquitatem pariter declarauit. Hæc Ambroſius.

Quæ optime oſtendunt magnam ſuperbiæ malitiam, imò & nimium malum, quod dura ceruice diuinam bonitatem indurat, & Dei miſericordiam aduerſariam habet, & quia ſupra omne, quod Deus eſt, nititur aſcendere, iure tali aſcenſui Deus reſiſtit, qui etiam firmauit æthera, ne plus aſcenderent ſurſumque niterentur. Sic enim intelligit Hugo Cardinal. per æthera. Illam elementorum partem, quæ vicinior eſt ſphæræ Lunæ. Ea autem elementa, quæ viciniora ſunt orbi Lunæ, ſunt ignis & aër, quæ propter innatam leuitatem ſurſum feruntur. His ergo elementis limitem poſuit Deus, ne amplius aſcenderent, qui ſuperbis mentibus reſiſtit & opponitur.

D. *Hilar.* Videndus etiam pro hac re D. *Hilar. in*

A *Pſal.* 18. ad ea verba: *Increpaſti ſuperbos*, vbi ita habet. Plurima ſunt humanorum vitiorum crimina, & diuerſæ atque innumerabiles peccatorum operationes, ſed nulla magis prouocandi in nos iram Dei, quàm ſuperbia, cauſa eſt. *Increpaſti* enim *Pſal.* 118. non auaros, non laſciuos, &c. ſed, *ſuperbos.* Quia plures ſuperbia, qua humana contemnunt, etiam Deo obſequi ſpernunt.

B Facit tandem pro oſtendenda ſuperbiæ malignitate id, quod notauit *Chryſoſt.* *D.Chryſ.* *hom.* 15. *in Ioann.* cum ait: Fornicatio etſi indigna, venia ſit, poteſt tamen quiſpiam voluptatem in excuſationem adducere, ſuperbia autem ne minimam quidem, propter quam vel vmbram ſaltem veniæ conſequatur. Videndus item *homil.* 5. *in cap.* 1. *Ioannis*, vbi oſtendit nos nullam omnino excuſationem poſſe prætexere in ſuperbiæ vitio.

C Et *Nazianz. oratione* 2. *in Paſcha*, ait, *D.Naz.* Ideo Deum animæ noſtrę corpus terreſtre dediſſe, & fragile, vt ſi quãdo, inquit, propter mentem efferatur, propter terram deiiciatur. Ideoque *Herodotus lib.* 1. *hiſtor.* vides, inquit, eximia animalia vt fulminet Deus, neq; ſuis opinionibus vti ſinat, Exigua verò facilè fert: Vides etiam vt in ædificia maxima ſemper, & celſiſſimas arbores cœleſtia tela ingruant; Solet enim

D Deus eminentia quæuis caſtigare, ideoque magnus exercitus ab exiguo quoque ſternitur, non ſinit enim Deus alium præter ſe altum ſapere, pluraque habet *lib.* 7. parum poſt principium.

§. V.

E ## *Deludit Deus ſuperbos, velut inſanos, & amentes.*

POſſumus etiam hanc reſiſtentiam Dei reſpectu ſuperborum, de qua Iacobus hoc loco agit, explicare ex eo loco Prouerb. vnde hæc ſententia ſumpta eſt ab Apoſtolo, Ibi enim pro eo quod hic dicitur, reſiſtit; habetur: *Ipſe deludet:* Quod intelligendum eſt, non quaſi Deus verè

Digitized by Google

prium faſtum, quaſi caſtra, Deo opponens ipſe quoque ſtatuam conſtruit, tantam ipſi magnitudinem tribuens, quantum potuit ars humana præbere. Non autem ipſam etiam ex auro, argento, ære, ferro ædificat, ſed ex vna auri materia cõficiendam curat, & quia beatus Daniel ſomnium interpretans ipſum eſſe aureum caput dixit, hoc eſt, Babyloniorum ſiue Aſſyriorum regnum, alias vero imaginis partes, ex alia multiplici materia, quæ caput excepit, ipſe omnem ex auro imaginem molitur. Hæc Theodoret.

Luciferi amentia. Probans etiam præſens inſtitutum Lucifer, qui cum inter aſtra Dei numeretur, ſupra aſtra voluit eſſe, & proprium exaltare ſolium, ſedereque in lateribus Aquilonis: qua in re duplex apparet amentia, & quod noluit eſſe inter aſtra, ſed ſuper ea, & quod ſedere in ſolio voluit, cum cæteri Dei miniſtri adſtent, & excelſo Dei ſolio, ſoli vtique excelſo, aſſiſtant. Si vero inquiras, cur ſedere voluit ad Aquilonem. Reſpondet Lyran. quia altitudo mundi ſecundum hominum apparentiam eſt in polo arctico, qui eſt nobis ſemper manifeſtus, & ſuper noſtrum hemiſpherium eleuatus.

Et vt veſaniam Superbiæ videamus, meminerimus, quæſo non iam Nabuchodonozoris, & Antiochi, qui ſibi videbatur fluctibus maris imperare, & montium altitudines in ſtatera appendere, ſed producatur dementia Rhemnij Grammatici, qui gloriabatur ſecum natas literas, ſecum deniq; morituras: Appionis, Grammatici Alexandrini, qui tanta fuit arrogantia, vt ei immortalitatem polliceretur, cui opera ſua nuncupaſſet; Domitiani, cuius meminit Euſeb. qui ſe Dominũ, ac Deum appellari iuſſit. Vnde Martialis, edictum Domini, Deique noſtri, quo ſubſellia certiora fiunt. Maximini Iunioris, qui manus, ac pedes Senatoribus præbebat oſculandos: Salmonei, qui tonitrua mentitus eſt, vt Deitatis opinionem ſibi vendicaret, fulmine tamen abſumptus eſt. Vnde Virgil. 6. Æneid.

Vidi, & crudeles dantem Salmonea pœnas.

Seſoſtris Ægypti Regis, qui Principes, & A Rectores Prouinciarum ad ſe quot annis cum muneribus cogebat venire, atque à quatuor eorum, velut equis currui iunctis ad templum trahi volebat. Dementi vero in mentem non venit, cum qui hominibus pro iumentis, aut equis vteretur, amiſſa ratione beſtiam fieri, præ dementia tamen id non agnouit. Nam ſicut dixit *Philo lib. 2. legis Allegor.* Arrogantia cognata eſt tarditati, & ignorantiæ. *Philo.* Et B *Ariſt. 5. Ethic. cap. 6.* notauit inter eos, qui metas rationis facilius prætergrediuntur eſſe ſuperbos, & inuidos: merito proinde dicitur, quod Deus illudet ebrios, veſanos, vecordes, amenteſque ſuperbos, qui eorum conatibus reſiſtit, vanoſque exitus habere facit.

§. VI.

C *Alienum ſupplicium contra ſuperbos, cautiores nos debet reddere.*

QVod ſi Deus ſuperbis reſiſtit, deſæctoque reſtitit ſuperbis Angelis, inde debemus cauere ſimile ſupplicium, ne nobis infligatur. Ideo enim Iacobus teſte *D. Hieron.* ſtatim citando deſcribit, qualiter Deus deſæuiat in ſuperbos, vt cautio- *D. Hier.* D res reddamur. Quod notauit *Clem. Alex.* in ſupplicio, quo Deus animaduertit in *D. Clem.* vxorem Loth. Sic enim habet 2. *ſtromat.* Vxorem Loth, quæ voluntariè ſolum erat *Gen. 19.* conuerſa ad mundanum vitium, reliquit inſenſibilem, efficiens eam tanquam petram ſalis, & ſiſtens, ne vlterius progrederetur, non ſtultam, & quæ nihil agit imaginem, ſed quæ condire, & confirmare E poſſet eum, qui poſſet perſpicere ſpiritaliter. è quibus verbis elicit Clemens. illud ſupplicium nos erudire, & docere, & in ſalem ſapientiæ conuerti ad Dei ſapientiam capeſſendam, & Diuinis præceptis obediendum.

Pro qua re facit id quod notauit *Oleaſt. in cap. 7. Gen.* Creuiſſe, ſcilicet, aquas diluuij, ita vt eleuarent è terra arcam, in qua iuſtus Noe cum ſuis ſeruabatur. Iiſdem, ait,

Digitized by Google

ait, aquis impij ſuffocantur, quibus piorum nauis eleuatur, vt quod impiis eſt in ruinam, bonis ſit in ſublenationem.

In quam ſententiam notandum occurrit id, quod in Scriptura dicitur. *Pracipe Eleazaro filio Aaron, vt tollat thuribula, qua iacent in incendio, quoniam ſanctificata ſunt in mortibus peccatorum, producatque ea in laminas, & affigat altari, vt cernant ea pro ſigno, & monimento filij Iſrael.* Etant autem ea thuribula impiorum hominum, contra quos ignis ſæuierat. Huius igitur rei rationem reddens *Cyprian lib.1.epiſt.6* ait, ne in vſu de cætero eſſent Sacerdotibus, ſed potius in dignationis, & vltionis Diuinæ memoriam corrigendis, poſteris exhiberent, iuſſu Domini conflata, atque in igne purgata in laminas ductiles producuntur. Nam, ſicut dixit *Cyprian. lib. de zelo, & liuore.* Aliorum mors nobis debet proficere ad noſtram ſalutem, imprudentum pœnam prouidentibus conferre ſanitatem.

Et *Chryſoſt. homil.20. in Geneſ.* loquens de Lamech, qui Cain occidit, & narrans homicidium, vxoribus dixit: *Septies vltus eſt de Cain, de Lamech autem ſeptuagies ſepties*, ait. Licet cædem ille operatus ſit fratris, attamen nullo vnquam antea conſpecto, qui hoc fecerat, nec alio viſo, qui pœnam daret huiuſmodi facinoris. Mihi pœnas auget, quia pœnam videns, cautior factus non ſum; propterea licet ſeptuagies ſepties magis, quàm ille puniretur, attamen neque ſic dignam luerem pœnam.

Facit etiam pro hac re *Ber epiſt.108.* vbi ita ait. Tu ſi ſapis, lauabis manus tuas *in ſanguine peccatoris*, quod intelligendum videtur ſecundum illum communem modum loquendi Scripturæ, in qua per manus opera deſignantur, vt patet *ex n.8. huius cap.* ſtatim in principio: & tunc faciunt hunc ſenſum verba Bernardi. Hi qui ſapiunt, lauant manus in ſanguine peccatoris, quia purificant opera ſua, ſummaque cura, & diligentia Deo deſeruiunt ex eo, quia vident aliorum ſanguinem effuſum ad inflictum diuinę iuſtitiæ, cuius ſupplicium præcauentes puriores,

Num. 16.

D. Cypr.

D.Chryſ.

Gen. 4.

D Bern.

Pſal. 57.

A vtique reperiuntur coram Deo, ſic ferè expoſuit hunc locum *Gregor. 18. Moral. cap. 13.* vbi pro hoc etiam argumento affert illud: *Stringet ſuper eum manus ſuas.* Manus, inquit, ſtringere, eſt vitæ ſuæ opera in rectitudine confirmare. Vnde etiam Paulus ait: *Remiſſas manus, & diſſoluta genua erigite.* Dum itaque alienum interitum conſpiciunt, reuocantur ad cor, vt recogitent ſuum, & vnde alius ad

B tormenta ducitur, à tormento alius liberatur. Stringit ergo ſuper eum manus ſuas, quia conſpicit in aliena pœna quid timeat, & cum delinquentem ſit percuſſum conſpicit, diſſoluta ſua opera iuſtitiæ vigore conſtringit, ſicque fit, vt qui iniquus viuens multos ad culpam delectatione peccati traxerat, quoſdam moriens à culpa reuocat terrore tormenti, quod etiam prouenire bonis Pſalmiſta teſtatur

C dicens, *Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam impiorum; manus ſuas lauabit in ſanguine peccatorum*, in peccatorum morientium ſanguine iuſti lauantur manus, quia dum eorum pœna conſpicitur, conſpiciens vita mundatur. Sic Gregorius.

Ideò ergo Apoſtolus ait, Deum ſuperbis reſiſtere, vt ſuperbiam, viſo ſupplicio caueamus, quod ex hoc loco ſic

D deducit *Hieron. epiſt. 32. ad Abigamum.* Quamuis, inquit, mihi multorum ſum conſcius peccatorum, & quotidie in oratione flexis genibus loquar, *delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris*, tamen ſciens ſcriptum eſſe ab Apoſtolo. *Ne inflatus ſuperbia incidam in iudicium diaboli:* & in alio loco ſcriptum: *Deus ſuperbis reſiſtit*, nihil ita à pueritia conatus ſum vitare, quam tumentem

E animum, & ceruicem erectam, Dei contra ſe odium prouocantem. Sic ergo & nos à Hieronymo edocti præ oculis habeamus verba Iacobi, Caueamus ſuperbiam Deo inimicam, & odioſam, ne tandem, nobis ſuperbientibus, acrius in nos animaduertat.

D.Greg.

Iob 37.

Heb. 12.

Pſal. 57.

D.Hier.

Pſal. 18.

1.Tim. 3.

§. VII.

Digitized by Google

§. VII.

Quanti Deus faciat humilitatem, illiſque ſeſe communicet.

VT vero humilitati ſtudeamus? nobis proponit Apoſtolus, quanti à Deo hæc virtus fiat, quomodo gratiam humilibus infundat. Pro cuius rei explicatione notandum venit, id quod aduertit *Auguſt. lib. de ſancta virginit.* dixiſſe, ſcilicet, Chriſtum Dominum cuidam ſuperbo. *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet, vbi caput ſuum reclinet.* Arguebat, inquit Auguſt. nomine volucrum, ventoſam elationem eius, in quo vbi requieſceret, piam non inueniebat humilitatem, quibus verbis vult Auguſt. Dei habitaculum, ac requiem eſſe animam humilem, cui ſeſe committit, & infundit diuinę gratiæ plenitudo: D.Auguſt. Matt.8.

In quam ſententiam facit *Rupert. lib.5. in Exod. cap.33.* vbi expendit id, quod dixit Deus: *Iam nunc depono ornatum tuum, vt ſciam quid faciam tibi.* Hoc, inquit ille, iuxta hiſtoriam lectorem ædificat, quia, videlicet, niſi ambulet peccator dimiſſo capite, nondum ſe ſcire fatetur Deus, quid ei faciat, nullam ei habet materiam ſtruendæ miſericordiæ, niſi humilitas, vel habitus pœnitentiæ præcedat, ideoque *Fulgent. ad Theodor. de Conuerſione epiſt. 6. cap.9.* Creſcat in te humilitas animi, quæ vera eſt, & integra ſublimitas Chriſtiani, & tanto magis in te cognoſces Dei gratiam creſcere, quanto magis tibi humilitatem cordis videris abundare. Rup. Exod.33. Theod.

Iuſſit Nabuchodonoſor præpoſito domus ſuæ Aſphener, vt introduceret de filiis Iſrael, & ſemine regio pueros, qui poſſent ſtare in palatio Regis. Referens verò Daniel horum puerorum conditionem, non eos dixit eſſe de ſemine Regio, ſed ſimpliciter dixit. *Fuerunt ergo de filiis Iuda Daniel, Annanias*, &c. reddens vero Theodoret. rationem huius humilis Dan.1.

A loquutionis Prophetæ ait; licet mentis illius intueri modeſtiam. Cum enim ſupra dixerit imperaſſe Regem, vt eligerentur ex ſtirpe Regia iuuenes forma conſpicui, & magnitudine decori, cum perſonarum nomina poſuerit, tribus Iuda ſimpliciter mentionem fecit, & regiam cognationem occultauit. Nouerat enim Sanctus vir eo magis Deo fore acceptum, quò ſe humiliorem coram hominibus exB hiberet. Idemque Theodoretus notauit reſponſum, quod dabunt iuſti Chriſto dicenti: *Nudus eram, & cooperuiſtis me*; reſpondebunt enim dicentes: *Domine, quando te vidimus eſurientem?* Matth.25. dicit igitur Theodoret. Hoc reſponſum ex humilitate procedere. Hoc propriũ, inquit, virtutis eſt, vt opes ſuas occultet.

Eſt optimus locus pro hac re apud *Greg. 2. Moral. cap.27.* vbi ponderat dixiſ- D. Greg.
C ſe Prophetam Amos ad Amaſiam: *Non ſum Propheta, neque filius Prophetæ; armentarius ego ſum, vellicans ſycomoros.* Statim verò addit ſacer textus. *Dixit Dominus ad me: Vade, & Propheta populum meum Iſrael*, quibus Prophetæ verbis, aperte oſtenditur, inquit Gregor. quia dum ſe humilia loqueretur impletus eſt, & mox habere prophetandi ſpiritum meruit, quia ſe Prophetam non eſſe humiliter D agnouit. Sic ille. Amos 7.

Quod ſi rationem inquiramus, cur humilibus tam largiter, & affluenter gratiam ſuam Deus communicet, audiamus. D. Bernard. ſerm. 3. in Annunciat. vbi loquens de Gratia, ſic ait: Cuinam potiſſimum vaſi gratia infundetur? ſi capax quidem eſt miſericordiæ fiducia, patientia vero iuſtitiæ, quale iam poterimus idoneum gratiæ receptaculum habere? balE ſamum eſt, puriſſimum, & ſolidiſſimum, vas requirit, & quid tam purum, quidue tam ſolidum, quam humilitas cordis? Merito proinde humilibus dat gratiam; merito *reſpexit* Deus *humilitatem ancillæ ſuæ*, quonam merito quæris? eo vtique, quo animum humilem meritum nuncuparet humanum, quominus liberè influeret, diuinæ gratiæ plenitudo, quod idem *Bernard.* dixit *ſerm. 85. in Cant.* Magna, inquit, D. Bern. Luc.1.

 quit,

quit, & ſublimis virtus humilitas, quæ
promeretur quod non docetur, digna
adipiſci quod non valet addiſci. Cur hoc?
non quia ſit meritum, ſed quia ſic placi-
tum coram Patre. Hæc Bernard.

Placuit itaque Diuinæ altitudini hu-
milioribus, & infirmioribus ſeſe commu-
Matt. 18. nicare, quæ fuit ratio, cur ſemper iunio-
res, imbecillioreſque in ſuam tutelam ſuſ-
Marc. 14. ceperit; ideo enim paruulum ſtatuit inter
diſcipulos, eoque propoſito ipſos ad hu-
militatem hortatus eſt, ideo dixit: *Sinite*
Gen. 21. *paruulos venire ad me*, ideò ex duobus fra-
tribus Iſaac, & Iſmael, iuniorem elegit Iſa-
ac: *In Iſaac*, inquit, *vocabitur tibi ſemen*. In-
Rom. 9. ter filios Iſaac elegit iuniorem Iacob,
odioque habuit Eſau, id eſt, non ſic elegit,
nec dilexit. Inter filios Iſrael, pene iunio-
rem elegit Ioſeph: Inter filios Ioſeph,
Ephraim iuniorem auus Iacob diuinitus
inſpiratus ſuſcepit dextera ſuper eum im-
poſita. In filijs Iſai iuniorem Dauidem ſuſ-
cepit de poſt fœtantes, paſcere Iacob ſer-
1. Reg. 16. uum ſuum. *Surge*, inquit Dominus ad Pro-
phetam, *vnge eum, ipſe enim eſt mihi*. Vnde
D. Leo. D. Leo *ſer. 7. de Epiphania cap.* 4. Amat, in-
quit, Chriſtus infantiam, quam primo, &
animo ſuſcepit, & corpore: Amat Chriſtus
infantiam humilitatis magiſtram, inno-
centiæ regulam, manſuetudinis formam;
amat Chriſtus infantiam, quæ maiorum
diligit mores, ad quam ſenum reducit
ætates, & eos ad ſuum inclinet exemplum,
quos ad regnum ſublimat æternum. Vi-
D. Hier. dendus pro hac re *Hieron. lib. 1. in Iſai c.* 40.
vbi affert ea verba: *In brachio ſuo congrega-
uit agnos.* Non tauros, inquit, & arietes, &
hircos, ſed agnos adhuc tenellos per hu-
militatem, quia humiliores & imbecil-
liores ſuſcepit diuina poteſtas ſibi curan-
dos & defendendos.

D. Chryſol. Notauit in hanc ſententiam *Chryſol. ſer.*
168. parabolam illam de oue perdita, pro
qua Paſtor reliquit nonaginta nouem in
deſerto, Hæc parabola, inquit ille, plus di-
uinæ pietatis, quam conſuetudinis hu-
manæ loquitur, & exprimit veritatem,
magna relinquere, amare minora, Dei
poteſtatis eſt, non eſt cupiditatis huma-
næ, quia Deus, & quæ non ſunt facit

A eſſe, & perdita ſic ſequitur, vt teneat quæ
reliquit; minora denique Deus curat,
cum homines maiora ſolum mirentur, &
venerentur; eſt denique inſigne poteſtatis
ſupremæ infima quæque ſuſcipere, & eue-
here.

Aliam etiam rationem affert *Auguſt.* *D. Aug.*
ſerm. 9. de verbis Apoſtoli, cum ait. Humiles
valles ſunt, quod infunderis, capiunt. Si
venerit aqua ſuper altitudinem, decurrit,
B & defluit; ſi venerit ad concauum, &
humilem locum, & capitur, & ſtat. Et
cum diuina beneficia, lumina quædam
ſint, quæ a patre luminum deſcendunt,
prius valles illuſtrant, & illuminant. Hæc
eſt enim differentia inter lumen terre-
num imo & materialem ſolem, dum à
terra veluti exoritur, & lumen cæleſte,
quod ille è deorſum, terra ſcilicet, ſurgens
prius altitudines montium luce perfundit
C ſua: valles verò tunc ſolum illuſtrat, cum
ſuper nos adeſt, & veluti ad medium
cœli ſurgit. At vero Deus, quia mirabili-
ter illuminat *à montibus æternis*, & pater *Pſal. 75.*
luminum eſt, prius humiles illuſtrat, eiſ-
que gratiæ iubar impertit, quia humi-
libus dat gratiam, deinde verò ad alios
(quia *illuminat omnem hominem*) perue- *Ioan. 1.*
nit. Quod optime notauit Bernat. id ad-
uentu Filij Dei, qui vt audiuit ea virgi-
D nis Matris humilia verba, *Ecce ancilla* *Luc. 1.*
Domini, ſtatim factus eſt homo. Ma-
gna, inquit, humilitatis virtus, cui et-
iam Deitatis maieſtas tam facile ſe incli-
nauit.

Decepti ſunt hac in re ſeniores Iudæo-
rum, dum pro ſeruo rogantes dixerunt
Chriſto Domino. *Dignus eſt, vt hoc illi* *Luc. 7.*
*praſtes. Diligit enim gentem noſtram, &
ſynagogam ipſe ædificauit nobis*, excelſa qui-
dem Deo oſtendebant, cui humilium
E ſemper placuit deprecatio. Ideoque ipſe
dicebat. *Domine non ſum dignus, vt intres* *Matt. 8.*
ſub tectum meum. Vtrunque vero conſide- *D. Chryſ.*
rans *Chryſoſt. hom. 27. in Matth. c. 8 ait.* Vi-
des prudentiam hominis, vides excellen-
tiam animi, vides ſingularem quoque Iu-
dæorum dementiam. Dicunt enim
dignum eſſe, cui gratiam tribuat. Nam
cum magis ad humilitatem facilitatem-
que

Digitized by Google

quæ Ieſu confugere deberent, dignitatem Centurionis proferunt, nec ipſa tamen ſcientes, vnde obtendenda dignum eſſe dicentes, nec quare dignus eſſet perſpicientes Sed non ſic Centurio, ſed valde ſe indignum eſſe aſſerebat, non ſalutari beneficio ſolum, verum etiam, vt in domo Ieſum reciperet, qui ſe indignum recipiendi Chriſtum arbitrabatur, cœlo dignuiſſimus factus: Incorrupta bona, quæ Abraham impetrauit, conſequutus eſt à Domino, & vt ait *Aug. lib. de verbis Domini ſerm. 6.* dicendo ſe indignum, præſtitit dignum, non vt in eius parietes, ſed in cor eius Chriſtus intraret, vnde *Chryſoſt. hom. 38. ad populum* ait. Si magna vis reddere merita tua, ea nè magna eſſe putes, & magna erunt, quod oſtendit exemplo Centurionis iſtius. Dignitas itaque Centurionis non extitit in eo quod pro dignitate aſſeruerunt Iudæi, ſed in eo quod ſe indignum profeſſus eſt Centurio.

D. Aug.
D. Dhryſ.

Videndus vtique etiam *Gregor. homil. 28. in Euang.* cum quærit, quare rogante regulo, vt veniret Chriſtus ad ſanandum filium, ipſum reprehendit Ioan. 4. alias autem ſe v. nturum ad curandum ſeruum Centurionis pollicetur, & quæ habet *Chryſoſt. hom. 34. in Ioan.*

D. Greg.
D.Chryſ.

Pro qua etiam ſententia notauit *Aug. lib. de ſancta Virginit.* Euangeliſtam Matthæum tacuiſſe id, quod narrat Lucas, Miſiſſe, ſcilicet, Centurionem ſeniores ad Chriſtum, & ſolum retuliſſe acceſſum Centurionis ad Chriſtum Dominum, Quia, inquit, Aug. fideliſſima humilitate magis ipſe acceſſit, quam illi, quos miſit, qui Domino alia proponebant, quo dignum redderent, qui dignus ſolum erat, quia indignum præ humilitate ſe dicebat. Quæ humilitas potentiſſima eſt apud Deum, ſicut notauit *Ruper. lib. 4. in Exod. c. 25.* cum ponderat ea verba Pſalmi. *Dixit vt diſperderet eos, ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione in conſpectu eius.* Per nimiam, inquit, humilitatem ſignificat Moyſem Deum tenuiſſe dicendo in confractione. Confractio namque nimia cordis humilitas eſt, quæ ſola co-

D. Aug.
Luc. c. 7.
Rup.
Pſal. 105.

A ram omnipotente Deo, & Domino vniuerſæ fortitudinis Principe, res fortis eſt, & valida, ita vt illa laborante, quaſi brachium ſuum ad percutiendum Deus extendere non valeat; regina virtutum agente, & vincente pro ſua reuerentia.

Notauit etiam optime *Ber.* tunc geminam pulchritudinem in ſponſa reperiſſe Dominum ſponſum, dum eam humilem agnouit. Decor animæ, inquit *Ber. ſer. 45.* in Cant. humilitas eſt, non à me ipſo hoc dico, cum Propheta prius dixerit. *Aſperges me hyſſopo, & mundabor*, humili herba humilitatem ſignificans, hac ſe poſt grauem lapſum Rex & Propheta lauare confidit, & ſic niueum quendam innocentiæ recuperare candorem. Additque tandem eodem fere modo dictum eſſe ab ſponſo: *Ecce tu pulchra es*, ſicut ad Abraham dictum eſt; *Nunc cognoui, quod timeas Dominum.* Sic & huic modo quaſi ſub alijs verbis dicitur; Nunc cognoui, quod humilis ſis. Hoc eſt enim, inquit Ber. quod ait: *Ecce tu pulchra es.* Et ideo præconium iterat, vt gloriæ ſanctitatis additum ſignificet humilitatis decorem. *Ecce tu pulchra es amica mea*, ecce tu pulchra es. & virtute, ſ. ſanctitatis, & humilitate iterum pulchra.

B C

Cant. 1.
D. Bern.
Pſal. 50.
Gen. 22.

D Oſtendit etiam quantum placeat Deo humilitas, id quod idem Bern. notauit *ſerm. 42. in Cant.* ad ea verba. *Dum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum*, bonus humilitatis odor, qui de hac valle plorationis aſcendens perfuſus circumquaque vicinis regionibus, ipſum quoque regium accubitum grata ſuauitate reſpergat Eſt nardus, humilis herba: & ideo per hanc videor mihi virtutem humilitatis in hoc loco conuenienter accipere.

Cant. 1.

E Nihil proinde conferendum humilitati, ait *Chryſoſt. homil. 30. in Act. Apoſt.* Ipſa enim mater eſt, & radix, alumna, & fulcimentum, ac vinculum bonorum. Quia vero tam neceſſarium bonum eſt humilitas, ideo Petrus dixit. *Omnes humilitatem inſinuate.* Pro quo Vatab. & alij legunt, Arctè, ſeu nodis illigatam tenete, ne, ſcilicet, ab anima aliquādo diſcedat, imo indies

D.Chryſ.
Pet. 1.
Can. c. 5.

Digitized by Google

indies in ea creſcat. Qua in re illud vtique notandum occurrit, quod, cum virtutes terminos videantur habere, quos ſi exceſſerint, à ratione virtutis recedunt, & in extrema vitioſa degenerent, ſola tamen humilitas nullam vitioſam agnoſcit nimietatem, aut apprehenſibilem exceſſum, quod notauit *Ber.* ad illud Pſalm. 115. *Ego autem humiliatus ſum nimis*. Sic enim ait Bern. de gradibus humilit. Nimis, hoc eſt, perfecte, tanquam diceret, quia veritatem cognitam in me confiteri contra me non erubui, ad perfectionem humilitatis perfeci, nimis, enim pro perfecte pôteſt intelligi, vt ibi: *in mandatis eius volet nimis*, vbi vides nimietatem omnibus odioſam, perfectiſſimam in humilitate reperiri.

D. Bern. Pſal. 115.

Pſal. 111.

Neque hoc ſolum mirum in humilitate quæ Chriſtum etiam ſublimauit, quod magis mirandum eſt. Dixit id tamen Paulus. *Humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem*, &c. vbi notanda venit differentia humilitatis Chriſti, & aliorum. Quia ipſe ſolus, cum Deus ſit, non habet a quo ſubijci, & humiliari poſſit, hac de cauſa ſe ſolus humiliauit: *Propter quod & Deus exaltauit illum* &c. quæ verba ponderans *Euſeb. Emyſſen. hom. 1. de ſymbolo*, vt ſublimior appareret, & Angelis, & hominibus inclinata eſt ſublimitas. Quod idem dixit *Ber ſer. 2. de Aſcenſione*. Sola humilitas, inquit, eſt quæ exaltat Chriſtum, cum per naturam diuinitatis non haberet, quo creſceret, vel aſcenderet, quia vltra Deum nihil eſt, per deſcenſum, quomodo creſceret inuenit, veniens incarnari, pati, mori, ne morerentur in æternum, propter quod Deus exaltauit illum. Et *D. Ambroſ. ſerm. 20. in Pſal. 118.* notans eadem verba Pauli, ait. Laborauit Apoſtolus demonſtrare, quanta ſit humilitatis gratia, quantus eius profectus, ſi ſimplicibus accipias auribus, & Chriſtum exaltauit, &c. quæ eleganter proſequitur in hanc ſententiam.

Philip. 2.

Euſeb.

D. Bern.

D. Amb.

Quod ſi humilitas Chriſti illi profuit, & nos repleuit, adhuc magis propria nos replebit humilitas, quod poſſumus deducere ex eo quod *Amb. ait 4. Exam. c. 8.* Minuitur Luna, vt elementa repleat, hoc eſt vere grande myſterium. Donauit hoc ei

A qui omnibus donauit gratiam, exinaniuit eam, vt repleat, qui etiam ſe exinaniuit, vt omnes repleret. Et hæc fortaſſis eſt ratio, cur Apoſtolus appellet humilitatem, virtutem propriam & peculiarem Chriſti Domini, ſicut intelligit *D. Bern. de gradib. humilitat.* illa verba Pauli. *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti.* Ait ergo Ber. Sed non dum forſitan intelligis, de qua ſpecialiter
B dixerit, quia Chriſtus omnes virtutes habuit: ſed cum omnes habuerit, pro omnibus tamen vnam, id eſt, humilitatem nobis in ſe commendauit eum ait. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Vnde *Aug.* appellauit 1. *de Virginit. c.* 31. Chriſtum Dom. primum humilitatis Doctorem.

D. Bern. 2. Cor. 12.

Math. 11. D. Aug. Matt. 11.

Nec omittendus hac in re *D. Greg.* 34. *Moral. c.* 18. vbi ſic ait. Audiant omnes, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem
C dat gratiam, audiant omnes Dominum dicentem, *Diſcite à me, qu a mitis ſum, & humilis corde*. Ad hoc namque vnigenitus Dei filius, formam infirmitatis noſtræ ſuſcepit, ad hoc irriſionum opprobria, paſſionumque tormenta tolerauit, vt ſuperbum non eſſe hominem doceret humilis Deus.

D. Greg.

Quanta ergo humilitatis virtus eſt, propter quam ſolam veraciter edocendam is,
D qui ſine æſtimatione magnus eſt, vſque ad paſſionem factus eſt paruus, quod eadem de cauſa feciſſe videtur, qua humilibus dicitur conferre gratiam, quia, ſcilicet, humilitas finis eſt, ac principium omnium bonorum, ſicut dixit *Ephram ſer. de auerſione ſuperbiæ*. Eſt velut cæmentum, quo virtutes, omnes cohærent, & abſoluta virtutum omnium perfectio. Et *Aug. epiſt.* 56. *ad Dioſcorum* Primas humilitati, ſecundas,
E ac tertias, ſicut actioni Demoſthenes detulit.

D. Ephr.

D. Aug.

Vnde non mirum, ſi plus apud Deum humilitatis verba valeant, quam ſuperborum opera, & quod verbo humilis conſequatur, quod neque operibus ſuperbus aſſequitur. Quod notauit *Chryſoſt. hom.* 4. *de verbis Iſai. dicens*. Vis dicam tibi quantum bonum ſit modeſtia? Peccator iuſtum ſuperauit,

D. Dhryſ.

Digitized by Google

ſuperauit, & verba factis fuere ſuperiora. Quomodo verba? Publicanus dicit: *Deus propitius eſto mihi peccatori.* Phariſæus dicit: *Non ſum ſicut cæteri homines: Ieiuno bis in Sabbato, decimas do:* Phariſæus opera iuſtitiæ præſtabat. Publicanus verba dicebat modeſtiæ, & verba plus potuerunt, quam facta, tantuſque theſaurus cum contumelia reiicitur, & tanta inopia in diuitias commutata eſt. Nec mirum denique quod Deus, qui humiles exaltat, eiſdem det gratiæ aquam in vitam æternam ſalientem. *Luc.* 18.

Ideoque ex hoc loco Iacobi communiter Patres hortantur homines, quantumuis claros & ſanctos ad amplectendam humilitatem, quod facit *Baſil. hom.* 22. *quæ eſt de humilitate. Clem. Alex. lib.* 4. *Stromat. Aug. ſer.* 113. *de Temp. Bernard. ep.* 42. *Ioannes Caſſ. lib.* 12. *de Cœnobiorum inſtit. cap.* 6. *D. Baſil. D. Clem. D. Aug. D. Bern. Caſſian.*

TEXTVS.

Subditi ergo eſtote Deo: reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis. *Verſ.* 7.

EXPOSITIO LITERALIS.

1.

DVram increpationem iam omittens, lenius modo ſeſe habet Apoſtolus, blandaq; præcepta ſuggerit. Primumq; eſt de humili, ſpontaneaq; ſubmiſſione, & obedientia Deo præſtanda. Poſtquam enim dixit, qualiter Deus in ſuperbos, & elatos ſæuiat, & animaduertat & qualiter ſeſe humilibus participandum præbeat per gratiæ infuſionem. Conſequens iam erat, vt nos ad humilitatem, & obedientiam Deo præſtandam per præceptorum diuinorum exequutionem hor-

A tatetur. Vnde Gloſſa hoc in loco ait. Voluntatem Dei implete, quemadmodum enim quicquid debemus, & ſumus, à Deo accepimus; ſic totum ei ſubiicere, & eius obſequio mãcipare debemus. Vnde Pſalmiſta dixit: *Subditus eſto Domino, & ora eum.* Et alibi: *Nonne Deo ſubiecta erit anima mea?* Et Michæas: *Quid dignum offeram Domino? Curuabo genu Deo excelſo?* Vnde & Pharaoni dixit: *Vſquequo non vis ſubiici mihi? Quis verò reſtitit ei & pacem habuit?* vbi Septuag. propriè ex, Heb: *Quis durus fuit ei, & pacem habuit?* j. quis acerbum, & rebellem ſe illi exhibuit? aut bellum illius voluntati & conſiliis indixit, qui tandem victoria potitus inſoleſceret? Nemo profecto qui aduerſus Deum obdurauit, abiit impunè. & Petrus ſimillimam ſententiam poſuit. *Humiliamini ſub potenti manu Dei.* Quod omnes facturos prædixit Dei verbis Iſaias: *In memetipſo iuraui, quia mihi curuabitur omne genu.* Vt ergo hoc fiat, meritoriè à voluntate humiliandi debet prouenire. *Pſal.* 36. *Pſal.* 61. *Mich.* 6. *Exod.* 10. B *Iob* 9. 1. *Pet. c.* 5. C *Iſa.* 45.

Reſiſtendum deinde præcipit Diabolo, j. vt non conſentiamus eius ſuggeſtionibus: imò eas deſpiciamus. Attamen ratio communis reſiſtendi diabolo eſt, locum illi non dare, vt monet Paulus. Imo illum contemnere, vt monet *Auguſt. ſerm.* 41 *de verbis Domini.* Reſiſtite, inquit D. Thom. hic declinando tentationes proſperitatum, & ſuſtinendo tentationes aduerſitatum, quam reſiſtentiam per patientiam docuit Euthym. *Theophylact. & Chryſoſt. Matt.* 5. Reſiſtere enim dicit tantum vitare peccatum, peccatum vero vincere, eſt de tentatione reportare victoriam, de qua diſtinctione videndus *D. Tho. in* 2. *d.* 28. *q.* 1. *art.* 2. *ad* 6. *& Sot.* 1. *de Natur. & Grat. c.* 21. *Epheſ.* 4. *D. Aug.* D *D. Th.*

E Et fugiet à vobis victus tandem, & confuſus. Magna gratia, inquit Caiet. hoc loco, vt ſola reſiſtentia ſufficiat ad fugandum diabolum. Recolenda tamen ſunt hoc loco ea, quæ diximus *cap.* 1. *num.* 14. circa literam.

Rationem vero, quare victus abcedat diabolus, notauit hoc loco Lyran. quia ipſe eſt *Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.* Quãto autem aliquis eſt ſuperbior, tãto magis *Iob* 41.

Digitized by Google

abhorret ſuperari, propter quod diabolus A videns aliquem fortiter reſiſtentem, dimittit eum tentare timens, ne ab eo ſuperetur, propter quod recedit ab eo ante faciem belli. D. Amb. Vnde dicit *Ambr. ſuper Luc. c. 4.* quod diabolus inſtare formidat, quia frequentius refugit triumphari, & hoc eſt quod dicitur, reſiſtite diabolo viriliter pugnando, & fugiet à vobis. Sic Lytan.

Eſt autem optima ea expoſitio huius loci, quam affert D. Hier. B *D Hieron. epiſt. ad Demetriadem*, quæ ſic habet. Oſtendit D. Iacobus, quomodo reſiſtere debeamus diabolo, ſi vtique ſumus ſubditi Deo, eiuſque faciendo voluntatem, vt diuinam mereamur gratiam, & facilius nequam ſpiritui, auxilio ſancti Spiritus reſiſtamus: neque vero aperta contra nos vtitur voluntate, de conſenſu noſtro aduerſarius vires ſumit, noſtroque nos iugulauit gladio: infirmus hoſtis eſt, qui non poteſt vincere, C D. Greg. niſi volentem. Et *D. Greg. 13. Mor. c. 6.* Facile inimico reſiſtitur, ſi non ei, vel in multis lapſibus, vel in vno diutius conſentiatur. Sin vero eius ſuaſionibus anima ſubeſſe conſueuerit, quãto ei ſe crebrius ſubiicit, tanto eum ſibi intolerabiliorem facit, vt ei reluctari non valeat.

Et ex præſenti loco poſſumus intelligere id quod Matthæus de diabolo tentante Matt. 4. D Chriſtum ait: *Tunc reliquit eum diabolus*, vt ſcilicet reliquerit non ad imperium Chriſti, vt aliqui volunt: Inter quos D. Chryſ. D. Max. eſt *Chryſoſt. homil. 13 in Matth. & D. Max. homil. 2.* ſed quod nulla adhibita vi receſſit victus eluſus, & confuſus, legitime pugnanti agonum reperitur terminus (ait quidam veterum in cathenam allatus) quod aduerſarius, vel ſua ſponte cedat vincenti, vel trino caſu deponatur, ſecundum pugnatoriæ artis decretum. D. Amb. E Vnde *Amb. Luc. 4.* Vides, inquit, diabolum non eſſe pertinacem in ſtadio, cedere ſolere veræ virtuti, & ſi inuidere non deſinat, tamen inſtare formidat. Et in hoc ſenſu explicat Chryſoſt. ea verba Dei ad Iob: Iob 40. *Pone ſuper eum manum tuam.* Manum, inquit, iniice, tuaque ſi potes virtute perfice, vt ſemel a te debellatus obſiſtere in poſterum non audeat.

§. I.

Qualiter Chriſtianus debeat reſiſtere tentationibus.

HIc locus docet imprimis Chriſtianum hominem, nequaquam cedere debere tentationibus, ſed tentanti diabolo debere reſiſtere, quod optimè deducit *Orig. hom. 8. in lib. Iud.* vbi ponderans ea verba, quæ dixit Dominus ad Gedeon: Iud. 7. *In trecentis viris iſtis, qui lamberunt aquas, ſaluos vos faciam; & tradam Madian in manum tuam.* In omnibus, inquit Origen. pene veterum geſtis myſteria deſignantur ingentia, ſicut hoc loco fieri videmus, quia ij, qui deſcendunt ad aquam, id eſt, qui ad baptiſmi gratiam veniunt, non debent procidere in terra, nec flectere genua ſua, & cedere tentationibus venturis; ſed ſtare firmiter, & conſtanter; ſicut & Propheta dicebat: *Dimiſſas manus, & ſoluta genua erigite, & greſſum rectum facite in ſemitis veſtris.* Iſa. 35. Si remiſſior fueris, ſi flecti facile potueris, quomodo pugnabis? quomodo ſtabis aduerſus aſtutiam Zabuli?

Et *homil. 3. in Exod.* loquens de Moyſe, & Aarone, ſtantibus coram Pharaone. Stemus etiam nos contra Pharaonem, & non flectamur, ſed ſtemus. Sic enim nos hortatur Apoſtolus dicens: *State ergo, & nolite iugo ſeruitutis inhærere.* Ephef. 6. Stamus autem confidenter, ſi Deum deprecemur, vt ſtatuat pedes noſtros ſuper petram. Sed & Paulus dicebat: State in fide, & viriliter agite. Si enim fortiter ſteterimus, conſequetur illud, quod orabat Paulus pro diſcipulis dicens, quia *Deus conteret Sathanam, ſub pedibus veſtris velociter:* Rom. 16. quanto enim nos conſtantius ſteterimus, tanto infirmior, & inualidior erit Pharao: ſi autem nos, vel infirmi cœperimus eſſe: ille aduerſum nos validior, & conſtantior fiet; & vere illud impletur in nobis, in quo Moyſes dedit figuram. Exod. 17. Cum enim ipſe eleuaret manus, vincebat Amalech; ſi verò velut laſſas deiiceret, & brachia

Digitized by Google

chia infirma deponeret, inualeſcebat Amalech.

Notandum autem eſt, poſuiſſe Orig. in his duobus locis, victoriam in ſtatione inflexibili, non in profligatione inimici, in qua cæterorum inimicorum victoria conſiſtit, quod etiam notauit *Chryſoſt. ſerm. 22. in epiſt. ad Epheſ.* Non hic res ſe habet, quemadmodum apud Athletas: nam illic quidem, niſi deieceris non vinces, hic vero vinces, ſi deiectus non fueris; illic ambo certantes vincere ſtudent, & ſi alter deiectus, alter coronatur: hic vero non ita: ſed diabolus hoc laborat, vt nos inferiores reddat, & vincat. Quando igitur illi hoc, quod ſtudet, abſtulero, vici, victoria vero eius non in eo eſt, vt coronam adipiſcatur, ſed vt nos perdat: Itaque vici etiamſi illum non deiecero, dumtaxat deiectus non fuero. Et *homil. 22. ad Popul.* Cani ſimilis eſt voluptas; ſi pellas, fugit; ſi nutrias, permanet: Propterea dicit Apoſtolus: Reſiſtite diabolo. Similia habet *Bern. ſerm. 3. in Dedicat. Eccleſ.*

D. Chryſ.

D. Bern.

Illudque hac in re ſemper præ oculis habendum eſt, quod monuit *Cypr. de zelo & liuore*, ſcilicet, quia iugiter nos aggredi conatur inimicus, & circuit quærens, quo ad nos poſſit ingredi, iugiter etiam de illius reſiſtentia nobis eſſe deliberandum, quamobrem, inquit Cypr. debet animus eſſe tam paratus ſemper ad repugnandum quam eſt ad impugnandum ſemper inimicus.

D. Cypr.

Illud deinde aduertendum, quod aduerſarius noſter, ſicut acrius inſequitur eos, qui tentationes omnino fugiunt, velut imbelles, & ignauos, ſicut proſequitur *Bernard. epiſt. 1. ad Robertum*, poſt eius diſceſſum à Ciſtercienſi ad Cluniacum, vbi ſic ait, An quia fugiſti ex acie, putas te manus hoſtium euaſiſſe? Libentius te inſequitur aduerſarius fugientem, quàm ſuſtineat repugnantem, & audacius inſiſtit à tergo, quàm reſiſtant in faciem. Idque eleganter docet *ſerm. de duplici Baptiſmo.* Cum enim tegium ſit parcere ſubiectis, & cedentibus, hos potius debellare nititur, iugiterque proſequitur is, qui è

D. Bern.

A regno cecidit in tenebras. Sic è contra reſiſtentibus cedit, & ab eis quam citiſſimè fugit.

Vtrumque docet *D. Greg. 4. Moral. cap. 17.* Sathan & propter crudelitatem Leo dicitur, & propter multiformis aſtutiæ varietatem, non incongruè tygris vocatur. Hæc bellua, quæ tanta varietate reſpergitur, iure tygris vocatur, quæ apud Septuag. Interpretes, vt præfati ſumus

D. Greg.

B Myrmicoleon dicitur. Rectè autem Myrmicoleon, id eſt, Leo & formica dicitur. Formicis enim leo eſt, volatilibus formica, quia nimirum antiquus hoſtis, ſicut contra conſentientes fortis eſt, ita contra reſiſtentes debilis: ſi enim eius ſuggeſtionibus aſſenſus præbetur, quaſi leo tolerari nequaquam poteſt: ſi autem reſiſtitur, quaſi formica atteritur. Aliis ergo leo eſt, aliis formica, quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant: ſpiritales verò infirmitatem illius pede virtutis calcant. Similia habet *Ephram in illud, Attende tibi ipſi.* vbi de diabolo. ait. Debilis in eos eſt, qui Domino in veritate ſeruiunt, conculcatur ab iis, qui peſſundant, & auerſantur eius conſilia atque conatus: Spernitur ab iis, qui Dominum in veritate diligunt.

C

D. Ephr.

Docuit etiam idem Ephræm, quomodo reſiſtendum ſit diabolo, quo a nobis fugiat, *tract. aduerſus vitioſè viuentes, ad finem.* vbi ita habet. Si ad iracundiam nos concitauerit, pace armemur; ſi excandeſcere nos fecerit, manſuetudinem aſſumamus. Si ad gloriam, vilitatem, & abiectionem obiiciamus, ſi ad æmulationem erga proximum irritauerit, lapſum Cain animo reuoluamus: ſi ad inuidiam Eſau, perditionem cogitemus. Si ergo hiſce modis ipſi reſtiterimus, à nobis profugiet, & conſiſtere nequibit: redibit autem ad vos gratia illico, & tanquam victores vos coronabit. Quibus verbis non contemnendam docet armaturam ad reſiſtendum diabolo per appoſitionem, vel contrariæ virtutis vitio, quo aggreditur inimicus, vel cogitationi, & memoriæ ruinæ, & ſupplicij ipſius peccati, ad quod nos prouocat.

D

E

Digitized by Google

Miſera verò eſt eorum coudirio, qui A
leoni, Diabolo rugienti, imbecilli tamen
D.Bern. cedunt. quod ſic proſequitur *Bern. ſer.* 13.
in Pſalm. Qui habitat, Gratias magno illi
Leoni de tribu Iuda. Rugire ille (ſcilicet
diabolus) poteſt, ferire non poteſt, rugiat
quantum vult, tantum non fugiat ouis
Chriſti: quanta minatur, quanta exag-
getat, quanta intentat? Non ſimus beſtiæ,
vt nos proſternat vacuus ille rugitus. Sic
enim perhibent, qui talia curioſius ve- B
ſtigauerunt, ad rugitum Leonis nullam
beſtiam ſtare poſſe, ne eam quidem, quæ
aduerſus ictum eius tota animoſitate re-
pugnat, & plerumque ſuperat ferientem,
quæ non ſuſtinet rugientem. Verè beſtia,
verè rationis expers, qui tam puſillani-
mis eſt, vt ſolo timore cedat, qui ſola fu-
turi exaggeratione laboris, victus ante
conflictum, non telo, ſed tuba proſter-
Hebr.12. nitur. *Nondum reſtitiſtis vſque ad ſangui-* C
nem, ait ſtrenuus ille dux, qui leonis hu-
ius nouerat vanum eſſe rugitum, & alius
quidam: *Reſiſtite*, inquit, *diabolo, & fugiet*
à vobis. Sic Bernard. cui nihil hac in re
addi poteſt.

§. II.

Sanctiores, acrius inſequitur Diabolus.

D

ILlud deinde aduerto, quod Iacobus
ſubditis Deo præcipit, vt Diabolo reſi-
ſtant, quaſi præmonens ad futurum cer-
tum certamen, quos enim videt Deo de-
ditos, eos acrius inſequitur, illicoque ag-
greditur. Eſt enim eius cibus electus, ſicut
Abac.1. obſeruat *Hieron. epiſt.* 22. docetque *Au-*
D.Hier. *thor quaſt: Veteris, & Noui Teſtamenti. q.* 2.
tom. 4. apud Auguſt. quod etiam aduertit E
Origen. hom. 2. *ſuper Exod.* cum ponderat
Exod.1. ea verba Exodi. *Dixit autem Rex AEgypti*
obſtetricibus Hebræorum: Si maſculus fuerit,
interficite eum; ſi fœmina, reſeruate. Ait
ergo Origen. Si rarum quemque videas,
vnum ex mille ad Dominum conuerti,
oculos ſurſum erigere, æterna quærere,
contemplari non quæ videntur tempo-

A ralia; ſed quæ non videntur, odiſſe de-
licias, amare continentiam, excolere
virtutem; iſtum quaſi maſculum, quaſi
virum necari cupit Pharao, proſequitur,
inſectatur, mille aduerſus eum machinis
pugnat.

Hoc idem proſequitur *homil.* 3. *in Exod.*
& D. Gregor. 10. *Moral. cap.* 8. *& Hieron. ep.* D.Greg.
ad Demetriadem, ab eo tempore, quo D.Hier.
primum per virginitatis profeſſionem
B Domino eſſe conſecrata, aduerſarii in
te creuit odium: & qui aliena lucra pro
ſuis damnis habet, ſe amiſiſſe ducit,
quidquid te poſſeſſuram dolet, grandi
tibi opus eſt vigilantia, grandique cura;
& tanto ſolicitius cauendus eſt inimicus,
quanto apud Deum ditior eſſe cœpiſti;
qui enim plus poſſidet, plus debet time-
re, ne perdat, inuidere non ceſſat Author
inuidiæ; qui inuidit Euæ paradiſum,
C quanto magis tibi inuidet regnum Cœ-
lorum? Et *Auguſt. ſerm.* 85. *de tempore.* D. Aug.
Hoc ſcitote, inquit, fratres, quia diabo-
lus non perſequitur, niſi bonos; malos
enim perſequi diabolus non conſueuit:
Amici enim ſunt ſui, & in tantum eos non
perſequitur, vt etiam per illos, alios per-
ſequatur.

Hoc idem argumentum proſequitur
D. Gregor. 29. *Moral. cap.* 12. cum ponde- D.Greg.
rat ea verba Iob. *Per quam viam ſpargi-* Iob 38.
D *tur lux.* Cum lux ſpargitur, ait ille, mox
ab occulto aduerſario contra fulgentem
mentem tentamenta ſuccreſcunt. Rectè
ſubiungitur, *diuiduntur æſtus ſuper terram;*
hoſtis enim calidus, quos iuſtitiæ luce
niteſcere conſpicit, eorum mente illi-
citis deſideriis inflammare contendit, vt
plerumque plus ſe vrgeri tentationibus
ſentiat, quam tunc inde lucis æternæ ra-
dios non videbat.

E Vnde Iſraëlitæ poſtquam vocati ſunt
contra Moyſem, & Aaron, de excreſcen- Exod. 5.
te labore conqueruntur, volentibus
quippe ex Ægypto diſcedere, Pharao pa-
leas ſubtraxerat, & tamen eiuſdem men-
ſura opera requirebat: quaſi ergo contra
legem mens ſubmurmurat, poſt cuius co-
gnitionem tentationum ſtimulos acrio-
res portat, & tum ſibi labores creſcere
conſpi-

Digitized by Google

conſpicit in eo quod aduerſario diſplicet. Poſt lucem ergo æſtus ſequitur, quia poſt illuminationem diuini muneris tentationis certamen augetur.

Aliquando vero Diabolus expectat virtutum profectum, vt tunc aggrediatur, & nobiliora detrahat ſpolia, quod notauit *Chryſoſt. hom. 3. ad* ea verba Iſai. *Vidi Dominum*, vbi loquens de Ozia, aduertit id quod de eo dicitur. *Et fecit Ozias quod rectum eſt in conſpectu Domini*. Hoc teſtimonio, inquit, magnam illius virtutem declarauit. Non enim modo fecit quod rectum erat, verum etiam fecit in conſpectu Domini, non apud homines oſtentans. Qui factum eſt igitur, vt poſt vitam tam perfectam ſupplantatus ſit, conciderit-que? Nam & hoc ipſe demirans hæſito? quemadmodum piratę, qui mare nauigijs infeſtant, non tum vbi conſpexerint naues è portu exeuntes inuadunt, quid enim hinc fructus caperent, ſi ſcapham inanem demergerent? ſed vbi redierint onuſtæ, plenęque ſarcinis, tum demum omnes expediunt artes. Ita ſceleratus ille Dæmon, ſimul atque videt aliquos multa collegiſſe, ſcilicet ieiunia, preces, eleemoſynam, caſtitatem, reliquaſque virtutes, vbi videt nauigium noſtrum eſſe plenum pretioſis pietatis lapidibus, tunc irrumpit vndique theſaurum perfodiens, vt in ipſis portus oſtijs ſcapham demergat, iamque nudos nos ad eum portum eijciat. Hæc ergo cauſa eſt, cur poſtquam Iacobus monuit, vt Deo ſubditi eſſemus per mandatorum obſeruantiam, & humilem recognitionem, ſtatim admonet, vt Diabolo reſiſtamus, quia talem Dei ſubiectionem, Diaboli tentamenta ſequuntur.

D. Chryſ. 2. par. 26.

§. III.

Nequaquam metuendus diabolus, cum ſit infirmus hoſtis.

EX hoc loco deducunt Sancti Patres, nequaquam metuendum eſſe (ita vt illi cedamus) eum hoſtem, qui reſiſtentes fugit, nec niſi permiſſus adoritur tentan-

A dum. Qua de re videndus *Aug. lib. de Rectitud. Cathol. conuerſat. & lib. 50. homil. hom. 12. & ſerm. 7. de tempore, & in Pſalm. 91. & epiſt. 143. & Hierony. epiſt. ad Demetriad. vbi ait.* Noſtra contra nos vtitur voluntate, de conſenſu noſtro aduerſarius vires accipit, noſtroque nos iugulat gladio. & *Caſſian. lib. 7. Collation. c. 8.* Sicut eſt illi inſtigationis copia, ita & in nobis virtus reſpuendi. Ergo manifeſtum eſt hinc vnumquemque delinquere, quod ingruentibus cogi- D. Auguſt. D. Hier.
B tationibus prauis non confeſtim repulſam contradictionis obijciant, reſiſtite ei, ait, & fugiet à vobis.

Et *D. Gregor. lib. 2. Mor. cap. 6.* Sathanę voluntas ſemper iniqua eſt, ſed nunquam poteſtas iniuſta, quia à ſemetipſo voluntatem habet, à Domino poteſtatem: quod enim ipſe facere inique appetit, hoc Deus fieri non iuſte permittit. Vnde bene in lib. Reg. dicitur *Spiritus Domini malus ir-* D. Greg. 2. Reg. 18.
C *ruebat in Saul*. Ecce vnus idemque ſpiritus, & Domini appellatur, & malus, Domini, videlicet, per licentiam poteſtatis iuſtæ, malus, per deſiderium voluntatis iniuſtæ. Formidari ergo non debet, qui nihil niſi permiſſus valet.

Videndus hąc de re *Hierony. lib. 2. in ep. ad Epheſ. c. 6.* ad ea verba *nolite locum dare Diabolo.* vbi ita ait. Ille ſuperbus & temerarius vult aſcendere, ſed etiam ſi te op- D. Hier. Epheſ. 6.
D preſſum putauerit, & ſe extulerit, tu ne dederis locum. Poteſtas namque Diaboli, non in temeritate illius atque iactantia, ſed in tua eſt voluntate. Proinde toto conatu illi reſiſtendum eſt, quem ſcimus nos ſuperare non poſſe niſi velimus, debilioreſque iam vires habere poſtquam à Chriſto Dom. ſuperatus eſt non ferro, ſed ligno, inſuper & alligatus. Sicut proſequitur *Aug. ſer. 197. de tempore.* D. Aug.

E Sed dicet aliquis, inquit ille, ſi alligatus eſt, quare adhuc tantum præualet? Verum eſt fratres, quia multum præualet, ſed tepidis, & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus. Alligatus eſt enim tanquam innexus canis catenis, & neminem poteſt mordere, niſi illum, qui ſe ei mortifera ſecuritate coniunxerit, latrare poteſt, ſollicitare poteſt, mordere omninò non

Digitized by Google

poteſt, niſi volentem. Neque vero tunc ſolum vicit, & ligauit Deus Diabolum, ſed quotidie in nobis vincit,& ligat. Vult autem, vt nos in conflictu reſiſtamus, vt nobis poſſit attribui victoria, & vt plurimum Rex aliquis vult quidē filium ſuum in acie verſari, exercitui eſſe conſpicuum, vt illum profectò habeat conſortem triumphi: Totum enim ipſe bellum gubernat,ac peragit, Ita Deus in hoc prælio facit quod aduerſus Diabolum gerimus, vnum ſolum à te requirit, vt aduerſus hoſtem veras inimicitias pro honore Regis, & tuæ ſalutis ſuſcipias, bellum ipſe conficiet, imò & arma miniſtrat ſicut docuit Paul. *Epheſ.6.* & ex eo oſtendit *in Pſ. 34.* ibi *Apprehende arma, & Scutum, & exurge in adiutorium mihi*. Magnum ſpectaculum, inquit Aug. eſt videre Deum armatum pro te. Cum ergo Deus propugnator noſter ſit,& defenſor & ad noſtram victoriam ſolum requirat renisum quo hoſtes fugiant: ad Dei præſentiam & cum ipſius adiutorio reſiſtamus diabolo, & fugiet à nobis, ac de ipſo profectò victoriā reportabimus.

Præfatæ tamen doctrinæ Iacobi videtur obſtare ille locus Iob. vbi de diabolo
Iob. 40. dicitur. *Non eſt poteſtas ſuper terram quæ comparetur ei*. Quomodo ergo poſſumus illi reſiſtere? Reſpondet D. Thomas hic. Quo ſine adiutorio Dei non poſſumus, cum adiutorio verò poſſumus, quod nobis promptum ac paratum eſt.& niſi illud habeamus,nobis eſt imputandum.

Videtur inſuper obſtare ille alius apud
Matth.4. Matth.vbi poſt primam & ſecundam tentationem Chriſti adhuc inſtitit, & tertio
D. Greg. ipſum aggreſſus eſt.Vnde *Greg. 3. Moral.c. 8.* Antiquus hoſtis quo valentius vincitur, eo adhuc ad inſidias ardentius inſtigatur.
D. Amb. & *Ambr.in c. 4. Luc.* frequentat ſpicula, vt aut præmio vincat, aut tædio. *& Cypr. epiſt. 6.* Nunc eſt,vt magis inſidiantem aduerſarium metuant,qui fortiorem quemque magis aggreditur, & acrior factus, hoc ipſo quod victus eſt ſuperantem ſuperare conatur.
Tertul. & *Tertull. lib. de Pœnitent. c. 7.* Peruicaciſſimus hoſtis ille, tunc maxime ſæuit, cum hominem plane ſentit liberatum, tunc plurimum accenditur,

A dum extinguitur. Similiaque habet *Caſſian.lib.5.c.19.* Athleta Chriſti quanto magis triumphorum ſucceſſibus creuerit, tanto ei etiam colluctationum robuſtior ordo ſuccedit.quæ omnia oſtendunt Diabolum non recedere quaſi confuſum, & victum dum ei reſiſtitur,imo pertinaciter, & contentioſe aduerſus ipſam renitentiam inſurgere, & dum abſciditur illi quoddam caput,aliud ſtatim pullulare,&
B attolli.

Cui difficultati poſſumus dicere, Diabolum à reſiſtentibus fugari,non quidem ad primam reſiſtentiam, ſed dum experitur aditum ſibi intercludi poſt aliquos inflictos ictus,& deinde recedere, non quidem amplius iam non aggreſſurus, ſed per aliquod tempus. Sicut de Diabolo victo a Chriſto Domino ait Lucas. *Receſſit ab illo Diabolus vſque ad tempus*; quod C. 4.
C communiter intelligitur, vſque ad tempus Paſſionis, vel quod id fiat, ex permiſſione Dei.

TEXTVS.

Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.
D

EXPOSITIO LITERALIS.

PErſiſtit adhuc Iacobus in priori admonitione, qua docuit,vt Deo ſubditi eſſemus. Ideoque Gloſſa hoc loco ait. Appropinquate
E Deo per bona opera & humilitatem. Beda vero ſic explicat. Appropinquate Deo per humilitatem, ſcilicet, eius veſtigia ſectando, & appropinquabit vobis per miſericordiam, vos de anguſtia liberando.

Monet ergo vt ad Deum accedamus, non quidem veſtigijs corporis,ſed affectu animi. quo in eodem loco vnus longe à Deo abeſt,alius Proximum Deum habet.

Prope

Digitized by Google

Pſ.144. Pſ.118. *Prope enim eſt Dominus inuocantibus eum in veritate, & longe à Peccatoribus ſalus*, inter quos, & inter Deum peccata diuiſerunt, imo talem ſeparationem expoſtulant. Dicunt enim Deo. *Recede à nobis,ſcientiam* Iob 21. *viarum tuarum nolumus*. Qui quidem me- Hier. 17. rentur vt eis dicatur. *Maledictus homo qui confidit in homine, & à Domino recedit cor eius*. & iterum. *Scito, & vide quia malum, & amarum eſt dereliquiſſe te Dominum Deum tuum*, Poſſuntque hæc verba, ſicut optime aduertit hoc loco Carthus. & alij, vel referri ad peccatores, vel ad iuſtos. Ad illos quidem, vt ſit ſenſus. Appropinquate Deo per pœnitentiam, flendo, deprecando, & ipſius gratiam, & miſericordiam inuocando, & ille appropinquabit vobis, dona gratiæ infundendo, non quaſi illa prima motio, & appropinquatio peccatoris non fiat à gratia, quod nullatenus dicendum eſt, Vnde in Threnis dicitur. Thren. 5. *Conuerte nos Domine, & conuertemur. & nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus* Ioan. 6. *traxerit eum*.

Licet enim liberi arbitrij requiratur appropinquatio deliberata, quandoquidem Deus nullum violenter trahit; tamen hoc non poteſt niſi accedat, & concurrat Diuina gratia cum libero arbitrio, quod præuenit in prima motione. Vnde *Ber. de* D. Bern. *diligendo Deo*. In hoc eſt mirum quod nemo te quærere velit, niſi qui prius inuenerit; vis igitur inueniri, vt quæraris, quæri vt inueniaris, potes quidem inueniri non tamen præueniri. & in Cantic. Ezechiæ. ad ea verba. *Quæſiui reſiduum annorum meorum*. ſic ait idem Bern. Quæſiui, inquit; ab illo qui dixit. *Sine me nihil po-* Ioan. 15. *teſtis facere*, Neque enim ad ipſum ſine ipſo non dicam reuerti, ſed ne conuerti quidem poteram. vt potè ſpiritus vadens & non rediens. Similiaque habet *Ambr.* D. Amb *ſer. 22. in Pſ.* 118. *& Orig. lib.* 7. *contra Cel-* Orig. *ſum*.

Et *Aug. in Pſ.* 77. ad ea verba. *Recordatus* D. Aug. *eſt quia caro ſunt*. vbi de oue perdita, & nullo alio modo reducta, quam ad humeros paſtoris, ita ait. In humeris deportata paſtoris reducta eſt, quæ ſe perdere potuit, dum ſponte vagaretur: Se autem

A inuenire non potuit, nec omnino inueniretur, niſi paſtoris miſericordia quæretur. Quoniam vero, & Prodigus non quæſitus veniſſe videbatur. Addit Aug. Omnino enim & ille filius ad hanc ouem pertinet, qui reuerſus in ſemetipſum dixit. *Surgam & ibo ad Patrem meum*. Occulta Luc. 15. enim inſpiratione & vocatione, ipſe quoque quæſitus eſt ab eo, qui ſuſcitat omnia: Conuertit vero ſe ad nos Deus, etiam B quando in gratiam receptos aſpicit, & iubet coram ſe, vt amicos ſtare, qua de re videndus eſt Ruardus Taper. art. 4. de Contritione.

Poteſt ſecundo referri hic locus ad Iuſtos, & exiſtentes in gratia, qui licet à Deo non diſtent diſſimilitudine culpæ, diſtant tamen ab eo minoratione perfectionis. ad quam in hac vita pertingere valent, & ſenſus eſt. Appropinquate Deo; ſimiliores vos ille reddendo, eum ardentius C diligendo, quotidie proficiendo, & per virtutum omnium incrementa, & ille appropinquabit vobis per gratiam, & donorum augmenta. Attamen, vt patet ex ſequentibus, loquitur potius Apoſtol. cum Peccatoribus.

Propoſitione ergo Diuinæ bonitatis vt aduertit hoc in loco Lyran. nos monet Iacobus vt ad Deum accedamus, qui D inuicem nos amplectetur, & excipiet. Similes Dei immutationes repeties ſæpe in Scriptura. *Conuertimini ad me, ait Do-* Zachar. 3. *minus exercituum, & ego conuertar ad vos*. &, *Reuertimini ad me, & reuertar* Malac. 3. *ad vos, dicit Dominus Exercituum*.

Quod ſi quando in Scriptura petitur à Deo, vt ad ſe nos conuertat, & appropinquare faciat, vt patet ex illo loco Threnorum. *Conuerte nos Domine ad te, &* Thren. 5. *conuertemur*, id non pugnat cum eo, quod E Deus dicat, vt ad eum conuertamur, nec cum Iacobo, dum ait; *Appropinquate Deo*. litemque dirimit *Concilium Trid. ſeſſ. 6. c. 5.* dicens. In ſacris literis cum dicitur Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, libertatis noſtræ admonemur: cum reſpondemus. Cōuerte nos Domine ad te, & conuertemur, Dei nos gratia præueniri confitemur. Videdus hac de re *Aug.*

Digitized by Google

D. Chryſ. Et *Chryſoſt. ſerm.* 11. *in epiſt. ad Philipp.* Peccata elongant nos à Deo, voluntate, & animo, non loco vehementer Deum fugimus. quò fugis miſer? quo fugis vitam & ſalutem tuam? ſi Deum fugis, ad quem confugies? ſi lucem fugis, quò reſpicies? Si vitam fugis, vnde poſtea viues? cum peccamus, fugimus à Deo, fugitiui in alienam terram deſcendimus, quemadmodum ille, qui bonis paternis conſumptis, abiit in terram alienam. hanc eandem à Deo ſeparationem proſequitur idem *Chryſoſt. hom. 6. ad Pop.* probatque ex cap. 1. Sap. *Nonne peccata veſtra ſeparant inter vos & me?* Sapient. 1.

Orig. Videndus etiam pro hac re erit *Origen. hom. 11. in Exod.* vbi ponderat id, quod in Exodo dicitur, *Venit Aaron, & omnes Presbyteri de Iſrael, manducare panem in conſpectu Dei.* Omnia, quæ faciunt Sancti, inquit ille, in conſpectu Dei faciunt, Peccator autem à conſpectu Dei fugit. Denique ſcriptum eſt, quia Adam poſtquam peccauit fugit à conſpectu Dei, &c. Miſera autem anima in innumeras incidit miſerias, cum à Deo diſcedit. Ideo & Cain dicebat: *Omnis, qui inuenerit me, occidet me:* deſperabat enim, vitam habere, qui à vita diſceſſerat. Vnde Amaſias Rex Iuda occiſus eſt poſtquam, vt ait Scriptura, *receſſit à Deo.* & Ionas, vbi cogitauit fugere à facie Domini, varios perpeſſus eſt labores, ærumnas, ac pericula. Vel etiam dixit Cain: *Omnis, qui inuenerit me, occidet me,* quia longe factus à Deo, tot ſperabat ſe commiſſurum mala, & facinora, vt à quoque obuio, iure poſſet morte puniri.

Geneſ. 3.

Geneſ. 4.

2. Paral. 25.

C. 1.

Illud autem præ oculis habendum eſt, quod ſi per peccatum fugimus a Deo placato, & amico, in ipſum iratum incurrimus, & punientem, cum nequeamus effugere: Vnde *Auguſt. lib. 4. Confeſſ. c. 9.* Te non amittit, niſi qui dimittit, & qui dimittit, quò fugit, niſi à te placato, ad te iratum? Idemque *lib. Meditat. cap. 30. & in Manual. c. 1.* Qui te non habet placatum, non euadet iratum. Eleganter autem aduertit *D. Ambroſ. ſerm. 4. in Pſal. 118.* Viam, qua conficimus hoc miſerum iter, in no-

D. Aug.

D. Amb.

A bis eſſe. Explicans enim ea verba eiuſdem Pſal. *Viam iniquitatis amoue à me,* ait. Non dixit amoue me à via iniquitatis, ſed viam iniquitatis amoue à me, quaſi in nobis ſit, & in nobis videatur ineſſe, quamdiu enim exercemus aliquid improbum, via iniquitatis interius manet, & non recedit à nobis. Ideoque ſtudioſe agamus, vt eam à nobis ſeparemus. Pſal. 118.

B Fiet autem hoc, quòd Ambr. monet, ſi viam vitæ, quæ Chriſtus eſt, amplexati fuerimus, & vt greſſus noſtros dirigat, poſtulauerimus, quo citius ad eum propinqui fiamus, ſicut præſens Iacobi locus clamat. Quod etiam proſequitur *Bern. ſerm. in Rogationib. de tribus panibus.* vbi ponderat ſimilitudinem, quam affert Chriſtus Dominus illius hominis, ad quem venit amicus, & ad alterum iuit quærere panem. Ego, inquit, amicum venientem ad C me, non alium intelligo, quam me ipſum, nemo quippe carior mihi, ad me ergo de via venit amicus, cum tranſitoria deſerens, ad cor redeo, ſicut ſcriptum eſt. *Præuaricatores redite ad cor,* deinde tunc verè ſibi quiſque amicus eſt, cum de via redit, quoniam, *qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Quid faciam huic amico miſero, & miſerabili? feſtina, diſcurre, ſuſcita amicum tuum, illum magnum, quo maD iorem dilectionem nemo habet, ſed neque ſubſtantiam ampliorem, quære, pete, pulſa, clama, quia omnis, qui quærit, inuenit; & qui petit, accipit; & pulſanti aperietur. Quod idem promittit Iacobus, cum ait: *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.*

D. Bern.

Luc. 11.

Iſa. 46.

Pſal. 10.

Vt inſuper Apoſtoli admonitio executioni mandetur, facit doctrina *Aug. ſerm. 47. de verb. Dom.* vbi ſic ait. Largitur tibi E Deus ſpatium correctionis, ſed tu plus amas dilationem, quam emendationem. Expectas, & de miſericordia Dei tibi plurimum polliceris, quaſi ille, qui tibi per pœnitentiam promiſit ſalutem, promiſerit tibi & longam vitam. Metuendum eſt, ne te occidat ſpes, Ingratus es, qui hodiernum diem habes, in quo corrigaris, nec tamen correctionem & emendationem curas. D. Aug.

N n Sic

Digitized by Google

quam carmen ſcribi ſic enim ait: Lamentationes in hoc libro ſcriptæ ſunt,& carmen, & væ. Prius lamentationes, deinde
Pſal. 125. carmen, quia *qui ſeminant in lachrymis, in gaudio metent*, qui autem nunc lamentari, id eſt, pœnitentiam agere nolunt, illis væ, quia mittentur in ignem æternum. Inſuper,& qui ſeminant in lachrymis, primo veluti tempore metent, & in primo ſolio, ſeu pagina libri ſcribentur ante alios, qui non egent pœnitentia, iuxta illud quod Chriſtus Dominus dixit:
Luc. 15. *Gaudium erit in cœlo*, &c. ſuper quæ ver-
D. Bern. ba ſic ait *Bernard ſerm. ad milites templi, cap.* 5. Non miror, ſi ſuperna curia exultat magis ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper plurimis iuſtis, dum peccatoris, & maligni tantis proculdubio proſit conuerſio, quantis etiam prior nocuerat conuerſatio. Vnde etiam
Euſeb. *Euſeb.Emiſſ homil. de pœnit. Niniuit.* Beatus qui hic mala ſua deflere, qui hic debita ſua feſtinat exoluere, & innocentiam quam nō poteſt reparare per baptiſmum, recuperare ſtudet per ſummum pœnitentiæ fructum. Qui placiturus eſt Deo, ipſe ſibi diſplicet, ipſe ſibi quodammodo ſub priuatæ cognitionis ſententia, & teſtis, & accuſator, & iudex eſt: ad tales merito ipſe Dominus loquitur, Non iudicabo bis in idipſum, id eſt, quod tu in te ſeuerus agnoſcis, ego propitius ignoſcam, quod tu triſtis accuſas, ego lætus abſoluam. Ergo chariſſimi vnuſquiſque reſpiciens ſe arguat, ante ſe conſtituat peccata ſua, pronuntians cum Propheta, *Deli-*
Pſal. 50. *ctum meum contra me eſt ſemper*, ante nos ſit, vt contra nos eſſe non poſſit. Illudque eo in loco affert notatu digniſſimum Niniuitas, ſ. tam efficax iudicaſſe pœnitentiæ remedium, vt ſibi etiam animalium exiſtimarent profuturum ieiunium, & afflictionem.

Difficilis ſane apparebit locus ille cum Eccleſiaſt. Autor dicit, *Præter Dauid Eze-*
Eccli. 49. *chiam, & Ioſiam.* Si meminerimus Dauidem peccaſſe, & homicidio, & adulterio. Si inſuper aduertamus Ioſiam peccato vanæ gloriæ deliquiſſe, cum magnificentiam ſuam Regis Babylonis nuntiis vo-
A luit oſtentare, ſicut notauit Lyranus, Quid igitur facer Scriptor aſſerit hos ſolummodo non deliquiſſe? Scio pleroſque hæc verba ſic explicare, vt dicant hos ſolos tres ab Idolorum cultu abſtinuiſſe, quæ expoſitio apta videtur contextui iuxta ſequentia verba. Inſeruit præſenti inſtituto ea explicatio, quam ponunt Gloſſa & Carthuſ. dicentes, Propterea de eis dici, quod non peccauerunt, quia
B quod peccarunt condigna pœnitentia deleuerunt, ſolet enim perfecta pœnitentia ad eum ſtatum pœnitentem deducere, vt nulla prorſus peccati labes appareat; ſed omnimo depurgatus ac ſanctus reddatur.

Qua in re fælicitatem pœnitentiæ licet conſiderare longe aliter ac eam admiratus *D. Hieronym. epiſt. ad Oceanum.* *D. Hier.*
cum ponderat illud Scripturæ, *Nonne* *1. Reg.* 21.
C *vidiſti Achab humiliatum coram me*? O felix pœnitentia, inquit Hieronym. quæ ad ſe Dei trahit oculos: enim vero, ſi Hieron. admiratur quod pœnitentia Dei oculos conuertat ad pœnitentem, multo maiori admiratione dignum cenſebitur quod Deum conuertat ac trahat & appropinquantem faciat ſicut hoc loco Iacobus docet.

Illudque notandum cum Chryſoſt. eſt *D.Chryſ.*
D interclusam nobis Deum adeūdi, eidemque appropinquandi omnem excuſationem, dum omnibus via patet, fores aperiuntur dum aditus conceditur. Sic enim habet Pſal. 4. Non aſſiſtit miles, qui expellat, non ſatelles, qui tempus interrumpat. Non eſt qui dicat, non eſt tempus accedendi, veni poſtea. Sed quando veneris, ſtat audiens etiamſi tempore prandij, etiamſi tempore cœnæ, etiamſi nocte in-
E tempeſta, etiamſi in foro, etiamſi in via, etiamſi in cubili, etiamſi intus, in iudicio apud magiſtratum fueris, & tunc vocaueris, nihil vetat. Proindeque nullam excuſationem habet qui viam nouit, tempus, & occaſionem ſcit, & qui certo credit Deum appropinquare illi qui eum quærit. Videndus denique de hac re *Euſeb.* *Euſeb.*
Emiſſ. hom. 1. *de Epiphania*, vbi optime rem pertractat & copioſe.

Alia etiam via apptopinquandi Deo, eſt per amorem, quo quidem veluti expanſis alis ad Deum fertur anima diligēs, ſurſumque auolat. Vnde de diuina dilectione dicitur *Lampades eius, lampades ignis.* vbi Septuag. habent *Alæ eius: alæ ignis*, habet enim amor velut expanſas alas, quæ nunquam quieſcunt, ad inſtar ignis, donec ad Deum perueniant, ſicut dixit *Chryſoſt. hom. 63. ad pop.* Magna vis, inquit, amoris ab omnibus ſeparat, & amato animam alligat, quod ſi non auolat, ſaltem velociter currit ad Deum. Vnde *Aug. in Pſ. 39.* Amor ipſe curſus eſt. Quam citiſſime igitur ad Deum appropinquabit, qui vel amoris alis volauerit, vel currendo iter atripuerit.

Cant. 8. — *D. Chryſ.* — *D. Auguſt.*

§. III.

Maturanda eſt pœnitentia, & conuerſio ad Deum.

VErba etiam Iacobi hoc loco videntur clamare, maturandum eſſe aduentum, & currendam viam qua citius ad Deum perueniamus. Appropinquate iam, &c. Nihil enim ſic Deus odit, & deteſtatur quam tarditatem huius appropinquationis, ſicut è contra, nihil tam procurat diabolus quam detinere animam, ne ad Deum accedat, & à peccato ſurgat. Illud quidem probat *D. Nazianz.* ab ea celeritate qua manducandum præcepit Deus agnum paſchalem, vt ſignificaretur, in iis rebus, quæ ad ſalutem noſtram pertinent, minime procraſtinandum. Nec modus, inquit *orat. 2. in Paſcha*, prætereundus eſt, cum nec lex ipſa eum prætermiſerit, ſed contemplationem in verbis, & litera eo vſque elaborauerit. Victimam enim feſtinanter abſumamus ne in eam culpam incidamus, à qua diuino interdicto Loth auertebatur, ne circumſpiciamus, ne ſtemus in omni circumiacente regione, ſed in monte ſalutis cauſa confugiamus. Similiaque habet *orat. in ſanctum baptiſma.* vbi celebrem illam habet ſententiam. Ad ſcelus quidem,

D. Naz. — *Exod. 12.* — *Gen. 19.*

A & ad fraudem tardus eris, celer autem ad ſalutem. Paria enim in viro ſunt, promptitudo ad vitium, & procraſtinatio ad ſalutem.

Iratus Dominus in filios Iſrael ob murmur eorum, accenſus ignis Domini in eos, deuorauit extremam caſtrorum partem. Cur quæſo non primam partem abſumit, vt qui poſt primos gradiebantur, ſupplicium diuinum ante ſe intuen-
B tes, citius reſipiſcerent, & pœniterent, & qui noluit, vt poſt tergum reſpiceret ignem vxor Loth, cur filiis Iſrael poſt tergum mittit ignem? Exiſtimo vt celerius graderentur, & citato curſu ad promiſſam terram properarent fugientes deuorantem ignem, qui etiam non primam partem, ſed poſteriorem deuaſtauit, vtpote quę lentiori gradu iter faciebat. Huiuſmodi etenim tarditas vicinum habet
C ſupplicium.

Etenim ſicut notauit *Euſebius Emiſſ. homil. de latrone beato* immittit diabolus ſecuritatem, vt inferat perditionem, nec dinumerari poſſunt, quantos hæc inanis ſpei vmbra deceperit, præueniendus eſt dies, qui præueniri conſueuit, ipſe ſe inducet, & de morte ſua illudet, qui hæc cogitat, poteſt ei extremi temporis indulgentia ſubuenire. Non eſt hoc primum quia periculoſiſſima eſt in vlti-
D mum diem promiſſa ſecuritas. Deinde ſtultiſſimum eſt, vt cauſa qua de neceſſitatibus agitur æternis mutabilitatibus vitæ deficientis committatur extremis. Odibile eſt, apud Deum quando homo ſub fiducia pœnitentiæ in ſenectutem reſeruatæ liberius peccat, opus eſt, vt homo quotidiano actu prouideat, & procuret bonam conſummationem. *Et homil. ad plebem.* ſic de tarde pœnitenti-
E bus ait. Si quis à malis ſuis fracta iam ætate, vel cogente infirmitate, vel imminente morte deſtiterit: oblectamenta delicti perdidit, non reliquit: neque ille voluptatem deſeruit, ſed illum voluptas: illum inquam voluptas neceſſitate, non virtute fugata deſtituit: ac per hæc impoſſibilitate excluſus à vitiis, & tunc puto peccat, quando peccare ceſſauerit, quia quan-

Num. 11. — *Euſeb.*

Digitized by Google

A quantum ad animum, nec dum deſijt, qui adhuc vellet peccare ſi poſſet. ſic ille. quibus nihil addendum.

Celebris vtique eſt ille titulus plurimorum pſalmorum *in fine*, quem Dauid cum appoſuerit *Pſalmo* 13. omiſit ſtatim in pſalmo ſequenti 14. Cuius rei rationem *D. Chryſoſt.* reddit eleganter *Chryſoſt.* ibidem, dicens. Quoniam docet de iuſtitia, ac reliquis virtutibus, non debet in finem vitæ ſuadere hæc, ſed ab initio, & ab ipſis incuna- B bulis. Si nullus veſtrum vult poſſidere ſeruum ſenem, quanto magis Deus vult adoleſcentiam: vt eius vitæ primitias ambiat, ne quis cum iuuentutem peccato exhauſerit, languidam, & eneruatam ſe- *Naz.* nectutem virtuti reſeruet. Ideoque *Nazian. orat. de patris funere* laudat matrem ſuam, quod filios etiam priuſquam naſcerentur Deo deuouebat, & vitæ lucem ingreſſos protinus conſecrabat.

C Qua de re gloriabatur etiam Dauid *Pſ.118.* dum dicebat. *Præueni in maturitate, & clamaui.* vbi aliqui putant legendum, *in immaturitate.* Et Chaldæus vertit, *in aurora*, Septuag. vero, *adhuc in tenebris*, vt ſit ſenſus, Non ego ad finem vitę conuerſionem reſeruaui, ſed in prima lucis aurora, ad primam diuinæ gratiæ illuſtrationem, dum adhuc in peccati tenebris verſarer, & adhuc eſſem in crimine, non ſolũ maturan- D dam duxi confeſſionem, ſed quam citiſſime, & adhuc veluti immature ad te clamaui, tibique appropinquare curaui. Ex- *D. Amb.* pendens vero *Ambr. ſer.9.* hęc eadem verba ait. Præuenit ætatis maturitatem quiſquis in adoleſcentia poſitus ſenilem grauitatem induit, & iuueniles annos veterana quadam continentia regit, feruoremque virentis corporis in cana morum maturitate cõponit. Nam quid prodeſt ſi effætũ E corpus voluptatibus, & iam ſenectutis gelu frigidũ, ad ſera deuotionis officia conuertat? Vnde & Deus prohibuit in Leuit. *Leuit. 22.* ne ei languidum offerretur. & per Malachiam dixit. *Si offeratis languidum, nonne malum eſt?* Non vult enim ſibi Deus offerri pene emortuam animam, & quę ad finem *D. Amb.* vſque vitæ diſtulit conuerſionem.

Gen. 18. Ideoque *Ambr. lib. 1. de Abraham c. 5.*

A notauit celeritatem, qua Patriarcha ad hoſpites feſtinauit, & cucurrit ad paranda omnia neceſſaria, vt Angelos Dei nomine exciperet. *Feſtinauit*, inquit ille, *Abraham*, quia non ſatis eſt recta facere, niſi etiam matures quod facias, Vberiores enim fructus habet celerata deuotio. & *lib. de Cain* *Gen. 4.* *& Abel.* notat dixiſſe Scripturam. *Factum eſt poſt dies obtulit Cain ex fructibus terræ munus Domino*, duplex culpa, inquit Am- B broſ. vna quod poſt dies obtulit, & non ſtatim; altera, quod ex fructibus, non ex primis fructibus, ſacrificium autem, & celeritate commendatur, & gratia, quæ eadem habet *Philo lib. de ſacrificio Abelis &* *Philo.* *Cain.*

Notandus etiam eſt locus apud ipſum *D. Ambr.* *Amb. lib. 3. de Virginib.* vbi expendit, cur Deus liberauerit Iſaac à ſacrificio, patrique ſuperſtitem reddiderit, non vero *Gen. 22.* C filiam vnigenitam Iephte dicitque. Quia non vna forma meritorum, ideo non vna forma factorum. Iephte doluit, filia fleuit, vterque de Dei miſeratione dubitauit, non doluit Abraham, nec conſuluit affectum offerendi, vbi audiuit diuinitatis oraculum. Non diſtulit ſacrificium, ſed maturauit obſequium, Iſaac non fleuit, cum ligaretur, non dilationem popoſcit, cum offerretur. vbi Ambr. alludit ad id D quod filia Iephte patri dixit, poſtquã ſciuit Deo eſſe offerendam. *Hoc ſolum mihi* *Iud. 11.* *præſta quod deprecor. Dimitte me, vt duobus menſibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum ſodalibus meis, cui ille reſpondit. Vade, & dimiſit eam duobus menſibus.* Ea igitur fuit ratio, cur & Iſaac ſeruatus fuerit, & Abraham ſecum reduxerit ſuperſtitem filium, quod ſtatim proceſſit ad ſacrificium, ideo filia Iephte non fuit E ſeruata, quia dilationem petijt, & pater diſtulit ſacrificium.

Notandus pro hac ſententia eſt ille locus apud Luc. cum Herodes viſo Ieſu ga- *Luc. 23.* uiſus eſt valde, *erat enim cupiens ex multo tempore videre eum.* Idque mirum quod cum Chriſtus Dom. hoc nouerit deſiderium, cum eum Herodes multis ſermonibus interrogaſſet, ipſe nihil ei reſpondit, in pœnam ſcilicet, vt videtur dilatati

 deſiderij,

deſiderij, cui ſtatim debuit aſſentiri, illicoque Chriſtum quærere, & ipſi appropinquare, ſicut fecere paſtores, quibus, vt annunciatum eſt gaudium vniuerſi orbis, natum ſcilicet Saluatorem, ſtatim dicebant, *Transeamus vſque Bethleem, & videamus hoc Verbum, vbi* textus Græcus habet, *tranſeamus iam*; ſeu proficiſcamur iam, nullas enim patiebantur moras, nullumque ſpatium interpoſitum volunt inter Dei annunciationem, & appropinquationem ad ipſum, quo ſenſu dicuntur, *Beati qui eſuriunt & ſitiūt iuſtitiam*, qui ad ipſum iuſtitiæ fontem anhelantes volant, & veluti cerui ad fontes aquarum currunt. *Luc. 2.* *Matt. 5.*

Hinc eſt quod Paulus de ſe dixit. *Cum autem placuit ei, qui me ſegregauit, continuò non acquieui carni & ſanguini*. Nihil enim ipſum, qui dixit, *Quid me vis facere?* potuit à conuerſione retardare, ideoque meritò *Clemens Alexand. orat. ad gent.* inuehitur in eos, qui vt ſe conſecrent Deo, longas trahunt moras, & prolixas præmittunt conſultationes. Inebriamini, inquit, priuſquam conſideraueritis. An iniuria ſit facienda nō valde eſtis ſoliciti, ſed quamprimum iniuriam facitis, ſolum autem, an Deus ſit colendus quæritis, & an Chriſtus ſit ſequendus, hoc conſiderandum, & conſultandum cenſetis. *Galat. 1.* *Act. 9.* *D. Clem.*

Pro qua doctrina notandus maxime eſt modus loquendi Pauli, qui multis in locis noſtrum operari vocauit, currere. Tanta enim velocitate ad Deum per bona opera debemus appropinquare, vt illico accedamus, currentes, ſi non volantes, quod maxime placet Deo. In quam ſententiam notauit *Chryſoſt. hom. 21. ad* Epheſ. Annam ſtatim filium ſuum Deo obtuliſſe non appoſita mora. Non dicebat, inquit, expectabo donec creſcat puer, vt rebus mundanis vtatur, vt paululum puerili ætate immutetur, ſed relictis his omnibus vnum duntaxat intendit, quomodo ſtatim ab ipſis vitæ exordijs ſpiritualem imaguneulam Deo fingendam offerat. Videndus tandem pro hoc argumento eſt Arnobius, cum ponderat ea verba Pſal. 1. *Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit*. Si abierit, inquit, non ſtet, ſi ſtet, non ſedeat, ſed illico ſurgat. Currat, ac volet, nullam prorſus moram trahens. *Philip. 2.* *Hebr. 12.* *1. Cor. 11.* *D. Chryſ.* *1. Reg. 2.*

A

Sicut vero Deo placet diligentia in appropinquando, & accedendo, ſic Diabolus nihil magis intentat, quam animas detinere, & retardare poſtquam eas ſub ſua redegit poteſtate: quod ſignificabat impius Pharao, qui in craſtinum diem exitum, & libertatem filiorum Iſrael differebat, interimque ipſos lateres conficiendos curabat, quibus murus vrbis, in qua captiui erant, conſtruebatur. Pro quo argumento videndus eſt *Amb. ſer. 16. vbi* ſic habet. Longe eſt quidem dies iudicij, ſed vniuſcuiuſque hominis dies vltimus longe eſſe non poteſt, quia breuis eſt vita, & quia ipſa breuitas ſemper incerta, quādo ſit dies tuus vltimus neſcis. Corrige te hodie propter cras; ipſa res eſt, quæ multos occidit, cum dicunt, cras, cras, & ſubito oſtium clauditur: Remanſit foras cum voce coruina, quia non habuit gemitum columbinum. Cras, cras, corui vox; geme, vt columbus, craſtinum diem quis tibi promiſit? &c. *Exod. 5.* *D. Amb.*

B

C

Proinde ergo nullatenus admittenda eſt Diaboli procraſtinatio, ſed maturandus aduentus, quod diabolo diſplicet, ſicut notauit *Ber. ſer. 60. in Cant.* Deoque maxime placet, ſicut dixit *Clem. Alex. 1. Padag. c. 5.* vbi ita habet. Quemadmodum patres, & matres lubentius vident equorum quidem pullos, boum vitulos, leonum catulos, ceruorum hinnulos, ita & vniuerſorum Pater eos diligit, recipit, ac defendit, qui in nequitia non inueteraſcunt, ſed in initio vocationis ad ipſum accedunt, & appropinquant. *D. Bern.* *D. Clem.*

D

E

TEX-

TEXTVS.

Verſ. Emundate manus veſtras, peccatores, & purificate corda veſtra, duplices animo.

EXPOSITIO LITERALIS.

OStendit iam Apoſtolus quomodo Deo ſit appropinquandum, ſicut hoc loco notauit Beda, hoc eſt, inquit, veraciter Domino nos appropinquare, operis videlicet munditiam, & cordis ſimplicitatem habere. *Pſal. 23.* *Innocens manibus & mundo corde, hic accipiet benedictionem à Domino, & miſericordiam.* Per manus vero, opera ſignificantur in ſacris literis, cuius rei, vt pleraque omittamus, exemplum eſt in Exodo. *Exod. 14.* *Et viderunt Aegyptios mortuos ſuper littus maris, & manum magnam, quam exercuerat Dominus contra eos.* & alibi. *Pſal. 78.* *Deum exquiſiui manibus meis, nocte coram eo,* vbi manibus, id eſt, bonis operibus, quæ tamen nocte, hoc eſt, occultè, & in Dei tantum conſpectu, fierent. Vnde Chriſtus Dom. Matt. 6. *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.* Et dum moyſes attollit *Exod. 17.* manus ſuas, vincitur Amalech, hoc eſt, vt interpretatur Adamantius, opera & actus ſuſtollit ad Deum, non humi iacens obrepenſque inſtar reptilium, ſed ad Deum porrectus, in cælúmque ſurrectus. *D. Aug.* *Et D. Aug. in Pſalm. 62.* ad ea verba. *In nomine tuo leuabo manus meas,* ait, quia manus iſtæ leuantur, verè impetras quod vis, ipſas manus cogita in bonis operibus exercere, ne erubeſcant leuari ad Deum.

Vnde iam per manuum lotionem puritas operum ſignificatur: & olim innocentiæ ſignum erat, quaſi illas incomtaminatas profiteretur, qui lotos oſtenderet,

A patetque hoc in Deut. vbi cadauer in agro *Deut. 21.* cæſum quis repererit, ignorato cædis authore, ſeniores ciuitatis, quæ loco ita polluto proxima fuerit, accerſiri iubentur, & in deſerta ſterilique conualle vitulam facere, ſuper quam lauent manus, vt ita expientur, & ipſi, & ciuitas. Sic circundaturum ſe altare Domini Dauid profitetur, cum vna cum innocentibus manus abluerit. Et Pilatus, cum iniquæ ſententiæ cri- *Pſal. 25.* men in Hebræos reijceret, innocentiam

B ſuam publice atteſtaturus manus publicè *Matt. 27.* lauit. Et apud Iſai. inquit Deus. *Iſai. 1.* *Cum multiplicaueritis orationem non exaudiam, manus enim veſtra ſanguine plena ſunt.* Subiungit mox. *Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum.* Caietan. hoc loco, per manus intelligit omnia organa operandi mundanda eſſe, & eundem ſenſum efficit, eſt enim manus organum organorum.

C Quia vero puritas operum noſtrorum oritur ex ſincera intentione, duplicitatem animi monet abijciendam, & purificanda corda ab omni ſimulatione, & duplicitate, & peruerſitate. Purificationem autem cordis intelligendum cenſeo ex munditie cordis, de qua loquitur Chriſtus Dom. vt ſcilicet à nobis abijciamus *Matth. 5.* quæcunque praua opera, & peccata, neque enim purificatio cordis ad ſolam ca-

D ſtitatem reſtringenda eſt, vt patet ex communi expoſitione ad eum locum. Poteſt enim quis caſtus eſſe, & immundus corde, ſi aliquod, ſcilicet, habeat mortale peccatum.

Purificanda autem docet corda, quoniam cor eſt fons peccatorum iuxta illud Chriſti. *Matt. 15.* *Quæ procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulte-*

E *ria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ.*

Cum vero Iacobus, Iudæis ad fidem conuerſis ſcripſerit, qui de externa puritate admodum erant ſoliciti; vt videre eſt apud Matthæum. cum calumniantur diſ- *Matt. 15.* cipulos, quod non lauent manus. & apud Marc. *Marc. 7.* *Phariſæi, & omnes Iudæi niſi crebro lauerint manus, non manducant, & à foro niſi baptizentur,*

baptizentur, non comedunt, & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſeruare baptiſmata. Matt. 23. Vnde Chriſtus Dominus dixit. *Similes eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus ſpecioſa, intus autem plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia.*

Ideo ergo docet Iacobus purificanda corda ijs, qui ſola externa membra purificare curabant. Vnde & Chriſtus *munda prius quod intus eſt calicis, vt fiat, quod deforis eſt mundum*, quod proſequitur *Aug. Pſal.* D. Aug. 115. Si volueris vt exteriora munda ſint, interiora mundato. *& ſer.* 21 *de verbis Apoſtoli.* Deus cor interrogat, non manum. Sic etiam, & Petrus Circumciſionis, ac Iudæorum peculiaris Apoſtolus, ait. 1. Ep. c. 3. *Chriſtum Dominum ſanctificate in cordibus veſtris* Notauit autem D. Amb. *Ambr.* 5. *de Sacrament. c.* 4. Tertul. & *Tertullian. lib. de orat. Didym & Oecum.* de induſtria dixiſſe Petrum, in cordibus veſtris, etenim ſcribebat ijs, quibus Chriſtus dixerat. Math. 15. *Populus hic labijs me honorat.* Duplices animo vocat ſecundum Gloſſam, qui Deum ſimul, & terram, diligunt, nunc bona, nunc mala.

§. I.

Recta ad Deum conuerſio incipit à cordis purificatione.

POſtquam Iacobus monuit, vt Deo appropinquaremus, modo aſſignat qualiter hoc fieri debeat, per purificationem, ſcilicet, manuum, ac cordium. Et licet prius poſuerit manus, purificatio, & ſanctitas à corde incipit, quod fons eſt iniquarum actionum, proinde eidem primo occurrendum, vt inde iam perfecta opera decurrant. D. Th. Vnde *D. Th.* 1.2.q. 20. & 22.q 122. *artic.* 3. *ait.* Fundamentum bonitatis, eſſe bonitatem internam. Namque ſicut dixit. *Ariſtoteles lib. de Iuuentute, & ſenectut. cap.* 1. Cor animantium ſanguine præditorum, primum gignitur, quod etiam docet D. Baſil. *Plin lib.* 11. *c.* 37. & *Baſil. Pſal.* 1. *ait.* Natura cor præmolitur, ac vice fundamenti præſtruit. Proinde vita ſpiritualis, à corde debet ſumere initium, & purifica-

A tio interna, inde debet incipere.

Et ideo Iſai. iuſſit peccatores *redire ad cor, vt* reditus ad Deum, & appropinquatio, inde initium ſumeret. Iſai. 46. quod proſequitur *D. Bern. ſer.* 2. *in cap. ieiunij*, ſuper ea D. Bern. verba Ioelis. *Conuertimini ad me in toto* Ioel. 2. *corde veſtro.* Forma, inquit, conuerſionis eſt iſta. Miſer homo, qui totus pergens in ea, quæ foris ſunt, & ignarus interiorum ſuorum, putans aliquid ſe eſſe, cum nihil
B ſit, ſe ſeducit, exteriorem quippe ſuperficiem intuens, ſalua ſibi omnia ſuſpicatur, non ſentiens vermem occultum, qui interiora corrodit. Attende ſolerter quid diligas, quid metuas, vnde gaudeas, aut contriſteris, & ſub habitu religionis animum ſecularem, ſub pannis conuerſionis, inuenies cor peruerſum. Totum enim cor in his quatuor affectionibus eſt, & de his accipiendum puto, quod dicitur, *vt in*
C *toto corde tuo conuertaris ad Dominum*, quod Pſal. 61. Dauid dixit. *Effundite coram illo corda veſtra* vbi Genebrar. Magna vi ei objicite, patefacite, & effuſe ei explicate corda veſtra, mentium veſtrarum vota, & optata; quaſi dicat totos vos ei committite, in eum omnes veſtros affectus reijcite, vni fidite. Conuertatur proinde amor tuus, vt nihil omnino diligas, niſi ipſum, aut certe propter ipſum, conuertatur etiam ad ipſum timor tuus, quia peruerſus eſt ti-
D mor, quo metuis aliquid præter eum, aut non propter eum, ſic & gaudium tuum, & triſtitia æque conuertatur ad ipſum, ſic non niſi ſecundum eum, aut doleas, aut læteris. Sic Bernard. qui nobis non ſolum, ex Propheta, oſtendit purificanda corda, ſed inſuper etiam præſcribit methodum eadem purificandi, ſimiliaque habet idem *Bernard. ſerm.* 25. *in Cantic.* vbi oſtendit omnem Sanctorum curam circa renouatio-
E nem internam verſari, alioqui nihil eis prodeſt, niſi à corde incipiant.

§ II.

Digitized by Google

§ II.

Odioſa Deo duplicitas animi proinde reijcienda.

II vero, qui, plus indigent purificatione cordis ſunt, qui fictum animum habent, quia dolo & iniquitate pleni ſunt, vbi enim duplicitas cordis, ac falſitas animi reperitur, omnia ſimul adſunt mala. Vnde cum Paulus dixit Elymæ Mago. *O plene omni fallacia*, Syriac. codex habet, pro omni fallacia, *omnibus flagitijs*, quæ quidem veluti in epylogo continentur in fallacia. Vnde de illis veluti peſſimis totius Eccleſiæ conqueſtam, dicit eandem Eccleſiam *D. Gregor. libr. 13. Moral. cap. 4.* Sic enim habet ad illa verba Iob. *Ruga mea teſtimonium dicunt contra me.* quid per rugas niſi duplicitas ſignificatur? Rugæ itaque ſunt ſanctæ Eccleſiæ omnes, qui in ea dupliciter viuunt, has autem rugas in electis ſuis ſancta Eccleſia non habet, quia videlicet neſciunt aliud de ſe foris oſtendere, & intus aliud habere. Vnde rectè egregius prædicator dicit. *vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam, aut rugam*, maculam quippe, & rugam non habet, quæ & turpitudine operis, & duplicitate ſermonis caret, ſed quia nunc intra ſinum fidei multos etiam reprobos tenet, cum tempus perſecutionis exarſerit, ipſos hoſtes patitur. Dicit itaque *ruga mea teſtimonium dicunt contra me*, id eſt, ipſi me inſequendo increpant, qui nunc in meo corpore poſiti duplicitatis ſuæ in ſe malitiam non emendant.

Act. 13. — D. Greg. Iob 16. — Epheſ. 5.

Et *Chryſoſtom. hom. 1. in imperfecto. ibi. Iſaac autem genuit Iacob.* Iacob & Eſau geniti ſunt in figura duorum ſæculorum, Eſau, à capite vſque ad pedes, totus piloſus, ſæculum primum hoc ſignificat, quod ab initio vſque ad finem totum quaſi aſperrimis pilis inquinatum repletum eſt. Iacob autem totus ſpecioſus, & nitidus. Non mirum igitur, ſi tot falla-

D. Chryſ. Matt. 21.

A ciæ, & duplicitates in mundo reperiantur, cum totus ipſe piloſus ſit.

Ideoque *Ambr. de obitu fratris* ait. Qua proſequutione ſimplicitatem eius edisseram? Ea eſt enim quædam morum temperantia, mentiſque ſobrietas, anima benedicta omnis ſimplex, tantæ ſimplicitatis erat, vt conuerſus in puerum ſimplicitate illius ætatis innoxiæ, perfectæ virtutis effigie, & quodam innocentum motum ſpeculo reluceret. D. Amb.

B Et de Adamo in gratia condito, dixit *Nazianzen. orat. 2. in Paſcha*. Nudus quantum ad ſimplicitatem, & vitam arte & fuco carentem, ſic neceſſe erat, vt prodiret è manibus Dei conditus homo, qui ad imaginem Dei, ſimpliciſſimi actus, conditus erat. Vnde & illi maximè diſplicent duplici animo homines, ſicut notauit *Ambroſ. lib. 7. in cap. 9.* Luc. cum ponderat id, quod Chriſtus Dominus dixit cuidam, qui dixerat. *Sequar te quocumque ieris.* Reſpondit enim, *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos vbi requieſcant, Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.* Non videtur conuenire rationi, ait Ambroſ. vt ſimplicem fidelemque iſtum arbitremur, qui Domini dignatione reſpuitur, cum indefeſſi famulatus obſequium ſpopondiſſet, ſed Dominus, non obſequiorum ſpeciem, ſed puritatem quærit affectus. Denique ſupra ait. Quicumque receperit puerum iſtum in nomine meo, quo loco Dominus ſimplicitatem ſine arrogantia, veritatem ſine inuidia docet, &c. Sic Ambroſ. Videndus etiam *Cyprian. lib. de vnitate Eccleſiæ*, vbi reddens rationem, cur Spiritus Sanctus in columba deſcenderit ſuper Chriſtum Dominum, quia ſcilicet, ſimplex illud animal eſt, inquit Cyprianus.

D. Naz. — C — D. Amb. — Luc. c. 9. — D — D. Cypr. — E

Et quia vero Deo tam diſplicet fallax animus, & duplex cor, falſis Dijs etiam veteres voluerunt, id diſplicere. Vnde Pithagoras teſte Laertio lib. 8. Sacerdotes in veſte candida, qui color ſimpliciſſimus eſt, Dijs offerre debuiſſe dicebat. qua etiam ratione *Gellius lib. 10. c. 15. & 2. lib. Varronis rerum diuinar. dicit*. Solum flami-

Digitized by Google

flammeum dialem album habuiſſe galerum. Facit etiam pro hac re tabella Apellis, qui dolum ſiue fraudem depingens comitem ei adiunxit calumniam, vt refert is liber, cui titulus eſt, Imagines Deorum, quem ex vetuſtiſſimis Authoribus collegit Vincentius Catarius, vbi additur, dolum non diſſimilem eſſe Lamiæ. Has vero dicunt pulcherrimas facie, ad pectus vſque, cætera vero ſquamoſa eſſe volumina, immundaque.

Cum ergo tam diſpliceant Deo, tamque nequiſſimi ſint duplices animo, iure eorum purificanda iubet corda Apoſtolus, quo propius ad Deum poſſint accedere. Videndus contra hoc vitium *Auguſt. Pſalm. 63. Ambroſ. 3. Offic. cap. 9. 1. & 11. Gregor. 3. part. Paſtoral. cap. 12. Chryſoſt. homil. 7. in Act. Baſil. Regul. 243. in breu. orib. & homil de vtilitate ex lect. gent.* plura hac de re diximus cap. 1. num. 8.

D. Aug. D. Amb. D. Greg. D. Chryſ. D. Baſil.

TEXTVS.

Verſ. 9. Miſeri eſtote, & lugete, & plorate, riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.

EXPOSITIO LITERALIS.

OStendit Apoſtolus qualiter appropinquandum ſit Deo, & purificanda corda per luctum, ſcilicet, peccatorum, & per aſſumptum mœrorem & triſtitiam ex offenſionibus contra Deum, quia is, qui ad Deum conuertitur, debet etiam conuertere gaudium ſæculi in lamentationem tranſitoriam quouſque in gaudium Domini æternum introducatur.

A Duplex, inquit Carthuſ. miſeria, vna culpæ, de qua legitur, *Iuſtitia eleuat gentem, miſeros facit populos peccatum*, altera miſeria pœnæ, de qua ait Propheta: *Conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina.* Vnde ſanctus Bern. ait de Chriſto, Miſericordiæ Domini multæ ſunt, ſed & miſeriæ multæ. De vtriſque autem his miſeriis verificatur illud Iob. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſeriis.* (Prou. 14. Pſalm. 13. D. Bern. Iob 14.)

B Hortatur ergo Apoſtolus in præſenti, vt miſeri ſimus miſeria pœnæ, corporales afflictiones, & tribulationes ſponte, ac patienter pro noſtris ſuſtinendo exceſſibus, vt Chriſto propter nos paſſo aliquo modo conformemur, & futura euadamus ſupplicia. Idem itaque eſt, miſeri eſtote, ac affligite vos vt Caietan. & alij. Lyran. ſtatum miſeri aſſumite recurrendo ad eum, cuius proprium eſt miſereri (ſcilicet miſerorum) & parcere.

C Propius vero accedens, vt videtur ad mentem Apoſtoli D. Thomas. Miſeri eſtote, i. miſeriam veſtram recogitate, & recognoſcite, in quam, ſcilicet, per peccatum incidiſtis, vel: miſeri eſtote, pro gloria, quam amiſiſtis, & lugete, cuius debitores facti eſtis. Ita ſicut bene notauit Caietan. cætera, quæ addidit Apoſtolus, deſcribunt ſtatum pœnitentialem; Riſus in luctum, & gaudium in mœrorem conuertatur. Si enim gaudium momentaneum in præſenti, ſcilicet, peccatorum, vertitur in gaudium ſempiternum, mœror pœnitentiæ momentaneus, poſtea vertetur in æternum gaudium iuxta illud Ioan. *Triſtitia veſtra conuertetur in gaudium.* (D. Thom. D. Ioan. 16.)

E Vnde *Bern. ſerm. 3. in Natal. Domini* loquens de Chriſto. Fratres. Ipſe eſt promiſſus olim per Iſaiam, ſciens reprobare malum, & eligere bonum, malum voluptas corporis, bonum vero, afflictio eſt ſiquidem & hanc eligit, & illam reprobat. (D. Bern.)

Et *Aug. in Pſal. 85.* ponderans hæc verba Iacobi ait. Vtique regio iſta ſcandalorum eſt, & tentationum, & omnium malorum, vt gemamus hic, & mereamur gaudere ibi, & dicere, *Eripuiſti animam meam* (D. Aug.)

Digitized by Google

D.Baſil. *meam à lachrymis.* Imo & Baſil. relatus hic à Carthuſ. docet, à riſu & irrefrænata lætitia nos cohibere debemus, cum quotidie tot peccata fiant in mundo, & Deus tam grauiter inhonoretur, & offendatur, atque in hac valle lachrymarum variis periculis expoſiti ſimus, & ignoremus, an amore digni ſimus an odio.

Qui vero clare agnoſcunt, Deum lethaliter offendiſſe, iure lamentum debent aſſumere, & quamlibet præhabitam lætitiam in luctum conuertere, ac triſtitiam. vbi notandus venit D.Chryſ. *Chryſoſt. hom.5. ad Pop.* Triſtitia, inquit, ad nihil aliud vtilis eſt, niſi, vt de peccatis habeatur. Niſi fortè placeat ideo nos monere, vt ploremus, quia menſura conſolationis, lachryma, & pœnitentia eſt, quod argumentum late proſequitur D.Hier. *D. Hieron. in Pſal. 95.*

§. I.

Quantum lachrymæ conducant ad animæ purificationem.

SIc commendat hoc in loco Apoſtolus lachrymarum profluuium, geminatiſque verbis lamentum poſtulat ad purificanda corda, vt oſtendat apertiſſime magnam vim, & virtutem, quam lachrymę ad delenda peccata habent, quod videtur etiam Paulus notaſſe, cum ponderat Hebr. 5. Chriſtum Dominum *cum clamore valido, & lachrymis* ſe Deo pro nobis obtuliſſe, effundens lachrymas, quando pariter pro nobis, & ſanguinem effundebat, vt vim lachrymarum infinito ſanguinis pretio prope conferret. Vnde mirum non erit, D.Chryſ. ſi *Chryſoſt. in Pſalm. 30.* lachrymas ſanguini pro fide effuſo videatur conferre, cum lachrymæ etiam cordis cruor ſint. & *Author ſermonum ad fratres in Eremo ſerm. 11.* Lachryma paſſionis Domini eſt vicaria. D. Naz. *Et Nazianz. orat. in Sancta lumina, ac Nicetas in orat. in ſanctum baptiſma.* D.Iſid. *Et Iſidor. lib. 2. de offic. Eccleſ. c. 24.* dicunt, lachrymas eſſe baptiſmum animarum. D. Leo. Et *D. Leo ſer. 9. de Paſſ.* Fœlices, ſancte A Apoſtole, tuæ lachrymæ, quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem ſacri habuere baptiſmatis.

Vnde iam venit notandus ille locus D. Hier. *Hieron. epiſt. 83.* cum ponderat primum, & vltimum miraculum, Chriſtum edidiſſe in aquis. Sic enim habet. Qui ab aquis Ioan. 2. primum ſignum experat, finiuit in aquis. Ioan. 19. In Cana enim conuertit aquam in vinum, in morte effluxit aqua, vt ſignificaret B virtutem abluendi ſacri baptiſmi & martyrij, quorum virtutem conceſſit aquis lachrymarum. Vnde Helias Creten. ad funebrem orationem Nazianzeni de Gorgonia refert dixiſſe Ioannem Climacum, Lacrymæ niſi diuinitus datæ eſſent, pauci inuenti eſſent, qui ſalutem conſequerentur. D. Naz. *Et Nazianz. orat. 1. contra Iulian.* lachrymas vocat peccati diluuium, & mundi piamentum. D. Aug. *Et Auguſt.* C *in Pſalm. 85.* Nihil tam coniunctum miſeriæ, quam luctus, nihil tam remotum, & contrarium miſeriæ, quam beatitudo. Tu dicis lugentes, & dicis beatos. Matt. 5. Beati qui lugent, qui agnoſcunt ſe eſſe in miſeria, & lugent, beati ſunt, *& ſerm. 11. ad fratres in Eremo, apud eundem Aug.* Peccatores ex Ægypto vitiorum exeunt, mare rubrum tranſeuntes, Exod. 15. dum ſubmergunt hoſtes, & vitia ſuffocantur, verè cantant D Domino glorioſe, ad has lamentationes te conuerte. Paradiſum ſimul lachryma aperit, infernum claudit. O felix tabula, ô vitalis nauicula.

D. Ephr. *Et ſanctus Ephram de compunctione & ſalute animæ* affert illud Pſal. Pſal. 38. *Lachrymas meas ne ſileas*, aitque, ſi tanta eſt fiducia, ac libertas ſilentis, beatus homo qui lachrymas fundit, præmittitque illuc, vt cum Sancto Propheta confidenter clamare E poſſit, *Lachrymas meas ne ſileas*. Noui quod ſi lachrymarum mearum memor fueris, iniquitatum mearum non recordaberis, cum vel perexigua lachryma multa poſſit abolere peccata, ideo tuam exoro bonitatem, vt lachrymas meas in medium adducas. Quando igitur poſiti erũt throni, & aperientur libri, lachrymas meas ne ſileas, quicumque enim lachrymas illuc præmiſerit, confidenter ad iu-

A dicium tuum accedet. Noui quantum apud te valeant lachrymæ. O virtutem lachrymarum, quæ medicinalis officina eſt peccatorum, per te peccatores efficiuntur beati, Beati qui nunc fletis. Similiaque habet *ſer. 3. de Compunct.*

D. Bern. *Et Bern. de diuerſis affectionib. animæ*, quærēda ſunt, inquit, remedia lachrymarum, & currendum ad aquas, quarum abūdantia male viuida radix peccati ſuffocatur.

D. Cypr. B *Et Cypr. ſer. de Cœna Domini*, quoties te in conſpectu Domini video ſuſpirātem, Spiritum ſanctum non dubito aſpirantem, cum intueor flentem, ſentio ignoſcentem.

D. Greg. *Et Greg. 9. Moral. cap. 35.* quicquid in nobis polluerunt opera, diluant lamenta, & ſiquid adhuc culpa delectationis inquinat, pœna mœroris tergat, & in Pſal. 5c. de lachrymis ſic ait. In codice ſcripta ſunt peccata tua, ſpongia peccatorum tuorum, lachrymæ tuæ ſunt, effunde lachrymas, & poteris ea debere. C

Eſt optimus in hanc ſententiam locus apud Petrum Abbatem Cællenſem *tom. 9. lib. biblioth. lib. de Panib. c. 12.* vbi ſic habet. Angelus qui nunquam peccauit, & Adam prius quam peccauerit non deplorauit. De fonte igitur peccatorum, vena exiliuit omnium lachrymarum. Mirum tamen in hoc artificis Dei ingenium, vt lachryma de venis erumpēs peccatorum, profuſa humiliter, abſorberet omne peccatum. D Plane ſic Deus de peccato damnauit omne peccatum, namque lachryma ſordida lauat, decorat fœda, & Eccleſiam, vt ſit ſine macula, efficit.

Facit etiam ad oſtendendam vim lachrymarum in abluendis peccatis *D. Ambroſ. in Pſal. 37.* (D. Amb.) cum eos qui plorauerunt peccata ſua, ſic cum Deo loquentes introducit, plus acquiſiuimus, qui plus peccauimus, quia beatiores facit tua gratia, E quam noſtra innocentia. Tantam enim gratiæ abundantiam profuſæ lachrymæ comparant, vt excedant aliquando flentes peccata ſua, eos qui nunquam peccarunt, nec gratiam amiſerunt. Vnde *Arnobius in Pſal. 138.* loquens de Diuo Petro. Maior gradus redditur ploranti, quam fuerat ſublatus deneganti.

A Facit etiam *Ambroſ. ſerm. 46.* cum de D. Petro flente habet ita. Inuenio quod fleuerit, non inuenio quid dixerit, lachrymas eius lego, ſatisfactionem non lego, quia quod defleri ſolet, non ſolet excuſari, & quod defendi non poteſt, ablui poteſt. Lauat enim lachryma delictum, quod eſt pudor confiteri, lachrymæ verecundiæ pariter conſulunt & ſaluti. Neque enim lachrymæ erubeſcunt in petendo, B & impetrant in rogando, veniam non poſtulant, & merentur, etenim ſine aliquo interuallo coniunguntur, & lachrymæ peccatoris, & miſericordia Saluatoris. Idem *Ambroſ. lib. 1 de Pœnitent. c. 4.* Expectat lachrymas noſtras, vt profundat pietatem ſuam. Merguntur que hoc veluti mari Ægyptiacæ copiæ, peccata, ſcilicet, (Exod. 13.) fitque per illud ad cælum via ſine impedimento, oculorumque aquæ profuſæ (Sap. 19.) C euehunt, tanquam diluuij aquæ animam (Gen. 7.) noſtram, ac nos ipſos ſupra omnes montes terræ, viciniores que reddunt cælo, ſicut proſequitur *Nazianz. orat. 3.* vnde quando hortatu Samueli populum pœnituit (1. Reg. 6.), hauſtam aquam effuderunt in conſpectu Domini, ieiunantes, dicentesque ſe peccaſſe Domino. cuius rei rationem ſi inquiras, modo eam ad rem noſtram reddimus, quā affert Rabbi Oziel, vt eſſet lachrymarum ſymbolum, quas D profiterentur ſibi deeſſe, & quibus effuſis diuina adeſt miſericordia, & conſolatio, vnde & paraphraſis Chaldæa habet, quod impleuerunt aquas, & effuderunt cor ſuum in pœnitentia ante Dominum, iuxta illud Pſalmi, *Effundite coram illo corda veſtra.* (Pſal. 61.) Eſt ſane longe feracior cœleſtis, ſiue pluuialis aqua, teſte Philoſopho lib. 7. de hiſt. animal. quam fontium, & fluminum, ſic etiam & feraciſſima bo- E norum omnium, ea aqua lachrymarum, quæ ex diuinis, & ſuperioribus cauſis, ac motiuis concipitur, quam quæ ex terrenis. Cæterum cum nihil areſcat citius lachrymis, frequentanda vtique eſt lachrymatio, neque confidendum poſſe placari Deum vna lachryma, quam oculos tenendo vix vi, vt eſt apud Comicum, expreſſerimus. Vnde Autor libri medita-

Digitized by Google

meditationum ſub nomine *Aug. c. 36.* ea
Pſal. 22. verba Pſal. *Calix meus inebrians, quàm præclarus eſt*, intelligit de calice piarum lachrymarum, quem à Deo poſtulat tanquam gratiam; menſamque vocat, & calicem inebriantem, & præclarum, qui ſitim extinguat & ſatiet, inducatque Spiritus ſancti inhabitationem, & ardorem in amore Dei.

D. Bern. Probat etiam & efficaciam lachrymarum id, quod ait Bernard. ſerm. in illud
Iob 5. Iob: *In ſex tribulationibus*, vbi ait. Vtinam
Luc. 16. nunc quis daret capiti meo aquam. Ideoque forte huius aquæ guttam ad reſtinguẽdam flammam poſtulauit in flammis diues auarus. Pro qua ſententia notanda eſt ea ſubtilis expoſitio *D. Hieronymi* ad ea verba. *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Non vult enim eas veras lachrymas doloris eſſe, ſed vi fumi elicitas, & excuſſas, non enim decet, vt tanti pretij res in tam infelici loco reperiatur. Et hæc eſt ratio, quare Iacobus, hic lachrymas ſic commendet, & lamentum doceat, dicens: *Miſeri eſtote, & lugete.*

§. II.

Lachrymæ in abluendis peccatis tantum debent impendi.

ET cum ex tradita doctrina conſtet, quantum lachrymę valeant ad peccatorum ablutionem, & dilutionem, inde fit conſequens, vt pro ſolis peccatis effundi
D. Auguſt. debeant. Quod notauit *Aug. ſer. 10. de Paſſ. in lachrymis Magdalenæ*, quæ ad ſepulchrũ effuſæ, non Deum, ſed angelum habuerũt conſolatorem; imo prohibitorem, cum
Ioan. 20. dixit: *Mulier quid ploras?* deſiderantis lachrymas non approbat, pœnitentis ap-
Luc. 7. probat: & qui à lachrymis deſiderãtis Mariæ in horto tãgi noluit, à lachrymis eiuſdem peccatricis lauari voluit. Imo ad mulieres ſuper ipſum flentes, dixit: *Super vos,*
Luc. 23. *& ſuper filios veſtros flete.* Vnde *Chryſolog.*
D. Chryſ. *ſerm. 64.* Aſſerit Chriſtum Dominum ante reſurrectionem Lazari ploraſſe peccatum, quod cauſa mortis extiterat.

A Facit & ille locus Ezechielis vbi, poſtquam Deus oſtendit Prophetæ ſeniores *Ezech. 8.*
per maximam impudentiam adolentes incenſum coram beſtiis, & reptilibus, ait Dominus. *Adhuc videbis abominationes maiores, & introduxit me per oſtium portæ domus Domini, quod reſpiciebat ad Aquilonem, Et ecce mulieres plangentes Adonidem,*
vbi *D. Hieronym.* Nos eos, qui ad ſæculi *D. Hieron.*
mala, vel & bona, vel contriſtantur, vel
B exultant mulieres appellamus molli & effœminato animo, dicamuſq; eos plangere Thamnuz ea videlicet quæ in rebus mundi putantur eſſe pulcherrima. Hæc Hieronym. Ex cuius doctrina illud elicimus, ſummam apud Deum prorſus abominationem eſſe ſiquis lachrymarum vſum in aliud, quam in abluenda peccata conuertat, & eas pro qualibet alia re effundat.

C Noſtra Vulgata in Geneſ. dicit vixiſſe *Gen. 5.*
Adamum centum, & triginta annis. Septuag. vero & Ioſeph. lib. 1. Antiquit. dicunt, vixiſſe ducentis 30. annis. Quod ſi inquiras, quare non habeat noſtra verſio illos centum annos? Lyran. Gen. 4. referens Methodium, ideo eos ſubticuiſſe dicit, quia mortem Abelis fleuit illis centum annis. Illud autem tempus, quod in lachrymis effundendis pro alia re,
D quam pro peccatis, conſumitur, noluit Deus, vt in numerum veniret cum aliis annis, quos vixerat, ſuum, ac omnium noſtrum deflendo peccatum. Diſplicet enim Deo talis fletus.

Quod notauit etiam *Chryſoſt. hom. 32.* *D. Chryſ.*
in Matt. cum aduertit Chriſtum Dominũ *Matt. 9.*
vt filiam principis ad vitam reuocaret, tibicines ac turbam tumultuãtem, ac plangentem eieciſſe. Conſidera, inquit Chry-
E ſoſt. flentes atque plorantes, quaſi tam magna videre miracula indignos, omnes eiectos fuiſſe. Is qui lachrymis peccatorum delectatur, eiicit lachrymantes pro mortua, & ad illorum præſentiam non vult ſuſcitare defunctam, quo doceat lachrymas ſoli morti peccati conuenire. Morti enim corporis nihil proſunt, cum mortuam animam ad gratiæ vitam reducant. quod argumentum pro-

Ooo 3 ſequitur

Digitized by Google

ſequitur idem *Chryſoſt. hom. 5. ad popul.* vbi ita ait. Mortem lugere omittens, luge peccata, vt ipſa doleas, propter hoc enim mœſtitia facta eſt, non vt in morte, nec in alia re tali doleamus, ſed vt ipſa ad delendum vtamur peccata: remedia medicinalia propter illos tantum morbos facta ſunt, quos tollere poſſunt, non propter illos, quos nihil adiuuare poſſunt, medicamentum oculos lippientes tantum curare valens, nullum vero alium morbum, nemo alteri adhibet. Mulctatus eſt quiſpiam pecunijs, triſtatus eſt, mulctam non emẽdauit, filium amiſit, doluit, mortuum non ſuſcitauit, neque defuncto profuit, peccauit quis, triſtatus eſt peccatum deleuit, diſſoluit debitum. Multa habet idem *Chryſoſt. hac de re homil. 12. ad Coloſſ.*

Et hæc eſt ratio quare apud *Auguſt. Author ſerm. ad fratres in Eremo ſerm.* 11. dicat, Virginem, dum iuxta crucem ſtabat, non mortem ſolum filij, ſed etiam peccata crucifigentium deploraſſe. Et *D. Bernar. ſerm. de Maria Magdalena* exponens ea verba Pauli. *Flete cum flentibus.* Nunquid Apoſtolus præcipit flere rerum amiſſionem, intermiſſionem voluptatum, filiorum mortes, morborum inſtantiam, grauitatem inopiæ, potentiam fortiorum? Abſit. Plorandi enim ſunt, qui taliter plorant, religioſa enim triſtitia, aut alienum luget peccatum, aut proprium. Beati quorum luctus in hac intentione verſatur, quia conſolatoriam poſſunt in hac expectare dulcedinem. *D. Bern. Rom. 12.*

Vnde *D. Hilar. Can. 4. in Matth.* explicat, quinam ſunt ij lugentes, quos Chriſtus Dominus beatos prædicauit. Beati lugentes, *quoniam ipſi conſolabuntur*; lugentibus, inquit, æternæ conſolationis ſolaria, repromittit, non orbitates, aut contumelias, aut damna mœrentibus, ſed peccata vetera flentibus, & criminum quibus obſordeſcimus conſcientia ærumnoſis. hæc ſedula in cœlo conſolatio præparatur. Quaſi qui alia lugent tam procul ſint à conſolatione Diuina, vt neque pro lugentibus reputentur, neque in numerum lachrymarum veniant illæ, quæ pro alia quauis re, quam pro Dei offenſis funduntur: Quod idem argumentum proſequitur Petrus Cællenſ. Abbas. loco ſup. cit. Hæc igitur eſt ratio cur Iacobus tot verbis peccatorum deplorationem commendet, vt nos inſtruat lachrymas, huic tantummodo rei eſſe applicandas. *D. Hilar. in 5 Matt.*

§. III.

Quantum Deo placeant lachrymæ noſtræ.

INducit etiam nos ad luctum, & afflictionem, quia nihil tam placet Deo, nihil tam cogit ipſum ad noſtram abſolutionem. Illud primum probat Dauid cum gloriatur Deum in conſpectu ſuo poſuiſſe ipſius Dauidis lachrymas. vbi pro. *In conſpectu.* Genebr. *expoſuit in ſacculo velut res pretioſas.* Vatabl. *Lachrymas meas repone in laguncudam tuam vt aquam odoriferam an non in rationario tuo?* Velut ſolutionem & ſatisfactionem meam, alij legunt, *in theſauris tuis,* quaſi Deus tanti faciat lachrymas quod eas in theſauro ſuo recondat, quod etiam explicat dicens. *Euntes ibant, & flebant mittentes ſemina ſua.* quodnam vero ſemen hoc fuerit, explicat Originalis vox, ex qua hæc tota ſententia elicitur, Euntes ibant & flebant portantes ſemen pretioſum, quod lachrymas eſſe intelligo iuxta illud eiuſdem Pſ. *Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.* *Pſal. 55.* *Pſal. 126.*

Videndus etiam Pierius lib. 41. vbi docet apud veteres, per vnionem, lachrymas ſignificatas eſſe, ſumpto quidem indicio à Coniectoribus, qui viſos in ſomnis vniones lachrymarum profluuium portendere tradiderunt vt apud Suidam videre eſt. Et hæc eſt ratio quare lachrymæ ſoli Deo, cui ſumme placent, debeant offerri, quod probat locus ille Exodi. vbi dicitur: *Decimas tuas, & primitias tuas, non tardabis reddere,* in Hebr. eſt. *decimas tuas, & lachrymas tuas.* & ita pro lacrymis reddit noſter Vulgatus. Primitias, quæ quidem ſoli Deo debentur, vt nobis inculcaret lachrymas, ſoli Deo offerendas, quibus ipſe maximè conciliatur. *Exod. 22.*

Hoc

Digitized by Google

1.Reg. 7. A Hoc etiam manifeſte probat locus ille, vbi Samuel conſtituens amicitiam inter Deum & populum Iſraeliticum, qui poſt idola abierat, dixit: *Congregate vniuerſum Iſrael in Maſphath vt orem pro vobis Dominum, & conuenerunt in Maſphath, hauſeruntque aquam, & effuderunt in conſpectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt, Peccauimus Domino.* Tota difficultas eſt in explicanda huiuſmodi effuſione aquæ, Etenim aliqui locum intellexerunt de aqua probationis, qua dicunt vſum fuiſſe Samuelem, vt Idololatria contaminatos agnoſceret: quæ expoſitio eſt Rab. Salomonis, vt ibi refert Lyran. & *D. Hieron. in tradition. Hebr.* *D.Hier.* Non cohæret tamen cum textu, quia ibi Samuel, non iam ſupplicium ſumere intendebat, ſed pro populo orare, & firmam amicitiam conſtituere, præterquam quod totus fere populus ſequutus fuerat Idola. Vnde *Abulenſ. quæſt. 28. in cap. 7. lib. 1. Reg.* *Abul.* dicit in eo, quod ſacer text. ait populum hauſiſſe aquam, ſignificatum eſſe ſacrificium peculiare populi. Qua in re ſequutus videtur *Ioſephum lib. 6. antiq. cap. 2.* haurientes aquam libauerunt Deo, & in dicto ieiunio, &c. quibus verbis ſignificat eam aquã hauſtam a populo, fuiſſe Deo oblatam in ſacrificium, ſicut de aqua allata ad Dauidem dicitur. *2.Reg.23.* *Libauit eam Domino.* Rabbi Dauid, quem ſequitur Regia gloſſa, ſic explicat, hoc ſacrificium. Aqua effuſa ſignum fuit mutati propoſiti, velle ſe poſthac mundos eſſe, & nihil ſuperfuturum idololatriæ, quod poſtea etiam dixit Rabanus, vt ſicut aqua effuſa non redit, ſic neque ipſi redirent ad idololatriam: ſic iam explicatus remanebat locus: ſed adhuc reſtat expoſitio ea quam indagamus, quæque inſtituto inſeruit. Eam vero, habet Paraphraſtes Chaldæus in hunc modum. Hauſerunt aquas è puteo cordis ſui, & abunde lachrymati ſunt coram Domino pœnitentes. Sic Chald. quod ex eo etiam poteſt confirmari, quia vbi noſtra vulgata in hoc eodem cap. habet. *Et requieuit omnis domus Iſrael poſt Dominum,* in Hebr. eſt. *Planxerunt, vel ingemuerunt omnis Iſrael poſt Dominum.* Pagninus. *Et lamentati ſunt omnis domus Iſrael.* Vatabl. *Et lamentatione quadam poſt Dominum vniuerſa domus Iſrael anhela fuit.* Dicit vero hauſiſſe aquas è puteo cordis, quia, vt aduertit *Cælius Rhodogin. lib. 12. antiquar. lect. cap. 3.* Non eſt, inquit, aliud lachryma, quam aquoſus humor ab oculis profluẽs ex imo corde, quod agnoſcens Homerus, lachrymas calidas appellauit. Vnde iam videtur conſtare illud ſacrificium Domino peculiariter B oblatum in reconciliationem totius populi Iſrael fuiſſe, aquam hauſtam de cordibus, fuſam per oculos, quæ ſoli Deo debetur, quæque ſuper omnia Deo placet.

Vnde illa Athenienſis ara, quæ Clementiæ erat conſecrata, vt refert *Euſeb. lib. 12.* *Euſeb.* nullum aliud ſacrificium admittebat, nec offerebantur vitulorum mugitus, aut agnorum balatus, ſed lachrymæ, C atque ſuſpiria, quibus diuina clementia *Naz.* conciliatur. Vnde *Nazianz. orat. 18.* Neque Deus re vlla perinde, atq; corporis ærumna conciliatur; lachrymiſque miſericordiæ viciſſim rependi ſolent.

Vnde iam mihi aliquando in mentem venit, Chriſtum Dominum Mariam lachrymis pedes eius lauantem dum videret, *Luc.7.* delectatum omnino eo obiecto, vocaſſe Simonem, vt in pulchritudinem D mulieris ſic plorantis oculos conuerteret. *Vides hanc mulierem?* vides nouam pulchritudinem, veteri, ac profana, lachrymis prorſus deleta. Vnde *Chryſoſt. homil. 50. in Geneſ.* *D. Chryſ.* de lachrymis Dauidis peccatum ſuum deflentis. Quid oculis illis, inquit, formoſius, perpetuo lachrymarum imbre, & quaſi margaritarum decore ornatis? Similiaque habet *homil. de Dauide & Saule. Et hom. 12. ad Coloſſ.* multa de lachrymarum pulchritudine habet. Faciem formoſam E exhibent, venuſtam nobis illam faciunt, nihil iucundius oculis illachrymantibus.

Illudque mihi probat quantum Deo lachrymæ ſuper omnia placeant, quod videam quanti fiant apud Angelos. *Gaudium erit in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente,* *Luc.15.* cum diabolo ſuper omnia lachrymæ diſpliceant. Quod proſequitur

Petrus

Petrus Cellenſ. lib. de Panibus. c.12. vbi de diabolo ita ait. Suam tolerabilius ſuſtinet flammam, quam lachrymam noſtram, aeriuſque contriti cordis lachryma, quam flamma infernalis incendij torquetur, flumina omnia abſorbet, ſed hanc tamen aquam non ſorbet.

§ IIII.

Quantam vim Deo inferant lachrymæ noſtræ.

Diximus etiam, Apoſtolum nos in præſenti multis verbis ad lachrymas vocare, quia hæ potentiſſimæ apud Deum ſunt, ipſique vim inferre videntur, & quocumq; voluerint Deum inflectunt, quod poteſt aliqualiter (quia aliter communiter exponitur) ille locus Iſaiæ probare, vbi ſummus Imperator Deus conuocans milites ſuos Ælamitas, & Medos ad deuaſtādam Babylonem ita ait. *Aſcende Aelam, obſide Mede, omnem gemitum eius ceſſare feci*, ſeu, vt alij legunt, *Ego ceſſare faciam omnem gemitum eius*. Vt ſit ſenſus. Aſcendite, & expugnate Babylonem, neque vero vereamini, vt ego ſententiam mutem, pœnitentiaue ductus eorum miſerear, namque ceſſare faciam gemitum, & ſiccabo lachrymas, quæ me tantum poſſent à ſententia dimouere, & à propoſito deflectere, ceſſante autem planctu, non ceſſabit iuſtitia, quæ ſolis ligari ſolet lachrymis. — *Iſai. 21.*

Idem inſuper probare videtur locus ille Canticor. vbi ſponſus ait. *Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum*, alij legunt, *Excordaſti me*, alij, *Vendicaſti tibi cor meum in vno oculorum tuorum*. Quibus verbis mihi videtur, fieri alluſionem ad munus, & officium oculorum, duplex enim munus oculorum eſt, alterum videre, alterum flere, in vno igitur oculorum munere ſe vulneratum, & excordatum fatetur Deus, quia nihil tam cogit Deum, nihil ſic illi vim, vulnuſque videtur inferre, & infigere, quam oculorum munus alterum, nempe flendi. Et ideo *S. Ephram ſer. 3. de Com-* — *Cant. 4.* — *D. Ephr.*

A *punct.* ſic exclamat. O lachrymarum vis quouſque pertingis, quæ multa cum fiducia nullis impedita retinaculis ipſum cœlum penetras. O vis lachrymarum, quę ſi velis ante ſanctum, atque excelſum immaculati Domini thronum cum gaudio aſſiſtere potes, &c.

Et in hanc ſententiam intelligit *D. Ambroſ.* illud quod Chriſtus Dominus dixit, *A diebus Ioannis regnum cœlorum vim patitur*. Cogimus, inquit *Ambroſ. ſerm. 15.* B regnum cœlorum, & vim quodammodo facimus, non compellendo, ſed flendo, non prouocando iniurijs, ſed lachrymis exorando, non blaſphemando per ſuperbiam, ſed per humilitatem mœrendo. O beata violentia, quæ non indignatione percutitur, ſed miſericordia condonatur, quiſquis violentior Chriſto fuerit, religioſior habebitur à Chriſto. *Et Hieron. in Iſai.* Oratio Deum lenit, ſed lachryma C cogit, hæc vngit, illa pungit. — *D. Amb. Matth. 11.* — *D. Hier.*

§ V.

Quantum lachrymæ conducant ad virtutes, & orationem.

D Monet denique ad fletum Iacobus hoc loco, quia hæc noſtra maledictionis terra arida, & infructuoſa omnino eſt, proinde riganda lachrymarum aqua, quo fructum pœnitentiæ poſſit proferre, & in hoc ſenſu exponit Bern. illud. Pſal. *Anima mea ſicut terra, ſine aqua tibi*. Sic enim habet ſer. de fallacia præſent. vit. Aquæ inopia non modo aridum, ſed & ſordidum facit, dum non eſt quo laueris, & humanum cor lachrymas neſ- E ciens, non modo durum, ſed & impurum eſſe neceſſe eſt, *lauabo per ſingulas noctes lectum meum*, ne in me hæt, quod ſcriptum eſt. *Natum aruit quia non habebat humorem*. Et Auror. ſerm. ad fratres in Eremo. Fletuum imbribus debemus irrigare terram mentis noſtræ, vt pariat fructus bonorum operum, diuerſoſque flores virtutum. — *D. Bern. Pſal. 142.* — *Pſal. 6.* — *Matt. 13.*

Hoc

D.Chryſ. Hoc etiam comprobat *D. Chryſoſtom. hom. 3. de fide Annæ*, vbi de eadem ſterili, lachrymis tamen deprecante, ſic ait. Volo vos ad Annam introducere, atque in pratum virtutum illius inducere ſermonem, pratum, inquam, non quod roſaria profert, aut alios flores, qui marceſcunt, ſed quod deprecationem, ac fidem, magnamq; tolerantiam, ſiquidem hæc ſunt longe veris floribus redolentiora, vt quę non aquarum fontibus, ſed lachrymarum imbre rigantur. Neque enim perinde amnium fontes floridos reddunt hortos, vt plantam deprecationis, fontes lachrymarum irrigantes faciunt in ſummam altitudinem excurrere, quod huic contigit mulieri, ſimul enim vt loquuta eſt, ſubuolauit in cœlum eius deprecatio, ac fructum ipſi produxit tempeſtiuum, ſanctum, videlicet Samuelem. D. Chryſol. *Et Chryſolog. ſer. 73.* Anna, inquit, Saræ conſterilis, lachrymis orationum ſuarum tandiu madefecit ariditatem ſui corporis, & naturę, quamdiu fuerat longo vitæ tempore negata poſteritas, &c.

D.Chryſ. Ierem. 22. Vnde *Chryſoſt. hom. 12. ad Coloſſ.* aduertit quod dixit Ieremias. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontes lachrymarum?* Tamquam non ſufficiente, inquit, ad hoc naturali fonte. Et ideo volebat, vt totum caput in oculos verteretur, quibus lachrymæ promanarent. Videndus D.Bern. *Bernard. ſuper illud Pſalm. 106. Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo*, vbi oſtendit immundam, & ſterilem eam animam, quæ lachrymarum aquis caret, ideoque Dauid Pſalm. 142. *Anima mea ſicut terra ſine aqua.*

Pſal. 118. Et Richardus illud Pſalm. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam*, ſic interpretatur. Solent agricolæ ſiccitatis tempore, fontium riuulis terram irrigare, ne ariditate impedita nequeant ſemina fructificare, ſic ad horum imitationem Dauid, imbre gratiarum tardante, deſcendere ſuper operum ſuorum fructus lachrymarum vndam non negligit fundere, vt fructum poſſit proferre.

A Altius rem extulit *Ephræm ſerm. de compunctione, & ſalute animæ* vbi ait. D. Ephr. Lachrymæ propter Deum panis ſaluſque animæ exiſtunt, idcirco & magnus Propheta Dauid dicebat. Pſa. 41. Fiant *mihi lachrymæ meæ panis die, ac nocte*. O felicem animam Prophetæ Dauid, ſi quis nutriretur lachrymis, id eſt, qui nutriretur, vel, qui nutriebatur lachrymis, vbi totam fælicitatem Dauidis viuentis, in eo deflente ponit. B Hæc ergo videtur fuiſſe ratio quare poſtquam monuerit Iacobus, vt Deo appropinquaremus, modo nos ad lachrymas vocat, quibus terra noſtra poſſit reddi fructuoſa, & prouentum meritorum proferre.

§. VI.

C

Quanta lætitia in lachrymis reperiatur.

NIſi forte ea fuerit ratio, cur nos miſeros, flenteſque voluerit Iacobus, & vt riſum in luctum, lætitiamque in mœrorem conuerteremus, quo nobis veram lætitiam, & conſolationem indicaret, quæ in lachrymis conſiſtit, & mœrore aſſumpto pro peccatis. Is enim Ioan. 2. qui aquam in vinum ad nuptias conuer-
D tit, amaramque aquam in dulcem reddidit, luctum amat flentium, & exitum Exod. 15. aquarum ab oculis promanantem, in vinum lætitiæ, & conſolationis internæ mire conuertit. Quod inprimis probat *D. Thom. tom. 1. in Ezechiel. capit. 2.* ex eo D.Thom. libro quem Deus tradidit Ezechieli, qui totus ſcriptus erat intus, & foris, ſcriptæ vero erant, *lamentationes, & væ*, ſtatimque fatetur diuinus Vates. *Comedi illum,*
E *& factum eſt in ore meo ſicut mel dulce.* Cur ergo volumen triſtia, & infauſta continens, velut mel dulce redditum eſt? Dulcis, reſpondet D. Thom. eſt ob peccata lamentatio.

Facit & ille locus Cant. vbi dicitur, *Tempus putationis aduenit*, vbi ex Hebr. transferri poteſt, *Tempus cantationis*, ſeu Tempus plorationis, aduenit, quaſi lachrymatio,

Digitized by Google

chrymatio, & cantatio, idem prorſus ſint.
Pſal. 17. Vnde Dauid: *Confitebor tibi in nationibus Domine, & nomini tuo pſalmum dicam.* Hebr. habetur: *Et nomini tuo lachrymabo,* vbi vides flere, & pſallere, idem eſſe. Ideoque
D. Chryſoſt. *Chryſoſt. hom. 12. in epiſt ad Epheſ.* Nihil lachrymis iucundius, quouis riſu ſuauiores ſunt. Nouerunt lugentes quantum habeat res iſta ſolatij, ne putemus eam eſſe odioſam, ſed valde optabilem. Et poſt multa ait. Complures ex voluptate quoque plorant, ita & voluptatis eſt res iſta, & maxime vehementis, ita moleſtæ non ſunt lachrymæ, ſed quæ ex tali ſunt dolore meliores multo ſunt, quam quæ ſunt ex voluptate mundana. Sic Chryſoſt.

Luc. 22. Quia vero poterat hac in re obſtare ille locus apud Luc cum de Petro flente dicitur,
D. Ambr. *Fleuit amare,* nodum ſoluit *D. Ambr. in Pſal. 37.* Fleuit amare, non quia lachrymæ amaræ, ſed amarus, qui eas fundebat affectus. Amarum habebat affectũ amaritudine peccati quidem infectum, dulces tamen profundebat lachrymas, qui amare fleuit.

D. Chryſ. Hoc idem inſtitutum probat *D. Chry-*
Philip. 4. *ſoſt. hom. 6. in Matt.* ex eo quod Paulus ait. *Gaudete in Domino ſemper.* Putat enim Chryſoſt. de lachrymarum gaudio intelligendum eſſe hunc locum. Dixit hoc, inquit Chryſoſt. eam procul dubio quæ ex his naſcitur lachrymis exprimens voluptatem, ſicut enim mundi gaudium triſtitiæ conſortio copulatur, ita etiam ſecundum Dominum lachrymæ iugem pariunt, certamque lætitiam.

Quod ſi velimus huius rei, aliquam etiam rationem inueſtigare, eam ſuppe-
D. Th. ditabit *D. Th. 1. 2. q. 38. art. 2. in corpore.* Vbi tanquam miraculum proponit, quod dolor per ſuos effectus, quales ſunt gemitus, & lachrymæ leuetur, quia cauſa non decreſcit per effectus. Affert ergo duas rationes quare lachrymæ dolorem leniant. Prima eſt, quia omnis actio conueniens cum eo ſtatu in quo quiſpiam operatur, delectat, gemitus vero & lachrymæ homini triſti maxime conueniunt, vnde & quia diſconueniens eſt mœſto lætitia, ſi forte tunc temporis lætetur, dolet. Se-

A cunda ratio eſt, quia omne nociuum, qualis eſt triſtitia, quamdiu intra nos eſt maximè torquet, quia circa illud magis augetur intentio, quia vero ad exteriora per lachrymas diffunditur, tunc animæ intentio ad exteriora quodammodo diſgregatur, & ſic interior dolor minuitur, & propter hoc quando homines, qui ſunt in triſtitiis, exterius ſuam triſtitiam manifeſtant, vel fletu, aut gemitu, vel etiam
B verbo mitigatur triſtitia. Vnde *Bern. ſerm.* *D. Bern.*
26. in Cant. Quouſque diſſimulo, & ignis, quem intra me ipſum abſcondo, triſte pectus adurit, interiora depaſcitur clauſus, latius ſerpit, ſæuitque acrius. Et *Chryſoſt.* *D. Chryſ.*
hom. 64. in Gen. loquens de Ioſeph qui viſis *Gen. 43.*
fratribus, ſe nõ poterat iam amplius continere, ait. Fleuit, vt amoris pij æſtum lachrymis mitigaret, doloremque minueret egerendo. Et *Amb. lib. de bono mortis, c. 8.* *D. Amb.*
C ait. E piis affectibus quædam etiam flendi voluptas, & plerumque grauis euaporat dolor.

Cum ergo Iacobus voluerit, vt ij qui à Deo ſe per peccatum auerterant, ad ipſum etiam appropinquarent, purificando corda à peccatorum maculis per lamentum, & effuſionem lachrymarum, idem faciendum docet, quo veram in media mundi mœſtitia poſſint inuenire delectationem,
D & natum ex peccatorum conſideratione dolorem euomere. Vnde *Author ſerm. ad fratres in Eremo ſer. 11.* ſic ait. Diligamus lachrymas, quia ſuaues ſunt diligentibus Deum, delectemur ſemper in hac infirma vita in fletu, & lamento, ſimus tam proni ad lamentum & fletum, quantum fuimus ad culpam audaces, holocauſtum medullatum eſt cor pectoris humiliatum, & quotidianis lachrymis rigatum.

E Illud tandem aduertendum cenſeo, potuiſſe Apoſtolum tot verbis nobis luctum commendare, vt oſtenderet perſeuerantiam in lachrymis, quæ maxime prodeſt plorantibus, & ex corde lachrymas promanare oſtendit. Vtrumque docuit Bern. *D. Bern.*
in ſententiis, cum ait. Luctus eorum qui perſeuerantiam non habent, non meretur conſolationem, & paulo inferius. Si de corde procederent illæ lachrymæ, non

tam

tam cito reſoluerentur in riſum. Qua de re multa habet idem *Bern. ſerm.*4. de Aduentu. vbi de lachrymis cito areſcentibus ait. Lachrymas huiuſmodi de his eſſe non arbitror, quibus conſolatio diuina promittitur, quandoquidem poſt illas, tam facile conſolatio vilis admittitur.

D. Aug. Scio quidem ex hoc Iacobi loco *D. Aug. in Pſal.*81. deduxiſſe, verbi diuini prædicatores nunquam debere peccatoribus adulari, ſed obiecta futura miſeria, & grauitate peccatorum, eoſdem ad compunctionem cordis, & amaras lachrymas perducere, ſed de hac re egimus, cap. 1.

§. VII.

In hac vita potius ratio fletus, quàm lætitiæ reperitur.

POtuit etiam Iacobus ex eo monere diſcipulos, vt riſum & gaudium, in mœrorem, & lætitiam, in fletum conuerterent; quia cum *extrema gaudij luctus occupet*, debent virtutis amatores terrenum luctum præuenire, vt oſtendant ſe minime deceptos fallacia præſentis voluptatis, & ruinam vitare voluiſſe eum præſcēt. Vnde *Aug. in Pſal.* 8. Fratres, qui vobis dicunt fælices eſtis, ſeducunt vos, ſicut & de epiſtola Iacobi Apoſtoli conſtat, *Miſeri eſtote, inquit, & lugete, riſus veſter, in luctum conuertetur.* Videtis quæ audiſtis quando vobis hæc dicerentur in regione ſecuritatis, vtique regio iſta ſcandalorum eſt, & tentationum, & omnium malorum, vt gemamus hic, & mereamur gaudere ibi, hic tribulari, & conſolari ibi. Sic Auguſt. ideoque Iob. *Laus impiorum breuis, & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.* Septuag. verterunt, *Lætitia impiorum ruina ingens, gaudium autem impiorum perditio.* ſimiliſque eſt ille locus Iſaiæ. *Non eſt pax impio, dicit Dominus.* vbi Septuag. habent. *Non eſt gaudere impiis.* Aduertit autem *D. Aug. in Pſalm.96.* additum fuiſſe in textu iuramentum Dei, nequis dubitaret exiſtimās aliqua gaudia reprobis contingere.

Prou. 14. — D. Aug. — Iob 20. — Iſai. 57. — D. Aug.

Notatu dignum cenſuit D. Gauden-

A tius, cur Chriſtus Dominus qui contritis corde, & mærentibus mederi venit, primum in domum voluptatis ingreſſus ſit, primumque miraculum ediderit in defectu vini. Nuptiis adeſſe voluit, ait Gaudent. quia ad miſeros venerat, quoniam vero ibi vinum, i. virtus defecerat ſpiritualis lætitiæ, & languebant ſitientium conuiuarum ora, vini lætificantis inopia, ad miſeros conuiuas venit, vera gaudia allaturu, terrena enim gaudia in medio

Ioan. 2.

B conuiuio deficiunt, vinumque lætificans in nuptiis deſinit. Vnde *Senec. ep.* 60. Gaudia quæ vocamus adeo non ſunt gaudia, vt ſæpe initia futuræ triſtitiæ ſint, gaudio autem iunctum eſt non deſinere, nec in contraria verti. Itaque cum dicat Virgilius noſter, *& mala mentis gaudia.* diſerte quidem dicit, ſed parum proprie, nullum enim malum gaudium eſt. Imo

C *Tertull. lib. de ſpectaculis c.* 29. ait. Nullum maius gaudium quam faſtidium ipſius voluptatis. *Et Cypr. lib. de pudicitia.* Voluptatem vieiſſe, voluptas eſt. *Et Bern. ep.* 114. Illud verum, & ſolum eſt gaudium, quod non de creatura, ſed de Creatore concipitur, & quod cum poſſederis, nemo tollet à te, cui comparata omnis iucunditas, mæror, omnis ſuauitas, dolor eſt, omne dulce, amarum, omne poſtremum

Tertul. — D. Cypr. — D. Bern.

D quodcumque aliud delectare poteſt, moleſtum.

Ideo Rabbi Dauid explicans ea verba Pſal. *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui*, ait, Cætera præter Dei gaudia non eſſe gaudia; ideoque alia litera ibi habet, *gaudium, quale habent Sancti mihi redde.* Etenim gaudium Sanctorum iuge eſt, & nemo id ab eis tollit, & cum terrenum gaudium ſolam extimam ſuperficiem hominis perfundat, & cor minime peruadat, &

Pſal. 50.

E penetret. E contra lætitia Sanctorum cor perfundēs ad externam etiam faciem refunditur. Illud primum notauit Dauid cum ait: *Dediſti lætitiam in corde meo.* vbi Chryſoſt. Non dixit ſimpliciter, dediſti lætitiam, *ſed in corde meo*, oſtendens non eſſe in rebus externis lætitiam. Quia hæc lætitia non eſt cordis, ſed ſolum oculorum. quibus verbis ſupponit Chryſoſt. lætitiam

Pſal. 4.

Digitized by Google

chrymatio, & cantatio, idem prorſus ſint. Pſal. 17. Vnde Dauid: *Confitebor tibi in nationibus Domine, & nomini tuo pſalmum dicam,* Hebr. habetur: *Et nomini tuo lachrymabo,* vbi vides flere, & pſallere, idem eſſe. Ideo- D. Chryſoſt. que *Chryſoſt. hom. 12. in epiſt. ad Epheſ.* Nihil lachrymis iucundius, quouis riſu ſuauiores ſunt. Nouerunt lugentes quantum habeat res iſta ſolatij, ne putemus eam eſſe odioſam, ſed valde optabilem. Et poſt multa ait. Complures ex voluptate quoque plorant, ita & voluptatis eſt res iſta, & maxime vehementis, ita moleſtæ non ſunt lachrymæ, ſed quæ ex tali ſunt dolore meliores multo ſunt, quam quæ ſunt ex voluptate mundana. Sic Chryſoſt.

Luc. 22. Quia vero poterat hac in re obſtare ille locus apud Luc cum de Petro flente di- D. Ambr. citur, *Fleuit amare,* nodum ſoluit *D. Ambr. in Pſal. 37.* Fleuit amare, non quia lachrymæ amaræ, ſed amarus, qui eas fundebat affectus. Amarum habebat affectũ amaritudine peccati quidem infectum, dulces tamen profundebat lachrymas, qui amare fleuit.

D. Chryſ. Hoc idem inſtitutum probat *D. Chryſoſt. hom. 6. in Matt.* Philip. 4. ex eo quod Paulus ait. *Gaudete in Domino ſemper.* Putat enim Chryſoſt. de lachrymarum gaudio intelligendum eſſe hunc locum. Dixit hoc, inquit Chryſoſt. eam procul dubio quæ ex his naſcitur lachrymis exprimens voluptatem, ſicut enim mundi gaudium triſtitiæ conſortio copulatur, ita etiam ſecundum Dominum lachrymæ iugem pariunt, certamque lætitiam.

Quod ſi velimus huius rei, aliquam etiam rationem inueſtigare, eam ſuppe- D. Th. ditabit *D. Th. 1. 2. q. 38. art. 2. in corpore.* Vbi tanquam miraculum proponit, quod dolor per ſuos effectus, quales ſunt gemitus, & lachrymæ leuetur, quia cauſa non decreſcit per effectus. Affert ergo duas rationes quare lachrymæ dolorem leniant. Prima eſt, quia omnis actio conueniens cum eo ſtatu in quo quiſpiam operatur, delectat, gemitus vero & lachrymæ homini triſti maxime conueniunt, vnde & quia diſconueniens eſt mœſto lætitia, ſi ſorte tunc temporis lætetur, dolet. Se-

A cunda ratio eſt, quia omne nociuum, qualis eſt triſtitia, quamdiu intra nos eſt maximè torquet, quia circa illud magis augetur intentio, quia vero ad exteriora per lachrymas diffunditur, tunc animæ intentio ad exteriora quodammodo diſgregatur, & ſic interior dolor minuitur, & propter hoc quando homines, qui ſunt in triſtitiis, exterius ſuam triſtitiam manifeſtant, vel fletu, aut gemitu, vel etiam B verbo mitigatur triſtitia. Vnde *Bern. ſerm. 26. in Cant.* D. Bern. Quouſque diſſimulo, & ignis, quem intra me ipſum abſcondo, triſte pectus adurit, interiora depaſcitur clauſus, latius ſerpit, ſæuitque acrius. Et *Chryſoſt.* D. Chryſ. *hom. 64. in Gen.* Gen. 43. loquens de Ioſeph qui viſis fratribus, ſe nō poterat iam amplius continere, ait. Fleuit, vt amoris pij æſtum lachrymis mitigaret, doloremque minueret egerendo. *Et Amb. lib. de bono mortis, c. 8.* D. Amb. C ait. E piis affectibus quædam etiam flendi voluptas, & plerumque grauis euaporat dolor.

Cum ergo Iacobus voluerit, vt ij qui à Deo ſe per peccatum auerterant, ad ipſum etiam appropinquarent, purificando corda à peccatorum maculis per lamentum, & effuſionem lachrymarum, idem faciendum docet, quo veram in media mundi mœſtitia poſſint inuenire delectationem, D & natum ex peccatorum conſideratione dolorem euomere. Vnde *Author ſerm. ad fratres in Eremo ſer. 31.* ſic ait. Diligamus lachrymas, quia ſuaues ſunt diligentibus Deum, delectemur ſemper in hac infirma vita in fletu, & lamento, ſimus tam proni ad lamentum & fletum, quantum fuimus ad culpam audaces, holocauſtum medullatum eſt cor pectoris humiliatum, & quotidianis lachrymis rigatum.

E Illud tandem aduertendum cenſeo, potuiſſe Apoſtolum tot verbis nobis luctum commendare, vt oſtenderet perſeuerantiam in lachrymis, quæ maxime prodeſt plorantibus, & ex corde lachrymas promanare oſtendit. Vtrumque docuit Bern. D. Bern. in ſententiis, cum ait. Luctus eorum qui perſeuerantiam non habent, non meretur conſolationem, & paulo inferius. Si de corde procederent illæ lachrymæ, non tam

Digitized by Google

A tam cito reſoluerentur in riſum. Qua de re multa habet idem *Bern. ſerm.* 4. de Aduentu. vbi de lachrymis cito areſcentibus ait. Lachrymas huiuſmodi de his eſſe non arbitror, quibus conſolatio diuina promittitur, quandoquidem poſt illas, tam facile conſolatio vilis admittitur.

D. Aug. Scio quidem ex hoc Iacobi loco *D. Aug. in Pſal.* 81. deduxiſſe, verbi diuini prædicatores nunquam debere peccatoribus adulari, ſed obiecta futura miſeria, & grauitate peccatorum, eoſdem ad compunctionem cordis, & amaras lachrymas perducere, ſed de hac re egimus, cap. 1.

§. VII.

In hac vita potius ratio fletus, quàm lætitiæ reperitur.

C POtuit etiam Iacobus ex eo monere diſcipulos, vt riſum & gaudium, in mœrorem, & lætitiam, in fletum conuerterent; quia cum *extrema gaudij luctus occupet*, debent virtutis amatores terrenum luctum præuenire, vt oſtendant ſe minime deceptos fallacia præſentis voluptatis, & ruinam vitare voluiſſe cum prænoſcat. Vnde *Aug. in Pſal.* 8. Fratres, qui vobis dicunt fælices eſtis, ſeducunt vos, ſicut & de epiſtola Iacobi Apoſtoli conſtat, *Miſeri eſtote*, inquit, *& lugete, riſus veſter, in luctum conuertetur.* Videtis quæ audiſtis quando vobis hæc dicerentur in regione ſecuritatis, vtique regio iſta ſcandalorum eſt, & tentationum, & omnium malorum, vt gemamus hic, & mereamur gaudere ibi, hic tribulari, & conſolari ibi. Sic Auguſt. ideoque Iob. *Laus impiorum breuis, & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.* Septuag. verterunt, *Lætitia impiorum ruina ingens, gaudium autem impiorum perditio.* ſimiliſque eſt ille locus Iſaiæ. *Non eſt pax impio, dicit Dominus.* vbi Septuag. habent. *Non eſt gaudere impiis.* Aduertit autem *D. Aug. in Pſalm.* 96. additum fuiſſe in textu iuramentum Dei, nequis dubitaret exiſtimãs aliqua gaudia reprobis contingere.

Prou. 14. — D. Aug. — Iob 20. — Iſai. 57. — D. Aug.

Notatu dignum cenſuit D. Gaudentius, cur Chriſtus Dominus qui contritis corde, & mærentibus mederi venit, primum in domum voluptatis ingreſſus ſit, primumque miraculum ediderit in defectu vini. Nuptiis adeſſe voluit, ait Gaudent. quia ad miſeros venerat, quoniam vero ibi vinum, i. virtus defecerat ſpiritualis lætitiæ, & languebant ſitientium conuiuarum ora, vini lætificantis inopia, ad miſeros conuiuas venit, vera gau-B dia allaturus, terrena enim gaudia in medio conuiuio deficiunt, vinumque lætificans in nuptiis deſinit. Vnde *Senec. ep.* 60. Gaudia quæ vocamus adeo non ſunt gaudia, vt ſæpe initia futuræ triſtitiæ ſint, gaudio autem iunctum eſt non deſinere, nec in contraria verti. Itaque cum dicat Virgilius noſter, *& mala mentis gaudia.* diſerte quidem dicit, ſed parum proprie, nullum enim malum gaudium eſt. Imo *Tertull. lib. de ſpectaculis c.* 29. ait. Nullum maius gaudium quam faſtidium ipſius voluptatis. *Et Cypr. lib. de pudicitia.* Voluptatem viciſſe, voluptas eſt. *Et Bern. ep.* 114. Illud verum, & ſolum eſt gaudium, quod non de creatura, ſed de Creatore concipitur, & quod cum poſſederis, nemo tollet à te, cui comparata omnis iucunditas, mæror, omnis ſuauitas, dolor eſt, omne dulce, amarum, omne poſtremum quodcumque aliud delectare poteſt, moleſtum.

Ioan. 2. — Tertul. — D. Cypr. — D. Bern.

D Ideo Rabbi Dauid explicans ea verba Pſal. *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui*, ait, Cætera præter Dei gaudia non eſſe gaudia; ideoque alia litera ibi habet, *gaudium, quale habent Sancti mihi redde.* Etenim gaudium Sanctorum iuge eſt, & nemo id ab eis tollit, & cum terrenum gaudium ſolam extimam ſuperficiem hominis perfundat, & cor minime peruadat, & E penetret. E contra lætitia Sanctorum cor perfundẽs ad externam etiam faciem refunditur. Illud primum notauit Dauid cum ait: *Dediſti lætitiam in corde meo.* vbi Chryſoſt. Non dixit ſimpliciter, dediſti lætitiam, *ſed in corde meo*, oſtendens non eſſe in rebus externis lætitiam. Quia hæc lætitia non eſt cordis, ſed ſolum oculorum. quibus verbis ſupponit Chryſoſt. lætitiam

Pſal. 50. — Pſal. 4.

titiam à Deo datam eſſe internam, & cordis lætitiam. Secundum probauit Dauid
Pſal. 83. dicens. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.*

Vnde iuſta videtur ea querela Ioelis, prout eam interpretatur Rupertus Abbas:
Ioel. c. 1. *Confuſum eſt gaudium à filijs hominum.* Confuderunt gaudium, inquit ille, ſeu, non ſeruauerunt ordinem gaudij filij hominum. Primum enim ſpiritualiter gaudere debuerunt in Domino, non in bonis, ſed de bonis Domini ſuper frumento, vino, & oleo, & cæteris, quæ dantur à Domino, hunc ordinem ita confuderunt filij hominum, vt in Domino gaudere negligerent: In bonis autem Domini gaudere cuperent. Pro qua re facit id, Quod notauit *Philo lib. 2. legis allegor. & lib. de Cherubin.* Tunc natum fuiſſe Iſaac, qui gaudium, ſiue riſus interpretatur, cum ceſſarunt muliebria Saræ, id eſt, quando fragilis voluptas deſijt. Ideo igitur Iacobus ad lachrymas vocat in præſenti, vt veram voluptatem, & ſolidum gaudium in eis inueniant, antequam in veras miſerias, quæ gaudia mundi ſubſequuntur, vel nolentes incidant.

TEXTVS.

Verſ. 10. Humiliamini in conſpectu Dei, & exaltabit vos.

EXPOSITIO LITERALIS.

VEram adhuc ad Deum conuerſionem docet Iacobus, quæ in humiliatione interna conſiſtit, quæ poſt luctum bona ſequitur.
D. Amb. Nam ſicut dixit *Amb. lib. 5. in Luc.* Qui flet, non ſuperbit, qui luget, humiliatur. Poſtquam ergo nos ad lachrymas vocauit, vocat nunc ad humilitatem, cuius fructum, exaltationem, ſcilicet, ſtatim apponit.

A Illudque notandum velim, quod poſtquam purificationem cordium, & lachrymarum profuſionem docuit, quo hęc melius in animo ſeruarentur, humilitatem docet, quæ virtutum cuſtos eſt. Vnde illud Ioelis. *Ficum meum decorticauit.* ſic intelligit *Greg. 8. Moral. c. 30.* Ioel. c. 1. D. Greg. Propterea illam decorticatam docet, quia facta arrogantium humanis oculis oſtenſa, vnde placere appetunt, inde ſiccantur. B Humiliamini igitur ſponte, ſeu voluntate in conſpectu Dei, qui videt omnia, quantumuis latentia. Vnde *D. Auguſt. ſerm. 46. de verbis Domini.* D. Aug. Ipſe timendus eſt in publico, in ſecreto: cum procedis, videris: lucerna ardet, videt te: lucerna extincta eſt, videt te, in cubile intras, videt te. Et Zachar. Zach. 9. *Dominus eſt oculus hominis*, quia ſic videt hominem, ſicut homo ſe videt. Ideoque Septuaginta. *Dominus reſpicit homines.* Eccl. 16. C & Paraph. Chald. *Domino manifeſta ſunt opera hominum.* Proindeque humilitate vera, & non ficta interiori, non tantum exteriori, nos debemus Deo ſubijcere ait D. Thom. *Eſt enim qui nequiter ſe humiliet. Vnde D. Hieronymus epiſt. ad Celantiam.* D. Hier. Illam humilitatem ſectare, quæ vera eſt, quam Chriſtus docuit, in qua non ſit ſuperbia incluſa. Multi enim huius ſpeciem virtutis habent, veritatem D pauci ſequuntur. & infra iterum ait. Humilitatem ſequere, non quæ ſimulatur geſtu corporis, aut fracta voce verborum, ſed quæ puro affectu cordis exprimitur. Aliud eſt enim virtutem habere, aliud virtutis ſimilitudinem. Vnuſquiſque igitur ſe deprimat, ait Apoſtol. Vitia ſua inſpiciat, defectus naturæ, & culpæ, quos habet, in ſe intueatur, quam imperfectè Deo ſeruiat, perpendat, quibus, alijſque E multis conſideratis vnuſquiſque vili ſe pendat, & omni confuſione ſe dignum cenſeat.

Et exaltabit vos; merito, ſcilicet, & ratione humilitatis. Vita enim præſens & futura, ait D. Thom. ſunt quaſi quædam ſtatera, in qua ſunt duæ partes, & ſecundum quod vna magis deprimitur, alia magis eleuatur: ita ſecundum quod homo magis ſe deprimit, & abijcit in præſenti,

magis

Digitized by Google

magis exaltabitur in futuro. Eſt enim humilitas, ipſa exaltatio iuxta diuinam promiſſionem, dum ait: *Qui ſe humiliat, exaltabitur.* Luc. 18.

§. I.

Proprium humilitatis eſt, humiles exaltare.

OStendit Apoſtolus hoc loco celebrem illam vim, & virtutem humilitatis quæ humiles euehit, & exaltat: Mirumque eſt, quod Chriſtus Dominus mortem ſuam, exaltationem nominauit. Aduertit autem *Iuſtus Lipſius lib. 1. de Cruce cap. 3. & 4. & lib. 2. de Cruce cap. 7.* inter alios loquendi modos, quibus veteres vtuntur, cum de cruce agunt, non reperiri hunc, quo Chriſtus Dominus vſus eſt. Etenim exaltatio honorem, ſiue laudem ſignificat: Crucifixio vero, vtcumque contingat; opprobrium ſignificat: ſiue enim reus in terra crucifigatur, vt olim contingebat, ſiue in erecta cruce, nunquam crucifixioni exaltatio conuenit. Et ideo exaltatio crucis refertur ad humiliationem crucis, humiliauit enim ſe Chriſtus Dominus *vſque ad mortem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum.* (Ioan. 3. — Philip. 2.)

Vnde *Tertull. lib. contra Iudæos cap. 13.* humilitatem comparat cum ligno, quo Eliſæus attraxit ferrum aquis demerſum. Quod etiam habet *Auguſt. ſerm. 101. & 210. de tempore. & lib. 50. homil. hom. 27. & Iren. lib. 5. & D. Hieronym. in Pſalm. 98.* humilitatem vocat ſcalam illam Iacob, de qua Geneſ. 28. Pro qua ſententia eſt optimus locus apud Cardin. Hugon. Geneſ. 15. vbi aduertit recte, ſpirituales homines, qui ſtellis aſſimilantur, prius fuiſſe pulueri comparatos. Boni enim, inquit Hugo, ſunt puluis per humilitatem, qua ſe inſtar puluis pedum omnibus viliores reputant: ideoque ad ſtellas vſque euehuntur, quia ita ſe abiecerunt, ſicut puluis. Vnde Iob: *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Quod ex Hebr. ad (Tertul. — 4. Reg. 6. — D. Aug. — D. Iren. — D. Hier. — Geneſ. 15. — Gen. 13. — Iob 22.)

A verbum poteſt legi, *Cum humiliauerit ſe, dices, exaltatio aut gloria.* Nam ſicut dixit *Auguſtinus tract. 104. in Ioann.* Humilitas claritatis eſt meritum, claritas humilitatis eſt præmium.

Et *Rupert. lib. 1. in Exod. cap. 25.* notat id, quod Moyſes dixit Deo. *Ex incircumciſis ſum. Quomodo audiet me Pharao?* cui Deus reſpondit: Ecce conſtituo te Deum Pharaonis. Gloriosa virtutum regina humilitas, quæ in cœlum volare conſueuit, (Rup. Exod. 7.)

B loquuta eſt in eo dicente: Incircumciſis labiis ſe eſſe, & idcirco dignum, ac pro ſua reuerentia magnificum accepit reſponſum; vt audiret homo priuatus regnantis hominis ſe eſſe Deum; ac ſi diceret. Quoniam tu mitiſſimus virorum pro tam glorioſo negotio cum Pharone dimicare, & cum regibus confligere te indignum ducis, atque hoc modo te vſque ad noniſ-

C ſima terræ deprimis, Ecce ego ſuſtollam te ſuper altitudinem nubium, faciamque te Deum, non quem ille fideliter adoret, ſed quem ſeruiliter formidet.

Et *Gregor. lib. 6. Moral. cap. 10.* interpretatur illud: *Deus ponit humiles in ſublimi,* dicens: In ſublimi humiles ponuntur, quia cum ſe ex humilitate ſubſternunt altæ mentis iudicio, cuncta temporalia tranſeunt. cumque ſe indignos in om- (D. Greg. Iob 5.)

D nibus æſtimant, rectæ cogitationis examine huius mundi gloriam tranſcendentes calcant.

Nouerat hanc humilitatis proprietatem *Aug. lib. 14 de Ciuit. cap. 13.* cum dixit. Eſt aliquid humilitatis miro modo, quod ſurſum faciat cor, & eſt aliquid elationis, quod deorſum faciat cor: hoc quidem quaſi contrarium videtur, vt elatio ſit deorſum, & humilitas ſurſum; ſed pia (D. Auguſt.)

E humilitas facit ſubditum ſuperiori, nihil eſt autem ſuperius Deo. & ideo exaltat humilitas, quæ facit ſubditum Deo. *Et ſerm. 213. de temp.* Eſto paruulus in oculis tuis, vt ſis magnus in oculis Dei. Similia habet ſerm. 10. de verbis Domini. Videndus *Gregorius lib. 4. epiſtolar. epiſt. 38. & Ambroſius ſerm. 11. & Bernard. 2. de verbis Iſaiæ, & ſerm. quomodo voluntas noſtra diuinæ voluntati, &c.* vbi ita ait. Inſipiens (D. Greg. — D. Amb. — D. Bern.)

Digitized by Google

eſt, & inſanus quicumque in aliis vitæ meritis, quicumque in alia Religione, ſeu ſapientia, niſi in ſola humilitate confidit.

D. Chryſ. Videndus item *Chryſoſt. hom.* 38. *ad pop.* cum præſentem exaltationem humilitatis probat in Baptiſta, qui dixit: *Non ſum* (Math. 1.) *dignus ſoluere corrigiam calceamenti eius.* Ideo amicus quoque fuit, inquit Chryſoſt. Sponſi, & qui ſe calceamento eſſe dixit indignum, hunc ſuper caput ſuum Chriſtus attraxit. Quod ſi *caput Chriſti Deus*, vt dixit Paulus, (1. Cor. 11.) dum manum humilem ſuper caput ſuum Chriſtus extulit, vide ſi apertè iam conſtat, quomodo veros humiles Deus exaltet: imo ſi eos amplius, vel ipſe Deus poteſt exaltare.

§. II.

Non eſt diligendus, aut colendus Deus tantum propter præmium, mercedèmue quam tribuit.

NOn eſt autem ita intelligendus hic locus, quaſi Iacobus, ideo humilitatis exaltationem nobis propoſuerit, vt in ea ſectanda exaltationem nobis pro primario fine proponeremus, ſed ideo vt intelligeremus gloriam, & exaltationem cum humilitate nexum indiſſolubilem habere. ideoque nos excitare præmij ſpe ſolum tantum Deum primario fine nobiſmetipſis proponentes. Namque ſicut dixit *Ambr. lib. 1. in Lucam.* (D. Amb.) Virtutum ſtudia ſine remuneratione torpeſcunt. Ideoque licet verum ſit illud *Auguſt. ſerm.* 234. *de temp.* (D. Aug.) aſſerentis, pietatem in eo poſitam eſſe, vt Deum gratis amet. Quod etiam proſequitur *Pſal.* 43. & *Chryſoſt. hom.* 23. *in Geneſ.* & *Bern. ſerm.* 83. *in Cantic.* (D. Chryſ. D. Bern.) vbi ait. Suſpectus mihi eſt amor, cui aliud quid adipiſcendi ſpe ſuffragari videtur. Infirmus, qui fortè ſpe ſubtracta, aut extinguitur, aut minuitur. Impurus qui aliud cupit: Purus amor mercenarius non eſt, purus amor de ſpe vires non ſumit, non tamen diffidentiæ damna ſentit. Et *lib. de diligendo Deo.* Non ſine præmio diligitur Deus, etſi abſque præmij intuitu diligendus ſit: vacua namque vera charitas eſſe non poteſt, nec tamen mercenaria eſt, quæ non quærit quæ ſua ſunt, affectus eſt, non contractus: neque acquiritur pacto, neque acquirit, ſponte afficit, ſpontaneum facit; verus amor ſeipſo contentus eſt, habet præmium, ſed id quod amatur. Similia habet in *Cant. Ezech. Et Cicer.* 1 *de legib.* Qui non ipſo honeſto mouemur, vt boni viri ſimus, ſed vtilitate aliqua atque fructu callidi ſumus, non boni.

Nullatenus tamen negandum eſt, licere ſpe alicuius præmij, ſiue temporalis, ſiue æterni Deum colere & diligere. Quod videtur dixiſſe Dauid illis verbis: *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas* (Pſ. 118.) *in æternum, propter retributionem.* vbi *Theodoret.* (Theod.) Trutinæ, inquit, ſimile eſt animæ conſilium; mens verò, quæ ducis vice fungitur, funiculum tenet. Si igitur piis cogitationibus ſe applicuerit, neceſſe eſt ad meliora ſtateram vergere; hoc ſe feciſſe diuinus Vates ait: *Inclinaui cor meum, &c.* etenim cum perſpexiſſem lucrum, quod hinc percipi ſolet; volens, libenſque pro his ſudores percepi. Et ideo *Anſelm. lib. de ſimilitudinib. cap.* 181. (D. Anſel.) ait. Spe etiam commodi diligendus eſt Deus, quoniam immortalitatem, & incorruptibilitatem promittit. Videndus item *Auguſt. tract.* 46 *in Ioan.* & *Pſal.* 120. *Gregor. homil.* 14. *in Euang.* & *Bernard. lib. de dilig. Deo. Et D. Thom. in* 3. *diſtinct.* 26. *q.* 2 *art.* 1. *ad* 5. & *lect.* 2. *epiſt.* 1. *ad Cor. cap.* 3. (D. Aug. D. Greg. D. Bern. D. Th.) Vnde in vtroque Teſtamento non ſolum æterna, ſed temporalia bona Deus promittit cultoribus ſuis: & de Moyſe dixit Paulus, (Heb. 11.) paſſum fuiſſe pleraque mala, eo quod reſpiciebat in remunerationem. Et Ioannes à præmio propoſito orſus eſt ſuam prædicationem; & eadem propoſitione præmij prædicare iuſſit Chriſtus Euangelium ſuum. (Matt. 10.) Et iam res determinata eſt in *Concil. Trid. ſeſſ.* 6. *c.* 11. & in eadem *ſeſſ. Can.* 31. dicitur: *Si quis dixerit: Iuſtificatum peccare, dum intuitu æterna mercedis bene operatur, anathema ſit.* Si vero intelligamus præſentem locum, quod Deus eos, qui ſe humi-

Digitized by Google

ſe humiliont.exaltet, vel quod Iacobus velit, vt intuitu talis exaltationis nos coram Deo humiliemus, optima & veriſſima eſt talis doctrina.

TEXTVS.

Verſ.11. Nolite detrahere alterutrum: Fratres: Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem: Si autem iudicas legem, non es factor legis, ſed iudex.

EXPOSITIO LITERALIS.

REdit iterum Apoſtolus ad intermiſſas obiurgationes contra detractores, quorum peccatum quam graue ſit, oſtendit ex eo, quia contradicit perfectiſſimo legis præcepto, quale eſt præceptum charitatis. Deinde, quia multoties reperitur prohibita detractio. vt in Leuitic. *Non erit ſuſurro, nec criminator in populo.* Et in Prouerb. *Labia detrahentia procul ſint à te.* Et in Eccleſiaſt. *Si mordeat ſerpens in occulto, nihil minus eo habet qui detrahit.* Et in Sap. *Cuſtodite vos à murmuratione, & à detractione, parcite linguæ.* Et in Pſal. *Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar.* Et in epiſtola ad Rom. *Detractores Deo odibiles.* Et huic accommodat *D. Gregor. in 2. part. Paſtoral. c. 1. admonitione 36.* illud Leuit. *Non maledices ſurdo.* Quippe maledicere, ait Gregor. eſt abſenti, & non audienti derogare.

Leuit. 19. Prou. 4. Eccl. 10. Sap. 1. Pſal. 100. Rom. 1. D. Greg. Leu. 19.

Detractionem vero ſic deſcribit *D. Th.* A *2.2. qu. 73. art. 1. ad 3.* Detractio directa eſt, cum quis alterum infamat, tribuendo ei aliquid mali, quod contingit quadrupliciter, ſcilicet, vel falſo imponendo crimen alteri, vel illud augendo verbis, vel reuelando crimen occultum etiamſi ſit verum, vel dicendo fuiſſe ab eo factum mala intentione. *Detractio quid.*

Indirecta autem detractio eſt, cum quis alterum infamat, habendo ſe aliquo modo B indebitè erga bonum alterius, idque tripliciter. Scilicet, vel negando bonum illius, vel malitioſe reticendo, vel etiam minuendo.

Adducit autem Iacobus hoc loco iudicium contra fratrem, quia ille, qui directe infamat dicendo fuiſſe ab eo quidpiam mala intentione factum, non ſolum quantum eſt in ſe, alterum infamat: ſed etiam communiter loquendo, peccat C ex iudicio temerario. Difficile namque eſt de intentione iudicare, niſi fortè quis haberet vehementia indicia.

Illud autem circa detractionem notandum eſt, qualiter auditores pertingat, & offendat, nam ſi quis audiat detrahentem, nec obſiſtat, cum poſſit, particeps ſit peccati alterius, quia ſaltem indirectè conſentit detractioni: ſicut quilibet debet extinguere ignem, quo flagrat do- *Prou. 22.* D mus proximi, & ſubleuare iumentum iacens ſub onere. Vnde D. Hieron. in Pſal. *D. Hier.* 100. ad ea verba: *Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar,* ait. In tantum non oportet conſentire detrahenti, vt etiam quantum in nobis eſt, perſequamur talem, prouidentes in vtriſque vtilitatem, vt nec libenter audiamus, nec illum permittamus peccare. Videndus hac de re *Auguſt. lib. de ſalutarib. document.* *D. Aug.*

E Modus autem reſiſtendi detractioni aſſignatur à *D. Thoma artic. 3.* per triſtitiam videlicet faciei. Namque vt dicitur. *Ventus Aquilo diſſipat nubes, & facies triſtis linguam detrahentem. Et Hieron. epiſt. ad Ruſtic. Monach.* Sicut ſagitta, ſi mittatur in duram materiam, nonnunquam in mittentem reuertitur, & vulnerat vulnerantem, illudque completur: *D. Th. Prou. 25. D. Hier.*

Facili

Digitized by Google

Psalm. 77. *Facti ſunt mihi in arcum prauum.* Ita de- A
tractor cum triſtem faciem viderit au-
dientis, imo nec audientis quidem, ſed
obturantis aures ſuas; illico conticeſcit,
pallet vultus: hærent labia, ſaliua ſicca-
tur. Videndus etiam hac de re *Bernard. de*
D. Bern. *Conſideratione*. Si vero abſque compla-
centia, tamen ex negligentia, aut ex ti-
more, verecundiaue non repellat quis de-
trahentem, peccat quidem, ſed venialiter.
Quæ omnia latius poſſunt videri apud B
D. Th. *D. Thom q. citat.*

Licet vero ſuſurratio in hoc conue-
niat cum detractione, propter quod
vnum frequenter pro alio ſumitur, pro-
priè tamen differunt, quoniam ſuſur-
rator intendit proximorum mutuam di-
lectionem corrumpere ſeminãdo diſcor-
dias, vnde grauius peccatum eſt, quàm de-
tractio, quia amicitia maius bonũ, quàm
Eccl. 6. fama, iuxta illud Eccleſiaſt. *Amico fideli* C
nulla eſt comparatio.

Qui igitur detrahit fratri, aut iudi-
cat fratrem, id eſt, proximum ſuum iu-
dicio inordinato, temerario, ſuſpicioſo,
aut vſurpato, detrahit legi diuinæ, quæ
detractionem & inordinata iudicia pro-
hibet, & iudicat legem, id eſt, repro-
bat eam, idque non dictis, ſed factis, fa-
ciendo enim contra eam, ita ſe habet,
ac ſi prauam illam legem diceret. *Si au-*
tem iudicas legem, non eſt factor legis, id D
eſt, eam non imples eius præceptis
obediendo, ſed iudicem te conſtituis,
dum te ſuperiorem facis lege diuina,
eam tranſgrediens. Superius autem dixit:
Eſtote factores legis, & non auditores tan-
tum.

D. Th. D. Thom. ſupra explicat: detrahit le-
gi, id eſt, contemnit legem. Caietan. au-
tem hic intelligit de eo, qui iudicat fra-
trem, illique detrahit facienti opus ſe- E
cundum legem Dei. Alij, vt Gagneius
melius referunt ad legem Dei, quæ eſt
contra detractores, & temerariè iudi-
cantes. Vnde Matth. *Nolite iudicare, &*
Matt. 7. *non iudicabimini: nolite condemnare, & non*
Ioan. 7. *condemnabimini.* Et Ioann. *Nolite iudicare*
ſecundum faciem, ſed rectum iudicium in-
Rom. 14. *dicate.* Et Paulus. *Is, qui manducat* (ido-

A lothyta) *non manducantem non ſpernat, &*
qui non manducat, manducantem non iu-
dicet. Et Chriſtus Dominus hoc peccati Matt. 9.
genus in Iudæis frequenter damnauit, vt-
pote cum hos increpauit, *vt quid cogitatis*
mala in cordibus veſtris.

§. L

Contra detractores.

B EST hic locus oppoſitus vitio detra-
ctionis, & detractoribus, quos Pau- Rom. 1.
lus vocat *Deo odibiles*, vbi aliqui ver-
tunt, *Dei oſores.* Et *Cyprian. epiſt.* 68. ver-
tit. *Deo abhorrentes*, ideoque Deus per
Dauid, *Detrahentem proximo ſuo, hunc* Pſal. 100.
perſequebar. Quæ verba vt dicta à Deo ſic
explicat *Bernard. ſerm. 24. in Cantic.* Nec D. Bern.
mirum, cum id præcipuè vitium charita-
C tem, quæ Deus eſt, & quidem cæteris a-
crius impugnare, & proſequi cognoſca-
tur, quemadmodum vos quoque poteſtis
aduertere. Omnis, qui detrahit primum
quidem ſeipſum prodit vacuum charita-
te; deinde quid aliud detrahendo inten-
dit, niſi vt is, cui detrahit, veniat in odium,
vel contemptum ipſis apud quos detra-
hit? ferit ergo charitatem in omnibus
qui ſe audiunt lingua maledica, & quan-
D tum in ſe eſt, necat funditus, & extingit:
Enumeranſque ibi Bern. ſpecies peſtis hu-
ius, inter alia ſic habet. Doleo, inquit,
detractor, vehementer pro eo, quod dili-
go eum ſatis, & nunquam potui de hac re
corrigere eum, & alius. Mihi quidem, ait,
bene compertum eſt de illo iſtud, ſed per
me nunquam innotuiſſet. At, quoniam
per alterum patefacta eſt res, veritatem
negare non poſſum, dolens dico, tenera
E ita eſt. videas præmitti alta ſuſpiria, ſic-
que quadam cum grauitate & tarditate,
vultu mœſto, dimiſſis ſuperciliis, & voce
plangenti aggredi maledictionem, & qui-
dem tanto perſuaſibiliorem, quanto cre-
ditur ab his, qui audiunt corde inuito, &
magis condolentis affectu, quam mali-
tioſe proferri. Hæc Bern. quæ omittenda
non exiſtimaui.

Illud

Digitized by Google

Illud deinde oſtendit, ac probat grauitatem huius vitij, quòd cætera, vel ex imbecillitate noſtræ naturæ, vel ex vehementi aliqua paſſione oriuntur, proindeque excuſationem habent, & ideò facilius à Deo veniam conſequuntur: At verò detractionis vitium in ſola malignitate habet fundamentum. Quod notauit *Aug. lib. 50. homil. hom. 2.* cum ponderat ea verba Pſ. *Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum*, quod ipſe alibi legit. *Ponebas detractionem*, quod dixit, ait Aug. ſedens; oſtendere voluit, quòd non tranſitoriè detraxerit, nec ei ſurreptum ſit paſſione quadam ſubita, vt malum de proximo loqueretur, ſed ſedens id eſt ex odio, quaſi ad hoc vacans, vt derogaret proximo ſuo.

D. Aug.

Pſa. 49.

In quam ſententiam venit etiam notandus ille locus apud eundem *Aug. in Pſ. 52.* cum ponderat illud eiuſdem Pſ. *Qui deuorant plebem meam, vt cibum panis.* Cætera, inquit Aug. quæ manducamus, poſſunt modò illa, modo iſta manducare, non ſemper hoc olus, non ſemper hanc carnem, non ſemper hæc poma edimus: Cum igitur, ait, deuorant plebem meam ſicut cibum panis, quia ſemper panem manducamus, ſignificat nos ſine intermiſſione deuorare plebem Domini. Cumque hoc peccatum ſine occaſione committatur, nullamque habeat excuſationem commiſſum, inde eſt, quòd grauiſſimum apud Deum ſit, maximeque nobis deteſtandum, cum humanam naturam traducat, quæ ex fragilitate paſſioneuè ſolet delinquere, & impedimento nobis eſt, ne diuina beneficia ad nos perueniant. Vnde apud Iſaiam cum Deus multa bona promittat, ait; *Si abſtuleris à te colligationem, & deſieris digitum extendere, & loqui quod non prodeſt*; vbi Septuag habent, *Si abſtuleris à te colligationem, & verbum murmurationis.* Hierony. verò ibi ait; Vt non ſolum malum ipſe non cogites & non facias, ſed nec detrahas quidem proximo tuo, & ſingulos quaſi digito notes, & loquaris quod non prodeſt animæ tuæ, non tua mala, ſed aliorum errores conſiderans &c.

Pſ. 52.

Iſaias 58. 6.

A

Quoniam verò detractor aduerſus fratrem ſedet iugiter detracturus, & aliorum famam cuilibet ſermoni velut panem cæteris cibis adhibet, ne fame pereat, & nè ab officio pro more ceſſet, audiat Ber. Si vis detrahere, tuis peccatis detrahe, non perſpicias aliena peccata, ſed tua, nunquam alijs detrahes ſi te benè perſpicias. Vel audiat & imitetur *Chryſoſt. ſer. aduerſus impios hæreticos*, qui habetur poſt opera Epræm. vbi & docet qualiter debeamus loqui de alijs, & Sanctorum Patrum cognomina affert. vbi Euodius, bonus odor Eccleſiæ & Sanctorum Apoſtolorum ſucceſſor atque imitator? Vbi Ignatius, Dei domicilium? vbi Dionyſius Areopagita, volucris cœli? vbi Hyppolitus ſuauiſſimus & beneuolentiſſimus? vbi Baſilius magnus & par fermè Apoſtolis? vbi Athanaſius ſanctus & virtutibus diues? vbi Syrus Ephræm magnus obtorpeſcentium excitator? Afflictorum conſolator? monachorum ſpeculum? &c. Sic loquuntur ſancti viri de alijs, cum detractores carniuori dicantur in Scriptura. Sic enim intelligit Hierony. & Aug. illud Pſ. *Appropiant ſuper me nocentes, vt edant carnes meas.* Sic Gregor. atque Nyſſen. illud Iob. *Carnibus meis ſaturamini. &* Hierony. de Doeg detractore illud Pſ. *Dilexiſti omnia verba præcipitationis*, ait; *verba ad deuorandum.* & Chaldæus. *voracitatis.*

D. Chryſoſt.

B

C

Pſal. 26.

Iob 19.

Pſal. 51.

D

Meminerint etiam detractores ex eo, quòd alijs detrahunt, obligari ſe ne delinquant in ijs, quæ in alijs mordent, quod videtur dixiſſe Salomon. *Qui detrahit alicui rei, ipſe ſe in futurum obligat*, vt poſt detractionem ſeſe cautius habeat, quia nimirum quæ in aliis iuſte reprehendit, in ſe impunè non admittit, clamante Apoſtolo. *Qui prædicas non furandum, furaris.* &c.

Prou. 13.

E

Rom. 2.

Melius eſt ergo de ſua quemque fragilitate metuere, nè forte diuina præuaricetur præcepta, quam aliorum errata ſtulto ore lacerare, dicente rurſus Apoſtolo, *Etſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi*

Galat. 6.

Digitized by Google

A huiuſmodi in ſpiritu manſuetudinis, *conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris*. Imo, ne detrahendo, alienum peccatum facias tuum, & fortè quod in alio peccatum non eſt, in tuo ore & corde fiat peccatum, dum impia interpretatione tranſvertis quod ſimplici intentione ab alio factum eſt.

Illudque tandem ob oculos proponant miſeri detractores, qui occulte alios mordent, & priuatim famam corrodunt: B Quod notauit ex præſenti Iacobi loco D. Aug. *Aug. lib. de Conflictu vitior. & virtut.* dicens. Ne detractores ſibi applauderent, qui dum ſemper occultè derogare malunt, nunquam in apertam increpationem proſiliant, adhuc ſubinfertur. *Exiſtimaſti inique, quod ero tui ſimilis?* ac ſi diceretur, non occulte, vt eſt tua conſuetudo, ſed in aperto, vt eſt mea ſolicitudo, aptum corrigendi tempus expectans, peccatorem arguam, vt eius delicta contra faciem eius ſtatuam. At, inquis, non odi, ſed amo, quem ita in abſconditis diiudicans reprehendo, imo magis hinc odiſti, & non diligis, vnde detrahis, & non corripis.

Quam ſit autem deteſtanda detractio proximi pleriſque in locis diuina eloquia teſtantur, vt eſt illud: Pſal. 100. *Detrahentem proximo ſuo, hunc perſequebar* Et iterum: *Qui detrahit fratri, detrahit legi*, Et illud: Prou. 13. *Qui detrahit fratri eradicabitur*. Merito proinde Apoſtolus detractionem docet relegandam, & detractorem legis diuinæ contemptorem dicit.

§. II.

Contra temerè iudicantes de proximo.

EST etiam hic locus contra eos, qui temere de proximo iudicant, quos detractoribus adiungit, quia ſicut detractio charitati aduerſatur, ita & iudicium iniquum, quod dixit Paulus: 1. Cor. 13. *Charitas non cogitat malum*; quod idem eſt ſecundum expoſitionem Chryſoſt. ibi, ac non ſuſpicatur malum. Charitas, inquit ille, non tolerat malam ſuſcipere ſuſpicionem. Theodoret. vero optime ad præſens inſtitutum intelligit locum etiam de iis, qui cum malum aliquod patratum videant, recte explicant, & ad ſanum ſenſum conuertunt. Sic enim ait: Non cogitat charitas malum, i. ignoſcit iis, qui errarunt exiſtimans ea non eſſe facta malo animi propoſito, &c. Et ideo forte Dauid dicebat: *Miſerere mei,* Pſal. 118. *ſecundum iudicium diligentium nomen tuum*, ac ſi diceret, ea mente ac more de meis rebus iudicium fero, quo Sancti viri ex charitate de fratribus ſuis ſolent iudicare, eorum facta in ſaniorem ſemper partem interpretantes, & defectum ex parte leuantes, & attenuantes: longe aliter, ac inimici, quique C charitatem non habent, de quibus *D. Hieronym. epiſt. 61. ad Pammach.* Qui D. Hier. inimicus eſt, etiam in ſirpo nodum quærit.

Tulerunt fratres Ioſeph tunicam eius in ſanguine hœdi, quem occiderant, intinxerunt mittentes qui ferrent ad patrem & dicerent, *Hanc inuenimus. Vide* Geneſ. 37. *vtrum tunica filij tui ſit an non*: quam cum agnouiſſet pater, ait: *Tunica filij* D *mei eſt, fera peſſima* comedit eum, beſtia deuorauit Ioſeph. vbi vides nullatenus tantum facinus de filiis fuiſſe ſuſpicatum etiam poſtquam nouit eorum inuidiam; charitas enim nihil mali iudicat, proindeque potius filij necem ad feras retulit, quia earum feraciſſima eſt Palæſtina, vt patet ex 1. *Reg.* 17. & 4. *Reg.* 2. Reg. 18. 2. & ideo aliqui illud, *quos conſumpſerat ſaltus*, exponunt quos feræ ſaltus deuorarant, & non de filiis etiam de crimine peſ- E ſimo, ſeu de infamia: mala, vt eſt in Hebr. apud eum accuſatis, per quod aliqui intelligunt Ioſephum patri detuliſſe, quomodo & quid fratres de ſe murmurarent, & patri obloquerentur, & in ſe exaſperarentur.

Eſt etiam ad confirmationem huius Deut. 22. rei optimus locus ille, vbi præcipit Deus, quod qui puellæ alteri deſponſatæ ſtuprum

prum intulerit in ciuitate ſimul cum eo lapidibus obrueretur. Puella, quia non clamauit cum eſſet in ciuitate, vir, quia humiliauit vxorem proximi ſui. Sin autem in agro reperierit vir puellam, quæ deſponſata eſt, & apprehendens conoubuerit cum ea, ipſe moriatur ſolus, puella nihil patiatur. Sola erat in agro, clamauit, & nullus affuit, qui liberaret eam. Quis, quæſo, nuntiauit puellam clamaſſe pro defenſione virginitatis ſuæ, ſi nullus affuit qui eam liberaret? Reſpondet Lyran. Lex factum in meliorem partem interpretatur. Vnde & qui male de fratre ſuo iudicat, detrahit legi, & contra eam facit. Vnde recte *Baſil. hom.* (D. Baſil.) 11. *ex variis*, quando ſingula Dei mandata contra aduerſantem ſibi malitiam coram te, iudicium experiuntur, da legi diuinæ contra vitium victoriam: Iniquum & æquum apud te iudicantur, da vt vincat virtus, ſi in rebus cunctis, quas agis apud te potiora, & meliora vincere permittas, beatus in die illa fueris, quia Deus occulta hominum iudicabit, nec condemnatus diſcedes, quia tu virtutem in omni vita coronare didiceris, & memineris. Similia habet *Auguſt. ſerm.* (D. Aug.) 202. *de tempore*. vbi inter alia. In his, quæ vtrum bono, an malo animo fiant, ſcire non poſſumus, melius eſt, vt ad partem dexteram noſtrum animum declinemus, quia tolerabilius eſt nos in hoc falli, vt eos, qui mali ſunt bonos eſſe credamus, quam ex conſuetudine iudicandi etiam de bonis, quod malum eſt, ſuſpicemur.

Homini illi, qui bonum ſemen in agro ſuo ſeminauerat, poſtquam inimicus ſuperſeminauit zizania, dixerunt ſerui: *Vis, imus, & colligimus ea?* (Matt. 13.) quibus ille reſpondit: *Sinite vtraque creſcere*. Super quæ verba ita ſcribit Hieronym. (D. Hier.) Inter triticum, & lolium, quamdiu herba eſt, & nondum culmus venit ad ſpicam, grandis ſimilitudo eſt, & in diſcernendo, aut nulla, aut perdifficilis diſtantia. Præmonet ergo Dominus, ne vbi quid ambiguum eſt, cito ſententiam proferamus, ſed Deo iudici terminum re-

A ſeruemus.

Eſt autem adeo periculoſum de alienis rebus iudicium, vt non ſolum ob id rigoroſum Dei iudicium incurramus, ſed inſuper, quia ſæpe falli opprobrium prudenti viro ſit. Sic enim loquutus eſt Dauid: *Amputa opprobrium meum, quod ſuſpicatus ſum:* (Pſ. 118.) quis vero eſt, qui ſuum proprium opprobrium ſuſpicetur, & non magis agnoſcat? quia ea, quæ hominis ſunt,

B ſpiritus hominis optimè nouit, proindeque ſuſpicari poteſt alienum, non vero ſuum, quod ipſe agnoſcit. Huius igitur loci expoſitionem deducit *Auguſt. ibi, Concione* 12. (D. Aug.) ex eo, quod Propheta addit, quia *iudicia tua iucunda*, id eſt, iudicia tua vera. (Pſ. 118.) Hominum iudicia, inquit Auguſt. de occultis hominum non ſuauia, quia temeraria, & ideo ſuum dixit opprobrium, quod de aliis ſuſpica-

C tus eſt, hoc opprobrium ſuum petebat auferri, vt non eſſet diabolo ſimilis, qui de occultis ſancti Iob ſuſpicatus eſt, quod non gratis Deum coleret. Inuentum eſt autem falſum iudicium diaboli, & opprobrio plenum, dum temerè iudicauit.

Eſt etiam opprobrio plenum humanum iudicium propter varietatem in iudicando, quia hodie rectè iudicat, &

D ſentit de alio homine: Nunc vero iudicat eundem iniquum omnino eſſe, idque ex falſo fundamento, quia iudicauit ſine præuia exacta cognitione: qua in re à vero Dei iudicio ſemper idem de qualibet re iudicante, longè abeſt, quod dixit Paulus: *Alius iudicat diem inter diem, alius autem iudicat omnem diem:* (Rom. 14.) quæ verba expoſuit Auguſt. lib. propoſitionum huius epiſtolæ in hunc modum, alius iudicat diem inter diem, nempe homo, quia

E quem hodie iuſtum laudauerit, cras inuenit deprauatum, alius vero iudicat omnem diem, quia non ſolum qualis quis hodie ſit, ſed etiam qualis omni die futurus ſit, nouit. Hæc Auguſt. Opprobrio igitur, & iniuriæ ſe exponit qui de alio temerè iudicat, cum pro diebus, imo & horis iudicium debeat mutare, & inuertere.

Digitized by Google

Eſt inſuper & iniurioſum iudicium temerarium aduerſus fratres, quia deprauatum omnino indicat animum iudicantis praue iuxta illud Eccleſiaſt. Eccle. 10. *In via ſtulti ne ambules, cum ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat:* quod ſic exponit Carthuſ. cum Seneca, poſt Climachum, atque Caſſianum. Omnis affectus habet, vt in quo ipſe inſanit, omnes furere putet. Sic malus Vagao malè de ſancta & caſta Iudith, iudicabat. Iudit. 14. Sic de Iacob iudicabat Laban, quod idola ſua eſſet furatus. Gen. 31. Sic fratres, ſeu affines Chriſti, quia gloriam captabant, Chriſtum eodem vitio laborare arbitrati ſunt, idcoque hortabantur, vt ſe in Iudæam conferret, Ioan. 7. mundoque oſtenderet, ac ſigna palam faceret. Sic Neroni perſuaſum fuit, neminem eſſe pudicum, aut vlla ſui corporis parte purum, vt ait Suetonius in eius vita cap. 29. Sic Lutherus, ſimiliſque grex non credit ſeruari continentiam à Religioſis; qualis denique quiſque eſt, tales & alios iudicat & probat. Vt ait *Philoſophus 3. Politic. cap. 6.* Qui ergo malè de aliis iudicat, proprium affectum, malum indicat & probat. D. Aug. Quod proſequitur *Auguſt. concion. 12. in Pſ. 118.*

Non eſt igitur temere de fratribus iudicandum, vt monet Iacobus, ſed audiendus & imitandus D. Bern. *Bernard. qui ſerm. 40. in Cantic.* ita habet. Caue alienæ conuerſationis eſſe, aut curioſus explorator, aut temerarius iudex, & ſi perperam actum quid deprehendas: nec ſic iudices proximum, magis autem excuſa intentionem, ſi opus non potes: Puta igitur ignorantiam, puta ſurreptionem, puta caſum, quod ſi omnem omnino diſſimulationem rei certitudo recuſet, laudetur nihilominus ipſe tibi, & dicito apud temetipſum vehemens nimis fuit tentatio: quid de me illa feciſſet, ſi accepiſſet in me ſimiliter poteſtatem?

Voluit Dauid accuſare virum, qui ouem abſtulerat pauperi, vt conuiuium hoſpiti exhiberet, & quia alienum peccatum illud putauit; vide qualiter in illud ſæuiat, ſicut eleganter notauit D. Chryſ. 2. Reg. 12. *Chryſoſt. homil. 1. in Pſalm. 50. Viuit Dominus, quoniam filius mortis eſt qui fecit hoc, ouem reddet in quadruplum, & ipſe gladio punietur.* O Iudicis, inquit Chryſoſt. ſupereffluentem iuſtitiam. Iubet quidem in quadruplum ſecundum legem reſtitui. Lex enim Exod. 22. præcipit furantem quadruplici reſtitutione vinciri. Iſte autem & legem eſt prætergreſſus, iubet quippe & ipſum interimi, & in quadruplum obnoxium detineri promiſit. Vide iudicium eliminatum: vide ſententiam ſupereffluentem, quia exiſtimauit alium iudicare. Vbi vero ſe præuaricantem audiuit, ad confeſſionem confugit confuſus, & dixit: *Peccaui*; Multi de aliis ſanè tacerent, nec ſententiam tam citò proferrent, ſi ſe priùs iudicarent, &c.

§. III.

Nullatenus diuina lex parui facienda, ſed præ oculis habenda.

DEinde hic locus facit contra eos, qui diuinam legem & præcepta Dei parui pendunt, cum ipſe voluerit ea maxime ſeruanda, & colenda. Quod oſtendit, cum in Deut. dixit: Deut. 6. *Eruntque verba hæc, quæ præcipio tibi hodie in corde tuo, & ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, & mouebuntur ante oculos tuos.* Pagnin. vertit. *Erunt ſpecilla, ſeu ocularia inter oculos tuos.* Quæ verba ponderans Oleaſt. ait. Vide quam pulchre, & rationabiliter voluerit te habere præcepta, veluti ſpecilla ſuper oculos. Qui enim per ocularia, ſeu ſpecilla videt, quæcumque videt, mediis ſpecillis videt, & talia qualis vitri color, ſic ſtatuit Deus, vt nihil videres ad concupiſcendum, nec deſiderares, niſi medio præceptorum; & talia iudices, qualia tibi dixerint mandata. Et forte ad hoc reſpexit Dauid quando dixit: Pſal. 118. *Tunc non confundar, cum perſpexero in omnibus mandatis tuis.*

Hoc etiam notauit D. Hier. *Hieronym.* explicans ea verba: Prou. 6. *Serua mandata mea & viues:*

Digitized by Google

uen: & legem meam, quaſi pupillam oculi tui. Tam ſolicite, inquit, ſerua quæ doceo, quaſi nihil recte, ſine his aſpicere valeas; liga ea in digitis tuis: ſcribe illa in tabulis cordis tui, in digitis, in actibus dicit: in tabulis, in latitudine cogitationis: eaque cura & diligentia mandata ſua ſeruari vult, vt nihil vltra nobis curæ eſſe velit, ſicut probat *Ambroſ. lib. 7. in cap. 10.* Luc. cum ponderat ea verba Chriſti, *Neminem per viam ſalutaueritis*, fortaſſe, inquit, hoc durum & ſuperbum, nec manſueti & humilis Domini præcepto conuenire videtur. Rationem verò reddens ait: Non ſalutationis officium, ac ſedulitas aufertur: ſed obſtaculum impediendæ deuotionis aboletur, vt quando diuina mandantur, paulisper ſequeſtrentur humana: Pulchra eſt ſalutatio, ſed pulchrior, quo maturior exequutio diuinorum, quæ per moram ſæpe traxit offenſam. Cum enim gloriam ſuam alteri non det, & in nulla alia re propriam ſupremi Domini gloriam plus manifeſtet, quam in obſeruatione mandatorum ipſius. Inde eſt, quod acrius in tranſgreſſores ſæuiat, & durius in contemptores diuinæ legis animaduertat.

D. Amb.

Illud primum probat *D. Hieronym. epiſt. 14. ad Celant. ex cap. 7. Matth.* Vbi Chriſtus Dominus fatetur, ſe non agnoſcere eos, qui eius voluntatem non faciunt, quantumuis Dominum ipſum multoties appellent. Et ex Malachia: *Si ego Dominus, vbi eſt timor meus?* Ex quo apparet, inquit D. Hieron. nec honorari ab eis Dominum, nec timeri, qui eius præcepta non faciunt: quid tam ſuperbum, quid tam iniquum & ingratum videri poteſt, quam aduerſus eius viuere voluntatem, a quo ipſum viuere acceperis? Hoc à nobis, & vox Chriſti, & ſanguis efflagitat, qui ideo pro omnibus mortuus, *vt qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt:* Viuere autem illi, non eſt aliud, quam eius præcepta ſeruare.

D. Hier. Matt. 7. Malac. 1. 1. Cor. 5.

Secundum vero probat Hieronym. ex verbis illis Nahum: *Reuelabo pudenda tua in faciem tuam.* Vbi Septuag. habent: *Reuelabo poſteriora tua in facie tua*, j. præcepta mea, atque ſermones, quos proieciſti poſt tergum tuum. Ponam te, ait Hieron. in exemplum, vt ſimilitudo, formidatæ pœnæ ſimilitudinem prohibeat delinquendi. Iam vero illud ſupplicium, quod in memoriam & ad terrorem incutitur, atrociſſimum eſſe ſolet, vt notauit *Theod. q. 37. in Gen.* Tale vtique erit, quod infligitur contemptoribus diuinæ legis, quæ propterea Ignea appellatur.

D. Hier. Nahum 3. A Theod.

B Deut. 33.

Hoc denique poſſumus deducere ex ſupplicio, quod Chriſtus Dominus comminatus eſt Petro recuſanti pedum lotionem, quod ipſe humili animo faciebat exiſtimans dedecere Dominum, cui Cœlo cœlorum ſcabellum pedum ſunt, immundos hominum pedes tam humili obſequio lauare. *Si non lauero te, non habebis partem mecum.*

Ioan. 13.

C Quid ergo fiet iis, qui aperte detrahunt legi diuinæ, eiuſque contemptores manifeſti ſunt? Proinde *Baſil. lib. Moral. ſent.* ex hoc dicto Chriſti Domini colligit, quod omnis, qui iuſſis diuinis aduerſatur, licet id amico & pio animo faciat, is tamen ob eam cauſam abalienatur, à Domino & quod quicquid à Domino dicatur, id ſumma cum animi expletione debemus ſuſcipere: alioqui is contra legem operatur, & Deum afficit contumelia, vt oſtendit idem *Baſil. in Regul. breuiorib. reſponſione 4. & 149.* Qui enim præuaricatur legem, eam contemnit, Talis vero contemptus in eum committitur, qui eſt author & inſtitutor legis: quod voluit Iacobus, cum ait: *Qui detrahit legem, iudicat legem, & non eſt factor legis, ſed Iudex.*

D D. Baſil.

E

Digitized by Google

TEXTVS.

Verſ. 12. Vnus eſt legis lator, & Iu-
dex, qui poteſt perdere
& liberare. Tu autem
quis es, qui iudicas pro-
ximum?

EXPOSITIO LITERALIS.

TEmeritatem arguit eius,
qui proximum delecta-
tur iudicare, ſicut nota-
uit Beda, propoſita Dei
iuſtitia & poteſtate, quia
ſolus Deus poteſt pro-
pria authoritate legem condere, & iudi-
cium ferre. Vnde Iſai ait. *Dominus iudex* Iſa. 33.
noſter, Dominus legifer noſter. Iob: *Ecce Deus* Iob 36.
excelſus in fortitudine, & nullus ei ſimilis in
legiſlatoribus; hic igitur vnicus & verus Do-
minus, & iudex poteſt perdere id eſt iuſte
condemnare non implentes, & liberare id
eſt miſericorditer à peccato purgare, & ad
Deut. 32. ſalutem perducere. Dixit enim in Deut.
Ego occidam, & Ego viuere faciam. & alibi.
1. Reg. 2. *Dominus mortificat & viuificat, deducit ad*
inferos, & reducit. Sic Tobias dicebat. *Tu*
Tob. 13. *flagellas & ſaluas, deducis ad inferos, &*
reducis.

Vel poteſt liberare legis factores, vt ad-
uertit Gloſſ. & Lyran. & eſt ſenſus prio-
rum verborum. Cur tibi arrogas quod ſo-
lius Dei eſt? Ne timeas quod quicquam
ſinat inultum, nouit ille, quid, quatenus,
& quando ſit puniendum, qui ſolus ſine
peccato eſt, ſolius eius eſt, impios pro
ſceleribus grauioribus gehennæ flammis
adiudicate. Pios autem gloria, & honore
coronare, quod tandem aliquando pro
certo facturus eſt, vnde non iudices alie-
num ſeruum, qui domino ſuo ſtat, aut ca-
A dit, id eſt, quicquid ſeruus facit, vt ſeruus
eſt, ſiue male, ſiue bene faciat, in vtilita-
tem, aut damnum Domini cadit. Vnde &
Domini erit opera ſerui probare, aut re-
probare.

Argumentatur deinde ſecunda parte
noſtri textus contra temetè iudicantes à
communi omnium hominum miſeria. *Tu*
quis es, qui iudicas proximum? forſitan, in-
quit Gloſſa, nequior es ipſo, & tu ipſe in
maiora potes præcipitari peccata, & iſte
B poteſt ſurgere ad bona.

Vel etiam, *Tu quis es, qui iudicas*, cum
omnes ſimus præſentandi ante tribunal
Chriſti, & vnuſquiſque pro ſe rationem
redditurus? Par vero in parem non habet
imperium, vt hic aduertit *D. Thom. Vnde*
& D. Iſidor. quem affert; Non detrahas D. Th.
peccanti, ſed condole, quod in alio detra- D. Iſid.
his, in te potius pertimeſce. Vnde *D. Da-* D. Damaſ.
maſcen. lib. 1. Paralell. c. 66. ex præſentibus
C Iacobi verbis probat, vnumquemque ſtu-
dere debere, vt ſeipſum noſcat, ſibique at-
tendat, nec aliena curioſe inquirere. Ad-
ditque illud Deut. *Cuſtodi teipſum, & ani-* Deut. 4.
mam tuam ſolicitè; ſubijcit & hæc Baſilij
verba: Deſine aliorum mala inquirere, ne
committas, vt cogitationibus tuis alienũ
morbum examinari vacet. *Et Hieron. epiſt.* D. Hieron.
ad Celant. Nulli vnquam omnino detra-
has, nec aliorum vituperatione, te lau-
D dabilem oſtendere velis, magiſque vitam
tuam ordinare diſce, quam alienam car-
pere, ſemper Scripturæ memor eſto. Noli
diligere detrahere, ne eradiceris. Sic *Na-*
zianzen. in tetraſt. ne alijs mederi tente- D. Naz.
mus, cum ipſi vlceribus ſcateamus.

Nos quia plura hac de re ſuperiori tex-
tu, poſt alia multa iam diximus, alio pro-
peramus, interim tamen aduertimus cum
nouioribus expoſitoribus, præſentem lo-
E cum non eſſe ſic intelligendum, quaſi non
liceat Prælatis, Primatibus, ac iudicibus
iudicare ſubditos ſuos: habent enim ma-
giſtratus, tum Eccleſiaſtici, tum ciuiles
ſua fora, ſuas leges, & inquirendi, abſol-
uendi, dãnandique rationes, quibus Deus
minime contradicit, imo eas reuelauit, &
probauit, quando & Aaronem ſynagogæ,
& Petrum Eccleſiæ ſuæ præfecit, & Ioſue,
iudices,

Digitized by Google

Rom. 13. iudices, & Reges conſtituit. Et Paulus. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, qui locus communiter à Patribus intelligitur de poteſtatibus ſęcularibus, vt D. Baſil. videre eſt apud *Baſil. de Conſtitutionibus* D. Aug. *Monaſt. c. 23. Aug. epiſt. 54. Chryſoſt.* & gra- D. Chryſ. uiores interpretes.

Inde vero efficax deducit argumentum D. Baſil. *D. Baſil. loco cit.* ad confirmandã obedientiam exhibendam poteſtatibus Eccleſiaſticis, cuius hæc ſunt verba. B Quam magna ea obedientia ſit, qua erga Antiſtites ſuos religionis veræ præſtare cultores debent, eiuſque magnitudinem non aliunde explicare adnitar, quam ex ſacroſanctę Scripturæ authoritate omnibus illi ſubiecti ſint poteſtatibus; inquit Paulus: mundi, non ſpiritualibus, ſi igitur qui mũdo huic præſunt, & ex lege humana illam imperãdi poteſtatem habuerunt ijs, diuina lex pietatis cultores tãtopere voluit eſſe ſub- C iectos, & quod maius eſt, quorum vita, tota tunc erat impietas, quam magna tandem ei à pietatis cultore præſtanda obedientia eſt, qui à Deo conſtitutus præſes eſt? præſertim cum apertiſſime Apoſtolus iubeat omni in re parendum eſſe ſpiritua- Hebr. 13. libus præpoſitis. *Obedite*, enim, inquit, *præpoſitis veſtris, & ſubiecti eſtote eis*. Sic Baſil.

Vnde non audiendi Kemnitius, Caluinus, & cæteri hæretici, qui ex præſenti Iacobi loco deducunt, neminem legibus D Eccleſiaſticis aſtringi, neminem leges, condere poſſe, quibus obligentur conſcientiæ hominum baptizatorum, neminem inſuper peccare, etiamſi data opera leges humanas polyticas, Eccleſiaſticaſuè contemnat. Nam tametſi vnus & ſolus ſit Legiſlator, qui cunctas leges inſpiret, atque confirmet, cunctos ſibi ſubijciat, & deuinciat, & quoſcumque tandem ſecundũm leges ſuas iudicaturus ſit in iuſtitia E & æquitate, quod hic docet Iacobus: non Deut. 17. vult tamen negare Pontifices, Reges, & Magiſtratus, ab ipſo tanquam vicarios inter homines eſſe conſtitutos: Eſt enim Deut. 17. apertiſſimum teſtimonium Deut. *Qui ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, moritur homo ille*. Et Prouerb. *Per me Reges* Prou. 8. *regnant, & legum conditores iuſta decernunt;* A *per me Principes imperant, & potentes decernunt iuſtitiam*, Et Luc. *Qui vos ſpernit, me* Lu. c. 10. *ſpernit*, &c. Qua de re videndus *Cardinalis Bellarm. l. 4. de Rom. Pontif. c. 17. & l. 3. c. 20.*

TEXTVS:

B Ecce nunc qui dicitis hodie, aut craſtino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus. Verſ. 13.

C Qui ignoratis quid erit in craſtino. Verſ. 14.

EXPOSITIO LITERALIS.

SVmpta occaſione à temerarie iudicantibus, increpat his ſimiles, qui D temerè, & præſumptuoſe contempta Dei prouidentia, ex qua omnia pendent, nec conſiderata fragilitate humanæ vitæ, longam ſibi vitæ ſeriem promittentes, promittunt ſe plurima facturos, cum omnino ſint incerti, quid die poſtero futurum ſit.

Similis inſania narratur apud Lucam, Luc. 12. de diuite auaro. *Anima habes multa bona* E *poſita in annos plurimos requieſce, comede, bibe, epulare*. Dixit autem illi Deus. *Stulte hàc nocte animam tuam repetent à te*. Sic etiam hoc loco Gloſſa. Stulta leuitate animi vitæ ſpatium proponentes inſtar illius, qui ſibi plurimos promittebat annos, ſed promiſſis non ſtetit, ne quidem diem vnum poſt promiſſionem vixit, videlicet & ex alieno & temerè promiſit.

Aug.

D. Aug. *Aug. hom.* 48. O cæcitas auari, vna nox ei ſuperabat, & de multorum annorum vita cogitabat, nox ei vitam fugabat, & de craſtino cogitabat.

Eccl. 11. Similis item inſania ea eſt, quæ habetur in Eccleſiaſt. *Inueni requiem mihi, nunc manducabo de bonis meis ſolus, & neſcit quod tempus præterijt, & mors appropinquat. & relinquet omnia alijs, & morietur.* Soli enim 1. Reg. 2. *Deo præparantur cogitationes*, hoc eſt, firmantur, & ſtabiliuntur. Eſtque proprium Dei beneficium, *quod ante decernas rem*, Iob 22. ait Eliphas, *& veniet tibi*. Vbi D. Thomas. D.Th. Ordinabis per tuam prouidentiam futurum aliquid, &c. Iob 15. Vnde Aug. illud Iob, *Ecce inter ſanctos eius nemo immutabilis, exponit*, In ſanctis eius non eſt fides, propter incerta temporum, quibus plerumque falluntur, vt multa dicant, & non faciant.

Luc. 12. Ecce nunc qui dicitis, alij legunt, Age, id eſt, errorem veſtrum modo aduertite vos, qui dicitis. Gloſ. Ecce aliud iudicium, falſum, ſcilicet, de hodie, aut craſtino, cum homo neſciat diem aut horam, Eccleſ. 9. neſciat que finem ſuum. Ibimus in illam ciuitatem, nullam mentionem diuini adiutorij facientes, cum in ipſo Act. 17. *viuamus, mouemur, & ſumus.*

Et faciemus quidem annum, id eſt, commorabimur ibi. Et ideo Vatabl. *Tranſigamus ibi vnum annum*: Et mercabimur, & lucrum faciemus; multimodam, inquit Gloſſ. eorum ſtultitiam notat, qui non habentes certitudinem vitæ, cupiditate temporalium vitam, & lucrum promittunt ſibi in futurum. Multo melius Hieremias. Hier. 10. *Scio Domine, quia non eſt hominis via eius, nec viri eſt, vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos.* Et alibi in Scriptura dicitur. Prou. 27. *Ne glorieris in craſtinum, neſcis enim, quid ſuperuentura pariat dies.*

§. I.

Incertitudo, & fallacia præſentis vitæ.

Illud hoc in loco primo notandum occurrit, incertitudo, ſcilicet, præſen- A tis vitæ, qualiterque decipiantur ij, qui ſibi aliquam certam ac determinatam moram, quæcumque illa ſit, promittunt. Vnde Dauid. *Deus vitam meam annuntiaui tibi.* Pſal. 55. vbi Brixian. & Vatabl. legunt. *Fugas meas numeratas habes.* Videturque ſumpta metaphora à fugitiuis ſeruis, quorum Dominus nunquam, nuſquamque ſecurus eſt. Quacumque enim hora poteſt ſeruus domo abſcedere, fugamque arri- B pere, ſic & vita non incerta ſolum, veluti ſeruus fugitiuus, ſed ipſa incertitudo ad modum fugæ eſt. Vnde Iob. *Militia eſt vita hominis.* Iob 7. Ambroſ. ſer. 41. & alibi ſæpe legit. *Piraterium eſt vita hominis.* D.Amb. Sicut enim illi non conſiſtunt in certo aliquo loco, ſic nec vita, &c. & iterum: *Nihil ſunt dies mei.* Iob 7. Vox Hebr. ſignificat vanitatem à radice. Habal, id eſt, euaneſcere, quod recte exprimit vitæ incerti- C tudinem, quæ cum videtur teneri, veluti è manibus, oculiſque euaneſcit. Et Dauid. *Veruntamen in imagine pertranſit homo.* Pſal. 38. Ibi Caietan. aduertit. Hominem non in veritate, ſed in figura, & imagine verſari.

Hanc vitæ noſtræ incertitudinem proſequutus eſt *Aug. ſerm. 1. de verbis Domini*, D. Aug. dicens. Tempus, cuique noſtrum proximum eſt, quia mortales ſumus, inter caſus D ambulamus; ſi vitrei eſſemus, minus caſus timeremus. Quid fragilius vaſe vitreo, & tamen ſeruatur, & durat per ſæcula? Etſi enim caſus vitreo timentur, ſenectus & febris non timetur: nos ergo fragiliores & infirmiores ſumus, quia & caſus omnes, qui non ceſſant in rebus humanis, fragilitate vtique noſtra quotidie formidamus, & ſi ipſi caſus non accedant, tempus ambulat, vitat homo ictum: nunquid vi- E tat exitium? Nunquid vitat quæ extrinſecus eueniunt? nunquid, quod intus naſcitur, pellitur?

Probat hoc ipſum *D. Ambroſ. lib. 2. de vocatione gent. c.* 8. D. Amb. optima & efficaci ratione dicens. De immaturitate mortis non eſt ratio conquerendi, cum ſemel in naturam noſtram per peccatum ingreſſa mortalitas, obnoxiũ ſibi omnẽ vitę noſtræ fecerit diem: Eſſet enim quodammodo immortalis

mortalis

Digitized by Google

mortalis homo, ſi eſſet tempus, intra quod mori omnino non poſſet, ſed nunquam corruptio ita incorruptionis eſt particeps, vt non ſemper obnoxium ſit defectioni, quod debetur occaſui. Cum ergo ipſam corruptionem nobiſcum portemus, quando certi eſſe poſſumus de tam incerta vita?

Mirabitur fortaſsis quis, cur Chriſtus Dominus ingreſſus nauiculam, mare permiſerit turbari, ipſamque nauiculam penè fluctibus operiri, eoque rem deuenire, vt diſcipuli clamantes excitauerint dormientem Dominum dicentes: *Domine, ſalua nos, perimus.* Exiſtimarunt Apoſtoli ſecum portare in naui viuidam vitam Chriſtum ſcilicet, ſecuroſquè de vita, & ſecundis ventis nauigare poſſe, quia in portu nauigabant; ſed hanc certitudinem in incerta vita minime paſſus eſt Chriſtus, qui nos paratos ſemper voluit eſſe. Notauit hoc *Ambroſ. in Pſalm.* 43. In naui, inquit ille, dormiebat Chriſtus corpore, ſed virtute vigilabat; diſcipulos vero remiſſos, & negligentes eſſe non paſſus eſt, quaſi de Domini præſentia, & fauore ſecuros, ſomno corporis ſeſe compoſuit.

D. Amb.

Optime proinde Cyprian. deludens ſtultitiam auari ſibi longam vitam promittentis, ait ſerm. de lapſis: Lætabatur ſtultus in fructibus ipſa nocte moriturus, & cui vita iam deerat, abundantiam cogitabat. Similia habet *Baſilius libro, cui titulum fecit, admonitio ad filium ſpiritualem.* vbi inter alia ait: Non omnes in ſenectute priuabuntur hac luce, ſed in diuerſis ætatibus de hoc mundo migrabunt, ſemper ante oculos tuos verſetur vltimus dies: Cum enim diluculo ſurrexeris, ad veſperum te ambigas peruenire, & cum in lectulo ad quieſcendum membra tua poſueris, noli confidere de lucis aduentu. Et *D. Hieronymus ad Marcellam:* Sumus in ſenectute mundi, & vniuſcuiuſque ætas in ſenium fertur; quare de diſceſſu, & ratione ſupremo Iudici reddenda ſoliciti ſimus, ſenectutem hominis deprehendimus cum incipit delirare. Sic ex iis, quæ

D. Cypr. *Luc. 12.* *D. Baſil.* *D. Hier.*

A videmus mundi deliramentis, facilè illius ſenium experimur.

Et Auguſt. in ſpeculo peccatoris explicans illa verba Deuteron. *Vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent*, vult Deus, vt ſcias vitam præſentem fugitiuam vniuerſæ vanitati ſubiectam, in breui perituram, vtinam nouiſſima homines prouiderent contra ſterilitatem futuram ſicut Ioſeph. Sapientis B non tam cuiuſlibet rei principium proſpicere, quàm finem, exitumque prouidere. Videndus pro hac re *Bernard ſerm. de fallacia præſentis vitæ.*

D. Aug. Deut. 32. *D. Bern.*

Dubius cuiuſque noſtrum finis, quia vitæ noſtræ præſens tantummodo nunc, & inſtans habemus. Nam quod præteriit, iam non eſt, quod futurùm eſt, præterquam quod nondum aduenit, quis certò nouit nos ad id peruenturos? Inſipientia proinde dementiſſima eſt, ſic iudica- C re de futura vita, quaſi de re certa, & dicere. Hodie, aut craſtino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi annum; de huiuſmodi proinde hominibus intelligendum cenſet Greg. illud Iob. *Euellatur de tabernaculo ſuo fiducia eius, & calcet ſuper eum, quaſi Rex, interitus.* Super quæ verba ſic ait *Gregor. 14. Moral. cap. 8.* Fiducia eius euellitur, quando peruerſus quiſque, qui multa ſibi ad votum in hac vita D parauerat, repentina morte diſſipatur, & calcat ſuper eum, quaſi Rex, interitus, quãdo mortis ſuæ tempore per hoc, quod ad ſupplicium trahitur, poteſtati dæmonis ſubiugatur. Et cum his ſecurè de vita promittentibus ſibi, videtur loquutus Paulus cum ait: *Cum dixerint, pax, & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut in diebus Noe, &c.* Et Dauid: *Subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem* E *ſuam.* Et Amos: *Occidet Sol in meridie, & tenebreſcere faciam terram in die luminis.*

Iob 18. *D. Greg.* *1. Theſſ. 5.* *Pſa. 72.* *Amos 8.*

Quod ſi huius vitæ incertitudinis rationem quis cognoſcere velit, eam reddit *Hilar. in cap. 25. Matth.* dicens: Diei ignoratio intẽtam ſolicitudinem ſuſpenſæ expectationis exagitat; voluit enim nos ſemper paratos, qui nobis certam

Vita noſtra quare incerta. *D. Hilar.*

Digitized by Google

mortem aſſeruit, & eius horam ſemper incertam. Qua de re videndus *Hieronym. lib. 1. in lamentation.* & *epiſt. ad Cyprian. Chryſoſt. in imperfecto homil. 31.* & *homil. 9. in epiſt. ad Theſſalon.* & *Plutarch. de conſolatione ad Apollonium* dixit. Exiſtimo nobis terminum vitæ præſtitutum eſſe ignotum, nam ſi prænoſcamus, multi profectò immaturis luctibus contabeſcerent.

D. Hier.
D. Chryſ.

Extremæ verò miſeriæ eſt, tunc à Deo vocari, & repeti animam, cum illa ſecura de exitu longam ſibi promittebat vitam, futuros metiebatur annos, eoſdemque diuerſis adaptabat actionibus & muneribus, ſicut notauit *Hieronym. epiſt. ad Cyprian.* vbi exponens ea verba Pſal. *Dexteram tuam ſic notam fac, & eruditos corde in ſapientia.* Aquila, inquit ille, Simmachus, & quinta editio ſic verterunt: Dies noſtros ſic oſtende, vt veniamus corde ſapienti, nihil enim ita decipit humanum genus, quam quod, dum ignorant ſpatia vitæ ſuæ, longiorem ſibi ſæculi huius poſſeſſionem repromittunt. Hoc eſt quod Dauid in alio loco precatur dicens: *Ne auferas me in dimidio dierum meorum, priuſquam abeam, & non ſubſiſtam*, quod ſic exponitur. Ne eo tempore facias me mori, quando adhuc putabam me victurum, eſt enim ſatis periculoſum, tunc vocari ad iudicium, quando homo iudicabat ſe diu victurum, nec diſpoſitas habet rationes ſuas in iudicium.

D. Hier.
Pſ. 89.
Pſ. 38.

§. II.

Contra eos, qui conquirendis diuitiis omnibus modis incumbunt.

ILlos etiam carpit Apoſtolus, qui totas horas, curaſque impendunt in coaceruandis bonis ſæculi, nihil omnino cogitantes de futuris, & æternæ vitæ diuitiis, quibus rectè accommodat *Hieron. epiſt. ad Heliodorum*, illud quod de Megarenſibus illo tempore circumferebatur: ædificant quaſi ſemper victuri, viuunt, quaſi altera die morituri: ædificant enim non ſolum in ſanguinibus peccatorum, ſed etiam pauperum, quos occidunt, & ſpoliant, deſtruuntque horrea, vt ampliora faciant, eademque implere conantur fructibus in annos multos. Viuunt vero tanquam mox morituri ad modum illorum, qui dicebant: *Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur.* Cum tamen vita ad ſola bona ſpiritualia promerenda, à Deo nobis ſit conceſſa.

D. Hier.
Iſa. 22.
1. Cor. 15.

Hæc fuit ratio, cur Deus ſententiam reuocauerit circa mortem Ezechiæ, cui Iſaias dixerat: *Morieris tu, & non viues.* Namque cum Ezechias Deo retulerit, qualiter vitam geſſerit, *Memento, quaſo, quomodo ambulauerim coram te in corde perfecto, & quod placitum eſt coram te, faciam.* Statim ei addidit quindecim annos, indignum reputans eam auferre vitam, quæ in proprio munere tranſigebatur. Vnde Dauid: *Retribue ſeruo tuo, viuifica me, & cuſtodiam ſermones tuos:* vbi aliqui ex Hebræis vertunt, *Retribue ſeruo tuo, vt viuam, & cuſtodiam ſermones tuos,* ſeu verbum tuum: quaſi ad hoc ipſe tantùm vitam exoptauerit, vt ſcilicet legem Dei cuſtodiret.

4. Reg. 20
Pſal. 118.

Quod inſuper probat Chryſoſt. & alij expoſitores ex ea loquutione Chriſti Domini. Ioann. 9. vbi vitam diem appellat, & tempus operandi, ſumpta metaphora ab opportuno tempore operandi apud homines, qui in die operari ſolent, nocte ceſſant, quieſcunt, & vacant ab opere. Vnde *Bernard. ſerm. 5. in vigil. Natiuit.* exponens ea verba: *Sanctificamini hodie, & eſtote parati, die enim craſtina videbitis maieſtatem Dei in vobis,* ait: Sanctificari hodie iubet, nam craſtina nec in ſanctificatione erit, nec in præparatione, ſed in viſione maieſtatis: hodie iuſtitia colitur, cras reſpondebit, hodie exercetur, cras fructificabit, alioqui quod non ſeminauerit homo, non metet, nec tunc videbit maieſtatem qui contempſerit interim ſanctitatem, nec illuceſcet.

D. Chryſ.
D. Ber.

Digitized by Google

ceſcet ei dies craſtina,cui non luxerit hodierna. Similiaque habet *Chryſoſt.hom.*57. *in Ioan.* Tempus dedit vobis Deus, vt pietatem colereris,vt rectè viuendi arte erudiremini: cur incaſſum, & inutiliter hoc tempus conſumitis? D. Chryſol.

Eſt autem intolerabilis prorſus inſania vitam inſumere in lucrandis bonis, & cumulandis diuitiis, cum breui vitæ pauca ſufficiant, dum nobis iter eſt ad æternas manſiones quod dixit *Gregor.homil.* 32. *in Euangel.* his verbis. Incaſſum multa portantur, cum iuxta eſt,quo itur: Curſum ſuum quiſque conſideret, & agnoſcet ſibi poſſe ſufficere parua, quæ habet. Et *Auguſt.in Pſalm.*34. Tota iſta vita, & omnia, quibus vteris in ea ſic tibi debent eſſe, tanquam ſtabulum viatori, non tanquam domus habitatori,memento peregiſſe te aliquid, reſtare aliquid,diuertiſſe te ad refectionem, non ad defectionem. D.Greg. D.Aug.

Hoc argumentum eleganter proſequitur *Ephram orat. de morte.* Abraham, inquit, in viuis exiſtens cum extraneis, tanquam peregrinus, & accola quidam habitabat, neque pedis veſtigium propriæ terræ poſſedit, ad ſepulturam ſaltem propriam ſibi ipſe terram, quæ eius corpus ſuſciperet, comparauit. Longe itaque ad vitam degendam eſt beatius, non affixum eſſe in rebus, quæ ſunt in terra, veluti propriis, nec hanc quaſi naturalem complecti patriam, ſed in hoc vitæ ſtatu, tanquam ex condemnatione aliqua ſimus grauati, perſeuerare; non ſecus ac ſi à iudicibus quibuſdam ob certa facinora in exilium pulſi hic exulare iuſſi eſſemus. Quibus verbis videtur meminiſſe eiectionis primi parentis ab ſtatu fælicis vitæ, & a terreſtri paradiſo in vniuerſam miſeramque orbis plagam. *Et ſerm. ad animam negligentem.* Paratus eſto, atque ad iter expeditus, noli te onerare ſuperfluis: hyems prope eſt, occupare feſtina tectum illud, quod nos quoque perſequimur per gratiam Chriſti. D.Ephr.

Conſiderans vero turbulentam procellarum nubem præſentis vitæ *Nazianz.* D.Naz.

A vbi cuiuſque noſtrum nauis periclitatur conteri, ait *orat.* 27. Nauem paulùlum exonera, vt leuius nauiges In profundum etenim facillimo negotio demergentur, qui conquirendis mercibus, & onerofis lucris iugiter incumbunt.

Cum ergo hoc loco reprehendantur ij, qui ſe totos lucro dedunt, & quorum cura, & cogitatio in eo verſatur, illud iam inde infertur, qui prudenter ſe habere voluerit, id tantum debere curare, vt lucrum circa talenta Domini conquirat,&in eo perpetuo meditetur, quo ſenſu recipimus eam inſanorum exiſtimationem, vitam, ſcilicet, noſtram eſſe rationem compoſitam ad lucrum. quod dixit etiam *Nazianz. in ſententiis.* Mercatum, hanc vitam exiſtima. Si negotiatus fueris,quæſtum facies, ratione cuius poſſis Domino dicere: *Ecce alia quinque ſuperlucratus ſum*; quod etiam monuit Chriſtus. *Negotiamini, dum venio*, & præſcripſit *Ambroſ.ſerm.*30. dicens. Emat ſibi innocentiam qui ſibi emerat aliquando peccatum. Multa hac de re habes apud *Chryſoſt.in imperſ. hom.*38. B D. Naz. Luc 19. C Matt. 25. D. Amb. D. Chryſ.

Eſt etiam hic locus contra negotiatores, & mercaturam exercentes, de quibus ſapiens Siracides ait: *Difficile exuitur negotians à negligentia:*vbi alij vertunt. *A deceptione*, Græcè vero habetur. *A delicto:* Et iterum: *Inter medium emptionis,& venditionis anguſtiabitur peccator*. Qui quidem pecuniam, velut Deum, habent; ſicut videtur dixiſſe Oſeas. *Diues effectus ſum: inueni idolum mihi*. Vnde *Baſil. homil.* 21. *in varia loca Scripturæ* loquens de Iuda proditore ait: Deum verum vendidit, propter Deum falſum, pecuniam ſcilicet, quam adorabat, quam ideo retulit, impia pœnitentia ductus ad templum, & non ad ſterquilinium,quia magni eam ponderabat, nimirum talibus ſemper Dijs templum ſuum deuouerat, ſicut notanit Adragonicus Epiſcopus Hoſtienſis. Eccl. 26. D Eccli.27. Oſe.c.12. D.Baſil. E

Quia vero ſemper eſt illis in animo, idolum pecuniæ adorare, ipſam qualibet in re conſiderant, vnde apud Iob dicitur: *Vigilantes ad prædam præparant, pa-* Iob 24.

Digitized by Google

nem liberis, vbi Pagnin. vertit. *A deserto eſt ſibi panis*. Ab ipſis namque lapidibus, incultis, deſertiſque locis pecuniam ſibi eliciunt. Ideoque Tygurina ait. *Deſertum panem profert*. Vnde *Ambroſ. ſerm*.81. *D. Ambr.* Vſuræ arte nequiſſima, ex ipſo auro aurum naſcitur. Cum enim terra, quæ profert aurum ſterilis prorſus ſit, ipſi fructiferam terram rubram, aurum ſcilicet, reddunt per ſummam impietatem, & nequitiam.

De his merito conqueritur Baruch *Baruc. 3.* cum ait: *Non eſt finis acquiſitionis eorum, qui argentum fabricant, & ſoliciti ſunt*; argentum autem fabricare dicit, non ſolum eos, qui argentum conflant, ſed eos, qui pecuniam quibuſuis modis, quibuſuis artibus corradunt, qui adtò ſubtiles rationes excogitant inueniendæ pecuniæ, vt eam excudere videantur, & ideo addit Propheta. *Nec eſt inuentio operum illorum*, id eſt, ita vt non poſſint animo comprehendi opera illorum. Alij vero exponunt, Non eſt finis operum illorum. *D. Chryſ.* Vnde *D. Chryſoſt. homil*.13.*in* 2.*ad Corinth*. Nullus pauper, inquit, tanta operatur mala propter indigentiam, quanta ditari volentes, vt plura habeant; non enim pauper neceſſaria ſic deſiderat, vt diues ſuperflua.

D. Aug. *Et Auguſt. ſerm*.50.*de Sanctis*. Quotidie negotiatores de naufragio nudi euadunt, & iterum nauigant ad periculum; quotidie periclitantur homines propter diuitias conquirendas: Auarus dicit in corde ſuo, quod forte non audet in lingua ſua. Quis nos ſeparabit de cupiditate auri? Tribulatio, an anguſtia, an perſequutio? Poſſunt & auari dicere auro. Propter te occidimur quotidie. *Et tractat*.9.*in* 1.*Ioan*. O homo, qui laboras amando auaritiam, cum labore amatur quod amas, ſine labore amatur Deus, &c. Videndus *D. Greg.* hac de re *Gregor*. 7. *Moral. cap*.8. & Seneca *epiſt*.95. vbi ait, Auarus nullo ſatiatur lucro, &c.

Remedium autem efficaciſſimum ad abſtractionem a rebus terrenis ſignificauit eadem ſponſa, quæ quando a thalamo ſurrexit, manus myrrha delibuit, quæ

A ſymbolum mortis eſt, cuius recordatio abſtrahit à ſordibus terreſtris lucri: ſicut & eiuſdem obliuio homines inducit in huiuſmodi accuſationem. In quam ſentent. notandus eſt Paulus, cum ait: *Eſt* *Cant. 5.* *autem quæſtus magnus pietas cum ſufficientia*, alij vertunt: *Eſt quæſtus magnus pie-* *1.Tim.6.* *tas cum animo ſua ſorte contento. Et Theo-* *Theophy.* *phylact*. explicans hunc locum Pauli. Eſt reuera quæſtus non quemadmodum illi B arbitrantur, ſed longe alia ratione, non ſi quia pecunias quis habuerit, ſed ſi quia non habeat, ſufficientia enim magnæ ſunt ſtabileſque opes. Vnde Auſonius ex Biante. Qui diues? qui nihil cupit: quis pauper? auarus.

Videndus eſt hac de re *Auguſt. epiſt* 121. *D. Aug.* *ad Probam cap*.6. *& Baſil in Moral.Reg*.48. *D.Baſil.* *cap*.4. *& Seneca lib*. 19. *epiſtolar. epiſt*. 111. Non eſt, inquit, quod te nimis laudes, C ſi contempſeris aureos lectos. Quæ eſt enim virtus ſuperuacanea contemnere præſertim hominem Philoſophum? Tunc te admirare, cum contempſeris neceſſaria. Non magnum, quod viuere ſine regio apparatu poſſis, tunc te admirabor, ſi contempſeris etiam ſordidum panem.

Et Plotinus Philoſophus Ænead. 6. D lib. 9. cap. 7. ait. Oportet nos animam ab omnibus rebus externis ſeparare, tanquam à ſarcinis & obſtaculis, vt poſſit à Deo illuſtrari. Sicut enim oportet materiam primam omnibus formis eſſe vacuam, vt ita figuras omnium rerum poſſit recipere. Ita oportet animam hominis eſſe informem, vt a Deo informari commode poſſit.

E

TEX-

TEXTVS.

Verſ.15.

Quæ eſt enim vita veſtra? Vapor eſt ad modicum parens; & deinceps exterminabitur pro eo, vt dicatis: ſi Dominus voluerit. Et ſi vixerimus, faciamus hoc, aut illud.

EXPOSITIO LITERALIS.

Interrogat igitur. *Quæ eſt vita veſtra?* vbi notat Beda non dixiſſe, quæ eſt vita noſtra? ſed quæ eſt vita veſtra? Quia iuſti, inquit, tunc verius viuere incipiunt, cum ad huius vitæ finem peruenerunt. Sed ratio interrogationis ea videtur eſſe, quia inuertit ſermonem, & eos interrogat, qui tam certo de vita loquebantur. Reſpondet ergo, Vapor eſt, id eſt, tanquam vapor eſt.

Vapor quid.

Eſt autem vapor halitus, ſiue ſpiratio calida, & humida, quæ ex humore aqueo prodit: qualem videre eſt ex aqua, quæ in olla ſubiecto igni effeueſcit; & licet vapor, & exhalatio fumi ſpeciem imitentur, tamen maiorem durationem adhuc habet exhalatio, quam vapor, vt probant Philoſophi *in lib. Metheor.* Proindeque ad modicum dicitur parens, id eſt, apparens, ſeu durans, & deinceps exterminabitur, id eſt, ſtatim, ſiue parum poſt, deficiet & ſicut Baruch dixit: *Exterminati ſunt.* Caietan. legendum dicit. *Euaneſcens.* Et ideo Vatabl. tranſtulit. *Vapor eſt, qui ad exiguum tempus apparet, & deinde euaneſcit.*

Baruc.3.

A Pro eo vt dicatis: *Si Dominus voluerit, & ſi vixerimus*, id eſt, pro eo, quod dicere debuiſtis, vel quod dicere debueritis, vt vertit Vatabl. *Si Dominus voluerit, ſine cuius voluntate nihil fieri poteſt, et ſi vixerimus.* Quam conditionem appoſuit Angelus loquens Abrahæ de ortu Iſaac. *Si vita comes fuerit.* Et Paulus Act.15. Rom.1. 1.Corinth. 4. Philipp. 2. *Reuertar ad vos, ſi Dominus voluerit, ſi mihi proſperum iter*

Geneſ.18.
1.Cor.4.
Philip.2.

B *contingat per voluntatem Dei: Veniam ad vos, ſi Dominus voluerit. Confido autem in Domino, quoniam veniam ad vos cito.* Idem Paulus: *Obſecrans quomodo tandem aliquando proſperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.* vbi notauit Theodoret. Paulum ea etiam, quæ ad tot hominum ſalutem pertinebant, Dei voluntati ſubdidiſſe.

Rom.1.

Qua etiam loquendi forma vſi ſunt
C Gentiles. Si Dij velint. *Cic.4.in Verrem. & Plaut. in penul. Act.4. ſcen. vltim.* Et *Cyrillus Alexand.lib.9.in Ioann.* Voluntas, apparatuſque animi nobis ad bene agendum ſemper ineſſe debet, viam autem poteſtatemque agendi, quam non habemus, temeratium eſt nobis attribuere.

D.Cyrill.

Notauit autem D.Thomas duplicem conditionem, quam aſſignauit Iacobus, quarum vna, & prima eſt ex parte Dei, ſci-
D licet, ſi Deus voluerit, ſine cuius voluntate nihil fieri poteſt. Altera vero ex parte hominis, quam poſtponit præcedenti, quia pendet ex illa, ſcilicet, ex voluntate diuina.

D.Th.

§. I.

Oſtenditur breuitas, & incertitudo vitæ.

E

ID igitur docet hic locus, quod multi alij Scripturæ, breuitatem ſcilicet, vitæ. Nihil enim tam multis, totieſque inculcatum reperiemus, quam hoc: Multa vero comprehendit. Iob enim dies ſuæ vitæ velociores ait curſore, nauibus poma portantibus, ſeu voluntariis, quæ, ſcilicet, pro voluntate & deſiderio nauigant,

aquila volante ad eſcam? quæ quidẽ ſunt
in mari, terra, aereque fugaciſſimæ res.

Sed quia poſſet quis dicere, Curſorem
non tantam celeritatem indicare, quia
quandoque diuertit curſor & requieſcit.
D. Chryſ. Vnde *D. Chryſoſt. hom. de Adam, Sodomitis*
Iob 9. &c. expendens hunc locum Iob ait. Curſor
interdum diuertit; ſed curſus vitæ,
curſor eſt non requieſcens. Ideoque *D.*
D. Hier. *Hierony. epiſt. ad Heliodorum* Quotidie
morimur, quotidie commutamur, & tamen
æternos nos eſſe credimus. Hoc ipſum
quod dicto, quod ſcribitur &c. de vita
mea tollitur: quot puncta notarij, tot
meorum ſunt damna temporum. eleganter
hoc proſequitur *lib. 11. in c. 40. Iſaiæ.*
D. Aug. Quibus habet ſimilia *Aug. 3. de Ciuit. c. 10.*
cum ait. Hæc vita, quam nos agimus,
mors eſt potius dicenda, quam vita. Ex
quo quiſque in iſto corpore morituro
eſſe cœpit, nunquam in eo non agitur,
vt mors veniat. *& tract. 22. in Ioan. atque
lib. 1. confeſſionum* ait, ſe neſcire, vtrum
hæc vita noſtra appellanda potius ſit vita
mortalis, quam mors vitalis.

Et in Pſ. 30. Notauit id, quod dixit
David. *Accelera, vt eruas me.* Ad hoc, inquit,
poſitum eſt, accelera, vt hoc totum,
quod nobis videtur quamdiu voluitur
D. Greg. ſeculum, intelligas punctum eſſe. *Et Greg.
3. Moral c. 10.* Quot dies ætatis homines
accipiunt, quaſi tot quotidie greſſibus ad
finem tendunt; quot augmenta viuendi
percipiunt, diu viuendi ſpatia totidem
perdunt. Momenta ergo temporum,
quo ſequuntur, fugiunt, quod accipiunt,
amittunt.

Videndus idem *Greg 25. Moral. c. 2. &*
D. Damaſc. *Damaſc. lib. 1. Parallel. c. 10.* cum ex hoc
loco Iacobi multa dixerit de breuitate
vitæ, affert tandem illud Baſilij in Pſalmum.
1. Quemadmodum, qui in nauibus
dormiunt, a vento ad portum ſponte trahuntur,
etiamſi ipſi minime id ſentiant,
eodem modo nos quoque effluente vitæ
noſtræ tempore, quaſi perpetuo motu
ad ſuum quiſque finem occulto curſu vrgemur.
Tertul. Videndus item *Tertull. 4. contra
Marci. c. 21.* vbi pannos, quibus infans recenter
natus inuoluitur, ſignificare aſſerit

A inuolucra, quibus ſepeliendus tegitur;
pannis, inquit ille, ſepulturæ inuolucrum
initiatus: ſic initium vitæ ipſius fini correſpondet.
Multaque hac de re habet *Ber.* D. Bern.
ſer. 17. in Pſ. Qui habitat. Ambr. de vocatione D. Amb.
*ne Gent. c. 8. & de interpellatione. c. 8. & ſer.
3. in Pſ.* 118. & eleganter Ouidius lib. 1.
Metamorph.

*Noſtra quoque ipſorum ſemper, requieque ſine
vlla*
B *Corpora vertuntur: nec quod, fuimuſque ſumuſque,
Cras erimus.*

Plura hac de re habet Author adagiorum
ad illud, Homo, Bulla, & Seneca lib. de
breuitate vitæ.

Eandem ſignificauit Dauid cum dixit. Pſal. 89.
Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur. Vbi
Hebr. habetur *Anni noſtri ſicut loquela,* ſcilicet,
quia breui finitur ac tranſit. & alibi.
C *Quoniam ſuperuenit manſuetudo, & corripiemur,* Pſ. 80.
vbi alia verſio teſte Hierony. epiſt ad
Cyprian. habet; *Quoniam tranſiuimus cito
& auolauimus,* Symachus: Succidimur repente
& auolamus, & iterum. *In imagine
pertranſit homo.* Hebr. habetur. *In vmbram* Pſ. 38.
pertranſibit vir. & idem Propheta dicit.
Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos. vbi in Pſ. 38.
Græco (teſte *Orig. hom. 1. in eundem Pſalm.*) Orig.
habetur. *Palleſcas,* quod ſignificat menſuram
quatuor digitorum. Origen. vero le-
D gir. *Ecce veteres poſuiſti dies meos.* Veteres
enim res interitui quamproximæ ſunt, &
iam iam fini appropinquant. Et *Auguſt. in* D. Auguſt.
Pſalm. 89. notat ea verba. *Qua pro nihilo habentur,
eorum anni erunt.* Pro nihilo, inquit,
habentur quæ antequam veniant,
adhuc non ſunt, cum venerint iam non
erunt, non enim, vt adſint, veniunt, ſed vt
non ſint.

Nihil tamen ſic exprimit breuitatem
E vitæ, quàm ſimilitudo vaporis, qui in
ipſo aſcenſu deficit, nec ad ſupremam
aeris regionem peruenit, breuique euaneſcit:
Quod fortè voluit ſignificare
Deus, cum infundens animam efformato
corpori humano, in halitu & flatu eam
infudit, vt videret quàm debili conſtaret
vita, quam & flatum appellauit Scriptura.
Sic enim dixit Propheta ad impium

Dan. 5. pium Balthaſarem. *Deum, qui habet flatum tuum*, id eſt, vitam in manu ſua non glorificaſti.

Cum ergo vita noſtra vapor ſit ad modicum parens, hoc nos incitare debuerat ad melioris vitę rationem ſectandam non vitijs indulgendum, ſed illud potius euenit, quod meritò deplorat *Ber. ſer. de nimia fallacia præſentis vitæ his verbis*. Vita noſtra, vt multipliciter illudat, mutat faciem, modo enim ſe breuiorem eſſe cauſatur, modo ſimulat longiorem: cum peccare delectat, adhuc gemit altius pro breuitate ſua, nec breuitas falſa, ſed gemitus fallax, Ipſa denique vitę memoria breuioris remedium magis, quam incentiuum debuerat eſſe peccati: Quod ſi vſque adeò delectat te ſeruire peccato, vt doleas tibi modicum tempus eſſe, quo ſeruias ei, & optes, ſi poſſes eam facere longiorem; velis, nolis, non longè eſt finis eius, ſed tu, fateor, longè es a regno Dei. Hæc Ber. *Et Hierony. epiſt. 21. quæ eſt ad Paulam*. Humanæ vitæ breuitas damnatio delictorum eſt, hoc quoque ſpatium ſceleribus noſtris ſemper contra diuina pugnantibus, penè perdidimus; Eſt autem maxima inſania in breui vita, quæ ad modicum tanquam vapor paret, nunquam finiendos comparare dolores, & æterna acquirere tormenta. Sicut enim dixit *Ambroſ. lib. 2. de Cain & Abel*. Ea pœna nihil grauius, quam vt quis ipſe ſibi maiorum cauſa pœnarum ſit.

D. Bern.

D. Hier.

D. Amb.

Cum verò breuis admodum ſit vita noſtra, tempus ſufficiens, ac longum admodum eſt ad promerenda æterna bona. Quod voluit ſignificare Chriſtus Dom. in parabola de operarijs, ex quibus vndecima venientes hora, eundem receperunt denarium, quia tantum laborauerunt, quantum priores, priuſque illud receperunt; quam illi, quoniam hoc ipſum, quod nempe breuiori tempore fuerant diligentiores, iam merebantur laudem. Vnde *Ber. in ſententiis* ait, eum, qui pœnitentiam peccatorum aggreditur totum præteritum, præſens, futurumque tempus poſſidere. Preteritum, ſcilicet quia de plorando & pœnitendo illud redimit & ac-

Tempus nullum bonis perit, aut breue eſt. Matt. 20.

D. Bern.

A quirit: Vnde Paulus ad Epheſ. 5. ait; *Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt*, & Ezechias. *Recogitabo tibi omnes annos meos*. *Iſa.* 38. Præſentis etiam temporis Dominus eſt iuxta illud Galat. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum*. Futurum denique tempus obtinet per propoſitum permanendi vſque in finem in Dei obſequio. Nullum ergo, inquit Bernard. tempus perdit quiſquis rectè pœnitentiam agit.

B Quod etiam nobis oſtendit crucifixus cum Chriſto latro, qui iam iam moribundus vitam promeruit, & dum memoriam in futuro poſtulat, ſtatim reſponſionem ęterni pręmij audit eodem die accipiendi; Quod notauit *Ambroſ. ſer.* 8. *in Pſ.* 118. Id, quod futurum eſt vnius diei ſpatio, non patitur prolatari, ne dilatione gratia minueretur. Tam celerem vtique promerebat gratiam, tam tarda in fine vitæ conuerſio. *D. Amb.*

C Hoc etiam probat Salomon. vbi loquens de rapto iuſto quam citiſſime è vita, ſic ait. *Conſummatus in breui, expleuit tempora multa*, id eſt, breui tempore attigit maturitatem virtutis, quam ſcilicet, iuxta beneplacitum diuinæ præfinitionis debebat adimplere, ad quam alius, qui ſegnius ſe haberet, multos poſt annos deuenit. Quod mihi optimè explicat ea lectio, quam *Fulgent.* ſequitur *epiſt.* 2. *c.* 4. Re- *Sap.* 4. *D. Fulg.*

D pleuit tempora multa. Quaſi ſit ſenſus: Ideo breui conſummationem omnium virtutum eſt aſſequutus, quia repleuit multa tempora, quæ vacua alij præterire ſinunt, dum in otio degunt & nihil operantur, & *Seneca epiſt* 50. *docet*: Eſſe poſitum bonum vitæ non in ſpatio eius, ſed in vſu; poſſe fieri, imo ſæpe fieri, vt qui diu vixit, parum vixerit.

E Ideò *Clemens Alex.* 6. *Stromat.* dixit virum Sapientem & probum non plurimi facere ipſum viuere, ſed benè viuere, & *Plut. in orat. conſolator. ad Apollonium*. In ſumma omnia tibi in animo ſunt voluenda, pereenſenti apud te, & apud alium ſedulò non eſſe longiſſimam vitam optimam, ſed honeſtiſſimam, & *Senec. epiſt.* 22. Nemo quam benè viuit, ſed quamdiu, curat: Cum omnibus poſſit contingere vt benè- *D. Clem.*

Digitized by Google

benè viuant, vt diu, nulli. *Et de breuitat. c. 10.* ait. Non accepimus breuem vitam, ſed fecimus, non inopes temporis, ſed prodigi ſumus. Sicut amplæ & regiæ opes, vbi ad malum Dominum peruenerunt, momento diſſipantur; At quanuis modicæ, ſi bono cuſtodi traditæ ſint, vſu creſcunt: Ita ætas noſtra bene diſponenti multum patet.

Nullus ergo temporis, ac vitæ breuitatem cauſetur, cum breuiſſimum ſufficiat, & nos plurimum in inutilibus rebus inſumamus, quod oſtendet vltimus dies vitæ, in quo de tota iudicabimur, qui & omnem vitam noſtram iudicabit. Nam vt Plinius ait. 7. hiſtor. c. 40. Alius de alio iudicat dies, & tamen ſupremus de omnibus, Ideoque & ille oſtendet non breuitatem vitæ fuiſſe cauſam noſtræ damnationis, quæ etiam breuiſſima ad promerendam æternam eſt ſufficientiſſima. Ideo *Nazianz.* in ſentent. Mercatum hanc vitam exiſtima, quod ſi nundinarum tempus fluere ſinas, nullum aliud es habiturus. Similia habet Ber. ſerm. de triplici cuſtodia. *D. Naz.*

T E X T V S.

Verſ. 16. D **Nunc autem exultatis in ſuperbijs veſtris; Omnis exultatio talis maligna eſt.**

EXPOSITIO LITERALIS.

POſtquam Apoſtolus oſtendit eorum nequitiam, qui ſibi vitam & lucrum in vapore citiſsimè euaneſcente promittebant, cum debuiſſent ſe totos diuinæ ſubijcere voluntati, & fateri ab eadem omnia dependere. Inde inſurgit contra eos, qui in incerto diuitia- A rum fidentes, ſuperbiunt, & gloriantur, alios deſpectui habentes, & in gaudio & lætitia præ rerum affluentia degentes, cum tamen omnis hæc copia in miſeriam ſit tandem conuertenda: proindeque pernicioſa omnino eſt talis iactantia.

Nunc autem, id eſt tantum abeſt, vt Deo humiliter ſubijciamini, quòd potius exultatis id eſt, gloriamini. ſicut Oecum. Vatab. & alij vertunt. In ſuperbijs veſtris. B Oecumen. In arrogantijs veſtris, & addit. Arrogantia, affectus eſt de rebus non ſubſiſtentibus. D. Thom. & Gloſſ. in diuitijs, quæ faciunt ſuperbos. *D. Th.* Vnde Aug. ibi relatus. Vermis diuitiarum ſuperbia. Lyran. Exultatis in ſuperbiis veſtris. Alij exponunt, gaudium extrà oſtenditis, quaſi diuino adiutorio nón indigeatis.

Omnis exultatio, Vatab. & alij; *gloriatio maligna eſt*, id eſt, malo igne ignita, vel C concupiſcentiæ, vel cupiditatis ait. *D. Thom. & Gloſſ.* exponit, quæ ſit hæc exultatio, quæ ſcilicet eſt, ad depreſsionem aliorum. *Maligna*, inquit, Carthuſ. id eſt, vitioſa & malæ libidinis igne accenſa.

§. I.

Contra eos, qui in diuitijs ſuperbiunt, & exultant in rebus ſeculi.

REprehendit hoc loco Apoſt. eos, qui in ſuperbijs, id eſt, diuitijs exultant, quaſi vitam poſsint producere, cum tamen Chriſtus Dominus dicat, *quia non in abundantia cuiuſquam vita eius*, id eſt, *Luc. 12.* non habet homo vitam certam ſi abundet, ſicut ſibi falſò perſuadent qui ſtudent congregandis diuitijs. & de impio dicit E Iob. *Cum Pax ſit illi, inſidias ſuſpicatur. in* *Iob 15.* Hebr. eſt. *In pace prædo, aut vaſtator veniet ei.* Septuag. *cum putauerit ſe eſſe iam in pace, veniet eius ſubuerſio.* Vnde *Ambroſ. lib. de* *D. Amb.* *Naboth. c. 6* Quis artifex vnum diem vitæ homini potuit adiungere? quem diuitiæ eius ab inferis redemerunt, cuius ægritudinem pecunia mitigauit? Non in abundantia, ait Dominus vita eius: Quid

Digitized by Google

Quid mihi proſunt diuitiæ, ſi me à morte liberare, ſi meeum poſt mortem eſſe non poſſunt? Ita Ambroſ.

Luc. 12. Nec mirum quòd exultent in diuitijs tam incertis, cum videamus diuitem illum inſanum vocaſſe fructus ſuos, quos nondum collegerat, quos ſæpe grando eliſit, atque comminuit, & æſtus ingens è medijs eripuit manibus, & aqua intempeſtiua è nebulis fluens infrugi reddidit, ſicut notauit *Baſil. in hom. de diuite*. D. Baſil.

Prou. 23. Vel etiam hic locus facit contra eos, qui ſuperbè, & ſtultè gloriantur in diuitijs breui quidem perituris: contra quos dixit Salomon. *Ne erigas oculos tuos ad opes quas non potes habere, quia facient ſibi pennas, quaſi aquilæ, & volabunt in cœlum.* Quem locum ſic ex Hebr. tranſtulit Vatabl. *Num intenderes oculos tuos in id, quod mox non eſt? Sumunt enim ſibi alas diuitiæ, & velut aquila in aërem auolant.* Exponens vero hæc verba ait. An conueniet, vt conijcias oculos tuos in eas, cum nullæ ſint? Quoniam parando, parant ſibi alas, velut aquila & volabunt in cœlum, vt ſit ſenſus. Tu deſatigaris in illis comparandis, at illæ comparant ſibi alas, vt cum te viderint ſecuriorem, è manibus auolent, & effugiant. Vnde in Scriptura dicitur. *Extrema gaudij luctus occupat*: vtinam, inquit Ber. & non occupet prima. Prou. 14.

D. Greg. Et ideo *Greg. 22. Moral. c. 2.* ait. Quaſi in aquis defluentibus fundamentum ponere, eſt in rebus labentibus ſpei fiduciam velle ſolidare. Et *Leo ſer. 1. de reſurrect.* D. Leo. Temporalia iſta pro tranſactis habenda ſunt. Videndus hac de re *Ber. ſer. 4. de Aduentu. & ſer. de Primordijs*, &c. & multa D. Bern. habet ſer. *de Conuerſione ad Clericos, cap. 14. Cyprian. epiſt. 2. ad Donat. Chryſoſt. hom. 2. ſuper, Vidi Dominum. & Aug. epiſt. 45.* vbi carpit eos, qui inani rerum temporalium ſpe decipiuntur, cum in mundo omnia falſitatem proclament. Tanta, inquit, rerum labe contritus, vt etiam ſpem ſeductionis amiſerit. Nam quantum illi laudandi, atque prædicandi, qui dignati non ſunt cum mundo florente florere; tantum increpandi & accuſandi ſunt, quos perire cum pereunte delectat. D. Cypr. D. Chryſ. D. Aug.

A Contra quos recte dixiſſe videtur *Ber. ſer. de Verbis Apoſtoli: Non eſt regnum Dei*, &c. D. Bern. Eſt ſapiens, cui quæque res ſapiunt, prout ſunt. Inſipientes proinde poſſumus eos dicere, qui in incertis gloriantur, & in humilitate, & paruitate rerum ſublunarium ſuperbiunt & falſis decipiuntur. Videndus *Euſeb. Emiſſ.* ad ea verba Luc. 13. *Homo quidam erat diues.* Cum ita habet. Euſeb. Erat, non eſt, quia præterijt quaſi vmbra fugiens.

B Facit etiam pro hac re *D. Aug. in Pſalm.* D. Auguſt. 120. cum explicat ea verba Pſal. *Dominus protectio tua ſuper manum dexteram tuam.* Siniſtra noſtra, inquit, dicitur quicquid temporaliter habemus, dextera noſtra dicitur quicquid nobis æternum, & incommutabile Dominus pollicetur. Omnis homo, qui fœlicitatem non putat eſſe, niſi ſolum in iſtis temporalibus facultatibus, & delicijs, & affluentia & copia

C huius mundi: Iſte eſt ſtultus, atque peruerſus, qui ſiniſtram fecit ſibi dexteram. Tales erant, de quibus ſcriptum eſt. *Quorum os loquutum eſt, vanitatem, & dextera eorum, dextera iniquitatis, filiæ eorum ornatæ, vt ſimilitudo templi.* Pſ. 143. Non eos reprehendit, quia his omnibus abundabant, ſed quia, *os eorum loquutum eſt vanitatem.* Cum enim enumeraſſet eorum copias, dixit. *Beatum dixerunt populum, cui hæc*

D *ſunt.*

Audi hoc confirmatum in Cant. Cant. 2. Sponſa dicit de Sponſo, de Chriſto in Eccleſia: In amplexu pietatis & charitatis: *Siniſtra eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Quid autem? Quia ſurſum erat dextera, deorſum ſiniſtra, & ſic complectebatur ſponſus ſponſam, ſupponens ſiniſtram ad conſolationem, imponens dexteram ad protectionem. Siniſtra eius ſub capite meo. Deus omnia iſta

E temporalia dat. Ergo ſi ſiniſtra ſit ſub capite, ſupra illam ſit caput tuum, id eſt, ſupra illam ſit fides tua, vbi habitat Chriſtus, longitudo dierum in dextera eius, æterna vita in dextera eius. Hæc Aug. quæ facile oſtendunt Sapientem & ſanctam animam temporalia omnia ſub capite habere, non ſupra caput, quaſi ea adorâs,

aut quaſi in eis, veluti in corona exultans, & ſuperbiens.

Venit autem hoc loco notandus ille D. Chryſoſt. alius apud *Chryſoſt. homil. 5. ex imperfecto.* vbi ponderat, ijs, qui ſic exultant in ſuperbis diuitijs & eis admodum delectantur, diabolum è monte eaſdem ob oculos Matt. 4. proponere, ſicut Chriſto obiecit omnia regna mundi. Cum autem ſenſerit te, inquit Chryſoſt. in concupiſcentia eorundem bonorum accenſum, tales ſibi prouidet cauſas, vt neceſſe ſit tibi, ſi volueris illa conſequi, diabolum adores & ſeruias ei, negligens iuſtitiam Dei. Qui enim diuitias quærit, vt in illis exultet, & glorietur, nihil omnino omittet, quo poſſit comparare ſuperbias, in quibus iniquè gloriatur.

D. Chryſ. Idemque *Chryſoſt. hom. 14. in Matth.* eoſdem, qui in ſuperbis diuitijs exultant, ſimiles dicit Nabuchodonoſori, qui in ſtatua aurea volebat adorari. Non in ſe quaſi ſolius auri merito & ratione tantummodò talem adorationē ipſe meruerit. Vt ille tunc, ait Chryſoſt. de imagine aurea, ſic modo alij de veſte pretioſa, de equis, alij de curribus, de amplitudine columnarum, ac picturis parietum opinantur ſe eſſe meliores, quia enim, quod erant homines, perdiderunt, ſolicitè huc, illucque circumeunt, aliunde ſibi gloriam colligentes, omni ſane irriſione digniſſimam, ſed nequaquam nos, aut ſonitus tubarum, aut tibiarum, cytharæque concentus, aut reliqua diuitiarum incentiua commoueant, vt adoremus imaginem auaritiæ.

Eſt etiam reprehenſibilis hæc gloriatio, & exultatio huiuſmodi, quia gloriamur de alienis, quaſi de noſtris. cum Deus Gen. 3. ſit omnia tribuens, & ille pater fam. qui Math. 25. *vocauit ſeruos ſuos & tradidit illis bona ſua.* Pſal. 39. Vnde Dauid ſe *mendicum & pauperem* Gen. 28. dicit, ſicut notauit *Rupertus lib. 7. in Gen. c. 25.* cum ponderat ea verba Iacob. *Si fuerit Dominus mecum & dederit mihi panem ad veſcendum.* Hoc, inquit, tanquam pauper & vt verè Dei mendicus dixit, nec mirum, cum & Rex potentiſſimus in Pſalmis egenum ſe & pauperem profite-

A tur. *Ego vero,* inquit, *egenus* ſiue, *ego mendicus & pauper ſum.* Pſalm. 39. Item. *Quoniam inops & pauper ſum ego?* Pſal. 85. Bonum ergo ex patribus exemplum filijs prouiſum eſt, vt quantumcumque diuites ſimus, dicamus omnes ante fores ſupernæ gratiæ, *panem noſtrum quotidianum da nobis hodie,* Matt. 6. nec verò ſolum panem ſpiritualis alimoniæ, ſed, panem quoque vitalem dignemur à Patre omnium Deo flagitare, vt illum quo-B que ex dono eius fateamur nobis eſſe, qui ſolus potuit creare, & dare non minus Regi in ſolio fulgenti, quam viduæ ad molam ſedenti neceſſarium panis alimentum. Quibus habet ſimilia *Tertull. lib. de Patientia c. 7.* Tertul. Vbi ait. Nihil noſtrum, Dei omnia, cuius ipſi quoque nos.

Vnde illud rectè infert, quod ex oppoſito conſequenti noſtræ doctrinæ ſubſeruit, ſcilicet, non licere nobis dolere in C amiſſis bonis, quandoquidem aliena ſunt. Itaque, inquit, ſi damno affecti impatienter ſenſerimus, non de noſtro amiſſum dolentes, affines cupiditatis deprehendemur, alienum quærimus, cum alienum amiſſum dolentes ægrè ſuſtinemus.

Hinc ergo patet, quod ſi malignus eſt dolor de amiſſis, quia aliena ſunt ea bona, quę amittuntur, maligna vtique erit exultatio & gloriatio de alienis bonis, quæ in D noſtras ſuperbias conuertimus, cum debeamus tantum exultare in Domino, Pſ. 31. & 32. & in eo omnes recti corde gloriari. Nec adhuc, quia dedit nobis bona, vt annotauit *Baſil. in Pſ. 32.* ſed quia præditus D. Baſil. tanta bonitate ſit & tali ſapientia præcellens.

Maligna etiam eſt talis exultatio, quia omnis talis gloriatio in præſenti ſæculo igne æterno ſuccendetur. Namque ſicut E notauit *D. Ber. ſuper, Ecce nos reliquimus omnia.* D. Bern. Non eiecit nos Deus de Paradiſo voluptatis, vt voluptuoſe, & gloriantes in hac miſeriarum valle viueremus.

Feuard. verò exiſtimat eos, qui in ſuperbijs exultant eſſe eos, qui de peccatis ſuis gloriantur, quique *peccatum ſuum ſicut Sodoma prædicauerunt,* nec abſconderunt: Iſai. 3. cum tamen verè dixerit *Tertull. in Apolog.* Tertul. Omne malum pudore natura perfudit.

Qui

Digitized by Google

Qui etiam videntur imitari maiorem filiam Loth, quæ præterquam quod minorem prouocauit ad coitum paternum, *Geneſ.19.* filio, quem ex illo peperit, impoſuit nomen Moab, id eſt, de Patre, vt quicumque filium nominarent, inauditum illud crimen prædicarent.

Imitatur inſuper Ioab, de quo dixit Dauid. Tu ſcis quę fecerit Ioab duobus Principibus exercitus, quos occidit, & poſuit *3. Reg. 2.* cruorem prælij in baltheo ſuo, qui erat circa lumbos eius, & in calceamento ſuo, quod erat in pedibus eius, quaſi diceret incautos ac nihil tale ſuſpicantes oppreſſit: quare illius baltheus & gladius labem contraxerunt ex innocentium ſanguine nunquam ſatis eluendam, neque minus alacer atque animo immotus accingebatur gladio & ſecurus incedebat, quam ſi nihil tale admiſiſſet: vnde aliquibus præ impudentia ſcandalo & imitationi potuit eſſe: cum quaſi inſignitus incederet ſanguine per dolum effuſo.

Hiere. 2. Sic ſimiliter apud Hieremiam dicitur. *Maculata eſt in iniquitate*; poſſet quidem eleganter legi. *Inſignita eſt iniquitate*, vt ſit ſenſus Emblematis & figuris expreſſis, tuorum ſcelerum reſperſa es. Cui ſimile eſt *Hier. 17.* illud. *Peccatum Iuda ſcriptum* (figuratum ſcilicet & ſtigmate ornatum) *ſtilo ferreo, in vngue adamantino exaratum, ſuper latitudinē cordis eorum.* Ita enim opere argentario videris cordi tuo, ſcelerum & impietatis *Num. 33.* figuras inſculpſiſſe. Hæc etiam videtur fuiſſe ratio, quare Deus dixerit. *Quando tranſieritis Iordanem intrantes terram Chanaam, diſperdite cunctos habitantes terra illius, confringite titulos, & ſtatuas comminuite.* Exiſtimo enim ideò Deum curaſſe fractionem titulorum, quia Deorum nomina & ſacrificia prædicabant. Et denique *Theod.* hæc fuit ratio, ſicut notauit *Theodoret. quæſt.26. in 1. Reg.* cur Deus occiderit eum infantem, quem Dauid genuit ex ea, quæ fuit Vriæ, ne ſcilicet viuente puero, coram omnium oculis verſaretur peccatum adulterij, & in ſolio regio collocaretur, quod eſſet in peccato exultare & gloriari.

A

TEXTVS.

Scienti igitur bonum facere, & non facienti peccatum illi eſt. *Verſ.17.*

B

EXPOSITIO LITERALIS.

POſt tot monita vitæ tradita, concludit Apoſtolus, magnum ſupplicium expectare eos, qui cum probè agnouerint quæ Deo placēt, ea omittunt; Quæ admonitio ad cunctos Chriſtianæ fidei Profeſſores pertinet, maximè vero ad eos, quibus ſcribebat. Conſtat enim ex toto huius epiſtolæ contextu, vt notauit *Beda & Gloſſ.* hic, eos, quibus Iacobus ſcribebat, notitiam legis habuiſſe, & fidei documenta percepiſſe, ita vt aliis ſe magiſtros fieri præſumerent, nec tamen operum perfectionem, neque mentis humilitatem, neque ſermonis continentiam adepti erant: Propterea inter alia increpationis, & exhortationis verba, modo eos multum terret, quia ſcientes neceſſarium eſſe benè facere, non faciebant, vnde maius peccatum contrahebant, quàm ſi neſcirent. Vnde Chriſtus dicebat: *Si non veniſſem, & loquutus eis fuiſſem, peccatum non haberent*, ſcilicet incredulitatis, vt vult *Aug. tract.29. in Ioan.* *Ioan. 15.* *D. Aug.*

Alij ad peccatum odij & perſequutionis referunt cum Euthymio. In his enim peccauerunt, poſtquam & doctrinam eius audierunt, & opera viderunt. Vnde cenſent aliqui ex peculiari quadam miſericordia erga ciues ſuos Chriſtum noluiſſe miracula edere, ne illis abutendo, amplius punirentur; *quia ſeruus, qui cognouit*

Digitized by Google

voluntatem domini ſui, & non præparauit, A Luc. 12. *& non fecit ſecundum voluntatem eius, vapulabit multis: qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Meliuſque erat talibus non cognoſcere viam iuſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. 2. Pet. 2. Orig. Vnde *Orig homil 7. in Exod.* intelligit illum locum Ezechielis. Ezech. 20. *Præcepta non bona & iudicia, in quibus non viuent*, de præceptis diuinis, Quia, B inquit, vnum atque idem mandatum, ſi ſeruetur, vitam, ſi non ſeruetur, generat mortem.

Interlinealis igitur hoc loco ſic connectit hæc verba cum ſuperioribus. Exultatis, & ſuperbitis: ergo grauiter puniemini, quia ſcitis bonum & non facitis: vnde ſcienti bonum, & non facienti, peccatum illi eſt, omiſſionis ſcilicet grauioris, quia ſicut ait Gregor. relatus à D. C Thoma, vbi maius donum ſcientiæ, ibi tranſgreſſor maiori ſubiacet culpæ, non quia ſcientia ſit mala, ſed propter contemptum ſcientiæ.

Peccatum omiſſionis in moralibus datur. Vnde ex hoc loco Apoſtoli deducunt Theologi Scholaſtici in omiſſionibus voluntariis dati poſſe malitiam moralem, & peccatum, quod etiam docuit *Auguſt. lib. de perfection. vit.* dicens, duobus modis fieri conſtat omne peccatum: D Si aut illa fiant, quæ prohibentur; aut illa non fiant, quæ iubentur. Quod idem habet in Enchiridion. De qua diuiſione videndi Theologi *in 2. diſtinct. 35. & cum D. Thom. 1. 2. qu. 71. & de omiſſione 1. 2. q. 6. artic. 3.*

Aduertit autem hoc loco Lyran. differentiam peccati ſumendam eſſe penes bonum, quod noſcitur amplectendum: namque ſi ſit bonum neceſſitatis, eius E omiſſio erit peccatum mortale; ſi autem ſit bonum ſupererogationis, peccatum eſt veniale, & aliquando nullum. Caietan. vero ait intelligendum eſſe locum de bono debito, non de bono ſupererogationis.

§. I.

Miſera eorum conditio, qui notitiam diuinæ voluntatis, ac legis habentes, eam non implent.

B Miſeram docet hic locus eorum conditionem, qui cum Dei notitiam, ipſiuſque datorum cognitionem habeant eadem parui pendentes non adimpleant. Hunc igitur Iacobi locum ſic exponit optime *Bernard. ſerm. 36. in Cant.* Sunt, D. Bern. qui volunt ſcire eo fine tantum, vt ſciant, & turpis curioſitas eſt: & ſunt, qui ſcire volunt, vt ſciantur ipſi, & turpis vanitas eſt, qui profecto non euadent ſubſannantem C Satyricum, ei qui eiuſmodi eſt decantantem.

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc, ſciat alter.

Et ſunt qui ſcire volunt, vt ſcientiam ſuam vendant, verbi gratia, pro pecunia, pro honoribus, & turpis quæſtus eſt, ſed ſunt quoque, qui ſcire volunt, vt ædificent, & charitas eſt, & item qui ſcire volunt vt ædificentur, & prudentia eſt, horum omnium ſoli vltimi duo non inue- D niuntur in abuſione ſcientiæ, quippe ad hoc volunt intelligere, vt bene faciant, denique, *Intellectus bonus omnibus facientibus eum.* Pſal. 110. Reliqui omnes audiant. Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt ei, ac ſi per ſimilitudinem dicat ſumenti cibum, & non digerenti pernicioſum eſt ei, nonne illa ſcientia reputabitur in peccatum, tanquam cibus conuerſus in prauos, noxioſque humores? & vide ne forte in perſona talis animæ Propheta E plangeret dicens: *Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo.* Hier. 4.

Mirum namque eſt quod creaturæ intellectu & cognitione carentes Deo ad nutum pareant, eiuſque voluntatem ad amuſſim impleant, & tamen homo eandem ſciens non exequatur, quæ videtur eſſe illa querimonia apud Hierem. *Me ergo non timebitis, & faciem meam non* Hier. 5.

dole-

Digitized by Google

dolebitis, qui poſui arenam terminum mari A
præceptum ſempiternum, quod non præteri-
bunt? De quo etiam præcepto dixit Da-
Pſal. 148. uid: *Præceptum poſuit, & non præteri-*
bit. Sic enim interpretatur illum Hiere-
D.Hier. miæ locum *D. Hieronym. lib. 1. in eun-*
Orig. *dem prophetam*. Similiaque habet *Origen.*
homil. 6. in Matth. cap. 8. cum ponderat
ea verba: *Quis eſt iſte, quia venti, & mare*
obediunt ei?

D.Baſil. Recte autem infert *D. Baſilius tract. 2.* B
de Baptiſmo, cap. 5. quam grauiter pec-
Hier. 48. cent ij, qui ſcientes non faciunt, Si *ma-*
ledictus, inquit ille, *qui facit opera Dei*
negligenter, quo non ſupplicio dignus,
qui omnino non facit? concluditque ex
parabola ficus, & ex eo quod Chriſtus
Luc.13. Dominus ait: *Eſuriui, & non dediſtis mi-*
Matt.25. *hi manducare*, in hunc modum. Ex qui-
bus demonſtratur, quod non ſolum ij,
qui male faciunt digni ſunt morte, quibus C
& ignis inextinguibilis paratus eſt, ſed
cum his condemnantur etiam illi, qui à
bonis operibus vacant, pluraque hac de
re habet *regula* 18. *cap.* 1.

In hanc ſententiam facit quod Para-
Eccl. 1. phraſ. Chaldæ. vbi nos habemus, *in mul-*
ta ſapientia multa eſt indignatio, legit, *vir*
qui multiplicat ſapientiam quando peccat,
& non conuertitur ad ſapientiam, multipli-
cat indignationem à Domino, quaſi iuxta D
menſuram ſcientiæ, & notitiæ diuino-
rum præceptorum, infligenda ſit à Deo
pœna.

Pro quo argumento videndus eſt *Gre-*
D. Greg. *gor. homil. 18. in Ezech.* vbi adducit locum
Ezech. 3. eiuſdem Prophetæ, in quo ait: *Spiritus*
quoque leuauit me, & aſſumpſit me, & abij
amarus in indignatione ſpiritus. Conſtituit
ergo Gregor. diſcrimen inter nudam
ſcientiam, & ſcientiam operibus con-
iunctam, & ait: Sunt nonnulli, quos E
eleuat ſpiritus, ſed eoſdem non aſſumit
ſpiritus, quorum intellectus, & ſpiri-
tualia emicat, ſed tamen vita in factis
carnalibus manens intellectui non con-
cordat, Balam enim per prophetiæ ſpi-
ritum eleuatus erat, ſed non aſſumptus,
quia potuit à longe futura proſpicere,
& tamen à terrenis deſideriis noluit men-
tem ſeparare; ſed quoniam Ezechiel in-
tellectu eleuatus eſt, & aſſumptus pari-
ter vita, propterea abiit amarus in indi-
gnatione ſpiritus, quando enim intelle-
ctus cum vita concordat, neceſſe eſt, vt
diſpliceant ea, quæ dulciſſima videban-
tur, proptereaque oportet ſcire, & facere
ea quæ ſcieris.

Facitque pro eodem inſtituto *Cyrill.* D.Cyrill.
Alexand. lib. 9. in Ioann. cap. 9. cum ex- Ioan.13.
plicat ea verba Chriſti Domini. Si hæc
ſcitis, beati eſtis ſi faciris ipſa. Non ma-
gnum, inquit, eſt virtutem cognoſce-
re, ſed ſtudioſe agere, id certe maxi-
mum eſt: ego autem exiſtimo melius
modo quodam eſſe neſcire, quam quod
ſcias per ignauiam negligere, & quod
bonum eſſe credideris ex deſidia præteri-
re, &c. quæ proſequitur in hanc ſenten-
tiam. quam etiam habet *Auguſt. concion.* D. Aug.
2. in Pſalm. 30. vbi colligit peiores cæte-
ris patibus, Chriſtianos eſſe quam gen-
tiles homines, quod etiam habet in *Pſal.*
98. & ſerm. 12. de verbis Dom. & ſerm. 112. *de*
temp.

De hac denique re dixit Gellius ex
Pacuuio, id quod Macedo Philoſophus,
ſcribi debere cenſebat præ foribus om-
nium templorum: ego odi homines,
ignaua opera, & Philoſophica ſenten-
tia. Nihil enim fieri poſſe indignius,
ait Gellius, neque intoleratius dicebat,
quam, quod homines ignaui, ac deſides,
operti barba, & pallio, mores, & emo-
lumenta Philoſophiæ in linguæ verbo-
rumque artes conuerterent, & vitia fa-
cundiſſimè accuſarent intercutibus ipſi
vitiis madentes.

Ex his conſtat quam recte dixerit
Ephram de pœnitentia in fine. Si ſcienti bo- D.Ephr.
num, & non facienti peccatum eſt illi;
multo magis malum ſcienti, & illud fa-
cienti. Vnde *D. Auguſt. de temp. ſerm.* 112. in D. Aug.
hæc verba Iacobi ſic ait: Omni diligen-
tia ſtudete, vt cognoſcatis voluntatem
Dei, poſtquam autem cognoueritis ſum-
mo niſu contendite, vt hanc faciatis im-
plentes mandata illius, & inſtanter de-
poſcite, vt in hoc perſeuerantes peruenia-
tis ad promiſſa illius.

Digitized by Google

Apponit autem Iacobus iis, qui non faciunt pœnam, imo & ſupplicium, cum ait: *Peccatum illi eſt*, quia hoc magnam vim apud homines habet, ſicut notauit
D.Chryſ. *Chryſoſt. hom.30. in Ioan.& hom.10. in 2. ad Corinth.* Maioremque habebit is, qui ſcit
D.Hier. bonum, & non facit, quod oſtendit *Hie-*
Iſai.40. *ronym. lib. 11. in cap. 40. Iſaiæ* ad ea verba, *Dimiſſa eſt iniquitas illius, ſuſcepit de manu Domini duplicia*, vbi ait: Non eſt idem ſolui peccata, atque dimitti. Cui enim A dimittuntur, ſolutione non indiget, audiens in Euangelio: *Confide filia, dimittuntur tibi peccata tua.* Matt.9. Cui autem ſoluuntur, propterea ſoluuntur, quia purgata ſunt, & ſoluta per pœnas. Iuxta hiſtoriam, recepit Hieruſalem de manu Domini duplicia peccata ſua, ſemel à Babyloniis, ſecundo à Romanis, & rationem huius ſupplicij aſſignat dicens: *Qui enim ſcit* Luc.12. *voluntatem Domini, & peccat, vapulabit multis.*

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT QVINTVM.

ARGVMENTVM.

TOTVM *hoc caput in ſex diuiditur partes, quarum prima continet duram & acerbam doctrinam contra diuites auaros. In ſecunda hortatur ad patientiam, ad cuius confirmationem exempla proponit. In tertia iuramenta prohibet. In quarta unctionem ſanctam docet, & confeßionem In quinta orationem. In ſexta tandem errantes in viam reducendos admonet.*

TEXTVS.

Agite nunc diuites, vlulantes in miſeriis veſtris, quæ aduenient vobis. *Verſ. 1.*

EXPOSITIO LITERALIS.

VT pauperes patientiores reddat in ſua inopia, fallacem proſperitatem diuitum acriter arguit. Vos igitur, qui ſecuri in voluptatibus exultaſtis, coram Diuino tribunali appello, vobiſque diem nunc dico: Cogitate diem iudicij adeſſe, quando ablatis iis, quibus confiditis, trademini tortoribus. Proinde, nunc, j. dum tempus habetis acceptabile, & diem ſalutis, vitam corrigite, ne prorſus inſenſibiles videamini, & *ſicut Ephraim, quaſi columba ſeducta non habens* *Oſe. 7.*
A *cor.* Super quæ verba D. Hieron. ſic ait: Sola columba ablatos pullos non doler, non requirit, &c. Ablatam proinde gratiam deplorate, vitam corrigite, pœnitentiam agite. Hucuſque, ait Interlinealis, peccaſtis in pecunia, ſed iam pœnitentiam agite. *D. Hier.*

Alij, melius exponunt, nunc, j. igitur,
ſeu, itaque, id enim eſt agere, vt rectè ad-
B uertit D. Thom. Nec dicit, inquit, quid
agant, quia agere bonum, ſimpliciter eſt
agere, agere malum non eſt agere, ſed de- 3
ſtruere. Agite ergo pœnitentiam, per eam
recuperando quod deſtruxiſtis per culpam. Lyran. vero aliter exponit verbum, Agite,

A Agite, ſcilicet, veſtras voluntates adimplere. Et eſt, inquit, ironica loquutio, quæ eſt intelligenda per contrarium, ſimiliſque erit illi; *qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, & qui nocet, noceat adhuc*. Sed plenior eſt prior ſenſu. Poſtquam enim dixit, Agite, ſtatim expoſuit quid agendum eſſet, plorate, vlulantes. Plorate igitur, inquit Gloſſ. manifeſtatione operis & vocis, vlulantes, vehementer dolete, corde ſcilicet. *Apoc 22.*

B Eſt autem vlulatus ſonus confuſus, qui eſt ſignum magni doloris: qualis eſt locus ille Hierem. *Vlulatus tuus repleuit terram*, cum prædicit vaſtandam Ægyptum. & ſæpe alibi. vt Ezech. 15. Hierem. 3. & Matth. 1. *Hier. 46.*

Deſcribit itaque his verbis Iacobus pœnitentis habitum ac modum. Vnde *Tertull.* qui proximus fuit Apoſtolis, *lib. de Pœnitent. c. 9.* ſic pœnitentem docet ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus deijcere. Illa, quæ peccauit, triſti tractatione mutare, ieiunijs preces alere, lachrymari, mugire dies noctéſque ad Dominum, presbyteris aduolui, charis Dei adgeniculari. *Tertul.*

C *In miſerijs veſtris*: Vatab. *Super miſerijs*, id eſt, ex conſideratione atque formidine metuendi iudicij, æternaliumque pœnarum vobis imminentium, niſi interim dignum pœnitentiæ fructum feceritis, de eis namque dixit Chriſtus Dom. Luc. 6. *Væ vobis diuitibus, qui habetis hic conſolationem, quia lugebitis, & flebitis.* vel, In, id eſt, propter miſerias veſtras, ſicut plerumque ſumitur in Scriptura hæc propoſitio, vt videre eſt Gen. 18. *Dimittam omni loco propter eos*, Et iterum. *Non percutiam propter quadraginta*. & cap. 29. *Seruiam tibi pro Rachel.* quibus in locis vbi nos habemus, propter, aut, pro: in Hebr. eſt, in: & idem ſignificat apud Oſeam. *Iſrael, & Ephraim ruent in iniquitate ſua*, id eſt, propter: ſic ergo hoc in loco, In miſerijs veſtris, id eſt, propter miſerias, quæ aduenient vobis, ſcilicet, in vita, vel iudicio futuro. *Oſea. c. 5.*

§ I.

Proponuntur miſeriæ, quæ in diuitibus reperiuntur.

POſſumus hoc loco cum Apoſtolo diuites monere, vt miſerias ſuas deplorent, cum nihil tam deplorandum ſit præ miſeria, quam diuites huius ſæculi, quibus Dominus dixit. *Væ vobis diuitibus*. *Luc. 6.* Sunt enim verè pauperes, & miſeri, vtpote quibus deeſt veſtitus deauratus virtutum circumamictus varietate illudque indumentum veluti nuptiale, de quo dixit Apoſtolus. *Induite viſcera miſericordiæ*. *Coloſſ. 3.* Quod argumentum proſequitur *Baſil. hom. 11. in Pſ. 44. & Hieron. lib. 13. in Ezech.* *D. Baſil. D. Hier.* vbi poſtquam veſtimenta virtutis oſtendit conſiſtere in induendo Domino Ieſu Chriſto, *Rom. 13.* ait è contrario peſſima veſtimenta maledictionis non induere viſcera miſericordiæ: coniungendúſque eſt locus Hieron. in c. 1. Sophoniæ ad ea verba. *Viſitabo ſuper principes, & ſuper omnes, qui induti ſunt veſte peregrina*. Veſtis, inquit, filiorum Regis, & Principum indumentum Chriſtus eſt: cum ergo debeamus talibus indui veſtimentis pro miſericordia induimur crudelitate, pro patientia, impatientia: pro iuſtitia, iniquitate: & in hoc ſenſu dixit *Chryſoſtom. homil. 7. de pœnitent.* *D. Chryſ.* Diuitiæ malitiæ ſunt ſcholæ.

Plorare igitur debent, deplorandique etiam ſunt miſeri diuites, qui talibus pannoſis veſtibus induuntur, quibus indumenta, ornamentaue virtutis deſunt, quibus Dominus non eſt pars hæreditatis. E quibus non ceciderunt funes in præclaris; ſed in abſconditis Dei, quod proſequitur *Auguſt. in Pſalm. 15.* quibus non eſt gloria, *D. Aug.* & diuitiæ in domibus, ſed purpura, & byſſus, & epulæ ſplendidæ. *Pſal. 5. & 15.*

Niſi forte ea de cauſa plorandi ſint, quod veſtibus alienis vtantur, quas pauperibus detrahunt: qua de re nos multa iam diximus: modo videatur *Ambroſ. ſer. 59.* vbi de miſeris diuitibus ſic ait. Semper *D. Amb.*

alieno

Digitized by Google

alieno viuit, alieno ſe paſcit damno, & illi præda, egeſtas alterius eſt. Ecce religioſa vidua tota ſupellectili deſpoliatam ſuam domum dolet, & tu eadem ſupellectili, domum tuam ornatam eſſe lætaris, non compungeris, cum vides in hoſpitio tuo lachrymas alienas. Plura habet *lib. 1. de Naboth cap. 1. 2. 3. 4 & 5. & Cyrill. lib. 4. in Ioan. c. 4. & Baſil. homil. 6. in c. 12. ex varijs, & Hieron. lib. 8. in Hierem. c. 17.*

D. Cyrill. D. Baſil. D. Hier.

B

Miſerrimi inſuper diuites, qui vt congerant, in extrema penuria viuunt; quibuſque tam deeſt quod habent, quam quod non habent: ſicut dixit *D. Hieron. epiſt.* 103. Et ijs, quibus abundant, quia neſciunt vti, carent, ſicut proſequitur Horat. 1. ſer. Satyr. 3. Qui iugi terrore agitantur, & afflictantur, dum latrones timent, potentiores verentur, famulis ſe non credunt, & aliquando à filijs non ſolum viui, ſed etiam mortui ſpoliantur. Qua de re multa dixit *Iſidor. Peluſiota lib. 2. epiſt. 146. & ibidem epiſt.* 233. vbi oſtendit, dies noctesque tam dirè diuitem cruciari, vt inferorum ſupplicium iam perpeti videatur. Quod dixit eleganter *Greg. 15. Moral. c.* 13. cum hoc argumentum proſequitur inter alia, quæ ſic habet. Tanta infelix patitur, quanta pati timet. Et *Aug. ſer. 28. de verbis Apoſtoli.* Diuitias appellauit periculum poſſidentium. Videndus etiam *ſer. 74. de tempore. & D. Iſidor. lib. 4. de ſummo bono,* eum ait. Qui bona mundi diligit, velit, nolit, timoris, & doloris pœnæ ſuccumbit.

D. Hier. D. Greg. D. Aug. D. Iſid.

C

D

Philo.

Merito proinde *Philo lib. de charitate.* Non iam miſeros, ſed miſerrimos vocauit diuites, ait enim. Hi miſerrimi omnium, quaſi pecunia, careant, cibos mutuentur, vt recipiant cum fœnore. Iſti quomodo egeno ſtipem offerrent, cum in prouentu felici famem inuehant, redditus ſibi parantes ex miſerorum hominum ventribus. Vnde *Plutarch. de cupiditate diuitiarum,* de Ariſtippo refert, ſolitum fuiſſe dicere, ſi quis multa edens, multa bibens, nunquam ſaturetur eum ad medicos iturum, & interrogaturum, qualis hic morbus? quæ affectio? quis ſanandi modus eſſet? Si quis autem decem menſas poſſidens, alias totidem emeret, multiſque prædijs multo argento parato non expleretur, ſed ad alia paranda ſe intenderet, eum non putare ſibi medico opus eſſe. Ægrotare autem auarum dixit Varro in Eum.

E

Denique auarus

Quis ſanus? cui ſi ſlet terra, & traditus orbis
Furando tamen ac morbo ſtipulatus eodem
Ex ſeſe ipſe aliquid quærat, cogitatque poculi,

Eſt etiam pro præſenti inſtituto id, quod Deus Laodicenſi Epiſcopo dicit in Apoc. *Dicis, quia diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis, quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, cæcus, & nudus* quæ verba ſic exponit *D. Gregor. 34. Moral. c.* 3. Pauper vtique, quia virtutum diuitias non habet. Cęcus, quia nec paupertatem, quam patitur, videt: nudus, quia primam ſtolam perdidit: ſed peius, quia nec ſe perdidiſſe cognouit. Deplorandæ proinde ſunt ab ærumnoſis diuitibus miſeriæ, in quibus viuunt.

Apoc. 3. D. Greg.

Et Aug. ſer. 13. de verbis Domini. Diuitiæ corporales paupertate plenæ ſunt: dum etiam abundantiæ, & prouentus eoſdem torquent, vt videre eſt in diuite auaro exclamante. *Quid faciam?* ſuper quæ verba ita habet *Greg. 15. Moral. c.* 13. Anguſtia ex ſatietate nata, de vbertate agri anguſtatur animus auarus: bene per Iob. *Cum ſatiatus fuerit, arctabitur.* Et *Ambr. ſer.* 8. Quid, inquit, faciam? Quis non talem miſereatur? Quis non infelicitatem eius doleat: Anguſtatur ex abundantia, conſtringitur, & coarctatur ex opulentia. Et vt video ager ei non tam redditus largiores, quam gemitus attulit. Terra ei non fructuum copiam, ſed curarum moleſtiam germinauit; ita vt curis ac mœroribus ſtimulatus, egentibus & eſurientibus ſimiles proferat cruciatus. Denique egeni vox iſta eſt. *Quid faciam?* vnde cibus? vnde veſtitus? Infelix in præſentibus bonis, infelicior in futuris.

D. Aug. Luc. 12. D. Greg. Iob 2 c. D. Amb.

Quæ verba Ambroſij mihi exponunt, cur Iacobus loquens de diuitibus ſæculi non dixerit: Vlulate in miſeria veſtra; ſed in miſerijs veſtris: Quia, ſcilicet, duplex

plex miſeria contingit auaris diuitibus: illa nimirum, qua in vita vrgentur, & affliĉtantur; & ea, quæ ipſos in futuro manet. Quod probat *Rupert lib.3. in Exod c.16.* vbi aduertit id, quod Deus loquens de Manna, dixit: *Nullus relinquet ex eo vſque manè.* Iuxta literam, inquit, fides exigitur a populo, vt totam ſui curam Deo committentes, ſolíciri non ſint de craſtino; quorum inobedientiæ, vel minimæ fidei pœnam dignam, miraculum illud præſignauit: quod cum dimiſiſſent quidam ex eis vſque mane, ſcatere cœpit vermibus & computruit: hoc enim exemplo commoueri ſe ſciat infidelis auarus, qui ſpem ſuam in Deo non poſuit. Et idcirco diuitias recondendo mammonæ ſeruit: *Videbunt*, inquit Dauid, *iuſti, & ſuper eum ridebunt, & dicent: Ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum.* Nam eum, qui eiuſmodi eſt, & nunc quamdiu viuit curarum atque ſolicitudinum vermis comedit, & in futuro vermis, qui non morietur, comeſturus eſt. (Rup. — Pſal. 51.)

Vnde quidam Chriſtianus Poeta in Cantico 7. de inferno diuitem auarum introducit querimonias funderem, quod in inferno torqueatur adhuc, qui vitam in tormentis, & pœnis tranſegit: & cum Deus *non iudicet bis in idipſum*, diuitum auaritiam duplici pœna afficere videtur in hac, ſcilicet, vita & in futura: verum ipſe diues, ſe nunc punit ac torquet, non Deus ipſum, ſeque torquendo meretur, vt in æternum torqueatur acrioribus ſupplicijs, cum cæteri damnati vnum tantum ſupplicium videantur perpeti. Quod eleganter notauit *Chryſoſt. homil. 5. in Luc.* cum ponderat diuitem auarum fuiſſe in tormentis, vt ait Lucas. Non dixit in tormento, ait Chryſoſt. ſed in tormentis, diuitiæ, & auaritia talia præmia ſuſcipiunt. Videndus idem *Chryſoſt. hom. 14. in 1. ad Corinth.* vbi oſtendit tormentum, quod in hac vita habent auari, & habebunt in futuro. (Nahum 1. — D. Chryſ. Luc. 12.)

§. II.

Cur diuites plorare debeant?

CVm ergo miſer diues hic in miſerijs, & pœnis viuat, ne etiam in æternis volutetur, debet iuxta Apoſtoli monitum flere, & vlulare; imprimis, vt miſeriam futuram agnoſcat: Clarior enim & perſpicacior redditur oculus poſt effuſionem lachrymarum ad ea cognoſcenda, quæ conducunt. Quod dixit *Bernard. ſerm. de conuerſione ad cleric.* Curatur, inquit, lachrymis oculus ante caligans, & acuitur viſus, vt intendere poſſit in ſereniſſimi luminis claritatem, quo per miſericordiam à miſerijs reuocetur, & verè diues reddatur. Solẽt enim lachrymæ miſerorum in lætitiam conuerti. Vnde in Scriptura ait Sara Tobiæ: *Poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lachrymationem, & fletum, exultationem infundis.* Et *D. Chryſoſt. hom. 6. in Matth.* Sicut poſt vehementes imbres mundus aër, ac purus efficitur; ita etiam lachrymarum pluuias ſerenitas mentis ſequitur. Similia habet *Euthym. Matth. 1. & Hugo de Clauſtro lib. 3.* dicens. Sicut ſol poſt pluuiam clarior fulget, ſic Chriſtus poſt lachrymas radios conſolationis præbet. (D. Bern. — Tob. 3. — D. Chryſ. — Euth. Hug.)

Pro qua re videndus *Auther lib. 1. de mirabilib. Scriptura cap. 22. apud Auguſt.* cum ponderat aquas amaras, & ſalſas in dulcem ſaporem verti poſſe per humorem optimæ terræ infuſas, aut ſi colantur per arenam. Vt ergo diuitum lachrymæ dulces reddantur, iubet Apoſtolus eaſdem per miſerias diuitum fundendas, & defæcandas eſſe.

Monet autem fundendas eſſe, dum prodeſſe poſſunt. Quod dixit *Ephram ſerm. 1. de pœnitent.* Fundamus lachrymas, inquit, quamdiu tempus eſt ſuſcipiendi noſtras lachrymas, ne abeuntes in ſæculum illud, abſque fructu, & vtilitate vlla plangamus. Ibi enim pro nihilo ducentur lachrymæ, erit enim ibi continuus fletus, (D. Ephr.)

Digitized by Google

Euſeb. fletus, & ſtridor dentium. Et *Euſeb. Emiſſ. homil. 1. de Epiphan.* Bene nobiſcum ageretur, ſi iam nunc ſic pœniteremus ſuper malis noſtris, quomodo tunc ſine remedio pœnitebimus; ſi fœditates & confuſiones noſtras, quemadmodum tunc viſuri ſumus, ſic eas iam nunc videre, & horrere poſſemus.

A

Proinde merito ſuſpirauit Axa, cui Caleb. *Quid habes? at illa reſpondit: Da mihi benedictionem, terram Auſtralem & arentem dediſti mihi, iunge & irriguam,* quæ verba ſic expoſuit *D. Gregor. lib. 3. dialog. cap. 34.* Suſpirans, à parte terram irriguam petit, quia à Creatore noſtro cum magno gemitu quærenda eſt lachrymarum gratia. Qua de re plura habet *Auguſt. lib. Meditat. c. 36.*

Ioſue 15. *D. Greg.* *D. Aug.*

B

Vt vero hæ lachrymæ proſint, adhuc addit Apoſtolus, vt cum vlulatu prodirent, qui magni doloris ſignum eſt. Neque enim placent Deo quæ cito areſcunt, & in riſum conuertuntur, ſicut dixit *Bern. ſerm. 4. de Aduentu.* Alios, inquit, lugentes video, ſed ſi de corde procederent illæ lachrymæ, non tam facile illi ſoluerentur in riſum, lachrymas huiuſmodi de his eſſe non arbitror, quibus conſolatio diuina promittitur, quandoquidem poſt illas conſolatio tam vilis admittitur.

C

D. Bern.

Lachrymæ proinde, quæ pro miſeriis vitandis funduntur, miſerè, & ærumnoſe, ac cum vlulatu emittendæ ſunt. Et de huiuſmodi lachrymis & triſtitia ita ait *Chryſoſt. tom. 5. homil. 5. de Pœnit.* Multus peccati ignis, atque modica extinguit cum lachryma. Nam lachryma rogum extinguit peccatorum. Et expendens ea verba, *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum,* ait. Etſi lachrymarum vbertatem voluiſſet oſtendere, ſatis fuerat dixiſſe: *Lachrymis meis ſtratum meum rigabo.* Quare ergo præuenit, lauabo? Vt oſtendat lauacrum, & purgatorium peccati, lachrymas eſſe. Malorum omnium cauſam conſtat eſſe peccatum, ex peccato triſtitia, &c. Verum id admiror fratres, triſtitiam homini tribuens Deus per peccatum, ſententia ſententiam ſoluit. Attende diligenter, Mulieri minatus Deus,

D

D. Chryſ. *Pſal. 6.*

E

A

& de prçuaricatione pœnam inducens dicit ad eam: *In triſtitia paries filios,* & oſtendit triſtitiam peccati fructum. Sed, ô magnum donum, quod in pœnam dedit in ſalutem vertit, peccatum triſtitiam peperit, triſtitia peccatum contriuit, &c.

Geneſ. 3.

Et *homil. 2. in Pſalm. 50.* Grandis lachrymarum virtus dicam tibi quid valeant lachrymæ. Attende diligentius. quid martyribus maius, qui animam ſuam ponunt pro amico ſuo? Grandis gloria martyrum. Martyres effundunt ſanguinem, peccatores effundunt lachrymas, meretrix non fudit ſanguinem, ſed fontes lachrymarum profudit, & deleuit peccata ſua.

B

§. III.

C

Lachrymæ ſuas voces habent.

NIſi forte illud velit Iacobus inculcare, dum vlulatum lachrymis adiungit, ſcilicet, lachrymas ſuas etiam voces habere, quibus Deum alloquimur. Vnde Dauid dixit: *Auribus percipe lachrymas meas.* Nec mirum quod oculi ſuas habeant voces, cum Dauid dixerit: *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum dicentes, Quando conſolaberis me?* Quaſi ipſi oculi ad Deum clamaret, & interrogarent de Meſſiæ aduentu, cuius deſiderio penè defecerant.

Pſ. 38.

D

Pſ. 118.

Vnde cum filij Iſrael ab Ægypto egreſſi, vtrimque obſiderentur: vna ſcilicet ex parte copiis Ægyptiacis, alia vero mari. Oculis eleuatis in cœlum, (neque enim voce aliquid Moyſes dixiſſe legitur) ſtatim adfuit diuinum reſponſum. *Quid clamas ad me?* Quod non poſſumus referre modo ad clamorem populi, vt aliqui voluerunt, ſed ad vocem oculorum Moyſis, qui magna intentione clamabat. Ideo Hierem. *Non taceat pupilla oculi tui,* Quæ verba ponderans *Hieronym. in Pſal.,* Videte quid dicat: Non taceat pupilli oculi tui; clamat ad Deum vtique ſi clamat, lingua clamat, non pupilla oculi;

Exod. 14.

E

Thren. 2. *D. Hier.*

Digitized by Google

ſed quomodo clamamus iu cordibus noſtri, quando cum gemitu Dominum deprecamur, ſic quando ad Deum lachrymas fundimus, eo tempore pupilla oculi mei clamat ad Dominum.

D. Chryſ. Et *Chryſoſt. hom. 6. in Matth.* ponderans ea verba 1. Reg. 1. dum de Anna dicitur: *Labia eius mouebantur, vox autem eius non audiebatur*, ait: Solæ quidem lachrymæ emittebant vocem ad Dominum omni buccina clariorem; & idcirco ſterilitatem eius mutarunt, & quaſi è duro quodam ſaxo agrum fertilem reddiderunt, & in aures Domini Sabaoth, quam celeriter introirentur. Videndus idem *Chryſoſt. in Pſ. 5.* cum ponderat prædicta verba Hieremiæ.

D. Hier. Et Hieron. Pſal. 38. ibi. *Auribus percipe lachrymas meas*. vbi ipſe legit. Ne obſurdeſcas ad lachrymam meam. Vbi videndi ſunt interpretes recentiores, præcipueq; Lorinus, & in Pſal 61. Eſtque optimus locus ille Eccleſiaſtici, cap. 35. *Lachryma viduæ ad maxillam deſcendunt, & exclamatio eius ſuper deducentem eas: à maxilla enim aſcendunt vſque ad cælum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis.*

D. Aug. Neque obeſt, quod altiſſimus ſit Deus, ad quem non tam facile poſſit huiuſmodi clamor peruenire; quod obiecit Aug. Pſal. 56. cum Dauid ait: *Clamabo ad Deum altiſſimum*, ſi altiſſimus, inquit ille, eſt, quomodo te audit clamantem? & reſpondet obiectioni. Nata eſt experimento fiducia. Deum, inquit, qui benefecit mihi. Si antequam eum quærerem benefecit mihi, clamantem me non exaudiet? Pro qualibus mori voluit filium ſuum? Pro impiis. Impij autē non quęrebant Deum, & quæſiti ſunt à Deo. Sic eſt ergo ille altiſſimus, vt non ſit ab illo longe miſeria mea, & gemitus videtur. Proindeque in miſeriis plorãdum eſt diuitibus cum vlulatu, quo citius à Deo exaudiantur, & liberentur à miſeriis ſuperuenturis.

Neque vero omittendum eſt verbum, quo Iacobus diuites mouet ad deplorandas miſerias diuitias. *Vlulantes in miſeriis veſtris.* Eſt enim, vlulare, proprium ferarum. Vnde Virgil. 1. Georg.

Et noctem reſonare lupis vlulantibus vrbem.

A Eſt namque inſtar immaniſſimæ feræ, auarus diues, cum neque miſereatur pauperum, neque clamoribus egenorum annuat, neque viſcera miſericordiæ habeat, imo excuſſit, quia affluentibus diuitiis cor appoſuit. Vnde Alciat. emblemat. 89. *Quam ſit auari hominis, non tam mens dira ferarum eſt.* Et D. Paulus: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua.* 1. Tim. 6.

B Vbi Græcus codex habet. Iu cupiditates multas & ſtultas. & Oecumen. ibi. In abſurda incidunt deſideria. ſtultumque appellauit Dominus, auarum, *ſtulte hac nocte animam tuam repetent à te.* & alibi: diuites, pecora pinguia appellantur ex ſententia D. Hieron. lib. 11. in Ezech. ibi. *Ecce, ego iudico inter pecus pingue*: ſicut etiam *lib. 2. in Amos c. 4.* per vaccas pingues, diuites intelligit. Luc. 12. Ezech. 34.

C Differt tamen à feris, quod illæ gregatim ſolent incedere, plerumque auarus autem ſolus. Quod proſequitur *Ambroſ. lib. 3. Examer. c. 14.* vbi confert auaros iis auibus, quæ rapinis intendunt, vt ſunt aquilæ, accipitres, &c. Nam propter auiditatem prædandi, vel propter inſidias explorandi, neque ipſis inter ſe conuenit, & ideo declinant ſui copulam: ſic & auaritia refugit conſortium plurimorum. D. Ambr.

D. Aug. Reperit & aliud diſcrimen *D. Aug lib.*
D *de verbis Domini* inter auarum, cæteraque bruta animantia, cum ait. Quæ eſt iſta auiditas concupiſcentiæ, cum & ipſæ belluæ habeant modum? Tunc enim rapiunt, cum eſuriunt, parcunt vero prædæ, cum ſenſerint ſatietatem. Inſatiabilis eſt ſola auaritia diuitum, ſemper rapit, & nunquam ſatiatur: ij proinde, quia ferarum more viuunt, debent vt feræ vlulantes, deplorare, quo tandem reſipiſcant,
E eiſque veluti Nabuchodonoſori reddatur intellectus ad cognoſcendas futuras miſerias & præſentes, ſicut decet, deplorandas.

TEX.

Digitized by Google

TEXTVS.

Verſ. 2. Diuitiæ veſtræ putrefactę ſunt: & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt.

Verſ. 3. Aurum & argentum veſtrum æruginauit: & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis.

EXPOSITIO LITERALIS.

RPoponit iam Apoſtolus primã cauſam ſuppliciorum & miſeriarum, quæ diuites expectant: retentio, ſcilicet, diuitiarum, quas congruo tempore non communicarunt egenis. Ideoque Oecum. hic. Putrefactio diuitiarum, & veſtimentorum corroſio, ſiue, exeſio à tineis, & ærugo auri & argenti proferet aduerſum vos teſtimonium arguens tenacitatem veſtram.

Diuitiæ ergo *veſtræ*, quarum nomine intelligit diuitias naturales, vt frumenta, vina, & conſimilia. Ita Carthuſ. Lyran. D. Thom. & alij. *Putrefactæ ſunt*, præteritum pro futuro; vt aliqui volunt, j. cito putrefient, vel putrefiunt præ nimia, diuturna, & auara retentione, cum tamen Christus dixerit: *Quod ſuper eſt, date eleemoſynam.* (Luc. 11.) Brixian. exponit. Sinitis putreſcere potius diuitias veſtras quam vt eas in pauperes diſtribuatis.

Veſtimenta veſtra: Agit modo de diuitiis artificialibus, quales ſunt veſtimenta,

A quæ à tineis comeſta ſunt; Non vſu, inquit Interlineal. neceſſario attrita, cum potius deberetis nudos operire. Iuxta illud: *Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris.* (Iſa. 58.)

Aurum & argentum veſtrum æruginauit; quia nullus vobis eorum fuit vſus. Lyran. expoſuit: In terra abſconditum. Scio quidem & aliquos non ſinere pecunias ærugine obduci, qui ſimiles Græcis ſunt, de B quibus Anacharſis dicebat, teſte *Plut. de Profect. virtut. ſentiend.* ſe non videre ad aliam rem numiſmate vti Græcos, quam ad numerandum. Quibus adhuc conuenit doctrina Iacobi, cum loquatur de iis, qui nulli proſunt.

Et ærugo eorum, j. rubigo contracta ex nimia conſeruatione eorum, quæ debueratis pauperibus diſtribuere, cui addenda eſt putrefactio naturalium diuitiarum. C *Erit in teſtimonium*, ſcilicet, auaritiæ veſtræ. *Vobis*, j. contra vos, quia à Iudice ſupremo ſumetur in argumentum, quo vos iniquæ auaritiæ conuincat, vel quia clamabit contra vos, ſicut dicitur: *Lapis de pariete clamabit & lignum, quod inter iuncturas parietum eſt, reſpondebit*, (Habac. 2.) j. clamabũt, vindictam à Deo expoſcentes, quia illa rapuiſti: vel certe nummis ex rapinis partis comparaſti: & lignum reſpondebit, j. idem loquetur, & ſimiliter contra te vin- D dictam petet.

Et manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Terrifica verba, inquit, Brixian. Si iſti audirent, neque multo auro occluſiſſent aures. Habent autem duplicem ſenſum. Primus eſt. Hæc eadem ærugo & auaritia interius vos corrodet per conſcientiæ vermem; quæ quaſi ignis adurit, non tamen conſumit; quem ſenſum affert Beda his verbis. Non ſolum impios E & immiſericordes diuites viſibilis gehennæ ignis in tormentis excruciat, ſed & ipſa diuitiarum putrefactarum & inanium memoria, quibus facillimè poſſent ſuas redimere nequitias, non minus & ante iudicium animas eorum, & poſt reſurrectionem etiam carnes exuret, dum ſibimetipſis grauiter iraſci incipiunt, quia ſua ſcelera eleemoſynis abluere noluerũt.

Alter ſenſus eſt. manducabit, id eſt cauſa erit afflictionis in gehenna, vbi ignis torquebit & corpora & animas, additurque particula (tanquam) quia ignis comedit carnes damnatorum, non tamen eas conſumet.

Neque vero ex eo, quod Apoſtolus dicat. *Ignis manducabit carnes veſtras*, aliquis inferat, animas ab igne nullatenus cruciandas; etenim, cum vnum dicat, alterum minime inficiatur, præterquam quod nomine carnis, non raro in Scriptura totus homo accipitur. Vnde Ioel. & in Act. *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem.* Et Iſaias. *Videbit omnis caro pariter, quod os Domini locutum eſt.* Quomodo autem ignis non ſolas carnes, ſed animas torquere poſſit, tractant Theologi cum *Magiſtro in 4. diſt. 44. & Auguſt. lib. 21. de ciuitat. Dei c. 4. & ſequentibus, & Abulenſ. in Matt. 25. quaſt. 553. & Otho Friſingenſis lib. 8. c. 23.*

Ioel. 2.

Iſa. 40.

§. I.

Miſera auarorum conditio, qui diuitijs, vt dominis, ſeruiunt.

HOc in loco docet Iacobus, quare diues æternis ſupplicijs ſit mancipandus, quia ſcilicet, fructus ex diuitijs noluit colligere, prius eaſdem diuidendo, ſpargendo, & ſeminando, & ita miſer auarus ſine fructu delinquit, & decedit. Nec vero videatur quælibet offenſa eſſe huiuſcemodi aſſeruatio auaritiæ (quæ *idolorum ſeruitus* appellatur a Paulo) ſuper quæ verba ita ait Chryſoſt. videamus, cur auaritia, idolatria dicatur; quia honorificentiam Dei vſurpat, & vendicat creaturæ quia ſimiliter ea, quæ Dei ſunt, ſibi vſurpat, & recondit auarus vt quæ vſibus hominum Deus conceſſit communiter auaritia denegat, quando idcirco hæc congregat apud ſe, ne alij vtantur: Creatori inimica, vult enim Deus ac iubet de his, quæ creauit, ſubuenıri pauperibus, auaritia contradicit.

Gal. 5.

A Et ſupra 1. *ad Timoth.* aliam inſuper rationem reddit, cur auaritia idolatria appelletur, quia inquit, ſicut idolatria vni Deo auferre nititur gloriam: ne, quod eius peculiare eſt, ſolus habeat nomen diuinitatis, ſibi ſoli condignum, ita & auaritia in Dei ſe res extendit, vt ſi poteſt fieri vnus & ſolus, creaturam eius ſibi vſurpet, quam Deus omnibus fecit communem.

Auaritia quare idolorum ſeruitus dicatur.

B Caietan. verò explicans eadem verba Pauli ait: Auarum dicit Paulus idolorum cultorem, eo quod conuenit vterque in colendo vnam, & eandem rem, idolorum ſiquidem cultor argentum & aurum colit, iuxta illud Prophetæ. *Simulachra gentium, argentum & aurum.* Auarus itidem argentum & aurum veneratur, ſicut diximus cap. ſuper. verſ. 14. & probat *Philo lib. 1. de Monarchia*, cum ponderat illud præceptum. *Non facietis vobis Deos argenteos & aureos*. Videtur mihi, inquit, ſubeſſe præceptum, auaros valde arguens, vndecunque argentum & aurum ſibi quærentes, & acquiſitum, tanquam numen recondentes in penetralibus, totam ſuam felicitatem acceptam illis referendo.

Pſ. 113.

C Exod. 20.

Hoc probat inſuper illud Exod. vbi ad conflandum vitulum pretioſa monilia, & D inaures aureas obtulit populus. Viri enim nobiles pro more orientis vtebantur etiam inauribus, vt ait *Plin. lib. 11. c. 37.* Contulerunt etiam viri ad vitulum ſuos annulos, vt ait *Tertull. contra Iudæos. cap. 1.* & ita factum eſt, vt ſuas opes, & ſua monilia adamarent, & adorarent in vitulo conflato, vt ait *Clem. Alex. 2. Stromat.*

Exod. 32.

Tertul.

D. Clem.

E Similes prorſus his ſunt miſeri diuites, qui monilia, annulos & pecunias adorant, ideoque ſic ab eis abſtinent, vt nec illas tangere audeant, quanto magis erogare, Vnde *Chryſoſt. in c. 5. epiſt. ad Galat.* ait. colit ea, vt idola, veneratione quadam eas proſequens, attingere tanquam ſacroſanctas verens, & neque etiam in extrema neceſſitate poſitus, inde ad ſuſtentationem ſuam aliquid audet expendere. Quod tetigit *Baſil. hom. 2. ex varijs.* cum ait.

D. Chryſ.

D. Baſil.

Digitized by Google

ait. Auarorum alius morbus eſt, victus ſui rationem in digitis locat. Qua quidem nulla acerbior miſeria eſſe poteſt, ideò-que merito deploranda.

Vnde illud elicimus, auarum eſſe ſeruum diuitiarum, nec quomodolibet ſeruum, ſed arctiori ſeruiture, quam quilibet alius ſeruus poſſit pati, quia quilibet alius ſeruus ſomnum capit, requiem aliquando habet: ſolus auarus vigilat in pluma, maria nauigat: Quantum augeſcunt diuitiæ, inquit *Baſil. hom.* 2. ex varijs, tantum aufert vitæ ſolicitudo, mille in eo ſunt curæ. &c.

Vnde Socrates, vt refert *Minoe. emblemat.* 189. dixit, auaros eſſe aurea mancipia; quod aliqui ita intelligunt: vt non quæcumque & communia mancipia ſint, ſed vincant in ratione mancipij & ſeruituris quæcumque alia poſſint reperiri: ſicut ea, quæ perfectiſſima ſunt in aliquo genere aurea dici conſueuere, ex eo quod cætera ſuperent, ſicut aurum cætera metalla excellit. Vnde forte poeta. 2. Metamorph.

Senſit, vt illa ſuis aderat Venus aurea feſtis.

Et alius, ſcilicet Baptiſta Pius.

At Venus & tecum Puer aureus ille Cupido.

Quæ etiam fuit ratio, cur Ioannes Conſtantinopolitanus dicatur propter aureum eloquentiæ flumen, Chryſoſtomus, id eſt, os aureum, & Petrus Rauennatis Archiepiſcopus propter aureum ſermonem dictus eſt Chryſologus. Sic ergo diuites, aurea mancipia, propter indicibilem promptitudinem obſequendi & obtemperandi dicuntur. Qua de re videndus *Helias Cret. ad. orat.* 24. *Nazianz. in principio. & Ambr. epiſt.* 7. eum ait. Pecunia plerumque ſibi dominos emit. D. Amb.

Exod. 20. Videndus item *Rupertus. lib.* 3. *in Exod. c.* 40. vbi ait illud præceptum. *Non facietis Deos argenteos nec Deos aureos*, apud nos idem eſt, ac ſi dicatur: Non ſtudebitis auaritiæ, nec ſeruietis mammonæ. Quod enim quis alteri homini obediat & obſequatur, non tam mirum eſt, ſed quod rebus inſenſibilibus, id ſeruitutem auarorum indicat.

A Hæc fuit ratio, cur Balam tunc ceſſauerit à percuſſione aſinæ non quidem, dum eam loquentem audiuit, quod mirum, inſolitumque erat, ceſſauit, ſed dum audiuit. *Nonnè animal tuum ſum?* tunc (Num. 22.) ne attingere quidem eam auſus eſt auarus ille animus, qui enim alienam pecuniam quærebat, quomodo proprium animal lædere auderet? Sed hac in re oſtendit animal non ſuum quidem eſſe, ſed po- B tius auarum, eſſe ipſius animalis ſeruum. Quod argumentum eleganter proſequitur *Ambroſ. lib. de Nabuthe. c.* 14. vbi concludit. Cuſtos ergo es tuarum, non dominus facultatum. Et c. 15. Quicumque patrimonio ſuo, tanquam poſſeſſione non vtitur, is ſuarum ſeruulus eſt, non dominus facultatum, quia aliena cuſtodit, vt famulus, non tanquam Dominus vtitur.

C Et ne huic ſeruituti id, quod ſuperius diximus, videatur obſtare, Dauid cum ait, (Pſal. 73.) *Dormierunt ſomnum ſuum* (quaſi requies laſſis auaris à pecunia tribuatur, qua ratione tollerabilis ea ſeruitus eſſet.) Hoc dubium ſoluit dicendo. Huiuſmodi viri ſomnum ſuum dormiunt, non Chriſti. Vnde nos habent Chriſti requiem neque reſurgunt Chriſti reſurrectione: ſed ſicut oues in inferno ponentur, & mors depaſ- D cet eos, Quam benè ſicut oues, ait *Ber.* (D. Bern.) *ſerm.* 2. *de Verbis Apoſtoli. non eſt regnum Dei* &c. quia detracto vellere mundialium diuitiarum, dureque detonſi ſempiternis nudi deputabuntur incendijs. (Pſal. 48.) *Mors depaſcet eos*, quia ſemper morientur ad vitam & ſemper viuent ad mortem, atque adeò & ſerui hic erunt, & velut iniqui ſerui in alio ſeculo punientur.

E

§ II.

Digitized by Google

eredis, vt illis non ſalubriter perfruaris: dixerat autem ſuperius. Diuitem te ſentiant pauperes, auarus autem diues ærugine obduci ſinit, & putreſieri bona, quæ illi Deus alijs diſtribuere iuſſit, & ſic ſupplicia inde accipit, vnde beatitudinem

D.Greg. poſſet promereri, quod explicat *Greg.* 10. *Moral. c.* 17. aptiſſima ſimilitudine. Sicut enim cibus ad ſuſtentationem vitæ datus eſt; ſiquis tamen per edacitatis ingluuiem, pluſquam par eſt, ſaturetur eo quo viuere debuit, & potuit pane moritur. Sic ſiquis bona, quæ à Deo accepit, vt alijs bonus eſſet, in ſe retineat, mala ex bonis acqui-

D.Amb. ret. Vnde *Ambroſ. lib. de Nabuthe. cap.* 7. ait. Dat tibi Deus fœcunditatem, vt aut vincat, aut condemnet auaritiam tuam, quo excuſationem habere non poſſis, ſeruares tibi ſi diſpertires alijs.

Vnde *Cæſarius Arelatenſis hom.* 2. ex hoc loco Iacobi ſeipſum arguit & reprehendit, quia forte aliquoties euenit, vt per negligentiam veſtimenta, quæ debuerunt accipere pauperes, deuorata ſint à tineis, timetque, ne ſibi ipſi panni ad teſtimonium proferantur in die iudicij. Quibus habet ſimilia D. Marcus Eremita lib. de

D.Damaſc. Pœnitent. & *D. Damaſcen. lib.* 2. *Parallel. c.* 17. qui in eodem ſenſu præſentem locum interpretantur.

Pro cuius elucidatione facit id, quod Seruilius ait l. 2. de memorabilibus Principum theſauris, ex lib. 5. Hiſtoriarũ Liuij Mithridatis in fugam, à Sylla, & Lucullo actus copias auro, argento, veſtibus multi pretij copioſiſſimè per itinera ſparſis periculo exemit, ardentes hoſtium animos præda temere diſiecta, ab inſequutione auertit, vt quam virtus incolumitatem negaret, diuitiæ præſtarent. Vtinam igitur

Tob. 4. Eccl. 19. & Pſ. 40. D. Aug. D. Amb. D. Cypr. D. Bern. D. Leo.

ſic agnoſcerent diuites eleemoſynam à morte liberare, & per eam in die malo liberandos, ignem denique extingere. Qua de re videndus *Aug. lib.* 50. *homil. hom.* 19. *& de ſermone Domini. in Luc. ſer.* 30. *& in Enchirid. ſer.* 25. *&* 77. *Ambroſ. ſer.* 30. *&* 31. *Cyprian lib. de orat. Ber. ſerm.* 1. *poſt Epiphaniam. & Leo Papa hom.* 2. *de Collectis & ſer.* 5.

Cæterum tanta eſt diuitum inſania, vt malint poſt mortem petire, quàm vitam veſtibus, argento, auroue emere. Vnde

D. Chryſ. Chryſoſt. *hom.* 14. *in* 1. *ad Corinth.* Auarus ne ſuis quidem rebus fruitur, quod enim amat nunquam vellet expendere, ſed libentius ſectionem pateretur, & carnem ſuam traderet, quam aurum: Et nihil aliud curant auari, quam claudere & recondere diuitias.

3. Reg. 6. Vnde iam licet rationem reddere illius difficultatis, quæ reperitur in Scriptura, vbi dicitur. *Operuit illud* (ſcilicet oraculum) *auro puriſſimo.* vbi Regia dicit, *Conclu-*

Iob 28. *ſum.* ſicut etiam alibi: *Aurum obryzum* dicitur à Septuag. concluſura ab Auguſt. aurum incluſum, à Tigurina, & Vatablo. *In theſauris concluſum.* Nam Rabb. Mardochai, Pagnin. Complutenſ. & alij recentiores volunt ex eo, aurum dici concluſum, quod diligenter claudatur, & cuſtodiatur ab auaris in theſauris, & in publicum prodire minimè ſinatur: ad quod fortè alluſit Iuuenalis, cum acutè dixit: Flagellantur opes. Ne, ſcilicet, è carcere & cuſtodia exeant, etiam ad miſerorum ſubſidium. Qui ergo ſic in carcere detinent diuitias, iurę æternis carceribus concludentur, & contra eos in iudicio erunt teſtes perpetuæ damnationis.

§. IIII.

Qualiter conſcientia iniquos torqueat, & iuſtos ſecuros reddat.

OStendit etiam hic locus ſecundum communem ſententiam quæ per æruginem, vermem conſcientię intelligit, quomodo conſcientia teſtimonium, ſeu ſententiam ferat contra miſeros diuites & in vniuerſum contra omnes delinquentes, quos etiam veluti ignis torquet. Vnde

Iob 15. Iob. *Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit.* Caiet. *Cunctis diebus ſuis impius dolens.* Regia: *Se excruciat.* Tigurin. *Impius omni tempore ſibi aſciſcit dolores parientis fœmina, &* alibi. *Arma & gladij in vita peruerſi.* Vbi Septuag. *Tribuli & laquei in vijs peruerſis.*

Vvv Poſſumus

tia. Vnde Scriptura ait: *Quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini.* [*Pſal. 4.*] Sed eſto, vt aliquando ſomnus obrepat, terremur inſomniis, vt iam non requies, ſed pœna ſit. Si enim qui ære alieno, aliave humana obligatione conſtringuntur, neque ſomnum capere, neque quiete frui poſſunt. Vnde Aug. Cæſar ſubridens, ac miratus è tota ſupellectili, quam moriens quidam Romanus immenſo ære alieno obrutus, reliquerat, ſolum lectum emendum curauit, quod fieri non poſſe, diceret, quin longe optimus eſſet ille lectus, in quo homo tanti æris alieni mole preſſus ſomno ſtueretur. Qui fieri poterit, vt qui æternis tormentis ſoluendis pro peccatis contra Deum commiſſis eſt debitor, ſomno tequieue potiri poſſit? Cum iugiter corrodentem habeat conſcientiæ vermem, qui veluti ignis totum hominem dilacerat, & adurit: eoque grauior, & acerbior eſt propriæ conſcientiæ ſententia & teſtimonium, quia præterquam quod, neque minui, neque corrumpi poteſt, inexcuſabilis omnino eſt Sicut enim dixit *Ambroſ. ſerm.* 50. [*D. Amb.*] Sine excuſatione eſt qui conſcientiæ ſuæ iudicio condemnatur, quem alter iudicat, poteſt quandoque à ſuo iudice ſperare indulgentiam, qui ſe ipſe iudicat, à quo indulgentiam poſtulabit?

Quo in loco licet etiam dicere lætitiam bonæ conſcientiæ, quam probat illud, quod Deus dixit Caino: *Nonne, ſi benè egeris, recipies?* [*Gen. 4.*] quod proprie ex Hebr. poteſt transferri. *Si bene egeris, eleuare*, vel leuabis, quod lætitiam ſignificat. Vnde Luc. *Reſpicite, & leuate capita.* [*Luc. 21.*] & confidentiam etiam denotat iuxta illud: *Recede, ne forte compellat confodere te in terram, & leuare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum.* [*2. Reg. 2.*] Et Publicanus, *Non audebat oculos ad cœlum leuare.* [*Luc 18.*] Vnde *Chryſoſt. homil. 16. ad Pop.* [*D. Chryſ.*] Sicut in nequitia viuens, etiam ante gehennam punitur conſcientia ſtimulatus, ſic meritis abundans, etiam ante regnum magna fruetur lætitia, ſe bona ſpe paſcens. Similia habet *Bernard. ſerm. 3. ſuper Miſſus eſt.* [*D. Bern.*]

Quod ſi ſecuritatem rectæ conſcien-

A tiæ velis agnoſcere, audi quid dixerit Sophar Naamathites. *Si iniquitatem, quæ eſt in manu tua, abſtuleris à te, & non manſerit in tabernaculo tuo iniuſtitia, defoſſus ſecurus dormies.* [*Iob 11.*] vbi Vatabl. vertit. *Iacebis ſecurus, velut foſſa circumducta.* Metaphora ſumpta à re militari, vbi ad hoc, vt exercitus ſecurus ſit, & milites aliquantulum arma poſſint deponere, nec tam cito ab hoſtibus irrumpentibus profligari, foſſis apertis, & vallis appoſitis
B circundatur; ſic ergo dicit futurum eum hominem, qui bene egerit, & ſe rectè geſſerit. Nam, ſicut dixit *Bernard. de interiori domo cap.* 20. [*D. Bern.*] Bona conſcientia tranquilla eſt, quia omnibus eſt dulcis, & nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiam, & quibus poteſt ad beneficentiam. Proindeque velut foſſa circum-
C ducta, ſecurus iacet iuſtus, nullum omnino timens.

Ideoque *Cyprian. ſerm. de eleemoſyna:* [*D. Cypr.*] ſalutarem operationem appellauit grande ſolatium credentium, ſecuritatis noſtræ ſalubre præſidium, tutelam fidei, & medelam peccati. Qua de re videndus *Auguſt. ſerm. 6. de verbis Apoſtoli.* [*D. Aug.*] *Et Ambroſ. in Pſalm.* 38. [*D. Amb.*] explicans ea verba Prophetæ: *Obmutui, & ſilui à bonis.* Silui, inquit, à
D bonis, quia bona conſcientia non eget defenſione verborum, quæ ſuo nixa eſt teſtimonio, ipſa ſui iudex; ideo Paulus, ait: *Mihi pro minimo eſt, vt à vobis iudicer.* [*1. Cor. 4.*] Aduerſus calumniantes & peccatores iuſtus ſuo iudicio contentus eſt, non poſſunt aliena verba crimen effingere, quod propria non recipit conſcientia.

E

Digitized by Google

Dydimus in Pſalm. 6. vbi aduertit dixiſſe Moyſem: *Miſiſti iram tuam, quæ deuorauit eos.* Nam ira, inquit ille, quæ affectio eſt, non mittitur, eſt enim iraſcibilis animæ facultas, ſed iram vocat miſeriarum ac dolorum in malos inductionem. *Exod. 15.*

Tota difficultas eſt in explicando quidnam ſignificet Apoſtolus per id, quod ait: *In nouiſſimis diebus.* Scio enim plures differẽtias temporis ſignificare nouiſſimum diem, nouiſſimorum dierum, ſeu nouiſſimos dies. Etenim aliquando ſignificat tempus Meſſiæ, & tempus noui Teſtamenti, vt probat Hieron. & Lyran. Iſaiæ 2. & Micheæ, & alibi. Et ferè eſt communis interpretum ſententia.

Significat etiam tempora futura, quæ ſubſequentur, vt quando Iacob filios ſuos vocauit, & ait illis: *Congregamini, vt annunciem quæ ventura ſunt vobis in diebus nouiſſimis.* *Gen. 49.* Licet enim propterea quod tunc protulit celeberrimam de Chriſto prophetiam. *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius,* &c. aliqui dixerint ibi. In nouiſſimis diebus, ſignificare tempora Meſſiæ, tamen patet multa in eo cap. contineri, quæ ante aduentum Chriſti impleta ſunt. vt verbi gratia, de Simeone, & Leui, *Diuidam eos in Iacob, & diſpergam in Iſrael,* quod impletum eſt ad ingreſſum promiſſæ terræ, vbi Leui non accepit ſortem, & Simeonis tribus recepta eſt in ſortem tribus Iudæ. Et de multis aliis cæterarum tribuum prædictionibus adimpletis, videndus *Hieron. in tradit. Hebr. in Gen.* *D. Hieron.*

Sed inſuper probatur, quod diximus: In nouiſſimis diebus, ſignificare poſteriora tempora, quando ait Apoſtolus: *Hoc autem ſcio, quia in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes,* *1. Tim. 4.* quod paulo poſt, ipſis Apoſtolis viuentibus, impleri cæpit. Vnde Oecum. ibi, per nouiſſimos, ac extremos dies ait poſſe intelligi eos dies, qui Pauli interitum eſſent ſequuturi, in quibus Timotheus adhuc ſuperſtes futurus erat. Et *D. Auguſt. epiſt. 80. ad Heſychium,* *D. Aug.* per dies nouiſſimos, intelligit ipſa Apoſtolorum tempora. Et Petrus: *Venient in nouiſſimis* *2. Pet. 3.* A *diebus in deceptione illuſores.* Quod Iudas, qui poſt cæteros Apoſtolos ſcripſit, impletum fuiſſe docet in ſua epiſtola.

Significat etiam. In nouiſſimis diebus, tempus iudicij, vt patet ex D. Petro Apoſtolo, *qui reuelauit vos in ſpem viuam, paratam reuelari in tempore nouiſſimo.* *1. Pet. 1.* vbi Syriaca editio habet: *In temporibus poſterioribus,* vel nouiſſimis, quia, ſcilicet, parata eſt ſalus, ac felicitas, vt reueletur, & B appareamus cum Chriſto in gloria accipiendo conſummatam felicitatem totius hominis conſtantis etiam ex ſuo corpore glorioſo. Similiſque locus eſt apud Oſeam. Et ſic etiam dies mortis dici poteſt nouiſſimus, aut nouiſſimum tempus, quo anima eſſentialem felicitatem acquirit, vel, quia nouiſſimus omnium eſt; vel, quia tunc ſubit iudicium particulare. C Theſaurizant igitur diuites auari ſibi iram reuelandam, & infligendam, vel in die nouiſſimo mortis, vel in die iudicij, quando non ſolum anima iam torquebitur, ſed & caro igne, ac vermibus cruciabitur.

§. I.

Diuina ira, quo tardior, eo acerbior ad nos peruenit.

D

MIſerorum diuitum conditio iam oſtenditur, qui cum in acquirendis diuitiis, maxime laborent, quæ coaceruauerunt bona, relinquunt: & recondita ſibi, ac comparata inueniunt ſupplicia. Quod dixit *Auguſt. lib. 50. homil. hom. 42.* *D. Aug.* Ipſa eſt infelicitas hominum, propter quod peccant morientes, hic di- E mittunt, & ipſa peccata ſecum portant. Et qui theſauros, nulli omnino vtiles acquirunt, ſupplicij theſauros inueniunt, poſitumque in theſauris cor, ponitur deinde comburendum igni: quod ex mente Hugonis Card. dixit Dauid: *Ponens in theſauris abyſſos.* *Pſal. 32.* Quia qui totam curam in theſauris poſuerant, iam in theſauris diuinæ iræ reconduntur.

Digitized by Google

facultates, etiam collocandæ ſunt in beneficiorum ordine, beneficium autem in ſupplicijs poſſumus conſiderare, tum, quia ijs corripimur, & emendamur, tum, quia leuia ſunt reſpectu illorum, quæ nobis aduenient in nouiſſimis diebus, niſi modo puniamur. Etenim præterquam quod grauiſsima ſunt, nunquam eadem euademus, cum tamen modo, dum Deus nos punit, tranſit equidem percutiendo.

D. Hier. *Exod.* 12. Vnde ſicut eleganter notauit *Hieron. Oſee* 10. in Scriptura idem prorſus eſt, tranſire Deum, & aduerſa infligere, & exterminator in Ægypto tranſiiſſe memoratur. *Tranſibit Dominus percutiens Aegyptios*. Sicque illud Amos intelligit. *Amos* 5. *Quia pertranſibo in medio tui*. Non enim, dum in hac vita punit, permanenter, & diuturno ſupplicio id facit; proindeque veluti per tranſitum, ſupplicia infligit. At vero alterius vitæ pœnæ, cum veluti in theſauro recluſæ, nos maneant, nunquam tandem exhauriri poterunt præterquam quod grauiſsimæ, admodumque acerbæ erunt.

Tertul. *Apoc.* 3. Videndus *Tertul. lib. de patientia. c.* 11. vbi aduertit ea verba. Ego quos diligo, caſtigo, additque. O ſeruum illum beatum, cuius emendationi Dominus inſtat, cui dignatur iraſci, quem admonendi diſſimulatione non decipit. Idque probat *2. Mach.* 6. locus ille in Scriptura, vbi dicitur. *Etenim multo tempore non ſinere peccatores ex ſententia agere, ſed ſtatim vltionem adhibere, magni beneficij eſt indicium. Non enim, ſicut in alijs nationibus, Deus patienter expectat, vt eas, cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat.*

TEXTVS.

Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: Et clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit. *Verſ.* 4.

EXPOSITIO LITERALIS.

PRoſequitur Apoſtolus oſtendere, quibus in rebus ſuperbi diuites ſoleant delinquere erga pauperes, & poſtquam oſtendit ſibi theſaurizare iram Dei, dum theſauros auri, & argenti coaceruant, nec tamen indigentibus ſubueniunt, & fructus, ac veſtes vſque ad putrefactionem, & comeſtionem à tineis congregant, cum nudos minime operiant, aut eſurientes paſcant; oſtendit modo alterum eorum vitium, & peccatum, quod, ſcilicet, ſeruos, agricolas, meſſoreſque agrorum debita mercede fraudant; quod immane quidem peccatum eſt, ſuaque enormitate quaſi alto clamore cœlos penetrat, à Deo vindictam expoſcens, proindeque impunitum minime remanebit.

Pro explicatione autem iſtius loci illud aduertendum eſt, quod dixit *Aug. lib.* 1. *loquutionem.* *D. Aug.* Sacram Scripturam ſolere ponere clamorem pro tanta impudentia, & libertate iniquitatis, vt nec verecundia, nec timore abſcondatur. Vnde *D. Greg.* *D. Greg.* *lib.* 5. *Moral. c.* 7. & 3. *p. Paſtoral. c.* 32. Omnis iniquitas apud ſecreta Dei iudicia, habet voces ſuas. Peccatum nam que

cum

cum voce, eſt culpa in actione, peccatum autem cum clamore, eſt culpa cum libertate.

D.Thom. D. Cypr.

Peccata in cœlum clamantia.

Illud deinde aduertendum eſt, quod dixit *D. Thom.* omneſque eius interpretes. *Cyprian. in Cath. ad Gen. c.* 18. ibi. *Clamor Sodomorum*; & communiter ſolent aduertere ſacri interpretes, ac Theologi, quatuor eſſe genera peccatorum, quæ propter ſuam grauitatem dicuntur in cœlum clamare, quod quidem nihil eſt aliud, quam diuinam iram, iuſtitiamque implorare. Primum eſt voluntarium homicidium hominum innocentium, de quo dixit Dominus ad Cain. *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* & Chriſtus ait in Euangelio *Deus faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte*. Et in Apocal. Animæ Martyrum de ſacrario diuino dicuntur clamare. *Quare non vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui ſunt in terra?*

Geneſ. 4. Luc. 18. Apoc. 6.

D. Aug.

Si verò difficultatem ſuggerat, quod Sancti petant vindictam de interfectoribus ſuis. *Aug. ſer. 11. de Sanctis*, id explicat, dicens. Petunt vindictam de inimicis ſuis, duobus modis; & hoc cauſa charitatis, vt ſcilicet, qui ad vitam æternam prædeſtinati ſunt, conuertantur a malo ad bonum, qui verò præſciente Deo damnandi ſunt, moriantur, & peccare deſiſtant, vt per hoc minorem pœnam in inferno habeant: vbi vnuſquiſque ſecundum qualitatem operum, ſuſtinebit magnitudinem pœnarum. Petunt autem de reprobis vindictam, quia optant venire diem extremi iudicij, & reſurrectionem ſuorum corporum præſtollantur. Et *Greg. 2. Moral. cap. 6.* ait. Quo Deo mente ardentius inhærent, eo etiam de ipſo accipiunt, vt ab ipſo petant, quodcumque facere velle nouerunt, diſcordarent ergo à voluntate conditoris, ſi quæ eum velle vident, non peterent. Et cum ſciant eum velle punire peccatores, id à Deo poſtulant. Ita etiam Beda, & Ambroſius.

D. Greg.

Quod ſi cui non placeant hæ reſponſiones, illa vtique addenda, Beatos, qui nec odio affici poſſunt, neque à Dei voluntate declinare, recte optare poſſe, & petere, vt inimici impij puniantur, niſi

A pœnitentiam egerint: quod Deo placere vident. Nec mirum, quod illis hoc liceat, cum etiam in hac vita, ſi viſcera charitatis induant, & omnem inimicitiæ, & maleuolentiæ ſenſum deponant, inſtar beatorum, eis id liceat optare, & petere, qua de re videndus *D. Thom. 2. 2. q. 25. art. 6. ad 3.* D.Th.

Secundum peccatum, quod clamare dicitur, eſt Sodomiæ, de quo dixit Dominus.
B *Clamor Sodomorum multiplicatus eſt*, & Beati Angeli illud execrantes, dixerunt ad Loth. *Delebimus hunc locum, eo quod increuerit clamor eorum coram Domino.* Gen. 18. Gen. 19.

Tertium eſt oppreſſio pauperum, viduarum, & pupillorum, de quibus ait Dominus. *Viduæ & pupillo non nocebitis, ſi læſeritis eos, vociferabuntur ad me, & ego exaudiam clamorem eorum, percutiamque vos gladio, & erunt vxores veſtræ viduæ, & filij pupilli.* Et ſic exaudiuit Dominus clamorem
C Hebræorum ab Ægyptijs oppreſſorum; & ideo illorum primogenitos vna nocte deleuit, totamque turbam in profundum maris rubri, quaſi lapidem demerſit. Exod. 22. Exod. 2.14. & 15.

Quartum peccatum eſt hoc, de quo Iacobus loquitur: ſcilicet merces opificum, & agricolarum, vel fraudata, vel vi detenta, ſub quo etiam crimine comprehenduntur, qui minus æquo perſoluunt.
D Hoc igitur peccatum ait Iacobus clamare. Nam in Deut. dicitur. *Non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, ſiue aduenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas eſt, ſed eadem die reddes ei pretium laboris ſui ante Solis occaſum, quia pauper eſt, & ex eo ſuſtentet animam ſuam, ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.* Et Eccleſiaſtic. *Pauper etiam læſus tacet, &c.* Deut. 24. Eccl. 13.

E *Et clamor eorum.* Caiet. verò putat legendum, clamores. Neque enim rarò hæc crudelis detentio reperitur. Clamor ergo præmiorum detentorum, aut operariorum præ fraude dolentium in aures Domini Sabaoth introiuit. Nam, vt dixit Eccleſiaſt. *Qui effundit ſanguinem, & qui facit fraudem mercenario, fratres ſunt.* Et Malach. *Accedam in iudicio, & ero teſtis* Eccle. 34. Malach. 3.

Digitized by Google

teſtis velox ijs, qui calumniantur merce- A
dem mercenarij. vbi Septuag. *Qui priuant*
mercedem mercenarij. Chaldæus vero,
Qui auferunt violenter mercedem mer-
cenarij.

Iob 31. Ideoque tanquam de maximo crimine,
ſe curauit purgari Iob, vt eum interpreta-
tur Beda, & Carthuſ. hoc loco. Licet enim
alius ſit literalis ſenſus, dum dixit: *Si ad-*
uerſum me terra mea clamat, & cum ipſa
ſocij eius deflent, ſi fructus eius comedi abſ-
que pecunia, & animam agricolarum B
afflixi; pro frumento, oriatur mihi tri-
Tob. 4. *bulus, & pro hordeo, ſpina:* Indeque To-
bias. *Merces mercenarii tui apud te om-*
Eccleſ. 34. *nino non remaneat.* Et Eccleſiaſtic. *Panis*
egentium, vita pauperum eſt; qui de frau-
dat illum, homo ſanguinis eſt. Et Leuit.
Leuit. 19. *Non morabitur opus mercenarii tui apud*
Hiere. 22. *te vſque mane.* Et Hierem. *Væ, qui ædifi-*
cant domum ſuam in iuſtitia, & cœnacu-
la ſua, non in iudicio; amicum ſuum op- C
primet fruſtra, & mercedem eius non red-
det ei.

Eorum igitur nequitiam oſtendit Apo-
ſtolus, qui mercenarijs debitam laboris
mercedem reddere ſpernunt, oſtenditque
eos dãnandos, nõ quia propria non tribu-
unt, ſed quia aliena detinẽt, ſcilicet, mer-
cedem operariorum, qui regiones, id eſt,
magnas poſſeſſiones diuitum meſſuerunt,
quæ ab illis fraudata eſt, quia iniuſte, atque
fallaciter eam ſubtraxerunt, diminuendo,
aut differendo reddere. D

Hæc ergo, ait Apoſtolus, clamat, id eſt,
materialiter vos accuſat, & vltionem con-
tra vos expetit coram Domino Sabaoth,
qui ſolus audit clamores pauperum. Ap-
poſuit autem Iacobus magnificum ver-
bum, *Dominus Sabaoth*, quod omnipoten-
tem Dominum exercituum ſignificat, ad
perterrendum iniquos, qui ita ſe habent
circa egenos, quaſi non habeant prote-
ctorem, aut iudicem. *Tibi enim derelictus*
eſt pauper, Et, *Non ſpreuit Dominus depre-* E
cationem pauperis. Reddens autem *Cyrill.*
Alexand. rationem, cur Deus tam citiſſime
audiat, ait *lib.* 1. *in Iſai. cap.* 5. Accipit prõ-
Pſal. 9. ptiſſimè voces eorum, qui fraudati ſunt,
& 62. ſanctiſſima, & improprietatis inimica na-
tura.

§ I.

Contra eos, qui ſeruorum merce-des defraudant.

Licet ergo communiter ſerui ſoleant
conqueri de dominis ſuis, quod no-
tauit *D. Hieron. epiſt. de vitando ſuſ-* *D. Hier.*
pecto contubernio tom. 1. vbi ait. Queru-
lum ſeruorum genus eſt, & quantacumque
dederis, ſemper eis minus eſt. Non enim
conſiderant de quanto, ſed quantum de-
tur, doloremque ſuum ſolis, quod poſſunt
obtrectationibus conſolantur. Hic tamen
locus de eorum clamoribus intelligitur,
qui vere à dominis fraudem in mercede
laborum ſuorum patiuntur. Sicut Iacob
paſſus eſt à Labano, qui eum circumuenit,
& mercedem illius decem vicibus muta-
uit. Quales paſſim in mundo reperiuntur, *Gen.* 31.
quod damnabilius eſt, non ſolum decipi-
unt & fallunt pauperes in ſoluenda mer-
cede. ſed, ne ſoluant inſuper crimen ali-
quod impingunt. Videndus *Chryſoſt. in* *D. Chryſ.*
Imperfecto hom. 2. cum ponderat ea verba
Eccli. 35. *Vox pauperis penetrat nubes.* Ta-
citus, inquit, eius clamor in excelſo audi-
tur, quia non magnus clamor à Deo audi-
tur, ſed iuſtus, &c.

Quàm grauiter verò Deus animaduer-
tat in huiuſmodi fraudatores, notauit *D.*
Ambr. lib. Nabuthe, c. 12. in eo quod Deus *D. Amb.*
prohibuerit, vel breuem retentionem in
ſoluenda mercede; proindeque iuſſit; *Ea-*
dem die reddes ei pretium laboris ſui ante
ſolis occaſum. Leuitici. 9. Sic inde argu-
mentatur Ambroſ. Qui non patitur te di-
cere cras dabo, quomodo patietur dicere
non dabo?

Illud autem hac in re notandum eſt in
hominibus nequam, qui cũ vigilent ad re-
petendos debitores, obliuiſcũtur omnino
debitæ ſeruis mercedis. Qua in re imitan-
dus eſſet nobis Tobias, qui tanta diligentia
curabat, ne quid alienum domi eius rema-
neret; Et tamẽ propriam pecuniam in ex-
tremo vitæ ſuę tempore procurauit acqui-
rere; magis, ne fraudaret hæredẽ, quam vt
depoſitam pecuniã cogeret, ac recupera-
ret, ſicut notauit *Ambroſ. lib.* 9. *epiſt.* 70. *D. Amb.*
Poſſumus inſuper Dei naturam hac in

 re nobis

Digitized by Google

re nobis proponere imitandam, qui ſicut notauit *Nazian. orat.* 11. etiam in hac vita rependit ſeruis ſuis, cum tamē in alia promiſerit ſolutionē, vt certiores redderet de præmio, quos in præmiãdo præuenit. Vnde Helias Cretenſ. ibi hanc ſolutionē Dei in hac vita, velut arrhas appellauit. Hoc etiam dixit *Ambr. lib.* 1. *de Pœnit. c.* 26.

D. Naz.

D. Amb.

Cumque hæc ſit Dei natura, non mirū, ſi in aures eius clamor operariorū ingrediatur, ſicut exauditus eſt à militibus Dauid puer ille Ægyptius, quem crudelis Dominus reliquit in agro, cuius clamor cauſa fuit, vt Amalechitas Dauid percuteret à veſpera, vſq; ad veſperam alterius diei, & non euaſit ex eis quiſquã, niſi quadringenti viri adoleſcentes, qui aſcenderunt camelos & fugerunt.

1. Reg. 30.

Illudque poſſumus cum Ambroſ. deplorare *ſer.* 33. vbi ſic ait. Sūt plerique, qui magis canū, quã ſeruorū curã gerūt, & faciūt eos iuxta ſe, vel recūbere, vel dormire quo tidianū illis cibū ſui præſentia miniſtrãtes, qui vtrum ſerui ſui fame moriãtur, ignorant; Et quod eſt grauius, niſi diligenter his præparatum fuerit, pro cane ſeruus afficitur. Vides in nonnullorū domibus nitidos, & craſſos canes diſcurrere, homines autem pallentes, & titubantes incedere, &c. Quomodo ergo miniſterij ſolutionem tribuent, qui nec miniſtrandæ tribuūt neceſſaria quomodo diuinam euadent iuſtitiã, contra quos clamor, ſeruorū cælos penetrans, diuinam poſtulat vltionem?

TEXTVS.

Verſ. 5.

Epulati eſtis ſuper terram, & in luxurijs enutriſtis corda veſtra, vt in die occiſionis.

EXPOSITIO LITERALIS.

PRoſequitur adhuc Iacobus enarrare nequitiam diuitum, quò magis eos confūdat, & conuincat, vt reſipiſcant à peccatis. Obiurgat ergo illos; primo de A peccato gulæ, ac temulentiæ, quibus nimis dediti erant, cum nihil omnino de pauperibus curarent.

Epulati eſtis ſuper terram. id eſt, quamdiu vixiſtis ſuper faciē terræ, liberè, & frequenter. Caiet. delitiati eſtis in terra. D. Thom. moraliter quidem ſuper exigentiã carnis quæ eſt nō ſcilicet ad neceſſitatem, ſed ad voluptatē; *Et in luxurijs enutriſtis corda veſtra.*

Cordis nomine, non ea tantum pars in- B telligitur, quæ vitæ principium eſt, ſed interiora corporis, vt patet Pſal. 36. *Gladius eorum, intret in corda ipſorum.* Vnde interiora cuiuſque rei, cor dicuntur. *Ita erit filius hominis in corde terræ,* Et. *Transferentur montes in cor maris.* Cor etiam eſt ſedes concupiſcentiæ: ideoque hoc loco repræhenduntur ij, qui vino crapulis illud aggrauarunt contra id, quod ſcriptum eſt. *Videte ne grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate.* Eſt igitur in luxurijs enutrire corda, fomentum præbere libidini: nam Crapula, & ebrietas ig- C nē concupiſcentiæ nutriunt. Ebrietas, inquit Poeta, ignes in igne facit.

Pſ. 36.
Matth. 12.
Pſal. 45.
Luc. 21.

Addit deinde Iacobus, *vt in die occiſionis.* Aduertit autem hoc loco Brixian. aliquos exponere hunc locum, delicias eorū finem habituras eſſe, cædem atque interitum. Verum hic ſenſus poſſet accommodari ſecundum lectionem eorum, qui dicunt, In diem & non, In die, ait Brixian.

Noſtram igitur ſequendo lectionem, quæ Græco reſpondet, vbi habetur, *velut* D *die occiſionis.* in die occiſionis, idē eſt, atq; in die victimæ. Vnde Vatabl. tranſtulit *in die mactationes,* i. in die feſto, in quo ſolēt mactari victimæ in epulum: vel etiam, quia quando mactabatur victima, magna pars cedebat in vſum offerentis, qui eo die ſolebat epulum ſtruere. Quo pacto intelligendus eſt ille locus. *Melior eſt buccella ſicca cum gaudio, quã domus plena victi-* E *mis cū iurgio,* quia, ſcilicet, in die occiſionis victimæ, abundabat domus carnibus. Sic alibi dicitur. *fornicatus eſt populus cū filiabus Moab, quæ vocauerūt eos ad ſacrificia ſua, & illi comederunt & adorauerūt. Deos earum.* Quo pacto intelligendus locus Exod. cum populus coram vitulo obtulit holocauſta, & hoſtias pacificas. *Et ſedit populus manducare, & bibere.* Notauit etiam hoc *Ioſephus lib.* 8. *antiquit. c.* 2. vbi explicat

Prou. 17.
Num. 25. 32.
Exod. 32.

3.Reg.8. explicat ſolemne conuiuium & pariter ſacrificium, quod fecerat Salomon in dedicatione templi. Mactauit enim hoſtias pacificas viginti duas, & mille, & ouium centum, & viginti millia, quod ita factum eſt, quia inuitauerat omnem populum Iſrael. Sic etiam intelligendus eſt ille locus Prouerb. 7. *Victimas pro ſalute deuoui*, vbi ita Brixianus ait. Hoc dicit, vt iuuenē alliciat, atque inuitet ad epulas, quaſi dicat. Eſt mihi domi multa caro, nam feci hodie ſacrificia pacificorum, indulgebimus igitur genio. Sic intelligēdus eſt locus ille alius, vbi Act.15. gētilibus prohibetur abſtinere ab immolatis, id eſt, ab ijs, quæ ſacrificabātur & immolabantur. Iſtiuſmodi ergo epulones, de quibus Iacobus, ita ſolemniter quotidie epulabantur, ſicut in die victimæ.

Exod.12. Niſi fortè dies, occiſionis reſpiciat illum diem quo Paſchalis agnus comedebatur, dies celebetrimus, & ſemel in anno conuiuijs deputatus. Vnde Dionyſ. exponit, dies Paraſceues. Iſti verò diuites omnem diem, occiſionis diem faciebant, quia quotidie epulabantur ſplendide, & quod alij ſemel in anno faciebant, iſti quotidie.

Gula 5. modis nos tentat. D.Greg. 1.Reg.14. Cum inſuper quinque modis nos gulæ vitiū tentet, ſicut notauit *Greg. 30. Moral. cap. 12.* Aliquando namque indigentiæ tēpora præuenit. Vnde mortis ſententiam, patris ore Ionathas meruit, quia in guſtu mellis conſtitutū edendi tēpus anteceſſit.

Num.11. Aliquando vero gula, tempus non præuenit, ſed cibos lautiores quærit, vt ex Ægypto populus eductus in eremo occubuit, quia deſpecto Manna, cibos carnium petijt, quos lautiores putauit. Culpa filiorū 1.Reg.2. Heli prima ſuborta fuit, quod ex eorum voto ſacerdotis puer, non antiquo more coctas vellet de ſacrificio carnes accipere, ſed crudas quæreret quas accuratius exhiberet.

Ezech.16. Quandoque vero & qualitati ciborum, & tempori congruit, ſed in ipſa qualitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit, vt cum ad Hieruſalem dicitur. *Hac fuit iniquitas Sodoma abundantia panis.* Vbi oſtenditur, quod idcirco ſalutem perdidit, cum mēſuram moderatæ cōmeſtionis non tenuit.

Geneſ.2. Aliquando vero & abiectius eſt, quod gula deſiderat, & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderij deterius peccat, ſicut Eſau, qui vilē cibū magno deſiderio quæſiuit. Hic igi- A tur locus ſecundum, & quartum etiā reprehendit, cum & abundantiam ciborum, & lautitiam ſubnotat, & ita de vtroque participat.

§ I.

Redarguuntur qui commeſſationibus, & ventri inſeruiunt.

B CArpit igitur hoc loco Apoſtolus eos, *quorum Deus venter*, quique quotidie ſplendide epulantur, & in luxurijs enutriunt corda, cum tamen rectè Bern. dixerit ſerm. de ijs verbis *Beatus homo, qui inuenit ſapientiam* ſic comede, vt ſemper eſurias, quod idem dixit *Hieron epiſt. ad Letam. Et Augu. 10. Confeſſ.* Hoc me docuiſti, vt quemadmodum medicamenta, ita & alimēta ſumpturus accedam, quod etiam docuit *Clem. Alexa. 2. Pædag. c. 1.* dicens. Alij quidem homines viuunt, vt comedant, quod certe etiam rationis C expertibus euenit animantibus, quibus nihil aliud, quam venter vita: nobis autem Pædagogus præcipit comeſſe, vt viuamus. Neque enim noſtrum munus eſt nutritio, neque inſtitutum, ſcopuſque voluptas, ſed ea nutritio eſt propter noſtram hic manſionem, quam ad incorruptionem ratio inſtituit, loquenſque de ijs, qui ſe totos ingluuiei dederunt addit. Nondum didicerunt Deum paraſſe ſuo opificio, homini inquam, cibum & potum, vt conſeruetur, non autem, vt voluptate afficiatur. Phil 3. Prou.3. D.Hier. D.Aug. D.Clem.

D Vnde etiam *Philo lib. 2. legis Allegor.* ait. Protegitur vita cibo, potuque ſicut corpus veſtimētis, proindeque neq; multiplicandus, ſed ad menſuram & normam adhibendus, ne ſcilicet conſtringat fames, aut impediat ſaturitas, Hæc eſt ratio, cur Paulus dixerit non multo vino eſſe inſeruiendum: vbi D. Hierony. ſic ait. Signanter expreſſit non multo vino ſeruientes, E ſeruitus enim quædam eſt. & extrema cōditio vino ſenſus hominis occupari, & nō ſuum eſſe, ſed vini, cui mentem cum ventre tradunt. Pro qua re facit ille locus numerorum vbi Deus Moyſi præcipit. *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles*, deinde vero addit. *Si exieritis ad bellum de terra veſtra contra hoſtes qui dimicant aduer-* Philo. ad Titum. 2. C.10.

Digitized by Google

deſijt augeri: quaſi inde velit Amb. dedu-
cẽdos eſſe omnes defectus in hominibus,
vnde finis creationis & productionis pro-
bata eſt, & nos exiſtimandos æquales bru-
tis animantibus cum quibus cibum com-
munem accepimus.

Vnde pulchra eſt ea allegoria apud *Gre-*
D. Greg. *gor. 30. Moral. c. 52.* dum ponderat id, quod
4 Reg. 15. Scriptura ait. *Princeps coquorum deſtruxit*
muros Hieruſalem. Quid enim, inquit, per
muros Hieruſalẽ ſignificans Scriptura ex-
primit, niſi virtutes animæ, quæ ad pacis
viſionem tendit? Aut quis coquorũ prin-
ceps, niſi venter accipitur, cui diligentiſſi-
ma à coquentibus cura ſeruitur? Muros i-
gitur Hieruſalem princeps coquorum de-
ſtruit, quia virtutes animi, dum nõ reſtrin-
D. Cyril. gitur venter, perdit. *Vnde Cyrill. Alex. dea-*
log. de adorat. ad Palladium. ait. Quibus
voluptas perſuaſa eſt, procliuius in quod-
nis abſonum flagitium prolabuntur.

D. Greg. Eſt etiam pro hac re videndus *Gregor.*
1. Moral. c. 4. cum ita habet. Nõnulla ſunt
vitia, quæ à conuiuiis aut ſeparari vix poſ-
ſunt, aut certe nequaquã poſſunt. penè e-
nim sẽper epulas comitatur voluptas, Nã
cum corpus in refectionis delectatione re-
ſoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur,
ideoque Iacobus ait, eos, qui epulantur, in
luxurijs enutrire corda, quaſi ea carnalia
prorſu, reddãt, dum enutriunt; & Scriptu-
Exod. 32. ra dicit. *Sedit populus manducare, & bibe-*
re, & ſurrexerunt ludere: ſeu, vt interpre-
Tertul. tatur *Tertull. aduerſus pſichicos*, ſcortari.
D. Aug. Vnde *Aug. lib. quæſt in vtrumque Teſtam.*
Cibum ac potũ confert cum lignis, quæ i-
gnem fouent, & augent: quod vtrũque ci-
bus facere ſolet; fouet enim, & auget luxu-
D. Amb. riæ ardorẽ Videndus hac de re *Amb. li. de*
Philo. *Abraham, ca. 6 & Philo lib. de Agricult.*

§. III.

Imbecilles, & effæminatos reddit homines immoderatus cibus.

IMbecilliores etiã reddit ad pugnam
ſpiritualẽ, imò corporalem immode-
ratus cibus, ac potus, inſuperque eſt
inſania epulari & enutrire corda ſuper ter
ram, in in qua contra ſpirituales nequitias
D. Baſil. nobis colluctatio & pugna eſt. Vnde *Baſi-*
A *lius hom. 2. de Ieiunio ait.* Qui militiam e-
xercent, & qui palæſtræ laboribus deſtina-
ti ſunt neceſſe eſt largo cibo ſe ipſos in-
carnare, quo validius labores capeſſant;
quibus autẽ non eſt lucta aduerſus ſangui-
nẽ & carnem, ſed *contra mundi rectores*
tenebrarum harum, contra ſpiritualia ne-
quitia, his per abſtinentiam, & ieiunium Ephes. 7.
neceſſe eſt ad certamen exerceri, quantum
carni detrahas, tantum facies animam ſpi-
rituali bona habitudine relucere.

Ideo *Chryſoſt. hom. 54. ad Pop.* Tempus D. Chryſ.
B inquit, eſt belli, tempus certaminis: tu ve-
rò ſedes in delitijs; nonnè vides & regnis
præpoſitos in caſtris tenuiter viuentes? ſtat
ſtridens dentibus aduerſarius, tu verò mẽ-
ſis vacas? Chriſtus fame tabeſcit, tu verò
voraciter temetipſum diſtendis? Nunquid
mactandi ſumus, quoniam nos ipſos sagi-
namus?

Ex quibus *Chryſoſtomi* verbis deſump- D. Chryſ.
ta fortaſſis eſt ea vulgaris expoſitio huius
loci. Sunt enim qui dicant eos, qui epulã-
C tur, in luxurijſque nutriũt corda, ſic ſe to-
tos dedere commiſſationibus, quaſi ad oc-
ciſionem ſaginentur. Nec immeritò, quia
qui ij comedunt, ad occiſionem, & æternã
mortem ſaginantur, & nutriuntur. Quod
etiã confeſſus eſt Dionyſius tyrannus Si-
culorũ, referente *Euſeb. lib. 8 præparation.* Euſeb.
Euang. c. 5. dum dixit. Illis animalibus ſi-
miles ſumus, quibus comedendi, bibendi-
que non ad aliud, quam ad perniciem ſuã,
copia ſolet offerri: tradentur enim ſatanæ
D mactandi, velut in diem occiſionis, in lu-
xurijs corda nutriuntur, ventres replent,
& ad ſaturitatem vſque, ac vomitum hau-
riunt. Etenim cum benè ſaginati fuerint,
internecioni tradẽtur & gladio. Vnde Iſai. Iſai. 43.
Gladius Domini repletus eſt ſanguine, in-
craſſatus eſt adipe de ſanguine agnorum, &
Hierem. Cõ*grega eos, quaſi gregem ad vi-* Hier. 12.
ctimam, & ſanctifica eos, in die occiſionis.

Ineptos proinde ſe reddunt ad retun-
dendos impetus ſpiritualis hoſtis qui ni-
hil magis curant, quã enutrire corda in lu-
xurijs, ventrique inſeruire. Nec mirum, cũ
E etiã ad hoſtium viſibiliũ congreſſum im-
becilles, & effœminati ſint, & tales per co-
meſſationẽ, & ebrietatẽ reddantur. Quod Gen. 14.
oſtendit ille locus, quando quinque Reges
Sodomæ, & cæterarum ciuitatũ oppugnati
à quatuor Regibus terga verterunt initio
ſtatim congreſſus, quodque magis eorum

Digitized by Google

Bonorum animæ nō gnarus, vt carnalibus edulijs ipſā excipias, & quæ ſeceſſus locus ſuſcipit, ea ad animā dimittas? huiuſmodi enim viris non ſufficit, ſi corpus māducet, & venter repleatur, ſed inſuper volūt, vt mens ac anima ipſa, etiā manducet, & proinde dicuntur enutrire corda.

D. Bern. Rectè proindè *Bern. lib. de ordine vitæ*, ait: Cum manducas, nequaquam totus māduces, ſed corpore tuo ſuam refectionem poſtulante, mens ſuam non negligat, ſed memoria ſuauitatis Domini, vel Scripturarum aliquid, quod eam paſcat meditando, vel ſaltem memorādo ſecum ruminet, & digerat, ſed & ipſa neceſſitas non ſeculariter, non carnaliter expleatur.

B

Et *ſer. 2. Non eſt regnum Dei*, ex præſenti loco Iacobi ita ait. Quid dicitis, *quorum Deus venter eſt*? (Philip. 5.) quorū omnis vſus aut in ventre, aut ſub vētre: qui in luxurijs enutriſtis corda veſtra, audite Apoſtolū: (1. Cor. 6.) *quia eſca ventri, & venter eſcis, Deus autem, & hunc & has deſtruet, &c.*

C

Pro qua re facit id, quod Deus dixit. (Deut. 14.) *Comedes in conſpectu Domini Dei tui.* Videtur enim velle Deus, vt non ſuper terram inſtar brutorū, & ad ſatietatem vſque māducemus, ſed ea modeſtia & ſobrietate, qua ſerui corā Domino ſolent cibū ſumere, qui enim ſic ſumunt, ſemper reliquum habent quod largiantur pauperibus: Vnde dicitur. (2. Eſdr. 8.) *Dies ſanctificatus eſt Domino Deo noſtro, nolite lugere; nolite flere: ite, comedite pinguia, & bibite mulſum, & mittite panes his, qui nō parauerunt ſibi.* Vbi vides diem occiſionis, ordinatū conuiuium, portionē tamen reſeruatam pauperibus.

D

D. Chryſ. Ideò *Chryſ. hom. 16. in diuerſos*, de Chriſtianis epulis ſic loquitur. Conuiuiū honeſtate decoratū, lætitia menſæ pertingat ad pauperē Chriſti, familia innocentiæ tripudiet diſciplina: abſit ebrietas, luxus abſiſtat, vt præſens gaudiū veſtrum ad lætitiā veniat ſempiternā. Neque enim Deus prohibet omnino conuiuia, aut de ſuis facultatibus liberaliter viuere. Nā Sanctiſſimi Dei ſerui Abrahā, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Dauid, Tobias aliquoties cum amicis ſuis epulis ſeſe oblectarunt; & amicitias fouētes, Deo benedixerūt. Et ideò Eliphas dixit. (Iob 22.) *Super abūdātiā delitijs afflues.* Etenim Deus non neceſſaria ſolū, ſed quæ iucunditati, & honeſtæ voluptati eſſent, cōceſſit mortalibus. Quod proſequitur Seneca *lib.*

E

A *4 de beneficiis, c. 5.* Vnde, inquit, hæc innumerabilia, oculos, aures, & animū mulcētia, neque enim neceſſitatibus tantúmodo noſtris prouiſum eſt, vſq; in delicijs amamur. Attamē hæc omnia in menſura ſumēda ſunt, vnde Manna, qui de cœlo cadebat, in menſura ſumi iubetur: iure igitur increpantur ij, qui velut bruta animantia in luxurijs enutriunt corda.

B

TEXTVS.

Addixiſti, & occidiſti, iuſtum, & nō reſtitit vobis. Verſ.

EXPOSITIO LITERALIS.

C

ADhuc perſiſtit Iacobus in exponenda tyrannide diuitū in pauperes, & explicat quomodo eos perſequātur. Ait ergo: *Addixiſtis*; quod habet Græcus codex, id eſt, *condēnaſtis*, & ita legit Tygur. & alij. Alij vero legunt, vt omnes veteres codices, *adduxiſtis*: ſcilicet ad tribunal, & iudicium, vt condemnaretur. Nā in Eccleſiæ exordio iuſti ab impijs paſſim ad iudicia, & tribunalia trahebātur.

D

Et non reſtitit, quia, *ibant gaudentes à conſpectu conſilii, quoniam digni habebantur pro nomine Ieſu cōtumeliam pati*, (Act. 5.) qui ſenſus videbatur germanior huius loci, vt loqueretur Apoſtolus ſecundum, id quod tunc temporis fieri conſueuerat à potentibus, & diuitibus circa quemlibet virum iuſtum, & pauperem.

E

Cæterum ſtat Latinorum interpretum cohors, imò ex Græcis Oecum. qui de Chriſto Dom. hunc locum intelligunt, quem & ſi Iudæi non occiderūt manibus, lingua interfēcerunt, dicentes: *Crucifige. Oportet, vt vnus moriatur pro populo.* (Ioan. 19.) Denique eum gentibus, & Pilato crucifigendum tradiderunt, qua ratione homicidæ dicuntur à Stephano. (Act. 7.) De Iuda verò, quod etiam conuenit Iudæis, dixit Chriſtus Dominus. *Qui me tradidit tibi maius peccatum habet*, nec reſtitit vobis, ſicut ab Iſaia prædictum fuerat, (Iſai. 53.) *coram tondente ſe obmutuit.*

§ I.

lacte, firmos iam ad pericula ſubeunda. Poſtquam enim Propheta dixit, ablactatos à lacte, ſubdit. *Manda, remanda*, ſeu vt legit Chryſoſt. *Afflictionem ſuper afflictionem ſuſcipe*. Ait ergo Chryſoſt. quandiu imperfecti ſumus, nobis parcitur, & quandiu lactamur, paternè fouemur, vbi autem perfectiores facti fuerimus, perfectorum certamina ſubibimus.

Conqueſti ſunt olim Gabaonitæ coram Dauide de Saule, qui occiderat Gabaonitas. Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas. *Quid faciam vobis? dixeruntque ei Gabaonitæ. Non eſt nobis ſuper argento & auro quæſtio, ſed contra Saul, & contra domum eius. Virum, qui attriuit nos, & oppreſſit inique, ita delere debemus, vt ne vnus quidem reſiduus ſit de ſtirpe eius.* — 2. Reg. 21.

Paſſi ſunt quidem iniuriam, ſed eam vlciſci curabant. Curauit tamen ſacer textus nobis aliquid horum hominum conditionem, dum prædixit initio ſtatim capitis, antequam de ijs aliquid tale referret. Porrò ergo Gabaonitæ non erant de filijs Iſrael. notiſſimum quidem hoc erat, nec explicatione indigebat res apertiſſima. Videndus ibi Lyranus, qui ſequutus Rabbi Salomonem explicat propterea hoc fuiſſe additum, quia ſi fuiſſent ex filijs Iſrael, indulſiſſent factum Saulis contra eos, agnouiſſent vtique Dei ſeruos magnam debere præſtare patientiam. Meminiſſent Iſaac, id eſt, riſum, & lætitiam filium eiſſe Rebeccæ, id eſt, patientiæ. quod *Clem. Alex.* 1. *Pædag. c.* 5. ait. præfiguraſſe patientiam, & riſum inuicem ſe complecti, & Deo magnopere huiuſmodi coniunctionem: & proinde à vindicta deſiſterent, cum nec reſiſtendum perſequentibus eſſe nouiſſent: eſt enim perfectorum propria virtus acriora certamina tolerare, nec tamen perſequentibus reſiſtere. — D. Clem.

Quod ſi velimus altius huius immobilitatis in iuſtis rationem timari, ea ſeſe obijcit, quod vulnera & iniuriæ nihil illis obſunt, nullumuè inferunt nocumentũ, quod dixit Dauid, loquens de perſequutionibus, & iniurijs Saulis contra ipſum Dauid. *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum*: — Pſal. 36.

quæ verba exponens Theodoret. ait: Qui iſta atrocitate vtuntur, ſua opinione dece-

A pti ſunt, iacula à pueris emiſſa nihil damni afferunt his, qui petuntur. Quis ergo moleſtiam ſentiet in plagis à paruulis illatis? virili animo præditus illis reſiſtet? quis non potius rideat in huiuſmodi opprobrijs? In quam ſententiam facit etiam ille locus Pſal. *Qui oderunt iuſtum, delinquent*. propriè ex Heb. *quia oderunt iuſtum, aberrant*. quia reuera ipſum non lædunt. nam ſicut dixit — Pſal. 33.

D. Greg. 14. *Moral. c.* 1. Sancto viro quot B occaſiones perditionis intulit inimicus, tot cauſas victoriæ miniſtrauit. Et 11. *Moral. c.* 17. In hoc mens iuſta ab iniuſta diſcernitur, quod non cum rebus frangitur, non cum caſu gloriæ exterioris cadit, & in hoc magis, qualis cum rebus fuerit, demonſtrat, quæ & ſine rebus robuſtior erat. — D Greg.

Similia habet idem *Greg.* 12. *Moral. cap.* 23. cum explicat ea verba Iob. *Miſeremini mei, ſaltem vos amici mei.* Hoc, inquit, habere ſolet proprium mens piorum, quod C cum iniuſta ab aduerſarijs patitur, non tam ad iram, quam ad preces mouetur, tantum abeſt, vt eis reſiſtat. Sed quomodo reſiſtet qui affligentes, amicos cenſet, & nominat? *Miſeremini mei amici mei.* Ecce, inquit Gregor. eos, à quibus ſe per contumelias affligi conſiderat, amicos vocat; quia bonis mentibus etiam fiunt proſpera, quæ videntur aduerſa. Vbi idem Gregor. ſubdit aptiſſimam rationem quare iuſti non reſiſtant eis, qui illos occidunt, qui non pu- D tant illata mala, à perſequentibus ſibi prouenire, ſed à Deo infligi. A Sathan, inquit, percuſſus fuerat, nec tamen percuſſionem ſuam Sathanæ tribuit, ſed tactum ſe manu Domini appellat, ſicut & ipſe quoque Sathan dixerat. *Mitte manum tuam, & tange os eius, & carnem, ſi non in faciem benedixerit tibi.* Qua in re excellentia iuſtorum oſtenditur, dum ſe non lædi putant ab improbis, imò nec à Diabolo, cum his E prorſus ſuperiores ſint, ſed à Domino, cuius percuſſionem quantumuis grauem, & ad ſpoliationem omnium bonorum pertingentem, vel leuem manus tactum iudicant. Ideoque nec laboribus, nec morti reſiſtunt: *quis enim reſtitit ei, & pacem habuit?* — D. Greg. — Iob. 19. — Iob. 2. — Iob. 9.

Sed quomodo reſiſtent qui ipſos labores ſuam reſiſtentiam, & defenſionem vocant,

 ſicut

Digitized by Google

(*D. Amb.*) ſicut optimè notauit *Amb. in c. 4. epiſt. 2. ad Timot.* vbi explicans ea verba Pauli. *In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me dereliquerunt*, ait, Preſſuram, & tribulationes ſibi illatas defenſionem ſuam nuncupat. Paſſio enim Chriſtianis vita eſt, & perſequutio defenſio. Preſſura enim illata pro iuſtitia defendit illum in die iudicij. Bene proinde dicitur, non reſtitiſſe, qui lætus potius labores ſuſcipit, quibus ſe defendat in aduentu iudicij.

§ II.

Summa Chriſti Domini in ſua paſſione patientia.

QVoniam vero communis Interpretum ſententia hunc locum intelligit de ſumma Chriſti patientia, de eadem breuiter aliquid dicemus. Elucet igitur Redemptoris noſtri patientia, qui dum occideretur, non reſtitit. Quomodo enim reſiſteret qui antequam ad paſſionem egrederetur, pro ipſa paſſione gratias agit, dum repræſentationem ſuæ mortis in Sacramēto confecit, quod argumentum eleganter proſequitur (*D. Greg.*) *Greg. 2. Moral. c. 23.* Imò, ſicut notauit (*D. Bern.*) *Bern. ſer. 4. de aduentu.* quæſitus ad tanta probra, & ignominioſum ſupplicium (*Ioan. 6.*) cruci ſponte obtulit ſemetipſum interrogans: (*Ioan. 18.*) *Quem quæritis?* & reſpondens, *Ego ſum*, imò potius comprehenſus de ſuorum Diſcipulorum libertate ſolicitus, ſolus voluit alligari, dum dixit: *Si ergo me quæritis, ſinite hos abire.* Super quæ verba ſic ait (*D. Amb. Ibidem.*) *Ambroſ. Pſal. 61.* Satis eſt vobis habere quem quæritis? non quæro conſortem paſſionis, qui ad ſalutē omnium adiutore non egeo. Quia vero Petrus gladium exemit contra irruentes in Chriſtum Dominum, & cum peteret caput cuiuſdam ſerui Principis mortali vulnere declinante illo caput, dexteram auriculam amputauit, ſicut aduertit Theoph. & Chryſ. Id tamen reprehendit acriter Chriſtus Dom. Quia ſicut dixit (*Tertull.*) *Tert. lib. de Pudicitia c. 21.* non decebat eum ſeuire, qui pati venerat. Et *lib. de patientia c. 3.* Neque vnius quidem diſcentis (id eſt, diſcipuli) gladium in vltionem probauit, (A) patientia Domini in Malcho vulnerata eſt, & gladij opera maledixit in poſterum, & ſanitatis reſtitutione ei, quem non ipſe vexauerat, ſatisfecit, per patientiam miſericordiæ matrem. Noluit enim pati ſciſſionem in patientia qui integram, & perfectam eam nobis voluit probare, & docere, & tradere.

Hinc eſt, quod Chriſtus Dom. qui ſummo deſiderio ad tormenta ferebatur, diſci(B)pulosque præcedebat, ſicut meminit Marcus. (*Marc. 10.*) Præcedebat illos Ieſus, & ſtupebant, & ſequentes timebant, cum loqueretur de morte ſua, & cum Petrus diceret. *Abſit à te, Domine, non erit tibi hoc. Conuerſus dixit Petro, Vade, poſt me, Sathana, ſcandalum es mihi.* (*Matt. 16.*) eiſdem vtique verbis Petrum reprehendens, quibus à ſe Dæmonem tentantem abegerat. (*Matt. 4.*) Eadem ſeueritate, inquit Caiet. reprehendit, & diabolum ad idololatriam (C) prouocantem, & diſcipulum mortem impedientem. Et fortè ideo filijs Zebedæi dixit. (*Matt. 20.*) *Neſcitis quid petatis*, quia tunc acceſſerat mater petens, quando ipſe loquebatur de paſſione ſua, in pœnam, ſcilicet, interrupti ſermonis, de re deſiderio deſiderata, cui initium præbentem etiam per dolum, & ſummam nequitiam appellauit amicum Amice ad quid veniſti?

Hinc quod ipſe dixerit Iudæ, non iubēs, (*Ioan. 13.*) (D) ſed permittens. *Quod facis, fac citius.* Vnde *Bern. ſer. 3. de Cœna Domini.* (*D. Bern.*) Domine Ieſu, vita mea, decus Angelorum, quantum eos diligebas, pro quibus mori cupiebas, nobis vitam, tibi mortem affectabas. Sedulò cogitate quantum eſt diligendus, qui ſe tradentem ad mortem ſic hortabatur.

Hinc etiam eſt, quod ipſe Dominus plāctum prohibuerit in mulieribus, quæ eius mortem deplorabant, *Filiæ Hieruſalem, nolite flere ſuper me.* (*Luc. 23.*) Quod ponderans *D.* (E) *Leo ſer. 10. de paſſione, cap. 3.* (*D. Leo.*) ait. Iſtum planctum Dominus Ieſus dedignabatur impendi, quia non decebat luctus triumphum nec lamenta victoriam.

Qui igitur tam lætus mortem obibat, quomodo potuit reſiſtere? imò tacuit, ineffabilemq; præſtitit patientiam. Vnde Iſai. (*Iſai. 50.*) *Poſui faciem meam, ut petram duriſſimam*, & ſcio, quia non ſum confuſus, qui percutit petram, non eam lædit. Dixerat Hierem. (*Hiere. 12.*)

Ego

Digitized by Google

Ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad A
victimam, non cognoui, quia cogitauerunt
ſuper me conſilia, id eſt, ductus ſum, nihil
dicens: quemadmodum ſi non cognouiſ-
ſem, quò me ducerent, ſicut agnus, cum ad
macellum ducitur, non queritur, non re-
fugit, quia neſcit quò eat, dicit ratione pa-
tientiæ ſe neſcire quò eat, cum tamen dixiſ-
Matth. 20. ſet, *Ecce aſcendimus, &c.*
Iſai. 53. Prædixerat Iſai. Agnum auferentem pec-
cata mundi, ſic tacitum, & quietum fore B
in paſſione, qualis eſſet *agnus coram ton-*
D. Bern. *dente*. Sed inquit *Bern. ſer.* 1. *ſuper Miſſus*
eſt. Non coram tondente ſe, ſed coram oc-
cidente ſe, obmutuit. quaſi plus fecerit pa-
tiendo, & tacendo, quàm promiſerat per
Apoc. 21. Prophetam prædicendo. Patientur fortè
cæteri agni tonderi quidem, ſed non pelle
ſpoliari, aut occidi: at hic agnus, & ton-
deri, & occidi paſſus eſt ſine querela aut
D. Amb. reſiſtentia, quod proſequitur *Amb. ſer.* 14. C
in Pſal. 118. his verbis. Paſſio Chriſti ima-
go fuit regni cœleſtis, nemo audiuit in pla-
teis vocem eius, quia illo ſilentio paſſionis
ſuæ clamorem omnium poſterorum impię
vocis abolebat. Nolebat fleri qui dicebat
Luc. 23. ad filias Hieruſalem. *Nolite me flere, ſed*
vos ipſas flete. Ablaturus enim omnes la-
chrymas ſuæ beneficio crucis, in paſſione
propria, futurę inſtar beatitudinis lætitiam
exhibebat, vt nemo fleret niſi qui benefi- D
cia Chriſti non teneret; ſic tacuit, nec reſti-
tit tantamque exhibuit patientiam, vt inde
Tertull. *Tertull. lib. de patient. c.* 3. contra Iudæos
ſic argumentetur. Hinc vel maximè ô Pha-
ſæi Dominum cognoſcere debuiſtis, pati-
entiam huiuſmodi nemo hominum perpe-
trarat, ſibi ſoli iniurioſus fuit. *Et lib. ad*
Martyres c. 3. Numquid tamen ſubeundæ
morti, & contumelijs opus fuerat? ſed ſa-
ginari voluptate patiendi diſceſſurus vole- E
bat, deſpicitur, verberatur, &c. qui in ho-
minis figura propoſuerat latere, nihil de
impatientia hominis imitatus eſt.
D. Chryſ. Et *Chryſ. hom.* 40. *in Matth.* in ipſo iu-
dicio inauditam humilitatem oſtendit, qua
non minus quam ſignis potuiſſet eos attra-
D. Aug. here. Similia habet *Aug tract.* 37. *in Ioan.*
D. Leo. *& D. Leo ſer.* 10. *de paſſione*, admiſit in ſe
impias furentium manus, quæ dum pro-
prio incumbunt ſceleri famulatæ ſunt redē-
ptori. Etenim ſicut eleganter notauit *Euth.* *Euthym.*
in panolp. p. 1. *tit.* 7. in fine, ea quæ in na-
tura humana ſunt à vitio, & reprehenſione
aliena, partim Chriſtus ſupra homines, par-
tim vt homines, partim vero abiectius
quā homines ſuſcepit. Supra homines fuit,
quod ſine ſemine virili conceptus fuit,
quod ex Virgine natus eſt, more humano
fuit, quod nouem menſium ſpatio in vtero
portatus eſt, quod hauſit lac, quod plora-
uit, &c. abiectius, & humilius quam ho-
mines fuit, quod eius ſpecies in cruce tur-
pis apparuit, & cum ignominia defecit, qua
tamen in re ſupra homines fuit, dum maio-
rem exhibuit patientiam quam quiſque ali-
us, maiores pertulit dolores, ignobiliores
pertulit ignominias.
Ad laudem deniq; patientiæ Chriſti Do- *D. Amb.*
mini optime facit id quod notauit *Ambr.*
Nihil, ſcilicet, timuiſſe Iudam Magiſtrum
ſuum tradere, ac vendere, imo poſt acce-
ptum corpus, & ſanguinem eiuſdem Do-
mini, exijſſe ad Iudæos, vt acciperet co-
hortem, & comprehenſionem exequere-
tur: tunc vero pœnitentia ductum retuliſ-
ſe argenteos, cum vidit patientiam Chriſti
Domini excipientis oſculum, & amicum *D. Amb.*
vocantis. Sic enim habet *Amb. Pſ.* 39. *Oſcu-*
lo Filium hominis tradis? hoc venenum in-
fundis oſculo, quo gratia charitatis infun-
ditur, oſculo quo fides ſancta ſignatur, hoc
oſculo tradis periculo, quem propter oſcu-
li commercium venerari deberes? Ego oſ-
culum non nego, ipſe videris, qui viola-
ueris oſculi ſanctitatem, Denique patienti-
am Domini ferre non potuit, qui maieſta-
tem prodidit, adeo vt ſibi ipſi tanti ſceleris
reatus non poſſet ablui. Qui ergo tantam
præſtitit patientiam, vt & cognitioni Iu-
dæorum ea potuerit eſſe, & compunctioni
Iudæ, quomodo reſiſtere potuit, qui ſolum
pati venerat. Recte proinde Iacobus ait.
Occidiſtis iuſtum, & non reſtitit vobis.

Digitized by Google

TEXTVS.

Verſ. 7. Patientes igitur eſtote, fratres, vſq; ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum, & ſerotinum.

EXPOSITIO LITERALIS.

HÆc eſt ſecunda pars huius cap. in qua Apoſtolus miſeros, & afflictos pauperes conſolatur, & ad patientiam hortatur, ſuadens moderato, & forti animo ferre quicquid afflictionis, & ærumnæ aduenerit, expectando iudicem Chriſtum, qui ſeruorum ſuorum iniurias acerrime vlciſcetur, & præmium patientibus reddet: affertque ad patientię confirmationem exemplum agricolę, qui terram colit ſudans, vomereque proſcindit, ſemen veluti amittens ſpargit, multiſque diebus patienter ſuſtinet, vt cum fœnore recipiat, quod ſeminauit, cum tamen incertus ſit de terræ prouentu qui à commoditate temporis, tempeſtiua, ſcilicet, pluuia, & oportuno ſolis calore dependet, cum tamen patientibus præmium certum omnino ſit, illiſq; temporalis fructus, iſtis vero æternus.

Aduertit autem Carthuſ. poſſe hæc verba ad præfatos diuites iam conuerſos referri, vt ſit ſenſus. Quoniam ante conuerſionem veſtram ad Chriſtum tot ſcelera commiſiſtis, ideo quicquid aduerſitatis nunc accidit patientiſſime ferre debetis, ſiquidem culpæ debetur pœna, & Deus in

A hac vita per reprobos purgat electos, planior tamen ſenſus erit ſi hæc verba ad pauperes afflictos, quos ipſe conſolatur referantur.

Patientes ergo eſtote, Græci legunt: Longanimes, vſque ad aduentum Chriſti, id eſt, vſque ad horam iudicij veſtri particularis ſtatim poſt mortem, vel vniuerſalis iudicij, quando iuſta retributio fiat. Etenim duplex in Scriptura dicitur Domini aduentus; alter particularis, qui fit in morte B cuiuſque hominis, de quo Paulus. *Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium*; & de hoc intelligitur illa comminatio facta Epiſcopo Eccleſię Epheſinæ. *Venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris.* Et Pergamenſis Eccleſiæ Epiſcopo. *Pœnitentiam age, ſi quominus veniam tibi cito.* Et Sardienſium Doctori ſimiliter dicitur. C *Si non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcis qua hora veniam ad te*; quæ omnia ſingularem Chriſti aduentum ad vnumquemque noſtrum ſignificant. Eſt etiam & communis, vniuerſaliſque aduentus Domini ad finem ſæculi, de quo Matthæus, & Paulus.

Aduentus Domini duplex. *Hebr. 9.* *Apoc. 2.* *Apoc. 3.* *Matt. 25.* *1. Cor. 4.* *Rom. 2.*

Alij vero teſte Brixiano per diem Domini intelligunt tempus quo Romani euerterunt Hieroſolymam, & gentem Iudæo- D rum, ſicut etiam illud dictum Ioanni. *Sic eum volo manere donec veniam*, cùm paulò poſt captam Hieroſolymam ipſe è vita exceſſerit. qua de re videndus ibi *Theophylact. & Dorotheus in Synopſi.* Monet ergò Apoſtolus, vt conſtanti animo ſint, vſque ad illum, vel iſtum Domini aduentum, quando iuſti lætabuntur pro diebus quibus à Deo humiliati ſunt in mundo, & pro annis quibus viderunt mala.

Ioan. 21.

E Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ. D. Thomas ait appellaſſe pretioſum, quia laboris ſui pretium, enim vero nihil magis voluptuoſum, quam quod proprio labore, ſumptu, morteque conſequimur, vt quamuis laborandi natura neceſſitatem impoſuerit, laboris amaritiem fructus dulcedine compenſauerit, & ideo merito Liuius lib. 4. Decad. 1. ait. Labor, & voluptas diſſimillima natura, ſocietate quadam coniuncta ſunt. & Dauid.

Labores

Labores manuum tuarum, quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. A

Patienter ferens, id eſt, multas paſſiones, & labores ſuſtinens, donec accipiat temporaneum, id eſt, primi temporis fructum, ante generalem maturitatem, & ſerotinum, id eſt, fructum præmaturum. Sic & vos debetis patienter ſuſtinere, donec fructum recipiatis, quando ſupremus ille agricola triticum ſuum colliget in horreum ſuũ: *Matt. 3. & 13.* paleas autẽ tradet igni inextinguibili. Terra promiſſionis, inquit Dionyſ. hoc loco, B de qua nunc loquitur, bis in anno fructificat, videlicet, in Aprili, atque Septembri, ſic Sancti accipiunt fructum temporaneum, & ſerotinum.

Per fructum ergo temporaneum ſpiritualiter intelligi poteſt gratia, & fructus iuſtitiæ, & per ſerotinũ gloria, iuxta illud Pauli. *Rom 6.* *Habetis fructum veſtrũ in ſanctificationem, finem vero vitæ æternã*, & alibi. *Eccleſ. 9.* *Flores mei, fructus honoris & honeſtatis.*

Vel poteſt per temporaneum fructum intelligi gloria animæ quæ ſtatim poſt mortem C reddetur, & per ſerotinum carnis incorruptionem, quæ in vltimo die concedetur iuſtis, ſcilicet, immortalitas corporibus glorioſis conceſſa. Græce vero habetur: *donec accipiat pluuiam matutinam & ſerotinam*, ſcilicet, tempore ſemẽtis, & ſerotinam, vel imbrem tempore veris, & eundem fere ſenſum facit.

§ I.

D

Spes cæleſtis præmij nos patientiores reddit in ſufferendis laboribus.

MOnet hic locus iuſtos debere præſtare patientiam in tolerandis huius vitæ laboribus donec adueniat retributionis E tempus. Voluit enim Deus, ait *Tertull. aduerſus Gnoſticos cap. 5.* mortem morte diſ- *Tertull.* ſoluere, tormentis tormentã diſcutere. Cum enim eos qui ob Chriſtum aliquid in terra reliquerunt, & propter ipſum patiuntur, & illorum abſentia, & laborum præſentia anxie ſoleat cruciare, quia non vident præparata à Deo bona, inde neceſſe eſt admoneri, vt propoſita futurorum bonorum ſpe: amiſſionem bonorum, & laborum tolerantiam deſpiciant.

Ideo Dauid clamabat. *Quã magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quã abſcondiſti timentibus te*: *Pſal. 30.* quaſi aduerteret illorum bonorum cumulum nondum videre, quia abſconditus eſt, & iterum. *Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum.* *Pſal. 26.* vbi eleganter Auguſtinus. Non ſuſtinebis mendacem, non eum qui poterat falli, non eum, qui non eſt inuenturus quod dicit, omnipotens promiſit, certus promiſit, verax promiſit. Suſtine Dominum, viriliter age, noli diſſolui, ne ſis inter eos quibus dicitur. *Væ iis qui perdiderunt ſuſtinentiam.* *Eccl. 2.*

Hoc etiam proſequitur *Ber. ſer. 17. in Pſ. Qui habitat.* *D. Bern.* vbi ait. Non cõſideremus quæ videntur, ſed quæ non videtur, glorięmur in ſpe gloriæ magni Dei. Prælibemus primitias gloriæ, ſed vt dicam expreſſius, *2. Cor. 4* gloriemur in tribulationibus, in tribulatione ſiquidẽ ſpes eſt glorię, & in ipſa tribulatione gloria continetur, ſicut ſpes fructus in ſemine, ſic ipſe fructus in ſemine eſt. In hũc modum etiam modo regnum Dei intra nos eſt, eſt, inquam, ſed abſconditum, fælix qui inuenerit illud.

Quam veraciter hunc theſaurum inuenerat, qui aiebat. *2. Cor. 4* *Momentaneum & leue tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*, bonum in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quam eſſe ſine te, vel in cælo *ſerm. 28.* docet, quanti facienti ſint labores pro æterna vita, & cum explicat illud Cantic. 1. *Nigra ſum, ſed formoſa ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis.* *Cant. 1.* Eſt nigredo, inquit, perſecutionis, quæ pro ſummo ornamento habetur, ſiquidem ſuſcipitur pro ſubſtantia, & veritate, hanc potiſſimum gloriari Eccleſiam arbitror, hanc libentius imitari de pellibus ſponſi, qui dicebat: *Si me perſequuti ſunt, & vos perſequentur.* *Ioann. 15.*

Hoc ipſum quod proſequimur videtur dixiſſe ſponſa in commendationem ſui ſponſi Chriſti Domini: *Labia tua*, inquit, *ſicut lilia diſtillantia myrrham primam.* quis

Digitized by Google

ſuum gratis rurſus offerret, exemplum enim viuis mortuus dedit, vt in ſpe patriæ cœleſtis pignus amarent, requiem ęternæ hæreditatis?

Oſea. 10. Hinc eſt quod Oſeas aſſignans differentiam inter decem tribus idololatriæ ſeruientes, & duas quæ Deum verum colebant ita ait. *Ephraim vitula docta diligere trituram, & ego tranſibo ſuper pulchritudinem colli eius, arabit Iudas, confringet ſibi ſulcos Iacob*: quæ verba ſic melius intelligentur, ſi aduertamus quod boues in area frumentum & triticum terebant, etiamſi laborem ſuſtinebant; libere tamen comedere ſinebantur iuxta illud Deut. *Non alligabis os boui trituranti*, Deut. 25. & ita veluti dum laborant mercedem accipiunt: at vero arare, eſt laborare in ea re quæ fructum pręſentem non habeat, ſed futurum promittat, & ſperet vt docet præſens locus Iacobi, & aduertunt Gloſſ. & Lyran. in citata verba Oſeæ. Carpit igitur Propheta decem tribus, quæ colebant Idola, quoniam in commercio, & amicitiis aliarum nationum locupletiores fiebant & figurate iniquos viros, qui ſolum præſentibus rebus & voluptatibus ſtudent, & trituram diligunt, ſeu vt legit *Ambroſ. lib. de Ioſeph. cap. 7.* D. Amb. diligunt victoriam, non vero laborem, aut prælium. At vero iuſti, quales erant duæ tribus, quæ eo tempore, ſcilicet, regnante Ezechia, pietatem ſeruabant, & Deum colebant, vt patet 2 Paralip. 30. & 31. arare ſolum curant, & ſpe futurorũ ſuſtentantur, ſicut ait Paulus, *quoniam debet in ſpe qui arat, arare* 1. Cor. 9. donec fructum temporaneum & ſerotinum accipiat. Vnde Amos dixit: Amos c. 9. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & comprehendet arator meſſerem*, quaſi dixerit, Ne quæras ſtatim iſtam dulcedinem, ecce dies veniunt, quibus tibi dabitur Arator & ſeminator præſentem fructum non habent, ſed in ſpe laborant, donec dies veniant, quibus ſine dubio comprehendet arator, quando ſcilicet ex viatore fiet comprehenſor, comprehendens poſſidendo æternæ vitæ brauium, ad quod in ſpe cucurrit.

Nec ſolum Iuſti vt agricolę arando laborant in ſpe, quin imo aratores tolerant in ſpe corpus quidem, copias & quæcumque habent perſequentibus, velut terram pro-

A ſcinddentibus, tradentes quod iam feciſſe videtur Dauid cum dixit. *Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores*, Pſ. 128. vbi Aquila & Theodotion. legunt, arauerunt peccatores, quod quidem videtur poſſe exponi eo loquendi modo, quo vtitur imprimis Paulus 2. Cor. 5. *Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habeamus* 2. Cor. 5. B *non manufactam, æternam in cœlis*, vel cum *Tertull. in Apologet.* cum ait. Cruciate, Tertull. torquete, damnate, atterite nos. Probatio patientiæ noſtræ, eſt iniquitas veſtra, ſemina niſi corrupta & diſſoluta fœcundius ſurgunt, exquiſita quæque crudelitas veſtra illecebra eſt magis ſectæ noſtræ, plures enim efficimur, quoties metimur à vobis, ſemen eſt ſanguis Chriſtianorum à vobis effuſus. Videndus etiam eſt pro hac C re *Ambroſ. lib. 3. de interpellat. c. 2.* eum D. Amb. ponderat illa verba Pſ. *Quam bonus Iſrael Deus rectis corde*. Pſal. 72. Bonus, inquit, huic ſemper eſt Deus, qui nouit quo tempore metat & ideo quaſi bonus agricola hic arat agrum ſuum quodam rigidioris abſtinentię vomere, hic ſtirpat quadam falce virtutum, amputatrice vitiorum, hic ſtercorat humiliando ſe vſque ad terram ſciens quia Deus Pſ. 112. *de terra ſuſcitat inopem, de ſtercore erigit pauperem*. Denique Paulus niſi æſtimatus Philip. 3. eſſet vt ſtercora, nunquam Chriſtum potuiſſet D ſibi acquirere, hic cuſtodit fructus ſuos, vt illic ſecurius recondat, ſemper itaq; ei bonus Deus, quia ſemper quæ bona ſunt de Deo ſperat. Videndus *Chryſ ſer. 103.* D. Chryſol. vbi ait. Credamus quod crux noſtri corporis ſit aratrum, fides ſemen, ſulcus ſepulchrum, reſolutio germen, expectatio tempus, vt cum ver dominici aduentus arriſerit, corporum noſtrorum matura tunc viriditas: E vitalem reſurgat in meſſem, non paſſuram, falces, nec flagella ſenſuram, quia depoſitis in morte vetuſtatis palleis nouum glorioſi corporis conſurgit in fructum.

§ II.

Digitized by Google

occulto propoſuit, & conſtantem ſpem ſuam, poſitum eſt aurum ſub brachio eius, poſſeditque Regnum. Vbi vides aurum gloriæ, conſtanti in perpetiendis laboribus ſpei correſpondere. Ideoque ſicut notauit *Philo libr. de Ioſeph.* Pincerna Pharaonis oblitus eſt Ioſephi contra promiſſionem, quia non decebat Ioſephum liberari à pincerna, ſed potius à Deo, in quo nouit ſperare, vt inſuper agnoſceret eiuſmodi labores non alium liberatorem, quàm Deum, nec præmiatorem poſſe habere, ſicut & ſacer textus dicit eum errantem vagatum in agro quando diſceſſit à via quæ ipſum poterat ducere ad fratres. Vnde à Deo miſſus videtur ille homo ſi non potius Angelus, vt aliquis dixit, qui eum in viam induxit qua ad fratres poſſet peruenire, quia ſcilicet, nulla alia via ad gloriam poſſidendam & regnum conſequendum ſupereſt, quam ſiquis ad labores perueniat, & eos patienter ſuſtineat.

Philo.

Gen. 37.

Hinc eſt quod Iſachar qui ſuppoſuit humerum ad portandum & laborandum, in rationali deſcriptus erat in ſecundo ordine vt patet Exod. non in carbunculo, ſed potius in ſaphyro quæ cœleſtis coloris eſt quia eorum nomina in cœlo ſcribuntur in libro vitæ, imo ad vitam admittuntur æternam, qui laboribus ſupponunt humeros, eoſdem per patientiam tolerantes. Quod proſequitur *Chryſoſt. epiſt. 7. ad Olympiam. tom.* 5. vbi ait. dicam aliquid, quod opinionem multorum videatur excedere, non tamen veritatem, & ſi quis bonum operatus fuerit magnificum, vel virile, non autem cum labore, & periculo, non multam recipiet mercedem. Vnuſquiſque enim propriam mercedem accipiet non ſecundum magnitudinem facti, ſed prout fuerit qualitas paſſionis, eſt enim menſura gloriæ quantitas laboris, &c.

Exod. 28

D. Chryſ.

Videndus autem *Auguſt.* cum ponderat titulum *Pſal.* 55. qui ait de Dauide, *tenuerunt eum Allophili in Geth. hoc eſt in torculari:* Quod eſt, inquit Auguſt. in torculari? In preſſuris ſed in torculari fructuoſa preſſura eſt, nititur in torculari, calcatur, premitur, iniuria videtur fieri vuæ, ſed iſta iniuria ſterilis non eſt, imo ſi nulla iniuria accederet, ſterilis remaneret, quicumque ergo ſancti preſſuram patiuntur, attendant Pſalmum iſtum.

D. Aug.

Quia ergo accommodatum in malis Pharmacum ſpes eſt, ſicut dixit *Nazianz. orat. 2. Apologet.* ideo Apoſtolus docet, vt patientes in laboribus ſimus propoſita ſpe futuri præmij, vt ſi labor terret, merces inuitet, ſicut ait *Bern. 2. de Conſiderat.* hic non eſt locus præmij, ſed laboris. Vnde *Amb. ſerm. 3. in Pſal.* 118. ad ea verba: *Retribue ſeruo tuo, viuifica me, & cuſtodiam ſermones tuos,* legit ipſe *Retribue ſeruo tuo, viuam:* quare dixit viuam, & non viuo? quia hæc vita non eſt loco præmij, quæ in loco mortis eſt, viuam quaſi nondum viuens: ergo iſta vita in corpore vmbra eſt vitæ, atque imago, non veritas, denique in imagine ambulat homo, & in regione vmbræ mortis. Erit autem ibi abundantiſſimum præmium, quia ſicut dixit *Auguſt. ſerm. 16. de Verbis Domini,* quicquid hic quærebas, quicquid pro magno habebas, ipſe tibi erit Deus. Vnde Paulus explicans ea bona quæ Deus tribuet diligentibus ſe, & patienter ſuſtinentibus, ait. *Reddet vnicuique ſecundum gloriam eius, iis qui ſecundum patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem.* Ea quidem recenſet quę homines in terra magnifaciunt, & pro quibus magnos labores exantlare non recuſant, quia nihil aliud habuit per quod hæc bona nobis poſſit explicare. Vnde *Chryſ. ibi hom.* 5. ita ait. Vide vt cum de futuris bonis loquitur, manifeſte ac liquido bona ipſa qualia ſunt manifeſtare nequeat, ſed & gloriæ, & honoris nominibus abutatur, ea bona omnibus bonis humanis ſuperiora ſunt, non habet tamen vnde earum rerum imaginem proferat, ſed ea nobis ab iis quæ apud nos ſplendida ſunt, & illuſtria eſſe videntur, vtcumque repræſentat, à gloria, ab honore, hæc enim ab hominibus maiorem in modum expetuntur.

D. Naz.

D. Bern.

D. Aug.

Rom. 2.

D. Chryſ.

Aug. Pſalm. 84. fratres cogitate omnia iſta quæ videtis pulchra, quæ amatis, ſi hæc pulchra ſunt, quid eſt ipſe? ſi hæc magna ſunt, quantus eſt ipſe? Ergo ex iſtis quæ hic amamus illum magis deſideremus,

D. Aug.

Digitized by Google

contemnentes iſta, illum diligamus. Videndus omnino hac de re idem *Auguſt.* D.Aug. *1. de doctrin. Chriſt.cap.* 38. *& Gregor.* 4. D.Greg. *Moral cap. vlti. Bern. ſerm* 2. ſuper. Vidi D.Chryſ. Dominum, & *Chryſoſtomus libr.*3. *de Sacerdotio.* Per patientiam igitur currere debemus ad præſentia certamina: illa enim neceſſaria eſt vt finem promiſſionum reportemus. Quod etiam infert Iacobus dicens:

TEXTVS.

Verſ.8. Patientes igitur eſtote & vos, & confirmate corda veſtra quoniam aduentus Domini appropinquauit.

EXPOSITIO LITTERALIS.

PRoponit Apoſtolus rationem quæ fideles poſſit ad patientiam plus commouere, quia ſcilicet, eorum miſeria, & perſequutio breui quidem finienda eſt Pſalm.124. quia non ſemper *relinquit Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum*, imo quã citiſſime reddet virtutibus, præmia & vitiis iuſta ſupplicia, Ita breuitas vitæ & certitudo præmij per verum iudicem concedendi debet corroborare laborantium corda ne à fide, & patientia cadant.

Per aduentum Domini aliqui intelligunt illum quando Iudæos per Romanos deuaſtauit, & ſubuertit. In Scriptura enim ſæpe quando Dominus malos punit, aduenire, & egredi dicitur vt iam notauimus. Ita Cardinal Tolet. Ioann. 21. ibi *Donec veniam.* Ita Oecum. qui citans eundem locum Ioannis exponit, de ſimili aduentu referẽs Chryſoſtomũ in eandem expoſitionem. Et A ita Iacobus hoc in loco confortat fideles ex Iudaiſmo conuerſos, vt iniurias, & perſequutiones patienter ſuſtineant, quia cito perituri erant increduli, & per Romanos tollendi.

Sed ſequentia verba oſtendunt Apoſtolum loqui de iudicio, licet de priori aduentu poſſit optime locus hic intelligi, & de ſecundo ſequens locus. Similis eſt ea exB hortatio Pauli: *Ne fatigeris dum ab eo arHebr.12. gueris.* in Græco eſt. *ne diſſoluaris animo.* quid vero ſit, dum ab eo argueris, intelligimus ex eo modo loquendi, quo vtitur in Prouerbiis noſtra tranſlatio, *dum ab eo corProuer.3. riperis.* Arguere enim, & fit verbis, & factis. Verbis. *Argue obſecro. &c.* factis vero. *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in* 2.Tim.4 *ira tua corripias me.* & alibi. *Qui ſi iniPſalm.6. que aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum.* 2.Reg.7.

C Hoc autem loco occurrit loquendi modus neceſſario explicandus, ſcilicet, confirmandi cor, qui ſignificat immobilem in ſententia permanere. vt ibi. *Confirmatum eſt cor eius non commouebitur donec deſpiPſalm.111. ciat inimicos ſuos.* Vnde è contrario conuertere cor, ſignificat mutare ſententiam. Pſalm.104. *Conuertit cor eorum. vt odirent populum e-* 2.Reg.18. *ius. &c. Tu conuertiſti cor eorum.* Qua de re videndus Hieronym. in c.11. Oſeæ cum exponit ea verba: *Conuerſum eſt in me cor* D.Hier. D *meum.* Quoniam, inquit, terribile ſuppliciũ comminatus fuerat, rurſum patentis affectu miſericordia vincitur, & auſteritatem Iudicis pietate mitigat patris. Ideo ergo admonet Iacobus fideles, vt confirment corda, ne à veræ fidei confeſſione diſcedant, neve laboribus cedant, & ærumnis flectantur.

§ I.

E

Aduentus Domini ad iudicium nos ad patientiam excitat.

HOrtatur Apoſtolus fideles ad patientiã ex eo quod Domini dies prope ſit, *quoniam non derelinquet Dominus virgam* Pſalm.124 *peccatorum ſuper ſortem iuſtorum.* Super quæ verba ita ait *Auguſtin.* Ferant iuſti ad D.Aug. tem-

tempus, quia non erit hoc in ſempiter- A
num, ſed præparent ſe ad poſſidendum hę-
reditatem, ad tempus poteſt eſſe virga pec-
catorum ſuper ſortem iuſtorum, non ta-
men eam relinquit Dominus ſuper ſortem
iuſtorum. Imo illis præmia meritorum
concedet, illis ſupplicia infliget crudelia.
Vnde *Cyprian. libr. contra Demetrianum*
D.Cypr. loquens de ſumma fidelium patientium ſu-
ſtinentia, ait. Patientes facit de ſequutura vl-
tione ſecuritas.

Ideo & dies Domini, quo tanquam lin-
teo iuſti extergunt laboris ſudorem, pecca- B
toribus terribilis erit. *Ecce dies Domini*, in-
Iſai.13. quit Iſaias, *crudelis*, vbi Septuag. habent
inſanabilis, & vaſtitas à potente, ſiue vt
Septuag. tranſtulerunt. *Et quaſi miſeria de*
miſeria veniet, & contereutur in porta. Iu-
ſtis autem datur aditus, & porta ciuitatis
cæleſtis Hieruſalem. Sic enim interpretatur
D.Gregor.6. Moral cap.5. illud Iob. *Conte-*
D.Greg. *rentur in porta, & non erit qui eripiat*. Nam
Iob.5. ſicut vrbis aditus porta dicitur, ita dies iu-
dicij porta regni, quia per eum ab electis C
omnibus ad cæleſtis patriæ gloriam intra-
tur, & in hoc ſenſu de Chriſto iudice in-
telligit illud: *Nobilis in portis vir eius quan-*
Prou.31. *do ſederit cum Senatoribus terra, quando*
Matt.19 *ſederit Filius hominis in ſede Maieſtatis, &*
ſederint Sancti cum eo, *iudicantes duodecim*
tribus Iſrael, tunc dabit Eccleſiæ de fructu
manuum ſuarum, filij autem gehennæ an-
te portam elati in porta contere ntur, qui
ergo nunc renuit premi, tunc non valet D
eripi.

Proindeque patientes debent eſſe iuſti,
& confirmare corda dum premuntur, qui
leuabunt capita ſua dum iudex aderit, vt
coronam gloriæ accipiant, tunc videbit v-
nuſquiſque iuſtorum ſeipſum in lumine, &
gloria inenarrabili, conſideranſque intra ſe,
D.Eph. & admirans, ait *Ephram de iudicio extre-*
mo, cogitabit ac dicet. Nunquid ipſe ego
ſum? & quomodo hac gloria vilis, &
abiectus ego repertus ſum dignus? Cor-
pora Sanctorum ſuper luminis claritatem E
in cœlis erunt fulgentia; Inuenerunt enim
theſaurum in agro abſconditum, venditiſ-
que omnibus ſuper terram illum ſolum
poſſedernnt.

Vnde iam licet colligere; cur iuſti dicantur diligere aduentum Domini ad iudicium, *1.Theſ.4.*
qui ſuis deſiderijs, & votis videntur rapi
obuiam Chriſto in aera, quaſi illis iudex
videatur moras trahere. Obſeruat autem *D.Chryſ.*
Chryſoſt. & Beda Angelos qui apparuerunt *Beda.*
Apoſtolis, vt de reditu Chriſti Dom. ad *Act.1.*
iudicium illos redderent certiores, in ve-
ſtibus albis quaſi hilares, & lætos nuncios
aduenisſe, & dixiſſe: *Hic Ieſus qui aſſumptus*
eſt à vobis in cælum, ſic veniet, ſcilicet,
ad iudicandum, *quemadmodum vidiſtis*
eum euntem, & mirum in modum bene-
uolum, atque propitium pluſquam charita-
te paterna ſuos complectentem, & conſo-
lantem; vt etiam ibi aduertit Chryſoſto-
mus.

Facit etiam ille locus apud Iſaiam. *Diſ-*
cite benefacere, & venite, & arguite me, *Iſai.1.*
quaſi velit non ſolum non reformidabitis
diuinum iudicium, ſed confidenter ad iudi-
cem loquemini, cauſamque veſtram pro-
ponetis. Vidēdus hac de re *Irenæ li.4.c.28*
Hilar. & Chryſ. cum explicans illud *Matt.* *D. Iren.*
24. Vbicumque fuerit corpus ibi congrega- *D.Hilar.*
buntur, & Aquila, & Hugo Ætherianus *D.Chryſ.*
lib. de regreſſu animarum c.25. Aquilæ, in-
quit, ſancti nominantur, eo quod in ex-
celſo obuiam Chriſto ituri aduolabunt. Et
quia ſicut Aquilæ ſolem intuentur abſque
reuerberatione, ita iuſti à ſeruitute cor-
ruptionis exuti verę lucis radios, Chriſtum
ſcilicet intuebuntur, venientē in nubibus,
quando, ſcilicet, reprobi dicent montibus,
Cadite ſuper nos, & collibus: operite nos. *Luc.23.*

Ex qua doctrina intelligitur ille locus
Iob. *Quem viſurus ſum ego ipſe*. vbi in Heb. *Iob.19.*
& in aliquibus codicibus habetur, *quem*
viſurus ſum mihi, qui caſus licet apud He-
bræos per pleonaſmum redundet. vt in
Exod. *Præcide tibi duas tabulas*. & in Cant.
Si ignoras, te egredere, & alibi Heb. habetur. *Exod.34.*
Egredere tibi, & alibi ſæpe, tamen aliquādo *Cant.1.*
commodum aut incommodum ſignificat,
vt apud Zachar. *Ecce Rex tuus veniet tibi*,
vtilis, ſcilicet, & ſalutaris. & apud Iſaiam. *Zach.9.*
Saluabit mihi brachium meum, id eſt, ce- *Iſai.93.*
det victoria in meam gloriam. Vnde & prę-
dicta verba Iob: *Quem viſurus ſum mihi*,
ſic explicat Vatabl. id eſt, bono meo, & ad
commodum meum, vt ſit ſenſus, Videbo
Deum iudicem mihi, non aduerſū me, ſed

pro me pronunciatorum ſententiam, mea- A
rumque vindicem iniuriarum, proindeque
vtinam adueniret.

Similiſque eſt præſenti Iacobi doctrinæ
1.Petr.1. illa apud Petrum. vbi etiam Chriſti Iudicis videndi lætitiam incredibilem in ſanctis afflictis, quidem & contriſtatis in terra proponit, vt illorum animos erigat, & lætificet, cum enim dixiſſet *ſalutem paratam reuelari in tempore nouiſſimo*, ſubiungit. *In quo exultabitis*, cum ſcilicet,
1.Pet.1. aduenerit, *modicum nunc ſi* (id eſt, quam- B
uis) *oportet contriſtari, & in variis tentationibus*. Et de Chriſto iudice venturo loquens ait: *quem cum videritis, diligetis*, &c. vt ſit ſenſus, ſi etiam antequam videatur ſola ſpes refouet, & erigit, ipſumque proinde ſummè diligitis; quid cum ipſum venientem videritis veſtris ipſis oculis largiturum vobis laborum mer-
cedem? C

Mitto quod pars præmij iuſtis erit vi-
D. Aug. ſio Chriſti Domini. Pro qua re videndus
D.Cyp. *Auguſtin. in Manuale capite vigeſimo-ſexto, & de ſpiritu & anima, cap. 54. & 69. & Cyprian. ſerm. de Natiuit. Chriſti*. Ex hac ergo doctrina Iacobi illud colligendum eſt, quoties, ſcilicet, iniuſte vexamur debere Domini aduentum pijs ſuſpirijs expetere, qui omnibus miſerijs noſtris glorioſum finem terminumque im-
ponet, & dicere in mediis tribulationibus D
Apoc.22. cum Beato Euangeliſta *Veni Domine Ieſu*. quibus ipſe ait. *Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundum opera ſua*.

TEXTVS.

Nolite ingemiſcere, Fra- Verſ.9
tres, in alterutrum, vt
non iudicemini, ecce iu-
dex ante ianuam aſſi-
ſtit.

EXPOSITIO LITERALIS.

AB effectis impatientiæ prouocat nunc Apoſtolus fideles ad patientiam, quod ſcilicet, qui impatienter ferunt labores, & ærumnas, & contra proximos, & contra Deum indignantur, & conqueruntur, ab eodem Deo condem-
nantur, vt Deo detrahentes, eiuſque vo- Ierem.12.
luntati, & ordinationi reſiſtentes; & ne temere ad huiuſmodi querelas homines proſiliant, iudicem denunciat ſtare pro foribus, cuius ſaltem timore, & reuerentia quiſque in officio continere ſe debeat.

Nolite ergo ad inuicem ingemiſcere eo gemitu, qui liuidi, & impatientis animi certiſſimum argumentum eſt: poteſtque intelligi gemitus in alterum ex diſplicentia paſſionata, & male affectata contra alium, tribulari, ſcilicet, contra tribulantes.

Nolite in alterutrum ingemiſcere, id eſt,
E mutuo gemere, & dolere propter aduerſa, quæ ſuſtinetis, quaſi iniuſtus ſit Deus, qui fidelibus tot aduerſa infligit, impios vero in hoc ſæculo proſperari permittit, & ita in alterum, facit ſenſum. Nullus ingemiſcat relatus ad alium fratrem, puta comparando ſe ad eum, qui minus patitur. Ita Beda, Carthuſ. Caiet. & alij.

Vt non iudecemini, id eſt, incurratis iudicium vltionis diuinę, eo quod iuſtũ iudicem
quaſi

Google

quaſi inique iudicantem vituperetis, cum potius inuicem adhortari deberetis, & prouocare ad patientiam. Etenim iudicari in Scriptura frequenter ſumitur pro condemnari. *Matth. 7.* Nolite iudicare, & non iudicabimini, & paſsim alibi.

Ecce, ait, quia euidenter veniet. *Ante ianuam*, id eſt, prope, ſicut quod eſt in ianuis. Hebræa autem eſt phraſis, imo prouerbialis loquutio qualis illa *Geneſ. 4.* Geneſ. *Nonne ſi bene egeris recipies, ſin autem male ſtatim in foribus peccatum aderit.* & apud *Matt. 4.* Matt. Prope eſt in ianuis, id eſt, cito venturus eſt. Solet autem in Scriptura ipſe iudicij etiam vniuerſalis horrendus dies, celer, citusque dici, quia improuiſus, vel ſicut aduertit Hieron. Sophon. 1. quia ad comparationem æternitatis omne huius ſeculi tempus breue eſt.

§. I.

Contra eos qui in laboribus impatienter conqueruntur.

Est igitur in primis hic locus contra impatientes, qui mala cum nequeant ſuſtinere, in Deum, & maiores inſurgunt per murmurationem, cum ea ab æquiſſimo iudice prouenientia æquanimiter deberent tolerare, & illud ob oculos proponere ea in vtilitatem, & commodum nobis inſerri. Neque vero conſiderare quis debet qualis ſit qui immediate inferat, ſed à quo iuſſus aut permiſſus ſit. Vnde Iob: *Iob. 1.* *Dominus dedit, Dominus abſtulit.* Non dixit, ait *D. Aug.* *Auguſt.* Dominus dedit, diabolus abſtulit, non gaudeat inimicus; agnoſco eius voluntatem, poteſtatem tamen non niſi à Deo habet, quemadmodum Pilato ſuam poteſtatem iactanti reſpondit Chriſtus Dominus. *Ioan. 19.* *Non haberes poteſtatem aduerſum me niſi tibi datum eſſet deſuper.* *1. Reg. 16.* Et Dauid cum malediceretur, & iniurijs maximis impeteretur à Semei iniquo viro, & à militibus expoſtularetur ad mortem. *Si ſic ait, Deus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid*, ac ſi diceret, non ſic decipior vt credam homunculum iſtum auſum fuiſſe maledicere Dauid, nec enim adeo ſum

A vilis, ſed ſi maledicit, præcepit Dominus vt maledicat. Viden' grande inuentum deuorandæ contumeliæ, & aſſerendæ prouidentiæ. Eſt enim *Deus formans lucem, & creans tenebras*, id eſt, commmunicationem aduerſitatis cum proſperitate, & è contra *faciens pacem*, id eſt, bonorum abundantiam, *& creans malum*, inopiam ſcilicet, & egeſtatem, *ego Dominus faciens* *Iſai. 45.*
B *omnia hæc*, quæ repetitio vehementiam habet, & rem indubitatam nobis aſſerit.

Nobis igitur Diuina voluntas in vtroque euentu pro ſumma ratione habenda eſt. Verbum enim Dei, per quod facta ſunt omnia, λόγος, Græce quod vocabulum teſte Hieron. & Ambroſ. rationem ſonat, vt intelligamus omnia à Deo nobis per ſummam rationem prouenire, qua ratione
C ſe prudenter, & ſanctè conſolabatur *Naz. epiſt. 63.* in ſuo morbo, & dolore: Gratias, inquit, dabo, vt in lætis rebus, ita & in acerbis, quandoquidem illud exploratum habeo nihil rerum noſtrarum apud ſummam rationem expers rationis eſt. *D. Naz.* Et ſanctus Ioſeph. ſui ipſius miſeriam, & felicitatem Deo tantum attribuens dicebat. *Non veſtro conſilio*, inquit, *ſed Dei voluntate huc miſſus ſum*, &c. *Geneſ. 45.* Proſequitur hoc argu-
D mentum *Chryſoſtom. homil. 15. in epiſt. ad Rom.* *D. Chryſ.*

Eſt optimus pro hac ſententia locus apud Exod. cum dicitur. *Omne quod aperit vuluam aſinæ, mutabis oue*, quę verba ponderans *Ambroſ. lib. 2. de Cain & Abel.* *Exod. 13.* *D. Amb.* ait. Si quis ſenſum ſpiritalis intelligentiæ altius perſequatur, conſiderabit, quod aſina laborioſum ſit animal. Omnem ergo laborem tuum, omnem induſtriam puro, & ſimplici commendabis affectu. Optima
E Ambroſij expoſitio: ſed ea nobis viam aperit, vt aliam quæ noſtro inſtituto inſeruit ſubijciamus. Cum ergo aſina laboris, & afflictionis ſymbolum ſit, ouis itidem & patientiæ nota eſt. Vnde & de Chriſto dicitur. *Iſai. 53.* *Sicut ouis ad occiſionem ducetur.* Tunc ergo labor, & afflictio noſtra Deo placet, nobiſque prodeſt, cum in ea patientia relucet, & oſtenditur veluti commutata, vt vndique ſuſtinentia reluceat quaſi primogenita, & fundamentum virtu-

 tum.

Digitized by Google

turum. Sicut impatientia Deo ſummè di- A
ſplicet, vtpote quæ primogenita diaboli ſit,
Tertull. ſicut notauit *Tertull. lib. de Patient.* Nata-
les ait, impatientiæ in ipſo Diabolo depre-
hendo iam tunc cum Deus vniuerſa opera
ſua homini ſubiecit, impatientia tulit, de-
cepit hominem, quia inuiderat, inuidit
quia doluerat, doluit quia non patienter
tulerat. Impatiens itaque fuit in bonis alie-
nis. Et nos in malis etiam proprijs debe-
mus patientes eſſe, vt Apoſtolus monet, B
& Deum, tam in malis, quam in bonis bo-
num ſemper cogitare, & eos qui nos per-
ſequuntur, tanquam Dei miniſtros liben-
ter ſuſtinere.

Pſal. 72. Oſtendit hoc Dauid in eo Pſalmo in quo
ipſe ſe fatetur pene lapſum fuiſſe, dum pa-
cem peccatorum videret, attamen hoc ip-
ſum, defectum potius fuiſſe proprium, quã
diuinæ prouidentiæ fatetur, dum ſic rem
aggreditur. *Quam bonus Iſrael Deus his* C
qui recto ſunt corde, quæ verba ſic exponit
D. Amb. *Ambroſ. lib. 3. de interpellat. cap. 2.* Nemo,
inquit, poteſt Deum bonum fateri, niſi
hic, qui non ex ſucceſſibus commodorum
ſuorum, ſed ex cœleſtium myſteriorum
profundo, & diuinæ diſpoſitionis altitudi-
ne bonitatem eius agnoſcit, quæ non ſpe
præſentium, ſed futurorum vtilitate pen-
ſanda eſt. Iuſto itaque ſemper bonus eſt
Deus, & cum torquetur doloribus corpo- D
ris, & cum affligitur acerbitate pœnarum,
Iob. 2. ſemper dicit. *Si bona ſuſcepimus de manu
Domini, quæ mala ſunt, cur non ſuſtinea-
mus?* Futura præmia ſperare non poterit,
qui non luctatus, non exercitatus ſit diuer-
ſorum certamine præliorum. Qui vero ſi-
ue iuſte, ſiue iniuſte afficitur in hoc ſæcu-
lo gratulatur, vel quod hic ſoluat pretia de-
lictorum ſuorum, vel quia nouit eam eſſe
apud Deum vberiorem gratiam, ſi iniuſte E
pro eius nomine, aut pro bono aliquo o-
pere acerba aliqua patiatur, hic perfectus
eſt. Ergo iuſtus ſi in equuleo ſit, ſemper
iuſtus eſt, quia iuſtificat Deum, & minora
ſe peccatis ſuis dicit ſuſtinere, & ideo venit
Luc. 16. Dominus Ieſus, *vt ſaluum faceret quod pe-
rierat.* Venit enim vt peccatum mundi tol-
leret, vulnera noſtra curaret, ſed quia non
omnes medicinam expetunt, ſed plerique
refugiunt ne medicamentis compungatur
vis vleeris, ideo volentes curat, non aſtrin-
git inuitos. Accipiunt igitur ſanitatem qui
medicinam expetunt.

Eſt autem primum medicinæ huiuſmodi
ad ſalutem pharmacum, afflictio, ſicut no-
tauit *Nazianz. orat.* 12. proinde æquo ani- D. Naz.
mo ſuſtinenda. Vnde Petrus. *In hoc vocati* 1. Pet. 2.
eſtis; ſcilicet, ad patiendum. Vbi Caietan.
Proprium eſt Chriſtianæ religionis vocare
ad benefaciendum, & mala patiendum, &c.
Et Greg. lib. 9. Epiſtolar. epiſt. 39. Ego A- D. Greg.
bel eſſe non ſuſpicor, qui Cain non habue-
rit: quibus ſimilia habet *Aug. ſerm. 78. de* D. Aug.
Tempore. & Ber. ſer. de Conuerſ. Pauli Vi- D. Bern.
dendus etiam pro hac re idem *Amb. in Pſ.* D. Amb.
1. vbi explicat id quod de iuſto ait Dauid.
*Erit tanquam lignum quod plantatum eſt
ſecus decurſus aquarum.* Aquarum vero no-
mine intelligit labores, & afflictiones quod
tritum eſt in Scriptura. *Aſſumpſit me de a-* Pſal. 17.
quis multis, id eſt, impugnationibus Saulis, Iſai. 8.
& Abſalonis. & *Adducet ſuper eos Dominus
aquas fortes, & multas, Regem Aſſyriorum.*
& alibi. *Si tranſieris per aquas tecum ero,* Iſai. 43.
flumina non operient te. vbi Hieron. Aquas,
inquit, & flumina, ignem, & flammas per-
ſequutorum impetum, furoremque deſcri-
bit. Ait ergo Ambroſ. Plantatus, ergo recte
dicitur ſecus decurſus horum fluminum
iuſtum, non in ipſis decurſibus, vt finiti-
mum, non demerſum intelligas. Neq; enim
mens iuſti laboribus, & ærumnis obruitur,
ſed irrigatur quo pulchriores flores profe-
rat, & vberiores fructus producat, vt con-
tingit iis arboribus, quæ plantatæ ſunt ſe-
cus decurſus aquarũ. Videndus idem *Amb.
ſer. 4. in Pſ.* 118. Et hæc eſt ratio cur Pau- 2. Cor. 6.
lus dixerit. *In multa patientia ſicut Dei mi-
niſtros* Cæteri enim, qui non ſunt Dei mi-
niſtri, nec paruam quidem poſſunt habere
patientiam, quia nihil futurum nouerunt
ſperare.

Illud etiam aduertendum, quod Apoſto-
lus ait: *Nolite ingemiſcere Fratres in alte-
rutrum, vt non iudicemini,* quod oſtendit
diſtrictum iudicium in eos, qui impatien-
ter mala ferunt, quod argumentum proſe-
quitur *D. Chryſ. hom. 20. ex varijs in Matt.* D. Chryſ.
locis tom. 2. vbi ait. Non ſolum diues, verũ
etiam pauper ſuæ paupertatis rationem red-
diturus eſt, ſi forte grate eam tulit, ſi non
graua-

Digitized by Google

grauatus eſt, ſi non indignatus, ſi non diuinam incuſauit prouidentiam, alium in delicijs & opulentia, ſe contra in extrema egeſtate conſtitutum, ſicut enim à diuite beneficentiæ, ſic à paupere tolerantiæ ratio repoſcitur, & merito, namque ſicut dixit
D. Greg. *Greg. 14. Moral.* Sanctis viris quot occaſiones perditionis intulit inimicus, tot cauſas victoriæ miniſtrauit. Debemus proinde orare
Matt. 5. *pro perſequentibus, & calumniantibus nos*, & mala de manu Domini patienter ferre, memores iudicem viuorum, & mortuorum breui affuturum, qui dixit. *Mihi vin-*
Rom. 12. *dictam & ego retribuam.*

TEXTVS.

Verſ. 10. Exemplum accipite, Fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ Prophetas, qui loquuti ſunt in nomine Domini.

EXPOSITIO LITERALIS.

QVo magis patientiam poſſit inculcare, exemplo Prophetarum, ac Sanctorum in communi propoſito, etiam docet poſtquam verbo docuit, quaſi dicat. Nolite frangi animis in aduerſis, imo confirmate corda veſtra in ſancto pietatis Chriſtianæ propoſito ad exemplum Sanctorum Patrum. Inde enim in primis colligetis non ſolos vos laboribus conteri, neque vobis tantum miſerias obtigiſſe, cum ij, qui vos præceſſerunt grauiora ſuſtinuerint ab iniquis, ob prædictionem futurorum, ob reprehenſionem præſentium vitiorum, ob quæ etiam, & vos patimini. Cæterum ſicut illorum in ſuſtinendis tormentis ſortem nemo iniquam iudicauit, & felices duxit, cur vos impatienter ſuſtinebitis ea,

A quæ in veſtram vtilitatem & augmentum futuri præmij inferuntur.

Exemplum igitur exitus mali accipite, id eſt, crudeles, & indignas mortes, malas dicit propter pœnas eorum, qui ludibria, & verbera experti. ſeu vt Syriacus ibi habet. Qui ludibrijs & verberibus ſe expoſuerũt, vt videre eſt in Hieremia, cap. 37. quando Hiere. 37.
Principes irati eum cæſum miſerunt in carcerem, *& ingreſſus in domum Laci, &* 3. Reg. vl.
B *in ergaſtulum ſedit ibi diebus multis.* Et in Michæa alapa percuſſo, & in carcerem miſſo. Et in duabus etiam mulieribus, de quibus *2. Machab. 6.* In ijs deinde qui lapidati ſunt, vt Naboth Ieſraelites. Et Prophetæ, de quibus Chriſtus Dominus, agricolæ apprehenſis ſeruis illius alium ceciderunt, alium occiderunt, alium lapidauerunt, id eſt, alios. Similiaque habentur apud Matt. 2. Reg. 21. Matt. 21. Matt. 23.
C Et Zacharias ſacerdos lapidatus eſt, & in ijs qui ſecti ſunt, qualis Iſaias iuxta veterum Hebræorum traditionem ſerra ſectus, quod probat *Hieron. lib. 1. c. 5. in Iſai. in fine.* Et in argumento eiuſdem Prophetæ, *& in c. 26. Matt.* idemque in vita eius habet *Epiphanius*, & alijs quorum membra in tormentis abſciſſa ſunt, vt illi ſeptem fratres. Eorum denique de quibus Stephanus. *Quem Prophetarum non ſunt perſequuti Patres veſtri? & occidebant eos, qui pronunciabant de aduentu iuſti,* & ij de quibus *2. Mach.*
D *5. & c. 6.* 2. Par. 24. D. Hier. D. Epiph. 2. Mach. 7. Act. 7.

Alij hoc loco per malum exitum intelligunt aduerſos ſucceſſus, ſeu afflictiones. Accipite etiam in exemplum laboris paupertatem Heliæ, qui à coruo, & à muliere in extrema neceſſitate paſtus eſt. Dauidis. Cui cibus ſuiſque deerat, & qui in exilium fugerunt, vt Dauid cum fugit ad Achis in 3. Reg. 17. 1. Reg. 21.
E perſequutione Saulis. Inſuper etiam dolores ac ſolicitudines Heliæ, cum fugeret Iezabel, Dauidis, Saulem, & prædictorum in perſequutione Antiochi. Accipite etiam in exemplum patientiæ, conſtantiam illorum, qui in aduerſis forti, & æquo animo perſtiterunt in functione muneris ſui, vt Daniel leonibus expoſitus, & tres pueri voraciſſimis flammis adiudicati. 1. Mach. 1. & 2.

Apponit autem rationem, cur hi homines afflicti fuerint, & ipſorum conditionẽ, quo magis diſcipulos vrgeat dicens, quod

loquuti

loquuti ſunt in nomine Domini, quod ſic exponit *Beda*. Videte, inquit, quia Prophetæ qui tam ſancti erant tam immunes à delictis, vt Dei ſpiritus per eos ſua myſteria loqueretur, quod etiam ait D. Thomas, vt ſit ſenſus. Videte quales vobis in exemplum patientiæ adducam Sanctiſſimos viros, Dei familiares, per quos loquutus eſt Deus, quique ob id perſequuti, afflicti, & occiſi ſunt, quod in nomine, id eſt, in honore, virtute, ex parte, ex loco, & ex iuſſu Dei veritatem prædicauerint, futura mala prædixerint, & vitia repræhenderint. Hæc ſi ob oculos propoſueritis, non dubito, quin libenti animo, quæcumque aduerſa ſuſtineatis, ipſorum patientiam, & longanimitatem imitantes.

Beda.

§. I.

Quantum valeant exempla Sanctorum ad patientiam in laboribus.

NOn parum ad patientiæ cõmendationem, & laudem conducere exiſtimo, tot huius virtutis exempla nobis Deum reliquiſſe, vt ea *nubem* appellet Paulus: ſicut ibi notauit *Theodoret.* & quaſi parum fuerit nobis Sanctos viros in exemplum patientiæ proponere, ipſemet Deus in patientia imitandus docetur, quod notauit *Auguſt. lib. de patientia, tom.* 4. vbi habet. Virtus animi quæ patientia dicitur tam magnum Dei donum eſt, vt etiam ipſius qui nobis eam largitur, qua malos vt corrigantur expectat, patientia prædicetur, eſtque patiens ſine vlla paſſione. Si ergo Deus nobis patiens proponitur, qui totus actiuus eſt, imo puriſſimus actus, nos qui niſi patiamur, tundamur, & premamur perfecti minime erimus, cur pati recuſamus?

Hebr. 12. Theod. D. Aug.

Propoſuit autem Deus, imo & Apoſtolus exempla patientiæ, quia hæc nos plus commouent, fortius vrgent, acriuſque pungunt, qua forte ratione modo liceat interpretari illud quod Syracides dixit. *Lingua tertia multos commouit.* Eſt enim intellectus veluti prima lingua, qui ſua profert verba, & conceptus: ſecunda vero eſt lingua oris: tertia ſunt exempla, & opera, iuxta illud quod dixit Dauid, *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum*, quod de perfectis viris plerique intelligunt. Hæc igitur lingua tertia, ſcilicet propoſita maiorum exempla multos commouit, quos lingua oris, & doctrina inconcuſſos reliquerat, & nec minimum commouerat. Proindeque *Chryſoſtomus homil. 9. ad Popul.* Cœli, id eſt, Sancti, enarrant non dicentes tantum ſed tacentes, & vitę claritate in admirationem adducentes. *Et hom.* 38, Dicis, quod opus eſt modeſtiam ſequi, & longum ſuper hoc trahis ſermonem, ſed te melior ille, qui per opera hoc me docet. Non enim diſciplinæ tantum à verbis quam à factis ſolent intromitti, quod etiam proſequitur *Baſil. epiſt. 1. ad Nazianz.* vbi vitas Sanctorum aſſerit nobis propoſitas eſſe tanquam quædam animata ſimulachra. Videndus item *Gregor. lib. 9. Moral. cap.* 35. cum explicat ea verba Iob. *Inſtaurat teſtes tuos contra me.* Teſtes, inquit, ſuos contra nos Dominus inſtaurat, quia bona quæ facere ipſi negligimus, hæc ad correptionem noſtram fieri ab alijs demonſtrat, vt qui præceptis non accendimur, ſaltem exemplis excitemur, atque in appetitu rectitudinis nihil ſibi mens noſtra difficile æſtimet, quod perfecte peragi ab alijs videt. Videndus etiam idem *Greg. 24. Moral. c. 6. & lib. 33. cap. 37. & Orig. lib. 1. in Iob. Et Ephra. to. 2. epiſt. ad Ioan. Monachum Caſſianus collat. 2. c. 4. Climac. grad.* 26.

Eccl. 28. Pſal. 18. D. Chryſ. D. Baſil. D. Greg. Iob. 10. Orig. D. Eph.

Vnde eleganter *Hieroym. epiſt. 13. ad Paulinum. de inſtitut. Monach.* Habet, inquit, vnumquodque propoſitum Principes ſuos. Romani duces imitentur Camillos, Fabricios, Scipiones. Philoſophi proponant ſibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Ariſtotelem. Poetæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium. Hiſtorici Saluſtium, Herodotum, Liuium. Oratores Lyſiam, Demoſthenem, Tullium, & vt ad noſtra veniamus, Epiſcopi & Presbyteri habeant in exemplum Apoſto-

D. Hier.

poſtolos, & Apoſtolicos viros, quorum A honorem poſſidentes habere nitantur, & meritum. Nos autem habeamus propoſiti noſtri principes Paulos & Antonios, Iulianos, Hilariones, Macarios &c. Plura hac de re habet idem *Hieronym. epiſtol.* D. Bern. D. Amb. *102. Bernard. ſermon. de altitud. cord. & ſermon. 54. in Cantic. Ambroſius 2. offic. cap. 20.*

Recte proinde Iacobus eos qui mala patiebantur, & ab infidelibus ærumnoſe ac B miſere affligebantur ad patientiam monet appoſitis exemplis eorum, qui cum ſanctiſſimi viri eſſent exitus malos, & labores, & afflictiones perpeſſi ſunt, ſic enim, & fortiores conſtantioreſque in laboribus Hebr. 12. reddentur, inſuperque conſolationem aliquam in afflictionibus experientur. Ideo enim Paulus nubem teſtium vocauit Sanctorum exempla, ſecundum expoſitionem *Chryſoſt. & Theophylact.* vt quoniam fideles tentationum, & laborum æſtu affligebantur, memoria & exemplo tot teſtium quaſi nube in æſtu recrearentur.

TEXTVS.

Verſ. 11. **Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt.**

EXPOSITIO LITERALIS.

QVintam adhuc annectit rationem ad ſuadendam patientiam, quam ſumit à communi iudicio circa eos, qui patienter tormenta ſubiere, dum eos celebrat in terra cum omni honore ac reuerentia. Particula, ecce, admiratiua eſt hoc in loco, ait D. Thom. quaſi mirabile ſit, quomodo per tantam miſeriam deuenerunt ad tantam gloriam, Beatificamus, id eſt, beatos reputamus, & dicimus. iuxta illud. Matt. 5. *Beati qui perſequutionem patiuntur.* Magnos, ait Gloſ. reputamus & veneramur eos, qui ſuſtinuerunt patienter.

Igitur vt eiuſdem gloriæ, & beatitudinis poſſimus aliquando eſſe participes, oportet illorum exemplis cuncta huius mundi aduerſa æquanimiter, & alacriter ſuſtinere.

§ I.

Quanta cum ratione beati prædicentur Martyres.

HIc locus ſicut adnotauit Feuardent. locum aperit ad commendandos Sanctos Martyres, quos ideo Beatos dicimus quod tanta paſſi ſint pro Deo tormenta, in quibus animi conſtantiam inprimis comprobarunt, etenim cum igni, & ferro, & belluis, & tyrannis, & præſentibus malis, & denunciatis, alacri animo, velut in alienis corporibus, imo quaſi corporum ex- C pertes dimicarunt, ne pietatem, vel verbo tenus proderent, ſicut proſequitur *Nazianzen. orat. 1. contra Iulian.* Et *Auguſt.* D. Naz. D. Aug. *ſerm. 8. de Sanctis.* Quantæ autem ſit gloriæ, quis poterit explicare animari hominem dolore, quo credatur extingui, & id ſibi in augmentum virtutis aſſumere, quod cruciatui putat prodeſſe qui punit, ſicut notauit *Cypr. de laude Mart.* Suntque hæc in D. Cyp. re teſtes, & veritatis fidei quam profite- D mur, ſicut ibi proſequitur idem *Cyprian. & de Idolor. vanit.* & bonorum inſuper quæ nos in futuro ſæculo expectant, dum libentiſſimo animo tot aduerſa æquanimiter, imo gaudenter ſuſtinent, ſicut oſtendit *Gregor. 9. Moral. cap. 35.* D. Greg. vbi ob hanc rationem eos Martyres, id eſt, teſtes dictos aſſerit. Et Auguſt. ſupra. quæ gaudia erunt in virtute regnantium, quando tanta E ſunt pro veritate morientium?

Sunt inſuper, & Martyres propriæ victimæ Dei, de quibus eleganter exponit D. D. Aug. *Auguſtin. 17. de Ciuitat.* illud Prouerb. Prouer. 9. *Sapientia immolauit victimas ſuas, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit eos,* quos ob talia tormenta dignos ſe inuenit, & in eis extruxit pharetrum, in quo de Diabolo triumpharet, & vexillum de inimico extulit, ſicut dixit *Tertull. de Iob. lib. de pati-* Tertull. *entia cap. 14. & D. Hieron. epiſt. ad Iulian.* D. Hier.

Digitized by Google

loquens de Iob, Exultans, inquit Dominus in victoria famuli, & illius patientiam ſuum ducens triumphum dixit. *Animaduertiſti ſeruum meum Iob*, &c. dum vincitur is qui cædit, & proſternitur is, qui occidit, & qui torquet maxime torquetur.

Iob. 1.

A

Merito autem dicitur Deus triumphare in Martyribus, quia ipſius donum eſt quod Martyres tormenta ſuperent, vt proſequitur *Cyprian ſer. 4. de mortalitate. & ſerm. 5. de Lapſis, & ad Fortunat.* cum loquitur de duplici martyrio. *& orat. 6. de orat. Dom. Auguſt. lib. 2. contra Iulian. & 13. de Ciuit. cap. 7.* Habeturque in decreto *diſt. 15. cap. Stans Romana Eccleſia.*

D. Cypr.

B

D. Aug.

Loquens Seneca epiſt. 68. *lib. 9.* de manu Mutij Scæuolæ, quam ipſe ſponte flammis obiecit, ait. Non dubito quin magis laudauerim truncam illam, & torridam manum Mutij; quam cuiuslibet fortiſſimi ſaluam. Verius eſt hoſtem amiſſa manu viciſſe, quam armata: confecit bellum inermis. & manens illa manu trunca reges duos deuicit. quod nos merito de Martyribus poſſumus dicere. Tanta enim pœna erat in membris, tanta ſecuritas in verbis, tanquam alius torqueretur, alius loqueretur, quanto erant truculentiora, & exquiſitiora tormenta, tanto magis tortus de torquente triumphabat ait *Auguſtin. ſerm. 1. de Sancto Vincent.* Et ex illa carne tanquam ex terra ſuo ſanguine irrigata, de qua plus dolebat inimicus, palma creſcebat, voces tyranni, oculi, vultus, & truculentas totius corporis motus indicabant, quã grauiora tormenta ſentiret interius, quam erant quę martyri infligebantur exterius, ſi conſideremus perturbationem torquentis, & tranquillitatem patientis, videre facillimum eſt, quis erat ſub pœnis, quis ſupra pœnas.

C

D

Beatificandi etiam ſunt Martyres, quia ad beatitudinem ſtatim per mortem euolant, qua de re videndus *Auguſtin. lib. 7. quæſt. in lib. Iudic.* vbi ait id ſignificatum fuiſſe in ijs viris, qui fictiles hydrias acceperant, eiſque ardentes faculas incluſerant, fractis vero hydrijs lumina micantia lucere cœperunt. Quod Gedeon fecit inſtigante Domino, præfigurauit ſanctos ſuos theſaurum Euangelici luminis in vaſis fictilibus habituros, ſicut Apoſt. ait. quibus in paſſione martyrij tanquam vaſculis fractis maior eorum gloriæ fulgor emicuit. Vnde & protomartyri Stephano Chriſtus apertum cœlum oſtendit, hoc facto indicans Martyribus per paſſionem tormentorum paradiſi gloriam reſerari, & cœleſte regnum aperiri. Sicut notauit *Euſeb. Emiſſ. hom. 1. de S. Stephano.* apertum ait martyri cœleſte ſecretum futuri pręmij fuit teſtimonium; ſed Deum videre iam præmium eſt, & ſpes in re ſpiritu adhuc intra carnem militante perficitur, nec dum explet famulus miniſterium ſuum, & iam Dominus aperit regnum ſuum. Etenim ſicut *Tertull. dixit in Apolog.* Omnia huic operi. i. martyrio delicta donantur: cum damnamur à Iudicibus, à Deo abſoluimur.

4. Iud. 7.

E

2. Cor. 4.

D. Euſeb.

Tertull.

Ideoque *Aug. in Pſ. 127.* Martyres vocat fœliciter infelices. *& 13. de Ciuit. c. 4.* Tantam Deus præſtitit gratiam, vt mors quam vitæ conſtat eſſe contrariam, inſtrumentum fieret per quod tranſitetur ad vitam. Qua de re videndus *Cyprian. epiſt. 11. & Ber. ſer. ad milites templi. c. 1.* Si beati qui cum Domino moriuntur, multo magis, qui pro Domino moriuntur. &c. quæ in hanc ſententiam proſequitur, Pretioſa, proinde, inquit Cyprian. epiſt 9. in conſpectu Domini mors, quæ emit immortalitatem pretio ſui ſanguinis, & mare rubrũ ſui ſanguinis tranſiens peruenit ad beatam patriam. Notauit *D. Maxim. ſer. de S. Stephano.* ipſum dixiſſe, *ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Plus, inquit, tunc illorum dolebat peccata quam ſua vulnera, plus illorum impietatem, quam ſuam mortẽ, & recte plus, in illorum quippe iniquitate erant multa quæ plangi, in illius autem morte non erat quod debuiſſet doleri.

D. Aug.

D. Cypr.

D. Bern.

D. Maxi.

Vnde iam patet quanta cum ratione dicat Apoſtolus nos beatos prædicare eos qui ſuſtinuerũt propter fidem & veritatem. Ideoque *Aug. ſer. 26. de Sanctis.* Reddere debemus illis honotificentiam, qui nobis ſalutem (i. doctrinam ſalutis) effuſione ſui ſanguinis pepererunt, qui tam ſacratam hoſtiam pro noſtra propitiatione Domino ſe obtulerunt, & ſer. 2. de Sancto Stephano. oſtendit quantum apud Deum valeat interceſſio

D. Aug.

Digitized by Google

ceſſio Sanctorum Martyrum. Exauditus, inquit, eſt Stephanus vt eius orationibus deleretur peccatum, quod commiſerat Saulus. Commendemus ergo nos orationibus eius. Multo magis enim nunc exauditur pro bene orantibus ſe. Similiaque habet in Pſalm. 85.

TEXTVS.

Verſ. 11.

Sufferentiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quoniam miſericors Dominus & miſerator.

EXPOSITIO LITERALIS.

CVm multos in confirmationem ſuæ de patientia doctrinæ poſſet proferre Iacobus, qui labores & ærumnas libenter ſuſtinuerunt, vnum ſolummodò affert Iobum, vnicum ſcilicet patientiæ, & longanimitatis exemplum, qui Diaboli opinionem perferendo ſuperauit. Dixerat enim Diabolus, *mitte manum tuam, & tange os eius, & carnem, & tunc videbis quod in faciem benedicat tibi.* i. iam tunc affirmare auſim, & cuicumque ſupplicio me deuouere, fore vt læſo corpore accipias ab illo maledicta. Cum vero Deus illum Diabolo tradiderit pro libito percutiendum acerbiſſime, & ipſe Sathan licentioſe in eum greſſaretur, vt ex eius conſtat hiſtoria, eximiam præſtitit patientiam, vt Diabolus confuſus abſceſſerit. Vnde & Dominus pro ſua ſingulari clementia, cruentiſſimam viri Iuſti tragicomœdiam lætiſſimo, & glorioſiſſimo fine concluſit.

Iob. 2.

Non minima hoc in loco eſt difficultas, quidnam intelligatur per id quod Apoſtolus ait. *Sufferentiam Iob audiſtis, & finem* A *Domini vidiſtis*. Communiter namque illud *finem Domini vidiſtis* referunt ad Chriſtum Dominum patientem in cruce, vt ſit ſenſus. Vſque adeo ferre & ſuſtinere debetis quæcumque aduerſa obueniant, vt nullam prorſus conſolationem in hac vita velitis, nec ſperetis, ſed quidquid laboris & triſtitiæ fuerit: Vnde moneo vt patientiam Iob imitemini, non tamen finem Iob B attendatis, & ſperetis, qui poſt miſeriarum inundationem, duplicia bona omnia recepit, & felicitatem expertus eſt: in fine patientiam Iob imitamini, ſed finem Iob non ſperetis, quinimo vobis finem contumelijs, & ſupplicijs plenum qualem oculis veſtris vidiſtis in Chriſto Domino proponite, exquirite, & poſtulate. Ita antiquiores Expoſitores hoc in loco. Bed. *D. Thom. Gloſſ. Aug.* & alij. Ait enim *Aug. epiſt.* 120. C *c.* 10. hoc ait Iacobus, ne ideo patienter ſuſtinerent temporalia mala, vt ſibi hoc reſtitueretur quod recepiſſe legimus Iob, nam & ab illo vulnere, atque putredine ſaluus factus eſt, & cuncta quæ amiſerat duplicata ſunt reſtituta, vbi etiam commendata eſt Reſurrectionis fides, nam filij non dupli, ſed totidem redditi, etiam illos quos amiſerat reſurrecturos ſignificauerit, ſic ipſi quoque illis prioribus D iuncti à reſtitutione dupli non inuenirentur alieni.

D. Aug.

Vt ergo non talem remunerationem ſperaremus, quando mala temporalia pateremur, non ait ſuſtinentiam & finem Iob audiſtis, ſed ait, *ſuſtinentiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis*, tanquam diceret mala temporalia ſicut Iob ſuſtinete, ſed pro hac ſuſtinentia bona temporalia non ſperate quæ illi aucta redierunt, ſed æterna potius quæ in Domino præceſſerunt. Sic Auguſt. qui eandem expoſitionem inſinuat *lib. 1. de Symbol. ad Cathecum. cap.* 3. & habet *Guarricus Abbas Igniacenſis ſerm. 3. de Dominica in Ramis palmar.* Dicens: Ecce pluſquam Iob hic (loquitur de Chriſto Domino) cui tum repente tam vehementer omnia ſimul in contrarium Deus vertit. *Sufferentiam Iob audiſtis &c.* ait Iacobus Apoſt. ac ſi diceret. Sufferentia Iob fuit vſque ad reditum ſubſtantiæ, ſufferentia Domini vſque ad exitum

vitæ: Iob quidem patienter damna ſuſtinuit, ſed mox in terra ſua duplicia ſuſcepit. Dominus vt erat repletus miſerijs & inebriatus amaritudinibus è mundo migrauit.

Et hæc expoſitio multas congruentias & coniecturas pro ſe habet. Enimuero cum patientiæ imaginem, & exemplum, ac exemplar nobis voluerit proponere Iacobus, & pulcrior ſane extitiſſet ſi extremitas eius in patientia deſineret: Picturæ enim dignitas & excellentia in fine ac termino cernitur, ſicut iam ex Plinio oſtendimus: vnde ipſe Iob quando vidit in ſpiritu finem Chriſt. Dom. ſibi reuelatum dixit. *Auditu auris audiui te, idcirco me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere* quia adhuc non in me cerno perfectę patientiæ rationem. Sic enim fere ex eo loco Iob Philoſophatur *Aug. lib. 2. de Peccatorum meritis*. Facit etiam quia vt Petrus ait. Chriſtus pro nobis in cruce paſſus, patiendi nobis in exemplum relictum eſt. Vnde *Tertull. in Scorpiac. c. 12. legit.* Nobis relinquens exemplum ſemetipſum & licet in omni Chriſti vita ſi de moribus loquamur, multa nobis exempla ſuppetant, omniſque Chriſti actio noſtra fuerit inſtructio, in morte & fine patientiæ imago perfectiſſima nobis propoſita eſt, vt faciamus, imo patiamur ſecundum exemplar, quod nobis in monte Caluario demonſtratum eſt: *& recogitemus eum qui talem aduerſum ſemetipſum ſuſtinuit à peccatoribus contradictionem, vt ne fatigemur animis noſtris deficientes.*

Iob. 42.

Tertull.

Exod. 25.

Hebr. 12. *Chriſtus imago patientiæ perfectiſſima.*

Cum ergo Iacobus de patientia diſſeruerit & patiendi exempla proferre voluerit, qui fieri potuit vt potiſſimum patiendi exemplar omiſerit Chriſtum Dominum in cruce pendentem. Cæteræ enim imagines imperfectæ ſunt. At vero *Ariſtot. 8. Politic. c. 5.* Præcepit ne pueri Pauſonis figuras inſpicerent, quæ imperfectæ erant, ſed Polygnoti quæ perfectæ erant. Perfectiſſima vtique patientiæ imago filius Dei in carne, qui in diuinitate imago Patris eſt. Vnde *Bern. ſerm. 47. in Cant.* Vtrumque mihi es Domine Ieſu, & ſpeculum patiendi, & præmium patientis & *D. Greg. 2. Moral. cap. 23.* exponit de

D. Greg.

A Chriſto patiente illa verba Iob. *Sit nomen Domini benedictum.* In ſe, inquit, credentes edocet, vt in flagellis poſiti benedicere Domino ſciant, cum ſubditur. *Sicut placuit Domino ita factum eſt. &c.* Vnde teſtante Euangelio cum appropinquaret paſſioni, accepto pane gratias egiſſe perhibetur. Gratias itaque egit, qui flagella alienæ iniquitatis ſuſcepit, & qui nihil dignum percuſſione exhibuit, humiliter in

Matt. 26.

B perſequutione benedicit; vt hinc, videlicet, oſtendat quid vnuſquiſque in flagello culpæ propriæ facere debeat, ſi ipſe æquanimiter flagella culpæ portat alienæ: vt hinc oſtendat, quid in correctione faciat ſubditus, ſi in flagello poſitus Patri gratias agit æqualis.

Ideo conqueritur meritò idem Chriſtus Dominus, quod homines tam præclarum patientiæ exemplar non imitentur, cum

Ierem. 12.

C apud Hieremiam. ſicut ait. *Facta eſt mihi hæreditas mea quaſi Leo in ſylua.* Hæreditatem appellat hominum multitudinem, quam ſibi proprio ſanguine in hæreditatem acquiſiuit, quam etiam Leoni comparat de quo referunt *Epiphan. in Phyſiolog. cap. 1. Nazian. 3. carm. de Virtutib. Ælian. lib. 11. cap. 30. Plut. lib. de animal. compar.* & alij. propria veſtigia, ne inueniantur cauda abſtergere, ob-

D. Epiph. D. Naz.

D ſcurare ac delere. Sic igitur conqueritur Chriſtus de hominibus quod veſtigia, quæ ipſe reliquit imitanda, & ſectanda, reddunt incognita, & inimitabilia more leonum. Non ſic B. Stephanus de quo *Aug. ſer. 2.* ait. Paſſionis Chriſti veſtigia ſequutum patiendo, & pro lapidantibus orando.

Cum ergo Iacobus ad patientiam fideles fuerit exhortatus, & exempla patientiæ propoſuerit, non debuit omittere ſingu-

E lare Chriſti Domini patientis exemplum, omnium, quæ poſſet adducere efficaciſſimum, imo ad ſuſtinendos in vita labores Iobi patientiam attulit, ad perferendam verò ignominioſam & ſupplicijs plenam mortem, Chriſti Domini mortis meminit: & quia cum ijs loquebatur, qui morti Chriſti Hieroſolymis affuerant, ait. *Finem Domini vidiſtis*, proprijs ſcilicet oculis, cum de Iob qui eos præceſſerat dixerat, *ſuſtinentiam Iob audiſtis*, quæ omnia hanc expo-

Digitized by Google

expoſitionẽ probatiſſimã reddunt, ideoq; apud viros doctos noſtræ ætatis eam paſſim inculcatam & aſſertam reperio, & ſequentia verba. *Quoniam miſericors Dominus, & miſerator*, ſic cohærent cum præcedentibus, *Finem Domini vidiſtis*, vſque adeo enim miſericors eſt Dominus, vt vobis tale exemplum, taliaque veſtigia proprio Chriſti in corpore impreſſa reliquerit, qui pro vobis proprio filio non pepercit.

Sed ſi rem attentius conſideremus, forte magis placebit eorum expoſitio, qui ea verba, finem Domini vidiſtis, ad Iob ipſum referunt, id eſt, vidiſtis, quam gratioſè Deus finaliter egerit cum Iob; non ſolú poſt vitam præſentem, ſed etiam in ſeculo iſto eum remunerando, vidiſtis, inquam, fidem. i. ex ſacra libri eius hiſtoria credidiſtis, de qua viſione dixit Paulus. *Videmus* 1.Cor.13.
nunc per ſpeculum in ænigmate. & hoc fine etiam vidiſtis, quod valde miſericors, & miſerator eſt Dominus erga patientes, vt inde certiſſimam concipiatis ſpem & firmiſſimi reddamini in tormentis ac ærumnis.

Hác expoſitionem ſequitur, Caie. Feuar. Tielm. Gagnæus, & alij Recentiores doctiſſimi. Vnde Codex Syriac. in hoc loco habet, *finem quem præſtitit ei Deus*, ſequentiaque verba hoc magis probant. Quoniam miſericors Dominus: vbi Græce habetur. Quod miſericors Dominus, & miſerator, qui non paſſus eſt illum opprimi, ſed ex malorum abyſſo profundiſſima eundem extraxit glorioſiſſime, amiſſa cumulatiſſime reddidit, & cunctis gentibus ac ſæculis vt clariſſimum virtutis exemplar erexit in ſublime. Quæ optima cohærentia eſt inter prædicta omnia verba.

Facit etiam pro hac expoſitione. Quia totus fuit Iacobus ſupra in commendanda patientia, ex eo quod fructum ipſius, & præmium eſſent accepturi patientes à Iudice qui in ianuis aderat Ne vero deſponderent animum, tam certum futurum oſtẽdit præmium, vt ei illud in præſenti vita conceſſum oſtendat, quo magis excitet animos audientium, vt certo certius intelligerent Deum patientibus minime defuturum. Solet enim Diuina miſericordia aliquando iuſtis, & Sanctis viris aliqua bona etiam in hac vita concedere in arrhas futuri præmij ſicut feciſſe legitur Sancto Iob, quod proſequitur *Nazian. orat. 11.* cum ait. D.Naz.
Iuſtus ille retributor in hac etiam vita rependit, hoc quoque ſæpenumero ad eorum, qui dubia fide ſunt ædificationem facit, per exigua ſcilicet, & in aſpectum cadentia maioribus & inuiſibilibus fidem aſtruens. Vbi Helias Cretenſ. hic nimirum velut arrhas quaſdam tribuens. Inde ergo ſumit argumentmm Iacobus ad præſentem doctrinam. Suſtinete donec veniat Iudex, qui in ianuis adeſt, memores beatitudnis eorum qui hic ſuſtinuerunt, quos ea ratione beatificamus ſeu beatosdicimus, memores inſuper non poſſe deeſſe in reddenda ſolutione, qui patienti Iobo etiam in hac vita ſoluere incœpit.

TEXTVS.

Antẽ omniã autem Fratres, nolite iurare, neque Verſ.12.
per cœlum, neq; per terram, neque quodcumq; iuramentum: Sit autem ſermo veſter: eſt, eſt: nõ, non, vt non ſub iudicio decidatis.

EXPOSITIO LITTERALIS.

IN eo cernitur cohærentia horum verborum cũ præcedentibus quod hucuſque Apoſtolus ad patientiam hortatus eſt fideles, & ad ſuſtinendos labores, quia vero in ærumnis, & miſeriis plerúque reperiuntur diræ imprecationes, ac iuramenta in quæ afflictus animus ſtatim ſolet prorumpere, quo perfectior & honoratior ſit patientia etiam in his ſilentium indixit, de

Tertull. *D.Aug.*

A quo eleganter *Tertull.lib.de Patient.c.*14.Os taciturnitatis honore ſignatum. *Aug.* igitur *ſer*..28. *de verbis Apoſtoli.* qui eſt ſuper his verbis: Ante omnia, inquit, cautos nos facit aduerſus linguam noſtram, tanquã ſpeculam te poſuit contra te. *Quid eſt ante omnia?* ante omnia vigila, ante omnia intentus eſto, ante omnia vt omnia tua inſpiceres, & eſſes cuſtos malæ conſuetudinis tuæ, & ſer. 30.de verbis Apoſtoli. Quare ante omnia nolite iurare. An iurare peius eſt quam furari? quam adulterare? quam hominem occidere? B Abſit. Iſto verbo quod ait. *Ante omnia*, cautos nos facit aduerſus linguã noſtrã, vt attendatis præ cæteris, ne ſubrepat vobis conſuetudo iurandi, cum tibi creditur, iuras: & cum nemo exigit, iuras, vix es ſanus non peierando. Iſtam ergo conſuetudinem auertite à vobis, circumcidite ab ore veſtro. Nam ſicut dixerat idem Aug.li.cont.menda. Iurando ad facilitatem iurandi venitur, ex facilitate ad conſuetudinem, ex conſuetudine in periurium deciditur. Vnde Eccleſ. C *Iurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa*, & infra. *Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non diſcedet à domo eius plaga.*

*Eccl.*23.

Eſt itaque ſenſus. Hoc vobis imprimis commendo circa patientiam vt non iuretis. Similique forma loquendi vſus eſt Petrus. *Ante omnia autem mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habentes.* i. ſuper omnes alias virtutes, quas enumerauerat. D Græce hoc loco habetur. Sit veſtrum, quod noſter Interpres recte tranſtulit. *Sit Sermo veſter.* & Caiet. expoſuit. Sit autem veſtrum etiam, etiam, quod etiam Pagninus vertit.

*1.Petri.*4

Vt non ſub iudicio decidatis. i. ſub cõdemnatione. Græce habetur, hypocriſi, quod etiam habent Biblia Regia; & ſignificat ſimulationem, quod tranſtulerunt Pagnin. & Clarius & Vatab. hic vero ſic rem explicans ait. Quomodo quis iurans in ſimulationem decidit? dum creditur per iuramentum verax E eſſe, & fit interdum vt mentiatur, & Vatab. explicat. Ne deprehendamini ſimulatores veritatis. Nam ſi meum etiam non eſt, etiã, & meum non, non eſt non. i. ſi falſo loquor & ſimulate, iudicio in hypocriſum, & ſimulationem, quia aliud animo gero, aliud ore profero vt hypocrita. Ne ſub iudicio decidaris, Græci legunt, ne in condemnationem cadatis.

Pro explicatione ergo præſentis doctrinæ Apoſtoli aduertendum eſt ex *D. Damaſceno lib.*2.*Parall.ex Chryſoſt. hom.*9.*in Act.* *ex Baſil.in Pſal.* 14. Iurare eſſe Deum in teſtem inuocare, eumque veluti fideiiuſſorem conſtituere. Quod multis modis fieri poteſt. Primo per graues imprecationes, & execrationes, ſiue in ſeipſum, ſiue in proximos: quę iurandi forma fuit vulgaris apud Hebræos. hæc faciat mihi Dominus, & hæc addat. *Rut.*1.1.*Reg* 3. 14.25. 2. *Reg*.3.19.3. *Reg*.2. 19.4.*Reg*.6.

D.Damaſc. *D.Chryſ.* *Iurare quid.*

Secundo fit per conteſtationes, quales ſunt. Viuit Dominus, Deus teſtis eſt, Deum teſtor, Deus ſcit, nouit Deus, ita Deus me ſeruet.

Tertio, per contactum rerum Sanctarum, vt Euangeliorum, ſanctæ crucis, Altaris, ſacrarum imaginum, Reliquiarum, &c. vt videre eſt in ſecundo *Concilio Nyſſeno. act. quartum & Concilio ſexto Conſtantinopol.*

Quarto per ſanctiſſima Eccleſiæ ſacramenta, vt Baptiſmi, Euchariſtiæ, ſacrorum ordinum. Quinto per virtutes, vt per fidem, per charitatem, &c. Sexto. per Myſteria & inſtrumenta Redemptionis humanæ, vt per corpus, Sanguinem, vulnera, mortem, & crucem Chriſti Dom.

Tandem per ſanctiſſimas aut nobiliſſimas creaturas, in quibus Deus eſt laudandus, & glorificandus, vt per Angelos, per Beatiſſimam Virginem, per Apoſtolos & Sanctos, per cœlos & elementa. Vnde Chriſtus Do. vetans iurare per cœlos ait. *Quia thronus Dei eſt.* ſcilicet, quia in eo Dei relucet maieſtas, ſicut etiam & in terra, quæ propterea dicitur ſcabellũ pedum eius. Eſt enim Deus in Cœlo veluti in parte mundi ſuprema præclariſſima, & in terra vt in parte infima.

Matt:5.

Vetat igitur hoc in loco Apoſt.ne iuremus abſq; neceſſitate, ſcilicet. Eſt enim maxima irreuerentia in *cœlum ponere os*, noſtrum, *& linguam noſtram tranſire in terram*, & maiori ratione prohibitum cenſendum eſt falſum iuramentum indiſcretum, ac temerarium.

Iurare an licitum. *Pſalm.*72.

Sed

Digitized by Google

Sed ſtatim ſeſe, offerunt multa Scripturæ loca, quæ contrarium probare videntur. Nam in Deuter. dicitur: *Dominum Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis* & Dauid dicit. *Laudabuntur omnes qui iurant in eo*, & iterum: *Iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia*, &c. & alibi. *In omni corde ſuo iurauerunt Domino, & inuenerunt eum*. Helias quoque, & Eliſæus iuraſſe leguntur, *Viuit Dominus in cuius conſpectu ſto hodie*. & Paulus. *Teſtis mihi eſt Deus*.

Deut. 6. Pſalm. 62. & 118. 2. Paral. 2. 3. Reg. 1. & 3.

Vt igitur rem conficiamus aduertendum eſt per ſe, & natura ſua non eſſe malum intrinſecè, Iurare, ideoque nec naturali lege prohibitum. Vnde in Scriptura Exod. 20. Leuit. 19. & Deut. 9. non prohibetur ſimpliciter Iuramentum, ſed iurare fruſtra, aut in vanum, & ita Sanctos iuraſſe legimus, vt Abraham, Iſaac, & Iacob, & Moyſem: & Dauid ac cæteri Prophetæ frequenter vtuntur illa forma iurandi. *Viuit Dominus*. imo Aug. obſeruat Dominum Deum frequenter iuraſſe, vt non omnino certos de promiſſis redderet. Videndus *ſer. 29. & 30. de Verbis Apoſtoli*.

Rom. 1. Exod. 20. Leuit. 19. Deut. 9. Gen. 26 & 32 Deut. 3. & 4. D. Aug.

C Etenim cum iuramentum ſit quędam inuocatio Diuini nominis, non eſt iniurioſum Deo, imo continet tacitam fidei confeſſionem, quod Deus ſit prima veritas, & mentiri non poſſit. Ideoque non eſt intrinſece malum. Regula vero eſt certiſſima Theologorum, in lege noua non eſſe lata poſitiua præcepta diuina, præter leges Sacramentorum & fidei. Vnde dicere poſſumus: nullum eſſe datum præceptum negatiuum in lege gratiæ quo vniuerſaliter prohibeat aliquid quod de ſe malum non ſit. imo Paulus iurauit. *Teſtis mihi eſt Deus*. Similiaque verba habet ad *Philipp. & 2. Cor. 1. Ego autem teſtem Deum inuoco. & 2. Tim. 4. Coram Deo, & Chriſto Ieſu*. Similiter Galat. 1. vbi videndus *Aug. & epiſt. 206. & ſer. 26. de Verbis Apoſtoli*. & refertur in *cap. 2. 22. qu. 1.*

Rom. 1. 2. Cor. 1. 2. Tim. 4.

E Vnde authoritate Eccleſiæ exiguuntur iuramenta, vt patet ex *Titulis de Iureiurando. & de Teſtibus*. vel ad abiurandam hæreſim, vt patet ex *titulo de Hæreticis, & ex Concil. Epheſ. & ex Concil. Conſtantienſ. in Bulla Martini*. vel ad purgationem delictorum, vt patet *ex titulo de purgatione Canonica*, vel ad promittendam obedientiam, & confirmandam pacem, vel ob alias cauſas, quas late congerit *Selua tract. de Iuramento. 2. p. in principio* Idemque cernere eſt in Imperatoribus, Regibus, & Pontificibus, ac Doctoribus quando inaugurantur.

A

Enimuero ex Paulo neceſſitas iuramenti eſt, *vt ſit omnis controuerſiæ finis*, & confirmatio, quæ neceſſitas modo etiam durat in lege gratiæ, vt late proſequitur *Conc. Tolet. 8. cap. 2.*

B His ſuppoſitis, vt iuramētum ſit licitum, requiritur veritas, iuſtitia, & iudicium, quæ eſt ſententia. *Diui Thomæ ſecunda ſecundæ quæſtio. 89. artic. 3.* vbi recentiores, & antiquiores cum magiſtro *in 3. diſtinctione 39.* & Canoniſt. in cap. Animaduertendum 22. q. 2. Namque in Hieremias dixit: *Iurabis, viuit Dominus, cum veritate, & in iudicio, & in iuſtitia*. vbi Hieron. Animaduertendum, quod iuramentum hos habeat comites veritatem, & iudicium, & iuſtitiam.

Hebr. 6. *Iuramentum quenam requirat vt ſit licitum.* Hiere. 4.

Prima conditio inde patet, quia finis iuramenti eſt confirmatio, veritatis, vt ex Paulo diximus, proindeque iuramentum in quo veritas deeſt ſe deſtruit, & deinde quia per iuramentum Deus adducitur in teſtem, tanquam prima, & infallibilis veritas, & proindeque ad ſolam veritatem debet adduci.

D Secunda conditio, ſcilicet, iuſtitia ex parte materiæ, quæ iuſtitia intelligenda eſt generalis, prout de omni virtute dicitur, vt idem ſit materiam iuramenti debere eſſe iuſtam, ac debere eſſe honeſtam, nam irreuerentia infertur Deo afferre illum in teſtem ad confirmandam rem iniquam.

Tertia conditio eſt, quod fiat cum iudicio, id eſt, debita, & prudenti conſideratione, ſoletque per hanc conditionem intelligi neceſſitas, vel grauis vtilitas iuramenti. Vnde in præcepto Deut. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*. id eſt, fruſtra, ſine cauſa, ſine neceſſitate. Deut. 11.

Hinc iam intelligetur præceptum Deut. initio allatum, quod affirmatiuum conditionatum eſt, & in rigore in negatiuum reſoluitur. vt ibi Gloſſ. & Abul. exponūt. Cuius ſenſus eſt, quod ſi iuraret, per ſuum ac

verum

Digitized by Google

TEXTVS.

Verſ.13. **Triſtatur aliquis veſtrum? oret. æquo animo eſt? pſallat.**

EXPOSITIO LITERALIS.

Ocet modo Apoſtolus, quidnam fideles agere debeant, tum in aduerſis, tum in proſperis omnibus cõſulens, neminem deferens. Proindeque quia in preſſuris ingemiſcere prohibuit, nunc quid agendum ſit monet: vt in aduerſis ad orationes confugiant, quibus patientiam, conſtantiam, & leuamen poſſint impetrare, in proſperis vero ſe hymnis, & canticis ſpiritalibus occupent, & oblectent. Non autem omnia ab omnibus exigit, ſed ab his qui animo æquiori ſunt lectiones, hymnos, & gratiarum actiones, ab illis vero qui in mœrore ſunt, orationem. Indicat vero hic locus animum ægrotantis ad orandum eſſe ineptum, & languidum.

Triſtatur, id eſt, affligitur; ſic enim Græcè habetur, ſcilicet, pro violentia, & preſſura tribulationum, vel pro damno rerum, vel amicorum, vel periculo corporum, vel pro culpa, vel illata iniuria. Alij verò per triſtitiam hoc loco intelligunt acediam, quæ eſt torpor, & mœror de exercitio virtuoſo, ſeu Dei obloquio, ideoque orare Deum debet, qui acediæ vitio tangitur, vt ab ea protinus liberetur, & feruẽs, alacerque reddatur. Eſt enim efficax remedium contra acediam, & triſtitiam oratio.

Itaque qui triſtatur, non ſe ad carnales, vileſque conſolationes effundat, non murmuret, nec loquacitatibus vacet, nec puſillanimis efficiatur, ſed oret. Æquo animo eſt? id eſt, non ſic afflictatur primo, ſed proſperiori vtitur fortuna, & omnia pro animi ſententia ſuccedunt; ad pſalmodiam A gratiarumque actionem recurrat: Nihil enim aliud eſt pſalmus, quam laus, & præconium Dei, & pſallere hoc in loco eſt gratias agere, vt omnes fere exponunt. Vnde Chryſ. homiliam tom. 1. fecit quod Dauidica Cantica diuerſis inſeruiunt noſtris conſolationibus. Et *Ambroſ. in Pſal.* 38. Etſi infirmus es, ora, etſi fortis es, ora, &c. D. Chryſ. D. Amb.

B

§ I.

Vera conſolatio in ſolo Deo reperitur.

NOn videtur mihi prætermittendum quod Apoſtolus eos, qui triſtitia, & mœrore affecti ſunt, nulla alia conſolatione putet reficiendos, & à mœrore leuãdos, C quam ſi ad Deum confugiant conſolatorẽ, quaſi nihil aliud in mundo poſſit reperiri quod noſtram mœſtitiam poſſit reficere, & ſolatium præbere, ideoque Dauid. *Renuit conſolari anima mea; memor fui Dei, & delectatus ſum.* Curauit, Helcana conſolari Annam, quæ amaro animo erat, dixitque ei. *Cur fles, & quare non comedis, & quamobrem affligitur cor tuum, nunquid ego non* D *melior tibi ſum quam decem filij?* Attamen adhuc amaro animo flens largiter ad Deũ accurrit. Et Iacob multo tempore flens mortem, quam exiſtimabat, Ioſephi, à ceteris filijs noluit conſolari. Et Iob conſolatores ſuos cultores peruerſorum dogmatum appellauit, in Hebr. eſt. Medici, aut curatores, vel ſanatores idoli, id eſt, falſitatis, aut vanitatis, id eſt, vani, inepti, & imperiti medici, qui cum neque de morbi natura, neque de remedio poſſint iudicare falſa, & E nociua remedia adhibent, quæ nihil omnino proſunt, ſic & vos veſtris conſolationibus nihil conficitis, quia vera conſolatio, nõ in hominibus, ſed in ſolo ſummo Deo reperitur. Vel etiam poteſt eſſe ſenſus. Eſtis medici idoli, id eſt, quaſi qui curare vellet idolum, ſtipem, aut truncum, qui licet multa adhiberet remedia, multumque curationi incumberet, & ſaluti inſudaret, nihil tandem proficeret. Vel tandem eſt ſenſus, noſtro etiam inſtituto admodum inſeruiẽs Pſal.76. 1.Reg.1. Gen.37. Iob.13.

Bbbb eſtis

Digitized by Google

eſtis medici idoli, id eſt, veluti idola mortua, de quibus dixit Propheta. *Hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiori eripiunt, hominem cæcum ad viſum nō reſtituunt, de neceſſitate hominem non liberant, viduæ non miſerentur, neque orphanis benefaciunt, lapidibus de monte ſimiles ſunt Dij illorum lignei, & lapidei, & aurei, & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur.* Baruc. 3.

Et Paulus rem hanc etiam expreſſit cum dixit. *Quia nihil eſt idolum in mundo,* quod etiam dixerat Zachar. contra eos Paſtores, qui nullum commodum, officiumue pecori impendunt, *ô paſtor, ô idolum?* Ideoque Symmac. vertit ea verba prædicta, *Addixi eſtu mendacio, & medici concinnatores mei apparantes abſurda, quia quæcumque conſolationes mundi*, mendaces, apparentes, abſurdæque ſunt, cum nihil prodeſſe poſſint, neque aliquid ſolaminis poſſint afflictis afferre. 1. Cor. 8. Zach. 11.

Recte proinde ad Deum remittit mæſtos & afflictos Iacobus, & præcipit vt orent: ſicut & Chriſtus triſtis in horto orauit Patrem: iuſſitque triſtes Apoſtolos orare. Et Dauid. *Ad Dominum cum tribularer, clamaui.* & alibi ait. *Effundo in conſpectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipſum pronuntio*, quia in oratione mirabilis animi dulcedo, & ſpiritualis lætitia percipitur. Matt. 26. Luc. 22. Pſal. 119. Pſal. 141.

Pro qua re videndus eſt ille locus Exod. quando Moyſes, & Aarō, Nadab, & Abiud, inſuperque Septuaginta de ſenioribus Iſrael montem Sina aſcenderunt, vt Dominū orarent, deinde ſacer text. addit, *videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.* quod magis expoſuit paraphraſt. Chald. qui ait. *Gauiſi ſunt in ſacrificijs ſuis, quaſi comediſſent, & bibiſſent.* Qui enim Deum orat, magnam experitur ſuauitatem, lætitiam, & cōſolationem, nec minori afficitur gaudio, quàm ſi amicorum lautiſſimo conuiuio frueretur. Exod. 24.

Vnde Dauid. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum*, quem locum ad præſens inſtitutum bene verſat *Aug. lib. 50. homil. hom* 33. & idem Dauid iterum ait. *Memor fui Dei, & delectatus ſum*, vbi *Nazianz. orat. ad Ciues ſuos.* Quid memoria paratius? Memor eſto Dei, & delectaberis: ô facilem, & parabilem medicinam, &c. Iudas & qui cum eo erant inuocato Deo per orationes congreſſi ſunt, manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes proſtrauerunt non minus triginta millia, præſentia Dei magnifice delectati. Vnde Iob loquens de impijs. *Cum venerit ſuper eum anguſtia, poterit in omnipotente delectari.* vbi alij legūt. *Non delectabitur in Deo.* Pſal. 83. D. Aug. Pſal. 76. D. Naz. 2. Mach. 15. Iob. 27.

Hinc etiam eſt quod idem Iob miſerijs, & ærumnis oppreſſus dixerit. *Quæ eſt fortitudo mea, vt ſuſtineam, aut quis finis meus vt patienter agam?* id eſt, precor Deum, vt mihi grauiſſime laboranti ſuſtinentiam, cōſtantiam, & lætitiam conferat; nam ſine precibus, ſine oratione, ſine Dei adiutorio, non poſſem tam fortiter tot mala ſuſtinere, quem ſenſum pene indicat Chryſoſt. ibi. qui ita habet. Tolerantia non à robore corporis, ſed à pietate Dei manabat, nunc vero rem omnem nō ſuæ audaciæ, ſed precationi committit. Hoc orandi remedio ad tot ærũnas ſibi relicto, ſe conſolabatur Iob, & in hanc ſententiam dicebat. *Derelicta ſunt tātũmodo labia circa dentes meos*, quaſi diceret. Dum orare, & precari poſſum, non omnino perij. Iob. 6. Iob. 19.

Facit pro hoc argumento *D. Chryſoſt. lib. 2. de orando Deum.* Vbi ita habet. Si quis dicat animæ neruos eſſe deprecationem, mea quidem ſententia videbitur verum dicere. Qui ergo præ laboribus quaſi neruis, & robore ſe ſpoliatum viderit, ne omnino eneruis fiat, dum triſtatur, ad orationem recurrat, vnde vires, & robur colligat. Præſto namque Deus adeſt laborantibus, vt illis ſubueniat. Qua de re videndus eſt *Amb. in Pſal.* cum ponderat ea verba ſponſæ. *Caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium.* Exiſtimat enim hæc verba intelligenda eſſe in typo, & figura animæ laborantis, & Filij Dei miſerantis, & condolentis. Conſidera, inquit Ambroſ. quam celeriter ianuam pulſet: in tribulatione enim poſitos viſitare dignatur, eoſque celerius adiuuat, ſimilia patitur, non ignara mali anima miſeris ſuccurrere diſcit præſto: quod argumentum proſequitur *Cyprian. ſer. de Cœna Domini.* D. Chryſ. D. Amb. Cant. 5. D. Cypr.

§ II.

Digitized by Google

§ II.

Semper & vbique Deus præſto adeſt noſtris inuocationibus.

SEd illud hoc loco cum Iacobo notandum, quod omnibus non ſemper omnia præcipienda ſunt, ſed pro loco, & tempore ea quæ naturæ, ingenio, & moribus accommodata fuerint, vt ei, qui triſtatur oret. Tunc enim ipſæ ſpinæ inflictæ reuerti ad Deum faciunt peccatorem. Ei vero qui feliciori fortuna vtitur, vt pſallat. At vero miſericors Deus quandocumquè, & vbicúque inuocetur, præſto adeſt inuocantibus eum in veritate. Fatetur hoc Dauid, cum ait. *In terra deſerta inuia, & inaquoſa, ſic in ſãcto apparui tibi*, i. vbicumque eſſem ad te orabam, ac ſi in templo, ac tabernaculo tuo eſſem. Sic & Ionas ad Dominum ſuum de vtero piſcis orauit, *& clamauit de tribulatione ſua*. Qua de re videndus *Auguſt. lib. de Ord. c. 8. ſerm. 130. & lib. 1. contra aduerſarium legis & Prophet. cap. 18. & 19. & tract. 10. in Ioann.* Eſt qui exaudit, ne dubitetis orare, qui autem exaudit, intus manet, munda tantum cubiculum cordis: vbi fueris, vbicumque oraueris, intus eſt qui exaudit, intus in ſecreto, quem ſinum vocat Dauid, cum ait. *Et oratio mea in ſinu meo conuertitur.* Et Chryſoſt. *hom. 79 ad Popul.* vbi inter alia. Neque mihi quiſquam dicat, quod nequeat homo ſæcularis affixus foro per diem cõtinuo orare, & ad Eccleſiã cõcurrere. Poteſt enim, & quã facillime; nã licet in Eccleſia nõ poſſit, illic in foro poteſt. Similia habet *Proſper. lib. ſentent. ſent. 374.*

Pſal. 62. — *Ionæ 2.* — *D. Aug.* — *Pſal. 64.* — *D. Chryſ.* — *D. Proſp.*

Quod vero Deũ ſemper poſſimus orare, & deprecari oſtendit locus Exod. vbi Sacerdos ſanctuariũ ingreſſurus tintinnabula veſti appenſa deferebat, cuius rei rationem, ſi velimus iuxta morem Magnatum, Regum ac Principum terræ indagare, inueniemus hos quidem apud ſe tintinnabula habere, quibus ſeruos ad ſe quando voluerint vocant, & pro libito ingreſſum præbeant. Etenim tunc ſolum ſerui ad Dominos ingrediuntur, cum ab iiſdem ad ſonitum vocantur. Et ita ſerui præſto adſunt, vt quando datum ſignum fuerit, accedant. Sic igitur vt nobis

Exod. 28.

A conſtaret quã promptè nos exauditurus ſit Deus, appendi iuſſit veſti Sacerdotali tintinnabula, quo ſignificaretur Deum preces noſtras ſtatim auditurum, cum ipſum inuocauerimus. Ideoque dictum eſt. *Non eſt alia natio tam grandis, quæ Deos habeat appropinquãtes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris*, quod On Kelus ita legit. *Quis eſt populus magnus, cui Deus ita appropinquet, vt ſuſcipiat orationem eius*
B *in tempore tribulationis ſicut eſt Dominus Deus noſter, in omni tempore, quo nos oramus coram eo*? Et apud Iſai. *Inuocabis, & Dominus exaudiet, clamabis, & dicet, adſum* quæ oſtendunt Dominum noſtras preces, veluti ſeruum vocem Domini expectare, vt exaudiat, qui prope eſt omnibus inuocantibus eum.

Deut. 4. — *Iſai. 58.*

Proſequitur hoc argumentum D. *Chryſ. homil 23. in Matth.* Quotieſcúque, inquit,
C venire, & ad illum voluerimus accedere, expectatas ab illo eſſe preces noſtras continuo tempore ſentiemus, ſi vero nihil ex redundante illo fonte bonitatis haurimus, noſtra eſt omnis culpa, non fontis. Hoc enim Iudæis imputando dicebat Oſeas. *Miſericordia ſicut nubes matutina, & vt nos diluculo cadens.* Et Pſal. 4. vbi ait. Non aſſiſtit miles, qui expellat, vel ſatelles, qui tẽpus interrumpat, non eſt qui dicat. Non eſt
D *tempus audiendi*, veni poſtea, ſed quando venerit, ſtat audiens. Et ſi tempore gaudij, & ſi tempore cœnæ, etiamſi nocte intempeſta, ſemper, & aſſidue cum potes interpellare, neque opus Ianitoribus, qui te introducant.

D. Chryſoſt. — *Oſeæ 6.*

Notãdus etiã pro hac re locus ille Exod. vbi cũ Pharao dixiſſet ad Moyſem, & Aarõ. *Orate Dominum, vt auferat ranas à me, & à populo meo: dixit Moyſes Pharaoni: Conſtitue mihi quando deprecer pro te, & pro ſeruis tuis, & pro populo tuo.* vbi Gloſſ. ait. Vt
E noſtra oratione, nõ fortuito caſu intelligatur receſſiſſe. Relinquens vero arbitrio, & voluntati Pharaonis, vt tẽpus ad deprecandũ conſtitueret, aperte oſtendit Deũ omni tẽpore præſto adeſſe iis, qui ipſum precarẽtur. Et eum qui vbique poteſt poſtulari, cũ omnibus locis adſit, quandocumque voluerimus nos exauditurum, ſi in veritate eum inuocauerimus.

Exod. 8.

Digitized by Google

ſalutarem? Remanſit in gratiarum actione, nam in relatione defecit, inueni quid Deo des, quod ab illo non acceperis, & retuleris gratiam.

Philo. Videndus hac de re *Philo libro de plantatione Noe*, vbi ſic habet. Fertur certe antiqua fabula à ſapientibus viris ad poſteros per manus tradita. Olim cum totum mundum opifex abſolueret, quendam è Prophetis rogauit, nunquid deſideraret nondū creatum, ſiue in terra, & aqua, ſiue in ſublimi aëre, ſiue in cœli extimo ambitu? Reſpondit ille, eſſe quidem perfecta, & plena vbique omnia, vnum tamen ſe requirere laudatorem horum ſermonem. Hoc reſponſum placuiſſe fertur, nec multo poſt exortum genus Canorum. Ex cuius fabulæ authoritate dicimus, nihil eſſe Deo magis proprium, quam benefacere; nihil item creaturæ, quam gratias agere, cum præter eas nihil rependere valeat, nam ſi quid aliud retribuere voluerit, id inueniet iam ante non ad creaturæ offerentis, ſed ad ipſius omnium Creatoris poſſeſſionem pertinere. Ergo quia didicimus vnum ſolum nobis opus competere ad honorem Dei faciens, videlicet gratiarum actionem, eam ſemper, & vbique meditemur. Hæc Philo.

Qui etiam videndus eſt pro hac re *lib. 2. legis allegor.* vbi quærit, cur moriens Iacob dexteram manum, in ſiniſtram partem conuerterit, poſiturus eam ſuper Ephraim minorem nat., ſiniſtram vero conuerterit in Manaſſem, primo loco natum inter filios Ioſeph. Dicitque rationem eſſe, quia dextera ſymbolum eſt reconciliationis, & amicitiæ, quæ prius debetur Ephraim, nomen enim Ephraim memoriam non interruptam ſignificat diuinorum beneficiorum, Manaſſes vero reminiſcentiam, quæ obliuionem ſupponit. Primas vero partes in gratitudine habet memoria acceptorum, ſecundas autem reminiſcentia.

Videndus etiam pro hac re *Lypomanus in c. 2. Exod.* Vbi inquit. Sancti beneficiorum Dei memoriam perennem inſtituunt ſibi nominibus filiorum, vt quandocumque liberos aſpicerent, vel vocarent, diuinorum beneficiorum recordarentur ex nomine. Sic Eua dixit cum peperit Cain. *Poſſedi hominem per Deum.* Et innumera alia ſunt huius rei exempla in ſacris literis. Ideoque *Bernar. ſerm. contra vitium ingratitud.* Felix qui ad ſingula dona gratiæ, redit ad eum, in quo eſt plenitudo gratiarum, cui dum nos pro acceptis non ingratos exhibemus, locum in nobis facimus gratiæ, vt maiora adhuc accipere mereamur. Et idem, de diligendo Deo. Delictum eſt maximum vti datis tanquam innatis. Similia habet *epiſt. 181. & ſerm. 14. in Pſalm. Qui habitat.* D. Bern.

Videndus hac de re *Greg. 4. Moral. cap. 10. & 17. Philo libr. de charitate. Et Senec. 3. de beneficijs.* Hæc fuit ratio, cur in Scriptura Maria ſoror Moyſis videns cunctos hoſtes Ægyptios cum Rege ſuo in mari demerſos, ſumpto tympano, cum cæteris pijs fœminis choreas ducens cecinerit, *Cantemus Domino,* eodemque modo, ac ſpiritu grates Deo rependentes ſeipſos Canticis oblectanerunt Debora, Iudith, Ezechias, Tobias, tres Pueri, Anna Samuelis. Et ſub nouo teſtamento Zacharias, Beatiſſima Virgo Parens, & Iuſtus Simeon, de quibus nos Deo dante iam dicimus. Vera etenim eſt præſens doctrina, quæ affectis diuinis beneficijs pro eis pſallere iubemur. D. Greg. Exod. 4.

Digitized by Google

TEXTVS.

Infirmatur quis in vobis?
Verſ. 14. inducat Præsbiteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini.
Verſ. 15. Et oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit remittentur ei.

EXPOSITIO LITERALIS.

DOcet modo Iacobus quid facere debeant Chriſtiani, quando aduerſa corripiũtur valetudine, & ſoli cũ mortis agone, & horrore congrediuntur, & colluctantur. Imprimis enim cauere debent cõfugere ad magos, ariolos; incantantes, & maleficos, qui cum Diabolis paciſcuntur, ſicut Ochozias, qui cõſuluit Beelzebub, vtrũ viuere poſſet de infirmitate, cui Deus per Prophetam dixit, *De lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſceades, ſed morte morieris.* (4. Reg. 1. 2. Par. 16.) Et Aſa Rex Iuda coarguitur quod infirmus Deum non requiſierit, ſed ſpem ſuam in ſecundis cauſis poſuerit. Sicut etiam mulier Emoroiſſa omnes facultates ſuas fruſtra per duodecim annos conſumpſit in Medicos. (Marc. 5. & Luc. 8.) Non quaſi medici omnino contemnendi ſint, ſed prius ad Deum; qui mortificat, & viuificat, recurrendum.

D. Aug. Vnde *Aug de Rect. Cathe. conuerſ.* dixit. Propterea quoties aliqua infirmitas occurrerit alicui, non quærantur præcantatores, non diuini, non ſortilegi, non carcarij, neque per fontes, aut arbores, aut biuia, phylacteria exerceantur, ſed qui ægrotat, in ſola Dei miſericordia confidat, & Euchariſtiam cum fide, & deuotione accipiat, oleumque benedictum fideliter ab Eccleſia petat, vnde corpus ſuum vngatur. Videndus etiam hac de re *lib. 2. de viſitandis infirmis cap.* 4. & Eccleſiaſtic. *Fili in infirmitate tua ne deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum, & ipſe curabit te.* (Eccleſ. 8.)

Infirmatur, igitur, *quis in vobis* ita grauiter, vt probabiliter exiſtimetur cito moriturus, ait Carthuſ. *inducat Præsbyteros.* Græcè habetur, aduocet. Oecumen. & Vatabl. accerſat, quod verbum non intelligendum eſt inducere aliquam obligationem præcepti, vt reſoluit *D Thom. in 4. diſt. 23. q. 1. Sot ibidem. Bonauent. diſt. 23. in expoſitione literæ*, & eſt communis ſententia. (D. Tho. D. Bona.) Vnde infirmus amittens hoc ſacramentum non peccat, ſecluſo contemptu; & aliorum ſcandalo. Tria namque ſola ſacramenta, Baptiſmus, Pœnitentia, & Euchariſtia, ſunt de præcepto diuino.

Præsbyteros Eccleſiæ, id eſt, Sacerdotes. Etenim hoc in loco vocabulum, Præsbyteros, non ſenectutis, ſed ordinis ſignificationem continet, & inſuper cum interdũ etiam Epiſcopum ſignificet, vt videre eſt apud *Ambroſ. & Primaſium in 1. ad Timoth.* 5. hoc tamen in loco, Sacerdotes, ſignificat qui miniſtri ſunt ſacramenti extremæ vnctionis. Et in Teſtamento nouo hæc vox fere vbique accipitur pro miniſtro Eccleſiaſtico.

Inducat, ait D. Thom. non vero inducantur, in quo oſtendit quod ſacramentum Extremæ vnctionis, quod hic inſtitutum legitur, non niſi petentibus verbo, vel ſigno dari debet ſecundum morem Eccleſiæ, nec dicit; inquit D. Thom. Sacerdotes, ſed Præsbyteros, in quo ſignificatur, & officiũ, vt ſint Sacerdotes, vt definit *Trid. ſeſſ.* 14. *Can.* 4. & qualitas, vt ſint maturi, & ſapientes. In plurali autem dicit eos vocandos, ait Carthuſ. ſi plures ſint ibi Præsbyteri, & cõuenienter poſſint haberi, vt multorum oratione infirmus copioſius adiuuetur, ſufficit tamen vnus Sacerdos ad vngendum, imo quamuis

Digitized by Google

quamuis plures adducantur, & adſint, tamen A ab vno fit vnctio.

Et orent ſuper eum, id eſt; omnes inuocēt miſericordiam Dei ſuper infirmum, cui miniſtrandum eſt Sacramentum; *vngentes eũ oleo*, ſcilicet, oliuarum ab Epiſcopo conſecrato, ita tamen quod vnus faciat vnctionē, alij vero aſſiſtant. Vel loquutus eſt cõmuni modo, ſicut nos dicimus faciendam eſſe cõfeſſionem Sacerdotibus, non quaſi debeat fieri multis, ſed vni tantum. Nunquam tamē B negandum eſt, vt multi veniant. In nomine Domini. Hoc refertur ad vngentes, id eſt, cũ inuocatione Dei ſub certa verborũ forma.

Et oratio fidei. Hic innuitur forma Sacramenti vnctionis per modum deprecationis. Indulgeat tibi Deus. Oratio ergo fidei, id eſt, oratio, cum vnctione facta in fide Catholica, atque ex fide procedens. Et ſic verbum ſacramentale, quod cum elemento fit ſacramentum, Auguſt. vocat verbum fidei, & dicit operari, non quia dicitur, ſed quia creditur. *tract. 8. in Ioann.* C

D. Aug.

Illud tamen hoc in loco aduertendum in ſacris literis ſæpe tribui effectus ſacramentales vni parti ipſius Sacramenti, ſicut hoc in loco, cum tamen conſtet eam partem nõ operari ſine alia, vt apud Paulum. *Saluos nos fecit per lauacrum*, externam, ſcilicet, lotionem, & alibi. *Cum videret Simon, quia per manus impoſitionem Apoſtolorum daretur Spiritus Sanctus*, ſic intelligẽdus eſt hoc in loco Iacobus, cum ait. *Oratio fidei ſaluabit infirmum*, id eſt, ad ſalutem cooperabitur D ei, quoniam ſacramenta legis Euangelicæ ſunt medicinalia vaſa, gratiam continentia, & effectiua ſalutis. Et ſic per hoc Sacramētũ gratia confertur, animaque nouis auxilijs roboratur ad ſuperandos mortis terrores, reuincendaſque Dæmonum tentationes, & inſidias eluendas, confirmatur, ſecuriorque redditur de proxima ſibi ſalute per merita Chriſti Redemptoris ſui, cuius ſacramento fulcitur. Et hic eſt primus effectus huius ſa- E cramenti.

Tit. 3.

Act. 8.

Secundus effectus explicatur per illa verba. *Alleuiabit eum Dominus*, quæ cum abſolutam promiſſionem contineant, nõ poſſunt referri præcipue ad corporalem ſanitatem, quã non ſemper cõſequuntur ij, quibus hoc ſacramētum miniſtratur. Nam & ſi vox Græca ἐγείρω proprie ſignificet excitare, & eleuare, quod ad corpus pertinet. Vnde Oecumen. *Et eriget eum Dominus*, tamen per metaphoram in Scriptura tritam, ſignificat pellere mœrorem, triſtitiam, negligentiam, ſoporem, & deſidiam animi. Vnde Paulus. *Hora eſt iam vos de ſomno ſurgere. Et ſurge qui dormis*, & Petrus. *Excito ſinceram veſtrã mentem*. Proinde videntur verba Iacobi ſignificare liberationem à quodam torpore; mœrore, & anxietate, quę propinquos morti valde deprimere, & grauare ſolet, vt non poſſint facile mentē ad Deum attollere. Et hic vigor mẽtis dicitur ab aliquibus Theologis res & ſacramentum ſimul.

Rom. 1.
Epheſ. 5. 3.
1. Cap. 3.

Ex hac lætitia oritur alius effectus huius Sacramenti, quem aliqui per hæc verba intelligunt, ſcilicet, ſanitas corporis, quando expedit animæ dum exhilarat faciē in oleo, qua de re videndum eſt *Conc. Florent. & Triden. c. 2.* & ſignificat *Can.* 2. quæ eſt cõmunis ſententia cũ Magiſtro. *in 4. diſtin.* 23. *vbi D. Thomas. Bonauent. Richard. Sot. quæſt.* 1. *art.* 2. qui tamen hac in re nobis nõ placet cum putat corporalem ſanitatem eſſe abſolutum, & infallibilem effectum huius Sacramenti. Nam abſoluta promiſſio non eſt de ſanitate corporali, ſed de remiſſione peccatorum, Sanitas vero corporalis pertinet ad huius Sacramenti promiſſionem, ſed cõditionatam, id eſt, ſi ea fuerit animæ vtilis *Et ſi in peccatis fuerit, remittentur ei*, Hic etiam eſt effectus huius Sacramenti, qui aliter dici ſolet abſtergere reliquias peccatorũ.

Tota difficultas eſt, quænam peccata hoc in loco intelligantur. Quidam enim volunt eſſe peccata venialia, ſed improbabiliter, nã ea poſſunt ſine Sacramento deleri, nec ad ea tollenda requiritur noua infuſio gratiæ, quę eſt effectus omnium ſacramentorum, & ita ſi is eſſet effectus proprius, & præcipuus huius vnctionis non facile probaretur eam eſſe Sacramentum, nec tam tutum videtur reſtringere ad venialia, quod Iacobus generatim vocat peccatum vnde in forma huius ſacramenti generatim dicitur, quicquid deliquiſti.

Alij intelligunt pronitatem ſeu habitum ex peccato relictum. Attamen huiuſmodi habitui nõ poſſunt commode aptari verba Apoſtoli. *Si in peccatis fuerit.* Neque etiam

forma

Digitized by Google

ſed cuſtodient vt loquantur in tempore, (A) cordeque conſeruis cibum in tempore ſuo, ita vt os Sacerdotis ſit arca quædam ſalutaris doctrinæ, vnde omnes neceſſaria depromant, quæ ibi Deus ad communem vtilitatem, & doctrinam recondidit.

1.Tim.vl. Vnde Paulus ait. *O Timothee depoſitum cuſtodi.* Quæ verba ſic explicat Vincentius Lirinenſis in libello aduerſus profanas hæreſeon nouitates. Quid eſt depoſitũ? i. quod tibi creditum eſt, non quod à te inuentum, quod accepiſti, non quod excogitaſti, rem

D.Bern. non ingenij, ſed doctrinæ. *Et Ber. 2. de Conſiderat.* notauit dixiſſe legem requirent, nõ nugas, inquit, profecto, vel fabulas. *Et lib. de diſpenſatione, & præcepto* ait In lege non intelligi quod Scriptura aperte tradit, vel recta ratio, in quibus nec Præceptor expectandus eſt, nec prohibitor auſcultandus, ſed quæ dubia ſunt. Vtrũ Deus ſic velit fieri, an (C) aliter. Cyrillus autem nomine legis ait contineri omnium ad bene viuendum neceſſariorum congnitionem.

2.Reg.8. Vnde quando in Scriptura filij Dauid dicuntur fuiſſe ſacerdotes. Hierony. explicat ideo ſic vocatos fuiſſe, quod eſſent ſuorum fratrum magiſtri, quaſi idem pene ſit ſacerdos, & magiſter. Et *Chryſoſt. hom. 50. in*

D.Chryſ. Geneſ.25. *Gen.* ad ea verba Geneſ. vbi de Abrāham dicitur, *Perrexit vt conſuleret Dominum* (D) ait. Cucurrit ad veram ſcientiam, & feſtinauit ad Sacerdotem Dei miniſtrum, per quẽ latentium ſcientiam volebat diſcere, didicit omnia diligenter miſericorde Deo per ſacerdotis linguam detegente, & vide quanta etiam tunc erat Sacerdotum dignitas. Nuſquam enim dicit quod ſacerdos ei reſponderit, ſed poſtquam dixit abijt, *vt conſuleret Dominum, & dixit Dominus ei*, nempe

Malac.2. per ſacerdotem: & alio loco. Angelum vocat Sacerdotem Diuina Scriptura, monſtrans quod ille loquatur, quæ inſpirat & ſuggerit (E) ſpiritus gratiæ. & *lib. 6. de Sacerdotio.* Neque ſolum purum, mundumque ſacerdotẽ eſſe oportet, ſed etiam imprimis prudentem atque adeo multarum rerum experientia inſtructum, ornatumque in tantum, vt ſæcularia, mundanaque omnia nihilominus noſcat quæ norunt ij, qui in hominum media turba verſantur. & hom. 38. in imperfecto inter alia. Sicut ſtomachus accipiens cibum coquit eum in ſeipſo, & per totũ corpus diſpergit, ſic & ſacerdotes accipiunt ſcientiam ſermonis per ſcripturas ex Deo, & excoquunt eam in ſe. i. tractantes & meditantes apud ſe vniuerſo populo ſubminiſtrant. Videte ergo vos Sacerdotes quomodo vos componatis in verbo, & in opere Nam quemadmodum cum videns arborẽ pallentibus folijs marcidam, intelligis quia (B) culpam aliquam habet circa radicem, ita cum videris populum indiſciplinatum & irreligioſum ſine dubio cognoſce quia ſacerdotium eius non eſt ſanum.

Et *D. Ambr. ſer. 13.* comparat ſacerdotes apibus, dicens, ſicut apes de diuinarum Scripturarum floſculis ſuauia mella conficiunt, & quicquid ad medicinam pertinet animarum, oris ſui arte componunt. & *D. Leo epiſt. 4. decretali.* vix ferenda eſt in ſacerdotibus excuſatio, quæ prætẽdat inſcitiam. Similia habet *epiſt. 23.* Proſequitur hoc argumentum *D. Hierony. lib. 6. in c. 31. Hierem.* Qualis vero ſapientia in Sacerdote requiratur oſtendit *D. Tho. in additionib. ad 3. p. q. 36. art. 2.* D.Amb. D.Leo. D.Hier.

§ II.

Maturitas & prudentia Sacerdotis.

Sacerdotum inſuper maturitatem docet præſens locus. Pro qua re videndus eſt *Ambroſ. epiſt. 6.* vbi ita ait. Separauit Deus D.Amb. ſacerdotes à populo, præcepit Moyſi vt mõtem cum ſacerdotibus aſcenderet, populus autem deorſum ſtaret. Vides diuiſiones? Nihil in ſacerdotibus plebeium requiri, nihil populare, nihil commune cum ſtudio, atque vſu, & moribus inconditæ multitudinis, ſobriam à turbis grauitatem, ſeriam vitam, ſingulare pondus dignitas ſibi vendicat ſacerdotalis. Quomodo enim poteſt obſeruari à populo, qui nihil habet ſecretũ à populo, & diſpar à multitudine? quid in te miretur, ſi ſua in re recognoſcat. Si nihil in te aſpiciat quod vltra ſe inueniat. Supergrediamur igitur plebeias opiniones, & ſtrata quædam gregalis conuerſationis.

Digitized by Google

Orig. Proſequitur hoc argumentum *Orig. hom. 9. in Ioſue.* cum ponderat ſacerdotes in humeris ſuis arcam portaſſe. Ipſi, inquit, ſunt veri Sacerdotes Domini, qui in humeris ſuis legem Dei portant agendo, videlicet, & implendo per opus ea, quæ ſcripta ſunt in lege. Vnde & Deut. dixit. Leuit. 10. *Sanctificabor in ijs, qui appropinquant mihi*, qui ſine dubio Sacerdotes ſunt, quod aliqui ſic legunt, & exponunt. Agnoſcar ſanctus ex munditia, & ſanctitate miniſtrorum.

Notauit pro hoc argumento *Theodoret. quæſt. in Leuit.* quare victima quæ pro Sacerdote offerebatur tota prorſus crematetur. ſ. vt integritatem Sacerdotis demonſtraret, qui non aliquatenus, ſed ſe totum plane Deo dedicauerit. Philo. *& Philo. libr. de Migratione Abrahæ.* Ponderat propter Sacerdotes Deum iuſſiſſe, vt in tabernaculo ſpecula mulierum penderent, in quibus Sacerdotes ſe inſpicerent, corrigerent, & abluerent quicquid deformitatem redoleret. & in eandem ſententiam notauit idem *Philo lib. 2. de Monarchia.* Vniuerſum etiam parentum luctum Sacerdotibus Deum interdixiſſe. Cum enim, inquit ille, alioquin ſit Deo dicatus, oportet eum abdicari omnibus cognationis affectibus, vt charitatem erga parentes, libros, fratres poſthabeat, nec vnquam ea retardatus potiora negotia differat. Vetatur inſuper in domeſtico luctu veſtimenta ſcindere, & inſigne ſacerdotij ſuo capiti detrahere, aut è fano per occaſionem luctus excedere, vt ob loci, ornatuſque reuerentiam reſiſtat mœſtitiæ, & fortis malit videri, quàm miſerabilis. Poſtulat enim in eo viro lex præſtantiorem homine indolem, quippe qui Deo ſit familiaris præ cæteris, ſitus in quodam diuinæ, humanæque naturæ (ſi verum fateri licet) confinio, vt hoc mediatore Deus propitietur hominibus, & eiuſdem miniſterio porrigat eis largiaturque ſuam gratiam. Hæc Philo.

D. Chryſ. Et *Chryſoſt. hom. 33. in Matth.* Quo non oportet eſſe puriorem tali fruentem ſacrificio? quo ſolari radio non ſplendidiorem eam manum, quæ carnem hanc di-

A uidit? Os quod igne ſpirituali repletur, linguã, quæ nimis tremendo ſanguine rubeſcit: D. Bern. *& Bern. ſerm. 29.* ex paruulis Miniſter Chriſti ſic debet conuerſari, vt ex moribus exterioris hominis, qui videtur exiſtimetur compoſitio interioris animi, qui non videtur. Ne ergo à memoria expellat Deum irruens turba plurimarum cogitationum, quæ ſolet eſſluere tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad eius portam ianitor, cuius nomen eſt recordatio B propriæ profeſſionis, vt cum turpibus ſeſe cogitationibus ſenſerit animus prægrauari, increpet ſe, & dicat ſibi. Tu ne hæc debes cogitare, qui ſacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? &c. quæ proſequitur.

D. Dionyſ. Rem denique conficiat *Dionyſ. Areop. cap. 1. de Eccleſ. Hierarch.* dicens; vt qui Sacerdotium dixit, ſacrorum ſimul omnium vno vocabolo ſignificauit ordinem, ita & qui Sacerdotem dicit, auguſtiorem C prorſuſque diuinum inſinuat virum, totius ſanctæ conſcientiæ paratiſſimum, in quo liquido, ac perſpicue ſacratus omnis ordo ſuus, & perſpectus ſit, & poſſit agnoſci. Hæc dicta ſint pro oſtendenda maturitate, & ſanctimonia Sacerdotis in quo nihil puerile, nihil commune debet reperiri, ſicut prædicti interpretes hoc in loco aduertunt. D Plura qui velit videat caput 1. ad ea verba. *Vt ſimus initium creaturæ eius.*

E

TEX-

TEXTVS.

Verſ.16. Confitemini alterutrũ peccata veſtra, & orate pro inuicem vt ſaluemini, multũ enim valet deprecatio iuſti aſſidua.

EXPOSITIO LITERALIS.

MOnuerat Apoſtolus ægrotos vt Præsbyteros accerſirent à quibus oleo ſancto cum precibus vngerentur, & adiecerat effectum illius ſacræ Vnctionis, & precum futurum, vt alleuiaretur ęgrotus & ſanaretur, & ſi in peccatis eſſet, ea illi remitterentur. Sed ne fortè qui hæc legeret exiſtimaret illa etiam peccata læthalia quorum homo conſcientiam habet per ſacram vnctionem poſſe deleri, ſubiunxit. *Confitemini alterutrum peccata veſtra*, non enim ſacra vnctio peccata læthalia, per ſe remittit, quorum aliquis conſciẽntiam habet, cum ea per confeſſionis Sacramentum purganda ſint, ſed aut venialia, aut etiam læthalia, quorum cõſcientiam non habemus, quæ reliquiæ peccatorum dici ſolent, vt verſu ſuperiori explicauimus, deinde ad orationem hortatur cuius efficaciam, & vtilitatem refert.

Confeſſio duplex. Duplicem confeſsionem ex ſacris literis deducunt Theologi, & de vtraque hoc in loco loqui aſſerunt Apoſtolum. Primam appellant conſultricem, & reconciliatricem. Fit autem, vel quando peccata, imperfectiones, infirmitates, & conſcientiarum anguſtias, & ſcrupulos fratribus noſtris tegimus, vt ſuis nos conſilijs iuuent, dirigant, & conſolentur: vel quando mutuas offenſiones libenter fatemur, vt inuicem condonemus, atque in pacem, & concordiam redeamus, & huiuſmodi confeſsione vſus eſt

A magiſter Pincernarum Pharaonis, quando
poſt tres annos recordatus Ioſeph, excla-
mauit. *Confiteor peccatum meum.* Eadem *Gen.41.*
vſi ſunt fratres Ioſeph quando dixerunt.
Serui tui ſumus, non ſis memor iniuria fra- *2.Reg. 12.*
trum tuorum. Eadem vſus eſt Dauid coram *& 2.Reg.24*
ram Gad: & coram Nathan: & de hoc *Eccleſ.4.*
ſcriptum eſt. *Non confundaris pro anima* *Cap 43.*
tua dicere verum, & confiteri peccata tua:
& iterum ibidem. *Narra ſi quid habes vt* *Prou.23.*
B *iuſtificeris:* & alibi dicitur. *Qui abſcondit*
ſcelera ſua non dirigetur, qui autem confeſ-
ſus fuerit, miſericordiam conſequetur.

Huic confeſsioni addenda eſt ea, quę minime ſacramentalis eſt, fitque propter humilitatem, & in extremo caſu, Sæculari, de qua Caiet. locum intelligit, qui cauendus eſt dum illum ad hanc confeſsionem limitauit, ait ergo. Hic ſermo eſt de confeſſione, qua mutuo fatemur nos peccatores, vt oretur pro nobis, & de confeſſione hinc
C & inde erratorum pro mutua placatione, & reconciliatione. Videndus hac de re *Medina Cod. de confeſſione q. 2. & alij Doctores cum Magiſtro in 4. diſtin. 17. §. Nunc priuſquam. Et Aug. lib. de vera, & falſa Pœnitentia, cap. 10 in medio.* *D.Aug.* Qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiam, quærat Sacerdotem, qui ſciat ligare & ſoluere, ne cum negligens circa ſe extiterit, negligatur ab eo, qui eum miſericorditer mouet, & petit.

D Tanta itaque vis confeſſionis eſt, vt ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo. Sæpe enim contingit, quod Pœnitens non poſſit verecundari coram Sacerdote, quem deſideranti nec tempus, nec locus offert. Et ſi ille cui confitebitur poteſtatem non habeat ſoluendi, tamen dignus venia ex Sacerdotis deſiderio, qui crimen confitetur Socio. *Luc.17.* Mũdati enim ſunt leproſi dum ibant oſtendere ſe Sacerdotibus antequam ad eos peruenirent. Vnde patet Deum ad cor inſpicere,
E dum ex neceſſitate prohibentur ad Sacerdotes peruenire. Similia habet c.11. eiuſdem libri.

Alia eſt confeſſio Sacramentalis, de qua ſimpliciter hunc locum intelligunt *Origen. hom. 2. in Leuit.* *Orig.* *Chryſoſt. lib. 3. de Sacerdotio.* *D.Chryſ.* *Aug. lib. 50. homil. hom. 12.* videatur pro hac re *& lib. 2. de viſitat. infirm. cap. 4. 5. & 7.* *D. Aug.* *Bern. lib. meditat. c. 9.* *D.Bern.* *Calixtus*

Papa apud Buchardum lib.18. decret.cap.1. A & eodem vtitur *Concilium Cabilonenſe* tempore Caroli Magni. cap. 33. vbi illud quod ait, præceptum confeſſionis hoc loco eſſe latum à Iacobo, exponendum eſt promulgatum fuiſſe à Iacobo.

Neque obeſt quominus locus proprie de Sacramentali confeſſione intelligatur quia Apoſtolus dixerit, *Confitemini alterutrum*, quæ verba videntur relinquere liberam cōfeſſionem, vt promiſcue fieri poſſit alteri B homini cuiuſcumque conditionis ille ſit. Nam vt recte exponunt Beda. *Hug. de Sacrament. lib. 2. p.* 14. *c.* 1. Feuard. & alij: nihil aliud ſignificat, niſi confitemini homines hominibus, & non tantum Deo, ſed alter alteri, oues Paſtoribus, ſubiecti Prælatis, laici Sacerdotibus, hi qui peccata habēt, his qui peccata dimittendi poteſtatē habēt, 1.Pet.4. quemadmodum cum Apoſtolus dicit. *Hoſpitales inuicem ſine murmuratione, vnuſquiſque ſicut accepit gratiam in alterutrum* C *illam adminiſtrantes, ſi quis loquitur, quaſi ſermones Dei, &c.* Non ſignificat ſine diſcrimine oportere omnes ab omnibus hoſpitio recipi, aut doceri, aut curari &c. ſed eos qui tecto indigent hoſpitio recipiēdos eſſe ab his, qui domum habent, imperitos à doctis inſtruendos, ægrotos à medicis curandos, pauperes à diuitibus ſuſtentandos, D non contra, nutriendos diuites à pauperibus, aut curandos medicos ab ægrotis, doctos ab imperitis erudiendos, excipiendoſue ab his hoſpitio qui tecto carent. Sic igitur qui peccatorum vinculis conſtricti te- Matt.18. nentur, ad eos accedere debent, quibus dictum eſt. *Quæcumque ſolueritis, &c.* quod magis explicant ſequentia verba, ſi ea ad Præbyteros tantum velimus applicare, ſignificant enim vt Præsbyteri pro infirmis, non infirmi pro Præsbyteris orent. Reſpi- E cere enim videtur Apoſt. ad id quod antea dixerat. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Præsbyteros Eccleſiæ. & orent ſuper eum*, quod etiā indicat græca lectio. Nam vbi nos legimus, orate pro inuicē vt ſaluemini, habet, ἰαθῆτε quæ ad ſanitatē corporis proprie refertur. Vnde Oecumen. legit vt ſanemini.

Cæterum videtur locus intelligi ſimpliciter de oratione, vt exhortetur hoc loco Apoſtolus Chriſtianos ad mutuas preces, quarum aſſerit maximam eſſe vim, & vtilitatem, & ſic explicat hunc locum *Author Sermonum ad Fratres in Eremo. ſer.* 22. vbi valorem, & efficaciam orationis oſtendit in hunc modum. Orans Hieremias confortabatur in carcere, Daniel inter Leones exultat, tres pueri in fornace tripudiant, Iob in ſterquilinio triumphat de Diabolo, Latro de Cruce Paradiſum inuenit, Suſanna à ſenibus defenditur, Stephanus de torrente in cœlum ſuſcipitur, non eſt igitur locus in quo orare nō debeamus Orate igitur ſemper, & in omni loco, & pro inuicem, vt ſaluemini, oratio ſancta eſt columna virtutū, Deitatis ſcala, viduarum maritus, Angelorū cognata, fundamentum fidei, monachorum corona, coniugatorum leuamen. Hæc ille. Et ſic intelligit aſſiduitatem orationis *D. Max. dialogo de Incarnatione*, &c. vbi ait. D.Max. Aſſidua eſt oratio quum mens in cautione multa continetur, deſiderioque applicatur Deo, & ſemper à ſpe eius dependet, in omnibuſque tam operibus, quam accidentibus in ipſum confidit.

Illudque hoc loco notādum pro eo quod nos habemus, *deprecatio iuſti aſſidua*, Græc. habetur, efficax, ſicut etiam legit Vatab. *Chryſoſt. hom.* 1. *de Verbis Iſai. Vidi Dominum & D. Maximus loco infra citando*: & videtur explicare noſtra lectio Græcam. Aſſidua enim hoc eſt iugis & continua, frequenſque oratio efficax eſſe ſolet, quod oſtendit illud Luc. vbi non quia amicus, ſed propter improbitatem dedit panes, & daret omnes neceſſarios vbi improbitas quæ Græcè ἀναίδεια & Latine dicitur impudentia, ſignificat aſſiduam, & conſtantem in oratione perſeuerantiam, vt notat Titus Boſtranus, & Euthym. Accommodatius vero noſter interpres appellauit improbitatem, qua voce vſus eſt *Aug. ſerm.* 29. *de* D.Aug. *Verbis Domini ſer.* 171. de tēpore, qui enim vrget, & non ceſſat dicitur improbus, ſicut Poeta dixit.

Labor improbus omnia vincit.

Caietan. putat legendum, Deprecatio agens, ad differentiam, inquit, deprecationum, quæ fiunt non ad hoc vt agatur aliquid, ſed ad propriæ animæ ſalutem, vnde inducitur oratio Heliæ ad cohibendam, & dandam pluuiam: & Vatab. explicat quid ſit

efficax

Digitized by Google

A eſficax oratio.i. operans cum agit,vt intelligas eſficacem ex animo profuſam. *D. Maximus centuria.* 3 c. 80 ſic explicat hanc orationem de qua Iacobus in præſenti, quam ipſe legit pro aſſidua, efficacem. Duobus modis ſcio hanc efficaciam eſſe, vno quidem quando precator cum operibus mádatorum orationem præſentat Deo & non in nudo duntaxat ſermone, & inani vocis ſono linguæ ſitam precationem, quæ vacua excidit, & non ſubſiſtit, orationis enim & B precationis fundamentum eſt profectio per virtutes. Altero modo cum is qui opus habet oratione iuſti, peragit orationis opera, cum emendatione priſtinæ vitæ, tum valida precatione iuſti per honeſtam eius conuerſationem potentiore facta.

§ I.

Quantum conducat confeßio peccatorum.

Tertull.
Geneſ. 3.

HIc locus cõfeſſionem noſtrorum peccatorum proclamat, quæ iam olim adumbrata eſt initio ſtatim orbis, ſicut notauit *Tertull. 2. aduerſus Marcion.* cum expendit id quod factum eſt; quando exegit Dominus ab Adamo, & Eua confeſſionem ſui ſceleris. Apparuit enim Angelus ſub humana forma quaſi miniſter, & interrogat quaſi incertus, vt hinc liberi arbitrij probás hominem, in cauſa vel negationis, vel confeſſionis, daret eidem locum confitendi libere. Quod etiam aſſeruit *Ambroſ. lib. de Paradiſo. cap.* 14. *& lib. 2. de Cain. & Abel. c. 9. & Greg. lib. 23. Moral. c. 13. Chryſoſt. hom. 28. in Geneſ.* Adumbrata inſuper eſt in Leuit. c. 5. Qua de re videndus *Vualdenſ. tom. 2. de Sacrament. c. 187. & Galat. lib. 10. c. 13.* quam à nobis in primis exigit Deus, vt noſtra confeſſione demonſtremus quod ſumus malitię authores, & quod nullo cogente delinquimus, ſicut póderat *Ambroſ. lib. 2 de Cain. & Abel. cap. 9.*, & quod ipſe miſericordiæ ſit fons, vnde remedium debemus ſperare, quod etiam habet, & explicat eleganti ſimilitudine idem *Ambroſ. Pſal. 36.* ad ea verba *Reuela Domino viam* A *tuam.* Bene, inquit, reuela. i. aperi conſciétiam tuam, ne eam ſæculi iſtius grauet vmbra, prorumpentia ſemina ſi fuerint adumbrata, tenuantur, ſi obiecta ſoli pingueſcút. Ipſas arbuſculas quominus ſe in altum ſubijciant vmbra Sylueſtris interuenit, & prohibet brachia ramoſa diffundere. *Reuela Domino viam tuam*, noli abſcondere, ſicut abſcondebat Cain. *& ſer. 4. in Pſ. 118. ibi. Vias meas enunciaui, & exaudiſti me.* Confitetur, inquit, errores, non negat lapſus, ſi B enim ſe accuſauerit iuſtus, vocem parati accuſatoris excludit, vtinam Adam ſe prius accuſare, quàm celare voluiſſet; *& lib. 2. de Pœnitentia. c. 7.* Præueni accuſatorem tuum, ſi te ipſe accuſaueris accuſatoré nullum timebis ſi te detuleris ipſe. Et cap. 10. In Eccleſia nihil eſt quod pudori eſſe debeat niſi non fateri, cum omnes ſimus peccatores. vbi ille laudabilior, qui humilior, C ille iuſtior, qui ſibi abiectior. Et de *Inſtitut. Virgin. cap. 4.* Erroris medicina confeſſio eſt.

D. Amb.
D. Greg.
D. Chryſ.
D. Amb.
Pſal. 39.

Pſal. 118.

Et in Pſal. 118. eleganter ponderat id quod dixit Sponſa. *Non dimittam te donec introducam te in ſecretum meum*, nec enim aliquid ſui venienti Chriſto occultare voluit, ſed omnia etiam ea quæ ſecretiſſima erant reuelare. Nouerat enim ita curari potuiſſe ſi abditus, & receſſus animæ Deo aperuiſſet, propterea dixit. Non dimittam te. D Qua de re plura habet *Cyprian. ſer. 5. de lapſis. Chryſoſt hom. 5. & 12. ad Pop. & hom. 3. de verbis Iſai.* In forenſibus iudicijs poſt accuſationem, & criminum confeſſionem ſequitur mors. Cæterùm apud tribunal Dei poſt accuſationem, & confeſſionem criminum, datur corona. Similiá habet *ſerm. in Pſal. 84.*

Cant. 3.
D. Cypr.
D. Chryſ.

Bern. epiſt. 113. ad ea verba Pſalm. *Cõfeſſio, & pulchritudo in conſpectu eius*, reuera E vbi confeſſio, ibi pulchritudo, ibi decor, ſi peccata ſunt in confeſſione lauantur, ſi bona opera, mundantur. Cum mala tua confiteris, ſacrificium eſt Deo Spiritus contribulatus, cum Dei beneficia, immolas Deo ſacrificium laudis. Ama confeſſionem, ſi affectas decorem. Bonum animæ ornamentũ confeſſio, quæ & peccatorem purgat, & iuſtum reddit purgatiorem, abſque confeſſione iuſtus iudicatur ingratus, & peccator

Pſal. 95.

mortuus reputatur. Confeſsio igitur, peccatoris eſt vita, & iuſti gloria, & neceſſaria eſt peccatori, & iuſtum decet.

Hinc eſt quod confeſsio Dauidis dicatur in Scriptura, ſcala eidem à Deo facta. Sic enim interpretatur D. Hieronym. in tradition. Heb. ad lib. Reg. ea verba Dauid. *Dixit vir cui conſtitutum eſt de Chriſto* 2.Reg.23. *Dei Iacob*, in Hæbreo, inquit, eſt. *Cui conſtituta eſt ſcala Chriſto Dei Iacob*, ſcala eidem Chriſto Dei Iacob, id eſt, Dauid conſtituta eſt per quam conſcenderet ad Deum, eo quod idem ſcilicet, confeſſus fuerit ſe peccaſſe Domino in Vria Etheo.

Vnde iam apparet eorum ſtultitia, qui verentur Deo coram Sacerdote ab eo conſtituto, ipſiuſque perſonam gerente fateri peccata ſua. Vnde Chriſtus Dominus, *Ioan.19.* qui noſtra ſoluere vetat peccata, pectus ſuum aperiri voluit, quo indicaret ad abluenda noſtra peccata maxime neceſſarium eſſe, ſi pectora aperiamus. Ideoque *Tertull.* *Tertullian. lib. de Pœnitentia, cap. 10.* pleroſque de die in diem confeſsionem differre præſumo, pudoris magis memores, quam ſalutis velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereunt, ne tu verecundia bonus, ad delinquendum expandens frontem, ad deprecandum vero ſubducens: an melius eſt damnatum latere, quam palam abſolui? **D.Bern.** Et *Bern. epiſt.* 185. Non pudet inquinari, & ablui pudet, imo ſicut argumentatur Bern. dum erubeſcimus confiteri, Deum minus, quam homines reueremur, & ſi confundimur hic dicere, quid erit in illa magna confuſione, vbi omnibus omnia patebunt?

Monet etiam hic locus, vt confiteamur peccata noſtra. Sunt enim nonnulli ſicut proſequitur idem Bern. qui in confeſſionibus narrare ſolent, quæ vel arguto literario, & forte gladiatorio geſſere conflictu. Sunt etiam nonnulli à quibus ſermo receſſit, ne confiteantur ea, quæ ipſi fecerunt, & niſi ipſis indicent, & oſtendant Confeſſores, nihil omnino

A loquuntur, qui profundum habent cor. *Daniel.2.* Quoniam multo ſudore, & labore inde extrahi nequeunt peccata à Confeſſoribus, cum tamen ipſi debeant propria *Iſai.26.* confiteri peccata ſicut Iacobus ait. Vnde Gregor. in expoſitione 2. Pſalm. Pœnitential. ad ea verba. *D.Greg.* *Quorum tecta ſunt peccata.* *Pſalm.31.* Si tegit infirmus vulnera, quomodo illi à medico adhibetur medicina, nonne ſi cælare vulnus cœperit, latius extenſum introrſum putreſcit, ſic & B peccatum niſi per confeſsionem detegatur, læthaliter in nimis dilatatur, & ſicut vulnus non oſtenſum etiam ſanam carnem putredine inficit, ita peccatum niſi confitendo reueletur, etiamſi quæ ibi ſunt bona corrumpit. Tegit medicus vulnus ſanando, medicamine, tegit Deus peccatum, ea, quæ multitudinem peccatorum operit, charitate: Si quis ergo peccata ſua tecta eſſe deſiderat, Deo ea per vocem confeſſionis oſtendat.

Similia habet *Auguſt. concione 2. in* C *Pſalm.* 31. cum expendit illud Lucæ. *D.Aug.* *Deſcendit hic iuſtificatus.* Quare cœlum *Luc.18.* non attendebat? quia ſe attendebat, vt primo ſibi diſpliceret. & ſic Deo placeret. De Phariſæo vero ſic ait. *Gratias tibi ago Domine, &c.* Habebat, inquit, peccata, ſed peruerſus, & neſciens quò veniſſet, erat enim tanquam in ſtatione medici curandus. Sed ſana mébra oſtendebat, vulnera tegebat. Deus ergo tege- D bat vulnera, nam ſi tu tegere volueris erubeſcens, medicus non curabit. Medicus tegat, & curet, emplaſtro enim tegit, ſub tegmine medici ſanatur vulnus, ſub tegmine vulnerati cælatur vulnus. Cui cælas? qui nouit omnia? quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea acclamando quomodo tacuit? tacuit quiddam, non tacuit quiddam, tacuit vnde proficeret, E non tacuit vnde deficeret, tacuit confeſſionem, clamauit merita ſua, acclamando tota die in defenſione peccatorum ſuorum.

Et *Bern. ſerm. 5. in dedicat. Eccleſiæ.* Merito, dicit, miſeriæ diſſimulatio excludit miſerationem. *D.Bern.* Videndus *Tertullian.* *Tertull.* *lib. de Pœnitent.* cum ait. Tantum releuat confeſſio delictum, quantum diſſimulatio

latio

latio exaggerat, confeſsio enim ſatisfactionis conſilium eſt, diſsimulatio contumaciæ, neminem pudeat, iteratæ valetudinis iteranda medicina eſt. Proinde ergo confiteri debemus peccata noſtra, vt ſaluemur, non tegenda, ne damnemur. A

Illud tamen hoc loco neceſſario aduertendum, confeſſori, ſcilicet, incumbere de peccatis pænitentis inquiſitionem facere, maximeque hoc curandum circa ruſticos, & ignorantia laborantes, vnde recte dicuntur exploratores à gloſſa in cap. 2. Ioſue quia debent diligenter peccatorum conſcientias explorare & ad hoc ingredi domum mulieris meretricis. i. conſcientiam peccatoris, quam poſt prolata peccata ad morum rectitudinem ſuis conſilijs. & admonitionibus debent reducere. B

Inſuperque hoc loco notandum eſt confeſsionem peccatorum, ad ipſorum emendationem debere omnino inſeruire, nam ſicut recte dixit *Chryſolog. ſerm.* 113 ingratus medico, inimicus eſt curæ, qui ſemper curari æſtuat, nec vnquam deſiderat hic ſanari, & ita Dei gratiam ſuis cupit exuberari peccatis vt ſibi cupiat peccata cumulari, miſer qui tali voto reus eſſe contendit per veniam; recidiua enim læthalis eſt ſæpius ægritudo fugienda, fratres dementia iſta eſt fugienda: quæ etiam poſt curam captiua tenetur amore morborum. C
D.Chryſol.
D

§ II.

Quantum proſit aſsidua deprecatio Iuſti.

SEcundo oſtendit quantum valeat & proſit deprecatio Iuſti aſsidua & efficax: quod probatur ex Pſalm. 146. vbi nos habemus. *Præcinite Domino in confeſſione,* Pſalm. 146. vbi Septuagint. habent. *Excantate Dominum,* quaſi noſtris precationibus Deus excantetur & ſopiatur. Vnde Moyſi dixit. *Dimitte me.* Et illud Iſaiæ. *Laude mea infrenabo te.* Exod. 32. Iſai. 48. Vatab. tranſtulit ex Hebr. *propter laudem meam frænum injiciam mihi tui cauſa ne te omnino exſcindam.* Scitum autē & vulgare eſt per laudem Dei intelligi orationem quæ diuinam iracundiam reprimit, & ſi fas eſt dicere refrænat, ipſique vim videtur inferre. Vnde Paulus. *Obſecro vos fratres vt adiuuetis me in orationibus* Rom. 15. *veſtris per me ad Deum.* In græco eſt, *vt mecum certetis orationibus veſtris.* D.Chryſ. Quod argumentum proſequitur *Chryſoſt. tom.* 1. *ſerm de Moyſe* vbi ita habet. Stabat Moyſes in monte non armis, ſed precibus pugnaturus. Pugnabat cum hoſtibus abſens, cum externis ſine bello decertabat. Fit, Moyſe orante, occulta pugna, ſed manifeſta victoria, latenter dimicat vt euidenter deuincat. Idem proſequitur *hom.* 30. *in Gen.*

Et hom. 3. *in epiſt. ad Philemonem.* loquens de oratione ait. Vincebat Ezechias Aſſyrium, Moyſes Amalechitas, Samuel Aſcolonitas, Iſrael triginta duos Reges, quod etiam habet *lib.* 1. *de orando Deum. Et hom. de fide Annæ.* Nulla profecto res eſt quæ poſsit æquari deprecationi, ſiquidem vt audiſtis in Anna naturam mancam & ſterilem correxit, & vuluam quæ erat concluſa aperuit, & probrum ſuſtulit. *& hom.* 19. *in Matthæ.* ex Luca probat quantum oratio valeat. Cum intempeſta nocte, inquit Cap. 11. veniſſe aliquem ad amicum dicat, cumque dormientem de lectulo ſuſcitaſſe, illumque hoc non tam familiaritate, quam ſedulitate meruiſſe nihil aliud omnino quam vt ipſe frequenter interpellaretur admonuit E

Sed inſuper,

Sed inſuper hoc probat plus apud amicum aſsiduitatem poſtulantis potuiſſe, quam amicitiam: non enim conceſsit amico, & tamen inſtanti, & perſeueranti tribuit quotquot erant neceſſarij.

Ideo idem *Chryſoſt. hom. 23. in Matthæ.* ex hoc loco Euangelij, atque ex perſeuerantia Cananeæ pro filia poſtulantis ita infert. Accedamus ad eum atque dicamus, *etiā Domine, nam & canes edunt de micis, quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum.* Accedamus importune, immo hoc nunquam eſt importune accedere, ſicut enim reſpirare importune omnino nunquam eſt. Ita etiam non quidem petere, ſed non petere potius importunum eſt. Sicut enim reſpirare hoc iugiter indigemus. Matt. 15.

Et Greg. in Pſal. 6. Pœnitent. Clamauit Ionas ad Deum de ventre ceti, de altitudine maris, de profundo inobedientiæ, vult Deus rogari, vult Deus cogi, vult quadam importunitate vinci, ideo tibi dicit, *Regnum cælorum vim patitur & violenti rapiunt illud.* Eſto ſedulus in oratione, eſto in precibus importunus, ſi diſſimulat audire quem rogas, eſto raptor, vt regnum Cœlorum accipias, Eſto violentus, vt vim etiā inferas cœlis, inferam ipſis cœlis violentiā, & regnum cœlorum quadam orationis vi rapiant. D.Greg. Iona. 3. Matt. 11.

Ideo Cananæa à Domino exaudiri meruit, quia prima Domini reſponſione repulſa clamare nequaquam ceſſauit. Videndus *Origenes homil. 11 in Exod. Et Hieronym in cap. 13. Ezechiel. & Bernard. ſerm. de Aſcenſione*, ad ea verba Marci. *Recumbentibus vndecim Diſcipulis, apparuit illis Ieſus.* Multam, inquit, fiduciam præſtat, quod libentius adſit orationi incumbentibus, quando nec recumbentibus, quidem dedignatur adeſſe. Matt. 15. Orig. D. Hier. Ezech. 16. D. Bern. Marc. vlt.

Nouit hoc Patriarcha Iacob, qui nec dū recumberet in lectulo præ ſenectute, incūbere orationi omiſit, ſicut notauit *Rupertus lib. 9. in Geneſ. cap. 21.* nam ad ea verba Geneſ. *Adorauit ad lectuli caput.* Sanctus quippe, inquit, & Deo deditus vir oppreſſus ſenectute, ſic habebat lectulum poſitum vt ipſe iacentis habitus abſque difficultate vlla, ad orationem eſſet paratus. Similia habet idem *Rupertus lib. 3. in Geneſ. cap. 13.* Rup. Gen. 47. Rup.

A vbi ait. Culpandus ne eſt Deus, quia toto meridie dormiuit, & eo dormiente, lupus ouem centeſimam tulit? non vtique, ſed tota culpa illius eſt, quia cuſtodem ſuum dormire permiſit, nam vt ille non dormiat in arbitrio hominis eſt, qui ſemper illum ne dormitet, aut dormiat inquietare debet: vnde & per Prophetam ſpiritus eius dicit, *Qui reminiſcimini Domini, ne taceatis, & ne detis ſilentium ei.* Iſai. 6.
B Quomodo non dandum ſilentium ei? videlicet toto die, & tota nocte non tacendo laudare nomen Domini. Facit etiam & quod notauit *Tertull. in apologet.* Chriſtianos, ſcilicet, dum ad menſam accedunt præmittere orationem, ne ſine ea recumbant, non prius, inquit, diſcumbitur, quam oratio prægustetur, æque oratio conuiuium dirimit. Tertul.

C

TEXTVS.

Elias homo erat ſimilis nobis paſſibilis: & oratione orauit vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres, & menſes ſex. Verſ. 17.

D

Et rurſus orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum. Verſ. 18.

E

EXPOSITIO LITERALIS.

Doctrinam aſſertam de orationis efficacia appoſito probat exemplo, cumque poſſet plura afferre, ſcilicet, Moyſis mirabiles conuerſiones operantis, Ioſue Ioſ. 10. dum breui oratione ſolem ſtare coegit, 1. Reg. 7.

Samuelis.

Digitized by Google

Samuelis Paleſtinorum exercitum diſſipan- A
tis, Saræ, Rebeccæ, Rachelis, & Annæ
ſterilium, precibus vero & orationibus
fęcundarum, Ionæ inſuper, trium puero-
rum exiſtentium in flammis, & ſolis re-
trogradationis factæ Ezechiæ: vnum ta-
Iſai. 38. men Eliam affert, cuius voluntati, & ora-
tioni Deus adſtrictus, neque rorem, ne-
3. Reg. 17. que pluuiam miſit in terram tres annos, &
menſes ſex, iterumque aperuit cælos,
3. Reg. 18. quando iuſſit abundantiſſimas pluuias ter-
ris infundi, quando obtenebrati ſunt cœ- B
li, & nubes, & ventus, & facta eſt pluuia
grandis.

Beda. Cæterum, vt hoc loco aduertit *Beda*,
ne trepidaret noſtra fragilitas reputans ſe
tanto Prophetæ, qui curru igneo rapi me-
ruit diſparem omnino eſſe, ſimiliaque pro-
inde facere non poſſe conſulto Beatus Ia-
cobus, de eius oratione dicturus, tempe-
rauit orationem dum dixit: *Elias homo* C
erat ſimilis nobis: Græce habetur. *Simili-*
ter affectus, Similibus affectionibus obno-
xius. Et ita Oecumenius habet. *Similiter*
obnoxius affectionibus, ſicut nos. Gloſſa. *Si-*
milis mentis & carnis fragilitate. Homo
namque erat, tametſi nulli hominum vir-
tute ſecundus: ſimilis nobis origine carnis,
3. Reg. 17. paſſibilis vt nos, & mentis & carnis fragili-
tate: enimuero, quia carnis fragilitate nobis
ſimilis erat apud Sareptam viduam victum
quæſiuit famelicus, quia vero mente D
paſſibilis, ideo poſt redditas terris aquas,
3. Reg. 19. extinctos quoque Prophetas, & Sacerdo-
tes idolorum per deſerta aufugit. Cum
ergo iiſdem, ac nos præditus fuerit affe-
ctibus, quibus, & nos, quia tamen magna
in Deum fiducia eximioque ſalutis proxi-
morum zelo flagrans poſtulauit, ea impe-
trauit quæ hominibus videbantur impoſſi-
bilia.

Et oratione orauit. Hebraiſmus eſt ad in- E
culcandam orationem: ſic enim vt aliquid
magis auditoribus commendent, & rem
exaggerent tali repetitione vti ſolent He-
Geneſ. 1. bræi, vt quando dicitur *creauit Deus ho-*
minem, ad imaginem Dei creauit illum,
Iob. 3. vt ibi annotauit Chryſoſtomus. Sic etiam
D. Hier. Iob. *Timor quem timebam euenit mihi*,
Pſal. 21. ſicut ibi aduertit D. Hieronym. Sic Dauid.
In te ſperauerunt Patres noſtri, ſperaue-
runt, & liberaſti eos, vt ibi expoſuit *Eu-*
thymius. ſic etiam & hoc loco Iacobus,
quia loquutus eſt de efficacia orationis aſſi-
duæ exemplum talis orationis afferens ait.
Oratione orauit Elias, id eſt, efficaciter de-
precatus eſt.

Hic locus campum aperiebat, vt plura
de orationis vi, & de efficacia proſequere-
mur, ſed id ſatis ſuperque fecimus, tum
cap. 1. tum hoc etiam cap. Videatur modo *D. Aug.*
Auguſt. ſerm. 226. de tempore, vbi orati- *D. Orig.*
onem iuſti, cœli clauem appellat. Et *Orig.*
homil. 9. in Numeros. vbi oſtendit Deum
plura nobis concedere quam poſtulemus *D. Hier.*
qua de re plura habet *D. Hieronymus ad* *D. Chryſ.*
Lucam 15. & D. Chryſoſt. homil. in cap. 3. *D. Amb.*
Sapient. & hom. 38. in Geneſ. & hom. 79.
ad pop. D. Amb. in Pſ. 3.

TEXTVS.

Fratres mei, ſi quis ex vo- *Verſ. 19.*
bis errauerit à verita-
te, & conuerterit quis
eum:

Scire debet, quoniam qui *Verſ. 20.*
conuerti fecerit pecca-
toré ab errore viæ ſuæ,
ſaluabit animam eius à
morte, & operiet mul-
titudinem peccatorũ.

EXPOSITIO LITERALIS.

Totam ſuam epiſtolam iam
claudit Apoſtolus euan-
gelica exhortatione de re-
ducendo proximo in ve-
ram pietatis, ac fidei vi-
am, qui aberrauerat per

Digitized by Google

viam iniquitatis : aſſeritque ſic reducenti
proximum præclarum præmium æternæ
vitæ à Deo eſſe reſeruatum. Senſuſque to-
tius ſententiæ eſt. Magnum, & præcellens
putatur, fratres, ſi quis precibus ſuis à mor-
te corporis alium ſuſcitauerit, vt quidam
Prophetarum, & Apoſtolorum feciſſe le-
guntur, ſed longe maius, ac prope diui-
num cenſendum profecto eſt, ſi quis ani-
mam à peccatis, ab ira Dei, damnatione-
que perpetua liberet, cauete proinde, ne
veſtra negligentia pereant animæ, quas
æternus Dei Filius, homo factus, propria
morte redemit; cauete item ne tantis præ-
mijs vos indignos reddatis, fallentes voſ-
metipſos.

Si quis ergo *errauerit à veritate*, fidei,
ſcilicet; aut morum, aut legis, lex enim
recta, & iuſta veritas dicitur in Pſalmo,
Pſal. 118. *Lex tua veritas*. & iterum. *Omnia man-
data tua veritas*: ideoque facere verita-
tem, eſt operari ſecundum legem iuſtitiæ,
rectitudinis, & honeſtatis, vnde Chriſtus
Ioann. 3. Dominus dixit. *Qui facit veritatem ve-
nit ad lucem*, nam veritas aliquando eſt,
qua vitę ſanctitas omnis continetur, &
Epheſ. 4. honeſtas, de qua Paulus dixit, *Veritatem
autem facientes in charitate, creſcamus
in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus*.

Doctrina etiam Chriſti veritas eſt, tum
quia vmbras, & figuras legis illuſtrat, tum
quia promiſſiones implet, demum quia
viam Dei perfectè tradit. Si quis ergo à ve-
ritate errauerit diſcedendo à lege Chriſti,
aut à via veritatis, virtutis, & iuſtitiæ, &
conuerterit quis eum, reducendo, ſcilicet,
iterum ad viam veritatis, vel bene monen-
do, vel tacite exempla rectæ actionis o-
ſtendendo, quod eſt oſtendere viam veri-
Matt. 18. tatis, & lucrari fratrem, ſicut dixit Chriſtus
Dominus.

Saluabit ergo animam eius occaſionali-
ter, ſcilicet, & doctrinaliter à morte,
ſcilicet æterna, quæ vera mors eſt, vt ad-
uertit *Beda*, *& D. Thom.* in qua morte,
licet adnotare cum *D. Bernardo*, nec qui
D. Bern. torquet aliquando fatigatur, nec qui
torquetur aliquando moritur, ſic enim
ignis ibi conſumit, vt ſemper reſer-
uet, ſic tormenta aguntur, vt ſemper
renouentur. Sic moriuntur, vt ſem-

A per viuant, & ſic viuent, vt ſemper mo-
riantur.

Aliqui vero Codices habent, *Saluabit
animam ſuam*, nam ex ambiguo Græco ita
recte exponi poteſt, vt aduertit Beda, &
reuera, qui errantem corrigit, eiuſque ani-
mæ docendo medetur, ſibimetipſi per hoc
vitæ cœleſtis gaudia ampliora acquirit.
Qui peccatorem, inquit Beda, ab errore
conuertit, & eius peccata per hanc con-
B uerſionem ab aſpectu interni iudicis ſuper-
poſitione melioris vitæ abſcondit, & ſua
quoque in quibuſcumque offendit errata.
ab intuitu eius, qui omnia videt proximũ
curando contegit; ideoque Paulus dixit.
Attende tibi, & doctrinæ, inſta in illis, hoc 1. Tim. 4.
*enim faciens, & te ipſum ſaluum facies, &
eos qui te audiunt*, & alibi ait. *Vnuſquiſ-
que propriam mercedem accipiet ſecundum
ſuum laborem, Dei enim ſumus adiutores.* 1. Cor. 3.

Aduertit autem ex hoc loco Iacobi *D.
C Bernard. epiſt.* 203. Errantes citius eſſe e- D. Bern.
mendandos, ne non ſolum errent, ſed mul-
tos poſt ſe trahant ſuo exemplo, eos au-
tem qui poterunt reuocare, nec reuoca-
bunt eodem errore inuolui. Annunciate,
inquit, peccatori opus eius, ne in illo pec-
cato ſuo moriatur, ſanguinem vero eius de
manu veſtra requiram, qui ſuo eum redemit
ſanguine precioſo. En de cælo clamat.
Virgo Iſrael corruit, & non eſt qui ſubleuet Amos 5.
*eam, quouſque in luto aurum iacet? tollite
D margaritam, &c.*

Ex hoc etiam loco probat *Ambroſ. in* D. Amb.
cap. 5. epiſt. ad Galat. Quod ſicut is, qui
errantem conuertit, valde remunerandus
eſt, ita & qui recta incedentem via iter in-
deuium cogit flectere, grauem damnatio-
nem conſequetur; quod confirmatur ex
verbis Pauli loco citato, vbi ait: *Qui con-* Galat. 5.
*turbat vos, portabit iudicium, quicumque
fuerit.* Vbi etiam aduertendum eſt, non
eſſe neceſſariam tantam curam ac diligenti-
E am, vt frater in errorem inducatur, quan-
ta opus eſt, vt ab illo reducatur, nam ſi-
cut dixit *Nazianz. orat. 1. apologet.* Res D. Naz.
quædam ad imitandum prona, & expedita
improbitas, neque quidquam tam facile,
quam malum fieri, etiamſi nemo ducem ſe
nobis ad vitium præbeat.

Et D. Hieronym. epiſt. ad Latam. Pro- D. Hier.
diuis

Procliuis eſt malorum æmulatio, & quorum virtutes aſſequi nequeas, cito imitaris vitia. A Vigilandum proinde eſt, ne alijs ſiamus laqueus, & ruina, quod quam citiſſime fit, quodque durum iudicium, ac ſupplicium inuenit. Præ oculis igitur habenda ſunt verba Pauli, qui de hac re loquens 1. Cor. 8. ſic habet. *Sic peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam in* B *Chriſtum peccatis.*

Operiet igitur qui reduxerit fratrem, multitudinem peccatorum illius, ſcilicet, quem conuerterit, & ſua quoque in quibus offendit errata ab aſpectu interni iudicis, qui omnia videt, non amplius iam diſcooperienda ad ignominiam, vt ait *D. Hier.* D. Hier. *in Pſalm.* 31. nec ad ſupplicium, licet aperienda ad gloriam Dei. Nec erunt prorſus alijs incognita, qua de re videndus *Anſel.* C D. Anſel. *lib. de ſimilitud. cap.* 60. non admittenduſque Magiſt. in 4. diſtin. 1. Omnia namque peccata geſta in corpore diſcooperientur. Et cum Deus iuſtus ſit, ſi penitus non punit omnino delet, & cum omnia quæ ſunt, ſint nuda, & aperta oculis eius, quod Deo tegitur, prorſus euaneſcit, & quod illi opertum dicitur, prorſus non eſt.

Videndus pro hoc loquendi modo *Pe-* D Petr. *trus Damian. ſerm. 3. de ſanct. Georg. &* Orig. *Origen. in cap. 4. epiſt. ad Roman. Ambroſ.* D. Amb. *2. de pœnitent. cap. 5. Gregor. 32. Moral.* D. Greg. *cap. 2. & homil. 4. in Ezech.* qui dicunt operiri peccata ab eo, qui prius peccauerat, quando aſſumendo honeſtæ vitæ tegmen facit, vt præteritorum criminum ante Dei oculos turpitudo celetur, abiecta, ſcilicet, per remiſſionem turpi, & lacera peccatorum veſte, & induta eleganti, ac prima ſtola, quam pius Pater miſero filio E Luc. 15. afferri iuſſit, doctrinam vero præſentium verborum aperiet appoſitus. §.

§. I.

Iuſtis hominibus, & Prælatis incumbit errores aliorum corrigere, & ad viam veritatis adducere.

HIc locus docet quæ cura proximi reducendi à via iniquitatis, & adducendi ad viam iuſtitiæ in nobis debeat reperiri, hoc enim eſt ſaluare animam eius à morte: ſicut in re ſimili recte expoſuit *Clemens Alexand. 1. pedag. c. 7.* Pertinet D. Clem. autem hæc cura & diligentia ad perfectos, & iuſtos viros, & ijs inſuper incumbit, qui curam animarum habent.

Primum ergo ſignificatum eſſe videtur in Iacobo & Eſau, quorum alter Pius, ſcilicet & iuſtus Iacob dum impius Eſau ingreſſus eſt viam viuentium, & è ventre Geneſ. 25. matris exijt, iſtius plantam tenebat manu, vt inde iam intelligeretur, pij & iuſti viri proprium munus eſſe impiorum greſſus dirigere, & reducere ad viam rectam, ſi aberrauerint. Vnde Paulus dixit. *Pacem ſe-* Heb. 12. *quimini cum omnibus, & ſanctimoniam ſine qua nemo videbit Deum, contemplantes ne quis deſit gratiæ Dei,* quaſi dicat, non ſolum hoc quæro, vt vos adſitis gratiæ, ſed vt alios adducatis, imo ſi declinauerint à recto, reducatis, ſumptaque videtur metaphora ab his, qui inter latrones gradiuntur, qui maxime curant, ne quis à via aberret, & à recto itinere deuiet, incidatque in manus latronum. Vnde Chryſoſt. ibi ait. Sic cum eis loquitur quaſi innumeroſo comitatu viatorum longa itinera permearet, veluti ſi diceret. Attendite vobis, ne quis veſtrum remaneat, & in latronum manus deueniat, non hoc tantum requiro, vt vos ſoli perueniatis, ſed etiam vt inſpiciatis & cæteros, ne quis deſideretur. Ideoque Græce habetur: *ſuperintendentes, & aliorum curam habentes.* Et Theodoretus ibi. Non ſolum autem veſtrum, ſed etiam alter alterius curam gerite, nec eum qui eſt infirmus deſpicite,

& ei qui veſtræ manus auxilio indiget A
ſubvenite: quibus habet ſimilia Theo-
phylact.

Hoc vt faceret idem Paulus, & vt aber-
rantes in rectum adduceret iter, tranſ-
mutabat ſe in varias formas, vt omnes, fa-
ctus omnia omnibus, lucrifaceret, nec de-
eſſe aliquo modo inſtituto proprio vide-
1. Cor. 4. retur, vnde ait. *Spectaculum facti ſumus*
D. Hier. *mundo* quod *D. Hieronym. aduerſus Iouin.*
ſic legit. Theatrum facti ſumus mundo, id B
eſt, varias induimus formas, & omnes in
vniuerſum agimus perſonas, omnibus nos
accommodantes, & metientes, ne aut
1. Cor. 3. excedamus, aut deficiamus. Ideo modo
hortulanum agit cum dicit. *Ego plantaui.*
Apollo rigauit &c. deinde Architectum vn-
1. Cor. 3. de ait. *Secundum gratiam Dei, quæ data*
eſt mihi, vt ſapiens architectus fundamen-
tum poſui. Alibi ſe matrem exhibet dicens.
Filioli quos iterum parturio donec formetur C
Galat. 4. *Chriſtus in vobis*; alijs ſe velut nutrix ac-
1. Theſſ. 2. commodat ideoque ait. *Facti ſumus in me-*
dio veſtrum tanquam ſi nutrix foueat filios
ſuos. modo ſe militem profitetur dicens.
1. Cor. 9. *Sic pugno, non quaſi aerem verberans, ſed*
1. Cor. 15. *caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem re-*
Epheſ. 6. *digo*: & iterum *ad beſtias pugnaui Epheſi.*
quin & luctatorem ſe prædicat cum ait.
Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem &
ſanguinem; omnes denique perſonas agit D
vt omnibus ſuccurrere & omnes ſecum ad
viam veritatis reducere ac docere poſſit,
D. Chryſ. cuius rei rationem optimam affert *Chryſ.*
homil. 33. *in* 1. *ad Corinth.* dicens. Magnus
eſt doctor charitas, ſatis idoneus qui &
tollat errores, & mores formet, & ad phi-
loſophiam manu ducat, & à lapidibus ho-
mines reddat. Is proinde, qui charita-
te præeminet, alijs ſuccurrere debet, & o-
mnes quantumuis perditos lucri facere, & E
ad viam iuſtitiæ is qui iuſtus eſt adducere.

Quod ſi hæc cura pertinet ad viros
iuſtos, multo magis ſpectabit ad præſules
& Paſtores, qui edocti ab illo primo, ac
Luc. 15. vero paſtore, qui centeſimam ouem per-
ditam quærens inuentam ſuper humeros
impoſuit, & ad caulas reportauit, ſibi com-
miſſas oues debent ſeruare, educere, & re-
ducere, ne aliqua pereat; ad quod alludit
pallium ex agnina confectum lana, quod
primores Epiſcopi geſtant ſolennioribus
diebus vt obſeruat *Iſidor. Peluſiota. lib.* 1. D. Iſid.
epiſt. 136. qua de re videndus *D. Bernard.* D. Bern.
ſerm. de Sancta Magdal. cum ait. O quam
leui & dulciſſimo ſpiritu imbutus eſt ſpiri-
tus illius, qui nouit in ſpiritu lenitatis pec-
cantem inſtruere, ſuſpendere vindictam, &
affectuoſis viſceribus inuiſcerare ſibi pec-
catorem donec vitæ reddatur.

Inſeruit autem ad commouenda viſcera
pietatis ſi quis aduertat nos more ouium
aberrare, non vero ad inſtar non viuenti-
um, & inſenſibilium, hæc enim quo in lo-
co ceciderunt, ibi remanent donec tandem
inueniantur; vnde mulier quæ domi drach-
mam perdidit, eam totam domum euerrens
quæſiuit, non vero extra domū, donec ibi
eam inuenit, at vero quæ viuentia ſunt, & Luc. 15.
loco mouentur quo plus à via diſcedūt, eo
magis implicantur, & à recto longius
abeunt, quod videtur voluiſſe Dauid,
cum dixit: *Erraui ſicut ouis, quæ perijt,*
quære ſeruum tuum. Quaſi ex eo magis di- Pſalm. 118.
uinam imploret, & commoneat clementi-
am, quo magis à via recedit more ouis per-
ditæ, remotiora indies quærens loca, à di-
uina luce longius profuga, & ſeparata;
quod videre licet in Petro, qui primo ne-
gauit ſimpliciter, poſtea vero cum iura-
mento, & tertiò deteſtari, iurare, & ana-
thematizare cæpit, *quia non noui hominem.*
Sic & Dauid adulterio addidit homicidi- Matt. 26.
um, vera etenim eſt celebris illa ſententia
D. Gregor. homil. 11. *in Ezech.* quæ ha-
bet. Peccatum, quod per pœnitentiam D. Greg.
non deletur, ſuo pondere ad aliud trahit;
qua de re videndi recentiores Theologi
cum *D. Th.* 1. 2. *quæſt.* 109, *art.* 8, ne mi-
ſera igitur anima perdita pereat, debent Pa-
ſtores vigilare, & quàm citiſſime occurre-
re, ſi à via aberrauerit.

Hoc autem vt faciant libentius voluit
Deus, ſeu permiſit vt duo hierarchæ vete-
ris vnus legis, & nouæ alter nimirum Aarō
& Petrus, fœde laberentur circa ipſammet,
cui præerant Religionem vt, ſcilicet, miti-
ùs ſe haberent, & facilius commouerentur
erga delinquentes oues cum paſtores
ſic delinquentes nobis proponeren-
tur, ſicut notauit Caiet. in cap. 32. Exod.
& qui caſum in ſe experti fuerant, alios
eaden-

cadentes libentius leuarent. Vnde *D.*
D. Aug. *Auguſtin.* exponens ea verba Chriſti Do-
Ioan. 5. mini *Tolle grabatum tuum. ait.* cum eſ-
ſes languidus portabat te proximus tu-
us, ſanus factus es, porta proximum
tuum. Porta ergo eum cum quo ambulas,
vt ad eum peruenias, cum quo manere de-
ſideras.

Quod ſi præ infirmitate frater aberraue-
rit maiori commiſeratione dignus cenſen-
Ioan. 10. dus eſt, ideo namque *bonus paſtor qui ani-*
mam ſuam ponit pro ouibus ſuis dum eas
Petro committeret ſemel atque iterum te-
nellos agnos commendauit dicens. *Paſce*
Ioan. 12. *agnos meos*, ſemel vero omnium memi-
nit dicens; *paſce oues meas*; idemque di-
uinus ſponſus hædos tantummodo ad-
huc paruulos ſponſæ commendat dum
ait. *Paſce hædos tuos iuxta tabernacula*,
Cant. 1. quæ omnia ſingularem paſtoris curam &
diligentiam erga infirmiores probant, ſi-
cut ad prædicta verba Cantici optime no-
tauit Alanus; atque etiam ſcholaſtici The-
ologi cum D. Thom. cum reddunt rati-
onem cur Deus non angelicam naturam,
ſed humanam reparauerit, & nonaginta
nouem reliquerit oues in deſerto, debilio-
rem, ac miſerabiliorem quærens.

Meminit autem errantis fratris, non fra-
trum noſter Apoſtolus inculcatum nobis
volens, vt ſic omnium ſalutem curaremus
quod vniuſcuiuſque etiam nullatenus præ- D
teriremus, & ita debitores eſſemus om-
nibus hominibus, vt cuilibet nos addictos
à Deo exiſtimaremus: quod eleganter ſa-
Philo. ne notauit *Philo lib. de decalog.* cum quæ-
rit cur Deus publicando diuinam legem,
quam vniuerſo orbi conceſſerat ita eam
publicauerit, vt non cum omnibus videa-
tur loqui, ſed cum priuato aliquo & pe-
culiari homine, nec enim dicit, diligetis E
Dominum Deum veſtrum, ſed potius,
Diliges Dominum Deum tuum, ne ſcilicet
quiſpiam Imperatorum, vel Regum vel
etiam Dominorum vllum ex eorum nu-
mero, qui priuatam agunt vitam, deſpici-
at, cum Deus non dedignetur eundem al-
loqui, & peculiarem illius curam gerere;
Vnde Pacatus in panægirica oratione in
laudem Theodoſij Imper. ait. In ipſis ſta-
tim imperij auſpicijs priuatorum domus

A adibat, & vrbis angulos, qui nunquam im-
peratoreum ſolem vidiſſent, pio lumine
complebat.

Si vero neceſſe fuerit vt baculo, ſeu vir-
ga ouem reducat, nullatenus deeſſe debet,
ideò namque Eliſęus dicebat, *Pater mi,* 4. Reg. c. 2.
currus Iſrael & auriga eius. Quia bonus
paſtor & portare debet infirmos more
plauſtri, & rebelles comprimere ac refræ-
B nare efferatos ne præcipites agantur; hu-
meris aſportare, & virga corrigere. Vnde D. Nyſſ.
Gregor. Nyſſenus. in vita Moyſis, aſſerit
ſupplicium à Deo illatum Moyſi ob id fuiſſe,
quod cum ei præciperet accepta virga po-
pulum in contritionem vocare, coramque
petra alloqui, ille perculſus animo nihil de
Deo magnifice præfatus paucis quidem &
ſubobſcuris vſus eſt verbis. Quod Dauid
dixit. *Non diſtinxit in labijs ſuis*, non pa-
C lam & ſeuere locutus eſt. At vero ſicut no- Pſ. 105.
tauit *Clemens Alex. 1. pædag. cap. 9.* Qui D. Clem.
ad gratiam loquuntur, parum diligunt, qui
autem ad vtilitatem acerbi ſunt, in futu-
rum ſæculum beneficio afficiunt. vnde &
ſponſa cum pulchra eſſet, nigram tamen ſe
filijs exhibuit, cuius rei cauſam reddit *D.*
Ber. ſer. 28. in Cant. Vt remiſſis, inquit, D. Bern.
mollibus & fugitantibus diſciplinam non
candorem ſerenitatis, ſed obſcurum ſeueri-
tatis exhibeat.

Hæc etiam fuit ratio, ſicut optime nota-
uit *Clemens. Alex. ſup. cap. 7.* cur Chriſto D. Clem.
Domino tanquam bono paſtori, & opti-
mo pædagogo tribuatur virga in Scriptura.
Virga oris ſui interficiet impium. Vt qui- Iſai. 11.
bus, inquit, verbum ſuadens, & admo-
nens non medetur, eis minæ medeantur,
quibus autem non medentur minæ, virga
medebitur, quibus vero virga non mede-
tur, eos ignis depaſcit. Debet ergo perfe-
ctus paſtor ſi quando ouis deuiauerit &
verbo ac doctrina, & virga ac ſupplicio re-
ducere.

Si autem contingat nihil hæc omnia
prodeſſe, nobis minime iam imputabitur
namque vt *D. Ambroſ.* dixit *lib. 1. de Vir-* D. Amb.
ginibus in principio: Studium à nobis Do-
minus, non profectum requirit. Quibus
habet ſimilia *Chryſoſt. homil. 4. de verbis* D. Chryſ.
Iſai. Vidi Dominum. Semper tamen præ
oculis habendum eſt, quod ſi noſtra do-

 ctrina,

Digitized by Google

ctrina, aut diligentia frater reducitur, id Deo A tribuendum tanquam Auctori & præcipuæ cauſæ, nobis vero vt inſtrumentis, *neque enim qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*, quod argumentum proſequitur *D. Auguſt. epiſt.* 105. *& 3. de Trinit. c.8. & Bernard. epiſt.* 135. vbi ait. Profecto lex Domini conuertit animas, non ego: laudatur de bona literæ tornatura, manus, non calamus. fateor vt multum tribuam mihi, *lingua mea calamus ſcribæ.* Et D. Ferrandus. in 5. regula. Seminare pertinet ad officium diligentis agricolæ, superni eſt muneris vt terra fructificet, votiſque cultoris ſui reſpondeat, quod etiam dixit *Horat. lib. 1. Oda.* 2. creſcit occulto arbor æuo.

D. Aug.
D. Bern.
Pſal. 44.

Ipſe igitur qui incrementum tribuit, & gratiam intus largitur, nobis dignetur, ſi B quando à via diſceſſerimus, occurrere, ipſe vias noſtras, ac verba dirigat; dirigat inſuper, corrigat, & reducat Sancta mater Eccleſia, cuius correct. quæ hucuſq; dixi, dixerove ſemper ſubijcio ſupplexq; committo.

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX COPIOSISSIMVS RERVM AC VERBORVM MEMORABILIVM

quæ hiſce commentarijs continentur.

A

Aaron.

Aron quare non tactus lepra, ſicut Maria ſoror, 116.

Abraham.

Abraham quomodo iuſtificatus, 253. *& ſeqq.*

Abrahæ inſignis obedientia, 128.d

Abraham paratus immolare filium, inſignem fortitudinis actum præſtitit, ac inſuper fides, 258. & ſeqq. Oſtendit etiam in eo Dei amorem *ſuper omnia, 259. & ſeqq. Quia Dei amicus erat, ideo ab eo probatus eſt,* 269.

Afflictio.

Afflictionibus examinatur, & probatur animi virtus, 27.d & ſeqq. Per eaſdē acquiritur patient. 28

Afflictionibus & miſerijs ſancti maximè gaudent, 17.c. *& ſeqq.* 21.e

Afflictiones qui hic patiuntur miſeri non ſunt, 18.b 20.e *Non nocent ſanctis,*

Afflictiones quomodo hominem in hac vita quaſi beatum reddant, 82.e *& ſeq. Probant fideles ſicut aurum in fornace probatur,* 84.e *& ſeqq. Sunt pignora vitæ æternæ,* 85.d *& ſeqq.*

Affectus.

Affectibus imperandum, 355.e

Ambitio.

Ambitionis vitium quam ſit deteſtabile, 289.a *& ſeqq. quam audax,* 290.c *quàm impudens,* 291.c *quam inſatiabile, ibid. quam vanum,* 292.b *quam vile ibid.*
Quam fraudulentum, ibid.c.

Amor.

Amor ſui inordinatus quam ſit deteſtabilis, 219.e

Amor Dei debet ſuperare omnes amores, 276.e *& ſeqq. Etiam parentum,* 277.c

Amor Dei, & mundi, quomodo inter ſe pugnent, 432. *& ſeqq.*

Amor Dei rebus omnibus præferendus, 432.b *& ſeqq.*

Anima.

Anima adultera quæ, 430.

Animal.

Animalia omnia manſueſieri poſſunt, 343.a

Annulus.

Annulorum, quis & qualis fuerit olim uſus, 187.a

Atrium.

Atrium in templo quid myſticè ſignificet, 249.a

Auaritia.

Auaritia facit hominem ſeruum, 145.d

Auaritiæ quale & quantum ſit bellum, 407.c *Auaritiæ crudelitas,* 408.c

Aures.

Aures quomodo ſeruandæ, 126.a

B

Baptiſmus.

Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, 112.d

Balaam.

Balaam ob auaritiam ſuam Dei exoſus, 144.

Bona temporalia & ſpiritualia.

Bona temporalia Deus nihili facit, 59.b *conceduntur etiam improbis, ibid.c Non debemus ijs apponere cor,* 60.c

Bona ſpiritualia ſunt ſola vera bona, 11.

Bona temporalia quæ minima ſunt, quantis diſpendijs homines ſibi comparent, 409.a *& ſeqq.*

Bona ea Deus etiam impijs concedit, 410.c *Quare Deus illa eis concedit,* 415

Bonorum poſſeſſio propriè in hac vita non datur, ſed ſolum eorum deſiderium, 412.c

Ea ſolummodo verè bona ſunt quæ à Deo poſtulantur & accipiuntur, 414.a *& ſeqq.*

Bona temporalia à Deo non ſunt prius petenda, ſed ſpiritualia, 417.b *&* 419.a

Bona temporalia in explendis concupiſcentijs interdum homines conſumunt, & quam hoc ſit enorme, 422.c. *& ſeqq.*

Caro. C

Carnis pugna contra ſpiritum quam ſit periculoſa, 94.e
Carnis infirmitas non excuſat à peccato, 103.e

Charitas.

Charitas conſtituit ædificium ſpirituale, 213.b Charitatis proximi præceptum exponitur, ibid. a & 214.d & ſeq. Charitati non obeſt inimicum eſſe malo, ibid d
Charitatis rectum conſilium, 278.b
Charitas eſt regia virtus diligens amicos & inimicos, 210.d Charitatis regalis & communis via, 212.c Charitatis latitudo, ibid.

Cherubin.

Cherubini propitiatorij quid ſignificent allegoricè, 199.e

Chriſtus.

Chriſtus liberauit nos à ſeruitute peccati, 163.c
Chriſtus ſacerdotium vetus etiam honorauit, 121.b
Chriſtus de Petri primatu mentionem faciens cur patris Petri meminit, 196.e
Chriſtus Lazarũ ſuſcitaturus quare fuerit lachrymatus, 125.
Chriſtus tradens claues regni cœlorum quid per illud ſignificet, 164.c

Chriſtianus.

Chriſtiani vita debet nomini correſpondere, 207.e
Chriſtiani hominis ſimplicitas quæ ſit, 69.c
Chriſtiani erga inuicem quomodo debeant eſſe effecti, 172.d

Cœlum.

Cæleſtis gloria non eſt æqualis in omnibus, 201.c Qualis ſit ibid.e Eius magnitudo, 202.b

cogitatio.

Cogitationes malæ ſtatim repellendæ, 100 d

Cognitio.

Cognitio Dei ab eo poſtulanda eſt, 37.d
Cognitio ſui quantum ſit bonum, 102.e
Cognitio vilitatis propriæ quam ſit vtilis, 196.e

Columba.

Columba eſt pacis ſymbolum, 393.e

Concionator.

Concionatoris eſt non dicere, quæ delectent, ſed quæ auditores corrigant, 150 a Eſt eius officium vitia reprehendere, 151.e Idque cum libertate, ibid. & 165.d

Concordia.

Concordia inter Eccleſiaſticos debet potiſſimum reperiri, 391.e

Concupiſcentia.

Concupiſcentiæ pugna, & diſſidia, 435.e
Concupiſcentiæ bellum inteſtinum contra ſpiritum, 396.d Quomodo huic bello ſit occurrendum, 399.d & ſeqq.
Concupiſcentia quare in homine ſit relicta, 92.e Non eſt peccatum, ibid.b de concupiſcentiæ pugna, 93.b & ſeqq. Concupiſcentiæ motus tres, 97 e & ſeqq. Concupiſcentia eſt veluti Eua, 98.b Concupiſcentiæ omnibus viribus eſt reſiſtendum, 99. Idque ſtatim, ibid.e

Conſcientia.

Conſcientiæ vis, 98.d
Conſcientia impiorum nunquam eſt quieta, 54.c

Conſtantia.

Conſtantia ſanctorum qualis ſit, 63.e & ſeqq.

Contumelia.

Contumelia eſt interdum repellenda, 346.c

Conuentus.

Conuentus fidelium quomodo olim fieri ſoliti, 186.e

Conuerſatio.

Conuerſatio qualis vox ſit, 416.c

Conuerſio.

Conuerſio recta ad Deum incipit à cordis purificatione, 472.d

Corpus.

Corpus moderatè curandum, 399.d

Correptio.

Correptio fraterna non eſt omittenda, 150.b

Credere.

Credendum nulli rei prudenter, niſi ſoli Deo, 267.a

Cupiditas.

Cupiditas rerum temporalium quam ſit immunda, 144.e & ſeq.

D

Dauid.

Dauid licet ſemel concupiſcentia ſuperatus ſit, poſtea tamen factus fuit cautior, 95.a
Dauid cur ab Achimelech rogatus de puritate puerorum, 144.b
Dauidis manſuetudo, 358.b
Dauid quomodo concupiſcentiã ſuam fregerit, 400.c

Defectus.

Defectus aliorum ſilendi, vel extenuandi, 278.b

Detractor.

Detractor nulli magis nocet quam ſibi, 336.d & ſeq.
Detractor difficulter famam reſtituit, 331.e.

Detra-

Detractori non eſt credendũ,nec eſt audiendus, 352.*a*
Quam ſit deteſtabilis, 335.*c*
Detractores quam ſint deteſtabiles, 488.*b*
Detractio quid ſit, 487.*a* *Detractioni quomodo reſiſtendum*, *ibid.e*

Deus.

Dei ſumma liberalitas multis docetur. 37.*c.* & *ſeqq.* *Nulli omnino deeſt*, 50.*b*
Deus plura nobis dat quam ab eo petamus, 40. *b.*
Nunquam ita hominem deſerit, quin poſſit conuerti, 50.
Deum etiam debemus laudare vita noſtra, 348.
Deus etiã magni facit laudem linguæ noſtræ, 349.*b*
Deus in puniendo quam tardus, 235.*a*
Ad Deum qua via ſit veniendum, 466.*e* & *ſeqq.*
Deum quomodo vt patrem debeamus reuereri, 113. *d* & *ſeqq.* *Deus volens vocari Pater, ſuum in nos amorem oſtendit*, 114.*c*
Deus nobiſcum eſt in afflictionibus, 23.*e*
Deo proprium eſt miſereri non vlciſci, 148.*c*
Dei ſingularis erga hominem prouidentia, 14.*b*
Deus non ſolum eſt colendus propter præmium, aut mercedem quam tribuit, 486. *c*
Dei in nos amor, 430.*c*
Deus non eſt author peccati, 89.*e*
Deus vocans peccatores primo oſtendit miſericordiam ſuam, 280.*a*
Deus nos amore & beneficijs præuenit, 202.*e*
A Deo prodeunt omnia bona, 105.*b* & *ſeqq.* 110.*c* & *ſeqq.* *Deus eſt omnino immutabilis*, 107.*e* 108.*e*
Deus nunquam nolis deeſt, 110.*c*

Docere.

Ad docendum ætas accommodata requiritur, 133 *b* & *ſeqq.*

Diabolus.

Diabolus rectè vocari poteſt leo, & tygris, 459.*a* *Inſequitur acriùs ſanctiores*, 460.*d* *Semper curat vt pœnitentiam differamus*, 470.*a*
Diabolus quam ſit fortis & armatus vt nos tentet, 99.*e*
Diabolo quomodo reſiſtendum, 457.*a* & 459.*d*
Diaboli in homines odium, 38

Dignitas.

Dignitates meretur qui eas cõtemnit, 294.*b* & *ſeq.*

Diſciplina.

Diſciplina quid ſit, 416.*b*

Diues, diuitiæ.

Diuites ob diuitias præciſe non eſſe magis honorandos, 182.*e*
Diuites in diuitiis ſuis gloriari non debent, 75.*e*
Diuites huius ſæculi quam indignè & malè pauperes tractent, 204.*e* & *ſeqq.*
Diuitiarum breuitas ac fugacitas, 79.*a* & *ſeq.*
Diuitiæ non ſatiant, 415.*b*

Duplicitas, duplex.

Duplicitas animi quam ſit Deo odioſa, & proinde omnino reijcienda, 475.*a*
Duplices corde perſtringuntur, & qui ſint, 66.*c* & *e* & *ſeq.*
Duplicitas animi quomodo, & vbi à Deo ſit prohibita, 68.*d*

E

Eccleſia.

Eccleſia primam perſecutionẽ paſſa eſt à Iudæis, 9.*a* *Creſcit & dilatatur perſecutionibus*, 10.*a*

Eleemoſyna.

Eleemoſyna hominem non depauperat, 174.*b*
In eleemoſyna reliquæ virtutes continentur, 229.*e*

Epiſcopus.

Epiſcopus neophytus quare non eligendus, 196.*e*

Eſau.

Eſau quomodo ſeruierit Iacob, 20.*b*

Euangelica lex.

Euangelica lex quomodo ſit lex libertatis, 158.*c* & *ſeqq.*
Euangelica lex quam ſit perfecta, 163.*e*

Excuſatio.

Excuſatio in peccatis quam ſit homini propria, 89. *e* *Quantum diſpliceat Deo* 90.*a*

F

Fama.

Famæ noſtræ debemus interdum prouidere, 345.*b*

Fides.

Fidem hæretici male accipiunt pro fiducia 53.*c*
Fides perfectio in eo eſt ſita quod omnes difficultates naturales ſuperet, 259.*d*
Fides per opera charitatis perficitur & probatur, 241.*e* & *ſeq.* *Quomodo ſine operibus mortua ſit*, 244.*e* & *ſeq.* *Fidei connexio cum operibus charitatis*, 246 *b*
Fides cito perit ſi operibus non foueatur, 248.*b.*
Fides hominum impiorum, partim conuenit, partim diſcrepat à fide dæmonum, 252.*c*
Fides in dæmonibus & damnatis qualis ſit, 251.*e*
Fides probari debet per opera, 249.*c.*
Fidem ſolam non ſufficere, 236.*e* & *ſeqq.*

Fiducia.

Fiducia ſanctorum in petendo quanta ſit, 52.*e* *vnde oriatur*, *ibid.b.*

Digitized by Google

Filius Dei.

Filius Dei vocatur lumen, 106

Fragilitas.

Fragilitas humana excuſat noſtros defectus, 317

Frater.

Frater vnde dicatur, 242.

Vox frater in primitiua Eccleſia erat omnibus fidelibus communis, 16

G

Gaudium.

Gaudia huius vitæ quam ſint vana, 22 e

Generatio.

Generationes tres,quibus Deus nos generat, 113 e

Gentilis.

Gentilium dij fuerunt impiiſſimæ vitæ, 361 a

Gratus.

Gratus plura beneficia meretur, 45 a *Gratitudinis laudes,* 46 d

Gloria.

Gloria eſt corona vitæ, 86 c

Gratia.

Gratiæ Deo ſemper agendæ, quia ab eo cuncta bona nobis proueniunt, 108 e & ſeqq.

Gratitudinis laudes, 109 e

H

Hæreditas.

Hæreditatis terrenæ & cœleſtis diſcrimen, 201 d

Hæretici.

Hæreticorum inconſtantia, 377 e

Hæreticorum vanitas tollentium neceſſitatem operum, 242 d

Homo.

Homo ſæpius comparatur fœno, 71 c

Hominem laudare quam ſit periculoſum, 349 a *Homini ad imaginem Dei condito maledicere quam graue peccatum ſit,* 350 e & ſeqq. *Hominis dignitas,ibid.c Quod homo ad imaginẽ Dei ſit conditus,ipſum à vitiis debet retrahere,*351 d

Honor.

Honor in ſcripturis quid ſignificet, 51 b

Hoſpitalitas.

Hoſpitalitatis laudes, 274 e & ſeqq.

Humilitas.

Humilitas interdum afflictionem ſignificat, 71 c

Humilitatem Deus quanti faciat, & quomodo ſe illi communicet,& quare, 453 a & ſeqq. *Humilitatis exemplum & doctor eſt Chriſtus,* 546 b

Humilitatis varia exempla,S.Iacobus,Moyſes, Ioſue, 2 & ſeqq. *Humilitas eſt Sanctorum gloria,* 3 a *Quæ Humilitas maximè commendabilis,*2 b

Humilitas,& humilis quomodo accipiantur, 441 e

Humilitatis Laus, 109 b

Humilitatis proprium eſt,humiles exaltare, 485 b

Hypocrita, Hypocriſis.

Hypocrita eſt duplex corde, 65 b *Quare ſic vocetur,* ibid.d

Hypocriſis eſt mater inconſtantiæ, ac proinde vitanda, 66 b *Quomodo à Deo in Amalecbitis punita,* 67 d

Humilitas S. Iacobi minoris quanta fuerit 2 c

I

Iacob.

Iacob Patriarcha cur de loco ſepulturæ ita fuerit ſollicitus, 54 b

Ignis.

Ignis à gentilibus pro Deo habitus, 107 b

Imago.

Imago Dei eſt in homine, 347 c

Imaginem Dei quomodo in nobis debeamus conſeruare, 353 a

Impius.

Impiorum inconſtantia, 64 b & ſeq.

Incarnatio.

Incarnatione Deus oſtendit ſuum in homines amorem, 152 b

Infirmitas.

Infirmitati noſtræ Deus condeſcendit, 97 b

Ingratitudo,Ingratus.

Ingratitudo ſumma eſt,tranſgredi legem Dei, 220 d & ſeq.

Ingrati beneficijs ſunt indigni, 44 a

Inimicus.

Inimicorum dilectio proprium fidei Chriſtianæ eſt ſymbolum, 211 b

Inuidia.

*Inuidia quam longè abſit à diuino ſpiritu,*435 d & ſeqq.

Inuidia infelicitas qua bonũ odit. 364 b *Reddit hominem deteriorem diabolo,* 365 c *Inuidia eſt acerbiſſimum, & grauiſſimũ tormentũ,*366.a & ſeqq. *Inuidiæ crudelitas,* 369 *Quam longè debeat abeſſe à perſonis Eccleſiaſticis,* 370 a *Inuidus homo nõ eſt aptus ad beatitudinẽ,*371 d *Inuidia non eſt in beatis,ibid.b Inuidia bellum*

quam

quam ſit periculoſum, & quare, 372 a
Ieuiniani error reijcitur, 313

Iob.

Iob quomodo ſuos regebat, 14
Iob in miſero ſuo ſtatu quare ſciderit veſtimenta, ſua, 19 c

Ioſeph.

Ioſephi oblitus fuit Magiſter pincernarum, & quid hoc moraliter ſignificet, 62 d

Ira.

Ab ira quam debeamus eſſe alieni, 134 a & ſeqq.
Ira quomodo frænanda, ibid. & ſeqq.
Ira tollit iudicium ac iuſtitiam, 137 b *Ira quomodo interdum Deo tribuatur,* 138 d *Ira interdum eſt laudabilis, qua, & quando,* 139 a & ſeqq.

Iſaac.

Iſaac quare ſubiecerit Eſau ſeruituti Iacob, 163 b
Iſaac fuit figura Chriſti, 30 a

Iſaias.

Iſaiæ labia quare purgata, 332 b

Iudæus.

Iudæi Chriſtum humilem nolentes recipere per mũdum diſperſi ſunt, 4 d *Quare diſperſi,* 10 b *Iudæorum captiuitates variæ,* 6 d *Iudæi primo Eccleſiam ſunt perſecuti, eorumque crudelitas,* 9 a

Iudicare, iudicium, Iudex.

Iudicandum non eſt ſecundum exteriora, 192 d
Iudex laborans perſonarum acceptione quàm ſit deteſtabilis, 176 c
Cur aliqui male de alijs iudicent, 388 b
Iudicare an abſolutè ſit illicitum, 379 c
Iudicantes proximum temerariè quam grauiter peccent, 490 a
Iudicium in ſcripturis quid ſignificet, 225 a
Iudicij extremi memoria quam ſit vtilis, 223 d

Iuniperus.

Iuniperi proprietas, 331 b

Iuſtus, Iuſtitia, iuſtificare.

Iuſtus eſt ſimilis phœnici, 81 a
Iuſti cum cadunt ſtatim reſurgunt, 314 a *Confitentur humiliter proprios defectus,* 316
Iuſtitia debet eſſe ad omnes, 176
Iuſtificare quomodo in ſcripturis accipiatur, 254 d
Iuſti ſoli ſtabiles ſunt, qui Deo adhærent, 62 a

L

Lachrymæ.

Lachrymæ quantum conducant ad animæ purificationem, 475 d & ſeqq. *Quantum valeãt ad abluenda peccata,* 476 c *Ad ea abluenda ſolum debent impendi,* 477 d *Lachrymæ noſtræ quantum Deo placeant,* 478 b *Quantam Deo vim inferant,* 430 b *Quantum conducant ad virtutes & orationem,* 480 d *In Lachrymis, quanta lætitia reperiatur,* 481 c *Lachrymarum in hac vita potius eſt occaſio, quam gaudij,* 483 c
Lapides ex Iordanis alueo accepti vbi poſiti ſint, 45 d

Lex.

Lex quomodo redarguat tranſgreſſores, 216 d
Lex vetus eſt ſeruilis, 159 d & ſeqq. *Quam fuerit onoroſa,* 160 c
Nulla lex diuina debet parui fieri, ſemper præ oculis eſt habenda, 492 d & ſeqq.
Leges Eccleſiaſticæ hominem obligare poſſunt, iiſque parendum. 495 a
Legis veteris ſeruitus in quo fuerit cõſtituta, 160 c
Lex de non nubendo niſi in eadem tribu quomodo ſit intelligenda, 119 c

Libertas.

Quæ libertas debeat in Chriſtiano reperiri, 164 c 165. a

Liberalitas.

Liberalitas quid ſit, 40 c *Vera liberalitas beneficia non commemorat, nec exprobrat.* 51 c & ſeqq.

Lis.

Lites quantum Deo diſpliceant, 405 d

Lingua.

Linguæ multiplex malum exponitur, 333 a *Lingua audax contra omnia audet,* 334 b 36.
Linguam bene cuſtodire quanta ſit perfectionis, 320 a *Linguæ vitia ſuperare quam ſit difficile,* 321 d. *De lingua refrænatione varia documenta moralia,* 24 b & ſeqq *Lingua quomodo res adaugeat, & exaltet,* 327 *De lingua ſuperbia,* 328 c
Lingua quare vocetur ignis, 328 b & ſeq. *Lingua vitio ſtatim occurrendum,* 331 b

Lingua quare vocetur mundus iniquitatis, 337.b
Lingua inficit & perdit quæcunque opera, 339.b
Linguã præ cæteris membris diabolus inflammat, 341.b *Lingua quomodo cuſtodienda*, 342.b
Lingua eſt indomabilis, 342.d.& ſeq. *Linguæ malum & mortiferum venenum*, 344.b *Legitimum munus linguæ eſt laudare Deum*, 347.b

Loquela.

Loquelæ moderatio comitatur virtutem, 168 d & ſeqq.

Loquacitas, loqui.

Loquacitatis incommoda, 131 b & 339.d
In Loquendo quam tardi & præmeditati debeamus eſſe, 129 b & ſeq.

Lucta.

Lucta Iacob, dum Laban fugeret, quid ſignificet, 23 c

Lucifer.

Luciferi amentia, 451 b

Luxuria.

Luxuriæ vitium eſt inſipientia quædam, 376 a
Luxuria quam ſit immundum peccatum, 142 d

M

Maledicus.

Maledicus ſemper male loquitur, 345 a

Manſuetudo.

Manſuetudinis virtus quantum ad virtutem conducat, 136 c & ſeqq. *Eſt neceſſaria ad ſuſcipiendum verbum Dei*, 140 d
Manſuetudini interdum aliquis rigor eſt admiſcendus, 359 b *Cum manſuetudine docendum eſt*, 360 b

Medium.

Eſſe in medio quid in ſcripturis ſignificet, 14 c

Mel.

Mel cur vetitum apponi ſacrificijs veteris legis 22 e

Mendacium.

Mendacium nunquam licitum, 273 d

Meritum.

Ad meritum neceſſaria eſt promiſſio Dei, 282 e
De merito bonorum operum, 86 e 87 a

Miſericordia.

Miſericordiæ opera maximè Chriſtianam religionem commendant, 171 c *In die iudicij de ijs gaudebimus*, 171 e *Quomodo ad ea obligemur*, ibid. d *Qui illis vacant, ſibi maxime proſunt*, 173 d
Miſericordia quid ſit, 386 e
Miſericordia Dei quomodo excedat eius iuſtitiam, cæteraque attributa diuina, 232 e & ſeqq. *Ex ea tamen non eſt accipienda occaſio peccati*, 236 b
Miſericordiæ opera quantopere nos in iudicio commendabunt & iuuabunt, 226 c & ſeq.
Miſericordia etiam maxima eſt offenſas remittere, 230 c *Miſericordia neminem excipit aut iudicat*, ibid. e & ſeq.

Mors.

Mors quare vocetur quies, 340 b

Moyſes.

Moyſes quare à Deo populi gubernator ſit conſtitutus, 365 d
Moyſis manus quare infecta Lepra, 109 c
Moyſis quare iuſſus ſoluere calceamenta, 165 c

Mundus.

Mundi gloria quam fallax & tranſitoria ſit, inſtar fœni, 76 e & ſeq.

N

Nabuchudonoſor quare in belluam ſit conuerſus, 25 d

O

Obedientia.

Obedientiæ commendatio, 128 b *Ad obedientiam rectè præſtandam conſilium*, d
Obedientia plures virtutes complectitur, 237 b

Omnis.

Vox omnis quomodo in ſcripturis accipiatur, 15 b

Opera.

Operum bonorum neceſſitas multis docetur, 247 b & ſeqq.
Opera bona quam ſint ad ſalutem neceſſaria, 256 e ſeqq. 271.c
Operum bonorum puritas vnde oriatur, 471 c

Orare, oratio.

Orare cur Deus nos velit, 48 b
Oratio eſt clauis cœli, 417 b. *Oratio noſtra debet eſſe Deo digna*, 420 b & ſeqq. *Quod oratio noſtra interdum non exauditur eſt beneficium Dei*, 422 b & ſeqq.
Orationis vis, & efficacia, 48 b & ſeqq
Orationes noſtras interdum a Deo non exaudiri eſt beneficium, 58 e

Oratio

Digitized by Google

Oratio noſtra cur interdum non exaudiatur, 50 c 56 e, & *ſeq. Orationi debet eſſe coniuncta fides*, 51 d & *ſeq. Item in ea opus eſt magna fiducia*, 52 e. *Debet fieri cum attentione*, 55 d. *Vt profit debemus eſſe liberi à peccato*, ibid. a. *Opus eſt in ea perſeuerantia*, 58 e. *Orationibus noſtris Deus delectatur*, 57 a & *ſeq.*

Ozias.

Oziæ temeritas contra ſacerdotes, 120 b

P

Parentes.

Parentes non debent filijs indignari ſi Deo ſe offerant, 360 e

Paſtor.

Paſtoris prima conditio eſt, quod ſit ſapiens, 357 a *Secunda eſt lenitas*, 357 e. *Requiritur etiam in eo bona operatio cum doctrina*, 360 e. *Vide verbo Sacerdos, Prælatus.*

Patientia.

Patientia vera eſt pacifica, 383 a
Patientia acquiritur tentationibus, 28 e
Vox patientiæ interdum in ſcripturis tollerantiam ſignificat, 29 e. *Patientia in laboribus reddit ſanctos perfectos*, 30 b & *ſeqq. ſuperat perfectionem naturalem*, 31 e
Patientiam fugit diabolus, 32 *Patientia perfectio in patientia perſeuerandi probatur*, ibid. e & *ſeqq.*

Patria.

Patriæ amor quam ſit vehemens, 276 b

Paulus.

Paulus quemodo vetus ſacerdotium honorauerit, 121 e

Pauper, Paupertas.

Pauperibus non eſt ſuccurrendum ſolis verbis, 242 e. *Qui ſpoliant pauperes quibus ſubuenire debent, quam grauiter peccent*, 243 e & *ſeq.*
Paupertas vera eſt diues, 72 b. *In ea eſt gloriandum*, ibid. d & 73 e & *ſeq.*
Pauperes ſummopere ſunt æſtimandi & non contemnendi, 190 b & *ſeq.*
Pauperes cur Deus prælegerit diuitibus huius ſeculi, 1. *vt oſtenderet omnipotentiam ſuam*, 195 b 2. *Vt pauperes ſe cognoſcerent*, ibid. 3 *quia paupertas eſt cœlo propinquior*, 197 b 4. *Quia Deus paupertati eſt debitor*, ibid. 5. *Quia paupertas ſola curat ea quæ Dei ſunt*, 198 b *quia paupertas eſt capacior ad accipiendas diuinas gratias*, 200. a

Pax.

Pax quam ſit fidelibus neceſſaria, 391. e *habet ſimilitudinem cum Deo*, ibid. e
Pax inter fideles habenda, 393 e. *Non tamen cum impijs*, 394. e

Peccatum, peccare, peccator.

Peccatum reddit animam adulteram & fornicariam, 425 e & *ſeq.*
Peccatores interdum eſſe acriter reprehendendos, 426 a & *ſeq. Peccatoris Deum animæ ſponſum offendentis inſania*, 418 b & *ſeqq. Peccatoris miſerabilis ſtatus*, 429 c
Peccati onus quam ſit graue, 231 d
Per peccatum in quot mala incidamus, 218 e & *ſeqq.*
Peccatores quomodo Deus audiat, 55 e
In vocatione peccatoris Deus 1. *oſtendit ſuam miſericordiam*, 280 b 2. *potentiam ſuam*, 281 a 3. *ſcientiam ſuam*, ibid. e & 282. 4. *oſtendit etiam in ea miraculum* ibid. d.
Peccati ſeruitus quam ſit miſera, 161 & *ſeq.*
Peccata ſunt vincula, 162 d
Sine peccato nemo viuit, 312. e
Peccata venialia non tollunt amicitiam Dei, 313 d. *Non ſunt tamen contemnenda, ſed fugienda*, 315 e
Peccatum quomodo mortem generet, 101 a *Quomodo verè ſit mors*, ibid. *Peccata etiam minima timenda*, ibid d *Peccatum eſt error & inſipientia*, 103 e & *ſeq. Inducit etiam tenebras* 104 a
Peccati error in quo conſiſtat, 104 e
Peccatum ſimile eſt Vipere, ibid. d
Peccata aliena qui non conſiderant facile de alienis loquuntur, 169 b

Peregrinus.

Peregrini ſunt omnes homines, 8 e

Perſonarum acceptio.

Perſonarum acceptio quam ſit deteſtabilis, & *quam ſit graue peccatum*, 179 b & *ſeq. Scindit pacem & vnitatem*, 181 d
Perſonarum acceptio non eſt, ſanctiores alijs praponere, 183 e & *ſeq.*

Pilatus.

Pilatus quam iniquus iudex fuerit, 176 e

Pœnitentia.

Per pœnitentiam abijciuntur peccata, 142 e
Pœnitentia & conuerſio ad Deum maturanda, & *non differenda*, 468 e

Pontifex.

Pontificum veteris legis authoritas, 120 e

Prælatus.

Prælati quam beneuoli debeant eſſe erga ſuos, 24 a

Prælatus Eccleſiaſticus quam ſcientiam debeat habere, 293 b *& ſeqq. Non debet ex honoribus quærere propriam vtilitatem*, 302 c *& ſeqq. Non debet aliud docere, & aliud facere,* 305 e *&c.*

Prælati videant ne in doctrina tradenda ſint contentioſi, 311 a

Prælati erga ſuos qualem debeant habere affectum, 22 c. *Eundem debet oſtendere, etiam abſentes filios docendo, ibid.e*

Prælati in corripiendo debent eſſe manſueti, 318. e *& ſeqq.*

Prælaturæ non ſunt ambiendæ, eo quod Prælati ſtrictiſſimam rationem debebunt reddere pro omnibus defectibus & peccatis ſubditorum ſuorum, 308 a *& ſeqq.*

Probatio.

Probatio in eligendis debet præcedere electionem, 365 b

Pupillus, vide Vidua,

R

Raab.

R*Aab qualis fuerit meretrix,* 272 e. *Eius laudes,* 278 b

Rachel.

Rachel plorans filios quid ſignificet, 20 e

Rebecca.

Rebecca cur monilia ſolum à ſeruo Abrahæ acceperit, 35 b

Religioſus, religio.

Religioſi quales debeant eſſe, 116 b. *Debent toti Deo eſſe conſecrati, ibid.d*

Religionis officium quod ſit, 171 a

Reſpicere.

Reſpicere quid ſit, 441 c

Rubus.

Rubus Moyſis quid myſticè ſignificet, 266 e

S

Sacerdos.

S*Acerdotes alio modo debent ingredi Eccleſiam quam ſeculares.* 118 e. *Peccantes grauiùs etiam peccant quam ſeculares, ibid d & ſeq.*

Sacerdotes quales debeant eſſe, 116 b. *& ſeqq. Debent ſe totos Deo conſecrare,* ibid.c

Sacerdotibus iniuria quæ fit, Deus cenſet eam ſibi factam, 121 e

Sacerdotes veteris Teſtamenti cur non habuerint certam portionem terræ promiſſæ, 120 d

Sacerdotes quantopere ſint honorandi, 119 c *& ſeqq.*

Salus.

Salutis noſtræ cura rebus omnibus eſt anteponenda, 11 b. *Cum feſtinatione eſt promouenda,* 127 c.

Sal in contractibus ſolitum adhiberi, 383 b. *Eſt amicitiæ ſymbolum,* ibid.e

Sanctus, ſanctitas.

Sancti in hoc ſeculo exiſtentes diuites & potentes, quomodo erga pauperes ſe gerant, 207 e

Sanctorum lapſus cur interdum referat ſcriptura, 279 c

Sanctitas perfecta in operibus virtutum conſiſtit, 283 e.

Sapientia.

Sapientiæ falſæ conditio prima eſt, quod Deus non ſit eius author, 375 d. *Secunda quod ſit terrena, ibid.a. Tertia quod ſit animalis, ibid d. Quarta quod ſit diabolica,* 376 c. *Falſæ ſapientiæ primus fructus eſt inconſtantia,* 376 c. *Secundus eſt contentio, ibid. Tertius eſt inconſtantia,* 377 e

Sapientia vera pietate & miſericordia plena eſt, 386 e. *Non malè de alijs iudicat,* 387. *Non admittit ſimulationes & falſitates,* 389.b

Sapientia quid ſit, 36 c. *Sapientiam cœleſtem à Deo debemus petere*, 36 c. *Sapientia vera in quo conſiſtat,* 36 c

Sapientia vera eſt pudica, 178 c. *Eſt pacifica ibid. d. Eſt modeſta, ibid.e Eſt ſuadibilis,* 379 b. *Eſt plena miſericordia, & fructibus, ibid.e. Vera ſapientia à Deo tantùm accipitur,* 380 a. *Eſt connexa cum caſtitate,* 381 b. *Debet eſſe modeſta & humilis,* 384 b. *Non eſt obſtinata,* 385 c.

Scientia.

Scientia ſine bona vita eſt inutilis, 384 b.

Scriptura.

Scriptura quam caſtè loquatur, 382 d

Scriptur*a*

Scriptura ſine gratia Dei intelligi non poſſunt, 36 b.
Scriptura quidquid continet eſt nobis vtile, & maximè aduertendum, 438 b. *& ſeqq. In ea nihil reperitur fruſtra*, 439 c

Sedes.

Sedium quis vſus olim, & quis ſedendi in conuentu magiſtratus ſenſus, 187.a

Senſus.

Senſus externi quomodo cuſtodiendi, 101 b.

Seruitus, ſeruus.

Seruitus in ſcripturis triplex, 159 c.
Seruus dupliciter accipitur in ſcripturis, 1. a
Seruorum Dei ſumma dignitas, 4 c. *Seruus quis Dei poteſt eſſe & ſimul filius*, 5 a.
Seruitus Dei quam ſit honorabilis, ibid.d.

Silentium.

Silentium quodnam ſit laudabile, 168 d

Sperare.

Sperandum in Deo, 62.d

Speculum.

Specula per Moyſem facta quid ſignificent, 156.e
Specula ad quid ſint inuenta, ibid.d

Superbus.

Superbos Deus deludit inſtar inſanes & amentes, 449 e. *& ſeqq. Superborum ſupplicium nos cautiores debet reddere*, 451 e
Superbos quomodo Deus odio habeat, eiſque reſiſtat, 443 b. *& ſeqq.*
Superbiæ Deus reſiſtit, quia eſt tenebroſa, Deus vero lux, 446 a. *Et quia eſt initium omnis peccati*, ibid. c *Quia etiam virtutibus inſidiatur*, 447.d
Superbia efficit hominem peiorem diabolo, 448 d.

T

Taciturnitas.

Taciturnitas interdum etiam vitioſa, 132 b.

Tentatio.

Tentatio quid ſit, 88 a. *Fit dupliciter*, ibid. e
Quomodo ſuperanda, 92. b
Tentationibus quomodo Chriſtiani debeant reſiſtere, 458 a. *& ſeqq.*
Tentationibus diaboli qui ſe vinci ſinunt, quam miſeri, 460 a.
Tentatio quid ſignificet, 15 e

Terrena.

Terrenis non inhiare Deo placet, 74 d.

V

Verbum.

Verba fidelium debent redolere maximam charitatem in proximum, 222 b. *Item debent ea comitari opera miſericordiæ in egenos*, ibid. e. *& ſeq.*
Verbo Dei obedire quam ſit vtile, 127 e.
Prompte ei eſt obediendum, ibid. e *& ſeqq.*
Verbum Dei audire non ſufficit, ſed opertet illud exequi, 126 b. *& ſeq.*
Verbum Dei incarnatum à nobis cum manſuetudine ſuſcipiendum, 152 d.
Verbum Dei audire quam ſit vtile, 123.
Verbum Dei ne audiamus inſidiatur diabolus, 124 b.
Verbum Dei quomodo audiendum, 125 a
Verbum Dei debet audiri cum manſuetudine, 148. e. *& ſeqq.*
Verbum Dei audire non ſufficit, ſed opere adimplendum eſt, 154 b. *& ſeqq. Eſt ſpeculum iuxta quod animas noſtras debemus componere*, 156. d.

Veritas.

Veritatis inimici quam ſint deteſtabiles, 373 e.
Veritatem impugnantes eam magis illuſtrant, ibid.e.
Veritas eſt inſtar arcus, 374.e
Veſtis candida quid olim ſignificarit, 187.e
Ex veſtium ſplendore externo non debet homo iudicari, aut ſuſpici, 188. e
Veſtium modeſtia apud veteres, 189 b.
Viduarum & pupillorum quantam gerat Deus curam, 176 c. *& ſeq.*
Viduitatis incommoda, 170. e.
Viduis & pupillis iniuriam facientes quam grauiter peccent, 175 b. *& ſeq.*
Vindicta cupiditas quam ſit vilis, 145 b. *Qui ea abſtinet quam ſit laudabilis*, 147 e.
Viri curioſè ſe ornantes quam ſint reprehenſibiles, 157 e. *& ſeqq.*
In virtute conſtantia requiritur, 166. e
Virtutes ſunt vera diuitiæ, 200 d

Virtus.

Virtus quælibet ſummopere eſt cuſtodienda propter virtutum omnium connexionem, 221 c

Viſus.

Viſus eſt ſenſus cæteris præſtantior, 146 c

Vita.

Vitæ humanæ inconſtantia deſignatur per rotam, 340 b
Vitæ præſentis fallacia & incertitudo, 496 c
In hac vita quietem inuenire non poſſumus, 18 b
Vita hominis quot periculis ſit obnoxia, 93 b

Vngere.

Vngi olim ſolebant Reges & Prophetæ, 345

Voluntas.

Voluntate nihil in rerum natura eſt efficacius, 93 b
Voluntas à Deo habetur, & reputatur ac remuneratur pro facto, 261 c

Z

Zelus.

ZElus diuini ſponſi erga animas noſtras, 437. b & ſeqq.

INDEX

Digitized by Google

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ
QVÆ IN HISCE COMMENTARIIS
EX SENTENTIA ORTHODOXORVM PATRVM EXPLICANTVR.

Ex Geneſi.

FACIAMVS hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. 84.c. 350.c. 353.c.
2 Hæ ſunt generationes. 112.a
Requieuit Deus ab omni opere quod patrarat. 113.c
3 Vidit mulier quod eſſet pulchrum &c. 397.d
Mulier quam dediſti mihi ſociam &c. 89.c
Inimicitias ponam inter te, & mulierem. 213.d
4 Habitauit in terra Naid contra Edem. 54.c
6 Videntes filij Dei, filias hominum. 206.a
12 Septuaginta quinque annorum erat Abraham, cum egrederetur de Haran mortuo patre. 18.c
15 Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis. 369.d
16 Tibi & ſemini tuo poſt te dabo omnem terram Chanaan. 38.d
22 Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenam, quæ eſt in littore maris. 10.c
26 Repererunt aquam viuam, ſed & iurgium fuit. 510.c
Vidit eum iocantem cum Rebecca vxore ſua.
27 Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni. 68.c
Vox quidem, vox Iacob eſt. 320
Num vnam tantum benedictionem habes. 52.d
31 Cur ignorante me fugere voluiſti. 23.c
32 Dimitte me aurora eſt. 49.a
33 Donauit mihi Deus tribuens omnia. 37.c
37 Fera peſſima deuorauit filium meum Ioſeph. 365.b.369.d
38 Producite illam vt comburatur. 169.c
41 Prouideat rex virum ſapientem & induſtrium. 423.c
48 Do tibi partem vnam extra fratres tuos. 404.c

Ex Exodo.

1 Venite ſapienter opprimamus eum. 137.c
3 Ego aperiam os tuum. 341.c
4 Non ſum eloquens ab heri, & nudiuſtertius. 131.b
Mitte manum tuam in ſinum tuum. 195.c
7 Dimitte populum meum. 4.c

15 Extendiſti manum tuàm, & deuorauit eos terra. 412.d
24 Operuit nubes montem &c. 181.b
30 Aaron & filios eius vnges. 116.e

Ex Numeris.

11 Remanſerant autem in caſtris duo viri, quorum vnus vocabatur Eldad, & alter Medad. &c. 3. d
Nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem. 114.e
19 Fratres tuos de tribu Leui. 24.d
20 Sacerdos caput ſuum non diſcooperiet. 119.d
22 Noli ire cum eis. 145.a
27 Dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ. 3. a
Decima dies menſis ſeptimi erit vobis ſancta, atque venerabilis. 19.
Prouideat Dominus Deus Spiritum omnis carnis hominem. 13. e
32 Terra regionis vberrimæ eſt &c. 145.e
35 Præcipe filijs Iſrael vt dent Leuitis de poſſeſſionibus ſuis. 117.c.

Ex Deuteromio.

6 Audi Iſrael, Dominus Deus tuus vnus eſt. 123.e
Eruntque verba hæc quæ præcipio tibi hodie, in corde tuo &c. 492.d
32 Hæccine reddis Domino popule ſtulte. 44.d.

Ex Ioſue.

24 Poſuitque illud ſubter quercum quæ erat in ſanctuario. 220.d.

Ex Iudicum.

16 Decipe eum, ex diſce ab eo in qua tantam habeat fortitudinem. 497.e

Ex Ruth.

2 De veſtris quoque manipulis proijcite ex induſtria. 43.e.

Ex 1. Regum.

1 Vultuſque illius non ſunt amplius in diuerſa mutati. 52.a
2 Honoraſti filios tuos magis quam me. 182.a
21 Non habeo laicos panes ad manum. 144.b
22 Maneat oro Pater meus, & mater mea vobiſcum. 18. a
23 Libauit eam Domino. 479.d.
24 Quis cum inuenerit inimicum ſuum dimittet eum in via bona. 146. b

Ex II. Regum.

7 Inuenit ſeruus tuus cor ſuum vt oraret. 55.d.
23 Libauit eam Domino. 95. b.

Digitized by Google

Ex III. Reg.

4 Dedit Deus Salomoni latitudinem cordis quaſi arenam. 382. c.

Ex Tobia.

Vbi eſt ſpes tua pro qua eleemoſynas faciebas, 174.b
12 Neceſſe fuit, vt tentatio probaret te. 81.r

Ex Iob.

3 Quaſi effodientes theſaurum. 57.c
7 Spes hypocritæ peribit. 65.c
10 Vitam & miſericordiam tribuiſti mihi. 110.e
15 Docuit iniquitas, os tuum. 345.b
16 Rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me. 475.c
19 Ecce rideo in opprobrijs, & non loquar. 135.d
29 Quia lucebat lucerna eius ſuper caput meum. 285.c
36 Eripiet de anguſtia pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius. 234.a
41 Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia compactum ſquamis. 214.d.

Ex Pſalmis.

2 Apprehendite diſciplinam ne quando iraſcatur Dominus. 152.e
4 Iraſcimini, & nolite peccare. 134. 142.c
5 Deduc me Domine in iuſtitia tua propter inimicos meos. 148.c
7 Iudica me ſecundum iuſtitiam tuam. 97.c
Deus Iudex iuſtus, & fortis & longanimis. 236.e
11 Eloquia Domini, eloquia caſta. 381.
15 Exultauit lingua mea. 168.d
Bonorum meorum non eges. 166.c
17 Laudans inuocabo Dominum. 45.a
24 Docebit mites vias ſuas. 140.b
26 Vnam petij à Domino. 62. b
36 Tranſiui & ecce non erat. 60.d
37 Tota die contriſtatus ingrediebar. 143.b
Domine ante te omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus. 420. c.
Sicut onus graue grauetæ ſunt ſuper me. 231.e
39 Lætati ſumus pro diebus quibus nos humiliaſti. 17.e
40 Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem. 226.c
48 Homo cum in honore eſſet, non intellexit. 377.b
50 Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis. 259.d
52 Qui deuorant plebem meam vt cibum panis. 489.c
53 Non poſuerunt Deum ante conſpectum ſuum. 435.a
57 Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam. 147.d
Manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris. 452.c
58 Irruerunt in me fortes. 407.d.

Diſperge illos in virtute tua. 7.d
59 Vt fugiant à facie arcus. 374.d
67 Dediſti dona in hominibus. 173.e
Proſperum iter faciet Deus ſalutarium noſtrorum. 11.e
69 Vt fugiant à facie arcus. 236.a
71 Adorabunt eum omnes reges terræ. 6.a
72 Poſuerunt in cœlum os ſuum. 334.b
76 Vox tonitrui tui in rota. 411.c
85 Nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus ſuis. 145.d
90 Cum ipſo ſum in tribulatione. 23.e
91 In atriis Dei noſtri florebunt. 249.d
104 Conuertit cor eorum vt odirent eum. 366.b
106 Omnem eſcam abominata eſt anima eorum. 15.c.
Errauerunt in ſolitudine. 404.d
115 O Domine ego ſeruus tuus, ego ſeruus tuus. 4.d
118 Præueni in maturitate. 469.e
Præceptum Domini lucidum. 160.c
Erraui ſicut ouis quæ perijt. 103.e
119 Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus deſolatorijs. 330.e
124 Qui confidunt in Domino ſicut Mons Sion. 63.a
126 Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua. 478.c
144 Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. 232.c.

Ex Prouerbijs.

5 Funibus peccatorum conſtringitur impius. 162.c
Labia ſapientis alligata ſunt intellectu. 129.d
12 Non inueniet fraudulentus lucrum ſuum. 292.c
14 Multæ prudentiæ vir tolerans eſt, intolerans validus ſtultitia. 34.d
17 Qui dimittit aquam caput eſt iurgiorum. 344.c.

Ex Eccleſiaſte.

2 Oculi ſapientis in capite eius. 166.b.196.a
4 Contemplatus ſum omnes induſtrias patere inuidiæ proximi. 368
10 Pecuniæ obediunt omnia. 183.b
12 Confringatur rota ſuper ciſternam. 340.b.

Ex Canticis Canticorum.

1 Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis. 176.d
Pardus mea dedit odorem ſuum. 455.d
Oſculetur me oſculo oris ſui. 418.b
Lectulus noſter floridus tigna domorum noſtrum cedrina. 15.b
Ego flos campi &c. Ibid.
2 Ordinauit in me charitatem. 432.b
Sub vmbra illius quem deſideraueram ſedi. 200.d
Capite nobis vulpes paruulas. 99.e
3 Surgam & circuibo ciuitatem. 403.d
4 Vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum. 370.e

4 In

4 In lectulo meo per noctem quæſiui. 57.b
5 Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos. 411.e
Labia eius diſtillantia myrrham. 373.c
6 Neſciui conturbauit me anima mea propter quadrigas Aminadab. 398.d
7 Quam pulchri greſſus tui in calceamentis filia Principis. 73.e
8 Quid faciemus ſorori noſtræ in die quando alloquenda eſt. 437.c.

Ex Sapientia.

11 Ante te orbis terrarum tanquam momentum ſtateræ. 60.b

Ex Eccleſiaſtico.

2 Væ duplici corde & homini ingredienti duabus viis. 66. & ſeqq. 61.e
5 Eſto manſuetus ad audiendum verbum Dei vt intelligas. 146.d
15 In medio Eccleſiæ aperuit os eius. 151.e
18 Fili in bonis non des querelam, & in omni dato non des triſtitiam verbi mali. 175.a
28 Verbis tuis facito ſtateram.
49 In omni ore quaſi mel indulcabitur eius. 130.a. memoria. 13.c
33 Macula in gloria. 142.d
49 Præter Dauid Ezechiam & Ioſiam. 467

Ex Iſaia.

1 Quærite iudicium. 387.b
3 Auferet prudentem eloquij myſtici. 126.b
6 Væ mihi quia immunda labia habeo. 332
Væ mihi quia tacui. 132.a
7 Non petam, & non tentabo Dominum. 57.e
11 Egredietur virga de radice Ieſſe. 319.a
Non ſecundum viſionem oculorum iudicabit. 180.c
15 Ad torrentem ſalicum ducent eos. 218.d
28 Vexatio dabit intellectum. 104.c
35 Sicut exaltantur cœli à terra. ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à vijs veſtris.
Erit cubile draconum, & paſcua ſtruthionum. 65.b
49 Poſuit os meum quaſi gladium acutum. 307.d
54 Ecce ego creaui fabrum ſufflantem in igne prunas. 27.
55 Quomodo deſcendit imber de cœlo. 105.e
57 Cor impij quaſi mare feruens. 54.d.

Ex Ieremia.

1 Neſcio loqui quia puer ego ſum. 138.b
2 Onager aſſuetus in ſolitudine, in deſiderijs animę ſuæ attraxit ventum amoris ſui. 398.b
6 Vt æs & ferrum vniuerſi corrupti ſunt. 214.c
7 Nunquid me ad iracundiam prouocant. 138.d
32 Erant filij Iſrael, & filij Iuda iugiter facientes mala &c. 118.d.

Ex Threnis.

1 Migrauit Iuda propter afflictionem. 162.a
3 Ego ſum vir videns paupertatem meam. 190.e
4 Filia populi mei crudelis. 9.b

Ex Ezechiele.

4 Sume tibi ſartaginem ferream. 427.b
16 Iudicabo te in iudicijs adulterarum. 425.b

Google

28 Leua planctum ſuper regem Tyri. 429.c
43 Qui fabricati ſunt ſuum iuxta limen meum &c. 118.c
Vidi viſionem ſecundum ſpeciem, quando veni vt diſperderem ciuitatem. 318.e

Ex Oſea.

2 Sponſabo te mihi in ſempiternum. 428.b.
4 Comedent, & non ſaturabuntur. 413.b.

Ex Amos,

1 Super tribus ſceleribus Damaſci &c. 443.d
3 Quomodo ſi eruat Paſtor de ore leonis duo crura. 324.c.
6 Et nihil compatiebantur ſuper contritione Ioſeph. 241.e

Ex Michea.

1 Ponam Samariam ſicut aceruum lapidum in agro. 213.d.
Nolite annuntiare in Geth. 387.c.
7 Præcoces ficus deſiderat anima mea. 127.d

Ex Sophonia.

Diſperdam nomina æditúorum cum ſacerdotibus. 119.b.

Ex Malachia.

Ego Deus, & non mutor. 208.a.

DE NOVO TESTAMENTO.

Ex Matthæo.

1 Ieſſe genuit Dauid regem. 2.d
5 Si Offers munus tuum ad altare &c. 391.c.& ſeqq.
6 Quærite primum regnum Dei,& hæc omnia adijcientur vobis. 11.e
6 Pater noſter qui es in cœlis. 52.a
7 Quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. 214.e
9 Vade in domum tuam. 104.b
10 Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. 69.b.
11 Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde. 456
14 Renunciate Ioanni quæ vidiſtis & audiſtis. 285.d
Modicæ fidei quare dubitaſti. 50.d
Dimitte eam quia clamat poſt nos. 57.b
17 Domine bonum eſt nos hic eſſe. 14.e
22 Reddite Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & Deo quæ ſunt Dei. 352.b
23 Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. 13.e
25 Intra in gaudium Domini tui. 411.b
26 Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. 19.b

Ex Marco.

8 Video homines vt arbores ambulantes. 76.e

Digitized by Google

Ex Luca.

1 Lumen ad reuelationem gentium. 106.a
Quia non credidiſti verbis meis, 96.a
4 Homo erat in ſynagoga habens dæmonium immundum. 38.e
7 Dignus eſt, vt illi hoc præſtes &c. 454.d
11 Petite & accipietis. 56.a
Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus rit lucidum. 332.c
17 Ite, oſtendite vos ſacerdotibus. 46.d
18 Gratias tibi ago, quia non ſum ſicut cæteri hominum. 448.d.103.b
22 Conuerſus Dominus reſpexit Petrum. 441.e.

Ex Ioanne.

4 Tu forſitan petijſſes ab eo. 52.c
5 Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum. 367.c
15 Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos. 159.e
16 Si quid petieritis patrem in nomine meo. 48.e
17 Rogo vt omnes vnum ſint. 393
18 Vt teſtimonium perhibeam veritati. 373.b.

Ex Actibus Apoſtolorum.

3 Argentum & aurum non eſt mihi. 145.b
14 Deus dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas. 42.e
17 Suſceperunt verbum cum omni auiditate. 141.c
23 Neſciebam fratres quod Pontifex eſſet. 121.c.

Ad Rom.

4. Si ex operibus iuſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum. 253.e.& ſeqq.
6 Gratia Dei vita æterna. 87.a
8 Non regnet peccatum in mortali veſtro corpore. 161.e
Cum eſſem vt paruulus ſapiebam vt paruulus. 212.b
12 Nolite prudentes eſſe apud voſmetipſos. 36.b
13. Carnis curam ne feceritis in deſiderijs. 399.e
14 Aliud indicat diem &c. 491.d.

1. ad Cor.

1 Videte vocationem veſtram. 194.a
6 Quaſi morientes, & ecce viuimus. 21.b
7 Nolite fieri ſerui hominum. 165.a
13 Charitas non cogitat malum. 490.e

Ex 2. ad Cor.

4. Cui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere. 41.b
6. Tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. 74.d

Ad Epheſ.

5. Eſtote imitatores Dei. 115.e
Gratias agentes ſemper pro omnibus. 47.b

Ad Philip.

Digitized by Google

Ad Philip.

2 Humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem. 456.c

Ex 1. ad Theſſ.

In omnibus gratias agentes. 109.e

Ex 1. ad Tim.

3 Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. 302.d
6 Radix omnium malorum cupiditas. 289.d
6 Qui ſolus habet immortalitatem. 107.c

Ex 2. ad Tim.

3 Omnis ſcriptura vtilis eſt ad docendum. 438.b

Ad Tit.

3 Apparuit humanitas, & benignitas Saluatoris noſtri Dei. 152.b.

Ad Heb.

3 Initium ſubſtantiæ noſtræ. 246.b
7 Nihil ad perfectum adduxit lex. 163.e
10 Non deſerentes collectionem noſtram. 186.b
Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei. 154.b
12 Omnis autem diſciplina in præſenti quidem videtur &c. 21.d

Ex 1. Pet.

Cui reſiſtite fortes in fide. 51.c.
Omnem ſollicitudinem veſtram proijcientes in eum, quoniam ipſi eſt cura de vobis. 429.c.

Ex 1. Ioan.

Qui odit fratrem ſuum homicida eſt. 406.e
Filioli non diligamus verbo neque lingua. 172.b

Ex Apocalypſi.

7 Agnus qui eſt in medio throni, reget eos. 358.b
12 Quia peperit filium maſculum. 64.d.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

1-6-3

Google